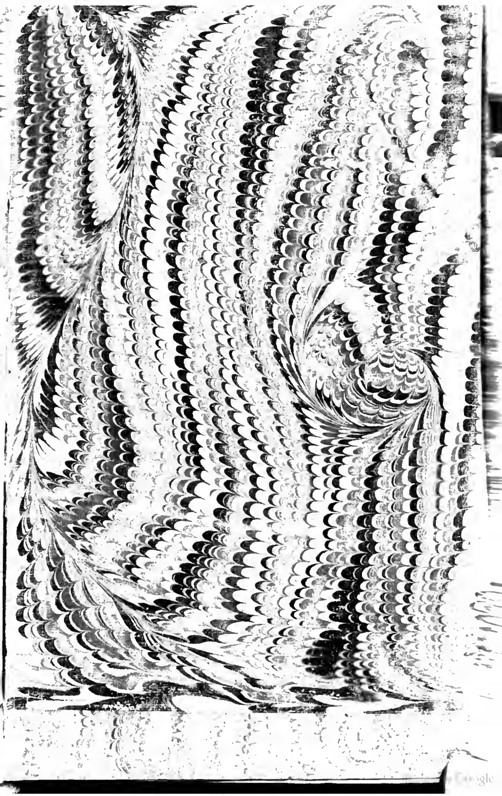

RERVM MOGVNTIACARVM

TOMVS II.

VOLVMEN SECVNDVM
RERVM MOGVNTIACARVM,

QVO CONTINENTVR

EXCERPTA

EX

PP. ANTVERPIENSIVM
ACTIS SANCTORVM,

NEC NON

IOANNIS MABILLON
ACTIS SANCTORVM ORDINIS BENEDICTINI,

AD QVORVNDAM

SANCTORVM & ANTISTITVM
MOGVNTINENSIVM

HISTORIAM FACIENTIA;

TVM VERO

ANONYMI *CVIVSDAM DE CAEDE* ARNOLDI *ARCHIEPISCOPI LIBELLVS,*
CHRISTIANI II *ARCHIEPISCOPI CHRONICON MOGVNTINVM,*
GEORGII HELWICHII *MOGVNTIA DEVICTA,*
IACOBI MANLII *HISTORIA COLLATAE DIGNITATIS CARDINALITIAE* IN ALBERTVM I,
GEORGII HELWICHII *ELENCHVS NOBILITATIS ECCLESIAE MOGVNTINAE,*
EIVSDEM *CHRONICON SANTALBANENSE,*
IOANNIS ANTONI *WITLICHII CATALOGVS ABBATVM* D. IACOBI *IN MONTE SPECIOSO.*

QVIBVS IVSTO ORDINE & LOCO ACCESSERE

PRAELATORVM & CANONICORVM
METROPOLITANAE MOGVNTINAE,
SVFFRAGANEORVM MOGVNTINENSIVM,
COLLEGIALIVM & MONASTERIORVM,
QVAE MOGVNTIAE SVNT,
CATALOGI, CHRONICA, DESCRIPTIONES,

OMNIA RECENS CONCINNATA,

VARIISQVE DOCVMENTIS & DIPLOMATIBVS ANEKΔOTOIC ILLVSTRATA,

ACCVRANTE

GEORGIO CHRISTIANO IOANNIS.

FRANCOFVRTI AD MOENVM
APVD
IOANNEM MAXIMILIANVM A SANDE.
ANNO MDCCXXII.

LECTORI BENEVOLO
GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS
S. P. D.

On multis hic tecum agam. Cum enim ea, quæ præfationis loco tomo huic danda essent, in prælocutionibus, singulis, quæ eo comprehenduntur, Opusculis & Dissertationibus a me præmissis, iam iam dixerim, nil aliud occurrit, quod hic moneam, nisi quod plura, quæ ei inserere constitueram, eodem haud contineantur.

Frustra enim hic quæres GEORGII HELWICHII *Chronicon Laurishamense*; IOANNIS MAVRICII GVDENI *Historiam Erfurtensem*, vna cum SVFFRAGANEORVM ERFVRTENSIVM, siue *pontificii muneris per Thuringiam & Saxoniam Vicariorum*, Catalogo; IOANNIS ANDREAE SCHMIDII, Abbatis Mariævallensis, *de Conciliis Moguntinis Dissertationem*, cum adnotationibus quibusdam a me adiectis; IOANNIS HVTTICHII *Antiquitatum in vrbe & agro Moguntino repertarum Collectanea*, cum auctario; WILHELMI ERNESTI TENZELII *de Nummis Moguntinis* Schediasma, in linguam latinam a me translatum; *Inscriptionum in templis Moguntinis potiorum*, sepulcralium æque ac aliarum, *Syllogen*; de *Vicariis* in æde principe libellum; de *Academia Moguntinensi Commentariolum*, iuxta cum *Rectorum illius* catalogo; de *Patritiorum veterum Moguntinensium familiis, discrimine, iuribus, contentionibus, ac fatis* Narrationem historicam; de *Doctis Moguntinis* Dissertationem; de *inuenta arte Typographica* Disquisitionem, vna cum IOANNIS ARNOLDI BERGELLANI de ea Carmine, olim edito, pluraque alia, quæ in tomum hunc II me redacturum esse, tum in catalogis librorum nundinalibus, annis superioribus hic editis, semel atque iterum significaui, tum in adnotationibus ad *Serarii* res Moguntiacas, quasi in tomo hoc II habeantur, ac euolui possint, iterum ac sæpius citaui *. Caussa est, quod præter omnem opinionem in maio-

rem molem volumen hoc ſub manibus excreuerit, quam vt illa his commode adiicere potuerim.

* e. g. *Catalogum Suffraganeorum Erfurtenſium*, lib. III notat. XXIX § III p. 314; *Schmidii* de *Conciliis Moguntinis* Diſſertationem, lib. I cap. XXXIII p. 105; *Epitaphiorum Syllogen*, lib. I cap. XXXI ſectione I § II p. 76; de *Vicariis* libellum, lib. I cap. XXXI ſectione I § I p. 72 &c.

Opera tamen dabitur, ſi vitam Deus prorogauerit, nec librarius in ea edenda ſumtum detrectarit facere, vt in peculiarem congeſta partem luci ſiſtantur publicæ, & quidem non ſine luculentis acceſſionibus. Spes enim me tenet, fore, vt Illuſtris Vir VALENTINVS FERDINANDVS de GVDENVS, præter egregiam illam & aſſiduam, quam mihi in opere hoc concinnando vsque huc præſtitit, operam, ea ſimiliter, quæ de *Vicariis in ſpiritualibus* ſiue eccleſiaſticis *generalibus*, de *Officialibus Archiepiſcopatus hereditariis*, de *Cancellariis Moguntinis*, de *ſupremis Eichsfeldiæ Præfectis*, de *Prouiſoribus* & *Locumtenentibus Erfurtenſibus*, de *Vicedominis Moguntinis*, *Rhingauienſibus*, & *Aſchaffenburgenſibus*, de *Camerariis Ciuitatis Moguntinæ*, de *ſtatu vrbis* &c. collegit, perficiendo illi, quo erga hiſtoriam patriam ſtudio eſt ac amore, libenti animo conferat: Doctiſſimus vero Vir, & in rei nummariæ ſcientia nemini facile ſecundus, CHRISTIANVS SCHLEGELIVS, vberiorem, curatioremque de *Nummis Moguntinis* Diſſertationem conficiat, eique inſerendam beneuole mecum communicet.

Cum maxime vero CODICIS DIPLOMATICI, in tomo I tam ſæpe crebroque citati, habebitur ratio; tum vt lectori in promptu ſint fontes, ex quibus meas ad dictas modo *Serarii* res Moguntiacas adnotationes potiſſimum hauſi; tum vt res eæ hoc plenius diſtinctiusque ad cognoſcendum in aperto ſint, quas nonnunquam verbis in pauca relatis & βραχεῖ λόγῳ complexus ſum.

De reliquo, ordinatim recenſebo, diſtincteque, quæ tomo hoc comprehenduntur. Sunt autem

I *De* S. Creſcente, SS. Aureo & Iuſtina, S. Albano, Lullo, Rabano, & Bardone *Commentarii hiſtorici, ex PP.* ANTVERPIENSIVM *Actis Sanctorum*, & IOANNIS MABILLON *Actis Sanctorum Ordinis Benedictini, excerpti.*

II ANONYMI

II ANONYMI *cuiusdam veteris de cæde* ARNOLDI *Archiepiſcopi Moguntini Narratio*, e chronico manuſcr. *Auguſtinianorum Moguntinenſium* deſumta, & e vernaculo in ſermonem latinum a me conuerſa.

III CONRADI, *incertæ Sedis Epiſcopi, vel potius* CHRISTIANI II, *Archiepiſcopi Moguntinenſis, Chronicon rerum Moguntiacarum, ab anno ſalutis MCXLII vſque ad annum MCCLI, cum notis & additionibus* Georgii Helvvichii.

IV GEORGII HELWICHII *Moguntia deuicta, ſiue de Diſſidio Moguntinenſi, quod fuit inter duos Archiepiſcopos, DIETHERVM Iſenburgium, & ADOLFVM Naſſouium, de Archiepiſcopatu contendentes, Narratio hiſtorica*, cum adnotationibus recens a me adiectis.

V IACOBI MANLII *Hiſtoria collatæ Cardinalitiæ dignitatis in* ALBERTVM *Moguntinum.*

VI GEORGII HELWICHII *Elenchus Nobilitatis eccleſiæ Moguntinæ, h.e. Omnium* Prælatorum *ac* Canonicorum *eccleſiæ Moguntinenſis metropolitanæ, a primordio ipſius, ſexcentorum circiter annorum ſpatio, vſque ad an. MDCXXIII breuis ac ſuccincta enumeratio ac deſcriptio.*

VII *Syllabus* Prælatorum *ac* Canonicorum *eccleſiæ Moguntinenſis metropolitanæ plenior & curatior, ex variis litteris, diplomatibus, ac documentis rarioribus recens conſignatus, & ad præſens vſque tempus perductus.*

VIII *Elenchus* SVFFRAGANEORVM MOGVNTINENSIVM, *ſiue Reuerendiſſimorum pontificii muneris in partibus Rheni, diœceſis Moguntinæ*, VICARIORVM. Itidem recens confectus.

IX *Perinſignium, quæ Moguntiæ ſunt*, eccleſiarum Collegialium,

S. PETRI,

S. STEPHANI, *vna cum appendice de venerabili Capite* S. ANNAE, *eccleſiæ* S. Stephani *furtim ſubtracto*,

S. VICTORIS,

B. M. V. *ad gradus*,

S. CRVCIS,

S. IOANNIS,

S. MAV-

S. MAVRICII,
S. GANGOLFI,
Chronica, recens concinnata.

X GEORGII HELWICHII *Chronicon monasterii, iam vero Collegiatæ Equestris ad* S. ALBANVM, non in meliorem modo ordinem a me redactum, verum etiam adnotationibus illustratum, & ad præsens vsque tempus perductum.

XI IOANNIS ANTONI, *Witlichii, Catalogus Abbatum percelebris monasterii* D. IACOBI *in monte specioso*, recognitus, notulis passim inspersis emendatus & auctus, nec non ad præsens vsque tempus continuatus.

XII *Breues Dissertationes de origine, fatis, statuque cœnobii* CARTHVSIANORVM,
CARMELITARVM,
AVGVSTINIANORVM,
DOMINICANORVM,
FRANCISCANORVM,
CAPVCINORVM,
extra & intra mœnia Moguntina;
nec non
ALBARVM DOMINARVM,
D. CLARAE,
D. AGNETIS,
SORORVM de tertia D. FRANCISCI regula,
CONGREGATIONIS B. MARIAE Virginis,
in vrbe Parthenonum, recens conscriptæ.

XIII *ADDITIONES ad* HELWICHII *de* Dissidio Moguntino *libellum, & eiusdem* Elenchum; *Syllabum pleniorem* Prælatorum & Canonicorum *ecclesiæ metropolitanæ; Catalogum* Suffraganeorum Moguntinensium, *& quædam* ecclesiarum Collegialium *Chronica; quasdam item de* Monasteriis *modo memoratis Dissertationes; vna cum locorum quorundam Emendationibus.*

His vale, LECTOR BENEVOLE, mihique multas ob caussas festinanti ignosce. Scribebam Francofurti ad Mœnum V Kalend. April.
an. MDCCXXII.

De S. CRESCEN-

DE

S. CRESCENTE,

SS. AVREO ET IVSTINA,

S. ALBANO,

LVLLO, RABANO, & BARDONE,

COMMENTARII

HISTORICI,

EX

PP. ANTVERPIENSIVM

ACTIS SANCTORVM,

ET

IOANNIS MABILLON

ACTIS SANCTORVM ORDINIS
BENEDICTINI

EXCERPTI.

LECTORI

GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS

S. P. D.

O tibi *Commentarios* de S. CRESCENTIS, primi, vt traditur, ecclesiæ Moguntinensis Episcopi, SS. AVREI & IVSTINAE, nec non D. ALBANI, Martyrum, a Moguntinis in magno semper pretio habitorum, LVLLI item, RABANI, & BARDONIS, Sedis Moguntinæ Archiepiscoporum, virtutis, christianæ pietatis, eximiæque religionis laude passim celebratorum, *vita*, *rebusque gestis*.

Auctores, vt in titulo iam dictum, agnoscunt Viros doctissimos, ac de re litteraria, historia præsertim ecclesiastico-monastica, præclare prorsus meritos, DANIELEM PAPEBROCHIVM, Societatis IESV Theologum, & IOANNEM MABILLON, familiæ Benedictinæ Monachum, vtrumque meo encomio longe maiorem.

Cur autem eos hic dare, ac rerum Moguntiacarum Scriptoribus inserere constituerim, facile coniicere est. Vt enim singulari cura atque eruditione scripti sunt; ita haud parum faciunt ad ea, quæ *Serarius* de iis congessit, retulitque, tum illustranda, tum supplenda (habent enim haud pauca, eaque maxime notatu digna, quæ ille præteriit) tum etiam, vbi opus est, emendanda. Accedit, non omnibus ita facile eos patere, cum opera, in quibus habentur, magno constent pretio, nec vbique inueniantur.

Dedi autem integros, sine vlla mutatione. Vnicuique enim suum relinquendum esse, semper mihi visum fuit. Et quamuis hic illic quædam occurrerint, quæ cerula miniata signari potuissent, intacta tamen reliqui ea *, ratus, alibi notari posse consultius.

* Si duo in commentario *de S. Albano* exceperis loca; quorum quidem primus est § XXI p. 91 (31) vbi ad vocem, *requiescit*, in margine monui, in allato *Fastradanæ* epitaphio legi, *cinerescit*; alter vero § sequenti XXII, vbi, ad *an. MDLIII*, in ora paginæ, *anno MDLII*, quo *Albertus* Brandenburgicus ædem Albanensem in bustum coniecit, posui. Alia, vt constitueram, notaui alibi; sicuti lib. I *rer. Moguntiac.* cap. XXVI sect. V ad § XIV p. 87, lib. IV in *Lullo* ad § I p. 371, lib. V in *Bardone* ad § VIII n. 3 p. 472, & ad § IX n. 3 & 4 p. 473 videre est.

De cetero, cum doctissimus *Papebrochius* in commentario *de SS. Aureo & Iustina* § XVI p. 78 (22) scripserit; *Interim edoceri cupio, quænam sit illa* Heostediensis *S. Iustini* basilica, *vnde ablatum vel corpus vel insignis reliquia indicatur. Hactenus enim nihil propius occurrit, quam* Hoogstetten *in Suevia; sed nimis incerta est coniectura, in sola nominis affinitate fundata:* non possum, quin hic prodam, esse ecclesiam siue

eadem vici olim, nunc oppidi *Höchst*, vno infra Francofurtum milliari, a villa vero *Nieth*, amni *Nidda* praeterlabenti cognomine, exiguo spatio ad dextram Moeni ripam siti. Vt dicto fides sit, afferam verba *Ruthardi*, Archiepiscopi Moguntini, e tabulis, quibus eam an. MXC monasterio *D. Albani* extra moenia Moguntina cum omni iure ac censu donauit ac in perpetuum attribuit; *Notum esse cupientes omnibus in Christo fidelibus, quomodo* basilica S. Iustini, *quae est in* Hosteden, *in ius & potestatem* S. Albani *transierit, paucis id notari fecimus -- Sed cum prae angustia loci officinae huius generis religioni non possent ibi conuenienter fieri, curtim meam & aedificia mea, quae eidem monasteriolo appendebant, in eadem donatione addidi; insuper tres mansos in Ciloluesheim de mea Salica terra pro salute animae meae super altare* S. Iustini *in vsus Fratrum deuotus obtuli, atque aliquot hortos iuxta* Hosteden, *in campo contra fluuium, qui* Nita *vocatur, ad nutrienda olera eisdem Fratribus indulsi.* Vid. *chronicon Santalbanense* lib. I sect. II in *Adelmanno* Abbate, p. 737 & seq. & conf. lib. I sect. I cap. V § V p. 722, & sect. II in Abbate *Hartmanno* p. 773. Locus hic *Hosteden* alioqui idem ille est, in quo *Lullus* Episcopi Buriburgensis, *Albini*, vita defuncti, corpus exponi iussit. Vid. *Mabillonius* in elogio *Lulli* § XVIII p. 399 (43) vbi tamen *anonymus* ille *Gemmelacensis* perperam id Moguntia per Rhenum "*amne secundo* eo deuectum dicit. Addo, veterem hanc loci appellationem manifesto erroris arguere *Latomi* sententiam, qua putauit *, *Höchstam* dici quasi *Moeni* & *Niddae* fluuiorum *ostium*.

* v. *Serarius* lib. V in *Ioanne II* § VIII p. 720.

Quae *D. Bonifacio*, primo Moguntinensium Archiepiscopo, scripsere elogia historica, his adiicere nolui; partim, quod *Mabillonianum* maximam partem iam ad *Othloni* libros & notationes *Serarii* retulerim in adnotationibus; partim vero minus duxerim necessarium, alterum ad verbum huc afferre, quum maiori iam mensura de Diui vita, rebus gestis, martyrio, meritisque actum sit a *Serario*.

R. P. DANIE-

R. P. DANIELIS PAPEBROCHII, S.I.

de

SANCTO CRESCENTE,

Diſcipulo S. Pauli Apoſtoli,

SYLLOGE HISTORICA,

de eius apud Græcos & Latinos cultu,

aſſertoque ad Viennenſes & Moguntinos Apoſtolatu.

Ex Actis SS.

ad diem XXVII Iunii.

I

SEcundam ad Timotheum epiſtolam creditur Romæ ſcripſiſſe S. Paulus, haud diu poſt ſuum illuc aduentum, quem *Henſchenius* ad annum I ſæculi LVI refert. In hac illum edocet de ſtatu ſuorum diſcipulorum quorundam, eum in ſua peregrinatione comitatorum: Et, *Demas*, inquit, *abiit Theſſalonicam, Creſcens in Galatiam, Titus in Dalmatiam, Lucas eſt mecum ſolus.* Hæc vna & certiſſima eſt illius notitia, quam in ſacris habemus literis & in hoc ſatis ſolide fundatur cultus, quem ei Græci ad XXX Iulii, Latini ad hunc XXVII Iunii deferunt. Vlteriorem eius notitiam non videntur habuiſſe Græci, niſi ex Dorothei ſynopſi, in qua dicitur *Chalcedonis fuiſſe Epiſcopus*, cuius rei fides, quam perexiguam ſuppoſititius ille habet, penes ipſum ſit. Hinc tamen fieri potuit, vt viciniſſima trans fretum Conſtantinopolitana eccleſia, cum SS. Siluano ac Syla, Andronico & Epenæto, æque Pauli diſcipulis, colendum eum aſſumeret, officio per *S. Ioſephum* Hymnographum compoſito: in cuius canone, ode VI, ſtrophe VI ſic canitur: Νευρώσας σου Χριςὸς τὸν λογισμὸν, Κρίσκε, χρίσματι τῆς ἀγαλλιάσεως, Χαλκηδόνος Ἀρχιποίμενα, ὡς τούτου μαθητὴν, εὐσεβῶς ἀπέδειξε, πλανωμένοις τὴν τρίβον δεικνύοντα. *Mentem tuam confirmans Chriſtus, o Creſcens, vnctione exaltationis, te velut diſcipulum ſuum Chalcedonis Archipræſulem declarauit, errantibus viam demonſtrare aptum.* De eius iſtic obitu aut reliquiis nil porro Græci. Sed neque conſtanter *Chalcedonem* nominant: nam catalogus, *Hippolyti* Mart. nomen præferens, in MS. Vaticano, facit *Creſcentem Epiſcopum* Κάρχης ἐν Γαλλίαις: *Dorotheus* vero Ducalis bibliothecæ Monachii Χαλκίδος τῆς ἐν Γαλλίᾳ *Epiſcopum Creſcentem* facit; in Galliis autem nulla vel *Carche* vel *Chalcis* eſt; neque vel ipſæ vel etiam *Chalcedon* in Galatia; ſed hæc in Bithynia, iſta in Eubœa & Aetolia, vt de Syria taceam; tres enim *Chalcides* inueniuntur.

In Dorothei Synopſi dicitur Epiſcopus Chalcedonis.

Et a Græcis colitur cum aliis 30 Iul.

a quibus etiam Galliæ adſcribitur.

II *Ado Viennenſis* Epiſcopus, *apud Galatiam*, inquit, *B. Creſcens, diſcipulus S. Pauli Apoſtoli, qui in Gallias tranſitum faciens, verbo prædicationis multos ad Chriſtum conuertit*; (& Viennæ, Galliarum ciuitate, per aliquot annos ſedit; ibique Zachariam diſcipulum pro ſe Epiſcopum ordinauit) *rediens vero ad gentem, cui ſpecialiter fuerat Epiſcopus datus,* Gala-

In hac eum Viennenſes ſibi arrogant.

Galatas, vsque ad beatum finem suum, in opere Domini confortauit. Desunt verba ( ) inclusa MS. Lobiensi; & absque illis cetera omnia verbatim transcripsit *Vsuardus*, solitus Adonem contrahere, corrigere, & nouis sanctis augere: vti manifestius nobis patuit, eum ex suggestione Claudii Castellani recognoscentibus: cum antea, nihil alterum sciuisse de altero, ideoque eodem fonte ambos vsos esse censeremus. Adonis tamen vere esse verba illa apparet; nam & in chronico dicit, quod Paulus, ex libera sua Romæ custodia, vbi biennio manserat, ad prædicandum dimissus, *nec dum Nerone in tantam persecutionem erumpente, quantam de eo narrant historiæ, creditur ad Hispanias peruenisse, & Arelate Trophimum, Viennæ Crescentem, discipulos suos, ad prædicandum reliquisse.*

III Habemus ex Viennensi MS. his de rebus sermonem in natali ipsius recitandum, vbi dicitur, *quod ingressus eius atque aduentus IV Kalend. Ianuarii, quod est hodie, celebratur; martyrium vero V Kal. Iulii.* Tum recitatis verbis Adonis de S. Paulo, Crescentem Viennæ relinquente, addit auctor: *Huius vasis electionis reliquias per Ioannem Papam recipere meruit ecclesia nostra, sicut epistola eius subterscripta demonstrat.* „Ioannes Episcopus Eoaldo Viennensi Episcopo. *De officiis Missarum, de quibus in litteris vestris requisiuisti, sciat Caritas vestra, quia varie apud diuersas ecclesias fiunt. Aliter Alexandrina ecclesia, aliter Romana facit: cuius tenores & instituta debet seruare ecclesia tua, quæ fundamentum sancti habitus ab illa sumsit. Venerandi pallii vsum per sanctum B. Petri Presbyterum nostrum Felicem tibi destinauimus, nolentes te priuari antiquo B. Petri munere: simul mittentes de capillis S. Pauli, vt esset ecclesiæ vestræ illius intercessione solatium, per cuius discipulum suscepit primum religionis honorem.*„ Et alia manu: *Lectio Apostolorum vos ab imbre malignorum custodiat. Sed & Papa Constantinus* (Ioannis mediante Sisinnio, dierum XX Pontifice, successor vsque ad an. DCXXV) *eidem Eoaldo Viennensi Archiepiscopo:* „*Reliquias Sanctorum, ecclesiæ tuæ, sicut rogasti, per Archidiaconum tuum destinaui, de spongia Domini, de vestimentis Domini, de vinculis Apostolorum, de sartagine ærea Machabæorum, de cineribus B. Iohannis Baptistæ. Quæ omnia capsella argentea clausimus, & sub signaculo Sanctitati tuæ commisimus. Rogamus, vt eo studio venerentur, quo de munere Petri ad Sanctitatem tuam transmissa esse noscuntur.* Et alia manu: *Iesus Christus te, frater, sanctificando custodiat.*„

Assentiente Ioanne Pontifice VII.

ab eodem & Constantino Papa reliquiis donati.

IV Vtramque epistolam, quia alibi non inuenitur, hic addere placuit, in gratiam illius ecclesiæ, quæ Crescentis apud se Apostolatum Pontificio isto testimonio confirmare gaudet: nec tamen eum in Galatiam Asiæ prouinciam rediisse negat: vti nec hodiernum Romanum, suprapositis Vsuardi verbis, nescio vnde acceptis, concludens; *Demum sub Traiano martyrium consummauit.* Hoc additamento citato, refert Crescentem *Baronius* ad annum Traiani XIX, qui nobis est Christi CXVI; de quo nolim absque auctore disputare. Moguntini apud *Serarium* ex Gallia ad se venisse Sanctum volunt, eumque suum primum Episcopum faciunt, & apud se mortuum. Hinc *in nouo, praeclaroque Moguntinæ arcis sacello*, inquit lib. I cap. II *Serarius*, *hi cum Sancti Præsulis appicta imagine versus:*

Fatentur tamen, rediisse in Galatiam.

Moguntini inde ad se venisse dicunt.

Crescentis fecit clarum sacra pagina nomen,
Dum tibi fidus erat, Paule beate, comes.

 Inde

Inde ſed occiduas Gallorum ceſſit in oras,
Vt Chriſti prompta ſpargeret ore fidem.
Biſque Maguntinis vndenis præfuit annis,
Et vita clarus, clarus & eloquio.
Martyriumque tulit, Traiano Principe, Chriſti,
Cum decades denas auxerat vna trias.

qui eſſet ſecundum hunc calculum annus CIII.

V Interim loco præcitato fatetur *Serarius, quod nulla S. Creſcentis in ritualibus Moguntinorum libris, Breuiariis, Miſſalibus, & ſimilibus mentio vſpiam eſt.* Sanctitatis vulgo creditæ & cultus indicium aliquod præbet S. Maximini Epiſcopi vita ex Trithemio, apud *Serarium* prælaudatum illuſtrata, a cap. X lib. II ad cap. XVII. Obierat is (vt *Trithemius* ſcribit) anno Chriſti CCCLXXVIII, XVIII Nouembris, quo die chronologiam Trithemii examinabimus; nunc ex eo ſumimus, quod *beatiſſimi Pontificis Maximi corpus* a diſcipulis in eccleſia diui Præſulis Hilarii, poſtea nuncupata in Dalheim, vbi ciuitas Moguntina eo tempore legitur fuiſſe conſtructa, debito cum honore, iuxta tumbam S Creſcentis, primi Epiſcopi, fuit ſepultum: in quo quidem loco humatum permanſit annis quingentis quinquaginta ſeptem, vſque ad tempora Hildeberti, poſt S. Bonifacium Moguntinenſis Archiepiſcopi duodecimi, qui anno Dominicæ natiuitatis DCCCCXXXV, indictione Romanorum VIII, die menſis Martii XIV, decem Moguntinorum Pontificum oſſa de capella D. Hilarii memorata, ſolenni cum proceſſione cleri & populi, ad eccleſiam diui Martyris Albani tranſtulit, & in choro ſumma cum reuerentia collocauit. *Et apud ſe in æde S. Hilarii ſepultum.*

VI De Moguntinæ vrbis deſtructione ſub Atila, Hunnorum Rege, anno CCCCLI, egi ad acta *SS. Aurei & Albani*, XVI & XXI Iunii; per illam autem & diuturnam exinde deſolationem loci factum puto, vt ſeruata dumtaxat epiſcopali ſerie (ſi tamen hæc quoque ſeruata recte eſt) primorum XVIII Epiſcoporum eatenus interierit notitia, vt (quamuis omnes nominentur Sancti) nullius tamen dies vel mortis vel cultus inueniatur adſcriptus faſtis: ne quidem S. Hilarii, cuius tamen nomen ferebat prima Moguntiæ veteris eccleſia cathedralis: vt de S. Creſcente non adeo miremur, ſed miremur potius, qua fiducia præſumſerit aliquis, ſingulorum definire annos ſedis. Equidem qualicunque traditioni haud ægre conceſſerim primum Epiſcopum Creſcentem; ſed vt hunc quoque credam Pauli diſcipulum fuiſſe, quod de primo Viennenſi Epiſcopo creditum antiquitus fuit, multo difficilius Moguntini, quam Viennenſes perſuaſerint, vtpote teſtes non ita antiquos proferentes. Nam ſi Viennenſes potuit in errorem inducere fortaſſis identitas nominis; multo facilius id potuit contigiſſe Moguntinis. Et ſemper fortior ſtabit pro Gallis Aſiaticis opinio, quod ad illos a Paulo remiſſus, vel vltro profectus, apud eos conſenuerit, interque illos obierit in pace, & ideo minus celebris fuerit poſteritati, ab eaque minus cultus, quam ſi martyr obiiſſet. *Sed hic Creſcens forte alius fuit a Pauli diſcipulo.*

VII *Franciſcus Boſquetus*, Prætor Narbonenſis, ac poſtea Epiſcopus Lodeuenſis, hiſtoriarum eccleſiæ Gallicanæ lib. I cap. V ſic ſcribens, vt quæ de eo hactenus habentur, ſatis incerta eſſe oſtendat. *Creſcentem*, inquit, *ipſe Paulus ad Timotheum ait, in* Γαλατίαν *miſiſſe; quo loco Theodoretus Gallias interpretatur, & Epiphanius illos arguit erroris, qui Galatiam ſeu* *Si tamen Galatas vnquam adiuit Creſcens.*

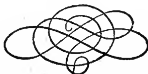
Gallogræciam intelligunt. Hæc autem Crescentis missio in annum primum Pauli, Romam aducti, incidit: idcirco Vienna a transeunte Paulo relinqui non potuit, nisi iam ante Vienna Romam redierat. Quod sane non est absimile vero; immo videtur conuenientissimum, vt in Hispanias per Galliam cogitans S. Apostolus adhuc in vinculis positus præmiserit, qui prætentaret populorum istorum animos, & quæ in iis esset dispositio ad euangelicam prædicationem cum fructu excipiendam, qua occasione Viennam vsque penetrauerit *Crescens*, & reuersus suaserit magistro suo, eodem accedere, &, nonnullis ibi iam conuersis promptis, ecclesiam ordinare.

Aut instrata Moguntia, *Quocunque tamen modo res se habuerit*, inquit *Bosquetus*, *Crescentem destinatum Gallogræcis, in transitu per Gallias, Viennensem & deinde Moguntinam ecclesiam instituisse, referunt martyrologia, quibus ambarum ecclesiarum tabulæ consentiunt.* De Moguntinis iam vidimus, eas vel nullas vel recentissimas esse: Viennensium primus auctor censeri potest *Ado*, qui, vel decessorum eius aliquis, cum de Crescentis apud Viennenses apostolatu nihil dubitaret, nec tamen apud eosdem obiisse crederetur, sed in Galatiam missus (quo nomine ipsam Galliam intelligendam nemo ibi cogitabat) obitum eius Gallogræciæ ascripsit.

in Gallogræciam transiit. VIII Pergit *Bosquetus*: *Verum non recta ibat Crescens in Gallogræciam, per Galliam & Germaniam iter habens: & stupenda illa miracula in peregrinatione nimis flexuosa a Crescente patrata historiæ fidem minuerunt. Atque adeo fuit obscura hæc de Crescente narratio, vt Latini & Galli Crescentem in Gallogræcia obiisse vno ore affirment; Græci vero in diuersas eant sententias, & eorum aliqui illum in Gallia sub Nerone decessisse referant.* Hos vtinam nominasset! Mire enim fauent Moguntinis; quando constantissimum apud omnes est, ex S. Hieronymo aliisque apud *Serarium* lib. I cap. II, *quicquid Oceano & Rheno includitur, Galliam appellari.* Et

Cum solius Galliæ meminerint Græci aliqui, Galliarum Episcopis apud Athanasium & alios antiquos accensentur Moguntini æque ac Treuirenses, primaque & secunda Germania, ad quas pertinent, Gallicanis prouinciis accensentur. Vt autem Vienna in Gallogræciam flexuosum sit iter Moguntia, hinc tamen illud rectissimum haberi potest vsque ad Pontum Euxinum, trans quem illa iacet, vt consi-

qui in ea pro Chalcedone Chalcidem statuunt. deranti patebit. Sed hoc tam vasto procursu opus non erit, si *Moguntiæ* liceat *Crescentem* retinere cum Græcis, & credere, quod pro ea obrepserit *Chalcedon* vel *Chalcis*. Interim libenter videbo *stupenda illa miracula*, quorum meminit *Bosquetus*. Neque enim hactenus potui vllum indicium reperire; quum etiam ex talibus subinde elicitur aliquid lucis historicæ tanquam scintilla ex silice.

R. P. DA-

R. P. DANIELIS PAPEBROCHII, S.I.

de

SANCTIS MARTYRIBVS MOGVNTINIS,

AVREO vel *AVRAEO* Episcopo,

IVSTINA,

eius sorore, Virgine,

promiscua utriusque sexus multitudine,

&

IVSTINO DIACONO

COMMENTARIVS.

Ex Actis SS.

ad diem. XVI Iunii.

Edit. I p. 43.

§. I *De eorum Moguntiæ cultu, & tempore passionis & inuentionis.*

I

POstquam Romanarum prouinciarum, primitus sub Augusto constitutarum, numerum augere placuit, pro commodiori earundem gubernatione, *Belgicaque*, longe patens a Sequana & Matrona, vsque ad Rhenum, bifariam diuisa est, in *Primam*, quæ orientem, & *Secundam*, quæ occidentem spectaret; huic Remorum, isti Treuirorum ciuitas metropolis fuit. Et *secunda* quidem, vt instituta est, sic mansit, quoad Imperium stetit: *Prima*, quæ Teutonicæ linguæ siue Germanicæ vsum tota retinuit, trifariam mox ita secta est, vt *Belgicæ primæ* nomen retineret, quidquid Mosella flumine irrigatur, vtrimque vero resciissæ partes secundum Rhenum, Meridionalis quidem, *Germanica prima*, Septentrionalis, *secunda* dici cœperunt: & hæc quidem *Agrippinam Coloniam*, ista *Moguntiacum* siue *Maguntiam*, Archiepiscopales habere. Omnes autem tres, ipsaque etiam *secunda Belgica* ab inundantibus Hunnis, sub Attila anno CCCCLI diram perpessæ vastationem, non prius ad antiquum splendorem hierarchicique status integritatem redierunt, quam Francicum in iis Imperium constitutum haberetur: posterior tamen omnium *Germanica prima*, a Slauis insuper multum passa, pæne ad antiquam barbariem redierat, quando *S. Bonifacius*, de quo egimus die V Iunii, sub Rege Pippino, Archiepiscopus Moguntinus est constitutus, sæculo Christi VIII.

[Margin: Anno CCCCLI, *Moguntia, quæ Germaniæ I metropolis*, *circa Hunnorum sub Attila irruptionem*.]

2 Numerantur nihilominus ordine continuo Episcopi Moguntini quadraginta a S. Crescente, qui Pauli Apostoli discipulus fuisse putatur, vsque ad prædictum S. Bonifacium: quorum viginti habentur sancti, atque in primis *S. Aureus* etiam * *martyr* habitus, hodie recurrit, agiturque memoria, Vsuardi exemplaribus pro Germania auctis passim inscripta. Primus, quod equidem sciam, ad id faciendum exemplo præiuit *B. Rabanus Maurus*, quintus post S. Bonifacium Archiepiscopus; primus, inquam; nam *Beda* & *Ado*, licet a *Baronio* in notis allegati, in suis genui-

[Margin: * 44. — *Episcopus Aureus.*]

primum Rabani Mauri *Martyrologio adscriptus cum Iustina,* nis Martyrologiis illius non meminerunt: Rabanus autem, in suo etiam Edit. I *Iustinam* addens, post SS. Ferreoli & Ferrutionis elogium, præteritis SS. Cyrico & Iulitta, diem finit his verbis: *Et in ciuitate Moguntiaca passio SS. Aurei Episcopi, & Iustinæ sororis eius, qui ab Hunnis, vastantibus prædictam ciuitatem, in ecclesia occisi sunt.* p. 44.

3 Vsuardi quatuor habemus exempla membranacea; vnum Vltraiecto allatum; alterum in Alsatia ad vsum cuiusdam Commendariæ Teutonicæ scriptum anno MCCCCXII; tertium ab Henrico *Ranzau* Equite Lubecæ emptum anno MDLXXXIV, vt centum minimum annis sit vetustius, ibi, aut in vicinia scriptum, nobisque donatum in Pragensi Collegio; quartum in folio, grandi & elegantissimo charactere Teutonico, *tum variis in Germania exemplaribus Vsuardi,* vt & aliud, nescio vnde nobis missum. In his omnibus eodem prorsus tenore sic legitur: *Apud Moguntiam ciuitatem, sanctorum martyrum Aurei eiusdem ciuitatis Episcopi, & Iustinæ sororis eius.* Rabani verba in suis additionibus transcripsit *Molanus*, aliaque ante illum Coloniæ excusa auctaque Martyrologia, verbis hincinde truncatis: plutibus autem Basiliense, excusum anno MDLXXXIII, hoc modo: *Moguntiæ passio sanctorum, Aurei, & Iustinæ sororis, & ceterorum martyrum, qui agentes Synaxim, ab Hunnis Germaniam diripientibus improuiso impetu aggressi in ecclesia trucidati sunt.* In margine additur A. D. 454. Recognitores Romani sub Gregorio XIII Basiliense transcripserunt; itaque hodie prædictis *ac tandem Basiliensi & Romano cum sociis:* duobus, qui soli antiquitus commemorabantur, accessit reliqua sacris præsentium turba, idque minime gratis, cum *Sigehardus* infra num. II testetur, an. MCLXXV & MCCLXVII eorum multa corpora cum certis martyrii indiciis reperta fuisse. Addo autem, & *Iustinum Diaconum*, vna cum S. Aureo Heiligenstadiensium Patronum. Quæ per Italiam Galliamque plurima vidimus Vsuardi Manuscripta, ad variarum ecclesiarum vsum aucta, omnia de illis tacent, nisi quod Conuentualium Camberiensium in Sabaudia vnum, post nomen S. Veroli Confessoris, habeat nomen *S. Iustinæ Virginis.*

Fidem Kalendaris Moguntinis solis 4 Non æque facile, vt Martyrologiis, addi poterant nomina noua Kalendariis ecclesiasticis, ea sola continere solitis, de quibus officium aliquod faciendum: hoc autem sine speciali ac propria aliqua caussa non fiebat. Itaque in veteribus Breuiariis vicinarum ecclesiarum Kalendaria omnia vacant ad XVI Kalendas Iulii. In solis ergo Moguntinis, nomina *SS. Aurei* & *Iustinæ* nobis se offerunt, vt officio ecclesiastico *festiue* celebranda. *festiue inscripti sæc. 15.* In iis, quæ excusa habemus anno MCCCCXCV & MDVII, solum dicitur in contextu *Aurei & Iustinæ celebriter*, (cui opponitur τὸ *ferialiter*, quo peragitur officium, quod simplex nunc dicimus) *sicut de martyribus in communi Sanctorum;* solumque hæc propria additur oratio: *Deus, cum Oratione in Breuiario,* *qui glorificaris in concilio sanctorum martyrum tuorum Aurei & Iustinæ, respice ad preces humilitatis nostræ, vt quorum solennia celebramus, eorum precibus adiuuari mereamur.* Successit impressio anni MDLXX, a cuius Kalendario absunt hæ voces *festiue, ferialiter;* sed in contextu satis ostenditur, *festiue* peragendum officium, cum præscribuntur tria Nocturna, & ad primum tres propriæ de sanctis, in Kalendario notatis, Lectiones: quod deinde etiam vicinos Wormatienses mouit, vt in Kalendario anni MDLXXVI nomini *Fereoli*, adderentur nomina *Aurei & Iustinæ*, & in Breuiario præscriberetur officium *de Martyribus*, *trium Lectionum*, scilicet com-

Edit. I pag. commune, cum hac oratione: *Deus, qui nos concedis ſanctorum martyrum tuorum Fereoli, Aurei & Iuſtinæ, natalitia colere, da nobis in æterna lætitia de eorum ſocietate gaudere.*

5 *Latomus* apud *Serarium* in ſuis ad Breuiarium Moguntinum notis, *Anceſus in Dalheim?* *paſſus*, inquit, *memoratur S. Aureus in ſacello prope Dalheim, vbi adhuc martyrico ſanguine altare rubicatum monſtratur non absque miraculo.*

Proximus hic locus eſt cæmentitiis illis extra vrbem molibus, quæ, vtrum aquæductuum potius, quam murorum reliquiæ ſint, controuertitur, & inter eum locum atque hodiernam vrbem ponitur *S. Aurei*, olim *S. Hilarii* eccleſia. Fortaſſis etiam monſtratur ibidem adhuc *puteus*, in quem fuerit deiectum a ſacrilegis cadauer. Sed ſi apud Heilgenſtadium, de quo mox, interfectus eſt Epiſcopus ille ſanctus, prædicta de ſanguine & puteo, referenda erunt ad ſororem, *S. Iuſtinam*, eiuſque ſocios, clericos & laicos vtriuſque ſexus, quorum aliquis ad aram faciens, vel ad eam confugiens, potuit ipſam ſuo ſanguine aſperſiſſe.

Ceterum neſcio, inquit *Latomus*, *quam belle Auræum dicamus, media* *& quomodo vulgo dictus Auræus?* *producta.*. *Serarius* ſuſpicatur, dictum *Auræum*, vel *Aræum*, aut *Oræum*, græco ſcilicet nomine, ab *Αὔρα ventus lenis*, *Ἄρης Mars*, vel *ὄρος Mons.* Ego nullam puto quærendam vſus rationem, non magis, quam cur *Diua Helena*, Magni Conſtantini mater, Treueris, vbi palatium habuit & alibi, per vtramque Germaniam, & Galliam, paſſim vocetur, penultima ſimiliter producta, *Helena, Helene.*

6 Nominis rationem & pronuntiationem genuinam incertam manere, minus incommodum eſt, quam ambiguum eſſe tempus geſti a S. *quotus in ordine Epiſcoporum.* *Aureo* vel *Auræo* Epiſcopatus; vt qui ætate Caroli IV Imperatoris credebatur fuiſſe *primus Præſul Moguntinus*, Serario autem numeretur *vigeſimus quartus*, Sigehardo, *iuxta veterem* (vt præfatur) *Catalogum Epiſcoporum, ſit ſextus a S. Creſcente; ante magnum autem Bonifacium, excluſo Gotelone, decimus*, imminuto infra dimidium numero Præſulum nunc recepto. De *Creſcente*, S. Pauli diſcipulo, agam XXVII huius Iunii, & *& qui primi fuerint?* veroſimile faciam, Moguntinenſem (ſi quis fuit) eius nominis Epiſcopum, melius ab illo diſtingui. Hic dixerim, haud ineptam videri coniecturam, qua Moguntinus *Creſcens* & *Creſcentius* eadem cenſebitur perſona, cui ſucceſſerit *Marinus* vel *Martinus*, nihil melius quam ille diſtractus in duos; tum SS. *Cyriacus & Hilarius*, eccleſiæ in Dalheim Prior titularis, ex hinc alii aliquot, vſque ad *S. Maximum*, & rurſus aliquot, vſque ad *S. Aureum*, numero & ordine necdum comperto.

7 *Sigehardus*, mortem *S. Aurei* narraturus, cap. nobis X, *eo tempore*, inquit, *Opilione & Vincomalo Conſulibus, poſt Theodoſium Iuniorem,* *Annus cædis male notatur.* * 45. *Marcianus in Oriente, Valentinianus in Occidente præerant Romani * Imperii faſcibus, ſummus & vniuerſalis habebatur Romanæ eccleſiæ Epiſcopus, Leo Papa huius nominis primus; agebatur autem poſt incarnationem Domini his diebus quadringenteſimus quinquageſimus quartus annus.* Et rurſus, capite nobis XX & vltimo, totam ſcriptionem ſic finit: *Ceterum vt paſſionis Sanctorum tempus breuiter, o Lector, inuenias, paſſi ſunt martyres ſancti, Aureus & Iuſtina cum ſociis, ſub Attila Hunnorum Rege, XVI Kal. Iulii; Marciano & Valentiniano Imperatoribus, Apoſtolicæ ſedi Leone huius nominis primo præſidente, anno poſt partum Virginis CCCCLIV, regnante in*

 perpe-

perpetuum filio Virginis, Rege martyrum D. N. Iesu Christo, cui est cum Deo Patre &c. Idem annus notatur, vt dixi, in margine Martyrologii Basiliensis, quod ex Sigehardo sumptum vel hinc apparet. Edit. I pag. 45.

potius dicendus 451.

8 Consules quidem superius signati in correctioribus fastis notantur anno præcedenti, quo anno etiam Attila obiit; sed vastitas ab eo illata Belgicis Germanicisque prouinciis omnino pertinet ad annum L & LI istius sæculi. Hinc ille in Gallias transiit, & (non obstante graui, quam in Catalaunicis seu potius Segelaunicis campis ab Aetio Romanorum Duce passus est, clade ducentorum fere millium) in Italiam transit anno LII, atque ad mandatum Leonis Papæ regressus in Pannoniam, ibidem, vt dixi, obiit anno LIII. Corrigenda ergo Sigehardi Chronologia est, & passio Sanctorum adscribenda anno LI sæculi V.

qui tunc Moguntiæ Arriani?

Quomodo autem eo tempore aut etiam annis aliquam multis præcedentibus, quibus possit *Aureus* præsedisse, tantum valuisse Arriani apud Moguntiam potuerint, quantum Sigehardus præsumit, ipsis exilium Episcopi imputans, non satis video, multumque vereor, ne illis, in S. Aurei cædem adducendis, solus præluxerit *Trithemius*, auctoritatis ad antiquas historias non magnæ scriptor, in vita S. Maximi, XVIII Nouembris examinanda, asserens, quod illius decessor S. Lucius ab Arrianis occisus sit anno CCCXLIII, & ipse ab eisdem plurima passus.

§. II *De* Gosvvino *&* Sigehardo *Monachis, scriptoribus translationis & miraculorum. Passio Heiligenstadii scripta.*

Inuentionis anno 1137 descripta & miraculorum libellus,

9 *Molanus*, in annotationibus ad suum Vsuardum, ex variarum ecclesiarum vsu auctum, sic scribit: *De Auræo* (vel Aureo potius) *& Iustina, breuiter Breuiarium Moguntinum, & Cochlæus in Catalogo de Episcopis Moguntiæ, quem Walafrido subiunxit. Annotatum est ad dictum Breuiarium, quod feratur libellus perscriptus de miraculis Auræi ad Adalbertum Episcopum circa annum MCXXXVII.* Manu id adscripserit aliquis: nihil enim tale in Breuiario excusum: verum esse probat nobis ipsum opusculum, quod Moguntiæ diu frustra quæsitum, reperimus in Passionali insigni, Monasterii Bodecensis in diœcesi Paderbornensi, ipsorumque Religiosorum manibus transcriptum, curante *R. D. Francisco Poppenschutzio* loci Priore, misit *Ioannes Kloppenborgius*, Paderbornensis historiæ post Schatenum defunctum sedulus continuator. *Sigehardus*, Monachus Santalbanensis, infra in Analectis num. 8 *Gosvvinum Monachum* auctorem nominat, haud dubie ex certa apud suos Santalbanenses traditione. Ille autem ipsum diuidit in tres libros, professus initio lib. I, propositum sibi *nonnulla* duntaxat *mirabilia referre, nec alia, quam quæ oculis vidit, & magnarum personarum certa relatione didicit.* Præfigitur autem dedicatoria epistola *Werneri Abbatis*; cuius iussu res scripta fuerat, *ad Adelbertum, Sanctæ Moguntinensis Sedis Archiepiscopum.*

auctore Gosvvino *teste oculato, datur ex MS.*

Ab Hunnis, *an ab* Arrianis *cæsi sancti, dubitatur.*

10 In isto opere, (quod *libellum* plerisque placuit appellare) nihil de vita aut martyrio sanctorum continetur, quia forte nihil de eo satis certo dici posse iudicabat Goswinus, aut quia religiosorum discrepabant sententiæ, aliis cum Rabano tenentibus, mortem vtrique illatam ab Hunnis, cum alii verosimilius esse crederent, cædem inter sacra patratam ab Arrianis; quod postea sub annum MCCXCVIII scripsit iam aliquoties nomi-

Edit. I pag. nominatus *Sigehardus*. Heiligenstadienses, in sanctorum *Aurei & Iustini*, non *Iustinæ*, passione, infra danda, ex ipsius loci membranaceo codice, non solum illos ab Hunnis martyrizatos tenent, sed apud se, eo ipso loco, vbi corpora ipsorum, Dagobertus Francorum Rex inuenit & ciuitatem condidit, in eorundem honorem *Heylygen-stat*, id est *sanctorum ciuitas*, seu *Hagiopolis*, nuncupatam. Et hoc verosimile fit vel ex ipso Gosvvino, dum num. 23 meminit cerei, *in prima reuelationis* a se descriptæ *gloria* cælitus accensi, *quem de Heiligenstat attulerat totius plebis ac monachorum deuotio*; vtique velut ad suos etiam tunc patronos, & quorum corpora olim possederant, si non etiam tunc bona ex parte possidebant; de quo infra. Interim satis caussæ habere mihi visus sum ad distinguendum *S. Iustinum* a *S. Iustina*, absque formidine, ne *Hic*, pro *Illa* suppositus sit, cum eum, vt talem, agnoscant Moguntinenses Archiepiscopi; *Aribo* sub annum MXXI, *Gerlacus* anno MCCCLXIII, & *Bertholdus* anno MCCCCXCIX. *Sigehardus* quidem *S. Iustini* alicuius meminit, cuius etiam corpus ad S. Albani sit, sed *Confessoris* & *ex Heitslettin* eo transmissi: Heiligenstadiensis autem prætensionis pro corpore *S. Aurei* nec meminit quidem; nedum Legendæ apud illos scriptæ, & inter sacra recitari solitæ: quam profecto non ausim affirmare iam tunc extitisse, sed potius aliquamdiu post fabricatam ex populari traditione, nec sine mendis: quibus tantisper dissimulatis, transeo ad Sanctalbanensem Sigehardum. *Item. Moguntiæ, an Heiligenstadii.*

11 *Serarius* lib. II cap. XVII acturus de S. Aureo: *In Manuscriptorum*, inquit, *quibus vtor, duobus, describitur Sancti huius martyrium copiosissime, ita vt Lectiones, seu (vt eorum alter appellat) capitula contineat LX, præter duo prooemia, quorum prius est ad S. Albani Abbatem Conradum, totumque Fratrum illius collegium; alterum, ad lectorem. Illud incipit:* Spiritalis militiæ tironibus; *hoc vero:* Hortante propheta Deum in sanctis laudare; *ipsa historia*, Consubstantialis Patri. *Auctor fuit in eodem S. Albani monasterio Cœnobita, de quo lib. I cap. XL.* Ibi scilicet *Sigeardum* vel *Sighardum* nominat; *sed quia interdum sola litera S indicetur, nona*, inquit, *cuiusdam non satis perita manu adscribebatur, Sigebartus: scripsit autem* sub MCCXCVIII. Addit deinde, quod *multa de Moguntia natalibus* * 46 *aliisque similibus, * fides parum proba, inseruntur*, quapropter istis omissis, lectorem contentum esse Serarius voluit iis, quæ in Breuiario Moguntino *vti breuius, ita certius* referri, ipse censet. *qui sub an. 1298 scripsit Sigehardus.*

12 Opus illud *ex MS. apographo Carthusiæ Coloniensis non antiquo* ad vsum Bollandi descripsit anno MDCXXXVIII *Ioannes Gamansius*, sub hoc titulo: *Incipit vita & passio* S. Aurei, *gloriosi viri, quondam sanctæ Moguntinensis sedis Episcopi, ac* S. *Iustinæ Virginis sororis eius. Et in hac passione continetur etiam, ex magna parte, vetus historia primæ constitutionis siue ædificationis ciuitatis Moguntiæ; sed & destructionis ac reædificationis & translationis eiusdem, & multorum gestorum longe ante actorum, vt patebit in processu.* Sed ecgraphum istud nostrum solum in XX capita distinguitur (vt omnino suspicer, exerranti calamo Serarii adscribendum, quod LX numerasse videatur) nomen vero auctoris neque integre, neque per initialem literam apparet vspiam; sed spatium illi scribendo semel iterumque vacuum relinquitur; suam tamen ætatem eam requirentibus satis indicat auctor, dum in epistola se profitetur procedere *ex libris Chronicorum Godefridi Viterbiensis, ac Martini, nouelli temporum scriptoris, secundum ra-* *In nostro ecgrapho numerantur capita 20.* *multa, hic resecanda, addit, de ipsa ciuitate.*

tionem & supputationem eorum verissimam. *Martinus* enim *Polonus* Chronicam perduxit vsque ad Ioannem Papam XXI, & obiit anno MCCLIX. Narrat autem *Sigehardus*, inuentionem secundam, vt suo tempore, anno MCCCVII factam. Edit. I pag. 46.

Cætera quoad substantiam collecta in Breuiario *habentur.*

13 Quod historiam S. Auræi *breuius* proponat Breuiarium, quam auctor hic, res ipsa loquitur; quod etiam *verius*, vt præfatur *Serarius*, eatenus solum admisero, quatenus ibi omittuntur parerga plurima iam indicata, quibus multum furfurem erroris & fabulositatis inspergi, agnosco. Nam quod ipsummet *S. Auræum* eiusque *sororem* attinet, id ita refertur, longiori licet verborum anfractu, vt collectorem Breuiarii appareat nihil aliud habuisse præ oculis, quam Sigehardi librum. Proinde quidquid in Breuiario est historiæ, (veritatis non ausim dicere) vltra id, quod in Martyrologio suo Rabanus paucis verbis præscripsit, id totum ex Sigehardi calamo fluxit, vt non immerito *Serarius* præcitato lib. I cap. XL dixerit, eas esse ipsius *quisquilias, e quibus tamen auri aliquid colligi a non imperitissimis queat.* Id facere conatus est earum auctor Lectionum, quas sub annum MDLXX compositas exhibet prælaudatum Breuiarium ecclesiæ Moguntinensis, & hic transcribere graue non fuerit.

in Lectiones distributa,

I, *Quo tempore Hunnorum frequentes incursiones Rhenanas prouincias infestarent, omnesque Christi ecclesias Arriana perfidia miserabiliter perturbaret, contigit inter ceteros B. Auræum, Moguntina sedis Episcopum, doctrina & sanctitate celeberrimum, ipsa sede sua Pontificali atque vrbe pelli, quem in exilium prosecuta est soror eius Iustina, sacra Virgo, vna cum aliis quibusdam orthodoxis hominibus. Postquam autem barbarorum & infidelium incursionibus tota euersa ciuitas esset, tandem Episcopus reuersus, ac dispersas oues colligens, omnia boni pastoris munera diligenter obire cœpit.*

14 II, *Id cum Arrianis, ex inueterato in Catholicam fidem odio, perquam molestum esset, opportunitatem nacti, Præsulem, in altari sacra facientem, crudelissime cum sorore trucidant, atque in puteum vicinum præcipitant. In quo, cum permultos annos ruderibus obruti iacuissent, ab Riculfo Archiepiscopo, qui, Carolo Magno imperante, ecclesiæ præfuit, in cœnobium Diui Albani, quod splendidissime ædificauerat, honorifice sunt translati.* III, *Eo quoque loco cum martyrum loculi posteris essent incogniti, accidit, vt pauimenta monasterii vetustate attrita, renouarentur, vbi inter alia, beatorum quoque Aurei & Iustinæ corpora .... reperta sunt ... quæ statim martyrum Deus tantis miraculis illustrauit, & consequentibus temporibus tam innumeris erga humanum genus curationum sanitatumque per sanctas illorum reliquias beneficiis cohonestauit, vt non immerito religiosius tantos patronos, & apud Deum intercessores Moguntina colat ecclesia.* Hactenus Breuiarium, sequens relationem Sigehardi, aliquid etiam de *SS. Aurei & Iustinæ* corporibus addens, quasi sic *reperta* forent, ac si *communis natura nil planè iuris in illos habuisset*; quod nec Sigehardus, nec, quem descripsit, Gosvvinus asseruit; nec omnino credibile apparet, multis de causis: quare id expunxi, & .... notaui.

vbi mentio incorruptorum die corporum:

suntque bona fide scripta,

15 Ipse porro *Sigehardus* de suo nihil commentus præsumi potest, quia in epistola ad Conradum Abbatem sic præfatur: *De sanctorum stirpe vel patria, quo loco, quibusue parentibus fuerint geniti, si requiratur, cur stylus non explicet, respondeo: Intentionem scribentis in hoc stare, vt scilicet*

vera

Edit. 1 pag. *vera tantum & cognita, non incerta & dubia persequatur: nam de hoc diligenti quidem inquisitione & multa sollicitudine percunctatus, nihil me fateor inuenisse vel scriptura commendandum, vel memoria (vt assolet) posterorum, traditione antiquorum, transmissum. Licet enim nulli possit esse dubium, tam praecipuorum martyrum originem, vitam, passionem, seu gesta, ad memoriam futurorum fuisse conscripta, casibus tamen fortuitis accidere poterat, vt haec, vel haereticorum eiusdem temporis machinatione suppressa, vel propter diuturnitatem temporis non diligenter prodita, aut antiquo vrbis excidio consumpta, aut certe longaeua obliuione deleta sint, vel (si dici liceat) antiquorum desidia non curata.*

16 *Et si quis quaerat, quae meum ad scribendum mentis intentio animum impulit, respondeo. Videns ego ecclesiam S. Albani, immo ipsam dominam vrbium Moguntiam, sanctorum Aurei & Iustinae Virginis sanguine dedicatam, eorum pignoribus decorari ac patrociniis sustentari, relictisque miraculis admirandis, quae per eos dignatus est opifex rerum operari, aegre meus tulit animus, nulla tantos martyres, praesertim ecclesiae nostrae singulares patronos, speciali cantus venerationе laudari, passionisque eorum notitiam a memoria hominum prorsus abolitam: (& ideo) praesumpsi, licet insufficiens, dedique ad laborem tenuem ingenii venam, vt * tam eximiae passionis memoria saltem ex parte apud vos esset, ad posterosque transiret, & eorum solennitas gloriosa debito laudis munere non careret. Quapropter passionis eorum compilaui historiam: in antiphonis vero & responsoriis harmonicae dulcedinis contexui cantilenam.* Haec seorsim descripta cum notis, quas vocant, in Antiphonario an hactenus seruata fuerint, nihil magnopere attinet scrutari. Historia ex Sant-Albanensis ecclesiae passionali (ut appellabant) legebatur in die festiuitatis & per octauam, quoadusque prolixioris lectionis taedium suasit, grandibus illis voluminibus sepositis, historiarum de sanctis formare Breuiaria; quae iis, quibus nunc vtimur, diuini officii per annum totum libris inserta deinde sunt.

omissis miraculis, in inventione patratis,

* 47

ad usum chori prosa & rythmo.

17 Quod pro Santalbensibus, apud Moguntiam, *Sigehardus*; Heiligenstadii nescio quis alius fecerat, diu ante nouum ibi extructum chorum, adeoque ante annum MCCLXXVIII: scripseratque Legendam in multis valde diuersam ab ea, quam postea edidit *Sigehardus*, de *sanctorum Aurei ac Iustini* passione, & corporali ibidem praesentia. Ibidem quoque fuit compositum (incertum quando) officium vetus in antiphonis, hymnis, versiculis, responsoriis, sequentia, ac lectionibus, quomodo illud etiam nunc ibidem reperitur, post vetustissimum quoddam graduale, rubrica distinctum. Ea omnia ibidem etiam nunc vsurpantur, praeter Lectiones, quas nunc pro maiori commoditate malunt ex impresso Moguntinensium Breuiario accipere. Rem totam, vt reperit, ita descripsit anno MDCXCIII *Ioannes Knackrich*, nostri ibidem collegii tunc Rector; qui nihil praetermissum reliquit, quod posset ex literarum ibi asseruatarum monumentis erui ad nos instruendos, pro causa Heiligenstadiensium suorum confirmanda.

idem factum Heiligenstadii,

18 Inter illa primum composita videtur Legenda qualiscunque; ex hac deinde sumpta verba, dispersa per antiphonas, responsoriaque &c. sed adeo inuenusta, vt ea absque cantu legi inamoenum prorsus videretur. Quare, cum haec nihil contineant, quod in Legenda non legatur cla-

unde accepta Legenda hic datur:

clarius, hanc solam exhibere placet; sed non sine censura aliqua. Et- Edit. I enim *SS. Aurei ac Iustini* passionem, ipsamque corporum primam in- pag. 47 *tum libellus miraculorum Moguntiæ factorum,* uentionem, factam sæculo VII, iis implicat circumstantiis, quæ rem totam fabulosam videri facerent, nisi aliunde verosimile fieret, sanctos prope Heiligenstadium cæsos fuisse, non Moguntiæ. Sub hac præcautione, primo loco dabo Heiligenstadiensium *Legendam*, a reliquo abiunctam officio; tum Gosvvini *libellum de SS. Aurei & Iustinæ inuentione* *ac denique Analecta,* *& miraculis* in ecclesia S. Albani anno MCXXXVII, ac denique *Analecta*, primum quidem ex Sigehardo, Moguntiam spectantia; deinde ex Heiligenstadiensium monumentis.

§. III Causa Heiligenstadiensium pro cæsis & tumulatis apud se SS. Aureo Episcopo & Iustino Subdiacono, per verosimiles conjecturas discussa.

Heiligenstadium, cum ecclesia 19 *Eisfeldia* vel *Eichsfeldia*, regiuncula in confiniis Hassiæ atque Thuringiæ sita, diu ante S. Bonifacium ad Christi fidem reducta fuit, hodieque, post variam sub variis dominis fortunam, pertinet ad ius Archiepiscoporum Moguntinorum, sæpius illis aut vendita aut oppignerata. Caput censetur *Heiligenstadium*, id est, *Hagiopolis*, pridem ante S. Bonifacii tempora, sub Francorum Rege *Dagoberto*, id nominis accepisse credita, cum is a lepra (vt aiunt) mundatus, eo loco fuisset, vbi humata iacebant quædam sanctorum corpora, quorum tumulum ipse eleuans, *primum a S. Aureo & Iustino,* conditæ desuper ecclesiæ incluserit; sancti isti ibidem appellantur *Aureus* & *Iustinus*, suntque etiam nunc primarii ipsius ciuitatis patroni: vnde inueniuntur literæ senatus anno MCCCLXXXIII, lingua Germanica statuentes, *vt dies sanctorum Aurei & Iustini nostrorum principalium patronorum, ad honorem Dei solemnius & perpetuo celebretur* &c. & assignantur in illum finem duæ Marcæ argenteæ ab oppidanis Heiligenstadiensibus eo die dandæ. Quanquam autem eadem ecclesia restaurata a sub Archi- *deinde a S. Martino nuncupata,* episcopo Moguntino Rabano transierit in titulum *S. Martini*, quem etiam exhibet sigillum Capituli Canonicorum istic tunc fortassis primum institutorum, seruatur tamen hodiedum sigillum Præpositi æneum anni MDXXXVI, & alterum MDXCI, in quibus repræsentantur imagines Sanctorum prædictorum cum literis circumferentialibus satis legibilibus, & tale putatur Præpositis semper in vsu fuisse. In eadem ciuitate habet Societas nostra collegium cum vetustissima S. Mariæ ecclesia, a cuius sub annum MDCXCIII Rectore R. P. *Ioanne Knackrichio* accepimus officium indicatum num. 17.

videtur a Dagoberto Austrasio fundatum, 20 Locus non nisi octoginta duos agros intra muros suos complectitur, ædificia autem non multo plura quam sexcenta, multis tamen priuilegiis ceu libera ciuitas dotatur, distat ad Euroboream, a sua metropoli, cum qua de priori Sanctorum ipsorum possessione contendit, leucis horariis minimum quinquaginta; de quo ex *Matthæi Meriani* Topographia agens *Henschenius* noster, in Diatriba *de tribus Dagobertis* Francorum Regibus, lib. II cap. II verosimile esse censet, quod huius nominis secundus, & primi nepos ex S. Sigeberto Austrasiorum Rege, cum ex Hibernia, quo detrusus fuerat, rediit, regnare ibidem sit exorsus, habens vicinum ibi castrum, *Altenborg*, seu *Burgum vetus* dictum, vnde pau-

Edit. I pag. 48 paulatim progrediens viribus auctior, primo Alsatiam aliasque adrhenanas prouincias, ac denique totam Austrasiam recuperauit, ab anno DCLXI vsque LXXX haud infelix Rex, felicior etiam vitæ sanctitate, si ipse is est, qui Sathanaci vt martyr colitur, quemadmodum in posterius recognita Diatriba sua censuit prælaudatus Magister meus. * Traditioni Heiligenstadiensium fauet vetus consuetudo Canonicorum, circa festum S. Mariæ solenniter procedentium ad montem, in quo Dagobertini castri rudera ac parietinæ monstrantur: quodque Thuringia, ad quam olim scitur Eichsfeldia pertinuisse, S. Sigeberto paruerit, aliquando etiam contra Radulphum Ducem sibi rebellantem armis vindicata. *post ann. 661*

11 Heiligenstadienses, vti *Dagobertum* illum Henschenianum, ingrata plus quam mille annorum obliuione apud Historicos sepultum, semper ignorarunt, ita ad illius auum, *Dagobertum primum*, referunt originem suam: nam tertius, si non obiit puer & absque liberis, Thuringiam tamen nunquam attigit. Hæc autem iam inde a tempore primorum Franciæ Regum genti illi amica, Childericum I, suis exosum, excepit profugum, & octo annis aluit apud Basinum Regem, quoadusque in suum ipse regnum rediit, vt narrat S. Gregorius Turonensis. Eandem Thuringiam bello aggressus Chlodouæus, tributariam sibi fecit; & a Chlotario perdomita S. Radegundem ei dedit captiuam, mox futuram vxorem. Dagobertum quoque I, cum adhuc solus Austrasiæ Rex esset, Moguntiæ aliquando moratum scimus; sed, vsque in Eichsfeldiam transiisse, ita saltem, vt sedem ibi fixam haberet, condita ibi nominis sui ciuitate & Altenburgica arce prope Heiligenstadium, nulla ratio cogit præsumere; adeoque iustior præsumptio stat pro *Dagoberto II*, diutius istic & stabiliter commorato, quousque per mortem patruelis sui Childerici, in pacificam reliquæ Austrasiæ possessionem receptus, Metas, Austrasiæ veterem regiam, migrauit. Si quis tamen pro Dagoberto I contendere velit, ipsum fuisse sanctorum corporum inuentorem, vel saltem arcis prædictæ conditorem, nolim cum eo disputationis serram reciprocare, quia scio, plurima eiusdem Dagoberti æque ac aliorum veterum Regum Francorum gesta per Thuringiam præterita fuisse in annalibus gentis, quorum non pauca indicia habentur ex ipsorum locorum monumentis vel traditionibus, sed plerumque quoad tempora confusis propter synonymiam plurium. Legenda quidem nullum Regem nominat, antiquæ tamen de *Dagoberto* aliquo traditionis testis est *Bertholdus* Archiepiscopus Moguntinus in suo diplomate anni MCCCCXCIX iubens, *apertis ianuis & pulsatis campanis*, post festa Christi & Sanctorum, celebrari *Anniuersarium gloriosissimi quondam Principis Dagoberti, Francorum inclyti Regis, fundatoris ecclesiæ Collegiatæ S. Martini Heiligenstadiensis*; si tamen hic titulus tam antiquus est, nec eum alius præcesserit a *SS. Aureo & Iustino* sumptus, præcipuis etiamnum ibi patronis. *potius quam ab eius auo Dagoberto I,* *qui tamen potuit etiam fuisse in Eichsfeldia.*

12 Non est autem dissimile vero, etsi id scriptores Moguntini, ipsique Sant-Albanenses Monachi semper ignorauerint, aut nescire simulauerint, quod *S. Aureus* cum Subdiacono suo *Iustino* Moguntia abfuerit, occupatus euangelio in Eichsfeldia prædicando, quando Moguntiam inuadentes Hunni, sororem eius *Iustinam Virginem*, in promiscua ciuium suorum cæde in ecclesia congregatorum martyrio affecerunt, quæ pecu- *Inuentis ibi SS. Aurei & Iustini corporibus,*

 hari

liari loculo ibi postea fuerit honorata ab iis, qui paulo post a dispersione collecti, cæsos omnes contumularunt in montemartyrum, nunc S. Albani, istic vbi sub huius nomine condita anno DCCCV ecclesia fuit: Ipsi vero Hunni eodem populationis impetu, torrentis instar, rapti in Eichsfeldiam, ibique *S. Aureum* cum *Iustino* nacti, pariter interfecerint, eodem forte modo, quo S. Nicasium Rhemensem & alios alibi SS. Episcopos irruentibus lupis obuiam pro suo grege progressos mactauerunt. Denique non est incredibile, quod sacrorum corporum inuentor Dagobertus, eorum alterum vel partem illius transmiserit Moguntiam, velut ad propriam suam sedem, vel quod Aribo * Archiepiscopus, qui anno DCCCCXV istuc intulit primorum X Episcoporum Moguntinorum corpora, partem aliquam de corpore *S. Aurei* Heiligenstadio acceperit, eique proprium construxerit tumulum, inter quem, & tumulum sororis *Iustinæ* collocauerit grandiorem decem Episcoporum arcam, sicuti omnes tres arcæ anno MCXXXVII inuentæ sunt, sub veteri pauimento, vti num. 17 *Sigehardus* explicat.

Edit. I Pag. 48

quorum vnius pars Moguntiam relata sit,

** Immo Hildeberti (1)*

& iuncta corpori sororis suæ S. Iustinæ,

licet aliter sentiant Moguntini,

23 Istis autem positis, æqualiter vtrisque Heiligenstadiensibus & Sant-Albanensibus relinquitur *S. Aureus*, nunquam prioribus sic allatus totus, vt de eius præsentia non potuerint porro gloriari, ipsique Archiepiscopi Moguntini id eis concedere, maxime habentibus adhuc totum *S. Iustinum*, sicut habebant Sant-Albanenses *Iustinam*, quæ etiam sæpe sola nominatur, velut præcipua in veneratione ciuium propter sepulchrum habita ab illis, prius quam *Aureum*, sic vt dixi, acciperent. Refragatur quidem dictis *Sigehardus*, quatenus num. 3 ipsum quoque *S. Aureum* in monte martyrum primo sepultum ait cum sorore; sed potuit id, alterius sepulturæ inscius, scripsisse ex propria coniectura; sicut, ex sua vel aliena sententia, ab Hunnis ad Arrianos transtulit cædem Sanctorum, contra tanto se senioris eiusdemque Archiepiscopi Rabani assertum; quod ignoscendum auctori post tantas rerum conuersiones scribenti, vetustis omnibus monumentis deperditis.

Reliquiæ S. Iustini an Eystadii,

an etiam Corbeiæ,

& inde Pragæ?

24 Distat Heiligenstadio vnius solum æstiui diei itinere Hersfeldensis Abbatia, vnde anno MDCXXIII ad Eystadiensem nostræ Societatis ecclesiam allatas *S. Iustini* martyris reliquias dixi ad XIII Aprilis, vbi de S. Iustino Philosopho num. 21. Hinc suspicionem non ineptam mouet prænominatus Rector Heiligenstadiensis, quod ipsæ reliquiæ Heiligenstadio Hersfeldiam translatæ sint per illius loci Abbatem. Idem etiam fecerit Corbeiæ in Saxonia Abbas *Wichbaldus*, & de reliquiis *S. Iustini* acceperit, quod eius postea successor *Bodo*, anno MCCCLXXV misit Carolo IV Imperatori, per literas, quas recitat Pragensis Decanus in Phosphoro pag. 476, professus, auxilium sperare se a Carolo contra opprimentium violentiam, *per sacrosanctas reliquias S. Iustini martyris gloriosi & B. Sophiæ Virginis venerandæ, quas Excellentiæ Vestræ*, inquit, *mittimus, atque veras conscientiis nostris puris profitemur*. Nec ab ista dimouemur coniectura, quia idem Abbas consequenter dicit, quod *piæ memoriæ Ludouicus Imperator coenobium istud in honorem sanctorum martyrum, Stephani, Viti, atque Iustini, studiose construxit*. quasi iam tunc illatis eo omnium trium reliquiis: constat enim ex ipsius fundatoris literis, in solius S. Stephani honorem erectum monasterium, cui tamen, mox accesserit S. Viti patrocinium, corpore eius Romæ allato, sicut

dictum

Edit. I dictum XV huius: vt autem Abbatia ex tunc primum cœpit dici *SS. Stephani & Viti*, ita patronus tertius, cuius antiquior nulla scriptura meminit, potuit multo serius accessisse duobus prioribus, ad quod Abbas Bodo animum non aduerterit, cum iam duo sæcula fluxissent.

Pag. 73

ANALECTA

Ex libro Sigehardi Monachi *Sant-Albanensis*, qui extat in MS. Carthusiæ Coloniensis.

§. I *Diuersa a priori narratio passionis & sepulturæ, inuentio sæculo XII distinctius proposita.*

I

QVia de hoc libro eiusque ætate & auctore satis actum in Commentario præuio est, nec totum dignum prelo censemus, placet sub titulo *Analectorum* colligere præcipua loca huc spectantia, omissoque duplici prologo, cum tribus primis laciniosis capitulis, a capite IV initium ducere, altius pæne quam opus est; non tamen inutiliter ad rerum Moguntinarum cognitionem distinctiorem. Cum ergo dixisset *Sigehardus*, quod *vrbs Moguntia, non in eo, quo modo sita est, sed in alio a Rheno longius distante loco fundata* fuit, vt *tradit antiquitas*, inquit (*imo communis habet opinio*) *prima istius vrbis moenia, in campestri loco spatioso, vbi nunc est domus filiorum Giezi*, id est, Leprosorium, *& ecclesia sanctimonialium* S. Mariæ, *quæ* sacra vallis *dicitur, fuisse constructa, ex qua relatione verosimiliter potest argui, locum, vbi nunc est capella S. Hilarii, Episcopium tunc extitisse. Illic nempe decem Episcoporum, qui ante tempora magni Bonifacii Moguntinam rexerunt ecclesiam, corpora, quæ nunc in ecclesia S. Albani quiescunt, fuere recondita. Præsumptio enim vehemens est, paucis adhuc existentibus Collegiatis ecclesiis, nusquam eos potius quam in sua Cathedrali ecclesia locum sepulturæ elegisse .... Assertioni autem meæ, super priori ciuitatis Moguntiæ loco, consentiunt superstites in eadem planitie murorum particulæ, & fundamenta subterranea circumcirca reperta, imo etiam superstites theatri ruinæ, quod more Romanorum, ad ludos Circenses seu gladiatorios & ad spectacula publica, constructum fuisse extra vrbem, hodieque monstratur; nec non & tituli, gesta, atque nomina diuersorum Principum lapidibus insculpti, qui infra & extra vrbem pluribus in locis inueniuntur esse disiecti.*

Vetus vrbs ante vastationem

longius a Rheni ripa.

CAP. VIII. 2 *In eorum ergo Episcoporum numero, qui, vt prædictum est, Moguntinam rexerunt ecclesiam, ante tempora sanctissimi Bonifacii beatissimus vir Aureus .... sane vir totus Apostolicus, pontificalis cathedræ dignitatem assecutus, officium tanti nominis sanctissima vita atque diuinis operibus adornans, commissæ sibi ecclesiæ regimen strenuissime gubernabat; licet totus orbis terrarum diuersis & præcipua Arrianæ hæresis quateretur procellis .... qua pestis apud regiæ* * 74 *nobilitatis vrbem Moguntiam in tantum inualuerat, vt vix aliquis auderet manifeste se Catholicum profiteri. Sed beatissimus Pontifex Aureus, huic errori palam obuians, visibiliterque resistens, hæreticorumque rationes diuinarum scripturarum testimoniis redar-*

eius olim Episcopus Aureus,

inde ab Arrianis dicitur

redarguens, conuincebat: & tanquam verus pastor, non mercenarius, pro Edit. I
veritate, proque commisso sibi populo mori gratum ducens, oues sibi creditas, pag. 74
a luporum faucibus abstractas, eripere satagebat ..... Videntes igitur hæ- CAP. IX
*reticæ prauitatis alumni, veritatis se rationibus confutari, in beatum vi-
rum furiali more debacchantur .... Eiicitur ergo a sede sua beatus ponti-
fex ... excutiens puluerem pedum suorum super eos, suaque diœcesis loca
visitans circumquaque, & quos poterat ab errore reuocans, opus implebat*
[*cum sorore* Iustina *& multis orthodoxis.*] *Euangelistæ ..... Comitata autem est beati Viri vestigia, non tam mutatione
loci, vel incessu pedum, quam actionibus & vitæ munditia, sacratissima Vir-
go Iustina, tam fide quam sanguine soror eius germana, passionisque eius fida
comes & socia post futura ... Complures etiam alia religiosæ personæ, viri &
feminæ, qui a fidei veritate ac integritate recedere nefas ducebant ..... pari
cum sancto Episcopo sententia eiecti sunt .....*

[*Interim vastatur ab Hunnis ciuitas,*] 3 Interim, *sicut testatur B. Hieronymus in epistola, quam ad Ageru-* CAP. XI
*ciam, viduam nobilem, scripsit, innumerabiles & ferocissimæ gentes vni-
uersas Gallias occuparunt: quidquid inter Alpes & Pyrenæum Oceano &
Rheno includitur, Wandalus, Sarmata, Alani, Gepides, Heruli, Burgundio-
nes, Alemanni, & (o lugenda respublica!) hostes Pannonii vastauerunt.
Etenim Assur venit cum illis: Moguntia quoque, nobilis quondam ciuitas,
capta atque subuersa est, & in ecclesiis eius multa millia hominum trucida-*
[*in cuius ruinas reuersus* Aureus,] *ta ....* Itaque *dum beatissimus pastor & pontifex Aureus, cum sua Iustina
illoque fideli comitatu ad sedis sua vrbem, de qua per Arrianorum insolen-
tiam ac persecutionis rabiem dudum eiectus fuerat, reuerteretur, inuenit
eam solotenus euersam .... & perfidus Attila Rex, regionem ipsam & prouin-
ciam adhuc vndique gyrans, omnia igne ferroque vastabat ..... (Anno
CCCCLI) Sanctissimus tamen Pontifex, non veritus increduli Regis sæui-
tiam, gentisque peruersæ bestialem insaniam, in medio nationis prauæ atque
peruersæ pertransiens, euangelizabat & prædicabat publice Christum, ...
confortans mentes singulorum, & admonens, ne, amore vitæ huius in lubri-
co positæ decepti, mori pro veritate dubitarent.*

[*suosque ad martyrium animans,*] 4 *Cuius salutifero admonitionis verbo, sacratissima Virgo Iustina, ...
cum illo fidelium grege pusillo, qui exulantem ab vrbe sedeque sua dudum eie-
ctum pastorem secuti fuerant, animati, passioni se vltro ingerere desidera-
bant ...... * Completo autem sacræ eruditionis verbo, beatus sacerdos Au-* * C. XIII
*reus sancta sanctorum ingressus est, pro se, proque commisso sibi populo, re-
demptionis nostræ pretium oblaturus, beatissima Iustina ceterisque, quos fi-
dei sinceritas & caritatis erga tantum patrem dilectio non permisit separari,*
[*inter sacra cum illo occiditur,*] *adstantibus. Vbi dum ad altare stans, missarum solemnia celebraret, se-
que ipse contrito corde & humiliato mactans offerret Domino; repente turba
Hunnorum pariterque Arrianorum irruentes, circumdederunt eum, nec non
& fideles, qui erant cum eo: & in Sanctos Dei gladios furoris sui & arma con-
uertentes, primum beatum Antistitem crudeliter trucidatum mactant, dein-
de venerabilem Virginem Iustinam cum ceteris fidelibus, qui pariter adsta-
bant .....*

[*& sepelitur in monte martyrum, nunc S. Albani.*] 5 Iam olim quidem, *feruente vniuerso orbe persecutionis procella ......* C. VI
*infinita Sanctorum agmina, martyrium pro Christi nomine passa in monte, vbi
nunc est ecclesia S. Albani extra muros vrbis, qui apud gentiles* mons Martis
*vocabatur, constat esse sepulta ..... quem, eliminata iam penitus idolola-
tria,*

Edit. I *tria, Christiani, mutato meliori nomine*, Martyrum montem *ex re ipsa &*
* C. XIV *facti euidentia congrue appellarunt ..... * Sanctissima itaque beatorum Aurei, Iustinæ, sociorumque corpora, ad montem martyrum superius dictum, secundum exigentiam & qualitatem temporis, admodum honorifice sunt humata, vbi per multa temporum curricula iacuerunt, hominibus ceteris incognita, & propterea quasi sine honore despecta & abiecta .... Postea autem* urbs deinde restaurata, *reddita iam pace ecclesiis, regnantibusque Catholicis Principibus, de restauratione vrbium, de reformatione ecclesiarum, ad honorem Dei laudemque Sanctorum, coeperunt ipsi Principes cogitare ...... ciuitatemque insignem Moguntiam, ab Attila (vt dictum est) euersam, non in eo, in quo condita prius fuerat, loco, sed in alio fluentis Rheni magis propinquo, vbi hodieque*
CAP. XV *sita est, multo honestius quam prius restaurauerunt.....* Hactenus ille, Moguntini Breuiarii compilatoribus præiens verba, quæ sub compendio sequerentur; mihi valde incerta omnia, propter locum, modum & auctores martyrii, de quibus antiquiores illo, vt videmus, longe diuersa scripserunt; Heiligenstadienses vero tradunt contraria omnia. Progrediamur ad certiora, quæ ex Gosvvini tractatu idem *Sigehardus* descripsit, cap. XIV & seqq.

6 *Procedente autem tempore, anno videlicet orthodoxi Principis & Catholici Imperatoris, Caroli Magni, tricesimo octauo, qui fuit dominicæ incarnationis octingentesimus quintus, passionis autem sanctorum Aurei & Iustinæ tricentesimus quintus,* * *cum memorandus ille Richolphus, tertius a S. Bonifacio sanctæ Moguntinæ sedis Archiepiscopus, auctoritate iam dicti Principis Caroli Magni, in supra nominato monte martyrum super sacros cineres B. Albani martyris ecclesiam sumptuoso opere, sicut hodie cernitur, fundaret, tam B. Albani, quam etiam sanctorum Aurei & Iustinæ, sociorumque eorum ac multorum aliorum martyrum corpora, loculis magis decentibus & honestis (sicut postea repertum est) commendare curauit; occulte tamen & sub paucorum testimonio, quia timebat sanctum dare canibus, & margaritas reliquiarum tam pretiosarum mittere ante porcos; exactis autem post hanc secundam* * *inhumationem Sanctorum annis centum triginta, qui fuit incarnationis Domini annus nongentesimus tricesimus quintus, tempore Henrici huius nominis primi Romanorum Regis, Hildebertus, a Præsulatu magni Bonifacii duodecimus sanctæ Moguntinæ sedis post Herigerum venerabilis Archiepiscopus, reliquias siue ossa decem Episcoporum, qui ante tempora sanctissimi Bonifacii Moguntinam rexerunt ecclesiam, videlicet Crescentii, Martini, Bodadi, Suffronii, Maximi, Sydonii, Sigemundi, Lentgasii, Lantvvaldi, & Laboaldi, de capella S. Hilarii, cuius superius habita est mentio, vbi iidem Episcopi fuerant sepulti primitus, ad monasterium S. Albani transtulit, comitante clero ac populo ciuitatis, cum processione solenni; ipsasque reliquias ante altare Apostolorum (quod etiam S. Vincentii, propter eius sanctissimum corpus in eodem altari tunc reconditum, vocant) in vnius sarcophagi receptaculo collocauit, pridie iduum Martiarum.*

Marginal notes: conditur sub anno 805 S. Albani ecclesia, — * anno CCC quinquagesimus quintus — & inferuntur in eam sancta corpora: — * p. 78 — quibus adduntur anno 935 alia X. SS. Episcoporum,

7 *Adiunctis etiam tumbæ siue sarcophago, in quo* Reuerendus *Archipontifex* Hildebertus *decem Episcoporum ossa translata reposuerat, absque intermedio duobus aliis loculis decentibus & honestis, in singulis singula beatorum Aurei & Iustinæ corpora reuerendissime collocauit, ac strato desuper gemino pauimento, terræ superficiem complanauit. In quo loco, post Sanctorum inuentionem, tres solennes exstructæ sunt memoriæ: quæ forma tetragona* communi superconstructa memoria,

contigua, imo continua, marmoreo disposita tabulato, a terra paululum Edit. I p. 71
multis miraculis deinde clara. *surgere videntur; quarum adhuc vestigia restant. Ad quam Sanctorum memoriam, quot & quanta miraculorum & gratiarum beneficia, eorum meritis, dignatus fuit mirabilis in Sanctis suis Dominus operari, nec lingua referre, nec scribentis sufficeret calamus explicare.* Liceat hic mihi *Sigebardi* contextum interpolare paucis versibus, quibus prænotatæ translationis memoriam consignauit illo longe antiquior (si non fallor) Poeta, erutis a *Knackrichio* nostro.

Vetus ea de re carmen,

A Bonifacio meruit qui Pallia primo,
Is pater Hilvvertus Archipræsul duodenus,
Comperit ossa Patrum (quondam) veneranda relicta
Intra basilicam nunc Hilarii sacro sanctam,
E quibus huc denos transuexit in ordine priscos;
Vt locus insignis conseruet pignora dignis.
Attendens merita, simul ipsorum pia gesta,
Huic vt confratres Aureo collaterales
Efficit, & tumulo structo conclusit in isto;
id factum notat, 14 Martii. *Christi nongentos, X ter, semel V legis annos,*
Et decimam quartam lucem vult Martius addam.

Fuit hic dies anno DCCCCXXXV, quo Pascha celebrandum erat XXIX Martii, lit. Dom. D. Sabbatum ante Dominicam Passionis.

8 *Locus autem ipse* (inquit porro *Sigebardus*) *vbi beatorum martyrum corpora sacra fuerant recondita (vt iam dictum est) postea non satis certus est factus: & interueniente obliuionis vitio ac diuturnitate temporis, ab ipsis etiam ecclesiæ fratribus quodammodo ignorabatur. Latuerunt ergo post hanc a memorando Hildeberto sanctam inhumationem, siue si quis* *& sic latuerunt vsque ad 1137.* *translationem velit dicere, beatissimorum martyrum Aurei & Iustinæ pignora, terræ matris gremio occultata, vsque ad tempus Lotharii Imperatoris. Qui Lotharius Dux Princepsque Saxonum, Henrico quinto huius nominis, in Romano successit Imperio, post annos circiter ducentos & duos; Imperii siquidem huius anno vndecimo, qui fuit incarnationis dominicæ millesimus centesimus tricesimus septimus, sanctorum patronorum nostrorum sæpius nominatorum cor-* C. XVI *quando in pauimenti veteris renouatione,* *pora, reuelante Domino Deo, manifestata sunt hoc modo: Cum apud fratres ipsius ecclesiæ, scilicet S. Albani, non esset ambiguum, reliquias sanctorum Aurei & Iustinæ cum suis, in ecclesia eadem quiescere; certo tamen in loco, vbi laterent recondita, prorsus ignorabatur; quidam ergo fidelium, religiosa mente bonoque ducti spiritu, speciali erga ecclesiam S. Albani deuotione incitati, pauimenta eius, nimia vetustate consumpta & contrita, ad honorem Dei & Sanctorum, obque suorum peccaminum remissionem, propriis decreuerunt sumptibus renouare; vbi, dum veteris pauimenti sublata esset superficies, inuenti sunt repente sarcophagi, siue loculi, tam qualitate, quam quantitate ab inuicem differentes, multorum ac diuersi temporis Sanctorum corpora seu cineres continentes: quorum quædam pars* *retectis omnium loculis,* *in terram, vnde erat, videbatur reuersa, quædam admodum incorrupta candorem superabat lilii, futuræ resurrectionis gloriam præmonstrans; quædam etiam pars eorum, rubicundior ebore antiquo, recenti adhuc madens sanguine, tanquam in ipso fuisset effusus temporis puncto, passionis eorum & fidei indicia apertissima & euidentissima præferebat.* Inter hos, *siqui-*

Edit. I *siquidem loculos, sanctorum Aurei Episcopi & Iustinæ Virginis sororis eius corpora, ad sepulturam decem Episcoporum, quos memorabilem Hildebertum Archiepiscopum paulo superius memini ad ecclesiam S. Albani transtulisse, cum gaudio sunt reperta.* *reperta sunt corpora SS. Aurei & Iustini,* *Quo autem apud Deum præfulgeant sanctitatis merito, testatur (vt dictum est) ad eorum reliquias venerabiles miraculorum gratia exhibita, imo quæ quotidie exhiberi Sanctorum meritis non desinit multitudo gratiarum. Inuentionis autem sanctorum Aurei & Iustinæ historiam, nec non & miracula, quæ & ante & post inuentionem eorum Dominus operari non cessat, ad plenum qui scire desiderat, libellum Gosvvini monachi, ad Adalbertum sanctæ Moguntinæ sedis Archiepiscopum, a B. Bonifacio vicesimum sextum, super hoc legat editum: ibique reperiet, quo tempore, quo ordine, & cum quibus miraculorum gratiis, beatorum martyrum reliquias, super aurum & topazion pretiosas, reuelauerit ille, qui sanctos suos digne glorificat.* *& miracula descripta.*

p. 76 *§. II Sanctorum corporalis præsentia miraculis confirmata. Aliorum plurium inuentio duplex.*

9 *Quia dubitatum est aliquando apud extraneos, vtrum vere beatorum Aurei & Iustinæ corpora in ecclesia S. Albani quiescerent, an non, ad tollendum omne huiusmodi dubium a fidelium cordibus, duo relatione* CAP. XVII *digna huic opusculo duxi inserenda: vnum scilicet ante, & aliud post Sanctorum, de quibus loquimur, inuentionem sacram, miraculose patrata hoc modo. Erat dies solennis Dominicæ Palmarum, in qua omnium ecclesiarum collegiatarum communis statio ad ecclesiam S. Albani solet de approbata & ex antiqua consuetudine celebrari, cumque ad tanta gaudium festiuitatis multitudo ciuitatis non parua conuenisset, & singulis singula loca tenentibus cum suis in choro locis, tam Canonici quam monachi cum multa reuerentia diuinis essent intenti, quidam e populo incuriosus, & (vt præsumi potest) minus deuotus, reuerentiam loci non veritus, ignoranter errans, supra dictum decem Episcoporum sanctorumque Aurei & Iustinæ sepulcrum conscendit, & subito, dimissis debilitatisque poplitibus super tumulum beatissimæ virginis & martyris Iustinæ semiuiuus resedit, emissoque diræ vocis horribili sonitu, psallentes in choro, non sine magno terrore & admiratione, compescuit.* *Ad stationem in S. Albani, collecto clero populoque,* *quidam, sanctorum sepulcro insistens,* *Concurrentibus autem ad eum his, qui prope astabant, cum sublato eo extra limen ecclesiæ, missa in os eius, vt fieri solet, aqua, ipse tandem resumptis viribus vix respiraret, cœperunt circumstantes ab eo inquirere sollicite, quæ fuerit causa vocis tam clamosæ, & tam inopinatæ ruinæ; quibus ille, vt potuit, respondens, miror, inquit, quia hoc a me discere vultis, quod oculis vestris, omnes, qui hic affuistis, mecum pariter vidistis. Cum enim super sepulcrum ascendens ibi me cohibere cogitarem, repente persona egregia, facie decora, in habitu virginis de tumulo prodiit, & ictum, quem vix ferret homo, mihi dans in faciem, me iam semimorientem sic clamare & ruere coegit.* *a S. Iustina apparente percutitur.* *O laudanda diuinæ operationis dispensatio, cuius nutum ignorantiæ delictum corrigens, delinquenti intellectum dedit vexatio. Ex eo ergo tempore, sublato omni ambiguo de thesauri tam pretiosi possessione, non tam inchoata, quam renouata, Deo & Sanctis ibi excreuit reuerentia, Sacris eorum meritis finem nullatenus habitura.*

Anno 1118 Reclusa apparens defuncto Sacrista,

10 *Anno itidem post inuentas sacras reliquias in se exacto, innumerisque ad Sanctorum memoriam miraculorum beneficiis exhibitis; cum (vt supra dictum) vtrum hac sanctorum Aurei & Iustina meritis fierent, & an vere ibi requiescerent, adhuc nonnulli dubitarent, cuidam sanctimoniali, femina religiosa ac Deo deuota, apud idem monasterium inclusa (nam antiquis temporibus cella* Inclusarum *apud nos extitit, monasterio penitus contigua, ita vt vnum & eundem monasterium & cella haberent ab vna parte parietem) frater quidam monachus ipsius ecclesia, qui custos quondam fidelis eiusdem monasterii extiterat, & iam dudum vita excesserat, per visum apparuit; vocansque eam ex nomine, an dormiret, interrogauit; qua se dormire negante, hic qui apparuit, subiunxit, ne dubites, inquit, sed pro certo noueris, tu & quique fidelis, beneficia & miraculorum gratiam, qua in hac Deo dante multipliciter exhibentur ecclesia, sacratissima virginis & martyris Iustina, in hac veraciter quiescentis basilica, esse suffragia. Illa vero alacrior iam facta, & quid, inquit Reuerende Pater & Senior, de beato Pontifice & martyre Aureo, Virginis fratre, dicis? Cui ille: eadem, inquit, qua de sorore Virgine, remota penitus omni ambiguitate, sentias ac firmiter credas, tu, & quique fideles Christiani, de fratre. Et his dictis disparuit, qua loquebatur ei, visio: & quia hac duo miracula idcirco hic inserta sunt, vt pradictum est, vt non liceat alicui dubitare, sanctorum Aurei & Iustina, imo etiam sociorum eorum, corpora, in ecclesia S. Albani, & non alibi, omni abiecto dubio repausare.* Edit. 1 p. 67

certam esse iubet de sanctis vtriusque prasentia,

Alii multi martyres eodem in monte sepulti,

11 Hic porro interponere iuuat, quæ *Sigehardus*, quem describimus, de aliis in eodem monte repertis corporibus, capite VI præmiserat, his verbis: *Antiquorum etiam & valde veterum solers & fida senioribus nostris tradita relatio ad nos vsque deuenit, Ducem quendam (vt vere prasumitur) Catholicum, cum magno promiscui sexus exercitu, in ipso monte occisum fuisse & sepultum, qui, cuius professionis extiterit, quoniam nec ipsius historia, nec veterum docet relatio, post multa temporum curricula claruit euidenter, licet non vno & eodem, imo diuersis temporibus, indicia fidei eorum patuerint. Anno denique dominica incarnationis MCLXXV, post inuentionem vero sanctorum Aurei & Iustina anno XXXVIII, imperante Romanorum Imperatore Friderico huius nominis primo, Moguntina autem sancta sedis cathedram Conrado Archiepiscopo post B. Bonifacium trigesimo gubernante, ille, qui in sanctis suis est gloriosus & mirabilis Deus, quique arcana mysteriorum reuelat electorum suorum, qua in australi latere monasterii S. Albani latebant corpora, vna vice dignatus est mirabiliter reuelare. itemque secunda vice anno MCCLXVII, vacante tunc Romano Imperio, Moguntina autem cathedra glorioso Wernero Archiepiscopo, a prasulatu almi Bonifacii trigesimo sexto, prasidente, multiplicatis beneficiis, de eorum qui remanserant pignoribus, reuelationem dignatus est Dominus iterare.*

inueniuntur anno 1175,

& rursum anno 1267,

12 *Ea tam prima, quam secunda beatorum martyrum inuentio seu reuelatio, quia sufficienter a prioribus nostris ad memoriam posterorum est literis annotata, eam hic sub silentio, quasi cognitam, duxi relinquendam. Hoc vnum certe ad ipsorum glorificationem rati habendam sufficiat, quia signa euidentissima atque notissima, fidei, martyrii ac sanctitatis eorum, reuelante Deo, nostris manifeste claruerunt temporibus.* * *Fidei quidem; quia apertis eorum sepulcris, qua licet pra sui multitudine numerum excederent, valde tamen accurate atque honeste facta erant, signum salutis nostra in lapidibus* *p. 77

cum certis veri martyrii & sanctitatis indiciis.

Edit. I p. 77 *pidibus sepulcra claudentibus intus & extra sculptum plerumque probauimus: martyrii autem eorum ex hoc euidens patuit indicium, quia in ipsis eorum sepulcris corpora quædam sine capitibus, capita etiam quædam sine corporibus, truncationem pedum aut manuum, aliorumue membrorum defectum inuenimus, quod propter impedimenta persecutionis factum fuisse non dubitamus; sanctitatis autem eorum iam non est necesse rationem quærere, cum in diebus nostris innumerabilis vtriusque sexus & ætatis populus, ad sacratissimas eorum reliquias a diuersis sanati languoribus, sanctitatis ipsorum merita experimento docuerint, & quotidie docere non cessent.* Hactenus loco citato *Sigehardus*: optare autem magis quam sperare licet, vt scripta istæc de duplici Sanctorum istorum inuentione reperiantur.

Desideratur rei gestæ historia.

§. III Noua sæculo XIII exeunte Sanctorum inuentio. Reliquiæ alibi.

13 *Ad principale propositum* de SS. Aureo & Iustina, *rediens calamus, quid nostris temporibus*, inquit Sigehardus, *de eorum sacris reliquiis actum sit, breuiter & fideliter studeat explicare. Anno siquidem,* C.XVIII *post vltimam quam* (num. 8) *prælibauimus, Sanctorum reuelationem centesimo sexagesimo, qui fuit annus dominicæ incarnationis millesimus ducentesimus nonagesimus septimus, Bonifacio Papa huius nominis octauo sedem Apostolicam gubernante, Romani Imperii fascibus Adolpho Rege sublimato, sancta vero Moguntina ecclesiæ Gerardo huius nominis secundo Archipræsule, a beato Bonifacio trigesimo octauo, præsidente, destructa iam sine spe potioris restaurationis, propter nimiam sui vetustatem, ecclesia S. Albani, in ea parte, in qua pretiosæ Sanctorum reliquiæ seruabantur, in loco, qui iam superius assignatus est, cogitauerunt Fratres, sanctorum patronorum suorum pignora typo deuotionis de terra leuare, & magis decentibus, sanctitatique eorum magis congruis loculis conseruanda mandare. Quapropter, habito religioso super tam pio opere consilio, maioris ecclesiæ Moguntinæ Canonicis ad eorum postulationem venientibus cum processione solemni, sepulturæ Sanctorum locum cum summa reuerentia & deuotione aperuerunt, & pretiosissimos reliquiarum thesauros eorum, prout a venerabili Domino Hildeberto Archiepiscopo ibi reconditæ fuerant, in modum superius expressum per omnia inuenerunt. Quas cum magno timore & gaudio, laudes Deo personantes & cantica, veneranter tollentes, honestis repositis scriniis, ad principale altare monasterii S. Albani, cum hymnis & laudum carminibus transtulerunt. Hi quoque petitionibus Canonicorum præfatorum, quas ipsa eorum deuotio parturire videbatur, Fratres sæpe dictæ ecclesiæ humiliter annuentes, partem solemnem sanctarum reliquiarum, brachium videlicet sacratissimæ virginis & martyris Iustinæ, eis pro speciali præmio, donatiuum nobile & munus excellens, in signum vnionis fraternæ ac pignus amicitiæ mutuæ cum hilari animo donauerunt; quod quidem in cathedrali ecclesia Moguntina ad S. Martinum de domo delatum in multo honore & veneratione seruatur.*

Anno 1297, aperto sanctorum sepulchro,

transferuntur S. Aurei & S. Iustinæ:

huius brachium Canonicis donatur.

14 *Felicem igitur dixerim ciuitatem Moguntinam, quæ talium patronorum subsistit patrocinio; feliciorem ecclesiam Moguntinam, quæ tam præcipuorum martyrum decoratur martyrio; felicissimamque S. Albani basilicam,*

Sancti alii, quorum ad S. Albani corpora aut reliquiæ,

silicam, quæ corporali reliquiarum eorum præsentia & suffragio decorari meruit a Domino. Felix societas! beatum collegium! sancta congregatio, tot Christi testium in ecclesia S. Albani, tanquam in domo magni patris familias adunatorum! Illic Dominus domus, inclytus & gloriosus martyr Albanus, hospitio fouens iucunde magnum illum Hispaniæ alumnum Vincentium, martyrem & Diaconum, ab orthodoxo Imperatore Carolo illuc translatum: illic Aureus Episcopus & martyr, sedis suæ protector & singularis patronus, ibi soror eius virgo & martyr Iustina, inter hospites tam excellentes non infima, familiæ Domini patrona præcipua. Te quoque, martyr Christi inclyte Theodore, cum Sergio illo beato primicerio, gratissimos hic hospites, imo speciales patronos nostræ veneramur ecclesiæ. Edit. I p. 77

Albanus, Vincentius, Theodorus, Sergius, mm.

Iustinus Confessor.

15 *Et numquid Confessor Domini, Iustine alme, ab hac sacratissima te excludi patieris societate? Absit. Te enim aduenam acceptissimum in hac Sanctorum familia, transmisit nobis* Heostedin *tua basilica; ecclesia S. Albani spiritalis atque specialis filia. Adhuc sunt in (hoc) numero Deo dicata virgo Innocentia, materque eius, B. Vincentia: quas loci nostri patronos & propitias protectrices, ab Italiæ partibus de vrbe Rauenna ad hanc societatem beatissimam diuina direxit clementia, Oggario, post Præsulatum sancti Bonifacii quinto Moguntino Archiepiscopo, transferente. Talibus athletis nominatis & principalibus gloriatur aurea Moguntia. His tam præcipuis patribus, principibus patronis & protectoribus S. Albani floret ecclesia, totaque gloriatur Germania. Licet præter istos, in ipsa basilica siue monte, infinita Sanctorum contineantur corpora; quorum quamuis nobis incognita, Deus tamen omnium nouit nomina. Vnde sufficiat cuilibet Christiano, ibi fideliter eorum expetere & efficaciter impetrare suffragia, cum nulli postulanti in fide recta, & non hæsitanti, eorum patrocinio neget Dominus optata beneficia.*

Innocentia & Vincentia.

16 De *S. Albano* agemus XXI Iunii huius, de *S. Vincentio* egimus *XXII* Ianuarii, deque corpore vel reliquiis in varias regiones * translatis; non tamen istic nominatur Moguntinensis S. Albani ecclesia, proinde in supplemento istius mensis etiam Moguntinorum caussa tractanda veniet. *Caput huc a Carolo Magno translatum Serarius* (lib. I cap. XVII de *Moguntinis Sanctis*) IV loco numerat. *Theodorum & Sergium* idem prætent, neque quorum istæ reliquiæ sint, in concursu plurium eiusdem nominis martyrum facile est definire. *S. Iustini Confessoris* festum *solemniter* cum *IX lectionibus* colendum præscribitur in antiquioribus Breuiariis Moguntinis, *IV Augusti*; quod cur in Breuiario anni MDLXX omissum sit, nescio, nisi forte, quia festum istud, monachis S. Albani proprium, non spectabat Canonicos Moguntinos. Interim cupio edoceri, quænam sit illa *Heostedinensis S. Iustini basilica*, vnde ablatum vel corpus vel insignis reliquia indicatur. Hactenus nihil propius occurrit, quam *Hoogstetten* in Sueuia, sed nimis incerta est coniectura, in sola nominis affinitate fundata; si quis autem de eiusmodi Confessoris vita vel miraculis nouit aliquid, & quod nouit suggerat, gratos nos experietur ad prænotatum diem IV Augusti. De *SS. Vincentia & Innocentia* translatione facta Moguntiam anno DCCCXXIV egimus I Februarii ad vitam S. Seueri, mariti ac patris; vbi in supplemento licebit addere, quod hic dicitur de altera ad S. Albani ecclesiam translatione. *p. 78

17 In

Edit. I p. 78

17 In Martyrologio ecclesiæ Pragensis (vt cetera de *SS. Aureo & Iustina* prosequar) ita legitur: *XVI Kal. Iulii in Moguntia, Aurei Archiepiscopi & martyris, cuius partem brachii Carolus Rex (IV) obtinuit in monasterio S. Albani in Moguntia, & decoratum dedit ecclesiæ Pragensi. Eadem die, Iustinæ Virginis & martyris, sororis S. Aurei, cuius caput in eodem monasterio obtinuit Carolus, & dedit ecclesiæ Pragensi.* Compositum fuit Martyrologium istud, seu potius scriptum, & additamentis propriis auctum, sæculo vt summum *XV*; & pluribus apud nos annis manens, tandem repertum ac restitutum est Patri *Gamansio*, qui commodauerat, transcriptis quæ propria erant. Ipsas Caroli literas, ad vniuersos Regni Bohemiæ status, Moguntia datas anno MCCCLIV, die IV Ianuarii, de istis & aliis quampluribus insignibus reliquiis, itinere Germanico per illum acquisitis, recitat integras in Phosphoro metropolitanæ S. Viti ecclesiæ *Thomas Ioannes Pessina*, ipsius ecclesiæ Decanus, ac deinde Samandriensis in Hungaria Episcopus, pag. 433 & seqq. vbi inter alia, *in ciuitate Moguntiensi, per venerabilem Archiepiscopum & Abbatem monasterii, sibi data in ipso monasterio, recenset magnam partem corporis B. Albani, magnam partem capitis B. Iustinæ M. & V. & partem brachii B. Aurei M. primi Præsulis seu Pontificis Moguntini.*

S. Aurei brachium & caput S. Iustinæ

a Carolo IV data ecclesiæ Prag. anno 1354.

18 De *S. Iustini martyris* reliquiis, Heiligenstadio verosimiliter ad Corbeiam Saxonicam delatis, & anno MCCCLXXV a Bodone Abbate ad eundem Carolum missis, egi num. 24 Comment. præuii. Hic addo, eas vel non fuisse additas Pragensis ecclesiæ aut Caroloſtadiensis arcis reliquiis, vel occultas latere sub nomine *S. Iustinæ*: nam Pessina Decanus, nihil de *Iustino* inuenisse, se profitetur pag. 477 Phosphori sui: sed in consignatione reliquiarum, descripta anno *MCCCLXXIX*, vtique solum quarto post prædictam donationem, iterumque in ea, quæ scripta fuit anno *MCCCLXXXVII*, sic legi inuenerit: *Item costa S. Iustinæ martyris Altissiodorensis, in argento deaurato. Item costa S. Zophiæ virginis, similiter circumdata argento deaurato.* Videtur autem Decanus præsumere, per errorem factum esse, vt ita scriberetur, mutatisque leuiter epigraphis, legi debuisse: *Costa S. Iustini martyris, costa S. Zophiæ Virginis Autissiodorensis.* Verum *Sophiam* aut *Zophiam*, non modo non inuenio Autissiodori, sed nec in tota reliqua Gallia; *Iustinam virginem*, nescio quam, XXX Decembris nominat *Henricus Canisius* in Martyrologio Germanico. Ego fateor, mihi de *Iustina & Sophia* ibi nominatis, nihil liquere: de *Iustini* reliquiis Corbeia missis nequeo dubitare; quod autem Heiligenstadio sint acceptæ, puto per verosimilem coniecturam teneri posse.

Aliquid S. Iustini Corb. in eidem missum anno 1371.

forsitan costa, sub nomine Iustinæ latens.

Edit. I p. 86

DANIELIS PAPEBROCHII S.I.

de

S. ALBANO Martyre,

Moguntiæ in Germania prima,

item

de ſanctis Martyribus

ALBANO Epiſcopo & DOMINICO Eremita,

Burani prope Venetias honoratis,

COMMENTARIVS HISTORICVS.

Ex Actis SS.

ad diem XXI Iunii.

§. I Martyrium, ac patria S. Albani Moguntini.

1

In Rabani Martyrologio,

Eatus *Rabanus Maurus*, quartus poſt S. Bonifacium Archiepiſcopus Moguntinus, anno DCCCXLVII ordinatus, cuius Acta *Henſchenius* illuſtrauit IV Februarii, iam inde ab anno X eiuſdem ſæculi, quo Fuldenſis ſcholæ magiſterium ſuſcepit, factus deinde ibidem Abbas anno DCCCXXVII, variis claruit ſcriptis libris, quorum ſingulorum ſatis accurata ratio haberur apud antiquos, nec difficile eſt ætatem cognoſcere. Archiepiſcopus autem, licet conciliis habendis grauioribusque implicatus negotiis, non tamen credendus eſt prorſus ſepoſuiſſe calamum, quin ſubinde aliquid ſcriptitarit, quoad vixit. Defunctus anno DCCCLVI. In his potuit fuiſſe *Martyrologium Hrabani*, prout in monaſterio S. Galli apud Heluetios intitulatum reperit *Henricus Caniſius*, tomoque V lectionum antiquarum inſeruit. quia tamen nullus omnino titulus nomini additur, potius crediderim, id ab eo necdum Abbate ſcriptum, in vſum priuatum Fuldenſium fratrum, quorum varia ſubinde diſperſio effecent, vt opuſculum iſtud apud illos perierit, ſeruatum autem apud Sangallenſes ſit.

pro Fuldenſi Abbatia ſcripto,

ſolus S. Albanus refertur hoc die;

2 Hæc ideo præmiſerim, quia in iſto Martyrologio, tam antiquo (ſi vera præſumptio eſt) & ad Moguntinam diœceſim, intra quam Fuldenſis Abbatia conſiſtit, adeo prope ſpectante, ad XI Kal. Iulii ſolus *S. Albanus* nominatur, & quidem cum prolixiori, quam paſſim alii plerique, elogio, his verbis concepto: *In Moguntina natalis Albani martyris, qui ſub Theodoſio Imperatore de inſula * Namſia pergens cum S. Theoneſto & Vrſo, Mediolanum venit; indeque exiens * peruenit ad Gallias, & in ſeruitio Dei manens, ad martyrium pro nomine Saluatoris promptus* (erat). *Poſtquam autem in Auguſta ciuitate B Vrſus martyrium accepit, Theoneſtus cum Albano Moguntiacum peruenit, dumque ibi prædicaret verbum Dei. Albanus diſcipulus eius martyrium expleuit, & ſepultus eſt iuxta ciuitatem.* Eadem omnia verba in ſuppoſititio ab annis circiter quingentis *Beda* (nam vacat genuinus) deſcribuntur, vt *Diocletianus* pro *Theodoſio* nominetur, & hoc plurimos decepit; vt, licet errorem eum eſſe vix dubitarent, ipſius tamen Bedæ eum eſſe crederent. Sequuntur autem ibi *Albanum* ſic prolixe laudatum primo loco ſancti *Rufus & Martia* cum elogio longiori: deinde nomina *Romana & Demetria*. *Bollandus*, in ſua ad Sanctorum Acta præfatione generali cap. IV, §. VII meminit alterius Martyrologii, quod S. Maximini maius vocare ſolet, quia ex illius monaſterii codice, ante quingentos annos exarato, nobis tranſcriptum fuit vna cum altero minori antiquiorique, & iſtud, licet nomen auctoris non adſcribatur, in multis tamen reperit ſimile MS. Sangallenſi, ſed ibi, nec primus nec ſolus *Albanus* legitur, neque cum elogio, ſed medius inter alios quatuor hoc modo: *In Africa Saturnini, in Cæſarea depoſitio Euſebii Epiſcopi*; in Mogun-

* *alias Nauſia*

* *an perueniet*

non item in ſuppoſititio Beda,

nec MS. Treuirenſi, quod Rabani non eſt.

Edit. I *Moguntia S. Albani martyris; in Sicilia ciuitate Rufini & Martiæ. Item in Africa Quiriaci & Apolinaris.* Quæ cum fint, vt vides, longe diffimillima; male illud diceretur Rabani; esto alibi San-Maximianensis scriptor sæpius ac liberaliter
* p. 87 vsus eo sit. Cur autem etiam non hoc loco? * Fortassis, quia videbantur parum congrua illis, quæ ex *Gosvvini* prolixiori Legenda, tunc passim credebantur, de *S. Albano*, licet prorsus asystata.

3 Nos istæ omnia quantaecunque verbositate exomata, nihil morantur, quin amplectamur inprimis illam, quam Rabanus offert, solidiorem certioremque notitiam, in qua tamen dolemus, a librariis deprauatum nomen loci, vnde Mediolanum Sancti venerunt; *Namsiam* enim vel *Nausiam* aut *Nauseam* insulam nemo nouit; quamquam præsumere ex nominis affinitate possimus, legendum esse *Naxiam insulam:* quæ Cycladum vna est, antiquioribus *Naxus* dicta, vnde *Paulus Episcopus τῆς Ναξίων πόλεως ciuitatis Naxiorum* in concilio CP. act. V inuenitur subscriptus Mennæ Patriarchæ, sententiam contra hæreticos ferenti. Fueritne Episcopus *S. Theonestus*, id quod posteriores voluerunt, non ausim asseuerare; vti nec quod discipuli eius *Vrsus & Albanus* fuerint *Presbyteri*. Potuit absque illo charactere vir egregius & ecclesiastica aliqua dignitate inter Naxios Presbyteros conspicuus, causa negotii cum Theodosio Imperatore tractandi venisse Mediolanum, circa annum CCCLXXX vel CCCXC, vna cum duobus Clericis discipulis suis; exhortationeque S. Ambrosii, contra Arianos fortissime dimicantis, fuisse ad simile certamen animatus, directusque in Galliam. Hoc in eo natu, cum Augustæ Prætoriæ in Salassiis martyrium subiisset *S. Vrsus*, de quo egimus I Februarii, tandem etiam peruenerit Moguntiam *Theonestus* post mortem *S. Maximi, ab Arianis hæreticis multas & atrocissimas insidias & persecutiones passi pro fide orthodoxa atque septies de ecclesia sua pulsi* (vti de eo scribit *Megenfridus*) Similia plane sustinebat *Episcopus Aureus*, & ipse aliquando eadem de causa exul, vti in Commentario leges, quem de illo collegimus XVI Iunii. Tum vero *Albanus*, vti iunior, sic & ad lacessendos hæreticos animosior, quam Theonestus, magistro suo præripuerit coronam martyrii, cuius causa tam solenniter a ciuibus colitur.

Isti credimus, ex insula forsan Naxia,

sub Theodo*sio venisse* Albanum,

post mortem S. Maximi:

4 Huic expositioni ad amussim conueniunt pictura & versus, inscripti in fronte sacelli domusque, in platea, quæ S. Petri dicitur, Moguntiæ stantis; ac primum quidem rythmo Germanico hic sensus exprimitur;

Ab eodem possunt credi versus,

Albanus Sanctus hic requieuit,
Sciſſo cum capite agonem compleuit.

Versibus deinde latinis, annum Domini CCCCIV martyrio *Albani* assignantibus, neque a stylo & ætate Rabani multum abeuntibus, sic plenius explicatur tota res:

& eosdem adscribimus anno 404, & ætati S. Aurei *Episcopi,*

Post Christum natum, genus humanumque redemptum,
Orbe quater centum numerante & quatuor annos,
Dum tenet Imperii moderamina Honorius, vrbis
Sceptra Moguntinæ Aureus fert Præsul & exul,
Arius atque fidem labefactat schismate diro;
Aduenit sanctus longis Albanus *ab oris,*
Qui cum diuini constanter semina verbi
Spargeret, & vera fidei conuinceret hostes,
Obrutus infida, pro Christi nomine, turba,
Hic capite ablato, passus requieuit, & ipsum
Ipsemet (o factum cunctis mirabile saclis!)
Complexus propriis cælesti numine palmis,
Adportare locum meruit, valuitque sacratum:
Nunc vbi tam capitis, quam corporis ossa quiescunt.

5 Hic in medio depictus est *S. Albanus*, suum manibus caput gerens, ad eum scilicet modum, quo alias sæpe monuimus, pingi omnes martyres capite cæsos: nam talis mos occasionem dedit opinandi, eos reuera scisso capite ambulasse, ipsumque detulisse ad locum sepulturæ; quem popularem errorem nihil attinet pluribus hic arguere: potius addantur reliqui versus, picti ex altero Sancti latere.

Edit. I pag.

ipso vbi decollatus creditur loco,

Hinc istud pietas olim construxit auorum
Albano, *sacra decorans araque sacellum:*
Aedibus hinc istis inscriptum nomen ad Hunum.
Nam iuxta historias, Albani *tempore passi*
Hunorum, quam lata pates Germania, sauit
Gens, Moguntino sed tunc crudelius agro.
Ergo Moguntinis, Albane, *pie aduena quondam,*
Nunc celi patria ciuis, Christique coheres,
Quæsumus exores patronus Cunctipotentem.

Ex hinc sequentium versuum defluxerant initia, solumque potuerant vltima hemistichia legi ac renouari; haud inepte forsitan sic integranda:

Viuat vt Orgarius *per sacula nomine clarus,*
Atque Ludouico Dominus *sub Principe, nostras*
Perpetuo seruet, *benedicat, protegat ades:*
Illisque & populo toti *calestia secum*
Post vitæ finem, sine *fine habitacula donet.*

6 Ita suppleti versus significarent, scriptos se esse intra annum DCCCXXV, quo Rabani immediatus decessor *Otgarius* cathedræ Archiepiscopali admotus est; & annum DCCCXL, quo *Ludouicus* Pius excessit e viuis. Cum autem locus ipse vulgo nuncuparetur *ad Hun*, id est ad *Gallinam* (sic enim Germanis hodieque scribitur, quod pro dialectorum varietate aliis *Houn*, *Hin*, *Hen* exprimitur) placuit allusionem facere ad *Hunos*, Germaniæ depopulatores atque Moguntiæ vastatores, simulque indicare, martyrium *S. Albani* non adeo multum præcessisse martyrium *S. Aurai Episcopi* anno CCCCLI (vt putamus) cæsi sub Attila. Neque etiam alienum a verosimilitudine est, vel Auræum ab initio fere sæculi IV Episcopatum iniisse, eumque ad annos quinquaginta tenuisse, inter annuas fere barbarorum incursiones; quæ tandem cum excidio vrbis finem acceperint, vel extremis Honorii annis, circa CCCCXX Christi, primum Moguntiam applicuisse cum Theonesto *Albanum*, in auxilium diœcesis, grauissime ab Arianis afflictæ;

ad Hunum *dicto posito:*

forsan tamen aliquanto serius passus est Sanctus,

7 In vita S. Maximi, quam *Trithemius* in libro de viris illustribus compilauit ex Meginfredo, circa finem sæculi X Fuldensi chronologo dicitur, quod sub turbationibus ecclesiæ, quas ibi enumerat, & quarum bona pars ad Honorii Imperatoris tempora spectat, *multa Christianorum millia propter Catholica fidei confessionem ab infidelibus & hareticis apud Moguntiam & in omnibus terminis eius crudeliter fuerunt occisa:* * *quorum apud mortales nulla penitus habetur memoria propter malitiam impiorum & penuriam fidelium scriptorum; nusquam satis in vrbibus & oppidis securi; quando & gladius vbique sauiebat gentilium, insania & non minus perfidia inualuit hareticorum. Nam etsi pacem videretur habere ecclesia ab istis, qui Romanis Principibus fuerunt subiecti, vt abnegare Christum iam nunc nemo compelleretur; Arianorum tamen in tantum eo tempore vesania praualuit, vt nihil, aut parum a persecutione gentium differret. Denique Franci, tam orientales, quam illi, qui ad ostia Rheni consederant, occidentales. Gothica quoque nationes & alii pagani, frequentes in Galliam motus & incursus facientes, Moguntiam, Coloniam, Treuirim, Wormatiam, Spiram, Argentinam, & alias trans Rhenum vrbes nimia crudelitate sapius molestabant, nulli parcentes gradui, sexui, vel atati.* * 18

cum ibi turbatissimus ecclesia status esset,

8 Ea erat, *S. Aurao* Episcopatum tenente, facies rerum: quæ cum tandem ad extremum vrbis, alias præpotentis, excidium ab Attila illatum prolapsæ scirentur, omnis illa inundantium paganorum multiplicitas cœpit in ore hominum sub nomine *Hunnorum* venire & posteris tradi sermone vulgi: itaque etiam *Albani* cædes ad eorundem tempus referri, etsi multis ante irruptionem Attilæ annis patrata. Interim hic notandum occurrit, quod cum *mœnia* prioris Moguntiæ per Hunnos euersæ *in campestri loco spatioso longius a Rheno distante fundata fuerint, vbi nunc est domus leprosorum & ecclesia sanctimonialium S. Maria, qua* sacra vallis *dicitur*, vt scribit *Sigehardus* in actis S. Auræi, per verba a nobis relata num. 10; notandum, inquam, est, quod a veteri situ ciuitas defluxerit ad eum, in quo *Albanus* cæsus creditur, suburbanum tunc locum: cuius corpus & caput delatum deinde est ad vicinum montem, qui antiquitus a gentilibus nominabatur *mons Martis*, a tumulatis autem ibidem magno numero martyribus, Diocletiani forsitan æuo passis,

prius tamen, quam Attila rex Hunnorum anno 451 vrbem vastaret,

mons

Edit. I p. 88 *mons martyrum* cœpit appellari; nunc vero ab ecclesia & Abbatia, istic erecta circa finem VIII sæculi, *S. Albani mons* vocatur.

§. II *Vita a* Gosvvino *male consuta sub annum* MLXXII, *& a* Canisio *vulgata.*

9 *Nicolaus Serarius* noster, lib. I rerum Moguntiacarum cap. XLVIII, num. IV, refutata *Henrici Canisii* coniectura, qua is, edita a se *S. Albani* Acta, *Sigehardo*, monacho Sant-Albanensi, tribuit, ei scilicet, qui dicitur auctor Actorum *Aurei & Iustinæ*, scriptorum sub annum MCCXCVII, *manuscriptorum*, inquit, *meorum optimus, clare ac designate illius* (vitæ) *auctorem pronuntiat* Gosvvinum, *duasque eius præfationes præfigit ... vnam ad Sigefridum, Archiepiscopum Moguntinum, alteram ad Bardonem, S. Albani Abbatem: vnde colligitur prima, scripsisse circa annum MLXXII, quod & postea in ea ipso anno confirmat idem MS. Deinde, videri quidem fuisse monachum, sed non monasterii S. Albani ... nam de Abbate Bardone, ipsique commisso monachorum cœtu ita loquitur, quasi suus nenter esset ... Quin & S. Albanum Bardonis quidem suique sodalitii patronum vocat, non autem suum; denique præfationem priorem sic orditur, vt in Episcopali monasterio Fratrem se esse indicet, his verbis: " Quamuis Christiana religioni, ex sacri ordinis professione debeam, vt Deo & Sanctis eius omnibus orthodoxis humili deuotione inseruiam; tibi tamen, mi Pater sanctissime* (Sigefridum Archipræsulem alloquitur) *& ecclesiæ, cui auctore Christo præsides, speciali quadam seruitutis lege memet addicio, & ad humilitatis iugum sub manu tua ceruicem mentis inclino ...* Hæc ille, apud præcitatum *Serarium*, apta *Canonicum* fortassis, potius quam *monachum*, significare, nisi idem *Serarius* nos docuisset cap. XVIII, *inter omnia monasteria primum & praecellens fuisse, quod apud veteres* Episcopale *aut* maius, *aut* S. Martini *monasterium appellatur, hodie vero metropolitanum Canonicorum Collegium.* Sæculo XI vitam scribit Gosvvinus, S. Martini verosimiliter monachus,

10 Præfationes ipsas, Canisio non visas, proferre in lucem operæ pretium non censuit *Serarius*; mihi vero, ipsas habenti ex Chronico Moguntino, olim per *Gamansium* communicato, necessarium est, eatenus saltem delibare vtramque, vt constet, cur & quomodo scribere auctor instituerit. Ae primo quidem *Augustissimi Domino Sigefrida Archipræsuli, humilis frater Gosvvinus* apprecatus, *quidquid hominem Deo commendat acceptius*, post alia quædam sic progreditur. *Videns ergo Moguntiam, S. Albani martyris illustrari & patrocinio sustentari, neque vero vitam eius aut virtutes præter admodum pauca sacris codicibus contineri; quæsiui diligenter a senioribus loci, quidnam causa esset, quod vir tanta venerationis & martyr tanti nominis, debito munere careret; & ad salutem credentium, vita eius historico syrmate quærentibus non pateret? Qui cum simplici veritate exponerent, antiquæ vrbis excidio, vel potius maiorum obsoleuisse desidio, & plura huiusmodi, qua propter notam temporis supersedendo sunt; obnixe cœperunt rogare, vt quæ ipsi per tomos dispersa legissent, vel a maioribus tradita accepissent, adhibita cura in vnum colligerem & ad honorem beati martyris salutemque legentium literis memoriaque mandarem.* cum duplici præfatione, I. ad Sigefridum Archiepiscopum I.

11 *Ego vero, cum paruam ingenii venam & tenuem spiritum, ad implendam hanc dicendi tubam, debita humilitate excusarem; tandem rogatu vel potius iussu venerabilis Bardonis Abbatis eiusdem loci* (*Bardonis nostri magni ab anno MXXXI ad L Archiepiscopi, tam propinquus genere, quam non dissimilis sanctitate, nam fratruelis eius erat*) *ipsius, inquam, iussu me ad stilum contuli, & quæ cana seniorum fide auctore didiceram, in vnum stilo subseruiente collegi, non quidem viribus meis innitens, sed in Spiritu sancto confidens; non de cothurnato turgentium verborum præsumens fastu, sed viuentis aquæ refici desiderans haustu. Magni quidem ponderis videbatur, tale quid vltra vires aggredi; quippe vbi scirem, si ad publicas prodiret aures, a pluribus notatum iri: sed iternum ad constantiam animum roborabat reuerenda seniorum canities, annis matura, cygnæo coptte flori-* docens, vnde scribenda collegerit;
P. 89 *do, omnium prorsus auctoritate dignissima, qua me * negantem vrgebat, obedientia stimulo renitentem trahebat, caritatis loro astringebat, nullam esse causam dicens, qua me tantopere ab huiusmodi deterreret; cum pæne omnis historia & chronica magis audita, quam visa denarret. Ito ergo nefas putans, huiusmodi non credere; ratum duxi, iubentibus parere, vnde & pedestrem prosaice, pro posse,*

 texui

texui historiam : in Antiphonis vero & Responsoriis harmoniacæ dulcedinis respersi melodiam. Edit. I p. 89

& quomodo?

12 *Quod si quis de fastis & chronicis quædam hic inserta causetur; & cum martyris agonem & coronam texere debuerim, me potius chronographiæ vel topographiæ ostentaliter studere cachinnetur; agnoscat* (eruditis) *auribus nil tale mirum videri; cum sæpe veritas rerum colligi soleat ex congruentia locorum & ordine temporum. Quod si nos vlterius arguat, premens, hic aliter quædam ac in quibusdam historicis poni, nouerit, etiam sanctos Euangelistas, licet vnam loquerentur veritatem, quæ Christus est, non vno tamen modo vel eodem ordine cuncta digessisse, nec vnquam multas eiusdem rei scriptiones, omnibus & verbis & sententiis conuenisse.* Excusans deinde *Gosvvinus*, quod sumens ab ipsomet Christo exordium, irridendum se videatur proponere nonnullis, quasi qui

-- *gemino bellum Troianum orditur ab ouo;*

& deprecans, ne *forte nobilis Moguntia stomachetur; & quod ingenio tale quid cudendum non reliquerit, causetur*; petit *& ipse pro indigena haberi*; tandemque conuersus ad Archiepiscopum suum; *Iamiam, Pater, ad te redeo,* inquit; *ad te, cui totus innitor & suspicio, tu labenti porrige dexteram, errata corrige, hiantia supple, rescinde ambitiosa, commode dicta, patrone, suscipe gratiose: quidquid enim hic scriptum est, pro infecto indictaque habebitur, nisi vestra auctoritate roboretur.*

secunda ad Bardonem *Abbatem,*

13 Tum vero *theoretico Euangelicæ crucis baiulo, Domino Bardoni Abbati*, idem *frater* Gosvvinus *apprecans spiritu vivere, spiritu & ambulare vsque ad coronam gloriæ*: profitetur, quod *hic diuinus martyr, etsi multa gesserit, per quæ notitia tanti nominis semper superstes viuat; & ita miraculorum signis se vsquequaque diffuderit, vt vsque in finem mundi nulla obliuione abliterari metuat; tamen præcipuis eius meritis etiam hæc debetur reuerentia, vt vita ad finem martyrii mandata literis omni posteritati in immortalem memoriam porrigatur .... Tersius ergo*, inquit, *scribentur, si qua de tanto martyre narrauit antiquitas, si qua in schedulis fidelium respersit deuotio, quantum tunc temporis hæreticorum patiebatur immanitas*; vt quandam passionem, licet modicam, ex tunc scriptam indicare videatur. Laudatur apud *Trithemium* in Chronico Hirsaugiensi circa annum Domini DCCCXCII *Rupertus monachus vndecumque doctissimus, Græce & Latine peritus, qui scholæ monachorum apud Moguntiam in monasterio S. Albani præsidens multa ingenii sui monumenta posteris reliquit: vitam quoque S. Albani metrice descripsit.* Id si verum est, hanc quoque vidisse & secutus esse potuit *Gosvvinus*; sed vereor, ne Trithemium fefellerit nomen, eiusque vitæ autor sit alius longe iunior *Rupertus*, qui Gosvvini contextum metrice reddiderit sæculo XIII, vel etiam serius. Id vero pro certo iudicari debet, si de ea vita agit Trithemius, ex qua, vt superiori sæculo adhuc sibi lecta, licet a Serario nusquam inuenta, D. *Latomus* quidam, apud eundem Serarium pag. 276, descripsit leoninos hosce versus, sæculo vt summum XII excoli cœptos,

Collegit Gosvvinus sua ex vetustis schedulis,

non tamen ex metris Ruperti ipsomet iunioris,

Schismate sub tali solio de Pontificali
Pellitur eiectus, Romamque petit Theonestus.
Inde Moguntinam sedem deuenit opimam
Inclitus Albanus, fidei virtute probatus.
Exponendo fidem, sectas damnabat ibidem.

Infelix Historicus,

14 Verum quæcumque aut quandocunque scripta reperit *Gosvvinus*, in iisdem connectendis infelix admodum historicus fuit; cum duos *Theonestos*: duosque *Albanos* locis plane dissitis, diuersissimisque temporibus mortuos in eandem conflauit personam. Nam quod ad *S. Theonestum* Albani Moguntini magistrum attinet (Germanice dictum *Sant-Thenaus*) is die XX Octobris colitur, ibidemque verosimiliter sicca morte est defunctus; forte etiam tumulatus in sui nominis sacello, quod, vt *Serarius* docet lib. I cap. XXXI, *in Rheni ripa extra muros infra S. Martini arcem situm erat, eoque ibat e S. Petri templo frequenter processio, imo etiam maiorum pietas, festis maxime paschalibus, ad Emauntinorum discipulorum imitationem, vnde &* Emaus *vocabatur, forte a corrupto Germanico nomine,* maleque diuiso, quasi *Sant-Enaus* diceretur. *Theonestus* autem *Episcopus* cum sociis *Tabra* & *Tabratha*, ex Africa verosimiliter aduectus, Altinum, in Marchia Taruisina, tempore Wandalicæ persecutionis, vti & alii multi ad varia Italiæ loca, ibidem cum

iisdem

Edit. I fisdem obiit; euersaque ab Hunnis ciuitate translatus in ædem cathedralem Torcellensem, ibidem colitur XXII Nouembris; similiter alius a Moguntino *Albanus*, neutrius *Theonesti* socius, isque *Episcopus*, habetur Burani, quæ est Veneticarum insularum vna, eodem tamen, quo Moguntinus, die colitur; propter propriorum actorum defectum. Sed de hoc nihil videtur sciuisse Gosvvinus; ab Altinensibus vero videtur mutuatus *Thabraham* & *Thabratham*, quos *Theonesto* suo socios peregrinationis iungeret, & Moguntia digressos simul faceret Altini martyrizari.

15 Nec felicior fuit in locorum discrimine. Nam *S. Vrsum*, de quo a decessoribus meis actum I Februarii, quemque *Rabanus* ait, Mediolano in Gallias transire volentem, *in Augusta ciuitate* martyrio coronatum, *Augustam Pratoriam* intelligens, ipse traduxit *Augustam, prima Rhetia* seu Vindeliciæ *vrbem*, quem errorem agnoscens eruditissimus *Marcus Velserus* rerum Augustanarum lib. VIII, ad annum CCCCXXV, *Vereor*, inquit, *nostrorum aliquos, nominis errore ductos* (dicere potuisset Moguntinensium scriptis deceptos) *de Vindelicorum vrbe perperam fuisse interpretati, qua ad Pratoriam Salassiorum pertinent. Pro Pratoria enim argumenta non obscura sunt aliquot. Consulta tabula ecclesia Burania.... plane habens ciuitatem Augustam, quæ sita est ad radicem montis, qui dicitur Iouis. Deinde locuples auctor Antoninus in Itinerario, iter Mediolano Moguntiacum describens, Augustam Pratoriam quinta mansionis loco posuit: tum antiquissimum ad eam monasterium titulo S. Vrsi* * *superesse audio. Nobis contra neque itineris ratio suffragatur, neque vllam nostra ecclesia Vrsi memoriam retinet.* Iam porro quam alienum a verisimilitudine est, quod *Theonestus*, Philippopolis in Macedonia Episcopus (vrbis vtique mediterraneæ & LXX P. M. remotæ a litoribus maris Aegæi) dicatur in exilium missus a Rege Wandalorum in Africa dominantium? Hinc *Serarius* coniectat, *Hippensem* vel *Cipipensem* aut etiam *Hipponensem* in Africa Episcopum fuisse *Theonestum*, quod vt de illo valeat, quem tempore Wandalicæ persecutionis sub Hunerico Rege Altinum credimus appulisse; sua tamen non caret difficultate; eo quod, licet *Hippam* & *Cipipam* Ptolemæus nominet, & *Hipponensem* Episcopum sciamus fuisse Augustinum, probare tamen nequeamus eas vrbes fuisse Episcopales, quando Victor Vitensis omnes Africæ ecclesias enumerauit, quarum Episcopi Catholici anno CCCCLXXXVI Carthaginem conuenerunt, cum Arianis disputaturi, nominatis etiam cathedris, quæ tum forte vacabant: vt oporteat tria illa loca, si omnia erant Episcopalia, habuisse Antistites Arianos anno illo, atque adeo *Theonestum*, si ex earum aliqua pulsus aduenit, sub Geiserico, Hunerici patre, pulsum fuisse ante plures annos.

Topographus,

* p. 90

16 Sed omnem priorum confusionum absurditatem vincit confusio temporum, dum in exilium missus ab Hunerico, Christianos Præsules Clericosque in Africa persequente ab anno CCCCLXXVI ad CCCCLXXXV, dicitur confugisse Romam ad *S. Leonem Papam*, qui rexit ecclesiam ab anno CCCCXL ad CCCCLXI, indeque ad *S. Ambrosium*, qui obiit, vt minimum, anno CCCXCVII; mox vero ad *Sigismundum*, Regem Burgundionum Catholicum, abiisse: qui post annum quingentesimum ad huius fidem primum se contulit; ab hoc deinde ad *S. Paulinum Treuirensem*, qui iuxta *S. Hieronymum* in Chronico mortuus est anno Constantis XXI, id est, CCCLVIII anno Christi; vt ducentorum fere annorum ambitum vnius *Albani* non admodum senis aut potius adhuc iuuenis vita sic explicata comprehendat. Omittimus ergo ista tam male cohærentia, omittimus etiam illius vitæ compendium, quod ex MS. Windbergensi consequenter exhibet *Canisius*: vbi in principio, loco *irruptionis Hunerici*, scribitur, nomen *pissimi Regis Honorii, Persarum atque Medorum & Wandalorum gentis*, cuius iussu *dum Carthagine synodus congregaretur, tam fidelium quam Arianorum sexcenti septuaginta Episcopi conuenerunt, inter quos vir valde egregius Theonestus, a Philippis expulsus, & propria sede priuatus, pro certamine fidei indiuidua & sancta Trinitatis, peregrinationis causa Romam venit.* Licet eius nomen, vt dictum est, nusquam inueniatur in accuratissimo *Victoris Vitensis* catalogo, Præsulum omnium Catholicorum, qui istic comparuerunt, nomina referente.

& Chronologus.

Edit. I

§. III Ecclesia & monasterium S. Albani, eiusque ad præsentem ætatem fortuna. Sancti ipsius reliquiæ.

Post vastatam iam urbem &

17 Veniamus tandem aliquando ad ea, quæ post *S. Albani* mortem, vrbisque Moguntinæ instaurationem, & institutionem Archiepiscopatus Moguntini gesta, certiori testimonio scire *Gasvvinus* potuit: atque his verbis ab eo referuntur: *Post eam persecutionem, quam in vltionem huius sceleris & hæreticæ impietatis sub Attila rege Hunnorum cælestis iudicia factam supra retulimus; cum ecclesiis reddita esset pax, Sanctorum precibus diuinæ animaduersionis iram propitiantibus, S. Albani tumba cœpit miraculis celebrari & multo populorum frequentari conuentu, quia videbant, qualiter Dominus Sanctum mirificaret, & quomodo magnificentiam suam in eo exaltaret; videbant enim inibi eius florere orationes, coruscare virtutes, eius meritis multa petentibus præstari beneficia, infirmantibus sanitatem donari. Omnis, qui ad eum de quacunque tribulatione clamaturus ingrediebatur, protinus impetrata consolatione lætus regrediebatur. Videbant ibi illuminari cæcos, in solidos gressus erigi claudos, & omnium membrorum dolores in pristinam sanitatem reuocari. Inde Christiani religione ducti, prout tunc temporis erat copia, super sacrum cinerem paruæ molis ecclesiam fabricant, altare dedicant, eius se patrocinio commendantes, sancti corporis loculum præ omnibus venerantes.*

crebrescentibus ad tumbam S. Albani miraculis,

ædificatur super ipsam ecclesiola,

quam Richulfus Archiepiscopus amplificans ac dotans,

18 *Aliquanti processu temporis euoluto, cum iam ciuitas ad integrum esset renouata & Christiana religio tam catholice quam canonice ad plenum redintegrata. Venerabilis Richolfus, a Præsulatu magni Bonifacii sanctæ Moguntinæ sedis Archiepiscopus tertius, sicut videbat locum egregii martyris miraculis coruscare, ita hunc fabricis & aliis diuinis cultibus aggressus est honorare; fundans primo basilicam tanto martyri condebitam, cuius fabricæ modum & structuram, quia promptum est oculis cernere, non est opus chartis intexere; estque superfluum, vt literis vel lectione depingatur, cuius facie vel specie omnis ingrediens delectatur. Super sacrum vero cinerem mausoleum erexit, quod auro, argento ac gemmis vestiens diligenter vndique decorauit; addedit præterea quoque, in cultum sanctuarii & in ministerium altaris, vasa aurea & argentea, sacris ministeriis idonea, sacras etiam vestes, diuinis officiis, prout tempus dictat, competentes. Construxit etiam ibidem omnes vitæ regularis officinas, quas voluit seruorum Dei in loca illo degentium, ad perpetes martyris excubias, esse receptacula, vt eius suffragantibus meritis recipiant eum in æterna tabernacula. Obtulit insuper sancto martyri, ad sumptus Deo famulantium, prædia villasque & ecclesiarum decimas, quas sancto altari eius rata adstipulatione firmauit, scriptisque testamentis perpetua stabilitate legauit.*

eidem addidit monasterium.

Illa dedicatio fuit an. 804 1 Decembris,

19 Hinc inter ædis istius rudera, lapis repertus est sic inscriptus:

Antistes humilis Richulf hanc condidit aulam,
Martyris Albani nomine namque sacram:
Hanc quoque fulgenti iussit vestire metallo,
Cum titulis, ara, cumque decore sacro.
Perpetuam cuius mercedem, Christe, laboris,
Albani precibus, cui, rogo, redde pie.

Iuxta adiacebat hæc describenti lapis alius, completi operis tempus sic denotans: *Ecclesia hac est consecrata in honorem sancti Saluatoris Domini nostri Iesu Christi Kal. Decembris anno incarnationis ipsius DCCCV, indictione XIII.* vbi annus Dionysianus notatur, nouem mensibus Ianuarium præueniens, & intelligitur annus DCCCIV, Septembri * mense numerare incipiens indictionem, quando litera Dominicalis F ostendit Dominicam primam Aduentus, idoneam tali actui concurrisse cum I die mensis. Quod autem iam antea aliqua saltem ecclesiola ibidem fuerit, testantur hi versus, apud *Serarium* lib. I cap. XXX, forte inuenti apud *Latomum* ex S. Albani vita metrica, de qua supra, hi videlicet: *p. 91

Dominica Aduentus.

Martyris Albani renouauit culmina Richolf,
Antistes humilis, Christi deuatus amore,
Exornans aram pretiosis atque metallis.

20 Pergit porro *Gasvvinus: Idem ergo venerabilis locus in tanta celebritate*

cæpit

Edit. I p. 91 *cæpit haberi, vt non tantum eiusdem regia vrbis Pontifices, verum etiam regni primores, cum defungerentur, non alibi se sepeliri poscerent, sicut in argumentum fidei intra & circa ecclesiam quoquouersum extant mausolea, singulorum nomen & obitus diem titulis designantia.* Ex his apud *Serarium* reperiuntur epitaphia, primum *Richulfi* pag. 616; tum successoris *Haistulfi* pag. 619; *Otgarii* pag. 623; *Rabani* pag. 651; *Caroli* pag. 654; sequentis *Luitperti*, licet ibidem sepulti, vel nullum epitaphium extitit, vel abolitum excidit memoriæ: *Zunzonis* seu *Sonderolds* anno DCCCXCI, VI Kalend. Iulii a Normannis Wormatiæ martyrizati, atque ad S. Albanum delati, monumentum vide apud eundem *Serarium* pag. 668. De *Hattonis* sepultura nihil liquet. Post hunc, ecclesiam suscepit *Hildebertus*, cui ad laudem adscribit *Trithemius*, vbi de S. Maximo, quod *anno Dominica incarnationis DCCCXXXV, indictione Romanorum VIII, die mensis Martii quarta decima, decem ecclesia Moguntina Pontificum ossa* (eorum scilicet, qui sub Romanis illam rexerunt) *de capella diui Hilarii solenni cum processione cleri & populi ad ecclesiam monasterii diui martyris Albani transtulit & in choro summa cum reuerentia locauit.* Sequuntur porro ibidem sepultorum epitaphia, *Friderici*, pag. 685; *VVilhelmi*, pag. 689; *Hattonis* II, pag. 695 *Rupertus*, *VVilligisus*, *Erkenboldus*, *Aribo*, *Bardo*, *Luidboldus*, & ipse denique, cui librum suum *Gosvvinus* inscribit, *Sigefridus* alibi sepulturam sunt nacti.

Exinde plures illic sepulti Archiepiscopi.

item ab anno 935, primi X Episcopi sancti.

21 Principum sæcularium ibidem sepultorum meminisse superfluum esse censuit auctor, quando pro omnibus aliis ad ornamentum loci sufficere poterat, quod, vt prosequitur ipse, *potentissimus ille Carolus Magnus & orthodoxus Imperator, cum Fastrada coniux eius apud Franckenfurt diem obiisset, tam nobile funus ad monasterium S. Albani præcepit deferri, & in Aquilonari vestibulo ante altare Apostolorum terra fecit mandari. Argumento est titulus monumenti eius in eiusdem vestibuli pariete intra fornicem descriptus, pro cuius animæ remedio quadam sancto martyri prædia contulit Carolus, vnde hodieque fratribus ministrantur diata.* Titulum istum nunquam nunc reperias; credo, quia ruinam passus est fornix, post ætatem Gosvvini, sæculo forsitan XII vel XIII, quando aliud epitaphium & alio forsan loco substitutum est, Leoninis ex parte versibus (quorum tunc vsus primum cœperat) sic adscriptus.

item præter alios proceres, Fastradana Regina,

pro cuius primo epitaphio, positum aliud adhuc superest,

Fastradana pia Caroli coniunx vocitata,
Christo dilecta, iacet hoc sub marmore tecta
Anno septingentesimo nonagesimo quarto,
Quem numerum metro claudere Musa negat,
*Rex pie, quem gessit virgo, licet hic * requiescit*
Spiritus hæres sit patriæ, quæ tristia nescit.

* clinescit.

A & Ω.

22 Atque hoc ibi sic perstitisse credo vsque ad annum MDLIII *, quando fax illa Germaniæ, Albertus Brandeburgicus, mense Augusto depulsus Francofurto, quod obsederat, *omne in vicinam Moguntiam ira furorisque virus effudit, eamque nemine resistente ingressus, templa sacrilege spolians, S. Martini arcem, quæ Archiepiscopi domicilium erat, nefarie incendit, simulque die XXIII, pridie S. Bartholomæi nobilissima templa S. Albani, S. Victoris, S. Crucis, & Carthusiani,* vt ait *Serarius* pag. 920. Eo digresso, vrbeque recepta, tum alia forte plura vetera monumenta in vrbem allata ex *monte S. Albani* sunt, tum illud in primis, quod dixi, Fastradanæ epitaphium, in æde summa prope ostium ad Australem ingressum super columnam collocatum est; addito hoc recentiori epigrammate, rei gestæ teste;

post annum 1553, translatum ad Metropolitanam,

Quæ Fastradana coram monumenta tueris,
Haud isto primum fixa fuere loco:
Aede sed Albano sacra, casuque propinqua
Martyribus, claro vertice collis erat.
Nunc ea quod periit flammis hostilibus ades,
Mota locis zelo sunt monumenta pio.

23 Sacris corporibus factum quid sit, licet non indicet *Serarius*, ex paucis tamen illis reliquiis, quas visu audituque cognitas sibi scribit lib. I cap. XVII, intel-

 ligas;

*leg. MDLII.

quando etiam caput Sancti illatum in vrbem est;

ligas; plerasque ruinis loci inuolutas flammisque consumptas periisse. Ibi primo * Edit. I p. 91 loco nominatur *caput S. Albani*, tum alia insignia lipsana, vndecim numerantur, illustrium Sanctorum omnia, quæ *reliqua, cum ob bella & incendia reposita a S. Albani Dominis in sancti Ignatii parochiali templo fuissent, inuenta nuper sunt* (puta sub exitum præteriti aut initium currentis sæculi; nam anno MDCIV sua edidit *Serarius*) *ab Admodum Reuerendo & Nobili Domino, summi templi Canonico Capitulari, Wolfgango ab Heusenstam, cum aliis aliquot antiquitatis monumentis.*

vbi etiam nunc est apud Canonicos S. Albani, non Monachii.

Neque de capitis illius veritate cuiquam dubium moueat Namurcensis quidam scriptor, ex occasione quod diœcesis illius patronus quoque *S. Albanus* sit, eius historiam percurrens, atque affirmans, quod anno MDXCIX huius *S. Albani caput* viderit Monachii in Ducis Alberti sacello: re enim examinata existimat *Serarius* pag. 276, quod vel ille *aliud caput sacrum viderit, nomenque ipsi aut male indicauerit Mystagogus, aut bene indicatum memoria exciderit; Nam hoc*, inquit, *Moguntiæ asseruatur ab ipsis S. Albani Dominis, & quidem nunc in Prædicatorum templo, vbi sacra sua peragunt, quod non oculis tantum, sed & osculis etiam tangere, manibusque versare, licet indigno, datum sæpius.* Ita ille Dominos appellans, quia, vt ante dixerat pag. 110, quod prius fuerat cœnobium monachorum *vsque ad annum MCCCCXIX, Martini Pontificis concessu in Canonicorum collegium demigrauit:* qui, destructo licet loco, *suis adhuc fruuntur reditibus, diuinumque suum cultum, psalmodiis, sacrisque Missarum liturgiis obeunt in Prædicatorum templo* prædicto.

Destructa ab hæreticis ecclesia,

* 24 Albaniani templi, cum scriberet *Serarius, tantummodo parietinæ* super- * 92 erant, vt tamen, inquit, *de sanctuario aliquo ibidem restaurando sperare liceat, facit Rev. & Nob. Domini Decani Eberhardi ab Heusenstam pietas, & hodierni Archiepiscopi* Ioannis Swichardi a Cronberg anno ipso MDCIV ordinati, *qui ante electionem suam illic fuit Præpositus*, aliorumque multorum munificentia; neque vana spes ea fuit; nam cum anno MDCXXXI Gustauus Adolphus Rex Sueciæ occuparet vrbem, iam tum stabat perfectus chorus insignis, aliaque ædificia sacra, qualia videre est in *Matthæi Meriani* Topographia Moguntina anni MDCLVI; sed inclusa aggeribus nouæ ac primariæ arcis, ad meridionale vrbis latus structæ; quo ex tempore credibile est multum decessisse de loci religione propter morositatem præsidiarii militis portas obseruantis.

Alia eiusdem Sancti est Namurci,

25 Felicior fuit alterius Albanianæ ecclesiæ conditio Namurci. Hæc originis tam antiquæ, vt initium ignoretur, cum frequentibus publicæ rei conuersionibus vel esset collapsa, vel ruinam minaretur, sub Adelberto seu Alberto Comite resurrexit in Collegialem Canonicam; & parentum nostrorum memoria sub Philippo II Hispaniarum Rege facta est etiam Cathedralis, instituto illic Episcopatu.

sæculo XI facta Collegiata, nunc Cathedralis;

Io. Baptista Gramayus in historia Namurcensi p. 46 secundam & meliorem fundationem sic describit. *Albertus Comes Reginaldo Episcopo Leodiensi (ab anno MXXV ad MXXXVI) contra Odonem Comitem Campaniæ opem tulit; vbi dum in confertas hostium turmas ruit intrepidus, occubuisse traditus est. Sed inter cadauera latens ignotus, voto concepto se martyris Albani ædem restauraturum, incolumis ad suos remeauit. Et voti reus, consilio imprimis Friderici tum Leodiensis Archidiaconi, postea Pontificis* (sub nomine Stephani Papæ IX) *cœpit templum reparare & loco monachorum substituere Canonicos.* Ita *Gramayus*, ad marginem notans, quod opus anno MXLVII cœpit prædictus Comes Albertus; perfecit MLV. Huius & Episcopi Friderici operæ imputat *Arnoldus Raissius* in Gazophylacio Belgico, quod Moguntia impetratæ sint *S. Albani reliquiæ.* Neutrum nominat instrumentum donationis, ab eodem *Raissio* sic expressum.

cuius Canonici, stabilita cum Moguntinis fraternitate,

26 *Wilhelmus Dei gratia Abbas S. Albani in Moguntia, totusque eiusdem loci conuentus, dilectis in Christo fratribus Canonicis S. Albani de Namurco salutem cum sincera & fraterna dilectionis perpetuitate. Cum peruenissent ad nos viri venerabiles, Decanus & alii vestri Canonici; & per eos intellexissemus, ecclesiam vestram in honorem gloriosi martyris Albani patroni nostri specialiter esse fundatam; ipsis de reliquiis dicti martyris cum humilitate petentibus, petitioni eorum iustissima animo libenti duximus annuere; & inter ceteras reliquias, vt ecclesia vestra eo solenniori habeatur in veneratione, æternæ fraternitatis ducti dulcedine, de pretiosissimi martyris capite partem ad vos per viros prædictos transmisimus, & fraternam sinceritatem, corpore & animo, perpetua conseruandam stabilitate, ordinauimus. Vnde*

particulam capitis acceperunt:

frater-

Edit. I p. 92 *fraternitatem vestram, pro salute animarum vestrarum, modis omnibus monemus & rogamus, quatenus reliquias, quas ad vos transmittimus, cum timore Dei & reuerentia hominum, & fraternitatem inter nos in Domino ordinatam sine intermissione seruetis.* Auctor *Sanctuarii Namurcensis*, editi anno MDCXIX, annis nouem ante editionem Gazophylacii præcitati, Sanctorum & Sanctarum Namurcensis Comitatus epitomen auspicatur a *S. Albano*, & addit: *Pars cranii eius habetur in ade principe, argentea inclusa statua*: de quo nolim dubitare, cum id nihil officiat veritati eius capitis, quod etiamnum Moguntiæ asseruatur; sed cum subiungit, quod *eiusdem coxendicis partem sat notabilem habet Namurcense Societatis Iesu collegium*, tunc apud me fidem inueniet, cum similes Moguntini Capituli eam donantis literas videro: alias verebor, ne Roma vel aliunde allatum os aliquod sacrum sub nomine *S. Albani martyris*, habeatur pro osse *Albani* eiusdem, ex cuius capite solum pars aliqua, eaque forsitan perquam exigua est in Cathedrali. *an os coxendicis in nostro ibi collegio?*

§. IV. De sanctis Albano Episcopo & Dominico martyribus, Burani apud Venetos quiescentibus: deque alio Albano fictitio.

27 Cum adeo celebris esset *S. Albanus martyr* apud *Moguntiam*,

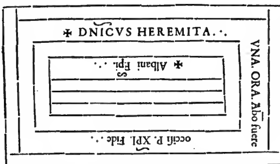
Quæ caput est regni Francorum maxima genti,

vt loquitur poeta, metricæ vitæ auctor, ex *Latomo* apud *Serarium* allegatus; iamque haberetur & late diuulgaretur vita, per Gosvvinum exornata; pronum fuit, vt quicumque alii *Albanum*, vel *Theonestum* aliquem *martyrem* apud se inuenirent solo nomine notos, eis applicarent istam Moguntia acceptam Legendam. Id imprimis fecerunt Torcellenses, receptis ad se Altino corporibus *SS. Theonesti Episcopi, Tabra & Tabratha Diaconorum* eius, quos illuc ex Africa appulsos, confessoresque potius, quam martyres defunctos, facile concipimus: quod autem iidem *a Philippensibus egressi ex insula Nausia*, Roma visitata, Ambrosioque Mediolani salutato, *Gallias prædicando transierunt, veneruntque ad regem Rosimundum* (virum forte eis factum ex *Rosimunda*, Alboini Longobardorum regis sæculo VI vxore) non magis credam, quam quod sociis *Vrso Clerico* Augustæ, & *Albano Coepiscopo* Moguntiæ amissis, ipsi *ibidem* Moguntiæ *multa cæde mactati in naui perforata missi sunt... sed Dei virtute restaurata nauicula..... deuenerunt Altinum*, sicuti ex Torcellensium scripturis narrat *Petrus* de *Natalibus* lib. X cap. XCVIII. Id enim æque absonum, quam si dicas Alpes nauigatas. Nam quæ naualis communicatio Moguntiæ, ad Rhenum sitæ, concipi potest cum Altino, in litore maris Adriatici haud procul a Venetiis posita? Cetera ad istorum patronorum Torcellensium diem, scilicet *X Kal. Decembris*, quo Altini cum sociis passus dicitur *Theonestus* iste, reseruamus expendenda. *vita a Gosvvino Moguntiæ scripta, applicata Torcellensium patrono Theonesto & sociis,* (margin: 22 Nov.)

28 In eodem maris sinu *Buranum* est, ab dominatrice Venetorum vrbe P. M. V, vnico autem dissitum Altino; cuius Borealem partem respiciens, nomen etiam inde traxisse dicitur, quasi *Boreanum*. Huc, vt scribit *Petrus de Natalibus* lib. V cap. CXXXIII, *translata sanctorum duorum martyrum Vrsi & Albani corpora, ibidem tumulata seruantur: ibique & corpus iacet tertii martyris sancti Dominici monachi, qui quamuis in istorum passione non reperiatur specialiter* * *nominatus, ab incolis tamen ipsius loci consocius Albani & Vrsi fuisse dicitur & cum eisdem pro Christi nomine creditur martyrio coronatus*; moxque addit *Petrus*: *Passio horum martyrum ibidem agitur XI Kalend. Iulii*: vt appareat, non alium ibi diem sciri, quam quo Moguntiæ passus est *S. Albanus*, alio prorsus loco, anno ac die, quam eius socius *Vrsus*. De talibus conciliandis nihil sollicitus fuit *Nicolaus de Castro Taglia-Petra* (sic enim interpretor cognomen, quod ipse scribit Italice, *da Ca Taia piera*) *primicerius Torcellensis*, qui sub titulo *Catholici peregrinantis anno MDCXX Italice edidit, Vitam S. Albani, Episcopi martyris, cuius corpus Burani requiescit in parochiali S. Martini ecclesia.* Hic postquam eleganter, vt potuit, prætacta omnia consarcinasset, solum ait, *ex maiorum traditione* haberi, *quod prædictorum trium Sanctorum corpora, intra grandem ex solido saxo arcam, illuc miraculose affluxerunt super aquas; quæ arca ibidem etiamnum seruetur, cum operculo suo, simul cum laterculo marmoreo intra ipsam reperto, atque sic inscripto barbare satis, Albani Episcopi, Dominicus Heremita, ambo vna hora occisi fuere pro Christi fide.* *& Buranensium S. Albano Episcopo martyri, socio S. Dominici Erem. M.* (margin: *p. 93)

sicut in laterculo sepulcrali,

29 Hæc vt distinctins apparerent, rogaui vnum ex Patribus nostris Venetis, Edit. I
Ioannem Baptistam Romaniolum, vt Buranum excurrens ipsum laterculum nobis P. 93
exacte delinearet ac describeret totum, quod sua ipse manu diligentissime fecit hoc modo.

Idem monuit, marmor totum candidum ac læue esse, nisi quod interior fundus tantum deprimatur infra extremum latiorem limbum, quantum opus est, vt ab eo tantundem extent duo minores laterculi, quorum alteri inscribitur *Albani* nomen, sed characteribus (quod mireris) inuersis, alter purus relinquitur; latus etiam dextrum limbi non nihil obfuscatum ætate est, sicut & laterculus inferior extrema sui ad dexteram parte.

veluti contra omnem verisimilitudinem allati Moguntia.

30 His bene consideratis, poterat prælandatus *Nicolaus da Ca Taia-piera* intellexisse, quod sicut in actis *S. Albani & Vrsi*, quantumcunque deprauatis, testante ipsomet *Petro de Natalibus*, nulla habetur mentio *Dominici*, sic in laterculo Sanctorum corporibus apposito nullus nominetur *Vrsus*, nec quidquam Burani monstretur, quod proprie ipsius sit, aut fidem faciat plus quam duorum corporum, adeoque solum ideo ab imperitis Burani incolis iungi *Albano Vrsum*, vt idem ille esse credatur, qui Moguntiæ côlitur, licet ibi vt summum colatur tanquam *Presbyter*, cum titulus prænotatus expresse vocet *Episcopum*, illum qui Buranum allatus est. Tali autem, qualis præfertur, modo allatum eum reuera esse cum *Dominico*, ægre mihi persuadebunt homines, tam parum solida traditione nixi. Videat lector, quæ scripsi XXVII Maii de *S. Liberio*, Anconæ ad idem Adriaticum mare patrono, cuius corpus ibi dicitur per fictionem nihilo minus absurdam, fuisse conditum in arca, a Sanctis quatuor coronatis fabricata iuxta Euphratem, eumque in finem per mare miraculose aduecta Anconitano littore. Quam enim hoc nihil fidei meretur, tam omnem verisimilitudinem superat, quod Moguntia *Buranum* affluxerit arca istæc lapidea, quæ simili fide dici potuisset trans alpes per aërem aduolasse. Si diuinandum est, coniectauerim ego, sub Iconomachis simul passos alicubi in Thracia, vel Macedonia, aut Epiro, similiue Constantinopolitani imperii prouincia, *Albanum Episcopum & Dominicum Eremitam*, quorum corpora alicubi reperta, sicut & multa alia, Veneti aduexerint, cum eo imperio Latini potirentur: allatis autem arcam istam comparauerint Buranenses, posuerintque in ecclesia sua parochiali, cum tunc pariter sculpto latine laterculo iuxta notitiam in loco, vbi primitus colebantur, vel ex simili Græco titulo obiter acceptam.

Eorum corpora ibidem decentius in altaribus

31 Ipsam ecclesiam idem *Nicolaus* ait, nouo opere reædificatam, non minus pulchram, quam sumptuosam, si quidem conferatur cum paupertate incolarum: vnde nec reditus vllos certos habeat, sed conseruatur ornaturque ex meris eleemosynis, quæ istic a vulgo fideli minutim quidem, *sed crebro offeruntur; Nunc autem*, inquit, *Confratres sodalitatis, istic in honorem prædictorum Sanctorum instituta, sub patrocinio Illustrissimi ac Reuerendissimi D. Marci Zeni Episcopi Torcellensis, qui abundantia munificentiæ supplens inopis populi defectum, curauit sacris ossibus ædificandum altare, nulli circumiacentium ecclesiarum cessurum, vt nihil minus honoris*

illa

Edit. I *illa habeant Burani, quam Torcellis habent corpora SS. Theonesti, Thabra, Thabrata, Heliodori, Liberalis, aliorumque sanctorum martyrum & confessorum, collocata in altaribus, pia liberalitate Antonii Grimoni, prius Episcopi Torcellensis, postea Aquileiensis Patriarcha, fabricatis; intra qua idem eius successor Marcus ipsa festiuissime transtulit*; Idem Burani factum intelligo, ex epistola prælaudati *P. Romanioli*, sic scribentis: *SS. Albani & Dominici corpora* (ex vulgi errore additus etiam Vrsi) *seruantur in capella grandi, erecta ad cornu Euangelii altaris maioris, in qua & festum cum solenni musica celebratur, cuius vigilia a plerisque cum ieiunio obseruatur, nullo licet pracepto cogente.*

collocata hoc sæculo.

Festi cultus.

32 *Memorabilis autem omnino casus hoc ipso anno MDCXCI accidit. Solebat Buranensis iuuentus antiquo vsu partem festi postmeridianam impendere choreis in area ante templum patente ducendis; id cum nouo eius loci Parocho incongruum videretur, oratorem, qui mane dicturus ad concionem erat, rogauit, abusum istum increpare acrius & Parochi nomine prohibere; adfuit nihilominus a prandio tripudiatura iuuentus. cum turba fidicinum; & ecce, erecta medio foro malus, supra columnam firmissimam cum vexillo communitatis, subito ruit, suoque lapsu* *p. 94 * *tres personas contriuit, contriturus facile quinquaginta, si solito numero tunc accurrisset ad spectaculum populus. Res autem eo magis omnes conterruit, quod ipsa columna, cui infixo malus erat, per medium fissa dissilierit, cælo prorsus sereno & absque vento. Hoc etiam anno circa exitum Septembris, ad noua fundamenta pone ecclesiam domus nostra professa, applicuit cymba, Burano aduecta, cum eius loci inquilinis aliquot. Hi, dum inter exscendendum inter se iocantur, quæsiuit eorum vnus, Græcusne an Italus S. Albanus fuerit? & subito in aquas labens videri desiit; corpus autem diu quæsitum a piscatoribus, licet mare istic vix medium hominis staturam altitudine sua æquet, nusquam comparuit, quo certius indicaretur, vindictam eam diuinam fuisse.* Hactenus *P. Romaniolus*. *Ferrarius*, in generali catalogo Sanctorum in Romano martyrologio desideratorum ita scribit: *Torcelli sanctorum martyrum Dominici Eremitæ Armeni* (quam eius originem vnde acceperit, non diuino) *& Vrsi, socii S. Albani martyris*; in notis autem allegat *tabulas ecclesiæ Torcellensis, in qua corpora ipsorum habentur eo translata.* Interim neutro in catalogo accenset Sanctis Italiæ *Albanum*, cum quo *Dominicum* haberi apud Buranum constat: *Vrsum* autem nec ibi, nec *Torcelli*, sed *Augustæ Prætoriæ*.

Choreas sub eo ducentes puniti,

item iocatus in S. Albanum,

Ferrarii errores.

33 Nunc quid de altero illo *S. Albano* martyre dicemus, quem *Petrus Mersæus Cratepolius* in libro *de sanctis Germaniæ*, dispositis alphabetico ordine, priorem illo *S. Theonesti* discipulo facit, Legendam eius compendio tradens? *Iste*, inquit *Serarius* pag. 274, *hodie prorsus ignotus est, & eum bonus ille auctor vndenam exsculpserit, nescio.* Sciuisset, si Petri catalogum habuisset: ibi enim lib. I cap. XVI inuenisset Legendam prolixiorem, sed oppido fabulosam. Quia porro idem *Serarius* dicit, quod talis, *non in templi monumentis & schedis, non in ritualibus libris, non in edictis aut scriptis manu codicibus, non in hominum etiam sermonibus & memoriis vllis Moguntiæ reperitur*; mirari satis nequeo quomodo de eius ibidem, vt publice notissimo cultu, fingere potuerit auctor a Petro descriptus, quod, sicut ibi in fine legitur, *relicto regno* (Hungariæ) *factus Anachoreta & peregrinus, apud ciuitatem Moguntiam in nemore a latronibus paganis inuentus, dum se Christianum diceret, iugulatus est; corpus quoque in flumine iactatum est. quo cursu fluminis ad molendinum delato, dum filia militis cuiusdam leprosa in flumine balnearet, repente a lepra mundatur. Quod cum admirans deferret in vrbe, multi leprosi venientes, & se in amnem tingentes, mundabantur, & mirantibus cunctis, vnde talem aqua virtutem haberet perquirentes, corpus martyris inuenerunt: & reperta pyxide* de collo suspensa, *vitaque* inibi inclusa *perlecta*, Deo gratias agentes, corpus cum honore ad ciuitatem *portantes venerabiliter condiderunt Kalendis Decembris, vbi & quiescit miraculis clarus.*

Alius Albanus martyr

occisus prope Moguntiam a latronibus,

qui dicitur coli 1 Decembr.

34 Sic descripta a *Petro de Natalibus* vita, in eius opere, sicut ipsum habemus impressum Vicentiæ anno MCCCCXCV, sesquicolumnam implet, adeoque compendium duntaxat est alterius prolixioris, quam a se repertam indicarunt *Belleforestius* & *Balbinus* noster; & *Belleforestius* quidem iam olim Bollando, in MS. quodam Gallicano, *Balbinus* vero mihi sub annum MDCLXXI, ex MS. Codice in Bohemia, hoc vterque principio: *fuit olim in partibus Aquilonis homo potens & nobilis*; fine autem tali: *Da nobis ergo, Domine, compunctionis gra-*

inuenitur apud Petrum *de* Natalibus,

ex legendariis MS,

gratiam, laborum tolerantiam, efficaciam pœnitendi, vt per exemplum Albani serui tui, mereamur cum eo a nostris facinoribus ablui, & super niuem in æterna gloria dealbari, Amen. In MS. Bohemico additur insuper hæc *Oratio*, quasi ad Missam vel ad tumulum recitanda; *Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, vt ad cælestia promissa tendentes B. Albani martyris tui deprecatione suffulti, regnorum tuorum cælestium efficiamur heredes per Christum* &c. Sunt hæc acta vtrobique facile quadruplo prolixiora, quam sit contextus Petri; nec scio an non etiam ipsa ex alia multo longiori sumpta, qualem indicat altera Legenda, reperta a nobis anno MDCLXI, Roma redeuntibus in Cisterciensis legendarii codice tom. IV ante annos trecentos, vt minimum, exarato. Est ea maior prioribus, an vero originem suam debeat isti, quam in Bohemia & Gallia reperiri dixi, id ipse diiudica, si potes, lector, viso Cisterciensis MS. prologo huiuscemodi: Edit. I

ex quibus Cisterciense vnum;

profitetur Petrus augmentum verbosius a se contrahi,

35 *Solet animis placere fidelibus, Sanctarum merita dignis prædicare præconiis, & ibi deuotionis figere desiderium, vbi consequi valeant sanctitatis augmentum. Nobis igitur, vt quietum studium & attentum possit esse silentium, Albani vita proponitur consequenda, cuius exemplis instructa, eiusque præsidiis animata mens nostra, nec de viribus præsumere propriis, nec de clementia præsumere audeat redemptoris; quam quidem ab alio nostris temporibus insigniter eloquente digestam & rhetoricis legibus nouimus insignitam, ita vt propter insolitum linguæ scintillantis ornatum, ipse nitor eloquii præferretur materiæ dignitati; huius vero nostri itineris ille merebitur ductor existere, qui quasi ante faciem meam narrationis meæ superficiem visus est præcurrisse, & de suorum copia exuberante dictaminum, nostram supplebit detractio augmentatiua defectum; ita enim pauper editio non polluere poterit, sed pollere, si aliquam habeat, cui innitatur, originem, cuius differenda non delerat veritatem.* Sequebatur deinde stilo, satis pro ætate eleganti, deducta *passio S. Albani martyris*, hoc exordio; *Habitauit quidam Aquilanis in partibus Imperator, tam nobilitatis clarus genere, quam prælatus sæcularis Imperii dignitati; cuius vxor non infimis orta natalibus, stabili iuncta connubio, singularis forma decore conspicua, &, quod laudabilius est, titulo pudicitiæ commendata.*

& sub finem addit pro epitaphio epitomen metricam,

36 Plura describere non vacabat aut lubebat, cum res tota videretur poetica, fabulamque Oedipi imitata, & substantia iam aliunde haberetur: notaui tamen mihi conclusionem cum epitaphio, futuro breuioris compendii loco: vbi post annotatam mortem & sepulturam *Albani* sic progreditur auctor; *cuius quia actum vitamque descripsimus, tale, quasi super eius tumbam marmoream, epitaphium exaramus.*

De patris incestu pariens sibi filia natum,
Celatura scelus, ne videatur, agit.
Fertur ad ignotos: exponitur; inde iubente
Traditur Vngarico præda reperta Duci.
Floret: adoptatur: vult ducere: iungitur illi
** Mater, amica, filia, nupta nurus.* *p. 95
Rex puero: puer vxori velata reuelat:
Credit vterque, dabant regia dona fidem.
His senior victus resipiscit: pœna iubetur,
Si tria demantur, quæ quadriennis erit. *id est septennis.*
Iter adimpletur, ad vatis claustra reditur,
Nox nocet; in facinus res replicata redit.
Impietatis opus auctor pietatis adhorret,
Et pietatis opus pro pietate necat.
Pertinet ad veniam geminati pœna laboris:
Hoc opus, hanc seriem, pagina nostra capit.
Effera pacificum, mitem manus impia truncat,
Spiritus alta petit, corpus in amne manet.
Vna prius, per eam generalis lepra fugatur,
Virtutum tumulis, laus cumulata viget.
His vita meritis albans Albanus in albis
Transit ad albatos, albificatque suos.

37 Non memini, vtrum in isto MS. nec scio, an in duobus aliis habeantur notatæ *Kalendæ Decembris*, vti apud Petrum; sed neque res digna est, vt ope-

Edit. I P. 95 operosius inuestigetur: qualiscunque enim sit narratio tota, oportet vt ea primum composita fuerit post Hungaricum Regnum institutum & Christiana fide imbutum, quod primum sub S. Stephano factum est, ad finem sæculi X conuerso, adeoque non solum post ætatem Rabani (quem proinde mirum non sit in suo Martyrologio, ad Kalendas Decembris, de tali *Albano* silere) sed etiam post vitam a Gosvvino scriptam, qui alias non potuisset omittere, quin saltem obiter meminisset recentioris alicuius *Albani* pariter martyris ac Moguntiæ culti. Res autem sæculo XII aut serius gesta & annuo celebrata cultu, quomodo potuit sic tota ex notitia Moguntinensium abiuisse, neque tamen si alius iste *Albanus*, vel nunc haberet, vel alias habuisse probaretur, Moguntiæ tumulum atque cultum, fundatum in vera sanctitate alicuius Eremitæ, istic a latronibus cæsi, quam Deus miraculosa leprosorum sanatione voluerit manifestatam; non ideo, inquam, putarem aliquid veritatis subesse ei, quæ de eo circumfertur, vitæ; sed pro reuerentia prioris *S. Albani*, crederem isti, alias ignoto, factum esse nomen *Albanus*; vitam autem, qualis ei appingitur, negarem omnino, sic ab eo scribi iussam, vt prætenditur, colloque appensam repertam cum corpore, diceremque, otioso alicui fabulatori libuisse, illudere credulitati vulgi; exemplo forsan sumpto a similibus *SS. Iuliani & Vrsi* Actis, de quibus *Henschenius* breuiter agit ad III Maii; siquidem horum prior, patrem & matrem; posterior, patrem, vxorem, ac filium dicuntur occidisse, errore alias inculpabili inducti ad facinus, quod longa deinde pœnitentia expiarint; sed ab istorum parentibus vti flagitium aberat, sic nulla inde vera infamia deriuatur ad filios: istius vero *Albani* progenitores, gemino eoque voluntario commaculantur incestu, grauiorque illius, quam Oedipi, calamitas fuisse fingitur; quod nescio cui placere poterit.

Vbi Albanus dicitur adoptatus a Rege Hungariæ,

parricidiaque & incestus fabulosi multiplicantur.

Edit. I

IOANNIS MABILLON
de
S. L V L L O,
Archiepiſcopo Moguntino,
ELOGIVM HISTORICVM.
Ex Actis Benedictinor.
Sect. III Part. II.

I

Scriptores.

VLLVS ſeu *Lulla*, quem alii *Lullonem*, *Lullonem*ue appellant, alias *Irtel* in monaſterio dictus, laudatores multos, nullum, qui res ipſius geſtas litteris mandarit, antiquum ſcriptorem habuit, præter anonymum, de quo mox agendum. *Lullum* celebrant *Willelmus Malmeſburienſis* monachus in libro I de Regibus Anglorum, & *Iohannes a Leidis* in chronici Belgici libro III cap. IX, quibus accedunt *Breuiarium* eccleſiæ Maguntinæ, & *Serarius* in hiſtoria Maguntina. Exſtat in manuſcr. codice Gemmelacenſi *vita S. Lulli*, cuius exemplum ad nos transmiſit noſter *Simon Guillemotus*, Sub-Prior Ghiſlenianus. At ſcriptio iſta, non impolita, fere excurrit in communes locos, pauca Lulli facta commemorat, non ſine fabularum admiſtione. Satius proinde viſum eſt, probatos conſulere auctores, vt ex eorum dictis S. Lulli elogium conficiam, anonymi fragmenta quædam relaturus. p. 392.

Lulli patria & parentes.

II *Lullus ex Anglorum gente moribus & vita laudabilis*, inquit *Wandelbertus*, Prumienſis Diaconus, in lib. II de geſtis S. Goaris cap. I. In regno Saxonum occidentalium originem accepiſſe videtur. Parentum ignota nomina. S. Bonifacius Lullum ſuum ipſius filiolum appellat in epiſtola XCII; qui Lullus Romæ *auunculum* habuit, forſan *Theophilaciam*, eccleſiæ Romanæ Archidiaconum, de quo infra: *materteram Chunthildem*, quæ vna cum filia *Berathgit*, ipſoque Lullo & aliis in Germaniam acceſſiſſe fertur apud * *Othlonum* in lib. I de vita S. Bonifacii cap. XXX. Et *HRothuinus* ſe Lulli *cognatum* præfert in fine epiſt. CX ex Bonifacianis, eidemque rurſus ſeſe commendat epiſt. CII, in qua *Wigbertus* Presbyter Lullo ſcribens, ſe & ipſum Lullum ex Saxonum gente ortos eſſe aperte declarat. *p. 393

Monaſtica profeſſio.

III Monaſticam vitam profeſſus eſt Lullus *in Maldubia ciuitate, Eaba Abbate.* Sic enim monachus anonymus eiuſdem cœnobii ad ipſum iam Epiſcopum teſtatur in Bonifaciana epiſtola LXXXVIII his verbis: *Rogo te, o dilectiſſime frater, vt non immemor ſis, ſed ſemper ſagaciſſima mente ad memoriam reducas antiquam amicitiam noſtram, quam inter nos habuimus in* Maldubia *ciuitate, quando* Eaba *Abbas in amabili caritate nutriuit: & hoc ſignum recordabor, quod pronomine vocauit te* IRTEL. *Ideirco ſalutat te Hereca Abbas in ſalutatione ſancta & omnis congregatio, qua in ſua cœnobiali vita manet. Maldubienſe* monaſterium haud aliud videtur, quam *Meldunesburgenſe* ſeu *Meldunenſe*, in diœceſi Schireburnenſi, vicinum cœnobio Tettæ Abbatiſſæ, quæ Liobam ſeu Leobgitham cum aliis ad Bonifacium miſit: quo de monaſterio Maldubienſi in elogio *S. Aldhelmi* egimus ad an. DCCIX. Anonymus *Gemelacenſis* ſcribit, Lullum *in monaſterium ſe contuliſſe, cum ſeptimum ætatis annum attigiſſet.*

Pronomen Irtel.

Germanica profectio.

IV Grandior factus, circiter annum DCCXXXII in Germaniam acceſſit, rogatu S. Bonifacii, a quo humaniſſime eſt eum ſociis exceptus. Huc ſpectat epiſtola V inter Bonifacianas, quam Lullus, Denevvaldus, & B. fortean Burchardus ad Kanebadam Abbatiſſam e Germania direxerunt ad hunc modum: *Domina dilectiſſima, Chriſtique religioſiſſima Abbatiſſa* Kanebadæ, *regalis proſapia generoſitate prædita,* Denevvaldus, Lul, & B. *filii tui ac vernaculi, ſempiterna ſoſpitatis ſalutem. Agno-*

ſcere

Edit. I *scere cupimus almitatis tuæ clementiam, quia te præ ceteris feminei sexus in cordis cubiculo cingimus amore, quod post genitoris & genetricis, & aliorum propinquorum nostrorum obitum ad Germanicas gentes transiuimus, & quod in venerandi Archiepiscopi Bonifacii monasticæ conuersationis regula suscepti, ipsiusque laboris adiutores sumus, in quantum naturæ paupercula vilitas præualet. Nunc itaque ex intimis præcordiorum illius suppliciter flagitamus, vt digneris nos habere in tuæ sacræ congregationis communione.* Et infra: *Similiter obsecramus, vt puerulos duos nostros,* Beiloe & Man, *quos ego* Lul *& pater noster liberos dimisimus, Romam destinantes* auunculo nostro *commendauimus, pro mercede animæ tuæ, & si liberi arbitrii sint, & illorum voluntas sit, & in tua potestate sint, nobis transmittere per harum litterarum gerulos studeas: & si aliquis eos prohibere vellet iter pergendi sine iustitia, deprecamur, vt eos defendere digneris.* Ex hac epistola coniicimus, Lullum eo tempore, quo ex Britannia discessit, versatum fuisse in monasterio *Kanebada* Abbatissæ, de qua nihil dicendum occurrit.

V Lullus *Diaconus* siue in Britannia, siue in Germania ordinatus, scripsit Bonifacianam epistolam IV *Reuerendissimo fratri* Dealuno, *iamdudum Magistro, per Deneuvaldum fratrem, litterarum portitorem,* quibus suffragiorum communionem postulat, obsecratque, *vt* Aldhelmi *Episcopi aliqua opuscula seu prosarum seu metrorum aut rythmicorum ad se dirigere dignetur ad consolationem peregrinationis suæ, & ob memoriam ipsius beati Antistitis.* Eidem etiam *Diacono* epistolam XXXIX inscribit *Ingalice, indignus* (vti præfert) *Presbyter tuus, tamen per omnia deuotus famulus, per fratrem Aldredum portitorem:* actisque ob munuscula gratiis etiam ipse eulogias suas gratanter accipi rogat. *Sed & intercessorem,* inquit, *nostrum apud Deum, venerabilem Bonifacium Præsulem omnis caterua fratrum nostrorum cum Abbaterio* (forte, *cum Abbate nostro*) *in Dei dilectione salutare desiderat.* Eundem *Archidiaconum* Bonifacio commendat *Theophilactus Archidiaconus sanctæ sedis Apostolicæ,* seu Romanæ ecclesiæ, epist. CXLVII. *Itaque domine ac sanctissime Pater, quæsumus vestram adeo ambrosiam bonitatem, vt sanctissimum, nimisque nobis dilectum* Lullum, *benedictum* Archidiaconum *vestrum, carissimum atque dulcissimum sodalem & fratrem nostrum, omnibus modis fouere propter Deum & nostræ pusillitatis amicitiam commendatum habere dignemini.* Hinc suspicio iniicitur, num *Theophilactus* fuerit auunculus ille * Bonifacii Romæ degens, superius num. IV memoratus.

Diaconus Dealuno scribit,

ab Ingalice Presbytero accipit litteras.

S. Bonifacio commendatur.

p.394

*l. Lulli

VI Lullus Presbyter factus ad Zachariam Papam missus est a Bonifacio: cuius rei indices sunt Bonifacii litteræ ordine CXLI, hoc exordio: *Paternæ pietatis vestræ sanctitatem subnixis precibus obsecro, vt hunc Presbyterum meum, portitorem litterarum mearum, nomine* Lul, *grato animo clementer suscipiatis. Habet enim secreta quædam mea, quæ soli pietati vestræ profiteri debet: quædam viua voce vobis dicere, quædam per litteras notata ostendere* &c. Quo etiam spectat epistola CXLV Bonifacio directa a *Benedicto Episcopo & Vicedomino sanctæ sedis Apostolicæ* his verbis: *Præsens* Lul, *venerabilis Presbyter, paternæ sanctitatis vestræ missus, honorandos tuos nobis attulit affatus, quorum textus continebat, multis te necessitatibus & turbinibus esse tristatum per homines non timentes Deum, & falsos Episcopos atque Presbyteros, & fornicatores domnicos* &c. Hæc legatio contigit anno DCCLI, vt patet ex responsione Zachariæ *data indictione V, prid. Nonar. Nouembr.* quæ indictio a die XXIV Septembr. incepta erat. Lege *Othloni* lib. II de vita S. Bonifacii cap. XIII.

Presbyter ad Zachariam missus.

VII Post annos tres a sua legatione Lullus a Bonifacio Episcopus est ordinatus: ac paullo post, *adnitente Fulrado Presbytero,* Pippino Rege annuente, Maguntiacensi cathedræ impositus. Probat Bonifacii epistola XCII, *carissimo consacerdoti Fulrado Presbytero* missa; in qua hæc verba: *Almitatis vestræ clementiam diligenter in Dei nomine deprecor, vt filiolum meum* Lullum *& Coepiscopum, si Deus voluerit, & si clementiæ vestræ placeat, in hoc ministerium populorum & ecclesiarum componere & constituere faciatis prædicatorem & doctorem Presbyterorum & populorum.* Et *Othlonus* in lib. II de vita S. Bonifacii cap. XIX, vbi de vltima Bonifacii in Frisia expeditione agit: *Priusquam tanti discriminis iter arriperet, sciens non conuenire, vt pro alienis ouibus saluandis laborans, proprias sibique commissas oues perire permitteret, sanctum* Lullum, *qui fidelissimus prædicationis & laboris sui comes extitit, cuiusque probitatem omni dignitate condignam satis agnouit, cum consensu*

Episcopus ordinatus.

Bonifacio suffectus.

venerandi Regis Pipini, nec non Episcoporum & Abbatum atque Canonicorum, omniumque Procerum ad suam dioecesin pertinentium pro se Episcopum elegit & ordinauit. Nam ab Apostolico Præsule iam ante eundem pro se ordinandum impetrauit. Edit. I Exstat hac de re epistola Zachariæ apud *Othlonum* in lib. II cap. IX. Othlono præiuit *S. Willibaldus* in vita S. Bonifacii cap. X, vbi Bonifacius Lullum *in Episcopatus gradum prouexisse atque ordinasse* dicitur. Corrigenda proinde *Beda* epitome continuata an. DCCLIV, vbi mortuo Bonifacio fertur *pro eo Redgerus consecratus Archiepiscopus a Stephano Papa:* qui quidem nec Lullo pallium misit, nec ordinationem Episcopalem contulit, sed Bonifacius ipse an. DCCLIV, priusquam in Frisiam vltimo proficisceretur. Sane Lullum non accepisse pallium a Stephano Papa probat

Hadriano suspectus,

epistola *Hadriani* Pontificis Romani, *Tilpino*, Remensi Antistiti directa, a *Frodoardo* relata in lib. II histor. Remensis cap. XVII, in qua hæc verba: *Iniungimus etiam fraternitati tuæ, vt quia de ordinatione Episcopi, nomine* Lulli, *S. Moguntinæ ecclesiæ, ad nos quædam peruenerunt, assumtis tecum Viomago & Possessore Episcopis, & Missis gloriosi ac spiritualis filii nostri Caroli, Francorum Regis, diligenter inquiras omnia de illius ordinatione, & fidem & doctrinam illius, atque conuersationem & mores ac vitam inuestiges: vt si aptus fuerit & dignus ad Episcopalem cathedram gubernandam, expositam & conscriptam & manu sua propria subscriptam catholicam & orthodoxam fidem per missos suos, cum litteris & testimonio tuo, seu aliorum Episcoporum, quos tecum esse mandauimus, ad nos dirigat, vt pallium illi secundum consuetudinem transmittamus* &c. Vbi mirari subit, quid causa fuerit, cur p. 398 Hadrianus examinari voluerit Lulli ordinationem ante annos decem peractam; an quia viuente Bonifacio fuerat ordinatus? & tamen Zacharias id ratum habuerat, vt patet ex ipsius epistola ab *Othlono* relata in lib. II cap. IX, quanquam ante designari quidem permiserat successorem, sed iusserat, vt post Bonifacii mortem veniret ordinandus, ex cap. II.

S. Bonifacii mortem prædicit,

VIII Bonifacius *sequentem obitus sui diem prædicto Episcopo Lullo prænuntiauit*, inquit *S. Willibaldus*, *& quali mundum fine demum relinqueret, insinuauit, eique per ordinem de ecclesiarum structura & populi doctrina proposuit.* Sed & alia inter monita iussit, vt Fuldensis basilicæ conditionem perficeret, eoque corpus

eiusque monita accipit,

suum deferri curaret. Ita enim addit post pauca *Willibaldus: Sed tu, fili mi carissime, structuram in Thuringia a me cœptam, ecclesiam ad perfectionis terminum deduc, tu populum ab erroris inuio instantissime reuoca, tuque ædificationem basilicæ iam inchoatæ ad Fuldam comple, ibidemque meum multis annorum curriculis corpus inueteratum perduc.* & rursus: *Fili, tuo cuncta prudentissime prouide consilio, quæ in hoc nostro sint vsui itinere copulanda: sed & linteum, quo meum decrepitum corpus inuoluatur, in enthecam librorum meorum repone.* Quibus iussis obtemperans Lullus, magistri sui martyrio affecti corpus Traiecto Magontiam deferri mandauit. Quo in negotio illud accidit, vt Lullus, *qui regali illo tempore præsens erat palatio, aduentus sancti corporis inscius, ad ciuitatem Magontiam velut sub vno eodemque horæ momento perueniret.* Dein vero post aliquas ciuium Maguntinorum de sacro corpore altercationes, cum Presbyteris & Diaconibus, omnique gradu ecclesiastico, ad eum, quem viuens prædestinauerat, locum perduxerunt, & nouo in ecclesia confecto sarcophago ex more sepelientes posuerunt.

Varias de morte S. Bonifacii accipit epistolas,

IX Diffuso de S. Bonifacii nece rumore, varias potissimum ex Britannia epistolas Lullus accepit. In primis *Cuthberhtus*, Cantuariensis Archiepiscopus, cum aliis consacerdotibus Christi & Presbyteris seu Abbatibus scripsit Lullo consolatorias litteras, eumque certum fecit de constitutione a se ipsis facta in generali synodo, vt *dies natalitius* S. Bonifacii, *illiusque cohortis cum eo martyrizantis annua frequentatione sollemniter celebretur:* simulque monuit, vt *sacris eius admonitionibus consentire, & pietatis illius exempla pro viribus sequi* studerent. quæ epistola inter Bonifacianas est LXX, scripta ante annum DCCLVIII, quo Cuthbertus Bregovvino successori, Lulli æque amicissimo (vt postea videbimus) cathedram morte resignauit. Eodem spectat epistola LXXVIII, quam *Lullæ Episcopo* direxit *Mildredus* Antistes, cuius obitus an. DCCLXXII consignatus in epitome Saxonica. Sic incipit epistola: *Postquam a tua præsentia & a conspectu corporali sanctissimi Præsulis & beatissimi Patris* Bonifacii *nolens volens tristis abscedebam, & per varios casus & multa discrimina rerum vestris almis orationibus ad terram nostræ peruenimus natiuitatis; ibi nec dum expleto anni circulo nuntium ad nos perlatum*

est

Edit. I *est triste, beatissimum patrem de ergastulo carnis ad superna migrasse.* in summa postulat, vt *fraternam dilectionem* inter sese a Bonifacio *conciliatam non transitoria, sed fixa recordatione recondat in corde* Lullus. Ex quibus apparet, Milredum, Bonifacii discipulum, & in Germania socium fuisse. Etiam Lulli gratiam
*p. 396 & suffragiorum communionem ambiit *Cynebeardus* *, Episcopus Ventanæ ciuitatis, scriptis epistolis LXXIV & LXXXVI; nec non *Eardulfus Rofensis ecclesiæ Antistes, cum sancta ecclesia filio Eardvvulfo, Rege Cantia*, epistola LXXVII, vt videas, quo in pretio Lullus sit habitus, cuius amicitiam & gratiam tantopere ipsi etiam Reges concupierint. Certe *Albredus Rex* Northanhumbrorum, & *Osgeofu Regina, Lulla venerabili Episcopo sibi perpetuali amicitia copulata* transmiserunt epistolam XC, in qua promissione facta mutuæ suffragiorum vicissitudinis hæc addunt: *Nostris quoque, dilectissime Frater, legationibus ad dominum vestrum, gloriosissimum Regem Carl, obsecramus consulendo subuenias, vt pax & amicitia, qua omnibus conueniunt, facias stabiliter inter nos confirmari.* Denique *beatissimo & speciali amore venerando Lullo Episcopo* scripsit etiam *Cynevvulf* Rex occidentalium Saxonum, vna cum Episcopis suis, & caterua Satraparum, his verbis: *Tibi testificamur. quod iuxta modum nostra possibilitatis, quicquid tua sanctitas desiderauerit, siue iusserit, libenter agere parati simus, vt cum reuerendissimo & sanctissimo viro Dei, pradecessore tuo, Bonifacio pepigimus.* Quæ sane litterarum & officiorum frequentia maxime Lulli auctoritatem & famam commendat, testaturque. *Regibus venerabilis.*

X Supremis honoribus Bonifacio persolutis, pius successor Lullus patris ac decessoris sui gesta per *S. VVillibaldum*, Eistetensem Episcopum, litteris mandari curauit. Id quod *Willibaldus* præstitit, & scriptionem suam *Lullo* & *Megingozo* Coepiscopis dedicauit. *Vitam S. Bonifacii scribi curat.*

XI Paulo post S. Bonifacii mortem *Pippinus gratia Dei Rex Francorum, vir inluster, Domino sancto Patri Lullo Episcopo* misit epistolam XCVI inter Bonifacianas in hunc modum: *Cognitum scimus sanctitati vestra, qualem pietatem & misericordiam Deus fecit prasenti anno in terra ista. Dedit tribulationem pro delictis nostris: post tribulationem autem, magnam atque admirabilem consolationem siue abundantiam fructus terra, quam modo habemus. Et ob hoc atque pro aliis caussis nostris opus est nobis illi gratias agere, quia dignatus est seruos suos consolari per eius misericordiam. Sic nobis videtur, vt absque indicto ieiunio vnusquisque Episcopus in sua p·rochia litanias faciat* &c. Exstat in similem caussam ipsius Lulli epistola LXII, directa *carissimis filiis* Deneardo, Eanbertho, Vinberto, Sigeherio, *&* Sigevvaldo, *vt rogent omnes vbique Deo seruientes tam seruos Dei, quam ancillas Christi in prouincia Thuringorum, vniuersamque plebem, vt in communi misericordiam Domini deprecentur, quatenus ab imminenti pluuiarum flagello liberentur; i.e. vt vnam hebdomadam abstineant se ab omni carne & ab omni potu, in quo mel fit: secunda feria, quarta feria, & sexta feria ieiunent vsque ad vesperam: & vnusquisque seruorum Dei & sanctimonialium quinquaginta Psalmos cantet*, i. e. recitet, *omni die in illa septimana; & illas missas, qua pro tempestatibus fieri solent, celebrare Presbyteri recordentur.* Mox subdit: *Misimus vobis nomina* (nomen) *Domini Romani Episcopi*, pro quo vnusquisque vestrum triginta missas cantet, & illos Psalmos, *& ieiunium iuxta constitutionem nostram.* Quod de morte Pauli aut Stephani III intelligendum est. *Litanias celebrat petente Pipino. abstinentiam & ieiunia.*

XII Lulli auctoritatem apud Carolum M. testatam reddunt litteræ *Albredi* Regis superius citatæ n. IX, quibus vna cum *Osgeofu* Regina petit, vt Lullus *pacem* inter se & *Carolum* Regem *confirmare* satagat. Quænam fuerit illa dissensio, non facile definierim. Eo spectat epistola CIII, quam *Bregovvinus*, Cantuariorum Antistes, scripsit Lullo Episcopo, cuius exordium: *Dies multi elapsi sunt, ex quo sollicitus peroptabam, vt Deo fauente tandem aliquando prosperum iter legatarii nostri perueniendi ad Beatudinem vestram inuenire potuissent: quia per hos scilicet proxime decurrentes priores * annos plurima ac diuersa inquietudines apud nos in Britannia vel in Gallia partibus audiebantur existere.·. Nunc vero pace ac tuitione nobis a Principibus indubitanter promissa, misimus ad vestram venerabilem fraternitatem hunc prasentem fratrem istarum prasentium litterarum baiulum, Hildeberchtum nomine, reminiscens videlicet. qualiter inter nos in ciuitate Romana de amicitia conuentione colloquium habuimus* &c. Intercessit Offam inter Merciorum Regem, & Carolum nonnihil dissensionis; tum etiam inter Carolum ipsum & gentem Merciorum, ob *Angliæ pacem componit apud Carolum M.*
*p. 397

necem eiusdem Offæ, vt patet ex *Alcuini* epistolis, & *Willelmi*, monachi Malmesburiensis, historia de Regibus Anglorum lib. I cap. III & IV. At ista serius contigerunt. Edit. I p. 397

librorum & litterarum studiosus, XIII Rei litterariæ addictissimum fuisse Lullum, intelligimus ex Bonifacianis epistolis. Is quippe epistola XCV postulat a Cudbertho, Wiremuthensi Abbate, *librum, quem clarissimus ecclesiæ Dei magister Beda de ædificio templi composuit.* Item epistola CXI eiusdem auctoris libros *de ædificatione templi, vel in Cantica Canticorum, siue epigrammatum heroico metro siue elegiaco compositorum, si fieri potest, omnes, sin autem, de ædificatione templi libros tres.* Et a Cœna Episcopo, ad quem epistola CIX, *quemlibet horum librorum, quos beatæ memoriæ Beda Presbyter exposuit*, id est, *in primam partem Samuelis vsque ad mortem Saulis libros quatuor.* Qui Cœna epistola XCIX hæc ad Lullum rescribit: *Illud vero, quod de libris inquisisti, marinis æstibus terram aduectantibus, omnino incognitum est. Ceterum libri Cosmographicorum nec dum nobis ad manum venerunt, nec alia apud nos exemplaria nisi picturis & litteris permolesta.* Gratias Lullo agit Cudberchtus epist. LXXXIX, *ob munuscula* sibi ab ipso *transmissa, maxime ob holosericam ad reliquias beatæ memoriæ Bedæ, ob recordationem & illius venerationem, destinatam.*

in dubiis consulitur, XIV Nec ea tantum probant Lulli doctrinam & litterarum studium; sed maxime quæstiones ipsi propositæ. Cui rei argumento sunt Megingozi seu Magingaoz, Wirtziburgensis Antistitis, epistolæ tres, quæ inter Bonifacianas sunt LXXX, LXXXVII & XCIV. In prima consulitur de electione Abbatissæ: in secunda, de variis Patrum sententiis circa vinculum matrimonii; in tertia, de voto monasticæ vitæ, a quodam homine sæculari incaute facto.

zelo præditus XV Nec scientiæ defuit zelus. Gregorio Traiectensi Abbati, viro pio ac sancto, egregia nihilominus dat monita epist. XLV, inter alia sic scribens: *quamuis hoc iniisse te negotium liquido nouerim occasione lucrandarum animarum, & pro studio multiplicius seruiendi Deo; tamen memento, quia mollem manum durus capulus exasperat* &c. Eundem zelum manifestat epistola XLVII ad Osvvitham Abbatissam, & C ad Stephanum Papam III. Sic vero Osvvitham increpat: *Apostolicum præceptum est, Osvvitha, vt gregem Domini sollicite seruando pascamus, ne absque ouili repertus, luporum morsibus pereat. Hoc quidem te egisse & acturam esse confidens, quæ a sanctissimo viro Bonifacio martyre Christi, eiusque discipulis regularis vitæ disciplinam suscepisti, putabam iuxta modulum intelligentiæ tuæ, sed (quod tristis ac moerens dicere cogor) longe aliter fecisse comprobaris, quæ neglectis animabus, pro quibus Christus mortuus est, de quarum vita reddituræ es rationem in die iudicii ante tribunal Christi, dum sacro palliatas feminas N & N contra statuta canonum & sanctæ regulam disciplinæ, sine licentia & consilio meo, ad iniuriam Dei, eiusque matris B. Mariæ semper Virginis, cui famulatum exhibere debuerunt, in laqueum diaboli propter arrogantiam ac voluptatem laicorum explendam, ad perditionem animarum suarum, liberas ire permiseris in longinquam regionem * .·. Pro huiusmodi stultitia excommunicatam te esse scias cum omnibus tuis, qui hunc negligentiæ reatum consentiendo perpetrauerunt, vsque dum digna satisfactione hanc emendetis culpam. Illas autem vagas & inobedientes supradictas feminas intra cellam vestram non recipiatis: sed foras monasterium excommunicatæ ab ecclesia Christi sedeant, poenitentiam agentes, dum venerint, in pane & aqua: & vos similiter abstinendo ab omni carne & omni potu, qui melle indulcoratur.* Et in epistola ad Stephanum Papam iustitiam requirit in quendam Presbyterum, nomine *Enradum*, qui *in alia ordinatus parochia*, in Maguntina parochia *constitutus, non consentiente Bonifacio, neque* ipso Lullo, ipsius *spernebat magisterium.* *in monachas vagantes,* *p. 398 *in Presbyterum rebellem.*

Quædam ipsius gesta. XVI Plures aliæ exstant ad Lullum epistolæ Bonifacianæ, nimirum LXXIX, LXXXIII, LXXXIV, CII, & si quæ aliæ, quibus non immoramur. Interfuit institutioni S. Willehadi Bremensis Episcopi, &, si recentiori auctori credimus, concilio Gentiliacensi, in quo de Spiritus S. processione quæstio agitata est, anno scilicet DCCLXVII.

S. Goaris corpus eleuat. XVII Non omittendum id, quod *Wandalbertus*, Prumiensis Diaconus, de S. Goaris translatione a Lullo facta commemorat in lib. II de gestis S. Goaris cap. I; *Perfecta basilica, vbi iam tempus, quo diuino nomini esset consecranda, successit, missi sunt ab excellentissimo Principe Carolo Lullus, Moguntiæ Archiepiscopus,* vir

Edit. I *vir Anglorum gente, moribus & vita laudabilis: Basilius Nemeti, quæ ciuitas nunc Spira vocatur, & Mehingodus, vrbis, quæ trans Rhenum sita, sermone barbaro Wirziburg appellatur, Episcopi, qui omnes a beato Bonifacio Pontifice & martyre fuerant ordinati: vt per eos & ecclesia consecrari & corpus beatissimi viri in eum, quo nunc est, locum transferri deberet.* Reperto post triduanum ieiunium corpore, & immoto reddito, *Archiepiscopus Deo, vt post claruit, inspiratus, alloquitur plebem, B. Goarem, quoad vixerit, inanem gloriam mundi, plaususque hominum & fauores, vt rem fragilem & caducam amore bonorum perennium contemsisse, eaque nihilo minus eum post obitum quoque contemnere. Proinde oportere corpus simpliciter & cum humili deuotione leuatum ab ipsa ecclesia in nouam domum per illud, quod intererat, spatii reportari, neque ad vulgi fauorem longius, vt statuerant, circumduci. Vix Pontifex verba finierat, & motum continuo feretrum tanta facilitate leuatum est, ac si oneris aliquid habuisset nunquam.* Concessit etiam Albuino, Buriburgensi Episcopo, vt S. Wigberti Abbatis reliquiæ in monasterium Hersfeldense transferrentur, vt in *actis S. VVigberti* vidimus an. DCCXLVII, & ossa S. Ferrutii martyris Fuldam transtulisse dicitur in *HRabani* inscriptione CIII. S. Wigberti reliquias dat Hersfeldensibus.

XVIII Variis modis afflictatus vir sanctus, Cœnæ Episcopo scripsit epistolam CIX, cuius hæc verba: *Assiduis corporis ægritudinibus cum mentis anxietate cogor ex hac ærumnosa & periculis plenissima vita exire, redditurus pio & districto iudici rationem.* Tandem post regiminis annos XXXII morte correptus est XVII Kal. Nouembr. anno Christi DCCLXXXVII, tametsi annum præcedentem signant *annales Fuldenses*, *annales* vetustissimi *Francorum*, ab anno DCCLXIX ad DCCCVI apud *Chesnium* tom. II, *Lambertus Schafnaburgensis*, & *Hermannus* monachus: quibus subscriberem, nisi contra persuaderet S. Willehadi promotio in sedem Bremensem, cui promotioni Lullo Episcopus subscripsisse inuenitur. Certe Lulli obitum anno DCCLXXXVII reponunt *Marianus Scotus* & Catalogus *Bruschianus*, iisque consentit *Serarius*. Mortuus est S. Lullus in monasterio Hersfeldensi, vbi etiam sepulturæ locum habuit. Lulli obitum *Kalendis Nouembris*, reponit *Iohannes Gerbrandus* in chronici Belgici lib. III cap. IX; at præferenda est auctoritas ecclesiæ Magontiacensis, cum celebrantis XVII Kal. Nouembr. cui anonymus *Gemmelacensis* consentit. Is refert, Lullum mortis suæ præscium, antequam ad monasterium Hersfeldense adiret, arcessisse *eximiæ* (vt creditur) *sancti-* Morbo periculoso decumbens Cœnæ scribit.

p. 399 *tatis virum, nomine Albervvinum, Episcopalis officii* * negotia post obire solitum, quem appellatione vulgata Coepiscopum vocant, eique mandasse, vt Missarum sollemnia celebraret. Quo facto ipse Albevvinus repente spiritum exhalauerit: Lullum vero defuncti corpus naui imposuisse, & per Rhenum amne secundo deuectum, in loco, qui dicitur Hostedi, exponi iussisse, *indeque in Herueldense monasterium* transtulisse. *At sanctus Lullus*, subdit anonymus, *cum ordinationis suæ ageret annum XXXII, XVII Kal. Nouembr. honestissima morte perfunctus naturæ concessit.* Albevvinus hic laudatus est *Albuinus*, Buriburgensis Episcopus, de quo in actis *S. Wigberti* Abbatis actum est.

XIX *Anno DCCCLII*, scribit idem *Lambertus*, *translatio Lulli in coena Domini*; quod de corporis e terra leuatione intelligendum. Miraculum ex anonymo nostro refert *Serarius*, quod tum perpetratum est, cum *post sexagesimum* (adde *sextum*) *annum corpus eius e terra leuaretur. Saxum immane tumulo eius impositum cum amoueretur, forte manus fugit volutantium illud, & fratris cuiusdam prope adstantis ita pedem contriuit, vt ossibus pariter cum carne comminutis, forma etiam pedis amissa, foedum ac miserabile spectaculum præberet circumstantibus. Sed cito B. Lullus moerentium fratrum pectora expediuit. Nocte enim proxima cum languidum sopor oppressisset, ita repente omnibus suis membris vigor rediit, vt hymnis quoque matutinalibus interesset, nulla tanta calamitatis, ne cicatrice quidem, superstite.* Item *anno MXL*, teste *Lamberto*, *dedicata est crypta Herueldensis, atque in eam translatæ sunt reliquiæ sanctorum confessorum, Wigberti & Lulli* Translatio & reliquiæ.

XX Lullum celebrat *HRabanus Maurus* epigram. CIII, *pro sepulcro S. Ferrutii martyris*, his versibus: Lulli elogia.

Martyris ergo sacri dudum huc transtulit ossa
Ferrutii Lullus Præsul, & vrbis honor.

Eiusdem miracula, sanctitatem, & cultum prædicat *anonymus*, cuius hæc verba: *Quantis apud Deum emineat meritis, etiamsi vita clarissima ac insigniter actæ memoria obsoleuisset,*

obsolenisset, indicio tamen essent tot & tanta miracula, quibus, licet carne mortuus, viuit tamen apud superstites carne quondam viuenti multo (vt ita dixerim) viuacius. Viuens enim paucorum, mortuus cunctorum pæne aures ac mentes occupauit. Nos enim ei iam vota facimus, iam diuinos propter Deum honores deferimus, iam sollemnes ferias instituimus. Et *VVillelmus* Malmesburiæ monachus in lib. I de Regibus Anglorum cap. IV; *Bonifacio succedit Lullus, & ipse natione Anglus, de cuius sanctitate B. Goarus loquitur*, ob translationem corporis S. Goaris ab ipso factam, supra n. XVII, *& hi versus*, quos iam inde a pueritia memini me audisse, protestantur: Edit. I

Ansistes Lullus, quo non est sanctior vllus,
Pollens diuina, tribuente Deo, medicina,
Occurrit morbis, vt totus prædicat orbis.

Eum nec dum Episcopum commendauerat Bonifacius epist. XCII ad Fulradum his verbis: *Spero, si Deus voluerit, quod in illo habeant Presbyteri magistrum, monachi regularem doctorem, & populi Christiani fidelem prædicatorem & pastorem.*

Lullus a S. Liudgero notatus.

XXI Et tamen a *S. Liudgero* Lullus accusatus inuidentiæ in B. Sturmium, Fuldensem Abbatem, cuius expulsio auctori Lullo tribuitur. *Sturmi*, inquit Liudgerus, *amabilis omnibus* . · . Lullo tantum fama eius *bona displicuit, & semper propter inuidiam aduersus eum faciebat.* Exorta inter se discordia fratres in Lulli Episcopi suffragium confisi perrexerunt ad Regem, & B. Virum apud illum accusabant, crimen nescio quod *de inimicitia Regis* * *obicientes ei.* Sturmio in exilium misso, *tunc rumor eximius omnium aures & ora pariter compleuerat, quod B. Sturmi Abbas a coenobio Fulda esset per consilium Lulli Episcopi ablatus. Omnes pariter grauiter hoc ferebant* . · . *Lullus interim obtinuit apud Regem, vt monasterium Fulda in suum dominium daretur* &c. Equidem litem de iurisdictione monasterii Fuldensis Lullum inter & Sturmium intercessisse, nec contentioni bilem defuisse, vt fit in similibus caussis, pronum est credere. Et dum Sturmius iura monasterii sui a Romanis Pontificibus concessa, Regum auctoritate munita, strenue propugnat; exorta inter se suosque dissensione, pars Lullo metropolitano blandiri, crimina Sturmio adfingere. quæ ille, dum nimis credulus (quod vitium in homines commotos facile cadit) ad Regem defert, inuidiæ notam apud Sturmii amicos & laudatores retulit, & forsitan ob hanc caussam male audiit apud Hadrianum Papam, ex dictis.

Eigil in vita Sturmii c. 16.

* p. 400

ab anonymo excusatus.

XXII Verum longe aliter de hoc facto sensit anonymus vitæ Lullianæ scriptor, qui exposita translatione corporis S. Bonifacii in Fuldense monasterium, hæc subdit: *His rebus bene ex sententia gestis, Archiepiscopus omnem operam suam in locum ipsum intendit. Verum ea longe aliter, quam ipse spe conceperat, cessere. Nam Sturmio quidam nomine tunc præerat monasterio, vir excellentis ingenii ac prædicandæ sanctitatis, sed vehementis nimium ac ferocis naturæ. Is animum fratrum sollicitabat, commonens hanc Pontificis Lulli circa se gratiam aliorsum spectare, quam ipsi opinarentur. His atque huiusmodi sermonibus a B. Lullo animos fratrum alienauit, & nihil suspicanti non mediocrem inuidiam conflauit. Præterea non mediocri tædio iam viri Dei afficiebatur animus, cum videret, tot tantosque labores suos incassum effluere, beneficiis inuidiam non exstingui; extrema vero dementia esse, huic loco tantas rerum impensas sine fructu insumere, quibus alio in loco perennæ deuotionis suæ monumentum posset exstruere. Locus autem erat in silua Buchonia, cui Herollofelt nomen indidit posteritas, habitationi monachorum peropportunus. In hoc Abbas Sturmio, tempore quo primo ad solitariam, siluestremque vitam cum feruore spiritus præcipitem agebat, consederat, ac erutis arbustis paruas sibi fratribusque cellulas opere impolito construxerat, nouemque annos iam ibi euoluerat. Sed beatum Bonifacium, licet amœnus loci situs alliceret, & aquæ opportunitas, offendit tamen latus contiguum Saxonibus, qui adhuc paganis ritibus tenebantur, & plerumque in christiana loca cædes hominum & depopulationes agrorum non modicas dabant. Vt igitur hanc incommoditatem euaderent, altius in Buchoniam tendentes locum, quo nunc Fuldense monasterium conspicitur, occupauerunt. Locus autem Herueldensis, tradente B. Bonifacio, in proprium cessit S. Lullo, qui iam tunc forsitan construendi illic monasterii desiderium animo conceperat. In hunc ergo locum omnes copias suas dedit, ac opere egit succisis profusius arbustis, vt amplioris monasterii fratribus laxans spatium,*

Herosfeldense monasterium amplificat.

ipsumque

Edit. I *ipſumque cultioribus ædificiis exſtruere aggreſſus ſit, breuique tempore Herueldenſe nomen in immenſum gloria ac magnitudinis culmen euaſit. Cum autem B. Lullus ab exordio iacti fundamenti eccleſiam monaſterii beatis Apoſtolis Simoni & Thadæo attitulaſſet, angelica in ſomnis voce eſt monitus, vt corpus B. VVicberti eo transferret.* Hæc anonymus *Gemmelacenſis*, quem Sigebertum eius loci monachum eſſe ſuſpicor. De translatione S. Wigberti corporis in Hersfeldenſe monaſterium lege acta *S. VVigberti* ad annum DCCXLVII.

XXIII Ex dictis apparet, non omnino conſtare, quænam fuerit cauſſa ſimultatis inter Lullum & Sturmium. Quicquid id eſt, Lullum cum Fuldenſibus tandem * in gratiam rediiſſe probat ipſius donatio facta monachis eius loci in hæc verba: *Regnante Domino Carolo Francorum & Longabardorum Rege ac Patritio Romanorum, die XXV menſis Septembris, die Dominica, cum idem glorioſiſſimus Rex Carolus curtam haberet apud nos: ego LVLLVS, Dei gratia Moguntinæ ſedis Archiepiſcopus tradidi domino meo ſancto Bonifacio Archiepiſcopo & martyri coemtionem prædiorum, quam emi in villa Fargalaha, quæ ſita eſt in pago Thuringia, ſuper fluuium Vnſtruth nuncupatum, ea conditione, vt pars mea ſit cum domino & patre meo ſancto Bonifacio martyre & Archipontifice in regno Dei, & vt fratres Fuldenſes mei perpetua ſint memores* &c. in lib. VIII antiquitat. Fuldenſ. cap. XI. Fuldenſibus reconciliatus. *p. 401

XXV Poſt conditam a me ſuperiorem de Lullo narrationem, accepi e manuſcr. codice Carthuſiæ Colonienſis compendioſam vitam S. Lulli, a noſtro *Wilhelmo VVlfratho*, Priore monaſterii S Pantaleonis transmiſſam, quæ recentioris videtur auctoris. In ea Lullus *apud Anglo-Saxones natus* dicitur, *& conſanguinitatis linea attigiſſe* Bonifacium, qui adiutores euangelicæ prædicationis e Britannia arceſſiuit, & *nonnullas* etiam *feminas* pias, *ad inſtruendam in Galliis caſtitatis & pudicitiæ ſcholam, in quibus erat matertera B. Lulli*, Virilis *nomine, cum filia virgine, quæ in Thuringia monaſteriis feminarum profuerunt.* Si *Virilis* nomen corruptum non eſt, binominis fuit *Chunihildis*. Sic enim vocabatur Lulli matertera, ex dictis, cuius filia *Berathgis*. Addit anonymus iſte: *Poſtquam celebris per Britanniam rumor percrebuit de fideliter geſtis B. Bonifacii, ſancto Lullo adhuc in monaſterio conſtituto, cum Diaconus eſſet ordinatus, incidit in mentem, vt viro Dei tam ſancta occupatione perfuncto opem ferret. Licentia igitur petita a patre monaſterii, per multos maris terraque labores ad S. Bonifacium peruenit.* Denique poſt multa; *trigeſimo ſecundo ordinationis ſuæ anno, XVII Kal. Nouembr.* migrauiſſe ad Dominum perhibetur in cœnobio Hersfeldenſi, vbi *quaſi infinita miracula* præſtat. Compendium ex alia vita.

IOANNIS MABILLON *ELOGIVM HISTORICVM* B. RABANO, *Archiepiſcopo Moguntinenſi*, ſcriptum Actor. Benedictinor. Sæc. IX.

Edit. I

CAPVT I

Rabani nomina, patria, parentes, natiuitatis tempus.

I

Eius nomina. ABANVS patrio nomine ſic dictus, aliud nomen *MAVRVS* accepit ab Alcuino præceptore ſuo, vti ipſe in præfatione commentariis Regum præfixa teſtis eſt, vbi ait, ſe in iis locis, quæ per ſe exponit, ad marginem *praenotaſſe M. litteram*, Mauri *nomen exprimentem: quod Magiſter*, inquit, *meus beata memoria Albinus mihi indidit*. Nimirum iſto æuo mos inualuerat apud litteratos viros in his partibus degentes, vt præter gentilitium nomen, quod plerumque ſono duriuſculum erat, aliud a Latinis aut Græcis, rarius ab Hebræis adſciſcerent, politioris ſermonis lenitatem affectantes. Hinc ſancto Frichorio Hadrianus; Biſcopo cognomen, id eſt, alterum nomen Benedictus; Willibrordo Clemens; Winfrido Bonifacius; Arnoni, Salzburgenſi Epiſcopo, Aquila; Alcuino Albinus Flaccus; Carolo Magno Dauid; Angilberto Homerus; Riculfo Damoeta; Adalhardo Antonius; Walæ Arſenius, & Hieremias; Ratberto Paſchaſius; Warino Corbeiæ nouo Abbati Placidius; aliis alia vocabula ſuppoſita ſunt. *Hariulfi Chronographi* Centulenſis de ſancto Frichorio agentis notanda ſunt verba in lib. I cap. VI; *Alterius nomen eo quod rictu lingua barbara ineptum viſum eſt, a prioribus mutatum vocatur, & ſcribitur HADRIANVS.* Adeo vero lenitatem hanc ſectabantur illius temporis homines, vt eiuſmodi popularia nomina, quaſi barbara, pronuntiare fere non auderent, niſi petita venia lectorum: Huc ſpectat *Seruatus Lupus* in præfatione ad librum de vita ſancti Wigberti Abbatis: *Id autem a peritis beneuolentia lectoris obtinuerim, vt ſicubi latini ſermonis lenitas hominum locorumue Germanica lingua vernaculis aſperatur, modice ferat: ac meminerit, non carmen me ſcribere, vbi poetica licentia nonnunquam nomina mutilantur, atque ad ſonoritatem Romani diriguntur eloquii, vel penitus immutantur: ſed hiſtoriam, quæ ſe obſcurari colorum obliquitatibus renuit.* Hæc igitur cauſſa eſt, ob quam Alcuinus Rabano cognomentum ſeu alterum nomen impoſuit *Mauro*. quo nomine eum ſalutare ſolet in epiſtolis & poematiis ad illum ſcriptis. Qui ſic duplici nomine affecti erant, alterutrum dumtaxat ſeorſim vſurpabant, raro vtrumque ſimul: idque aliis etiam obſeruare mos erat. tametſi in epiſtola *Humberti* Wirziburgenſis Epiſcopi ad Rabanum, Commentariis in Iudicum & Ruth libros præmiſſam lego hanc ſcriptionem: *Illuſtri Viro meritoque inſigni ac præſtantiſſimo Patri HRABANO MAVRO Humbertus.* quæ nominum coniunctio itidem in Lotharii Imperatoris epiſtola expoſitioni Ezechielis præpoſita inuenitur. Denique *agnomen* ſuum *RHabanus* vocat in præfatione ad Matthæi Euangelium. *Iohannes Trithemius* Rabanum paſſim cognominat *Magnentium*, a Magnentiana familia, ex qua eum proceſſiſſe credidit. Ex vetuſtis ſcriptoribus nullus (quem ſciam) hoc cognomen Rabano tribuit ante *Ademarum* Ecoliſmenſem monachum

p. 10.

in

Edit. I in Chronico ab annis sexcentis exarato, & *Sigebertum* ei supparem in lib. de scriptoribus Ecclesiasticis cap. LXXXIX, vbi Rabanus alio nomine *Maurus* siue *Magnetius* appellatur. HRabanus, qui aliis Rabanus, & Rhabanus, ita nomen suum pingere amat cum adspirata præuia, vt HLudouicus, HLotharius, pro more illius ætatis.

*p. 21 * 2 Rabano patriam alii aliam pro studio quisque suo adfingunt, hi Angliam, Scotiam isti. Non vacat refellere istas nugas. Francum eum fuisse, id est, in Francia Orientali ortum, constat, non quidem Fuldæ, sed Magontiæ. Audi Rabanum ipsum in Alcuini persona libros de cruce suos offerentem Papæ, & sic de se loquentem: *Patria.*

Ipse quidem Francus genere est, atque incola sylua
Bochania &c.

Fuldæ quippe, quod oppidum in Bochonia situm est, monachus erat: non tamen eo loci natus, sed in vrbe Magontia, vt ipse canit in epitaphio suo:

Vrbe quidem hac genitus sum, ac sacra fonte renatus:
In Fulda post hac dogma sacrum didici.

Nec audiendi sunt, qui interpunctionem post vocabulum *in Fulda* locant. Rabanus enim sepulturam suam designauerat Magontiæ in monasterio sancti Albani. Ac proinde verba illa, *vrbe quidem hac genitus sum*, de Magontia explicare oportet; & quidem sic explicauit vetus quidam Anonymus, cuius sententiam referemus infra num. 39.

3 Rabano parentes *RVTHARDVM Magnentiana familia satum, virum diuitem & potentem, qui multo tempore sub Francorum Principibus strenue militauerit; & ALDEGVNDEM honestissima conuersatianis mulierem*, tribuit *Iohannes Trithemius*. Sed qui lapsus est in loco natiuitatis eius designando, vereor vt ei tute credatur de nominibus & dignitate parentum: quorum nulla mentio apud antiquos. Veruntamen certum est, Rabanum inlustri genere ortum fuisse, vt qui fratrem habuit *TVTINVM*, virum cum primis nobilem, testante Rabano in eius epitaphio; & nepotem *GVNDRAMNVM* Leuitam, cellæ sancti Soli Præpositum, & Ludouici Germaniæ Regis Capellanum. Tutini epitaphium eiusmodi est: *Parentes.*

Hic iacet insignis Vir nomine TVTIN humatus,
Complens communem sorte vocante diem.
Alta clarorum qui natus stirpe parentum,
More omni proceres æquiparauit auos.
Ingenio, probitate, fide, verbique decore,
Inter regales vixit honore viros.
Quem iuuenem mediis cecidisse viriliter armis
Efficit Domini gratia magna sui.
Frater Pontificis fuit ille celerrimus armis,
Qui huc germani detulit ossa sui.
Flecte genu, palmasque leua, bone lector, & orans
Dic, precor, ambobus propitiare Deus.

Nam vt id de Rabano Pontifice, non de alio interpreter, facit, quod Pontificem non nominat, & quod pro *ambobus* germanis postulat preces. Quod si cui non satis exploratum videatur, saltem concedat necesse est, *GVNDRAMNVM*, virum palatinum, Rabani fuisse nepotem. Huius rei certum habemus auctorem, non solum Ermanricum eius æqualem in libro de gestis sancti Soli; sed etiam Gundramnum ipsum, qui vt Ermanricum ad scribendam Soli vitam adduceret, *domini Abbatis, patrui* (inquit) *mei, licentiam* defert. Quis iste Abbas fuerit, declarat *Ermanricus* in dictæ vitæ cap. VI, nimirum Fuldensis monasterii: *vbi Deo prouidente modo sanctissimus ac in omni arte peritissimus dominus Abba Rabanus perspicaciter fulget. Gundramnum Diaconum, carissimum* suum *cellula sancti Soli æditnum ac Regis Capellanum, Ermanricus* ita loquentem inducit cap. X: *Ego namque, frater carissime, imperante domino meo Rege, ex obedientia patrui ac domini mei carissimi & fratrum eius, qui cum eo coenobialiter viuunt, hic sum, vt cernis, in artissimum & sterilem locum deputatus minister.* Id de nullo alio intelligi potest, quam de Rabano Abbate Fuldensis monasterii, a quo pendebat cella sancti Soli. Pergit dicere Gun-

*22 dramnus: *Ad hæc * & hoc mentem saptusculæ mouet, quid in me boni dominus Rex potuisset nancisci, quod seruitium meum dignatus est appetere, vel cur voluisset me a quie-*

tissima cœnobii vita, quamuis hactenus non ligatum, in ea educere; & in hac asperrima montium iuga statuere. Nimirum prope cellam sancti Soli villa seu domus regia erat, vt patet ex consequentibus Gundramni verbis, cui villæ præfectus erat Gundramnus, qui & ingemiscit, se vi de monasterio fuisse ablatum, *& in Palatinorum numero nuncupatum.* Alius porro mihi videtur Gundramnus iste a Gundramno, cuius, vti & Otdrudis eius vxoris, epitaphium texuit Rabanus: cum primus Leuita fuerit, alter coniugatus. Hæc de Rabani parentibus, quos claros fuisse ex iam dictis manifestum est. Edit. I

Dies natalis. 4 Natalitium eius diem & annum adseuerantius definit *Trithemius, quarto nonas Februarii, anno septingentesimo octogesimo octauo.* Diem nescio vnde acceperit, annum propter prope attigit. Rabanus ad Diaconatus gradum promotus est anno Christi octingentesimo primo, vt inferius ostendam. Si ecclesiæ veteres leges ac regulas hac in re seruauit, tunc natus erat annos minimum viginti quinque. Hanc enim ætatem exigunt prisci canones, nisi dispensatio accessisset. Ergo in lucem editus est Rabanus anno fere DCCLXXVI. Certe libros duos de laudibus sanctæ crucis scribere aggressus est ante annum DCCCX vbi sex lustra, id est, triginta annos, impleuit.

II Monastica professio & Diaconatus; studia sub ALCVINO; condiscipuli.

Monastica professio. 5 Fuldæ monachus a puero fuit, teste *Anonymo* inferius adducendo. id quod etiam satis indicat in suo ipsius epitaphio: vbi consequenter post acceptum baptismum se Fuldæ, *dogma sacrum*, id est vitæ christianæ & monasticæ leges didicisse adfirmat. In peruetustis annalibus Fuldensibus, qui in anno Imperii Ludouici Pii desinunt, apud *Lambecium* in tomo II Cæsareæ bibliothecæ, *Rabanus Diaconus factus* memoratur anno XXXIII regni Caroli Magni, id est, anno Christi DCCCI.

Studia sub Alcuino. 6 Adolescentem Iam & litteris vtcumque imbutum, Ratgarius Fuldensis Abbas ab anno DCCCII in annos sexdecim, *Rabanum* vna cum *Hattone Turones direxit ad ALBINVM magistrum, gratia liberales discendi artes*, vt ex peruetusto codice Fuldensi refert *Brovverus* in notis ad Rabani poema XIII. Ratgario id acceptum referre videtur ipse Rabanus in dicto poemate, in quo aliqui versus hoc loco veniunt obseruandi.

Iam mihi concessit bonitas tua discere libros:
Sed me paupertas suffocat ingenii.
Me quia quacumque docuerunt ore magistri,
Ne vaga mens perdat, cuncta dedi foliis.

Hinc Albinum seu Alcuinum præceptorem suum in carmine libris de sancta cruce præfixo inducit, pro se ita sancto Martino supplicantem:

Sancte Dei Præsul, meritis in sæcula viuens,
Causam, quam ferimus, suscipe mente pia.
Nempe ego cum fueram custos humilisque minister
Istius ecclesiæ, dogmata sacra legens:
Hunc puerum docui diuini famine verbi,
Ethicæ monitis & Sophiæ studiis.
Ipse quidem Francus genere est, atque incola sylvæ
Boconiæ, huc missus discere verba Dei.
Abbas namque suus, Fuldensis Rector ouilis,
Illum huc direxit, ad tua tecta, Pater:
Quo mecum legeret metri scholasticus artem,
Scripturam & sacram rite pararet ouans.

His versibus deceptus est *Trithemius* & alii, vt dicerent, Rabanum Alcuino * præceptore litteris operam dedisse Romæ; rati hoc carmen, quod sancto Martino Turonensi Antistiti dirigitur, intelligendum esse de Pontifice Romano, deque Romana ecclesia, in qua litteras professus sit Alcuinus. * p. 23

Studiorum socii. 7 Studiorum socios in Turonensi academia Rabanus habuit *HATTONEM* ex dictis, eius postea in Abbatiali dignitate successorem; & *HEMMONEM* seu

Edit. I seu *HAIMONEM*, dein Episcopum Halberstadensem: id enim colligitur ex præfatione operis *de vniuerso* Hemmoni dicati in hæc verba: *Memor sum boni studii tui, sancte Pater, quod habuisti in puerili atque iuuenili ætate in litterarum exercitio & sacrarum litterarum meditatione, quando mecum legebas, non solum diuinos libros & sanctorum Patrum super eos expositiones; sed etiam huius mundi sapientium de rerum naturis sollertes inquisitiones; quas in liberalium artium descriptione & ceterarum rerum inuestigatione composuerunt.* Sodalem etiam habuit *Samuelem* vt patebit ex num. 10. De aliis eius sociis ariolari non lubet.

III Fuldensis scholæ regimen, celebritas, alii præceptores, Rabani discipuli, & successor in docendo.

8 TVRONIS reuersus, Fuldensibus præfectus est scholis, Ratgario Abbate, qui parum æquus in litteras & litteratos fuit. Istam prouinciam in se suscepit Rabanus, viuente etiam tunc Alcuino, qui in epistola LV *benedicto sancti Benedicti puero Mauro*, id est Rabano, inscripta, eum *valere feliciter cum pueris suis* iubet. Itaque si Rabanus a Ratgario Abbate, quem anno DCCCII Fuldæ regimen iniisse constat, ad Alcuini scholam missus est; si etiam Alcuinus anno DCCCIV mense Maio viuere desiit; Rabanus exiguo tempore Turonis Alcuinum præceptorem auscultauit. *Fuldensis scholæ, quod susceptum, regimen.*

9 Rabano litteras profitente, magna fuit celebritas Fuldensis academiæ, quæ omnium disciplinarum libris tum abundauit, & præclaros orbi Christiano doctores peperit. Quam ampla fuerit bibliothecæ Fuldensis supellex, docet nos Rabanus in carmine XVI ad Gerhohum Presbyterum, cui commissa erat, quem idcirco *clauipotentem fratrem* appellat: *Schola Fuldensis sub eo celebritas.*

Dicere quid possum de magna laude librorum,
Quos sub claue tenes, Frater amate, tua?
Quidquid ab arce Deus cæli direxit in orbem
Scriptura sancta per pia verba viris;
Illic inuenies, quidquid sapientia mundi
Protulit in mundum temporibus variis.

10 Non solus tamen in istis scholis docebat Rabanus, tametsi præcipuus magister erat. Adiutorem, sodalemque habuit *SAMVELEM*, postea Wormatiensem Episcopum, quem etiam sub Alcuino præceptore condiscipulum habuerat. Vtrumque constat ex carmine XXI; *Eius in docendo adiutores.*

Quondam namque meum gaudebam te esse sodalem
Inter lectores, Frater amate, mihi.
Nunc quoque te gratulor retinere iura magistri
Crescere virtute, patris habere locum.

Quibus versibus significat, Samuelem secum aliquando gessisse magistri seu lectoris officium, quod Episcopus creatus retinebat. Addit post duos versus, eidem etiam communem præceptorem fuisse Albinum;

Quod quondam docuit ALBINVS rite magister,
Hoc pectus teneat, hoc opus omne probet.

Cum Fuldensibus scholis præesset Rabanus, Gildas Hibernus ipsius rogatu librum de computo capitulis XCIX edidit, eidemque nuncupauit. Nuncupatoriam epistolam ex Cottoniana bibliotheca vulgauit inter Hibernicas Vsserius. Ea in epistola operis argumentum Gildas explicat, gratias agens Deo, *qui tibi*, inquit, *tuis amorem* * *inspirauit, teque reddit suo fulgore decoratum & proximis tuis profectuosum.* *p. 24

11 Discipulos habuit permultos, in his *WALAFRIDVM STRABVM, SERVATVM LVPVM, RVDOLFVM*, præmissæ vitæ scriptorem, & *OTFRIDVM*: de quibus pauca hic adnotanda. *Walafridus Strabus*, qui postea fuit Augiæ Abbas, se ipse inter Rabani discipulos adnumerat in carmine scripto *ad HRABANVM magistrum suum*. *Lupus* in epistola I scribit, se ab Aldrico metropolitano suo directum fuisse ad *venerabilem HRabanum, vti ab eo ingressum caperet diuinarum scripturarum*. Eidem *reuerendissimo Patri, eximioque præceptori* suo inscribit *Discipuli eius celebriores.*

 epi-

epistolam XL, qui vicissim Lupo post eius ab se discessum dedicauit collectarium in epistolas Pauli. *Rudolfus* Rabanum itidem *praeceptorem* ac *magistrum suum* vocat in superiori vita, & in Actis sanctæ Liobæ ab se descriptis. *Otfridus* vero Presbyter, & monachus Wissenburgensis apud Spiram Nemetum, in epistola Liudberto Maguntino Archiepiscopo scripta pro translatione ab se facta Euangeliorum in linguam Theotiscam: *Hunc igitur librum*, inquit, *vestra sagaci prudentia probandam curaui transmittere: & quia a RABANO veneranda memoria, digno vestra sedis quondam Præsule, educata mea paruitas est; præsulatus vestri dignitati sapientiaque commendare curaui.* Edit. 1 pag.

In docendo successor.

12 Abbas factus vir sanctus curam docendi liberales artes aliis commisit, reseruato sibi officio interpretandi scripturas sacras. Nam ad eum iam Abbatem missus est Lupus, vti ab eo præludia istius disciplinæ disceret, ex dictis. Eo Abbate humaniores litteras scholaribus tradidit CANDIDVS monachus, cuius hæc verba sunt initio libelli, quem de vita Eigilis Abbatis composuit: *De cetero quoque notum facio tuæ caritati, quod anno præterito dominus Abbas HRabanus, cum illi querebar, quia non haberem quemquam mecum consociorum, cum quo in diuina lectione disputando & legendo proficere potuissem, tale mihi responsum referebat: „Exerce*, inquit, *temetipsum legendo & aliquid vtilitatis adde dictando. Nam dum ego ibidem, vbi nunc ipse moraris, quondam commanerem, librum prosa & versibus in laudem sanctæ crucis diuina gratia inspirante incœpi.* Atqui istud opus aggressus est Rabanus, dum humaniores disciplinas doceret in schola monasterii: in qua proinde Candidus tum, cum Eigilis vitam scribebat, præceptoris obtinebat officium.

IV Sacerdotium; vexatio; iter Ierosolymitanum.

Eius sacerdotium,

13 Ordinis sacerdotalis gradum suscepit ab Haistulfo Archiepiscopo Moguntino, quod ipse testatur in epistola ad eundem Haistulfum initio librorum de institutione clericorum, in hæc verba: *Tuo enim magisterio semper me libens subdam, a quo recordor me accepisse dignitatem ecclesiasticam*, id est, sacerdotalem ordinationem. Scribebat hanc epistolam Rabanus anno DCCCXIX, signato in versibus Haistulfo inscriptis in limine istorum liborum, quo anno facta est Fuldensis basilicæ dedicatio, cui Rabanus interfuit iam Presbyter, teste *Candido* in vita sancti Eigilis. Atqui Haistulfus sedem Mogontiaeensem anno DCCCXV iniisse dicitur apud *Serarium*, ac proinde eodem fere anno ordinatus ab eo est Rabanus. Certe verbum, *recordor*, quo vsus est in præcitata epistola anno DCCCXIX (vt dixi) Haistulfo directa, satis innuit, iam aliquantum effluxisse temporis a sua ordinatione. Postea quam hæc obseruaueram, incidit in manus meas tomus secundus bibliothecæ Lambecianæ, in quo veterrimi habentur Fuldenses annales iam laudati, vbi de Rabani sacerdotio hæc lego: *Anno I* Ludouici Pii *HRaban ordinatur ad Presbyterum X Kal. Ianuarii ab Heilstolfo Archiepiscopo Mogontiacensi.* Ergo anno DCCCXIV desinente, quo proinde anno Heistulfus ecclesiæ Mogontiaeensi iam præsidebat.

vexatio,

14 Inter ea motus & simultates excitantur in monasterio Fuldensi; dira pestis, qua non semel afflicta est illa congregatio, primum quidem Sturmio Abbate, tum etiam (vt coniicio) regente Baugulfo, qui ob id regimine cessisse videtur: dein sub * Ratgario, qui iussu Ludouici Augusti abiectus est; ac demum itidem sub Rabano, quem monachorum suorum factio Abbatiæ nuntium remittere coegit. Sturmius, iubente Pipino, in exilium missus est *ad magnum cœnobium, quod dicitur Vunedica*, vt in ipsius vita legitur sæculo III. *Brovverus*, primus vitæ editor, suspectam habuit vocem *Vunedica*, vbi V. C. *Hadrianus Valesius* legendum putat *Gemedico, Iumiege*, quod *Gemedicum*, *Gemeticum*, & *Gimeticum* vocant, situm in pago Rotomagensi ad Sequanam. Certe procliuis est mutatio litteræ *G* in *V* apud Teutones & Francos: adeo vt pro *Gimedico* scriptum sit in Sturmii actis *Vimedico*, cuius loco *Brovverus* legerit *Vunedico*. Itaque Sturmii exsilii locum esse Gemeticum indubitanter existimem. Et quidem iniqua fuit in Sturmium & Rabanum commotio monachorum: in Ratgarium vero iusta, moderata, & necessaria. Ratgarius quippe, vbi primam iniit pastoralem curam, mox totum fere monasterii disciplinæ Fuldensis statum peruertit, aliorum monasteriorum, nedum sui, mores reprehendens, *quasi regulariter non viuerent*: monachos suos rebus necessariis spoliatos ad laborem manuum assiduum adigebat, abrogatis solitis precibus, frequenti * 25

Missarum

Edit. I pag. Missarum celebratione, & festis diebus non paucis. Hinc querelæ apud Carolum M. depositæ a monachis, quorum supplicem hac de re libellum retuli post vitam sancti *Eigilis* Abbatis Fuldensis. Caroli iussu repressa Ratgarii seueritas, eo mortuo rursus feruere, ad laborem plus quam seruilem suos adigere, eisque libros & studiorum vsum interdicere. Hi precibus primum apud ipsum rem agunt, ad genua procumbentes supplicant, vt mitius cum eis agatur. Rabanus ipse, cum librorum parua supellex adempta fuerat, durum ac ferocem Abbatis animum delinire tentat his versibus:

Te, Pater alme, Virum monachorum, atque optime Pastor,
Inuoco propitium ipse tuus famulus:
Vt tua nunc pietas miserum me exaudiat alma,
Ad te clamantem, Rector vbique pius.
Iam mihi concessit bonitas tua discere libros;
Sed me paupertas suffocat ingenii.
Me quia quæcumque docuerunt ore magistri,
Ne vaga mens perdat, cuncta dedi foliis.
Hinc quoque nunc constant glossa, paruique libelli,
Quos precor indigno reddere præcipias.
Seruus quidquid habent, dominorum iure tenetur:
Sic ego quæ scripsi, omnia iure tenes,
Nec mihi ceu propria petulans hæc vindico scripta:
Defera sed vestro omnia iudicio.
Seu mihi hæc tribuas, seu non; tamen omnipotentis
Diuinitas semper det tibi cuncta bona:
Certamenque bonum cursu consummes honesto,
Cum Christo vt maneas semper in arce poli.

Mouisset ferreum pectus tam iusta, tamque modesta oratio: at saxo cantum est. Hinc malum ingens, secessio & exsilia monachorum, & solitudo in solitudine ipsa. Lugubrem hunc Fuldæ statum patheticῶs describit Rabanus in carmine XXX ad quendam Fuldensem monachum exsulantem: quod non ab re erit huc referre, vt pastores demum intelligant, quantum malum pariat immoderata seueritas.

Currens charta procul nuntia porta
Dilecta grania munera Fratri,
Quæ infausta tulerat temporis hora.
Quem dudum eripuit sorte nefanda
Sons, fraus, atque dolor, & labor ingens
Longas compulerat quærere terras.
Pars ablata fuit, parsque remansit:
Cum diuisus homo (proh dolor) vnus
Est voto atque anima corpore bino.
* 26 ** Postquam tu vnanimis Frater abisti,*
Ast mox per varios torsus vbique
Sum casus, odiis læsus & atris.
Sed nunc .·. doleo pectore tristi
Multum posse malum hoc generale,
Quam soli mihimet condere damnum.
Ex quo seditio noxia dudum
Inter nos orta est, nemo valebat
Lenire hanc precibus, nec dare finem.
Crescens sed nimium tempore multo,
Aucta est perque dies sorte maligna,
Vastauit populum Patris ob iram.
Durescit qui animo & credere nescit,
Trux deturbat oues, cæde cruentat:
Nullius miseret, sæuit in omnes.
His commota malis turba reliquit
Antiquum stabulum: fit peregrina.
*Lassis vna salus pergere longa * est.*

* l. longe

Venit summa dies, tempus amarum, Edit. I p. 26
Quando extrema pati turba coacta est.
Et conuicta malis linquere sedes.
Cunctis conueniunt vndique Fratres,
Queis mens vna fuit, parque voluntas,
Immitem vt precibus flectere certent.
*Duratus qui animo spreuerat * omnes,* *prosprevit
*Irritans populum * pellit ab æde,* *monachos
Desperare dedit patris amorem.
Diuerso interea mœnia luctu
Miscentur: resonant cymbala cumque,
Et signum ecclesia conuocat omnes.
Accurrunt tumulo Martyris almi,
Flet mista senibus plebs iuniorum,
Ex imo gemitus pectore ducunt,
Expanduntque manus cum prece fusa.

Sic desinit mutilus codex, ex quo satis huius tragœdiæ finem discimus. Delata res est ad Ludouicum Augustum, qui monachis Fuldensibus facultatem dedit eligendi alium Abbatem. Mox abiecto Ratgario electus est anno DCCCXVII Eigil Abbas, vt in eius vita superius dictum est. Eo Abbate rediit optata serenitas, collecti denuo in vnum monachi regularem disciplinam & studiorum vsum reuocarunt Rabano maxime præceptore.

Iter Hierosolymitanum. 15 Per eam Ratgarii tempestatem accidisse arbitror, vt Rabanus loco cedere compulsus, abierit in loca sancta: cuius peregrinationis hactenus ignoratæ meminit ipse in MS. commentariis libri Iosuæ cap. II vers. 8, vbi de Sidone agit; *Ego quidem*, inquit, *cum in locis Sidonis aliquotiens demoratus sim, numquam comperi duas esse Sidonas, vnam magnam, & aliam paruam, quantum ad terrenum pertinet locum.* Neque enim iter istud reuocari potest ad tempus intermissi regiminis Abbatialis. Siquidem hos commentarios nuncupauit Fridurico Traiecti ad Rhenum Episcopo, qui anno DCCCXXXIV cæsus est, ante annos octo, quam Rabanus regimen abdicaret.

V Abbatis munus; res gestæ; regiminis abdicatio.

16 Eigili Abbati ita, vt dixi, instituto, ac post quinquennium mortuo, successit Rabanus anno *DCCCXXII* mense Augusto vel Septembre, vt colligo * ex duabus chartis, a *Pistorio* editis, quarum vna Eigile Abbate data est *VI Nonas Augusti*, pag. 528; alia HRabano, *mense Octobris, V Kalendas Nouembris*, pag. 533; vtraque Ludouici Imperatoris anno nono. *27

17 Præclaras res a tanto Abbate gestas explicare omnes difficile est. Ab eo siquidem sarta tecta viguit monastica disciplina; aucta præter modum cœnobii existimatio & fama, vti & monachorum religio; plurimum temporalis commodi adiectum; litterarum studia mirifice exculta; Regum & Imperatorum, quibus gratissimus & acceptissimus semper fuit, conciliata beneuolentia; & (quod prius dixisse debueram) basilicis, sacris aris, ac Sanctorum reliquiis cultus amplificatus. Audiendus hoc loco Trithemius. *Sub eius regimine monasterium Fuldense rebus atque personis creuit quotidie, & fama sanctitatis monachorum eius per totum se regnum Francorum diffudit. Præcipue tamen Abbatis HRabani opinio doctrina & sanctimonia in ore fuit omnium celebris & gloriosa, non solum apud Germania Francos, sed apud Gallicanos quoque & Italos: cuius viri fama Reges & Principes, Episcopos & Doctores, quoslibet, etiam longius distantes, in eius venerationem permouit. Ex omni regno Francorum, quod tunc erat vnum Germanis & Gallis, ad audiendum illum certatim confluebant viri multarum facultatum periti; & se fore beatos existimabant, qui ad eius fuissent familiaritatem admissi. Multi quoque Principes, nobiles & ciues HRabani magisterio filios suos commiserunt imbuendos, variis atque magnificis præceptorem donis & muneribus honorantes: quos ille tanta sedulitate docuit, qua maior excogitari vix potuisset.*

res gestæ. 18 Quid in Sanctorum reliquias & loca sacra præstitum ab eo sit, abunde nos docuit superius *Rudolfus*, nisi quod omisit, iacta per eum fuisse fundamenta Hersfeldensis

Edit. I Pag. feldensis ecclesiæ, teste *Lamberto*, huius loci monacho, cuius hæc verba: *Anno DCCCXXXI Brun & Raban Abbates fundamentum ecclesia sancti Wigberti foderunt VI Idus Iulii, feria secunda.* Quam Rabanus post Bruni mortem absoluit, & an. DCCCL dedicauit: cuius rei memoriam versibus testatam reliquit.

19 Fuerunt eo tempore, Meginfrido apud *Trithemium* testante, in cœnobio Fuldensi *monachi centum quinquaginta*, quos ille non minus virtutibus, quam litterarum studiis informabat. Famam eius doctrinæ probat factum Lupi, qui iam vir, magnis rebus occupatus, exculrusque litteris, Rabani tamen disciplinæ erudiendum se submisit paullo ante concessam sibi Ferrariensis monasterii administrationem, vt patet ex ipsius epistola V. Idem iam Abbas præceptori gratias agit epistola XL. Quid rei egerit in Fuldensi academia sub Rabano, declarat ipse in epistola sequenti ad Immonem Episcopum Nouiomagensem. *Cur autem vobis significari petieritis, quos libros in Germania scripserim, vel legerim; demiratus sum, nec satis causam comprehendere potui, nisi forte mei experimentum argute capere voluistis propositis duabus rebus: quarum altera, si cessissem, videri poterat ostentationis; altera imprudentia puerilis. itaque simpliciter vobis aperio, principem operam me illic destinasse lectioni; & ad obliuionis remedium & eruditionis augmentum libros paucolos parauisse: nec Germanica lingua captum amore, vt ineptissime quidam iactauerunt, sarcinam subisse tanti tamque diuturni laboris.* *Discipulorum institutio.*

20 Inter ea, Ludouici Augusti filiis in patrem conspirantibus, tam prudenter & religiose se gessit Rabanus, vt & patris & filiorum beneuolentiam sibi retinuerit, fueritque apud eos sequester concordiæ & pacis, edito libro de *reuerentia filiorum erga patres & subditorum erga Reges*: in cuius fine Ludouicum Imperatorem ad indulgendum filio & aliis hortatur. *prudentia in dissensione Principum.*

21 Quid rei familiaris cœnobio Fuldensi per eum accesserit, testes sunt litteræ donationum a *Pistorio* & *Brovvero* editæ. Obseruatione digna est *Eginhardi* epistola XVI. *Reuerentissimo Christi famulo HRabano venerabili Abbati* inscripta, qua Gundhartum quemdam eius hominem a militari illius anni expeditione excusatum haberi rogat. Fuldense quippe cœnobium erat ex illorum numero, *rei familiaris cura.*
* 28 qui Regi dona & * militiam (sic aiunt) debebant. Ad hæc egregium a Gregorio Papa IV diploma obtinuisse dicitur, quo Pontifex sex priuilegia Fuldensibus concedit. „ I Confirmat monasterii patrimonium. II Adsignat Rabano eiusque successoribus domicilium Romæ, puta monasterium sancti Andreæ, dictum Exauilum, iuxta ecclesiam sanctæ Mariæ ad præsepe. III Vetat cuiusuis ordinis Antistibus, ne sacrificent in Fuldensis basilicæ ara primaria. IV Concedit prædicandi facultatem, procdriam & primatum sedendi in publicis consessibus, ante omnes Galliæ & Germaniæ Abbates. V Vsum dalmaticæ, caligarum & sandaliorum. VI Vt Fuldensis Antistes nonnisi ab Apostolica sede benedicatur aut confirmetur. „ Idibus Maii per manus Benedicti Notarii & Scriniarii Indict. XIV, id est, anno DCCCXXXVI, quod diploma *Gretserus* ex Viennensi bibliotheca publicauit, teste *Brovvero* in relectionibus *ad Antiquitates Fuldenses*. Quod diploma, inquit, si genuinum est, magna Rabano ornamenta conciliat.

22 His addit *Trithemius*, Rabanum in pauperes, non sine suorum obloquio liberalem fuisse; & in refrigerium defunctorum eleemosynas dare solitum; quas cum Adelhardus monachus, homo Francus, nimis quam auarus domesticæ rei dispensator, aliquando fraudasset, egregiæ castigatum cælitus fuisse anno DCCCXXXVII. Id cum legi, venit in mentem illius *Adalhardi inclusi*, cuius epitaphium extat in poematiis Rabani. Quod vero subdit *Trithemius*, cum data lege remouisse feminas ab ingressu Fuldensis ecclesiæ, id ab initio cautum eo in loco, *ex quo a monachis habitari coeptus est*, auctor est *Rudolfus* in libro de vita sanctæ Liobæ Abbatissæ. Quiddam nihilominus notandum est in his Trithemii verbis. *Fecit & aliam valde necessariam constitutionem beatus Abbas Rabanus, quæ (vt fertur) vsque in præsentem diem in monasterio seruatur. Sciens enim quam sit monachis frequens conspectus mulierum periculosus, illis maxime, qui iuniores ætate in timore Domini adhuc minus exercitatos habent sensus; de consilio duodecim seniorum cunctis perpetuo mulieribus ad monasterium interdixit accessum. quæ sancta constitutio vt robur obtineret perpetuum, transitum femineo sexui per aquilonarem vrbis portam, extra quam situm est monasterium, perpetua sanctione prohibuit & negauit.* quod forsan de priscæ consuetudinis confirmatione intelligendum est. *beneficentia in pauperes.*

Ceterum quod ait Trithemius, iſtum morem ad ſuum vſque tempus ſeruatum fuiſſe; excipias ſeſtum ſancti Bonifacii & quoſdam alios ſeſtos dies, in quibus feminis patebat ingreſſus eccleſiæ de conceſſu Pontificis Romani, tametſi obſeruatum a maioribus eſt, prima vice, qua patuit, eccleſiam poſtridie de cælo tactam conflagraſſe, vt dictum eſt ad vitam ſancti Sturmii Abbatis. Edit. I pag.

Miſſa Hirſaugiam colonia.

23 Quod ſupereſt, Rabanus Abbas anno DCCCXXXVIII Hirſaugiam miſit coloniam monachorum, qui coenobium, ab Erlafrido Comite inſtructum incolerent, præpoſito eis diſcipulo ſuo Liutberto Abbate, vti *Trithemius* in hiſtoria Hirſaugienſi fuſius docet.

Abdicatio Abbatiæ.

24 *Anno DCCCXLII*, inquit *Lambertus Schafnaburgenſis*, *Liutharius expulſus eſt a regno, & Raban Abbas de monaſterio*, cum illud *per annos viginti nobiliter rexiſſet*, ex Rudolfo. Id factum diſſenſione monachorum *Trithemius* ex Meginfrido tradit. *Anno natiuitatis eius quinquageſimo ſeptimo, vt Meginfridus Fulda poſtea monachus eſt auctor, facta eſt inter eum & monachos eius ſollicitante diabolo grauis quadam, & nocina diſſenſio, cuius tamen cauſam non expreſſit. Quam Ludouicus Germanorum Rex, frater Lotharii Imperatoris ac Regis Italiæ, filius Ludouici primi, miſſis ad Fuldam nuntiis HRabanum ad ſe vocauit Abbatem, & monachorum temeritatem regali auctoritate compeſcuit, venientemque cum honore ſuſcepit, & biennio ferme ſecum in curia regali detinuit. Interea monachi Fuldenſes, pœnitentia ducti, Oratores miſerunt ad Regem, humili ſupplicatione rogantes, vt ablatum ſibi redonaret Abbatem: quod tamen facere propter cauſam rationabilem & Abbas ipſe renuit, & Rex admittere nullatenus conſenſit. Manſit* * *ergo in aula regia beatus Abbas HRabanus biennio, vſque ad mortem Otgarii Archiepiſcopi Moguntini, monachis interim lamitantibus.* Hic duplex erratum, & quod Rabanus biennio in aula manſiſſe poſt dimiſſam præfecturam; & quod exacto illo biennio ſedi Moguntinæ admotus dicitur. Nam toto fere quinquennio priuatus in cella remota degit, ab anno ſcilicet DCCCXLII ad XLVII, quo ſucceſſit Otgario. Rem melius diſtinguunt Abbatum Fuldenſium acta vetera a *Brouuero* citata in libro IV Antiquitatum Fuldenſium. *HRabanus poſtquam eccleſiam Fuldenſem per viginti annos egregie rexiſſet, relicto quam habuit poteſtate vltra Rhenum flumium in regnum Lotharii ſe contulit, poſt quem quidam de fratribus monaſterii, ſi quo modo eum reuocare poſſent, mittuntur. Illo vero renuente, Hattonem ſuper ſe Abbatem conſtituerunt. HRabanus autem poſt dies paucos ad monaſterium veniens, cum concordia Abbatis & fratrum eius ad orientalem plagam monaſterii montanus efficitur*, id eſt, recluſus in cella, quæ in monte ſancti Petri ſita eſt, duodecim fere ſtadiis a monaſterio: vbi *DEO ſeruiens*, inquit *Rudolfus*, *cælesti ſapientia vacabat*. De hoc ſeceſſu explicanda eſt *Lotharii* Auguſti epiſtola Rabano inſcripta initio Commentarii in Ezechielem. *Placet, inquam, tua habitatio nobis, ſi creditur ab omni iactantia aliena. Plus enim interiorem hominem ruſtica montium ſolitudo, quam regalis vrbium pulcritudo delectat, vbi nulla liuentis inuidia tranquillum pectus hilari mentitur intuitu, nec fucati ſermonis adumbrata blanditiis artifici ſcelere mutua fabricatur aſtutia.* Data eſt hæc epiſtola eo tempore, quo bellorum tumultus Lotharium, & fratres eius de regno diſceptantes agitabat, vt initio epiſtolæ Lotharius ſignificat. Tempus dimiſſi regiminis vir magnæ eruditionis *Stephanus Baluzius* recte ſtatuit in notis ad Lupi epiſtolam XL, tum ex anno DCCCXXII, quo initam a Rabano dignitatem Abbatialem docent Annales Fuldenſes; tum ex ſpatio viginti annorum regiminis, quos ipſi Rudolfus adſignat vſque ad depoſitionem curæ paſtoralis. Repugnare tamen videtur vetus Abbatum Fuldenſium catalogus manu deſcriptus, citatus a *Brouuero* in notis ad Rabani poema XXVIII, quo in catalogo *Hatta, Bonoſus dictus*, Rabani ſucceſſor, *ſuſcepiſſe gubernaculum Abbatiæ anno Domini DCCCXLI*, perhibetur. quod interpretandum puto de fine anni DCCCXLI ſecundum veterem calculum; at de initio anni DCCCXLII ſecundum nouum. Rabanus enim Eigili ſucceſſit ſub finem anni DCCCXXII. Id eſt menſe Septembri, ex dictis dignitate ceſſit, *cum monaſterium rexiſſet per annos viginti*, teſte *Rudolfo*. Ac proinde eius abdicatio contigit initio anni DCCCXLII, quod nonnulli ad præcedentis anni finem referebant. Hunc calculum prævalide firmat *Lupi* epiſtola XLI, vbi ait, ſe ſoſpitem reuerſum ex Germania, ſeu ex Fuldenſi academia, perculſum fuiſſe nuntio mortis Aldrici Senonenſis Epiſcopi nutritoris ſui, quem ſub finem anni DCCCXL, nimirum VI Idus Octobris obiiſſe ſuperius

* 29

in

Edit. I pag. in eius vita ostendi. Atqui Rabanus tum, cum Lupus ab eo discessit, Abbatis munus abdicauerat, vt intelligitur ex *Lupi* epistola XL ad ipsum, in qua iam in Galliam reuersus scribit, se audiuisse, Rabanum deposuisse sarcinam administrationis. Ac proinde id contigit solum initio anni *DCCCXLII*, quo tempore Lothatius cum fratribus suis de regno armis disceptabat, vt dictum est supra. Huc accedunt quædam chartæ donationum apud *Pistorium* pag. 484 & 558, quarum vna HRabano Abbati facta dicitur, *anno secundo Ludharti gloriosissimi Regis Francorum*, *quarto Nonas Aprilis*, id est anno DCCCXLII, alia Hattoni Abbati, *quarto Nonas Aprilis anno tertio Ludouici Regis Orientalium Francorum*, id est, anno insequenti. Quæ fuerit huius abdicationis causa, sibi renuntiari optat *Lupus* in dicta epistola XL his verbis: *Ceterum audiui sarcinam administrationis vestræ vos deposuisse, & rebus diuinis solummodo nunc esse intentos: Hattoni vero nostro curam sudoris plenam reliquisse: cuius rei ordinem simulque alia, quæcumque videbuntur, beatitudinis vestræ litteris optabo cognoscere.* Verum quid Lupo rescriptum hac de re sit, ignoramus.

25 Huius vacationis tempore vir pius totum se contulit ad studia sacra- *Studia in cella Petrina.*
* 30 rum * litterarum: tumque opus suum de *vniuerso* dedicauit Hemmoni Episcopo Halberstadensi, ad quem hæc verba facit in epistola nuncupatoria: *Postquam me diuina prouidentia ab exteriorum negotiorum cura absoluit, teque in pastoralis curæ officium sublimauit; cogitabam, quid tuæ sanctitati gratum & vtile in scribendo conficere possem.* Præterea *anno DCCCXLIIII*, vt tradunt Annales Fuldenses, *HRabanus sophista*, id est sapiens, *& sui temporis Poetarum nulli secundus, librum quem de laude sanctæ crucis Christi figurarum varietate distinctum difficili & mirando poemate composuit, per Aschricum & HRuodbertum, monachos monasterii Fuldensis, Sergio Papa, sancto Petro offerendum, transmisit.* De reliquis eius operibus per id tempus editis postea dicemus. In his commentarios suos in *Sapientiam* & in *Ecclesiasticum* cum *libro poenitentiali* nuncupauit Otgario Mogontiacensi Antistiti, decessori suo: de quo
p. 725 explicanda est cleri Mogunti epistola reclamatoria apud *Chesnium* edita tomo II historiæ Francorum, vbi Otgarii seu Otgeri reditum in sedem suam ab Ludouico Imperatore flagitant Mogontiacenses *propter nimiam necessitatem, quæ quotidie in ipsa parochia grassabatur, absente diu & procul versante suo pastore.* Id autem propterea noto, quod nullam eius rei mentionem facit *Serarius* in historia Moguntiaca. Is est Otgarius, cui Rabanus pro ordinatione Werdrici Diaconi scripsit, probante Eginhardi epistola IV.

VI Archiepiscopalis dignitas, Archiepiscopi gesta.

26 *Anno DCCCXLVII*, habent *Annales Fuldenses*, *Otgarius Mogontiacensis Episcopus XI Kal. Maii obiit: in cuius locum HRabanus ordinatus est V Kal. Iulii.* *Archiepiscopatus.* Hic scrupulum mouet *Petrus Franciscus Chiffletius*, eruditus Presbyter Societatis IESV, qui in præfatione ad librum contra Iudæos, sub Rabani nomine ab se vulgatum, censet Rabani ordinationem factam esse anno præcedente, nimirum tum propter diem dominicam, in quo Episcoporum ordinationes fieri debent ex antiquo more, eo anno in V Kal. Iulii incidentem: tum propter spatium nouem annorum regiminis cum vno mense & diebus quatuor, qui Rabano tribuuntur in prædictis Annalibus, vbi mors eius refertur ad annum DCCCLVI, pridie Nonas Februarii. Nam a V Kal. Iulii anni DCCCXLVII ad hunc annum non reperiri integrum nouennium. Quapropter existimat, annum DCCCXLVII in istis Annalibus computari secundum veterem calculum, qui annus sit præcedens secundum nouum. Et quidem proba est vtraque Chiffletii ratio: sed nodi vtriusque solutio aliunde repetenda. Mensis enim Iunius, in cuius die V Kal. Iulii ordinatio Rabani facta dicitur, trahi non potest in diuersos annos pro diuerso calculo; sed tantum tres menses primi æræ nostræ vulgaris, neque præcedit vetus computandi ratio; sed Dionysiana & nostra noua. Sic Ianuarius, Februarius, & Martius ad Pascha vsque pertinent ad finem anni DCCCXLVII secundum vetus computum; ad initium vero anni insequentis secundum Dionysianum, quod annos inchoat a Christi natiuitate; & secundum nostrum nouum, quod a mense Ianuario. Scio alicubi variasse hunc vsum, ita vt menses nouem, ab annuntiatione seu a mense Martio ad natale Domini, vno anno præuerterint aliquando eum calculum, qui annos computabat a natiuitate, non ab incarnatione, eumque morem, teste *Couar-*

ruvia, obtinuisse apud Pisanos. At rarissimus fuit iste computandi modus. Proinde, vt dixi, huiusce nodi a Chiffletio propositi solnrio repetenda est aliunde. Negari certe non potest, quin Episcoporum ordinationes pro veteri more fieri solitæ sint die dominica: sed non semper. Nam sancti Wilibrordus & Bonifacius ordinati sunt Romæ, hic pridie Kal. Decembris anni DCCXXIII, qui dies tum in feriam tertiam incidit; ille anno DCXCVI, die sanctæ Cæciliæ, qui in feriam quartam. Existimo tamen Rabani ordinationem contigisse die dominica; sed quia testantibus Annalibus Fuldensibus, Franco-Saxonicis, & Hermanno monacho facta est anno DCCXLVII, fatendum est, mendum irrepsisse in diem apud annales * Fuldenses, & pro *V Kal. Iulii* reponendum esse *VI Kal. Iulii*, vti legit *Trithemius*. Quanquam *Franco-Saxonici annales* MS. optimæ notæ, qui cetera hoc loco cum Fuldensibus conueniunt, Rabani ordinationem reponnnt VIII Kal. Iulii, id est, die natali sancti Iohannis Baptistæ. Qua die ob festi celebritatem, tametsi dominica non erat, Rabani ordinatio facile fieri potuerit. Aliud Chiffletii monumentum inferius diluendum est, vbi Rabani annos Pontificatus expendemus. Interim moneo, librum seu epistolam contra Iudæos, sub nomine Rabani vulgatam, ex qua præcipuum sententiæ suæ de anno ordinati Rabani fundamentum depromsit Chiffletius, non esse huic Pontifici tribuendam, sed Amoloni, vt postea demonstrabo. Nunc res a Rabano Archiepiscopo gestæ paucis explicandæ sunt.

Edit. I pag. * 31

Res inde gesta. 27 Eodem ordinationis suæ anno ex prædictis Annalibus, *iubente HLudovvico Rege apud Moguntiacum synodum habuit circa Kal. Octobris*, nimirum in monasterio sancti Albani. Occasio huius synodi eadem fuit, quæ Meldensis concilii, vt *Baronius* obseruauit. Cum enim a Laicis bona ecclesiarum, iura pariter & personæ inuaderentur, deque his frequentes apud Regem querelæ deponerentur; ipse, vt his malis mederetur, satis egit vt eiusmodi prouinciale concilium colligeretur, *cui Archiepiscopus Rabanus, vir doctrina valde insignis, praesse deberet, quem sciret probitate atque scientia nulli secundum*, inquit *Baronius*. Quot vero Episcopi interfuerint, quæue definierint, docet Rabani synodalis epistola ad Ludouicum Regem missa cum capitulis ibidem constitutis, quæ exstant in collectione Conciliorum. In ea epistola consideranda sunt hæc verba: *Decreuimus, vt singulis parochiis per Episcopos & Clericos, per Abbates & monachos oratio pro vobis, & pro vestra coniuge, simulque prole nobilissima fieret, cuius orationis summa est, Missarum tria millia & quingenta. & Psalteriorum mille septingenta.* Et infra: *Tunc vero considentes in claustro sancti Albani martyris, secundum morem illum, quo priscis temporibus sub Carolo Imperatore Hildebaldus & Ricolfus, cum ceteris Episcopis & Abbatibus illuc conuenientibus fecerunt, cœpimus in Dei nomine, communi consensu & voluntate, tractare pariter de statu veræ religionis, atque vtilitate & profectu Christianæ plebis. Conuenit inter nos de nostro communi collegio & Clericorum & Monachorum facere duas turmas. sicut & fecimus: ita vt in vna turma considerent Episcopi cum Notariis .·. in alia vero turma sederunt Abbates & probati monachi, regulam sancti Benedicti legentes atque tractantes diligenter, qualiter monachorum vitam in meliorem statum atque augmentum per Dei gratiam perducere possent: vbicunque per negligentiam atque desidiam Rectorum regularis ordo dilapsus fuisset, rursum secundum normam sancti Benedicti restitueretur.* In illa etiam synodo ventilata est causa cuiusdam, *pseudoprophetissæ de Alamannia partibus, nomine* Thiotæ, *quæ Salomonis Episcopi* Constantiensis *parochiam suis vaticiniis non minime turbauerat, adserendo certum consummationis sæculi diem, aliaque perplura diuinitus sibi reuelata. Hæc in præsentiam Episcoporum apud sanctum Albanum adducta, publicis cæsa flagellis, ministerium prædicationis, quod irrationabiliter arripuit, cum dedecore amisit*, vt fusius legitur in iam dictis Annalibus, ex quibus etiam subiecta eruimus.

28 *Anno DCCCXLVIII* HLudovvicus Germaniæ Rex *homines HRabani Episcopi aduersus dominum suum conspirantes, publice conuictos cum eo pacificauit apud Moguntiacum.* Gotescalcus *quoque quidam Presbyter*, monachus cœnobii Orbacensis sub parochia & ditione Archiepiscopi Remensis, sed diœcesis Suessionensis, *de prædestinatione Dei praue sentiens, & tam bonos ad vitam, quam malos ad mortem perpetuam ineuitabiliter a Deo prædestinatos esse affirmans, in conuentu Episcoporum rationabiliter (vt plurimis visum est) conuictus, & ad proprium Episcopum Igmarum Remis transmissus est; prius tamen iuramento confirmans, ne in regnum HLudo-*

vvici

Edit. 1 *vivi ultra rediret.* Meminit istius synodi *Hincmarus* cum variis in locis, tum
* p. 32 maxime in capite II * posterioris operis aduersus Gothescalcum, vbi synodalem epistolam profert a Rabano ad se missam de Gothescalco, quæ extat in tomo III Conciliorum Galliæ. Rabanus insuper tres hac de re scripsit epistolas ad Hincmarum Remensem, ad Notingum Veronensem Episcopos, & ad Heberardum Comitem in Italia, quas typis vulgauit *Iacobus Sirmondus* anno MDCXLVII. Duas superiores synodos in vnam conflauit *Trithemius* in Chronico Hirsaugiensi, vbi de hac synodo agens multa peccat. Tum quia eam synodum iussu Lotharii coactam fuisse dicit, cum Ludovico Rege procurante id factum sit: tum quia Patres synodi recensens, memorat Altfridum Hildesheimensem Episcopum, qui anno dumtaxat DCCCLI eam sedem iniit; Hetti Archiepiscopum Treuirensem, Hildeboldum Coloniensem, Ludericum Bremensem Episcopum, & Einhardum Abbatem Selgenstatensem, qui antea e viuis abierant, & Radulfum Abbatem S. Medardi Suessionensis, *postea Bituricensem Archiepiscopum*, qui hanc dignitatem iam dudum ante, id est, ab anno DCCCXL obtinuerat. Lege *Henschenii* commentarium num. 51.

29 *Anno DCCCL*, ex iisdem annalibus Fuldensibus, *grauissima fames Germaniæ populos oppressit, maxime circa Rhenum habitantes: nam vnus modius de frumento Moguntiaci vendebatur decem siclis argenti. Morabatur autem eo tempore HRabanus Archiepiscopus in quadam villa parochiæ suæ, cui vocabulum est* Wincella: *& pauperes de diuersis locis venientes suscipiens, cotidie plusquam trecentos alimento sustentabat, exceptis his, qui in præsentia illius vescebantur assidue.* Iam superius ex Trithemio notatum est, quantæ caritatis in pauperes fuerit Abbas. De Wincella sermo recurret num. 38. Eodem anno DCCCL, & quidem *V Kal. Nouembris, ecclesia sancti Wigberti* in cœnobio Fritislariensi *dedicata est a Rabano Mogontiacensis ecclesiæ Archiepiscopo*, ex Chronico *Hildenesheimensi*.

30 *Anno DCCCLII habita est synodus ex voluntate atque præcepto HLudowici Serenissimi Principis in ciuitate Mogontia, metropoli Germaniæ, præsidente Rabano venerabili eiusdem vrbis Archiepiscopo, cum omnibus Episcopis atque Abbatibus orientalis Franciæ, Baioariæ, & Saxoniæ. Et illi quidem de absoluendis quæstionibus ecclesiasticæ tractatum habebant: Rex vero cum Principibus, & Præfectis prouinciarum publicis causis litibusque componendis insistens, postquam synodalia eorum decreta suo iudicio comprobauit, .·. Baioariam reuersus est.* De Episcopis, qui huic concilio interfuerunt, agit *Henschenius* in commentarii num. 51, vbi quædam Trithemii errata corrigit: assignat etiam suam cuique sedem Episcopis, qui primo Rabani concilio præsentes fuerunt, num. 49.

Anno DCCCLIII habita est synodus *in palatio Regio Franconoford*, præsente Ludouico Germaniæ Rege, in qua quid Gozberto Osnabrugensi Episcopo in Herisordensis parthenonis ecclesias competere deberet, definitum est coram Ludouico Rege *& Archiepiscopo HRabano, ceterisque cum eo in synodo agentibus.* Eius rei diploma idem Rex concessit, superius editum in *obseruationibus præuiis* ad historiam translationis *S. Viti*.

31 Sic occupatus in muneris sui officiis piissimus Antistes, vix interspirandi tempus habebat. Quam ob rem a Freculfo Lexouiensi Episcopo instigatus ad scribendos commentarios in Genesim, ita rescribit: *Iniunxisti, vt Pentateuchum .·. digererem. Verum hæc quantum meam possibilitatem excedant, tu melius nosti, cum in difficillimo loco conuersans, propter curam gregis dominici, ne ei necessaria desint, tantum occupatus sim, vt nec aliorum dicta perlegere, nec propria excogitare liceat.*

VII Scribendi studium; Reuerentia erga Patres.

32 Tantus erat eius amor in litteras, vt eum ab scribendi studio non docendi labor, & vitæ regularis officia, non variæ occupationes, non denique morbi re- *Amor in litteras, & studium scribendi.*
* 33 uocarent. Facilis quippe amicorum parere voluntati, id vnum * curabat, vt Christi ecclesiæ aliorumque saluti prodesse posset. Hoc probat eius præfatio in librum *Iudicum*, Humberto Wirziburgensi Episcopo inscripta, cuius hæc verba: *Igitur quia paternitas tua a nostra exiguitate ad hoc aliquantulum dignata est quærere solatium; propter amorem Dei & vestram etiam humilem in eo dilectionem, humilem in hoc opere profiteor me vobis esse velle seruitorem, & boni studii, quantum diuina*

Edit. I pag.

gratia annuerit, beneuolum adiutorem. & in epistola ad Ludouicum Regem initio Commentariorum in libros Maccabæorum: *quam diu*, inquit, *in hoc corpusculo vixero, in Christi seruitio, prout possibile fuerit, laborare contendo.* Fuldensi academiæ præfectus, tametsi vacaret regularibus exercitiis & instruendæ iuuentuti; non tamen desistebat a conficiendis commentariis ex sententiis Patrum, vt testatur eius epistola ad Haistulfum Mogontiacensem Episcopum pro expositione in Matthæum. *Horum ergo lectioni intentus, quantum mihi præ innumeris monastica seruitutis retinaculis licuit, & pro nutrimento paruulorum, quod non paruam nobis ingerit molestiam & lectionis facit iniuriam; ipse mihi dictator simul & notarius exsistens, in schedula ea mandare curaui, quæ ab eis exposita sunt, vel ipsis eorum syllabis, vel certe meis breuiandi causa sermonibus.* Bedam venerabilem imitatus, cuius fere eadem verba sunt in eius elogio relata sæculo superiori. Abbas factus, idem studium coluit, tametsi *in desertis locis conuersans, maxima occupatione detineretur, qua seruire ac necessaria prouidere famulis Christi sub regula sancti Benedicti degentibus cotidie compelleretur, nec otium haberet Patrum dicta pleniter perscrutari*; vti scribit in epistola ad Freculfum Lexouiensem in Gallia Episcopum, cui mittit expositionem suam in Leuiticum. quod etiam dixerat in epistola ad eundem, cum explanationem in Genesim ipsi direxit. Quid scripserit Episcopus, postea videbimus. At (quod magis mirere) non eum ab hoc opere morbi remorabantur, probante epistola ad HLotharium Augustum in Commentarios Ezechielis. *Quod vero*, inquit, *tertia loco postulastis de Ezechiele, in præsenti opusculo, prout infirmitas corporis & paruitas ingenii finit, confectum habetis.* Et in præfatione libelli de sacris ordinibus ad Theotmarum ita loquitur: *Quia mei cooperatorem in sacro ministerio elegi; hortor, vt quod pro infirmitate corporis coram multis exponere non possum, tu qui iunior ætate & validior es corpore, illis, qui ad sacerdotium ordinati sunt, & ministerium sacerdotale agere debent, notum facias, & eis persuadeas, immo iubeas, vt diligenter discant, quod in hoc opusculo conscriptum est.* Denique in præfatione super Hieremiam: *graui ægritudine pressus, iam sæpius in lectulo accumbo, quam ad scribendum vel ad legendum in meditatorio sedeo.*

Reuerentia erga S. Patres.

33 Quanta fuerit eius obseruantia erga sanctos Patres, docent opera eius omnia, quæ ipse ex eorum sententiis contexuit, appositis ad marginem nominibus; *ne maiorum dicta furari, & hæc quasi mea propria componere dicar*, ait in præfatione ad Matthæi Euangelium. Id autem ita præstabat, vt ibidem ipse dicit, in commodum aliorum: *vt lector pauperculus, qui librorum copiam non habet, aut cui in pluribus scrutari profundos sensus Patrum non licet, saltem in isto sufficientiam suæ indigentiæ inueniat.* Quod optimo consilio factum ab eo nemo negauerit, qui librorum raritatem, qualis eo tempore erat, considerabit. nam extra monasteria nullæ fere bibliothecæ habebantur, ne quidem in cathedralibus plerisque ecclesiis, vt de sua Lexouiensi testatur *Freculfus* in epistola ad Rabanum, a quo petiit Commenrarios in Pentateuchum contextos ex dictis Patrum. *Ergo si aliquas excusationis prætendere tentaueris occasiones, ne tantæ molis opus ingentisque laboris subeas; & respondere nisus fueris, cur non proprio sudore eos legendo perlustro libros, ex quibus hæc fieri mando, & quæque libuerint, decerpendo colligam; ad hæc vestræ caritatis vigilantia intendat, quoniam nulla nobis librorum copia, vt hæc facere possimus, suppeditat, etiamsi paruitas obtusi sensus nostri vigeret: dum in Episcopio nostra paruitati commisso, nec ipsos noui veterisque Testamenti canonicos reperi libros; multo minus eorum * expositiones.* Etsi vero laudanda erat modestia Rabani, Patrum sensa suis præferentis; non defuere tamen, qui hoc in eo reprehenderent: vti de his conqueritur in præfatione super Ezechielem ad HLotharium Imperatorem. *Nec etiam illud silendum arbitror, quod quibusdam narrantibus comperi, quosdam sciolos me in hoc vituperasse, quod excerptionem faciens de sanctorum Patrum scriptis, eorum nomina prænotarem: siue quod aliorum sententiis magis vsus essem, quam propria conderem. Quibus ad hoc facile respondere possum. Quid enim peccaui in hoc, quod magistros ecclesiæ veneratione dignos iudicabam, & eorum sententias, prout eas protulerant, opportunis locis simul cum nota nominum eorum in opusculis meis interposueram? Magis enim mihi videbatur salubre esse, vt humilitatem seruans, sanctorum Patrum doctrinis inniterer, quam per arrogantiam, quasi propriam laudem quærendo, mea indecenter proferrem.* . *Illi qui se laudari quærunt, nec non ab hominibus videri*

*34

II *

Edit. I. pag. *deri appetunt, dicent vel scribent quidquid voluerint, & laudatores suos atque adulatores, undecumque possint, sibi adquirant. Mihi autem adhærere Deo omni tempore vita mea bonum est, & ponere in Domino Deo spem meam, vt adnuntiem omnes laudes eius in portis filiæ Sion, in illis videlicet portis, de quibus scriptum est: „ Beati qui ambulant in semitis vitæ, & per portas introeunt in ciuitatem.* Vtinam, qui nouos condunt libros, per easdem semitas incedant (vt certe modo incedunt multi) & non per vias intricatas ad inuentionum humanarum & nouitatum, quibus nihil in religione perniciosius.

VIII Zelus pro fide & pro integritate morum; auctoritas; humilitas.

34 *RABANI* zelum pro Christiana religione probaret in primis epistola contra Iudæos sub eius nomine a Chiffletio edita. at cum verisimilius sit illam *Amolonis* fœtum esse, vti postea ostendemus, iuuat potius in huius zeli argumentum proferre Martyrologium ab ipso editum de Sanctis, qui ecclesiam sanctis, vt passione sua, illustrarunt. Id ipsum probant omnia eius auctoris scripta, quæ sinceram Patrum doctrinam & genuinam pietatem spirant, & maxime decreta ab ipso sancita variis in synodis, quas pro ecclesiasticis rebus celebrauit. *Zelus pro fide.*

35 Aduersus morum relaxationes scripsit homilias plures, quas populo recitandas dedicauit Haistulfo Archiepiscopo Moguntino. In quibus extat homilia *contra eos, qui in luna defectu clamoribus se fatigabant.* alia *contra paganicos errores, quos aliqui de rudibus Christianis sequebantur.* Item alia *de morsibus bonorum & malorum Christianorum.* Neque tantum plebeiis hominibus salubria dabat monita pro correctione morum, sed etiam Regibus & Episcopis. Regibus quidem, tum in libro *de Reuerentia filiorum erga patres* in causa depositionis Ludouici Augusti, tum in prouinciali synodo Maguntina, quam anno suæ ordinationis primo celebrauit. Episcopos denique monet, vt ne plus vacent forensibus causis, quam sacris concionibus, in epistola Hemmoni Episcopo scripta initio librorum de vniuerso. *Multo melius est enim laborare Episcopum in doctrina verbi Dei ob salutem animarum sibi commissarum, quam in disponendis & definiendis ciuilibus quæstionibus & variis hominum contentionibus vacare, qui propter terrenam cupiditatem litem & rixas incessenter mouent, & vnusquisque in his alterum superare contendit. Nusquam enim in scripturis sacris legitur ipse Saluator aut discipuli eius hoc egisse siue docuisse. Hac cum scribantur, mi Domine, nolo vt æstimes, me nouam legem viuendi tibi constituere: sed olim a viris sanctis prolatam ob commemorationem breuiter commemorare.* & in epistola de Chorepiscopis ad Drogonem Episcopum Mettensem carpit occidentales seu Gallicanos Episcopos, qui Chorepiscopos a potestate ordinandi Presbyteros & Diaconos exclusos volebant. *Grandis honor est,* inquit, *Christi ministrum esse. vnde & grande præmium bene ministrantem sequitur, ita vt cum Christo & sanctis * angelis eius in cælesti beatitudine sine fine lætetur. Atque ideo non conuenit seruis Christi contendere, de sublimitate honoris, sed magis certare de vtilitate sanæ prædicationis & assiduitate bonæ operationis: vt populus Christi audiat ex ore eorum verbum rectæ fidei, & videat in actibus eorum bonum exemplum per humilitatis indicium. Non est enim æquum, vt consortio sacri ordinis seruis Christi fiat causa elationis & terrenæ voluptatis. Quia nec in ipsius magistri, nec discipulorum eius dictis siue exemplis aliquid huiusmodi reperiunt* &c. Cum Rabani sententia consonat *Nicolai Papæ I* epistola XXXIX ad Rodulfum Episcopum Bituricensem. *& integritate morum.* * 35

36 Tanta in dicendo libertas non ipsi, vt solet, parabat eorum, apud quos scribebat, indignationem, sed auctoritatem apud omnes, qui eius scriptis & monitis instrui & emendari peroptabant. Exemplo est Lotharius Augustus, qui cum expositionem in librum Iosuæ ab eo accepisset, gratias agit pro accepto; & iterum alia petit, exponens vehemens suum desiderium crebro cum videndi & alloquendi, vt patet in Lotharii epistola initio Commentarii in Ezechielem, ad Rabanum post Abbatialis regiminis abdicationem scripta: in qua singularis cum eo familiaritatis indicia demonstrat. Nec aliter affecti aduersus eum erant Ludouicus Augustus, & Ludouicus eius filius Germaniæ Rex; quorum ille *auctoritas in dicendo.*

Rabani causa Fuldense monasterium adiit, testante Rabano in epistola ad Ludouicum Regem, expositioni Paralipomenωn præposita: vbi ait, se nuper Commentarios Regum *sacratissimo genitori* eius *præsentialiter* in suo monasterio tradidisse. Hic Rabanum arcessiuit in cellulam monasterii, quæ vocatur *Ratestorf*, vbi sermonem cum eo habuit *de scripturis sacris*, persuasitque, vt *cantica, qua ad matutinas laudes per septimanam dicuntur*, explanaret, prout legitur in epistola dictæ explanationi præmissa. Mirandum porro est, tantis Regibus, tot bellis ac sæcularibus negotiis implicatis, tantam fuisse sitim verbi Dei: quam sine dubio accendebat is, qui restinguebat, nempe Rabanus. Edit. I pag.

Modestia animi. 37 Quid inter hæc de se sentiret vir sanctus, aperit ipse in præfatione ad Commentarios Ezechielis, cuius libri explanationem ab eo loco, in quo desierat Gregorius Magnus, a Rabano continuari Lotharius Augustus, præter alia, postulauerat. *Quod vero*, inquit, *tertio loco postulatis de Ezechiele, in præsenti opusculo, prout infirmitas corporis & paruitas ingenii sinit, confectum habetis. Feci enim, non quasi successor Papæ Gregorii & prædicator plebis Dei, supplendo hoc, quod ille homiliarum conditione populum docens inchoauit, & tamen vsque ad finem Prophetæ non perduxit: sed quasi imitator & discipulus, non solum ipsius memorati Papæ, sed & aliorum sanctorum Doctorum vestigia sequendo.* Hæc in exemplum de Rabani virtutibus sufficiant.

IX Mors & ætas; sepultura & epitaphium; eleuatio; elogia & memoria.

Mors & ætas. 38 *Anno DCCCLVI*, vti legitur in *Annalibus Fuldensibus*, *mense Februario, quarto die mensis, defunctus est HRabanus Archiepiscopus Mogontiacensis ecclesiæ, habens in Episcopatu annos VIIII, mensem vnum, & dies quatuor: cui successit Karlus, magis ex voluntate Regis & consiliariorum, quam ex consensu & electione cleri & populi.* Eadem omnino verba leguntur in *Franco Saxonicis* Annalibus MS. *Hermannus* eodem anno & die Rabani obitum collocat: sed rotundo numero annos tantum nouem regiminis ei tribuit. Duplici modo hunc scrupulum explicare possumus. Primus est, si prædictos Annalistas dixerimus veteri calculo vsos fuisse in designando anno, quo decessit Rabanus. Decessit quippe die quarta Februarii; quæ dies ad finem anni DCCCLVI referri potuit secundum veterem calculum; aut ad initium sequentis secundum nouum. At quo minus hoc pacto explicentur Fuldenses & Saxonici Annales, repugnant tres omnino res: vna, quod nouum calculum secuti sunt, obitum Caroli Magni, qui V Kal. Februarii accidit, reuocando ad annum DCCCXIV, pro nouo numerandi ritu, non ad annum * DCCCXIII, pro antiquo. Altera, quod iidem Annales in capite anni DCCCLVI Rabani obitum referunt, & consequenter Hattonis Fuldensis Abbatis decessum prid. *Idus Aprilis*, tum in sequenti Augusto Ludouici Regis expeditionem in Dalmatas eodem anno: relaturi ad annum DCCCLVII, si Februarii mensem, quo Rabanus obiit, ad finem anni DCCCLVI ex veteri calculo reuocassent. Accedit, quod neque hoc modo numerus annorum IX, mensis I, & dierum IV, quos Rabano Archiepiscopo tribuunt, accurate constaret: sed numerus mensium VII, dierum VIII vel IX, præter nouem annos. Alia proinde explicandi huius loci ratio, quam obscure suggerit *Serarius*, ineunda est, dicendo; Annales Fuldenses & Saxonicos annum Pontificatus Rabani primum, tametsi eius ordinatio mense Iunio contigerit, definisse anno DCCCXLVII, quem Rabano solidum tribuerint: secundum vero (quod etiam de subsequentibus dicendum) inchoasse anno DCCCXLVIII. Hoc enim modo inueniuntur Rabani Episcopatus *anni nouem, mensis vnus, dies quatuor*, vsque ad quartum Februarii diem anni DCCCLVI, quo tempore obitum eius reponunt isti Annales. *Mortuus est autem beatissimus Archiepiscopus*, ait *Trithemius*, *apud Vinicellam* *, *habitationis suæ vicum, ad littora Rheni: cuius sacrum corpus, sicut viuens mandauerat, Moguntiam relatum est.* Eum prouectæ fuisse ætatis, patet ex epistola ad Hincmarum Remensem Archiepiscopum, a Sirmondo edita, in qua se excusat a prolixiori Gothescalci refutatione; quia scilicet id *non permittit infirmitas corporis, nec ægritudo senectutis.* Quapropter eum ad annos ætatis fere septuaginta (*sexaginta octo* habet *Trithemius*) peruenisse crediderim.

* 36

* Winckel

39 Sepul-

Edit. I pag. 39 Sepultus est in monasterio sancti Albani *in capella sanctorum Martini & Bonifacii*, vti legitur in breui eius commemoratione, quæ extat post libros de vniuerso in codice nostro MS. n. 270 in hæc verba: *Rabanus Maurus, Mogantia natus & renatus, & a puero in Fulda monachus, deinde cella inclusus, tandem in Archiepiscopum adsumitur; cuius idonea sunt opuscula in vtriusque testamenti pagina: & ante portam prædictæ ciuitatis meridianam apud sanctum Albanum sepulcri eius ostenditur memoria in sanctorum Archiepiscoporum* Martini & Bonifacii *capella.* Ex hoc monumento, quod in codice nostro ante annos quadringentos descriptum est, intelligimus, Rabanum Moguntiæ (vt superius dixi) natum esse: ac proinde male a nonnullis dispungi tertium & quartum eius epitaphii versus, quod de se ipse composuit, cui præmissus hic titulus in codice nostro MS. Sepultura.

Epitaphium SANCTI RABANI MAVRI Moguntinæ sedis Archiepiscopi apud sanctum Albanum sepulti. Epitaphium.

Lector honeste, meam si vis cognoscere vitam,
Tempore mortali discere sic poteris.
* deest hac in MS. *Vrbe quidem hac * genitus sum & sacro fonte renatus.*
In Fulda post hac dogma sacrum didici,
Quo monachus factus, seniorum iussa sequebar.
Norma mihi vitæ regula sancta fuit.
Sed licet incaute hoc nec fixe semper haberem;
Cella tamen mihimet mansio grata fuit.
Ast vbi iam plures transissent temporis anni,
Conuenere viri vertere fata loci.
Me abstraxere domo inualidum, Regique tulere,
Poscentes fungi Præsulis officia.
In quo nec meritum vitæ, nec dogma repertum est;
* MS. vrbe. *Nec Pastoris opus iuro * beneplacitum.*
Promtus erat animus: sed tardant debile corpus.
Feci quod poteram, quodque Deus dederat.
Nunc rogo te ex tumulo, Frater dilecte, iuuando
Commendes Christo me vt precibus Domino.
Iudicis æterni me vt gratia saluet in æuum,
Non meritum adspiciens, sed pietatis opus.
* 37 ** HRaban nempe mihi nomen: cui lectio dulcis*
Diuinæ legis semper vbique fuit.
Cui Deus omnipotens tribuas cælestia regna,
Et veram requiem semper in arce poli.

40 Eius *sanctum corpus*, teste *Trithemio, annis sexcentis quinquaginta nouem in memorato cœnobio sancti martyris Albani sepultum, in sarcophago iuxta murum chori eleuato permansit. Ad cuius quoque tumulum a principio magnus populi fuit concursus, & plura narrantur facta miracula, qui tamen successu temporis omnino defecit, & sacellum eius diu sine honore permansit. Vnde prouidentia Dei, cuncta gubernantis, ad nominis sui gloriam, & famuli sui perpetuum honorem, sanctissimum corpus eius de Mongontia ordinauit & voluit in Saxoniam transferri anno præsenti, quo hoc scripsimus, dominicæ videlicet natiuitatis millesimo quingentesimo quinto-decimo, Indictione Romanorum tertia: quæ quidem translatio, per quem, qualiter, quando, & quorsum sit facta, speciali syntagmate descripsimus.* Non extat illa Trithemii lucubratio, qui hanc translationem Alberto Moguntino Archiepiscopo auctori tribuit in nuncupatoria epistola vitæ Rabani præfixæ. Sic enim Albertum alloquitur: *HRabanum apud Moguntiacos despectum, & pene sempiterna obliuione sepultum, in nomine iusti summa cum veneratione leuasti de terra: propter quod & omnipotens Dominus animam tuam cum sanctis suis exaltabit in patria.* De eadem translatione signantius agit *Trithemius* in libro de vita sancti Maximi Archiepiscopi Moguntini his verbis: *Cum Albertus anno Archipontificatus sui Moguntini primo, Magdeburgensis autem secundo, pro Dei amore & reuerentia Sanctorum apud Moguntiam circumeundo, basilicam martyris sancti Albani deuotus intrauit, & videns præscriptorum decem Pontificum sancta corpora sine honore neglecta; auctoritate non minus Apostolica, quam ordinaria vsus, corpus sancti* HRabani *quondam Archiepiscopi totum, sancti* Maximi *Episcopi medium, permissione Canonicorum inde ab-* Translatio Raiam facta.

stulit; & in Saxoniam transferens, apud Hallas oppidum in basilica sancti Mauricii solemni processionis officio collocauit anno dominica natiuitatis millesimo quingentesimo quinto decimo, Indictione Romanorum tertia. Edit. I pag.

Honor mortuo delatus. 41 Hinc patet, quantus honor delatus sit mortuo, quem etiam viuentem nonnulli *sanctum*, *sanctissimum*ue appellauere. In his *Humbertus* Wirziburgensis Episcopus in epistola sua commentariis Iudicum præfixa:

Salue, sancte Pater, *meritoque beatus in orbe.*
Tu decus es nostrum, sancte Pater, *merito.*

Et *Ermanricus* in libro de vita sancti Soli, agens de monasterio Fuldensi, vbi, *Deo prouidente*, subdit, *modo* sanctissimus *ac in omni arte peritissimus Abbas Rabanus perspicabiliter fulget. Amulo* Pontifex Lugdonensis in epistola ad Gothescalcum, *bonum & eruditum virum atque Catholicum Episcopum*; *Hincmarus* vero in opusculo contra eundem Gothescalcum, *HRabanum venerabilem Archiepiscopum, zelosum in sancta religione Patrem, & Catholicum scriptorem*, vocat. Eundem *Frodoardus* Canonicus Remensis *beatum Rabanum* dicit in lib. II historiæ Remensis cap. XXI, & sanctus *Odilo* Abbas Cluniacensis *seculari scientia affatim eruditum, fide catholicum, spiritali scientia ad plenum edoctum*, in sermone de laude sanctæ crucis. Eiusdem meminit *Guillelmus* Abbas Romani monasterii sancti Pauli in Kalendario sanctorum monachorum, quod anno MCCCLXXII composuit, his verbis; *Pridie Nonas Februarii Rabani Archiepiscopi Moguntini.* Denique in codice nostro n. 170, qui ab annis fere quingentis manu descriptus est, refertur *epitaphium sancti Rabani*, supra. Ex quibus omnibus patet, Rabanum apud veteres audiisse vt *sanctum*: ac falsum esse *Trithemium*, qui eius obitum locat *VI Kal. Nouembris. Beatum* appellare malui quam *sanctum*, donec sanctior ecclesiæ accedat auctoritas. Siquidem nullo festiuo cultu in Moguntiacensi ecclesia honoratur, teste *Brovvero* in notis ad poemata. Eum *fulgens Germaniæ sidus, Theologorum * verticem*, Baronius; * 38 Bellarminus *aque doctum & pium* vocat. alia aliorum elogia prætermitto.

X Iudicium de eius scriptis & doctrina.

Hic notandum, 42 Superest agendum de Rabani scriptis, de quibus tria sunt quærenda, *vnum*, quæ legitima, quæ spuria & aliena; *alterum*, quæ restent inedita. *Tertium*, quo tempore singula scripta sint.

qua sint spuria, 43 Inter edita Rabani opera tria tantum spuria sunt, nimirum libri tres *de quæstionibus Canonum pœnitentialium*, qui in editis *ad Heribaldum* scripti dicuntur: tum sequentes libri itidem tres, *de virtutibus & vitiis*: *Commentarius in regulam sancti Benedicti*: & *Liber de sacramento Eucharistia*, sub eius nomine Coloniæ editus anno MDLI. *Primum* siquidem & *secundum* opera sunt *Halitgarii* Episcopi Cameracensis, vt recte aduertit V. C. *Stephanus Baluzius* in præfatione ad Rabani epistolam Heribaldo scriptam; qui Halitgarius libros quinque pœnitentiales composuit rogatu Ebbonis Archiepiscopi Remensis, editos ab Henrico Canisio in tomo V lectionum antiquarum. Nam liber primus de quæstionibus Canonum apud Rabanum, est quintus liber Halitgarii; secundus est tertius, tertius est quartus. Primus vero liber de vitiis apud Rabanum est primus Halitgarii; secundus Halitgario etiam secundus; tertius Rabanicus cuius sit, incertum. *Commentarius* porro *in regulam sancti Benedicti* est *Smaragdi* Abbatis monasterii sancti Michaëlis ad Mosam in diœcesi Verodunensi, vt constat tum ex *Sigeberto* in libr. de scriptoribus Ecclesiasticis cap. CXVIII, tum ex libris membraneis permultis, qnos vidi. Denique liber *de Eucharistia* est *Paschasii Radberti* Abbatis Corbeiensis.

quæ edita & inedita. 44 Vt facile distinguamus, quæ Rabani opera nondum typis vulgata sint, operæ pretium est dispicere, quid ex scriptis eius a Rudolfo commemoratis desit in editis, tum quid ex iis, quæ habentur in editis, a Rudolfo prætermissum sit. denique quid præter opera a Rudolfo enumerata, & ea, quæ in collectione Rabani operum extant, vlterius desiderentur.

45 Ex enumeratis a Rudolfo desunt in collectione Pamelii *Commentarii in libros Iudith & Esther* inediti, qui penes nos sunt descripti manu *Petri Francisci Chiffletii*; Epistola *de Chorepiscopis ad Dragonem Mettensem Episcopum*, cura *Stephani Baluzii* edita in tertia editione librorum Petri de Marca de concordia Imperii, vna cum *libro de reuerentia filiorum erga patres, & subditorum erga Reges ad Ludoui-* cum

Edit. I pag. *cum Imperatorem*, qui liber a Rudolfo *collectarium* appellatur; *Epistola ad Notingum Veronensem Episcopum de praescientia & praedestinatione Dei*; *Liber ad Ludouicum Imperatorem de oblatione secundum regulam sancti Benedicti*; *Epistola consolatoria ad eundem*; & *Dialogus de computo*, recens editus in Miscellaneis *Baluzianis*. Ex his epistola *ad Notingum* edita ab Sirmondo est: liber vero *de oblatione puerorum* habetur manu descriptus in bibliotheca Mellicensi.

46 Ex aduerso praeter enumerata a Rudolfo habentur in illa collectione *liber de Grammatica: Opus de vniuerso*; *Expositio in Cantica, qua ad matutinas laudes per septimanam dicuntur*; *Allegoria in sacram scripturam*; *Liber ad Thiotmarum de sacris ordinibus*; *Libri tres ad Reginaldum seu Regimbaldum de ecclesiastica disciplina*; *Libri tres ad Bonosum Abbatem*; *Epistola ad Humbertum Wirtzburgensem Episcopum, quota generatione licitum sit matrimonium*; *Liber de anima, & virtutibus* ad Lotharium Regem; *Libellus de vita Antechristi*; *Martyrologium*; *Poematia: Glossa*: & *de inuentione linguarum*. Quae omnia videntur esse genuina Rabani opera. De Rabani glossis Teutonicis ad Caesareae bibliothecae tom. II.

47 In indice Rudolfi & in dicta collectione desiderantur epistolae quaedam a *Iacobo Sirmondo* vulgatae Lutetiae Parisiorum anno MDCXLVII, nempe *Epistola ad Hincmarum Remensem Episcopum*, & alia *ad Heberardum Comitem*, vna cum synodali Rabani epistola iam in consiliis edita, & *Epistola ad Notingum* Veronensem Episcopum contra Gothescalcum. Ex quibus epistolae ad Notingum & ad Heberardum recusae sunt in tomo III Italiae sacrae opera Ferdinandi Vghelli, qui Sirmondi editionem non viderat. Denique in dicto indice Rudolfi, & in collectione Pamelii desunt epistolae duae magni momenti: vna *ad Egilonem* seu *Eigilem* Abbatem Prumiensem, quae excidisse creditur: alia *ad Heribaldum* Autisiodorensem Episcopum, quae a *Petro Stevartio* ex codice Weingartensi prodiit in lucem, recens a *Stephano Baluzio* recusa post collectionem Canonum Reginonis. Item epistolae duae ad *Reginbaldum*, Chorepiscopum Moguntinum, *de quibusdam quaestiunculis paenitentiae*: vna ab eodem viro clarissimo edita in appendice actorum veterum ad capitularia Regum Francorum, ordine VIII; altera in tomo VIII Conciliorum editionis Labbeanae. De ceteris opusculis, quae Rabano tribuuntur a *Trithemio*, nihil pronuntiare ausim, sintne Rabani, an non. His omnibus addit *Brovverus* Lotharii Augusti epitaphium a Rabano conditum, quod ipse refert in annalium Treuirensium lib. VIII. Ad haec alii *prophetiam de Regibus Francorum*, quae a nonnullis S. Augustino adscribitur, etiam Rabano tribuunt; in quibus est *Iacobus Alexander Tenneurius* in veritatis vindicatae cap. vltimo. Si huic Prophetiae credimus, quamdiu *Reges Francorum durauerint, qui Romanum Imperium tenere debent, Romana dignitas ex toto non peribit*. Id quo titulo adscribatur Rabano, mihi nondum compertum est. Multo minus id genus oraculi tribuendum sancto Augustino, in cuius tamen operum appendicem refertur tomo IX. *qua aliena.*

48 Denique eidem Rabano eruditus vir *Petrus Franciscus Chifflettius* adscribit librum seu epistolam *contra Iudaeos*, quam ipse Diuione typis edidit anno MDCLVI, vna cum Alcuini confessione. Verum hanc epistolam non esse Rabani, sed Amolonis Lugdunensis Episcopi, diserte probat recentior quidam scriptor in appendice ad Iohannis Dallaei dissertationem de auctore confessionis iam dictae. Huius anonymi argumenta petuntur primo a pertinaci silentio scriptorum omnium, qui Rabani opera recensuerunt. tum ex eo quod istius epistolae scriptor ait, se iam Episcopum fuisse anno *ab aduentu Domini DCCCXLVI*, vno ante Rabani pontificatum. tum ex eo, quod quaedam duriora contra Iudaeos superiori tempore se statuisse refert. quod Rabano, qui nullum contra Iudaeos decretum sanciuit, conuenire nullatenus potest. Praeterea quod epistolae autor non obscure notet, se, cum aduersus Iudaeos epistolam scribit, decessoris sui sequi vestigia, qui itidem aduersus Iudaeos multa scripsisset, multaque egisset. Otgarium vero Rabani decessorem nihil huiusmodi patrasse in dioecesi Moguntina. Et his quidem argumentis eam epistolam Rabano abiudicat appendicis auctor; iisdemque Amoloni Lugdonensi Pontifici, vt proprio parenti, vindicandam esse contendit. Siquidem Amolo anno DCCCXLI in Episcopum ordinatus est, moxque duriora statuta condidit contra Iudaeos, quos effreni licentia in Lugdonensi dioecesi se gessisse ex Agobardo discimus. qui quidem Agobardus, Amolonis decessor, scripta edidit aduersus eosdem Iudaeos, ex quibus auctor epistolae controuersae

multa transfert in sua. Verum (quod omnibus coniecturis præferendum putat) ex *Frodoardo* Remensi Presbytero in historiæ lib. III capite XXI Amolonem aduersus Iudæos epistolam encyclicam scripsisse colligit, vbi Hincmarus scripsisse dicitur *Amolo Lugdunensi, de placito, quod habuerat cum Rege regnique primoribus, & de Iudaorum in hoc regno statu.* At, si quid video nihil in his verbis de encyclica Amolonis epistola. Quamquam valet is locus ad probandum id, quod mox præmissum est, nimirum Amolonem statuta edidisse aduersus Iudæos. Præferendum itaque est vltimum eiusdem auctoris argumentum ex *Iohanne Trithemio* in lib. de scriptoribus ecclesiasticis, vbi *Trithemius* ait, se legisse Hamuli Episcopi Lugdunensis *opus insigne ad Carolum contra Iudaos*, cuius exordium est ab his verbis, *Detestanda Iudaorum* &c. quod ipsum est Chiffletianæ epistolæ principium. Viderat ergo *Trithemius* aliquem vetustum codicem hanc epistolam sub Amolonis nomine præferentem: Viderit alium *Chiffletius* sub nomine Rabani. At quæ superius allata sunt, potiores *Iohanni Trithemio* partes asserunt. Edit. I pag.

quo singula tempore scripta sint.

* 49 Ordo temporis, quo singula Rabani opera condita sunt ab auctore, sic distinguendus videtur. * 46

Anno ætatis suæ XXX absoluit libros duos *de laudibus sancta crucis*, quos rogatu Alcuini præceptoris sui inchoauit: eosque primum sancto Martino Turonensi Episcopo, in cuius monasterio litteris operam dederat, nuncupauit per Alcuinum, in cuius persona carmen nuncupatorium lusit. Eosdem libros postea dedicauit Ludouico Augusto; tum Gregorio Papæ quarto. tametsi non ei, sed Sergio eius successori redditi sunt anno DCCCXLIV per Ascrichum & Ruodpertum Fuldenses monachos; dein Heberardo Italiæ Comiti, qui prædictos libros per Ascrichum & Ruodpertum Roma reuertentes efflagitauerat, vt patet ex Rabani epistola ad eum scripta; ac demum monachis cœnobii Dionysiani in agro Parisiensi. Alcuinum Rabano scribendi hos libros auctorem fuisse apparet ex Alcuini epistola LV, *benedicto sancti Benedicti puero Mauro* (id Rabani alterum nomen) inscripta, in editis mendose *ad Benedictum*, vbi hæc verba: *Libellum, quem me rogante scribi promisisti, rogo vt tua faciat promissio firma, & mea impleasur latitia.* Et in fine: *Valeas feliciter cum pueris tuis.* Qua ex epistola colligebam, Alcuinum præteruectum esse annum Christi DCCCIV. Sed postea in appendice superioris tomi correxi, quod in Elogio Alcuini asserueram. In eius persona Rabanus sancto Martino cecinit horum librorum carmen dedicatorium, in quo ætatem suam exprimit his versibus:

Ast vbi sex lustra implenit, iam scribere tentans,
Ad Christi laudem hunc condidit arte librum.

Conuenit hoc tempus cum anno fere DCCCVI, siquidem Rabano Diaconatus, quem anno Christi DCCCI suscepit, anno ætatis XXV collatus est. Idem opus post aliquot annos Ludouico Augusto nuncupauit, apposita initio Imperatoris effigie. Id præstitum aliquanto tempore post primam huiusce operis editionem colligo ex his Rabani verbis: *Nam libellum, quem in honorem* sanctæ crucis *dudum prosa, metroque composui, nunc tua Serenitati supplex offero.* Eosdem libros postea, rogatu (vt puto) Hilduini Abbatis, cui Commentarios Regum dedicauit, etiam monachis Dionysianis misit, commendauitque hoc carmine, quod in editis non exstat, cui præmittitur hæc inscriptio: *Dilectissimis in Christo Fratribus in cænobio sancti Dionysii martyris constitutis RABANVS vilissimus seruorum Dei, aternam in Domino optat salutem.*

Martyribus sanctis placuit mihi mittere donum,
Tempore quod prisco versibus edideram.
Nam crucis ad laudem Christi prosaque, metroque
Confeci librum mente, manuque simul.
Quem post Augusto HLVDOWICO offerre placebat,
Sedi & Apostolica mittere post libuit.
Quod verba & sensum facundia rite probaret,
Vrbis Romana dogma & Apostolicum.
Et quia cum sociis sanctus Dionysius olim
Inde est huc missus, ipsum opus ei dederam.

Quod,

Edit. I pag.

Quod, fratres sancti, accipiatis posco libenter,
Pro artifice ac vili fundite, quaso, preces.
Vt Deus omnipotens, cunctorum conditor almus,
Delicti veniam det pius ipse suo.
Protegat inlasum, totum & conseruet in aeuum,
Vt cum fine bono hinc scandat ad alta poli.
Christus vos saluet, Christus conseruet vbique
Semper in aeternum, vt opto. valete bene.

Anno DCCCXIX Rabanus iam Presbyter libros *de Institutione Clericorum* obtulit Haistulfo Archiepiscopo Maguntino, anno quo facta est ecclesiæ Fuldensis dedicatio, vt constat ex carmine dictis libris præfixo, quod inter poemata Rabani editum est.

* 41 * Abbas factus anno DCCCXXII *Commentarios in Matthaeum & homilias* quasdam dedicauit eidem Haistulfo, qui obiit anno DCCCXXVI.

Anno circa DCCCXXX *Explanationem in Octateuchum* submisit Freculfo Lexouiensi in Gallia Episcopo, qui eam ab ipso litteris & precibus obtinuit.

Anno DCCCXXXIV scripsit Ludouico Augusto *Consolatoriam epistolam post calamitatem, qua ei accidit ex parte filiorum suorum:* postea *Collectarium ex sententiis diuinorum librorum, de reuerentia filiorum erga patres, & subditorum erga Reges,* quod a V. C. *Stephano Baluzio* nuper editum esse dixi.

Eodem fere tempore *librum Iosue* exposuit *rogatu Friderici Episcopi* Traiectensis ad Rhenum, anno DCCCXXXIV occisi, præmissa sequenti epistola dedicatoria, cuius fragmentum retulit *Henschenius*, acceptum a Petro Francisco Chiffletio, Societatis IESV Presbytero erudito, a quo eam accepit noster *Acherius*, cum ipso commentario in tres libros distincto, qui in editis non exstat. Epistola eiusmodi est:

Domino beatissimo, veraeque caritatis officio plurimum venerando, FRIDVRICO *Episcopo* Rabanus *vilissimus seruorum Dei famulus, in Christo salutem. Studium tuum ac diligentiam in sacrarum scripturarum meditatione, plures, qui sanctitatem tuam nouerunt, laudant, & merito: quia assiduus es in lectione, & frequens in doctrina, prout ratio ordinis tui postulat, quem lucem mundi cum Apostolis Saluator nuncupas; ac de vero lumine inlustratam lucernam super candelabrum posuit, vt luceas omnibus, qui in domo Dei sunt. Vnde plurimi fratrum venerationem suam colunt, atque colendo diligunt: nobisque inde valde amabilis es, quod non tantum praesentes, sed etiam absentes fraterno prouocas amore, ac salubri incitas exhortatione, vt legis Dei commune tecum exerceamus negotium. Nec absurdum est, quod facis, licet nos ad hoc officium impares atque indigni simus, cum ibi quaeris sacrae legis confirmationem, vnde accepisti Christiana religionis exordium. Sanctissimus ergo Antistes & beatissimus Christi martyr Bonifacius gentem Fresonum, cui tua dilectio praeest, non solum verbo, sed etiam sanguinis sui effusione ad fidem Christi conuertit. Vnde rationabiliter agis, quod ab illo ministerii tui patrocinium quaeris, a quo ordinis tui ac sedis primam accepisti functionem. Ideo quoque memoratus martyr per famulum suum dignanter impendit, quod ab illo quaerebas, solatium. Porro, quia lectionis diuinae a nobis petisti solamen, direximus tibi codicem, quem ex sanctorum Patrum dictis in historiam Iesu Naue sensu allegorico prolatis collegeram. In quo opere, in aliquantis locis pro paruitate sensus nostri, vbi necesse fuit, diuina concedente gratia, aliqua inserueram: petens, vt fratrum, qui tecum sunt, vtilitatibus illum accommodes, vt discant ex typo Iesu Historici, mysterium veri* IESV, *Domini videlicet Saluatoris, qui sanguine suo nos redemit, ac de infirmitate, qua peccatis nostris exigentibus grauabamur, saluauit. Ante*

annos ergo aliquot tractatum in Euangelio Matthæi, quem rogante bonæ memoriæ Haistulfo Archiepiscopo confeceram, tibi ad rescribendum accommodaui. Sed quia illum necdum recipere potui, remunerationis vice præsens opus transmisi, vt saltim hoc beneficio ammonitus, remittas fœnus, quod acceperas. Lege diligenter Iesum Naue, qui non solum nomine, verum etiam gestis IESVM CHRISTVM *typice præfigurauit. Transiit Iordanem, hostium regna subuertit, diuisit terram victori populo, & per singulas vrbes, viculos, montes atque confinia, ecclesiæ, cælestisque Ierusalem spiritualia regna descripsit. Sicque cognoscis, ipsius libri textum euangelicæ lectioni concordare, quæ Domini Saluatoris ostendit aduentum, prædicationem, passionem, triumphum atque victoriam, qua mortem vincendo, cælestium, terrestrium, atque infernorum adquisiuit sibi dominationem: qui ascendens in cælum, sedensque ad dextram Patris, iudex est venturus viuorum atque mortuorum, & secundum * Iudæ Apostoli adtestationem non solum homines, sed & Angelos iudicaturus est: qui in epistola sua ita scripsit, dicens: „Commonere vos autem volo, scientes semel omnia, quoniam* IESVS *populum de terra Aegypti saluans, secundo eos, qui non crediderunt, perdidit: Angelos vero, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium diei magni vinculis æternis sub caligine reseruauit.„ De cuius diei certitudine primus Apostolorum Petrus nos in sua epistola instruit, dicens: „Vnum vero hoc non lateat vos, carissimi, quia vnus dies apud Deum, sicut mille anni, & mille anni sicut dies vnus. Non tardat Dominus promissis, sed patienter agit propter vos, nolens aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.„ Adueniet autem dies Domini vt fur; in quo cæli magno impetu transient, elementa vero calore soluentur. Cum hæc igitur dissoluenda sint omnia, quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus expectantes & properantes diei Dei, per quam cæli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent? Nouos vero cælos & nouam terram & promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. Propter quod, carissimi, hæc expectantes, satagite immaculati & inuiolati ei inueniri in pace, & Domini nostri longanimitatem salutem arbitramini.„ Huius ergo sacratissimi aduentus diem, sancte Pater, ante oculos semper habe, tuosque tecum in occursum superni iudicis prapara cum lampadibus bonorum operum lucentibus: quatenus eius gratiam inueniens, eum his, qui a dextris eius stabunt, audire merearis: „Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.„ Quod nos promissum tecum audire, donumque illud simul percipere ipse concedat, qui nos a potestate tenebrarum eruere & in regnum suum conuocare dignatus est,* IESVS CHRISTVS *Dominus noster. Bene valere te cupimus, sancte Pater, nostrique memorem in sacris orationibus fieri. Diuinitas Domini nostri* IESV CHRISTI *vitam tuam conseruet in æuum.*

Edit. I pag. 42

Paulo post, Humberto Wirtziburgensi Episcopo rogante, explanauit *libros Iudicum* & *Ruth*. Tum *libros Regum* petente Hilduino Abbate; quam expositionem Ludouico Augusto Fuldæ obtulit, nec ita longe post Ludouico Regi transmisit commentationes *in libros Paralipomenon*.

Circiter annum DCCCXXXVI Iudithæ Augustæ, postquam *hostes suos non parua ex parte viceras*, dicauit scriptionem suam *in libros Iudith* & *Esther*, cuius præfa-

Edit. I pag. præfatio nec dum typis vulgata, quam beneficio eiusdem doctissimi viri Petri Francisci Chiffletii accepimus, hic reddenda est ex codicibus Benigniano & Fontanensi.

DOMINAE electæ, & merito magnæ pietatis ab omnibus venerandæ atque amandæ, IVDITH *Augustæ,* HRabanus *seruorum Dei seruus, æternam in Christo supplex optat salutem. Cum celsitudo magnitudinis vestræ atque largitio benignitatis, quæ non solum amicis, sed etiam inimicis ab ipsius Domini ore instructa, prodesse didicit, plurimos faciat sibi deuotos; nos etiam quantulacumque pars plebis, a Deo vobis commissa, sub pietate vestra degente, deuotum cogitamus vobis exhibere obsequium. Qui licet non simus censu pretiosarum opum locupletes, tamen studio sacrarum orationum non sumus omnino vacui, quas incessanter quotidie pro vobis, vestroque Domino simul ac sobole offerimus: deprecantes, vt ipsius dono diu hic incolumes & in futura vita semper sitis felices atque gaudentes. De cetero, quia vos comperi laudabili excellere ingenio, & sanctarum mulierum, quas sacra scriptura commemorat, virtutes ac studium in bono opere imitari; non frustra arbitratus sum, quarumdam illarum historiam, allegorico sensu ad sanctæ ecclesiæ mysterium a nobis translatam, vestro nomini dicare atque transmittere; Iudith videlicet, atque Hester: quarum vnam coæquatis nomine, alteram dignitate. Quæ quidem ob insigne meritum virtutis, tam viris*
*41 *quam etiam * feminis sunt imitabiles, eo quod spiritales hostes animi vigore, & corporales consilii maturitate vicerunt. Sic & vestra nunc laudabilis prudentia, quæ iam hostes suos non parua ex parte vicerat; si in bono cœpto perseuerare atque semet ipsam semper meliorare contenderit, cunctos aduersarios suos feliciter superabit. Adhuc ergo in agone consistitis: ac ideo necesse est diuinum implorare auxilium, vt qui suo sanguine mortem vicerat, mortisque auctorem captiuauerat, in certamine istius mundi veram vobis victoriam pariat; sicque veraciter triumphantes, ad æterna beatitudinis gaudia vos peruenire concedat. Accipite ergo Iudith homonymam vestram, castitatis exemplar, & triumphali laude perpetuis eam præconiis declarate: ipsumque super omnia benedicite, qui ei virtutem talem tribuit, vt inuictum omnibus hominibus vinceret, insuperabilem superaret. Hester quoque similiter Reginam, Regina, in omni pietatis & sanctitatis actione imitabilem, vobis ante oculos cordis semper ponite; quatenus illius sanctitatis meritum adæquantes, de terreno regno ad cælestis regni apicem conscendere valeatis: per ipsius scilicet gratiam, qui illas sanctas mulieres triumphare fecerat, & vniuersam ecclesiam suam, quam ipsæ typo præferebant, perpetua victoria triumphantem, cælestis patriæ secum efficiat possessorem IESVS videlicet Deus & Dominus noster, qui vos intus & foris, hic & vbique, nunc & semper custodire dignetur. Optamus vos bene valere, Domina augusta, memorem nostri.*

Postea explanationem *in libros Maccabæorum* Geroldo Archidiacono palatii Ludouici Imperatoris nuncupauit ante annum DCCCXL; tum *expositionem in Sapientiam* & *Ecclesiasticum* Otgario Maguntino Pontifici; & *Epistolam ad Notingum* Veronensem Episcopum ante mortem Ludouici Imperatoris scripsit.

Post annum DCCCXL, mortuo Ludouico Augusto, *libros in Hieremiam* obtulit Lothario Imperatori: quos Hartmotus Decanus Sancti Gallensis scribi curauit, referente Ratperto in cap. IX.

Anno DCCCXLII ineunte *Collectarium in Epistolas Pauli* transmisit Lupo, post Abbati Ferrariensi, qui nuper ex schola Fuldensi in Galliam redierat, ex dictis. quo fere tempore *Commentaria in Ezechielem* Lothario Augusto inscripsit; & Otgario Archiepiscopo librum pœnitentialem, in cuius cap. XV meminit pugnæ Fontaneticæ, quæ inter filios Ludouici Augusti commissa est anno DCCCXLI. Ad idem etiam tempus reuocanda est *Epistola de Chorepiscopis* ad Drogonem Mettensem Episcopum. item epistola ad Regimboldum Chorepiscopum Moguntinum *de quibusdam quæstiunculis pænitentiæ.* Edit. t pag.

Eodem etiam tempore explicauit *librum Danielis Prophetæ*, rogantibus amicis, suamque hac de re lucubrationem postea inscripsit Ludouico Germaniæ Regi: cui item *Expositionem in Cantica, quæ ad matutinas per septimanam leguntur*, nuncupauit.

Anno circa DCCCXLIV, tempore scilicet vacationis a regimine Abbatiali, *libros XXII de vniuerso* condidit in gratiam Hemmonis Episcopi Halberstatensis: quod opus itidem Ludouico Regi petenti submisit cum epistola etiam nunc ei præfixa.

Anno DCCCXLVII scripsit Archiepiscopus *Epistolam ad Heberardum* Comitem contra Gotescalcum, quæ in editione Vghelli data dicitur X. Kal. Maii.

Item eodem anno DCCCXLVII Concilii Mogontiacensis *Canones* Ludouico Regi data epistola obtulit.

Anno sequenti habita synodo contra Gotescalcum scripsit de eo epistolam ad Hincmarum Remensem Episcopum, cui Gotescalcum remisit: & post aliquot annos aliam eidem de eodem typis a Sirmondo vulgatam direxit. Ad hunc etiam annum, quo Ludouicus Rex Mogontiaci placitum habuisse perhibetur in Annalibus Fuldensibus, reuocandam existimo Rabani epistolam ad Regimbaldum Chorepiscopum de pœnitentialibus factis, in noua Conciliorum editione tomo VIII editam, in qua responsi sui moras excusat ex eo, quod ad Ludouici Regis susceptionem fuisset occupatus.

* Denique post annum DCCCLIII scripsit *Epistolam ad Egilum* Abbatem Prumiensem: cuius epistolæ mentionem facit in epistola post ab eo missa ad Heribaldum Episcopum Autissiodorensem. Notitiam temporis, quo vtraque hæc epistola scripta est, debemus diligentiæ eruditissimi viri, *Stephani Baluzii*, qui eam secundis typis vulgauit cum accurata hac de re præfatione: vbi obseruauit, Egilum seu Eigilem, ad quem iam Abbatem Prumiensem prior ex his duabus epistolis scripta est, hanc dignitatem iniisse anno DCCCLIII, vti etiam in eius elogio demonstrabo inferius. Porro in posteriori ad Heribaldum, quæ a Reginone, Iuone & Gratiano in collectionibus Canonum citatur sub nomine epistolæ Rabani, mentio fit epistolæ ad Egilonem Abbatem; ac proinde epistola ad Heribaldum, qui *liber pænitentialis* apud Steuartium inscribitur, aliquanto tempore post aliam ad Eigilem scripta est, ac fortasse postrema operum HRabani, quæ quidem habemus. * 44

Adamus Bremensis in historiæ ecclesiasticæ cap. XXII mentionem facit *Capituli Rabani de fama Ebonis ambigua.* quod capitulum postremum extat in epistola ad Heribaldum. Hæc sunt, quæ de Rabani scriptis obseruare potui. alia aliorum diligentiæ permitto.

Quæ in eis memoratu digna. 50 Superest, vt examinemus hoc loco nonnulla, quæ in Rabani scriptis animaduersione digna nonnullis fortasse videantur. Vnum est, quod in epistola seu libro pœnitentiali ad Heribaldum, Eucharistiam secessui obnoxiam subobscure dicat, negetque in eo sacramento contineri idem Christi corpus, quod natum est de Maria virgine. Quod postremum diserte asseruit in epistola ad Egilonem Abbatem. Verum quodcumque illud vtrumque est, Rabanum ab omni errore hac in re immunem fuisse contendunt viri eruditi, qui de Eucharistia tractauere. Lege huius tomi præfationem.

51 Alius etiam locus est apud Rabanum in libro IV, de vniuerso cap. X, in quem forsan itidem animaduerti possit, vbi ait: *Nullum catechumenum, quamuis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credamus, excepto martyrio, vbi tota baptismi sacramenta complentur.* Eandem sententiam habet Chiffletiana Confessio Alcuini, a quo præceptore haud scio an Rabanus hanc doctrinam acceperat. Huic obstat *Augustinus* lib. Quæstionum in Leuiticum cap. LXXXIV; vbi *inuisibilem sanctificationem quibusdam adfuisse, atque profuisse sine visibilibus Sacra-*

mentis,

Editi pag. *mentis*, probat exemplo Cornelii & aliorum. Et lib. IV de baptismo contra Donatistas, postquam multa hac de re disseruit cap. XXII, sic concludit: *Tunc impletur inuisibiliter* baptismus, *cum mysterium baptismi non contemtus religionis, sed articulus necessitatis excludit.* Consentit *Ambrosius* in concione funebri de obitu Valentiniani iunioris, vbi non dubitanter asserit, ipsum, etsi ante susceptum baptisma decesserit, accepisse gratiam, quam poposcerat, atque desiderauerat. Hinc præclare de eo scribit in hunc modum: *Qui habuit spiritum tuum, quomodo non accepit gratiam tuam? aut si, quia sollemniter non sunt celebrata mysteria, hoc mouet: ergo nec martyres, si catechumeni fuerint, coronentur, non enim coronantur, si non initiantur. Quod si suo abluuntur sanguine; & hunc sua pietas abluit, & voluntas.* Itaque ex Ambrosii & Augustini sententia non solis catechumenis martyrio adfectis ad salutem prodest voluntas suscipiendi baptismi; sed etiam iis, qui huius sacramenti gratiam sincero ac feruenti animo proposcerunt, ac desiderarunt; nec ab eo suscipiendo reuocati sunt ex negligentia, sed ex dispensatione diuina. Idem valide & diserte propugnauit *S. Bernardus* in epistola LXXVII, seu tractatu ad Hugonem de S. Victore, adductis Augustini & Ambrosii testimoniis, aduersus quendam secus sentientem. At oppositum inuenio apud *Augustinum* ipsum, in sermone XX de verbis Apostoli cap. VI, vbi expendens, quare duobus catechumenis, vno probo, altero improbo, *iste adductus est a gubernatione Dei, vt baptizaretur: ille autem, cum bene catechumenus vixerit, subita ruina mortuus est, & ad baptismum non peruenit*; hoc vnum respondet: *Quare merita, non inuenies, nisi pœnam: Quare gratiam, o altitudo diuitiarum!* Hinc apparet, Augustinum sensisse hoc loco, bono illi catechumeno, quod ad baptismi gratiam
41 non peruenit, deputari ad pœnam, nec bonos mores ad salutem profuisse. Quod vnum Rabanus & Alcuinus fortasse docuerint. tametsi cum Ambrosio & Augustino alio in loco admiserint, bonis catechumenis, qui magna ac perfecta caritate baptismi gratiam desiderauerint, non obesse, quod rapti sint ante suscepta mysteria: secus, si remissa, quamuis bonis operibus præditi fuerint. Quamquam omnes vniuersim catechumenos *sine redemtione baptismi defunctos*, sacra oblatione & ecclesiæ suffragiis priuat concilium Bracarense secundum cap. XVII.

52 Denique nonnulli vitio vertunt Rabano, quod Gotescalcum eiusque doctrinam damnauerit. At ex opposito sunt, qui Rabani factum hac in parte probent. Sane ipsum recte sensisse de prædestinatione constat ex eius epistolis superius laudatis: atque etiamsi Gotescalci sententiam itidem rectam fuisse concedamus, non immerito tamen repressus a Rabano est; tum quia prædicationis officium in eius prouincia temere vsurpanit; tum quia nimis quam pertinaciter vocabulo prædestinationis in sequiorem partem abuti credebatur, cum populi offensa, quo in sensu hæc vox rarius a Patribus sumitur. Hæc fusius in huiusce tomi præfatione. Iam satis de RABANO.

Edit. I

DANIELIS PAPEBROCHII
COMMENTARIVS PRAEVIVS
de
B. BARDONE,
Archiepiscopo Moguntinensi,
Ex Actis Sanctorum
Tom. II Iunii.

I

Vita Bardonis *reperta in MS. Cæsareo,*

ICOLAVS *Serarius*, Societatis nostræ Doctor Theologus atque in academia Moguntina Professor, libro V Moguntiacarum rerum, acturus de B. Bardone, LX Episcopo & Archiepiscopo XX sic auspicatur sermonem: *Vellem, quam* MS. codex minor *extare ait, meas in manus venire potuisset* S. Bardonis vita; *nihil esset, quod hic de eo intexere mallem, sed quia id non licuit, cœptam tenebo rationem; colligam, quæ potero. ex auctoribus; eorum, quoad licebit, semper edendo nomina.* Hoc eius votum impleuit nobis *MS. codex bibliotheca Cæsareæ Viennensis*, inter Historicos latinos signatus superne numero XXIII, inferne numero III. Hanc ergo prelo paramus, ex eaque conamur fluctuantem apud Chronologos annum mortis sic statuere, vt inde pariter elucescat, obiisse eum die XI Iunii, licet propter festum S. Barnabæ anniuersarium eius retrotractum videatur ad diem X. pag. 299

Auctore eiusdem sæculi Clerico,

2 Auctor manifeste coæuum sese probat, sed nusquam indicat familiarius se cognouisse *Bardonem*: solum num. 8 dicit; *Qualis tunc esset* (quando scilicet Fuldensis monasterii fuit Decanus) id est, post annum MXV, *adhuc viuentes multi testantur, qui etiam in seruo carnis tantam libertatem spiritus vnquam deuenisse mirantur:* & de eodem, facto Præposito monasterii S. Andreæ, circa annum forte MXXVIII, num. 11 ait: *Quantum se in hoc gradu fecerit spectabilem, mihi opus non est declarare; quod tot testari videntur, quos adhuc eius exemplis illuminati reguntur.* Denique num. 71 referens visionem, de sede, morituro breui Archiepiscopo parata, ait; *Monachus expergefactus somnium hoc nobis cum magna dulcedine narrauit.* Vnde videtur colligi posse, Canonicum aut saltem Clericum Moguntinum fuisse scriptorem, cum ista narrabantur.

ex quo cum Chronicis conaris collato

3 Tria is nobis loca suggerit, in statuenda chronotaxi obseruanda; primum, dum num. 24 dicit, ordinatum *Bardonem* Episcopum *post festiuitatem Apostolorum* (puta prima Dominica Iulii) *pæne quinquagesimo ætatis suæ anno*; secundum, num. 77, vbi asserit, quod *sexta fuit feria, cum sancta illa anima sancto egrederetur de corpore*; tertium, quo ponit num. 79 id accidisse anno *ætatis suæ plus quam septuagesimo, Episcopatus ter septeno:* primus igitur & vltimus annus vitæ referuntur ad annum ordinationis, quasi ad centrum. Hunc vero *Lambertus Schafnaburgensis*, eodem ipso tempore viuens & chronicon pertexens vsque ad MLXXVII, videtur statuere MXXXI sic scribendo: *Arnoldus Abbatiam Herueldensem perdidit, cui Bardo successit: sed is post dimidium annum Ariboni Archiepiscopo Moguntino defuncto successit.* Ast *Marianus Scotus*, eiusdem fere ætatis, hæc ita diuidit MXXXI: *Aribo Archiepiscopus Moguntinus obiit MXXXII. S. Bardo successit annis XX.* Ambo interim in eo consentiunt, quod sanctus obierit an. MLI: & *Marianus* quidem addit, quod IV Idus, id est, X Iunii. Ast neque isto anno neque duorum præcedentium vel sequentium aliquo, feria VI concurrit cum X Iunii. Concurrit autem cum eadem, anno Christi MLIII, dies XI Iunii: quo si mortuus fuerit Bardo, ordinatus iuxta Marianum anno MXXXII, & iuxta vitam, mortuus anno Episcopatus ter septeno, mortuus fuerit ætatis anno LXXI ferme exacto, natus præcedentis sæculi an. LXXXI vel II.

conficitur Sanctum obiisse *anno 1053 XI Iunii.*

4 *Wulfherus*

Edit. I pag. *300

4 *Wulfherus* in vita sui magistri S. Godehardi Hildesiensis Episcopi, XV annis ante *Bardonem* defuncti, num. 32 indicata Aribonis morte & illius successione in Archiepiscopatum, superfluum credidit *pietatis eius vitam & actus plenius scribere, quia*, inquit, *Moguntia pro sanctitatis suæ merito inter Apostolicos sacerdotes magnifice celebratur.* Leo etiam Papa IX, qui natalem Domini, ipso, quo Bardonem obiisse diximus, anno Wormatiæ celebrauerat, * *cum populi multitudinem ad sepulchrum concurrentem vidisset*, num. 69 supra indicato *nunc*, inquit, *Bardo ædificat, si ante neglexerat.* Erant siquidem, qui nimiæ lenitatis viuentem arguerant, in quibus ipse Leo admirabundus & mutata circa hoc sententia, dicebat: *Quis vnquam huius sancti viri patientiam adscriberet misericordiæ, & non potius socordiæ?* Non tamen credibile est, quod vel ipse Leo, vel successorum aliquis Bardonem canonizauit, etsi *Trithemius* in Chronico dicat, *post mortem Sanctorum catalogo insertum.* Si enim plus quam vulgi opinione, in miraculis fundata, habitus fuisset *sanctus*, non omisisset Moguntina ecclesia eius festum quotannis agendum suscipere, cuius tamen rei nullum apparet indicium in Breuiariis, quæ plura habemus ab anno MCCCCXCV & deinceps cusa atque recusa: & ideo, solo titulo *Beati* contentus cum *Serario*, nolui *Sanctum* dicere; quamuis id omnes fastorum monasticorum Collectores fecisse videam.

Sanctitati Bardonis attestantur vita S. Godehardi & Leo Papa XI, qui tamen eum non canonizauit.

5 Quod ad miracula attinet, nihil aliud finiens auctor scribit, quam, *nunc clarescit signis & virtutibus, quæ per illum operantur diuinitus*; sed cum is num. 71 volentes legere sermonem, quem vltimum Bardo coram Rege habuit, remittat ad tertium libellum, in quem ipsum aliosque retulerit; satis datur intelligi, tripartita fuisse acta ab eo scripto; sic, vt primus libellus, vitam; secundus, miracula; tertius, sermones continuerit; duosque intercidisse merito doleamus; & de sermonibus quidem loquens præcitatus *Wolfherus*; *Vnum*, inquit, *perfectionis eius priuilegium dicam, quod ei in nostris confiniis a sanum sapientibus Clericis, honoris gratia oblatum est, scilicet, vt æquiuocato cum Beato Ioanne Episcopo cognomine, propter dulcisonam prædicandi melodiam*, Bardo Chrysostomus *diceretur.* Quæ verba etiam in Chronico nostro Saxonico legimus.

Desideratur lib. 2 de Miraculis, & 3 de Sermonibus, quorum hi ipsi pepererunt agnomen Chrysostomi,

6 Asserit *Sigebertus*, *sanctitatem* Bardonis *per multam miraculorum gratiam patuisse*; sed illustrius multo eorundem testimonium habemus in vita *S. Annonis* Coloniensis Archiepiscopi, defuncti an. MLXXV, danda die IV Decembris, lib. III cap. XII his verbis: *Anno ex more stetit prope tumulum S. Bardonis Archiepiscopi, eius nimirum sanctitate delectatus, qua recentibus interim miraculis commendabatur.... Cernens autem quendam toto corpore miserabiliter contractum adhærere tumba beati Præsulis, isque quis esset non ignorans (fuerat enim a progenitoribus mancipium, super hæc & eleemosynarius illius, cum cineribus ob custodiam assidebat) suo more vsus, contra sepulchrum stans loquebatur: „ Ignotos & prope nullius deuotionis ope celerrima respicis: hunc vero tuis semper inuitentem obsequiis tui iuris famulum, te diligentem, te precibus assiduis inquietantem, tanta hactenus obstinatione contemnere potuisti? si nos tuis meritis adscribere vis, quod in aliorum curationibus hic actum esse fama confirmat, in huius reparatione confracti, nobis cernentibus, declara tua virtutis efficaciam. „ Hæc multis audientibus cum dixisset, nulla intercipiente mora, æger repente in pedes constitit: incolumitatem suam & alio memorabili signo comitante, quod abque fluore sanguinis, absque dolore neruorum integræ sanitati momento redditus sit. Quod factum* Anno, *Dei seruus, mira lætitia suscipiens, magnoque præconio S. Bardonis nomen & meritum extollens, hymnum*, Te Deum laudamus, *alta vocis modulatione inchoauit, tam populo quam Clero pariter eadem voce consonante, signisque solenniter concrepantibus.*

ista cultum vt Beati: ad cuius tumulum S. Anno Coloniensis Archiepiscopus: vidit contractum erigi.

7 Hæc ibi, quanto illustriora, tanto efficaciora ad persuadendum, Bardonis anniuersarium in ecclesia Moguntina satis solenniter agi cœpisse statim a morte, licet fortassis ritu lugubri & cum officio defunctorum, vt aliis pluribus Beatis contigisse notauimus alibi. Id autem quia commode fieri non poterat vero mortis die XI Iunii, propter Apostoli Barnabæ iuris antiqui festum, placuerit Clero vigilia eiusdem funebri obsequio opportunissima: & hinc factum sit, vt *Marianus*, sciens Bardonis memoriam recoli X Iunii, putauerit eum tali die obiisse. Marianum secutus *Trithemius* est, auctorque Florarii MS. illos vero monasticorum fastorum auctores, *Wion*, *Menardus* & *Bucelinus*, *Ferrarius* item in catalogo generali, a quibus nobis

Videtur solitus coli 10 Iunii, impedito 11 per festum S. Barnabæ.

nobis recedendum non putamus: ne cultui apud Moguntinos, quandoque forsitan restaurando, præiudicet festi potioris concurrentia. Edit. pag.

...cum esset Archiepiscopus

8 Atque ista, pro asserenda Bardonis sanctitate & populari olim cultu, sufficiant; ad historiam fortassis rerum in Episcopatu gestarum non item. Auctori enim nostro, nequaquam ea cura fuisse videtur in explicanda enarrandaque virtutum argumenta, tanquam a se potissimum assumpta, intento. Placet igitur ad finem addere, quæ ex diuersis collegit Henschenius. Hic primum ex *Bruschii* catalogo Antistitum Moguntinorum excerpsit, quod *Bardo templum a Frederico Galliarum Regis filio & monacho inchoatum absoluerit, consecrarique curauerit.* Sed merito doceri idem *Henschenius* petiit, quo loco & anno res acta sit; cuius item Galliarum Regis filius iste fuerit, aliis omnibus scriptoribus ignotus. Itaque pluris fecit, quæ de templo eodem habet *Serarius* pag. 734. *Absoluit cœptam a Willigiso maiorem Moguntinam ecclesiam; cumque* S. Stephani *templum* Willigisus *absoluisset, cœpit maior hæc vocari* S. Martini, *eamque, vt ait in Hirsaugiensi Chronico* Trithemius, *anno MXXXVII dedicauit, Conrado Imperatore, Episcopisque multis & Abbatibus præsentibus, IV Iduum Nouembris. Sanctus Bardo*, inquit *Marianus*, *Archiepiscopus, præsente Conrado Imperatore, indictione V. IV Idus Nouembris, consecrauit monasterium S. Martini, sedis Moguntinensis Archiepiscopatus, imo omnium Francorum, in honore S. Martini cum multis Episcopis & venerabilibus viris.* Verba vltima e *MS. Francofurtensi* restituenda, quæ in editis libris desunt. Narrationi huic assentitur *MS. Codex minor*, sed præsentium Episcoporum numerum definit XVII, & de ea, quæ *S. Ioannis* ecclesia dicitur, subdit; *S. Ioannis basilica Collegiata iuxta Metropolitanam Moguntiæ posita, non modicæ deuotionis extat: quam idem Bardo S. Episcopus pro remedio animæ suæ dotauit, veteribus eius rebus, cum dote & congregatione in nouam S. Martini transtulit, & in hac veteri S. Ioannis, de qua priorem congregationem transtulerat, prædiis sua industria acquisitis nouam congregationem restituit.* Hactenus *Serarius* citatus.

absoluit ecclesiam S. Martini,

dotauit basilicam S. Ioannis,

Nuptiæ Agnetam imperatricem.

9 Dictus Conradus Imperator vita functus est, IV Iunii anno MXXXIX, eique successit filius Henricus III, dictus *Niger:* qui cum habuisset vxorem Regis Danorum filiam Guniheldam, ea absque liberis mortua, duxit alteram Agnetam, Guilielmi Pictauiensis filiam, anno MXLIII; quam anno sequente apud Moguntiam ab Archiepiscopo Bardone regalibus sibi nuptiis in Ingelheim copulauit, vti indicant *Marianus, Conradus Vrspergensis*, aliique. Dedimus XIX Aprilis varia acta S. Leonis IX Pontificis Romani, ad eam dignitatem designati Wormatiæ anno MXLVIII, & sequenti anno Romæ electi in Hypapante Domini secunda Februarii, ac die duodecima eiusdem mensis coronati. Hic eodem anno venit in Germaniam, & Moguntiæ concilium celebrauit cum Archiepiscopo Bardone Moguntino, aliisque ad quadraginta Episcopis, vbi hæresis Simoniaca & nefanda sacerdotum coniugia sunt damnata: quæ ibidem in Commentario præuio num. XII latius explicantur, & quatenus Bardonem attingunt, hic sufficit indicasse.

Imago eius apud Serarium

10 Porro apud iam sæpe laudatum *Serarium*, Bardonis quidem, vt aliorum Sanctorum, de quibus agit, imago exhibetur, quasi coram populo prædicantis, sed absque diademate, & sub solo titulo *Beati*; ad quatuor vero angulos idem exprimitur quadrupliciter. Ac *primo* quasi præsidens in synodo diœcesana inter Clericos Monachosque, quod, vti ab illo neglectum non existimo, sic doleo, non posse auctoritate positiua probari; *secundus* angulus coronationem exhibet Imperatricis præfatæ; *tertius* fabricandæ ecclesiæ intentum Episcopum; *quartus* Annonem Coloniensem, præsentem miraculo supra relato, quæ vlteriori probatione non egent. Quoniam autem miraculum istud coram sepulchro patratum fuit, quod ibi exprimitur, votiuis circum anathematis ornatum, placet cum eodem *Serario* annotare, quod in eius minori MS. sic legitur: *Sepelitur in ecclesia Moguntina, in crypta, quæ tum in medio ecclesiæ fuit, nunc autem ibidem per Ioannem Archiepiscopum altare S. Martini constructum est.* Nullos ante hoc præsens sæculum eo nomine Præsules Moguntia habuit, præterquam, sæculo XIV exeunte, duos; quorum primus Luxemburgius, anno MCCCLXXI ex Argentinensi Episcopatu huc translatus, post biennium excessit e viuis; Nassouius alter, ab anno * MCCCXVI ad CCCCXIX sedem tenuit, quod notatum oportuit propter sequentia prædicti MS. verba: *Epitaphii autem illius lapis in latere ipsius altaris cernitur*, ad quæ verba *Serarius*; *Quæsiui illum, sed non inueni.*

sepulcrum in crypta fuisse dicitur:

Cuius sæc. 14 adhuc supererat epitaphium.

*leg. 1397

Edit. I 11 Periit ergo vltimum illud Bardonis apud Moguntinos mnemosynon anno verosimiliter MDLII, quo in vrbem irrumpens *Albertus Brandenburgicus, Lutherano poculo ebrius, etsi vrbis muros & propugnacula non deruit, quæ tamen muris & propugnaculis omnibus erant meliora ac sanctiora, templa* S. Victoris, S. Albani, S. Crucis, *sacrilegis, barbarisque flammis absumpsit*, teste *Serario* pag. 28; nec dubitem, quin ea, quibus flamma pepercit, mulripliciter deformauerit idem Lutheranus furor, sacris omnibus Infestus; vt in his, censeri possit, fuisse altare illud, in cuius latere sæculo XIV solus epitaphii lapis extabat. Quid autem sepulchrum? id iam antea dissipatum, credo ruinis ecclesiæ inuolutum fuisse; etenim vt taceam incendia anni MCXXXI & MCXXXVII, quibus incertum vtrum quid passa metropolitana ecclesia sit; vix dubitem hanc quoque dirutam fuisse, quando ab Imperatore Friderico Barbarossa anno *MCLXIII ob Arnoldi Episcopi funestam cædem euersa, & pano, (vt locutus est veterum quidam) exfundata Moguntia fuit.... Iacuitque in squalore & suis ruderibus ac ruinis annos XXXVI, quoad vsque Imperator Otho IV annuerat, vt restruere destructam liceret anno Domini MCC*, vt refert *Mariani Scoti* appendix. Ita *Serarius* pag. 28 & 35. quæ eo dixerim, vt intelligatur, quibus calamitatibus obscuratus fuerit tumulus B. Bardonis, & qualiscunque illius cultus in solis antiquis scriptis remanserit, ideo in hoc opere solicitius vindicandus. Iisdem etiam calamitatibus tribuatur, quod *Lambertus* atque *Marianus*, istius æui Chronologi, minus recte definierint annum mortis.

Sac. 14 ab eliram.

Sicut antea dirutus fuerat summius, fuit an. 1175.

IOANNIS MABILLON
OBSERVATIONES PRAEVIAE
in vitam
B. BARDONIS,
ab Anonymo *scriptam*,
Ex actis Benedictinor.
Sæc. XI.

1

pag. 1 Itam sancti *Bardonis*, diu multumque a viris eruditis frustra quæsitam, inuenit tandem V. C. Daniel Papebrochius in codice MS. Bibliothecæ Cæsareæ Viennensis, eamque ad diem decimam Iunii Bollandiani retulit, vnde eam descripsimus. Auctoris nomen ignotum est: sicut & eius vitæ genus: at eum ætate Bardoni proximum fuisse ex multis ipsius vitæ locis patet, quæ huc referre nihil iuuat, cum legenti cuique obuia sint. Hoc autem opus tres in libros diuisum fuisse colligit *Papebrochius* ex cap. XXIV, vbi auctor de beati viri Sermonibus ait, *so eos in tertium libellum differro.* Vnde vir eruditus infert, secundum librum fortasse de miraculis, tertium de Sermonibus beati Bardonis aliquando exstitisse, sed qui exciderint, si tamen vnquam exstiterunt. Nam forte ille autor morte, aut aliquo alio impedimento præuentus, eos libros, quos scribere animo conceperat, nunquam edidit. Id vnum scimus, illos scilicet ad nos vsque minime peruenisse. Bardonem vero & miraculis claruisse, & eloquentia præditum ex aliis quoque auctoribus compertum est. Certe eius profundam in euoluendis sacræ scripturæ mysteriis eruditionem satis superque probat sermo ab eo factus, quem vitæ auctor integrum fere retulit. Sed quæ de hoc sancto viro alii passim auctores habent, paucis expendenda sunt.

Vita scriptor.

2 Bardonem *Adalberto* patre, quem vitæ auctor *Adalberonem* appellat, in oppido Veterauiæ, cui nomen est *Oppershofen*, natum fuisse testantur vulgati Germanicæ historiæ scriptores, quibus antiqua eiusdem oppidi traditio fauet. Ibi enim, vt ex literis Reuerendissimi Abbatis sancti Iacobi de Monte specioso didicimus, paternæ

alii laudatores.

domus beati Bardonis, in qua natus dicitur, rudera hodieque commonstrantur. At mirum est, quam in varias sententias abierint illi auctores, circa ea. quæ a beato Bardone ante adeptam Moguntinam sedem gesta sunt. *Trithemius* in veteri Chronici Hirsaugiensis editione scripsit ad annum MXXXI, Bardonem Abbatem fuisse Hersfeldensis monasterii; at ad eundem annum in noua eiusdem Chronici editione apud sanctum Gallum procurata, *certam ea de re sententiam* haberi non posse fatetur, *ob multiplicem scriptorum diuersitatem; quorum alii * asserunt Abbatem fuisse Fuldensem post Richardum, alii Hersfeldensem post Arnolfum, & alii Augiensem post Beronem.* Quamuis, vti prosequitur, *maior pars Fuldensem Abbatem fuisse post Richardum confirmet.* In libro autem *de viris illustribus ordinis sancti Benedicti* eundem *Virdunensem*, seu *Hersfoldensem Abbatem* fuisse scribit. Quo in loco errore scriptoris *Virdunensem* pro *Wirthunensem* irrepsisse censemus. Idem auctor ad annum MLI Chronici laudati, editionis sancti Galli, retractans, quæ ea de re in aliis libris, & paulo superius ad annum MXXXI scripserat, *diligentiori inquisitione certificatus*, concludit: *Constat nunc manifeste*, Bardonem *monachum Fuldensis exstitisse cœnobii, non Abbatem. Nam Richardo in Abbatia successit Sigibertus, post quem Bosingus, postea Bardo, sed non iste, de quo loquimur; deinde Egebertus, postea alius Bardo, ac deinde Siffridus, qui post Luitpoldum Moguntina sedis magnus fuit Archiepiscopus.* Ex quo Trithemii testimonio & aliis passim locis duo colligenda sunt: primo, hunc auctorem in hac secunda Chronici Hirsaugiensis edirione non solum multa retulisse, quæ in priore desiderabantur, verum etiam ea, quæ antea scripserat, accuratius, consultis etiam veteribus instrumenris, retractasse. Secundo, eos, qui Bardonem nostrum Fuldensem Abbatem fuisse crediderunt, ipsum non satis ab alterutro e iunioribus Bardonibus, hic a Trithemio memoratis, distinxisse. Edit. I pag. * a

Abbas fuit Hersfeldensis.

3 Verum hos omnes Trithemii aliorumque auctorum scrupulos omnino eleuat *Anonymus* auctor vitæ, quam huc proferimus. Cui plane suffragatur *Chronographus Saxonicus* in nostro codice MSC. vbi *Bardo vir simplex & rectus, Herueldensis Abbas*, Ariboni Moguntino successisse memoratur anno MXXXI, qui *Deo prouehente in breui ad summa perfectionis culmen feliciter processit.* Ibidem, sicut & in *Chronico Hildeshemensi*, idem vir sanctus *Wirthunensis cœnobii procurator* fuisse dicitur, priusquam monasterio Herueldensi *Imperatricis Gisla suggestione* Arnulfo Abbati exauctorato fuisset subrogatus. Ad annum vero MLI, vbi idem *Chronographus* Bardonis obitum commemorat, eundem *in Fuldensi monasterio sub monachica professione enutritum* fuisse scribit: *Indeque pro vita merito ad Pontificalem dignitatem prouectum* claruisse. Habemus item ex *Lamberto Schafnaburgensi* monacho, qui sæculo XI scripsit, Bardonem ex Herueldensi Abbate Archiepiscopum factum fuisse. Sic quippe habet ad annum MXXXI; *Arnoldus Abbatiam Herfeldensem perdidit, cui Bardo successit. Sed is post dimidium annum Ariboni Archiepiscopo Moguntino defuncto successit; Rudolfus vero Abbatiam Herueldensem suscepit.* His addendi veteres catalogi Abbatum Werthinensium, qui inter ceteros Bardonem nostrum recensent, vt videre est apud *Bucelinum* in Germania sacra.

Fit Archiepiscopus.

4 Vna videtur omnium esse sententia, si Marianum Scotum excipias, qui annum sequentem assignat, Bardonem anno MXXXI thronum Moguntinæ ecclesiæ conscendisse, quem annis viginti, vnum addit vitæ auctor, obtinuit. Hac auctus dignitare vir sanctus nihil prætermisit, vt ea, quæ sui muneris erant, strenue & vtiliter adimpleret. Tanta vero erat eius in diuini verbi prædicatione facundia, vt inde CHRYSOSTOMI nomen ei tributum fuerit. Quod non solum *Chronographus* noster Saxonicus aut *Trithemius* testantur; verum etiam *Wolfherus*, vitæ sancti Godehardi Hildesheimensis Episcopi auctor & discipulus, cuius hæc sunt verba: *Vnum perfectionis eius priuilegium dicam, quod ei in nostris confiniis a sanum sapientibus Clericis honoris gratia oblatum est; scilicet vt aquiuocato cum beato Ioanne Episcopo cognomine, propter dulcisonam prædicandi melodiam, Bardo* Chrysostomus *diceretur.* Vno verbo, vt *Trithemius* ait, *in Pontificali dignitate, ad quam pro vita merito prouectus fuerat, spiritu prophetia, multisque virtutibus & miraculis clarus effulsit.*

Henrico Regi [illegible]

5 Anno MXLIII Henricus III Rex Agnetem, Guillelmi Pictauensis Comitis filiam, duxit vxorem, eamque postea in Reginam vngi voluit, quod apud Ingelheim beati Bardonis ministerio factum fuisse memorant vulgati auctores. qua occasione, vti ex *Chronographo Saxonico* nostro ms. & ex *Trithemii* Chronico fusiori

Edit.I pag. fiori discimus, enituit summa Regis in pauperes propensio, quam Bardoni nostro acceptam referri debere non dubitamus. Cum enim, vt *Trithemius* ad an. MXLIV scribit, ad has nuptias infinita propemodum histrionum & iaculatorum multitudo conuenisset, hos omnes non solum muneribus, sed etiam cibo & potu vacuos Rex abire præcepit; cibaria vero, quæ manducantibus inuitatis superfuerant, non histrionibus & mimis, sed Christi pauperibus, quorum aderat maxima multitudo, iussit distribui. Bardonis opera idem Henricus vsus est non semel in expeditionibus bellicis, vt in Chronico mss. sæpius laudato legitur. Ibi quippe ad annum MXL Bardo noster, cum Eberhardo Marchione, & parua militum manu, Bohemiam, *diuina comitante protectione*, deuastasse dicitur; quam expeditionem victor factus pace coronauit. Aliam item eius expeditionem refert idem auctor ad annum MXLII. Magis huc pertinet, quæ ibidem habentur de muniis eius pastoralibus. Nam tres ab eo Episcopos fuisse consecratos idem auctor testatur: Burchardum scilicet Halberstadensem, die festo sancti Stephani, anno MXXXVII, apud Helingestadium: Thietmarum Hildesheimensem, sancti Godehardi successorem, apud Lauresheim XIII Kal. Septembris, anno sequenti; ac denique Suitgerum Bambergensem Mimigardeuordo, anno MXLI. Addit, censuram eius timuisse Seuerum Pragensem Antistitem, quod, destructis Poloniæ ecclesiis, earum spolia cum sancti Adalberti reliquiis in Bohemiam transtulisset. Hæc ex Chronico Saxonico.

* 3 * 6 Eiusdem in sacris locis amplificandis & dotandis cura merito laudatur. *Ecclesias ornat & dotat.* Maiorem suæ sedis ecclesiam, quam a Willegiso Archiepiscopo inceptam perfici curauerat, solemni pompa anno MXXXVII, aut sequenti, vt vult *Marianus Scotus*, Deo sub sancti *Martini* titulo consecrauit: cui solemnitati testis est *Trithemius* Conradum Imperatorem, Henricum III Regem, cum multis Episcopis, Principibus & Abbatibus interfuisse. Episcopos numero septendecim ad hanc solemnitatem conuenisse, legitur in codice MS. quem *Serarius* laudat. Ex quo item codice discimus, ecclesiam *S. Ioannis*, quæ, ob sedis in nouam ecclesiam translationem, destituta ab omni Clero remanebat, a beato Pontifice dotatam fuisse. Hæc sunt eius verba: S Iohannis *basilica collegiata, iuxta metropolitanam Moguntiæ posita, non modica deuotionis extat, quam idem* Bardo *sanctus Episcopus pro remedio animæ suæ dotauit: veteribus eius rebus cum dote & congregatione in nouam sancti* Martini *translatis, & in hac veteri* S. Iohannis, *de qua priorem congregationem transtulerat, prædiis sua industria acquisitis, nouam congregationem restituit.* Huic item sancto Antistiti tribuenda sunt celebris monasterii *S. Iacobi* in *monte specioso* initia, *Monast. S. Iacobi initia.* cuius fundamenta iecit anno ML in monte iuxta vrbem, qui olim *Mons Drusi*, aut, vt aliis placet, ab antiquo *Martis* fano, *Mons Martius* dicebatur. Vix cœpta erant monasterii ædificia, cum instante sibi morte pius Antistes Bardoni, suo ex fratre nepoti, qui tunc sancti Albani monasterio præerat, mandauit, suum vt moneret in Archiepiscopatu successorem, ne opus a se inceptum prætermitteret. Paruit beati viri monitis Luitpoldus, ipsius ex monacho, vt volunt, Fuldensi, & Præposito Bambergensi in Moguntina sede successor, qui monasterium, multis opimisque prouentibus dotatum, anno MLV, sollemni ritu, in honorem *S. Iacobi Maioris* consecrauit, cui, aduocatis ex sancti Albani, siue, vt autumant nonnulli, ex Herfeldensi monasterio, Benedictinis monachis, Waltherum Abbatem præfecit. Obiit Luitpoldus anno MLX, die VII Decembris, atque in monasterio sancti Iacobi sepultus est: cuius ossa, vt refert *Trithemius* in fusiori Chronico Hirsaugiensi ad annum MLX, post multos annos leuata, & in capsula lignea deposita fuerunt in extrema chori parte supra ianuam in fenestra subtus altare sanctæ Helenæ Imperatricis. Hodie, vt ex iam laudatis Reuerendissimi *Martini* Abbatis litteris discimus, ad dextrum latus maioris altaris iuxta Presbyterum reposita in ligneo sarcophago asseruantur. Porro celeberrimi istius monasterii, quod hactenus sub regula Benedictina perseuerat, Abbatum catalogum exhibet *Gabriel Bucelinus* tomo I Germaniæ sacræ, quem, si lubet, consule; nos vero beati Bardonis gesta prosequimur.

7 Anno MXLIX Bruno ex Tullensi Episcopo factus Romanorum Pontifex, sub Leonis IX nomine, Remis concilium celebrauit, cui & præfuit: inde in Germaniam profectus, alteram apud Moguntiam synodum habuit, cui quadraginta Episcopi cum Henrico Romanorum Imperatore interfuerunt; inter quos *Adamus Bremensis*, *Albertus* Stadensis Abbas, & *Chronographus* noster *Saxonicus* recensent Bardonem Moguntinensem, Eberhardum Treuirensem, Hermannum Coloni-

lonienſem, Adalbertum Hammaburgenſem & Engelhardum Magdeburgenſem Archiepiſcopos; His accenſendus Sigebotho, ſeu, vt alii ſcribunt, Sibicho, Spirenſis Epiſcopus, qui Simoniæ aliorumque criminum accuſatus, ſe ipſum iudicio communionis corporis & ſanguinis Domini expurgauit. In eadem ſynodo Bardo Moguntinus Antiſtes *legatus ſacro ſancta Romana eccleſia declaratus eſt*, vt teſtatur *Trithemius* in fuſiori Chronico Hirſaugienſi, vbi ad annum ML hanc ſynodum cum aliis auctoribus pleriſque reuocauit, quamuis nonnullis magis arrideat Adami Bremenſis & Wiberti vitæ Leonis IX ſcriptoris ſententia, qui eandem ſynodum anno præcedenti celebratam fuiſſe litteris mandarunt. Edit. I pag.

Fit legatus Apoſtolicus.

Futura prædicit.

8 Bardonem prophetiæ dono illuſtratum fuiſſe, iam ex *Trithemio* diximus: ſed id ipſum teſtantur quoque vetuſtiores ſcriptores. Prophetiæ ſpiritu donatum fuiſſe ex *Haſenrietano* diſcimus apud *Gretſerum*, vbi Bardo Gebhardum Eiſtetenſem Epiſcopum Romanæ ſedi aliquando præficiendum prædixiſſe memoratur. Vide *Menolog. Benedict.* die X Iunii, & *Gretſerum* de SS. Eiſtetenſibus. Narrant veteres Hiſtorici, hunc eumdem beatum Pontificem, mortem ſibi imminenrem diuinitus præuidiſſe. Cum enim Imperator cum multis Principibus (addit *Trithemius* Leonem Papam, ſed iam Henrico valedixerat) feſtum Pentecoſtes apud Paterbornam celebraret, ſanctus Bardo, habita inter Miſſarum ſollemnia concione, obitum ſuum inſtare clara voce prædixit, atque veniam & pacem ab omnibus petens, ſeſe orationibus adſtantium commendauit. Beati viri prædictionem veram fuiſſe probauit ipſe rei euentus. Etenim paullo poſt ineunte Iunio menſe e viuis exceſſit. Sepultus eſt in maiori eccleſia, quam ipſe, vt ſupra diximus, in honorem ſancti Martini conſecrauerat.

Annus & dies mortis.

9 Sancti Bardonis obitum anno MLI conſignant ſcriptores omnes ipſi coæui, *Lambertus Schafnaburgenſis*, *Marianus Scotus*, *Hermannus Contractus*, & qui deinceps ſecuti ſunt, auctor *Chronici Saxonici MS. Trithemius*, aliique paſſim, nec diſſentiunt recentiores. *Sigebertus* eum ad annum ML, an errore librarii, reuocat. Ab his tamen omnibus receſſit *Papebrochius* in Iunio Bolandiano, quod illorum ſcriptorum calculus componi nequeat cum vitæ auctore, qui Bardonem vix quinquagenarium Moguntinam ſedem conſcendiſſe ſcribit, ac poſt ter ſeptem regiminis annos ſeptuagenario maiorem, III Idus Iunii, feria ſexta, ad cælos conuolaſſe. Cum autem feria ſexta die XI Iunii anno MLIII contigerit, concludit vir eruditus, Bardonis obitum ad eum diem reuocari debere. At tamen mouet me tot ſcriptorum æqualium, & data opera ea de re, etiam in Germania, ſcribentium auctoritas. Nonnihil etiam difficultatis eſt in aſſignando Bardonis obitus die, quem quidem vndecimo * Iunii die, ſeu III Idus notant vitæ ſcriptor & *Hermannus Contractus*. At Martyrologia quæque diem præcedentem aſſignant: ſed id factum fuiſſe dicit *Papebrochius*, quod dies XI ſancti Barnabæ Apoſtoli ſolemnitate impediretur. Verum eadem quoque fuiſſet ratio, ceteros Sanctos, quos hac ipſa die memorant faſti ſacri, in præcedentem aut ſubſequentem diem reiiciendi. Deinde *Marianus Scotus* in Chronico, vbi nulla ſollemnitatum ratio valere poteſt, Bardonem IV Idus Iunii obiiſſe ſcribit. Non itaque poſſibile eſt illorum auctorum verba ſimul in vnam ſententiam conciliare. Quinam vero ex illis ſcriptoribus ſint ceteris præponendi, definire non auſim. Quare propoſitis, quæ ex vtraque parte occurrunt, ambagibus, rem in medio relinquere viſum eſt; quam forte aliquando viri eruditiores ſoluent. At interea Bardonis obitum anno MLI, vt veteres Chronographi habent, die X Iunii ex faſtis eccleſiaſticis ita in margine conſignabimus, vt Papebrochii ſententiam, qui ex vitæ auctoritate beati viri obitum ad diem XI Iunii anni MLIII reuocauit, reiicere aut impugnare nolimus.

* 4

Miraculis claret.

10 Bardonis ſanctitatem miracula, quæ ad ipſius tumulum frequenter patrata fuerunt, luculenter probant. Huius rei teſtem omni maiorem exceptione habemus Pontificem ſanctiſſimum, Annonem Colonienſem Epiſcopum, qui, vt refert eius vitæ auctor lib. II cap. XI ſic de beati Simeonis, & noſtri Bardonis tumulis ſuos Sigebergenſes monachos allocutus eſt. *Simeon ille nominatiſſimus, quo Treuiris incliso gloriatur patrono; ſed & Bardo ſanctiſſimus, vrbis Moguntina decus, reuera ſanctitatis ſua meritum plurimis indiciis commendantes, omni quidem reuerentia ſunt iure colendi: verum quia magna prædicantur & ſunt, donariis amplis honorari ſatagunt: at mihi* &c. Eundem *Hermannus Contractus* anno MXXXI Ariboni Moguntino ſucceſſiſſe dicit, *vita & habitu monachum venerandum.* Ad annum vero MLI; *Eadem æſtate* Bardo *venerabilis, Moguntina ſedis ex*

mona-

Edit. I pag. *monacho Archiepiscopus, omni pietate & sanctitate mirabilis, III Idus Iunii ab hac vita subtractus, multis post obitum claret miraculis*; quæ contractius habentur in editione Pistoriana; & *Sigebertus* de eodem habet: *Cuius sanctitas per multam miraculorum gratiam patuit.*

11 Sed ex iam laudata beati Annonis vita lubet hic describere miraculum insigne, quod eiusdem sancti Pontificis interuentu ad beati Bardonis tumulum patratum fuit. Sic autem refertur cap. XII. *Apud Moguntiam, Germaniæ nobilissimam & populosam ciuitatem, magnam cuiusdam nominatæ festiuitatis celebritatem regni Principibus & ecclesiarum Præsulibus iussio regalis effecerat, qui diuersis ex prouinciis illic adunatis curtæ præsidebant &c.*

12 Martyrologia quæque tum monastica, tum Germanica beati Bardonis memoriam celebrant die decima Iunii; consentit *Ferrarius* in catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non habentur, vbi obseruat, hunc beatum virum nullo officio publico in ecclesia Moguntina coli. Quod quidem mirum videtur, cum eius sanctitatem non solum scriptores veteres & recentiores, sed ipsa etiam opera & miracula attestentur. Quin & *Marianus Scotus*, *Trithemius* in vulgato Hirsaugiensi Chronico ad annum MXXXI, & alii auctores *sanctum Bardonem* absolute nuncupant. Immo *Trithemius* eundem non solum *sancti* nomine donat, sed etiam hæc de illo subiungit: *qui fuit vir doctus & sanctissima conuersationis, atque post mortem Sanctorum catalogo insertus est.* * Bardonem tamen in oppido Opershouen antiquitus cultu publico honoratum fuisse didicimus ex epistola iam laudata Reuerendissimi Abbatis sancti Iacobi, vbi sic habet: *Illud*, inquit, *quod subiungo, ex relatione habeo Illustrissimi Domini Adolphi Godefridi Volusii, ex sacra Theologiæ Doctore & Ecclesiaste metropolitano gloriosissimo, Episcopi Domitianopolitani & Suffraganei Moguntini, qui ante annos octo fatis cessit, sua memoria ecclesiam in Opershouen Weteraniæ, vbi de facto adhuc monstrantur rudera paternæ domus, in qua sanctus Bardo natus, igne exustam, salua solum imagine sancti Bardonis, qua super ligneam tabulam ad viuum effigiata: cuius imaginis possessionem benefatus Episcopus nactus, se eandem monasterio nostro legare resoluit: sed a nescio quo, summo amborum dolore clanculum sublata, spem tanti thesauri irritam reddit.*

Cultus memoria. * §

13 Sed etsi verum esset, Ferrarii tempore, quod quidem non credimus, Bardonis officium nullum in ecclesia Moguntina fuisse celebratum, fatendum est, paullo post fuisse in ea institutam beati Antistitis festiuitatem. Nam ex *Adolpho Ouerhamo*, qui & ipse monachus fuit Werthinensis cœnobii, discimus in breuiario Sanctorum Mogontinensium die vndecima Iunii festum sancti Bardonis sub ritu duplici præceptum inueniri, quamuis in officii lectione quinta dicatur IV Idus eiusdem mensis obiisse. De eodem agunt fasti Werthinenses, vt ipse ait Ouerhamus, tum vetusti, tum recentes, in quibus Bardonis nomen tertio Idus Iunii consignatur. Quam vero celebris eius fuerit memoria etiam paullo post ipsius mortem, ex *Wolfhero* vitæ sancti Godehardi auctore, eiusque discipulo discimus, qui de Bardone nostro agens superfluum esse censuit, *pietatis eius vitam & actus plenius scribere: Quia*, inquit, *Moguntia pro sanctitatis sua merito, inter Apostolicos sacerdotes magnifice celebratur.* Sane Leo IX sanctissimus Pontifex, cui probe Bardo notus erat, hunc viuæ vocis oraculo canonizauit. Cum enim mortis eius nuncium accepisset, *nunc* inquit, *Bardo adificat, si ante neglexerat.* Tum de eius patientia subiunxit: *Quis vmquam huius sancti Viri patientiam adscriberet misericordia, & non potius socordia?* Cultus.

14 Eius porro sepulcrum, quod ob miraculorum frequentiam adeo celebre fuerat, temporis processu ita obscuratum est, vt nullum penitus eius indicium supersit. Habuit *Serarius* codicem MS. in quo vir beatus dicitur sepultus *in ecclesia Moguntina in crypta, qua tum in medio ecclesia fuit: nunc autem ibidem per Iohannem Archiepiscopum altare sancti Martini constructum est; epitaphii autem illius lapis in latere ipsius altaris cernitur.* Fatetur idem *Serarius*, se illum lapidem quæsiuisse quidem, sed a se minime fuisse inuentum. At illud epitaphium quodcumque tandem fuerit, vetustum non fuisse ex eo constat, quod nullus Iohannes Moguntinus Antistes extiterit ante sæculum XIV. Primus enim huius nominis fuit Iohannes Luxenburgicus, ex Argentinensi ecclesia ad Mogontinam translatus an. MCCCLXXI; alter e Nassouiorum gente eodem sæculo labente sedem iniit, sequentis initio mortuus. Vnde conicit *Papebrochius*, epitaphium, a *Serario* laudatum, dissipatum fuisse anno MDLII, quo Albertus Brandenburgius, Lutherana hæresi infectus, Moguntiæ præcipua templa flammis violauit ac pæne consumsit. Sepulcrum.

NARRATIO
DE CAEDE
ARNOLDI,
ARCHIEPISCOPI
MOGVNTINENSIS,
E MS. VERNACVLO
IN SERMONEM LATINVM CONVERSA.

LECTORI

GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS

S. D.

DE nece ARNOLDI Archiepiſcopi peculiarem olim extitiſſe narrationem, plures teſtantur. *Monachus* ſane *Kirſchgartenſis* in chron. Vormatienſi ad an. MCLXIII p. 102 diſerte: *Veruntamen hoc fuit propter horrendam mortem, quam ſancto* Arnoldo *Epiſcopo ſuo, ſibi dilectiſſimo, intulerunt: prout in* hiſtoria ipſius Arnoldi, *Epiſcopi Moguntinenſis, habetur*, quam habeo. Idem dicit *Serarius* libro V rerum Mogunt. p. 821; *Extitit libellus quidam* de huius Arnoldi paſſione *inſcriptus, e quo* MS. minor *multa. Eorum hoc eſt initium:* Arnoldus pago Moguntino &c. Repetit id *Helvvichius* in annotat. ad *Conradi* vel potius *Chriſtiani* chronicon *, ſimulque addit, Moguntiæ in bibliotheca ad *D. Iacobi* eam haberi; *Totius*, ita inquit, *huius tragœdiæ initium ac finem fuſiſſime recenſet* MS. quidam vulgaris, *qui in bibliotheca* S. Iacobi *Mogunt. aſſeruatur, cuius tamen auctoris nomen non notatur.*

* *Sect. II § II n. XI notat.* †, & *§ I n. I* ††.

Vtrum ſuperſit libellus iſte, nec ne, dicere non habeo. Saltim ſtudioſe quæſitum nusquam inuenire licuit. Interim vix dubium eſt, quin auctor *MS. minoris*, de quo *Serarius* l. d. deſcriptum ſi non totum, maximam tamen partem ſuis inſeruerit. Nec aberrauero, ſi dixerim, idem feciſſe chronographum, qui *FF. Eremitis* conuentus Moguntini manu deſcriptus eſt.

Cum igitur libellum ipſum nusquam indagare potuerim, quæ MS. hic *Auguſtinianorum* ex eo ſuas in areolas deriuauit, excerpere, & e vernacula in ſermonem latinum transferre conſultum putaui.

Auctorem alioquin libelli, quisquis etiam is eſt, a temporibus iſtis longius abfuiſſe, eſt, cur ſtatuam. Partibus vero Arnoldi quam maxime addictum fuiſſe, cuiuis facile patet. Vnde vix dubitandum, quin nonnunquam plus dederit affectui, quam veritatis ſtudio. Saltim hic, illic habere, quæ ſecum pugnent; alia vero ſicco præteriſſe pede, ſi chronicon *Conradi* vel potius *Chriſtiani* contuleris, forte haud diffiteberis.

Retinui tamen, quæ dicit, nec quid addidi vel immutaui. Solummodo interdum ſenſum magis, quam verba non adeo bene cohærentia expreſſi.

De cetero, cum *VVitlichius* ſe de immani hac cæde ac calamitoſa monaſterii deſtructione fuſius aliquando acturum receperit in chronico *D. Iacobi* ſect. I n. VII (* VIII) quin manum etiam operi admouerit, (v. *Helvvichius* l. d.) optandum, ſi ſuperſunt, quæ congeſſit, & inter alias eiusdem reliquias litterarias reperiuntur, vt in lucem producantur publicam. Interim tu his fruere, valeque!

§ I

Arnoldus nobili natus genere,

suffectus est Henrico.

RNOLDVS veteri *Selenhouiorum* stirpe, quæ Moguntiæ, vel, vt alii volunt, in Rhingauia *, olim floruit, oriundus, suffragiis vnanimibus a clero principe Archiepiscopus electus fuit. Nec immerito. Is namque, si quis ista ætate alius, sapientia, ingeniique excellebat dexteritate. Incusatur quidem vulgo, ac si fraude viam sibi ad sedem ineundam munierit, ac decessorem suum falsorum insimularit criminum, eoque ipso, vt gubernaculis ille depelleretur, effecerit. Sed perperam, nec sine iniuria. Ab ineunte enim ætate veritatis fuit studiosus, fide magna, recti amans, scelerisque purus. Et quamuis nemo facile negauerit, Henrico insignite vim factam atque iniuriam, tantum tamen abest, vt Arnoldus auctor actorque rerum illarum fuerit, vt potius dicendum sit, eum, Romæ præsertim, studiose pro illo, honestissimaque semper ratione locutum esse.

* *At vide hic, quæ* Helvvichius *monet annotat. ad chronicon* Conradi, *vel potius* Christiani, *sect.* II § I **.

qua de caussa?

§ II Vt autem Henrici in locum sufficeretur, non minima fuit caussa, quod ingenii acumine, consilio, probataque morum virtute quam maxima apud Fridericum Imperatorem gratia polleret atque auctoritate: adhæc omnibus naturæ bonis, donisque esset exornatus, statura procerus, forma conspicuus, facilis, benignus, vultu ac sermone in omnes placato, ita vt omnium sibi conciliaret amorem.

Ante fuit D. Petri Præpositus & Decanus Aquensis,

§ III Sacris ordinibus cum esset initiatus, beneficio Henrici primum Moguntiæ ad *D. Petri* Præpositi consecutus fuit dignitatem; dein Aquisgrani ad *B. M. V.* quæ magni nominis & Imperialis est Collegiata, Decani capessiuit honores. His vero muniis cum fungeretur, dici vix potest, quantam vitæ probitate, suaque erga pauperes beneficentia famam collegerit, celebritatemque.

Cancellarius item Friderici I.

§ IV Venit certe in ipsius Imperatoris notitiam: a quo mox adsciscebatur, vt illam æqui, bonique officinam, quam *Cancellariam* vocamus, ceu supremus quidam legum, rescriptorumque moderator, regeret, ac in potestate haberet.

Magnam beneficentia sua consecutus laudem est.

§ V Quo maior autem honore tum erat ac dignitate, hoc magis animo se demittebat, virtuti studens ac beneficentiæ. Quo factum, vt amplioribus multo, quam ante, laudibus celebraretur. Stipendium sane, quod accipiebat, annuum inopum in vsus conuertebat, & cum totam Germaniam tum maxima premeret annonæ caritas, trecentos quotidie nutriebat pauperes, vnicuique dimensum propria ministrans ac præbens manu; vt taceam, tam benigne viduas illum, orphanos, ac ecclesiastici ordinis homines fouisse, vt pater eorum meruerit appellari.

Electus obtinet Regalia.

§ VI Ad titulos Moguntinos cum adsumtus esset, a Cæsare statim Imperii beneficia, iusque obtinuit regalium: Principibus vero, qui electum, sedique impositum perceperant, hanc attulit spem, futurum, vt resarciret, quæ vel decessorum quorundam socordia, vel temporum morumque malignitate pessum iuissent.

Virtuti, vt ante, studet,

§ VII Ipse interim a pristinæ virtutis haud desciscebat tramite. Solitis certe ad Deum precibus, vt antea, omni vacabat contentione, quantacunque etiam essent, quibus obruebatur, negotia. Præterea non statis modo ieiuniis corpus affligebat, sed exteriore etiam austeritate. Tempore enim anniuersarii Christianorum ieiunii strato semper vtebatur vimineo, totasque noctes orationibus ac vigiliis transmittebat. Et cum ita sobrius esset in victu, cultuque, hunc temperantiæ suæ ferebat fructum, vt quam rarissime minus belle haberet. Similiter ædium sacrarum singularem habebat curam, laceras instaurando, nouas statuendo, haud paucas exornando. Vri vero neminem reperias, cuius virtutes nullo vnquam vitiorum lædantur confinio, ita in eo quoque nævi instar fuit, quod pronior erat ad iram. Atenim haud nescius, huic se infirmitati esse obnoxium, horridis macerandæ carnis instrumentis a se ipso, sicubi incautius efferbuerat, pœnam eamque satis grauem & ad sanguinem vsque exigebat.

In iram tamen fuit pronior.

Instituta inquisitione,

§ VIII Improbos, flagitiisque contaminatos omnibus coercebat modis, & cum decessorum quorundam negligentia haud parum mundanæ contagionis, abusuum, ac corruptelarum in mores cleri irrepsisset, id sane pensi habebat, vt in emen-

emendationem illorum incumberet. Nec cunctatus, Epiſcoporum, Abbatum ac Præpoſitorum, ſedi Moguntinæ ſubiectorum, ſynodum coegit, illorum vt ope conſilioque ad rem tam arduam perficiendam vteretur. Quos dignitates, muniaque eccleſiaſtica oblato pretio adiiſſe comperit (quorum non paruus erat numerus, maioris etiam ordinis clericorum) tum officiis, tum beneficiis priuabat ac exuebat: contra probos, doctos, frugi, vitæque inculpatæ præficiebat eccleſiis. Præter hæc vero haud pauca ad religionis integritatem ac diſciplinæ eccleſiaſticæ vigorem tum ſtatuebat ac ordinabat.

ſimoniacos eiicit.

§ IX Nec contentus, rebus ſacris hunc impoſuiſſe ſtatum, ciuilibus etiam manum admouebat, huc animi conuertens ſtudium, vt arces vetuſtate laborantes reficeret, incendio afflictas vel belli vexatas caſibus ad priſtinum decorem reuocaret, ceteras vero repellendæ iniuriæ muris ac turribus firmius obſepiret.

tum arces reficit ruinoſas,

§ X Quamuis autem tam ſollerter omnes boni Principis ac Archiepiſcopi partes complecteretur, multis tamen impetebatur inſectationibus; quin tam in viſus nonnullis erat ac exoſus, vt de eo impugnando, interimendoque perfida atque iniquiſſima agitarent conſilia. Hoc ſine non ſolum coniurationem inter ſe facere haud verebantur, verum etiam Principum quorundam opem ſibi parabant ac auxilium. In his *Hermanni*, Comitis Palatini ad Rhenum, quem hoc facilius ſuas ad partes pertraxere, quo ægrius is ferebat, ab Arnoldo ſeſe factorum interdicto notatum: quamuis id multis commeritus erat modis. Epiſcopo enim Vormatienſi a longo tempore multum intulerat damni, & bonorum, quibus oculum adiecerat, partem haud exiguam per vim eripuerat ac metum. Inſuper illi Comitum aliquot potentia, opumque modo non vulgari clarorum operam, præſidiumque ſibi comparauere: quorum freti viribus negligere, quæ Arnoldus dabat, mandata, eccleſiaſticæ deteſtationis pœnas ſpernere, bona cleri inuadere, profanos in vſus ea conuertere, multaque contumaciter prorſus agere religioni haud habebant; nullo alio conſilio ac fine, quam vt hoc facilius ipſius opprimendi nanciſcerentur occaſionem, ſi quidem conatus iſtos Arnoldus vellet reprimere. Sigillatim hoc ei maledice paſſim, contumelioſeque inferebant probrum, ipſi maxime imputandum, quod Henricus, tantæ probitatis Antiſtes, ab celſiſſimi muneris gradu deiectus ante diem obierit. Ambitione enim, ſuperbia, cæcaque hominum libidine ductum falſorum innocentem accuſaſſe, reumque egiſſe criminum.

Moguntinenſium euadit in odium.

accuſatur, ac ſi Henricum iniquo accuſaverit;

§ XI Vti vero haud lateat, iurene an iniuria id culpæ ei detur, iuuabit adducere, quæ ſæpe numero erga ſuos, aliosque aperte atque ingenue vſurpauit verba: „ Quod alii hanc mihi dignitatem gratulantur ac fortunam, equidem haud magnopere curo. quod vero vos etiam id facitis, non poſſum quin conquerar. Admoueri me paſſus ſum gubernaculis nauis ruinoſæ, claudæ, mutilatæ, in mari violento, vaſto, iactabundo tam variis procellarum turbinibus quaſſatæ, vt iuſtiſſimus ſit metus, proxime confractam demerſum iri. Populus, cui præſum, peruicacis ad omnia eſt animi, refractarius, ac omnis impatiens obſequii, nec alio, niſi duriſſimo labore, domituque frangi, in viam reduci, atque ad frugem corrigi poteſt. Tum vero nemo fere eſt, cui tuto fidere poſſim. Vel ipſi, quos conuictibus adhibeo, capiti meo impias ſtruunt inſidias. Quod vero aduerſarii mei dicunt, & quaſi venenatum aliquod iaciunt telum, ac ſi mea poriſſimum opera factum ſit, vt Henricus dignitate eiiceretur, iniuriam mihi faciunt, quod Deus, qui intimos animorum receſſus ſcruratur, certiſſime, optimeque nouit. Equidem cum ab inimicis perfidis Romæ, quorundam delatus criminum, conflictaretur iudicio, rogabat me, vt ſibi in re quapiam meum dicarem ſtudium; quod cum præſtare non poteram, ni contra verum niti voluiſſem, renui. Id tamen operam dedi, vt mitterentur, qui cauſſam vtrinque cognoſcerent. Vt deinceps res ſe dederint, ſilentio prætermittam. Deo enim eas commendare, tutiſſimum. Cumque adeo omnis omnino culpæ expers ſim, neſcio qui factum, vt ille cauſſam poſtea in me coniecerit. „

quod tamen ipſe negat ac confutat.

§ XII Reſpondit Moguntinenſium votis ſucceſſus. Hermannus enim, Rheni Palatinus, multis in ſocietatem belli pertractis, anno MCLV Archiepiſcopatum armis inuadebat, populationibus, incendiis, omnique maleficiorum genere omnia permiſcens. Arnoldus contra, vim vi repulſurus, & ſuos ad arma vocabat, auxiliisque Comitum quorundam ac Nobilium inſtructus, in hoſtem ibat.

Cum Hermanno Palatino implicatur bello,

Quot alter alteri damna intulerit, facile cogitare est. nec enim a cædibus vtrinque iniuriisque cessatum, donec rumor erat, aduentare Cæsarem. Tum enim arma posuere.

Wormatiæ vocatur in iudicium.

§ XIII Fridericus autem, cum in Germaniam reuersus esset, vtrique diem, quem sub finem anni in conuentu Wormatiensi obirent, dixit. Caussam enim iudicabat quantocius discutiendam. Quam cum ibi cognouisset, sententiam tulit, eamque satis grauem. Voluit enim primum, vt Hermannus & socii Arnoldo supplices fierent, ac pœnis ecclesiasticæ detestationis se eximi rogarent. Dein, cum vetus consuetudo pro lege apud Francos ac Sueuos inoleuisset, si quis, Rege trans alpes profecto, pacem publicam fregisset ac violasset, vt turbarum suarum pœnas daret, ad omnium terrorem, posteritatisque memoriam cum insignes, tum ignominiosas, Comes quidem, canem, Ministerialis, sellam gestando; Palatinum ipse, quamuis magna dignatione, potentiaque Principem, decemque, quos sibi sociarat, Comites easdem reddere iussit; scilicet, vt quisque gelido isto hiemis tempore, nudus pedes, & supra indusium thoracatus canem humeris de loco iudicii ad Comitatum proximum portaret. Easdem Wilhelmum, Comitem Glizbergensem, & Henricum, Comitem Loheimensem, qui cum Arnoldo fecerant, etiam subire coegit, ne qua pars impunita maneret.

De Moguntinis meliora sperare incipit.

§ XIV Cum Cæsar ita motibus his ac turbis modum statuisset, in spem venit Arnoldus, non vicinos modo, sed Moguntinenses etiam, suo subditos imperio, in posterum nil facile moturos. Quo fine vel illos ipsos, qui omnis fons fuerant simultatis, omni prosequebatur beneuolentia, haud secus, ac si nunquam eos hostes expertus esset ac aduersarios.

Mengoto ignoscit.

§ XV Testimonio sit insignis beneuolentia, gratiaque, quam aulicorum cuidam, cui *Mengoto* nomen, exhibuit. Is nuper aduersariorum facile princeps erat, haud veritus, de vita Heri nefarie tunc cogitare, ac non plane nil moliri. Nihilo tamen secius, inducta iniuriarum obliuione, ad aulæ rursus eum adsciuit ministeria, & quoad vita homini supererat, in præcipuis habuit consiliariis. Aegrotanti post, animamque trahenti sub mediam noctem, seposita aliquantisper, qua eminebat, dignitate, adfuit, solatiaque alloquio atque cura admonuit, luculentis inter hæc documentis ostendens, fatis pressi misericordia se reapse frangi. Quin, optime se homini voluisse, quum mortuo celebrarentur exsequiæ, iustaque peragerentur funeris, haud obscure testatum fecit. Sacris enim officiis præsens interesse haud dedignabatur. Filio dein, quem ille reliquit, cognomini in aulam recepto ad consequendos honoris equestris titulos adiumento fuit; nec id fecisse contentus, auunculo illius, Burchardo, dignitatem Præpositi ad D. Petri ædem extra mœnia, quam ipse olim tenuerat, adstruxit. Vt taceam, quam singulari erga quosuis alios fuerit animo.

cultum diuinum restituit, cœnobia instaurat.

§ XVI Quod superest, cultum diuinum, qui nnpero bello negligentius aliquanto peragi cœperat, instaurabat; cœnobia, quæ inchoarat, perficiebat; alia de nouo statuebat, rebusque ad victum cultumque necessariis large ditabat. In his parthenonem B. M. V. honori dicatum in sacra valle, vulgo *Dalheim*, quo loci vrbs Moguntia primum stetit: tum vero *Brumbacense* cœnobinm, similiter D. Virgini sacratum; in quo quidem sepulturæ sibi elegit locum, quamuis fato funesto occupatus haud inuenerit.

ecclesiæ suæ honorem tuetur.

§ XVII Per eosdem alioqui dies contigit, vt Hillinus Archiepiscopus Treuirensis, legati Apostolici titulum nactus ac dignitatem, muneris huius obtentu enixe studeret, vt Moguntinensem etiam sedem suum sub imperium cogeret. adferebat enim, id tam late patere, vt ad omnes Germanicæ nationis ecclesias sese porrigat. Quod cum Arnoldus non posset non ægre ferre, ne suæ metropolis auctoritatem, aduersus vetera priuilegia eidem indulta, pateretur imminui, Hillino non solum contradixit, verum etiam Romam iuit, Pontifici suæ ius ecclesiæ commendaturus. Quam multa in itinere hoc, eaque grauia admodum pericula sustinuerit, cum turbæ bellicæ, caussæque aliæ impedimento essent, quo minus recta via proficisci posset, longum esset enumerare. Id vero haud prætereundum, quod Romæ ex voto, animique sui sententia rem omnem confecerit apud Adrianum Pontificem. Factum id anno MCLVI.

Itinere Romam instituto.

Wormatiæ comitiis interest.

§ XVIII Enimuero vix reuerterat, cum Cæsar Principibus indiceret conuentum publicum. Habitus is fuit anno sequenti LVII Wormatiæ, vtriusque ordinis

nis Proceribus, Friderico ſuum teſtaturis obſequium, magno numero affluentibus. Rogabat autem Cæſar eos auxilium. Quippe conſtituerat ſecum, in Italiam ducere, ciuitatemque Mediolanenſem, quæ a multo iam tempore, elatis ad ſuperbiam animis, contumaciter omnia agebat, nec raro alienas ab Imperii Germanici rebus voluntates oſtenderat, ad obſequium reducere iuxta atque coercere.

§ XIX Quod cum ei Principes tantum non omnes pronis addixiſſent animis, ſingulari ille ſtudio Arnoldum ſibi expoſcebat comitem. Quam enim viri antea expertus erat in rebus agendis dexteritatem, ac in conſiliis reperiendis, dandisque προνοητὶν, hanc ſibi maximo nunc vſui futuram, atque adeo neceſſariam eſſe haud inaniter opinabatur. Nec deſiſtebat rogare, obteſtari, inſtare, quamuis Arnoldus tum annis in ſenectutem vergentibus, tum cauſſis aliis in medium allatis, omni ſe excuſaret contentione. Hae igitur re factum, vt manus tandem daret, & Cæſari ſe præſto futurum polliceretur. Verebatur enim Friderici indignationem, ſi in negando perſiſteret. *a Cæſare comes expeditionis Italicæ expetitur.*

§ XX Itineri vero cum ſe præpararet, reputabat ſecum, haud exiguis ſibi opus eſſe ſumtibus. quum vero anno præterito in iter Romanum iam multum impenſæ factum ſit, Archiepiſcopatum ære alieno oneratum iri, ſi quidem denuo ſibi ſoli ferendum veniat, quicquid in expeditionem faciendum impendiorum. graue id futurum ſucceſſori, ſi ſe inter hæc mori contingeret. Cenſebat igitur, æquum omnino eſſe, vt & Moguntinenſes & ceteri ſedis imperio ſubiecti conferant. non priuatam, ſed Imperii Germanici cauſſam agi. quam illos hoc magis ſubleuare par ſit, quo minus eis vsque huc tributi quid fuerit imperatum. *Moguntinenſes collationem poſcit.*

§ XXI Inde rem ciuibus primum Moguntinis proponi iuſſit, ſed molliſſime; addita ſimul pollicitatione, ſi annuerint, ſe meliorem in eos animum nullo non tempore præſtiturum. Enimuero fruſtra plane fuit. quippe ſine vlla reuerentiæ, quam debebant, ſignificatione, ferociter illi ſtatim, ac proterue prorſus, obſtinatiſſimeque, ſe quid collaturos, negabant. Negabant autem potiſſimum incenſi atque impulſi ab ſenatorii ordinis ciue quodam, nomine Arnoldo, qui ſuperioribus iam temporibus haud ſemel grauium diſſidiorum ac incendiorum fax fuerat, auctorque. *ſed fruſtra.*

§ XXII Quare Arnoldus (id genus turbulentis, temerariisque ſermonibus magis offenſus, quam repulſa) tranquillitatis acquieuit amore; neque enim iis id temporis ad contentiones ac res nouas moliendas quidquam cauſſæ præbere volebat; ac priuato impendio copias adornare, ceteraque bello neceſſaria parare inſtituit, vt fidem, quam Cæſari Vormatiæ dederat, præſtaret. Profectus itaque cum centum quinquaginta delectis equitibus, Alpes ſuperauit atque Mediolanum peruenit. Miſera erat agri circumiecti facies. domicilia late incendio deleta, nonnulla cœnobia ſolo æquata, templa exſpoliata, a calamitate, vaſtitate nil fere intactum, inuiolatumque relictum. Qua re ad tantam ipſe miſericordiam & animi ægritudinem adducebatur, vt a ſuſpiriis ſibi haud temperaret, quin, ſæpiſſime effunderetur in lacrimas. Quo facto, vt exemplorum eſt plerunque non leuis vis, etiam qui cum eo erant nobiles non mediocri miſerationis ſenſu percellebantur; quanquam viri erant, quorum animi robur ac præſentia maximis omnium laudibus ferebatur. *Itineri ſe dat, ac in Italiam contendit.*

§ XXIII Sed enim haud ita multum præteriit temporis, cum certior fieret, *Burchardum*, Collegio ad D. Petri Præpoſitum, cuius tam beneuole ſtuduerat honori, cuius etiam fidei tantum tribuerat, vt omnium fere rerum arbitrium, curamque abſens ipſi permitteret, Moguntiæ nouas turbas dare; ex clero iam nobiliſſimum ac potentiſſimum quemque ſuam ad amicitiam adiunxiſſe; plebem in partes traxiſſe; factioni præſidium vndique conquirere; idque eo facere conſilio, vt ad titulos Moguntinenſes gradum ſibi ipſe ſtruat. *Moguntinis interim res nouas molientibus,*

§ XXIV Nuntio tam grauis mali accepto, cum in celeritate omne ſæpius momentum ſit, rem ſtatim ad Cæſarem defert, rogatque, permitteret, vt domum reuertatur; ne ſe abſente res Moguntinæ in peius eant. Cum Cæſar, quamuis inuitus, annuiſſet, qua poterat diligentia reditum maturat. Sed quum itinere confecto ad Moguntiam appropinquaſſet, confeſtim ciuium pertinaciam documento haud obſcuro expertus eſt. Cognito enim, aduentare quem metuebant, portis clauſis accedentem introitu prohibebant. *ipſe domum reuertitur, ſed urbe prohibetur,*

Populo Mengoti militis criminationibus incenso. § XXV Dux seditiosorum, perfidiæque fax erat *Mengotus*, Eques, nobis supra iam dictus, quippe qui vsque adeo leue duxit, beneficiorum acceptorum memorem esse, vt malum etiam tam bene de se merito rependere, summa vi niteretur. Cum Burchardo sane, cuius sorore natus erat, perpetua Arnoldi accusatione, seditiosis vocibus, quotidiana sollicitatione ita plebem, ad suspiciones natura procliuiorem, irritauerat, armaueratque contra Principem, vt omnes fere nil aliud cogitarent, nil aliud animo, menteque conciperent, quam vt primo quoque tempore Principem optimum, planeque nil tale commeritum, obtruncarent atque e medio tollerent.

Inde rursus in Italiam abit, § XXVI Arnoldus simul atque ipsorum erga se animum cognorat, & quid consiliorum agitaretur, accurate explorauerat (correpti enim insidiatorum, quos collocarant, aliquot ab suis fuerant) facile existimauit, eo loco neque tutum, neque consultum fore, diu morari. Quam ob rem, reuersurus ad Cæsarem, in Italiam contendit. Quod cum resciisset Burchardus, statim *Emericum*, *adversariis insequentibus.* *Mengoti* filium, *Wernerum* *, Abbatem ad D. Iacobi, Bolandia gente natum, præterea vtriusque ordinis non paucos, sibi addictos, acciuit, sociosque adsumsit itineris. Statuerat enim insequi Arnoldum, & quanta posset, celeritate ad Cæsarem in castra festinare. Nimirum, qua erat calliditate, haud temere suspicabatur, fore, vt ab Arnoldo accusentur. Id si accideret, confidebat, coram ita caussam sese dicturum, vt culpæ haberentur expertes. Sin minus, posse se, vti quidem ipse, ceterique parati erant, reum ipsummet agere, grauissimorumque criminum postulare.

* Godefridus *dicitur* Dodechino, Trithemio, Dieffenbachio, Witlichio, *vt in chronico monasterii* D. Iacobi *sect. 1 § VII (* VIII) videre est.*

eumque accusantibus, § XXVII Itaque cum ad Cæsarem venissent, Herum acerbissima accusatione oppugnabant, nullum vel pudori locum relinquentes, vel modestiæ. Id vero non impediit, quo minus Cæsar, cui perspecta erat Arnoldi virtus ac probitas, *sed a Cæsare condemnatis,* caussa perquam accurate cognita, his eos dimitteret conditionibus: Operam darent, in eamque rem omni studio incumberent, vt in posterum domino suo fidem præstarent, & obedientiam: dein expensas itineris & expeditionis Mediolanensis restituerent. ni facerent, graues sese pœnas daturos.

& simulate tum acquiescentibus. § XXVIII Hac sententia illorum plerique acquiescere videbantur. Cæsaris certe metu nil quidpiam contra audebant. Solus, qui resisteret, repertus est *Arnoldus* iste, senatoriæ vir dignitatis, supra iam nobis nominatus. Turbulentus enim erat homo, supra quam cuiquam credibile est. Is vti superiori tempore Arnoldo censum petenti acerrime sese opposuerat, ita nunc omni intercedebat contentione. Fraude profecto, blanditiis, demississima & subiectissima oratione, quin omnibus Cæsarem sollicitabat modis, velit latam sententiam antiquare, populique caussæ fauere. Quod cum impetrari ab eo non posse animaduerteret, & quicquam immutatum iri penitus desperaret, tandem ipse non minus, quam ceteri, imperata se facturum pollicitus est.

Reuersi enim ad ingenium redeunt; § XXIX Moguntiam vero reuersi, cum periculi iam nihil metuendum erat, consilio inito statuebant iuxta decernebantque, promissis, quibus metu minisque adducti Cæsari sese obstrinxissent, nequaquam se teneri. Sigillatim plebs, quam turbulenti isti iniecta census & exactionis memoria quam grauissime exacerbarant, adeo ira tumebat, vt nil amplius pensi neque moderati haberet; quin haud dissimulanter Arnoldo, quem improbissima ratione tyrannum vocitabant, ac vnum omnium nequissimum, mortem minitaretur.

Arnoldo synodum agente, § XXX Turbido hoc & indies in peius ruente rerum statu, cum & ipse domum rediisset Arnoldus, tempus imminebat, quo communis Episcoporum, sedi suæ subiectorum, Abbatum item clerique per diœcesin Moguntinam spectatioris conuentus veteri more atque instituto agendus erat; quod genus vulgo *Synodum* vocare solent. Quare per litteras eos conuocabat. * Postquam Moguntiæ conuenissent, eo ipse etiam, nullo periculi metu deterritus, perrexit, vt eiscum de his consultaret, quæ cum ad publicam tranquillitatem, tum rei ecclesiasticæ emendationem ac salutem pertinerent. Vti vero in aliis animo maxime erat circumspecto, ita & hic loci securitati suæ prospiciendum ratus, tot Militum siue Equitum, nec

non

non ministrorum suorum sibi circumponebat, quot ad vim propulsandam, si quidem inferretur, erant satis. Quamuis autem his succinctus copiis perduellibus non modo viribus par, sed longe etiam superior esset, ita, vt facile eos opprimere potuisset, si ad vindictam propensior extitisset, quam clementiam, nil minus tamen cogitabat, quam iræ, tametsi iustæ, locum dare, spatiumque.

* Factum id anno MCLIX. *Dodechinus* ad h. a. *Aduersarii Episcopi Moguntiensis post festum S. Remigii Synodum armata manu, vt eum exturbarent, ingressi; sed Comitibus cum suis ad arma alacriter conuolantibus turpiter recedere sunt coacti. Qua de re post festum OO. SS. Episcopus Longobardiam petit, super hoc Imperatori querimoniam facere; sed & aduersarii eius euntem haud segnes subsequuntur.*

& vt Cæsaris sententia stent rogante,

§ XXXI Id tantum verbis mitissimis & quam lenissime fieri potuit, monebat, Cæsaris vt stent sententia, & quod sancte recepissent, faciant: vt sumtum, qui esset factus, rependant: vt audientes posthac dicto sint. Simul vero pollicebatur, quicquid esset ex aduerso peccatum, turbulenterque actum, id omne se daturum obliuioni. Tantum abesse, vt præteritorum meditetur vindictam, vt potius gratia, benignitate, amore, non secus atque pater, complecti eos velit. Quibus tamen monitis nil quicquam effectum. Si enim vnquam, tum sane superbe sunt ferociterque negata omnia.

Episcopis vero reliquisque de concordia agentibus,

§ XXXII Hæc dum ita gerebantur, Episcopi, Abbates, & Prælatorum reliqui, quid in tanta rerum perturbatione consilii sit capiundum, quæ redigendis in concordiam animis adhibenda remedia, in commune consulebant. Negotium quum multa ponderassent deliberatione, placuit, duos suo e cœtu delegare, viros prudentia, rerumque vsu præstantes, qui communi nomine inter vtramque partem sese interponerent, subortasque simultates ad tranquillitatem, pacemque conuerterent.

nouas turbas dant.

§ XXXIII Agunt illi primum cum Arnoldo; post contrariam quoque factionem allocuturi. Ante vero, quam sermonem eo cum finiissent, plebs tumultum excitat. Concurritur. quo quisque natura ferocior, hoc celerius, cataphracta munitus, aduolat. Omnibus propositum, Archiepiscopum, omnesque partibus illius addictos aggredi atque occidere. Rem enim aliquando expediendam existimabant. Erat autem tumultuantium multitudo diuisa in cohortes tres: quarum vnaquæque peculiarem vrbis locum occupabat. Prouidere enim omni diligentia studebant, vt ne quis euadere posset. Adeo altas radices egerat odium in innocentissimum Præsulem, & eos omnes, a quibus amari ac defendi credebatur. At Equites & ministri, qui Archiepiscopatui fide erant ac sacramento obstricti, hisce molitionibus occurrere, obsistereque nullo intermittebant modo. Erant in iis sexcenti cataphractarii, omnes magna virtutis, acrisque animi fama. His aliorum etiam, qui tum Moguntiæ subsistebant, Procerum comites ac ministri, quorum non exiguus erat numerus, sese iunxerant, vt suppetias Arnoldo ferrent, ac maleferiatorum reprimerent conatus. Libentissimis omnes animis pugnæ tentassent fortunam, ac cum perduellibus conflixissent. Incruentus tamen hic motus fuit. Nec enim Arnoldus permittere volebat, vt res ad manus veniret ac dimicationem. Qua de caussa designatos arbitros iussit, amice illiscum agere. quod cum facerent, ægre tandem duodecim dierum impetrarunt inducias.

Induciis tandem factis, Arnoldus vrbe excedit,

§ XXXIV Intra quod tempus ad synodum conuocati Episcopi & Abbates Moguntia discedebant, domum repetituri. Ipse etiam Arnoldus concedebat Seligenstadium, vbi Gebhardum, Antistitem Herbipolitanum, nuper demum electum, veteri & laudato cæremoniarum ordine Episcopum consecrauit. Statim autem post peractum initiationis ritum Moguntiam reuerti cogitabat. Statuerat enim apud animum suum, gratia & benignitate pertinacium frangere furorem, tributum ipsis remittere, eam denique inire rationem, vt omnia simultatum, odii, turbarum semina funditus extirparentur.

ipsi vero nouum excitant tumultum.

§ XXXV At longe aliter illi. Ruptis enim induciis, prius, quam de Arnoldi erga se voluntate certi quid exploratique haberent, prorsusque ignari essent, vtrum clementia vsurus esset an seueritate, paucis post diebus, quam ex vrbe excesserat, tanto, quanto antea nunquam, per tumultum numero conueniunt, ædium primariam furore acti suæ potestatis faciunt, vt ea, tanquam munitione quadam, vti possent; parati, quam primum Archiepiscopus reuertisset, telis ex hoc loco eum, armisque excipere.

Basilicam D. Martini profanant,

§ XXXVI Quam petulanter hic, quam scelerate, ne quidem ipsum venerandi corporis Dominici conspectum reueriti, fecerint, sermone satis exprimi haud potest. Cellis per vim effractis, thesauro sacro, ornamentisque ecclesiasticis manus afferebant, vnoquoque proprio ex arbitrio nequiter abutentes. Nec id fecisse contenti, aulam quoque siue domicilium Archiepiscopale occupabant, quod vini, quod frugum, quod supellectilis reperiebatur, id auferebant omne; tum fores, fenestras, fornaces confringebant; domum denique disturbabant totam. Deleuissent eam incendio, nisi metus damni ex eo proprii nefanda consilia restinxisset. Tandem, vt licentiæ ac proteruitati frenum penitus laxarent, Canonicorum quorundam, omniumque illorum, quos ab sua factione alienos & Arnoldi partibus fauentes rebantur, domos atque fortunas acri inuadebant impetu; & eos quidem non modo rebus omnibus improbissima spoliabant ratione, verum etiam plagis afficiebant, vulneribusque; quin aliquos indignissime obtruncabant.

aulam Archiepiscopalem expilant ac deuastant,

ades Arnoldo fauentium exspoliant;

Arnoldo rem ægerrime ferente:

§ XXXVII Quæ omnia cum accepisset Arnoldus, multum profecto ægritudinis cepit. Quis enim id genus iniurias ac maleficia sine maxima animi perturbatione cognoscat? Quantumuis autem rei familiaris insigne fecerat damnum; pertinaciam tamen aduersariorum, dementiamque plebis, malis illorum artificiis deprauatæ, multo tulit, quam acceptum damnum, molestius. Nolebat interim in eos animaduertere. Mitissime enim agendum esse putabat. Litteris itaque ad eos, in quibus honestatis aliquid, fidei item, probitatis, caritatisque publicæ reliquum sperabat, missis flagitabat, viderent, qua ratione plebs concitata pacari queat: auerterent a tam violentis consiliis ac ausibus, si possint, refractarios: id se vehementer rogare & expetere. Hoc se animo erga omnes esse, vt malit obliuisci iniurias, & populo cum bona pace imperare, quam temeritatis tam inconsideratæ pœnas exposcere.

qui tamen in eos animaduertere haud vult,

& duobus inter hac Pontificibus electis,

§ XXXVIII Hæc dum agebantur, Romæ *Adrianus* P. M. supremum obiit diem. Dum Patres purpurati conuenissent, vt defuncto successorem darent, scissis suffragiis in diuersa abierunt. Duo ac viginti *Alexandrum*, qui nomen hoc tertius tulit, designabant; tres huic opponebant alium, qui se appellauit *Victorem*, quæ discordia multum mali attulit orbi Christiano. Agebat Fridericus Imperator eadem adhuc tempestate in Italia. cum eo plures erant Germaniæ Principes. Ad hos litteras exarauit Alexander, vt dissidio huic componendo vigilias admoueant, petens. Cum maxime vero Cæsarem per iudicium supremum, perque omnia sacra rogabat, obsecrabat, obtestabatur, meminerit iurisiurandi, quod decessori, antequam Imperii insignia atque augustales caperet titulos, iurarit: Cæsarem summum ecclesiæ esse aduocatum: faueat iustæ caussæ, eique præsidio sit: non accedat ad partes aduersarii: nemini dubium esse, quin contra leges, consuetudinem, instituta maiorum sit renuntiatus Octauianus. Idem inculcabat Principibus, monens, fidem, quam ecclesiæ, sedique Romanæ debeant, seruent, iustitiamque rebus anteponant aliis omnibus.

suasu Principum,

§ XXXIX Redditis litteris, cum Cæsar Principes, qui aderant, in consilium vocasset ac adhibuisset, censebant omnes, minime se dubitare, si præsens esset Arnoldus, quin sua sollertia, prudentia, dexteritateque rem eo deducturus sit, vt optabilem habeat exitum. Itaque se suadere, vt sine vlla mora interposita eum acciceat; tum vero vtrumque electorum, Episcoposque alios, qui propere adesse possint, euocet; iubeat, vt postridie diei tribus ex oriente profectis Magis festi & illustris, Papiam conueniant; quo & ipse excurrere velit, ac ii secum de negotio hoc arduo consultare. Erat is annus, quo hæc acciderunt, a N. C. MCLIX.

a Cæsare ad Concilium Papiense vocatur.

§ XL Cæsari sententia Principum probabatur. Scribit itaque ad omnes, quos diximus. Præcipue vero Arnoldum hortatur, ne moretur; aduolet ad se, quam posset, maturrime. Qui, quod domi tempestate iactaretur populari, facilis erat ad hoc iter, propensusque. Paratis itaque, quæ ad id necessaria erant, confestim in viam se dabat.

Moguntinis rursum insequentibus.

§ XLI Id cum Moguntini rescissent, suspicabantur, res ab se patratas, cum intolerandi ac inauditi tumultus ac furoris speciem ferrent, Cæsari illum prorsus omnino expositurum. Delegant itaque e suis ad Fridericum nonnullos, viros quidem auctoritatis non plane nullius, tum vero consilio haud segni. Hos iubent dies, noctesque properare, quo Arnoldum anteuertant, & coram Imperatore noxam,

noxam, cuius argui poſſent, ſpecioſis purgare titulis. Accelerabant illi iter, & breui trans Alpes erant. At neſcio quo caſu a Principe quodam in Italia intercepti, tradebantur Arnoldo. Sed nouum hic vide clementiæ, qua erga eos vtebatur, exemplum. Tantum enim abeſt, vt in vltionem excanduerit, in eosque conſuluerit pro meritis, vt potius patris inſtar eos hortaretur ac rogaret, deſiſterent tandem a prauo ſuo propoſito. Sperabat enim benignitate gratiaque conuictos hoc magis redituros ad officium. Sic admonitos dimiſit, libereque Cæſarem adire paſſus eſt.

§ XLII Nuntio allato, Arnoldum aduentare, dici non poteſt, quantam Principes animo ceperint voluptatem. Sibi certe temperare non poterant, quin integrum vnius diei iter obuiam ei procederent. Tantæ habitus apud omnes fuit exiſtimationis. Altero mane, poſtquam aduenerat, conuenit Cæſarem, ſua ei teſtaturus officia: ſimul, quam petulanter Moguntinenſes fecerint, quam graui ter aduerſus ſe deliquerint, exponit. Factum id in conſeſſu Principum, legatis Moguntinorum præſentibus. Illi rei atrocitate permoti omnes indignabantur, grauique pœna coercendos iudicabant; quin vno quaſi ore, *ad rogum, ad ignem*, vociferabantur. cenſebant enim, qui talia, tamque enormia admiſiſſent, lucis vſura amplius haud dignos eſſe. Quod audientes hi, trepidare, oculos humi defigere, nullum verbum facere, conſcientia icti, facinorumque facti pudore. Rogati inde Principes ſententiam, Cæſaris iudicio rem permittebant. qui cum bellicis tum rebus occupatus eſſet, negotium in aliud tempus reiecit.

Ipſe magna cum lætitia a Principibus excipitur. Moguntinos accuſat, qui graui pœna digni iudicantur,

§ XLIII Interea operam dabat Arnoldus, quamuis accuſator ipſe eſſet, multumque damni feciſſet, vt quam mitiſſimam Imperator ſententiam ferret. Eius hæc fuere capita; I) Moguntini æde D. Martini decedant; ſordibus purgatam Archiepiſcopo reſtituant; theſaurum, ornatumque, quem abſtuliſſent, reddant. II) Dein aulam Archiepiſcopalem e ruinis ſuſtollant, atque ad priſcum eam decorem reuocent. III) Tum impenſas in expeditionem Mediolanenſem factas Arnoldo rependant. IV) Porro eocum de illata ei iniuria tranſigant. V) Denique eidem poſthac, tanquam legitimo Principi ac Domino ſuo, pareant, officioque bonorum ciuium fungantur.

quæ Cæſaris fuerit ſententia?

§ XLIV Quo magis autem iudicatum facerent, iubebantur legati, quod tumultus non modo auctores & duces, verum etiam plena cum poteſtate a reliquis miſſi eſſent, iureiurando interpoſito fidem dare, Cæſaris ſententia ſe populumque ſtaturos. Qui cum animaduerterent, incaſſum, ſi refragarentur, ſe laboraturos, id ſe facturos, ſacramentique religionem ſancte ſeruaturos polliciti ſunt. Arnoldus vero negauit, ſe permiſſurum, vt iurent, antequam in communionem eccleſiæ, qua merito ſuo excidiſſent, recepti forent.

hæc ſe facturos, iubentur, iureiurando fidem dare,

§ XLV Imminebat autem inter hæc dies, quem Cæſar, ſuaſu Principum, Alexandro & Victori, Patribus purpuratis, Epiſcopis, ac Principibus præſtituerat. Papiam itaque ſe confert, eos vt præſtoletur. eo etiam remittit negotium de Moguntinenſium abſolutione. Parent maximam partem conuocati. accurrunt, pacis ducti ſtudio, quam firmam & diuturnam cupiebant. Venit & Victor: non item Alexander, cuius tamen cauſſa concilium hoc potiſſimum conuocatum fuerat. Is legatos miſit, qui excuſarent abſentiam. Prætendebat autem, quo minus compareat, cauſſam eſſe, quod vitæ capitique ſuo timeret ab aduerſariorum machinationibus. Male id habebat Cæſarem, Principesque omnes. Neque enim illis quidquam deliberatius fuerat, quam cauſſa cognita curare, vt ſuum cuique conſtaret ius, vt omne diſſidium e medio tolleretur, vt Pontifex Maximus communi reciperetur conſenſu, vt denique ille, ceu caput eccleſiæ, quo decet, afficeretur honore. Quod Alexander ſe haud repræſentaret, multorum malorum fore cauſſam. Perdifficile enim eſſe creditu, fore, vt conquieſcat ille, nihilque miſceat.

Concilio dato Papiæ aperto, & Victore recepto,

§ XLVI Victore recepto, Moguntinenſium etiam habita ratio. Res in eo vertebatur, vt legati pœnis eccleſiaſticæ deteſtationis eximerentur. Hoc benefici um haud difficulter a nouo Pontifice impetrabant. Cærimonia ſub oculis Cæſaris ac totius congregationis ſollemniter eſt publiceque celebrata. Ita cum eccleſia in gratiam redierunt. quo facto, imperatum illi iuſiurandum iurabant.

diris eximuntur, & iurant.

XLVII Victore

Legatis Cæsareis

§ XLVII Hæc inter Imperator Papia legatos miserat Moguntiam, *Simonem*, Comitem Saræpontanum, *Walsherum* de *Hausen*, & ciuem quendam Wormatiensem, cui *Dauidi* erat nomen, spectata virum virtute; qui, litteris ac mandatis allatis, populum perquam serio & multo cum pondere ad officium reuocarent.

Moguntia negotium vrgentibus,

Summa mandatorum erat: id agerent Moguntini, vt quicquid iussisset Cæsar, prompte facerent ac obedienter: nisi parerent, futurum, vt grauissimas pœnas, Cæsarisque indignationem incurrant. Dein auctores, ducesque superiorum turbarum in exilium mitterent, sacramento prius obstrictos, sese iniussu & insciente Archiepiscopo nunquam in vrbem redituros. Reliqui præteritorum veniam quærerent, ac pœnam subirent ecclesiasticam, ita quidem, vt laneis induti vestibus, tum vero capite nudo, nudisque pedibus ab æde D. Petri per totam vrbem vsque ad D. Albani suppliciter irent. Id sine vlla facerent recusatione, tergiuersatione, mora, legatis spectantibus, vt obsequii præstiti testes esse possint.

mandata quidem exequuntur,

§ XLVIII Cæsaris itaque mandata, quanquam animis non adeo æquis ac libentibus, exequebantur, & post reditum Archiepiscopi breue tempus, quoad videlicet tumultuum auctores aberant, tranquille, modesteque se gerebant. At post

sed breui ad ingenium redeunt.

neque Ita multo perfecerunt, quod rot vsque huc machinationibus intenderant, scilicet, vt pium, optimumque Principem crudeliter ac per immane nefas necarent. Sic autem res se habuit.

Factiosis in vrbem reuersis,

§ XLIX Aliquam multi, qui superiores excitarant turbas, auctoritate Imperatoris multati fuerant exsilio. In his *Godofredus* ab Eppenstein, & *Reinbothus* Bingensis. Patritiine fuerint, an plebeii, non liquet. Hi malis agitati geniis, superbiaque elati, suapte sponte, nec sciente, nec permittente Arnoldo (a quo tamen facile redeundi facultatem potuissent impetrare) in vrbem reuertuntur. Nihil perdunt temporis.

plebem denuo concitantibus.

Plebem de nouo concitant, tantisque Arnoldum criminibus onerant ac flagitiis, vt impendio nunc magis, quam ante, odium deflecteret in innocentissimum Principem. Pereundum Arnoldo esse, tantum non omnes clamabant. Deferunt id nonnulli ad eum; monent, sui rationem habeat; quod tutissimum sit, sequatur.

Hildegarde infaustum exitum Arnoldo denuntiante,

§ L Circa idem tempus Bingæ viuebat *Hildegardis*, sanctitatis laude & vaticinandi fama eum maxime illustris. Hanc litteris missis rogat Arnoldus, vt in precibus sui quoque meminerit, suamque Deo salutem commendet. Ipsa, dum rescribit, eum consolatur; simul vero, quid impendeat, & breui euenturum sit, indicat.

Vid. *Helwichius* in not. ad chron. Christiani sect. III § IX.

Sed & alii erant, plures numero, qui frequenter instantis eum commonefaciebant periculi.

qui vim aduersus eos parat,

§ LI Forte ea tempestate Dux Saxoniæ ei aderat. Hunc consulit, auxiliumque poscit. * Fœdus enim cum eo, aliisque compluribus iam olim percusserat. Quamprimum vero ciues id perceperunt, eum vtriusque Principis nec non Procerum reliquorum vires nossent, ne quid sibi negotii facesserent, aut bellum conflarent, nuntios non mediocri dignitate mittunt, per eos denuo veniam petunt,

simulatione tamen eorum deceptus,

simulant perfide, ad pacem se propensos esse; depostituros aliquando contumaciam; omnia, quæ imperauerit Arnoldus, modo non supra vires essent, facturos; ea de re se velle cauere obsidibus, itaque se gerere, vt contentus esse possit.

* *Si MSto Petrensi Erfurtino standum, in Thuringia tum egit, vt conflaret copias; sicuti iam alibi notatum.*

amice Moguntiam venit,

§ LII Quamuis autem id sæpius iam promisissent, ac depacti essent, nunquam vero fidem subdidissent pollicitis, postulatis tamen Arnoldus concessit. Dimittit itaque Ducem. Ipse, nimium infidis fidens, paruo suorum numero Binga Moguntiam petit, eo animo, vt æquam, tolerabilem, honestamque compositionem iiscum faciat. Non tamen protinus vrbem intrat, sed in cœnobium D. Iacobi, ante portam arualem colli impositum, diuertit. Hic exspectare constituit, vsque dum pacificatio conficeretur, facta sponsorum firmaretur fide.

cum paucis,

§ LIII Ciues pariter atque Abbas ad D. Iacobi, qui a ciuium stabat partibus, primum in ea erant opinione, multis illum copiis, magnisque viribus venire instructum; qua non plane nil perturbati, quam honorifice poterant, ipsum excipiebant.

Simul

Simul ac vero intellexerunt, haud adeo magno circumseptum robore, rati se impune quiduis ausuros, tergiuersari, promisso de dandis obsidibus moram iniicere ac impedimentum; interim vero consilia de scelere, quod animo agitabant, perpetrando inire. Confert se in vrbem Abbas cœnobii, quod modo memorauimus, ad D. Iacobi, quod factioni fauebat, sponte iam currentibus acriores admoturus stimulos. Ibi in hanc disputat sententiam: Esse nunc ipsorum in potestate Archiepiscopum: quem licet interficiant, factum tamen facile eos posse defendere. Si alia commodior via excogitari nequeat, nec ipsi parcant monasterio. Satius sibi videri, vt in fauillas id vna cum eo redigatur, quam vt Arnoldus euadat. *Quod Megin- [illegible]*

§ LIV Accidit die Ioanni Baptistæ dicato, an. MCLX, vt ciuium aliquot ad eum delegarentur, per simulationem colloquii, de conditionibus pacis: finis autem erat, vt accurate explorarent, quos secum ille haberet. Hi significant, quum conuentionis momentum in ea potissimum repositum sit, vt obsides dent, se quidem serio, magnaque diligentia in id incubuisse, vt, quos dent, reperirent: se tamen, quod doleant, nullos, quos tradant, inuenisse, si a quibusdam pauperculorum ciuium filiis discesserint. Tum Arnoldus, iræ nonnihil atque impatientiæ præ se ferens, videte, inqnit, fidem & promissa ciuium meorum, qui daturos se prædes pollicebantur, quoscunque vellem! Legati, spatio ad deliberandum postulato, euentus impatientes, in vrbem reuertuntur; vbi decernitur, rem ad exitum esse perducendam. *occasionem eum obtruncandi arripiunt,*

§ LV Sub noctem igitur (meridie factum id esse, alii memoriæ prodiderunt*) inconditus tollitur clamor; fit strepitus tympanis, tubis, armis: mulierum lugubris clamor, pauperum, quos Arnoldus nunquam non subleuarat, ac beneficiis affecerat, auditur planctus. Conclamatur ad arma. vbi conuentum est, omnes versus portam, per quam ad D. Iacobi itur, ruunt. *& in monasterio D. Iacobi oppugnare statuunt.*

* *Et quidem recte. Nec enim, quæ tum contigerunt, & hic longo ordine enarrantur, facile patiuntur, vt sub noctem contigisse dixeris.*

§ LVI Arnoldi frater germanus, *Dudo* de *Selenhöuen*, primus in cœnobio tumultum audit. Accurrit itaque, fratrem monet, obsecrat, vt protinus se abripiat. se non vano mentis augurio timere, capiti ipsius impium parari exitium. Cui Archiepiscopus frater humanissime: Se non dubitare, quin hæc animo fidei, caritatisque fraternæ pleno moneat: vix tamen in animum inducere posse, vt perfidis hominibus cedat, tantumque semper indulgeat. Nondum adduci posse, vt credat, eos vitæ suæ vim intentaturos. Quod si præter spem id moliantur, confidere se, duos tresue dies cœnobium sese ab insultibus eorum defensurum: interea temporis adfutura auxilia. Et sic quidem euenisset, nisi Abbas id ante iam perfida mente ciuium quasi permisisset arbitrio. *Arnoldus fratris Dudonis consilium aspernatur.*

§ LVII Deliberabant adhuc inter se Arnoldus & Dudo, cum aduersarii iam ad portas successerant. Fit impetus, pars muro scalas applicabant, pars murum subruere contendebant. Contra ea ministri, seruique Archiepiscopi, quamuis numero essent admodum pauci, quicquid a viris fortibus ac strenuis exspectari poterat, diligenter præstabant. Confestim enim interius portas ligno, lapidibusque, quantum temporis, rerumque permittebat ratio, obstruebant. Ciues contra ad portas, aliisque cœnobii locis sedulo excubabant, exitusque omnes custodiebant, ne quis eorum, qui intra claustrum erant, clam se surriperet, aufugeretque. Adhæc quidam tela intro iaciebant, alii lapides mittebant. Interea pius Archiepiscopus in æde sacra preces fundebat, maximo animi feruore, ac mente vnam ad opem diuinam alleuata. Quam sibi, suisque tum præmetuerit, quantum effuderit lacrimarum, quæ suspiria imo e pectore traxerit, innocentiam partim suam & calamitatem, partim ciuium pertinaciam, inflexibilem obstinationem, scelus, audaciam deplorans, dici vix potest. *ipsum cœnobium inuadunt,*

§ LVIII Hæc inter tumultuantes a duce, Mengoti filio, exstimulantur, vt claustrum inflamment, incendantque. Plebs haud quaquam cunctata, imperio paret, & qua commode potest, ignem immittit; qui breui corripuit omnia. Monachi exterriti sese abdunt ac latebras quærunt; alii vicem suam miserabantur. Quid enim miseri exspectassent aliud, quam præsens exitium? Mox effringuntur portæ, irruunt nefario furore acti perduelles. Plurimos miserabiliter trucidant; alios capiunt. Monachos e latibulis productos, probeque excussos emittunt. *Arnoldus,*

Arnoldo, quo se vertat, nescio,

§ LIX Id pius videns Præsul, probeque perspiciens, nil esse reliqui, quàm vt ipse quoque, si in aduersariorum incideret manus, interficiatur, ægre (grauis enim iam ætate erat, & præsentis periculi metu vix consistere poterat) cum paucis, fidis tamen sibi, in summam turrim adscendit, vt altitudine loci, parietumque tegeretur custodiis. Diu hic deliberabat, nunquid sponte hostibus copiam faceret sui? Dubius autem & consilii incertus, quid faceret, nesciebat. Interim vna cum sociis a violentia flammarum, fumique importunitate huc illuc compellebatur.

& frustra vim deprecante,

§ LX Rem memorabilem, eandemque sane quam indignam, si accusare fas est vicissitudinem rerum humanarum, tantæ Principem dignationis, tot arcium, vrbium, oppidorum, vicorum dominum iam ne latebræ quidem habere potestatem, in qua delitescat! Sed ita diuina ferebat voluntas. Interea ordinis quidam equestris, stricto gladio flammam perrumpens fumumque, ad ipsum penetrauit. Norat enim Arnoldum de facie, ab eo de sacro fonte leuatus. Cædem ille spirabat animo, vultuque. Nec alia fini accurrerat, quam vt improbissima ratione tam bene de se meritum obtruncaret. Sed enim id agitantem Arnoldus compellat nomine, alloquitur, diligenter supplexque orat, parceret innocenti, suppetias ferret in vltimas angustias adducto. Nolle se Deum habere propitium, si erga Moguntinenses infesto fuerit animo. Clementia in hoc discrimen se adductum. Si enim animaduertere in eos voluisset, aut vim vi repellere, id quod facillimum sibi fuisset, alio rem nunc futuram loco. Dicebat hæc tam flebili voce, miserandoque corporis motu, vt qui venerat percussoris acturus partes, ad summam permoueretur misericordiam. Libenter illum sua lorica & cataphracta induisset, ac tanquam plebeium captiuum eduxisset, si quidem commode potuisset fieri. Bona tamen pollicitus fide est, Mengod filium se ei conciliaturum. Sed enim nil retulit responsi. Quod vtrum vasti incendii caussa fuerit factum, an quod per aduersarios non licuerit, dubium est.

Abbate quodam,

Ceteros inter & Abbatem secum habebat Arnoldus, perspectæ virum fidei. Hunc eadem fini ab se dimittit. At similiter incassum. Miserum enim, cum vix loqui cœperat, prosternebant, vulnerabant, in vincula coniiciebant.

& fratre Dudone misso,

§ LXI In his rerum angustiis cum versaretur, præterea vero desertus esset ab omnibus (quos enim adduxerat, partim dilapsi erant, partim in hostium venerant potestatem) fratrem Dudonem ad Mengoti ablegabat filium, quanquam non sine maximo animi dolore, petitum, misereatur infelicis, perditique. captiuum ducat, si velit, & custodiæ det; modo non vita priuet ac de medio tollat. Vt primum autem ad eos ille venit, multo iniquius, quam reliqui, exceptus est: quamuis ab Embricone incolumitatis acceperit fidem. Mengotus enim arcessi iubebat Embriconis fratrem: qui protinus adfuit, Dudonemque, priusquam exponeret, quæ in mandatis habebat, gladio confodit, vt præceps in terram prolapsus spiritum effunderet.

tandem miserè iugulatur,

§ LXII Ad postremum, cum Arnoldus omni spe vitæ seruandæ excidisset, timore pulso sub porta turris constitit, animam pulcerrimis verbis Deo commendauit, & quemadmodum agnus lanionem exspectat, ita æquo animo se morti obiecit. Flammæ non solum canos eius adusserant, sed caput etiam ac corpus sic læserant, vt pertenuis spes esset longius aliquanto prouicturum. Extrema exspectantem vix conspexerant, cum derepente vnoque omnes impetu accurrerent, vocеque truculenta clamarent; heus, heus, calue sacrificule! hem, pestis patriæ, scelus, portentum! iam dignam factis mercedem a nobis accipies &c. Has inter vociferationes quidam, cui nomen *Helingero*, primus eum gladio transfixit. Quo ictu cum haud concidisset, alius caput illius medium diffidit. Tanta rabie, tanto omnes furore erant correpti, vt quisque vulneribus confectum conuulnerare conaretur, quanquam vix decimo locus erat, eum percutiendi.

Conradus *vel potius* Christianus *l. d. sect. II § II n. XI narrat, de turri, igne iniecto, depulsum, cum comperisset, monachos obtenta securitate abscessisse, similiter euadendi quæsiuisse occasionem; sed agnitum & detentum crudelissime iugulatum fuisse.*

post mortem ignominiose tractatur,

§ LXIII Hunc exitum habuit Archiepiscopus *Arnoldus*, vir & pietatis & aliarum virtutum laude non inter mediocres referendus. Cuius postrema adeo fuerunt infelicia, vt eum neque D. Ioannis celebritas, nec consecrata D. Iacobo

ædes,

ædes, nec ſupplex omnium delegatorum oratio potuerit ſeruare. Ceterum Moguntinenſes, dummodo libidini obſecundarent ſuæ, Iura omnia, diuina humanaque, polluere non dubitabant. Id enim diligenter agebant, vt ne quid ignominiæ aut iniuriæ prætermitterent, quod mortuo iniungi poſſet. Nam cadauer eius miſere conciſum ac lacerum, ablatis ante annulis aureis & reliquiis, quas auro obtextas collo portare ſolebat, veſtibus nudatum in ſterquilinium abiecere. Nec id tantum. Confluxerant pauperes, quibus ex more ſtipem erogarat, quos veſtierat, quibus, quacunque potuit ratione, benefecerat Arnoldus. Hi occiſum lugebant, ac, vt loco conſecrato componeretur, ex ſordibus extrahebant. Quod vbi Mengoti filius, aliique reſcierunt, nolebant id permittere, minisque eos ac opprobriis repellebant. Nec deerant, qui cadaueri dentes lapidibus eliderent. Adeo ſæuitum in corpus mortuum eſt. Neque a verborum ignominia temperatum. Quin prorſus huc illum illucue trudebant, vt cupidi quaſi paratique viderentur, adhuc ſemel miſerum occidere.

§ LXIV Hic furor in tertium durauit diem. Ad vltimum, cum fœtere iam cœpiſſet, ac de facie noſci amplius haud poſſet, Canonici ad B. M. V. vulgo *ad gradus*, clam & multa induſtria adhibita ablatum, multis lacrimis multoque dolore, in æde dicta condiderunt *. *clam ſepelitur.*

* *Conf.* Conradus *vel potius* Chriſtianus *l. d. § II n. XI, quem etiam ad § LXIII præcedentem conferre iuuabit.*

CONRADI,

INCERTAE SEDIS EPISCOPI,

vel,

quod veriſimilius videtur,

CHRISTIANI II,

ARCHIEPISCOPI MOGVNTINI,

CHRONICON

RERVM MOGVNTIACARVM,

ab anno ſalutis MCXLII,

vſque ad annum MCCLI

perductum.

Iam olim quidem Baſileæ, deinde Francofurti,
cum aliis Operibus hiſtoricis, in lucem publicam editum;
nunc notis & additionibus variis illuſtratum & auctum

a

GEORGIO HELWICH, Moguntino,
Metropolitanæ eccleſiæ ibidem Vicario.

Ad editionem Francofurtenſem

An. MDCXXX

recuſum & in meliorem formam redactum.

LECTORI BENEVOLO
GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS
S. P. D.

X antiquioribus rerum Moguntinensium commentariis (quorum plures olim scriptos fuisse, alibi iam dictum) solum fere, quod sciam, interitum effugit, superatque, quod hic prelo rursum subieci, chronicon. Cui adscribendum veniat, non omnino liquet. Quum enim, qui id concinnauit, seculi sui imitatus morem, nomen suum initiali solum littera *C* apposita indicarit, incertos hic maxime dimisit auctores.

Quidam, quod nomen *Conradi* in manudescriptorum quodam inuenissent, *Conradum* appellarunt: quos inter *Iacobus Spigelius* in notis ad *Guntheri* lib. I Ligurin. p. 286 & 288; vt *Reuberum*, *Vrstisiumque*, qui publici id postea fecerunt iuris, taceam. Sigillatim vero, praeter *Eisengrinium* ac *Possevinum*, quos *Vossius* adducit *, *Aubertus Miraeus* opinatus est, esse Conradum I, Archiepiscopum Moguntinensem †. Alii contra suspicati sunt, esse *Conradum*, e Comitibus *Hohenstedensibus*, ecclesiae Antistitem Coloniensis, post Sigefridi III obitum ad titulos Moguntinos vocatum. Hos inter *Vrstisius* tomo I scriptorum Germanicorum p. 566; cuius vestigia premit *I. C. Neu* in mantissa ad *Degorei Whears* relectiones hiemales sectione IX p. 151. Alii probe videntes, nec Conradum Moguntinum, nec Coloniensem intelligendum, *incertae sedis* vocarunt *Episcopum*; cum maxime *Helvvichius*, tum in titulo editionis ab se curatae, tum in operis, vt statim patebit, argumento.

* De historicis Latinis *lib. II cap. LIX p.* 479.

† De scriptoribus ecclesiasticis *n.* 378 *p. m* 66. *Ait autem*: Conradus Moguntinus Episcopus scripsit chronicon rerum Moguntin. sub Frederico I, Henrico VI, & Frederico II Impp. gestarum: quod editum est Basileae MDLXIX cum Othonis Frisingensis historia. Obiit autem Conradus Pataui in Bauaria anno MCCV.

His alii contrarii *Christianum*, Archiepiscopum Moguntinensem, qui nomen hoc secundus tulit, auctorem fecere. *Georgius* quidem *Hellmannus*, Sigillifer olim Moguntinus, in chronico, quod congessit, manuscr. *Bruschius* in catalogo Archiepiscopor. Moguntinens. p. 12 b) *Latomus* in catalogo eorundem manuscr. *Anonymus* chronici, quod FF. Eremitis Conuentus Moguntini est, scriptor f. 94 a) *Dieffenbachius* in catalogo manuscr. *Serarius* lib. I. rer. Moguntiacar. cap. XXXII p. 121, & lib. V in *Christiano II* § V p. 841; quos nouissime secutus auctor *aureae Moguntiae* anonymus § XIV n. VI p. 188, & in appendice paraenetica § VIII p. 249.

Falli, qui *Conradum* I Moguntinum operis auctorem suspicati sunt, hoc minus forte negaueris, quo magis obstat, quod ad Vossium iam obseruauit *Sandius* in adnotat. p. 170; Conradum scilicet iam anno MCC (pro quo male quidem MCCII habet) diem suum obiisse, cum tamen auctor rerum Moguntinensium seriem ad annum vsque MCCLI perstringat. Accedit, vel ex sectionis II § V & VI apparere, alium potius,

quam Conradum huncce operis scriptorem esse. Idem dixeris de iis, qui coniecerunt, esse *Conradum* Coloniensem: quamuis non ex ea ratione eos haud bene coniectasse putem, qua putauit *Helvvichius* adnotat. ad auctoris procemium.

Id ex auctore ipso colligas, ordinis illum fuisse ecclesiastici, dignitate Presbyterum, immo Episcopum, quanquam Antistitis nomine indignum se iudicet in procemio operis: dein, a temporibus istis, quorum res summatim exponit, haud remotum; quod vel ipse *Helvvichius* fatetur *; *Heilmannus* vero olim iam monuit †. Vixisse porro Moguntiae, rerumque Moguntinensium, earumque vel secretissimarum, opido peritum fuisse. Haec omnia vero cum quam optime in *Christianum II* quadrent, fateor, illorum sententiam, qui operis eum faciunt auctorem, mihi semper visam, quin adhuc videri verisimillimam. quibus si addideris, in manuscr. eoque veteri bibliothecae monasterii in monte Iacobaeo auctorem diserte dici *Christianum*, putarim, hoc magis apparere, non alium forte chronici huius esse scriptorem, quam *Christianum II*, Sifrido III in pontificatu Moguntino surrogatum.

* *In adnotation. ad procem. auctoris sub finem.*
† *vid.* Serarius *l. d. lib. V.*

Dicit quidem *Helvvichius* *, alia longe de Sifrido narrari, quam auctor chronici, in tantae dignationis Praesulem iniurius, memoret. dein, etsi ponere velit, vera eum dixisse, haud tamen probabile esse, Christianum ea misisse in litteras; quum tanto, tantae praesertim probitatis ac sanctimoniae viro atque Archiepiscopo indignum fuisset, de decessore suo talia, tamque enormia, quamuis vera fuissent, litteris prodere, atque ad seram posteritatem propagare. Liquido igitur apparere, illum chronici huius non esse auctorem. Quin tamen, quod ille vult, sibique persuadet, haud conficiat, vix dubitarim. Quamuis enim *Trithemius* l. d. Sifrido istam tribuat laudem, quod magnorum vir fuerit operum, manuque strenuus; quin & bona ecclesiae Moguntinae, impetrata ab Imperatore Friderico II Abbatia Laurishamensi, amplificarit, auxerit; negari tamen nequit, quod suis idem ipse nimiis exactionibus admodum fuerit grauis; bello multum aliis dederit damni; sibi vicissim suaeque dioecesi detrimenti haud parum contraxerit. vide modo, quae in eo dixi ad *Serarium*. Dein non apparet, cur *Christiano*, si quidem is auctor libelli est, vitio verti possit vel debeat, quod ea haud reticuerit vel dissimularit. Nec enim occulta erant, & quasi inuoluta; quod genus res fortassis abdere licet; sed in vulgus nota: quae sicco prorsus pede praeterire si non magis, aeque tamen tam probo & antiqui moris viro incongruens fuisset, quam indignum putat *Helvvichius*, talia eum prodidisse. Accedit, cum historicum hic agere decreuerat, quod ea hoc minus silentio praetermittere poterit; quandoquidem historici iuxta, historiaeque prima lex, *Cicerone* bene monente †, est, ne quid falsi dicere audeat; deinde, ne quid veri non audeat; neque suspicio gratiae sit in scribendo, neque simultatis. Interim potuit fieri, quod *Serarius* l. d. monet, vt ob recentissimum abdicationis vulnus nonnullo animi dolore incitatus *Christianus*, bonus alioqui vir, sanctisque Antistes moribus, humani quid passus sit,

atque

atque adeo de quibusdam interdum paullo loquatur aut vehementius aut dolentius. Sed satis de auctore.

* *In adnotation. ad section. II § VIII sub finem.*
† *lib. II* de Oratore, *cap. XV.*

Quod ad chronicon ipsum, non est, vt pluribus, quot annorum id res complectatur, edisseram. Praestitit namque hoc ipsum iam in argumento operis eidem praefixo *Helvvichius*, vt *Reuberum*, aliosque taceam. Id tamen non possum, quin adiiciam, non satis caussae fuisse *Godefrido Hechtio*, vt, dum id attigit *, in haec scriberet verba: *Conradus Episcopus, dignitate quidem, at non eruditione eximius, chronicon rerum Moguntiacarum exiguum dedit, in quo si demas, quae de tumultu tempore Arnoldi, Antistitis Moguntini, ex saeculo XII simpliciter narrat, nil inuenias, quod memoria dignum putes. Enimuero, vt in prooemio statim refert, ecclesiae Moguntinae casus, quibus per centum annos obnoxia fuit, plebeia oratione persequitur, orditurque ab reliquiis & supellectile sacra ecclesiae, desinitque in anno saeculi XIII quinquagesimo secundo. Vt adeo centum & decem annos complexus videatur.* Nimirum, constituerat secum pientissimus noster *Christianus*, vel quisquis alius est, scribere de malis, quae centum annis ecclesiam Moguntinensem presserant, affixerantque. Hoc vero, vt vel ipse Censor, sibi adeo parum constans, fatetur, idem exposuit iuxta atque persecutus est. Satis igitur proposito fecit suo. At, praeter caedem Arnoldi, nil, quod memoratu dignum putes, habet! Ita quidem Hechtius; non item alii; qui, quae de Rudolfi Zaeringensis electione; de conflagratione aedis summae; de scissis Canonicorum suffragiis in constituendo post mortem Conradi I nouo Pontifice, aliisque tam aperte, quam simpliciter memorat, memoratu non plane indigna censent, rerum praecipue Moguntiacarum studiosi atque amantes.

* *Lib XII* Germaniae sacrae & litteratae *cap. V § XIII p. 475.*

Prodiit autem saepius. Primum Basileae, cum Witichindo Corbeiensi, anno MDXXXII *, typis Heruagii. Dein anno MDLXIX, cum Othonis Frisingensis historia, vt *Miraeum* dicere modo audiuimus. Post Francofurti ad Moenum anno MDLXXXIV, cura *Iusti Reuberi*, & anno statim sequenti *Christiani* opera *Vrstisii*, iuxta cum aliis rerum Germanicarum scriptoribus historicis. Tum anno superioris saeculi XXX seorsum, cum adnotationibus *Georgii Helvvichii*, in forma octaui ordinis; quae editio Moguntiae an. MDCCXVI repetita est.

* *Ex quo corrigendi tum* Helvvichius, *qui anno MDXXXVII primum id editum scribit, haud secus ac* Serarius *lib. I cap. XXXII*; *tum* I. C. Neu, *qui anno MDXXXV primum lucem vidisse vult l. d. Annus MDXXV, quem* Reimmannus *isagog. in histor. litterar. Germanor. parte II p. 389 habet, librarii vitio irrepsisse videtur.*

Quod ad praesentem, opusculum in partes primo incidi, easque tum maiores, quas sectiones vocare placuit, tum minores, paragraphos vulgo dictas; vt singula hoc distinctius atque facilius inueniri, notari, citarique possint. Dein summulis paragraphorum admoui manum, partim refictis, quae margini adscriptae erant ab Helvvichio,

vt dictorum sensum hoc magis exhauriant; partim noue adiectis, quibus illæ locis desiderabantur. Tertio Helvvichii annotationes, opusculo in prioribus editionibus subiunctas, in hoc chronico ipsi intexui, minoribus tamen exscriptas litteris; ne tædio esset lectori, alieno eas euoluere loco. Tandem his ipsis Helvvichii notis hic illic aspersi, quæ dictis tum lucem aliquam fœnerantur, tum etiam limæ possunt esse loco: quas quidem, vt hoc facilius distinctiusque ab Helvvichianis discernere liceat, & litteris currentibus siue Italicis exscribi, & apposita semper in fine litera I vncinis inclusa, notari curaui.

REVE.

Reuerendo admodum & Prænobili Domino,

DOMINO

IO. CHRISTOPHORO NEVSTETTER, dicto STVRMER,

Metropolitanæ ecclesiæ Moguntinæ Custodi, Bambergensis maioris, nec non S. Stephani ibidem Præposito, ac Herbipolensis Canonico:

Sacræque Cæsareæ Maiestatis Consiliario dignissimo, &c.

Domino ac Mæcenati suo gratioso.

QVemadmodum summe semper extollendi sunt, *admodum Reuerende, Prænobilis ac Gratiose Domine*, qui rerum gestarum series & tractatus hominum, ne futurorum temporum eos malitia infringat, aut obliuionis cæca caligine obumbrentur ac penitus deleantur, litterarum monumentis & scripturarum munimine posteritatis memoriæ commendant: ita quoque ii laudem non postremam merentur, qui annales ac historiarum libros ab aliis quondam collectos atque conscriptos, ac in bibliothecarum latebris latitantes ac sepultos, tineisque & blattis expositos, studiose eruunt, & quodam vindiciarum iure in lucem reuocant, atque in vsum omnium depromunt: aut depromptos iam ante, comptiore veluti ornatu vestiunt & expoliunt. Vnde & inter omnes alias felicitates, quæ reipublicæ litterariæ nostris temporibus obuenire possunt, non minima ea ducenda putatur, quod tam multi quotidie existunt, qui veterum monumentis sacris iuxta & profanis in lucem extrahendis, & ab obliuione hominum vindicandis omnem diligentiam ac operam indefessam nauant, ea ex omnibus bibliothecarum angulis colligunt, collecta in ordinem redigunt, digerunt, ac illustrant, nulli molestiæ, nulli impensæ parcentes.

Horum ego exemplum imitari volens, cum in indagandis & perscrutandis nostræ vrbis Moguntinæ antiquitatibus ac historiis, in quibus iam multis annis desudaui, in vetus quoddam Chronicon Moguntinense, cuius auctor *Conradus* incertæ cuiusdam sedis Episcopus prædicatur, incidissem, in quo thesaurus, qui olim in Moguntina nostra ecclesia in vestimentis sacris reliquoque ornatu, in calicibus item, candelabris, thuribulis, crucibus, totaque supellectile sacra maximus & inæstimabilis fuit, exacte enumeratur & describitur: itemque quomodo ille idem postmodum temporum iniuria ac hominum malitia, per varios bellorum turbines, aliorumque exterorum inuasiones, nec non alias calamitates ac fortunæ iniquitates diuersimode dissipatus atque distractus fuerit: vna cum succincta ac compendiosa rerum per annos centum & decem, ab anno scilicet MCXLII vsque ad annum MCCLI, circa Moguntinam vrbem & ecclesiam, eiusque Præsules, nec non Romanos Imperatores gestarum historia recensetur: infinitum illum ac pretiosissimum quondam ecclesiæ thesaurum atque ornatum summe admiratus; simulque historiis illis, quarum auctor meminit, incitatus, summopere illo ipso chronico recreatus fui. Quod licet iam olim anno MDXXXVII primum Basileæ in lucem emissum: itemque superiori sæculo anno MDLXXXV Francofurti, studio & opera præclarissimi ac doctissimi viri, *Christiani Vrstisii*, antiquitatum perscrutatoris indefessi, in quinto Germaniæ scriptorum tomo in folio typis Wechelianis editum fuerit: tamen cum succinctum nimis, ac solummodo per compendium conscriptum id ipsum animaduerterem, plurimaque, quæ illis ipsis temporibus in Moguntina ecclesia circa Præsules eiusdem ac Romanos Imperatores notatu dignissima acciderunt, desiderari viderem: id ipsum additionibus historicis augere

ac notis illustrare, formaque commodiori, quo facilius eius vsus foret (quandoquidem non omnibus totum illum Germaniæ scriptorum tomum, in quo illud ipsum continetur comparandi vel occasio, vel etiam facultas conceditur) seorsum emittere, ac omnium vsui dare cogitaui.

De quo meo labore quid quisque iudicaturus sit, nescio: laudabunt docti ac prudentes: stolidi & inertes historiarumque osores vituperabunt. Tam varia enim sunt palata mortalium, inquit *Thomas Morus* de sua Vtopia ad Petrum Aegidium, tam morosa quorundam ingenia, tam ingrati animi, tam absurda iudicia, vt cum iis haud paullo felicius agi videatur, qui iucundi atque hilares genio indulgent: quam qui senes macerant curis, vt edant aliquid, quod, aliis fastidientibus, aut ingratis, vel vtilitati possit esse, vel voluptati. Plurimi litteras nesciunt; multi contemnunt. Barbarus vt durum reiicit, quicquid non est plane barbarum. Scioli aspernantur, vt triuiale, quicquid obsoletis verbis non scatet. Quibusdam sola placent vetera: plerisque tantum sua. Hic tam tetricus est, vt non admittat iocos: hic tam insulsus, vt non ferat sales, &c. Ego vero susque deque habeo, quia his temporibus, his hominum moribus sic est in vsu.

Maiores maiora sonent: mibi parua locuto
Sufficit, in laudem cedere cuncta Dei.

Tibi autem, *admodum Reuerende, Praenobilis, ac Gratiose Domine*, hanc opellam studiumque hoc meum offerre & dedicare visum fuit: tum quia hisce studiis summopere delectaris, ac deliciæ tuæ sunt semper in historiarum lectione versari; tum maxime, quia erga amplissimam Dominationem tuam sincera mea obseruantia & reuerentia debita exigit, & ratio ipsa postulat, vt gratioso tuo in me iam dudum cumulato fauori in via gratitudinis occurrendi occasione tali oblata, non nihil gratiarum referrem, ne beneficiorum mihi gratiose præstitorum, si diutius tacerem, penitus oblitus viderer. Quocirca hoc ipsum grati ac submissi animi testandi caussa, candidæque mentis affectione tibi nuncupatum, inscriptum, ac dedicatum benigne ac serena fronte suscipe: & si bonum iudicabitur, meæ voluntatis studium: sin non perinde aptum fuerit, obsequium tamen approba. Quod si ita, vt spero, euenerit, voluptati summæ mihi futurus erit susceptus labor, simulque ad maiora peragenda ingenii mei exiguitas, & ad historias vlterius indagandas studium excitabitur.

Quod reliquum est: Deus ter Opt. Max. Gratiosam Dominationem tuam diu incolumem conseruet: rerumque omnium successum exoptatum largiatur, & ad maiorem amplitudinem euehat, obnixe deprecor & exopto. Moguntiæ, ipsis Calendis Septembr. anno Virginei partus M DC XXX.

Reuerendæ ac Gratiosæ Dominationis tuæ

humilis ac deuotus cliens

GEORGIVS HELWICH,
Metropolitanæ ecclesiæ Mogunt. Vicarius.

Ad

Ad Reuerendum & Eruditum

D. GEORGIVM HELWICH,

Metropolitanæ eccleſiæ Moguntinæ Vicarium,

Dominum patronum ac patrinum ſuum omni obſeruantia colendum,

Georgius Hainbuch, Moguntinus, Humanitatis Studioſus.

ERuis e tenebris theſaurum mire ſtupendum:
    Quem non celabit fuſius ille liber.
Non Rex, non Princeps, potuit nec Crœſus habere
    Theſaurum, qualem continet ille liber.
Sed quondam tenuit Moganorum eccleſia talem:
    Qualem vix poſſum concelebrare ſatis.
Aſt modo theſauri veſtigia nulla videntur:
    Nil quicquam ſupereſt; euanuere ſimul.
Eloquar, an ſileam? ſunt hæc tua ſcripta colenda;
    Theſaurus periit, ſed tua ſcripta manent.
Theſaurus periit, labor hic præſtantior illo eſt;
    Durat in æternum ſic labor ille tuus.
Hic labor ille tuus theſauro clarior ardet:
    Qui neu vi hoſtili, neu igne perire poteſt.

In nomen Autoris anagramma

D. Friderici Weberi, Idſteinii.

GEORGIVS HELWICHIVS

verſo *H* in *F*

tranſcribitur

Heiç viuus flos gregi.

Ἔνδειξις.

EN heic *Moganidum* flos viuus *floret in hortis;*
    Flos notus Charitum Theſpiadumque gregi.
Flos, veterum Heroum producens ſemina viua,
    Dum florere facit ſtemmata priſca patrum.
Dum facit hiſtorias maiorum viuere & implet
    Laudis odore ſua ſolis vtramque domum.
Donec Mœnus amœnus erit, Rhenuſque ſerenus,
    Heit flôs, *buic, vireat* viuus *odore*, gregi.

In Zoilum.

CVr frons nigra tibi eſt, calamus quod paucula ſcripſit?
    Non cenſuram auctor iuſſit adeſſe tuam.
Hoc ſi diſpliceat, rogo, fac meliora, tuiſque
    Offerto Momis, Zoile, linque mea.

ARGVMENTVM
HVIVS OPERIS.

PRæsens hoc vetus rerum Moguntiacarum Chronicon *Conradi*, incertæ sedis Episcopi, qui anno MCXC, temporibus Friderici I Barbarossæ claruit, e vetusto codice Moguntiæ quondam transcriptum, eiusdem ecclesiæ breuem & concisam historiam centum ac decem annorum, ab anno videlicet Christi MCXL vsque ad annum MCCLI complectitur. In quo autor primum enumerat, in quantas ecclesia Moguntina, cum adhuc in pace fuerat constituta, opes ac diuitias antiquitus excreuerit; thesaurum illius & ecclesiasticæ supellectilis, hoc est, instrumentorum vestiumque sacerdotalium, cultum & pretium recensendo. Deinde exponit, quomodo subsequentibus temporibus, post Henrici, illius ecclesiæ Archiepiscopi, insidiosam submotionem, & Arnoldi suffectionem, eiusdemque cædem, ipsa ecclesia simul & ciuitas Moguntina opibus attrita, & insigni clade affecta fuerit, ipsa vrbe perduelli & seditiosa Friderico Imperatori grauissimas pœnas dante, ob Præsulis sui Arnoldi prædicti cædem, ciuium tumultu patratam. Præterea quem illius ecclesiæ res, sub sequentibus Cæsaribus, vsque ad Fridericum II cursum tenuerint, & quam varias eadem metropolitana sedes iniquioris fortunæ iacturas perpessa sit, in diuturnis & perniciosis schismatibus, partim inter illius ecclesiæ proceres, partim inter summos Pontifices, & Fridericum II Imperatorem temporibus inuicem succedentibus obortis, breuiter ac per compendium demonstrat.

In hocce autem opusculo, epitome fit historica subscriptorum Archiepiscoporum Moguntinensium, qui se inuicem per annos CX secuti fuerunt;

Henrici Feliers, qui electus fuit anno Domini,	1142
Arnoldi de Selehofen,	1153
Rud lfi D. Zæringensis, repudiati,	1160
Conradi C. Palatini à Wittelspach, sede pulsi, postmodum restituti,	1160
Christiani C. de Buche,	1164. *l.* 1165
Sifridi B. de Epstein, *senioris*,	1200
Sifridi B. de Epstein, *iunioris*,	1225 *l.* 1230
Christiani,	1249
Gerhardi C. Siluestris,	1251

CHRONICON MOGVNTINVM
vetus *CONRADI* Episcopi.

PROOEMIVM AVTORIS.

Enerabili Patri, Domino Theodorico *Abbati, & Fratribus* C. Ludouico *Priori*, Ioanni * Rudolpho *Sacerdotibus*, Conta * & dus * *Presbyter, Episcopali nomine indignus, gaudia electis Dei* * C. *ante mundi exordia praparata. Solent plerumque res olim gesta, si scriptis non fuerint commendata, sic obliuionis conculcari pede, vt nulla de ipsis a posteris memoria habeatur: cum tamen earum notitia posset forte fore aliis caussa cautela, & instrumentum euadendi pericula vel vitandi. Quod si non sic fit, saltem legentibus & audientibus tadium tollitur, dum ea, qua transierunt, eis quasi quadam recentia renascuntur: Vnde fit, vt ex hoc in admirationem ducantur vel stuporem, vel certe ad passionis gemitum prouocentur. Scripturus itaque vobis iacturam & oppressionem, qua annis iam centum cœpit ruere ecclesia Maguntinensis, ipsius innoco gratiam, cuius ea, qua sustinuit, & adhuc sustinere non desiit mala, iudicio est oppressa. Igitur vt eius miserabilior calamitas, quam patitur, & flebilior elucescat, prius, quibus honoribus claruit, quibus diuitiis & ornatibus referta fuerit, succincte & breuiter differemus.*

De nomine ipsius Auctoris, eiusdemque ætate.

Diuersa sententia scriptorum de nomine autoris;

QVandoquidem autor huius chronici Moguntini in aliis editionibus vnica C littera signatur, dubium est, vtrum *Conradi*, an vero *Christiani* nomen eadem littera designet. D. *Georgius Heylmannus*, Moguntinensis quondam Sigillifer, testatur, se in quodam manuscripto inuenisse huius operis autorem fuisse *Conradum*, & illud ipsum nomen habet hoc Chronicon anno MDXXXVII Basileæ editum, itemque altera eiusdem editio superioribus annis MDLXXXV typis Wechelianis Francofurti, in quoto tomo illustrium Germaniæ historicorum, opera & studio Christiani Vrstisii in folio edita. Baronius quoque in suis annalibus, itemque alii autores *Conradum* appellant. Er sunt, qui hunc *Conradum* Coloniensem Archiepiscopum, Comitem de Hoesteden, fuisse autumant, illum scilicet, qui teste hoc ipso chronico, anno salutis MCCXLIX, post obitum *Sigefridi* iunioris ad Moguntinum pontificatum postulatus, sed Romana sede electionem eius repudiante non admissus fuit, vt suo loco dicetur. Sed si is *Conradus* fuisset, procul dubio hoc chronicon, vsque ad obitum suum, qui ipsi anno MCCLXI accidit, perduxisset. Verum his omnibus contrarius est *Nicolaus Serarius* in chronico suo Moguntino, qui non *Conradum*, sed *Christianum*, Archiepiscopum Moguntinum, hoc nomine Secundum, qui anno MCCLI a sede depositus fuit, huius operis scriptorem fuisse dicit; secutus prædictum D. *Georgium Heylmannum*, Sigilliferum Moguntinum; qui de autore huius chronici ita scribit; *Ego non Conradum, sed Christianum Archiepiscopum secundum intelligendum huius libri auctorem arbitror, tum quia inferius demolitionis turris per ventum facta mentionem faciens, ait, se vidisse quasdam trabes de eadem turri deportatas, quod contigit per quinquaginta ferme annos ante suum Episcopatum; tum quia tractatus ipse vsque ad eundem Christianum pertendit, quando ipse ab Episcopatu semotus, substitute Gerhardo, hunc edidisse creditur libellum. Vnde & in principio dicit:* C. Presbyter episcopali nomine indignus. *vbi quod fuerit antea dignitatis officio, aut ad minus electione Episcopus, & renunciauerit, liquido patefacit scriptor huius libelli. Quod si Episcopus fuit, quare non magis Moguntinensis, quam alterius ecclesia ipsum fuisse Episcopum æstimandum est? cum vtique ipsius ecclesia thesaurum tam secretum nequaquam potuisset adeo luculenter conscribere, nisi precipuus, & secretissimus fuisset eiusdem thesauri recognitor: tum quia hoc ipsemet tacite innuit in prologo suo dicens:* Scripturus itaque vobis iactoram & oppressionem, qua annis iam centum cœpit ruere ecclesia Moguntina. *Cum enim hac iactura cœperit post Henricum I, circa annum Domini MCLI, constat auctorem huius libelli vixisse; additis centum annis, anno MCCLII, quo anno Christianus Archiepiscopus depositus fuit, quem hunc libellum edidisse ipso anno cognoscimus.* Hæc citatus *D. Georg Heylmannus.* Huius sententiæ quoque *Bruschius* fuisse videtur, dum ait; *Christianum* illum Moguntinum Archiepiscopum, historiam exauctorationis Henrici V; Arnoldi quoque Archiepiscopi Moguntini, & aliorum quorundam antecessorum suorum descripsisse. Codicem quoque manuscriptum *Serarius* se in monasterio S. Iacobi Moguntinensis vidisse scribit, qui *Christiano* Archiepiscopo Moguntino hoc chronicon vendicat.

Quo tempore vixerit, clarum.

Quo tempore autem hic auctor vixerit, diserta ipse mentione exponit, cum ait, se turbinis illius magni meminisse, quo anno circiter MCXC sub *Conrado I* Archiepiscopo, pinnaculum maioris ecclesiæ deiectum fuit, vt in historia ipsa describitur.

SECTIO I,

Qua autor incipit Moguntinensis ecclesiæ ornatum ac thesaurum, *quem olim habebat, describere.*

§ I

Purpura ac tapetia.

† Rücktrücher.

ERant ibi purpurarum pretiosarum * tantæ copiæ, vt diebus festiuis totum monasterium **, cum sit tamen longum & latum, intrinsecus tegeretur, & tamen adhuc superfuerunt. Erant tapetia & dorsalia † mira picturæ varietate distincta, quæ operis subtilitate & pulchritudine animos intuentium admiratione delectabant. Præter ista erant & alia, quæ super pauimentum templi, & scamna, & coram altaribus sternebantur.

Quid hic purpuræ ac tapetia.

* Intelligit hic autor omnia aulæa picturata, & versicolori textura spectabilia, quæ a Græcis περιστρώματα nominantur, quibus ecclesiæ parietes atque sedilia vniuersa in maioribus festiuitatibus, ornatus gratia, obtendebantur, ac sternebantur.

Ecclesia Moguntina olim monasterium dicta & Canonici fratres appellati.

** Intelligit ecclesiam maiorem Moguntinam; variis enim nominibus ac titulis eadem olim a diuersis fuit insignita ac vocata. nam in antiquissimis litteris de anno MLXXI *monasterium S. Martini*, itemque sub an. MLXXXI *monasterium episcopale* fuit appellata, *Mariano Scoto* teste. *Dodechinus* quoque sub anno MCXXXVII *monasterium maius* ipsam appellat. Ipsi quoque Canonici in epistolis ad sanctam Hildegardim Abbatissam sancti Ruperti Bingensis conscriptis, ipsam *conuentum fratrum de domo*: itemque *conuentum fratrum de S. Martino*, siue *in sancto Martino* nominant; cuius nunc vulgaris ac trita appellatio est *ecclesia maior*, seu *metropolitana sancti Martini*, vel *metropolitanum Canonicorum collegium*. De quibus appellationibus diuersis alias suo loco dabitur explicatio ac ratio.

Cur ecclesiæ collegiatæ olim monasteria dictæ & Canonici fratres appellati.

Quod autem *monasterium* & *conuentus fratrum* ab antiquo fuit appellata, ipsique Canonici etiam *fratres* dicti, ratio est, non quod primitus verum monasterium seu monachorum cœnobium; vel ipsi etiam Canonici veri monachi ac tribus solenniotibus votis obstricti fuerunt (vt plurimi inanibus rationibus innixi falso arbitrantur) sed quod Canonici olim in eadem simul vno in loco, qui *claustrum* dicebatur, habitarint, communi refectorio ac dormitorio iuxta concilia, ac decreta Patrum vsi fuerint, & in omnibus ita regulariter vixerint, vt eorum vita monachali vitæ non videretur esse inferior: vt *Molanus* testatur his verbis: *Prisci Canonici absque votis monasticis canonicam & regularem atque communem vitam sancte egerunt.* Et alio in loco: *Erat eis communis mensa, commune cellarium, commune dormitorium, communis oratio simul ac lectio.*

Antiqua Canonicorum vita & conuersatio.

Cratepolius Minorita in annalibus Treuirensibus, *olim*, inquit, *in claustris simul omnes habitabant, & in vno dormitorio dormiebant, & in vno refectorio reficiebantur, quo facilius possent ad horas canonicas celebrandas concurrere, ac de vita & conuersatione sua admoneri & doceri.* Ex hoc igitur monasterio ac solitario statu, seu a curis sæcularibus & extraneis segregata viuendi ratione ac norma; nec non a communi & fraterna clericorum vita ecclesia ac domicilia eorum sacra olim non improprie monasteria dicta fuere; vnde & ipsi etiam clerici *claustrales*, *cœnobitales*, *fratres conuentuales*, & similibus nominibus appellati: & vt *Molanus* ait; *malebant humilioribus vocibus clerici & fratres dici, quam a canonica regula obseruatione Canonici appellari.* Ex alio in loco sentit, quod quia in communi viuebant, & libentius clerici aut fratres, quam Canonici nominabantur, pietas maiorum nostrorum huiusmodi fratrum conuentus, ac communia clericorum siue canonicorum habitacula & claustra, monasteria vsitatiore locutione nuncupauit, reiectaque canonicorum voce fratres eos appellauit, a fraterna illa & communi eorum vita, quam in suis collegiis, quasi in monasteriis simul profitebantur & exacte seruabant.

Pallæ altarium.

II Erant pallæ altarium *, auro intextæ pretiosæ. Inter quas tres erant præcipuæ, quarum vna æstimabatur, posse valere marcas C, alia Lx, atque aliæ non minoris, vel parum minoris poterant æstimari.

Pallæ altarium eadem quod antipendia.

* *Palla* significat honestæ mulieris vestimentum, hoc est, pallium, quod palam te foris est, ad vestimenta vsque demissum; sic hic *pallæ* accipiuntur pro vestimentis illis anterioribus altarium, quibus ipsa vestiuntur, quæ vulgo nunc *antipendia* nuncupantur.

Casulæ ac Cappæ.

Cappæ vnius valor.

III Erat in Casulis, Dalmaticis, Subtilibus †, & Cappis sericeis & purpureis, auro & gemmis intextis, pretiosus & copiosus thesaurus. Inter quæ sex Cappæ præcipuæ erant, quarum vna æstimata est ad Lx marcas: (sic enim & obligari poterat) aliæ quinque minoris erant æstimationis: ex iis duas ego vidi, quarum vna vetu-

vetustate fuit sic consumpta & attrita, quod alicui vsui non valebat: data ergo est igni, & reddebat tres marcas auri cum dimidia. Alia, quæ adhuc recentior videbatur, vendita est cum vna palla altaris. Quid pro iis acceptum fuerit, vel quo deuenerit venditum & acceptum, penitus ignoratur. Inter Casulas autem de quolibet colore duo paria: duæ nigræ aurifrigiatæ, & eiusdem operis duæ Dalmaticæ & duo subtilia, latis aurifrigiis ornata: & hæc omnia valde bona. Item duæ Casulæ de samitto albo, & eiusdem fili Dalmaticæ duæ; Subtilia duo cum auro ornata, omnia valde bona. Item duæ Casulæ de rubeo samitto, & tot Dalmaticæ, & Subtilia aurifrigiata, valde bona. Item duæ Casulæ de viridi samitto, & tot Dalmaticæ, & Subtilia aurifrigiata valde bona. Item duæ Casulæ de croceo samitto, tot Dalmaticæ, & Subtilia valde bona. Vna inter ceteras erat Casula ante paucos dies violacea, latis & magnis aurifrigiis, longa & * larga, aureis lunulis & sideribus insertis: quæ tanti erat ponderis propter aurum, vt plicari non posset, & in ipsa vix aliquis poterat, nisi valde robustus, diuina mysteria celebrare. Vestiebantur tamen illa Pontifices & Prælati, festis præcipuis cantaturi. Sed post Euangelium cantato offertorio, factis oblationibus, illam deponentes, flexibiliorem sumentes, in illa diuina perfecerunt.

Casulæ diuersorum colorum.

* prolata.

Casula magna & grauis.

Dalmaticæ & Subtilia quæ vestimenta.

† *Dalmatica* vestis est, qua Diaconi & Subdiaconi in ministerio altaris in solennitatibus vtuntur, vt 76 dist. *de eorum*. *Subtilia*, id est, byssum interpretati sunt LXX. quod & ipsum in Sacerdotum vestibus texitur. Byssum autem tenuissimi lini genus significat; hinc vestimenta illa interiora Sacerdotum seu Diaconorum oblonga, quæ modo vulgariter *Alba* appellantur, *Subtilia* hic dicuntur, eo quod ex tenui lino constent.

IV Item multæ tunicæ diuersorum colorum, videlicet rubei, viridis, & violacei coloris, virgulatæ, crocei, albi, quibus vtebantur ministri altarium, & Acolyti, & chrismatis * portatores.

Tunica ministrorum altarium.

* portitores.

V In albis, cingulis, humeralibus, stolis & ceteris ornamentis, potius credenda copiosa diuersitas, quam scribenda.

Alia ornamenta.

VI Erant infulæ vel tiaræ XVIII aurifrigiatæ, chirothecæ valde bonæ.

Infulæ & chirotheca.

VII XVI annuli pontificales boni & magni, de Robino vnus, & impositis aliis gemmis minutis: de Smaragdo vnus: de Saphiro vnus: de Topazio vnus.

Annuli.

VIII Baculi pastorales duo vestiti argento.

Baculi pastorales.

IX Caligæ octo, & tot sandalia. Hæc de vestimentis.

Caligæ & sandalia.

§ II

NVnc de ornatu & thesauro ecclesiæ, & primo de pertica audiatis. Erat pertica argentea concaua deaurata, quæ tantum præcipuis festis, vt in * Passione, Pentecoste, in dedicatione ecclesiæ, in festo patroni gloriosi Confessoris beati Martini, in natiuitate Saluatoris, ante altare dependebat: in qua vascula suspendebantur quædam eburnea, quædam argentea, formarum diuersarum, omnia reliquiis plena. In horum omnium medio fulgebat Smaragdus, suspensus catenis aureis duabus, habens quantitatem & spissitudinem dimidii peponis magni **, & per omnia similitudinem habens peponis, & ipse concauus: huic solebat aqua infundi cum duobus vel tribus pisciculis paruis: & deposito desuper operculo, cum mouebantur pisciculi, simplices & vetulæ lapidem viuere affirmabant.

Thesaurus.

Pertica argentea.

Vascula reliquiis plena.

Smaragdus magnus.

Pepo.

* *Forte* Paschate *volebat dicere.*

** *Pepo*, teste *Plinio* lib. XIX c. V. cucumeris genus est, magnitudine cetera excedens, concoctu difficile. Est & alterum cucumeris generis multo minus; quod quia mali coronei speciem referre videtur, *melopeponem* vocant.

II Erant thuribula X argentea deaurata, & vnum aureum, habens auri marcas tres, & † aceræ XI: inter quas vna erat de lapide integro †† onychino concauo, habens similitudinem vermis horribilis, id est, vt bufonis: concauitas eius patebat in dorso, vbi & circulus argenteus cum litteris græcis ambiebat. In fronte huius aceræ, quia caput habebat simile vermi monstruoso, erat lapis ** Topazius valde pretiosus, magnitudinem habens dimidii vitelli oui: in oculis eiusdem aceræ duo Robini, quos Carbunculos vocant. Adhuc eadem acerra habetur hic, (*scilicet, quo tempore autor viuebat.*) sed gemmæ non.

Thuribula & acerra.

Acerra quid.

† *Acerra* arcula olim dicebatur, in qua thus apud gentiles reponi solebat, quo diis sacrificabatur, *λιβανωτρὶς* Græcis dictum, Latinis *thymiamaterium*, id est, *thuribulum*.

Qui-

Quidam putant esse aram, quæ ante mortuum poni solebat, in qua odores incendebant. *Cornutus* scribit esse pateram, in qua libatur. Virgilius; *Et plena supplex veneratur acerra.*

Hic *acerra* dicuntur ipsa thuris vascula, e quibus hoc in thuribula imponitur.

Lapis Onychinus. †† *Onyx* marmoris genus est, quod a nonnullis *Onychites*; ab aliis etiam *Alabastrides* appellatur, in montibus Arabiæ præcipue nascens; postea etiam in Germania inuentum, quod ad potoria & vnguentaria vasa primum cœpit excauari, postea etiam lectorum pedes, & sellæ, & solidæ etiam columnæ ex eo fieri cœptæ, vt autor est *Plinius* lib. XXXVI c. VII & VIII. Hinc *onychinus lapis*, *onychina vasa*, quæ ex onyche confecta sunt. habet autem hic lapis humani vnguis similitudinem. Ex hoc marmoris genere olim etiam pretiosissima fiebant pauimenta; vnde *Martialis* lib. III

Calcatusque sub pede lucet Onyx.

Figurate etiam inuenitur *Onyx* accipi pro vasculo vnguentario ex hoc marmore excauato, quod innuit idem *Martialis* lib. VII

Vnguentum fuerat, quod onyx modo parua gerebat.

Hinc apud Græcos proprie vnguentum significat, a cuius similitudine hoc marmoris genus, & ipsa etiam gemma nomen acceperunt, quod scilicet humani vnguis colorem referant.

Est etiam *Onyx* gemmæ cuiusdam species humani vnguis candorem referentis, interuenientibus venis quibusdam Sardæ & Iaspidis colorem imitantibus. vide *Plinium* lib. XXXVII cap. V.

Lapis Topazius. ** Gemma est viridis coloris, dicta a *Topazio*, insula maris rubri, in qua hic lapis mire pellucidus inuenitur. Insulæ autem huic idcirco *Topazio* nomen factum putant, eo quod nebulosa sit, sæpeque a nauigantibus fuerit quæsita, antequam inueniretur, *ἀπὸ τοῦ τοπάζειν*, hoc est, a *quærendo* dicta, vide *Plinium* lib. XXXVII cap. VIII, & lib. VI cap. XXIX, & *Strabonem* lib. VI.

Grues, quibus thurificabant. III Item erant duæ grues argenteæ concauæ, quæ solebant poni iuxta altare hinc & hinc, & dorso patebant, & impositis carbonibus & thure vel thymiamate boni odoris fumum per guttura & rostra emittebant. Erant autem grues tantæ magnitudinis, cuius viuæ.

Libri Euangeliorum, &c. IV Erant libri, qui pro ornatu super altare ponebantur, vt Euangeliorum, Epistolæ siue lectionarii, benedictionales, collectarii quidam vestiti ebore sculpto, alii argento, alii auro & gemmis.

Pelues & vrcei. V Erant pelues quatuor argenteæ, & vrcei diuersarum formarum (quos * manilia vocant, eo quod aqua sacerdotum manibus funderetur ex eis) argentei: quædam habentes formam leonum, quædam draconum, auium, & gryphonum, vel aliorum animalium quorumcunque.

* Idem quod *mallonia*, est autem *malluuium* vas, in quo lauantur manus, Græce χειρόνιπτρον. *Manilia quid.*

Candelabra. VI Erant candelabra magna duo, quæ iuxta altare ponebantur, argentea, & alia minora, quæ super altare ponebantur, quibus rotæ supponebantur latæ propter stillicidia candelarum. Quot fuerunt, nescio.

Corona. VII Erat corona magna pendens in choro ad similitudinem eius, quæ adhuc pendet ad sanctum Albanum (*scilicet quo tempore autor viuebat*) & vna in medio templi, atque aliæ tres minores ante altare sancti Martini, omnes ex argento diligentius fabricatæ.

Cruces portatiles. VIII Erant cruces argenteæ portatiles, miræ pulchritudinis, quarum duæ in Palmis, duæ in Paschate, duæ in hebdomada Paschæ, duæ in Rogationibus, duæ in die Ascensionis Domini ferebantur. X per totum erant.

Cruces aliæ. IX Erat & vna crux tantæ longitudinis, vt totum brachium magni viri, in qua erant Sanctorum reliquiæ multæ & magnæ. In medio vero continebat de ligno Dominicæ crucis ad quantitatem digiti, longitudinem vero palmæ virilis, vestita erat hæc crux auro purissimo, & gemmis pretiosis & multis. Erat & alia crux lignea, auro optimo vestita, in qua imago erat aurea Domini crucifixi, quæ imago cuiuslibet communis hominis magnitudinem excedebat, concaua, sed multum spissa, cuius venter plenus erat reliquiis & gemmis pretiosissimis. Dicebatur autem nec Romanum Imperium * meliores habere. ** meliorem.* Hæc crux poterat dissolui membratim in iuncturis, primo in talo, in genibus, in femore, in humeris, in cubito, in manibus, in collo, vbi corpori inhærebat: cetera pars corporis, dorsum scilicet & venter, pariter cohærebant: & hoc ideo, vt commodius & securius posset in arca sibi ad hoc deputata specialiter reseruari. Hæc crux raro exponebatur, nisi forte præsente Rege, vel alio magno Principe, & in festis Paschæ, vel natalis Domini, & Pontifice hoc iubente. Cum autem hoc fieri oportebat,

tunc

tunc in loco valde eminenti in templo super trabem, vbi nulli alieno patebat accessus, a ministris fidelibus locabatur. In huius imaginis capite loco oculorum erant duæ gemmæ, quas carbunculos vocant, tantæ magnitudinis, vt duo vitelli ouorum, qui in tenebris coruscabant. Huic cruci inscriptus erat versus iste: *Crux Benna mira magnitudinis, ac valoris ingentis.*

Auri sexcentas habet hac crux aurea libras.

Et nota, quod vna libra habet duas marcas auri. Sic ergo erant mille & ducentæ marcæ auri probatissimi. Nec silendum arbitror, quod pro speciali huius auri * examinatissimo valore, crux ipsa proprio nomine censebatur: vocabatur enim *Benna* †. * *Feingold*

Crux aurea Benna appellata mille ducentarum marcarum.

† Hæc crux, quæ proprio nomine *Benna* dicebatur, ex auro solido erat facta, pondere mille ducentarum marcarum, id est, sexcentarum librarum auri, vt ex versiculo ei inscripto constabat, quæ constituebant quadraginta quinque millia florenorum, vna libra LXXV flor. vt *Iacobus Spigelius* ait *, valente. Quis autem hanc crucem Moguntinæ ecclesiæ obtulerit, diuersæ sunt scriptorum opiniones. *Aegidius*, religiosus in monasterio S. Mariæ aureæ vallis, ord. Cistertiensis, diœcesis Treuirensis, qui floruit anno Domini MCCXXX, in historia Episcoporum Leodiensium, in Radulpho, seu Rudolpho Zeringiæ Duce, Episcopo Leodiensi, qui anno MCLX a Moguntinis post Arnoldi Episcopi cædem assumptus fuerat, sed a Pontifice Rom. repudiatus (vt infra suo loco dicetur) hanc crucem *Benonem* vocat, quam Iudæi suo ære iussu Imperatoris erexerant, eo quod pincernam eius nomine *Benonem* occidissent. *Magnum chronicon Belgicum* (cuius autor quidam ordinis S. Augustini Regularium prope Nussiam prædicatur) idem fere habet, quod scilicet Imperator eam per Iudæos, qui pincernam suum occiderant, fieri fecerit. Quis autem hic Imperator fuerit, aut quo tempore id factum sit, non annotatur.

A quo hæc crux oblata diuersa opiniones.

Dodechinus alterius est opinionis; *Willigisus*, inquit, *fecit crucem auream & in monasterio S. Martini posuit eam. Patibulum erat cypressinum, laminis aureis & lapidibus pretiosis superintectum, & imago aurea, vbi versus erat inscriptus:*

Auri sexcentas tenet hac crux aurea libras.

Nicolaus Serarius lib. V rerum Moguntiacarum, in eodem Willigiso Archiepiscopo, primo Electore, assentitur Dodechino, asserens, quod Willigisus præter alia dona quamplurima, eaque maxima, quæ ecclesiæ Moguntinæ contulit, crucem etiam hanc pretiosissimam, *Bennam* nomine, itemque ingentes illos, mortariorumque instar graues calices aureos, de quibus paullo post, donauerit. Sed prout sit, facile est perspectu, tam immensam auri vim a priuatis donatoribus non venisse, sed a magnis Principibus, pie ac liberaliter in Dei honorem ac domus Domini decorem, oblatam fuisse.

Quomodo autem hæc ipsa crux postmodum per vices mutilata, distracta, ac penitus tandem ablata, tantusque thesaurus ecclesiæ diminutus fuerit, in sequentibus patebit.

* In annotat. ad *Guntheri* Ligur. l. I pag. 288 script. Reuberianor.

De indumentis quotidianis, crucibus, calicibus, ampullis, attinentibus, & thuribulis, mentionem facere propter multitudinem non bene possum. Sed quia de calicibus dicimus, subit memoriæ, quod fueram iam oblitus.

X Erant calices XII argentei omnes deaurati, eiusdem ponderis cum patenis scilicet de tribus marcis, dempto calice, qui pertinebat ad maius altare, & is ceteros dimidia marca præcellebat. Cuilibet calici erant ampullæ argenteæ, & pyxis argentea ad hostias deputata. Præter hos calices erant tres aurei. In vno horum poterat celebrari, qui etiam suas habuit ampullas & pyxidem ad hostias ex auro purissimo & margaritis, & peram ad corporalia filis aureis insertis, miri operis & decoris. Habebant etiam calices alii suas peras ad corporalia ex purpura & aurifrigiis adornatas. *Calices & patenæ.*

XI Erant fistulæ † quinque ad communicandum argenteæ deauratæ. Erant * colæ argenteæ nouem, per quas vinum poterat colari, si necesse fuisset, præter eam, quæ attinebat calici aureo, & hæc aurea erat. Hoc aureo calice solus Pontifex, vel Prælatus ecclesiæ maioris in summis festiuitatibus vtebatur. *Fistulæ. Colæ.*

Fistularum quis vsus Colarum item:

† Harum vsus fuit in sumendo sacro Domini sanguine.

* Harum vsus fuit in colando vino, vel consecrando, vel consecrato, si quid forte sordidum incidisset. *Colatorium*, inquit, *Onuphrius* lib. de vocibus ecclesiasticis, *vasculum quoddam subtilissimis foraminibus ab imo perforatum, quo vinum ex hamulis in calicem refundebatur*. Et huiusmodi adhuc in metropolitana æde Coloniensi teneri manu solet ab eo, qui solenni sacro minister est, & ab imperitis *perforatum cochlear* vocatur. Deducitur autem a verbo *colare*, quod in vernacula lingua significat, *durch ein Tuch seyen*. *Manilius*:

Et colare vages inductis retibus amnes.

XII Alii duo calices tantæ erant quantitatis, quod cum ipsis diuina mysteria nequaquam poterant celebrari. Erat tamen vnus maior altero. Minor habebat cum patena marcas auri electissimi XVIII; in cuius pede per circuitum pre- *Calices duo aurei mira magnitudinis.*

tiosi erant lapides valde, in patenæ circuitu limbus eiusdem operis ambiebat, & ipse quidem gemmis pretiosis non carebat. Calix maior quot marcas auri habuerit, nescio: certum autem est, quod spissitudo eius erat digiti, & per totum, tam in pede, quam supra, gemmis erat pretiosissimis adornatus. Habebat etiam idem calix duas ansas, quæ poterant manus replere leuantis, sicut solent habere lapides mortarii, in quibus piperata & salsa præparantur. Huius patena talis erat latitudinis & spissitudinis, quod ipsi calici congruebat, & ipsa gemmis per circuitum decorata; hic calix habebat altitudinem vnius vlnæ, & capere poterat dimidium sextarium vini. Nec ab omni homine poterat leuari a terra commode **.

** Hi calices ingentes & graues mortariorum instar erant, teste autore *Conrado*, ex auro solido & examinatissimo, quorum vnus minor altero cum patena ponderis erat marcarum XVIII, quæ DCLXXV florenorum Rhenensium valorem æquabant, vel etiam excedebant. *Beatus Rhenanus* rerum Germ. lib. II *fuerunt*, inquit, *illic* (in ecclesia Moguntin.) *insuper duo calices aurei, quorum minor decem & octo marcas auri optimi habebat, maior longe plures; ad hæc ansatus vterque & tam superne quam inferne gemmis pretiosissimis exornatus, crassitudine digitali, altitudine vlna, non multum dissimilis mortario, capiebatque vini sestarium dimidiatum.* Hos autem calices cum cruce illa magna aurea, *Benna* nomine, de qua supra, Willigisum quoque Archiepiscopum donasse *Serarius* scribit. *A quo hi calices dono dati.*

Ecclesia Moguntina apud omnes venerabilis habita: hinc tanta illius opes.

XIII Nullus me in hoc scripto arguat, obsecro, falsitatis. Nam ecclesia ipsa & sedes ab omnibus Regibus & Imperatoribus, Principibus, Comitibus, Baronibus, & Liberis, & omni populo venerabilis habebatur, propter Pontificum sanctitatem, Cleri deuotionem, ciuium pietatem, qui tamen in rigorem pessimum, & superbiam modo & duritiam sunt conuersi. * O Moguntia felix, tot bonis inclita, si tu mutares gentem rationis ac honoris egentem!

* Aliæ editiones hæc addunt; *minus iuste dixi*, conuersi, auersi *dixisse debueram. O Maguntia, Maguntia,*
Felix villa situ, tot donis inclita, si tu
Mutares gentem rationis, honoris egentem.

SECTIO II,

Qua autor de calamitoso, post depositionem Henrici, sub Arnoldo, Conrado, Christiano, ac Sigefrido vtroque, ecclesiæ Moguntinensis statu agit.

§ I

Henricus fit Archiepiscop. Moguntin.

IGitur quum, sicut iam supradictum est, sic Pontifices se haberent, & clericalis disciplina optime seruaretur, ita vt plebs Clero, Clerus Prælatis, obedientiam & reuerentiam exhiberent, inuicem honorantes, inuicem diligentes, præsidente tunc quodam Henrico Archiepiscopo †, viro vtique pacifico & benigno, ac multis virtutibus dotato: diabolus, qui hoc ferre non valebat, ipsi venerabili viro, quia veritatis ac pacis amator erat, lites & incommoda excitauit. Nam quia semper ei erat cordi, vt Clerus honore debito gauderet, populus iustitia regeretur, terra pace publica exultaret; ecce accusatur apud Papam *, quod somnolentus & inutilis haberetur. Quod vir venerabilis vt cognouit, solennes nuntios pro sua excusatione ad summum Pontificem decreuit protinus destinare. Misit ergo omnium suorum secretissimum cognitorem quendam, Arnoldum clericum **, quem ipse Archiepiscopus ad Præposituram maiorem † promouerat iam recenter, tanquam eum, qui non posset esse immemor beneficii tam nouiter consecuti, & propterea eidem iam Præposituram S. Petri etiam contulerat; insuper & Camerarium constituit ciuitatis Moguntinensis. Erat autem idem Arnoldus miri ingenii & facundiæ, atque congestor pecuniæ infinitæ ††.

accusatur apud Papam tanquam inutilis.

Arnoldum Præpositum & Camerarium Mogunt. Romam mittit.

† Fuerat hic prius maioris, nec non S. Victoris ecclesiarum Mogunt. Præpositus sub an. MCXXX, cognominatus *Felix*, electus in Archiepiscopum post mortem D. *Marcolfi. Anno MCXLII* (inquit *Dodechinus*) *Marcolfus Moguntinensis Archiepiscopus obiit, pro quo Henricus maioris domus Præpositus constituitur, & a rege in Francofurt inuestituram accepit, præsentibus Cardinalibus Gregorio & Dievvino.* Anno MCXLV (habet M. S. quoddam) *Eugenius misit Henrico pallium per Theodevvinum Cardinalem.* Fuit autem hic huius nominis primus in ordine LXVIII Episcopus, XXVIII Archiepiscopus, & XII Elector Moguntinensis.

Henricus Marcolfi in Episcopatu Moguntino successor.

* Hic *Henricus* Archiepiscopus Moguntinus, quoniam erat vir insigni pietate, pro officii sui ratione Canonicorum suorum vitia corrigere

Henricus falso apud Pontificem accusatus.

rigere conabatur, & si qua ei difficultas & quæstio incideret, S. Bernhardum, magna tunc sanctitatis & doctrinæ fama inclitum, litteris consulere solebat. Sed Canonici, qui pastorem ac patrem audire debebant, seque ipsos corrigere, falsis eum apud Pontificem criminationibus (quarum præcipua e ficta castitatis violatione ducta fuisse dicitur) accusando, huiusque postea legatos pecunia corrumpendo effecerunt, vt anno MCLIII deponeretur, vt in sequentibus patet.

Quis ille Arnoldus;

** *Henricus* Archiepiscopus, cognoscens se apud Pontificem falso accusatum, pro sua excusatione illum *Arnoldum*, quem intimum habebat, & ad diuersas Prælaturas ac dignitates promouerat, Romam destinauit. Fuit autem hic *Arnoldus* natione ac patria Moguntinus, familia nobilis, ex ea ciuitatis parte, quæ *Seleboven* antiquitus, vt in multis vetustioribus litteris inueni, nunc autem vulgariter, *auff dem Graben*, iuxta parochiam scil. S. Ignatii, nuncupatur, ex qua familia plures milites Moguntiæ olim vixisse ex diuersis litteris, quas ipsi tanquam testes subscripserunt, didici. *Bruschius* eum de nobili familia in Ringauia, *Seleboven*, ortum fuisse scribit, quam familiam ego in Ringauia vnquam exstitisse, nullibi inuenio. Fuit statura procerus, vultuque angelicus, vt in quodam M.S. notatur, & vt *Trithemius*, & *Bruschius*, aiunt, Decanus Aquisgranensis: aliqui etiam Friderici I Imp. Cancellarium fuisse scribunt. Sed cum Fridericus ille anno MCLII regnum adierit, vt scriptores tradunt, eum non nisi annum vnum ipsi a cancellis fuisse necesse erit; nisi iam antea, cum Sueuiæ tantum Dux erat, eum fuisse velint.

† Errat hic autor, qui eum *Præpositum maioris ecclesiæ* fuisse dicit, quia nunquam maioris, sed *S. Petri* solummodo, ac ciuitatis Moguntinensis *Camerarius* fuit. Postquam enim *Henricus* prædictus Archiepiscopus ad Episcopatum venit, anno Christi MCXLII, qui prius maioris Præpositus fuerat, ei in præpositura quidam *Hartmannus* successit, cuius in diuersis litteris sub an. MCXLV, MCXLVI, MCLI, MCLIJ, & MCLVIII, fit mentio. Hic autem *Hermannus* successorem habuit in præpositura alium *Arnoldum* quendam, cuius mentionem faciunt litteræ antiquæ de annis MCLXXI, MCLXXXI, MCLXXXIV & MCLXXXVII.

non fuit Præpositus maioris, sed S. Petri solummodo Moguntinensis.

†† Hunc præterea *Arnoldum* sapientia, ingenii acumine, facundia, & humanitate perinsignem fuisse tradunt omnes. Exstat libellus quidam *de huius* Arnoldi *passione*, in quo eius in pauperes benignitas & in religiosos ac ecclesias Dei reuerentia plurimum commendatur. Eius initium hoc fuit; Arnoldus *pago Moguntino ex religiosis nobilibusque parentibus exstitit oriundus; postquam diutina substantia sub Theologica disciplina ferula sudauit, factus est Imperialis aulæ illustrissimus Cancellarius, & quasi alter Imperator. Tempore ingruentis inopiæ, quæ totam Germaniam premebat, trecentos pauperes nutriebat, religionem arctam amplectens, illius professionis viros, quorum iugiter fruebatur contubernio, tanquam patres & fratres fouebat, manum felicis intaminis ipsis impertiens, ecclesias beneficiis multis dotans, diruta earum resarcire, dilapsa atque dispersa congregare, & ne religio penes eos tepesceret vel remitteretur, sollicitus erat.*

Commendatur Arnoldus *ab humanitate & benignitate in pauperes, & reuerentia erga ecclesias Dei & religiosos.*

II Is itaque veniens ad curiam Romanam, pontificatumque ambiens Maguntinensem, primum sibi Cardinales pecunia fauorabiles acquisiuit; deinde duos specialiter pecunia corrumpens, qualiter de sua propria promotione ageret, & postmodum consummaret, cum illis familiarius pertractabat. Tandem ab illis instructus, & de se certificatus, cœpit in suum Dominum accusationis iacula dirigere, quem venerat excusare *. Breuiter, tantum in sua processit audacia, & effecit, vt duos legatos destinari peteret huius rei cognitores & iudices; obtinuitque eosdem duos, quos corruperat. Tandem tractu temporis multa interuenerunt facta, quæ sicut scribentibus esset onerosum, ita legentibus tædiosum.

qui ambiens Mogunt. Pontificatum, Cardinales pecunia corrumpit, & Henricum *Archiepiscopum accusat.*

* Magna fuit ingratitudo huius *Arnoldi* in *Henricum* Archiepiscopum, quem tamen ipse suum intimum habebat, & cuius beneficio plures dignitates fuerat assecutus. Accusauit eum, a quo pro defensione sui fuerat missus, vt Archiepiscopatum acciperet. Sic Michael Thraulus Leonem Imp. de medio sustulit, cuius tamen beneficio ad summum dignitatis gradum fuerat elatus. Sic Lucius Ostius tempore bellorum ciuilium patrem suum proscriptum, quem Triumuiri ad supplicium perquirebant, latentem prodidit, vt eius bona acciperet *.

* *Enimuero* Latomus *perhibet*, Arnoldum *per omnem vitam constanter, maximaque obtestatione asseuerasse, fieri sibi iniuriam; bona se fide Henrici egisse caussam. Idem dicit* manuscr. FF. Eremit. *Conuent. Mogunt. vt ad* Serarium *notatum.*

III Veniunt ergo legati † Wormatiam; Henricus Episcopus citatus comparet, nihil prætendere poterat pro se, quod admittere vellent iudices siue legati supradicti *. Præsidentes autem iudicio, in loco, qui Neuhusen ** vocatur, Henricum laudabilem virum ab Episcopatu amouent Maguntinensi, Arnoldum substituunt; dicebatur autem quod Fridericus Imperator huic negotio assensum præbuerit, sed occultum ††.

Inde Henricus *Archiep. Wormatiam citatus, ab Episcopatu deponitur.*

† *Post hæc* (inquit *Baronius*) anno eodem scil. MCLIII. *decernitur ab Eugenio Papa legatio in Germaniam ad iudicandum Archiepiscopum Mogunt. Fuerunt delecti ad hoc munus obeundum duo Cardinales,* Bernhardus *Presbyter, &* Gregorius *Diaconus*, vt Otto

Frisingensis, *qui aderat, tradit.* Huius etiam meminit *Crusius* annal. Sueu. part. II lib. X cap. XII. Anno MCLIII, inquit, *Rex Pascha Babenberga celebrans duos Cardinales* Bernhardum *Presbyterum & Gregorium Diaconum ob Episcopos quosdam incommodos abrogandum a Pontifice Eugenio missos secum habuit. Pentecosten deinde Wormatia agens, Moguntinum Archiepiscopum* Henricum *per eos exauctorauit, cui Cancellarium suum* Arnoldum *suffecit.*

S. Bernhardus *excusat illum,*

* Extat epistola *S. Bernhardi* pro *Henrico* Archiepiscopo ad legatos scripta, in qua eius simplicitatem & innocentiam commendat, & est talis: *Dominis & Patribus reuerendis Apostolicæ sedis Legatis, puer sanctitatis eorum, Bernardus Claræ vallis vocatus Abbas, per omnia Deo placere, & gratos fructuosæ suæ legationis manipulos reportare. Etsi corpore remoti, sed affectu & bona voluntate vobis appropiantimus, optantes & orantes, duci actus & studia vestra ad omne, quod docet & expedit. Inde est, quod audientes, miserandum illum Archiepiscopum Moguntinensem, vocatum ad vestram præsentiam, ibique responsurum aduersariis suis, ausi sumus, vestram pro eo interpellare bonitatem. In hoc enim credimus honorificari ministerium vestrum, si (quatenus salua iustitia licet) paruuli inclinato, & maceriæ depulsa humeros vestræ auctoritatis supponitis, nec calamum quassatum conteri, nec linum fumigans (quod in vobis est) extingui permittitis. Sentiat, obsecramus, sibi profuisse, & precem nostram & suam simplicitatem, ob quam fertur a falsis fratribus circumuentus potius, quam inuentus in aliquo dignus depositione.*

scripta ad Cardinales legatos epistola,

De Collegiali Neuhusen.

** Locus non procul ab ipsa vrbe Wormatia, vbi quondam Chlotarii ac Dagoberti piissimorum Francorum Regum aula memorabilis fuit, quæ postmodum anno Christi DCXLVI ab ipso Dagoberto in ecclesiam Canonicorum conuersa, sanctoque Dionysio consecrata: a Carolo deinde Magno Imper. eiusdemque filio Ludouico egregie ampliata ac dotata fuit; qui Ludouicus Imperator acceptis Romæ S. Cyriaci martyris reliquiis, easdem ad hanc ecclesiam detulit, eamque de nouo in eiusdem sancti martyris honorem per Samuelem Wormatiensem Episcopum anno DCCCXLVII consecrari fecit; vnde antiqui extant versus hi:

Regalis quondam solii memorabilis aula;
Iam tibi, Cyriace, sum noua digna domus.
Qua felix celebris recubas recturus habenas
Hic tranquilla tuis ossibus esto quies.
Te prior ante vbat Areopagita patronus:
Nunc ambo æthereæ plaudite rupe patres.

De hac ecclesia fusius in nostris *annalibus Wormatiensibus*, quos præ manibus habemus.

†† *Dodechinus* in appendice ad chronicon Mariani Scoti, *anno*, inquit, *MCLIII* Henricus *Archiepiscopus Moguntinensis in Pentecoste ex præcepto Eugenii Papæ depositus est, &* Arnoldus *Cancellarius electus est.* Ceterum iuste an iniuste depositus fuerit, varia est assertio scriptorum. Excusandam esse simplicitatem dicit in sua epistola *S. Bernhardus*, ob quam a falsis fratribus circumuentus fuerat. *Conradus* Episcopus in hoc chronico itidem ipsum innocuum prædicat. *Otto* tamen, Episcopus Frisingensis, noxium eum asserit, qui de hac Cardinalium in Germaniam legatione, & *Henrici* depositione hæc habet; *At Rex* (Fridericus videlicet) *in proxima Pascha Babenberg coronam gestans, duos Cardinales videlicet* Bernhardum *Presbyterum &* Gregorium *Diaconum, ad depositionem quorundam Episcoporum ab Apostolica sede destinatos, secum habuit. Proximam dehinc Pentecosten Wormatiæ feriant*, Henricum *Moguntinæ sedis Archiepiscopum, virum pro distractione ecclesiæ frequenter correptum, nec correctum, per eosdem Cardinales deposuit*, ac Arnoldum *Cancellarium suum per quorundam ex clero ac populo, qui illuc venerant, electionem ei subrogauit.* Hæc citatus *Otto*. *Conradus* vero Episcopus, autor chronici huius, ab exordio rem gestam narrans, omnem culpam reiicit in *Arnoldum*, Henrici Archiepiscopi proditorem, atque in legatos ab ipso *Arnoldo* pecunia corruptos. Præfuerat autem Moguntinæ sedi *Henricus* annis XI.

Virum iuste an iniuste depositus fuerit, variant opiniones.

Totam historiam depositionis *Henrici* Archiepiscopi, iam fuse satis in supradictis expositam, breuiter complectitur *Iustus Lipsius* in monitis & exemplis politicis, lib II cap. XI de iustitia diuina his verbis: *Frederico Aenobarbo Imperatore, Antistes Moguntinus fuit* Henricus, *vir pius, tranquillus suarum rerum; & ideo Romæ accusatus, vt ineptus sine inutilis muneri, quod gerebat. Accessit* Arnoldus, *qui postea in locum eius venit, & fertur ab ipso* Henrico *missus ad purgandum, igni oleum addidisse; & purpuratorum quosdam Patrum corrupisse, & in se vertisse. Eo ventum, vt Cardinales duo Moguntiam missi, de caussa quæsiuerint,* Henricum *damnarint, abdicarint,* Arnoldum *illum subrogarint. Henricus patienter id ferens hactenus, questus est, vt diceret:* iniuste iudicastis; appello igitur ad Iesum Christum, æquissimum iudicem, ibi me responsurum exhibebo: venite! *Illi ioco eludentes:* cum præcesseris, nos sequemur. *Profecto factum est; nam ille post annum fere & dimidium fato concessit: & rumore ad aures Cardinalium delato, iterum illudentes,* ecce præcessit, *inquiunt*, nos sequemur. *Secuti sunt, & vno die vterque subito obiit. Addunt annales de genere mortis, quæ sileo: nec assensum huic narrationi firmiter etiam dono.* hæc *Lipsius* loco citato.

Quo facto Henricus *ad Deum tanq. iudicem appellat.*

IV Venerabilis vir *Henricus*, tam manifesta peruersitate turbatus, ipsos peruersos alloquitur in hunc modum; *Si ad sedem Apostolicam appellarem contra vestrum iniquum processum, Papa forsan ipse nihil amplius attentaret, & nihil mihi accresceret, nisi labor corporis, amissio rerum, & afflictio spiritus, & euisceratio mentis, & euacuatio gratiæ. Appello ergo ad Dominum IESVM CHRISTVM,*

tanquam

*tanquam iudicem iustissimum. Vos cito ad eius tribunal. ibi * mihi coram summo iudice me responsurum exhibebo. Non enim iuste, nec secundum DEVM, sed mercede corrupti, sicut placuit, iudicastis.* At illi; *Quum tu praecesseris, nos sequemur.* Hæc autem ridentes & deridentes dixerunt. Acta sunt hæc anno gratiæ MCLIII. Dominus Henricus abiit * ad quoddam claustrum Cisterciensis ordinis, non monachus effectus, sed in consueto habitu vitam ducens.

* vobis.

Henricus in Saxoniam secessit, Eimbecique post paucos menses obiit.

* *Aduersariorum iniuria*, inquit *Serarius*, *oppressus & depositus* (Henricus) *in Saxoniam secessit, Embecique placide quieteque pauculos, quibus eius & peccata expiari, & virtutem probari DEVS voluit, menses egit; nam eodem anno MCLIII obiit Calend. Septemb. vt* Dodechinus *inquit: sed epitaphium pro* Calendis *habet* Nonas Septemb. *Ioannes Letznerus* in chronico Eimbecensi germanico habet, quod hic *Henricus* Moguntinus Archiepiscopus post depositionem suam in Saxoniam commigrauerit, vbi in ciuitate Eimbecensi in curia monasterii Amelungsbornensis Ord. Cistertiensis, a Domino *Wernero*, eiusdem Abbate, benigne ac honorifice susceptus, aliquandiu adhuc vixit, quem tandem eodem anno MCLIII defunctum in ecclesia, *auff der Neustatt*, Eimbeci dictus Abbas sepeliri curauit, hac superimposita lapidi sepulchrali orichalcinis litteris inscriptione:

Anno Domini MCLIII Nonis Sept. obiit Reuerendus Pater Henricus Felix *Archiepiscopus Moguntinus.*

Epitaphium Henrici,

Ad Christum sospes eat huius corporis hospes.

Superaddit idem autor; *Hac tumuli inscriptio licet in magno illo incendio, quo anno MDXL in ciuitate exorto, hoc ipsum monasterium conflagrauit, etiam perierit, illius tamen copiam in peruetusto Missali præter alia inibi notata fuisse repertam.*

Laudibus vero non exiguis illud extollendum est, quod ipsum *Henricum* in Episcopatu dicere solitum tradunt: *Fui diues Canonicus, pauper Præpositus, mendicus Episcopus.*

Dictorium illius.

Huic suum obitum biennio ante prædixerat quædam S. virgo, *Hildegardis* nomine, Abbatissa cœnobii S. Roperti prope Bingiam Moguntinæ diœcesis, de qua infra.

S. Hildegardis obitum ei prædicit.

§ II

A*Rnoldus* non moram faciens, quum fuisset, vt moris est, ab Imperatore regalibus inuestitus, Maguntiam venit, ibique solenniter est susceptus. Post annum fere dimidium venerabilis Henricus præsul defunctus, Deo, ad quem appellauerat, totum processum lachrymabiliter assignauit.

Arnoldus inuestitur & Moguntiam venit;

II *Arnoldus* autem primordia sui consecrans præsulatus, purpuram optimam de Almaria tollens, sibi fecit vestes, tunicam, sorcotium, & mantellum, vt in Imperatoris curia gloriosior appareret. Sed omnipotens Deus non diu sustinuit istud nefas. Orta est enim dissensio valde grauis inter ipsos ciues Moguntinenses †. Nam vna pars dolebat vehementer, venerabilem virum Dominum Henricum ab Episcopatu amotum; alia gloriabatur & superbiebat Arnoldum substitutum. Erat enim oriundus de ipsa parte ciuitatis, quæ Selehoven nominatur. Tam grauis autem crescebat de die in diem inuidia inter ciues, vt tribus diebus in septimana congrederentur, & per plateas cum gladiis, & fustibus, ac contis, cuspidibus, & lanceis inuicem se mactarent, caderentque hinc & hinc, tanquam oues occisionis. Nec se *Arnoldus* interponere curauit pro pace & concordia reformanda; sed suos fautores potius contra partem aduersam animauit. Propter quod accidit, vt pars illa de Selehoven, quam fouebat & animabat Arnoldus, maius monasterium * occuparet, illoque pro castro vteretur contra aduersarios.

pretiosas vestes sibi facit:

Dissensio inter ciues Moguntinos orta,

& in nerum erumpente,

vni parti ciuium assistit,

† Occasionem tantæ, tamque funestæ seditionis, quæ fuit inter ciues Mogontinenses, ortam fuisse tradunt, ex capitatione quadam bellica, & Adelberti Archiepiscopi priuilegio ciuibus quondam dato. Huc spectare arbitror, cuius meminit *Dodechinus* in anno MCLVIII, *Quidam*, inquit, *ex clero Moguntina ecclesia, scilicet Gotfridus Abbas S. Iacobi, & Burchardus Præpositus S. Petri, cum aliis, omnesque simul vrbani, maiores cum minoribus, Episcopum suum* Arnoldum *nimis exosum cœperunt habere, & Imperatorem aduersus eum sæpe interpellarunt. Soli, qui* Silthouera *dicuntur, partibus Episcopi fauebant.* Et postmodum anno MCLIX; *Aduersarii Episcopi Moguntinensis, post festum S. Remigii, synodum armata manu, vt eam exturbarent, ingressi; sed Comitibus cum suis ad arma alacriter conuolantibus, turpiter redire sunt coacti. Qua de re post festum omnium Sanctorum Episcopus Longobardiam petit, super hoc Imperatori querimoniam facere, sed & aduersarii eius euntem haud segnes subsequuntur.*

Arnoldus exosus fit multis,

* Id est, ecclesiam maiorem seu metropolitanam *S. Martini*, de qua supra sat dictum.

III Durabat hæc dissensio dies multos, & Clerus grauiter oppressus, contemptus habebatur; quia iam copia maioris ecclesiæ eis concedebatur ad diuinum officium exequendum, non nisi pro illorum libitu laicorum, qui illud temere occu-

Ex quo multa mala ecclesiam Moguntinam premunt.

paucrant; & iam quidem multi venerabilem *Henricum* conqueruntur mortis debitum exſoluiſſe.

Vltione interum diuina in morte duorum Cardinalium, qui Henricum de poſuerant, manifeſte apparente:

IV Rem refero, fratres, omnibus illius ſæculi notiſſimam. Mors venerabilis Henrici multis innotuit; peruenit etiam ad aures illorum Cardinalium, qui ab Epiſcopatu eum amouentes ſe promiſerant ſequuturos, & ludentes ad alterutrum, dixerunt; *Ecce præceſſit, ſuo tempore nos ſequemur.* Et ecce tranſiit tempus breue, & ambo vno die moriuntur **. Nam vnus ſedens in ſede naturæ, vt purgaret ventrem, omnia inteſtina ſua in cloacam eiecit, & animam miſerabiliter exhalauit: alius manuum ſuarum digitos articulatim abmordens, & de ore expuens, deformatis manibus, quaſi ſe ipſum deuorans, expirauit. O Deus vltionum, Domine Deus vltionum, hoc eſt, iuſtum exercens iudicium! Et in his omnibus non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc manus extenſa. Audita ſunt hæc in terra noſtra, & fama celebri diuulgata, nec a quoquam aliud dicebatur, quam: *Benedictus Dominus, qui venerabilis Henrici iuſte iniuriam vindicauit.* Sic iſti dies ſuos clauſerunt.

Simul enim morte correpti.

** Huius exitii duorum Cardinalium, ac de iudicio Dei iuſto aduerſus eos exhibito, meminit quoque *Iuſtus Lipſius*, in ſupra notatis; itemque manuſcripti quidam vulgares antiqui.

Diſcordia vero ciuium vehementius exardeſcente,

V Creſcebat autem in malum vehementius odium & pugna ciuium prædictorum. Iam conducuntur de foris auxiliatores milites ab vtraque parte, peruenitur iam ad maiores. Nam quidam Comites promiſſionibus attracti, huic prœlio ſe immiſcuerunt †. Tractatur ab vtraque parte de ſumptibus acquirendis: & pars, quam fouebat Arnoldus, feſtinatum conſilium inuenerunt, & vt mutuo acciperent de eccleſiæ ornatu *, ſecretum habuere tractatum. Iam integritas ipſius ornatus in parte eſt non modice vulnerata. O Cardinales, Cardinales, pacem de terra accepiſtis, & vt homines ſe inuicem interficiant, vos feciſtis! Quodcunque mali prouenit, quæcunque fuerint homicidia perpetrata, veſtra eſt in cauſſa peruerſitas, veſtra eſt iniquitas operata, vt veniat ſuper vos omnis ſanguis, qui effuſus eſt, & deinceps effundetur. Ecce in omni terra non eſt, qui huic malo velit occurrere ad ſedandum; ſed creſcit & intumeſcit mare iſtud plenum frementium beſtiarum, ventis afflantibus vtique ex inferno.

& eccleſiæ Mogunt. ornatus imminuitur,

Hermannus *Com. Palat. diœceſin Moguns. depopulatur,*

† Inter hos præcipuus fuit *Hermannus*, Comes Palatinus, qui abſente, & bellum contra Mediolanenſes gerente Rege, auxilio aliorum Comitum, multis *Arnoldum* Moguntinum Archiepiſcopum, eiusque diœceſin, depopulationibus, cædibus, & incendiis affecit *. Sed Rex reuerſus, vtrumque & Epiſcopum & Palatinum pœna, quæ ad omnium terrorem poſteritatiſque memoriam inſignis eſſet, debita affecit; cuius meminit *Martinus Cruſius* part. II Annal. Sueu. lib. X c. XIV his verbis: *An. MCLVI Imperator natalitia Domini Wormatiæ celebrauit. Ibi* Arnoldus *Moguntinus Archiepiſcopus, & Hermannus Palatinus Comes in diſceptationem trahuntur, eo quod Principe Friderico in Italia verſante, ipſi interim vexantes inter ſe, contra ſe mutuo prædationibus & incendiis graſſati fuerant. Cumque ambo cum complicibus ſuis deprehenſi eſſent ſontes; ambobus pœna impoſita eſt. Vetus erat conſuetudo pro lege inter Francos & Sueuos (teſte* Othone Friſingenſi) *vt ſiquis nobilis, miniſterialis, aut colonus ceram iudice talis rei conuictus eſſet; is antequam capitali ſupplicio afficeretur, ad ignominiam ſui, nobilis canem, ceteri ſellam, de Comitatu in proximum Comitatum portare cogerentur. Tunc igitur, Epiſcopo quidem ob pontificalis ordinis reuerentiam, ne ipſe portaret canem, parſum eſt. Sed tamen pro eo canes portarunt Ludouicus Comes de Lohun, Wilhelmus Comes de Glitzberg, & alii; verum mox tamen ceſſare per-*

Canum portatio, pœna Principum pacem violantium,

Sellæ portatio inferiorum.

miſſi ſunt. Palatinus vero Comes, magnus Imperii Princeps, canem portare per Teutonicum milliare coactus eſt, ipſe & decem ſocii eius Comites; inter quos Emicho Lyningen, Gotfridus Spanheim, Henricus Katzenelbogen, Conradus Kirchbergen, Henricus Dideshcim. Pacem enim a Friderico mandatam vtrinque violauerant. De hac pœna Palatini *Hermanni* & aliorum Comitum, vide *Dodechinum*, *Ottonem Friſingenſem*, *Serarium*, & alios ſcriptores. Vocabatur autem hæc pœna antiquitus, *haremſcara*, cui ſi quis obnoxius erat, debebat in propria perſona, ſiue Comes, ſiue Nobilis fuiſſet, tecto capite portare magnum canem nigrum ſuper humeris per totam ciuitatem, & etiam per integrum milliare. Huius meminit *Agapetus Diaconus* in ſcheda Regia Aphoriſmorum, aphoriſ. IV his verbis: *Magna* (inquit) *olim fuit legum & diſciplinæ Imperialis acerbitas, rigiditaſque, & mira Electorum, Ducum & Principum erga Imperatorem ſuum Romanum reuerentia & obedientia. Nam cum* Arnoldus *Archiepiſcopus Mogunt.* & Hermannus Comes Palatinus *bellis mutuis totum pene Rheni tractum infeſtarent, & depopularentur aliquando; in ius vocauit ipſos Wormatiam ad comitia Imperator; ibi cum vterque reus huius malefacti conuinceretur, ex lege conſuetudinis Francorum & Sueuorum antiqua, hac pœna irrogata fuit pacis turbatoribus, & aliis decem Comitibus & Magnatibus eiuſdem facti ſociis; vt canem quiſque*

Hermannus *Com. Pal. & alii Comites canes portare coacti,*

* *Enimuero*, Hermannum *aliis plane de cauſſis* Arnoldo *inimicum factum*: *hoſtemque*, Trithemius, *quem ad Serarium iam adduximus*, *chron. Hirſ. ad an. MCLV p. 428. prodit.*

que humeris gestarent per integrum milliare Germanicum ex territorio suo in aliud: reliqui autem nobiles eidem pœna obnoxii suum Dominum sequerentur, ferentes scabellum, in quo residere posset princeps, si vel lassus ex via, aut onere cuperet respirandi gratia quiescere.

Hoc stricta lege tenendum erat, nec vlli hæc pœna, qui ea dignus erat, remittebatur, præterquam vbi vel senio cuiusquam, aut aliis grauissimis ex caussis alicui videbatur esse parcendum: tunc enim ipsimet quidem indulgebatur reo, sed tamen pro illo alius quispiam optimatum, summo loco natus, legi satis facere coactus fuit. *Nobiles ad stiuas admoti.* Sic Nobiles, quando ob petulantiam & peruicaciam suam pœnas merebantur, a Principibus ad *stiuas* fuerunt admoti, atque eos sub iuga aratri coactos, equorum vice terram sulcare oportuit, donec positis superciliis didicerint tandem continere se & humiliare. Hoc testatur historia Landgrauii *Ludouici Ferrei* in chronico Saxoniæ *Mansfeldico*, & *Othonis* Frising.

Hoc totum quod tunc cum dictis Comitibus actum fuit, pulchre describit *Guntherus* Ligurinus, illius temporis vates, lib. V gestorum Friderici I Imperatoris Barbarossæ dicti, his verbis:

Descriptio Guntheri, quomodo Principes canes portarint.

Hic quoque multimodas dubia sub lite querelas
Emersisse ferunt: quas inter maxima pene
Hæc erat: Arnoldus *tuus, o Moguntia, Præsul,*
Hermannusque *Comes, magna sub Principe summo*
Acriter inter se conflictum litis agebant.
Nam dum Teutonicis Rector submotus ab oris
Ausonias premeret bello seu legibus vrbes,
Tantus in Arctoo belli furor arserat orbe,
Vt penitus concussa suos Alemannia clades
Fleret, & absentem reuocaret sedula Regem.

Et paullo post, cum Wormatiæ in publico Imperatoris consessu variorum querelas descripsisset:

Tunc duo præfati proceres, Arnoldus, & alter
Aulicus ille Comes, multis vehementer in illos
Accensis, Regemque graui stimulantibus ira,
Ob sua multiplici crudeliter acta reatu,
Iudicio victi, capitalis vulnera noxæ
Excipiunt: ac ni grauis ætas, & sacer ordo
Pontificem tutata forent, aut sanguine pœnas
Solueret, aut summi pateretur probra pudoris.
Quippe vetus mos est, vbi siquis, Rege remoto,
Sanguine vel flamma, vel seditionis apertæ
Turbine, seu crebris regnum vexare rapinis
Audeat: ante grauem quam fuso sanguine pœnam
Excipiat, si liber erit, de more vetusto
Impositum scapulis ad contigui Comitatus
Cogatur per rura canem confinia ferre.
Sin alius, sellam. Cuius dispendia pœnæ
Ille Palatinæ custos celeberrimus aulæ
Non potuit vitare Comes, cunctisque videndus
Portauit scapulis passus plus mille latrantem.
Hanc quoque tunc alii simili pro crimine pœnam
Sustinuere decem Comites, totidemque coacti
Fœda tulere canes generoso pondera collo.
Cuius inaudita pœnæ timor altus in omnes
Irruit: vt nullus Procerum præsumeret vltra
Armata certare manu, sed pace sequestra
Iudicis arbitrio sua quisque reposceret æqui.

* Hic *Arnoldus* Archiepiscopus ornatum ac thesaurum ecclesiæ Moguntinæ, quem auctor *Conradus* Episcopus fuse describit, plurimum imminuit, & præcipue, quo posset obsistere copiis, & iniuriis Hermanni Comitis Palatini, de quo prius dictum, alterum crucis illius Willigisianæ aureæ, cui *Benna* nomen erat, pedem cum crucibus abstulit, militemque inde conscripsit, vt scriptores tradunt. *Arnoldus thesaurum ecclesiæ imminuit; Crucem, cui Benna nomen, mutilat.*

VI Iam se immiscet Arnoldus. Qui cum esset, Archiepiscopus loci, fautores plurimos acquisiuit in propriæ ciuitatis interitum & iacturam, nolens parcere, vt quidam ei imponebant, nec sexui, nec ætati; propter quod consilium pars aduersa, vt in mortem sui Domini armarentur, iniit. *ac ipso interitum Moguntiæ promouet,*

VII Longo ergo & secretissimo habito tractatu, in proposito scelere se inuicem adhortantes, se roborant & coniurant, tacent & abscondunt quidquid pro sua malitie perpetrandum. *Contra quem factiosi conspirant;*

VIII Sed nihil opertum, quod non reueletur. Per plures enim admonitus Arnoldus, est præmonitus, vt se cautius obseruaret. Qui fertur suis monitoribus respondisse: *Canes Moguntinenses mordere non norunt, nec aliquid valent, quam latratibus deterrere; a corde carentibus timeantur.* *quod tamen Arnoldus despicit.*

IX Erat quidam Abbas in claustro Eberbach, ordinis Cisterciensis **, qui ipsum Arnoldum pro suis excessibus sæpe litteris arguit, & imminentia pericula intimauit. Erat quædam sancta virgo, nomine *Hildegardis* †, quæ per spiritum vidit ipsum Arnoldum citius moriturum; scripsisse quoque dicitur ei in hæc verba: *Pater, prospice tibi, canibus enim sunt funes abstracti, qui insequuntur te* ††. Non autem acquieuit monitis aliquorum *. *qui ab Abbate Eberbacensi, & a S. Hildegardi de periculo iminenti monetur.*

Monasterii Erbacensis ** Hic Abbas dicti monasterii (quod diœcesis Moguntinæ, in Ringauia situm, & ab apro & riuo præterfluente *Eberbach*, vulgo *Erbach* nominatur, anno Christi MCXXXI, sub Lothario Rom. Imp. instinctu ac hortatu S. Bernhardi, ab *Adelberto* seniore, Comite Saræpontano, Archiepiscopo Mogunt. & Apostol. sedis legato fundatum fuit) *Ruthardus* fuit appellatus, vir spectabilis, & in omni religione & virtutibus probatus, qui a sancto Bernhar- *Abbas Ruthardus,*

do

do vna cum conuentu monachorum de Claravalle assumtus, primus eiusdem loci Abbas fuit ordinatus, qui & templum nouum de integro, ea qua hodie videtur structura ac mole, fabricando incepit, quod postmodum successor eius *Arnoldus* compleuit. Obiit autem *Ruthardus* Abbas iste, vitæ sanctimonia, continentiæ puritate, modestiæque nobilissimus, anno Christi MCLXXIII, XIX Calend. Septembr. postquam præclara suis posteris monumenta reliquisset, ac S. Bernhardi, præceptoris sui, vestigia imitatus, summa cum laude & felici rerum successu annis XLII monasterio præfuisset. Sepultus in vestibulo templi in ambitu ipsius monasterii, in sarcophago muro incluso, vna cum duobus suis in Abbatia successoribus, videlicet *Arnoldo* & *Gerbardo*, cui inscriptio apposita est hæc:

quando mortuus.

Epitaphium trium primorum Abbatum.

Abbatum lapis iste trium tenet ossa priorum
Istius ecclesia, qua flagrat amore Maria,
Ruthardus *primus erat*, Arnoldusque *secundus*,
Tertius Gerhardus, *dolus in quo non fuit vllus.*
Istorum vita virtutibus est redimita.

S. Hildegardis diuinis reuelationibus illustrata multa scripsit.

† Hanc *Trithemius* in catalogo illustrium virorum ita depingit; Hildegardis *sanctimonialis, Abbatissa monasterii S. Ruperti confessoris in opposito Bingensis oppidi, ex altera parte Naæ fluminis, Moguntina diœcesis, ordinis D. Patris Benedicti, oriunda ex Comitatu Spanhemensi, discipula quondam B. Virginis Gutta, sororis Megenhardi, Comitis de Spanheim, fundatoris nostri* (scil. monasterii Sponheimensis, cuius ipse *Trithemius* Abbas erat,) *virgo sanctissima conuersationis, & a pueritia sua diuinis reuelationibus illustrata, multis in vita sua miraculis claruit, & odorem sanctitatis in longinquas regiones diffudit, adeo vt Eugenius III, Anastasius IV, Adrianus IV, & Alexander III, Romani Pontifices eam scriptis suis crebro visitantes, & se, & Romanam ecclesiam orationibus eius commendarent. Eugenius quoque III, in concilio apud Treuerim habito, S. Bernhardo, & multis Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus, & clericis præsentibus, libros huius virginis publice coram omnibus lectos approbauit, tanquam diuinitus inspiratos, & Catholica fidei consentaneos, & vt cœpto perseueraret in proposito, epistolis Apostolicis admonuit. Scripsit autem multa opuscula ex reuelatione angelica, de quibus extant subiecta* (hic enumerat *Trithemius* omnia eius scripta.) *Moritur autem sub Friderico Imp. I, anno Domini MCLXXX, Indict. XIII, XV Calend. Octobr. ætatis suæ ann. LXXXII, sepulta in medio chori tum dicti monasterii S. Ruperti (quod ipsa construxerat) ante maius altare.*

Eius scripta approbantur.

Moritur.

S. Hildegard. Arnoldum Archiepisc. per epistolam admonet.

†† Extat alia eiusdem sanctæ Virginis *Hildegardis* ad *Arnoldum* Archiepiscopum epistola in hæc verba: *O pater, viuens lumen hæc verba mihi ad te dedit: Quare faciem tuam abscondis a Deo, quasi in perturbatione iracunda mentis tua? Nam mystica verba a me non profero, sed secundum ea in viuenti lumine video: itaque sæpe, quæ mens mea non desiderat, & quæ etiam voluntas mea non quærit, mihi ostenduntur, sed illa multoties coacta video. Posco tamen a Deo, vt auxilium suum non sit tibi quasi exilium, & anima tua sit deuota in pura scientia, respiciens in speculum saluationis, vt in æternum viuas. Splendidum etiam lumen gratia Dei a te nunquam abscindatur; sed misericordia Dei te protegat ita, ne antiquus insidiator te decipiat: nunc autem oculus tuus in Deo viuat, & viriditas animæ tua non arescat. Lux viuens tibi dicit; cur non es fortis in timore tuo? quasi zelum habes, quasi tristitium excribres, ita vt superando deiicias, quod tibi contrarium est. Sed hoc nolo. De oculo autem cordis tui inquietam mentem absterge, & de te ipso, & de populo tuo iniustitiam abscinde, quia tempus bellorum in moribus hominum nunc instat, ita quoniam nec in disciplina, nec in districtione timoris Domini sunt. Tu autem ne formides eos ad bonum coercere, quam si propter hoc tribulationem & angustiam sustinueris, ne paueas, quia filius Dei eadem passus est. Surge ergo ad Dominum, quoniam tempus tuum cito veniet.*

Arnoldus Archiepiscopus non curat admonitiones aliorum.

* Durum *Arnoldi* animum nullatenus flecti potuisse, nec precibus nec monitis multorum, insinuat autor, vt pacem inter partes vtrasque statuisset, ac suæ saluti ipsemet prospexisset; de quo non incongrue dici potest:

Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca sonarent,
Quodque foraminibus tibia mille canit;
Quodque leues calami, quod suauis cantat aedon,
Quod lyra, quod cithara, quod moribundus olor;
Non potuit duram Arnoldi flectere mentem,
Consiliisque bonis non dedit ipse fidem.

Quum igitur in monte Iacobæo diu restiisset.

ciues Moguntini ad arma conueniunt.

Et dum ille se defendere conatur, monasterium occupant, ac incendunt.

X Accidit, vt in vigilia Ioannis Baptistæ, post prandium, de quodam oppido Bingen †, ciuitati Maguntinensi appropinquaret, ac se in claustro monachorum iuxta muros ciuitatis, ad S. Iacobum, in monte specioso * (sic enim dicitur) se locaret. Et ecce Maguntinenses vsque in crastinum sese armant, & constituunt, vt cum in ipso die Ioannis audita fuerit campana, quilibet sit paratus; & factum est ita. Venit dies, & maturius solito prandent omnes, pulsatur campana, & a maximo vsque ad minimum vniuersa ciuitas congregatur. Præsul Arnoldus se iam dederat quieti **, & audito campanæ sonitu, vltra quam credi possit, vehementer expauit, & timor irruit super eum, amissoque rationis gubernaculo, quid posset facere, ignorabat. Obstruxit autem repagulum, & lapidibus & lignis quibus poterat, ianuas omnes monasterii memorati. Turba autem turbata ex aduerso omnes portas & fenestras, vel quoscunque alios exitus obseruabat, ne euaderet, quem quærebant. Iam ignem ad officinas admouebant ††; vix & eum,

multa

Tum ipse misericordiam civium frustra implorat.

multa difficultate monachi recessum obtinuerunt; & dum monasterium fumo plenum, flammisque per circuitum premeretur, ipse Præsul turrim monasterii ascendens, misericordiam deprecatur, & si quem offendisset verbo vel facto, satisfacturum se, suppliciter pollicetur. Sed turba, viso Pontifice, clamare cœpit furiose, nec poterant supplicantis verba præ tumultu turbatæ turbæ intelligi vel audiri; sed admoto igne ad turrim, in qua stabat, ipsum de turri descendere compellebant; flamma iam monasterio dominatur.

Bingense oppidum vetus.

† In quibusdam litteris *Bingium* seu *Pinguia*, vulgo *Bingen.* Huius oppidi supra mentio fuit in *S. Hildegarde* virgine, de quo *Münsterus* sic; *Locus iste propter confluentiam Rheni & Naha vetustissimus est, tenuitque nomen suum a natiuitate Christi vsque in hunc diem. Hic olim interfectus fuit Drusus Augusti priuignus, aut, vt alii scribunt, lapsus ab equo interiit. Extat in hunc vsque diem*

Druselbrunn.

prope oppidum istud fons, qui a Druso, Druselbrunn vocatur. hæc ille. *Tacitus* quoque huius oppidi mentionem facit. Iuxta hoc oppidum pons Nahæ flumini impositus est lapideus, qui a *Willigiso* Archiepiscopo Mogunt. extructus fertur. Iuxta illud oppidum in medio Rheni cernitur turris quædam, quæ a muribus nomen habens, vulgariter *der Mäusthurn* appellatur, in quâ quondam Hattonem Moguntinensem Episcopum ob facinus quoddam in pauperes perpetratum, a muribus absumptum esse, vulgaris est hominum opinio.

Mäusthurn.

Cœnobium S. Ruperti prope Bingiam.

Huic oppido ex altera parte Nahæ adiacet nobile virginum *S. Ruperti* cœnobium, ab ipsa sancta *Hildegarde*, de qua supra, anno MCXLVII fundatum. Hoc ipso loco ipsum oppidum *Bingense* olim stetisse, in vita S. Ruperti exprimitur.

Monasterium S. Iacobi prope Moguntiam.

* Monasterium hoc ordinis D. Benedicti sub patrocinio *S. Iacobi* Apostoli maioris iuxta murum ciuitatis Moguntinæ, in monte, qui antiquitus *Drusi*, postmodum vero *speciosus* appellatus fuit, situm, a D. *Bardone* XX Archiepiscopo, ac IV Electore Moguntinensi, anno ML, primum fundari cœpit, eoque defuncto a successore eius *Luipoldo* Archiepiscopo ædificatum ac consummatum, magnificeque dotatum fuit: atque ab eodem anno MLV consecratum, Abbate illic primo constituto D. *Walthero*, multarum virtutum viro, vt annales ipsius loci iam dudum editi testantur: quocirca hic plura de eodem scribere superuacaneum duco. Extat iuxta hoc ipsum monasterium, antiquissima illa ac prægrandis substructio, toto pæne orbi cognita, quæ a glandis figura, quam præ se ferre cernitur, *glandisaxum*, vulgo *Eichelstein* nuncupatur, altitudinem habens centum pedum & planitiem in eacumine pedum octo: basin vero in circuitu pedum CXXXII. Hanc autem in Drusi honorem ac memoriam extructum esse, constans & communis fere existimatio omnibus est: licet nonnulli sint, qui coniectura ducti, monumentum Aurelii Alexandri Imperatoris Romani, Moguntiaci in tumultu militari occisi, hanc esse putant. Sed fusius de ea in *antiquitatibus Moguntinis*, quas, Deo annuente, breui in lucem dabimus. Ad propositum nostrum reuertamur.

Monumentum antiquissimum, glandisaxum, vulgo Eichelstein.

Incipit interitus luctuosus Arnoldi Archiepiscopi.

** Hic incipit autor, iuxta vaticinium S. Virginis *Hildegardis*, tragicum Arnoldi interitum ac miserabilem vitæ finem describere, in vindictam, siue (vt inquit *Baronius*) intrusionis promeritum, quem Deo vltore accepit post damnatum sua sententia Alexandrum Romanum Pontificem, in exemplum terribilis iudicii magni Dei.

Quando monasterium S. Iacobi fuerit incensum:

†† Diuersæ sunt hic diuersorum opiniones: horum aliqui post cædem ipsius *Arnoldi* Archiepiscopi monasterium *S. Iacobi* incensum volunt; alii iam prius viuente adhuc ipso ignem admotum aiunt. *Trithemius* in Chron. Hirsaug. *scelere*, inquit, *peracto* (occiso nimirum *Arnoldo*) *criminis impii auctores se ad ciuitatem cum festinatione receperunt, statimque comites & ministeriales interempti Archiepiscopi, vna cum macellariis monasterium ipsum, violenter fugatis monachis, depradantes incendunt, & omnes mansiones monachorum penitus euertunt.* Huic etiam *Dodechinus*, *Albertus Stadensis*, & alii assentire videntur. Sed autor noster verius ante ipsius Episcopi interitum iam ignem admotum fuisse dicit, quemadmodum & alii testantur. Antiquum quoque manuscriptum, quod in bibliotheca monasterii *S. Iacobi* asseruatur, innuit, quod ante ipsius *Arnoldi* mortem eius ministeriales ac milites propter flammas ab ipso fuerint segregati.

Sub habitu monachi effugere tentat, sed miserabiliter mactatur;

XI Videns ergo monachos obtenta securitate abscedere, tentat, si forte & ipse cum eis, & inter eos possit euadere. Assumpto itaque habitu monastico occultari tentat, vt & ignem, qui inualuerat, & gladium euaderet, quem timebat. Apertis ecclesiæ valuis, cum monachis fere abscesserat; sed a quodam est cognitus & detentus infelix †. Quidam primo gladium vibrans, collo Episcopi immersit: alter in fronte * eius percutiens mucrone ab aure vsque ad aurem superiorem partem capitis ad inferius diuisit. Sicque actum est, vt alii contis, alii fustibus, alii gladiis, alii lapidibus mactantes, solo tenus præcipitarent. Iacentem sic, & vulneribus & sanguine deformatum, vulgus nequam & peruersum vestibus spoliarunt, quidam annulos de digitis abstulerunt. Reliquiæ quædam, quas collo pendentes solitus erat ferre, ab aliis sunt ablatæ. Hæc autem circa horam nonam parum ante vesperas sunt peracta, nec poterant clerici ab ipsis malefactoribus aliquatenus obtinere, vt saltem occisus in loco traderetur debito sepul-

* eum

occisus, a plebe vestibus ac annulis spoliatur:

Triduo inhumatus volutatur: a mulierculis inhumaniter tractatus,

turæ. Sic ergo iacebat in campo super fossam ciuitatis, vbi canum & luporum transitus habebatur, desiderantes, cum & ab huiusmodi bestiis deuorari. Tribus diebus sic nudus toto corpore manens, veniunt aliquæ maledictæ feminæ, caseorum & ouorum atque olerum venditrices, mercatrices, meretrices, saxisque dentes Pontificis contuderunt: aliæ vero stipites ardentes & titiones fumantes eius gutturi infixerunt, adiicientes linguis & labiis maledicta. Post diem tertium

a Canonicis Marianis sepelitur.

Canonici S. Mariæ ad gradus, iam incognoscibilem & fœtentem, furtim sublatum, deferunt in ipsam ecclesiam, lachrymosis suspiriis sepeliendo *.

Cædes miserabilis Arnoldi varie describitur,

† *Arnoldi* Episcopi cædem referunt multi, sed obiter. Anno MCLX, inquit *Dodechinus*, Arnoldus *Præsul Moguntinus reuertitur, & in natiuitate Domini Ioannis Baptistæ a Moguntinensibus occiditur in monasterio S. Iacobi; monasterium vero incendio & præda vastatur.* *Albertus Stadensis* Abbas, an. Domini MCLX ait, Arnoldus *Mogunt. Archiepiscopus in atrio ecclesiæ B. Iacobi occiditur, ipsaque ecclesia cum omnibus ædificiis monasterii igne comburitur.* Vberius in Hirsaug. chron *Trithemius*, cuius verba hæc sunt: *Peracto concilio* (scilicet Paduano, in quo Fridericus Imperator Victorem præsentem pro Papa suscepit, Alexandrum vero absentem condemnauit) Arnoldus *Archiepiscopus Moguntinus, licentia ab imperatore suscepta, Moguntiam reuersus est. Tandem cum in die natiuitatis B. Ioannis Baptistæ ad monasterium S. Iacobi extra muros Mogunt. caussa deuotionis exiuisset*, Gotfridus *Abbas eiusdem loci*, & Burchardus *Præpositus S. Petri, vna cum ceteris conspirationis sociis, sicarios de insidiis, quos conduxerant, emittentes, Archiepiscopum in eodem cœnobio crudeliter occiderunt, ciuibus magna ex parte consentientibus. Scelere peracto criminis actores se ad ciuitatem cum festinatione receperunt, statimque comites & ministeriales interempti Archiepiscopi, vna cum macellariis monasterium ipsum, violenter fugatis monachis, deprædantes incendunt, & omnes mansiones monachorum penitus euertunt.* Hæc ille. *Bruschius* hunc tragicum *Arnoldi* interitum his verbis describit: *Anno MCLXVIII* (reponendus MCLX numerus, qui forte errore typographi falso mutatus fuit) *in die S. Iohannis Baptistæ, misere a suis Moguntinis ciuibus, incomparabili tyrannide trucidatus in cœnobio S. Iacobi, vestibusque exutus, & in sterquilinium præcipitatus est; vnde a pauperibus quibusdam iterum extractus, mortuus etiam per integrum triduum horribilibus modis tractatus; tandem vero a Canonicorum collegio clam quæsitus, in vrbem portatus, & cum summo luctu terræ mandatus est, in D. Virginis collegiata ecclesia.*

Totius autem huius tragœdiæ initium ac finem fusissime recenset manuscriptus quidam vulgaris, qui in bibliotheca *S. Iacobi* Mogunt. asseruatur, cuius tamen autoris nomen non notatur. Sed quoniam hoc argumentum alteri cuidam in manibus esse intelligo, fusius hunc tragicum actum describenti; eundem hic pluribus enarrare supersedeo.

* Triduo post immanissimam necem, incognoscibilis ac fœtens a Canonicis D. Virg. *ad gradus* clam sublatus, in eorum ecclesia in medio choro sub lapide magno depositus fuit, sed nulla inscriptione superaddita. *Ad gradus sepelitur in medio choro.*

XII O furiam Moguntinam, o maledicta gens, dura corde, gens immitis, gens intractabilis, gens indomabilis, gens iniqua, inuisa cælo & terræ; impia in Deum, seditiosa inuicem, temeraria in sancta pace: quam nemo neminem honorantem honoret, nemo neminem amantem amet. Væ tibi infelix Maguntia, quæ proprium patrem mactas, vt te in superbiam ponas, & parias genimina viperarum. Acta sunt hæc MCLX.

O Cardinales, huius rei vos estis initium. Venite ergo, venite, haurite nunc, & ferte architriclino vestro diabolo, eique offerte cum ea, quam deglutistis, pecunia etiam vosmetipsos.

§ III

Rudolphus Dux Zaringensis a ciuibus Arnoldo occiso successor datur.

PErpetrato hoc scelere, aliud sibi curare satagunt; nullam clericis, quorum interesset eligendi potestas, licentiam concedentes; assumtoque quodam *Rudolpho*, cognomine *Clobelauch*, fratre Friderici Ducis Zæringiæ, in sedem collocant *, adhuc occisi Præsulis sanguine fumigantem. Hoc autem factum est, vt possent vltionem Imperatoriam, quam meruerant, euitare. Erat enim idem *Rudolphus* vir potens, amicus ipsius Imperatoris, consanguineus, propinquus. Hic pro inuestitura regalium, & consecratione sua, ac pallio acquirendo, quod est pontificalis honoris insigne, consultans ac pertractans, quando sumptus non habentur in promptu, vnde possent res huiusmodi acquiri, quibus in honore suo acquisitis dignitas obtineri, & obtenta valeret conseruari, ei ad nutriendum ignem sumptuosæ ambitionis, quasi lignorum struem, secretiores consiliarii consilia subministrant. Thesaurus ecclesiæ nimius & inutilis perhibetur; quid enim grues argenteæ ad fumigandum altare? Posset & ecclesia tota thurificari thuribulis cupreis abun-

Quo facto de thesauro eo-

abundanter. Item, ad quid calices aurei & gemmati tantæ quantitatis, vt in eis non valeant diuina mysteria celebrari. Hæc & similia consilia placuerunt; quæ eo poterant facilius & citius adimpleri, quo percusso pastore, grex dispersus iam ambierat vagabundus.

elesia Moguntina dissipon. detrahatur.

Tres post eadem Arnoldi in sedem Moguntin. electi fuerunt.

* *Tres post immanem* Aruoldi *cadem electi fuere*, inquit *Serarius*, Rudolphus, *Conradi Zaringiæ Ducis filius, a furente adhuc populo & vi adacto Clero*; Christianus *Comes de Buche, Thuringus, ab Hasso & Conrado Palatino*; Conradus *frater Ottonis Palatini, Comes de Wittelsbach, a Friderico Imperatore.* De duobus his vltimis postmodum dicendum erit; de priore autem, *Rudolpho*, hæc habet *Dodechinus: Scelere peracto, sceleris auctores cum Clero, licet coacto*, Rudolphum *filium Conradi Ducis de Zeringen, Episcopum substituunt postposita fide, quam prius in manus Imperatoris dederant.* De hoc *Rudolpho* plura in sequentibus. Cum autem autor hunc fratrem *Friderici* Ducis Zæringensis nominat, in eo errat, quoniam nullum fratrem huius nominis habuit *Rudolphus*, sed vnum *Bertholdum*, qui frustra contra Philippum Cæsar aliquando electus fuit, Zæringensis familiæ propagatorem; alterum *Adelbertum*, qui Ducum Teccensium conditor extitit; tertium *Hugonem*, multorum prædiorum & feudorum in Brisgoia dominum, absque herede defunctum, de quibus vide genealogicos scriptores. Huius autem *Rudolphi* parens *Conradus Dux Zaringius*, inquit *Elias Reusnerus* in genealogia Ducum Zæringiæ, *Comes Brisgoiæ, & Præfectus Turegensis, ætate iam grandior, ob Ducatum Sueuiæ patri ademptum, dum Friderico Hohenstauffio bellum mouet, a Friderico Barbarossa, huius filio, victus, & Turego, nobilissimo Sueuiæ oppido, exclusus, simul eius Præfecturam amisit, vna cum Comitatu Hochbergico: quem Imperator Fridericus postmodo in feudum concessit Marchioni Veronensi.* Naturæ satisfecit anno Christi MCLII, sepultus in cœnobio D. Petri, in finibus nemoris Hercynii. Cum vxore *Clementia*, nobili Francorum Ducum prosapia orta, obtinuit Comitat. Burgundiæ, a Iura monte ad Heluetios vsque se extendentem; quem minorem vocant Burgundiam.

in his Rudolfus,

de quo sigillatim.

vt & pater eius.

II *Rudolphus* ergo iam dictus Episcopus nominatur, disponensque itineri suo, brachium ab illa magna cruce, de qua supra mentionem fecimus, quæ BENNA vocabatur, ad vsus necessarios amputauit *, fideliter promittens, se reparaturum brachium æqualis ponderis & valoris, si peracto negotio prosperum iter ei faceret DEVS. Proficiscitur versus Romam; sed præualuerat fama ad curiam, quæ facta fuerant manifestans; & Papa tactus dolore cordis intrinsecus de morte crudelissima Archiepiscopi, & de infamia intrusionis Rudolphi per manum laicam, & eorum maxime, qui crimen homicidii perpetrarunt, ipsam intrusionem, intrudentes cum intruso, excommunicationis anathemate condemnauit. *Rudolphus Clobelauch* ad curiam non peruenit, inque via diem clausit extremum †, procul dubio eius crucifixi occisus brachio, cuius ipse brachium amputarat.

Rudolphus brachium de cruce illa aurea, Benna dicta, propalio Romam mittit;

a Pontifice autem repudiatur cum suis donis, & excommunicatur.

* *Anno MCLXI*, inquit *Dodechinus, totum quod residuum fuit* (scilicet de illa cruce *Benna*, iam a *Marculpho* & *Aruoldo* Episcopis mutilata) *supradictus* Rudolphus *cum beneplacito Moguntinensium sumpsit, & placaturus sibi & illis Imperatorem, Longobardiam pergit, sed frustra perrexit: quia Conradus Palatinus aliam nomine* Christianum *Episcopum leuauit; & Rex munera* Rudolphi *& aurum spreuit, sicque Moguntinenses cum suo Episcopo delusi sunt. Beatus Rhenanus* lib. II rerum Germ. *Primus*, ait, *thesaurum istum imminuit* Rudulfus Clobeluchus, *frater Ducis Zaringensis, quem* Arnoldo *caeso populus Moguntiacensis substituit, dum regalibus (vt vocant) suscipiendis & pallio redimendo quærit pecuniam. Nam* Bennæ (*crucifixi nomen est*) *alterum brachium abstulit.* Quod autem iste *Rudolphus* non primus fuerit, qui hanc crucem mutilauit, dictum est in superioribus.

† Quod hic *Rudolphus* statim in itinere versus Romam eodem anno obierit, iuxta *Conradum* Episcopum, varii contradicunt autores, qui eum postmodum ad Leodiensem ecclesiam promotum fuisse, ac tandem an. MCLXXXIX in itinere Asiaticæ expeditionis contra Saracenos decessisse scribunt. Horum autem omnium primus est & antiquissimus *Aegidius*, S Mariæ aureæ vallis cœnobita, in superioribus citatus, qui floruit anno MCCXXX. Hic in historia Episcoporum Leodiensium de hoc *Rudolpho* hæc habet: *Post Alexandrum* (Episcopum Leodiensem, qui obiit an. MCLXVII) Radulphus *vir secundum seculi dignitatem non infimus, frater scilicet Bertholdi Thuringiæ* (*Zaringiæ* scripsisse debebat) *Ducis, ac frater Conradi & Alberti, adiuuantibus auunculo suo Henrico Comite Namurcensi, & aliis cognatis suis viris nobilibus, electus est Episcopus sexagesimus secundus, vir vtique acris ingenio & seculari prudentia, qui valde laude dignus extitisset, si quod acceperat gratis, dedisset gratis. Is Moguntiæ post* Henricum & Arnulphum (Arnoldum) *erat Archiepiscopus, sed quia stimulante auaritia confregerat* Bennonem, *hoc est, quandam statuam auream in ciuitate Moguntina, quam Iudæi suo ære iussu Imperatoris erexerant, eo quod pincernam eius nomine* Benonem *occidissent, aurum vero omne expenderat, & cognatis suis diuiserat, idcirco ab Archiepiscopatu cedere debuit.* Sed quando scribit hic autor, *erat Episcopus*, non est ita, sed solummodo a furente populo Mog. postulatus ac intrusus, a Pontifice

Rudolfus non statim mortuus, sed Leodiensis Episcopus factus est.

eius auaritia. tifice vero repudiatus. Quod autem de auaritia eius dicat, & quod gratis accepta gratis rursum non dedisset, fusius explicat alio in loco his verbis: *Iisdem diebus Dominus* Rudolphus *auaritiæ facibus succensus, aliquot prædecessorum suorum* (videlicet in ecclesia Leodiensi) *errorem detestandum non solum verbo approbauit, sed etiam opere adimpleuit. Fecit enim non mirabilia, sed miserabilia in vita sua: spiritualia namque in temporalia commutans, de incorporali fecit corporale, quod esse alienum a rerum natura non dubium est. Præbendas namque in foro rerum venalium per manum cuiusdam carnificis, qui appellabatur Vdelinus, senex quidam & inueteratus dierum malorum, vendi faciebat; ad ipsum igitur omne confluebant, qui præbendas emere volebant: nam in eum omnis potestas translata fuerat mercimonii tam sacrilegi.* Hæc ille. quomodo autem super hoc reprehensus fuerit, vide apud eundem in chronico Episcoporum Leodiensium, qui de pœnitentia ac obitu eiusdem Rudolphi hæc scribit; Rudolphus *Episcopus, proprii sceleris eum acriter perurgente conscientia, crucis charactere coram omnibus insignitus, & ad partes Hierosolymitanas profectus est, anno Domini MCXC. Profectus & eodem itinere Romanorum Imperator Fridericus magnus cruce signatus, & alii multi.* Et quibusdam interiectis: *Noster vero* Rudolphus *postmodum reuertens ad propria, cum iam quasi in ianuis soli natalis esset, vitiatum veneno ferculum siue poculum* (vtrum tamen hoc vel illud, ambigimus) *latenter sibi oblatum sumpsit, vt dicitur, sicque vitam finiuit, sepultusque est in quadam proprietatis suæ ecclesia, anno Domini MCXCI.* De hac *Rodulphi* pœnitentia ac crucis signatione sic loquitur *Lambertus paruus* (vt in annotationibus citati autoris Aegidii *Ioannes Chapeauillus* habet) *an. Domini MCLXXXVII* Radulphus *Episcopus Leodiensis cum Imperatore Friderico & Optimatibus totius Imperii cruce signatur ab Henrico S. R. E. Cardinale, ad recuperandam terram sanctam, quam Saladinus anno præcedenti christianis eripuerat.* Idem referunt gesta Abbatum *S. Laurentii*, Leod. diœcesis, & *magnum Chronicon Belgicum.* Hæc de *Rudolpho* antiquissimus autor ille Aegidius. Aliorum æqualis est relatio; nisi quod in anno obitus ab hoc priore secedant. D. *Ioh. Pistorius*, S. Theol. Doctor, Pont. Max. Prælatus domesticus, Vratislauiensis Præpositus, in genealogia Ducum Zæringensium de *Rudolpho* hæc habet: Rudolphus (*Conradi Ducis & Clementiæ C. Namurcensis filius*) *Episcopus Mog. sed reiectus fit Episcopus Leodiensis; profectus cum Barbarossa Cæsare in Syriam, & moritur Herdera prope Friburgum an. MCXC.* *Reusnerus* in genealogia eorundem Ducum; Rudolphus, inquit, *Leodiensis Præsul in celeberrima illa in Palæstinam expeditione obiit Losannæ circa annum Christi MCXC, sepultus in S. Petri cœnobio.* Idem in Ducibus Lotharingiæ de eodem, quem tamen male ibidem *Simonis II*, Simplicis, & Pacifici Lotharingiæ Ducis, ex *Agnete* Namurcensi & Luxemburgensi Comitissa filium esse scribit, hæc habet: Rudolphus *Archiepiscopus Mog simoniæ labe fœde deformatur, qui a ciuibus obsequium detrectantibus expulsus* (non a ciuibus expulsus, sed ab ipsis postulatus, & a Pontifice repudiatus fuit) *ope auunculi Comitis Namurcai ad Leodiensem promotus est ecclesiam. Comes tandem Fridericus Imp. in Asiatica expeditione contra Saracenos, in itinere decessit, anno MCLXXXIX.* Ex his itaque testimoniis clare liquet, *Rudolphum* istum Moguntinum postulatum non statim in itinere versus Romanam curiam obiisse, vt noster autor *Conradus* Episcopus scribit, quem & alii scriptores secuti sunt; sed triginta ferme annis adhuc superuixisse, ac Leodiensem Episcopatum diu rexisse.

pœnitentia ductus, ad terram sanctam proficiscitur,

veneno vitam finit.

III De thesauro hoc sciatur, quod qui olim affluxit, nunc velocius auolauit. Magna eius pars Imperatori creditur affluxisse, pars ab aliis ablata, Iudæis pignore obligata, pars furtim subtracta; dispersi sunt lapides sanctuarii, non quidem in capita platearum, sed in bursas furantium.

Moguntini ob necisionem Arnoldi ab Imperatore pœnis afficiuntur; *Ciuitas Moguntina in pagum redigitur.* *Munitiones ecclesiæ hinc inde destruuntur.*

IV Quæ vindicta sequuta sit mortem Domini Arnoldi, hic credimus non tacendum. Ab Imperatore proscripti perpetuo exilio sunt damnati, hi scilicet, qui manu nefanda ipsum facinus perpetrarunt; ipsa ciuitas omnibus iuribus & libertatibus ac priuilegiis perpetuo est priuata. Murus, & fossarum, & aliæ turrium munitiones sententialiter condemnata, & destructa funditus & euersa; ita vt ciuitas ipsa deinceps lupis & canibus, furibus & latronibus pateat peruia, nec vnquam reædificandi habeat facultatem: insuper & plebs ipsa perpetua infamia subiaceat, totius deinceps exsors gratiæ & honoris. Destructæ etiam sunt munitiones ipsius ecclesiæ in diuersis locis, & ecclesia multipliciter afflicta.

Non murus solum vrbis,

† Vindictam huius cædis fuse explicat autor, cuius etiam mentionem faciunt diuersi scriptores vetustiores. Rem paucis notat *Albertus* Stadensis: *Imperator*, inquit, *Moguntiam destruxit, & interfectores Archiepiscopi trucidauit.* Sed pluribus *Monachus Erfordiensis* in additionibus ad Lambertum Schaffnaburgensem his verbis: Anno MCLXIII *Imperator Fridericus primus Moguntiam cum magno terrore ingressus, curiam suam ibidem habuit, ciuibusque timore in diuersa fugatis, murum in circuitu omnesque munitiones ciuitatis funditus destrui præcepit, ob necem* Arnoldi *Archiepiscopi.* Et alio in loco; sub anno MCLXV, *maxima*, inquit, *clades oppressit Episcopatum Moguntinensem, destructis castellis Rusteberg, Horburgk, Amanaburg, Bingen; subuerso etiam funditus muro*

muro In Erphensfart a Ludouico secundo Landgrauio *. *Gotfridus* monachus S. Pantaleonis Coloniæ in suis annalibus : *Anno Domini MCLXIII*, inquit , *Imperator curiam celebrem apud Moguntiam habuit , & quosdam conuictos de interfectione Archiepiscopi* Arnoldi *digna vltione mulctauit , & ad reprimendam ciuium insolentiam , murum destrui ciuitatis mandauit.* . *Albertus Krantzius* lib. VI Saxoniæ : *Imperator Moguntiam circumsedit , vindictamque sumpsit de ciuibus , quod Archiepiscopum suum in ecclesia Diui Iacobi oppressissent.* Fusius rem narrat *Dodechinus* his verbis: *Anno MCLXIII Imperator Pascha Wormatiæ celebrauit , & in octaua cum Principibus Moguntiæ curiam habuit. Vrbani pene omnes , exceptis valde paucis ex infimis , & quibusdam , qui ad Cæsaris gratiam prius venire meruerunt , de ciuitate fugerunt , ne inueniret eos illic Cæsar. Vnus quidam de tanta turba sceleratorum , Brunger nomine , captus , & ante Cæsarem ductus , capitalem sententiam accepit.* Gotfridus *Abbas S. Iacobi præsentatat , vt se de obiectis purgaret , inducias accepit : sed non valens , pulsus est ab Abbatia & patria ; monachi vero in vna domo clausi iussu Imperatoris , qui ante obedientiarii erant , videntes in malo se positos , alii per fenestras , alii quocunque ingenio fugam captabant , reliqui abire permissi sunt. Sicque illo in loco diuina omissa sunt. Murus etiam ciuitatis iubente Cæsare diruptus est.* Ex *Dodechino* eadem fere narrat *Trithemius*, & superaddit : *Abbate itaque vna cum monachis omnibus expulso , & monasterio S. Iacobi penitus destructo , locus ille per annos XIV sine habitatoribus mansit desolatus , sicque diuinæ laudis obsequia ibidem sunt intermissa. Denique ad comprimendam ciuium insolentiam , murus in circuitu ciuitatis , iussu Imperatoris , ex toto destructus est , & in puluerem resolutus ; Et sic Moguntia sine muro per annos triginta septem permansit.* *Crusius* , *hic* (Imper. Fridericus) inquit , *cædis auctores perpetuo exilio damnauit (Brunngero , vt capite coniurationis , decollato) ciuitatem omnibus priuilegiis in perpetuum priuauit ; muros & turres funditus destrui iussit : vt furibus , lupis , canibus introitus pateret , nec vnquam instaurationem faciendam sanciuit.* . *Ligurinus* huius vrbis destructionem hoc carmine describit :

Abbate verum etiam Monasterium S. Iacobi destruitur.

Ciuitas Mog. per annos 37 sine muro stetit,

priuilegiis omnibus priuata.

Turribus hæc eadem (Moguntia) *quondam murisque superba ,*
Pene fuit toto sedes notissima regno ,
Donec ob infandum detestandumque furorem ,
Strata luit meritas occiso Præsule pœnas.
Inde ruinosis deformis & horrida muris.
Testatur iustas offensi Principis iras.

* *Posteriora hæc Monachi verba ad pœnas , quas de Moguntinis sumsit Fridericus , male referri , manifestum est , & vel ex iis , quæ post afferuntur , patet.*

§ IV

SVccessit post hoc Dominus Conradus , Imperatoris consanguineus , de Bauaria oriundus *. Sed suscitauit diabolus inter Imperatorem & Archiepiscopum immortales inimicitias †, quia erat adhuc misera ecclesia Maguntinensis amplius castiganda. Caussam huius discordiæ longum esset enarrare ; ideo prætermitto ; nam & præsentem materiam non contingit. Dominus itaque Conradus Imperatoris non habens gratiam , exul & profugus fugit , Romam venit , ibique Imperatori , quicquid mali poterat , fabricauit **. Papa pro quadam caussa Imperatorem excommunicauit , ortumque est graue schisma inter ecclesiam seu Clerum , & Imperium. In his omnibus Dominus Conradus fuit Imperatori aduersarius capitalis. Sic ergo iterum ecclesia Maguntinensis patris spiritualis est solatio destituta. Non erat , qui clericos in ipsa diœcesi ordinaret , chrisma consecraret , pœnitentes admitteret , moniales velaret , capellas & ecclesias consecraret. Hæc omnia mala ob venerabilis Henrici ab Episcopatu amotionem , cuius supra memoriam fecimus , pullularunt. O misera ecclesia Maguntinensis , quid pateris ? O lugubre & amarum poculum , quod tibi ira Dei miscuit ad potandum !

Conradus Palatinus de Witelspach fit Archiepiscop. Moguntinus.

Ab Imperatore Friderico e sede pellitur.

cui aduersarius fit capitalis.

Misero inter hæc ecclesiæ Moguntinæ statu.

* Cum post *Arnoldi* Episcopi cædem tres , vt supra dictum est , fuerint in Moguntina sede designati , quorum primus fuit *Rudolfus* Zæringensis , a furente populo , & vi adacto Clero , de quo iam supra dictum ; alter *Christianus* Thuringus ab Hasso & Conrado Palatino ; Tertius *Conradus* C. de Wittelsbach , Ottonis Palatini frater , ab Imperatore Friderico. Itaque priore a Papa repudiato , Fridericus Imperator , altero etiam *Christiano* postposito , tertium *Conradum* Palatinum in sede Moguntina tutatus est. De quo *Dodechinus* ; *Anno MCLXII*, inquit , *Imperator in Longobardia res publicas agens , Christiano priore electo interim neglecto , cum electione Priorum Moguntinæ ecclesiæ , qui tunc ibi plures præsentes affuerunt , Episcopum constituit Moguntinæ sedi Conradum , fratrem Ottonis Palatini.* Sed hic non diu permansit , verum ab ipso Imperatore rursum e sede deturbatus fuit , vt in sequentibus patet.

† *Anno MCLIX* (inquit *Trithemius*) *cum Adrianus Papa Fridericum imperatorem pro coniugii dissidio excommunicare disponeret , morte præuentus mense Octobri ab hac vita discessit. Quo mortuo , magna in ecclesia Dei turbatio subsecuta est. Cardinales namque ad inuicem dissentientes , duos sibi Pontifices elegerunt , Rolandum Cancellarium , quem Alexandrum III appellarunt , & Octauianum , quem Victorem IV nuncuparunt. Porro Alexander , verus Christi Vicarius , prædecessoris sui sententiam per omnia approbauit , sed Victor Imperatori plurimum fauebat.* & alio in loco

Magna in ecclesia turbatio , dum duo Pontifices simul creant.

Conradus *Archiepiscop. adhærens Alexandro vero Pontifici contra Imperatorem, sede sua pellitur.*

loco sub anno MCLXIV idem *Tritheminus*: Conradus *Archiepiscopus Moguntinus Alexandro Papa, & contra voluntatem Imperatoris, fide & iuramento confœderatus est, atque ab Imperatore & eius antipapa recessit; vnde indignatus Imperator, de Archiepiscopatu Moguntinensi eum expulit, & fugere ad ipsum Papam Alexandrum coegit.* Huius etiam meminit *Bruschius* his verbis; *Præfuit vix biennium* (scil. *Conradus* Mog. Archiepiscopus) *cum & ipse ab Imperatore Friderico e Moguntina cathedra deturbaretur, eo quod Octauianum Cardinalem tituli S. Cæciliæ non vellet habere & agnoscere pro Romano Pontifice. Dodechinus* sub eodem anno; Conradus, inquit, *Moguntinus electus confœderatus est Orlando, qui & Alexander, fide & iuramento: Vnde & ab Imperatore pulsus est Episcopatu. Historia Erphesfortensis* de Landgrauiis Thuringiæ hæc habet; *quia Conradus Archiepiscopus Moguntinus adhæsit Papæ contra Fridericum* (Imp. excommunicatum) *ideo a Friderico Episcopatu est priuatus, & maxima clades depressit Episcopatum, destructis plurimis castris, scilicet Rosteburgk, Herberg, Amelburg, Bingen; & a Ludouico Thuringiæ Landgrauio, iussu Imperatoris Friderici, eius sororio, murus ciuitatis Erffordiæ in contemptum Episcopi Moguntinensis funditus destruitur & euertitur.*

Conradus *Archiepiscop. Mog. ad Pontificem fugiens Cardinalis & Episcopus Sabinensis designatur.*

** *Romam igitur fugiens* (inquit *Bruschius*) Conradus *ad Pontificem Alexandrum, propter quem in tale periculum inciderat, Episcopus ibi Sabinensis electus & designatus Cardinalis eo etiam galero donatus est, seque deinde semper adhuc & Archiepiscopum Moguntinum, & Episcopum Sabinensem in omnibus publicis litteris professus est. Onuphrius Panuinius* in prima creatione Cardinalium Alexandri Papæ III, *Anno*, inquit, *MCLXIII, Pontificatus V*, (scilicet Alexandri) *mense Decembri, in Gallia Papa Alexander III primo creauit Cardinales, qui fuerunt* Conradus *de* Staphen, *Sueuus Germanus, Imp. Friderici affinis, ex Archiepiscopo Moguntino & Saltzburgense, Episcopus Cardinalis Sabinus*, scilicet creatus est, & reliqui. *

* *Conf. huc, quæ diximus ad* Serarium *in annotat. ad § III & V in* Conrado *primum Moguntinensi Archiepiscopo.*

§ V

Christianus *fit archiep. Mogunt. contra* Conradum.

VIdens Dominus Fridericus Imperator durum sibi fore, & contra Papam, & Archiepiscopum certamen gerere, Domino Conrado aduersarium suscitauit. Instituit ergo Dominum *Christianum*, suæ quidem curiæ Cancellarium †, loco Domini Conradi Bauari, virum vtique miræ prudentiæ, in rebus ambiguis & arduis, subtilissimi consilii & velocissimi inuentorem; erat etiam vir miræ patientiæ in aduersis; nulla in prosperis superbia extollebatur; vultus benignitate omnibus gratiosus, & aliis honestis moribus adornatus. Hunc ergo quia tam ecclesiasticarum, quam sæcularium personarum fauorem cognouit habere, constituit Episcopum Maguntinensem. Durauit hoc schisma annis XVIII. Tandem Dominus Christianus se interponens inter Papam & Imperatorem, ambos ad concordiam reuocauit.

Conradus *vero exul. fit Archiepiscop. Saltzburgensis. Christianus interim fato fungitur.*

Actumque est de Episcopatu Maguntinensi, vt Dominus Christianus Archiepiscopatum Maguntinensem obtineret pacifice & quiete: & Dominus Conradus Saltzburgensem Archiepiscopatum accipiens gubernaret; erat enim in ipsa ecclesia a puero enutritus. Quieuerunt mala per tempus modicum, & Dominus Christianus obiit; obiit autem iuxta Romam. Grauiter ægrotanti vicinus erat summus Pontifex, qui Episcopum, vt proximaret, paternis litteris hortabatur: cumque Papa ad Archiepiscopum peruenisset, sed languor in tantum præualuerat, vt Patri sancto assurgere non valeret: facta ergo confessione summo Pontifici, de manu eius communicationem sanctam accepit, aliaque ecclesiæ sacramenta, & Dominus Papa, facta & dicta indulgentia, in pace abiit, & Dominus Christianus Deo animam reddens, mortem obiit *. Audita morte Domini Christiani, Imperator intime doluit, & vniuersa eius curia, & omnes, quotquot intellexerunt, grauibus suspiriis sunt turbati. Rursum etiam misera ecclesia Maguntinensis plorans plorauit, quod dolor eius renouatus est.

Christiani genus.

† Deturbato ab Imperatore *Conrado*, ab eodem reuocatus Moguntiam fuit *Christianus* Comes a Buche, Thuringus, prius etiam cum *Rudolpho* Zæringensi, & ipso *Conrado* ab Hisso & Palatino, vt dictum est, electus, ipsius Friderici Imper. Cancellarius, quem *Bruschius* his verbis describit; *Erat Princeps & corporis proceritate, & omnibus ingenii bonis clarissimus, & idcirco Friderici Imperatoris supremus Cancellarius, quem in Italiam proficiscentem sequutus ille, multa ibi præclara facinora edidit; prope Tusculam paruus manus Germanorum quindecim millia Romanorum cecidit.* D. *Ioan. Latomus* Decanus Francofurtensis: *fuit*, inquit, *diuersis naturæ dotibus ad miracula vsque conspicuus; facundus, illustris, largus, magnanimus, Latina, Græca, Italica, Gallica, Belgica lingua vt sua vtebatur, diuinarum scripturarum non ignarus. Laudat illum vir celeberrimus Leo Thascus, Emanuelis Constantinopolitani Imp. orator. Scripsit* vitam & gesta Friderica Imp. Epistolas diuersas, orationes præstantes. *Illum orantem admirati sunt Itali*, *vt* Trithemius & Crantzius *aiunt, vnde hæc eius elogia habemus. Vsus est eius opera plurimum Imperator,*

dotes corporis & ingenii, *virtutes & doctrina,* *scripta.*

Expeditiones bellicæ.

perator in legationibus obeundis, in bellis vero maxime. Serarius de eo hæc habet: *Fuit ab Imperatore cum exercitu in Italiam missus, ibidemque, vt ait libro VII* Nicetas, *plures a Pontifice vrbes auulsit; sed ab Imperatoris Constantinopolitani equitatu profligatus cum suis omnibus, & captus est. Fuissetque, vt ait idem* Nicetas, *fortasse Byzantium missus, nisi Imperator antea obiisset. Vide, si libet, historiam Venetam in* Sebastiano Zinao, & Arnoldum *Abbatem Helmoldo adiunctum, in quibus tamen personarum & temporum errata plura. Gotfridus Monachus* S. Pantaleonis in suis annalibus hæc scribit: *Anno MCLXXI Imperator* Christianum *Moguntinum Archiepiscopum in Italiam misit, qui per quinque fere ibi degens annos, multa strenue operatus est. Nam Anconam ciuitatem maritimam expulsis Græcis Imperatori restituit. Vituperatur idcirco,* inquit idem *Serarius, tanquam militaribus nimium studiis deditus, & æquo minus Episcopalibus; itemque tanquam ecclesiæ Romanæ iniquior.* Nec sane culpatur iniuste, si vera sunt omnia, quæ apud *Crantzium* lib. VI Metropolis cap. vlt. & lib. VII cap. I, & ab aliis scriptoribus narrantur, quæ hic breuitatis caussa omittimus.

fatum. *gesta & res.*

* *Godefridus* monachus S. Pantal. Colon. *Anno Domini* MCLXXXIII Christianus, inquit, *Maguntinus Episcopus in Italia moritur, cum iam ibi iussu Imperatoris per vndecim fere annos armata manu Longobardos, Tuscanos, Græcos edomuisset. Bruschius* de eius obitu hæc habet: *Mortuus tandem in Italia non procul a Roma anno Christi* MCLXXXIII, *cum præfuisset Archiepiscopali sedi Moguntinæ XIII annis cum summa laude.* Huic infert *Serarius; sed si expulsus est* Conradus *anno* MCLXIV, *vt dictum est, & præfuit iste* Christianus *annis XIII, enim necesse est mortuum non anno* MCLXXXIII, *sed anno* MCLXXVI. *At præfuit annis XVII, & sic potius anno* MCLXXX *mortuus fuit.* Quo ipso anno eum a Principe Montisferati captum & incarceratum fuisse scribit *Robertus de Monte Abbas* in appendice ad chronicon Sigeberti Gemblacensis, qui ipsius obitum in annum MCLXXXII reiicit *. *Mors.*

* *Obiit sane* Christianus *anno MCLXXXIII; vt ad* Serarium *plurium scriptorum testimoniis dedimus probatum.*

§ VI

POst hæc Principes quidam Dominum Conradum Saltzburgensem Archiepiscopum, Imperatoris recuperata gratia reformant, vt ipse Imperator eundem Archiepiscopum Conradum ad Maguntinensem ecclesiam redire postularet, quod ipse Dominus Conradus maximo desiderio affectabat †. Suscipitur ergo Dominus Conradus in ecclesia Maguntinensi, tanquam fuisset angelus Dei. In continenti autem postea grauem ponebat exactionem in Clerum, & mirati sunt vniuersi, & omnes, qui audiebant, dicebant: *Qualis est hic, qui tributarium facit Clerum?* Sed conualuit hæc pressura, & exin hoc suis deinceps successoribus relinquebat.

Conradus gratia Cæsaris ad sedem Moguntinam redit,

† *Eo defuncto* (scilicet *Christiano*, inquit *Bruschius*) *rediit e Roma Maguntiam* Conradus *Episcopus Sabinensis, qui rursum Moguntinum Archiepiscopatum gubernauit annis XVII laudabiliter ac vtilissime. Sed non multo post* (addit *Serarius* ex autore *Conrado*) *cum nouam quandam Clero exactionem imponeret, magna multos admiratio subiit.*

II Modico tempore post Imperator Fridericus †, dum transiturus esset riuulum paruulum, qui pedibus poterat transmeari, impetu aquæ quasi submersus est. Ipse dicebatur fuisse aliquantum grauis venerabili viro Domino Henrico Archiepiscopo, & ad ipsius depositionem occulte consilium ministrasse. Huic filius suus Henricus VI successit ††, quieuitque terra a prœliis.

modico post tempore Friderico imper. filius Henricus succedit.

Friderici Barbarossæ Imperatoris interitus,

† Friderici Imperatoris obitus, qui anno MCXC accidit, fuse ac varie a scriptoribus narratur. Abbas *Vrspergensis* ita: *Deuenit in Armeniam; vbi peccatis nostris promerentibus, dum in æstu maximo, in flumen, quod Serram incolæ appellant, lauandi gratia descendisset, mortuus est; & accessit damnum inæstimabile christianis. Nauclerus* volum. II gen. XL sic: *Quodam die calore æstuans, cum lauandi gratia ad quendam descendisset fluuium, rapidum amnem inexploratum ingreditur; tantorumque exercituum Imperator in vndis perit, in totius christianitatis irrecuperabile detrimentum *. Mortuus est autem* (inquit in historia Sueuorum Fr. *Felix Fabri*) *hic inclitus Princeps, eiusque funus a filio repertum Tyrum delatum, ibique cum luctu sepelitur,* in cuius sepulchro hi sculpti sunt versus:

Si probitas, sensus, virtutum copia, census,
Nobilitas orti possent resistere morti:
Non foret extinctus Fridericus, qui iacet intus.

* *Legi hic merentur, quæ personatus auctor* Georgius Rumelinus, *pluribus edisseruit fascic. XVIII biblioth. nouæ Halensis p. 696 & seq.*

Obiit autem (pergit idem) *anno XXXVIII* Louis, *Imperii sui, vir certe magnificus atque præclarus, qui adeo suo tempore dilatauit Imperium, vt post Carolum Magnum gestorum magnificentia vix parem haberet, & perpetuum Sueuorum decus esset, & omnium Germanorum.* Eius elogia plura vide apud auctores diuersos.

†† Citatus auctor Fr. *Felix Fabri; Filius autem,* inquit, *eius Fridericus, Dux Sueuiæ, qui cum patre fuerat, cum paucis ad obsidionem Ptolemaida venit, ibique post paucos dies etiam obiit in sacro prælio. Hunc Principes exercitus Domini statim loco patris creauerunt*

su

in Regem Romanorum in ipsa expeditione; sed, vt dictum est, non multis diebus superuixit, ideo inter Reges Romanorum non connumeratur. Et paullo post; *Mortuis itaque Friderico I, & filio eius in expeditione Ierosolymitana, creatus est Imperator Romanus de consensu Principum filius Friderici I Henricus VI, Dux Sueuiæ, natus de Staaffen, anno Domini MCXC, & imperauit annis VII. Erat autem hic Henricus in agendis strenuus, in hostes acer, in largiendo munificus, Princeps statura mediocri, decora facie, corpore tenui, animo autem imperterrito, & hostibus formidando.*

Dum vero Conradus eccles. Mogunt. iterum præf. maior ecclesia conflagrat;

III Iam sperabat ecclesia Maguntinensis post tot calamitates, miserias, pressuras, iacturas, ærumnas, fletus & vulnera in statum surgere potiorem, & pastoris proprii protectione & præsentia consolari. Sed adhuc diuina hoc vltio non admisit; nam ignis egressus de foro fœni *, quem veniens ventus ab oriente detulit super templum, combustaque ecclesia ** & libri multi & boni, priuilegia quoque multa & valde vtilia sunt consumpta, etiam pars ornatus magna partim ignibus deuorata, partim per asportationem subtracta.

Incendii huius etiam ab aliis mentio fit;

* Huius incendii, sicut & illius torbinis prodigiosi, qui hoc incendium subsecutus est, meminerunt etiam alii scriptores recentiores, sed ab ipso *Conrado* auctore, vt ex iisdem verbis apparet, edocti.

Ecclesia Mogunt. quarto igne destructa.

** Hæc quarta fuit ecclesiæ Moguntinæ maioris destructio. Prima enim accidit anno MIX, in ipso dedicationis die, qua a *Willigiso* Archiepiscopo ac primo Electore eiusdemque fundatore, consecrata fuerat, nescio quo casu vel infortunio incensa, quam mox reædificare cœpit, sed morte præuentus beato Bardoni suo successori in Electoratu quarto consummandam reliquit. Secunda anno MLXXXI, sub *Sigefrido* XXII Archiepiscopo, quo vna cum maiore parte ciuitatis, ac aliis tribus ecclesiis, quarum nomina non parent, igne consumpta fuit, *Mariano* teste. Tertia rursum anno MCXXXVII, cum ciuitate conflagrauit sub *Adelberto I*, XXV Archiepiscopo. Quarta accidit hoc anno MCXC, cuius hic mentio fit.

Hinc Conrad. nouam ecclesiæ fabricam incipit,

IV Venerabilis autem Pontifex, Dominus Conradus, nouam monasterii fabricam inchoauit, sed non consummauit. In his omnibus nec Clerus a suis se lasciuiis temperauit, nec laici a sua malitia respirarunt.

qua post prodigioso turbine damnum accipit.

V Post paucos annos ventus veniens ab occidente, pinnaculum templi deiecit. Erat autem ligneum, & super ciborium antiquum collocatum. Cum tanto autem impetu in ipsam structuram ventus irruit occidens, vt quasdam trabes in Rhenum mitteret, quasdam vltra Rhenum ad milliare, iuxta villam Hocheim, in aere deportaret. Certissimum a multis famabatur, quod non ventus, sed diabolus hoc fecisset; erant enim trabes quercinæ & abiegnæ, quantitatis illius, quæ in torcularibus solent esse. Ego memor sum istud vltimum accidisse. In omnibus his non est auersa ira Domini, sed adhuc manus eius extenta.

Irruit id auctore viuente

Conrad contra Saracenos proficiscitur, & cum inter hæc Henricus diem obiisset, Moguntinensis dioecesis maiore desolatur,

VI Post hæc iter cœpit idem Archiepiscopus transfretare, & de manibus Saracenorum eripere terram sanctam, atque restituere cultui christiano: se ipsum & alios multos cruce signauit, mare transiuit, fere tribus annis militans Domino in partibus transmarinis *: circa finem anni tertii Henricus moritur Imperator **; heu! heu! væ terræ! de partibus Hierosolymitanis redit Archiepiscopus, terram reperit desolatam incendiis & rapinis. Nusquam enim, vbi rex non est gubernator vel potens, non potest a populo pax haberi. Desideratur ab omnibus Conradi Archiepiscopi aduentus, & ecce venit desideratus, & terram inuenit prœliis & incendiis conturbatam †, studebatque omni desiderio, pacem terris, & quietem prouinciæ reformare; & hoc fecisset, si mortis debitum non soluisset. Graui enim ægritudine fatigatus, & cum de die in diem se conualescere speraret, subito & insperata morte præuentus, Deo spiritum reddidit, MCC ††.

Ipse vero Conradus moritur 1200

Iter ingressus sub an. 1197

* Sub annum MCXCVII (inquit *Serarius*) *cum a Cælestino Pontifice, vt contra Saracenos in terram sanctam susciperet expeditionem, moneretur Henricus* (Imperator) *& ipse per se ipsum eo proficisci, aut non posset, aut nollet; destinauit illuc magnis cum copiis* Conradum *hunc nostrum* (Archiepiscopum Moguntinens.) *Conradum Herbipolensem Cancellarium suum, Henricum Saxoniæ Ducem, Leopoldum Ducem Austriæ, Hermannum Thuringiæ Landgrauium, aliosque complures Episcopos & Principes*. prout refert Vrspergensis. *In eo itinere,* ait *Bruschius*, *Leonem Armeniæ Regem coronauit, ex mandato Henrici* (Imperat.) *quemadmodum Conradus Herbipolensis Antistes Amalricum Regem Cypri. Robertus Abbas Montensis* in appendice ad Chronicon *Sigeberti Gemblacensis* hæc habet; *Archiepiscopus Moguntinus cum multitudine Alemannorum, & cum rege Hungariæ & regina profectus est in Palæstinam contra Saracenos & obtinuerunt Baruc, & quasdam alias vrbes, & regem Christianorum creauerunt Henricum.*

Leonem Regem Armeniæ coronat;

Baruc & alias vrbes expugnat.

** Germaniæ Principibus plurimis, inter quos & *Conradus* Moguntinensis Antistes erat, in Syria versantibus, Henricus VI Imperator in-

De morte & sepultura Henrici.

in Sicilia interim versans, dum venationi operam dat, in silua ex frigidissimo fonte bibit: vnde in febrim incidens, & Messanam deportatus, cum finem adesse sibi vitæ videret, filium suum paruum Fridericum, cum matre eius Regina Constantia, commisit tutelæ Pontificis Romani atque fratris Philippi, quem Romano Imperio, dum Fridericus adolesceret, præesse voluit. Inde III Kalend. Octobr. anno MCXCVIII in festo S. Michaelis animam Deo reddidit. Alibi ad MCXCVII, aut MCXCIX annum obitus eius ponitur. Sepulrus Panormi in maximo templo.

Mortuo Henrico secutum bellum ciuile. † Mortuo Imperatore Henrico, secutum est dehinc ciuile in Germania bellum, qua de re versiculus antiquus:

Augustus moritur: fugit hinc pax, lis reparatur.

cuius caussa schisma inter Philippum & Ottonem Reges Romanorum electos. Hæc turbatio autem & belli motus ex Principum inconstantia de nouo Cæsare eligendo aduersus Henrici filium Fridericum praecipue moti fuerunt. Concertatio enim vehemens inter Philippum Sueuiæ Ducem, Friderici Barbarossæ filium, & Ottonem IV, Henrici Iunioris Superbi filium, de Imperii summa exorta fuit, & arma hinc inde quassata. Nam Philippus consensu Pontificis & fauore quorundam Germanorum Moguntiæ coronatus est: Otto vero Aquisgrani coronam accepit, sicque Germania duas suo cum periculo factiones fouebat; vnde prœliis & incendiis conturbata omnia, ex partibus maritimis reuersus *Conradus* Archiepiscopus intercedit. * *Sed callide*, inquit, *Vrspergensis, propter timorem Domini Papæ se gessit in hoc facto, latenter tamen aduersatus Philippo potius, quam fauens: timebat enim eum* *.

* *Atenim conf. qua dixi in eo*, secundum *Moguntinensi Archiepiscopo, in annotationibus ad Serarii § VI n. 1, 2, 3, 4.*

†† Missus fuerat ab Imperatore *Conradus* Archiepiscopus in Hungariam ad pacandos, & in gratiam reducendos Reges Hungariæ fratres, Emericum & Andream, Belæ III filios, qui capitali odio inter se dissidebant. *Moritur Conradus, pace inter Reges Hungarorum facta.* *Qui cum, concordia inter ipsos facta, ab Hungaria reuerteretur*, inquit M S. *in partibus Austria, in territorio Patauiensi, carnis debitum soluit, in vigilia Simonis & Iudæ* (anno scilicet MCC) *cuius cadauer celebratis defunctis exsequiis, Wolfkerus eiusdem loci Episcopus ad Moguntiam honorifice deuexit, ibique sepeliri, vt desiderauerat.* Hæc M.S. Quo autem in loco reconditus quiescat, non constat; verisimile autem videtur, ipsum in choro ferreo ecclesiæ maioris tumulatum. *Et hinc etiam apparet*, inquit *Serarius*, *postquam redit ad sedem suam Conradus, siquidem statim, vt vero est simillimum, redist, præfuisse adhuc annos XX, non autem solum XVII, vt ait Bruschius; & vniuerse annos XL, non autem solum XXXVII, vt idem scripsit Bruschius, siquidem interiectus Christiani principatus includatur.* *Tempus regiminis Conradi Archiepisc.*

VII Audita morte Archiepiscopi, Dux Bauariæ, filius fratris eius †, omnem thesaurum & ornatum, quem in calulis, & infulis, & cappis habuit copiosum, & ecclesiæ donare disposuerat Maguntinensi, abstulit violenter; quod tamen Deus non reliquit inultum. Nam & ipse Dux post multum temporis interfectus, turpiter interiit ††; neque corpori Christi participans, neque regno, vt existimatur. Equidem iuste satis superque satis, vt qui beatum Martinum debito sibi decore spoliauerat & ornatu, ipse quoque cælesti ornatu & gloria priuaretur. O altitudo & profunditas iudiciorum iusti iudicis Dei, terribilis in consiliis super omnes filios hominum. *cuius thesaurum Dux Bauaria ecclesia Moguntinensi aufert, & post vlcione diuina interiit.*

Dux ille Bauaria, Ludouicus, † *Ludouicus* scilicet (non *Otto*, vt in auctore in marginalibus posuimus) secundus Dux Bauariæ, Ottonis Maioris, Comitis de Witelspach, qui fuit frater *Conradi* Archiepiscopi, filius, qui ex Ludomilla Premislai Regis Bohemiæ filia stemma Boiaricum propagauit.

qui post Kelhemii interfectus, †† Chelhemii scilicet post cœnam in ponte deambulans, a Stichio morione, quem perludum incessabat *, cultello letali vulnere sauciatus, illico in conspectu omnium aulicorum exanimatus corruit XVI Calend. Octobr. anno Christi MCCXXXI, teste *Keusnero* & aliis. Corpus Schiram delatum magnifice regio luxu est humatum, postquam Bauariam a patris obitu rexisset annos XLVIII.

* *At vid. qua annotaui ad Parei historiam Bauarico-Palatinam lib. II sect. I § 2 p. 64.*

§ VII

Imperator obierat, & surgunt duo Reges pro Imperio litigantes *; non est, qui a malis imminentibus se abscondat. Maguntinensis Archiepiscopus non est, & duo pro eo, quis eorum fiat maior, decertant †. Ex vtraque parte amici & fautores promissionibus & muneribus acquiruntur. Et turpe est dicere, ipsi Clerici electores simoniæ vitio maculantur, & multiplicantur mala super terram, & scinditur ecclesia Maguntinensium. Qui vni adhærent, cum eo recedunt: alii remanent cum altero. Sufficere poterat ad desolationem terræ vnum schisma; sed funes peccatorum dupliciter circumplexi, difficilius dissoluuntur. *Schismate in Imperio, & ecclesia Moguntina exorto, duo de Episcopatu Mogunt. contendunt,*

Peruertunt cuncta simul hæc duo schismata iuncta
Regum, Pontificum, nec nouit amicus amicum.

* Mortuo scilicet Henrico VI, duo pro Imperio contendunt, Philippus scilicet Sueuorum Dux, & Otto IV, de quibus supra. De quo schismate vide auctores fuse satis scribentes.

Lupoldus Moguntia eiicitur, & Wormatiensi sede priuatur.

† Scilicet quæ *Lupoldo* Wormatiensi Episcopo contra Sifridum adhærebat. Occiso enim Philippo Rege, *Lupoldus* Wormat. Episcopus, qui eiusdem Regis auctoritate, Moguntinensem Episcopatum sibi vsurpabat, ab Ottone Imper. Philippi Regis aduersario anno MCCVIII Moguntia eiectus est, Wormatiensi etiam Episcopatu priuatus & in exilium missus; quin immo propter eius sceleratam vitam ab Innocentio Pontif. excommunicatus, quatuor annis omnibus odiosus in exilio pœnas dignas luit, vsque ad annum MCCXII. Omnes etiam eius fautores animo nimis consternati, spe securitatis amissa, viribus defecerunt, & vel Ottonis Regis gratia conciliati, vel suis e locis exterminati fuerunt. *Sifridus* autem eodem anno, id est, exilii sui octauo, Innocentio iubente, ad sedem suam Moguntinam venit, libenterque ac honorifice a Moguntinis receptus, non Archiepiscopatum modo suum, sed Wormatiensem etiam Episcopatum rexit, quoad, Pontificis permissu, Friderici Regis deprecatione, Wormatiam ab exilio redut *Lupoldus*.

Sifridus Mog. reuertitur.

Episcopatum Worm. administrat.

IV Anno Domini MCCVIII Principes post mortem Philippi Regis in Othonem conueniunt, qui fuerat aduersarius Philippi pro Imperio, cuius parti etiam Papa fauebat *. Iste Otho maturauit ad Papam venire pro Imperiali consecratione, solenniter proficiscitur, consecratur: post annum excommunicatur; eique filius Henrici Imperatoris, Rex Siciliæ Fridericus, suscitatur a Papa †; redeunt mala, surgunt incendia, spolia reuiuiscunt **. Fridericus venit de Apulia contra Othonem: post annos aliquot Otho moritur ††: Fridericus dispositis, prout melius potuit, rebus, Romam proficiscitur, in Imperatorem consecratur, anno Domini MCCXX ab Honorio Papa: quo mortuo Gregorius Papa succedit †††. Hic etiam Fridericum excommunicauit ***. Lætantur prædones & exultant lictores capta præda: conuertuntur vomeres in gladios, & falces in lanceas; non est, qui in latere non deferat chalybem & lapidem in præparationem incendii, & in exustionem. Omnia mala confluunt, specialiter super ecclesiam Moguntinensem, & maxime circa partes Rheni, de ciuitate Spirensi vsque ad Coloniensem.

Ecclesia vero Moguntina.

enatis postea nouis inter Papam & Imperium dissidiis,

miserorum sum affligitur.

Otto Rex mortuo Phil. Imperium quiete possidet.

* Philippo iam e medio sublato, ex consensu Principum, vti conuenerat, quiete possedit Imperium Otho, qui fuerat aduersarius Philippi pro Imperio; qui anno insequente MCCIX ab Innocentio III, die XXVII Sept. coronatus fuit. Vir maiori animo & cupiditate, quam consilio & religione.

Post Papæ contrarius,

† Otto Imperator iam coronatus, etsi ante coronationem suam Pontifici sancte promisisset, se nec rebus, nec patrimonio Romanæ ecclesiæ obfuturum; regressus tamen in Longobardiam, fidem violauit. Faliscos & Flaminiam Pontifici ademit, Apuliam inuasit; vnde ecclesiæ hostis proclamatus, & excommunicatus fuit, eique Imperii ius a Pontifice abrogatum; eoque deiecto Proceres Germaniæ, Rex Bohemiæ, Saxoniæ & Bauariæ Duces cum Moguntino Archipræsule, permissu Pontificis, elegerunt Fridericum, Henrici VI Imp. filium, vtriusque Siciliæ & Hierosolymæ Regem, virum vti magnificum, sic & plurimarum linguarum egregie peritum; quod factum est an. MCCX, Id. Dec. Hinc Fridericus anno MCCXII de ciuitate in ciuitatem progrediens, ab omnibus vt Rex suscipitur, & in breui tempore Romanum Imperium obtinuit. Anno dehinc MCCXV multi Principes Aquisgrani collecti, Fridericum in Regem Romanum per manus *Sifridi* Moguntinensis vnxerunt, eumque in sede regali cum gaudio collocarunt, Ottone pæne ab omnibus deserto.

excommunicatur & imperio priuatur,

Fridericus vero Henrici VI filius Imp. eligitur,

& Aquisgrani vngitur a Sifrido Mogunt.

** *Ob hæc aliaque crimina*, inquit M. S. *Imperator Otto excommunicatur, & ab Italia circa quadragesimam redit in Germaniam.* Sifridus *autem Moguntinus Archiepiscopus cum iuxta præceptum summi Pontificis Innocentii per totam Alemanniam denuntiaret, Imperatorem excommunicatum, & ab Imperio depositum esse; mox Henricus Palatinus Comes Rheni, frater Ottonis Imp. Henricus Dux Brabantiæ, & alii multi nobiles Ottoni fauentes, circa festum S. Michaelis totam prouinciam Moguntinam denuo rapina deuastant, & incendiis in mirum modum, nihil præter ciuitates & castra relinquentes intactum.* Sigefridus *igitur Archiepiscopus hæc omnia propter obedientiam sedis Apostolicæ sufferens, cum nunquam sua in patria posset tutus agere, ad Thuringiæ Landgrauium Hermannum confugiens, ibidem aliquandiu mansit.*

Sifridus excommunicatum imper. denunciat;

Vnde Henricus C. Pal. & alii Mogunt. prouinciam deuastant,

Sifridus in Thuringiam fugit.

†† Brunsuigæ scilicet anno MCCXVII, vt Misnensis Presbyter *Sifridus* ait; vt vero *Albertus Stadensis* MCCXVIII, qui enim in castro Hartesburg XIV Calend. Iunii obiisse scribit *: relaxatus tamen prius excommunicationis vinculo a Sifrido Hildesheimensi Episcopo, quam absolutionem Pontifex Gregorius confirmauit.

Otto Imp. moritur.

* *Quin anno* MCCXVIII Harzburgi *mortuus*, Brunsuici *vero in æde* D. Blasii *tumulo maiorum illatus fuit, vt ad Setarium in annotation. ad § V iam dictum.*

††† Anno scilicet Christi MCCXXVII, sedis vero suæ anno X, mens. VIII, Romæ in ecclesia B. Mariæ maioris sepultus. Hic Honorius huius nominis III Fridericum, quem anno MCCXX Romæ in basilica S. Petri Imperatorem Romanorum coronauerat, sibi rebellem & Romanæ ecclesiæ aduersarium comperiens, anathematizauit, atque Barones omnes ab eius fidelitate absoluit. Huic Honorio successit Gregorius IX, natione Campanus, qui olim Hugolinus vocatus, Hostiensis Episcopus fuerat. Hic sedit annis XIV, mens. IV, dieb. III, mortuus anno MCCXLI.

Fridericus vero tum ab Honorio,

tum Gregorio excommunicatur.

*** Gregorius, Honorii Pontificis successor, sententiam, quam prædecessor suus contra Fridericum Imper. fulminauit, roborauit, eo quod ex magna parte patrimonium ecclesiæ Romanæ occuparet, & de suscipienda in terram sanctam expeditione promissis non staret. Hinc rursum mala & calamitates in Germania resuscitatæ fuere.

§ VIII

*Sifrido seniore * Archiepiscopo defuncto, succedit Sifridus iunior;*

qui male regit ecclesiam;

Henricum Regem facit contra Fridericum:

POst mortem Domini *Sifridi* Archiepiscopi Moguntinensis senioris *, succedit Dominus *Sifridus*, fratris eiusdem filius: hic duobus annis laudabiliter vixit. Sed quia elati cordis erat & superbiæ magnæ nimis, se contra Fridericum Imperatorem erexit: non quidem vt diuinam, sed Papalem gratiam obtineret. Graui etenim infamia non solum apud Papam, sed apud omnes homines laborabat. Hic ergo vultum & animum leonis induens, leo factus est, & cœpit orphanos & viduas facere, villas comburere, ciuitates destruere, homines deuorare, terram in desertum deducere, & Papæ mirifice complacere. Et quia iam inquisitionis litteras contra dederat, ex iis factis *fratrem venerabilem* appellabat. Hic *Sifridus* Episcopus malum opus operatus est, qui per flammam ignis terram depauperauit, & thesauros ecclesiæ ablatos prædonibus dispersit, dedit raptoribus; iustitia eius non manet in sæculum sæculi. Is itaque Landgrauium Thuringiæ in Regem eligi procurauit: sed breui viuens tempore, & regnum & animam resignauit.

eoque mortuo Wilhelmum.

Interea Gregorius Papa moritur, sedes vacat annis duobus vel tribus; huic autem Papa succedit Innocentius IV, qui in concilio Lugdunensi contra Fridericum Imperatorem depositionis sententiam promulgauit. Mortuo Landgrauio Rege, *Wilhelmus* Comes Hollandiæ in Regem eligitur tantum ab Archiepiscopis, Maguntinensi & Coloniensi.

Sifridus senior quando mortuus;

* Obiit *Sifridus* senior Moguntinensis Archipræsul an. Christi MCCXXV, quinto Idus Sept. regiminis an. XXV * Erffordiæ sepultus; cuius epitaphium hoc fuit:

Migrans vir fidus quinto Septembris in Idus,
Præsul Segfridus, fulget cœlo quasi sidus.

* *Immo, anno* MCCXXX *ob. vt ad* Serarium *in notis ad § VIII n. I quam firmissime demonstrauimus.*

In Sifridum, qui successit, iniuriosus Conradus auctor iniurius est.

Ei in Moguntina sede successit *Sifridus* alter, eius ex fratre nepos. Iniurius valde & contumeliosus in hunc *Sifridum* est auctor *Conradus* Episcopus, cum eum elati cordis & superbiæ magnæ nimis fuisse ait, quod a nullo alio scriptore vnquam de ipso restatum reperio.

Nil enim sponte sua contra Fridericum ille fecit,

Quod se contra Fridericum Imp. erexisse dicit, nihil eum sponte propria, sed summi Pontificis mandato ac nutu ex obedientia omnia fecisse constat. Anno enim MCCXXVII, cum de suscipienda in terram sanctam expeditione promissis non staret Fridericus, excommunicatione ad illam coactus fuit a Gregorio IX; quam censuram siue excommunicationem per Germaniam ex mandato denuntiauit *Sifridus* *. Anno postmodum MCCXLIV varias ob caussas excommunicatione in Lugdunensi concilio ab Innocentio IV in ipsum Fridericum lata, cum facta esset Principibus Germaniæ Imperatoris noui eligendi potestas; *Sifridus* cum Coloniensi & Treuirensi Archiepiscopis Henricum Hassiæ & Thuringiæ Landgrauium contra ipsum Fridericum elegerunt; sed eo breui in expugnatione vrbis Vlmensis ex vulnere interempto †, Guilhelmum Hollandiæ Comitem substituerunt, qui tamen post paruum tempus etiam a Frisonibus occisus est. Hæc omnia Friderico iam excommunicato facta sunt.

nec eorum, quæ Conradus refert, ab aliis inculpatur.

Præterea quod orphanos cepisse, viduas fecisse, villas combussisse, ciuitates destruxisse, homines deuorasse, terram in desertum deduxisse, per flammam item ignis terram depauperasse, & thesauros ecclesiæ ablatos prædonibus dispersisse, & raptoribus dedisse scribit, quis vnquam de ipso audiuit talia?

Vnde Conradus hæc scribendi sumserit occasionem.

Videtur autem caussam sumpsisse ex hoc, quod, cum anno MCCXXXII inter ipsum *Sifridum* & Conradum Landgrauium Hassiæ bellum perniciosum ortum esset, ipse Landgrauius Moguntinæ ecclesiæ multa damna fecerit, oppido Frislatiense capto, & quasi funditus euerso; huius mali forte caussam præbuisse vult *Sifridum*.

Sifridus in expeditione Italica hostibus grauis fuit, non aliis;

A bellicis etiam exercitiis eum culpare videtur, & ex his reprehensionis materiam sumere, quod anno MCCXXXVIII vna cum Conrado Spirensi Episcopo, & aliis multis nobilibus in Longobardiam ad Imperatorem cum exercitu profectus sit, quorum auxilio multa ibidem prœlia fuerunt gesta. Verum in his, si quæ talia facta sint, quæ auctor ipsi obiicit, hostibus non amicis vel subditis facta esse sciat; quæ licet aliquando ex fragilitate humanæ conuersationis commissa ab ipso fuerint; super his tamen illi Waltherus, monasterii Eberbacensis venerabilis Abbas, egregium puræ confessionis amarissimæque contritionis testimonium tribuit.

ab aliis sane laudatur, ut bellicus Iudæ Machabæo comparatus.

Quin potius apud alios a rebus bellicis laudatur, & quod cum CCC aliquando DCCC fuderit, *Iudæ Machabæo* semel & iterum comparatur. Immo adiungunt, quæ maior in Episcopo gloria est, eum domi sacerdotalia munia, vel administrationem

* *Enimuero, non ipse Pontificis in Fridericum diras h. t. per Germaniam denuntiauit, sed patruus, vt alibi iam dictum.*

† *Henricum Wartburgi extinctum, non autem in oppugnatione vrbis Vlmensis accepto vulnere, vt recentiores magno produnt numero, interemptum fuisse, ostendit* Sagittarius *cap. III dissertat. de eo vulgata § II p. 26 & seq.*

Trithemii testimonium de eo optimum.

tionem ciuilem minime neglexisse. Vnicum *Trithemii* testimonium ad omnia ei obiecta diluenda hic sufficiat, a quo *vir magnorum operum* prædicatur, qui ecclesiam honore & rebus magnifice ampliauit, & inter tot mala, tot bella, totque pericula, quibus Imperium nutabat, sapientissime texit. *Ecce ecclesiam*, inquit, *suam honore & rebus magnifice ampliauit*; non ipsius thesauros, vt auctor dicit, ablatos prædonibus dispersit & raptoribus dedit.

Huc etiam pertinet, quod ecclesiam Mog. reædificauit ac consecrauit.

Quin etiam ecclesiam Moguntinam maiorem, quæ sub *Conrado* Archiepiscopo combusta, vt supra dictum, ab eodem de nouo inchoata fuerat, sed minime consummata, magnifice ac sumptuose reædificauit, eamque anno MCCXXXIX, IV Non. Iulii, cum magna solennitate consecrauit; cui consecrationi tanta hominum multitudo adfuisse scribitur, vt omnes non ciuitas ipsa, non campus caperet; sed trans Rhenum apud Castell & in insulis stationes fieri oportuerit. Atque hæc longe aliena sunt ab illis, quæ auctor ipsi adscribit. Hic vnicum eius vitam, & erga ecclesiam Moguntinam merita satis commendat, quod ait M. S. quidam, ecclesiam ipsam eum multo tempore planxisse. Ex his autem nostri auctoris obiectis liquido constat, eum, cum suum nomen vna sola littera C indicauit, non *Christianum* Archiepiscopum Moguntinum, ipsius scilicet *Sifridi* successorem, fuisse, vt quidam autumant. Indignum enim fuisset, ipsique minime gloriosum de antecessore suo talia tamque enormia, licet vera fuissent, in lucem prodere, atque etiam scriptis omni posteritati mandare, quæ potius occultare, & ab omni hominum memoria delere debuisset, præsertim cum ipse *Christianus*, vt infra dicetur, fuerit vir bonus & sanctus.

E quibus patet, quod auctor huius Chronici non sit Christianus Mog. Archiepiscopus.

III Post breue tempus Dominus *Sifridus* Archiepiscopus etiam rebus valedicit humanis *, abiens in regionem longinquam, nec tamen ideo cessant mala.

Sifridus iunior moritur.

* Anno scilic. Christi MCCXLIX, VII Idus Martii Bingiæ, anno regiminis XXIV *; ætatis adhuc florentis, Moguntiæ in choro ferreo ecclesiæ maioris sepultus: cuius epitaphii inscriptio, cum vetustate obliterata fuisset, ei piæ recordationis ergo, anno MDCXXIII hoc epitaphium tabellæ inscriptum posui:

D. O. M. S.

Epitaphium Sifridi Archiep.

*Sigefrido tertio ex illustri Baronum de Epstein prosapia nato, Mogunt. sedis Archiepiscopo XXIII, Sacri Rom. Imperii per Germaniam Archicancellario ac Principi Electori XVII, Legato Apostolico, & Fuldensis ecclesiæ quondam Administratori, viro magnarum virtutum & actionum: qui cum ecclesiam hanc Moguntinam a Conrado Archiepiscopo de nouo inchoatam consummasset ac consecrasset, Henricum Landgr. Hassiæ, & Wilhelmum Hollandiæ Comitem in Rom. Reges coronasset, Archiepiscopatum honore & rebus magnifice amplificasset, eumque inter varia bella & pericula, quibus Imperium tunc nutabat, annis XXIV * sapientissime rexisset: in flore ætatis extremum vitæ diem obiit Bingiæ anno MCCXLIX, VII Idus Martii, & hic rite in Christo humatus, pia defunctorum perfruitur requie.*

* *Immo*, XIX; *per ea, quæ iam diximus.*

§ IX

Conrado Archiep. Colon. frustra in Archiepiscopum Mog. postulato.

CONuenerunt ergo fratres ecclesiæ Maguntinensis, tractantes de patre futuro, persuasi qui posset ipsam tot & tam grauibus oppressam miseriis, & tanto tempore iam plorantem, paternis affectibus consolari: & concorditer in venerabilem virum, Dominum *Conradum* Coloniensem Archiepiscopum vota sua transtulerunt; postulantes a sede Apostolica, ipsum sibi præfici in pastorem. Sed heu heu, hoc non poterat obtineri, non est hæc postulatio admissa, sed electio Capitulo restituta. Et ne Archiepiscopus Coloniensis ægre ferret, suum desiderium non completum, ipsi legationis dignitas est commissa.

Christianus Præpositus eligitur.

II Consedere rursum fratres ecclesiæ Maguntinensis, eligunt suum Præpositum nomine *Christianum*, qui a cunabulis fuerat in ipsa ecclesia enutritus. Eadem die est a legato, qui tunc erat præsens, confirmatus, & a Rege regalibus inuestitus, die Petri & Pauli. Omnia hæc acciderunt * vno anno, scilicet quod Dominus Coloniensis est postulatus: quod factus est legatus; quod Dominus Christianus factus est Episcopus & consecratus; quod pallium est assecutus. * 1249.

Christiani munia & laudes.

* Fuit hic vir bonus, sanctus & doctus, primum Cantor ecclesiæ Moguntinæ sub anno MCCXIX, dehinc Decanus sub anno MCCXXVIII, tandem Præpositus sub anno MCCXLVII **; de qua dignitate mortuo *Sifrido* iuniore ad Archiepiscopalem assumptus fuit anno MCCXLIX, cum omnium bonorum gratulatione ac iubilo, sperantium ecclesiæ Moguntinæ iam tandem aliquando post tot calamitates & pressuras pacem fore & quietem, quoniam non bellicis negotiis assuetus, sed pacis erat amantissimus.

** *Quin, iam sub an. XXIV Decanus fuit, & sub an. XXXVI Præpositus. vid. quæ dixi in eo ad § I Serarii n. 2.*

Is post, sanquam inutilis Episcopatui, accusatur.

III Omnes religiosi, & qui Deum præ oculis habere credebantur, super huius hominis promotione gaudebant, sperantes, pacem rebus dari, maxime quia idem bellicis rebus non fuerat assuetus; etiam qui negotio fuerant inimici, congratulantur ei. Sed non stetit diu in Episcopatu: accusatur enim apud Papam,

quod

quod omnino inutilis esset ecclesiæ, & quod euocatus ad expeditiones Regis inuitus veniret †. Hoc autem verum erat, eo quod fierent incendia, sectiones vinearum, deuastationes segetum. Dicebat etenim, nequaquam decere talia sacerdotem: sed quicquid deberet per gladium spiritus, quod est verbum Dei, omnimode se promptum asserebat & voluntarium seruitorem. Quumque eius prædecessorum sequi vestigia moneretur, respondit: scriptum est, *Mitte gladium in vaginam.* Ob hoc in odium Regis & multorum incidit laicorum, qui omnes eum accusantes, apud Papam obtinuerunt, eum ab Episcopatu omni submoueri. Cessit ergo anno Domini MCCLI.

ab Episcopatu deponitur

Accusatur autem falso, † Quia Guilhelmum Regem ad bella sequi, togamque & pedum in sagum, & gladium mutare nollet, ipsius in se odium conuertit: accusatus itaque apud Pontificem, quod suæ ecclesiæ inutilis esset, & quod iuxta exemplum prædecessorum suorum euocatus ad expeditiones Regis inuitus veniret: cum ab Episcopatu submoueri obtinuerunt *. Quod factum est an. MCCLI, ab *Hugone* S. Sabinæ Cardinale, Pontificio legato: quo ipso anno non multo post ipse quoque vitam cum Pontificatu deposuit.

Episcopatu decedit, eodemque adhuc anno moritur,

* *Vtrum de dignitatis sua deiectus fuerit gradu, an sponte loco cesserit, quæri adhuc potest. quo fine conf. quæ in eo dixi ad* Serarii § IV n. 2.

§ X

Gerhardus C. Siluester Archiepiscopatum Mogunt. ambit.

SVbstitutus est autem ab eodem Legato adolescens Subdiaconus, *Gerhardus* nomine, filius Comitis *Conradi*, qui dicebatur Siluester Comes. Hunc autem substituit Cardinalis Presbyter & legatus, inductus a quodam Henrico Archiepiscopo Herburgdunensi, qui socius erat ipsius legati; nec tamen hoc ipse Henricus Archiepiscopus consuluit sine caussa; acceperat enim occulte CC marcas pecuniæ numeratæ a Gerhardo, quem idem Archiepiscopus institui procurauit. Nihil opertum, quod non reueletur. Propter has autem CC marcas factæ sunt destructiones multæ ecclesiæ Maguntinensis.

Gerhardus Christiano substitutus, * Deposito sic Christiano ab eodem legato *Hugone* S. Sabinæ Cardinale substitutus fuit in sedem Moguntinam *Gerhardus*, Comes Siluestris de Kyrberg, Canonicus Moguntinus, adolescens adhuc: sed qua via, quibus mediis, sat explicat auctor. Præfuit hic sedi Moguntinæ annis IX, & quoad vixit, Wilhelmi Regis partes secutus est. *Declarans autem*, inquit *Serarius*, *incommodo suo, quam a bellis prauorumque consiliis & innenum procacitate abhorrere debeant ecclesiastici.* Nam an. MCCLVI per Albertum D. Brunsuicensem in prædio monachorum Walckenrode captus, & cum multis aliis in Saxoniam abductus, molto tandem ære se liberauit ac redemit, *Paulo Langio* in Chron. Ziticensi testante. Mortuus est anno MCCLX †, & in Erffordiensi Franciscanorum cœnobio tumulatus, teste *Trithemio*: successorem habens *Wernerum*, Comitem de Falckenstein *, Præpositum Moguntinum. Cum hoc itaque *Gerhardo* hoc Moguntinense chronicon concludo, & cum auctore nostro subsisteodo finem facio.

Imp. Wilhelmi sequitur partes,

captus a Duce Brunsuicensi multo ære se redemit.

Moritur.

† *Immo, mortuus est iam anno* MCCLIX, *die* XXV *Septembr. vt ad* Serarium *liquido ostendi in notis ad* § VI n. 1.

* *Rectius*, Dynastam *de* Eppenstein.

Hucusque Conradus *Episcopus Chronicon hoc Moguntinense deduxit.*

MOGVN-

MOGVNTIA DEVICTA,

hoc est,

DE DISSIDIO MOGVNTINENSI,
quod fuit inter duos Archiepiscopos Moguntinos,
DIETHERVM Isenburgium, & *ADOLFVM* Nassouium, Comites,
de Archipræsulatu contendentes;

nec non

De vrbis Moguntinæ expugnatione, direptione ac deuastatione, anno MCCCCLXII, ipsa SS. Simonis & Iudæ Apostol. vigilia, facta, aliisque circa eandem in Moguntino territorio eodem tempore gestis,

NARRATIO HISTORICA,

Ex variis, tum editis, tum manuscriptis auctoribus,
quorum series sub finem præfationis exhibetur,
congesta ac conscripta

per

GEORGIVM HELWICH, Moguntinum,
Metropolitanæ ecclesiæ ibidem Vicarium.

Secundum exemplar

FRANCOFVRTI ad Mœnum,
sumtu CASPARIS ROETELII,
anno MDCXXVI excusum.

LECTORI

GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS

S. P. D.

Libellum hunc, funestum istud **DIETHERVM** inter & **ADOLFVM**, de Pontificatu Moguntinensi decertantes, dissidium, bellumque, pulcre complecti, non est, quod pluribus edisseram: cum iam sint, qui suo id testimonio satis superque comprobarint *.

* Turckius *dissertatione de Geographia medii æui*, Hachenbergli *de Germania media dissertationibus subiuncta*, *§ XIX in notis lit. c) p.* 354; Helvvichius huius vrbis fata, direptionem, & vastationem lamentabilem, dimicantibus de Archiepiscopatu *Diethero* Isenburgico & *Adolfo* Nassouio, eleganti libello descripsit. ὁ δεῖνα, *qui fasculo LIII Ephemeridum*, *titulo* Aulæ bibliothecariæ *prodeuntium*, *n. III libellum hunc breuiter recensuit*, *p.* 355 *ait*: Georgius Helvvichius dissidium Moguntinense diligentia haud plane nulla (*mit ziemlichem fleiß*) e plurimis auctoribus & narrationibus manu descriptis descripsit:

Potius est, vt de studio, isti a me impenso, paucula præmittam. Enimuero, vt hoc commodius enotari, citarique possit, primum in partes illum incidi, easque tum maiores, quas *sectionum* appellare placuit nomine: tum minores, quas voce vulgo recepta vocaui *paragraphos*. Dein rerum summulas, margini adscriptas, nonnunquam in aliam redegi formam, nonnunquam auxi, nouis adiectis. Tum vero, cum auctor interdum alucinetur, interdum opinionum dissensione ab aliis discrepet, interdum nonnulla maxime huc pertinentia prætermittat, annotatiunculas quasdam huc & illuc apposui: quibus quidem errores, ne cui offendiculo sint, diluuntur; sententiæ aliorum contrariæ breuibus recensentur, & quæ desunt, adducuntur. Quo quidem in negotio, præter alios, quos ingenue citaui, non sine operæ quodam pretio vsus sum manuscripto quodam de dissidio hoc, συγχρόνῳ fere, linguaque concinnato germanica: cum maxime vero documentis, quæ e tabulariis mecum communicata fuere, publicis. Tandem loca scriptorum, quæ suas auctor in areolas deriuauit, libris, capitibus, paginisque adnotatis, passim perstrinxi, notauique.

Ceterum, cum mihi haud plane nullæ fuerint rationes, cur illorum, quæ germanico edita sunt sermone (quorum tamen, vt statim patebit, non plane nullus est numerus) libro huic nil vel inspergerem, vel attexerem; putarim, non immerito huc conferendum, quem semel atque iterum in notulis adspersis laudaui, *Ioannem Ioachimum Müllerum*, in luculento opere, quod germanice, *des H. Römischen Reichs Reichs-Tags-Theatrum vnter Kaiser Friderico V*, inscripsit: sigillatim lib. IV cap. XI § 8 p. 38 & seq. vbi Diether*i Apologiam* siue *Defensionsschrifft vvider die entsetzung seines Stiffts*: § 9 p. 46, vbi *Cesaris* litteras *de exauctoratione Dietheri* ad *Fridericum* Saxoniæ Electorem datas: § 10 p. 47, vbi litteras *Adolfi* ad *Wilhelmum*, Saxoniæ Ducem, quibus se Diethero surrogatum nuntiat, Ducisque implorat auxilium:

§ 11

§ 11 p. 48 & seq. vbi *Dietheri* ad eundem Wilhelmum: Cap. XX § 2 p. 106 & seq. vbi *compositionem anno MCCCCLXI* Dietherum *inter* & Adolfum *die B Martino sacra factam*: § 4 p. 110, vbi *Adolfi* litteras ad dictum Saxoniae Ducem Wilhelmum, eiusdem opem aduersus Dietherum postulantes; § 5 p. 113 & seq. vbi aliud *Dietheri* scriptum apologeticum siue *Manifestum* anno MCCCCLXII, die Martis post dominicam *Laetare* editum: § 12 p. 120 & seq. vbi litteras *Consiliariorum Adolfi* ad Archiepiscopum Coloniensem de prono Heri ad dissidii huius compositionem animo: Cap. XXV § 3 p. 160 & seq. vbi litteras *Adolfi* ad Wilhelmum, Saxoniae Ducem, de capta Moguntia, dato omnium & singulorum horum scriptorum apographo, studiose adducit.

Quod superest, nolim ignores, libellum hunc, anno saeculi huius XV, *Martini Bourgeat*, typographi & bibliopolae Moguntinensis, sumtu preli beneficio fuisse repetitum.

Reuerendiſſimo ac Illuſtriſſimo
Principi ac Domino,

DOMINO
GEORGIO FRIDERICO,

Sanctæ Moguntinæ Sedis Archiepiſcopo,
ac Wormatienſi Epiſcopo,

S. R. I. per Germaniam Archicancellario,
Principi Electori &c.

Domino ſuo clementiſſimo.

Vm nuper vacante ſede ex obitu Reuerendiſſimi ac Illuſtriſſimi in Chriſto Patris ac Domini, Domini *Ioannis Suicardi*, Archiepiſcopi Moguntini, Principis Electoris, feliciſſimæ recordationis, ad diem XIII Kalendar. Nouembrium huius milleſimi ſexcenteſimi viceſimi ſexti anni a Chriſto nato, vnanimibus ac concordibus totius Collegii Moguntinenſis Canonicorum ſententiis ac votis, ad hierarchicum Moguntinæ ſedis thronum, & primarium Septemuiratus S. Romani Imperii faſtigium, ſummo omnium cum Cleri, tum populi applauſu, feliciter euectus eras, *Reuerendiſſime ac Illuſtriſſime Princeps*, *Domine Clementiſſime*, aderat inprimis Reuerendiſſimus & Illuſtriſſimus Princeps ac Dominus, Dominus *Petrus Aloyſius Caraffa*, SS. Domini noſtri Vrbani Papæ VIII in partibus Rheni Legatus de latere, Epiſcopus Tricaricenſis &c. qui de nouo ſidere denuo in eccleſia Catholica tam feliciter exorto ſummopere gaudebat, tuæque Illuſtriſſ. Celſitudini nomine ipſius Romani Pontificis felicem temporalium in regimine ſucceſſum exoptando gratulabatur, ac ſacram Romanam eccleſiam, eiuſque ſpecialem ſemper filiam Moguntinam tuæ ſollicitæ prouiſioni ac regimini, tanquam vigilantiſſimo paſtori, inprimis commendabat. Sereniſſimi quoque & Inuictiſſimi Domini noſtri Ferdinandi II, Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti, Conſiliarius ac Legatus, Prænobilis ac Strenuus, Dominus *Ioannes* Baro a *Reck*, eodem tempore præſens, lætabatur, S. R. Imperium tali columna rurſum ſuffultum ac ſtabilitum, tuæque Illuſtriſſ. Celſitudini ex parte ipſius Imperatoris de tam fauſta ac felici electione congratulabatur, regimenque pacificum, ac omnia fauſta ac felicia ad annos Neſtoreos precabatur. Alii item diuerſi appropiantes manus humiles ac deuotas dabant, feliciſſimum tantæ dignitatis ingreſſum ac progreſſum in regimine fauſtiſſimnm, pacem perpetuam, omnemque cum corporis tum animæ ſalutem ex intimo animo imprecantes. Alii carminibus gratulabantur; alii varios honorum titulos in ſignum gratulationis ac lætitiæ erigebant. Immo gaudebant vniuerſi, quod in talem, qui priori autoritate, pietate item & Catholicæ religionis zelo ſimilis, & virtutibus omnibus ipſi vicinus eſſet, ampliſſima illa Moguntinenſis eccleſiæ gubernatio adeo feliciter & exoptate fuiſſet tranſlata.

Congaudebam quoque ego, & ex hoc tam felici rerum ſucceſſu ſummam lætitiam capiebam: ſed contriſtabar ſimul, non quod in talem Principem iamdudum dignitatis, autoritatiſque nomine, nec non pietatis omniumque virtutum inſigniis ab omnibus commendatum, electio contigiſſet; ſed quod mihi ſoli, qui tantis a te, *Reuerendiſſime ac Illuſtriſſime Princeps*, beneficiis hactenus affectus atque ornatus fueram, eo ipſo temporis articulo munuſculum deeſſet, quo & debitum tuæ Celſitudinis piæ gratulationis officium peragerem, & inceptis ſtudiis meis patrocinium conciliarem, ſimulque grati ac beneficiorum memoris animi ſignificationem redderem. Verum curioſius inueſtigando, occurrit tandem exiguus quidam tractatus, quem annis abhinc aliquot amicorum quorundam petitione ex variis tum manuſcriptis, tum editis autoribus collegeram, de Diſſidio ſcilicet illo deteſtabili ac pernicioſo Moguntinenſi, quod anno Chriſti MCCCCLXII inter Diethe-

Diethetum Isenburgicum & Adolfum Nassouicum Comites de Archiepiscopatu contendentes extitit: vrbisque ipsius expugnatione, direptione ac incensione lamentabili, pridie SS. Simonis & Iudæ Apostolorum eodem anno peracta: nec non variis eodem tempore in Moguntino territorio deprædationibus, expugnationibus, deuastationibus, incendiis, proeliisque diuersis, illo ipso dissidio caussante, multifariam patratis.

Satis autem admirari nequeo, ex tam multis, quos nostra ciuitas Moguntia semper habuit doctissimos, & dicendi facultate, & omnigena eruditione clarissimos, neminem vnquam prodiisse, qui hanc historiam & præsentibus & futuris temporibus memorandam, ac a nobis totaque diœcesi Moguntina summe semper deplorandam, prolixiori quadam narratione scriptis commendarit, quamuis non desint, qui succincte eandem in suis scriptis perstringant, vel mentionem solummodo verbis paucissimis eiusdem faciant. Quocirca, cum iam ante annos aliquot neminem falcem suam in hanc messem misisse, neminem etiam aut prodire, aut in hoc ipso machinari aliquid intelligerem: patriæ amore motus, amicorumque quorundam iustissimæ petitioni (qui hoc sæpius a me efflagitabant) satisfacere, aliisque illud idem expetentibus gratificari desiderans, cogitationes huic historiæ fusius describendæ intendere cœpi, cuius gratia nactus aliquot manuscripta tum latinæ, tum etiam vernaculæ linguæ vetustiora, ab ipsis quondam ciuibus Moguntinis, aliisque, qui huic dissidio vel ipsi interfuere, vel eo ipso tempore vixere, conscripta, ex quibus humili ac impolita dictione plurima desumsi, non quidem verbum e verbo exprimens (inculta enim & implicata nimium quædam erant,) sed latius nonnunquam, contractiusue res ipsas explicans, ordinemque rerum, sicubi commodius visum fuit, commutans: quibus varia ex diuersis scriptoribus supra citatis, quæ præcipue circa hoc ipsum dissidium tum in ciuitate Moguntia, tum etiam in eius territorio memoratu digna acciderunt, superaddidi. Quam quidem historiam describendam in me suscepi, non quod plus aliis possim, sed quod plus ceteris omnibus volui, primus audaci conatu minime in obscuro esse passus sum, sed eam ad posteritatis memoriam merito duxi transmittendam.

Hunc igitur tractatum, qualiscunque ille sit, *Reuerendissime ac Illustrissime Princeps*, quoniam se nunc ita occasio offert, propter memoriam multiplicis beneficentiæ in meos olim parentes multifarie diffusæ: tum mihi priuatim hactenus, licet immerenti, magna semper dignatione ac gratia impertitæ, grati atque obnoxii animi, non quale iam diu volebam, sed quale temporis angustia, & virium mearum exiguitas patitur, leuidense monumentum Illustrissimæ Celsitudini tuæ, de eodem illo virtuti tuæ debito ac delato nuper Archiepiscopatus Moguntini honore humili deuotione cum aliis gratulando, dedico ac offero, obnixe rogans, vt hunc laborem qualemcunque a me præstitum placide, manuque benigna suscipias, meque humilimum, tuæque Celsitudini deuotissimum in sinu gratiæ tuæ conclusum teneas, foueas, ac conserues.

DEVS ter optimus maximus vt Illustrissimæ Celsitudini tuæ istius supremæ dignitatis ingressum felicem, regimenque faustum ac pacificum donare, eamque vniuersæ ecclesiæ Catholicæ, totique Imperio Romano, nec non diœcesi Moguntinæ, nobisque omnibus in multos annos saluam ac incolumem conseruare dignetur, omnes boni paribus, ardentibusque votis exoptant, & ego cum votis hoc publico libello illi ipsum pariter adprecor & opto.

Reuerendissimæ Illustrissimæque Celsitudinis Tuæ

humilimus ac deuotissimus Sacellanus,

GEORGIVS HELWICH,

Metropolitanæ ecclesiæ Moguntinæ Vicarius.

AVTORES,

Qui huius dissidii Moguntinensis mentionem faciunt, quibus ego in hoc opusculo vsus fui.

Pius II Pontifex Maximus, *ante* Aeneas Syluius *nominatus, in suis commentariis pluribus de hoc dissidio tractat, quoniam sub eius Pontificatu contigit.*
Iohannes Trithemius, *Abbas Sponheimensis, in gestis Friderici I Comitis Palatini, Victoriosi dicti. Itemque in Chronico Sponheimensi.*
Ioannes Nauclerus, *Volumine II Chronographia generat. XLIX.*
Huldrichus Mutius, *in Chronico Germania lib. XXIX.*
Leonhardus Pauholtz, *in Chronico Bauaria.*
Sebastianus Münsterus, *Cosmograph. lib. III de Germania.*
Abbatis Vrspergensis, *Paraleipomena.*
Nicolaus Serarius, *Rerum Moguntiacarum lib. V in Diethero & Adolfo, Archiepiscopis.*
Marqnardus Freherus, *in notis ad gesta Friderici Comitis Palatini Victoriosi, a Trithemio conscripta: & alibi.*
Christophorus Lehmann, *in Chronico Spirensi Germanico.*

Præter hos autores, habui varia manuscripta antiqua, Latina & Germanica, consignata ab iis, qui ipso tempore huius dissidii vixerunt.

In Zoilum.

Cur frons nigra tibi est, calamus quod paucula dedit?
Non censuram Autor iussit adesse tuam.
Hoc si displiceat, rogo, fac meliora, tuisque
Offerto Momis, *Zoile*; linque mea.

SECTIO I

Edit. I p. 1

De Dietheri *electione, confirmatione, regimine, depositione.*

De fun. Theodorico Archiepiscopo.

Nno a nato Christo, humani generis redemptore, millesimo, quadringentesimo, quinquagesimo nono, pridie Nonas Maii, ex hac lachrymarum valle emigrauit Reuerendissimus in Christo Pater ac Dominus, *Theodoricus*, ex Dominis de Erpach, qui Rom. Imperii Pincernæ * appellantur, ortus, Archiepiscopus Moguntinus, & S. R. Imperii per Germaniam Archicancellarius, Princeps Elector, postquam ecclesiæ an. XXIII, mensibus X, diebus II præfuisset, homo miræ frugalitatis †, qui satis prouide in vtroque statu ecclesiam suam rexit, multaque bona ac pia opera præstitit; & hac inprimis laude memorandus, quod in schismate Basiliensis concilii, Apostolicæ sedis partes fuerit secutus: cuius corpus, Aschaffenburgi in oppido ad Mœnum, quod ipse ædificiis plurimis adornarat, in SS. Petri & Alexandri collegio, quod semper impense coluit, & largissime dotauit, inter piissimos eiusdem fundatores, scilicet Ottonem Sueuorum, Bauarorum, Saxonumque Ducem inclitum, Ottonis II, Cæsaris Augusti ex fratre Luidolfo nepotem, & Luchardim eius coniugem, in chori medio, tumulatum ac reconditum fuit.

& Aschaffenburgi sepultus.

* Enimuero Erbacenses appellatos quidem *Pincernas*, sed non *Imperii*, iam ad *Serarium* dictum, in *Theoderico* n. 1 § I. aliisque eluxisse virtutibus, nec *Bruschius*, nec *Latomus* inficias eunt. Negant tamen, tanta fuisse frugalitate, qua *Helvvichius* heic vult; vt ex iis, quæ ad *Serarium* dixi, satis constat.

† Theodericum clementia, pacis studio,

ad Electionem Mogunt.

II Post huius autem Præsulis obitum, ad Moguntinam ecclesiam, posteaquam vacasset diebus quadraginta tribus, quoniam Archiepiscopatus eius inter Septem-

Edit. I pag. Septemuiros seu Electores Imperii, quibus Imperatorem Romanum deligendi facultas est, primas tenet, iuxta priscos illos versus:

tinum, qui omnium primus,

3 *Treueris atate: sed rerum proprietate*
Gaudet Agrippina: sed honore Moguntia prima:

eiusque Imperium, instar amplissimi regni, longe lateque patet, multi aspirauere, opibus potentes, atque progenie illustres, eiusdem ecclesiæ Canonici: horum autem omnium, ardentissimus erat, *Dietherus*, ex illustri, Isenburgensium, Comitum de Büdingen, familia, patre *Francisco* *, matre vero *Margareta*, Cattimelibocensi Comitissa, procreatus, metropolitanæ eiusdem, ab anno MCCCCLIII vsque huc, Custos, nec non Collegiatarum ecclesiarum SS. Victoris, & Ioannis Præpositus, qui tamen non tam genere, quam ambitione insignis apparebat.

plures aspirant; præcipue Dietherus C. de Isenburg.

* Male. Patri nomen fuit *Diethero*, matri vero, quæ non *Catimelibocensibus*, sed *Solmensibus* Comitibus procreata erat, *Elisabetha*, vt iam ad *Serarium* § I n. 1 notaui.

III Hic iam dudum, sedente Calisto Pont. Max. Treuirensem Archipræsulatum, post obitum Domini Iacobi a Sirck Baronis, magna auri summa sibi comparare attentarat; sed quoniam eum emere non potuit, huc ad Moguntinum de-
4 inde animum conuertit. Verum cum certo sciret, in Capitulo per suffragia maioris partis electionem in se cadere non posse, quoniam difficillime multitudo corrumpitur, in paucos compromissum fieri studuit. Tempore igitur electionis aduentante, septemuiri e Capitulo nominati sunt, hisque noui Pontificis eligendi ac creandi potestas data †; quorum tres iam pridem donis ac muneribus corrupti, *Dietherum* prædictum Isenburgicum elegerunt: tres autem alii, *Adolfum*, Adolfi Comitis Nassouii, & Wisbadæ, ex Margareta Badensi Marchionissa, filium, Canonicum item Moguntinum, genere & probitate illustrem, de Imperiali quondam sanguine procreatum, postularunt. Septimus, alium quendam Canonicorum nominauit, sed tribus millibus aureorum inarrhatus, ad Dietherum tandem etiam accessit *. Hic itaque, votis & suffragiis maior, die XX mensis Iulii ** anno supradicto MCCCCLIX in Archiepiscopum Moguntinum electus, ac per Reu. ac Nob. Dominum Vulpertum a Ders, metropolitanum Scholasticum, cæremoniis consuetis, sollemuiter, clero ac populo, eadem ipsa die, denuntiatus atque pro-
5 clamatus fuit, atque ita, ad possessionem bonorum ecclesiæ Moguntinæ, malo tamen exemplo, receptus.

qui iam ante Archiepiscopatum Treuirensem affectarat; & quum rem nunc ageret donis, suffragiis maior Archiepiscopus fit Mog. & a Vulperto a Ders proclamatur.

† Est ita. Fuere septem designati, quibus noui Pontificis eligendi potestas data: nominatim *Richardus de Lapide*, vulgo *von Oberstein*, Decanus, *Conradus Ravv* de *Holtzhausen*, Cantor, *Ioannes Mönch* de *Rosenberg*, *Fridericus*, Comes *de Wertheim*, *Vdalricus*, Dominus *de Bickenbach*, *Hertandus de Lapide*, *Dammo* de *Praumheim*. Qui quidem missa *de S. Spiritu* (inter quam sacra vsi erant synaxi) finita, in sacrarium se contulere, Archiepiscopum nomine omnium, ex compromisso, electuri. *Manuscriptus* de dissidio Mogunt. germanicus.

* At quod diuisis suffragiis tres præsulem dixerint *Dietherum*; tres *Adolfum*; septimus alium quendam; qui tamen pecunia corruptus, tandem ad Dietherum etiam accesserit, nemo, quod sciam, alius dixit, quam *Pius* in Bulla exauctorationis, & post eum *Gobellinus*, lib. III commentar. Pii Papæ II p. 64, quem auctor hic κατὰ πόδα sequitur, ac exscribit. *Manuscriptus*, quem dixi, nil horum habet. De cetero *Dietherus* constanter negauit, pecunia sese, malisque artibus potiora sibi eligentium suffragia comparasse; id quod iam ad *Serarium* notaui.

** Mense *Iunio* iam electum, solioque impositum fuisse, firmis, vt puto, rationibus euictum dedi in notis ad *Serarium* n. 4. ad § I, quas consule.

IV Indixerat tum temporis Pius II Pontifex Romanus publicum conuentum Mantuæ, in quo ex omni Europa congregatis Oratoribus, ac Regum, Principum, Communitatumque Christianitatis legatis, de auxilio aduersus Turcos, fidei Christianæ hostes infensissimos, & ad recuperandas terras, & ciuitates fidelium, iam dudum in Europa amissas, agebatur. Illuc *Dietherus*, quamprimum post electionem suam legatos ad Pontificem misit, superbe & arroganter nimium (vt scribit ipse Pontifex *Pius*) confirmationem petens: quibus aduenientibus, Pontifex, qui rem cum Diethero gestam ignorabat, neque eum simoniace electum sciebat: *Conuentum*, inquit, *hoc in loco de rebus Christianæ religionis agimus: accersiuimus Theodoricum, dum viueret, Archiepiscopum Moguntinum, qui, magna Pon-*
6 *tifex ecclesiæ, consilio & auxilio esset Catholicæ fidei, quam Turcarum impietas & feritas* *oppri-*

Dein Mantua a Papa per legatos petit confirmationem, qui Dietherum ipsum aduenire iubet;

opprimere & delere conatur: illo fatis functo, veniat electus aequum eſt, quem e veſti- Edit. I pag.
& legatis Hegio *rum excuſantibus, in ſententia perſiſtit* *gio confirmabimus.* Legati, bis auditis, febricitare Dietherum dixere, & inopia laborare; longa eſſe itinera & inſecura: ad quæ, Pontifex, conualeſcentiam eius expectari poſſe reſpondit, paupertatem & inopiam ac viarum incommoda confutauit †. Legati, mandata hæc Diethero perferentes, rurſum ad Pontificem miſſi ſunt,
Dietherus *nihilominus ad conuentum venire renuit,* ſed remiſſi, eadem ipſa, quæ antea, renuntiarunt: hinc pietatem impietas, & manſuetudinem vicit pertinacia, neque Diethero acceſſus ad indictum conuentum perſuaderi potuit. Simoniæ enim & aliorum criminum conſcientia eum terrebat atque detinebat. Breui tamen Pontifex, relatione facta per Cardinalem S. Marci,
& tandem abſens confirmatur. Dietherum abſentem, tanquam præſentem, confirmauit, palliumque ei, per Dominum Vulpertum a Ders, maiorem Scholaſticum ante dictum, ipſius Dietheri legatum, transmiſit, hac tamen lege, vt intra anni ſpatium ſedem Apoſtolicam ipſemet accederet, ibidemque viuendi normam reciperet: quod per legatos 7
eius Pontifici promiſſum fuit: qui & omnia, quæ de iuramento Epiſcopi erant, pro ipſo Diethero tunc iurarunt.

† Ita rurſum *Gobellinus*, ſcriptor *Pii* partibus iuſto addictior, l. d.

Poſt ſui iuramenti oblitus ad curiam Romanam accedere negligit. Sed tamen conficta fides, nec promiſſo factum ſatis, nec iuris iurandi religioni congruum. Dietherus enim, prouiſione & confirmatione per legatos ſuos obtenta, tanquam certus iam & ſecurus, in ſede Moguntina acquieuit, nihil de iuramento cogitans, quod procuratores eius, pleno mandato fulfulti, dum prouiſionem obtinuiſſent, in animam eius iurauerant, quod ſcilicet inter cetera, in
Diuina ſimul ac humana iura violat ac contemnit, anni ſpatio Romanam curiam adire deberet: quinimmo, conditiones omnes, & vniuerſa eccleſiaſticarum legum vincula, quibus Apoſtolica autoritate conſtrictus fuerat, contemptim, tanquam aranearum telas, dirupit, abiectiſque omnibus timoris DEI habenis, in omne, quod animus ſuggeſſiſſet, effrenata libertate deuolutus, diuina & humana iura violauit ac contempſit, ſacra officia profanauit, infra tempus, a iure ſtatutum, Epiſcopalem ordinem accipere neglexit, creditoribus ſuis nuſquam ſatisfecit, nouas, aduerſus Pontificem Romanum, turbas ex- 8
Moguntinam eccleſiam grauiſſimis damnis ac debitis implicat ac obſtringit. citari procurauit: Canonicos eccleſiæ ſuæ per contumeliam eiecit, ſacerdotia pretio vendidit, reddendi iuris nullum ſtudium habuit, ſubditis grauiſſima onera impoſuit, ſubſtantiam aliis abripuit, cruentiſſimiſque prœliis ſeſe immiſcuit, quibus eccleſiam ac totam diœceſim ſuam grauiſſimis debitis implicauit & obſtrinxit *, quemadmodum in ſequentibus videre licet, quæ breuiter hic enumerare, non incongruum duximus.

* *Gobellini* denuo hic auctor legit veſtigia. Is enim ſic loquitur, dum anni ſequentis res, actaque perſtringit.

Idem vna cum ſuis aſſeclis ſit hoſtis Comitis Palatini. V Anno MCCCCLX ipſe Dietherus, *Ioannes Nix* de *Hoheneck*, dictus *Entzberg*, Spirenſis Epiſcopus *, *Albertus* Marchio Brandenburgenſis, *Ludouicus* Dux Bauariæ, *Niger* cognominatus, *Carolus* Marchio Badenſis, *Vdalricus* Comes Wirtembergenſis, *Emicho* Comes Leiningenſis, aliique Comites ac militares in vnum conſpirantes, ſe, Friderici Comitis Palatini, Philippi tutoris, hoſtes & ini-
Cauſa ſingulorum contra Palatinum. micos publice denuntiarunt, cauſſas ſinguli ſuas prætendentes. Dietherus propterea, quod Palatinus, partes Adolfi Naſſouii, qui contra eum electus erat, defen- 9
debat †. Comes Wirtembergicus, Margaretam, filiam Ducis Sabaudiæ, Ludouici Comitis Palatini, fratris Friderici & genitoris Philippi, relictam, duxerat vxorem, cuius dotem præcedentis matrimonii, iuxta conditum, iure poſtulare videbatur, contra quam poſtulationem, Fridericus Palatinus negatiue reſpondendo, replicabat, quod dicta Margareta, ſecum ex Camera Palatinatus, in clenodiis, iocalibus & aliis, præter corporis ſui neceſſarium ornatum vel vſum, in valore non minus centum millium florenorum detulerit: reddat illa prius, & dotem promiſſam reciperet **. Aliis aliæ cauſſæ fuere. Maxima tamen omnium fuit, quod Fridericus Imperator, non ſolum permiſiſſet, ſed etiam præcepiſſet, vt bellum contra dictum Palatinum hi Principes mouerent, eo, quod videretur nimium ſuperbus, arrogaretque ſibi titulum electionis Imperialis, Philippo Comiti, cuius tutor erat, debitum: quod Imperialibus præceptis, rebellis & inobediens, Ludouico Bauariæ Duci conſentiret.

* *Ioannes Entzberg*, ad titulos Spirenſes anno ſuperiori MCCCCLIX adſumtus, animo quidem in Fridericum fuit haud æquo. Verum autem tum ei ſe hoſtem aperte profeſſus ſit,

Edit. I pag. ſit, dubites fere. Nec enim legas, illum cum reliquis arma hoc anno aduerſus Fridericum induiſſe. Quod *Helvvichius* eum hic ceteris annumeret, in cauſſa *Trithemius* eſt, chron. Hirſaug. ad h.a. p. 437; quem tamen temporum ſequentium acta cum præſentis anni rebus confundere, haud in obſcuro eſt.

† Haud aliter *Hachenbergius* lib. III annal. manuſcr. de vita rebusque geſtis Friderici Victorioſi, *Struuius* ſyntagm. hiſt. german. diſſert. XXX, § XXXIV p. 1063; quibus non ſecus ac auctori turſum præiuit *Trithemius* l. d. p. 436. Atenim, ſi Dietherum audias, longe alias is belli aduerſus Fridericum ſuſcepti cauſſas habuit. De variis nempe iniuriis, quas Fridericus eccleſiæ Moguntinenſi & intulerit, & etiamnum inferat, conqueſtus eſt. Ex his
27 vero in apologia, ſuo ſociorumque nomine edita, duarum potiſſimum facit mentionem, vt apud *Müllerum* (qui ſcriptum iſtud lib. III *des Reichs-Tags-Theatri ſub Friderico III*, cap. XXVII p. 762 & ſeq inſeruit) legere licet. Prima harum; Fridericum nil minus velle, quam quidem ſtare ſententia, quam ſuperiori anno *Ioannes* Eichſtadienſis & *Albertus* Auſtriæ Dux Norimbergæ tulerint, ac ædis Moguntinenſis primariæ Canonicis nouem illa, quæ poſtulet, florenorum millia remittere; quin, aperte queri, ea quammaxime ſe grauatum eſſe. Conf. quæ *Fridericus* ipſe in ſuis ad Spirenſes litteris affert, apud *Lehmannum* chron. Spirenſ. lib. VII cap. CIII p. 852. Altera; eundem eccleſiam Moguntinenſem in iure, quod certa pro parte a ducentis iam annis in metallifodinas Deymbacenſes habuerit, grauiter interpellare, omni nuper metallo vi ablato, atque Alzeiam deuecto.

** Sic rurſum *Trithemii*, qui rem his verbis l. d. narrat, auctoritate *Helvvichius*. At vero non ita bene. Neque enim ille litis, quæ tum ipſos inter erat, materiam recte cepit. Audiamus modo *Vlricum* in dicta apologia p. 768; *Als ir dann ſchreibt, ich Grafe* Vlrich *von Wirtenberg, vnd mein liebe Gemahel, ſein mit euch gericht, vnd vmb etlich gebrechen veranlaſſet für meinem Hern vnd Fründe, dem Teutſchen Mayſter, dem ich mit nachkomen ſull ſein, vnd mein Gemahel vnd ich haben vnns gegen euch vnd Herzog Philipp verzigen vnd begeben* drew tauſend mynder achtzehen güilden gelt, *vnd meynent, daß es billigen dobey blybe* &c. *Nun vvie vnd durch vvas geſtalt das dazu komen iſt, darff diſmals nit erklerung* &c. Hiſcum conf. quæ *Fridericus* ipſe in litteris modo citatis apud *Lehmannum* p. 853 narrat.

VI Igitur tot inimicis circumdatus Fridericus, nequaquam mente fractus, aut animo perturbatus fuit, ſed contractis copiis, principatum inprimis ſuum per circuitum, præſidio valido muniuit, ac deinde cum reliqua parte exercitus *Schavvenburg*, caſtrum eccleſiæ Moguntinenſis in montenſi ſtrata ſituatum, obſidione vallauit: idque, octaua die, quæ erat dominica proxima poſt reſurrectionem Domini, cepit. Erat autem caſtellum illud muris, turribus atque foſſis ſatis munitum, bombardis, baliſtis, machinis, victualibus & cunctis neceſſariis abunde prouiſum: in eo equites decem & octo, pedites vero triginta reperit, quos omnes Heidelbergam captiuos abduxit *. *Palatinus parat ſe aduerſus hoſtes; Caſtrum Schavvenburg obſidet & capit;*

* Ita ſane *Trithemius* l. d.

VII Poſt aliud deinde tempus, habens ſecum Ludouicum, Landgrauium Haſſiæ, cum multo milite mercede conductum, Rheno flumine tranſito, oppidum *Pfedersheim*, quod ad Moguntinam quoque eccleſiam ſpectabat, haud pro-
10 cul a Wormatia ſitum, obſedit *. Erant tunc in ipſo oppido viri plures & fortiſſimi, ad eius defenſionem ab Epiſcopo Moguntinenſi, Diethero, deſtinati; videlicet, Ioannes de Naſſau, Wilhelmus de Wertheim, Otto de Henneberg, Philippus de Leiningen, Henricus de Runckel, omnes Comites **, aliique militaris ordinis viri permulti. Aderant & Ringauienſes incolæ in magna copia, in cuſtodiam loci, & pugnam, ab eodem Moguntinenſi Præſule conſtituti. Palatinus autem, cum ſuis, oppidum fortiter impugnans, id ipſum tandem cepit, multis aduerſariorum occiſis, pluribus vero captis. Ibidem, quingentos equos ſellatos, & prædam non modicam reperit, quæ omnia, in proximam villam, Weſthoffen, deportari, & inter milites ſuos diſtribui procurauit †. Capti tunc fuere ſupradicti Comites quinque, nobilium quoque & ignobilium ſexcenti tredecim, qui omnes magno ære ſe redimere coacti, pauci ex reliquis, fuga lapſi, euaſere ††. *Idem Pfedersheim oppidum obſidet, & magna cum præda capit. Numerus captiuorum.*

* Ante vero, quam id obſideret, Dietherum cum ſociis iuxta id ipſum acie deuicit, caſtrisque exuit. quo vid. *Irenicus* Exeges. German. lib. III cap. LI p. 135, *Lehmannus* l. d. p. 856, quos copioſius expoſuit *Hachenbergius* l. d. vt in notis ad *Serarium* videre eſt.

** Cum omnes hos ante iam in prœlio ceperit Fridericus, errat auctor, dum dicit, eos ad defenſionem oppidi a Diethero fuiſſe deſtinatos, vel potius relictos, eoque expugnato demum captos. vid. quæ e veteri quodam manuſcr. attuli ad *Serarium*

† Prædam hanc fecit Fridericus, non oppido capto, ſed ante, hoſte fuſo, in caſtris. vid. *Lehmannus* l. d. Ceterum, pro *quingentis equis* ſellariis legas *quadringentos*. Tot enim tum Fridericum cepiſſe, ac Weſthofii inter militem vna cum manubiis aliis diuiſiſſe, *Lehmannus* refert.

†† Duo ſunt, quæ hic notes. Primum eſt,

est, oppido expugnato captos quinque istoa Comites; præter eoa vero sexcentos ac tredecim alios, nobiles partim, partim ignobiles. Quod enim ad Comites, aliquot iam ante diebus in pugna captiuos factoa, iam dictum. Idem dicendum, quod ad plerosque ceterorum attinet. Nobilium sane centum, & quod excurrit, tum manus dedisse victos, ex iis, quæ ad Serarium dicta, patet.

Alterum est, captiuos hosce coactos, vt magno omnes se redimerent ære. Crediderim potius, Dietherum ipsoa redemisse, & donec pretium præstaret, villas Handschuchsheim & Dossenheim, vna cum castelli Schawenburgici reliquiis (*Burgstadel*) pignoris loco Friderici in potestate reliquisse. Id vt mihi persuadeam, facit, quod nobilibus, dum in Dietheri partes transibant, repromissa indemnitas; cum maxime vero, quod in pacis factæ tabulis diserte legatur: *sollen alle Gefangene, sie sin Grafen, Herren, Rittere &c. vff ein schlecht alt Orpfed ledig sin, vnd gehalten vverden, vnd alle andere Schatzungen, Brandschatzungen, von gegeben Gelt, Bürgschafft, vnd Sicherunge dafür geschehen, sollen abe sin, vnd ferner nit gegeben vverden.* Si *Lehmannum* l. d. audias, pacis inter conditiones duodecim florenorum millia constituta, quibus Dietherus componeret captiuos, redimeretque.

Ex quo concordia inter eum & Dietherum facta.

VIII Hisce peractis, eum Fridericus Palatinus vlterius contra Moguntinum procedere disponeret: Wilhelmus Landgrauius Hassiæ * & alii quidam, de con- 11
cordia inter eos statuenda, tractarunt, fuitque tandem pax hisce conditionibus stabilita, vt scilicet Palatinus, pro impensis, quas fecerat, triginta millia florenorum, haberet in pignus, castella *Schavvenburg*, *Dossenheim*, & *Hendschuchsheim*, eum villis, & omnibus prouentibus eorum, quorum tamen omnium redemptio, pro dicta pecuniarum summa, in arbitrio vniuscuiusque Archipræsulis Moguntini pro tempore existentis, esset posita. Adhæc Ringauienses nouem millia florenorum persoluerent, ipsi Comiti, pro quibusdam bonis, prouentibus & iurisdictionibus, quas apud villam Lotch, iure, seu gladio, acquisierat †.

* Haud absimiliter *Hachenbergius*, *Müllerus*, *Struuius*, alii, *Trithemium* improuide secuti: qui, consimilis fere vocabuli sono deceptus, ex *Hessone* Landgrauio fecit Landgrauium *Hassia*, ac *Vilhelmum* vocauit, cuius nominis tum sane nullus Hassiæ Landgrauius in rerum erat natura. Qui pacis Dietherum inter ac Fridericum anctor erat, fuit *Hesso*, Landgrauius Leiningensis, ac Comes Dagsburgi, magna tum nominis fama, auctoritateque Princeps. quod tametsi iam ad *Serarium* notaui, nil tamen impedit, quo minus hic ipsis tabularum, quas tum edidit, verbis hoc maiorem dictia fidem conciliem: *Wir* Hesse *von Gots gnaden Lantgrave zu Lyningen vnd Grave zu Tagsperg, bekennen, als der Ervvurdige in Got Vater, Her* Dieter, *ervvelter vnd bestetigter zu Menze, vnd der Hochgeborn Furst, Her* Friderich, *Pfaltzgraf by Rine, zu offen Fehden Kriegen vnd Fiendschafft miteinander kommen, darin sie etvve lang gevvest sin, vnd darin bis date beharret han, dass vvir — zu vermeiden Blutvergiesen vnd viel arges — beteidinget &c. Lehmannus* l. d. in consiliariis, quos pacis conditiones confecisse refert, memorat *Iesse*, Comitem Leiningensem; verum is, nisi totus fallor, ipse, quem dixi, *Hesso* est.

† Ita quidem *Trithemius* l. d. quem præeuntem secuti, hic, *Helvvichius*, alibi, *Hachenbergius*. Paullo aliter *Lehmannus* l. d. aliter item *manuscr.* noster germanicus. Genuinas pacis conditiones ex ipsis tabulia tum confectis dedi ad *Serarium*; quem velim inspicias.

Qua ansequam iniretur, Palatinus ædes Canonicorum, extra mœnia spoliat ac incendit; quorum malorum Dietherus auctor.

IX Ante initam autem concordiam, ipse Palatinus Fridericus, Moguntiam eum exercitu veniens, ædes Canonicorum *D. Albani*, *Victoris*, ac *S. Crucis*, impetu inuasit, spoliauit, ac incendit; quod factum reliquos terruit, & vt pecunia sese præseruarent ab incendio imminente, concitauit. Nam, datis Comiti qua-
tuor florenorum millibus, clerus reliquus ciuitatis, domos, ædes, eurtes, fru- 12
menta ac bona sua, ne incendio perirent, liberauit *. Horum autem omnium auctor fuit Dietherus. Taceo innumera alia damna, calamitates, & miserias, quas ecclesiæ & subditis suis, aliisque vicinis, in istis sæuissimis commotionibus, machinationibus suis causauit.

* Aliter paullo, rerumque circumstantiis conuenientius *Manuscr.* noster de hoc dissidio germanicus. Conf. quæ dixi § XXXIII chronici Collegiatæ ad *D. Victoris*.

Qui inde apud Papam accusatur:

X Erat certe fœda omnium tune rerum facies Moguntiæ. Capituli nulla reuerentia, lamentari populus, conqueri Clerus, nemo suum Præsulem Dietherum, sed hostem, nemo pastorem, sed raptorem, ac totius patriæ deperditorem appellabat. Quocirca omnes ex Rhenanis partibus venientes, apud Romanum Pontificem eius regimen accusabant, vitamque eius turpissimam ac scelestissimam proponebant, miseriam simul suam, & totius patriæ calamitatem maximam, deplorantes.

Edit. I XI Pontifex, his nuntiis acceptis, grauiter commotus, confirmationem Dic-
pag. thero cum condirionibus supra nominatis daram, retraxit, eumque, tanquam Ro-
14 manæ ecclesiæ inobedientem & obstreperum, excommunicauit †: quo audito,
Dietherus in ira exarsit, & de vindicta suscipienda cogitauit, ac, tanquam iniuria
summa affectus, ad futurum concilium appellauit, conuocatisque pluribus con-
uentibus, proceres quosdam, vt appellationi suæ adhærerent, magnis precibus
innitauit: ex quibus fuerunt, prædictus Comes Palatinus Fridericus, postquam
ipsi iam reconciliatus esset; Fridericus irem Marchio Brandenburgicus, & alii Prin
cipes, qui appellationi eius adhæserunt ††. His Principibus, Dietherus, con-
tra Papam & sedem Apostolicam scripsit, saragens, vt natio Germanica ab one-
ribus curiæ Romanæ, contra conciliorum Constantiensis & Basiliensis decreta,
exoneraretur, & sic mulra, tum aduersus Romanam ecclesiam, tum etiam con-
tra Imperatorem, molirus est, in eosque, ranquam suprema orbis capita, cor-
nua erigere, & calces iacere, non dubitauit; nec censuras verirus ecclesiasticas,
quamuis excommunicarus, sanctuarium ingressus est, diuina fœdans ministe-
15 ria, missarumque sollemnia per contemtum visitans.

qui confirmationem retrahit:

quare is ad futurum Concilium appellat,

Multis aliis Principibus appellationi eiusdem adhærentibus,

Censuras ecclesiasticas non curat;

† Enimuero, res ita habet. Aetario Moguntinensi exhausto, legati a Diethero missi pecuniam Pontifici pro pallio soluendam a mensariis mutuo sumserant, hac quidem lege, ni ære hoc ad constitutum Dietherus exiret, anathematis illigandum vineulis. Inde, cum ad diem nomen, vt legati receperant, haud explicaret, creditores, quibus id per erat molestum, Iudices adibant Cameræ; qui haud cunctati Dietherum, Papa quidem inconsulto, faetorum interdicto subdidere. *Inter hæc accidit*, ita ipse *Pius II* Pontifex, *vt ad instantiam mercatorum, qui pecunias Apostolica sedi debitas sibi concesserunt, cum iam satisfactionis tempus præteriisset, Dietherus ipse excommunicaretur, absque nostra scientia: nam id per iudices inferiores in forma Cameræ fieri solet.* Conf. quæ *Dietherus* ipse in sua, quam ad Ordines in conuentu Moguntino habuit, oratione narrat, infra § XIV.

†† Plures dicit auctor Dietherum conuocasse conuentus. Sed enim vero non plures, quam tres indixit; quorum tamen secundus, Francofurti habendus, hæsit, vt alibi iam notatum.

In duobus istis sua quidem de pronocatione seu appellatione egit. Vtrum vero tam magnis alios precibus, vt ei subscriberent, inuitarit, mihi sane haud exploratum.

Quin, præter Brandenburgensem ac Palatinum, qui isti appellationi tum adhæserit, nemo alius in actis occurrit, quam Herbipolensium Præsul, Ioannes.

XII Prædicti quoque Principes, Palatinus & Brandenburgensis, epistolas duas ad Pontificem Maximum, acres satis & pungentes, plenasque minarum, miserunt, sex hos articulos complectentes. I, de tollenda decima. II, de reuocanda restitutione Mantuana. III, de auferendis annatis secundum decreta Concilii Basiliensis. IV, de congregando nouo concilio. V, de grauamine illato singulariter electo Moguntino, & adhærendo appellationi suæ. VI, de accipiendo in his remedio dato, quod Papa non vellet hæc facere, vt incepta sunt. Ad hos articulos Pontificii oratores responderunt, minatique de alio Archiepiscopo præficiendo, & de Moguntina ecclesia archicathedrali, suffraganealem facienda.

sicut quoque Palatinus & Brandenburg. epistolas acres Papa transmittunt.

XIII Pontifex autem, vbi accepit, Dietherum, excommunicationem suam
parui pendere, & per contemtum, aduersus Romanam curiam nouas adhuc tur
16 bas excitare, aliosque, ad eandem persequendam, instigare, diuina simul & hu-
mana iura violare, ac in omne, quod animus ipsi suggereret, effrenata libertate
ipsum deuolui, Reuerendum ac Nobilem virum, Dominum *Rudolfum* de *Rudes-
heim*, Decretorum Doctorem, ac cathedralis ecclesiæ Wormatiensis Decanum,
vna cum Domino *Francisco*, Decano Toletano, Subdiacono, ac iuris ciuilis in-
terprete, ablegauit, qui res in Germania inspicerent, atque ipsius Dietheri ani-
mum, aut mollirent, aut furori eius resisterent. Conuenerunt igitur Moguntiæ,
præter reliquos Germanorum Principum Oratores, quoque hi duo, cum quibus,
& *Gregorius Heimburgensis*, Sigismundi Austriaci legatus, iam pridem hoc ipso
anno MCCCCLX propter hæreses damnatus. Suasere legati, ne homini hæretico
communicaretur. Spreuit eorum verba Dietherus, Gregoriumque illum inpri-
mis audiendum, ad conuentum, cui præsidebat, admisit, & quæ vellet, dicere
iussit: cuius oratio plena blasphemiarum atque errorum fuit, vnde postmodum,
17 non *Gregorium*, sed *Errorium*, eum appellauere Catholici.

Hinc Papa, perceptis his,

Legatos contra Dietherum mittit

ad Conuentum Moguntia, in quo Greg. Heimburger

virulentam habet orationem,

* Principes, Legatique Moguntiam conuenere anno MCCCCLXI; quod notandum; ne quis verbis Helvvichii, *iam pridem hoc ipso anno MCCCCLX*, in erroneam concedat sententiam,

tentiam. Et quidem conuenere ipsis feriis sacratissimæ Triadis honori dicatis. Discas id ex litteris Pii Pontificis, quibus legatorum suorum declarationem in conuentu hoc factam approbat. ibi namque, *qui* (oratores) inquit, *pro parte nostra dieta apud Moguntiam in festo sanctæ Trinitatis proxime præterito celebrata interessentes* &c.

Conuentui huic *Gregorius* quidem *Heimburger* interfuit, sed nomine publico; missus a Sigismundo, Austriæ Duce, hero suo, vt auctor ipse fatetur. Quod cum ita habeat, putarim, Diethero non tam facile fuisse, hominem excludere, præsertim cum eum nec alii aditu prohiberent. Eius alioquin in consuetudinem tum se dedisse, vel opera etiam in capiundis consiliis vsum esse, his in apologia sua l. d. p. 44 infitiatus verbis est: *Wir haben auch dea zyt Gregorien Heynburg zu dem Dage gein Menze zu kummen nicht verbotet, auch nach yem nicht geschicket, noch vns synes Rats oder Wesens nicht gebrucht, meinen auch, daß syn Sendebotten solichs vf demselben Dage nicht anders erfunden haben.* Edit. I pag.

Ceterum, quæ hic auctor dicit, ad verbum debet *Gobellino*, apud quem libro VI Commentariorum Pii Pontificis II p. 143 ea reperias.

& post eum Diethecus ipse;

XIV Post eum, quoque Dietherus locutus est in hunc ferme modum, vt ha- 17
bet ipse *Pius II* Papa * Commentariorum suorum lib. VI, cuius ipsa verba ponamus. *Quibus me modis*, inquit Dietherus, *persecutus fuerit superioribus diebus Roman. Pontifex, nullum vestrum, arbitror, viri fortes, ignorare: repetam tamen breuiter, si quis ignoret, quæ norunt omnes. Inprimis, cum essem ad ecclesiam Moguntinam electus, misissemque procuratores, pro veteri consuetudine, ad impetrandam confirmationem, vsque Mantuam, vbi tum erat Romana curia, diu preces meas suspendit contempsitque, procuratores vacuos remisit, cum nollent indignis petitionibus assentire: petebatur magna vis auri, confirmationis caussa; iuramentum insolitum exigebatur, illudque inter cetera prorsus indignum requirebatur, vt conuentus nationis suo iniussu non cogerem. Præterea alia multa, nationi Germanicæ grauissima, de decimis, atque indulgentiis, ad quas præstare iubebar assensum. Sustinui,*

in qua accusat Pontificem,

quoad potui, non acerbo animo dilationem. Remisi procuratores, nouas adieci preces, 18
pecunias obtuli, quas consuessent mei prædecessores Apostolico ærario pro confirmatione inferre: diu protracta res est. Postremo, cum alio modo confirmationem obtinere nequirem, iuraui, præter consuetudinem, antequam annus elaberetur, ad præsentiam me Pontificis conferre; negotiatores, rogati a meis procuratoribus, in sese onus faciendæ solutionis, & me sibi, in formula, quam vocant Cameræ, obligatum assumpserunt. Præteriit tempus, non potui in præfixo termino satisfacere, excommunicatus sum, & publice denuntiatus. Hæc de mea caussa. Ceterum quantum ad vos attinet, quid sibi velle, vel decimas, quas petunt, vel indulgentias, quas afferunt, arbitramini? Bellum contra Turcas gerendum aiunt, pecunia opus esse. Insidiæ sunt; quod si me adiuueritis, non præualebunt fraudes. Ego ad futurum concilium appellaui, non tam quod iniuste sum excommunicatus, quam ne prouinciales mei decimarum onere afficiantur. Vnicum hoc nobis remedium aduersus Apostolicæ sedis imperium relictum 19
est. Vos, si sapietis, exemplo meo, & vobis ipsis, & subditis vestris, peropportune consuletis.

multa in sui excusationem affert;

alios in suam partem trahere conatur.

* Immo, *Gobellinus* Commentar. de rebus Pii II l. d. p. 143 & seq.

Qua finita legatus Rudolfus pro Pontifice locutus,

XV Hæc cum dixisset Dietherus, & iam propemodum persuasa concio videretur: assurgens Rudolfus, Wormatiensis Decanus, prænominatus, a Pontifice ablegatus, patria lingua, (nam & Dietherus teutonice verba fecerat) in hunc modum locutus est. *Da veniam, Diethere, si hoc in conuentu præstantissimorum virorum, summi Pontificis innocentiam defensurus, calumnias tuas repulero: & vos Proceres, pro communi omnium patre, magistro, & domino, loquuti, benignas aures adhibete. Contumeliosus est Christi vicario, Dietherus: falsam calumniam illi irrogat: procul a vero abfuit eius oratio, iniuriam intulit, non accepit. Audite rem gestam; si mentiar, adsunt procuratores, qui Diethei negotia apud Mantuam tractauere; ipsi testimonium perhibebunt. Rogatus Pontifex Max. Dietherum in ecclesia*

Dietherum contumeliosum ac calumniosum dicit, quid Pontifex desideraret, exponit,

Maguntina confirmare, facturum se, dixit, quod peteretur, quam primum electus ad 20
curiam proficisceretur, conuentum haberi Mantuæ, de tuenda religione consulturum; vocatum eo fuisse præcessorem suum; par fore, subrogatum illi, ad concilium adire, pro sua prouincia, quæ maxima esset, responsurum. Quis hoc reprehendat? quis Pontificem accuset de tuenda orthodoxa fide sollicitum? pium desiderium, piam Præsulis mentem, male interpretatur Dietherus. Iubent sacri canones, eum, qui electus est, Romanum adire Pontificem, confirmationemque coram petere. Quid delicti est, cum aduentum requirere, qui iure debetur? Vocatos ad synodum Episcopos, parere oportet,

Edit. I pag.

tet, & quæ synodus, maiorem ob caussam, æuo nostro celebrata est, quam Mantuana?
si licuit, iam consecratos illic Episcopos accersiri, non licuit electos? si fuit honesta
vocatio, quis recusationem laudet? Turpiter ad pontificatum venisti, Diethere, pri-
ma tuæ dignitatis rudimenta inobedientiam prætulere, a rebellione cœpisti. Dicis,
21 *ingentem pecuniarum summam fuisse petitam; quid agis, bone vir, siccine verum*
procul abiicis? caue, ne mendaciis ausculses, mentiet omnes sunt. qui vel num-
mum vnum abs te flagitatum asserunt, vltra summam in Camera prætaxatam. De-
cem millia auri nummum principalis taxatio requirit, minutaque, quæ vocant, serui-
tia, & litterarum expeditio, & oratorum sumptus, circiter quatuor millia deposcunt,
nec ex te quicquam vlterius, vel exactum est vel postulatum; neque vnquam memo-
ria nostra, Moguntina ecclesia minus soluit Treuirensi, quæ multo minor est. sub Ca-
listo tertio triginta millia dedit. Quid habes, quod queraris? Nimia Pontificis be-
nignitas superbum te fecit: Iam vero, quod de concilia generali & conuentibus natio-
nis asseruisti, quis toleret? nunquam hæc excogitata fuerunt, ne dicam petita. Nam,
quid ad te Germanica congregatio? Liberum est Teutonicis, quando venit Imperator,
conuenire; generalis concilii conuocatio Romani Præsulis est, non Maguntini: illum
22 *mandare fas est, te obedire oportet: arbitraris, concilii nomen odiosum esse Pio?*
falleris: nihil tam illi iucundum fuerit, quam in conuentu totius christiani orbis ap-
parere; in quo tandem, & tua, & aliorum rebellium contumacia plecti posset: si ad-
sit generalis synodus, præsidentia eius erit: ipse caput, ipse dux, ipse moderator ha-
bebitur: te multi præcedent, quamuis non es ea doctrina, vt magna in ecclesia audeas
apparere. Nam quid diceres, qui vix vnum vel alterum proferre verbum latine no-
sti? En, qualem inuenimus generalis concilii assertorem! bene habet ecclesia, quan-
do ad te denique ventum est, ex cuius arbitrio concilium pendeat. De decimis atque
indulgentiis non videris memoria tenere, quæ tua sponte obtulisti, daturum te illis cur-
sum in tua prouincia: verum partem cupere: vendere tuas operas voluisti: nec tunc
prouincialium te cura tenebas, nec miserebaris subditorum, nec spoliare Germanos
auro, dolebas, dum portionem acciperes. At Pontifex destinatam in opus fidei pe-
23 *cuniam partiri tecum, nefas duxit, cuius tibi retinendæ animum nunquam induxit,*
quod DEO dandum esset, sacrilegium existimanie, ad priuatas transferre vsus. Non
*est pius, qui vnum dicat, alterum faciat; quod habet in corde, habet & in ore. Ego**
mensarium noui, qui dedit argentum, neque in obscuro res acta est. Pontifex suam
portionem, Cardinales suam, reliqui ministri suam, accepere. Extant libri Came-
ræ, extant publica documenta, extant idonei testes. Vellet mercator, qui tua caus-
sa ad inopiam vergit, verum te dicere: mendacium tuum, & sibi in arca, & tibi
in conscientia, damnosum est. Dicis, iniustam esse tuam excommunicationem: quo-
modo iniusta? si in ea tempore non satisfecisti, in quo sub pœna excommunicationis dis-
soluere mutuum tenebare? at, siue iusta, siue iniusta, timenda fuit: spreuisti cen-
suras, non timuisti, percussus anathemate, diuinis te officiis immiscuisti, factus ex-
tra ecclesiam, ingredi ecclesiam non horruisti, polluisti sacras caremonias, non hono-
rasti non veritus es, irregularitatem incurrere. Sed appellaui, dices: quando ap-
24 *pellasti? Sane, iam cum lata esset excommunicationis sententia, & iam Romæ, Ma-*
guntiæ, Coloniæ, multisque aliis in locis publicata. Rursus, oro, a quo iudice pro-
uocasti? ab eo certe, qui non habet in terra superiorem; nam quis maior Papa in ter-
ris? quæ celsior autoritas, quæ sublimior dignitas? quæ potestas altior, quam Iesu Christi
vicariatus? ab eo appellaste, Diethere, qui tamen ægre ferres, si quis prouincialium
tuorum a te ipsa appellasset. Sed quem appellasti iudicem? quem prouocasti tuæ caus-
sæ cognitorem? Futurum concilium, dicis, appellaui: & vbi est futurum conci-
lium? vbi sedet? vbi tribunal eius requiremus? pulchra inuentio, vt impunita
sint scelera, vt liceat, siue metu iudicii, aliena inuadere. Is iudex appellatur, qui
nusquam reperitur. In Mantuano conuentu aduersus hanc nequitiam lex edita est,
quæ, appellanti ad futurum concilium, eam irrogat pœnam, quæ rei maiestatis, &
25 *fautores hæreticorum plectuntur. Intelligis, quæ te pœna expectet, Diethere; quam-*
uis Apostolicæ sedis decreta parui existimas, cui non satis errasse fuit, nisi & alios
tuo errore inuoluas, quando & hos Proceres, vt appellationi tuæ adstipulentur, hor-
taris. At vos, viri prudentes, quid sibi velit hæc appellatio, & quantum secum
adferat veneni, plane intelligitis: fugite hanc pestem, nolite, Dietheri caussa, &
animas vestras, & nationem perdere: ad gehennam omnes ædificant, qui sacrosan-
cta Romana ecclesia obedientiam declinant. Et quid erit natio nostra, si liceat ad futu-

Diethereum Simoniæ & mendacii arguit,

eiusque excusationes confutat;

* Numularium vel Argentarium.

ac querimonias contra eum instituit,

rum concilium appellare? quis Episcopus? quis index, suo satis officio faciet? qua manebit obedientia? qua sententia executionem habebit? omnes, qui appellant a Romano Præsule ad futurum concilium, supremum tribunal esse fatentur, quod appellant. Sine medio igitur ad futurum concilium patebit appellationis via: ea enim est supremi tribunalis prærogatiua, vt sine medio prouocetur. Perniciosum est hoc virus, & nationi nostræ, & Apostolicæ sedi, quæ profecto non meruit, vt nobis auctoribus suam eminentiam perdat: ipsa mater nostra est: ipsa nos Christo regenerauit: ipsa nos lacte fidei nutriuit, & vera doctrina lumine illustrauit. Nolite, Patres, nolite, Fratres, matrem contemnere, nolite conculcare Apostolicam sedem. Et vbi requiremus gloriam nostram, si hac perierit? quid hoc mali est? Superiores cuncti contemnimus, & dum liberi omnes esse volumus, nemo non seruit. Decimas & indulgentias horretis, quæ pecunias nationis exhauriunt: bono estote animo, nihil ab inuitis Papa requirit. Bellum aduersus Turcas indixit; sperauit, quod Oratores vestri Mantuæ promiserunt, ratum futurum: decimas atque indulgentias eorum consilio decreuit, ex quibus pecunia, ad bellum necessaria, cogerentur: si non placet religionem opem afferre, liberi estis; consulite in medium, tam vobis vicini, quam Italis. Turca sunt, communi periculo res agitur: nolite arbitrari, ab inuitis auxilia Pium expectare. Ego & collega meus fidem facimus, nationem Germanicam, nisi sponte sua voluerit, nihil collaturam: huius rei si opus fuerit, decretum dabimus. Vos, pro vestra circumspectione, Christiana religionis statum, & inualescentem Turcarum potentiam, & pericula, quæ nostris capitibus imminent, & quibus modis instanti ruinæ sit occurrendum, indicabitis. Hæc, prædictum Wormatiensem Decanum, in hoc conuentu, Moguntiæ vulgari lingua perorasse, nonnulli affirmarunt, quemadmodum ea omnia, ad verbum, habet ipse Pius Pontifex in suis commentariis, loco supra citato: plerique vero, quamuis egregie locutum, pauciora tamen & minus libere, dixisse, tradiderunt. Sed dixerit, quæcunque voluerit, constat, conuentum eius peroratione persuasum, nihil eorum fecisse, quæ Diethetus efflagitauerat; Gregoriumque Heimburgensem, Errorium illum, qui pro Diethero verba fecerat, inde confusum abiisse, ac testes, qui pro Diethero producti fuerant, aduersus eum deposuisse*.

[Margin: Quamuis sint, qui pauciora & minus libere dixisse volunt. — Inde conuentus dissoluitur.]

[Right margin: Edit. I pag. 26 … 27]

* Ita sane *Gobellinus* l. d. Idem dicit *Pius* in exauctorationis, quam mox promam, sententia.

[Margin: Quo dissoluto, Diethetus ad mentem redit, & veniam postulat, ac dum venia ac gratia ipsi pollicetur, sua appellationi renunciat.]

XVI Conuentu dissoluto, fractus animo Diethetus, & conscientiæ stimulis compunctus, Apostolicis nuntiis ad se vocatis, varia cum iisdem locutus est, aliumque se deinceps fore promisit, appellationi suæ renunciaturum, ac Pio Pontifici, quoad viueret, obtemperaturum, si modo aliqua spes veniæ & gratiæ consequendæ sibi restaret. Legati, sibi de venia nullatenus dubitandum, responderunt: gratiam vero qualem optaret, se ignorare: quod si annatam sibi remitti expeteret, eo quod paupertate premeretur, non licere ipsis certi quid desuper polliceri; tamen cum Pontifice ea de re se acturos, promiserunt: difficile autem esse Apostolicæ Cameræ, iura dimitti ab eo Pontifice, qui multis oneribus grauaretur: appellationem si reuocauerit, rei suæ summopere consulturum. Victus his verbis Diethetus, accersito tabellione, & testibus quibusdam, appellationi, quam publice interposuerat, occulte renuntiauit, vt quem, non tam appellasse, quam appellationem reuocasse, pudebat. Idem fecerat, paucis diebus ante, Fridericus, Comes Palatinus, postquam Rudolfo, illo Wormatiensi Decano, instruente, appellationi Diethери male se adhæsisse, didicisset. Sed neuter in via permansit: ambo ad vomitum rediere †.

[Right margin: 28 … 29]

† Sic quidem *Gobellinus* l. d. quem auctor, fere ad verbum secutus est. Conf. interim, quæ attuli ad *Serarium* § I.

[Margin: Neque tamen in via permanet.]

XVII Pontifex autem, vbi temeritatem, ac in errore pertinaciam Diethери cognouit, emendationemque eius frustra exspectari vidit, eum in sede Moguntina nequaquam censuit vlterius tolerandum, modo aliquem potentem inueniret, quem contra eum Pontificem constitueret, ne frustra sententiam ferret.

[Margin: Vnde Papa legatum mittit, pro alio in locum Diethери constituendo;]

Misit igitur quendam ex cubicularis suis, D. *Ioannem Flaslandum*, Decanum Basiliensem, in Germaniam, qui facta Diethери inspiceret, & an quispiam Canonicorum Moguntinensium ad id idoneus inueniretur, inquireret, qui, opibus & amicis munitus, se Diethero opponere auderet. Inquisitione itaque habita, illi omnium dignissimus inuentus est Adolfus, ex illustri ac peruetusta, immo regia, Comitum

Edit. I mitum de Nassavv prosapia oriundus, ex qua Adolfus Rom. Imperator anno *cui Adolfus,*
pag. MCCXCII electus fuerat, Clero populoque dilectus: quem Canonici procul dubio *C. Nassouius,*
30 Diethero prius prætulissent, si libera Capituli electio fuisset, & non in paucos *omnium dignissimus*
compromissio facta, pecuniis & malis artibus patuisset: septem enim, vt supra *visus.*
dictum est, fuere compromissarii, quorum tres, Adolfum hunc; tres vero,
Dietherum elegerunt: septimus, tribus millibus aureorum emptus, ad partes
Dietheri quoque inclinauit.

XVIII Erat autem in Adolfo doctrina insignis, eiusque generi mores respon- *Adolfus, Ar-*
debant. Hunc, cum *Ioannes* ille, Basiliensis Decanus, conuenisset, percuncta- *chiepiscopatu*
tus est, an animus sibi esset, aduersus Diethcrum, Moguntinam ecclesiam ac- *sibi oblato,*
ceptare. Adolfus, induciis ad respondendum petitis, rem ad amicos detulit. *petit inducias*
Conuentus autem erat difficilis magnorum virorum, sine suspicione. quapro *ad consultandum.*
pter peregrinationem, Aquisgranum versus, quo tempore celebris eo concursus
habebatur, simulantes, Coloniæ Agrippinæ conuenerunt; ibidemque, discusso *& consultatione cum suis*
in vtramque partem negotio, Adolfo Moguntinam ecclesiam acceptandam cen *habita,*
31 fuerunt; auxiliisque, aduersus Dietherum promissis, iuramento se ipsi obstrin *Episcopatum*
xerunt, scripseruntque Pontifici, si eo modo prouisionis litteræ mitterentur, quo *suscipere an-*
esset cum Ioanne, Apostolico legato, conuentum, nullum dubium fore, quin *nuit:*
Dietherus e sede Moguntina eiiceretur. Conscii huius negotii erant. *Ioannes*, Ar-
chiepiscopus Treuirensis, eiusque frater *Georgius*, Episcopus Metensis, & *Carolus*, Marchio Badensis, *Vlricus* Comes Wirtembergensis, *Ludouicus*, Landgra *De consciis negotii huius.*
uius Hassiæ, & tres Moguntinenses Canonici præcipui, quibus omnibus suasori-
bus & impulsoribus, & Adolfus, Moguntinam ecclesiam acceptare, & Pius, Pon-
tifex, illi eandem committere, persuasus fuit.

XIX Rebus ita constitutis, Ioannes, legatus Apostolicus, ad Pontificem, *Ioanne reuer-*
cum Tybur petere statuisset, reuersus, omnia, quæ cognouerat, ipsi exposuit. *so Pius, habi-*
Aderant Cardinales quinque: Rothomagensis, Zamorensis, Spoletanus, S. Su *to cum Cardi-*
sannæ, & Vicecancellarius. His accersitis, Pontifex Diethen contumaciam ac *nalibus consi-*
32 scelera explicauit. & quidnam in tali rebellione agendum esset, ab iisdem roga *lio, Dietherum exauto-*
uit, secreto sub pœna excommunicationis indicto: qui omnes Dietherum depo *randum, &*
*tela nendum decreuerunt, cuius tanta crimina referrentur: nec opus esse * telis iudicii *Adolfum sub-*
aduersus eum, qui publice ad futurum concilium appellasset, periurassetque, nec *stituendum*
statuto tempore sacris pontificalibus initiatus fuisset: manifesta crimina non egere *decernit.*
ordinario processu: Adolfum & sua virtute, & progenitorum claritate, Mogun-
tinam ecclesiam mereri *.

* Hæc omnia rursum *Gobellinus* l. d. De cetero notes, *Flaslandium* hunc *Adolfi* quam maxime studiosum fuisse; *Adolfum* vicissim memorem in bene meritum præstitisse animum. Dabo, ne dubites, *Adolfi* ipsius verba: *Wir* Adolf — *bekennen, dass vvir haben angesehen solche annemig mergliche Dienst, so der Wurdige* Her Iohann Werner *von* Flaßland, *Dhomprobst zu Basel, vns oft vnd dick getan hat vnuerdroßlich — darum versprechen* vvir *ime sin lebetag die vvil vvir vnd im Leben sin vverden, alle Iare funfzig Rinische Gulden — zugeben.* Habentur in litteris Ratisbonæ anno MCCCCLXXI, ipsa D. Mariæ Magdalenæ memoria scriptis.

XX Præfuerunt autem iam ante, Moguntinæ ecclesiæ, ex maioribus Adolfi *Qui ex Comi-*
aliqui, eamque summa cum laude pluribus annis rexerant; videlicet *Gerlacus*, qui *tibus Nassouiis*
anno MCCCXLVI ex Decano Archiepiscopus, & XXVI Elector Imperii constitu *ecclesiæ Mo-*
tus, anno MCCCLXXI, die XII Februarii obiit. Item *Adolfus*, dicti Gerlaci ex *gunt. præfuerint.*
fratre nepos, qui anno MCCCLXXIII ex Spirensi Episcopo, Moguntinus Ar-
chipræsul, & XXVIII Rom. Imperii Elector factus, anno * MCCCLXXXVIII
mortuus est. *Ioannes* quoque, dicti Adolfi frater, qui anno MCCCXCVII Ar-
33 chiepiscopus & XXX Elector creatus, anno MCCCCXIX diem obiit. Præterea,
Præposituram Moguntinensem, qua, post pontificiam, nulla maior dignitas exi-
stit, rexerunt *Wilhelmus* & *Henricus*, quorum prior anno MCCCCXXX mortuus:
alter hoc ipso dissidii tempore vitam adhuc egit. Taceo reliquos huius illustris pro-
sapiæ in Moguntina ecclesia Canonicos.

* Legas MCCCXC. Eo enim anno viuis *Adolfum I* excessisse, demonstraui ad *Serarium*.

SECTIO II

Edit. I pag.

De Adolfi ſubſtitutione.

I

Dietherus deponitur, & Adolfus ei ſubſtituitur.

COmmuni itaque Pontificis ac Cardinalium decreto, e veſtigio depoſitus fuit Dietherus, & Adolfus in eius locum ſuffectus, liberatique vaſalli a iuramento præſtito, iuſſi ſunt, nouo electori Adolfo, fidelitatis iusiurandum exhibere: factæ litteræ, & prædicto Ioanni, Cubiculario, ſummo ſilentio in Germaniam perferendæ traditæ: qui, tanquam aliud acturus, Baſileam profectus eſt, indeque, per Rhenum, ad conſtitutum diem, Moguntiam peruenit, vbi coniurati aderant, & cum iis *Ludouicus*, Comes Palatinus Veldenſis, ex Bauariæ Ducibus.

Bullarum Papalium, quæ tum editæ fuerunt, ſunt quatuor, vno eodemque die ſignatæ: quas quo minus huc afferam, nil, vti quidem exiſtimo, impedit.

* *

Sententia exauctorationis

aduerſus *Dietherum*, Electorem Moguntinum, lata.

PIVS *Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. In Apoſtolicæ ſedis ſpecula diuino conſilio conſtituta, duo inter alia præcipua, quæ a nobis diligentiſſime inſpici, curarique debent, alterum, vt bene merentes condignis præmiis & grattis proſequamur, alterum, vt diuinæ legis contemptores, contumaces, ac rebelles, qui corrigi & emendari nolunt, congruis pœnis ac ſuppliciis afficiamus. Præmio enim & pœna res publica continetur, tum noſtri æui conditio, in quo qui populo præſunt, non tam præmiandi, quam puniendi curam habere oportet, quamuis nec ſuperiorum temporum bonorum numerus malorum exceſſerit, & omnis Pontifex inter aduerſantium inſidias atque arma tranſiuerit; perrari quippe boni ſunt, & prona in malum eſt natura hominis; quæ, ſi aliquam impunitatem aſſequitur, tanquam prouocata, magis ac magis prolabitur; nec tam venia communi vtilitati conſulit, quam vindicta. Ceſſant enim peccare homines, vbi ſeueritas delicta compeſcit: facilitas veniæ incentiuum delinquendi præbet.*

Experti ſumus hoc nos in pluribus aliis, ſed præcipue in Diethero, qui ſe Moguntinum electum appellat, quem tanto contumaciorem & rebelliorem inuenimus, quanto ei clementiam & benignitatem maiorem oſtendimus, quemadmodum ex his, quæ infra dicemus, cuilibet intelligere licebit. Vacauit ſiquidem ſuperioribus temporibus, cum Mantuam pergeremus, eccleſia Maguntina, quemadmodum & metropolitica eſt, per obitum bonæ memoriæ Theodorici, vltimi eius Archiepiſcopi. Canonici capitulariter, vt moris eſt, congregati, ad electionem futuri paſtoris procedere volentes, in quoſdam arbitros compromiſere, qui ſuo nomine electionem facerent; illi ſimiliter conuenientes Dietherum prædictum elegerunt, quamuis, vt poſtea nobis enotuit, non ſine labe & infamia ſimoniæ: ſiquidem vnus ex arbitris magna vi pecuniæ corruptus extitit, cuius vox quarto loco accedens inter ſeptem arbitros cauſam præbuit, vt Dietherus maiorem partem haberet, & electus diceretur: qui ſimiliter cum Capitulo procuratores & decretum electionis ad nos miſit, petens, vt electionem huiuſmodi confirmantes de per-

Edit. I pag. *persona sua Maguntinæ ecclesiæ prouideremus. Nos attendentes, quanta est Maguntini Archiepiscopi apud Germanos auctoritas, & quam Conuentui Mantuensi, cui tunc præsidebamus, sua præsentia admodum vtilis esset, propter ea, quæ contra Turcorum perfidiam agere intendebamus, Diethero eidem mandauimus, vt ad nos, sicut iura volunt, pro confirmatione sese conferret, quia multa pro Dei honore & salute populi christiani secum tractaturi eramus, prorogantes veniendi tempus & certissimam suæ confirmationis spem facientes, dum eius promotionem illi ecclesiæ vtilem putaremus. Sed homini pertinaci ac duræ ceruicis nunquam persuaderi potuit, vt ad nos & conuentum tam necessarium accedere vellet, modo corporis infirmitatem, modo pauperiem prætendenti; quamuis & valetudinem bonam eius expectaturos nos diceremus, quæ mox consecuta est, & aduentum eius cum pauco comitatu requireremus. Dum stare immobile vitiati animi propositum, nec flecti ad veniendum posset, cessimus infectari superiores, & ad discipuli voluntatem magistri descendimus, sperantes vincere in bono malum, & duri capitis opinionem clementi benignitate mollire, prouidimus ecclesiæ Maguntinæ de sua persona, litterasque prouisionis in forma consueta decreuimus. Neque enim ea nobis innotuerant de ipso vitia, quæ postea palam emerserunt, & bonum esse arbitrabamur, quem Capitulum Maguntinum in pastorem efflagitasset. Procuratores Dietheri eius nomine & in animam eius ea nobis iurauerunt, quæ ceteri Episcopi Romanis Pontificibus iurare consueuerant, & vltra hoc venturum ipsum personaliter infra annum ad præsentiam nostram, quocunque in loco cum Romana curia degeremus, ad quæ facienda procuratores prædicti speciale mandatum exhibuerunt. Credidimus bonis verbis eiusdem Dietheri, qui per litteras & nuntios eius optimum se futurum & obedientissimum filium pollicebatur. Sed cum animo sitienti expectaremus hunc hominem, tanquam sedis Apostolicæ propugnatorem, & Catholicæ fidei defensorem, ea curare, quæ pro tutela christianæ religionis in Mantuensi conuentu concluseramus, inuitare homines suæ nationis ad expeditionem contra Turcos obeundam, ad obediendum in ea re carissimo filio nostro, Friderico, Romanorum Imperatori Augusto, ad quem idcirco legatum de latere miseramus ad parandos exercitus, ad soluendas decimas, ac vigesimas & trigesimas contribuendas, & alia præsidia præstanda, homo in reprobum sensum datus, Dei hostis, & totius gratitudinis inimicus, mox cornua erexit in Apostolicam sedem, & matri suæ maledicere cœpit, latrauit contra nos plurimis modis, legatum nostrum calumniatus est, qui decimas conaretur exigere, quibus copiæ contra Turcos armari possent, palamque dicere non est veritus, nos argentum nationis, non fidei defensionem quærere; licet nos decimas ipsas non nisi consentiente natione exigi mandauissemus, & illarum custodiam ac dispensationem in manibus eorum tradi iussissemus, quos natio ipsa delegisset. Inter hæc accidit, vt ad instantiam mercatorum, qui pecunias Apostolicæ sedi debitas sibi mutuo concesserunt, cum iam satisfactionis tempus præteriisset, Dietherus ipse excommunicaretur absque nostra conscientia: nam id per iudices inferiores in forma Cameræ fieri solet. Quod vbi ad eius notitiam peruenit, censuris ecclesiasticis innodatus, non quomodo se solueret, & ad communionem fidelium rediret, sed quomodo magis ac magis se pœnis immergeret,*

geret, excogitauit. Non recurrit ad nos, nullam nobis querelam fieri curauit, nullum a nobis præsidium, nullum remedium petiit, sed passim clamans & vociferans contra nos, indigna se pati dicens, & Apostolicam sedem blasphemans, confictio quodam infamatorio libello ad futurum concilium contra Mantuanam bullam appellauit, excommunicationem ipso facto, a qua, nisi a nobis, absolui non potest, & alias pœnas, contra reos maiestatis & hæreticæ prauitatis fautores a iure fulminatas, incurrens. Nec animo irreuerenti & infrunito satis fuit, primam sedem his modis contemsisse; nisi & diuina quoque contemneret, illis se publice immiscens, palam & notorie excommunicatus & in irregularitatem incidens. En, quæ reuerentia canonum! quis timor Dei! quæ religionis consideratio! Bis excommunicatus, bis extra ecclesiam factus, non coactus, non iussus, non absolutus, ecclesiam ingreditur; & diuinis officiis se ingerit, & sacrosancta polluere audet. Edit. I pag.

Nimia est hæc contumacia ac rebellio, & argumenta sunt hæc hominis de christiana religione parum bene sentientis, & omnia iura diuina & humana confundentis: quod in Diethero manifestissimum est, quem violasse iuramentum suum, nobis præstitum, apertissime constat. Namque cum terminus ad nos veniendi, iam semel prorogatus, instaret, non fidei memor, non promissi tenax, non debiti obseruator, non iuramenti cultor, sed excommunicatus, periurus, irregularis, & totius religionis expers atque inimicus, labi tempus permisit, nec ad nos venit, nec quod venire non posset, se excusauit: quippe qui eleuata facie & arroganti mente nihil se debere Romano Præsuli existimat, & fortasse maiorem eo se credidit, verbo & opere superbus, & inflatus opinione sua nunc istos, nunc illos hortatus est, vt appellationi suæ damnatissimæ adhærerent, sperans suam nequitiam tanto magis inultam esse, quanto plures mali consilii consortes inueniret; sed paucissimi ei adhæserunt, & illi quidem decepti ac circumuenti, quorum aliqui, cognita fraude, mox ab eo in ea parte sequestrati sunt, & appellationi renuntiauerunt, seque fideles Romanæ ecclesiæ filios declarauerunt, scientes, nihil tam perniciosum esse, quam in errore cognito persistere. Dietherus autem feroci animo & mente peruersa quotidie magis ac magis insaniens, quamuis Capituli, cui adhæsionem extorquere non potuisset, tamen aliarum ecclesiarum Capitula ac Prælatos in suam dementiam trahere omni studio nisus est.

Indixerat auctoritate sua nationis conuentum apud Francofordiam: quod sibi ex eo licere affirmat, quia Moguntinus Præsul per nationem Germanicam Romani Imperii Archicancellarius existat. Fatemur eum, qui Maguntinæ præsit ecclesiæ, Archicancellarium esse Imperii apud Germanos, sed vocare nationem in vnum aliquem locum inuito Imperatore posse, aut ei licere, nequaquam fatemur. Sed ipse vero nimis multa sibi arrogans, nondum sacris pontificalibus initiatus, nondum Episcopus, nondum regalia consecutus, aduersante & contradicente Imperatore nationem vocare audet & conuentum tenere: & quamuis dicat, ea se idcirco agere, vt nationi & reipublicæ christianæ consulat (quod ad eum non pertinet, nisi quatenus a superioribus mandetur) re tamen vera nihil aliud studebat, quam sibi fauores aduersus Apostolicam sedem in reprobata appellatione sua quærere.

Hæc

Edit. I pag. *Hæc cum nos accepissemus; nuntios nostros, viros præstantes, ad eum misimus, qui male vadentem retraherent, & in viam reducerent, monstrarent sibi, quantum a recto tramite discessisset, quantum diuinis legibus aduersaretur, quanto in periculo esset, quantum sibi & nationi suæ & vniuersæ christianitati eius consilia nocere possent: sed nihil profuerunt hortamina nostra; multi Principes ac Prælati eum flectere frustra conati sunt; non audiuit genitorem, qui recta monebat; non consiliariis suis auscultauit; Suffraganeum suum, insignem Theologum, qui, quantum Apostolicæ sedi quilibet Episcopus obnoxius existat, per sacras litteras fideliter ostendebat, contumeliis prosecutus est: nemo animum suum potuit immutare; nullum audire nisi seipsum voluit, & qui prurientes auribus suæ cupiditati consona dicerent. Cumque apud Francofurdiam, prohibente Imperatore, congregationem habere non posset; nam boni ciues domino paruerunt; ad Maguntiam conuentum transtulit, ibique præsidere præsumsit, quamuis pauci aduenere, quorum pars, non vt ei auscultaret, sed vt eius reprimeret audaciam: nec tamen defuere nonnulli, qui eius insaniæ consentirent: inter quos* Gregorius Haimburgensis *inuentus est, quem veteri vocabulo* errorium *appellant, iniquitatis alumnus, quem, quamuis hæreticum publice damnatum, excommunicatum, ac rebellem Diętherus ipse non ignoraret, ad conuentum admisit, & illi palam communicauit, nostris nuntiis, ne id ageret, commonentibus. Sed cur vitet excommunicatus excommunicatum, infidelis infidelem, periurus periurum, aut rebellis rebellem? pares cum paribus facile conueniunt, & colligatas inter se gerunt perfidi caudas. Gregorius Sigismundi ex Principibus Austriæ iam damnati & excommunicati propter iniectas in Cardinalem S. Petri manus, in eo conuentu nuntius affuit, dignus Domini sui orator, & dignus, quem Diętherus sua perfidia consortem admitteret.*

Habitus igitur est Conuentus Maguntiæ multo minor, quam Diętherus sperauit; in quo ipse plenus minarum multa contra nos & Imperatorem locutus est, audens os in cælum ponere, & duobus capitibus vilis anicula maledicere; & quamuis nuntii nostri magnopere eum hortarentur, ne se hostem Apostolicæ sedi redderet, ne damnatam appellationem prosequeretur, ne Imperatori molestus esset, ne Papam impugnaret; intelligeret, se nullam habere caussam, cur talia tentaret; persuaderet sibi, omnia, quæ honesta essent, facile posse a nobis impetrari; recognosceret statum suum, neque altiora se quæreret; sciret, se, quantum ad Romanum Pontificem attineret, ouem esse, non pastorem, & quantum ad Imperatorem, vasallum se gerere, non Dominum, & vtrumque sibi iudicem esse: impenderet reuerentiam suis superioribus, & Dominorum potius clementiam, quam censuram experiri vellet: homo tamen criminosus, & qui odio inextinguibili contra Romanam sedem ardet, nec Imperatoris nomen audire potest, nullis flecti precibus, nullis deterreri comminationibus potuit, quin conceptum contra nos virus euomeret, plura attemptare ausus, quæ Apostolicæ sedis, & Romani Imperii iuribus mirum in modum aduersabantur. Sed nouerunt prudentes viri, qui aderant, machinamenta eius, nec manus tantæ malignitati dederunt. Finem habuit conuentus aliter, quam præparauit Diętherus: ruunt enim vana consilia, nec temeritatis diuturna est cum prosperitate societas.

Fractus omnino & desertus ab his, in quibus plurimum spei collocauerat Dietherus, paululum immutatus est, vocatisque nostris, tanquam resipere vellet, mendaci & contumeliosissimæ appellationi suæ renuntiauit: verum id haud quaquam publice, sed in domo coram paucis, vt quem non tam appellasse, quam appellationem reuocasse pudebat. Sperauerunt tamen nuntii nostri, eum in viam velle redire; sed cum interius hominem tetigerant, nihil solidi inuentum est. Perseuerabat in austeritate sua, & sibi Romanam sedem cedere dignum arbitrabatur, & tanquam nos ab eo, non ipse a nobis, instrui deberet, arrogantissime loquebatur. Non se satisfacturum mercatoribus obtulit, non vitam emendaturum, non iuramenta seruaturum, aut alia facturum, quæ tenetur: sed tanquam nobiscum pacisci vellet, hæc atque illa promittebat, si nos sibi, quod ipse cupiebat, promitteremus. Edit. 1 pag.

Quibus ex rebus animaduertentes, incorrigibile cor eius esse, nec sperandum, quod ad frugem recte viuendi perduci possit, & maxime cum eius electio, sicut ante diximus, per Simoniacam labem celebrata fuerit, de qua nobis postea grauia testimonia sunt exhibita, & hoc in partibus illis vulgatissimum est: difficile est enim, vt potestas malis artibus acquisita bonis moribus administretur. Cumque multæ querelæ ad nos peruenerint de malo ipsius Dietheri regimine, de violentia, qua vtitur in subditos, de tyrannide, de rapina, de sæuitia, de pluribus aliis excessibus; non est visum nobis, hæc vlterius dissimulare; esset enim nimis periculosum, si Dietherum ipsum in ecclesia non sua præsidere, & sponsam illam immaculatam vlterius in adulteri potestate permitteremus, quod nihil aliud videri possit, quam oues lupo deuorandas tradere, & deuotum ecclesiæ Maguntinæ clerum, qui hactenus ab eo corrumpi non potuit, in manu hostis dimittere, qui pro sua libidine vindictam sumeret, & cum impunita huic tanta rebellio cessisset, facile aliorum animos ad audenda similia traheret.

Ea propter cum manifestissimum sit, Dietherum præfatum ad futurum concilium appellasse, easque in pœnas incidisse, quæ in litteris per nos Mantuæ editis continentur; iuramentumque violasse non solum de veniendo ad nos intra præscriptum tempus, sed etiam de obedientia & reuerentia præstanda; qui mandata nostra contemsit, multa contra nos & statum nostrum molitus est; cum litteras Apostolicas accipere neglexerit, cum intra tempus a iure statutum nec se fecerit promoueri, nec prorogari tempus postulauerit; cum excommunicatus ac publice denuntiatus diuinis se immiscuerit officiis, & irregularitatem incurrerit, atque in censuris sorduerit, vt de hæresi vehementer suspectus videatur; cum eos multis modis persecutus sit, qui se excommunicatum vitare voluerunt; cum multa sibi arrogauerit, quæ ei non conueniunt, de Papa & Imperatore iudicare præsumens; cum Clero & populo suo grauis & iniuriosus existat, atque ecclesiam ipsam Maguntinam in spiritualibus & temporalibus male gubernet & multis modis afficiat, sintque hæc omnia ita publica atque notoria, vt nulla possint tergiuersatione celari; quamuis propter præmissa iam cecidisse a iure suo videri possit, si quod in ecclesia Maguntina, aut ex electione, aut ex prouisione nostra præmissis sibi competiit, nihilominus de Venerabilium Fratrum nostrorum, S. R. E. Cardinalium, consilio, ad maiorem cautelam pro-

pter

Edit. I pag. *pter huiusmodi tam temerarios ausus & tam enormia facinora, ipsum dictā ecclesia Maguntina, & omni iure, quod sibi in ea competere posset, priuamus & priuatum esse declaramus, atque amouemus ab eadem, & ab omni vinculo absoluimus, quo tenerentur eidem, Capitula, Praepositos, Scholasticos, Custodes, Camerarios, Cantores, Thesaurarios, omnesque ac singulos Praelatos, quocunque nomine censeantur, Canonicos, Pastores, Plebanos, Vicarios perpetuos ac temporales, Altaristas ipsius ecclesia ac totius diœcesis Maguntinae, omnes denique ac singulos Vasallos, Ligios, Castrenses ac Simplices, Officiatosque omnes, cuiuscunque status ac conditionis existant; Scabinos ciuitatum ac oppidorum, villarum, fortalitiorumque omnium, Burgimagistros, Consules, eorumque Rectores, quocunque censeantur nomine, & subditos vniuersos ac singulos eiusdem ecclesia Maguntinae, eidem Diethero in nulla re obedientia vinculo teneri, & a iuramento, si quod ei praestiterunt, liberos & absolutos esse decernentes, ac mandantes eisdem, & eorum cuilibet, sub excommunicationis pœna, quam ipso facto contrauenientes incurrant, ne de cetero ipsi Diethero aut suis procuratoribus in aliquo respondeant, pareant, vel intendant, sed ipsum, tanquam morbidam pecudem, & pestilentem bestiam, vbique deuitent.*

Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostrae priuationis, declarationis, amotionis, absolutionis, constitutionis, mandati & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Tyburi anno incarnationis Dominica MCCCCLXI, XII Kal. Septembr. Pontificatus nostri anno III.

Litterae prouisionis Pii II *Papae*, ad *Adolfum*, Comitem *de Nassau*, Electum Moguntinum.

PIVS *Episcopus, seruus seruorum Dei, dilecto filio, Adolfo de Nassavv, Electo Moguntinensi, salutem & Apostolicam benedictionem. Ad Apostolicae dignitatis apicem superna dispositione vocati, ex pastoralis officii debito, vices temporum, qualitates rerum, & conditiones personarum solerti consideratione pensare debemus, vt circa statum ecclesiarum quarumlibet, praesertim cathedralium & metropolitanarum, sic sollicitis studiis intendamus, quod ab eisdem lupos rapaces ac vsurpatores & illicitos detentores amoueamus, ac eum de ipsarum regiminibus agitur committendis, tales eis in pastores praeficere studeamus, qui commissum sibi gregem Dominicum sciant non solum doctrina verbi, sed etiam exemplo boni operis instruere, commissasque sibi ecclesias in statu pacifico ac tranquillo velint & valeant, duce Domino, salubriter regere & feliciter gubernare.*

Cum itaque nos hodie iniquitatis filium Dietherum, periurum, simoniaca labe respersum, excommunicatum, publice denuntiatum, mandatorum sedis Apostolicae contemptorem, irregularem ac de haeresi vehementer suspectum, qui se pro electo Moguntinensi gerebat, & a nobis confirmationem per falsas suggestiones obtinuerat, licet propter eius violentiam, tyrannidem, rapinam, saeuitiam, & alios enormes excessus, ac diuersa publica & notoria crimina, iam cecidisse a iure suo manifestum esset, si quod in ecclesia Mo-

Moguntina aut ex electione aut ex prouisione nostra sibi competiisset; nihilominus de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, ad maiorem cautelam, propter huiusmodi eam temerarios ausus & tam enormia facinora ipsum Dietherum ipsa ecclesia Maguntina & omni iure, quod sibi in ea competere posset, priuauerimus, & priuatum esse declarauerimus, atque amouerimus ab eadem, eumque omni vinculo absoluerimus, quo teneretur eidem, prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur. Et propterea dicta ecclesia Magunt. vacare noscatur, nullusque de illa præter nos se intromittere potuerit siue possit, ex eo, quod nos cupientes eidem ecclesiæ, cum vacaret, per Apostolicæ sedis prudentiam, vtilem ac idoneam præsidere personam, prouisioni ipsius ecclesiæ, ordinationi & dispositioni nostræ duximus ea vice specialiter reseruandam, decernentes ex tunc irritum & inane, si secus super his a quoquam, quauis autoritate, scienter vel ignoranter contingeret attemptari. Edit. I pag.

Nos igitur ad prouisionem tam insignis ecclesiæ celerem & felicem, ne ecclesia ipsa longæ vacationis exponeretur incommodis, paternis & solicitis studiis intendentes, post deliberationem, quam de præficiendo eidem ecclesiæ personam vtilem & idoneam, cum Fratribus nostris habuimus diligentem, vt tanto melius fideli Clero & populo consulatur, quantocius per legitimi pastoris aduentum nefarius excludatur adulter; demum ad te ipsius ecclesiæ Canonicum, in Subdiaconatus ordine constitutum, vitæ ac morum integritate, doctrina & litterarum scientia præditum, & in spiritualibus prouidum, ac prudentia & rerum experientia in temporalibus circumspectum, nec non hospitalitate, clementia, misericordia ac iustitia, & aliis multarum virtutum donis insignitum, ac de magno Nobilium & Comitum genere procreatum, cuius sanguis vsque ad Imperii cacumen ascendit, direximus oculos nostræ mentis; quibus omnibus debita meditatione pensatis de persona tua nobis & eisdem Fratribus ob dictorum tuorum exigentiam meritorum accepta, eidem Maguntinensi ecclesiæ, de dictorum Fratrum consilio, auctoritate Apostolica prouidimus, teque illi præficimus in Archiepiscopum & pastorem, in illo, qui dat gratiam, & largitur præmia, confidentes, quod præfata ecclesia sub tuo felici regimine, gratia tibi assistente diuina, prospere dirigetur, ac grata in eisdem spiritualibus & temporalibus suscipiet incrementa: sperantes præterea, te maiorum tuorum vestigia secuturum: nam nonnullos de progenie tua de Nassavv eidem ecclesiæ Maguntin. quondam præfuisse percepimus, qui adeo prudenter, adeoque modeste & vtiliter ac magna cum omnium gratia se gesserunt, vt in hanc diem clarissima illorum memoria, famaque sit publica, tunc Moguntin. ecclesiam floruisse, cum aliquis ex sanguine de Nassavv illam administrauit: spem etiam in Domino suscipientes, te nefandi Dietheri tyrannidem soluturum, & multa commoda ecclesiæ ac vniuerso Clero & populo Moguntin. allaturum, &, quoad vixeris, inconcussa fide, deuotione atque obedientia nobis & successoribus nostris adhæsurum, & omnia, quæ bonus & verus Archiepiscopus tam ecclesiæ sibi commissæ, quam Romanæ, omnium matri, ac magistræ & dominæ, præstare debet, impleturum.

Iugum igitur Domini, tuis impositum humeris, prompta deuotione suscipiens, curam & administrationes prædictas sic exercere studeas sollicite, fideliter & prudenter, quod ipsa ecclesia Maguntin. gubernatori prouido ac fructuoso administratori gaudeat se commissam, tuque præter æternæ retributio-

Edit. I pag. *nis premium, nostram & Apostolicæ sedis benedictionem & gratiam uberius consequi merearis. Dat. Tyburi, anno incarnationis Dominicæ MCCCCLXI, XII Kal. Septemb. Pontificatus nostri anno III.*

Bulla Pii II *Papæ* ad Capitulum Moguntinum.

PIUS *Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, Capitulo ecclesiæ Moguntin. salutem & Apostolicam benedictionem. Inter ceteras, variasque curas, quibus assidue premimur, illa potissimum mentem nostram excitat ac inducit, ut circa ecclesiarum omnium, præsertim cathedralium & metropolitanarum, statum feliciter dirigendum diligenter intendamus, ac ab eisdem lupos rapaces ac usurpatores & illicitos detentores amoveamus, eisque & veris & bene meritis earum Prælatis de opportuno ecclesiasticæ subventionis auxilio provide ac salubriter succurramus.*

Cum itaque nos hodie iniquitatis filium Dietherum, *qui se pro electo Moguntino gerebat, & a nobis confirmationem per falsas suggestiones obtinuerat, licet propter eius enormes excessus, ac diversa publica & notoria crimina, iam cecidisse a iure suo manifestum esset, siquidem in ecclesia Maguntina aut ex electione aut ex provisione nostra sibi competiisset, nihilominus, de Venerabilium nostrorum Fratrum S. R. E. Cardinalium consilio, ad maiorem cautelam, propter huiusmodi tam temerarios ausus & tam enormia facinora, dictum Dietherum prædicta ecclesia Maguntinensi & omni iure, quod sibi in ea competere posset, privaverimus & privatum esse declaraverimus, atque amoverimus ab eadem, eumque, licet absentem, & invitum ab omni vinculo absolverimus, quo tenetur eidem, nec non præfatæ ecclesiæ Maguntin. vacanti de persona dilecti filii* Adolfi de Nassavv, *electi Maguntin. nobis & eisdem Fratribus, ob suorum exigentiam meritorum accepta, de dictorum Fratrum consilio, auctoritate præfata, providerimus, etiam præficiendo eundem Adolfum in Archiepiscopum & pastorem, prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur.*

Nos igitur, quorum incommutabilis voluntas & intentio nostra semper fuit & est, de præsenti, quod huiusmodi nostra provisio de dicto Adolfo electo bene merito facta, ac litteræ prædictæ, desuper habitæ, absque dilatione aliqua suum sortiantur effectum; propterea vos universos & singulariter singulos Canonicos, sub excommunicationis, privationis omnium & singulorum beneficiorum, dignitatum personatuum, & administrationum et officiorum, nec non bonorum, iurium, & privilegiorum; libertatum, & indultorum ac honorum, quos, quas, & quæ ab ecclesia vel Imperio obtinetis, inhabilitationisque ad ea & alia in posterum obtinenda, nec non perpetuæ infamiæ nota atque macula, pœnis, sententiis & censuris, quas contrafacientes ipso facto incurratis, requirimus & monemus, vobisque & cuilibet vestrorum per Apostolica scripta mandamus, quatenus mox post exhibitionem vel insinuationem præsentium, aut postquam pro parte dicti Adolfi electi fueritis requisiti, absque cuiusvis moræ dispendio eundem Adolfum electum, tanquam patrem & pastorem animarum vestrarum, grato admittentes honore, ac exhibentes eidem reverentiam & obedientiam debitas & devotas, iuxta aliarum litterarum nostrarum tenorem, ad ipsam ecclesiam Maguntinam recipiatis & admittatis, cuiusvis appellationis vel contradictionis obstaculo, ceterisque non obstantibus contrariis quibuscunque; etiamsi de ipsis eorumque certis tenoribus præsentibus habenda foret mentio specialis. Alioquin ex tunc, prout ex nunc, vos & quemlibet vestrum pœnas, sententias, & censuras huiusmodi incidisse declaramus, & ut tales denuntiari & evitari, publicarique volumus atque mandamus. Datum Tyburi, anno incarnationis Dominicæ MCCCCLXI, XII Kal. Septembr. Pontificatus nostri anno III.

Eiusdem Bulla ad Diœcesin Moguntinam.

Edit. I pag.

PIVS Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis, vniuersis Capitulis, Præpositis, Scholasticis, Custodibus, Camerarus, Cantoribus, Thesaurariis, omnibusque & singulis Prælatis, quocunque nomine censeantur, Canonicis, Pastoribus, Plebanis, Vicariis perpetuis ac temporalibus, Altaristis ecclesiæ, & totius diœceseos Maguntin. omnibus & singulis Vasallis, Ligiis, Castrensibus ac Simplicibus, Officiatisque omnibus, cuiuscunque status & conditionis existant, Scabinis ciuitatum, oppidorum, villarum, fortalitiorumque omnium, Burgimagistris, Consulibus, eorumque Rectoribus, quocunque censeantur nomine, & subditis vniuersis & singulis eiusdem diœceseos Maguntin. salutem & Apostolicam benedictionem. Cum nos hodie iniquitatis filium Dietherum, qui se pro electo Maguntinensi gerebat, & à nobis confirmationem per falsas suggestiones obtinuerat, licet propter eius enormes excessus ac diuersa publica & notoria crimina iam cecidisse a iure suo manifestum esset, nihilominus de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, ad maiorem cautelam propter huiusmodi tam temerarios ausus & tam enormia facinora, dictum Dietherum prædicta ecclesia Maguntina & omni iure, quod sibi in ea competere posset, priuauerimus & priuatum esse declarauerimus, atque amouerimus ab eadem, eumque, licet absentem & inuitum, ab omni vinculo absoluerimus, quo tenetur eidem: nec non eidem ecclesiæ Maguntinæ vacanti de persona dilecti filii Adolfi de Nassavv, electi Maguntin. nobis & eisdem Fratribus ob suorum exigentiam meritorum accepta, de dictorum Fratrum consilio, autoritate præfata prouiderimus, præficiendo eundem Adolfum eidem ecclesiæ Moguntinæ in Archiepiscopum & pastorem: Vos itaque omnes eidem Diethero in nulla re obedientiæ vinculo teneri, & a iuramento, si quod ei præstitistis, liberos & absolutos esse decreuerimus, ac vobis mandauerimus sub excommunicationis pœna, quam ipso facto contrauenientes incurretis, ne de cetero vos aut procuratores vestri dicto Diethero in aliquo responderetis, pareretis, vel intenderetis, sed ipsum, tanquam morbidam pecudem & pestilentem bestiam vbique euitaretis, prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur.

Nos igitur ad habendam maiorem cautelam, & ad maiorem mentis nostræ & sedis Apostolicæ declarationem, vos vniuersos & singulos præfato Diethero in nulla re obedientiæ vinculo teneri decreuimus, & a iuramento, si quod eidem Diethero præstitistis, nec non quoscunque alios vigore feudorum quorumcunque aut confœderationum seu ligarum, aut intelligentiarum seu aliarum obligationum, quocunque nomine censeantur, penitus & omnino, autoritate Apostolicâ, absoluimus & liberamus, ac absolutos esse declaramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, absolutionis, liberationis, declarationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Tyburi, anno incarnationis Dominicæ MCCCCLXI, XII Kal. Septembr. Pontificatus nostri anno III.

II Con-

Edit. I pag. 34

II Conuocato itaque Capitulo, frequentes Canonici conuenere; videlicet, *Richardus* de *Oberstein*, Decanus, *Rupertus* Comes a *Solms*, Custos, *Vulpertus* a *Ders*, Scholasticus, *Conradus Ravv* de *Holtzhausen*, Cantor, *Salentinus* a *Scharpffenstein*, & alii plures*, cum quibus & Dietherus ipse adfuit. Ibi, Adolfus, Apostolicas litteras manu tenens, Diethetum depositum, ac sese in eius locum Moguntinum Archiepiscopum, a Pontifice Max. constitutum, declarauit, litterasque easdem, publice legi, sibique ecclesiæ & Archiepiscopatus possessionem tradi petiit.

Hinc, conuocato Moguntiæ Capitulo,

Adolfus litteras Papæ exhibet,

* Frequentes tum adfuisse Canonicos, *Gobellini* auctor scribit auctoritate. Is enim l.d. ita loquitur. Aliter Dietherus in litteris ad Wilhelmum, Saxoniæ Ducem, Aschaffenburgi Mercurii proxima post D. Francisci sollemne datis: *Dann vvievvol etzliche unser Tumherren*, doch nit über fünfe, *über hoch Glubde, Eyde und Verpflicht sich des unbillichen svveren Missbandels, der genant von Nassavv gegen uns und unsern Stifft fürnympt, umbe Gabe und Gelt, ine darumbe versprochen, und eins teyls alle gereyde vvorden sin mag, mit ime vereynt und vertragen, auch unsers Capitels gross Ingesiegel dieblich entvvand und entvveldiget haben, ist es doch nit mit des merenteyls der Tumherren und des gemeinen Capitels Willen, Mainunge oder Verhengkenisse zugangen oder gescheen, denn eynsteyls unsrer Tumherren by uns, etliche zu Colne, etliche zu Spier, und an andern Enden sin, den dann solche grobe Getayt, an uns und unsern vvirdigen Stifft zu hevver. Beschvverunge und Verderpnisse begangen, mit truvven leyt, und durch sie nit mit Bevvilligunge noch mit irem Wissen bescheen ist.*

III Dietherus, rei nouitate attonitus, quidnam ageret, dubius & anceps, diu animo fluctuabat, multaque in excusationem sui prætendebat: tandem appellare se a Pontifice non bene instructo, ad eundem melius instruendum, dixit †. Sed Canonici, cupientissimis animis, se Pio Pontifici parituros annuentes, Adolfum ipsum amplexum, in Episcopali solio collocarunt, & ad fidem & obedientiam debitam, ei seruandam, iuramento consueto se obstrinxerunt. Introducentes eum deinde in chorum maiorem, magna sollemnitate, ac cæremoniis debitis, *D. Ambrosii* hymnum, *Te Deum laudamus*, altisonis vocibus cum iubilo decantando, de more in altari collocarunt, campanis omnium ecclesiarum, in lætitiæ signum, concrepantibus: aderant & ducenti circiter ciuium armatorum, quos Senatus, rogatu Capituli, constituerat. Posthæc, Scholasticus metropolitanus, Dominus *Vulpertus* a *Ders*, qui prius Dietherum, Moguntinum Præsulem electum, proclamarat, idem ipse, ambonem ascendens, Adolfum, Diethero abrogato, verum Archiepiscopum Moguntinum & S. R. Imp. Electorem, a Romano Pontifice constitutum, populo publicauit *. Facta sunt hæc, Iouis **, proxima post S. Michaelis Archangeli festum, anno MCCCCLXI, circa horam vespertinam, quibus peractis, vesperæ sollenniter fuerunt decantatæ.

Dietherus contra appellat.

Adolfus nihilominus recipitur,

& a Vulperto a Ders proclamatur;

† Est ita. Dietherus ipse, se tum temporis a Pontifice non bene instructo ad melius instruendum prouocasse, cum alibi fatetur, tum in litteris modo dictis. Enimuero non solum ad Pontificem appellauit, verum etiam sine mora apologiam vernaculo edidit sermone, ac Imperii Principibus, Ordinibusque transmisit. Quin, cum tandem præter spem Clerus maiori numero ad Adolfi se partes adiunxisset, professus est, Cæsaris, Septemuirorum, Episcoporum Bambergensis, Wirtzburgensis, Eichstadtensis, Vormatiensis, Spirensis, Ducum Austriæ & Bauariæ, Collegii etiam metropolis suæ primarii, Consulum denique & Senatus ciuitatum Moguntinensis, Francofurtensis, Vormatiensis, Coloniensis, Rotenburgensis, Vindshemensis, Friedbergensis, Gelnhusanæ, Spirensis, Heilbronnensis, iudicium sese passurum, illorumque staturum sententia. quo videas, quas die Dionysii ad eundem Saxoniæ Ducem Wilhelmum dedit, litteras apud *Müllerum* l. d. § XI.

* *MS.* germanicus ita rem nobis narrat. Die Iouis Canonicis, qui aderant, Adolfus, exhibitis Pii litteris, exponit, se, Diethero exauctorato, constitutum esse Archiepiscopum Moguntinum. velle se igitur summæ rerum admoueri. Respondent illi; quum in præsentiarum non omnes adsint, petere se, ad deliberandum, mensis vnius moram. Adolfus vero in sua persistebat sententia. Sequenti igitur die, cum denuo congregati essent, *Rupertus* Comes Solmensis, Volpertus *a Ders*, Conradus *Ravv de Holtzhausen*, Cuno *Herdan de Buches*, aliique Pontifici se dicto audientes fore promittunt. Quo facto *Ioannes*, Comes Nassouius, & *Eberhardus* Comes Königsteinensis, & Eppenstein I. Dynasta, & quidam alii Senatum ciuicum conueniunt, significantes, Collegium metropolitanum decreuisse, sese vesperi Adolfum Nassouium, nunc a Papa constitutum Præsulem, sollenniter in dignitatis Archiepiscopalis possessionem immissurum; atque adeo velle, vt Senatus e ciuium numero CC, eosque armatos, securitatis caussa, summam ad ædem constituat. Senatui res mira visa, de exauctoratione Dietheri, cui plures fauere norat, Canonicos consensisse. Delegat

igitur

igitur ad eos quosdam suorum, an res ita se habeat, curatius cognituros. Qui percepto, sic esse, vt missi a Collegio dixerant, Senatui id referunt. Qui dein non moratus, ducentos ciues armatos vesperi ad ædem metropolitanam adesse iubet. Vbi aduesperauerat, *Volpertus à Ders* & *Conradus Ravv* de *Holtzhausen* Adolfum foris iuxta tabernas amiculo linteo induunt, indutum in templum deducunt, deductum in ara collocant, sollemnitate consueta hymnum decantantes Ambrosianum: quo finito *Volpertus* a *Ders* publice, eum sedi Archiepiscopali impositum, populo denundat.

** Vno, eodemque die hæc acta, dubites fere, si quidem manuscr. quem modo adduxi, fidem haud derogaueris. Dein ante D. Michaelis sollemne bullas Pontificias Clero iam prælectas fuisse, disces ex his Dietheri verbis: *Nachdem vnd vff Samstag nechst vergangen von vvegen vnsers Heiligen Vaters Pabst Pii vor vnsern Capitel vnd Pfaffheit hie zu Menze offentlich verkundet vnd verlesen vvurden sint etlich Pebstlich Bullen, inhaltende, vvie derselbe vnser Heiliger Vatter der Pabst nach Rate siner Brüder, der Cardinâle, vns vnsers Stiffts zu Menze entsatzt.* Verba vero, *vff Samstag nechst vergangen*, respicere diem Saturni, Michaëlis Archangeli ferias præcedaneam, clausula docet: *Geben in vnser Stadt Menze am Dornstage nach Michaelis.*

Tum Cæsaris litteras Senatui exhibet.

IV Vt autem Senatus Adolfum verum & legitimum pastorem agnosceret, ipse litteras Cæsareas exhibuit, e quibus Dietherum, tanquam Apostolicis mandatis inobedientem, rebellem & contumacem, omni iure & priuilegio suo Episcopali nudatum, eumque Cæs. Maiestatis consensu, a sua dignitate non immerito depositum, intelligeret. In iisdem litteris Cæsar Senatui ac omni communitati Moguntinæ mandauerat, vt Adolfo, contra Dietherum abrogatum, auxilia ferrent; 16
quarum litterarum copiam quoque Senatus recepit *. Exultabat in hoc tota ciuitas Moguntia, clericorum alter alterum inuitabat, eamque diem esse arbitrabantur, qua tandem sæuæ tyrannidis iugum excussisse viderentur.

Hinc magna lætitia Cleri ac populi.

* Non Senatui solum, sed Ordinibus etiam Imperii aliis Cæsar per litteras denuntiauit, suo consensu & Dietherum sede Archiepiscopali deiectum, & Adolfum ipsius in locum suffectum esse. Quas ad Fridericum Septemuir. Saxonem dedit, legas apud *Mullerum* l. d. c. XI § 9 p. 46.

Post hæc Dietherus obiecta sibi refutare nititur, & frustra appellat.

V Post hæc, Dietherus, conuocatione rursum Capituli facta, multa in sui excusationem, per Doctorem *Humelium*, attulit aduersus ea, quæ ipsi ab Adolfo fuerant obiecta, & ad futurum Concilium appellauit *; sed frustra omnia: nitebatur enim in bullis Apostolicis, & confirmatione sua Pontificia Adolfus, a quibus nullatenus recedebat.

* Si non ante ea, certe non longe post. Mercurii enim post *D. Francisci*, e strata montana (quo se, Moguntia excedens, contulerat) reuersus, Aschaffenburgi ad Vilhelmum, Saxoniæ Ducem, dedit, quas supra citaui, litteras.

Ceterum suspicor, pro *Humelius* hic legendum *Humery*. Ansam ita coniectandi hæ mihi præbent litteræ: *Ich* Conrad Humery, *Doctor in geistlichen Rechten, beken, als ich in des Edlen mines gnedigen Hern* Dieterich *von Isenburg Graven zu Büdingen Dienst gevvest bin* &c. Scriptæ sunt proxima post *Pauli conuersi* memoriam Dominica an. MCCCCLXXI.

Ciuitati alioquin Conradus hic Humery fuit a consiliis, (*der Stadt Paffe vnd Iuriste*) annuo centum & triginta aureorum stipendio conductus. Post Cancellarii ciuici (*der Stadt Canceller*) auctus titulo, aucto itidem ad ducentos & octo aureos salario.

Ad munitissima oppida se recipit.

VI Postquam autem Dietherus, Capitulum & Clerum, sibi penitus aduersari animaduertit, vna cum *Emichone*, Comite Leiningensi, vrbem quadraginta equitibus egressus, ad munitissima, quæ sibi parebant, oppida confugit †. Quod si Adolfus, quemadmodum ipsi facultas fuerat, eum intercepisset: & seipsum, 17
& vrbem, totamque ecclesiam ac diœcesin Moguntinam, atque omnia circumiacentia loca, ingentibus, quæ postmodum secutæ sunt, calamitatibus, periculis, ac damnis liberasset. Sed non præuident omnes omnia, & ipsa sæpe felicitas hebetat intellectum *, qui, tanquam cum capite, membra omnia suæ ecclesiæ recepisset, aduersarium contempsit.

† Traiecto Oppenhemii Rheno Starckenburgum, quod munitissimum tum temporis habebatur castrum, sibi adseruit: dein vero ad alia perrexit. *Manuscr. germanicus.*

* Sequitur apud *Gobellinum* l. d. pag. 147, quem auctor exscribit; *Adolfum nimia confidentia decepit. Qui tanquam —*

Adolfus homagium tum excipit:

VII Rebus porro omnibus ita compositis, & feliciter, vt opinio erat, transactis, Adolfus quam primum ab officialibus Moguntinæ ecclesiæ, tam ecclesiasticis quam sæcularibus, fidelitatis iuramentum excepit. Domini item de Capitulo, qui a partibus ipsius erant, de vrbe recedentes, quidam in Gauii tractum, alii

in

Edit. I pag. in Ringauiam, alii alia in loca, perrexerunt; ex quibus erant Dominus *Richardus* de *Oberstein*, Decanus, *Rupertus* Comes *de Solms*, Custos, *Vulpertus* a *Ders*, Scholasticus, *Conradus Ravv* de *Holezhausen*, Cantor, *Salentinus* de *Scharpffenstein*, &
38 alii plures: hi omnes, præfecturas oppidorum Hoffheim, Algesheim, Vlmen occuparunt; teloneum quoque Lonstein inuadere conantes, ab incolis ibidem, qui rem cum Diethero habebant, repulsi fuere.

Missi quidam Canonici, qui diuersa loca occupant.

SECTIO III

De bellicis vtriusque apparatibus, sociisque sibi adsciitis.

I

INterea Dietherus, Steinheim & Aschaffenburgum, oppida: telonea item in Höchst, & Gernsheim, totamque stratam montanam, possidebat *. Comes quoque Leiningensis Emicho, Pfedersheim, oppidum ecclesiæ Moguntinæ, non longe a Wormatia, nomine Dietheri, in deditionem iam pridem acceperat. Commorans itaque in montensi strata Dietherus, Senatui & communitati Moguntinæ scribens, significauit, proditionem vrbis suæ per quosdam breui futuram; petiitque idcirco quosdam ad se mitti, cum quibus hac de re pluribus loqueretur. Duobus igitur e Senatu, & duobus e communitate, qui mentem Dietheri, viamque proditionis, atque ipsos proditores explorarent, in castellum Dieburg, vbi tunc, cum Comite Leiningensi, morabatur, missis, Dietherus pro-
39 ditores ac proditionis conscios ipsis reuelauit, ex quibus Dominus *Vulpertus* a *Ders*, Scholasticus sæpe dictus, *Ioannes* Nassouiæ Comes, aliique, cum ex Senatu, tum ex communitate complures, nec non Ringauienses quidam erant: dixitque, se quidem aliquoties, ad vrbis obsidionem, ab iis requisitum atque instigatum †, nunquam tamen id perpetrare in animo habuisse, neque eo induci potuisse, quoniam semper vrbis totius prosperitatem, salutem, & pacem exoptasset.

Dietherus multa castra & oppida sibi obnoxia facit & habet;

proditionem vrbis futuram senatui aperit;

Proditores indicat.

se semper amicum vrbis fuisse prætendit.

* Tum vero castrum, oppidumque *Lohnstein*, non procul a confluentibus Loganæ & Rheni. De quo seruando quum turbido illo, dubioque rerum statu non immerito sollicitus esset, in ordinem præsidiariorum, ei defendendo pridem lectorum, ipsis statim Michaelis Archangeli feriis, cooptauit *Philippum Hoenstein*, virum manu strenuum, consilio vero bonum.

† A *Volperto*, Höchstii: a *Ioanne* Nassouio, Algeshemii. *Manuscriptus germanicus*, sæpius iam citatus.

II Multæ sane, & graues, olim inter Clerum & Senatum, totamque communitatem Moguntiæ, seditiones, simultates, ac rixæ extiterant, propter ducillationes vinorum, frumentorumque venditiones, domorum structuras, portarum ciuitatis clausuras, bona immobilia, atque alia plura, ad iurisdictionem vtrorumque pertinentia; quæ tamen iam dudum superiori anno MCCCCXXXV compositæ fuerant ac pacatæ, concordiaque desuper facta per venerabiles & circumspectos, *Ioannem*, Maulbrunnensis cœnobii Abbatem, *Ioannem* de *Palmar* *, Romanæ
40 Curiæ Auditorem & Archidiaconum Bononiensem, atque *Tilmannum Iobels* de *Lintz*, S. Florentini Confluentiæ Præpositum, a Basiliensi concilio ad hoc specialiter deputatos, vti ex instrumentis, desuper confectis, late patet.

Occasione dissensionum pristinarum Cleri cum Senatu,

* leg. *Polomar.* Ceterum conf. huc, quæ attuli ad *Serarium* in *Theoderico* ad annum dictum.

Hæc animo reuoluens Dietherus, cogitansque, qualiter Senatum & vniuersam communitatem sibi reconciliaret, & ad suas partes traheret, promissis artificiosis rem aggressus est, pollicitusque, si eius consilium sequerentur, eumque pastorem fouerent, se effecturum, vt concordia illa & vnio, seu decisio, inter Clerum & Senatum ab olim facta, tolleretur, & penitus annihilaretur, Clerusque posthac, cuncta ciuilia onera, in angariis, vigiliis, custodiis, vectigalibus, aliisque huiuscemodi, sicuti & ciues, portarent atque sustinerent, sicuti habet manuscriptum quoddam peruetustum, his verbis vulgaribus: *Er vvolle die Rachtung, Entscheidt vnd Verträge, so zvvischen gemeiner Paffheit eins: auch Burgermeister, Rath vnd Gemein der Statt Meinz, andern Theils, verschienener Zeit bethedingt, verglichen vnd auffgericht vvorden, den Weinschenck, Verkauffen der Frücht, Häu-*

artificiosis promissionibus ciuitatem in suam partem trahere conatur.

ser, vnd anderer vnbevveglicher Güter : vvie den Rändten, Zinß vnd andere der- Edit. I
gleichen ; auch die Pfortenschlüssel betreffend, vffheben, vnd dieselbige dem Rath pag. 41
vnd gantzen Gemein ubergeben, also daß hinfüro zu evvigen Zeiten die Paßbeit alle Beschvvernussen, gleich andern Burgern in der Statt, tragen solten. Quam pollicitationem dictorum constantia adeo firmauit, vt nihil minus putaretur, quam non facturum illum, quod tam asseueranter promisisset.

Senatui Mogunt. placent promissiones Dietheri.

III Legatis Senatui & communitati hoc referentibus, placuit conditio, crediderunque his sponsionibus, & explendo desiderio illius, quod diu satagebant, intenti, plurimis in eandem sententiam, ex ciuium numero adductis, Diethero obsequendum esse statuerunt, ciuitatisque & ecclesiæ admiuistrationem, contra ius omne, & contra Romaui Pontificis, Imperatorisque decreta, ipsi credere non sunt veriti. Sed accidit diuino iudicio, vt malo inchoata initio, calamitosum post exitum caperent : tantarum enim promissionum fructus perceptus vl- 42
lus est, sed fundamenta posita sunt totius, quæ superinducta est, lachrimabilis 1. *nullus*
cladis, totiusque vrbis direptionis, nec non totius diœceseos perditionis.

Idem Dietherus Fridericum *Palatinum in suam partem attrahere aggreditur.*

IV Antequam autem super hanc Dietheri promissionem Senatus responsa daret, Dietherus, non valens tædium repulsæ, quam in sede Moguntina tulerat, & fœditatem tantæ iniuriæ, vt ipse æstimabat, acceptæ concoquere, quoniam dies noctesque animo obuersabantur, sollicitamque eius mentem perpetuo cruciatu torquebant, omnibus viribus ac neruis eo intendere cœpit, vt inustam sibi hanc turpitudinis notam, si non extingueret prorsus, saltem rerum exinde gerendarum amplitudine quadam obscuraret. Itaque Fridericum Palatinum, cum quo, vt in initio dictum est, graues simultates & contentiones periculosas prius habuerat, sed iam sibi reconciliatum, profusissimis largitionibus, & maioribus pollicitationibus sollicitans, in fœderis societatem sibi adiungere, atque in gratiæ ac fami-
liaritatis gradum summum vocare conatus est, cuius opera & auxiliis, pristinum 43
gloriæ splendorem, ac dignitatis eminentiam recuperare, & contractam contumeliæ labem obliterare, & penitus extinguere, commodissime sperabat.

Palatinus promissionibus allectus, Diethero *opem promittit.*

V Hic Palatinus antea Adolfum contra Dietherum tuitus fuit, ideoque ab ipso Diethero, cum aliis Principibus, oppugnatus * : nunc e contra, a Diethero in auxilium, aduersus Adolfum, rogatus, postmodum nouem Moguntinæ ecclesiæ oppida sub imperio Dietheri retinuit, ceteris ad Adolfum deficientibus. Palatinus igitur, munerum amplitudine, & promissorum magnitudine pellectus, vt audiuit, Dietherum auxilium eius expetere, non tam muneribus ac precibus, quam spe prædæ alicuius non modicæ, incitatus (auaritia enim ipsum maxime trahebat in auxilium Dierheri, quod speraret, se hoc modo de Moguntinensi ecclesia quid accepturum, quod & accidit) ipsi suppetias contra Adolfum promisit, si fœdus secum iniret.

* Conf. huc, quæ supra iam dixi ad sect. I § V.

Senatus vero Moguntin. legatos ad Diether. *mittit:*

VI Interim Senatus Moguntinus gratiam illam sibi a Diethero promissam, 44
auide exspectabat, & ardenti desiderio desiderabat : quare & legatos ad ipsum, in Steiuheim oppidum, quo secesserat, mittens, animum consiliumque eius, quidnam in hoc fieri optaret, exploraturus, cuius gratia tanta promisisset. Sed quoniam ipsi in respondendo fuerant tardiores, Dietherus dubius & anceps, & aliud iam animo voluens, se iam dudum aduentum eorum exspectasse, respondit ; quia vero rem diutius pertraxissent, Palatinum interim secum fœdus initurum, sibique suppetias contra Adolfum laturum promisisse : timere tamen, si Adolfus a Pontifice & Imperatore auxilium ferat, Palatinum minus potentem fore : misisse se nuntios ad ipsum, qui, num illius adhuc mentis esset, intelligerent : sin minus, se cum Adolfo ipso pacto acturum. Adhæc legati Dietherum consuluerunt, quidnam ipsis hac in re faciendum suaderet? quibus ille, si, inquit, Palatinus, vna cum Comite Cattimelibocensi Philippo, contra Adolfum, mihi auxilio fuerit, Senatui
& communitati idem suadeo faciendum : sin minus, nec illud agendum ipsis con- 45
sulo. His responsis acceptis, legati recessere.

qui eis dubie respondet.

Palatinus *post* Diethero & Adolfo *diem statuit*,

VII Non multo post, nouus in vulgus rumor spargebatur, paxque inter Dietherum & Adolfum, per legatos contracta, eaque scriptis vtrimque confirmata, dicebatur, quorum copiam Adolfus Senatui transmisisset. Priusquam vero

hoc

Edit. I pag. hoc ad aures Palatini peruenisset, ipse duobus illis diem statuit Oppenhemii, ad caussam eorum discutiendam. Eo Dietherus, ex suis, misit *Emichonem* Comitem Leiningensem, & Nobilem *Theodoricum von der Hauben*, Cubicularium suum: Adolfus antem, *Adolfum* Nassouium Comitem, eius ex fratre Ioanne nepotem, Consiliarium Cæsareum ac Imperialis Cameræ Iudicem, delegauit. Qui, cum eo peruenisset, totum negotium inter duos Præsules transactum ac compositum, Palatino dixit. Quo audito, Palatinus ipse valde obstupuit. Legatis itaque recedentibus, nihil in conuentu illo peractum fuit.

Ad quem vterque Legatos mittit.

† Fuit ita, vt rumor tum ferebat. Quippe cum Adolfus secundioribus indies successibus vteretur, Dietherus per amicos agere de concordia cœpit. Conuenerunt itaque vtrinsque legati haud procul Moguntia, eodemque hoc anno LXI, circa diem Martino Episcopo sacrum, formulam pacis ediderunt, quam partes ratam dein habuerunt, ac sollemni iureiurando interposito confirmarunt; Adolfus per *Stamme* von *Gortz* & *Adolfum* de *Breitbart*, Canonicum S. Petri & ad B. M. V. ad Grad. Dietherus per *Petrum Winheim*, & *Ioannem* de *Erlebach*. vid. litteras Consiliariorum Adolfi apud *Müllerum* l. d. cap. XX § 12 p. 121, litteras itidem fiduciarias, quibus Dietherus suis plenam potestatem dedit, nomine suo eam iurato firmandi, apud eundem l. d. § 4 p. 112. Formulam ipsam legas § 2 pag. 106. & seq. Conditiones huc potissimum redibant: Dietherus Archiepiscopatu decederet, & Adolfum agnosceret Præsulem, dominumque: Adolfus Diethero de bonis Archiepiscopatus, ad dignitatem sustinendam, quoad vixerit, castrum Höchst cum oppido, Steinhemium, Diepurgum, Starckenburgum, Benshemium, Heppenhemium, & Morlebacum, cum omni iure, prouentibusque permitteret. Ceterum conf. litteras Adolfi ad Wilhelmum, Saxoniæ Ducem, die Mercurii post festum natiuitatis Christi Eltuillæ datas, apud eundem l. d. § 4 p. 111 & seq. Consiliariorum, quas modo diximus, p. 121, Caroli, Marchionis Badensis, ad Fridericum, Electorem Palatinum, apud eundem cap. XXII § 4 pag. 132. Fridericus, conuentionem istam non e re sua fore ratus, Dietherum nuntiis missis a sententia auertit, fœdere, auxilioque oblatis. *Gobellinus* l. d.

VIII Priusquam tamen illi, qui a Diethero missi fuerant, secessissent, Sena-
46 tui & communitati Moguntinæ rescripserunt, admonentes, ne fidem adhiberent compositioni, quæ inter Adolfum & Dietherum facta dicebatur; nihil enim quicquam de pace eos conclusisse: sed in verbis illis, quæ in Steinheim, oppido, Dietherus ad eos locutus fuerat, persisterent: ipsum, vna cum Comite Palatino, & Philippo Cattimelibocensi, proxima Lunæ, in villa *Hemsbach* * conuentum habiturum, ad negotia vlterius prosequenda: eo ipsi suos quoque mitterent, ad rerum gerendarum modum audiendum. Quibus auditis, Senatus quoque suos, ad prædictum locum, statutis temporibus mittere decreuit.

Interim legati Dietheri Moguntin. ad fidem Ietto servandam literis hortantur.

qui dicto illis Audiences sunt.

* leg. *Hemspach*. Quæ villa, ceterarum in platea montana haud vltima, fœdere superiori anno Dietherum inter & Fridericum Palatinum iam nota.

IX Dietherus dehinc pactum cum Palatino fecit, eumque in auxilium, contra Adolfum, assumpsit: verum cum labores & impensas pecunia recompensare non valeret, bona ecclesiæ Moguntinæ alienare compulsus est, eique castella quædam & oppida munitissima, & maximi census, pro quibus armis ante diu decertarant, ad Moguntinam ecclesiam spectantia, videlicet Starckenburg, Heppen-
47 heim, Bensheim, Morlebach, omnemque stratam montanam, cum vniuersis suis prouentibus, stipendii loco, pro centum florenorum millibus, in possessionem tradidit; omnium tamen horum reemtionis iure ac titulo ecclesiæ Moguntinæ reseruato †. Quæ terra, præterito MDCXXIII Christi anno, per Reuerendissimum D. *Iohannem Suvicardum*, Archiepiscopum Moguntinum, piissimæ memoriæ, ad ecclesiæ Moguntinæ ditionem rursum reducta fuit, non modica inter Heidelbergam & castrum Diepurg, oppida, castra, villasque habens non exiguæ vtili atis. Fuitque ea quondam anno MCCXXXII a *Sigefrido*, Moguntinensi Archiepiscopo, de nobili ac percelebri virorum D. Benedicti cœnobio Laurisheimensi, in ipsa montensi strata sito (cuius breui, DEO volente, peculiare chronicon dabimus) Moguntinensi ecclesiæ incorporata.

Dietherus Palatino Stratam montanam concedit.

quæ longo post tempore demum ad ecclesiam Moguntinensem redijt.

† Ita *Trithemius* chron. Hirsaug. ad an. MCCCCLXI p. 443. Factum id Weinhemii, *vff S. Elisabeth der heiligen Witvve Dag*. Tabulis sigilla, præter Dietherum, appendere *Philippus*, Comes Catimelibocensis, *Emicho*, Comes Leiningensis, aulæ præfectus, & *Ioannes*, Comes Ebersteinius, singuli Dietheri a consiliis (*vnser Rete.*)

Pactione hac cum Friderico facta huc potissimum curas vertit Dietherus, vt Moguntinos pariter sibi obnoxios faceret, deuinciretque. Conferebat igitur se Moguntiam, vna cum Fri-

derico Palatino, & Philippo Catimelibocensi, ac cum Senatu agebat. Conuenit tandem ipsos inter Mercurii post D. Andreæ. Ciues spopondere, appellationi, quam Diethesus nuper exauctorationi suæ interposuerit, sese adhæsuros, fideliterque ipsius a partibus ad finem vsque disceptationis staturos: Ei, fœderatisque, Friderico & Philippo, liberum semper ingressum & exitum patefacturos, permissurosque, vt in vrbe, quicquid vsus postulet, ære suo, pecuniaque sibi parent: Ipsis præterea fidem daturos publicam, non item hostibus; hac tamen conditione, ne maiori equitum vel peditum numero, quam ducentorum, vrbem ineant, nisi ciuium venia: Concessuros denique, vt judicium exerceat Dietherus in eos, qui e Clero vrbis culpæ alicuius inueniantur rei. Dietherus vicissim ciuibus multa benigne pollicitus est, prolixeque. Et primum quidem iis immunitatem indulsit ab omni vectigali, Lohnsteinii, Ehrenfelsæ, Hôchsti, Gernshemii, aliisque Archiepiscopatus locis pendendo: Deio, abolita compositione per legatos concilii Basileensis Clerum inter ac ciues anno MCCCCXXXV facta, quio singulis ac omnibus eandem respicientibus cum declarationibus tum confirmationibus rescissis, statuit, Clerum ciuitatis (Canonicis ad ædem maiorem solum exceptis) ad vectigal vino impositum (quod vulgo *vngelt* dicitur) soluendum obligari. Adhæc eisdem fecit gratiam, fontibus salui conductus, vt appellant, dandi literas, pari quidem ratione ac modo, quo Camerarius ciuitatis hactenus eas Archiepiscopi nomine dederit, locoque. Tum vero Curiam ecclesiasticam a sede præsenti (erat autem ea Höchsti) Moguntiam reuocaturum, nec eam hinc alio se vnquam translaturum, recepit. Quin nec se, nec fœderatos vllam cum hoste vel aliis societatem inituros, aut pactionem aliquam facturos, nisi habita simul ciuitatis ratione. Si contigerit, vt fœderis huius caussa a Papa, Cæsare, vel aliis imperantur, ipsis se, fœderatosque in terris suis liberum, tutumque præbituros receptum, omnique simul affuturos consilio atque ope. Ad postremum, Cleri his accessisse consensum. Simul vero condictum, ne quem in Archiepiscopum recipiant, qui pactionem hanc confirmare detrectet, vel prius quem eligant, quam iurarit, ratam se habiturum eam, firmamque: tum vero conuentione pactorum stent, etiamsi Papa iurisiurandi ipsos absoluere velit vinculis, vel reapse iam solutos pronuntiarit. (*Vnd ob einig Pabst von sein selbs Bevvegung sie dauon absoluirn vvellte, oder vvürde, dass sie das nicht achten, sondern gleichvvohl diese Verschreibung vnd deren Inhalt stet und vest halten* ——) Hæc de fœdere illo, quæ probe notari velim ad sect. IV § III, IV, V. Edit. 1 pag.

Qui præterea Diethero adhæserint.

X Senserunt præterea cum Diethero, præter Fridericum Palatinum, *Fridericus* quoque, Brandenburgensis Marchio, *Henricus* iunior, Landgrauius Hassiæ, * *Philippus* Cattimelibocensis, & *Emicho* Leiningensis, Comites, itemque *Philippus* & *Ludouicus*, ipsius Dietheri fratres †. 48

* Est ita. Iniere autem fœdus inter se Dietherus & Henricus Landgrauius, Francofurti ad Mœnum, ipsis Kalend Ianuar. anno MCCCCLXII has in conditiones; Henricus Dietheri caussam agat, tanquam suam: vocatus, cum copiis adsit subsidio: loca hostibus erepta, vna cum captiuis tradat in manus Dietheri. Dietherus vicissim Landgraoium cum suis pro rata ad participationem prædæ admittat (*vßgeschiden, vvas in die Beut gehort, daran ime vnd den sinen, als gevvöhnlich ist, vverden soll*) dein eundem præstet indemnem; nec cum Nassouio compositinnem faciat, nisi Henrico consentiente; ei denique ex locis in Hassia Moguntinis concedat....

Quo fœdere percusso, Henricus die VI Ianuar. ei quoque nomen dedit, quod Dietherus, Fridericus Comes Palatinus Rheni, & Philippus Catimelibocensis inter se stipulati fuerant.

† Quin præter hos longe plures fuere, quos Dietherus in belli adiutorium sibi adsciuit; *Georgius* nimirum, Comes Tubingensis, Dynasta, Lichteneckius, *Waltherus* & *Godefridus* de *Reissenberg*, pater & filius, *Gerlacus* de *Cleburg*, *Crato* de *Rodenhausen*, *Hermannus* de *Vrspringen*, *Conradus* voo *Oesingen*, dictus von *Bitsch*, *Eckhardus* de *Hensenstein*, *Willeboldus* de *Bellenberg*, *Henricus* de *Osterbach*, *Joannes* de *Heidersdorf*, *Diezo Rußvvurm*, dictus *Kobe*, *Christmannus* de *Assenheim*, *Wilhelmus* voo *der Kehre*, *Conradus Echter*, *Henricus* de *Weingarten*, *Hartmannus* de *Biedenfelt*, *Engelhardus* de *Berlichingen*, *Ludouicus* de *Hutten*, *Henricus* de *Stege*, *Philippus Hirt* de *Saulnheim*.

Insuper, stipendio ducentorum florenorum promisso, sibi Veneris post diem B. virgini conceptæ festum obstrinxit *Philippum*, *Hartmannum*, & *Iacobum* de *Cronenberg*, liberum simul ingressum, exitumque, quantacunque manu armatorum arcem ipsorum, oppidumque Cronenberg inire vellet; copiam itidem Adolfum inde armis persequendi, sibi pactus.

Eneruero & Adolfus aliquot loca Ludouico Nigro oppignerat,

XI Adolfus porro Archiepiscopus, contra potentiam Comitis Palatini & ceterorum, Diethero assistentium, auxilium *Ludouici* Nigri, Bauariæ Ducis, qui in oppidulo Meisenheim morabatur, implorauit, assignans ei pro stipendio, quicquid Moguntina ecclesia in districtu & Comitatu Sponheimensi * habebat, *Bickelnheim* scilicet castrum, *Sobernheim*, *Montzingen*, *Nusbaum*: *Vlmenam* item & alia oppida ac villas in Gauii tractu complures, cum omnibus vtilitatibus & prouentibus eorundem, sub certa pecuniarum summa, reemtione tamen salua: quæ omnia postmodum, Fridericus Palatinus, iure belli, suo quoque imperio subiecit.

* Rhin-

Edit. I pag.

* Rhingauiensibus in fidem acceptis, Adolfus, vt Lohusteinenses, Dietheri persistentes in obsequio, suam sub potestatem negotio hoc faciliori redigeret, castrum vicinum *Lahneckam*, ab ædis summæ Canonicis, quibus obnoxium erat, suos in vsus obtinuit, ac aliquot præsens insedit dies; dein vero Eltuillam se retulit, primarium Rhingauiæ oppidum, ac passim vires ad prima castra conquisiuit.

Castrum & oppidum *Vlmen* Ludouico, ipsis D. Elisabethæ feriis, defendenda & commeatu militari instruenda commisit, facta simul potestate, ea cum omni prouentu tenendi, possidendique, donec ipsi de impensis in ea factis fuerit satisfactum. Dein eodem hoc anno in stipendium ei constituit summam septem millium & ducentorum florenorum, per annos sex pensionibus æquis (XII C scilicet) exsoluendam. *Sobernheim*, *Montzingen*, *Beckelnheim* castrum, & *Beckelnheim* villam generatim primum in securitatem ei opposuit Ehrenfelsæ, Lunæ post Circumcisionis anno sequenti MCCCCLXII; rationibus vero anno MCCCCLXVI, Iouis post D. Matthæi memoriam subductis, pro XL florenorum, quæ ei debebat, millibus.

Carolum item, Marchionem Badensem, in auxilium vocauit Adolfus, cui pro stipendio, in pignus contulit villas *Algesheim*, *Gavvbickelheim*, & nonnullas *alia Carolo Badensi confert.*
49 alias, in illa plaga existentes, cum omnibus vtilitatibus & prouentibus, recuperationis iure reseruato *.

Vdalricum etiam, Comitem Wirtembergensem, hominem audacem, bellicosum simul & valde potentem, stipendio viginti millium florenorum in prompta pecunia conduxit **. *aliis alia promittit.*

Wilhelmum quoque, Saxoniæ Ducem, & Henricum de Schvvartzenburg, Comitem Thuringum, sibi stipendiarios fecit, eis pro mercede dominia quædam in Eisfeldia assignans †.

Eberhardum item Königsteinium, sororium suum, auxiliatorem habuit, cui Comitatum Hoffheim in mercedem dedit ††.

* *Carolo*, opem sibi spondenti, pro tolerandis belli sumtibus, damnisque, si qua daret, Mercurii post Michaelis Archangeli, castrum & vicum Algesheim, cum bonis contributis, in securitatem contulit. Dein Saturni post D. Catharinæ ferias eidem promisit, quicquid militi conducto constituerit stipendii, id bona se repræsentaturum fide. Anno sequenti vero, Iouis post Fabiani & Sebastiani, præter *Algeshemium*, eidem etiam *Gavvbeckelnheim*, *Drommersheim*, & *Ockenheim* cum omni opposuit prouentu; sine onere (vt in aliis litteris Wisbadæ Iouis post D. Antonii datis habetur) reddendarum rationum. His locis post adiecit villas *Windesheim* & *Kembden*, quas eidem, vna cum illis, ad XX florenorum oppigneravit millia; mille præterea de vectigali Ehrenfelsano, & quingentos aliunde quotannis percipiendos, & hos quidem decem, illos viginti florenorum millibus redimendos. Quæ singula atque omnia Badensis deinde anno MCCCCLXVI Philippo Comiti Catimelibocensi pro quinquaginta florenorum millibus pignori reliquit.

** *Vlrico* non solum generatim anno MCCCCLXI, Dominica proxima post Remigii, ob præstitum auxilium omnia vicissim pollicitus est officia, verum etiam Lunæ post D. Thomæ ferias quadraginta florenorum millia in belli promisit sumtum.

† *Wilhelmo*, Saxoniæ Duci, florenorum Rhenensium probi ponderis & valoris millia quatuordecim (*vierzehen tusend guter genemer Rinischer Gulden, gut an Golt, vnd swer von Gevvicht*) constituit, & in securitatem opposuit *Rustenbergam*, *Heiligenstadium*, *Greiffenstein*, *Bischoffstein*, pignerata itidem sedi Moguntinæ loca, *Gleichenstein* & *Lindavv*, cum bonis contributis, iuribus, censu, redititibusque aliis. Vicissim ab eo sibi stipulatus est mille quingentos equites, pedites totidem, currus vero, quot sufficiant, sarcinarios; hac lege adiecta, vt manum hanc præsens ipse, quando vocatus fuerit, in hostem ducat.

†† *Eberhardo Eppensteinio*, sororio suo, sex florenorum millia, Francofurti ad diem cathedræ Petri festum sese præstiturum recepit. Litterarum clausula docet, id factum die Vrbani anno MCCCCLXII.

XII Præterea, auxiliares eius fuerunt *Iohannes*, Archiepiscopus Treuirensis, & *Georgius*, Episcopus Metensis, ambo supradicti Caroli Marchionis Badensis fratres *. Quorum, Ioannes, Treuirorum Antistes, volens & ipse mandatis obedire Apostolicis, & Dietherum exterminare, Lanstein, oppidum Rheni, non procul a Confluentia, quod in dioecesi quidem Treuirensi est, sed iure dominii ecclesiæ Mogun- *Ceteri auxiliares fuere Archiepiscopus Treuir. qui Lanstein bis obsidet;*
50 tinæ pertinet, bina obsidione vallauit, eo quod incolæ partes quoque Dietheri sequebantur. Obsessi ergo ciues, murorum & turrium firmitate defensi, fortiter egerunt, ac hostes fatigatos sine effectu discedere compulerunt. Altera autem posthæc vice, Archiepiscopus ille denuo contra eos obsidionem firmauit: sed rursum sine effectu, cum suæ ecclesiæ damno non modico, & confusione sui, abire coactus fuit. Ioannes quoque, Episcopus Spirensis, ex nobili familia Nix de Hoheneck, dicta Entzberg, oriundus, nec non Albertus, Marchio Brandenburgensis, *Spirensis &, Brandenburgensis*

gicus & Hassus,

sis, & Ludouius, Landgrauius Hassiæ, multique alii Comites ac Nobiles, Adolfo in auxilium occurrerunt †. Edit. I pag.

* *Ioanni* Treuirensi sumtus in bellum factos sese exsoluturum, ipsis Kalend. Ianuar. anno MCCCCLXII spopondit, & in securitatem quartam vectigalis Lohnsteinensis partem oppigneratuit; facta potestate, simul ac oppidum Diethero ereptum fuerit, eandem capiendi, & tamdiu colligendi, quam sumtus ille omnis ipsi esset refusus.

Metensi similiter de damnis, si qua faceret, cauit, Veneris post diem ascendenti in cælos Seruatori sacrum; pollicitus, Lohnsteinio expugnato, se ei quotannis feriarum natalitiarum tempore quingentos florenos de portorio loci depensurum.

† Quorum quidem hos Adolfus, constitutis stipendiis, sibi in commilitium adsciuit. Veneris post D. Galli, *Gerhardum*, Wildgrauium in Dhaun & Kirburg, Rhingrauium zum Stein; Veneris post D. Lucæ, *Wilhelmum*, Comitem Virnenburgium; Lunæ post D. Seueri, *Fridericum* de *Sombreff*, Dynastam Kerpensem; Dominica post XI millium Virginum, *Ioannem*, Comitem Nassouio-Saræpontanum; Saturni post Simonis & Iudæ, *Salentinum* Isenburgensem, iuniorem; feria D. Elisabethæ, *Dietericum* ab *Anglach*, Equitem, & *Wilhelmum Herter* de *Herteneck*; D. Barbaræ memoria, *Philippum*, Comitem Nassouio-Saræpontanum; per eosdem dies, *Alvricum*, Comitem Sulzensem, & hunc quidem in decem annos; anno sequenti MCCCCLXII, Dominica post Kalend. Ianuar. proxima, *Henne* siue *Henricum* de *Hazfeld*, Dominum Wildenbergæ; die Antonii, *Reinhardum*, Abbatem Fuldensem, remissa eidem pecuniæ (pro qua Fulda, Hunfelt, Geisa, & Rockenstul sedi Moguntinæ adhuc erant obnoxia) dimidia parte, quæ quatuor florenorum millia faciebat; Saturni post D. Iulianæ Virginis, *Henricum*, Comitem Hennebergensem, Canonicum Wirzburgensem; Mercurii proxima post Dominicam Reminiscere, *Othonem*, Comitem Waldeceium; Dominica Lætantium, *Ernestum*, Comitem Hohensteinensem, Dominum Lahræ & Clettenbergæ; Lunæ post annuntiationis, *Eberhardum*, Dominum Rodenmachræ, Cronenburgi, & Nuenburgi; peruigilio almæ Pentecostes, *Ioannem Hatzfeldium*, Dominum Wildenbergæ, Equitem; iisdem fere diebus, *Wirichum* de *Dune*, Falckensteinii & Obersteinii Dynastam, promisso bis mille florenorum stipendio; Saturni post D. Bartholomæi, *Ioannem* de *Waldenstein*: a plerisque certum sibi pactus equitum numerum; ab Eberhardo quidem, Rodenmachræ Domino, centum armatos (*gevvapnete*) ab Hohensteinensi, triginta; a Waldeccio, viginti; ab Hennenbergensi, viginti & quatuor; ab Hatzfeldio, quinquaginta; ab Isenburgio, armatos decem; a Sombreffio illorum septendecim, equitum vero sex & decem; a Wildgrauio, viginti.

Præter hos in auxiliariis numerauit *Adrianum* de *Bebnuberg*, cum quinquaginta duobus equitibus; *Vlricum Ralerer*, cum quadraginta & vno; *Simonem Zimmermann*, cum decem: *Henricum Scholer*, Heluetium, cum quadringentis quinquaginta peditibus; *Ioannem Sunderdorffer*, cum sepniaginta quinque; *Martinum* de *Lindavv*, cum viginti quatuor; *Iodocum Sutern*, cum centum. Porro, *Henricum*, Comitem Bipontinum in Bitsch, & *Ioannem Pfufern* de Norstetten, præfectos militares Ludouici, Dynastæ Lichtenbergensis; *Ioannem* de *Wallendorf*, *Fridericum* de *Bubenheim*, *Nicolaum Zorn*, *Casparem Romrot*, *Conradum* & *Erwinum* de *Bellersheim*, *Kalin* de *Druckenbach*, *Valentinum* de *Bischofsvvesler*, *Cleschin* de *Steinavv*, *Iacobum* de *Stein*, *Ioannem Mönch*, *Ioannem* de *Saarbrucken*, *Henricum* de *Husen*, *Philippum* & *Ioannem* de *Bergen*, *Dietericum* de *Helfenstein*, *Dietericum* de *Staffel*, *Petrum* de *Nyffen*, *Eberhardum Gelling* de *Alzheim*, *Nicolaum Beyer*, *Wilchin* de *Velzberg*, *Philippum Holchin*, *Hugonem* de *Stein*, *Ioannem* de *Burscheit*, *Burcardum* de *Bepmelburg*.

Prætereo copias, a Philippo Burgundiæ Duce, sub *Petro*, Domino *in Boseig*, & *Ioanne*, Domino *in Behevors*, missas; quas idem Adolfus suis aluit stipendiis.

Inde diuturna Principum concertatio.

XIII Tanta itaque sua potentia, tanta Archiepiscopatus sui amplitudine, ac tot Principum ac Comitum societate suffultus Adolfus, facillimum fore sibi persuasit, vt in sede Moguntina permaneret. Inter hos vtrimque certatum est diu, illi, vt contra Pontificis ac Imperatoris mandata Dietherum in Archiepiscopatus 51
possessione conseruarent, quem iniuste priuatum aiebant: Hi vero, Papæ Imperatorisque mandatis obedientes, vt Diethero eiecto, Adolfo regiminis possessionem traderent. Videre hic est, in quantam miseriam nobilis Moguntina ecclesia tunc deuenerit, sub qua in hodiernam vsque lucem adhuc opppressa iacet: in cuius desolationem & interitum hi duo Principes, acriter de imperio contendentes, omnia vbique inuaserunt, destruxerunt, ac penitus perdiderunt.

& miser status terra Moguntin.

Multiplicata sane fuere mala tunc in terris, his Principibus subiectis: grauissima passim & vndique damna illata, in deuastandis, diripiendisque ac diruendis, seu etiam incendendis oppidis, monasteriis, ac arcibus, in terra ferro & incendio misere grassatum, rapinis ac furtis hostiliter loca quælibet depopulata, villæ in Moguntino territorio combustæ, deuastati agri, certamina multa, crudelia ac cruenta, peracta, cædes passim patratæ, captiuati plurimi, feminæ & virgines raptæ, vitiatæ, nuptæ,

nulli

Edit. I pag. 52 nulli ætati venia data, non parsum ecclesiis, neque monasteriis, diuina & humana vtrobique fœdata, vt in sequentibus patebit.

XIV Sæpius inter hæc, Nicolaus de Cusa, Episcopus Brixiensis, Cardinalis, aliique complures, ad Ioannem, Comitem Iseuburgicum, Dietheri fratrem, scripsere, eum adhortantes, quatenus fratrem a tam peruersissima viuendi ratione abduceret, eumque admoneret, vt sese humiliaret, veniamque supplex a Pontifice Max. postularet; non fore dubium, quin gratiam & indulgentiam consequeretur. Sed surdis cantata omnia. Pater quoque ipsius Dietheri, *Franciscus* *, qui quondam primum apud Electores Moguntinos in consiliis locum obtinuerat, sæpius filium hortatus, ne Romanam ecclesiam ita contemneret; ne Moguntinam ita dilaceraret ac deperderet: sed cum frustra se conari tandem animaduertit, mœrore nimio consumptus, supremum spiritum exhalasse perhibetur. *Diethero omnes admonitiones spernente,* *Patris etiam.*

53 *Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca sonarent:*
Quodque foraminibus tibia mille canit:
Quodque leues calami, quod suauis cantat aedon,
Quod lyra, quod cithara, quod moribundus olor:
Non potuit duram Dietheri flectere mentem,
Consiliisque bonis nec dedit ipse fidem.

Quin & ab ipso, & suis asseclis omnibus, litteris & processibus Pontificiis, sub capitis pœna interdictum fuit: &, si constiterit de nuntiis talibus, vt caperentur, ac præfectis eorum præsentarentur.

* leg. *Diethérus.* Hoc enim nomine vocatum fuisse, supra ostendi.

SECTIO IV

De fulmine Pontificio in Dietherum iacto, & minacibus Pii ad Palatinum litteris; tum vero de sollicitatione Senatus Mogunt. a Diethero & Adolfo facta.

I

Pontifex autem Max. vbi Dietherum semper contumacem, suisque mandatis non inobedientem solum, sed maxime etiam obstreperum reperit, atque frustra emendationem in ipso exspectari vidit, acrem satis excommunicationis sententiam in eum denuo fulminauit, bannoque pontificali, cum omnibus, ei adhærentibus, notauit, secundo Kalend. Septemb. an. MCCCCLXI *, *Diethérus a Pontifice excommunicatur.*
54 idque per auditorem Cameræ, Coloniæ aliisque in locis, publicari fecit. Caussæ autem excommunicationis ad priorem (quod scilicet infra statutum sibi tempus Romanam curiam non adiisset, confirmationemque petiisset) aliæ præterea accessere, quod videlicet non consensisset in impositione decimæ contra Turcam, sed legato, eam exigendum misso, dixisset, Pontificem argentum nationis, non fidei defensionem, quærere. Item, quod mercatoribus, a quibus mutuum, pro dissoluenda annata sedi Apostolicæ, iam pridem acceperat, non satisfecisset: summa autem, quam debebat, erat viginti millium, sexingentorum & quatuor florenorum. Ad hæc; quod consecrationem, ordinemque sacerdotalem, infra constitutum sibi a sede Apostolica tempus, non accepisset. Quod in natione, conuentum Principum, contra voluntatem Imperatoris, conuocasset. Quod a bulla Mantuana, super decimatione decreta, ad futurum concilium appellasset. Quod nuntios & legatos Apostolicos cum reuerentia non suscepisset, hono- *Caussæ excommunicationis.*
55 rem debitum eis non impendisset: sed eorum litteris, mandatis, commissionibus, & factis contrarius, rebellis, & inobediens fuisset. Quod a Papa male informato,
21 ad melius informandum, appellasset. Quod denique Friderico, Comiti Palatino, quem Apostolica sedes illo tempore, ad informationem & instantiam quorundam Principum regni Germaniæ, vt rebellem & inobedientem ecclesiæ Catholicæ, condemnarat, adhæsisset; prout hæc omnia, in ipsa excommunicationis Bulla, plenius continebantur.

* Confundit auctor Bullam *exauctorationis* cum ea, quæ *excommunicationis* siue *banni* dicitur. Illa anno MCCCCLXI, XII Kalend. Sept. perscripta fuit; hæc vero anno sequenti MCCCCLXII.

Ceterum formam, modumque, quo singulis

Edit. I pag.

gulis diebus inter Missarum sollemnia Dietherum cum sociis diris deuouendum volebat, peculiaribus idem *Pius* litteris præscripsit; quas e *Raynaldo* huc afferre non ab re erit.

Vniuersis ac singulis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Præpositis Decanis, & tam Cathedralium, quam Collegiatarum Capitulis, nec non quorumcunque Ordinum & Monasteriorum Conuentibus, ac Religiosis exemptis & non exemptis, parochialiumque ecclesiarum Rectoribus, & locatenentibus eorundem per vniuersam Germaniam constitutis salutem &c.

Habentes fiduciam in eo, cuius vices, licet immeriti, gerimus in terris, quique nobis talem contulit potestatem, aduersus quam neque portæ inferni praualere possint, ad fidelium orationes, sanctorum Patrum exemplum imitati, duximus recurrendum, qui, dum aduersa necessitate premebantur, orationis clypeum opponebant, & velut arma spiritualia capessebant: orante namque Moyse populus Domini Amalecitas superasse scriptura sacra testatur: Muri Iericho non armis & ferro, sed tubarum sacerdotalium clangore corruerunt: Assyrios sub Rege Sennacherib DEVS precibus populi sui per angelum contriuit vsque ad internecionem.

Vobis igitur, omnibus & singulis, in virtute sanctæ obedientiæ & sub excommunicationis pœna, quam ipso facto inobedientes incurrant, illis autem, qui nobis & sedi Apostolicæ fidelitatis iuramento sunt adstricti, sub pœna periurii districte præcipimus & mandamus, quatenus singulis diebus in omnibus & singulis ecclesiis vestris, in quibus conuentualem Missam dici contigerit, inter Missarum sollemnia, mox post orationem Dominicam, pulsatis campanis, candelis accensis, omnis Clerus genubus flexis submissa voce legendo Psalmum centesimum octauum, qui incipit, Deus laudem tuam ne tacueris, *vsque ad finem dicat. Quo finito sacerdos celebrans similiter dicat collectas seu orationes, scilicet:* Hostium nostrorum quæsumus, Domine, elide superbiam; *& aliam, cuius initium;* Ecclesiæ tuæ &c. *Quibus finitis candelas extinctas in signum maledictionis in terram proiiciant. Quem modum tam diu seruari volumus & mandamus, donec præfati rebelles humiliati ad pœnitentiæ lamenta peruenerint. Datum Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ MCCCCLXII, Kalend. Febr. Pontificatus nostri anno V.*

Is vero multa aduersus excommunicationem affert. Sed Dietherus e contra, multa, in sui defensionem, aduersus excommunicationis articulos prædictos, attulit, & quædam non esse vera, reliqua autem excusabilia, respondit: & se non monitum, non vocatum, non auditum: sed contra ius fasque, fuisse excommunicatum. At nulla eius excusatio locum apud Pontificem obtinuit †.

† Enimuero hæc non tum attulit Dietherus, sed anno superiori, in sua aduersus Bullam exauctorationis apologia. Ceterum ægre prorsus ferens, Ioannem Treuirensem, Ludouicum Bipontinum, Carolum Badensem, & Ioannem Nassouium, Adolfi amplexos partes, armis sibi incumbere, scripto Höchstl Martis post *Lætare* signato, passimque diuulgato, contra fœdus illos facere, fidemque questus est; simul vero denominauit, quorum arbitrio, si quidem æquo iudicio decidi vellent, rem permittere paratus sit, *Georgium* videlicet Regem Bohemiæ, *Petrum* S. R. E. Cardinalem & Episcopum Augustanum, *Theodoricum* Coloniensem, *Fridericum* Rheni Palatinum, *Fridericum* Marchionem Brandenburgensem, Principes Electores, Episcopos *Bambergensem, Herbipolensem, Wormatiensem, Spirensem, Argentoratensem, Eichstadtensem, Wilhelmum*, Saxoniæ, *Ludouicum, Othonem, Ioannem, Sigismundum*, Boiariæ, *Albertum* & *Sigismundum*, Austriæ Duces, *Eberhardum*, Comitem Wirtembergensem, *Hessonem*, Landgrauium Leiningensem, Consules & Senatum Ciuitatum *Coloniensis, Argentoratensis, Wormatiensis, Spirensis, Normbergensis, Francofurtensis, Augustana, Vlmensis, Erfurtensis, Treuirensis, Confluentina, Boppardiensis* & *Vesaliensis*; permissa illis eligendi, quos vel quem ex his velint, optione. vid. *Lehmannus* l. d. cap. CV, pag. 859 seq. *Müllerus* l. d. cap. XX § 5 p. 113. & seq.

Contra *Ioannes* Spirensis, *Ludouicus* Bipontinus, *Carolus* Badensis, & *Vlricus* Wirtembergicus, Martis post ramos Palmarum, conceptis inter se stipulati sunt verbis, se Diethero & Friderico omnibus bellum facturos viribus, nec destituros, quam ad exitum res fuerit perducta (*daß vvir — vvollen vvider den von Isenburg, — Friderich, all ire Helffer, vnd vvider ire Land vnd Lute mit allen vnsern Mechten strenglich vvürcken, one Vffhören, so lang bis soliche Sachen vnd Kriege vverden gerichtet.*)

Palatinus minaciter a Papa obiurgatur II Palatinum quoque Fridericum, quod Diethero, priuato iam & anathematizato, arma iungeret, ecclesiæque Moguntinæ bona ad se traheret, & edicta contra eos, qui litteras Apostolicas in suo territorio publicarent, poneret, cum omnibus suis asseclis excommunicauit *, & interdixit, inhibuitque, ne quis eis panem, vinum, carnes, equos, currus, balistas, lanceas, & alia id genus, adferret, vti ea in litteris Apostolicis fusius continebantur, quæ Argentorati, Spiræ, aliisque in locis, ecclesiarum valuis fuerunt affixæ †. Huius autem executores constituti fuerunt Archiepiscopus Coloniensis, & Argentoratensis Episcopus; itemque, Decani, Treuirensis & Argentinensis. 56

* Die

Edit. I pag.

* Die VIII Ianuar. Ita Adolfus, Spirensis, Bipontinus, Badensis, & Wirtembergensis in litteris suis, de quibus post: *Dadurch er ist gefallen in die swere Pene des Bannes, Entwurdigunge, Entsetzunge, Maledidunge, vnd Verdampnisse, als die sint geflossen vs dem Hertzen vnd Willen des waren Vicarien Ihesu Christi, vnsers Erlosers, nach lut der Bullen daruber vsgangen, anno incarnat. Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo, VI Id. Ianuaris.*

† Spiræ, mense Februario, ante Liberalia. *Lehmannus* l. d. lib. VII cap. CIV pag. 858.

Extat epistola quædam ipsius Pontificis, ad Fridericum Palatinum, quam hic apponere placuit, & est talis: *Epistola Papæ ad Frid. Pal.*

Pius, Episcopus, seruus seruorum Dei, Nobili viro Friderico Comiti Palatino, Sacri Imperii Electori, salutem. Quod te dilectum, de more, filium non vocamus, atque benedicimus tibi, faciunt opera tua: qui & ecclesiæ Moguntinæ bona ad te attrahens, aduersus Apostolicæ sedis mandata, Diethero, priuato & anathematizato, iungere arma
57 *non es veritus, & vlterius publica edicta ponere, ne quis litteras nostras in tuis territoriis vel publicare vel exequi audeat, mortem ei comminatus, qui contra fecerit: quod nihil est aliud, quam primæ sedis & Iesu Christi vicario rebellare. Quibus ex rebus quamuis non a nobis, ipso tamen iure excommunicatus es, & extra Christi ecclesiam factus: neque dilectus filius appellari potes, neque benedictionis capax haberis; non tua te tuentur edicta, nec inhibitiones, quibus Apostolica decreta prohibes ad te deferri. Non flumina, non montes, non muri, aut aliæ quæuis munitiones excommunicationis ad te aditum impedire possunt. Dei fulmen est Apostolicum anathema, cui nulla possunt arma resistere. Tu longam epistolam ad nos scripsisti, vt excusares, quod fecisti; sed quanti momenti sint, quæ dicis, Deus nouit, & tu ipse scis: nec ignoramus, iudicas te conscientia tua. Quæ te caussa mouerit, Diethero, tuo prius inimico, auxilium præstare contra iustitiam, omnes intelligunt. Potes multa dicere, sed veritas in suo loco manebit. Petis, ne credamus inimicis tuis, neue caussam tibi demus quærendi remedia, quibus defendi possis: & arroganter aliqua per minas subnectere videris. Nos solum operibus credi-*
58 *mus, & ea, quæ palam videmus, non possumus non credere: tua offensio notoria est & manifesta rebellio. Si te volueris emendare, vt bonum filium decet, & Apostolicis obedire præceptis, vtemur pii patris officio, nec redeuntem filium aspernabimur: quin potius vitulum saginatum apponemus, sicut in Euangelio, erga filium prodigum, fecisse legimus bonum patrem familias. Quod si perges, Apostolicam sedem impugnare, & eius decreta contemnere, sentiet, maiorem esse Romanam ecclesiam, quam tu sis, vel quicunque alius, qui tibi opem afferre voluerit. Prudens es, & nosti, quæ possunt aduersus te fieri: & plane intelligis, quia non potest vinci veritas, & quod iniuste agenti nulla satis tuta possunt inueniri præsidia. Datum Romæ anno MCCCCLXII, VII Kalend. Martii.*

III Verum, inanis, aut certe nulla, hæc adhortatio Palatino fuit; aliis *Quo verum statu ipse, & Dietherus Moguntinenses in suas partes vocant.* enim Principibus, supra nominatis, in auxilium vocatis, ipse & Dietherus, a Senatu quoque & communitate Moguntina, petierunt, quatenus partes eorum sequerentur, seque, in auxilium, ipsis, contra Adolfum, coniungerent: qua-
59 propter & legatos Moguntiam destinarunt, qui, pluribus cum ipsis, desuper agerent. Verum, cum diutius negotium protraheretur, nihil tamen vtrimque proficientibus, Dietherus ipsemet & Palatinus, vna cum Comite Philippo Cattimelibocensi, Oppenhemio discedentes, inscio Senatu, Moguntiam venerunt, vt legatos vtriusque partis ipsi audirent, negotiumque, qua possent, dexteritate pertractarent. Pertranseuntibus autem illis ecclesiam maiorem, diuina omnia summa sollemnitate peragebantur, quod & in aliis Collegiatis ecclesiis ac monasteriis fiebat. *Quin vterque Moguntiam venit.* Mirabatur super hoc Senatus, quoniam sciebat, Dietherum ipsum, & alios ei adhærentes excommunicatos, ac Pontificali banno notatos, ideoque interdictum in eorum præsentia esse habendum. His autem, per dies aliquot, in ciuitate, in curia, *zum alten Schuleessen* dicta, commorantibus, nihil tamen inter eos, eo quod plurimum inter se dissentirent, conclusum fuit.

60 IV Non multo post, Adolfo, qui in Altauilla, *Eltuil*, Ringauiæ oppido *Vicissim Adolfus* morabatur, innotuit, Dietherum fœdus cum ciuitate Moguntina pacturum, eumque vnionem illam seu decisionem, inter Clerum & Senatum, totamque communitatem, quondam factam, Senatui dissoluendam & annihilandam traditurum, si modo eius partes sequerentur, & auxilium ipsi, contra inimicos suos, ferrent. Quapropter, e vestigio Philippo Nassouio, suo ex fratre Ioanne nepote, viro Mauortio, Moguntiam ad Senatum ablegato, multo maiora promissis Dietheri ciui- *legatum ad Senatum mittit.*

quibus auditis, ad Adolfum declinant: *alii ad Canonicos cum Diethero facientes rem deferunt;* *qui senatum continuo dehortantur.*

tati pollicebatur, si a partibus eius starent: quibus auditis, varia deliberatione per dies aliquot habita, rem ad communitatem detulerunt, quorum plures, sicuti & de Senatu, promissorum magnitudine pellecti, tandem communi decreto, promissionem illam Adolfi, quæ maior, & amplior esset, acceptandam statuerunt. Reliqui autem, quibus id displicebat, & a partibus potius Dietheri esse malebant, postquam aliorum mentem ac propositum cognouerunt, Canonicos quosdam metropolitanos, Rabanum de Liebenstein, Iohannem Mönch de Rosenberg, Io- 61 annem Specht a Bubenheim, & nonnullos alios, qui cum Diethero sentiebant, accedentes, iisdem retulerunt, quosdam, e Senatu & communitate, ad Adolfum defecisse, fœdusque cum eo inire decreuisse, ideoque rem in periculo esse, eosdem, vt ad reprimendos eorum conatus quantocius aduolarent, rogantes: qui, continuo accersito Senatu & communitate, hortati sunt, vt quid agerent, prouiderent, ne verbis illis & nudis promissionibus Adolfi fidem adhiberent, ei nullam, in hoc, quod ipsis polliceretur, potestatem esse, dictitantes. Et sic dissidium hoc rursum compositum ac sopitum fuit.

Edit. I pag.

Post has Dietherus potis, vt Clerus appellationi adhæreat.

V Post hæc, Dietherus clerum quoque requisiuit, vt appellationi suæ, qua propter depositionem & excommunicationem suam ad futurum concilium appellarat, adhæreret: sed quoniam plurimi ex clero, Adolfo, tanquam legitimo pastori, a Pontifice constituto, fauebant, magna bonorum suorum parte relicta, ex vrbe discesserunt. Prælati videlicet, Canonici, aliique viri religiosi, quorum 62 bona Dietherus publicari fecit. Omnes enim, quicunque cum Diethero non sentiebant contra Rom. Pontificem, eius censuras, sententias, interdicta, & Adolfi confirmationem contemnendo, vrbe cedere, eamque deserere compellebantur. Facta sunt hæc anno prædicto MCCCCLXI.

Abbas S. Iacobi cum fratribus Moguntia abire iussus, id facit.

Præerat illis temporibus monasterio S. Iacobi, ordinis Benedictini, iuxta mœnia foris ciuitatem, in monte specioso appellato, Reuerendus Pater, Eberhardus de Venlo, iam ab anno MCCCCLVI Abbas dignissimus, vir, experientiæ ac prudentiæ multæ, secundum instituta Bursfeldensium, vna cum fratribus suis, optime reformatus. Is, cum Pontificis mandata constantissime in se & suis obseruaret, nec in præsentia excommunicatorum & interdictorum diuina celebrare consentiret, monasterio quoque cum fratribus deserto, procul abire iussus est: qui Christi vicario malens obedire, quam Diethero excommunicato, ab vrbe discessit, fratresque suos de cœnobio quoque exire præcepit. Prior itaque, in crastino Epi- 63 phaniæ Domini, anni sequentis MCCCCLXII processionaliter, vna cum conuentu, de cœnobio exiens, per medium ciuitatis transiuit, signum crucis, nobili Ottone de * Salbach, cœnobii professo, præferente: tribus duntaxat senioribus *l. Selbach in monasterio, ad sarcinas, vt dici solet, remanentibus. Fratres autem illi, hinc inde dispersi, quidam ad S. Matthiam prope Treuiros, alii apud S. Martinum Coloniæ, alii aliis in locis, vsque ad tempus restitutionis & reuersionis suæ, mansiones suas acceperunt. *

* *Trithemius* chron. Hirsaug. ad an. MCCCCLXII p. 454; quem auctor hic ad verbum fere exscripsit.

SECTIO V

De bello Adolfum *inter ac* Dietherum *reapse gesto.*

I

Dietherus ditionem C. Künigstein deuastat ac incendit.

DIe Veneris post Nicolai Episcopi, anno supradicto MCCCCLXI, Dietherus, fœderatorum suorum auxilio, ingressus fines Eberhardi, Comitis Königsteinii, qui sororius Adolfi erat, late omnia deuastauit, vicos quosdam, videlicet Schirstein, Biberich, Mosbach, Kloppenheim, Erbenheim, Wicker, & alios nonnullos circumiacentes, vastauit ac diripuit, subiectoque igne incendit. Quo patrato, versus Castel, Costheim, Hochheim, Flersheim, & alia vicina loca perrexit, in iisque depopulandis, octiduum com- 64 moratus *, in diem vsque Lunæ, post Luciæ Virginis, quo, contractis magnis copiis,

In Ringauiam descendit.

in Ringauiam descendit, vt incolas eius, aut promissionibus aut armis, etiam in suas partes compelleret, rumor enim quidam ad aures eius peruenerat, sub certo ·pro-

Edit. I pag. 41 promissionis specie, quod, si ad Ringauios descenderet, in eius deditionem transituri essent. Fines igitur eorum aggressus, prope vicum Walloff, iuxta ecclesiolam illam † in monte vinifero, *zum Reigen*, nescio quo nomine, appellatam, cum exercitu resedit: sed rumorem illum promissionis falsum ac fictum inuenit; quapropter deceptus & confusus, infecto negotio, altera die, plenus irarum, cum suis, Moguntiam reuersus est: dicebatur tamen, etiam Ringauiorum præsidia, quæ satis fortia erant, metuisse. *confusus e Ringauia reuertitur:*

* Si *manuscriptum* nostrum audias, Dietherus castellum, Moguntiæ in litore obiectum, vulgo *Cassel*, *Hochheim* & *Flarsheim* suæ tum ditionis fecit, præsidioque firmauit. Conf. quæ vel ipse auctor *Helvvichius* § sequenti habet. Adolfus contra e castro *Gavv-Beckelnheim* Palatino multum passim intulit damni.

† Quam auctor *ecclesiolam* vocat, ædes est ampla satis, magnaque, ad viam ædificata tegiam. Ceterum id temporis in bonis erat cœnobii *Denckendorffensis*, Ord. S. Sepulcri Hierosolymitani, non procul Eslinga, haud incelebri in Sueuis vrbe, siti; postea vero anno MDXXXVI vna cum bonis contributis, omnique ornatu sacro iure emtionis transiit in ius ecclesiæ Moguntinæ; vt tabellæ auctoritatis ab Vlrico Velisen, Præposito, totoque Conuentu Denckendorffensi, Lunæ post B. V. natalem scriptæ docent. Dum sacris dicabatur vsibus, pia conditorum voluntate fuit statutum, vt singulis Dominicis, feriisque sollemnibus (*gebannte Feyertage*) pateat ad missæ celebrandæ officium; quolibet trimestri, ad gratam fundatorum memoriam agendam; & quinquies per annum, ad concionem pro suggestu ad populum congregatum habendam.

II Posthæc maiores copias colligere statuit, ad Ringauiam oppugnandam, ad quod plurima nauigia præparari iussit, inter quæ & duo erant maiora illa, quo- *quam tamen rursus inuadere secum constituit.*
65 rum in Francofurtensibus nundinis vsus est, *Franckfurter Marckschiff*: apparatum præterea magnum armorum bellicorum instituit. Sed rumor interea sparsus, Carolum, Marchionem Badensem, cum Ludouico Comite Veldentiano, aliisque multis Comitibus ac Nobilibus, in auxilium ab Adolfo vocatis, cum maximo etiam Burgundiæ Ducis exercitu, in Ringauia morari: quo perterritus Dietherus, obsidionem non est aggressus, sed ante natalitia festa, quisque ad sua rediit. *quanquam euentu frustraneo.*

III Appropinquabat autem iam S. Stephani protomartyris festus dies, quo ciues Moguntini, fidelitatis iuramentum annuum Senatui præstare consueuerant. Itaque Senatus recordabatur gratiæ illius, iam dudum a Diethero promissæ, cuius implendæ spem maximam habebat: quocirca, quidam e Senatorum numero ipsum accedentes petierunt, vt, posteaquam iam ciuitas fœdus cum ipso & Palatino iniisset, ipse quoque promissis suis staret; tempus enim proximum esse, quo ciues, iuramentum Senatui præstare tenerentur. Præterea rogarunt, quo- *Die annui iuramenti ciuium appropinquante, Senatus Dietherum promissi admonet,*
66 nam modo sese ratione iuramenti, exactionis, aliorumque ciuilium onerum, in die statuto, erga Clerum essent habituri. Eam Senatus petitionem Dietherus primoribus Cleri proposuit; quod autem responsum desuper datum, me latet. Puto tamen, Clerum in hoc nequaquam consensisse. Dietherus autem, quo niam Senatus & totius communitatis gratiam ac fauorem summopere expetebat, Pilati instar: quod scripsi, scripsi: quod promisi, promisi: annuit, & idipsum totum, voluntati & arbitrio Senatus, commendauit, vt videlicet exactionem de Clero, sicuti a ciuibus, deinceps exigeret, Clerusque posthac omnis cuncta ciuilia onera & molestias sustineret. *Cui ipse tandem annuit.*

IV Post hanc Diętheri sententiam latam, Senatus consilium iniit, de exactione illa postulanda, cogitauitque, qua ratione opportunius, absque vlla perturbatione & offensione, id fieret: quare, conuocatione Cleri facta, die Martis *Vnde Senatus unionem Cleri tollere nititur:*
67 post S. Thomæ Apostoli festum, anno MCCCCLXI dicto, quidam e Senatu missi, subdole simulabant, Senatum summopere dolere tantam in Moguntina ecclesia dissensionem exortam, Senatum, a Diethero, & aliis eius adhærentibus, requisitum & instigatum, quatenus vna cum communitate appellationi eorum adhæreret; ad quod agendum inprimis commotus esset, quoniam vidisset nuper, Clerum in præsentia ipsius Dietheri & aliorum excommunicatorum, ostiis ecclesiarum reclusis, diuina omnia summa sollemnitate peregisse: prætetea, quia ante hoc dissidium, Clerum summa familiaritate cum illis Principibus coniunctum cognouisset. Dicebant autem, hac ratione fœdus cum Diethero iniisse, vt vnio illa Cleri, iam pridem facta, tolleretur, & Clerus ipse, posthac, omni-

bus ciuilibus oneribus ac moleſtiis, ſicuti ipſi ciues, ſubiectus eſſet, quemadmodum & ipſis a Diethero promiſſum fuerat: quocirca rogarent Clerum, ne ſe in hoc difficilem præberet, ſed perpenderet, ſummas illas expenſas & damnum maximum, quod hactenus ciuitas in hiſce periculoſiſſimis temporibus, & bellis variis, ratione Moguntinæ eccleſiæ perpeſſa eſſet, quatenus ſecurius poſthac a ciuitate protegi ac defendi poſſit: quod ſi autem quidam huic intentioni contrarii forent, ii proxima Iouis, quæ erat vigilia natiuitatis Domini futura, coram Senatu apparerent, mentem ſuam ſuper hoc explicaturi.

Edit. I pag. 68

Clerus dilationem poſtulat conſultandi.

V Die igitur illa Iouis illuceſcente, de mane quidam a Clero deſtinati, Senatum acceſſerunt, dilationem huius negotii poſt feſta vſque natalitia rogitantes, eo quod tempus hoc ſanctum ad diuina negotia eos inuitaret: indecens enim eſſe, tali tempore, huiuſmodi litigiis & diſſenſionibus vacare. Quibus Senatus reſpondit, ſe ab iis ſolummodo, qui in hoc non conſentirent, reſponſum exſpectaſſe; ſed quoniam in communi dilationem poſtularent, videri, ſibi eos iam omnes contrarios, neminemque eorum in propoſita re aſſenſurum; quare conuentu ſoluto, re infecta, ad inuicem rurſum diſceſſerunt.

Re ad Dietherum delata,

is ſuadet, vnionem Cleri non prælegendam communicari.

VI Ea autem ipſa die, Senatus quoſdam ad Dietherum miſit, hoc Cleri reſponſum ipſi relaturos, conſiliumque acceptnros, quidnam in proximo S. Stephani feſto, ratione iuramenti, iuxta promiſſionem & decretum eius, cum Clero acturi eſſent. Igitur Dietherus, conuocato Clero, poſt varias conſultationes, eum tandem eo induxit, vt permiſerit, ne deciſio illa Cleri, in prædicta S. Stephani die, vt prius moris fuerat, prælegeretur; de exactione autem & aliis ſpecialem ſuper hoc conuentum fieri poſtulauit. Itaque deciſio illa, ſeu vnio, inter Clerum & Senatum olim erecta ac confirmata, in dicto S. Stephani feſto, coram Magiſtratu, vti debebat, neque lecta neque iurata fuit. 69

Adolfus Hochheim obſidet,

alia loca incendit.

VII Poſthæc die Martis, quæ feſtum ſanctorum Innocentum ſecuta eſt, magnus exercitus Adolfi, ex Ringauia aſcendens, villam Hochheim ad Mœnum obſidione cinxit; ſed quoniam aliqui ex Iſenburgico milite ad defenſionem illius fuerant relicti, obſidione ſoluta retrocedere coactus, ad vicos Coſtheim & Caſtel veniens, eoſdem Vulcano tradidit, indeque in Ringauiam rediit.

Quo rerum ſtatu Senatus, quid a Clero expectandum ſit, perquirit.

Clerus auxilium Senatui ſpondet,

promiſſa iuramento confirmat.

VIII Quoniam autem Carolus Marchio Badenſis, ciuitati Moguntinæ, ratione Dietheri, quoque aduerſabatur, eiuſque copioſus exercitus in Ringauia etiam morabatur, indies fœderatorum inimicitiæ augebantur. Senatus igitur Dietherum accedens, rogauit, quidnam ipſe, ac tota communitas, auxilii, in hiſce periculis, a Clero expectare poſſent, aut, quod ſolatium ac refugium ad ipſum haberent. Ad quod requiſitus Clerus omnem ſuam operam & auxilium pollicitus eſt, neque vlla in re Senatui ac communitati ſe defuturum promiſit. Verum, Senatus in nuda iſta ſponſione minime acquieſcens, neque in ea ſatis fidendum exiſtimans, iuramento id ſibi, tum ab ipſo Clero, tum etiam ab Officialibus ac famulis eiuſdem, affirmari voluit, quod & factum. Nam ſabbato, ipſa circumciſionis Domini vigilia, quæ erat vltima dies anni MCCCCLXI, hora circiter ſecunda poſt meridiem, in ambitu eccleſiæ maioris, coram Diethero Vicario, Conſulibus ac Senatu præſentibus, Clerus ad fidelitatem ciuitati ſeruandam, iuramento ſe obſtrinxit *. 70

* Pridie Kalend. Ianuar. Senatum inter & Clerum de formula iuriſiurandi conuenit. Qua quum ſequenti die, qui circumciſionis Chriſti memoriæ ſacer erat, ſeſe obſtringere debebant Clerici, piis moribus magis iudicarunt conueniens, rem poſtridianum ad diem differri. Quod & conceſſum. Atque adeo IV Non. Ianuar. conceptis illi verbis demum iurarunt. Ita *manuſcriptus* noſter germanicus.

Qui ob id excommunicantur,

intermiſſis inde in pœnitentiam verſi.

Horum intellecto,

IX Quia vero omnes, hoc præſtito iuramento, excommunicationem incurrerant; aduerſus enim Romani Pontificis mandata Diethero adhærentes, in ipſius Adolfi perniciem iurauerant; idcirco, paullo poſt, quidam ex ipſis, facti pœnitentes, ciuitatem exierunt, & ad Adolfum redeuntes, humili ac ſubmiſſo animo delictum ſuum confitentes, abſolutionem poſtularunt: multi quoque, a iudicibus & commiſſariis Adolfi per litteras petierunt, quatenus priuationem eorum differrent (priuandi enim erant omnes, qui Diethero, contra Adolfum, adhærebant) ſeque abſolui permitterent, ſe prima occaſione vrbe egreſſuros, partesque Adolfi ſecuturos, promittentes. Horum autem quorundam litteræ, 71

quas,

Edit. I. quas, tum viri tum feminæ, clam, in Ringauiam, Adolfo, eiusque commissariis,
pag. deferendas acceperant, a custodibus vrbis interceptæ, & Senatui præsentatæ fuere;
ex quibus cognouit, quosdam e Clero omnis iuris & æqui (vt putabant) fideique
suæ datæ oblitos, Adolfo adhærere, multos item ipsius partes sequendas sibi
proposuisse.

72 X Conuocatione igitur Cleri, proxima Iouis, post Dorotheæ Virg. festum *Dietherus, Clerum conuocat:*
an. MCCCCLXII instituta, in maioris ecclesiæ loco capitulari, circa horam ter-
tiam pomeridianam, Dietherus vna cum Palatino ibidem comparuit, qui se, non
sine admiratione ac commotione, intellexisse aiebant, quosdam, contra fidem da- *qui eius propositione audita,*
tam & iusiurandum, ex vrbe migrasse, & ad Adolfum defecisse; reliquos autem
quotidie hoc ipsum quoque attentare: idcirco certificari velle, quidnam acturi es-
sent, cuiusnam partes sequendas sibi proposuissent: si ipsos secuturos se, vti ante
promiserant, iuramento confirmarent, & in hoc constanter ac firmiter, vsque in
totius negotii exitum, perseuerarent, polliceri se, cum suis, nullum fœdus cum
Adolfo pacturos, nisi de præbendis illorum recipiendis & retinendis certificaren-
tur: si qui vero hoc ipsum facere recusarent, eis abeundi facultatem esse conces-
sam. Hisce propositis, Clerus paullulum secedens, varia deliberatione habita, sed *habitaq; deliberatione,*
73 tamen non omnibus satis ponderatis, & iuxta conscientiam suam excussis, mox
reuersus, Diethero suisque affeclis se nouo iuramento obstrinxit, fideliter ac fir- *de nouo eidem iurat.*
miter se vsque in finem ipsis adhæsuros: & licet aliqui libentius retrocessissent, ta-
men idipsum iurare compulsi sunt, nulla enim tunc retrocedendi facultas dabatur.

XI Eo ipso autem die, antequam prædictus Cleri conuentus fieret, mane ho- *Eodem die*
ra octaua, Dietherus, Palatinus, & Comes Philippus, legatos ad Senatum mitten- *Dietherus & Palatinus tria*
tes, tria petierunt. Primo, vt quosdam ex suis ad indictum Cleri conuentum *a Senatu pe-*
post meridiem destinaret, & quæ ibidem decernerentur, cognosceret. Secundo, *tunt:*
vt ipse, & ciuitas se vna cum ipsis Adolfo inimicos publice declararent, ipsisque in
auxilium occurrerent. Tertio, consensum postularunt, vt, si qui forsan ex Clero
forent, qui contra fidem datam cum Adolfo sentirent, eos Dietherus, tanquam
Moguntinensis Præsul, in ciuitate comprehendere, & pœnam desuper sumere, po-
74 testatem haberet. Hisce peritis, primum quidem Senatus concessit, suosque *ad quæ is re-*
ad dictum conuentum se missurum promisit: de aliis vero duobus consultandum *spondet.*
esse respondit. Permansit hoc itaque in diem vsque sabbati ante Valentini, quo
Senatus, legatis rursum ad Dietherum & Palatinum remissis, postrema illa duo pe-
tita penitus ipsis denegauit.

XII Ad hæc Principes illi rursum a Senatu liberum ciuitatis ad hostes exitum *Principes inde*
& regressum sibi concedi postularunt, exercitum eorum extra vrbem ad S. Iaco- *a Senatu libe-*
bum, S. Albanum, & S. Victorem absque damno permansurum promittentes. *rum accessum*
Senatus, id ciuitati molestum simul ac periculosum fore, & ex hoc plurimum damni *& recessum*
inferri posse, considerans, nullatenus in hoc consentire voluit. Hæc responsa *postulant.*
Dietherus, minus grata & accepta, acceprauit Moguntiæ, in curia *zum alten Schultessen* dicta, in qua tunc commorabatur: Palatinus autem ab vrbe interim
recesserat.

XIII Et quoniam hiems hoc anno vehemens & aspera erat, nam Rhenus a *Per eos dies*
natali Domini ad septem septimanas constringebatur, nihil inter partes vtrinque *alter alteri*
75 fiebat, neque aperto Marte se mutuo aggrediebantur; clanculum tamen, vt fieri *damnum infert.*
solet, latrociniis sese infestare non desinebant, multi per incursiones & leuia prœlia
cædebantur, fœda populatione, tempestatis instar, omnia vastabant, vicos & ca-
stella hinc inde mutuo sibi concremabant, multaque damna, deuastationibus &
incendiis, inferebant.

Ludouicus Landgrauius Hassiæ, in auxilium Adolfo veniens, Ludouici Co- *Ludouicus*
mitis de Isenburg, qui frater Dietheri erat, eique adhærebat, fines ingressus, vi- *Hassus terram*
cos quosdam igni tradidit: quo patrato, in oppidum Wisbaden secedens, nuntiis *Ludouici Isen-*
Moguntiam missis, quosdam ex Senatu, cum quibus loqueretur, ad se mitti po- *burgii inuadit.*
stulauit: sed Senatu id renuente, hostem se ciuitati publicis litteris declarauit.

Post hæc Adolfus, ingenti secum exercitu assumpto, vna cum Ludouico *Adolfus A-*
Landgrauio prædicto, castrum Amelburg, oppidum nouæ ciuitatis, & Frideslar *melburg & a-*
obsidione vallauit: hinc conatus, Eisfeldenses etiam, vna cum ciuitate Erfordia, *lia loca obsi-*
det.

in deditionem accipere; ſed reluctantibus iis, cum ſuo milite, vſque in Dominicam Oculi, in illis partibus permanſit. Edit. I pag. 76

Interea Bulla Pontificia ad Moguntinos miſſa;

XIV Interea, Bulla quædam Pontificia, ſub aliarum quarundam litterarum ſpecie, quaſi ad Conſules & Senatum ciuitatis Moguntinæ ſcriptarum, per nuntium quendam, a Ludouico Bauariæ Duce, qui cum Adolfo ſentiebat, miſſum, cuſtodibus portæ Gauienſis tradita fuit die Martis, XIX Martii, MCCCCLXII, poſt meridiem, ſigillis duobus obſignata, inſcriptionem habens hanc: *Den Erſamen Burgermeiſtern vnd Rhat der Statt Meintz* &c. quo minus animaduerteretur, litteras Pontificias eſſe. In hac Bulla, Pontifex Max. Moguntinenſibus ciuibus inter cetera mandabat ſerio, vt Dietherum Pſeudoepiſcopum, vna cum Palatino, aliiſque excommunicatis, vrbe pellerent, & Adolfum, verum paſtorem ſuum, agnoſcerent ac fouerent. Senatus, ea perlecta, quandoquidem latina erat, eam teutonice verti, ac toti communitati, proxima ſolis, prælegi curauit. Iudicabat autem conſultum, ſi de Bulla illa appellaret, ne, ſi quis forte caſus inde accideret, aut quoddam grauamen oriretur, Clerus anſam arriperet, interdictum ſeruandi: non baptizandi paruulos, mortuos non ſepeliendi, ſacramenta non administrandi, aliaque diuina in eccleſiis non peragendi: conſultatione igitur habita, id ipſum tota communitas approbauit, vt ſcilicet de prædicta Bulla appellatio fieret: quamuis nonnulli erant, qui id ſummopere diſſuadebant. Facta igitur, & publice affixa fuit illa appellatio, ipſo annuntiationis Deiparæ virginis feſto, cuius copiam in fine dabimus. 77

a qua illi appellant.

Palatinus procedit contra Ludouicum Veldentinum.

XV Dum autem hæc fierent, die Martis ante præfatum feſtum, Fridericus Palatinus, maximis copiis, quas Henricus Landgrauius Haſſiæ (qui filiam & heredem Annam, Philippi Comitis Cattimelibogæ ſæpe dicti vxorem habebat) ex Wetterauia, vicis quibuſdam Eberhardo Comiti Königſteinio incenſis, in auxilium adduxerat, contra Ludouicum Bauariæ Ducem, Nigrum cognominatum, tanquam publicus hoſtis proceſſit, & caſtrum Waltbeckelnheim *, in Comitatu Sponheimenſi, quod Dux ipſe prius, ſtipendii loco, cum aliis ab Adolfo acceperat, vt ſupra dictum, firmiſſima obſidione vallauit, machiniſque bellicis acriter impugnauit, cepit, ſpoliauit, muroſque & turres, aliaque eius ædificia ſolotenus deiecit, ignibuſque totum caſtrum incendit ac penitus deſolauit. Fuerat id quidem exiguum, ſed muris, turribus, & foſſatis optime munitum, in quo, pro defenſione, in præſidio collocati fuerant multi viri genere nobiles, armis & audacia potentes, ex quibus centum ſexaginta pedites captiuati, cæſi plurimi, reliqui per fugam ſaluati, inter quos fuit nobilis vir, Henricus de Hohenſtein, loci illius Satrapa, qui cum ceteris, captiuus quoque abductus fuit. 78

Waltbeckelheim ſpoliat, incendit, ac deſtruit.

* Tum *manuſcr.* noſter pro *Waldbeckelnheim* habet *Gavvbickelheim*, tum *Trithemius*, chron. Hirſaug. ad an. MCCCCLXI p. 445, tum *Hachenbergius* l. d. lib. IV.

Senatus rurſum requirit Clerum, vt appellationi adhæreant,

XVI Die Veneris poſt feſtum annuntiationis Mariæ antedictum, Senatus & communitas Moguntina rurſum Clerum requiſiuit, vt appellationi ſuæ, qua de Bulla Apoſtolica appellauerant, adhærerent, & in fœdus, quod cum Diethero, Palatino, & aliis inierant, quantum ad deciſionem & vnionem illam, olim inter ſeſe factam, ſpectaret, conſentirent, idque ſigillo communi confirmarent, quemadmodum hoc ipſum iam dudum poſtulatum fuerat. Clerus autem, quoniam capitulariter hæc conſultanda erant, proxima Lunæ poſt Dominicam Lætare, ad ea ſe reſponſurum promiſit. 79

qui reſponſum differunt.

Interea Canonici maiores conſultationem habent cum Senatu.

XVII Altera autem die ſabbati, Rabanus de Liebenſtein, & Ioannes Mönch de Roſenberg, Canonici maiores, nomine Capituli, inſcio Clero ſecundario, Senatum accedentes, rogarunt, quid ſibi agendum eſſet, ſi quis forſan ex tribus illis, Diethero ſcilicet, Palatino, & Comite Philippo, cum quibus fœdus inierant, mortem obiret: quapropter conuentum fieri poſtularunt, in quo pluribus deſuper conſultarent; hoc tamen fieri prohibentes, donec Clerus, ſtatuta die Lunæ proxima, ratione appellationis reſponſum dediſſet: &, vt hoc ipſum interea ſub ſilentio maneret, rogarunt. Annuit Senatus, ſuoſque, die præfixa, ad eundem conuentum miſſurum ſpopondit. 80

Clerus vero appellationi

XVIII Sequenti Lunæ, Clerus Senatui ſuper appellatione reſponſum dedit, & ſe appellationi eorum adhæſurum prouiſit, hac tamen lege, vt, ſi forſan

Edit. I pag. ſan ſimile Clero a Romano Pontifice inferri contigerit, propter apud appellare
etiam neceſſe foret, Senatus itidem eius appellationi adhærendo præſtaret. Quo-
ad deciſionem autem, ſe ſæpius quidem propterea requiſitum, reſpondit, ſed in
eo poſitum eſſe, vt quidam a Diethero & Senatu, quidam ex Clero, in directo-
res huius negotii deputentur, qui illud iudicio ſuo decernerent atque definirent,
& vt hoc quam primum fieret, poſtulauit, ſe ſuos quoque delegaturum promit-
tens, quod poſtmodum factum. Priuſquam tamen hæc vnio ſigillis confir-
maretur, palam Senatui obiiciebatur, hanc vnionem a Clero nequaquam fore
ſeruandam, neque Clerum promiſſis ſatisfacturum: quo audito, Senatus Die-
81 therum rogauit, quatenus Clerum adigeret, vt vnionem hanc ſigillis confirma-
ret. Quibus Dietherus; Senatus, inquit, poteſtatem mihi nequaquam conce-
dit, vt Clerum vi eo adigam: neque ipſemet hoc facere attentat: concedat, vt,
ſi qui facere recuſent, eos in vrbe apprehenſos; aut vi eo impellam, aut pœnas
ſuper hoc meritas ab illis exigam. Sed in hoc Senatus minime conſenſum præ-
buit, ſicque infecto negotio ab inuicem rurſum diſceſſerunt.

ciuium cum conditione adhæret.

XIX Ea ipſa die Lunæ, Palatinus ex Comitatu Sponheimenſi ab oppido
Waltbeckelnheim prædicto, quod funditus iam deſolatum & euerſum relique-
rat, veniens Moguntiam verſus, in villam Weiſſenavv perrexit, ibidemque con-
tractis vndique nauigiis, exercitum per Rhenum traducere cogitauit, in caſtel-
lis Flersheim, Hoehheim, Coſtheim & Caſtel de nocte permanſurum. Ipſe au-
tem, aſſumpto ſecum Comite Philippo, exiguo equitatu, inter horam octa-
uam & nonam veſpertinam, Moguntiam venit, & ad hoſpitium rubeæ domus,
zum Rothen Hauß, diuertit; vbi, Conſule vrbis, a quo in vrbem intromiſſus
82 fuerat, accerſito petiit, quatenus exercitui, qui erat quingentorum equitum,
ac mille & quingentorum peditum, ſequenti die venturus, liber per vrbem
tranſitus ad Rhenum vſque, vt tranſuehi poſſit, concederetur, ſine maleficio
aliquo illum deducendum promittens. Senatus, conſultatione habita, com-
muni conſilio tranſitum permiſit, modo id abſque damno ac detrimento vr-
bis ac ciuium fieret. Igitur die Martis, mane diluculo, maxima, per Rhe-
num & Mœnum, multitudo peditum, itemque tria millia equitum, nauigiis
venit, inter quos ipſe Dietherus dux & anteſignanus erat, qui omnes in campe-
ſtri loco cis Rhenum prope Caſtel conuenerunt. Exercitus quoque ille per vr-
bem deductus, Rheno tranſito, ipſis coniunctus fuit. Hac multitudine in vnum
congregata, Dietherus, cum Palatino & ceteris, circa horam tertiam pomeri-
dianam, Ringauiam rurſum aggreſſus eſt, caſtraque ponens iuxta vicum Wal-
loff, in monte viniſero ibidem, ad eccleſiolam, *zum Retgen* nuncupatam, cum
83 exercitu reſedit. Ringauienſes vero incolæ, quamprimum Dietheri & Palatini
ſenſere aduentum, eorumque conatum intellexere, confeſtim ad præſidia ſua
confluxerunt, & venientibus hoſtibus armis ſeſe fortiter ac ſtrenue oppoſuerunt:
atrox tunc dimicatio inter eos exorta, certatum a die Mercurii vſque in matuti-
num diei Veneris; magnæ clades hinc inde illatæ & acceptæ fuerunt; non tamen
Ringauiis hoſtes præualuerunt, ſed propter nimiam aeris inclementiam & fri-
gus, quod tunc erat, exercitus eorum diutius manere nequaquam potuit: qua-
re, obſidione ſine effectu ſoluta, Principes hi quantocius retrocedere & abire
coacti ſunt. In hoc conflictu, magnus Diethero & Palatino nobilium numerus
periit, multi vulnerati Moguntiam aduecti: Equiti cuidam, Petro de Vdenheim,
crus, bombardæ globo, ablatum fuit: alius quidam, Maternus de Mudersbach,
ſimiliter globi ictu interiit. Neque etiam Ringauiis incruenta iſthæc victoria ceſ-
ſit. Plurimi enim ex ipſis quoque ceciderunt, multi ſaucii receſſerunt. Itaque
84 negotio rurſus infecto, Dietherus & Palatinus cum copiis ſuis reuerſi ſunt, quo-
rum equitatus in villis Hochheim, Flersheim, Rüſſelsheim, & oppido Höchſt:
peditatus vero in campeſtribus, iuxta Rüſſelsheim & Flersheim, reſedit, vſ-
que in dominicam Iudica, qua, equitatu in prædictis locis relicto, peditatus ad
propria rediit.

Palatinus contractis copiis Rhenum tranſire cogitat, *Moguntiam venit.* *Exercitum per Rhenum traducit.* *Cum Diethero Ringauiam aggreditur.* *At, atroci dimicatione inter ipſum & Ringauienſes oborta, retrocedere cogitur.*

XX Ne autem receſſus ille Principum ex Ringauia, timori potius & puſil-
lanimitati eorum, quod metuebant, quam infortunio, adſcriberetur, ipſa do-
minica Iudica, Palatinus, cum Comite Philippo, Diethero a Sickingen ſuæ curiæ
præfecto, Ioanne a Dalheim, & aliis quibuſdam, Moguntiam veniens, conuen-
tu

Suum regreſſum ex Ringauia excuſat,

tu facto, coram Senatu & communitate, se suosque de recessu illo purgauit, Edit. I
quod scilicet non metus hostium, aut damnum, quod ab ipsis retulerunt, obsi- pag.
dionis solutionem causauerit: sed aeris inclementia & frigus eos diutius ibidem morari non permiserit: insuper caussam aliam fuisse prætendebat, quod, ante eorum in Ringauiam discessum, Senatus, iuxta petitionem eorum, eis contra
atque ciues in auxilium frustra vocat; Adolfum suppetias ferre recusarit: quocirca denuo petit, quatenus ciuitas to- 85
ta se ipsis contra Adolfum coniungeret. Verum Senatus, consultatione inita, proxima Lunæ, per legatos id penitus renuit, caussas prætendens, quod impossibile illud sit, cum ciuitas maximis debitis sit obstricta, & ex hoc multo maioribus adhuc obstringeretur: maximum præterea, & irrecuperabile damnum inde prouenire posse: quocirca, ciuitatem in hoc excusatam habere, eamque hocce onere & grauamine subleuare velint, rogauit; promittens, se omnia alia, ad vnionem spectantia, illæsa seruaturum, nullaque in re alia ipsis sua opera defuturum. Quibus responsis Principes acquieuere, ac ciuitati omnia vicissim, quæ promisissent, fide certa ac indubitata, se seruaturos spoponderunt. Sicque ab vrbe ipsa die recesserunt.

Adolfus interea Ringauiensibus succurrit. XXI Interea, dum hæc fierent, Adolfus, trecentis cum equitibus ex Hassia, vbi per tempus aliquot commoratus fuerat, reuersus, in Ringauiam venit, vt incolis auxilium contra Dietherum & Palatinum, a quibus aliquoties obsidione cincti fuerant, adferret. Multas præterea copias Philippus Comes Nassovius in 86
auxilium miserat, plurimasque, a Treuirensi Archiepiscopo conscripti, aduenerant: his omnibus, circumdandus cum suis Palatinus dicebatur, si paullisper adhuc in Ringauiæ finibus commoratus fuisset.

Inde multæ irruptiones, ac cædes vtrimque factæ. XXII Multæ postmodum irruptiones & incendia, atque cædes, ab vtraque parte contigere, quæ omnia hic enumerare superuacaneum duximus: durauit enim Principum ista contentio ac concertatio diu satis, non sine multorum damno, periculo, ac sanguine.

SECTIO VI

De tractatu pacis conciliandæ caussa habito.

I

Tractatus de concordia habetur; TAndem vero fessis aliquantum partibus, & ærariis exhaustis, amicorum consilio & autoritate, inprimis Illustrissimorum Principum, Dn. Theodorici Comitis de Morsa, Archiepiscopi Coloniensis, ac Dn. Philippi, Burgundiæ Ducis, de concordia cœpit fieri tractatus, qui, tanquam veri pacis amatores, iustitiæque cultores, maximo studio vnionem inter eos, & pacem componere conabantur, propositisque multis & variis mediis, Dietherum admonebant, vt æquas conditiones concordiæ ac pacis acceptaret: qui, varia de- 87
liberatione habita, perpensisque tot damnis & plagis Moguntinæ ecclesiæ propter se illatis, de pacis consilio ac conditionibus tandem etiam cogitabat, & iam, cessurum se Adolfo annuebat, si sibi castella quædam, quoad viueret, possidenda concederentur, e quibus honeste, iuxta statum suum, sustentari posset. Conuenerunt igitur vtriusque partis legati, non procul a Moguntia, quibus consultandi negotium pro pace fuerat commissum, certisque concordiæ articulis & clau-
Dies pro pace ineunda statuitur. sulis propositis, statuerunt terminum, intra quem procuratores partium, quisque ad suos Principes inuenta referret: certoque die, quem quintum Iulii Francofurti elegerant, cum plena potestate instructi, concludendi & pacem faciendi, redirent. *.

* *Nauclerus* chronolog. volum. III generat. XLIX p. 488, *Trithemius* l. d. ad an. MCCCCLXII pag. 450.

Et quidem Dietherus pacis formulam subscripsisse, & iam quasi confirmasse dicebatur, in qua cautum erat, Archiepiscopatus Moguntini honorem apud Adolfum remanere: ipsi vero Diethero reditus quosdam & oppida aliqua, in quibus reliquum vitæ honeste degeret, cedere debere.

Miscet auctor, quæ superiori anno tractata fuere. Ceterum hæc, quæ affert, Dietherum inter & Adolfum conuenerant, vna cum sequentibus, quæ nunc quidem hac de re perhibet l. d. *Gobelini* sunt, qui ea cum his, quæ nunc quidem hac de re per- habet l. d.

II Sensit

Edit. I pag. 88 II Sensit id Palatinus Fridericus, neque pacem ecclesiæ Moguntinæ e re sua fore putauit, neque etiam sibi conducere, si Adolfus Marchioni Badensi & Comiti Wirtembergensi, suis inimicis, esset amicus. Quapropter, nuntiis quam primum ad Dietherum missis, stolide ac minus sapienter eum agere dixit, qui nobilem ecclesiam, & primam inter Germanos ecclesiasticam dignitatem, sponte dimitteret; degeneris esse animi, honores refugere: Isenburgicam familiam, de qua natus esset, sua culpa perpetuo infamem futuram, quæ alioquin inter Germanos nobilis & maxime illustris haberetur: caueret, ne tantam generi suo notam inureret: si hostis impetum per se ferre nequiret, nollet idcirco ignominiosam amplecti pacem, futurum se ipsi auxilio, neque passurum, Adolfi partes victoria potiri: percuteret fœdus secum, conditiones æquas inuenturum, superaturumque pro-

Quo audito, Palatinus Diethero pacem dissuadet,

89 cul dubio tandem Adolfum. Promissione hac pellectus Dietherus, rursum, omnis iurisiurandi religione contemta, annuit. Quis enim semel periurus iuramento tenetur, & non iterum atque iterum peierat? conuenere igitur simul ambo: Palatinus operam suam non defuturam promisit.

Qua persuasione ac promissis Palatini ille a pace ineunda reuocatur,

Duæ autem res, vt alibi dictum, Palatinum trahebant, auaritia scilicet, & inimicitia Badensium, quibus incommodum afferre cupiebat: tunc vero ambitioni suæ morem gerere videbatur, si Moguntinam ecclesiam, cum qua sæpius contenderat, ferro & igne dilaniatam & deuastatam cerneret.

Cur Palatino pax displicuerit.

III Cum igitur statutus adesset dies quintus Iulii pacis constituendæ, Archiepiscopus Coloniensis Theodoricus de Morsa, cum aliis Nobilibus, & doctrina illustribus Francofurtum venit: Dux vero Burgundiæ Philippus Ioannem Nassouiæ Comitem delegauit. Adolfus quoque Archiepiscopus, cum Eberhardo Konigsteinio sororio suo, aliisque multis, Comitibus & Nobilibus comparuit: a par-

Inde Conuentus Francfurtensis pro pace constituenda frustraneus.

90 tibus autem Dietheri & Palatini nemo visus est, præter quosdam consiliarios, quibus tamen nulla loquendi, vel concludendi quicquam, facultas concessa erat, nisi Adolfum Episcopatu cessurum intelligerent*: quod ipse simpliciter recusabat. Itaque re infecta partes vtrimque rursum discesserunt.

* Id forte nemini adeo mirum videbitur. Hæc inter enim Dietheri res, victoria Palatini ab hoste obtenta, haud parum erant erectæ; Adolfi vero attritæ, afflictæque. Theoderico interim ac legatis Burgundicis scripto declarabant consiliarii Adolfi, Herum, ne videatur animo a facienda concordia alieno, paratum esse, de sua cum Diethero re vel apud Cæsarem experiri, vel Romanum Pontificem: polliceri insuper vtrinsque se staturum sententia. Legas id apud *Mullerum* l. d. cap. XX § 12 p. 120 & seq.

SECTIO VII

De commisso Palatini cum hostibus prœlio, partaque victoria.

I

INterea autem, termino ita pendente, Principes partium Adolfi, Ludouicus scilicet Bauariæ Dux, Niger appellatus, Carolus Marchio Badensis, & Georgius Episcopus Metensis, frater eius, nec non Vdalricus Comes Wirtenbergensis, vt aliquid adhuc gloriæ suæ adiicerent, conuentione habita, statuerunt, ante conclusam pacem, adunatis copiis satis iustis, terras Palatini Friderici ingredi & vastare: rumor quippe falsus exierat, cuius credulitate decepti fuerunt; quia Palatinus, qui in Bauaria morari dicebatur, occulte in patria latitabat. Igitur hoc ipso anno MCCCCLXII, contracto milite, prædicti Principes exercitum sexcentorum circiter equitum, & tot millium peditum, adunarunt, atque haut longe ab

Principes partium Adolfi, consilio habito,

terram Palatini ingrediuntur,

91 oppido Bruchsal, in campestribus ad sanctam Helenam conuenientes, ibidem castra sua fixerunt; multo tamen minoribus copiis, quam inter eos conuentum fuerat: immo nec Dux ipse Ludouicus Bauarus, qui tamen huic negotio initium dederat, comparuit. Illinc, Palatini terram, quem longe extra patriam absentem credebant, deuastare cœperunt, & Heidelsheim inprimis, oppidum, obsidione cinxerunt. quod cum Comes Palatinus intellexisset, viros probe armatos, quotquot videbantur necessarii, secum assumens, occulte, tempore nocturno, oppidum intrauit, & paucissimis cognitus, custodias & defensores per muros & turres

ingressi deuastant eam, & Heidelsheim obsident;

obſidione ſoluta, Heidelbergam verſus mouent;

turres ſufficientes collocauit. Videntes autem Principes illi, quod oppidum ex- Edit. I pag.
pugnare non valerent, obſidione ſoluta, inde receſſerunt, expeditionem vlte-
rius mouentes, haud procul ab Heidelberga, reſidentiæ Comitis Palatini oppido,
caſtra poſuerunt, quibus ibidem locatis, auxiliarii miſſi ab Adolſo Moguntinenſi,
equitum quadringenti, peditumque tria millia, ſuperuenerunt. Inde, penultima
die menſis Iulii, prima luce, iidem Principes tres, cum multis Comitibus & Nobili- 92
bus, peditatu omni in caſtris relicto, ſolo equitatu, mille circiter virorum, nixi,
in agrum Heidelbergenſem deſcenderunt, nullis, vt ſama erat, ſpeculatoribus
præmiſſis, ibidemque pedetentim equitantes, cuncta villagia & curtes religioſorum
igne deuaſtare & incendere cœperunt.

Quorum aduentum Palatinus occulte expectat, & in nemore ſeſe abſcondit.

II Fridericus autem Palatinus, per exploratores, de hoſtium intentione ma-
ne certificatus, vndique corraſo milite (cui & opportune longis itineribus auxiliares
copiæ trecentorum equitum, quos ipſe Dietherus abrogatus ducebat, ſuperuene-
runt) cum ſeptingentis equitibus & peditatu multo, cum adhuc tenebræ eſſent,
Heidelberga exiuit, ac in nemore proximo, haud procul a Seckenheim villa, vbi
hoſtes tranſituri erant, ſeſe abſcondit.

Tandem impetu in eos facto, atrociq; prælio oborto, eos deuincit,

III Poſtquam ergo tres memorati Principes cum equitatu pertranſiſſent, in-
ter anguſtias Rheni & Neccari, vbi nullus fugæ locus, niſi retrorſum, dabatur;
Palatinus, parte copiarum, quæ a tergo feriret hoſtem, in inſidiis relicta, cum reli- 93
quo exercitu, non exſpectatus, occurrit, & magno clamore manus conſeruit, im-
petuque facto a tergo, præcedentes inuaſit, percuſſit, vulnerauit atque occidit.
Videntes autem Principes, ſe hoſtibus & aquis præcluſos, nullum euadendi locum
dari, ferro aperiendam viam eſſe, ſolam in dextera ſpem ponentes, alter alterum
hortatus eſt, tumultuarieque acie inſtructa, imparibus copiis, hoſtem exceperunt,
ſummiſque conatibus in cædem proruperunt, contra quatuor millia, mille: &
contra multos, pauci. Certamen atrox commiſſum, & iam Palatini exercitus
ceſſurus erat, niſi prodeuntes e latebris eius pedites, longioribus haſtis Principum
equos confodere cœpiſſent, ſtragemque animalium horribilem feciſſent. Ea res
Palatino victoriam peperit, quamuis non incruentam, cum ferox etiam, cæſo equo,
in quo ſedebat, in pedes erectus, certamen inſtauraret, neque ſe victum fateri vel-
let, niſi vulneratus.

multiſque occiſis,

IV Hac pugna, in prima acie occiſi ſunt duo nobiliſſimi Comites, vnus de 94
Helffenſtein Vlricus, alter de Salm, cum nonnullis equeſtris ordinis propugna-
toribus, videlicet, Georgio Barone de Brandis, Conrado Thoman, Liuinio de
Hornſtein, Nicolao Weis, & aliis viginti octo Nobilibus *.

* *Fridericus* in litteris ad Ludouicum Boicæ Ducem infra § VII; *Vnd iſt ein Herr von Brandis, ein* Graf *von* Helffenſtein, *vnd ſonſt etlich von der Ritterſchafft auff der Wahlſtatt blieben auff der Feind Seiten.* Hinc *Hachenbergius* l. d. *Caſos eo die tres Comites*, Salmenſem, Helffenſteinium & Brandiſium, *cum triginta & duos Nobiles & magnam gregariorum militum manum tradunt. Sed in litteris, quas ad Ludouicum Bauarum ſcripſit, nequaquam tantum numerum inuenio.* Quæ cum ita ſint, neſcio, an *Struuius* ſyntagm. hiſtor. Germanic. diſſert. XXX § XXXV pag. 1065 conuenienter dicat, Adolfi adſeclas ad Heidelbergam *ad internecionem* a Palatino cæſos fuiſſe.

tres Principes capit, vnacum multis Nobilium.

Capti vero tres illi Principes, *Georgius* Epiſcopus Metenſis, & frater eius, *Ca-
rolus* Marchio Badenſis, *Vdalricus* Comes Wirtembergenſis, aliique Comites, No-
biles ac ignobiles, ferme quingenti; e quibus fuerunt, *Ioannes* Comes a *Falcken-
ſtein*, *Ioannes Badman* Miles, *Ioannes* de *Landeck*, *Henricus* de *Sternfels*, *Vberlinus*
a *Reiſchach*, *Caſparus* a *Klingenberg*, *Otto* a *Seckendorff*, *Sigiſmundus* de *Hohenberg*,
Iacobus & *Ioannes* de *Helmſtat*, *Vstus* ab *Aſch*, *Fridericus Bock*, *Wilhelmus Böcklein*,
Henricus a *Schellenberg*, *Wilhelmus* a *Grüningen*, *Wilhelmus Truchſes*, *Conradus* a
Stein, *Wilhelmus* a *Neyperg*, *Conradus Plaurer*, *Wilhelmus Krauch* a *Kirchheim*, *Ru-
dolfus* a *Weyler*, *Iacobus* item Comes *Salmenſis*, *Hartmannus* Comes *Leiningenſis*,
Wilhelmus Welrcurt Miles, *Bernhardus* a *Fiſchbach*, *Petrus* de *Entzberg*, *VVilhelmus* 95
Harneck, de *Hornberg*, *Caſparus* de *Kaltenthal*, *Henricus* de *VVerthnauvv*, *Dietherus*
& *Ludouicus Speth*, *VVilhelmus* de *Kolmar*, *Georgius* a *Stein*, *Fridericus* de *Sachſen-
heim*, *Fridericus* de *Antvveg*, *Marcus* de *Neuhauſen*, *Emericus* de *Bubenhoffen*, *Io-
annes* a *Stetten*, *Nicolaus* de *VValdeck*, *Ioannes* a *Greiffeneck*, *Georgius* de *VVerdnavv*,
Ioannes a *Gültlingen*, *Melchior* a *Falckenſtein*, *VVilhelmus* de *Herlingen*, *Sixtus* a *Val-
mers-*

Edit. I pag. *mersheim*, *Iacobus* a *Wiltstetten*, *Iohannes* de *Castel*, *Iodocus* a *Reischach*, *Ioannes* a *Dalheim*, *Alexius* a *Freyberg*, *Bernhardus* a *Nippenburg*. Serui ex parte Episcopi Metensis capti numero LIII; ex parte Caroli Marchionis Badensis LXXXI; & ex parte Comitis Wirtembergensis LXXII; reliqui, gladio non occisi, per fugam salui euasere. *& seruorum.*

V Reperi, inter alia antiqua litterarum monumenta, chartulam antiquam, illo æuo, a Nobili quodam conscriptam, in qua singulorum nomina, quæ in isto conflictu, a Palatino, vel cæsi, vel capti fuere, denotantur; cuius apographum ad verbum huc apponere placuit. Eius initium tale est. *Quorum hic habetur catalogus.*

96

Diese nachgeschribne sint nidergelegen off Mitwoch vor unser lieben Frauven Tag Visitationis, anno MCCCCLXII. Als myn Herre Pfaltzgraffe mit sinen Vyanden getroffen hat by Seckenheim in dem Velde.

Marggrave Karle von Baden.
Herr Iorg Bischoff zu Metze.
Graff Vlrich von Wirtenberg.

Diese nachgeschribne sint mit ine nyddergelegen vnd gefangen.

Die Marggräffischen Edeln.

Grave Iorge von Werdemberg.
Herr Hanss Herr zu Falckstein.
Herr Hans Iacop von Bodemen, Ritter.
Herr Hans von Lendeck, Ritter.
Henrich von Sternenfelss.
97 Eberlin von Ruschach.
Caspar von Elingenbet.
Ott von Seckendorff.
Reinhart von Windeck.
Peter * Harant. ** Morrit.*
Iorg Hele.
Sigemont von Hamburg.
Iacob von Helmsdorff. (*Helmstett*)
Vlrich von Lungingen.
Vyt von Asch.
Frederich Bock.
Heinrich von Schellenberg.
Hans von Helmstett.
Wilhelm Truchsess.
Wilhelm von Nypperg.
Hans von Vehingen.
Burghart von Richschach.
Hans Iacob von * Bodemen. ** Bodmer.*
Hans Geier.
Heinrich vom Stein.
Itelhans von Staffel.
Hugk von Rechberg der Ionge.
Conrad vom Stein.
Vlrich Ruck von Tanneck.
Conrad Plarer.
Wilhelm Gremich von Bruchingen.
Rudolff von Wyler.
98 Werse Bock von Stouffenberg, Heuptman.
Hans Feltbrether von Sachssen.
Wilhelm Bocklin.
Conrad Vngelter } *Burger von Esslingen.*
Iheronimus Hipp }

Diether von Gemmingen.
Ludvvig Schefferlin, *Burger von Esslingen.*
Hans Mertlin.

Summa 40.

Die Metzischen Edeln.

Grave Iacob von Solme.
Grave Iacob von Leynyngen.
Herr Heinrich Beyer v. Bopparten, Ritter.
Peter von Beffremont.
Wilhelm von Vollionart.
Iohan von Demaicin.
Iohan Duschir.
Debolt von Tosche.
Thoman von Felley.
Colla von Herbefolly.
Iorg von * Abecort. ** Barracourt.*
Reinhart von Lutehott.
Lenhartt Goldorff.
Bernhard von Vispach. 99
Iohan von Erendorff.
Iohan von Duren.
Iohan von Fylat.
Symont von Clerica.
Marx von Fusy.
Iohan von Rosyrs.
Olyfir Fecray.
Paris von Rombesal.
Iohan von Bretany.
Wilhelm von Montry.
Iorg Bastart von * Aprumont. ** Appermont.*
Wilhelm von Sigelschet.
Arnolt von Bubingen.
Philips von Cletheim.
Wilhelm von Peschlingen.
Arnolt von Pütlingen.
Peter von Grymberg.
Heinrich von * Oriokourt. ** Harracourt.*
Kolyssen von Spynnele.
Iohan von Androny.
Eliss von Virdenheim.
Heinrich Hultzappel.
Bernhart von Nypperg.
Symon Hesse.
Friderich Hultzappel.

Summa 39.

pag. 100 *Die Wirtenbergischen Edeln.*

Wilhelm Herter von Herteneck.
Wolff Dachssenhusser.
Caspar von Kaltendale.
*Wernauw Heinrich von * Werdenauvve.
Dieterich Spett.
Hans Symon Kayb.
Conrat Scharff von Fridenberg.
Wilhelm von Kolmier.
Iorg vom Stein.
Friderich Atvvig.
*Sachsen Friderich von * Sachssen.
Marx von Nuhusen.
Hans von Stetten.
Heinrich Gutt.
Claus von Waldeck.
*Grauneck Hans von * Grauneck.
*Wernauw Iorg von * Wederauvve.
*Geisspitzheim Friderich Vetzer von * Geispeltzheim.
Albrecht Schillingk.
Heinrich von Wege.
Symon Sckenck.
Hans von Giltlingen.
Melcher von Falckenstein.
Wilhelm Ketheler.
Wilhelm von Horgheim.
101 Ludvvig Spett.
Huge Hune.
Ludvvig von Bernhusen.
*Helmstat Iacob von * Helmstein.
Sittich von Folmerschhusen.
Hans von Kastel.
Albrecht Goler.
Eberhart von Achelfingen.
Iacob von Auvve.
Ioft von Richshach.
Hans von Talheim.
Ernfrid von Duchenavve.
Alexies von Friberg.
Bernhart von Nippenberg.
Ittelhans von Bodemen.
Conrad von Bubenhoffen.
Friderich Sturmfeder.
Wilhelm von Zulnhart.
Ludvvig von Werdenavv.

Summa 44.

Item hundert vnd zvvene Reissiger Knecht sind mit dem Marggraffen von Baden ihrem Herrn nydergelegen, der Namen in myns Herrn Pfaltzgraffen Hoffe aller vvissen ist. Edit. I pag.

Item vier vnd funfftzig Reissiger Knecht sind mit dem Bischoff von Metze ihrem Herrn nydergelegen, der Namen auch in myns Herrn Pfaltzgraffen Hoffe vvissen ist. 102

Item siben vnd achtzig Reissiger Knecht sind mit dem von Wirtenberg ihrem Herrn nydergelegen, der Namen auch aller zu Heydelberg ist.

Diesse Edeln sind dot bliben.

Graff Iorg von Branditze.
Graff Vlrich von Helffenstein.
Iorg Rugraffe.
Iorg zur Wittenmülen.
Lux von Hornstein.
Conrad Tumman.
Vnd by 30 Reyssigen Knechten.

Item off myns gnedigen Herrn syten sind diese tot bliben.

Herr Wipprecht von Helmstat.
*Iorg zur Wittenmulen.

Item vierhundert Reyssiger Pferde gevvonnen.

Strage Principum audita, qui in castris remanserant, diffiunt. VI Postquam autem rumor in castris, in quibus peditatus eorum totus remanserat, nuntiatus fuit, Principes suos esse captos, vnusquisque, vitæ suæ consulens, fuga salutem quæsiuir, maioreque clade fugientes, quam acie pugnantes, affecti sunt. 103

Epistola Pal. ad Ludouic. Bauarum. VII De hac victoria, extat nuntiatoria epistola, ipsius Comitis Palatini, ad Ludouicum Bauariæ Ducem, ipsa die victoriæ data, in hæc verba;

Dem Hochgebornen Fürsten, vnsern freundlichen lieben Vettern, Herrn Ludvvigen Hertzogen in Vndern vnd Ober-Beyern, &c. vnsern freundlichen Dienst vnd vvas vvir liebs vnd guts vermögen zuvor, Hochgeborner Fürst, lieber Vetter. Es feindt auff heut dato des Brieffs Marggraff Carle von Baden, sein Bruder der Bischoff zu Metz, vnd Graff Vlrich von Wirtenberg, mit einem starcken reysigen Zeug bey achthundert Pferdt inn das Ampt Heydelberg kommen, vnd allernechst bey Heydelberg angestossen zu brennen: so haben vvir vnsern reysigen Zeug zu guter maß heimlichen beyeinander gehabt, vnd vnser Freundt der Bischoff zu Mentz ist heimlich mit dreyhundert Pferden vnden zu vns gestossen, vnd vvir seynd den Feinden nachgezogen, vnd ihnen ein Furlaß geben, vnd vvolten sie in die mitte nemmen: da seind vvir mit dem Hauffen zusammen gestrichen, vnd durch Genad vnd Hülffe des Allmechtigen GOttes, haben vvir die genante drey gefangen, vnd mit ihnen ein Graffen von Seudenvverd, vnd ein von Leyningen, vnd sonst viel guter Ritter vnd Knecht: Vnd ist ein Herr von 104

Brandis,

Edit. I pag. *Brandis, ein Graff von Helffenstein, vnd sonst etliche von der Ritterschafft auff der Wahlstatt blieben auff der Feundt Seiten. So ist auff vnser Seiten niemand, dann ein Ritter Her Wiprecht von Helmstedt todt blieben. Den Handel vvolten vvir Evver Lieb nicht verhalten, in dem Getravven, daß ihr das zu grossen Frevvden gern vernehmet, vnd euch auch in evvern Sachen desto füglicher vvissen zu richten. Datum Heydelberg auff Mitvvoch Petri vnd Pauli Apostoli, anno LXII.*

Hertzog Friderich Pfaltzgraff, Churfürst.

105 VIII Acta sunt hæc in campo latissimo, non procul a Ladenburgo, vt supra dictum est, iuxta villam Seckenheim hodie dictam, olim Sigenheim & Sickenheim, super flumine Nechar † in pago Lobodunensi sitam, quos campos eundem locum esse aiunt, vbi Gratianus Imperator olim Germana agmina fudit, & vltra Nicrum fluuium repulit; vbi tum oppidum habebant Lobodunum *, *Ausonio* teste, quod hodiernum *Ladenburgum* † esse, nemo est qui dubitet. Inde loco & villæ, ab insigni victoria Gratiani, factum nomen *Sigenheim*, veluti Nicopoli aut Niceæ: vt alteri villæ, Ladeburgo proximæ, *Walstat*, a clade & internecione sua, luctuosum nomen, ab ipsis Germanis, tribui potuit, quasi *vff der Walstatt* clades illa Germanorum contigisset. Hic locus postmodum, ab hac Friderici Palatini victoria, nobilior redditus est: in cuius memoriam, in agro illo, vbi prœlium hoc, seu strategema contigit, crux lapidea erecta est, cum hac inscriptione: *Als man zalt nach GOttes Geburt, MCCCCLXII Jahr, auff Sanct Paulus*
106 *Gedechtnus Tag, seind auff dieser Walstatt, durch Hertzog Friderich, Pfaltzgraffen bey Reyn vnd Churfürsten, nidergevvorffen vvorden, Herr Jörg Bischoff zu Metz, Margraffe Carl von Baden, vnd Graffe Vlrich von Wirtenberg, mit einer mercklichen Zahl ihrer Diener, Graffen, Herrn, vnd Knecht, vnd denselben, die in solchem Geschefft todt blieben seynd, vvolle GOtt barmhertzig sein.*

De loco supra dicto. *Lupodunum †Ladenburg *nec non de monumento in signum victoria posito.*

† Sono forte deceptus, e flumine Nicro, vulgo *Necker*, *Iacobus*, Cardinalis Papiensis, epistol. CCLXXXII fecit *Egram* oppidum, scripsitque: *Concurritur non multo post apud oppidum* Egram: *Superantur nostri, Ducesque fere omnes in potestatem hostis viui deueniunt.*

IX Captiui porro omnes, Heidelbergam, cum magno triumpho, deducti fuere, corumque vexilla ad tholum templi S. Spiritus ibidem suspensa: ipsi vero dure satis, & sine vlla clementia, vt scribit ipse *Pius II* Pontifex Maximus *, vinculis mancipati, atque in tetro carcere clausi, compedibusque & catenis, tanquam rei, vltimo supplicio digni, restricti, vltra annum, ibidem detenti fuerunt, qui, cum ferre miseri captiuitatem nequirent, & carceris squalorem horrerent, post plurimas preces, tandem certis conditionibus, & graui pecuniæ mulcta, vt
107 infra dicetur, liberati sunt. Vulnerati quoque ex captiuis, ciui cuidam Heidelbergensi, cui nomen *Flurer* erat, in custodiam fuerunt deducti.

Qua obtentu captiui Heidelbergam deducuntur.

* Ita quidem *Pius.* Aliter longe *Hachenbergius* l. d. lib. V; *Fridericus liberaliter eos habuit, illisque omnem honorem fecit.* Crusius *annal. Sueuic. lib. VII part. III cap. XIII pag.* 410. *Nam quod Pontifex eos in carcere tetro clausos, compedibusque & catenis, tanquam reos, vltimo supplicio dignos, vinctos fuisse, questus est, id senem ira perfusum, & ad Palatinum insectandum dixisse creditur.*

X Tradunt, Palatinum, deuictos captosque hostes, in prima cœna, conuiuio satis lauto, ac Principibus digno, excepisse: sed panem apponi prohibuisse; hunc vero cum poscerent conuiuæ, respondere iussisse, non esse iustum, illis panem præberi, qui segetes, contra belli iura, crudeliter vastassent, & frumenta in horreis combussissent, molasque passim igne destruxissent.

Principesque laute excipiuntur, sed sine pane.

XI Hæc Palatini victoria postquam Moguntiæ innotuit, altera statim die Iouis, mane, sonantibus omnium ecclesiarum campanis, D. Ambrosii hymnus, summa sollemnitate & applausu, ab vniuerso Clero decantatus fuit, qui idem, in maius lætitiæ signum, post meridiem, in Dominorum area ignem maximum excitauit, atque sabbato deinde sequenti processionem generalem, cum venerabili eucharistiæ sacramento, ad collegiatam D. Stephani protomartyris ec-
108 clesiam, instituit, in gratiarum actionem DEO, quod hostes ciuitatis, & qui Diethero aduersabantur, tandem aliquando deuicti essent, tranquillitasque & pax ciuitati inde restituta crederetur.

Moguntiæ ob victoriam hanc magna oritur lætitia.

 XIII Sunt

Palatinus gratias Deo agit.

XII Sunt etiam qui scribunt, Fridericum Palatinum, postquam, hac victoria potitus, Heidelbergam reuersus esset, non statim arcem ascendisse: sed templum prius ingressum, longo tempore ante sacram aram, flexis poplitibus, precationem suam ad Deum dixisse, eique, pro liberatione e periculis & hostium manibus, gratias egisse. Edit. I pag:

SECTIO VIII

De Pontificis cura, studioque Adolfo opem ferendi.

I

Pii Pontificis sententia de hac Palatini victoria.

Pontifex autem Maximus, hoc infelici nuntio accepto, *superbia*, inquit, *nostrorum Ducum res Moguntinas debiliores fecit, non abstulit: viuo tamen Pio, nunquam Dietherus ex autoritate primae sedis Moguntinae praesidebit ecclesiae; & nisi fallimur, victoria, quae nunc ad hostes defecit, cito ad nostros redibit* *.

* *Gobellinus* l. d. pag. 221.

II Litteras posthaec ad *Franciscum*, Decanum Toletanum, dedit, vt Ducem Burgundiae, *Philippum*, in auxilium *Adolfo* Moguntinensi Praesuli ferendum inuitaret; quarum tenor hic est: 109

Eius litterae ad Decanum Toletanum,

Pius II dilecto filio Francisco Decano Toletano, Subdiacono, Nuntio & Oratori nostro. Dilecte fili salutem. Ex litteris dilecti Petri Ferrici, *collegae tui, datis ex Confluentia, sexta die praesentis mensis, accepimus de proelio commisso cum Comite Palatino, & de captiuitate Episcopi Metensis, Marchionis Badensis, & Comitis de Wirtenberg, quod nobis certe displicentiam attulit; nam per ea, quae apparebant, confidebamus, res ecclesiae Moguntinae cito felicem exitum habituras. Sed propter hoc non est spes abiicienda, maximeque confidendum est in potenti manu Dei, quae nunquam iustitiam succumbere permittit. Vt autem cito succurratur, volumus, vt communicato consilio cum dicto collega tuo, tu aut ipse, prout melius inter vos conuenietis, propere se conferant ad dilectum filium, nobilem virum, Philippum, Ducem Burgundiae, eumque omnibus rationibus & suasionibus inducere conemini, vt in hac re consilium praebeat, & quam celeriter, pro nostro & Apostolicae sedis honore, auxilium & opem Adolfo praebere velit: nam nulla in re possit nobis magis complacere, prout nos etiam efficaciter ad eum scribimus.* 110 *Vtimini igitur in hac re omni studio & celeritate, prout rei importantiam postulare cognoscitis. Datum in Abbatia S. Saluatoris Clusensis dioecesis sub annulo Piscatoris, die XXVIII Iulii MCCCCLXII, pontificatus nostri anno quarto.*

& ad Ducem Burgundiae.

III Litterae autem, quas ipse Pontifex, ad dictum Burgundiae Ducem, *Philippum*, transmisit, sunt hae:

Dilecte fili salutem. Credimus Nobilitati tuae abunde cognitum esse, Dietherum de Isenburg, ob eius obstinatam duritiem & contumaciam, aliaque grauia ipsius demerita, a Moguntina ecclesia depositum & priuatum a nobis extitisse, & dilectum filium Adolfum de Nassavv, ad eandem ecclesiam fuisse promotum. Credebamus, Dietherum iustae sententiae nostrae acquieturum. Verum ipse in reprobum sensum penitus conuersus, & DEI ac nostro, & Apostolicae sedis honore contempto, ad arma deuenit, & ad ruinam desolationemque nobilissimae illius ecclesiae anhelans, 111 *adiuncto secum & accito Friderico Comite Palatino Rheni, omnium conatu nixus est & nititur facere, quae potest ad destructionem ecclesiae praedictae. Et licet Adolfus cum suis fautoribus hactenus magno animo restiterit malitiae Dietheri & complicum, resque ad bonum & felicem exitum directa videbatur: tamen ex insperato accidit noua calamitas, quae non parum rationes nostras conturbauit. Nam vt te iam intellexisse opinamur, capti sunt in bello Episcopus Metensis, Marchio Badensis, & Comes de Wirtenberg: propter quod credibile est, partes Adolfi & eius fautores non parum esse consternatos, & opus est, vt eis celeriter succurratur. Nos itaque, quibus haec res, supra quam dici potest, pro nostro & dictae sedis honore, cordi est, cum animum in multas partes verteremus, tua nobilitas potissimum occurrit, quae sua potentia lapsis rebus facile succurrere possit. Proinde hortamur eandem, & per Christi charitatem requirimus, vt quam celeriter, prout rei necessitas postulat, velit potenti manu sua auxilia opportuna praedicto Adolfo ferre.* 112 *Consideret Excellentia tua, in hoc agi de honore DEI & sanctae*

Edit. I pag. *sanctæ sedis, matris tuæ, quæ, audacia & scelere Dietheri, non leuiter violata est. Nos autem, cum semper de tua nobilitate opinionem Catholici Principis gesserimus, omniaque magna de tua potentia nobismetipsis polliciti fuerimus, persuademus nobis, nihil vnquam a tua excellentia gratius & acceptius nobis fieri posse, quam si celerrime Adolfo auxilium tuleris, & tale auxilium, vt ecclesia Moguntina, quæ illi canonica a nobis commissa est, a sauitia & violentia Dietheri * dicti Comitis liberetur. Hoc erit opus dignum tanto Principe, acceptissimum Deo & nobis, ex quo immortalis gloria excellentiam tuam sit secutura. Datum in Abbatia Sancti Saluatoris Clusens. diœcesis XXVIII Iulii MCCCCLXII. Pontificatus nostri anno quarto.* * f. dictique

IV Habentur etiam aliæ litteræ dicti Pontificis ad eundem Ducem Philippum, quibus eum contra Fridericum Palatinum, Dietherum abrogatum, & Philippum Cattimelibocensem Comitem inuitat, & sunt tales: *Aliæ Pii ad eundem litteræ.*

113 *Pius Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio nobili viro, Philippo Duci
Burgundiæ, salutem & Apostolicam benedictionem. Scripseramus superioribus mensi-
bus charissimo in Christo filio, Friderico Roman. Imperatori Augusto, quam potuimus
accuratius, vt caussam defensionis ecclesiæ Moguntinæ amplecti vellet, ac operam
daret liberationi venerabilis fratris nostri, Georgii Episcopi Mesensis, ac dilectorum
filiorum Caroli Marchionis Badensis, & Vdalrici Comitis Wirtenbergensis, qui su-
periori æstate, rebus aduerse gestis, a Friderico Comite Palatino Rheni capti exstite-
runt. Requisiuimus suam serenitatem, vt aggredi vellet hæc opera, in quibus &
laudem & gloriam sibi parare posset. Rescripsit nobis nuper sua sublimitas, animum-
que promtum quidem & optime dispositum demonstrauit: adiecit autem inter ce-
tera nonnulla de peruerso proposito Palatini prædicti, eumque accensum contra hono-
rem nostrum & Apostolicæ sedis esse significauit: quodque post inducias, Nurenber-
gæ initas inter ipsos, idem Palatinus astu & dolo nonnullis Principibus & Prælatis
ac communitatibus se coniungere & colligare nixus est, eo consilio, vt Apostolicam
114 Imperialemque dignitatem pro damnabili sua libidine confundere & pessundare pos-
set. Suadet Imperator, obuiandum esse tantæ iniquitati, & ad conseruationem
vtriusque dignitatis præ ceteris vnam & expeditam viam nobis obtulit, qua via
vna opera occurri possit malignitati Palatini & complicum, & liberatio Episcopi Me-
tensis aliorumque captiuorum procurari. Ea est, vt nos simul cum ipso Imperatore
communi nomine nobilitati tuæ, aut dilecto filio Carolo, nato tuo, contra Palati-
num & Dietherum de Isenberg & Comitem de Katzenelenbogen, & illis adhæren-
tes ac sequaces capitaneatum committamus, litterasque Apostolicas cum censuris & pœ-
nis ecclesiasticis ad coercendum rebelles & hostes concedamus. Placuit nobis & placet
Imperatoris consilium, idque amplecti animo decreuimus. Sed quia nescimus, quæ
sit in hac re intentio tuæ nobilitatis, deliberauimus prius ad te scribere, vt nobis
significes, quid intendas. Nam si nouerimus, tibi cordi hanc rem esse, alacri ani-
mo capitaneatum huiusmodi, vt Imperator censet, deferemus. Nobis enim gra-
tum supra modum futurum est, vt nobilitas tua, aut filius tuus onus assumat: &
115 vt assumere velis, affectuose hortamur & requirimus: id etiam postulantes, vt super
eam rem intentionem nobis notam facias: si eam acceptandam duxeris, nos confe-
stim litteras Apostolicas ad te transmittemus; confidentes nihilominus, quod pro-
pter hoc non deseres religionem Christianam, quin ei contra Turcos (vt sæpe polli-
citus es) auxilia opportuna ipse præstes. Erit igitur prudentiæ tuæ, examinatis re-
bus id consilii capere, quod dignum sit tanto Principe, & quod tibi & domui tuæ
laudem & gloriam afferat. Ceterum ex ipsius Imperatoris litteris læto animo acce-
pimus, eum decreuisse, nostra præsertim contemplatione, concedere tibi regalem in-
uestituram, super quo in tui fauorem sæpius ad celsitudinem suam scripsisse memini-
mus: & hoc non tantum facere deliberasse, sed etiam affinitatem tecum contrahere
ratione filii sui & filiæ tui nati, ac tibi Vicariatum Imperii in terris Gallicanis vltra
Rhenum concedere statuisse. Quod profecto nobis est gratissimum, idque serenitati suæ
& generositati tuæ prosperum & felix esse optamus, ad pacem & perpetuam consolatio-
116 nem vtriusque vestrum, ac sedis Apostolicæ & Christianæ religionis conseruationem
& augmentum. Datum Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ
MCCCCLXIII, XIIII Kalend. Februarii, Pontificatus nostri anno quinto.*

SECTIO

Edit. I pag.

SECTIO IX

De debellatione Episcopi Spirensis.

Palatinus proficiscitur contra Spirensem.

loca aliquos expugnat,

ex quo, Capitulo adnitente, inter eum & Spirensem fit concordia.

PRincipibus porro illis in captiuitatem actis, vt dictum, Fridericus Palatinus, 116
exercitum contra Episcopum Spirensem, *Ioannem Nix* de *Hoheneck*, dictum *Entzberg*, eo quod & ipse Adolfo adhæreret, traduxit, ac oppidum inprimis Rottenberg, cum castello annexo, obsidione circumdedit, expugnauit ac cepit. Ad instantiam vero Capituli maioris Spirensis, concordia postmodum sub tali conditione facta est, vt castellum prædictum, cum oppido Rottenberg, similiter Wersau, iuris Palatini perpetuo essent: in nemore quoque Spirensis ecclesiæ, dicto Lushart, omnis venatio cunctis temporibus soli Palatino cederet *. His ita conclusis, post miserabilem ecclesiæ Spirensis desolationem, post rapinas & incendia varia, tandem pax ibidem reformata fuit, non sine maximo 117
diœcesis incommodo ac damno.

* Vid. *Trithemius* chron. Sponh. ad h. a. pag. 365, Hirsaug. pag. 452, *Lehmannus* l. d. cap. CVII pag. 866.

SECTIO X

De Principum captiuorum liberatione.

I

Quibus conditionibus Principes capti liberati fuerint,

QVomodo autem, ac quibus conditionibus, prædicti Principes tres captiuitate sua postmodum liberati fuerint, antequam ad ipsam vrbis Moguntinæ direptionem, de qua deinceps agendum erit, transeamus, paucis hic annotare visum fuit.

& quidem Episcopus Metensis.

II Principes captiui, post diutinas incarcerationes, ac preces multas, atque varias, his tandem conditionibus, sat grauibus ac duris, anno MCCCCLXIV † dimissi fuerunt. Georgius Metensis Episcopus, Iacobi Marchionis de Baden filius, pro liberatione sua, Palatino quadraginta quinque millia florenorum dare compulsus fuit: ac se cum omni militia sua, & tribus in Lotharingia castellis, Bergard, S. Theobaldi, & S. Crucis, ipsi perpetuo obnoxium scripsit *.

† Hoc demum anno illos e captiuitate dimissos similiter vult *Hachenbergius* l. d. lib. V. Sed fallitur vterque. Libertati namque iam anno MCCCCLXIII fuere restituti. Pro testimonio sit, quod Carolus Badensis ipso hoc anno LXIII pacis inter Dietherum & Adolfum conciliandæ egerit sequestrem. Quin idem colligas ex litteris *Dietheri*, eodem hoc anno, Lunæ post festum *Corporis Christi*, Steinhemii scriptis. Iis namque consentit, vt Fridericus partem castri Neuenbeymberg, qua alias inter conditiones Carolus eidem se cessurum stipulatus erat, iniret.

* Sic *Trithemius* chron. Hirsaug p. 450.

Carolus Badensis.

Carolus Marchio Badensis, dicti Georgii Episcopi frater, pro liberatione promisit, scripsit, & dedit centum millia florenorum. Verum quia tanta pecuniarum summa ad manum in promptu non fuerat, tali conditione satisfecit: Quicquid in 118
Comitatu Sponheimensi habuit, Palatinatui, sub reemptionis titulo, tradidit. Oppida quoque Besigheim, Beinheim, cum telonio, & castello, simili sub reemptionis iure, assignauit. Insuper omni reemptionis iuri, quod se habere sub oppido Heidelsheim & Eppingen prætendebat; venationibus quoque & piscationibus, inter Seltz & Germersheim, in terra & Rheno, pro quibus ante lis & contentio fuerat, in perpetuum renuntiauit. Oppidum denique Pfortzheim Palatinatui feudale constituit; & se, cum omni posteritate sua, litteris & iuramento necessariis, in perpetuum Palatino obnoxium fecit †.

† Ita l. d. idem *Trithemius* p. 451.

Vdalricus C. Wirtenberg.

Vdalricus Comes de Wirtenberg autem pro centum florenorum millibus a Palatino similiter multatus fuit, quorum in promptu quadraginta millia soluit: viginti autem millia, sibi ab Adolfo Moguntinensi, super strata montensi stipendii loco assignata, Palatino quoque resignauit; sicque florenorum sexaginta millia 119
tunc

Edit. I pag. tunc soluta fuere: de reliquis vero quadraginta millibus pensionem annuam duorum millium Palatino promisit, quam monumentis necessariis confirmauit. Marpach insuper, oppidum, ipsi Palatino quoque feudale constituit, seque cum omni militia sua Palatinatui obnoxium scripsit *.

* Sic denuo *Trithemius* l. d. Nescio tamen, vtrum explorate satis. In litteris enim *Adolfi*, Martis post Dominicam *Estomihi*, anno sequenti MCCCLXIV datis, hæc lego: *Vnd als der Graf* Vlrich *dem* — Friederich *sechzig tusend Gulden in einem sondern Brief schuldig vvorden, vnd ime der funfzehen tusend bezalt hat, vnd noch fünf vnd vierzig tusend vnbezalt sin* &c.

Ceterum (quod *Trithemius* silentio præterlit) syngraphis illi datis tum simul pollicidi sunt, ad Pontificem se scripturos ac Cæsarem, curæque sibimet habituros, vt vterque iram erga Fridericum, simultatesque deponat. Id si impetrare nequirent, se, præter lytron condictum, certam pecuniæ summam Friderico præstituros; *Metensis* quidem decem florenorum millia; *Badensis*, triginta; *Wirtembergensis*, similiter decem. Liquet id ex litteris Adolfi modo dictis, de quibus ad *Serarium* vberius.

III De huius liberationis modo ac conditionibus extat scriptum quoddam apud *Leonhardum Paulholtz* de Operchouen, Presbyterum diœcesis Ratisponensis, in chronico Bauariæ †, lingua populari, his verbis eodem tempore datum. *Conditiones alterius autoris,*

† pag. 63 edit. Schilterianæ.

Anno Domini MCCCCLXVIII (est error in numero, qui debet esse MCCCCLXIV) *am Sambstag nach Anthonii, ist der Bischoff von Metz ledig vvorden. Am ersten hat er gegeben funffzehen tausent Gülten. Item er sol in etlichen Jahren geben zvvantzig tausent Gulten. Auch hat er ihm an Land geben das Friesland, das mag er vvieder lößen vmb zehen tausent Gülten. Item darzu sol er allen*
120 *Vnvvillen vnd Vngnad gegen dem Bapst, vnd dem Keyser in der Frist abtragen, oder darfür geben zehen tausent Gülten. So ist der Bischoff mit allen seinen Mitgefangenen verbündlich vvorden, vvider den Pfaltzgraffen nicht stehen, noch versprechen, noch schaffen zu thun, vveder heimlich noch öffentlich, ahn Gefehrde.* *& quidem 1 Episcop. Metensis,*

Item Marggraff von Baden ist am Pfingstag nach Quasimodogeniti ledig vvorden anno, vt supra. Am ersten hat er geben zvvantzig tausent Gülten. Besigkaim mit seiner Zugehörung mag er lößen für dreissig tausent Gülten. Der Pfaltzgraf hat darauff zum Bavv vier tausent Gulten, sol er zahlen nach dem sie verbavvet sind. Item Pebenheim mit seiner Zugehörung, mag er lösen für zehen tausent Gulten. Item Sponheim die Grafschafft, vnd vvas zu Creutznach gehöret, mag er lösen fur zvvantzig tausent Gülten. Item Pfortzheim mit seiner Zugehörung, sol der Marggraff vnd seine Erben hinfüro zu Manlehen empfangen von der Pfaltz, oder darfür geben funff-
121 *tzig tausent Gulten. Item er vnd seine Mitgefangene seind dem Pfaltzgraffen verbündlich, als der Bischoff. Auch alle Gerechtigkeit ist ab, die der Marggraff vermeinet hat zu haben zu Haydenhaim vnd zu Epping.* *2 Marchio Badensis.*

Der von Wirtenberg Graff Vlrich ist ledig vvorden in der Wochen vor Cantate, anno, quo supra. Er sol geben hundert tausent Gulten, dieselben bezahlen in zehen Jahren, oder sol nach der Frist Güld darvon geben. Ietzund muß er geben viertzig tausent Gülten, dafür hat er ihm eingegeben zvvo Stät, Peternavv vnd Wellingen. Er sal auch Lebenstain vnd Meckenmül, (die seine Fravv innegehabt) vvider geben. Er sol Mirpach mit seiner Zugehörung zu Manleben empfangen: So er das sein nit mehr thun vvil, sol er der Pfaltz geben fünfftzig tausent Gulten. Sein Ritterschafft ist auch verbündlich als die andern. Auch alle Klainoder, die sein Fravv hinvveg hat, vvieder geben. *3 Vlricus Comes Wirtemb.*

Et his omnibus ita constitutis & peractis, prædicti Principes liberati fuere.

SECTIO XI

De Moguntia per insidias ab Adolfo capta.

I

PRiusquam autem illi captiuitate sua liberarentur, Adolfus Moguntinensis Archiepiscopus confirmatus, motibus tam diuersis defatigatus, vltimo
122 cogitans, quomodo tandem ciues, qui partes Dietheri abrogati sequebantur, vi sibi subiiceret, ac in suam potestatem perduceret, cum quibusdam *Adolfus de subigenda cogitans Moguntia,*

obſidionem vrbis molitur.

partium ſuarum Proceribus, rem nouam, & inſperatam. & illi ipſi dubiam, aggreſſus eſt, conſiliumque, vrbis obſidendæ ac capiendæ iniit. Conſcii huius erant, Ludouicus Bauariæ Dux, Niger dictus, Aluicus Comes Sulzenſis, Eberhardus Königſteinius, Adolfi ſororius, ſæpe memoratus, & perpauci alii; hi omnes duorum ciuium Moguntinenſium informationem, & clandeſtina conſilia ſequebantur, Ortvvini ſcilicet & Dudonis, qui, locorum vrbis gnari, copias ſe introducturos, ſicque Adolfo vrbem tradituros promittebant *. Edit. I pag.

Duorum itaque ciuium clandeſtina conſilia ſecutus,

* Vid. *Nauclerus* volum. III generat. XLIX pag. 489, *Trithemius* chron. Hirſaug. ad an. MCCCCLXII pag. 453, quos auctor hic maxime ſequitur.

Ceterum, cum de vrbe inſidiis intercipienda conſilium iniiſſent Adolfus & Ludouicus Niger, hanc inter ſe, Martis ante diem *Simoni & Iudæ* Apoſtolis feſtum, fecere conuentionem. Annona omnis, far, ſiligo, zea, auena, omne itidem vinum, tum cibaria, caro recens ac ſalita, lardum, pernæ, & id genus alia, tormenta, bombardæ, puluis pyrius, nitrum, ſulphur, ceteraque, quæ ad armaturam referri ſolent, omnia, exceptis ſolum ſclopis manuariis (*alleine Hantbuchſſen, die man one Anſlagk in der Hand ſchuſſen ſoll*) arcus denique, pharetræ, ſagittæ æquis inter vtrumque diuidantur partibus. Vrbs cum munimentis, ædibus itidem Collegialibus & Clero, intra & extra mœnia, in ius poteſtatemque tranſeat Adolfi. Cleri vero res, flata, ſignataque pecunia, ſupellex domeſtica, & id genus bona alia (*Barſchaft, Plundere, vnd Gut*) adnumerentur prædæ. Vectigal Filsbacenſe vtrique commune ſit. Quod ad frumentum granariis Collegii metropolitani conditum, vinum itidem in horreis eiusdem vinariis, id quidem, quod Canonicorum ſit ac Vicariorum, his, qui Pontifici dicto obſequentes fuiſſent (*den gehorſamen Geiſtlichen*) ſeruetur; quod ciuium ibi ſit, exterorumque, æquis vtrique obueniat partibus. Templorum ornamenta, hierothecæ, calices, patinæ, donaria, aliaque aris decenter inſtruendis deſtinata vtenſilia ſarta in ædibus ſacris ſeruentur, tectaque. Pecunia ceteroquin omnis, annuli, catenæ, fibulæ, armillæ, cingula, ſcyphi, pocula, cimeliaque alia, culcitræ, puluinaria, toralia, ſtragula, vela, conopœa, textilia, ſericumque, omnis denique ſupellex culinaria, ahenæ, caldaria, pultarii, ſartagines, ollæ Cypriæ, cacabi, catini ſtannei, lances, lagenæ, canthari (*vvas man an barem Gelt, es ſy Silber oder Golt, ſilbern oder golden Geſchirr, Kleynot, Ringe, Spengen, oder ander Gezorde, desglichen von Betten, Sergen, Kuſſen, Lylachen, Vmhengen, gevvyrckten oder ſyden Tuchern, allen vnd eglichen Huſsgezerden, Keſſel, Duppen, Pannen, Kannen, Fleſchen, vnd Huſspiunder, auch anderm Werte, allezumal*) prædæ referantur in cumulum; cuius alteram partem capiant Adolfus & Ludouicus, alteram ſocii milites (*die Geſellen*) Vrbe expugnata commeatus militaris, ceteraque articulo primo comprehenſa ſtatim diuidantur. quo facto, vterque tot militum præſidiariorum, quot neceſſitas popoſcerit, vrbi imponat ſuisque alat ſumtibus; tot etiam tormenta in vſum communem (ſuo tamen vterque ſub imperio) inibi relinquat. Captiui, ſiue pedites ſint, ſiue equites, aliique & Adolfo fidem adſtringant & Ludouico; dein vero ſorte inter vtrumque diſpertiantur; Comites æqualiter; æqualiter Equites, militiæ honoribus decori, & Nobiles; æquabiliter denique gregarii. Neutri tamen liceat, ſine alterius conceſſu ſuos dimittere liberos. Alvvico, Comiti Sulzio, cum ſupremus ordinum in hac expeditione ſit ductor, decima pars prædæ, cuiuscunque ea ſit generis, obueniat. Ioanni, Comiti Hohenſteinenſi, propterea quod mandata accepta tradat reliquis (*als einem Anſager*) iisque, qui exploratorum in ſe ſuſceperint partes, ſiue Nobiles ſint, ſiue plebeii, quinque florenorum cedant millia; de quibus Ioannes tria accipiet, reliqua duo ceteri. Ex his vero apparitorum ἱππαγῶν ac ceterorum negotii adminiſtrorum quisque florenos quindecim; totidem Ioannes der Canzler, Antonius de Hoimſtein, Ioannes Svvalbach: Caſpar vero Franckenſtein & Lauuenburger Senior quinquaginta capiant. Ad eum, qui mœnia primus tranſcenderit (*dem Stieger*; is autem erat *Iohannes* iſte *Schvvalbach*) domus ex ciuicis ante alias bona, commodaque, vna cum mille perueniat florenis. Signifero peræque, quod par eſt, tribuatur.

omnibus ad expugnationem neceſſariis comparatis.

Itaque machinis, ſcalis, aliisque omnibus, ad expugnandam vrbem neceſſariis, quantocius comparatis, vbi tempus rei gerendæ opportunum viſum eſt, quamuis rigeret hiems, profectione indicta, collectis militibus, circiter ſexcentorum equitum, & quadringentorum peditum Heluetiorum, prædicti Principes, die vigeſima ſeptima menſis Octobris, quæ erat ipſa vigilia Sanctorum Simonis & Iudæ Apo- 123
ſtolorum, anno dominicæ incarnationis MCCCCLXII, profunda nocte, & ſatis intempeſta, cum ſilentium quietum teneret omnia, cum dictis copiis, vrbem petierunt, ad eiusque foſſata, iuxta Gauii portam, quo in loco, quoniam vrbs aliquantum præmunita, adituque difficilis videbatur, idcirco fere cuſtodibus vacua erat, negligentiusque cuſtodiebatur, appropinquarunt. Ea in parte, exploratores ſilenter per foſſata, vepribus & ſpinis oppleta, falce tramite facto, muros ipſos vrbis attigerunt, ſcalisque applicatis, totis viribus aſcenſum pararunt,

machinis bellicis de nocte vrbem aggreditur.

II In-

Edit. I pag. II Interea autem, dum muris scalas apponerent, quispiam eorum, muro insidentem eminentemque noctuam cernit, quæ sedens vno fixa in loco, super murum, alas iam extendebat, iamque deprimebat: cumque hoc in longam fecisset horam, territi fuere cernentes, propterea, quod fortem super muros custodiam latere arbitrabantur; nam propter tenebratum horrorem, clare, quid
124 esset, discernere non poterant: prope iam fuerat, si paullo diutius spectaculum hoc durasset, vt scalis a muro sepositis, metu perculsi, infecto negotio, hostes retrocessissent: sed ecce, subito bestia illa auolans metu liberauit semidesperatos †.

Dum scalæ mœnibus applicantur, noctua fere ciuitatem liberasset ab hoste.

† *Trithemius* l. d.

III Quo comperto, facti alacriores & audaciores, ab ea ipsa parte, qua vrbem præsidio minime munitam iam cognouerant, muros scanderunt, qui vineas & hortos intra vrbem claudunt, atque successiue, silenterque introgressi, traditorum informatione ac ductu, impetum in præsidiarios, seu murorum custodes, fecerunt, eosque, tum forte vino somnoque, vt fieri quandoque consueuit, sepultos, tum etiam re subita consternatos, facile oppresserunt. Erat autem hora, post mediam noctem, ferme quarta, consopitis adhuc ciuibus. Hinc, in vrbem viri circiter centum descendentes, proximam vrbis portam S. Stephani, applicatis machinis, infringere, & aperire conabantur; quæ dum fierent, vigiles reliqui in vrbe constituti, strepitu, ex portarum fragore, hostiumque, qui per muros in ciuitatem descenderant, tumultu deprehenso, in hæc ipsa loca deuenientes, conspectis hostibus, clamorem continuo extulerunt, quo expergefacti vicini, consurgentes, hostem quoque adesse persenserunt, sicque clamor
125 per vrbem diffusus, totum populum reliquum excitauit. Expergefacti ciues, & magnitudine rerum attoniti, quid primum agerent, aut vbi succurrerent, ignari, armis tandem correptis, qui proximi fuerant, tumultuarie excurrerunt, & in paucos hostes, vrbem per muros ingressos, impetum fecerunt. Sed porta interim refracta, multitudo reliqua, equitum & peditum, irrupit, primisque audaciam & vires, contra miseros ciues, addidit. Dederat quoque signum hostis Ringauiensibus, qui Adolfo quoque adhærentes, infra Rhenum latitantes hærebant, in succensione domus Iudæorum, extra, in arena, seu reconditorio eorum, posita, quam vbi ardere conspexerunt, ipsi quoque veloces, Adolfo in succursum Moguntiam properarunt.

Errore dein comperto, hostes muros ascendunt. Ciuitatis portam vi aperire conantur. Interea ciues tumultu hostium expergiscuntur. Hostis vero, porta refracta, in ciuitatem irrumpit.

IV Coadunati tandem etiam ciues, ad arcendas hostium turmas, magna vi
126 in ipsos irruerunt: pugna incepta, magna contentione, vtrimque & varia fortuna, inter frequentia vrbis ædificia pugnatum, hostibus annitentibus, vt deuictis ciuibus, prædam, quam maximam fore sciebant, diriperent: ciuibus vero, vt sibi, fortunisque suis, parentum, coniugum, ac liberorum saluti consulerent. Mira profecto, & miserabilis tunc vrbis facies erat, inaudita calamitas, terror & tremor incolarum maximus, clamoribus & gemitu morientium perturbata omnia, luctibusque passim repleta vniuersa: quin, & præter extraneum hostem, non defuit hostis intra mœnia, prodendo.

Hinc ciuibus in hostes irruentibus, atrox inter eos & hostes pugna oritur. & magna calamitas est in vrbe.

V Ea ipsa nocte, Dietherus abrogatus, qui pridie, vna cum *Philippo* Comite Cattimelibocensi, Moguntiam venerat, in curia *zum Alten Schultessen* *, Comes vero, in diuersorio *zum Rotenhauß*, morabantur, Fridericum Palatinum, qui postridie quoque venturus erat, exspectantes. Hi, cum hostem insperato ciuitatem occupasse accepissent, trepidi, mentem ciuium, proditionemque me-
127 tuentes, subito ex mœnibus vrbis †, fune per intimos quosdam suos dimissi, piscatoria scaphula, Rheno transmisso, fuga salutem sibi compararunt, quod nisi factum, hostis eos, in lectulis ac stratis ipsis adhuc requiescentes, comprehendisset. Canonici quoque Diethero adhærentes, tam repentino oppressi malo, vrbe cesserunt; ex quibus, *Rupertus* Comes *a* Solms Custos, *Rabanus* de *Liebenstein*, *Ioannes Mönch* de *Rosenberg*, *Ioannes Specht* a *Bubenheim*, *Dammo* a *Praumheim*, & alii, erant. Palatinus autem *Fridericus*, consilio Mathematici sui, *Matthiæ* de *Kemnaten*, præmonitus, nunquam induci potuit, vt vel vna nocte in Moguntia permaneret, eo quod, vrbem sibi periculosam fore, astra prænuntiarent *.

Dietherus, vna cum Comite Cattimelibocensi, fuga salutem quærit, aliique Canonicis. Palatinus præmonitus periculum euadit.

* Ita quoque *manusc.* noster. Atque hinc perperam *Nauclerus* volum. III chronol. generat. XLIX pag. 489; *erat illa nocte in arce vrbis.* Quin & *Trithemius* ad h. a. pag 453;

Dietherus vna cum Philippo Comite de Kazenelenbogen erant in castro, quod vrbi iacet annexum. Quod vt hoc magis appareat, notes, Moguntiæ tum nullam Archiepiscopis fuisse arcem: eamque, quam *Truhemius* intelligit, aliquot annis post ad inferiorem vrbis partem, iuxta fluenta Rheni, demum ædificatam. vid. infra sect. XV § III. Edit. I pag.

† E regione domus, quæ *das Stierhaus* dicebatur. *Manuscr.* germanicus.

* *Truhemius* (cuius hæc sunt) l. d. chron. Hirsaug. p. 454.

Dietherus ciuibus auxilium promittit.

VI Dietherus interea exul ciuium de suorum cæde perterritos animos confirmabat, atque in melioris fortunæ spem erigebat, hortabaturque eos, vt acriter sese hosti opponerent, quantocius se ipsis auxilium missurum promittens *; quod & factum. Non multo post enim, ducenti circiter equitum peditumque, ab ipso fuere missi, quibus sese ciues, in Augustinensium platea, totis viribus iunxerunt, forumque boarium versus, ad comprimendum hostem properarunt; 128
vbi tanta vi in eum irruerunt, vt bis, terque pedem referre compulsus fuerit, eumque tandem etiam extra primam seu interiorem Gauii portam repulerunt. Adhæc, tormenta duo ænea maiora, in prædicto foro, contra hostem directa erant, sed director eorum, cum & ipse Adolfo contra Dietherum faueret, ea non in hostem, sed vnum in S. Stephani turrim, alterum in Gauii portam, absque vlla hostis læsione, exonerauit. Hinc reuersi hostes, magna vi atque impetu, ciues rursum sunt aggressi, machinas prædictas ipsis eripientes. Atrox tunc pugna vtrimque iterum commissa, vtrimque multi occubuere. Tactus globo *Henricus Furt*, vrbis Capitaneus, in fugam sese dedit; Consulum vnus, cum Senatoribus duobus, quorum vnus in ipso foro boario habitans, sellator erat, & aliis multis ciuibus, occubuit. Ex hoc conflictu & pugna, omnis platea a Gauii 129
porta, ad domum vsque militum *S. Iohannis Hierosolymitani*, quam *S. Sepulchri* vulgo appellant, corporibus occisorum referta erat, quorum numerus, quadringentorum circiter æstimatus fuit.

Quo misso, illi aliquoties hostes retrocedere cogunt: quibusdam tamen etiam cum Adolfo facientibus, factum, vt reuerterentur: vnde pugna atrox fit: plateis occisorum cadauerum plenis.

Lucan. Bel. Ciuil. lib. 1.

Quis furor, o ciues? quæ tanta licentia ferri?
Bella geri placuit, nullos habitura triumphos.
Heu quantum terræ potuit pelagique parari
Hoc, quem ciuiles hauserunt sanguine dextræ?

* Hochhemio, vt *manuscr.* germanicus addit. Qui vicus medio milliari ab vrbe abest.

Fluctuante sic fortuna, hostes ciuitatem incendunt.

VII Fluctuante autem sic prœlio, ita vt modo ciues, modo hostes præualituri viderentur, ciuesque, collatis in vnum viribus, ab illa parte, qua hostis intrarat, fortiter resisterent: hostis ab altera parte, subito ciuitatem incendi iussit, ædemque fratrum Dominicanorum, vna cum ipsa ecclesia †, & circumiacentibus quibusdam domibus: loca item foro vicina, plateam sutoriam, ab vtraque parte: hospitium quoque ad speculum, cum multis aliis ædificiis vicinis, 130
quorum pæne centum quadraginta erant, misere Vulcano tradidit, multoque plura igne absumpsisset, nisi resistentia ciuium impeditus, retrocedere coactus fuisset.

† *In suis substantialibus, structuris videlicet, tecto tam ecclesiæ, quam chori, turri, campanis, sacristia, laterum, & aliis ædificiis, ex ignis incendio & voragine miserabiliter combustam & consumtam* dicit *Adolfus* in litteris, quibus FF. Dominicanis quauis suæ diœceseos parte subsidia postulandi potestatem concessit, Kal. Iun. an. MCCCCLXVI datis.

Inde ciues ad ignem extinguendum intenti, hostium obliuiscuntur; nouo tamen milite superueniente, dimicationem reiterant;

VIII Audito igitur nouo in vrbe tumultu, & incendio exorto, miseri ciues, qui acriter cum hoste decertabant, eumque repellere conabantur, mali tanti necessitate compulsi, singulique, de suis solliciti, ad ignis extinctionem, suorumque e flammis ereptionem, confugerunt, hostium ingressus penitus obliti: quibus ita distractis ac dissipatis, nouus semper miles hostium absque impedimento seu resistentia superuenit, vehemens dehinc dimicatio reiterata, & vtrimque magna contentione rursum res gesta est, his, hostibus inquam, annirentibus, vt incepto furori satisfacerent: illis vero, ciuibus scilicet, vt amantissimas coniuges, liberos dulcissimos, parentesque charissimos, ætate iam plurimum exhaustos, omniaque sua a mortis periculo ac interitu vindicarent. Pugnatum a prima luce vsque in serum vesperum: sed longe impar ciuium paullatim con- 131
gressus fuit, eo quod hostes numero pugnatorum, & apparatu omnium rerum instructissimi erant: vrbana vero turba, non bellis admodum assueta, nec armata satis, quippe, quæ somno adhuc oppressa, oculisque vix apertis, multis acceptis

sed impari cum hoste conflictu.

Edit. I pag. acceptis cladibus, ad paucitatem rediret: quadringenti enim & plures ex ciuibus desiderabantur *.

* Qui Hochhemio ciuibus auxilio venerant, a Diethero missi, cum viderent, rem ad extremum perdnctam esse casum, omnemque vrbem seruandi spem concidisse, ciuitate se per portam Filsbacensem eiecere: quorum quidem pars a Nassouicis capti: pars, Rheno celeriter ad Filsbacum transmisso, in fuga salutem inuenerunt. Ciuium vero quamplures præcipiti saltu ad telonium de muro se deiecere, quorum tamen nonnulli e fuga retracti sunt.

IX Interea Ludouicus Comes Veldentzius, cum Comite Eberhardo Königsteinio, a ciuibus deditionem postulabant, addebantque blanditiis minas, ni deditio fieret, se direptione, cædibus atque incendiis totam vrbem mixturos, minitantes: hoc audito, metu perculsi miseri ciues, consilio desuper habito, se, si id absque corporis periculo, bonorumque suorum iactura fieret, deditionem facturos responderunt. At illi, corporis ac vitæ tutelam solummodo, non bonorum libertatem, pollicebantur. Tandem cum miseri cadentium numero multo debiliores facti, imparibus sese viribus cum hoste decertare nequaquam posse
132 animaduerterent, diuturno conflictu fatigati, proiectis armis, deditionem fecerunt, liberumque ingressum irrumpentibus hostibus concesserunt. Eberhardus dehinc Königsteinius *, Wiricus Miles a Stein, Iacobus Krückenstein, fori magister, cum pluribus aliis, turres murorum ascendentes, ciuibus, in præsidium ibidem constitutis, indicarunt, Senatum sese, cum aliis, Adolfo Archiepiscopo tradidisse, similiter vt & ipsi facerent, postulantes, quoniam id Senatus mandasset, corporis tutelam, libertatemque omnium bonorum suorum iisdem promittentes. Hoc audito ciues turres relinquentes, hosti eosdem tradiderunt, qui continuo Ringauienses incolas, & Heluetios milites præsidiarios in iisdem collocauit.

Interea Ludouicus Comes Veldentzius deditionem vrbis petit; quam miseri ciues tandem faciunt, ac turres & propugnacula tradunt.

* *Eppensteinius* sane multum ad subigendam ciuitatem contulit. Audiamus modo Adolfum in litteris, quibus an. MCCCCLXVI Collegialem *Königsteinensem* stabiliuit: *qui non solum Dominium & terras suas pene in deuastationem, sed etiam in propria persona — tanquam Apostolicæ sedis obediens filius, nobis — in grauibus & continuis periculis ac perturbationibus constitutis, ac tandem glorioso triumpho in victoria ciuitatis nostræ Maguntinæ obtento, tanquam alter Machabæus, præ ceteris potenter & viriliter contra hostes nostros fideliter pugnans, assistentiam præbuit.*

X Miserando spectaculo cernere tunc vxores maritos, filios patres, reliquos item suos, magno clamore atque eiulatu, inter occisorum cadauera inquirentes, eosque repertos humeris propriis, sanguine adhuc e vulneribus promanante, quosdam occisos, alios vero paullulum adhuc respirantes: & hos quidem
133 ad refocillandum, reliquos vero ad sepeliendum, deportantes. Legi in manuscripto quodam monasterii S. Iacobi peruetusto, omnia occisorum, tum ciuium, tum etiam aliorum, corpora in coenobii monialium S. Agnetis in foro boario vna fouea fuisse recondita ac sepulta.

Tum occisorum corpora a suis deportantur, & in cœmeterio D. Agnetis sepeliuntur.

SECTIO XII

De misero ciuitatis post occupationem statu.

I

POstquam autem, omisso certamine, sese dedere ciues, arma mox tradere iussi sunt, vrbemque hostes, vbique inuadendo publicas priuatasque, cum Cleri tum ciuium ædes, depopularunt ac deuastarunt.

Armis a ciuibus traditis, ciuitas spoliatur.

II Die Veneris autem post, quæ erat XXIX Octobris, Adolfus, qui interea in Altauilla, Ringauiæ oppido, rei totius exitum exspectans, moratus fuerat, Moguntiam venit, & in curiam, iuxta Franciscanorum coenobium, (quod nunc Iesuitarum collegium est) quam *Bartholomæus* * Medicus quidam inhabitabat, diuertit, vbi Senatus ei carratam vini, & piscium pondera aliquot propinauit.

Post Adolfus Moguntiam venit.

* *Von Eten* cognomento. De quo pluribus in catalogo Rectorum.

III Altera deinde die sabbati proxima, concilio cum suis habito, Senatui mandauit, vt post meridiem in foro boario, absque vlla mora, vniuersis

Ciues conuenire iubet.

ciuibus

ciuibus, nemine excepto, ſub pœna corporis bonorumque iacturæ, conuentum indicerent: quod per Senatorem quendam, Gabrielem nomine, in curia Dominorum factum fuit. Priuſquam autem in dicto loco congregarentur ciues, quindecim ex illis comprehenſi fuere, quorum octo in Ringauiam deducti, ibidem in turri caſtri Ernfels incarcerati ſunt, e quibus vrbis Prætor, N. Stemberger, Maternus, Henricus, Albertus, Iacobus Poſt, Michael Apothecarius, & quidam vini aduſtor, erant. Edit. I p. 134.

ex quibus, antequam ſe congregarent, aliquot in Ringauiam deducuntur.

Cum congregati eſſent,

IV. Hora igitur præſcripta, octingenti circiter ciuium, in foro boario, loco ipſis præſcripto, conuenerunt, arbitrantes, ſe Adolfo victori fidelitatis iuramentum præſtituros, ex quibus trecenti, qui ab Adolfi partibus erant, ſegregati, ſecedere coacti fuere. Reliquos vero, in vnum congregatos, Adolfus, vna cum Ludouico Veldentzio & Eberhardo Königſteinio, ceteriſque ſuis aſſeclis, Ringauienſium & Heluetiorum manu valida ſtipatus, veniens circumdedit, ac inſtar gregis ouium, in vnum agmen compulit. Pauebant miſeri ciues victi, ac quidnam de ſe futurum eſſet, anxii hærebant. Hinc durioribus ac iracundis verbis grauiter eos increpans Adolfus, iiſdem obiecit, quod fidei datæ obliti, atque omni iureiurando neglecto, contra omnes Bullas Apoſtolicas Cæſariſque mandata, Diethero depoſito & excommunicato adhæſiſſent, ac in maximos & incredibiles ſumptus Moguntinam eccleſiam, itemque ſe ipſos ac ſuos, ſua perfidia ac malitia, induxiſſent, & idcirco pœnas grauiſſimas eos promereri. Poſt hæc iuſſi omnes, nullis induciis conceſſis, ſine vlla cunctatione, ex vrbe migrare, nemini ſuam coniugem, liberos, parentes aut cognatos ſalutandi, vel iiſdem valedicendi facultate data, atque in locis certis tam diu, quoad Imperatoris ſententia ſuper eos ferretur, commorari, adiurati ſunt. Ad qnam vocem miſeri, ſtupore vehementer perculſi, quid agerent quidue dicerent, ignorabant: ſed flexis poplitibus veniam & miſericordiam, magno eiulatu, humillime deprecabantur. At nullus veniæ locus datus. Hinc Adolfo cum ſuis recedente, omnes ſimul inter Ringauienſium & Heluetiorum turmas, relictis in hoſtium poteſtate vxoribus, liberiſque chariſſimis, ac bonis omnibus, egentes & mendici fortunam ſuam ſummopere deplorantes, vrbem exiere, ſingulorum nominibus notatis & inſcriptis *. Et Ringauienſes quidem conuiciis plurimis eos laceſſebant, fœdifragos, impios, & hæreticos appellantes: Heluetii vero amice & humaniter eos conſolabantur, eorumque triſtes ac perterriros animos, ſpe melioris fortunæ, erigebant, & conſolationibus variis confortabant, & ad patientiam animoſque bonos hortabantur. Factum eſt hoc ipſo ſabbato poſt SS. Simonis & Iudæ Apoſtolorum feſtum, quæ erat dies XXX menſis Octobris anni prædicti, horam circiter tertiam pomeridianam.

155 156

eos, qui cum Diethero fecerant, dure alloquitur, & ex vrbe emigrare iubet qui veniam & miſericordiam fruſtra petunt, atque adeo, vrbe cedunt. Ringauienſium durities & Heluetiorum humanitas in eos.

* Atque adeo male *Gobellinus* lib. XII comment. p. 295; *aduerſa factionis ciues ſponte ſibi exilium elegere.*

Triſte ſpectaculum, dum exeodunt.

V Triſte tunc ſpectaculum erat: vidiſſes ibi matronas atque virgines vlulantes, pectoraque ferientes, manus ad cœlum tollentes, ſupplices ciuitatis opem implorantes, lamentis ac ploratu omnia miſcentes, fortunam ſuam dolentes, & qualia conueniens eſt in tantis calamitatibus dicere & agere. Querebantur, ſe male in illum diem ſeruatos ſenes, deteſtabantur fati iniquitatem iuuenes, plurimi ſatius eſſe, mature ex viuis fato eripi, quam in tantis ærumnis aut ſupereſſe, aut mox fortaſſis ab hoſte crudeliter trucidari, cogitabant. 157

Iurare coguntur, ſe ad vrbem reuerſuros.

VI Cum autem ciues illi intra duas Gauii portas perueniſſent, iuramento affirmare ſunt adiurati, ſe circa proximos Bacchanaliorum dies in vrbem reuerſuros. Piſtores tamen, cum eorum opera nullatenus carere poterant, cum aliis nonnullis, quibus gratia facta fuerat, in ciuitate remanſerunt.

Interim ſucceſſiue in vrbem reuerſi, propria ſua pretio redimere coguntur.

VII Ciuium autem illorum exulum plurimi in vicinis oppidis, pagis, atque vicis aliquamdiu commorati, ſucceſſiue poſtmodum in ciuitatem reuertebantur, qui omnibus, in vino, frumentis ac ſupellectile, ſibi ſublatis, tum propria, tum etiam alia, certo pretio a prædæ magiſtro, prout cum ipſo conueniebant, rurſum redimere ac emere cogebantur. Ceteris vero, qui vel fuga elapſi, vel penitus ex vrbe emanſerant, omnia ſua publicata, vxoreſque eorum ac liberi, relictis omnibus, vrbe quoque cedere iuſſæ, ac ædes eorum aliis aſſignatæ ac conceſſæ fuere. 158

VIII Cleri-

Edit. I pag.

VIII Clericis quoque & claustralibus, qui cum Diethero rem habebant, minime parsum fuit, sed refractis ecclesiis, virorum virginumque cœnobiis, nulla sacrorum habita ratione, omnia in lacrimabilem direptionem fuere data. Ecclesiastici spoliati, & duobus millibus ducentenis quadraginta florenis mulctati. Iudæi similiter, quorum non minima turba erat, graui pecuniarum summa æstimati, & extra vrbem eiecti. Vidisses tunc ministros Christi sacerdotes, vna cum Israelitica illa sobole adultera ac perfida, ignominiose vinculis mancipatos, cum summa turpitudine, ciuitate pelli, ac in Altamuillam, Ringauiæ oppidum, cum maximo improperio, ligatos deduci. Franciscani item & Augustiniani monachi vrbe pellebantur, eo quod & ipsi a partibus Dietheri essent, qui, si diuina celebra-
139 re vellent, a sede prius Apostolica absolutionem impetrare necesse erat: omnes enim, qui cum Adolfo contra Dietherum non sentiebant, a Pio II Pontifice excommunicati decernebantur. Opificum præterea famuli omnes, qui in vrbe erant, exire cogebantur. In hac vrbis direptione ecclesia Franciscanorum fratrum in stabulum & receptaculum transferat equorum.

Clerici aduersæ partis spoliantur. *Iudæi pecunia mulctati vrbe pelluntur:* *Franciscani & Augustiniani vrbe cedere coguntur:* *Opificum itidem famuli.*

IX Erat dum temporis Moguntinensis sedis Suffraganeus, nomine Sigefridus (quem male manuscriptus quidam nomine fratris sui Dudonem appellat) de ordine Prædicatorum: hic prius a partibus Adolfi fuerat, postmodum vero quoque Diethero fauens, vestimentis peregrini cuiusdam amictus, clandestino sese ex vrbe surripere & fugam capere attentabat; qui, cum in suburbium Filtzbach vsque peruenisset, agnitus a quodam Wigando, nomine Kalckborn, intercepto ac proditus fuit; vnde ipse proditor ab Adolfo quatuor florenis donatus fuit.

Sigefridus Suffraganeus fugam attentans, comprehenditur.

X Animaduersum etiam maxime fuit in maiores vrbis, qui Dietheri partes
140 tutati erant. Quin & in ipsam imbellem femineam turbam, pari immanitate, sæuitum est, ita vt nulli sexui, ætati, aut ordini fuerit parsum; virgines & feminæ vitiatæ ac stupratæ, variisque ignominiis & iniuriis lacessitæ. Nihil denique fuit, quod inter arma sceleratæ hostium quorundam manus incontaminatum liquere. Direpta deinde ciuitas, eaque magnitudine & opibus clara, ferro & igni ad internecionem vsque ferme delera. Hostes, quicquid in ea inuenire potuerunt, absque vlla miseratione rapuerunt, nulla sacrorum aut profanorum habita ratione. Curiam Senatoriam depopulati, in qua magnam auri argentique summam, quæ partim ipsis Imperatoribus, partim ciuium erat, repererunt, omnesque libertates, immunitates & priuilegia, a Pontificibus, Imperatoribus ac Archiepiscopis ciuibus concessa, abstulerunt, dilacerarunt, penitusque extinxerunt. Adhæc omnia, quæ in emporio inuenerunt, pretio MDCC floreno-rum, quæ tamen vltra VI M florenis æstimabantur, vendiderunt. Auri quoque
141 & argenti vim maximam in phialis, scyphis, aliisque huiuscemodi vasis pretiosis, nacti sunt, quæ omnia per Henricum aurifabrum ponderata XLVI M marcas continebant. Et vt paucis complectar, prædam tantam hostis accepit, quæ non vnius ciuitatis, sed pæne totius patriæ thesaurus esse videbatur. Omnes namque in vicinia ecclesiæ, monasteria, Nobiles & alii, inferioresque plebeculæ, bona & fortunas suas in ciuitatem, velut in portum quendam, contulerant, propter dissensiones, deuastationes, & incendia tam varia, quæ a Principibus vtrimque sine intermissione fiebant. Diethero quoque in ipsa vrbe LX equi intercepti: extra vero plus quam CC suorum trucidati, ac plurimi Nobilium capti fuere.

Nulli ordini, sexui aut ætati parsum. *Ciuitas direpta.* *Curia Senatoria spoliata.* *Priuilegia dilacerata.* *Emporium spoliatum.*

XI Sic tandem, post multas illatas clades, ac ingentem prædam adeptam, vrbs Adolfo Nassouio cessit: prædæ autem pars maior Duci Bauariæ Ludouico Veldentziano, aliisque proceribus, qui vrbem deuictam Adolfo tradiderunt. Ad
142 hæc Ludouico Veldentziano dicto, & Philippo Nassouio suo ex fratre nepoti, Adolfus in remunerationem partem telonii in suburbio Filtzbach possidendam tradidit *, cuius pars illa Nassouiana, nostris temporibus, anno MDCV, ex obitu Illustris & Generosi Ludouici Comitis Nassouii in Wisbaden, rursum feudali iure ad Archiepiscopum Moguntinum deuoluta est.

Ciuitas Adolfo cessit, prædæ pars Veldentzino, vna cum parte telonii in Filtzbach.

* Dimidiam quidem Ludouico Veldentino, vt ex conuentione, quam supra ad sect. XI § I attuli, paret.

Idem Ludouicus Comes Veldentzius postmodum die Martis post festum Dorotheæ Virginis anni sequentis MCCCCLXIII machinas bellicas, quæ in vrbis emporio

multisque machinis bellicis.

porio fuerunt, XXIV equis ac XXI curribus, rebus aliis onustis, in Niderulmense oppidum vehi curauit †. Edit. I pag.

† De diuidendis, quos vrbe capta ceperant, Nobilibus iuxta ciuibusque aliquandiu post ipsum inter ac Adolfum discrepatio quædam fuit, quæ tamen opera *Petri Ferrici*, Canonici Maioricensis, decretorum Doctoris, Causarum S. Palatii Apostolici Auditoris, Nuntii & Oratoris Pontificii, ad concordiam adducta. Adolfus nimirum litteris Moguntiæ, Iouis post Dominicam Oculi, an MCCCCLXIII datis spopondit, illorum causa sex millia florenorum se Ludouico præstiturum: Ludouicus vicissim, vt ex litteris postridie in castro Vlmen scriptis liquet, captiuos, quos tenebat, omnes Adolfo in manus tradidit ac potestatem, libero in eos arbitrio ipsi in solidum permisso (*nach seinem Willen vnd Gefallen allein mit ine handeln, thun solle vnd mag, vngehindert vnser*) cui conuentioni legatus, quem dixi, Pontificiis tabulis Moguntiæ die X Martii editis robur adiecit ac firmitatem.

Præda reliqua in vrbe vendita.

Præda autem reliqua, quæ in foro boario in vnum collecta, militibus diuidenda restabat, sabbato ante Valentini Episcopi, sub pretio III M florenorum, vendita fuit, indeque militibus stipendia numerata, videlicet equitum vni XIV floreni, XII albi: peditum vero vnicuique VII floreni, VI albi. Supellectilem porro reliquam, quam non vendiderant, Ringauienses secum domum asportarunt*.

* Patritiorum ceteroquin nonnullorum domus Comites inter ac Nobiles, qui Adolfo in vrbe occupanda opem tulerant, diuisæ sunt; a quibus etiam postea appellationem traxere. MS. *Germanicus.* Domus *zum Silberberg*, iuxta officinam monetariam, a pluribus sæculis Moguntinas inter celebris, Alvvico Comiti Sulzensi cessit; alia *zum Algesheimer* Ludouico Dynastæ Liechtenbergensi. Ea, quæ vulgo *zum Rosenhaus* dicebatur, iuxta montem D. Stephani sita, Eberhardo Dynastæ Eppensteinio, coniugique ipsius Annæ, Adolfi sorori: alia *zum Rosenbaum*, iuxta D. Christophori ædem, Ioanni, Comiti Nassouio &c.

Reperi in manuscripto quodam Germanico antiquo, fimum in ciuitate a nobili Henrico de Hohenvveisel duobus florenis cum dimidio emptum, ac in Geysenheim, Ringauiæ oppidum, deuectum fuisse. 343

XII Hic itaque contentionum finis, hic bellorum funestissimorum exitus fuit, quæ hi duo Principes inter se exercuerunt, quibus tantum sanguinis effusum est, tot oppida spoliata, diruta, incensa, ac funditus euersa, tot ab ecclesia Moguntina alienata, tot pagi ignibus cremati ac deleti. Hunc denique occasum tulit tunc celeberrima ac nobilissima, immo aurea hæc nostra ciuitas Moguntia, sanctæ Romanæ ecclesiæ, ab antiquissimis temporibus, specialis vera filia, Clero præ ceteris vrbibus clara, diuini cultus, ornamentorumque sacrorum, cum sanctissimum tum locupletissimum domicilium †.

† Faciunt huc, quæ *Anonymus*, qui libellum hunc recensuit, habet: *Quæstio est, quis illorum magis inculpandus sit, & calamitatum, quæ diœcesin Moguntinam tum afflixerunt, auctor præcipue habendus? Noster* (Helvvichius) *qui nihil non improbat ac damnat, quod Pontifici Romano bilem mouet, ex continenti in Dietherum inuehit, eumque defectorem vocat: quem ego potius in Principibus habuerim versutis iuxta honorisque auidis; cui haud voluntas, vel ius, sed vires tantum & fortuna defuere, sua auctoritatem sedis aduersus curia Romana impetum tuendi. Id sane pro certo habendum, plus boni Dietherum præstitisse, quam Adolfum.*

Nomina Magistrorum ciuium, ac locorum tempore dissidii huius.

XIII Qui autem tunc temporis ciuium Magistri, Senatores, aliique vrbis Præsides ac Officiati fuerint, e manuscripto quodam peruetusto illius æui linguæ vulgaris, iuxta ordinem, quo descripti fuerunt, duxi hic annotandos, cuius autor, 344 se quoque a Dietheri partibus contra Adolfum fuisse, clare ostendit in hoc, quod eos, qui Diethero adhæserunt, honestos, probos, ac simplices viros: reliquos vero, qui rem cum Adolfo habebant, fœdifragos, proditores, homines nauci, flocci, leues ac nullius momenti fuisse, dicat. Recensentur autem hoc ordine:

Iacob Faust, Goltschmidt,
Eberhart Dymmerstein,
* Lemmer Henn, Metzger, } *Alle drey Burgermeister.*

** Hans Lohn.*

Herman Sternberger, Gertner.
Ieckel Grückenstein, Gasthelter. } *Beyde Rechenmeister.*

* Thomas von Bieburgk, Fischer.
Henn Ottvvyn, Seyler. } *Baumeister.*

** Dudo.*

Martin

Edit. I pag. Martin von Seſſenheim *, Tuchſcherer. } *Rathsvervvanden.* * Sonsheim.
Peter von Steigk, Kannengieſſer. }

145 *Dieſe neun Perſonen haben gevvüſt vmb die Verrätherey, dardurch Meintz hingeben vvorden, vnd die Hand, auch Steuvvr vnd Hilff, darzu gethan: doch hat einer mehr darven gevvüſt, dann der ander, haben aber nicht vermeindt, daß dieſe Ding alſo vorgenommen ſelten vverden.*

Gabriel von Kitzingen, Schneider,
Körten Ieckel, Kirſchner,
Gerlach Scherg, Sattler,
Görge Ieckel, Metzger,
Hen Spieſs, Bender,
Peter Ottvvein *, Seyler, } *Rathsvervvanden.* * der alte,
Mattheis Limpurgk, Wöber,
Ioſt Kauffmann, Schneider,
Hen Burckhard *, * Bocking.
Cuntz von Saulheim, Schuſter.

Dieſe ietztbenampte zehen Perſonen ſeind auch deſs Raths gevveſen auff die Zeit, vnd ſeind leuchtfertige Leude gevveſen, dumme vnd vnverſtändig, den nie zu travven noch zuvertravven gevveſen, vnd ſeind doch partheiſch gevveſen, heut hie, morgen dort, der mehrer theils auff deſs von Naſſauvvs Seiten.

146 Iohan Kolſsman, Wöber,
Chriſtian N. Löher,
Henn Eich, Holtzſchreiber,
Eberhard von Straſsburg, Sattler.
Henn Gieſsen, Schuſter.
Henn Brun, Krämer.
Hanſs Ferber, Wöber.

Dieſe obgedachte ſieben Perſonen ſeind auch deß Raths gevveſen, fromme, erbare vnd einfaltige Leut, die ſich iederzeit from vnd erbarlich gehalten zu der Gemeine, vnd ſich aller Erbarkeit befliſſen.

Volgen die Namen deren auſs der Gemeinde, ſo auch die Statt helffen verrathen.

Hen * Knauff, * Hans
Heinrich Ravv, Würt zum Spiegel,
Herman Apotecker,
Hans Romp, Vnderkeuffer,
Clas Franck, Marckmeiſter, zuuor gevveſener Burgermeiſter,
Adam von Schirſtein, * Schiffmacher, * Seifenmacher
Herman Quadheim, Richter *, * zu Lucern
Bechtold Dinger, Würt zum Schvvanen,
Hans Koch, Weinſticher,
147 Eberhard Eltuelt, Becker *, * aufm Dietmarck.
Iohan Mancherley, der Bavvmeiſter-Schreiber.

Obgemelte auß der Gemeinde haben ein mercklichen Anhang aus der Gemeinde, vff Zvveyhundert Perſonen, darzu auch etliche Geiſtliche vnd Fravven Perſonen zu ſich bracht.

*Item N. Hornick Hauptmann, Walther * vnd Henrich beyd Stattſchreiber, haben auch vvol vmb die Verrätherey VViſſenſchafft gehabe.* * Mauern

Allen denienigen aber, die vmb dieſen Anſtalt gevvüſt, vvard vorgehalten, daß, vvan Erezbiſchoff Adolff von Naſſavv in Meintz käme, alsdan der Feindt ſolte ausgeruffen, vnd derenſelben niemand kein Schaden zugefügt vverden: VVelche aber Pfaltzgräffiſch, Eyſſenburgiſch, vnd Catzenelnbogiſch vveren, ſolte man am Leben ſtraffen.

Auch vvas deſs Feindes Anſchlag dahin gericht, vnd die Sach alſo beſtelt, daß (nachdem der Pfaltzgraff, der von Eyſſenburg, vnd der Graff von Katzenelnbogen

vff Mitvvochs zu Nacht in vigilia SS. Simonis & Iuda in die Statt Meintz kommen solten) sie vmb Mitternacht einkommen vvolten, vnd gedachte drey Fürsten in ihren Bettstetten vberfallen: Als aber der Pfaltzgraff dieselbige Nacht nit einkam, besorgte sich der Feind, er vvere gevvarnet, machte derhalben ein andern Anschlag, vnd nahme gegen Tags Morgens vmb 4 Vhrn die Statt ein. Edit. I p. 148

Hæc ex præscripto manuscripto, paucis quibusdam, propter obscuritatem sensus ac verborum, immutatis *.

* Partibus Adolfi hac fortuna erectis, Ioannes e Comitibus Nassouiensibus DC militum Gallorum (*Wallonen*) e Ducatu Luzemburgico accitos, Wisbadæ & * Hochhemii collocauit in præsidiis, animo, tractum Gerauiensem inuadendi, depopulandique: quem tamen conatum Fridericus Victoriosus, Gerauia milite firmata, anteuertit, atque in irritum redegit. Palatini contra anno sequenti LXIII, circa festum Purificationis Mariæ, Ingelnhemio egressi Nassouios, quos Algeshemio elicuerant, fugarunt, X illorum occisis, XXIV, vna cum tribus tormentis minoribus, captis. Henricus vero Brömser de Rüdisheim, societate cum Volperto a Ders facta, non longe post Friderico Electori Palatino inimicitias denuntiauit, incenso, simul ac bellum indixerat, quodam agri Palatini vico. *MS.* germanicus.

* *f. Hofheim*

SECTIO XIII

De dissidio hoc Adolfum inter ac Dietherum tandem composito.

I

Post omnimodam desolationem & ærarium exhaustum,

POstremo, post tot clades & miserias, fatigatis iam Principibus, & ærariis, continuis belli motibus, exhaustis, de concordia, inter Adolfum & Dietherum statuenda, cœpit haberi tractatus.

Hic est perpetuus sæclorum lusus & vsus:
Ludendi vt faciat consumpta pecunia finem.
Sic, vbi vastata gentes lacrimantur, & vrbes,
Aurea tum demum feriuntur fœdera pacis.
Heu, quanto satius foret, hæc prauertere damna:
Atque animos hominum saluis coalescere rebus! †

† Hoc fine, die Veneris ante Liberalia, conuentus Oppenhemii habitus; ad quem ex parte Adolfi venere Legatus Pontificius, Ludouicus Dux Bipontinus, Wiricus Falckensteinius, Abbas ad D. Iacobi in monte specioso, Ioannes Nassouius, & Volpertus a Ders; ex parte Dietheri, Petrus Weinheim, Consiliariorum intra cancellos Præses; ex Palatini vero, summus aulæ Magister, vna cum Cancellario. At, quum consiliis biduum agitatis, labor omnis in cassum caderet, die Lunæ ad suos quisque discessit.

Non multo post tamen iterum ibidem de concordia actum. Aderant Rupertus, Archiepiscopus Coloniensis recens electus, suam ad reconciliandam pacem impensurus operam, & Henricus, Nassouiæ Comes, summæ apud Moguntinos ædi Præpositus: quibus præsto erant vtriusque partis legati. Miserat autem Dietherus fratrem, & Petrum Weinheim: Adolfus Richardum Obersteinium, Ioannem Nassouiæ Comitem, & Volpertum a Ders.

Vt negotio hoc faciliori de pace agi posset, Fridericus Palatinus litteris tertia Paschalium Heidelbergæ scriptis pollicitus est, a die ista ad Dominicam *Misericordias Domini* dictam, eaque ad solis occasum vsque, ab armis se conquieturum esse. Cum multa in medium consuluissent Agrippinensis ac Henricus Nassouius, rem eo tandem deduxere, vt Lunæ post Dominicam dictam proxima partes inter pactio has iniretur in conditiones: A die ista, vsque ad XI Nouembr. D. Martini Episcopi memoria sollemnem, sint induciæ; vtriusque partis auxiliariis æque ac aliis ditioni eorundem subditis itinera passim sint tuta, liberaque: Captiuis, præter ciues Moguntinos, omnibus dies statuatur hanc inter & Pentecosten: de dissidio hoc penitus tollendo ac in tranquillum conferendo, induciarum harum agatur tempore; tributa imperata, aliaque redimendorum incendiorum caussa constituta pretia hæc inter haud exigantur. Hæc vbi conuenerant, inducias pactas publice denuntiarunt cum Dietherus, tum Adolfus. Fridericus Palatinus iam ante se istas seruaturum, litteris publicis (quas apud *Mullerum* l. d. cap. XXXII § 2 pag. 190 & seq. legas) sancte receperat, prolixeque. Hæ belli dum agebantur feriæ, de pace componenda semel atque iterum agitata consilia. Primum postridie diei Christo in cælos adscendenti sacræ, Idsteinii. Conuenerant autem Ioannes Nassouius, Eberhardus Eppensteinius, & Sifridus Suffraganeus, ex parte Adolfi; Dietheri & Palatini ex parte consiliarii quidam; arbitri vices obibat Carolus, Marchio Badensis, paullo ante libertati restitutus. Dein Dominica sequenti, Moguntiæ in telonio illorum quidam de eodem egere negotio,

quos

Edit. I pag.

quos inter Palatinus ipse. Tum rursus circa diem D. Iacobi memoriæ sacratum. Ita *manuscriptus* noster germanicus. Sed enim auctori rursum præbendæ aures.

Tandem de pace agitur. Eius conditiones.

Carolus itaque Marchio Badensis, qui supra a Friderico Palatino, cum aliis, in pugna captus fuerat, e carcere dimissus, inducias pepigit, pacisque fœ-
149 dera in hunc modum dixit: Archiepiscopatum Moguntinum, pro decreto Pii Pontificis, Adolfo Nassouio adiudicandum: Diethero vero, quoad viueret, quatuor oppida relinquenda, ac peccati veniam dandam esse. Quæ Dietherus castella Palatino donasset, ea, nomine pignoris, apud illum remanerent, donec auri Rhenensis centum millibus nummum redimerentur: censuras iam prolatas vltro remittendas: fratrem Palatini, electum Coloniensem, quam minimo fieri queat sumptu, a Pio Pontifice confirmandum: omnes, qui mandata Pontificis spreuerint, damnumue ecclesiæ Moguntinæ dederint, absoluendos: & cetera in hunc modum minutiora. Quæ si a Pontifice impetrari possent, Palatinus de summa centum millium florenorum pro redimendis castris decreta, viginti millia remitteret: captiuis quoque dimissis inflictam mulctam comminueret. Quin & Adolfus ita ea probare se ait, si Pio Pontifici placerent *.

* Sic quidem *Gobellinus*, quem auctor hic rursus ad verbum exscribit, l. d. pag. 318.

Quæ vt a curia Romana probarentur, legati quidam ad Pontificem mittuntur.

Ob quam rem legati missi sunt, Marcus, Marchio Badensis, Caroli frater,
150 Vulpertus a Ders Scholasticus Moguntinus, & Adolfi nepotes, tres item Doctores, & nonnulli alii; quibus apud Tybur auditis Pontifex, grauia esse postulata, respondit: legatumque videri mittendum, qui conditiones ecclesiæ & Apostolicæ sedis amicorum meliores efficeret, neque id legatis ingratum visum, qui quam primum, id vt fieret, annuerunt. Missus itaque Tricaricensis episcopus Honufrius, homo Romanus, e familia locupleti, quæ S. Crucis dicitur, natus, in Germaniam ad res illas Moguntinæ ecclesiæ componendas †.

† Ita rursus, quem auctor sequitur, *Gobellinus* l. d. Ceterum Honufrio adiunctus Petrus Ferrici, qui iam in Germania agebat: vtrique vero libera potestas concessa, auctoritate pontificia conuentioni per Carolum Badensem Adolfum inter & Dietherum factæ consensum præbendi, roburque adiiciendi; singulos adhæc atque omnes religionibus obstrictos expiandi, ac piorum in communionem restituendi: Litteræ vero, quibus hæc perscripta, datæ Tiburi Non. Septembr. MCCCCLXIII.

Quod ad caussam Ruperti Coloniensis, aliis litteris biduo ante exaratis spes facta, proxime commodis ipsius consultum iri. *De quibus omnibus* (ita *Pius*) *vniuersitati vestræ fidem per præsentes facimus, ac dum caussa ipsius Ruperti in Consistorio coram nobis & venerabilibus Fratribus S. R. E. Cardinalibus proponetur, dignam rationem habebimus.*

Dietherus pacem cum Adolfo statuere quærit.

II Interea fractus animo Dietherus, ac longis bellorum calamitatibus afflictus, immo diuinitus ab iniquo proposito retractus, misereri tandem ecclesiæ cœpit, cuius esset filius, & quam diutius adeo misere afflictasset: haud ignarus, Palatinum Comitem nil aliud belligerando quærere, quam Moguntinæ sedis neruos omnes elidere, ac dignitatem eius prorsus extinguere, quæ suum videretur splendorem obnubilare. Clam igitur, per internuntios, Adolfi conuentum quæsiuit, quoniam pacem ei reddere statuisset.

Hinc conueniunt Francofurti.

151 III Conuenere itaque ambo, cum amicis & belli sociis, excepto Palatino Comite Friderico, in Francofurto, ciuitate Imperiali, quæ Mogano adiacet, Imperatorum electione & frequentibus nundinis insignis. Ibi, accersito Petro Ferrici, Apostolico nuntio, cuius autoritate res gereretur, nec non Ruperto Palatino Coloniensi Archiepiscopo, aliisque pacis amatoribus & iustitiæ cultoribus, de concordia tractauere: conuentumque ibidem inter eos hac conditione, vt Dietherus iure, quod in ecclesia Moguntina sibi competere asseruerat, prorsus dimisso, Adolfum tanquam Archiepiscopum a Romano Pontifice ordinatum, ac dominum suum, veneraretur.

Vbi tandem pax certis conditionibus statuitur.

Hæc rursum *Gobellinus* l. d. p. 345, præterquam quod haud meminerit, Rupertum Coloniensem simul fuisse accersitum. Gum vero nec ille, nec *Helvvichius* compositionis, cuius auctor Henricus, Hassiæ Landgrauius fuit, vel verbo mentionem faciat, quæ tamen maxime huc pertinet, operæ pretium erit, paucis eam perstringere. Scilicet, antequam Honufrius appulisset, vtraque parte ad pacem quamprimum ineundam prona, Henricus Hassiæ Landgrauius his conditionibus rem ad concordiam adduxit: Adolfus suo procuret sumtu, vt Legatus Pontificius sententias omnes ac censuras aduersus Dietherum latas infirmet, dissoluat, 1

2 penitusque tollat. Suo itidem obtineat impen-
dio, vt Legatus Diethetum in gratiam Pontifi-
cis restituat; si is hoc non possit, tum Adolfus
ipse apud Pium instet, vt omnem erga Diethe-
3 rum iram deponat ac indignationem. Idem Die-
therum omni iurisdictione Archiepiscopali exi-
mat, faciatque, vt Pontifex suis quoque litte-
4 ris exemtum pronuntiet. Cæsari etiam recon-
ciliet Dietherum, curetque, vt eum pariter
ac belli gesti socios in omnia beneficia, iura, li-
5 bertatesque restituat. Tum vero operam det,
suoque efficiat sumtu, vt mensarii non minus
quam Pontifex Diethetum de pecunia præstan-
6 da absoluant, prædes de metuo eximant. Aere
præterea suo Bullam impetret, qua Pius Cleri-
eos iuxta ac sæculares, qui Diethetí adhæsere
partibus, vel etiamnum eocum faciunt, eccle-
siasticæ detestationis pœnis eximat; ecclesiasti-
cos vero, siue sacris iam initiati sint, siue adhuc
initiandi veniant, ad beneficia denuo reddat
7 habiles. Speciatim vero pro Friderico Pala-
tino, Henrico, Hassiæ Landgrauio, ac Philip-
po, Comite Catimeliboeensi, absolutorias
a Pontifice petat, redimatque: quas cum ac-
ceperit, Diethero in manus tradat, qui neutri
illorum prius eatundem faciat copiam, quam
in has pacis iuerit leges, pollicitusque fuerit,
istas se seruaturum, ac captiuos, cautione de non
8 vindicando accepta, e carcere dimissurum. Hæc
cum præstiterit Adolfus, ac ad effectum deduxe-
rit, tum Diethetus (quod sponte sua ac vltro, nec
alieno metu se facturum dicit) Archiepiscopatu
decedat, omnia iuris Moguntini castra, oppi-
da, loca, vna cum omni apparatu bellico, ac
supellectile alia, oppidis Hochst, Steinheim,
& Diepurg exceptis, Adolfo tradat, populo
9 sacramenti præstiti vinculis soluto. Loca, quæ
excipiuntur, Hochsta scilicet, Steinhemium,
& Diepurg, cum bonis contributis, singulis ac
omnibus, vicis, villis, beneficiariis siue va-
sallis, incolis, aquis, pascuis, siluis, molis,
juribus, libertatibus, portoriis, vectigalibus
(*Lantzollen*) speciatim Flersheimensi, Erben-
heimensi, Hochheimensi, Newenrodensi,
Castellensi, Costheimensi, Weissenauiensi,
Altheimensi, Mersfeldensi, Langensi, Offen-
danensi, & Vrbruchensi, censu itidem, pro-
uentibusque aliis omnibus, ad dies vitæ Diethe-
10 rus quiete teneat, possideatque. Castrenses,
scripturarii, officiorum quorumlibet administri,
ciues, & incolæ horum castrorum, oppido-
rum, locorumque iureiurando, quo Archie-
piscopatui deuincti sunt, soluti, iubeantur Die-
theri in verba iurare, eiusque, quoad vixerit,
11 iussa promptissime sequi. Quicquid in tribus
hisce castris supellectilis est domesticæ ac tor-
mentorum, id omne in indiculum quendam
referatur, vtrique impertiendum. Diethert
ab excessu illorum nil tollatur vel asportetur,
sed in loco vnumquodque suo permaneat,
12 seruetur que. Adolfo Dietherus litteras pu-
blicas, syngraphas, actorum commentaria,
libros censuales, instrumenta, omnesque id
genus tabulas, quæ Archiepiscopatus res attin-
gunt, tradat, exceptis solum iis, quæ loca ces-
sa spectant; quarum autographa sibi seruet,
Adolfo apographa, sicubi opus est, haud de-
13 neget. In locis, oppidisque cessis, quoad Die-
therus in viuis fuerit, nec Adolfus, nec succe- Edit. I.
dentium aliquando Archiepiscoporum quispi- p. 154
am fieri quid iubeat, vel prohibeat, præterquam
de his, quæ sacramenta, testamenta, & iura
synodi spectant (*dann allein vssgescheiden,*
was die heilige Sacramenta, Testament vnd
Sentrecht antrifft) atque adeo nec mandata
det, nec interdicta interponat, vel dari ea at-
que interponi permittat. Diethero Adolfus 14
& summæ ædis Canonici publicis eaueant ta-
bulis, ipsi se tria hæc castra, oppidaque, vna
cum locis connexis, ad dies vitæ libere per-
missuros, & si contingeret, vt vnum forte vel
alterum bellica ei vi eriperetur, tum operam da-
turos, vt quamprimum id armis recuperent, re-
cuperatumque eidem e vestigio reddant. Nec 15
Adolfus, nec successorum quispiam Dietherum,
loca Diethero cessa, illorumque ciues, muni-
cipes, ac incolas armis inuadat, vexetque:
Dietherus vicissim nec Adolfum, nec ex succes-
soribus Archiepiscopis alium bello petat. Par- 16
tes Dietheri Adolfus aduersus quemque aggres-
sorum iuuet, & quos ille hostes habet, eos et-
iam habeat ipse. Idem curet, faciatque, vt ad 17
eidem principem Canonici fidem dent, Archi-
episcopatus gubernacula nulli se prius commis-
suros, quam iurato promiserit, pactionem
hanc se ratam habere, firmamque. Si Adol- 18
fus diœcesi tributum vel subsidium imperet, in-
tegrum sit Diethero, & locis sibi cessis id pen-
sionum genus iubere, repræsentatumque sibi
seruare. Feuda siue clientelas, locis cessis con- 19
tributas, quoties & quocunque vacauerint
modo, Dietherus iure, rituque beneficiario,
sine vlla Adolfi contradictione, conferat. Adol- 20
fus monachos, quos Moguntia intercepta cer-
tis obstrinxit sacramentis, sine mora vel condi-
tione quadam interposita iisdem soluat: sin mi-
nus potest, vt Papa liberos pronuntiet, enita-
tur. D. Francisci sodalibus, qui Francofurti se
continent, fratribus itidem Carmelitis illic loci
scripto caueat, se non vindicaturum, quod
Dietheri adhæserint partibus, ac sacrorum va-
catione indicta rebus diuinis faciundis haud su-
persederint; tum vero accuret, ne Pontifex id
vltum eat, vel Imperator. In tribus hisce locis 21
idoneo cuidam viro, quem Dietherus nomina-
rit, Adolfus auctoritatem conferat Archiepi-
scopalem; præter hunc vero sex ibi haben-
tes, quos Dietherus similiter designauerit,
omni iurisdictione Archiepiscopali eximat;
hac tamen conditione adiecta, ne inter hæc
Moguntiæ sedem figant, vel quicquam, quod ad
ipsos haud pertinet, agant, curentque. Si qui 22
sunt, quibus oppida, curiæ, domus, prædia,
fundi, durante hoc bello, erepta fuerint, iis-
dem ea restituantur, ciuitate Moguntina cum
bonis contributis solum excepta. Conrado ta- 23
men Humery, Decretorum Doctori, Diethe-
rico Billung, ciuitatis Scultero, Goswino
Zuckacker, sartori, Ioanni chirurgo, Con-
rado doliario, Petro lanioni, & Ioanni Isen-
ecker, Dietheri officialibus ac ministris auli-
cis, domus fundique, quos Moguntiæ habuere,
reddantur. Omnes captiui e carcere dimit- 24
tantur liberi, exceptis ciuibus ac incolis Mo-
guntinis, non ecclesiasticis, vrbe capta in capti-
uitatem ductis; quibus tamen Doctor Humery,
caeterique

Edit. I ceterique Dietheri officiales ac ministri aulici
p. 131. 25 haud adnumerandi. Clientelæ siue feuda, quæ
Ioannes, Comes Nassouius, Wilhelmus &
Ioannes, Comites Wertheimenses, Ludoui-
cus, Comes Isenburgius, & Eberhardus Ep-
pensteinius dimiserunt siue resignarunt, eisdem
26 denuo iure clientelari concedantur. Diethe-
ro curiam, quam Moguntiæ habuit, Adolfus
restituat, illiusque item Sacellano, Conrado
27 Assen, quam possedit, domum. Omnem
vterque iram & indignationem aduersus Prin-
cipes, Comites, Dynastas, Equites, præci-
pue vero Archiepiscopatus ciuitates, aliosque,
qui durante hoc bello alteri adhæsere, depo-
nat, nec e quopiam ea propter vltionem petat.
Idem, ne Cæsar vel Papa faciat, operam det.
28 Quæ Dietherus tempore sui regiminis contraxit
debita, Adolfus in se atque Archiepiscopatum
29 transferat, eaque exsoluat. Quo fine Dietherus
intra mensem, a compositione hac facta, omnes
creditores, quibus satisfaciendum, conuocet,
moneatque, vt intra trimestre proximum Adol-
fum adeant, cautionem de soluendo accepturi.
Nominibus autem tum ad æquitatem redigen-
dis ex parte Dietheri vacent Fridericus de Rif-
fenberg & Dietherus de Isenburg; ex parte
Adolfi, Eberhardus Eppensteinius & Stamme
30 de Schlitz. Diethero Adolfus ex continenti
quinque flurenorum numeret millia, vel toti-
dem de vectigali Lohnsteinensi propediem ca-
pienda assignet, vt creditoribus ex parte satis-
facere ac fidem suam liberare possit. Eos vero
Dietherus Adolfo denominet: Adolfus quin-
que ista millia de viuo siue summa dein detra-
31 hat. Inter hæc & donec de quatuor articulis
pecuniariis, pactione hac sigillatim compre-
hensis, Diethero æque ac iis, quibus debet,
satisfactum sit, ipse castrum oppidumque
Lohnstein, vna cum vectigali, censu, iuribus-
que in ciues ac incolas omnibus, pignoris teneat
loco, nec Adolfo vel Antistiti suo tempore suc-
cessuro, Collegioque principi prius restituat,
quam ea, quæ conuenit, via rationeque, quic-
quid dictis continetur articulis, confectum sit.
32 Quin, vt Diethero res omnis hoc magis in tuto
sit, nouem ex Archiepiscopatus ciuitatibus,
vna cum Rhingauiensibus, scripto suam in-
terponant fidem, ac in se recipiant, se eum in
quieta castrorum dictorum, oppidorum, lo-
corumque possessione ætatem tuituros, nec vn-
quam aduersus eum cum quoquam facturos.
Tum vero Adolfus ipse & Collegium metro-
politanum pro se, suisque successoribus, Die-
thero de his tum tabulis publicis caueant, tum
datis obsidibus, Ioanne & Adolfo, Comitibus
Nassouiis, patre & filio, Ioanne, Comite
Wertheimensi, & Eberhardo Eppensteinio,
33 Dynasta Konigsteini. Omnia tentoria & tor-
menta bellica, quæ in Archiepiscopatus bonis
sunt, Adolfo tradantur, excepto vno maioris
ordinis castrensi, quod Dietherus ipse fundi
curauit (*ein groß Hauptbuchs, die Herr Die-
ther selbst getzuget*) vnoque tentorio, Archi-
episcopatui, eo fatis functo, rursus cessuro.
Pactioni huic sigilla appendere auctor, *Henri-
cus*, Hassiæ Landgrauius; *Adolfus* & *Dietbe-
rus*, qui simul eam non dextris solum datis,
sed iureiurando etiam interposito firmarunt;

Ioannes de *Isenburg*, Comes in Büdingen, *Eberhardus* Dominus de *Eppenstein* & in *Königstein*, ille *Dietheri*, iste *Adolfi* ex parte; ambo simul nim manu, tum præstito sacramento quam religiosissime polliciti, eam per omnia seruatum iri. Clausula docet, hæc acta in castris prope *Zeilsheim*, Höchstam inter & Hofhemium oppida, *Mercurii* post *D. Francisci*, anno millesimo, quadringentesimo, sexagesimo tertio.

Quæ cum ita sint, sequitur, eos tum demum Francofurtum concessisse, cum ipsos inter Zeilshemii iam conuenerat; de concordia vero non demum Francofurti fuisse actum. De cetero, si Dietherus ibi Archiepiscopatum dimisit, necesse est, Adolfus ante conditiones pactione Zeilshemensi comprehensas ex parte adimplerit: quandoquidem, vt dictum, is non prius dignitate Pontificatus Moguntini se decessurum pactus est, quam Adolfus quinque priores perduxisset ad effectum. Die sane *Dionysio* sacra cum Ioanne, Episcopo Herbipolensi, adhuc de bello, Ioanni, Comiti Wertheimensi, ob vim mercatorum quorundam bonis in via publica illatam, propediem inferendu, collatis egit sententiis. Adducam quædam conuentionis tum factæ verba, vt hoc magis appareat, Dietherum id temporis pro Archiepiscopo adhuc se gessisse; *Nemlich, daß vvir bede Fürsten mit den Vnsern des — von Wertheym — vhyend vvollen vverden, vnd ihme vff Mitvvoch nechst nach Allerheiligen Tag vm Vesper Zyt vor der Sonnen Vntergang gein Wertheim geantvvort vverden sollen ohne alles Sennen, vnd alsdan des andern Tags, nemlich vff Donnerstag fru mit der Sonnen Vffgang sollen vvir im Felde sin zu Roß vnd zu Fussen, yder mit seiner Anzale Lute, Pferd, Buchssen — vff den gemeldten von Wertheim vnd bi siner Statt Wertheim an den Enden, als vvir vns des vereinen vverden &c.*

Ceterum, quam Hassus ipsos inter composuit, Adolfus vero & Dietherus ratam habuere, pacem, dein *Honufrius*, *Episcopus Tricaricensis*, *Pii Pontificis Referendarius*, & *Petrus Ferrici*, *Decretorum Doctor*, *eiusdem Sanctissimi Papæ Pii Capellanus*, *ipsiusque sacri Palatii Apostolici caussarum Auditor*, *in Germaniæ partibus*, *& præsertim Moguntina prouincia Nuntii*, *Oratores*, *& Commissarii*, auctoritate Apostolica confirmarunt. Idem fecit *Fridericus* Imperator, tabulis Neostadii in Austria Mercurii post D. Valentini proxima, anno MCCCCLXV editis; Diethero, omnibusque, qui ab illius partibus steterant, iam eodem hoc anno MCCCCLXIII in gratiam receptis; vt ex litteris Lunæ D. Martini sollemne præcedanea ibidem datis patet. Pius vero rem omnem non gratam tantum habuit, sed Dietherum etiam ampliter hac laudauit epistola:

PIVS PAPA II. Dilecte fili, Salutem & Apostolicam benedictionem. Recepimus tuas litteras, ex quibus & ex iis, que tuo nomine nobis retulit dilectus filius Iohannes *de* Clinis *Capellanus noster*, *intelleximus*, *te sponte cessisse* Maguntine *ecclesie*, *opidaque & castra ac loca munita*, *eius electo consignasse*, *quod vt sum-*

me laudabile est, & omnium commendacione dignum, ita tibi ad honorem & salutem anime pariter cedit; omnes enim, qui factum hoc audiunt, efferunt laudibus prudenciam tuam, nosque in primis iudicamus, te, vt virum bonum decet, fecisse, qui honorem omnipotentis Dei & reuerenciam nostram ac sedis Apostolice, matris tue, omnibus aliis, que te in diuersum trahere potuissent, pretulisti, plusque apud te valuit Dei timor & auctoritas nostra, quam queuis alia inanis occasio aut respectus. Fecisti rem viro bono & timorato conuenientem, qui Dei honorem & anime sue salutem omnibus respectibus debet anteferre. Nos tuam deuocionem laudamus, & obediencie tue in Domino benedicimus, bonum opus operatus es, & graciam nostram promereris, reconciliatus es Deo & nobis, qui, quanquam immeriti, eius vices tenemus in terris, anime vero tue salubriter consuluisti. Nos ex nunc te in vlnis caritatis & gracie nostre accipientes, benedictionem nostram tibi impertimur, nec tui immemores erimus. Tu modo enitere, & rectum iter, quod ingressus es, diligenter teneas, vt confidimus; bene agens, bene a nobis & ab hac sancta sede sperare potes, qua nunquam filios suos deserit. Nos hy sumus, qui te bene agentem paterne complecti & digne honorare pro meritis cupiamus. Pallium autem, quod pro dicta ecclesia dudum accepisti, volumus vt consignes Venerabili Fratri Honofrio *Episcopo* Tricaricensi *Nuncio & Oratori nostro.*

Datum Rome *apud Sanctum* Petrum *sub annulo piscatoris die X Ian. MCCCCLXIIII, Pontificatus nostri anno VI.*

G. de *Piccolomio.*

Inscriptio

Dilecto Filio *Diethero* de *Isenburg* Comiti in *Büdingen.*

Edit. I pag.

Hinc Dietherus Archiepiscopatu decedit, loca occupata Adolfo restituit.

IV Nec mora, in cœtu virorum illustrium, qui frequentes aderant, gladium, insigne Principum, quod Electores ante se ferri iubent, Dietherus deposuit, & humiliatus flexo genu ab Apostolico legato veniam petens, absolutus est, & tanquam priuatus prætorium exiit, moxque Aschaffenburgum, & alia quædam oppida, munitissimasque arces, quas tenebat, Adolfo restituit, & sic Archiepi- 152
scopatum Moguntinum, cum omnibus, bello vel pace contractis eatenus debitis, eidem resignauit. Quo facto Adolfus, absque mora, ipsa die Mercurii ante Dominicam Reminiscere, vna cum D. Vulperto a Ders, metropolitanæ ecclesiæ Scholastico, & aliis mille quingentis viris, Aschaffenburgum profectus, sequenti Veneris fidelitatis iuramentum ab incolis excepit: itemque postmodum in Steinheim, aliisque in locis, fecit *.

Adolfus vero homagium a subditis accipit.

* Si res ita habet, quod nimirum Adolfus, simulac Dietherus Archiepiscopatu decesserat, Francofurto abierit, ac die dicta Aschaffenburgum profectus sit, vt ciuitatem in fidem reciperet, sequi puto, hæc, quæ auctor § III & IV narrat, anno demum sequenti, qui MCCCCLXIV fuit, contigisse. Quod mihi, cum per eos dies litteræ Pontificis absolutoriæ demum aduenerint, hoc magis probabile fit. Id vero erroneum, quod Steinhemii etiam homagium exegerit Adolfus; cum ex dictis manifestum sit, id oppidum in ius transiisse Dietheri.

Diether. pro sustentatione quaedam oppida & castella obtinet.

V Ne vero Dietherus, dissipato iam diutinis bellis patrimonio suo, ad inopiam vergeret, pro sustentatione sua, quoad viueret, Lanstein oppidum, castellum cum teloneo *, oppidum quoque Höchst, cum castello & teloneo, Steinheim item oppidum cum teloneo, nec non Diepurg oppidum, cum omnibus prouentibus eorum, libere suscepit. Et sic tandem, post omnimodam pæne desolationem Moguntinæ ecclesiæ pax reformata atque restituta fuit.

* Lonsteinium pignoris tantem accepit loco, vt ad § III n. 31 dictum, non autem in alimentum pro dignitatis ratione, atque ad dies vitæ.

Quid Palatinus pro suis impensis acceperit.

VI In huius negotii compositione, Friderico Comiti Palatino, pro impen- 153
sis ac victualibus, Diethero contra Adolfum expositis, assignati sunt mille floreni annui census super teloneo in Ernfels, cum viginti millibus florenorum redimibiles: pro nouem vero millibus florenorum, quos Ringauienses Palatino se daturos promiserant, dum Pfedersheim oppidum, prope Wormatiam, caperetur (vt supra dictum) & necdum de iis satisfecerant, ipsum oppidum Pfedersheim, sub titulo reemptionis, ipsi Comiti fuit assignatum, quod vsque in præsens inreemptum permansit.

A *Trithemio* hæc denuo mutuatus est auctor: quod ad oculum patescet, si illum l. d. inspexeris.

Taxa damni, quod ecclesia Mogunt. passa fuit.

VII Damnum autem, quod Moguntina ecclesia, ex his dissidiis ac contentionibus duorum Archipræsulum, passa est, viginti centum millium florenorum æstimatum fuit, quo sane irrecuperabili, in hunc vsque diem ipsa ecclesia multum adhuc opprimitur.

SECTIO

Edit. I pag.

SECTIO XIV

De Adolfi *posthæc regimine ac morte.*

Adolfus præfuit ecclesiæ annis 13.

154 POst initam porro pacem, Adolfus Nassouius in Moguntina sede quietus permansit annis adhuc XIII, vsque ad annum Domini MCCCCLXXV; quo, cum in castris ad Nouesium graui ægritudine corriperetur, in Altauillanum suum Ringauiæ oppidum adductus fuit, vbi tandem, morbo aggrauescente, diem extremum clausit septima * Septembris; inde ad cœnobium Eberbacense ordinis Cisterciensis virorum percelebre, non procul a prædicto oppido, delatus, ibidem in choro a sinistris ante aram maiorem, iuxta cognatum suum Gerlacum Nassouium, Moguntinum quondam etiam Antistitem, anno MCCCLXXI vita functum, honorifice reconditus fuit, hac tumuli inscriptione:

Altauillæ obiit, in cœnobio Erbacensi sepelitur, iuxta Gerlacum. Archiepiscopum.

*Anno Domini MCCCCLXXV, * sexta mensis Septembr. obiit Reuerendissimus in Christo Pater & Dominus Secundus Dominus Adolfus Maguntinensis. Cuius anima requiescat in pace, Amen.*

Tumuli Inscriptio.

SECTIO XV

De noua Dietheri *in Episcopum electione,*
rebus eiusdem gestis, ac morte.

I

155 POst huius obitum Canonici Moguntinenses, vnanimi consensu, Dietherum illum Isenburgicum, quondam abrogatum ac depositum, denuo in Archiepiscopum elegerunt, ipso S. Martini Episcopi *, Moguntinæ ecclesiæ patroni, die festo. Quod idcirco factum, vt diœcesis Moguntina, iam ante illis contentionibus ac dissidiis bellisque variis multifarie distracta ac diuisa, in vnum rediret. Sed in quam seruitutem ciuitas propter eam deuenerat, in eadem & remansit †.

Dietherus post obitum Adolfi secundo eligitur.

* Male. Die IX Nou. Dietherum denuo elegere, vt ad *Serarium* ostendi.

† Moguntiam ditioni Archiepiscopatus Moguntini vere obnoxiam fuisse; dissidiis vero anteriorum temporum in rem ac vtilitatem suam versis, Archiepiscoporum paullatim abnuisse imperium, liberisque regni Germanici ciuitatibus se adsociasse; iam autem ad obsequium redactam, constanter adseruere tum *Adolfus*, tum *Dietherus*. *Ille*, in litteris, quibus an. MCCCCLXVI PP. Dominicanis facultatem dat, ad instaurandas monasterii sui ædes eleemosynas colligendi: *Sane non ambigimus, ad diuersas Alemannie partes, aliasque regiones & terras fore diuulgatum, qualiter modernis temporibus, dum ciuitatem nostram Maguntinam, que per longa retroacta tempora, vt historie aiunt, fere quadringentis annis, sancte nostre Maguntine ecclesie rebellis extitit, diuino adiutorio recuperauimus & reduximus &c.* Vbi notes velim, dum *ad quadringentos fere annos ecclesia Moguntina rebellem* extitisse dicit, ad *Adelbertı I* illum respicere ætatem; quippe a qua, priuilegio illo insigni accepto, paullatim iugum excussit. *Iste*, in tabulis, quibus eam Canonicorum metropolitan. cedit collegio, an. MCCCCLXXV, Lunæ post *D. Marcum* confectis: *die dan vnserm Stifft vnd Kirchen zu Menze zugehörig, vnd niche keinem Römischen Kaiser oder König, oder auch dem Römischen Rich zugestanden oder geeignet ist.*

II Post hanc secundam sui electionem præfuit simul ecclesiæ Moguntinæ annis adhuc VI, mensibus VII, diebus XXI *, iniuriarum & contumeliarum, quibus quondam affectus fuerat, penitus oblitus, quoniam a se ipso prouenisse sciebat.

aliquot adhuc annos præfuit.

* A die IX Nouembr. an. MCCCCLXXV ad diem VII Maii anno MCCCCLXXXII non nisi *sex* anni, *quinque* menses, *& octo viginti* dies procurrere.

III Arcem Moguntiæ, in fine ciuitatis, infra ad Rheni fluenta, primus construxit, quæ pro fræno esset ciuitati, ne quando in pristinas vires resurgat, eamque S. Martini castrum appellari voluit. Ea autem postmodum an. MCCCCLXXXI, feria VI ante Dominicam Esto mihi, subito incendio sub noctis medium exorto, tota conflagrauit: fuissetque tam ipse quam Saxoniæ Dux Ernestus, qui tunc

Arcem Moguntinam extruxit: quæ post incendio consumta,

aderat,

aliam ex lapidibus statuit;

aderat, in somno exustus, nisi a Reiffenbergio quodam nobili * ambo excitati, Edit. I
nudi profugissent. Illam tamen, firmiori a lapidibus quadratis opere, vti hodie cerni licet, ilico reædificari instituit: dumque fundamenta locarentur, singulis latomorum, cæmentariorumque magistris, per Reinholdum Anshelmum Cancellarium † suum, singulos donauit nummos aureos. p. 156

* Mirum ita loqui *Helvvichium* & *Reiffenbergium* hunc solummodo vocare *nobilem quendam*. Neque enim, quod notes, nullo ille tum numero fuit, sed eximiæ prorsus auctoritatis, Equitis aurati ornatus dignitate, & aulæ Moguntinæ Præfectus. His fane dignitatibus hoc illum tempore claruisse, fidem facit *Dietheri* quædam apocha, anno MCCCCLXXVIII, Iouis post Dominicam *Cantate*, Anshelmo data, quippe primus, testes inter, est *Emerich* von *Reiffenberg*, *Ritter*, *vnser Hofmeister*.

† Leg. *Cellarium*. Quæstoris enim, siue redituum Electoralium susceptoris officio tum functus est *Reinhardus* hic *Anshelmus*. Patria ceteroqui fuit Hoffheimius, & ante eadem in præfectura Vlmenensi obiit muneis.

Vniuersitatem Mog. excitat;
monasteria reformat;
Eisfeldiam ab aliorum inuasione defendit.
Administratorem impetrat.

Vniuersitatem quoque gymnasii generalis in ciuitate Moguntina primus instituit, quam, aliqualiter dotatam, a summo Pontifice confirmari & consuetis priuilegiis & gratiis cumulari, impetrauit ac largiter dotauit. Præter academiæ inchoationem, hoc in ipso valde laudatur, quod, quæ in Clero & monasteriis, Seligenstadiensi præsertim, quod nobilium genere, ignobilium moribus monachorum, luxu diffluebat, scandala videbantur, tollere studuerit. Prudenter etiam occurrit conatibus Principum Saxoniæ, qui anno MCCCCLXXIX Eisfeldiam ad se pertrahere conabantur; qui postmodum, de Capituli maioris partis consensu, a Pontifice Sixto IV impetrauit, vt Albertus, Ernesti Saxoniæ & Misniæ Ducis 157
filius, Canonicus Moguntinus, egregiæ indolis adolescens, annos septendecim natus, Administrator Archiepiscopatus Moguntini post illum constituetur *. * Conf. huc, quæ dixi ad *Serarium*.

Oppida ac villas quondam oppigneratas, redimit.

Anno MCCCCLXXX castrum & oppidum Algesheim, vna cum villis Dromersheim, Beckelnheim, Ockenheim, Windesheim, & Kempten, a prædecessore suo Domino Adolfo, quondam in illo dissidio, Carolo Marchioni Badensi pro viginti millibus florenorum, itemque Ameneburg oppidum, cum villis & pertinentiis suis, Ottoni Comiti in Solms pro sex millibus trecentis florenorum oppignorata & hypothecata, numerata pecunia redemit, ac ecclesiæ Moguntinæ restituit †.

† Biennio post a *Philippo* iuniore, Comite Rieneccensi, præfecturam *Bischoffsheimensem* 12650 florenis, die Iouis post Dominicam *Reminiscere* dictam, reluit, missis, qui eam in potestatem acciperent, *Ioanne*, fratre, Comite Isenburgico-Büdingensi, *Volperto* de *Svvalbach*, Archimagiro, *Siboldo Faulhaber*, *Evvaldo Wymar*, Secretario, & *Conrado Volprecht*, Scriba ærarii.

Ceterum hæc & alia luculento sunt testimonio, non defuisse ei antea mores commodos, & partibus muneris sui digne obeundis pares; sed quietem & pacem. Idem nobiscum sentit, quin ipsis hisce verbis vernaculo sermone dixit, quem supra laudauimus, auctor anonymus l. d. pag. 368.

Moritur Aschaffenburgi. Sepelitur Moguntiæ.

IV Tandem vero, post laudabile regimen, anno MCCCCLXXXII Aschaffenburgi die VII Maii dysenteria extinctus, pie ex hac vita discessit, vnde Moguntiam pompa funebri delatus, in medio metropolitanæ ecclesiæ, a sinistris ad columnam, reconditus, ac terræ, omnium parenti, redditus fuit, hac tumuli epigraphe:

Tumuli eius inscriptio.

Anno Domini MCCCCLXXXII, die VII Maii, obiit Reuerendus in Christo Pater. Dominus Dietherus de Isenburg, Comes in Büdingen, Archiepiscopus Moguntinus. Cuius anima requiescat in pace. 158

Epitaphium eiusdem ad columnam.

Eius statua, ad columnam ibidem posita, Episcopali habitu, librum in sinistra, pedum vero in dextra gestans, cernitur, hac circumscriptione superaddita:

*Bis Præsul factus Comes * Eysenberg Dietherus,*
Moguntinam arcem struxerat atque scholam.
Hoc voluit tumulo corpus condi miserandum.
Ciuibus ætheriis dans animamque DEO.

* Leg. *Isenburgk*. Dietherum ceteroquin alio cohonestauit epitaphio, qui præsentem *HELWICHII* libellum loco supra dicto recensuit, *Anonymus* pag. 369. Quod cum haud inelegans sit, huc apponere haud dubito:

*

* *

Ich Diether *ruhe hier ; dort aber liegt mein Feind:*
Er drang ſich in den Stuhl ; ich vvard zvveymal ervvehlet:
Ich ſtritte vor das Reich ; er vvar des Papſtes Freund:
Mir hat es an Geluck ; vnd ihm an Witz gefehlet.
Er trieb die Burger aus ; ich nahm die Muſen ein :
Er ſteckte Maintz in Brand ; ich ſchaffte Holtz vnd Stein,
Vnd bau't ihr eine Burg. Freund ! haſt du dieſs geleſen,
So ſage , vver von vns der beſte ſey gevveſen.

FINIS.

IACOBI MANLII
HISTORIA
COLLATAE CARDINALITIAE DIGNITATIS
IN
ALBERTVM MOGVNTINVM.

LECTORI
GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS
S. D.

Istorica hæc narratio ſemel atque iterum iam edita eſt. Et primum quidem ſæculo XVI prodiit ſeorſum; dein vero ſtudio operaque *Marquardi Freheri*, ICti & Conſiliarii Electoralis Palatini, tomo II ſcriptorum ad rem, hiſtoriamque Germanicam facientium, & Francofurti ad Mœnum editorum, inſerta. Ex quo eam hic repetere placuit; vt tamen illam, quæ de gladio, pileoque conſecratis Maximiliano I Imperatori Pontificis nomine ſollemniter tum ſimul oblatis, quod huc non ſpectaret, omiſerim.

De reliquo auctorem MANLIVM, ſiue, vt alias ſe ſcripſit, MENNEL patria Briſgauienſem, Friburgi natum, officio Maximiliani I, Cæſaris Auguſti, Hiſtoricum & Conſiliarium fuiſſe, vel ex ſequenti, quam ad Magnum Rhodi Magiſtrum dedit, Dedicatoria patet; ceterum in hiſtoria auguſtiſſimæ Domus Auſtriacæ eruenda, conſignandaque multo elaboraſſe ſtudio diſcere eſt ex iis, quæ, præter alia notatu digna, attulit Conſultiſſimus STRVVIVS in præfatione narrationi huic in editione ſcriptorum illorum a *Frehero* publici iuris factorum nupera p. 707 & ſeq. præmiſſa, quam conſulere iuuabit. V.

Ad Reuerendissimum in Christo Patrem
& Illustrissimum Principem,

FABRICIVM DE CARRETO,
ex MARCHIONIBVS Finalis,
Sacrosancti militaris Ordinis
Beatissimi Ioannis Baptistæ
Magnum Magistrum Rhodi,

IACOBI MANLII
Friburgensis Brisgaudii Doctoris,
Diui Maximiliani Cæsaris Augusti
Historiographi & Consiliarii,

Epistola.

Vemadmodum fortissimi olim fratres Machabæi, veri Dei cultores, contra turpissimos idololatras diuinique cultus contemptores acerrime pugnare solebant: ita nunc strenuissimi Fratres militaris Ordinis *S. Ioannis Baptistæ*, præcursoris Domini, veræ fidei defensores, contra spurcissimos Catholicæ ecclesiæ hostes pugnare solent. Quo fit, vt terra marique non altior fortuna eis arridere possit, quam cum duos gladios, quorum Saluator in euangelio meminit, sibi in auxilium venire senserint. Quapropter, *Reuerendissime in Christo Pater & Princeps dignissime*, in omnipotentis Dei, conseruatorisque nostri, ac omnium cælitum laudem & honorem, ac denique nobilissimæ & bellicosissimæ Germanicæ nationis decus, atque perpetuam rei memoriam, tuæque R. P. & optimorum Fratrum tuorum gaudium atque incrementum, hoc de præclarissimo atque in Germania rarissimo munere, quo Sanctissimus LEO X Pontifex Maximus Diuum Cæsarem MAXIMILIANVM, Romanorum Regem & Christiani nominis Imperatorem Augustum, nec non *ALBERTVM* miseratione diuina sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ tituli S. Chrysogoni Presbyterum Cardinalem, sanctæ Moguntinæ sedis, & Magdeburgensis ecclesiæ Archiepiscopum, sacrique Romani Imperii per Germaniam Archicancellarium, Principem Electorem & Primatem, ecclesiæ Halberstadensis Administratorem, Marchionem Brandenburgensem, Stettinens. Pomeraniæ, Casuborum, & Schlauorum Ducem, Burggrauium Nurembergens. ac Rugiæ Principem, ad Christianæ reipublicæ augmentum decorauit, familiari stilo historiam conscribere placuit.

PAteat igitur R. P. tuæ, vt feliciſſima poſt feſtum Pentecoſtes Dominica nona, quæ anni milleſimi quingenteſimi decimi octaui primus dies menſis Auguſti erat, Apoſtolicæ commiſſioni ſatisfaciendi cauſſa Reuerendiſſimus in Chriſto Pater & Dominus, Dominus THOMAS, tituli *S. Sixti* Presbyter Cardinalis, Sanctiſſimi LEONIS decimi Pontificis Maximi Legatus a latere, vir quidem omni virtutum genere cumulatiſſimus, circa ſextam eiuſdem diei horam ante meridiem, in ciuitate Auguſtenſi palatium vna cum familia pedes exiens, & Reuerendiſſimus in Chriſto Pater & Dominus, MATTHAEVS, *S. Angeli* ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ Diaconus Cardinalis, Gorcenſis Princeps, Coadiutor Salisburgenſis ac Apoſtolicæ ſedis in Germania Legatus de latere, collega ſuus, Reuerendiſſimi in Chriſto Patris & Principis ALBERTI, noui Cardinalis, &c. ædes pedeſtres petierunt: quo per dictum Principem comperto, mox illis ad fores vſque obuiam venit, eoſdem dulciſſime ſuſcipiendo: & deinde omnes tres, vna ſimul earundem ædium ſacellum intrarunt, ibique ſupra nominati Reuerendiſſimi Dd. Legati a dicto Cardinali, ſummi Pontificis nomine, iuramentum, quale ſingulis ad Cardineum apicem tranſcendentibus præſtari ſolet, receperunt: Quo facto eiuſdem noui Cardinalis Cancellarius, vir quidem multa laude dignus, palam voce alta Sanctiſſimi Domini noſtri Breue ad prælibatum Cardinalem miſſum legit, cuius tenor de verbo ad verbum eſt, vt ſequitur.

LEO PAPA X,

DIlecte Fili noſter, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Fraternitatem tuam, qua ex illuſtri Brandenburgenſi proſapia & in Germania vetuſtiſſima, magnique ponderis familia, ortum ducit, quaque clariſſimorum progenitorum ſuorum ſancta veſtigia ſecuta de nobis, ſanctaque Apoſtolica ſede bene mereri ſemper ſtuduit, ad ſummum Cardinalatus honorem, quo nullus maior a Chriſti vicario concedi poteſt, & ipſam per ſe dignam, & a chariſſimo in Chriſto filio noſtro Maximiliano, electo Imperatore, nobis per litteras ipſius & nuntios ſæpe ac vehementer commendatam, promouere ſtatuentes; id vt nacta temporis atque rerum opportunitate faceremus, ex quo noſtro deſiderio & tua Fraternitatis dignitati atque decori magis conſultum videretur; ea nunc nobis viſa eſt huius temporis non ſolum commoda & honeſta, ſed etiam laudabilis occaſio, in qua de expeditione ſanctiſſima contra ſalutifera crucis hoſtes agendum eſt; vt Fraternitas tua, tanto honore ornata magis, de nobis, Chriſtianaque religione propaganda bene mereri poſſit. Itaque hac noſtra nunc de te promotio non ſolum grata, ſed etiam periucunda tibi longe magis eſſe debet: quod Circumſpectionis tua fide, religione, & deuotione erga nos & dictam ſedem, exigentibuſque tuis meritis & præclaris virtutibus te ſolum non in magno numero Cardinalem creauimus. Nos quoque in bonorum omnium operum ſatore & te ſpem locauimus, quod ſi antehac de nobis, ſancta Apoſtolica ſede, & republica Chriſtiana bene mereri ſtuduiſti, iamiam eo maiore, alacrioreue animo tuo officio atque noſtris piis deſideriis ſatisfacere poteris, quo hoc ſacratiſſimo, digniſſimo munere ornatus eris.

Te igitur ad omnipotentis Dei, & totius curia cæleſtis laudem & gloriam, perſonaque tua ornamentum, clariſſimaque Marchionum Brandenburgenſium proſapia perpetuum decus & amplitudinem, hac die XXIV Martii, in conſiſtorio noſtro ſecreto; de aliorum Venerabilium Fratrum noſtrorum, S.R.E. Cardinalium, conſilio pariter & aſſenſu in Cardinalem creauimus.

Supereſt, vt tu, qui ex Moguntinenſi Elector Imperii, & Magdeburgenſi eccleſia Germania Primas, in eccleſia & agro Domini magnus & diues eras atque es, nunc Cardinalatus onere atque honore decoratus, quid dignitas ea ſibi velit, quid Deus ipſe abs te poſtulet, intelligas, & ſedulo mediteris, quid te deceat: atque etiam dilectum Filium noſtrum, Thomam, *tituli* S. Sixti *Presbyterum Cardinalem, Legatum noſtrum, de ſanctiſſima & pernecеſſaria contra perfidiſſimos fidei noſtra hoſtes, & Chriſtianorum ſanguinem, deletionemque ſitientes, pertractaturum, & noſtro nomine curaturum, eiuſque pias & optimas perſuaſiones & ſana conſilia, qua noſtra ſunt, audias: ea quoque executioni debita mandes; vt qua pulchrior totius orbis Europa pars iam parua conſpicitur, non ſolum diebus noſtris ab impiorum manibus ſeruetur, ſed illorum imperium ſauaque poteſtas vel ad ſanctam fidem conuerta-*

uertatur, vel eruatur. Qui vero nos & sancta piaque vota nostra sequentur, rectam viam ingressi, promissa felicitatis aeterna praemia consequentur.

Datum Romae apud S. Petrum, sub annulo piscatoris, die VIII Maii MDXVIII, Pontificatus nostri anno sexto.

Lecto Breui, Reuerendissimi Domini Legati vna cum venerabili Domino, FELICE TVRPHINO, Ceremoniarum Magistro, viro quidem moribus ac litteris ornato, ipsi nouo Cardinali cardineum rubri coloris habitum, quem vulgo *Cappam* vocant, imposuerunt. Insuper vnanimiter facellum, aedesque egredientes, & medio nouo Cardinali, Reuerendissimus tituli *S. Sixti* a dextris, & Reuerendissimus tituli *S. Angeli* Legati a sinistris, ad inclitissimae beatissimaeque Mariae virginis cathedralem ecclesiam Augustae ibant. His quoque sic ingressis, cum dextera Caesari dicata esset, ipsi sinistram chori partem occupauerunt; vbi nouus Cardinalis primam, Legatus vero tituli *S. Sixti* secundam, & *S. Angeli* Legatus tertiam occupauerunt sedes.

Cum itaque praefati C. P. Caesaris aduentum prope esse perciperent, tunc Cardinalis tituli *S. Sixti* locum suum relinquens maius eiusdem chori altare accessit. Vbi mox Missae celebrandae gratia se (vt fieri solet) accinxit. Et inter accingendum Sacratissimus Caesar, & nonnulli Principes tam Electores quam alii, ingenti comitatu dictae ecclesiae chorum petierunt. Cui sane Caesari summa quadam dexteritate *S. Angeli* Legatus & nouus Cardinalis obuios se dederunt. Caesar vero, heros omni laude maior, postquam gloriosissimis gestibus ac moribus Moguntino Principi, tanquam nouo sponso, congratulatus est, eum hilari fronte ad laeuam accipiens, vnaque chorum ingressi, Caesar dextrum illic supremum (vt debuit) aureis ornamentis locum fulgentem occupauit. Secundum vero *Cardinalis* Moguntinus. Tertium autem Illustrissimus Princeps *Ludouicus*, Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariae, Princeps Elector. Quartum Illustrissimus Princeps *Fridericus*, Dux Saxoniae &c. Princeps Elector. Quintum Illustris Princeps *Casimirus*, Marchio Brandenburgensis. Sextum Illustris Princeps *Fridericus*, frater Casimiri. Septimum Illustris Princeps *Ioannes Albertus*, alter frater. Octauum Illustris Princeps *Ioannes*, Comes prouincialis de Leuchtemberg. Nonum denique Illustris Lotharingiae Ducis *Antonii* Oratores. In alio vero latere ex opposito primus extitit Reuerendissimus *S. Angeli* Cardinalis Legatus de latere. Secundus vero *Marinus Carracciolus*, Sanctissimi Domini nostri Papae Protonotarius, ad Serenissimum Caesarem Nuntius. Tertius Reuerendissimus in Christo Pater Illustrisque Princeps *Christophorus*, Archiepiscopus Bremensis & Collegii Verdensis Administrator confirmatus, Dux de Braunsvvig & Luneborgk. Quartus Reuerendiss. in Christo Pater & Princeps *Georgius*, Episcopus Bambergensis. Quintus Reuerendiss. in Christo Pater & Princeps *Gabriel*, Episcopus Eichstettensis. Sextus Reuerendiss. in Christo Pater & Princeps *Christophorus*, Episcopus Augustensis. Septimus Reuerendiss. in Christo Pater; Illustrisque Princeps, *Ioannes*, Administrator Ratisbonensis, Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariae. Octauus Reuerendiss. in Christo Pater & Illustris Princeps *Arnestus*, Administrator ecclesiae Pataviensis, Comes Palatinus Rheni, vtriusque Bauariae Dux. Nonus Reuerendiss. in Christo Pater, Princepsque *Heinricus*, Episcopus Ratzeburgensis. Decimus & vltimus Reuerendiss. in Christo Pater & Princeps, *Petrus Bonomus*, Episcopus Tergestinus, Caesareae Maiestatis Consiliarius.

His itaque Principibus eo, quo ostendimus, ordine locatis, sedato populo, Impositoque silentio, Reuerendiss. tituli *S. Sixti* Legatus rem diuinam exorsus est. Domesticus vero eius sacrificulus ad altaris latus, vbi Euangelium legi solet, crucem: & a tergo aulicus quidam ex illustrissima Vrsinorum familia ensem & galerum seu galeam tenentes steterunt. In latere vero, vbi Epistola legitur, Magister Domus, Legati ex fratre nepos, qui pro nouo Cardinali rubeum pileum erecta tenuit manu. Deinde perfecta re diuina, cum verum sit, quod idem nouus Cardinalis ab Apostolica sede XXIV die mensis Martii proxime praeterito Romae in Cardinalium numerum receptus fuerit, tituli *S. Sixti* Legatus eundem, habito prius ad Sacratissimum, Inuictissimumque Caesarem & Electores Imperii, aliosque Principes sermone, ad altare vocauit. Cuius sermonis tenor talis est:

Sere-

Serenissime Cæsar; Leo X P. M. Maiestate tua intercedente præclarum, proindeque in terris rarum opus nunc efficit. Fiunt sæpe Cardines orbis egregio aliquo splendore fulgentes. Verum hominem inuenisse vnum omni ex parte probatum non facile. Ascinit siquidem in S. R. E. Presbyterum Cardinalem Albertum, Moguntinæ ecclesiæ Præsulem, Primatemque Germaniæ genus, fortuna, corporis, animique bonis non mediocribus ornatum. Is namque Illustrissimus genere, corpore vegeto atque pulchro, ætate florida, ingenio, mentis acumine, sacris litteris, diuitiis, dignitate, potestate, auctoritateque præstans. Continentia quoque, religionis ecclesiasticæ & reformationis radiis sic splendet, vt luceat lux sua coram omnibus hominibus. Accedit ad hæc, quod dum Imperatoris, summique Pontificis vnus atque idem Elector excellit, & nos Pontificii & vos Cæsarei Electoris gloria illustramur; commune itaque ornamentum, decus, atque beneficium communis lætitia comitetur. Surge igitur, Illustrissime Princeps & obseruandissime Domine, & Cardineæ dignitatis insigne tuis debitum virtutibus susceptum veni.

Eo itaque veniente, & humiliter flexis genibus coram altari constituto, idem Legatus, quidnam dignitas ea sibi velit, quid Deus ab eo postulet, ac etiam quid eum contra truculentissimos fidei nostræ hostes, Christianum sanguinem perniciemque sitientes, ac ipsius summi Pontificis nomine pro virili parte curare deceat, declarauit. Et cum ipse ad singula proposita se tanquam obedientiæ filium promptum atque paratum exhibuerit, Legatus caput eius pileo rubro decorauit. Quo peracto nouus Cardinalis nouo apice insignitus, in faldisterio ante altare, genu flexus, perstitit, donec canticum *D. Augustini* & *Ambrosii* per Cantores Cæs. Maiestatis (qui & totam Missam solenniter cecinerunt) solenni ritu cum organis decantaretur; deinde perlectis certis collectis & orationibus per Legatum sedis Apostolicæ, nouus Cardinalis surrexit: & cum maxima tam corporis quam mentis præstantia de altari ante D. Maximiliani Cæsaris, aliorumque Principum conspectum venit, vbi de multiplici eadem die exhibito honore per Doctissimum Virum, *Laurentium Zcochen*, V. I. D. dicti noui Cardinalis Cancellarium, viua altaque voce gratias persoluit hoc modo:

Maxime deceret, Sacratissime Cæsar, Reuerendissimique in Christo Patres ac Domini, S. R. E. de latere Legati, Illustrissimique Principes, hominem summa eruditione ac non mediocri facundia præditum in hoc splendidissimo ac pene diuino vestro conspectu verba facere. In quo esset ea dicendi vis, ea loquendi copia, quæ Maiestati vestræ, rei magnitudini, & loci huius dignitati conuenire posset. Ego autem cum nihil harum rerum in me agnoscam, iure vererer, ne aut vitio mihi dari posset, aut temeritatis incusarer, si vel mea sponte, vel meo ipsius consilio hanc prouinciam suscepissem. Verum cum Reuerendissimi in Christo Patris, Illustrissimi Principis & Domini, Domini ALBERTI, sanctæ Moguntinensis sedis & Magdeburgensis ecclesiæ Archiepiscopi, Principis Electoris, Primatis, & nunc S. R. E. denuntiati Presbyteri Cardinalis, auctoritas & voluntas me ad id coegerit, vt in præsentiarum gratias agere debeam; etsi hoc meam imbecillitatem longe superat, quod & eruditissimi Demosthenis & eloquentissimi Ciceronis oratio (vix) consequi posset, tamen in Sacræ Maiestatis & Reuerendissimarum Dominationum vestrarum clementia confisus, non temerario ausu, sed magis obediendi voluntate, breui oratione perstringam, quæ Reuerendissimi Domini Principis mei erga Sacratissimam Maiestatem, Dominationesque vestras Reuerendissimas grati animi testimonia argumentumque perhibeant.

Prius autem, quam id, quod mihi in mandatis est, peragam, vnum, quod iam iam in mentem subiit, paucis exponam. Reuerendissimum Dominum & Principem meum amplissimæ hunc Cardineæ dignitatis apicem minime ambiuisse, quoniam Dominatio sua Reuerendissima non clam habuit, & laborem & animi sollicitudinem sibi adeptam dignitatem expostulare, exactamque pro tam locupleti tradito talento dandam sibi esse rationem: non ignorans, Cardinales ipsos in sanctorum Apostolorum vicem succedere, eademque ab ipsis requiri, quæ illi virtute multa præstiterunt. Cum autem sua Amplitudo Sanctissimi Domini nostri liberalissimum & pientissimum in se animum perspexerit, in ea dignitate sibi deleganda, pro qua S. C. Maiestas plus studii, quam Dominus ille meus Reuerendissimus animi, pro peculiari, qua illum complectitur clementia, adiecit: voluit sua Reuerendissima Paternitas hanc sibi oblatam dignitatem, simul atque omnem curam & sollicitudinem illi coniunctam, modeste agnoscere ac amplecti, & tam officiosis amantibusque votis obtemperare.

Igitur

Igitur pro hoc immortali beneficio inprimis Deo vni & trino, poplite flexo, nonquas debet, sed quas potest, maximas agit gratias, suaque nunquam satis laudata matri Virgini, ac toti caelitum coborti: eius summi Dei clementissimam Maiestatem deuotissime implorans, quo his diuinis muneribus atque suscepti officii dignitati ad sancta Catholica fidei sua profectum satisfaciat, atque, ac par est, respondeat, propitius sibi adesse velit. Tum Beatitudini Sanctissimi Domini nostri & Sacra Casarea Maiestati vestra immortales dicit & habet gratias, quod Dominat. suam Reuerendissimam hoc amplissimo munere ornare dignata sunt. Quicquid enim sua Reuerendissima Dominatio vel honoris vel dignitatis ex hoc consequuta est, id totum Sanctitati & Maiestati vestris, vobis Reuerendis. Dominis de latere Legatis, ac sacrosancto Senatui tribuit, quod Dominationem suam Reuerendis. in splendidissimum ordinem suum asciri, alboque suo praclarissimo conscribi annuerint: offerens se, omneque studium suum & Beatitudini Pontificis, & S. C. vestra Maiestatis, vestrisque Dominationibus Reuerendissimis ex animo propensum, precaturque, vt Deus Opt. Max. & Beatitudinem Pontificis, & S. V. C. Maiestatem, vos atque Amplissimos Reuerendissimos Dominos Legatos, pro sacrosancta ecclesia sua beneficio & amplificatione, dierum longitudine & omni bono replere, atque post exutam carnem immortali corona pro ingentibus meritis & gloriosis actibus coronare dignetur.

Qua gratiarum actione finita, Cæſareæ Maieſtatis nomine per Reuerendiſſimum Principem *Bononum* ita reſponſum fuit.

Non erant, Reuerendissime in Christo Pater ac Princeps Illustrissime, Sacratissima Casarea Maiestati a Reuerendissima Paternitate vestra agenda gratia, quod ea apud sanctam Apostolicam sedem huic suscepta sua dignitati partes suas adhibuerit, quodque se, licet inuitam & detrectantem, ad Cardinalatus apicem suo studio, sua industria & auctoritate prouehi curauerit. Licet enim vestra Reuerendissima Paternitas sua singulari modestia eum honorem effugere, ac tanti Cardinis ornamenta euitare constituisset, arbitratus est tamen Casar, non parum officii sui interesse, non id tantum perpendere, quod erat modestia vestra Reuerendis. Paternitati proprium, quam quod erat Imperialis ac Casarei culminis peculiare, & non quod ipsa modeste renuebat, sed quod religio, quod sanctimonia, quod frugalitas, quod cetera dotes & virtutes eius exposcere videbantur, id totis viribus prosequi ac procurare niteretur. Quicquid igitur a sanctissimo Domino Leone X Pontifice Maximo, quicquid a sacro Cardinalium Collegio in Reuerendissimam P. V. collatum est, id non studio, non auctoritati Sacratissima Casarea Maiestatis, sed virtutibus & meritis eius est concessum. Ea igitur sibi concessa merito dignitate in annum felix ac sospes perfruatur, non tantum pro suo honore, sed pro vniuersa Christiana republica commodo, & in aeternam laudem ac gloriam totius Germanica nationis: sibi hoc de Casare persuadeat, quod si etiam nullis progenitorum suorum ac illustrissima sua prosapia meritis inuitatus esset, a quibus se maximis commodis & honoribus exornatum profitetur, poterat tamen solius vestra Reuerendis. Paternitatis intuitu ad multo maiora permoueri. Cui etiam in posterum pro honore & dignitate sua conseruanda, adaugendaque omnem opem, industriam, & auctoritatem perpetuo pollicetur.

*

Sequitur narratio hiſtorica,
de enſe, galeaque
Maximiliano Imperatori
Pontificis nomine ſollemniter tum oblatis.

*

Peractis demum pulcherrime rebus omnibus, Legatus ad altare ſtans populo benedixit, & deinde ſacerdotalibus veſtibus exutus, ſeſe Cardineis veſtiuit ornamentis, & tandem ſimul cum Cæſare ac aliis Principibus, Cardinalibuſque eccleſiam exiuit. Cæſar autem cum ambobus Legatis ac etiam Nuntio Apoſtolico, Principibus Electoribus, aliiſque Imperii Proceribus nouum Cardinalem ad palatium vſque ſuum reduxit. Deinde vero vtrumque Legatum verſus eorum hoſpitia comitatus eſt.

Et poſtremo Cæſar atque alii Principes ad ſua quisque tecta redierunt. Ita nobiliſſimus, ſplendidiſſimus actus huiuſmodi abſolutus eſt, approbante Deo optimo maximo; cui ſit honor & gloria in ſæcula. Actum in vrbe Auguſta, anno Chriſtiano milleſimo quingenteſimo decimo octauo, Kalend. Auguſti.

ELEN-

ELENCHVS
NOBILITATIS ECCLESIAE
MOGVNTINAE.

Hoc eſt,

OMNIVM PRAELATORVM
ac CANONICORVM

Eccleſiæ Moguntinenſis Metropolitanæ, a primordio ipſius, ſexcentorum circiter annorum ſpatio, vſque ad hæc noſtra tempora,

Breuis ac ſuccincta enumeratio ac deſcriptio, alphabeti ſerie, ſecundum nomina eorum propria, diſtincta.

Opera & ſtudio

GEORGII HELWICH, Moguntini,
eiuſdem Eccleſiæ Vicarii.

Secundum exemplar

Moguntiæ typis Leonh. Albini an. MDCCXXIII editum.

LECTORI

GEORGIUS CHRISTIANUS IOANNIS

S. P. D.

Vm *Syllabus* Reuerendiſſimorum, generiſque celſitudine ac nobilitate longe Illuſtriſſimorum eccleſiæ Moguntinenſis tum *Prælatorum* tum *Canonicorum* infra ſequatur & plenior & curatior, paucis hic dicendum, cur hunc HELWICHII *Elenchum* nihilo ſecius retinere, noſtroque illi præmittere viſum fuerit.

Factum autem id, ne Viri de hiſtoria patriæ ſuæ eruenda quam præclariſſime meriti laborem flocci facere, noſtroque neſcio qua φιλαυτίᾳ poſthabere videamur: quod equidem hoc minus vnquam in animum induximus, quo magis plurimi ſemper & fecimus illum & etiamnum æſtimamus. Dein, ne inculpari poſſimus, ſtudio nos velle diſſimulare, per quem profecerimus; cum potius grati profiteamur, nos, quoad licuit, veſtigiis præeuntem ſecutos. Tum vero, cum neceſſitas poſtularit, eum ſæpe multumque notare, corrigere, atque ad limam reuocare, vt pateat, non ſine cauſſa vel ratione id nos feciſſe; ſaltim a maleuoli animi nota quam longiſſime abeſſe. Vt taceamus, a multo iam tempore in rarioribus illum fuiſſe libris, atque adeo eruditorum haud paucis nec cognitum nec viſum. Vt adeo operæ pretium nos facturos exiſtimauerimus, ſi in lucem eum, occaſione ita ferente, reuocaremus.

Ceterum expreſſimus illum fideliter, ne ſyllaba quidem, niſi cum vox in mendo iaceret, mutata. Vni vero alterique loco adſperſimus notatiunculam; cum conſultius nobis viſum fuerit, hic viri errorem diſpungere, quam in Syllabo, quem ſtudio noſtro confectum ſubiunximns. Reliquas, quas hic præterimus alucinationes, in annis partim, partim aliis in rebus occurrentes, ibi confiximus obelo.

Nunc, vt ad ipſum accedas, & cum noſtris dein, quæ habet, componas, licebit. Vale!

Reuerendissimis ac Illustrissimis

nec non

Reuerendis admodum, Generosis ac Prænobilibus

DOMINIS,

D. GEORGIO FRIDERICO GREIFFENCLAVV a VOLRATS,

Præposito,

D. FRIDERICO a SICKINGEN,

Decano,

D. IOANNI CHRISTOPHORO NEWSTETTER dicto STVRMER,

Custodi,

D. IODOCO a RIEDT,

Scholastico,

D. ANTONIO WALTBOTT a BASSENHEIM,

Cantori,

Ceterisque Metropolitanæ Ecclesiæ Canonicis,

Dominis Mæcenatibus ac Patronis

clementissimis, gratiosissimis, ac omni obseruantia colendis,

Pro anni huiusce ineuntis noui, plurimorumque sequentium
exordio felicissimo, progressu faustissimo, decessu beatissimo,
strenæ loco, cum humilima, debitaque officii
ac reuerentiæ deuotione,

gratulabundus offert ac consecrat

GEORGIVS HELWICH, Moguntinus,

eiusdem Metropolitanæ ecclesiæ Vicarius,

ipsis Kalendis Ianuarii an. MDCXXIII.

Bsolui tandem, Deo auxiliante, quoad licuit, *Reuerendissimi ac Illustrissimi, Admodum Reuerendi, Generosi, Praenobiles, ac Gratiosi Domini*, post multos labores ac molestias id, quod ante nouem circiter annos, cum libellum *de Nobilitate ecclesiæ Moguntinæ* vestris Illustrissimis ac Gratiosissimis Dominationibus exhibui, promiseram, plenariam scilicet & absolutissimam omnium Prælatorum ac Canonicorum vestræ amplissimæ ac nobilissimæ ecclesiæ a primo quasi exordio fundationis illius vsque in præsens tempus, per annos videlicet sexcentos, descriptionem & catalogum, in quo præfixis singulorum nobilitatis seu familiæ suæ insignibus natalitiis: quo anno, mense, ac die, & cuius in locum quilibet ad ecclesiam receptus, quando Capitularium ordini annumeratus, quando ad certas Prælaturas ac dignitates vocatus, quibus præterea aliis in locis beneficiatus, quando denique vel per resignationem, vel per mortem de ecclesia auocatus, ac vbi terrarum reconditus fuerit, cum certa & accurata epitaphiorum ac monumentorum singulorum descriptione, piorumque ordinationum, fundationum ac extremæ voluntatis dispositionum eorundem enumeratione, fuse satis ac luculenter demonstratur, adiuncta simul parentum, fratrum ac sororum, plurimarumque rerum notatu dignissimarum a diuersis, ac circa diuersos gestarum recensione, nec non plurimorum, de quibus possibile erat, genealogicis tabulis in modum probationis familiæ, a sedecim aut plurium atauorum nominibus, aut certe octo vel quatuor ad minimum vsque, ex diuersis nobilium familiarum genealogiis vere & accurate enucleatis ac dispositis. Quæ omnia, vt lectu iucundissima, ita & scitu, Nobilibus inprimis, familiarum antiquarum caussa, itemque originis ac prosapiæ suæ probandæ gratia, sunt vtilissima, summeque necessaria. Quod quidem studium ac diligentiam meam facile quisque legendo animaduertet: laborem autem ac molestiam in iis, nullus nisi simili in studio exercitatus credet. Quare operæ pretium me fecisse multis non dubito, gratiamque idcirco ab ipsis initurum spero.

Etsi autem omnibus viribus conatus fuerim, omnes, qui ab ipsa fundatione ecclesiæ vsque ad hæc nostra tempora vixerunt, Prælatos ac Canonicos inuestigare, tamen id iuxta conatum meum hactenus præstare necdum potui: Primum quidem, quoniam plurimorum memoria tam longissimorum temporum iniuria, ac antecessorum negligentia intercidit, ita vt nunc post tot sæcula elapsa nulla spes supersit eam fore instaurandam. Plurimi etiam olim, sicut & nunc, inuenti sunt, qui talium rerum obseruationem, Prælatorum scilicet, ceterarumque ecclesiæ personarum annotationem omnino superuacaneam, aut minus necessariam stulte arbitrati sunt: vel ad talia notanda nimium, prout nunc sunt, desides fuerunt. Deinde, licet apud plurimos procul dubio libri antiqui, litteræ ac varia huiusmodi documenta de Prælatis ac Canonicis Moguntinæ ecclesiæ in archiuis, scriniis, aliisque litterarum repositurіs referuentur, e quibus eorum nomina simul & familiæ, vna cum annis indagari ac cognosci possent, multorum tamen tanta est aut inutilis cura ac cogitatio, vt, si cuidam talia communicent, totius substantiæ suæ, vel nescio cuius iacturam timeant: aut sane ea est apud plerosque inuidia, vt huiusmodi potius a muribus ac tineis, vel nescio quo fatali casu absumi, ac sic ab omni hominum memoria perire permittant, quam alicui earum indagatori illa perlustranda, legenda ac denotanda concedant, quæ querela omnibus historiographis ac annalium scriptoribus ab initio semper communis fuit, mihi quoque caussa, vt conatui meo in præsenti opere nunquam adhuc satisfecerim. Quod autem plurimorum vitæ vel mortis tempus non apponatur, non mea, sed antiquorum negligentia ac incuria id accidit, qui nuda solummodo eorum nomina, si tamen aliquando non falsa, absque anni obitus, vel etiam familiæ annotatione, in ipso *Animarum* ecclesiæ Moguntinæ *libro*, ex quo eadem collegi, vti & in aliis omnibus huiusmodi mortilogiis, benefactorum indicibus, ac vigiliarum registris ceterarum ecclesiarum factum reperimus, annotarunt.

Quod præterea tam in personis, quam annorum notationibus a priori meo opusculo anno MDCXIV sub *Nobilitatis ecclesiæ Moguntinæ* titulo edito interdum recessi,

recessi, similiter incuria superiorum sæculorum hominum in caussa est, qui Canonicorum successiones, Capitularium series, & similia hinc inde dubie satis, confuse ac inordinate in parietibus & fenestris absque nominibus & annis depinxerunt, quorum notationes huiusmodi & picturas dubias ac incertas ego, non omnimodam ac plenariam adhuc cognitionem talium habens, sic cæcus quasi cæcum secutus, longe aliquando a via veritatis, illis seductus, aberraui, nominaque eorum simul ac ordinem cum tempore sæpius perturbaui. Iam vero, cum interea temporis, auxilio & adiumento plurimorum, quibus hoc studium atque hic labor cordi fuit, ex variis litteris, libris, aliisque huiuscemodi antiquis documentis, epitaphiis item ac tumulorum inscriptionibus pleniorem ac certiorem cognitionem & experientiam de iisdem hauserim, ea omnia in hoc, & in futuro opere, quantum in me fuit, ad veritatis tramitem reducere laboraui; quocirca dabitur venia erratis prioribus illis, qui homo male tunc instructus facile errare potui. Taceo hic typographica menda, quorum non pauca ibidem irrepserunt, eo quod relectioni typi minus tunc præesse potui.

Ceterum cum opus ipsum, de quo hic sermo est, rudi adhuc, vt dici solet, Minerua sit conscriptum, ad limam, vt reuocetur, necesse erit, in cuius reuisione simul ac descriptione cum non exiguum temporis spatium terendum sit, tardius idcirco in publicum prodire, ac communi vsui exhiberi continget. Vt autem interea temporis gustus aliquis eiusdem habeatur, compendium quoddam, seu elenchum, tanquam prodromum totius operis, in quo singulorum nomina simul ac familiæ, dignitates item ac Prælaturæ, nec non anni accessus ac recessus, cum sepulturis eorundem, breuiter ac succincte explicantur, præire volui.

Qui cum absolutus in ipsum anni huius noui MDCXXIII felix initium incidisset, neque aliis vlla ratione deberetur, *Reuerendissimis Celsitudinibus*, nec non *Reuerendis, Generosis, Prænobilibus, ac Gratiosis Dominationibus vestris* strenæ nomine, cum humili debitaque officii ac reuerentiæ deuotione, eundem consecrandum ac offerendum esse duxi, summa demissione enixe rogans & obsecrans, quatenus hanc opellam humilem, in laudem tamen vestræ amplissimæ ac nobilissimæ ecclesiæ, totiusque Nobilitatis illustrationem ac memoriam institutam, pro tenui informatione, donec opus totum compleatur, clementer, ac benigno vultu suscipiatis, & hoc meum studium deinceps, communicatis ex archiuis, scriniis, aliisque litterarum reposituris ac documentis antiquis cum vestri amplissimi Collegii totiusque ecclesiæ, tum exteris etiam ac priuatis iis, quæ operi meo conuenire ac necessaria fore videbuntur, adiuuetis, ac quæ deesse animaduertentur, ad proximam editionem benigne ac mature communicetis, me quoque Sacellanum vestrum humilem ac deuotum semper commendatum habeatis.

Deus ter Opt. Max. *Illustrissimas Celsitudines, Reuerendas*que *Dominationes vestras*, vna cum amplissima vestra ecclesia, totius dioeceseos Metropoli, bono publico saluas ac incolumes semper conseruare dignetur. Datum Moguntiæ ipsis Kalendis Ianuarii, anno a parta salute MDCXXIII.

Reuerendissim. ac Illustriss. Celsitudinum,

nec non

Reuerend. Generos. ac Prænob. Dominationum vestrarum

Deuotissimus Sacellanus

GEORGIVS HELWICH,

Metropol. Ecclesiæ Vicarius.

In laudem
AVCTORIS huius operis.

FAMA virum Mogana quos excolere Camena
Artibus, astrigeri clangat in axe poli.
Non tua Moganicis laus emorietur in oris,
Nec fugient studium præmia digna tuum.
Quin etiam, roseus veluti sol, aurea tolles
Tempora, & Eois vrbe veheris equis:
Nam cum se primum vestiuit flore iuuentus,
Paruus adhuc annis, mente sed Hector eras.
Sacrata versus tumulatas ade phalangas,
Militia creuit palma secunda tua.
Ignoti quarum Lemures ne nocte quiescant
Longa, te Herculeo sponte labore premis.
Rimaris tumulos, fatalia saxa fatigas
Voluendo, & sacras perterebrando domos,
Scilicet vt possis mersos caligine manes
Eruere, & fuscos irradiare dies.
Ossa legis Procerum, Mogani laquearia templi
Viderunt niuea quos rutilare mitra.
Quæ stirps, qui proaui, lustras, quid nobilis ordo
Contineat laudis, qui numerentur aui.
Solue animum curis, Mogani nam lutea Cleri
Lampas flamminomis astra fugabit equis.
Heu age, sic reage, vt veluti Iouis ales ad ima
Tendas, & capies digna tropæa manu.

Auctori, fratri suo charissimo,
Antiquitatum indagatori indefesso,
in memoriam ponebat,

PHILIP. IACOB. HELWICH, Moguntinus,
Iuridicæ Facultatis auditor.

IN ZOILVM.

QVid, Zoile, de meo hoc labore iudicaturus sis, equidem nescio: laudes, vel vituperes, susque deque habeo. Didici ego a te contemni, & rursum contemnere: quia sic ex vsu; hoc tempore; his moribus. Vt suum cuique pulchrum, sic & hoc præsens opusculum mihimetipsi pulchrum videtur, mihi sic est vsus, & delectatio hæc mea est: tibi vt opus facto, fac: te tua, me delectant mea.

Carpe quoad libitum est, modo non iniurius esto:
Nobilium laudi, quod damus, omne damus.

PROOE-

PROOEMIVM

De Primordio & Fundatione Metropolitanæ ecclesiæ Moguntinæ.

Xigit ratio, & ipsa materia huius operis postulat, vt priusquam de personis Metropolitanæ ecclesiæ (*agam*) de loco, vnde illis denominatio est, & quæ prima & antiquissima maior ecclesia fuerit, peruestigem. Et primum quidem variæ Metropolitanæ ecclesiæ Moguntinæ apud antiquos appellationes & nomina fuere. Nam vt ex diuersis antiquissimis Diplomatibus ac Bullis constat, ***Monasterium maius***, vel ***Episcopale***, seu ***S. Martini*** illa appellata fuit. Præterea in epistolis Canonicorum huius ecclesiæ ad S. Hildegardim conscriptis, ***Conuentus fratrum de Domo*** nominatur, quod modo ***aus dem Dhomb***, vel, ***aus dem Dhombstifft*** interpretari licet. Itemque ***Conuentus fratrum de S. Martino*** alibi reperitur. Sed communis eiusdem appellatio nunc est: ***Ecclesia maior***, seu ***Metropolitana***, vel ***Metropolitanum Canonicorum Collegium.***

Illius autem, qualis modo est, prima fundamenta & exordia debentur Reuerendissimo in Christo Patri ac Principi Electori primo, D. WILLIGISO, post S. Bonifacium Moguntinensium Archiepiscopo XVII, qui Ottonis II Imperat. primum Archieapellanus, postmodum ab eius filio Ottone III, cuius moderator antea, & tantisper, donec is adoleuisset, ætateque & iudicio corroboratior effectus esset, in Imperio Romano Gubernator fuerat, ad Archiepiscopatum simulque Electoratum Moguntinensem præ ceteris sex Imperii Septemuiris primarium, primus anno Christi DCCCCLXXVII meruit promoueri. Hic cum esset vir bonus ac iustus, Deique cultor insignis, præter alias Collegiatas ecclesias, monasteria, ædesque sacras, quas in Moguntina diœcesi vel a fundamentis primus fundauit & erexit; vel vetustate collapsas restaurauit atque ampliauit, Moguntinam quoque, quæ nunc maior est, ecclesiam in S. Stephani protomartyris honorem anno circiter DCCCCXC primus construxit, eamque donariis ac ornamentis amplissimis dotauit. Verum postquam nouam deinde in monte, quæ hodie extat, in eiusdem S. Martyris ac Leuitæ Stephani memoriam fundasset, illam ipsam mutato nomine D. Martino Turonensium Episcopo glorioso, vrbis ac totius diœceseos Moguntinæ patrono, anno Christi MIX, in præsentia plurimorum Episcoporum, Abbatum, aliorumque Imperii Procerum summa sollemnitate ac pompa consecrauit, in cuius dedicationis die ipsa, nescio quo fatali casu ac infortunio incensa, eadem rursum conflagrauit, quam ipse mox reædificare cœpit, sed motte præuentus eam ad finem vsque perducere nequaquam potuit. Eam postmodum B. Bardo Moguntinensis Archiantistes XX, Willigisi prædicti in Electoratu successor quartus, extruendo absoluit, & præsente D. Conrado II, Rom. Imp. cum XVII Episcopis & Abbatibus, mulrisque aliis viris honorabilibus, Indictione V, quarto Id. Nouembris anno MXXXVII sollemni pompa dedicauit, quin & rebus omnibus cum dote & congregatione de Collegiata B. Virginis ecclesia veteri, quæ tunc sic appellata maior erat, ac nunc S. Ioannis Baptistæ dicitur, assumptis, eandem largissime dotauit, prædiisque & possessionibus amplissimis ad Canonicorum seu fratrum (vti tunc simul in claustro viuentes, & communia omnia habentes nominabantur) sustentationem opulenter ditauit, totius vrbis Episcopalem ac primariam, totiusque diœcesis Metropolim eandem constituens.

Ne autem prædictam B. Virginis ecclesiam, nunc S. Ioannis appellatam, quæ prius pto maioti habebatur, & de qua dotem & congregationem antiquam transtulerat, spoliasse penitusque desolatam reliquisse diceretur, prædiis nouis sua industria acquisitis, nouam congregationem in eadem instituit, eamque pro remedio animæ suæ impense rursum dotauit.

Atque hæc breuiter de exordio ac fundatione Metropolitanæ ecclesiæ Moguntinæ dicta hic sufficiant, quam sequentes Illustres ac regio sanguine orti Duces, Comites, Barones, aliique nobilissimi Germaniæ Proceres, illius alumni ac filii, qui in hoc indice comprehenduntur, prudentia & consilio optime rexerunt, prædiis ac reditibus opulenter ditarunt, vita denique ac moribus egregie illustrarunt, quos singulos iuxta præscriptum ordinem recensendos nunc aggrediamur.

SECTIO I

Edit. I pag.

SECTIO I
PRAEPOSITORVM
ECCLESIAE MOGVNTINAE
Catalogum complectens.

HEODORICVS. Vir nobilis, studiosus ac eruditus, maioris ecclesiæ Mogunt. Præpositus fuisse scribitur tempore Ruperti XVI Archiepiscopi Mogunt. anno circiter 960. Sed cum eo tempore ecclesia hæc maior nondum fuerit fundata, intelligendum est de antiqua olim *D. Virginis*, teste *Rabano Mauro*, nunc vero *S. Ioannis Baptistæ* ecclesia, quam olim maiorem seu Metropolitanam fuisse diximus. Hic itaque Theodoricus Præpositus ecclesiam *S. Gingolphi*, quæ nunc arcis templum est, pro XII fratribus construxit ac dotauit; postmodum Treuirorum Archiepiscopus constitutus, obiit anno Christi 970. Treueri in cœmeterio D. Eucharii tumulatus. *Trithemius* & *Cratepolius*.

MEGINGANDVS. Vir bonus & iustus, Præpositus Mogunt. Vixit anno 990. qui post hæc ab Henrico II Imper. Treuirorum item Archipræsul constitutus, obiit anno 1014 Confluentiæ, ibidem sepultus. *Cratepolius*.

EMBRICHO *Comes Leyningensis*. Vir religiosus & laudabilis, ex Præposito Mogunt. Episcopus Augustanus eligitur anno 1064, Henrici IV Imperat. promotione. moritur anno 1077. *Matthaus de Pappenheim*, *Achilles Gassarus*, *Martin. Crusius*.

1046 HERMANNVS, *alias* RICIMANNVS. Embrichoni in Præpositura successit anno 1064, factus Episcopus Bambergensis anno 1065, exautoratur rursum anno 1075, eo quod simoniace Episcopatum acceperat. *M. Scotus. Lamb. Schaffnaburgensis, Bruschius, Serarius*.

RAZO. Præpositus citatur in litteris cœnobii S. Iacobi Moguntinensis de anno 1070.

GODEBOLDVS. Testis ponitur in litteris eiusdem monasterii de annis 1092 & 1096, itemque in fundatione cœnobii Chomburgensis.

ANSHELMVS. Huius mentio fit item in litteris eiusdem monasterii S. Iacobi de annis 1112 & 1122.

DVDO. Successor Anshelmi, interfuit dotationi monasterii Sponheimensis a Megenhardo de Sponheim Comite Moguntiæ in ecclesia maiori facta anno 1124. *Trithemius* in Chronico Sponheim.

HENRICVS, dictus *Felix*, maioris & S. Victoris ecclesiarum Præpositus, Dudonis successor, vixit anno 1130, eligitur in Archiepiscopum Moguntin. anno 1142, sed postmodum deponitur simul ac moritur anno 1153. *Dodechinus*, *Trithemius*, *Cratepolius*, *Serarius* in Chron. Mogunt.

HARTMANNVS. Citatur in litteris monasteriorum S. Iacobi anno 1151, S. Ruperti de annis 1152 & 1158.

ARNOLDVS. Huius mentio fit in litteris cœnobii S. Ruperti de annis 1171, 1181, & 1187, itemque in litteris ecclesiæ S. Mauricii Moguntin. de anno 1184.

SIGIFRIDVS *Baro de Epstein*. Maioris & S. Petri ecclesiarum Præpositus, Archipræsul Mogunt. eligitur anno 1200. Obiit anno 1225, Erffordiæ sepultus. *Trithemius*, *Bruschius*, *Serarius*, & alii.

PHILIPPVS. Citatur in litteris Sifridi II Archiepiscopi Mogunt. de anno 1215, quibus cœnobio S. Ruperti omnia priuilegia ab antecessoribus data confirmat.

HENRICVS. Interfuit confirmationi ac dotationi monasterii S. Catharinæ iuxta

Edit. I iuxta Crucenacum anno 1219, itemque confirmationi cœnobii Virginum in pag. 3 Schmerienbach eodem anno.

CHRISTIANVS. Vir bonus, sanctus ac doctus, prius fuit Cantor, dehinc Decanus, tandem Præpositus, citatur in litteris monasterii S. Iacobi de anno 1247. Vltimo electus Archiepiscopus Mogunt. anno 1249, deponitur anno 1251. *Trithemius*, *Bruschius*, *Serarius*.

WERNERVS *Comes* a *Falckenstein*. Vir ingenio excellens ac prudens, successor Christiani factus anno 1247, tandem electus in Archiepiscopum anno 1260, obiit anno 1284, 2 April. Moguntiæ sepultus. *Trithemius*, *Bruschius*, *Cratepolius*, *Serarius*. 1247

SIFRIDVS *Baro* a *Westerburg*. Canonicus Coloniensis, Wernero in Præpositura Mogunt. successit anno 1260; postmodum Coloniensis Antistes creatus anno 1275, obiit anno 1298, Bonnæ in monasterio D. Cassii sepultus. *Trithemius*, *Bruschius*, *Cratepolius*. 1260

HERMANNVS *Sifrido* in Præpositura successit anno 1275, citatur in litteris S. Iacobi de anno 1283, quo anno obiit. 1275

PETRVS *Reich* de *Reichenstein*. Hermanni successor factus anno 1283, Præpositus item Basileensis; factus Episcopus ibidem anno 1286, obiit anno 1290, die 6 Septembr. Basileæ sepultus. *Albertus Argentinensis, Trithemius, Chron. Basileense*. 1283

FRIDERICVS *Baro* de *Epstein*. Successit Petro anno 1286. *Catalogus Canonicorum Mogunt. MS.* 1286

IACOBVS de *Normannis*. Citatur in *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. nullo apposito anno, itemque in Catalogo Canonicorum MS.

HENRICVS *Comes* de *Staheleck*. Citatur item in Catalogo Canonicor. MS. absque anno.

BERTELINVS. Vixisse reperitur anno 1326. *Catalogus Canonicorum Moguntin. MS.* 1326

IOANNES de *Columna*, Romanus. Protonotarius Apostolicus primum, deinde Diaconus Cardinalis S. Angeli in Piscina, Præpositus fuit Mogunt. sub anno 1347, quo anno obiisse eum tradit *Onuphrius*. 1347

CVNO *Comes* a *Falckenstein*, Dominus *in Müntzenberg*, Canon. Moguntinus, Coloniensis & Treuirensis, Ioannis de Columna successor, vixit anno 1351; quo anno & Moguntinæ ecclesiæ administrationem tenuit; postmodum Præpositura resignata, electus tandem fuit in Antistitem Treuirensem an. 1362, itemque Coloniensem anno 1368. obiit an. 1388, mens. Iunio, Confluentiæ in æde D. Castoris tumulatus. *Albertus Argentinensis* & alii. 1351

GVILHELMVS *Pintschon*, Francigena, vir apud Pontifices Romanos propter prudentiam & ingenii dotes maximæ autoritatis ac venerationis. Hic licet post obitum Ioannis de Columna Præposituram a Clemente VI Pontifice contra Cunonem de Falckenstein obtinuerat, tamen pacis ac concordiæ amans post longas tandem altercationes ipso Rege Rom. & aliis regni Proceribus Cunoni vltro cessit: vltimo tamen Cunone rursum ipsi resignante eandem consecutus fuit. Multa hic Moguntinæ ecclesiæ beneficia præstitit, eiusque præsentias plurimum auxit. nam ius patronatus septem ecclesiarum parochialium, videlicet Bischofsheim super Tubarim, Burgestat, Wallenstat, Sulburg, Lyderbach, Fünthen, & Waltbeckelnheim ad præsentias in perpetuum concessit ac donauit. Obiit anno 1360, Nonis Octobr. ante aram D. Petri in ecclesia Moguntina sepultus. *Albertus Argentinensis*; *Liber animarum ecclesiæ Moguntina*. 1360

GERBODO. Moguntinensis Præpositus reperitur in *libro animarum* ecclesiæ S. Petri Mogunt. ad diem 12 Nouembr. sed annus non additur, quo obierit: eum autem circa hæc tempora vixisse reor.

SIFRIDVS *Comes* de *Runckel*. Præpositus nominatur in *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ, sed nullo apposito anni numero, qui in Octaua S. Catharinæ Virg. legauit 12 lb. hal.

ANDREAS *Dominus* in *Brauneck*. Vixit anno 1380. multa hic in ecclesia Moguntina instituit, & Præbendas Canonicorum atque præsentias plurimum auxit. 1380

auxit. Obiit anno 1388, die 19 April. ante altare trium Regum ecclesiæ ma- Edit. I
ioris sepultus. *Liber animarum.* pag. 5

GYSELBERTVS a *Rheinberg.* Præpositus Moguntinus citatur in *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. sed absque anno: eum tamen circa hæc tempora vixisse reor: in eius anniuersario annue 30 siliginis maldra cedunt deseruienda.

GVNTHERVS *Comes* a *Schvvartzenburg.* Præpositus, electus in Archiepiscopum Magdeburgensem anno 1403, Præposituram resignauit. Obiit senex anno 1444, 4 Non. April. Magdeburgi sepultus. *Annales Magdeburgenses, Henninges, Reusnerus.*

1403 IOANNES a *Schonenburg.* Ex Scholastico Præpositus factus anno 1403, obiit anno 1414, nona Iulii, in sacello S. Nicolai eccles. Mogunt. sepultus.

1414 WILHELMVS *Comes* de *Nassavv.* Cantor prius, successit Ioanni anno 1414, obiit anno 1430, die 18 April. ante aram trium Regum sepultus cum patre, matre, & sorore.

1430 ALBERTVS *Pincerna* de *Limpurg.* Decretorum Doctor. Wilhelmi successor factus anno 1430; postmodum resignauit. Herbipolensis & D. Albani ecclesiarum Canonicus. Obiit anno 1449, 6 Idus Maii. Moguntiæ in ambitu sepultus.

SCAFFRIDVS *Comes* de *Leyningen*, alias GOTFRIDVS. Præpositus Moguntinus fuit circa hæc tempora, cuius tamen annus adhuc incertus: eius memoria habetur in *libro animarum* ecclesiæ S. Andreæ Wormatiensis.

HENRICVS *Comes* de *Nassavv.* Moguntinensis & Bonnensis ecclesiarum Præpositus, vixit sub annis 1447, 1463, 1475; cuius obitus needum constat.

THEODORICVS *Marchio Montisferrati*, alias *Palæologus* dictus, Protonotarius Apostolicus, ac tituli S. Theodori Diaconus Cardinalis. Præpositus factus post Henrieum, vixit anno 1478, Canonicus item S. Stephani. Moguntiæ obiit anno 1481, 12 Kalend. Febr. Astæ in Lombardia sepultus. *Onuphrius, Reusnerus, littera ecclesiæ Moguntinæ.* 6

1481 IOANNES IACOBVS *Sclafenatus*, patria Mediolanensis, D. Stephani in Cœlio monte S. R. E. Presbyter Cardinalis, Parmensis. Theodorici in Præpositura successor factus anno 1481, resignauit eandem Philippo Palatino anno 1490. Obiit Romæ 1497, 5 Id. Decembr. in ecclesia S. Augustini reconditus. *Onuphrius, & epitaphium eius mihi a R. P.* Michaele Cremerio, *Conuentus Ord. Prædicat. Moguntini Priore anno* 1612 *Roma allatum, littera ecclesiæ maioris.*

1490 PHILIPPVS *Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ.* factus Præpositus ex resignatione Ioannis Iacobi Cardinalis, Præpositus item D. Albani; factus Episcopus Frisingensis anno 1499, Præposituram fratri resignauit. Hinc etiam anno 1517 Naumburgensis Antistes constitutus; postremo, Coadiutore sibi assumpto, ipse dierum plenus obiit anno 1540. Frisingæ sepultus.

1499 GEORGIVS *Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ.* Moguntinæ, Coloniensis, Treuirensis, ac Spirensis ecclesiarum Canonicus, ex resignatione fratris Philippi Præpositus factus anno 1499; postmodum Spirensis Episcopus electus anno 1513. Obiit tandem anno 1529, die 28 Septembr. Spiræ in maiori ecclesia sepultus.

1529 IOANNES ALBERTVS *Marchio Brandenburgensis.* Moguntinæ & Coloniensis ecclesiarum Canonicus, post Georgium defunctum Præposituram adeptus est anno 1529. Verum Marquardo a Stein de eadem prouiso ad intercessionem Reuerendissimi Moguntini & aliorum Procerum cedens, libere eandem resignauit anno sequenti 1530: ipse postmodum Custos factus, de quo pluribus infra in Custodibus.

1530 MARQVARDVS a *Stein*, antiquitus *Klingenstein*, ex Sueuia. Præpositus factus anno 1530, post liberam cessionem Ioannis Alberti; Præpositus item Bambergensis, & Augustensis, nec non Dillingensis, ac D. Victoris Moguntiæ & S. Cæs. Maiest. Consiliarius. Obiit Augustæ anno 1559, die 14 Ianuar. ibidem in cathedrali ecclesia sepultus.

1559 RICHARDVS *Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ, Princeps Simmeranus.* Moguntinæ, Coloniensis, & Argentinensis ecclesiarum Canonicus, Marquardi successor factus anno 1559; postmodum item Præpositus Argentinensis ele- 7
ctus,

Edit. I pag. ctus, tandem anno 1562 resignauit, ac ecclesiastico statu derelicto vxorem duxit.

ALEXANDER *Fugger*, *Baro* a *Kirchberg* & *Weissenhorn*, Præpositus Frisingensis, ex resignatione Richardi Præposituram Moguntinensem adeptus, licet de gremio ecclesiæ Moguntinæ ac numero Canonicorum minime fuerit; qua caussa motus eandem sequenti anno in manus Capituli resignauit. 1562

IOANNES ANDREAS *Mosbach* de *Lindenfels*, ex Decano Præpositus eligitur a Capitulo primus an. 1563, ex Pii IV Pontif. Romani indultu, cum hactenus ius collationis Præposituræ penes ipsos Pontifices Rom. fuerat, vt ex Bulla dicti Pontif. Pii plenius cognoscitur. Cantor item S. Albani ac D. Victoris Canonicus, nec non Iudicii sæcularis Camerarius. Obiit in Reinheim die 5 Maii anno 1571, Moguntiæ in sacello S. Michaelis ecclesiæ maioris sepultus. 1563

WOLFGANGVS *Camerarius* de *Wormatia* dictus *a Dalberg*, ex Scholastico Præpositus electus anno 1571. Præpositus item Spirensis, ac D. Albani Moguntiæ Custos, nec non B. Virg. ad gradus ibidem Canonicus. factus Archiepiscopus Moguntinus anno 1582, die 20 April. Præposituram resignauit. Obiit anno 1601, die 5 April. Moguntiæ in choro maiori sepultus. 1571

GEORGIVS a *Schönenburgk*, ex Decano Moguntinensi & Episcopo Wormatiensi Præpositus Moguntinus eligitur anno 1582, die 29 Octobr. Præpositus item D. Virg. ad gradus ac S. Albani Canonicus. Obiit Spiræ in conuentu Imperiali Rudolphi II Cæsaris vices gerens anno 1595, die 11 August. inde Wormatiam aduectus, in sacello S. Georgii ecclesiæ cathedralis tumulatus fuit. 1582

PHILIPPVS *Cratz* a *Scharpffenstein*, ex Decano item Præpositus ordinatur post obitum Georgii anno 1595, die 25 Septembr. Præpositus item Wormatiensis ac S. Bartholomæi Francofurtensis, in Episcopum Vangionum eligitur anno 1604, die 4 Maii. Obiit Moguntiæ anno eodem, die 13 Iulii, in sacello omnium Sanctorum ecclesiæ maioris sepultus. 1595

GEORGIVS FRIDERICVS *Greiffenclavv* a *Volrats*, ex Scholastico Præpositus designatus anno 1604, die 5 August. Præpositus item Wormatiensis & S. Albani Moguntiæ Custos, nec non cathedralis Spirensis, itemque D. Victoris & B. Virginis ad gradus Mogunt. ecclesiarum Canonicus. in Episcopum Wormatiensem eligitur die 15 Septembris anno 1616. Præest hoc anno adhuc, licet summa cum difficultate propter turbulentum totius Imperii statum, vtiliter tamen ac summa cum laude. Cuius Celsitudini vt Deus Opt. Max. diuinam suam gratiam, gubernationem felicem, regimen diuturnum, valetudinem prosperam, pacem perpetuam, omnemque benedictionem temporalem atque sempiternam clementer tribuat, ex animo humillimo precor. 1604

SECTIO II

Edit. I pag. 9

DECANORVM ECCLESIAE MOGVNTINAE

Catalogum complectens.

SANCTVS IVSTINVS. Huius reliquias vna cum aliorum Sanctorum facris offibus reperi anno Domini 1614 in Collegiata S. Mauritii ecclefia Mogunt. cum a Decano ac Capitulo ad eafdem perluftrandas & examinandas (licet indignus) deputatus eram, circa quas fchedulam perexiguam e pergameno legi his litteris infcriptam: *Reliquiæ S. Iustini olim Decani Moguntinenfis.* quo autem Chrifti anno hic vixerit, & quo fub Præfule Moguntinæ ecclefiæ præfuerit, nullatenus indagare potui, neque quicquam aliud in antiquitatibus, aut fcriptis apud ecclefiam Moguntinam reperi vel legi. Verum fi Sanctus, fi Sanctorum ac Beatorum numero in cælis affignatus & adfcriptus, merito inter omnes metropolitanæ ecclefiæ Moguntinæ Decanos (quandoquidem, quo ordine collocandus fit, ignoratur) primus & antefignanus ponatur, æquum ac iuftum erit.

VOLCKMARVS. Vixit fub Ruthardo Archiepifcopo Mogunt. interfuit fundationi cœnobii Chomburgenfis, in diœcefi Auguftana fiti, anno 1080. *Crufius.* citatur item teftis in litteris monafterii S. Iacobi Mogunt. datis ab eodem Archiepifcopo Ruthardo anno 1092 fuper donatione X librarum & V folidorum in *Lorch*, in quibus alio nomine VOLCOLT appellatur.

CEIZOLPHVS, alias *Ceibolfus*, vel *Zeizolphus*, teftis ponitur in litteris cœnobii S. Iacobi Mogunt. de an. 1112, fuper donatione allodii cuiufdam in *VVeilbach.* citatur item in priuilegio Adelberti I Mogunt. Archiepifcopi ciuibus dato anno 1116, quod valuis æneis in gradibus B. Virg. Mogunt. incifum legitur: pluribus item aliis in litteris huius mentio fit, fub prædictis annis.

CVNO. Decanus de Domo, *aus dem Dhom*, appellatur in litteris confirmationis datis ab Adelberto I Archiepifc. Mogunt. an. 1124 fuper donatione, qua Comes Megenhardus de Sponheim ecclefiam & monafterium Sponheimenfe iuxta Crucenacum ordini S. Benedicti in perpetuum poffidendum tradidit. citatur item in fundatione Abbatiæ montis S. Ioannis in Ringauia ordinis D. Benedicti fub anno 1130.

HARTMANNVS. Decanus citatur in fecunda confirmatione priuilegii illius Adelberti I, Archiepifcopi Moguntini, ciuibus an. 1135 dati, ac valuis æneis in grad. B. M. Virg. Mogunt. infcripti, de quo fupra in *Cunone.*

SIGELO, feu *Sigelous*, vti appellatur in litteris Arnoldi Archiepifcopi Moguntini, in quibus monialium S. Ruperti poffeffiones confirmat, eifque liberam electionem Abbatiffæ concedit, & eas fub patrocinium ac tutelam fuam ac fucceſforum Archiepifcoporum recipit. earum datum eft anno 1158.

HENRICVS. Decanus adfuit traditioni molendini cuiufdam factæ cænobio S. Ruperti iuxta Pinguiam anno 1181 per Abbatem S. Albani Mogunt. citatur item in litteris ecclefiæ S. Mauritii Mogunt. de anno 1184. Item eius mentio fit in aliis litteris ecclefiæ Mogunt. de an. 1188.

GODEFRIDVS. Decanus metropolitanus citatur teftis in litteris de anno 1215, quibus Sifridus II Archiepifcopus Mogunt. monafterio S. Ruperti iuxta Pinguiam omnia priuilegia a fuis anteceſſoribus conceſſa confirmat, ac fororesei ufdem ab oneribus petitionum de bonis fuis liberat, eafque fub patrocinium S. Martini, ac fub tutelam fui, fucceſſorumque Archiepifcoporum fufcipit.

POPPELINVS, feu *Poppo.* hic anno 1219 interfuit donationi monafterii S. Catharinæ iuxta Crucenacum, quam Sifridus Iunior Mogunt. Archiepifcopus con-

Edit. I pag. confirmauit. *Tritbemius.* Adfuit & eodem anno confirmationi cœnobii monialium in Schmerlenbach ab eodem Sifrido Archiepiscopo factæ.

11 CHRISTIANVS. Ex Cantore, cuius sub anno 1219 in confirmatione cœnobii Schmerlenbach prædicti facta mentio, Decanus electus fuit anno 122.. in qua dignitate consistens, altare S. Bartholomæi in ecclesia maiori Mogunt. instituit ac fundauit circa annum Christi 1228, vti ex litteris quibusdam cognoscitur super institutione seu ordinatione duorum ministrorum summi altaris in maiori ecclesia, qui nunc Sacristani appellantur, a Sifrido III seu Iuniore, Mogunt. Archiepiscopo, datis. Hic postmodum an. 12.. Præpositus constitutus, vixisse reperitur in litteris de anno 1247. a qua dignitate tandem etiam anno 1249. post Sifridum Iuniorem Moguntin. Archiepiscopum defunctum, ad Archiepiscopatum translatus fuit: sed cum pacis quam belli studiosior esset, in odium Regis Rom. ac multorum laicorum venit, qui omnes eum apud Papam accusantes, eo quod inutilis ecclesiæ esset, & a Rege ad expeditiones euocatus inuitus veniret, eum ab Episcopatu submoueri obtinuerunt. Cessit ergo an. 1251 Gerhardo Com. Syluestro Subdiacono, in eius locum a legato Apostolico substituto; nec multo post eodem anno quoque obiit, cum vix annis duobus sedi Moguntinæ præfuisset. vbi autem reconditus fuerit nihil reperio.

RVTHARDVS. Decanus Moguntinus citatur in *libro animar.* cœnobii S. Ruperti iuxta Bingiam, ad diem 2 Idus Iunii: quo anno autem obierit, non additur, neque, quando vixerit, comperrum habeo.

CVNO a *Dürckheim*, alias *Conradus.* hic anno 1240 interfuit donationi cuidam cœnobio monialium in Schmerlenbach per D. Albertum de Kugelberg Cantorem Mogunt. factæ. Huic anno 1244 Papa Innocentius vsum infulæ concessit, quod antecessoribus eius hactenus negatum fuerat. Post obitum autem D. Landolffi de Hoheneck Episcopi Wormatiensis, anno 1247 eidem in Episcopatu vnanimiter electus successit: vnde & tricesimo post electionem die, per Rhenum Nouesium descendens, ibidem a Pontificio quodam legato confirmatus ac consecratus fuit. Cum vero inde reuerteretur, apud Laureacum in grauissimum
12 morbum incidens, ibidem die sexto Octobris, quæ erat tricesima post adeptam a legato consecrationem, ex hac vita decessit; vnde Moguntiam reuectus, ibidem in ecclesia maiori ante aram D. Petri tumulatus fuit.

IOANNES. Decanus citatur in litteris de anno 1254. Itemque in litteris monasterii S. Disibodi de anno 1259, quibus Abbas ecclesiæ Mogunt. singulis annis centum siliginis maldra in gratiam accepti cuiusdam beneficii promittit, quarum copiam vide in Chronico Sponheimensi *Trithemii.*

LVDOVICVS. Testis citatur in litteris monasterii S. Iacobi Mogunt. de anno 1263 super libertate bonorum eiusdem in villis *Eberfsheim* & *Armfsheim* a seruitiis & precariis. Item citatur in aliis litteris de annis 1265, 1266, & 1267, quo anno obiit.

SIMON a *Schoeneck.* Decanus citatur in litteris monasterii S. Iacobi de anno 1270 super non recipienda procuratione in Gensheim villa. Sub eo anno 1279 extructa fuerunt sacella lateralia in ecclesia maiori Mogunt. magistris fabricæ existentibus Reuerend. ac Nob. Dominis Emerchone de Schöneck, & Ottone de Rüdesheim Canonicis. Anno 1283 cum ceteris Capitularibus confirmauit donationem quandam cœnoblo monialium Schmerlenbach a Wernero Mogunt. Archiepiscopo factam: quo ipso anno, post obitum D. Fridetici Comitis Hirsuti de Baymberg, in Wormatiensem Antistitem electus fuit, cui ecclesiæ præfuit laudabiliter ac vtiliter annis 8, mens. 3, dieb. 14. obiit anno 1291, die 21 Nouembr. in monasterio Franckenthal sepultus. 1267

GEBEHARDVS. Decanus citatur in confirmatione cuiusdam donationis factæ a Wernero Archiepiscopo Mogunt. cœnobio monialium in Schmerlenbach, quam Capitulum Moguntinum litteris desuper datis ac subsignatis anno Domini 1284 roborauit. Eius quoque memoria annua habetur in ecclesia Mogunt. in cuius anniuersario 6 maldra silig. deseruiuntur: quo anno autem obierit, indagare necdum potui. 1283,

IOANNES de *Sigerberg.* Decanus interfuit confirmationi donationis vil-
13 læ Bessenbach factæ cœnobio monialium in Schmerlenbach anno 1295, quam Gerhardus Archiepiscopus Mogunt. consensu Capituli maioris confirmauit. Eius etiam

iam mentio fit in litteris quibusdam cœnobii monial. in Rethers ord. Præmonstratensis, Mogunt. diœcesis de anno 1297. Edit. I pag.

OTTO a *Rüdesheim*. Collegiatæ S. Mauritii Mogunt. Præpositus, nec non maioris ac B. M. in gradibus, itemque S. Martini Wormatiensf. ecclesiarum Canon. D. Ioanni in Decanatu successit anno 13... obiit anno 1320, in vigilia S. Iacobi Apostoli, quæ fuit 24 dies Iulii, sepultus Moguntiæ ante aram S. Petri, sub monumento seu tabula ænea. Post hunc Decanatus aliquamdiu ferme per sesquiannum vacauit; nullus enim Decanus anno 1321 kalendis Nouembr. fuisse reperitur in litteris, in quibus scribitur: *sede & Decanatu vacantibus*.

IOANNES de *Constantia*, cognomento *Vnderschaff*, S. Bartholomæi Francofurtensis Præpositus, D. Ottonis in Decanatu successor factus anno 132.. homo vilis ac tenuis fortunæ, qui postmodum auxilio Matthiæ Mogunt. Archiepiscopi illustrior ac opulentior euasit: exiguam tamen de Moguntina ecclesia laudem promeritus; nam, vt scribunt, auctor fuit dissensionis in electione noui Archiepiscopi Mogunt. post obitum D. Petri Aychspalterii, alias de Treuiris nuncupati, anno 1320. Itemque anno 1328, testante *Francisco Guillimanno* in Episcopis Argentinensibus, Matthia de Bucheck Mogunt. Archiepiscopo e viuis sublato, Hugo frater eius Auinionem ad curiam Pontificiam ilico profectus est, &, vt fratri fratrem successorem Pontifex declararet, rogauit, quod ipsum Pontifex annuit: sed Canonici fraude & malignitate huius Ioannis Decani inducti, Balduinum Treuirensem Archiepiscopum contra Pontificis voluntatem postularunt, eique loca munita & oppida obtulerunt. Hic idem Bertholdo fratri Matthiæ Archiepiscopi in Episcopatu Argentinensi obstaculo fuit, quod prædictus *Guillimannus* fusius explicat. Idem quoque anno 1338 Ludouico Imp. a Pontifice excommunicato adhæsit, vnde & omnibus suis reditibus præ ceteris libere frui potuit. De his *Ioannes Latomus* in *Chronico Francofurtensi suo MS.* itemque *Serarius* 14
lib. 5 *rerum Moguntiacarum*, & alii. Obiit autem hic *Ioannes* Decanus anno 1345 kalend. Maii, iuxta *lib. anim. maior. Eccles.*

1345 GERLACUS *Comes* de *Nassavv*, Adolphi Rom. Imp. nepos, Ioanni in Decanatu successit anno 1345; anno vero sequenti 1346 D. Henrico de Firnenberg Moguntino Archiepiscopo, qui Ludouico Imp. contra prohibitionem summi Pontificis adhærebat, excommunicato ac deposito, per Capituli electionem, ac summi Pontificis consensum ad ecclesiam Mogunt. assumptus fuit, 7 Id. April. qui tamen ante mortem ipsius Henrici ad possessionem non peruenit. Henricus enim fretus auxilio Ludouici Imp. & aliorum, se, vt ante, pro Archiepiscopo gessit, atque contentiones & bella per annos octo, non sine magno ecclesiæ populique subiecti detrimento cum Gerlaco habuit. Tandem vero Henrico anno 1354 defuncto, quietam possessionem obtinuit totius Archiepiscopatus, quem laudabiliter ac vtiliter rexit annis 16. Obiit tandem calculo Aschaffenburgi anno 1371, die 12 Febr. sepultus in Eberbacensi Ringauiæ cœnobio in choro.

1346 RUDOLPHUS dictus *Losse* de *Isenaco*, D. Gerlacum canonice in Archiepiscopum electum, in Decanatu secutus anno 1346. Hic in fundatione plurimarum missarum ac anniuersarii, sui memoriam non exiguam in Moguntina ecclesia reliquit. Obiit anno Christi 1364, 2 Nonas Ianuarii, in sacello S. Michaelis Archangeli ecclesiæ Mogunt. sepultus.

1364 OTTO a *Wettin*, Wormatiensis ecclesiæ Cantor, nec non Moguntinensis & Mindensis Canonicus, mortuo Domino Rudolpho in Decanum electus fuit anno 1364. Post obitum tandem D. Gerhardi Comitis de Schavvenberg, Mindensis Episcopi, a Pontifice Max. ad eandem sedem promotus fuit anno 1368; cui dignitati tamen diu præesse haud potuit: hydropico enim morbo correptus & excruciatus eodem ipso anno electionis, die 16 Aug. obiit, Mindæ in choro fratrum Dominicanorum ante summam aram, vt viuens petierat, sepultus.

1368 HENRICUS *Bayer* de *Boppardia*, post resignationem D. Ottonis, paribus Canonicorum suffragiis in Decanum electus fuit anno 1368. quod officium prouide ac vtiliter gubernauit annis 9. mortuus anno 1377, die 5 mensis Octob. ante aram trium Regum in ecclesia Mogunt. sepultus. 15

1377 WILHELMUS *Flach* a *Schvvartzenburg*, mortuo D. Henrico a toto Capitulo

Edit. I Pag. tulo vnanimiter in Decanum electus fuit anno 1377. præfuit annis circiter 6. obiit anno 1383, in vigilia S. Andreæ Apostoli die 29 Nouembr. in facello S. Nicolai ecclesiæ metropolitanæ sepultus.

EBERHARDVS de *Ippelbrun*. maioris, ac D. Virg. ad gradus Canonicus. Decanus factus anno 1383, mortuus anno 1418, die 13 mens. Septembr. in ambitu ecclesiæ maioris sepultus. 1383

IOANNES *Weis* a *Fevverbach*. ex Scholastico successor D. Eberhardi in Decanatu factus anno 1418. obiit anno 1428, die 20 Martii, ante aram D. Kiliani ædis maioris reconditus. 1418

PETRVS *Echter* a *Mespelbrun*. Scholasticus maioris, nec non S. Mauritii Præpositus, ac B. Virg. in gradibus Canonicus, Decanus eligitur anno 1428 post transitum D. Ioannis. Obiit calculo anno 1442, die 16 Ianuarii, sepultus in facello S. Andreæ Apostoli ecclesiæ maioris. 1428

PETRVS de *Vdenheim*. Scholasticus item maioris, ac D. Albani extra muros Moguntinos Præpositus, successit in Decanatu D. Petro anno 1442. obiit anno 1448, feria quinta, 5 Non. Octobr. ante aram S. Christophori, iuxta chorum ferreum ecclesiæ maioris tumbatus, in qua perpetuam præmissariam instituit ac fundauit. 1442

RICHARDVS a *Cleen*. Ecclesiarum D. Albani ac S. Crucis Præpositus, atque metropolitanæ Moguntinensis Canonicus primum, postmodum Cantor, successit Petro de Vdenheim in Decanatu anno 1448. obiit anno 1450, die 13 mens. Martii, in ambitu ecclesiæ maioris sepultus. 1448

16 HENRICVS *Greiffenclavv* a *Volrats*. Decanus prius Treuirensis, nec non maioris, ac D. Albani ecclesiarum Moguntiacarum Canonicus, successit in Decanatu Mogunt. D. Richardo anno 1450; postmodum vero anno 1456 Decanatum vna cum ceteris Præbendis suis resignans, spreto mundo, & curis sæculi valedicens, in cœnobio *S. Pantaleonis* Coloniæ monasticen amplexus est, fratris sui Friderici Militis Hierosolymitani exemplo ductus, qui defuncta vxore, Hierosolymam profectus, ibidemque militarem ordinem consecutus, tandem mundo ac concupiscentiis eius relictis, Ragusæ in eadem terra sancta monasterium, quod *Taxa* nominatur, ingressus, alteræ regulæ S. Francisci monachus factus est, cum prius stirpis totius propagator extitisset. 1450

IOANNES *Nix* de *Hoheneck* dictus *Entzberg*. Præpositus Wormatiensis, nec non Moguntinensis ac Spirensis ecclesiæ Canonicus, post resignationem D. Henrici, in Decanum electus fuit anno 1456; postmodum mortuo Sifrido III, Spirensis ecclesiæ Episcopo, anno 1459 eidem in Episcopatu successit die 7 Septembr. electus: in quo postquam sedisset annis 4, mens. 2, diebus 21, Episcopatum resignauit D. Matthiæ a Ramung, anno 1464, die 4 Iulii, reseruata sibi, quoad viueret, Obergrunbacensis arcis possessione: in qua anno 1467, die 8 Septembr. pie obdormiuit, Pfortzhemii in Franciscanorum templi choro ante summum altare reconditus. 1456

RICHARDVS de *Oberstein*. Præpositus Aschaffenburg. & Mogunt. Canonicus, electus fuit in Decanum anno 1459; sed resignans postmodum anno 1474, Canonicus Iubilarius obiit anno 1487, die Solis, 13 Maii; in facello D. Nicolai maioris ecclesiæ Mogunt. sepultus. 1459

BERTHOLDVS *Comes* de *Hennenberg*. Moguntinensis & Argent. ecclesiarum Canonicus, post resignationem D. Richardi ad Decanatum vniformi electione Canonicorum promotus fuit anno 1474: mortuo postmodum Alberto Saxoniæ Duce, Administratore Moguntinensi, in Archiepiscopum electus anno 1484, die 20 Maii. obiit anno 1404 die 20 Decembr. sedis suæ an. 21, mense 6, die 29, ætatis 64 ante chorum ferreum, iuxta aram S. Christophori maioris ecclesiæ sepultus. 1474

17 BERNHARDVS a *Breidenbach*. Iuris Doctor, maioris, D. Albani & B. M. Virginis in gradibus ecclesiarum Canon. Apostolicæ sedis Protonotarius, nec non Iudicii sæcularis Mogunt. Camerarius, post D. Bertholdum in Decanum electus fuit an. Christi 1484, cum priori anno 1483 peregrinationem Hierosolymitanam ac montis Sinai, vna cum Ioanne C. in Solms, Domino in Müntzenberg, ac Philippo de Bicken Milite peregisset, quæ edita an. 1486 latina simul & vulgari 1484

lingua extat. obiit autem ipse anno 1497, die 5 mens. Maii, in sacello D. Virg. ecclesiæ maioris tumulatus. Edit. I pag.

1497 IACOBVS de *Liebenstein.* defuncto D. Bernhardo Decanus eligitur anno 1497. tandem anno 1504, Bertholdo Archiepiscopo Mogunt. etiam e viuis sublato, eidem in Pontificatu successit die 30 Decembr. præfuit annis ferme 4. toto tempore calculosus, ac variis infirmitatibus corporis detentus; obiit anno 1508, die 16 Iulii, sepultus ante chorum ferreum iuxta altare S. Christophori ecclesiæ maioris Moguntinensis.

1505 VRIEL a *Gemmingen.* Maioris ac S. Albani ecclesiarum Canonicus, successit in Decanatu D. Iacobo anno 1505; cuius postmodum quoque successor in Archiepiscopatu anno 1508 factus, die 6 Kalend. Octobr. fuerat quoque Wormariensis ecclesiæ Custos. mortuus anno 1514, die 9 Febr. cum sedisset in Archiepiscopatu annis 4, mens. 4; vixisset vero annis 45, sepultus in ambitu ecclesiæ maioris Moguntinensis ante altare S. Aegidii.

1508 ADOLPHVS *Ravv* de *Holtzhausen.* Scholasticus maioris, nec non D. Albani, B. Virg. in gradibus, ac S. Crucis ecclesiarum Canonicus, Vrieli in Decanatu successor datus fuit anno 1508, qua dignitate functus annis 4, obiit anno 1513, die 26 Decembr. in S. Nicolai sacello ecclesiæ maioris tumulatus.

1514 LAVRENTIVS *Truchses* a *Bommersfelden.* Scholasticus metropolitanus, Custos Wormatiensis, ac Herbipolensis Canonicus, post D. Adolphum in Decan. eligitur anno 1514, quam dignitatem tenuit ad annum vsque 1528, quo eandem resignauit. obiit tandem Iubilarius Herbipoli anno 1543, die 20 Decembr. ibidem in ecclesia cathedrali sepultus.

1528 IOANNES ab *Ernberg*, Spirensis Præpositus, ac Mogunt. Canon. nec non Iudicii ibidem sæcularis Camerarius, Decanus eligitur anno 1528, obiit anno 1544, die 2 Nouembr. in maioris eccles. ambitu Mogunt. tumulatus. 18

1544 ADAMVS *Küchenmeister* a *Gamberg.* Scholasticus maioris, ac D. Albani Canonicus, Præfectus item Bingensis prius, postmodum Iudicii sæcularis Mogunt. Camerarius, successit D. Ioanni in Decanatu anno 1544, obiit anno 1553, die 26 Iulii, anno ætatis 73, in ambitu summæ ædis Mogunt. sepultus.

1553 IOANNES ANDREAS *Mosbach* a *Lindenfels*, post obitum D. Adami Decanus electus fuit anno 1553, die 21 Augusti, ac paulo post Iudicii sæcularis Camerarius constitutus. tandem anno 1563 Canonicorum suffragiis Præpositus quoque factus. de quo plura supra in Præpositis. Obiit anno 1571, die 5 Maii, in Rheinheim; Moguntiæ sepultus.

1563 GEORGIVS a *Schœnenburgk.* Præpositus Wormatiensis, nec non Moguntinensis, Treuirensis, Spirensis ac S. Albani Mogunt. ecclesiarum Canonicus, d'iuæque Virg. ibidem in gradibus Præpositus, ac Reuerendissimi Mogunt. Archipræsulis in Spiritualibus Vicarius, Decanus Mogunt. eligitur anno 1563. hinc post obitum D. Theodorici a Berrendorff Wormat. Episcopi eidem in Episcopatu successit anno 1580. tandem etiam D. Wolfgango a Dalburg Mogunt. Præposito in Archiepiscopum electo, eidem in Præpositura successit anno 1582, die 29 Octobr. de quo plura in Præpositis.

1582 IOANNES THEOBALDVS a *Stadion*, maioris ac S. Victoris ecclesiar. Canonicus Georgio in Decanatu successit anno 1582, die 5 Decembr. canonice electus, cui dignitati cum præfuisset annis 2, mens. 7, ex hac vita die 12 Iunii decessit anno 1585, in choro ferreo ante summum altare sepultus.

1585 IOANNES CONRADVS *Kotvvitz* ab *Aulnbach.* Moguntinensis ac Herbipolensis ecclesiarum Canon. post obitum D. Ioannis Theobaldi a Stadion anno 1585 in Decanum electus fuit, sed breui eandem dignitatem eo ipso anno resignauit; postmodum vero anno 1594, defuncto D. Antonio a Wiltberg, Custos electus, nec non diu post Decanus Herbipolensis constitutus fuit: obiit anno 1610, die 29 Decembr. Herbipoli sepultus. 19

1585 PHILIPPVS *Cratz* a *Scharpffenstein*, Scholasticus Wormat. nec non maioris, D. Victoris & S. Albani ecclesiarum Mogunt. Canonicus, post resignationem D. Ioannis Conradi Decanus electus fuit anno 1585, die 23 Septembr. Itemque Præpositus

Edit. I pag. positus Wormatiensis constitutus anno 1564; mortuo postmodum Reuerendissimo D. Georgio a Schönenburg Episcopo Wormat. & Mogunt. Præposito eidem in Præpositura Mogunt. successit anno 1595, die 25 Septembr. de quo plura in Præpositis.

IOANNES SCHWICARDVS a *Cronberg*, Scholasticus maioris, ac D. Albani & B. M. Virg. in gradibus Præpositus, post cessionem D. Philippi in Decanum electus fuit anno 1595. Eumque sæcularis Iudicii Camerarius constitutus; post obitum vero Reuerendissimi ac Illustrissimi Principis D. Ioannis Adami a Bicken Mogunt. Archiepiscopi anno 1604, die 17 mens. Februar. vnanimiter electus eidem successit, qui præest adhuc senex prudentissime, ac in summa ista temporum propter bella varia difficultate, magna animi moderatione, cui salutem perpetuam, incolumitatem prosperam, gubernationemque pacificam a Deo Opt. Max. humiliме precor & exopto. 1595

EBERHARDVS WOLFGANGVS ab *Heusenstam*, Decanus S. Alban. nec non maioris ac S. Victor. ecclesiæ Canonicus, post D. Ioannem Schvvicardum in Decanum maioris electus fuit anno 1604, die 4 Augusti. Hic summam operam in Sanctorum reliquiis ac ossibus extra in D. Albani ecclesia, Brandenburgicis flammis anno 1552 penitus deuastata ac destructa, perquirendis impendit, cuius etiam deuoti erga cultum diuinum animi æternum memoriæ monumentum in eadem ecclesia pronunc cernitur, dum eam aliqua ex parte restaurari, ac de nouo consecrari, diuinaque ibidem officia celebrari instituit ac ordinauit, sumptusque certos ad id in perpetuum deputauit. 1604

Obiit autem immatura ac improuisa morte anno statim sequenti Decanatus sui, scilicet 1605, die 28 Aprilis inter horam 5 & 6 vespertinam, postquam Decanatum administrasset mens. 6, dieb. 4, in sacello S. Nicolai maioris ecclesiæ summo omnium piorum luctu, pauperum inprimis, die 1 Maii sepultus.

20 IACOBVS ab *Eltz*. Prius Cantor anno 1601, die 31 Octobr. postmodum Scholasticus anno 1604, die 4 Decembr. constitutus, tandem in Decanum post obitum D. Eberhardi Wolffgangi electus fuit anno 1605, die 30 Iunii. Treuirensis item ac Spirensis, nec non S. Albani ac D. Victoris ecclesiarum Mogunt. Canonicus, obiit anno 1621, die 23 Decembr. Mogunt. in maioris ecclesiæ ambitu reconditus. 1605

FRIDERICVS a *Sickingen*, Reuerendissimi ac Illustrissimi Principis ac Domini, D. Ioannis Schvvicardi Archiepiscopi Mogunt. in Spiritualibus Vicarius, atque metropolitanæ, nec non D. Albani, ac B. M. Virg. ad gradus ecclesiarum Canonicus, post obitum D. Iacobi ab Eltz in Decanum maioris ecclesiæ electus fuit die 15 Februarii, anno Dominicæ incarnationis 1622. quem (vt) Deus ter Opt. Max. in omni corporis ac animi felicitate, nec non prospero rerum omnium successu, ad nominis sui gloriam, ipsius animæ salutem, ac totius ecclesiæ Mogunt. vtilitatem, ac ornamentum prouehere, & quam diutissime saluum atque incolumem conseruare dignetur, ex intimo animo precor & exopto. 1622

Edit. I pag. 21

SECTIO III
CVSTODVM
ECCLESIAE MOGVNTINAE
Catalogum complectens.

ARNOLDVS, adfuit testis fundationi cœnobii Chomburgensis in diœcesi Augustana, anno Christi 1080. *Crusius.*

CVNO, interfuit fundationi monasterii montis S. Ioannis in Rhingauia, anno 1130. *Tritheemius.*

HENRICVS, ecclesiæ S. Ioannis Mogunt. ac B. Virg. Erfordiensis Præpositus, Custos maioris citatur in priuilegio Ciuitati Moguntinæ ab Alberto I Moguntino Archiepiscopo concesso anno 1135. Itemque in litteris monasterii S. Iacobi Mogunt. de anno 1151. *Serarius.*

ARNOLDVS, Custos citatur testis in litteris Arnoldi Archiepiscopi Moguntini de anno 1158, quibus cœnobio S. Ruperti iuxta Bingiam diuersas donationes confirmat.

RVGGERVS, Eius mentio fit in priuilegio Cunradi Archiepiscopi Moguntini monialibus eiusdem cœnobii S. Ruperti dato anno 1187.

GODEFRIDVS, Custos citatur in alio priuilegio cœnobii S. Ruperti de anno 1215. Interfuit fundationi cœnobii monialium in Schmerlenbach diœcesis Moguntinæ anno 1219; itemque monasterii S. Catharinæ iuxta Crucenacum eodem anno. *Trithemius.*

SIMON, Custos celebratur in Catalogo Canonicorum Moguntinorum MS. Itemque in litteris donationis Capellæ S. Gereonis factæ hospitali Moguntino S. Spiritus a Capitulo maiori anno 1252.

EBERHARDVS, Præpositus Aschaffenburgensis ac Moguntinus Custos, citatur in litteris de anno 1291. Adfuit item donationi cuidam factæ ecclesiæ monasterii in Schmerlenbach anno 1295. vixit adhuc anno 1297.

GODEFRIDVS *Baro* de *Epstein*, Archidiaconus Treuirensis, & Herbipolensis Canonicus, Custos Moguntinus citatur in litteris cœnobii monialium ad Albas Dominas Mogunt. de anno 1299. Anno 1320 indulgentias quasdam ecclesiæ parochiali S. Ignatii Mogunt. ab Episcopis Romanæ ecclesiæ concessas, sede & Decanatu vacantibus, confirmauit. vixit adhuc anno 1324. 22

HENRICVS de *Byenbach*, Custos maioris, & B. Virg. ad gradus Canonicus, citatur in litteris ecclesiæ Moguntinæ de anno 1347; itemque in litteris cœnobii S. Ruperti de anno 1353.

REINHARDVS *Comes* de *Hanavv*, Custos fuit sub annis 1357 & 1365, testantibus litteris diuersis.

SIFRIDVS de *Altenburg*, Custos nominatur in catalogo Canonicorum MS. absque anno.

ERWINVS de *Rhorbach*, seu *Ervvicus*, vel *Eberuinus*, Custos nominatur in litteris de anno 1370. cuius etiam meminit catalogus *Canonicorum Moguntinor.* MS. & *liber animarum* Eccles. Mog.

IOANNES *Comes* a *Reineck*. reperitur vixisse sub annis 1388, & 1393; cuius etiam mentionem facit Catalogus *Canonicorum* Mogunt. MS.

BRVNO a *Scharffenstein*, Custos maioris, & S. Albani Canonicus, vixit an. 1400 & 1414.

PHILIPPVS *Flach* a *Schvvartzenburg*, Custos vixit sub an. 1419. quo ipso an. monasterio S. Albani in sæculare collegium conuerso, primus eiusdem Præpositus a Conrado Archiepiscopo Moguntino constitutus fuit, Pontificis Maximi autoritate & consensu. obiit an. 1429, die 5. Martii, in sacello S. Nicolai ecclesiæ maioris Mog. sepultus.

IOAN-

Edit. I pag. IOANNES *Flach* a *Schvvartzenburg*, successit cognato suo D. Philippo anno 1419. Obiit an. 1453, die 25 Nouembr. in eodem S. Nicolai sacello reconditus. 1419

DIETHERVS de *Isenburg*, *Comes in Büdingen*, Moguntinæ ac Coloniensis ecclesiarum Canonicus, nec non D. Victoris Mogunt. Præpositus, Ioannem in 1453
89 Custoria secutus est anno 1453; postmodum Archiepiscopus Moguntinus electus anno 1459 Custoriam reliquit, depositus & exauctoratus an. 1462, iterumque assumptus an. 1475, obiit tandem Aschaffenburgi an. 1482, die 7 Maii, sepultus Moguntiæ in ecclesia maiori. *Tritheimius*, *Bruschius*, *Cratepolius*, & multi alii.

RVPERTVS *Comes in Solms*, Diethero, cuius ex sorore nepos fuit, in Custoria successit anno 1459. obiit senex ac cæcus anno 1499, die 8 Iunii, in ambitu ecclesiæ maioris sepultus. 1459

WILHELMVS *Comes* de *Hohenstein*, Custos factus anno 1499, postmodum Episcopus Argentinensis electus anno 1506, sequenti anno Custoriam resignauit. Obiit senior Canonicus anno 1541, die 20 Iunii, sepultus Tabernis. *Chronicon Argentinense.* 1499

THOMAS *Comes* a *Reineck*, post resignationem Wilhelmi Custos factus an. 1507, ipso die XI millium Virginum, Vice Decanus item ecclesiæ maioris Coloniensis ac D. Gereonis ibidem Decanus, Argentinensisque Canonicus, nec non studii Moguntini Cancellarius. resignauit Custoriam an. 1538, obiit Senior ac Iubilarius Canonicus an. 1547, die 28 Iulii, sepultus.... 1507

IOANNES ALBERTVS *Marchio Brandenburgensis*, S. Victoris, nec non maioris quondam Præpositus, vt supra dictum, itemque Coloniensis & Herbipolensis ecclesiarum Canonicus, successit Thomæ in Custoria an. 1538; tandem Archiepiscopus Magdeburgensis & Episcopus Halberstadensis constitutus, Custoriam resignauit an. 1549. Obiit podagricus an. 1550 die 16 Maii, Halæ Saxonum sepultus. *Annales Magdeburgenses.* 1538

CHRISTIANVS a *Gleichen*, maioris & S. Albani Canonicus, in Custoria Ioanni Alberto successit an. 1549, obiit an. 1551, die 13 Nouembr. in ambitu maioris ecclesiæ tumulatus. 1549

ARNOLDVS a *Bucholtz*, Scholasticus primum, postmodum Custos constitutus an. 1551, die 17 Nouembr. Præpositus item cathedralis Leodiensis, ac D. Victoris Mogunt. Canonicus. obiit an. 1568, die 24 Ianuar. 1551

24 MARQVARDVS ab *Hatstein*, Spirensis Episcopus, & quondam Moguntinus Cantor, vt infra in *Cantoribus* dictum, Custos designatus fuit an. 1568, obiit Vdenheimii an. 1581, die 7 Decembr. Spiræ in ecclesia maiori sepultus. *Annales Spirenses.* 1568

ANTONIVS a *Wiltberg*, Scholasticus metropolitanus, Marquardo in Custoria successit an. 1581. Præpositus item Wormatiensis, Erfordiensis, ac Bingensis, nec non Iudicii sæcularis Moguntini Camerarius, ac Eques Hierosolymitanus. Obiit an. 1594, die 9 Febr. Moguntiæ in maioris ecclesiæ ambitu sepultus. 1581

IOANNES CONRADVS *Kerwitz* ab *Aulnbach*, Antonii successor factus an. 1594. Decanus item Herbipolensis, nec non ecclesiæ S. Ioannis in Haugis, & cœnobii Westervvinkel Præpositus. Obiit Herbipoli an. 1610, die 29 Decembr. in ecclesia maiori sepultus. 1594

IOANNES CHRISTOPHORVS *Nevvstetter* dictus *Sturmer*, Custos factus an. 1611, die 25 Ianuar. Bambergensis item maioris, nec non S. Stephani ibidem Præpositus, ac Herbipolensis Canonicus, Sacræq; Cæs. Mai. Consiliarius dignissimus, modo viuit. Cui Deus ter opt. max. rerum omnium successum exoptatum, valetudinemque prosperam elargiri dignetur. 1611

SECTIO IV

Edit. I p. 25

SCHOLASTICORVM ECCLESIAE MOGVNTINAE

Catalogum complectens.

IOANNES, interfuit fundationi cœnobii Chomburgensis in diœcesi Augustana anno 1080. *Crusius.*

THVRIMBERTVS, citatur in litteris monasterii S. Iacobi de anno 1112, testis item adfuit dotationi cœnobii Sponheimensis anno 1124. *Trithemius.*

WILHELMVS, citatur in litteris cœnobii S. Ruperti prope Bingiam de annis 1152 & 1158.

SIGEFRIDVS, huius mentio fit in litteris eiusdem cœnobii S. Ruperti de anno 1181.

PETRVS, citatur in priuilegio iam dicti cœnobii a Conrado Moguntino Archiepiscopo anno 1187 dato.

IOANNES, Scholasticus Moguntinus & Bingensis Præpositus, nominatur in litteris de anno 1238. Itemque in donatione quadam cœnobii monialium in Schmerlenbach facta anno 1240.

LVDOVICVS, citatur in litteris quibusdam super translatione oppidi Eltuil in Ringauia de anno 1247, in quibus antiquo more *Magister*, pro *Magistro Scholarum*, seu *Scholastico* appellatur.

VOLRADVS, Scholasticus nominatur in litteris de anno 1252, super donatione capellæ S. Gereonis Moguntino Hospitali S. Spiritus ibidem factæ, in quibus nomen eius vnica littera V exprimitur; in *libro* autem *animarum* ecclesiæ Moguntinæ dicto nomine citatur.

ARNOLDVS, Scholasticus maioris, nec non S. Stephani, & D. Virginis ad gradus ecclesiarum Mogunt. Canonicus, citatur in libro Werneri Archiepiscopi Moguntini de anno 1266. 26

LVDOVICVS *Landgrauius Hassiæ*, nepos B. Elisabethæ, Scholasticus Moguntinus, nec non Monasteriensis ac Carnotensis (*zu Carthes*) apud Parisios Canonicus. Hic Vicariam seu altare D. Victoris in Moguntina ecclesia erexit & opulenter dotauit, cuius ius patronatus perpetuo ad Scholasticum pertinere voluit, circa annum 1274. Resignauit Scholasteriam anno - - - - postmodum Episcopus Monasteriensis factus anno 1316, obiit an. 1334, die 4 Decembr.

EBEROMVS, Scholasticus reperitur absque anni tempore in *libro animarum* ecclesiæ Mogunt.

ADELVOLCVS, similiter sine anno hunc inuenio in prædicto *libro animarum*.

EBERWINVS a *Cronberg* (sine corona) Scholasticus citatur in litteris S. Iacobi de anno 1276 & 1283. Canonicus item D. Petri, & S. Crucis Mogunt. obiit die 19 Kalend. Septembr. anno - - - - Moguntiæ in maioris ecclesiæ ambitu sepultus.

EMERICVS, seu *Embricho* a *Schöneck*, Ebervvino in Scholasteria successit anno 128. vixit anno 1295. Præpositus item S. Bartholomæi Francofurtensis. Ecclesiam parochialem in Vrsel in augmentum præbendarum illi ecclesiæ, consensu Capituli Moguntini, contulit anno 1300. factus postmodum Episcopus Wormatiensis anno 1308. præfuit an. 10, obiit an. 1318, 10 Febr. Wormatiæ in choro maioris ecclesiæ sepultus. *Annales Wormatienses.*

EBERWINVS de *Sternberg*, Scholasticus citatur in litteris cœnobii S. Ruperti, in quibus suæ nepti moniali ibidem legauit 8 solidos Colonienses, super vna insula prope Gailsheim, ita vt post mortem eius cedant perpetualiter ipsi claustro; annus non apponitur, eum tamen hisce temporibus vixisse arbitror.

WIL-

Edit. I pag. 27 WILHELMUS, Scholasticus de Moguntia, citatur in *libro animarum* prædicti cœnobii S. Ruperti, ad 14 Kalend. Martii, sed absque anni numero, quem etiam circa hæc tempora vitam egisse reor.

GERHARDUS, nominatur testis in litteris quibusdam ciuitatis Bingensis de anno 1357.

OTTO a *Schonberg*, Scholasticus sub anno 1365, in litteris diuersis reperitur, Canonicus item S. Stephani & B. Virg. ad gradus Moguntinus. Obiit anno 1381, die 1 Septembr. in monasterio Erbacensi in Ringauia sepultus.

CONRADVS *Baro a Weinsperg*, successit Ottoni anno 1381; electus postmodum in Archiepiscopum Moguntinum anno 1388, Scholasteria cessit. Obiit an. 1396, die 19 Octobr. ante aram trium Regum maioris ecclesiæ sepultus. *Vide Serarium & alios Scriptores.* 1381

IOANNES a *Schonberg*, Canonicus Sacerdos, Conradum in Scholasteria secutus est anno 1388; postmodum anno 1403 Præpositus factus, Scholasteriæ officium resignauit, de quo plura supra in *Præpositis*. 1388

EBERHARDVS de *Lapide*, alias *Oberstein*, post D. Ioannem Scholasticus electus fuit anno 1403. Obiit an. 1411, in vigilia SS. Simonis & Iudæ Apostol. in sacello S. Nicolai maioris ecclesiæ, ante aram in medio, tumulatus. 1403

HENRICVS *Ravv* de *Holtzhausen*, in Scholasticum electus fuit an. 1411, post obitum D. Eberhardi. Obiit an. 1415 in Concilio Constantiensi, die 14 Augusti, Constantiæ sepultus. 1411

IOANNES *Weis* a *Fevverbach*, successit Henrico an. 1415; postmodum anno 1418 Decanus electus, Scholasteriam resignauit. Vide in *Decanis*. 1415

PETRVS de *Vdenheim*, primo successit Ioanni anno 1418, resignauit anno 14--. 1418

PETRVS *Echter* a *Mespelbrun*, post resignationem Petri Scholasticus factus anno 14--, tandem in Decanum electus anno 1418, Scholasteriæ valedixit. Vide in *Decanis*.

PETRVS de *Vdenheim*, post cessionem Petri Echter secundo Scholasteriam adeptus fuit anno 1428, tandem etiam ad Decanatum promotus an. 1442, Scholasteriam denuo resignauit. Vide in *Decanis*. 1428

28 VVLPERTVS a *Ders*. Petro in Scholasteria successit anno 1442. Præpositus item S. Albani, ac B. Virg. ad gradus Canonicus, nec non Apostolicæ sedis Protonotarius, ac Iudicii sæcularis Moguntini Camerarius. Obiit anno 1478, die 25 April. in maioris ecclesiæ ambitu tumbatus. 1442

DAMMO a *Praunheim*, maioris, S. Albani ac D. Virg. ad gradus ecclesiarum Canonicus, Scholasticus eligitur post Vulpertum an. 1478. Obiit Iubilarius anno 1483, 3 Nouembr. Moguntiæ in sacello SS. Petri & Pauli Apostol. ecclesiæ maioris sepultus. 1478

GERHARDVS de *Ehrnberg*, maioris ac D. Albani Canonicus successit Dammoni in Scholasteria anno 1483. Obiit an. 1498, die 20 Ianuarii, in ambitu ecclesiæ maioris sepultus. 1483

ADOLPHVS *Ravv* de *Holtzhausen*, Gerhardi successor factus anno 1498, electus in Decanum anno 1508, Scholasteriam resignauit. Vide in *Decanis*. 1498

LAVRENTIVS *Truchses* a *Bommersfeld*, Scholasticus creatus anno 1508; postmodum in Decanum electus anno 1514, Scholasteriam deseruit. Vide in *Decanis* supra. 1508

VDALRICVS a *Schechingen*, Laurentium in Scholasteria secutus est anno 1514. Scholasticus item S. Albani ac sæcularis Iudicii Camerarius. Obiit vltimus familiæ anno 1518, die 6 Decembr. in sacello S. Nicolai maioris ecclesiæ ante Cameram sepultus. 1514

THEODORICVS *Zobel* a *Gibelstat*, I. V. Doctor, ac Reuerendissimi Moguntini in Spiritualibus Vicarius, Scholasticus factus anno 1518. Obiit anno 1531, die 6 Octobr. in sacello S. Dionysii maioris ecclesiæ sepultus. 1518

CONRADVS a *Libenstein*, Scholasticus electus anno 1531. Præpositus item Bingensis, nec non D. Victoris ac B. Virg. ad gradus Moguntiæ Canonicus, 1531

Iudiciique sæcularis Camerarius. Obiit an. 1536, die 30 Decembr. in ambitu ecclesiæ. Mogunt. sepultus. Edit. I pag.

1536 SIMON a *Cronberg* (cum alis) ex Canonico Presbytero Scholasticus electus an. 1536. obiit an. 1540, die 15 Iulii, in ambitu ecclesiæ maioris sepultus.

1540 ADAMVS *Küchenmeister* a *Gamberg*, Simoni successit 1540; postmodum in Decanum electus anno 1544, Scholasteriam resignauit. Vide in *Decanis*. 29

1544 SEBASTIANVS ab *Heusenstam*, I. V. Doctor, maioris, & D. Albani Canonicus, Adamo in Scholasteria successor datus fuit annò 1544, sequenti vero anno in Archiepiscopum electus, Scholasteriæ renunciauit. Obiit an. 1555, die 17 Martii in Eltuil, sepultus in ambitu ecclesiæ maioris Mogunt. *Serarius* & alii.

1545 ARNOLDVS a *Bucholtz*, Scholasticus factus an. 1545, resignauit anno 1549; postmodum an. 1551 Custos electus, de quo vide supra in *Custodibus*.

1549 RVDOLFVS a *Franckenstein*, Scholasticus electus anno 1549. postmodum Spirensis Episcopus factus, Scholasteriam resignauit anno 1553, die 20 Februar. Obiit anno 1560, die 21 Iunii, Spiræ in Cathedrali ecclesia sepultus. Consule *Annales Spirenses*.

1553 IOANNES *Fock* a *Walstat*, Archipresbyter successit Rudolfo in Scholasteria an. 1553, 13 Martii, resignauit an. 1563. obiit biennio post Senior Canonicus an. 1565, die 18 Octobr. in ambitu maiori tumulatus.

1563 WOLFGANGVS *Camerarius* de *Wormatia* dictus a *Dalburg*, electus an. 1563, post resignationem Ioannis; postmodum Præpositus factus anno 1571, resignauit. Vide supra in *Præpositis*.

1571 IOANNES HENRICVS a *Waltbrun in Ernsthoffen*, successit Wolfgango an. 1571. Diui item Albani, S. Victoris, ac B. Virg. ad gradus Canonicus, nec non Iudicii sæcularis Moguntini Camerarius. Obiit anno 1573, die 15 Octobr. in sacello S. Michaelis ecclesiæ maioris sepultus.

1537 ANTONIVS a *Wiltberg*, Scholasticus factus an. 1573; postmodum Custos electus an. 1582, Scholasteriæ valedixit. Vide supra in *Custodibus*.

1582 IOANNES SCHWICARDVS a *Cronberg*, electus anno 1582, die 3 Martii; postmodum Decanus factus an. 1595, resignauit. Vide supra in *Decanis*.

1595 IOANNES ADAMVS a *Bicken*, successit Ioanni Schvvicardo anno 1595, die 14 Nouembr. Custos item D. Albani, in Archiepiscopum electus fuit an. 1601, 15 Maii, Scholasticalem dignitatem resignauit. Obiit an. 1604, die 11 Ianuarii, in choro ferreo maioris ecclesiæ sepultus. *Chronicon Mogunt.* 30

1601 GEORGIVS FRIDERICVS *Greiffenclavv* a *Volrats*, Scholasticus factus anno 1601, post hæc in Præpositum electus an. 1604, die 5 August. Scholasteriam resignauit. Vide supra in *Præpositis*.

1604 IACOBVS ab *Eltz*, ex Cantore Scholasticus electus anno 1604, die 4 Decembr. hinc Decanus factus anno 1605, die 30 Iunii, Scholasteriam deseruit. Vide supra in *Decanis*.

1605 PHILIPPVS CHRISTOPHORVS a *Sötern*, D. Iacobi successor factus anno 1605. Præpositus item Treuirensis ac Odenheimensis, nec non SS. Albani ac Victoris ecclesiarum Moguntiæ Canonicus. Anno 1610, post obitum D. Eberhardi a Dienheim Episcopi Spirensis, cui iam ante die 30 Maii præcedentis anni Coadiutor datus fuerat, Episcopus confirmatus fuit, consecratus postmodum an. 1612, 18 Kalend. Septembr. cum priori anno 1611, die 30 Maii Scholasteriam Moguntinam resignasset. Cuius incolumitatem prosperam, gubernationemque pacificam Deo Opt. Max. deuotis precibus commendo.

1611 IODOCVS a *Riedt*. Scholasticus electus anno 1611, die 28 Iunii. Præpositus item D. Victor. nec non Herbipolensis ac Chomburgensis, itemque S. Albani ac D. Virg. ad gradus Moguntiæ ecclesiarum Canonicus. Cuius incolumitatem corporis, atque animæ salutem Deo Omnipotenti deuote committo.

Edit. I pag. 31

SECTIO V
CANTORVM
ECCLESIAE MOGVNTINAE
Catalogum complectens.

EMBRICVS, Cantor ecclesiæ Moguntinæ interfuit fundationi cœnobii Chomburgensis in diœcesi Augustana anno 1080. *Crusius.*

RICHARDVS, citatur in priuilegio quodam ciuibus Mogunt. ab Adelberto I Archiepiscopo Moguntino daro an. 1130.

HERTWINVS, huius mentio fit in litteris quibusdam monasterii S. Iacobi Mogunt. de an. 1151.

HVGO, Cantor nominatur in litteris cœnobii S. Ruperti prope Bingiam de annis 1152 & 1158.

HENRICVS, eius mentio fit item in litteris prædicti cœnobii de an. 1171.

HERMANNVS, interfuit traditioni cuiusdam molendini factæ cœnobio S. Ruperti an. 1181 ab Abbate & Conuentu S. Albani Moguntiæ.

OTTO, Cantor nominatur in priuilegio eiusdem cœnobii a Conrado Archiepiscopo Mogunt. an. 1187 dato.

HENRICVS, testis in litteris quibusdam eiusdem cœnobii a Sifrido II Archiepiscopo Moguntino super confirmatione priuilegiorum datis anno 1215 citatur.

CHRISTIANVS, interfuit fundationi monasterii monialium in Schmerlenbach an. 1219; factus postmodum Decanus, Cantoriam resignauit anno -- Vide supra in *Decanis.*

ADELBERTVS de *Kugelberg*, Cantor fuit sub annis 1232 & 1238, iuxta litteras monasterii in Schmerlenbach, cuius quondam ipse cum aliis suæ familiæ fundator extitit.

Hic desiderantur aliqui.

32 EBERHARDVS, interfuit donationi factæ eidem cœnobio an. 1295.

VDALRICVS *Baro* a *Bickenbach*, Cantor obiit an. 1312, die 11 Martii in ambitu ecclesiæ maioris reconditus.

EBERHARDVS de *Oberstein*, Cantor reperitur sub an. 1320, in litteris ecclesiæ parochialis S. Ignatii, eius quoque mentio fit in *libro animarum* ecclesiæ S. Crucis, cuius & Præpositus fuit. obiit an. 1314, die 6 Octobr. in Erbacensi Rhingauiæ cœnobio sepultus.

THEODORICVS de *Ilfelt*, Cantor maioris, & S. Mauritii Præpositus citatur in *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. sed absque numero anni; videtur autem circa hæc tempora vixisse.

EBERHARDVS de *Ippelbrun*, Cantor fuit sub anno 13--- postmodum Decanus electus an. 1383, Cantoriam resignauit.

CVNO a *Stertzelnheim*, Cantor factus an. 1383, Iudicii item sæcularis Camerarius. obiit an. 1408, die 23 Martii, in ambitu ecclesiæ maioris sepultus. 1383

HENRICVS a *Schonenberg*, Cunoni successit an. 1408. obiit an. 1412, die 13 Septembr. in sacello S. Nicolai ecclesiæ maioris sepultus. 1408

WILHELMVS *Comes* de *Nassavv*, successor Henrici factus an. 1412. dehinc Præpositus constitutus an. 1414, Cantoriam reliquit. 1412

OTHO a *Frisenheim*, Wilhelmum secutus an. 1414. obiit non diu post anno 14 -- in sacello S. Nicolai sepultus. 1414

OTHO a *Falckenburg*, Ottonis successor factus anno 14-- obiit an. 1419, die 29 Nouembr. in ambitu ecclesiæ maioris tumulatus.

EBERHARDVS *Mönch* a *Rosenberg*, Cantor factus an. 1419. obiit an. 1429, die 14 Octobr. in ambitu maioris tumulatus. 1419

THEODORICVS *Pincerna*, Dominus in *Erpach*, Eberhardo successit an. 1429; postmo- 1429

postmodum Archiepiscopus electus an. 1434, Cantoriam resignauit. Obiit Aschaffenburgi prid. Nonis Maii, an. 1459, ibidem in collegiatæ ecclesiæ choro sepultus. Edit. I p. 33

1434 HENRICUS a *Schonenberg II*, Theodorico successit an. 1434. Canonicus item maioris Spirensis, nec non D. Virg. ad gradus, ac S. Crucis in campis Moguntiæ. obiit an. 1441, die 7 Iunii, in ambitu maioris templi sepulturæ datus.

1441 RICHARDUS a *Cleen*, Cantor factus an. 1441. postea Decanus an. 1448, Cantoriæ valedixit. Vide supra.

1448 CONRADUS *Ravv* de *Holtzhausen*, Richardo successit an. 1448. Præpositus item Aschaffenburgensis ac D. Petri Moguntiæ Canonicus, obiit Iubilarius an. 1464, die 17 Martii, in sacello D. Nicolai ecclesiæ metropolitanæ sepultus.

1464 VDALRICUS *Baro* a *Bickenbach II*, Cantor electus an. 1464. Canonicus item B. Virg. ad gradus, ac ecclesiæ Limburgensis Præpositus. obiit an. 1469, die 12 Nouembr. in ambitu ecclesiæ Moguntinæ sepultus.

EWALDUS *Faulhaber* a *Wechtersbach*, Decretorum Doctor, & Apostolicæ sedis Protonotarius, Cantor factus an. 14--- cuius mentio fit in litteris de an. 1482. resignauit anno 14.. obiit postmodum an. 1486, die 11 Nouembr. in sacello S. Nicolai ecclesiæ maioris sepultus.

RUPERTUS *Comes Palatinus Rheni*, *Dux Bauariæ*, *Comes in Sponheim*, Cantor factus anno 14.. postmodum an. 1487 Ratisponensis ecclesiæ Coadiutor constitutus, Cantoriam resignauit, vltimo tandem Episcopus ibidem confirmatus. obiit an. 1507, die 19 April. Ratisponæ in maiori ecclesia D. Petri sepultus.

1487 FRIDERICUS *Comes Palatinus Rheni*, *&c.* Ruperti prædicti frater, post cuius resignationem Cantor factus est an. 1487. Præpositus item B. Virg ad gradus, ac S. Albani Scholasticus, nec non Coloniensis & Magdeburgensis, itemque S. Stephani Moguntiæ ecclesiarum Canonicus. obiit an. 1518, die 17 Octob.

1518 CHRISTOPHORUS a *Gablentz*, I. V. Doct. Moguntinæ, Naumburgensis & Misnensis ecclesiarum Canonicus, factus Cantor post Fridericum Palatinum an. 1518. obiit an. 1535, die 21 April. ante altare D. Petri maioris ecclesiæ Mogunt. sepultus. 34

1535 PHILIPPUS a *Stockheim*, Cantor factus an. 1535. D. Albani item, B. Virg. Ersfurdiensis, ac S. Martini Wesaliensis ecclesiarum Præpositus, nec non B. Virg. ad gradus Moguntiæ Canonicus, ac sæcularis Iudicii Camerarius. obiit anno 1548, die 11 Iunii, in ambitu ecclesiæ maioris Mogunt. sepultus.

1548 GEORGIUS *Goeler* a *Rauenspurg*, Præpositus Spirensis, nec non Moguntiæ maioris, ac D. Victoris ibidem Canonicus, Philippum in Cantoria secutus an. 1548, obiit an. 1558, die 2 Nouembr. in ambitu ecclesiæ Mog. tumulatus.

1558 MARQUARDUS ab *Hatstein*, Cantor electus an. 1558. dehinc Spirensis ecclesiæ Præsul constitutus anno 1560, Cantoriam resignauit. Vltimo tandem Custos creatus fuit an. 1568. De eo supra in *Custodibus* plura.

1560 HENRICUS a *Stockheim*, post resignationem Marquardi, Cantor factus an. 1560. Præpositus item S. Albani, obiit an. 1588, die 26 Octobr. in ambitu summæ ædis sepultus.

1588 PHILIPPUS a *Trohe*, Henricum secutus an. 1588. Canonicus item S. Albani senior, nec non Eques Hierosolymitanus, ac montis Sinai, obiit an. 1596, die 6 Decembr. in ambitu ecclesiæ maioris terræ mandatus.

1597 CHRISTOPHORUS a *Graenrodt*, Cantor electus an. 1597. Canonicus item S. Albani, ac Bingensis oppidi Præfectus, obiit an. 1601, die 25 Septembr. in ambitu ecclesiæ maioris tumulatus.

1601 IACOBUS ab *Eltz*, Christophori successor factus an. 1601, 31 Octobr. dehinc Scholasticus electus an. 1604, die 4 Decembr. Cantoriam resignauit. Vide supra in *Scholasticis*.

1604 ANTONIUS *Waltbott* a *Bassenheim*, Iacobum in Cantoria secutus an. 1604. Præpositus item S. Albani, ac Moxstadiensis, nec non Treuirensis tit. S. Mauritii in Toleia Archidiaconus, ac D. Virg. ad gradus & S. Victoris Mogunt. Canonicus, itemque sæcularis Iudicii Mogunt. Camerarius. quibus in officiis ac dignitatibus Deus ipsum quam diutissime florentem & valentem vt conseruet, precor.

SECTIO VI

Edit. I p. 35

Sequitur nunc Catalogus

OMNIVM CANONICORVM ECCLESIAE MOGVNTINENSIS,

Quorum memoria a sexcentis ferme annis ex *Libris Animarum* ecclesiæ, ex *Catalogis* quibusdam antiquis manuscriptis, & ex diuersis epitaphiorum ac litterarum monumentis constat.

Alphabetico ordine,

secundum propria eorum nomina, sequenti modo distinctus.

NOTA,

Numerus singulis præfixus annum possessionis significat.

A.

ADAMVS *Küchenmeister* a *Gamberg*, obiit Decanus anno 1553. Vide su- 1519
pra in *Decanis*.

Adamus Theodoricus a *Bicken*, obiit Decanus anno 1552, 6 Iulii, in 1549
sacello D. Virg. ecclesiæ maioris sepultus.

Adamus Ludouicus a *Fechenbach*, Canonicus, resignauit anno 1622, 5 De- 1622
cembr. eodem ipso die & anno possessionis.

Adelungus, Subcustos citatur in fundatione cœnobii in Schmerlenbach anno 1219.

Adolfus a *Nordek*, Canonicus vixit anno 1370.

Adolfus *Comes* de *Nassavv*, factus Episcopus Spirensis anno 1372; postmodum Mogunt. Archiepiscopus electus anno 1373. obiit Heiligenstadii anno 1388, 6 Febr. in medio ecclesiæ Mogunt. sepultus. Vide *Chron. Mogunt.* & alios Scriptores.

Adolfus *Comes* in *Hanavv* & *Epstein*, obiit anno 1433, Mogunt. in am- 1426
bitu sepultus.

56 Adolfus *Ravv* de *Holtzhausen I*, maioris, S. Albani & S. Petri Canonicus, 1458
obiit anno 1484, 2 Decembr. in sacello S. Nicolai ecclesiæ maioris sepultus.

Adolfus *Comes* de *Nassavv II*, Moguntinus & Coloniensis Canonicus, ele- 1439
ctus Archiepiscopus Mogunt. anno 1461. obiit in Eltuil anno 1475, Pontificatus anno 13, in Erbacensi Ringauiæ cœnobio sepultus. Vide *Chron. Mogunt.* & alia.

Adolfus *Ravv* de *Holtzhausen II.* obiit Decanus anno 1513. Vide supra in 1469
Decanis.

Adolfus a *Stockheim I*, maioris & S. Victoris Canonicus, obiit anno 1251, 1479
Non. Septembr. in ambitu maiori sepultus.

Adolfus a *Stockheim II*, maioris & S. Albani Canonicus, obiit anno 1530, 19 Iunii, in ambitu maioris ecclesiæ sepultus.

Adolfus *Quaed*, resignauit Domicellaris an. 1541, 20 Septembr. 1535

Adolfus *Comes* a *Schavvenburg*, Præpositus Leodiensis, nec non Mogunt. 1531
ac Coloniensis Canonicus, electus in Archiepiscopum Coloniensem anno 1547, 25 Ianuar. præfuit an. 9, mens. 2, dies 25. obiit Brulis an. 1556. Coloniæ in ecclesia maiori sepultus.

Adolfus Daniel *Schutzbar* dictus *Milchling*. Pontificis Maximi Camerarius, 1551
obiit eodem anno possessionis 1551 Romæ.

1610 Adolfus *Hundt* a *Saulheim*, Canonicus Moguntinus ac S. Burchardi Herbip. Edit. I
1612 Adolfus a *Waldenburg* dictus *Schenckern*, maioris ac D. Albani Canonicus. pag.

Albertus *Comes* de *Nassavv I*, Canonicus Mogunt. nominatur in Genealogia Nassouiana *Ioannis Orlers*, cuius parentem Ottonem vixisse scribit anno 718.

Albertus de *Kugelberg*, vixit Cantor anno 1240. Vide supra in *Cantoribus.*

Albertus *Hoffvvard* de *Kirchaim*, Canonicus Capitul. sub annis 1388, & 1394, 1401.

Albertus *Comes* de *Hohenlohe I*, Canonicus vixit anno 1391, resignauit anno 1410.

1394 Albertus de *Libenstein*, Canonicus, obiit anno 14 -- in ambitu ecclesiæ maioris sepultus.

1423 Albertus *Pincerna* de *Limburg*, Decretorum Doctor. Mogunt. ac D. Albani Canonicus, factus Præpositus Mogunt. an. 1430. Vide supra in *Præpositis*. 37

1480 Albertus *Dux Saxoniæ*. Administrator Mogunt. constitutus fuit adolescens adhuc 17 annor. an. 1482. Obiit an. 1484, die 1 Maii, ætatis an. 19, Moguntiæ in maiori ecclesia tumulatus. Vide *Chron. Moguntin.*

Albertus *Comes* de *Nassavv II*, vixit anno 1482.

1500 Albertus *Comes* de *Hohenlohe II*, resignauit anno 1051 fratri Ludouico.

1510 Albertus *Marchio Brandenburgensis*. Mogunt. & Treuirensis Canonicus, factus Archiepiscopus Magdeburgensis, & Administrator Halberstadensis anno 1513, sequenti vero anno item Archiepiscopus Moguntinus die 9 Martii: itemque Cardinalis tit. S. Petri ad Vincula Presbyter. præfuit ecclesiæ Moguntinæ annos 30, mens. 6, dies 17. Obiit an. 1545, 24 Septembr. Moguntiæ, ætatis an. 55, in maioris ecclesiæ choro summo sepultus. Vide *Chron. Mogunt.*

1540 Albertus a *Fischborn*, maioris, & S. Albani Canonicus Senior, obiit Sacerdos an. 1572, die 13 Martii, ætatis 76, in sacello SS. Petri & Pauli Apostol. ecclesiæ maioris sepultus.

1598 Alexander *Cratz* a *Scharpffenstein*, resignauit Domicellus anno 1604, die 8 Aprilis.

Andreas a *Bruneck*. Mogunt. & Herbipol. Canonicus, sub an. 1345. obiit Præpositus Mogunt. an. 1388, die 19 April. Vide supra in *Præpositis*.

Anshelmus, Præpositus Mogunt. citatur sub anno 1122. Vide supra in *Præpositis*.

Anshelmus a *Dürn*, Sacerdos, vixit anno 1277.

1596 Anshelmus Casimirus *Wambolt* ab *Vmbstat*, Mogunt. & Halberstadiens. Canonicus, ac D. Albani Scholasticus factus an. 1619, die 5 August.

Antonius a *Dürn*, citatur in *Catalogo Canonicorum* Mogunt. MS. sed absque anno.

1559 Antonius a *Wilsberg*. Wormatiens. Erfordiens. ac Bingensis Præpositus ac Custos Moguntinus, obiit 1594, 9 Febr. Vide supra in *Custodibus*.

1579 Antonius *Waltbott* a *Bassenheim*, Cantor maioris, ac D. Albani, nec non Moxstadiensis Præpositus. Vide supra in *Cantoribus*.

1622 Antonius II, *Waltbott* a *Bassenheim*, Canonicus maioris.

Arnoldus I, Custos Moguntinus citatur anno 1080. 38

Arnoldus II, Custos Moguntinus citatur anno 1158. Vide de his supra in *Custodibus*.

Arnoldus Præpositus citatur sub anno 1184. Vide supra in *Præpositis*.

Arnoldus *Comes* de *Isenburg*, *Dominus* in *Grensavv I*, Præpositus Treuirensis, ac Mogunt. Canonicus, in Archiepiscopum Treuirorum electus fuit an. 1242. obiit anno Christi 1259, regiminis 17, Treuiris ante aram SS. Trinitatis in maiori ecclesia sepultus.

Arnoldus Scholasticus citatur sub anno 1266. Vide supra in *Scholasticis*.

1475 Arnoldus *Comes* de *Isenburg*, *Dominus* in *Grensavv II*, obiit an. 1485.

Arnoldus

Edit. I pag.

Arnoldus a *Bucholtz I*, obiit anno 1540. 1531

Arnoldus a *Bucholtz II*, obiit Custos anno 1568, die 24 Ianuar. Vide supra in *Custodibus*. 1540

Notes hic velim, quod auctor in libro quodam manuscr. quem Probationis *vocant, se ipse correxerit, his usus verbis:* est unus idemque (Arnoldus *scilicet* I & II) *additque, anno* 1540 *illum resignasse, & anno eodem aliam accepisse prabendam.*

Arnoldus a *Meroda*, maioris & S. Victoris Mogunt. nec non Leodiensis Canonicus. obiit senior anno 1593, 3 April. Leodii, ibidem sepultus. 1546

Arnoldus a *Bucholtz III*, maioris ac S. Victoris Mogunt. nec non Leodiensis Canonicus, Mindensis item & Bingensis Præpositus, obiit anno 1582, die 1 Nouembr. in ambitu ecclesiæ Mogunt. sepultus. 1552

B

BABO, citatur in litteris cœnobii S. Ruperti prope Bingiam de anno 1171.

Balthasarus *Groschlag* a *Dieburg*, obiit anno 1535 Nonis Ianuar. in ambitu ecclesiæ maioris sepultus. 1490

Balthasarus a *Grumbach*. Vixit 1512.

Benno a *Scharpffenstein*, obiit anno 1415, prid. Idus Iunii, in sacello S. Nicolai ecclesiæ maioris sepultus. 1406

Berengerius, Cellerarius maioris ecclesiæ citatur in litteris cœnobii S. Ruperti de anno 1171.

Bernhardus a *Breidenbach*, Iuris Doctor, Decanus maioris, S. Albani ac D. Virg. ad gradus Canonicus, S. Apost. sedis Protonotarius, nec non secularis Iudicii Mogunt. Camerarius &c. obiit anno 1497, die 5 Maii, in sacello D. Virg. ecclesiæ maioris sepultus. De eo supra in *Decanis*. 1450

39

Berthelinus, Præpositus citatur sub anno 1326. Vide supra in *Præpositis*.

Bertholdus *Comes* de *Hennenberg I*, Mogunt. & Herbipol. Canonicus, anno 1266, quo anno Episcopus Herbipolensis electus fuit. obiit anno 1312, in die S. Michaelis Archangeli, Murstadii in choro sepultus. de eo vide annales Episcoporum Herbipolensium.

Bertholdus *Comes* de *Hennenberg II*, Mogunt. & Argent. Canonicus, factus Decanus Mogunt. anno 1474, & tandem anno 1484, die 20 Maii in Archiepiscopum electus. De eo vide in *Decanis* supra. 1464

Bertholdus *Comes* de *Hennenberg III*, Mogunt. & Argent. Canonicus, resignauit fratri Georgio anno 1514. 1512

Bertholdus a *Stockheim*, Canonicus absque anno citatur.

Bertramus a *Bleichenbach*, Canonicus sine anno citatur in *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ.

Bruno a *Scharpffenstein*, Custos maioris, & S. Albani Canonicus, vixit sub annis 1400 & 1414. Vide supra in *Custodibus*.

Burchardus, Canonicus Moguntinensis & Præpositus in Gicheburg, citatur in litteris cœnobii S. Ruperti de anno 1158, quibus Arnoldus Archiepiscopus Mogunt. cœnobio varias donationes confirmat.

C

CAROLVS a *Miltitz*, Mogunt. maioris, ac S. Albani, item Misnensis ecclesiarum Canonicus, Reuerendissimi Moguntini Consiliarius, suffocatus in Mogano anno 1529, die 20 Nouembris. 1519

Carolus *Dux Lotharingiæ*, Mogunt. Colonienf. Argent. & Metenf. ecclesiarum Canonicus, factus primum Episcopus Metenf. an. 1578, deinde a Sixto V. Pontif. Romæ anno 1589, 13 Kalend. Ianuar. Diaconus Cardinalis tit. S. Agathæ creatus, demum Argent. Episcopus anno 1592, die 9 Iunii a Canonicis ibidem autoritate Clementis VIII Pontif. pronunciatus fuit, cui ecclesiæ præfuit, annis 15. m. 5. d. 19. Resignauit Canonicatum Moguntinum Domicellaris anno 1604, die 8 April. Obiit Nancii anno 1607, die 24 Nouembr. 1580

40

1528 Casparus *Ravv* de *Holtzhausen*, Canonicus maioris, & S. Albani, resignauit anno 1548, die 13 August. Edit. 1 pag.

Ceizolphus, Decanus vixit anno 1116. vide supra in *Decanis*.

Christianus, Præpositus anno 1247. vide suo loco supra.

Christianus a *Stalberg*, Canonicus, citatur in Catalogo *Canonicor.* MS. & *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. anno non apposito.

1541 Christianus a *Gleichen*, Custos maioris ac D. Albani Canonicus. obiit 1551. Vide supra suo loco.

Christophorus a *Gemmingen*, Canonicus, resignauit anno 1472.

1498 Christophorus a *Gablentz*, Cantor maioris, ac Numburgensis, nec non Misnensis Canonicus &c. 1535. Vide supra in *Cantoribus*.

1541 Christophorus de *Hohenstein*, maioris, D. Victoris, ac S. Albani ecclesiar. Canonicus. obiit anno 1553, die 14 Iulii.

1545 Christophorus Adamus a *Stein*, Mogunt. Bamberg. Wormat. & Augustensis ecclesiarum Canonicus. obiit anno 1569, die 11 April.

1549 Christophorus a *Totteleben*, Canonicus, resignauit anno 1554, die 30 Iunii.

1558 Christophorus a *Stein*, Canonicus, resignauit anno 1562, die 30 April.

1563 Christophorus a *Graenrods*, Cantor maioris ac S. Albani Canonicus, obiit anno 1601, 25 Sept. Vide supra in *Cantoribus*.

1608 Christophorus Ludouicus *Fuchs* a *Dornheim*, Canonicus Mogunt. & Herbipol. Obiit anno 1613, die 9 Septemb. Mogunt. in ambitu ecclesiæ maioris sepultus.

Conradus, Canonicus citatur in litteris cœnobii S. Ruperti, de anno 1171.

Conradus de *Ryfenberg*, ex Decano Spirensi, & Canonico Mogunt. factus est Episcopus Hildesheimensis anno 1221, sedit annos 27; resignauit Præsulatum anno 1245, cœnobium Dominicanorum in ipsa vrbe ingressus; inde postmodum se ad monasterium Schonavv non procul ab Heydelberga conferens, post triennium ibidem obiit anno 1248. ibidem sepultus. 41

Conradus (alias Cuno) a *Durckheim*, ex Decano Mogunt. primo infulatô Episcopus Wormatiensis electus fuit anno 1247, quo ipso anno obiit. Vide supra in *Decanis*. 42

Conradus de *Steckhilnberg*, Canonicus, vixit anno 1326.

Conradus a *Kirckel*, Præpositus Spirensis, Custos Argentinensis ac Moguntinensis ecclesiarum Canonicus, vixit sub anno 1329 & 1347.

Conradus dictus *Mume*, Canonicus, citatur in *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. absque anno.

Conradus *Comes* a *Riethberg*, Canonicus 1337. obiit anno 1353, die 5 Kal. Octobr. sepultus in cœnobio monialium montis S. Ruperti prope Bingiam.

Conradus de *Afchenbruch*, Canonicus 1337, occisus Moguntiæ a familiaribus *Canonis* de *Falckenstein*, Canonici Moguntini, anno 1349, tempore dissidii inter *Henricum* de *Firnenberg*, Archiepiscopum Moguntinum & *Baldevvinum* Archipræsulem Treuirensem.

Conradus *Brömbser* de *Rüdesheim I*, Canonicus, vixit anno 1337.

Conradus *Büchis*, Canonicus, citatur in *Catalogo Canonicorum* MS. & *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. absque anno.

Conradus a *Schöneck*, Canonicus, item notatur in locis citatis, nullo anno superaddito.

Conradus *Baro* a *VVeinsberg*, Canonicus 1370, inde Scholasticus factus anno 1381, tandem electus in Archiepiscopum Moguntinensem anno 1388, obiit anno 1396, die 19 Octobr. sepultus ante altare trium Regum. Vide supra in *Scholasticis*.

Conradus a *Wartenberg*, Canonicus, citatur in *catalogo* MS. & in *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. absque tempore.

Conradus a *Waldeck*, Canonicus Capitularis sub anno 1388, obiit anno -- prid. Kalend. Iunii.

1396 Conradus *Comes Rhenanus*, *&c.* Canonicus Mogunt. & S. Bartholomæi Franco-

Edit. I. Francofurtensis Præpositus, electus in Archiepiscopum Mogunt. an. 1419, die 10
pag. Octobr. sedit annos 15. obiit in Eltuil die 10 Iunii anno 1434, sepultus in medio ecclesiæ Moguntinæ.

42 Conradus ab *Hirschorn*, Canonicus maioris ac D. Stephani Præpositus, obiit an. 1413, 4 Non. Martii, in ambitu maioris ecclesiæ sepultus.

Conradus de *Lorch*, Canonicus, citatur a *catalogo MS.* & *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. absque anno.

Conradus *Burgrauius Norimbergensis*, Canonicus, vixit 1388 & 1400.

Conradus *Freytag*, Scholasticus Wormat. & Mogunt. Canonicus, citatur in *lib. animarum* ecclesiæ Mogunt sed nullo anno apposito.

Conradus de *Eysenbach*, Canonicus item citatur in *libro animarum* prædicto absque anno.

Conradus *Ravv* de *Holtzhausen I*, Cantor maioris ac D. Petri Canonicus, nec 1411
non Aschaffenburgensis Præpositus, obiit anno 1464. Vide supra in *Cantoribus*.

Conradus *Ravv* de *Holtzhausen II*, Canonicus, obiit an. 1479, die 20 Ianuarii, 1419
sepultus in sacello S. Nicolai ecclesiæ maioris.

Conradus *Brömbser* de *Rüdesheim II*, maioris & S. Albani Canonicus, obiit an. 1430. Idib. Martii.

Conradus *Pincerna* de *Erbach*. Custos Wormatiens. nec non Mogunt. & 1462
Aschaffenburg. Canonicus, obiit an. 1482, die 22 Iunii. Aschaffenburgi in ecclesia collegiata ante chorum sepultus.

Conradus de *Libenstein*, Scholasticus maioris, nec non S. Victoris, ac B. 1505
Virg. ad gradus Canonicus, Bingensisque Præpositus, obiit an. 1536. Vide supra in *Scholasticis*.

Conradus a *Veltheim*, Canonicus, resignauit an. 1512.

Conradus Ludouicus *Zobel* a *Gibelstat*, Canonicus Mogunt. & Herbipol. 1601
itemque Præpositus cœnobii Westerwinckel & Chomburgensis Decanus, obiit Herbipoli an. 1619, die -- Maii ibid. sepultus.

Cuno, Decanus citatur sub an. 1124. Vide supra in *Decanis*.

Cuno, Custos vixit an. 1130. Vide suo loco supra.

Enimvero Cuno Decanus, & Cuno Custos est vnus idemque, vt infra in catalogo Decanorum & Custodum videre est.

Cuno *Comes* a *Falckenstein*, *D. in Muntzenberg*, ex Præposito Mogunt. factus Archiepiscopus Treuirensis ac Coloniensis, obiit an. 1388. Vide supra in *Præpositis*.

Cuno a *Stertzelnheim*, Cantor Mogunt. obiit anno 1408. Vide supra in *Cantoribus*.

Cuno *Herdan* de *Buches I*, Canonicus, obiit an. 1426, die 4 Aug. in sacello Ni- 1391
colai maioris ecclesiæ sepultus.

43 Cuno *Herdan* de *Buches II*, Canonicus, vixit an. 1461. 1486

Cuno *Schenck* a *Schvveinsberg*, Canonicus, obiit an. 1516, die 23 Iulii in sacello S. Nicolai ecclesiæ maioris, sepultus.

Cuno a *Vlatten*, maioris S. Albani, ac S. Victor. ecclesiarum Canonicus, 1557
obiit an. 1597, die 18 Decembr. Moguntiæ in maioris ecclesiæ ambitu sepultus.

D

DAMMO a *Pfaamheim*, Scholasticus maioris, & S. Albani Canonicus, obiit 1429
an. 1483. Vide supra in *Scholasticis*.

Daniel a *Mudersbach*, Canonicus, resignauit an. 1557, 13 April.

Daniel *Brendel* ab *Homburg*, ex Scholastico Spirensi, & Canonico Mogunt. 1543
electus fuit in Archiepiscopum an. 1555, die 18 April. sedit an. 25, m. 11 d. 5. com- 1548
bustam S. Martini arcem Moguntiæ, vna cum Cancellaria ac templo splendidissimo, an. 1577 de nouo extruxit, prima Societatis Iesu Collegii fundamenta ibidem iecit, Imperatores duos Maximilianum II, ac Rudolphum II elegit ac coronauit. obiit an. 1582, Aschaffenburgi, die 22 Martii, sepultus Moguntiæ in D. Virginis sacello ecclesiæ maioris.

Daniel *Adam* a *Fechenbach*, maioris, D. Virginis ad gradus, ac S. Albani 1583
ecclesiarum Canonicus, obiit an. 1610, die 18 Augusti, sepultus ante aram S. Annæ ecclesiæ maioris.

1435 Dielmannus ab Ham, id est, Hogen, vt ex insignibus eius patet, Canonicus, obiit anno ---. Edit. I pag.

Dietherus Comes a Stabeleck, Canonicus, vixit an. 1238. patet ex litteris coenobii in Schmerlenbach.

1427 Dietherus de Isenburg, Comes in Büdingen, Mogunt. & Colon. Canonicus, nec non D. Victoris Praepositus, postmodum Custos maioris, tandem Archiepiscopus electus an. 1459. Vide supra in Custodibus.

1434 Dietherus Pincerna de Erbach, Mogunt. Herbip. & Aschaffenburg. ecclesiarum Canonicus, obiit an. 1437, in Vigilia S. Nicolai Episcopi, Aschaffenburgi sepultus. 44

1448 Dietherus a Wertorff I. Canonicus, obiit anno 14--.

1522 Dietherus a VVertorff II, maioris, ac S. Albani Canonicus, obiit an. 1543, die 3 Decemb. sepultus in ambitu ecclesiae maioris, iuxta domum Capituli.

Diethmarus de Wahlen, Mogunt. & Wormat. Canonicus, vixit anno 1388, Capitularis, obiit an. 1401, 2 Idus Maii, Wormatiae in sacello S. Nicolai maioris ecclesiae sepultus.

Drabodo de Eysenbach, Canonicus, citatur in libro animarum ecclesiae Mogunt. sed absque anno.

Dudo, Praepositus, citatur in litteris de an. 1124. Vide supra suo loco.

Dudo, Canonicus S. Martini Moguntiae, citatur in libro animarum coenobii S. Ruperti prope Bingiam sub 2 Kal. Augusti, nullo tempore anni superaddito.

Dudo, Canonicus, obiit Domicellaris, cuius meminit liber animarum ecclesiae Moguntinae.

E

EBERHARDVS, Cellerarius ac Canonicus Mogunt. nominatur in litteris coenobii S. Ruperti de anno 1187.

Eberhardus de Merlavv, Canonicus & Subcustos, citatur in litteris monasterii S. Iacobi de an. 1252.

Eberhardus de Oberstein, Canonicus, vixit an. 1277. catal. Canonicorum MS.

Eberhardus, Cantor, vixit an. 1295. Vide supra suo loco.

Eberhardus, Custos, vixit an. 1295. Vide in Custodibus.

Eberhardus de Oberstein, Cantor anno 1320, obiit 1334. Vide supra suo loco.

Eberhardus de Hirschhorn, Canonicus Mog. & Herbipol. vixit an. 1337, obiit 12 Kal. Iulii, de anno non constat.

Eberhardus Comes de Oetingen, Canonicus, vixit circiter anno 1360, citatur in libro animarum ecclesiae Mogunt. & in Henningesio. 45

Eberhardus, Canonicus Mog. & Praepositus Fuldensis, citatur in libro animarum, non apposito anno. 16

Eberhardus a Ders, alias Eckardus, vt in sigillo eius, Canonicus Mog. & Wormat. 1364. factus Episcopus ibidem an. 1377. obiit an. 1405 Laudenburgi, die 24 Maii, sepultus Wormat. in choro maiori.

Eberhardus de Ippelbrun, Decanus, obiit anno 1418. Vide supra in Decanis.

Eberhardus de Oberstein II, Scholasticus, obiit anno 1414. De eo consule Scholasticos.

1397 Eberhardus Pincerna de Erbach, maioris, ac S. Albani Canonicus, nec non Iudicii saecularis Moguntiae Camerarius, obiit an. 1441, die 14 Octobr. ante aram D. Kiliani ecclesiae maioris tumulatus.

1410 Eberhardus Rüse, Canonicus, obiit an. ----.

1415 Eberhardus Monch de Rosenberg, Cantor, obiit an. 1429. Vide supra in Cantoribus.

1457 Eberhardus Greiffenclavv a Valrats, Canonicus, obiit an. 1489, 17 Kalend. Nouembr. in ambitu maioris ecclesiae sepultus.

Eberhardus de VVasen, Canonicus, vixit anno 1470.

1592 Eberhardus VVolffgangus ab Heusenstam, Decanus maioris & S. Albani, obiit an. 1605. Vide supra in Decanis.

Eber-

Edit. I pag.

Eberhardus Fridericus a *Dienheim*, Canonicus Mogunt. ac Herbipol. 1618

Eberzo vel *Everzo*, Canonicus, & Magister fabrices sub an. 1292.

Ebervvinus a *Cronberg I*, Canonicus & Archipresbyter, vixit anno 1263; postmodum Scholasticus sub annis 1276 & 1283, obiit anno 12--. Vide supra in *Scholasticis*.

Ebervvinus a *Cronberg II*, Mogunt. & Wormatiens. Canonicus, electus fuit Episcopus Wormat. an. 1299, sedit an. 3, & mens. 9. obiit an. 1303, 22 April. Wormatiæ in choro maioris ecclesiæ sepultus.

Ebervvinus de *Ernberg*, citatur Canonicus in *catalogo Canonicorum* MS.

46 Ebervvinus *seu* Ervvinus de *Sterinberg*, Scholasticus, cuius annus necdum constat, vide supra.

Ebervvinus *hic de* Sternberg *videtur idem esse*, qui Ebervvinus *de* Cronberg, *vt in catalogo nostro* Scholasticorum *breuibus notatum*.

Ebervvinus *alias* Erbinus *vel* Ervvicus de *Rohrbach*, Custos vixit an. 1370. vide supra.

Eckardus a *Ders*, Mogunt. & Wormat. Canonicus vixit anno 1468.

Egeno, Canonicus citatur in litteris cœnobii S. Ruperti sub an. 1171.

Eitel Fridericus, *Comes* de *Hohenzollern*, Mogunt. Coloniensis, Argentorat. Salzburg. & Eichstetensis ecclesiarum Canonicus, nec non Magdeburg. Præpositus, resignauit Moguntiæ Domicellaris, anno 1616, die 23 Augusti. 1602

Embricho *Comes* a *Leiningen*, Præpositus vixit 1604. Vide supra in *Præpositis*.

Embricho, Cantor vixit anno 1080. vide suo loco.

Emelricus, Canonicus Sacerdos citatur in *libro animarum* absque anno.

Emercho *Iudt*, Canonicus vixit anno 1276.

Emercho, Canonicus & Archipresbyter citatur in *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ absque anno.

Emericus a *Schöneck*, Scholasticus; postmodum Episcopus Wormatiensis. obiit anno 1318. Vide supra in *Scholasticis*.

Emericus *seu* Emelricus de *Rüdesheim*, Canonicus & Archipresbyter, vixit sub annis 1317 & 1326.

Emericus Henricus a *Rüdt*, Moguntinus & Herbipol. Canonicus. 1590

Emicho a *Waldeck*, Canonicus, Sacerdos vixit sub anno 1370.

Emicho *Comes* a *Sponheim*, Canonicus citatur in *catalogo Canonicor*. MS. & *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ, absque anno.

Emicho *alias* Emercho a *Levvenstein*, Canonicus similiter nominatur in prædictis locis, sed annus non additur.

Emicho de *Bopardia*, Canonicus citatur in *libro animarum* absque anno.

Emicho, Canonicus maioris & B. Virg. ad gradus, cuius mentio ibidem fit in *libro animarum*, sed absque vitæ vel mortis tempore.

Emundus ab *Hatzfelt*, maioris, D. Albani, ac B. Virg. in gradibus Canonicus, obiit anno 1607, die 1 Octobr. sepultus ante altare D. Petri ecclef. maior. 1572

47 Engelbertus de *Puttingen*, alias *de Puteo*, Canonicus citatur in *Catalogo Canonicor*. MS. itemque in *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ, absque anno.

Engelbertus *Comes* de *Nassavv*, Canonicus Mogunt. ac D. Bartholomæi Francofurtensis Præpositus, obiit anno 1508, 7 April. in ambitu ecclesiæ maioris Mogunt. sepultus. 1481

Epicho de *Praunheim*, Canonicus resignauit anno 1429. 1417

Erckingerus a *Franckenstein*, Canonicus 1404 & 1428. obiit anno ---- prid. Kalend. Februar.

Erhardus de *Ernberg*, maioris, & S. Albani Canonicus vixit an. 1469.

Ernestus de *Münstermeinfelt*, Canonicus Sacerdos vixit an. 1328.

Ernestus *Comes* a *Reinstein*, Canonicus Mogunt. nec non Naumburgensis & Michelsteinianus Præpositus, resignauit Moguntiæ anno 1567, die 30 Ianuar. 1546

Ernestus, *Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ, &c.* Mogunt. Coloniensis ac Herbipol. ecclesiarum Canonicus. resignauit Moguntiæ an. 1587, factus Archiepisco- 1571

chiepiscopus Coloniens. ac Episcopus Leodiensis, nec non Hildesheimensis, Monasteriensis ac Frisingensis Administrator. Edit. I pag.

1617 Ernestus Ludouicus, *Comes Rheni*, *&c.* Mogunt. ac Coloniensis Canonicus, Societatem Iesu ingressus, resignauit fratri Ottoni Ludouico anno 1622, die 6 Iunii.

1452 Evvaldus *Faulhaber* a *Wechtersbach*. Cantor prius, postmodum resignans obiit anno 1486. Vide supra in *Cantoribus*.

F.

FINBRICHO, Canonicus & Camerarius Mogunt. vixit an. 1215, iuxta litteras cœnobii S. Ruperti.

Nominatus fuit EMBRICHO, *atque adeo referendus venit ad litteram praecedentem* E.

Finicho de *Wirebach*, Canonicus anno 1215. citatur in iisdem litteris cœnobii S. Ruperti.

Franciscus de *Sinabulis*, alias de *Syboldis*, Sacerdos Romanus, Canonicus vixit anno 1337.

1518 Franciscus *Comes* a *Waldeck*, Canonicus, electus Episcopus Mindensis anno 1530, Osnabrugensis anno 1531, Monasteriensis anno 1532, resignauit Mogunt. Domicellaris an. eodem 1532. obiit postmodum anno 1553, die 22 Iunii, Monasterii in summa æde sepultus. 48

1533 Franciscus a *Rasfelt I*, Canonicus obiit an. 1541, die 27 Decembr.

1555 Franciscus a *Rasfelt II*, Canonicus maioris & S. Victoris, obiit anno 1587, die 18 Maii, Moguntiæ in ambitu sepultus.

1604 Franciscus Ernestus *Baro a Criechingen*, *&c.* Custos Coloniensis, nec non Moguntinæ, Treuirensis, & Argentoratensis ecclesiar. Canonicus.

Fridericus de *Kelberevven*. Canonicus sub anno 1215, in litteris cœnobii S. Ruperti.

Fridericus *Comes* a *Firnenberg*, Canonicus sub anno 1219, in litteris fundationis monasterii S. Catharinæ iuxta Crucenacum.

Fridericus *Baro* de *Epstein*, Præpositus an. 1286. Vide supra suo loco.

Fridericus *Heppe* de *Rheinberg*, Canonicus vixit anno 1042.

1337 Fridericus *Specht* de *Bubenheim*, Canonicus Sacerdos obiit anno 1364, 13 Kalend. Iunii, sepultus in cœnobio monialium Dieffendal in Ringauia ordinis Cisterciensis.

Fridericus *Comes* de *Nassavv*, Adolfi & Ioannis Archiepiscoporum Mogunt. frater, Canonicus obiit anno 1371.

Magister Fridericus a *Glickensteden*, Canonicus citatur in *libro animarum*, absque anno.

1411 Fridericus *Woldeck* de *Vben*, Canonicus vixit anno 1425.

1428 Fridericus *Comes* de *Wertheim*, Moguntinus & Herbipolensis Canonicus, vixit anno 1405.

1429 Fridericus *Brömbser* de *Rüdesheim*, Canonicus obiit anno 1466.

1430 Fridericus a *Praumheim*, Canonicus vixit anno 1450.

1435 Fridericus *Wolff* a *Sponheim*, Moguntinæ & Spirensis ecclesiarum Canonicus, nec non S. Guidonis ibidem Præpositus, vixit sub annis 1450 & 1456.

1459 Fridericus de *Levvenstein* dictus *Randeck I*, Canonicus obiit anno 1485, 12 Iulii, sepultus ante aram D. Annæ eccles. maioris. 49

1479 Fridericus *Marchio Badensis*, Mogunt. & Vltraiect. eccles. Canonicus, electus in Episcopum Vltraiectinum anno 1496, sedit annis 20, resignauit Episcopatum anno 1516, quo anno & obiit Lyræ Brabantiæ oppido, sepultus Badis in sepulchro patruo.

Fridericus *Schliderer* de *Lachen*, Canonicus vixit anno 1482.

Fridericus *dictus Mönch*, Canonicus citatur in *libro animarum* absque anno.

Fridericus de *Levvenstein* dictus *Randeck II*, maioris & S. Crucis ecclesiarum Canonicus, obiit anno 1487, die 12 Iulii, extra ad S. Crucem sepultus.

1482 Fridericus *Kuchenmeister* a *Gamberg*, maioris, & S. Albani ecclesiarum Canonicus, obiit an. 1515, 9 Febr. in ambitu maioris ecclesiæ sepultus.

Fridericus

Edit. I pag. Fridericus *Comes Rheni, &c.* maioris, & S. Stephani ecclesiarum Canonicus. 1483

Fridericus *Comes Palatinus Rheni, Dux Bauaria, Comes* in *Sponheim*, Cantor obiit anno 1518, de quo supra in *Cantoribus.* 1487

Fridericus *Dux Saxonia, &c.* Canonicus resignauit anno ---- factus Ord. Teutonici Magister Borussiæ, obiit Rochlitii hydrope 13 Kalend. Decembr. anno 1510, ætatis 37, sepultus Misnæ. 1495

Fridericus a *Stockheim*, Canonicus vixit anno 1523, resignauit fratri Adolpho anno 15---- 1523

Fridericus *Marchio Brandenburgensis*, Canonicus Mogunt. & Præpositus Herbipolensis, militiam secutus obiit Geneuæ in Sabaudia, anno 1536 Carolo V Imp. contra Franciscum I Galliarum Regem militans, anno ætatis 39, die 20 Augusti.

Fridericus a *Fürstenberg*, maioris, S. Albani, S. Victoris, D. Petri Mogunt. nec non Paderbornensis ecclesiarum Canonicus, obiit subsenior Moguntiæ anno 1608, die 9 Ianuar. ætatis 70; in sacello S. Ioannis Baptistæ ecclesiæ maioris sepultus. 1564

Fridericus ab *Holdingshausen*, Canonicus Mogunt. ac Spirensis Scholasticus, obiit Spiræ anno 1584, die 5 Octobr. sepultus ibidem in ambitu ecclesiæ maioris. 1567

50 Fridericus Georgius a *Schönborn*, maioris, S. Albani, D. Victoris, ac B. Mariæ ad gradus Canonicus ac Bingensis Præfectus. 1584

Fridericus a *Sickingen*, Decanus electus anno 1622, die 15 Febr. de quo supra in *Decanis.* 1605

Fridericus Dietherus, *Camerarius* a Wormatia, dictus a *Dalburg*, Canonicus. 1619

G

GABELLO, Canonicus citatur in *libro animarum* absque anno.

Gebhardus, Decanus vixit anno 1284. vide supra suo loco.

Georgius, Canonicus Sacerdos citatur in *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. absque anno.

Georgius *Comes* in *VVertheim*, Canonicus sub annis 1388 & 1391, resignauit anno 1422.

Georgius a *Stein*, ex Sueuia, Canonicus obiit anno 1451, die 4 Septemb. Moguntiæ in ambitu sepultus. 1446

Georgius de *Sachsenheim*, Canonicus Mogunt. & Wormatiensis Scholasticus, obiit anno 1500 Laudenburgi 8 Kalend. Octobris, in ambitu ecclesiæ maioris Wormatiæ sepultus. 1473

Georgius *Dux Saxonia, &c.* Canonicus Mogunt. & Eisfeldiæ Præfectus, Erfordiæque Prouisor anno 1484, resignauit anno 1495. 1482

Georgius *Comes Palatinus Rheni, Dux Bauaria, I.* Moguntinensis, Spirensis, & S. Donatiani Brugensis Præpositus, in Spirensem Præsulem electus fuit anno 1513, die 13 Febr. de eo supra in *Præpositis.* 1499

Georgius *Gölar* a *Rauensburg*, Præpositus Spirens. ac Mogunt. Cantor. obiit anno 1558. vide supra in *Cantoribus.* 1512

Georgius *Comes* de *Hennenberg*, Moguntinus, Coloniensis & Argentoratensis Canonicus, nec non Aschaffenburgensis Præpositus, obiit in Comitiis Wormatiensibus anno 1526, die 23 Augusti, Spiræ in circuitu ecclesiæ maioris sepultus. 1514

Georgius *Comes Palatinus Rheni, Dux Bauaria, II. Princeps Simmeranus*, Canonicus, resignauit Domicellaris fratri Richardo anno 1539. 1526

51 Georgius *Comes* a *Leiningen*, *Baro* a *VVesterburg*, Canonicus resignauit Domicellaris anno 1557, die 17 April. 1542

Georgius a *Trobe*, Canonicus, obiit Domicellaris anno 1546, die 26 Martii, in ambitu ecclesiæ maioris ante domum Capituli sepultus. 1544

Georgius a *Schönenburg*, Episcopus Wormat. ac Mogunt. Præpositus, obiit anno 1595, die 11 Augusti, de quo supra in *Præpositis.* 1553

1576 Georgius *Koeth* a *VVanfcheidt*, maioris, & S. Albani Canonicus, obiit anno 1591, die 9 Maii Moguntiæ, ibidem in ambitu maioris ecclefiæ fepultus. Edit. I pag.

1577 Georgius a *VVilsberg*, Moguntinus ac Bruchfalienfis Canonicus, obiit Domicellaris Herbipoli in ftudiis anno 1588, die 16 Februar. ibidem fepultus.

1587 Georgius Fridericus *Greiffenclavv* a *Volratt*, Epifcopus Wormatienfis ac Moguntinenfis Præpofitus, de quo vide *Præpofitos*.

1609 Georgius Antonius a *Rodenftein*, Decanus Spirenfis, ac S. Germani ibidem Præpofitus, Cuftos item Wormarienfis ac Mogunt. Canonicus.

Gerbodo, Præpofitus citatur in *libro animarum* ecclefiæ S. Petri Mogunt. fed abfque anno, de eo fupra fuo loco.

Gerhardus *Comes VVildenfis*, feu *Syluefter I*, ex Canonico Mogunt. Archiepifcopus factus anno 1251, fedit annos 9. obiit Erffordiæ anno 1260, ibidem in Francifcanorum æde facra fepultus.

Gerhardus *Dominus* de *Bolanden*, Canonicus citatur in litteris de anno 1258.

Gerardus *Baro* de *Epftein*, Canonicus Mogunt. & Archidiaconus Treuirenfis, electus in Archiepifcopum Mogunt. anno 1288, fedit annos 25. obiit anno 1304. die 25 Februarii, in maiori ecclefia tumulatus.

Gerhardus, Scholafticus vixit anno 1357, de quo fuo loco.

Gerhardus a *Sottenbach*, Canonicus Sacerdos citatur in *libro animarum* ecclefiæ Moguntinæ abfque anno.

Gerhardus *Comes Wildenfis* feu *Syluefter II*, notatur in catalogo *Canonicorum* MS. & *libro animarum* ecclefiæ Mogunt. nullo appofito anni tempore.

Gerhardus a *Batthenburg*, Canonicus vixit anno 1426, cuius mentio fit in *libro animarum* ecclefiæ Moguntinæ. 52

1419 Gerhardus a *Gramburg*, Canonicus vixit fub anno 1433.

1458 Gerhardus *Pincerna* de *Erbach*, Canonicus, obiit anno 14---

1458 Gerhardus de *Ernberg*, Scholafticus, obiit anno 1458. vide fupra in *Scholafticis*.

1553 Gerhardus a *Grosbeck*, Canonicus, factus Epifcopus Leodienfis, refignauit Domicellaris anno 1557, 1 Febr. obiit anno 1584, Kalend. Ianuarii, ætatis anno 64, Præfulatus vero 16, Leodii fepultus.

Gerlacus *Comes* de *Naffau*, ex Decano factus Archiepifcopus Mogunt. anno 1346. obiit anno 1371, de quo fupra in *Decanis*.

1578 Gernandus a *Schvvalbach*, Archipresbyter maioris, ac D. Albani Mogunt. nec non maioris Spirenfis Canonicus, obiit anno 1588, die 23 Febr. Moguntiæ fepultus.

1482 Gilbertus a *Bubfeck*, Canonicus, obiit anno 1526, die 27 April.

Gifelbertus de *Ingelheim*, Canonicus & Archidiaconus Mogunt. vixit anno 1318 & 1326.

Gifelbertus a *Reinberg*, Præpofitus citatur in *libro animarum* maioris ecclefiæ, fed nullo anno appofito.

Godboldus, Præpofitus vixit anno 1088. vide fupra.

Godfridus, Canonicus Mogunt. & Francofurtenfis Præpofitus, citatur in litteris cœnobii S. Ruperti de annis 1158 & 1181.

Godfridus *Comes* de *Sarbrücken*, citatur Canonicus in prædictis litteris S. Ruperti de anno 1187.

Godfridus, Decanus vixit anno 1215, de quo fupra fuo loco.

Godfridus de *Ringenheim*, Canonicus citatur in *libro animarum* abfque anno.

Godfridus *Baro* de *Epftein I*, Canonicus citatur in litteris cœnobii S. Ruperti de anno 1215.

Godfridus, Cuftos nominatur teftis in prædictis litteris, anno 1215, de quo fuo loco.

Godfridus *Baro* de *Epftein II*, Cuftos citatur fub anno 1299. vide fupra in *Cuftodibus*.

Godfridus a *Waldeck*, Canonicus fub anno 1337.

Godfri-

Edit. I p. 53 Godfridus a *Kalsmund*, Canonicus sub annis 1382 & 1393.

Godfridus *Comes* a *Leiningen*, Mogunt. & Spirensis Canonicus sub an. 1393 & 1397.

Godfridus *Comes* a *Ziegenhan*, Canonicus citatur in *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. vixit anno 1402. 1402

Godfridus de *Bubenheim*. Canonicum nominat *catalogus Canonicorum* MS. non apposito tempore, similiter *liber animarum* ecclesiæ Mogunt.

Godfridus a *Kolling*, Canonicus, obiit anno 1486, 21 Febr. in ambitu ecclesiæ maioris sepultus. 1452

Godfridus a *Biedenfelt*, Canonicus obiit anno 1491

Godfridus ab *Hatstein*, maioris, & S. Albani Canonicus, obiit anno 1517, die 20 Maii, sepultus in circuitu ecclesiæ maioris. 1498

Goippelo, Canonicus citatur in *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. absque anno.

Gotschalcus Ericus a *Rosencrantz*, Canonicus Domicellaris, obiit an. 1543. 1536

Guntherus *Comes* a *Schvvartzenburg*, Præpositus anno 1388. Vide supra in *Præpositis*.

Guntherus a *Kehr*, Canonicus Mogunt. Bamberg. & Herbipolensis, obiit anno 1408. 1393

H.

HARDOVICVS, Canonicus Moguntinus & Archiepiscopus Magdeburgensis. obiit anno 1102.

Hartmannus, Decanus sub anno 1135. Vide supra suo loco.

Hartmannus, Præpositus sub anno 1151, de quo supra.

Enimvero Hartmannus *Decanus idem est, qui* Hartmannus *Præpositus. Ex* Decano *namque anno* 1143 *factus fuit* Præpositus. *Vide infra, quem confecimus, catalogum* Præpositorum.

Hartmannus a *Biedenfelt*, Canonicus maioris, & S. Albani. Obiit an. 1450, die 3. April. in ambitu ecclesiæ maioris sepultus. 1437

Hartmannus *Burggrauius* a Kirchberg, Fuldensis ecclesiæ Abbas, nec non metropolitanæ Mogunt. Canonicus & Archipresbyter. Obiit anno 1529, die 1 April. in ambitu ecclesiæ Mogunt. tumulatus. 1487

54 Hartmudus, Canonicus Sacerdos, cuius mentio fit in *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. absque anno

Hedericus, Canonicus vixit an. 1157, de quo *Trithemius* in Chron. Hirsaug. pag. 143.

Helfricus a *Dörffelden I*, Canonicus, obiit an. 1462, 22 April. in ambitu maioris ecclesiæ sepulus. 1448

Helfricus a *Dörffelden II*, seu Iunior, Canonicus, obiit an. 1490, vlt. Augusti, in ambitu ecclesiæ Mogunt. sepultus.

Magister Helvvicus, Canonicus citatur in *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. absque anno.

Hennnekinus de *Sintzig*, Canonicus citatur similiter in prædicto libro absque anno.

Henricus *Comes* de *Nassavv*, Canonicus vixit circa annum 1020, citatur in Genealogia Comitum Nassouiæ *Ioannis Orlers*, ciuis Leidensis.

Henricus I, Præpositus vixit anno 1130. vide supra.

Henricus, Custos sub anno 1135, de quo supra.

Henricus I, Cantor sub anno 1171. Vide in *Cantoribus*.

Henricus, Decanus vixit anno 1181, de quo in *Decanis*.

Henricus *Cantor &* Henricus *Decanus est vnus idemque. vide infra, quem dedimus, catalogum* Decanorum.

Henricus, Canonicus & Præpositus Bingensis, vixit anno 1187, testantibus litteris cœnobii S. Ruperti prope Bingiam, item anno 1219, iuxta litteras cœnobii Schmerlenbach.

Henricus *Capra*, Canonicus vixit anno 1187, iuxta prædictas litteras S. Ruperti.

Henricus *Comes* a *Veringen*, Canonicus electus in Episcopum Argentinensem

sem anno 1202, sedit annis 20. obiit anno 1223, 5 Idus Martii, sepultus in capella S. Andreæ maioris ecclesiæ Argentinæ. Edit. I pag.

Henricus II, Cantor an. 1215. Vide supra in *Cantoribus*.

Henricus II, Præpositus anno 1219. Vide supra suo loco.

Henricus de *Selsa*, Canonicus sub anno 1219.

Henricus *Archidux Austriæ*, cognomento *Placidus*, Canonicus Moguntinus, Archiepiscopo ibidem Coadiutor datus fuit a Ioanne XXII Roman. Pontif. resignans postmodum vxorem duxit, obiit anno 1327.

Henricus *Comes* a *Staheleck*, Præpositus fuit, cuius tamen vitæ annus necdum patet. de quo supra. 55

Henricus a *Rodenstein*, Canonicus Mogunt. & ciuitatis Moguntinæ in Iudicio sæculari Camerarius sub an. 1314 & 1321. obiit anno ----.

Henricus a *Byenbach*, Custos sub annis 1347 & 1353. Vide supra in *Custodibus*.

Henricus a *Grumbach*, Canonicus vixit anno 1326.

Henricus ab *Eltz*, Canonicus sub anno 1328.

Henricus a *Paffendorff*, Canonicus anno 1337.

Henricus *Beyer* de *Boppardia*, Decanus obiit anno 1337, de quo supra.

Henricus *Comes* de *Katzenelenbogen*, Canonicus Domicellaris sub anno 1388.

Henricus *Beyer* de *Sternberg*, Canonicus obiit anno 1344, 7 Augusti, in ambitu maioris ecclesiæ tumbatus.

Henricus *Comes* in *Solms*, Canonicus vixit anno 1370.

1385 Henricus de *Mannendal*, Canonicus vixit anno 1415.

Henricus de *Luckavv*, Canonicus citatur in *libro animarum* ecclesiæ maioris absque anno.

Henricus de *Fulda*, Canonicus Sacerdos citatur in eodem *libro animarum* absque anno.

Henricus de *Vach*, Canonicus item citatur in libro prædicto absque anno.

Henricus a *Schôneck*, Canonicus obiit anno 14--, 6 Idus Ianuar. in ambitu ecclesiæ Moguntinæ sepultus.

Henricus *Brômser* a *Rûdesheim*, Canonicus sub anno ----.

Henricus *Ravv* de *Holtzhausen*, Scholasticus obiit anno 1415, de quo supra.

Henricus de *Lindavv*, Canonicus citatur in *catalogo Canonicorum* MS. absque anno.

Henricus a *Schonberg*, Cantor obiit an. 1412, de quo supra.

Henricus *Schetzel* de *Lorch*, Canonicus vixit an. 1400. obiit anno 1407, sepultus in sacello S. Nicolai, ecclesiæ maioris.

1398 Henricus de *Gerbartstein*, Canonicus vixit anno 1420, resignauit postmodum, factus monachus ord. D. Bernhardi. 56

Henricus *Comes* de *Nassavv II*, Præpositus sub annis 1462 & 1480. Vide supra in *Præpositis*.

1410 Henricus *Greiffenclavv* a *Volrats*, Decanus maioris Mogunt. nec non Treuirensis ac S. Albani Canonicus, resignauit anno 1456, monasterium ingressus. Vide supra in *Decanis*.

1412 Henricus a *Schonberg II*, Cantor obiit anno 1441. Vide supra suo loco.

1417 Henricus *Môhrlen* dictus *Behm*, Iuris Licentiatus, maioris, & S. Albani ecclesiarum Canonicus, nec non Reuerendissimi Mogunt. Consiliarius, obiit an. 1447, in ambitu maioris ecclesiæ sepultus.

Henricus *Comes* a *Schvvartzenburg*, Canonicus Mogunt. nec non Erfordiensis Prouisor ac castri Rustenbergensis supremus Præfectus 1477.

Henricus a *Bach*, Canonicus Sacerdos vixit anno 1478.

1481 Henricus *Reuß* a *Plavven*, Decanus Coloniensis, ac Mogunt. Canonicus, diuique Petri ibidem Præpositus, obiit Iubilarius anno 1530, 18 Septembr. Moguntiæ ante chorum ferreum sepultus.

Henri-

Edit. 1 pag. Henricus a *Preumbeim*, Canonicus, obiit anno 1526, 19 Sept. sepultus in facello SS. Petri & Pauli ecclesiæ maioris. 1482

Henricus *Comes* a *Stolberg*, Decanus Coloniensis & Mogunt. Canonicus, resignauit anno 1548, vxorem ducens.

Henricus a *Stockheim*, Cantor maioris, ac D. Albani Præpositus, obiit anno 1588. Vide supra in *Cantoribus*. 1543

Henricus a *Reck*, Canonicus, resignauit anno 1558, 28 April. 1553

Henricus ab *Hatzfelt*, Canonicus maioris, ac S. Albani, resignauit anno 1572, 21 Februar. 1553

Henricus a *Biland*, Canonicus maioris, ac S. Albani, obiit 1578, 25 Iulii, Moguntiæ in ambitu maiori sepultus. 1554

Henricus de *Nassavv*, Mogunt. Treuirens. ac D. Albani ecclesiarum Canonicus, nec non Archidiaconus tit. S. Lubentii in Dietkirchen ac Limburgensis Præpositus, obiit anno 1601, 22 Febr. Vltimus familiæ, Moguntiæ ante aram D. Petri ecclesiæ maioris sepultus. 1557

57

Henricus Philippus a *Stockheim*. Canonicus Domicellaris, obiit Senæ in Italia studens anno 1607, 1 Nouembr. ibidem sepultus. 1588

Henricus Fridericus ab *Hatzfelt*, Canonicus maioris, & S. Albani. 1605

Herbordus a *Dürn*, Canonicus citatur in *catalogo Canonicorum* MS. & *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ absque anno.

Hermannus I, Præpositus maioris anno 1069. Vide supra in *Præpositis*.

Vicedominus fuit, non autem Præpositus, vt alibi iam notatum.

Hermannus, Cantor, anno 1181. vide supra.

Hermannus II, Præpositus anno 1275. vide supra.

At vide, quæ infra attulimus in nostro Præpositorum catalogo, & reperies, errare his Helvvichium.

Hermannus a *Schöneck*, Canonicus vixit anno 1326.

Hermannus de *Hepheſſt*, Canonicus, anno 1326.

Hermannus a *Saulhesm*, Canonicus maioris, & S. Crucis Præpositus, vixit anno 1337.

Hermannus a *Bibravv*, Canonicus Sacerdos 1337.

Hermannus a *Schæffelt*, Canonicus citatur in *catalogo Canonicorum* MS. & *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. absque anno.

Hermannus *Comes* de *Firnenberg*, Canonicus similiter citatur absque anno in *libro animarum*.

Hermannus a *Gleichen*, Canonicus, similiter absque anno citatur.

Hermannus a *Buchenavv I*, Canonicus Sacerdos obiit an. 1452, 17 April. in ambitu ante facellum S. Nicolai sepultus. 1428

Hermannus de *Buchenavv II*, seu *Iunior* Canonicus. 1442

Hermannus *Landgr. Hassiæ*, Scholasticus Wormatiens. nec non Moguntinæ ac Coloniensis ecclesiarum Canonicus, Præpositus item Aquisgranensis, ac D. Gereonis Coloniæ, electus in Archiepiscopum ibidem anno 1480, altera Laurentii, itemque Coadiutor Paderbornensis constitutus anno 1498. præfuit Coloniæ annis 28, Paderbornæ annis 10. Obiit in Poppelsdorff an. 1508, 20 Octobris, Coloniæ in summa æde sepultus. 1467

Hermannus a *Schvvartzenburg*, Canonicus, vixit an. 1478.

Hermannus a *Biedenfels*, Canonicus. 1491

Heroldus de *Hertestat*, Canonicus anno 1219.

58 Hertandus a *Stein*, Canonicus, 1466 resignauit.

Hertvvinus, Cantor vixit anno 1511. vide supra.

Hertvvinus *Mohn* a *Saulheim*, Canonicus 1352 & 1370. obiit anno .... 10 Kal. Febr. Mogunt. in ambitu sepultus.

Houevvardus a *Sickingen*, Canonicus Mogunt. & Præpositus Moxstadiensis, an. 1405. obiit an. 1422, in ambitu ecclesiæ sepultus. 1392

Hugo, Cantor vixit anno 1158.

Hugo, *Comes* de *Spigelberg*, Canonicus citatur in *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ absque anno.

Hugo *Comes Wildensis*, Canonicus citatur in catalogo *Canonicorum* MS. & *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ absque anno. Edit. I pag.

Hugo *Schlumpff* de *Wintersheim*, Canonicus citatur in *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ absque anno.

1589 Hugo *Cratz* a *Scharffenstein*, Mogunt. ac Wormat. Canonicus, nec non D. Bartholomæi Francofurti Præpositus; obiit an. 1619, 31 Martii, in ambitu ecclesiæ Moguntinæ sepultus.

1604 Hugo Eberhard *Cratz* a *Scharpffenstein*, Moguntinæ, Treuirensis ac Wormat. ecclesiarum Canonicus.

1611 Hugo Fridericus ab *Eltz*, Moguntinus, Treuirens. ac Herbipolensis Canonicus.

I

Iacobus de *Treuiri*, Canonicus, vixit an. 1328.

Iacobus de *Nortmannis*, Præpositus citatur in *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ absque anno, vide supra.

Iacobus *Iudt*, Canonicus citatur in catalogo *Canonicorum* MS. & *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ nullo anno apposito.

Iacobus, Canonicus Mogunt. & Cantor Wormat. citatur in *libro animarum* prædicto absque anno.

1470 Iacobus de *Liebenstein*, ex Decano Archiepiscopus Mogunt. factus an. 1504. Vide supra in *Decanis*.

1584 Iacobus ab *Eltz*, Decanus obiit anno 1621, 23 Decembr. Vide supra in *Decanis*.

1588 Iacobus a *Wiltberg*, Canonicus & Archipresbyter Mogunt. itemque Wormatiensis, ac D. Virg. ad gradus Mog. nec non S. Petri ibidem Præpositus. Obiit an. 1605, 26 Martii, Moguntiæ in ambitu sepultus. 59

1558 Ioachimus a *Reck*, Canonicus, obiit an. 1566, 20 Octobr.

1572 Ioachimus *Comes Zollerensis*, &c. Moguntinus, & Herbipolensis Canonicus, resignauit an 1574.

1601 Ioachimus a *Wiltberg*, Canonicus Moguntinus, Cantor Wormat. ac Scholasticus Spirensis, nec non D. Guidonis ibidem Præpositus, obiit an. 1621, 12 Maii in ambitu ecclesiæ Moguntinæ sepultus.

Ioannes I, Scholasticus vixit an. 1080. Vide supra in *Scholasticis*.

Ioannes II, Scholasticus sub an. 1238. Vide supra.

Ioannes I, Decanus an. 1254.

Ioannes de *Sigersberg*, Decanus an. 1295.

Ioannes, Leg. Doctor, Moguntinæ, Bambergensis & Brixinensis ecclesiarum Canonicus, postulatus in Episcopum Frisingensem an. 1312, obiit an. 1324.

Ioannes a *Friedberg*, Canonicus maioris, ac S. Mauritii Mogunt. Præpositus, vixit an. 1326. obiit an. 1343. 25 Octobr. in sacello S. Nicolai ecclesiæ maioris sepultus.

Ioannes de *Wartenberg I*, Canonicus Moguntinus, vixit an. 1326. obiit senior an. 1391. feria 2 post *Innocauit*, in ambitu ecclesiæ maioris sepultus.

Ioannes de *Fontibus*, Canonicus, vixit an 1326.

Ioannes *Brömbser* de *Rüdesheim*, Canonicus sub an. 1326.

Ioannes *Senn* de *Munsingen*, Moguntinus & Basiliens. Canonicus, eligitur in Episcopum Basileensem an. 1330, præfuit anuis 35. obiit an 1365. vlt. Iunii, in maiori ecclesia Basilcæ sepultus.

Ioannes de *Würtemberg*, Canonicus, vixit an. 1335.

Ioannes *Vnderscheff*, Decanus an. 1338, de quo supra suo loco.

Ioannes a *Carben*, Canonicus 1330. obiit an 1343, 8 Nouembr. in sacello S. Nicolai ecclesiæ Moguntinæ sepultus.

Ioannes a *Rockendorff*, Mogunt. ac Wormatiens. Canonicus.

Ioannes de *Bellersheim*, Canonicus, vixit an. 1346. 60

Ioannes de *Treuiri*, S. Seueri Erffordiensis Decanus ac Mogunt. Canonicus, citatur in *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. absque anno.

Ioannes de *Columna*, Præpositus sub an. 1346. Vide supra suo loco.

Ioannes *Borngas* de *Lorch*, Canonicus, vixit an. 1367.

Ioannes *Comes* a *Reineck*, Custos, vixit an. 1388. Vide supra in *Custodibus*.

Io-

Edit. I pag. Ioannes a *Reichenbach*, Canonicus citatur in *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ absque anno.

Ioannes a *VVartenberg II*, seu Iunior, vixit an. 1370.

Ioannes *Comes de Eberstein*, nepos B. Elisabethæ, Canonicus & ciuitatis Mog. Camerarius, obiit an. 1387. 6 Kal. Iunii, in ambitu ecclesiæ Moguntinæ sepultus.

Ioannes *Pincerna D. de Erpach*, Canonicus, vixit anno - - . -

Ioannes *Hoffvvard* de *Kirchheim*, Mogunt. ac Herbipol. Canonicus, nec non in Vlmena inferiori Præfectus, vixit an. 1388. & 1410.

Ioannes a *Schonberg*, primum Scholasticus, deinde Præpositus, obiit anno 1414. Vide supra in *Præpositis*.

Ioannes *VVinter* a *Rüdesheim*, Canonicus & ciuitatis Mogunt. Camerarius, obiit an. 1427. 4 Aug.

Ioannes *Weiss* a *Fevverbach*, Decanus obiit an. 1428. Vide supra. 1392

Ioannes *Comes Rheni*, &c. Canonicus sub anno - - - -

Ioannes *VVeiss*, Canonicus Sacerdos citatur in *libro animarum*, absque anno.

Ioannes de *Montzingen*, Cantor Spirensis & Canonicus Mogunt. citatur in *libro animarum* absque anno.

Ioannes a *Colnhausen*, Canonicus sub an. 1393.

Ioannes a *Kirchheim*, Canonicus sub an. 1393.

Ioannes a *Born*, Canonicus, obiit anno. - - - -

Ioannes *Comes* de *Nassavv*, Canonicus, factus Archiepisc. Mog an. 1397. obiit 1395
61 Aschaffenburgi an. 1419. 23. Sept. sepultus Moguntiæ in medio ecclesiæ maioris.

Ioannes a *Randeck*. Canonicus, vixit an. 1346.

Ioannes de *Lindavv*. Canonicus maioris, & S. Ioannis Cantor, obiit anno 1398
1448. 13 Iulii, in ambitu ecclesiæ maioris sepultus.

Ioannes a *Rodenstein*. Canonicus Mogunt. & Aschaffenburg. Præpositus, obiit 1398
an. 1447. in ambitu maioris ecclesiæ ante sacellum S. Nicolai sepultus.

Ioannes de *Levvenstein*, dictus *Randeck* Canonicus Mogunt. & Præpositus 1398
Limburgensis, obiit an. 1452. 25 Februar. Mogunt. sepultus.

Ioannes *Comes Hirsutus* alias *Raugraff*, citatur in *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. absque anno.

Ioannes *Knebel* de *Katzenelnbogen*, Canonicus, vixit sub an. 1405.

Ioannes de *Ernberg*. Canonicus, vixit an. 1405.

Ioannes a *Fleckenstein*, Canonicus Mogunt. & Wormat. electus in Episcopum 1404
Wormatiensem an. 1410. præfuit an. 16. obiit Laudenburgi an. 1426. 18 Maii, Wormatiæ in maiori choro sepultus.

Ioannes a *VValdeck*. Canonicus, obiit an. - - - - 1408

Ioannes a *Cronberg*, (cum corona) Mogunt. & Aschaffenburg. Canonicus, 1410
obiit an. 1439. 20 April. Aschaffenburgi in ambitu sepultus.

Ioannes a *Reiffenberg*, Canonicus, obiit an. - - - - 1415

Ioannes *von der Spor*, Canonicus, obiit an. - - - - 1418

Ioannes *Flach* a *Schvvartzenburg*, obiit Custos anno 1453. Vide supra in 1418
Custodibus.

Ioannes de *Bibravv*, Canonicus, vixit an. 1419.

Ioannes *Comes* a *VVertheim*, Decanus Coloniensis, nec non Moguntiæ ac 1422
Herbipoli Canonicus, vixit an. 1428. obiit an. - - - -

Ioannes a *Festenburg*, Canonicus, obiit an. 1466. 7 Septembr. Moguntiæ in 1428
ambitu sepultus.

Ioannes *Baro* ab *Epstein*, Canonicus Moguntinus ac Coloniensis, vixit an. 1478.

62 Ioannes *Mönch* a *Rosenberg*, Canonicus ac Reuerendissimi in Spiritualibus Vicarius, nec non ciuitatis Camerarius, itemque Wormat. Canonicus, obiit an. 1487. 16 Maii in ambitu ecclesiæ Mogunt. sepultus.

Ioannes *Nix* de *Hoheneck* dictus *Entzberg*, Præpositus Wormat. Decanus Moguntinus, ac Spirensis Canonicus, sub an. 1456. Vide supra in *Decanis*.

Ioannes *Comes* in *Solms*, Moguntinus ac Coloniensis Canonicus, postmodum resignans vxorem duxit, obiit tandem an. 1457.

Ioannes *Marchio Badensis*, Canonicus Mogunt. ac Treuirensis, factus Archiepiscopus Treuirorum an. 1449. obiit an. 1505. Treuiris in sacello S. Nicolai maioris ecclesiæ sepultus. 1448

Ioan-

1450 Ioannes *Specht* a *Bubenheim I.* Canonicus maioris & S. Albani, obiit anno 1497, 23 Septembr. in facello SS. Petri & Pauli ecclesiæ maioris sepultus. Edit. I pag.
1452 Ioannes de *Erlenbach*, Canonicus anno - - - -
1453 Ioannes *Comes* de *Nassavv* & *VVeilburg*, Canonicus Mogunt. & Præpositus in Limburg sub anno 1480.
1467 Ioannes *Bois* a *VValdeck*, Canonicus Mogunt. & S. Martini Bingensis Præpositus, obiit anno 1508, 3 Martii, in ambitu maioris ecclesiæ sepultus.

Ioannes *Comes* de *Hennenberg*, Moguntinæ, Coloniensis, Treuirensis, Argentinensis, Bambergensis & Herbipolensis ecclesiarum Canonicus, postmodum vbique resignans anno 1472, ord. D. Benedicti ingressus est, tandemque Abbas Fuldensis factus, obiit anno 1513, 20 Maii, sedis suæ anno 41, ætatis anno 74. Fuldæ sepultus.

Ioannes a *Stettenberg*, Canonicus vixit anno 1472.

1478 Ioannes de *Hatstein*, Canonicus Senior obiit anno 1518, 13 Kalend. Sept. Moguntiæ in ambitu sepultus.
1579 Ioannes a *Dalburg*, Canonicus Moguntinus & Wormatiensis, factus Episcopus Wormatiensis anno 1482, præfuit annis 20. obiit anno 1503, 27 Iulii Laudenburgi.

Ioannes Iacobus *Sclafenatus*, Præpositus resignauit anno 1490. Vide supra in *Præpositis*.

1485 Ioannes *Quad.* Canonicus, obiit anno 1526, 29 Martii, in ambitu ecclesiæ maioris sepultus.
1485 Ioannes *Brendel* ab *Homburg*, Canonicus maioris & S. Albani, obiit anno 1504, 11 Decembr. Moguntiæ in ambitu sepultus. 63
1485 Ioannes a *Guttenberg*, Canonicus maioris & S. Albani Præpositus, nec non Herbipoli Scholasticus, obiit anno 15 - -, die 24 Iunii, in ambitu maioris ecclesiæ Moguntiæ non procul a scholis sepultus.

Ioannes *Comes Palatinus &c.* Canonicus vixit anno 1487.

1487 Ioannes a *Cronberg*, (cum alis) Canonicus, obiit anno 1505, 23 Martii, Mogunt. in ambitu sepultus.
1490 Ioannes *Specht* a *Bubenheim II*, Canonicus maioris & S. Albani Custos, nec non Miles Hierosolymitanus, obiit anno 1524, 16 Maii, sepultus in facello SS. Petri & Pauli Apost. ecclesiæ maioris.
1491 Ioannes a *Vilbel*, Archipresbyter maioris, nec non D. Virg. ad gradus Canonicus, obiit anno 1519, 9 Octobr. in ambitu maioris ecclesiæ sepultus.

Ioannes a *Grumbach*, Canonicus, vixit anno 1506.

1508 Ioannes de *Ernberg II*, Decanus obiit anno 1544. Vide supra in *Decanis*.
1514 Ioannes Albertus *Marchio Brandenburg.* Custos factus anno 1538, de quo supra suo loco.
1515 Ioannes de *Heldrit*, Canonicus Sacerdos, obiit anno 1530, 1 Martii, in facello S. Laurentii ecclesiæ maioris sepultus.
1517 Ioannes *Comes* de *Henneberg II*, Moguntinus, Coloniensis & Argentinensis Canonicus, factus Abbas Fuldensis anno 1521, sedit annis 20. obiit anno 1541, 5 Maii, sepultus Fuldæ.
1519 Ioannes de *Bibravv*, Canonicus, vixit anno 1522.
1530 Ioannes *Fock* a *VValstat*, Canonicus, factus Scholasticus anno 1551, de quo supra.
1536 Ioannes Andreas *Mosbach* de *Lindenfels*, Decanus primum, deinde Præpositus, obiit anno 1571, de quo supra.
1541 Ioannes Ieremias de *Oberstein*, Canonicus resignauit anno 1553.
1541 Ioannes de *Hohenstein*, maioris ac S. Albani, nec non Wormatiensis Canonicus, obiit anno 1558, 22 Febr.
1548 Ioannes ab *Eller*, Canonicus globo transfixus anno 1557, iuxta Bonnam.
1548 Ioannes Adolphus *Ravv*, Canonicus resignauit Domicellaris anno 1564. 64
1550 Ioannes Ernestus *Comes* a *Mansfelt*, Canonicus resignauit anno 1551, 27 Augusti.

Ioan-

Edit. I Ioannes a *Bicken*, Canonicus maioris & S. Albani, obiit anno 1567, 27 1551
pag. Ianuarii, in facello D. Virg. maioris ecclesiæ sepultus.

Ioannes Henricus a *VValtbrun*, Scholasticus, obiit anno 1573, de quo supra in *Scholasticis*. 1553

Ioannes a *Dienheim*, maioris & S. Albani Canonicus, obiit anno 1573, 2 Septembr. in ambitu maioris ecclesiæ sepultus. 1554

Ioannes Philippus *Klüppel* de *Elckershausen*, maioris & D. Albani ecclesiæ Canonicus, nec non Bingensis Præfectus, obiit in Ernfels anno 1570, 3 Maii Bingæ ad S. Martinum sepultus. 1555

Ioannes Daniel *Baro a Winnenberg*, Canonicus Moguntinus, Coloniensis, Argentinensis & Leodiensis, obiit anno 1582, 13 Iulii. 1557

Ioannes Philippus a *Cronberg*, Canonicus Domicellaris, obiit anno 1563, 17 Iulii. 1557

Ioannes *Hilchen* de *Lorch*, maioris ac S. Albani, nec non Wormatiensis ecclesiarum Canonicus, obiit anno 1577, 12 August. in ambitu ecclesiæ Moguntinæ sepultus. 1559

Ioannes Theobaldus a *Stadion*, Decanus obiit anno 1585, de quo supra. 1560

Ioannes Conradus *Kotvvitz* de *Aulnbach*, Custos obiit anno 1610. Vide supra in *Custodibus*. 1562

Ioannes Rupertus *Ravv* de *Holtzhausen*, maioris, S. Albani, ac D. Victoris ecclesiarum Canonicus, obiit Hierosolymis in peregrinatione sancta anno 1588, 29 Iulii, ibidem sepultus. 1564

Ioannes Schvvicardus a *Cronberg*, ex Decano Archiepiscopus Moguntinensis electus anno 1604. Vide supra in *Decanis*. 1564

Ioannes Eberhardus a *Carben*, Canonicus resignauit anno 1581, 12 Iulii. 1567

Ioannes Christophorus *Hundt* a *Saulheim*, Canonicus, resignauit anno 1581, 15 Decembr. 1568

Ioannes Richardus ab *Eltz*, Canonicus, resignauit anno 1578, 1 Febr. 1571

65 Ioannes Bernhardus a *Gablentz*, Archipresbyter maioris, nec non D. Albani ac B. Virg. ad gradus Canonicus, obiit anno 1592, 2 Febr. ante aram D. Petri ecclesiæ maioris sepultus. 1574

Ioannes Adamus a *Bicken*, ex Scholastico Archiepiscopus factus anno 1601, obiit anno 1604, de quo supra in *Scholasticis*. 1574

Ioannes Henricus a *Dienheim*, Cantor Spirensis, Decanus Bruchsaliensis, Præpositus B. M. Virg. Erfordiensis, nec non maioris ac D. Albani Mogunt. ecclesiarum Canonicus, obiit Spiræ anno 1607, 13 Augusti, ibidem in ambitu maioris ecclesiæ sepultus. 1474

Ioannes a *Schönborn*, Canonicus Domicellaris, resignauit anno 1578, 20 Iunii. 1574

Ioannes Theodoricus *Waltbott* a *Bassenheim*, maioris ac S. Albani, Petri & Victoris ecclesiarum Mogunt. Canonicus, obiit anno 1610, 12 Martii, in facello S. Magni maioris ecclesiæ sepultus. 1578

Ioannes Bernhardus a *Partenheim*, maioris ac S. Albani ecclesiarum Canonicus, obiit anno 1604, 19 April. in ambitu maioris ecclesiæ sepultus. 1581

Ioannes Theodoricus ab *Ernberg*, D. Virg. ad gradus Præpositus, D. Albani Custos, nec non maioris Moguntiæ ac Herbipoli ecclesiarum Canonicus, obiit Herbipoli anno 1612, 2 Augusti, ibidem in maiori ecclesia sepultus. 1582

Ioannes Bechtoldus *Cratz* a *Scharpffenstein*, Moguntinæ, Treuirensis, Wormatiensis ac Spirensis ecclesiarum Canonicus, obiit anno 1594, 8 Iunii, Moguntiæ in ambitu maioris ecclesiæ sepultus. 1585

Ioannes Philibertus a *Wiltberg*, Præpositus S. Stephani, ac D. Albani Custos, nec non maioris Moguntiæ ac Wormatiæ ecclesiarum Canonicus, obiit anno 1596, 14 Ianuar. Moguntiæ in ambitu sepultus. 1585

Ioannes Reinhardus *Flach* a *Schvvartzenburg*, Canonicus, resignauit anno 1597, 29 April. 1587

Ioannes Christophorus *Nevvstetter* dictus *Sturmer*, Custos electus anno 1611, modo viuit, de quo supra suo loco. 1588

66 Ioannes a *Wiltz*, maioris, S. Albani Mogunt. ac Bruchsaliensis ecclesiarum Canonicus, resignauit anno 1597, 14 Iunii. 1591

1593 Ioannes Christophorus ab *Eltz*, maioris ac D. Virginis ad gradus Moguntiæ, nec non Herbipoli ecclesiarum Canonicus, obiit Herbipoli an. 1612. 19 Iulii, ibidem sepultus. Edit. I p. 66

1592 Ioannes Reinhardus a *Metternich*, S. Bartholomæi Francofurtensis ac Heiligenstadensis Præpositus, nec non Moguntiæ maioris ac S. Albani, itemque Bambergensis ac Monasteriensis ecclesiarum Canonicus.

1594 Ioannes Richardus *Schütz* ab *Holtzhausen*, Canonicus maioris, ac Reuerendissimi in Spiritualibus Vicarius, Canonicus item B. Virginis ad gradus, ac S. Ferrutii in Bleidenstat, obiit an. 1699, 8 April. Moguntiæ in ambitu maioris ecclesiæ sepultus.

1595 Ioannes Philippus a *Warsberg*, maioris, S. Albani, B. M. Virginis ad gradus, ac S. Ferrutii in Bleidenstat Canonicus.

1595 Ioannes Osvvaldus *von der Feltz*, maioris & S. Albani Canonicus, resignauit an. 1598.

1597 Ioannes Godefridus a *Fürstenberg*, S. Walburgis apud Meschedenses Præpositus, nec non maioris, S. Albani, ac Victoris Mogunt. itemque Treuirensis ac Paderbornensis ecclesiarum Canonicus.

1598 Ioannes Georgius ab *Holdingshausen*, Archipresbyter maioris, nec non D. Albani ac B. Virginis in gradibus Canonicus, obiit an. 1609, 13 Martii, in sacello S. Andreæ maioris ecclesiæ sepultus.

1600 Ioannes Philippus a *Dienheim*, Moguntinæ, Herbipol. ac Spirensis ecclesiarum Canonicus.

1604 Ioannes Antonius a *Braitbach*, Canonicus Domicellaris, resignauit an. 1612, 14 Iunii.

1605 Ioannes Vdalricus ab *Andlavv*, Archipresbyter maioris, nec non S. Albani, B. Virginis ad gradus, ac Basileensis ecclesiarum Canonicus.

1608 Ioannes Reinerus ab *Enschringen*, Canonicus.

1608 Ioannes Casparus *Speth* a *Sültzburg*, Canonicus.

1612 Ioannes Schvvicardus *Walbott* a *Bassenheim*, maioris & S. Albani ecclesiarum Canonicus.

1613 Ioannes *a Sickingen*, Canonicus.

1616 Ioannes *S. R. Imp. Dapifer Hereditarius, Liber Baro* a *Walsburg*, Moguntinæ, Coloniensis, Argentinensis & Constantiensis ecclesiarum Canonicus. 67

1619 Ioannes Ludouicus a *Franckenstein*, Canonicus.

1544 Iodocus a *Weiler*, D. Albani Scholasticus, nec non Senior maioris ac D. Virginis ad gradus ecclesiarum Canonicus, Bingensisque Præfectus, obiit an. 1584, 1 Febr. in ambitu ecclesiæ maioris sepultus.

1572 Iodocus a *Riedt*, Scholasticus electus an. 1611. de quo supra in *Scholasticis*.

1605 Iodocus Philippus a *Weiler*, Moguntinæ maioris ac S. Albani, nec non Herbipolensis ecclesiarum Canonicus.

Isenbardus, Canonicus citatur in *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. absque anno.

1530 Iulius *Pflug*, Canonicus Moguntinus, & Cizensis Præpositus, electus in Episcopum Naumburgensem an. 1541. obiit an. 1564 3 Septembris.

1558 Iulius *Echter* a *Mespelbron*, Iuris Licentiatus, Decanus Herbipol. & Mogunt. Canonicus, electus in Episcopum Herbipolensem ac Ducem Franconiæ an. 1573, 1 Decembr. sedit an. 43 mens. 9 dieb. 13. obiit an. 1617, 13 Sept. Herbipoli sepultus.

1592 Iulius Ludouicus *Echter* a *Mespelbron*, Scholasticus Herbipol. Moguntinæ maioris ac S. Albani, nec non Bambergensis ecclesiarum Canonicus, obiit an. 1609, 27 April. Herbipoli, ibidem sepultus.

1594 Iulius Petrus *Echter* a *Mespelbron*, Moguntinus & Herbipolensis Canonicus, obiit an. 1595. 26 Febr. Herbipoli sepultus.

S. Iustinus, Decanus, cuius reliquiæ ad S. Mauritium Moguntiæ reseruantur, quo anno autem vixerit, ignoratur, de quo supra in *Decanis*.

L

1612 LANDOLPHVS de *Hoheneck*, Canonicus.

1480 Laurentius a *Bibravv*, Moguntinus & Herbipolensis Canonicus, electus in Episcopum Herbipolensem, ac Franciæ orientalis Ducem an. 1495. sedit annis 24. obiit an. 1519, 6 Febr. Herbipoli sepultus.

Edit. I p. 68 Laurentius *Truchses* a *Bommersfelden*, Scholasticus primum, postmodum Decanus, resignauit Decanatum an. 1528. de quo supra suo loco. 1487

Leopoldus Wilhelmus *Archidux Austriæ, &c.* Serenissimi atque Inuictissimi Ferdinandi II, Romanorum Imperatoris moderni filius, Canonicus Moguntinus & Coloniensis. 1621

Liuinius a *Veltheim*, Præpositus Hildesheimensis, ac Moguntinus Canonicus, resignauit Domicellaris anno - - - - 1512

Lodegerus, Canonicus Moguntinus, & Præpositus in Radstorff, citatur in litteris cœnobii in Schmerlenbach de anno Domini 1219.

Lotharius *a Metternich*, maioris & S. Albani ecclesiarum Canonicus. 1622

Lucas *de Eruberg*, Canonicus, obiit an. 1536, 23 Dec. Moguntiæ sepultus. 1499

Lucas *de Rosenavv*, Mogunt. Wormatiensis ac Herbipolensis eccles. Canonicus, obiit Mogunt. an. 1531, 30 Nouembr. in ecclesia maiori sepultus. 1520

Magister Ludouicus, Scholasticus, vixit an. 1247. de quo supra.

Ludouicus, Decanus, vixit an. 1266. vide supra.

Enimuero Ludouicus *Decanus idem est, qui* Magister Ludouicus *Scholasticus. Conf. infra catalogum nostrum* Scholasticorum.

Ludouicus, *Landgrauius Hassiæ, nepos B. Elisabethæ*, Scholasticus an. 1279. Vide supra.

Ludouicus a *Dietz*, Canonicus citatur in *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ, absque anno.

Ludouicus *de Helmstat*, Moguntinæ & Spirensis ecclesiarum Canonicus, electus in Episcopum Spirensem an. 1478, 5 Aug. sedit an. 25 dieb. 19. obiit Vdenhemii an. 1504, 14 Aug. sepultus Spiræ in medio ecclesiæ. 1456

Ludouicus *Comes* de *Hohenloe*, Moguntinæ & Argentoratensis ecclesiarum Canonicus, obiit senior ac Iubilarius an. 1550. 18 Octobr. 1501

Ludouicus *Comes* a *Stolberg*, Canonicus Domicellaris, resignauit an. 1523. 1517

Ludouicus de *Isenburg*, *Comes* in *Büdingen*, Moguntinæ, Coloniensis & Argentinensis ecclesiarum Canonicus, resignauit Capitularis an. 1571, 26 Aprilis. 1541

69 Lupoldus, Canonicus Moguntinus & Præpositus in Northeim, citatur in *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ absque anno.

Lupoldus a *Bebinberg*, alias *Bebenburg*, Decretorum Doctor, Moguntinæ, Spirensis ac Herbipolensis ecclesiarum Canonicus, vir doctissimus, eligitur in Episcopum Bambergensem an. 1353. sedit an. 10. obiit anno 1363. Bambergæ in choro S. Petri sepultus.

Lutherus a *Büchis*, Canonicus citatur in catalogo *Canonicorum* MS. & *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ absque anno.

M

MACHARIVS a *Buseck I*, Canonicus, vixit sub an. 1432.

Macharius a *Buseck II*, Decretorum Licentiatus, maioris, & D. Stephani ecclesiarum Canonicus. obiit an. 1482, 10 Nouembr. in ambitu maioris ecclesiæ sepultus. 1463

Macharius a *Buseck III*, Canonicus maioris & S. Albani, obiit an. 1543, 7 Decemb. in ambitu maioris sepultus. 1530

Marcus *Echter* a *Mespelbron*, Archipresbyter, Mogunt. ac Aschaffenburgensis Canonicus, obiit an. 1483, die - - Maii, Moguntiæ sepultus. 1420

Marquardus ab *Eschborn*, Canonicus citatur in *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ, absque anno.

An Canonicis maioris adnumerandus veniat, maxime dubium. Vide, quæ diximus ad eum in catalogo nostro, lit. E.

Marquardus a *Frauvenstein*. Canonicus citatur in prædicto libro absque anno.

Marquardus a *Praumheim*, Canonicus, vixit an. 1437. fundator Vicariæ S. AEgidii in ecclesia maiori. 1411

Marquardus de *Hatstein I*, maioris & S. Albani Canonicus, obiit an. 1522, 13 Iunii, ante aram S. Kiliani ecclesiæ maioris sepultus. 1509

Marquardus a *Stein*, Præpositus maioris, obiit an. 1559. Vide supra suo loco. 1519

Marquardus a *Berg I*, Canonicus Domicellaris, resignauit an. 1545, 13 April. 1543

1551 Marquardus ab *Hattstein II*, Cantor primum, post Custos Moguntinus ac Episcopus Spirensis, obiit an. 1581. Vide supra in *Custodibus*. Edit. I pag.

1555 Marquardus a *Berg II*, Iurium Doctor, Augustensis ac Bambergensis Præpositus, nec non Moguntinus Canonicus, electus in Episcopum Augustanum an. 1575, 26 Iulii, sedit annis 14, mens. 5, diebus 25. obiit Dillingæ, vltimus familiæ, an. 1591, 19 Ianuar. Augustæ sepultus. 70

1572 Marsilius Godefridus *von der Leyen*, Moguntinæ maioris & S. Albani, itemque Herbipolensis ecclesiarum Canonicus, domi suæ Moguntiæ a proprio famulo confossus interiit anno 1590, 3 Iunii, ante aram S. Annæ maioris ecclesiæ sepultus.

1494 Martinus *Truchses* a *Bommersfelden*, Moguntinus Iubilarius, nec non Herbipolensis ac Spirensis ecclesiarum Canonicus, obiit Spiræ an. 1538, 1 Octobr. in ambitu maioris ecclesiæ sepultus.

Megingandus, Præpositus, vixit an. 990. vide supra.

1476 Melchior *Truchses* a *Bommersfelden*, Apost. Sedis Protonotarius, Moguntinus ac Spirensis Canonicus, atque Romæ trium Principum Orator, obiit anno 1494, 27 Octobris.

1622 Melchior Otto *Voit* a *Saltzburg*, Moguntinæ & Herbipolensis ecclesiarum Canonicus.

Menvvardus, Canonicus Domicellarius, obiit anno ---- cuius meminit *liber animarum* ecclesiæ Moguntinæ, absque anno.

1613 Michael *Waldecker* a *Kempt*, Canonicus.

N.

NICOLAVS de *Lapide I*, vulgo *oberstein*, Canonicus, vixit an. 1337. obiit Senior an. 1381, 13 Septembr. in sacello S. Nicolai maioris ecclesiæ a se extructo sepultus.

Nicolaus de *Lapide II*, vulgo *oberstein*, Canonicus, & ciuitatis Moguntinæ Camerarius, vixit sub annis 1386 & 1393.

O.

OSBERTVS a *Saulheim*, alias *Selheim*, Canonicus Moguntinus & Gottensis Præpositus, citatur in *libro animarum* ecclesiæ Moguntinæ, absque anno.

Notes, quod Osbertum *hunc ex mera coniectura inter Canonicos maioris referat, & vt ei colorem conciliet, nomini familia,* Selheim, *præmittat a* Saulheim. *In necrologio enim maioris p.* 434 *& p.* 667 *simpliciter innenias,* Osbertus *de* Selheim, Præpositus Gothensis. *Fuit autem, vt id addam,* Osbertus *hic Præpositus Gothanus, Canonicus ad D. Stephani, & Sigillifer Moguntinus ab temporibus Adolfi I ad Ioannem II vsque, prognatus Nobilium de* Selheim *familia, qua in diœcesi Ameneburgensi tum temporis valde conspicua erat, sine dubio a vico vicino* Selheim *nuncupata. Memoratur cæteroquin in necrologio ad gradus p.* 175; Ospertus *de* Selheim, Præpositus in Gotha, Canonicus S. Stephani. *Sepulturæ locum nactus est in peristylio ædis D. Stephano dedicata, cum hoc epitaphio:* An. MCCCC quinto decimo in die S. Michaelis Archangeli † D. Ospertus *de* Selheim, Prepositus Gottensis, & Canon. huius ecclesie. C. A. R. I. P.

Osvvaldus *Groschlag* a *Diepurg*, Canonicus, obiit anno ----

Otto, Cantor sub an. 1187. Vide supra. 71

Otto de *Rüdesheim*, Decanus obiit an. 1320. Vide supra.

Otto *Comes* a *Zigenhan*, Nepos *B. Elisabethæ*, Canonicus vixit anno 1337. obiit anno ---- Moguntiæ in ambitu sepultus, cuius tumuli inscriptio ænea in anni numero est ablata.

Otto a *Wettin*, Decanus sub an. 1364. Vide supra in *Decanis*.

Otto a *Schonberg*, Scholasticus, obiit an. 1381. Vide supra.

Otto a *Friesenheim*, Cantor sub an. 1412. Vide supra.

Otto a *Falckenburg*, Cantor obiit an. 1419. Vide supra.

Otto *Herdan* a *Büchis*, Canonicus citatur in *libro animarum* absque anno.

Otto *Bois* de *Waldeck*, Canonicus Mogunt. & Scholasticus Spirensis, citatur in eodem libro absque anno.

Otto a *Breidenbach*, Canonicus ibidem citatur absque anno.

1413 Otto *von der Spor*, Canonicus, resignauit an. 1418.

1448 Otto a *Bach*, Moguntinus ac Spirensis (cuius prius Scholasticus fuerat) Canonicus, obiit an. 1497, 3 Maii, Spiræ in ambitu maioris ecclesiæ sepultus.

Otto

Edit. I pag. Otto a *Gemmingen*, Canonicus vixit circa annum 1468.

Notes, quod hic rursum se correxerit auctor, & in libro, de quo supra dictum, Ottoni, *subdiderit sequentia:* Nota, non fuit Canonicus maioris, sed S. Albani, resignauit fratri Reinhardo. Reinhardo *vero, quod itidem non fuerit metropolitana, sed D. Albani tantum Canonicus.*

Otto *Comes* in *Solms*, Canonicus. 1482

Otto a *Langen*, Archipresbyter Moguntinus ac D. Pauli Wormatiæ Præpositus, nec non Apostolicæ Sedis Protonotarius, obiit anno 1511, 1 Maii, ante aram D. Petri ecclesiæ maioris Moguntinæ sepultus. 1487

Otto a *Bentzenavv*, Archipresbyter Moguntinus, nec non Augustensis ac Frisingensis ecclesiarum Canonicus, obiit anno 1555, 24 Octobris Augustæ, ibidem sepultus. 1538

Otto Henricus a *Gebsattel*. Moguntinæ, Bambergensis & Herbipolensis ecclesiarum Canonicus. Resignauit Moguntiæ an. 1618, 1 Decembr. obiit postmodum an. 1619, 4 Septembr. Herbipoli in maiori æde sepultus. 1602

Otto Ludouicus *Comes Rheni &c.* Moguntinæ, Coloniensis & Argentinensis ecclesiarum Canonicus. 1622

P.

72 PAVLUS *Baro a Schvvartzenburg*, Canonicus Moguntinus & Herbipolensis, obiit an. 1535, 18 Maii, Herbipoli sepultus. 1509

Petrus, Scholasticus vixit an. 1187. vide supra suo loco.

Petrus *Reich* de *Reichenstein*, Præpositus sub an. 1283. vide supra.

Petrus de *Indagine*, Canonicus citatur in *libro animarum* absque anno.

Petrus de *Willenavv*, Canonicus reperitur in eodem libro sine anno.

Petrus a *Dürn*, Canonicus ibidem nominatur absque tempore.

Petrus de *Vdenheim*, Decanus obiit an. 1448. vide supra suo loco. 1402

Petrus *Echter* a *Mespelbron I*, Decanus, obiit an. 1442. de quo supra. 1416

Petrus *Echter* a *Mespelbron II*, Canonicus, resignauit anno ---- 1447

Petrus a *Schvvartzenburg*, Canonicus Capitularis, vixit anno 1468. obiit anno ---- 1449

Petrus a *Nothafft*, maioris & S. Albani ecclesiarum Canonicus, obiit anno 1506, 21 Octobr. in sacello S. Michaelis maioris ecclesiæ sepultus. 1473

Petrus a *Guttenberg*, maioris & S. Albani Canonicus, obiit anno 1529, 20 Septembr. in ambitu maiori sepultus. 1517

Philippus, Præpositus sub an. 1215. de quo supra.

Philippus *D.* a *Brauneck*, Canonicus sub an. 1336.

Philippus *Flach* a *Schvvartzenburg*, Custos obiit an. 1429. de quo supra.

Philippus de *Helffenstein*, Canonicus Capitularis, vixit sub anno 1419 & 1428. 1399

Philippus a *Schöneck*, Canonicus citatur in *libro animarum* absque anno.

Philippus a *Cronberg*, Canonicus vixit circa annum 1430.

Philippus a *Girstein*, Decretorum Doctor, Canonicus Moguntinus, obiit anno 1478, 18 April. in ambitu sepultus. 1443

Philippus *Comes* a *Reineck*, Canonicus, vixit anno 1449. 1447

73 Philippus *Hirt* a *Saulheim*, maioris, S. Albani, ac D. Stephani ecclesiarum Canonicus, vixit anno 1454. 1450

Philippus *Echter* a *Mespelbron*, Canonicus. 1481

Philippus *Wambolt* ab *Vmbstat*, Canonicus vixit an. 1483.

Philippus *Comes Palatinus Rheni Dux Bauariæ I*, Præpositus, resignauit an. 1499. 1488

Philippus *Baro* de *Epstein*, *Dominus* in *Königstein*, Canonicus, obiit an. 1509, 9 Octobr. in ambitu maioris ecclesiæ sepultus. 1499

Philippus a *Stockheim*, Cantor obiit anno 1548. Vide supra suo loco in *Cantoribus*. 1519

Philippus a *Mentzingen*, maioris, ac S. Albani, nec non Wormatiensis ecclesiarum Canonicus, obiit an. 1538, 30 Iunii Moguntiæ sepultus. 1526

Philippus Albertus a *Stein*, Moguntinæ, Bambergensis, Augustanæ ac Dillingensis ecclesiarum Canonicus. Obiit Bambergæ an. 1549, 8 Febr. ibidem sepultus. 1529

1531 Philippus *Comes* a *Waldeck*, Moguntinæ & Argentinensis ecclesiarum Canonicus, nec non S. Bartholomæi Francofurti Præpositus, obiit senior anno 1551, 14 Octobris. Edit. I pag.

1535 Philippus a *Dienheim*, maioris ac S. Albani Canonicus, resignauit Domicellaris an. 1545, 10 Iulii fratri *Reinhardo*.

1536 Philippus a *Hartheim*, Moguntinæ & Herbipolensis ecclesiarum Canonicus, Friburgi Brisgouiæ confossus obiit an. 1546, 20 Octobris.

1536 Philippus a *Dhuyn*, *Dominus* de *Oberstein*, Præpositus Argentinensis & Moguntinus Canonicus, resignauit anno 1543.

1537 Philippus a *Wichsenstein*, maioris ac D. Albani, nec non S. Burchardi Herbipoli ecclesiarum Canonicus, obiit an. 1558, 3 Octobris.

1546 Philippus a *Trohe*, Cantor obiit anno 1596. Vide supra.

1548 Philippus a *Koppenstein*, maioris & S. Albani Canonicus, obiit anno 1557, 20 Martii, Moguntiæ sepultus.

1562 Philippus *Cratz* a *Scharpffenstein*, Præpositus obiit anno 1604. vide supra in *Præpositis*.

1564 Philippus Ervvinus *von der Leyen*, Canonicus resignauit Domicellaris fratri *Marsilio Godefrido* an. 1572, 30 Aprilis.

1581 Philippus a *Carben*, Moguntinus & Wormatiensis Canonicus, obiit anno 1585, 22 Octobris. 74

1581 Philippus Arnoldus a *Stockheim*, Canonicus. obiit Domicellaris in Italia anno 1593.

1583 Philippus *Comes Palatinus Rheni*, *Dux Bauariæ II*, *S. R. E.* Cardinalis ac Canonicus Mogunt. in Episcopum Ratisbonensem postulatus an. 1579, sedit annis 18. obiit in arce Dachauiensi an. 1598, 18 Maii, ætatis anno 22. Monachii in templo D. Virg. sepultus.

1594 Philippus Christophorus a *Sötern I*, ex Scholastico Spirensi Episcopus factus anno 1610. de quo supra in *Scholasticis*.

1604 Philippus a *Rieds*, maioris, ac D. Albani, itemque Herbipolensis ecclesiarum Canonicus.

1604 Philippus Christophorus a *Sötern II*, *Iunior*, maioris ac S. Albani, nec non Spirensis ecclesiarum Canonicus, an. 1622, 21 Septembr. prope Bleydenstat ab equo corruens miserabiliter periit, Moguntiæ ante aram D. Petri sepultus.

1605 Philippus Sebastianus *Echter* a *Mespelbron*, Moguntinæ, Bambergensis, Herbipolensis, Halberstadiensis & Eichstetensis ecclesiarum Canonicus, resignauit Moguntiæ Domicellaris an. 1619, 20 Decembr.

1608 Philippus Casparus ab *Eltz*, Canonicus Moguntinus, obiit an. 1613, 15 Iulii, in ambitu ecclesiæ maioris sepultus.

1612 Philippus a *Kerpen*, Canonicus.

Poppelinus, Decanus vixit anno 1219.

1521 Poppo, *Comes* de *Henneberg*, Moguntinæ, Bambergensis, Argentinensis & Herbipolensis ecclesiarum Canonicus, resignauit anno 1542.

Q.

1609 Quirinus Conradus Henricus a *Brambach*, Canonicus.

R.

1404 RABANVS de *Helmstat I*, Moguntinus & Spirensis Canonicus, obiit anno 1433, 17 Maii, Spiræ in ambitu sepultus.

1418 Rabanus de *Helmstat II*, Cantor Spirensis, ac Canonicus Moguntinus, obiit anno 1436, 16 Maii, Spiræ in ambitu sepultus. 75

1429 Rabanus de *Helmstat III*, Canonicus obiit an. 1445, 15 Febr. Moguntiæ in ambitu sepultus.

1418 Rabanus de *Liebenstein*, maioris & S. Albani ecclesiarum Canonicus, nec non Bingensis Præfectus, obiit an. 1489, 30 April. Moguntiæ in ambitu sepultus.

Razo, Præpositus vixit an. 1070. vide supra suo loco.

Rein-

Edit. I pag. Reinbodus. Canonicus vixit anno 1215, citatur in litteris cœnobii S. Ruperti.

Reinhardus *Comes* de *Sponheim*. Canonicus sub an. 1347.

Reinhardus *Comes* in *Henavv*. Canonicus vixit anno ----

Reinhardus a *Sickingen*, Moguntinus ac Wormatiensis Canonicus, factus Episcopus Wormatiensis anno 1446, præfuit annis 36. obiit Laudenburgi anno 1482, 12 Kalend. August. Wormatiæ in S. Aegidii sacello maioris ecclesiæ sepultus. 1441

Reinhardus a *Gemmingen*, Canonicus vixit an. 1470, resignauit anno ---- 1468

Non maioris, sed D. Albani fuit Canonicus. vt supra iam dictum ad fratrem, qui ei fuit, Ottonem.

Reinhardus *Comes* a *Leiningen*, *Baro* a *Westerburg I*, Decanus Coloniensis ac Moguntinus, itemque S. Stephani ibidem olim Canonicus, obiit anno 1540, 13 Augusti. 1510

Reinhardus *Comes* in *Solms*, Moguntinus ac Coloniensis Canonicus, nec non S. Bartholomæi Francofurti ac Wetzlariensis ecclesiæ Præpositus, resignauit Senior anno 1575, 1 Februar. 1541

Reinhardus a *Dienheim*, maioris & S. Albani Canonicus, obiit Domicellaris an. 1555, 24 Martii, in maioris ecclesiæ ambitu sepultus. 1545

Reinhardus *Comes* a *Leiningen*, *Baro* a *Westerburg II*, Canonicus, resignauit Domicellaris an. 1593, 19 Iunii. 1575

Rembertus a *Kersenbrosch*, Moguntinæ ac Paderbornensis ecclesiarum Canonicus, factus Episcopus Paderbornensis an. 1549. præfuit annis ferme 9. obiit an. 1558, Paderbornæ in summa æde sepultus. 1529

Richardus, Archidiaconus Moguntinus citatur a *Trithemio* in Chronico Sponheim. sub anno 1127.

76 Richardus, Cantor vixit an. 1130, de quo supra.

Richardus de *Lapide*, vulgo *Oberstein*, Decanus, vixit sub anno 1460. de quo supra. 1419

Richardus a *Kolling I*, Canonicus, obiit an. 1420.

Richardus a *Cleen*, Decanus, obiit an. 1450. Vide supra in *Decanis*. 1412

Richardus a *Kolling II*, Canonicus, obiit anno 1449, 2 Maii, in ambitu maioris ecclesiæ sepultus. 1440

Richardus ab *Eltz*, Canonicus, obiit an. 1537, 9 Ianuarii, Moguntiæ in ambitu sepultus. 1529

Richardus *Comes Palat. Rheni*, *Dux Bauariæ*, *Princeps Simmeranus*, Præpositus, resignauit an. 1562. de quo supra in *Præpositis*. 1541

Roricus a *Sternberg*, Moguntinæ maioris ac B. Virg. ad gradus, itemque Wormatiensis ecclesiarum Canonicus, nec non ciuitaris Moguntinæ Camerarius, vixit an. 1370. obiit 1380, ipso die S. Galli Confessoris, in ambitu maioris ecclesiæ Mogunt. sepultus.

Ruchardus, Canonicus & Cellerarius Moguntinus, citatur in litteris cœnobii S. Ruperti de anno 1215.

Notes, quod Ruchardus *hic idem sit, qui* Ruthardus *ille Canonicus & Cellerarius, quem in sequentibus habet.* Ruthardus *namque* Canonicus & Cellerarius maioris ecclesiæ *ab an.* 1209 *ad annum vsque* 1218 *constanter occurrit. Quod vero ex vno duos auctor fecerit, hinc est, quod in antiquis litteris* t *&* c *raro rite distinguantur. Dein, quod* Ruthardus *Cellerarius nullus alius sit, quam* Ruthardus *Decanus, quem idem pro diuersa habet persona. Ex Canonico enim, quo titulo adhuc nobis an.* 1219 *subit, anno sequenti Decani honores consecutus est, vt in* Decanis *iam notatum. Fuit autem oriundus familia* Greiffenclauiorum *de* Volrats. *quo vide, qua infra in Syllabo nostro* Canonicorum *adduximus.*

Ruggerus, Custos vixit anno 1187. vide supra.

Rudingerus de *Geysenheim*, Canonicus citatur in *libro animarum*, sine anno.

Rudolfus *Dux Zeringensis*, Canonicus vixit an. 1158.

Rudolfus dictus *Losse* de *Isenaco*. Decanus obiit an. 1364.

Rudolfus *Forstmeister* de *Gelhausen*, Canonicus maioris & S. Albani, cuius quondam sub anno 1516 fuerat Decanus, obiit anno 1542.

1538 Rudolphus a *Franckenstein*, Scholasticus, resignauit an. 1553. factus Episcopus Spirensis, de quo supra in *Scholasticis*. Edit. I pag.

1444 Rupertus *Comes* in *Solms*, Custos obiit an. 1499. de quo supra.

1473 Rupertus *Comes Palat. Rheni, Dux Bauariæ, Comes* in *Sponheim*, Cantor electus anno 14 --- hinc Episcopus Ratisponensis factus an. 1492, Cantoriam resignauit, sedit in Episcopatu an. 15. obiit an. 1507, 19 April. sepultus Ratisponæ in summa D. Petri ecclesia. 77

Rupertus *Dux Saxoniæ*, &c. Canonicus sub an. 1478.

1506 Rupertus de *Biedenfelt*, Canonicus, obiit an. 1548, 22 Decembr. in ambitu maioris ecclesiæ sepultus.

Rütgerus de *Gebenhoffen*, in *libro animarum* ecclesiæ Mogunt. legitur *Gynhoffen*, Canonicus, vixit sub an. 1370.

Ruthardus, Canonicus, citatur in litteris cœnobii S. Ruperti de an. 1187.

Ruthardus, Decanus citatur in *libro animarum* dicti cœnobii S. Ruperti absque anno.

Ruthardus, Canonicus ac Cellerarius ecclesiæ Moguntinæ, citatur in litteris cœnobii monialium in Schmerlenbach de an. 1219.

S

1411 SALENTINUS a *Scharpffenstein*, Canonicus Moguntinus & Præfectus Bingensis, obiit an. 1473, 22 Ian. in sacello S. Nicolai sepultus.

1428 Salentinus *Comes* de *Isenburg*, *Dominus* in *Grensavv I*, Præpositus & Archidiaconus Coloniensis & Canonicus Moguntinus, obiit an. 1482, 2 Octobr. in sacello S. Dionysii maioris ecclesiæ Moguntinæ sepultus.

1548 Salentinus de *Isenburg*, *Dominus* in *Grensavv II*, Moguntinæ & Coloniensis maioris Canonicus, nec non S. Gereonis ibidem Decanus, electus fuit in Archiepiscopum Coloniensem an. 1567, 23 Decembr. resignauit Canonicatum an. 1568, 18 Iunii. Postmodum an. 1574. 21 April. in Administratorem Paderbornensem designatus, præfuit vtilissime annis 10. Resignauit Episcopatum anno 1577, 13 Septembr. eo quod stirps eius masculo careret, vxorem ducens Antoniam Wilhelmam Comitissam de Marck & Arenberg.

1569 Salentinus *Faust* a *Stromburg*, Canonicus, resignauit an. 1573 26 Iunii.

Schaffridus *Comes* a *Leyningen*, Præpositus fuit an. ---- Vide supra suo loco. 78

Schaffridus siue Ioffridus hic idem est, qui Godefridus, de quo supra.

1531 Sebastianus ab *Heusenstam*, ex Scholastico Archiepiscopus electus fuit an. 1545, 20 Decembr. Vide supra in *Scholasticis*.

Siboldus, Presbyter, maioris ac B. Virginis ad gradus Canonicus, necnon D. Stephani Cantor, cuius memoria fit in *libro animarum* illius ecclesiæ S. Stephani absque anno.

Sifridus, Scholasticus vixit an. 1181. vide supra.

Sifridus, Canonicus Moguntinus ac S. Martini Wormatiæ Præpositus, citatur in litteris cœnobii Schmerlenbach sub an. 1219.

Sifridus *Baro* a *Westerburg*, ex Præposito Moguntino factus Archiepiscopus Coloniensis an. 1275. vide supra in *Præpositis*.

Sifridus *Baro* de *Epstein I*, ex Præposito Moguntino factus Archiepiscopus ibidem an. 1200. vide supra suo loco.

Sifridus *Baro* de *Epstein II*, seu Iunior, prioris ex fratre nepos, ex Canonico electus in Archiepiscopum Moguntium an. 1225, sedit annis 23. obiit an. 1249. in choro ferreo Moguntinæ ecclesiæ sepultus.

Sifridus *Comes* in *Solms*, Canonicus, vixit an. 1317.

Sifridus *Comes* de *Runckel*, Præpositus citatur in *libro animarum* absque anno, vide supra.

Atenim Sifridus hic de Runckel est idem ille Sifridus de Westerburg, Præpositus, de quo paulo ante.

Sifridus de *Altenburg*, Custos citatur absque anno, vide supra.

Sifridus de *Wartenburg*, Canonicus, vixit sub an. 1391, 1402.

1478 Sifridus de *Biedenfelt*, Canonicus maioris & S. Albani Cantor. obiit an. 1491, 18 April. in ambitu maioris ecclesiæ sepultus.

Sifridus

Edit. I pag. Sifridus *Hund* de *Wencken*, Canonicus maioris ac S. Albani Custos, obiit an. 1548, 16 Febr. in ambitu maiori sepultus.

Sigelo, Decanus vixit an. 1158. vide supra suo loco.

Simbrecht a *Bentzenavv*, Canonicus vixit an. 1530.

Simon a *Sclenhoffen*, Canonicus vixit an. 1190.

Simon, Canonicus ac Portarius ecclesiæ Moguntinæ, citatur in libro cœnobii in Schmerlenbach de an. 1219.

Simon dictus *Mückelin*, Canonicus citatur in *libro animarum* absque anno.

79 Simon, Custos vixit an. 1252. vide supra.

Simon a *Schöneck*, Decanus vixit an. 1267. de quo supra.

Simon a *Scharpffenstein*, Canonicus vixit an. 1388, & 1396.

Simon a *Cronberg* (cum alis) Scholasticus obiit an. 1540. de quo supra. 1507

Sittichius a *Buchenavv*, Canonicus. 1445

Stephanus *Comes Palatinus &c.* Moguntinæ ac Coloniensis ecclesiarum Canonicus, vixit sub an. 1450, & 1475. 1442

T

THEODERICVS, Præpositus sub an. 960. vide supra suo loco.

Theodericus, Episcopus Nuvvenbergensis, ac Moguntinus Canonicus, citatur in *libro animarum* absque anno.

Theodericus *Knebel* de *Katzenelenbogen I*, Canonicus vixit anno 1326, & 1328.

Theodericus *Pincerna*, *Dominus* de *Erbach*, ex Cantore electus Archiepiscopus an. 1434 vide supra in *Cantoribus*. 1413

Theodericus de *Hohenstein*, Canonicus citatur in *libro animarum* absque anno.

Theodericus *Knebel* de *Katzenelenbogen II*, maioris ac S. Albani Canonicus, necnon S. Martini Bingensis, itemque B. M. Geysmariensis ecclesiarum Præpositus, quem Præpositum Moguntinum catalogus Canonicorum Moguntinor. MS. fuisse male dicit obiit an. 1457, 9 Nouembr. ante aram S. Annæ ecclesiæ maioris Moguntinæ sepultus. 1399

Theodoricus ab *Ilfelt*, Cantor citatur in *libro animarum* absque anno, vide supra.

Theodoricus ab *Hain*, Canonicus vixit sub an. 1435.

Theodoricus ab *Hatzfelt*, Canonicus vixit anno ----

Theodoricus *Brömbser* a *Rüdesheim*, Canonicus citatur in *libro animarum* absque anno.

Theodoricus *Schenck* a *Schvveinsberg*, Canonicus, obiit anno 1454, 29 April. 1447

80 Theodoricus *Marchio Montisferrati*, Præpositus sub an. 1481. vide supra in *Præpositis*.

Theodoricus *Forstmeister* a *Gelhausen*, Canonicus vixit an 1504. 1486

Theodoricus *Zobel* a *Gibelstat*, Scholasticus obiit an. 1531. vide supra. 1497

Theodoricus a *Wertorff*, maioris, S. Albani ac D. Petri Canonicus, necnon ciuitatis Camerarius, obiit an. 1530, 20 Decembr. in S. Nicolai sacello ecclesiæ maioris sepultus. 1499

Theodoricus a *Rollingen*, Canonicus Moguntinus, nec non Treuirensis, &c. S. Lubentii Archidiaconus, obiit Domicellaris Moguntinus an. 1602, 15 Martii, Moguntiæ in ambitu sepultus. 1593

Thomas *Comes* a *Reyneck*, Custos resignauit an. 1538. de quo supra suo loco. 1480

Thurimbertus, Scholasticus vixit an. 1124. de quo supra.

Tragebodo, Canonicus, obiit anno ---- 24 Nouembr.

Truschardus a *Scharpffenstein*, Canonicus, obiit an. 1419, 17 Ianuar. in sacello S. Nicolai ecclesiæ maioris sepultus. 1399

V

Edit. I pag.

1523 VALENTINVS a *Tetteleben*, S. Theol. ac I. V. Doctor, Moguntinæ, Magdeburgensis ac Hildesheimensis ecclesiarum Canonicus, S. Bartholomæi Francofurt. itemque Lebusiensis in antiquo Marchionatu Brandenburg. Præpositus, Reuerendissimi Mogunt. in Spiritualibus Vicarius, eiusdemque Cultaris in Iudicio sæculari Camerarius, in Episcopum Hildesheimensem electus fuit anno 1573, Dominica post festum S. Michaelis, Romæ a Paulo III, Pontif. confirmatus, sedit annis 14, obiit Moguntiæ, vbi tunc e sede sua ab aduersariis Catholicæ religionis pulsus, degebat anno 1551, 19 April. ætatis 63, in Patrum Societatis Iesu templo (tunc fratrum Minorum) ante aram D. Virg. tumulatus.

1526 Valentinus *Pincerna*, *Dominus* de *Erbach*, Canonicus Moguntinus ac Bingensis Præfectus, resignauit anno 1544, factus postmodum Burggrauius in Altzeia, obiit cælebs. 81

Vdalricus *Baro* a *Bickenbach I*, Cantor obiit anno 1312, de quo suo loco.

Vdalricus a *Cronberg* (cum alis) Canonicus maioris ac D. Victoris Præpositus, vixit sub annis 1364, 1393, 1402.

Vdalricus de *Lapide*, alias *Oberstein*, Canonicus citatur in catalogo *Canonicorum* MS. & *libro animarum* absque anno.

Vdalricus de *Hohenberg*, Canonicus reperitur in *libro animarum* absque anno.

1438 Vdalricus *Baro* a *Bickenbach II*, Cantor Moguntinus, nec non Limburgensis Præpositus, obiit an. 1469, de quo supra.

1480 Vdalricus a *Schechingen*, Scholasticus obiit anno 1518. vide supra.

Volckmarus, Decanus vixit anno 1080, de quo supra.

Volckvvinus de *Nuvvenberg*, Canonicus Moguntinus ac Fritzlariensis Præpositus, citatur in *libro animarum* absque anno.

Volradus, Scholasticus vixit anno 1252, vide supra.

Volpertus, Canonicus Moguntinus ac S. Cyriaci Brunsuicensis Præpositus, vixit anno 1219, in litteris cœnobii Schmerlenbach.

1482 Vriel a *Gemmingen*, ex Decano Archiepiscopus electus anno 1508, vide supra in *Decanis*.

1411 Vulpertus a *Ders I*, Scholasticus obiit anno 1478, de quo supra suo loco.

1463 Vulpertus a *Ders II*, maioris ac S. Albani ecclesiarum Canonicus, obiit Senior anno 1508, 19 Maii.

W

WALRAMVS, Canonicus citatur in *libro animarum* absque anno.

Waltherus, Canonicus citatur in litteris cœnobii S. Ruperti de anno 1187.

Waltherus de *Eschborn*, reperitur in *libro animarum* absque anno.

1574 Waltherus a *Lützelburg*, Canonicus, resignauit anno 1576. 82

1621 Waltherus a *Cronberg*, (cum corona) Canonicus.

1478 Wendelinus a *Dörffelden*, Canonicus, obiit anno 1482, 29 April. in ambitu maioris ecclesiæ sepultus.

1567 Wennemarus a *Bodelschvving*, maioris, S. Albani ac Victoris Moguntiæ, nec non S. Burchardi Herbipoli ecclesiarum Canonicus, obiit anno 1605, 5 August. ante aram D. Petri ecclesiæ Mogunt. sepultus.

Wernherus *Dominus* de *Bolandia I*, Canonicus citatur in litteris cœnobii S. Ruperti de anno 1215.

Wernherus *Comes* de *Falckenstein*, ex Præposito factus Archiepiscopus Moguntinensis, anno 1260, de quo supra in *Præpositis*.

Wernherus *Dominus* de *Bolandia II*, Canonicus maioris ac D. Victoris Præpositus, vixit anno 1295.

Wernherus de *Levvenstein*, Custos Wormatiensis, ac Moguntiæ Canonicus, obiit anno 1301, 1 Septembr. Moguntiæ in sacello S. Andreæ Apost. ecclesiæ maioris sepultus.

Wernherus de *Indagine*, vulgo ab *Hagen*, Canonicus vixit anno 1325 & 1337, obiit anno 13--, in Eberbacensi Ringauiæ cœnobio ante aram S. Catharinæ sepultus.

Edit. I pag. Wernherus *Knebel* a *Katzenelenbogen*, Canonicus vixit anno 1370, obiit anno 1402, in sacello S. Nicolai ecclesiæ maioris sepultus.

Wernherus de *Walbach*, Canonicus citatur in *libro animarum* absque anno.

Wernherus a *Reiffenburg*, (cum auribus) Canonicus Capitularis vixit sub anno 1414. 1396

Wintherus vocatus fuit, ut ex litteris anno 1404, 1407, & 1415 *datis, patet, non autem, ut auctor hic vult*, Wernherus.

Wigandus a *Dernbach*, Canonicus vixit anno 1399, obiit anno 1427, 15 Septembr. in sacello S. Nicolai sepultus. 1399

Wigandus *Faust* a *Stromburg*, Scholasticus S. Albani, nec non maioris ac D. Stephani ecclesiarum Canonicus, obiit anno 1536. 1525

Wigenandus, Canonicus & Subcustos, citatur in litteris cœnobii S. Ruperti de anno 1187.

Wilhelmus, Scholasticus vixit anno 1158.

Wilhelmus de *Eschborn*, Canonicus vixit anno 1238.

83 Wilhelmus a *Saulheim*, Canonicus ac Camerarius ciuitatis Moguntinæ, vixit anno 1337, obiit Presbyter anno 1362, 11 Decembr. in ambitu maioris ecclesiæ sepultus.

Wilhelmus *Pintschon*, Præpositus obiit anno 1360. vide supra in *Præpositis*.

Wilhelmus *Flach* a *Schvvartzenburg*, Decanus obiit anno 1383, de quo supra suo loco.

Wilhelmus *Comes* a *Wertheim*, *I.* Moguntinæ ac Coloniensis ecclesiarum Canonicus, obiit anno 1400, 9 August.

VVilhelmus *Comes* de *Nassavv*, Præpositus obiit anno 1430, de quo supra in *Præpositis*.

VVilhelmus de *Helmstat*, Canonicus obiit anno 1474, 23 Febr. in ambitu maioris ecclesiæ sepultus. 1449

VVilhelmus *Comes* a *VVertheim*, *II.* Præpositus S. Albani ac maioris ecclesiæ Canonicus, obiit anno 1489. 1461

VVilhelmus a *Bibravv*, Canonicus vixit anno 1491.

VVilhelmus *Comes* de *Honstein*, ex Custode electus in Episcopum Argentinensem anno 1506, de quo supra suo loco. 1482

VVilhelmus a *Bicken I*, Decretorum Licentiatus, obiit anno 1510, in sacello D. Virg. maioris ecclesiæ sepultus. 1505

VVilhelmus a *Bicken II*, Canonicus obiit anno 1538, 1 Decembr. Moguntiæ de nocte in plateis occisus, sepultus in prædicto B. Virginis sacello. 1519

25 VVilhelmus a *Bicken III*, maioris & S. Albani Canonicus Presbyter, obiit anno 1553, 18 April. tumulatus in sacello nominato iuxta alios. 1546

VVilhelmus *Comes* a *Schavvenburg*, Adolphi, Archiepiscopi Coloniensis, quondam Canonici Moguntinensis frater, resignauit Domicellaris anno 1561, 2 August. Præpositus item Hildesheimensis, & Meschedensis apud VVestphalos, obiit an. 1580, in cœnobio Mollenbecensi in VVestphalia sepultus. 1556

84 VVilhelmus Theodoricus a *Daun*, VVormatiæ maioris ac D. Virg. ibidem, nec non Moxstadiensis Præpositus, Moguntiæ item maioris ac S. Albani Canonicus, obiit Moguntiæ an. 1622, 29 Augusti, in ambitu ecclesiæ maioris sepultus. 1597

VVilhelmus *Hundt* a *Saulheim*, Custos D. Victoris, nec non maioris, ac Spirensis ecclesiarum Canonicus. 1598

VVinandus a *Rauschenberg*, Custos S. Albani, nec non maioris, ac B. Virg. ad gradus Canonicus, obiit anno 1604, 20 Decembr. ante aram D. Petri maioris ecclesiæ sepultus. 1560

VVinricus de *Buche*, Canonicus Presbyter vixit sub anno 1391.

VViricus a *Dhuyn*, *Dominus* de *Oberstein*, Canonicus circa annum 1530, resignauit.

VVitikindus de *Nuvvenberg*, Canonicus citatur in *libro animarum* absque anno.

VVitikindus de *VVeitershausen*, Canonicus obiit anno ---- 1429

VVolfgangus a *Bicken*, Canonicus obiit anno 1510, 6 Maii, in sacello B. Virg. maioris ecclesiæ sepultus. 1467

1511 VVolfgangus *Comes* in *Solms I*, Moguntinæ, Colonienſis ac Treuirenſis eccleſiarum Canonicus. Edit. I pag.

1532 VVolfgangus *Comes* in *Solms II*, Moguntinæ, Colonienſis & Argentinenſis eccleſiarum Canonicus, obiit Coloniæ anno 1555, 3 Febr. ſepultus Coloniæ in eccleſia maiori prope tres Reges.

1548 VVolfgangus de *Iſenburg*, *Comes* in *Büdingen*, Moguntinæ & Herbipolenſis eccleſiarum Canonicus, reſignauit anno 1557, 20 Decembr.

1555 VVolfgangus Theodoricus *Rüd* a *Kollenberg*, Canonicus Domicellaris, reſignauit anno 1564, 30 Iunii.

1557 VVolfgangus *Camerarius* de *VVormatia*, dictus a *Dalburg*, ex Præpoſito factus Archiepiſcopus Moguntinus an. 1582, de quo in *Præpoſitis* ſupra.

1566 VVolfgangus ab *Heuſenſtam*, maioris, ac S. Albani eccleſiarum Canonicus Sacerdos, obiit cæcus anno 1594, 21 Febr. in maioris eccleſiæ ambitu ſepultus.

1568 VVolfgangus ab *Eltz*, Canonicus Domicellus, reſignauit anno 1571, 30 April. *Ioanni Richardo* fratri, quo item reſignante anno 1578, 1 Febr. ipſe rurſum in eius locum eodem die poſſeſſionem accepit. tandem ſecundo reſignauit anno 1579, 6 April. 85

1571 VVolfgangus Erneſtus de *Iſenburg*, *Comes* in *Büdingen*, Canonicus Domicellus, reſignauit anno 1580, 23 Iunii.

1597 VVolfgangus Henricus a *Braitbach*, Canonicus Domicellaris, reſignauit anno 1604, 14 Iunii fratri *Ioanni Antonio*.

VVolhardus a *Rodt*, Canonicus Mogunt. factus Epiſcopus Auguſtanus an. 1288, ſedit annis 12. obiit an. 1300, in octaua trium Regum, Auguſtæ ſepultus.

Sequuntur quidam, quorum nomina propria ignorantur, quare & ad litteram certam collocari non potuerunt, quos tamen e Canonicorum numero fuiſſe certo conſtat: Sed ne memoria eorum penitus pereat, eos ſeorſim hic, donec nominibus propriis magis innoteſcant, collocandos duxi.

N ---- *Breder* de *Hohenſtein*, Canonicus factus circa annum 1399, vixit adhuc anno 1414 Capitularis, vt ex inſignibus eiuſdem ad ſacellum S. Martini in medio eccleſiæ maioris poſitis patet.

N ---- *Schenck* de *Schvveinsberg*, Canonicus factus anno circiter 1421, vixit adhuc Domicellaris an. 1428, vt ex eius inſignibus in maiori hypocauſto Capitulari eccleſiæ Mogunt. in feneſtris notatis patet.

N ---- *Baro* a *Limburg*, Canonicus factus an. 1472, vlt. Iunii per reſignationem *D. Ioannis Comitis* de *Henneberg*, Abbatis Fuldenſis, ac Canonici Mogunt.

Summa omnium Prælatorum & Canonicorum, qui in hoc opuſculo continentur, eſt 769.

EPILOGVS AD LECTOREM. 86

NON ambigo, candide lector, cum plurimi poſt tot ſæcula ex hoc Nobili Canonicorum Collegio eccleſiæ Moguntinæ deſiderentur, multos fore, qui plures ex diuerſis litteris ac antiquitatum monumentis inuentos hocce Elencho ſeu indice meo adiicere poſſint, neminem tamen omnes opinor. Erant quidem plurimi, quos ſcire volebam; ſed poſt impenſam ſedulo operam nullos alios hactenus adhuc diſcere ac inueſtigare potui; quod ſi copia mihi & occaſio fuiſſet perquirendi, eos certiores ac multo plures adnotaſſem. Quos potui collegi, qui latuere, omnes fortaſſis vnquam litteris conſignatos, vel notatos; plurimos tamen temporum longinquitate & iniuria ab omni hominum memoria deletos certo ſcio. pro modulo id, quod promiſi, efficere conatus fui; vtrum meo omniumque deſiderio ſatisfecerim, aliis iudicandum relinquo; hoc vnicum ſcio, me ſaltem affectu aſſecutum eſſe, quæ volebam: ſi non effectu, veniam pro laude precor. Tu vero, lector, hunc laborem meum qualemcunque æqui bonique conſule, ac me vel de iuuandi ſtudio ama; & ſi quid in ſcriptis reconditioribus inuenire potes, quod propoſitum meum iuuare & maturare poſſit, ſupprimere noli. Interim præſentibus his vtere ac te oblecta, & erratis, ſi quæ deprehenderis (oculi enim vident, quæ oculus non perſpicit) benigne ignoſce, eaque amice ac placide ad me perſcribe, gratum mihi id erit, meque ingentes pro hoc humanitatis officio tibi gratias eſſe habiturum certo confide. Vale, &, ne prius hunc laborem iudices, quam cognoueris, caue.

INDEX

INDEX FAMILIARVM,

id eſt

NOMINA CANONICORVM INVERSA,

vt facilius inueniantur ab his,

qui forte eos ex familiis norunt,
prænomina autem eorum neſciunt,
aut non meminerunt.

A.	
ALdenburg	*Sifridus*
Andlavv	*Ioannes Vdalricus*
Aſchenbruch	*Conradus*
Auſtriæ Duces	*Henricus* *Leopoldus Wilhelmus*
B.	
BAch	*Henricus* *Otto*
Baden, *Marchiones*	*Fridericus* *Ioannes*
Battenburg	*Gerhardus*
Bebinberg	*Lupoldus*
Bellersheim	*Ioannes*
Bentzenavv	*Otto* *Simbrecht*
Bergen	*Marqurdus I* *Marquardus II*
Beyer *a* Sternberg	*Henricus*
Beyer *a* Boppardia	*Henricus*
Bibravv	*Hermannus* *Ioannes I* *Ioannes II* *Laurentius* *Wilhelmus*
Bicken	*Adamus Theodoricus* *Ioannes* *Ioannes Adamus* *Wilhelmus I* *Wilhelmus II* *Wilhelmus III* *Wolfgangus.*
Bickenbach *Barones*	*Vdalricus I* *Vdalricus II*
Biedenfeld	*Gotfridus* *Hartmannus* *Hermannus* *Rupertus* *Sifridus*
Bilandt	*Henricus*
Beyenbach	*Henricus*
Bleichenbach	*Bertramus*
Bodelſchvving	*Wennemarus*
Bois *a* Waldeck	*Ioannes* *Otto*
Bolanden *Domini*	*Gerhardus* *Wernherus I* *Wernherus II*
Bopardia	*Emicho*
Borne	*Ioannes*
Breidbach	*Ioannes Antonius* *Wolfgang Henricus*
Brambach	*Quirin Conradus Henricus*
Brandenburg *Marchiones*	*Albertus* *Fridericus* *Ioannes Albertus*
Breder *de* Hohenſtein	N.
Breidenbach	*Bernhardus* *Otto*
Brendel *ab* Homburg	*Daniel* *Ioannes*
Bômſer *de* Rûdesheim	*Conradus I* *Conradus II* *Fridericus* *Ioannes* *Theodoricus*
Bruneck *Domini*	*Andreas* *Philippus*
Bubenheim	*Gotfridus*
Buche	*Winricus*
Buchenavv	*Hermannus I* *Hermannus II* *Sittichius*
Bucholtz	*Arnoldus I* *Arnoldus II* *Arnoldus III*

Buchis	*Conradus* *Lutherus*
Buhseck	*Gilbertus* *Mocharius I* *Mocharius II* *Macharius III*
Burngas *de* Lorch	*Ioannes*

C.

CApra	*Henricus*
Carben	*Ioannes* *Ioan. Eberbordus* *Philippus*
Cleen	*Richardus*
Colnhausen	*Ioannes*
Cratz *a* Scharpffenstein	*Alexander* *Hugo* *Hugo Eberhardus* *Ioannes Bechtoldus* *Philippus*
Crichingen *Baro*	*Franciscus Ernestus*
Cronberg *cum corona*	*Ioannes* *Ioan. Schvvicardus* *Waltherus*
Cronberg *cum alis*	*Eberwvinus I* *Eberwvinus II* *Ioannes* *Ioannes Philippus* *Philippus* *Simon* *Vlricus*

D.

DAlberg	*Frider. Dietherus* *Ioannes* *Wolfgangus*
Daun	*Wilhelm. Dietherus*
Dernbach	*Wigandus*
Ders *ex* Hassia	*Eberhardus* *Eckardus* *Vulpertus I* *Vulpertus II*
Dhuyn D. in *Oberstein*	*Philippus* *Wiricus*
Dienheim	*Eberh. Fridericus* *Ioannes* *Ioannes Henricus* *Ioannes Philippus* *Philippus* *Reinhardus*
Dietz	*Ludouicus*
Dörfelden	*Helfricus I* *Helfricus II* *Wendelinus*
Dürckheim	*Conradus*
Dürn	*Anshelmus* *Antonius* *Herbordus* *Petrus*

E.

EBerstein *Comes*	*Ioannes*
Echter *a* Mespelbron	*Iulius* *Iulius Ludouicus* *Iulius Petrus* *Marcus* *Petrus I* *Petrus II* *Philippus* *Philipp. Sebastianus*
Eller	*Ioannes*
Eltz	*Henricus* *Hugo Fridericus* *Iacobus* *Ioan. Christophorus* *Ioannes Richardus* *Philippus Casparus* *Richardus* *Wolfgangus*
Enschringen	*Ioannes Reinerus*
Epstein *Barones*	*Fridericus* *Gerhardus* *Gotfridus I* *Gotfridus II* *Ioannes* *Philippus* *Sigefridus I* *Sigefridus II*
Erbach *Pincerna*	*Conradus* *Dietherus* *Eberhardus* *Gerhardus* *Ioannes* *Theodoricus* *Valentinus*
Erlenbach	*Ioannes*
Ernberg	*Eberwvinus* *Erhardus* *Gerhardus* *Ioannes I* *Ioannes II* *Ioannes Theodoricus* *Lucas*

Kk 2

Eschborn

Eſchborn — *Marquardus, VValtherus, VVilhelmus*
Eyſenbach — *Conradus, Drabodo*
Eyſenberg *Comites D.* in *Grenſavv* — *Arnoldus, Salentinus I, Salentinus II*
Eyſenberg *Comites* in *Büdingen* — *Dietherus, Ludouicus, VVolfgangus, VVolfgangus Erneſt.*

F.

FAlckenburg — *Otto*
Falckenſtein *Comites* — *Cuno, VVernherus*
Faulhaber — *Evvaldus*
Fauſt *a* Stromburg — *Salentinus, VVigandus*
Fechenbach — *Adam. Ludouicus, Daniel Adamus*
Fels — *Ioannes Oſvvaldus*
Feſtenburg — *Ioannes*
Firnenburg *Comites* — *Fridericus, Hermannus*
Fiſchborn — *Albertus*
Flach *a* Schvvartzenburg — *Ioannes, Ioan. Reinhardus, Philippus, VVilhelmus*
Fleckenſtein — *Ioannes*
Fock *a* Walſtat — *Ioannes*
Fontibus — *Ioannes*
Forſtmeiſter *a* Gelhauſen — *Rudolphus, Theodoricus*
Franckenſtein — *Erckingerus, Ioan. Ludouicus, Rudolphus*
Frawenſtein — *Marquardus*
Freytag — *Conradus*
Friedberg — *Ioannes*
Friſenheim — *Otto*
Fuchs *a* Dornheim — *Chriſtoph. Ludouic.*
Fürſtenberg — *Fridericus, Ioan. Gotfridus.*

G.

GAblentz — *Chriſtophorus, Ioan. Bernhardus*
Gebenhoffen — *Rutgerus*
Gebſattel — *Otto Henricus*
Geyſenheim — *Rudingerus*
Gemmingen — *Chriſtophorus, Otto, Reinhardus, Vriel*
Gerhartſtein *vel* Girſtein — *Henricus, Philippus*
Gleichen — *Chriſtianus, Hermannus*
Glickenſteden — *Fridericus*
Goeler *a* Rauenſp. — *Georgius*
Graenrodt — *Chriſtophorus*
Greiffenclavv *a* Volrats. — *Eberhardus, Georg. Fridericus, Henricus*
Grosbeck — *Gerhardus*
Groſchlag *a* Diepurg — *Balthaſarus, Oſvvaldus*
Grumbach — *Balthaſarus, Henricus, Ioannes*
Guttenberg — *Ioannes, Petrus.*

H.

HAgen — *Dielmannus*
Hain — *Theodoricus*
Hanavv *Comites* — *Adolfus, Reinhardus*
Hartheim — *Philippus*
Haſſiæ *Landgr.* — *Hermannus, Ludouicus*
Hatſtein — *Gotfridus, Ioannes, Marquardus I, Marquardus II*
Hatzfeld — *Emundus, Henricus, Henric. Fridericus, Theodoricus*
Heldrid — *Ioannes*
Helffenſtein — *Philippus*
Helmſtat — *Ludouicus, Rabanus I, Rabanus II, Rabanus III, Wilhelmus*
Henneberg *Comites* — *Bertholdus I, Bertholdus II, Bertholdus III, Georgius, Ioannes I, Ioannes II, Poppo.*

Hepheſt	*Hermannus*
Hep *de* Reinperg	*Fridericus*
Herdan *a* Büches	*Cuno I* *Cuno II* *Otto*
Herteſtat	*Heroldus*
Heuſenſtam	*Eberhard Wolfgang.* *Sebaſtianus* *Wolfgangus*
Hilchen *a* Lorch	*Ioannes*
Hirſchhorn	*Conradus* *Eberhardus*
Hirt *a* Saulheim	*Philippus*
Hoffvvard. *a* Kirchheim	*Albertus* *Ioannes*
Hohenberg	*Vdalricus*
Hoheneck	*Landolphus*
Hohenloe *Comites*	*Albertus I* *Albertus II* *Ludouicus*
Hohenſtein	*Chriſtophorus* *Ioannes* *Theodoricus*
Hohenzollern *Comites*	*Eitel Fridericus.* *Ioachimus*
Holdingshauſen	*Fridericus* *Ioan. Georgius*
Honſtein *Comes*	*Wilhelmus*
Hundt *a* Saulheim	*Adolffus* *Ioan. Chriſtoph.* *Wilhelmus*
Hundt *a* Wencken	*Sifridus*
I.	
ILfelt	*Theodoricus*
Indagine	*Petrus* *VVernherus*
Ingelheim	*Giſelbertus*
Ippelbrun	*Eberhardus*
Iſenburg	v. *Eyſenberg*
Iude	*Emercho* *Iacobus*
K.	
KAlſmund	*Gotfridus*
Katzenelenbogen *Comes*	*Henricus*
Kehr	*Guntherus*
Kelberovven	*Fridericus*
Kerpen	*Philippus*
Korſenbroich	*Rembertus*

Kirchberg *Burggrauius*	*Hartmannus*
Kircheim	*Ioannes*
Kirckel *Baro*	*Conradus*
Klippel	*Ioannes Philippus*
Knebel *de* Katzenelenbogen	*Ioannes.* *Theodoricus I* *Theodoricus II* *VVernherus*
Koeth *a* Wanſcheidt	*Georgius*
Kolling	*Gotfridus* *Richardus I* *Richardus II*
Koppenſtein	*Philippus*
Kotvvitz *de* Aulnbach	*Ioan. Conradus*
Kramburg	*Gerhardus*
Küchenmeiſter *a* Gamberg	*Adamus* *Fridericus*
Kugelberg	*Albertus*
Konigſtein *Baro*	*Philippus*
L.	
LAngen	*Otto*
Leyen	*Marſilius Godefridus* *Philipp. Ervvinus.*
Leyningen *Comites*	*Georgius* *Gotfridus* *Reinhardus I* *Reinhardus II*
Levvenſtein	*Emicho* *Fridericus I* *Fridericus II* *Ioannes* *VVernherus*
Liebenſtein *ex Sueuia*	*Albertus* *Conradus* *Iacobus* *Rabanus*
Lindavv	*Henricus* *Ioannes*
Limburg *Pincerna*	*Albertus* *N.*
Lorch	*Conradus*
Loſſe *de* Iſenaco	*Rudolphus*
Lotharingiæ Dux	*Carolus*
Lenckavv	*Henricus*
Lützelburg	*VValtherus.*

M. Man-

Solms

FINIS.

SYLLABVS

SYLLABVS
PRAELATORVM
ac
CANONICORVM
ECCLESIAE METROPOLITANAE
MOGVNTINENSIS
PLENIOR & CVRATIOR,

RECENS CONCINNATVS,

ET AD PRAESENS VSQVE TEMPVS PERDVCTVS.

LECTORI BENEVOLO
GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS
S. D.

Vm in animum induxiſſemus, rerum Moguntiacarum ſcriptores colligere, vnoque faſce complecti, placuit primum, Indicem *Canonicorum*, quem GEORGIVS HELWICHIVS anno MDCXIV publici fecerat iuris *, ac *Nobilitatem eccleſiæ Moguntinæ* inſcripſerat, repetere, & ad noſtrum vſque tempus perductum, ceteris ſuo attexere loco.

* Moguntiæ, typis Balthaſaris Lippii. 4.

Contigit autem aliquanto poſt, vt nobis obtingeret, quem ad id vſque temporis nondum videramus, *Elenchus* ille, quem idem poſtea ex opere, quod moliebatur, maiori excerpſerat, tituloque *Elenchi Nobilitatis eccleſiæ Moguntinæ* anno MDCXXIII ediderat in publicum. Proin, cum plenior is eſſet priori, atque accuratior; tum vero, quod neceſſarium omnino, maximeque par erat, catalogum comprehenderet illorum, qui PRAELATORVM inter eos dignitate, titulisque eminuerunt, *Præpoſitorum* ſcilicet, *Decanorum*, *Cuſtodum*, *Scholaſticorum*, & *Cantorum*, mutata priori ſententia, illum delegimus inſerendum.

Enimuero, quum ſtudio, lectioneque curatiori deprehenderemus, & illum ſubinde mancum eſſe; tum vero ordine iterum iterumque incedere inuerſo; in annis præterea atque diebus, quibus hic, ille dignitatem *Præpoſiti*, *Decani* &c. adiit, vel fato ſuo functus eſt, haud raro errare, deficere; conſultiſſimum non nobis tantummodo, ſed VIRO etiam Illuſtri, & de Hiſtoria Moguntina immortaliter merito, VALENTINO FERDINANDO de GVDENVS viſum, propria induſtria id genus *Syllabum* concinnare, ſcriptorumque res Moguntinas explicantium numero adiicere.

Confecimus autem illum ex ſcriptis tum editis, tum ἀνεκδότοις, cum maxime vero diplomatis, iisque αὐτογράφοις partim, partim ab aliquot iam ſeculis in libros, quos voce barbara vulgo *Copiales* vocari mos eſt, redactis, *libris*, vt titulo recepto appellantur, *Animarum* ſiue necrologiis, Confraternitatum indiculis, prouiſionibus, protocollis, epiſtolis, epitaphiis, documentisque, quæ bona ſors nobis obiecit, aliis, iisque innumeris fere, opera ſatis accurata, ſedulaque inſpectis, examinatis, diſcuſſis.

Quo quidem in negotio id nobis curæ fuit, vt dies annosque emortuales inueſtigaremus, curateque, quoad licuit, notaremus. Quod dum dicimus, ſimul monemus, neminem remorari debere, quod alicubi, in ipſis etiam, vt nominari ſolent, *Probationum* libris, recens congeſtis, tabulaque *Canonicorum*, quæ in loco Reuerendiſſimorum Capitularium conuentibus deſtinato affixa eſt, alium nonnunquam diem, nonnunquam annum reperiat. Argumentis namque ſatis, ni fallimur, euidentibus oſtenſum, rem ita, vt poſuimus, ſeſe habere.

Dein id pensi nobis fuit, vt lima persequeremur *Elenchum* HELWICHII præmissum; obelo notatis, qui auctori obrepserant, erroribus; adductis, firmatisque, quorum ei vel nulla, vel non certa satis erat notitia; adiectis, quos ille præteriit; loco motis, quos perperam semel iterumque inseruit. quorum quidem illis stellulam præfiximus: de his vero, quæ dicenda erant, inclusimus vncinis, litteris currentibus siue Italicis exscripta.

Tum vero, ne lectori nudo tot nominum recensu tædium oboriretur, placuit, e diplomatis, monumentisque aliis subinde inspergere res memoratu dignas, lectuque non iniucundas, cum maxime vero huc spectantes, facientesque.

Postremo, cum res ita postularet, vbi HELWICHIVS substitit, perreximus, & indicem tum *Prælatorum*, tum *Canonicorum* ad præsens vsque temporis perduximus spatium; duplici notatis stellula, qui ab excessu illius in splendidissimum huncce ordinem fuere cooptati.

Illum ceteroquin, qui *Canonicos* complectitur, alia confecimus forma, ac suum quidem concinnauit HELWICHIVS. Vt enim chartæ parceremus, ac lectores molesto inquirendi leuaremus labore, conuenientissimum nobis visum fuit, hoc progredi ordine, vt ad quamque alphabeti litteram illos primum recenseremus, qui prænominibus tantum suis in litteras missi sunt; dein eos, qui gentilitiis suis occurrere nominibus: quorum si plures, vna prognati familia vel stirpe, nobis subiere, temporis semper, quo vixerunt, vel cœtui huic reuerendissimo adscripti fuerunt, habuimus rationem.

Sed enim pauca nobis adhuc monendus es. Primum quidem, ne mireris, si sæculis XI & XII plerisque nomen gentis ac familiæ haud vides appositum. Notum enim, moris fuisse istis temporibus, solis fere, in litterarum etiam monumentis, vti prænominibus.

Dein, dum Præpositis, Decanis, Custodibus, Scholasticis, Cantoribus, quin & Canonicis dignitatum, quas gessere, reliquarum titulos passim adscriptos cernis, additos esse, vti plerumque alibi ipsis appositos vidimus. Impossibile enim erat, vsque semper inuestigare, quo vnamquamque consecuti fuerint tempore.

Præterea annis, quos in margine cifris siue numeris barbaris expressos conspicis, designari, quo tempore cuique aditus ad possessionem vel capiundam, vel obtinendam factus est. Factum id exemplo HELWICHII. a quo tamen, sicubi haud ἄσπιλος est, abimus.

Postremo, vbi simpliciter *Canonici* posuimus vocabulum, vel de sepultura in *peristylio, loco Memoriæ, facello, choro maiori, ferreo* &c. egimus, vel *necrologium*, nulla alia voce adiecta, citauimus, Canonicum semper Moguntinum, eumque ædis maioris, maioris item chorum, necrologium, & sic porro, intelligendum.

Quod superest, vitio nobis haud vertas, quod non raro vocabulis, quæ ecclesiastici tantum vsus sunt, vel alio probæ latinitatis scriptoribus veniunt significatu, vel barbaris etiam adnumerantur, fue-

fuerimus vſi. Dum enim volumus intelligi, ſcientes nobis hic loquendum duximus ſermone, quo loquuntur, qui id probant maxime, quod communi fere his in rebus teritur vſu.

Si quid autem ex opere hoc vel oblectamenti haurire licebit, vel commodi atque vtilitatis in rem redundabit litterariam, id omne acceptum ferendum laudatiſſimo nobis & de Illuſtriſſimo hocce Collegio bene merendi cupidiſſimo GVDENO; nobis vero nil aliud, quam quod ea, quæ indefeſſa ille ex mſcr. eruit induſtria operaque, hoc digeſſerimus ordine, ſcriptoque fuerimus complexi.

SECTIO I

De

PRAEPOSITIS.

Illorum primus, qui nobis occurrit, est

9... ## THEODERICVS.

Ir antiquo nobilique genere, sed maiore virtutis, eximiæque auctoritatis fama. Diserte *Galscherus* in gestis Treuirorum, cap. 44 p. 62, *Theodericus vir nobilis & magnæ auctoritatis*, Præpositus *Mogontiæ maioris ecclesiæ*. Per *maiorem* autem, cuius ille Præpositus fuit, intelligas necesse est antiquam D. *Virginis*, quæ nunc *S. Ioannis Baptistæ* nomen fert, ac olim metropolitana fuit. Quæ nunc *maior* dicitur, & a D appellatur *Martino*, tum nondum erat excitata. Vid. *Serarius* libro I rerum Moguntiacar. cap. XXXI sect. I.

Ceterum *Theodericus*, quum sua mereretur virtute, vt altiores ad honores adscenderet, surregatus fuit an. 965 Treuirorum Archipræsuli Henrico, & viuendi finem fecit Moguntiæ an. 970; sepultus in Collegiali, quam statuerat, iustoque locupletarat censu, *D. Gangolfo* sacra. Idem *Golscherus* l. d. non autem Treuiri, vt *Helvvichius* in Elencho sect. I p. 1 habet. Conf. *Brovverus* annal. Treuirens. lib. 10 § 24 p. 478, & quæ dixi in Schedialmate de Collegiali *D. Gangolf*.

9... ## MEGINGAVDVS.

Vir bonus & iustus, vt *Helvvichius* l. d. ait, *Willegisi* Archiepiscopi *Camerarius*, *nobilis secundum carnem vir*, vt *Ditmarus* lib. 6 p. m. 384 testatur. Ab Imperatore Henrico II Treuiris, Luitolfo Præsule an. 1008 fatis functo, impositus, magnaque cæremonia inauguratus. Vid. idem *Ditmarus* l. d. Diem obiit anno 1016, apud Confluentes: sepulturæ locum nactus Treuiri. Idem *Ditmarus* lib. 7 p. m. 406; *in Vigilia natalis Domini* Megingaudus, *Treuerica ciuitatis Episcopus, abiit in vrbe sua Cophelenci dicta, sedens 8 annos & 7 menses, indeque corpus suum* ad sedem propriam *delatum honorifice ad antecessores suos locatur*. Vt adeo erret *Cratepolius*, & cum eo *Helvvichius* l. d. dum apud Confluentes sepultum vult.

10.. ## * *THIETMARVS.*

De quo *Ditmarus Merseburgensis* lib. 7 p. 416: Thietmarus *venerabilis sanctæ Asenbrunnensis ecclesiæ Episcopus, seruus S. Mauricii in Magdaburg, & prius vtilis Moguntiæ & Aquisgrani Præpositus, caligine quadam obfuscante lumen hoc*
*1016 *visibile in priore perdidit anno*, * *ac interiori oculo eo lucidius radiante, fomitem totius lucis Christum indefesso labore iam contemplatur*. Hæc ille. *Episcopum bonum* dixit *Crantzius*. Vid. *Cratepolius* annal. Episc. Osnabrug. p. 409, *virum vtilem*, Germaniæ sacræ parte I p. 32 *Bucelinus*.

10.. ## EMBRICO.

Illustrissima Comitum *Leiningensium* stirpe ortus, qua *Præpositus noui monasterii in Maguntia* occurrit in litteris anno 1056 datis, quibus pratum & paludem inutilem prope mœnia vrbis Meingoto cuidam donauit: vt fidem facit Repertorium litterarum ædis maioris. Anno 1064 in litteris *Wezzilonis*, Canonici ad D. Victoris, vocatur *Embrecho summus Præpositus*. Anno eodem sedem iniit Augustanam. *Lambertus Schafnaburgensis* ad h. a. *Henricus Episcopus Augustensis obiit* - - - Embricho *ei successit*, *Præpositus Moguntinus*, *Vir pontificalis*

lis modestia & grauitatis. & auctor anonymus *chronica Augustensis* p. 498; *cui successit* Embrico, *pridem Moguntiae Praepositus, vir ad id temporis admodum religiosus atque laudabilis.* Obiit an. 1077, die 30 Iul. Embrico *Praesul S. Mariae, plenus operibus bonis & eleemosynis, S. Stephani, S. Martini, S. Gertrudis ecclesiis a fundamento constructis, aliarum vero adificiis & claustris restauratis & tribus adiectis, vocatione felici 3 Kalend. Augusti migrauit ad Dominum.* Ita dictus *chronica Augustensis* auctor ad h. a. p. 501.

[HERMANNVS, *alias* Ricimannus Embrichoni in Praepositura successit an. 1064. factus Episcopus Bambergensis an. 1065. exauctoratus rursum anno 1075, eo quod simoniace Episcopatum acceperat. Marianus Scotus, Lambertus Schafnaburgensis, Bruschius, Serarius. *Ita* Helvvichius *supra in* Elencho *p.* 212. *Sed enim, vnde constet,* Hermannum *hunc Moguntiae Collegio principi Praepositum fuisse, velim dixisset.* Lambertus *sane* Schafnaburgensis *ad an.* 1065 *non* Praepositum, *sed* Vicedominum *ipsum vocat. quem secutus* Hofmannus *annal. Bambergens. lib.* 2, § 37, *p.* 79 *dicit, fuisse* Vicedominum Moguntinum & ecclesiae Bambergensis Praepositum. *Quin anno* 1064 *in litteris* Wezzilonis, *Canonici S. Victoris, post Embrechonem summum Praepositum, & Gerhardum Camerarium occurrit* Hermannus Vicedominus.]

RAZO 10..

Anno 1069 occurrit, qua *summus Praepositus*, inter testes adhibitos, cum Sifridus Archiepiscopus Petrinis diploma fundatoris Friderici renouaret: item in alio, eodem anno dato, cum idem Sifridus Petrensibus decimam in Thuringia conferret, vocaturque *Razo Praepositus*. Anno dein 1070 in litteris coenobii S. Ruperti, vt addit *Helvvichius* l. d. p. 212.

GODEBOLDVS 10..

Anno 1090 nobis subit, qua *Praepositus in maiore monasterio*, in litteris Ruthardi, quibus Sant-Albanensibus ecclesiam *S Iustini* in oppido Höchst contulit. Item in aliis eiusdem, quibus Cambergense monasterium confirmauit, vocaturque *Godeboldus* principalis *Praepositus*. Anno dein 1097 in litteris Dietmari & Eilae coniugum, quibus Sant-Albanensibus bona quaedam donarunt, *in maiori monasterio S. Martini* (vt clausula earum habet) dicitur *monasterii* S. Martini *Praepositus*. Sic enim ibi: *astante* Godeboldo, *eiusdem monasterii Praeposito*. Et tandem in tabulis Ruthardi an. 1099 signatis, quas in *chronico D. Stephani* inuenies.

* *EMBRICO* huius nominis *secundus* 10..

Legitur an. 1104 in litteris Ruthardi, quibus Abbatiae S. Petri, quae Erfurti est, & patrocinium suum promisit, & bona, priuilegiaque omnia stabiliuit, *Embricho Praepositus* inter testes. Anno 1108 in eiusdem Ruthardi tabulis, quibus monasterium *S. Disibodi* instauratum confirmauit, censuque instruxit liberali, *Embricho Praepositus maioris monasterii*.

ANSELMVS 11..

Huius mentio fit in litteris monasterii S. Iacobi, *de annis* 1112 & 1122. ita *Helvvichius* l. d. p. 212.

DVDO 112.

Surrogatus Anselmo; occurrit an. 1122 in tabulis Adelberti I, quibus monasterium Eluenstatense confirmauit, inter testes hoc modo: *Praepositus*; *maioris ecclesiae* Dudo, *S. Petri* Asmarus. Dein an. 1124 in aliis eiusdem Adelberti I, quibus coenobium Gerodense stabiliuit: Inter testes enim statim post *Bugg...*, Episcopum Vangionum, est *Dudo maior Praepositus*.

* *RICHARDVS* 122.

Quem *Helvvichius* praeterit, occurrit an. 1127 in litteris Adelberti I, quibus de

de decimis in monte D. Albani colligendis, Disibodenbergensium in gratiam sententiam tulit, testes inter his verbis: *Richardus maior Præpositus.*

112. # HENRICVS

Cognomento *Felix*, Richardi, non autem, vt *Helvvichius* l. d. p. 212 vult, Dudonis in locum successit. Occurrit autem nobis primum 1128 in litteris Adelberti I, quibus *Fratribus S. Martini de Domo* insigni liberalitate quamplurimos attribuit census; & his quidem nominibus: *Heinricus Præpositus S. Martini & S. Victoris.* Annis sequentibus in eiusdem Adelberti I tabulis, modo *maioris ecclesiæ & S. Victoris Præpositus*, modo *summus Præpositus*; in litteris vero Adelberti II & Marcolfi Archiepiscoporum, *Præpositus maior* scribitur, vti in aliis quibusdam Adelberti, ad B. M. V. vulgo *ad gradus* Canonici, an. 1131 datis, *maioris monasterii Præpositus.* Anno 1142 ad mitram vocatus Moguntinensem, an. 1153 & sede deiectus, & mortuus est.

1143 # HARTMANNVS

Ex Decano factus an. 1143 Præpositus, legitur eo ipso anno in litteris Henrici I, quibus ad D. Victorem Canonicis decessorum priuilegia, bonaque iis collata sollemniter confirmauit, h. m. *Hartmannus S. Martini de Domo Præpositus.* Et sic ad annum vsque 1160, quo in tabulis Arnoldi Archiepiscopi, quas in *chronico Mariano* inuenies, testes inter primo statim loco his adducitur verbis: *Hartmannus Præpositus* S. Martini & S. Stephani.

11.. # CHRISTIANVS

Comes de *Buche*,

Canonicus maioris & Decanus B. M. V. ad gradus.

Quo minus dubites, Hartmanno eum successisse, atque adeo huc referendum esse, adducere iuuabit verba Conradi I, in litteris, quibus an. 1183 controuersiam, quæ Burchardo, ad D. Petri Præposito, cum sanctimonialibus Diesenthalensibus erat, decidit: *primo electus - - - pluribus aliis occupatus, terminare eam non valens, cognoscendam & rationali fine decidendam*, Domino Christiano, tunc Maguntinæ sedis Præposito, & Othoni *viro Strenuissimo, fratri nostro, qui postea Dux fuit Bauariæ, nunc vero Palatino, vicem nostram demandauimus.* Intelligendum autem esse eundem, qui postea Archiepiscopus factus est, quam clarissime patet ex verbis non ita multo post sequentibus: *Procedente vero tempore, cum pro schismate multis annis exularemus*, Domino Christiano, *pro voluntate Domini Imperatoris nobis subrogato* &c. & rursus: *dicitur*, Dominus Christianus, *contra nostram non, immo contra suam venisse sententiam* - - Pontificatum vero Moguntinensem ille Friderici I voluntate adiit 1165, & post varias res in Italia gestas an. 1183 naturæ exsoluit debitum.

1169 vel 1170 # ARNOLDVS

Custodis, ante, ni fallimur, obiit munia, cum ab anno 1158 vsque ad 1169 Custodes inter inueniatur, qui dicitur *Arnoldus.* Anno 1170 *Arnoldus maior Præpositus* legitur inter testes in litteris cœnobii Erbacensis, quas vide sis in Decano *Heidenrico.* Viginti & plures annos Præpositi maioris gessit munia, cum nobis occurrerit vsque ad an. 1193.

[Arnoldo *successorem* Helvvichius *l. d. p.* 212 *dat* Sifridum Eppensteinium. *Sed errat.* Sifridus *enim ille*, *vulgo* senior *dictus*, *& an.* 1201 *Archiepiscopus factus*, *anno autem* 1230 *fatis functus*, *ad* D. Petri *tantum fuit Præpositus*, *non item ad* D. Martini, *siue* ædem maiorem: *vt ad* Serarium *iam dictum.*]

119. # * CONRADVS

Si coniecturæ locus, stirpe Comitum *Isenburgensium* prognatus fuit. In litteris enim Conradi I Archiepiscopi an. 1194, quibus Rutgeri, ad D. Ioannis Præpositi,

Præpositi, donationem ecclesiæ isti factam firmauit, e numero Canonicorum metropolitanorum inter testes est *Conradus* de *Isenburg*, Præpositus; *Francofurtensis* scilicet; cum *Decanus*, *Scholasticus*, & *Cantor maioris Moguntinæ* ibidem præcedant.

Primum vero, qua *Præpositus Collegii principis*, occurrit an. 1196 in tabulis Conradi I, quibus filialem *Gosbach* ad parochialis euexit honorem. Testibus enim tum adhibitis ita adscribitur: *Conradus in* Maguntia *& in* Franckenvurt *Præpositus*. Vixit adhuc an. 1213, adduciturque in litteris Sifridi II siue senioris, quibus ipso hoc anno fratribus D. Albani sex parochialium prouentus adsignauit, testibus his appositus verbis: *Conradus* maioris ecclesiæ, *Gerbodo*, S. Petri - - - - *Præpositi*.

PHILIPPVS 121.

Citatur in litteris Sifridi II, Archiepiscopi Moguntini, an. 1215 signatis, quibus cœnobio S. Ruperti omnia priuilegia ab antecessoribus data confirmauit. *Helvvichius* l. d. p. 212.

HENRICVS 1216

* *Comes* de *STALECK*.

E Cantore an. 1216 factus Præpositus, nominatur in litteris anno 1217, quibus a sede Apostolica delectus fuit ad decidendam quandam controuersiam inter Capitulum S. Victoris & Præpositum in Gottesthal. An. 1219 testis adscriptus confirmationi parthenonis D. Catharinæ iuxta Crucenacum a Sifrido II factæ, vt *Helvvichius* iam obseruauit. Conf. *Serarius* lib. V in *Sifrido II*, p. 833.

* *POPPO* 1220

Ex Decano (quo titulo in litteris anno 1219 datis occurrit) factus anno sequenti Præpositus est. Eodemque hoc anno, iussu auctoritateque Sifridi II Archiepiscopi, vna cum Ruthardo Decano & Godefrido Cantore, Canonicos ad *D. Petri* in *corporalem*, vt verba litterarum habent, *possessionem* ædis ad *Heymerammum* immisit. Anno 1222 testes inter locum habet in litteris eiusdem Sifridi 10 Kal. Decembr. perscriptis, vocaturque *Boppelinus maior Præpositus*.

GERBODO 1223

Poppone in viuis adhuc existente, Decani sustinuit munia. Anno certe 1222 hoc titulo occurrit. Eo vero viuis anno sequenti erepto, Præpositi consecutus honores est. Anno 1224 legitur inter testes in litteris Sifridi II, vocaturque *Gerbodo Præpositus maioris*. Anno 1227 in aliis, quibus idem Sifridus II Santalbanensibus donationem Wignandi confirmauit, *Gerbodo maior Præpositus & Præpositus S. Petri*. Anno 1234 bona quædam in Heimbach, quæ a Præpositura alienata fuerant, vindicauit, eaque fratribus in præbendarum augmentum attribuit, litteris sequentibus:

GERBODO *Dei gracia Prepositus maior Moguntinus, Vniuersis hanc paginam inspecturis volumus esse notum, quod ecclesie maioris, que nobis prouidit liberaliter & abunde incrementa, non inmerito affricantes bona in* Heymbach, *que longis temporibus a Prepositura nostra distracta, pecunia nostra reuocauimus a* Theoderico *Milite eiusdem ville, decimam videlicet subtus via de duabus vineis, & super viam decimam & terciam partem vini de duabus vineis, fratribus in augmentum prebendarum suarum contulimus perpetuo possidenda, ita videlicet, vt fructus prouenientes ex ipsis tantum percipiant in ecclesia residentes, nisi forte aliquis ipsorum in peregrinacione vel in studio fuerint constituti, quibus eciam eos volumus ministrari. Vt hec rata permaneant, sigillo nostro presens scriptum fecimus roborari. Datum A. D. MCCXXXIIII, mense Marcio.*

Fatis concessit anno 1235, & quidem 4 Id. Nouembr. Sic enim in necrologio ædis maioris ad hunc diem: *Ob. Gerbodo Præpositus Moguntinus.* Conf. catalog. *Præpositorum* ad *D. Petri* p. 488.

CHRISTIANVS 1236

Decanus maioris & *ad D. Victorem Præpositus.*

Anno 1236 in litteris Collegii metropolitani, quibus illud donationem

parochialis in Afpisheim a *Godefrido* de *Eberſtein* Cuſtode Capitulo D. Ioannis factam, ratam habuit, teſtes inter his adducitur verbis: *Chriſtianus Præpoſitus maioris eccleſiæ Maguntinæ*: in aliis item Sifridi III, pridie Kal. Aug. datis, quibus domum hoſpitalem *S. Spiritus* recens inſtitutam confirmauit, ac priuilegiis inſtruxit, *Chriſtianus Præpoſitus maioris eccleſiæ*, ſicque annis ſequentibus. Anno 1249 ad Archiepiſcopatum prouẽctus fuit; quo dein an. 1251 ſponte, vel, vt alii volunt, Pontificis ſententia, deceſſit, eodemque ſupremum ſpiritum 11 Kal. Decembr. Deo reddidit.

1249 WERNHERVS

* *Dominus* de *Eppenſtein.*

Vide litteras ipſius an. 1260 datas, in quibus diſerte: *quod cum* Helfricus *Miles* de *Rudenkeim iunior vendiderit fratribus* de Hagenehe *decimam villæ de* Ennenkeim, *cum omnibus appendiciis, reſignando eam in manus patrui noſtri* Godefridi *de* Eppenſtein, & Gerhardi, *fratruelis noſtri* &c. Vt adeo perperam ab *Helvvichio* l. d. p. 213 vocetur *Comes de Falckenſtein.*

Fuit primum Cantor, dein vero in locum Chriſtiani ſucceſſit, & Præpoſitus factus eſt. Fuit autem ſimul Præpoſitus ad *D. Petri* & *B. M. Virginis* vulgo *ad gradus.*

Anno 1251 occurrit in litteris Chriſtiani II primo teſtes inter loco, ſcribiturque, *Wernherus Præpoſitus.* Anno 1254 duas in metropolitana inſtituit Vicarias; vnam ex officio coquinæ; alteram ex officio portæ; quo vide libellum *de Vicariis* n. 13 & 14. Anno 1259 ſucceſſit *Gerhardo I* in dignitate Archiepiſcopali, & an. 1284, 4 Non. April. diem obiit.

1260 SIFRIDVS

Dominus de *Weſterburg*, *Canonicus Moguntinus* & *Colonienſis.*

Wernheri in locum ſuffectus. Anno 1262 in litteris eiusdem Wernheri Archiepiſcopi Id. Aug. datis, quibus ius patronatus eccleſiæ in Nackheim Stephanitis transſcripſit atque ſtabiliuit, teſtes inter eſt, & ſic ſcribitur: *Sifridus, Præpoſitus eccleſiæ Moguntinæ.* Anno 1275 in litteris 14 Kal. Febr. de compoſitione quadam inter monaſteria Eberbach, Otterburg, & Aulhauſen facta datis, ipſe: *Sifridus D. G. Præpoſitus eccleſiæ Moguntinæ.* Ceterum eodem hoc anno ad culmen Pontificatus Agrippinenſis euectus eſt, & an. 1297 naturæ debitum perſoluit, Bonnæ in eccleſia ſiue æde Archidiaconali SS. Caſſii & Florentii ſepultus, cum λόγῳ ἐπιταφίῳ, quem *Cratepolius* nobis dedit p. 88;

Fulget Syfridus *de* Weſterburg *quaſi ſidus*
Lugduni feſto palmarum qui cathedratus.
Eſt eodem mæſto planctu Bonnæ tumulatus.
Hic prius electus iacet, hic modo puluere tectus.
Annis vndenis poſtquam fuit & duodenis
Præſul Agrippinæ. Sit ei requies ſine fine.
An. tria C mille, tribus I *minus, inclytus ille*
Victurus Chriſto de mundo tranſiit iſto.

[Sifrido *ſucceſſorem* Helvvichius *l. d. p.* 213 *dat* Hermannum, & *ita ait:* Hermannus Sifrido in Præpoſitura ſucceſſit an. 1275. Citatur in litteris S. Iacobi de an. 1283, quo anno obiit. *Quin tamen fallatur, nullum eſt dubium. Ex his enim, quæ ſequuntur, liquido patet*, Sifrido *illum haud fuiſſe ſuffectum. Quod ad litteras, quibus* Helvvichius *niti videtur, attinet*, a Iacobæis *petiimus, vt eas inſpicere liceret; ſed nobis tam felicibus eſſe haud licuit. Interim non eſt, quod ſcrupulus cuipiam hæreat, cum euidentiſſimum ſit*, Petrum & *an.* 75, & 78, & 84 Præpoſiti *locum tenuiſſe.*]

1275 PETRVS REICH *de* REICHENSTEIN

Canonicus Moguntinus, & *Præpoſitus Baſileenſis.*

Alberto Argentinenſi aliisque non ſemel *Diuitis* appellatus vocabulo. Anno 1275 Sifrido ſucceſſor datus eſt in Præpoſiti officio dignitateque. Quo minus dubites, afferre iuuabit partem litterarum ſequentium.

Petrus

Petrus *Dei gracia Prepositus*, Simon *Decanus*, *totumque Capitulum ecclesie Maguntine recognoscimus presentibus litteris publicé protestando, quod nos vnanimi voluntate & assensu aream quandam in emunitate ecclesie nostre ante exitum nostri* Paradisi *sitam*, Willekino *apothecario &* Christine *vxori sue, ciuibus Maguntinis, ad vtriusque vite ipsorum perpetuum obtinendam concedimus --- Actum anno Domini MCCLXXV, mense Maio.*

Anno 1278 dedit consensum Collegio metropolitano, emendi a Conrado de Waldeck quatuor carratas vini Franci, quæ Præposituræ feudi titulo obnoxiæ erant, vt sequentibus comprehensum litteris est.

PETRVS *D.G.* Prepositus Maguntinus *vniuersis ad quorum noticiam presentes littere peruenerint salutem in Domino. Cum honorabiles viri* Decanus & Capitulum *predicte ecclesie nostre cum Domino* Ebervvino *de* Cronenberg *ipsius ecclesie* Scholastico, *a* Conrado *de* Waldeck *Milite &* Wilhelmo *filio suo quatuor carratas Franci vini, quas in villa* Heymbach *a nobis racione ipsius Preposituræ feodali titulo obtinebant, pro centum & decem marcis denariorum Coloniensium emerunt, redemerunt, ac eciam compararunt, ita quod due carrate, predicte ecclesie nostre cedant, & reliquas duas carratas habeat ipse Scholasticus ad tempora vite sue, per ipsam ecclesiam nostram post ipsius Scholastici obitum perpetuo possidendas, secundum quod ipse viuens aut manufideles sui eo mortuo ordinauerint, disposuerint, aut duxerint statuendum in ipsa ecclesia & non extra; & super empcione, vendicione, & redempcione huiusmodi, nostrum consensum requisierint & requirant, vtpote a quo ipsum feodum descendebat: Nos attendentes, quod contractus huiusmodi commodum & vtilitatem ipsius ecclesie continet, a qua beneficia dinoscimur multipliciter recepisse, ad preces & instancias predictorum Decani & Capituli, prefate empcionis & vendicionis contractui nostrum per presentes litteras adhibemus consensum purum, liberum, voluntarium & expressum, dantes eisdem Decano & Capitulo presentes litteras sigilli nostri munimine roboratas in testimonium super eo. Datum Basilee A. D. MCCLXXVIII Idibus Augusti.*

Anno 1284 occurrit qua *Prapositus Moguntinus* in litteris Werneri Archiepiscopi, datis 7 Kal. April. quibus quartam castri Hohenberg, in VVeterauia siti, partem ecclesiæ Moguntinæ donauit. Anno 1286 Basileæ successit Henrico Episcopo, ad titulos Moguntinos adsumto. *Argentinas* p. 103, auctor *annal. Dominican. Colmar.* p. 21. An. 1291 Collegio ad ædem Moguntinensem maiori curiam in *Oberulmen* sitam donauit, quo fine litteras ipsas huc apponere, non ab re erit.

PETRVS *D. G.* ecclesie Basiliensis Episcopus. *Cum labilis sit hominum memoria, & nemini certa sit dies crastina, scripto commendare necesse est ea, que geruntur racionabiliter, vt sunt acta, ne aut obliuione aut peruersitate quorumcunque hominum in posterum retractentur, que mediante iusticia finem legitimum receperunt.*

Quapropter notum esse volumus & constare presencium continencia litterarum, tam memorie presencium quam posteritati futurorum fidelium, quod nos curiam nostram propriam sitam in Olmene inferiori *Maguntine dyoc. quam existendo Prepositus ecclesie Maguntine apud* Ottonem *olim Militem ibidem, dictum* Scheym, *propria nostra pecunia nobis seu persone nostre comparauimus iusto titulo empcionis, dudum contulimus, & iam nunc conferimus in eandem ecclesiam Maguntinam & eius Capitulum per hec scripta, eamque dicte ecclesie Maguntine Capitulo, donatione inter viuos dedimus & donamus simpliciter eo modo, vt olim* Andree *fratris nostri defuncti, & apud ipsam ecclesiam tumulati, in vigilia epiphanie Domini dies anniuersarius in eadem ecclesia perpetuo peragatur, de prouentibus ipsius curie, inter presentes in choro, presenciarum nomine, diuidendis. In quorum euidenciam & memoriam perpetuam, ipsis, ecclesie & Capitulo, damus presentes litteras sigilli nostri munimine roboratas. A. D. MCCLXXXXI. III Nonas Iunii.*

Anno 1296 Basileæ vltimum posuit spiritum, sepultus in sacello B. M. Virginis in æde, quæ ibidem est, cathedrali. *Stumpfius* chron. Heluet. lib. 12 cap. 27 p. 396.

FRIDERICVS 1286

Baro de EPPSTEIN

Successit Petro an. 1286. Catalogus *Canonicorum Moguntinorum MS.* ita *Helvvichius* l. d. p. 213.

IACOBVS de NORTMANNIS

Citatur in libro Animarum *ecclesia Moguntina*, *nullo apposito anno*, *itemque in catalogo* Canonicorum *MS.* Ita *Helwichius.* In *libro Animarum* siue necrologio pag. 518 a. d. 8 Kal. Decembr. sic est : ☉ *Iacobus de Normannis*, *Praepositus Moguntinus.* Cum in nullis litteris nobis subierit, coniectamus tantum, his illum vixisse temporibus.

13.. BERTELINVS *siue* BARTHOLINVS

Cognomento *de Canali.* Occurrit multoties. Et quidem an. 1322 in litteris transactionis ipsum inter & Capitulum D. Leonardi Francofurtense, super iure patronatus ecclesiæ Praunheimensis, quod ipse Collegio cessit ; Capitulum vero illi collationem Scholasteriæ & duarum præbendarum in dicta ad D. Leonardum ecclesia attribuit. Anno item 1326 in litteris 5 Id. Ianuar. datis, quibus Capitulum metropolitanum Matthiæ Archiepiscopo, qui Hartmodo *de* Cronberg, Burggrauio Starckenburgensi, feudum 20 librarum de curia quadam Francofurti in strada Iudæorum, prope pontem, prouenientium contulerat, consentit. Anno 1342 donauit ecclesiæ Moguntinæ decimas de vino in tractu inferioris Olmenæ. Id quod sequentibus manifestum fit litteris:

In nomine Domini Amen. Nos Iudices S. Maguntihe sedis *recognoscimus & tenore presentis instrumenti publice ad vniuersorum, quorum interest ac intererit, noticiam volumus peruenire, quod sub onno nasiuitatis Dominiee MCCCXLII, Indictione X, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri,* D. Clementis *digna DEI gracia Pape VI, anno I, die prima mensis Augusti, que fuit ipsa die B. Petri ad vincula, hora diei quasi sexta, in villa Olmen inferiori Magunt. Dioc. in diuersorio seu tugurio prope ecclesiam, vbi Scultetus & Scabini eiusdem ville pro tractandis & expediendis negociis iudicialibus ob antiquo conuenire seu congregari consueuerunt, conuocatis & congregatis ad inuicem per trinam magne campane, ibidem vt moris est, pulsacionem, in nostri ac Notarii publici infra scripti, nec non testium subscriptorum ad hoc vocatorum & specialiter rogatorum presencia, viris discretis, dicto* Gauer *de* Saulnheym *Armigera, Sculteto superioris ville Olmen, ac* Conrado *dicto* Rosencrantz, *eius Subsculteto, nec non* Henrico *dicto* Morle, Ioanne *dicto* Snider, *&* Iohanne *dicto* Oleyer, *Scabinis & Iusticiariis ibidem, ac alia hominum multitudine copiosa, comparuit coram nobis & ipsis in figura iudicii Honorabilis vir D.* Iohannes de Friddeberg, *Canonicus ecclesie Maguntine, procurator & negociorum gestor Venerabilis Domini* Bertholini de Canali, *Prepositi eiusdem ecclesie Magunt. habens ab eodem D. Preposito mandatum procuratorium, de quo nobis constitit euidenter, & ibidem verba publice proponebat, quod prefatus D. Bertholinus Prepositus, decimam, seu fructus decimarum de vino prouenientium infra terminos dicte ville Olmen inferioris, que vel qui ad eundem D. Prepositum racione sue Prepositure eiusdem hactenus pertinebant, cum suis iuribus & pertinenciis, ante dicte ecclesie Maguntine liberaliter donauisset, pure simpliciter & in tatum donacione prefata & irreuocabili inter viuos, ad vsus presenciarum eiusdim ecclesie, tam Canonicis quam Vicariis ibidem perpetuis temporibus pertinentem & pertinentes, in laudim omnipotentis Dei & gloriose M. V. matris eius, oc ab honorem almifici Confessoris S. Martini, patroni dicte ecclesie Mag. nec non in onime ipsius D. Bartholini Prepositi remedium salutare, prout in quadam patenti littera, sigillo cereo pendenti eiusdem D. Barthalini Prepositi sano & integro sigillata, subscripte tenoris, quam dictus D.* Iohannes *de* Fridberg *ibidem produxit in medium, vidimus plenissime contineri; quam eciam litteram, ibidem, videlicet corom dictis Sculteta & Scabinis, ac aliis hominibus ibidem presentibus, per subscriptum Notorium de verbo ad verbum in vulgari legi fecimus, & sollemniter publicari. Et tenor eius dinoscitur esse talis :*

In nomine Domini Amen. Nos *Bartholinus* de *Canali* D. G. Prepositus ecclesie Maguntine, vniuersis Christi fidelibus hanc paginam inspecturis, maxime autem hys, quorum interest seu interesse poterit in futurum, subscriptorum cognoscere veritatem:

Bone rei dare consultum & presentis habetur vite subsidium, & eterne remuneracionis premium decernitur expectare. Cum itaque decima vini seu fru-

ctus decimarum de vino prouenientium infra terminos ville Olmen inferioris Mogunt. Dioc. nobis racione nostre Prepositure Moguntine pertinens seu pertinentes, que vel qui a nobis ac nostris predecessoribus Prepositis Maguntinis per quosdam nobiles tenebantur in feodum ab antiquo, ad nos racione dicte nostre Prepositure cum omnibus suis pertinenciis & iuribus tanquam nobis aperta iam ante annos aliquos libera fint reuersa, sic quod eisdem annis preteritis a tempore dicte reuersionis vsque in hodiernum diem, in possessione vel quasi pacifica eiusdem decime seu iuris percipiendi fructus decimales predictos cum omnibus eius iuribus & pertinenciis fuimus quoad eiusdem decime dominium vtile & directum. Nos proinde attendentes, nobis ab ipsa nostra Maguntina ecclesia multiplicia facta beneficia pariter & impensa, & ex hoc eciam cupientes redditus illarum personarum, que portantes pondus diei & estus, diuinis in ipsa Maguntina ecclesia frequenter intersunt officiis, diurnis pariter & nocturnis, qui redditus, presencie seu distribuciones cottidiane nuncupantur, in fauorem diuini cultus laudabiliter augmentare; decimam nostram predictam cum omnibus & singulis suis pertinenciis & iuribus in laudem Dei Omnipotentis & gloriose virginis matris eius Marie, ac honorem almifici confessoris S. Martini, patroni nostri, nec non in anime nostre remedium salutare, donauimus, & in his scriptis donamus pure irreuocabiliter simpliciter & in totum dicte nostre ecclesie Maguntine omne ius & dominium ipsius decime tam vtile quam directum, ex nunc in eandem nostram Maguntinam ecclesiam presentibus libere absque omni onere transferentes ad habendum, tenendum & possidendum decimam ipsam cum omnibus iuribus & pertinenciis suis perpetuis temporibus pacifice & quiete, sic, quod fructus, obuenciones, prouentus & redditus eiusdem decime, inter Canonicos nostros & socios chori Maguntini diuinis interessentes officiis, secundum consuetudinem eiusdem nostre ecclesie, perpetuis temporibus equaliter diuidantur. Promittentes eciam pro nobis & nostris in dicta nostra Præpositura successoribus vniuersis, nos antedictam donacionem ratam gratam & firmam habere & tenere, ac perpetuis temporibus inuiolabiliter obseruare, nec contra facere vel venire per nos vel alium, aliqua causa vel ingenio, de iure vel de facto, nec ipsam donacionem ingratitudine vel causa aliqua in posterum reuocare, nec super predicta donacione nos aut nostri successores huiusmodi dicte nostre ecclesie Maguntine aut personis ipsius nunc vel in posterum existentibus, coniunctis vel diuisim, coram ecclesiastico vel seculari iudice, ordinario vel delegato, aut alio quocunque, vnquam mouebimus, seu promoueri procurabimus in posterum aliquam actionem aut etiam questionem.

Vt autem omnia & singula premissa, per nos & successores nostros Prepositos Maguntinos pro tempore existentes rata & firma inuiolabiliter teneantur, renuntiamus per presentes pro nobis & eisdem nostris successoribus, omni iuris auxilio, canonici & ciuilis, constitucionibus editis & edendis, omnibus litteris & graciis impetratis per nos ac eciam impetrandis, & specialiter littere forme', que de bonis in forma maiori & minori, beneficio restitucionis in integrum, excepcioni doli mali, in factum actioni, & specialiter eciam excepcioni, qua dici posset, in donacione predicta formam & solemnitatem iuris, que in alienacione rerum ecclesiasticarum requiruntur, minime obseruatas, cum non possit dici alienatum ab ecclesia, quod semper in dominio ecclesie retinetur, ac generaliter & specialiter omnibus auxiliis quibuscunque, per que nos aut iidem nostri successores iuuari possemus in iudicio vel extra, quo minus supradicta donacio habeat roboris firmitatem. In quorum omnium & singulorum testimonium ac euidenciam pleniorem, presentes litteras sigillo nostro proprio duximus muniendas. Datum *Auinioni* vltima die mensis Aprilis A. D. MCCCXLII, Apostolica sede vacante.

Lecta itaque & solemniter publicata littera supra scripta, prefatus D. Iohannes *de* Fridebcrg *volens donacionem huiusmodi ex mandato singulari per antedictum D. Bartholinum specialiter sibi facto, ad superhabundantem cauthelam in dicto seculari iudicio innouare, vt factum ipsum ad omnium eciam, quorum interesset, posset & deberet noticiam publice & notorie deuenire, se peciit per prefatos Scultetum & Scabinos instrui ac eciam informari, qualiter ipse D.* Iohannes *circa donationem huius-*

modi agere & procedere deberet, vt prefata decima cum suis iuribus & pertinenciis ad ius & proprietatem supradicte Maguntine ecclesie iuxta modum & ordinacionem prenotatos etiam in dicto seculari iudicio legitime transferretur, apud ipsam ecclesiam, sicut predicitur, perpetuo permansura.

Informatus igitur idem D. Iohannes *de* Frideberg *per Sculteturn & Scabinos predictos, de mandato prefati Domini sui* D. Bartholini *Prepositi, eiusque nomine, decimam, supradictam cum omnibus & singulis suis iuribus & pertinenciis, sicut eam idem D. Prepositus pacifice tenuit, vt predicitur, & possedit, per calami exhibicionem in manus supradicti Sculteti, vt moris est, voluntarie & sollemniter resignauit, resignans expresse, pure simpliciter & in totum omni iuri, quod prefato suo D. Preposito in eadem decima eiusque iuribus & pertinenciis competiit & competere poterat quoquo modo; ac petens, vt idem Scultetus auctoritate iudiciaria decimam eandem cum suis iuribus & pertinenciis, honorabilibus viris Dominis* Conrado *de* Ansenbruch, *&* Wilhelmo *de* Sauvvelnheym, *Canonicis dicte ecclesie Maguntine ibidem presentibus, vice & nomine eiusdem ecclesie Mag. traderet, & eciam iudicialiter assignaret, apud eandem ecclesiam ad vsus presenciarum secundum tenorem & formam supra scripte littere perpetuo permansuram. Prefatus quoque dictus* Gauer *Scultetus, recepta resignacione cum calami exhibicione & renunciacione predictis, a memorato D.* Iohanne *de* Frideberg *nomine Domini sui Prepositi sepe dicti, decimam ipsam cum omnibus suis iuribus, vtilitatibus & pertinenciis, prefatis Dominis* Conrado *de* Ansenbruch, *&* Wilhelmo *de* Sauvvelnheym, *Canonicis, vice & loco ac nomine dicte Maguntinensis ecclesie recipientibus, ac ipsi ecclesie Mag. secundum modum & formam littere suprascripte, per dicti calami exhibicionem auctoritate iudiciaria tradidit, & eciam liberaliter assignauit, apud ecclesiam ipsam ad vsus presenciarum, vt pretangitur, perpetuis temporibus permansuram. Ipsosque Dominos,* Conradum *&* Wilhelmum, *vice & nomine dicte ecclesie Magunt. in corporalem possessionem eiusdem decime, ac iurium & pertinenciarum ipsius. predicta auctoritate iudiciaria sollemniter intraduxit, firmans & stabiliens per bannum suum iudicialem & pacem, vt moris est, eosdem DD.* Conradum *&* Wilhelmum, *quo supra nomine. ac ipsam Maguntinensem ecclesiam, in decima supra dicta, eiusque possessione pacifica, vt nullus omnino hominum ex nunc & deinceps, ab ipsa Maguntinensi ecclesia euincere valeat eandem decimam vel aufferre, nisi hoc foceris in dicto seculari iudicio, prout ipsi Scultetus & Scabini, per iuramenta ipsorum iudicialiter decreuerunt statuendum.*

Quibus omnibus sic peractis sollempniter atque gestis, vir discretus, Magister Hermannus *dictus* de Battenburg, *perpetuus Vicarius in eadem ecclesia Maguntina, & Officiatus eiusdem ecclesie, in predicto seculari iudicio presencialiter constitutus, quandam summam pecunie in rei geste memoriam, paruulis & iuuenibus ibidem astantibus in terram proiecit, quam iidem iuuenes & paruuli celeriter rapuerunt, & eciam sustulerunt. Prefatis eciam, Sculteto & Scabinis de iure ipsorum, quod vulgariter* Orkonde *seu* Bodevvin *dicitur, ipse Magister* Hermannus *ibidem gloriose iuxta consuetudinem dicti secularis iudicii satisfecit.*

In quorum omnium & singulorum testimonium, ac debitam roboris firmitatem, hoc presens instrumentum publicum per infra scriptum Notarium scribi fecimus, & premissa omnia & singula in hanc publicam formam redigi mandauimus, nostrique sigilli appensione voluimus communiri.

Acta & gesta sunt hec, anno, indictione, Pontificatu, die, mense, hora, & loco superius designatis. presentibus & astantibus viris honestis, Herbordo *dicto* Rinck *de* Sauvvelnheym, *Milite, nec non* Hartvvino *de* Sauvvelnheym, *Plebano ibidem, &* Conrado *Capellano capelle S. Valentini in superiori Olmena, Sacerdotibus,* Gerlaco *dicto* Sauvvelnheym, *&* Conrado *dicto* Becker *de* Partenheim, *Armigeris;* Henekino *dicto* Ginck, Gonzelino *de* Partenheim, *famulo Sculteti predicti,* Emerchone, *& dicta* Craz, *famulis D.* Wilhelmi *de* Sauvvelnheym *Canonici supradicti, & quam pluribus aliis testibus fide dignis, ad premissa vocatis specialiter & rogatis.*

Et ego Heinricus, Henrici *de* Augusta *, *clericus Maguntinus, publicus Imperiali auctoritate Notarius, premissis omnibus & singulis sic actis & gestis in seculari iudicio supradicta coram prefatis DD. Iudicibus S. Maguntine sedis, presens interfui*

* intellige filius

interfui una cum testibus prenotatis. Ideo ad iussum & mandatum eorundem DD. Iudicum, hoc presens instrumentum publicum exinde confeci, manu propria scripsi, & premissa omnia & singula in hanc publicam formam redegi, meoque signo solito & consueto signaui, rogatus & requisitus in testimonium & robur firmius omnium premissorum.

IOANNES COLVMNA 134.

Natu Romanus, *Stephano*, Principe olim per Bonifacium VIII excommunicato, siue religionibus adstricto, genitus, *Petri* Cardinalis nepos, iucunda apud posteros memoria illustris: quo vel virtute, seu morum, vitaeque consuetudine, vel litterarum eruditione Purpuratorum nemo sua aetate clarior fuit. Anno 1322 creatus Cardinalis *S. Angeli* & basilicae Lateranensis Archipresbyter. Romana dicendi, agendique libertate apud Pontifices Maximos & Christianorum Principes eximiam sibi peperit existimationem. Franciscum Petrarcham, aliosque viros doctrina & eruditione praeclaros in deliciis habuit: Romani decus cardinis & Columnensis familiae princeps & ornamentum dictus Petrarchae. vid. *Palatius* in fastis Cardinalium S. R. E. volum. I. col. 616 sub *Ioanne XXI*, dicto XXII, n. 38.

Et is quidem Praepositi Moguntini maioris dignitatem gessit in isto *Henricum* Virnenburgium inter & *Gerlacum* Nassouium dissidio, sub an. 1346. Quod Pontificis mandato esset audiens, ac ab Gerlaci staret partibus, simul ac *Conradus* de *Kirckel* Prouisoris in se suscepit munia, omnibus Praepositurae reditibus fuit priuatus. *Albertus Argentinas* ad h. a. *Hic statim* (Conradus *de* Kirckel) *omnes reditus Praepositurae maioris ecclesiae Moguntinensis abstulit* Ioanni *de* Columna, *Cardinali, qui vt* Praepositus *eam tenuit.*

Non ita multo post fatis concessit. Sic enim *Argentinas* ad annum sequentem p. m. 145: *mortuo interim* Ioanne *de* Columna, *Cardinali &* Praeposito ecclesiae Moguntinensis *&c.* Vt adeo erret *Palatius*, dum l. d. scribit: *Immatura morte decessit an.* 1343. *vt praedixerat Stephanus, Cardinalis parens, qui nobili filiorum corona septus se omnium heredem futurum praedixit:* „ Vtinam hereditatem alii „ quam filiis dimitterem: sed aliud voto meo debitum, aliud fato visum, quod „ maestus dico: siquidem confuso naturae ordine, filiorum meorum omnium heres ero. „ Vid. *Petrarcha* lib. 7 epistol. familiar. ep. 13.

CVNO Dominus *de* FALCKENSTEIN*,

Canonicus Moguntinus, & Collegiatae Imperialis ad D. Bartholomaei, quae Francofurti ad Moenum est, Praepositus.

* *Helwichius* l. d. p. 213 *Comitem* de *Falckenstein* appellat, sed perperam. Quamuis enim saeculo XIV illustris maxime erat, multisque imaginibus spectata, praecipuis etiam Comitum familiis necessitudinibus innexa *Falckensteiniorum* familia, *Comitum* tamen tum temporis haud exsplenduit dignitate.

Quum principi Canonicorum Collegio adscriptus, virilis animi acrisque ingenii laudem passim ferret, *Scholastici* primum consecutus honores est, vt infra in *Scholasticorum* catalogo videre est.

Dein quum Henrico Virnenburgio a Pontifice exauctorato, tam Ludouici Imp. quam Henrici ipsius consilio voluntateque, rerum administrandarum summa sex committeretur Prouisoribus, Cuno eos inter fuit, vt patet ex litteris an. 1346 feria 4 ante Simonis & Iudae, aliis itidem an. 1347, feria 6 ante Epiphaniam Domini, & fer. 2 post festum Corporis Christi datis.

Quin, capto a Nassouiis an. 1348 mense Febr. *Conrado* de *Kirckel*, Canonico pariter Moguntino, & Prouisore, qui ceteris haud refragantibus regimen omne solus ad se traxerat, a Collegio dignus habitus est, qui loco illius ad gubernacula adsciseretur.

Inter haec Ioannes Cardinalis de Columna, qui summae aedis Praepositum agebat, e viuis excesserat. Ad Praepositi igitur dignitatem quoque adspirauit. Sed diuersis eligentium suffragiis ab vna tantum parte electus est, cum ab altera *Reinhardus Comes* de *Sponheim* Columnae surrogatus fuisset, quo vid. *Albertus Argentinensis* ad h. a.

Cum

Cum vero huius in possessionem muneris sese immittere vellet, ac curiam Præpositi per procuratorem occupare, ad graues res turbas excessit; quas cum curatius nosse e re sit, audire iuuabit *Stephanum* Tit. SS. *Ioannis* & *Pauli* Presbyterum Cardinalem, ac summi Pontificis Pœnitentiarium. Is vero in litteris ad Gerlacum Archiepiscopum Auinioni an. 1349, Nonis Decembr. datis, sic:

Postquam Heinricus *dictus* Schezelin, *Canonicus Maguntinus, vt Procurator & procuratorio nomine prefati* Cunonis, *electi in Prepositum, vt prefertur, de consensu, vt dicebatur,* Conradi *de* Ryperg, Conradi *de* Steckelenberg, Heinrici *de* Byenbach, *&* Lutheri *de* Buches, *Concanonicorum suorum, cum nonnullis aliis Clericis & laicis, ad curiam spectantem ad dictam Preposituram, sitam in ciuitate Maguntina, quadam die quasi hora vesperarum de mense Augusti proxime preteriti anni accessit, & curiam ipsam manu armata, ruptis & confractis hostijs & foribus eiusdem curie, causa habendi possessionem ipsius, cum suis in hac parte complicibus intrauit, fugato per eum hostiliter intra eandem curiam* Conrado, *Scolastico ecclesie S. Marie in campis extra muros Moguntinos, tunc custode curie antedicte, vsque ad quandam fortem cameram, in qua Scolasticus se inclusit, clamans & vociferans pro succursu, vt mortis periculum euitaret. Ad cuius clamorem Rectores & Vniuersitas predicti, ad quos spectat excessus dicte ciuitatis punire, & violentis presumptionibus obuiare, cum armatorum multitudine copiosa, ad curiam ipsam accedentes, ipsos, Procuratorem, dictosque Canonicos & Clericos, Presbyteros, & alios eorum in hac parte complices ibidem existentes, nec non* Conradum *de* Spiegelberg, * *Prepositum S. Mauricii, Maguntie Clericum & Secretarium predicti Heinrici depositi, &* Iacobum *de* Pinguia, *Canonicum ecclesie S. Marie ad gradus Maguntie, qui presumebantur culpabiles de premissis, auxilio, consilio & fauore, quorum aliquos de ecclesia Maguntina, ad quam pro tuicione suarum personarum confugerant, fracto quodam hostiolo violenter extraxerunt, ac eciam quosdam alios Clericos in sacris & minoribus ordinibus constitutos, de nocte & de die inhoneste & quandoque cum armis incedentes, ceperunt & captiuarunt, ac captiuos diucius tenuerunt, propter que excommunicacionis incurrerunt sentencias, in tales generaliter promulgatas - - -*

Cuno electus est Præpositus anno 1348. mense Aug.

*Obiit Reuerendus P. Dominus Conradus de Spiegelberg, Præpositus ecclesiæ Treuirens. & olim huius eccles. Præpos. ita Necrolog. *S. Mauricii* ad 4 Kal. Maii.

Subierat post ciues Moguntinos facti pœnitentia: suis igitur consulturi rebus, captiuos tum liberos dimittebant, tum condigna placabant satisfactione. Qua re factum, vt non modo, qui sic dimissi erant Canonici, omni aduersus eos actioni die 25 Septembr. renuntiarent, sed Cuno etiam die 5 Octobr. in æde sacra vici Costheim, præsentibus, *Conrado* Præposito S. Mauricii, *Heilmanno* de *Praumheim*, *Antelmanno* dicto *von dem Grasvvege*, *Lamperto* de *Schönenburg*, Militibus, & *Herbordo* de *Hexheim*, Consiliario suo, spectataque prudentia viro, tactis sacris Euangeliis, iuraret, iniuriam isto facto sibi a ciuibus illatam, sese non vindicaturum, sed compositione per delectos arbitros, *Conradum* Pincernam de *Erbach*, *Conradum* de *Trimperg*, & *Conradum* de *Bickenbach*, Barones, ac Strenuos viros, *Fridericum* dictum *zum Volrades*, *Ioannem* de *Waldeck* Mareschallum *de* Lorch, *Nicolaum* de *Scharphenstein*, *Dilon m* dictum *Winter*, & *Simonem* dictum *Brumser*, Milites, nec non viros prudentes, *Bechtolfum* zum *Drutkind*, & *Conradum* zu *der Rusen*, Consules Wormacienses, facta, acquieturum esse: Gerlacus vero, ex speciali Cardinalis, quem diximus, Stephani mandato, ciues anathematis, queis ligati erant vinculis, exsolueret, cœtuique restitueret piorum.

Sed enim Cunoni, dum hac via ad Præpositi grassabatur dignitatem, Pontifex opposuit virum gente Gallum. Is erat

GVILELMVS PINTSCHON;

Qui equidem, vt ædis primariæ Canonicos sibi conciliaret ac deuinceret, ius patronatus septem ecclesiarum parochialium, de quibus *Helvvichius*, in perpetuum eis concessit donauitque. Ex tabulis, quibus id eis transcripsit, rem plenius cognosces.

GVILERMVS *Dei & Apostolice sedis gracia Prepositus ecclesie Maguntine, Venerabilibus viris, Domino Decano & Capitulo eiusdem ecclesie Maguntine salutem & sinceram in Domino caritatem.*

Grauis iam dudum, vt pro certo intelleximus, in Archiepiscopatu Maguntino,

no, & precipue eius occasione suborta discordia, prefatam ecclesiam ad tante desolacionis deuexit incommoda; quod inter alia eius nota discrimina possessionibus bonorum ad distribucionem & percepcionem solummodo illorum, qui tota die diuinis interexistunt officiis, pertinencium hostilis furoris igne consumptis, animalibus eorum, culturo deputatis, nephario ausu raptis & abductis, ipsorumque colonis, & cultoribus aliis profugatis, ipsa bona, diuini cultus plurimum inductiua, desercioni & sterilitati tante subiaceant, quod diuinus cultus sit in eadem ecclesia, (quod dolentes videmus & referimus) plurimum diminutus.

Cupientes igitur in remedium animarum nostram & aliorum tam preteritorum quam succedencium Prepositorum eiusdem ecclesie Maguntine, & ad diuini cultus reformacionem & augmentum, huiusmodi auxilii nostri dexteram propagare, Pastorias parochialium ecclesiarum in Bischouisheim, *in* Burgestad; Beckelnheim, Walstad, Suleburg, Lydesbach *& in* Funthena, *Maguntina dyoces. in quibus ius patronatus racione dicte Prepositure obtinere dinoscimur, cum omnibus iuribus & pertinentiis earum integraliter vobis & predicte ecclesie nostre, in auxilium cottidianarum distribucionum huiusmodi, inter Canonicos & Vicarios, iuxta consuetudinem dicte ecclesie nostre Maguntine hactenus obseruatam, equaliter distribuendarum, omni via, iure, & modo, quibus melius possumus, seu fieri potest, annectimus & vnimus; Vicariarum tamen dictarum pastoriarum ius patronatus, seu presentandi ad illas omni tempore vacacionum ipsarum, nobis & successoribus nostris specialiter reseruantes & perpetuis temporibus habere volentes: ita quod cedentibus vel decedentibus ipsarum ecclesiarum Rectoribus seu Pastoribus, vel eas quomodolibet dimittentibus, liceat vobis corporalem possessionem ipsarum ecclesiarum sic vacancium, auctoritate propria, cuiusque licencia minime requisita, apprehendere & retinere, & fructus, redditus, & prouentus earum in cottidianas distribuciones inter Canonicos & Vicarios ecclesie nostre predicte, vt premissum est, equaliter distribuendos in octaua festiuitatis S. Martini, prefate nostre ecclesie Maguntine patroni. & in anniuersario seu anniuersariis, septimo & tricesimo nostris, post obitum nostrum & parentum nostrorum, ex nunc in eadem ecclesia per personas ipsius annis singulis solenniter & deuote celebrandis, personis ipsis interexistentibus diuinis officiis in eadem ecclesia, tantummodo erogandos, exigere & percipere valeatis.*

Requirentes & rogantes Reuerendissimum in Christo Patrem, Dominum nostrum Archiepiscopum Maguntinum, existentem pro tempore vel futurum, quatenus pro vicariatibus & vicariis dictarum ecclesiarum, ordinare & assignare studeat congruas porciones alias non congrue ordinatas, de quibus ipsi vicarii possint congrue sustentari, & iura tam Archiepiscopalia quam etiam Archidiaconalia soluere, & incumbencia eis onera supportare.

In quorum testimonium sigillum nostre Prepositure predicte presentibus litteris duximus apponendum. Datum Auinioni, in festo gloriosissimi Confessoris, Domini nostri, sancti Martini, predicte sancte ecclesie Maguntine patroni, videlicet XI die mensis Nouembris, anno Domini MCCCLI.

Donationem hanc ratam habuit Gerlacus, litteris, quarum datum est: *Auinioni, sexta decima die mensis Nouembris MCCCLII.*

Enimuero, quo minus in quietam muneris istius veniret possessionem, Cuno obstitit. Is quippe locum, quem semel occuparat, mordicus tenuit. ac, vt Papæ gratiis eum tenere posset, omni adlaborauit studio. Quod, cum tabulis, quas Gerlacus anno 1354 edidit, plenius contineatur, locum iis hic dare e re erit.

Wir Gerlach *von Gottes Gnade Erzbischofe zu Mentze, des H. Richs in dutschen Landen Erzcanceler, thun kund, daß in der frundlich Sunn vnd Berichtung, die der Allerdurchluchtigst Furst vnd vnser gnediger Her, Her* Carl *von Gots Gnade Romischer Kunig, zu allen Zyten ein Mehrir des Richs, vnd Kunig in Behem gemacht vnd gesprochen hat zuschen vns vnd vnsern Stifft zu Mentze an einem Teyle, vnd dem Ersamen* Cunen *von* Falckenstein. *Canonicken desselben vnsers Stiffts, an dem andern Teyle, daß vvir mit vvolbedachtem Muth vnd in gutem Truvven gelobt han, vnd geloben in Crafft dies Briefs mit sambt dem obgen. Vnserm Hern dem Romischen Kunig, daß vvir vnsern ganzen steten Flisze darzu thun vvullen vnd sullen, daß der Erbar* Wilhelm Pintzon, *dem der heilig Babistilich Stuel von der Tumprobstie prouidert, dem egenanten* Cunen *mit*

fryer Willekuhr renunceiren vnd abtretten soll, vnd auch sine sunderliche Briefe, so man sie allerbest begriffen mag, also dick das noit gesche, an vnsern heiligen Vatter den Babist, vnd an die Ervvurdigen Vatter in Gott vnd Hern die Cardinel geben soll, dass sin Wille sie, vnd dass er darumb bitte, dass man derselben Probstie prouidire Cunen *vorgenant, vnd dass er ihn furbas darahn nicht hindere.*

Vnd vvir sullen vnd vvullen vns auch mit sambt dem obgen. vnserm Hern dem Kunig darzu mit allem Flisze arbeiten an vnserm Hern dem Babist, vnd Cardinal vorgenant, dass ime prouidirt vverde die Probstie als da vor begriffen ist, vnd das sullen vvir enden vnd vollenziehen vff vnser Kost invvendig einem Iare, ob vvir mogen, zu zehlen von diesem hutigen Tage, vnd ob das nach vnser Arbeit, vnd nach all vnserm Flisze oder sust nicht geschen mogte, so sull sich der obgenante Cune *dazu halten, vvie vvir yme sin lebtage mit vnsren Briefe furschrieben vnd gemacht han nach denselben Briefe, die vvir ime daruber geben han.*

Weres auch, dass derselbe Cune *izunt ahn, vnd also furbas invvendig diesem Iare, oder ob nit ehe dan dis Iare vsgehet, versehen vverde von der Tumprobstie, als vorgerurt ist, oder an dem Nuzen vnd Fruchten der Probstie yme vvas abgienge, darfur mag vnd sull derselbe* Cune *auch sich halten binnen diesem Iare, darahn dass vvir yme sine Lebtage verschrieben han, als vorgeschrieben ist.*

Dess zu vrkunde geben vvir yme diesen Briefe, furziegelt mit vnsrem Insiegel, der darahn hanget. Datum Maguncie A. D. MCCCLIIII, feria IIII, proxima post Epiphaniam Domini.

Videns itaque *Guilelmus*, se non facile quietam collatæ sibi a Pontifice dignitatis possessionem obtenturum, Cunoni tandem cessit. Verisimile est, promissa ei pensione annua delinitum, hoc minus grauate de iure suo decessisse. Supersunt enim litteræ Gerlaci an. 1354 penultima mensis Ianuarii perscriptæ, in quibus duo florenorum millia boni & puri auri de reditibus Præpositurae, quotannis Pintschonio Parisiis in Abbatia siue monasterio S. Genouefæ numeranda, diserte adsignata legas.

Post tamen prouinciam hancce, quam tanto antea ambierat studio, deposuit, æmuloque olim suo concessit. Vtrum sponte, an spe ratihabitionis Pontificiæ lapsus, an aliis de caussis, nobis nondum est perspectum.

Id interim notare conuenit, eum an. 1368 procurationem dioecesis Coloniensis, *Adiutoris* tantum titulo, suscepisse, nec longius quam duos annos obiisse. vid. *Brovverus* annalium Treuirens. lib. 18 § 21 p. 240, & § 28 p. 242. Anno autem 1388, die 21 Maii (non, vt *Helvvichius* habet, mense Iunio) in arce Welmich satis esse functum. Vid. *Brovverus* l. d. § 78. p. 254.

WILHELMVS PINTSCHON *secundum.*

An. 1358, qua Præpositus, sententiam, super lite monasterii Erbacensis cum incolis villæ superioris Heimbach ferendam, commisit Gerlaco Archiepiscopo.

An. 1360, Moguntiæ, Nonis Octobris ad meliorem vitam abiit, quem quidem diem necrologium ædis maioris p. 440 hisce nobis signat verbis: ⊙ *Rev. P. D. Guilhelmus dictus Pinssun, natione Francigena, Prepos. Mogunt.* Terræ illatus est in æde maiori, qua *D. Gothardi* aditur sacellum, mediusque iacet inter *Ottonem* de *Langen*, Canonicum, & *Christophorum* de *Gablenz*, Cantorem, grandi sub lapide, in quo figura sculpta Prælati mitra exornati, cum scuto ad latera gentilitio quadripartito, aquilis trabibusque distincto, cetera vero circumcirca lamellis æneis, hinc inde tamen mutilatis, vt inscriptio, bene alioquin legibilis, haud cohæreat. Legi tamen adhuc potest nomen integrum, quodque *Papa dilectus*, & natione *Francigena* fuerit.

[*Post Pinschonem* Helvvichius *ponit* Gerbodonem *&* *Sifridum de* Runckel *Prapositos. Atenim Gerbodonem successisse Poppelino, ex iam dictis patet.* Sifridum *vero de* Runckel *nullum alium esse, quam Sifridum, de quo supra.* Westerburgium, *manifestum est. De cetero notandum, quod* Sifridus *Præpositus Moguntinus in* libro Animarum, *ad quem ille prouocat, tantum ὡς ἐν παρόδῳ memoretur ad diem 4 Non. Decembr.*]

AN-

ANDREAS 13..

Dominus de BRAVNECK.

E Dynastis, qui nunc Comitum dignitate fulgent, *Hohenloicis*, ab castro *Brauneck*, quod maiores incolebant, sic appellatus. Occurrit an. 1376 sæpius in litteris documentisque publicis qua *Præpositus maior*, siue *Moguntinus*. An. 1377 ipse Præpositum se Moguntinum vocat in tabulis, Lunæ post D. Vdalrici confectis. Videtur autem tum temporis a Pontifice nondum in dignitate hac fuisse confirmatus. Adolfus enim Archiepiscopus ipsi, litteris Alteuillæ 1379, feria 5 post festum OO. SS. datis, promittit, se ex eo die vsque ad festum Pentecostes anni futuri confirmationem a Pontifice *Clemente* ei impetraturum: quod si vero interea *Clemens* viuis excedat, aut Papatum iure haud retineat, *Vrbanus*que maneat Pontifex, se eam impetraturum ab Vrbano. Anno 1387 Præbendas, vt vocant, ac chori præsentias plurimum auxit, vt ex litteris die S. Andreæ Apostoli signatis cognoscere est. Anno 1390 Conradum Winspergensem, Archiepiscopum electum, Archiepiscopatus Beneficiariis siue Vasallis, ac Officialibus, vna cum Collegio, denuntiauit: quarum quidem litterarum initium sic habet: *Wir Endres* von *Bruneck*, *Dumprobst* &c. clausula: *Datum Maguntia fer. 6 proxima post diem Philippi & Iacobi*, 1390. Anno 1391 supremum vitæ diem expleuit, & quidem 12 Kal. Maii, vt necrologium ædis maioris ad h. d. habet p. 192. Errat enim *Helvvichius*, dum an. 1388 mortem illum obiisse refert. Sine dubio vero deceptus fuit scuto Andreæ gentilitio, duobus leopardis nigris in campo albo distincto, in loco *Memoria* e regione ingressus superne appenso, quippe cui adscriptum: † *XII Kal. Maias anno MCCCLXXXVIII.*

Sepulturæ locum inuenit in choro maiori, ante altare trium Regum, Conradum Archiepiscopum postea socium nactus, siue vicinum. Cubant enim sub vno lapide, in quo vtriusque nomen adhuc legitur, reliquis ἀνεγράφοις verbis detritis.

[Andreæ *Præposito* Helvvichius *l.d.p.* 214 *successorem dat* Giselbertum *de* Rheinberg. *Sed fallitur. Quamuis enim in libro Animarum p. 266 ad 3 Non. Iun. citetur vt* Præpositus, *non tamen citatur vt* Præpositus Moguntinus, *quo titulo* maiores *semper citari*, *manifesta veritatis res est. Fuit autem* Giselbertus *hicce Canonicus maioris*, *quo titulo sane iam in litteris Christiani II an. 1251 occurrit*, *&*, *ni tota fallimur*, Præpositus Limpurgensis. *In tabulis enim Archiepiscopi Gerhardi I an. 1253 in gratiam Canonicorum ad B. M. V. editis*, *inter testes e Canonicorum metropolitanorum numero est* Giselbertus Præpositus Lintpurgensis.]

Andrea igitur *de* Brauneck mortuo, eodem anno, sabbato post diem Vrbani Papæ, Præpositus rite designatus est

PHILIPPVS de ALENCONIO 1388

S. R. E. Cardinalis.

Ceu patet ex ipso electionis instrumento, quod ita habet: *Reuerendissimo in Christo Patri & Domino*, D. Conrado, *D. G. Electo & Confirmato ecclesie Maguntine*, *Domino suo gracioso*, Eberhardus *Decanus*, Cuno *Cantor*, Nicolaus *de* Lapide, Philippus *de* Schvvartzenberg, Sifridus * Schaufus, Conradus * Hirzhorn, Iohannes *de* Nassaue, Otto * *de* Friesenheim, Winricus *de* Buche, Iohannes Hofvvard, Iohannes *de* Kirchem, Iohannes *de* Schoneburg, Gotfridus *de* Kalsmund, Iohannes *de* Gisenheim, Henricus *de* Mannendahl & Cuno Herdan (*de* Buches) *Canonici capitulares*, *& Capitulum ecclesie Maguntine*, *reuerenciam debitam & deuotam.*

* alias de Wartenberg.

* Hirschorn.

* Otto.

Nuper b. m. D. Andrea *de* Brunecke *Preposito ecclesie vestre Magunt. predicte*, *sicut Altissimo placuit viam vniuerse carnis ingresso*, *eiusque corpore ecclesiastice tradito sepulture: Nos Decanus & Canonici supradicti*, *ad quos de iure*, *ex antiqua approbata*, *& hactenus pacifice obseruata consuetudine*, *electio*, *postulacio*, *seu nominacio Prepositi prefate ecclesie vestre pertinet*, *ad infrascriptum capitularem diem hodiernum sabbati post diem B. Vrbani P. & M. congregati*, *vocatis vocandis*, *iuxta*

morem & consuetudinem ipsius ecclesie Magunt. tum dierum precedencium continuacione capitulari, presentibus omnibus confratribus nostris Capitularibus, qui debuerunt, potuerunt & voluerunt interesse pro termino peremptorio ad hoc faciendi prescripto, ad eligendum, postulandum, seu nominandum futurum ipsius ecclesie Prepositum atque nostrum conuenimus, & vnanimi concessione tribus ex nobis, videlicet D. Gunoni *Cantori*, Nicolao *de* Lapide, *&* Philippo *de* Schvvarzenberg, *Concanonicis nostris antedictis, viris vtique probatis & fide dignis, plenam dedimus & liberam potestatem, vt ipsi, vel maior pars ex eis, vice nostra & sua, futurum dicte ecclesie & nostrum Prepositum eligerent, postularent, seu nominarent, prout ipsis seu maiori parti eorum videretur expedire, omnem nostram potestatem & vicem eis seu maiori parti ipsorum desuper plenarie committentes, ipsosque in Compromissarios super hys libere & vnanimiter eligentes.*

Qui secedentes ad partem, & Spiritum sanctum humiliter inuocantes, prout nobis postea retulerant, tandem deliberacione prouida, ac examinacione inter se habita diligenti, & ad locum pristinum redeuntes, Reuerendissimum in Christo P. & Illustrissimum D.D. PHILIPPVM *de* ALENCONIO, *miseratione diuina SS. R. E. Cardinalem, Regali ex progenie ex vtraque parente procreatum, potentemque ipsam Preposituram in suis iuribus, & maiora dante Domino, protegere & tueri, in Prepositum prefate ecclesie vestre Maguntine atque nostre concorditer postulando sollempniter nominarunt. Quam quidem postulacionem prefatus D.* Cuno *Cantor, suo & aliorum collegarum suorum, ac socius Capituli, predictorum, nomine, statim nobis in communi publicauit, in hunc modum:*

I. N. P. & F. & S. S. Amen.

Ego *Cuno* de *Sterzelnheim* Cantor ecclesie Magunt. de voluntate & assensu collegarum meorum, in quos vnanimiter compromissum fuit & est a Capitulo nostre ecclesie Magunt. & in quos potestatem prouidendi eidem ecclesie nostre Magunt. de Preposito transtulerunt, vice mea & ipsorum, & omnium aliorum in electione ius habencium, & tunc presencium, ex potestate & auctoritate predicta, michi & collegis meis concessa, inuocata Spiritus S. gracia, Reuerendissimum in Christo P. & Illustrissimum D. D. *Philippum* de *Alenconio* m. d. SS. R. E. Cardinalem, Regali ex progenie ex vtroque parente procreatum, potentemque ipsam Preposituram in suis iuribus, & maiore dante Domino, protegere & tueri, in quem nos persone prelibate conuenimus, in nostrum & nostre ecclesie Prepositum postulo, seu consencio postulanti.

Quocirca R. P. V. duximus vnanimiter supplicandam, quatenus postulacionem & nominacionem huiusmodi, de benignitate vestre gracie dignemini auctoritate vestra ordinaria confirmare, vt ipse R. D. Postulatus prefate ecclesie nostre & nobis tanquam Prepositus vtiliter preesse valeat & prodesse, sicut in Domino confidimus & speramus.

Vt eciam omnium nostrorum vota in premissis omnibus & singulis concordasse, & postulacionem ac nominacionem huiusmodi conuenisse cognoscat P. V. graciosa, presentibus sigillum nostrum maius duximus appendendum in testimonium premissorum.

Datum & actum Maguncie, in loco nostro Capitulari & consueto, A. D. MCCCLXXXXI, sabbatho post festum B. Vrbani P. & M. presentibus honorabilibus & discretis viris DD. Heinrico Rost, *Decano S. Victoris*, Petro *de* Bacharacho, *Scholastico B. M. V. in campis extra mur. Mog.* Iohanne Tiegel, *de* Xanten, *Canonico S. Victoris Xantensis, Col. Dyoc. ecclesiarum*, Iohanne Weckerlin, *&* Iohanne *de* Stega, *Vicariis in prefata ecclesia Maguntina, testibus ad premissa vocatis.*

Quorum petitioni hac Conradus Archiepiscopus confimatione respondit:

CONRADVS *D. G. S. sedis Maguntine Archiepiscopus, S. Imperii per Germaniam Archicancellarius, vniuersis & singulis presencium inspectoribus, presertim his, quorum interest, seu intererit de infrascriptis quomodolibet in futurum, notum facimus per presentes, quod nuper, nobis presentato pro parte Reuerendissimi in Christo P. &* D. D. Philippi *de* Alenconio, *m. d. SS. R. E. Cardinalis decreto postulacionis, facte per honorabiles Decanum & Capitulum ecclesie nostre Magunt. deuotos nostros dilectos, de persona ipsius Reuerendissimi D.* Philippi *Cardinalis ad*

Prepo-

Preposituram ecclesie nostre prefate, tanquam vacantem per obitum quondam Andree *de* Bruneck, *vltimi Prepositi ecclesie Magunt. seruatis seruandis certa die ad hoc prefixa concorditer postulato, prout in litteris patentibus eorundem Decani & Capituli, appendenti maiori sigillo ipsius Capituli munitis, lacius continetur; pro parte eiusdem R. D. Postulati nobis extitit cum instancia supplicatum, vt postulacionem huiusmodi auctoritate nostra ordinaria confirmare graciosius dignaremur.*

Nos itaque iustis & racionabilibus votis huiusmodi; presertim pro tam excellenti & famoso Domino Postulato, Promotore nostro precipuo, regali ex progenie procreato ex vtroque parente, cuius eciam fauoribus mediantibus ecclesia nostra prefata felicia ac votiua, dante Domino, indubie speratur suscipere incrementa, merito annuentes, habitis desuper Iurisperitorum consiliis, consideratis eciam singulis, que nos in hac parte mouere poterant & debebant, quia prefatam postulacionem tam in materia quam in forma rite & canonice celebratam, informacione desuper recepta diligenti, recepimus, postulacionem huiusmodi, tanquam canonicam, auctoritate nostra ordinaria ex certa sciencia confirmamus, & presentis scripti nostri patrocinio communimus.

Mandantes omnibus & singulis Plebanis & eorum vicem gerentibus, ceterisque personis ecclesiasticis, nec non vasallis, censuariis, colonis, inquilinis, aliisque subditis Prepositure, quibuscunque nominibus censeantur, quatenus prefato D. Patri Cardinali, tanquam vero ipsius ecclesie nostre Preposito, & officialibus, vt commissis suis, per ipsum aut eius procuratorem eius nomine deputatis aut deputandis, in spiritualibus & temporalibus pareant efficaciter & intendant, adhibitis solempnitatibus debitis & consuetis, ac de fructibus, redditibus, & prouentibus, iuribus, & obuentionibus vniuersis, in quibuscunque nominibus consistant, respondeant & satisfaciant integre cum effectu, prout ad singulos ipsorum pertinet, faciantque ab aliis responderi. Datum Hoeste A. D. MCCCLXXXXI, die XXVIII mensis Maii.

Fuit autem *Philippus* hic *Alenconius* pronepos *Philippi* Audacis, Galliarum Regis, nepos *Caroli* de *Francia*, Comitis de *Valois*, filius *Caroli* de *Valois*, Comitis *d' Alençon*, an. 1346 in prœlio Cressiaco occisi, & *Mariæ* de *Lacerda*, Hispanæ, Comitissæ Biscaiæ, quæ vita concessit an. 1369. *Imhof* geneal. Gallic. parte 1 tab. 15, p. 41, *Palatius* in fastis Cardinal. S. R. E. vol. 2 sub Vrbano VI, n. 8 col. 42. Episcopus primum Bellouacensis, deinde Auxitanus, tandem Archiepiscopus Rothomagensis. Idem *Palatius* l. d. Cum offensionem Regis incurrisset, facto non iniquo, (rudi enim & indigno homini, quem ille commendarat, præbendam, ceu vocant, conferre renuit) Gallia excessit, Romamque abiit. *Imhof* l. d. Ibi a Pontifice Vrbano VI anno 1378 in Senatus Vaticani cooptatus collegium, Presbyter Cardinalis S. Mariæ trans Tiberim tit. Calixti, postea Episcopus Cardinalis Sabinus factus est, & tandem Ostiensis, illiusque vices gessit in D. Petri patrimonio, amplissima auctus potestate. Quin, Murcado, Patriarchæ Aquilegiensi vita defuncto, ab Vrbano subrogabatur, reclamantibus Vtinensibus ac Optimatibus Carni & fori Iulii, nolentibus tantum sacerdotium Cardinalibus mancipari: quo factum, vt Pontificis, aliorumque adiutus copiis, Vtinenses per sex annos armis vexaret, quo eos adduceret ad obsequium. *Palatius* l. d.

Tandem Pontifici austero rebellis factus, ne a Gallis dissonaret, qui partes tuebantur Antipapæ, propterea omni dignitate exspoliatus, galero etiam Cardinalitio, peruixit contumax, & Vrbano superuixit, donec a Bonifacio IX reconciliatus, & postliminio restitutus, cœnobia S. Gregorii Vironæ, & S. Georgii Ferrariæ commendata habens, Romæ obiit 8 *Kal. Septembr. an.* 1397 *secundum Frizonium, vel an.* 1403, *secundum Ciacconium: sepultus ad S. Mariam trans Tiberim, insigni marmore cum eius effigie & clipeis, tumulo super aram ab ipso exstructam parieti affixo, cum sequenti epitaphio:*

Francorum genitus regia de stirpe *Philippus*
Alenconiades, Ostiæ titulatus ab vrbe,
Ecclesiæ Cardo, tanta virtute reluxit,
Vt sub supplicibus cumulentur marmora votis.
Anno milleno cum C quater, adde sed I ter
Occubuit, qua luce Dei pia Virgoque mater.

Annorum diuersitas ab vna littera pendet in penultimo versu; si enim adde *legas, componunt numeros* 1403, *si* abde, *componunt numeros* 1397. Hæc *Palatius* l. d. col. 43.

Enimuero, cum Philippi *successor*, Güntherus, *iam an.* 1403 *Præpositura se abdicarit, vix dubium est, quin pro* adde *legendum sit*, abde, *dicendumque, illum an.* 1397 *mortem oppetiisse.*

Ceterum fuit etiam Præpositus collegiatæ Imperialis ad *D. Bartholomæum* Francofurti ad Mœnum.

GVNTHERVS Comes *de* SCHWARZBVRG

Philippo mortuo Præpositi adeptus est dignitatem: qua dein an. 1403, cum ad Archipræsulatus Magdeburgensis apicem euectus esset, se abdicauit. Hæc inter vero Præpositurae procurationem *Ioanni*, Episcopo Slesuicensi, eiusque fratri, *Hermanno Schindeleb*, commisit, vt ex litteris illorum an. 1402 in octaua Epiphanias Dominicæ datis patet. Obiit senex Gibichensteinii, castro ad Salam, anno 1444, 4 Non. April. Magdeburgi illatus tumulo.

1403
IOANNES *de* SCHONEBVRG

Cum decem circiter annos Scholastici metropolitani gessisset munia, *Günthero* ad culmen Magdeburgense euecto, Præposituræ primum Administrator a Ioanne II Archiepiscopo constitutus, dein vero illi plena cum potestate suffectus est.

Suffectus autem est per *viam*, vt loquuntur, *compromissi*, ceu patet ex litteris, quibus ei dignitatem hanc confirmauit, quem diximus, Ioannes II Archiepiscopus. In iis enim ait, *quod, cum Præpositura per liberam resignationem Venerabilis Viri* Guntheri *de* Schvvarzburg, *ecclesiæ maioris Præpositi, nouissime tanquam ad ecclesiam Magdeburgensem electi, vacaret, certo termino præfixo, Canonicisque in loco Capitulari pro eligendo futuro Præposito congregatis, multis tractatibus præhabitis, per viam compromissi in* Ioannem Hofvvarth, Ioannem Winther *de* Rudisheim, *alias de* Gisenheim, *&* Wintherum *de* Riffenberg, *Canonicos, facti, Honorabilis* Ioannes *de* Schonenburg *Scholasticus in Præpositum futurum, nemine discrepante*, electus sit.

In actis, documentisque publicis, qua *Præpositus maior*, occurrit an. 1403, 1404, & 1405: quo quidem, vel sequenti de Præpositura decessisse videtur; fortassis vt locum faceret *Godefrido* Leiningensi, cui Ioannes Archiepiscopus, vt offensum a se recolligeret, consilio & opera ad dignitatem maiorem se adfuturum, Norimbergæ an. 1401 spoponderat. *Godefridum* sane an. 1407 Præpositi tenuisse nomen, dignitatemque, patet ex litteris Ioannis II, quem modo memorauimus, Archiepiscopi, Wisbadæ anno isto, sabbato ante Francisci Confessoris diem datis. In his enim, quum *Godefrido* consentiret, vt alteram mediam decimæ in tractu *Breydhart Adolfo* Nassouio conferret, ita: *Also, als der Ersame vnser lieber Andechtiger vnd Getruvver*, Iohann *von* Schonenburg, *Dumprobest*" zu der zyt" *vnsers Dumes zu Menze dem Edeln* Adolff *Graue* zu *Nassauvve--- den zehenden halb, zu* Breydhart *gelegen --- zu rechtem lehen gelubet hat ---- Auch als der Edele* Ioffrid *Graue zu Lyningen, Dumprobist vnsers Dumes zu Menze*" vff diess zyt" *dem vorgenanten vnserm Vettern* Adolff *daz andere teyl* &c. Quin, in necrologio ædis maioris p. 309 ad 4 Non. Iul. diserte legas: *Obiit Iohannes de Schonenburg Canonicus Moguntinus.* Anno 1414 supremum vitæ diem expleuit, teste figura siue effigie Prælati, cum mitra in capite, in peristylio ædis maioris muro appicta, subiecta inferne hac ἐπιγραφῇ:

Anno MCCCCXIIII nona Iulii obiit Venerabilis & Nobilis Dominus
Ioannes *de* Schoneburk *Prepositus Moguntinus.*

Vbi putamus, Præpositum vocari, respectu dignitatis, quam aliquot ante annis gesserat. Tumulatus autem ibi est in sacello D. Nicolai.

140.
GODEFRIDVS *siue* IOFRIDVS

Comes Leiningensis,

Coloniæ ædis metropolitanæ Custos, & Pfedershemii Collegialis ad D. Georgium Præpositus.

Vir pius & doctus: qui ante totius fere Collegii principis suffragiis in locum Conradi II Archiepiscopus designatus erat, sed Ioannis Comitis Nassouii sollertia Pontificatu potiri haud poterat.

Ioannis

Ioannis tamen postea fauore, Præpositi, vt dictum, consecutus honores, qua *Præpositus* subit in litteris eiusdem, an. 1407 sabbato ante Francisci Wisbadæ, vt memorauimus, datis: aliis item Lonsteinii feria 4 post diem B. Galli Confessoris perscriptis: & in his quidem verbis sequentibus: *mit Wissen vnd Verhengnisse des Edlen, vnd der Ersamen*, Ioffrids *von* Lyningen *Dumprobist* &c. Anno itidem 1408 in litteris sæpius iam dicti Archipræsulis Ioannis II, Hanouiæ, Dominica *Oculi*, Gerlaci & Ioannis *de* Breidenbach, Militum, in gratiam datis: *mit Wissen* --- Ioffrids *von* Lyningen, *Dumprobsts* --- *vnsers Dumes zu Menze* --- *vnd Wir* Ioffrid *von* Lyningen *Dumprobist* &c.

Quando decesserit, incompertum adhuc nobis est. Post annum 1410 autem haud amplius nobis occurrit. Vt quidem anno isto obiisse videatur.

[*Interim haud prætermittendus nobis hic est* Helvichii *error*, *quo* Ioanni *de* Schoneburg *successorem dat* Wilhelmum, *Comitem Nassouium*; Wilhelmo Albertum *Pincernam* de *Limburg*, Alberto *autem* Ioffridum *Leiningensem*, *Ioffrido* Henricum *Nassouium*. *Ex dictis namque sole clarius est*, Godefridum *Leiningensem* Schoneburgio *successisse*: *ex sequentibus vero patebit*, Godefrido *Leiningensi surrogatum* Wilhelmum *Nassouiæ Comitem*, *qui nunc sequitur*]

WILHELMVS 1410

Comes Nassouius, familiæ *Beilsteinensis*.

In locum Godefridi subiectus est anno 1410. Supersunt enim litteræ in repertorio tabularii ædis maioris, hac notatæ rubrica: *Instrumentum super iuramento*, *præstito a D.* Wilhelmo *Comite* de *Nassau*, Præposito 1410.

Wir Wilhelm *Graue zu Nassaue* Dumprobist *zu Menze* ---, *als vvir zu vorderist von Gots vnd des Stuls zu Rome Fursehunge*, *vnd dernach mit gnediger Furderunge des Erwurdigen in Got Vater vnd Hern*, *Hern* Iohann *Erzbischofen zu Menze*, *vnsers gnedigen lieben Hern*, *vnd dazu mit Core vnd Wale der Ersamen vnser besondern lieben Frunden*; Dechant vnd Capitul *des Dumes zu Menze*, *zu eyme* Dumprobist *desselben Stiffts gemacht*, *gesezt*, *vnd eindrechtlich gekorn sin* --- Anno 1430, die 18 Aprilis morbo superatus est, tumulatus post in choro maiori; quo vid. libellus *Epitaphiorum* & *Ichnographia ædis dictæ* lit. cc.

[*Wilhelmi successor*, *si* Helvvichio *fides*, *fuisset* Albertus *Pincerna* de *Limburg*; *sed enim*, *cum nobis*, *qua* Præpositus maior *Moguntinus nusquam*, *qua* Canonicus *vero sæpius subierit*, *haud immerito dubitamus*, *hanc eum sustinuisse dignitatem*.

HENRICVS 143.

Comes Nassouiensis, familiæ itidem *Beilsteinensis*, Wilhelmi *frater* *, *Monasteriensis*, & *Bonnensis Præpositus*.

* Id quod patet ex testamento *Philippi Trudelonis* de *Isstein*, Scholastici ad D. Petrum, an. 1448, die 6 April. facto; quippe in quo ait: *Item D. Præpositus ecclesiæ maioris* Comes de Nassoue *tenetur mihi* 50 *florenos ex parte quondam Domini Præpositi*, fratris sui, *cui vendidi equum*; *quos sæpius ab eo & suis petii*, *sed nihil recepi*. *Et sic illos lego ad præsentias ecclesiæ maioris* &c.

Wilhelmi in locum subiit: siquidem anno 1431 iam, qua *Præpositus ecclesiæ maioris*, occurrit in tabulis, peruigilio D. Thomæ Apostoli perscriptis, hoc quidem modo: *Constitutio manufidelium Venerabilium Dominorum Prælatorum & Canonicorum ecclesiæ Moguntinæ*, *facta sub anno Domini MCCCCXXXI*, *Indictione nona*, *Pontificatus* --- *Eugenii anno primo*, *in Vigilia Thomæ Apostoli*, *quæ fuit XX dies mensis Decembris*. *Primo*, *Nobilis Dominus* Heinricus *Comes de Nassaue*, Præpositus &c. Anno 1439, die S. Hippolyto martyri, sociisque eius festa, compositionem fecit cum Collegio metropolitano, quocum illis temporibus dissederat. Cuius quidem summa est, vt retentis Præpositurae ædibus, iurisdictione ecclesiastica, atque sigillo Præposituræ, ad dies vitæ quotannis 800 aureis Rhenensibus, & duobus plaustris vini, vno Francico (*Frensse Heinbachers*) altero Hunico (*Hunscher*) contentus esse velit: Collegium vero reditus

Præpo-

Præposituræ colligat, præbendas, vicarias, & beneficia a Præpositura dependentia conferat, debita contracta dissoluat, & si qua porro alia sunt.

Anno 1453 nobis occurrit in litteris Gernharti de Walderdorff, quibus is fatetur, e Theoderici captiuitate se liberatum, precibus *Henrichs Grauen zu Nassau*, Dumprobsts zu Menze, *und* Hans *Grauen zu Nassau*, *Herrn zu Beilstein*, *Gebrüderen.* Enimuero muneri huic diu præfuit, siquidem adhuc an. 1475 in litteris Collegii metropolitani, quibus curiam Præpositi & officium Sculteti (*den Dumprobstei Hof und Schultheissen Ambt*) Edershemii ad Mœnum locauit Nicolao Kesten, datis die Mercurii post *Exaudi*, his adducitur verbis: *Henrich Grave* von *Nassavv*, *itzunt unser Dumprobst.* Et hoc quidem anno obiisse videtur.

147. THEODORVS

Palaologus, ex familia *Palaologo*-orientalium Imperatorum originem trahens, *Ioannis Iacobi*, Montisferrati, & *Ioanna* a *Sabaudia* filius, *Abbas S. Michaelis ac S. Maria de Lucedio in diœcesi Vercellensi*, *& monasterii Grassano in collibus Montisferrati*, *ex Decano Collegiata S Maria Sallutiarum Protonotarius Apostolicus*, *postea Diaconus Cardinalis S. Theodori dictus a Paulo II an.* 1464 vid. *Palatius* in fastis Cardinal. S. R E. volum. 2 sub *Paulo II* n. 14 col. 351.

Henrici in locum substitutus est. Ceterum Canonicus etiam ad *D. Stephani* fuit, an. 1477 similiter in præbendæ ad *D. Petrum* possessionem immissus.

Anno sequenti 1478, die 20 Decembr. quum more tum temporis vsitato *Manufideles*, vt vocabantur, peruigilio D. Thomæ Apostoli constituerentur, vltimæ voluntatis suæ executorem siue vindicem nuncupauit summum Pontificem.

Ob singularem modestiam & mansuetudinem, qua cum maiestatis decore facilem se omnibus prabebat, venientibus colebatur vt pater, venerabatur vt Princeps, lacrimis vniuersorum exceptus in morte, qua immatura & acerba contigit. Anno namque 1481, *die* 21 *Ianuar. vel* 1484 *in ciuitate Astensi e vita migrauit ex vulnere, a ministro obsonium concidente, dum cœnaret, casu dextra inflicto, quamuis plaga non esset mortalis, toto decubuit corpore, & anni spatio pane contabuit. Cadauer in ecclesia Abbatiali S. Michaelis Lucedi cum maioribus suis quiescit.* Hæc *Palatius* l. d.

148. IOANNES IACOBVS SCLAFENATVS

Insuber, Mediolani in Italia natus an. 1450, humili genere (ex *Garimberto* p. 244) non litteris, neque diuitiis clarus, in agendis tamen apprime aptus, moribus honestus, dicendo grauis, eloquio suauis, Palatinis gratus, & Sixto IV P. M. charus, ex eius Cubiculario & Canonico Vaticanæ basilicæ Episcopus electus Parmensis an. 1482, mox an. 1483, cum annum ageret ætatis suæ solummodo 33 (ita ludit fortuna) Presbyter Cardinalis tit. S. Cæciliæ, demum S. Stephani in monte Cælio dictus a Sixto IV, Cardinalium promotione septima. *Palatius* l. d. sub Sixto IV n. 39 col. 406.

Post Theodorum Præpositi maioris præfuit officio. In litteris an. 1489 die Saturni post D Matthiæ ferias datis, qua *Moguntinensis Præpositus*, his occurrit verbis: *mit Wissen des Hochvvirdigsten Fursten und Herrn*, *Herrn* Bertholden, *Ertzbischoffen zu Mentz --- und der Ervvirdigen in Gott Väter und Herrn*, *Herrn* Iohann Iacobs, *der H. Roemischen Kirchen des Titels S. Stephani in Cælio monte Cardinal*, *Bischoff zu Parma*, *und Dhumprobst zu Mentz*, *und Herrn* Iohann, *Apt des Closters zu Amorbach*, *S. Benedicti Ordens*, *unsers* gnedigsten, gnedigen, *und* lieben *Herren.* Anno sequenti 1490 sponte sua Præpositi hac se abdicauit dignitate.

Cum Cardinalis Balue se caua ferrea, qua eum incluserat Ludouicus XI Rex Gallorum, Romam effugisset, & in curia aliquando arrogantius loqueretur, Sclafenatus in dicendo natura festiuus, illum redarguit lepide: *longo cauea ferrea domicilio tanquam psittacus inclusus, vt modum edocereris loquendi, nondum didicisti?* *Palatius* l. d.

Ad superos euolauit die 8. Decembr. an. 1497, sepultus in ecclesia S. Augustini, sepulcro marmoreo, cum epitaphio:

Io. Iacobo Sclafenato, Mediolan D. Stephani in Cælio S. R. E. Presb. Card. Parmen. ob ingenium, fidem, solertiam, ceterasque animi & corporis dotes a Sixto IV P. M.

P. M. inter Patres relato, ac fortunis vndecunque ornato, queis perpetua modestia, incomparabilique integritate grauiter annos XIV functo, Philippus Eq. Ord. Hierosolym. fratri concordiss. nato IV Id. Sept. MCCCCLI, mortuo IV Id. Dec. MIIID. marens B. M. pos.

Palatius l. d. ex quibus *Schraderum*, qui monumentis Ital. p. 126 id inseruit, emendes & suppleas.

PHILIPPVS 1490

Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ,
Augustanæ & Argentoratensis cathedralium Canonicus,
nec non Moguntiæ ad B. Albani Præpositus,

Anno 1490, quo Præpositura maiori *Sclafenatus* abiit, eadem potitus est. An. 1499 cathedram iniit Frisingensem; an. 1517 vero Ioanni, Episcopo Numburgensi, ex Schonbergiorum stirpe, Adiutor datus est, cui etiam an. 1520 pleno iure successit. Vid. *Seckendorfius* histor. Luther. lib. 3 § 96 n. 2. Decessit an. 1541, die 6 Ianuar. *Idem* l. d. sepultus Frisingæ.

GEORGIVS 1499

Comes Palat. Rheni, Dux Bau. Philippi Electoris filius,
Moguntinæ, Coloniensis, Treuirensis ac Spirensis ecclesiarum Canonicus,

Fratri Philippo de Præpositura decedenti, an. 1499 successit. Cæsaris Maximiliani patrocinio atque auctoritate an. 1513 in solium Episcopale, quod Spiræ Nemetum est, adscendit, ac an. 1529 vitam cum morte commutauit. Sepultus Spiræ in æde maiori, hoc ornatus fuit elogio *:

* Pareus *histor. Palat. lib. 6 sect. 1 p. 241.*

Reuerendo ac Illustri Principi ac Domino, D. GEORGIO, Episcopo Spirensi, ac Comiti Palatino Rheni, Ducique Bauariæ, administranda clementia, prudentia, & pietate vndique conspicuo, ac demum flagranti Anglico sudore immatura morte defuncto, eius in Episcopatu successor Philippus a Flersheim hoc monumentum constituit. Obiit anno salutis MDXXIX, die XXVII Septembr. qui æterna luce fruatur.*

* in litteris Spira Moguntiam tunc missis, iisque authenticis, *festo Michaelis* obiisse dicitur.

[IOANNES ALBERTVS, *Marchio Brandenburgensis* &c.]

Georgio *defuncto* Albertus *Cardinalis & Archiepisc. Præpositi dignitatem sine vlla mora interposita contulit patrueli suo* Ioanni Alberto, *Marchioni Brandenburgensi, familiæ Onoldinæ, Canonico Moguntino, id iure se tum posse ratus;* cuius, *inquit*, collatio, prouisio, & quæuis alia dispositio pro hac vice ad nos spectare dignoscitur. *Quin Zobelio, tum temporis Scholastico, in mandatis dedit, vt eum in possessionem induceret. Quod & factum. Constat enim, die S. Galli, qui in d. 17 Octobris incidit, qua* Præpositum *iam installatum siue in possessionem immissum fuisse Ioannem Albertum.*

Sed enim ex improuiso, duo dignitatem istam prensabant. Vnus erat Marquardus *de* Stein, *Præpositus Bambergensis & Augustanus, nec non Canonicus Moguntinus; alter* Ioannes Fabri, *magnus tum temporis Theologus, & Regis Ferdinandi a consiliis.* Ille, *litteris Salisburgo missis, Alberto Cardinali & Archiepiscopo significabat, in eo se esse, vt Præposituram, morte Georgii vacuam, consequatur; duos se iamiam cursores diuersis Romam misisse itineribus, nec de optato successu dubitare, dummodo nullus* Intrusus *sese præsentet. simul rogabat, nolit Albertus id genus cuipiam, si veniat, se commodare; nil magis sibimet in votis esse, quam vt splendidissimam istam dignitatem, quam vel Electoratui anteferat, adire possit. Faueat ergo summa eam cupiditate expetenti. Quin, comperto,* Fabrum, *prouisione Apostolica nixum, ad eam adspirare, curæ sibi habebat, vt certis illum conditionibus oblatis a proposito auerteret.* Iste (Faber *nimirum*) *prouisione nitebatur* Pontificis, *ac rem suam acrius, quam Ioannes Albertus primum putabat, agebat. Ad postremum tamen, rei domesticæ pressus inopia, tum*

vero negotii difficultate, ac conditione ardua nimis Breui Apostolico inserta motus, haud alienum a transactione cum Ioanne Alberto gerebat animum. Eo vero rem diutius aliquanto extrahente, moræ impatiens, Steinio, *cum quo deciderat, aditum ad eam aperiebat, ipse factus postea Episcopus Viennensis. Vt rem hoc plenius curatiusque cognoscere liceat, afferemus partem epistolæ, quam ad Regem* Ferdinandum *dedit, potiorem:*

Durchleuchtigster ---

Als Evv. K. M. --- mit mihr gehandlet, daſs ich die concordi, ſo mihr iüngſt von dem --- Cardinal vnd Erzbiſchoff zu Meinz zugeſchickt, annehmen vvolle, darauff -- fuege ich deroſelben -- in Vnterricht zu vviſſen: Als die Päbſtlich H. verſchiener Zeit bericht, daſs ich zu Ofen von den Turcken, zu Coſtanz, Baſel vnd anderen Orthen von den neuen Secten, nit allein verderbt, ſondern ganz vertrieben ſeie; damit ich dan mit Gotsgaben, aus vvelchen ich den Koſten, ſo ich lange Zeit der Religion halb mit Druckeney, auch in viel andere Weg getragen, vveiter erleiden, vnd einmahl nach ſo viel Zeit vnd Arbeit, ein Reſidenz meinem Stand vnd Weſen gemes gehaben gemögt, hat derenthalb Ihre Heiligkeit aus eigener Bevvegung dem --- Herrn Bernhard Biſchoff zu Trient, Evv. K. M. obriſten Canzler, durch ein ſonder Breue befohlen, daſs ſein Fürſtl. Gn. die nechſte Probſtei, ſo in dem Erz-Thumſtifft oder Biſtumb Meinz ledig vvurde, mihr verleihen vnd eingeben ſollte. Nuhn hat ſich begeben, daſs die Thumprobſtei zu Meinz in dem Monath September -- ledig vvorden, die mihr nach vermog des gemelten Breue von gemeltem Biſchoff zu Trient verliehen iſt, vnd vvievvohl dieſelbig Probſtei mihr vnd ſonſten niemand anderen zugeſtanden, vnd ich zu vielmahl vmb die Poſſeſs derſelben angeſucht, ſo hab ich doch die bishet nit überkommen mögen, vvie vvohl ich auch einen meiner eigenen Diener von Linz aus auff Meinz im Monath October geſchickt, dazu viel Schreiben hab deshalb auff Speier auch andern Orth gethan, ſo iſt mihr doch ein Concordi durch meinen Diener erſt zukommen vnd überſchickt vvorden, gaht nach fünff Monath.

Dievveil aber mein Breue auff ſechs Monath dermaſſen geſtellt, vvo ich in Zeit meiner Prouiſion nit zu Rom neue Prouiſion erlange, vnd iura Cameræ, vvelches doch mein Vermögen nit gevveſen, bezahle, daſs ich alsdan von meiner Gerechtigkeit geſallen vvehre; Damit dan ſolichs mihr zu Nachtheil nit geſchehe, ſo hab ich vonöten, die vveil ſich die Handlung vnd Vnterhandlung zu Meinz vnd Speier ſo lang verzogen, mich ahn einem anderen Orth müſſen einlaſſen, vnd vvie gern ich immer vvollte, mag ich dieſer Zeit kein endlich Worth Evv. K. M. vnd Seiner Churf. Gn. Begehr, geben, ----- Vnd ſo viel mich betrifft, bin ich --- erbietig, daſs ich gern vvill Evv. K. M. zu einem Mittler leiden, aber endlich kan ich, vvie Evv. K. M. ſelbſt -- ermeſſen mag, ohne Vorvviſſung des, mit dem ich in vveiter Handlung kommen bin, nichts zuſagen. -- --- Datum 1530...

Evv. K. M.

Iohann Fabri D.

Tandem & ipſo Ioanne Alberto *de iure ſuo decedente, locum obtinuit, qui nunc ſequitur,* Marquardus *de* Lapide.]

MARQVARDVS

De *Stein,* antiquitus *Klingenſtein,* ex Sueuia, vt *Helvvichius* l. d. p. 214 notat, I. V. D. Vir prudentia, ſplendoreque natalium, & dignitatibus, queis conſpicuus erat, eccleſiaſticis, quam maxime eminens. Fuit enim & *Bambergenſis* & *Augustana* cathedralium, nec non collegialis ad *D. Victoris* extra mœnia Moguntina, & B. M. V. *ad gradus* in vrbe *Præpoſitus, metropolitanæ* vero, quæ ibidem eſt, nec non *Salisburgenſis, Friſingenſis* & *Eluacenſis Canonicus.* Vtrum *Dillingenſis* quoque *Pra-*

Præpositus fuerit, quod *Helvvichius* dicit, dubites. Dillingæ enim Præpositis haud esse locum, prodit *Corbinianus Khamm* Hierarch. Augustanæ parte 2 cap. 6 sectione 1.

Vt consiliis valebat ac auctoritate, anno 1540 in comitiis Hagenoensibus, & anno 1555 in Augustanis Legati Moguntini partes magna cum nominis sui laude obiit.

Vita excessit Augustæ Vindelicorum anno 1559, die 14 Ianuar. sollemni post mortem in æde ibidem principe honoratus elogio: quod asserimus, vt id nobis dedit, quem modo adduximus, Hierarchiæ Augustanæ scriptor *C. Khamm* part. 1 cap. 8 classe 2 p. 532.

D. O. M.

MARQVARDO de *STEIN*, *Præposito trium insignium Germaniæ ecclesiarum, Moguntinæ annis XXIX, Bambergensis L, & Augustanæ Præposito XXXX, ac in eadem Decano II, Canonico LXV, trium Imperatorum, Maximiliani, Caroli V, & Ferdinandi Consiliario, non tam summitate, quam pietate, prudentia, hospitalitate, omnique virtutum genere nobilissimo, ex huius seculi ærumnis ad vitam beatiorem euocato, ob memoriam & gratitudinem Heres ex F. M. H. F. C. Vixit annis LXXXIII, mensibus XI, diebus XXVI. Desiit esse mortalis anno a Christo nato MDLIX, XIX Kal. Febr.*

RICHARDVS 1559

Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ, Comes Sponheimensis, familiæ *Simmeranæ*.

Ecclesiasticum vitæ genus amplexus, multas consecutus dignitates est. *Moguntinensis* enim & *Coloniensis* metropolitanarum, nec non cathedralis *Argentinensis* fuit *Canonicus*, huiusque *Præpositus*, collegialis item ad *D. Victorem*, quæ Moguntiæ: Monasterii vero Imperialis, quod vel primo loco dicendum erat, in Palatinatus superioris finibus, *Waldsachsen* Administrator.

Surrogatus autem fuit Marquardo an. 1559, ac in litteris, sequentibus annis datis, hunc sibi circumposuit titulum: *Richardus D. G. Comes Palatinus Rheni --- Administrator in Waldsachsen, Moguntinæ & Argentinensis ecclesiarum Præpositus.* Et vernacula: *Richard V. G. G. Pfalzgraf bey Rhein, Herzog in Beyern, Administrator zu Waldsachsen, vnd Dhumprobst hoher Stiffts Mainz vnd Straßburg.* Anno 1562 mutato vitæ, quod ad id vsque temporis secutus fuerat, genere, nuntioque sacris auitis misso, animum ad coniugium applicuit, obiitque an. 1598, d. 13 Ianuarii.

ALEXANDER FVGGER 156.

Baro *a* Kirchberg *&* Weissenhorn,
Cathedralis Frisingensis Præpositus.

Præpositi maioris officio, quo *Richardus* Palatinus abscesserat, potitus est, simulque eo, quod ad *D. Victoris* est extra mœnia Moguntina. Illi ad annum vsque 1564 præfuit. Errat enim *Helvvichius*, dum eum anno iam 1563 maioris ad *D. Martini* se abdicasse scribit. Anno certe, quem diximus, 1564, die 5 Iul. *Wolfgango* de *Hartheim* beneficium quoddam, Præpositur æ nexu feudali mancipatum, iure contulit beneficiario. Dimisit autem id ad manus Collegii metropolitani anno, quem modo significauimus, 1564; die 2 Octobr. vt in tabula, quæ in loco conuentibus Capitularium destinato appensa est, diserte habetur.

IOANNES ANDREAS MOSBACH *de* LINDENFELS 1564

Ex Decano liberis Collegii suffragiis in locum *Fuggeri* d. 3 Nouembr. 1564 electus, summa cum exspectatione Præpositi maioris capessiuit munia. Erat enim vir omnes prudentiæ ciuilis ac vitæ laudatæ numeros in se continens. Non possumus autem, quin hic notemus, *Helvvichium* haud ita bene dixisse, quod primus a Capitulo Præpositus electus fuerit. Quippe maioris Præpositos maximam

partem a Collegio iure optimo electos constat. Tantum ab aliquo tempore Curiæ Romanæ suis de caussis placuerat, nonnullis *de Præpositura*, vt loquuntur, *prouidere*. Sed enim, cum ius, libere Præpositum designandi, plenarie & sine vlla conditione, ex certa scientia Collegio tum restituerit Pius IV P. M. *Helvvichius* rem ita interpretatus est, ac si Mosbachius primus fuisset, qui electus esset a Capitulo. Dabimus hic, maioris lucis caussa, ad quam ille prouocat, ipsam Pii IV Bullam.

PIVS PP. IIII.

Ad perpetuam rei memoriam. Cum sicut accepimus, licet ius eligendi ecclesiæ Moguntinæ Præpositum, Archiepiscopo Moguntino consilio & auxilio assistentem, Præpositura eiusdem ecclesiæ Moguntinæ etiam in mensibus sedi Apostolicæ reseruatis pro tempore occurrente vacatione ad Capitulum eiusdem ecclesiæ, vt prætenditur, pertineret, nihilominus a nonnullis annis citra, per Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac sanctam sedem Apostolicam, de dicta Præpositura, non obstante prætenso iure eligendi præfato, vel eiusdem non habita cognitione, prouideri ceperit, in maximum Capituli & eiusdem Archiepiscopi, cui munus & officium Archicancellarii sacri Imperii sustinenti, assistentia eiusdem Præpositi pro tempore sic electi multum erat vtilis & necessaria, ac etiam in dignitatis Imperialis, cuius plurimum interest, tali frustrari assistentia, præiudicium: Et propterea non solum Capitulum, verum etiam, tam suo, quam sacri Imperii nomine Archiepiscopus præfati cupiant, ius eligendi Præpositum huiusmodi, & eiusdem Præpositi assistentiam, per nos in pristinum restitui, & quatenus opus sit, dictum ius eligendi, Capitulo, & assistendi, Archiepiscopo prædictis, de nouo concedi; nobis humiliter supplicari fecerunt, quatenus eorum votis in hac parte benigne annuentes, ipsosque specialibus fauoribus & gratiis prosequentes, eis in præmissis de opportunæ gratiæ beneficio prouidere dignaremur.

Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati, Capitulum ecclesiæ Moguntinæ huiusmodi ad ius eligendi, nominandi & creandi, Archiepiscopum vero præfatos quoad assistentiam præfatam contra & aduersus quascunque collationes, prouisiones, commendas, & quasuis alias dispositiones de Præpositura ecclesiæ Moguntinæ huiusmodi per quoscunque Romanos Pontifices successores nostros, ac dictam sedem, ac etiam forsan per nos, in dicti iuris eligendi Præpositum ad cuiusuis instantiam, contemplationem vel intuitum, aut etiam motu proprio & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine & alias quomodolibet faciendas, nec non quoad ius eligendi, & assistentiam huiusmodi in pristinum, & eum, in quo, antequam collationes, prouisiones, commendæ & aliæ dispositiones faciendæ huiusmodi emanauerint, quomodolibet erant, statum, in omnibus & per omnia Apostolica auctoritate tenore præsentium ex certa scientia nostra restituimus, reponimus, & plenarie reintegramus. Et nihilominus Capitulo & Canonicis eiusdem ecclesiæ Moguntinæ, nunc & pro tempore existentibus, ius eligendi personam idoneam in eiusdem ecclesiæ Præpositum, quotiens Præposituram huiusmodi tam prima vice quam deinceps perpetuis futuris temporibus quomodolibet, & ex cuiuscunque persona per cessum vel decessum aut priuationem, seu quamlibet aliam dimissionem vel amissionem, aut alias quouis modo etiam apud sedem Apostolicam, etiam in aliquo ex mensibus nobis & sedi Apostolicæ per constitutiones Apostolicas, desuper pro tempore editas, reseruatis, aut ordinariis collatoribus per easdem constitutiones seu litteras alternatiuarum, aut alia priuilegia & indulta concessis hactenus, & in posterum concedendis, vacare contigerit, ita quod persona sic in Præpositum pro tempore electa, obtenta super electione huiusmodi per eum, ad quem spectat, seu ante collationes, prouisiones, commendas, & alias dispositiones Apostolicas spectabat, confirmatione seu prouisione, corporalem, realem & actualem Præpositura huiusmodi & illius annexorum, iuriumque & pertinentiarum suorum quorumcunque possessionem libere apprehendere & etiam quoad vixerit retinere & continuare, ac eiusdem Archiepiscopi consilio & auxilio assistere libere & licite possit & valeat, auctoritate, tenore & scientia similibus, gratiose de nouo in perpetuum concedimus & elargimur. Non obstantibus præmissis & quibusuis, Apostolicis, in prouincialibusque & synodalibus conciliis editis generalibus vel specialibus constitutionibus & ordinationibus, ac etiam iuramento, confirma-

confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus, priuilegiis quoque, indultis, & litteris Apostolicis etiam similium gratiarum reuocatoriis. Quibus omnibus eorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter & expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscunque.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die XXVIII Decembris MDLXIII, Pontificatus nostri anno quarto.

V. Cæ. Glorierius.

Eodem alioquin anno *Mosbachius*, ipsis D. Martini feriis, cooptatus fuit ab Electore Daniele inter Consiliarios Aulicos, ac sequentibus annis plures splendidissimas obiit legationes. Missus enim fuit an. 1567 ad Comitia Ratisbonensia; sequenti ad Electoria Fuldæ habita. Anno 1569 ad ea, quæ Principibus Francofurtum indicta erant. In fata concessit Reinhemii an. 1571, d. 5 Maii, Moguntiæ in sacello S. Michaelis, quod in æde maiori est, humatus.

Muneribus inclaruit quamplurimis. Fuit enim simul Præpositus Moxstadensis; Cantor ad *D. Albanum*; ad *D. Victoris*, B. M. V. *ad gradus*, & *D. Ferrutii* Bleidenstadensis Canonicus; tum vero vrbis Moguntinæ Camerarius. Vt taceam & Rectorem fuisse ecclesiæ Werpacensis, possessoremque beneficiatum altaris *D. Mariæ Magdalenæ* in sacello castri Ehrenfels, quod ad dextram Rheni ripam paullo infra Bingium olim erat, nunc vero in ruinis iacet.

WOLFGANGVS 1571

Camerarius *de* Wormatia, *dictus* a Dalberg,

Præpositus Spirensis, ad D. Albani Custos, & B. M. V. ad gradus Canonicus, nec non *Archiepiscopi Danielis generalis in Spiritualibus Vicarius.*

A Mosbachii obitu ex Scholastico maiori Præpositus electus fuit an. 1571 d. 1 Iun. Vir antiquo nobilique genere, sed maiore virtutis, prudentiæ, facundiæ, eximiæque religionis fama. Qua laude cum in primis spectatus esset, ad grauissimas legationes obeundas adhibitus fuit: anno quidem 1572 ad conuentum Electoralem Mühlhusæ institutum; an. 1576 ad Comitia Ratisbonensia, & Aulam Cæsaream, quæ tum Pragæ erat; anno sequenti 1577 ad Conuentum Deputatorum Imperii Francofurti habitum. Quin, Daniele rebus humanis erepto, anno 1582 die 20 April. ipsum Moguntini Pontificatus culmen adscendit. Quod cum teneret, Præpositura se abdicauit. Vita defunctus est Aschaffenburgi anno 1601, die 5 April. & Moguntiæ in choro maiori terræ mandatus.

GEORGIVS *a* SCHÖNENBVRG 1582

Episcopus Wormatiensis, *& Decanus maior Moguntinus, cathedralis* Spirensis, *& collegiatæ* B. M. V. *ad gradus Præpositus, Treuirensis item, nec non* D. Albani *&* Victoris *Canonicus.*

In locum Wolfgangi successit, Præpositus maior electus die 29 Octobris 1582, multis in rem Moguntinam meritis clarus. Præter enim dignitates, quas recensuimus, ecclesiasticas, & Vicarium Archiepiscopi egit in Spiritualibus, & Locumtenentis obiit partes. *Ecclesiæ Moguntinæ*, vt necrologii verbis vtamur, *dum viueret, admodum sollicitus defensor & strenuus propugnator:* cuius etiam fortunas in supremæ voluntatis suæ tabulis accessione perquam liberali auxit.

Obiit Spiræ Nemetum in Comitiis, Rudolfi Cæsaris vices gerens, anno 1595, die 11 August. Princeps ista ætate cum paucissimis excellens. Sepulturæ locum nactus est Wormatiæ in sacello ædis cathedralis, D. Georgii honori & memoriæ dedicato.

Ceterum non ab re erit, afferre, quæ *Helvvichius* de eo habet in annalibus Wormatiensibus: GEORGIVS, *LXVII Episcopus*, *Nobilis a* Schönenburg, *patre* Ioanne, *matre vero* Elisabetha *von* Weyer *zu* Nickenich *natus anno* 1530. *Præpositus Wormatiensis ac Decanus Moguntinus, nec non Spirensis Canonicus, post Theoderici obitum vnanimibus suffragiis in Episcopum eligitur anno* 1580, *die*

die 22 Martii, ac biennio post anno 1582, die 29 Octobr. Præpositus quoque Moguntinensis constituitur. Sequenti vero anno 1583, die Martis post Pascha, 2 Aprilis, Moguntiæ in arcis templo S. Gangolpho sacro, a Reuerendo in Christo P. D. Stephano Webero Suffraganeo Moguntino summa cum sollennitate consecratur. Præfuit ecclesiæ summa prudentia vtiliter ac laudabiliter annis 15, mens. 4 d. 21, acerrimus & ecclesiasticæ & secularis iurisdictionis defensor. Obiit sexagenario maior quinquennio, Spiræ, vbi in destinatorum Imperii Conuentu Rudolphi II Imperatoris vices agebat, die 11 August. an. 1595 inter 10 & 11 horam vespertinam, summo omnium luctu, omnium seculorum memoria dignissimus Antistes. Vir, existimatione apud maximos quosque longe maxima, non superbus, sed humilis, placidus ac benignus, quocirca omnibus bonis ob iustitiam ac æquitatem etiam charissimus. Qui, licet ob animi rigorem, quem ante se ferebat, multis terrori quodammodo extitisset, facilis tamen in placando ac mitis rursum comparuit. Spira Wormatiam reuectus die 15 Augusti, in cathedralis ecclesiæ sacello Diui Georgii M. vt viuus ordinarat, sepultus est cæremoniis solitis. Porro Moguntiæ in metropolitana ecclesia, in qua Præpositum egerat, monumentum e marmore sumptuosum ei erectum fuit, hac inscriptione (quam vide suo loco.)

1595 PHILIPPVS CRATZ *a* SCHARPFENSTEIN,

Præpositus Wormatiensis, ac ad D. Bartholomæi Francofurti, Moguntiæ vero ad D. Victoris & Albani Canonicus.

Georgio surrogatus est anno 1595, die 25 Septembr. Vir morum honestate ac prudentiæ laudibus excellens, & qui virtute sua meruit, vt anno 1604, die 4 Maii Antistes eligeretur Vangionum. Quibus tamen honoribus non diu superfuit. Vita enim excessit Moguntiæ eodem hoc anno, d. 13 Iul. in sacello OO. SS. ædis maioris d. 20 Iul. hora 2 postmeridiana sepultus.

1604 GEORGIVS FRIDERICVS GREIFENCLAV *a* Volrats.

Vir non magna solum virtutis opinione, generisque splendore clarus, sed dignitatibus etiam quamplurimis illustris. Fuit enim *Præpositus Wormatiensis*, *Spirensis* vero *Cantor* primum, dein *Præpositus* quoque: Moguntiæ adhæc ad ædem principem *Scholasticus*, *S. Albani Custos*, nec non ad *D. Victoris*, & *B. M. V.* ad *gradus* Canonicus.

Philippo mortuo, vnus omnium maxime dignus habitus est, qui constitueretur Præpositus maior, quod & factum die 5 Augusti. Enimuero, quod multarum rerum sagax esset, & in negotiis tractandis impiger, anno 1610, Ioanne Suicardo Pragam concedente, *Locumtenentis* partes obire iussus, & cum muniis omnibus par esse videretur, ad Consiliarii quoque & Camerarii iudicii secularis officium vocatus est.

Tandem anno 1616, die 15 Septembr. cathedræ in Vangionibus impositus fuit, & an. 1626, die 21 Octobr. sedi Moguntinæ. Quam cum iniisset, Præpositura se abdicauit.

Naturæ debitum reddidit die 6 Iul. anno 1629, Moguntiæ in sacello ædis maioris, S. Michaelis nomini & honori dicato, ingenti bonorum omnium luctu, terræ illatus.

1627 ANTONIVS WALTBOT de BASSENHEIM

Metropolitanæ Moguntinensis Cantor, Chorepiscopus & Canonicus Treuirensis, ad D. Albani, & Collegialis Moxstadensis Præpositus, tum vero iudicii secularis, quod Moguntiæ est, Camerarius.

Georgii Friderici in locum lectus fuit anno 1627, die 7 Iun. quem tamen dignitatis gradum haud ita diu tenuit. Anno namque 1629, die 22 Septembr vesperi circa horam 5 Deo lucis vsuram reddidit, in sacello ædis maioris, quod D. Magno sacrum est, humatus.

IOANNES

IOANNES REINHARDVS de METTERNICH 1629

Treuirensis, Magdeburgensis, Monasteriensis, & S. Ferrutii Bleidenstadii Canonicus, Francofurti ad D. Bartholomaeum, & Heiligenstadii ad S. Martinum Praepositus, ad D. Albanum Custos, S. C. M. ac Eminentissimi Electoris Moguntini Consiliarius sanctior, Archiducis Leopoldi Wilhelmi in diœcesi Halberstadensi Locumtenens, Moguntiae Consilii aulici Praeses, ac saecularis iudicii Camerarius.

Cantor maioris cum ad id vsque temporis fuisset, surrogatus fuit decessori an. 1629, die 29 Octobris. Vir inter aeui sui sapientissimos, auctoritate & virtute singulari, praecipue vero in communi illa Germaniae calamitate de re Catholica & Archiepiscopatu Moguntino longe meritissimus. Anno 1635 legati titulo, magni momenti negotia expediit apud Caesarem, & an. 1638, die 1 Ianuarii mortem oppetiit. In aedis metropolitanae sacello, quod D. Lamberti dedicatum est memoriae, sepultus.

GEORGIVS ANTONIVS de RODENSTEIN 1638

Episcopus Wormatiensis, Decanus Moguntinus, Praepositus Spirensis & ad D. Albani: ad B. M. V. vulgo ad gradus Canonicus.

Praepositi Moguntinensis honores capessiuit an. 1638, die 10 Febr. Vitam cum morte commutauit an. 1652, die 29 Octobr. horam inter 10 & 11 antemeridianam, funeratus die 13 Nouembr. Moguntiae in sacello aedis maioris, quod D. Bonifacii inclitum nomine est ac memoria.

ADOLFVS HVND de SAVLHEIM 1652

Cathedralis Spirensis Canonicus, & ibidem ad S. Germanum Praepositus, Equestris ad D. Albanum, Collegiatarum D. Victoris & B. M. V. ad gradus, nec non Herbipoli ad D. Burchardum Canonicus.

Ex Decano maiori maior Praepositus factus an. 1652, die 10 Decembr. Fato suo functus an. 1668, die 29 April. in sacello nouo B. M. V. sepulcro honestissimo locum cepit.

IOANNES ab HEPPENHEIM, dictus a SAAL 1668

Praepositus Wormatiensis, & Canonicus Herbipolensis, Eminentissimi Principis Electoris Ioannis Philippi Consiliarius sanctior, Consilii aulici & Camerae Praeses, ac Locumtenens,

Maioris hactenus Decanus, virtutis merito Praepositi muniis, Adolfo fatis functo, admotus fuit: quae etiam singulari sustinuit fama. Erat enim vir cum in omni vitae officio circumspectus, tum Christianae pietatis praecipua quadam laude, sed maxime consilio & auctoritate in publicis, priuatisque negotiis spectatus.

Finem vitae tam recte, tam honeste, tam nobiliter actae impleuit an. 1672, die 3 Febr. tumulo conditus in sacello S. Barbarae, quod in aede est metropolitana.

LOTHARIVS FRIDERICVS de METTERNICH in Burscheid 1672

Episcopus Spirensis, supremus Chorepiscopus Treuirensis titulo D. Petri, & Coadiutor Moguntinus.

Clara vir prosapia, sapientia vero, consiliique maturitate longe tunc inter alios primus; quo factum, vt ad maxima quaeque negotia adhiberetur. Moguntiae pariter ac Wormatiae Eminentissimi Electoris *Ioannis Philippi* fuit Locumtenens: Praepositi maioris vero munus an. 1672, die 21 Mart. consecutus est; quod, cum anno sequenti in solium Archiepiscopale adscendisset, resignauit siue dimisit. Naturae

Naturæ modum expleuit an. 1675. die 3 Iun. in choro maiori ædis principis illatus conditorio.

1673 **THEODORVS CASPAR *de* FVRSTENBERG**

Metropolitanæ Moguntinensis, cathedralis Spirensis, ac ad D. Albanum Moguntiæ Canonicus.

Meruit ante Regi Hispaniarum, ac legionem equestrem duxit in Belgio. Præpositi maioris dignitate auctus fuit an. 1673. d. 5 April. quam tamen an. 1675. d. 21 Septembr. morti concedens deposuit. Corpus in sacello basilicæ maioris *D. Ioannis Baptistæ* sacro humo illatum; exta, lapide indice, in sacello Præpositura.

1675 **MARQVARDVS SCHENCK *de* CASTEL**

Episcopus Eichstadensis, S. C. M. Principalis Commissarius siue Locumtenens in Comitiis Ratisbonensibus,

Ex Canonico maioris maior factus Præpositus an. 1675. die 6 Nou. vita defunctus est Ratisbonæ an. 1685. die 18 Ianuar. Eichstadii in æde cathedrali iuxta aram principem sepultus.

1685 **IOANNES WILHELMVS *L. B.* WOLF,**

dictus METTERNICH *in* GRACHT

Moguntinæ Decanus, Paderbornensis vero, & Monasteriensis ecclesiarum Canonicus,

In locum Marquardi subiit an. 1685. die 20 Febr. Fatis concessit an. 1694. die 15 Decembr. Iubilarius, vt vocant. Tumulatus in æde maiori ad gradus chori ferrei ante aram B. V. adsumtæ, quam ipse ab integro sumptuose statuit, & Vicaria, quam large ditauit, pio instruxit consilio.

1695 **CHRISTOPHORVS RVDOLFVS**

L. B. *de* STADION

Metropolitanæ Moguntinensis Decanus, ad D. Bartholomaeum Francofurti, & Moguntiæ ad D. Albanum Præpositus, B. M. V. vero ad gradus, vti Equestris Bleidenstadensis quondam Canonicus. Eminentissimi Principis Electoris Consiliarius intimus & Moguntiæ Locumtenens,

Præpositus designatus fuit anno 1695. 10 Ian. & præter alia opera, laude perenni digna, ædes Præpositi, veteri domicilio deiecto, a fundamentis quam splendidissime excitauit. Obiit an. 1700. die 17 Ianuar. in choro ferreo sepultus.

1700 **HENRICVS FERDINANDVS**

L. B. *von der* LEYEN *in* NICKENICH

Moguntinæ & Treuirensis metropolitanarum, nec non cathedralis Eichstadensis Canonicus,

Amplissimam Præpositi maioris dignitatem adeptus est anno 1700. die 16 Febr. Inclitæ vir virtutis, modestiæque. Præsulatum sane Eichstadensem an. 1704 vnanimibus suffragiis sibi delatum suscipere recusauit. Spiritum posuit an. 1714. die 8 Martii, in æde principe ante Epitaphium, quod sumtuoso opere viuus sibi erexerat, funeratus.

1714 **IOANNES PHILIPPVS FRANCISCVS**

S. R. I. Comes de *SCHÖNBORN Bucheim,*

Dominus in *Reichelsberg,*

Præpositus cathedralis Herbipolensis, & Francofurti collegialis ad D. Bartholomaeum, Eminentissimi Principis Electoris Consiliarius sanctior,

Henrici Ferdinandi successor e Canonico factus an. 1714. die 4 April. Vti virtutum ornamentis plus quam vulgaribus, ita rebus permultis, in variis ad Imperatorem, Reges, Principes legationibus præclare gestis inclitus, meruit, vt anno præterito 1719. die 18 Septembr. ad celsissimi Episcopatus *Wirzburgensis* culmen proueheretur. quod vt quam diutissime teneat, consilioque suo atque auctoritate Imperio prosit, pii omnes vouent, optant.

SECTIO II

SECTIO II

De

DECANIS

IVSTINVS

Etustissimus inter omnes, quantum colligitur, tametsi, quo Christi anno vixerit, quoue sub Præsule Decani gesserit dignitatem, ignotum. Fuisse tamen Moguntiæ olim Decanum, hoc appellatum nomine, reperies apud *Helvvichium* sectione 2 Elenchi p. 216.

* *RAZO* 10..

Occurrit in litteris Wezzilonis, ad D. Victoris Canonici, an. 1064 datis, vocaturque diserte *Razo Decanus*, loco post *Embriconem*, summum Præpositum, tertio. ex *Decano* postea factus est *Præpositus maior*.

* *RVPERTVS*, siue *RVOBERTVS*, vt tum scribebant. 10..

Bis legitur in litteris Sifridi II. primum in iis, quibus Petrensibus tabulas Fridericianæ fundationis renouat: dein in iis, quibus eisdem decimationem in Thuringia transscribit. Vocaturque in his pariter ac illis *Ruobertus Decanus & Præpositus*. Vtræque autem datæ sunt an. 1063.

VOLCHOLDVS 10..

Occurrit in litteris Ruthardi, datis an. 1090, quibus monasterium Cambergense confirmat, ac in tutelam sedis Moguntinæ suscipit. Ex quibus corrigas *Helvvichium*, qui l. d. ex Crusio scribit, eum in litteris istis vocari *Volckmarum* an. 1080. Habetur ceteroquin, vt apud eundem legere est, in litteris Ruthardi, Iacobæorum in gratiam editis, an. 1092.

* *THROMARVS* 10..

Citatur in tabulis Ruthardi an. 1099 confectis, quibus ordinanit, vt textores Moguntini porticum ædis D. Stephano dedicatæ occidentalem renouent, & quotiescunque necesse sit, reparent.

CEYZOLFVS 11..

Subit semel atque iterum. Vt annum 1112, quem *Helvvichius* habet, prætercam, an. 1119 in litteris Adelberti I, quibus Canonicis Marianis bona quædam stabiliuit. item in priuilegio, ciuibus Moguntinis dato, cum primum promulgaretur: quod circa an. 112. factum: vt ad *Serarium* in notis ad Adelbertum I dictum.

CVNO 11..

Successit Ceyzolfo, reperiturque primum anno 1124 in litteris Adelberti I, tum illis, quibus donationem Collegio Petrensi ab Asmaro Præposito factam sciuit, ratamque habuit; tum istis, quibus cœnobium Sponheimense stabiliuit, ac sedis Moguntinæ patrocinio auctoritateque tutum esse voluit. In aliis eiusdem anno 1127 Disibodenbergensium in gratiam, de decimis soluendis, editis vocatur Cuno, *Custos & Decanus de Domo:* in aliis sequenti anno perscriptis: *Custos & Decanus S. Martini:* in aliis an. 1130 datis: *Decanus & Custos maioris ecclesiæ.* Occurritque adhuc an. 1133 in aliis eiusdem Adelberti I tabulis, quibus donationem Emerchonis fratribus D. Victoris confirmauit.

11..

HARTMANNVS

Ex Cantore Decanus factus, adducitur testis in priuilegio ciuibus Moguntinis renouato: quod an. 1134 factum esse, ad *Serarium* in annotationibus demonstratum. Anno 1139 testes inter est in tabulis Adelberti II. in gratiam Fratrum D. Victoris confectis. Legiturque adhuc, qua *Decanus maioris ecclesiæ* & *S. Stephani Præpositus* an. 1143 in litteris Henrici I Archiepiscopi, quas in codice diplomatico inuenies. Ceterum eodem hoc anno ex Decano Præpositus factus est.

114.

* GERLAVS, siue GERLACVS

S. Victoris Præpositus,

Qua *maioris Decanus* occurrit an. 1144 in litteris Henrici I, quibus cœnobio Erbacensi mansos quosdam contulit ac donauit; & in aliis eiusdem, anno sequenti Albanensium in gratiam editis, testibus his adscriptus verbis: *Gerlaus Decanus maioris ecclesiæ & Præpositus S. Victoris.*

Quod tamen munere hoc postea se abdicarit, ex eo patet, quod in litteris Henrici, quibus an. 1151 monasterium Arnsburgense stabiliuit, in litteris itidem Arnoldi an. 1158, solum *Præpositus S. Victoris* dicatur; contra vero *Henricus Decanus de Domo* iam occurrat in aliis Henrici I, an. 1152 Erbacensium bono perscriptis.

11..

* HENRICVS

Gerlaco successit, occurritque, vti iam dictum, an. 1152 in litteris Henrici I, quibus permutationem, quam Erbacense monasterium cum Dudone fecerat, ratam habuit.

11..

* HARTWINVS

Ante fuit Cantor maioris. Inuenitur testibus appositus in litteris Arnoldi Archiepiscopi, quibus an. 1155 Collegio in Nörthen donationem ab Archiepiscopo Luitpoldo factam confirmauit.

11..

SIGELO

Sigelous etiam dictus. *Camerarius* hactenus, vt in litteris Arnoldi modo dictis videre est. *Decanus de Domo B. Martini* dicitur testes inter, in litteris eiusdem, quibus an. 1159 Stephanitis parochialem Munster - Liederbacensem vindicauit, & in aliis anno 1160, quas in *chronico Mariano* habebis, *Sigelo Decanus & Camerarius.*

11..

* HEIDENRICVS

E Canonico factus maior Decanus: quo titulo testibus adscriptus est in litteris Christiani I, quibus an. 1170 curiam monasterii Erbacensis, *Birckeo* dictam, liberam esse & ab omni Albergariæ onere immunem pronuntiat.

11..

HENRICVS

Hactenus Cantor. Qua *Decanus de Domo* locum habet testes inter, in litteris Christiani I Archiepiscopi, quibus an. 1171 piam beneficamque Ludouici, Thuringiæ Landgrauii, erga Stephanitas voluntatem complexus est. In pluribus aliis modo *maior Decanus*, modo *Decanus maioris ecclesiæ* vocatur. Sub an. 1195 etiam Præpositus collegialis ad D. Martinum Bingensis factus est. Hoc enim titulo eodem & sequenti anno in litteris Conradi I insignitur: sigillatimque in his dicitur *maioris ecclesiæ Decanus, & Præpositus in Pinguia.*

11..

* FRIDERICVS

Post Henricum Decani maioris honores capessiuit, nobisque in litteris iudicum, ciuiumque Moguntinorum an. 1200 datis (quas in *chronico Petrensi* § 13 legere est) qua Decanus occurrit. Ex eo modo *maioris Decanus*, modo *maioris ecclesiæ Decanus* in litteris Sifridi II vocatur. Vltimum nobis subiit an. 1212, eius-

dem

dem Sifridi in litteris, quas in *chronico Petrensi* dedimus § 14. Quo quidem supremum ille spiritum posuit, ac ad superos excessit.

GODEFRIDVS 121.

Cantor maioris vsque huc. Quippe in litteris Sifridi ante citatis, & 2 Non. Septembr. scriptis, *Custos & Cantor* diserte vocatur; *Decanus* vero in litteris eiusdem, quibus an. 1214 factam Collegii ad D. Victoris constitutionem, de praebendis proxime vacantibus ad instaurationem aedis ad D. Victorem applicandis, factam sciuit, ratamque habuit.

POPPO 121.

Popelinus etiam dictus. Decani maioris titulo testes inter est in litteris Sifridi II an. 1216, & in aliis eiusdem an. 1219 super controuersia de iure patronatus ecclesiae Vinicellensis inter S. Victoris Collegium & ciues loci, quas in chronico *D.* habes *Victoris*.

[*Post Poppelinum* Helvvichius *inuertit ordinem. Illi namque successisse vult* Christianum, *Christiano* Ruthardum: *cum tamen, vt ex sequentibus patebit, Popponem exceperit* Ruthardus; *Ruthardum* Gerbodo, *quem ille praeterit*, Gerbodonem *vero demum* Christianus.]

RVTHARDVS 1220

Vetusta atque illustri plane *Greiffenclavviorum* de *Volrats* familia ortus, vt infra in Canonicis videre est. Factus Decanus an. 1220. Anno certe 1221, qua *Decanus maior*, ter occurrit. Primum in litteris Sifridi II, quibus concessit, vt Collegium Petrense in vrbem immigret, & D. Emerani possideat aedem: dein Christiani Praepositi ad D. Victorem, queis feudum quoddam, in tractu vici Winckel, ad praebendas fratrum contulit; quo vide chron. *D. Victoris* n. 15. Tertio in litteris Werneri de Bolandia, 4 Non. Iul. in gratiam Canonicorum ad D. Victorem scriptis. Obiit, vt coniicere licet, anno insequenti, *Idus Iunii*, vt necrologium ad S. Victorem habet.

* *GERBODO* 122.

Decanus maioris ecclesiae est testes inter in litteris *αὐτογράφοις* de censu quodam Stephanitis de bonis in tractu villae Budesheim temisso, anno 1222 mense Aprili datis. Ad *Praepositi* postea, vt ex supra dictis patet, honores conscendit.

CHRISTIANVS 122.

Hactenus *Cantor*. Gerbodonis in locum transit: siquidem anno statim 1223 *Decani maioris ecclesiae* titulo testibus adscriptus est in Instrumento Iudicum sedis Moguntinae, 6 Id. Mart. confecto, & sequenti 1224 in litteris Sifridi II de lite Collegii ad B. M. V. vulgo ad gradus, cum Arnoldo Praeposito composita; quo vide *chron. Marianum* § 11. Decani dignitatem gessit ad annum vsque 1236, quo Praepositus factus est.

CONRADVS 1236

Quem *Helvvichius* l. d. etiam *Cunonem* vocatum scribit: quo tamen nomine nusquam occurrit. Clarissimo Nobilium *de Türckheim* sanguine fuit prognatus, ceterum vero ex Scholastico Decanus factus, & Christiano successor datus. *Decanum* enim *maioris ecclesiae Magunt.* an. 1236 legas in litteris Collegii metropolitani, quibus donationem parochiae Afpisheimensis a Friderico, Custode maiori, Collegio D. Ioannis factam confirmauit. Anno 1242, beneficio Sifridi III, factus quoque fuit Praepositus ad B. M. V. *in campis*. Biennio post sibi, suisque successoribus vsum acquisiuit Infulae, vt *Serarius* iam notauit lib. 5 in Sifrido III § 14; anno 1247 vero ad Episcopatus Wormatiensis euectus fastigium est, quo etiam naturae debitum expleuit. Vid. *Helvvichius* l. d. p. 217.

Ceterum *Cuno* ille *de Buricke*, de quo *monachus Kirschgartensis* cap. 40, nullus alius est, quam ipse hic *Conradus* de *Türkheim*, quem is *de Durcke* appellat, vt adeo ex vno faciat duos.

124. # IOANNES

Occurrit nobis primum an. 1251, non autem 1254 demum, vt *Helvvichio* p. 217, & quidem in litteris Christiani II, *Decani maioris* titulo, inter testes donationis tum Collegio metropolitano factæ. Item vltimum in tabulis summi Capituli super precariis Wernero Archiepiscopo electo datis an. 1260, 6 Id. Mart. *Iohannes Decanus* maioris *ecclesia Maguntina*. Obiit ipso hoc anno, *3 Id. Octobr.* indice necrologio p. 450.

1260 # LVDOVICVS

Maioris Scholasticus, & S. Victoris Præpositus.

Ioannis subiit in locum, & an. 1261 occurrit inter testes in litteris de controuersia Wernerum Archiepiscopum inter & Comites Rieneccenses, Ludouicum & Gerhardum, occasione castri Esch ab eis in territorio Moguntinensi contra conuentionem anno superiori factam extructi, exorta, tum vero composita. In aliis item an. 1263, *3 feria proxima post festum Assumpt. B. M. V. in claustro ecclesia Maguntina* datis. Anno 1267 donauit Collegio S. Victoris varia bona, vt in chronico *S. Victoris* § 20 videre est. Dein, religionis studio & amore, ordinem FF. Minorum ingressus fuit, vt ex litteris patet Werneri, quibus anno 1268 donationem istam confirmauit. Tum temporis autem nondum vita defunctus fuit, vt *Helvvichius* putauit, qui l. d. p. 217 an. 1267 mortuum scribit. Diserte enim *Wernerus* ibi: *Frater Ludvvicus Ord. Fratrum Minorum, quondam Decanus Maguntinus.*

1267 # SIMON de SCHÖNECK

Maioris Canonicus, & ad D. Victoris Præpositus.

Ludouici successor an. 1267, quo etiam annno occurrit in instrumento quodam publico de cœnobio Klingenmunster. Anno 1283, post obitum Friderici Antistitis ad mitram Wormariensem vocatus fuit, vitaque excessit anno 1291*, 9 Kalend. Nouembr. vt in necrologio est p. 467. Sepulturæ locum nactus Franckenthalii in æde monasterii sacra. *Monachus Kirschgartensis* cap. 47 chron. Wormatiens. p. 140. *Iste* Simon *fuit homo mira probitatis. Idem* l. d.

* *Monachus*, quem dixi, *Kirschgartensis* temporum rationes hic turbat, & Simonem an. 1293 mortuum dicit.

1283 # GEBEHARDVS

Canonicus Moguntinus, & S. Victoris Præpositus.

Simoni surrogatus est an. 1283, quo etiam Decani titulo occurrit. Anno 1290, 7 Id. Maii, legauit Collegio metropolitano vniuersa bona sua, agros & vineas, in tractu villæ Flersheim, his quidem conditionibus, vt fructibus inde prouenientibus in octo partes diuisis, pars vna ad altare SS. Petri & Pauli extruendum deseruiat: reliquæ vero in die septimo Wernheri, quondam Archiepiscopi Moguntini, ad 5 Id. April. item in Theoderici Numburgensis olim Episcopi, ad 15 Kalend. Octobr. item in Bernhardi, cathedralis Numburgensis quondam Custodis, ad 5 Id. Augusti; in suorum itidem parentum, ad 4 Id. Iul. & tandem etiam in suo, dum occurrerit, diebus anniuersariis, in æde metropolitana perpetuo peragendis, præsentibus in choro distribuantur. Insuper *Arnoldo* famulo suo constituit 20 maldra siliginis annuatim.

Obiit an. 1293, *7 Kal. Iul.* Quod ad diem, ille his ipsis verbis habetur in necrologio p. 298. Quod ad annum, ipse ad illum ipsum vsque in actis occurrit. Ne dicam, quod *Arnoldus* ille, de quo modo dictum, in testamento suo 16 Kal. Iun. anno 1294 confecto, inter cetera ordinarit 8 solidos Colonienses distribuendos Canonicis S. Victoris in *septimo Domini Gebehardi, Decani Maguntini*, 5 Kal. Iul. peragendo.

In sacello SS. Petri & Pauli, ab eo excitato, lapis in solo iacet cum figura Prælati, mitra in capite ornati, inscriptione & insignibus detritis. Quin is sepulchralis Gebehardi sit, vix dubium est.

IOANNES

IOANNES *de* SIEGERSBERG 1293

In locum Gebehardi e Canonico suffectus est anno 1293, & vixit vsque ad annum 1298, quippe quo adhuc in litteris 2 Kalend. Martii datis occurrit. Ceteroquin eodem hoc anno 13 Kal. Iul. fatis concessit. Diem diserte memorat necrologium p. 290. Annum nobis patefaciunt litteræ anno sequenti 1299, 4 Non. Ianuar. datæ, in quibus Otto de Rüdesheim *Decanus maior* iam inuenitur.

OTTO *de* RVDESHEIM 1298

Ecclesiarum S. Mauricii Moguntiæ, & S. Martini Heiligenstadii Præpositus, metropolitanæ item Moguntinensis, ac B. M. V. ad gradus, nec non S. Martini Wormatiæ Canonicus.

Decani in dignitatem subiit anno 1298. Anno namque sequenti, vt iam dictum, in litteris de locatione areæ cuiusdam in loco, vbi quondam Capella S. Nicolai retro refectorium erat, 4 Non. Ianuar. datis, Decanus dicitur. Mortem oppetiit an. 1320, peruigilio D. Iacobi Apost. tumulatus in æde maiori, ad ingressum e sacello Gothardino, cum epitaphio sequenti:

Otho, pater Cleri, monstrans lex regula veri,
Te ros irroret, cœli lux alma decoret.

Eius ab obitu Decanatus aliquot annos, non vnum cum dimidio tantum, vt *Helvvichius* p. 218 tradit, vacauit. In litteris enim, quibus Collegium metropolitanum emptioni Vicedominatus Rustenbergensis ab Matthia Archiepiscopo factæ calculum addidit, sic: *Nos quoque Gotfridus* Custos, *Eberhardus* Cantor, *totumque Capitulum ecclesiæ Maguntinæ prædictæ*, Decanatu & Scholasteria *ibidem* vacantibus, *recognoscimus* &c. Clausula vero litterarum ita habet: *Datum apud Waltaffen* (Walff) 7 *Kalend. Augusti. An. Dom.* 1324.

IOANNES *de* CONSTANTIA, 1325

cognomento VNTERSCHOPF,

Francofurti ad D. Bartholomaeum, & Moguntiæ ad D. Victorem Præpositus.

Patria fuit Constantiensis, humilis plane, vt quidam volunt, conditionis parentibus * prognatus. Decani dignitatem iniisse videtur anno 1325; sequenti enim 1326, 5 Id. Ianuar. in litteris Collegii metropolitani (de quibus in *Bertholino* Præposito dictum) iam qua *Decanus* maior occurrit. Morte interceptus est an. 1345, ipsis Maii Kalendis, vt in necrologio p. 213 adnotatum. Quo ceteroquin vitæ fuerit tenore, *Helvvichius* iam in compendio dixit, quem v. p. 218.

* Dubitandi ansam præbet, quod *Rudolfus Delekener* de *Constantia*, arcis *Camerberg*, in tractu *Lorch*, Castrensis, & Scultetus postea Moguntinus, ipsius e sorore nepos, *Armiger* vocetur.

GERLACVS 1345

Comes *de* Nassau, *Adolfi* Imperatoris nepos,

Canonicus Moguntinus.

Ioanni successit an. 1345: sequenti vero 1346, Pontifice ita volente, iubente, ad titulos Moguntinenses vocatus, ac *Henrico Virnenburgio* oppositus fuit. De quo cum satis iam dixerint *Serarius* l. V rer. Mogunt. & h. l. *Helvvichius* p. 218, non est, cur hic quidem simus copiosiores.

RVDOLFVS *dictus* LOSS, *de Isenaco,* 134.

Vir spectatus ac prudens, Caroli IV Imperatoris a consiliis, e Canonico Decanus designatus fuit, ex quo Gerlacus sedis Moguntinæ culmen adscendit. Anno sane 1348 a Carolo, quem modo diximus, IV, in litteris, Spiræ datis, *Decanus Moguntinensis* vocatur, his vernacula verbis; *Bekennen, daß wir iczund lang schuldig sin gewest dem Erbern* Rudolf *genannt* Losse, Dechant zu Mentze, *unserm lieben Rath und Pfaffen, zwei Marck Silbers, und dem Strengen Ritter,* Herman Losse, *sinem Bruder* *, *LIII Schok Bohmischer Groschen* &c. Obiit an. 1364 2 Non. Ianuar. in sacello, quod honori S. Michaelis sacratum, tumulatus.

* De quo *Balduinus* Administrator in litteris anno 1341; *Hermann Loss von Isenach, einem wolgebornen Knechte* --- Conf. *Paullini* annal. Isenacens. § 93 p. 86.

1364 OTTO *de* WETTIN

Wormatiensis ecclesiæ Cantor, Moguntinensis Canonicus.

Mindensis, quod *Helvvichius* l. d. p. 218 vult, non fuit. Diserte enim *Busso Wattenstedius* in Chronico Mindensi p. 36 scribit, Canonicos Mindenses, quum illis imponeretur Episcopus, rem ægre tulisse, *cum non nossent alienæ gentis hominem.* Ceterum Caroli IV Imperatoris sanctior fuit Consiliarius. *Wattenstedius* l. d. p. 35.

Rudolfi in locum suffectus est eodem, quo ille obiit, anno. In litteris enim Gerlaci an. 1364, die Vrbani datis, *Decanus Moguntinensis* explicate dicitur. Commendatione ac indulgentia Papæ anno 1367 sedem Mindensem iniit, a Canonicis, cum de viri virtute, doctrina, & prudentia certiores redditi essent, peruigilio festi, corpori Dominico sollemnis, quam honorificentissime exceptus. *Wattenstedius* l. d. p. 36. Anno sequenti 1368, *circa festum Alexii*, hydrope extinctus, & Mindæ in choro FF. Prædicatorum sepultus. *Idem* l. d. *Cratepolius* in annal. Episcoporum Mindensium p. 431, collacrimantibus cunctis, *qui sibi spem fecerant de tanti viri prouectione*, vt *Albertus Cranzius* loquitur lib. 10 metropol. cap. 25. Erat enim moribus, virtutibus, & eruditione spectatus. Ex quibus corrigas *Helvvichium*, qui anno 1368 Episcopum factum, eodemque anno die 16 Augusti defunctum scribit.

1367 HENRICVS BEYER *de* BOPPARDIA

Canonicus Moguntinus.

Antiquo, nobilique natus genere, Ottoni successit. Gerlaco pariter ac Adolfo quam maxime gratus. Illi enim dignus visus, cui anno 1368, litteris die 10 Octobr. Altæuillæ scriptis, vna cum *Hertvvico* de *Saulheim*, Canonico, *iurisdictionem suam ordinariam* committeret. Isti, quem ad consilia adhiberet sanctiora. Passim sane hoc eum ornat titulo: *Vnser lieber heimlicher Rade*; vltimum quidem anno 1377 feria 2 post Kiliani. Extremum vitæ spiritum edidit, eodem, quem modo signauimus, anno, ipsis Kalend. Octobr. quippe quem diem necrologium nobis prodit. Sepulturæ locum inuenit in choro maiori, ante aram trium Regum titulo notam.

1380 WILHELMVS FLACH *de* SCHWARZENBVRG

Haud statim, vti quidem *Helvvichius* putat, Henrici in locum suffectus est. In litteris enim Adolfi I anno 1378, 1379, quin anno adhuc 1380 in aliis feria 3 post Dominicam *Misericordias Domini*, & feria 6 post diem S. Maximini datis, solo *Canonici Moguntini* occurrit titulo. Eodem tamen hoc anno eiusdem Adolfi in litteris, feria 4 post D. Margaretæ sollemne signatis, quibus *Gerhardum* de *Blanckenheim*, Dominum *de* Kastelberg & Gerhardstein, sibi in auxiliarium adsciuit, qua Decanus reperitur. Vt adeo, cum inter annum 1377 & 1380 nullus inueniatur Decanus maioris, dicendum omnino sit, illum hoc demum anno Decani dignitatem fuisse adeptum. Fato suo functus est an. 1383, peruigilio D. Andreæ Apostoli, terræ illatus in sacello, quod ad ambitum ecclesiæ maioris est, S. Nicolai.

1383 EBERHARDVS *de* IPPELBRVNN

Maioris Cantor, & B. M. V. ad gradus Canonicus, nec non Satrapa Olmensis.

Decanus constitutus est anno 1383. quo fungens munere, dicta præfectura anno 1395, rationibus Conrado II redditis, se abdicauit. E vita emigrauit anno 1418, d. 13 Septembr. in peristylio sepultus.

1418 IOANNES WEISS *de* FEVERBACH

Scholasticus maioris vsque huc. Successor Eberhardi factus eodem, quo vitam ille cum morte commutauit, anno. Naturæ modum expleuit an. 1428, die

die 20 Martii, in æde maiori ante aram D. Kiliani funeratus; quem quidem locum, ea in chorum ferreum translata, monumentum Reuerendissimi Præpositi *von der Leyen* nunc occupat: ante quod tamen adhuc lapis, isque satis magnus visitur, cum effigie Ioannis mitrati, eiusdemque nomine & insignibus gentilitiis.

PETRVS ECHTER *de* MESPELBRVNN 1428

Scholasticus maioris, nec non S. Mauricii Præpositus, & ad B. M. V. ad gradus Canonicus,

Decanus fuit electus an. 1428. Vir & auctoritate præstans & consilio. Quo factum, vt Conradus III Archiepiscopus anno sequenti Posonium in Hungariam ad Comitia Imperii, tum ibidem habenda, concessurus, *iurisdictionem ei suam ordinariam* commiserit. Naturæ debitum expleuit an. 1442. die 16 Ianuar. humo illatus in sacello, quod D. Andreæ Apostolo sacrum est.

PETRVS *de* VDENHEIM 1442

Scholasticus hactenus *maioris, & ad S. Albanum Præpositus,*

Echteri constitutus successor an. 1442. Supremum diem obiit an. 1448. 5 Non. Octobr. sepultus in æde maiori prope aram D. Christophori memoriæ & honori erectam.

RICHARDVS *de* CLEEN 1448

Ecclesiæ Metropolitanæ Cantor, ad S. Crucis autem *& D. Albani Præpositus,*

Excepit *Petrum* de *Vdenheim* an. 1448, ac an. 1450, die 15 Mart. ex vita emigrauit, tumulatus in medio loci, qui vulgo *Memoria* dicitur, sub lapide illo, in quo figura Prælati cum mitra in capite etiamnum conspicitur.

HENRICVS GREIFFENCLAV *de* VOLRATS 1450

Decanus Treuirensis, nec non Metropolitanæ Moguntinensis, & ad D. Albanum Canonicus,

In locum Richardi per viam, vt loquuntur, compromissi, delectis, qui nomine Capituli successorem ei darent, *Ioanne Flach* de *Schwarzenburg* Custode, *Vulperto* a *Ders* Scholastico, *Conrado Rau* Cantore, *Diethero* de *Isenburg* Comite *in Büdingen*, *Salentino* de *Isenburg*, *Friderico Wolff* de *Sponheim* & *Georgio* de *Lapide*, Canonicis, an. 1450. die Martis post Dominicam *Iudica*, quæ fuit 24 Martii, electus, proclamatus tum a Vulperto, & a Theoderico Archiepiscopo die 4 Maii confirmatus.

Anno 1455 Decanatu, iuxta cum ceteris omnibus præbendis siue beneficiis, abdicato, vltro monasticen Coloniæ in cœnobio S. Pantaleonis professus est, fratris sui Friderici ductus exemplo: qui, vxore demortua, Hierosolymas profectus, sacræque militiæ ibidem exornatus decoribus, tandem mollioris vitæ commodis abiectis, Ragusæ in pauperem & humilem D. Francisci de regula secunda familiam se redegit; hoc nobis inter alia nomine commemorandus, quod totius stirpis Greiffenclauiorum felicissimus sit propagator.

IOANNES NIX *de* HOHENECK 1455
dictus ENTZBERGER

Præpositus Wormatiensis, nec non Moguntinensis ac Spirensis ecclesiarum Canonicus.

Henrici in locum suffectus fuit an. 1455, eodemque die 30 Aug. a Theoderico, post præuiam Hermanni Rosenberg, Vicarii in spiritualibus generalis, relationem, confirmatus: vt adeo fallatur *Helvvichius*, dum an. 1456 scribit electum. Anno 1459 Spirensem adiit Pontificatum, quo tamen an. 1464 decessit, reseruata sibi, quoad in viuis esset, arcis Oberngrunbacensis possessione; in qua triennio post spiritum deposuit. Pfortzhemii in Franciscanorum æde sacra sepultus.

RI-

1459 # RICHARDVS *de* OBERSTEIN

siue *de Lapide*, vt in litteris *Dietheri*, de quibus statim, vocatur, *Praepositus Aschaffenburgensis & Canonicus Moguntinus.*

Ioannis in dignitatem subiit an. 1459, quam dein an. 1474 Bertholdo Comiti Hennebergio concessit, fructibus tamen, censibusque Decano prouenientibus, ad dies vitæ sibi reseruatis. quo cum in crimen Simoniæ incidisset, a Diethero, religionibus, quibus se obnoxium reddiderat, expediri petiit: quibus etiam an 1479 expiatus fuit, vt sequentibus manifestum fit.

DIETHERVS *D.G. sancte sedis Moguntine Archiepiscopus — a sanctissimo D N.D. Sixto, diuina fauente clemencia Papa IV, in subscripto negocio specialiter deputatus. Omnibus & singulis presentes nostras litteras inspecturis & visuris notum esse volumus, quod honorabilis* Richardus *de* Lapide, *Canonicus ecclesie nostre Moguntine, noster in Christo deuotus & dilectus, constitutus coram nobis, humiliter exponere curauit, quod ipse olim, antequam Decanatum in dicta nostra ecclesia in fauorem & commodum nobilis* Bertholdi, *nati ex* Comitibus *de* Henneberg, *dimitteret, vna cum prenominato Bertholdo conuenerit, atque inter se pacti fuerint ita & taliter, quod omnes & singulos fructus & reditus dicti Decanatus ad se* Richardum, *quamdiu viueret, pertinerent, & in suos vsus converteret, prout eciam ex post, pacto huiusmodi preuio, Decanatum predictum dimisit, & hactenus fructus eiusdem in suos vsus conuertit, sola dignitate siue titulo eiusdem Decanatus apud* Bertholdum *manente, crimen & vicium Simonie, inscius tamen & ignarus iuris, misere & infeliciter, contra decreta SS. Patrum, & anime sue salutis periculum incurrendo; super quo nunc sane instructus & informatus plurimum doleat, & quatenus ipsum ab huiusmodi vicio & crimine, quod se perpetrasse recognouit & deplorauit, a censuris, quas ob id incurrisse dicitur, iuxta nobis traditam a S. D. N. Papa prefato potestatem, absolueremus, humiliter & deuote, flexis coram nobis genibus, lachrymantibus verbis supplicauit.*

Nos vero volentes litteras Apostolicas nobis desuper directas in ea parte reuerenter exequi, & attendentes, quod S. mater Ecclesia, recurrenti ad eius graciam & veniam petenti, clausum gremium aperire non denegat, prefatum Richardum *coram nobis presentem, & humiliter, vt premittitur, petentem, ex concessa nobis Apostolica auctoritate, ab huiusmodi vicio & crimine, ac censuris, quas ob id incurrisse dicitur, absoluimus & relaxamus, ac in eo vicium huiusmodi abolemus, ac per presentes absoluimus & relaxamus, recepto ab eo primitus iuramento, quod coram nobis tactis corporaliter sacrosanctis euangeliis prestitit, de non comittendo quomodolibet in antea simile vicium, ac parendo mandatis ecclesie & nostris; iniungentes sibi, quatenus huiusmodi crimen, ac alia peccata sua, in foro consciencie sacerdoti idoneo, corde contrito confiteatur, & penitenciam sibi pro illis iniunctam, vltra eam, quam nos sibi imposuimus, adimplere bonis operibus fideliter curaret. In cuius rei euidens testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum in castro nostro Aschaffenburg die XXIII mensis Marcii A. D. MCCCCLXXIX.*

1474 # BERTHOLDVS Comes *de* HENNEBERG

Coloniensis Thesaurarius, Moguntinensis & Argentoratensis Canonicus, Apostolicæ sedis Protonotarius.

Capitularium vltimus fuit, cum an. 1474 ad Decani succederet honores. Quo vero modo eos obtinuerit, iam dictum. Anno 1484, die 20 Maii ad Pontificatus Moguntini apicem suo prouectus merito est: quem magna etiam tenuit auctoritate ad annum vsque 1504, quo, die 21 Decembr. (non autem 20, vti *Helvvichius* habet) naturæ debitum reddidit, in vestibulo chori ferrei ante altare S. Christophori, ad Petri de Vdenheim latus, humi conditus.

1484 # BERNHARDVS *de* BREIDENBACH

Iuris Doctor, maioris, D. Victoris, B.M.V. ad gradus, & D. Albani Canonicus, Apostolicæ sedis Protonotarius, nec non iudicii sæcularis Moguntini Camerarius.

Cum an. 1484 Romam missus esset, vt pallium impetraret Bertholdo, occasione in rem suam versa, Decanatum obtinuit, non electione, vt *Helvvichius* habet, sed *impetratione*, vt MS. quidam dicit, quemadmodum alibi iam notatum.

Anno

Anno 1486 Bertholdo affuit, cum Maximilianus Aquisgrani augustalibus ornaretur infulis. Obiit an. 1497, die 5 Maii, in facello B. Virginis fepultus.

IACOBVS *de* LIEBENSTEIN 1497

in Decretis Licentiatus, Canonicus Moguntinus,

Vti diftincte quidem in inftrumento electionis an. 1497, die 13 Maii confignato vocatur. Succeffit Bernardo anno & die, quem modo indicauimus. Anno 1504, Lunæ poft D. Thomæ Cantuarienfis ferias, ad Archiepifcopatus gubernacula admotus fuit. Fatis functus an. 1508, 17 Kal. Octobr. vt non modo lapis fepulcralis, verum etiam necrologium habet; quod contra *Helwichium* notandum, qui die 16 Iulii mortuum vult.

VRIEL *de* GEMMINGEN 1505

Iuris Doctor, cathedralis Wormatienfis Cuftos, metropolitanæ Moguntinenfis, nec non collegiatarum B. M. V. ad gradus, & ad D. Albanum Canonicus, Præfectus Mumbacenfis,

Anno 1505 legitimis fuffragiis Iacobo fuffectus: cui etiam poftea an. 1508, Mercurii poft D. Mauritii follemne, in Archiepifcopatu fucceffit. Finem vitæ impleuit an. 1514, die 9 Februar. fepulcro illatus in loco, qui vocatur *Memoriæ*.

ADOLFVS RAV *de* HOLTZHAVSEN 1508

Maioris Scholafticus, collegiatarum ad D. Victoris, B. M. V. ad gradus, & S. Crucis Canonicus, ciuitatis Moguntinæ Camerarius,

Vrieli furrogatus fuit anno 1508, Decanique munia atque dignitatem in quintum fuftinuit annum. E vita namque difceffit an. 1512 *, d. 26 Decembr. fepulturæ traditus in facello D. Nicolai nomine infignito, quod in periftylio maioris eft.

* *Non moueat lectorem, quod in lapide fepulcrali mortuus dicatur an. 1513, quandoquidem manifeftus ibi occurrit error. Authentica enim fuperant littera a* Laurentio *menfe Febr. an. 1513 iam qua* Decano *data; vt taceam, d. a. primis menfis Ianuarii diebus quofdam a Clero fecundario delegatos,* qui Bommetsfeldio Decani *gratularentur dignitatem, Protocollo teftante.*

LAVRENTIVS TRVCHSES *de* BOMMERSFELD 1513

Metropolitanæ Moguntinenfis Scholafticus, Cuftos Wormatienfis, Herbipolenfis, ac collegiatæ ad gradus B. V. quæ Moguntiæ eft, Canonicus,

Adolfi in locum electus an. 1513, menfe Ianuario. Spectata vir virtute, rebusque gerendis idoneus. Alberto fane Cardinali & Archiepifcopo dignus vifus, quem an. 1518 die purificationis femper Virginis Mariæ Moguntiæ conftitueret Locumtenentem; cui etiam ille, nec non ecclefiæ Moguntinæ multa fideliter impendit officia, vt in aliis Alberti litteris eft, Afchaffenburgi anno dicto ipfis Kalend. Februar. datis.

Variis poftea fortunæ aduerfantis ludibriis agitatus, de dignitatis, quem hactenus tenuerat, gradu an. 1528 defcendit, in fimplicis locum Canonici fe redigens, ac tandem an. 1543, die 20 Decembr. * *Iubilarii*, vt vocant titulo infignis, Herbipoli vitæ fabulam peregit, tumulatus ibidem in æde fumma; Wormatiæ in periftylio cathedralis hoc nactus epitaphium:

Reuerendo & Nobili viro, Laurentio Truchfes a Bommersfeld, huius Cuftodi, Moguntinæ & Herbipolenfis ecclefiarum Canonico, per varia fortunæ ludibria exercito, Amici pofuerunt monumentum. Moritur Herbipoli anno Domini MDXLIII, XX Decembr. & ibidem fepulturæ traditus. Cuius anima Deo viuat.

Spectari hic merentur nummi fingulares, quos æri incifos dedi in libello *de nummis Moguntinis.*

* *Nimirum ab an. 1532, d. 18 Iun. atque adeo 46 annis in ecclefia Moguntina excellis.*

IOANNES *ab* ERENBERG 1528

Præpofitus cathedralis Spirenfis, maioris Moguntinæ, & D. Victoris Canonicus,

Laurentii in locum fubftitutus eft an. 1528. Sequentibus ceteroquin annis alios etiam gerere cœpit magiftratus. Locumtenentis quidem (quo titulo in lit-

teris anno 1533 datis occurrit) Camerarii vero fæcularis an. 1538. Extremum vitæ diem morte confecit an. 1544, d. 5 Nouembr. in loco *Memoriæ* funeratus.

1544 ## ADAMVS KVCHENMEISTER
a GAMBERG

Maioris Scholasticus, ac D. Albani Canonicus.

Suffectus fuit Ioanni an. 1544, ex quo an. 1548 a Sebastiano iudicii etiam fæcularis Camerarius constitutus est. Naturæ debitum exsoluit anno 1553, die 26 Iul. sepultus in loco *Memoriæ*, modo nobis memorato.

1553 ## IOANNES ANDREAS MOSBACH
de LINDENFELS

Decanus ex Canonico designatus fuit anno 1553, die 21 August. & non ita multo post Iudicii fæcularis Camerarius. Multis ex eo ornatus beneficiis, quorum nonnulla iam in catalogo *Præpositorum* memorata. Cum priscæ virtutis nobilitate ante alios emineret, his fungens muniis, Legatus missus fuit anno 1555 ad Conuentum Augustanum, & anno 1564 ad Wormatiensem. Hoc denique anno, non autem præcedenti (vt *Helvvichius* tradit) Canonicorum suffragiis Præpositi nactus est dignitatem, in qua an. 1571 decessit.

1564 ## GEORGIVS a SCHÖNENBVRG

In locum Mosbachii surrogatus fuit e Canonico an. 1564, d. 27 Nouembr. Vir eximiæ religionis ac prudentiæ fama. Constitutus inde an. 1578 Celsissimi Archiepiscopi *Danielis* Vicarius in spiritualibus generalis. Enimuero maioribus par dignitatibus, an. 1580 Theoderico Bettendorfio in Episcopatu Wormatiensi, & an. 1582, die 29 Octobr. Wolfgango a Dalberg in summi Præpositi muniis Moguntiæ successit. Qui cetera velit, indicem inspiciat *Præpositorum* p. 293.

1582 ## IOANNES THEOBALDVS
a STADION

Metropolitanæ Moguntinæ, cathedralis Augustanæ, nec non D. Victoris & B. M. V. ad gradus Canonicus,

Anno 1582, d. 5 Decembr. Schönenburgium secutus. An. 1585, d. 12 Iun. post horam a meridie octauam vitam cum morte commutauit, ac dignitates fluxas cum sempiternis. Iacet funeratus in choro ferreo ad latus sacrarii, in quo venerabile adseruatur Sacramentum; quem quidem sepulturæ locum ipse, cum adhuc in viuis ageret, elegit; ibi enim cum ciuibus ad mensam accedere solebat Dominicam; quod in libro ad ædem maiorem inferiali memoriæ caussa annotatum. Lapidem ceteroqui sepulcralem haud habet.

1585 ## IOANNES CONRADVS KOTWITZ
ab AVLENBACH

Moguntinensis & Herbipolensis Canonicus.

Decani maioris adeptus munia est an. 1585; quibus tamen eodem hoc anno abdicatis, postea an. 1594 Custodis in se suscepit partes, Antonio de Wilberg suffectus, & non ita multo post Herbipoli ad ædem cathedralem Decani.

1585 ## PHILIPPVS CRATZ
de SCHARPFENSTEIN

Anno 1585, die 23 Septembr. in locum Decani, Kotvvizii abdicatione vacuum, successit, Canonicus hactenus: & an. 1594 Georgii Episcopi Wormatiensis legatum egit in comitiis Ratisbonensibus: cui etiam anno sequenti in Præpositi Moguntini surrogatus fuit officio. Quo conferre iuuabit catalogum *Præpositorum* p. 294.

IOANNES

IOANNES SVICARDVS a CRONBERG 1595

Maioris Scholasticus, ac ad D. Albanum & B.M.V. ad gradus Præpositus,

Legitimis eligentium suffragiis an. 1595 d. 17 Octobr. renuntiatus fuit Decanus. Quem cum ageret, an. 1599 sæcularis iudicii Camerarius quoque est constitutus. Anno vero 1603 Legati vices in comitiis obiit Ratisbonensibus. Domum redux anno insequenti d. 17 Febr. Ioanni Adamo in Pontificatu Moguntino datus fuit successor.

EBERHARDVS WOLFGANGVS ab HEVSENSTAM 1604

S. Albani Decanus, maioris, nec non ad D. Victoris Canonicus,

Anno 1604 d. 4 August. Ioannis Suicardi in locum lectus est, quem quam præclarissime exornauit. Summam ceteroquin operam in reliquiis ac ossibus Sanctorum in D. Albani basilica, flammis feralibus an. 1552 deuastata perquirendis, & officiis diuinis in ea rursum instituendis impendit, vt in *chronico Albani* pluribus dictum. Quibus occupatus, anno statim sequenti d. 28 April. præmatura morte vitam finiit. In sacello D. Nicolai, vt *Helvvichius* memorat, piorum omnium luctu, pauperum in primis, erga quos beneficus semper fuerat, terræ mandatus. Lapidem, titulumque, quos meruit, non habet.

IACOBVS *ab* ELZ 1605

Treuirensis ac Spirensis, nec non ad D. Albani & D. Victoris Moguntiæ Canonicus,

Ex Scholastico an. 1605, die 30 Iun. Decanus factus est. Cum in obeundis muneris sui partibus acris ac vigilantis omnino esset ingenii, dignus habitus fuit, qui Locumtenentem etiam ageret Moguntiæ. Decani honoribus immortuus an. 1621, die 23 Decembr. sepulturæ locum nactus est in peristylio, sine vllo tamen apposito monumento.

FRIDERICVS *a* SICKINGEN 1622

Ioannis Suicardi in spiritualibus siue ecclesiasticis Vicarius, metropolitanæ, nec non ad D. Albanum & B. M.V. ad gradus Canonicus,

Iacobi in locum sublectus anno 1622, die 15 Febr. quem inter maximas temporum istorum difficultates magna semper tenuit laude. Prouisione Ioan. Suicardi an. 1626, die 18 April. Præpositurae ad D. Georgium Pfedershemensi, quamplurimis iam annis, Palatino remorante, vacanti, & an. 1630 illi, quæ ad D. Albanum est, impositus fuit. Tandem Suecis, Moguntiam opprimentibus, in exilium secessit, ac Clingenauiæ, quod Episcopi Constantiensis in Helvetia oppidum est, an. 1634, die 3 Mart. hora 8 matutina & calamitatum & vitæ finem inuenit.

GEORGIVS ANTONIVS *de* RODENSTEIN 1634

Episcopus Wormatiensis & Scholasticus maioris,

Anno 1634 in Decani subiit dignitatem, electione Coloniæ Agrippinæ ob arma Suecica, quæ Moguntiam affligebant, die 14 Iun. peracta: quam dein an. 1638, Præpositus factus, dimisit.

ADOLFVS HVND *de* SAVLHEIM 1638

Pari cum decessore fortuna ex Scholastico maiori an. 1638, die 22 Iun. Decanus constitutus est, & an. 1652 ex Decano factus Præpositus.

1653 # IOANNES *ab* HEPPENHEIM
dictus *a* SAAL

Metropolitanæ Moguntinensis Canonicus, an. 1653, d. 6 Febr. Collegii suffragiis Decani obtinuit locum, & an. 1668 Præpositi: ad quem cum euectus esset, Decani dignitate se abdicauit.

1668 # MARSILIVS GODEFRIDVS
ab INGELHEIM

Metropolitanæ Moguntinensis & cathedralis Herbipolensis Canonicus, nec non B. M. V. ad gradus Moguntiæ Præpositus,

Ioannem ab Heppenheim rite lectus excepit anno 1668, die 21 Augusti. Obiit an. 1679 die 8 Septembr. Crauthemii, Carolum Henricum Electorem, fidelis obsequii sacramentum a ciuibus in tractu superiori recipientem, comitatus, morbo, quem apoplexiam dicunt, correptus, cum nudius tertius Walldüræ ad altare *sanguinis*, vt vocatur, *corporalis* celebrasset. Terræ redditus Moguntiæ in sacello OO. SS. summo totius ciuitatis luctu; erat enim vir æquus & iustitiæ amantissimus: patronus ciuium singularis.

1679 # IOANNES WILHELMVS *L. B.* WOLF,
dictus METTERNICH *in* GRACHT

Scholasticus hactenus, Marsilium Godefridum secutus est, Decanus electus an. 1679, die 4 Nouembr. meruitque, vt an. 1685 Marquardo Eichstadiensi Episcopo in summi Præpositi sufficeretur dignitate, ad quam euectus, Decani munia dimisit.

1685 # CHRISTOPHORVS RVDOLFVS
L. B. *de* STADION

Canonicus Moguntinus,

Virtutis merito Decanus constitutus fuit an. 1685, die 8 Mart. quem agens, decennio post ad altiorem adscendit gradum, maior renuntiatus Præpositus.

1695 # IOANNES PHILIPPVS
L. B. *de* GREIFFENCLAV *in* Volrats

Ecclesiæ metropolitanæ Cantor, cathedralis Herbipolensis, nec non Moguntiæ Equestrium ad D. Albani & Ferrutii Canonicus,

Cum gloriæ maiorum succreuisset, dignus habitus est, qui Decani sustineret munia, ad quæ etiam an. 1695, die 7 Febr. legitimis suffectus fuit suffragiis. Sustinuit autem ea singulari cura, dexteritateque vsque ad an. 1699, quo, die 9 Febr. cathedram Herbipolensem inscendit. Obiit anno regiminis sui 21, natiuitatis Dominicæ 1719, die 3 Augusti.

1699 # FRANCISCVS EMERICVS WILHELMVS
de BVBENHEIM

Cantor & Archipresbyter Moguntinus, Herbipolensis olim similiter Canonicus,

Decani consecutus dignitatem est an. 1699, die 26 Martii. Varia ceteroquin eaque pereximia gessit munia. Præpositus enim fuit Moxstadiensis, Decanus Equestris D. Ferrutii, & ad D. Albani Scholasticus, Eminentissimi Principis Electoris Consiliarius intimus ac Locumtenens Moguntiæ. Cum an. 1707, die 27 Nouembr. Iubilarii insignitus esset honoribus, biennio post, anno scilicet 1709, die 18 Nouembris in fata concessit, sepultus in gradibus chori ferrei; ante aram S. Christophori, quam, veteri deposita, nouo ac sumptuoso operestatuit.

1709 # HVGO WOLFGANGVS
L. B. *de* KESSELSTATT

Cantor vsque huc. Anno 1709, die 18 Decembr. ad Decanatus honores fecit gradum, quem magna etiamnum sustinet dignatione. Est alioquin cathedralis *Halberstadiensis*, nec non Equestrium *ad D. Albani & Ferrutii* Canonicus. Quem vt Deus multos seruet annos, omnique beet prosperitate, optandum.

SECTIO III

SECTIO III

De

CVSTODIBVS.

ARNOLDVS 10..

Custodis metropolitani titulo nobis occurrit in tabulis Sifridi I, quibus anno 1069 Petrensibus Friderici fundatoris renouauit litteras, simulque vocatur *Praepositus*. Vixit adhuc an. 1090, & qua *Custos* testes inter citatur in litteris eiusdem Sifridi, quibus coenobium Cambergense stabiliuit, & in Moguntinae sedis suscepit tutelam.

CVNO 11..

Fuit *Custos* & *Decanus* simul: vti sane vtroque hoc insignitus axiomate locum habet in testibus ab Adelberto I, cum an. 1127 litem de decimis colligendis in gratiam Fratrum Disibodenbergensium decideret, adhibitis: in aliis item an. 1128, 1130, & 1133 ab eodem perscriptis, vti supra in catalogo *Decanorum* a nobis notatum est.

HENRICVS 11..

Collegiatae ad D. Ioannis Moguntiae, & B. M. V. Erfurti Praepositus *.

Qua *Custos maior* nobis primum subit in confirmatione priuilegii, quod Adelbertus I Moguntinis dederat, an. 1134 (vt alibi ostensum) facta, vltimum vero in diplomate Henrici I, an. 1147 D. Disibodi Fratribus dato.

* Qua *Erfordiensis Praepositus* primum inuenitur in litteris eiusdem Henrici an. 1143 perscriptis, his quidem verbis: *Heinricus maioris ecclesiae Custos & Erffordiensis Praepositus*. In Adelbertinis vero an. 1139 & 1140 tantum *Custos*, item *Custos maioris Domus* dicitur.

ARNOLDVS 11..

Custos de Domo adscribitur testibus, quos Arnoldus Archiepiscopus an. 1158 adhibuit, quum monasterio D. Ruperti iuxta Bingam bona, quae Sanctimonialibus, transactione cum S. Disibodi coenobitis facta, cesserant, confirmauit. Fuit etiam *Praepositus Erfordiensis*, ac hoc titulo occurrit anno statim sequenti in litteris, quibus idem Arnoldus Stephanitis ecclesiam Münsterliederbacensem vindicauit, scribiturque: *Arnoldus Custos maioris ecclesiae, & Erfordiensis Praepositus*. Postea ad *Praepositi maioris* adscendit dignitatem.

RVGGERVS *siue* RVTGERVS 11..

Legitur in tabulis Conradi I an. 1189, quibus factam a se cum Petrensibus permutationem quandam consignauit, his quidem verbis: *Ruckerus maior Custos*. in aliis an. 1190 vocatur *Ruggerus maioris ecclesiae in Maguntia Custos & Praepositus S. Ioannis*, in aliis an. 1195 & 1196, *Rueggerus Custos & Archidiaconus*.

Dum Custodis fungebatur officio, Praepositura ad *D. Ioannis* Custoriae maiori in perpetuum incorporata fuit, siue adunata. Vt adeo, qui Custos maioris est, sit etiam ad *D. Ioannem* Praepositus. Videantur tabulae in *chronico S. Ioannis*.

* *G. f. Godfridus* vel *Gerhardus* 12..

Occurrit, *Custosque maioris* vocatur in litteris de bonis quibusdam an. 1206 Cunoni *de* Müntzenberg venditis.

12.. ALBERTVS

Custodis officio functus est sub an. 1209 & 1210, quippe quibus occurrit. An. 1209 quidem in litteris, quas ipse dedit; & sic orditur: *Albertus D.G.S. Ioannis in Maguntia Praepositus, & maioris ecclesiae Custos.* anno 1210 in litteris Sifridi II, 14 Kal. Ian. datis de controuersia Stephanitarum cum Hartrado de Merenberg composita.

1211 GODEFRIDVS

Albertum excepit, ex Cantore Custos factus. Quippe anno iam 1212 Custodis titulo nobis subit in litteris Sifridi II, 14 Kal. Dec. S. Victoris fratribus datis. Anno sequenti, Friderico Cantore Decani dignitatem adepto, Cantoris simul munia obire coepit; siquidem in litteris dicti Sifridi II, quibus Collegio D. Stephani an. 1212, 2 Non. Septemb. ius patronatus ecclesiae in Amena confirmauit, testibus his adscriptus verbis est: *Godefridus Custos & Cantor.* Post haec Custodis solum gessit partes, ac an. 1224 adhuc citatur.

[*Godefrido* Helvvichius *statim subiungit* Simonem. *Sed perperam, vt ex sequentibus patebit*]

1224 * *ERHARDVS*

Godefridi in locum subiit, & an. 1224 *Custodem & Archipresbyterum ecclesiae Maguntinae* se vocat in litteris, quibus ius patronatus ecclesiae in Amena Dominis de Müntzenberg adiudicat aduersus Conradum Pincernam de Clingenberg.

12.. * *FRIDERICVS Comes* de *EBERSTEIN*

Praepositus D. Petri, & Canonicus Moguntinus,

Anno 1233, 6 Kal. Maii feudum siue beneficium quoddam in Mummenheim collegiali D. Ioannis contulit. Triennio post parochialem villae Aspisheim eidem in augmentum praebendorum donauit. quo vid. chron. collegiatae istius §. 8. † an. 1242, vti quidem colligere est ex litteris Sifridi III, h. a. datis, in quibus dicit; *Praepositura* (D. Petri) *vacante.*

12.. SIFRIDVS *de* ALDENBVRG

Fridericum secutus: quem legas in litteris, quibus an. 1244, ipsis Idibus Nouembr. Collegium metropolitanum priuilegia, a Sifrido III ciuibus Moguntinis concessa, confirmauit. Anno 1251 testes inter est in tabulis Christiani II, quibus bona nonnulla sua Collegio metropolitano attribuit, vt in codice diplomatico videre est. Quod bene notari velim, quandoquidem *Helvvichius* sect. 3 p. 222 longius, quam par est, a loco illum remouet suo, & Reinhardo subiungit.

12.. SIMON

In litteris Friderici Canonici ad D. Stephanum & Rectoris Domus hospitalis, an. 1252, 17 Kal. Decembr. datis, diserte memoratur his verbis --- *Simon Custos* --- *& ceteri fratres omnes Capituli Maguntini.* citaturque hoc adhuc titulo annis subsequentibus vsque ad 1279.

12.. EBERHARDVS

Praepositus Aschaffenburgensis,

Custos citatur in litteris, vt *Helvvichius* obseruauit, an. 1291 datis; item an. 1294 in aliis, quibus Engelbertus Comes de Ziegenheim, Ludouici filius, Gerhardo Archiepiscopo Mogunt. oppidum & castrum Neustatt pretio 2200 marcarum denariorum Coloniens. vendidit. In viuis adhuc fuit an. 1297. Quo anno obierit, incertum. Diem vero nobis signat necrologium, dum p. 259 ad 4 Kal. Iun. habet: † *Eberhardus Custos Mogunt.*

GODEFRIDVS Baro *de* EPPSTEIN 12..

Chorepiscopus Treuirensis, Canonicus cathedralis Herbipolensis, & Moguntiæ Præpositus S. Petri.

Variis citatur titulis. an. 1299 *Custos maioris & Præpositus S. Ioannis*; an. 1303 *Thesaurarius ecclesiæ Moguntinæ*; an. 1307 *Archidiaconus Treuirensis, Custos Moguntinus, & Præpositus S. Petri* appellatur. Vixit adhuc & occurrit an. 1327 in litteris 4 Id. Aug. signatis.

* *EMICHO*, qui & *EMERICVS*, Comes *de* NASSAV 13..

Custos Moguntinus dicitur in priuilegio Henrici Archiepiscopi an. 1336, Martis ante Andreæ, ciuitati Aschaffenburgensi dato. Item in laudo Comitis Gerlaci Nassouii, tanquam arbitri inter eum ac ciues quosdam Moguntinos, in puncto census de vineis *im Kesterich*, Custodi metropolitano debiti, an. 1338 festo B. Mariæ Magdalenæ.

HENRICVS *de* BYENBACH 13..

Custos maioris iam innenitur in litteris Capituli maioris, an. 1344 feria 5 post D. Bonifacii memoriam datis. Et cum Gerlacus Nassouius Henrico Virneburgio oppositus esset, ac Hermanno de Schöneck Custodis contulisset dignitatem, an. 1348 a Stephano Cardinali simpliciter *Canonicus* vocatur. Mortuo tamen Hermanno, & Henrico Grensbachio, de Custodis officio, lite de Custoria tandem composita, decedente, in litteris Gerlaci, an. 1356 feria 4 post Dominicam *Misericordias* signatis, rursum *Custos* dicitur.

Instituit ceteroquin in æde *D. Stephani* Vicariam perpetuam, & quidem in honorem S. Bonifacii, quam dote 1200 librarum Hallens. instruxit, altare etiam in eadem eidem sacrum de nouo construi curauit; vt Decanus & Capitulum collegiatæ illius in litteris an. 1365 perscriptis, laudato fundatore tum iam mortuo, grati profitentur.

* *HERMANNVS* de *SCHÖNECK* 13..

A Gerlaco, quum Virneburgio, vt dictum, oppositus esset, Custos renuntiatus; qui etiam in litteris an. 1348, 1352, & 1353 signatis, occurrit. Diem obiit an. 1355; in litteris enim anno sequenti 1356 datis, mortuus iam dicitur.

* *HENRICVS* de *GRENSBACH* 13..

Hermanno, fatis functo, a Gerlaco surrogatus. In litteris sane Collegii metropolitani an. 1355 Custodis insignitus titulo legitur. Lite tandem de Custoria, vt dictum, composita, Bienbachio locum reliquit.

REINHARDVS Comes *de* HANAV 1357

Henricum de Bienbach excepit. Anno namque 1357 Custos appellatus nobis subit, eodemque ad annum vsque 1368 in instrumentis publicis citatur.

ERWINVS *de* ROHRBACH 13..

Canonicus Moguntinus & Aschaffenburgensis,

Reinhardi in locum subiit, & in litteris 1370, 1372, 1373 *Custodis Moguntini* adducitur titulo; anno vero 1377 hoc: *Erwvinus de Rohrbach D.G. Archi-Thesaurarius maioris, & Præpositus ecclesiæ S. Iohannis.* Quo anno vita defunctus sit, haud patet; de die vero certiores nos reddit *liber Animarum* p. 109, vbi ad 6 Non. Mart. sic: † *Erwvinus de Rorbach, Canonicus & Custos Mogunt.* Fratrem habuit *Dietericum*, aulæ Moguntinæ sub Gerlaco Archiepiscopo Mareschallum.

IOAN-

13.. IOANNES Comes *de* RIENECK,

Custos maioris vocatur in tabulis Adolfi I Archiepiscopi; Altæuillæ an. 1384, Dominica *Reminiscere*, Bertholdo Goler de Rauensburg; Dominica *Palmarum*, Cunoni Archiepiscopo Treuirensi; feria 5 infra octauam Pentecostes, Wasmudo, Iudici Moguntinensi, concessis. Et sic in aliis vsque ad an. 1398, quo a Ioanne II, quem vna cum quibusdam aliis suscipere recusabat, Custodis dignitate, ceterisque beneficiis exutus fuit. quo vide, quæ ad *Serarium* dicta lib. V in *Ioanne II*, ad § 1. Indice tabula in loco Capitularium conuentibus destinato suspensa, spiritum reddidit an. 14-1, die 22 Nouembris.

14.. BRVNO *de* SCHARPFENSTEIN

Metropolitanæ, nec non B. M. V. ad gradus Canonicus, B. M. V. VVesaliæ, quæ superior dicitur, Præpositus,

Ioanni surrogatus, Custos Moguntinus nominatur in tabulis fœderis, quod Ioannes II Archiepiscopus cum Balthasare patre, & Friderico filio, Landgrauiis Thuringiæ & Marchionibus Misniæ iniit, an. 1400 signatis. Ioannis a sanctioribus fuit consiliis, passimque ab eo vocatur *vnser lieber Hemlicher*. Obiit sub an. 1415; superiori 1414, die 20 Decembr. in constitutione manufidelium S. Stephani nobis adhuc occurrit.

1415 PHILIPPVS FLACH *de* SCHWARZENBVRG

Brunoni successit, & in litteris Ioannis II, quibus an. 1416, feria 4 post diem B. Matthæi, sententiam de controuersia inter communitates Halgarten & Hattenheim super siluis quibusdam pronuntiauit, Custodis gerit titulum. Collegio D. Albani a Conrado Archiepiscopo primus datus est Præpositus an. 1419 Fatis concessit anno 1429, 3 Non. Martii. sepulturæ locum nactus in sacello D. Nicolai in peristylio.

1429 IOANNES FLACH *de* SCHWARZENBVRG

Philippi agnati in locum suffectus est, eundemque tenuit ad annum vsque 1453, quo, die 25 Nouembr. e vita emigrauit, in eodem D. Nicolai sacello tumulatus.

1453 DIETHERVS *de* ISENBVRG

Comes *in* Büdingen,

Canonicus Moguntinus, Treuirensis, & Coloniensis, nec non ad D. Victoris Præpositus,

Ioanni surrogatus an. 1453, Custodis officio functus est ad annum vsque 1459, quo Archiepiscopatus admotus gubernaculis, id dimisit.

1459 RVPERTVS Comes *a* SOLMS

Diettheri consanguineus (nepotem ex sorore *Helvvichius* dicit) & in Custodis dignitate successor. Fuit etiam ad S. Stephanum Præpositus, & Adolfi Archiepiscopi anno 1471 ad comitia Ratisbonensia profecti Moguntiæ Locumtenens. Mortem obiit an. 1499. die 8 Iun. ætate grauis & ex senio cæcus; funeratus in loco *Memoria*, ac nuper admodum in eodem tumulo socium nactus Ottonem *de* Maliburg.

1499 WILHELMVS Comes *de* HONSTEIN

Moguntinæ, Coloniensis, & Argentinensis, nec non ad D. Stephani Moguntiæ Canonicus, Northusæ ad S. Crucis Præpositus,

Custos renuntiatus a Bertholdo die 30 Iun. an. 1499. quem cum ageret, a Iacobo an. 1505, die 24 Nou. Vicarii in ecclesiasticis auctus dignitate est. Enimuero, quum anno postero, 1506, die 9 Octobr. cathedram iniisset Argentoratensem, Custodis officio anno insequenti se abdicauit. Quod fide, prudentia, laudeque virtutis in paucis esset conspicuus, ad obeundas Locumtenentis Moguntini

partes

partes adhibitus fuit sub an. 1516, 1525 & seq. & hunc sibi id temporis circumposuit titulum: *Wilhelm von Gottes Gnaden Bischoff zu Strasburg vnd Landgraue zu Elsas, Statthalter im Ertzstifft Meintz.* Obiit annis pariter & meritis grauis, (*Iubilatius*, vt vocant, ab anno iam 1535, die 20 Iun.) an. 1541, sepultus Tabernis Alsaticis.

THOMAS Comes *de* RIENECK, 1507

Wilhelmo substitutus an. 1507, die XI millium Virginum memoriæ sacrato. Variis ceteroquin dignitatibus ecclesiasticis eminuit. Coloniæ enim ad maiorem Prodecanus fuit, ad D. Gereonis Collegialem vero Decanus; Argentorati item Canonicus, & Moguntiæ Cancellarius Vniuersitatis. De reliquo, tum virtute, tum auctoritate sua spectatus ætate. Vnde an. 1514 ab Alberto Nuntius Romam missus pro impetrando pallio. Custodis dignitate decessit an 1538, & tandem Canonicus senior ac Iubilarius fato suo functus est an. 1547, die 28 Iulii.

IOANNES ALBERTVS 1538

Marchio Brandenburgensis &c.

Maioris ad tempus, *nec non S. Victoris Præpositus, ecclesiarum item Coloniensis & Herbipolensis Canonicus,*

Suffectus est Thomæ an. 1538. Maioribus vero dignitatibus par, patrueli Alberto Cardinali in Archiepiscopatu Magdeburgensi & Episcopatu Halberstadensi successit an. 1545, Custoria an. 1549 abdicata. Vitam cum morte commutauit an. 1550, die 16 Maii. Halis Magdeburgicis illatus sepulcro.

CHRISTIANVS *a* GLEICHEN 1549

Maioris & D. Albani Canonicus,

Custodis dignitatem, Ioannis Alberti abdicatione vacantem, adeptus est an. 1549; quam quidem vix duos annos gessit. Anno namque 1551, die 13 Nou. eam cum spiritu deposuit, sepulturæ traditus in loco Memoriæ.

ARNOLDVS *de* BVCHOLTZ 1551

Præpositus cathedralis Leodiensis, Moguntinæ maioris Scholasticus, ad D. Albani Custos, & ad S. Victoris Canonicus,

Custos constitutus fuit an. 1551. Legati dignitate an. 1566 missus est ab Antistite Leodiensi Gerhardo de Grosbeck ad comitia Augustana, & an. 1568 die 24 Ianuar. vitæ finem impleuit. Leodii in æde principe funeratus.

MARQVARDVS *ab* HATSTEIN 1568

Episcopus Spirensis, Canonicus Moguntinus, & quondam Cantor,

In locum Arnoldi Custos designatus fuit a Daniele an. 1568, die 8 Iun. Cameræ Imperialis siue tribunalis summi Spirensis anno sequenti meruit constitui Iudex, & an. 1581, die 7 Dec. Vdenhemii ad superos transiens humana deseruit. Spiræ in maiori, ritu solemni, tumulatus.

ANTONIVS *a* WILTBERG 1581

Scholasticus Metropolitanus, Wormatiæ, Erfurti ad B. M. V. & Bingæ ad D. Martini Præpositus: Canonicus ad D. Victoris, & Iudicii secularis Moguntini Camerarius,

Marquardum excepit, eamque tandem, quam ille, viam ingressus, morte occubuit an. 1594, die 9 Febr. Moguntiæ in peristylio sepultus.

IOANNES CONRADVS KOTWITZ 1594
ab AVLENBACH

Herbipoli cathedralis Decanus, ad D. Ioannis vero in Haugis ibidem, nec non cœnobii Westervvinckel Præpositus,

Ab Archiepiscopo Wolfgango Antonii in locum substitutus fuit an. 1594, die

die 13 April. & libitinæ in rationem venit an. 1610, die 29 Dec. Herbipoli in æde principe funeratus.

1611 # IOANNES CHRISTOPHORVS
NEVSTETTER *dictus* STVRMER

Bambergæ tum cathedralis, tum collegiatæ ad D. Stephani Præpositus, Canonicus Herbipolensis, S. C. M. Consiliarius,

Die 25 Ian. 1611 Custodis maioris nactus dignitatem est, eamque plures annos magna virtutis opinione gessit. Viuendi finem fecit an. 1638, die 9 Nou. & Bambergæ in æde cathedrali sepultus, hoc ornatus fuit epitaphio:

Admodum Reuerendus ac Prænobilis Dominus Ioannes Christophorus Neustetter, Sturmer *dictus, huius ecclesiæ Præpositus ac Senior, & Metropolitanæ Moguntinæ Custos, cathedralis Herbipolensis Senior & Iubilans, quatuor Imperatorum Consiliarius, familiæ suæ vltimus, natus anno MDLXX, obiit anno MDCXXXVIII, IX Nouembris. Cuius animæ Deo viuat.*

Generatio præterit, & generatio aduenit.
Eccl. 1, 4.

1638 # HVGO EBERHARDVS Comes CRATZ
de SCHARPFENSTEIN

E Canonico Custos factus est an. 1638, die 20 Nou. Vir & dignitatibus & meritis illustris. Fuit enim metropolitanæ Treuirensis, & collegiatæ ad D. Paulinum ibidem, Wormatiensis insuper, Francofurti ad D. Bartholomæum, Moguntiæ ad S. Ioannem, & Tubingensis Præpositus; Iudicii sæcularis Camerarius, & Vicarius in spiritualibus generalis, S.C.M. & Eminentiss. Principis Electoris Consiliarius intimus. Monasterii eum de pace reducenda ageretur, magna dignatione Legatum egit, a Moguntino missus, & postea an. 1654, die 18 Iun. Wormatiæ sedis Episcopalis adscendit culmen. Obiit an. 1663, die 13 Martii Ratisbonæ, cum in comitiis Legati Moguntini obiret partes, & Wormatiam deuectus in æde ibidem maiori sepulturæ locum inuenit.

1663 # FRANCISCVS GEORGIVS
L.B. *de* SCHÖNBORN, Dominus *in* Reichelsberg,

Ex Canonico Domicellari Custos renuntiatus an. 1663. Vti virtute, prudentiaque stirpi suæ par erat, ita ad varios dignitatum adscendit gradus. Fuit enim Cantor cathedralis Herbipolensis, Francofurti ad D. Bartholomæi Præpositus, Moguntiæ ad S. Albani & D. Victoris Canonicus, nec non Iudicii sæcularis Camerarius. In comitiis Ratisbonensibus an. 1665 haud exigua nominis sui fama Legati Moguntini gessit munia. Moguntiæ postea Curiam Custoriæ suo sumtu a fundamentis excitauit, atque ad vsum pariter extulit ac splendorem. Enimuero, dum ætate iuxta meritisque vnus omnium maxime floreret, morte præmatura an. 1674 die 16 Iulii viuis ereptus est. Tumulo iacet conditus in sacello S. Barbaræ.

1674 # CAROLVS HENRICVS
L. B. *de* METTERNICH, Winnenburg *&* Beilstein

Canonicus Treuirensis & Archidiaconus S. Castoris in Cardona, nec non Custos ad D. Albani Moguntiæ,

Ex Scholastico Custos factus est an. 1674, die 1 Octobr. Vir plus quam vulgaribus virtutum ornamentis conspicuus, Cæsarique ipsi gratus, a quo an. 1676 Damiani Hartardi nomine ius regalium petiit, ac Lineii die 5 Ianuar. anni secuti impetrauit. Biennio post vero die 9 Ian. Archiepiscopi Moguntini merito suo consecutus est dignitatem. Quam tamen eodem adhuc anno, die 26 Septembr. Aschaffenburgi morte oppressus, posuit, Moguntiæ in sacello D. Lamberti funeratus.

FRAN-

FRANCISCVS EMERICVS CASPARVS 1679
L.B. *de* WALTPOT *in* BASSENHEIM

Ecclesiarum Wormatiensis, & OO. SS. Spiræ Præpositus, cathedralis ibidem Scholasticus, ac S. Victoris Moguntiæ Canonicus,

Ex Canonico renuntiatus Custos an. 1679, die 12 Maii. eodemque anno die 10 Nou. Carolo Henrico in Pontificatu Wormatiensi successor datus, an. 1683 die 11 Iul. Spiræ obiit, Wormatiæ in æde cathedrali tumulatus.

IOANNES LVCAS L.B. *ab* INGELHEIM 1683

Canonicus Herbipolensis, & Moguntiæ quondam ad D. Victoris Præpositus,

Gradum fecit ad Custodis honores an. 1683, die 19 Iul. vitæque spiritum extremum reddidit anno, quo hæc scribimus, 1720, die 16 Aug. in sacello OO. SS. sepultus.

CAROLVS IOSEPHVS LOTHARIVS 1720
L.B. SCHENCK *de* SCHMIDBERG

Metropolitanæ Treuirensis Decanus, Limburgi ad D. Georgium Præpositus, & Canonicus Moguntinus,

In locum defuncti surrogatus, & in possessionem Custoriæ die 26 Aug. immissus est. Quam vt multos annos sospes teneat, feliciterque tueatur, est, quod precemur.

SECTIO IV

De

SCHOLASTICIS.

10.. ## * GOTZWINVS

SCholaſtici præfuit officio circa medium ſæculi XI, vocaturque in litteris Wezilonis, ad D. Victoris Canonici, anno 1064 *ſummus Magiſter.*

10.. ## IOANNES

Occurrit an. 1090 in tabulis Archiepiſcopi Ruthardi, quibus monaſterium Cambergenſe ſtabiliuit, priuilegiisque inſtruxit, teſtibus hoc adſcriptus titulo: *Iohannes Magiſter*, quo etiam in aliis an. 1097 adducitur.

11.. ## TVRIMBERTVS

Teſte *Helvvichio* citatur iam in litteris an. 1112 monaſterio D. Iacobi datis. In tabulis poſtea Adelberti I an. 1119 ſignatis, Collegioque B. M. V. conceſſis, *Turinbertus Magiſter.* In aliis eiuſdem an. 1122, fratrum S. Victoris cauſa editis, *Durnbertus, maioris eccleſiæ Magiſter.* Simul autem Præpoſitus fuit ad D. Ioannis, vti ſane hoc titulo teſtes inter eſt in litteris, quibus idem Adelbertus donationem, Collegio metropolitano a ſe factam, complexus eſt, *Durimbertus Magiſter, & Præpoſitus S. Iohannis*, item in aliis anno 1133, de donatione Emerchonis, Canonici ad S. Victorem, datis, *Tornpertus Præpoſitus & Magiſter.*

11.. ## WILHELMVS

Alios inter teſtes eſt, quos anno 1139 Adelbertus II adhibuit, cum ius ſuum in vineis quibuſdam D. Victoris Collegio concederet, vocaturque *Wilhelmus Scolaſticus:* In aliis dein Henrici I, an. 1143 datis, quas iam in Hartmanno Decano dedimus, *Willehelm Scolaſticus de Domo.* Item *Magiſter Scolarum* in aliis eiuſdem anno 1147 ſignatis. Egit ſimul Præpoſitum Limburgenſem, hocque nobis titulo ſubit in litteris Arnoldi, anno 1158 ſcriptis, *Wilhelmus Præpoſitus in Lintburc & maioris eccleſiæ Scolaſticus.* Vixit adhuc an. 1165, eoque ipſo citatur in tabulis Conradi I.

11.. ## SIGEFRIDVS

Occurrit nobis in litteris Chriſtiani I, anno 1171 de Ludouici Landgrauii erga Stephanitas ſtudio, teſtibus hoc adnumeratus titulo: *Sigefridus Magiſter Scolarum.* In aliis eiuſdem an. 1175 ſignatis, *Magiſter Sifridus.* In tabulis Sifridi, Epiſcopi Brandenburgenſis, Locumtenentis Moguntini, an. 1178 ſcriptis: *Sigefridus Scolaſticus Moguntinus.* Legiturque adhuc anno 1182 in tabulis Friderici I Imperat. quibus monaſterio S. Maximini extra Treuerim indulta confirmauit priuilegia.

11.. ## PETRVS

Teſte *Helvvichio* citatur an. 1187 in tabulis Conradi I cœnobio Rupertino conceſſis, & ſequentibus annis ſæpius in aliis eiuſdem. Anno 1194 vltimum nobis occurrit.

11.. ## * PRAEPOSITINVS

Teſtium in numero eſt in litteris Conradi I, Petrenſibus de cathedratico datis, & an. 1159 ſignatis, hoc quidem titulo: *Præpoſitinus Scolaſticus maioris eccleſiæ*, & in aliis Sifridi ad D. Petrum Præpoſiti, de parochia Eltuilenſi anno ſequenti 1196 datis: *Præpoſitinus Magiſter ſcolarum.*

* CONRA-

* CONRADVS 12..

Nobilium *de Türckheim* prognatus genere, Scholasticus citatur in litteris Sifridi II an. 1216 scriptis, de quibus in Poppone Decano. Item in aliis anno sequenti datis, ac laudum quoddam continentibus super controuersia de decimis noualium, quæ cœnobio Erbacensi cum Collegio S. Petri intercesserat: & in his quidem, *Conradus Scolasticus Moguntinus*; in illis simpliciter *Scolasticus Conradus*. Anno 1232 testibus adscriptus inuenitur in tabulis Henrici & Gerlaci de Isenburg, Aduocatorum ecclesiæ S. Georgii Limburgensis, recognoscentium, Sifrido & successoribus competere ius conferendi Præposituram dictæ ecclesiæ. Anno 1236 ad Decani adscendit honores.

IOANNES 1236

Conradi successor, occurrit eodem, quo ei surrogatus fuit, anno, 1236 scilicet, in litteris Sifridi III, quibus domum hospitalem, a Spiritu sancto appellatam, confirmauit; Capituli item metropolitani, quibus donationem parochialis in Aspisheim Collegio D. Ioannis factam suo stabiliuit consensu. Anno 1245 arbitrum egit, finiitque controuersiam, quæ Burchardo Decano cum Capitulo B. M. V. ad gradus intercedebat, hoc insignis titulo: *Magister Iohannes, Scolasticus maioris ecclesie.*

[*Ioanni* Helvvichius *subiungit* Ludouicum; *sed perperam. Præcessit enim, qui nunc sequitur*, Volradus]

VOLRADVS 12..

Scholastici Moguntini appellatione nobis subit anno 1251 in litteris Christiani II. Sequenti 1252 de statione vitæ decessit a. d. 7 Kal. Maii, teste necrologio ædis maioris p. 201.

LVDOVICVS 1252

Canonicus Moguntinus, & Præpositus S. Victoris

Volradum excepit an. 1252, & primum an. 1253 in litteris Werneri Præpositi Moguntini, prid. Kal. Iun. datis, nobis occurrit. Vnde videas *Helvvichium* errare, dum ex titulo *Magistri* in litteris anno 1247 ei præmisso concludit, Scholastici ipsum iam tum gessisse dignitatem. Hoc enim, illo etiam tempore, quo Volradus Scholasticus fuit, quin illo quoque, quo ipse Decanum egit, insignitur. Anno 1257, 10 Kal. Iul. contulit altari, quod in æde maiori contra sepulchrum B. Bardonis, in honorem S. Victoris, S. Georgii, & S. Vdalrici consecratum est, dimidiam partem bonorum in Asmanshausen & Rudisheim. Anno 1261 factus est Decanus.

ARNOLDVS 1261

Ludouico surrogatus, ipso, quo dignitatem Scholastici consecutus est, anno, citatur in litteris, de quibus iam in Ludouico, quem modo diximus, Decano. Præter Scholastici maioris munia sustinuit etiam Præpositi honores ad D. Martinum Heilgenstadii. Sic enim ipse in tabulis an. 1264, Nonis Octobr. Abbati & Conuentui Reiffensteinensi datis: *Arnoldus Scolasticus Maguntinus & Prepositus Heilgenstadensis.* Tum vero Moguntiæ ad D. Victoris, Ludouico anno 1267 ordinem FF. Minorum ingresso. Obiit an. 1268, die 17 Ian. Quod ad annum, videatur catalogus Præpositor. S. Victoris n. 14. Quod ad diem, necrologium, vbi ad diem 16 Kalend. Februar. † *Arnoldus Scolasticus & Canonicus Mogunt.*

[*Arnoldo* Helvvichius *subiungit* Ludouicum, *Ludouico* Eberomum. *Sed enim, vti hic in necrologio, ad quod prouocat, non reperitur, atque adeo erronee prorsus huc refertur; ita* Ludouicus *Arnoldum proxime haud secutus est, sed* Adeluolcus.]

ADELVOLCVS 1268

Prognatus familia apud Moguntinos olim haud incelebri *de Turri*, patre *Hermanno* Schulteto Moguntino, viro equestris militiæ honoribus claro, matre *Clementia*,

Clementia. Testis locum subit in litteris Vlrici de Düren & Adelheidis coniugum, datis an. 1271, 14 Kal. Iun. de castro Wildenberg, Wernero Archipræsuli vendito. Fuit ceteroquin vir pius & largus admodum: vti sane de bonis suis Olmensibus XV medimnos siliginis, præsentibus in choro distribuendos, addixit, octoginta alios Vicariæ S. Barbaræ, vti in libello *de Vicariis* n. 30 pluribus videre est. De anno, quo obierit, nil certi nobis constat; de die vero res quam clarissima est. Sic enim in necrologio ad diem 2 Non. Febr. p. 59, † *Pius Adeluolcus Scolasticus Moguntinus.*

127. LVDOVICVS, HASSIAE LANDGRAVIVS

Scholastici Moguntini insignitus titulo nobis occurrit in litteris, anno 1279 signatis. Vicariam S. Victoris in metropolitana instituit, de qua pluribus in libello *de Vicariis*, n. 27; de ceteris vero *Helvvichius* sect. IV p. 224.

128. EBERWINVS *de* CRONBERG

D. Petri, & B. V. in campis Canonicus,

Ludouici in locum subiit, & præter annos, iam ab *Helvvichio* adductos, testes inter est in litteris, an. 1284, 7 Kal. April. datis, quibus Wernerus Archiepiscopus quartam partem castri Hohenberg Collegio metropolitano transscripsit. Spiritum edidit eodem hoc anno, 15 Kal. August. Quod ad annum, hoc minus dubitandum, quandoquidem in litteris, anno sequenti 1285, 14 Kal. Mart. signatis, distincte legas: *Ebervvinus* quondam *Scolasticus Moguntinus.* Quod ad diem, scias ita haberi in necrologio D. Victoris, & D. Mauricii; in illo sic: 15 Kalend. Augusti † *Ebervvinus Scolasticus Moguntinus.* In isto ita: 15 Kal. August. † *Ervvinus, Scolasticus maioris ecclesie.*

1284 EMERICVS *seu* EMBRICO *de* SCHÖNECK

Ebervvino successit, & anno iam 1285 in litteris, 3 Non. April. datis, *Scolastici Moguntini* reperitur titulo; quo etiam ad annum vsque 1303 nobis occurrit. Ceterum Præpositus quoque fuit collegiatæ Imperialis D. Bartholomæi, quæ Francofurti ad Mœnum est, eidemque anno 1300 parochialem Vrsellensem contulit, hac quidem lege, vt Collegio metropolitano recognitionis caussa quotannis det duas libras ceræ. Anno 1308 Pontificatum Wormatiensem adiit, quem gessit ad annum vsque 1318, quo diem supremum obiit, funeratus Wormatiæ in choro ædis maioris.

[*EBERWINVS* de *STERNBERG*, *quem* Helvvichius *post* Emericum *ponit*, *videtur non alius esse*, *quam* Ebervvinus *superior de* Cronberg. *Vnde consultum nobis visum*, *eum praterire*, *donec ex monumentis fide dignis eruerimus*, *ab eo diuersum esse*, *ac Scholastici maioris munia obiisse.*

Ebervvino *de* Sternberg *deinde subiungit* Wilhelmum; *vt tamen solum coniectet*, *his eum vixisse temporibus. Cum nobis haud occurrerit*, *putamus*, *eum non alium esse*, *quam illum*, *qui duobus ante vixit saculis.*

Ceterum ab an. 1308 *vnum alterumue Scholasticorum desiderari*, *non est*, *quod diffiteamur. Dein anno* 1320, 1321, 1323, 1324 *&* 1325 *nullum fuisse*, *haud difficulter colligere est. Superant enim littera his annis signata*, *in quibus semper legas:* Nos Custos, Cantor & Capitulum.]

13.. CVNO Dominus *de* FALCKENSTEIN

Scholastici officium gessit circa medium sæcul. 14, nobisque titulo isto insignitus subit an. 1345, in litteris Henrici de Virnenburg Archiepiscopi, feria 4 post diem assumptæ Virgini sacrum datis. Inter ecclesiæ Moguntinæ Prouisores locum obtinuit anno sequenti; quin Conrado de Kirckel ab hostibus capto, solus summam rerum administrauit ad Henrici vsque obitum. Anno ceteroquin 1348 in litteris mense Octobri, Dominica proxima post festum Remigii Confessoris

fessoris signatis, adhuc vocatur *Scolasticus & Provisor ecclesia Moguntina.* Hoc vero, Præpositus factus est, vti supra in *Præposito*, quos consulas, dictum.

GERHARDVS *de* VINARIO 135.

Scholasticus Moguntinus citatur in litteris, de locationibus quibusdam anno 1355, 1357, 1358 perscriptis.

OTTO *de* SCHONEBVRG 13..

ad D. Stephani & B. M. V. ad gradus Canonicus,

Vti in tabulis, quas ipse an. 1362 confecit, *Scolasticum ecclesia Moguntina* se vocat, ita in aliis aliorum ad an. 1378 vsque hoc titulo adducitur. Anno 1378 Carthusiensium in familiam se redigendi iniit consilium, consensu Adolfi impetrato. Superant enim, quæ id docent, litteræ, & ita se habent:

Wir Adolf *von Gots Gnade Erzbischoff zu Menze, des Heil. Romischen Richs Ertzcanzeler, bekennen hiemit --- Daß wir dem Erbarn* Otten *von* Schoneburgk, Schulmeistern des Duhms zu Menze *gegonnet vnd erlaubt han, daß er in den Carthäuser Orden kommen mag, vnd wan er das thun will, das sall vnser guter Will sin, vnd damit wieder vns nit gethan sall han. Wer es aber sach, daß er* infra annum probacionis *vß demselben Orden kehme, vnd wieder in des Duhms zu Menze Capitel gehen wolte, so sall er vns verbunden sin als heute dieses Tags; wollte er aber nit me zu Capitel gen, sall er doch nit wider vns thun, an alle Geuerde. Des zu Vrkunde --- Datum Eltuiel anno Domini MCCCLXXVIII, quarta feria ante festum Pentecostes.*

Cum autem anno 1380 denuo *Scholastici* titulo sæpius citetur, patescit, intra annum probationis, mutata sententia, claustro illum exiuisse. Mortem obiit an. 1381, die 1 Septembr. in monasterio Erbacensi, quod in Rhingauia est, sepultus.

CONRADVS Dominus *de* WEINSBERG 1381

Ottonem an. 1381 secutus. An. 1385 in litteris quibusdam ita citatur: *Conradus* de *Wynsberg, Scholasticus Mogunt.* Anno 1390 Adolfo in Archiepiscopatu successor datus est, & an. 1396, die 19 Octobr. Aschaffenburgi ex hac vita decessit, Moguntiæ in choro maiori ante aram, trium Regum honori dedicatam, tumulatus.

IOANNES *de* SCHONEBVRG 13..

Canonicus Moguntinus & Iudicii secularis Camerarius,

Conrado successit, non autem anno iam 1388, vt *Helvvichius* habet. Anno namque 1391 in instrumento electionis Philippi Alenconii ad dignitatem Præposituræ, mense Maio celebratæ, adhuc solo *Canonici* adducitur titulo. Verisimile tamen est, non longe post Conrado surrogatum fuisse. In litteris, quibus Conradus an. 1393, *den nechsten Fritag vor Mitfasten*, Rhingauiensibus priuilegia quædam concedit, *Scolasticus* vocatur. Anno 1403 Præpositus factus est.

EBERHARDVS *de* LAPIDE 14..

Quo anno Ioanni surrogatus sit, non adeo liquet, quamuis *Helvvichius* an. 1403 electum scribat. Similiter haud liquet, quo anno diem obierit supremum. Saltim an. 1411 mortuum fuisse, quod idem vult *Helvvichius*, dici haud potest: quandoquidem iam an. 1406 alius Scholastici titulo iamiam nobis occurrat, *Henricus* scilicet *Rau* de *Holzhausen*, vt statim sequitur. De die ceteroquin, quo naturæ debitum reddidit, ita necrologium maioris ad 6 Kal. Octobr. † *Ven. D. Ebirhardus de Lapide, Scolasticus Magunt.* D. *Ioannis* vero ad 4 Id. Octobr. † *Ebberhardus Scolasticus Mogunt. qui contulit nobis canonem nouum.* Tumuli locum inuenit in sacello D. Nicolai, quod in peristylio est.

HENRICVS RAV *de* HOLZHAVSEN 1406

Scholastici iam insignitus inuenitur titulo, dum an. 1406 illos inter cooptatus

optatus fuit, quibus a Ioanne II, feria secunda post Dominicam *Exurge*, negotium colligendorum subsidiorum committebatur, vocaturque *Henricus Ruvve Scolasticus Mogunt.* Anno itidem 1411, die 12 Ianuar. in litteris, quibus vna cum Capitulo B. M. V. ad gradus Eberhardum *de* Leyna ad parochi officium, in inferiori Heimbach obeundum, Præposito præsentauit. Vt erret *Helvvichius*, dum an. 1411 Eberhardo, quem peruigilio SS. Simonis & Iudæ decessisse tradit, successorem datum fuisse refert. Constantiæ, tempore Concilii, an. 1415 defunctum, ibidemque terræ mandatum, idem prodit.

1415 IOANNES WEISS *de* FEVERBACH

Henrico suffectus est, Scholasticique maioris partes obiuit ad annum vsque 1418, quippe quo Decani consecutus fuit dignitatem.

1418 PETRVS *de* VDENHEIM

Ioannis successor: citatur in litteris an. 1423 feria 3 post Dominicam *Iudica* signatis: in aliis item anno sequenti feria 6 post memoriam Apostolorum ab se discedentium datis, adiunctus illis, qui constituti erant ad colligenda subsidia. Scholastici dein officio se abdicauit. Iudicis vero S. sedis Moguntinæ in se suscepit.

142. PETRVS ECHTER *de* MESPELBRVNN

Petri subiit in locum, quem tenuit ad annum vsque 1428, quippe quo Ioanni Decano succedens, Scholastici munia dimisit, vt in *Decanis* inuenies. Vid. *Helvvichius*, cuius fide hic scribimus, l. d. p. 225.

14.. PETRVS *de* VDENHEIM

Echtero Decani honoribus condecorato, secundum Scholastici adeptus est munus, quod fungens, anno 1437 præsentibus in choro donauit perpetuum censum 18 medimnorum siliginis, prouenientium in villa Hanheim. Anno 1442 gradum fecit ad Decani dignitatem, in qua etiam obiit.

1442 VOLPERTVS *a* DERS

Præpositus ad D. Albani, B. M. V. ad gradus Canonicus, sedis Apostolicæ Protonotarius, Canonicus Moguntinus,

Scholastici honores capessiuit an. 1442, eximiaque dignatione ad obitum vsque suum gessit. Hæc inter vero ad alia, eaque momenti haud exigui est adhibitus. Anno 1447 Iudicii sæcularis constituebatur Camerarius, quo tamen munere anno 1452 decessit. Cum enim tum temporis Theoderici Ius, auctoritatemque verbis, scriptis & actibus (*mit freveln Schrifften, Worten. vnd Wercken, vnd anderm*) indecenter violasset, ac propterea ab eo in via, Wormatiam inter ac Spiram, comprehensus ac in captiuitatem ductus fuisset, dum Nicolai de Cusa, Cardinalis tit. S. Petri ad vincula, Legati Pontificii, cura studioque ei reconciliabatur, non solum iussus est, ad facti deprecationem ignoscendi veniam, certa formula, coram suppliciterque (*mundlich vnd dutschlich*) postulare, verum etiam Camerarii officium deponere. Anno dein 1459 a Diethero Mantuam pro pallio impetrando missus est, & cum multo id labore tandem a Pio P. M. obtinuisset, domum reuersus in magna apud Herum fuit gratia, possessionem castri Fantzberg ad Rhenum, villæ Hasmanshausen e regione oppositi, cum bonis isti contributis, ad dies vitæ consecutus. Eo postea destituto, cum Adolfi accessisset partibus, ab hoc an. 1465, die S. Petri, vsumfructum curiæ *Zum Thiergarten* obtinuit, & an. 1474, die 26 Ian. Iudex ecclesiasticus ordinarius constitutus est. Adolfo mortuo, Camerarii dignitatem anno 1475 secundam fuit adeptus, & sub vitæ finem Vicarius etiam in spiritualibus renuntiatus. Reddidit autem naturæ debitum an. 1478, die 25 April. in loco Memoriæ, a latere sinistro sacelli Aegidiani sub lapide asseribus tecto (qui muro vicino inseri mereretur) tumulatus.

DAMMO

DAMMO *a* PRAVMHEIM 1478

Maioris, S. Albani, & B. M. V. ad gradus Canonicus,

Volperto successit an. 1478, & die 2 Maii sedis Moguntinae Iudex ecclesiasticus constitutus, quin non longe post etiam vsum fructum curiae *zum Thiergarten* adeptus est. Vitae finem impleuit an. 1483, d. 3 Nou. Iubilarii ornatus honoribus, in sacello SS. Petri & Pauli Apostolorum ritu decenti humatus.

GERHARDVS *de* ERENBERG 1483

Maioris, ac D. Albani Canonicus,

Dammonis in locum suffectus est an. 1483. Extremum vitae spiritum edidit an. 1498, d. 20 Ian. In loco Memoriae ante aram D. Aegidii terrae illatus.

ADOLFVS RAV *de* HOLTZHAVSEN 1498

Canonicus & Camerarius Moguntinus,

Gerhardi successor. Qnum an. 1508 Decani obtinuisset munus, Scholasteriam resignauit, siue dimisit.

LAVRENTIVS TRVCHSES *de* BOMMERSFELD 1508

Scholastici dignitatem, quam an. 1508 consecutus erat, gessit ad annum vsque 1513, quo similiter, vt decessor Adolfus, ad Decani adspirauit honores.

VDALRICVS *a* SCHECHINGEN 1513

D. Albani Scholasticus, & Iudicii saecularis Camerarius,

Laurentium secutus est an. 1513. Alberti Cardinalis fuit a consiliis, ac tandem, vltimus familiae suae, vitam in terris clausit an. 1518, d. 6 Decembr. in sacello D. Nicolai terrae mandatus.

THEODERICVS ZOBEL *a* GIBELSTATT 1518

I. V. D. Bingae *Praepositus ad D. Martini*, Moguntiae *maioris, & B. M. V. ad gradus Canonicus,*

Vdalrici in locum successit. Vir doctrina iuxta atque auctoritate eximius. Inter primarios sane Alberti fuit Consiliarios, vt ad *Serarium* lib. V in *Alberto* dictum, ipsiusque etiam, vt ante iam Iacobi & Vrielis in spiritualibus siue ecclesiasticis Vicarius. Exspirauit an. 1531, d. 6 Octobr. in sacello D. Dionysii sepultus.

CONRADVS *de* LIEBENSTEIN 1531

Maioris, nec non D. Victoris, & B. M. V. ad gradus Canonicus, Praefectus Bingensis.

Scholasticus electus fuit anno 1531, d. 23 Octobr. & anno sequenti Camerarii auctus dignitate. Vitam cum morte commutauit anno 1536, die 29 Nouembr. in loco Memoriae sepultus.

SIMON *a* CRONBERG 1536

Ex Presbytero Canonico factus Scholasticus an. 1536. Obiit an. 1540, d. 15 Iulii. tumulatus in loco, quem modo diximus, Memoriae.

ADAMVS KVCHENMEISTER *a* GAMBERG 1540

Canonicus, & *Praefectus* vsque huc *Bingensis*,

Simoni suffectus. An. 1542 & 1543 in comitiis Norimbergensibus Legatum egit Moguntinum. Sequenti vero, Ioannis ab Erenberg, Decani, in locum subiit.

SEBASTIANVS *ab* HEVSENSTAMM 1544

I. V. D. Maioris & D. Albani Canonicus,

Adamo surrogatus an. 1544. Sequenti dignus habitus fuit, qui ad solium euche-

eueheretur Archiepiscopale. Regimen laudabiliter plane gestum clausit morte an. 1555, Altæuillæ, d. 18 Martii. Sepulturæ traditus in loco Memoriæ.

1545 ARNOLDVS *de* BVCHOLTZ

Scholastici munus adiit an. 1545, gessitque ad annnm vsque 1549, quo se se abdicauit. Biennio post Custodis obtinuit dignitatem.

1549 RVDOLFVS *a* FRANCKENSTEIN

E Canonieo Scholasticus factus an. 1549. An. 1553, d. 20 Febr. Episcopus renuntiatus fuit Spirensis. Extremum vitæ diem, qui 21 mensis Iunii ei illuxit, morte confecit an. 1560, Spiræ in æde maiori sepulturæ traditus.

1553 IOANNES FOCK *de* WALSTATT

Archipresbyter, Præpositus ad D. Petri Fritzlariensis, B. M. V. ad gradus Moguntiæ, & S. Bartholomæi Francofurti Canonicus,

Successit Rudolfo an. 1553, die 13 Martii, non ita multo post Vicarius in spiritualibus generalis constitutus. Anno 1556 mense Iunio Legatum Moguntinum egit in Conuentu secundo Wormatiensi (*Einigungs-Tage* vocabantur) Scholastici vero officium, quo hactenus non sine laude functus erat, ætate ingrauescente dimisit an. 1563, d. 10 Decembr. & biennio post, die scilicet 18 Octobr. 1565, cum senior esset Canonicus, naturæ debitum exsoluit, sepultus in loco Memoriæ.

1564 WOLFGANGVS Camerarius *de* Wormatia dictus *a* DALBERG

Præpositus Spirensis, Moguntinæ maioris Canonicus, & Vicarius in spiritualibus generalis,

Ioanni surrogatus fuit an. 1564 (non autem, vt *Helvvichius* habet, anno 1563) d. 11 Ianuarii. Postea an. 1571 Præpositi suscepit partes, rite electus, quorum proin catalogum velim consulas.

1571 IOANNES HENRICVS *a* WALBRVNN *in* Ernsthoven

Maioris, nec non D. Albani, D. Victoris, & B. M. V. ad gradus Canonicus, Iudicii sæcularis Camerarius,

Excepit Wolfgangum, Scholasticus electus an. 1571, d. 7 Septembr. Post biennii spatium Deo lucis vsuram reddidit, die videlicet 15 Octobris an. 1573, in sacello S. Michaelis humatus.

1573 ANTONIVS *a* WILTBERG

Canonicus Moguntinus, & Prouisor Erfurtensis,

In decessoris locum subiit die 5 mensis Decembr. anni modo dicti 1573. Vir pluribus par dignitatibus. Vti sane anno statim sequenti d. 14 Aug. Camerarius Moguntinus factus est, & postea sub an. 1582 Custodis obtinuit honores.

1582 IOANNES SVICARDVS *a* CRONBERG

S. Petri Præpositus, ad B. M. V. Canonicus & postea Præpositus, vti & ad D. Albani,

Antonio an. 1582, die 3 Martii suffectus, sua meruit virtute, vt biennio post Vicarius designaretur in spiritualibus, & an. 1595 maior Decanus.

1595 IOANNES ADAMVS *a* BICKEN

Custos ad D. Albani, & Canonicus cathedralis Herbipolensis,

Ioanni Suicardo successor datus est d. 13 Nouembr. an. 1595. Anno 1598 Legati Moguntini munia obiit in comitiis Ratisbonensibus. Anno dein 1601, die 19 Februar. Præpositus ad D. Georgii Limburgensis, prouisione Wolfgangi Archiepiscopi, factus est. In solium Archiepiscopale adscendit an. eodem d. 15 Maii. Vita defunctus an. 1604, d. 11 Ian. in choro ferreo funeratus.

GEORGIVS FRIDERICVS GREIFFENCLAV *in* Volrats, 1601

E Canonico Scholasticus electus fuit an. 1601, d. 9 Octobr. Anno 1604 non solum d. 5 Iunii Camerarius constitutus est, verum etiam d. 5 Aug. Præpositus. De quo, si cetera velis, indicem euoluas *Præpositorum*.

IACOBVS, Dominus *ab* ELZ 1604

Scholastici partes suscepit an. 1604, d. 4 Decembr. anno sequenti vero Decani. Vnde operæ pretium erit, *Decanorum* inspicere catalogum.

PHILIPPVS CHRISTOPHORVS *a* SÖTERN 1605

Præpositus Treuirensis & Bruchsalensis, Custos Wormatiensis, Cantor Spirensis, metropolitanæ Moguntinæ, nec non D. Albani & Victoris Canonicus,

Iacobi in locum lectus est maioris Scholasticus an. 1605, d. 2 Aug. Magna vir prudentia, agendique dexteritate. quo factum, vt passim ad res maximi momenti expediendas adhiberetur. Anno sane 1606 Moguntinensium Legatorum primarius fuit in Conuentu Septemuirali Fuldensi. Dein an. 1609 rursum bis Legati obiit vices; primum Romam missus in arduis maxime sedis Moguntinæ negotiis: post, trium Electorum Ecclesiasticorum nomine Pragam ad Cæsarem Rudolfum. quo cum tenderet, ex itinere Ernestum Electorem Coloniensem Badenæ in Heluetia conuenit. Tanta cum esset prudentiæ ciuilis, virtutisque opinione, anno sequenti 1610 Eberhardo Antistiti Spirensi successit, cui ante iam datus fuerat Adiutor. ad quam dignitatem cum euectus fuisset, Scholastici officio se abdicauit. Anno dein 1623, d. 25 Septembr. ad ipsum Treuerici Pontificatus culmen adscendit; in quo variis fortunæ exercitus casibus, an. 1652, d. 7 Febr. vitæ fabulam peregit, 87 senex annorum, sepultus ibidem in æde principe ante aram D. Luciæ.

IODOCVS *a* RIED 1611

D. Victoris Præpositus, cathedralis Herbipolensis, ac Equestrium Comburgensis, D. Albani, & D. Ferrutii, nec non D. Virginis ad gradus Canonicus,

Philippo Christophoro substitutus fuit an. 1611, d. 28 Iunii, & Scholastici muniis functus est ad annum vsque 1629, quo, d. 1 Ianuar. in sella sedens sua mortuus repertus est; vt in inferiali maioris annotatum. Sepulturæ locum inuenit in sacello D. Victoris.

ANSELMVS CASIMIRVS WAMBOLD *ab* VMBSTATT 1629

Præpositus Halberstadensis, Scholasticus ad D. Albani, & S. Victoris Canonicus,

E Canonico Scholasticus Iodoci in locum suffectus est an. 1629 d. 3 April. Quum consilio & auctoritate, si quis alius, spectatus esset, mox d. 6 Aug. Pontificatus Moguntini fastigium adiit. e quo ad superos excessit Francofurti an. 1647, d. 9 Octobr. Moguntiæ in choro summo iuxta Albertum Cardinalem sepultus.

GEORGIVS ANTONIVS *de* RODENSTEIN 1629

Episcopus Wormatiensis, & Moguntiæ Canonicus,

Electus an. 1630. Scholastici officio præfuit ad annum vsque 1634, quo Decani adeptus dignitatem est.

ADOLFVS HVND *a* SAVLHEIM 1634

Ex Canonico factus Scholasticus an. 1634, electione d. 30 Decembr. Coloniæ, vbi tum Collegium metropolitanum ob motus bellicos agebat, peracta; quem quatuor egit annos. Decessoris enim vsus fortuna an. 1638 ad Decani honores adspirauit.

1638 IODOCVS PHILIPPVS *a* WEILER

Metropolitanæ Moguntinensis, & cathedralis Herbipolensis Canonicus, ad D. Albani Scholasticus,

Adolfi in locum subiit an. 1638, d. 30 Aug. Vir auctoritate meritisque grauis, atque adeo dignus habitus, qui an. 1647, sede vacante, Locumtenentem ageret Collegii principis. Obiit magno cum pauperum luctu an. 1655, d. 8 Febr. & cum vita familiam, qua natus, clausit, *ætatis annorum* 71, vt in inferiali maioris est, *& meritorum, & singulari in ecclesiam Moguntinam, in ciues, in pauperes beneficentia fatur.* Funeratus est in facello D. Nazarii.

1655 CAROLVS HENRICVS L.B. *de* METTERNICH, Winnenburg & Beilstein

Rei Scholasticæ Præfectus. Electus fuit. an. 1655, d. 5 April. Vir morum honestate, ac prudentiæ laudibus quam maxime excellens. Nomine Lotharii Friderici an. 1674 Regalia ac Imperii beneficia a Cæsare petiit; quæ cum impetrasset, domum redux laboris præmium tulit ædis summæ Custodiam, ad quam euectus fuit d. 1 Octobr.

1674 IOANNES WILHELMVS L.B. WOLF, *dictus* METTERNICH *in* GRACHT,

Scholastici dignitatem, qua decessor an. 1674 se abdicarat, eodem, d. 12 Nouembr. consecutus est, & vsque ad an. 1679 sustinuit; quippe quo ad Decani vocatus honores est.

1679 IOANNES FRIDERICVS Dominus *ab* ELZ

Treuirensis, & Moguntiæ ad S. Albanum Canonicus, Iudicii sæcularis Camerarius,

Ex Canonico Scholasticus an. 1679, d. 4 Decembr. rite constitutus est, & *Treuiris* an. 1682 *maior Præpositus.* Naturæ modum expleuit an. 1686, d. 30 Aug. sepultus ad gradus chori ferrei, ante altare nouum ac sumptuosum, figura Christi patientis exornatum, alias *S. Aegidii*, quod ipse moriens sumptu suo extrui iusserat.

1686 ANSELMVS FRANCISCVS L.B. *de* HOHENECK

Maioris Moguntinæ, nec non Equestris D. Ferrutii, olim etiam *Wormatiensis, Canonicus, Eminentissimi Archiepiscopi in spiritualibus Vicarius,*

Scholastici partes, Elzio defuncto, in se suscepit an. 1686, d. 23 Septembr. quas & laudabiliter gessit ad an. vsque 1704, quo, d. 7 Ian. e viuis abiit, sepulturæ locum nactus in choro ferreo.

1704 CASIMIRVS FERDINANDVS ADOLFVS L.B. *a* WALTBOT *in* Bassenheim

Chorepiscopus Treuirensis, S. Albani Custos, S. C. M. Camerarius, ac Eminentissimi Principis Electoris Consiliarius intimus & Locumtenens Moguntiæ,

Anselmo Francisco felicibus auspiciis successit an. 1704, d. 13 Febr. Quum anno sequenti 1705 Iubilarii exornaretur titulo honoribusque, nummum cudi curauit, in cuius antica S. Martinus conspicitur, equo insidens, pauperique diuidens chlamydem, infra scutum Waltpodianum, circumcirca vero scriptum: *Sub hoc Patrono Deo Cæsarique militans consenui.* In postica: *Casimirus Ferdinandus Adolphus L. B. a Waltpott in Bassenheim, ecclesiæ metropolitanæ Moguntinæ Scholasticus Iubil. & Canonicatu senior.* Circum circa vero: *Non hos sed plures Fratribus opto dies.* Aeri incisum inuenies in libello *de nummis Moguntinis.*

De cetero Vir Illustrissimus hospitalitate ac munificentia, studioque de omnibus bene merendi singulari, notus omnibus est, commendatusque, quem vt Deus multos adhuc annos seruet, quam enixissime precamur.

SECTIO

SECTIO V

De

CANTORIBVS.

* *FOLBERTVS* 10..

Antor citatur an. 1064 in litteris Wezilonis ad D. Victorem Canonici, de quibus iam supra.

EMBRICO 10..

Cantor, interfuit an. 1090 sollemnitati, qua Ruthardus cœnobium Cambergense stabiliuit, diserte testibus adscriptus in diplomate tum confecto, sæpiusque nobis iam dicto.

* *GODESCALCVS* 109.

Cantor, testes inter est in litteris Dietmari & Eilæ coniugum, quibus an. 1097 Sant-albanensibus mansos aliquot in *Wimare* donarunt: & in aliis Ruthardi, an. 1099 Stephanitarum in gratiam editis.

RICHARDVS 11..

Cantor, adducitur an. 1119 in litteris Adelberti I, Canonicis B. M. V. ad gradus traditis, tum vero in priuilegio ciuibus Moguntinis isto temporum tractu concesso (quod *Helvvichius* perperam an. 1130 factum tradit) nec non in aliis eiusdem tabulis, an. 1122 signatis.

* *HENRICVS* 1122

Richardum secutus, occurrit in litteris Adelberti I, quibus an. 1122 pro calice quodam aureo Sant-albanensibus quasdam tradidit areas, vocaturque *Henricus* secundus *Cantor de S. Martino.*

* *HARTMANNVS* 112.

Cantor maioris & Præpositus S. Mauricii,

Citatur in litteris Adelberti I, an. 1127 datis, & in aliis eiusdem anno sequenti scriptis, *Hartmannus Cantor & Præpositus S. Mauricii & Camerarius.* & sic porro. An. 1133 ad Decani adspirauit honores.

* *GOTZBERTVS* 11..

Cantoris titulo nobis subit in litteris, quibus Adelbertus I an. 1135 Sant-albanensibus donationem Iudithæ confirmauit. Fuit autem simul *Præpositus S. Ioannis*, vt videre est in litteris Marcolfi Archiepiscopi an. 1141 signatis: item in tabulis Henrici I, quibus an. 1143 Abbatiam S. Petri, quæ Erfurti est, in patrocinium suum suscepit; in eis enim testes inter est, hocque occurrit titulo: *Gotzbertus Cantor & Præpositus.*

HERTWINVS 114.

Adfuit, quum an. 1145 Henricus I Sant-albanensibus priuilegia Lucii II P. M. confirmaret, testibus ceteris his adscriptus verbis: *Hertvvinus Cantor & Præpositus S. Ioannis.* iisdemque titulis in aliis eiusdem an. 1147 datis. In iis, quibus an. 1151 monasterium Arnsburgense stabiliuit, *Hertvvinus Cantor.* In iis, quibus permutationem, quam Eberbacenses cœnobitæ cum Dudone ministeriali fecerant, confirmauit, *Hertuicus* (Hertvvinus) *Cantor.* Factus postea est Decanus.

11.. # HVGO

Hertvvinum excepit, siquidem, vt *Helvvichius* tradit, an. 1152 in litteris, cœnobio Rupertino iuxta Bingam traditis, Cantor nominatur. Anno 1158 in tabulis, quibus Arnoldus eidem parthenoni bona a Disibodenbergensibus cessa stabiliuit, citatur inter testes: similiter & an. 1160, in litteris, quibus idem Collegio Mariano villam *Vrefe* donauit.

116. # HENRICVS

Cantor, testium in numero fuit, cum Christianus I Archiepiscopus an. 1170 litteris editis, nil sibi in curiam Erbacensium, *Bircken* vocatam, iuris esse testabatur. & anno sequenti in aliis eiusdem, quibus Henrici Præpositi Aschaffenburgensis institutum quoddam confirmauit, vocaturque *Henricus maioris ecclesiæ Cantor.* Anno sequenti in Decanum electus est.

1171 # HERMANNVS

Henrico successor datus an. 1171, quippe quo iam in litteris Christiani I, Stephanitarum in gratiam editis, *Cantoris* titulo occurrit. An. 1182 adhuc vixit. Testes enim inter fuit, cum Fridericus I Imperator Conrado Abbati & monasterio S. Maximini iuxta Treuerim priuilegia Moguntiæ in sollemni curia confirmaret.

118. # ORTHO (*OTTO*)

Præpositus etiam B. M. V. ad gradus. Testibus adnumeratur in tabulis Conradi I (cuius consangnineus erat) an. 1187 cœnobio Rupertino concessis. item in aliis, quibus an. 1189 Stephanitis, loco parochialis Alzeianæ, parochialem Brezzenheimensem attribuit atque consignauit.

1189 # * *GODEFRIDVS*

Ottonis in locum subiit an. 1189, quippe quo iam in tabulis Conradi I, quibus D. Petri Canonicis pro molendino ipsorum alia quædam bona adsignauit. Insigni ceteroquin opere sui memoriam reliquit in choro ferreo ædis maioris, an. 1190 a Conrado I reædificatæ. quod cum an. 1591 a *Valentino Hohenstein*, Parocho illius, in libro inferiali annotatum fuerit, propriis eiusdem verbis hic inferendum duximus.

Anno Domini 1591, infra dedicationem summi templi, cœperunt Domini nostri gratiosi de Capitulo, & præsertim Magister fabrica tunc temporis, renouare a summo vsque ad imum chorum ferreum, maxime quoad plebaniam, vna cum anterioribus cancellis & sacrario Eucharistiæ, exstructo tunc fulcimento ligneo, & deducto vsque ad summitatem. Iussit Dominus Reuerendus & Nobilis Iacobus a Wilsberg describi ea, quæ in arcu testudineo characteribus depicta erant, quod & feci, vt sequitur:

„ In medio cameratæ concauitatis erat Saluator maximæ staturæ in solio situs, „ circumquaque habens alas quatuor, siue animalia pennata quatuor, repræsentan„ tia quatuor Euangelistas cum nominibus expressis: manum dextram protende„ bat duobus digitis, in manu sinistra tenebat librum, cum inscriptione: *Venite be„ nedicti Patris mei.* Supra hunc librum numerus minor anni XC. In dextro „ latere ad leonem procubuit Episcopalis quædam imago cum titulo: *Conradus „ Archiepiscopus Maguntinus.* In sinistro imago cuiusdam Prælati infulari cum „ inscriptione: *Godefridus Cantor huius operis auctor.* In eodem latere ex ordine „ S. Petrus, S. Stephanus, S. Martinus. In dextro S. Bonifacius, S. Iohannes „ Euangelista, S. Maria. Infra hosce adhuc in dextro, erat S. Albanus, & ad „ sinistrum S. Laurentius. In latiori illa quasi media circumferentia fuerunt in con„ cauitate rotunda imagines quædam pectorales, quæ non erant circumscriptæ, „ sed incognoscibiles, quinque: quarum vnaquæque in regia corona manu dextra „ tenebat sceptrum liliatum; in altera globum siue pomum sine cruce. Ex hu„ meris proeminebant alæ. In prima circa Saluatorem circumferentia subtus erant „ scripta hæc verba: *O quam felices sunt & sine fine beati, qui Patris ad regnum sunt „ Christi voce vocati.*

De

De cetero annis sequentibus fere singulis Godefridus hic citatur, & quidem vsque ad 1212, quo factus est Decanus.

* *HENRICVS* Comes de *STALECK* 1213

Godefrido surrogatus occurrit an. 1213 in tabulis Wolucradi Abbatis Sant-albanensis, 16 Kal. Maii datis, & an. sequenti in litteris Sifridi II, in gratiam Fratrum D. Victoris perscriptis. Præpositi postea consecutus est honores.

CHRISTIANVS 121.

D. Victoris Præpositus, Henrici in locum successit. Citatur an. 1216 in tabulis Sifridi II, Collegio Mariano concessis, & in aliis eiusdem an. 1220 & 1222 datis, vtrinque Cantoris titulo. Non ita multo post ad Decani euectus fuit dignitatem.

ALBERTVS *de* KVGELBERG 122.

Christiano successor datus, *Cantoris maioris ecclesiæ Moguntinæ* titulo adducitur ab an. 1224 ad annum vsque 1240. Annus, quo obiit, nos fugit; dies vero in necrologio p. 145 ad diem 11 Kal. April his signatur verbis: † *Albertus de Kogelberch Cantor, vnde datur, quicquid haberi potest de XXIV mansis tam cultis, quam incultis --- in Langenheim.*

* *WERNERVS* Dominus de *EPPENSTEIN* 124.

Cantor maioris & Præpositus S. Mariæ ad gradus,

Adiudicauit an. 1248 Collegio Imperialis ad D. Bartholomæum, quæ Francofurti est, parochialem in Bischofsheim, ad Archidiaconatum Præpositi ad gradus tum temporis pertinentem, contra Gerhardum Archipresbyterum Moguntinum. Non longe post factus fuit Præpositus maior.

EBERHARDVS 1258

Prognatus familia apud Moguntinos olim percelebri, quæ *de Turri* vocabatur. Testimonio nobis est instrumentum Iudicum sedis Moguntinæ super controuersia inter Collegium *D. Ioannis* & *Hermannum* de *Turri*, *Arnoldi* de *Turri*, Camerarii Moguntini, fratrem, duos mansos in tractu villæ Mumenheim spectante. Id enim sic finit: *Acta sunt hæc in choro ecclesiæ S. Ioannis*, „ Eberhardo Cantore maioris ecclesiæ, *&* Arnoldo *Camerario*, fratre suo „ *præfatis, consensum adiudicantibus. Moguntiæ* 1258, *6 Kal. Decembr.*

Ex Canonico eodem anno Cantor factus est, & sequentibus pluries Cantoris titulo in litteris publicis occurrit. Egit autem simul Præpositum ecclesiarum B. M. V. ad gradus, & in Campis. Ad gradus quidem electus an. 1262, a quo tempore sæpius Præpositi ad gradus axiomate citatus inuenitur. Ad ædem B. V. in Campis, circa an. 1266. Hoc saneiam in litteris quibusdam his adducitur verbis: *Nobilis vir*, Eberhardus, *Præpositus S. Mariæ in Campis, & Cantor ecclesiæ Maguntinæ.* Obiit an. 1300: quod colligere est ex tabulis Gerhardi Archiepiscopi, die OO. SS. datis, quibus confirmat electionem noui Præpositi B. V. in Campis, *vacante Præpositura ex morte Eberhardi Cantoris ecclesiæ Maguntinæ.*

* *EBERHARDVS* de *LAPIDE* 130.

alias *de* OBERSTEIN, *primum,*

Eberhardo de Turri fatis functo surrogatus fuit, hocque cognomine diserte appellatur tum in litteris, quibus Ioannes Abbas & Conuentus monasterii Sponheimensis eidem an. 1306, 6 Idus Nouembr. vendidit tertiam partem decimarum in tractu villæ Gentzingen, tum in iis, quibus Simon Comes de Sponheim, eodem anno 18 Kal. Decembr. & Petrus Archiepiscopus an. 1307, 3 Non. Iul. venditionem istam ratam habuere. Vti de cetero in his omnibus vocatur *Cantor ecclesiæ Moguntinæ.* De prouincia hac sequentibus annis decessit.

VDAL-

130. VDALRICVS, Dominus *de* BICKENBACH,

Quod Cantoris præfuerit officio, patet ex litteris, quibus anno 1313, 2 Non. Nouembr. constituti fuere arbitri ad finiendam litem, quæ Godefrido Domicello *de* Bickenbach cum Collegio metropolitano, super bonis in tractu villarum Eruelden & Bubenheim, quæ Vdalricus ecclesiæ Moguntinæ legauerat, tum temporis erat.

Quo autem anno Cantoris dignitatem adeptus sit, non liquet. Quod Collegii principis fortunas pia liberalitate auxerit, modo dictum. Obiit anno 1312, teste scuto ipsius gentilitio, quod in loco Memoriæ suspensum est, cum inscriptione: *Venerabilis & Generosus Dominus Vlricus, Dominus in Bickenbach, Cantor ecclef. Magunt. Ob. V Idus Martii an. MCCCXII.*

131. EBERHARDVS, *secundum*,

Cum post mortem Vdalrici nobis rursum publicis in litteris *Cantoris maioris* titulo occurrat *Eberhardus* de *Lapide*, is quidem, vt patebit, nullus alius est, quam idem ipse, qui præcessit. Occurrit autem ex eo sæpius, an. 1315, 1316 & sequentibus.

Anno 1320, tanquam arbiter electus, sententiam tulit de controuersia quadam, quæ Collegio D. Petri intercedebat cum Herbordo Vicario ecclesiæ Aschaffenburgensis, Crastone, Ruperto, & Schvvicero Armigeris, germanis, filiis Schvviceri, Militis quondam de Finthene. Insignia Collegio principi contulit beneficia, eaque inter decimas amplissimas in tractu villæ Genzingen, olim, vt supra dictum, sibi comparatas. Altaria *S. Dionysii* & *S. Nicolai* in æde maiori dotauit, siue sollemni donatione, opibus traditis, affecit. Fidem faciant hæ, quas in lucem proferimus, tabulæ:

In nomine Domini Amen. *Iudices S. Maguntine sedis recognoscimus, ac tenore presencium pateat vniuersis, quod in nostra constituti presencia honorabiles viri D. D.* Iohannes *Decanus*, Eberhardus *de* Lapide *Cantor*, Gerhardus *de* Battenburg, Iohannes *de* Fridberg, Dyedericus *de* Kazenellenbogen *Canonici, totumque Capitulum ecclesie Maguntine, predictus D.* Eberhardus *Cantor prouida deliberacione prehabita, nullo dolo seu sagacitate inductus, nec vi vel metu coactus, sed voluntate spontanea, dedit liberaliter & donauit, ac pura donacione inter viuos dat & donat in hys scriptis venerande ecclesie Moguntine, a qua se recognouit plura beneficia recepisse, suam partem decimarum in Genzingen & terminis eiusdem, ad ipsum iure proprietario pertinentem, in sue ac suorum progenitorum animarum remedium salutare, vsu fructu eiusdem decime sibi ad vite sue tempora reseruato. Pro quo quidem vsu fructu & loco eiusdem, Domini ecclesie predicte Magunt. sibi ad vite sue tempora singulis annis infra duo festa Assumpcionis & Natiuitatis B. V. centum maldra siliginis mensure Mogunt. de granario Presenciarum dare & presentare voluntate spontanea promiserunt, in omnem euentum, non obstante grandine, sterilitate terre, exercitu generali, incendio, indignacione seu inimicicia aut prohibicione Regis seu Episcopi, aut quorumcunque hominum aliorum, cui eciam granario Presenciarum & Magistris eiusdem pro tempore existentibus vult quod cedant, presententur & assignentur fructus & prouentus decime supradicte. Post mortem vero suam vult & ordinat, quod redditus dicte decime inter presentes tam Canonicos quam Vicarios in dicta ecclesia distribuantur, viginti maldris siliginis exceptis, que deputat & ordinat duobus altaribus, S. Dionysii scilicet, & S. Nicolai in ambitu in ecclesia predicta, pro luminaribus, eisdem altaribus impendendis, ita quod ministri dictorum altarium, qui p. t. fuerint, respectum habeant ad fructus & prouentus decime supradicte, percepturi de dicta decima post mortem suam vel ante si voluerit, XX maldra siliginis supradicta, & residuum de dicta decima proueniens, inter presentes predictos distribuatur, prout in suo testamento inuenietur plenius ordinatum. Hac superadiecta condicione, quod si forte, quod auertat Dominus, ipsum D. Cantorem ad inopiam seu indigenciam, forte occasione captiuitatis aut infirmitatis, seu alterius cuiuscunque casus fortuiti vergere contingat, (super quo declarando suo stabitur tantum proprio iuramento) vult, quod licitum sibi sit, ad predictam*

dictam decimam habere regressum, ipsamque vendere, obligare, & quocunque modo voluerit, alienare, prout sibi melius videbitur expedire, contradictione Dominorum dicte ecclesie, seu eorum cuiuslibet, non obstante. Hoc adiecto, quod ipse D. Cantor decimam huiusmodi Dominis predictis prius omnibus aliis exhibebit recipiendam pro eodem pretio, quod quiuis alter exposuerit se daturum. Et si forte pensio huiusmodi prefato D. Cantori, infra predicta duo festa Natiuitatis & Assumpcionis, vt predicitur, non solueretur, vel forte dicti Domini, seu eorum aliquis, alienacioni prefate se de facto opponeret, ex tunc honorabiles viri, D. Iohannes Decanus, Gerhardus de Battenburg, Iohannes de Fridberg, & Dyedericus de Kazenelenbogen Canonici predicti, infra VI dies a tempore notificacionis ipsis facte, claustrum dicte ecclesie intrabunt, tam diu ibidem moraturi, donec dicto D. Cantori pensio predicta, scilicet centum maldra siliginis, plenarie persoluantur, seu licencia alienandi dictam decimam, prout prescribitur, concedatur, & hoc iidem quatuor se facturos & fideliter impleturos, per eorum iuramenta corporaliter prestita, sollemniter promiserunt. Et si forte eorundem quatuor vnum, durante dicta obligacione, decedere vel cedere contingeret, ex tunc reliqui superstites in locum decessi seu cessi, infra mensem decessus vel cessionis huiusmodi, moniti, alium eque bonum, quem dictus D. Cantor nominandum decreuerit, subrogabunt. Alioquin claustrum predictum, vt predicitur, intrabunt, & tam diu in ipso permanebunt, donec alium subrogabunt. In cuius rei testimonium sigillum nostrum vna cum sigillo dictorum DD. Decani & Capituli, nec non Cantoris, duximus presentibus appendendum.

Et nos Iohannes Dei Gracia Decanus totumque Capitulum, ac Eberhardus Cantor ecclesie Magunt. predicte recognoscimus, quod ad euidenciam & robur omnium premissorum, sigilla nostra, videlicet nos, Decanus & Capitulum, sigillum Capituli nostri, & ego Eberhardus, Cantor, sigillum proprium appendi fecimus huic scripto. Actum anno Domini MCCCXXVIII, sexto decimo Kal. April.

Multa insuper in vltimæ voluntatis suæ tabulis ad pias constituit caussas, vt sequens illarum docet apographum:

In nomine Domini Amen. Ego EBERHARDVS de LAPIDE, Cantor ecclesie Maguntinensis, Deo sic volente languens corpore, compos tamen mente, illam vltimam mortis horam, que nulli certa, sed cunctis viuentibus dubia existit, cupiens salubriter preuenire, testamentum meum, seu vltime voluntatis mee disposicionem ordino, dispono & facio in hunc modum:

Primo enim ob laudem & gloriam Omnipotentis Dei & gloriose V. M. matris sue, in remedium & salutem anime mee dispono, do & lego XX maldra siliginis, que mihi debentur seu cedent annuatim de granario Dominorum Decani & Capituli ecclesie mee predicte, racione decime in Genzingen, pro cottidianis distribucionibus, que presencie nuncupantur, Canonicis & Vicariis in ecclesia mea iam dicta, danda in die Dionysii, vt festum eiusdem Sancti sollempniter peragatur in hunc modum.

Item lego XX maldra siliginis, de pensione centum maldrorum predicta, cedencia, & cedere debencia pro anniuersario meo peragendo, Canonicis & Vicariis tunc presentibus danda, & pro presenciis eroganda.

Item dispono, do & lego XX maldra siliginis de illa pensione centum maldrorum predicta ad luminaria altarium videl. S. Dionysii predicti, & S. Nicolai in ambitu ecclesie Maguntine.

Item dispono, do & lego C libras Hallensium monasterio Erbacensi Ord. Cist. ita videlicet, quod conuertantur ad consolacionem communem Fratrum inibi degencium, in die cinerum.

Item dispono, do & lego C libras Hallensium ecclesie S. Stephani Wyssenburgensis, Spir. dyoc. vt anniuersarium meum ibidem peragant; quas C libras Cellerarius monasterii Wyssenburg. & Scolasticus monasterii eiusdem recipient, & eas inter Canonicos & Socios dicte ecclesie S. Stephani equaliter diuident & distribuent, prout de hoc Omnipotenti Deo voluerint reddere racionem.

Item dispono, do & lego filiabus fratris mei Wernheri, scilicet Irmengardi & Hildegardi, commorantibus Treueri, L libras Hallens.

Item dispono, do & lego C libras Hallens. centum sacerdotibus, quos eligent infrascripti mei manufideles, quorum quilibet per vnum annum integrum completum singulis hebdomadis dicet pro salute anime mee duas missas.

Item dispono, do & lego perpetuam pensionem L librarum Hallens. annuatim mihi cedencium de omnibus bonis monasterii in Otterbach, in superiori villa Heymbach sitis, quam tamen pensionem, dictum monasterium, quando vult, pro M libris Hallens. reemere potest hospitali antiquiori in Maguncia iuxta Renum.

Item dispono, do & lego monasterio in Pfaffenschvvabenheim CC libras Hallens. iuxta discrecionem & arbitrium Prepositi eiusdem monasterii, & manufidelium meorum pro eodem monasterio disponendas.

Item dispono, do & lego XX libras Hallens. ad presencias Canonicorum & Sociorum ecclesie Pingvvensis pro redditibus, ad peragendum meum anniuersarium comparandis.

Item dispono do & lego L libras Hallens. Carthusiensibus iuxta Maguneiam, ita tamen, quod emant redditus cum eadem pecunia, qui distribuantur in anniuersario meo Fratribus ibidem.

Item dispono, do & lego L libras Hallens. ecclesie S. Marie in campis extra muros Mogunt. ita tamen, quod cum pecunia huiusmodi comparentur redditus, in anniuersario meo Canonicis & Vicariis presentibus distribuendi.

Item dispono, do & lego librum meum matutinalem maiorem ecclesie S. Marie in campis predicte, ita videlicet, quod semper ibidem in choro iaceat in cathedra paratus & promptus, omni volenti dicere horas suas.

Item dispono, do & lego curiam meam, dictam ad lapidem, in Maguncia, Nicolao, consanguineo & Concanonico meo, ita tamen, quod ipse det XL marcas denariorum Coloniensium meis manufidelibus, qui taliter distribuantur per eosdem, vt parochiali ecclesie in Sternfelt decem marce pro lumine perpetuo, quod diu noctuque inibi ardeat, comparando.

Item Hospitali nouo in Maguncia X marce. Item X marce ecclesie parochiali in Hochdorff pro lumine perpetuo ibidem similiter comparando.

Item capelle in Bydesheim X marce pro lumine perpetuo, quod diu noctuque ibidem ardeat, comparando.

Item do & lego Nicolao consanguineo meo predicto, equum meum album iuuenem ambulantem.

Item Digestum vetus, item Hugovvicionem super Decretum, & alios libros meos Iuris, preter Decretales quas do & lego Eberhardo, fratri dicti Nicolai, Canonico S. Marie ad gradus Maguncie.

Item do & lego Iohanni de Wartenberg cognato meo, equum meum nigrum, & paruum meum breuiarium.

Item, reseruato vino, blado, & vasis argenteis meis manufidelibus, alia omnia vtensilia mea do & lego Walthero, exceptis duobus lectis melioribus & copertorio meo de vario, quos & quod do & lego infirmis hospitalis antiquioris supradicti, ita quod semper in hospitali eodem remaneant pro infirmis.

Item do & lego hospitali in Wyssenburg calicem meum, cum casula & alba meliori.

Item do & lego Dine moniali in Engeldal XX libras Hallens.

Item do & lego Iutte & Christine, monialibus monasterii S. Ruperti X libras Hallens.

Item do & lego Fratri Henrico Ordinis S. Augustini, confessori meo V libras Hallens.

Item dispono, do & lego C libras Hallens. familie mee, inter ipsam familiam per manufideles meos iuxta eorum discrecionem distribuendas.

Item do & lego Frizoni famulo meo antiquum album equum meum.

Item do & lego famulo meo dicto Rat, equum meum dictum Bezman.

Et hec omnia & singula exequenda & complenda, constituo, dispono & facio Commissarios & manufideles meos, ac huius testamenti & vltime voluntatis mee executores, Honorabiles viros, Dominos, Wernherum de Indagine, Iohannem

hannem *de* Fontibus, *meos Concanonicos*, Heylmannum, *Pincernam dicte ecclesie mee*, *&* Heylonem *Capellanum meum*, *& quemlibet eorum in solidum, vt ipsi & quilibet eorum, hoc meum testamentum & vltime voluntatis mee dispositionem, cum ab hac luce migrauero, fideliter exequantur. Et residua bona, que reliquero, expendant & distribuant, prout vtilius anime mee viderint expedire, & sicut de hoc in die nouissimo voluerint Altissimo reddere racionem.*

In quorum omnium euidens testimonium, hanc litteram, sigillo S. Maguntine sedis ad preces meas apposito, ac sigillo meo proprio claudi & consignari eciam sigillari curaui.

Nos quoque Iudices predicti S. Maguntine sedis, *premissa recognoscimus esse vera. Actum & datum anno Domini MCCCXXXIIII Kalend. Octobr.*

Fuit alioquin Præpositus etiam Iecheburgensis, vti patet ex diplomate Friderici, ecclesiæ Iechaburgensis Decani apud *Leuckfeldium* antiquitat. Ilfeldens. cap. 10 § 4 p. 86.

Vita concessit an. 1334, & quidem d. 7 Octobr. Sic enim in necrologio; *Non Octobr.* † Ebirhardus *de* Lapide, *Cantor Moguntinus.*

Ceterum notes, *Helvvichium* eum cum *Eberhardo* de *Turri* confundere, dum eum *Præpositum S. Crucis* fuisse dicit.

**REINHARDVS Comes* de *SPONHEIM,* 13..

Cantor ecclesiæ Moguntinæ citatur in litteris Collegii metropolitani, quibus an. 1345, feria 4 post assumpt. B. V. Henrico Virnenburgio consensum præbuit ad emendum a Ioanne & Friderico, fratribus, filiis quondam Guntheri de Salza, oppidum Salza. Rursum in litteris eiusdem Collegii, 8 Id. Mart. datis, quibus consensum dat ad colligenda subsidia in æde D. Bartholomæi, quæ Francofurti est; & in aliis, peruigilio D. Georgii signatis; *Reinolt* (vitio scribæ, pro *Reinhart*) *ein Senger zum Dum zu Menze:* nec non in tabulis Henrici, quem modo diximus, Virnenburgii Archiepiscopi, Altæuillæ feria 2 post Iacobi Apostoli confectis, quibus socium sibi & auxiliatorem comparauit Godefridum iuniorem, Comitem de Ziegenhein. Anno 1347 in litteris de elocata curia in Olmen, feria 6 post festum Paschatos, scriptis: *Reinaldus* (rectius *Reinhardus*) *Cantor ecclesiæ Moguntinæ.*

THEODERICVS *de* ILFELT 13..

D. Mauricii Præpositus, Prouisor Erfurtensis,
ad B. V. nec non S. Seueri ibidem Canonicus,

Cantor ecclesiæ Moguntinæ vocatur an. 1372 in litteris Ioannis I, die S. Antonii Abbatis Aschaffenburgi datis, quibus Consulibus & Scabinis Francofurtensibus vendidit vectigal vino impositum, sibique & sedi Moguntinæ ab Cæsare & Imperio oppigneratum, (*vvelches vnser vnd vnsers Stiffts Pfand ist von dem Rich*) Auinioni egit Adolfi Spirensis negotia, vt ipse hac prodit epistola, Arnstadio ad Henricum de Hartenberg Militem missa: *Hab ich vernommen, daß der Dechan zu Menz vnd etlich syner Folger allda zu Erfurt hinter mir vbel auff mich reden, also daß ich zu Auinion in mines Herrn von Spire, vnd des Stiffts von Menze Sachen nit recht solle gefahren oder gevvorben haben: vvisset, vver solche Rede von mir saget, daß mihr der gahr vnrecht thuet. vnd bin des vvarlich vnschuldig vor Gott vnd aller Welt, dann ich zu Auinion oder anderstvvo vvider Ehr nit gethan hab. vnd gar nit vvider Ehr thun vvolt* (& quæ de statuenda sibi coram Senatu Erfurtensi die, sequuntur) *die sollen myn darumb zu rachten vvohl mechtig syn --- dann ich zu Auinion getruvvelich, biderklich, ehrlich vnd recht an mynem Herrn von Spire, vnd in sin vnd in des Stiffts zu Menze Sachen gefahren vnd gevvorben habe, vnd kan niemand in Warheit anderst von mir sagen.*

Thieterich Iluelt, Senger zum Thum zu Menze
vnd Probist zu S. Mauricien daselbs.

Annum mortis indagare haud licuit. Diem necrologium signat maioris, & ad 9 Kal. April. habet: † *Theodericus de Ilfelt, Cantor & Canonicus.* Quod ad

ad D. Mauricii est ad diem eundem: † *R. D. Theodericus de Tiefelt, Præpositus ecclesiæ nostre, & Canonicus ecclesi. Magunt. qui legauit tempore obitus sui L flor. presencie nostre, ad comparandos redditus.*

138.. # EBERHARDVS *de* IPPELBRVNN

Maioris Canonicus & S. Moguntinæ sedis Protonotarius,

Cantor ecclesiæ Moguntinæ dicitur in litteris, quibus an. 1383, 4 Kalend. Decembr. a Capitulo metropolitano iussus fuit, quartam partem villæ Sultzheim, quam a Philippo Rugrauio, Domino *zuer nuvven vnd Zuer alden Beymberg*, & Anna, istius vxore, sibi coemerant, *nomine Præsentiarum* apprehendere. Dum an. 1380 in crastino OO. SS. sacræ sedis Moguntinæ Protonotarius constituebatur, *Canonicus* tantum appellatur; ex quo patet, isto tempore nondum fuisse maioris Cantorem.

1383 # CVNO *de* STERZELNHEIM

Maioris Canonicus, S. sedis Moguntinæ Protonotarius, Iudicii secularis Camerarius,

Eberhardum secutus, secundum *Helvvichium* obiit an. 1408, 13 Kalend. April. vt *liber Animarum* habet p. 141, non, vt apud eundem est, d. 23 Mart.

[Helvvichius *ordinem hic nonnihil turbat. Primum enim Cunoni subiungit* Henricum *a Schoneburg, quem tamen post Ottonem de Friesenheim Cantoris dignitatem consecutum esse, ex sequentibus patebit. Dein Henrico successorem dat* Wilhelmum *Nassouia Comitem, dicitque, ex Cantore postea factum Præpositum: cum tamen nusquam occurrat, Wilhelmum Cantoris munia vnquam obiuisse*]

1408 # OTTO *de* FRIESENHEIM, *primum*,

Cantor factus an. 1408, vt diserte habet tabula Canonicorum, quæ in loco Capitularium conuenientibus destinato suspensa est. An. 1410 quatuor in litteris, vno eodemque die, feria scilicet quinta post D. Agnetis memoriam, datis, *Senger zum Dume zu Menze* vocatur. Quo tamen ipso hoc Cantoris munere abscessit.

1410 # HENRICVS *de* SCHONEBVRG

Ottonis subiit in locum an. 1410. Naturæ debitum exsoluit an. 1412, d. 13 Septembr. ac in sacello D. Nicolai iuxta agnatum Ioannem Præpositum, tecto lapide, in quo vterque cum mitra exsculptus, sepulturæ cepit locum.

1412 # OTTO *de* FRIESENHEIM, *secundum*,

Electus an. 1412. Vita defunctus est an. 1416 vel 1417. quem enim habuit successorem, Otto de Falkenburg, an. 1416, d. 4 Ianuar. in laudo quodam, & feria 4 post Matthæi in litteris Ioannis II non nisi *Canonicus* vocatur. Diem, quo obiit, distincte signat necrologium maioris p. 69. Sic enim ibi ad 4 Id. Febr. † *Honorab. D. Ortho de Friesenheim, Cantor ecclesi. Mogunt.*

141.. # OTTO *de* FALCKENBVRG

Secutus, occurrit in tabulis Ioannis II, an. 1418, d. 19 Mart. de Vicariis S. Martini, vt in libello *de Vicariis* videre est. Spiritum posuit an. 1419, d. 19 Nouembr. sepultus in *loco Memoriæ*, lapideque tectus, in quo exsculptus cernitur cum mitra, & inscriptione, nunc quidem sic detrita, vt illorum, quæ ad rem facerent, præter pauculas hasce litteras *de Falcken..* nihil amplius legi possit.

1419 # EBERHARDVS MÖNCH *de* ROSENBERG

Ottoni successit. Vitæ finem impleuit an. 1429, d. 14 Octobr. in peristylio maioris tumulatus.

THEODE-

THEODERICVS, Pincerna & Dominus de ERBACH 1429

Eberhardi in locum suffectus est an. 1429, suaque meruit virtute, vt an. 1434 ad Pontificatus Moguntini culmen proueheretur. In fata concessit an. 1459, prid. Nonas Maias Aschaffenburgi, ibidemque in choro ædis Collegiatæ sepulturæ locum nactus.

HENRICVS *a* SCHONEBVRG 1434

Spiræ maioris, nec non Mog. ad B. V. ad gradus, ac S. Crucis extra muros Canonicus,

Theodericum excepit. Quum an. 1435 Clerus, lite, quæ ei cum ciuibus Moguntinis *de ducillatione vini & clausura portarum* erat, per Concilii Basileensis Oratores Kal. Febr. composita, Binga, quo se receperat, in vrbem reuertisset, in rei memoriam peculiare in honorem B. V. M. ipse instituit sacrum, eadem die quotannis cum nouem lectionibus peragendum, censu quatuor medimnorum siliginis, tum temporis præsentibus in choro, sacroque fungentibus officio, distribuendorum, simul constituto. Vitæ suæ curriculum absoluit an. 1441, die 7 Iun. in peristylio humatus.

Henrico *mortuo, diuisis vt voluntatibus, ita suffragiis pars Canonicorum elegit* Richardum *de* Cleen, *pars* Conradum Rau *de* Holtzhausen; *Quibus confirmationem petentibus*, Theodericus *Archiepiscopus* Richardo *Cantoriam adiudicauit, litteris Algesheimii d.* 21 *Decembr. an.* 1441 *datis.*

RICHARDVS *de* CLEEN 1441

Hoc approbatus modo, muneri Cantoris præfuit ad an. vsque 1448, quo, Decanus factus, eo se abdicauit.

CONRADVS RAV *de* HOLZHAVSEN 1448

Præpositus Aschaffenburgensis, & Moguntiæ ad D. Petri Canonicus,

Richardo successit. Anno 1455 a Theoderico Iudex ecclesiasticus ordinarius, tabulis Dominica *Lætare* confectis, & an. 1464, d. 21 Ianuar. ab Adolfo constitutus fuit. FF. Dominicanis XX florenos ad instaurationem monasterii, tempore vrbis occupatæ incensi, legauit. Obiit eodem an. 1464, 17 Kal. April. sepultus in sacello S. Nicolai, teste statua eius mitrata, ad murum erecta.

[*Conrado* a quibusdam successor datur HERTANDVS de LAPIDE, de quo infra in *Canonicis.*]

VDALRICVS, Dominus *de* BICKENBACH 1464

Præpositus Limburgensis ad D. Georgii, Metropolitanæ Moguntinensis, & B. M. V. ad gradus Canonicus, Præfectus Bingensis,

Conrado surrogatus, extremum vitæ spiritum edidit an. 1469, d. 12 Nou. in *loco Memoriæ* ante aram *S. Aegidii* sepulturæ ritu decenti traditus.

EWALDVS FAVLHABER *de* WECHTERSBACH 1469

Decretorum Doctor, & sedis Apostolicæ Protonotarius,

Paucis post Vdalrici mortem hebdomadibus in Cantorem electus fuit. In renouatione enim Testamentariorum, vt vocantur, an. 1469, d. 20 Decembr. distincte his legitur verbis: *Dominus Cantor Evvaldus Fulhaber* --- Cædis cuiusdam quum an. 1473 argueretur, a Decano & Canonicis, concluso Lunæ post *Palmarum* an. 1474 facto, suspensus seu officio ad tempus submotus fuit, donec crimen purgasset, vel tertium in curia Romana peruicisset. Obtentis dein semel atque iterum a Pontifice tum ad Collegium metropolitanum, tum ad Dietherum Archiepiscopum litteris, an. 1478 mense Septembri cum Capitularibus de reditibus Cantoriæ & Canonicatus interea detentis, impensis item, idque genus aliis, transegit. Anno 1483 in vnione Cleri generali, Kalend. Aprilis signata, Cantoris,

vt antea occurrit titulo. Obiit an. 1486, die 11 Nouembr. in sacello D. Nicolai humatus.

148. RVPERTVS

Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ, Comes Sponheimensis, Metropolitanæ Moguntinæ, cathedralis Argentoratensis Canonicus, B.V. ad gradus Præpositus,

Evvaldo Cantoris in dignitate successit, qua dein an. 1487, quum Episcopo Ratisbonensi Adiutor datus esset, se abdicauit. Episcopatum postea ipsum consecutus. Obiit an. 1507, die 19 April. in castro Weerd (*Hundius* in metropoli p. 144) & Ratisbonæ in æde maiori sepultus.

1487 FRIDERICVS

Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ, Comes in Sponheim, B. M. V. ad gradus Præpositus, ad D. Albani Scholasticus, metropolitanarum Moguntinæ, & Treuirensis, nec non cathedralis Argentinensis, ac Collegiatæ S. Victoris extra mœnia Moguntina Canonicus,

Fratri Ruperto suffectus fuit an. 1487, viuere desiit, anno, vt necrologium habet, 1518, die 17 Octobr.

[Friderico *a quibusdam subiungitur* THEODERICVS ZOBEL a *Gibelstatt, de quo supra in* Scholasticis.]

1518 CHRISTOPHORVS *a* GABLENZ

Cantoris honores obtinuit an. 1518, quos cum sustineret, Vicarius etiam in spiritualibus generalis constitutus est. Mortem obiit an. 1535, die 21 April. sepultus in maiori, qua versus chorum summum itur e D. Gothardi sacello, cum elogio, quod tamen ob plura scripturæ compendia difficulter admodum legi potest.

1535 PHILIPPVS *a* STOCKHEIM

Moguntiæ D. Albani, Beatæ item Virginis Erfurti, ac S. Martini Wesaliæ Præpositus, B. M V. ad gradus Canonicus, & Iudicii sæcularis Camerarius,

Christophoro surrogatus fuit. Podagræ doloribus cum excruciaretur, & valetudinarius per integrum ante beatam ἀνάλυσιν annum domo pedem haud extulisset, an. 1548, die 21 Iun. a prandio, cum amicis & familiaribus habito, surgens, subito infirmitate correptus letali, intra horæ dimidium extinctus est, vt *Ioannes Cusanus*, Capituli tum Secretarius, in ephemeridibus suis adnotauit. In peristylio post funeratus.

1548 GEORGIVS GOELER *a* RAVENSBVRG

Præpositus Spirensis, nec non D. Victoris Canonicus,

E Canonico Cantor electus an. 1548. Iubilarii, vt vocant, honores consecutus est an. 1557, die 25 Aug. sequenti 1558 e viuis excessit die S. Martini, vt in epitaphio est. tumulatus in *loco Memoriæ.*

1558 MARQVARDVS *ab* HATTSTEIN

Scholasticus Spirensis, maioris Moguntinæ Canonicus,

Georgio successor datus an. 1558, die 11 Decembr. Præsul Spirensis an. 1560 constitutus, Cantoris officio se abdicauit. Custodis tamen partes anno post 1568 in se suscepit.

1560 HENRICVS *a* STOCKHEIM

Præpositus D. Albani & Canonicus maioris,

Marquardi in locum subiit an. 1560, die 14 Octobr. vitam cum morte commutauit an. 1588, die 26 Octobr. in peristylio humo mandatus.

PHI-

PHILIPPVS *a* TROHE 1588

Ad D. Albanum Canonicus senior, Eques Hierosolymitanus, ac montis Sinai,

Henricum in dignitate secutus est an. 1588, die 22 Nou. electus: in morte vero an. 1596, die 6 Decembr. eodemque loco traditus sepulturæ.

CHRISTOPHORVS *a* GRAENROD 1597

Canonicus maioris & D. Albani, Præfectus Bingensis,

Cantor renuntiatus an. 1597, die 15 Ianuar. & quidem Höchsti, vbi tum Collegium metropolitanum, Moguntia aere pestilenti infecta, agebat. Et quidem per *viam*, vt loquuntur, *compromissi*, delectis, qui defuncto successorem darent, *Philippo Craz* de *Scharpfenstein*, Præposito, *Ioanne Suicardo* de *Cronberg*, Decano, & *Ioanne Adamo* de *Bicken*, Scholastico. Vita excessit an. 1601, die 25 Sept. funeratus in loco Memoriæ, qua ingressus patet, sepulchro asseribus tecto.

IACOBVS *ab* ELZ 1601

Absens tum temporis, ac Romæ Ioannis Adami nomine Legatum agens, Christophori successor factus est an. 1601, die 31 Octobr. Anno dein 1604, die 4 Decembr. ad Scholastici dignitatem gradum fecit.

ANTONIVS WALTBOTT *a* BASSENHEIM 1604

Iacobo successit an. 1604, die 30 Decembr. Cantor designatus. Maioribus par dignitatibus, an. 1627 factus est Præpositus.

IOANNES REINHARDVS *a* METTERNICH *in* Sinzig, 1627

Antonium excepit an. 1627, die 30 Aug. Cantor lectus. Splendore natalium, prudentiæque laudibus cum excelleret, dignus Ferdinando II Imperatori visus est, cui negotium apud Georgium Fridericum, Electorem & Archiepiscopum, expediendum anno sequenti 1628 Legati committeret titulo. Quod iudicium secuti Collegæ, eum an. 1629 ad Præpositi honores euexere.

HVGO EBERHARDVS CRAZ *de* SCHARPFENSTEIN 1629

Canonicus Moguntinus & Treuirensis, Archidiaconus S. Lubentii in Dietkirchen,

Anno 1629, die 10 Decembr. decessoris in locum Cantor designatus est. Vir morum honestate clarus & consilio: vnde ab Anselmo Casimiro an. 1636 tum Consiliarii, tum Vicarii in spiritualibus muniis admotus fuit, & an. dein 1638 Iudicii secularis constitutus Camerarius. Quibus magna quum fungeretur laude, eodem an. 1638 e Cantore factus est Custos.

FRIDERICVS GEORGIVS *a* SCHÖNBORN 1639

Metropolitanæ, nec non S. Albani, D. Victoris ac B.M.V. ad gradus Canonicus, Præfectus Bingensis,

Cantoris officium, quod an. 1639, die 4 Aprilis consecutus est, paruo administrauit tempore. Anno namque secuto 1640, die 2 Ianuar. Coloniæ morbo superatus id cum spiritu deposuit, apud Carthusianos ibidem sepultus.

GERNANDVS PHILIPPVS *de* SCHWALBACH 1640

Moguntinæ maioris & Equestrium S. Albani & Ferrutii Canonicus, S. Martini Heiligenstadii Præpositus, Eminentissimi Electoris Consiliarius Intimus

Cantor electus an. 1640. Vir magnæ eruditionis & experientiæ, ac obexantlatos plurimos pro re Catholica & Moguntina labores de publico optime meritus. Morbo, quem apoplexin vocant, correptus, in libitinæ rationem venit an. 1647, die 15 Ianuar. in choro summo humatus.

IO-

1647 **IOANNES VDALRICVS *ab* ANDLAV**

Ecclesiarum metropolitanæ Moguntinensis Archipresbyter, & B. M. V. ad gradus Canonicus, S. Albani Custos, ad S. Crucem in campis extra muros Moguntinos, & D. Georgii Moxstadiensis Præpositus, Eminentiss. Principis Electoris Consilii Aulici Præses.

Decessoris in locum substitutus est an. 1647, confirmatus die 16 Mart. obiit octogenarius an. 1650, die 16 Martii, in æde maiori ante sacellum D. Barbaræ tumulatus.

1650 **IOANNES SVICARDVS WALTBOTT *de* BASSENHEIM *in* OLBRVCK**

Custos S. Albani & metropolitanus Canonicus,

Decessori surrogatus an. 1650, die 29 April. Rebus humanis exemptus est an. 1656, die 14 Maii, in sacello D. Magni traditus sepulturæ.

1656 **HVGO FRIDERICVS Dominus *ab* ELZ**

Decanus Treuirensis, Canonicus (senior) *Moguntinus ac Herbipolensis, Iudicii sæcularis Camerarius,*

Cantoris honores, rite electus, capessiuit an. 1656, paucoque tempore gessit. Anno enim 1658, die 19 Iul. Francofurti (cum de nouo Imperatore eligendo ageretur) apoplexia extinctus est. Moguntiam deuectus, in sacello SS. Petri & Pauli Apostolorum humatus. *Insignis Zelator* (verbis vtimur libri inferialis parochiæ metropolitanæ) *cultus diuini, pauperum, tam religiosorum quam sæcularium, munificus benefactor, relicto apud cives magno sui desiderio.*

1658 **PETRVS IACOBVS *de* PARTENHEIM**

Canonicus & Archipresbyter Moguntinus, Equestris ad S. Ferrutium in Bleidenstatt Decanus, Iudicii sæcularis Camerarius, Eminentissimi Electoris a consiliis,

Cantoris munia, Elzio defuncto, obtinuit an. 1658, quæ quum magna obiret dignatione, anno 1662 viuendi finem fecit. Vltimus suæ gentis, in sacello D. Nazarii sepultus.

1662 **VITVS CHRISTOPHORVS FVCHS *a* DORNHEIM**

Scholasticus ad D. Albanum, & Canonicus S. Ferrutii,

Die 1 Iunii an. 1662 Cantor electus, an. 1686, 29 Nou. diem vitæ extremum clausit, a PP. Franciscanis elatus, sepulturæ locum cepit in æde S. Sebastiani.

1686 **IOANNES PHILIPPVS L. B. *de* GREIFFENCLAV *in* Volrats,**

In defuncti dignitatem subiit ac locum an. 1686, die 30 Dec. Postquam Locumtenentis etiam capessiuisset munus, e Cantore an. 1695 ad Decani adscendit honores, vt supra in Decanis, quos euoluas, dictum.

1695 **FRANCISCVS EMERICVS WILHELMVS *de* BVBENHEIM**

Canonicus & Archipresbyter Moguntinus, nec non Cameræ Præsentialis Præses,

Cantoris adeptus Prælaturam est an. 1695, die 12 Febr. quam anno dein 1699, Decanus factus, dimisit.

1699 **HVGO WOLFGANGVS L. B. *de* KESSELSTATT**

Canonicus Moguntinus & Iudicii sæcularis Camerarius,

Cantor electus an. 1699, die 22 April. Eadem porro, qua decessores proximi vsus fortuna, e Cantore an. 1709 constitutus est Decanus.

1710 **PHILIPPVS CAROLVS Dominus *ab* ELZ**

Supremus Chorepiscopus Treuirensis S. Petri, collegiatæ Moxstadiensis Præpositus, Eminentissimi Electoris Moguntini Consiliarius Intimus & Consilii Aulici Præses,

Hugonis Wolfgangi successor an. 1710, die 13 Ianuar. designatus. Quem locum ad hunc vsque diem tenet & ornat.

SECTIO

SECTIO VI

De

CANONICIS
ECCLESIAE MOGVNTINENSIS,

Omnibus quidem ac singulis, qui ex Catalogis antiquis, Diplomatibus, Necrologiis, Schedis manuscr. aliisque Documentis erui potuerunt.

A.

Rnoldus, *Custos* † circa annum ···· Vide supra catalogum *Custodum* p. 309. 10..

Anselmus, *Praepositus* † anno 1122. Vide catalogum *Praepositorum* p. 271. 11..

* Arnoldus, *Canonicus maioris ecclesiae*, citatur testes inter in litteris Adelberti I Archiepisc. quibus anno 1128 Canonicis Moguntinis varios contulit & donauit census. 11..

* Arnoldus, *Archipresbyter*, occurrit in litteris Adelberti, Canonici B. M. V. ad gradus, quibus anno 1131 Sant-Albanensibus duos mansos cum dimidio in tractu villae Vndenheim attribuit. Item in tabulis Adelberti I Archiepiscopi, quibus eisdem an. 1135 donationem Eberhardi de Steina confirmauit. 11..

Arnoldus, *Custos* sub an. 1158. Vide catal. *Custodum* p. 309. Postea factus *Praepositus* † circa an. 1194. Vide catal. *Praepositorum* p. 272. 11..

* Adelbertus, *maioris ecclesiae Canonicus*, testibus adscriptus in litteris Conradi I, quibus an. 1196 ecclesiam Gosbacensem, quae filia erat Brunnensis, ad parochialis euexit dignitatem. 11..

Albertus, *Custos.* † an. 1210. Vide catal. *Custodum* p. 310. 11..

Adelungus, *Canonicus*, inuenitur an. 1211 in tabulis Sifridi II, quibus praedia Canonicorum B. M. V. ad gradus in Rhingauia ab exactionibus libera pronuntiat. Postea Custos vicarius factus est, hocque titulo nobis subit in tabulis eiusdem, quibus an. 1220 Petrensibus aedem S. Emerani attribuit, citaturque, *Adelungus Subcustos.* Et in aliis, quibus idem an. 1227 Sant-Albanensibus donationem Ruthardi Archiepiscopi confirmauit, *Subcustos maioris ecclesiae.* 12..

* Arnoldus, *Archidiaconus Treuirensis, ecclesiae maioris in Maguntia Canonicus*, citatur in tabulis Christiani, Praepositi ad D. Victorem, quibus Fratribus D. Victoris beneficium quoddam in Winckel anno 1220 contulit. 12..

* Adelungus, *Archipresbyter*, adducitur in litteris Gerbodonis, Praepositi ad D. Petrum, an. 1234, 6 Id. Ian. datis, nec non in aliis Capituli Moguntini anno 1238 perscriptis, quas vide in Schediasmate de Collegiata *S. Crucis.* 12..

Arnoldus, *Canonicus Moguntinus*, citatur in tabulis Werneri, maioris & ad D. Petrum Praepositi, quibus Canonicis S. Petri varia indulsit, anno 1253. Videtur esse is, qui an. 1261 *Scholasticus* factus est, quorum catalogum velim euoluas. 12..

de *Aldenburg* (Sifridus) *Canonicus maioris ecclesiae.* Arbiter fuit litis, quae an- 12..

no 1237 Capitulo S. Stephani fuit cum Gerlaco *de* Merlauvve, occurritque hoc adhuc titulo an. 1239 in litteris Sifridi III. Custos postea electus, quem inuenies in catalogo eorum p. 310.

1391 * de *Alenconio*, (Philippus) *S. R. E. Cardinalis*, *Præpositus*. De quo pluribus actum in eorum catologo p. 283 & seq. † an. 1397.

1635 ** de *Ampringen*, (Ioannes Fridericus) *Moguntinæ*, *Herbipolensis & Basileensis ecclesiarum Canonicus*, † Domicellaris an. 1642, die 4 Iul. Moguntiæ in domo Equitum Ordinis Teutonici per gradus lapideos retrorsum lapsus in inauguratione Hermanni Ottonis, Comitis Nassouii (*Auf-schvvörung* vulgo vocant) sepultus in templo D. Elisabethæ, Curiæ Teutonicorum adstructo. Lapis sepulcr. vt & liber inferialis in *Odenmünster*.

1605 ab *Andlau*, (Ioannes Vdalricus) *Archipresbyter maioris*, nec non *cathedralis Basileensis*, *S. Albani*, *& B. M. V. ad gradus Canonicus*. Factus prouisione Archiepiscopi Ioannis Suicardi an. 1622, d 28 Septembris Beneficiatus altaris parochialis D. Catharinæ in Altauilla. Electus post in Cantorem, quorum in indice eundem reperies p. 336 † 1650.

13.. de *Aschenbruch*, (Conradus) *Canonicus*. In litteris de anno 1316 vocatur *Conradus* de *Ausenbruch*, in aliis an. 1334 & 1342, *Conradus* dictus *Ansemburg*. Interfectus Moguntiæ an. 1349. Vid. supra *Helvvichium* in Canonicis lit. C pag. 232.

13.. *Austriæ Dux*, (Henricus) cognomento *Placidus*, *Canonicus Moguntinus*. Archiepiscopo Matthiæ ad partem curarum Archiepiscopalium sustinendam a Ioanne XXII P. M. Adiutor datus est. Mutato postea vitæ genere, vxorem duxit *Elisabetham*, Comitem de *Virnenburg*. † Brugis in Styria anno 1327, 3 Non. Febr. vt in necrologio maioris his ad diem hunc memoratur verbis: † *Henricus Illustris Dux Austriæ, & Elizabet de Virnenberg, eius coniux, vnde dantur VIII maldra tritici de C maldris in Bischouisheim.* Sepultus in cœnobio Königsfeld. Conf. *Fuggeri* speculum honoris Austriaci lib. 3 cap. 4 pag. 302.

1621 *Austriæ Archi-Dux*, (Leopoldus Wilhelmus) Ferdinandi II Imperatoris filius, *Ordinis Teutonici per Germaniam & Italiam magnus Magister*, *Episcopus Passauiensis*, *Argentoratensis*, *Halberstadensis*, *Olomucensis*, *& Vratislauiensis*, *Abbas Hersfeldensis & Murbacensis*, *Canonicus Moguntinus & Coloniensis*, *Exercituum Cæsarianorum supremus Dux*, nec non *Regius Gubernator Belgii Hispanici*. Vulgari elogio *Princeps sine vitio* dictus. Vid. *Wagnerus* lib. II histor. Leopoldi Magni Cæsaris, p. 119, qui in antecedentibus pluribus in laudatissimi Principis laudes excurrit. † anno 1662, die 20 Nouembr. quo quidem anno, die 3 April. Canonicatu Moguntino, quem obitu Conradi Ludouici de Zobel vacantem, prouisione Archiepiscopi Ioannis Suicardi, consecutus erat, se abdicauit. Sepultus Viennæ in mausoleo Imperatorio, quod in æde sacra Capucinorum intra mœnia vrbis est.

B.

11.. BVrchardus, *Canonicus Moguntinus*, ac trium *S. Petri* ecclesiarum, *Moguntinensis* scilicet, nec non *Ischeburgensis*, & *Dorlonensis Præpositus*. Occurrit ab an. 1144 vsque ad an. 1196.

11.. Babo, *Canonicus*, citatur an. 1171 in litteris, cœnobio D. Ruperti iuxta Bingam datis, vt *Helvvichius* p. 231 notauit.

11.. Berengarius, *Cellerarius maioris ecclesiæ*, anno 1171 in iisdem citatur litteris, vt similiter, quem modo dixi, auctor l. d. prodit.

1213 * Baldemarus, *Cantor D. Petri*, vna cum aliis ad ædem maiorem Canonicis adscriptus

adſcriptus teſtibus in tabulis Sifridi II de inſtauratione ædis ad S. Victorem, h. a. (1213) datis, cum in aliis anni ſuperioris ab illis diſtinctus ſit.

* **Bernhardus**, *Canonicus Moguntinus*, occurrit in litteris anno 1239, 4 Non. 12..
Maii datis, quibus parochialis *Biſchoueſheimenſis* Capitulo Francofurtenſi ad D. Bartholomæi conceditur. In aliis item Wilhelmi Præpoſiti ad D. Mauricium an. 1250 ſignatis. In tabulis Chriſtiani II, anno ſequenti 1251 confectis, dicitur *Bernhardus Archipresbyter maioris eccleſiæ.*

* **Burchardus**, *Præpoſitus Frizlarienſis*, *Canonicus Moguntinus.* citatur in laudo 12..
arbitrorum ſuper controuerſia Capituli ad S. Stephanum cum Henrico de Bolanden Præpoſito, an. 1244.

de *Bach*, (Otto) *Moguntinæ maioris Canonicus*, *ac Spirenſis Scholaſticus*, Re- 1448
ctor eccleſiæ parochialis in Lautershauſen, cuius tamen cura an. 1477, d. 28 Decembr. Dietheri indultu, ſe abdicauit. † *Iubilarius*, vt vocant, an. 1497, d. 3 Maii, Spiræ in periſtylio maioris ſepultus.

de *Bach*, (Henricus) *Canonicus*, vixit an. 1478, vt *Helvvichius* p. 240 E- 14..
lenchi notat.

de *Baden* (Ioannes *Marchio*,) *Canonicus Moguntinus & Treuirenſis*, electus 1448
an. 1456 Archiepiſcopus Treuirorum in locum Iacobi de Sirck. † an. 1503, d. 9 Febr. & Treuiri in ſacello D. Nicolai, quod in æde maiori eſt, ſepulcro honeſtiſſimo locum cepit. v. *Brovverus* annalium Treuirenſium lib. 19 § 101 p. 290, & lib. 20 § 9 p. 318.

de *Baden* (Fridericus *Marchio*,) *Moguntinæ*, *Argentoratenſis*, *& Vltraiectenſis* 1479
eccleſiarum Canonicus. Anno 1496 ad titulos Vltraiectinos vocatus, ſequenti 1497 Canonicatum Moguntinum, teſte tabula in loco Capitulari, dimiſit. Sedit an. 20, ac Epiſcopatu an. 1516 Philippo de Burgundia tradito, eodem Liræ, Brabantiæ oppido, diem obiit. *Cratepolius* in annalibus Epiſcopor. Vltraiectenſ. p. 380. Sepultus Badenæ in Collegiata ad SS. Petrum & Paulum Apoſtolos, & epitaphio ſplendido, quod etiamnum ſuperat, cohoneſtatus.

* **de *Baden*** (Iacobus *Marchio*,) *Canonicus Moguntinus*, *Treuirenſis*, *& Auguſta-* 1497
nus. Moguntino quidem, quod anno, quem dixi, adeptus eſt, ſacerdotio ſequenti renuntiauit, Patruo Treuiris datus Adiutor, cui & poſtea an. 1503 ſucceſſit. † Coloniæ an. 1511, d. 27 April. apud Confluentes in æde D. Florini tumulatus. v. *Brovverus* l. d. lib. 20 § 41 p. 326.

* **de *Baden*** (Rudolfus *Marchio*,) *Moguntinæ*, *Colonienſis*, *Argentoratenſis*, 1498
& Auguſtanæ eccleſiarum, nec non *ad D. Stephani apud Mediomatrices Canonicus & Primicierus.* Canonicatu an. 1500 ſe abdicauit. † an. 1533, d. 21 Septembr.

de *Battenburg* (Gerhardus *Comes*) *Canonicus*, anno 1316 primum occurrit in 13..
litteris Philippi de Falckenſtein, eccleſiæ Moguntinæ, de non amplius eandem circa perceptionem decimæ in tractu villæ Hilleſheim turbando, d. 3 Mart. datis. Item an. 1328 in inſtrumento, quo Eberhardus de Lapide Cantor, 16 Kal. April. decimam Genzingenſem Capitulo Moguntino donauit. An. 1342 iam fatis functus legitur. Obiit autem, vt *liber Animarum* p. 250 habet, 9 Kal. Iunii. Quæ cum ita ſint, ſuſpicor librarii vitio apud *Helvvichium* legi, quod vixerit an. 1426.

Bavaria (Erneſtus *Dux*) *Moguntinæ*, *Colonienſis*, *ac Herbipolenſis eccleſiarum* 1571
Canonicus. Canonicatum Moguntinenſem, quem prouiſione Danielis conſecutus erat, an. 1587 Domicellaris dimiſit. Archiepiſcopus ceteroquin fuit Colonienſis, ac Epiſcopus Leodienſis, nec non Hildesheimenſis, Monaſterienſis, & Friſingenſis Adminiſtrator. † an. 1612, d. 7 Febr.

1583 *Bavaria* (Philippus *Dux*) *Postulatus Episcopus Ratisbonensis, Canonicus Moguntinus.* ad Senatus Vaticani purpuram euectus an. 1597. † in arce Dachauiensi an. sequenti 1598, d. 18 Maii, sepultus Monachii in æde D. Virginis honori dedicata. Quod Ratisbonæ in maiori habet cenotaphium, legi potest in addendis ad *Parei* historiam Palatinam p. 612.

13.. de *Bebinburg*, (Lupoldus) *Doctor Decretorum, Canonicus Moguntinus.* Occurrit an. 1325 in depositione testium super iure eligendi Præpositum ad S. Victorem. Item an. 1327 in chartis Reinhartsbronnensibus, quibus Matthias Archiepisc. cœnobio isti ecclesiam in Boilstete incorporauit siue in perpetuum attribuit: quippe in quibus inter alia sic: *ad rogatum honorabilis viri, Domini* Luppoldi *de* Bebinburg, *nostri Canonici*, vid. *Tenzelius* Supplem. II ad Sagittarii histor. Gothan. §. 41 p. 104. Item in litteris Gerlaci super variis priuilegiis & pactis ciuitatem Moguntinam spectantibus, datis an. 1349, feria 4 post Ambrosii. qum anno adhuc 1353 in tabulis, quibus idem feria 5 ante Luciæ Virg. oppidis pignori sibi traditis renuntiauit, testibus Canonicos inter solo *Canonici* titulo adscriptus. Vt adeo consistere haud possit, eum iam an. 1352 cathedram Bambergensem inscendisse. Eam tamen ipsum inscedisse, patet e litteris, an. 1357 sabbato post Petri ad vincula signatis, in quibus ille sic: *vvir Lupolt — Bischof zu Babenberg, bekennen, als vns* Engelhart *von* Bebenburg *gefangen hat vnsers Bruders seligen Sohne* &c. † an. 1363 exeunte: in choro D. Petri Bambergæ tumulatus.

13.. de *Bellersheim*, (Ioannes) *Canonicus.* vixit, vt *Helvvichius* notat, anno 1346.

15.. de *Benzenau*, (Simpertus) *Canonicus*, legitur, vt idem memorat, an. 1530.

1538 de *Benzenau*, (Otto) *Archipresbyter Moguntinus*, nec non *Augustana* et *Frisingensis ecclesiarum Canonicus.* † an. 1555, d. 24 Octobr. Augustæ Vindelicorum, vbi etiam sepulturæ locum nactus est.

1543 de *Berg*, (Marquardus I) *Canonicus Domicellaris*, resignauit, vt *Helvvichii* verbo vtar, an. 1545, d. 13 April.

1555 de *Berg*, (Marquardus II) *Iurium Doctor, Præpositus maior Augustanus, & Ratisbonæ Collegiatæ Imperialis B. M. V. ad veterem Capellam*, Bambergensis Decanus, Canonicus Moguntinensis Domicellaris.* Anno 1559 in comitiis Augustanis *Georgii*, & an. 1566 *Viti*, Episcoporum Bambergensium, Legatum egit. An. 1575, d. 26 Iulii Episcopus Augustanus electus est. † Dillingæ an. 1591, d. 28 Ian. ibidemque (non autem Augustæ, vt *Helvvichius* habet) sepultus in sacello aulico, sequenti epitaphio posterorum commendatus memoriæ †:

D. O. M.

Marquardus vom Berg, Suevus, familia sua vltimus, eligitur in Episcopum Augustanum XXVI Iulii anno MDLXXV. Præfuit annis XV, mensibus VI. moritur anno MDLXXXXI, die XXVIII mensis Ianuarii, ætatis suæ LXIII.

* *Hundius* metropol. Salisburg. tom. II p. 60.
† *Corbin. Khamm*, Hierarch. Augustanæ part. I p. 373.

1709 ** de *Bettendorf*, (Anselmus Fridericus *Baro*) *Moguntinus, Wormatiensis & ad D. Albanum Canonicus.*

13.. *Beyer* de *Boppardia*, (Henricus I) † Decanus an. 1377. v. catal. *Decanorum* p. 302

13.. * *Beyer* de *Boppardia*, (Henricus II) *Canonicus.* Testium in numero est in tabulis an. 1379 sabbato post OO. SS. datis, quibus Adolfus I Archiepiscopus Capitulo Moguntino iura, priuilegia, & immunitates confirmauit. Occurrit ceteroquin an. 1390 in litteris Conradi II, feria 6 post Dominicam Oculi *super vno Thurno* in Lonstein perscriptis.

Beyer

Beyer de *Sternberg*, (Henricus) *Canonicus.* † an. 1344, d. 7 August. in peristylio maioris humatus, vt *Helvvichius* p. 240 habet. 13..

de *Bibra*, (Hermannus) *Canonicus Moguntinus & Erfurtensis ad B. M. V. Hoc* 13..
sane titulo iam citatur in litteris an. 1327 datis; *illo*, an. 1348, varieque effertur, modo de *Bibrau*, modo *Bybra*, modo de *Bibera.* Occurrit adhue an. 1353. In necrologio p. 239 dicitur obiisse a. d. 16 Kal. Iun. his verbis; † *Hermannus* de *Bybra*, *Sacerdos & Canonicus huius ecclesie, vnde --- Item ab eodem datur, quantum haberi potest de curia* zum Knoppe, *sita ex opposito monasterii FF. Minorum Maguntie. sub hac forma, quod eadem post mortem* Else, *relicte quondam* Magistri Conradi de Turribus *Physici --- vendatur ---*

* de *Bibra*, (Ioannes I) *Canonicus.* Legitur in litteris elocationem quandam spectantibus, datis an. 1353. 13..

de *Bibra*, (Ioannes II) *Canonicus*, vixit, vt *Helvvichius* notat, anno 1419. 14..

de *Bibra*, (Laurentius) *Moguntinus & Herbipolensis Canonicus.* Anno 1486 1480
cum Bertholdo Aquisgrani fuit, quando Maximilianus I diademate cingebatur Imperiali. *Canonicus & Syndicus* vocatur in litteris an. 1489. An. 1491, d. 23 Nouembr. a Bertholdo in Sacellanum cooptatus, & a debito *personalis*, vt vocant, *residentie* immunis factus. An. 1495 gradum fecit ad Episcopatum Herbipolensem. † an. 1519, d. 6 Febr.

de *Bibra*, (Wilhelmus) *Canonicus*; quem an. 1491 in viuis egisse notauit *Helvvichius* p. 255. 14..

de *Bibra*, (Ioannes III) *Canonicus.* Prouisus ab Alberto Cardinali & Archiepiscopo die 27 Febr. 1518

de *Bicken*, (Wolfgangus) *Canonicus.* a Bertholdo Archiepiscopo in Vica- 1467
rium in spiritualibus cooptatus an. 1487, die 7 Septembr. Vir erga ordinis ecclesiastici personas admodum munificus. *Ordinauit, quod quelibet persona presentie communis sabbato post festum Pasche vsque ad Dominicam Pentecostes singulis vesperis, quibus ante hac vinum non distribuebatur, futuris temporibus a primo pulsu vsque ad finem vesperarum deseruiat vnam mensuram vini, ob eamque causam presentie communi dedit M florenos auri Renens.* ita *Liber Animarum* p. 168 Porro in sacello nouo B. M. V. instituit Missam, quouis die hora 8 a duobus Sacerdotibus legendam. Collegiali ad *D. Mauricium* donauit organon, vt ex sequentibus necrologii Mauriciani verbis patet: *Anno Domini MDVI. fer III post Palmarum Nobilis & Reuerendus Pater, D. Wolffo de Bicken Canonicus Mogunt. in spiritualibus Vicarius generalis, Dei & Sanctorum eius piissimus venerator, huius ecclesie & SS. Thebeorum Mart. Mauricii, comitumque suorum, patronorum nostrorum, singularis amator, in & ad laudem eorundem donauit organum opusculum mirificum, ea lege & condicione, vt post eius ex humanis recessum memoria ipsius omniumque parentum suorum in ecclesia nostra iugiter habeatur.* In Collegiata D. Ioannis sollemniter peragendum instituit festum *S. Martini* Episcopi; festum item gloriosi militis & martyris *Mercurii.* Tum vero, vt die *S. Albani*, quo Canonici metropolitani officium diuinum decantare solebant in æde Diuo sacra, Canonici ad D. Ioannis sollemni pompa debeant concedere in ædem maiorem, & ibidem decantare Missam & Officium de S. Albano. De munificentia eius erga parthenonem S. Agnetis v. *Serarium* in Bertholdo p. 879. Obiit autem an. 1510, die 6. Maii. sepultus in sacello B. V. vbi lapidem sepulcralem ei positum adhue videre licet.

* de *Bicken*, (Iacobus) *Canonicus Moguntinus*, an. 1474, si tabella *Humbrachti* 8 standum, vixit. 14..

de *Bicken*, (Wilhelmus I) *Decretorum Doctor, Canonicus Moguntinus.* † Do- 1505
micellaris an. 1510, die 7 Ian. in sacello B. Virginis sepultus.

1519 de *Bicken*, (Wilhelmus II) *Canonicus* † an. 1538, 1. Decembr. (24 Nou. secundum *Humbrachtum*) noctu in platea occisus, & in eodem sacello funeratus.

1546 de *Bicken*, (Wilhelmus III) *maioris & S. Albani Canonicus*. Fuit electus in Præpositum ad D. Bartholomæum Francofurti an. 1552, die 27 Aug. sed possessionem ipsam haud adiit, nolens cum potentiore (qui erat Reinhardus, Comes Solmensis, Canonicus Mogunt.) litigare. † an. 1553, die 18 April. in eodem tumulatus sacello.

1549 de *Bicken*, (Adamus Theodericus) *maioris & ad D. Albani Canonicus*. † Domicellaris an. 1552, die 6 Iul. sepulturæ locum in eodem sacello nactus. Ab *Helvvichio* p. 229 perperam vocatur *Decanus*.

1551 de *Bicken*, (Ioannes) *Canonicus maioris & ad S. Albanum*, *Satrapa Bodenheimensis*. Anno 1556 Legati vices in Conuentu Wormatiensi (*Einigungs-Tag*) obiit. Fuit & possessor altaris D. Elisabethæ in parochiali vici Kiderich. † die 27. Ian. an. 1567, in dicto B. V. sacello sepultus.

1574 de *Bicken*, (Ioannes Adamus) *Canonicus*. Sacerdotii honoribus initiatus an. 1585. An. 1990, die 17 Decembr. a Wolfgango in Consiliariorum adscitus ordinem, an. 1595 factus *Scholasticus*, de quo pluribus in eorum catalago p. 322.

1680 **de *Bicken*, (Fridericus Wilhelmus *Baro*) *Metropolitanæ Moguntinæ & Equestris ad S. Ferrutium in Bleidenstatt*, nec non Treuirensis quondam & S. Victoris *Canonicus*, *Præpositus in Clingenmünster*, *Consiliarius Imperialis Aulicus & Moguntinus intimus*. Vicarius nuper in spiritualibus generalis, & an. 1707 ad ius regalium nomine Eminentissimi Electoris a Cæsare consequendum delegatus; hodie Locumtenentem agit Erfordiæ.

12.. de *Bickenbach*, (Vdalricus I *Dominus*) *Canonicus Moguntinus*, quo titulo an. 1294 citatur in litteris de vendito Archipræsuli Gerhardo II Neustatt oppido & castro ab Engelberto, Comite Ziegenhainensi, filio Ludouici; & in aliis an. 1299, vna cum fratre suo *Ottone* Milite *de* Bickenbach. Factus dein *Cantor*. † An. 1312, vt in Catalogo *Cantorum* videre est.

14.. de *Bickenbach*, (Vdalricus II *Dominus*) *Canonicus*, occurrit nobis an. 1453 in constitutione Testamentariorum, & an. 1455 in instrumento electionis *Ioannis Nix* de *Hoheneck* in Decanum. Datus postea Conrado Rau Cantori successor, vt in dicto habes catalogo. † An. 1469.

14.. *de *Bickenbach*, (Conradus *Dominus*) *Canonicus maioris*, *& S. Albani Custos*. † an. 1465, vt in tabula habetur, quæ in loco Capitularium conuentibus destinato suspensa est.

1437 de *Biedenfeld*, (Hartmannus) *Canonicus maioris*, *& D. Albani Decanus*, † an. 1450, die 3 April. sepulturæ traditus in peristylio.

1478 de *Biedenfeld*, (Sifridus) *Canonicus maioris & ad S. Victoris*, *D. Albani Cantor*, † an. 1491, die 18 April. in peristylio tumulatus.

1491 de *Biedenfeld*, (Godefridus) *Canonicus*. Bertholdi beneficio an. 1496 consecutus est parochiam Battenfeldensem, vacantem ex obitu Sifridi *de* Biedenfeld. Anno 1505 Canonicatu se abdicauit.

1491 de *Biedenfeld*, (Hermannus) *Canonicus*. ita *Helvvichius* in Elencho p. 241. In libro, quem *Nobilitatem Moguntinam* inscripsit, in singulis illum catalogis habet ad annum vsque 1511.

1506 de *Biedenfeld*, (Rupertus) *Canonicus Fritislariensis* Bertholdi prouisione an. 1501, die 20 Febr. factus, *Moguntinus* ab an. 1506; *Satrapa Monbacensis*. An. 1515, die 16 Septembr. prouisione Alberti Cardinalis & Archiepiscopi obtinuit parochiam Münster haud procul *der Höhe*, vacantem ex obitu Dietherici Forstmeister; anno dein 1524, die S. Bonifacii ab eodem designatus fuit Consiliarius. † an. 1548, die 22 Decembr. & in peristylio sepulturæ locum inuenit.

13.. de *Bienbach*, (Henricus) *Canonicus*. Occurrit in litteris an. 1329 datis. Custodis

dis postea consecutus dignitatem est, vt in catalogo *Custodum* pluribus dictum. † circa an. 1357.

de *Biland*,	(Henricus) *Maioris, S. Albani, & D. Victoris*, nec non *Bonnensis* ad annum vsque 1560, *Canonicus*. † anno 1578, die 25 Iul. in peristylio sepultus.	1554
de *Bleichenbach*,	(Bertramus) *Canonicus*. Occurrit in litteris an. 1320. † an. 132- saltem in testamento Emelrici *de* Rüdesheim Canonici Moguntini an. 1328 facto vita defunctus dicitur. Diem habet *liber Animarum* p. 85, 12 scilicet *Kal. Martii*.	1...
de *Blickenstteden*,	(*Magister* Fridericus) *Canonicus*, in litteris Adolfi I Eltuillæ anno 1379 sabbato post OO. SS. datis (quibus Capitulo Moguntino omnia iura atque priuilegia confirmat) inter Canonicos Moguntinos sexto & decimo loco ponitur. Ab *Helvvichio* p. 236 vocatur *Glickenstteden*; sed perperam.	13..
de *Bodelschwing*,	(Wannemarus) *Maioris, S. Albani & D. Victoris* Moguntiæ, Herbipoli vero ad *D. Burchardum* Canonicus. † an. 1605, die 5 Aug. Moguntiæ ante aram D. Petri in maiori sepultus.	1567
** de *Boineburg*,	(Philippus Wilhelmus, *Comes*) *Moguntinæ maioris, & ad D. Albanum* (Herbipolensis quondam, ac Spirensis etiam) *Canonicus, supremus Chorepiscopus Treuirensis tit. S. Petri*. S. C. M. Consiliarius fuit intimus, eiusque nomine in tractu Rheni per annos complures magna dignatione Legatus. Ab anno 1703 Eminentissimi Principis Electoris Locumtenens Erfurtensis. † an. 1717, die 23 Februar. Erfordiæ apud Augustinianos sepultus.	1663
Bois de *Waldeck*,	(Ioannes) *Canonicus Moguntinus, ad D. Martini Bingæ Præpositus*. Satrapa præfecturæ Ehrnfels auspiciis Capituli anno 1489 constitutus. † an. 1508, 3 *Non. Martii*, vt necrologium habet. Sepultus in loco Memoriæ.	1467
Bois de *Waldeck*,	(Otto) *Canonicus Moguntinus, & Scholasticus Spirensis*, quem *Helvvichius* citari dicit in *libro Animarum*, sed sine anno. Circa an. 146. vixisse vult *Humbracht* in tab. 125, perperam tamen *Scholasticum* eum vocans *Moguntinum*.	14..
de *Bolandia*,	(Wernherus I, *Dominus*) *Canonicus* citatur, vt *Helvvichius* pag. 254 prodit, in litteris cœnobio Rupertino an. 1215 datis.	12..
* de *Bolandia*,	(Emericus, *Dominus*) *Canonicus*, vixit an. 1231. *Humbracht* tab. 243.	12..
de *Bolandia*,	(Gerhardus, *Dominus*) *Canonicus*. Vid. idem l. d. Citatur alioquin in litteris Simonis Præpositi ad S. Mauricium anno 1258 signatis.	12..
de *Bolandia*,	(Wernherus II, *Dominus*) *Canonicus maioris, & ad D. Victorem Præpositus*. Occurrit ab an. 1294. † an. 1324, 4 Kal. Decembr. Frater fuit *Philippi*, aulæ Imperialis Dapiferi.	12..
* de *Bolandia*,	(Wernherus III siue iunior, *Dominus*) Nominatur in catalogo *Fraternitatis* in ecclesia metropolitana anno 1294 cœptæ, proximus *Wernhero*, quem modo dixi, *II*.	12..
de *Boppardia*,	(Emercho) *Canonicus maioris & ad D. Victorem*. Citatur non solum in *libro Animarum* p. 64 ad 7 Id. Februar. verum etiam in litteris Capituli metropolitani, quibus an. 1238 ratam habet donationem ecclesiæ Niderfaulheimensis, Collegio B. V. *in campis* ab Alatrino Præposito factam.	12..
de *Born*,	(Ioannes) *Canonicus*. † anno ···· ita *Helvvichius* p. 243, cuius, cum nobis haud occurrerit, fide hic scribo.	1395
Borngaß de *Lorch*,	(Ioannes) *Canonicus*. vixit (vt *Helvvichius* habet) anno 1367. *Ioannes Bornegaze Canonicus summi Palatii Moguntini* recognoscit an. 1377, se monasterio Erbacensi locasse agrum & pratum in terminis villæ Loreh. Diem, quo obiit, necrologium p. 164 ad 2 Non. April. his prodit verbis: † *Iohannes Borngasse de Lorche, Canonicus ecclesie Mogunt.*	13..

** de

1647	** de *Bour-scheid*,	(Ioannes Fridericus) *Canonicus* Domicellaris. Resignauit anno 1665, die 27 April. illorum senior.
1665	** de *Bour-scheid*,	(Ioannes Emericus Casparus) *Canonicus* itidem Domicellaris. Definit (resignasse puto) anno 1676.
14..	*de *Brambach*,	(Fridericus) *Canonicus*. Vid. *Humbracht* tab. 137.
1609	de *Brambach*,	(Quirinus Conradus Henricus) *Canonicus*. † anno 1630, die 10 Nouembr. sepultus in loco Memoriæ.
1497	*de *Branden-burg*	(Casimirus, *Marchio*) *Moguntinæ, & Augustanæ ecclesiarum Canonicus*. Tabula Capitulari indice, resignauit anno 1507, die 24 Aprilis Domicellaris.
1510	de *Branden-burg*	(Albertus, *Marchio*) *Canonicus Moguntinus, Treuirensis, & Magdeburgensis*. Anno 1513 factus Archiepiscopus Magdeburgensis, & Administrator Halberstadensis: sequenti vero 1514, die 9 Martii Archiepiscopus Moguntinus. † anno 1545, die 24 Sept. sepultus in choro maiori.
1514	de *Branden-burg*	(Ioannes Albertus, *Marchio*) *Custodis* adeptus dignitatem anno 1538, vt pluribus dictum in eorum catalogo.
151.	de *Branden-burg*	(Fridericus, *Marchio*) *Canonicus Moguntinus, & Præpositus* tum *Herbipolensis*, tum *Onolsbacensis*. Militiam secutus, † Domicellaris Geneuæ anno 1536, Carolo V Imperatori contra Franciscum Galliarum Regem merens.
	de *Braunéck*.	Vid. *Hohenloe*.
13..	*Breder* de *Ho-henstein*,	(N.) *Canonicus*. Vixit adhuc anno 1414 *Capitularis, vt ex insignibus einsdem ad facellum S. Martini* (quod olim fuit) *in medio ædis maioris patet*. Ita *Helvvichius* p. 256.
1450	de *Breidenbach* in *Breiden-stein*,	(Bernhardus) *Iurium Doctor, maioris, nec non ad D. Albani & B. M. V. Canonicus*. Satrapa Bingensis, & Camerarius Iudicii sæcularis. Ad Decani successit honores anno 1484, vt in catalogo *Decanorum* videre est. † an. 1497.
14..	* de *Breitbach*,	(Bertramus) *Canonicus*. Vixit an. 1448. Vid. *Humbracht* tab. 8.
14..	de *Breitbach*,	(Otto) *Artium & I. V. D. Canonicus Moguntinus & Treuirensis, nec non S. Florini apud Confluentes, Archidiaconus in Tholegia, Præpositus ad S. Martinum Wormatiæ*. Bertholdi Archiepiscopi quondam Cancellarius. Vixit sub an. 1480, 1490. Ab *Helvvichio* p. 248 per errorem scribitur *Breidenbach*.
1597	de *Breitbach*,	(Wolfgangus Henricus) *Canonicus* Domicellaris, locum fecit anno 1604, die 14 Ianuar. fratri *Ioanni Antonio*, factus postea Vicedominus Rhingauiæ.
1604	de *Breitbach*,	(Ioannes Antonius) *Canonicus* Domicellaris. Resignauit anno 1612, die 14 Iun.
1634	**de *Breitbach*,	(Ioannes Iacobus) *Canonicus Moguntinus & Herbipolensis*. † an. 1635, mense Nouembri.
1643	**de *Breitbach*,	(Anselmus Franciscus, *Baro*) *Maioris & D. Albani Canonicus*. Mutato vitæ genere, an. 1671 resignans, vxorem duxit; factus postea aulæ Mareschallus, Eminentissimi Electoris Consiliarius intimus, Satrapa præfecturarum Olm & Algesheim, Ordinis Equestris ad Rhenum inferiorem Capitaneus. † Moguntiæ anno 1708, die 20 Nouembr. Lorchii, quod Rhingauiæ oppidulum est, sepultus.
1719	**de *Breitbach*,	(Carolus Emericus, *Baro*) *Maioris & ad S. Petrum*, quondam etiam Treuirensis *Canonicus, S. Victoris Decanus, & Iudicii sæcularis Camerarius*.
1719	**de *Breitbach*,	(Emericus Iosephus, *Baro*) *Canonicus Moguntinus & Treuirensis*.
1483	*Brendel* de *Homburg*,	(Ioannes) *Canonicus maioris & D. Albani*. † anno 1504, die 11 Decembr. tumulatus in loco Memoriæ.
1548	*Brendel* de *Homburg*,	(Daniel) *Canonicus Moguntinus & Scholasticus Spirensis*. Anno 1552 Legatum Moguntinensem egit in Conuentu Passauiensi; & an.

an. 1555 euectus fuit ad Archiepiscopatus fastigium. † an. 1582 Aschaffenburgi, die 22 Martii. Sepultus Moguntiæ in sacello B. Virginis.

de *Brumser*, (Ioannes) *Canonicus.* Testis est in litteris locationis anno 1320 datis, scribiturque *Ioannes* de *Brumeszer.* 13..

Notez hic, sequi nos in exprimendo Brömserorum *nomine gentilitio veterem, qui in litteris antiquis obtinet, vsum. Qui enim* Brömser *postea vocabantur, antiquitus* Brumzer *&* Brumser *sese tum scripsere, tum etiam ab aliis fuere appellati.*

de *Brumser*, (Conradus I) *Canonicus.* Præter annum 1337, quem *Helvvichius* hic habet, nobis etiam occurrit an. 1339. Item in tabulis *Gerlaci* Archiepiscopi, an. 1353, feria 5 ante Luciæ virginis confectis. In aliis, anno sequenti 1354 signatis, iam dicitur mortuus. 13..

*de *Brumser*, (Conradus II) *Canonicus.* Subit nobis an. 1358 in litteris, 2 feria post Dominicam *Lætare* datis, scribiturque *Prunzer.* 13..

de *Brumser*, (Henricus) *Canonicus* sub anno ---- ita *Helvvichius* p. 240. ....

de *Brumser*, (Conradus III) *Maioris & S. Albani Canonicus.* † anno 1430 Id. Mart. sepultus in loco Memoriæ. 14..

de *Brumser*, (Fridericus) *Canonicus.* † an. 1466. *Helvvichius* p. 236. 1429

de *Brumser*, (Theodericus) *Canonicus.* Occurrit in catalogo Capitularium an. 1448. Item an. 1450 in litteris de electione *Henrici* de *Grifenclavve* in Decanum. *Adolfi II* fuit a consiliis sanctioribus, vocaturque in tabulis, sabbato post Bartholomæi anno 1463 scriptis, *Diederich Brumser Dumher zu Menz, vnser lieber Heimlicher vnd Getruvver.* Diem, quo fatis concessit, necrologium his pandit verbis: *II Id. August.* † *Theodericus Brumszer Canonicus eccles. Mogunt.* 14..

de *Bubenheim*, (Godefridus) *Canonicus.* Collector subsidiorum per *Petrum* de *Callesio*, Præpositum Nemausensem, Nuntium Apostolicum, indictorum, vt patet ex litteris, an. 1368, 2 Kal. Iun. ad Capitulum D. Bartholomæi Francofurti ad Mœnum datis. In *libro Animarum*, de quo *Helvvichius*, memoratur ad 15 Kal. Nouembr. 13..

** de *Bubenheim*, (Franciscus Emericus Wilhelmus) *Archipresbyter*, Cantor. † *Decanus* an. 1709. Vid. catalogus *Decanorum* p. 308. 1662

** de *Bubenhoven*, (Wilhelmus Christophorus) *Canonicus*, Consiliarius intimus, & aulæ Bambergensis Mareschallus. 1713

* de *Buche*, (Christianus *Comes*) *Maioris Præpositus*, vt in litteris *Conradi I*, de quibus in *Præpositis* p. 272, videre est. Vbi tamen duo, velim, obserues, & primum quidem stellulam nomini CHRISTIANVS præfigas, quæ vitio librarii omissa est; dein in titulo ei apposito, pro, B. M. V. *Decanus*, legas, B. M. V. *Præpositus.* Archiepiscopus postea factus, † anno 1183. 11..

de *Buchenau*, (Hermannus I) *Presbyter Canonicus Moguntinus* dicitur an. 1451, die 20 Decembris in renouatione Testamentariorum. † anno 1452, 14 Kalend. Septembr. vt in necrologio est p. 367. Sepultus in sacello S. Nicolai. 1428

de *Buchenau*, (Hermannus II) seu *iunior.* Canonicus. Ita *Helvvichius* p. 241. secundum *librum Animarum* † 15 Kalend. Maii. 1428

de *Buchenau*, (Sittichius) *Canonicus.* Occurrit nobis anno 1453, in constitutione Testamentariorum. 1445

de *Buches*, (Lutherus) *Canonicus Moguntinus & Præpositus Aschaffenburgensis*, vti patet ex instrumento, quo ei *Emicho* de *Lorch* anno 1354 parochialem oppidi *Bischofsheim* ad Tubarim cessit. Anno 1348 captus fuit a ciuibus Moguntinis, vti constat ex litteris in catalogo *Præpositorum* ad *Cunonem* de *Falckenstein* allatis. Anno 1355 cessione *Reinoldi* ad *Vitem*, Canonici B. M. V. ad gradus, obtinuit 13..

obtinuit parochiam villæ *Burgstadt*, ceu tabulis, Moguntiæ in curia habitationis *Lutheri* die 22 Februar. confectis, manifestum fit; quin ecclesiam quoque villæ *Walstat* curauit, quam ei an. 1356 *Adolfus* de *Virneuburg*, Canonicus Coloniensis, dimisit. *Actum retro altare summum in ecclesia Mogunt.* 1 Iun. † vt in necrologio p. 460 habetur, 14 Kalend. Nouembr.

13.. de *Buches*, (Cuno Herdan I) *Canonicus Moguntinus & Spirensis*, vti quidem anno 1413, sabbato post *Esto mihi*, in testamento *Conradi* de *Hirschorn* Can. Mog. diserte dicitur. Occurrit sæpius ab an. 1386. † an. 1426, die 4 Aug. in sacello D. Nicolai humatus.

13.. de *Buches*, (Winricus) *Canonicus*. Nominatur an. 1391 in instrumento electionis *Philippi Alenconii* in Præpositum.

13.. de *Buches*, (Conradus) *Canonicus*. Testis in instrumento rationum, quas *Eberhardus* de *Ippelbrunn*, Decanus, *Conrado II* an. 1394, feria 5 post D. Valentini memoriam reddidit de receptis in Olmena.

14.. de *Buches*, (Otto Herdan) *Canonicus*, quem an. 1420 vixisse prodit *Humbracht* tab. genealog. 186.

14.. de *Buches*, (Cuno Herdan II) *Canonicus*. Vixit an. 1461, vt *Helvvichius*, quem exscribo, habet in *Elencho* p. 233.

1531 de *Bucholtz*, (Arnoldus I) *Canonicus*. Præbenda quum an. 1540 se abdicasset, eodem aliam accepit. *Custos* dein factus, † anno 1568. Quo vide catalogum *Custodum* p. 313.

1552 de *Bucholtz*, (Arnoldus II) *Maioris & ad D. Victorem Moguntiæ*, *Erfurti ad D. Seueri*, nec non *Leodii Canonicus*, *Mindensis & Bingæ ad D. Martini Præpositus*. Egit simul Præfectum Bingensem, & an. 1555 a *Daniele* Electo, cum *Arnoldo* de *Meroda* Romam missus fuit Legatus. † an. 1582, die 1 Nouembr. sepultus in peristylio.

1492 * de *Bultzingsleben*, (Wilhelmus) *Canonicus* a. h. factus prouisione *Bertholdi* Archiepiscopi in locum *Friderici* ex Comitibus Rheni & Dhune, vti patet ex tabulis, die 10 Martii signatis. † anno sequenti. Testimonio nobis sunt litteræ *Bertholdi*, anno 1494, die 4 Mart. datæ, in quibus legas: *Vacante --- perpetua Vicaria ad altare XI millium Martyrum in ecclesia S. Crucis in Northausen, per obitum quondam* Wilhelmi *de* Bultzingsleben, *illius vltimi possessoris --- quæ etiam tanto tempore vacasse dicitur, vt illius collatio --- ad nos legitime deuoluta existat* &c.

1508 * de *Bünau*, (Henricus) *Canonicus*. Resignauit anno eodem, vt verbis vtar tabulæ Capitularis.

1508 * de *Bünau*, (Guntherus) *Canonicus*. Henrici secutus exemplum, eodem quoque anno, secundum dictam modo tabulam, de loco, quem obtinuerat, decessit.

14.. de *Buseck*, (Macarius I) *Canonicus*; quem sub annum 1432 vixisse tradit *Helvvichius* l. d. p. 247.

1463 de *Buseck*, (Macarius II) *Decretorum Licentiatus*, *maioris & ad D. Stephani Canonicus*. Egit Syndicum Capituli Moguntini, vt tum ex litteris, anno 1467, die 22 Ianuar. datis, tum ex libris bibliothecæ metropolitanæ, quibus passim nomen suum inscripsit, patet. Ab *Alberto* Administratore Vicarius in spiritualibus generalis constitutus est. † anno 1482, die 10 Nouembr. in loco Memoriæ tumulatus.

1482 de *Buseck*, (Gilbertus I) *Canonicus*. † an. 1526, d. 2 April. *Helvvich* l. d. p. 238.

1530 de *Buseck*, (Macarius III) *Canonicus maioris & S. Albani*. † anno 1543, die 7 Decembr. in loco Memoriæ sepulturæ traditus.

1532 * de *Buseck*, (Gilbertus II) *Canonicus*. Resignauit anno statim sequenti, vt tabula memorat Capitularis. Conf. *Humbracht* tab. 205.

C. Ceizolphus,

C.

CEizolphus,	*Decanus*, † anno 112..	11..
Cuno,	*Decanus* & *Custos*. † an. 113.. Vid. catal. *Decanorum* p. 297, *Custodum* p. 309.	11..
Conradus,	*Canonicus*, citatur, referente *Helvvichio* p. 232, in litteris cœnobii Rupertini in gratiam an. 1171 editis. Item in aliis Conradi I Archiepiscopi nobis inspectis, signatisque an. 1185, 1190, & 1191.	11..
* Conradus,	*Archipresbyter*, occurrit in litteris Conradi I an. 1189 perscriptis, item in aliis eiusdem an. 1191, vna cum *Conrado*, de quo modo, nominatus, nec non an. 1196. † 3 Kal. Iun. sic enim ad h. d. in necrologio p. 260; † *Conradus Archipresbyter Mogunt.*	11..
Christianus,	*Cantor*, *Decanus*, *Præpositus*, & tandem *Archiepiscopus*, qui nomen hoc secundus tulit. † an. 1251.	12..
* de *Canali*,	(Bertelinus) *Præpositus*. † an. 134.. de quo pluribus in *Præpositis*, quos vide p. 276.	13..
** de *Cappel*,	(Simon Hemarus) *Metropolitanæ Moguntinensis & cathedralis Mindensis Canonicus*.	1719
Capra,	(Henricus) *Canonicus*. Vixit anno 1187 iuxta litteras monasterii *S. Ruperti*, ita *Helvvichius* p. 239.	11..
de *Carben*,	(Ioannes) *Canonicus*. Occurrit anno 1330. † anno 1343, die 8 Nouembr. sepultus in sacello D. Nicolai, lapide sepulcrali & scuto gentilitio indicibus.	13..
de *Carben*,	(Ioannes Eberhardus) *Canonicus Domicellaris*. Mutato vitæ genere, vxorem ducens, an. 1581, d. 12 Iul. de statione hac decessit.	1567
de *Carben*,	(Philippus) *Moguntinus & Wormatiensis Canonicus*. † Domicellaris anno 1585, die 22 Octobris.	1581
** de *Castel*,	(Marquardus *Baro*,) *Episcopus Eichstadensis*. † *Præpositus* anno 1685, vt in catalogo *Præpositorum* dictum.	1628
** de *Castel*,	(Marquardus Franciscus *Baro*) *Canonicus Moguntinus & Augustanus*. Resignauit Domicellaris an. 1695, & iniit matrimonium, factus tum Episcopi Eichstadensis *Eucharii* supremus stabuli Præfectus. Hodie vero Præses est Consilii Ordinum Prouincialium Ducatus Neoburgensis, & Serenissimi Electoris Palatini Consiliarius intimus.	1684
* de *Catzenelnbogen*	(Henricus I) *Canonicus*. Occurrit nobis in litteris an. 1196 & an. 1213 datis. In necrologio vero p. 13 ad 5 Id. Ianuar. his verbis: † *Henricus* de *Katzenelnbogen*, *Canonicus Moguntin. vnde dantur XX maldra siliginis de decima in Odernheim.*	11..
* de *Catzenelnbogen*	(Gerhardus) *Canonicus*, *gerens vices Honorabilis viri Domini Præpositi ecclesiæ Moguntinæ*, in litteris an. 1297, 7 Id. Ianuar. scriptis. *Si coniectura haud fallit*, Comitum de Catzenelnbogen *stirpe*, *pariter ac* Henricus, *qui precedit*, *prognatus fuit*.	12..
* de *Catzenelnbogen*	(Theodericus) *Canonicus*. Variis in litteris nobis subiit. anno 1315, 1316, 1320, 1328, 1330. Manufidelis anno 1328 ab Emelrico *de* Rüdinsheim constitutus, vocatur ab eo *consanguineus*. Alibi dicitur *Discretus* vir. Vnde coniicimus, eum haud oriundum fuisse familia *Comitum Catimelibocensium*, sed alia quadam nobili, forsan illa, cuius nomen *Knebelii* hodie gerunt.	13..
de *Catzenelnbogen*	(Henricus II) *Canonicus Domicellaris* sub an. 1388, vt *Helvvichius* p. 240 prodit.	13..
de *Cleen*,	(Richardus) *Canonicus*, & ab anno 1440 vsque ad 1441 *Iudicii secularis Camerarius*, *Cantor* postmodum, & *Decanus*. † an. 1450 vid. catal. *Decanorum* p. 303.	1412
de *Colling*,	(Richardus I) *Canonicus*. † anno 1420.	14..

1440 de *Colling*, (Richardus II) *Canonicus.* † anno 1449, die 2 Maii, sepultus in peristylio.

1452 de *Colling*, (Godefridus) *Canonicus.* † an. 1486, die 21 Februar. funeratus in loco Memoriæ.

13.. de *Colnhausen*, (Ioannes) *Canonicus.* Anno 1392 ipse & Henricus de Geilnhausen, Præpositus S. Mauricii, iussi sunt a Conrado II Archiepiscopo per terminos Præpositurarum singularum diœcesis Moguntinæ per duorum annorum spatium colligere fructus quorumcunque bonorum vacantium vel vacaturorum, nec non bona Clericorum ab intestato decedentium. Anno 1398 priuatus est.

13.. de *Columna*, (Ioannes) *Præpositus.* † sub an. 1347, vt dictum in catalogo *Præpositorum*, quem huc confer.

1548 de *Coppenstein*, (Phillippus) *Maioris & S. Albani Canonicus.* Anno 1555 a Daniele in Consiliarium adscitus, Legati Moguntini vices tum eodem anno in comitiis Augustanis, tum anno 1557 in Ratisbonensibus obiit. † anno, quem modo dixi, 1557, d. 20 Martii.

1633 ***Crantz de Geispolsheim*, (Iacobus Samson) *Presbyter maioris, Wormatiensis*, nec non ad *S. Albanum* & *S. Ferrutium in Bleidenstatt Canonicus.* † familiæ suæ postremus, an. 1636, d. 24 Septembr. in loco Memoriæ sepulturæ locum nactus.

1562 *Cratz de Scharpfenstein*, (Philippus) *Decanus*, & postea *Præpositus* maior, quorum catalogos consule. An. 1579, d. 22 Febr. a Daniele in Consiliariorum cooptatus est ordinem, & anno sequenti, d. 21 Octobr. in Præpositum Collegiatæ Imperialis ad S. Bartholomæi, quæ Francofurti est, electus, data a Capitulo Ioanni Schvveiger Scholastico, & Ioanni Bottinger, Cantori ad B. M. V. in monte, facultate, vel Antonium de Wiltberg, Scholasticum Moguntinum, vel Philippum hunc Cratzium Præpositum designandi.

1585 *Cratz de Scharpfenstein*, (Ioannes Bechtoldus) *Moguntinæ, Treuirensis, Wormatiensis*, ac *Spirensis ecclesiarum Canonicus.* † anno 1594, die 8 Iun. in loco Memoriæ sepulcro illatus.

1589 *Cratz de Scharpfenstein*, (Hugo) *Moguntinus* & *Wormatiensis Canonicus*, *Francofurti ad Bartholomæi Præpositus.* Anno 1603 quidem prouisione Ioannis Adami Archiepiscopi designatus fuit Præpositus ad D. Georgii Limburgensis: verum Ioanni Wilhelmo Husmann de Namedy cessit. † anno 1619, die 31 Mart. terræ mandatus in loco Memoriæ.

1598 *Cratz de Scharpfenstein*, (Alexander) *Domicellaris. Resignauit an.* 1604, *die* 8 *April.* ita *Helvvichius* p. 230.

1604 *Cratz de Scharpfenstein*, (Hugo Eberhardus, *Comes*) *Moguntinus*, *Treuirensis*, *ac Wormatiensis Canonicus. Cantor* dein, *Custos*, & tandem Episcopus Wormatiensis, vt in catalogo *Cantorum* & *Custodum* pluribus dictum est. † anno 1663.

1625 ** *Cratz* de *Scharpfenstein*, (Lotharius Hugo, *Comes*) *Ecclesiarum Moguntinæ*, *Treuirensis*, *Spirensis*, & *ad S. Albanum Canonicus.* † Domicellaris an. 1630, mense Iulio, Bononiæ in Italia, tempore biennii, ibidem sepultus.

1604 de *Criechingen*, (Franciscus Ernestus) *Baro a Dorsvveiler*, *Subdecanus* & *Thesaurarius Coloniensis*, *Argentorati maioris Decanus*, *Moguntinæ* etiam & *Treuirensis ecclesiarum Canonicus.* † an. 1634, mense Augusto.

12.. de *Cronberg*, (Ebervvinus I) *cum alis*, *Canonicus & Archipresbyter*, factus postea *Scholasticus*, vt in catalogo illorum p. 318 videre est. † anno 1284.

12.. de *Cronberg*, (Ebervvinus II) *cum alis*, *Præpositus ecclesiæ Iecheburgensis*, *& Canonicus maioris Moguntinæ*, vt in litteris Petrensium, an. 1299 signatis, est. Wormatiensis, cuius etiam Canonicus fuit, tandem renuntiatus Antistes an. eodem 1299. † an. 1303, d. 22 April. Wormatiæ

matiæ in choro maioris tumulatus. conf. *Monachus Kirschgartensis* chron. Wormat. c. 50 p. 142.

de *Cronberg*, (Vdalricus) *cum alis, Canonicus maioris & D. Victoris Præpositus.* Occurrit nobis ab an. 1365 vsque ad 1402. Multis ceteroquin in ecclesiam Moguntinensem officiis spectatus, quorum intuitu anno hoc 1402, ipso die circumcisionis Christi, Ioannes II ipsi adsignauit 50 florenos per octo annorum spatium de telonio Ehrnfels capiundos. 1362

de *Cronberg*, (Ioannes I) *cum corona, Canonicus Moguntinus, & Scholasticus Aschaffenburgensis* (v. *Humbracht* tab. 10) † an. 1439, die 20 April. Aschaffenburgi in peristylio Collegiatæ tumulo illatus. 1410

* de *Cronberg*, (Ebervvinus III) *cum corona, Canonicus.* vixit circa an. 1430, secundum *Humbrachtum* l. d. 14..

de *Cronberg*, (Philippus) *cum corona*, Ioannis de Cronberg filius, *Canonicus.* vixit circa an. 1430. vid. *Humbrachtus* l. d. 14..

* de *Cronberg*, (Philippus) *cum alis*, Franconis de Cronberg filius, *Canonicus.* vixit eodem tempore. vid. *Humbrachtus* tab. 12. 14..

* de *Cronberg*, (Ioannes II) *Canonicus. Resignauit eodem anno.* Sic *tabula*, quam sæpius adduxi, *Capitularis.* 1482

de *Cronberg*, (Ioannes III) *cum alis, Canonicus Moguntinus* & *Spirensis.* An. 1498 prouisione Bertholdi factus est Beneficiatus altaris S. Ioannis in parochiali oppido Cronberg. † an. 1505, die 23 Mart. Moguntiæ in peristylio sepultus. 1487

de *Cronberg*, (Simon) *cum alis, Scholasticus*, vt in catalogo illorum legere est, p. 321. † an 1540. die 15 Iul. 1507

de *Cronberg*, (Ioannes Philippus) *cum alis*, *Canonicus* Domicellaris. † an. 1563, die 17 Iulii. 1557

de *Cronberg*, (Ioannes Suicardus) *cum corona, Scholasticus*, post *Decanus*, & ex Decano Archiepiscopus electus, quo confer catalogos illorum. † an. 1626. 1564

de *Cronberg*, (Waltherus) *cum corona, Canonicus Domicellaris*, nec non ab an. 1624 ad *D. Albani.* † 1629, die 12 Maii, peste, vt dicebatur, extinctus, adolescens 14 annorum. Sepultus in peristylio proxime ianuam loci Capitularium conuentibus destinati, vt in libro inferiali adnotauit *Conradus Mahs*, summi templi tum Parochus & Ecclesiastes. 1621

D.

DVdo, *Canonicus. Obiit Domicellaris, cuius meminit* liber Animarum *ecclesiæ Moguntinæ.* Ita *Helvvichius* p. 234. Quod equidem verum est, si *Scholarem* pro *Canonico* sumas *Domicellari.* In libro *Animarum* enim, ad quem se refert, *Dudo* p. 476 non alio, quam hoc titulo, insignitur, † *Dudo* Scolaris; *vnde dantur XII maldra siliginis in Badenheim.* ....

Dudo, *Canonicus S. Martini Moguntiæ. Citatur in libro Animarum cœnobii S. Ruperti prope Bingiam sub 2 Kal. Aug. nullo tempore anni superaddito.* Sic in suo idem catalogo p. 234. ....

Dudo, *Præpositus* † circa an. 1125. De quo in catalogo illorum. 11..

* Dietmarus, *Canonicus*, testis est in litteris Sifridi II an. 1211, 8 Id. Febr. datis, quas in *chronico Mariana* legere est. 12..

de *Daden*, (Hermannus) *Canonicus*, reperitur in catalogo quodam apud ædem maiorem, an. 1294 conscripto. 12..

* de *Daden*, (Ioannes) *Canonicus.* Testis in litteris Gerhardi II, an. 1294 6 Kal. April. scriptis, quibus suburbium Filzbach, quod ad manus ecclesiæ Moguntinæ libere dimiserat Philippus Miles de Hohenfels, ciuitati Moguntinæ feudi titulo contulit. 12..

1479 de *Dalberg*, (Ioannes) *Canonicus Moguntinus, Treuirensis, & Wormatiensis*, ad Vangionum euectus Pontificatum an. 1482. † an. 1503, die 27 Iul. Heidelbergæ. Sepultus Vormatiæ. *Fuit*, vt *Trithemius* chron. Hirsaug. tomo 2 p. 514 refert, *vir in omni facultate doctissimus, triumque linguarum Hebraicæ, Græcæ, & Latinæ peritus, & vnicum Germanorum decus, qui non solum nostris, sed etiam exteris nationibus admirabilis propter omnimodam suam eruditionem apparebat --- Amator librorum omnium nostra tempestate ardentissimus, qui multa volumina Hebraica, Græca, & Latina in omni scripturarum varietate rarissima congregauit.* conf. etiam, quæ habet ad an. 1503 p. 596, & *Monachus Kirschgartensis* chron. Wormat. cap. 62 pag. 169 & seq.

1557 de *Dalberg* dictus *Camerarius* de *Wormatia*, (Wolfgangus) *Canonicus Moguntinus & Spirensis.* An. 1560 Spiram ad Conuentum Legati missus titulo, & biennio post a Daniele Vicarius in spiritualibus generalis constitutus; e Canonico Scholasticus factus, & Præpositus Spirensis, Marquardi Spirensis Episcopi nomine an. 1566 Legatum egit in comitiis Augustanis. Anno dein 1571 Præpositus maior Moguntinus electus, & an. 1582 sedis Archiepiscopus. † an. 1601, die 5 April. vid. supra catalogum *Præpositorum* p. 293.

1619 de *Dalberg* dictus *Camerarius* de *Wormatia*, (Fridericus Dietericus, *Baro*) *Moguntinus, Treuirensis, Wormatiensis, & ad D. Albani Canonicus, Præfectus Bingensis.* † an. 1644, die 12 Februar. vt necrologium ædis *Odenmünster* habet, sepultus die 21 Febr. in sacello D. Margaretæ in maiori.

1667 ** de *Dalberg* dictus *Camerarius* de *Wormatia*, (Ioannes Philippus Eckenbertus, *Baro*) *Canonicus Moguntinus & Wormatiensis.* Resignauit Domicellaris an. 1680, die 27 April. vxorem ducens. Factus postmodum Eminentissimi Principis Electoris Satrapa Bischofsheimensis. † an. 1692.

1676 ** de *Dalberg* dictus *Camerarius* de *Wormatia*, (Damianus Eckenbertus, *Baro*) *Metropolitanæ Moguntinæ* (quondam etiam Treuirensis) *Canonicus & cathedralis Herbipolensis Custos*, Sacerdos.

1680 18 Mart. ** de *Dalberg*, dictus *Camerarius* de *VVormatia*, (Fridericus Antonius, *Baro*) *Maioris & S. Ferrutii in Bleidenstadt Canonicus, Presbyter*, Iudicii ciuici quondam Camerarius, Eminentissimi Principis Electoris Consiliarius intimus, & Consilii Aulici Præses. † an. 1705, die 28 Iul in sacello D. Margaretæ humo conditus.

1680 20 Maii. ** de *Dalberg* dictus *Camerarius* de *Wormatia*, (Ioannes Fridericus, *Baro*) *Moguntinæ, Herbipolensis, & S. Albani ecclesiarum Canonicus.* Domicellaris an. 1699 his se abdicauit beneficiis, matrimonium iniens. † qua Consiliarius Imperialis Aulicus, Moguntinus intimus, & Satrapa præfecturæ Lohr, Herbipoli an. 1719, die 11. Febr. ibidem in æde B. M. V. sepultus.

15.. de *Daun*, (Wiricus) *Canonicus. circa an.* 1530 *resignauit.* ita *Helvvichius.* † in reditu ab expeditione Hungarica. *Humbracht* tab. 127.

1536 de *Daun*, (Philippus) *Præpositus Argentinensis & Moguntinus Canonicus.* Sic *Helvvichius* p. 250. Resignauit Domicellaris an. 1543, animumque applicuit ad coniugium.

1597 de *Daun*, (Wilhelmus Theodericus) *Wormatiensis maioris, ac B. V. ibidem, nec non ecclesiæ SS. Martini, Nazarii, & Donati in Moxstatt Præpositus*, ad D. Stephani quondam Cantor, *Moguntinæ maioris & D. Albani Canonicus.* An. 1616 a Ioanne Suicardo supremi Præfecti titulo Eichsfeldiæ impositus. † Moguntiæ an. 1622, die 29 Aug. in peristylio sepultus.

1629 ** *Frey* v. *Dehrn*, (Ioannes Ernestus I) *Metropolitanæ Moguntinensis senior, cathedralis Herbipolensis, ac Equestris ad S. Ferrutium in Bleidenstadt Canonicus,*

Reuerendissimi Capituli Præfectus Bingensis, nec non Beneficiatus altaris B. Mariæ Magd. in arce Ehrnfels. Ab equis, nescio quo casu pauefactis, in præcipitium actus interiit an. 1684, die 15 Ianuarii. In sacello D. Rochi prope Bingam sepultus.

***Frey* v. *Dehrn*, (Ioannes Philippus) *Maioris & S. Albani Canonicus.* † Domicellaris an. 1655, die 27 Maii, Altæuillæ in parochiali maiorum suorum conditorio illatus. 1652

***Frey* v. *Dehrn*, (Philippus Ludouicus) *Canonicus*, prioris frater. † Domicellaris anno 1664, *infra octauam Corporis Christi*, Altæuillæ eadem in æde funeratus. 1660

***Frey* v. *Dehrn*, (Ioannes Stephanus) *Metropolitanæ nec non D. Victoris Canonicus.* † an. 1709, die 12 Iul. in loco Memoriæ terræ mandatus. 1672

***Frey* v. *Dehrn*, (Ioannes Ernestus II) *Maioris, & ad D. Victorem Canonicus.* Vltimus *Turni* an. 1681 renouati. 1720

* de *Dernbach*, (Wigandus I) *Canonicus.* † an. 1399. *Humbracht* tab. 158. 13..

de *Dernbach*, (Wigandus II) *Canonicus.* Anno 1420, feria 5 post Natiuit. Ioan. Bapt. dissidium Conradi III Archiepiscopi cum Hannone *von der* Dampach, dicto *Kesseler*, ad pacem conuertit ac tranquillitatem. † anno 1427, die 15 Septembris. In sacello D. Nicolai humatus. 1399

de *Ders*, (Eckardus I) *Canonicus Moguntinus & Wormatiensis.* Vangionum an. 1377 factus Præsul. † an. 1405 Ladenburgi, die 14 Maii. Wormatiæ in choro maiori sepulcro illatus. conf. *Monachus Kirschgartensis* in chron. Wormatiensi. 13..

de *Ders*, (Vulpertus I) † *Scholasticus* an. 1478; de quo operæ pretium erit consulere catalogum *Scholasticorum* p. 320. 1421

de *Ders*, (Eckardus II) *Moguntinus & Wormatiensis Canonicus*, *vixit anno* 1468. ita *Helvvichius* p. 235. 14..

de *Ders*, (Vulpertus II) *Maioris*, nec non *S. Albani*, atque *B. V. ad gradus Canonicus.* Bertholdo Archiepiscopo gratus; quippe quocum non solum Aquisgrani fuit anno 1486, cum Maximilianus I inaugurararetur, sed a quo etiam an. 1490, die 6 Octobr. prouisionem altaris B. M. V. in Ensheim, & anno 1498, die 27 Nou. S. Elisabethæ in parochiali villæ Kiderich obtinuit. † Senior anno 1508, die 19 Maii. 1463

* de *Dicke*, (Fridericus) *Canonicus.* Nobis occurrit an. 1189 in litteris Conradi I, Petrensibus traditis, & in aliis an. 1194 & 1196 datis. 11..

* de *Dienheim*, (Wigandus) *Canonicus.* Statione hac decessit an. 1345. † anno 1368, die 26 Iun. *Humbracht* tab. 17. 13..

de *Dienheim*, (Philippus) *Maioris Domicellaris & S. Albani Canonicus.* Canonicatu abdicato, coniugem matrimonii vinculo sibi sociauit an. 1545; postea factus Satrapa Præfecturæ Lohr. † anno 1572, die 21 April. *Idem* tab. 18. 1535

de *Dienheim*, (Reinhardus) Fratris cessione, *maioris & D. Albani Canonicus.* † Domicellaris an. 1555, die 24 Martii, in peristylio funeratus. 1545

de *Dienheim*, (Ioannes) *Maioris & S. Albani Canonicus*, *Cameræ Præsentialis Præses.* † an. 1573, die 2 Septembris in peristylio terræ concreditus. 1554

de *Dienheim*, (Ioannes Henricus) *Cantor Spirensis*, *Decanus Bruchsaliensis*, *Præpositus B. M. V. Erfurti*, nec non *maioris & D. Albani ecclesiarum Canonicus.* † Spiræ anno 1607, die 13 August. ibidem in peristylio maioris sepultus. 1574

de *Dienheim*, (Ioannes Philippus) *Custos Herbipolensis*, *Moguntiæ maioris & ad D. Albani*, *Spiræ cathedralis*, *& Fritzlariæ ad D. Petri Canonicus.* † an. 1643, Herbipoli funeratus. 1600

de *Dien-*

1618 de *Dienheim*, (Eberhardus Fridericus) *Canonicus Moguntinus & Herbipolensis.* Militiam secutus, † Domicellaris an. 1636. *Humbracht* tab. 17.

1643 **de *Dienheim*, (Ioannes Franciscus Eberhardus) *Moguntinæ maioris, Herbipolensis cathedralis, & D. Albani extra mœnia Moguntina Canonicus.* † an. 1654, die 21 Februar. Moguntiæ in loco Memoriæ sepulturæ traditus.

17.. **de *Dienheim*, (Ernestus Franciscus Georgius) Nominatione, vt vocant, vtili *Ioannis Philippi Francisci* de *Wonsheim* an. 1703 facta, atque hoc anno 1720, morte *Ioannis Lucæ L. B.* ab *Ingelheim* Custodis, effectum sortita, ad Canonicatum Moguntinum gradum fecit. Dum vero iter meditabatur, vt in possessionem beneficii pedem poneret, morte inopinara præuentus, Nissæ in Silesia die 28 August. mortem obiit. Camerarius Serenissimi Electoris Treuirensis.

12.. * de *Dietz*, (Philippus, *Comes*) *Canonicus Moguntinus, & Francofurti ad D. Bartholomæi Præpositus.* Anno 1222 ius patronatus parochialis in villa Bischofsheim contulit Collegio ad S. Bartholomæum, quemadmodum ex litteris Sifridi II, 10 Kalend. Decembr. ad rei notitiam firmitatemque datis, patet. † anno eodem. Vt adeo fallatur *Lersnerus*, dum chronici Francof. parte 2 cap. 34 p. 110 anno 1220 defunctum dicit.

13.. de *Dietz*, (Ludouicus) *Canonicus.* Vixit sub annum 1350, quippe quo in litteris antiquis citatur. In *libro Animarum*, ad quem *Helvvichius* se refert, dicitur obiisse die 6 Aug. Sic enim p. 350, ad h. d. † *Ludouicus de Dytze Canonicus Mogunt.*

1448 de *Dorfelden*, (Helfericus I) *Canonicus.* † an. 1462, die 22 April. in loco Memoriæ sepultus.

1478 de *Dorfelden*, (Wendelinus) *Canonicus.* † an. 1482 die 29 April. ibidem sepulcro illatus.

14.. de *Dorfelden*, (Helfericus II) *Canonicus.* † an. 1490, die 31 August. funeratus in loco Memoriæ præfato.

Tres hi de Dorfelden *fuere fratres. Sic enim necrologium* p. 201 2. d. *Kalend. Maii*; "Hic agitur anniuersarium Venerabil. Dominor. *Helffericv* de *Dorfelden*, Senioris, *Wendelini*, & *Helfferici* de *Dorfelden*, fratrum, Canonicor. Moguntinensium (*scilicet successiue.*)

11.. * de *Dornburg*, (Eberhardus *Dominus*) *Canonicus.* Testibus adscriptus in rabulis Conradi I, an. 1195 Petrensibus de cathedratico concessis.

.... de *Düren*, (Herbordus) *Canonicus. Citatur in catalogo Canonicorum manuscr. &* libro Animarum *ecclesiæ Mogunt. absque anno.* Sic *Helvvichius* p. 241. In libro, quem adducit, p. 185 ad diem 17 Kal. Martii sic legas: † *Herbordus de Dyrna Canonicus Mogunt.*

12.. de *Düren*, (Petrus) *Canonicus, citatur ibidem absque tempore.* Sic idem p. 249. In *libro* vero *Animarum* p. 342 ad diem 11 Kal. August. ita est: † *Petrus de Dyrna Canonicus Mogunt.* Ceterum Ludouicus Decanus D. Petri, in testamento suo an. 1306 confecto: *Item lego ad anniuersarium* D. Petri *de* Dime *Canonici Maguntini in ecclesia mea S. Petri peragendum VIII Sol. Denar. Colon.*

.... de *Düren*, (Antonius) *citatur in catalogo Canonicorum MS. sed absque anno.* Sic rursum *Helvvichius* p. 230.

12.. de *Düren*, (Anselmus) *Sacerdos vixit an.* 1277. Sic *idem* p. d. Nobis occurrit in litteris, quibus an. 1290 ab Ottone Milite de Olmene comparauit iugera aliquot. In necrologio p. 5 adducitur ad *d. 5 Kal. Ian.*

Qui hic memorantur, de Düren, *Dynastæ fuerunt, antiquissima orti familia, ab oppido* Dürn, *quod hodie* Waltdüren *dicitur, cognominati.*

E.

10.. EMbrico, *Cantor* vixit an. 1090, quo confer catalogum *Cantorum* p. 325.

10.. * Embrico, *Præpositus.* Vixit an. 1104 & seqq. vt in *Præpositorum* catalogo p. 271 videre est.

Emico,

Emico, *Canonicus maioris & B. M. V. ad gradus: cuius mentio ibidem fit in* libro Animarum, *sed absque vitæ vel mortis tempore.* Ita *Helvvichius* p. 235. ....

Eberhardus, *Canonicus Moguntinus & Præpositus Fuldensis, citatur in* libro Animarum *, *non apposito anno.* Sic *idem* p. 234. ....

* p. 227, *ad diem 5 Id. Maii*, quo obiit.

***Embrico,** *Maioris ecclesiæ Canonicus*, citatur in litteris Adelberti II, quibus 11.. anno 1139 iuri, quod in vineas Dulcesnehemenses habebat, renuntiauit.

Egeno, *Canonicus*, citatur in litteris Hartmanni Præpositi, datis an. 1158. 11.. *Helvvichius* habet, reperiri adhuc anno 1171 in tabulis cœnobii Rupertini.

Eberhardus, *Cellerarius & Canonicus Moguntinus*, inuenitur iam in litteris 11.. Conradi I, anno 1185 de decimis Hexheimensibus, in vsus Fratrum S. Victoris a Præposito concessis, & in aliis eiusdem anno 1189, & 1196 datis.

***M.Eberhardus,** *Canonicus*, legitur an. 1196 in litteris Iudicum Moguntinorum, 11.. quibus transactionem Capituli S Ioannis cum Rudolfo Canonico ad gradus ratam habuere; & an. 1212 in tabulis Sifridi II, quibus ius patronatus parochialis in villa Amena Collegio D. Stephani a Præposito Gerhardo concessum firmauit.

***Eberhardus,** *Præpositus B. M. in campis, Canonicus Moguntinus*, occurrit in 11.. tabulis Conradi, maioris Præpositi, de controuersia super decimis Brezzenheimensibus, quæ Wernero *de* Selenhouen cum Canonicis D. Stephani erat, composita circa annum 1206.

(*Embrico*, quem *Helvvichius* p. 236 *Fimbrichonem* appellat, & an. 1215 vixisse refert, huc non pertinet. Neque enim *Canonicus* fuit, vt ille præsumit, sed *ciuitatis* tantum *Camerarius*.)

***Erhardus,** *Custos* an. 1224 factus, vt in catalogo *Custodum* p. 310 dictum. 12..

***Eberhardus,** *Canonicus*, testis in litteris Gerbodonis Præpositi ad S. Petrum, 12.. anno 1234, die 6 Idus Ianuarii datis.

***Ebervvinus,** *Præpositus Pinguensis, Canonicus Moguntinus*, testis in tabulis 12.. Vlrici *de* Duren, de vendito sedi Moguntinæ castro Wildenberg anno 1271, 14 Kalend. Iun. confectis.

Eberzo vel Euerzo, *Canonicus & Magister Fabricæ*, sub an. 1292. Ita *Helvvichius* 12.. p. 235. Vtrum recte, est, quod dubites. *Eberzo* enim, qui his temporibus vixit, & an. 1301, sequentibusque occurrit, vocatur *Capellanus Regis in ecclesia Moguntina.*

Embrico, al. Emercho, *Archipresbyter*, citatur in catalogo Canonicorum an. 1294 con- 12.. fecto. In necrologio p. 189 his memoratur verbis: † *Helfricus* & *Guda* parentes *Emmerchonis Arhipresbyteri Mogunt.* Fratres habuit *Helfricum* & *Helfricum*, Milites, vt ibidem est p. 209.

Eberhardus, *Custos.* † circa an. 1298. Quo vide catalogum *Custodum* p. 310. 12..

***de *Eberstein*,** (Fridericus, *Comes*) *Canonicus*, occurrit in litteris Sifridi II an. 1222 12.. datis. † *Custos* an. 1242; de quo in catalogo illorum p. 310.

de *Eberstein*, (Ioannes, *Comes*) *Canonicus.* Anno 1359 cum fratre *Poppone* 13.. vendidit sedi Moguntinæ oppidum Ballenburg. Sequentibus annis pluries nobis subit in litteris Adolfi I, cui a sanctioribus erat consiliis, vernacula passim vocatus *vnser lieber Hemlicher.* Ceterum *Fritzlariensis* quoque fuit *Præpositus* *, & ab anno 1380 *Iudicii secularis Camerarius.* † anno 1387, 6 Kalend. Iun. sepultus in loco Memoriæ ante sellam lapideam.

* *Obiter hic notes*, Præposituram Fritzlariensem *stetisse vsque ad annum 1593, hoc vero extinctam esse, prouentibus omnibus Fabricæ incorporatis sine contributis.*

1416 *Echter* de *Me-* *spelbrunn*, (Petrus I.) † *Decanus* anno 1442, ficuti in illorum catalogo dictum p. 303.

1420 *Echter* de *Me-* *spelbrunn*, (Marcus) *Canonicus Moguntinus & Aschaffenburgensis.* † anno 1483 mense Maio, sepultus in loco Memoriæ, ante aram S. Aegidii.

1447 *Echter* de *Me-* *spelbrunn*, (Petrus II.) *Maioris & B. M. V. ad gradus Canonicus.* Resignauit, vt *Helvvichius* p. 249 notat.

1481 *Echter* de *Me-* *spelbrunn*, (Philippus) *Canonicus.* Idem l. d.

1558 *Echter* de *Me-* *spelbrunn*, (Iulius) *Iurium Licentiatus*, *Decanus Herbipolensis*, & *Canonicus Moguntinus.* Electus anno 1573 Antistes Wirzburgensis. † anno 1617, die 13 Septembr.

1591 *Echter* de *Me-* *spelbrunn*, (Iulius Ludouicus) *Scholasticus Herbipolensis*; *Moguntinæ maioris*, *S. Albani*, nec non *Bambergensis cathedralis Canonicus.* † anno 1609, die 27 April. Bambergæ terræ mandatus.

1594 *Echter* de *Me-* *spelbrunn*, (Iulius Petrus) *Moguntinensis & Herbipolensis Canonicus.* † Domicellaris anno 1596, die 26 Februar. Herbipoli sepulcro illatus.

1605 *Echter* de *Me-* *spelbrunn*, (Philippus Sebastianus) *Moguntinæ*, *Bambergensis*, *Herbipolensis*, *Halberstadensis*, & *Eichstadensis ecclesiarum Canonicus.* *Resignauit Moguntiæ Domicellariā anno* 1619, *die* 20 *Decembr.* ita *Helvvichius* p. 250.

12.. de *Eisenbach*, (Dragebodo) *Præpositus Moxstadiensis*, *Canonicus Moguntinus.* Anno 1275 Decanatui Collegiatæ Moxstadiensis incorporauit fide attribuit omnes agros Capellæ S. Blasii adscriptos, cum adiacente pomerio, testibus his litteris:

Dragbodo *de* Eisenbach *Dei gratia Prepositus Moxstadiensis*, *Canonicus Maguntinus.* *Quia dignum est & racioni consentaneum arbitramur*, *vt qui aliis preminent dignitate*, *onere & honore*, *amplioribus beneficiis adiuuentur. Nos hac consideracione inducti*, *vt Decanatus officium in ecclesia nostra Moxstadensi per nostre subuentionis auxilium aliqualiter augeatur*, *omnes agros Capelle* S. Blasii *ibidem in* Moxstat, *cum adiacente pomerio*, *& attinente eidem Capelle*, *ipsi Decanatui conferimus & donamus perpetualiter obtinendos. In cuius collacionis & donacionis nostre euidens testimonium & robur debite firmitatis presentem literam scribi & sigillo nostro fecimus communiri. Datum & actum in Moguntia*, *anno Domini* MCCLXXV, *Id. Decembr.*

In *libro Animarum* p. 518 occurrit ad diem 8 *Kalend. Decembr.*

.... de *Eisenbach*, (Conradus) *Canonicus*, *citatur in* libro Animarum *ecclesiæ Moguntinæ * absque anno.* Sic *Helvvichius* p. 233.

* p. 82 a. d. 13 *Kal. Mart.*

1548 ab *Eller*, (Ioannes) *Canonicus.* Globo transfixus iuxta Bonnam anno 1577. *Idem* p. 244.

13.. ab *Elz*, (Henricus) *Canonicus* sub an. 1328. *Idem* p. 240.

1520 ab *Elz*, (Richardus) *Canonicus*, † anno 1537, die 9 Ianuar. Moguntiæ in loco Memoriæ humo conditus.

1568 ab *Elz*, (Wolfgangus) *Canonicus Domicellaris.* An. 1571, d. 30 April. fratri *Ioanni Richardo* locum fecit: quo an. 1578, d. 1 Febr. itidem abscedente, ipse rursus illum subiit. Tandem secundo resignauit anno sequenti 1579, d. 6 April. Fuit quoque Chorepiscopus Treuirensis, & S. Paulini ibidem Præpositus. *Humbracht* tab. 129, C.

1571 ab *Elz*, (Ioannes Richardus) *Canonicus*, an. 1578, vt modo dictum. Canonicatu, Domicellaris adhuc, se abdicauit & vxorem duxit. † anno 1606. *Humbracht* l. d.

1584 ab *Elz*, (Iacobus) e Canonico *Cantor*, dein *Scholasticus*, e Scholastico tandem *Decanus* factus. † an. 1621, vt in *Decanis* p. 307 videre est.

1593 ab *Elz*, (Ioannes Christophorus) *Maioris Moguntinæ ac D. Virginis ad gradus*, *nec non Herbipolensis ecclesiarum Canonicus.* De personatu parochialis

	rochialis in Ribenach ex præsentatione Casparis & Melchioris ab Elz an. 1611, d. 1 Decembr. prouisus. † Herbipoli an. 1612, d. 19 Iul. ibidem sepultus.	
ab *Elz*,	(Philippus Caspar) *Canonicus*. † an. 1613, d. 15 Iul. in peristylio maioris sepulturæ traditus.	1608
ab *Elz*,	(Hugo Fridericus) † *Cantor* an. 1658. quo vide catalogum *Cantorum* p. 336.	1611
** ab *Elz*,	(Ioannes Fridericus) † *Scholasticus* an. 1686, vt in eorum catalogo dictum.	1641
** ab *Elz*,	(Philippus Carolus) hodiernus *Cantor*.	1677
** ab *Elz Oetingen*,	(Marsilius Godefridus) *Moguntinæ maioris Canonicus, & ecclesiæ Treuirensis Custos, Cameræ Præsentialis Præses.* Instituit Missam, quotidie hora II ad altare S. Christophori perpetuumque legendam. † an. 1713, d. 12 Ian. in choro ferreo prope dictam aram sepulturæ locum nactus.	1685
** ab *Elz*,	(Hugo Franciscus Carolus) *Domicellaris*.	1714

Haud intempestiue hic subtexturus videor obseruationem, quam cum Imhofio olim Thulemarius *communicauit, receptum scilicet esse, a longo tempore in* Elziorum *familia, vt illi, qui sub patria potestate adhuc sunt, vel quorum patres in viuis adhuc agunt,* Söhne zu Elz; *qui autem patrem superstitem non habent, licet impuberes sint,* Domini (Herrn zu Elz) *appellentur.*

ab *Enschringen*,	(Ioannes Reinerus) *Maioris & B. M. V. ad gradus Canonicus* † an. 1630, d. 4 Septembr. in peristylio sepultus.	1608
* de *Eppenstein*,	(Sifridus) Archiepiscopus, qui nomen hoc primus tulit, communi consensu Eppensteiniorum familia oriundus. † an. 1084.	10..
de *Eppenstein*,	(Sifridus II) *Canonicus*, occurrit in litteris Conradi I an. 1191, quibus cœnobium *Conradsdorf* & in tutelam sedis Moguntinæ suscepit, & certis commodis auxit. Fuit cæteroquin ad *D. Petri Præpositus*, non autem Domus maioris, vt in *Præpositis* p. 272 iam dictum, & an. 1201 factus est Archiepiscopus. † an. 1230.	11..
de *Eppenstein*,	(Godefridus I) *Canonicus. citatur in litteris cœnobii S. Ruperti de an. 1215. ita Helvvichius* p. 238.	12..
de *Eppenstein*,	(Sifridus III) *Canonicus* nobis subit in litteris patrui Sifridi II an. 1222 datis. *Præpositus ad D. Bartholomæi* Francofurti. cathedram Moguntinensem inscendit an. 1231. † an. 1249. in choro ferreo sepultus.	12..
de *Eppenstein*,	(Wernerus) *Cantor, Præpositus, Archiepiscopus.* † an. 1284. quo vide tum *Cantorum*, tum *Præpositorum* catalogos, illum p. 274, istum p. 327.	12..
de *Eppenstein*,	(Fridericus) *Præpositus* vixit an. 1286.	12..
de *Eppenstein*,	(Gerhardus) *Canonicus Moguntinus & Archidiaconus Treuirensis.* ad titulos Moguntinenses vocatus an. 1288. † 1305, d. 25 Februar.	12..
de *Eppenstein*,	(Godefridus II) *Chorepiscopus Treuirensis & Canonicus Moguntinus* dicitur in litteris an. 1294 datis, & in aliis an. 1296 *Canonicus maioris & Præpositus S. Petri.* Eberhardo dein *Custodi* surrogatus, vt in *Custodum* legas catalogo p. 311. † circa an. 1330.	12..
* de *Eppenstein*,	(Godefridus III) *Canonicus maioris & Decanus S. Stephani ecclesiæ. Magunt.* † an. 1360, d. 24 Febr. in æde ad D. Stephanum ante aram S. Nicolai funeratus.	13..
de *Eppenstein*,	(Adolfus) *Canonicus Moguntinus & Francofurti ad D. Bartholomæi Præpositus.* † an. 1433, Moguntiæ in peristylio sepultus. Ceterum notes hic, *Helvvichium* p. 229 non adeo bene eum vocare *Comitem in Hanau & Epstein.* Dominum enim *de Eppenstein & Munzenberg* scribi videas.	1426

14.. de Eppenstein, (Ioannes) *Dominus in Münzenberg*, Adolfi frater, *Canonicus Moguntinus & Coloniensis*, *Francofurti ad D. Bartholomaei Praepositus*. Canonici Capitularis titulo nobis iam occurrit an. 1450 in instrumento de electione Decani Henrici *de* Greiffenclau. Citatur dein in aliis litteris pluries ad annum vsque 1474. † 4 Kal. Iunii, vt in necrologio est, p. 259. an.. ...

14.. de Eppenstein, (Philippus) *Dominus in Königstein*, *Canonicus*. † an. 1509, die 9 Octobr. vt *Helvvichius* habet, & sepulturae locum inuenit in peristylio. Successorem demum an. 1517 nactus Ludouicum, Comitem *de* Stolberg, vt ex prouisione Alberti Cardinalis patet.

13.. de Erbach, (Ioannes, *Pincerna & Dominus*) *Canonicus*. Citatur an. 1349, in priuilegio Gerlaci Archiepiscopi, ciuibus Moguntinis dato, & an. 1353 in cessione oppidorum sedi Moguntinae oppigneratorum, Oppenheim, Schvvabsberg, Ober- & Nieder- Ingelheim, nec non Winternheim, & an. 1355, vna cum fratre suo *Conrado*, dicto Pincerna *Rauch* de *Erbach*, in eiusdem Gerlaci litteris. Diem, quo obiit, signat nobis necrologium pag. 51 ad 2 Kal. Febr. p. 47 praecedente vocatur *Ioannes Pincerna Rauch* de *Erbach*, *Canonicus Moguntinus*.

13.. * de Erbach, (Conradus I *Pincerna*) *Canonicus Moguntinus & Herbipolensis*. Subit nobis in litteris Conradi II, quibus ei an. 1395, feria post Dominicam *Oculi* in satisfactionem damnorum perpessorum 70 adsignat florenos. Anno 1401 praesens fuit, cum Degenhardus, scriba telonii Ehrnfelsani, feria 5 post Pascha Ioanni Archiepiscopo rationem redderet, & rursus an. 1408, cum Hamannus Echter Vicedominus Aschaffenburgensis cum eodem putaret rationem. Anno sequenti 1409, castrum Rynbach, Eberhardi Vezerii morte vacans, fide clientelari ab Ioanne II consecutus est, & an. 1411 adhibitus ad componendam litem, quae eidem erat cum Ludouico, Duce Bauariae.

1397 de Erbach, (Eberhardus, *Pincerna*) frater *Ludouici*, Canonici Wormatiensis, *Canonicus maioris*, *D. Stephani Praepositus*, *Iudicii saecularis Camerarius*, *Praefectus Mombacensis*. † an. 1441, die 14 Octobr. in ipsa metropolitana ante aram D. Kiliani * sepultus.

* *Qui locus, ara hac translata, est ad pedem epitaphii Reuerendissimi Praepositi von der Leyen, e regione Paradisi, lapis vero ei instratus superat cum insignibus Erbachianis & nomine.*

1413 de Erbach, (Theodericus, *Pincerna*) *Canonicus*. Conradi III Archiepiscopi floruisse gratia, docent litterae, quibus ei an. 1421 curiam Archiepiscopalem ad dies vitae incolendam concessit, his inter alia vsus verbis: *Dass vvir angesehen haben die sunderlich Lieb vnd Gunst, die vvir han zu dem Edlen* Dieterich, *Hern* zu Erbach, *Dumherrn zu Menze --- han vvir yme geliben vnsern Hof zu Menze gelegen, genant* der Thiergarten, *doch mit Bebeltnis, so vvir zu Menz sin, dass vvir vnser Leger, Herberg vnd Wesen darin haben vnd halten sollen, vvie bisher ---* Cantoris postea partes cum aliquot annos sustinuisset, fastigium Electorale conscendit, vt in *Cantorum* dictum catalogo; quem vide p. 333.

1434 de Erbach, (Dietherus, *Pincerna*) Theoderici Archiepiscopi frater, vt patet ex litteris, quibus ille ei an. 1435, *Montags in der Cruz-Woche*, adsignauit eandem Curiam, der Thiergarten *genant*, *zu Menze bey dem Thum gelegen*. *Moguntinus*, *Herbipolensis & Aschaffenburgensis Canonicus*. † an. 1437, peruigilio D. Nicolai Episcopi, Aschaffenburgi sepultus.

1451 de Erbach, (Gerhardus, *Pincerna*) *Canonicus*. † anno 14.. *Helvvichius* p. 238.

de

de *Erbach*, (Conradus II. *Pincerna*) *Custos Wormatiensis, nec non Moguntinus & Aschaffenburgensis Canonicus.* Adolfi a consiliis, qui ei an. 1467, Veneris post Corporis Christi, in remunerationem seruitiorum sibi præstitorum, ad dies vitæ concessit curiam *zum Nterstein* dictam, contiguam ædi D. Hemmerami. † an. 1482, die 22 Iun. Aschaffenburgi, ante chorum tumulo illatus. 1462

de *Erbach*, (Valentinus, *Pincerna & Comes*) *Canonicus Moguntinus & Præfectus Bingensis.* Quibus muniis an. 1544 se abdicauit, factus postea Burggrauius Alzeiensis. † cælebs. 1516

ab *Erenberg*, (Ebervvinus) *Canonicus*, in catalogo *Canonicorum MS.* ita *Helvvichius* p. 235. ....

ab *Erenberg*, (Ioannes I) *Canonicus.* Vixit an. 1405. *Idem* p. 243. 13..

ab *Erenberg*, (Gerhardus) *Scholasticus.* † an. 1498, vt in *Scholasticis* p. 321. dictum. 1458

ab *Erenberg*, (Erhardus) *Maioris & S. Albani Canonicus*, vixit, vt *Helvvichius* p. 235 habet, an. 1469. 14..

ab *Erenberg*, (Lucas) *Canonicus.* Factus an. 1500, die 24 Maii Rector ecclesiæ in villa Berstadt *an der Höhe*, præsentatus Bertholdo, vi iuris patronatus a *Ioanne* Milite, & *Sifrido* fratribus de *Dehrn*, *Ioanne* de *Hoenstein* & *Ioanne Flach* de *Schvvarzenburg*. † an. 1536, die 23 Septembr. in loco Memoriæ sepultus. 1499

ab *Erenberg*, (Ioannes II) † *Decanus* an. 1544. vt in *Decanis*, quos euoluas p. 305 videbis. 1508

de *Erenberg*, (Ioannes Theodericus) *B. M. V. ad gradus Præpositus, D. Albani Custos, nec non maioris Moguntinæ & Herbipolensis Canonicus.* † Herbipoli an. 1612, die 2. Aug. ibidem in æde principe tumulatus. 1582

ab *Erlenbach*, (Ioannes) *Canonicus*, anno..... ita *Helvvichius* p. 244. 1452

**** ab *Erthal*,** (Philippus Christophorus) *Moguntinus & Herbipolensis Canonicus.* Quibus dignitatibus & beneficiis an. 1714, cum Domicellaris adhuc esset, se abdicauit, vxorem ducens, & h. t. Eminentissimi Principis Electoris Camerarius & Satrapa Lohrensis est. 1702

**** ab *Erthal*,** (Ioannes Ludouicus Christianus) *Canonicus Moguntinus & Bambergensis*, Domicellaris. 1714

de *Eschborn*, (Marquardus) *Canonicus. Citatur in* libro Animarum *ecclesiæ Moguntinæ absque anno* *. ita *Helvvichius* p. 247. ....

* p. 257, 6 *Kal. Iun.* † *Margquardus* de *Etzsoburne.* Quod *Canonicus* fuerit, haud additur.

de *Eschborn*, (Waltherus) *Canonicus.* Anno 1235 arbiter fuit inter *Reinoldum*, Præpositum Francofurtensem ex vna, & *Waltherum*, eiusque filios, *Rudolfum* & *Waltherum* de *Vilbel*, ex altera parte, contendentes de decimis in tractu villarum Hausen & Bommersheim. An. 1238 testis fuit, cum 13 Kal. Aug. castra Battenberg & Bellenberg venderentur sedi Moguntinæ. In necrologio p. 465 his memoratur verbis: † *Waltherus* de *Etzscheburne Canonicus Mogunt.* nimirum ad 11 *Kal. Nouembr.* 12..

de *Eschborn*, (Wilhelmus) *Canonicus. Vixit an.* 1238. Sic *Helvvichius* p. 255. 12..

F.

*** Folbertus,** *Cantor.* Vixit an. 1064. vid. Catalogum *Cantorum* p. 325. 10..

*** Fridericus,** *Canonicus*, nobis occurrit in litteris Conradi I an. 1189 datis, & in chronico *D. Stephani* legendis. Item in aliis eiusdem vsque ad an. 1196. Forsan is est, qui hoc nomine reperitur in *Decanis* p. 298. 11..

12.. * Folcknandus, *Canonicus.* Citatur in litteris Iudicum, ab fede Apoftolica delegatorum ad componendam litem, quæ tum temporis Collegio *D. Stephani* erat cum *Reynbodone*, Milite de *Pinguia*, anno 1209 fignatis. Item in aliis Sifridi II an. 1211 & 1222 datis.

13.. de *Falckenburg*, (Otto) † *Cantor* an. 1419. Vid. catalogum *Cantor.* p. 332.

13.. de *Falckenftein*, (Cuno I, *Dominus*) *Scholafticus*, *Præpofitus*, & tandem e Præpofito Moguntino, & Canonico Treuirenfi Archiepifcopus Treuirenfis. Quo vide fupra catalogos *Scholafticorum* & *Præpofitorum*, illum, p. 279 iftum, p. 318. † an. 1388.

13.. *de *Falckenftein*, (Cuno II) *Canonicus.* Memoratur in *libro Animarum* p. 387 ad diem 4 *Non. Septembr.* quo obiit.

13.. *de *Falckenftein*, (Ioannes) *Canonicus*, Cunonis I frater. Vid. *Brovverus* annal. Treuir. tom. 2 lib. 18 § 1 p. 235.

1451 *Faulhaber* de *Wechtersbach*, (Evvaldus) *Decretorum Doctor*, *Canonicus*, *& Cameræ Præfentialis Præfes.* Cum in diffidio Moguntino ab Adolfi ftetiffet partibus, eique egregiam cum difpendio fuo operam nauaffet, poftea ab eo in compenfationem an. 1464 ad dies vitæ cum omni vfu fructu obtinuit curiam *zum Wydenhof*, *gegen dem Huß zum Danzberg*, *vnd dem Hof Cransburg über gelegen*, & anno 1466 curiam *zum Ifenberg vf dem Brant vor dem Kaufhuß gelegen*; quo anno etiam ab eo tum in Confiliarium cooptatus, tum fpecialem in tutelam fufceptus fuit. E Canonico *Cantor* factus, † an. 1486, vt fupra in *Cantoribus* p. 334 dictum.

14.. * *Fauft* de *Stromberg*, (Ioannes) *Canonicus.* Refignauit an. 1478, referente *Humbrachto* tab. 21.

1525 *Fauft* de *Stromberg*, (Wigandus) *Scholafticus S. Albani*, *maioris & D. Stephani Canonicus.* † Domicellaris an. 1536.

1569 *Fauft* de *Stromberg*, (Salentinus) *Canonicus.* *Refignauit* (Domicellaris) *an.* 1573, *die* 26 *Iun.* ita *Helvvichius* p. 252.

1682 ** *Fauft* de *Stromberg*, (Franciscus Georgius, *Baro*) *Ecclefiarum Bambergenfis & Herbipolenfis Canonicus*, *Præpofitus Forcheimenfis*, *Confilii ecclefiaftici Herbipolenfis Præfes*, *& Locumtenens ibidem.* Canonicatum Moguntinum, quem anno margini adfcripto confecutus eft, fequenti (1683) d. 3. Februarii dimifit.

1683 ** *Fauft* de *Stromberg*, (Godefridus Philippus Iofephus, *Baro*) *Canonicus Moguntinus*, *& ad B. Virg. Erfurti Præpofitus*, *Eminentiffimi Principis Electoris Confiliarius Intimus*, *& Locumtenens Erfurtenfis.* † anno 1702, die 25 Iul. ætatis 33 annorum, ad B. V. ibidem fepultus.

1583 de *Fechenbach*, (Daniel Adamus) *Maioris*, *B. M. V. ad gradus*, *& S. Albani ecclefiarum Canonicus.* † an. 1610, die 18 Augufti, fepultus in choro maiori ante aram S. Annæ.

1622 de *Fechenbach*, (Adamus Ludouicus, fecundum *Humbrachtum* Ioannes Ludouicus) *Canonicus.* Refignauit an. 1622, die 5 Decembr. atque adeo eodem anno & die, quo poffeffionem adiit.

1595 *von der Fels*, (Ioannes Ofvvaldus) *Maioris & S. Albani Canonicus Presbyter.* Refignauit Domicellaris an. 1598. † poftea an. 1610, d. 13 April. Moguntiæ apud Prædicatores fepultus.

1629 ** *von der Fels*, (Hugo Auguftinus) *Moguntinæ & Wormatienfis ecclefiarum Canonicus.* † Domicellaris an. 1633.

1428 de *Feftenberg*, (Ioannes) *Canonicus*, *& Cameræ Præfentialis Præfes.* † anno 1466, die 7 Septembr. in periftylio fepultura donatus.

1540 de *Fifchborn*, (Albertus) *Maioris & S. Albani Canonicus Senior*, quondam S. Stephani Cantor. Anno 1545 Legatus Moguntinus fuit in comitiis Wormatienfibus. † Sacerdos anno 1572, die 13 Martii, ætatis 76. funeratus in facello SS. Petri & Pauli Apoftolorum.

Flach

Flach de *Schwarzenburg*, (Wilhelmus) *Decanus*, de quo supra in illorum catalogo p. 302. † anno 1383. 13..

Flach de *Schwarzenburg*, (Philippus) *Canonici* titulo iam occurrit in litteris an. 1380 datis. Anno 1387, *feria 6 post diem SS. Processi & Martiniani* ab Adolfo I *Brunoni* de *Brunfels* & *Bernhardo Nygebur*, ciuibus Francofurtensibus, datus fideiussor. Anno 1401 *Iudex sanctæ Moguntinæ sedis* a Ioanne II constitutus. *Custos* fit anno 1415. † anno 1429, vt in *Custodibus* p. 312 iam annotatum. 13..

Flach de *Schwarzenburg*, (Ioannes) † *Custos* anno 1453, die 25 Nouembr. vt loco modo dicto p. 312 videre est. 1418

Flach de *Schwarzenburg*, (Ioannes Reinhardus) *Canonicus*. Resignauit Domicellaris, anno quidem 1597, die 29 April. vt *Helwichius* p. 245 prodit; duxit autem vxorem, & † anno 1617. *Humbracht* tab. 101. 1587

de *Fleckenstein*, (Ioannes) *Canonicus Moguntinus & Wormatiensis*. Pontificatum Vangionum adiit an. 1410. † Ladenburgi anno 1426, die Dominica 8 Maii, Wormatiæ in choro maiori sepultus *ante summum altare Præpositi*, vt *Monachus Kirschgartensis* chron. Wormat. cap. 58 p. 153 habet. 1404

Fock de *Walstatt*, (Ioannes) *Canonicus Moguntinus*. Rector ecclesiæ parochialis in *Hundheim*. qua tamen statione, abdicatione voluntaria, anno 1542, die 30 Decembr. decessit. Postea *Scholasticus* electus. Sed & Scholasteria dimissa, Canonicus Senior † anno 1565, die 18 Octobr. vt in *Scholasticorum* catalogo p. 322 dictum. 1530

de *Fontibus*, (Ioannes) *Canonicus*. Anno 1327 & seq. *Iudex* fuit *ordinarius sedis Moguntinæ*, & an. 1334 constitutus ab *Eberhardo* de *Lapide*, Cantore, executor testamenti. In litteris an. 1336, 2 Id. Decembr. signatis, iam fatis functus his adducitur verbis: *Piæ memoriæ quondam Ioannes de Fontibus Canonicus ecclesiæ Maguntinæ*. † antem 3 Non. Februar. vt necrologium habet p. 56. 13..

* *Forstmeister* de *Gelnhausen*, (Theodericus I) *Canonicus*. Resignauit anno 1487. *Humbracht* tab. 149. 14..

Forstmeister de *Gelnhausen*, (Theodericus II) *Canonicus*, & Rector ecclesiæ parochialis S. Petri & Pauli in Münster prope *der Hohe*. † anno 1515. 1486

Forstmeister de *Gelnhausen*, (Rudolfus) *Maioris & S. Albani* (vbi quondam Decanus erat) *Canonicus*. † anno 1542. 15..

de *Franckenstein*, (Erckinger) *Canonicus*. *Occurrit in an.* 1404 & 1428, vt *Helwichius* p. 235 refert. Sæpius nobis subiit in constitutione Testamentariorum; & anno quidem 1442 in eorum confirmatione his verbis: *Honorabilis Domicellus* Erckenger *de* Franckenstein, *Canonicus eccles. Mogunt. constituit suos Testamentarios* &c. & an. sequenti 1443 in alia illorum constitutione d. 29 Decembr. facta, sic; Helvvicus *de* Boppardia, *Vicarius in spiritualibus constituit --- pro Domino* Erckengero *de* Franckenstein, *Canonico Moguntino, tanquam mente capto, auctoritate ordinaria* executores vltimæ voluntatis eius *Wipertum* de *Franckenstein*, Cantorem Wormatiensem &c. 14..

de *Franckenstein*, (Rudolfus) *Scholasticus*. Episcopatum consecutus Spirensem an. 1553 Scholastici dignitate se abdicauit, vt in illorum legere est catalogo p. 322. † anno 1560, ætat. 37 annor. 1538

de *Franckenstein*, (Ioannes Ludouicus) *Moguntinæ & Herbipolensis maiorum, nec non S. Albani & S. Ferrutii in Bleidenstatt Canonicus*. † anno 1641, die 8 April. equo, quo vectus erat, ad portam domus suæ prolapsus, fracta ceruice, cerebroque obtrito, vt liber inferialis ad maiorem, & eam, quæ *Odenmünster* vocatur, habet. Sepultus die 17 April. in loco Memoriæ. 1619

1640 **de *Francken-stein*, (Ioannes Eustachius) *Moguntinæ maioris & ad D. Albani Canonicus, S. Burchardi prope Herbipolim Scholasticus.* † anno 1664, die 27 Septembr. in loco Memoriæ traditus sepulturæ.

1668 **de *Francken-stein* in *Ockstatt*, (Ioannes Godefridus Christophorus, *Baro*) *Maioris & D. Albani Canonicus*; † an. 1703, die 25 Iul. eodem in loco sepultus.

1675 **de *Francken-stein*, (Ioannes Franciscus Godefridus, *Baro*) *Canonicus Moguntinus & Herbipolensis.* † Herbipoli an. 1694, die 7 Ianuar.

.... de *Frauenstein*, (Marquardus) *Canonicus. Citatur in* libro Animarum *ecclesiæ Moguntinæ absque anno.* Ita *Helvvichius* p. 247. Atenim in *libro* ille *Animarum* plane non habetur, nec etiam in repertorio; tantum abest, vt citetur qua *Canonicus.* Vt adeo in alio quodam libro *Helvvichio* occurrerit.

.... de *Freytag*, (Conradus) *Scholasticus Wormatiensis, & Moguntinus Canonicus, citatur in eodem libro, sed nullo apposito anno.* Sic *idem* p. 233. In necrologio, ad quod se refert, p. 43 ita memoratur ad diem 6 Kal. Februar. † *Conradus Scholasticus Wormatiensis, dictus* Fridag, *Canonicus Mogunt.*

12.. de *Friedberg*, (Ioannes) *Canonicus maioris ac S. Mauricii Præpositus.* Occurrit iam in catalogo Canonicorum anno 1294. Item in annis 1316, 1320, 1328, diciturque hoc vltimo loco *Iudex sedis Moguntinæ.* † anno 1343, die 25 Octobr. in sacello D. Nicolai sepultus.

13.. de *Friesenheim*, (Otto) Qua *Canonicus* occurrit nobis iam an. 1380. Anno 1394 rationem reddidit Conrado II Archiepiscopo Eltuillæ, pervigilio Iacobi Apostoli; de sumptu instaurandæ turri arcis *Cloppe* impenso, † dein *Cantor.* Quorum in catalogo plura de eo habebis.

1608 *Fuchs* de *Dornheim*, (Christophorus Ludouicus) *Canonicus Moguntinus & Herbipolensis.* † Domicellaris anno 1613, die 9 Septembr. Moguntiæ in loco Memoriæ funeratus.

1651 ** *Fuchs de Dornheim*, (Vitus Christophorus) *Cantor.* † anno 1686, vt in *Cantorum* catalogo dictum.

1562 *de *Fugger*, (Alexander, *Baro*) *Præpositus maioris*, vt in eorum catalogo inuenies p. 291.

.... de *Fulda*, (Henricus) *Canonicus Sacerdos. Citatur in libro Animarum ecclesiæ maioris absque anno**. Sic *Helvvichius* p. 240.

* p. 17 *ad diem* 3 *Id. Ianuar.* quo obiit.

1561 de *Fürstenberg*, (Fridericus) *Maioris, S. Petri, S. Albani, & S. Victoris Moguntiæ*, nec non *Paderbornæ cathedralis Canonicus.* † an. 1608, die 9 Ianuar. in sacello D. Ioannis Baptistæ tumulatus. Vid. *Monumenta Paderbornensia* p. 273, vbi hoc ei positum reperies monumentum:

D. O. M. S.

ET MEMORIAE

Friderici de Fürstenberg, Canonici Moguntini, Paderbornensis, S. Albani, & S. Petri extra muros Mogunt. qui prudentia, religione, & singulari erga pauperes, quibus perpetuum pecuniæ reditum donauit; liberalitate excellens, decessit Moguntiæ, sepultus in æde metropolitana anno MDCVIII, V Id. Ianuar. ætatis vero suæ LXX.

Ferdinandus Dei & Apostol. Sedis gratia Episcopus Paderbornensis, Coadiutor Monasteriensis, S. R. I. Princeps, & Comes Pyrmontanus

Magno Patruo suo

M. H. P.

de *Für-*

de *Fürstenberg*, (Ioannes Godefridus) *S. Walpurgis apud Meschedenses Praepositus, nec non Maioris, S. Albani atque S. Victoris Moguntiae, Treuirensis item ac Paderbornensis ecclesiarum Canonicus.* † in itinere prope Sigenam Nassouiorum an. 1624, d. 11 Septembr. sepultus Attendoriae in aede parochiali. vid. *Monumenta Paderbornensia* p. 273, vbi hoc ei positum legas monumentum: 1597

D. O. M. S.
ET MEMORIAE

Ioannis Godefridi de Fürstenberg. Canonici Moguntini, Treuirensis, & Paderbornensis, Praepositi in Meschede, qui peragrata Italia, Gallia, Hispania, incorruptos mores & externarum rerum scientiam in patriam reportauit, religionis & scientiae specimen aliis fuit, & in medio honorum cursu praereptus, in via, dum ad suos properat, lenta tabe obiit anno MDCXXIV, III Id. Septembr. sepultus Attendoriae in aede parochiali.

Ferdinandus Dei & Apost. sedis gratia Episcopus Paderbornensis, Coadiutor Monasteriensis, S. R. I. Princeps & Comes Pyrmontanus, Patruo suo
M. H. P.

** de *Fürstenberg*, (Theodorus Caspar, *Baro*) † *Praepositus* an. 1675, quo videas catalogum *Praepositorum* p. 296. 1624

** de *Fürstenberg*, (Franciscus Emericus Wilhelmus, *Baro*) *Moguntinae maioris & ad S. Albanum Canonicus.* † Domicellaris Lugduni Galliarum anno 1667, d. 16 Decembr. aetatis 21 an. ibidem sepultus. 1656

** de *Fürstenberg*, (Ferdinandus, *Baro*,) prioris frater, *Canonicus Moguntinus & Paderbornensis.* Resignauit Domicellaris an. 1673, factus postea Consiliarius intimus Coloniensis. † an. 1718, d. 14 Martii, Attendoriae in aede PP. Franciscanorum sepulturae traditus. 1668

G.

* Gotzvvinus, *Scholasticus.* Vixit an. 1064, vt in eorum catalogo p. 316 videas. 10..

Godeboldus, *Praepositus* † circa an. 1100. 10..

* Godescalcus, *Cantor.* nobis vltimum occurrit an. 1099. vt in *Cantoribus* p. 325 dictum. 10..

Goipello *Canonicus*, qui nobis idem videtur, qui *Gabello*, memoratus *Helvvichio* p. 237. Citatur in libro Animarum ad 9 Kal. April. p. 149 his verbis: † *Goippelo Canonicus Mogunt. vnde dantur VII maldra filiginis de bonis in Nordenstatt, quae dat Luzo de Nordenstatt, famulus ciuitatis Moguntinae.* ....

Georgius, *Canonicus Sacerdos. Citatur in* libro Animarum *ecclesiae Moguntinae* * *absque anno.* Sic quidem rursus *Helvvichius* p. d. ....

* p. 291, a. d. 12 *Kal. Iul.* quo obiit, his verbis: † *Georgius Sacerdos Canonicus Mogunt. Vnde dantur XV solidi ... quos dat Heylmannus mensurator bladi de domo dicta* Schellenberg *apud Capellam* S. Barbarae.

* Gerlacus, *Canonicus*, testis est in litteris Adelberti I an. 1128, quibus donationem Collegio maiori factam complexus est: Item in aliis, quibus an. 1135 donationem Marquardi de Stein Sant-albanensibus confirmauit; tum vero in tabulis Adelberti II, queis iuri suo in vineas Dulcesnehemenses an. 1139 renuntiauit. 11..

* Gotzbertus, *Canonicus*, in litteris Adelberti I an. 1128 modo dictis. Factus dein *Cantor*; quem in eorum catalogo inuenies p. 325. 11..

* Gerlacus, *Decanus*, circa an. 1145. vid. supra p. 298. 11..

Godefridus, *Canonicus Moguntinus & Francofurtensis Praepositus*, Referente *Helvvichio* citatur in litteris coenobii Rupertini an. 1158 & 1181. Nobis occurrit inter testes in litteris Conradi I an. 1185 Collegio D. Victoris traditis, & in aliis eiusdem an. 1189 Stephanitarum 11..

editis in gratiam. Factus dein *Censor* & *Decanus*. † circa an. 1215.

11.. Gerbodo, *Canonicus*. Testium adscriptus numero in tabulis Conradi I, quibus cœnobium *Conradisdorf* an. 1191 stabiliuit. Fuit quoque Præpositus S. Petri, nec non ecclesiæ maioris. † an. 1235.

11.. Godefridus, † *Custos* circa an. 1212, vt in *Custodibus* p. 310 dictum.

12.. * Godefridus, *Archipresbyter*, *Canonicus Moguntinus*. Testibus adnumeratus, cum Sifridus an. 1212 Fratribus S. Victoris officium portæ in perpetuum concessit.

12.. * Godefridus, *Subcustos & Canonicus Moguntinus*, citatur vna cum Godefrido Custode, in litteris an. 1214 S. Victoris traditis Collegio.

12.. * Gerhardus, *Archipresbyter*, *Canonicus maioris ecclesiæ*. Occurrit in litteris, an. 1248, 14 Kal. Maii datis, item in aliis Gerhardi I Archiepiscopi an. 1253. Fuit simul *Præpositus Francofurtensis*, & Collegiatæ isti an. 1257 tradidit Capellam villæ Vechenheim, ea conditione, vt ex prouentibus illius pro rata parte diuidendis duo instituantur officia, *Scholasterio* videlicet, & *Cantoria*. Vixit adhuc an. 1264, vt ex litteris anno hoc datis patet.

12.. * Godefridus, *Canonicus*, legitur in tabulis Werneri Archiepiscopi, quibus an. 1280 Collegio maioris & D. Stephani centum maldra filiginis liberali consignauit manu.

12.. Gebehardus, *Decanus*, de quo pluribus in *Decanis* p. 300. † an. 1293.

1498 de *Gablenz*, (Christophorus) I. V. D. *Canonicus*. Anno 1514, vna cum Casparo de Westhausen, Sigillifero, iussu Alberti Cardinalis & Archiepiscopi inuisit Collegialem Bingensem. Factus dein *Cantor*, vt in catalogo illorum legas p. 334. † an. 1535.

1572 de *Gablenz*, (Ioannes Bernardus) *Archipresbyter maioris*, *nec non D. Albani ac B. M. V. ad gradus Canonicus*. Anno 1582 vna cum Vito Mileto Romam missus fuit, Wolfgangi Archiepiscopi nomine petiturus a Pontifice, vt electum confirmaret. † an. 1592 d. 2 Febr. ante aram D. Petri ad vincula in maiori sepultus.

1673 ** de *Galen*, (Ferdinandus Benedictus, *Baro*) *Canonicus Moguntinus Senior ac Iubilarius* *, *Mindensis* item, *cathedralis Monasteriensis Scholasticus*, & *Collegiatæ ad S. Mauritium prope muros Monasterienses Præpositus*, Eminentissimi Principis Electoris Consiliarius intimus.

* *an. 1719. d. 1 Septembr. in festo Angelorum caremonia solemni factus.*

1602 de *Gebsattel*, (Otto Henricus) *Moguntinus*, *Bambergensis*, & *Herbipolensis Canonicus*. Moguntinum Canonicatum Domicellaris dimisit an. 1618, d. 1 Decembr. & anno sequenti obiit, Herbipoli in æde maiori funeratus.

de *Geisenheim*, (Rudigerus) *Canonicus*. citatur in *libro Animarum* sine anno. Ita *Helwichius* p. 251; sed minus bene. siquidem in eo plane non habetur.

14.. de *Gemmingen*, (Christophorus) *Canonicus*. Resignauit an. 1472. *Helwichius* p. 232.

1483 de *Gemmingen*, (Vriel) *Canonicus*, *Decanus*, & ex Decano *Archiepiscopus* electus an. 1508. Vid. catalogum *Decanorum* p. 305.

.... * de *Gernstein*, al. *Girstein*, (Henricus) *Canonicus*. Memoratur in litteris an. 1430, ipso die Luciæ Virginis tanquam iam mortuus.

1398 de *Gerolstein*, (Henricus) *Canonicus*. Videtur idem esse, qui *Helwichio* p. 240 dicitur *Henricus* de *Gerharstein*, cum *Gerolstein* & *Gerharstein* synonyma sint. Subit nobis in litteris Ioannis II Archiepiscopi, an. 1400 *in campis prope Franckinuurt*, *feria 2 ante diem S. Galli Confessoris* datis, quibus ipsum, vna cum aliis, fideiussorem siue vadem dat *Conrado Krieg* de *Altheim*. In *libro Animarum* memoratur sæpius. p. 665 sic: *in festo clauorum*, *quod peragitur feria sexta post octauam*

Paschæ, 2 *floreni per* D. Henricum *de* Gerolstein, *Professum Ordinis S. Bernhardi.* p. 671 Kal. April. *in anniuersario* D. Henrici *de* Gerolstein, *Canonici Mogunt.* &c. & similiter p. 159. Qua Canonicus superstes fuit adhuc an. 1420. Vid. *Helvvichius* p. d.

* de *Gerolstein*, (Philippus) *Canonicus.* Sæpius nobis occurrit. Anno primum 1466; dein annis sequentibus tantum non singulis vsque ad 1476. † an. 1478, 14 Kal.... sepultus in loco Memoriæ. 14..

de *Girstein*, (Philippus) *Decretorum Doctor*, *Canonicus Moguntinus.* Natus patre cognomine, fratres habuit *Ioannem* & *Theodericum*, vt liquet ex tabulis, quibus Dietherus Archiepiscopus an. 1479, Dominica post Antonii, feudum, vineam scilicet in tractu Lorch, ipsius obitu ad ecclesiam Moguntinam, vnde exierat, reuersum, contulit Evvaldo Weymar, Secretario suo; vt adeo vltimus familiæ suæ videatur. 1443

* de *Gisenheim*, (Ioannes) *Canonicus.* Vixit sub an. 1391, & legitur in instrumento electionis Philippi Alenconii in Præpositum. 13..

Videtur idem esse, qui infra p. 411 Ioannes Winther de Rüdesheim appellatur; quippe qui interdum sic occurrit: Ioannes Winther de Rüdesheim, alias Gisenheim.

de *Gleichen*, (Hermannus) *Canonicus.* In libro Animarum, ad quem *Helvvichius* prouocat, p. 487, die 7 Id. Nouembr. sic citatur: † *Hermannus* de *Glichen*, *Canonicus Mogunt.* ....

de *Gleichen*, (Christianus) † *Custos* an. 1551. de quo in *Custodibus* p. 223. 1541

Göler de *Rauensburg*, (Georgius) *Præpositus Spirensis & Moguntinus Cantor.* † anno 1558, vt in *Cantoribus* p. 334 dictum. 1512

de *Graenrod*, (Christophorus) *Maioris & S. Albani Canonicus*, *Præfectus Bingensis.* An. 1576 Legatus ad comitia Ratisbonensia missus a Daniele. † *Cantor* an. 1601, vt loco proxime dicto videre est. 1563

* de *Greiffenclau*, (Ruthardus) *Canonicus & Cellerarius* occurrit in litteris an. 1206, 1209, 1210, 1213, 1216, & 1217. Familia *Greiffenclauiorum* oriundum fuisse, patet ex iis, quæ an. 1211 signatæ sunt, & de controuersia quadam agunt, quæ *Emichoni* & *Henrico* Militibus *de Grifenclavve* cum Capitulo D. Victoris erat de decima in tractu vici Winckel; siquidem in iis diserte legitur: *Ruthardus maioris ecclesiæ Canonicus & Cellerarius*, *frater *Militum prædictorum.* Postea factus est *Decanus*; quorum catalogum consule p. 299. 11..

* de *Greiffenclau*, (Fridericus) *Canonicus.* Testis in litteris Sifridi III Archiepiscopi, an 1239 scriptis, quibus ciuibus Moguntinis concedit facultatem exstruendi tabernas, vulgo *die Gevvand-Gaden* dictas. 12..

de *Greiffenclau*, (Henricus) *Canonicus.* A Theoderico Præfectus Rustenbergensis & Eichsfeldiæ constitutus, Prouisor itidem Erfurtensis; quibus muneribus, cum ei an. 1444 rationem reddidisset, se abdicauit. Factus an. 1450 *Decanus*, quorum catalogum euoluere iuuabit. 1410

de *Greiffenclau*, (Eberhardus) *Canonicus Moguntinus & Præfectus Bingensis*, Vltraiectinus etiam Canonicus secundum *Humbrachtum* tab. geneal. 32. † anno 1489, 17 Kalend. Nouembris. In loco Memoriæ sepultus. 1457

de *Greiffenclau*, (Georgius Fridericus) Beneficio Danielis Archiepiscopi *Canonicus S. Ferrutii in Bleidenstadt* euasit an. 1580, die 25 Februar. & dein anno in margine notato *Moguntinus.* Quem dum ageret, Legatus fuit in conuentu Deputatorum Spiræ an. 1600; postea factus *Scholasticus*, *Præpositus*, & *Elector.* quo videas catalogum *Scholasticorum* p. 323, *Præpositorum* p. 294. † an. 1629. 1587

** de *Greiffenclau*, (Fridericus) *Canonicus Spirensis*, & a. d. die 11 Octobr. designatus *Moguntinus*: qui tamen eodem statim die spontanea abdicatione esse 1627

esse desiit. Factus postea Vicedominus Rhingauiæ. † anno 1682, Vinicellæ maiorum conditorio illatus.

1664 **de *Greiffen-clau*, (Ioannes Philippus, *Baro*) *Metropolitanæ Moguntinensis Canonicus*, *Cantor*, & *Decanus*, tandem Episcopus Herbipolensis electus, vt supra in *Decanorum* catalogo p. 308 iam dictum. † Canonicus senior anno 1719, die 3 Aug.

1701 **de *Greiffen-clau*, (Carolus Philippus Henricus, *Baro*) *Ecclesiarum Moguntinæ, Herbipolensis, Spirensis, & Equestris Comburgensis Canonicus*, nec non *B. M. V. ad gradus Præpositus*, Consiliarius ecclesiasticus Herbipolensis.

13.. *de *Grensbach*, (Henricus) *Custos*, vixit sub an. 1355. Quem in eorum catalogo p. 311 reperies.

1553 de *Grosbeck*, (Gerhardus) *Canonicus*. Resignauit Domicellaris an. 1557, die 1 Februar. Ecclesiæ Leodiensis alioqui fuit Decanus, & hac fulgens dignitate, anno 1552, vna cum Georgio Siluio, Ord. Prædicat. concilio interfuit Tridentino. Anno 1564, die 11 April. sedem iniit Leodiensem, & an. 1578 S. R. E. Cardinalis creatus est. Præter quas dignitates & Abbatiæ Stabulensis tenuit pedum. † an. 1584, Kalend. Ianuar. secundum inscriptionem sepulcralem apud *Sucertium* p. 742.

1444 *Groschlag* de *Diepurg*, (Osvvaldus) *Canonicus*. † anno . . . . ita *Helvvichius* in Elencho p. 248.

1490 *Groschlag* de *Diepurg*, (Balthasar) *Canonicus*. Alberti Cardinalis & Archiepiscopi floruit gratia, quippe a quo an. 1522 & in Consiliariorum cooptatus fuit ordinem, & anno 1531 Satrapa Diepurgensis constitutus: tum etiam obtinuit, vt curia, quam possidebat, *zum Floß* (quæ hodie domus hospitalis ciuica) an. 1524, Martis post diem S. Mauricii, omnibus ab eo eximeretur oneribus. † an. 1535. Nonis Ianuar. in peristylio sepultus.

1704 ** *Groschlag* de *Diepurg*, (Philippus Carolus, *Baro*) *Canonicus* Domicellaris. Locum abdicatione sua fecit fratri anno 1709, & nunc Eminentissimi Electoris Camerarius, Consiliarius Aulicus, & Satrapa præfecturarum Gernsheim & Diepurg est.

1709 ** *Groschlag* de *Diepurg*, (Franciscus Rudolfus, *Baro*) *Moguntinæ maioris & ad D. Albani Canonicus*, *Wormatiensis ecclesiæ Cantor*.

13.. *de *Gruel*, (Wigandus) *Canonicus*. Citatur in litteris Ioannis II Archiepiscopi, quas anno 1416, feria 4 post Matthæi dedit de lite composita, quæ Halgartensibus cum Hattenheimensibus super siluis quibusdam intercesserat. Vix dubium est, quin sit *Wigandus* ille de *Dernbach*, de quo supra p. 351, cum *Dernbachii* in litteris antiquis sæpius inueniantur dicti *de Grauel*, siue, vt id temporis scribebant, *Gruel*.

13.. *de *Grumbach*, (Conradus) *Canonicus*. Reperitur testes inter in litteris an. 1315, item in aliis an. 1320, quibus *Henricus*, Vicarius Moguntinus, & Cellerarius *Ottonis*, Decani metropolitani, recognouit, duas sese marcas debere de fundo curiæ suæ *im Loch prope æstuarium, obe der Muren*.

13.. de *Grumbach*, (Henricus) *Canonicus*. Vixit, referente *Helvvichio* p. 240 Elenchi, circa an. 1326, & in necrologio ædis maioris, ad diem 14 Kal. Martii, p. 81 his memoratur verbis: † *Henricus* de *Grompach*, *Canonicus Moguntinus*.

15.. de *Grumbach*, (Ioannes) *Canonicus*. † anno 1518, mense Februario, vt patet e litteris *Alberti* Cardinalis & Archiepiscopi, quibus *Ioanni* de *Bibra* Canonicatum defuncti prouisionis beneficio contulit.

1511 de *Grumbach*, (Balthasar) *Canonicus* factus nominatione *Vrielis* anno dicto, die 13 mensis Aprilis.

de

de *Guttenberg*, (Ioannes) *Maioris Moguntinæ Canonicus*, *Herbipolensis Decanus*, *ad SS. Albani & Victoris extra mœnia Moguntina Præpositus.* Dignitatibus his, beneficiisque, si non omnibus, maximam tamen partem, ante obitum suum renuntiauit. † autem an. 1538, ipsa annuntiationis B. V. factæ memoria; vt in necrologio D. Victoris annotatum. Funeratus in peristylio non procul a scholis. 1485

de *Guttenberg*, (Petrus) *Maioris & S. Albani Canonicus.* † anno 1529, die 20 Septembr. in peristylio sepulturæ locum cepit. 1517

** de *Gymnich* (Ioannes Wilhelmus, *Baro*) *Metropolitanarum Moguntinæ & in Vischel*, *Treuirensis*, *nec non Equestris ad D. Albanum Canonicus*, *Archidiaconus S. Lubentii in Dietkirchen.* † Treueri anno 1682, die 28 Octobr. ibidemque in æde B. V. tumulatus. 1646

** de *Gymnich* (Carolus Casparus Wilhelmus, *Baro*) *Maioris & ad S. Albanum in Vischel*, *Canonicus*, *Treuirensis Custos.* 1690

de *Gynhofen*, (Rudigerus) quem *Helvvichius* pag. 252 de *Gebenhofen* vocat, *Canonicus*, occurrit in litteris confraternitatis S. Christophori anno 1380 institutæ & an. 1368 ab Adolfo I Archiepiscopo confirmatæ, & in aliis an. 1383. In necrologio p. 198, ad diem 8 Kal. Maii sic memoratur: † *Rudigerus* de *Gynhofin Canonicus eccles. Mogunt. vnde dantur XII flor. --- de pecunia Iudeorum redempta a ciuitate Moguntina.* Et p. 662, 8 Kal. Maii *XX flor. --- per D. Rudigerum* de *Geynhofen*, *Canonicum huius ecclesie.* 13..

H.

HArdeuicus, *Canonicus Moguntinus & Præpositus Erfurtensis. Vir de Principibus Francorum nobilitate clarissimus*, vt auctor *chronici Magdeburgensis* p. 313 prodit. *Lucæ* p. 596 *Theatri Comitum* siue *Graven-Saal*, ex Comitibus *Sponheimensibus* descendisse, & quidem *Engelberti II*, familiæ *Sponheimensis* in Carinthiam delatæ, filium fuisse dicit. *Bucelinus* contra parte I Germaniæ sacræ pag. 40 in alia prorsus est sententia, & *Baronum generosa apud Saxones familia* natum scribit. Anno 1079, 7 Id. Auguſt. ad Archiepiscopatus Magdeburgensis culmen prouectus est. Sic enim dicti modo *chronici Magdeburgensis* auctor p. 314: *Instituente Rudolpho Rege nostræ sedi est prælatus, ac eodem, quo decessor suus peremptus decessit, redeunte post annum die eidem successit, per ordinationem a Godeschalco Hauelbergense Episcopo, pallium vero a Gregorio VII, qui & Hildebrandus, percepit.* † anno 1102, 15 Kalend. Iulii morte repentina, sepultus Magdeburgi in æde D. Mauricii. *Idem* l. d. p. 320 & 321. 10..

* Henricus, *Moguntinæ sedis Archidiaconus*, testis est in litteris Ruthardi Archiepiscopi an. 1104 signatis, quibus ille Abbatiam D. Petri Erfurtensem priuilegiis exornauit. 10..

* Henricus, *Cantor de S. Martino*; quo vide catalogum *Cantorum* pag. 325. vixit anno 1122. 11..

Hartmannus, *Cantor*, dein *Decanus*, tandem *Præpositus*; quorum catalogos consulere iuuabit. † anno 116.. 11..

* Hazechinus, *Canonicus*, testium numero adscriptus in tabulis Adelberti I, anno 1128 confectis. 11..

* Humbertus, *Canonicus*, in iisdem, quas modo diximus, occurrit litteris. 11..

* Hartvvinus, *Canonicus*, & ipse testis vice tum fungens, cum donationem Collegio principi factam Adelbertus scripto complecteretur. Factus post *Cantor* & *Decanus.* 11..
it. Hertvvinus & Hartvvicus.

Helvvicus, *Magister*, *Canonicus*, citatur in *libro Animarum* pag. 40 ad diem 7 Kal. Febr. his verbis: † *Magister* Helevvicus *Canonicus Mogunt.* ....

....	Hartmudus,	*Canonicus Sacerdos*, in eodem citatus libro pag. 510 ad diem 12 Kalendar. Decembr.
11..	Henricus,	*Præpoſitus, Archiepiſcopus.* † an. 1153, vt in catalogo *Præpoſitorum* p. 272 dictum.
11..	* Henricus,	*Archipresbyter, Canonicus Moguntinus*, teſtis locum occupat anno 1130 in litteris Adelberti I, quibus cœnobium Schvvabenheimenſe confirmauit, & anno ſequenti in tabulis Adelberti Canonici ad gradus, quibus donationem Sant-Albanenſibus factam complexus eſt.
11..	* Henricus,	*Cuſtos*, dein *Decanus*, vt in *Cuſtodum* & *Decanorum* catalogis videre eſt. † anno 115..
11..	* Henricus,	*Canonicus.* Teſtis in tabulis Adelberti II anno 1139, quas vide in chronico *D. Victoris.*
11..	Heidenricus,	*Canonicus* circa annum 1457. † *Decanus* ſub an. 1171, vt in iisdem pag. 298 reperies.
11..	Hugo,	*Cantor*, ſub annum 1158, 1160.
11..	Henricus,	*Cantor*, poſtea *Decanus*, vt ſupra in catalogis & horum & illorum videre eſt. † circa annum 1197.
11..	Hermannus,	*Cantor.* † anno 118.. Vid. ſupra p. 326.
11..	Henricus,	*Præpoſitus Bingenſis & Canonicus Moguntinus.* Teſtibus adnumeratur in litteris Conradi I, cœnobio Rupertino, ſecundum *Helvvichium*, an. 1187, traditis; item in aliis eiusdem anno 1189, de parochiali Brezzenheimenſi pro Alzeiana Stephanitis data, editis.
11..	* Henricus,	*Cellerarius & maioris eccleſiæ Canonicus*, teſtis locum ſubiit in tabulis Conradi I, queis an. 1196 eccleſiam Gosbacenſem ad parochialis dignitatem euexit.
11..	*Hermannus,	*Bingenſis Præpoſitus & Canonicus Moguntinus.* Teſtis adducitur in litteris Conradi Præpoſiti maioris, circa annum 1204 vel 1206 datis, quas in chronico *D. Stephani* inuenies.
12..	* Henricus,	*Præpoſitus S. Mauricii, Canonicus maioris eccleſiæ*, locum occupat inter teſtes in tabulis Sifridi II, quibus an. 1211 prædia Canonicorum B. M. V. *ad gradus* in Rhingauia ab omni exactione immunia pronuntiauit.
12..	*Henricus,	*Archipresbyter eccleſiæ maioris*, teſtium in numero eſt in tabulis eiusdem an. 1219 confectis, de iure præſentandi parochum Viuicellenſem, parochianos inter & D. Victoris fratres controuerſo.
1435	de *Hagen*,	Siue, vt olim ſcribebatur, de *Hane*, (Tilemannus) *Canonicus Moguntinus*, &c., ſi *Humbrachto* (qui eum ad illos, qui de *Indagine* vocati ſunt, refert) ſtandum, *Treuirenſis* quoque. † an. 14...
14..	de *Hain*,	(Theodericus) *Canonicus*, quem *Helvvichius* pag. 253 ſub an. 1435 vixiſſe prodit.
12..	*de *Hagenovve* i. e. *Hanau*,	(Henricus) *Canonicus*, cuius memoria in litteris Sifridi II, anno 1222 de iure patronatus eccleſiæ Biſchofsheimenſis, a Philippo *de* Dietz Capitulo ad D. Bartholomæi Francofurtenſi conceſſo, datis.
13..	de *Hanau*,	(Reinhardus I, *Dominus*) *Canonicus*; quo titulo occurrit an. 1354. Poſt *Cuſtos* factus. † circa annum 1369. Quo *Cuſtodum* confer catalogum p. 311.
14..	de *Hanau*,	(Reinhardus II, *Comes*) *Canonicus.* Sepultus in loco Memoriæ, teſte ſcuto gentilitio ibi ſuſpenſo, ſed ſine anno.
12..	* de *Hanſtein*,	(Lupoldus) *Canonicus Moguntinus, & Præpoſitus ad D. Petri Northunenſis.* Occurrit primum anno 1287 in conuentione quadam *Henricum* Archiepiſcopum inter ac ciuitatem Frizlarienſem inita. Dein anno 1294 in tabulis *Ottonis*, Comitis de Waldeck, in fidem recepti cuiusdam feudi caſtrenſis *Gerhardo* Electori traditis. Anno 1303 partes arbitri egit inter eundem *Gerhardum* Electorem, & *Conradum* de *Schonenburg*, citaturque adhuc

adhuc an. 1312. Ceterum fuit etiam Vicedominus hereditarius in Rustenberg, & primus Moguntinensis Eichsfeldiæ sedi temporibus istis venditæ Præfectus, *Henrici de Hanenstein*, Vicedomini Rustenbergensis, frater, satus familia de *Hanstein*, vti hodie scribitur, in Eichsfeldia etiamnum superstite.

** de *Harff* in *Dreyborn*, (Ludouicus Ferdinandus Antonius, *Baro*,) *Canonicus*. † Domi- 1692
cellaris Parisiis an. 1700, d. 24 Octobr. ibidem in æde D. Andreæ sacra sepultus.

de *Hartheim*, (Philippus) *Moguntinæ & Herbipolensis ecclesiarum Canonicus*. † Do- 1536
micellaris Friburgi Brisgouiæ, letali vulnere confossus, an. 1546, d. 20 Octobr.

* de *Haselstein*, (Littegerus) *Præpositus, Canonicus Moguntinus*, arbitet an. 1237, 12..
10 Kal. Iun. litis cuiusdam Capituli S. Stephani cum Gerlaco de Merlau super iure Aduocatiæ in Amena in partibus Hassiæ.

Hassiæ Landgrauius, (Ludouicus) nepos S. Elisabetæ. *Scholasticus* sub an. 1275; pluri- 12..
bus *Helvvichio* in eorum catalogo p. 224 memoratus.

Hassiæ Landgrauius, (Hermannus) *Moguntinæ & Coloniensis metropolitanarum Canoni-* 1467
cus, Scholasticus Wormatiensis, Præpositus Aquisgranensis & D. Gereonis Coloniæ. An. 1465 mense Septembri postulatus fuit Præpositus Frizlariensis post mortem Ernesti *de* Nataga. Ad Archiepiscopatum in Vbiis euectus an. 1480, altera Laurentii; an. 1489 Adiutor Paderbornensis & an. 1498 Administrator constitutus. † an. 1508, d. 27 Septembr. Poppelsdorfii; Coloniæ cum omnium suorum incomparabili luctu in templo summo sepultus. vid. *Cratepolius* in annal. Archiepiscop. Coloniensium n. 68 p. 118 & seqq.

de *Hattstein*, (Ioannes) *Canonicus Senior & Magister fabricæ.* † an. 1518, 13 1478
Kal. Septembr. sepultus in peristylio.

de *Hattstein*, (Godefridus) *Maioris, S. Albani item, & ad D. Petri Canonicus.* † an. 1498
1517, d. 20 Maii, eodem in loco funeratus.

de *Hattstein*, (Marquardus I) *Maioris & S. Albani Canonicus.* Factus an. 1518 1509
Beneficiatus altaris SS. Viti & Modesti *in curia Monachorum prope villam Vrsel*, ex præsentatione Abbatissæ & Conuentus Sanctimonialium cœnobii Rethers *. † an. 1522, d. 13 Iun. sepulturæ traditus ante aram S. Kiliani, nunc quidem remotam.

* *Latine* Consilium Dei, *Ord. Præmonstrat. in Comitatu* Königstein, *quod an.* 1565 Ludouicus Comes *in* Stolberg, *eiectis vestalibus, Ordini eripuit.*

de *Hattstein*, (Marquardus II) *Canonicus.* Anno 1554 a Sebastiano in Consi- 1551
liarium adscitus, & an. 1557 a Daniele delegatus ad comitia Spirensia. Adiit postea *Cantoris* primum, dein *Custodis* dignitatem, vt supra p. 334 & 313 dictum. † an. 1581.

** de *Hattstein*, (Hugo Reinhardus) *Canonicus Moguntinus & Spirensis, Custos Tre-* 1638
uirensis. De quibus dignitatibus & beneficiis decessit anno 164.. vxorem sibi iungens. Factus postea Eminentissimi Electoris Treuirensis Satrapa Præfecturarum Limburg, Camberg, & Vilmar, necnon Colonellus siue Tribunus Cæsareus. † an. 1677.

de *Hatzfeld*, (Theodericus) *Canonicus*, qui secundum *Humbrachtum* tab. 207 14..
vixit circa an. 1440.

de *Hatzfeld*, (Henricus) *Moguntiæ maioris & D. Albani*, tum vero *Monasterien-* 1553
sis & Paderbornensis Canonicus. Resignauit, vt *Helvvichius* habet, an. 1572, d. 21 Febr. vxorem ducens. *Humbracht* l. d.

de *Hatzfeld*, (Edmundus) *Maioris, D. Albani, & B. M. V. ad gradus Canonicus*, 1572
Beneficiatus altaris S. Barbaræ in monasterio, quod Francofurti D. Catharinæ dedicatum est, ab an. 1588, & S. Mariæ Magdalenæ arcis Ehrnfels, ab an. 1605. † an. 1607, d. 1 Octobr. sepulcro illatus in maiori ante aram D. Petri ad vincula.

de *Han-*

1605 de *Hazfeld*, (Henricus Fridericus) *Maioris*, *S. Albani*, *& S. Victoris Canonicus*, *S. Stephani Praepositus*. † an. 1647, d. 13 Febr. apud fratrem, Crotorfi domicilium habentem, ibidemque sepultus est.

1638 ** de *Hazfeld*, (Daniel) *Canonicus*. Resignauit an. 1644.

1652 ** de *Hazfeld* & *Gleichen*, (Franciscus, *Comes*) *Ecclesiarum Moguntinae*, *Treuirensis*, *Herbipolensis*, *& ad D. Albani Canonicus*. † Herbipoli an. 1685, d. 12 Febr. ibid em tumulatus.

1695 ** de *Hazfeld* & *Gleichen*, (Henricus Iosephus, *Comes*) *Moguntinae*, *Coloniensis*, *& Herbipolensis ecclesiarum Canonicus*, *ad S. Albanum Scholasticus*.

1667 ** de *Hedersdorf*, (Georgius Albertus) Canonicatum, quem d. 12 Nouembr. anno hoc adiit, d. 12 Decembr. dimisit.

1515 de *Heldris*, (Ioannes) *Canonicus Sacerdos*. † anno 1530, d. 1 Mart. in D. Laurentii facello sepultus. Fratres habuit *Mauricium* & *Andream*.

1399 de *Helffenstein*, (Philippus) *Canonicus*. Occurrit nobis vsque ad an. 1429; † an. 1437, vt *Humbracht* tradit, 6 *Kal. Iunii*, vt necrologium habet p. 257.

1404 de *Helmstatt*, (Rabanus I) *Canonicus Moguntinus & Spirensis*: † anno 1433, d. 17 Maii, Spirae in peristylio maioris sepultus.

1418 de *Helmstatt*, (Rabanus II) *Spirensis Cantor ac Canonicus Moguntinus*. † anno 1436, d. 16 Maii, eodem in loco locum sepulturae nactus.

1429 de *Helmstatt*, (Rabanus III) *Canonicus*. † an. 1445, d. 14 Febr. Moguntiae in peristylio funeratus.

1449 de *Helmstatt*, (Wilhelmus) *Canonicus*. Anno 1466 ab Adolfo II in Consiliariorum cooptatus ordinem, & ad comitia Imperii missus fuit. † an. 1474, d. 23 Febr. in loco Memoriae ante altare S. Aegidii sepulturae traditus.

1456 de *Helmstatt*, (Ludouicus) *Canonicus Moguntinus & Spirensis*. A Diethero an. 1478 Vicarius in spiritualibus generalis constitutus. quo etiam anno cathedram Spirensem d. 5 August. inscendit. † Vdenhemii anno 1504, d. 24 August. Spirae in medio aedis principis sepultus.

12.. de *Henneberg*, (Bertholdus I, *Comes*) *Moguntinus & Herbipolensis Canonicus*. Electus quorundam suffragiis an. 1267 Episcopus Wirzburgensis. † an. 1282, Munrichstadii, ibidem in choro aedis parochialis funeratus. vid. *Frisius* chronic. Wirzburgens. in eo, cap. 5 p. 579.

12.. * de *Henneberg*, (Bertholdus II *Comes*) *Canonicus*. Testis in litteris an. 1294 signatis de vendita sedi Moguntinae Eichsfeldia ab Henrico, Comite de Gleichen.

1464 de *Henneberg*, (Bertholdus III, *Comes*) Factus *Decanus* & tandem *Archiepiscopus*, vt in *Decanis* p. 304 reperies. † an. 1504.

14.. de *Henneberg*, (Ioannes I, *Comes*) *Moguntinae*, *Treuirensis*, *Coloniensis*, *Bambergensis*, *Herbipolensis*, *& Argentoratensis ecclesiarum Canonicus*. citatur in litteris Adolfi II, anno 1462 Mercurii post Reminiscere datis, quibus curiam, *der Pfrundhof* dictam, in coemeterio Frizlariensi, omnibus oneribus, ad quae sedi Moguntinae obstricta erat, eximit. Postea beneficiis hisce decedens anno 1472 Ordinem D. Benedicti ingressus, & tandem Abbas Fuldensis electus est. † an. 1513, d. 20 Maii, Fuldae sepultus. Conf. *Brovverus* antiquitat. Fuldens. lib. 4 p. 330.

1512 de *Henneberg*, (Bertholdus IV, *Comes*) *Canonicus Moguntinensis & Argentoratensis*. Locum abdicatione sua fecit fratri Georgio anno 1514. cum Domicellaris adhuc esset.

de Hen-

de *Henneberg*, (Georgius, *Comes*) *Moguntinus, Coloniensis, & Argentoratensis Canonicus* *. † Domicellaris in comitiis Wormatiensibus an. 1526, die 23 Aug. Spiræ in peristylio maioris sepultus. 1514

* *Helvvichius* dicit, simul Præpositum fuisse Aschaffenburgensem; qui si fuit, ab an. 1520, quo *Henricus* Comes *de Henneberg*, qui vsque ad id temporis Collegiatæ isti, Præpositi titulo, præfuerat, diem obiit, fuisse oportet.

de *Henneberg*, (Ioannes II, *Comes*,) *Ecclesiarum Moguntinæ, Coloniensis, Bambergensis* & *Argentinensis Canonicus.* Ioannis I secutus vestigia, Abbas Fuldensis electus est an. 1521. † Domicellaris an. 1541, die 5 Maii, ætatis 38 an. sepultus Fuldæ in ædis primariæ porticu ad S. Bonifacii cryptam. 1517

de *Henneberg*, (Poppo, *Comes*) *Moguntinæ, Bambergensis, Herbipolensis, & Argentoratensis Canonicus.* Quibus dignitatibus ac beneficiis, nuntio an. 1542 misso, vxorem duxit. † an. 1574, die 7 mensis Februarii. 1531

de *Hepheß*, (Hermannus) *Canonicus.* quem habet *Helvvichius*, & an. 1326 vixisse scribit p. 241. 13..

* *Hepp* de *Glymenthal*, (Hermannus) *Canonicus.* Testis in testamento Emelrici de Rüdesheim, Canonici Moguntini, an. 1328 facto. 13..

* *Hepp* de *Glymenthal*, (Ioannes) *Canonicus*, Agnatus Friderici, de quo statim. Citatur in litteris publicis ab an. 1373 vsque ad 1380. 13..

Hepp de *Glymenthal*, (Fridericus) *Canonicus.* Occurrit an. 1380 in tabulis confraternitaris S. Christophori ad ædem maiorem tum recens erectæ. Vixit adhuc an. 1399, quo curiam, quæ ei in Neudorff erat, Ioannes II Archiepiscopus omnibus exemptam oneribus liberam dixit. 13..

** de *Heppenheim*, dictus a *Saal* (Ioannes) *Canonicus & Locumtenens Aschaffenburgensis.* Post *Decanus* & *Præpositus.* † an. 1672, vt supra in catalogo *Præpositorum* p. 295 legere est. 1636

de *Hertestatt*, (Heroldus) *Canonicus*, iam occurrit in litteris an. 1196, 1210, & sequentibus. in aliis, an. 1220 datis, vocatur *Magister* Heroldus, *Archipresbyter*, *Canonicus maioris ecclesiæ.* 11..

de *Heusenstamm*, (Sebastianus) *Canonicus maioris, & ad D. Albani.* Anno 1540 Legatus missus Hagenoam ad Conuentum Procerum Imperii; an. 1544 Scholastici auctus dignitate, & sequenti ad titulos Moguntinos vocatus est, vt supra in *Scholasticis* p. 321 dictum. 1531

de *Heusenstamm*, (Wolffgangus) *Maioris & D. Albani Canonicus, nec non Collegiatæ Moxstadiensis Præpositus.* † Cæcus an. 1594, die 21 Febr. in loco Memoriæ terræ mandatus. 1566

de *Heusenstamm*, (Eberhardus Wolffgangus) *Maioris, D. Albani, & S. Victoris Canonicus.* Factus tum maioris, tum D. Albani *Decanus.* † an. 1605, vt supra in *Decanis* memoriæ proditum. 1592

Hilchen de *Lorch* (Ioannes) *Moguntiæ maioris, & S. Albani*, nec non *Wormatiæ cathedralis Canonicus.* † an. 1577, die 12 Aug. in peristylio sepultus. 1559

de *Hirschorn*, (Eberhardus) *Canonicus Moguntinus & Herbipolensis.* Citatur in litteris Henrici Archiepiscopi an. 1345; Gerlaci an. 1353, assumtus ab eodem an. 1369, 2 Id. April. in Sacellanum suum in ecclesia Moguntina, addito promisso, se intra biennium ipsum ab officio hocce haud reuocaturum. 13..

de *Hirschorn*, (Conradus) *Canonicus Moguntinus, & S. Stephani Præpositus*; Filius *Engelhardi* de *Hirschorn*, & *Margareta Schenckin* de *Erbach.* Legitur iam an. 1382 in litteris de elocatione quadam. Dein an. 1391 in instrumento electionis Philippi de Alenconio in Præpositum. Anno 1393, Dominica post Christi circumcisi memoriam, fratribus 13..

bus suis *Ioanni*, *Alberto*, & *Eberhardo* portionem hereditatis suæ reliquit pro 1200 floren. annuaque 138 florenorum portione. Post factus etiam est *Cantor Spirensis*, hocque insignis titulo an. 1406 vna cum fratribus Ioanne & Eberhardo, nec non Conrado, Alberti tum demortui filio, statuit & a fundamento exstruxit cœnobium FF. B. M. V. de monte Carmelo, in Hirschorn: cui etiam in tabulis vltimæ voluntatis suæ, annuam sui vita defuncti memoriam promeriturus, vasa nonnulla argentea, libros item, picturas, aliaque legauit, vt patet ex apocha FF. Carmeli dicti, data an. 1413. sabbato post Dominicam *Esto mihi*, qua confitentur, se accepisse a *manufidelibus* D. Conradi de Hirschorn, *Canonici Moguntini & Cantoris Spirensis*, *caput magnum*, *& octo scyphos arg nteos*; *librum concionum* Ioannis de Voragine, *summam Lombardicam*, *aliosque*; *picturam* item *S. Annæ*, *aliasque*, omnia perpetuis temporibus ibidem remanenda. † autem Moguntiæ anno dicto 1413, 4 Non. Mart. & terræ in loco Memoriæ redditus est.

1450 *Hirt* de *Saulheim*, (Philippus) *Natus strenui Militis* Hermanni Hirt. *Maioris*, *S. Albani*, & ab an. 1430 *D. Stephani Canonicus*. † an. 1462, vt *liber* Stephanitarum; quem *vitæ* appellant, habet.

13.. *Hofvvard* de *Kircheim*, (Albertus) *Canonicus*. Nobis primum subiit an. 1379. Anno 1390 Satrapa præfecturarum Neidenau & Neuenfels in filua Ottonica factus, iusiurandum fidelitatis Conrado II Archiepiscopo dixit. Fuit adhuc superstes an. 1402.

13.. *Hofvvard* de *Kircheim*, (Ioannes) *Moguntinus & Herbipolensis Canonicus*, *Præpositus Aschaffenburgensis*. Vlmenæ inferioris Præfectus. Occurrit an. 1388, 1391, 1395, & *Heivvichio* referente, anno etiam 1410. † an. 1418. *Humbracht* tab. 155, die 19 Kal. Septembr. vt necrologium habet p. 360. Notari tamen velim, eum confundendum haud esse cum alio, qui iisdem vixit temporibus, Ioanne Hofvvard, *Seniore* dicto, Præposito Eichstadensi & Herbipolensi Canonico.

.... de *Hohenburg*, (Vdalricus) *Canonicus*. Memoratur in necrologio p. 392 a. d. Nonar. Septembr. quo obiit, an. ....

1612 de *Hoheneck*, (Landolfus) *Maioris & D. Albani Canonicus*, *Cantor Spirensis*. † an. 1629, die 25 Iun. in arce S. Martini, sepultus in peristylio.

1656 ** de *Hoheneck*, (Anselmus Franciscus, *Baro*) † *Scholasticus* an. 1704, de quo sipleniora velis, *Scholasticorum* adeas catalogum p. 324.

1695 ** de *Hoheneck*, (Ioannes Franciscus Iacobus, *Baro*,) *Moguntinus & Wormatiensis Canonicus*.

1705 ** de *Hoheneck*, (Wildericus Marsilius, *Baro*) *Moguntinæ maioris Archipresbyter*, & *ad S. Ferrutium in Bleidenstadt Decanus*, *ecclesiæ Wormatiensis Custos*, *Eminentissimi Archiepiscopi Vicarius in spiritualibus generalis*. Anselmi Francisci frater germanus.

12.. * de *Hohenfels*, (Engelbertus) *Canonicus*. Legitur in catalogo Canonicorum Moguntinensium MS. συγχρόνῳ, an. 1294.

13.. de *Hohenloe*, (Philippus) *Dominus* a *Brauneck*, *Canonicus*, sub an. vt *Helvvichius* p. 249 habet, 1336.

13.. de *Hohenloe*, (Andreas) dictus *Brauneck*, *Canonicus Moguntinus*, vti ipse scripsit in litteris an. 1366, feria 6 ante Dominicam *Reminiscere* signatis. Occurrit in tabulis Gerlaci, an. 1354 sabbato post octauam Epiphaniæ confectis. † *Præpositus* an. 1391, vt in eisdem p. 283 demonstratum.

13.. de *Hohenloe*, (Albertus I) *Canonicus*. Nobis primum an. 1388 subiit. Conradi II a sanctioribus fuit consiliis, passimque vocatur *vnser lieber Heimlicher*. Quod Ioanni II se opponeret, priuatus fuit, beneficioque exutus an. 1398. Conf. quæ diximus in *Custodibus* p. 312 ad *Ioannem* Comitem de *Rieneck*.

14.. * de *Hohenloe*, (Fridericus, *Comes*) *Canonicus Moguntinus & Spirensis* nat. an. 1474 vt *Rittershusius* habet in tabula Comitum Hohenloicor. genealogica.

de

de *Hohenloe*, (Albertus II, *Comes*) *Canonicus*. Cessit fratri Ludouico anno 1500
sequenti, vt *Helvvichius* notauit p. 230.

de *Hohenloe*, (Ludouicus, *Comes*) *Moguntinus*, *Argentoratensis*, *& Augusta-* 1501
nus Canonicus. † Senior anno 1550, a. d. 17 Kal. Nouembr.

** de *Hohenloe*, (Philippus Ernestus, *Comes*) familiæ Schillingsfurstensis, *Mo-* 1671
guntinus & Coloniensis Canonicus. Serenissimi Electoris Colo-
niensis Consiliarius intimus, & Consilii Aulici Præses. Anno 1701
nomine Eminentissimi Electoris Moguntini ius regalium ab Im-
peratore, vt moris est, requisiuit, eodemque anno, dimissis digni-
tatibus ac beneficiis ecclesiasticis, coniugem duxit.

de *Hoenstein*, (Theodericus) *Canonicus*, quem nobis prodit necrologium ....
p. 463 *a. d.* 13 *Kal. Nouembr.* his verbis: † *Theodericus* de *Ho-*
hinstein Canonicus Moguntinus, vnde dantur III ℔ *Hal. de domo*
peregrinarum, sita in orto cerusorum (cerasorum) *an dem* Ver-
vvehns, *item XXVIII Sol. Hal. de domo, sita* vff dy Goszolfesgaszen
contigua domo dicte Levvenstein.

de *Hoenstein*, (Christophorus) primum *Bleidenstadensis Canonicus*, prouisio- 1541
ne Alberti Cardinalis & Archiepiscopi, anno 1530, die 20 De-
cembr. dein anno margini adscripto *maioris*, tum vero *D. Victo-*
ris ac D. Albani ecclesiarum. † an. 1553, die 14 Iul. sepultus in
peristylio prope locum, Capitularium conuentibus destinatum.

de *Hoenstein*, (Ioannes) *Moguntiæ maioris, ac S. Albani & Ferrutii in Bleiden-* 1541
stadt, *Wormatiæ* vero *cathedralis Canonicus*. † anno 1558, die
22 Febr. Eodem in loco funeratus.

de *Hohenzol-lern*, (Ioachimus, *Comes*) *Canonicus* Domicellaris *Moguntinus &* 1571
Herbipolensis. Anno 1574, die 2 April. ecclesiastico vitæ generi
salutem dixit, & coniugium iniit. † an. 1587, d. 7 Iul. Conf. *Pregi*
zerus cap. 6 libri, cui titulus, *Teutscher Regierungs- vnd Ehren-*
Spiegel. p. 116.

de *Hohenzol-lern*, (Eitel Fridericus, *Comes*) *Moguntinæ* aliarumque ecclesiarum 1602
Canonicus. Anno 1609 vna cum Philippo Christophoro *de* Sö-
tern, Scholastico, Romam missus in arduis maxime sedis Mogun-
tinæ negotiis. Domicellaris Moguntiæ resignauit anno 1616,
die 23 Augusti. Ceteroquin ad varios dignitatum adscendit gra-
dus. Fuit enim Præpositus maior Coloniensis, Magdeburgensis,
& Argentoratensis *, Clementis VIII P. M. Camerarius. Anno
1621 a Paulo V ad Vaticani Senatus purpuram euectus, & an.
1623 Episcopus ecclesiæ Osnabrugensis factus. † anno 1625,
die 19, vel vt alii volunt, 25 Septembris. Conf. *Pregizerus* l. d.
pag. 123, *Mallinkrot* de S. R. E. Cardinalibus Germanis n. 53
p. m. 531 & seq.

* Anno sane 1619 in actis de electione Ferdinandi II se scripsit, *Dum-*
probst zu Cöllen, Magdeburg, vnd Strasburg, Cöllnischer Geheimer
Rath vnd Grosshofmeister.

de *Holdings-hausen*, (Fridericus) *Canonicus Moguntinus & Spirensis Scholasticus*. 1567
† Spiræ an. 1584, die mensis Octobr. 22, vt necrologium p. 465
habet. Sepultus ibidem in peristylio maioris.

de *Holdings-hausen*, (Ioannes Georgius) *Archipresbyter maioris*, nec non *D. Albani* 1598
& B. M. V. ad gradus, tum vero *Spirensis Canonicus*. † anno
1609, die 13 Mart. in sacello D. Andreæ humatus.

de *Honstein*, (Wilhelmus, *Comes*) *Canonicus*. Custos factus anno 1499. 1482
Sedem Argentoratensem iniit an. 1506. † an. 1541.

Hund de *Saul-heim*, (Ioannes Christophorus) *Canonicus Moguntinus & Spirensis*. 1568
Resignauit Domicellaris anno 1581, die 15 Decembris, vxorem
ducens.

Hund de *Saul-heim*, (Ioannes Wilhelmus) *Moguntinæ*, *Spirensis*, *& D. Victoris ec-* 1598
clesiarum Canonicus, nec non ab anno 1600 vsque ad 1608

Vicarius in spiritualibus generalis. † an. 1632, die 7 Iul. in loco Memoriæ sepultus. Fratrem habuit *Ioannem Fridericum*, Ordinis Melitensis per Germaniam supremum Magistrum.

1610 *Hund* de *Saulheim*, (Adolfus) *Canonicus Moguntinus ac Herbipoli ad S. Burchardum Scholasticus.* Factus Moguntiæ an. 1634 *Scholasticus* maior, dein *Decanus*, & tandem *Præpositus*, vt supra relatum. † anno 1668.

1515 *Hund* de *Wencken*, (Sifridus) *Maioris & ad D. Mauricii Canonicus, S. Albani Custos.* † an. 1548, die 16 Febr. in peristylio funeratus.

**de *Hunolstein*, Vide *Vogt* de *Hunolstein* in littera V.

I.

.... S. Iustinus, *Decanus*, de quo supra p. 297.

.... Isenbardus, *Canonicus*, memoratur in necrologio pag. 118, a. d. Non. Mart. quo obiit.

10.. Ioannes I, *Scholasticus*, vixit circa an. 1090 & seq. vt in *Scholasticorum* catalogo dictum p. 316.

12.. Ioannes II, *Scholasticus*, vixit circa an. 1236 & seq. vid. supra l. d. p. 317.

12.. Ioannes, *Decanus.* † an. 1260, vt in *Decanis* videre est p. 300.

12.. Iacobus, *Cantor Wormatiensis & Canonicus Moguntinus.* Testis locum occupat in litteris Philippi *de* Hohenfels & filiorum Philippi & Theoderici, quibus an. 1264, 11 Kal. Sept. *Ioanni* dicto *Hufnagel* feudum quoddam in Nackheim concessere. In *libro Animarum* citatur p. 553 a.d. 14 Kal. Ianuar.

13.. Ioannes, Canonum Doctor, *Moguntinæ*, *Bambergensis*, *& Brixiensis ecclesiarum Canonicus.* Factus Episcopus Brixiensis circa an. 1306. *Hundius* metropol. Salisburg. p. 301. Bambergensis an. 1319. Vid. *Hofmannus* annal. Bamberg. lib. 4 § 113 col. 189, Frisingensis, anno 1323, & rexit 5 hebdomadis. † anno 1324 in die Marci Euangelistæ, sepultus ante altare S. Crucis, his versibus eius sepulcro inscriptis:

Lux Decretorum Ioannes, *vas & honorum*
Hic est fossatus, qui his erat hic cathedratus.
Huic finem vernæ VI Maii tribuere Kalendæ.

Gevvoldus in annotat. ad Hundium p. 113 & seq.

13.. de *Ilfelt*, (Theodericus) *Cantor* sub an. 1372, de quo *Cantorum* consule catalogum p. 133.

12.. de *Indagine*, (Petrus) *Canonicus*, vixit, si *Humbrachtum* tab. 34 audias, anno 1300.

13.. de *Indagine*, (Wernerus) vulgo ab *Hagen* siue *zum Hayn.* Occurrit in litteris an. 1311, & annis aliquot sequentibus vsque ad an. 1338. Anno 1334 executor fuit constitutus testamenti ab Eberhardo de Lapide, Cantore, facti. In tabulis vltimæ suæ voluntatis dicitur *Canonicus* & *Subcustos Mogunt.* † referente *Humbrachto* an. 1341, *Kal. Iun.* teste necrologio p. 264. Sepultus in templo monasterii Erbacensis ante aram D. Catharinæ.

12.. de *Ingelheim*, (Giselbertus) *Canonicus.* Reperitur anno 1294 in catalogo Canonicorum temporibus istis scripto; item in litteris anno 1315 signatis, in quibus præter ipsum reperias, quos habuit fratres, *Billungum*, Militem, *Emerchonem* & *Helfericum* de *Ingelheim*, Milites, & *Emerchonem* de *Munxhorn*, sororium. Anno 1325 locauit Capitulo Francofurtensi bona in tractu superioris & inferioris Ingelnheim ad 10 annos, pro censu annuo vnius marcæ denariorum Coloniens. tribus libris Halensibus pro qualibet marca computatis. † anno 1334, 2 Id. Ianuar. vt in instrumento

to super executione testamenti eius in publicum redacto legere est.

* de *Ingelheim*, (Emericus) *Canonicus.* Quem *Humbracht* anno 1390 vixisse prodit, tab. 43. 13..

** de *Ingelheim*, (Marsilius Godefridus) *Canonicus.* Anno 1658 Legatus iuit Romam, & anno 1660 Viennam, hic nomine Ioannis Philippi Electoris ius petiturus regalium, & anno 1667 rursus Romam, gratulaturus Clementi IX honores Pontificios. † *Decanus* an. 1679, vt supra in *Decanis* p. 308 annotatum. 1646

** de *Ingelheim*, (Anselmus Franciscus Fridericus) *Canonicus & Archipresbyter*, *ad D. Ferrutii in Bleidenstatt Decanus*, ciuitatis Moguntinæ Camerarius constitutus an. 1674, & sequenti Locumtenens Erfurtensis. Fastigio Moguntinensi impositus anno 1679, die 7 Nouembr. † Aschaffenburgi anno 1695, die 30 Mart. ibidem in Collegiata SS. Petri & Alexandri sepultus. 1656

** de *Ingelheim*, (Ioannes Lucas, *Baro*) † *Custos* anno 1720, vt supra in *Custodibus* p. 315 dictum. 1663

** de *Ingelheim*, (Anselmus Franciscus, *Baro*) *Ecclesiarum Moguntinæ*, *Herbipolensis*, *& S. Albani Canonicus*, *ad D. Victoris Præpositus.* 1694

de *Ippelbrunn*, (Eberhardus) *Cantor* sub annum 1382. † *Decanus* anno 1418, vt supra in *Decanis* p. 302 memoratum. 13..

* de *Isenburg*, (Conradus) *Canonicus*, citatur in litteris Conradi I, anno 1194 datis, quas in chronico Collegiatæ *S. Ioannis* leges. † *Præpositus maior*, vt supra dictum in eorum catalogo sub an. 1213. 11..

* de *Isenburg*, (Eberhardus) *Canonicus Domicellaris.* Anno 1232 factus Præpositus *S. Georgii in Limburg*, vt sequentes docent litteræ: 12..

Sifridus *D. G. sancte Maguntine sedis Archiepiscopus. Ad quos presens scriptum peruenerit, salutem in Christo perpetuam. Ne, quod pro necessitate corporis factum esse dinoscitur, trahatur a posteris in exemplum, vniuersitati vestre dignum duximus declarare, quod licet in fauorem tam nostre, quam Lympurgensis ecclesie fuerit introductum, quod Archiepiscopi Moguntini tantum de gremio Maguntinensis ecclesie Fratres Capitulares Lympurgensi ecclesie Prepositos debeant assignare, nos tamen* Eberhardo *de* Isenburg, *Fratri nondum Capitulari Maguntino, temporis necessitate inspecta, de consensu dictarum nostre & Lympurgensis ecclesiarum, Lympurgensem contulimus Prepositurum, volentes, vt ex hoc facto nostro nullum preiudicium memoratis ecclesiis imposterum generetur. Actum anno Domini MCCXXXII, tertio Nonas Nouembr. Testes:* Waltherus *Decanus*, Arnoldus *Scolasticus*, *S. Petri:* Arnoldus *Decanus S. Victoris.* Godefridus *Cantor S. Iohannis.* Rudolfus *Plebanus S. Quintini in Maguncia.* Adelbertus *Papa. Magister* Iohannes, *Canonicus Wormacensis. Laici:* Henricus *&* Gerlacus *de* Isenburc. Wigandus *&* Heinricus, *& alii quam plures.*

Anno 1247 iam legitur fatis functus.

Notes, ius Præposituram Limburgensem conferendi competere Archiepiscopo Moguntino; id quod non solum ex litteris allatis, sed aliis etiam Henrici & Gerlaci fratrum de Isenburg, Limburgens. ecclesiæ Aduocatorum, eodem anno & die datis patet, quippe in quibus illi diserte: *confitemur, nos in manum --- Sifridi Archiepiscopi --- promisisse, quod eum & successores suos & ecclesiam Mag. in iure preficiendi Prepositum ecclesie Limpurg. quod ius ad dictum* Sifridum --- *dicimus libere pertinere* &c.

de *Isenburg* in *Grensavv*, (Arnoldus I) *Præpositus Treuirensis*, *ac Moguntinus Canonicus.* Sedis Treuirensis Archiepiscopus suffragiis, consilioque ordinis principis renuntiatus anno 1242. † anno 1259 in arce Taborina Nonis Nouembr. vt in necrologio pag. 483 annotatum. Treueri ad 12..

ad sinistrum latus Odei pone aram Agnæ Virgini sacram in maiori sepultus. Conf. *Brovverus* annal. Treuirens. lib. 16 § 45 pag. 148.

1427 de *Isenburg* in *Büdingen*, (Dietherus, *Comes) Moguntinus*, *Treuirensis*, *& Coloniensis Canonicus*, *nec non ad D. Victoris extra mœnia Moguntina Præpositus*. Postea Custos electus, & ex Custode Archiepiscopus, vt in *Custodibus* pag. 312 reperies.

1428 de *Isenburg* in *Grensavv*, (Salentinus I, *Comes) Præpositus & Archidiaconus Coloniensis*, *Canonicus Moguntinus*. † anno 1482, die 2 Octobr. in sacello S. Dionysii sepulcri locum cepit.

14.. * de *Isenburg* in *Büdingen*, (Philippus, *Comes*) *Canonicus*, frater Diętheri Archiepiscopi, cuius iussu & nomine anno 1461 Ioannem Allenblumen, Vicedominum Erfurtensem, in possessionem muneris immisit.

1475 de *Isenburg* in *Grensavv*, (Arnoldus II, *Comes) Canonicus*. † anno 1485, vt *Helvvichius* p. 230 notauit.

1541 de *Isenburg* in *Büdingen*, (Ludouicus, *Comes) Moguntinæ*, *Coloniensis*, *& Argentoratensis ecclesiarum Canonicus*. Resignauit anno 1571, d. 26 April.

1543 de *Isenburg* in *Büdingen*, (Wolffgangus, *Comes) Ecclesiarum Moguntinæ & Herbipolensis Canonicus*. Anno 1557 Domicellaris adhuc, die 26 Decembr. missis beneficiis ecclesiasticis, aliud vitæ genus elegit, ac vxorem duxit.

1548 de *Isenburg* in *Grensavv*, (Salentinus II, *Comes) Moguntiæ maioris*, *& Coloniæ tum metropolitanæ Canonicus*, *tum S. Gereonis Decanus*, *Argentinensis Thesaurarius*. Anno 1565 a Daniele Legati titulo Pragam missus ad Ferdinandi I, Imperatoris, cohonestandas exsequias. Bienniopost, die 23 Decembr. Vbiorum electus fuit Archiepiscopus, & an. 1574, die 21 April. Administrator Paderbornensis. Quod Isenburgico-Grensauiensium stirps herede tum temporis careret masculo, ipse abdicatis an. 1577, die 5 & 13 Septembr. dignitatibus ecclesiasticis matrimonium iniit, ducta d. 10 Decembr. Antonia Wilhelma, Comite de Marck & Arensberg. Vid. *Cratepolius* in annal. Archiepisc. Colonienf. n. 75 p. 152 & seq.

1572 de *Isenburg* in *Büdingen*, (Wolffgangus Ernestus, *Comes) Canonicus* Domicellaris. Anno 1580, die 23 Iunii resignauit.

12.. de *Iude*, (Iacobus) *Canonicus*. Inuenitur in necrologio pag. 431, dicitur que mortuus pridie Kal. Octobr. his quidem verbis: † *Iacobus* dictus *Iude*, *Canonicus Mogunt*.

12.. de *Iude*, (Emercho) *Canonicus*. Secundum *Helvvichium*, quem hic exscribimus, vixit anno 1276.

Fuerunt de *Iude*, seu *Iudei* Nobiles, e quibus haud pauci militiæ equestris honoribus clari, domicilium habuerunt Moguntiæ, occurruntque in litteris vetustis sæpius; alios inter *Albertus* de *Iude* testis in tabulis Adelberti I, an. 1135 signatis; *Helfericus Iudeus* Miles Moguntinus, in litteris Gerbodonis, Præpositi ad D. Petrum an. 1235 adductus, postea Sculterus Moguntinus constitutus, interfuit donationi Christiani II Archiepiscopi ecclesiæ maiori factæ an. 1251. & in necrologio p. 7 ad *Non. Ianuar.* memoratur his verbis; † Elyzabeth *vxor* Helfrici *Militis dicti* Iude, *vnde dantur XVIII solidi Colon. den. de XLVI iugeribus agrorum --- sitis in Hocheim, que quondam fuerunt olim Domini* Iacobi *dicti* Iude, *Canonici Mogunt*. *Conradus* dictus *Iude*, Miles de Moguntia, anno 1297.

K.

13.. de *Kalsmund*, (Godefridus) *Canonicus*. Ceteris adscriptus an. 1391 in instrumento de electione Philippi Alenconii in Præpositum. Anno 1382 sibi iam occurrisse refert *Helvvichius* p. 239.

de *Kehr*,

de *Kehr*, (Guntherus) *Canonicus Moguntinus, Bambergensis, & Herbipolensis.* † an. 1408. 1393

de *Kelberavv*, (Fridericus) *Canonicus.* Testis in litteris cœnobii Rupertini anno 1215 scriptis, in tabulis item Sifridi II an. 1227, de bonis quibusdam in tractibus Eltuil & Steinheim a Ruthardo Archiepiscopo quondam Sant-albanensibus donatis. 12..

de *Kerpen*, (Philippus) *Moguntina & Treuirensis metropolitanarum, nec non D. Albani extra mœnia Mogunt. Canonicus.* † an. 1635, mense Decembri. Coloniæ apud FF. Prædicatores sepultus. 1611

de *Kersenbroich*, (Rembertus) *Moguntinensis & Paderbornensis ecclesiarum Canonicus.* Factus Episcopus Paderbornensis an. 1549. † an. 1558. Paderbornæ in æde summa sepulturæ traditus. 1529

** de *Kesselstatt*, (Casimirus Fridericus, *Baro*) *Moguntinæ maioris, & D. Ferrutii in Bleidenstadt Canonicus.* Resignauit Domicellaris an. 1687, vxorem ducens. Consiliarius nunc Imperialis Aulicus, Treuirensis vero intimus, ac aulæ Mareschallus. 1677

** de *Kesselstatt*, (Hugo Wolffgangus, *Baro*) prioris frater germanus. de quo in *Cantoribus* & *Decanis* dictum. 1687

** de *Kesselstatt*, (Iosephus Franciscus, *Baro*) *Canonicus Moguntinus* Domicellaris, *& Treuirensis.* 1709

de *Kirchberg*, (Hartmannus, *Burggrauius*) *I. V. D. Canonicus Moguntinus.* Tribunalis Spirensis fuit Assessor. quod fungens munus tam accurate de iure respondit, vt Raimundus Cardinalis, qui Germaniam tum perlustrabat, inter familiares cooptatum ad maximi momenti adhiberet consilia. Inde in Poloniam missus a Maximiliano II Cæsare, componendo certamini, quod Regem, magnumque Prussiæ Magistrum ancipites distrahebat. Anno 1510 vota sollemnia ritu monastico nuncupauit, ac Præpositus monasterii S. Michaelis, dein Abbas Fuldensis constitutus est, anno 1513 a Ioanne Monasterii, Suffraganeo Moguntino, sacratus. Accusatus vero an. 1516 a suis, ac si thesaurum a decessore tam impense partum profunderet, ac moribus esset minus commodis; quin turbis tandem inuolutus, an. 1518 profugit Moguntiam. Quamuis autem Albertus Cardinalis & Archiepiscopus copulandæ concordiæ viam patefecisset, ipse tamen, rescissa postmodum reconciliatione, Vormatiam, vbi comitia agebantur, questum abiit. Vnde Cæsaris iussu lectus arbiter, Wilhelmus, Episcopus Argentoratensis, partes ita tandem composuit, vt Hartmannus, vi principatus dimissa, titulum Abbatis, saluo regalium iure, retineret, & aureis in victum annuum 600 contentus esset; Ioannes Hennebergensis Adiutoris titulo summam rerum moderaretur. Vid. *Brovverus* antiquit. Fuldens. lib. 4 p. 331 & seq. 1487

E viuis abiit Moguntiæ anno 1529, sepultus in loco Memoriæ, tectusque lapide, de cuius ἐπιγραφῇ dictum in libello *de Epitaphiis.*

de *Kircheim*, (Ioannes) *Canonicus.* Citatur in supra iam dicto instrumento de electione Philippi Alenconii in Præpositum. Anno 1399 iam fatis functus legitur. 13..

de *Kirckel*, (Conradus, *Dominus*) *Præpositus Spirensis, Custos Argentinensis, Canonicus Moguntinus.* Fuit an. 1347 Prouisor Archiepiscopatus Moguntini, *Vormunder des Stiffts Zu Menze*, vt in litteris Ludouici IV Imperatoris audit. Successorem nactus Cunonem de Falckenstein. Conf. quæ diximus ad Serarium in *Henrico* Virneburgio ad § 9. 13..

Klüppel de *Elckershausen*, (Ioannes Philippus) *Maioris & D Albani Canonicus*, nec non *Præfectus Bingensis.* † in castro Ehrnfels an. 1570, d. 3 Maii, Bingæ in Collegiata ad D. Martini sepultus. 1555

de

13.. de *Knebel*, (Theodericus I) *Canonicus*. Vixit, si *Helwichium* p. 253 audias, an. 1326 & 1328. Velim autem hic notes, hac ortos familia in litteris antiquis solummodo appellari *Knebil* & *Knebel*, haud adiecto de *Cazenelenbogen*, vt ille l. d. scribit.

13.. de *Knebel*, (Wernerus) *Canonicus*. Nobis iam subiit an. 1364 in tabulis αὐτογράφοις. Præposituram S. Seueri ambiit Erfurtensem. Testimonio nobis sunt litteræ Adolfi I Archiepiscopi, an. 1382 feria 6 ante diem Luciæ datæ, quibus confitetur, se ei debere 100 florenos ratione Præposituræ S. Seueri Erfordiæ, tam diu soluendos, quoad vsque in ea vel confirmetur, vel prouisione eam obtineat. An. 1391, cum Conradus II, pro petendis a Wenceslao Imperatore regalibus, Pragam se conferret, vna cum *Nicolao* de *Lapide* in temporalibus per totam prouinciam Moguntinam constitutus fuit Vicarius. An. 1402 sabbato ante Dominicam Reminiscere in curia sua *zum Brunreck* vltimæ voluntatis suæ edidit tabulas, in iisque præter cetera legata *ad fabricam ecclesiæ Moguntinæ octo vel plures monocerotes argenteos deauratos* donauit. † eodem hoc anno, & quidem, vt necrologium p. 89 testatur, 10 *Kalend. Martii*, funeratus in sacello Diui Nicolai.

13.. *de *Knebel*, (Theodericus II) *Canonicus*, quem *Hambrachs* tab. 51 an. 1388 in viuis egisse, & an. 1407 diem obiisse memorat.

13.. de *Knebel*, (Ioannes) *Canonicus*. Nobis occurrit an. 1401 in litteris, quibus ei Ioannes II Archiepiscopus Ehrnfelsæ, *in crastino B. Margaretæ Virg.* in recognitionem seruitiorum sibi hactenus præstitorum assignat 50 florenos, *vor einen Hengst*.

14.. *de *Knebel*, (Henricus) *Canonicus*, apud *Hambrachtum* l. d. floruit an. 1420.

1399 de *Knebel*, (Theodericus III) *Maioris ac S. Albani Canonicus*, *S. Martini Bingæ & B. M. V. Geismariæ Præpositus*. Anno 1421 Dominica Reminiscere ab Conrado III Archiepiscopo fideiussor datus fuit Eberhardo, Domino de Eppenstein. An. 1435 alios inter arbitrum egit inter Rabanum & Vdalricum, de mitra Treuirensi decertantes: eodemque, Veneris post Dominicam *Iubilate*, a Theoderico Electore dono accepit curiam, quæ ei erat Bingæ, vulgo *zum Adolf* nuncupatam. † an. 1457, die 9 Nouembr. in maiori choro ante aram S. Annæ humatus.

1703 ***Knebel* de *Cazenelenbogen*, (Franciscus Antonius Godefridus, *Baro*) *Ecclesiæ Moguntinæ Canonicus*, *Eichstadensis Custos*, Celsissimi Episcopi & Principis Eichstadensis Consiliarius intimus & Cameræ Præses. Domicellaris.

1576 *Koeth* de *Wanscheid*, (Georgius) *Maioris & S. Albani Canonicus*. † an. 1591, die 9 Maii, in peristylio terræ mandatus.

1562 *Kotwitz* de *Aulenbach*, (Ioannes Conradus) *Canonicus*. An. 1577 Antistitis Herbipolitani Legatum egit in Conuentu Francofurtensi. † *Custos* an. 1610; vt supra in *Custodibus* p. 313 videre est.

1419 de *Kranburg*, (Gerhardus) *Canonicus*, vixit secundum *Helwichium* p. 238 sub an. 1433.

14.. * *Krieg* de *Geispitzheim*, (Ioannes) *Canonicus*, qui nobis sub an. 1435 occurrit apud *Hambrachtum* tab. 188.

1482 *Kuchenmeister* de *Gamberg*, (Fridericus) *in Decretis Licentiatus*, *Canonicus Moguntinus*, vti in litteris an. 1496 datis audit. † an. 1515, die 9 Febr. in peristylio sepultus.

1519 *Kuchenmeister* de *Gamberg*, (Adamus) quondam *Canonicus S. Ferrutii* & Vicarius S. Marthæ, postea *Canonicus maioris*. † *Decanus* an. 1553, vt in *Decanis* p. 306 relatum.

12.. de *Kugelberg*, (Albertus) *Canonicus*. In litteris antiquis varie scribitur. an. 1216 *Adelbertus* de *Colenberc*, an. 1220 *Adelbertus* de *Chygelenberc*, an.

an. 1222 *Adelbertus* de *Kuglenberg*. † *Cantor* an. 124.. vt fupra in *Cantoribus* p. 327. legas.

L.

Lodegerus, *Canonicus Moguntinus & Præpofitus in Radftorff.* Citatur in litteris *Sifridi II* de cœnobio Schmerlenbacenfi, an. 1219. 12..

Magifter *Ludouicus*, *Canonicus maioris ecclefiæ*, in litteris an. 1244 datis; quas in chronico *D. Stephani* inuenies. Factus dein anno 1252 *Scholafticus*, & anno 1260 *Decanus*, vt in *Scholafticis* p. 317, & in *Decanis* p. 300 videre eft. 12..

de *Langen*, (Otto) *Archipresbyter Moguntinus*, *& B. M. V. ad gradus Canonicus*, *ad D. Pauli Wormatiæ Præpofitus*, *S. fedis Apoftolicæ Protonotarius*, *Rector ecclefiæ Bibelsheimenfis.* Bertholdi Archiepifcopi fuit a confiliis. † anno 1511. die 1 Maii, fepultus in æde maiori iuxta ingreffum e facello D. Gothardi. 1487

de *Lapide* (Vdalricus) *Canonicus*. Habetur in catalogo *Canonicorum* MS. & Evon *Oberftein*, necrologio p. 146, fed fine anno, vt *Helvvich* iam notauit p. 254. ....

* de *Lapide*, (Eberhardus I) *Canonicus*. vid. *Humbracht* tab. 60. Vixit adhuc an. 1238, adduciturque inter teftes in litteris Capituli maioris, quibus donationem parochiæ *Nider-Saulheim* Capitulo B. V. in campis ab *Alatrino*, eiusdem Præpofito, factam, fciuit ratamque habuit. 12..

de *Lapide*, (Eberhardus II) *Canonicus*. Anno 1267 nobis occurrit in litteris Ludouici Præpofiti ad D. Victoris & maioris Decani. Anno item 1272, qua manufidelis Henrici Scholaftici S. Ioannis. 12..

* de *Lapide*, (Eberhardus III) *Canonicus*. Multoties nobis fubiit inter an. 1293 & 1320. Anno 1328 ecclefiæ Moguntinæ legauit bona fua in Diepach, poft obitum agnati fui, Cantoris Eberhardi, ad eam peruentura. An. 1335 iam legitur vt fatis functus. 12..

* de *Lapide*, (Iacobus) *Maioris Canonicus*, *& Præpofitus B. V. in campis*. Teftimonio nobis funt litteræ Gerhardi II Archiepifcopi, quas, quantum huc faciunt, apponere placet: GERHARDVS .... *fupplicauerunt nobis Decanus & Capitulum ecclefie S. Marie in campis, quod cum ipfi* Iacobum *de* Lapide, *Canonicum ecclefie Magunt. ad vacantem Prepofituram ecclefie ipforum per mortem b. m. Cantoris ecclefie Magunt. quondam Prepofiti ibidem, in eorum Prepofitum concorditer elegerunt ....* Dat. an. 1300 die OO. SS. Vixit adhuc an. 1315. In litteris vero an. 1318 fignatis dicitur: *Iacobus*, quondam *Canonicus Moguntinus & Prepofitus B. Marie in campis.* 12..

de *Lapide*, (Eberhardus IV) *Canonicus*, iam an. 1294 vna cum Eberhardo III occurrit. *Cantor* poftea factus eft, & quidem bis. † an. 1334, vt fupra p. 331 videre eft. Ceterum notes, natum effe patre *Wernhero* de *Lapide*, vt necrologium prodit p. 476, matre vero *Hildegarde*, vt idem habet p. 94. 12..

* de *Lapide*, (Nicolaus I) *Canonicus*, iam an. 1334 memoratus in teftamento *Eberhardi* Cantoris. Fuit etiam *Præpofitus Afchaffenburgenfis*. Indicio nobis funt tabulæ *Gerlaci* Archiepifcopi anno 1351, die 16 Decembr. datæ de incorporatione parochialis villæ *Birgftatt* facta ecclefiæ Moguntinenfi metropolitanæ, in vfus portionum Canonicis in choro præfentibus quotidie diftribuendarum. In iis enim *Nicolaus* hic Præpofitus, qua loci Archidiaconus, vt id fiat, confentire dicitur. Iisdem ceteroquin temporibus fuit vnus ex Tutoribus Archiepifcopatus Moguntini. Et cum *Lutherus* de *Buches* Præpofiti Afchaffenburgenfis titulo an. 1354 & feq. occurrat, haud aberrauero, fi ftatuam, *Nicolaum* circa h. a. obiiffe, & ab illo, qui *Helvvichio* p. 248 *Nicolaus I* dicitur, diuerfum effe. 13..

de *Lapide*, (Nicolaus II) *Canonicus*. Subiit nobis an. 1364 & feqq. † anno 13..

no 1382, 18 Kalend. Octobr. vt *liber Animarum* habet p. 407, sepultus in facello D. Nicolai.

13.. de *Lapide*, (Nicolaus III) *Canonicus.* Anno 1364 vna cum Seniore, de quo modo dictum, iam memoratur. Ceterum variis eminuit dignitatibus. Præpositus enim fuit Aschaffenburgensis, vt ex litteris Adolfi I, an. 1375 datis, patet. Eiusdem Consiliarius sanctior, testibus litteris quampluribus. Præpositus Francofurtensis, indicio tabularum, quibus an. 1381, 2 Id. Decembr. controuersiam quandam inter Canonicos & Vicarios Collegiatæ istius ad D. Bartholomæi tanquam arbiter electus composuit; quo titulo an. 1403 adhuc occurrit. Camerarius ciuitatis Moguntinæ an. 1387 ab Adolfo constitutus. Conradi II Vicarius in temporalibus. Canonicus denique ad D. Victoris Moguntiæ, & S. Martini Bingæ. Vir multis in ecclesiam Moguntinensem meritis conspicuus. Queis factum, vt ei Ioannes II an. 1398 pensionem 200 florenorum quotannis de telonio Ehrnfelsiano capiendam adsignarit, cui an. 1400, die Fabiani & Sebastiani, 100 alios adiecit. Occurrit adhuc an. 1407. De die, quo fatis concessit, necrologia variant. Maioris p. 209 habet 3 *Kalend. Maii.* D. Victoris, ad 3 *Kal. Iun.* † *Nicolaus* de *Lapide*, *maioris & huius ecclesiæ Canonicus.*

13.. de *Lapide*, (Eberhardus V) *Scholasticus* sub an. 1403. Vid. p. 319.

14.. * de *Lapide*, (Eberhardus VI) *Canonicus.* Vixit an. 1425. *Humbracht* l. d.

1419 de *Lapide*, (Richardus) *Canonicus.* Viennæ an. 1427 studiorum egit gratia. *Ederus* in catalogo p. 20. Decani dein honores consecutus est; quibus tamen, vt in *Decanis* p. 304 dictum, dimissis, † Canonicus an. 1487, die 13 Maii, in facello D. Nicolai sepultus.

14.. de *Lapide*, (Hertandus) *Canonicus.* Qui an. 1466 de Canonicatu spontanea abdicatione decessisse dicitur.

1541 de *Lapide*, (Ioannes Ieremias) *Canonicus* Domicellaris. Resignauit an. 1553.

1648 ** de *Lapide*, (Wolfgangus Ernestus) *Canonicus Moguntinus, Wormatiensis Scholasticus, & Spirensis Cantor.* † an. 1663, die 3 Martii, stirpem, quæ tot viros domi militiaque claros produxit, inclitam finiens.

10.. de *Leiningen*, (Embrico, *Comes*) *Præpositus*, an. 1064 Episcopus Augustanus designatus, vt supra, dum de *Præpositis* egimus, p. 270 dictum.

13.. de *Leiningen*, (Godefridus, *Comes*) *Moguntinus & Spirensis Canonicus, Custos Coloniensis, Præpositus S. Georgii Pfedersheimensis.* Præpositus tandem factus sub an. 1407, vt in catalogo eorum p. 286 & seq. videre est.

14.. * de *Leiningen*, (Georgius I, *Comes*) Filius *Emichonis* & *Beatricis*, Marggrauiæ de Baden; quem *Helvvichius* in MS. quodam recentiori memorat, annoque 1431 vixisse tradit.

1510 de *Leiningen* Westerburg, (Reinhardus I, *Comes*) *Decanus Coloniensis, Moguntiæ maioris & D. Stephani olim Canonicus.* † anno 1540, die 16 Iul. annos natus 48, teste epitaphio, ei posito Coloniæ in æde metropolitana.

1542 de *Leiningen* Westerburg, (Georgius II, *Comes*) *Canonicus.* Quem Domicellarem Canonicatu an. 1557, die 17 April. abscessisse scribit *Helvvichius* p. 237.

1575 de *Leiningen* Westerburg, (Reinhardus II, *Comes*) *Canonicus.* Resignauit Domicellaris anno 1593, die 19 Iunii.

13.. * de *Lerch*, (Iacobus) *Cellerarius maioris.* Legitur anno 1336 in laudo de controuersia, quæ Capitulo Petrensi erat cum Sculteto & Scabinis Castellensibus *(Cassel)*

1631 ** *Lerch* de *Dirmstein*, (Michael Caspar Henricus) *Canonicus Moguntinæ & Wormatiensis maiorum, nec non Equestris ad D. Albanum.* † anno 1674, in peristylio sepultus die 21 Nouembris.

12.. de *Lewenstein*, (Wernerus) *Custos Wormatiensis, & Moguntinus Canonicus.* An. 1265, consensu *Emichonis* & *Wolframi* fratrum suorum, *Iuttæ* sororis, & *Meinhardi* Militis, sororii, legauit ecclesiæ Moguntinæ 18 mar-

18 marcas denarior. Colonienſ. de bonis ſuis hereditariis in Monzheim, ad comparandum reditus pro anniuerſario. Occurrit nobisadhuc an. 1295. † an. 1301, 3 Non. Septembr. vt *liber Animarum* p. 388 haber, ſepulturæ datus in ſacello S. Andreæ Apoſtoli.

de *Levvenſtein*, (Emicho) *Canonicus*. Vixit, ſecundum *Humbrachtum* tab. genealog. 86, circa annum 1300. † 5 Iduum Octobris, vt in necrologio p. 448 eſt. 12..

de *Levvenſtein* (Ioannes) *Canonicus Moguntinus & Præpoſitus Limburgenſis*. dictus *Randeck*, † anno 1452, 5 Kal. Mart. Moguntiæ in maiori funeratus. *Legauit inter alia eccleſiæ*, ita necrologium p. 25, *vnum Breuiarium, taxatum pro XX libr. Hallenſ.* 1398

de *Levvenſtein* (Fridericus I) *Canonicus Moguntinus & Treuirenſis, Præpoſitus Limburgenſis*. dictus *Randeck*, † an. 1482 ſecundum *Helvvichium*: ſecundum *Humbrachtum* vero an. 1485; 4 *Id. Iul.* vt necrologium ad h. d. his habet verbis: † *Venerabilis Dominus* Fredericus *de* Levvenſteyn *Canonicus Iubilarius Mogunt.* 1439

de *Levvenſtein* (Fridericus II) *Maioris & S. Crucis eccleſiarum Canonicus*. † anno 1487, d. 12 Iul. in S. Crucis æde extra mœnia Moguntina ſepultus. dictus *Randeck*, 14..

von der Leyen, (Philippus Ervvinus) *Canonicus*. Locum fecit Domicellaris fratri *Marſilio Godefrido* anno 1572, die 30 April. ducens coniugem. † anno 1593, die 10 Mart. 1564

von der Leyen, (Marſilius Godefridus) *Moguntinæ maioris, & S. Albani, itemque cathedralis Herbipolenſis Canonicus*. Moguntiæ domi ſuæ a Caſparo Engert latrone confoſſus, † an. 1590, die 3 Iun. terræ mandatus ante aram S. Annæ in maiori. 1572

** *von der Leyen*, (Damianus Hartardus, *Baro) Canonicus Moguntinus, metropolitanæ Treuirenſis, Equeſtris ad D. Albanum extra mœnia Moguntina, & S. Victoris in Xanten Præpoſitus*. Anno 1663 & 1664 Legatus Treuirenſis fuit in comitiis Ratisbonenſibus. Ex Canonico electus Archiepiſcopus an. 1675, d. 3 Iul. † an. 1678, d. 6 Decembr. in ſacello S. Laurentii, quod ſplendide reparauit, ac Vicaria noua inſtruxit, ſepultus. 1631

***von der Leyen* (Henricus Ferdinandus, *Baro*) † *Præpoſitus* an. 1714, vt *Præpoſitorum* catalogum p. 296 conſulenti patebit. zu *Nickenich*, 1664

** *von der Leyen*, (Hugo Lotharius Fridericus, *Baro*) *Canonicus Moguntinus & Treuirenſis*. Anno ſequenti 1677 reſignauit. 1676

** de *Leyen*, (Ioannes Wildericus, *Baro*) *Canonicus*. 1714

de *Liebenſtein*, (Albertus) *Canonicus*. † anno 14.. in loco Memoriæ ſepulturæ locum nactus. 1394

de *Liebenſtein*, (Rabanus) *Maioris & S. Albani eccleſiarum Canonicus*, nec non *Bingenſis Præfectus*. Anno 1427 Viennæ in litterarum incubuit ſtudia. *Ederus* l. d. p. 20. Anno 1441 Ciuitatis Moguntinæ Camerarius conſtitutus, & ab Adolfo an. 1465 in Conſiliarium adſcitus fuit. † an. 1469, die 30 April. vt necrologium Carmelitarum diſerte habet. Ex quo corrigendus *Helvvichius*, qui an. 1489 mortuum narrat. Funeratus eſt in periſtylio. 1418

de *Liebenſtein*, (Iacobus) *Canonicus*. Factus Decanus an. 1497, & ex Decano Archiepiſcopus, vt in *Decanis* p. 305 relatum. † an. 1508. 1470

de *Liebenſtein*, (Conradus) † *Scholaſticus* anno 1536. 1505

* de *Liebesberg*, (Wernerus) *Canonicus*. Teſtium in numero eſt in litteris Sifridi II anno 1222 ſignatis. 12..

* de *Liebesberg*, (Henricus) *Canonicus Moguntinus & ciuitatis Camerarius*. Tum in catalogo *Canonicorum* ευγχρόνῳ occurrit, tum in litteris an. 1304 & 1305 ſignatis. 12..

de *Limpurg*, (Albertus, *Pincerna*) *Decretorum Doctor, Moguntinæ maioris & ad D. Albani, Herbipolenſis item Canonicus*. Anno 1439 fuit Legatus 1423

Friderici Saxoniæ Electoris in conuentu Moguntino. † an. 1449, 6 Id. Maii. Sepultus fuit in peristylio. In necrologio p. 226 ad d. d. his memoratur verbis; † *Albertus Schenck* de *Limpurg*, *Baro*, *Canonicus huius ecclesie*, *unde II flor. de domo dicta* Meylan *in ciuitate Moguntina.*

Vnde Helvvichius *ansam sumserit*, *in Elencho fol.* 1 *p.* 214, *& fol.* 6 *p.* 230 Præpositis maioribus *illum adnumerandi*, *nescio.*

1472 de *Limpurg*, (Wilhelmus) *Canonicus.* Teste tabula, vt vocatur, *Capitulari*, anno 1474 resignauit.

13.. de *Lindau*, (Henricus) *Canonicus* sub an. 1401, vt apud *Humbrachtum* est tab. geneal. 286.

1398 de *Lindau*, (Ioannes) *Maioris & S. Victoris Canonicus*, *Cantor ad D. Ioannis.* † anno 1448, mense Iulio, & quidem 3 Id. si necrologium maioris p. 320 consulas, 4 Id. si D. Victoris, quod ipsum tamen in anno errat. Sepultus in peristylio.

.... de *Lorch*, (Conradus) *Canonicus.* Citatur in *libro Animarum* p. 524 a. d. 4 Kalend. Decembr. quo obiit.

13.. * de *Lorch*, (Emicho) *Canonicus.* Habetur in litteris de elocata curia *zum Limelbichs* an. 1364, die 28 Iunii.

13.. *Loß* de *Isenaco*, (Rudolfus) *Decanus maioris.* † anno 1364, vt in catalogo eorum p. 301 legere est.

1580 *Lotharingiæ Dux*, (Carolus) *Episcopus Metensis*, *Moguntinæ*, *Coloniensis*, & *Argentinensis ecclesiarum Canonicus.* A Sixto V P.M. anno 1589, die 13 Kalend. Ianuar. Diaconus Cardinalis tituli *S. Agathæ* factus, & dein Argentorati anno 1592, die 9 Iun. Antistes designatus est. Domicellaris Moguntiæ Canonicatui renuntiauit anno 1604, die 18 April. † Nanceii an. 1607, die 24 Nouembr.

.... de *Luckavv*, (Henricus) *Canonicus Sacerdos.* Memoratur nobis in libro Animarum p. 4 ad 4 Non. Ianuar. his verbis; † *Henricus* de *Luckavve*, *Canonicus huius ecclesie.*

1574 de *Lützelburg*, (Waltherus) *Canonicus Domicellaris.* Resignauit an. 1576.

M.

10.. Megingaudus, *Præpositus.* † an. 1016, vt in *Præpositis* p. 270 legas.

.... Menvvardus, *Canonicus Domicellaris*, vti quidem *Helvvichius* vocabulum *Scolaris*, quod ei in *libro Animarum* p. 301 a. d. 4 Kalend. April. appositum est, p. 248 Elenchi interpretatur. Sic autem ibi; † *Menvvardus* Scolaris, *unde dantur* &c.

12.. * *Magnus siue Gros*, (Conradus) *Canonicus.* Adducitur in litteris *Hermanni*, Decani ad S. Mauricium anno 1254 *in crastino sabbati quatuor temporum ante natalem Domini* datis.

1687 ** de *Malsburg*, (Otto) *Maioris & ad S. Petrum*, quondam etiam Fritzlariensis *Canonicus*, *Equestris S. Ferrutii in Bleidenstadt Decanus*, Eminentissimi Electoris Consiliarius intimus, & Iudicii Camerarius sæcularis. † anno 1720, Dominica Palmarum, quæ tum temporis incidit in d. 24 Mart. sepultus in loco Memoriæ.

1385 de *Mannendal*, (Henricus) *Canonicus.* Subiit nobis an. 1386 & 1391. † an. 1418. Moriens legauit ecclesiæ Moguntinæ duos libros, *Breuiarium* scilicet, & *Psalterium*; ea quidem conditione, vt Senior ex quatuor Presbyteris eis ad dies vitæ vtatur, & pro beneficio hoc ad communes præsentias 24 florenos exsoluat. Libros enim hosce æstimatos pretio 120 florenor. (*daß die egenante Bücher in der Stat zu Mentze verlyben*, *und nit verloren oder veruffert vverden*, *die doch vor hundert und zvvenzig Gulden geschezit sin*, *ader daby*) ex litteris *Conradi Ravv*, Canonici Presbyteri, qui eos primus accepit, datis an. 1418, sabbato post OO. SS. patet.

de

de *Mansfeld*, (Ioannes Ernestus, *Comes) Canonicus*, qui tamen, vt *Helvvichius* prodit, anno sequenti 1551, die 27 August. resignauit. 1550

*de *Menzingen*, (Ioannes) *Cantor Spirensis & Canonicus Moguntinus*, quem *Humbracht* habet tab. 138. Est ille, quem *Helvvichius* pag. 243 perperam vocat *de Monzingen*. 13..

de *Menzingen*, (Philippus) *Moguntiæ maioris & ad D. Albani*, *Wormatiæ cathedralis Canonicus*. † Domicellaris an. 1538, die 30 Iun. Moguntiæ in peristylio sepultus. 1526

de *Merlau*, (Eberhardus) *Canonicus*, teste catalogo Canonicorum MS. vixit an. 1277. † 5 Id. Nouembr. sic enim in necrologio ad h. d. legas: † *Ebirhardus* de *Merlauvve Canon. Mogunt.* An. .... 12..

de *Merode*, (Arnoldus) *Moguntiæ maioris & S. Victoris*, *Leodii* vero *cathedralis ecclesiarum Canonicus*. Anno 1555 nuntius ad Pontificem a Daniele recens electo vna cum Arnoldo de Bucholz iuniore missus fuit, & anno 1571, die 8 Iun. factus Beneficiatus altaris S. Magdalenæ in arce Ehrnfels. † Senior anno 1593, die 3 April. Leodii, ibidemque sepulturæ cepit locum. 1547

de *Metternich*, (Ioannes Reinhardus) *Canonicus*. Factus dein *Cantor* & *Præpositus*, vt pag. 335 in *Cantoribus* & pag. 295 in *Præpositis* videre est. † Moguntiæ an. 1638, 1 Ianuar. 1593

de *Metternich*, (Lotharius) *Maioris & ad D. Albani Canonicus*. † Domicellaris anno 1623, die 9 Decembr. 1622

** de *Metternich*, (Carolus Henricus) *Baro* de *Winnenburg* & *Beilstein*. *Canonicus*, dein *Scholasticus*, tum *Custos*, & tandem Archiepiscopus. Vt supra suis locis pag. 324 & 314 habes. † anno 1679. 1629

** de *Metternich*, (Lotharius Lubertus, *Baro) Canonicus Moguntinus*, *Treuirensis*, & *Magdeburgensis*. † Domicellaris anno 1635. 1631

** de *Metternich*, (Lotharius Fridericus, *Baro) Canonicus*. Ex Præposito & Coadiutore factus Archiepiscopus. † anno 1675. quo confer catalogum *Præpositorum* p. 295. 1639

** de *Metternich*, (Ioannes Emericus Wilhelmus, *Baro) Canonicus Moguntinus & Chorepiscopus Treuirensis*. † an. 1667, die 9 Martii. Sepultus Treueri. 1639

** de *Metternich*, *Winnenburg* & *Beilstein*, (Franciscus Ferdinandus Adolfus, *Comes) Canonicus Moguntinus & Treuirensis*. Nuntio dignitatibus ecclesiasticis anno 1683, die 8 Martii misso, vxorem duxit. † an. 1719 Königsvvarthi, quæ arx Bohemiæ est, ibidem sepultus. 1660

** de *Metternich*, (Franciscus Nicolaus Wolfgangus, *Baro) Moguntinus*, *Treuirensis*, & *Wormatiensis Canonicus*. † Domicellaris anno 1690, die 26 April. Confluentiæ apud FF. Prædicatores sepulturæ traditus. 1680

** de *Metternich* in *Müllenarck*, (Lotharius Ferdinandus, *Baro) Canonicus Moguntinus* (Domicellaris) *Treuirensis*, & *Spirensis*. 1720

Metternich in *Gracht*. Vide *Wolff*.

** de *Mezenhausen*, (Philippus Christophorus) *Canonicus Moguntinus & Treuirensis*. Resignauit an. 1655, die 9 August. vxorem ducens. 1636

** de *Mezenhausen*, (Ioannes) *Canonicus*. † anno 1677, die 1 Ianuar. tumulatus in loco Memoriæ. 1656

** de *Mezenhausen*, (Carolus Lotharius) *Canonicus*. † anno 1684, die 8 Decembr. terræ itidem mandatus in loco Memoriæ. 1663

de *Miltiz*, (Carolus) *Moguntiæ maioris ac ad D. Albanum*, *Misnæ* vero *cathedralis Canonicus*, Cubicularius Leonis X P. M. eiusdemque Nuntius ac Commissarius in Germaniam missus, Alberti Cardinalis ac Archiepiscopi Consiliarius. † anno 1529, die 20 Nouembr. suffocatus in Mœno, haud procul Steinhemio (*Albinus* chron. pag. 341 perperam habet Steinau) post tres menses paullo supra 1519

 Franco-

Francofurtum repertus, & Moguntiæ sepultus. Vid. *Seckendorfius* histor. Lutheran. lib. 1 § 47, *Cyprianus* parte 1 *der nutzlichen Vrkunden zur Reformations-Geschicht*, n. 3 pag. 377 & seq. & parte 2 n. 2 & seq. p. 38 & seq. quibus locis simul plures ab eo & ad eum scriptas profert epistolas.

12.. * *Misniæ Marchio*, (Theodericus) *Canonicus Moguntinus*, Episcopus Numburgensis; de quo *Ioannes Isenach* in actis & factis Præsulum Nuenburgensium p. 138; *Decimus septimus Tidericus II Marchio Misnensis, non est canonice electus, sed* M. Petrus *in schola Parisina tunc constitutus, vir bonus & doctus. Priusquam vero ille veniebat, fauore Metropolitani & fratris sui Marchionis confirmabatur Tidericus. Ergo per duos annos inter se disputarunt acriter. Tidericus vero pecunia & armis fratris sui potentior; ideo cedere oportebat Petrum, & sorte sua esse contentum. Tidericus autem bene præfuit, vt ecclesiam sui pænitere non posset. Erat enim sedulus, discretus, cultor iustitiæ, & beneficus in pauperes, clero & populo dilectus.* † circa annum 1270. Iacet Cizæ sepultus.

13.. *Mohn* de *Saulheim*, (Hertvvicus) *Canonicus*, sub an. vt *Helvvichius* p. 241 notat, 1352 & 1370. † anno 13.. 10 Kal. Febr. vt in necrologio pag. 37 his memoratur verbis: † *Hertvvicus* de *Saurvelnheim*, *Canonicus ecclesie Magunt.*

163. ** *Mohr* de *Wald*, (Philippus Reinhardus) *Canonicus.* † anno 1632, die 28 Sept. ætatis 9 an.

13.. *Mohr* de *Münstermeinfeld*, (Ernestus) *Canonicus Sacerdos.* Occurrit anno 1320, item anno 1339 in litteris, quibus Hermannus de Hohenfels, eiusque filii Ioannes & Philippus, ecclesiæ Moguntinæ donarunt decimam in tractu villæ Ginzheim. † circa annum 1344. Superat eniminstrumentum, anno sequenti 1345, die 17 Maii signatum, quo manufideles, quos constituerat, anniuersariam vita defuncti memoriam celebrandam ordinant. In necrologio pag. 505 vita concessisse dicitur 15 Kal. Decembr.

12.. * de *Mohrle*, dictus *Böhm*, (Eberhardus) *Subcustos* 1252 memoratus *Humbrachto* tabula 291.

1417 *Möhrle* dictus *Böhm*, (Henricus) *Iurium Licentiatus*, *maioris*, *nec non ad D. Petri & D. Albani Canonicus*, *Consiliarius Moguntinus.* Anno 1434 a Theoderico iudex ecclesiasticus ordinarius & spiritualis sedis Moguntinæ constitutus. † anno 1447, die 16 Octobr. in peristylio maioris humatus.

[*Canonicis* Helvvichius *hic in* Elencho *p. 236 adnumerat* Fridericum *dictum* Monch, *dicitque, citari eum in* libro Animarum. *At duplicem committit errorem. Primum enim is in necrologio plane non* Canonici *insignitur titulo, siquidem p. 469 a. d. 7 Kal. Nouembr. sic legas*; † Fridericus *dictus* Münch, vnde datur vna marca ---- *Deinde* Münch *scribitur, vt ex modo dictis patet, non* Mönch, *vti ipse habet.*]

14.. de *Montferrat*, (Theodericus, *Marchio*) † *Præpositus* anno 1481, de quo *Præpositorum* inspicere iuuabit catalogum.

12.. * de *Moro*, (Eberhardus) *Canonicus.* Testis est in litteris Capituli maioris, quibus an. 1238 consensit donationi parochialis Niedersaulheim Capitulo B. V. in campis ab eiusdem Præposito Alatrino factæ. Conf. *Humbracht* tab. 219.

1536 *Mosbach* de *Lindenfels*, (Ioannes Andreas) *Canonicus S. Ferrutii in Bleidenstadt* prouisione Alberti Cardinalis & Archiepiscopi an. 1532, die 6 Iun. constitutus; dein anno, margini adscripto, *Moguntinus.* An. 1550 Eichsfeldiæ, Præfecti supremi titulo, impositus fuit. Factus dein *Decanus* & *Præpositus*, vt in *Decanis* pag. 306, & in *Præpositis* pag. 291 videas. † anno 1571.

de

de *Muckelin*, (Simon) *Canonicus*. Testis in laudo Eberhardi *de* Lapide Cantoris anno 1320 pronuntiato; de quo infra in *Ernesto* de *Treveri*. † 10 Kal. April. vt in necrologio est p. 146 his verbis; † *Symon* dictus *Muckelin*, *Canonicus Mogunt. vnde dantur tres marce den. in Heymbach*. 13..

de *Mudersbach*, (Daniel) *Canonicus*. Resignans anno 1557, die 13 April. vxorem sibi iunxit. † an. 1600, die 4 Iun. stirpis suæ vltimus. *Humbracht* tab. 285. 1543

de *Mume*, (Conradus) *Canonicus*, in necrologio nobis memoratus p. 150, ad diem 8 Kal. April. ....

Münch de *Rosenberg*, (Eberhardus) † *Cantor* an. 1429, die 14 mensis Octobr. vt necrologium p. 453 diserte testatur. 1415

Münch de *Rosenberg*, (Ioannes) *Moguntinæ & Wormatiensis ecclesiarum Canonicus*, Camerarius ciuitatis Moguntinæ a Theoderico designatus anno 1455. Diether nomine anno 1459 iuit Mantuam, vocaturque ab eo *fidissimus noster*. Quo anno etiam constitutus fuit Vicarius in spiritualibus generalis. Satrapam adhæc egit Firnhensem. In maiori statuit sacellum in peristylio (loco Memoriæ) D. Aegidii memoriæ sacrum. † anno 1487, die 16 Maii, in loco Memoriæ dicto funeratus. 14..

** de *Murach*, (Ioannes Georgius) *Moguntinæ maioris Canonicus*, *& Cameræ Præsentialis Præses*, *ad S. Albanum Senior*. † in Sergenloch prope Moguntiam anno 1718, die 28 Maii, Moguntiæ ad D. Sebastiani sepultus. 1685

N.

de *Nassau*, *Albertum I Comitem*, Canonicum habet *Ioannes Orlers* in *genealogia Nassouiana*, dicitque, filium fuisse Othonis, qui vixerit anno 718. Item *Henricum I*, *Comitem*, Canonicum, l. d. traditque vixisse anno 1020. Quem auctorem in *Elencho* secutus fuit *Helvvichius* p. 36 & 54.

* de *Nassau*, (Emericus, *Comes*) *Custos*, sub anno 1338. Vid. catalog. *Custodum* pag. 311. 13..

de *Nassau*, (Gerlacus, *Comes*) *Decanus*. An. 1346 Archiepiscopus Henrico Virneburgio, vt supra p. 301 dictum, oppositus. † an. 1371. 13..

de *Nassau*, (Fridericus, *Comes*) Adolfi I & Ioannis II Archiepiscoporum frater, *Canonicus*. † an. 1371. 13..

de *Nassau*, (Adolfus I, *Comes*) *Episcopus Spirensis* & post Ioannis I obitum *Archiepiscopus Moguntinus*. † Heiligenstadii. an. 1390 (non autem, vt *Helvvichius* habet, 1388) die 6 Febr. sepultus in naui maioris, cathedram ordinariam inter & sedem Electoralem. 13..

de *Nassau*, (Ioannes I, *Comes*) *Canonicus*. Occurrit nobis an. 1390 & 1391, ad Archiepiscopatus culmen euectus an. 1397. † an. 1419, sepultus in maiori iuxtra fratrem. 13..

de *Nassau*, (Wilhelmus, *Comes*) *Præpositus*. † an. 1430, tumulatus in choro maiori, vt supra in *Præpositis* iam dictum p. 287. 1410

de *Nassau*, (Henricus, *Comes*) *Præpositus*. † circa an. 1475. 1430

de *Nassau*, (Adolfus II, *Comes*) *Canonicus Moguntinus & Coloniensis*, *Prouisor Erfurtensis*, *& Præfectus supremus Eichsfeldiæ*, *Præpositus S. Petri Moguntiæ & B. V. Erfurti*, *Prouisor ecclesiæ Gothanæ & Isenacensis*; Archiepiscopus in Dietheri locum an. 1461 a Pontifice suffectus. † an. 1475, in æde cœnobii Erbacensis sepultus. 1439

de *Nassau*, (Ioannes II, *Comes*) *Canonicus Moguntinus & Præpositus Limburgensis*. Rector ecclesiæ in vico Kiderich ab Adolfo II an. 1465 die 9 April. constitutus. † circa annum 1480. 1453

de *Nassau*, (Albertus, *Comes*) *Canonicus*, sub an. 1482, vt *Helvvichius* scribit p. 230. 14..

de *Nas-*

1481 de *Nassau*, (Engelbertus, *Comes*) *Canonicus Moguntinus & Coloniensis*, Praepositus ad D. Bartholomaei Francofurtensis, *Thoma* de *Cilia*, Friderici III Cancellario, an. 1475 surrogatus. An. 1488, die 31 Ian. cum Maximiliano Romanorum Rege Brugis captiuitatem subiit, & die 7 April. fugam meditans, interceptus est. † an. 1506, die 7 April. in peristylio sepulturae traditus.

1642 *,* de *Nassau* Hadamar, (Hermannus Otto, *Princeps*) *Maioris nec non ad D. Albani & Victoris Moguntiae, Treuirensis item, Coloniensis, & Halberstadensis ecclesiarum Canonicus, Archidiaconus Sarstetensis, & Seeßensis Praepositus.* † Francofurti ad Moenum an. 1660, die 26 Iul. aetat. 34 an. sepultus Hadamariae in mausoleo Parentum, quod in oppidi aede parochiali est.

1557 de *Nassau* Sprinckenburg, (Henricus, *Nobilis*) *Ecclesiarum Moguntinae, Treuirensis, & ad S. Albanum Canonicus, Archidiaconus tit. S. Lubentii in Dietkirchen, & Praepositus Limburgensis.* Anno 1560 Legatus fuit a Daniele missus ad Conuentum Deputatorum Imperii, Spirae institutum: cuius etiam beneficio & gratia an. 1563, die 2 Iul. Praeposituram Limburgensem obtinuit. † an. 1601, die 22 Febr. vltimus familiae suae. Moguntiae in maiori ante aram D. Petri ad vincula sepultus.

1588 de *Neuftetter* dictus *Sturmer*, (Ioannes Christophorus) *Canonicus*. Custos electus an. 1611. † an. 1638. qui plura velit, *Custodum* adeat catalogum p. 314.

14.. *Nix* de *Hohenecck* dictus *Enzberger*, (Ioannes) *Praepositus Wormatiensis, Canonicus Moguntinus & Spirensis*, factus an. 1455 Collegii metropolitani Decanus, & an. 1459 Antistes Nemetum, vt in catalogo *Decanorum* p. 303 relatum.

13.. de *Nordeck*, (Adolfus) *Canonicus*. Nobis subiit in litteris Adolfi I an. 1379, sabbato post OO. SS. datis, item in aliis eiusdem an. 1381.

13.. *Norimbergensis Burggrauius*, (Conradus) *Canonicus*, vixit si *Helvvichium* p. 233 Elenchi audis, an. 1388 & 1400.

.... de *Normannis*, (Iacobus) *Praepositus*. quo confer, quae attulimus in catalogo *Praepositorum* p. 276.

1473 de *Nothaffe*, (Petrus) *Maioris, nec non S. Albani & B. M. V. ad gradus Canonicus*. Sanctae Moguntinae sedis Iudex ecclesiasticus ordinarius & specialis an. 1496 a Bertholdo constitutus. † an. 1506, die 21 Octobr. humatus in sacello S. Michaelis.

.... de *Nuvvenburg*, (Volckvvinus) *Canonicus Moguntinus & Fritislariensis Praepositus*. *Citatur in libro Animarum absque anno*. ita *Helvvichius* p. 254. Enimuero citatur quidem, sed non qua *Canonicus Moguntinus*. Sic enim p. 249 a. d. 10 Kal. Iun. † *Volkvvinus* de *Nuvvenburg*, *Praepositus Fritzlariensis*.

.... de *Nuvvenburg*, (Widekindus) *Canonicus*. *Citatur ibidem absque anno*. Sic rursum ille p. 255. Sed enim habetur quidem p. 289, dicitur que, quod 14 Kal. Iul. obierit, haud tamen additur, quod Canonicus fuerit Moguntinus.

O.

11.. Otto *siue* Ortho, *Cantor*, † an. 1189. vt supra p. 326 in *Cantoribus* habes.

12.. * Obertus, *Canonicus & Archipresbyter*, occurrit nobis ab an. 1211 ad 1223 vsque. Fuit quoque Scholasticus Frizlariensis, vti patet e diplomate Sifridi II, quo monasterium Hayn firmauit stabiliuitque.

de *Oberstein*, Vide *de Lapide*.

13.. de *Oetingen*, (Eberhardus, *Comes*) *Canonicus*, vixit, referente *Helvvichio*, an. 1360. Habetur in necrologio p. 404 a. d. 3 *Id. Septembr.*

1694 ** ab *Ostein*, (Ioannes Philippus Carolus, *Baro*) *Canonicus Moguntinus, Bambergensis, & Herbipolensis*. Cessit fratri an. 1696.

ab

** ab *Ostein*, (Franciscus Godefridus Carolus, *Baro*) *Moguntiæ maioris & ad D. Albani, Herbipoli item cathedralis Canonicus.* 1696

P.

PEtrus, *Scholasticus*, † an. 1194, nobis in catalogo *Scholasticorum* memoratus p. 316. 11..

*Præpositinus, *Scholasticus*, tibi l. d. p. 316 occurret. vbi tamen velim notes, numeros versu 2 transpositos, & pro 1159 legendum esse 1195. 119.

Philippus, *Præpositus* sub an. 1215. quo similiter vide catalogum *Præpositorum* p. 273. 12..

Poppelinus *siue* Poppo, *Decanus*, & postea *Præpositus*. † circa an. 1223. 12..

*Philippus, *Magister* siue Decretorum Doctor, vti appellatur in litteris Sifridi III Archiepiscopi an. 1239 signatis, *Canonicus*. 12..

de *Paffendorf*, (Henricus) *Canonicus*. Vixit secundum *Helvvichium* p. 240 an. 1337. 13..

Palatinus Comes Rheni, Dux Bauaria, (Stephanus) *Canonicus Moguntinus*, Coloniensis metropolitanæ fuit Custos & tandem Decanus. † ibidem an. 1481. vid. *Pareus* histor. Palat. lib. 4 sect. 4 n. 6 p. 182. 1441

Palatinus Comes Rheni, Dux Bauaria, (Rupertus) Filius Friderici Simmerensis, *Cantor* electus an 148., vt supra dictum p. 334. Dein Episcopus Ratisbonensis. † an. 1507, die 19 April. in castro Werd, & a Clero populoque Ratisbonensi in S. Petri templo Ratisbonæ sepultus est, postquam annos 15 præfuisset. Eius tumbæ inscriptum est hoc epitaphium: *Anno Domini 1507, 19 April. obiit Reuerendissimus in Christo Pater, & Illustrissimus Princeps & Dominus, Dominus* Rupertus, *huius Ratisbonensis ecclesiæ Episcopus, Comes Palatinus Rheni, Bauariæ Dux, & Comes in Sponheim, hic sepultus. cuius anima in pace requiescat. Hundius* metrop. Salisburg. part. 1 p. 144 1473

Palatinus Comes Rheni, Dux Bauaria, (Ioannes) Filius Othonis Palatini Mosbacensis, *Canonicus Moguntinus*, & ab an. 1468 *Præpositus Augustanus*. Spe Episcopatum Augustanum consequendi an. 1486 frustratus, relicta patria, bonisque omnibus, vnico famulo comite, peregrinationem ad sacrum Domini sepulcrum supplicabundus instituit, multa miraculis inclita per orbem Christianum loca inuisit, ac tandem eodem hoc anno, die 4 Octobr. Hierosolymis religiosissimo exitu vitam clausit, apud FF. Minores in monte Sion sepultus. *Leonh. Pauholz* addit. ad Andreæ Presbyteri chron. p. 68, *Corbinianus Khamm* in Hierarchia Augustana parte 1 cap. 6 p. 530. 14..

Pal. Comes Rheni, Dux Bauaria, (Fridericus) *Cantor*, vt in catalogo *Cantorum* p. 334 videre est † anno 1518. 1487

Pal. Comes Rheni, Dux Bauaria (Philippus) *Præpositus*. Resignauit, vt supra iam dictum (p. 289). an. 1499. 14..

Pal. Comes Rheni, Dux Bauaria, (Georgius I) *Canonicus*, dein *Præpositus maior*, & tandem Spiræ in Episcopum electus. † an. 1529, vt in *Præpositis* p. d. legere est. 14..

Palatinus Comes Rheni, Dux Bauaria, (Georgius II) *Canonicus* prouisione Alberti Cardinalis & Archiepiscopi factus; quo legere iuuabit eiusdem tabulas, quæ, quantum huc faciunt, ita habent: 1526

Albertus --- *Illustri & Venerabili* Georgio *ex Ducibus Bauariæ* --- *Oblata nobis* --- *pro parte tua petitio continebat, quod licet alias vacante Canonicatu & præbenda in ecclesia nostra Moguntina per obitum* Henrici *de* Praumheim --- *de eadem tibi prouisum extiterit, possessione etiam subsecuta, quodque per se, qui de certis causis de validitate prouisionis huiusmodi* --- *dubitabas, pro alia ac noua prouisione a sede Apostolica* --- *ac dispensatione super minorennitate ac defectu ætatis*

quem pateris, scriptum fuerit, at interim subortis in Italia bellis vrbs Roma capta & direpta, litteræ Apostolicæ ac præsertim supplicationes lacerata, ac varie dispersa dicantur, ac etiam persona ipsa Pontificis ad captiuitatem peruenerit, ita verisimiliter dubites, nouam prouisionem ac dispensationem prædictas, pro quibus Summo Pontifici supplicari fecisti, expeditas non fuisse, nec modo vlterius eandem impetrari, & litteras desuper necessarias expediri posse; ne propterea tibi præmissarum occasione aliquod circa Canonicatum periculum generetur --- nobis vt Ordinario --- supplicasti, vt tibi super præmissis --- consulere dignaremur. Nos itaque volentes te --- fauore prosequi gratioso, tibi de Canonicatu prædicto stantibus legitimis --- impedimentis, cum ad Romanam curiam accessus non pateat --- & copia Romani Pontificis haberi non possit --- tecum Ordinaria nostra auctoritate --- sub confirmatione & ratificatione sedis Apostolicæ --- desuper obtinenda --- dispensamus --- Datum Moguntiæ 12 Nou. 1527.

Cessit Domicellaris fratri *Richardo* an. 1539.

1541 *Pal. Comes Rheni, Dux Bauariæ,* (Richardus) Familiæ Simmerensis Princeps, e Canonico *Præpositus* designatus. Voluntaria abdicatione an. 1562 Præposituram dimisit, vt suo loco relatum.

1668 ** *Palat. Comes Rheni, Dux Bauariæ,* (Ludouicus Antonius) Neoburgensis familiæ, *Administrator supremi in Borussia Magisterii, Teutonici ordinis per Germaniam ac Italiam magnus Magister, Episcopus Wormatiensis, Præpositus & Princeps Eluacensis, Abbas Fescampensis* monasterii S. Trinitatis seu alterius ordinis, *diœceseos Rothomagensis, Moguntinæ, Spirensis, Argentinensis, Leodiensis, & Monasteriensis ecclesiarum Canonicus*; electus anno 1691 die 19 Aprilis in Coadiutorem Moguntinum, & postea an. 1693 ab Anselmo Francisco Archipræsule ordine Episcopali initiatus. Defuncto Ioanne Ludouico ab Eltern, Episcopo Leodiensi, dum ab vna Symmystarum parte lectus esset Antistes, inopinata morte obiit anno 1694 die 4 Maii, ætat. 33 annor. 10 mens. & 26 dier. sepultus Dusseldorpii apud PP. Societatis Iesu.

1695 ** *Palat. Comes Rheni, Dux Bauariæ,* (Franciscus Ludouicus) *Archiepiscopus Treuirensis, S. R. I. per Galliam & regnum Arelatense Archicancellarius, Princeps Elector, supremi in Borussia Magisterii Administrator, ordinis Teutonici per Germaniam ac Italiam summus Magister, Episcopus Wormatiensis & Vratislauiensis, S. Cæsaris Maiestatis in superiori & inferiori Silesia supremus Capitaneus, Præpositus & Princeps Eluacensis, Archiepiscopatus Moguntini Coadiutor* electus an. 1710, die 5 Nouembr. Canonicus Coloniensis, Monasteriensis & Olomucensis.

1581 de *Partenheim,* (Ioannes Bernardus) *Maioris, nec non ad D. Albani & D. Petri Canonicus.* † anno 1604, die 19 Aprilis in peristylio sepultus.

1648 ** de *Partenheim,* (Petrus Iacobus) *Archipresbyter.* Antehac in statu sæculari Satrapa Præfecturarum Amorbach, Buchen, & Düren, † *Cantor* an. 1662, vt supra in *Cantoribus* p. 336. legas.

1530 de *Pflug,* (Iulius) *Canonicus Moguntinus, & Præpositus Cizensis.* Numburgensis postea Antistes. † an. 1564. Vide sis, quæ de eo dixi in *Doctis Moguntinis.*

13.. *Pintschon,* (Wilhelmus) *Præpositus.* † an. 1360, vt in *Præpositis*, vbi plura de eo inuenies, memoratum.

.... de *Pitingen,* (Engelbertus) *Canonicus.* Memoratur in necrologio p. 354 ad diem 4 Id. Aug. his verbis: † *Engelbertus* de *Pittingen Canonicus Mogunt.*

vnde

vnde dantur XII maldra silig. in Ruzselsheim, quae dat Domina dicta Winterkasten. *Helvvichius* haud adeo bene dicit, alias vocatum *de Puteo.*

de *Praumheim*,(Marquardus) *Canonicus.* Anno 1448 (indicio catalogi *Canonicorum* temporibus istis fupparis) adhuc vixit. † fecundum necrologium p. 94, die 7 *Kalend. Mart.* an. 1411

de *Praumheim*,(Epicho) *Canonicus.* Refignauit anno 1429. Ita *Helvvichius* pag. 235. 1427

de *Praumheim*,(Dammo) *Canonicus maioris, D. Albani, & B. M. V. ad gradus.* Adolfi II Confiliarius. † *Scholasticus* anno 1483, vt fupra pag. 321 videre eft. 1429

de *Praumheim*,(Fridericus) *Canonicus.* Vixit, fi *Helvvichium* pag. 236 audis, anno adhuc 1450. 1430

de *Praumheim*,(Henricus) *Canonicus.* Factus anno 1506, die 19 Decembris Moguntiae Beneficiatus altaris S. Iodoci, alias Leonardi, in parochiali D. Quintini. † an. 1526, die 19 Septembr. fepultus in facello SS. Petri & Pauli. 1482

*** de *Puteo*,** (Engelbertus) vernacula *von dem Putz*, *Canonicus.* Anno 1350, Martis ante Seueri, Friderico Archiepifcopo Colonienfi fideiufforis fiue vadis nomine fpopondit pro Wilhelmo de Saulheim, Canonico Moguntino. † 7 Id. Nouembr. vt in necrologio eft p. 487, an. 13.. 13..

*** de *Puzalia*,** (Reinaldus) *Canonicus Moguntinus, & Erfordiae ad D. Seueri Praepofitus.* Occurrit nobis in litteris an. 1220, 1222, 1224 & fequentibus. 12..

Q.

de *Quad*, (Ioannes) *Canonicus Moguntinus*, ecclefiae *Münstereyffel* vulgo dictae Praepofitus. † an. 1526, die 29 Mart. in periftylio maioris fepultus. 1485

de *Quad*, (Adolfus) *Canonicus.* Refignauit Domicellaris anno 1541, vt *Helvvichius* p. 229 habet, die 20 Septembr. 1535

**** *Quad* de *Buschfeld*,** (Otto Henricus) *Canonicus.* Sereniffimi Electoris Colonienfis quondam Camerarius. † octogenario maior Moguntiae an. 1719, die 6 Febr. in loco Memoriae funeratus. 1680

R.

Razo, Ex Decano *Praepofitus* an. 1070. Supra in catalogo *Praepofitorum* memoratus p. 271. 10..

*** Rupertus,** *Decanus* an. 1069, qui in eorum tibi occurret indice pag. 297. 10..

*** Reinhardus,** *Archipresbyter*, fubiit nobis in litteris Ruthardi Archiepifcopi an. 1099 datis, quas in *chronico D. Stephani* legere eft. 10..

*** Ruogerus,** *Pater maioris monasterii* vocatus in litteris Adelberti I an. 1119 Collegio B. M. V. ad gradus traditis. 11..

Richardus, *Cantor*, vixit an. 1124, quem fupra in *Cantorum* inuenies catalogo pag. 325. 11..

*** Richardus,** *Praepofitus*, fub an. 1127, in *Praepofitorum* fyllabo recenfitus. 11..

Richardus, *Beati Martini de domo Archidiaconus*, teftis in tabulis Adelberti I, quibus bona, quae nobilis quidam de Sponheim, *Vdo*, coenobio Sponheim contulerat, anno 1127 eidem monafterio ftabiliuit. Vid. *Trithemius* chron. Sponheim. ad h. a. p. 244. 11..

*** Ruthardus,** *Canonicus maioris ecclefiae*, teftes inter eft in litteris Adelberti I anno 1128; in aliis anno 1130 & 1131 fimul vocatur *Cellerarius.* Occurrit adhuc anno 1139 in tabulis Adelberti II, adfcriptus teftibus. 11..

11.. Ruggerus, *Ecclesiæ maioris Canonicus*, testis locum subiit in litteris Conradi I an. 1185 S. Victoris Collegio traditis, postea factus *Custos* est, vt in *Custodibus* p. 309 videas.

11.. Ruthardus, *Canonicus*, citatur in litteris cœnobii Rupertini de an. 1187 & in aliis an. 1191 & 1196 perscriptis.

12.. Reinbodus, *Canonicus*, vixit, vt *Helvvichius* habet, an. 1215.

12.. *de *Rabensburg*, (Henricus) *Canonicus Moguntinus & Præpositus Bingensis*, testis in litteris *Friderici* de *Kelberavve*, Camerarii Moguntini, quibus castrum suum Ronneburg feudi titulo nexuque anno 1228, die 4 Kal. Decembr. obtulit ecclesiæ Moguntinæ.

13.. de *Randeck*, (Ioannes) *Canonicus*, *Helvvichio* p. 143 memoratus, vixit anno 1346.

1533 de *Rasfeld*, (Franciscus I) *Canonicus*. † an. 1541, die 17 Decembr.

1555 de *Rasfeld*, (Franciscus II) *Maioris & D. Victoris Canonicus*. † anno 1587, die 13 Augusti, vt diserte in necrologio p. 231 habetur, non autem die 18 mens. Maii, vt *Helvvichius* prodit. In peristylio sepulturæ traditus.

1394 *Rau* de *Holzhausen*, (Henricus) † *Scholasticus* anno 1415, vt supra pag. 319 videre est.

1411 *Rau* de *Holzhausen*, (Conradus I) *Maioris & ad D. Petri Canonicus*, *Præpositus Aschaffenburgensis*. Anno 1434, die 1 Decembr. a Theoderico Iudex ecclesiasticus ordinarius & spiritualis sedis Moguntinæ constitutus. *Cantor* factus an. 1448, quorum catalogum p. 333 de eo consulas. † anno 1464.

14.. *Rau* de *Holzhausen*, (Conradus II) *Canonicus Capitularis* iam vocatur in libello Cleri Moguntini contra ciues Moguntinos ad concilium Basileense anno 1434. *Archipresbyter & Canonicus* audit in litteris anno 1442 datis. Cameræ Præsentialis Præses anno 1444. † an. 1479, 13 Kal. Februar. vt in necrologio ad h. d. his annotatum verbis: † *D. Conradus Ruvv, iunior, Iubilarius Canonicus huius ecclesie*. Funeratus in facello D. Nicolai.

1458 *Rau* de *Holzhausen*, (Adolfus I) *Maioris*, *S. Albani & D. Petri Canonicus*. † anno 1484, die 2 Decembr. eodem in loco sepultus.

1469 *Rau* de *Holzhausen*, (Adolfus II) *Canonicus*, & ab anno 1493 iudicii sæcularis Camerarius. Prouisione Bertholdi factus anno 1498 Beneficiatus altaris S. Annæ in parochiali oppidi Neuenburg. Scholastici post & Decani consecutus honores. † anno 1511, vt in *Scholasticis* p. 321, in *Decanis* p. 305 dictum.

1518 *Rau* de *Holzhausen*, (Caspar) Prouisione Vrielis an. 1511, die 23 Decembr. Rector ecclesiæ Bibelsheimensis constitutus, & anno margini adscripto Canonicus metropolitanus factus. Fuit simul ad D. Albani Canonicus, & præbendæ maiori renuntiauit anno 1548, die 13 Augusti. † anno 1549, die 9 Mart. sepultus in facello D. Nicolai, indice epitaphio, in quo dicitur, *S. Albani Canonicus, & huius olim*.

1548 *Rau* de *Holzhausen*, (Ioannes Adolfus) *Canonicus*. Resignauit, vt *Helvvichius* refert, Domicellaris anno 1564.

1564 *Rau* de *Holzhausen*, (Ioannes Rupertus) *Maioris*, *S. Albani*, *D. Victoris*, *& B. M. V. ad gradus Canonicus*. † anno 1588, die 29 Iul. Hierosolymis in peregrinatione religiosa, in monte Sion sepultus, posteris vero sumtuoso in facello D. Nicolai cenotaphio, adscriptis hisce versibus, commendatus:

Dum CHRISTI *viso, video, veneror que sepulchrum,*
Cum CHRISTO *morior, contumulorque meo.*

1560 de *Rauschenberg*, (Winandus) *Canonicus maioris, ac B. M. V. ad gradus, Custos ad D. Albani*; prouisione Danielis factus anno 1569 Beneficiatus altaris

altaris S. Elisabethæ in parochiali vici Kidderich, & Wolfgangi anno 1593 S. Magdalenæ in arce Ehrnfels. † anno 1604, die 20 Decembris ante aram D. Petri ad vincula in maiori humatus.

* de *Rechberg*, (Vlricus) *Canonicus*, diserte ita vocatus in litteris *αὐτογράφοις* de elocata curia *Limelbiz*, anno 1364, die 28 Iunii signatis. 13..

de *Reck*, (Henricus) *Maioris Canonicus, & B. M. V. ad gradus Præpositus.* Resignauit Domicellaris anno 1558, die 28 April. 1553

de *Reck*, (Ioachimus) *Canonicus Moguntinus & Xantensis.* † Domicellaris Romæ anno 1566, die 20 Octobr. sepultus in æde S. Mariæ *de l' Anima* vulgo dicta, sequenti eum epitaphio: 1558

IOACHIMVS *a* RECK

Germanus, ex Equestri ordine, metropolitanæ ecclesiæ Moguntinensis & Xantensis Canonicus, videns solam virtutem censeri, sanguinis claritatem pro nihilo haberi, nihil acrius cauit: breuique omnium fere litterarum genere excellentissimo singulare gloriæ decus certa iam spe assecutus, annum agens XXXV, diuturna tabe consumptus H. S. E. Anno Virginei partus MDLXVI, XIII Kalend. Nouembr. Maximiliano II Imperat.

Reich de *Reichenstein*, (Petrus) *Præpositus.* An. 1286 factus fuit Episcopus Basileensis. † an. 1296, non autem 1290, vt *Vrstisius* habet p. 301. 12..

*de *Reiffenberg*, (Ioannes I) *Canonicus.* Occurrit nobis ab anno 1294 vsque ad an. 1323. † 16 *Kal. Iun.* vt in necrologio pag. 239 annotatum his verbis: † *Ioh.* de *Rifenberg*, *Canonicus Mogunt. vnde datur vna libra Hal. --- in Winckele, quam dat* Nesa, *relicta* Nicolai *Militis* de Scharpensteyn. 12..

*de *Reiffenberg*, (Guntherus) *Canonicus Moguntinus & Spirensis.* An. 1394 Viennæ litteris dedit operam. *Eacrus* in catal. Rectorum p. 8. 13..

de *Reiffenberg*, (Wintherus, *cum auribus*) quem *Helvvichius* perperam *Wernerum* vocat, *Canonicus.* Anno 1404 feria 2 post octauam Epiphaniæ a Ioanne II constitutus fuit Iudex S. Moguntinæ sedis ordinarius. Anno 1415 eiusdem iussu mandatoque composuit litem, quæ Eitelio Berwolf, ciui Moguntino, intercedebat cum Ioanne Kesselhut de Seheim, Ministeriali. 1396

de *Reiffenberg*, (Ioannes II) *Canonicus.* Dimisso beneficio ecclesiastico, vitæ genus mutauit, vxoremque duxit. † an. 1459. Conf. *Humbracht* tab. 63. 1415

** de *Reiffenberg*, (Philippus Ludouicus, *Baro*) *Ecclesiarum Moguntinæ, Treuirensis, & Halberstadensis, S. Albani quoque, Ferrutii in Bleidenstadt & D. Victoris Canonicus, nec non B. M. V. ad gradus Præpositus.* Iudicii secularis Camerarius, Erfordiæ Vicedominus, & Consiliarius Moguntinus intimus. Priuatus ordine clericali, omnibusque exutus beneficiis ecclesiasticis anno 1668, die 18 Maii; quo conferre iuuabit *Lunigium* in continuatione Spicilegii ecclesiastici sect. 3 n. 20 p. 229. † Königsteinii anno 1686, die 23 Mart. ibidem apud Capucinos sepultus. 1630

de *Reinstein* siue *Regenstein*, (Ernestus, *Comes*) *Canonicus Moguntinus, Administrator Michelsteinensis, & Numburgensis Præpositus.* Administratione Abbatiæ se abdicauit anno 1566. Canonicatu, Domicellaris adhuc, anno sequenti 1567, die 30 Ianuar. vxorem ducens. † anno 1581. Conf. *Leuckfeldius* antiquitat. Michelsteinens. § 34, pag. 67 & seq. 1546

12.. de *Reifenberg*, (Conradus) Magister Parisiensis. *Canonicus Moguntinus & Decanus Spirensis.* Factus postea Episcopus Hildesheimensis. Præsulatu an. 1245 abdicato, monachum induit, ac cœnobium Dominicanorum HildesheimI ingressus est; ex quo, orta ex electione noui Antistitis dissidia fugiens, in monasterium Schönauiense secessit. † an. 1248, sepultus Schönauiæ. *Reuselius* § 31 Hilleshemiæ p. 94 & seq.

12.. de *Rheinberg*, (Giselbertus) *Canonicus maioris & Præpositus S. Georgii Limburgensis.* Occurrit inter testes in diplomate Christiani II an. 1251, & Gerhardi I an. 1253 confecto. In necrologio dicitur defunctus a. d. 3 *Non. Iun.* his verbis: † *Gyselbertus* de *Rynbergh*, *Præpositus*. Male ab *Helvvichio* inter *Præpositos* eum *maiores* referri, iam supra p. 283 notatum.

1481 *Reuß* de *Plauen*, (Henricus, *Dominus*) *Maioris Canonicus, ad D. Petri Præpositus, & metropolitanæ Coloniensis Decanus.* Bertholdi Electoris Consiliarius. † Moguntiæ an. 1530, d. 18 Septembr. Iubilarius *. ante chorum ferreum sepulcro illatus.

* renunciatus an. 1527, d. 9 Maii.

1396 *Rhingrauius*, (Conradus) *Canonicus Moguntinus, Francofurti ad D. Bartholomæi Præpositus.* Satrapa Rustenbergensis. Electus Archiepiscopus Moguntinus an. 1419, d. 10 Octobr. † an. 1434, d. 10 Iun. in medio maioris sepultus.

1483 *Rhingrauius*, (Fridericus) *Maioris & S. Stephani ecclesiarum Canonicus.* Testis vicem subiit in testamento *Richardi* de *Lapide* siue *Oberstein* anno 1484. † an. 1492. mense Martio.

1617 *Rhingrauius*, (Emestus Ludouicus) *Moguntinus & Coloniensis Canonicus.* Societatem Iesu ingressus, locum fecit fratri Ottoni Ludouico, anno 1622, d. 6 Iun.

1622 *Rhingrauius*, (Otto Ludouicus) *Coloniensis & Argentinensis* comparate *Decanus, Canonicus Moguntinus & S. Gereonis Coloniæ, Præpositus ad S. Crucis Northusæ & S. Martini Heiligenstadii.* Resignauit Moguntiæ anno 1628, d. 20 Iun.

1628 ** *Rhingrauius*, (Leopoldus Carolus Philippus) *Canonicus.* Ottonis Ludouici exemplum voluntaria abdicatione secutus an. 1643.

14.. * de *Riedt*, (N) *Canonicus Moguntinus.* Quem ne nescíamus, lapis facit sepulcralis in sacello D. Nicolai: cum exsculpta Canonici figura, ac Nobilium de Riedt insignibus (quæ etiam in arcuum vno a latere domus Capitularis conspiciuntur) sed litteris, quod dolendum, detritis. Videtur circa id tempus vixisse, quo concameratum fuit peristylium, sub finem scilicet sæc. 15.

1572 de *Riedt*, (Iodocus) † *Scholasticus*, vt supra p. 323 dictum, an. 1629.

1590 de *Riedt*, (Emericus Henricus) *Moguntinensis & Herbipolensis Canonicus.* † an. 1625, d. 28 Iul. in loco Memoriæ terræ mandatus.

1604 de *Riedt*, (Philippus) *Moguntiæ maioris ac D. Albani, Herbipoli cathedralis Canonicus.* † anno 1647, d. 24 Ianuar. Erbaci Rhingauiæ sepultus.

1655 ** de *Riedt*, (Georgius Antonius) *Maioris Canonicus & Præpositus ad D. Petri.* Resignauit an. 1680, d. 23 Maii, factus Eminentissimi Electoris Camerarius & Satrapa Præfecturæ Hausen. † an. 1718, d. 24 Decembr. locum sepulturæ nactus in æde FF. Franciscanorum in Salmünster.

1680 ** de *Riedt*, (Lotharius Theodericus Antonius) *Metropolitanæ & D. Victoris Canonicus*, † an. 1719, d. 24 April. in villa Asmanshausen, & Bingæ ad D. Martini sepultus.

13.. de *Rieneck*, (Ioannes, *Comes*) *Canonicus*, adductus in litteris Adolfi I an. 1377 &

& 1380 datis. Custos dein factus, vt supra dictum p. 312; qua dignitate an. 1498 priuatus. † anno 1401.

* de *Rieneck*, (Godefridus, *Comes*) *Canonicus*. Occurrit in litteris factae compositionis inter sedem Moguntinam & Comites de Wertheim, anno 1378, feria 6 post Epiphan. Domin. 13 . .

de *Rieneck*, (Philippus, *Comes*) *Canonicus*, qui, secundum *Helvvichium* in Elencho p. 249, vixit anno 1449. 14 . .

de *Rieneck*, (Thomas, *Comes*) ex Canonico factus *Custos*. † anno 1547, vt supra videre est p. 313. 1480

de *Rietperg*, (Conradus) *Canonicus*. Varie in litteris antiquis scribitur. Anno quidem 1316 *Rietperg*, an. 1345 *Conradus* von dem *Riepperg*, an. 1448 *Conradus* de *Ryperch*. Manufidelis an. 1344 Kunegundis de Solmese, Abbatissae monasterii regalis in Wetter Canonicar. regular. † an. 1353, 6 Kal. Octobr. ad quem diem sic est in necrologio: † *Conradus* de *Rytperch*, *Canonicus Moguntinus*. Sepultus in coenobio Rupertino iuxta Bingam. 13 . .

de *Rinchenbach*, (Ioannes) vti quidem in *libro Animarum* p. 554 a. d. 13 Kal. Ianuar. his appellatur verbis; † *Iohannes* de *Rinchenbach*, *Canonicus Mogunt*. In antiquiori vero quodam documento, *Iohannes* de *Richenbach*. Comitibus *de Reichenbach*, qui in Hassia olim floruere, fuit ortus. . . . .

* *Ring* de *Saulheim*, (Hertvvicus) *Canonicus*. Obtulit se nobis an. 1363. Anno 1368 dignus visus fuit Gerlaco Archiepiscopo, cui vna cum *Henrico Beyer* de *Boppardia* committeret iurisdictionem suam ordinariam. 13 . .

[de *Ringenheim*, (Godefridus) *Canonicus*, quem *Helvvichius* in *libro Animarum*, quanquam sine anno, citari tradit. Sed perperam. De eo enim ne γρῦ quidem in toto libro.]

de *Rockendorf*, (Ioannes) Eodem teste *Canonicus Moguntinus & Wormatiensis*. . . . .

* de *Rod*, (*Rufus*) (Henricus) *Canonicus*. Testibus adnumeratur in litteris Conradi anno 1191 & 1195 datis. 11 . .

de *Rod*, (Wolhardus) *Canonicus*. Factus an. 1288 Episcopus Augustanus. † an. 1300 in octaua trium Regum, Augustae sepultus. 12 . .

* *Rod* de *Waldeck*, (Tilemannus) *Canonicus*. Recensetur in litteris recens erectae confraternitatis S. Christophori anno 1380. 13 . .

de *Rodenstein*, (Henricus) *Canonicus Moguntinus*, Iudicii saecularis Camerarius. In catalogo veteri atque συγχρόνῳ Canonicis iam adnumeratur anno 1294. Postea saepius occurrit in litteris ab an. 1309 ad 1337 vsque. *Praepositus Northunensis* simul vocatur in aliis anno 1317 perscriptis. 12 . .

de *Rodenstein*, (Ioannes) *Canonicus Moguntinus & Praepositus Frizlariensis*, vti in litteris Collegio S. Victoris an. 1425 traditis dicitur. Ab *Helvvichio* p. 243 vocatur Praepositus Aschaffenburgensis. † an. 1447, d. 1 April. ante sacellum D. Nicolai in peristylio terrae redditus. 1398

* de *Rodenstein*, (Hammannus) *Canonicus*. Occurrit in litteris *Conradi III* Archiepiscopi datis an. 1427, feria 3 proxima post Pentecosten. In appendice *libri Animarum* p. 660 his memoratur verbis; IIII Non. Decembr. † *D. Iohannes* de *Schoneburg*, *Canonicus huius ecclesie*. *Vnde quantum haberi potest de curia in* Hocheim, *dicta* vf dem Wyer, *que iam locata est Honorabilibus Dominis* Henrico Ruvven *Scholastico*, *&* Hammanno *de* Rodenstein *Canonico Moguntino*. 14 . .

** de *Rodenstein*, (Georgius Antonius) *Moguntinae maioris*, *nec non D. Albani*, *& B. M. V. ad gradus Canonicus*. Post *Scholasticus* metropolitanus, *Decanus*, *Praepositus*, vt supra p. 323, 307, & 295 dictum. Fuit ceteroqui simul Episcopus Wormatiensis, & Spirae tum cathedralis, tum ad S. Germani Praepositus. † anno 1652. 1609

de *Rohr-*

13.. de *Rohrbach*, (Ervvinus) *Canonicus*. Testis locum occupat in litteris an. 1365 signatis. † *Custos* sub an. 1380, vt in catalogo *Custodum* p. 311 memoratum.

1593 de *Rollingen*, (Theodericus) *Canonicus Moguntinus ac Treuirensis, tit. S. Lubentii Archidiaconus in Dietkirchen.* † Domicellaris an. 1602, die 15 Mart. sepultus in loco Memoriæ.

1685 **de *Rollingen*, (Carolus Wolfgangus Henricus, *Baro*) *Moguntinæ ac Treuirensis metropolitanarum Canonicus, Spiræ Scholasticus maioris, & collegiatæ OO. SS. ibidem Præpositus.*

1520 de *Rosenau*, (Lucas) *Moguntinæ, Wormatiensis, & Herbipolensis ecclesiarum Canonicus.* † Moguntiæ anno 1531, die 30 Nouembris; in maiori funeratus.

1702 ** de *Rosenbach*, (Ioannes Christophorus Rudolfus, *Baro*) *Moguntinus & Herbipolensis Canonicus.*

1536 de *Rosentranz*, (Godeschalcus Ericus) *Canonicus.* † Domicellaris an. 1543.

1555 *Rud* de *Collenberg*, (Wolfgangus Theodericus) *Canonicus Domicellaris.* Resignauit, referente *Helvvichio*, anno 1564, die 30 Iunii.

12.. de *Rüdesheim*, siue *Rudinsheim*, (Otto) *Canonicus Moguntinus, Magister fabricæ*, vt in litteris an. 1279 datis vocatur. † *Decanus* an. 1320, vt in *Decanorum* est catalogo p. 301. Quæ religioso iure animæ quæri solent piacula, viuus sibi procurauit; vnde recurrente sacro ipsius anniuersario dabatur *panis magnus, quorum 16 pistantur de vno maldro tritici, dimidium item quartale vini Franc.*

12.. * de *Rüdesheim*, (Henricus) *Decretorum Doctor, maioris Canonicus, & B. M. V. ad gradus Præpositus.* Gerhardi II Electoris *Protonotarius* siue Cancellarius, vti sane in litteris an. 1294 his ita vocatur verbis; *Magister Henricus* de *Rudinsheim*.. *Protonotarius Domini Archiepiscopi Maguntini, Canonicus Magunt.* Occurrit adhuc an. 1305, quemadmodum in catalogo *Præpositorum Marianorum* p. 669 videre est. † circa annum 1308.

13.. de *Rüdesheim*, (Emelricus) *Canonicus & Archipresbyter*, sedis Moguntinæ Iudex ordinarius. Subiit nobis ab an. 1315 vsque ad 1328, quo *languens corpore* testamentum fecit, 15 Kalend. April. † verisimiliter eodem hoc anno, die 24 Mart. Sic enim in necrologio a. d. 9 Kalend. April. † *Emmelricus Sacerdos & Canonicus Moguntinus* de *Rüdensheim.*

12.. *Rugrauius* al. *Comes Hirsutus*, (Ioannes) *Canonicus.* Vixit circa annum 127.. Fuit & Præpositus Aschaffenburgensis, testibus litteris *Gerhardi II* anno 1290 signatis. In necrologio p. 379 a. d. 6 Kal. Septembr. his memoratur verbis: † *Iohannes Rugrauius Canonicus Mogunt.*

de *Runckel*, Vid. *Westerburg.*

1410 de *Ruse*, (Eberhardus) *Canonicus*, † anno 14..

S.

11.. Sigelo, *Decanus*, reperitur, vt in eorum catalogo p. 298 dictum, circa annum 1159 & sic porro.

11.. Sigefridus, *Scholasticus*, occurrit, vt in *Scholasticis* p. 316 est, an. 1171, 1182.

11.. * Simon, *Cellerarius maioris ecclesiæ.* Testibus adnumeratus in litteris Conradi I Archiepiscopi an. 1191 de decimis in tractu *Sodenle* D. Victoris Fratribus restitutis, & in aliis quibusdam an. 1196, Collegiatam S. Ioannis spectantibus.

12.. Simon, *Canonicus*, subiit nobis anno 1209 in litteris Alberti Præpositi ecclesiæ D. Ioannis. Vixit adhuc an. 1227, legiturque in tabulis Sifridi II, quibus donationem Wignandi cœnobio Sant-Albanensi factam sciuit, ratamque habuit.

Sifridus

Sifridus, *Canonicus Moguntinus, ac D. Martini Wormatiæ Præpositus.* Testibus adſcriptus in litteris *Sifridi II* Archiepiſcopi, de monaſterio *Schmerlenbach*, anno 1219, 7 Kalend. Maii datis, quas reperies in codice Diplomatico. 12..

***Simon**, *Canonicus maioris, & Præpoſitus Dorlonenſis.* Teſtes inter in tabulis Chriſtiani II, quibus anno 1251 Collegio metropolitano bona quædam attribuit. Habetur ceteroquin adhuc anno 1263 in litteris Petrenſium. 12..

Simon, *Cuſtos.* † circa an. 1280, vt in catalogo *Cuſtodum* p. 310 videre eſt. 12..

Siboldus, *Presbyter maioris & B. M. V. ad gradus Canonicus, ad D. Stephani Cantor.* Vixit an. 1258, vt in catalogo *Cantorum* chronico *D. Stephani* ſubiuncto legas. In necrologio p. 463 memoratur ad diem 13 Kalend. Nouembr. his verbis: † *Siboldus Canonicus Mogunt.* 12..

de *Sarbrücken*, (Godefridus, *Comes*) *Canonicus*, teſtium in numero eſt in litteris, cœnobium D. Ruperti iuxta Bingam ſpectantibus, ſignatis anno 1187, vt *Helvvichius* p. 238 prodidit. 11..

[*Inter Archiepiſcopos eſt, vti notum*, Adelbertus II. Comes *de* Sarbrücken, Friderici & Giſelæ *filius. Qui cum Præpoſitus ad D. Petri extra mœnia Moguntina fuerit, antequam in ſolium Archiepiſcopale ſubueheretur, duci quis ad coniectandum poſſet, & ipſum in Canonicis Moguntinis fuiſſe. Sedenim, quum hoc ille titulo nuſquam occurrat, ſatius videtur, in medio id relinquere, quam temere quid affirmare.*]

de *Saulheim*, (Hermannus) *Canonicus Moguntinus & Wormatienſis, Præpoſitus S. Mariæ in campis.* Occurrit nobis ab anno 1331 ad 1345 vſque. In *libro Animarum* p. 223 defunctus memoratur *Nonis Maii* anno 13... 13..

de *Saulheim*, (Wilhelmus) *Canonicus, & Iudicii ſæcularis Camerarius*, Gerlaci Archiepiſcopi a conſiliis ſanctioribus. Sæpius ſe nobis obtulit, & quidem ab anno 1339 ad 1361 vſque. † an. 1362, die 11 Decembr. In necrologio bis memoratur. Primum p. 543 ad 3 Id. Decembr. his verbis; † *Ven. Dominus* Wilhelmus *de* Sauvvelnheym, *Canonicus eccleſie, nec non ciuitatis Camerarius Mogunt. Tam in vita quam in morte fautor magnificus. Vnde dantur* --- Dein p. 641; *Nota III Ydus Decembr. anno Domini MCCCLXII* † *Hon. Vir. D.* Wilhelmus *de* Sanvvelnhem, *Canonicus & Camerarius Moguntinus p. m. qui ob remedium animæ ſue, nec non* Henrici *patris*, Petriſſe *matris*, Henrici *fratris, &* Henrici *de* Olmen, *Armigeri, auunculi ipſius* --- *legauit & contulit* --- Sepultus eſt in periſtylio. 13..

de *Saxenheim*, (Georgius) *Canonicus Moguntinus, & Wormatienſis Scholaſticus.* In renouatione Teſtamentariorum anno 1473 recenſitus. † anno 1500, 8 Kal. Octobr. Ladenburgi, Wormatiæ in periſtylio terræ mandatus. 14..

[Helvvichius *in Elencho p.* 242 Rupertum Saxoniæ Ducem *Canonicis adnumerat, additque, ſub an.* 1478 *illum vixiſſe. Quod ſi ita haberet, huc referendus eſſet. At vero fallitur, vndecunque etiam iſtud hauſerit.* Ruperti *enim* nomen in omni Saxonica hiſtoria exulat, *vti priuatim ad nos Conſultiſſimus* Struuius.]

Saxoniæ Dux, (Albertus) *Canonicus.* Anno 1479 Prouiſor Erfurtenſis, Satrapa Ruſtenbergenſis, & Supremus Eichsfeldiæ Præfectus; anno ſequenti 1480 Algesheimenſis item & Ameneburgenſis; eodem Archiepiſcopatus Moguntini Conſeruator, & anno 1482 Adminiſtrator conſtitutus. † anno 1484, die 1 Maii, Moguntiæ in maiori tumulatus. 147.

Saxoniæ Dux, (Georgius) *Canonicus*, a Bertholdo Eichsfeldiæ Præfecti ſupremi 1482

mi & Erfordiæ Prouiforis titulo an. 1485. peruigilio Petri & Pauli impofitus. Vide quæ dixi in *Bertholdo* § II n. 2. Quibus muniis dein fe, Domicellaris adhuc, abdicauit an. 1494. † an. 1539, die 17 April. fepultus Mifenæ. *Fabricius* Orig. Saxon. lib. 7 p. 878.

149. *Saxoniæ Dux*, (Fridericus) *Canonicus*. Satrapa itidem Ruftenbergenfis ac fupremus Eichsfeldiæ Præfectus, nec non Prouifor Erfurtenfis a Bertholdo, litteris Mechliniæ an. 1494, Martis poft Michaelis, defignatus. Refignauit Domicellaris an. 1498, fecundum tabulam Canonicorum in loco Capitulari affixam, factus Magifter Ordinis Teutonici die 29 Septembr. † Rochlicii in Mifnia, hydrope per triennium fere vexatus, an. 1510, Id. Decembr. ætat. 36 annor. *Fabricius* l. d. p. 481, fepultus Mifenæ die 20 Decembr. *Mullerus* l. d. ad h. a. p. 66.

12.. de *Scharffelt*, (Hermannus) *Canonicus*. Memoratur in necrologio p. 517 ad d. 9 Kal. Decembr. his verbis; † *Hermannus* de *Scharffelt*, *Canonicus Mogunt. qui contulit presencie tres partes curie & bonorum in Craincruce cum decima in Ennensheim.* Patrem habuit *Burghardum*, matrem *Adalam*, vitricum vero *Vlricum* feniorem *de Münzenberg*, qui vixit circa an. 1220. Sic enim in dicto necrologio p. 98 ad 5 Kalend. Mart. † Burghardus *de* Scharffelt, *vnde* Hermannus *filius fuus Canonicus* - - - & p. 101 ad 4 Kalend. Mart. † Adala, *mater* Hermanni *de* Scharffelt, *Canonici Moguntini*, & p. 102 ad 3 Kal. Mart. † Vlricus *fenior* de Mynzenberg, *vitricus* Hermanni *de* Scharffelt, *Canonici Mogunt.*

11.. * de *Scharpfenftein*, (Waltherus) *Canonicus*. Teftis vicem fubiit an. 1194 in litteris Conradi I de parochiali S. Nazarii, Collegio D. Ioannis a Rutgero Præpofito conceffa.

13.. de *Scharpfenftein*, (Simon) *Canonicus*, qui fecundum *Helvvichium* p. 253 Elenchi vixit an. 1388, 1396. Ni fallor, idem erit, qui *Edero* in catalogo p. 11 vocatur *Symannus*.

13.. de *Scharpfenftein*, (Bruno) *Cuftos*. † fub an. 1415, vt in *Cuftodibus* p. 312 dictum.

[*Scharpfenfteiniis* Helvvichius *in* Elencho *p.* 231 *adnumerat* Bennonem, *dicitque* Canonicum Moguntinum *fuiffe*, *& fato fuo functum anno* 1415, *prid. Id. Iun. Enimuero, ni fallor, ex vno facit duos, &* Bennonem *hunc ex* Brunone, *quem itidem fub an.* 1415 *obiiffe refert, effingit*]

14.. de *Scharpfenftein*, (Trufchardus) *Canonicus*. Occurrit nobis an. 1408 in renouatione manufidelium S. Stephani. † an. 1419, die 17 Ianuar. vt eft in necrologio p. 25 his verbis; † *D. Trufchardus* de *Scharpfenfteyn*, *Canonicus huius ecclefie*, *vnde dantur XI flor. quos dabit dictus* Hepichen, *Armiger* de Glymendal *in Rhingauvvia*. Sepulturæ traditus fuit in facello S. Nicolai.

1412 de *Scharpfenftein*, (Salentinus) *Canonicus Moguntinus*, *Præpofitus Bingenfis* *, *Præfectus Finthenfis*. Ab Adolfo an. 1464, die 27 April. Iudex ecclefiafticus ordinarius & fpiritualis, an. 1466, die 23 Ianuar. Iudex & conferuator iurium, priuilegiorum, & libertatum, rerum & bonorum monafterii S. Claræ conftitutus. In diffidio Moguntino Adolfi cauffa plurimum fecit damni; cuius compenfandi gratia ille eidem an. 1465, Lunæ poft Dominicam *Iudica*, ad dies vitæ dedit curiam *zum Vitzthum* dictam, iuxta S. Heimerammi ædem. † an. 1473, die 22 Ianuar. in facello S. Nicolai ad ingreffum fepultus.

* Helvvichius *vocat* Præfectum Bingenfem. *At necrologium p.* 34 *haud* Præfectum *dicit*, *verum*, *vt nos*, Præpofitum.

1531 de *Schauenburg*, (Adolfus, *Comes*) *Præpofitus Leodienfis*, *Moguntinus & Colonienfis Canonicus*. Datus primum a Pontifice Hermanno de Wied, Archiepifcopo Colon. Adiutor, iuffuque Caroli V an. 1547 factus eiusdem fucceffor eft. † Domicellaris Brulis an. 1556, d. 10 Octobr. Coloniæ in æde fumma funeratus. *Cratepolius* annal. Archiepifcopor. Colonienf. n. 71 p. 134 & feq.

de

de *Schauenburg*,	(Wilhelmus, *Comes*) Adolfi frater, *Canonicus Moguntinus*, *Præpositus Hildesheimensis & Meschedensis* apud Westphalos. Resignauit Domicellaris an. 1561, die 2 Aug. † an. 1580, in cœnobio Mollenbecensi, quod in Westphalis est, sepultus.	1556
de *Schechingen*,	(Vdalricus) *Scholasticus*, † anno 1518.	1480
** de *Schellenberg*,	(Ioannes Fridericus) *Baro* in *Kislegge*, *Moguntiæ maioris*, *& Equestris Comburgensis Canonicus*. Canonicatum dimisit an. 1703. † anno sequenti 1704, die 4 Martii, Kisleggæ, in Sueuia, vbi plurimum egit, sepultus.	1683
Schenck de *Castel*, Vid. *Castel.*		
Schenck de *Schmidberg*, Vid. *Schmidberg.*		
Schenck de *Schvveinsburg*, Vide *Schvveinsburg.*		
* *Schetzel* de *Lorch*,	(Henricus I) *Canonicus*, testis in litteris Henrici Archiepiscopi; de empto an. 1345 oppido Salza ab Henrico D. de Salza. Anno 1348 captus fuit a ciuibus, cum Cuno de Falckenstein in possessionem Præpositura immitti vellet. Occurrit adhuc an. 1364 & seqq. Quando obierit, incertum. In litteris Conradi II an. 1393 his defunctus memoratur verbis: *Ebirhardus Isenmenger*, *manufidelis quondam* Henrici Schetzlins, *Canonici Moguntini.* Fratrem habuit *Bechtolfum*, Militem *de Lorch*, vt patet ex litteris an. 1359 sabbato post diem annuntiationis B. V. signatis.	13..
Schetzel de *Lorch*,	(Henricus II) *Canonicus.* Vid. *Helvvichius* l. d. p. 240. † anno 1407, 3 *Non. Septembr.* vt necrologium p. 388 habet, sepultus in sacello D. Nicolai.	13..
Schliderer de *Lachen*,	(Fridericus) *Canonicus.* Secundum tabulam in loco Capitulari pendentem resignauit an. 1483.	14..
Schlumpf de *Winternheim*,	(Hugo) *Canonicus maioris & D. Victoris Cantor.* In libro Animarum p. 271 a. d. 6 Id. Iun. sic memoratur; † *Hugo* dictus *Sclump*, *Canonicus Mogunt.* Conf. etiam catal. *Cantorum* ad D. Victoris p. 638.	12..
** de *Schmidberg*,	(Carolus Iosephus Lotharius, *Baro*) Hoc tempore *Custos.*	1686
* de *Schönborn*,	(Ioannes I) *Canonicus* circa an. 1208. Vid. *Sermo exsequialis Ioanni Philippo* Electori habitus.	12..
* de *Schönborn*,	(Philippus) *Canonicus* sub an. 1430. Citatur ibidem. conf. *Humbracht* tab. 201.	14..
de *Schönborn*,	(Ioannes II) *Canonicus Moguntinus & Herbipolensis*, quem *Helvvichius* an. 1578, die 20 Iun. Moguntiæ resignasse dicit. † anno sequenti 1579, die 6 Aug. ante Traiectum ad Mosam.	1574
de *Schönborn*,	(Georgius Fridericus) † *Cantor* an. 1640, die 2 Ianuarii.	1584
** de *Schönborn*,	(Ioannes Philippus, *Baro*) *Moguntiæ maioris & ad D. Albani*, *nec non Herbipoli cathedralis Canonicus*, *& ad D. Burchardi Præpositus.* Sedem Wirzburgensem iniit an. 1642, die 16 Aug. Moguntinam, iustis electus suffragiis, an. 1647, die 19 Nouembr. postulatus tandem Episcopus Wormatiensis an. 1665, mense Maio. † an. 1673, die 12 Februar. sepultus Herbipoli in æde principe.	1625
** de *Schönborn*,	(Franciscus Georgius, *Baro*) *Moguntinæ*, *Bambergensis*, *& Herbipolensis maiorum*, *D. Albani*, *& S. Victoris extra mœnia Moguntina Canonicus*, *Francofurti ad D. Bartholomæi Præpositus.* † *Custos* an. 1674, die 16 Iul.	1647
** de *Schönborn*,	(Lotharius Franciscus, *Comes*) *Moguntinus & Herbipolensis Canonicus*, *Bambergensis Scholasticus.* Bambergæ *Marquardi Sebastiani* de *Stauffenberg* in locum an. 1693, d. 16 Nouembr. Episcopus electus, & anno sequenti 1694, die 3 Sept. Coadiutor Moguntinus. Mortuo dein *Anselmo Francisco*, pastor bonVs eX Voto VrbIs & orbIs IVre sVo possessIoneM eLeCtoratVs aDIbat, sollemni cæremonia inauguratus die 2 Maii.	1674
** de *Schönborn*,	(Ioannes Philippus Franciscus, *Comes*) Episcopus Herbipolensis,	1687

Franciæ Orientalis Dux, magna dignatione h. t. *maior Præpositus*, supra nobis in *Præpositis* p. 296 laudatus.

12 .. de *Schöneck*, (Simon) *Canonicus*, post *Decanus*. † Episcopus Wormatiensis an. 1291.

12 .. de *Schöneck*, (Philippus I) *Canonicus*, *& Iudicii secularis Camerarius*. Occurrit nobis an. 1311 & 1312. † anno 1313, *Humbracht* tab. 288; *Id. Septembr.* vt in necrologio est p. 406.

12 .. de *Schöneck*, (Embrico *siue* Emericus) *Canonicus Moguntinus* & *Præpositus Dorlonensis*. Occurrit in laudo de decimis, in tractu oppiduli *Sobernheim*, inter monasterium *D. Disibodi*, & *Simonem*, Custodem Moguntinum, controuersis, an. 1279, 5 Kal. Decembr. Pastor ecclesiæ *in Weisel* vocatur in litteris quibusdam, eodem anno datis. Anno dein 1284 factus est *Scholasticus*, quorum catalogum vide p. 318, & Episcopus tandem Vangionum an. 1308. † an. 1318.

Fuit ceteroqui frater Simonis *Decani*. *Ita namque in* necrologio minori *ad* 2 *Non. Mart.* † Philippus *&* Adelheidis *de* Schonecke, vnde constituit dari *Simon* Decanus maior, & *Emercho* " Prepositus Dorlonensis, " filii sui, 10 maldra siliginis de predio eorum in *Caldenbach*.

13 .. *de *Schöneck*, (Philippus II) *Canonicus* circa an. 1330. *Humbracht* l. d. † anno 13 .. 16 *Kalend. Nouembr.* vt necrologium habet p. 458.

13 .. de *Schöneck*, (Hermannus) *Canonicus Moguntinus & Wormatiensis*. Custos aliquamdiu, vt supra legere est p. 311. † anno 1355.

.... de *Schöneck*, (Conradus) *Canonicus*. *Idem notatur in locis citatis* (Catalogo scilicet Canonicorum MS. & libro Animarum) *nullo anno superaddito*. Ita *Helvvichius* p. 232 *Elenchi*; qui tamen fallit, si vult, in necrologio eum vocari *Canonicum*; siquidem in eo p. 426 ad 5 Kal. Octobr. sic est; † *Conradus* de *Schöneck*, vnde dantur - - -

14 .. de *Schöneck*, (Henricus) *Canonicus*. † an. 14 .. vid. *Helvvichius* p. 240; 6 *Id. Ianuar.* teste necrologio p. 12; in peristylio sepultus.

1553 de *Schönenburg*, (Georgius) *Archipresbyter*, *Decanus*, *Præpositus*, *Episcopus Wormatiensis*. † anno 1595, die 11 August. quo operæ pretium erit conferre catalogum *Præpositorum* p. 293.

13 .. de *Schoneburg*, (Otto) † *Scholasticus* an. 1381, die 1 Sept. Vid. supra p. 319.

13 .. de *Schoneburg*, (Ioannes I) *Canonicus*, indice indiculo Confraternitatis an. 1380 scripto. Fuit quoque Iudicii sæcularis Camerarius; factus sub an. 1392 *Scholasticus*, *Præpositus* an. 1403. † qua *Canonicus simplex* an. 1414 Quo conferre iuuabit, quæ supra in *Præpositis* attuli p. 286.

13 .. de *Schoneburg*, (Henricus I) *Cantor*. † anno 1412, die 13 Septembr.

14 .. de *Schoneburg*, (Henricus II) *Canonicus*. Occurrit an. 1424 † *Cantor* an. 1441, die 7 Iun. Vid. catalog. *Cantorum* p. 333.

14 .. * de *Schoneburg*, (Ioannes II) *Canonicus*. Testis in litteris de elocata an. 1425, die 1 Aug. Cunoni de Dozheim curia *S. Christophori*. † an. 14 .. 4 Non. Decembr. ad quem diem necrologii appendix p. 660 hæc habet: † *Iohannes* de *Schoneburg*, *Canonicus huius ecclesie*.

1592 *Schütz* de *Holzhausen*, (Ioannes Richardus) *Archipresbyter maioris*, *B. M. V. ad gradus*, *ac S. Ferrutii in Bleidenstadt Canonicus*, Wolfgangi Archiepiscopi Vicarius in spiritualibus generalis, designatus an. 1598, die 22 Octobr. † an. 1599, die 8 April. in peristylio sepulturæ traditus.

1551 *Schutzbar* dictus *Milchling*, (Adolfus Daniel) *Canonicus Moguntinus & Spirensis*, *P. M. Cubicularius*. † dicto, quo possessionem cepit, anno, 7 Kal. Maii Romæ, sepultus ibidem in æde *S. Mariæ* de *l' Anima*, cum hac ἐπιγραφῇ sepulcrali:

ADOLPHO DANIELI SCHVZPHEIL

Cognomento Milchlingo, *Germano*, *Moguntinæ & Spirensis ecclesiarum Canonico*, *Magni Prutenorum Magistri fratris filio*, *Pauli III & Iulii III Pont. Max. Cubiculario*, *amici mœstiss. PP. vixit annos XXIIII*, *mens. IIII*, *dies XXV*. *Obiit an. MDLI*, *VII Kal. Maii.*

* *Schutzbar* dictus *Milchling*, (Wilhelmus) *Canonicus*, Adolfi Danielis frater. † in iuuentute. Vid. *Humbracht* tab. 140. 15..

* de *Schvvalbach*, (Georgius) *Canonicus Moguntinus & Spirensis.* Moguntinus quidem die 22 Februar. anni dicti prouisione Alberti Archiepiscopi factus: *Spiræ* vero postea ex Canonico Præpositus maior & S. Guidonis. Qua fulgens dignitate Episcopi Spirensis legatum egit an. 1524 in Comitiis Norimbergensibus. † an. 1529. *Humbracht* tab. 269. 1515

de *Schvvalbach*, (Gernandus) *Archipresbyter maioris, ac D. Albani Moguntiæ, nec non cathedralis Spirensis Canonicus.* † an. 1588, die 23 Februar. Moguntiæ tumulo illatus. 1578

** de *Schvvalbach*, (Gernandus Philippus) In statu sæculari viduus factus præbendam Presbyteralem obtinuit. † *Cantor* anno 1647, die 15 Ianuar. Vide supra p. 335. 1638

de *Schvvarzburg*, (Guntherus, *Comes*) *Eccles. Moguntinensis & Iechelburgensis Præpositus, Coloniensis Canonicus*, vt auctor *chronici Magdeburgensis* p. 351 diserte habet. Cessit an. 1403, factus Archiepiscopus Magdeburgensis. † an. 1445, die 22 Mart. vt idem auctor tradit. Quod ad catalogum *Præpositorum* p. 286 notandum. 13..

de *Schvvarzburg*, (Henricus, *Comes*) *Canonicus Moguntinus & S. Petri Præpositus.* Prouisor Erfurtensis & Satrapa per Eichsfeldiam supremus ab Adolfo II anno 1465 constitutus, a Diethero dein anno 1476 ampliori adhuc potestate Eichsfeldiæ, Thuringiæ, & Saxoniæ Præfecti supremi titulo impositus. † anno 1481. 14..

* de *Schvvarzenberg*, (Philippus) *Canonicus.* Occurrit in litteris de facta quadam elocatione anno 1382, & an. 1391 in instrumento electionis *Philippi Alenconii* in Præpositum. 13..

de *Schvvarzenberg*, (Petrus, *Nobilis*) *Canonicus.* Vixit sub an. 1468. † 6 *Kalend. Nouembr.* indice necrologio p. 470. 1449

de *Schvvarzenberg*, (Hermannus) *Canonicus.* Vixit anno 1478. Ita *Helvvichius* p. 241, qui eum in editione prima *Elenchi Comitem* de *Schvvarzburg*, quamuis perperam, vocauit. 14..

de *Schvvarzenberg*, (Paulus, *Baro*) *Canonicus Moguntinus & Herbipolensis.* † anno 1535, die 18 Maii, Herbipoli funeratus. 1509

de *Schvveinsburg*, (N.) *Canonicus* factus, vt *Helvvich* dicit, anno circiter 1421. Vixit adhuc Domicellaris an. 1428, vt indicio sunt ipsius insignia, in vna fenestrarum conclauis, Capituli maioris vsibus dicati, appicta. 14..

de *Schvveinsburg*, (Theodericus) *Canonicus.* † anno 1454, die 29 Aprilis in loco Memoriæ sepultus. 1447

de *Schvveinsburg*, (Cuno) *Canonicus.* † anno 1516, die 23 Iul. in sacello S. Nicolai humo conditus. 1486

Sclafenatus, (Ioannes Iacobus) *Præpositus.* † anno 1497. Quo consulas velim catalogum *Præpositorum* p. 288. 148.

de *Selenhouen*, (Simon) *Canonicus.* Testis in litteris Iudicum sedis Moguntinæ an. 1204 vel 1206 de controuersia *Werneri* de *Selenhouen* cum Collegio D. Stephani composita editis. Et anno 1211 in tabulis Sifridi II Archiepiscopi. 11..

de *Selsa*, (Henricus) *Canonicus.* Occurrit nobis anno 1220, & an. 1223 6 Id. Mart. testes inter in litteris Iudicum ciuitatis Moguntinæ, nec non an. 1238 in tabulis Collegii metropolitani, quas in chronico *S. Crucis* reperire est. 12..

Senn de *Munsingen*, (Ioannes) Matthiæ Archiepiscopi e sorore nepos, *Canonicus Moguntinus & Basileensis, Præpositus S. Victoris.* Episcopus dein factus Basileensis. Capto auunculo *Bertholdo* de *Bucheck*, Episcopo Argentoratensi, a Papa constitutus fuit Administrator Argentoratensis. † an. 1365, die 30 Iun. in æde maiori Basileensi sepultus, vbi ad dextram pergulæ columnam, quo loci D. Himmerii ara 13..

ab ipso fundata, quondam stabat, ipsius epitaphium occurrere testatur *Vrstisius* epitom. histor. Basileens. cap. 8 p. 79. *Vir laudatissimus*, vt *Bucelinus* dicit Germaniæ Sacræ parte I p. 57; *Homo mansuetus, pius, zelator pacis, amator cleri & populi, ac totius Episcopatus, fortalitiorumque reformator augustus*, vt in libris ecclesiæ Basileensis legi prodit idem *Vrstisius* in catalogo Episcopor. Basileens. pag. 302.

1392 de *Sickingen*, (Houchardus) *Canonicus Moguntinus & Præpositus Moxstadiensis.* † anno 1422, sepultus in loco Memoriæ.

1441 de *Sickingen*, (Reinhardus) *Canonicus Moguntinus & Wormatiensis.* Cathedram Vangionum inscendit an. 1446. † Ladenburgi an. 1482, 12 Kalend. Augusti, Wormatiæ in sacello S. Aegidii, quod in maiori est, illatus sepulcro.

1605 de *Sickingen*, (Fridericus) *Canonicus.* Vicarius in spiritualibus an. 1608 constitutus, an. 1622 Decanus electus. † anno 1634. Vid. supra in *Decanis* pag. 307.

1613 de *Sickingen*, (Ioannes) *Canonicus maioris, & equestris S. Ferrutii in Bleidenstadt.* † anno 1633.

1630 **de *Sickingen*, (Ioannes Arnoldus) *Canonicus.* Resignauit Domicellaris an. 1638, vxorem ducens. † an. 1660. *Humbracht* tab. geneal. 72.

1668 **de *Sickingen*, (Franciscus Antonius, *Baro) Moguntinus & Treuirensis Canonicus*; in exercitu Cæsariano Centurio; qui in oppugnatione vrbis Moguntinæ globi maioris ictu percussus obiit anno 1689, die 16 Augusti, Vinicellæ, Rhingauiæ vico, Greiffenclauiorum conditorio illatus.

1699 **de *Sickingen*, (Casimirus Antonius, *Baro) Canonicus maioris Moguntinæ, nec non cathedralis Constantiensis.*

1700 **de *Sickingen*, (Henricus Suicardus Osvvaldus, *Baro) Maioris & ad D. Albani*, quondam etiam Treuirensis *Canonicus*, Cameræ præsentialis, vt vocatur, Præses.

1718 **de *Sickingen*, (Ioannes Philippus Christophorus, *Baro) Canonicus.*

12.. de *Siegersberg*, (Ioannes) *Canonicus*, quo titulo testes inter est in litteris *Simonis*, Custodis Moguntini, quibus an. 1280 decimas in tractu Sobernheimensi Fratribus Disibodenbergensibus cessit. † *Decanus*, anno 1298.

13.. de *Sinabulis* al. de *Sybaldis*, (Franciscus) Sacerdos Romanus, *Canonicus.* Vixit, referente *Helvvichio* p. 236, circa an. 1337. In necrologio p. 17 ad 3 Id. Ianuar. his memoratur verbis: † *Franciscus* de *Sybaldis*, *Romanus Sacerdos, & Canonicus Moguntinus.*

.... de *Sinzig*, (Hennekinus) *Canonicus.* Habetur in necrologio p. 325 ad diem 15 Kalend. Augusti.

Notes, quod *Henricus* de *Sinzig*, *Dominus* de *Arendal*, vltimus fuerit familiæ: quo mortuo feuda siue beneficia, quæ ab sede Moguntina tenuerat, ad eandem reuoluta, concessa fuere an. 1410 ab *Ioanne II* Archiepiscopo *Ralmanno* de *Dadenberg*.

1594 de *Sötern*, (Philippus Christophorus I) *Canonicus.* Anno 1604 a *Ioanne Suicardo* Romam, ad petendum pallium, & anno sequenti Pragam ad Rudolfum Imperatorem ad ius regalium impetrandum missus. Eodem anno *Scholasticus* maior factus, dein ad culmen Episcopale in Nemetibus, & Pontificatum Treuirensem euectus est. † qua Canonicus senior anno 1652, vt supra in *Scholasticis* pag. 323 legere est.

1604 de *Sötern*, (Philippus Christophorus II) *Maioris ac S. Albani, nec non Spirensis ecclesiarum Canonicus.* † anno 1622, die 21 Septembr. prope Bleidenstadt equo delapsus. Sepultus Moguntiæ ante aram D. Petri in maiori.

* de

* de *Solms* (Godefridus, *Comes*) *Canonicus Moguntinus*, Apostolice pro- 1252
uisus ipso hoc anno 1252.

de *Solms*, (Sifridus, *Comes*) qua *Canonicus* nobis iam occurrit in litteris 12..
anno 1294, Id. Nouembr. signatis, dein qua *Canonicus & Præpositus Aschaffenburgensis* anno 1307, quo quidem, die 11 Ianuar. parochialem Mullenheimensem, terminis Præpositaræ Aschaffenburgensis comprehensam, & ecclesiæ S. Petri incorporatam siue in perpetuum contributam, separauit a parochiali villæ Bibera. Anno 1317 Capitulo Aschaffenburgensi attribuit parochialem villæ *Sunnenburne*. Vixit adhuc anno 1330, vti patet ex litteris Godefridi Domini *de* Bickenbach, & Alheidis, viduæ Philippi de Bickenbach, quibus h. a. die Ioannis Baptistæ decollati memoriæ sacra, ecclesiæ Aschaffenburgensi, consensu *Sifridi* de *Solmesse*, ipsius ecclesiæ Præpositi, aduocatiam in Obernburg, quam ab eodem iure clientelari hactenus tenuerant, pretio 600 librar. Halens. vendiderunt, promissa non solum *Warandia*, sed vadibus etiam datis nobilibus viris, *Ottone* de *Bickenbach*, eiusque filio *Vlrico*, *Eberhardo*, *Pincerna* de *Erbach*, & *Philippo* de *Falckenstein*, iuniore; *Godefrido* item de *Schnerlberg*, *Petro* dicto *Stumpf* de *Dannenberg*, *Gorrone* de *Vechenbach*, & *Gorrone* de *Meckefisch*, Armigeris. Testibus (quorum nomina legere forsan non inineundum) *Conrado* Vicedomino Aschaffenburgensi, dicto *de Wede*, Milite, *Gerhardo* dicto *de Schvvcineburg*, Clerico, Fr. *Wolframmo* dicto *Mage* de Himelthal, Conrado *de Besschach*, *Herboldo* dicto *Ganns*, *Brunvvardo* de *Bracfelde*, Armigeris.

de *Solms*, (Henricus, *Comes*) *Canonicus*. Memoratus in litteris an. 1370, 13..
item in aliis Adolfi I, an. 1377, feria 2 post Kiliani datis.

de *Solms*, (Ioannes, *Comes*) *Moguntinus & Coloniensis Canonicus*. Dimis- 14..
sis beneficiis ecclesiasticis vxorem duxit. † an. 1457. Vid. *Zeibich* Geneal. Solmens. tab. 2 n. 27.

de *Solms*, (Rupertus, *Comes*) *Canonicus*, factus *Custos* an. 1459. † anno 1444
1499. Vid. supra p. 312.

de *Solms*, (Otto, *Comes*) *Canonicus*. † eodem hoc anno, puer octo an- 1482
notum, vt in tabula, quæ in loco Capitulari appensa est, habetur. Natus an. 1474, die 30 Nouembr. *Zeibichius* l. d. tab. 2 n. 45.

[*Si* Zeibichium *audis*, *temporis ratione huc referendus venit ex Comitibus* de *Solms* Otto, *nat. die* 20 *Iul. anno* 1504, † *an.* 1515. *Dicit namque l. d. tab.* 3 *n.* 56: Doch vvar er vorhet zu Strasburg, *Mainz* vnd Cölln Canonicus vvorden]

de *Solms*, (Wolfgangus I, *Comes*) *Canonicus Moguntinus*, *Treuirensis & Co-* 1511
loniensis. Occurrit nobis an. 1520 in litteris de Testamentariis siue vindicibus vltimæ voluntatis suæ nuncupatis.

de *Solms*, (Wolfgangus II, *Comes*) *Moguntinæ & Coloniensis ecclesiarum Ca-* 1532
nonicus, *Argentinensis* vero *Cantor*. † Coloniæ an. 1555, d. 3 Febr. sepultus ibidem in maiori, prope SS. trium Regum monumentum.

de *Solms*, (Reinhardus, *Comes*) *Canonicus Moguntinus & Coloniensis*, *Fran-* 1541
cofurti ad D. Bartholomæi, *& Wezlariæ ad B. M. V. Præpositus*. Resignauit Senior an. 1475, die 1 Febr. † Coloniæ an. 1580, die 18 Septembr.

de *Sott.nbach*, (Gerhardus) *Canonicus Sacerdos*, memoratur in *libro Animarum* p. 68 ad 5 *Idus Februar.* quo obiit; & p. 63 ad 8 *Id. Febr.* his verbis: *Agitur commemoratio* Gerhardi *de* Sottenbach, *Sacerdotis Canonici Mogunt.* Henrici *Armigeri*, *fratris sui*, & Elyzabeth, *vxoris ipsius---- vnde datur panis magnus----*

Specht de *Bubenheim*, (Fridericus) *Canonicus Sacerdos*. † an. 1364, 13 *Kal. Iun.* vt est 1337
in necrologio p. 244. Sepultus in cœnobio Vestalium Dieffenthalensium, quod in Rhingauia Ordinis est Cistereiensis.

Specht

1450 *Specht* de *Bubenheim*, (Ioannes I) *Canonicus maioris, nec non D. Albani, & B. M. V. ad gradus.* Anno 1455 constitutus fuit a Theoderico Iudex ecclesiasticus ordinarius & spiritualis. Erat etiam Satrapa Finthensis, & Collegii metropolitani Syndicus, vti sane an. 1484 litteris, quæ supérant, ita nomen subscripsit suum: *Ioannes Specht* de *Bubenheim, Canonicus & Syndicus*, & aliis an. 1485 signatis: *Ioannes Specht Syndicus.* In remunerationem officiorum Adolfo præstitorum ab eodem an. 1466 obtinuit curiam *zum Abt* dictam, vna cum area (*Hus vnd Hof* zum Abt *by* S. Agnesen) † Senior an. 1497, die 23 Sept. in sacello SS. Apostolorum Petri & Pauli funeratus.

1490 *Specht* de *Bubenheim*, (Ioannes) *Canonicus maioris & S. Albani Custos*, Miles siue Eques Hierosolymitanus. † an. 1524, die 16 Maii, eadem in capella sepultus.

1717 ** *Specht* de *Bubenheim*, (Lotharius Fridericus Ignatius) *Canonicus* Domicellaris.

1609 *Speth* de *Sülzburg*, (Ioannes Casparus) *Canonicus maioris, nec non D. Albani & D. Victoris.* † an. 1631, die 14 Iunii, sepultus in loco Memoriæ.

.... de *Spiegelberg*, (Hugo) *Canonicus.* In libro Animarum p. 159 dicitur Kal. April. obiisse. anno....

10.. *Sponheim*, (Hardouicus, *Comes*) vid. supra *Hardeuicus*, lit. H. p. 365. Ceterum incidi, cum præcedentes plagulæ prelo iam liberatæ erant, aliud agens, in *Metzgeri* Historiam Salisburgensem; in qua cum nonnulla de *Hardouico* hoc habeantur, ea huc apponere e re duxi, vt cum iis, quæ ibi e *Luca* Theatro Comitum & *Anonymo Magdeburgensi* attuli, comparari possint. Dicitur autem *Hardouicus* hicce fuisse filius *Sigefridi*, Comitis Lauantini, ortu Sponheimensis, & *Richardæ*: fratrem habuisse *Engelbertum*, maritum *Haduicæ*, Henrici Archiducis vnicæ heredis, conditorem Benedictini in Carinthia domicilii, *S. Pauli.* Ceterum refertur, vna cum parentibus & fratre, in æde monasterii huius illatus esse conditorio siue cryptæ subterraneæ, aditu his notato versibus:

Hic fundatores, Comes inclytus Engelbertus,
Hadvvigis *Coniux, hic, Comitissa, iacent.*
Hic Magdeburgensis sacer Archiepiscopus Hardvvig,
Atque Carinthiacum pars generosa Ducum.
Hic Sponheimensis Sigfridus *& alma* Richarda
Lauantina, Comes & Comitissa, iacent.
Hi tibi fundarunt, Deus optime maxime, templum,
Hanc & sancte, tibi, Paule, dedere domum.

Habentur in indice libri lit. P (E 2 b)

13.. de *Sponheim*, (Emicho, *Comes*) *Canonicus.* Anno 1317, 3 Id. Aug. donauit ecclesiæ varia bona in tractu villæ Pfaffenschvvabenheim, testibus, quæ supérant, litteris, tum quidem confectis; in quibus simul nominantur, qui ei fuere fratres, *Simon, Ioannes, & Godefridus*, Comites de Sponheim. Anno 1323 occurrit inter testes in litteris Reinhardi de Stralenberg, peruigilio D. Laurentii datis, quibus fatetur, esse se castrensem Moguntinum in Schauenburg. † 17 Kal. Octobr. an. 13..

13.. de *Sponheim*, (Reinhardus, *Comes*) *Cantor* sub an. 1345. vt in Cantoribus legas p. 331.

14.. *von der Spor*, (Otto) *Canonicus.* Resignauit, *Helvvichio* narrante, an. 1418.

1418 *von der Spor*, (Ioannes) *Canonicus.* † an. 14..

1560 de *Stadion*, (Ioannes Theobaldus) *Decanus.* † vt supra dictum, an. 1585.

1657 ** de *Stadion*, (Christophorus Rudolfus, *Baro*) *Canonicus Presbyter*, Eminentissimi Archiepiscopi & Electoris *Vicarius in spiritualibus generalis, ac Consiliarius sanctior.* Anno 1677 iura regalia ab Imperatore nomine Damiani Hartardi, & an. 1680 nomine Francisci Anselmi petiit

ac

ac impetrauit. Factus post *Decanus*, & tandem *Præpositus*. † an. 1700.

** de *Stadion*, (Anselmus Godefridus Christophorus, *Comes*) *Moguntina, Bam-* 1699
bergensis, & Herbipolensis ecclesiarum Canonicus. † Domicellaris,
Bambergæ an. 1718, die 25 Maii, in maiori ibidem sepultus.

** de *Stadion*, (Lotharius Georgius Iosephus, *Comes*) *Canonicus* Domicellaris. 1718

** de *Staffel*, (Philippus Adolfus) *Maioris & ad S. Ferrutium in Bleidenstadt Ca-* 1654
nonicus. Familiæ suæ postremus. † an. 1683, die 12 Decembr.
funeratus in peristylio.

de *Staleck*, antiq. *Stabeleck*. (Henricus I, *Comes*) *Canonicus*. Testes inter locum occupat in 11..
litteris Iudicum Moguntinorum, quibus an. 1196, Kal. Decembr.
contractum quendam inter Capitulum S. Ioannis & Rudolfum, Ca-
nonicum ad gradus, super quibusdam bonis circa Werberg sitis,
ratum habuere. Occurrit vsque ad an. 1211. factus dehinc *Cantor*
an. 1213. *Præpositus* an. 1216.

de *Staleck*, (Dietericus, *Comes*) *Maioris & S. Petri Canonicus*. Testis in litte- 12..
ris an. 1228 datis, item in aliis Gerhardi Comitis de Dietz an. 1239,
quas in chronico *D. Stephani* legere est.

* de *Staleck*, (Henricus II) *Canonicus*. Testes inter in tabulis Capituli maioris an. 12..
1238, quas in Schediasmate de *S. Crucis* Collegiali reperies. Sequenti
1239 Episcopus Argentinensis factus. † an 1260, 5 Non. Mart. *, in
sacello D. Andreæ, quod Argentorati in maiori est, sepultus.

* *In necrologio enim Moguntino p. 110 sic legas ad dictum diem;* † *Henricus*, Episcopus Argentinensis. Vnde dantur X solidi Hallens. qui cedunt de curia *S. Galli*, de domo olim *Beringeri* iuxta *Franckenstein*, versus Rhenum.

de *Stalberg*, (Christianus) *Canonicus*. Tum in catalogo Canonicorum antiquo, ...
tum libro Animarum memoratus p. 550, ad diem 15 Kal. Ian. † *Chri-*
stianus de *Stailberg*, *Sacerdos Canonicus Moguntinus*.

de *Stecklinberg*, (Conradus) *Canonicus Archipresbyter*. Rector ecclesiæ parochialis 13..
in Sulburg. Vixit, vt *Helvvichius* habet, an. 1326. Occurrit au-
tem nobis annis subsequentibus ad annum vsque 1355. In libro
Animarum p. 47 *Stechelnberg* scribitur.

de *Stein*, (Georgius) *Canonicus Moguntinus & Wormatiensis*. † an. 1451, 1446
die 4 Sept. in loco Memoriæ sepultus.

de *Stein*, (Marquardus) † *Maioris Præpositus* an. 1559, de quo plura in eo- 1519
rum catalogo p. 290 & seq.

de *Stein*, (Philippus Albertus) *Moguntina, Salisburgensis, Bambergensis, Au-* 1529
gustana, & Dillingensis ecclesiarum Canonicus. † Bambergæ an.
1549, die 8 Febr. ibidem terræ mandatus.

de *Stein*, (Christophorus Adamus) *Moguntina, Bambergensis, Wirzburgen-* 1545
sis, Eichstadensis, & Augustana ecclesiarum Canonicus, Præpositus
Mosbacensis *. † an. 1569 die 11 April.

* *Ita appellatur a fratre* Friderico Pupelin Stein zu Reiffenberg, *S. C. M. supremo venatorum Magistro, in litteris an. 1560, die 12 Ian. datis.*

de *Stein*, (Christophorus) *Canonicus* Domicellaris. Resignauit an. 1562, 1558
die 30 April.

de *Sternberg*, (Ebervvinus *siue* Ervvinus) *Scholasticus*, vt *Helvvichius* in Elencho ....
p. 224 recte notauit; ego vero supra in *Scholasticis* p. 318 in medio
reliqui. Melius interea edoctus, velim, notes, loca necrologiorum,
quæ ad *Ebervvinum* de *Cronberg* adduxi, accipienda esse de hoc *Eber-*
vvino de *Sternberg*: de *Ebervvino Cronbergio* contra hunc necrolo-
gii maioris p. 360 a. d. 19 Kal. Septembr. qui ita habet: † *Ebervvi-*
nus de *Cronenberg*, *Scolast. Mogunt.*

de *Sternberg*, (Roricus) *Maioris ac B. M. V. ad gradus, itemque Wormatiensis eccle-* 13..
siæ Canonicus, nec non Ciuitatis Moguntinæ Camerarius. Factus postea
Wormatiæ Præpositus, vti sane in litteris Adolfi Episcopi Spirensis

an. 1371 ita vocatur. An. 1380, ipſa die S. Leonardi Confeſſ. Protonotarius Moguntinæ ſedis vna cum *Cunone* de *Sterzelnheim* ab eodem Adolfo, interea ad Archiepiſcopatum Moguntinum euecto, deſignatus. † eodem hoc an. 1380, 15 *Kal. Nou.* vt in *libro Animarum* eſt p. 459.

13.. * de *Sternenfels*, (Houchardus) *Canonicus*. Vna cum aliis ab Adolfo, quem modo dixi I, datus fideiuſſor ſiue vas auxiliatoribus Henrico & Ernesto, Comitibus in Gleichen, Henrico Comiti de Stolberg, Henrico Comiti de Hohenſtein, Domino in Klettenberg, litteris datis an. 1375, Dominica *Latare*.

13.. de *Sterzelnheim*, (Cuno) *Canonicus*. Rector eccleſiæ parochialis villæ Alſenz, & dein, permutatione facta, Canonicus Bingenſis. An. 1380 conſtitutus fuit S. Moguntinæ ſedis Protonotarius, hac quidem conditiône, vt iurisdictionem ordinariam exerceat, executionemque ſtatutorum, tam particularium, quam ſynodalium ſuſcipiat, ſalario tamen dictæ ſedis Iudicibus quotannis vsque huc numerari conſueto, XXV puta librar. Halenſ. monetæ currentis, contentus ſit. *Volumus etiam*, vt litterarum verba habent, *quod ſingulis diebus iurisdictionum in loco ſolito, ſcilicet* Elteuil, *vbi iudicium noſtrum deputauimus, per te præſideas, iurisdictionem exercendo, ſententiasque quaſcunque ferendas per te ipſum feras, ne huiuſmodi ſententiæ tanquam per non iudicem, non ſine graui partium periculo argui valeant de nullitate*. Poſtea (an. 1383) electus Cantor. † an. 1408.

14.. de *Stettenberg*, (Ioannes) *Canonicus* ſub an. 1472. Decanus Spirenſis factus reſignauit an.... † an. 1454. *Helvvichius* in libro probant. MS.

14.. de *Stockheim*, (Bertholdus) *Canonicus*. Vixit circa an. 1440. *Humbracht* tab. 122.

1479 de *Stockheim*, (Adolfus I) *Canonicus maioris & D. Victoris*. Iudex eccleſiaſticus ordinarius & ſpiritualis an. 1498, die 18 Maii a Bertholdo renuntiatus. † Senior an. 1521, Non. Sept, in periſtylio ſepultus.

1512 de *Stockheim*, (Philippus) † *Cantor* an. 1548, vt in *Cantoribus* p. 334 dictum.

1523 de *Stockheim*, (Fridericus) *Canonicus* Domicellaris. Ceſſit fratri Adolfo an. 1526. *Humbracht* l. d. factus dein Satrapa Amorbacenſis, & an. 1544 Vicedominus Rhingauiæ. † an. 1556.

1526 de *Stockheim*, (Adolfus II) *Maioris Domicellaris, & S. Albani Canonicus*. † an. 1530, 13 Kal. Iul. in periſtylio humatus.

1543 de *Stockheim*, (Henricus) *Maioris Canonicus, & ad D. Albani Præpoſitus*. An. 1556 Legati Moguntini vicem egit in Conuentu (*Einigungs-Tag*) Wormatiæ celebrato. † *Cantor* an. 1588. quo vide catal. *Cantorum* p. 334

1581 de *Stockheim*, (Philippus Arnoldus) *Canonicus*. † Domicellaris Genuæ an. 1593.

1588 de *Stockheim*, (Henricus Philippus) *Canonicus*, † Domicellaris an. 1607 *Senis*, vt *Helvvichius* dicit, ſed perperam. Ioannes Suicardus enim in litteris prouiſionis an. 1607, die 11 Decembr. --- *cum itaque Canonicatus eccleſiæ Moguntinæ, quem Henricus Philippus* de *Stockheim* --- *obtinebat, per obitum eiusdem Henrici Philippi extra Romanam curiam in* partibus terræ ſanctæ, *de menſe Nouembri --- vt hiſce diebus ad noſtram notitiam perlatum eſt, nuper defuncti --- vacauerit ---*

1517 de *Stolberg*, (Ludouicus, *Comes*) *Canonicus Domicellaris*. Reſignauit an. 1523. ita *Helvvichius* p. 247.

1521 de *Stolberg*, (Henricus, *Comes*) *Moguntiæ maioris & ad S. Crucis Canonicus, ad D. Petri Præpoſitus, Decanus Colonienſis*. Beneficiis hiſce eccleſiaſticis renuntiauit an. 1548, vxorem ducens. † an. 1572, die 13 Nouembris.

11.. * *Sueuus* Svvab, (Albertus) *Canonicus*. Teſtis in litteris Iudicum ſedis Moguntinenſis an. 1196, de quibus iam ſupra ad Henricum Comitem de Staleck.

T. Theo-

T.

THeodericus, *Præpositus*. Factus Archiepiscopus Treuirensis anno 965. † anno 9..
970, vt in *Præpositis* dictum.

Thurinbertus, *Scholasticus*, sub an. 1112 & seq. vt supra videre est p. 316. 11..

Tragebodo, *Canonicus Moguntinus*, *Præpositus Heilgenstadensis*. Obtulit se 12..
nobis in litteris *Wernheri* Archiepiscopi, quibus ei anno 1282
17 Kal. Septembr. commissum, vt in discussione controuersiæ,
quæ Francofurti Capitulo *D. Bartholomæi* cum *Henrico* Sculteto
ciuitatis super decimis quorundam noualium intercedebat, *proba-
tiones reciperet*. In necrologio Mauriciano a. d. 8 Kal. Nouembr.
his memoratur verbis: † *Tragebodus Canonicus maioris ecclesie
Magunt. vnde I maldrum filiginis de granario Dominorum.*

* Theodericus, *Maioris Canonicus & Præpositus S. Mariæ ad gradus.* Testis in 12..
diplomatis *Sifridi II*, quorum vnum anno 1220 Petrensibus, al-
terum anno 1222 Stephanitis concessum, vt suo legas loco.

de *Tettenleben*, (Valentinus) *SS. Theol. & I. V. D. Moguntinæ*, *Magdeburgensis*, 1523
ac Hildeshemensis ecclesiarum Canonicus, *S. Bartholomæi Franco-
furtensis*, *SS. Petri & Alexandri Aschaffenburgensis*, *& Lebusien-
sis in Marggrauiatu Brandenburgico Præpositus*, Alberti Cardi-
nalis & Archiepiscopi in spiritualibus Vicarius. Episcopus Hilde-
siensis constitutus anno 1537. † Moguntiæ, in exilio vitam agens,
anno 1551, die 19 April. apud Fratres Minores sepultus. Plura
qui velit, adeat dissertationem *de Doctis Moguntinis*.

de *Tettenleben*, (Christophorus) *Canonicus*. Domicellaris resignauit, vt *Helvvi-* 1549
chius refert, anno 1554. die 30 Iunii.

* de *Treuiri*, (Ernestus) *Canonicus*. Testis in laudo *Eberhardi* de *Lapide*, Can- 13..
toris, quod pronuntiauit anno 1320, indictione 3, die 4 Martii,
decidendo litem, quæ Capitulo S. Petri erat cum *Schvvucceri* Mi-
litis de *Funthene* relictis liberis.

de *Treuiri*, (Ioannes) *Canonicus*. Testibus connumeratus in litteris Iudicum 13..
Sedis Moguntinæ an. 1319, quibus perscribitur, *Eberhardum*, na-
tum quondam *Gotzoldi*, & *Claram*, filiam *Ingebrandi*, coniuges,
bona sua in villis *Rüdesheim* & *Eibingen* donasse ecclesiæ Mogun-
tinæ. Item an. 1334, in instrumento quodam Tabellionis publici
die 13 Kal. Maii confecto, quo refertur, Capitulum ecclesiæ ma-
ioris cepisse possessionem iuris patronatus parochialis villæ *Alsheim*,
iuxta villam Gundersblum, eidem donati ab *Eberhardo* Decano &
Capitulo *S. Guidonis* Spirensi. Erfurti Præpositum fuisse ad B. M. V.
patet ex litteris anno 1332 datis; Aschaffenburgi item ad SS. Pe-
tri & Alexandri, ex tabulis de fundatione quadam anno 1343
signatis. Occurrit adhuc an. 1349. in litteris *Gerlaci* Archiepisco-
pi, feria 4 post Ambrosii. Curiam *Dracheusels*, quam incoluit,
donanit ad præsentias. In *libro Animarum* p. 319 satis concel-
sisse dicitur 4 Id. Iul. his verbis: † *Ioannes* de *Treueri*, *Canonicus
Moguntinus.*

Alius ab hoc est, quem Helvvichius p. 242 *memorat. Is enim* Ioannes *de*
Treuiri *non fuit Canonicus Moguntinus, sed Decanus tantum ad D. Seueri
Erfordia*, *& in* libro Animarum *pag.* 302 *diserte his refertur verbis:*
† Iohannes *de* Treueri, Decanus ecclesiæ S. Seueri Erfordens. qui - - - -

de *Treuiri*, (Iacobus) *Canonicus*. Vixit, vt *Helvvichius* narrat, anno 1328. 13..
† 5 Kal. Maii, vt in *libro Animarum* p. 205 ad h. d. his proditum
est verbis: † *Iacobus* de *Treueri*, *Canonicus Mogunt. vnde dantur
XV maldra tritici de centum maldris in Bischouisheym.*

de *Trohe*, (Georgius) *Canonicus Domicellaris*, insperato, immaturoque fa- 1544
to, vna cum fratre suo *Ioanne*, anno 1546, die 26 Mart. extin-
ctus est. Sepultus in peristylio ante domum Capitularem.

1546 de *Trohe*, (Philippus) † *Cantor* an. 1596, vt supra memoratum p. 335.

1476 *Truchseß* de *Bommersfeld*, (Melchior) *Moguntiæ maioris ac D. Petri Canonicus*, *Spiræ cathedralis Cantor*, *S. Gangolfi Bambergæ ac Lindauiæ Præpositus*, Apostolicæ sedis Protonotarius, ac Romæ trium Principum Orator. † Romæ, anno 1493, die 28 Octobr. (non autem 1494. 20 Octobr. vt *Helvvichius* habet) sepultus in æde nationis Germanicæ, quæ *S. Mariæ de l' Anima* vocatur, cum hac inscriptione:

Reuerendo Patri D. Melchiori Truchses, *sedis Apostolicæ Protonotario*, *S. Gangulphi extra muros Bambergenses*, *ac in Lindau*, *Constant. diœces. Præposito*, *Cantori Spirensi*, *& eiusdem ac Moguntinæ ecclesiæ Canonico*, *Sanct. D. N. PP. Cubiculario*, *qui obiit XXVIII Octobr. MCCCCXCIII. Ioannes Burchardus Argentin. Capellæ S. D. N. PP. Magister ceremoniarum*, *& Laurentius Truchses Canonicus Moguntinensis*, *Execut. testam. amico & consanguineo pos.*

1487 *Truchseß* de *Bommersfeld*, (Laurentius) *Canonicus*. Variis auctus fuit dignitatibus & beneficiis. Canonicus *D. Martini* Heilgenstadensis factus an. 1506, die 9 April. eodem anno Iudex ecclesiasticus ordinarius ac spiritualis constitutus; anno 1508 Præpositus Bingensis *, & *Scholasticus* maioris; anno 1513, d. 4 Ianuar. *Decanus*. In simplicis Canonici locum quum se redegisset, † anno 1543, die 20 Decembr. quo vide, quæ dixi p. 305.

* *Hac occasione non possum, quin notem, quod Archiepiscopi fuerit, vni Capitularium, quem quidem ducebat eligendum, conferre Præposituram Bingensem; illi vero, quem sic constituerat, id incubuerit officii, vt esset Capellanus Archiepiscopi, ministrando ei baculum pastoralem, quando Pontificalibus incedebat ornamentis.*

1494 *Truchseß* de *Bommersfeld*, (Martinus) *Moguntinæ*, *Herbipolensis*, *& Spirensis ecclesiarum Canonicus*. Romam missus ab *Alberto* Archiepiscopo, petitum, vt Pontifex sua electum probaret auctoritate; quod munus quum singulari obiisset dexteritate, *Primissariam* ad altare *S. Michaelis* in Capella cœmeterii parochialis ecclesiæ vici *Rüdesheim* ab eodem, ad quem Ius conferendi iure deuolutionis tum spectabat, an. 1515 die 21 April. consecutus est. † Iubilarius Spiræ anno 1538, die 1 Octobr. ibidem in peristyllo maioris terræ mandatus.

1538 * *Truchseß* de *Bommersfeld*, (Sigismundus) *Canonicus Domicellaris*. Resignauit, teste tabula Canonicorum, anno 1540.

1616 *Truchseß* de *Waldburg*, (Ioannes) Comes, S. R. I. Dapifer hereditarius, *Moguntinæ*, *Coloniensis*, *Argentinensis*, *& Constantiensis ecclesiarum Canonicus*. Canonicatu Moguntiæ se abdicauit anno 1628, electus Episcopus Constantiensis. † anno 1644, die 15 Decembr. Constantiæ in maiori sepultus.

1638 ** *Truchseß* de *Waldburg*, (Leopoldus Fridericus) S. R. I. Dapifer hereditarius, Comes *de* Fridberg & Trauchburg, *Coloniensis Subdecanus*, *Moguntinensis & Argentinensis Canonicus*, quondam etiam Decanus *S. Ferrutii* in Bleidenstadt. † Moguntiæ anno 1667, die 31 August. humatus in loco Memoriæ.

12.. de *Tierckheim*, (Conradus) *Canonicus*, post *Scholasticus*, & e Scholastico *Decanus* factus, vt supra p. 317 & 299 dictum. † Episcopus Wormatiensis anno 1247.

14.. * de *Tierckheim*, (Ludouicus Erckbrecht) *Canonicus* circa annum 1450, vt *Humbrachi* habet tab. 136.

12.. * de *Turri*, (Eberhardus) *Canonicus*. Donauit ecclesiæ Moguntinæ domum suam adiacentem curiæ *zum Römer* an. 1258, feria 3 post Dominicam *Reminiscere*. † *Cantor*, vt supra videre est, an. 1300.

12.. * de *Turri*, (Adeluolcus) *Scholasticus* circa annum 1270; quo confer, quæ in *Scholasticis* attuli p. 317.

V. Vol-

V.

VOlcholdus, *Decanus*, vixit, vt fupra p. 297 legere eft, circa an. 1090. Ab *Helvvichio* perperam vocatur *Volckmarus.* 10..

Volpertus, *Canonicus Moguntinus, ac Brunfuigæ ad S. Cyriaci Præpofitus.* Teftis anno 1220 in tabulis *Sifridi II* Petrenfium, & anno 1227 Sant-Albanenfium in gratiam confectis. 12..

de *Vach*, (Henricus) *Canonicus.* Habetur in *lib. Animar.* p. 352 a. d. 6 Id. Aug. ....

de *Vdenheim*, (Petrus) *Canonicus*, poftea electus *Scholafticus*, & ex Scholaftico *Decanus.* † anno 1448. Vide catalogum tum *illorum* p. 320, tum *iftorum* p. 303. 1402

Vechenbach. Vide *Fechenbach* p. 358.

de *Veltheim*, (Conradus) *Canonicus.* Refignauit anno 1512. 15..

de *Veltheim*, (Liuinius) *I. V. D. Præpofitus Hildesheimenfis, & SS. Petri & Alexandri Afchaffenburgi, Canonicus Moguntinus * & Halberftadenfis* †. Anno 1529, die 22 Septembr. qua *Capitularis* ab *Alberto* cooptatus in Capellanum **. Obiit menfe Maio anno 1531, vt patet ex litteris eiufdem *Alberti* Archiepifcopi, quibus *Wolfgango* Comiti *de* Solms Canonicatum obitu ipfius vacantem contulit ††. 1522

* *Hildefienfem Præpofitum ac Moguntinum Canonicum*, nec non *SS. Petri & Alexandri Afchaffenburgi Præpofitum* fe fcripfit in litteris, quibus anno 1526, die 2 Septembr. iudicium Præpofituræ Afchaffenburgenfis commifit *Conrado Rucker* Scholaftico.

† Anno 1530, menfe Nouembr. quum mitteretur ad Electorem Saxoniæ, cum litteris inuitatoriis, ad Comitia de eligendo Rege Romanorum habenda, vocatur *Liuin von Veltheim, Tumprobft zu Hildesheim, zu Meinz vnd zu Halberftadt Dumherr.*

** Verba fic habent; *Liuinium* de *Veltheim, ecclefiæ noftræ* Canonicum Capitularem, *Præpofitum Hildef. - - - - in noftrum recipimus Capellanum* &c.

†† Vnde videas, duplicem errorem errare *Helvvichium.* Primo, cum dicit, illum refignaffe; dein, cum addit, refignaffe ipfum Domicellarem.

de *Veringen*, (Henricus, *Comes*) frater *Hermanni Contracti, Canonicus.* Electus anno 1202 Antiftes Argentoratenfis. † anno 1223, 5 Id. Mart. vt *Wimphelingus* habet p. 57, fepultus in facello S. Andreæ, quod Argentorati in maiori eft. 11..

de *Vilbel*, (Ioannes) *Archipresbyter maioris, nec non B. V. ad gradus Canonicus.* † an. 1519, die 9 Octobr. in loco Memoriæ funeratus. 1491

de *Vinario*, (Gerhardus) *Scholafticus.* Vixit circa annum 1355 & feq. conf. fupra pag. 319. 13..

de *Virnenburg*, (Fridericus, *Comes*) *Canonicus.* Occurrit anno 1219 in tabulis fundationis monafterii *S. Catharinæ* iuxta Crucenacum, & anno fequenti in litteris *Chriftiani*, Præpofiti ad S. Victorem, de feudo quodam Vinicellenfi, Fratribus ad præbendas collato. 12..

de *Virnenburg*, (Hermannus, *Comes*) *Canonicus.* Memoratus in *libro Animarum* p. 326 ad diem 14 Kalend. Auguft. his verbis: † *Hermannus* de *Virnenburg, Canonicus Mogunt.* ....

de *Vlatten*, (Cuno) *Maioris, S. Albani, & S. Victoris ecclefiarum Canonicus,* † anno 1598, die 18 Decembr. vt diferte in necrologio ad h. d. his quidem dicitur verbis: - - anno nonagefimo octauo, 18 Decembr. † - - - *D.* Cuno *a* Vlatten - - - *Senior & Capitularis.* Ex quibus corrigas *Helvvichium*, qui in *Elencho* anno 1597 mortuum tradit. Terræ illatus in periftylio. 1557

de *Vnterfchopf*, (Ioannes) *Decanus.* † an. 1345, vt fupra p. 301 cognofcere eft. 13..

** *Vogt* de *Hunolftein*, (Philippus Chriftophorus) *Canonicus Moguntinus & Herbipolenfis.* † Wirzburgi an. 1651, ætat. 19 an. 1640

1622 *Voit de Salzburg*, (Melchior Otto) *Moguntinæ & Herbipolensis ecclesiarum Canonicus*, *Præpositus Bambergensis*. Moguntiæ præbendam dimisit an. 1640, biennio post die 25 Augusti electus Antistes Bambergensis; quem cum ageret, Academiam Bambergæ excitauit, quam ex nomine suo *Ottonianam* appellari voluit. † Forchemii anno 1653, die 4 Ianuar. Bambergæ in cathedrali sepultus.

W.

12.. Walramus, *Canonicus Moguntinus & Præpositus Wormatiensis*, vt *liber Animarum* minor a. d. 2 Non. April. docet. Vixit autem an. 1268. Vid. chronic. *B. V. ad gradus* n. 15 p. 659.

11.. Wilhelmus, *Scholasticus*, occurrit nobis, vt supra iam p. 316 dictum, ab an. 1139 ad 1165 vsque.

11.. Waltherus, *Canonicus*. Testes inter in litteris *Conradi I* an. 1185 de concessis D. Victoris Fratribus a Præposito *Conrado* decimis Hexheimensibus; anno 1189 de permutatione cum Petrensibus, & alia an. 1190 cum Stephanitis facta.

11.. Wigenandus, *Canonicus & Subcustos*. Vendidit Capitulo S. Ioannis anno 1182 curiam, quam ab eodem antea emerat, in vico vrbis *Selhouen* dicto, hodie *auf dem Graben*. Fratres habuit *Conradum* & *Dietherum*, vt in dictis Capituli *D. Ioannis* tabulis diserte habetur.

13.. de *Wahlen*, (Dietmarus) *Canonicus Moguntinus & Wormatiensis*. *Eccardi* Episcopi Wormat. Vicarius in spiritualibus & temporalibus *, *Conradi II* Electoris & Archiepiscopi a sanctioribus consiliis (*unser lieber Heimlicher* dictus) a quo etiam Romam missus fuit, vt patet ex ipsius litteris anno 1392 feria 3 post Epiphan. Ehrnfelsæ scriptis. Anno 1398 beneficiis suis priuatus & exutus, vt in *Ioanne II* ad *Serarium* dixi.

* Testibus literis anno 1378 signatis.

.... de *Walbach*, (Wernerus) *Canonicus*. Memoratur in *libro Animarum* p. 337 ad diem 5 Kalend. Augusti.

1553 de *Walbrunn*, (Ioannes Henricus) † *Scholasticus maioris* anno 1573. Quo vide supra p. 322.

13.. de *Waldeck*, (Godefridus) *Canonicus Moguntinus & Præpositus B. V. Erfurti*. Occurrit nobis anno 1317; anno 1337 *Helwvichio*, vt in *Elencho* p. 238 videre est.

13.. de *Waldeck*, (Emicho) *Canonicus*, Adolfi I a consiliis intimis. Obtulit se nobis ab anno 1363 ad 1380 vsque. † *II Id. Nouembr.* vt in necrologio est p. 496.

13.. de *Waldeck*, (Conradus) *Canonicus*. Vixit, referente *Helwvichio*, sub an. 1388. † *II Kalend. Iun.* vt in *libro Animarum* p. 263 annotatum.

1408 de *Waldeck*, (Ioannes) *Canonicus*. Conf. *Humbracht* tab. 222.

1411 *Waldeck de Vben*, (Fridericus) *Canonicus*. Egit anno 1413 Viennæ, liberalibus operam dans studiis. *Ederus* in catalogo p. 15. In catalogo Canonicorum veteri memoratur an 1420 & seq. in instrumento de electione *Conradi Rau* Senioris, & *Richardi* de *Cleen* in Cantorem an. 1441; in necrologio p. 370 ad diem 11 Kal. Septembr.

1518 de *Waldeck*, (Franciscus, *Comes*) *Maioris & ad D. Victoris Canonicus*. Electus Episcopus Mindensis anno 1530, Osnabrugensis anno 1531, Monasteriensis anno 1532: quo quidem anno Moguntiæ Canonicatum dimisit. † anno 1553, die 22 Iun. Monasterii in summa æde sepultus. *Vir laudatissimus*, *mente & corpore Heros*, vt *Bucelinus* loquitur parte I Germaniæ sacræ p. 31, *optimus & pacificus Princeps*, p. 32, & p. 28 *Vir insignis*, *sed qui in misera Anabaptistarum tempora incidit*, *a quibus fœde exagitatus*,

de

de *Waldeck*,	(Philippus, *Comes) Canonicus Moguntinus & Argentinensis, nec non Præpositus ad D. Bartholomæi Francofurti*, successit fratri *Francisco*, & † Senior an. 1571, die 14 Octobr. vt *Hevvvichius* recte habet in *Nobilitate ecclesiæ Moguntinæ* ad h. a. ex qua vitium, quod librarii sine dubio culpa in *Elenchum* olim irrepsit, corrigendum.	1532
Waldecker de *Kempt*,	(Michael) *Canonicus Capitularis.* Studio religionis Catholicæ defendendæ an. 1632 militiæ nomen dedit, ac abdicato dein an. 1646 beneficio ecclesiastico, vxorem duxit.	1613
de *Waldenburg* dictus *Schenckern*,	(Adolfus, *Baro) Maioris, D. Albani, & S. Victoris Canonicus*, supremus castri *Schvveickartsburg* Præfectus (*Obrister Burgvogt*) Beneficiatus altaris *S. Magdalenæ* in arce Ehrnfels. † an. 1633 mense Septembri Coloniæ; ibidem apud FF. Minores sepultus.	1612
** de *Waldenburg* dictus *Schenckern*,	(Ioannes Suicardus, *Baro) Maioris & D. Albani Canonicus.* Resignauit anno 1651.	1632
** de *Waldenburg* dictus *Schenckern*,	(Anselmus Franciscus, *Baro) Maioris ac D. Albani Canonicus, S. Victoris Decanus.* † an. 1692, die 3 Aug. Moguntiæ apud FF. Prædicatores sepulturæ locum nactus.	1651
** de *Waldenburg* dictus *Schenckern*,	(Ioannes Adolfus, *Baro) Metropolitanæ & S. Victoris Canonicus, ad S. Petrum Præpositus.*	1674
** de *Walderdorf*,	(Adamus Dietericus, *Baro) Moguntiæ maioris, Herbipoli cathedralis & ad D. Burchardi Canonicus.* Cessit anno 1646, die 3 April. fratri.	1627
** de *Walderdorf*,	(Wildericus, *Baro) Canonicus Moguntinus & Herbipolensis, Spiræ maior Præpositus, D. Albani quondam Scholasticus*, ab Eminentissimo Archiepiscopo Electore *Ioanne Philippo* Vicarius in spiritualibus generalis ipso hoc anno constitutus. Dein an. 1658 vna cum *Marsilio Godefrido* ab *Ingelheim* Romam Legati missus titulo. Vir magna prudentia, singularique virtutis fama, dignus Imperatori *Leopoldo* visus, quem in Vicecancellarium Imperii adscisceret, & tandem an. 1669 in Episcopum Viennensem. † an. 1680, die 4 Septembr. Viennæ in cathedrali sepultus.	1647
** de *Walderdorf*,	(Philippus Wildericus, *Baro) Moguntiæ maioris & ad D. Albani, Treueri* item *metropolitanæ*, & *Herbipoli ad D. Burchardi Canonicus.* † Confluentiæ, Canonicorum Moguntinensium senior, an. 1699, die 31 Iul. ibidemque apud Franciscanos honestissimo ante aram summam loco sepulcrum cepit.	1658
** de *Walderdorf*,	(Iohannes Hugo, *Baro) Moguntiæ* & *Treueri ecclesiarum metropolitanarum Canonicus.*	1701
Waltbott de *Bassenheim*,	(Ioannes Theodericus) *Maioris, S. Albani, S. Petri, & S. Victoris Canonicus.* † anno 1610, die 12 Mart. in sacello S. Magni sepultus.	1578
Waltbott de *Bassenheim*,	(Antonius I) *Canonicus maioris ac D. Albani* &c. factus *Cantor* & tandem *Præpositus.* † anno 1629.	1579
Waltbott de *Bassenh.* in *Olbruck*,	(Ioannes Suicardus) *Maioris & S. Albani ecclesiarum Canonicus.* † *Cantor* anno 1656.	1612
Waltbott de *Bassenheim*,	(Antonius II) *Moguntiæ maioris, D. Victoris, & B. M. V. ad gradus, Treueri metropolitanæ, & Spiræ cathedralis Canonicus.* † anno 1636, mense Martio.	1622
** *Waltbott* de *Bassenh.* in *Olbruck* & *Königsfeld*,	(Ernestus Emericus, *Baro) Moguntinæ & Treuirensis ecclesiarum Canonicus, Præpositus Kerpensis.* Resignauit anno 1667, die 31 mensis Decembris.	1634
** *Waltbott* de *Bassenheim*,	(Franciscus Emericus Caspar, *Baro) Canonicus*, factus maioris *Custos*, & tandem Episcopus Wormat. † an. 1683. Vide supra p. 315.	1637
** *Waltbott* de *Bassenheim* in *Olbruck*,	(Georgius Suicardus, *Baro) Moguntiæ maioris & D. Albani, Spiræ cathedralis Canonicus.* † Domicellaris an. 1664, die 12 Augusti in Hungaria.	1649

** *Walt-*

1651 ** *Waltbott* de *Bassenheim* in *Olbruck* & *Bornheim*, (Ioannes Iacobus, *Baro*) *Metropolitanæ, D. Albani, & D. Victoris Canonicus.* Eminentissimi Electoris Consiliarius intimus & Locumtenens Erfurtensis. † Senior an. 1697, die 10 Maii, Erfurti in æde B. V. funeratus.

1660 ** *Waltbott* de *Bassenheim*, (Casimirus Ferdinandus Adolfus, *Baro*) *Canonicus*, & in exercitu Cæsareo quondam Vicecolonellus siue Præfectus cum imperio cohortis equitum cataphractorum; quem hodie *Summum Scholasticum* veneramur, ac *Locumtenentem.*

1683 ** *Waltbott* de *Bassenheim*, (Carolus Lotharius, *Baro*) *Canonicus.* Resignauit Domicellaris an. 1696, d. 26 Sept. † an. sequenti 1697, sepultus in Bassenheim.

1690 ** *Waltbott* de *Bassenheim*, in *Olbruck*, (Ioannes Philippus Carolus Iosephus, *Baro*) *Maioris, nec non Equestrium S. Albani & S. Ferrutii in Bleidenstadt Canonicus*, Reuerendissimi Capituli Præfectus Bingensis.

1696 ** *Waltbott* in *Bassenheim*, (Franciscus Hugo, *Baro*) *Canonicus Moguntinus, Treuirensis, Wormatiensis*, & *Bruchsaliensis.*

14.. *Wambold* de *Vmbstatt*, (Philippus) *Canonicus.* Vixit an. 1483, & eodem resignauit, vt habetur in tabula *Canonicorum* Capitulari. Conf. *Humbracht* tab. 177.

1556 *Wambold* ab *Vmbstatt*, (Anselmus Casimirus I) *Moguntiæ maioris, nec non D. Victoris Canonicus, Scholasticus D. Albani*, & *Halberstadii cathedralis Præpositus.* Splendidis præfectus fuit muneribus, constitutus Aschaffenburgi Locumtenens; tum vero Præses consilii Aulici. Postquam *Scholasticum* maioris quatuor egisset mensibus, merito suo ad culmen Archiepiscopale euectus est. † an. 1647, die 9 Octobr.

1697 ** *Wambold* ab *Vmbstatt*, (Anselmus Casimirus II) *Canonicus Moguntinus & Wormatiensis*, Serenissimi Archiepiscopi & Electoris Treuirensis Consiliarius intimus & supremus Camerarius.

1595 de *Warsberg*, (Ioannes Philippus) *Maioris, S. Albani, B. M. V. ad gradus*, ac *S. Ferrutii in Bleidenstadt Canonicus.* † an. 1639, d. 14 Septembr. in sacello D. Andreæ sepultus.

1692 ** de *Warsberg*, (Anselmus Franciscus Ernestus, *Baro*) *Canonicus Moguntinus, Treuirensis, & Spirensis, Chorepiscopus S. Lubentii in Dietkirchen.*

.... de *Wartenberg*, (Conradus) *Canonicus.* Occurrit in *libro Animarum* p. 520 *; diciturque mortuus 6 *Kal. Decembr.* sed sine anno, vt *Helvvichius* iam obseruauit. *Humbracht* tab. 203 vixisse ait circa an. 1300.

* His quidem verbis: † *Conradus* de *Wartenberg*, *Canonicus Mogunt. unde dantur --- item una marca de XVIII Sol. Colon. cedentibus de curia spectante ad Vicariam Domini Abbatis Fuldensis sita in nova civitate in Mogancia --- it. VII Sol. cedentes de curia* zum More, *ex opposito Capelle S. Michaelis in cymiterio parochialis S. Hemmerami.*

13.. de *Wartenberg*, (Ioannes I) *Canonicus.* Subiit nobis an. 1316, 1330, 1344, 1349. Vt verisimile sit, dum in Elencho *Helvvichii* an. 1391 defunctus dicitur, numeros typothetæ vitio corruptos esse.

13.. de *Wartenberg*, (Ioannes II seu *Iunior*) *Canonicus.* Lectus nobis in documentis variis ab an. 1364 vsque ad 1388.

13.. * de *Wartenberg*, (Ioannes III) *Canonicus.* Simul cum *Ioanne II* an. 1388 in dictorum documentorum vno adducitur.

13.. de *Wartenberg*, (Sifridus) *Canonicus.* Memoratur an. 1377, 1380, 1393. In litteris vero *Ioannis II*, quibus an. 1401 super variis dissensionibus, quæ ei cum *Cunone* de *Stertzelnheim*, Cantore, præcipue ratione Archipresbyteratus in ecclesia Moguntinensi, intercedebant, pronuntiauit, vocatur *Sifridus Schaufus, alias* de *Wartenberg.*

14.. de *Wasen*, (Eberhardus) *Canonicus. Vixit anno* 1470. Ita *Helvvichius* p. 234.

1544 de *Weiler*, (Iodocus) *S. Albani Scholasticus, Maioris, nec non B. M. V. Canonicus, Præfectus Bingensis.* Duorum Beneficiatus altarium; *Sanctæ Catharinæ* in Schmerlenbach, prouisione Abbatissæ, *Margaretæ Fockin* de *VValstatt*, & *S. Vlrici Episcopi* in castro

stro Laneck. † Senior an. 1584, die 1 Febr. tumulatus in peristylio.

de *Weiler*, (Iodocus Philippus) *Scholasticus.* † an. 1655. Videatur catalogus *Scholasticorum* p. 324. 1605

de *Weinsperg*, (Conradus, *Dominus*) *Canonicus*; inde *Scholasticus*, vt supra p. 319 dictum; tandem ad gubernacula Archiepiscopatus adscitus. † an. 1396, die 19 Octobr. 13..

Weiss, (Ioannes) *Canonicus Sacerdos.* Citatur, vt *Helvvichius* quidem narrat, in *libro Animarum*, sed sine anno. ....

Weiss de *Feuerbach*, (Ioannes) *Canonicus*, *Scholasticus*, & porro *Decanus*, † an. 1428, Vid. supra in *Decanis* p. 302. 1392

de *Weitershausen*, (Witikindus) *Canonicus*, † an. 14.. *Helvvichius* p. 255. 1429

de *Wertheim*, (Wilhelmus I, *Comes*) *Moguntinensis*, *& Coloniensis ecclesiarum Canonicus.* † an. 1400, die 9 Augusti. 13..

de *VVertheim*, (Georgius, *Comes*) *Canonicus Moguntinus*, *ad B.V. Erfurti Praepositus.* Occurrit nobis an. 1386 & 1395. Resignauit, vt *Helvvichius* refert, an. 1422. 13..

de *VVertheim*, (Ioannes, *Comes*) *Decanus Coloniensis*, *Canonicus Moguntinus & Herbipolensis.* † an. 14.. 1422

*de *VVertheim*, (Ludouicus, *Comes*) *Canonicus.* Habetur in catalogo Canonicorum an. 1449 confecto, & anno sequenti in instrumento de electione Henrici de Greiffenclau in Decanum. an. 1457, in tabulis de composita controuersia, quae ciuibus Eltuillensibus erat cum Senatu. 14..

de *Wertheim*, (Fridericus, *Comes*) *Moguntinus & Wirzburgensis Canonicus.* Vixit an. 1450. *Helvvichius* p. 236. 14..

de *Wertheim*, (Wilhelmus II, *Comes*) *Maioris Canonicus & Praepositus S. Albani.* Vicarius in spiritualibus constitutus an. 1478. † an. 1489. 1461

de *Wertorff*, (Diethérus) *Canonicus.* † an. 14.. *Helvvichius* p. 234. 1448

de *Wertorff*, (Theodericus I) *Maioris*, *S. Albani*, *& D. Petri Canonicus*, necnon ciuitatis Camerarius, Rector parochialis villae Offleiden. † an. 1532, vt epitaphium & liber Animarum p. 550 explicate habent, non autem 1530, ceu *Helvvichius* prodit, die 20 Decembr. in sacello D. Nicolai illatus sepulcro. 1499

de *Wertorff*, (Theodericus II) *Maioris ac S. Albani Canonicus.* † an. 1543, die 3 Decembr. sepultus in peristylio iuxta domum Capitularem. 1522

de *Westerburg*, (Sifridus, *Dominus*) *Praepositus Moguntinus*, factus an. 1275 Archiepiscopus Coloniensis, vt supra p. 274 in *Praepositis* videre est. 12..

* de *Westerburg*, (Reinhardus, *Dominus*) *Canonicus Moguntinus.* Adducitur in litteris Henrici Archiepiscopi Coloniensis an. 1331 datis, quibus ciues Moguntini, ob destructionem monasteriorum anathematis illigati, detestationibus eximuntur. Coloniensis etiam Canonicus fuit. 13..

**de *Westphalen*, (Wilhelmus Theodorus) *Canonicus Moguntinus.* † Cetera, quae consecutus fuit, beneficia nobis haud comperta. † an. 1660. 1634

de *Wettin*, (Otto) *Canonicus*, & e Canonico *Decanus* factus an. 1364. † Episcopus Mindensis an. 1368, vt pluribus legas in *Decanis* p. 302. 13..

de *Wiehsenstein*, (Philippus) *Maioris ac D. Albani*, *nec non Herbipoli ad D. Burchardi Canonicus.* † an. 1558, die 3 Octobr. sepultus in loco Memoriae. 1537

* de *Wilnavv*, (Ioannes, *Comes*) *Canonicus Moguntinus & Praepositus Limburgensis*, qui nobis se obtulit in documentis quibusdam antiquis, dictam Praepositturam spectantibus. ....

* de *Wilnavv*, (Hermannus, *Comes*) *Canonicus Moguntinus & Archidiaconus Treuirensis.* Testis locum occupat in litteris Henrici Comitis de Gleichen de vendita an. 1294 ecclesiae Moguntinae Eichsfeldia, item an. 12..

anno 1297 in tabulis Henrici Comitis *de* Waldeck de castro Belterberg, venundato sedi prædictæ.

12.. de *VVilnavv*, (Petrus, *Comes*) *Canonicus*. Occurrit in litteris an. 1294 & 1320 datis. Anno 1326 iam inter mortuos refertur. † autem secundum necrologium *6 Non. Octobr.* vocaturque *Sacerdos Canonicus Moguntinus*.

12.. *VVildgrauius siue Siluestris Comes*, (Gerhardus I) *Canonicus*. Testibus adscriptus est in litteris Capituli maioris, datis anno 1238, quas in chronico *S. Crucis* inuenies. Archiepiscopus factus anno 1251. † Erfordiæ an. 1259, die 25 Septembr. ex quibus *Helvvichium* corrigas, qui an. 1260 mortuum dicit.

12.. *VVildgrauius*, (Hugo) *Canonicus Moguntinus*, *Præpositus Ardacensis*. Occurrit nobis anno 1294 & 1299 in tabulis proxime sequentibus. In *libro Animarum* p. 391 a. d. 2 Nou. his memoratur verbis: † *Hugo*, *VVildegrauius*, *Canonicus Moguntinus*.

12.. *VVildgrauius*, (Gerhardus II) *Canonicus*. Anno 1299 ipse & Fratres *Fridericus*, ac *Gerhardus*, vna cum Agnatis *Emichone*, *Hugone*, & *Gerhardo*, ecclesiæ Moguntinæ donarunt curiam in *Crahencruce* apud villam Ensentheim, vt sequentes docent litteræ;

Nos Emicho *D. G. Frisingensis Episcopus*, Hugo *Præpositus Ardacensis*, *Canonicus Maguntinus*, Gerhardus *Præpositus Frisingensis*, *fratres*, *filii quondam* Emichonis *Siluestris Comitis*, Gerhardus *Canonicus Maguntinus* & Fridericus, *filii quondam* Gotfridi dicti *Royp. Siluestris Comitis, tenore presencium recognoscimus & constare cupimus vniuersis, quod nos omnibus iuribus, que nobis competere videbantur, & que habuimus in curia, que vocatur Crahencruce*, *sita apud villam Enseatheim*, *ecclesie Maguntine*, *que quondam fuit monasterii in Flainheym, tam in aduocaciis quam in seruiciis & herbergiis*, *ac rebus aliis quibuscunque*, *ob reuerenciam B. Martini & ecclesie Maguntine*, *ac perpetuam salutem anime b. m. quondam* Gotfridi *fratris nostri germani & fratr. prædictorum*, *qui in dicta ecclesia Maguntina sepultus est*, *renunciamus*, *& predicta iura omnia & singula donamus donacione inter viuos in hys scriptis ecclesie Maguntine predicte pure & simpliciter propter Deum*, *nec in antea a dicta curia & eius attinenciis aliqua iura vel seruicia requiremus vel recipiemus*, *aut per alios recipi faciemus*. *In cuius rei testimonium & perpetuam memoriam*, *presentem literam ecclesie Maguntine tradidimus & tradimus*, *sigillis nostris*, *vna cum sigillis honorabilium virorum* D. Vlrici *de* Bickenbach *Canonici ecclesie Maguntine*, *&* Ottonis *Militis*, *fratris ipsius D. Vlrici*, *que presentibus sunt appensa*, *firmiter communitam*. *Et nos* Gerhardus, *& fratres predicti*, *cum sigilla propria non habemus*, *sigillis patruorum nostrorum predictorum sumus contenti*. *Actum & datum Maguncie anno Domini MCC nonagesimo nono*, *III Kalend. Ianuar. presentibus D. D. Decano & Scholastico ecclesie Magunt.* & Eberhardo *Præposito in Flainheim*, *&* *aliis quampluribus fide dignis*.

1559 de *VVilberg*, (Antonius) *Canonicus Moguntinus*, *Præpositus VVormatiensis*, *Erfurtensis*, *ac Bingensis*. Constitutus anno 1572 Prouisor Erfurtensis: quo anno etiam Legatus missus fuit a Daniele ad Conuentum Electoralem Mühlhusinum, & anno 1574 Camerarius renuntiatus. † *Custos* maioris anno 1594. Vid. supra pag. 313. Vbi tamen pro die 9 Februar. quo fatis functum diximus, legas velim, die 16 Februar. Sic enim necrologium, quod interea denuo inspeximus, pag. 81: Anno 1594, die 16 Februar. † -- *Antonius* de *VVilberg*, *Custos*.

de *VVilberg*,

de *Wiltberg*, (Georgius) *Moguntinus ac Bruchsaliensis Canonicus.* † Domicellaris an. 1587, die 4 Id. Decembr. Herbipoli studiorum agens gratia; non autem anno 1588, 16 Februar. vt *Helvvichius* vult; sic enim in *libro Annarum* p. 540 ad h. d. *A. D.* 1587 † *Ven. & Nob. D.* Georg. *a* Wiltberg, *Canonicus Domicellaris Moguntinus in studio Herbipolensi.* Locum sepulturae inuenit ibidem. 1577

de *Wiltberg*, (Ioannes Philibertus) *Maioris Moguntinae, & Wormatiensis Canonicus, Praepositus S. Stephani, ac D. Albani Custos.* † Domicellaris anno 1596, die 14 Ianuat. in peristylio funeratus. 1585

de *Wiltberg*, (Iacobus) *Canonicus & Archipresbyter Moguntinus*, itemque *Wormatiensis ac D. Virginis ad gradus Canonicus, ad D. Petri Praepositus.* † anno 1605, die 26 Mart. sepultus in peristylio. 1589

Dum Helvvichius *in* Elencho *et in margine annum* 1588 *apponit, errat. Prouisione enim* Wolfgangi *Archiepiscopi anno dicto* 1589, *die* 31 *Martii, in locum* Ioannis Ruperti Rau *de* Holzhausen, *anno superiori Hierosolymis defuncti, suffectus est. Fuit etiam, prouisione Pontificis,* Praepositus *ad* D. Albani, *antequam Collegio principi adscriberetur; sed breui tempore.*

de *Wiltberg*, (Ioachimus) *Canonicus Moguntinus, Cantor Wormatiensis, Spirae maioris Scholasticus, & ad D. Guidonis Praepositus.* † anno 1621, die 12 Maii, in peristylio terrae mandatus. 1601

de *Wilz*, (Ioannes) *Moguntiae maioris ac D. Albani, Treuirensis metropolitanae, itemque Bruchsaliensis ecclesiarum Canonicus.* Resignauit Domicellaris anno 1597, die 14 Iunii. 1591

de *Winnenburg*, (Ioannes Daniel, *Baro*) *Moguntiae maioris ac ad D. Albani, tum* in *Beilstein*, *vero Coloniensis, Argentinensis, ac Leodiensis ecclesiarum Canonicus.* Natus patre *Philippo* seniore, Praeside consilii Imperialis aulici, & postea Iudice Tribunalis Spirensis, matre *Vrsula* Comite *de* Rietberg. † anno 1582, die 13 Iulii. 1557

Winter de *Rüdesheim*, (Ioannes) *Canonicus*, Protonotarius sedis Moguntinae an. 1398. & Camerarius Iudicii saecularis anno 1403 constitutus. † an. 1428 (vt necrologium distincte habet p. 346) die 4 Augusti. 13..

de *Wirebach*, (Emicho, *Helvvichio* male *Finicho*) *Canonicus.* Patrem habuit *Hermannum* Militem, fratres *Godeboldum* & *Emichonem*, qui anno 1219 interfuerunt fundationi monasterii *D. Catharinae* prope Mannendal, non procul Crucenaco. Ipse citatur in litteris coenobii Rupertini an. 1215 signatis, vt *Helvvichius* habet p. 236. 12..

** *Wolf*, (Ioannes Wilhelmus, *Baro*) dictus *Metternich* in *Gracht*, *Canonicus*, factus dein *Scholasticus*, *Decanus*, *Praepositus.* † an. 1694. Vid. supra p. 324, 308, 296. 1631

** *Wolf*, (Hieronymus Leopoldus Edmundus, *Baro*) dictus *Metternich* in *Gracht*, *Canonicus Moguntinus & Hildesiensis.* Resignauit an. 1692, vxorem ducens, factus Consiliarius intimus Paderbotnensis & supremus stabuli Praefectus. 1673

Wolf de *Sponheim*, (Fridericus) *Moguntiae maioris, Spirae cathedralis Canonicus, nec non S. Guidonis ibidem Praepositus.* Quum anno 1462 tempore dissidii Moguntini a *Diethero* & *Friderico* Palatino accersitus fuisset, instantissimeque rogatus, vt appellationi a Pontifice male informato ad melius informandum subscriberet, partim infirmitate corporis, qua affligebatur, partim metu periculi, in preces illorum concessit: quam tamen subscriptionem postea Spirae, cum in libertate esset constitutus, coram Notario, & testibus, *Euchario Göler* de *Rauensburg* & *Nicolao* de *Helmstatt*, Canonicis Spirensibus, sollemniter reuocauit, nullum alium, praeterquam *Adolfum* se Dominum & Archiepiscopum Moguntinum agnoscere professus. 1435

**de *Wolfskeel*, (Ioannes Philippus Otto Fridericus) *Canonicus.* 1719

1668 ** de *Wonsheim*, (Ioannes Philippus Franciscus) *Canonicus Moguntinus ac Herbipolensis, Bingensis Præfectus.* † anno 1709, die 21 Ianuar. Bingæ ad D. Martini sepultus.

Velim hic notes, stirpem Nobilium *de* Wonsheim *an.* 1721 *die* 21 *Iul. in* Ioanne Philippo Francisco (*qui patrem* Ioannem Danielem *d.* 23 *Iun. fatis functum secutus, & ad S. Heimerammum sepultus fuit*) *exarnisse.*

13.. de *Würtenberg*, (Ioannes) *Canonicus*, qui, referente *Helvvichio*, vixit an. 1335.

14.. *de *Würtenberg*, (Henricus, *Comes*) Adsumtus Coadiutor ab *Adolfo II*, consensu Capituli & Papæ *Pauli II* confirmatione, anno 1465. Anno 1467, suis quidem de caussis, Coadiutoria decessit, vti lib. 5 rer. Moguntiacar. in adnotationibus ad *Adolfum* § III n. 22 & 33 pluribus docui, ac vxorem duxit.

Z.

11.. de *Zäringen*, (Rudolfus, *Dux*) *Canonicus*, Arnoldo iniquissima morte trucidato a furente plebe, quamuis ausu frustraneo, surrogatus. Vid. chronicon *Christiani* sect. 2 § 3 p. 114.

12.. *de *Ziegenhain*, (Burchardus, *Comes*) *Canonicus maioris & B. M. V. ad gradus Præpositus.* Innocentii III prouisione Archiepiscopus Salisburgensis constitutus, pallioque donatus, sed nec consecratus, nec a populo admissus, mortuus est in itinere in cœnobio Salmansvveil, ibidemque sepultus, anno 1246.

Notes hic, Comites *de* Ziegenhain *sec. XIII se etiam scripsisse* Comites *de* Reichenbach. *Patet id ex litteris* Godefridi, *de composita, qua ei cum* Sifrido III *intercesserat, controuersia, an.* 1237 *Id. Nouembr. datis, quippe quæ sic incipiunt;* Godfridus D. G. Comes *de* Richenbach, *alias*, de Ziegenhain. *Floruit alioquin sec. XII & XIII peculiaris Comitum, qui de* Reichenbach *cognominabantur & in Hassia sedem habebant, familia, vt supra p.* 391 *ad* Ioannem *de* Rinchenbach *iam annotatum.*

13.. de *Ziegenhain*, (Otto, *Comes*) *Canonicus Moguntinus & Coloniensis.* Occurrit nobis in litteris *Ioannis*, Comitis *de Ziegenhain*, fratris, & *Hedevvigis*, Comitis Illustrissimæ *de* Eberstein, sororis, quibus maternorum bonorum renuntiant substantiæ, fatenturque, eam se cessisse fratri Ottoni, *Dumherrn zu Menze vnd zu Colne*, datis an. 1331 feria 2 post OO. SS. & rursum anno 1345 in litteris *Henrici* Archiepiscopi. † anno 13.. *a. d.* 3 *Kalend. April.* vt *liber Animarum habet* p. 157. Sepultus in loco *Memoriæ* ante sellam lapideam, iuxta *Ioannem* Comitem *de* Eberstein, saxo sepulcrali tecte, qui, licet inscriptio, de qua *Serarius* lib. I cap. XXXI sect. I n. 1 p. 70, penitus nunc sublata sit, bene tamen adhuc ab aliis dignosci potest.

13.. de *Ziegenhain*, (Godefridus, *Comes*) *Canonicus.* Memoratur in *libro Animarum* p. 425 ad diem 6 Kal. Octobr. his verbis. † *Gotfridus* de *Ziegenhan, Canonicus Mogunt. & Mater sua, vnde dantur XXII Solidi Coloniens. in Hoichem* ---

Notes hic, errare Helvvichium, *dum in* Elencho *p.* 239 *tradit, vixisse illum an.* 1402. *Ex monumentis enim fide dignis patet, eum sub seculi superioris, XIV scilicet, initia, adulta iam fuisse ætate. Anno certe* 1309 *occurrit qua* Canonicus ecclesiæ Münzenbergensis, *sequenti, cum præsentatus siue nominatus esset ad Parochi munia in villa* Grutzen *gerenda, a* Godefrido *de* Eppenstein *incusatus fuit homicidii in Niebe,* Henrico *de* Rumrod *interfecto, perpetrati.*

13.. *de *Ziegenhain*, (Ioannes, *Comes*) *Canonicus Moguntinus & Treuirensis.* Vixit anno 1394, Viennæ litteris dans operam. *Ederus* in catalogo Rectorum Archigymnasii Viennensis p. 8.

1497 *Zobel* de *Gibelstatt*, (Theodericus) *Canonicus.* Constitutus anno 1506 Vicarius in spiritualibus generalis. † *Scholasticus* anno 1531. quo vid. p. 321.

1601 *Zobel* de *Gibelstatt*, (Conradus Ludouicus) *Canonicus Moguntinus & Herbipolensis*, *itemque cœnobii Weslervvinckel Præpositus, ac Comburgensis Decanus.* † Herbipoli an. 1619, mense Maio, ibidemque sepultus est.

SANCTAE

SANCTAE SED

r

COLLEGII ME

FA

vt se sub anni MDC

LOTHARIVS
FRANCISCVS,

S. Sedis Moguntinæ Archiepiscopus,
S. R. I. per Germaniam Archicancellarius,
Princeps Elector,
Episcopus Bambergensis.

❋ ❋ ❋

COADIVTOR 1710

1695 FRANCISCVS LVDOVICVS, Archiepiscopus Treuirensis &c. Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ &c.

❋ ❋ ❋

Præpositus 1714

*1687 *Ioannes Philippus Franciscus*, Episcopus Herbipolensis, Franciæ Orientalis Dux, Comes *de* Schonborn Bucheim.

* *Hic incipit* Turnus *anno* 1720 *die* 10 *Septembr. renouatus.*

Decanus 1709

1687 *Hugo Wolfgangus* L. B. *de* Kesselstatt, *Presbyter.*

Custos 1720

1686 *Carolus Iosephus Lotharius* L. B. Schenck *de* Schmidberg.

Scholasticus 1704

1660 *Casimirus Ferdinandus Adolfus* L. B. *de* Waltbott *a* Bassenheim.

Cantor 1710

1677 *Philippus Carolus* Dominus *in* Elz.

❋ ❋ ❋

1673 *Ferdinandus Benedictus* L. B. *de* Galen, *Senior.*
1674 *Ioannes Adolfus* L. B. *de* Waldenburg *dictus* Schenckern.
1676 *Damianus Eckenbertus* Camerarius *de* Wormatia L. B. *a* Dalberg.

IS MOGVNTINAE
ıec non
ƎTROPOLITANI
ʟCIES,
ƆCXXI incunabula habuit.

1680 *Fridericus Wilhelmus* L. B. *de* Bicken *in* Hayn.
1685 *Carolus Wolfgangus Henricus* L. B. *de* Rollingen.
1690 *Ioannes Philippus Iosephus* L. B. *de* Waltbott *a* Baſſenheim *in* Olbruck.
1690 *Carolus Caſparus Wilhelmus* L. B. *de* Gymnich *in* Viſchel.
1692 *Anſelmus Franciſcus Erneſtus* L. B. *de* Warsberg.
1694 *Anſelmus Franciſcus* L. B. *ab* Ingelheim, *dictus* Echter *de* Meſpelbrunn.
1695 *Ioannes Franciſcus Iacobus* L. B. *ab* Hoheneck.
1695 *Henricus Ioſephus* Comes *ab* Hazfeld & Gleichen.
1696 *Franciſcus Hugo* L. B. *de* Waltbott *a* Baſſenheim.
1696 *Franciſcus Godefridus Carolus* L. B. *ab* Oſtein.
1697 *Anſelmus Caſimirus* L. B. *de* Wambold *in* Vmbſtatt.
1699 *Caſimirus Antonius* L. B. *de* Sickingen.
1700 *Henricus Suicardus Oſvvaldus* L. B. *de* Sickingen, *Presbyter.*
1701 *Ioannes Hugo* L. B. *de* Walderdorf.
1705 *Wildericus Marſilius* L. B. *ab* Hoheneck, *Archipresbyter.*
Hic finit Turnus. 1710 *Carolus Emericus* L. B. *de* Breitbach *in* Bürresheim, *Presbyter.*

DOMICELLARES

1701 *Carolus Philippus Henricus* L. B. *de* Greiffenclau *in* Volrats.
1702 *Ioannes Chriſtophorus Rudolfus* L. B. *de* Roſenbach.
1703 *Franciſcus Godefridus Antonius* L. B. *de* Knebel *a* Catzenelenbogen.
1709 *Anſelmus Fridericus* L. B. *de* Bettendorf.
1709 *Ioſephus Franciſcus* L. B. *de* Keſſelſtatt.
1709 *Franciſcus Rudolfus* L. B. *de* Groſchlag *a* Diepurg.
1711 *Hugo Franciſcus Carolus* Filius *in* Elz.
1713 *Wilhelmus Chriſtophorus* a Bubenhoven.
1714 *Ioannes Wildericus* L. B. *de* Leyen.
1714 *Ioannes Ludouicus Chriſtianus* ab Ertahl.
1717 *Lotharius Franciſcus Ignatius* Specht *a* Bubenheim.
1718 *Ioannes Philippus Chriſtophorus* L. B. *de* Sickingen.
1718 *Lotharius Georgius Ioſephus* Comes *de* Stadion.
1719 *Emericus Ioſephus* L. B. *de* Breitbach *in* Bürresheim.
1719 *Simon Hemarus* a Cappel.
1719 *Ioannes Philippus Otto Fridericus* a Wolffskeel.
1720 *Lotharius Ferdinandus* L. B. *de* Metternich *in* Müllenarck.
1720 *Ioannes Erneſtus* Frey *von* Dehren, *in poſſeſſionem immiſſus d. 9 Nouembr.*

Ppp ELEN-

ELENCHVS
SVFFRAGANEORVM
MOGVNTINENSIVM,

ſiue

REVERENDISSIMORVM

PONTIFICII MVNERIS,

IN PARTIBVS RHENI,

DIOECESIS MOGVNTINAE,

VICARIORVM.

LECTORI BENEVOLO
GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS
S. D.

VTi variis Historiæ Moguntinensis capitibus tum eruendis, tum illustrandis, pro suo in eam amore studioque, manum admouit doctissimus HELWICHIVS; ita de SVFFRAGANEIS etiam MOGVNTINIS, siue illis, qui Archiepiscoporum Moguntinensium in pontificii muneris procuratione Vicarii fuere, siue, vt quibusdam vocari solent, *Adiutores*, nonnulla schedis fugitiuis commisit; sine dubio, vt succedente ea tempore perficeret *, preloque pararet.

* *Id sane vel ex illis ipsis colligere est. Cum enim sub auspicium laboris istius diserte notasset, primum illorum, quem quidem reperire potuerit, esse* Henricum, *Archiepiscopo* Arnoldo *suffragatum; postea tamen &* Reginbaldum *adiecit.*

Sed enim, cum inter bellicas, quæ superiori sæculo Moguntiam miserandum in modum affligebant, calamitates, præmatura præstantissimus VIR interceptus esset morte, spem istam omnem, de his æque ac aliis laboribus, haud parum ad rei incrementum litterariæ, si prodiissent, facturis, *Antiquitatibus* scilicet *Moguntinis*, *Epitaphiis ac*, quæ supererant, *sepulcrorum inscriptionibus*, *Schematibus genearchicis*, *Annalibus Vormatiensibus*, *Catalogo Prælatorum & Canonicorum ecclesiæ Moguntinensis pleniori*, *Chronico D. Albani* &c. destituit.

Ex eo iacuere schedæ istæ priuatos intra parietes, ac neminem inuenere, τοῦ μακαρίτου in locum qui succederet, ac vltimam catalogo isti admoueret manum, donec tandem VIRO supra mihi laudato obtingerent. Is enim, quo litterarum prouehendarum, præcipue vero Historiæ Moguntinæ tenetur studio, pensi statim habuit, vt quæ Helvvichianis supplendis & emendandis inseruirent, quam diligentissime obseruaret iuxta colligeretque.

Hæc cum postea meæ commisisset curæ, in ordinem ea redegi, nonnullisque adiectis, prelo, vt *Helvvichius* secum constituerat, hoc libentius paraui, quo magis in spem veni, eruditis haud prorsus ingratam vel inutilem fore hanc operam.

Velim autem notes iuxta probeque teneas, 1) quod antiquioribus temporibus, vti alii Archiepiscopi & Antistites, ita etiam Moguntinenses nostri ipsimet plerumque, Adiutoribus siue Vicariis ordinariis haud adhibitis, pontificia, quæ eis incumbebant, munia exercuerint: vti sane *Lullus* Laurishami ædem D. Nazarii; *Richolfus* Fuldæ ædem S. Mariæ, aliasque alibi; *Otgarius* parochialem villæ Nolckheimensis; *Rabanus* Heiligenstadii Collegialem D. Martini memoriæ & honori dicatam; *Luitbertus* ædem Salmünsterensem; *Hildebertus* Fuldæ sacellum D. Georgio sacrum; *Willigisus* Halberstadii aram principem, alii alias ædes inaugurarunt, & præter Episcopos, Abbates etiam benedictionis affecerunt munere, Rectrices aggregatis in vitæ communionem Virginibus impositas velarunt; vt tum *Serarius* in vitis eorum memorauit, tum ego

in adnotationibus. 2) Si vero negotiorum impediti multitudine munia hæc aliaque ipsi obire haud poterant, quod tum ad ea exequenda *Chorepiscopos* adhibuerint, vt *Otgarius* Reginbaldum, *Bardo* Abellinum; vel Suffraganeorum suorum vnum, alterumue; vti *Adelbertus* I Buggonem Vormatiensem ad consecrandam ædem monasterii Sponheimensis, Brunonem Argentoratensem ad dedicandam parochialem villæ Dalheim. 3) Quod sub medium sæculi XIII Suffraganeos titulares, eosque ordinarios paulatim adsumserint: vti sane Lateranense Concilium, gratibus de caussis, nuper indulserat, vt vbi publica negotia, valetudo, incursiones hostiles, litterarum ac doctrinæ inopia obstarent, hic Episcopis Adiutorem in partem curarum adsciscere fas esset 4) Quod interdum ad certum tantummodo tempus id genus Vicarios ad pontificii muneris procurationem cooptarint, vt *Ioannes II* Archiepiscopus Conradum Episcopum Christinopolitanum; interdum, sicuti tempus ratioque postulabant, modo hoc vsi fuerint, modo illo; vti *Gerlacus* nunc Rudolfo Saloniensi, nunc Alberto Ippusensi. Hæc, velim, notes. quod si enim eorum habueris rationem, vti omnino par est, hoc facilius & sine offensione percurrere poteris, quos hic recenseo.

Illis, quorum *Helvvichius* nullam habuit notitiam, stellulam præfixi. De cetero, cum eorum, quæ ille congessit, pauca omnino fuerint, necessarium haud iudicaui, a nostris ea peculiari distinguere signo. Tandem, vbi ille substitit, perrexi, eosque, qui ab ipsius obitu ad præsens vsque tempus pontificia cura in ecclesia Moguntinensi perfuncti sunt, iusta adieci serie. Vale!

REGIN-

REGINBALDVS

Archiepiscopi Otgarii *Suffraganeus.*

Vidæ ossa SS. martyrum Alexandri & Fabiani magna cum reuerentia, sollemnibusque cæremoniis in ædem B. M. V. intulit. Sic enim *Rudolfus Scholasticus*, qui vitam B. Rabani scripsit, n. XVI, (Hrabanus) *cum auctoritate* Otgarii *Archiepiscopi Moguntiacensis ecclesiæ per* Reginbaldum, Coepiscopum eius, *ossa SS. martyrum, Alexandri & Fabiani, cum magno honore intulit in ecclesiam beatæ Dei genitricis Mariæ* &c. Ad quæ verba *Mabillonius* in notis: *Paucis refert notare, apud alios legi h. l.* per Reginbaldum Chorepiscopum. *Nam* Coepiscopus *&* Chorepiscopus *eo æuo promiscue fere vsurpabantur. Tametsi* Coepiscopus *non raro etiam* Suffraganeum Episcopi *signabat.* Idem *Rudolfus* n. XXVII; *erat etiam cum eis &* Reginbaldus Chorepiscopus *&c.* Forte Otgario sæpius extra diœcesin & regnum agente, pontificia ille cura in ecclesia Moguntinensi perfunctus est.

* *ABELLINVS*

Suffraganeus Archiepiscopi *Bardonis.*

Auctor *vitæ Bardonis* anonymus n. LXXIV p. 317 edit. Papebroch. *Misit ergo* (Bardo, letaliter decumbens) *sub omni celeritate ad* Suffraganeum *suum* Abellinum, *qui eo tempore Fuldæ morabatur, vtpote vocatus illuc a venerabili Patre, Egberdo Abbate, ad sollemnitatem dulcissimi & sanctissimi patroni Bonifacii.*

* *SIVARDVS*

Episcopus Deblasensis,

Proepiscopus, vt ita dicam, *Moguntinus.*

Adelberto I fatis functo, multas in diœcesi Moguntina ædes, cultui diuino destinatas, arasque, Collegii principis permissu, sollemni apparatu dedicauit. Narrat id nobis *Dodechinus* ad annum 1138 his verbis: *Anno MCXXXVIII dedicatum est altare Confessorum in sanctuario noui monasterii, ad aquilonarem plagam situm a* Domino Siuardo, Deblasensi Episcopo *reuerendissimo. qui venerabilis Præsul, ab ecclesia sua iniuste expulsus, venit in Episcopatum Moguntinensem, cumque eo tempore Præsule caruit, multas inibi ecclesias & altaria, de licentia Moguntinensis ecclesiæ, consecrauit.*

HENRICVS

Vicarius Archiepiscopi Arnoldi.

Anno MCLX parochialem in pede montis circa monasterium Sponheimense recens constructam consecrauit. Testis *Trithemius* in chronico Sponheimensi p. 254; *Anno MCLX, qui fuit Craftonis Abbatis nonus, III Nouembr. indictione VIII, ecclesia parochialis in pede montis circa monasterium nouiter constructa per* Henricum Episcopum, Vicarium Arnoldi, *Archiepiscopi Moguntini, consecrata est in honorem sacræ & indiuiduæ Trinitatis, S. Crucis, & S. Aegidii Abbatis & Confessoris, qui altari inclusit reliquias de S. Aegidio, de S. Vito, de S. Mauricio, de SS. Mauris, de S. Alexandro martyre, de S. Agricio, Archiepiscopo Treuirensi, de S. Bonifacio Episcopo, de S. Emerentiana virgine, de S. Irmina Virgine, & de vndecim mille virginibus.*

* *HELMBERTVS*

Episcopus Hauelbergensis.

In diœcesi Moguntinensi vicem gerens Episcopalem sub an. MCXCVII & seqq. Conrado I Archiepiscopo Hierosolymas profecto. *Chron. Magdeburgense MSC.* in ἀρχίῳ ... p. 215. Anno MCXCIX Landgrauium religionibus, quibus adstrictus erat, expediuit, ac piorum in communionem restituit.

THEODERICVS

Episcopus Vironensis.

Anno MCCLV rebus parthenonis D. Ruperti iuxta Bingam consulturus, omnibus ibidem diuino cultui religiose vacantibus ad noxæ leuioris piacula quadraginta dierum indulgentiam, vna cum carena, contulit. Anno MCCLX Kal. Ianuar. omnibus, ædem FF. Eremitarum Moguntiæ recens excitatam, noxis pœnitentia rite deletis, diebus statutis frequentantibus, liberalem pœnarum relaxationem indulsit. Bullam ipsam dedi in schediasmate *de origine, statuque monasterii huius.* Anno MCCLXII, die S. Bernhardi Confessoris, dedicauit Capellam, quæ Boppardiæ est in curia monasterii Erbacensis. Anno MCCLXX Francofurti ad Mœnum consecrauit primum sacellum FF. B. M. V. de monte Carmeli.

* *CHRISTIANVS*

Episcopus Licouiensis.

Wernhero Archiepiscopo in vicaria sacrorum procuratione suffragatus. Docent id litteræ ipsius, quæ extant in hæc verba:

CHRISTIANVS D. G. Episcopus Liconie, Vniuersis Christi fidelibus salutem in auctore salutis. Quoniam ad redimenda peccata & saluandas animas non tantum bona opera prosunt nobis, sed eciam Sanctorum patrociniis indigemus, dignum esse censemus, Sanctos Dei taliter venerari in terris, vt venia, quam non meremur, eorum nobis intercessione donetur.

Cupientes igitur, vt Capella B. Virginis Katherine *apud* Franckenfort *dioc. Magunt. dignis in Domino laudibus & obsequiis frequentetur, & vt in ipsa deinceps diuinum obsequium, quo hactenus caruit, habeatur, & vt eciam in edificiis emendetur, omnibus vere penitentibus & confessis, qui eidem Capelle manum porrexerint adiutricem, aut qui in anniuersario dedicacionis eius die, in die B. Katherine, S. Petri Apostoli, ac in die B. Bartholomei Apostoli, nec non per octauas dierum ipsorum, ad Capellam eandem, in contricione spiritus accesserint reuerenter, diuine propiciacionis graciam petituri, accedente consensu Reuerendi Patris & Domini nostri WERNHERI, Archiepiscopi Maguntini; loci eiusdem Diocesani, de omnipotentis Dei misericordia, & BB. Petri & Pauli Apostolorum eius meritis & auctoritate confisi XL dies de iniuncta sibi penitencia misericorditer relaxamus. Data Maguncie anno Domini MCCLXII, XVII Kalend. Maii.*

IOANNES

Episcopus Hettouiensis,

Ordinis Teutonicorum, Reuerendissimi in Christo Patris ac Domini, Domini Wernheri, Archiepiscopi Maguntini, in Pontificalibus Vicarius generalis.

Anno MCCLXXV, feria II post Pascha consecrauit in monasterio Seligenstadt altare B. M. V. a sinistris templi, vbi locus est Abbatum sepulturæ dicatus.

* *CHRISTIANVS*

Episcopus Sambiensis*.

* *Ab* Helwichio *in schedis vocatur* Oximbriensis. *Sed perperam; vt ex diplomatis, quæ sequuntur, patet. Fuit alioquin Episcoporum Sambiensium secundus, gente Silesius, qui arcem, oppidumque Fischhausen sibi in domicilium, sedemque extruxit.* Hartknoch *Preussischer Kirchen-Histor. lib. I cap III p. 169.*

Qua occasione ex Prussia Moguntiam delatus sit, haud adeo liquet. Suffecerit igitur memorare, quod & in Thuringia bona quædam sibi compararit, & in diœcesi Moguntina Wernhero Archiepiscopo vicariam in pontificii muneris procuratione operam præstiterit.

Quod ad *illud*, litteræ sequentes fidem faciant;

Nos ALBERTVS *D. G. Thuringie Landgrauius, & Saxonie Comes Palatinus*

nus notum facimus vniuersis has literas inspecturis, quod empcionem bonorum in Guttern factam per Reuerendum Dominum nostrum, Fratrem CHRISTIANVM, *Sambiensem Episcopum, rite & racionabiliter, tam nos, quam filii nostri,* HENRICVS, FRIDERICVS, *&* THEODERICVS, *ratam tam apud Magistrum Ritzardum, dictorum bonorum venditorem, quam apud emptorem habemus & gratam, consencientes & volentes ad instanciam prefati Domini nostri Christiani Episcopi, vt post ipsius obitum, cuius vita sit longeua, bona predicta in Guttern ad cathedralem ecclesiam Maguntinam libere & absque quolibet impedimento devoluantur, quod nec per nos vel aliquos successores nostros seu heredes volumus aliqualiter impediri. In cuius rei testimonium presens priuilegium fieri fecimus nostri sigilli munimine roboratum. Datum in Isenach An. Dn. MCCLXXVII, VII Kalend. April.*

Quod ad *hoc*, anno MCCLXXXI duo altaria in æde, quæ Erbaci, Rhingauiæ vico, diuino sacrata cultui est, indultis populo certa sub conditione peccatorum condonationibus, dedicauit; vt hæ documento sunt tabulæ:

Frater CHRISTIANVS D. G. Sambiensis Episcopus, Vniuersis Christi fidelibus, presentes literas inspecturis, salutem in eo, qui est omnium vera salus. Pie deuocionis opus agere credimus, dum fidelibus Christi meritorum caussas ostendimus, vt eos ad salutis eterne merenda premia prouocemus.

Igitur vt ecclesia in villa Eberbach congruis honoribus frequentetur, de omnipotentis Dei misericordia, & SS. Petri & Pauli Apostolorum eius autoritate confisi, omnibus vere penitentibus & confessis, qui dictam ecclesiam in festis patronorum & in anniuersariis dedicacionis ipsius deuote visitauerint, idque accedente Dioecesani consensu, XL dies & vnam carenam in Domino relaxamus.

Dedicacionem quoque duorum altarium per nos consecratorum, in eadem ecclesia existencium, autoritate nobis a Reuerendo Domino nostro WERNHERO, Archiepiscopo Moguntino, tradita, in die S. Marci Euangeliste reuerenter a fidelibus Christi perpetuo volumus celebrandam. Datum ibidem in Eberbach anno Domini MCCLXXXI in crastino Vdalrici.

Similiter anno MCCLXXXVIII omnibus templum FF. Prædicatorum, quod Moguntiæ est, diebus constitutis pio animi studio, riteque frequentantibus XL dierum condonauit piacula. Sed enim ipsas apponere iuuabit tabulas:

Frater CHRISTIANVS, misericordia diuina Sambiensis Episcopus, Vniuersis Christi fidelibus veram in vero salutari salutem. Vite perhennis gloria, qua mira benignitas conditoris beatam coronat aciem ciuium supernorum, a redemptis precio sanguinis fusi de precioso corpore redemptoris meritorum debet acquiri virtute, interque illud pregrande dinoscitur, vt vbique maiestas altissimi, & precipue in Sanctorum ecclesiis collaudetur.

Cupientes itaque ecclesiam Ordinis FFr. Predicatorum in Maguncia votiuis honoribus a Christi fidelibus frequentari, omnibus vere penitentibus & confessis, qui ad dictam ecclesiam in die & in anniuersario dedicacionis eius, siue altarium, & in festis patronorum, nec non in quatuor precipuis festiuitatibus gloriose V. M. assumcionis, natiuitatis, purificationis, annunciationis, & in solempnitatibus SS. Augustini, Dominici Confessoris, B. Petri martyris, B. Iohannis Baptiste, B. Iohannis Euangeliste, SS. vndecim millium Virginum, ac per octauas dictorum festorum deuote conuenerint, quique ad releuandam dictorum Fratrum inopiam manum porrexerint adiutricem, XL dies de iniuncta eis penitencia, accedente consensu Domini Archiepiscopi Maguntini, misericorditer relaxamus. Datum Maguncie anno Domini MCCLXXXVIII, Id. Februar.

Appendet sigillum ceræ flauæ oblongæ impressum, præsentans figuram Episcopi infulati, cum hac inscriptione:

SIG. FRIS CRISTIANI DI GRAC. EPI SAMBIEN.

vt ad oculum pateat, quod titulus *Oximbriensis* plane erroneus sit.

WIDEKINVS

Missensis Episcopus,

Quum sacella, anno MCCLXXIX in æde maiori ædificari cœpta, absoluta essent,

eſſent, is anno ſequenti MCCLXXXIV in eo, quod D. Victoris honori dedicatum eſt, aram conſecrauit, indice tabella, quæ ita ſe habet:

Anno Domini MCCLXXIX, IIII Nonas Martii, inchoata fuit fabrica Capellarum huius ecclesie ſub Reuerendo Patre & Domino. D. WERNHERO, Archiepiſcopo Moguntino, Venerabilibus Simone *Decano,* Emerchone *de* Schönecke, Ottone *de* Rüdensheim, *Canonicis, & Magiſtris ipſius fabrice. Et hoc altare dotatum eſt a Venerabili Domino* Ludouico, *Scholaſtico dicte ecclesie, & conſecratum a Reuerendo Patre & Domino, D. WIDEKINO, Miſſenſi Epiſcopo, in honore S. Trinitatis, SS. martyrum Victoris & ſociorum eius, & SS. Georgii & Wenceslai martyrum in anno Domini MCCLXXXIV, quarta feria poſt feſtum Pentecoſtes, cuius altaris collacio ſpectat ad Scholaſticum ecclesie Moguntine. Sunt XL dies auctoritate predicti Domini WIDEKINI, & XL dies auctoritate Reuerendi Patris & Domini Archiepiſcopi Moguntini *.*

* Reliquam partem vide infra in *HENRICO* Epiſcopo Roſſenſi.

Eodem an. MCCLXXXIV ſollemnitatem, qua memoria ædis S. Stephano dedicatæ hactenus peragi ſolebat, ad preces Theoderici Decani, Capitulique, alium in diem tranſtulit. Teſtimonio nobis hæ ſunt litteræ, ex αὐτογράφοις erutæ:

WIDEKINVS *D. G. Miſſenſis Epiſcopus, vicem gerens Archiepiſcopi in ciuitate & dyoceſi Mogunt. omnibus Chriſti fidelibus hanc litteram inſpecturis ſalutem in omnium ſaluatore. Dilecti in Chriſto, Thedericus Decanus & Capitulum S. Stephani Mogunt. ad noſtram preſenciam accedentes, nobis humiliter ſupplicarunt, vt diem dedicacionis eccl ſie ſue predicte, que in decolloctone B. Iohannis Baptiſte ſingulis annis celebrari conſu uit, in diem alium commutare vellemus, preſertim, vt eadem decollacio, quam die ſequenti peragere conſueuit, in ſuis certis & ſtatutis diebus de cetero peragatur. Nos igitur pium eorundem Theoderici Decani & Capituli motiuum & peticionem rationabilem attendentes, vt B. Iohannis feſtum decollacionis in prefata S. Stephani ecclesia ● die, qua in aliis peragitur ecclesiis, de cetero obſeruetur, predictam deditacionis diem, in proximam diem dominicam ante feſtum decollacionis predicte in nomine Domini ponimus auctoritate, qua fungimur in hac parte; volentes, vt ſupra dicte ecclesie dedicacio in proxima dominica, que ante eandem decollacionem B. Iohannis euenerit, perpetuis temporibus celebretur; omnibus eciam vere penitentibus & contritis, qui in predicta dedicacionis die ad ecclesiam confluxerint antedictam, XL dies de iniunctis eis penitenciis de omnipotentis Dei miſericordia relaxamus. Datum Moguncie An. Dn. MCC LXXXIIII, VII Kal. Octobris.*

PETRVS
Sudenſis Epiſcopus.

Hunc ne neſciamus, *Trithemius* facit, qui in chronico Sponheimenſi ad an. MCCXC p. m. 294 ſic: *Poſt multa prahabita conſilia & maturam deliberationem, vnanimiter in Abbatem elegerunt Iohannem monachum, huius monaſterii Cellerarium, quem non diu poſtea Gerhardus Archiepiſcopus Moguntinus praſentatum ſibi confirmauit, & per* Petrum Epiſcopum Sudenſem, *ſuum in pontificalibus Vicarium generalem anno MCCXC, dominica poſt feſtum Vrbani Papa apud Moguntiam fecit ordinari.*

Et paullo poſt ad an. MCCXCI p. d. *Iohannes Abbas anno regiminis ſui primo, ecclesiam noſtram intrinſecam cum quatuor altaribus renouauit, & eam de nouo conſecrari fecit per* Petrum Sudenſem, *Gerhardi Archiepiſcopi Vicarium in pontificalibus generalem, vt patet ex litteris eiusdem:*

„Vniuerſis hæc viſuris PETRVS miſeratione diuina Sudenſis Epiſcopus, Reu. „Patris ac Domini, Domini GERHARDI D. G. Moguntini Archiepiſcopi Vica„rius, ſalutem in Domino. Cum nos anno Domini MCCXCI, VI Id. April. „ecclesiam monaſterii Sponheimenſis Ord. S. Benedicti, cum quatuor altaribus „ad diuinum cultum perpetuo agendum conſecrauimus, nos omnibus Chriſti „fidelibus vnius anni quoad venialia, & XL dierum, quoad criminalia ac vnius „carenæ, in ſingulis altaribus conceſſimus tempore dedicationis, videlicet die „Dominica proxima poſt natiuitatem B. M. V. & per omnes octauas ſequentes in „perpetuum duraturas; addentes de gratia ſpeciali omnibus benefactoribus præ„dicti

„ dicti monasterii ad instar Venerabilis Patris D. Hugonis Cardinalis, sedis Aposto-„ licæ Legati, XL dierum indulgentias consimiliter duraturas. Datum &c.

Sed hic advertendum, ita pergit *Trithemius* l. d. *quod propter rationabiles causas dies præfata dedicationis huius ecclesia cum indulgentiis, post annos XLVI per Albertum, Episcopum Ibinensem, Vicarium Henrici Virneburgii, in Dominicam post festum S. Martini proximam, instantia Wilhelmi Abbatis, translata fuit.*

INCOLERIVS

Episcopus Buduensis.

Gerhardi Archiepiscopi Moguntini in pontificalibus Vicarius, anno MCCXCVII ecclesia Moguntina parochiali S. Ignatii indulgentiarum dedit litteras in octava Ioannis Baptista. quas litteras cum aliis in eadem parochia hoc anno MDCXIII, die III Iunii legi. Ita *Helvvichius.*

Anno eodem MCCXCVII reconciliauit seu ritu consueto expiauit monasterium & cœmeterium Seligenstadense.

Quum familiæ D. fuerit Augustini, in annalibus FFr. Eremitarum, qui Moguntiæ suum habent domicilium, ceteros inter, qui virtute meritisque Ordinem illustrarunt, memoratur.

IACOBVS

Episcopus Panadensis, Ordinis D. Augustini.

Hic anno MCCCX, commodo Vestalium S. Ruperti prope Bingam, gratuitas criminum condonationes singulis ac omnibus, supremi Numinis pacem illic loci petentibus, litteris largitus est publicis.

* IOANNES

Lauacensis Episcopus, *Ordinis Eremitarum S. Augustini.*

Hic an. MCCCXII omnibus, qui stipem ad ædem D. Stephani instaurandam liberali contulerint manu, modo cordis & oris veram de peccatis confessionem edidissent, quadragenariam piaculorum indulsit relaxationem. Tabulæ, quibus rem complexus est, ita habent:

Frater IOHANNES D. G. Lauacensis ecclesie Episcopus vniuersis Christi fidelibus salutem in Domino sempiternam. Cupientes quoslibet Christi fideles ad pietatis ac deuocionis opera, quantum possumus, inuitare, omnibus vere penitentibus & confessis, qui ad fabricam ecclesie S. Stephani ciuitatis Magunt. manum porrexerint adiutricem, aut de suis facultatibus aliquid legauerint in extremis, XL dies de iniunctis eis penitenciis misericorditer relaxamus, de omnipotentis Dei misericordia, & SS. Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, dantes ipsis confraternitatem & participacionem omnium bonorum operum, que in missis, oracionibus, cantibus, ieiuniis, eleemosynis, & vigiliis, seu alio quouis modo fiunt ac fiunt per nostram ciuitatem & dyœcesin, in ecclesiis, monasteriis, ac aliis piis locis, dummodo consensus dyœcesani ad id accedat. Datum Maguncie A. D. MCCCXII, V Idus Aprilis.

Dein, vt populum incitaret ad sacra in æde B. M. V. Arnsburgi, quod Ordinis Cisterciensis asceterium est, hoc magis frequentanda, omnibus locum in festo dedicationis annuo rite, pioque animi cultu & proposito inuisentibus quadraginta dierum dedit indulgentiam. Dictis vt hoc maior fides sit, exprimere iuuabit Bullam ipsam:

Vniuersis Christi fidelibus Fr. IOHANNES, Ord. S. Augustini, D. G. Episcopus Lauacensis, salutem in eo, a quo omne bonum originaliter distinctum. Cupientes, vt ecclesia B. M. V. in Arnsburge *Ord. Cisterc. Moguntine Dioeces. dignis laudum preconiis deuotius frequentetur, omnibus vero contritis ac confessis, qui hunc locum* Arnsburge *in die dedicacionis ipsius fideliter visitauerint, XL dierum indulgencias misericorditer indulgemus. Datum in Arnsburge anno Domini MCCCXIII, in octaua Epiphanie.*

Ceteroquin eodem hoc anno, rem diuinam in Katlenburgensis monasterii æde pura castaque mente obeuntibus, eandem gratiam contulit. Vid. *Leuckfeldius* antiquitat. Katlenburgens. cap. V § 4 p. 34.

Anno postea MCCCXVII, VIII Id. Februar. similiter iis omnibus, qui noxis expiati ad altare S. Crucis in æde metropolitana Superum pacem votis expoposcerint ac prece.

DITHMARVS

Episcopus Gabulensis,

Ord. Cisterciens.

Anno MCCCXIX Eberbacensi & Arnsburgensi Abbatibus facultatem dedit, iis, qui sacris in æde Erbacensi & Arnsburgensi, die, quo vtraque olim dedicata, recurrente, religioso vacauerint cultu, quadraginta dierum piacula condonandi.

Anno MCCCXXI, die cathedræ Petri festo, cum Emicho de Leiningen, Episcopus Spirensis, Cunonem de Schöneck, Vangionum Antistitem, ordine initiaret Episcopali, ipse, qua par erat, religione adstitit.

Eodem omnibus, qui cœmeterium ad D. Quintini circumierint, pie pro defunctis supplicando, XL dies & carenam; iis vero, qui pompam, qua sacra ad ægrotum deportatur hostia, sequerentur, XL itidem dies leuamento pœnarum, quæ piaculo debentur, his indulsit litteris:

Fr. DITHMARVS, Ord. Cisterc. D. G. Episcopus ecclesie Gabulensis, gerens vices in diocesi Moguntina, a Capitulo nobis commissas sede vacante, Vniuersis Christi fidelibus, ad quos scriptum presens peruenerit, salutem.

Cupientes quoslibet Christi fideles ad pietatis opera spirituali premio inuitare, de omnipotentis Dei misericordia, & BB. Apostolorum eius, Petri & Pauli, gratia confisi, omnibus vere penitentibus, contritis, & confessis, qui cemiterium ecclesie S. Quintini martyris in ciuitate Magunt. cum deuocione circumierint, pro fidelibus defunctis oraciones faciendo, XL dies & carenam; qui vero corpus Dominicum sequuntur, cum ad infirmos deportatum fuerit, XL dies de iniuncta sibi penitencia in Domino misericorditer relaxamus. In cuius rei testimonium nostrum sigillum presentibus est appensum. Datum anno Domini MCCCXXI, VI Id. Februar.

Biennio post sacellum S. Antonii, monasterio Walckenriedensi adstructum, collatis, vt tum moris erat, indulgentiis, consecrauit. Id quod sequentibus manifestum fit tabulis:

Nos Fr. DITHMARVS, Ord. Cistert. D. G. Episcopus ecclesiæ Gabulensis, gerens vicem in pontificalibus Reuerendis. Patris, Domini MATTHIAE, Dei & Apostolicæ sedis gratia S. Moguntinensis sedis Electi, omnibus hanc litteram visuris salutem in eo, qui est omnium vera salus. Cupientes quoslibet Christi fideles ad pietatis opera spirituali præmio inuitare, de omnipotentis Dei misericordia & beatorum Apostolorum eius Petri & Pauli meritis confisi, omnibus vere pœnitentibus, contritis, & confessis, qui Capellam in noua Grangia iuxta Walckenred, cuius anniuersarium diem dedicationis in Dominica proxima post festum B. Dionysii sociorumque eius statuimus peragendum, in honore B. Antonii, causa deuotionis visitauerit, & qui cœmeterium ibidem circumeundo pro defunctis fidelibus orauerit, qui etiam sacerdotem portantem sanctum corpus Domini ad infirmos deuote secuti fuerint, pro singulis quadraginta dies indulgentiæ de iniunctis sibi pœnitentiis in Domino misericorditer relaxamus. In cuius rei testimonium nostrum sigillum præsentibus est appensum. Datum anno Domini MCCCXXIII, XIII Kalend. Februar.

Anno MCCCXXVIII, prouehendis monasterii Portensis rebus, liberales itidem locum pie inuisentibus pœnarum contulit relaxationes. Vid. *chron. Portense* pag. 276.

ALBER-

ALBERTVS

Ibunensis Episcopus,

HENRICI *Virnenburgii* Vicarius.

Anno MCCCXXXVII Henrico, Abbati Sponheimensi, Moguntiæ, in æde FF. Prædicatorum, *prima Dominica post octauas festi Paschalis*, vt *Trithemius* in chron. Sponheim. ad h. a. p. 314 loquitur, benedictionis impertiit munus. Sequenti vero festum, quo memoria ædis in monasterio illo sacræ ad id vsque temporis peragi solebat, in alium transtulit diem. Idem *Trithemius* l. d. qui rei testes has adfert tabulas:

Nos Frater ALERTVS, D. G. Ibinensis ecclesiæ Episcopus, vices Venerabilis in Christo Patris ac Domini nostri HENRICI, Archiepiscopi Moguntini, in pontificalibus gerentes, vniuersis in Christo fidelibus, ad quos præsentes peruenerint litteræ, salutem & sinceram in Domino charitatem. Cupientes quosque Christi fideles ad pietatis opera, modis conuenientibus & Deo placitis inuitare, omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui ad monasterium S. Martini in Sponheim manus porrexerint adiutrices, vel ad ipsum causa deuotionis & orationis accesserint, in singulis festiuitatibus gloriosæ semper Virginis Mariæ, omnium Apostolorum, Patronorum, & dedicationis, aut qui corpus Christi sequuntur, dum fuerit ad infirmum seu infirmos deportatum, vel qui cœmeterium seu ambitum circumierit, orando pro omnibus fidelibus inibi & vbique defunctis, de omnipotentis Dei misericordia & beatorum Petri & Pauli Apostolorum gratia confisi, auctoritate nostra, qua fungimur, de iniunctis eis pœnitentiis XL dies indulgentiarum, cum vna Karena, in Domino misericordiæ relaxamus. Insuper dedicationem monasterii prælibati, hucusque Dominica die proxima ante diem natiuitatis B. Mariæ Virginis celebratam, in Dominicam diem proximam post diem S. Martini transposuimus in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti perpetuo celebrandam. Datum & actum nostro sub sigillo in testimonium singulorum anno Domini MCCCXXXVIII, in vigilia S. Bartholomæi Apostoli.

Biennio post, Wilichonem, Abbatem Sponheimensem, Henrico fatis functo successorem datum, vsitato benedictionis initiauit ritu. Idem *Trithemius* ad an. 1340 p. 316. Eodem pridie Non. Iul. consecrauit altaria quædam in monasterio Eberbacensi. Tum vero festum, quo dedicatio monasterii Disibodenbergensis ad eum vsque diem recolebatur, alio celebrandum instituit. Patet id ex litteris hac de re tum datis, quæ ita habent:

Nos Frater ALBERTVS, D. G. Ibunensis ecclesie Episcopus, vices in pontificalibus Reuerendi in Christo Patris ac Domini, Domini HENRICI, Archiepiscopi Maguntini, gerentes, de speciali mandato & auctoritate eiusdem Domini Maguntini, dedicationis festum monasterii S. Disbodi, Ord. Cisterc. quod hactenus fuit in Dominica infra octauam Ascensionis Domini, in diem & festum B. Damasi Pape transponimus & transferimus in nomine Domini cum omnibus suis solempnitatibus per presentes, dantes eis presens scriptum sigillo nostro signatum, in testimonium super eo. Datum & actum anno Domini MCCCXL, feria Seueri Episcopi.

RVDOLFVS

Episcopus Saloniensis.

Anno MCCCXLI Wilhelmum, Abbatem Sponheimensem electum, Moguntiæ consueto sacrauit cæremoniarum apparatu. Memorat id *Trithemius* in chron. Sponheimensi p. m. 316 his verbis: *Anno natiuitatis MCCCXLI, indictione IX, in die S. Cyriaci, sociorumque eius martyrum, qua est VI Id. Aug. vnanimiter elegerunt Wilhelmum de Beckelheim, monachum huius cœnobii professum, virum prudentem, & pro consuetudine illius temporis satis religiosum: qui confirmatus per Henricum Archiepiscopum Moguntinum, & per eius in pontificalibus Vicarium*, Rudolfum Episcopum Saloniensem, *benedictus, infulaque ex more decoratus, præfuit* &c.

Dein anno MCCCL Sponhemii sacellum recens in peristylio monasterii ex-

citatum dedicauit. Narrat id similiter, quem dixi, *Trithemius* p. 322. *Hoc anno, qui fuit Wilhelmi Abbatis nostri IX, cum noua Capella, quam in ambitu fundarat, iam esset consummata, fecit eam in honorem B. M. semper Virginis consecrari V die Septembris per* Rudolfum Episcopum Salonienfem, *Gerlaci Archiepiscopi in Pontificalibus Vicarium, vt patet ex litteris eius, qua sequuntur:*

„ *Vniuersis has visuris RVDOLFVS diuina miseratione Saloniensis Episcopus, Reu.* „ *Patris ac Domini, Domini GERLACI, D.G. Moguntinensis Archiepiscopi * Vicarius, salutem in Domino. Cum nos anno Domini MCCCL, Non. Septembr. Capel-* „ *lam cum altari beata & gloriosa semper Virginis Maria in ambitu monasterii Sponheim,* „ *Ord. S. Benedicti, Mogunt. diœces. dedicauerimus ad diuinum cultum perpetua pera-* „ *gendum, nos omnibus Christi fidelibus, pœnitentibus & confessis, pradictum altare* „ *cum Capella deuote visitantibus, indulgentias XIV * dierum, criminalium pecca-* „ *tarum, ac vnius carena semel in anno concessimus, & quotiescunque Sacramentum* „ *infirmis porrigitur per totam parochiam in posterum duraturas. Datum & actum* „ *anno Domini, vt supra.*

* l. in pontificalibus

* f. XL

Ceterum eodem hoc anno ibidem Philippum, Wilhelmo, qui se sponte Abbatis abdicarat dignitate & officio, suffectum benedictionis affecit munere. Sic enim idem pergit *Trithemius* p. 323; *Deinde in prima Dominica Septembris a* Rudolfo Episcopo Saloniensi, *prafati Archiepiscopi in pontificalibus Vicario, hic in monasterio nostro, adstantibus sibi duobus Abbatibus, scilicet Ioannis in Rhingauia, & montis Disibodi, munus benedictionis accepit.*

ALBERTVS de BEVCHELINGEN
Episcopus Ippusensis,
Archiepiscopi GERLACI Vicarius.

Anno MCCCXLV, cum Francofurti ad Mœnum parthenonem D. Catharinæ sacrum statueret Wickerus Frosch, Moguntiæ ad D. Stephani Scholasticus, Francofurti ad D. Bartholomæi Cantor, ipse primum structuræ lapidem in fundamento composuit. *Lersnerus* chron. Francof. parte II cap. XIX p. 72.

Anno MCCCL, feria tertia infra octauam Paschæ, Moguntiæ ædem Carthusiensium sacram laudato cæremoniarum ordine inaugurauit. Tabulas, quibus id proditum, dedi in Schediasmate de *Eremo hac* § IX. Haud ita multo post etiam sacellum *D. Alexii*, iuxta riuum Ciam, vti cognoscere est ex tabella, quæ in eodem iuxta altare olim pependit (vti ad lib. I cap. XXXI rer. Moguntiacar. *Serarii* p. 83 iam dictum) sequenti:

Anno Domini MCCCL, Dominica, qua cantatur Misericordias Domini, consecrata fuit hac Capella S. Alexii in honore sancta & indiuidua Trinitatis, gloriosissima Dei genitricis & Virginis Maria, S. Martini Confessoris, S. Alexii Confessoris, & S. Catharina Virginis, & omnium Sanctorum, per Venerabilem Patrem, Dominum ALBERTVM de Buchelheim, Episcopum ecclesia Ippusensis, habentem auctoritatem in pontificalibus Reuerendi in Christo Patris ac Domini, Domini GERLACI, sancta Moguntina sedis Archiepiscopi, qui contulit omnibus Christi fidelibus contritis & confessis, eandem Capellam visitantibus, de iniunctis sibi pœnitentiis XL dies indulgentiarum.*

* *Ita sane legendum, non* Hypponensis, *vti, secundum* Helwichii *apographum l. d.* Serarii *est.*

IOANNES
Episcopus Scopiensis,
Archiepiscopi GERLACI Suffraganeus.

Consecrauit an. MCCCLX, Id. Aug. in æde monasterii, quod in Rhingauia est, Erbacensis altare in honorem S. Michaelis Archangeli, & omnium Angelorum, nec non SS. Martyrum Hippolyti & sociorum, ac S. Disibodi.

* *CONRADVS*
Episcopus Bundizensis.

Anno MCCCLXIX Francofurti ad Mœnum duo altaria in parochiali (ad D. Bar-

Bartholomæi) veteri, laudatoque cæremoniarum ordine dedicauit: vti quidem ex his, ἀνεκδότοις vsque huc, plenius cognoſcere litteris eſt.

CONRADVS D. G. Epiſcopus Bundizenſis, Vicarius in pontificalibus Reuerend. in Christo Patris & Domini noſtri Gerlaci Archiepiſcopi Moguntini, Vniuerſis Chriſti fidelibus, ad quos preſens ſcriptum peruenerit, ſalutem in Domino ſempiternam.

Notum facimus Vniuerſitati veſtre, quod nos anno Domini MCCCLXVIIII, ipſo die Simonis & Iude Apoſtolor. duo altaria in eccleſ. parochiali Franckenford, primum ante chorum in honore S. Crucis, ſecundum retro in ſiniſtro latere in honore S. Iacobi Apoſtoli conſecrauimus, adhibitis ad hec ſolempnitatibus debitis & conſuetis. Vnde omnibus vere penitentibus & confeſſis, qui in anniuerſario dedicationis eorundem altarium, quam, ob maiorem deuocionem, quam tunc populus habere conſueuit, transferimus in diem dedicacionis dicte eccleſie, & in diebus patronorum dicta altaria cauſa donacionis acceſſerint, de omnipotentis Dei miſericordia, & BB. Petri & Pauli Apoſtolorum auctoritate confiſi, XL dies criminalium cum vno kareno, de iniunctis ſibi penitentiis miſericorditer in Domino relaxamus. Anno & die quibus ſupra.

* IACOBVS
Epiſcopus Lauacenſis.

Ab Adolfo I Archiepiſcopo anno MCCCLXXXIII ad Pontificü muneris procurationem his adſcitus eſt litteris:

ADOLFVS *D. G. ſacre Moguntine ſedis Archiepiſcopus, ſacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Venerabili Fratri, Domino IACOBO, Lauacenſis eccleſie Epiſcopo, ſalutem.*

Cum variis & arduis noſtris & eccleſie noſtre prepediti negociis, ſolacium in ſpiritualibus, ac quoad ea, que ſunt ordinis, omnibus & ſingulis actibus noſtri pontificalis officii per noſtras ciuitates & dyoc. Magunt. vbi, quando, & quotiens opus fuerit, perſonaliter intendere nequeamus, ne defectus ſeu negligencia circa ſubditos noſtrarum ciuitatum & dyoc. predictarum in ſubſcriptis nobis valeat aliqualiter imputari, Vobis, vt in ipſis, ciuitate & dyoceſi, ordines ſacros, maiores & minores, ſtatutis a iure temporibus, conferre & celebrare, monaſteria, capellas, altaria & cimiteria conſecrare & reconciliare, ſanctimoniales velare, penitentes vtriuſque ſexus intronizare & reconciliare, ornamenta eccleſiaſtica & calices ac indumenta pontificalia & ſacerdotalia, & quecunque alia ad diuinum officium ſpectancia, conſecrare & benedicere, criſma, oleum ſanctum & infirmorum in die Cene in ipſa ciuitate noſtra Maguntina predicta conficere, & omnia ac ſingula alia facere, que circa premiſſa, vel eorum alterum, neceſſaria ſunt vel vtilia vobis, quomodocunque libere valeatis, auctoritatem noſtram liberam & plenam licenciam concedimus, & vices noſtras rite & expreſſe committimus in his ſcriptis, dantes vobis nichilominus plenam poteſtatem, quoſcunque ſubditorum noſtrorum in caſibus de iure vel alias de conſuetudine nobis ſpecialiter reſeruatis, non tamen locacione vel ob queſtum aliquem, ſed tantum in foro iuſticie, abſoluendi, ita tamen, quod nullum, qui ad ſolucionem decimarum ſeu fagorum reſtitucionem tenetur, abſoluatis, niſi eorundem ſolucione vobis prius facta, quas nobis aut noſtro in hac parte Commiſſario ſpeciali ad conuertendum in pios vſus integraliter volumus preſentari.

Prouiſo eciam in premiſſis, quod eccleſias, capellas, ſeu altaria de nouo erectas ſeu erecta, aut erigendas ſeu erigenda, non conſecrabitis (preterquam altaria in eccleſiis ſeu monaſteriis religioſarum perſonarum) niſi prius dotatæ ſeu dotata fuerint, cum minus ad ſummam decem & octo librarum Hallenſ. ſuper eo eciam vobis fides plena omnino ſit facta.

Inſuper eciam nullos clericos ad ſacros ordines admittetis, niſi prius ſufficienter beneficiati fuerint, vel patrimoniales aut alios certos redditus ſufficienter coram Iudicibus & Iuſticiariis ſecularibus, ſub quorum iuriſdictione huiuſmodi patrimonia & redditus ſituati noſcuntur, eis donatos, datos, & aſſignatos habeant, & in eorum poſſeſſione pacifica & quieta exiſtant, ac competenter literati, & de literatura huiuſmodi, quociens clericos noſtros iuratos abeſſe contigerit, per veſtros

Rrr 3 *familiares*

familiares sufficienter examinati fuerint, super quo conscientiam vestram oneramus.

Verum ut premissa omnia & singula cum omni puritate procedant, volumus, ut de literis, que formate *dicuntur, aut eciam pro aliis, que pro laboribus vestris racione pontificalis officii merito poterunt euenire, antiquam taxam & consuetam, ut a nostris predecessoribus prouide determinatum, nullatenus excedatis.*

Ne autem debitam execucionem predictorum quouis modo conaliter impediri contingat, vobis presentibus indulgemus, ut effectum sentenciarum, interdictorum ecclesiasticorum quorumcunque, & a diuinis cessacionum ex tunc ut in antea prolatarum seu promulgandarum, sine nostra aut subditorum nostrorum autoritate, quoad presenciam vestram corporalem, & complecionem predictorum actuum vestri pontificalis officii, in singulis eorundem actuum locis ciuitatis & dyocesis, tollere aut relaxare & suspendere valeatis.

In quorum omnium & singulorum testimonium sigillum nostrum presentibus literis iussimus appendendum. Date Aschaffenburg. in die S. Agnetis Virg. anno Domini MCCCLXXXIII.

* IOANNES.

Heluetius gente, eiusdem Adolfi in pontificalibus Vicarius, innotuit nobis ex litteris illius, anno MCCCLXXXV, die Sergio & Baccho sacra datis, quarum hæc pars est:

Wir ADOLF --- *geben ganz Mōge --- vnd Gevvalt --- dem Erbaren Iohann Zur Laden, Cananicken vnser lieben Frauen zu den Greden in vnserer Stadt Menze, solch Hus, genant der* Worzgarten, *als vns ledig vvorden ist von Tode des Ervvurdigen Bischoff* IOHANN *seligen von Kayserstul, der vnser Vicarius vvas in pontificalibus, zu vergeben vnd zu vergiftigen* &c.

HERMANNVS

Scopiensis Episcopus.

Anno MCCCLXXXIX dedit litteras, testes, se sacellum S. Thomæ in monasterio D. Iacobi in monte specioso consecrasse. Sequenti MCCCXC testamentum fecit, quod peculiari diplomate Erfordiæ peruigilio Epiphanias Dominicæ ratum habuit, confirmauitque Archiepiscopus Adolfus. Eodem dedicauit altare S. Annæ in sacello D. Nicolai iuxta parthenonem Diui Ruperti prope Bingam; Sacellum item & altare B. M. V. Moxstadii in campis, idque Dominica, quæ vsu ecclesiastico vocatur *Exaudi*. Quum anno MCCCXCII ab Conrado II Archiepiscopo iussus fuerit in partibus Saxoniæ, Thuringiæ, Westphaliæ, & Hassiæ, vsque ad fines oppidorum Orba, Geilnhausen, & Butsbach, munia exequi pontificalia, ex eo Suffraganeis Erfurtensibus adnumerandus veniet.

FRIDERICVS

Episcopus Tullensis *,

Ordinis Eremitarum D. Augustini.

* *Creatus ab* Vrbano Papa VI *anno* MCCCXCI, *die XXIII Ianuar. vt* Elsius *prodit in* Encomiastico Augustinianorum.

Mulhusanus fuit patria, & a Conrado II ad vicariam sacrorum functionem vocatus an. MCCCXCII, litteris sequentibus;

CONRADVS *D. G. Archiepiscopus Moguntinus --- Venerabili in Christo Fratri,* FRIDERICO, *Episcopo Tullensi, salutem. --- Idcirca ne defectus seu negligencia circa subditos nostros in premissis nobis valeat aliqualiter imputari, de vestra prudencia & circumspectione quamplurimum confisi, vos in Vicarium nostrum in pontificalibus, & in illis, que pontificalis officii existunt, presentibus constituimus, facimus, & deputamus, & vt in dictis ciuitate & diocesi, ex illa parte Rheni, scilicet qua ciuitas Maguntina situata existit, necnon ex alia parte Rheni versus Hassiam, vsque ad opida Orba, Geilnhausen, & Punbach nostre diocesi inclusiue, nec non vndique ex alia parte Mogani ordines sacros &c. Datum Dieburg feria quinta post Dominicam Cantate anno Domini MCCCLXXXXII.*

Quum

Quum singulari in receptis dogmatibus tuendis esset zelo, ab eodem anno sequenti constitutus fuit hæreticæ quæsitor prauitatis. Anno dein MCCCXCIX Moguntiæ in templo parochiali, cui a D. Quintino nomen, consecrauit imaginem Christi crucifixi ligneam maiorem, inditis quamplurimis Sanctorum reliquiis, quemadmodum his ipse testatum litteris fecit:

Nos Frater FRIDERICUS D. G. Episcopus Tullensis, Vicarius in pontificalibus Reuerendissimi in Christo Patris & Domini, Domini IOHANNIS, eadem gratia S. sedis Moguntine Archiepiscopi, notum facimus vniuersis Christi fidelibus, quod imaginem ligneam Christi extensam in lectionario superiori in ecclesia S. Quintini benediximus cum ea solennitate, qua decuit, & eidem imposuimus reliquias Sanctorum, videlicet S. Crucis, de lapide, super quem stetit Dominus, quando ascendit celum, S. Bartholomei, S. Matthei Apostoli, S. Pauli, S. Catharine, S. Marie Magdalene, S. Marie Egiptiace & S. Elisabethe.

Cum igitur ob cunctarum reliquiarum reuerenciam in predicta Cruce reconditarum merito inclinamur ad ea, que D. N. I. C. de thesauro sue passionis, & omnium Sanctorum & Sanctarum eius, ecclesie sue sancte & eius pastoribus reliquit dispensanda, auctoritate, qua fungimur, Apostolorum beatorum Petri & Pauli confisi, omnibus vere penitentibus & contritis pertranseuntibus ecclesiam prenominatam, qui coram prefata Christi imagine Pater noster & Aue Maria vnum dixerint, XL dies indulgenciarum in Domino misericorditer impertimur.

Datum Moguncie anno Domini MCCCLXXXXVIIII, die sexta feria ante Palmarum, in qua die consecrauimus imaginem predictam, sub sigillo nostro maiori.

Obiit anno MCCCCI, die XXX Iunii, tumulatus in æde sui ordinis, in choro ante aram maiorem, cum hac olim inscriptione sepulcrali;

Anno Domini MCCCCI, vltima die mensis Iunii obiit Venerabilis Pater FRIDERICUS, Ord. S. Augustini, Episcopus Tullensis, Vicarius in pontificalibus Domini Maguntini, hic sepultus. Requiescat in pace, Amen!

* IOANNES
Episcopus Slesuicensis.

De Schondelef (alias *Hes*) cognominatus. *Variam*, dum Slesvvici ad gubernacula sedebat, *expertus est fortunam, maioresque angustias ac calamitates sensit, ac expertus est, quam antecessorum nemo*, vt *Cypraus* in annal. Episcoporum Slesuicensium cap. XX p. 345 loquitur.

Quibus ille pressus, cum Moguntiam delatus esset, Ioanni II fide, consilio, re tam liberaliter ac prolixe sua probauit officia, vt ab eo in remunerationem illorum an. MCCCCI, ipsis Kalend. Ianuar. ad dies vitæ obtineret castrum Frauenstein, vna cum bonis contributis, possidendum, fruendum; non ita multo post vero, litteris Aschaffenburgi, ipso die Apostolorum ab se discedentium memoriæ sacro datis, quoad ipse Archiepiscopus in viuis ageret, duraturis*, constitueretur, qui per partes Rheni, Moguntina diœcesi comprehensas, munia exerceret pontificia.

* *Verba, quibus vtitur* Ioannes, *sic habent*; presentibus per totum tempus vite nostre duraturis.

Ad sedem reuersus, obiit an. MCCCCXXI, postquam quadraginta nouem annos Episcopatui præfuisset. Sepultus ad latus chori, quod austrum spectat, cum epitaphio in pariete, quod ita habet:

Anno Domini millesimo, quadringentesimo, vigesimo primo, VIII die sancti Laurentii obiit Ioannes Scondeleff, *Episcopus Slesuicensis, Doctor Theologiæ, qui sedit quadraginta nouem annis, hic sepultus.*

Cypraus l. d. p. 354.

CON-

CONRADVS

Episcopus Christinopolitanus,

Ord. Prædicatorum.

Anno MCCCCIII Vicarius per terras Rheni ab Archiepiscopo, quem modo dixi, Ioanne II designatus fuit*, data iuxta acceptaque facultate, ordines sacros, maiores & minores, conferendi, monasteria & sacella, ædes sacras, altaria, cœmeteria consecrandi, Abbates benedictionis munere afficiendi, sanctimoniales velandi, vtriusque sexus pœnitentes inthronizandi siue reconciliandi.

* *Litteris Altauillæ feria II post diem B. Aegidio sacrum datis; quarum quidem clausula ita habet;* præsentibus duntaxat vsque ad nostram reuocationem duraturis. *Quæ verba notes velim ad confirmanda ea, quæ in præfatione n. 4 notanda monui.*

Ante vero iam, mandato Ioannis, litteris Altæuillæ feria secunda post natalem B. Ioannis Baptistæ datis, comprehenso, Lumponem Hospitalarium, Winthero Abbati Seligeustadensi suffectum, Abbatiæ in possessionem induxit. Anno MCCCCVI Moguntiæ consecrauit sacellum & altare in parochiali, cui a D. Christophoro appellatio, vt sequens loquitur scheda:

Ista Capella cum altari fuit consecrata per nos CONRADVM *D. G. Episcopum Christinopolitanum, Vicarium in pontificalibus Reuerendissimi in Christo Patris & Domini, Domini* IOHANNIS, *sancte Sedis Moguntine Archiepiscopi, anno Domini MCCCCVI, quarta feria quatuor temporum Aduentus Domini, in honorem S. Thome Apostoli, S. Sebastiani martyris, & S. Antonii Confessoris.*

Sepulturæ locum nactus est in æde PP. Prædicatorum; quorum quidem in necrologio ad diem *B. Vitalis* sic legas: *Anniuersarium* CONRADI, *Episcopi Christinopolitani, Vicarii Domini Archiepiscopi Iohannis Moguntini, Ordinis Prædicatorum. Sepultus in choro ante altare.*

GERHARDVS

Episcopus Christinopolitanus,

Ord. Prædicatorum.

Ioanni II itidem suffragatus, teste tabella, quam *Helvvichius* inuenit in sacello, quod in ædibus Custodis maioris est, ac in schedas retulit suas. Et ea quidem sic habet:

Hæc Capella consecrata est a Reuerendo in Christo Patre & Domino, Domino GERHARDO, *Episcopo Christinopolitano, in honorem omnipotentis Dei & gloriose Virginis Marie matris eius, SS. Ioannis Baptiste & Ioannis Euangeliste, S. Stephani, S. Victoris martyris, S. Martini Episcopi, S. Catharine & S. Barbare Virginum, videlicet anno Domini MCCCCXV, in die sancto Pentecostes, & dicitur ad* S. Spiritum, *& erit dedicacio ipsius Capelle semper Dominica proxima post natiuitatem S. Ioannis Baptiste. Quotiens vnum Pater noster & Aue Maria ibidem dicitur, XL dies indulgenciarum auctoritate predicti Domini GERHARDI de iniunctis penitenciis in Domino misericorditer relaxantur.*

Anno MCCCCXVII, die XIX Decembris in templo Dominicanæ familiæ aram B. Virgini, pluribusque aliis Sanctis sollemni dedicauit cæremonia, ecu sequentibus adnotatum fuit verbis:

I. N. D. A. Anno MCCCCXVII die XIX Decembr. consecratum est istud altare in honore gloriose V. M. & SS. Ioannis Baptiste, trium Regum, S. Martini Episcopi, Antonii & Hieronymi Confessorum, & Apollonie V. & M. & B. Marie Magdalene, a Reuerendo Domino GERHARDO Episcopo Christinopolitano, S. Sedis Moguntine Suffraganeo, & reposite sunt in eo reliquie de brachio S. Marci Euangeliste, de brachio S. Galli, de ossibus Lazari, Florentii, & Maurorum Thebeorum.

Simi-

Similiter, vt decessor, in æde PP. Prædicatorum honestissimo sepulcrum cepit loco, ante aram quidem, quam ipse, vt modo dictum, consecrauit.

NICOLAVS

Episcopus Gestopolitanus.

Ad pontificii muneris vicariam procurationem vocatus ab Conrado III, litteris peruigilio almæ Pentecostes an. MCCCCXX signatis. Sequenti, sabbato, quo cantatur *Intret*, in æde metropolitana sacros Ordines contulit, vt ex litteris, Diacono cuidam ordinato, testimonii loco datis, patet.

IOANNES de REIFFERSCHEID

Episcopus Cyrenensis.

Nicolai in locum suffectus an. MCCCCXXII ab eodem Conrado III, tabulis Norimbergæ feria quinta proxima post festum Virginis assumptæ confectis, & dein a Theoderico similiter in Suffraganeum adsumtus an. MCCCCXXXV, litteris Eltuillæ die XXVII Martii datis.

Anno MCCCCXXXVIII consecrauit Moguntiæ altare in curia Comitum Hanouiensium, vt *Helvvichius* olim obseruauit.

Extremum vero vitæ spiritum edidit anno MCCCCXLVII, V Kal. Nouembr. qui erat dies SS. Simonis & Iudæ Apostolorum memoriæ sacer. Tumulatus in parochiali D. Emmerano dedicata, cuius ille Curio quondam siue Plebanus fuerat, in choro, a latere dextro aræ summæ, cum inscriptione sequenti, quam partim ob litterarum ductus insolitos, partim scripturæ compendia difficilem lectu dixit *Helvvichius*:

Anno Domini MCCCCXLVII, in festo SS. Simonis & Iuda Apostolorum obiit Rds in Xro Pr & Dns IOHANNES Episcopus Zerinensis, Rdor in Xro Patr- Dnor Conradi & Theoderici Aepornm Vicarius.

Incisa est lapidi, in quo exsculpta effigies Episcopi, cum mitra & baculo, additis insignibus.

SIFRIDVS de MOGVNTIA

Episcopus Cyrenensis,

Ordinis Prædicatorum.

Cognomen a patria more temporum illorum tulit. Vocabatur enim nomine gentilitio *Piscatoris*. Natus autem fuit genere nobilitatis insignibus conspicuo, vt alibi iam dictum. Ad vicariam sacrorum functionem adscitus fuit a Theoderico an. MCCCCXLVI. Docent id litteræ, quas ipse dedit a. d. Lunæ post Dominicam *Reminiscere*.

* Hunc quidem in modum: *Ich Bruder* Sifrid Piscatoris, *Prediger Ordens, Lehrer in der H. Schrifft, bekenne --- dass der --- Herr Dieterich, Erz-Bischoff zu Menze mit mir uberkommen ist, dass ich Sr. Gn. Vicarius in pontificalibus sin, vnd Sr. Gn. Stet versehen sol, vnd sol auch darumbe einen Titel bestellen, dass ich a so zue Bischofflicher Würdige komme vnd geordnet vverde, dazu Se. Gn. mich mit siner Bethe furderen sol an den Enden, da sich das gepuret &c. Dat. Montag post Dominicam Reminiscere 1446.*

Qua procuratione cum fungeretur, anno MCCCCXLIX in æde Carthusiensium duas dedicauit aras. Loquuntur id schedæ sequentes, dum nuper illæ recludebantur, repertæ:

Istud altare consecratum est in honore S. Trinitatis, beatissime Virginis Marie, S. Michaelis, & omnium Angelorum, a Venerabili in Christo Patre & Domino, Domino STFRTDO, Episcopo ecclesie Cerenensis, Vicario in pontificalibus Reuerendissimi in Christo Patris & Domini, Domini THEODERICI, S. Sedis Moguntine Archiepiscopi, sub anno Domini M° CCCC° XLIX° feria sexta post omnium Sanctorum. Et dedicacio ecclesie & huius altaris erit Do-

minica proxima post octauas Pasche. Et he reliquie incluse sunt, scilicet de ligno S. Crucis, de ossibus XI M Virginum, & sanctorum centum quadraginta quinque millium martyrum, & B. Magdalene. Et de omnipotentis Dei misericordia largitur omnibus vere contritis & confessis XL dies indulgenciarum annua die dedicacionis eius.

Istud altare consecratum est in honore S. Iacobi Apostoli maioris, & trium Regum, XI M Virginum, S. Martini, & omnium Sanctorum, a Venerabili in Christo Patre & Domino, Domino SYFRYDO, Episcopo ecclesie Cerenensis, Vicario in pontificalibus Reuerendissimi in Christo Patris & Domini, Domini Theoderici, S. sedis Maguntinensis Archiepiscopi, sub anno Domini M° CCCC° XLIX°, sabbato post omnium Sanctorum. Et dedicacio huius altaris erit in die Iacobi Apostoli maioris. Et reliquie incluse sunt scilicet de ligno S. Crucis, sanctorum centum quadraginta quinque millium martyrum, sanctorum Maurorum martyrum, XI M Virginum, S. Vincenti. Et de omnipotentis Dei misericordia concedit vere contritis & confessis XL dies indulgenciarum in die dedicationis eius.

Sequenti MCCCCL arbitrum egit Theodericum Archiepiscopum inter ac ciues Moguntinos.

HENRICVS

Rossensis Episcopus,

Ordinis Eremitar. D. Augustini.

A Theoderico Archiepiscopo in partem curarum pontificalium adsumtus fuit anno MCCCCLVI, litteris Aschaffenburgi peruigilio Paschatos perscriptis.

Sequenti MCCCCLVII Reinhardum de Mosbach, prouisione Theoderici in locum Cunonis, Abbatis Seligenstadensis defuncti, suffectum sacrauit, & postero, qui MCCCCLVIII reparatæ fuit salutis, Petrum de Dorniekheim, Ioannis de Steten, Abbatis in Munster-Treisa Ordin. Præmonstrat. demortui successorem, recens electum.

Eodem anno in sacello D. Victoris aram (de qua supra in *Widekino*) rursum dedicauit. Loquitur id residua tabulæ dictæ pars, quæ sic habet:

Anno Domini MCCCCLVIII, IV Id. Octobris eleuatum est predictum altare propter eleuacionem pauimenti ad duos gradus ascendendo & denuo consecratum est II Id. Octobr. a Reuerendiss. Patre & Domino HEINRICO Rossensi Episcopo, in honorem sancte Trinitatis, beatissime Marie Virginis, S. Victoris, patroni ipsius altaris, & sociorum eius martyrum, trium Regum gloriosorum, & quatuor Coronatorum, Hieronymi Confessoris, Marie Magdalene, & SS. Virginum Catharine, Barbare, & Agnetis. Indulgencie sunt XL dies auctoritate iam dicti Domini Episcopi rite confessis & contritis quolibet dictorum festorum, similiter & in festo dedicacionis ipsius altaris, quod semper est celebrandum Dominica proxima post festum S. Victoris & Sociorum eius.

Secuto MCCCCLIX in æde D. Bartholomæi aram eodem consecrauit ritu. Docet id, quam huc afferre placet, tabula:

Nos HENRICVS Dei & Apostolice sedis gracia Episcopus Rossensis, Reuerendissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini THEODERICI, S. Maguntine sedis Archiepiscopi in pontificalibus Vicarius generalis, recognoscimus per presentes, quod anno Domini MCCCCLVIIII, quarta die mensis Maii, consecrauimus hoc altare in honore SS. Petri & Marcellini martyr. S. Iheronymi, S. Gregorii, S. Ambrosii, S. Augustini, SS. XI M Virgin. & S. Petronelle. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum anno & die, quibus supra.

Eodem a Diethero, Theoderici successore, ad eadem adscitus est munia, & mensibus quatuor interiectis extremum vitæ finem impleuit. Sepultus in æde FF. Eremitarum, cum hac olim ἐπιγραφῇ:

Anno Domini MCCCCLX die XXIIII Marcii obiit Reuerendis. in Xro Pr & Dns Heinricus Episcopus Rossensis, Ordin. S. Augustini C. A. R. I. P.

SIFRI-

SIFRIDVS

Episcopus Cyrenensis

secundum.

Constitutus pontificii muneris vicarius a Diethero anno MCCCCLX, die XXVII Martii. Inde anno sequenti in monasterio D. Iacobi, quod in monte speciofo est, consecrauit altare SS. Martyrum & Confessorum memoriæ dicatum ante chorum, & altare SS. dedicatum Virginibus in sacrario. Et cum per id temporis monastici cœtus passim per vitæ licentioris irent abrupta, iussu Adolfi anno MCCCCLXIV cœnobium Ilbenstadense, Ordin. Præmonstrat. & anno MCCCCLXVI id, quod vernacula *Marienschloß* appellatur, & Rockenburgo vicinum est, Ord. Cisterciens. qua par erat vigilantia interuisit. Anno dein sequenti LXVII rursum in monte Iacobæo dedicauit altaria S. Crucis, OO. SS. S. Michaelis Archangeli & omnium Angelorum supra lectionarium in medio ecclesiæ; postero item MCCCCLXVIII, Lunæ post Dominicam, quam *Oculi* vsus vocat ecclesiasticus, Francofurti ad Mœnum in æde Spiritui S. dicata chorum & altare *.

* *Lersnerus* chron. Francof. parte II cap. XXII p. 86.

Eodem Conradum, monachum cœnobii Benedictini, quod Coloniæ D. Martino sacrum est, in locum Ioannis de Itstein, Abbatis ad D. Ioannis in Rhingauia suffectum sacrauit, & anno secuto (MCCCCLXIX) die III Octobr. Ioannem Colnhausen, Sponheimensis cœnobii Abbatem recens electum. *Trithemius* chron. Sponheim. p. 383 & seq. Anno MCCCCLXXIII, prouehendo religionis studio, singulis ac omnibus, qui festa B. Petri martyris Mediolanensis memoria sacrificio Missæ interfuerint, vel aliquid subsidii pecuniarii ad vsus contulerint sacros, quadraginta dierum piacula condonauit. Intererit, tabulas ipsas his innectere:

SIFRIDVS miseracione diuina Episcopus Cyrenensis, S. Theologiæ Professor, Reuerendissimi in Christo Patris & Domini, Domini ADOLFI, S. Maguntine sedis Archiepiscopi in pontificalibus Vicarius generalis. Vniuersis & singulis Christi fidelibus presentes literas inspecturis salutem in Domino sempiternam.

Splendor paterne glorie, qui sua mundum illuminat ineffabili claritate, pia vota fidelium de ipsius clementissima maiestate sperancium tunc precipue benigno fauore prosequitur, cum deuota ipsorum humilitas Sanctorum precibus & meritis adiuuatur.

Cum igitur vtriusque hominis sexus, deuocione tracti B. Petri martyris Mediolanensis, *desiderarunt stipendii specialis sibi dona impartiri meritis eiusdem S. martyris; cupientes eosdem fratres & sorores presentes & futuros spiritualibus donare muneribus, ob reuerenciam prefati S. martyris, eorum precibus atque racionabilibus causis animum nostrum mouentibus, supplicacione eorundem inclinati, omnibus & singulis in eadem fraternitate existentibus, nunc & in antea futuris, confessis & vere contritis, qui in festo ipsius S. martyris deuote interfuerint officio Misse, ac qui orauerint quinquies Dominicam orationem cum Angelica salutacione, ac Apostolorum symbolo, nec non obtulerint, seu alias pro reparacione ornamentorum ecclesiasticorum aliquid contulerint, omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius autoritate confisi, XL dies indulgenciarum semel duntaxat in die, perpetuis temporibus duraturas, ex indultu Reuerendissimi Domini Archiepiscopi Maguntini impartimur. In quorum testimonium sigillum nostrum appendi fecimus. Datum XVI Iun. anno Domini MCCCCLXXIII.*

Eadem fini, eodem hoc anno eandem fecit gratiam omnibus, qui Moguntiæ ad ædem PP. Prædicatorum confluxerint, & coram signo S. Crucis, illic in ambone collocato, noxis expiati, orationem Dominicam cum symbolo Apostolico ter recitauerint, vt sequentibus manifestum fit litteris:

SIFRIDVS miseracione diuina Episcopus Cyrenensis --- Vniuersis Christi fidelibus salutem in Domino sempiternam. Quoniam splendor lucis eterne & lumen sanctam illuminans ecclesiam singulis temporibus illuminare non desinit ipsam, diuer-

diuersaque ac multiplicia, que ad salutem pertinent Christi fidelium, multiplici non cessat gracia irradiare: Cupientes igitur, quod sancta crux Christi, que locata est in ambone ecclesie S. Trinitatis FF. Predicatorum Magunt. debitis veneretur obsequiis, fidelesque eo libencius causa deuocionis ad illam confluant, quo ibidem dono celestis gracie vberius conspexerint se refertos, a Christique fidelibus iugiter veneretur, de omnipotentis Dei misericordia & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius autoritate confisi, omnibus vere contritis & confessis, qui coram eadem cruce tria Pater noster cum Angelica salutacione ac symbolo Apostolorum Christi deuote orauerint, pro Fratribus Predicatoribus totiens quociens, ac pro aliis, qui pro tempore ad predictam ecclesiam confluxerint semel in die duntaxat, XL dies indulgenciarum misericorditer in Domino largimur. In quorum omnium robur, sigillum nostrum presentibus appendi fecimus. Datum Maguncie anno Domini MCCCCLXXIII, XXV Septembris.

Impressa, vt id addam, sunt ambo sigilla ceræ viridi, forma oblonga, exhibentque B. M. V. sub vranisco, eiusque sub pedibus scutum cum baculo Episcopali; in περιφερίᾳ vero scriptum: SIGILLVM SIFRIDI EPI ECCLESIE CERENENS.

Vti bene de cuiusuis conditionis hominibus promereri studuit, ita præcipue benignus fuit erga Ordinis sui Fratres Moguntinenses; id quod vel ipsi in necrologio suo p. 14 grato prædicauerunt, quin etiamnum recolunt animo. Afferam ipsa, quibus id faciunt, verba:

Anniuersarium graciosi Patris & Domini, Domini Syfridi Episcopi Cyrenensis, *ab Ordine assumpti, omnium parentum suorum,* Conradi *patris &* Irmele *matris, ac fratrum carnalium,* Dudonis, Grete *vxoris, &* Domini Conradi, Ordinis Teutonicorum, *singulis annis perpetuo celebrabitur - - - Racione cuius Conuentus recepit ornatum album, meliorem casulam cum dalmaticis & requisitis, casulam viridem de Damasco cum suis requisitis, in valore octoginta florenorum. item decem picaria argentea, in valore octoginta florenorum, que legato erant a Domino predicto supradicto Dudoni fratri suo carnali ad dies vite sue duntaxat, & post Conuentui, sed ea statim sponte Conuentui resignauit, vt eius memoria fidelius haberetur. Cetero predicti D. beneficia vide infra in die S. Galli Confessoris. item racione eiusdem post mortem recepimus L florenos Renens. pro quibus comparata sunt cappa alba de Damasco preciosior - - -* & p. 75 *b*) *item in testamento & vltimo voluntate eiusdem legauit XL florenos pro lampade in choro perpetuo tenenda; item vnum ciphum argenteum deauratum, duas phialas argenteos, & vnum calicem, omnia simul in valore LV florenor. item omnes suos libros tam latinos, quam hebreos, vt est videre in libraria Conuentus, satis preciosos, & centum maldra tritici optimi in valore LX florenor. aliaque plurima contulit beneficia, precipue tempore desolacionis ciuitatis Moguntine post ecclesie Conuentus incendium. Singularissimus eciam patronus, pater & protector fuit FF. Conuentus & Ordinis. Laboribus & expensis eiusdem Domini & Patris Conuentus denuo positus fuit ad regularis vite obseruanciam an. Domini MCCCCLXVIII, ipso die Vincentii Patris nostri. quare singuli Fratres fideliter pro anima eius orare tenentur.*

Obiit tandem eodem hoc anno MCCCCLXXIII, ipso die B. Galli Confessoris, inter manus Fratrum, vt in dicto necrologio p. 75 habetur. ex quo *Trithemium* corrigas, qui in catalogo Virorum illustrium p. m. 162 die 6 Maii defunctum narrat.

Sepulturæ locum cepit in æde PP. Prædicatorum ante aram principem, cum lapide sepulcrali; qui, dum an. MDLVIII Iodocus a Bicken, Præpositus Rosdorfensis & S. Albani Canonicus, hoc in tumulo condebatur, submotus, & ad ingressum sacrarii positus fuit. Pro epitaphio ei insculpti erant versiculi quidam, quos tamen ægre legi potuisse, iam suo tempore questus Helvvichius est. Illorum vnus ita habet:

Præsulis eximii tegit hic lapis ossa Sifridi.

Ceterum ipse Commendator etiam fuit siue Rector ecclesiæ S. Marci apud Butisbacenses, & quidem ad an. vsque MCCCCLXVIII. Tum vero, vti litteris haud leuiter tinctus erat, aliquot scripsit opuscula, quæ recensui in dissertatione *de Doctis Moguntinis.*

DIONY-

DIONYSIVS

Episcopus Cyrenensis,

Ordinis D. Dominici.

A Sifridi obitu ab Adolfo II an. MCCCCLXXIII eidem admotus muneri: cui quidem magna vitæ & morum integritate, tempore tamen haud adeo multo præfuit. Extremum vero vitæ diem morte confecit Francofurti ad Mœnum anno MCCCCLXXV, III Non. Nouembr. Sepulturæ traditus Moguntiæ in æde Ordinis sui, in choro, retro altare; quo loco etiamnum lapis in solo iacet, in quo ipse Pontificis exsculptus est amictu, cum sequenti elogio;

Anno Domini MCCCCLXXV, III Nonas Nou. obiit Reuerendus Pater & Dominus DIONYSIVS, Episcopus Cyrenensis, Vicarius in pontificalibus Archiepiscopi Moguntini, Magister in Theologia, de Ordine Prædicatorum assumptus, C. A. R. I. P. Amen.

In necrologio Prædicatorum ad festum IV Coronat. mense Nouembr. his memoratur verbis: *Anniuersarium* D. Dionysii, *Episcopi Cyrenensis, successoris Domini* Sifridi, *qui obiit anno Domini MCCCCLXXV. Pauca legauit Conuentui, quia pauper Christi, vnde legaret, non habuit. Hic fuit Episcopus pene II annis, & mortuus in Franckenfordia in Conuentu Fratrum. Ductus est ad nos sepeliendus.*

* MATTHIAS EMICH

Episcopus Cyrenensis,

Ordinis FF. B. M. V. de monte Carmeli.

A Diethero Archiepiscopo vocatus Vicarii in pontificalibus subiit munus, & anno MCCCCLXXVII Ioannem Klenck, electum Abbatem monasterii Rubricensis, Ord. Præmonstrat. & sequenti MCCCCLXXVIII Ioannem Appel in locum defuncti Abbatis Selboltensis, Conradi, surrogatum, sacrauit.

In fata concessit anno MCCCCLXXX, die XXIV Maii, sepultus in Carmelo Boppardiensi, in quo olim Deo se in familia B. M. V. obstrinxerat. In necrologio FFr. Moguntinensium his memoratur verbis: *Anniuersarium, quin potius memoria Domini* Matthie *de* Emsche, *Ordinis nostri, S. Theol. Professoris eximii, filii Boppardiensis, quondam* D. G. Episcopi Cyrenensis, *nec non Suffraganei Reuerendissimi Dietheri de Isenborch, Archiepiscopi sedis Maguntine, MCCCCLXXX.*

BERTHOLDVS

Episcopus Panadensis *,

Ordinis PP. Prædicatorum.

* Creatus a Paulo II P. M. an. MCCCCLXVIII, die XIII Maii, vt prodit *Fridericus Steil* ad d. I Ian. p. 8.

Suffraganeus hactenus Erfurtensis, Dionysio mortuo in partibus Rhenanis ad tempus Diethero suffragatus est. Anno namque MCCCCLXXV Francofurti ad Mœnum in templo FFr. Prædicatorum consecrauit altare in honorem S. Crucis, Laneæ, Coronæ, & Clauorum Domini, S. Michaelis, & omnium Angelorum, S. Catharinæ de Senis, SS. Vincentii, Martini, Wolfgangi, & omnium Confessorum.

Hoc altare ante chorum erat, in medio; translatum postea alium in locum.

Anno MCCCCLXXX Matthiæ suffectus, sabbato quatuor temporum, quo cantatur, *Venite adoremus*, ordines Moguntiæ contulit in æde D. Ioannis. Sequenti MCCCCLXXXI dedicauit altare Seligenstadii in monaosterio; & die XIX Nouembr. Moguntiæ in æde D. Petri extra mœnia aliud in ambone, & quidem in honorem SS. Martini, Christophori, Antonii, Elisabethæ, & Barbaræ. Anno dein postero (MCCCCLXXXII) die X Iulii in cœnobio D. Iacobi in monte altare S. Pantaleonis, S. Nicolai item in Capitulo, & aliud S. Andreæ.

Insequenti MCCCCLXXXIII Ioannem Trithemium, Abbatem Sponhemensem nuper renuntiatum, Moguntiæ sollemni ritu benedictionis munere affecit; id quod ille in chronico Sponheimensi p. 394 & seq. his annotauit verbis: *Electus itaque anno & die præscriptis* (IV scilicet Kalend. Augusti) *eodem anno in die assumptionis B. M. semper virginis per Albertum Administratorem ecclesiæ Moguntinæ in castro Steinheim confirmatus est, præsentibus ibidem Hermanno S. Iacobi, Ioanne in Selgenstadt, & Melchiore in Schoinavven Ordinis nostri Abbatibus, & aliis compluribus. Posthæc eodem anno V Id. Nouembr. quæ fuit Dominica ante festum S. Martini a Bertholdo, Episcopo Panadensi, præfati Domini Administratoris in pontificalibus Vicario, munus benedictionis accepit in ecclesia S. Iacobi prope Moguntiam, astantibus sibi ex more pontificalibus indutis, Hermanno eiusdem loci, & Anselmo, Limburgensis cænobii, Ordinis nostri Abbatibus, ab eo requisitis.*

Anno, qui orbi illuxit MCCCCLXXXIV, sabbato, quo cantatur, *Sitientes* &c. sacros rursum Ordines contulit inter sacrum Missarum officium in templo ordinis sui Moguntiæ; dein feria II post octauas Paschatis Sponhemii in monasterio aram, quam Trithemius Abbas in sacrario statuerat, consecrauit in honorem S. Annæ matris, beatissimæ Dei genitricis, S. Hieronymi Presbyteri, S. Benedicti Abbatis, S. Seruatii Episcopi Tungrorum, & S. Barbaræ, virginis & martyris. Vid. *Trithemius* l. d. ad h. a. p. 397. Mense Decembri sequente Wernero Lochmann, in locum defuncti Abbatis Selboltensis, Ioannis, electo, iussu Bertholdi Archiepiscopi benedictionis impertiuit munus. itemque Abbati Bursfeldensi, Ioanni de Westphalen, qui Theodericum Fulsigk secutus est, anno
al. *Folsech* posterio MCCCCLXXXV. Quo etiam anno, Dominica III Aduentus aram sacelli, quod Oppenhemii in Domo monasterii S. Iacobi erat, eximia sacrorum specie dedicauit.

Anno MCCCCLXXXVI, cum Francofurti die XIV Febr. Rex eligeretur Romanorum Maximilianus I, apparatissima pompa Missæ de Spiritu S. peregit sollemnia: & dein a Bertholdo Archiepiscopo, litteris Aschaffenburgi die XXI Octobr. datis constitutus fuit Vicarius per Hassiam, Thuringiam, Eichsfeldiam, & Saxoniam generalis. Vt adeo conferri huc mereatur, qui suo sequitur loco, illorum catalogus.

HENRICVS

Episcopus Vicecomponensis.

Anno MCCCCLXXXVI Bertholdo in partibus Rheni suffectus fuit, vt ex litteris sequentibus plenius cognoscere est.

BERTHOLDVS D. G. S. Sedis Maguntina Archiepiscopus --- Notum facimus per presentes, cum Reuerendo in Christo Domino HENRICO, Episcopo Vicecomponensi, amico nostro sincere dilecto, vices nostras in pontificalibus commiserimus, iuxta litteras, & formam desuper traditam; quo autem magis Dilectio sua dicto officio & commissioni preesse, & decencius sustentari possit, deputauimus & assignauimus eidem florenos centum annuos, sue Dilectioni de redditibus & introitu theloneî nostri in Erufels singulis annis, quamdiu in officio fuerit, per Officialem, hoc est, scriptorem thelonei predicti soluendos; promittentes innare & facere, vt sue Dilectioni dicta summa, terminis, quibus supra, sine mora & ad suam interpellationem soluatur. Preterea commodioris vite & status honestioris gratia, omnes & singulos fructus ad Vicariam in Capella SS. Simonis & Iude Apostolorum in ciuitate nostra Maguntina quondam fundatam, nunc vero exstinctam, vna cum domo ad eam spectante, prefato Vicario nostro assignamus, ita vt eius durante officio illos percipere, in suos vsus conuertere, & in dicta domo habitare possit & valeat, & eandem domum in structura, tecto, parietibus, & fundamentis, ceterisque conseruare debeat, nec quicquam a dictis censibus aut iuribus ad Capellam spectantibus distrahere, alienare, aut quouis modo obligare, quin imo fideliter teneatur conseruare. Ne autem dicta Capella & populus diuinis destituatur officiis, volumus, vt dictus Vicarius noster eandem Capellam gubernet, procuret, & officia diuina in ea instituta statutis temporibus plenarie expleat, vel persolui procuret, remotis exceptionibus quibuscunque. Date Aschaffenburgi sub sigillo nostro VIII Octobr. anno Domini MCCCCLXXXVI.

Anno

Anno sequenti MCCCCLXXXVII, die, qui sanctæ crucis inuentione sacer est, in monasterio D. Iacobi iuxta mœnia Moguntina, in cella Abbatis consecranit altare Euangelistarum; & post in valle iuxta castrum Sponheim sacellum & altare, quæ Abbas Ioannes recens exstruxerat. Annotatum id in chronico, quo auctor operis *Trithemius* res Sponheimenses complexus est, p. 399 his verbis: *Eodem anno III Id. Iul. hoc est, in die S. Margaretæ Virginis & martyris, Ioannes Abbas noster prædictus eandem Capellam & altare consecrari fecit in honorem SS. Ioannis & Pancratii, Hieronymi Presbyteri, Bernhardi Abbatis, Catharinæ Virginis & martyris, Catharinæ de Senis, & XI millium Virginum per Henricum Vicecomponensem, Bertholdi Moguntini Archiepiscopi in pontificalibus Vicarium, datis indulgentiis consuetis. Quo peracto prandio duas nouas campanas, quarum alteram fundi fecit, alteram comparauit Abbas Trithemius pretio, hic in cœnobio sollemniter benedixit.*

Eodem Gerhardum de Montebur, Abbatem S. Ioannis in Rhingauia, qui Conrado successor datus erat, sollemnibus adhibitis cæremoniis inaugurauit.

Anno MCCCCLXXXIX in Abbatia D. Iacobi aræ D. Antonii dedicationis impertinit religionem ipso die honori D. Barbaræ festo; & an. MCCCCXCII Francofurti in medio templi FF. Prædicatorum aræ in honorem S. Annæ, Agnetis, Cæciliæ, Luciæ, Ottiliæ, Virginum, Martini Episcopi, Valentini, Blasii, Georgii, martyrum, atque SS. Innocentum, collatis omnibus veram cordis & oris de peccatis confessionem edentibus, ante eam preces fundentibus, ac pias eleemosynas ad eam conferentibus, XL dierum indulgentiis pro parte Reuerendissimi Moguntini, & XL aliarum pro parte sua; recurrente vero dedicationis huius die & anniuersariis patronorum ter octoginta dierum gratuitis criminum condonationibus.

Eodem alioquin anno Eckardum Kluppel de Elckershausen, Ioanni de Walderdorf, Abbati ad S. Ferrutium in Bleidenstadt, fatis functo substitutum, & Thomam, Seligenstadii Ioanni de Colnhausen, sponte Abbatis dignitatem dimittenti, suffectum, quanta par fuit cæremonia religioneque sacrauit.

Sequenti vero MCCCCXCIII corporis carcere solutus spiritum creatori Deo reddidit.

ERHARDVS de REDWIZ

Episcopus Vicecomponensis,

Ord. Cisterciensis.

Bertholdo dignus visus, quem Henrico, rebus humanis erepto, Pontifici an. MCCCCXCIII præsentaret, & titulo Episcopi Vicecomponensis exornatum anno sequenti ad Vicariam Pontificii muneris procurationem adsumeret. Hoc patet ex litteris Moguntiæ in arce S. Martini die XIV Aprilis datis: illud vero ex tabulis sequentibus:

BERTHOLDVS *D. G. sanctæ Moguntinæ Sedis Archiepiscopus &c. Defuncto nuper Reuerendo in Christo Patre D. Heinrico Vicecomponense, nostro in pontificalibus Vicario generali, supplicauit nobis deuotus dilectus noster* Erhardus de Redvviz *Professus Ord. Cysterc. quatenus ipsi huiusmodi nostrum vicariatus officium committere, sibique, dicti quondam Prædecessoris Vicarii exemplo, de competenti victu prouidere dignaremur. Nos itaque volentes pro debito pastoralis officii, proque eo, quo tenemur --- ipsi officio prouidere, eundem* Erhardum *de* Redvviz, *sanctimonia vitæ & doctrina commendatum, in communione fidelium existentem, pontificali honore decorandum dignum existimauimus, eundemque SS. in Christo Patri & Domino D. Alexandro, S. Romanæ & vniuersalis ecclesiæ summo Pontifici, Domino nostro clementissimo, ac illi vel illis, ad quem vel ad quos ea res pertinet, pro tempore nominauimus, rogantes humiliter, dum aliud canonicum non obstat, pro exercitio dicti vicariatus ipsum Erhardum in Episcopum promoueri; Et ne idem Erhardus, quatenus eum munere S. sedis Apostolicæ promoueri contingat, in victualibus defectum patiatur, & vt decenter sustentari valeat, pensionem annuam ducentorum florenorum auri Rhenensis, singulis annis, quoad vixerit, soluendam, harum serie reseruamus, constituimus, & assignamus, affirmantes, eos pro debito officii nostri pastoralis singulis annis absque contradictione predicto Erhardo soluturos. In quorum testimonium --- Datum in nostro opido Hoest II mensis Decembris* 1493.

Secuto,

Secuto, qui reparatæ ſalutis MCCCCXCV fuit, Sponhemii in domo Abbatiali altare, quod Abbas recens ſtatuerat, XV Kalend. Iul. in honorem S. Annæ matris, beatiſſimæ ſemper Virginis Mariæ, & S. Andreæ Apoſtoli dedicauit, inditis quamplurimis Sanctorum reliquiis; quas qui noſſe cupit, *Trithemium* in chronico Sponheimenſi ad h. a. p. 406 & ſeq. adeat.

Inſequenti MCCCCXCVI Ioannem de Siegen, Gerhardi de Montebur, Abbatis ad D. Ioannis in Rhingauia ſucceſſorem, Bertholdi Archiepiſcopi mandato benedictionis affecit munere. Poſtero, qui MCCCCXCVII fuit, Moguntiæ ſabbato quatuor temporum, quo cantatur, *Intret* &c. ſacros clericorum ordines, maiores iuxta minoresque, in æde FF. B. M. V. de monte Carmeli contulit. Anno MD, IV Kalend. Ianuar. Bingæ conſecrauit altare in curia monaſterii D. Iacobi in monte ſpecioſo iuxta mœnia Moguntina, in honorem SS. Iacobi & Benedicti; & anno ſequenti in villa Comitatus Daſſelenſis, *Salz* dicta, templum nouum æque ac cœmeterium; & illud quidem in honorem B. M. V. *Leznerus* chron. Daſſelenſ. lib. V. cap. XXIII. Agebat Erhardus tum Heiligenſtadii.

Ex hac mortali vita euocatus eſt anno ſalutis MDII, die XXX Septembr. ſepultus Moguntiæ in æde familiæ Dominicanæ ſacra *, in choro, retro aram maximam, a dextris, vna cum lapide ſepulcrali, qui nunc, vti e regione alter Dionyſio poſitus, ex parte ſubſelliis tectus eſt. Inſculpta illi Erhardi effigies, habitu pontificali, cum hac inſcriptione:

Anno Domini 1502, die S. Hieronymi obiit Reuerendus in Christo Pater & Dominus, ERHARDVS, Reuerendiſſimi Domini BERTHOLDI Archiepiſcopi Moguntini Suffraganeus, et ſtudii Moguntini Rector. C. A. R. I. P.

* Id quod *Steilinus* induxit, vt erronee eum ſuo adſcriberet Ordini in *Ephemeridibus Dominican. ſacris* p. 507.

Ceterum pulcerrimam ipſius effigiem, pontificio amictu, videre eſt in feneſtra quadam picta in periſtylio monaſterii Erbacenſis in Rhingauia, cum hac ἐπιγραφῇ:

Erhardus de *Redvviz*, *de Conuentu Lanckheim*, *Ord. Cyſt. Dei & Aplice ſedis gra Eps Vicecompon Rmi in Xro Pris & Dni Bertoldi Sce Mogunt. ſed. AEpi in pontifical. Vicar. & Commiſſar. general.* 1501.

THOMAS RVSCHER

Epiſcopus Vicecomponenſis.

Patria fuit Gamundianus, & cum in litteras ſacratiores ſingulari incubuiſſet ſtudio, primus in nouella academia Moguntinenſi Doctoris Theologi titulo & honoribus exornatus eſt anno MCCCCXCIII, die XVII Iun. vid. *Serarius* rerum Moguntiacar. lib. I cap. XXXIV §I p. 105.

Erhardo deſtinatus ſucceſſor, anno MDIII, Dominica *Oculi* dicta, quæ tum in XIX diem Martii incidebat, in Collegiali D. Petri, quæ extra mœnia Moguntina quondam fuit, coram magna populi multitudine dignitatis Epiſcopalis ſacra ſuſcepit, & dein die XXVII Martii a Bertholdo Archipræſule honeſtiſſimo diplomate in demandati muneris procurationem immiſſus eſt.

Anno MDV Ioanni Antel de Crozenberg, Abbati Selboltenſi, in Werneri Lochmann locum electo, munus conſecrationis impertiit, & haud ita multo poſt ipſi Iacobo, Archiepiſcopo Moguntinenſi, rei diuinæ ſubſeruientibus Philippo Antiſtite Spirenſi, illiusque Suffraganeo Ioanne. Anno præcipite in Eremo Carthuſienſium aram, de qua ipſe in litteris ſequentibus, ſollemniter dedicauit.

THOMAS diuina miſeratione Epiſcopus Vicecomponenſis, Suffraganeus Moguntinus, S. Theologie humilis Profeſſor, notum facimus per preſentes, quod anno milleſimo quingenteſimo quinto, vigeſima die menſis Decembris, que fuit quarta dies Dominica Aduentus Domini, preſens altare ad honorem omnipotentis Dei, & in honorem Marie Virginis, B. Anne, matris eius, B. Ioachimi, nutricii eius, B. Marie Cleophe, B. Marie Salome, B. Ioſephi, mariti Virginis beate, B. Eliſabeth, cognate Marie, B. Zacharie, viri eius, B. Marie Magdalene, B. Ioannis Euangeliſte, B. Ioſephi ab Arimathia, qui venit ad IEſum

sum noƈte, & in honore trium Regum, Caspar, Melchior, & Balthasar, Deo vbique suffragante consecrauimus. In cuius testimonium sigillum nostrum presentibus duximus appendendum, cum impositione reliquiarum & indulgenciis consuetis.

Sequenti MDVI Nicolaum de Luzenburg, Sponhemii Ioanni Trithemio, qui certis inductus caussis de prouincia Abbatis decesserat, surrogatum solito benedictionis ritu initiauit. Postero MDVII chorum parochialis villæ Planich, impensis cœnobii D. Iacobi in monte specioso constructum, Dominica post Simonis & Iudæ sollemne dedicauit, & annis proxime secutis duos rursum Abbates consueto cæremoniarum inaugurauit ordine. Anno quidem MDVIII Fridericum, qui Ioanni de Siegen, Abbati S. Ioannis in Rhingauia succedebat; anno MDIX vero Thomam, qui Seligenstadii Abbatem sibi cognominem, fato suo nuper functum, sequebatur.

Eodem alioquin anno, die XVII Augusti in cœmeterio, quod Francofurti ad D. Bartholomæi est, quasdam consecrauit imagines, in honorem S. Crucis, B. M. V. Ioannis Euangelistæ, & S. Mariæ Magdalenæ. *Lersnerus* chron. Francofurt. parte II cap. XXXIII p. 106.

Naturæ modum expleuit anno MDX, die VIII August. sepultus in æde maiori, ad ingressum e sacello Gothardino, sub saxo, cui incisa effigies illius, habitu pontificio, vna cum epitaphio, quod si legere cupis, in libello *de Epitaphiis* inuenies.

IOANNES MONASTERII,

Episcopus Vicecomponensis.

Vir doctus, & tum in studiis liberalibus, tum iuris Canonici scientia probe exercitatus; beneficio insuper non vno ecclesiastico auctus. Fuit enim Artium Magister, Decretorum Licentiatus, Vicarius maioris, & Reuerendissimo Collegio metropolitano a secretis; adhæc anno MCCCCXCVIII præbendam & Canonicatum ad D. Ioannis, academiæ contributum, obtinuerat, & anno MDV, prouisione Iacobi, parochiam villæ Dromersheim.

Cum vero litterarum polleret scientia, magnaque vitæ & morum esset honestate, dignus habitus est, qui Thomæ succederet, anno MDX Iulio Papæ II his præsentatus litteris:

Sanctissimo - - - -

Destituta nuper ecclesia Vicecomponense per obitum b. m. D. THOME, ipsius ecclesie Episcopi, & de licencia sedis Apostolice nostri in pontificalibus Vicarii, extra Romanam curiam defuncti, nos, qui ob nostre diocesis magnitudinem Vicario in pontificalibus sine animarum periculo carere non poterimus, cupientes pro pastoralis officii nostri debito, proque eo, quo tenemur singulis vigilariter prouidere, motu proprio ex certa nostra scientia Honorabilem nobis dilectum IOHANNEM MONASTERII, in Decretis Licentiat. & literarum sacrarum sciencia & vite ac morum honestate multipliciter commendatum, in communione fidelium existentem, suis exigentibus meritis, pontificali dignitate sublimandum existimamus. Vnde eundem IOHANNEM motu simili Sanctissimo in Christo Patri & Domino, Domino IVLIO, sacrosancte vniuersalis ecclesie summo Pontifici, Domino nostro clementissimo, atque sacro Reuerendissimorum DD. Cardinalium cetui, vt premittitur, qualificatum nominamus, & alias tanquam idoneum ad superessendum officio nostri Vicariatus in pontificalibus in Dei nomine presentamus, deuotissime supplicantes, eundem D. IOHANNEM in Episcopum & Pontificem Vicecomponensem vel alterius ecclesie cathedralis vacantis pro dicti nostri Vicariatus officii exercicio & continuacione, promoueri & promotum pronunciari.

Ne autem D. IOHANNES, quatenus eum, vt prefertur, promoueri & pronunciari contingat, in victualibus defectum paciatur, ac vt decenter sustentari valeat, prouisionem seu pensionem annuam, quam Vicarii nostri hactenus a nobis & predecessoribus nostris pro competenti victu percipere consueuerunt, singulis annis libere persoluendam eidem IOHANNI pariter reseruamus, constituimus, & assignamus, in forma hucusque obseruata.

In quorum fidem & testimonium has literas fieri, nostrique sigilli iussimus appensione communiri. Date apud arcem S. Martini in ciuitate nostra Maguntina die IV Noucmbr. anno Domini MDX.

Iulio eum probatus esset, ab Vriele ad vicariam in pontificalibus operam adsumtus est, ac anno sequenti MDXI duobus statim Abbatibus benedictionis contulit munus: primum, Ioanni Bicker, Monasteriensi, Ord. Præmonstrat. & Petro Mankebel, Selboldensi. Similiter anno MDXIII Moguntiæ consecrauit Hartmannum, Burggrauium de Kirchberg, Abbarem Fuldensem, præsentibus Volperto Riedesel de Bellersheim, Hersfeldensi, & Christiano Solitariensi, Abbatibus.

f. Münster-Treja.

Anno MDXV, die IV Octobr. altare maius in sacello S. Theonesti, (quod sæculo superiori interiit) festo dedicauit ritu, quod in Registro chori ecclesiæ S. Petri his annotatum verbis: *Anno MDXV, die IV mensis Octobris, in festo S. Francisci Confessoris, altare maius in Capella S. Theonesti extra muros Moguntin. in honorem S. Albani & Theonesti, martyrum, ac SS. Confessorum Seruacii, Martini, & Antonii per Reuerendiss. in Christo Patrem ac Dominum IOANNEM MONSTER, Dei & Apostolice sedis gracia Episcopum Vicecomponensem, Reuerendissimi & Illustrissimi Domini, Domini ALBERTI, D. G. Moguntine & Magdeburgensis ecclesiarum Archiepiscopi, in pontificalibus Vicarium generalem, consecratum seu reconciliatum est.*

Eodem alioquin anno in monasterio D. Iacobi illud etiam, quod SS. Apostolorum Petri & Pauli memoriæ ac honori sacrum est, dedicauit.

Sequentibus Abbates aliquot recens electos consuetis inaugurauit cæremoniis. Anno quidem MDXXV Ludouicum, Abbatem Seligenstadensem; sequenti, IV Non. Iulii Ioannem de Simmern Sponheimensem, vid. *Trithemius* l. d. ad h. a. p. 435. Anno MDXXVII Paulum, Rubricensem, Ord. Præmonstratens. Dein anno MDXXIX, vna eum Melchiore Pfinzing & Ioanne Eler, Doctore & Sigillifero, iussu Alberti interuisit Collegialem D. Catharinæ Oppenheimensem, Canonicorum mores recogniturus & vitam.

Sequenti MDXXX Canonicus ad D. Stephani factus est, in Diethéri Wenck succedens locum; in quem, quod notes, flexis, vt moris est, immitti petiit genibus, nec dedignatus, residendo solitum implere munus; quamuis ob dignitatem medio tempore lege, qua tenebatur, fuerit solutus.

Anno MDXXXI Hugoni Abbati Seligenstadensi, Ludouici demortui in locum Höchstæ electo: sequenti MDXXXII Ioanni Holspach, Sponheimensi, Ioannis de Simmern successori, & an. MDXXXVI Philippo Wackervvalt, in dignitatem defuncti Abbatis Selboltensis subeunti, eximia sacrorum specie benedictionis impertiit gratiam. Hoc alioquin anno, feria III post D. Martini sollemne ædem maiorem violatam, & homicidio quodam per Iacobum de Liebenstein, ad D. Albani Scholasticum, prosanatam expiauit.

Subsequenti MDXXXVII Ignatium Fockel, Seligenstadii in locum defuncti Abbatis, Nicolai Scheidvveck, per viam compromissi suffectum, solito cæremoniarum apparatu inaugurauit.

Sedenim, quum ætate iam longius processisset, quam vt arduum hoc munus officii amplius exequi posset ac tueri, hoc ipso anno eodem sponte se abdicauit.

Extremum vitæ spiritum edidit anno MDXLIV, die XXV Iunii, sepultus in peristylio maioris, prope sacellum D. Nicolai sub saxo, in quo olim ænea tabella (pridem iam sublata) hoc complexa erat epitaphium:

*Reuerendus Dominus IOHANNES MONASTERII, Episcopus Vicecomponensis & Suffraganeus Moguntinus, cum honorem, quem singulari doctrina & virtute meruerat, triginta duobus annis & septem mensibus * magna laude gessisset, honesta vita finem felicem, Deo propitio, adiecit VII Kalend. Iulii anno Domini MDXLIV.*

* Calculos hic haud recte deductos, quiuis, vt puto, videt.

MICHA-

MICHAEL HELDING,

Episcopus Sidoniensis.

Patriam habuit Sueuiæ vicum Langenenslingen, humilis quidem sortis parentibus, honestis tamen, in lucem editus, vt alibi iam dictum. Quum optimis disciplinis, quarum in omni vita amantissimus fuit, & salutaribus vitæ præceptis animum excoluisset, primum Moguntiæ ludi metropolitani moderatorem egit; dein chori ferrei Parochus factus est, & summi templi Ecclesiastes; tum Suffraganeus ac Alberti II Archiepiscopi in pontificalibus Vicarius generalis.

Expetitus autem ab eodem ad vicariam muniorum istorum procurationem fuit an. MDXXXVII. Testimonio nobis hæ sunt litteræ:

ALBERTVS miseracione diuina S.R.E. Tit. S. Petri ad vincula Presbyter Cardinalis --- Vniuersis & singulis presentes nostras litteras inspecturis pateat euidenter, & sit notum, quod cum Reuerendus in Christo Dominus IOANNES, Episcopus Vicecomponensis, noster in pontificalibus Vicarius generalis, senio confectus & variis corporis infirmitatibus prepeditus, officio vicariatus amplius preesse non possit, & nos, pro presencium temporum statu, Vicario in pontificalibus, qui officia pontificalia exercere possit & valeat, carere nequeamus, volentes, vti tenemur, officio h. iusmodi prouidere, Honorabilem, Deuotum, nobis in Christo Dilectum, MICHAELEM HELDING, Artium Magistrum & Theologie Bacealaureum, mox Doctorandum, virum literarum sciencia & morum grauitate ac honestate conspicuum, in nostrum in pontificalibus Vicarium assumendum & eligendum, & nobis per sedem Apostolicam deputandum & designandum duximus. Et ne idem MICHAEL in debita vite sustentacione defectum paciatur, & vt decenter ac honorifice viuere valeat, cum prefato Domino IOHANNE Episcopo Vicecomponensi, senio confecto & valetudinario, cui loco prouisionis ducentos florenos Rhenenses annis singulis persoluendos erogauimus, agendum & tractandum commisimus ad effectum, vt vtique tam Vicecomponensi quam Michaeli pro necessitate eorundem & vite sustentacione consuli possit, cumque ad condiciones & capitula infrascripta sit deuentum, videlicet, quod Reuerendus Dominus IOHANNES, Episcopus Vicecomponensis, omnia & singula priuilegia, que ex concessione nostra in officio Suffraganeatus habuit, retineat, eidemque rata & integra etiam in posterum permaneant, & quod centum floreni, qui in annos singulos ad Suffraganeatus officium de theloneo Ernfels penduntur, eidem Reuerendo Domino IOHANNI per omnem vitam suam cedant. Item, quod domum, ad officium Suffraganeatus pertinentem, idem Dominus IOHANNES per omne vite sue tempus teneat, similiter in choro maioris ecclesie nostre Moguntine, aliis actibus publicis idem Reuerendus Dominus Vicecomponensis locum veterem & honorem solitum retineat. Reliquos vero centum aureos per Sigilliferum prefato Domino IOANNI Vicecomponensi solui solitos prefatus MICHAEL accipiat, & labores omnes, qui Suffraganei operam requirunt, idem MICHAEL post consecracionem suam obeat, cui in Ordinibus administrandis prefatus Dominus IOHANNES Vicecomponensis sacellum; quod supradicte domui adiunctum est, patere sinat, ne tales actus certo & hactenus consueto loco destituantur. Et postremo, quod post obitum D. IOHANNIS Episcopi Vicecomponensis predicti idem MICHAEL, si superuixerit, eciam centum illos aureos in theloneo Ernfels Domino IOHANNI ad vitam suam, vt premittitur, reseruatos & soluendos, percipiat, domum Suffraganealem inhabitet, & in omnem honorem in eundo, stando, sedendo, & singula alia Suffraganeatus priuilegia, que idem Dominus IOHANNES, dum viueret, habere consueuit, succedat.

Itaque omnia & singula predicta nomine nostro in hoc negocio de vtriusque partis consensu acta, gesta, atque conclusa ratificauimus & approbauimus, prout presencium tenore ratificamus & approbamus. In quorum testimonium has litteras fieri, nostrique sigilli iussimus & fecimus appensione communiri. Date die XVIII mensis Octobris anno Domini MDXXXVII.

Anno sequenti Aschaffenburgi ius sacrorum ex veteri maiorum instituto capessiuit, ac demandati muneris procuratione omni se cura studioque fun-

ctuum ore iuxta scriptoque promisit. Fidem faciant hæ, quas tum edidit, tabulæ:

Reuerendissimi in Christo Patris, Illustrissimi Principis & Domini, Domini ALBERTI, SS. R. E. Presbyteri Cardinalis ac Legati nati, Moguntinæ & Magdeburg. eccles. Archiepiscopi, Principis Electoris, S. R. I. per Germaniam Archicancellarii, Primatis, Administratoris Halberstadensis, Marchionis Brandenburgensis cet. Ego MICHAEL Episcopus Sidoniensis, in pontificalibus Vicarius generalis, iuxta Apostolicarum litterarum in eisdem mandati contenti receptionem, illiusque contenti mandati, cum omni, qua decet, reuerentia, per me viuæ vocis expressione A. D. MDXXXVIII Dominica VII post Dominicam Trinitatis, quæ fuit quarta dies mensis Augusti, in Collegiata ecclesia SS. Petri & Alexandri Aschaffenburgensi coram populi multitudine: & nunc quidem has literas inspecturis cunctis notum facio, quod præfato Reuerendissimo & Illustrissimo Principi & Domino, Domino meo Moguntino, promisi & iuraui, in antea esse fidelis, suum & ecclesiæ Moguntinæ ac suorum salutem bonumque procurabo, & aduersa damnosa pro possibilitate auertam, officium pontificale mihi concessum fideliter exercebo, & in omnibus ad officium huiusmodi pertinentibus, secundum canonicas sanctiones & ritum S. matris ecclesiæ, diligentiam debitam pro viribus possibilem facere curabo, ab omni quoque immoderata, inconsueta, & praua exactione in omnibus & singulis pro exigentia pontificalis officii agendis & exercendis abstinebo, prout de his omnibus specialiter omnipotenti Deo in nouissimo die responsurum me firmiter credo; & omnia, quæ a Reuerendissimo in Christo Patre & Illustrissimo Principe & Domino, Domino meo Moguntino prædicto pro officio & successore mihi iuxta tenorem cuiusdam designationis tradita sunt; domum etiam dotis in structura, censusque beneficii in Capella OO. SS. quamprimum eorundem possessionem realem & actualem adeptus fuero, conseruabo & conseruari curabo, dolo & fraude exclusis. In cuius rei testimonium sigillum nostrum pontificale præsentibus appendendum curauimus. Datæ Aschaffenburgi die V mens. Aug. A. D. MDXXXVIII.

Has cum Alberto tradidisset, vicissim peculiari diplomate in dignitatis collatæ possessionem illa ipsa die immissus est. Haud ita multo post vero Hermanno, Abbati S. Ioannis in Rhingauia designato, & sequenti MDXXXIX Conrado, in locum Philippi Wackervvalr, Abbatis Selboltensis, anno superiori substituto; Ioanni item de Boppardia, Carolo de Moguntia, Abbati Eberbacensi, suffecto, & Matthiæ Wolnstatt, monasterio Ilbenstatensi Præpositi titulo die XXVII Septembr. præfecto, secundum morem, ritumque ecclesiæ bene precatus est.

Vti vero an. MDXLI in Canonicum D. Mauricii cooptatus est, ita eodem Ratisbonæ, dum colloquium de religionis habebatur controuersiis, inter pontificios ipse Theologos haud fuit postremus. Nouo dein an. MDXLIV auctus beneficio est, Alberti prouisione Canonicis ad D. Stephanum adscriptus. Sequenti vero MDXLV ad concilium missus Tridentinum, die VIII Maii Heri absentiam, in consessu Legatorum, publice excusauit, ac anno sequenti domum reuersus est. Anno MDXLVII Ioannem, electum monasterii Sponheimensis Abbatem, solito benedictionis ritu initiauit: & dein Herum ad Augustana comitatus comitia est; quibus durantibus, Imperatoris ipse iussu tum publico docendi munere in templo ibidem primario functus est, tum librum, qui *Interim* vocatur, cum Iulio Pflugio & Ioanne Agricola concinnauit.

Domum anno sequenti MDXLVIII redux, Archiepiscopi Sebastiani iussu Francofurti ad Moenum, templis ante expiatis, docuit. Vid. *Sleidanus* lib. XXI de statu religionis p. m. 602, & dein, vna cum *Arnoldo* de *Bucholz*, ad ædem maiorem Scholastico, *Balthasare Geyer*, in ecclesiasticis Vicario, *Iodoco Selbach*, ad D. Petri Decano, *Antonio Wiedmeyer*, Decano ad gradus, *Dieterico* de *Rheden*, Præposito Erfurtensi & ad gradus Scholastico, nec non *Gerardo Ising*, ad D. Ioannis Decano, parœcias diœcesis Moguntinæ, monasticasque vtriusque sexus congregationes interuisit, sibique curæ habuit, vt post paulo in synodo diœcesana Moguntiæ habita ad statum illarum emendandum suam conferret operam. Tum vero Petrum Sutoris Abbatem Rodenkirchensem ritu inaugurauit sollemni.

Secuto, qui post Virginis partum MDXLIX orbi illuxit, synodi Moguntinæ prouincialis

uincialis haud vltima pars fuit, & dein Casparem Geyfel, electum Abbatem Arnspurgensem, magna sacrauit dignatione.

Hoc alioquin anno præmium laborum suorum tulit Episcopatum Merseburgensem, vt pluribus alibi iam expositum. Et quum magna iustitiæ, virtutis, sapientiæque esset fama, an. MDLVII Cameræ Imperialis Spirensis Iudex constitutus est, & post consiliū sanctioris Cæsarei Viennæ Præses. In quo dignitatis gradu aň. MDLXI ibidem spiritum posuit, in ædium primaria, D. Stephano dedicata, quam honorificentissime sepultus.

Si plura velis, adi dissertationem, quam suo loco dedi, de *Doctis Moguntinis*, quorum sane haud paruum decus fuit atque ornamentum.

GEORGIVS NEVMANN, *al.* NEANDER,

Episcopus Sidoniensis.

Herbipolensis patria, S. Theol. D. ad D. Petri & D. Stephani Canonicus. Cum in academia lectoris tum Philosophici tum Theologici, & in æde metropolitana Ecclesiastæ partibus vsque huc magna nominis sui fama functus esset, Michaeli surrogatus fuit a Sebastiano; anno MDL die XXXI Aug. in æde D. Petro sacra ordine Episcopali initiatus a Georgio, Episcopo Daualensi, Suffraganeo Spirensi, adsistentibus Abbate Eberbacensi & Abbate Hainensi, tum apud Moguntinos exule. *Cusanus* in Ephemerid. mscr.

Enimuero cum vix has muneris partes in se suscepisset, honoribusque maxime floreret, vitæ terminum attigit, morte occupatus die III Februarii anni sequentis MLI; posteris λόγῳ commendatus ἐπιταφίῳ, qui in æde maiori ante aram D. Petri legi potest, & in nostra *Epitaphiorum συλλογῇ* habetur.

BALTHASAR WANEMAN,

Episcopus Mysiensis,

Ordinis PP. Prædicatorum.

Tremoniensis patria. Suffraganeus hactenus erat Hildeshemensis, vir doctus, & tum rerum Theologicarum scientia, tum facundia oris in habendis ad populum homiliis percelebris *, cum maxime vero consilio & auctoritate in publicis negotiis spectatus; siquidem anno MDXLIII vna cum Valentino de Tettenleben, Episcopo Hildesiensi, & Conrado Braun, Hildesiensi Canonico, Concilio Tridentino interfuit, oratoris & nuntii titulo ab Alberto Cardinale & Archiepiscopo illuc missus; anno item MDXLVII comitiis Augustanis, vt apud *Mameranum* in catalogo videre est: postea vero anno MDXLIX a Ducibus Bauariæ ad academiam Ingolstadiensem instaurandam sapienti adhibitus consilio **. Qua occasione anno MDL festo Epiphanias Dominicæ Georgio Mareschallo de Pappenheim, Episcopo Ratisbonensi, magna cæremoniarum dignitate munus impertiit consecrationis. Vid. *Hundius* in Metropoli.

* Sic enim *Valentinus*, quem dixi, de *Tettenleben* in litteris ad Sebastianum Moguntinensem Archiepiscopum an. MDXLIX datis: *præcipuus ac primarius Theologus, & in lingua Saxonica Concionator egregius.*

** Refert id idem *Valentinus* l. d. doletque, illum se inuito ad id negotii pertractum.

Georgio vero successor datus est ab Sebastiano Archipræsule anno MDLI, die XXIV Martii. Quod fungens munus, anno MDLIII Pallantem de Spira, Abbatem Erbacensem; anno sequenti LIV Danielem de Pinguia, qui Pallantem fato præmaturo extinctum excipiebat; anno MDLV Ioannem Abbatem Sponheimensem; secuto LVI Philippum de Ostheim, Abbatem S. Ioannis in Rhingauia, eoque postea de prouincia hac abdicatione voluntaria decedente, Valentinum Horn, & anno MDLVIII Hermannum, in locum defuncti Abbatis Hainensis, Ioannis Falckenberg, electum, quanta par fuit religione sacrauit.

Triennio post, cum Coloniam delatus esset, morbo correptus viuere desiit

die VIII Octobr. sepultus ibidem in æde sacra Ordinis sui *, cum hac inscriptione sepulcrali †:

Reuerendus in Christo Pater & Dominus BALTHASAR, *Episcopus Mysiensis, Suffraganeus Moguntinus, SS. Theol. D. ex ordine Prædicatorum Professor, hic est positus, gloriosum Christi aduentum expectans. Obiit anno MDLXI, VIII Octobris.*

* *Cratepolius* in annal. Archiep. Coloniens.
† *Steil* ephemerid. sacrar. Dominican. p. 580.

LEONHARDVS ZITTARDVS,

Episcopus Mysiensis,

Ordinis PP. Prædicatorum.

Balthasarem excepit, Suffraganeus constitutus anno MDLXII, secundum protocollum ecclesiæ Moguntinæ, & anno sequenti die XVII Martii Episcopi ritu inauguratus. *Steil* ephemerid. sacr. Dominican. p. 319.

Anno MDLXIV Ioannem Textoris, Conrado Vnckel, Abbati Arnspurgensi suffectum, & postero Ioannem de Boppardia Abbatem Erbacensem recens electum benedictionis affecit munere.

Ceterum intelligens Cæsar Maximilianus II, quam magna is esset & virtutis laude & eximiæ religionis ac modestiæ fama, voluit anno MDLXVII, vt sibi ad vnum, alterumque mensem præsto esset, ac vt bona Heri venia id facere, atque hoc expeditius itineri se dare posset, Danieli Archiepiscopo per litteras suum explicauit desiderium. Quo minus autem suum ipse Imperatori studium præsens deferret, aduersa, qua tum premebatur, valetudo impediebat, vt ex data Cæsari Danielis responsione cognoscere est.

Naturæ concessit anno MDLXIX, die XVIII Iunii, sepulturæ traditus in æde maiori, quæ D. Martino sacra est.

Fratrem habuit, cui MATTHIAE nomen, Dominicanæ itidem familiæ alumnum, Ferdinandi I & Maximiliani II Imperatorum a concionibus, moderandisque conscientiis. *Steil* l. d.

STEPHANVS WEBERVS,

Episcopus Mysiensis.

Lucem adspexit Erfurti an. MDXXXIX, die XIII Februarii, gente ortus honoratissima *, virorumque præstantissimorum quam maxime feraci.

* Ea post a Maximiliano II nobilitatis decorata fuit dignitate, & a Leopoldo nouo aucta ornamento, insignibus, loco rotæ mediæ, pomo Imperiali cum corona regia inserto.

Tenet adhuc, nec dum matura pueritia, e domo paterna Magdeburgum deductus, ab admodum Reuerendo & Venerabili viro, *Stephano Webero*, patruo, &, ni coniectura nos fallit, parente lustrico, *Alberti* S. R. E. Cardinalis & Archiepiscopi tum Moguntini, tum Magdeburgensis, Thesaurario ac ad D. Mauricii Decano, singulari educatus cura est.

Adultior factus Coloniæ Agrippinæ sub PP. Societatis Iesu, præcipue vero *Francisci Costeri*, primi præceptoris sui (quem proin semper hoc amauit nomine, pientissimeque coluit) disciplina, felicia illa virtutum ac doctrinæ semina concepit, quæ in eam postea segetem, quam tantopere Moguntinenses admirati sunt, maturuere.

Tantam vero in litterarum qua profanarum, qua sacratiorum studiis diligentiam adhibuit, vt a PP. Coloniensibus, cum vndeuicesimum ætatis annum nondum expleuisset, artium Magister renuntiaretur, ac non ita multo post, eruditione atque ingenio mirifice crescentibus, Baccalaureatu (vt scholæ appellant) qua biblico, qua formato, insigni cohonestaretur laude.

His cum fulgeret ornamentis, Francofurti ad Mœnum in Imperiali ad sacram D. Bartholomæi ædem Collegio locum inuenit: quem consecutus, tum pietate,

tate, tum naua in functionibus facris obeundis industria, tum exquisitæ copia doctrinæ meruit, vt ordinarius verbi diuini præco, quin scholarum etiam constitueretur Præses.

Inter hæc vero anno Christi MDLXVI, ætatis supra vicesimum septimo, Moguntiæ die Februarii XXI licentiam summos in Ordine Theologico honores capessendi obtinuit, ac d. IX mensis Iulii insequentis Doctoris axioma ipsum.

Sedenim, cum Francofurti summa cum nominis sui fama, fructuque populi decem ipsos annos exegisset, ad altiores honoris gradus adscendit. Pio namque Pontifici V, ob virtutes ac eruditionem enixe commendatus, anno MDLXIX, die XXVIII Februarii ecclesiæ Mysiensis Episcopus designatus fuit, ac mense Augusto insequenti, die inuentioni D. Stephani festo, a Celsissimo Archiepiscopo *Daniele* ad pontificii muneris procurationem adsumtus.

Ab eo tempore variis cumulatus beneficiis fuit. *Danielis* enim prouisione anno postero, die XXII Iun. Canonicus ad D. Victoris factus est; biennio post vero a Collegio designatus Decanus. Anno MDLXXX, ab academia præsentatus, ad B. M. V. vulgo *ad gradus*, sacerdotium est consecutus, nouaque Principis ac Archiepiscopi prouisione aliud Aschaffenburgi ad SS. Petri & Alexandri: vt de Erfurtensi ad B. M. V. quo se eodem hoc anno abdicauit, taceam:

Quam impigre vero ordinariis muneris sui defunctus sit partibus, iuuabit referre verbis, quæ in oratione funebri eidem habita p. 10 legere est: *Ex qua Pontificis diligentia tam singulari factum est, vt cum ego hesterna die ex ipsiusmet senis manuscripto codice longissimi eorum syllabi, quibus sacra impertitus est, multitudinem inirem ac numerum, calculatione subducta, octingentos sexaginta duos, supra decem millia, sub huius Episcopi manibus ministros ecclesiæ formatos esse compererim. Quippe bis mille quingentos quadraginta duos clericatu; bis mille, centum nonaginta & vnum Ostiaratu, cum ceteris minoribus; bis mille, centum quodraginta septem Subdiaconatu; bis mille, decem & quinque Diaconatu; mille, nongentos & quadraginta Presbyteratu instituit. Abbatibus tredecim benedictionem pontificiam, Episcopis Ascalonensibus quatuor, Daualiensibus tribus, Spirensibus, ac Vormatiensibus duobus, Herbipolensi & Moguntino vni,* Iulio & Ioanni Suicardo *Archiepiscopo, consecrationem impertiit. Aras, ecclesias, sacella, cœmeteria prope sexcenta consecrauit. Thuringiam obiit, Buchoniam circumiuit, Eisfeldiam perlustrauit, ditionem suorum* 1573, 1574,
Principum vniuersam peragrauit: Clericos reformauit, ecclesias restituit, virorum, 1575, 1588,
feminarumque cœnobia ad auitos religiosa disciplina limites reuocauit. 1603.
Id quod *memoria æterna dignum merito censuit*, dum ad calculos item reuocabat, *Ambrosius Saibaus.*

Atenim præter pontificalia munia & aliis vacauit negotiis ac laboribus. Quippe Archiepiscopalem cathedram annis aliquot sustinuit, donec officii negotiosioris caussa Collegii Moguntini Patribus munus illud concionandi deferret. Academiæ bis fuit Rector: Ordinis Theologici septimum Decanus. Et cum sub sæculi superioris initium necessitas postularet, vt constitueretur, qui libros prelo committendos inspiceret, eosque ad calculos iudicii ac prudentiæ reuocaret, idem ipse anno MDCVII, peculiari *Ioannis Suicardi* iussu, id in se suscepit oneris. Adhæc anno MDCXII, cum *Matthias* Francofurti augustalibus exornaretur infulis, magna sollemnibus interfuit dignatione *; & rursus anno MDCXIX, cum *Ferdinandus II* Imperii insignia, *Ioanne Suicardo* inaugurante, adsumeret †.

* Vid. *Theatrum electionis & coronationis Romano-Cæsareæ* parte I Artic. 18 p.67 & 78.

† Fidem faciat hæc *Ambrosii Saibæi* ad *Ioannem Suicardum* epistola: *Post preces, humilimaque obsequia, Reuerendissime, Illustrissimeque Princeps Elector, Domine clementissime. Simul atque Moguntiam feliciter huc redii, nihil fuit mihi prius, quam Reuerendissimum Dominum Suffraganeum accedere, ab eoque exquirere, an per valetudinem electionis actus, quem Deo fortunante, propediem adfore speramus, interesse & sacrum ibidem perficere posset, prout C. V. mihi in mandatis dederat.* Sanctus Senex *de salute sibi a C. V. per me delata gratulatus sibi est vehementer, vehementius autem de officio sibi electionis tempore oblato, & vti iam valetudine fruitur integra, sic omnem offert suam opem, promittitque, quam primum a C. V. vocatus fuerit, se in hac senectute Francofurtum aduolaturum, & quantum per vires*

vires licuerit, cum Deo officium suum ad satisfactionem V. C. perfunctu- rum --- Moguntiæ 9 Iul. 1619.

Reuerendiss. & Illustriss. C. V.

Sacellanus indignus

Ambrosius Saibæus.

Quod reliquum erat temporis, domi orando, legendo, scribendoque quam religiosissime transmisit. *Libros*, ita l. d. p. 13 est, *affectu pio plenissimos quotidie lectitabat, sed postremum omnium* de arte bene moriendi *Cardinalis* Bellarmini *opusculum.* Et p. 10; *non ita pridem, quod oculatus testari possum,* Diurnale, *quod vocant,* Breuiarium, Agendam, *duo* Missalia *ad extremum apicem vsque abs se diligentissime correcta, mundissime descripsit, ac senili calamo, manuque capulari nitidissime pro typothetis exarauit.*

De cetero, quam aperta, simplice, rectaque, & ad omnem sanctimoniam composita vitæ forma fuerit, pluribus orationis dictæ auctori prædicari videas: quam liberalis item ac munificus in exornandis ædibus sacris, fouendisque piis sodalitiis fuerit, leges in dissertatione *de origine cœnobii*, quod Moguntiæ est, *PP. Seraphicorum*, § III & X, *Capucinorum* item § VIII; tum vero lib. I rerum Moguntiacarum *Serarii* cap. XXXI p. 114 & 121, nec non lib. III notatione XLVII p. 556.

Cum ita annos LII, menses III, dies XI sub quatuor Archiepiscopis Moguntinensibus, *Daniele*, *Wolffgango*, *Ioanne Adamo*, & *Ioanne Suicardo*, pontificia cura cum integritatis atque magna sapientiæ fama perfunctus esset, anno MDCXXII, VII die Augusti, noctu intra horam XI & XII, placidissima morte Deo lucis vsuram reddidit, cum vixisset annos LXXXIII, menses VI, dies VII. *Die mensis Augusti septima*, ita l. d. p. 12 & seq. legas, *sospes adhuc, &, nisi quod senex esset, vegetus atque incolumis satis, ad horam VII matutinam, cum pridie confessionem sacramentalem Societatis Iesu Sacerdoti de more fecisset, coram tota familia sacram Deo hostiam in Missæ sacrificio obtulisset, atque inde diuinis officiis in ecclesia sua Decanus interfuisset, tum domum reuersus sobrie pransus, & audito post meridiem campanilis signo, rursus ad Vesperarum psalmodiam ecclesiæ se suæ contulisset, iterato, completis officiis, Societatis templum precaturus ingressus esset, post domum reuersus hora constituta cœnasset, a cœna singulari quadam atque intra quinquennium vix obseruata alacritate ac mentis lætitia cum nepotibus ac domesticis partim humanissime, piissimeque sermocinatus, partim dulcissime musicis vocibus modulatus esset, ad horæ VIII datum de turri vicina signum cunctos iubet ipse musicam abrumpere, sacello domestico succedere, sacras Deiparæ litanias religiosissime coram altari secum recitare, & post alias precationes, se duce, conscientiam discutere, Dei bonitatem pro labeculis, si quæ illo die subrepsissent, veniam implorare. Quibus ita sanctissime peractis, domesticis bene precatus, ad cubile quietemque se recipit, totus pius ac hilaris in Domino Pontifex. Vbi somno placidissimo non amplius bihorio recreatus esset, ecce tibi queritur, inclamato famulo verbis, vt erat, parcissimis, esse sibi non recte. Aduocatur nepos, confessarius, domestici omnes: quorum inter preces ille spiritum quidem placidissime trahere, nullum tamen sensus indicium prodere, vixque horæ bono quadrante delapso, nullo vel oris, vel oculorum motu, signo, sono, vel gestu, exspirauit, vt quamuis mortuus paullatim assidentibus aduerteretur, mori tamen a tot circumsistentium nemine sit notatus.*

Sepulturæ traditus est in æde PP. Societatis Iesu ante aram principem, quam suo statuerat ære, splendidissimeque exornarat, posteris luculenta commendatus oratione, die XXV Augusti ibidem habita, & post typis Antonii Strochecker publici iuris facta.

Magnum, quod circumtulit, exemplar imitati sunt e fratre nepotes, consanguineique ceteri; quos vt noscat posteritas, viri tam præclare meriti fama exigit. Sunt ii

ANDREAS WEBERVS, Collegialis Aschaffenburgensis Cantor & Ecclesiastes, qui suo sumtu singularis ornamenti cathedram in ea erigi curauit, & anno MDXCIX obiit, ætat. LVIII annor.

MICHAEL

MICHAEL WEBERVS, Aschaffenburgi Canonicus Senior, vita defunctus anno MDCXVI.

ANDREAS WEBERVS, Francofurti Imperialis ad D. Bartholomæi ædem Collegii Decanus, rebus humanis ereptus anno MDCXXVI, die XII Nouembr.

STEPHANVS WEBERVS, SS. Theol. D. Protonotarius Apostolicus Moguntiæ ad B. M. V. ad gradus Decanus, ad D. Victoris pariter ac Aschaffenburgi ad SS. Petri & Alexandri Canonicus, mortuus anno MDCXXVI, die XXXI Maii.

CHRISTOPHORVS WEBERVS, Episcopus Ascalonensis, Suffraganeus Erfurtensis, fatis functus anno MDCXXXIII, die XXI Maii.

STEPHANVS WEBERVS, Moguntiæ B. M. V. ad gradus Canonicus. Morbo superatus anno MDCXXXV.

IOANNES ADAMVS WEBERVS, Canonicus Regularis D. Augustini Collegii Neocellensis in Tiroli, SS. Theologiæ & sacrorum Canonum Doctor; S. C. Mai. Consiliarius.

MICHAEL WEBERVS, SS. Theol. D. Moguntiæ B. M. V. ad gradus Canonicus, Consiliarius Archiducalis Austriacus.

IOANNES CHRISTOPHORVS WEBERVS, SS. Theol. D. Protonotarius Apostolicus, Serenissimi Archi-Ducis Austriæ, Ferdinandi Caroli, Consiliarius, Fiscalis maior Moguntinus, ad D. Victoris Decanus, ad B. M. V. Scholasticus, morte interceptus an. MDCLXXII.

MICHAEL WEBERVS, SS. Theol. Lic. Aschaffenburgi Collegiatæ SS. Petri & Alexandri Cantor, in libitinæ censum redactus an. MDCLXXIX, ætat. XLVIII annor.

WILHELMVS WEBERVS, natus Erfurti an. MDCLXIII, die XXI Augusti *. Ordinem Societatis IESV ingressus, zelo prouehendæ apud populos a sacris Christianis alienos, Superiorum permissu anno MDCXCVI itineri se dedit, Indiam orienti obiectam petiturus. Sed enim intellecto, cum Genua Vlyssiponem venisset, classem eo destinatam ad plenum nec dum instructam esse, re cum Reu. Patre Procuratore prouinciæ Malabaricæ communicata, in Italiam se retulit, Romæ Reuerendiss. Patrem Generalem, *Thyrsum Gonzalez*, de toto negotio aduocaturus in consilium: a quo benigne admissus, plenaque instructus potestate, deligendi, suumque in consortium adsumendi, quos e Nouitiis Societatis operi tam pio viderit idoneos, Germaniam repetiit, & cum per duos fere annos cum Moguntiæ, tum aliis in locis non sine singulari virtutis eximiæque religionis fama egisset, quod animo intenderat perfecturus, an. MDCXCIX secundum se viæ commisit **, ac mense Octobri per Sueuiam & agrum Tirolensem profectus est Venetias, Venetiis vero Liburnum; quo loci conscensa naui Gallica traiecit in Asiam, ac Syria, Media, Persia peragratis, † an. MDCC, quum naui Suratam tenderet, d. XXV Nouembr. ad superos præmatura morte excessit.

* Vid. *Francisc. Caspar Schillinger* Itinerarii Persico-Indici lib. V cap. II p. 301 & seq. p. 319 & seq. ** lib. I cap. I & seqq. p. 1 & seq. † lib. V cap. II p. 299.

GEORGIVS FRIDERICVS PHILIPPVS WEBERVS, I. V. D. Protonotarius Apostolicus, Comes Palatinus Cæsareus, Eminentissimi Electoris & Archiepiscopi Consiliarius, & per superiorem Archidiœcesin in spiritualibus Commissarius, ad DD. Petri & Alexandri Aschaffenburgi Scholasticus, LXXVII annorum senex, vir longo rerum vsu grauis, consilioque pariter ac morum integritate spectatus.

AMBROSIVS SAIBAEVS,

Episcopus Mysiensis.

Patria fuit Cizensis, fortunæ vero sedem inuenit Moguntiæ. Cum enim ibi animum litteris, bonisque excoleret artibus, ac ecclesiastico vitæ generi se dedidisset, anno MDLXXXVII Vicariam ad D. Kiliani in æde maiori obtinuit, & postea anno MDXCI summos in Sapientum Ordine honores, Magistri ornatus titulo, & cum oris præstaret facundia, docendique polleret dono, an. MDCI chori ferrei parochiam, & Ecclesiastæ munus in maiori. Quas partes quum singulari sustineret laude, iussu Celsissimi Principis Electoris & Archiepiscopi *Ioannis Suicardi* an. MDCIV Vrsellas concessit, vt in Comitatu Königsteinensi religionis Romano-Catholicæ proueheret negotium. Quod & ad festum vsque Paschatos an. MDCVI fecit *.

* *Ipse in libro parochiali ædis maioris sua manu*; Notes, quod an. MDCIV, XX Aug. iussu Reuerendissimi Principis --- iuerim Vrsellas, vbi Pastorem egi ad Pascha vsque anni MDCVI.

Moguntiam redux laborum suorum præmium & honores tulit & beneficia; Doctor Theologus renuntiatus, & Canonicis B. M. V. *ad gradus* adscriptus; factus postea anno MDCXV collegialis huius Scholasticus; ad D. Victoris vero anno MDCXXII in locum *Stephani Weberi* Decanus; quin post neque ita multo in ipsa etiam pontificii muneris procuratione Vicarius.

Vnde anno sequenti MDCXXIII, d. XXIII Iulii Aschaffenburgi dignitatis Episcopalis sacra capessiuit, vt *Conradus Mahs* in libro inferiali his adnotauit verbis:

DoCtor AMbrosIVs saLbaeVs sVffraganeVs fIebat.
1623, 23 Iul.

Et cum Parochi munia propter negotiorum sibi incumbentium multitudinem & grauitatem amplius obire haud posset, anno postero, feria D. Martini memoriæ sacra parochianis suis pro vmbone sacro publice valedixit, successorem nactus, quem modo dixi, *Conradum Mahs*, virum & pietate & eruditione præstantem.

Inde cum & auctoritate valeret, & singulare eruditorum esset ornamentum, Academiæ constitutus fuit Cancellarius, & anno MDCXXIX mense Augusto ab *Anselmo Casimiro* Vormatiam missus, Canonicis vt suaderet, Antistitem eligerent & auctoritate & consiliorum maturitate temporum præsentium statui periculoso parem: quam rem ipse, sollemniter auditus, magna perfecit dignitate, felicique successu.

Suecis anno MDCXXXI tum viciniam, tum vrbem armis opprimentibus, Lucenburgum se contulit, & quum anno sequenti *Georgius*, Episcopus Azotensis, & Suffraganeus Treuirensis, fato suo functus esset, a *Philippo Christophoro* Archiepiscopo Treuerim accersitus est, vbi quatuor commoratus annis vicariam ei in pontificalibus operam præstitit.

Treueri vero ab Hispanis anno MDCXXXVI occupata, reuertit Moguntiam, ac inter varias belli calamitates pontificia cura, vt solitus semper fuit, cum magna integritatis ac sapientiæ fama functus est, tum in Ordinibus conferendis, tum templis dedicandis, vt suo loco legere est. Speciatim an. MDCXXXIX mense Ianuario, vna cum *Gerhardo de Waldenburg*, Vicedomino Aschaffenburgensi, & *Friderico Driel*, Scholastico ad D. Victoris, collegialem Aschaffenburgensem interuisit, ac temporum æque iniuria ac praui licentia moris labefactatas Cleri partes restituit.

Tandem vitæ, honorumque satur, corporis solutus carcere, animam creatori suo reddidit an. MDCXLIV, die XX Nouembr. hora V matutina, LXXIV senex annorum, in templo PP. Societatis Iesu ad latus decessoris *Stephani* honorificentissime sepultus.

WOLTHERVS HENRICVS *de* STREVESDORF,

Episcopus Ascalonensis,

Ordinis Eremitar. D. Augustini.

Ortus vetustissima & nobilissima *Henriqueziorum* in Hispanis familia, vt alibi pluribus iam dictum *; Nouesii vero in Archiepiscopatu Coloniensi natus. Vir & eruditione & muniorum, quæ a multis annis obierat, amplitudine maxime illustris, Eminentissimi Archiepiscopi *Anselmi Casimiri* vsque huc Erfurti in pontificia sacrorum procuratione Vicarius †.

* In dissertatione de *Doctis Moguntinis*.
† Quo Catalog. *Suffraganeorum Erfurtensium* conferre iuuabit.

Saibæo successit anno MDCXLIV, & postero, a. d. VI Id. Septembr. *Ioannem Philippum*, ex Illustrissima *Schönborniorum* gente, electum Antistitem Herbipolensem, sollemnibus adhibitis cæremoniis Episcopum consecrauit. Sequentibus annis opera religionis ac pontificia munia Moguntiæ non secus, ac antea Erfurti & Leodii, insigni fide, vigilantiaque exercuit, & cum magna vir & prudentia & virtutis esset laude, meruit, vt tum a *Ioanne Philippo*, *Anselmi Casimiri* in locum cathedræ Moguntinæ interea imposito, tum *Leopoldo Wilhelmo*, Archiduce Austriæ, adhiberetur ad consilia. Quo loco etiam habitus fuerit ab academia Moguntinensi, exinde colligas,

quod

quod ipsum ea suum anno MDCLVI renuntiarit Cancellarium, & aliquot post annis Rectorem. Anno MDCLVIII sollemnitati, qua Leopoldus Cæsar Francofurti vetusto cæremoniarum ritu inaugurabatur, Episcoporum ipse senior ac primus adstitit. Præter plurimos Subdiaconos, Diaconos, Sacerdotes, quos his & superioribus annis ordinarat, Lothario Friderico, Episcopo Spirensi non modo consecrationis munus impertiit, verum etiam ei, post obitum Ioannis Philippi ad fastigium rerum Moguntinensium prouecto, pallium Archiepiscopale consuetis imposuit ritibus.

Obiit plenus dierum die VII Maii, anno MDCLXXIV, ætatis LXXXVI, funeratus in æde Ordinis sui sacra ante aram principem, quamuis pia animi submissione sine pompa in peristylio se tumulari petiisset. Laudatus in exsequiis pulcerrima oratione ab Adolfo Godefrido Volusio, ædis summæ Ecclesiasta.

Epitaphium, quod sibi ipsi fecit, ita habet:

Ad Lectorem.
Quid agam, requiris? Tabesco.
Scire, quis sim, cupis? Fui Woltherus,
Vapor & fumus.
Vitæ quæ fuerint condimenta, flagitas? rogas?
Labor, dolor, luctus, seruire aliis, sustinere inuidias,
Aemulationes, despectus, degradationes,
persecutiones non curati.
Quos habui charos, plerosque sepeliui.
Raro, subinde tamen, amicum sincerum vel candidum videre,
experirique dignus fui.
Fictos, dolosos, mel ex ore spumantes, in corde venenum habentes nactus pluries fui.
Siste Viator!
Nil stabile sub sole esse cogita.
Hic, opta, cineres placida cum pace quiescant,
Atque mihi siquidem sit requies animæ.
Ora, quæso, Deum opt. max.

Quæ luci publicæ exposuit ingenii sui monumenta, recensui in supra iam memorata de *Doctis Moguntinis* dissertatione.

PETRVS de WALENBVRG,

Episcopus Mysiensis,

Vir & doctus & celebris, anno MDCLVIII Moguntiæ Ioanni Philippo in vicaria sacrorum functione (Woltero vel valetudine impedito, vel aliis de caussis) suffragari cœpit. Colligas id ex litteris ipsius, quas anno MDCLXII, die XVII Nouembr. ad Eminentissimum Ioannem Philippum dedit; quippe in quibus sic; *Respondeo, me solo quadriennio hic existentem diligenter inquisiuisse – – quid iuris Episcopis Moguntinis in ea monasteria competeret &c.*

Anno sequenti MDCLIX cum Ioanne Christophoro Webero ad D. Victoris Cantore, mandato Archiepiscopi interuisit monasterium Ilbenstadense. Et vt dignitatem, qua eminebat, hoc facilius tueri posset, hoc eodem anno & Decanus ad D. Petri constitutus, & Canonicis ad D. Victorem adscriptus est. Postea an. MDCLXIII Dominica proxima intra octauam feriæ, quæ Christo in cælos adscendenti sacra est, Abbati Ilbenstadensi, recens designato, in æde parochiali, quæ vulgo Odenmünster vocari solet, benedictionis impertiit religionem.

Anno MDCLXIX, fratre Adriano, Episcopo Adrianopolitano & Suffraganeo Coloniensi, rebus humanis erepto, Coloniam vocatus est, illi vt succederet. Vnde tum Vicarii, quæ Moguntiæ gessit, munia, tum beneficia, quæ ibi consecutus erat, ecclesiastica, anno sequenti MDCLXX dimisit, factus Archiepiscopi Coloniensis Suffraganeus, & ecclesiæ metropolitanæ Coloniensis Presbyter Canonicus.

Ex eo *STREVESDORFIVS* in partibus Rheni, quoad in viuis egit, pontificia iterum functus cura est.

ADOLFVS GODEFRIDVS VOLVSIVS,

Episcopus Diocletianopolitanus.

Hanouiæ, Comitatus cognominis vrbe primaria, natus, cum in litteris tam humanioribus quam sacris multum in scholis ac academiis posuisset studii, facile locum inuenit in ministerio patriæ ecclesiastico, quem etiam aliquandiu tenuit. Post vero, nuntio sacris, quibus innutritus erat, misso, Moguntiæ, Anselmi Casimiri temporibus, vna cum Romano-Catholicis se voluntate coniunxit, ac ad varios honorum adscendit gradus. Supremam enim in Theologicis lauream nactus, & an. MDCXLV tum chori ferrei Parochus, tum summi templi Ecclesiastes constitutus est. Biennio post Scholasticus ad gradus factus, sequentibus vero annis Protonotarius Apostolicus, Consiliarius Electoris, & Sigillifer maior, ad B. M. V. & D. Mauricium Decanus, nec non Cleri secundarii Syndicus.

Anno MDCLXXVI Woltherii in locum subiit, ab Eminentissimo Damiano Hartardo in frequenti corona consecratus Episcopus: qua tamen dignitate haud obstante, Ecclesiastæ munus in maiori ad mortem vsque obiit. Gratus enim ob insignia, quibus præditus erat, dona toti erat auditorio.

Anno MDCLXXVIII, Vicariatu in pontificalibus apud Erfurtenses vacante, Wetterauiam, Hassiam, & Eichsfeldiam perlustrauit. quarum terrarum statum in sacris atque ecclesiasticis vt inuenerit, peculiaribus ad Vicarium generalem *de Hoheneck* exposuit litteris; quarum quidem nonnulla capita huc apponere haud piget. Sic autem ille, postquam questus erat, in Wetterauiæ tractu multa se reperisse altaria violata, reseratis illorum sepulcris, reliquiisque ablatis; --- *Hodie vnam ecclesiam mane ante quartam dedicaui, & altare in Rockenburg consecraui, eo finito in Oppershouen excurri, ibique aram principem sacraui. --- Visitaui etiam tria Sanctimonialium monasteria --- Hic Rockenburgi deprehendi omnium pauperrimum, & ad obsequendum paratissimas* &c. *MDCLXXVIII, XXIV Iun.*

Vita concessit anno sequenti MDCLXXIX, die XVII Martii, tumulatus in choro templi B. M. V. ad gradus, cum epitaphio, quod reperies suo inter alia loco.

MATTHIAS STARCK,

Ex instituto Clericorum sæcularium in commune viuentium,

Episcopus Coronensis,

Patria fuit Kleggouiensis, natus Lottstetti, anno MDCXXVIII, patre Ioanne Iacobo Starck, Præfecto Oehningensi, matre Dorothea Remin. Prima studiorum tirocinia deposuit Salisburgi; post Ingolstadii in Seminario Petri & Pauli Apostolorum artibus liberalibus & scientiis philosophicis tanta se dedidit diligentia, vt anno MDCL Magisterii honores, primos inter, reportaret.

Id ætatis cum esset, quæ legibus ecclesiasticis definita, Presbyteri initiatus est ordine, sacroque fungi cœpit ministerio. Quod anno MDCLV factum. Egit autem primo Diaconum Graf-Reinfeldii in diœcesi Wirzburgensi, post Bingæ: *illic* comminister Stephani Weinbergeri, qui postea Suffraganeus Herbipolensis constitutus est; *hic*, Bartholomæi Holzhauseri, Virorum & pietatis & eruditionis laude perquam celebrium. Holzhausero e mortali hac vita euocato, anno MDCLVIII Heppenhemii Adiutor datus fuit D. Riegero, cuius etiam in locum postea successit.

Cum vero propter ingenium, virtutem, singularesque animi dotes indies maiori esset nomine, anno MDCLXII Heppenhemio Moguntiam vocatus fuit, vt Parochum ageret ad D. Emerani: quo quidem anno, prouisione Ioannis Philippi, locum simul in Canonicis ad S. Crucem obtinuit, & postea Seminarii quo-

que

que Bonifaciani non Regens solum, sed Præses etiam designatus est. Quibus fungens muniis cum id sibi amplissimum, pulcerrimumque duceret, vt iuuentuti æque ac populo pietate, probitate, animi demissione præiret exemplum, virtutes, queis excellebat, maioribus quasi proposuit theatris.

Inde anno MDCLXIX summos in Theologorum ordine obtinuit honores, & simulac illos adeptus erat, ab Eminentissimo Electore Ioanne Philippo in Consiliariorum cooptatus fuit numerum. Quas dignitates sequentibus annis aliæ secutæ; siquidem an. MDCLXXI Protonotarius Apostolicus, & Canonicus ad D. Bartholomæi Francofurti Capitularis, insequenti vero Decanus, & anno MDCLXXIII ad D. Leonhardi Canonicus Capitularis factus est.

His omnibus maior an. MDCLXXXI successit dignatio; quandoquidem in Adolfi Godefridi expetitus est locum, & cum a Pontifice probatus, tituloque Episcopi Coronensis auctus esset, ius sacrorum ex veteri maiorum instituto, Anselmo Francisco inaugurante, capessiuit die XXVII Iul.

Ex eo pontificium p. ɔ duobus obiit Archiepiscopis, & præter septem Abbates, quibus benedictionis impertiit munus, consecrauit Eminentissimum, qui hodie singulari virtutis fama ecclesiæ Moguntinæ præest, Archiepiscopum Lotharium Franciscum, Celsissimum Vangionum Antistitem, Ioannem Carolum, Reuerendissimum Episcopum Verensem Ioannem Iacobum Senft, Suffraganeum Erfurtensem; vt taceam CCCLXIV illum altaria, & CCIX portatilia dedicasse.

Ex senio tandem cæcus & muneribus officii exequendis impar factus, iis anno MDCCIII se abdicauit, & tandem vitam exercitam & laboriosam finiit anno MDCCVIII, die VIII Februar. ærat. LXXX an. Francofurti in æde D. Bartholomæi traditus sepulturæ.

EDMVNDVS *de* IVNGENFELD

Episcopus Mallensis,

SS. Theol. D. Protonotarius Apostolicus, Insignium ecclesiarum Collegiatarum B. M. V. ad gradus & S. Crucis Decanus, S. Petri Scholasticus, & Eminentissimi Principis Electoris Consiliarius.

Virtutis merito Matthiæ in locum ·.ffectus est anno MDCCIII, & die VIII Iulii, Diuis martyribus Kiliano & Sociis sacra, quæ in Dominicam sextam post almam Pentecostes incidebat, in æde maiori dignitatis Episcopalis sacra suscepit, consecrationis religionem eximia sacrorum specie & magnificentia impertiente Eminentissimo S. sedis Moguntinæ Archiepiscopo, Lothario Francisco, diuinæ rei subseruientibus Reuerendissimis & Amplissimis Patribus, D. Iacobi Abbate in monte specioso, Ord. D. Bened. & Abbate Eberbacensi in Rhingauia, Ordinis Cisterciensis.

Inde præter varias ædium sacrarum, ararumque in archidiœcesi dedicationes, etiam in ipsa maiori Moguntina an. MDCCXII, die XVIII Septembr. quæ tum in Dominicam XVIII post Pentecostes festum incurrebat, aram principem, ab extrema chori parte ad anteriorem translatam, quanta maxime par fuit cæremoniarum dignitate, religioneque sacrauit, in honorem SS. Martini Pontificis, Stephani protomartyris, & Bonifacii, Archiepiscopi & martyris, inditis B. Petri Apostoli, Stephani, Sebastiani, Erasmi, martyrum, Osvvaldi, Cyrilli, Confessorum, Cordulæ virginis, aliorumque reliquiis; quo peracto, duas etiam dedicauit laterales. Tum vero præter plurium Episcoporum & Abbatum inaugurationes anno MDCCXIV, Dominica post Pentecostes sollemnitatem XVIII, quæ dies IX Septembris erat, Reuerendissimum & Celsissimum Principem, Henricum Hartardum de Rollingen, Episcopum Spirensem, S R.I. Principem, Præpositum Weissenburgensem & Odenheimensem, veteri laudatoque cæremoniarum ordine ritu initiauit

tiauit Epiſcopi, aſſiſtentibus Reuerendiſſimis & Illuſtriſſimis Dominis, Domino Ioanne Bernhardo, Epiſcopo Chryſopolitano, Suffraganeo Herbipolenſi, ac Domino Petro Cornelio, Epiſcopo Medonenſi, Suffraganeo Spirenſi.

Ceterum qua fide, vigilantia, integritate tanti muneris procurationem obeat, cum malit laudanda facere Vir Reuerendiſſimus & Illuſtriſſimus, quam laudari, prӕterimus; id precantes, vt multos adhuc annos pontificia cura ſoſpes fungatur, ſanusque.

PERINSIGNIVM,

QVAE MOGVNTIAE SVNT,

ECCLESIARVM

Ad

S. PETRI,
S. STEPHANI,
S. VICTORIS,
B. M. V. ad gradus,
S. CRVCIS,
S. IOANNIS,
S. MAVRICII,
S. GANGOLFI,

COLLEGIATARVM
CHRONICA

RECENS CONCINNATA.

LECTORI BENEVOLO
GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS

S. P. D.

DE *Collegiatis*, quæ Moguntiæ intra & extra mœnia fuere ac etiamnum ſunt, *Eccleſiis* nil, quod ſciam, litteris proditum extat; cum tamen & antiquitate & amplitudine celebres omnino ſint ac perinſignes. Nec crediderim, præter *Chronicon* HELWICHII *Santalbanenſe* (quod tamen & mancum & imperfectum eſt) quidquam de iis priuatos latere intra parietes. Vnde mihi videbatur, non plane nullum operæ pretium futurum, ſi ea, quæ mihi de origine illarum, fatis, ſtatuque occurrerent, notarem, & dein vno quaſi faſce complecterer.

Hæc cogitanti adiumentum præbuerunt ipſæ. Petentibus enim, vti ad res Moguntinas illuſtrandas, ſi qua poſſent, nobis ſubuenirent ope, laudabili prorſus exemplo ſcrinia ſua aperuere, diplomatumque ſuorum, necrologiorum, commentariorum, & id genus ſcriptorum aliorum inſpiciendorum nobis fecere copiam. quo factum, vt hoc magis exequi conſtituerem, quod animo intendetam.

Tentamenti vero gratia primum perſtringendis Collegiatæ ad D. *Victoris* rebus manum admoui. Cum ſuccederet opus, nec viris in hoc ſtudiorum genere exercitatis prorſus diſplicetet, hoc confidentius perrexi, ac ceterarum etiam rebus ſummatim exponendis me dedi.

In his vero ordinatim progredi libuit, temporis vbique habita ratione: quippe quod in hoc litterarum genere rerum intelligentes optimum ſemper iudicarunt, commodiſſimumque. Dein eorum, quæ mihi ſe offerebant, nil facile prætermiſi, ratus, tametſi quædam nonnullis leuicula videri poſſent, profutura tamen tum hiſtoriæ, patriæ præſertim, ſtudioſis, tum aliis in notitia ſtemmatum illuſtrium, nobilitatis veteris, geographiæ mediorum ſæculorum, aliiſque ſtudiorum elegantiorum partibus maiori, quam olim alii, cura occupatis. Sub finem vero breuis omnibus fere ſum locis, ac in rebus illarum celeriter prorſus ad extrema venio, vt eas non tam perſtrinxiſſe videar, quam præteriiſſe. Verum enim vero, non ſponte, conſulto & de induſtria, ſed neceſſitate quadam. Neque enim erant, quæ darem; dediſſem certe, ſi fuiſſent.

Ad extremum, si tibi videtur, breuia hæc tmemata atque ἀποσπασμάτια *Chronicorum* haud mereri titulum, voces ea alio, quod tibi magis arridet, nomine. Mihi enim perinde erit; quippe qui cuiuis facile permitto, vt suo abundet sensu.

Nil itaque restat, quam vt, docti cuiusdam viri exemplo, e *Platone* * dicam; *Nostra sunt talia, non qualia quis vult, sed qualia esse possunt.* Vale!

* In *Hipp. maiore*; ταῦτα τὰ ἡμέτερά ἐςιν, οὐχ οἷα βούλεταί τις, ἀλλ' οἷα δύναται.

ECCLE-

ECCLESIAE ad D. PETRI extra mœnia olim Moguntina, hodie intra vrbem, COLLEGIATAE CHRONICON.

SECTIO I
Originem illius, fata, statumque complectens.

I

De primis ecclesiæ huius Collegiatæ initiis.

Communis est traditio, de qua pluribus cum alii, tum suo loco *Serarius* *, Moguntiam venisse *S. Theonestum* & *S. Albanum*, diuino incensos zelo, euangelii vt prædicarent doctrinam. Quam quidem non fideliter solum populo annuntiarint, tradiderintque, verum etiam aduersus hæreticorum corruptelas ac furores morte obsignarint sua. Hæc illorum virtus cum omnium celebraretur sermone, grataque prædicatione propagaretur ad posteros, factum, vt tantorum Magistrorum memoriam pio animi studio recolentes ciuitatis Moguntinensis incolæ, in ripa Rheni, infra hodiernam regiam, siue arcem, *S. Martini* appellatione insignitam, in loco, quem *D. Albanus* sanguine suo purpurasse dicitur, *S. Theonesti*, sociorumque honori ædem sacram excitarint, suoque statuerint sumptu. Quæ ædes postea incolarum villæ Mumbacensis (quæ vna ferme hora ab vrbe abest) parochialis fuit. Constituerunt autem simul, qui sacris eam curarent officiis, certo numero Clericos.

(*) *Lib. II rer. Moguntiacar. cap. XXVI.*

II

De facta eiusdem in suburbium translatione.

Enimuero variis ædes ista obnoxia erat incommodis: sigillatim Rheni inundatione sæpius haud parum fecerat vitii. Hinc *Fridericus* Archiepiscopus prouido in animum induxit consilio, congregationem hancce ex *S. Theonesto* (sic enim vetus habet manuscr.) commodiorem in locum transferre.

Transtulit autem in suburbium ciuitatis, quod aquilonarem ad plagam olim fuit, noua ibi æde sumtu suo exstructa.

In adnotationibus ad *Serarium* vlterioris probationis loco attuli verba *Alberici*, trium fontium Monachi, in chron. ad an. DCCCCXLV, p. 281, & *Trithemii* chron. Hirsaug. ad an. DCCCCXXXIX p. 77; quibus nunc maioris firmitatis caussa subiungo ipsas *Sifridi I* Archiepiscopi, quibus eam firmauit, tabulas.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. SYFRIDVS *Dei gracia Maguntine sedis Archiepiscopus. Quamuis apud homines hominum facta plerumque intereant,*

tereant, & tenebris negligencie & obliuionis propter longam vetustatem nonnunquam inuolui soleant, apud Deum tamen, apud quem non est transmutacio, nec vicissitudinis obumbracio vlla, nullum opus pietatis credendum est suum perdere respectum vel meritum, quia sicut nullum malum inpunitum, ita nullum bonum apud Deum erit irremuneratum.

Quocirca notum fieri cupimus omnibus tam futuris, quam presentibus Christi fidelibus, qualiter dilectus & fidelis noster, DIEMO, ecclesie S. Petri Apostolorum principis Prepositus, que sita est in suburbio ciuitatis Maguntine ad plagam aquilonarem, cum toto fratrum suorum Collegio, ad nostram venit presenciam, constitutis in presenciarum, Honestis & Probabilibus Viris, Abbatibus, Prepositis, Decanis, aliisque personis ecclesiasticis, nec non & secularibus, scilicet Comitibus, liberis Hominibus nostris melioribus, & de familia sancti Martini coram positis, & in illorum audiencia questus est, quod ecclesie sue priuilegia viciata forent, partim vetustate, partim negligencia, que Dominus & Predecessor noster pie in Christo recordacionis, FRIDDERICVS, ecclesie iam dicte instaurator, conscribi fecerat super donacionibus eorum bonorum, que Deo & Beato Petro & ecclesie illi, in dotem, & fratribus inibi Deo seruituris in sustentacionem, tam pius Pater & bonus Prouisor ipse contulerat; & quamuis temporis prescripcione, per cuncta secutura tempora, tuta satis esse poterat ecclesia & secura legitimo possessionis titulo, pecierunt tamen flexis genibus, vt voluissemus antiquata illa priuilegia, situ & iam senio confecta, scripto nostro innouare, & sigilli nostri impressione testiumque annotacione communire. Nos vero, peticionem ecclesie illi sue tam necessariam, tamque Canonibus consonam, freti consilio & assensu Fratrum nostrorum Prelatorum ecclesie, qui vna nobiscum aderant, admittendam fore, dignum duximus.

Allata sunt ergo coram, plura priuilegiorum paria, sigillo quidem prememorati Predecessoris nostri, Domini FRETHVRICI, signata, sed negligencie & vetustatis carie consumpta, ita, quod non possent habere legendi currens vestigium; inuenimus tamen in continencia illorum, sicut diligencius inuestigare potuimus, quod Dominus FRIDDERICVS Moguntinus Archiepiscopus, ecclesiam illam, de vicino transtulit, & de propriis eam sumptibus in suburbio ciuitatis construxit, & Canonicos, viginti vno numero, in ipsa, DEO & Beato Petro seruituros, ordinauit, & ecclesiam, que vulgariter dicitur Elteuil, sue iurisdictioni pertinentem, cum sibi adiacentibus . . . . . scilicet *Waltaffe, Steynheim, *Ketercho, *Euerbach, Hattenheim, decimis quoque, illis attinentibus, tam de locis iam tunc excultis quam adhuc excolendis, infra terminos suos constitutis, nec non de animalibus, tam volatilibus quam quadrupedibus, sine excepcione, ad vsus Fratrum ecclesie sancti Petri libere contradidit, ad instaurandum inibi diuinum seruicium, & seruitutis illic temporale subsidium.

*Walf *Kitterich *Erbach

Vt autem hoc inceptum tam Deo dignum fine clauderet probabili, inuestituram quoque ipsius ecclesie Elteuil, quam ipse manutenebat adhuc, Domino Getoldo, primo quem ipse statuerat ecclesie S. Petri Preposito, per pontificalem baculum suum porrexit; concedens tam ipsi, quam sibi succedentibus, potestatem liberam, pro arbitrio suo ordinare sacerdotem in sepius dicta ecclesia Elteuil . . .

Reliqua cuncta, sicut pretaxatum est, ad vsus Fratrum, & Prepositi, ecclesie sancti Petri, totaliter condonauit, & hanc donacionem auctoritatis sue banno confirmauit, tali apposita districcione, vt, quicunque ausu temerario factum hoc adtemptare presumsisset, iram DEI omnipotentis, & illius magni Apostolorum principis Petri odium, se incurrisse, & maledictionem Iude traditoris se incunctanter agnosceret meruisse, cum dampnatis se dampnatum, cum reprobis reprobatum, atque ab electorum sorte se omnimodis alienum fore, non nesciret, per infinita seculorum secula. Amen. Et responderunt omnes in nomine sancte Trinitatis Amen. Amen. Amen.

Nos igitur, factum sancti Patris & Predecessoris nostri, pie in Christo recordacionis Domini Frethurici, tam pium, tamque laude & memoria dignum, omnimodis approbantes, auctoritate nobis a Deo concessa sub premissa districcione confirmamus, &, qui apud Deum numquam accepit obliuionem, vt apud homines

mines etiam in memoria habeatur, scripto nostro innouamus, atque sigilli nostri impressione consignamus:

Testes subnotando, quorum nomina sunt hec:

Razo, *summus Prepositus.*
Burchardus, *Camararius & Prepositus.*
Hertvvicus, *Prepositus.*
Rubertus, *Decanus & Prepositus.*
Arnoldus, *Custos & Prepositus.*
Gosvvinus, *Prepositus.*
Folbertus, *Prepositus.*
Conradus, *Prepositus.*
Hildelinus, *Prepositus.*
Meginvvardus, *Prepositus.*
Widelo, *Prepositus.*
Druthertus, *Prepositus.*
Ruzelinus, *Prepositus.*

LAICI.

Gebeni, *Prefectus Vrbis.*
Adelbertus, *Aduocatus.*
Henricus, *Comes.*
Sigefridus, *Comes.*
Wigerus, *Comes.*
Rudolfus, *Comes.*
Lodevvicus, *Aduocatus.*
Euerhardus, *Comes.*
Vlricus, *Aduocatus.*
Adelhun, *Aduocatus.*
Lodevvicus, *Comes.*
Hugo, *Comes.*
Adelbertus, *Aduocatus.*
Bernhardus, *Vicedominus.*

Acta sunt hec anno dominice incarnacionis MLXVIIII, indiccione VII regnante Domino Heinrico *quarto*, Sifrido *Archipresule currum Dei aurigante feliciter. Amen.*

III

De tempore, quo id factum.

Quamuis id ex dictis haud adeo difficulter colligi possit, iuuabit tamen audire Collectorem *Chronici*, quod vulgariter *magni Belgici* titulo appellari solet. Is enim p. 79 vel ipsum annum nobis signat, & *anno*, inquit, *regni Othonis I octauo Archiepiscopus Fridericus claustrum S. Petri Moguntiae construxit.* Othonis autem I annus hic octauus fuit post vindicem assertoremque salutis humano generi natum DCCCCXLIV.

IV

De Auctore eiusdem.

Ex dictis patet, religionis bono statuisse eam, multoque sumtu excitasse Archiepiscopum *Fridericum.*

Fuit autem is Archimystarum Moguntinensium tertius & decimus, Princeps illustri natus genere: quamuis nondum sit confectum, vtrum ex Francis Salicis, an ex Mosellanis ortum traxerit; ceterum autem summae Praesul abstinentiae (*annal. Hildesheim. p.* 718) strictiorisque perstudiosus disciplinae (*Witichindus Corbeiens. lib. III p.* 652) benignus in pauperes, die nocteque in placandis superis occupatus, grauis in docendo (*idem l. d.*) atque adeo sanctus Pater (*Sifridus in diplomate allato*) quiete tandem, fineque satis laudabili spiritum posuit anno DCCCCLIV, VIII Kal. Nouembr. (*Witichindus l. d. p.* 655, *Wilhelmus Archiepiscopus sub finem chron. Augiensis p.* 500.)

V

De eiusdem statu.

Constituit autem, qui Deo in ea seruirent, sacrisque vacarent officiis, Canonicos, XXI numero, vt *Sifridus* habet: quibus Praepositi titulo, auctoritateque praefecit *Geroldum*, virum doctrina pariter, vitaeque sanctimonia istis temporibus quammaxime illustrem. Istud *Trithemius* l. d. his memorat verbis: *in ea* Canonicos *secundum regulam Apostolorum conuersantes posuit.* Hoc, *Sifridus* Praesul l. d.

VI

De dote eiusdem.

Et hos quidem, vt hoc expeditius & sine anxia victus quotidiani cura Deo famulari possent, censibus opido luculentis, amplisque instruxit. Referantur modo huc, quae *Sifridus* Archiepiscopus l. d. habet: *Ecclesiam, quae vulgariter dicitur*

 Elteuil

Elteuil *sua iurisdictioni pertinentem, cum sibi adiacentibus ..... scilicet* Waltaffe, Steynheim, Ketercho, Euerbach, Hattenheim, *decimis quoque illis attinentibus tam de locis iam tum excultis, quam adhuc excolendis, infra terminos suos constitutis, nec non de animalibus tam volatilibus, quam quadrupedibus sine exceptione ad vsus Fratrum ecclesiæ S. Petri libere contradidit, ad instaurandum inibi diuinum seruitium, & seruitutis illic temporale subsidium. Vt autem hoc inceptum tam Deo dignum fine clauderet probabili, inuestituram quoque ipsius ecclesiæ Elteuil, quam ipse manutenebat adhuc, Domino* Geroldo, *primo quem ipse statuerat S. Petri Præposito, per pontificalem baculum suum porrexit.*

VII

De noua huius ædis inauguratione.

Supererat, vt sacra hæc, quam statuerat, ædes ecclesiasticis legibus conuenienter dedicaretur. Verum enim vero & id *Fridericus*, operis auctor, in se suscepit, eamque sollemni cæremonia & consecrauit, & *D. Petro*, Apostolorum principi, dicauit.

Factum id tempore synodi Ingelnheimensis, anno DCCCCXLVIII celebratæ, die, qui D. Bartholomæi memoriæ sacer est. vt in *Fastis Petrinis* habetur.

VIII

De nonnullis eiusdem benefactoribus.

Laudatissima conditoris benignitate prouocati, excitatique, tum Pontifices Romani, tum Imperatores & Reges, tum Præsulum Moguntinensium quamplurimi, tum alii, pieraris ducti studio, variis postea Collegium hocce priuilegiis, bonis, fundis, auxerunt & exornarunt.

In primis fuit IDA, quippe quæ ecclesiæ huic cetera inter bona dedit villas *Bürgel* & *Crozenburg* Sic namque in *manuscr.* quodam *Petrensi*; *Nota*; *in Registro siue libro antiquo, quod incipit,* GERHARDVS D. G. *&c. signato cum littera* C, *reperies pronunciationes iurium nostrorum in* Bürgel *&* Crozenburg *antiquas, videlicet f. XIII, & ibi habentur plura bona notabilia, & inter cetera de proprietate & dominio* ville *&* marce Bürgel, *& qualiter felicis recordationis soror* Karoli Regis *dederit bona & proprietatem ibidem ecclesie nostre.* Quæ, cum liber iste euanuerit, afferre operæ duxi pretium.

* *Notes hic velim, quod ecclesia dein aduocatiam villæ* Bürgel Dominis *de* Eppenstein *lege contulerit clientelari; ii vero secutis temporibus eam sub feudi titulo concesserint* Hartliebo Militi *de* Saffenhusen (*Saxenhausen*)

Dein *Sifridus I* ius decimationis, quod in Thuringia plenius & perfectius acquisierat, Præposito ad D. Petri anno MLXIX singulari contulit diplomate. quo cum diserte ostenderit, quanti hanc fecerit Collegialem, non possum, quin istud huc ad verbum apponam.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Quoniam omnium rerum est vicissitudo, nullaque mutabilium poterit esse certitudo, prudenti opus est consilio, qualiter succedente posteritatis tempore firmum & inconuulsum permaneat, quod quis firmare, & stabile esse desiderat. Vnde ego SIGEFRIDVS Dei gracia Maguntine sedis Archiepiscopus notum facio omnibus, tam futuris quam presentibus, quomodo decimacionem illam super Thuringia, pro qua Antecessores mei, maximeque proximus Predecessor meus beate in Christo memorie, Luidbaldus, *pene vsque ad sanguinem certando laborauit, plenius & perfectius acquisiui, & ecclesiis Dei earumque seruitoribus eandem Canonica auctoritate distribuendam esse decreui. Quapropter omnium dyocesis mee ecclesiarum constructioni volens consulere, inprimis magni illius Petri Apostoli, que sita est Maguncie, illud ius secundum Canonica decreta delegaui & constitui, vt Prepositus noster* Diemo *suique successores, in Thuringia, deinceps de omnibus hys habeant* Decimacionem *iustam & integram, vnde prius acceperat solum, quod vocant vulgariter* Decimam.

Hoc autem, vt succedencium posteritati notum fiat, & semper stabile inconuulsumque permaneat, placuit nomina testium, tam Clericorum quam Laicorum, qui eidem concessioni interfuerunt, annotari, & cartulam ipsam nostri sigilli impressione signare.

signare. Hoc vero si quis posthac infringere presumat, DEI omnipotentis, & magni illius Petri Apostolorum principis odium incurrat, & tamen inceptum nulla possibilitate perducat ad effectum.

Nomina Testium.

Razo, *Prepositus.*
Burchardus, *Camerarius & Prepositus.*
Hartvvinus, *Prepositus.*
Ruobertus, *Decanus & Prepositus.*
Arnoldus, *Custos & Prepositus.*
Gozvvinus, *Prepositus.*
Folbertus, *Prepositus.*
Kuonradus, *Prepositus.*
Hildelinus, *Prepositus.*
Meginvvardus, *Prepositus.*
Widelo, *Prepositus.*
Druthertus, *Prepositus.*
Ruozelinus, *Prepositus.*

Nomina Laicorum.

Gebeni, *Prefectus Vrbis.*
Adelbraht, *Aduocatus.*
Heinricus, *Comes.*
Sigefrid, *Comes.*
Wigger, *Comes.*
Ruodolf, *Comes.*
Luodevvig, *Comes.*
Adelhun, *Aduocatus.*
Hug, *Comes.*
Adelbraht, *Aduocatus.*
Gerhardus, *Vice-Dominus.*

Acta sunt hec publice anno Dominice incarnacionis MLXVIIII, Indict. VII, regnante Heinrico *quarto.* Sigefrido *Archipresule currum Dei aurigante feliciter. Amen.*

Capituli e gremio *Asmarus* Præpositus, & ciuitatis Moguntinæ Camerarius, *pro remedio*, vt loquitur, *anima sua, parentumque suorum*, omne patrimonium, quod hereditario iure iuxta Moguntiam tenebat, domos, hortos, vineas, terras cultas, incultasque; quatuor itidem mansos, quos ab ministeriali quodam Adelberti Archiepiscopi, cui Vdalrico nomen, & duos, quos cum domibus, curiis, agris, vineis, cultis & incultis, a vidua quadam coemerat; tres adhæc mansos in vico Hochheim, tres itidem & dimidium, quos cum domibus, curiis, agris, vineis, molis, cultis & incultis, a matrona quapiam suo sibi comparauerat ære, anno MCXXIV iis tradidit, ac in perpetuum adsignauit: vt hisce *Adelberti I* litteris, quibus donationem istam complexus est, fusius continetur.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis Ego ADELBERTVS *Dei gracia Moguntinensis Archiepiscopus & Apostolice sedis Legatus, notum esse volo tam futuris quam presentibus, qualiter dilectus noster* Assmarus, *S. Petri Prepositus & Vrbis Camerarius, vt B. Petri mereretur suffragium, ad adipiscendum celestis vite conspectum, pro remedio anime sue & parentum suorum, omne patrimonium, quod hereditario iure possederat iuxta Maguntiam, & eiusdem ciuitatis Comitatu, videlicet domos, pistrina, salsicisca, macella, hortos, vineas, culta & inculta, DEO & B. Petro, Apostolorum principi, obtulit & perpetua delegacione donauit, hac videlicet condicione, vt Fratres ibidem DEO famulantes, eius anime ceterorumque parentum suorum, specialiter & communiter, memoriam agerent, & censum ex hoc prouenientem, in anniuersariis suis & reliquit anni temporibus, inter se pro communis vtilitatis sue arbitrio partirentur; caritate nullius heredum suorum dispositionem interuertente vel prepediente. Excepit tamen ex omni hoc patrimonio solam domum, que dicta est* Michaelis, *quam in hereditatem donauit* Obertho *patrueli suo.*

De cetero autem, vt in presenti & in futuro stabilis & inconuulsa maneret tradicio, elegit quatuor viros, fidei constancia nobiles & probatos, videlicet tres officiales meos Woltbertum, Ortdonem, Salemannum, *& quartum* Dudonem, *matertere sue filium, eosque coram amicis & cognatis huius rei* * fideles manus *constituit, & per eorum manus predictam tradicionem fecit & stabilinit, quatinus post obitum suum nullus heredum suorum nulla omnino occasione quicquam de huiusmodi patrimonio B. Petro & eiusdem loci Canonicis posset vel presumeret imminuere.*

* *Manufideles*, seu vltimarum executores voluntatum. *du Fresne* Gloss. Lat. T. II, p. 452.

Huic rei testes sunt adhibiti

PRIMATES ECCLESIAE

Dudo, *maioris ecclesie Prepositus.*
Abbas S. Albani, Waltbertus.
Abbas S. Iacobi, Woernbolt.
Richardus, *Prepositus.*
Henricus, *Prepositus.*
Godescalcus, *Prepositus.*

Cuno

Cuno, *Decanus.*
Turenbertus, *Magister.*
Anfenlinus, *Prepositus.*
Hartmannus, *Prepositus.*
Henricus, *Prepositus.*
Ludevvicus, *Prepositus.*
Richardus, *Prepositus.*

LAICI

Aduocatus Vrbis Arnold.
Embricho, *Vicedominus.*
Ernest, *Centurio.*
Hertvvin.
Regenhart.
Warmunt.
Ruthart.
Weltere.
Emmicho.
Luphrit.
Ruchart.
Richelin.
Dudo.
Obrech.
Godefcal.

Preterea idem Frater bone memorie Asmarus *ad augendum voluntatis sue desiderium proprii laboris sui substancia, quatuor mansos a quodam Ministeriali meo* Vdalrico, *& duos, a quadam vidua & pueris eius, cum domibus & curiis, agris, vineis, cultis & incultis,* Trufdero *comparauit; ita quod ipse* Vdalricus *cum coniuge sua, & vidua eum * Mundiburdio suo hec omnia super reliquias S. Petri ad eleemosynam eorundem Fratrum contradiderunt. Et huic quoque tradicioni interfuerunt fideles manus, & testes, quos supra notauimus. Ad hec, tres mansos,* Hocheim *coemptos a mulieribus, tum Mundiburdiis suis, quam viris, quorum cuiusque nomen cum sua proprietate, secundum quod vendidit, supra scriptum est:* Madtildis *vidua, soror Wolffmanni XXIIII * curuales.* Wolffmannus *& frater eius, decem & dimidium.* Gezacha, *tres & dimidiam fretam.* Libsim, *duos.* Liemo, *tres.* Egelmar, *vnum & dimidium.* Wolffger, *duos.* Gerharth, *vnum & dimidium.* Willa, *vxor Leonis, tres.* Adelhelm, *vnum & dimidium.* Humbrat, *duos & dimidium.* Rudolff, *vnum.* Dagebrat, *quinque.* Adelbero, *vnum & dimidium.* Henrich, *duos.* Adelhelm, *dimidium.* Merbodo, *vnam fretam.* Ruzelin, *duos.* Libsim, *tres.* Egelmar *&* Wigant, *tres.* Wolffman *& vxor eius, octo; & super reliquias S. Petri contraditos predicto modo eorundem Fratrum vsibus mancipauit. Super hec omnia tres mansos & dimidium cum domibus & curiis, agris, vineis, molendinis, cultis & incultis, a quadam Matrona, quam primum Ministerialis Imperatoris* Waltbertus *iusto matrimonio sibi copulauerat, & hys mansis donauerat, sed post interemptus, sine herede viduam reliquerat, in villa, que dicta est* Gencingo, *comparauit, per quod, manu ipsius vidue & eius, in cuius erat mundiburdio, super ipsum altare S. Petri contradidit eadem condicione, qua & cetera.*

* *Mundiburdus*, id est, patronus, defensor, tutor. *Dufr.* Glossar. Lat. T. II p 775.
* *Corua, Corvale*, id est, prædium vel modus agri. *Corvata* seu angaria *Dufr.* T. I pag. 1360.

Et hec res me presente per manum meam facta est, testibus magnis & idoneis assistentibus, quorum nomina subscripta sunt:

Dominus Bruno, *frater noster, Spirensis Episcopus.*
Dudo, *maior Prepositus; cum ceteris prenotatis ecclesie Maioribus.*

LAICI

Aduocatus eiusdem ecclesie frater noster Fridericus.
Aduocatus Vrbis Arnoldus, *Comes.*
Gerlaus, *Dominus.*
Sigebodo, *Dominus.*
Dammo, *& ceteri Homines nostri Nobiles quamplures.*

MINISTERIALES

Wernherus.
Embricho.
Gerhart, *& filii eius.*
Waltbret.
Embricho, *Vicedominus.*
Ernest, *Centurio; & prenominati fideles manus & testes.*

Vt autem hec omnia in omnibus eius firma & inconuulsa permaneant, presentis testamenti paginam feci conscribi, & sigilli nostri impressione muniri precepi, auctoritate Domini nostri IESV CHRISTI & ipsius beati Petri Apostolorum principis & nostra; super perpetuo anathemate interdicentes omnibus Christianis

nis, ne quis audeat contra eam venire, impetere vel infringere, vel in aliquo eorum, que in ipsa continentur, quidquam molestie inferre. Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCXXIIII, Indict. II, regnante HEINRICO *Imperatore Augusto, huius nominis V.*

Adelbertus dein II prædium in villa *Hursten*, sita in pago *Monregoue*, in Comitatu *Gerhardi*, Comitis de Berbach, *pro anima dilectissimi patris & prædecessoris beatæ memoriæ Adelberti*, ecclesiæ huic B. Petri anno MCXXXIX liberali tradidit manu, hisque addixit litteris:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. ADELBERTVS, *sancte Maguntine sedis Archiepiscopus, huius nominis secundus. Quia mundum & concupiscencias eius de die in diem suo itinere transire vidimus, nichilque sub huius volubili & dubio stabile & firmum perspeximus fore tempore: temporis spacio illuc nostrorum actuum proposuimus dirigere pro posse gressus, maiorum exemplo, vbi nulla remuneracionis est dilacio. Certum est enim & vere credimus, nostros predecessores, hys temporalibus sibi eterna premia adeptos fuisse in celestibus, adauctis fidelium stipendiis de propriis facultatibus.*

Nouerint ergo quicunque CHRISTI *fideles, qualiter ego, cum adhuc* Prepositus ecclesie B. Petri essem, *in pago* Monregoue, *in Comitatu Gerhardi, Comitis de Berbach, in villa, que dicitur* Hursten, *proprio censu quoddam predium erga heredes Hermanni, adhibitis testibus, comparauerim, illudque libera possessione tam diu retinuerim, quoad vsque gratuita Dei bonitas nos ad Episcopatus culmen prouectum sustulerit. Postea vero, succedente nostra donacione fideli* nostro consanguineo Ludevvico *in eandem Preposituram, premoniti ab ipso, ceterisque nostris fidelibus, pro anima dilectissimi Patris & predecessoris nostri, beate memorie* Adelberti, *prefatum predium prenominate B. Petri ecclesie, ad vsus ibidem Deo famulancium, voluntarie tradidimus, nulla proinde freti alia laude, nisi* DEI *& B. Petri retribucione; quia cum hic non habeamus manentem patriam, festinare debemus ingredi in illam, que non deficit bonis operibus. Ea enim dileccione precipue hec egimus, vt prefati Fratres anniuersarium diem predicti Patris nostri* Adelberti, *pia deuocione, vigiliarum scilicet & missarum celebritate, recolant, & in die ordinacionis nostre memoriam nostri habeant, ac post hanc vitam obitus mei diem pie memorie mandantes, subnixius Dei misericordiam pro remedio anime mee implorent, ipsaque die Canonicum stipendium vberius habeant.*

Tradicionem ergo, quam libere, sicut audistis, fecimus, sigilli nostri impressione, & subscriptis testibus, vt firma maneat per succedencia tempora, firmauimus.

Testes sunt, & innuunt:

Dominus Werenboldus, *Abbas S. Iacobi.*
Dominus Baldemarus, *Abbas in Blidenstat.*
Dominus Hermannus, *Abbas de Gerenroth.*
Dominus Ruthardus, *Abbas de Eberbach.*
Venerabilis Heinricus, *Prepositus maior.*
Dominus Arnoldus, *Camerarius.*

LAICI

Dominus Ludevvicus, *Comes Vrbis Maguntine.*
Dominus Boppo, *Comes de Richenbach.*
Dominus Berhdolfus, *Comes de Nuringes.*
Ernestus.
Ruhthardus.
Opertus, & Helfericus.
Cuonradus.
Arnoldus.
Walbero.
Eberhelmus.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCXXXVIIII, Indict. II, regnante Rege CVONRADO, *huius nominis tercio, nostre ordinacionis anno secundo.*

Ludouicus Præpositus *inuestituram ecclesiæ in Castele*, siue ius parochum eiusdem in possessionem mittendi, quod Præpositi vsque huc fuerat, Petrinis suis concessit. Quam concessionem *Henricus I* Archiepiscopus, tabulis his, anno MCXLVII

MCXLVII editis, firmauit, simulque constituit, vt Decanus in posterum, casu existente, Fratrum suorum consensu, sacerdotem in eadem instituat, solitoque stabiliat ritu.

In nomine sancte & individue Trinitatis. HEINRICUS *gracia* DEI *Maguntine sedis Archiepiscopus. Scimus & fideliter credimus, si quid sacris DEI ecclesiis pro amore diuino deuote obtulerimus, vel oblata, auctoritate nostra, ad decorem domus Dei defenderimus & confirmauerimus, pie deuocionis exemptum aliis relinquimus, & eterne remuneracionis premium nobis indubitanter comparamus. Quapropter omnibus Christi fidelibus tam futuris quam presentibus notum esse volumus, qualiter Dominus* Ludevvicus, *noster cognatus, & ecclesie B. Petri Prepositus, humiliter nos adiens, inuestituram ecclesie in* Castele, *que ad Preposituram suam iure spectabat, in manum paternitatis nostre reddidit, cum omni humilitate & deuocione rogans, quatenus eam, Fratribus suis, & nostris, beato Petro seruientibus, traderemus. Nos vero Fratres illos tamquam filios dilectos debita caritate amplectentes, & eos per nos adiuuare & penuriam eorum releuare paterne cupientes, pie peticioni prefati Prepositi satisfecimus, & inuestituram eiusdem ecclesie, predictis Fratribus nostris tradidimus, ibique concessimus, vt Decanus, consensu Fratrum suorum, sacerdotem in ea ordinet & iure suo confirmet...... Vt autem huius rei tradicio ab omni sinistra impeticione inuiolata permaneat, & ne aliqua posteritas abolere presumat, hoc priuilegium fieri decreuimus, quod impressione sigilli nostri signantes, auctoritate officii nostri, prout debuimus, confirmauimus, & hos testes subscribi fecimus, quorum nomina sunt hec:*

Hartmannus, *de Domo, & S. Stephani Prepositus.*
Gerlaus, *S. Victoris Prepositus, & maioris ecclesie Decanus.*
Arnoldus, *Camerarius & Prepositus.*
Godescalcus, *S. Marie in Campis Prepositus.*
Anshelmus, *S. Marie ad gradus Prepositus.*
Wilhelmus, *Magister.*
Hertvvinus, *Cantor, & Prepositus S. Iohannis.*
Hartmannus, *sancti Mauricii Prepositus.*
Godebaldus, *in Friselaria Prepositus.*
Burchardus, *in Gicheburg Prepositus.*
Sigelo, *in Nörten Prepositus.*

CAPELLANI

Giselbertus, *Prepositus.*
Cunradus.
Godefridus.
Liovvingus. Rudingus.

LAICI

Hermannus, *Comes Palatinus.*
Comes Emercho.
Comes Gerhardus.
Comes Gerlaus.

MINISTERIALES

Mengotus, *Vicedominus.*
Embercho, *Ryngrauius.*
Ernestus.
Ruthardus, *& filius suus*
Arnoldus.
Wernherus.

Facta est autem hec tradicio anno Dominice incarnacionis MCXLVII, Indiccione X, regnante Cunrado, *Rege Romanorum huius nominis tercio.*

IX

De concessa Burcardo *cuidam, illiusque vxori area quadam.*

Erat ea vicina curti D. Petri, in via, qua ibatur ad altum monasterium. Hanc Henricus, maioris Decanus, *Burcardo*, Euernandi filio, illiusque vxori, *Godefildi*, concedi petiit. Annuit *Burcardus*, ad D. Petri Præpositus, eamque ipsis vna cum ædificiis & vinea adiacente contulit; certis tamen sub conditionibus, quas e litteris cognoscere est sequentibus;

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. BVRCHARDVS *D. G. ecclesie* S. Petri *in suburbio ciuitatis Maguntine humilis Prepositus. Quicquid a Fratribus de rebus ecclesiarum prouida dispensacione & salubri consilio bene fuerit ordinatum, licet innitatur firmitati, tamen quia per temporum successiones labi & in obliuionem venire potest, si testimonii conuenientis suffragio, si priuilegiorum conscriptionibus,*

scriptionibus, si denique impressione sigilli communiatur, stabile & inconuulsum permanere videtur.

Nouerit igitur tam succedencium secutura posteritas, quam presens fidelium etas, quod ego Burchardus, *ecclesie* S. Petri *Prepositus, licet indignus, areolam quandam vicinam curti diui* Petri *in strada, qua itur ad* altum monasterium *sanctimonialium,* Burchardo *cuidam,* Euernandi *filio, & illius vxori* Godefildi, *& vni tantum sibi per generacionem successuro, cum edificiis impositis & vinea adiacente, consensu & voluntate Fratrum meorum, & per manus ipsorum, intuitu peticionis dilecti cognati mei,* Heinrici, *maioris ecclesie Decani, concessi, eo videlicet tenore & pacto, vt vineam, ne in vastacionem eat, bene excolant, lapsum edificiorum resarciant, aree terminos sepibus communiant, & Fratribus inde annuatim IIII vncias & duos cappones in festo* B. Remigii *exsoluant; nec licebit eis nullatenus predicta bona vel vendere vel exponere in vadio, seu ad aliquam sanguinis lineam sibi vicinam transferre; sed vno e tribus decedente, ad reliquos transeant, duobus sublatis, tercius, qui residuus est, defunctis successor fiat, & prefata bona modo & pacto pretaxato possideat, quo de medio sublato, possessio tota & integra ad Fratres redeat, & ipsi ad commodum suum & vtilitatem ecclesie ordinandi inde & disponendi, pro arbitrio suo liberam habeant facultatem.*

Vt autem hec rata sint & immobilia, presentem paginam conscribi, & signo beatorum Apostolorum principis Petri, *ecclesie nostre patroni, fecimus communiri, testibus adhibitis, quorum nomina sunt hec:*

Vlricus, *Magister Scolarum.*	Henricus, *Cantor.*
Ceterique Fratres ecclesie ex ordine,	
Rogerus, *Archipresbyter.*	Arnoldus.
Hagerus, *Cellerarius.*	Radolfus.
Heinricus.	Dietherus.
Rubertus.	Bertoldus.
Cunradus.	Meinfridus.
Embricho.	Baldemarus.

Facta autem sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLXXIIII, Indictione VII, Regnante Domino Frithurico, *Romanorum Imperatore Augusto, huius nominis primo feliciter. Amen.*

X

De compositione Præpositum D. Petri *inter &* sanctimoniales Diefenthalenses *olim facta.*

Lis erat Burchardo cum vestalibus in Rhingauia Diefenthalensibus, de parochia Elteuillana; quippe quam vtraque pars sui contendebat esse iuris; virgines, fretæ diplomate quodam Archipræsulis Arnoldi: Burchardus, nixus antiquiori constitutione Archiepiscopi Friderici. Conradus I, sedi restitutus, eam amicabili tandem finiit conuentione. Adhibitis namque in consilium prudentum quamplurimis, rigorem iuris æquitate temperans, istam Burchardo, ecclesiæque D. Petri addixit: sanctimonialibus vero pro expensis factis XX marcas soluere iussit. Docent id hæ an. MLXXXIII, XV Kal. Decembr. editæ tabulæ;

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CONRADVS *Dei gracia, Maguntine sedis Archiepiscopus. Cum omni iuri, tam diuino quam humano, congruat, successores ea, que fiunt a predecessoribus pietatis intuitu & largitatis, memoria inuiolata, firmitate corroborata, conseruare: Idcirco ego* Conradus *Dei gracia, Maguntine sedis primo electus & confirmatus, sedens pro tribunali, inter alia negociorum emergencia, litem, motam inter moniales* Diesendal, *&* Burchardum, *Prepositum sancti Petri, super quadam ecclesia, quam vtraque pars suam esse contendebat, pluribus aliis occupatus terminare eam non valens, cognoscendam, & racionali fine decidendam, Domino* Christiano, *tunc Moguntine sedis Preposito, &* Otthoni, *Viro strenuissimo, fratri nostro, qui postea Dux fuit Bauarie, nunc vero Palatino, vicem nostram demandauimus; qui, allegatis hinc inde diligenter visis & inspectis, prefatam ecclesiam,* Burchardo, *Preposito sancti Petri adiudicauerunt, hoc excepto, vt quidam* Arnoldus, *monialium Prepositus, quia dicebant, magnas expensas in illa ecclesia & propter illam fecisse, haberet omnes redditus illius ecclesie, donec viueret, & inde se aleret, & quod superflueret, ad moniales deueniret in vita istius.*

Procedente vero tempore, cum pro scismate multis annis exularemus, Domino Christiano, *pro voluntate Domini Imperatoris nobis subrogato, cum omnia, potius fortuna, quam iudiciario regerentur ordine, prefatis monialibus super prefata ecclesia querimoniantibus, dicitur dictus Dominus* Christianus, *contra nostram non, imo contra suam, venisse sentenciam: predicti tamen Canonici sancti Petri in possessione ecclesie semper steterunt; altera vero parcium alteram semper inquietante, & in iudicium trahente, a Summo Pontifice causa cognoscenda, & racionabili fine decidenda, delegata est* Hermanno, *Monasteriensi Episcopo, &* Falberto, *Abbati S Iacobi: & tunc, diuina fauente prouidencia, cum in integrum in nostra Maguntina sede restituti, pro tribunali sedentes, infinitas auditas lites racionabiliter deciderемus, predicti delegati ad nos venientes dixerunt, se ad predictam causam decidendam penitus esse insufficientes, nisi nostras eis interponeremus partes. Concedentes itaque rogatu eorum, nostras interposuimus partes, & nos, & delegati rogauimus partes, vt in nobis compromitterent, quod & fecerunt.*

Fecimus ergo apportari priuilegia, quibus vtraque pars se munitam dicebat: ex parte Canonicorum, inuenimus priuilegium, quo continebatur, Sigefridum *corroborasse omnia facta a suo predecessore* Friderico: *qui, priuilegio sue liberalitatis & intuitu pietatis, ecclesiam* Elteuile, *titulo donacionis, in dotem, pleno iure, & iure patronatus eiusdem, & cum decimis quinque vicorum integris, tam de cultis, quam de excolendis, tam de animalibus, quam de aliis, ecclesie beati Petri contulit, videlicet* Hattenheym, Waltaffe, Staynheim, Keteracho, Euerbach.... *quos vsibus & prebende destinauit Canonicorum. Ex altera parte inuenimus duo priuilegia, sibi quodammodo aduersancia, & ab* Arnoldo, *predictorum successore, nostroque predecessore, facta, quibus continebatur,* Arnoldum *dictam ecclesiam pleno iure & cum iure patronatus monialibus dedisse.*

Habito igitur consilio electi Curiensis, & Dudonis Camerarii, qui tunc moniales manutenebat, aliorumque plurimorumque prudentum; dantes fidem antiquioribus priuilegiis, amicabili conuencione rigorem iuris equitate contemperantes, viginti marcas monialibus pro suis expensis a Canonicis dari facientes, Burchardum, *Prepositum sancti Petri, nomine sue ecclesie ab omni peticione absoluimus, & ecclesiam, de iure beati esse Petri iudicauimus; & facta* Friderici *predecessoris nostri, a* Sigefrido, *suo successore, nostroque predecessore, renouato priuilegio corroborata, nostre tuicionis huius sentencie priuilegio corroboramus, & corroborata, sub periculo anathematis, ab omnibus inuiolabiliter precipimus obseruari.*

Et, vt sequenti euo hec sentencia nostri priuilegii in dubium non queratur, nostro sigillo hoc priuilegium insignimus.

Testes presentes fuerunt:

Arnoldus, *maior Prepositus.*
Heinricus, *maior Decanus.*
Henricus, *Abbas sancti Albani.*
Ottho, *Preposit. sancte Marie ad gradus.*
Henricus, *Prepositus Pinguensis.*
Andreas, *Scholasticus Spirensis.*
Wernherus, *Scholasticus sancti Stephani.*
Wernherus, *sancti Victoris.*

LAICI

Merbodo *de* Sobbelnheym.
Ottho *Palatinus Comes.*
Conradus.
Winzo.
Ditherus, *Villicus; & alii quam plures.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLXXXIII, *Indict.* I, XV *Kal. Decembris.*

XI

De commutatione quadam a Collegio *cum* Conrado I *Archiepiscopo olim facta.*

Erat Fratribus Petrinis mola, sita iuxta pontem, quo descendebatur ad ipsam B. Petri ædem. Eam permisere Conrado. Conradus contra tot medimnos siliginis, quot eis de eadem quotannis prouenire solebant, & duos insuper alios, pro XXI denariis census pecuniarii, de mola, quam in litore Rheni iuxta turrim exædificari curauerat, exigendos; tum vero pro quinque vnciis de prædio *Horsten* octo siliginis

siliginis medimnos adsignauit; testibus litteris an. MCLXXXIX datis; quas huc adscribere placet.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CONRADUS, *Dei gracia Sabinensis Episcopus & S. Maguntine sedis Archiepiscopus, in perpetuum. Ex iniuncto nobis a Deo sacri Pontificatus officio, omnibus ecclesiis ad nos respectum habentibus usque quaque prodesse tenemur & adesse. Profectibusque earum augendis & promouendis incessanter inuigilare, proinde notum esse volumus vniuersis, tam futuris quam presentibus Christi fidelibus, quod nos pari & vnanimi Fratrum in ecclesia B. Petri consensu, in restauracionem molendini sui, quod situm fuit iuxta pontem, quo descenditur ad monasterium eorum, & de quo, eis annis singulis viginti maldra siliginis & vnum, insuper viginti denarii & vnus soluebantur, totidem maldra, & pro denariis duo maldra, de molendino nostro, quod in littore Rheni iuxta turrim fabricari fecimus, stabili & inconcussa donacione assignauimus. Preterea de eodem molendino nostro prescriptis Fratribus in restauracionem predii sui in* Horsten, *ne aliqua in parte quidquam eis diminuisse hoc in concambio videamur, pro quinque vnceis, octo maldra assignauimus.*

Vt autem factum nostrum super hoc concambio ratum & inconuulsum omni euo permaneat, Kartulam istam conscribi fecimus & sigilli nostri impressione, ne forte fragili hominum lapsu & volubili temporum decursu cassetur, roborauimus. Si quis ergo hanc commutacionem nostram, in bonum ecclesie S. Petri factam, infirmare aut in irritum reuocare attemptauerit, nisi profectu prefate ecclesie ampliore, anathematis vinculo innodatus, gehenne cruciatibus eternaliter deputetur.

Testes huius rei sunt:

Arnoldus, *Maioris ecclesie in Maguncia Prepositus.*
Heinricus, *Abbas S. Albani.*
Hedekinus, *Abbas S. Iacobi.*
Burchardus, *S. Petri Prepositus.*
Heinricus, *Maior Decanus.*
Ruckerus, *Maior Custos.*
Petrus, *Scholasticus.*
Godefridus, *Cantor.*
Sifridus, *S. Gangolphi Prepositus.*
Fridericus *de* Dicke.
Conradus, *Archipresbyter, & frater suus.*
Euerhardus, *Cellerarius.*
Waltherus, *Maioris ecclesie Canonicus.*

De S. STEPHANO

Richardus, *Decanus.*
Wernherus, *Scholasticus.*

De S. VICTORE

Amilius, *Decanus.*
Conradus, *Cantor.*

De S. MARIA ad gradus

Harnevvanus, *Decanus.*
Giselbertus, *Cantor.*
Engelfridus, *Canonicus.*
Gotzvvinus, *Decanus in Franckenford.*

LAICI

Embricho, *Vicedominus.*
Diterus, *Villicus.*
Conradus Winzo, *& filii sui.*
Ludevvigus *de* Alta domo.
Theodericus *de* Euerbach.
Conradus Scade, *& fratres sui.*

De extra Ciuitatem;

Hartmannus *de* Boidungen.
Helenvvigus, *Marscalcus de Rusteberg.*
Otto, *Pincerna.*
Strigerus, *Dapifer; & alii quam plures, Clerici & Laici.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLXXXIX, regnante Romanorum victoriosissimo Imperatore Friderico, *& semper Augusto.*

XII

De iure, Præpositum libere eligendi, *Collegio competente; alioque*, de Cathedratico.

Veteri id ipsum Canonici habebant priuilegio. Aduersus quod cum *Conradus I. Burchardo* Præposito prouincia hac se abdicante, an. MCXCV *Sifridum* constituisset Præpositum, Collegium probauit, id non licere Archiepiscopo. Quare *Conradus* liberam ei Præpositum designandi facultatem reliquit. Simul vero vete-

rem de *Cathedratico* concessionem, consuetudinemque firmauit. Litteras ipsas habebis infra ad §. XXIX.

XIII

De lite super parochia Eltuillana *Præpositum inter & Fratres composita.*

Præpositus eam sibi competere adserebat: Fratres contra vna cum iure patronatus sibi traditam affirmabant, concessamque. Cum lis hæc diu agitata fuisset, anno tandem MCXCVI composita est, Præposito *Sifrido* Fratribus eam dimittente. Testimonio sunt tabulæ hæ, tum confectæ;

In nomine sancte & indiuiduæ Trinitatis. SIFRIDUS *Dei clemencia Prepositus* S. Petri *Magunt. Generatio preterit & aduenit, vnde plerumque accidit, quod facta mortalium, que prouida dispensacione ad honorem ecclesiarum Dei, & ad Fratrum in ipsis Deo militancium ordinantur, in obliuionem dilapsa in nichilum rediguntur, nisi scriptorum munimine roborentur.*

Ea propter attestacione pagine presentis constare volumus vniuersis Christi fidelibus, tam futuris quam presentibus, quod cum inter predecessores nostros, videlicet Prepositos ecclesie S. Petri, *cui presidemus, & ipsius ecclesie Fratres diutina & indeterminata lis verteretur super parochia in* Altauilla, *in pago* Reni *fundata, eo quod ipsius parochie fundacionem Prepositi suo iuri pertinere assererent, Fratres vero in contrarium ad suam elemosinam cum patronatu parochiam legitime traditam affirmarent, nos paci studere, & tam nostre saluti prouidere, quam Fratrum vtilitati accedere volentes, quo litem illam dirimeremus, de nostra bona voluntate & de libero arbitrio, intuitu Dei, & salutis anime nostre respectu, & precipue Domini nostri* Conradi, *Maguntini Archiepiscopi, fauore, imo peticione, manum nostram super altare B.* Petri *ponentes, parochiam, vnde mencio est, cum patronatu & decimis, & vniuersis ad ipsam parochiam pertinentibus Beato* Petro, *Fratrum elemosine in perpetuum accessuram contulimus; ita tamen, vt in eadem ecclesia per Fratres diuina, sicut expedit & dignum est, procurentur, & nostri apud Fratres memoria in perpetuum habeatur. Vt autem hec nostra donacio rata in posterum & firma permaneat, presentem super ipsam paginam conscribi, & impressione sigilli nostri communiri fecimus.*

Quicunque igitur contra hanc donacionem nostram & hoc racionabile factum venire presumpserit, nisi resipiscat, maledictione Dei omnipotentis feriatur, & indissolubili vinculo dampnacionis perpetuo astringatur. Sunt autem huius rei testes:

Ottho, *Spirensis Episcopus.*
Heinricus, *Abbas* S. Albani.
Heinricus, *Decanus*, Ruggerus, *Archidiaconus & Custos*, Prepositinus, *Magister Scolarum*, Godefridus, *Cantor*, & *Capitulum* Maioris ecclesie Maguntine.
Heinricus, *Decanus*, Wernherus, *Scolasticus*, Waltherus, *Cantor*, & *Capitulum* S. Stephani.
Amelius, *Decanus*, Michael, *Scolasticus*, Vlricus, *Cantor*, & *Capitulum* S. Victoris.
Arnual, *Decanus*, Giselbertus, *Scolasticus*, Giselbertus, *Cantor*, & *Capitulum* S. Marie ad gradus.
Euerhardus, *Decanus*, & *Capitulum* S. Mauricii.
Diemarus, *Decanus*, Almericus, *Scolasticus*, Sigevvinus, *Cantor*, & *Capitulum* S. Iohannis.
Rudegerus, *Decanus*, & *Capitulum* S. Gingolfi.
Et alii quam plures Christi fideles, tam Clerici, quam Laici.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLXXXXVI, Indictione XIIII, IIII Kalend. Septembris.

XIV

De transactione cum ciuibus super lapidibus mœnium Moguntinensium facta.

Mœnia vrbis Moguntinæ ob cædem Archiepiscopo Arnoldo a ciuibus illatam, anno MCLXIII iussu Imperatoris deiecta fuisse, notum est. Cum igitur subsecuto tempore quidam Canonicorum iuxta hanc D. Petri ædem domos sibi statuerent ac ædificarent, ruderum quandam partem suos in vsus conuerterunt. Contigit autem post, circa annum quidem MCC, vt ciuibus facultas concederetur,

retur, mœnia instaurandi. Volucre igitur, vt Canonici lapidum istorum insumtorum caussa ciuitati satisfacerent, quod & hi fecere. Explicatius id cognoscere est ex tabulis sequentibus;

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Iudices, & vniuersi Maguntine ciuitatis Burgenses, in perpetuum. Ea, que per iuris fauorem, racionisque disinicionem litis occasioni subtrahuntur, taliter expedit Bullis & scriptis communiri, ne nullatenus obliuione posteritatis mutari valeant vel infringi; & maxime, cum ex temporum volubilitate, & pretereunte hominum cognicione obliuio facti se ingerat. Notum igitur sit tam presenti Christi fidelium vniuersitati, quam future posteritati, quod, cum quidam ex Canonicis ecclesie S. Petri domos edificarent, quosdam lapides vetustioris muri, qui ciuitatem Moguntinam ambiebat, in suis, sicut intelleximus, post predicti excidium muri, locauerunt edificiis: Verum tempore procedente, cum ad murum eundem restaurandum intenderemus, Canonicos S. Petri pro iam dictis lapidibus instanter pulsauimus; qui propter bonum pacis talem nobiscum transactionem inierunt, vt in recompensationem lapidum prenotatorum quinque Marcas *ad murum ciuitatis persoluerent, que solucio rite, & ordine debito constat esse celebrata & a nobis acceptata. Vnde, vt huius racionabilis facti tenor a posteris inconuulsus permaneat, nec de predictis lapidibus aliqua deinceps habeatur pulsandi Fratres ecclesie prefate occasio, presentem paginam publica sigilli ciuitatis impressione cum testium subscripcione signauimus, quorum nomina sunt hec:*

Conradus, *Maior Prepositus.* Fridericus, *Decanus.* Godefridus, *Cantor; cum vniuerso maioris ecclesie Capitulo, & aliis quampluribus.*

Acta sunt hec anno ab incarnacione Domini nostri IESV Christi MCC, Indict. III, Conrado, *Archiepiscopo Mogunt. Kathedram gubernante. Datum IIII Nonas Iulii in die* S. Vdalrici.

XV

De Gerbodonis *Præpositi cum* Friderico, *ædis maioris Decano, de* προεδρίᾳ *contentione.*

Gerbodoni cum *Friderico* de loci prærogatiua litem intercessisse, planum fit ex his *Sifridi II*, in diplomate anno MCCXII, II Non. Septembr. Stephanis dato, verbis: *Cum autem* Gerbodo, *Prepositus S. Petri, &* Fridericus, *Decanus maioris ecclesie, de priorata contendant, volumus atque statuimus, vt nominum eorum suspensio autoritatem huius scripti non imminuat, & iuribus eius non deroget, nec etiam disputationem inducat.*

XVI

De Archidiaconatu Petrensi.

Quam maxima olim extra vrbem *Præpositus D. Petri* certis in locis, quod ad ecclesiastica, polluit auctoritate, ac perpetuus quasi Archiepiscopi fuit Vicarius. Sifridum sane *Chorepiscopum* vocari videas a Conrado I in litteris, quibus ecclesiam Gosbacensem an. MCXCVI ad parochialis euexit statum dignitatemque; & ante iam Burchardum a Sifrido, Episcopo Brandenburgensi, Christiani I Legato, in tabulis, quibus oratorium in silua, *Aldenburch* dicta, ab Anachoreta quodam recens excitatum anno MCLXXVIII stabiliuit.

Archidiaconatui autem, cui præerat, sequentes contributæ fuerunt ecclesiæ: *Peterweil, Ocarben, Grunaue, Vilbel, Sulvving, OberErlenbach, NiderErlenbach, OberEschbach, NiderEschbach, Cruzen, Bonames, Brungesheim, Eschersheim, Praumheim, Oberursel, Hexstatt, Eschenborn, Sovalbach, Sulzbach, Niede, Hoeste, Oeruftel, Cruftel, Liderbach, Munsterliederbach, Fischbach, Borne, Gosbach, Selbach, Nuroth, Bremendale, Langenhane, Carsbach, Hofheim, Margsheim, Flersheim, Wicker, Hocheim, Costheim, Castell, Mosbach, Scherstein, Dozheim, Erbenheim, Burgestatt, Clopheim, Igstatt, Nordenstatt, Delckenheim, Walla, Massenheim, Bleidenstadt, Breithart, Kirchberg, Bergen.*

Inter iura vero, quæ in suo hoc Archidiaconatu exercebat Præpositus, fuit potestas, in locis hisce celebrandi synodos, quas etiam frequenter coegit.

XVII

XVII

De expetita saeculo XIII Collegii Petrini in vrbem translatione.

Non plane nullae Fratribus erant caussae, cur desiderarent, ecclesiam in vrbem transferri. Quum enim aedes Petrina extra moenia ciuitatis sita erat in loco fere putido atque insalubri, fiebat, vt sacro eam curantes officio plerumque valetudine vterentur minus commoda; quin ante diem in Libitinae redigerentur censum. Dein, dum iis in vrbe habitandum erat, cum nulla fere penes istam Canonicis domicilia essent, vel etiam esse possent, vix fieri poterat, vt stato semper tempore cultus in ea diuinus perageretur. Adhaec tempore belli portae ciuitatis occludebantur. Penitus igitur tum cessabant sacra in ea perpetranda; nonnunquam longo satis tempore. Quin & contingebat interdum, vt vni alteriue Canonicorum metuenda esset ab inimicis & aduersariis vis. Hinc graue illis erat, ad psalmodias, ceteraque officia ad eam ex vrbe exire. Supplicarunt igitur *Sifrido II*, velit sibi ad sacra obeunda locum in vrbe concedere idoneum.

Is, habita diligenti cum aedis maioris, immo totius ciuitatis Clero deliberatione, petitis eorum annuit, eisdemque *D. Hemmerami* aedem (cuius alioqui patronus erat Archiepiscopus) cum suis terminis, ceterisque, quae ad eam pertinebant, omnibus perpetuo iure possidendam adsignauit. Loquuntur id tabulae, quibus rem an. MCCXX, IV Kal. perscripsit.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. SIFRIDVS, *Dei gracia sancte Maguntine sedis Archiepiscopus huius nominis secundus. Quia mundum & concupiscenciam eius de die in diem suo itinere transire vidimus, nichilque sub huius volubili & dubio stabile & firmum perspeximus fore tempore, temporis spacio illuc nostrorum actuum proposuimus dirigere pro posse gressus, maiorum exemplo, vbi nulla remuneracionis est dilacio. Scire igitur volumus tam presentes, quam future posteritatis successores, quod ad nostram accedentes presenciam Canonici ecclesie* S. Petri *in suburbio Moguntino cum multa deuocione & magna instancia nobis supplicarunt, vt ecclesiam ipsorum transferre dignaremur, multas translacionis causas nobis assignantes; videlicet, quod ipsa ecclesia sita est extra muros ciuitatis, & tota in fetore & paludibus constituta, ex quibus sequitur continua aeris corrupcio, & loci talis infirmitas, vt diuinum ibi expleturi officium, ex inequalitate aeris ante tempus de medio tollantur. Item, penes ecclesiam nulla sunt vel esse possunt domicilia, & ita propter remocionem loci difficilis est accessus ad ipsam ecclesiam. Preterea diuinum officium ordinarie fieri non potest in iam dicta ecclesia, cum ipsi Canonici intra muros ciuitatis concludantur, & nullo modo statutis horis egredi permittantur, in tantum eciam, vt tempore belli porte ciuitatis muris obstruantur, & cum nulli pateat aditus, desolata maneat ecclesia, ita quod in spacio vnius anni vel ampliori vna ibidem Missa decantari minime possit. Insuper quicunque Canonicorum aliquam patitur persecucionem, egredi ad ecclesiam nequaquam audet. Has igitur translacionis causas cognoscentes esse verissimas, super peticione Canonicorum iam dictorum cepimus moueri; vnde, habito diligenti tractatu cum Capitulo maioris ecclesie Maguntine, & clero totius ciuitatis, negocium idem dignum duximus consummandum.*

Parochiam igitur Beati Heimerammi, *cuius ius patronatus ad nos spectare dinoscitur, de consensu Prelatorum & tocius Capituli maioris ecclesie, accedente eciam coniuencia aliarum ecclesiarum, nec non & Ministerialium nostrorum, predictis* S. Petri *Canonicis pro remedio anime nostre, vt memoria nostri nominis in eadem ecclesia in perpetuum habeatur, liberaliter contulimus cum suis terminis & omnibus eius pertinenciis perpetuo iure possidendam, post obitum Guntheri Sacerdotis, nunc eiusdem ecclesie Plebani; ita, vt quicunque reditus siue obuenciones ex deuocione fidelium eidem loco nunc accesserunt, vel in posterum accesserint, in vsus Fratrum, inibi Deo &* S. Petro *deseruiencium, conuertantur. Hec donacio a nobis celebrata est, saluo iure Archydiaconi loci & maioris ecclesie, quod consueuit exhiberi tam ab ipsa, quam ab aliis parochiis ipsius ciuitatis.*

Vt autem nostram tam piam donacionem nulla temporum diuturnitas aut peruersorum hominum malignitas valeat conuellere, paginam hanc sigilli nostri appensione & testium subscripcione placuit communiri.

Testes

Testes vero huius rei sunt, qui presentes fuerunt, viderunt, & consenserunt,

Boppo, *maior Prepositus.*
Ruthardus, *Decanus.*
Godefridus, *Custos.*
Christianus, *Cantor.*
Adelungus, *Subcustos.*
Simon.
Heinricus, *Prepositus Pinguensis.*
Theodericus, *Prepos. S. Marie ad gradus.*
Adelbertus *de* Chygelenberc.
Magister Heroldus, *Archipresbyter.*
Volpertus, *Prepositus de Brunswig.*
Reynaldus, *Prepositus.*

Canonici maioris ecclesie.

Iohannes, *Decanus.*
Raimundus, *Scolasticus.*
Godefridus, *Cantor.*
Theobaldus, *Custos.*
Iohannes *de* Cusla.
Wernherus Poto.

Canonici S. Stephani.

Arnoldus, *Decanus.*
Vlricus, *Scolasticus.*
Magister Fridericus.
Heinricus Sincenueldere.

Canonici S. Victoris.

Reinoldus, *Decanus.* Iohannes, *Scolasticus.* Wernherus, *Cantor.*

Canonici S. Marie *ex* Campis.

Arnoldus, *Decanus.*
Iohannes, *Scolasticus.*
Bervvelffus, *Cantor.*
Magister Cunradus.
Cunradus Rufus.

Canonici S. Marie ad Gradus.

Cunradus, *Decanus.* Heinricus. Walpertus.

Canonici S. Mauricii.

Diemarus, *Decanus.* Benedictus, *Scolasticus.* Embercho, *Cantor.*

Canonici S. Iohannis.

Rudegerus, *Decanus.* Cunradus, *Scolasticus.*

Canonici S. Gingolffi.

MINISTERIALES

Cunradus, *Camerarius.*
Hartmundus, *&* fratres *eius* *de* Aschebornen.
Wigandus Rufus *de* Salchbach.
Cunradus Magnus, *& frater eius* Wicnandus.
Arnoldus *de* Quercu.
Egeno *de* Scharffenstein, *& frater eius* Theodericus.
Bertoldus *in* Marstrassen.
Bertoldus Iuuenis.
Conradus *de* Wesebaden.
Mengotus Stanga.
Volpertus *de* Sonnenberg, *&* filii *eius.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCCXX, IIII Kalcna. Aug. Pontificatus nostri anno XIX.

Assensere ædis maioris Canonici, ac Petrenses *Sifridi* iussu in possessionem ipsam tum misere. Qua de re hæ extant litteræ;

BOPPO *Prepositus*, RVTHARDVS *Decanus*, *&* GODEFRIDVS *Custos maioris ecclesie in Magunt. Sciant vniuersi hoc scriptum inspecturi, quod nobis, & aliis ecclesie nostre Canonicis presentibus, & assensum prebentibus, Dominus noster Archiepiscopus* Sifridus *Capitulo* S. Petri *parochiam* S. Heimerammi, *cuius ipse verus patronus existit, liberaliter contulit perpetuo iure possidendam, saluo tamen iure Archidiaconi & maioris ecclesie, nec non & Guntheri Plebani, quoadusque vixerit. Volens quoque iam dictus Archiepiscopus, idem Capitulum pleno iure gaudere, nobis iniunxit, vt Canonicos ipsos in possessionem parochie prenominate conduceremus. Freti igitur auctoritate ab Archiepiscopo nobis iniuncta, cum Canonicis predictis ad parochiam* S. Heimerammi *personaliter accessimus, & presente multitudine plebis eiusdem ecclesie, ipsos in corporalem misimus possessionem. Tale igitur factum ad memoriam transferre cupientes posterorum, hanc paginam conscribi, & eam sigillorum nostrorum appensione placuit communiri. Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCCXX, IIII Non. August.*

XVIII

De bonis Præpositi Schönreſtedtenſibus a Collegio redemptis.

Erant Præpoſito decem olim manſi, curti in *Schönreſtedt* contributi. Quos cum *Burchardus* Præpoſitus Militibus quibusdam ſiue equeſtris dignitatis Nobilibus pignori oppoſuiſſet, Collegium eos, Gerbodonis Præpoſiti permiſſu, anno MCCXXV ære præſenti ſibimet redemit; Sifrido Archiepiſcopo anno ſequenti rem confirmante. Vtrumque ex litteris patet ſequentibus.

GERBODO *Prepoſitus* S. Petri *in Maguncia. Vt innumeris bene geſta temporibus innota permaneant, & ſuis incluſa tenoribus integra ſemper & illibata perſeuerent, litterarum ſolent cuſtodie mancipari.*

Preſentis igitur littere miniſterio ad memoriam transferimus omnium, quorum obtutibus aduenerit, quod quidam predeceſſorum noſtrorum, Prepoſitus videlicet Burchardus, *X manſos curti in* Schonreſtede *attinentes Militibus quibusdam obligauerat, quorum obligacio & mala detencio vſque adeo durauerat, quod ipſorum alienacio ab eccleſia* S. Petri *perpetua timebatur.*

Igitur cum nos eorum redempcioni operam dare non ſufficeremus, habito cum Fratribus Capituli S. Petri *tractatu & conſilio diligenti, vna cum ipſis decreuimus, quod eosdem X manſos Capitulum de ſua pecunia redimeret, & fructum ab eiſdem prouenientem in vſum & augmentum elemoſine ſue ſine contradictione ſucceſſorum noſtrorum conuerteret.*

Talis autem predictorum manſorum a Fratribus redempcio, & eorundem ad elemoſinam perpetua collacio facta eſt non ſolum de noſtro conſenſu, verum eciam Venerabilis Pater & Dominus noſter Sifridus, *Maguntinenſis Archiepiſcopus, & redempcioni, & collacioni aſſenſum prebuit, & ſua auctoritate confirmauit. Teſtes, qui huic facto interer,unt, ſunt Fratres eiusdem eccleſie:*

Waltherus, *Decanus.*	Arnoldus.
Arnoldus, *Scolaſticus.*	Iohannes.
Cunemannus, *Cantor.*	Theodericus.
Heinricus, *Archipresbiter.*	Heinricus, *Cellerarius.*
Heinricus, *Plebanus.*	Chriſtianus.
Bruno.	Alexander.
Hertvvicus.	Marquardus.
Heinricus.	Walravenus.
Cunradus.	Ludevvicus.

Data anno Domini MCCXXV, IIII Kalend. Septembris.

SIFRIDVS *Dei gracia ſancte Maguntine ſedis Archiepiſcopus, Vniuerſis Chriſti fidelibus hanc paginam inſpecturis ſalutem in Chriſto IHESV. Cum a nobis petitur, quod iuſtum eſt & honeſtum, tam vigor equitatis, quam ordo exigit racionis, vt id per ſollicitudinem noſtri officii ad debitum reducatur effectum. Scire igitur cupimus tam preſentes, quam future poſteritatis ſucceſſores, quod Canonici eccleſie S. Petri in ſuburbio Moguntino, ad noſtram accedentes preſenciam, cum multa deuocione, & magna inſtancia nobis ſupplicarunt, quatenus decem manſos cum vſufructu eorundem, curti in* Schonreſtede *attinentes, a* Burchardo, *quondam dicte eccleſie Prepoſito, titulo pignoracionis obligatos, quos memoratum Capitulum de ſua pecunia duxerat redimendos, in vſum & augmentum ſue elemoſine, ſine contradictione qualibet Prepoſitorum, eidem eccleſie ſuccedencium, prout in litteris, a Prepoſito* Gerbodone *memorato Capitulo ſuper eisdem manſis datis, plenius continetur, confirmare dignaremur:*

Nos vero iuſtis poſtulancium deſideriis inclinati, diligenti tractatu cum Prelatis noſtris habito, auctoritate DEI omnipotentis, & Apoſtolorum Petri & Pauli, Pape Honorii III, & noſtra, prout premiſſum eſt, confirmamus, & preſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre confirmacionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit, indignacionem DEI omnipotentis, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum.

Teſtes

Testes autem, qui huic facto intererant, sunt hy:

Gerbodo, *Prepositus maior.*
Gunzelinus, *Abbas S. Albani.*
Arnoldus, *Prepositus S. Marie ad gradus.*
Heinricus, *Prepositus Pinguensis.*
Reinoldus, *Prepositus S. Seueri in Erphordia.*
Burchardus, *Custos S. Marie ad gradus.*
Godebaldus, *Canonicus S. Victoris.*
Alexander, *Plebanus S. Hemmeramni, & alii quamplures.*

Acta sunt hec anno ab incarnacione Domini MCCXXVI, VI Kal. Iulii, Pontificatus nostri anno XXV.

XIX

De instauratione ædis Petrinæ.

Cum ea temporum, tempestatumque iniuria vitium fecisset, ac non ruinosa solum, sed aspectu etiam deformi esset, Canonicis, de ea reficienda sollicitis, visum, quamlibet *Præbendarum*, vt vocantur, quam vacare contingeret, per duorum annorum spacium ad sumtum operi impendendum adhibere. Id vero *Sifridus II* hoc ratum habuit diplomate;

SIFRIDVS, *Dei gracia sancte Maguntine sedis Archiepiscopus, dilectis in Christo filiis, Preposito, Decano, & Capitulo* S. Petri *Maguncie salutem, & paterne dilectionis sincerum affectum. Tanto ad exaudiendum preces vestras animum gerimus prompciorem, quanto vos, & ecclesiam vestram, ob integritatem deuocionis vestre, sinceriori amplectimur beneuolencia & fauore. Cum igitur edificia & sartha tecta ecclesie vestre in tantum pre nimia vetustate ruinosa appareant, vt non solum detrimentum, sed eciam deformitatem visus inducant, ad peticionem vestram vobis concedimus, vt quelibet prebendarum, quas vobis deinceps quocunque casu vacare continget, ad restauracionem ipsius ecclesie ac leuamen, per duorum annorum spacium, saluo anno gracie, cum omni integritate deseruiat, & ne similiter eadem concessione alicuius vobis impedimenti scrupulus generetur, presentis eam scripti patrocinio communimus.*

Testes, qui huic facto interfuerunt,

Gerbodo, *maior Prepositus.*
Heinricus, *Prepositus Pinguensis.*
Wilhelmus, *Prepositus S. Mauricii.*
Christianus, *maior Decanus.*
Reinherus, *Decanus S. Stephani.*
Arnoldus, *Decanus S. Victoris.*
Waltherus, *Decanus,*
& Arnoldus, *Scolasticus S. Petri.*

Acta sunt hec anno incarnacionis Domini MCCXXX, Pontificatus nostri anno XXIX, V Idus Marcii.

XX

De Gerbodonis *Præpositi benefica erga Fratres Canonicos voluntate.*

Collegio his temporibus Præpositi dignitate præerat *Gerbodo.* Is considerans, hanc *D. Petri* Collegialem in loco putido sitam ac insalubri, Fratribus Canonicis anno MCCXXXIV duos hortos, facello *D. Iulianæ* contiguos, donauit ad plantandas vineas, per quas, vt ait, aeris corruptio & foetor ab ecclesia propellatur. Discas id ex his, quas tum dedit, tabulis;

GERBODO, *Prepositus* S. Petri *in* Maguncia. *Quomodo omnia facta temporalium temporalem motum sequuntur, & intercuntibus hominibus ipsorum facta simul intereunt, ideo, que digna sunt memoria, literarum apicibus commendari, sacra Patrum decreuit auctoritas, vt ab obliuionis interitu defendantur.*

Sciant itaque vniuersi, quorum obtutibus hec litera venerit, quod ego, inspecta necessitate, vtilitate, & honestate ecclesie S. Petri, *ortum adherentem capelle sancte* Iuliane, *& ortum ei contiguum, & emunitates ex opposito capelle sitas, & iam muro circumdatas, in communionem Fratrum contuli & liberaliter contradidi, ita, vt ipsi Fratres omnem fructum ex illis prouenientem in suum commodum & vsum conuertant, & nobis ex tali donacione anniuersarius apud eos celebris habeatur.*

Huius autem donacionis causa est precipua, vt, cum situs ipsius ecclesie quasi naturaliter aeris corrupcioni subiaceat, ex prouidencia mea & Fratrum vinee plantentur in locis antedictis, per quas aeris corrupcio & fetor ab ecclesia propellatur.

Ne autem hoc meum factum a quoquam meorum successorum calumpniam recipiat, vel in irritum queat reuocari, presentem literam conscribi & sigilli nostri impressione placuit communiri.

Huius facti testes sunt

Adelungus, *Archipresbiter.*	Iohannes, *Scolasticus.*
Ebirhardus, *maioris ecclesie Canonicus.*	Heinricus, *Cantor.*
	Bertoldus, *Canon.* S. Petri, *& alii quamplures.*
Waltherus, *Decanus.*	

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCCXXXIIII, VI Idus Ianuarii.

Anno sequenti idem *Gerbodo* eisdem licentiam dedit, partem quandam vineæ, *D. Laurentii* sacello proximæ, a *Rudolfo*, qui beneficiario eam tenebat iure, redimendi, suosque in vsus conuertendi. Apponam ipsas, quibus id concessit, tabulas;

GERBODO *D. G. Prepositus* S. Petri *Magunt. Quoniam humane fragilitatis condicio, sui exigente natura, de die in diem decrescit interitu, & eadem exigente non possunt hominum actus singuli firma memorie radice teneri; ideo prouida veterum decreuit auctoritas, vt ea, que digna decernuntur esse memoria, literarum apicibus commendentur.*

Sane presenti pagina innotescere cupimus singulis & vniuersis, quod cum Rudolfus *particulam quandam vinee, site circa capellam B.* Laurencii, *a nobis teneret in feodo, solueretque singulis annis amam vini Concanonicis ecclesie nostre de eadem, petiuerint iam dicti nostri Concanonici, vt de nostra concessione liceret ipsis iam dictam vineolam redimere a persona prefata, & fructus eiusdem ad aucmentum sue elemosine deputare.*

Attendentes igitur, prefatam personam, que predictum habebat fundum, nobis, vel successoribus nostris in nullo fore profuturam, & sepedictorum nostrorum Concanonicorum prebende tenuitatem considerantes, ipsorum iustam peticionem admisimus, vt sepe fatum feodum redimerent, eis concedentes; hoc tamen adiecto, vt quamcunque personam de Capitulo nos, vel nostri successores eligeremus, idem se pro toto Capitulo nobis, vel successoribus nostris homagio obligaret.

Vt autem nostra liberalitatis concessio firma permaneat & inconuulsa, cedulam presentem nostri sigilli munimine duximus roborandam.

Testes huius rei sunt

Walterus, *Decanus.*	Walebrunus.
Hertvvicus, *Scolasticus.*	Bertoldus.
Bruno, Heinricus, } *Decani.*	Gerardus, *Cellerarius.*
	Hermannus *de* Nassoua.
Heinricus, *Custos.*	Conradus *de* Strasheim.
Christianus.	Heinricus *de* Wezflar, *nostri Concanonici.*

Acta sunt hec anno Domini MCCXXXV, VII Idus Aprilis.

XXI

De censu LonshemI proueniente a Fratribus recuperato.

Burchardus Præpositus XII vncias Lonshemii prouenientes, & ad Canonicorum spectantes vsus, *Embriconi* de *Stecklinberg* iure concesserat beneficiario. Eas vt reuocare possent, Canonici a Gerbodone petebant. Quo annuente, ab Embriconis filio, sex talentis monetæ ei ad prædium clientelare coemendum numeratis, eas anno MCCXXXV recuperarunt; vt sequentes testatum faciunt litteræ.

GERBODO *D. G. sancti* Petri *in* Maguncia *Prepositus. Cum singulis morbis singula conueniat remedia preparari, creditur, fragili memorie hominum congrue fore prouisum, & posteris succedentibus plenius consulendum, si ea, que memoria digna decernuntur, literarum apicibus commendentur.*

Presenti igitur scripto tam presentibus quam futuris innotescere cupimus vniuersis, quod cum olim per b. m. Burchardum, *predecessorem nostrum, XII vncie de*

de reliquis prouentibus in Lonsheim, *ad guaram Canonicorum ecclesie nostre spectantes, cuidam nobili Domino*, Embriconi *de* Stecklinberg, *in feodum concesse fuissent, petiuerunt a nobis dicti nostri Concanonici, vt ipsis permitteremus, easdem vncias, que eorum vsibus male subtracte fuerant, a filio dicti* Embriconis *de* Stecklinberg, *herede ipsius, quomodo possent, recuperare, & in priores vsus suorum stipendiorum reuocare.*

Cupientes itaque, que a predecessoribus nostris male alienata siue distracta ab ecclesia nostra sunt, in statum debitum reuocare, ne cum ipsis auctoribus nos, tanquam eorum factis participantes, pari censura plectamur, cum in iustis postulancium desideriis acquiescere, quantum in nobis est, debeamus, dictorum nostrorum Concanonicorum consensimus peticioni.

Demum comparente coram nobis filio dicti Embriconis, qui prefatas XII vncias iure feodali detinebat, eas in manibus nostris resignauit, ea videlicet condicione, vt sepenominati nostri Concanonici sex talenta monete eidem assignarent, idemque predium, quod exinde posset comparari, iure feodi, a nobis ipsi concesso, imposterum possideret; sicque recuperatis prefatis XII vnciis de nostro consensu & bona voluntate, iam pridem dicti nostri Concanonici ad priores vsus suorum stipendiorum conuerterunt easdem.

Vt autem hec taliter acta nulli veniant in dubium, presentem paginam conscribi fecimus, & sigilli nostri munimine roborauimus.

Testes huius rei sunt

Waltherus, *Decanus.*
Hertvvicus, *Scolasticus.*
Bruno, Heinricus, *Decani.*
Heinricus, *Custos.*
Christianus.
Bertoldus.
Gerhardus, *Cellerarius.*
Hartmannus *de* Nassovve.
Heinricus *de* Wetzflar.
Conradus *de* Strasheim, *nostri Canonici.*
Magister Iohannes, *Canonicus Wormacensis.*
Herdegenus & Embrico, *fratres de* Winteraue.
Helvvicus *de* Hiluersheim, *Milites, & alii quam plures.*

Acta sunt hec anno Domini MCCXXXV, VIII Kal. Iunii.

XXII

De Stephani *Decani erga Fratres beneficentia.*

Annuam is sui vita defuncti memoriam promeriturus, curiam suam, vulgo *Hagenenkelre* dictam, an. MCCLI *D. Petro* tradidit, hac præcipue lege, vt is, qui eam possideret, Fratribus in choro præsentibus, & eam sollemni feria instaurantibus, decem numeret solidos; sicuti manifestum fit litteris sequentibus:

In nomine veri DEI. Ego STEPHANVS, *Decanus ecclesie* S. Petri *Mogunt. recognosco & hac pagina mea protestor, cupiens vniuersis Christi fidelibus esse notum, quod propter anime mee salutem, ac pro reuerencia* S. Petri, *ecclesie sue prefate libera & spontanea voluntate, curiam meam, dictam volgariter* Hagenenkelre, *tradidi ea forma, vt postquam clausero diem extremum, Domino imperante, agatur anniuersarius meus vigiliis & missa, & in ipso anniuersarii mei die is, cui Capitulum* S. Petri *assignauerit curiam ipsam inhabitandam, det de ipsa curia, ac diuidat inter Fratres tunc in choro presentes statim, officio celebrato, decem solidos Moguntine monete, ita vt absencium porcio fabrice deputetur. Recepi autem curiam ipsam de manu Capituli* S. Petri *pro certo censu, eis annis singulis, quoad vixero, persoluendo. Ad cuius rei euidenciam resignaui eidem Capitulo curiam sepedictam coram Iudice seculari, & renunciaui secundum terre consuetudinem iuri meo.*

Vt igitur hec mea oblacio rata permaneat, & eternis temporibus inconuulsa, presentem paginam super ea conscribi feci, & sigilli mei munimine roborari, cum eorum testimonio, quorum nomina sunt subscripta;

Godefridi *de* Sovvelnheym.
Waltheri Boni.
Ortonis Rockenbrot.
Sifridi & Henrici, *dicti* Spiezheimer.
Iacobi & Alberti, *fratrum, & aliorum quamplurium.*

Acta sunt hec in capella S. Bonifacii *loco & tempore Capituli, III Kalend. Februar. Moguncie MCCLI.*

XXIII

De perpetui luminis vsu in sacello D. Andreæ.

Henricus, ad ædem hanc olim Canonicus, post monasticen in familia professus Cistercienfium, religionis zelo ignem æternum in dicto sacello conseruari iussit, decem solidis, de horto, quem retro eam habebat, quotannis prouenientibus, ad alimentum perenne constitutis. Qui cum non sufficerent, *Waltbrunus*, itidem ad hanc D. Petri ædem Canonicus, censum XX denariorum de area duarum quarundam domuum istis adiecit. Factum id an. MCCLII, vt sequentium litterarum constat testimonio:

STEPHANVS *D. G. Decanus, totumque Capitulum ecclesie* S. Petri *Mogunt. Tenore presencium recognoscimus, & constare cupimus vniuersis, quod cum* Heinricus, *Frater Ordinis Cistercienfis, quondam noster Concanonicus, de orto suo, videlicet dimidio iugere, quem habuit situm retro nostram ecclesiam, censum X solidorum instituisset ad perpetuum lumen in capella* S. Andree *annuatim soluendum, quia de censu huiusmodi lumen, ibidem nocte dieque ardens, non potuit procurari*, Waltbrunus, *Concanonicus noster, de duabus domibus, que erant olim sibi, & prefato Fratri, quondam Concanonico nostro, communes, censum XX denariorum, qui nobis solui consueuit de area earundem duarum domorum, eidem lumini superaddidit, & in perpetuum deputauit; ita videlicet, vt in perpetuum nocte dieque ad honorem diuinum idem lumen ibi ardeat. Si vero prefate domus incendio vel alio quouis modo destructe fuerint, nichilominus prefatus census dicto lumini de area deseruiet memorata.*

Testes huius facti nos sumus

Stephanus, *Decanus.*	Bertholdus Thuringus.
Hermannus, *Scolasticus.*	Rucherus *de* Rorbach.
Richardus, *Cantor.*	Wilhelmus *de* Duna.
Waltbrunus.	Iohannes Lugelin, *Canonici* S. Petri
Gerhardus, *Custos.*	*Mogunt. & alii fide digni.*

In cuius facti memoriam presentem literam sigillo ecclesie nostre duximus roborandam. Data Maguncie anno Domini MCCLII, III Kal. Iun.

XXIV

De commissa Canonicis a Wernhero *Præposito Præbendarum administratione.*

Nonnihil, vt colligere licet, de ea ipsi cum Fratribus erat contentionis. Vt igitur omnem litium & dissensionum præscinderet materiem, iis eam annô MCCLIII, ad vitæ suæ dies, concessit; exceptis quibusdam reditibus, bonis, rebusque aliis, quas sequentibus tabulis enumerauit:

WERNHERVS *D. G. maioris ecclesie &* S. Petri *Magunt. Prepositus. Que geruntur cum tempore, ne labantur cum cursu temporis, poni solent in lingua testium, & scripture memoria perhennali. Tenore igitur presencium cunctis innotescat, quod nos, ad elidendam litium & dissensionum materiam, que inter Prepositos ecclesiarum & Capitula super amministracione prebendarum frequenter emergunt, Capitulo* S. Petri *Magunt. cuius vtilitatibus & commodis, pro modulo nostre possibilitatis, fideliter ac diligenter intendere tenemur, ne ab ipso super insufficienti & incongrua aministracione aliquando possimus argui, de discretorum virorum consilio aministracionem prebendarum cum vniuersis suis attinenciis, vbicunque locorum sita fuerint, ad vite nostre perpetuum, decreuimus recommendare. Hys duntaxat exceptis, que paulo post inferius presenti pagine sunt annotata; prebenda videlicet, que nobis integre, sicut vni ex Fratribus, de Capitulo debet ministrari: Preterea reditus curtis nostre in Munra, de quibus ordinabimus, quod nobis videbitur expedire. Cum autem nos eiusdem curtis reditus alicui persone pro pensione concedere contingit, si apud Magunciam fuerimus, hoc Capitulo significabimus, vt illa persona ecclesie caueat; quod porro prebende, que de bonis illis debentur singulis annis, ex iure antiquo expedite suis temporibus persoluantur. Si autem* in

in illis partibus agentes fuerimus, vbi facile Capituli copiam vel eius nuncii habere non possumus, nos eadem bona nichilominus locabimus, & hoc, caucione a pensionario recepta, loco Capituli, vt ipsi, sicut nobis, omnia sua ibidem diligenter colligantur & conseruentur, & cum nostris vel sine nostris, quanto securius fieri poterit, redditibus adducantur.

Item piscariam nostram, quam racione Prepositure S. Petri in Reno obtinemus, vsibus nostris reseruamus; confitemur eciam, quod inde salmonem bonum singulis annis in septimana Rogacionum *Capitulo persoluemus.*

Preterea de agris illis, qui apud ecclesiam B. Petri siti sunt, qui vocantur Buode, *Capitulum disponet, quod sibi placuerit in conti..enti, quoniam eos amministracioni cum reliquis deputauimus.*

Item cenam Capitulo procurare in vigilia B. Martini, *vel non procurare, in nostro stabit arbitrio; sed quando hoc nobis facere placuerit, decem octo vncias in Castello, & alia, que de Archipresbiteratibus illi cene sunt deputata, recipiemus; & inde, secundum quod decens est, & consuetum, coram ministrabimus; cum autem hoc facere nobis non expedierit, Capitulum memoratas XVIII vncias & alia, que ad hoc spectant, recipiet, & inde sibimet in cena seruiet, secundum quod consuetum est & honestum.*

Protestamur eciam, nos ad hoc esse obligatos, quod sepedicto Capitulo in omnibus suis agendis non minus erimus presidio, cum ab ipso fuerimus requisiti, quam si amministracionis officio fungeremur.

Vt autem hec omnia tam a nobis, quam a Capitulo inuiolabiliter obseruentur, presentem paginam conscribi fecimus, & sigilli nostri & Capituli robore communiuimus.

Testes huius facti sunt

Ludevvicus, *Scolasticus maior.*	Hartmudus, *Cellerarius.*
Magister Arnoldus, *Canonicus Mogunt.*	Gerhardus, *Custos*,
Bertoldus, *Decanus.*	*& Magister* Willehelmus, *Canonici*
Richardus, *Cantor.*	*S. Petri Magunt.*

Actum Maguntie in Curia nostra anno Domini MCCLIII, pridie Kalend. Iunii.

Appendent duo sigilla;

voum repræsentat figuram *S. Martini* Ep. adiecta alia, vt pauperi chlamydem diuidit, & his circumcirca verbis;

S. WERNHERI PREPOSITI MAGVN.

alterum repræsentat figuram *S. Petri* sedentis, dextra claues, sinistra librum tenentis, cum his in περιφερείᾳ verbis;

S. ECCLĒ S. PETRI IN MAGVNT.

XXV

De pia G. *ad ædem hanc Canonici voluntate.*

Is, vt cultum proferret sacrorum, hortos omnes, duasque areas, quæ bona ipse, ipsiusque mater in villa *Gunsenheim* hactenus possederant, cum omni iure, quo ea ad id vsque temporis in sua habuerant potestate, ecclesiæ *D. Petri* ad lucernam perpetuum ardentem procurandam, anno MCCLV liberaliter contulit. Testis est Archiepiscopus *Gerhardus*, his, quas damus, litteris;

GERHARDVS *Dei gracia, S. Moguntine sedis Archiepiscopus. Constare volumus vniuersis literas has visuris, quod G. Canonicus ecclesie S. Petri Magunt. in nostra presencia constitutus, coram nobis & nostris Iudicibus publice recognouit, & se confessus est, omnes ortos & duas areas, quas ipse, & mater sua in villa* Gunsenheim *habent, cum omni iure proprietatis, quo eas hactenus possederunt, ecclesie S. Petri Magunt. liberaliter contulisse, vt ex prouentibus eorundem lucerna, que diu noctuque ardeat, in suorum peccatorum remedium procuretur. Vt autem huiusmodi collacio permaneat inconuulsa, presentes literas nostro sigillo fecimus insigniri. Actum anno Domini MCCLV, XVII Kal. Febr. Pontificatus nostri anno tercio.*

XXVI

De pœnis in Reinoldum *Militem, ob damnum Petrinis illatum, statutis.*

Reinoldus, dictus *Raphael*, nobili vir genere, militiæque clarus honoribus, Petrinis haud paucas intulerat iniurias, *in quibusdam iuribus*, vt explicate *Wernherus*

rus in tabulis sequentibus, *& nemoribus eorundem.* Has, quem dixi, *Wernherus* Archiepiscopus vindicaturus, hominem sacrorum interdicto subdidit. Noxis vero atque detestationibus his illigatum cum decessisse cognouisset, grauissime tulit, iustis illum nihilosecius exsequiis in loco religioso terræ mandatum, datisque ad Theodericum, ædis OO. SS. Erfurti Curionem, litteris decreuit, exhumandum, & abiecta sepultura in campo tumulandum, nisi instituta inquisitione deprehenderetur, ipsum in vltimis canonice absolutum &c.

Litteræ, quarum mentionem feci, sic habent:

WERNHERVS *Dei gracia sanctæ Maguntine sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilecto in Christo Magistro*, Theoderico, *Plebano de omnibus Sanctis, Canonico Erfordiensi, salutem in Domino. Quomodo* Reynoldus, *dictus* Raphahel, *quondam Miles de* Weiberstede, *exigente graui & manifesta iniuria, quam Dilectis in Christo, Decano & Capitulo ecclesie S. Petri in Maguntia, intulit in quibusdam iuribus & nemoribus eorundem, tum per nos, tum eciam per sedis nostre Iudices, fuit excommunicatus, quod eciam post processus varios & diuersos, tam in ciuitate Erfordiensi, quam alibi celebratos, tandem per Abbatem de* Hohenburc, *cui super hoc mandatum dedimus, sacramentorum ecclesiasticorum percepcio, & quelibet fidelium communio predicto* Reynoldo *in sua durante malicia interdicta fuerit, sat tibi credimus esse notum. Qualiter eciam, ad conuincendam eiusdem duriciam, diuersas suspensionis & interdicti sententias tulimus in loca & homines, eidem, sic ligato, illicite communicantes, & ipsum receptantes, multis incoguitum non exstitit. Verum, quia, vt intelleximus, idem* Reynoldus, *in tot dampnacionis sue nexibus; quos indurata rebellione dampnabiliter contraxit, non petito absolucionis beneficio, debitum carnis soluit, sic, quod de ipsius absolucione nobis vel nostris Iudicibus non constitit, neque constat, mirari non sufficimus, quod, aut cuius auctoritate ad sepulturam, & sacramenta ecclesiastica, prout nobis dicitur, sit receptus. Quapropter, quod Discrecioni tue in virtute sancte obediencie, & nichilominus de pena suspensionis presentibus in te late, si exequi neglexeris, quod mandamus, districte iniungimus, quatenus, vocatis ad hoc, quos vocandos cognoueris, nisi predictum* Reynoldum *inuenias saltem in extremis canonice absolutum, & quod in ipsius absolucione promissum extitit, prout iuris est in decessu talium, a suis heredibus inuenias legitime exsolutum, extumulato corpore, in campo ipsum facias sepeliri. Locum ipsum, in quo iam est positus, si forte extumulari prohibebitur ab aliquibus, vna cum prohibentibus & inhabitatoribus, interdicto ecclesiastico supponendo; Sacerdotes quoque, si quos in contemptum discipline ecclesiastice, DEI ac nostri obprobrium, eundem inueneris minus prouide ad sepulturam & sacramenta ecclesiastica recepisse, vsque ad satisfactionem DEO & ecclesie ac nobis congruam, per te ab execucione sui officii auctoritate presencium decernimus suspendendos. Volumus nichilominus, & sub predicta pena tibi committimus, vt interdictum ecclesiasticum latum iam dudum a nobis in oppidum* Salza, *propter predictam* Reynoldi *communionem illicitam, dum viueret, & temerariam receptacionem atque diutiuam, quod quidem interdictum propter spem promisse nobis satisfactionis passi sumus hactenus relaxari, vsque ad satisfactionem condignam de cetero facias obseruari. Ne quis mercatum de habitatoribus predicti oppidi in ciuitate nostra Erfordiensi exerceat, sub pena excommunicacionis districtius prohibendo. Ceterum, ne iniuriosa & tam enormis detentacio predicti* Reynoldi *apud heredes eiusdem, ipsis Decano & Capitulo, in suis nemoribus, occasionem in posterum suscitet questionibus, volumus, vt contra ipsos, si post monicionem tuam legitimam de vexacione qualibet Capituli non desistunt, seueritatem sentenciarum, quas in predictum* Reynoldum *tulimus, districtius exequaris. Alios, quicunque ex aliqua occasione vel causa, in predictis nemoribus ius se habere dicentes, ecclesiam impediunt antedictam, ad docendum de iure tali in nostra, vel Iudicum nostrorum presencia, ad terminum, quem decreueris, euocando. Damus ergo ex habundanti expressam tibi presentibus auctoritatem, illos, qui forte in execucione huius nostri mandati contradictores extiterint, aut rebelles, per censuram ecclesiasticam compescendi. Datum Maguntie an. Domini MCCLXVIII, in diuis. Apostolor.*

XXVII

De prato quodam intra mœnia Moguntina a Fratribus Canonicis coempto.

Vocabatur id, vti etiamnum, vernacula *die Bleiche*, & vsque huc pertinuerat ad

ad *Hunonem*, equestri dignitate Nobilem, qui id iure clientelari ab Hohenfelsiis erat consecutus. Quod cum *Philippus* de *Hohenfels* nexu beneficiario soluisset, Fratres anno MCCLXX, iure hereditario possidendum, ab *Hunone* sibi coemerunt, his litteris testibus:

Nos Philippus *de* Hohenfels *recognoscimus, & presentibus publice protestamur, quod de nostro consensu & voluntate sincera Dilectus nobis* Huno, *Miles noster castrensis, quoddam pratum, dictum* Bleiche, *situm intra muros Moguntinos, quod a nobis iure possedit feodali, Honorandis Dominis Decano, totique Capitulo ecclesie* S. Petri *Magunt. vendidit, iure hereditario possidendum, in cuius feodi recompensam nobis curiam suam, sitam in* Nackheim, *que quondam fuit* Henrici *de* Haruesheim, *cum prato & salicibus adiacentibus obligauit, & nobis constituit feodalem. In cuius vendicionis a nobis approbate testimonium atque robur presentem cedulam sigillo nostro duximus roborandam. Actum anno Domini MCCLXX, in vigilia Epiphanie.*

XXVIII

De facta iurium quorundam commutatione cum Fratribus Domus Teutonicæ.

Fratres domus Teutonicæ patroni olim erant parochialis *D. Mariæ*, vulgo *Odenmunster* appellatæ: Decanus vero & Collegium D. Petri altaris *D. Mariæ* in sacello dictorum domus Teutonicæ Fratrum.

Vtrique, consensu *Petri* Archiepiscopi, iura hæc anno MCCCXIII inter se commutarunt, vt ex his eiusdem litteris plenius cognoscere est;

Nos PETRVS *D. G. sancte Moguntine sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, notum facimus vniuersis presencium inspectoribus literarum, quod dudum ex parte Honorabilium Virorum Decani & Capituli* S. Petri *Moguncie, patronorum altaris* S. Marie, *existentis in capella Fratrum* domus Theutonice *in Maguncia, & eorundem Fratrum Theutonicorum, patronorum parochialis ecclesie* S. Marie *in* Odenmunster *in ciuitate Moguntina, desiderancium ipsum altare & ecclesiam supradictam, ac iura patronatus earundem ex causis racionabilibus inuicem permutare, nobis extitit supplicatum, vt desiderate eorum permutacioni nostrum consensum apponere dignaremur. Verum, quia nos de causis & circumstanciis eiusdem permutacionis informari plenius volebamus, Deuotis nostris Dilectis, Decano* S. Stephani, *& Scholastico B. M. V. ad* gradus, *ecclesiarum Magunt. commisimus, vt de hys vice nostra inquirerent diligenter: per quos compertum est, quod ipsam permutacionem cause racionabiles, vtiles & necessarie, que nos ad consenciendum digne mouere debent, exigant & exposcant. Propter quod eorum supplicacionibus inclinati, accedente ad hoc consensu Capituli nostri Moguntini, dictam mutacionem approbamus, laudamus, & presentibus confirmamus, vnientes & incorporantes ecclesie* S. Petri *predictam parochialem ecclesiam in* Odenmunster, *& Capellam predictam Fratribus* domus Teuthonice *supradictis, hoc saluo, quod Plebanus, qui a Decano & Capitulo ecclesie* S. Petri *instituetur pro tempore ad eandem parochiam, aspersioni aque benedicte, & processioni, sicut alii parochialium ecclesiarum Rectores in ciuitate Moguntina, interesse debeat singulis diebus dominicis in ecclesia Maguntina, Kathedraticum, & alia iura Episcopalia quecunque persoluere, mandata Archiepiscopi & Archidyaconi loci recipere teneatur, cui per predictos Decanum & Capitulum* S. Petri *tot debent assignari redditus, de quibus hospitalitatem seruare & predicta onera adimplere possit.*

Volumus eciam, quod per incorporacionem parochie predicte diuinum officium in ecclesia S. Petri *predicta nunquam vllo tempore minuatur, hoc concedentes de gracia speciali, vt, si quis Canonicus vel Vicarius eiusdem ex iustis causis notoriis & legitimis, ac coram Decano & Capitulo ibidem probatis, ipsam ecclesiam* S. Petri, *quia extra muros ciuitatis Maguntine sita est, non auderet forsan visitare, talis Canonicus vel Vicarius suam prebendam possit in prefata parochia deseruire.*

Committimus insuper Decano S. Stephani *supradicto, vt prefatos Decanum & Capitulum ecclesie* S. Petri, *vel Procuratorem eorundem nomine ipsorum in corporalem*

poralem possessionem capelle memorate, iurium patronatus & aliorum iurium eorundem, per se vel per alium ducat, & inductos vtrobique defendat, adhibitis solempnitatibus debitis & consuetis, & quod contra detentores & rebelles compescat ecclesiasticam per censuram preuia racione. In cuius rei testimonium sigillum nostrum vna cum sigillo Capituli nostri Maguntini predicti, cuius ad hoc consensus accessit, presentibus literis duximus appendendum.

Nos quoque Decanus & Capitulum ecclesie Moguntine predicti permutacioni & incorporacioni predictis consensum nostrum apposuimus, & super eo sigillum nostrum vna cum sigillo Reuerendi in Christo Patris & Domini nostri, Domini Petri Archiepiscopi supradicti, ad rogatum dictorum Decani & Capituli S. Petri, *nec non Fratrum Theutonicorum apposuimus huic scripto. Datum Maguncie anno Domini MCCCXIII, quinto Idus Maii.*

Aede D. Mariæ ecclesiæ Petrensi sic incorporata siue in perpetuum attributa, Decanus & Capitulum Collegio metropolitano sequentibus promisere litteris, se ei quotannis duas libras ceræ in festa B. Martino die decenter pensiraturos.

HERMANNVS *Decanus, totumque Capitulum ecclesie* S. Petri *Mogunt. Recognoscimus, quod racione parochialis ecclesie* S. Marie *in* Odenmunster *Magunt. nobis & ecclesie nostre sollempniter incorporate, Honorabilibus Viris, Decano & Capitulo ecclesie Magunt. duas libras cere temporibus perpetuis singulis annis in festo* B. Martini *tempore hyemali persoluemus, nos & nostros successores ad hoc presentibus obligantes. In cuius obligacionis testimonium presentem literam eisdem DD. Decano & Capitulo eccles. Magunt. predicte, sigillo ecclesie nostre dedimus sigillatas. Datum anno Domini MCCCXIII, VI° Idus Septembris.*

XXIX

De iure, quod Petrinis *de* cathedratico *est, firmato.*

Supra iam dictum, id ipsis confirmasse *Conradum I.* Idem sæculo hoc XIV fecit *Matthias* Archiepiscopus, vt ex sequentibus patet.

MATTHIAS *Dei & Apostolice sedis gracia sancte Maguntine sedis Electus, ad perpetuam rei memoriam. Notum facimus in his scriptis presentibus & futuris vniuersis, has literas visuris seu eciam audituris, quod cum nuper a Clero & ecclesiis, per Prepositurам ecclesie* S. Petri, *nostre Magunt. dyoc. constitutis, anno, qui vulgariter Archiepiscoporum Moguntinensium, qui pro tempore fuerint,* * annuus exitus *vocari consueuit,* * Kathedraticum, *quemadmodum in aliis Prepositurіs nostre dyocesis, existimantes hoc nobis licere, petere & colligere concepissemus, Dilecti in Christo, Decanus & Capitulum dicte ecclesie sancti Petri, huic rei se efficaciter opposuerunt, constanter asseuerantes, Kathedraticum huiusmodi ad resarciendas ruinas ecclesie ipsorum, & officinarum eiusdem de iure, prescripta consuetudine pertinere, & se per vniuersum predicte Prepositure Archydiaconalis centum & viginti octo annis, vsque nunc inconcusse, Kathedraticum huiusmodi ad predictos vsus percepisse, exhibentes in medium coram nobis, ad probandum premissa, pie recordacionis Domini* Conradi, *Archiepiscopi Maguntini, Episcopi Sabinensis, instrumentum, vero ipsius sigillo sigillatum, nec cancellatum, nec abolitum, nec aliqua sui parte viciatum, tenoris & continencie infrascripte:*

* Bisextilis

* Cathedraticum est pensio, quæ Episc. ab ecclesiis quotannis exsoluitur in signum subiectionis seu pro honore cathedræ. Du Fresne Gloss. Latin. T. I p. 1360.

« *In nomine sancte & indiuidue Trinitatis.* CONRADVS *Dei gracia Maguntine sedis Archiepiscopus, Sabinensis Episcopus. Vt ea, que nostris finem debitum sortita sunt temporibus, sine questionis scrupulo perhenniter permaneant, notum esse cupimus tam presentis etatis, quam future posteritis Christi fidelibus, quod, cum Prepositus* Burchardus *Preposituram ecclesie Beati Petri in Maguncia sponte resignasset, nos eam, illud nobis licere putantes, quia temporibus nostris illam vacare non contigerat, Preposito* Sifrido *attemptauimus conferre. Fratres vero antefate ecclesie, in hoc nobis vsque resistentes, libera eleccione se debere gaudere, & hoc se posse probare, asseuerabant; &, vt succincte dicamus, sufficienter hoc ab ipsis est probatum. Collacionem itaque nostram, robur auttorizabile non habentem, iam dictum Prepositum, quidque a nobis receperat, oportuit resignare, & ecclesia eleccionis sue libertatem obtinuit illibatam. Postmodum tamen, eisdem Fratribus, ad eleccionem confidentibus, per nostre peticionis*

"*peticionis interuentum*, *eundem* Sifridum *vnanimi consensu*, *voce concor-*
"*di i.s eandem Prepositūram elegerunt. Illud innotescere quoque volumus*, "*quod sepedicti Fratres sufficienti coram nobis optinuerunt probacione*, *quod* "*per vniuersum pretaxate Prepositure Archydiaconatum* Kathedraticum *an-*"*no*, *qui vulgariter* exitus noster *vocatur*, *ecclesie ipsorum*, *ad ipsius &* "*officinarum eius ruinas resarciendas*, *debeat attinere. Nos igitur tum pro-*"*pter eorum habundantem probacionem*, *tum propter ecclesie & officinarum* "*eius manifestas necessitates*, *quas vidimus*, *ob beati Petri Apostoli reueren-*"*ciam & honorem ius tale ipsis*, *& ecclesie recognouimus*, *nostro assensu ro-*"*bur perhenne adhibentes. Et ne in futuro vel de libere electionis titulo*, *vel* "*beneficio predicti Kathedratici a quoquam successore nostro turbari possent*, "*nos ipsis scriptum presens*, *ad sui iuris perhennem noticiam & cautelam*, "*sigillo nostro insignitum*, *tradidimus. Testium nomina*, *sub quorum ocu-*"*lis hec facta sunt*, *subsequentibus scriptis continentur.*

De maiore ecclesia

"Heinricus, *Decanus & Prepositus Pinguensis.*
"Rugerus, *Custos & Archidyaconus.*
"Prepositinus, *Scholasticus.*
"Gotfridus, *Cantor.*
"Waltherus *de* Scharfensteyn.
"Eberhardus *de* Dorenburch.
"Heinricus Rufus.

De S. Stephano

"Heinricus, *Decanus.*
"Wernherus, *Scholasticus.*
"Waltherus, *Cantor.*

De S. Victore

"Amilius, *Decanus.*
"Michael, *Scholasticus.*
"Vlricus, *Cantor.*

De S. Maria ad gradus

"Arlevvanus, *Decanus.*

Cappellani nostri

"Cunemannus.
"Henricus.

Laici

"Hartmannus *de* Budingen.
"Dudo, *Camerarius.*
"Embrico, *Vicedominus.*
"Diterus, *Villicus.*

& alii quamplures.

"*Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCXCV, III Non. Ianuar.* "*Regnante Serenissimo Romanorum Imperatore* Heinrico, *& Rege Sicilie.*

Nolentes itaque Decano, & Capitulo, & ecclesie ipsorum sancti Petri, predictis nostris subditis, ius suum in hac parte minuere, sed potius illibatum seruare, etsi per quempiam successorum nostrorum postmodum de facto in contrarium foret forsitan aliquid attemptatum; nos tamen dicti Domini Conradi, *antecessoris nostri, vestigiis inherentes, quod ab ipso & coram ipso factum est circa premissa, ratum, gratum, & firmum habemus, & ex certa sciencia cognitis negocii meritis in his scriptis in Dei nomine legitime approbamus, & eciam declaramus, ius petendi, recipiendi, & in predictos vsus conuertendi* Kathedraticum *per totam Prepositūram predictam ad ipsam ecclesiam sancti Petri, & ad nullum alium pertinere; ipsisque, Decano & Capitulo, & ecclesie ipsorum predictis, & nulli alii deberi de hoc in perpetuum responderi; quodque nobis in hac parte licere non credimus, nostris successoribus interdicimus. In huius autem rei testimonium, hoc presens scriptum desuper confectum ipsis tradidimus, nostri sigilli appensione, & testium subscriptorum, qui premissis interfuerunt, ipsaque viderunt & eciam audiuerunt, annexione roboratum.*

Nomina vero testium:

Eberhardus *de* Lapide, *Cantor.*
Emicho *de* Spanheym, *Canonici maioris ecclesie Maguntine.*
& Fr. Bertholdus *de* Bucheke, *Ordinis sancte Marie de Domo Theutonicorum Iherosolomitan. germanus Electi predicti.*

Acta sunt hec in castro nostro Aschaffinburg *anno Domini MCCCXXIII, in die Iohannis Baptiste.*

XXX

De iure, Præpositum eligendi, *Petrinis stabilito.*

Firmarat id ipsis iam *Conradus I*, vt modo dictum. Idem fecit sæculo hoc *Henricus* Virnenburgius, & quum, Capitulo intra terminum legibus constitutum iure suo haud vso, *Ernestum* de *Otichenbach* Præpositum designasset, tabulis hisce publicis fidem fecit, fraudi Collegio id haud futurum.

HENRICVS *Dei gracia sancte Maguntine sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Honorabilibus Viris, Capitulo S. Petri extra muros Moguntinos, ac omnibus & singulis, quorum interest, vel intererit, salutem in Domino cum noticia subscriptorum. Cum Prepositura ecclesie S. Petri predicte tam diu vacauerit, quod ex negligencia vestri Capituli, ad eam infra iuris terminum eligere non curantis, eius electio seu prouisio fuit ad nos, tanquam superiorem, legitime deuoluta, proindeque eidem ecclesie viduate, ne in grauem eius perniciem sue viduitatis diutius deploraret incommodum, consulere cupientes, de ea prouidimus Honorabili Viro* Ernesto *de* Oitichenbach, *Canonico Coloniensi, viro vtique vite laudabilis, conuersacionis honeste, in spiritualibus & temporalibus circumspecto, & nobilitate generis prepollenti. Ne igitur propter eandem nostram prouisionem in futurum nos, vel nostri successores ius vel possessionem eligendi iure ordinario nobis vendicare possemus, recognoscimus in hys scriptis, illud non ad Archiepiscopum Moguntinum pro tempore existentem, sed ad vos, memoratum Capitulum, pertinere, nisi iterum & de nouo per negligenciam vel aliam iustam causam illud de vobis ad huiusmodi Archiepiscopum legitime deuoluatur. Dantes vobis has literas super eo in testimonium, & perpetuam roboris firmitatem. Datum* Erenuels *VII Kal. Nouembr. an. Domini MCCCXXXVII.*

XXXI

De statu Collegialis huius tempore Ludouici IV.

Turbulentum fuisse, facile colligere licet. Canonici enim aduersus Cæsarem Pontificis sequebantur partes. Quo factum, vt proscriberentur. Post tamen, mutatis in diuersum animis, si non omnes, plerique tamen cum Ludouico rediere in gratiam. Cuius rei gratia sequentes apponere placet litteras.

Wir LVDEWIG *von Gotsgnaden Romischer Keyser, zu allen zyten Merer des Richs, dun kunt allen Fursten, Graven unde Herren, vnde sunderlichen vnserme Lantfoide zu Wedereuvve, vnd allen den, die diesen brieff sehent oder horent lesen, daß der merer teil der* Chorherren des Stifftes zu sant Peter zu Mentze, *die in vnser vnde des Richs achte vnd vngnade vvaren, mit vns sich verrichtet hant, daß vns des begnuget. Darumbe so han vvir sie vß der achte getan, vnde dun sie auch daruß, vnde nemen sie in vnser vnde des Richs gnade vnd schirme an diesem brieffe, by namen die, die der Ervvurdige* Heinrich, *Ertzbischoffe zu Mentze, vnser lieber Furste, oder der Erbar* Conrad *von* Kirckel, *Dhumherre vnde Vormundere des Stiffts zu Mentze, an yrn briefen benenint. Darumben bitden vnd gebieten vvir allen Fursten, Graven vnde Herren, vnde besunder vnserm Landfoide zu der Wedereuvve vorgenant, vnde allen vnsern vnde des Richs getruvven, daß sie, vnde ir iglicher besunder, die vorgenante Chorherren, die alsus benant vverdent von dem vorgenanten Ertzbischoff, oder* Conrad *von* Kirckel, *beschuren vnde schirmen, vnde nyemand gestaden, daz sie beleidiget oder geschadiget vverden an libe, luten, oder vver yn zugehoret. Geben zu Monchen, des andern tags nach sante Michels tag, in dem XXXII vnsers Richs, vnde in dem XIX des Keyserdumes, nach Cristus geburte XIII*[C] *vnd in dem XLVII iare.*

XXXII

De D. Petri *æde aquis an. MCCCCXLVII superfusa.*

Narrant nobis rem *Miscella* nostra, de quibus alias, *ἀνέκδοτα* f. 149 b) his verbis: *Anno Domini MCCCCXLVII, secunda die mensis Martii, venit magna aqua importune hora XI & XII in meridie, crescens ad quatuor horas. De villis Brytzenheim & Zalbach per fossas descendendo tam maxime crescebat, quod omnis campus & agri cum vineis circa* S. Petrum *pleni fuerunt aquis, & quia porta circa* S. Laurentium *fuit clausa, qua non potuit libere exire, quare propter reflexum & impetum per omnes portas aqua intrauit cemeterium, & consequenter ecclesiam & chorum, vsque ad inferiores sedes chori, & ad tertium gradum summi altaris* &c.

XXXIII

De parœcia Eyche *Collegio collata, attributaque.*

Tenuerant eam, vna cum iure patronatus, vsque huc a Ducibus Geldriæ lege

lege beneficiaria Nobiles de *Nackheim*; ex quibus *Franco* de *Nackheim* & *Demuth*, coniuges, accedente liberorum suorum, *Simonis*, *Ioannis*, *Petri*, *Demuthis*, & *Elisabethæ* consensu, an. MCCCCXLVIII secum constituerunt, eam iuxta cum iure patronatus dicto, in sui, parentumque suorum salutem, Collegio Petrino conferre. Vt addicere possent, beneficii Dominum, *Arnoldum*, Geldriæ Ducem, reuerenter rogabant. qui quidem preces illorum prono maxime excepit animo, eamque huic D. Petri ecclesiæ, vna cum vniuerso vsu fructu, attribuit perennem, vti fusius his continetur litteris:

Wir ARNOLT *von der Gnaden Gots, Herzog von Gelre vnd von Gulich, vnd Graffe von Zutphen, thun kont vnd bekennen vor vns, vnsere Erben vnd Nachkomen, dass vvir han angesehen vnd bedacht, dass nis sicherer ist, dan der Doit, vnd nis vnsicherers, dan die Zyt des Doits, solchs vnd ander Dinge hais vns bevveget, vnd han daroff mit guten Willen, VVissen vnd Raide vnser lieben heymliche vnd getruvven, dem allmechtigen Got, der hochgelopter hymelscher Konygyn Marien, allen hymelschen Hiere, vnd besender dem lieben Hymel-Fursten* Sent Peter *zu Lobe vnd Zu Eren,* den Kirchsatz vnd Kirche zu Eyche, *gelegen zussen Erbisbudesheim vnd VVendelsheim, mit aller siner Zugehorunge vnd Herkomen, vvie den alle Pasteres, die bisher da gevvest sin, dieselbe Pasterie besessen vnd ingehabt haben, nichts dauon vssgescheiden, luterlich vmb Gots vvillen, Zu eynem evvigen Testament gesazt, incorpersert, vergifft, gegeben, setzen, incorperseren, vergiffsen vnd geben den auch genzlich genvvertlich in vnd mit Crafft disses Brieffs* dem Stifft S Peter, gelegen vssvvendig der Staite zu Menze, *zu der gemeynen Presencien daselbst, off dass Gotsdienst dauen gemerot vnd gebessert vverde, vnd auch vvir, vnser Aldern selgen, vnser Erben vnd Nachkomen deilhafftig mogen vverden aller guten Wercke, die in dem vorgenanten Stiffte zu evvigen Tagen geschien. Vnd die vvile nu soliche vorgen. Kirchsaz vnd Kirche mit ire Zugehorunge, vvie vorgeschrieben steet, vnser Eygenthom, vnd Francke von Nackheim solsch Kirchsaze vnd Kirche von vns zu Lehen gehabt hait, vnd vns nu derselbe Francke geschrieben vnd flysilich gebeten, yme zu verhengen vnd bevvilligen, dass er salschen Kirchensaz vnd Kirchen mit siner Zugehorunge, vvie vorgeschrieben steet, an den vorgeschrieben* Stifft zu S. Peter *von solicher Leenschafft vvegen keren vnd vvenden moge, als in Testaments vvise; Han vvir vorgenanter* Arnolt *vor vns, vnsere Erben vnd Nachkomen dem vorgenanten Francken salichs verhenget vnd bevvilliget, verhengen vnd bevvilligen seliches auch genvvertlich. in vnd Crafft disses Brieffs, vnd aff dass der vorgeschrieben Stifft* zu S. Peter *salsches vorgenanten Testaments deste besser versichert vnd gevvisse sin, sa verZihen vvir vorgen.* Arnolt *vor vns, vnsere Erben vnd Nachkomen gegvvertlich in vnd mit Crafft diss Brieffs off solsch vorgeschriben Eigenthom vnd Leenschafft, den vorgen Kirchsaz vnd Kirche mit ir Zugehorunge anrurende, vvie vorgeschrieben steet, also dass die* Herren des vorgen. Stifts zu S. Peter, *die nu zu disser Zyt da sint, ader hernachmals zu evvigen Tagen darkamen moegen, mit dem vorgeschrieben Kirchsaz vnd Kirche zu Eyche mit aller ir Zugehorunge, vvie vorgeschrieben steet, nu forter zu evvigen Tagen thun, lassen, vnd bussen sullen vnd mogen, na allen iren Noz vnd Willen, als mit andern iren eigen Gutern, sonder allerley Intrag vnd Widdersprach aller vnser Erben vnd Nachkomen, vnd iglicher von vnsernt vvegen, sonder Geverde vnd Argelist.*

Alle vorgeschrieben Punte vnd Artickele, vnd iglich besonder, geloben vvir vorgen. Arnolt *by vnser Furstlichen Wirdekeit stete, veste vnd vnuerbruchlich zu halten, darvvidder nis Zu thun, noch schicken gethan zu vverden, dor nymants von vnsernt vvegen, heymlich noch affenbar, Geistlich ader Werntlich, in keynerley Wise, ane Geverde. Des zu Orkunde han vvir Herzog vorgeschrieben vnser Siegel von vnserm rechten Wissen vnd guten Willen an dissen Brieffe thun vnd heissen hengken. Gegeben in dem Iar vnsers Herrn MCCCCXLVIII. off Sent Michels Abent Archangeli.*

Per D. Ducem, presentibus de Consilio Nobili Domino *Wilhelmo* de *Egmont*, Domino de Yselstein, Barone. Nec non Dominis *Iohanne* de *Broechusen*, Domino de Loe ac Geisten, Magistro Curie terrarum Gelrens. *Henrico* filio de *Meirr*, & *Iohanne* de *Arendale*, Domino de Welle, Militibus.

Piam hanc vtrorumque voluntatem eodem tempore *Ioannes* Cardinalis S. Angeli, sedis Apostolicæ Legatus, Bulla confirmauit peculiari.

XXXIV

De æde D. Petri *aliquod ad tempus occlusa.*

Qvum seculo XVI plures in Belgium pariter ac Galliam a Principibus, in Pro-

testantium castris militantibus, copiæ ducerentur, videbatur aliquod vrbi posse creari periculum, si sacrorum ea tum pateret exercitiis. Clausa igitur aliquot annis fuit ædes hæcce*.

* In *veteri Petrensium diario* hæc legas: *MDLXXXVIII ecclesia Petri clauditur. MDXCI Domini frequentant ecclesiam Teutonicam ob reparationem Odenmünster. MDXCII supplicatur Reuerendissimo pro aperienda ecclesia nostra.*

XXXV

De cultu diuino postea in ædem parochialem Odenmünster *translato.*

Post quidem denuo aperta fuit ædes Petrina. Circa annum tamen MDCXIX ex caussis, quibus antea, rursum occludebatur. Cum itaque, vt supra dictum, Canonici, permutatione cum Fratribus Teutonicis facta, ædem *B. M. V.* vulgo *Odenmünster*, acquisiuissent, *Ioannes Suicardus*, qui tum ad clauum sedebat, constituit, vt in veteri ista parochiali, *D. Petri* ecclesiæ iam olim adunata, diuinum illi peragerent cultum. Quæ iidem iussa quam obseruantissime fuere executi.

XXXVI

De æde D. Petri *post penitus euersa.*

Vrbe posthac an. MDCXXXI a Succis hostiliter occupata, ædes hæc *D. Petri*, vna cum circumiacentibus sacellis, domiciliisque aliis, subiectis inflammata ignibus graui flagrauit incendio: quin non longe post penitus ab eis fuit deuastata; altaribus dirutis, simulacris Diuorum confractis, epitaphiis destructis, ære Campano in tormenta bellica transfuso.

Tum vero, loci facie post immutata, ita prorsus euanuit, vt hodie ne quidem, vbi steterit, discerni queat.

XXXVII

De continuatis vsque huc in parochiali Odenmünster *sacris a Collegio officiis.*

Euersa sic a Suecis æde *D. Petri* perinsigni atque antiqua, Canonici etiamnum sacris vacant in æde, quam diximus, *B. M. V.* parochiali, quæ ex eo, pristina appellatione fere abiecta, *die Peters-Kirch* vocari cœpit.

XXXVIII

De voto piorum pro resuscitatione augustioris fabricæ.

Dabimus id verbis Anonymi *aureæ Moguntiæ* scriptoris. Is vero § XIV sect. II n. IV p. 197 suum de *D. Petri* æde, Collegioque sermonem ita finit: *Quis dignam Collegiatæ primariæ fabricam templi molietur? Affulgeant cælo pacis & abundantiæ anni beatiores: non deerunt lapides & calx, vel vino temperanda. Nec manus deerunt ad dignum cælo munus, & opus dignum isto patrimonio Petri.*

XXXIX

De præsenti Collegii ad D. Petrum *statu.*

Capitularium hodie (duabus præbendis, vt vocant, Lectoralibus anno MDCCXVII exstinctis) sunt XIII. *Domicellarium* vel potius *Exspectantium* (quibus ætatem habentibus ad Capitulum statim patet accessus) vnus & alter, *Vicariorum* vero (quorum olim XXIV fuere) XVI.

In illis, *Capitularibus* scilicet, *Decanus*, *Scholasticus*, & *Cantor* Prælatorum numero veniunt ac dignitate.

XL

De Decani *ad* D. Petrum *dignitate, functionibusque.*

Os ille *Cleri* est *secundarii*, illiusque dirigit negotia. Id quod verbis *Summarii*, pro Capitulo, tempore litis, quæ ei cum hodierno Decano intercedebat, anno MDCCXIX Romæ exhibiti*, n. III explicatius referre iuuabit: *Cum ecclesia Collegiata ad S. Petrum Moguntiæ sit post metropolitanam ibidem primaria, proinde Decanus eiusdem semper fuerit & soleat esse* Cleri secundarii Os, *id est, Præses, vel quasi Cancellarius, qui solus congregationem Cleri indicere, negotia eius proponere, consilia dare, ad protocollum conclusa dictare, expeditiones facere, legationes necessarias in rebus ecclesiarum ad Principes vicinos suscipere teneatur——— Capitulum huius ecclesiæ cum Ordinario semper in casu vacaturæ eo collimarunt, vt Decanum huiusmodi personam & virum graduatum, talemque elegerint aut nominarint, qua præfatis functionibus ecclesiasticis supportandis sufficiens fuerit.*

* *ibidemque typis* Zinghi *&* Monaldi *an. MDCCXIX excusi.*

SECTIO

SECTIO II,
PRAELATORVM
COLLEGIATAE HVIVS
CATALOGVM
COMPLECTENS.

I
PRAEPOSITORVM.

Geroldus. 9.

Ræpositorum primus, ab ipſo Collegialis huius pio fundatore, Friderico Archiepiſcopo, circa annum 950, conſtitutus, vt ex litteris Sifridi ſupra n. 2 in medium allatis, cognoſcere eſt.

Poſt quem illorum, qui ei ſucceſſere, per integri ſeculi ſpatium nullum omnino reperire licuit.

Diemo. 10.

Cum toto Fratrum Collegio Sifridum Archiepiſcopum adiit, ſupplexque renouationem priuilegiorum Collegiali huic conceſſorum petiit iuxta obtinuitque. Factum id anno 1069.

Aſmarus. 11.

Ciuitatis ſimul fuit Camerarius, occurritque inter teſtes in litteris Adelberti I an. 1118 Collegialem B. M. V. ad gradus, & an. 1123 cœnobium Ilbenſtadenſe ſpectantibus. Liberaliſſima ceteroquin acceſſione Fratrum fortunas ipſe auxit, vt ſupra n. 7, adductis dicti Adelberti I tabulis an. 1124 confectis, dictum.

Adelbertus, *Comes* de *Saræponte.* 112.

Quod Præpoſitus ad hanc D. Petri ædem fuerit, ipſe refert in tabulis anno 1139 editis, & ſupra n. 7 legendis. Ceterum teſtis locum occupat in litteris patrui Adelberti I, quibus an. 1132 monaſterium Schönaugienſe ſtabiliuit. Anno 1138 in locum patrui, quem modo dixi, Archiepiſcopus fuit renuntiatus.

Ludouicus. 113.

Adelberti deceſſoris *donatione* Præpoſitus factus, eum is Erfurti Præpoſituram B. M. V. adiret. Vetuſta, illuſtrique proſapia oriundum fuiſſe, vel ex eo colligas, quod ab Adelberto, cui ſucceſſit, in litteris memoratis vocetur *conſanguineus.* Ceterum teſtis vicem ſubiit an. 1140 in tabulis laudati modo Adelberti II, monaſterio D. Ioannis in Rhingauia, & an. 1143 in aliis Henrici I Archiepiſcopi, D. Victoris Collegio traditis.

Arnoldus de *Selenhouen.* 114.

Communi opinione, eaque antiqua Præpoſitis D. Petri adnumeratur. Saltim id fit in libello *de cæde ipſius* § 3 p. 80, & in chronico *Chriſtiani* ſectione 2 § 1 p. 106. Et ſic *Arnoldus Præpoſitus S. Petri* in litteris dicti Henrici I, quibus an. 1151 monaſterium Arnsburgenſe confirmauit, & in aliis eodem anno datis, quibus donationem inſulæ iuxta Eltuil cœnobio Erbacenſi a Marcolfo factam ſciuit, eſſet ipſe hic noſter Arnoldus. Anno 1153 ſolium inſcendit Archiepiſcopale.

Hartvvinus. 115.

Teſtes inter reperitur anno 1158 in litteris Arnoldi Archiepiſcopi de donatis ab Adalberone D. Victoris Collegio vineis quibusdam & agris.

Burchar-

1158 ## Burchardus.

Hartvvino hoc ipso anno 1158 suffectus, testibus adscriptus est in litteris Arnoldi, quibus Collegio B. M. V. villam Vreso donauit, & sequentibus annis sæpius in tabulis tum Christiani I, tum Conradi I. Fuit simul *Canonicus Moguntinus*, nec non *Præpositus Iechenburgensis & Dorlonensis.*

1194 ## *Sifridus*, *Dominus* de *Eppenstein.*

Quum prouisione Conradi I in Burchardi locum subire vellet, Capitulum liberam Præpositi electionem sibi deberi asseruit. Cessit igitur Sifridus, & dein a Capitulo, licet ægre, vt ex subiunctis tabulis patet, electus est. Eæ vero sic habent;

CELESTINUS Episcopus, seruus seruorum DEI, Dilectis filiis, Abbati *de* Hemenrot, *&* Scolastico maioris ecclesie Treuerensis *salutem & Apostolicam benedictionem. Dilectis Fratribus ecclesie* S. Petri *Magunt. conquerentibus nos accepisse noueritis, quod cum ipsi terroribus minisque perterriti ad eligendum* Sifridum *de* Eppenstein *in* Prepositum *cogerentur, tandem in arbitros, scilicet Dilectos filios C. maiorem Prepositum, Abbatem S. Albani, Decanum, Custodem, Cantorem, Cellerarium maioris ecclesie Maguntine fide interposita compromiserunt; sed cum prefatus* Sifridus *de mandato arbitrorum electus ab eis fuisset in* Prepositum, *vt optabat, quod ei prefati arbitri preceperunt, neglexit penitus obseruare; pro quo prefati Canonici nostram audienciam appellarunt, ad prosequendam appellacionem dilectum filium, Hugonem, Imperialis aule Notarium, destinantes, licet idem* Sifridus *nec venerit, nec sufficientem pro se direxerit responsalem. Cum igitur nobis super hys plene non potuit de veritate constare, Discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus partibus conuocatis, quid Canonicum fuerit inter eos, appellatione & occasione postposita, statuatis, & facietis iudicium, quod recte tuleritis, per censuram ecclesiasticam firmiter obseruari. Quod si omnes hys exequendis nequiueritis interesse, duo vestrum ea nichilominus exequantur. Datum Laterani II Idus Decembr. Pontificatus nostri anno sexto.*

Anno 1201, Archiepiscopi consecutus dignitatem, Præpositura hac se abdicauit.

120. ## *Gerbodo.*

Canonicus Moguntinus, & e *Canonico* post *Decanus*, & tandem *Domus maioris Præpositus*,

Vt in *syllabo pleniore* sect. 2 p. 299, & sect. 1 p. 273 videre est. Qua Præpositus *D. Petri* nobis subiit in litteris Alberti Custodis an. 1209 datis, & sequentibus annis in Sifridi II tabulis pluries. Anno 1225 vindicauit 10 mansos in Thuringia a Burchardo distractos, & an. 1235 similiter insulam in Crozenburg, ab eodem *Helferico Iude*, Milite Moguntino, concessam. † eodem hoc anno, 4 Id. Nouembr. Pluribus memoratus nobis supra § 14 & seq.

123. ## *Fridericus*, *Comes* de *Eberstein*,

Custos maioris & Præpositus ad D. Ioannis.

Contulit Petrinis suis, Decano & Capitulo, ius præsentandi Parochum, ecclesiæ Mülenheimensi præficiendum; id quod ipse litteris hisce an. 1239, die Albani datis, profitetur;

FRIDERICUS D. G. Prepositus S. Petri - - - Liberalitati contraire nolentes, ius presentandi ad ecclesiam in Mulenheim ad nos spectans, quod vobis concessimus aliquando, deuocionem vestram attendentes, ratum volumus obseruare & firmum. In cuius rei testimonium - - - presentem paginam conscribi & sigillo Custodie nostre maioris ecclesie, *cum sigillum* Prepositure *nondum habeamus, fecimus communiri. Actum &c.*

† anno 1242. id quod ex litteris Sifridi III hoc anno signatis patescit: quippe quibus refert, cum sibi Capitulum S. Petri plenam dederit potestatem, si intra festum B. Martini proximum Præpositum haud elegerint, Præpositura nunc vacante constituendi Præpositum: simul vero promittit ac testatur, hunc ipsis actum haud futurum fraudi.

Wernherus

Wernherus, *Dominus* de *Eppenstein*, 124.

Præpositus maior & *B. M. V. ad gradus.*

Anno 1253 administrationem præbendarum siue portionum Canonicis distribuendarum eisdem reliquit, vt supra n. 24 dictum. Anno 1259 factus est Archiepiscopus, & an. 1262 titulum *Præpositi* ad *D. Petri* sibi adhuc circumposuit, vt litteris sequentibus manifestum fit.

WERNHERVS D. G. S. Moguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, & Prepositus ecclesie S. Petri Magunt. Cum super sufficienti prebendarun aministracione inter Capitula & Prepositos eorundem lites frequenter soleant suboriri, volentes Dilectorum in Christo, Decani & Capituli --- S. Petri Mag. vtilitati & commodo prouidere, inter ipsos & ipsorum Prepositos in posterum futuros, de bonorum prudentum Virorum consilio, nostri quoque Capituli accedente consensu, taliter duximus ordinandum, videlicet, quod Capitulum predictum de vniuersis Prepositure redditibus disponendi pro sua vtilitate liberam habeat facultatem, bonis ecclesie ipsius in Thuringia apud Munre *&* Schonrestede *sitis duntaxat exceptis; de quibus Prepositus, qui pro tempore fuerit, iuxta quod sibi fuerit visum, disponet, & suis vsibus applicabit* &c. *Actum apud S. Petrum anno Domini MCCLXII, sexto Nonis Martii, Pontificatus nostri anno secundo.* (scil. numero a tempore consecrationis inito.)

Gerhardus, *Dominus* de *Eppenstein*. 12..

Anno 1290 *S. Petri Præpositus* vocatur in litteris *Godefridi* de *Eppenstein*, parentis, de vendita monasterio *D. Claræ* villa *Wüstenedersheim*. Resignauit circa an. 1294, desponsus *Alheidi*, filiæ *Henrici*, Ducis Brunsuicensis.

Godefridus, *Dominus* de *Eppenstein*, 129.

superioris frater, *Custos maioris*, *Archidiaconus Treuirensis*, *& Canonicus Herbipolitanus.*

Anno 1296 nonnihil controuersiæ habuit cum Decano & Capitulo de Cathedratico per Archidiaconatum Petrinum, quod anno bissextili sibi deberi putabat, vt ex sequentibus cognoscere est litteris:

Godefridus *de* Eppenstein, *Canonicus maioris & Prepositus S. Petri, recognoscimus --- quod cum nos Decanum & Capitulum ecclesie nostre S. Petri impecieremus super iuribus & prouentibus synodalibus exercendis --- per vniuersum nostrum Archidiaconatum, & percipiendum in anno bissextili, qui annus vulgariter* exitus Domini Archiepiscopi Moguntini *vocatur, credentes, ea ad nos racione Archidiaconatus predicti pertinere. Verum, quia per Reuer. P. D.* Gerhardum *Archiepiscopum Moguntinum*, patruum nostrum, *sumus plenius instructi & informati, quod Kathedratici & synodalium prefatorum iura & prouentus exercendi & percipiendi anno supradicto ad nos non pertinet, sed ad memoratos Decanum & Capitulum pertinent percipienda & exercenda, & pertinuerunt ab eo tempore, cuius memoria non existit; Vnde nos perfatam ecclesiam nostram nolentes in suis iuribus --- impedire, ab huiusmodi nostra impeticione duximus desistendum &c. Datum MCCXCVI, VIII Idus Ianuar.*

Occurrit sequentibus annis sæpius, & quidem ad annum 1328 vsque.

Ernestus de *Otichenbach*, 1337

Ecclesiæ metropolitanæ Coloniensis Canonicus.

Prouisione *Henrici* Virnenburgii, Archiepiscopi, Præpositus factus, cum Collegium tempus nouo Præposito eligendo legibus definitum extraxisset, vt supra n. 30, allatis *Henrici* litteris ostensum. Anno 1351, 12 Kal. Iul. ius patronatus parochialium in *Altenguttern* & *Crozenburg* Decano & Capitulo in augmentum præbendarum tradidit & assignauit. † anno eodem.

Crafto de *Hanau*. 1351

Dynastis, vti tum appellabantur, *Hanouiensibus* oriundus, sigillo, quo vsus est, id testante. In *Ernesti* autem locum lectus fuit a Capitulo, a. d. 1351, d. 26. Sept. quemadmodum ex instrumento de electione ipsius patet. Vixit adhuc an. 1361.

1377

Sifridus de *Mymelingen.*

Præpositus an. 1377 prouisione Apostolica, per *Thomam* de *Ammanatis*, Electum Nicouiensem, sedis Apostolicæ Nuntium, constitutus, receptus est d. 18 Ianuar. Capituli nomine a Iacobo Cantore, *per traditionem cuiusdam libri sacræ paginæ*, vt moris erat, postquam articulis quibusdam *, siue capitibus sua subscripserat manu, & dein sacramentum dixerat de more.

* Quorum quidem præcipui fuere hi: *vt nulli alii committat officium Officialitatis, nisi Canonico Capitulari. It. quandocunque Thesauriam siue Custodiam vacare contigerit, nulli alii conferat, nisi Canonico in Capitulo existenti. It. vt confirmet electiones in dignitatibus faciendas per Capitulum sine difficultate & contradictione. It. non petat vocem Capitularem, nec curiam claustralem, quia non debeatur sibi de consuetudine ecclesiæ. It. exerceat iurisdictionem suæ Præpositure in ecclesia S. Petri, vel infra emunitatem ecclesiæ eiusdem.*

Anno 1380 Henrico Comiti de Beuchlingen, filioque ipsius, Friderico, diuersa bona & census in villis Monra & Schönresteden in Thuringia sitis iure contulit clientelari. Assignationis formula perscripta Dominica *Lætare*. Testibus adhibitis adscriptus *Henricus* de *Mimelingen*, Præfectus Walstattensis, Sifridi frater. † anno 1383.

1383

Conradus de *Königstein*,

Baccalaureus in Decretis.

Vsque huc *Decanus*. Præpositus electus per viam compromissi, designatis, qui Sifrido successorem darent, *Ioanne* de *Münzenberg* & *Conrado* de *Cassel*, Canonicis, an. 1383, d. 10 Aug. & d. 19 mensis huius Altæuillæ ab Adolfo confirmatus, præsentibus Hermanno Rost, ecclesiæ Aschaffenburgensis Decano, & Eberhardo Rudden, Milite. Vixit adhuc anno 1392, vti patet ex litteris Bertholdi Stoltz, Armigeri, tanquam arbitri ad controuersiam, quæ ei cum Ludouico de Binsfurt, Prouisore Erfurtensi, super censu quodam erat, componendam delecti, datis ipsis Kal. Ianuar. Quo vero anno obierit, haud liquet.

139.

Hermannus Rod,

Canonicus Vormatiensis & *Herbipoli ad S. Ioannis in Haugis.*

S. Petri extra muros Moguntinos Præpositus, vti quidem appellatur, datus anno 1400, ipso die B. Virginis Catharinæ, a *Ioanne II* Archiepiscopo fideiussor siue sponsor *Ioanni* de *Wolfhagen*, culinæ suæ Magistro, litteris in castro Adolfseck signatis. Quo etiam anno aliquoties adhuc, sed sequentibus haud amplius occurrit.

14..

Conradus Vnruvv,

Decanus etiam ad gradus, *Canonicus S. Victoris*, & Ioannis II *Vicarius in spiritualibus generalis.*

Anno 1412 testis vicem subiit in litteris, quibus *Ioannes II* Erfurti die 11 Octobris priuilegia sanctimonialium parthenonis *Ichtershausen* confirmauit. Sequenti vero, iussu ipsius, qua Vicarius quæstionem instituit contra violatores legum ecclesiasticarum. Anno 1417, die 17 Martii electionem *Ioannis Ambundii*, in Episcopum Curiensem electi, postquam electus tactis sacrosanctis euangeliis solitum iusiurandum præstiterat, nomine Archiepiscopi *Ioannis*, quem diximus, *II* admisit & confirmauit. Postero inter testes legitur in litteris de duabus in æde metropolitana Vicariis ab eodem Archiepiscopo *Ioanne* institutis, vt in libello *de Vicariis* n. 4 & 5 legere est.

1423

Bertholdus Deynen de *Wildungen*,

Decretorum Doctor, *sacri Apostolici Palatii caussarum Auditor*, *ecclesiarum Cathedralium Spirensis & Passauiensis*, nec non *Moguntiæ Collegiatarum D. Stephani*, *B. M. V. & S. Crucis Canonicus.*

Anno 1423, die S. Symphorenianæ sacra, ex Canonico designatus fuit Præpositus, & singulari dein Capituli gratia admissus ad omnes actus & emolumenta Capitularia, litteris eodem hoc anno d. 10. April. signatis. Anno 1426, die 8 Iun.

die 8 Iun. vltimæ suæ voluntatis edidit tabulas; in quibus, præter plura legata ecclesiis dicata & monasteriis, legauit ecclesiæ S. Petri Fritislariæ, in qua mater ipsius sepulturæ tradita erat, tum illius, tum fratris Ioannis Deynen, ad eandem olim Canonici, animæ expiandæ caussa 8 florenos. item 10 florenos ad augendas possessiones altaris, quod pater ipsius Degenhardus statuerat in parochiali Wildungensi, in eadem post mortem funeratus. 100 florenos ecclesiæ S. Petri Iechenburgi, quod istius ipse olim fuisset Præpositus. item annum suum gratiæ in ecclesia Passauiensi, eidem. annum item gratiæ suæ in ecclesia Spirensi, eidem. Executores testamenti siue vindices nuncupauit *Ioannem Weiss*, Decanum Moguntinensem, *Nicolaum Burgmann*, Decanum Spirensem, *Wilhelmum Straz* de Bensheim, Decanum S. Victoris, *Conradum Erenbart*, Scholasticum B. V. in campis, *Conradum Hoppeuer*, Custodem S. Petri, *Ioannem Martyris*, Custodem ad gradus, *Petrum Knapp*, Canonicum S. Stephani, *Bertholdum Greuen*, Magistrum Ciuium oppidi Frizlariensis, sororium. † eodem hoc anno, 17 Kal. Iul. in choro ædis Petrinæ, quæ extra mœnia fuit, sepultus.

Henricus de *Ehrnfels*, 1427

Apostolicæ sedis Protonotarius, ad S. Victorem Præpositus, ad B. M. V. vulgo ad gradus Scholasticus, quondam etiam *Decanus Moxstadiensis*, & Ioannis II *a consiliis & secretis.*

Anno 1427 prouisione Pontificis Præpositus D. Petri constitutus, & speciali Capitularium fauore ad actus Capitulares admissus est. Anno 1436 auctoritate Iuliani, Cardinalis tit. S. Angeli, sedis Apostolicæ per Germaniam Legati, consensu Magistri *Ioannis Gutvvein*, Decretorum Licentiati, & Theoderici Archiepiscopi in spiritualibus Vicarii generalis, ædis Petrinæ Custodiam, cuius conferendi facultas vsque huc Præposito competebat, mensæ Capitulari incorporauit siue in perpetuum attribuit: a Collegio vicissim in huius recognitionem beneficii licentiam nactus, Canonicatum & Præbendam proxime vacantes conferendi *.

* *Notes hic, vltimum* Custodem *fuisse* Ioannem Stalberg, *Erfordiæ ad S. [illegible] Præpositum, familiarem Ioannis Pontificis, & litterarum Apostolicarum Abbreuiatorem.*

Sequenti Godefridum & Eberhardum de Eppenstein, iussu Concilii Constantiensis sacrorum interdicto subditos, ipse Concilii Basileensis mandato, religionibus, quibus adstricti erant, absoluit. Et cum singulari vir esset virtute iuxta atque auctoritate, constitutus fuit, qui Moguntiæ tum ecclesiarum, tum Cleri libertatem tueretur: vti sane anno 1440 hoc occurrit titulo: *Henricus* de *Ehrnfels, Præpositus S. Petri extra muros, Iudex & Conseruator ecclesiarum, ecclesiasticæ libertatis & ecclesiasticarum personarum ciuitatis Maguntinæ.*

Ceteroquin eodem hoc anno die 23 mensis Aprilis, præsentibus *M. Hermanno* de *Aldendorf*, Medico, *Philippo* de *Isstein*, Canonico, *Ioanne Schug*, Vicario S. Petri, *Petro Grans*, *Paulo Huff*, Clericis, *Nicolao Hilberg*, & *Conrado Guldenschaf*, Laicis, testamentum condidit, ex quo nonnulla huc apponere non ab re erit. *Lego ad fabricam ecclesie B. V. ad gradus melius mantellum cum foderatura, & melius panzerium meum. Lego aliud mantellum de panno bruno cum pellibus de vario foderato ad fraternitatem in Leym, Treuir. diocef. Lego ecclesie mee S. Petri* Decretales *meos, cum* Speculo Iudiciali, *ita quod kathenentur in librariam, & non vendantur, non alienentur, nec concedantur extra librariam eorum; si secus actum fuerit, Domini mei ecclesie maioris illos petere poterunt, quibus in illum euentum illos ad eorum librariam reponendos lego. Lego simili modo & forma ecclesie B. M.* Decretum *meum cum* Lectura Henrici Bock, *in duobus voluminibus, &* Digestum vetus. *Lego ecclesie mee S. Victoris* Summam Hostiensem *cum* Biblia. *Volo tamen, si D. Haplo Cazman, Decanus Frizlariensis, illam, quam ipse habet, que mea fuit, tradere vult, & istam in eius loco recipere, hoc possit facere. Item ecclesie S. Albani ego similiter lego* Summam de ecclesiastica potestate, *quam* Fr. Augustinus *de* Ancona *composuit. Lego cuilibet Ordini mendicantium in ciuitate Moguntina XII maldra siliginis. Carthusianis XII maldra, quibus debet intimari decessus meus ab hoc seculo, vt Deum pro salute anime mee suppliciter deprecentur, quia receptus sum in fraternitatem eorum, que littera, vt estimo, cum aliis litteris meis inuenitur. Volo etiam, quod Christi pauperibus per totum tricesimum detur extra domum habitacionis mee eleemosyna, si non pin-*

guior, tunc ad minus in eo modo, sicut ego facere consueui. Cuilibet Testamentario-rum * *meorum --- vnam Taſſam de Taſſis meis deauratis, quas duxerint eligendas.*

* Fuere ii, vt id addam, *Petrus de Vdenheim*, Scholaſticus maior, *Ioannes Guldenſchaf*, Decanus S. Stephani, *Dudo de Igſtatt*, Canonicus S. Petri, *Conradus Rod de Idſtein*, Canonicus ad gradus.

Lego DD. de Arnſpurg 10 *floren. aure, vt orent Deum pro me, & ipſi faciant murari & claudi hoſtium, per quod prope paruam Stuffam zu dem Ruſen intratur, & feneſtre ſtent & maneant, vt prius. Hoſtium, per quod per murum ortus mei intratur ad ortum illarum de S. Clara, facient Teſtamentarii mei claudi. Et inſuper ego* Henricus Ehrenfels *volo, quod---cum ex hoc ſeculo viam vniuerſe carnis ingreſſus fuero, Teſtamentarii mei procurent corpus ſeu cadauer meum eccleſiaſtice tradi ſepulture, apud eccleſiam meam S. Petri.*

Anno dein ſequenti 1441, d. 22 Decembr. teſtamentum hocce in domo Capitulari S. Petri, vulgo *Zum Ringreuen* dicta, ratum ſecit, firmumque, præſentibus *Bertholdo* de *Sobernheim*, Decano, *Wigando Stalberg*, Scholaſtico, *Henrico Erckel*, Cantore, *Petro Ortenberg*, *Conrado Hoppener*, *Philippo* de *Itſtein*, *Henrico* de *Indagine*, *Sandero* de *Martinshuſen*, Canonicis. † anno ſecuto 1442, die 11 Auguſti, teſte necrologio ad D. Victoris, humatus in æde D. Petro quondam extra mœnia ſacra, vti conſtituerat, & videre eſt in litteris Manuſidelium anno poſtero datis: *Dan han vvir angeſehen vnd betrachtet, dievveil der vorgenante* Meiſter Henrich *ſelige liplich in der Kirchen* zu S. Peter *by Menz begraben iſt.*

1442 ## *Bertholdus Cantrifuſoris* de Sobernheim,

Ad gradus Cantor, & ad S. Victoris Canonicus.

Huius vero ad D. Petrum hactenus *Decanus*. Collegii ſuffragiis an. 1442 Præpoſiti dignitatem adiit, & eodem a Theoderico, litteris d. 10 Decembr. Algeshemii datis confirmatus eſt. Anno 1451, die Gordiani & Epimachi memoriæ ſacra, fecit teſtamentum, quo tum parochialibus & vtriusque ſexus monaſteriis in vrbe, tum extra eam parœciis permultis multa legauit bona. † eodem anno, d. 10 Maii, teſte inſcriptione quadam in periſtylio ædis ad gradus.

145.. ## *Adolfus, Comes* de *Naſſau*,

Metropolitanarum Moguntinæ & Colonienſis Canonicus, Curiæ Archiepiſcopalis Erfurtenſis Prouiſor, & in ſpiritualibus Commiſſarius generalis. Prouiſor itidem *eccleſiarum Gothana & Iſenacenſis.*

Bertholdo ſucceſſit, & an. 1456 lite fuit implicitus cum Henrico Leubing, Legum Doctore, Decretorum Licentiato, & Paſtore eccleſiæ S. Sebaldi Norimbergæ, Cancellario quondam Moguntino. Materia erat Præpoſitura Collegialis B. M. V. Erfurtenſis; quam cum in Curia Romana perſequeretur Henricus, & contra ipſum aliquot ſententias definitiuas reportaſſet, quorundam vtriusque partis amicorum interpoſitione, præſertim Capituli B. M. V. nec non Conſulum ciuitatis Erfurtenſis, in honorem Archiepiſcopi Theoderici & eccleſiæ Moguntinæ vtilitatem, res tandem peruigilio Matthæi Apoſtoli hoc ad concordiam reducta modo eſt, vt penſio annua 200 floren. aureorum, boni legalisque ponderis, de reditibus Præpoſituræ S. Petri prouenientium, Henrico, quoad in viuis eſſet, perſolueretur.

Sequenti ipſe anno, d. 25 Maii, qua Præpoſitus Petrenſis iudicium ſollemne exercuit in vico Thuringiæ Groſſenmondra. Anno 1461 a Pontifice Diethero oppoſitus fuit Archiepiſcopus.

146.. ## *Henricus, Comes* de *Schvvarzburg*,

Dominus de *Arnſtadt & Sondershauſen*,

Canonicus Moguntinus, Prouiſor Erfurtenſis, & ſupremus Eichsfeldiæ Præfectus.

Præpoſiti in dignitatem, Adolfo decedente, ſubiit, ab eo diſerte *Præpoſiti ad D. Petrum* titulo appellatus in litteris an. 1465: quam dein an. 1480 Capituli ad manus dimiſit. Hen-

Henricus Reuss de *Plauen*, 1480

Canonicus Moguntinus & Decanus Coloniensis.

Anno 1480 a Capitulo electus, die D. Augustino sacra in possessionem immissus est. quem locum 50 pæne annis tenuit. † an. 1530, d. 18 Septembr.

Henricus, Comes de *Stolberg & Wernigeroda*, 153..

Decanus Coloniensis, maioris Moguntinæ vero & S. Crucis Canonicus.

Henrico surrogatus. Rebus haud adeo bene præfuit. Bona siquidem Præposituræ in Thuringis Schönerstedtensia an. 1538 Melchiori de Hausen, & sequenti tum ea, tum Grossenmondrensia Collegiatis B. V. & D. Seueri Erfurtensibus pro 400 florenis quotannis pendendis vendidit. Augustanæ Confessionis cum se dedidisset dogmatibus, ab Præpositi potestate remotus est. Putarim id factum an. 1548, quippe quo Canonicatu Moguntino illum se abdicasse, alias dictum.

Christophorus, Comes de *Stolberg*, 15..

Præpositus Halberstadensis.

Primum nobis an. 1556 occurrit, quamuis haud dubium sit, quin in locum Henrici, nullo alio interiecto, successerit. Is haud alienus erat a consilio, Præposituram Capitulo pretio sex millium florenorum attribuendi, ac incorporandi. Saltim id an. 1562 d. 17 Mart. exponere non dubitauit. Anno 1575 decessoris secutus vestigia, idem cum eo subiit fatum, quamuis partam hancce dignitatem tueri haud intermitteret. † an. 1581, d. 8 Aug. KönigsteinI.

Ioannes Suicardus a *Cronberg*, 1576

Canonicus Moguntinus.

Anno 1576, d. 14 Sept. a Daniele Aschaffenburgi, vt ei a *Ioanne*, Episcopo Ostiensi, S. R. E. Cardinali *Morono*, ad Imperatorem Maximilianum II & vniuersam Germaniam a latere Legato, commissum erat, per bireti impositionem inuestitus. Decessit de hac prouincia an. 1589, d. 20 Nouembr.

Iacobus a *Wiltberg*, 1589

Moguntiæ maioris & B. M. V. ad gradus, Vormatiæ vero *Cathedralis Canonicus.*

Anno & die modo dictis in possessionem immissus est. † anno 1605, d. 26 mensis Martii.

Hermannus ab *Ortenberg*, 1605

S. Rotæ Romanæ Auditor, Coloniæ maioris Canonicus Presbyter, & ad S. Cunibertum Præpositus, Episcopus porro *Atrebatensis, & P. M. Sacellanus.*

An. 1605 mense Aprili prouisione Leonis XI Præpositus designatus. Anno 1610 Adiutorem nactus est *Philippum Christophorum* a *Sötern*, iuniorem, Canonicum Moguntinum, mortuum an. 1622. Ipse vero voluntaria abdicatione Præposituram dimisit an. 1625.

Ioannes VVilhelmus Husman de *Namedy*, 1625

Præpositus maior Treuirensis, & S. Georgii Limpurgensis.

Anno 1625 Hermanno suffectus, & d. 9 Dec. in possessionem introductus est. † an. 1651.

Ernestus, Baro de *Billehe*, 1651

Primum *Adiutor*, vi Bullæ Pontificiæ, possessionem capessiuit an. 1648, d. 30 Mart. per Nicolaum Burgers, Canonicum ad D. Victoris. Anno dein 1651 Husmanno pleno iure successit. Resignauit an. 1657.

1657 **Guilielmus Ducker.**

Prouiſione Apoſtolica an. 1657 d. 11 Octobr. Erneſto ſucceſſor datus, Præpoſiti munia obiit ad annum vsque 1667.

1667 **Ioannes Lyncker a Luzenvvick,**

Patria Marpurgenſis,

Eminentiſſimi Principis Electoris Ioannis Philippi a conſiliis pariter, ac ſecretis intimis.

Guilielmo ſurrogatus. Hoc ſe munere abdicauit an. 1675. * † Erfurti an. 1698, d. 14 Iun. tumulatus ibidem in æde PP. Auguſtinianorum ad S. Wipertum, cum inſcriptione hac ſepulcrali, quam ſibi ipſi viuens fecit:

Haſſia natalem mihi, gens Lynckeria nomen,*
Viuendi ſortem mobilis aula dedit.
Illius expertus per triſtia, lætaque flexus,
Aequalem tenui firmus vtrinque viam.
Calibis exegi tranquilla ſilentia vitæ,
Non mihi, non aliis ambitione grauis.
E literis aliquale decus, neque rebus agendis
Defuit aut labor, aut ingenioſa quies.
Nulla tamen vino mihi gratior obtigit hac, qua
Nunc Domino viuens poſt mea fata fruor.
Tu quoque parua videns noſtra hæc monumenta, Viator,
Poſtera quo viuas ſæcula, viue Deo!

* d. 25 Ian. an. 1615.

* *Fuit vir & eximia doctrina & auctoritate, qui haud parum apud Ioannem Philippum Electorem valuit, adhibitus ad negotia ſermone Latino atque Italico expedienda. Poſtea vero, rebus aliquantum conuerſis, abdicata, uti dictum, Præpoſiti dignitate, officia ſua Principi Electori Treuirenſi addixit, a quo Viennam miſſus, plures annos in aula Cæſarea Miniſter fuit, vt vocant, Reſidens. Senio tandem confectus, honorumque ſatur, quod ſupererat vitæ Erfurti in pio tranquilloque tranſegit otio.*

1675 **Edmundus Gedult de Iungenfeld,**

Lynckeri in locum ſubiit anno dicto, d. 4 Maii: quem tamen triennio poſt cum Canonicatu permutauit, futurus *Scholaſticus.*

1678 **Georgius Antonius a Riedt,**

Canonicus Moguntinus.

De ſtatione hac, in qua an. 1678 collocatus fuit, biennio poſt voluntaria abdicatione deceſſit.

1681 **Ioannes Adolfus L. B. de VValdenburg,**

dictus *Schenckern,*

Canonicus maioris.

Hodiernus Præpoſitus, die 16 Iul. in poſſeſſionem immiſſus.

II DECA-

II

DECANORVM.

Qui sæculis duobus prioribus Decanorum *gesserunt dignitatem, erui haud potuere.*

HERBORDVS. 11..

OCcurrit anno 1171 in tabulis, quibus Christianus I Canonicis B. M. V. ius patronatus ecclesiæ Beckelnheimensis, ipsis a Bertholdo Præposito concessum, firmauit.

Bertholdus. 11..

Testis adhibitus, cum Conradus I anno 1184 Capellam villæ, quæ Elsheim dicitur, Canonicis ad D. Mauricii, quibus eam Hermannus Præpositus attribuerat, stabiliuit. Subiit item nobis in aliis dicti Conradi litteris, anno 1185 & 1189 datis. Vltimum an. 1194 in tabulis, quibus ille piam voluntatem Rutgeri, Custodis metropolitani & ad D. Ioannis Præpositi, qua Canonicis ad memoratam modo S. Ioannis ædem, S. Nazarii tradidit ecclesiam, sciuit ratamque habuit.

Conradus. 119.

Testis locum occupat an. 1196 in litteris, quibus Conradus filialem Gosbacensem ad parochialis euexit dignitatem; & in aliis Iudicum ecclesiæ Moguntinæ circa an. 1204 vel 1206 signatis.

Theodericus. 120.

Legitur inter testes in tabulis Sifridi II, quibus an. 1210 controuersiam de iure patronatus parochialis villæ Eblizdorf, quæ Collegio D. Stephani cum Hartrado de Merenberg erat, decidit. Et in aliis eiusdem, quibus an. 1217 Collegio B. M. V. ad gradus parochialem villæ Nith, ei a Theoderico Præposito collatam, stabiliuit.

Waltherus. 1217

Delectus anno eodem, vna cum Henrico, Præposito maioris, ad componendam quandam controuersiam inter Capitulum S. Victoris & Præpositum in Gottesthal. Sequentibus annis occurrit sæpius in litteris Sifridi II & Sifridi III, Archiepiscoporum, nec non Gerbodonis Præpositi. Anno dein 1245 testis nomine in tabulis *Wernheri* de *Boland*, quibus consensit *Simoni* & *Conrado* Militibus de *Rüdeshcim*, vt decimam quandam Hattenheimensem D. Petri ecclesiæ venderent.

H. 124.

In transsumpto litterarum quarundam Sifridi III, signatarum anno 1247. Forsan is est *Hertvvicus*, qui hoc temporum tractu *Scholasticus* fuit, vt infra videre est.

Stephanus. 12..

Beneuola erga Fratres anno 1251 fuit voluntate, vt supra § 20 dictum. Biennio post testes inter est in litteris Gerhardi I de permutatione bonorum quorundam, quam D. Victoris Canonici fecerant cum Fratribus S. Disibodi. † h. a. 1253.

Bertholdus, 1253

Stephani successor, occurrit eodem, quo fatis ille functus est, anno, 1253 scilicet, in tabulis Wernheri Præpositi, quibus administrationem præbendarum attribuit Canonicis; in aliis item illius anno 1256 datis, de quibus supra iam in

dicto

dicto *Wernhero* Præposito. Anno dein 1263 in litteris, quibus bona D. Iacobi in tractu villæ Ebersheim, libera, oneribusque exempta declarantur.

12..
Berno.

Occurrit anno 1272 in tabulis de composita a. d. 15 Kalend. Iun. controuersia, quæ Capitulo D. Petri cum Hervvico, Aduocato in Muscebach, *super quodam iornali fructifero*, censum *vnius maldri siliginis* parochiali S. Christophori pendente, intercesserat. Anno item 1283 in litteris Adolfi, Comitis de Nassau, postea Regis Germaniæ, & sic porro in aliis aliorum documentis ad an. 1296 vsque.

1...
Ludouicus.

Habetur in tabulis de locatione quadam an. 1302 confectis. Anno 1306 condidit testamentum, quo, præter alia, instituit nouam Vicariam ad altare S. Petri, cum censu annuo sex marcar. denariorum Coloniensium, Algeshemii & Zalbachi prouenientium, nec non *vna carrata vini Francici de vineis campi S. Theonesti*, aliisque emolumentis, hac quidem conditione, vt Beneficiatus altaris huius quotidie in eodem Missæ celebret officium. Varia insuper bona legauit Commendatori & Fratribus Ordinis Teutonicorum Moguntiæ, ad instituendam Missam, ter qualibet hebdomade a Sacerdote Ordinis dicendam, vt ad *Serarium* lib. 1 cap. 31 p. 89 notatum. Præter illa eisdem consignauit plura adhuc alia, hac quidem fini, vt *Ludouicum* nepotem in sacræ Equitem militiæ cooptarent. Rem fusius docent tabulæ ipsæ.

Ego LUDOVICUS *Decanus ecclesie* S. Petri *Magunt. compos per Dei graciam mee mentis, testamentum meum - - - condere & ordinare decreui in hunc modum, ob anime mee perpetuam salutem, & pro remedio animarum* Hermanni *patris mei &* Hedevvig *matris mee, & omnium benefactorum & amicorum meorum. Primo igitur ordino & lego ad Vicariam vnam statuendam in ecclesia mea S. Petri sex marcar. den. Col. redditus. Quam quidem Vicariam confero Anshelmo, Clerico de Confluencia, per huius testamenti mei litteras nunc presentes. Predictarum vero VI marcarum redditus, predictus Anshelmus & omnes sui in dicta Vicaria successores sic recipient, videlicet V marcas de bonis Erphonis Militis, quondam Sculteti in villa Algensheim, & in terminis ipsius ville sitis - - -*

Item lego ad dictam Vicariam carratam vini Franci, quam dant annuatim tempore autumpnali heredes Heinrici *de* Fravvenstein *de vineis* campi S. Theonesti.

Item lego librum meum Missalem, quem Symon Vicarius ecclesie S. Gyngolfi scripsit, & librum meum Matutinalem ad dictam Vicariam, vt vendantur, & redditus dicte Vicarie meliorentur. Dictus autem Anshelmus meus Vicarius & omnes sibi - - - succedentes, summum altare B. Petri in mea ecclesia officiabunt singulis diebus perpetuis temporibus, dicendo illic submissa voce Missam immediate matutinis decantatis. Ordo autem missarum talis est - - -

Item lego bona mea tam in vineis, quam in censibus in Waltassen sita, Commendatori & Fratribus domus Theutonice in Maguncia, cum quibus bonis Capellam S. Katerine *dotaui, sitam in cimiterio Parochie* S. Marie *in* Vdenmunster, *ita quod dicti Fratres altare eiusdem Capelle officiabunt per Sacerdotem sui ordinis, qui ad minus ter in qualibet septimana Missam inibi celebrabit sub hac forma - - -*

Item lego omnia vtensilia domus mee - - - preter calicem meum, casulam meam, & vestimenta mea sacerdotalia, que omnia lego ad Vicariam supra dictam, & preter alia clenodia mea aurea & argentea - - - Insuper lego dictis Fratribus vineas meas sitas in campo S. Theonesti, *nec non equum meum, vt* Lodevvicum *nepotem meum, qui ad eundem Ordinem receptus est, habitum assumere contigerit, iidem Fratres eundem Ludevvicum suis expensis vestiant secundum Ordinis decenciam, alia eidem necessaria nichilominus ministrantes; si vero predicti Fratres prefatum Ludevvicum in suum recipere Ordinem & Confratrem quacunque de causa refutarent*, Heilmannus, *gener* Bezmanni, *ciuis Mag. cui omnia, que Ludevvico legaui, committo ad conseruandum, donec predicta processum habeant oportunum, quod si processum oportunum non habuerint, omnia, vt est dictum, idem Heilmannus, gener Bezmanni, de predictis omnibus Ludevvico legatis, certos redditus*

redditus comparabit, qui dicto Ludevvico cedent ad tempora duntaxat sue vite, quo defuncto, omnia tunc bona siue redditus ad ecclesiam meam S. Petri libere & absolute reuertantur, videlicet ad emendacionem presenciarum mearum subscriptarum. De vtensilibus vero supra positis quedam specialiter sunt excepta. Nam lego meliorem meam Scharsyam ad dorsale S. Crucis in superiori parte ecclesie mee S. Petri.

Item lego meliorem Scharsyam, quam habeo post illam, & duos cussinos de serico, & sex alios cussinos in superficie contextos – Mechtildi *de Confluentia, consanguinee mee.*

Item lego infirmis hospitalis Magunt. meliorem lectum meum, quem Fratres domus Theutonice predicti pro vna marca Denar. Coloniens. si eis placuerit, rediment ab eisdem.

Item lego annum gracie mee in ecclesia mea S. Petri – Canonicis & Vicariis – *S.* Gyngolffi - - - -

De predictis omnibus & singulis – ordinabunt & discutient Honorabiles viri, D. Siffridus *de* Solmese, *Canonicus Magunt. &* D. Meingotus, *&* Erckelo, *Concanonici mei*, Heilmannus, *gener* Bezmanni – *quos eciam manufideles meos ad hoc eligo per presentes faciendum. In quorum omnium premissorum* &c. *MCCCVI, XIIII Kalend. Iulii.*

Hermannus. 13..

Notus nobis ex litteris an. 1313 a. d. 3 Non. Iun. datis, quibus Capitulum se Collegio principi singulis annis duas libras ceræ feriis Martinalibus oblaturum promittit, ob parochialem Odenmunster D. Petri ecclesiæ sollemniter incorporatam siue contributam. Illarum enim initium sic habet: *Hermannus Decanus, totumque Capitulum S. Petri in Maguntia recognoscimus* &c. Vid. supra § 28.

Bertholdus. 131.

Testis an. 1315 in tabulis, quibus *Fridericus* de *Rostorf* ecclesiæ Moguntinæ Aduocatias quasdam donauit; & an. 1317 in iis, quibus Capitulum B. M. V. Erfurtense recognouit, ius Præpositum ad ædem Marianam constituendi competere Archiepiscopo Moguntino. Anno sequenti iussu Petri, vna cum *Henrico* de *Rodenstein*, Canonico maioris, inquisiuit in *Fridericum* de *Carben*, Francofurti ad D. Bartholomæi Canonicum, necis cuiusdam perpetratæ insimulatum. Eodem etiam, Petri nomine, egit cum *Alberto* Duce Brunsvvicensi, eiusque filio, *Othone*, de coemendo ab iis castro *Schouenberg*.

Eberhardus. 13..

Ter anno 1327 habetur in documentis litterariis. Sigillatim in tabulis *Henrici* Vicarii, legantis ecclesiæ D. Petri 7 maldra siliginis Partenhemii prouenientia.

Augustinus. 13..

Anno 1341 *manufidelis* siue vindex testamenti nuncupatus fuit a *Wezelone* de *Weilburg*, Vicario Petrino. Biennio post vero legitur in litteris de infula quadam, dicta *die Schenckenavv*, *Elisabethæ* zum *Marschalck* pleno iure dimissa. Anno dein 1347 in aliis, de quibus in *Anzone* Scholastico.

Conradus. 13..

Occurrit in litteris promiscuis anno 1360 signatis.

Wortvvinus. 136.

Subiit nobis in tabulis *Gerlaci* an. 1363, 14 Kalend. Maii confectis de stipendio Parochi Eltuilensis. Anno 1365 præsedit iudicio Crotzenburgi habito. Vixit adhuc an. 1368, vt ex litteris de locatione quadam patet.

Conradus de *Königstein*, 13..

Baccalaureus in Decretis. Memoratur in litteris Vnionis Cleri contra decimas Papales an. 1372. Anno 1383 Præpositi consecutus dignitatem est.

1383 **Gerlacus.**

Conrado surrogatus fuit. Occurrit enim anno insequenti Decani titulo; eodemque rursus an. 1394 in litteris, quibus *Waltherus* & *Franco* de *Cronenberg*, Milites, conduxere decimas Capituli in tractu villarum *Ovenbach* & *Bürgel.* Et denuo in *Instrumento*, vt vocant, *appellationis* siue prouocationis, aduersus *Rupertum Rulonis* de *Wetter*, *Canonicum suspensum*, siue ad tempus officio submotum, qui nihilo tamen secius præbendæ fructus sibi dandos esse contendebat.

13.. **Henricus de Igstatt.**

Fuit simul *Canonicus ad D. Stephani.* Nobis vero subiit an. 1398 & 1402 in litteris promiscuis. Delectus anno 1405 a *Ioanne II* Archiepiscopo, qui vna cum *Ioanne Kotteram*, Decano ecclesiæ S. Martini in Edichenstein, Sigillifero Moguntino, per Præposituras ecclesiarum Moguntinensium colligeret fructus beneficiorum duobus annis proximis vacantium, & fertonem de bonis Clericorum ab intestato decedentium. Quas partes cum dextre obiisset, anno 1413 rursum adhibitus est ad colligenda Cleri subsidia. Anno 1415 vna cum Capitulo, *Thomæ*, *Comiti* de *Rieneck*, Aduocatiam Crotzenburgensem lege contulit clientelari, eodemque mortuus est.

1415 **Petrus de Ingelheim, cognomento Ablefer.**

Cantor vsque huc, Henrici in locum subiit, & ad an. 1424 vsque nobis occurrit. Ceterum diu Romæ versatus fuit, *Bonifacii* Pontificis *IX* a manu; Moguntiæ vero aliquo etiam tempore Præpositus ad *D. Stephani.*

142. **Bertholdus Cantrifusoris**
de *Sobernheim.*

Citatur an. 1430, & an. 1431 in litteris, de compositione cum *Primissario* Eltuilensi super decimis d. 12 Septembr. facta, in remotis egisse, siue peregre abfuisse dicitur. Memoratur ceteroquin an. 1441 in tabulis, quibus *Eberhardo* de *Scharpfenstein*, Vicario ad hanc ædem, data permissio, arcam quandam ædificio instruendi. Postero factus est Præpositus.

1443 **Wigandus Stalberg,**

Hactenus *Scholasticus*; *B. M. V.* vero *ad gradus Canonicus.*

Occurrit nobis in litteris Vnionis Cleri anno 1443 datis.

144. **Dudo de Igstatt.**

Rector Capellæ S. Vdalrici, & Decanus S. Gangolfi.

Wigandum excepit, e Canonico Decanus constitutus: quo titulo anno 1446 & seq. adducitur. Anno 1450 Strenuum Militem, *Philippum* de *Cronberg*, Satrapam instituit Bürgelensem, & sexennio post vna cum Capitulo consensit, vt *Henrico Leubing*, sicuti supra in *Adolfo* Præposito dictum, de reditibus Præposituræ pensio constitueretur.

14.. **Ioannes de Lorch,**

Decretorum Doctor, huius & Collegiatæ ad gradus Canonicus, S. Moguntinæ Sedis Iudex, & Protonotarius generalis.

Decanus appellatur in litteris an. 1462, die 16 Octobr. signatis. Aliis item, quibus an. 1464, octaua S. Ioannis Baptistæ, *Philippus*, *Comes* de *Hanau*, testatur, fidemque facit, se vicos Bürgel & Crotzenburg ad octo annos suam suscepisse in tutelam. Biennio post, Adolfi iussu examinauit electionem *Sifridi Plagal* in Scholasticum Aschaffenburgensem, & *Ioannis Heiderich*, in Ilbenstadensem Præpositum. † sub an. 1476. Saltim hoc anno *Testamentarii*, quos instituit, siue vltimæ voluntatis suæ nuncupati vindices, *dederunt ecclesiæ S. Petri omnes libros iuris, Breuiarium, & omne argentum, vina — eius* &c. vt in veteri quadam annotatione habetur.

Iacobus Welder de *Siegen*, 147.

SS. Theol. D. huius & B. M. V. ad gradus Canonicus.

Primus Academiæ Moguntinensis anno 1477 institutæ Rector. † anno 1483, die 18 Maii.

[*Eo mortuo* Bernhardus Gros, *Scholasticus ad D. Stephani, vt precum Imperialium Decanatum capessere quidem potuisset, maluit tamen ius suum ad manus Capituli dimittere. A quo dein mense Iunio electus, qui sequitur*, I. W.]

Ioannes Weisberger, 1483

Canonicus. Qui quidem paucis mensibus hanc dignitatem gessit, quippe quam ipso statim hoc anno vna cum vita d. 5 mensis Octobris deposuit.

[*Illo fatis functo, die* 14 *Octobr. per viam compromissi electus fuit* Hermannus Erckel, *Canonicus ad hanc ædem, &* S. Cyriaci *Neuhusæ Præpositus. Sed refugit id muneris ille ac deprecatus est*]

Philippus Freys de *Hanau*, 1483

Canonicus huius & S. Victoris.

Similiter per viam lectus compromissi. † anno 1485, die 9 Iun. omniaque bona sua legauit ecclesiæ.

Conradus Kunckel. 1485

Successit Philippo, Decanus designatus die mensis dicti 18. † an. 1492, die 12 Decembris.

[*Quo morte intercepto, suffragiis legitimis* Ioannes Iacobus Leist, *huius* Scholasticus, & B. M. V. *ad gradus* Decanus, *Conradi in locum expetitus est. Verum ob labores, quibus ille vrgebatur, grauissimos oblatum honorem recusauit*]

Iacobus Koler, 1493

LL. Doctor, huius & S. Victoris Canonicus.

Munere, ad quod an. 1493 electus fuit, anno 1495 se abdicauit, triennio post mense Aprili rebus humanis ereptus.

Bernhardus Schuffut, 1495

Decretorum Licentiatus, B. V. ad gradus etiam Canonicus.

Nauata litteris per biennium Romæ opera, an. 1494 Capitularis factus est, & anno sequenti, quamuis non sine difficultate, Decanus. Anno 1501 incolas superioris vici Rodenbach sacramento de more in sua verba adegit, eodemque Romam concessit. Ceterum ad 1523 vsque annum sæpius in litteris ac documentis occurrit.

Iodocus Selbach, 152.

Legum Licentiatus, & antea *ad D. Emerani Parochus.*

Primum, qua *D. Petri Decanus*, nobis subiit an. 1528 in constitutione Manufidelium D. Stephani. Anno 1548 d. 16 Aug. a *Sebastiano* constitutus est Protonotarius & Iudex generalis. Fuit simul *Canonicus Aschaffenburgensis*, nec non *D. Victoris, & S. Crucis Moguntiæ.* † an. 1558, d. 9 Nouembr.

Philippus Acker, siue *Agricola*, Moguntinensis, 155.

SS. Theologiæ D. Canonicus ad gradus, maioris Ecclesiastes, almi Studii Moguntini Cancellarius.

Aduocatiam villæ *Crotzenbergensis*, extincto Comitum *Rieneccensium*

 (qui

(qui eam ab aliquot sæculis iure clientelari a *D. Petri* Collegio tenuerant) vltimo, *Philippo*, anno 1561 iuxta cum Capitulo, *Danieli* obtulit. Eximius ceteroqui fuit Theologus, & in rebus tractandis acris, vigilantisque ingenii; qua de caussa anno 1563 ab Archiepiscopo *Daniele* Viennam delegatus est, ad deliberandum de quibusdam in negotio religionis capitibus, præcipue vero de communione sub vtraque, & matrimonio Sacerdotum. Vbi quidem non solum clementer a Cæsare Ferdinando admissus fuit, verum etiam tanti habitus, vt pro ambone sacro verba facere iuberetur. † an. 1572, d. 16 Martii. Cum nonnunquam germanico cognomine vocetur *Acker*, nonnunquam latino *Agricola*, videas, in duas illum haud semel transmutari personas.

1572 *Henricus Volmarus*, Warbergensis,

Magna vir & prudentia & virtutis laude. A *Daniele* an. 1570 in Consiliarium aulicum cooptatus & ad varii generis negotia ex eo adhibitus. Interfuit enim an. 1571 electioni Præpositi Ilbenstadensis, & vna cum *Iulio Echter* & *Arnoldo* de *Bucholtz*, Canonicis Moguntinis, interuisit Ameneburgi Collegiatam ad D. Ioannis, Clerum ad meliorem religionis frugem reducturus. Sequenti vero 1572 *Danielis* prouisione simul & Decanus & Canonicus ad *D. Petri* factus est. Presbyteri honores anno demum 1585, recurrente post D. Virginis Luciæ sollemnitatem quatuor temporum feria, capessiuit. † an. 1597, d. 25 Septembr. sepultus ad gradus. Fuit simul Moguntiæ *Canonicus D. Victoris, & B. M. V.* Fritzlariæ vero *Beneficiatus altaris S. Magdalenæ* in monasterio S. Catharinæ & *SS. Nicolai atque Albani* ad S. Nicolaum; Collegiatæ autem Præpositus, isque vltimus.

1597 *Christianus Agricola*,

SS. Theol. D. Sigillifer, *Præpositus S. Crucis*, *Canonicus ad gradus*, & in maiori quondam *Vicarius* ad *D. Martini* & *Mansueti*.

Prouisione Wolfgangi ex Scholastico Decanus constitutus anno 1597, die 10 Decembr. † anno 1610, die 11 Decembr.

1611 *Ioannes Waltz*, Miltenbergensis,

Ex *Cantore* electus *Decanus* anno 1611, die 28 Februar. † anno 1616.

1616 *Georgius Fridericus Faust*, Moguntinus,

Huius & ad D. Stephani Canonicus.

Ioanni successit, & an. 1619, die 3 Martii mortem obiit.

1619 *Petrus Renatus*, alias *Renartus*,

I. V. L. Scholasticus ad D. Mauricii, *Canonicus D. Victoris*, *& B. M. V. ad gradus*, *ac Sigillifer Mogunt.*

Electione die 25 Iunii facta decessori surrogatus, die 18 Iul. demum possessionem Decanatus adiit, quo dein anno 1622, die 28 Ianuar. se abdicauit, futurus Cantor.

1622 *Ioannes Ernestus Neusesser*, Ratisbonensis,

I. V. D. S. Sedis Moguntinæ Protonotarius & Officialis, *S. Victoris Canonicus.*

Anno 1622, d. 29 Ian. Ioannis Suicardi prouisione Decani honores consecutus est. Magnæ vir dignationis, & ad plurium grauissimorum negotiorum procurationem adhibitus, vti sane an. 1629 Delegati partes pro Archiepiscopo Moguntino obiit, cum monasteria sæculi vsibus a Protestantibus addicta vindicaren-

carentur. † anno 1632, die 5 Iun. Coloniæ in ipso FF. Minorum templo, morte repentina.

Christophorus Beck, *Altæuillanus*, 1632

SS. Theol. D. parochialis Odenmünster Curio.

E Cantore Decanus an. 1632, d. 16 Aug. Coloniæ Agrippinæ electus. † an. 1659, d. 4 Ianuarii.

Petrus de *VValenburg*, 1659

Episcopus Mysiensis, Suffraganeus Moguntinus, Canonicus S. Victoris.

Prouisione Ioannis Philippi an. 1659 d. 20 Ian. in Beckii locum subiit. Suffraganeus Coloniensis constitutus, an. 1670 die 2 Ian. Decanatu se abdicauit.

Henricus Engels, *Coloniensis*, 1670

Canonicorum ad hanc ædem *Senior*, *ad S. Crucis & Gangolfi Decanus.*

Anno 1670, d. 5 Mart. Petro successor datus. † anno 1674, d. 30 Septembris.

Christianus Lindla, *Coloniensis*, 1674

SS. Theologiæ D.

Canonicorum similiter *Senior*, & quondam ad *D. Victoris* ædem Vicarius. † an. 1682, d. 30 Octobr.

Hieronymus Simonis, *Moguntinus*, 1682

Ex Scholastico Decanus electus an. 1682, d. 2 Decembr. † an. 1700 d. 4 April. ætat. 79 annor.

Arnoldus Isbrandus a *Ravensvvay*, 1700

Nobilis Vltraiectinus, an. 1700 d. 7 Iun. Decanus, Capitularium suffragiis e Canonico designatus. † an. 1717, d. 4 April. Bruxellis.

Ioannes Baptista van der *Riet*, 1720

Belfeltensis Gelder, diœcesi. Ruremundanæ, Decanatum non sine graui lite per tres fere annos in curia Romana a maiore Capituli parte ducta obtinuit, & an. 1720 d. 27 Maii in possessionem immissus est.

III

SCHOLASTICORVM.

Illorum, qui prioribus duobus sæculis Scholasticorum *perfuncti sunt muniis, nulla suppetit memoria.*

11.. VDALRICVS.

Ccurrit an. 1171 in litteris, quibus Christianus I Canonicis ad gradus parochialem Beckelnheimensem confirmauit, vocaturque *Vdelricus, Magister Scolarum.* Dein an. 1173 in tabulis Friderici I Imperatoris de libertate immunitatis ecclesiæ D. Victoris his verbis: *Vdalricus Magister Scolarum in ecclesia S. Petri.* Et rursum an. 1178 in litteris, quibus Sifridus Episcopus Brandenburgensis Waltheri Eremitæ siue Solitarii oratorium stabiliuit, *Vlricus Magister.*

11.. *Sigehardus.*

Testis in diplomate, quo Conradus I anno 1184 Canonicis B. M. V. parochialem Flersheimensem, ipsis a Præposito Othone collatam, firmauit.

12.. *Rifridus.*

Subiit nobis in tabulis Sifridi II, quibus is an. 1211 Canonicis B. M. V. ad gradus consensit, vt ad reparationem ædis Marianæ stipendia tum vacantia tum proxime vacatura per duos annos insumere possint. Item an. 1215 in contractu quodam, quem Collegium D. Victoris & monasterium Ilbenstadense inter se celebrauere.

121. *Arnoldus.*

Testis locum occupat in litteris Sifridi II, an. 1216 in gratiam Canonicorum B. M. V. semel atque iterum iam dictorum editis: & dein in aliis tum eiusdem, tum Gerbodonis Præpositi. Anno 1228 ordinauit 10 solidos & 6 denarios monetæ Moguntinensis in anniuersario suo quotannis Fratribus distribuendos, postquam ab loco sepulcri ad chorum fuerint reuersi, absentibus æque ac præsentibus. Occurrit adhuc anno 1230.

123. *Ioannes.*

Electus ex *Cantore.* Testis anno 1234 in litteris Gerbodonis Præpositi, quas supra dedi ad § 20.

1235 *Hertvvicus.*

Testis vicem subiit anno 1235 in tabulis dicti modo Gerbodonis Præpositi, quas similiter attuli ad § 20 & 21. Anno itidem 1245 in litteris Werneri de Bolandia, de quibus in *Walthero* Decano. Non longe post Decanus factus esse videtur.

12.. *Hermannus.*

Fuit simul Parochus ad *D. Christophori*, & an. 1252 testes inter est in tabulis Stephani Decani, supra § 22 adductis. Et sequenti 1253 in litteris Gerhardi Archiepiscopi de permutatione bonorum quorundam, quam *D. Victoris* Canonici cum Fratribus *D. Disibodi* fecerant.

12.. *Henricus.*

Occurrit an. 1275 in tabulis Cunonis, Decani ad *D. Ioannis*, Collegio *S. Victoris* traditis, & anno sequenti in tabulis Werntrudis, Magistræ sanctimonialium in Hausen, de venditis monasterio S. Claræ quibusdam bonis in tractu villæ Zornheim,

heim, in quibus patronus cœnobii Hausensis dicitur. Anno dein 1286 in litteris Canonicorum *D. Victoris*, compromissum super decima curiæ Richartshusensis spectantibus.

Ioannes. 12..

Adductus an. 1299 in tabulis Iudicum Sedis Moguntinæ de controuersia quadam, quæ Capitulo Petrino erat cum Ioanne, Milite de Ronnenburg, & anno 1307 in litteris Sifridi de Solms, Præpositi Aschaffenburgensis, de ecclesia Mulenhemensi a Biberacensi separanda. Ceterum varias is ædes, easque inter curiam *zum Glockengiesser*, prope forum gentile, donauit Collegio. Curiam itidem suam, *zum Steinbrunner* dictam, duobus Capellanis ad D. Petri ab se institutis inhabitandam attribuit, vti patet ex litteris Iudicii sæcularis anno dicto signatis.

Erckenboldus. 13..

Testis an. 1316 in litteris *Godefridi* de *Eppenstein*, Præpositi Petrini, de bonis quibusdam in Thuringia elocatis. Eodem de bonis suis in tractu villæ Heimbach Capitulo donauit perpetuum 6 carratarum siue plaustrorum vini censum. † eodem hoc anno. Nobili natum genere exinde patet, quod ii, quibus consanguinitatis nexu deuinctus fuit, passim vocentur *Milites*, siue Nobiles, equestris militiæ honoribus clari.

Anzo. 13..

S. Petri Scholasticus dicitur in litteris Henrici III Archiepiscopi, quibus anno 1347 profitetur, Ludouicum Imperatorem S. Petri Canonicos banno, cui subditi fuerant, exsoluisse.

Henricus dictus *Steinbuch*, 13..

Huius & ad gradus Canonicus.

Occurrit Scholastici Petrini titulo in tabulis Gerlaci an. 1362, & an. 1368 in aliis eiusdem ad Capitulum Francofurtense, subsidiorum colligendorum gratia editis. Tum vero anno 1377 in instrumento de præstito a *Sifrido* de *Mimelingen*, Præposito, cum in possessionem introduceretur, sollemni iureiurando, & an. 1384 in litteris quibusdam promiscuis.

Ioannes cognomento *Wasmudi.* 13..

Est in tabulis Capituli, quibus an. 1400 Eberhardo Brunonis, Canonico, curiam claustralem *zum Schoneck* concessit, & anno 1407 in statutis quibusdam tum conditis.

Nicolaus Bleinich, 14..

Huius Canonicus, & Ioannis Archiepiscopi Sacellanus.

Anno 1415 Scholasticus dicitur in litteris Thomæ, Comitis de Rieneck, de recepta in fidem Aduocatia Crozenburgensi. Nobili ceteroqui satus fuit genere.

Wigandus Stalberg, primum. 14..

Memoratur anno 1418 in tabulis Vnionis Cleri, & dein in aliis pluribus ad annum vsque 1428.

Ludouicus Itstein. 1430

In litteris anno 1429 datis adhuc *S. Petri Canonicus & Iudex immunitatis dictæ ecclesiæ* (vulgariter *Feldmeister*) dicitur. Sequenti vero in litteris Vnionis Cleri, *Scholasticus, gerens in præsens vices Decani S. Petri absentis.* Ceterum pecunias Oratoribus Moguntinis ad Concilium Basileense missis ad victum cultumque adsignatas ipse dispensauit, vti patet ex rationibus Theoderico redditis an. 1434 Mercurii post D. Bartholomæi. Occurrit adhuc an. 1437.

VVigandus Stalberg, secundum. 14..

Diserte siquidem an. 1442, d. 10 Septembr. *S. Petri Scholasticus* appellatur in Instrumento de electione Bertholdi de Sobernheim in Præpositum. Factus, si non eodem hoc, sequenti tamen anno Decanus.

Philippus

1443 *Philippus Trudelonis* de *Itstein.*

Collegiatæ huius Canonicus. Quo titulo an. 1440 in litteris die S. Galli scriptis inuenitur. Successit Wigando. Quippe anno 1443 in tabulis, quibus Vicaria S. Clementis Plebanatui ad D. Petri adunata fuit, Scholasticus iam audit. Anno 1448, d. 6 April. multa testamento ad pias caussas legata constituit, & inter alia *Societati Salmonis* * *in ecclesia S. Petri duas libras perpetui census.* Sepulturæ locum sibi elegit in æde Petrina prope altare S. Crucis, ad latus sinistrum, voluitque lapidem ibidem poni *cum Crucifixo erecto ad deuotionem populi.*

* De qua *Executores testamenti* sic; *D. Testator desiderans laudabilem concordiam Dominorum ecclesie nostre hucusque in* Societate Salmonis, *que erit ferin 4 in Rogacionibus, habitam in anten, conseruari & augeri, ordinauit de suis bonis duas libras Halens. perpetue pensionis singulis annis ad dictam Societatem in subsidium Dominorum & Sociorum, qui quandoque per expensas tunc faciendas grauantur. Ne igitur huiusmodi pii desiderii & beneficii ingrati videamur, volumus & ordinamus, quod statione illius diei facta, & post decantacionem,* Aue Regina celi, *que ab antiquo ante altare B. V. per Socios prefate societatis decantatur, sepulchrum Domini Testatoris cum Psalmo,* De profundis, Pater noster, & Collecta *pro Sacerdote, visitetur.* Hæc illi; præter quæ nobis de hac *Salmonis societate* nihil se obtulit.

Occurrit adhuc anno 1450 in Instrumento quodam de insula Petrensium in Rheno.

145. *Hermannus Rosenberg,*

Decretorum Doctor, S. Petri & B. M. V. Scholasticus, & Canonicus ad D. Stephani, Vicarius in spiritualibus generalis.

Subiit nobis an. 1456 & 1460. Quo quidem anno d. 23 Iun. obiit. Conf. catalogum *Scholasticorum* ad gradus.

146. *Ioannes Erckel,*

Huius Cantor, & S. Victoris Canonicus.

Scholastici Petrini consecutus dignitatem, an. 1466 iussu Adolfi II Archiepiscopi consedit in eos, qui Collectas soluere detrectabant. Collegæ erant *Ioannes Schwvertman*, Francofurti Decanus ad D. Bartholomæi, *Maternus* de *Bibra*, Cantor ibidem, *Ioannes* de *Ortenberg*, Decretorum Doctor, Canonicus D. Stephani. † an. 1468 mense Februario.

1468 *Adolfus* de *Breithart,*

Decanus, & post *Scholasticus* ad gradus.

Adolfi, dum Erfordiæ Prouisor erat, Αρχιμάγειρος *, & dein Cancellarius †.

* Ita namque *Adolfus* an. 1467: *Als der Erbare* Adolf *von* Breithart, *Dechant vnser lieben Frauen zu den Greden - - - zu der zyt, als vvir Provisor zu Erfurt vvaren, etlich Jare vnser* Kuchenmeister *vnd* Official *daselbs, vnd bis her vnser Diener gevvesen ist &c.*

† Vt in catalogo *Cancellariorum* videre est.

Successit anno 1468 Ioanni. Anno 1483 ab Alberto Administratore in compensationem officiorum ecclesiæ Moguntinæ præstitorum ad dies vitæ obtinuit curiam *zum Thiergarten.* Et an. 1486, d. 19 Maii a Bertoldo non modo in Consiliarium adsumtus, verum etiam omni quorumcunque Iudicum & Commissariorum potestate & iurisdictione, etiam Vicarii in spiritualibus exemptus est, vt adeo solius Archiepiscopi subesset iudicio. † an. 1491, d. 24 Iul. Si plura velis, adeas catalogum *Scholasticorum* ad gradus.

1491 *Ioannes Iacobus Leist,*

Decretorum Doctor, Decanus B. M. V. ad gradus, Francofurti *ad D. Bartholomæi, &* Moguntiæ *ad D. Stephani Canonicus.*

Consiliarius Bertholdi, &, vti sæpius vocatur, *familiaris.* Scholastici munus prouisione adeptus Apostolica est, *Godefrido* de *Hatstein*, qui iam actu

possessionem

possessionem ceperat, cedere coacto. Anno 1495 expediendorum Bertholdi nomine negotiorum ergo Romam missus fuit, & cum plures annos Scholasticum egisset, Fratri cessit, vt tamen definiri haud possit, quo obierit anno. Ad 1505 annum vsque hoc adhuc titulo insignitus inuenitur.

Antonius Leist, 15..

Huius & B. V. Canonicus, Decanus D. Ioannis & quondam ad *S. Crucis* quoque.

Vocatur an. 1494 *Iudex & Conseruator iurium, priuilegiorum, libertatum atque bonorum Capituli S. Victoris, auctoritate Apostolica deputatus.* Qua *D. Petri Scholasticus* occurrit anno 1519. † anno 1524, sepultus ad gradus ante aram B. V.

Balthasar Geyer, 15..

I. V. D. S. Petri Scholasticus, D. Victoris, & S. Crucis Maguntiæ, nec non *S. Bartholomæi* Francofurti *Canonicus.*

Constitutus anno 1544 Prouicarius, & an. 1548 Vicarius in spiritualibus generalis. † anno 1553, mense Augusto.

Successor nos adhuc fugit.

Valentinus Dherr, Idtsteinensis, 1561

Quondam *Vicarius Metropolitanus* tit. *S. Bonifacii, huius & ad gradus Canonicus.*

Electus anno 1561. † an 1570, d. 8 Februarii. Magna vir erga D. Petri Fratres & beneuolentia & benignitate.

Suibertus Staden. 1570

Quondam ad *D. Stephani* Vicarius, *huius & S. Mauricii Canonicus, B. M. V. ad gradus Cantor.* Surrogatus Valentino. † an. 1571, d. 27 Octobr.

Wilhelmus Ebersheim, 1572

Cognomento *Carpentarius,* Moguntinus. E Canonico Scholasticus designatus anno 1572, die 6 Februar. & cum dignitatem hanc 7 mensibus gessisset, die 20 August. eam dimisit. Capituli tamen victus precibus, die 8 Nouembr. denuo suscepit. † anno 1584, d. 28 April. Fuit simul *Præpositus D. Mauricii, Scholasticus ad S. Stephani, Canonicus Victoris, Vicariorum metropolitanorum Senior, Reuerendissimi Capituli Secretarius.* Vir in rebus agendis, stiloque consignandis exercitatissimus. Ceterum de Collegio Petrensi quam optime meritus: quippe cui viuens omni studio inseruiit, moriens 800 florenos, vna cum vasis aliquot argenteis, legauit.

Fratrem habuit *Ludouicum,* haud minoris celebritatis apud Moguntinos virum, *ad D. Mauricii Decanum, SS. Petri, Stephani, atque Victoris Canonicum, Vicariorum metropolitanorum itidem Seniorem.* † an. 1583, d. 8 Decembr.

Antonius Faust, Moguntinus. 1584

Quondam Vicarius ad D. Victoris. *Canonicus ad S. Stephanum, & Decanus S. Ioannis.* † an. 1586, d. 24 Decembr.

Christianus Agricola, 1587

SS. Theol. D. Canonicus huius, & Vicarius maioris.

Antonii in locum suffectus anno 1587, d. 27 April. haud ita multo post factus quoque Sigillifer. Anno 1597 ad Decani adscendit honores.

Eberhardus Pless, Moguntinus, 15..

Ecclesiarum S. Petri, B. M. V. (vbi quondam Cantor) *D. Victoris, nec non ad SS. Petri & Alexandri* Aschaffenburgi *Canonicus.*

Christianum excepit. † an. 1610, d. 18. Nouembr. quo quidem anno voti soluendi caussa ad *D. Mariæ Lauretanæ* ædem profectus erat.

1610 *Valentinus Füll*, Idtsteinensis,

S. Stephani Decanus, huius & S. Mauricii Canonicus.

Electus die 13 Dec. † anno 1623, die 20 Nouembris.

1623 *Michael Heck*,

I. V. L. Canonicus.

Precibus commendatus Imperialibus, d. 22 Decembr. Scholasteriæ possessionem cepit. † anno 1636, die 2 Maii, Coloniæ Agrippinæ in exilio.

1636 *Adolfus* a *Pempelfurt*, Rattingensis,

I. V. L. Coloniæ ad D. Georgii Decanus, Coloniensis per Westphaliam Officialis, Archidiaconus Soestensis & Præpositus.

Prouisione Canonicatum & Scholasteriam consequutus est an. 1636, die 8 Maii, in possessionem vero immissus d. 4 Augusti. Sequenti ab Anselmo Casimiro Protonotarius constitutus & Iudex generalis. Fuit etiam Moguntiæ *D. Victoris*, & Frizlariæ *S. Petri Canonicus.* † an. 1659, d. 17 Decembr.

1660 *Ioannes Vagtz*, Linzensis,

SS. Theol. D. Decanus ad gradus, Cantor huius, & Canonicus S. Ioannis,

Eminentissimi Archiepiscopi Protonotarius & Iudex generalis. Adolfo suffectus anno 1660, d. 3 Febr. † an. 1663, die 19 Ianuar. *Vir*, vti in Commentariis annotatum, *pietate & scientia excellens, moribus exemplaris, in negotiis ecclesiarum & Principis versatissimus, pro ecclesia etiam cum discrimine vitæ laborans, alimenta confratribus tempore difficillimo Suecici disturbii procurans, liberalis in viuis erga pauperes quoscunque, legata plurima relinquens pauperibus, xenodochiis, fraternitatibus, monasteriis* &c. *Heredes ecclesias S. Petri & B. V. instituens.*

1663 *Woltherus Henricus* a *Strevesdorf*, Novesiensis,

Ord. Eremitar. S. Augustini, Episcopus Ascalonensis, Suffraganeus Moguntinus, tum *Erfurti ad B. V. Præpositus.*

Archiepiscopi Ioannis Philippi prouisione Scholasticus factus anno 1663, possessionem cepit d. 5 Febr. † anno 1674, die 8 Maii.

1674 *Henricus Turnich*, Coloniensis,

I. V. D. Protonotarius Apostolicus, Canonicus ad gradus, ad D. Gangolfi Decanus.

Ex Cantore Strevesdorfii successor anno 1674, die 8 Maii. † anno eodem die 8 Augusti.

1674 *Hieronymus Simonis.*

Henricum excepit, & an. 1682 renuntiatus est Decanus.

1682 *Edmundus Gedult* de *Iungenfeld*, Moguntinus.

Quondam *Præpositus*, dein *Canonicus*, & an. 1682, d. 9 Decembr. Hieronymo successor datus. Anno 1703 ad *titulos* vocatus *Mallenses*, & *Suffraganeus* constitutus *Moguntinensis.*

IV CAN-

IV

CANTORUM.

Vti priorum duorum sæculorum Scholaſtici, *ita etiam* Cantores *nobis haud occurrerunt.*

HENRICUS. 11..

ANno 1174 teſtes inter eſt in litteris Burchardi Præpoſiti, quas ſupra ad § 8 legendas dedi.

Himgerus. 117.

Anno 1178 eundem ſubiit locum in litteris Sifridi, Epiſcopi Brandenburgenſis, de quibus ante in *Vdalrico* Scholaſtico.

Ruggerus. 11..

Teſtibus adſcriptus an. 1184 in litteris Conradi I, de quibus ſupra in *Sigebardo* Scholaſtico.

Theodericus. 118.

Suo teſtes inter loco in tabulis eiusdem anno ſequenti 1185, bono Canonicorum ad D. Victoris confectis, & dein an. 1189, 1194, 1196 in aliis.

Henricus. 1...

Vixit circa an. 1204 vel 1206, vti patet ex litteris Iudicum ſedis Moguntinæ, quas in chronico *D. Stephani* inuenies.

Baldemarus. 120.

Occurrit an. 1210 in litteris Sifridi II, quas itidem ibidem legas, & an. 1213 in tabulis eiusdem, quarum apographum habes in chronico *D. Victoris*.

Cunemannus, 121.

Teſtis in litteris Sifridi II an. 1216 Canonicis ad gradus traditis. Dein anno 1218 in tabulis de permutatis quibusdam bonis cum Henrico Milite, dicto Gragelsheim, cognomento Schell. Anno denique 1225 in aliis Gerbodonis Præpoſiti, quibus ſupra § 18 locus eſt.

Ioannes. 122.

Teſtis locum ſubiit in litteris Sifridi II, ſæpius iam dicti, Santalbanenſium in gratiam an. 1227 & 1228 ſignatis, factus poſtea Scholaſticus.

Conradus. 12..

Memoratus inter teſtes an. 1236 in tabulis Sifridi III de domo hoſpitali S. Spiritus. In aliis an. 1245 (de quibus in *Walthero* Decano) vocatur *Cantor S. Petri & Parochus S. Heimerammi.*

M. Richardus. 12..

Anno 1252 teſtibus adnumeratus in litteris Decani S. Stephani, & anno ſequenti tum in tabulis Archiepiſcopi Gerhardi, tum Præpoſiti Wernheri.

Ioannes Lugelin. 12..

Notus nobis ex litteris Godefridi de Eppenſtein, iunioris, an. 1274 editis, quibus Capitulo ad ædem hanc Petrinam emptionem bonorum quorundam feudalium in tractu Burgel ab Hartmudo de Saxenhauſen, Milite, confirmauit.

1274 *Bertholdus.*

Anno 1275, feria 5 post memoriam Apostolorum ab se discedentium, aream quandam in villa Gunzenheim, quam Henricus Camerarius, Canonicus ad D. Petri, ære suo coemerat, & Capellæ D. Bonifacii in curia Rhingrauii addixerat, ad dies vitæ clientelari fide recepit, vt B. Bonifacii adstringeretur seruitio. Mortis memor an. 1296, 14 Kal. Ianuar. testamentum condidit, quo ædi Petrinæ tum ad ignem septem lampadum die noctuque fouendum sumtus attribuit, tum libros suos legauit; ceterum vero conuictorum suorum pio memor fuit animo.

Iuuabit adducere verba ipsa: *Item do & lego ecclesie mee S. Petri ad VII lampades diu noctuque arsuras in eadem ecclesia, quarum due ardebunt ante altare* S. Petri, *tertia ante altare* B. Martini *in crypta, quarta ante altare* B. Stephani, *quinta ante altare* S. Ioannis, *sexta ante altare* B. V. *& septima ante altare* S. Nicolai *sub turribus --- Item libros meos* Missales *nouos, quos scripsit michi Ioannes dictus Pincerna, Vicarius ecclesie mee, lego ad summum altare S. Petri, vt ibidem quotidie Misse celebrentur, & nolo, vt vendantur, neque commutentur, neque dispartiantur --- Item librum* Impositionis, *quem scripsit michi Iohannes idem, lego ad* officium Cantoris --- *Item lego librum meum* Matutinalem *ecclesie S. Gingolfi Canonicis & Vicariis --- Item volo & manufidelibus meis committo, vt ipsi omnes commensales meos, siue sint Canonici, siue Vicarii, post obitum meum in expensis curie mee procurent honeste per mensem, ne ipsos tanquam oues errantes contingat euagari ---*

129. *Conradus.*

Occurrit an. 1299 in litteris de sexta parte iuris, quod dicitur *Verschaz*, prouenientis in vico Castell, de portorio Rhenensi, spectantis pro vna ex dimidio ad Collegium D. Petri, pro altera, ad monasterium D. Iacobi. Et an. adhuc 1316 in tabulis de insula quadam elocata.

13.. *Ioannes.*

Cantor & Procurator campi dicitur an. 1336 in litteris de vendito quodam 8 solidorum censu, proueniente de horto, sito prope S. Theonestum.

13.. *Henricus* de *Silberberg*,

(Nonnunquam *de monte argenteo*) *Cantor S. Petri extra muros Moguntinos.*

Index generalis seu iurium conseruator Honorabilium Virorum, Decani & Capituli S. Stephani, a sede Apostolica delegatus, decidit an. 1354 litem, quæ tum Capitulo S. Stephani intercedebat cum Godeschalco, Prouisore nouæ domus hospitalis Nideringelhemensis, de decimis quorundam noualium siue agrorum tum primum proscissorum. † d. 21 Ian. an. 1355. Diem quidem nobis signat necrologium D. Victoris, vbi a. d. 12 Kal. Febr. sic; † *Henricus* de *Silberberg, Cantor ecclesie S. Petri, & huius Canonicus.* Annum vero exinde colligere est, quod in litteris an. 1355 a. d. 16 Kal. Nouembr. signatis diserte dicatur: *Henricus* de *Silberberg, quondam Cantor S. Petri.*

13.. *Nicolaus* zum *Weidenhof.*

Cantor, in litteris, quibus an. 1365 Capitulum Ioanni de Neuenrod varia bona siue prædia in tractu villæ Niderheimbach ad emphyteusin siue pro certa pensione concessit Lunæ ante Hypapantem.

1368 *Iacobus* dictus *Nussbaum.*

Cantor & Magister campi, an. 1368 manufidelis siue testamenti vindex nuncupatus a Cantore D. Stephani †. Anno adhuc 1384 occurrit in litteris quibusdam promiscuis.

† *Quum anno* 1367, *d.* 20 *Decembr. solo* Canonici *titulo adhuc appelletur, anno hoc* 1368 Cantorem *renunciatum fuisse colligas.*

Gerla-

Gerlacus. 13..

Memoratus in litteris Capituli, quibus an. 1400 Eberhardo Brunonis, Canonico, curiam claustralem, dictam *zum Schöneck*, concessit.

Eberhardus Brun. 1400

Anno 1401 in octaua Epiphanias vineas quasdam in confinio villæ Gunsenheim vendidit.

Ioannes de *Bensheim*, 140.

Protonotarius Ioannis II Archiepiscopi & Electoris.

Qua *S. Petri Cantor* obtulit se nobis an. 1404, 1405. Cantoria se abdicasse videtur. Anno 1411 qua *Praepositus S. Crucis* nobis adhuc subiit.

Petrus de *Ingelheim.* 140.

Occurrit an. 1407 & 1411; dein an. 1415 in formula, qua Aduocatia Crozenburgensis Thomæ Comiti de Rieneck iure beneficiario assignata est. Ceterum eodem h. an. 1415 factus est Decanus.

Godefridus Hirsch. 1415

Siue, vti tum scribebatur *Hirtz*, vixit an. 1418 & seq.

Henricus Hess. 14..

Cantor an. 1431 in litteris, de quibus in *Bertholdo* Decano, & an. 1434 in libello Cleri Moguntini, Patribus Concilii Basileensis porrecto.

Henricus Erckel, 14..

Cantor huius, & ad gradus Canonicus.

Nobis primum subiit an. 1441 in confirmatione testamenti *Henrici Ehrnfels*, Præpositi; dein anno sequenti in instrumento de electione *Bertholdi* de *Sobernheim* in Præpositum &c.

Sanderus de *Martinshausen*, 144.

Baccalaureus in Decretis.

Cantoris titulo nobis ab an. 1445, & deinceps singulis fere annis ad 1455 vsque occurrit. Fuit simul *Syndicus & Procurator Venerabilis Cleri Moguntini.*

Ioannes Erckel, 145.

Huius Cantor, & ad D. Victorem Canonicus.

Anno 1457 delectus fuit, qui colligeret subsidia. Biennio post vero d. 17 Iul. a Diethero constitutus Iudex & Conseruator iurium, priuilegiorum, rerum, & bonorum sanctimonialium ad *D. Claræ*, & an. 1460 monasterii similiter Iacobæi. Factus postea *Scholasticus.*

Petrus Guffer, 146.

Decretorum Licentiatus, Commissarius in spiritualibus.

An. 1464 vna cum *Heysone Grauel*, Heilgenstadii ad D. Martini Præposito, iussu Adolfi collegit subsidia per terminos Præpositurarum diœcesis Moguntinæ; eodemque examinauit electionem Henrici Henning in Cantorem Collegiatæ ad D. Bartholomæi Francofurti. Sequenti, qua *Commissarius in spiritualibus*, rationes reddidit Adolfo. Vixit adhuc an. 1470. † anno eodem.

Ioannes Cassel, 1470

Huius & D. Stephani Canonicus.

Petro successit. quippe an. eodem, quo ille obiit, sabbato post Vlrici a

 Georgio

Georgio Kindelman, Decano S. Crucis, Collegio S. Victoris datus fuit fideiussor siue sponsor. Sequenti 1471, Dominica post Bonifacii adducitur in tabulis *Craftonis* de *Aldendorf*, Militis, de lite, quæ Capitulo erat cum ciuibus quibusdam Erbacensibus, contendentibus, decimas vini rubri soluendas mero albo. † an. 1477.

1477

Sifridus Liedbecher.

Ioanni surrogatus est, & Cantoris munia obiit ab an. 1477 ad 1491 vsque, quo altera post Vdalrici vita excessit. Vir diuersis ad curiam Romanam legationibus clarus.

1491

Petrus de *Clappis.*

Vi litterarum Apostolicarum Cantor factus. Fratrem habuit *Antonium* de *Clappis*, Præpositum Cathedralem Vormatiensem, & Moguntiæ ad D. Stephani Canonicum, sedis Apostolicæ Protonotarium, de maiori Moguntina admodum bene meritum.

149.

Iodocus Tyst,

S. Gangolfi Decanus.

Cantoris Petrini titulo nobis occurrit an. 1495 & 1501. quem dein, vna cum loco atque emolumentis, *Hermanno Schufut* circa an. 1508 in curia Romana dimisit: vt tamen, cum nescio quid interuenisset, sibi viam ad istum rursus patere existimauerit, impetratis ab Auditore Cameræ tum ad Capitulum, tum Hermannum, inhibitoriis. Quarum tamen ratione haud habita, Hermannus an. 1509 in possessionem immissus fuit.

150.

Hermannus Schufut.

Cessione, vt dictum, *Iodoci Tyst*, Cantor factus, & an. 1509, mense Iunio, ipsius in locum introductus est, quem tamen haud ita diu tenuit, quippe circa an. 1512 Romæ vita defunctus. Quo mortuo Iodocus quidem denuo, sed incassum, Cantoriam vacasse contendit. Successit itaque

151.

Conradus Fickel.

Is autem nobis occurrit in protocollo Actorum an. 1514 ad d. 9 Maii, p. 256, his quidem verbis: *Responso habito Clerus rediit ad locum Capitularem B. M. V. ad gradus --- & vnanimi consensu conclusit, quod litteræ ad DD.* Ioannem *von* Hof, *Scolast. S. Victoris, &* Conradum Fickel, *S. Petri extra muros Mogunt. Cantorem, concepta duplicari & conscribi deberent* &c.

151.

Petrus Flachsvveiler,

SS. Theol. Doctor, eiusque in Academia Moguntina PP.

Conradum excepit, & *Cantoris* ad D. Petrum titulo nobis iam an. 1519 subiit. † anno 1542. Confer *Catalogum Rectorum sæculi I*, vbi plura de eo inuenies.

154.

Iacobus Kreich.

Scholasticus huius & S. Mauricii, nec non Vicarius Maioris.

Vita concessit an. 1561, 3 Id. Aug.

Quo mortuo vi precum iam resignatarum intrudere se conatus est Valentinus Bocher, *huius, D. Victoris item, & ad gradus Canonicus; magnis in aula tum Romana, cum Cæsarea turbis excitatis. Tandem. Ottonis Cardinalis, Episcopi Augustani, ac Friderici, Episcopi Herbipolensis, deprecatione a Daniele in gratiam receptus, ius suum omne ad manus illius an. 1566, d. 12 Aug. dimisit.*

Ioannes

Ioannes Vnckel, Keisersvverthensis, 1566

Ad D. Stephani Canonicus, quondam etiam *Decanus*, *Sigillifer Moguntinus.*

Prouisione Danielis an. 1566 e Canonico Cantor factus. † anno 1567, d. 30 Decembr.

Ioannes Theodorus Aslerus, 1568

S. Gangolfi Decanus, huius Canonicus.

Ioanni suffectus. † anno 1572, d. 6 Iul. sepultus in æde Petrina.

Mathias Numerich, 1572

Canonicus S. Stephani.

Vi precum Imperialium in locum Asleri subiit. † anno 1586, d. 2. Iulii.

Ethereus Hofmann, 1586

SS. Theologiæ D.

Prouisione Matthiam excepit. † anno 1597, die 3 Februar. Fuit simul *Præpositus ad D. Stephani, Decanus ad gradus, & Sacellanus Archiepiscopalis.*

Ioannes Walz. 1597

Ethereo successit. Anno 1611 Decani consecutus est honores.

Tobias Roberus Molitoris, 161.

Moguntinus,

Cantor S. Petri, & Vicarius in maiori *ad D. Dionysii.*

† anno 1624, die Christo arcem cæli adscendenti sacra. Fuit *Sacrista* siue supellectilis sacræ Custos per 30 annos, & ecclesiæ insignia legata testamento reliquit.

Christophorus Beck, 1624

Ad hanc ædem primum *Vicarius*, dein *Canonicus.*

Anno 1624 d. 20 Iun. vi precum Imperialium in possessionem Cantoriæ immissus est. Anno 1632 Decani obtinuit dignitatem.

Petrus Renatus, 1635

I. V. L. Celsissimi Archiepiscopi & Principis Electoris Sigillifer, ecclesiarum B. M. V. ad gradus & D. Mauricii Scholasticus, ædis metropolitanæ Vicarius, & huius ad D. Petri quondam Decanus.

Cum tres annos Cantoris vacasset locus, an. 1635 Anselmi Casimiri beneficio eum obtinuit. † an. 1639, d. 9 Septembr.

Ioannes Vagtz, 1639

Huius & B. M. V. in monte Francofurti *Canonicus.*

Petro suffectus est an. 1639 mense Octobri. Anno dein 1648, d. 1 Decembris Protonotarius euasit ac Iudex generalis. Anno 1660 vero factus est Scholasticus.

Illo decedente, diuisis suffragiis duo electi, Henricus Turnich, *&* Henricus Engels. *Quorum ille Eminentissimi Archiepiscopi probatus sententia est. Sic ergo*

Henricus.

1660 *Henricus Turnich*

Cantoris partes capessiuit & vsque ad annum 1674 obiit, quo Scholastici adeptus dignitatem est.

1674 *Petrus Gerhardus* de *Huart*,

Henrico, Cantoria se tum abdicanti, successor datus. † an. 1681, d. 14 Ianuarii.

1681 *Ioannes Adamus Mühlen*,

Boppardiensis,

SS. Canonum D. huius & S. Crucis Canonicus.

Huartum secutus, fato suo functus est an. 1711, d. 21 Septembris.

1711 *Ioannes Rudolfus Dreymüllen*,

Moguntinus.

Hodiernus *Cantor*, non sine laude, ob nauatam nobis insignem beneuolentiam, hic memorandus.

ECCLE-

ECCLESIAE
ad
S. STEPHANVM
intra mœnia Moguntina
COLLEGIATAE CHRONICON.

SECTIO I
De Collegiatæ huius auctore, statu, fatis &c.

I

De ecclesiæ huius auctore.

S *Villigisus* est Archiepiscopus; Præsul acris, vigilantisque ingenii, & tum virtute, tum doctrina, tum auctoritate nulli suo tempore secundus.

Qui sicuti nil magis pensi habuit, quam vt res ecclesiæ, suæ potissimum, promoueret, amplificaretque, ita præter ædem principem, *D. Martino* dicatam, & hanc ad *D. Stephanum* a fundamentis excitauit, statuitque.

Docent id *Marianus Scotus* in chronico, & *Trithemius* in Hirsaugiensi quorum verba cum *Serarius* iam libro V, in *Willigiso*, § VI p. 452 adduxerit, hic repetere nolumus. Subiungimus potius duo alia testimonia: quorum quidem primum est e carmine circum *S. Stephani* turrim, antequam illa deflagrasset, olim scripto, & ita habet:

"*Stephanicum in monte*" *templum facit hoc bene sponte.*

Alterum est *Alberici*, trium fontium Monachi, in chronico pag 40; *Willigisus struxit* "montem S. Stephani", *in quo sepultus est.*

II

De tempore, quo ea cœpit.

Quo regiminis sui anno manum excitandæ isti admouerit, diserte quidem, accurateque definiri nequit. Cum tamen Otho III Imperator in tabulis (quibus Fratribus in ea Deo seruientibus anno DCCCCXCVI, die XII Februarii, certas transscribit possessiones) illius, vt iam constructæ, mentionem faciat, verisimile omnino est, sub annum DCCCCXC vel circiter Willigisum eam statuisse.

III

De situ ipsius.

Condidit autem hanc ad *D. Stephanum* ædem intra mœnia Moguntina, in editiore vrbis parte: quæ postmodum *noua ciuitas*, item vernacula *der Stephans-Berg* appellari cœpit. Et hinc in charta *Bardonis*, quam statim dabimus, diserte appellari videas *ecclesiam Stephani protomartyris* " *infra murum Moguntiæ in monte sitam* ".

IV

De ipsius statu.

Voluit autem esse *Collegiatam*, vt vulgo loquuntur, id est, id genus ecclesiam, quae Collegio gauderet Canonicorum.

Fratrum vero, qui sacro eam curarent officio, voluit esse numero plures; XXXVI quidem; vt vetus quidam auctor *de vita Willigisi* ἀνέκδοτος adhuc, habet cap. II.

V

De ipsius consecratione.

Quum legibus ecclesiasticis receptum sit, aedes sacris vsibus destinatas ritu quodam sollemni dedicari, nec hic partibus suis defuit Willigisus; sed quam statuit, consecrauit ipse, magnaque religione honori B. protomartyris *Stephani* dicauit. Memorat id nobis, quem modo diximus, manuscr. l. d. *contra aliam in monte ciuitatis* "S. Stephano" *fundauit*, *&* "*ipsemet consecrauit*".

VI

De ipsius dote.

Fuit is larga admodum, multarumque possessionum. Donauit enim ecclesiae huic paroeciam in villa *Brunnen*, quam quidem sat latis circumscripserat finibus, vt videre est in hac *Bardonis* Archiepiscopi charta, quae αὐτόγραφος adhuc adseruatur, nulla parte vel vitiata, vel mutilata;

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Notum sit cunctis in Christo credentibus, presentibus scilicet, atque futuris, quod hic est terminus determinacionis ecclesie, quam Willigisus *Venerabilis Archiepiscopus in villa, que dicitur* Brunnon, *iussit construi, & a* Staggone *Episcopo Danorum fecit consecrari: a fonte fluuii* Wilene, *& sic fluuium descendendo vsque ad eum locum, qui vulgo dicitur* Lach, *vbi predia* Hartmanni *&* Baganhardi *finiunt, & sic in fluuium, qui dicitur* Scanvvilina, *& eundem fluuium ascendendo ad eum locum, vbi predia* Cuononis *Ducis, &* Hartmanni *inuicem separantur; & inde vsque in medium montem* Veltberc, *ad eum lapidem, qui vulgo dicitur* Lectulus Brunnihilde, *& sic viam quandam vsque ad* Esgeneftruot, *vbi* Ronebach *riuulus oritur, & inde per medium montem* Bodenhart, *& sic in finem eiusdem montis vsque ad eum locum, vbi scamna sunt posita, & a scamnis vsque in illum montem, qui dicitur* Wazzonis *mons, & inde in fontem, qui dicitur* Belebrunnon, *& sic in riuulum, qui dicitur* Buochbach, *ac totum predium* Beroldi, *in loco, qui dicitur* Laresbach; *& sic descendendo in fluuium, qui dicitur* Bruofdera, *& eum fluuium descendendo vsque ad eum locum, vbi* Duosna *influit, & illud flumen ascendendo vsque in eius fontem, & a fonte* Duosne *fluuii in plateam, que de* Wisebadon *tendit in* Logenahi, *& sic per eam plateam vsque ad eum locum, qui dicitur* Pfal, *& sic in* Pfal *in circuitu vsque ad fontem* Wilene *fluuii predicti; quam ecclesiam cum vniuersa determinacione tempore* Ottonis *Iunioris Imperatoris idem prefatus Archiepiscopus* Willigisus *ad ecclesiam sancti Stephani protomartyris, infra murum Moguncie in monte sitam, seruicio Fratrum, ibidem Deo seruiencium, cum omni vtilitate donauit. Sed tunc temporis eadem ecclesia lignea erat, que postea tempore* Henrici *Regis, filii* Cunradi *Imperatoris, ac Domini* Bardonis, *Venerabilis Archiepiscopi, in melius restaurata, lapidea facta est. Illud igitur nichilo minus lateat, quod idem Dominus Venerabilis Archiepiscopus* Bardo *eandem ecclesiam ipse consecrauit, atque eandem terminacionem cum vniuersa decimacione eidem ecclesie omni integritate firmauit.*

Et vt hec firmacio stabilis & inconuulsa permaneat, hanc epistolam conscribi iussit, & sigilli sui impressione corroboratam, subtus firmare precepit. Si que autem persona, magna vel parua, contra hec venire, vel aliquid, quod factum est, permutare temptauerit, iram omnipotentis DEI, & S. Stephani protomartyris incurrat, & omnibus Christi fidelibus resistentibus votum suum ad vnguem non perducat, ac diuini anathematis vlcione dampnetur. Hec autem facta sunt anno Dominice incarnacionis MXLIII, Indict. XI.

Praeter

Præter istam vero eidem tradidit parœciam *Monsterliederbacensem*, vna cum decimis, aliisque prouentibus; vt ex tabulis Arnoldi Archiepiscopi, quas n. X dedimus, patet.

Cum maxime vero ei ab Othone III Imperatore multa precibus suis impetrauit bona, vt ex iis, quæ subiungimus, perspicuum erit.

VII

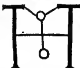
De possessionibus eiusdem Othonis III *liberalitate auctis.*

Otho III, ad preces Willigisi, Fratribus Deo ibidem famulantibus anno DCCCCXCVI tradidit prædium, quod *Balzo Episcopus in marca Buochinebach dicta*, *& in Comitatu Adelhardi Comitis* hereditario habuerat iure, idque ipsum cum omnibus vtriusque sexus familiis, mancipiis, arcis, ædificiis, pratis, campis, pascuis, & id genus bonis aliis: vt ex tabulis hisce, quibus id ipsis transscripsit, pluribus cognoscere est.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. OTTO *diuina fauente clemencia Rex. Dum Rectorum quorumcunque, & maxime Regum sit, ecclesiarum Dei commoditatibus animo liberali consulere, & ne detrimentum paciantur, ante omnia officiosius inuigilare; nos eciam, beniuolencia qua scimus & possumus aptissima, in eodem peragendo deuotissimi constamus, nec non, Deo propicio, res ecclesiarum pro loco & tempore sedulo subministrare, augere, ac promouere paramus. Vnde fidelis nostri* Willigisi, *Moguncienfis ecclesie Archiepiscopi, seruicio commoniti, ecclesie* S. Stephani *protomartyris, infra murum eiusdem ciuitatis constructe, in stipendiarium famulicium Fratribus, Domino ibidem seruientibus, omne predium, quod* Balzo *Episcopus in marca*, Buochinebach *nominata, & in Comitatu* Adelhardi *Comitis hereditario iure retinuit, nostre potestati iuste mancipatum, in proprium addiximus, totumque, quicquid ibidem est vtilitatis, cum decimacionibus, familiis vtriusque sexus, mancipiis, areis, edificiis, pratis, campis, pascuis, terris eciam cultis & incultis, siluis, omnique siluatica vtilitate, aquis, aquarumque decursibus, piscacionibus, molendinis iam structis vel adhuc construendis, viis & inuiis, exitibus & reditibus, inuentis, quesitis & adhuc quomodolibet acquirendis, ecclesie iam dicte seruicio cum omni integritate donauimus. Et vt huius regalis nostre mancipacionis auctoritas firma, stabilis, & inconuulsa perpetualiter consistat,* conscribi iussimus, & sigilli nostri impressione corroboratum, regali quidem manu nostra subtus firmauimus. Datum XII Kalend. Februar. anno Dominice incarnacionis DCCCCXCVI, Indict. IX, anno vero Tercii* Ottonis *regnantis XIII. Actum Moguncie feliciter, Amen.*

*hoc [illegible]ptum

Signum Domini Ottonis *Gloriosissimi Regis.* Hildebaldus, *Episcopus & Cancellarius*, *ad vicem* Willigisi *Archicapellani recognoui.*

Sequenti anno eisdem porro dedit, in perpetuumque concessit prædium, quod *Balduinus Traiectensis Episcopus in marca Buochinebach* nominata, in pago *Rangovve* dicto, *in Comitatu Adelhardi Comitis*, habuerat: vti itidem legere est in hisce, quas hac de re dedit, litteris:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. OTTO *diuina fauente clemencia Romanorum Imperator Augustus. Cum Rectorum quorumcunque, ac maxime Imperatorum sit, ecclesiis* DEI *animo liberali consulere, & ne detrimentum paciantur, ante omnia officiosius inuigilare; nos eciam, beneuolencia qua scimus ac possumus aptissima, in eodem peragendo deuotissimi constamus, nec non, Deo propicio, res ecclesiarum pro loco & tempore sedulo subministrare, augere, & promouere paramus.*

Vnde fidelis nostri Willigisi, *Moguncienfis Archiepiscopi, seruicio commoniti, nec non* Heinrici, *Wurciburgensis Episcopi, supplicacione rogati, ecclesie sancti Stephani protomartyris, infra murum eiusdem ciuitatis constructe, in stipendiarium & annonam Fratribus* DEO *ibidem seruientibus, predium, quod* Baldvvinus, *Traiectensis*

iectensis Episcopus, in Marcha, Buochinebach *nominata, in pago,* Rangouue *dicto, & in Comitatu* Adelhardi *Comitis, per manum* Luitboldi *Aduocati sui, nobis tradidit, in proprium donauimus cum ecclesiis, familiis vtriusque sexus, mancipiis, areis, edificiis, pratis, campis, pascuis, terris cultis & incultis, siluis, aquis, aquarumque decursibus, piscacionibus, venacionibus, molendinis iam motis vel adhuc mouendis, viis & inuiis, exitibus & reditibus, quesitis vel adhuc quomodolibet inquirendis, Fratrum predictorum seruicio, cum omni integritate, eo tenore, vt Fratres predicti omni seculi tempore, omni die septem horis VII Psalmos penitenciales pro regni nostri incolumitate, animeque salute Missam cantando celebrent. Hac eciam racione, vt nec Archiepiscopus eiusdem ciuitatis, nec aliqua alia persona vllam potestatem in id predium habeat, nisi Fratres predicti, & quem Aduocatum elegerint; ipsis scilicet semper id predium ad locum predictum seruiat & respiciat, nisi forte Fratres, animi compotes, vtilius concambiare magis delectet. Si autem, quod absit, fortuito euenerit, vt Archiepiscopus predictus, videlicet Moguntinus, eidem ecclesie non tam amicus, vel auaricia allectus, id predium Fratribus abstraxerit, siuque vtilitati addixerit, Rex, vel Imperator, qui tunc temporis extet, ei procul dubio tollat, regalique Imperio vendicet; si autem alia persona id facere parat, iram omnipotentis DEI incurrat, & omnibus Christi fidelibus resistentibus votum suum ad vnguem non perducat.*

Et vt hec tradicio stabilis & inconuulsa permaneat, hoc preceptum conscribi iussimus, & sigilli nostri impressione corroboratum, Imperiali quidem manu nostra subtus firmauimus. Datum Idus Iulii, anno Dominice incarnacionis DCCCCXCVII, Indict. X, anno autem Tercii Ottonis *regnantis XIIII, Imperii vero secundo. Actum* Esemauuage *feliciter, Amen.*

Signum Domini Ottonis *Inuictissimi Imperatoris Augusti.* Hildebaldus, *Episcopus & Cancellarius vice* Willigisi *Archicapellani recognoui.*

VIII

De commutatione horum bonorum cum aliis.

Hisce pro bonis postea *Henricus II* Imperator, commutatione anno MVIII facta, ecclesiæ *B. Stephani* tradidit prædium quoddam in loco *Amena*, in pago *Oberenlogenahe*, in Comitatu *Gisonis* Comitis: aliud itidem prædium in loco *Thielleichi* * dicto, in pago *Phirnihgovve*, in Comitatu *Friderici* Comitis: prædium adhæc, quod ipse ad id vsque temporis habuerat in loco *Aschebrunnen* ** dicto, in pago *Nidehgovve* nominato, in Comitatu *Rudolfi* Comitis, vna cum iuribus ac bonis vtrique illorum contributis, singulis quidem ac omnibus.

* in confiniis Hassia vid. infra § 36 lit. a ** hodie Eschborn, haud procul Cronberga:

Tabulæ, quibus rem hanc consignauit, sunt, quæ sequuntur;

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. HEINRICVS *diuina fauente clemencia Rex. Omnium nostrorum fidelium, tam presencium, quam futurorum nouerit industria, qualiter inter nos, &* Willigisum, *sancte Moguncienſis ecclesie Archiepiscopum, communi vnanimitate conuenit, quoddam facere concambium nostro vsui congruum, eo videlicet pacto, vt nos ecclesie* S. Stephani *protomartyris, infra murum Moguntine ciuitatis constructe, in stipendiarium & annonam Fratribus, Deo ibidem famulantibus, omne predium, quod nos habuimus in loco* Amena *dicto, & quicquid ad illam curtim pertinet in pago* Oberenlogenahe *nominato, in Comitatu* Gisonis *Comitis, per kartam nostram paternali commutacione traderemus, quatinus nos per Aduocatum ipsius ecclesie* Ezzonem *Comitem, curtim,* Buochinebach *dictam, cum omnibus eius appendiciis in pago* Rangouue *in Comitatu* Adalharti *Comitis iacentem, ad ecclesiam S. Petri Apostoli* Babenberge *constructam, in proprium susciperemus. Vnde pro commutacione superius nominata, idem predium* Amena *iam dictum, nostre potestati iuste mancipatum, ecclesie S. Stephani protomartyris, infra murum Moguntine ciuitatis constructe, & Fratribus, Deo ibidem seruientibus, cum omni vtilitate, ecclesiis, decimacionibus,*

eciam

etiam vtriusque sexus mancipiis, areis, edificiis, campis, pratis, pascuis, terris quidem cultis & incultis, filuis, omnique filuatica vtilitate, aquis, aquarumque decursibus, piscacionibus, molendinis, viis & inuiis, exitibus & reditibus, quesitis & adhuc quomodolibet inquirendis, cum omni integritate donauimus. Et vt huius nostre regalis auctoritas moncipacionis firma, stabilis, & inconuulsa perpetualiter consistat, hoc preceptum conscribi iussimus, & sigilli nostri impressione corroboratum regali nostra manu subtus firmauimus. Datum XV Kal. Iunii anno Dominice incarnacionis MVIII, anno autem Henrici *Regis secundi, sexto, Indict. VI. Actum Moguncie feliciter, Amen.*

Signum Domini Heinrici *Regis Inuictissimi.* Eberhardus, *Episcopus & Cancellarius vice* Willigisi *Archicapellani recognoui.*

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. HEINRICVS *diuina fauente clemencia Rex. Omnium nostrorum fidelium, tam presencium, quam futurorum nouerit industria, qualiter inter nos &* Willigisum, *S. Moguncienfis ecclesie Archiepiscopum, communi vnanimitate conuenit quoddam facere concambium, nostro vsui congruum, eo videlicet pacto, vt nos ecclesie* S. Stephani *protomartyris infra murum ciuitatis Moguntine constructe, in stipendiarium & annonam Fratribus, DEO ibidem seruientibus, omne predium, quod nos habuimus in loco* Thielleichi *dicto, & quicquid ad illam curtim pertinet, in pago* Phirnihgouue, *in Comitatu* Friderici *Comitis, per cartam nostram pro tali commutacione traderemus, quatinus nos per Aduocatum ipsius ecclesie* Ezzonem *Comitem, curtim,* Buochinebach *nominatam, cum omnibus eius pertinenciis, in pago* Rangouue *in Comitatu* Adalharti *Comitis iacentem, ad ecclesiam* S. Petri, *principis Apostolorum, sanctique* Georgii, *martyris Christi, Babenberge constructam, in proprium susciperemus. Vnde pro commutacione superius nominata idem predium* Thielliche, *nostre potestati iuste mancipatum, ecclesie* S. Stephani *protomortyris infra murum ciuitatis Moguntine constructe, & Fratribus DEO ibidem seruientibus, cum omni vtilitate, ecclesiis, decimacionibus, vtriusque sexus mancipiis, areis, edificiis, pratis, campis, pascuis, terris eciam cultis & incultis, filuis, omnique filuatica vtilitate, aquis, aquarumque decursibus, piscacionibus, molendinis, viis & inuiis, exitibus & reditibus, quesitis, vel adhuc quomodolibet acquirendis, cum omni integritate donauimus. Et vt huius nostre regalis auctoritatis mancipacionis firma, stabilis, & inconuulsa perpetualiter consistat, hoc preceptum conscribi iussimus, & sigilli nostri impressione corroboratum, regali nostra manu subtus firmauimus. Datum XV Kalend. Iunii anno Dominice incarnacionis MVIII, anno autem* Heinrici *Regis secundi sexto, Indict. VI. Actum Moguncie feliciter, Amen.*

Signum Domini Heinrici *Regis Inuictissimi.* Eberhardus, *Episcopus & Cancellarius vice* Willigisi *Archicapellani recognoui.*

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. HEINRICVS *diuina fauente clemencia Rex. Omnium nostrorum fidelium, tam presencium, quam & futurorum nouerit industria, qualiter inter nos &* Willigisum, *S. Moguncienfis ecclesie Archiepiscopum, communi vnanimitate conuenit, quoddam facere concambium nostro vsui congruum, eo videlicet pacto, vt nos ecclesie* S. Stephani *protomartyris, infra murum Moguntine ciuitatis constructe, in stipendiarium & annonam Fratribus. Deo ibidem famulantibus, omne predium, quod nos habuimus in loco* Aschenbrunnen *dicto, & quicquid ibi ad nos pertinet, in pago,* Nidehgouue *nominato, in Comitatu* Rudolfi *Comitis, per*

cartam nostram pro tali commutacione traderemus, quatinus nos, per Aduocatum ipsius ecclesie Ezzonem *Comitem, curtim*, Buochinebach *dictam, cum omnibus eius pertinenciis, in pago* Rangouue, *in Comitatu* Adalharti *Comitis, iacentem, ad ecclesiam* S. Petri *Apostoli, sanctique* Georgii *martyris Babenberge constructam, in proprium susciperemus; vnde pro commutacione superius nominata, idem predium, quod nos, vt diximus, in* Aschebrunnen *habuimus, ecclesie* S. Stephani *protomartyris, infra murum Moguntine ciuitatis constructe, & Fratribus, DEO ibidem seruientibus, cum omni vtilitate, mancipiis vtriusque sexus, areis, edificiis, campis, pratis, pascuis, terris quidem cultis & incultis, siluis, omnique siluatica vtilitate, aquis, aquarumque decursibus, piscacionibus, molendinis, viis & inuiis, exitibus & reditibus, quesitis, & adhuc quomodolibet acquirendis, cum omni integritate donauimus.*

Et vt huius nostre regalis auctoritas mancipacionis firma, stabilis, & inconuulsa perpetualiter consistat, hoc preceptum conscribi iussimus, & sigilli nostri impressione corroboratum, regali nostra manu subtus firmauimus. Datum XV Kalend. Iunii anno Dominice incarnacionis MVIII, anno autem Heinrici *Regis secundi sexto, Indict. VI. Actum Moguncie feliciter, Amen.*

Signum Domini Heinrici *Regis Inuictissimi.* Eberhardus, *Episcopus & Cancellarius vice* Willigisi *Archicapellani recognoui.*

IX

De Ruthardi Archiepiscopi constitutione, reparationem porticus occidentalis spectante.

Excitauerat quidem ædem hanc Willigisus, sed morte præuentus aliqua ex parte reliquerat imperfectam. Vt igitur exædificaretur, & sarta semper seruaretur tectaque, Archiepiscopus Ruthardus curæ sibi habuit. Sigillatim alia inter voluit, constituitque, vt ciues, qui textrinam exercerent, porticum eiusdem, qua occidentem spectat, renouarent, & quotiescunque postularet necessitas, debita instaurarent cura. Sequentibus id proditum tabulis, ex primigenia scriptura desumtis.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. RVTHARDVS *diuina fauente clemencia Maguntine Sedis Archiepiscopus. Sollicitudo Prelatorum iugi contemplacione orthodoxorum virorum, & precipue antecessorum suorum pietatis opera ante oculos mentis debet reuocare, & gloriosa eorum facta laudare, venerari & imitari, & si ad equalitatem meritorum equali operacione accedere non valeant, aliquid tamen operibus illorum superaddere studeant, vt aliquam portionem eterne retribucionis in celesti patria optineant.*

Nouerint igitur vniuersi Christi fideles, tam future quam presentes, qualiter quondam digne recolende memorie Willegisus *Archiepiscopus ecclesiam* S. Stephani *in Maguncia fundauit, & honestum numerum Fratrum in ea constituit, quam vtique ditare, honorare, & sublimare proposuit, sed inopinata morte preuentus, propositum suum ad effectum non perduxit. Nos autem videntes, ecclesiam illam propter fundatoris obitum infra perfectionem remansisse, cogitauimus ei aliquod misericordie opus impendere, constituentes & ordinantes, vt textores, per totam Maguncaim habitantes, peticione ipsorum, & consensu Rectorum, & Officiatorum, & omnium Burgensium nostrorum, cum communi consilio, ad ecclesiam S. Stephani respectum in perpetuum haberent, ita, vt porticum eiusdem ecclesie, qui est versus occidentem, per quem Clerus & populus in diebus Rogacionum cum processione monasterium S. Stephani intrare consueuit, renouarent, & quocienscunque necesse esset, tecta eius repararent, & in eo sepulturam haberent. Relaxamus autem eisdem textoribus, & eorum successoribus duo officia, que vulgari appellatione appellantur* Heimburgen-Amt *&* Schechen-Amt, *vt liberati & exonerati predictam porticum cum maiori deuocione excolerent,*

lerent, & ecclesie S. Stephani obsequium, quod possent, in luminaribus, & in aliis bonis operibus impenderent, & in obsequio suo impendendo Custodem eiusdem ecclesie habeant monitorem & magistrum.

Vt autem hoc nostre constitucionis factum omni evo ratum & inconuulsum permaneat, presentem paginam fecimus conscribi, & sigillo nostro insigniri, & testes supponi, quorum nomina hec sunt:

Godeboldus, *Prepositus.*	Reinhardus, *Archipresbiter.*
Embricho, *Camerarius,*	*Ad hoc* Embricho.
& Anselmus, *Camerarius.*	*Alter* Embricho.
Thromarus, *Decanus.*	*Frater eius* Budo.
Godescalcus, *Cantor.*	*& multi alii.*

Sunt autem acta hec regnante Imperatore Heinricho quarto, anno incarnationis Dominice MXCVIIII, Indictione VII.

X

De vindicata D. Stephano *ecclesia* Münsterliederbacensi.

Anselmus & *Richardus* Præpositi suorum consanguineorum vsibus eam concesserant. Quod eum indigne prorsus ferret Archiepiscopus *Arnoldus*, ex officii ratione eam *D. Stephano* vindicauit, hisque firmauit tabulis.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. ARNOLDVS *diuina fauente clemencia Moguntine Sedis Archiepiscopus. Cum in hac valle ploracionis, vbi propter primi parentis preuaricationem variis defectibus & erumpnis sumus expositi, nonnunquam iusticia premitur, & obruitur, officium est Prelatorum, quos diuina ordinacio domus sue speculatores constituit, subposito brachio, eam, quaneum in ipsis est, erigere, & erectam sustentare, & subditorum suorum quidem omnium, specialiter autem eorum, qui de sorte Domini sunt, iuxta illud Propheticum:* Pars mea Dominus, *causas cognoscere, & iuste iudicare, ita videlicet, vt, si que antiquata inuenerint, studeant renouare, & suberacta, siue alienata ad pristinum equitatis statum reuocare.*

Nouerit igitur Christi fidelium tam presens etas, quam secutura posteritas, qualiter Predecessor noster sancte recordacionis Willigisus, *Archiepiscopus, inter cetera, que contulit ecclesie beati* Stephani *protomartyris in Moguncia, cuius ipse pia deuocione, & non parua diligencia fundator extitit, ecclesiam in* Monsterliederbach *cum omni integritate legitime contradidit, tali pactione & iure, vt due partes decimarum, aliorumque prouentuum ad cotidiane necessitatis stipendia Canonicorum pertinerent, & Sacerdos, qui in ecclesia illa Pastoris sollicitudinem gerendo diuina celebraret, de tercia parte procuracionem haberet. Has decimas cum ceteris prouentibus prememorate ecclesie* B. Stephani *Canonici in libera & quieta possessione ad communem vsum per multas annorum reuoluciones habuerunt, ita videlicet, vt ipsa temporis prescripcio actori, si forte quis contra eos, silencium imponeret.*

Accidit autem, quod quidam Anshelmus, *iam dicte ecclesie Prepositus,* Hermanno *cuidam, cognato suo, ecclesiam illam in* Monsterliederbach *concederet, & carnali tractus affectu, omnes partes decimarum vsui suo eum vendicare permitteret, & ipse de sua facultate, quantum, & quando de ecclesia illa constitutum erat, Fratribus plenarie ministraret.* Anshelmo *itaque, vocacione Dei corrupcionis huius corpus exuente,* Richardus, *qui ei successit, cepit aduersus prefatum* Hermannum *questiones mouere, & decimas, necessitati Fratrum pietatis intuitu collatas, repetere. Hec causa, veritate & iusticia suffulta, in tantum preualuit, quod iam dictus* Richardus, *vna cum Fratrum suorum Collegio, in generali synodo, coram digne recolende memorie seniore* Adelberto *Archiepiscopo, & iudicio & conniuencia tocius Conuentus synodalis, decimas illas cum certis pertinenciis, prestito iuramento, obtinuit. Sed quoniam nonnunquam, suggestione hostis nostri diaboli, nec non fragilitate vasis, quod possidemus, hoc, quod in aliis reprehendimus, ipsi plerumque committimus, contigit, quod* Richardus *Prepositus antedictam ecclesiam illam cuidam* Godescalco, *consanguineo suo, concederet, in eundem per omnia modum, vti predecessorem suum eam concessisse supra memorauimus.*

Richardo *ergo, amministracione Prepositure illius cessante, cum Fratres defectum paterentur, aduersus* Godescalcum *illam querimoniam mouentes, super iniusta decimarum suarum detencione, eum in ius vocabant, ante decisionem autem huius causa-*

sa,

se eundem Godescalcum *ita etate & infirmitate contigit grauari, quod non solum valetudine corporis, sed & sensuum priuatus esset officio. Vnde iam dicti Fratres, caritatiua compassione & humanitatis intuitu, defectum suum voluntarie sustinebant, vt ipse in vltimo senio suo, & animalis vigoris destitucione ex decimis illis posset habere solacium; illo vero ab huius carnis ergastulo exempto, supramemoratus Conuentus coram nobis, & in facie ecclesie nostre causam suam renouans, iterato iuramento priorem probacionem confirmabat, & ita iudicio ecclesie nostre, & auctoritatis nostre licencia duas partes decimarum in* Munsterliederbach *cum aliis prouentibus in possessionem suam, & ad communem stipendiorum suorum vsum recepit.*

Hanc donacionem, probacionem, & requisicionem per omnes successiones temporum ratam & inconuulsam manere volentes, presentis priuilegii auctoritate communiuimus, & banno nostro confirmauimus. Si quis igitur huic racionabili facto, nostreque auctoritatis confirmacioni aliquomodo obuiare presumpserit, sciat se anathematis vinculo innodatum, & nisi resipuerit, eterno supplicio deputatum.

Huius rei testes sunt hy:

Bernhardus, *Patherburnensis Episcopus.*
Hartmannus, *maior Prepositus.*
Burchardus, *Prepositus S. Petri.*
Arnoldus, *Custos maioris ecclesie & Erpfordiensis Prepositus.*
Gerlacus, *Prepositus S. Victoris.*
Sigelo, *Decanus de domo beati Martini.*
Magister Willehelmus.
Hugo, *Cantor.*
Herzelinus, *Prepositus S. Mauricii.*
Hartpertus, *Abbas S. Albani.*
Abbas de Eberbach Anselmus.
Abbas de Beschofesberc.

De Cappellanis

Lodevvicus.
Cunradus.
Rudingus.
Heinricus.
Dragebodo.
Ortvvinus.

De Canonicis ecclesie B. Stephani

Ekkehardus, *Decanus.*
Gernotus, *Magister.*
Fridericus, *Cantor.*
Giselbertus. Bernoldus.

De Laicis

Sifridus, *Comes de* Moerle.
Gerhardus, *Comes de* Nuorinkes.
Bertholdus, *Comes de* Nithe.

De Ministerialibus

Helpericus, *Vicedominus.*
Hermannus, *Scultetus.*
Salmannus.
Wicnandus.
Wernherus.
Helmigus, *Dapifer.*
Fridericus, *Pincerna.*
Godeboldus & Hartmudus, *Marscalci.*
& complures alii.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLVIIII, Indict. VII, regnante gloriosissimo Imperatore Friderico *huius nominis Primo.*

XI

De Ludouici, Thuringiæ Landgrauii, *erga* Stephanitas *beneficentia.*

Is recolligendis, quas ecclesia hæc in Thuringia habebat, bonis ac possessionibus opem olim tulerat Fratribus opido luculentam: & cum ei Capitulum, in grati signum animi, ex præbendis, vt vocant, vnam contulisset, illam eisdem rursum contribuit, vt, *quantum exinde fieri posset, monasterium, claustrum, & Fratrum officinæ reficerentur.* Verbis vtimur tabularum sequentium, quas *Christianus I* anno MCLXXI hac de re confecit.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CHRISTIANVS *diuina fauente clemencia Maguntine Sedis Archiepiscopus. Speculacio pontificalis officii & dignitatis, ad quam nos diuina vocauit dignacio, expostulat, vt plenam inter opera lucis & tenebrarum discrecionem habeamus, & quid, a quo, & qualiter agatur perpendentes, opera pietate & iusticia irradiata, auctoritate scripti nostri memorie commendemus, vt posteritas inueniat, quod digne laudare & mirari debeat.*

Nouerint

Nouerint igitur vniuersi Christi fideles, tam futuri, quam presentes, qualiter quidam Princeps nobilitate preclarus, virtute inclitus, potencia & facultate rerum temporalium magnificus, nomine Luodeuicus, *Vniuersalis Thuringorum Comes, ecclesiam beati* Stephani *in Maguncia, cui filius suus Dominus* Fridericus *nomine & dignitate Prepositi presidebat, speciali prerogatiua dilectionis amplectebatur, & deuocionem suam plurimum circa eam fecit inclarescere in expediendis & recolligendis eiusdem ecclesie possessionibus, que in Principatu suo multis modis erant disperse & impedite; ita quod vix, eo duntaxat excepto, per aliquem possent expediri. Hoc autem agebat principaliter, superne retribucionis intuitu, partimque carnali trahebatur affectu, que inter se quidem non sunt repugnancia, si impendantur equo moderamine, & cum temperancia.*

Fratres autem ecclesie B. Stephani *nonnullam inter se & nobiscum habuerunt deliberacionem, qualiter eidem Principi aliquem specialem honorem deferrent, per quem sibi & ecclesie sue in augmento beniuolencie eum obligarent, & ad simile opus misericordie alios prouocarent. Auctoritate ergo nostra & conniuencia in consorcium confraternitatis sue eum receperunt, & Canonicam vnam ei conferentes, prouida dispensacione vnum ex ipsis eum constituerunt. Vt autem caritas caritati occurreret, & deuocio deuocioni responderet, Princeps ille pius & Catholicus stipendia & prouentus Canonice sibi collate, in opus elemosine, pro remedio anime sue, vxoris, nec non prolis sue, eidem, a qua eam acceperat, contulit ecclesie, vt, quantum exinde fieri posset, monasterium, claustrum, & Fratrum officine reficerentur: pro pioque Principis desiderio concessimus, vt, eo decedente, filius suus, qui ei in Principatu succederet, & omnes, qui a linea parentele eiusdem descendentes, honorem & possessionem Principatus illius adipiscerentur, consorcium fraternitatis, & Canonicam in ecclesia B. Stephani obtinerent, vt Fratres in bonis suis perpetuam per eos haberent protectionem & defensionem, & de stipendiis Canonice illius tecta & ruine ecclesie illius semper, quantum in hys esset, possent resarciri.*

Vt autem hec caritatis opera & dispensacio, intuitu vtilitatis admissa, rata & inconuulsa permaneat, hanc cartam conscribi, & impressione sigilli nostri iussimus insigniri, & testes subscribi, quorum nomina sunt hec:

Arnoldus, *maior Prepositus.*	Heinricus, *Decanus de Domo.*
Burchardus, *Prepositus S. Petri.*	Sigefridus, *Magister Scolarum.*
Fridericus, *Prepositus S. Stephani.*	Heremannus, *Cantor.*

De ecclesia S. Stephani

Gernodus, *Magister Scolarum.*	Ortho.
Christianus, *Cantor.*	Richardus.
Cunradus, *Cellerarius.*	Eggehardus.

Regenhardus, *Custos.*

De Laicis Liberis

Adelbertus, *Comes de* Eberstein. Walterus *de* Husen.

Hartmannus *de* Buclingen.

De Ministerialibus

Wernherus *de* Bolanden. Dudo, *Camerarius.*

Arnoldus Rufus; *& plures alii.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLXXI, Indict. IIII, regnante Inuictissimo Romanorum Imperatore Friderico *huius nominis Primo.*

XII

De Friderici *Præpositi pia erga eos voluntate.*

Fratribus vt bene esset, Præpositorum vnus atque alter singularem habuit curam. In his quidem *Fridericus, Ludouici*, quem modo laudauimus, *Landgrauii* filius. Is enim ius conferendi parochialem *Alzeiensem*, quod hactenus Præpositis ad *D. Stephanum* competebat, *stabili iure super altare* D. Stephani *tradidit & delegauit, vt per id Fratres defectus suos possent supplere, & cottidianæ necessitatis suæ stipendia augmentare.* Vti quidem verba tabularum, quibus *Christianus I* rem anno MCLXXV sciuit, ratamque habuit, habent. En illas!

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus sancti. CHRISTIANVS *Dei gracia Maguntine Sedis Archiepiscopus. Prouidencie a* DEO *nobis iniuncte requirit officium, vt ecclesiarum iura sollicite defendamus, & earum vtilitates salua religionis puritate & reuerencia fideliter promouere studeamus. Eapropter notum facimus vniuersis ecclesie fidelibus, tam presentibus, quam futuris, quod Dilectus noster*, Fridericus, *ecclesie* S. Stephani *in Maguncia Prepositus, discreto pie dispensacionis intuitu commonitus, propter defectum debite administracionis, que tempore dignitatis sue Fratribus ecclesie* S. Stephani *contingebat, plana ac spontanea voluntate cum eisdem Fratribus suis tali pactione conuenit, & proprio priuilegio suo confirmauit, videlicet, quod omnia ecclesie* S. Stephani *& eis attinencia, vel que pignori obligauerat, vel nomine beneficii alienauerat, in ius & potestatem ecclesie, & ad liberum vsum predictorum Fratrum reuocauit, & expediuit. Insuper villicaciones de omnibus curiis, ecclesie* S. Stephani *attinentibus, locandas & assignandas dimisit, & assignauit, & quamdiu ipse officio & dignitate Prepositure fungeretur, ipsi hanc dispensacionem absque omni commutacione obtineant, & quicquid vtilitatis ecclesie exinde proueniret, in vsum cedat communitatis eorum. Preterea huic actioni superaddidit, quod ecclesiam in* Alzeia, *cuius inuestitura specialiter ad eum spectabat, super altare* B. Stephani *stabili iure tradidit & delegauit, vt per eam Fratres defectus suos possent supplere, & cottidiane necessitatis sue stipendia augmentare.*

Nos itaque dignum, & equitati consentaneum iudicantes, speciali filie Maguntine Sedis subuenire, & discrecionis nostre, simul & pietatis dispensacione iura eius, & raciones atque pactiones tueri, & fouere statuimus, & firmiter sanctiendo precipimus, & auctoritatis nostre priuilegio confirmamus, vt he pactiones, & spontanee prenominati Prepositi Friderici *concessiones rate consistant, & inconuulse permaneant. Quod si quis hanc nostre confirmacionis paginam attemptare presumpserit, DEI omnipotentis iram, & nostram se nouerit incursurum offensam.*

Huius rei testes sunt:

Heinricus, *Abbas S. Albani.*
Burchardus, *ecclesie S. Petri Prepositus.*
Heinricus, *Prepositus in Ascafenburg.*
Magister Sifridus.
Folpertus, *Prepositus in Muggestat.*
Prepositus de Spalde, Magister Rubertus.
Magister Heinricus *de Ascafenburg.*
Folcnandus, *eiusdem ecclesie Canonicus & Custos.*
Comes Regenbodo, *& Frater eius de* Bichelingen.
Fridericus, *filius Waltheri de* Husen.
Conradus Sueuus.
Ditherus, *Scultetus in Maguncia;*
& alii quamplures.

Datum Papie, anno Dominice incarnacionis MCLXXV, Indict. VIII, regnante Domino Friderico *Romanorum Imperatore Gloriosissimo, anno regni eius XXII, Imperii vero XX.*

XIII

De parœciæ huius cum Brezzenheimensi *&* Münsterensi *permutatione.*

Pro parœcia hac Alzeiensi *Conradus I*, facta anno MCLXXXIX permutatione, ecclesiæ *B. Stephani* ad cottidianum Fratrum stipendium dedit parœciam *Brezzenheimensem* cum omnibus decimis, aliisque reditibus: parœciam itidem *Münsterensem*, vna cum prouentibus. Qua simul occasione Fratres *B. Stephani Ruggero*, Custodi ædis maioris, eiusque successoribus vnam perpetuo eamque integram addixere præbendam. Et hinc est, quod quilibet maioris ædis Custos ad præsentem vsque diem gaudeat fructibus præbendæ Domicellaris ecclesiæ huius. Enimuero legere iuuabit tabulas, quibus id susius enarratur, ipsas.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CONRADVS *Dei gracia Sabinensis Episcopus, S. Maguntine Sedis Archiepiscopus. Postquam diuina nos clemencia post longum exilium nostrum Maguntine regimini ecclesie restituit, ex officio a Deo nobis iniuncto, quia tenebamur & tenemur vniuersaliter nostre in cunctis ecclesie prouidere, omniaque ad rectum statum & iusticie vigorem benigne reformare, tam presentem etatem, quam futuram posteritatem volumus non latere; quod ecclesiam de* Alzeya, *quam ecclesie nostre vtilem fore inspeximus, ab ecclesia* S. Stephani *communi consensu, tam Prepositi* Wernheri, *quam eiusdem ecclesie*

Fratrum, cum suis pertinenciis accepimus; & vt ecclesiam S. Stephani, *secundum Deum & honorem nostrum, omnino redderemus indempnem, immo in melius si prouideremus, pro salute anime nostre, habito consilio & communi consensu nostre ecclesie, in restaurum, & ad cottidianum stipendium ei dedimus ecclesiam de* Brizzenheim *cum vniuersis decimis, & aliis pertinenciis, que ad Custodiam nostre ecclesie spectabat, & quam Subcustos* Wignandus *de mann Custodis habebat, & eam libere resignauit. Similiter contulimus ecclesiam de* Munstere *cum pertinenciis suis, quam habet* Rudolfus *Plebanus vice Pastoris, ea seruata condicione, vt quam diu* Rudolfus *Plebanus vixet, eam teneat ab ecclesia* S. Stephani; *eo mortuo, prefata ecclesia libere cum sua integritate sit in manibus Dominorum* S. Stephani, *& hec omnia accedant ad vsus, & ad prebendas Fratrum nomine eleemosyne; prefata vera ecclesia de* Munstere *infeodata fuerat Domino* Cunrado, *Palatino Comiti de Reno, sed ad preces nostras ipse eam nobis resignauit* &c.

Reliquam partem harum tabularum inuenies in chronico Collegiatæ ad *D. Joannis.*

XIV

De aliorum quorundam bonorum cum aliis commutatione.

Tenebat ecclesia in Thuringia villam *Hohdorf.* Eam anno MCXC tradidit Archiepiscopo *Conrado.* Vicissim *Conradus* ecclesiæ concessit frumentum, quod dicitur *Vrethkorn*; censum itidem denariorum, quem *Dietericus* Vicedominus *de Selenhoven* in villa *Hechedesheim* * iure beneficiario ab ecclesia Maguntina tenuerat; vna cum aliis in eadem villa iuribus. Clarum id fit tabulis sequentibus.

* hodie Hechtsheim.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis in perpetuum. CVNRADVS, *Dei gracia Sabinensis Episcopus, sancte Maguncine Sedis Archiepiscopus. Propter fragilem humane condicionis memoriam, seu ad malignancium hominum dolositatem repellendam, certa scripturarum indicia cum sint necessaria, presentis auctoritate pagine vniuersorum, tam presencium quam futurorum, notificandum duximus memorie, quod voluntario consensu, & libera voluntate placuit inter nos & Fratres ecclesie* S. Stephani *protomartyris in Maguncia talem fieri commutacionem. Villam* Hohdorff, *quam habuerunt in* Duringa, *stipendiis eorum pertinentem, cum omnibus attinenciis suis vnanimi & spontanea voluntate nobis contradiderunt; in restaurum illius ville nos frumentum, quod dicitur* Vrehtkorn, *& censum denariorum, quem* Ditricus *Vicedominus de* Selehoven *a nobis in beneficio habuit in villa nostra* Hechedesheim, *& qui nobis, eo defuncto, absolute cesserunt, ipsis Fratribus libera donacione contulimus. Percipient autem Fratres in summa centum & decem maldra siliginis, & auene XXXV maldra cumulata; in denariis sex talenta, duabus vnciis minus, que insimul collecta pro XII libres computuntur. Adhec, vt predicti Confratres commutacionis sue nobiscum facte sufficientem a nobis habeant recompensacionem, forum vini, quod habemus in predicta villa nostra* Hechedesheim, *& de reddisibus, qui dicuntur* Huobecinse, *in eadem villa* Hechedesheim *talentum ipsis Fratribus addere placuit. Vt autem per omnia securam & indempnem reddamus ecclesiam, volumus, vt prefati Fratres vna cum Vicedomino nostro villicum, eam sue ecclesie, quam nobis fidelem & idoneum, instituant, qui in requirendo censum, tam ipsorum auctoritate & banno vtatur, quam nostro, & placita, quibus presidet, communi, tam ipsorum, quam nostro, corroboret banno.*

Vt igitur hoc racionabile factum nostrum, tam modernis, quam posteris, notum constet ac ratum, & vt perpetuo apud vniuersos successores nostras inconuulsum ac stabilitum permaneat, auctoritate Dei omnipotentis, Romani ecclesie, & nostra, sub interminacione anathematis contra huius pagine transgressores ipsum sancimus, stabilimus, & presentis scripti munimine, nostro sigillo insigniti, firmauimus & corroborauimus.

Testes huius rei sunt:

Heinricus, *Abbas S. Albani.*	Petrus, *Scolasticus.*
Arnoldus, *Maior Prepositus.*	Godefridus, *Cantor.*
Burchardus, *Prepositus S. Petri.*	Eberhardus, *Cellerarius.*
Heinricus, *Maioris ecclesie Decanus.*	Fridericus.
Ruggerus, *Thesaurarius.*	Waltherus.

Cunradus.
Bertholdus, *Decanus S. Petri & sui Fratres.*
Amilius, *Decanus S. Victoris, & sui Fratres.*
Arnual, *Decanus S. Marie ad gradus, & sui Fratres.*

Laici

Gerhardus, *Silvester Comes.*
Wernherus, *Comes de* Wideken-stein.
Hartmannus *de* Budingen.
Emercho, *Vicedominus.*
Ditherus, *Scultetus.*
Cunradus Winzo,
Ludevvicus, Thidricus, Cunradus. } *Officiales, & alii quamplures.*

Acta sunt hec anno incarnacionis Dominice MCLXXXX, Indict. VIII, VI Idus Aprilis, anno reuersionis nostre in Sede Maguntina VII, regnantibus Friderico *Romanorum Imperatore Inuictissimo, &* Heinrico, *filio eius, Romanorum Rege Serenissimo.*

* Zahlbach Et quum iisdem temporibus Capella in * *Zagelbach* pertineret ad ecclesiam *B. Victoris*, decimæ vero essent Collegii ad *D. Stephanum*; contra decimæ villæ
* Born * *Brunnen* essent Collegii ad *D. Victorem*, Capella vero cum dote Fratrum *S. Stephani*; quæ res non plane nullam controuertendi materiem vtrisque dabat; *Conradus* Archiepiscopus, vt omnem contentionum fomitem e medio tolleret, facta VI Id. April. an. MCXC commutatione Capellam *Brunnensem* ecclesiæ contulit *B. Victoris*; *Zagelbacensem* vero cum bonis suis Collegio *D. Stephani.* Sed quid vetat, tabulas ipsas apponere?

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CONRADVS *Dei gracia Sabinensis Episcopus, sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, constare volumus Christi fidelibus vniuersis, tam presentibus, quam futuris, quod cum Prepositis ecclesiarum in Maguncia* S. Stephani, *&* S. Victoris *extra terram positis vtriusque commissionem in nostra manu haberemus, sicut omnium nobis creditorum saluti studere, & prouidere nostri est officii, ita nichilominus Fratrum earundem ecclesiarum commoditatibus studentes, de ipsorum voluntate & consensu super duabus Capellis concambium inter ipsos, & mutuam hinc inde collacionem fecimus. Capellam itaque in* Brunnen *cum dote, que in re fundi ecclesie & Fratribus* S. Stephani *pertinuit, ipsius autem ville decime Fratribus & ecclesie* S. Victoris *pertinuerunt, eidem ecclesie, videlicet* S. Victoris, *& Fratribus auctoritate nostra, nulla obuiante contradiccione, in perpetuum contulimus, & vice versa Capellam in* Zagelbach *cum omnibus suis pertinenciis, cuius fundacio ecclesie Fratribus* S. Victoris *pertinuit, ipsius vero decime ecclesie & Fratribus* S. Stephani *pertinebant, eidem ecclesie scilicet* S. Stephani *& Fratribus, concurrente hinc inde pari consensu, in restaurum tradidimus.*

Vt igitur talis transmutacio, & mutua collacio Canonice facta rata & inuiolata imposterum permaneat, presentem in sui robur paginam conscribi, & testibus adiectis sigillo nostre auctoritatis insigniri sanum duximus. Si quis ergo, quod absit, huic Canonicali concambio, & commutacioni aliqua temeritate inductus contraire imposterum presumpserit, DEI omnipotentis indignacionem se incurrisse, & indissolubile anathematis vinculum incidisse nouerit.

Nomina testium sunt hec:

Henricus, *Abbas S. Albani.*
Hezechinus, *Abbas S. Iacobi.*
Gofridus, *Abbas de Blidenstat.*
Arnoldus, *Maior Prepositus.*
Burchardus, *Prepositus S. Petri.*
Henricus, *Maior Decanus.*
Ruggerus, *Custos.*
Petrus, *Scolasticus.*
Godefridus, *Cantor*;
& alii Fratres Maioris ecclesie.
Bertholdus, *Decanus S. Petri, & sui Fratres.*

Laici

Embricho, *Vicedominus.*
Dietherus, *Scultetus.*
Arnoldus *Rufus.*
Cunradus Winzo.
Ludevvicus, *Officialis.*
Embricho Walpodo,
& frater eius Arnoldus;
& alii quam plures.

Acta sunt hec anno incarnacionis Dominice MCLXXXX, Indict. VIII, VI Idus Aprilis, anno reuersionis nostre in Sedem Maguntinam VII, regnantibus Friderico *Romanorum Imperatore Inuictissimo, &* Heinrico, *filio eius, Romanor. Rege Serenissimo.*

De

XV

De filiali Gosbach *in parochialem euecta.*

Gosbacensis ecclesia filia erat parœciæ Brunnensis. Cum vero temporis successu haud parum & populo creuisset & possessionibus, ad parochialis adspirauit iura. Quæ res ne litigandi præberet occasionem, filiamque cum matre committeret, *Conradus*, edito diplomate, Gosbacensem in parochialem euexit, lata tamen certa quadam conditione: quam vt noscas, quod diximus, diploma adscribere placet.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CVNRADVS *Dei gracia Maguntine Sedis Archiepiscopus & Sabinensis Episcopus. Vt ea, que humana ordinat dispensacio, memorie commendari valeant, scriptis digne annotantur, alioquin mutua successione temporum in obliuionem facile labuntur. Cum igitur a tempore Domini Imperatoris, videlicet* Ottonis *iunioris, ecclesia in* * Burno *cum patronatu & decimis,* [* Born.] *& cum quibusdam villis, in terminis prefate ecclesie constructis, ecclesie* S. Stephani *protomartyris in Maguncia pertineat, scire volumus vniuersos Christi fideles, tam presentes, quam futuros, quod inter villas easdem quedam villa, nomine* Gosbach, *cooperante sibi gracia diuina, tantum in populo, & possessionibus quibuslibet incrementum accepit, quod, si quandoque ipsius ville populus dum adhuc modicus esset, memoratam ecclesiam* Burno *super baptismo paruulis conferendo, & mortuis sepeliendis, & synodis celebrandis visitare consueuerat, tali visitacione postposita a multis iam retro actis annis supradicta sacramenta in sua villa* Gosbach *celebrauerit; Verum quia incole antiquioris ville, videlicet* Burno, *sibi asserebant iniuriam inferri, quo lis, que inde posset oriri, sopiretur, ad peticionem dilecti filii nostri* Wernheri, *ecclesie* S. Stephani *in Maguncia Prepositi, & predictarum ecclesiarum, scilicet* Burno *&* Gosbach, *fundatoris, Chorepiscopo eciam ipsarum ecclesiarum,* Sigefrido *videlicet,* S. Petri *Preposito, annuente, & de consilio Prelatorum ecclesie Maguntine hanc dispensacionem fecimus, vt ecclesia in* Gosbach, *ad nullam aliam ecclesiam respectum habeat, sed in sua ecclesia* Gosbach, *cum synodali iusticia, & sacramentis populo conferendis, matricis ecclesie plena imposterum gaudeat libertate; hoc tamen annexo, vt ecclesie prememorate gracia familiaritatis inuicem se visitent in celebrandis Letaniis. quin eciam hoc statuimus, vt Sacerdos, quem Prepositus fundator in vna illarum ecclesiarum instituerit, & Chorepiscopus in possessionem miserit, in altera quoque populo presit, attamen in villa* Gosbach *continuam celebret mansionem.*

Verum ne quis contra hoc racionabile statutum nostrum venire, ipsumque presumat euertere, in sui munimen paginam presentem conscribi, & sigilli nostri impressione signiri fecimus.

Testes adiicientes, quorum nomina sunt hec:

Cunradus, *in Maguncia & in Franckenvurt Prepositus.*	Fridericus.
	Henricus.
Heinricus, *maioris ecclesie Decanus in Maguncia, & Prepositus in Pinguia.*	Eberhardus.
	Cunradus, *Archipresbiter.*
Ruggerus, *Maior in Maguncia Custos, & Prepositus S. Iohannis.*	Adelbertus.
	Henricus, *Cellerarius,*
Godefridus, *Cantor maioris ecclesie.*	*& reliqui maioris ecclesie Canonici.*

Cunemannus, & Regenfridus, Capellani.

Cunradus, *Decanus S. Petri.*	Godefridus.
Theodericus, *Cantor.*	Arnoldus.

Cunradus, *& reliqui eiusdem ecclesie Canonici.*

Henricus, *Decanus S. Stephani.*	Cunradus.
Wernherus, *Scolasticus.*	Embricho, *Cellerarius.*
Waltherus, *Cantor.*	Ludevvicus.
Dagemarus.	Baldemarus.

Fridericus, *& reliqui eiusdem ecclesie Canonici.*

Laici

Comes Walraben *de* Naſſovva.	Cunradus.
Dudo, *qui & Camerarius erat in Magunt.*	Bertholdus.
Embercho, *Vicedominus.*	Arnoldus.
Regenbodus, *de Pinguia.*	Herburdus.

Embricho; *& quamplures alii Maguntini ciues.*

Acta ſunt hec anno Dominice incarnacionis MCXCVI, Indict. XIIII, Celeſtino III *Romane Sedi preſidente*, Heinrico VI *Imperium gubernante*, *anno electionis noſtre XXXV, exilii XXXI, reuerſionis autem XIIII.*

XVI

De controuerſiis quibusdam Stephanitarum, quas cum aliis habebant, compoſitis.

In illis primum occurrit lis, quæ eisdem fuit cum *Wernhero* de *Selenhoven.* Contendebat is, partem decimarum, quas Canonici in tractu villæ *Brezzenheim* habebant, ſibi iure competere. Id vero illi conſtanter negabant, refutabantque. Factum tandem, vt iuri, quod ſe habere adſeruerat, *Wernherus* circa annum MCCIV vel MCCVI prorſus ſub ſigno exfeſtucationis renuntiaret: *Conrado* maiore Præpoſito, *Friderico* Decano, & *Godofredo* Cantore rem tabulis hiſce, publice tum editis, referentibus iuxta firmantibusque.

In nomine Domini. CONRADVS *maior Prepoſitus*, FRIDERICVS *Decanus*, GOTFRIDVS *Cantor*, *Moguntine Sedis Iudices delegati. Quoniam propter fragilem humane condicionis memoriam res geſte pro diuturnitate temporis per obliuionis fluxum quandoque euaneſcunt, niſi per vſum authentici ſcripti roborate conſeruentur, notum eſſe volumus tam futuris, quam preſentibus huius pagine inſpectoribus, quod* Wernherus *de* Selehoven, *& filius eius controuerſiam, quam habuerunt cum Canonicis eccleſie* B. Stephani *in Maguncia ſuper quibusdam decimis in* Brizzinheim, *quas iure feodali ſibi vſurpare contendebant, in noſtra conſtituti preſencia totaliter remiſerunt, & iuris, quod in parte iam dictarum decimarum ſe habere aſſeruerunt, prorſus ſub ſigno exfeſtucacionis renunciarunt.*

Ad huius itaque facti ratam atteſtacionem & roboracionem perpetuandam, ita vt inconuulſum & indiſſolubile in euum permaneat, preſentis ſcripti cartam ſigilli noſtri impreſſione fecimus communiri.

Teſtes ſunt:

Heinricus *de* Stalechen.	Eberhardus, *B. Marie in Campis Prepoſ.*
Simon *de* Selehoven.	Hermannus, *Pinguenſis Prepoſitus*,

maioris eccleſie Canonici.

Cunradus, *Decanus.*	Theodericus, *Cantor.*

Baldemarus, *eccleſie S. Petri Canonici.*

Adolfus, *Decanus.*	Heinricus, *Cantor.*

Arnoldus, *eccleſie S. Victoris Canonici.*

Arlevvanus, *Decanus*,	Giſelbertus, *Cantor.*

Rudolffus, *S. Marie ad gradus Canonici.*

Dimarus, *Decanus.*	*Magiſter* Benedictus, *eccleſie S. Iohannis Canonici.*
Sigevvinus, *Cantor.*	

Et alii quamplures.

Habita ratione teſtium, hec facta ſub an. MCCIV vel MCCVI.

Succeſſerat alia cum *Hartrado* de *Merenberg* ſeniore controuerſia. Is enim ius patronatus eccleſiæ in *Eblizdorf* cœnobio *Habechebürnenſi*, quod condiderat, vna cum aliis contulerat bonis; Collegium *D. Stephani* vero ſibi adſerebat. Vtraque pars tandem controuerſiam *Sigefridi II* commiſit arbitrio; qui cauſſis ac rationibus vtriusque illarum probe penſitatis, auditisque virorum prudentum ſententiis, pronuntiauit; quum pateat, ius iſtud *D. Stephani* competere Collegio, eidem etiam ſaluum ſit, maneatque in perpetuum: Præpoſito contra *Habe-*

Habecheburniensi, vna cum stipendio Curioni olim constituto, munus siue officium, sacra in ecclesia Eblizdorfensi curandi; ita tamen, vt id ad præsentationem Canonicorum ad *D. Stephani* a Præposito eorundem suscipiat, & quotannis eisdem in recognitionem iuris patronatus quatuor marcas Coloniensis monetæ persoluat, in peruigilio Adscensionis Christi duas, duas in festo B. Martini. Sedenim ipsas tabulas, quibus id perscripsit, proferre haud piget.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. SIFRIDVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, Sedis Apostolice Legatus. Commisse nobis Prelationis requirit officium, vt reuocemus ad concordiam discordantes, & ne in recidiue contencionis scrupulum relabantur, prouidi deliberacione consilii congruam satagamus adhibere cautelam. Ad vniuersorum igitur noticiam, tam presencium, quam futurorum Christi fidelium volumus peruenire, quod cum inter dilectos filios, Conuentum* S. Stephani *Maguncie ex vna parte, &* Hartradum *de* Merenberc *seniorem ex altera, super iure patronatus ecclesie in* Eblizdorff *coram nobis contencio verteretur, quod idem* Hartradus *in augmentum cenobii de* Habecheburne, *cuius ipse fundator extitit, quantum in ipso erat, donauerat, tandem partibus ipsis, in nostrum placuit precise arbitrium consentire, fide data, vt, quicquid nos statueremus super causa eadem, vtrimque inuiolabiliter seruaretur.*

Nos itaque causis ac racionibus, que fuerunt hincinde proposite, notatis diligencius & pensatis, communicato prudentum virorum consilio, pro bono pacis & concordie ita duximus statuendum, vt, cum vniuerse decime prefate ecclesie in Eblizdorff, *& ius patronatus ad ecclesiam* S. Stephani *pertinere noscantur, ipsa iure suo gaudeat prelibato. Prepositus vero de* Habecheburne, *qui pro tempore fuerit, curam ecclesie in* Eblizdorff *in recognicionem iuris patronatus ad presentacionem Conuentus* S. Stephani *a Preposito ibidem recipiat, & diuina per se procuret ibidem, eam tantum porcionem accipiens, quam Clerici ibidem hactenus diuina procurantes percipere consueuerunt. Et ne temporis diuturnitas ecclesie* S. Stephani *pariat in iure suo preiudicium, cenobium antedictum quatuor marcas Coloniensis monete singulis annis persoluet eidem, harum duas in vigilia* Ascensionis, *& duas in festo* B. Martini, *que Fratribus ibidem DEO seruientibus in modum eleemosyne distribuentur; si vero predictam pecuniam cenobium predictum termino prenotato soluere neglexerit, antedicta ecclesia in* Eblizdorff *cum omni iure & attinenciis suis libere reuertatur & absolute.*

Testes:

Fridericus, *Decanus.* Ruthardus, *Cellerarius.*
Albertus, *Custos.* Heinricus *de* Stahelecke.
Gotefridus, *Cantor.* Heinricus, *Prepositus Pinguensis.*
Magister Heroldus. *Maioris ecclesie.*

Theodericus, *Decanus.* Baltemarus, *Cantor S. Petri.*
Christianus, *Prepositus.* Heinricus, *Cantor.*
Adolfus, *Decanus.* *Magister* Fridericus.
Cuno, *Canonic. S. Victoris.*

Diemarus, *Decanus.* Helvvicus, *Custos S. Iohannis.*

Laici

Gotefridus *de* Eppenstein. Dieto *de* Selhoven.
Wernherus *&* Philippus *de* Bolanden. Arnoldus *de* Quercu, *& filius eius*
Wolframus Ringrauius. Embricho.
Arnoldus, *Camerarius.* Gotescalcus, *Aduocatus*;
& alii quamplures Maguntini.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCCX. Datum Maguncie XV Kalend. Ianuarii.

XVII

De pio Præpositi Gerhardi *in Fratres Stephanitas animo.*

Is scilicet eisdem ius patronatus ecclesiæ in *Amena*, quod Præpositis Collegii vsque huc proprium erat, anno MCCXII consensu *Sigefridi II* (quem tabulæ sequentes exponunt) in supplementum stipendiorum contulit.

In

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. SIFRIDUS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, Apostolice Sedis Legatus. Cautissima est scriptorum memoria, que munimine autentico fulciuntur. Nam eadem & gestorum seriem lucidius representant, & versuciis obuiant malignorum. Notum igitur esse volumus vniuersis Christi fidelibus, tam presentibus, quam futuris, quod Dilectus noster,* Gerhardus, *Prepositus ecclesie* S. Stephani *Maguncie, perspiciens salubriter & attendens, qualiter dicta ecclesia per hostilitatis incursus, aeris intemperiem, & iniquitatem raptorum, ac alios diuersos malorum temporum sinistros euentus a Deo suis fuit attenuata redditibus, vt per mensem vnum sustineat in administracione debita & consueta defectum, ius patronatus ecclesie de* Amena, *quod ad ipsum de iure spectabat, ecclesie contulit antedicte. Nos quoque in supplementum predicti defectus eidem concessimus, vt, instituto in prefata ecclesia legitimo Vicario, & assignato eidem in sustentacionem suam stipendio competenti, quicquid residuum fuerit, in communes Canonicorum* S. Stephani *cedat vsus. Volentes igitur, vt tam ipsius Prepositi prelibata donacio, quam nostra concessio robur obtineant firmitatis, presentem paginam super eisdem conscribi, eandemque sigillo nostro fecimus communiri. Statuimus ergo, ne aliqua inposterum ecclesiastica, secularisue persona premissis quolibet ausu temerario contraire presumat. Quod si quis attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis DEI, ac nostre excommunicacionis sentenciam se nouerit incurrisse.*

Cum autem Gerbodo *Prepositus* S. Petri, *&* Fridericus *Decanus maioris ecclesie de prioratu contendant, volumus atque statuimus, vt nominum eorum suspensio auctoritatem huius scripti non imminuat, & iuribus eius non deroget, nec eciam disputacionem inducat.*

Testes:

Gotefridus, *Custos & Cantor.* — *Magister* Eberhardus.
Ruthardus, *Cellerarius.* — *Magister* Obertus.

Maioris ecclesie Canonici.

Theodericus, *Decanus.* — Rifridus, *Scolasticus.*
Baldemarus, *Cantor S. Petri.*

Willehelmus, *Decanus.* — Arnoldus, *Scolasticus.*
Hermannus, *Cantor S. Victoris.*

Arnoldus, *Decanus.* — Willehelmus, *Scolasticus.*
Beruvelphus, *Cantor S. Marie ad gradus.*

Diemarus, *Decanus.* — Helvvicus, *Custos S. Iohannis,*
Siguinus, *Cantor.* — *& quamplures alii.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCCXII. Datum Maguncie II Nonas Septembris.

XVIII

De controuersia Collegii *cum* Eppensteiniis *ad concordiam redacta.*

In contentionem Capitulum venerat cum *Gerhardo* & *Godefrido* Fratribus, *Dominis* de *Eppenstein*, super bonis in tractu villarum *Gosbach*, *Borne*, & *Husen*. Quam vt sustolleret Sifridus, rem iis conditionibus ad pacem reuocauit, quas his complexus litteris est.

SIFRIDVS D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus. Nouerint omnes, ad quos presens pagina peruenerit, quod cum super bonis in Gospach *&* Borne, *suisque pertinenciis apud Eppensteyn, & bonis in* Husen, *apud castrum Steynheim sitis, inter ecclesiam* S. Stephani *Magunt. ex vna parte, & Nobiles viros* Gerhardum *&* Godfridum, *fratres de Eppensteyn, ex altera, questio verteretur, tandem de nostro & ecclesie nostre consensu partibus presentibus per amicabilem composicionem sic ipsa questio est decisa. Prefati Nobiles bona in* Gospach *&* Borne *cum suis pertinenciis, excepto patronatu ecclesie ibidem, ad firmam, quod vulgo* Phat *dicitur, pro annua pensione quinque librarum & dimidie Maguntine monete, indiuisa, quamdiu vixerint, obtinebunt, omnibus eorum heredibus & coheredibus exclusis omnino. Et si alter eorum alteri superuixerit superstes, quamdiu viuet, habebit, extunc autem bona ipsa ad prefatam ecclesiam libere reuertentur. Dabitur*

bitur autem ipsa pensio annuatim inter festum Martini, & Epiphaniam Domini. Alioquin si extunc monicione facta intra mensem memorate ecclesie ipsa pensio non fuerit persoluta, recijo contractu bona ipsa, pensione nichilominus persoluenda, ad ecclesiam libere reuertentur. Verum si ex parte ecclesie prefatis Nobilibus in vita eorum super bonis ipsis questio in iudicio mota fuerit, & monicione facta infra mensem non resipuerint, a prestacione pensionis erunt ipsi Nobiles, quamdiu vixerint, penitus absoluti, sed post eorum obitum libere ad ecclesiam bona memorata redibunt. Si vero Prepositus ipsius ecclesie, vel eius successor pro sua voluntate questionem sumptam suscitare voluerit, Conuentus ei in hoc non assistet, ymmo, quantum in ipso est, precibus & monitis fideliter, vt desistat, insistet. Si quid eciam de bonis ipsis, & eciam de bonis in Husen *infeodatum est, vel in beneficio castrensi concessum, iidem Nobiles absoluent, nec de cetero tales vel consimiles concessiones ipsis bonis facere attemptabunt, si prefatam penam voluerint euitare. Bonis autem in* Husen *renunciauerunt omnino, nec de ipsis bonis ecclesie in Selginstat contra ecclesiam S. Stephani vvarandiam facere attemptabunt. Cellerarius S. Stephani annuatim accedet ad curtim in* Gosbach *&* Borne, *si de ipsis bonis aliqua sit facta distractio, inspecturus. In cuius rei euidenciam presentem paginam sigillo nostro, & ecclesie nostre, fecimus communiri.*

Testes hy sunt:

Gerbodo, *Prepositus.* Christianus, *Decanus maioris ecclesie, qui super eadem causa Iudices fuerunt a sede Apostolica delegati.*

Item Arnoldus, *Prepositus S. Marie ad gradus.* Heinricus, *Prepositus Pinguvensis, & Cellerarius maioris ecclesie Magunt.*

Gunzechinus, *Abbas S. Albani.*

Laici

Hartmudus *de* Aschenborn. Godfridus *de* Telekenheim,

Henricus *de* Rudencheim. *&* Wintherus *de* Clen, *Milites,*

& alii quamplures, tam Clerici, quam Laici.

Acta sunt hec Maguncie anno incarnacionis Dominice MCCXXIII, quartodecimo Kalendas Ianuarii.

XIX

De bonis Porcetensibus *coemtis.*

Porcetensibus Sanctimonialibus prædium quoddam erat in villa *Costheim.* Quod cum suis rationibus conducere posse cerneret Collegium *D. Stephani*, ab iis, quæ probe videbant, sibi id ob loci distantiam non adeo fructuosum esse, vna cum bonis contributis emit. Fidem faciunt hæ Antistitis *Helsvvindis* litteræ:

Soror HELSWINDIS *dicta, Abbatissa, totusque Conuentus Ord. Cisterc. ecclesie* Porcetensis. *vniuersis Christi fidelibus hanc paginam inspecturis salutem in omnium Saluatore. Constare volumus vniuersis, quod nos predium in* Costheim *cum omnibus pertinenciis, quod ad ius & proprietatem ecclesie nostre pertinebat, quia ad culturam & prouisionem eius sine multis expensis & laboribus, viarum quoque periculis, operam impendere non potuimus efficacem, mediantibus Dilectis nostris,* Sibodone *Decano, &* Henrico *de* Foresto *Canonico, Aquisgranensibus, ecclesie* B. Stephani *Maguncie, apud quam ipsum predium situm est, Domino* Engelberto, *Archiepiscopo Coloniensi, cui tunc gubernacio Imperii fuit commissa, & Domino* Henrico, *Abbate ecclesie* Vallis S. Petri, *qui tunc ecclesie nostre Pater fuit spiritualis, consencientibus, & auctoritatem impercientibus, de consilio ecclesie conuentualis Aquisgrani vendidimus pleno iure, & per memoratum* Henricum *de* Foresto *dicte ecclesie* S. Stephani *idem predium in villa* Costheim *fecimus resignari. In cuius rei euidenciam presentem paginam conscribi, eamque sigillo Domine Abbatisse fecimus communiri. Facta est autem vendicio memorata in villa Bacharaco, Treuerensis dyocesis, anno incarnacionis Dominice MCCXXIIII, mense Octobre. Resignacio vero bonorum facta est in* Costheim *anno sequente, mense Ianuario, & Maguncie sollempniter publicata.*

XX

De aliis Stephanitarum, quas cum diuersis habebant, controuersiis compositis.

Bona, quæ Canonici a monasterio *Porcetensi* sibimet in villa *Costheim* compara-

iectensis Episcopus, *in Marcha*, Buochinebach *nominata*, *in pago*, Rangouue *dicto*, *& in Comitatu* Adelhardi *Comitis*, *per manum* Luitboldi *Aduocati sui*, *nobis tradidit*, *in proprium donauimus cum ecclesiis*, *familiis vtriusque sexus*, *mancipiis*, *areis*, *edificiis*, *pratis*, *campis*, *pascuis*, *terris cultis & incultis*, *siluis*, *aquis*, *aquarumque decursibus*, *piscacionibus*, *venacionibus*, *molendinis iam motis vel adhuc mouendis*, *viis & inuiis*, *exitibus & reditibus*, *quesitis vel adhuc quomodolibet inquirendis*, *Fratrum predictorum seruicio*, *cum omni integritate*, *eo tenore*, *vt Fratres predicti omni seculi tempore*, *omni die septem horis VII Psalmos penitenciales pro regni nostri incolumitate*, *animeque salute Missam cantando celebrent. Hac eciam racione*, *vt nec Archiepiscopus eiusdem ciuitatis*, *nec aliqua alia persona vllam potestatem in id predium habeat*, *nisi Fratres predicti*, *& quem Aduocatum elegerint*; *ipsis scilicet semper id predium ad locum predictum seruiat & respiciat*, *nisi forte Fratres*, *animi compotes*, *vtilius concambiare magis delectet. Si autem*, *quod absit*, *fortuito euenerit*, *vt Archiepiscopus predictus*, *videlicet Moguntinus*, *eidem ecclesie non tam amicus*, *vel auaricia allectus*, *id predium Fratribus abstraxerit*, *sueque vtilitati addixerit*, *Rex*, *vel Imperator*, *qui tunc temporis extet*, *ei procul dubio tollat*, *regalique Imperio vendicet*; *si autem alia persona id facere parat*, *iram omnipotentis DEI incurrat*, *& omnibus Christi fidelibus resistentibus votum suum ad vnguem non perducat.*

Et vt hec tradicio stabilis & inconuulsa permaneat, *hoc preceptum conscribi iussimus*, *& sigilli nostri impressione corroboratum*, *Imperiali quidem manu nostra subtus firmauimus. Datum Idus Iulii*, *anno Dominice incarnacionis DCCCCXCVII*, *Indict. X*, *anno autem Tercii* Ottonis *regnantis XIIII*, *Imperii vero secundo. Actum* Esemauuage *feliciter*, *Amen.*

Signum Domini Ottonis *Inuictissimi Imperatoris Augusti.* Hildebaldus, *Episcopus & Cancellarius vice* Willigisi *Archicapellani recognoui.*

VIII

De commutatione horum bonorum cum aliis.

Hisce pro bonis postea *Henricus II* Imperator, commutatione anno MVIII facta, ecclesiæ *B. Stephani* tradidit prædium quoddam in loco *Amena*, in pago *Oberenlogenahe*, in Comitatu *Gisonis* Comitis: aliud itidem prædium in loco *Thielleichi* * dicto, in pago *Phirnihgovve*, in Comitatu *Friderici* Comitis: prædium adhæc, quod ipse ad id vsque temporis habuerat in loco *Aschebrunnen* ** dicto, in pago *Nidehgovve* nominato, in Comitatu *Rudolfi* Comitis, vna cum iuribus ac bonis vtrique illorum contributis, singulis quidem ac omnibus.

* *in confiniis Hassiæ vid. infra § 36 lit. a*
** *hodie* Eschborn, *haud procul* Cronberga.

Tabulæ, quibus rem hanc consignauit, sunt, quæ sequuntur;

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. HEINRICVS *diuina fauente clemencia Rex. Omnium nostrorum fidelium*, *tam presencium*, *quam futurorum nouerit industria*, *qualiter inter nos*, *&* Willigisum, *sancte Moguncienſis ecclesie Archiepiscopum*, *communi vnanimitate conuenit*, *quoddam facere concambium nostro vsui congruum*, *eo videlicet pacto*, *vt nos ecclesie* S. Stephani *protomartyris*, *infra murum Moguntine ciuitatis constructe*, *in stipendiarium & annonam Fratribus*, *Deo ibidem famulantibus*, *omne predium*, *quod nos habuimus in loco* Amena *dicto*, *& quicquid ad illam curtim pertinet in pago* Oberenlogenahe *nominato*, *in Comitatu* Gisonis *Comitis*, *per kartam nostram paternali commutacione traderemus*, *quatinus nos per Aduocatum ipsius ecclesie* Ezzonem *Comitem*, *curtim*, Buochinebach *dictam*, *cum omnibus eius appendiciis in pago* Rangouue *in Comitatu* Adalharti *Comitis iacentem*, *ad ecclesiam S. Petri Apostoli* Babenberge *constructam*, *in proprium susciperemus. Vnde pro commutacione superius nominata*, *idem predium* Amena *iam dictum*, *nostre potestati iuste mancipatum*, *ecclesie S. Stephani protomartyris*, *infra murum Moguntine ciuitatis constructe*, *& Fratribus*, *Deo ibidem seruientibus*, *cum omni vtilitate*, *ecclesiis*, *decimacionibus*,

eciam vtriusque sexus mancipiis, areis, edificiis, campis, pratis, pascuis, terris quidem cultis & incultis, siluis, omnique siluatica vtilitate, aquis, aquarumque decursibus, piscacionibus, molendinis, viis & inuiis, exitibus & reditibus, quesitis & adhuc quomodolibet inquirendis, cum omni integritate donauimus. Et vt huius nostre regalis auctoritas mancipacionis firma, stabilis, & inconuulsa perpetualiter consistat, hoc preceptum conscribi iussimus, & sigilli nostri impressione corroboratum regali nostra manu subtus firmauimus. Datum XV Kal. Iunii anno Dominice incarnacionis MVIII, anno autem Henrici *Regis secundi, sexto, Indict. VI. Actum Moguncie feliciter, Amen.*

Signum Domini Heinrici *Regis Inuictissimi.* Eberhardus, *Episcopus & Cancellarius vice* Willigisi *Archicapellani recognoui.*

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. HEINRICVS *diuina fauente clemencia Rex. Omnium nostrorum fidelium, tam presencium, quam futurorum nouerit industria, qualiter inter nos &* Willigisum, *S. Moguncienss ecclesie Archiepiscopum, communi vnanimitate conuenis quoddam facere concambium, nostro vsui congruum, eo videlicet pacto, vt nos ecclsie* S. Stephani *protomartyris infra murum ciuitatis Moguntine constructe, in stipendiarium & annonam Fratribus, DEO ibidem seruientibus, omne predium, quod nos habuimus in loco* Thielleichi *dicto, & quicquid ad illam curtim pertinet, in pago* Phirnihgouue, *in Comitatu* Friderici *Comitis, per cartam nostram pro tali commutacione traderemus, quatinus nos per Aduocatum ipsius ecclesie* Ezzonem *Comitem, curtim,* Buochinebach *nominatam, cum omnibus eius pertinenciis, in pago* Rangouue *in Comitatu* Adalharti *Comitis iacentem, ad ecclesiam* S. Petri, *principis Apostolorum, sanctique* Georgii, *martyris Christi, Babenberge constructam, in proprium susciperemus. Vnde pro commutacione superius nominata idem predium* Thielliche, *nostre potestati iuste mancipatum, ecclesie* S. Stephani *protomartyris infra murum ciuitatis Moguntine constructe, & Fratribus DEO ibidem seruientibus, cum omni vtilitate, ecclesiis, decimacionibus, vtriusque sexus mancipiis, areis, edificiis, pratis, campis, pascuis, terris eciam cultis & incultis, siluis, omnique siluatica vtilitate, aquis, aquarumque decursibus, piscacionibus, molendinis, viis & inuiis, exitibus & reditibus, quesitis, vel adhuc quomodolibet acquirendis, cum omni integritate donauimus. Et vt huius nostre regalis auctoritas mancipacionis firma, stabilis, & inconuulsa perpetualiter consistat, hoc preceptum conscribi iussimus, & sigilli nostri impressione corroboratum, regali nostra manu subtus firmauimus. Datum XV Kalend. Iunii anno Dominice incarnacionis MVIII, anno autem* Heinrici *Regis secundi sexto, Indict. VI. Actum Moguncie feliciter, Amen.*

Signum Domini Heinrici *Regis Inuictissimi.* Eberhardus, *Episcopus & Cancellarius vice* Willigisi *Archicapellani recognoui.*

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. HEINRICVS *diuina fauente clemencia Rex. Omnium nostrorum fidelium, tam presencium, quam & futurorum nouerit industria, qualiter inter nos &* Willigisum, *S. Moguncienss ecclesie Archiepiscopum, communi vnanimitate conuenit, quoddam facere concambium nostro vsui congruum, eo videlicet pacto, vt nos ecclesie* S. Stephani *protomartyris, infra murum Moguntine ciuitatis constructe, in stipendiarium & annonam Fratribus, Deo ibidem famulantibus, omne predium, quod nos habuimus in loco* Aschenbrunnen *dicto, & quicquid ibi ad nos pertinet, in pago,* Nidehgouue *nominato, in Comitatu* Rudolfi *Comitis, per*

cartam nostram pro tali commutacione traderemus, quatinus nos, per Aduocatum ipsius ecclesie Ezzonem *Comitem, curtim*, Buochinebach *dictam, cum omnibus eius pertinenciis, in pago* Rangouue, *in Comitatu* Adalharti *Comitis, iacentem, ad ecclesiam* S. Petri *Apostoli, sanctique* Georgii *martyris Babenberge constructam, in proprium susciperemus; vnde pro commutacione superius nominata, idem predium, quod nos, vt diximus, in* Afchebrunnen *habuimus, ecclesie* S. Stephani *protomartyris, infra murum Moguntine ciuitatis constructe, & Fratribus, DEO ibidem seruientibus, cum omni vtilitate, mancipiis vtriusque sexus, areis, edificiis, campis, pratis, pascuis, terris quidem cultis & incultis, filuis, omnique filuatica vtilitate, aquis, aquarumque decursibus, piscacionibus, molendinis, viis & inuiis, exitibus & reditibus, quesitis, & adhuc quomodolibet acquirendis, cum omni integritate donauimus.*

Et vt huius nostre regalis auctoritas mancipacionis firma, stabilis, & inconuulsa perpetualiter consistat, hoc preceptum conscribi iussimus, & sigilli nostri impressione corroboratum, regali nostra manu subtus firmauimus. Datum XV Kalend. Iunii anno Dominice incarnacionis MVIII, anno autem Heinrici *Regis secundi sexto, Indict. VI. Actum Moguncie feliciter, Amen.*

Signum Domini Heinrici *Regis Inuictissimi.* Eberhardus, *Episcopus & Cancellarius vice* Willigisi *Archicapellani recognoui.*

IX

De Ruthardi Archiepiscopi constitutione, reparationem porticus occidentalis spectante.

Excitauerat quidem ædem hanc Willigifus, fed morte præuentus aliqua ex parte reliquerat imperfectam. Vt igitur exædificaretur, & farta femper feruaretur tectaque, Archiepifcopus Ruthardus curæ fibi habuit. Sigillatim alia inter voluit, conftituitque, vt ciues, qui textrinam exercerent, porticum eiusdem, qua occidentem fpectat, renouarent, & quotiescunque poftularet neceffitas, debita inftaurarent cura. Sequentibus id proditum tabulis, ex primigenia fcriptura defumtis.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. RVTHARDVS *diuina fauente clemencia Maguntine Sedis Archiepiscopus. Sollicitudo Prelatorum iugi contemplatione orthodoxorum virorum, & precipue antecessorum suorum pietatis opera ante oculos mentis debet reuocare, & gloriosa eorum facta laudare, venerari & imitari, & si ad equalitatem meritorum equali operacione accedere non valeant, aliquid tamen operibus illorum superaddere studeant, vt aliquam portionem eterne retribucionis in celesti patria optineant.*

Nouerint igitur vniuersi Christi fideles, tam futuri quam presentes, qualiter quondam digne recolende memorie Willegisus *Archiepiscopus ecclesiam* S. Stephani *in Maguncia fundauit, & honestum numerum Fratrum in ea constituit, quam vtique ditare, honorare, & sublimare proposuit, sed inopinata morte preuentus, propositum suum ad effectum non perduxit. Nos autem videntes, ecclesiam illam propter fundatoris obitum infra perfectionem remansisse, cogitauimus ei aliquod misericordie opus impendere, constituentes & ordinantes, vt textores, per totam Maguncia habitantes, peticione ipsorum, & consensu Rectorum, & Officiatorum, & omnium Burgensium nostrorum, cum communi consilio, ad ecclesiam S. Stephani respectum in perpetuum haberent, ita, vt porticum eiusdem ecclesie, qui est versus occidentem, per quem Clerus & populus in diebus Rogacionum cum processione monasterium S. Stephani intrare consueuit, renouarent, & quociensunque necesse esset, tecta eius repararent, & in eo sepulturam haberent. Relaxamus autem eisdem textoribus, & eorum successoribus duo officia, que vulgari appellatione appellantur* Heimburgen-Amt *&* Schechen-Amt, *vt liberati & exonerati predictam porticum cum maiori deuocione excolerent,*

lerent, & ecclesie S. Stephani obsequium, quod possent, in luminaribus, & in aliis bonis operibus impenderent, & in obsequio suo impendendo Custodem eiusdem ecclesie habeant monitorem & magistrum.

Vt autem hoc nostre constitucionis factum omni evo ratum & inconuulsum permaneat, presentem paginam fecimus conscribi, & sigillo nostro insigniri, & testes supponi, quorum nomina hec sunt:

Godeboldus, *Prepositus.*	Reinhardus, *Archipresbiter.*
Embricho, *Camerarius,*	*Ad hoc* Embricho.
& Anselmus, *Camerarius.*	*Alter* Embricho.
Thromarus, *Decanus.*	*Frater eius* Budo.
Godescalcus, *Cantor.*	*& multi alii.*

Sunt autem acta hec regnante Imperatore Heinricho quarto, anno incarnacionis Dominice MXCVIIII, Indictione VII.

X

De vindicata D. Stephano *ecclesia* Münsterliederbacensi.

Anselmus & *Richardus* Præpositi suorum consanguineorum vsibus eam concesserant. Quod cum indigne prorsus ferret Archiepiscopus *Arnoldus*, ex officii ratione eam *D. Stephano* vindicauit, hisque firmauit tabulis.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. ARNOLDVS *diuina fauente clemencia Moguntine Sedis Archiepiscopus. Cum in hac valle ploracionis, vbi propter primi parentis preuaricacionem variis defectibus & erumpnis sumus expositi, nonnunquam iusticia premitur, & obruitur, officium est Prelatorum, quos diuina ordinacio domus sue speculatores constituit, subposito brachio, eam, quantum in ipsis est, erigere, & erectam sustentare, & subditorum suorum quidem omnium, specialiter autem eorum, qui de sorte Domini sunt, iuxta illud Propheticum:* Pars mea Dominus, *causas cognoscere, & iuste iudicare, ita videlicet, vt, si que antiquata inuenerint, studeant renouare, & subtracta, siue alienata ad pristinum equitatis statum reuocare.*

Nouerit igitur Christi fidelium tam presens etas, quam secutura posteritas, qualiter Predecessor noster sancte recordacionis Willigisus, *Archiepiscopus, inter cetera, que contulit ecclesie beati* Stephani *protomartyris in Moguncia, cuius ipse pia deuocione, & non parua diligencia fundator extitit, ecclesiam in* Monsterliederbach *cum omni integritate legitime contradidit, tali pactione & iure, vt due partes decimarum, aliorumque prouentuum ad cotidiane necessitatis stipendia Canonicorum pertinerent, & Sacerdos, qui in ecclesia illa Pastoris sollicitudinem gerendo diuina celebraret, de tercia parte procuracionem haberet. Has decimas cum ceteris prouentibus prememorate ecclesie* B. Stephani *Canonici in libera & quieta possessione ad communem vsum per multas annorum reuoluciones habuerunt, ita videlicet, vt ipsa temporis prescripcio actori, si forte quis contra eos, silencium imponeret.*

Accidit autem, quod quidam Anshelmus, *iam dicte ecclesie Prepositus,* Hermanno *cuidam, cognato suo, ecclesiam illam in* Monsterliederbach *concederet, & carnali tractus affectu, omnes partes decimarum vsui suo eum vendicare permitteret, & ipse de sua facultate, quantum, & quando de ecclesia illa constitutum erat, Fratribus plenarie ministraret.* Anshelmo *itaque, vocacione Dei corrupcionis huius corpus exuente,* Richardus, *qui ei successit, cepit aduersus prefatum* Hermannum *questiones mouere, & decimas, necessitati Fratrum pietatis intuitu collatas, repetere. Hec causa, veritate & insticia suffulta, in tantum preualuit, quod iam dictus* Richardus, *vna cum Fratrum suorum Collegio, in generali synodo, coram digne recolende memorie seniore* Adelberto *Archiepiscopo, & iudicio & conniuencia tocius Conuentus synodalis, decimas illas cum certis pertinenciis, prestito iuramento, obtinuit. Sed quoniam nonnunquam, suggestione hostis nostri diaboli, nec non fragilitate vasis, quod possidemus, hoc, quod in aliis reprehendimus, ipsi plerumque committimus, contigit, quod* Richardus *Prepositus antedictam ecclesiam illam cuidam* Godescalco, *consanguineo suo, concederet, in eundem per omnia modum, vti predecessorem suum eam concessisse supra memorauimus.*

Richardo *ergo, amministracione Preposituræ illius cessante, cum Fratres defectum paterentur, aduersus* Godescalcum *illum querimoniam mouentes, super iniusta decimarum suarum detencione, eum in ius vocabant, ante decisionem autem huius cause,*

se eundem Godescalcum *ita etate & infirmitate contigit grauari, quod non solum valetudine corporis, sed & sensuum priuatus esset officio. Vnde iam dicti Fratres, caritatiua compassione & humanitatis intuitu, defectum suum voluntarie sustinebant, vt ipse in vltimo senio suo, & animalis vigoris destitucione ex decimis illis posset habere solacium; illo vero ab huius carnis ergastulo exempto, supramemoratus Conuentus coram nobis, & in facie ecclesie nostre causam suam renouans, iterato iuramento priorem probacionem confirmabat, & ita iudicio ecclesie nostre, & auctoritatis nostre licencia duas partes decimarum in* Munsterliederbach *cum aliis prouentibus in possessionem suam, & ad communem stipendiorum suorum vsum recepit.*

Hanc donacionem, probacionem, & requisicionem per omnes successiones temporum ratam & inconuulsam manere volentes, presentis priuilegii auctoritate communiuimus, & banno nostro confirmauimus. Si quis igitur huic racionabili facto, nostreque auctoritatis confirmacioni aliquomodo obuiare presumpserit, sciat se anathematis vinculo innodatum, & nisi resipuerit, eterno supplicio deputatum.

Huius rei testes sunt hy:

Bernhardus, *Patherburnensis Episcopus.*
Hartmannus, *maior Prepositus.*
Burchardus, *Prepositus S. Petri.*
Arnoldus, *Custos maioris ecclesie & Erpfordiensis Prepositus.*
Gerlacus, *Prepositus S. Victoris.*
Sigelo, *Decanus de domo beati Martini.*
Magister Willehelmus.
Hugo, *Cantor.*
Hetzelinus, *Prepositus S. Mauricii.*
Hartpertus, *Abbas S. Albani.*
Abbas de Eberbach Anselmus.
Abbas de Beschofesberc.

De Cappellanis

Lodevvicus.
Cunradus.
Rudingus.
Heinricus.
Dragebodo.
Ortvvinus.

De Canonicis ecclesie B. Stephani

Ekkehardus, *Decanus.*
Gernotus, *Magister.*
Fridericus, *Cantor.*
Giselbertus. Bernoldus.

De Laicis

Sifridus, *Comes de* Moerle.
Gerhardus, *Comes de* Nuorinkes.
Bertholdus, *Comes de* Nithe.

De Ministerialibus

Helpericus, *Vicedominus.*
Hermannus, *Scultetus.*
Salmannus.
Wicnandus.
Wernherus.
Helmigus, *Dapifer.*
Fridericus, *Pincerna.*
Godeboldus & Hartmudus, *Marscalci.*
& complures alii.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLVIIII, Indict. VII, regnante gloriosissimo Imperatore Friderico *huius nominis Primo.*

XI

De Ludouici, Thuringiæ Landgrauii, *erga* Stephanitas *beneficentia.*

Is recolligendis, quas ecclesia hæc in Thuringia habebat, bonis ac possessionibus opem olim tulerat Fratribus opido luculentam: & cum ei Capitulum, in grati signum animi, ex præbendis, vt vocant, vnam contulisset, illam eisdem rursum contribuit, vt, *quantum exinde fieri posset, monasterium, claustrum, & Fratrum officinæ reficerentur.* Verbis vtimur tabularum sequentium, quas *Christianus I* anno MCLXXI hac de re confecit.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CHRISTIANVS *diuina fauente clemencia Maguntine Sedis Archiepiscopus. Speculacio pontificalis officii & dignitatis, ad quam nos diuina vocauit dignacio, expostulat, vt plenam inter opera lucis & tenebrarum discrecionem habeamus, & quid, a quo, & qualiter agatur perpendentes, opera pietate & iusticia irradiata, auctoritate scripti nostri memorie commendemus, vt posteritas inueniat, quod digne laudare & mirari debeat.*

Nouerint

Nouerint igitur vniuersi Christi fideles, tam futuri, quam presentes, qualiter quidam Princeps nobilitate preclarus, virtute inclitus, potencia & facultate rerum temporalium magnificus, nomine Luodeuicus, *Vniuersalis Thuringorum Comes, ecclesiam beati* Stephani *in Maguncia, cui filius suus Dominus* Fridericus *nomine & dignitate Prepositi presidebat, speciali prerogatiua dilectionis amplectebatur, & deuocionem suam plurimum circa eam fecit inclarescere in expediendis & recolligendis eiusdem ecclesie possessionibus, que in Principatu suo multis modis erant disperse & impedite; ita quod vix, eo duntaxat excepto, per aliquem possent expediri. Hoc autem agebat principaliter, superne retribucionis intuitu, partimque carnali trahebatur affectu, que inter se quidem non sunt repugnancia, si impendantur equo moderamine, & cum temperancia.*

Fratres autem ecclesie B. Stephani *nonnullam inter se & nobiscum habuerunt deliberacionem, qualiter eidem Principi aliquem specialem honorem deferrent, per quem sibi & ecclesie sue in augmento beniuolencie eum obligarent, & ad simile opus misericordie alios prouocarent. Auctoritate ergo nostra & conniuencia in consorcium confraternitatis sue eum receperunt, & Canonicam vnam ei conferentes, prouida dispensacione vnum ex ipsis eum constituerunt. Vt autem caritas caritati occurreret, & deuocio deuocioni responderet, Princeps ille pius & Catholicus stipendia & prouentus Canonice sibi collate, in opus elemosine, pro remedio anime sue, vxoris, nec non prolis sue, eidem, a qua eam acceperat, contulit ecclesie, vt, quantum exinde fieri posset, monasterium, claustrum, & Fratrum officine reficerentur: pro pioque Principis desiderio concessimus, vt, eo decedente, filius suus, qui ei in Principatu succederet, & omnes, qui a linea parentele eiusdem descendentes, honorem & possessionem Principatus illius adipiscerentur, consorcium fraternitatis, & Canonicam in ecclesia B. Stephani obtinerent, vt Fratres in bonis suis perpetuam per eos haberent protectionem & defensionem, & de stipendiis Canonice illius tecta & ruine ecclesie illius semper, quantum in hys esset, possent resarciri.*

Vt autem hec caritatis opera & dispensacio, intuitu vtilitatis admissa, rata & inconuulsa permaneat, hanc cartam conscribi, & impressione sigilli nostri iussimus insigniri, & testes subscribi, quorum nomina sunt hec:

Arnoldus, *maior Prepositus.* — Heinricus, *Decanus de Domo.*
Burchardus, *Prepositus S. Petri.* — Sigefridus, *Magister Scolarum.*
Fridericus, *Prepositus S. Stephani.* — Heremannus, *Cantor.*

De ecclesia S. Stephani

Gernodus, *Magister Scolarum.* — Ortho.
Christianus, *Cantor.* — Richardus.
Cunradus, *Cellerarius.* — Eggehardus.
Regenhardus, *Custos.*

De Laicis Liberis

Adelbertus, *Comes de* Eberstein. — Walterus *de* Husen.
Hartmannus *de* Buclingen.

De Ministerialibus

Wernherus *de* Bolanden. — Dudo, *Camerarius.*
Arnoldus Rufus; *& plures alii.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLXXI, Indict. IIII, regnante Inuictissimo Romanorum Imperatore Friderico *huius nominis Primo.*

XII

De Friderici *Prepositi pia erga eos voluntate.*

Fratribus vt bene esset, Præpositorum vnus atque alter singularem habuit curam. In his quidem *Fridericus, Ludouici*, quem modo laudauimus, *Landgrauii* filius. Is enim ius conferendi parochialem *Alzeiensem*, quod hactenus Præpositis ad *D. Stephanum* competebat, *stabili iure super altare* D. Stephani *tradidit & delegauit, vt per id Fratres defectus suos possent supplere, & cottidianæ necessitatis suæ stipendia augmentare.* Vti quidem verba tabularum, quibus *Christianus I* rem anno MCLXV sciuit, ratamque habuit, habent. En illas!

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus sancti. CHRISTIANVS *Dei gracia Maguntine Sedis Archiepiscopus. Prouidencie a* DEO *nobis iniuncte requirit officium, vt ecclesiarum iura sollicite defendamus, & earum vtilitates salua religionis puritate & reuerencia fideliter promouere studeamus. Eapropter notum facimus vniuersis ecclesie fidelibus, tam presentibus, quam futuris, quod Dilectus noster,* Fridericus, *ecclesie* S. Stephani *in Maguncia Prepositus, discreto pie dispensacionis intuitu commonitus, propter defectum debite administracionis, que tempore dignitatis sue Fratribus ecclesie* S. Stephani *contingebat, plana ac spontanea voluntate cum eisdem Fratribus suis tali pactione conuenit, & proprio priuilegio suo confirmauit, videlicet, quod omnia ecclesie* S. Stephani *& eis attinencia, vel que pignori obligauerat, vel nomine beneficii alienauerat, in ius & potestatem ecclesie, & ad liberum vsum predictorum Fratrum reuocauit, & expediuit. Insuper villicaciones de omnibus curiis, ecclesie* S. Stephani *attinentibus, locandas & assignandas dimisit, & assignauit, & quamdiu ipse officio & dignitate Prepositure fungeretur, ipsi hanc dispensacionem absque omni commutacione obtineant, & quicquid vtilitatis ecclesie exinde proueniret, in vsum cedat communitatis eorum. Preterea huic actioni superaddidit, quod ecclesiam in* Alzeia, *cuius inuestitura specialiter ad eum spectabat, super altare* B. Stephani *stabili iure tradidit & delegauit, vt per eam Fratres defectus suos possent supplere, & cottidiane necessitatis sue stipendia augmentare.*

Nos itaque dignum, & equitati consentaneum iudicantes, speciali filie Maguntine Sedis subuenire, & discrecionis nostre, simul & pietatis dispensacione iura eius, & raciones atque pactiones tueri, & fouere statuimus, & firmiter sanciendo precipimus, & auctoritatis nostre priuilegio confirmamus, vt he pactiones, & spontanee prenominati Prepositi Friderici *concessiones rate consistant, & inconuulse permaneant. Quod si quis hanc nostre confirmacionis paginam attemptare presumpserit,* DEI *omnipotentis iram, & nostram se nouerit incursurum offensam.*

Huius rei testes sunt:

Heinricus, *Abbas S. Albani.*
Burchardus, *ecclesie S. Petri Prepositus.*
Heinricus, *Prepositus in Ascafenburg.*
Magister Sifridus.
Folpertus, *Prepositus in Muggestat.*
Prepositus de Spalde, Magister Rubertus.
Magister Heinricus *de Ascafenburg.*
Folcnandus, *eiusdem ecclesie Canonicus & Custos.*
Comes Regenbodo, *& Frater eius de* Bichelingen.
Fridericus, *filius Waltheri de* Husen.
Conradus Sueuus,
Ditherus, *Scultetus in Maguncia;*
& alii quamplures.

Datum Papie, anno Dominice incarnacionis MCLXXV, Indict. VIII, regnante Domino Friderico *Romanorum Imperatore Gloriosissimo, anno regni eius XXII, Imperii vero XX.*

XIII

De parœcia huius cum Brezzenheimensi *&* Münsterensi *permutatione.*

Pro parœcia hac Alzeiensi *Conradus I,* facta anno MCLXXXIX permutatione, ecclesiæ *B. Stephani* ad cottidianum Fratrum stipendium dedit parœciam *Brezzenheimensem* cum omnibus decimis, aliisque reditibus: parœciam itidem *Münsterensem*, vna cum prouentibus. Qua simul occasione Fratres *B. Stephani Ruggero*, Custodi ædis maioris, eiusque successoribus vnam perpetuo eamque integram addixere præbendam. Et hinc est, quod quilibet maioris ædis Custos ad præsentem vsque diem gaudeat fructibus præbendæ Domicellaris ecclesiæ huius. Enimuero legere iuuabit tabulas, quibus id fusius enarratur, ipsas.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CONRADVS *Dei gracia Sabinensis Episcopus, S. Maguntine Sedis Archiepiscopus. Postquam diuina nos clemencia post longum exilium nostrum Maguntine regimini ecclesie restituit, ex officio a Deo nobis iniuncto, quia tenebamur & tenemur vniuersaliter nostre in cunctis ecclesie prouidere, omniaque ad rectum statum & iusticie vigorem benigne reformare, tam presentem etatem, quam futuram posteritatem volumus non latere; quod ecclesiam de* Alzeya, *quam ecclesie nostre vtilem fore inspeximus, ab ecclesia* S. Stephani *communi consensu, tam Prepositi* Wernheri, *quam eiusdem ecclesie Fratrum*

Fratrum, cum suis pertinenciis accepimus; & vt ecclesiam S. Stephani, *secundum Deum & honorem nostrum, omnino redderemus indempnem, immo in melius ei prouideremus, pro salute anime nostre, habito consilio & communi consensu nostre ecclesie, in restaurum, & ad cottidianum stipendium ei dedimus ecclesiam de* Brizzenheim *cum vniuersis decimis, & aliis pertinenciis, que ad Custodiam nostre ecclesie spectabat, & quam Subcustos* Wignandus *de manu Custodis habebat, & eam libere resignauit. Similiter contulimus ecclesiam de* Munstere *cum pertinenciis suis, quam habet* Rudolfus *Plebanus vice Pastoris, ea seruata condicione, vt quam diu* Rudolfus *Plebanus viuet, eam teneat ab ecclesia* S. Stephani; *eo mortuo, prefata ecclesia libere cum sua integritate sit in manibus Dominorum* S. Stephani, *& hec omnia accedant ad vsus, & ad prebendas Fratrum nomine eleemosyne; prefata vero ecclesia de* Munstere *infeodata fuerat Domino* Cunrado, *Palatino Comiti de Reno, sed ad preces nostras ipse eam nobis resignauit* &c.

Reliquam partem harum tabularum inuenies in chronico Collegiatæ ad *D. Ioannis.*

XIV

De aliorum quorundam bonorum cum aliis commutatione.

Tenebat ecclesia in Thuringia villam *Hohdorf.* Eam anno MCXC tradidit Archiepiscopo *Conrado.* Vicissim *Conradus* ecclesiæ concessit frumentum, quod dicitur *Vrethkorn*; censum itidem denariorum, quem *Dietericus* Vicedominus *de Selenhoven* in villa *Hechedesheim* * iure beneficiario ab ecclesia Maguntina tenuerat; vna cum aliis in eadem villa iuribus. Clarum id fit tabulis sequentibus.

* hodie Hechtsheim.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis in perpetuum. CVNRADVS, *Dei gracia Sabinensis Episcopus, sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus. Propter fragilem humane condicionis memoriam, seu ad maligancium hominum dolositatem repellendam, certa scriptorum indicia cum sint necessaria, presentis auctoritate pagine vniuersorum, tam presencium quam futurorum, notificandum duximus memorie, quod voluntario consensu, & libera voluntate placuit inter nos & Fratres ecclesie* S. Stephani *protamartyris in Magunciatalem fieri commutacionem. Villam* Hohdorff, *quam habuerunt in* Duringa, *stipendiis eorum pertinentem, cum omnibus attinenciis suis vnanimi & spontanea voluntate nobis contradiderunt; in restaurum illius ville nos frumentum, quod dicitur* Vrehtkorn, *& censum denariorum, quem* Ditricus *Vicedominus de* Selehoven *a nobis in beneficio habuit in villa nostra* Hechedesheim, *& qui nobis, eo defuncto, absolute cesserunt, ipsis Fratribus libera donacione contulimus. Percipient autem Fratres in summa centum & decem maldra siliginis, & auene XXXV maldra cumulata; in denariis sex talenta, duabus vnciis minus, que insimul collecta pro XII libris computantur. Adhec, vt predicti Confratres commutacionis sue nobiscum facte sufficientem a nobis habeant recompensacionem, forum vini, quod habemus in predicta villa nostra* Hechedesheim, *& de redditibus, qui dicuntur* Huobecinse, *in eadem villa* Hechedesheim *talentum ipsis Fratribus addere placuit. Vt autem per omnia securam & indempnem reddamus ecclesiam, volumus, vt prefati Fratres vna cum Vicedomino nostro villicum, tam sue ecclesie, quam nobis fidelem & idoneum, instituant, qui in requirendo censum, tam ipsorum auctoritate & banno vtatur, quam nostro, & placita, quibus presidet, communi, tam ipsorum, quam nostro, corroboret banno.*

Vt igitur hoc racionabile factum nostrum, tam modernis, quam posteris, notum constet ac ratum, & vt perpetuo apud vniuersos successores nostros inconuulsum ac stabilitum permaneat, auctoritate Dei omnipotentis, Romane ecclesie, & nostra, sub interminacione anathematis contra huius pagine transgressores ipsum sancimus, stabilimus, & presentis scripti munimine, nostro sigillo insigniti, firmauimus & corroborauimus.

Testes huius rei sunt:

Heinricus, *Abbas S. Albani.*	Petrus, *Scolasticus.*
Arnoldus, *Maior Prepositus.*	Godefridus, *Cantor.*
Burchardus, *Prepositus S. Petri.*	Eberhardus, *Cellerarius.*
Heinricus, *Maioris ecclesie Decanus.*	Fridericus.
Ruggerus, *Thesaurarius.*	Waltherus.

Cunradus. Bertholdus, *Decanus S. Petri & sui Fratres.*
Amilius, *Decanus S. Victoris, & sui Fratres.* Arnual, *Decanus S. Marie ad gradus, & sui Fratres.*

Laici

Gerhardus, *Silvester Comes.*
Wernherus, *Comes de* Wideken-stein.
Hartmannus *de* Budingen.
Emercho, *Vicedominus.*
Ditherus, *Scultetus.*
Cunradus Winzo,
Ludevvicus, Thidricus, Cunradus. } *Officiales, & alii quamplures.*

Acta sunt hec anno incarnacionis Dominice MCLXXXX, Indict. VIII, VI Idus Aprilis, anno reuersionis nostre in Sede Maguntina VII, regnantibus Friderico *Romanorum Imperatore Inuictissimo, &* Heinrico, *filio eius, Romanorum Rege Serenissimo.*

* Zabibach * Born Et quum iisdem temporibus Capella in * *Zagelbach* pertineret ad ecclesiam *B. Victoris*, decimæ vero essent Collegii ad *D. Stephanum*; contra decimæ villæ * *Brunnen* essent Collegii ad *D. Victorem*, Capella vero cum dote Fratrum *S. Stephani*; quæ res non plane nullam controuertendi materiem vtrisque dabat; *Conradus* Archiepiscopus, vt omnem contentionum fomitem e medio tolleret, facta VI Id. April. an. MCXC commutatione Capellam *Brunnensem* ecclesiæ contulit *B. Victoris*; *Zagelbacensem* vero cum bonis suis Collegio *D. Stephani.* Sed quid vetat, tabulas ipsas apponere?

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CONRADUS *Dei gracia Sabinensis Episcopus, sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, constare volumus Christi fidelibus vniuersis, tam presentibus, quam futuris, quod cum Prepositis ecclesiarum in Magancia* S. Stephani, *&* S. Victoris *extra terram positis vtriusque commissionem in nostra manu haberemus, sicut omnium nobis creditorum saluti studere, & prouidere nostri est officii, ita nichilo minus Fratrum earundem ecclesiarum commoditatibus studentes, de ipsorum voluntate & consensu super duabus Capellis concambium inter ipsos, & mutuam hinc inde collacionem fecimus. Capellam itaque in* Brunnen *cum dote, que in re fundi ecclesie & Fratribus* S. Stephani *pertinuit, ipsius autem ville decime Fratribus & ecclesie* S. Victoris *pertinuerunt, eidem ecclesie, videlicet* S. Victoris, *& Fratribus auctoritate nostra, nulla obuiante contradiccione, in perpetuum contulimus, & vice versa Capellam in* Zagelbach *cum omnibus suis pertinenciis, cuius fundacio ecclesie Fratribus* S. Victoris *pertinuit, ipsius vero decime ecclesie & Fratribus* S. Stephani *pertinebant, eidem ecclesie scilicet* S. Stephani *& Fratribus, concurrente hinc inde pari consensu, in restaurum tradidimus.*

Vt igitur talis transmutacio, & mutua collacio Canonice facta rata & inuiolata imposterum permaneat, presentem in sui robur paginam conscribi, & testibus adiectis sigillo nostre auctoritatis insigniri fecimus duximus. Si quis ergo, quod absit, huic Canonicali concambio, & commutacioni aliqua temeritate inductus contraire imposterum presumpserit, DEI omnipotentis indignacionem se incurrisse, & indissolubile anathematis vinculum incidisse nouerit.

Nomina testium sunt hec:

Henricus, *Abbas S. Albani.*
Hezechinus, *Abbas S. Iacobi.*
Gofridus, *Abbas de Blidenstat.*
Arnoldus, *Maior Prepositus.*
Burchardus, *Prepositus S. Petri.*
Henricus, *Maior Decanus.*
Ruggerus, *Custos.*
Petrus, *Scolasticus.*
Godefridus, *Cantor*;
& alii Fratres Maioris ecclesie.
Bertholdus, *Decanus S. Petri, & sui Fratres.*

Laici

Embricho, *Vicedominus.*
Dietherus, *Scultetus.*
Arnoldus *Rufus.*
Cunradus Winzo.
Ludevvicus, *Officialis.*
Embricho Walpodo,
& frater eius Arnoldus;
& alii quam plures.

Acta sunt hec anno incarnacionis Dominice MCLXXXX, Indict. VIII, VI Idus Aprilis, anno reuersionis nostre in Sedem Maguntinam VII, regnantibus Friderico *Romanorum Imperatore Inuictissimo, &* Heinrico, *filio eius, Romanor. Rege Serenissimo.*

De

XV

De filiali Gosbach *in parochialem euecta.*

Gosbacensis ecclesia filia erat parœciæ Brunnensis. Cum vero temporis successu haud parum & populo creuisset & possessionibus, ad parochialis adspirauit iura. Quæ res ne litigandi præberet occasionem, filiamque cum matre committeret, *Conradus*, edito diplomate, Gosbacensem in parochialem euexit, lata tamen certa quadam conditione: quam vt noscas, quod diximus, diploma adscribere placet.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CVNRADVS *Dei gracia Maguntine Sedis Archiepiscopus & Sabinensis Episcopus. Vt ea, que humana ordinat dispensacio, memorie commendari valeant, scriptis digne annotantur, alioquin mutua successione temporum in obliuionem facile labuntur. Cum igitur a tempore Domini Imperatoris, videlicet* Ottonis *iunioris, ecclesia in* * Burno *cum patronatu & decimis,* * Bom. *& cum quibusdam villis, in terminis prefate ecclesie constructis, ecclesie* S. Stephani *protomartyris in Maguncia pertineat, scire volumus vniuersos Christi fideles, tam presentes, quam futuros, quod inter villas easdem quedam villa, nomine* Gosbach, *cooperante sibi gracia diuina, tantum in populo, & possessionibus quibuslibet incrementum accepit, quod, si quandoque ipsius ville populus dum adhuc modicus esset, memoratam ecclesiam* Burno *super baptismo paruulis conferendo, & mortuis sepeliendis, & synodis celebrandis visitare consueuerat, tali visitacione postposita a multis iam retro actis annis supradicta sacramenta in sua villa* Gosbach *celebrauerit; Verum quia incole antiquioris ville, videlicet* Burno, *sibi asserebant iniuriam inferri, quo lis, que inde posset oriri, sopiretur, ad peticionem dilecti filii nostri* Wernheri, *ecclesie* S. Stephani *in Maguncia Prepositi, & predictarum ecclesiarum, scilicet* Burno *&* Gosbach, *fundatoris, Chorepiscopo eciam ipsarum ecclesiarum,* Sigefrido *videlicet,* S. Petri *Preposito, annuente, & de consilio Prelatorum ecclesie Maguntine hanc dispensacionem fecimus, vt ecclesia in* Gosbach, *ad nullam aliam ecclesiam respectum habeat, sed in sua ecclesia* Gosbach, *cum synodali iusticia, & sacramentis populo conferendis, matricis ecclesie plena imposterum gaudeat libertate; hoc tamen annexo, vt ecclesie prememorate gracia familiaritatis inuicem se visitent in celebrandis Letaniis. quin eciam hoc statuimus, vt Sacerdos, quem Prepositus fundator in vna illarum ecclesiarum instituerit, & Chorepiscopus in possessionem miserit, in altera quoque, populo presit, attamen in villa* Gosbach *continuam celebret mansionem.*

Verum ne quis contra hoc racionabile statutum nostrum venire, ipsumque presumat euertere, in sui munimen paginam presentem conscribi, & sigilli nostri impressione signiri fecimus.

Testes adiicientes, quorum nomina sunt hec:

Cunradus, *in Maguncia & in Franckenvurt Prepositus.*	Fridericus.
Heinricus, *maioris ecclesie Decanus in Maguncia, & Prepositus in Pinguia.*	Henricus.
Ruggerus, *Maior in Maguncia Custos, & Prepositus S. Iohannis.*	Eberhardus.
Godefridus, *Cantor maioris ecclesie.*	Cunradus, *Archipresbiter.*
	Adelbertus.
	Henricus, *Cellerarius,*
	& reliqui maioris ecclesie Canonici.

Cunemannus, & Regenfridus, Capellani.

Cunradus, *Decanus S. Petri.*	Godefridus.
Theodericus, *Cantor.*	Arnoldus.

Cunradus, *& reliqui eiusdem ecclesie Canonici.*

Henricus, *Decanus S. Stephani.*	Cunradus.
Wernherus, *Scolasticus.*	Embricho, *Cellerarius.*
Waltherus, *Cantor.*	Ludevvicus.
Dagemarus.	Baldemarus.

Fridericus, *& reliqui eiusdem ecclesie Canonici.*

Laici

Comes Walraben *de* Nassovva. Cunradus.
Dudo, *qui & Camerarius erat in Magunc.* Bertholdus.
Embercho, *Vicedominus.* Arnoldus.
Regenbodus, *de Pinguia.* Herburdus.
Embricho; *& quamplures alii Maguntini ciues.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCXCVI, Indict. XIIII, Celestino III *Romane Sedi presidente*, Heinrico VI *Imperium gubernante, anno electionis nostre XXXV, exilii XXXI, reuersionis autem XIIII.*

XVI

De controuersiis quibusdam Stephanitarum, quas cum aliis habebant, compositis.

In illis primum occurrit lis, quæ eisdem fuit cum *Wernhero* de *Selenhoven.* Contendebat is, partem decimarum, quas Canonici in tractu villæ *Brezzenheim* habebant, sibi iure competere. Id vero illi constanter negabant, refutabantque. Factum tandem, vt iuri, quod se habere adseruerat, *Wernherus* circa annum MCCIV vel MCCVI prorsus sub signo exfestucationis renuntiaret: *Conrado* maiore Præposito, *Friderico* Decano, & *Godofredo* Cantore rem tabulis hisce, publice tum editis, referentibus iuxta firmantibusque.

In nomine Domini. CONRADVS *maior Prepositus*, FRIDERICVS *Decanus*, GOTFRIDVS *Cantor*, *Moguntine Sedis Iudices delegati. Quoniam propter fragilem humane condicionis memoriam res geste pro diuturnitate temporis per obliuionis fluxum quandoque euanescunt, nisi per vsum autheutici scripti roborate conseruentur, notum esse volumus tam futuris, quam presentibus huius pagine inspectoribus, quod* Wernherus *de* Selehoven, *& filius eius controuersiam, quam habuerunt cum Canonicis ecclesie* B. Stephani *in Maguncia super quibusdam decimis in* Brizzinheim, *quas iure feodali sibi vsurpare contendebant, in nostra constituti presencia totaliter remiserunt, & iuris, quod in parte iam dictarum decimarum se habere asseruerunt, prorsus sub signo exfestucacionis renunciarunt.*

Ad huius itaque facti ratam attestacionem & roboracionem perpetuandam, ita vt inconuulsum & indissolubile in euum permaneat, presentis scripti cartam sigilli nostri impressione fecimus communiri.

Testes sunt:

Heinricus *de* Stalechen. Eberhardus, *B. Marie in Campis Prepos.*
Simon *de* Selehoven. Hermannus, *Pinguensis Prepositus*, *maioris ecclesie Canonici.*

Cunradus, *Decanus.* Theodericus, *Cantor.* Baldemarus, *ecclesie S. Petri Canonici.*

Adolfus, *Decanus.* Heinricus, *Cantor.* Arnoldus, *ecclesie S. Victoris Canonici.*

Arlevvanus, *Decanus*, Giselbertus, *Cantor.* Rudolffus, *S. Marie ad gradus Canonici.*

Dimarus, *Decanus.* *Magister* Benedictus, *ecclesie S. Iohannis Canonici.*
Sigevvinus, *Cantor.*

Et alii quamplures.

Habita ratione testium, hec facta sub an. MCCIV vel MCCVI.

Successerat alia cum *Hartrado* de *Merenberg* seniore controuersia. Is enim ius patronatus ecclesiæ in *Eblizdorf* cœnobio *Habecheburnensi*, quod condiderat, vna cum aliis contulerat bonis; Collegium *D. Stephani* vero sibi adserebat. Vtraque pars tandem controuersiam *Sigefridi II* commisit arbitrio; qui caussis ac rationibus vtriusque illarum probe pensitatis, auditisque virorum prudentum sententiis, pronuntiauit; quum pateat, ius istud *D. Stephani* competere Collegio, eidem etiam saluum sit, maneatque in perpetuum: Præposito contra *Habe-*

Habechebarnensi, vna cum stipendio Curioni olim constituto, munus siue officium, sacra in ecclesia Eblizdorfensi curandi; ita tamen, vt id ad præsentationem Canonicorum ad *D. Stephani* a Præposito eorundem suscipiat, & quotannis eisdem in recognitionem iuris patronatus quatuor marcas Coloniensis monetæ persoluat, in peruigilio Adscensionis Christi duas, duas in festo B. Martini. Sed enim ipsas tabulas, quibus id perscripsit, proferre haud piget.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. SIFRIDVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, Sedis Apostolice Legatus. Commisse nobis Prelationis requirit officium, vt reuocemus ad concordiam discordantes, & ne in recidiue contencionis scrupulum relabantur, prouidi deliberacione consilii congruam satagamus adhibere cautelam. Ad vniuersorum igitur noticiam, tam presencium, quam futurorum Christi fidelium volumus peruenire, quod cum inter dilectos filios, Conuentum* S. Stephani *Maguncie ex vna parte, &* Hartradum *de* Merenberc *seniorem ex altera, super iure patronatus ecclesie in* Eblizdorff *coram nobis contencio verteretur, quod idem* Hartradus *in augmentum cenobii de* Habecheburne, *cuius ipse fundator extitit, quantum in ipso erat, donauerat, tandem partibus ipsis, in nostrum placuit precise arbitrium consentire, fide data, vt, quicquid nos statueremus super causa eadem, vtrimque inuiolabiliter seruaretur.*

Nos itaque causis ac racionibus, que fuerunt hincinde proposite, notatis diligencius & pensatis, communicato prudentum virorum consilio, pro bono pacis & concordie ita duximus statuendum, vt, cum vniuerse decime prefate ecclesie in Eblizdorff, *& ius patronatus ad ecclesiam* S. Stephani *pertinere noscantur, ipsa iure suo gaudeat prelibato. Prepositus vero de* Habechebnrne, *qui pro tempore fuerit, curam ecclesie in* Eblizdorff *in recognicionem iuris patronatus ad presentacionem Conuentus* S. Stephani *a Preposito ibidem recipiat, & diuina per se procuret ibidem, eam tantum porcionem accipiens, quam Clerici ibidem hactenus diuina procurantes percipere consueuerunt. Et ne temporis diuturnitas ecclesie* S. Stephani *pariat in iure suo preiudicium, cenobium antedictum quatuor marcas Coloniensis monete singulis annis persoluet eidem, harum duas in vigilia* Ascensionis, *& duas in festo* B. Martini, *que Fratribus ibidem DEO seruientibus in modum eleemosyne distribuentur; si vero predictam pecuniam cenobium predictum termino prenotato soluere neglexerit, antedicta ecclesia in* Eblizdorff *cum omni iure & attinenciis suis libere reuertatur & absolute.*

Testes:

Fridericus, *Decanus.*	Ruthardus, *Cellerarius.*
Albertus, *Custos.*	Heinricus *de* Stahelecke.
Gotefridus, *Cantor.*	Heinricus, *Prepositus Pinguensis.*

Magister Heroldus. *Maioris ecclesie.*

Theodericus, *Decanus.*	Baltemarus, *Cantor S. Petri.*
Christianus, *Prepositus.*	Heinricus, *Cantor.*
Adolfus, *Decanus.*	*Magister* Fridericus.

Cuno, *Canonic. S. Victoris.*

Diemarus, *Decanus.*	Helvvicus, *Custos S. Iohannis.*

Laici

Gotefridus *de* Eppenstein.	Dieto *de* Selhoven.
Wernherus & Philippus *de* Bolanden.	Arnoldus *de* Quercu, *& filius eius*
Wolframus Ringrauius.	Embricho.
Arnoldus, *Camerarius.*	Gotescalcus, *Aduocatus*;

& alii quamplures Maguntini.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCCX. Datum Maguncie XV Kalend. Ianuarii.

XVII

De pio Præpositi Gerhardi *in Fratres Stephanitas animo.*

Is scilicet eisdem ius patronatus ecclesiæ in *Amena*, quod Præpositis Collegii vsque huc proprium erat, anno MCCXII consensu *Sigefridi II* (quem tabulæ sequentes exponunt) in supplementum stipendiorum contulit.

In

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. SIFRIDUS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, Apostolice Sedis Legatus. Cautissima est scriptorum memoria, que muniminc autentico fulciuntur. Nam eadem & gestorum seriem lucidius representant, & versuciis obuiant malignorum. Notum igitur esse volumus vniuersis Christi fidelibus, tam presentibus, quam futuris, quod Dilectus noster,* Gerhardus, *Prepositus ecclesie* S. Stephani *Maguncie, perspiciens salubriter & attendens, qualiter dicta ecclesia per hostilitatis incursus, aeris intemperiem, & iniquitatem raptorum, ac alios diuersos malorum temporum sinistros euentus a Deo suis fuit attenuata redditibus, vt per mensem vnum sustineat in administracione debita & consueta defectum, ius patronatus ecclesie de* Amena, *quod ad ipsum de iure spectabat, ecclesie contulit antedicte. Nos quoque in supplementum predicti defectus eidem concessimus, vt, instituto in prefata ecclesia legitimo Vicario, & assignato eidem in sustentacionem suam stipendio competenti, quicquid residuum fuerit, in communes Canonicorum* S. Stephani *cedat vsus. Volentes igitur, vt tam ipsius Prepositi prelibata donacio, quam nostra concessio robur obtincant firmitatis, presentem paginam super eisdem conscribi, eandemque sigillo nostro fecimus communiri. Statuimus ergo, ne aliqua inposterum ecclesiastica, secularisue persona premissis quolibet ausu temerario contraire presumat. Quod si quis attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis DEI, ac nostre excommunicacionis sentenciam se nouerit incurrisse.*

Cum autem Gerbodo *Prepositus* S. Petri, *&* Fridericus *Decanus maioris ecclesie de prioratu contendant, volumus atque statuimus, vt nominum eorum suspensio auctoritatem huius scripti non imminuat, & iuribus eius non deroget, nec eciam disputacionem inducat.*

Testes:

Gotefridus, *Custos & Cantor.* — *Magister* Eberhardus.
Ruthardus, *Cellerarius.* — *Magister* Obertus.
Maioris ecclesie Canonici.

Theodericus, *Decanus.* — Rifridus, *Scolasticus.*
Baldemarus, *Cantor S. Petri.*

Willehelmus, *Decanus.* — Arnoldus, *Scolasticus.*
Hermannus, *Cantor S. Victoris.*

Arnoldus. *Decanus.* — Willehelmus, *Scolasticus.*
Berwelphus, *Cantor S. Marie ad gradus.*

Diemarus, *Decanus.* — Helwicus, *Custos S. Iohannis,*
Siguinus, *Cantor.* — *& quamplures alii.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCCXII. Datum Maguncie II Nonas Septembris.

XVIII

De controuersia Collegii *cum* Eppensteiniis *ad concordiam redacta.*

In contentionem Capitulum venerat cum *Gerhardo* & *Godefrido* Fratribus, *Dominis* de *Eppenstein*, super bonis in tractu villarum *Gosbach*, *Borne*, & *Husen*. Quam vt sustolleret Sifridus, rem iis conditionibus ad pacem reuocauit, quas his complexus litteris est.

SIFRIDVS D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus. Nouerint omnes, ad quos presens pagina peruenerit, quod cum super bonis in Gospach *&* Borne, *suisque pertinenciis apud Eppensteyn, & bonis in* Husen, *apud castrum Steynheim sitis, inter ecclesiam* S. Stephani *Magunt. ex vna parte, & Nobiles viros* Gerhardum *&* Godfridum, *fratres de Eppensteyn, ex altera, questio verteretur, tandem de nostro & ecclesie nostre consensu partibus presentibus per amicabilem composicionem sic ipsa questio est decisa. Prefati Nobiles bona in* Gospach *&* Borne *cum suis pertinenciis, excepto patronatu ecclesie ibidem, ad firmam, quod vulgo* Phat *dicitur, pro annua pensione quinque librarum & dimidie Maguntine monete, indiuisa, quamdiu vixerint, obtinebunt, omnibus eorum heredibus & coheredibus exclusis omnino. Et si alter eorum alteri superuixerit superstes, quamdiu viuet, habebit, extunc autem bona ipsa ad prefatam ecclesiam libere reuertentur. Dabitur*

bitur autem ipsa pensio annuatim inter festum Martini, & Epiphaniam Domini. Alioquin si extunc monicione facta intra mensem memorate ecclesie ipsa pensio non fuerit persoluta, recipo contractu bona ipsa, pensione nichilominus persoluenda, ad ecclesiam libere reuertentur. Verum si ex parte ecclesie prefatis Nobilibus in vita eorum super bonis ipsis questio in iudicio mota fuerit, & monicione facta infra mensem non resipuerint, a prestacione pensionis erunt ipsi Nobiles, quamdiu vixerint, penitus absoluti, sed post eorum obitum libere ad ecclesiam bona memorata redibunt. Si vero Prepositus ipsius ecclesie, vel eius successor pro sua voluntate questionem sumptam suscitare voluerit, Conuentus ei in hoc non assistet, ymmo, quantum in ipso est, precibus & monitis fideliter, vt desistat, insistet. Si quid eciam de bonis ipsis, & eciam de bonis in Husen *infeodatum est, vel in beneficio castrensi concessum, iidem Nobiles absoluent, nec de cetero tales vel consimiles concessiones ipsis bonis facere attemptabunt, si prefatam penam voluerint euitare. Bonis autem in* Husen *renunciauerunt omnino, nec de ipsis bonis ecclesie in Selginstat contra ecclesiam S. Stephani vvarandiam facere attemptabunt. Cellerarius S. Stephani annuatim accedet ad curtim in* Gosbach *&* Borne, *si de ipsis bonis aliqua sit facta distractio, inspecturus. In cuius rei euidenciam presentem paginam sigillo nostro, & ecclesie nostre, fecimus communiri.*

Testes hy sunt:

Gerbodo, *Prepositus.* Christianus, *Decanus maioris ecclesie, qui super eadem causa Iudices fuerunt a sede Apostolica delegati.*
Item Arnoldus, *Prepositus S. Marie ad gradus.* Heinricus, *Prepositus Pingvvensis, & Cellerarius maioris ecclesie Magunt.*
Gunzechinus, *Abbas S. Albani.*

Laici

Hartmudus *de* Aschenborn. Godfridus *de* Teickenheim,
Henricus *de* Rudencheim. *&* Winthetus *de* Cleu, *Milites,*
& alii quamplures, tam Clerici, quam Laici.

Acta sunt hec Maguncie anno incarnacionis Dominice MCCXXIII, quartodecimo Kalendas Ianuarii.

XIX

De bonis Porcetensibus *coemtis.*

Porcetensibus Sanctimonialibus prædium quoddam erat in villa *Costheim.* Quod cum suis rationibus conducere posse cerneret Collegium *D. Stephani*, ab iis, quæ probe videbant, sibi id ob loci distantiam non adeo fructuosum esse, vna cum bonis contributis emit. Fidem faciunt hæ Antistitis *Helsvvindis* litteræ:

Soror HELSWINDIS *dicta, Abbatissa, totusque Conuentus Ord. Cisterc. ecclesie* Porcetensis, *vniuersis Christi fidelibus hanc paginam inspecturis salutem in omnium Saluatore. Constare volumus vniuersis, quod nos predium in* Costheim *cum omnibus pertinenciis, quod ad ius & proprietatem ecclesie nostre pertinebat, quia ad culturam & prouisionem eius sine multis expensis & laboribus, viarum quoque periculis, operam impendere non potuimus efficacem, mediantibus Dilectis nostris*, Sibodone *Decano, &* Henrico *de* Foresto *Canonico, Aquisgranensibus, ecclesie* B. Stephani *Maguncie, apud quam ipsum predium situm est, Domino* Engelberto, *Archiepiscopo Coloniensi, cui tunc gubernacio Imperii fuit commissa, & Domino* Henrico, *Abbate ecclesie* Vallis S. Petri, *qui tunc ecclesie nostre Pater fuit spiritualis, consencientibus, & auctoritatem impercientibus, de consilio ecclesie conuentualis Aquisgrani vendidimus pleno iure, & per memoratum* Henricum *de* Foresto *dicte ecclesie* S. Stephani *idem predium in villa* Costheim *fecimus resignari. In cuius rei euidenciam presentem paginam conscribi, eamque sigillo Domine Abbatisse fecimus communiri. Facta est autem vendicio memorata in villa Bacharaco, Treuerensis dyocesis, anno incarnacionis Dominice MCCXXIIII, mense Octobre. Resignacio vero bonorum facta est in* Costheim *anno sequente, mense Ianuario, & Moguncie sollempniter publicata.*

XX

De aliis Stephanitarum, quas cum diuersis habebant, controuersiis compositis.

Bona, quæ Canonici a monasterio *Porcetensi* sibimet in villa *Costheim* com-

parauerant, Aduocatus loci, *Gerhardus* de *Eppenstein*, inuaserat, exactionibusque premebat; quod illi ægre ferebant. *Sifridus* arbiter delectus, caussa cognita statuit, ordinauitque, vt Collegium ea in posterum quiete teneat, possideatque: Gerhardus ablata restituat. Factum id Id. Septembr. an. MCCXXV, vt litteræ hæ docent.

SIFRIDUS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus. Constare volumus vniuersis, quod nos in composicione, quam fecimus inter Canonicos* S. Stephani *Maguncie, & cognatum nostrum* Gerhardum *de* Eppenstein, *qui fide data nostre ordinacioni stare promiserunt, hoc duximus ordinandum, quod dictus* Gerhardus *memoratos Canonicos bona in* Costheim, *ab ecclesia* Porcetensi *comparata, pacifice & quiete possidere permittat, secundum quod in litteris, quibus sigillum Fratris nostri appensum est, inuenitur expressum, & quicquid idem* Gerhardus *de bonis ipsis per se vel per suos a tempore illate violencie abstulit, sine diminucione restituet Canonicis memoratis; que nostra ordinacio est, ab vtraque parte recepta.*

Testes hy sunt:

Gerbodo, *Prepositus maioris ecclesie Maguntine.*
Ludevvicus, *Comes de* Ziginhain.
Gerhardus, *Comes de* Diets.
Ditherus, *Comes de* Katzenelenbogen.
Gerlacus *de* Budingen.
Hartdradus *de* Merenberc.
Fridericus *de* Kelberovva,
& Heinricus, *Vicedominus de Ascaphenburc.*

Actum anno incarnacionis Dominice MCCXXV, Idus Septembris.

Iidem super libertate curiæ eadem in villa inter se contendebant. Enimuero & hanc litem Archiepiscopus *Sifridus* anno sequenti MCCXXVI apud S. Albanum diremit. Quo quidem hæ spectant tabulæ.

SIFRIDUS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus*, Gerbodo *Prepositus*, Christianus *Decanus maioris ecclesie*, Arnoldus *Prepositus S. Marie* ad gradus, *&* Waltherus *Decanus* S. Petri *Magunt. constare volumus vniuersis, quod dum inter ecclesiam* B. Stephani *Magunt. ex vna parte, & Nobilem virum* Gerhardum *de* Eppenstein, *ex altera, super libertate curie in* Chostheym *questio verteretur, tandem nobis mediantibus de consensu parcium diffinita est ipsa questio in hunc modum: Ecclesia* B. Stephani, *in prefata curia, cum omnibus suis pertinenciis non censualibus, preterea in duobus mansis & dimidio, de quibus lis erat, omnimoda in perpetuum libertate gaudebit, ita, vt & a denariis Aduocaticiis, & maniplis, tam siliginis, quam auene, qui per villam Aduocato de bonis hereditariis dari solent, a vino bannito, a receptionibus & procuracionibus tam equorum, quam hominum, a composicionibus, que vulgo* Wette *dicuntur, ab exactione qualibet, & ab omni seruicio, preter ligna Scabinorum, penitus sit immunis. Item in tercio die post festum Remigii, & per totum annum de quindena in quindenam placitandi liberam habeat facultatem. Preco, secundum consuetudinem curie, liber erit. Scultetus quoque curie, si mansum vel minus habet in bonis, nichil omnino inde seruiet Aduocato; si autem plus habet, quam mansum, de eo, quod supra mansum est, more aliorum, ita, ne plus aliis grauetur, extra curiam seruiet de sua persona. Colonus quoque, si bona Aduocaticia habet, de ipsis, more aliorum, ita, vt plus aliis non grauetur, extra curiam seruiet Aduocato; si autem bona Aduocaticia non habet, a seruicio penitus sit immunis, nisi attineat Aduocato, & tunc seruiet de sua persona. Idem quoque Aduocatus prefate ecclesie equus & fauorabilis iudex erit, eamque in sua iusticia prosequenda modis omnibus promouebit, & ipsa ei in suo iure erit fauorabilis & deuota. Ecclesia predicta de bonis Aduocaticiis prefati* Gerhardi *de cetero nichil emet in* Chostheym. *Hec autem omnia pars vtraque, fide interposita, & sub pena L Marcarum obseruare promisit.*

Testes hy sunt:

Heinricus, *Pinguensis Prepositus.*
Walterus, *Canonicus Moguntinus.*
Bervvelfus, *Cantor*,
& Burchardus, *Custos S. Marie* ad gradus.

Laici

Fridericus, *Camerarius.*
Otto, *Scultetus.*
Mengotus, *Marscalcus.*
Eberhardus,
Helfricus.
Cunradus Magnus.

Bertholdus,

Bertholdus, *Monetarius*, *&* S. *filius eius*,	*&* Godefridus Bonus, *Ciues Maguntini.*
Godefridus *&* Wintherus, *Castellani in* Eppenstein.	Giselbertus, *Miles de* Rudensheim; *& alii quamplures.*

In cuius rei euidenciam presentem paginam conscribi, eamque nostris, & prefati Gerhardi, *Aduocati, sigillis fecimus communiri. Actum Moguncie apud* S. Albanum *anno incarnacionis Dominice MCCXXVI, Kalendis Februarii.*

Similiter Stephanitæ cum *Wideroldo*, Milite de *Marburg*, disceptabant super dimidia parte decimarum in *Burchishusen*. Sed & hanc controuersiam composuere *Gunzechinus*, Abbas ad D. Albanum, *Eckehardus*, Decanus Ameneburgensis, ceterique, quorum eam commiserant arbitrio, *in octaua Iohannis Euangeliste*, modo, quem docent tabulæ hæ, tum confectæ:

GVNZECHINVS, *Abbas S. Albani Moguncie*, Eckehardus, *Decanus in Ameneburc*, Eckehardus *de* Hapsfelt, Cunradus *de* Wintershusen, Guntramus *de* Marburc, Adolphus *de* Nordecken, *Milites. Cum inter* Reinherum, *Decanum* S. Stephani *Moguncie, nomine ipsius ecclesie, ex vna, &* Wideroldum *Militem* de Marburc, *ex altera, super medietate decime in* Burchishusen *questio verteretur, tandem vtraque pars nostro se subiecit arbitrio, fide data promittens, quod quicquid nos super ipso negocio statueremus, ipsi fideliter obseruarent vtrinque. Nos itaque pro bono pacis sic duximus statuendum, quod dictus* Wideroldus, *& duo filii sui*, Cunradus *&* Adolphus, *medietatem ipsius decime, quamdiu vixerint, ad firmam, quod valgo dicitur* Pfat, *pro decem solidis annuis in festo S. Nicolai soluendis habere debeant ab ecclesia memorata, & si in termino constituto pensionem ipsam aliquando soluere neglexerint, decima ipsa ad ecclesiam* B. Stephani *libere reuertatur; eis autem defunctis, ecclesie eidem ipsa decima vaces omnino, heredibus eorum nichil iuris habentibus in eadem, & hoc cum prefato* Wideroldo, *suisque filiis*, Echehardus *&* Wideroldus, *filii Domini* Adolphi, *&* Cunradus paruus, *fide interposita, promiserunt. In cuius rei euidenciam presentem paginam conscribi, eamque sigillis Capituli in Ameneburc, & ecclesie in We'bc' fecimus muniri. Actum in* Marburc *anno incarnacionis Dominice MCCXXVI, in octaua Iohannis Euangeliste.*

XXI

De bonis Bieburgensibus *&* Muscebacensibus *coemptis.*

Otto III monasterio Saletiensi an. DCCCCXCII prædia *Bieburg & Muscebach* contulerat. Ab eo Stephanitæ illa anno MCCXXIX Kal. Mart. & quidem curtim, quæ Bieburgi erat, & bona in tractu Musecbach sita precio CC marcarum Coloniensium sibi compararunt. Testis negotio adhibitus fuit *Fr. Rudolfus*, Magister Hospitalis in villa Stephansfeld. Iuuabit autem ipsas Othonis huc afferre tabulas.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. OTTO, *diuina fauente clemencia Rex. Noscit omnium fidelium nostrorum presencium atque futurorum industria, qualiter nos, rogante carissima Auia nostra* Adilheida, *Imperatrice Augusta, quoddam predium nostrum*, Biburc *&* Mosscbach *nuncupatum, cum omnibus pertinenciis suis in pago* Cunagis Sunderun, *in Comitatu* Aruduinti *Comitis situm*, Salsensi *cenobio, in honore Apostolorum constructo, pro remedio anime sue & nostre, & parentum nostrorum, atque sancte Romane ecclesie sub libertate ab vtrisque tradito, in proprium ius concessimus, firmiterque donauimus cum* Terra Dominicali, *vicina predicto predio, pertinente ad Castellum. Insuper eciam CXX* Iornales *in alio loco adiacentes, ad predictum Castellum respicientes, cum banno & cum mancipiis vtriusque sexus edificiis, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, vineis, campis, agris, siluis, aquis, aquarumque decursibus, piscacionibus, molendinis, mobilibus & immobilibus, viis & inuiis, exitibus & reditibus, questitis & inquirendis, & cum aliis omnibus rebus, que dici vel nominari possunt, a nostro iure in predicti monasterii ius perpetualiter ibi habendum transfundimus, vt serui Dei illic commorantes pro salute nostra, & statu Imperii nostri Dominum eternaliter exorent.*

Et vt hec nostre concessionis donacio firmiter stabiliterque ab omnibus habeatur, hoc nostrum preceptum inde conscribi, manuque propria subtus roboratum annulo nostro

sigillari iussimus. Datum IIII Kal. Ianuarii anno Dominice incarnacionis DCCCCXCII, indict. V, anno autem tercii Ottonis *regnantis nono. Actum* Polide *feliciter, Amen.*

XXII

De aliis Stephanitarum controuersiis hoc temporis tractu ad concordiam redactis.

Ducebant illi cum *Gunthero* Milite, filio *Siboldi* Militis in Erfordia, super loco molendini & falicto, villæ *Geisbotsleibin* adiacente, litem. Atenim, vt & hanc finiret, operam dedit *Sifridus II* Archiepiscopus, remque eo deduxit, vt Guntherus iuri suo renuntiaret. Testimonio sunt tabulæ Sifridi, mense Iulio Erfurti editæ, quas hic legendas damus.

SIFRIDVS Dei gracia sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus. Constare volumus vniuersis, quod Guntherus, *Miles, filius* Siboldi, *Militis in Erphordia, loco molendini & falicto, quod adiacet in inferiori parte* Geisbotsleibin, *mota sibi super hys questione ab R. Decano, & R. Canonico* S. Stephani *Maguncie, liti cedens, iuri suo, quod habere videbatur, pro se & suis renunciauit omnino.*

Testes autem hy aderant:

C. *Prepositus.* C. *Cantor, S. Marie in Erphordia,*
L. *Scolasticus.* *& prefatus* Siboldus;
& alii quamplures.

Actum Erphordie anno gracie MCCXXX, Pontificatus autem nostri anno XXVIIII, mense Iulio. In cuius rei euidenciam presentem paginam conscribi, & sigillo nostro iussimus communiri.

Hæc dum fiebant, insulam oppido *Geisenheim* oppositam, quæ ad ecclesiam *D. Stephani* pertinebat, occuparat *Emercho*, Rhingrauius de Lapide, ratus, eam in auiti diuisione patrimonii ad se peruenisse: quæ res non poterat non nostris esse dolori. Enimuero, rogatu fratris sui, *Sifridi*, Episcopi Ratisbonensis, acceptaque ab eodem compensatione, de ea decessit, & an. MCCXXXII, XVII Kalend. Februar. litteris publicis, quas subiungimus, se Canonicis *D. Stephani* libere illam dimisisse testatus est.

EMERCHO, Ringrauius, *dictus de* Lapide, *omnibus hoc scriptum visuris volumus declarari, quod cum insula opposita* Giesenheim, *cuius proprietas ad ecclesiam B. Stephani Maguncie pertinere dinoscitur, in diuisione sortis in nostram cessisset porcionem, Dominus & frater noster* Sifridus, *Ratisponensis Episcopus, & Imperialis Aule Cancellarius, ad peticionem Dominorum predicte ecclesie inclinatus, & pro remedio anime sue & matris nostre, cum omni instancia petiuit, vt dictam insulam dictis Dominis S. Stephani absolutam relinqueremus*, Hermanno *de* Armensheim *Procuratori suo iniungens, vt nobis de ipsius Domini Episcopi redditibus, qui sibi in hereditatem cesserant, restaurum competens assignaret. Nos vero peticioni Domini & fratris nostri, prout decuit, annuentes, predictam insulam predictis Dominis S. Stephani liberam & absolutam cum consensu vxoris nostre* Adelheidis *relinquimus, omni iuri, quod in ea habuimus, vel videbamur habere, penitus renunciantes. Dictus quoque* Hermannus *pro restauro eiusdem insule VII maldra annone de rebus dicti Domini Episcopi, fratris nostri, in* Vndenheim *&* Nordenstat *sitis, de consilio* Friderici *de* Vendinsheim, *Scriptoris Domini Episcopi, &* Hermanni, *Plebani in* Gisenheim, Henrici Galli, *&* Henrici *de* Spurchenheim, *nobis, sicut ab ipso Domino Episcopo Fratre nostro acceperat in mandatis, perpetuo assignauit, & predicti Domini censum, videlicet XXVII vncias, quas de eadem insula soluere neglex imus, absolutos dimiserunt; si vero nos, vel aliquis ex parte nostra predictos Dominos in eadem insula molestare attemptauerint, predictas XXVII vncias eisdem Dominis reddere teneamur, & ipsi nichilominus ipsam insulam absolutam habebunt.*

Notes hic Sifridum, Episcopum Ratisbonensem, & Imperialis Aulæ Cancellarium, *cuius natales hactenus ignoti erant.*

In huius rei euidenciam presentem paginam sigillo nostro fecimus communiri.

Testes sunt hy:

Stephanus *de* Waldecke. Arnoldus *de* Rotenberc,
Gerhardus *de* Pinguia. *&* Wernerus, *cognatus eiusdem.*
Wolfvvinus *de* Foro. Cuonradus Magnus.

Ortlie-

Ortliebus *in* Buneda, *Milites.*	Wideroldus.
Arnoldus, *Scultetus,*	Meingotus Suse.
& filius suus Arnoldus.	Luprandus *de* Gysenheim.
Cuonradus *de* Appenheim.	Iohannes *de* Gysenheim,

& alii quamplures.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCCXXXII, XVII Kal. Febr.

Nec paucis hactenus iniuriis ac damnis affecti erant ab *H.* de *Vibeche* in villa *Gisbotsleibin.* Id quum, auditis sigillatim loci incolis, pateret, idem Sifridus iunior, litteris Erfurti scriptis, homini iniunxit, Capitulo quantocius satisfaceret. Plenius id cognosces ex illis ipsis.

SIFRIDVS D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, H. *de* Vibeche *salutem & omne bonum. Cum super questione iam dudum inter te, ex parte vna, & ecclesiam* S. Stephani *Maguncie, ex altera parte, super iure bonorum, & hominum dicte ecclesie, sitorum in* Gisbotsleibin, *tu coram nobis arbitratus fueris, vt ad locum accederent partes predictum, & quicquid de curte, bonis & hominibus eiusdem ecclesie, in* Gisbotslelbin *sitis, sub sacramento Communitas ville asseveret, tu ratum & irreuocabile obseruares; nos quoque fideles nostros G.* * *Fratrem nostrum de* Eppenstein, *R. de* Eschelberchen, *L. Cammerarium, & H. Fratrem eius de* Mecingin, *& alios probos viros ad audiendam super hys assercionem ville ac vicinie mitteremus; quibus in loco existentibus, a ciuitate predicta, sicut nobis aperte monstratum est, & retulerunt iidem, sub iuramento sufficienter extitit declaratum, quod tu sepedicte ecclesie multa damna, & graues iniurias in bonis suis, & hominibus, ac eorundem iuribus irrogaris. Quare nos non valentes sepedicto Capitulo de te conquerenti iusticiam denegare, mandamus tibi, quatinus vsque ad festum Thome proxime affuturum eidem Capitulo satisfacias de ablatis; alioquin, licet inuiti, contra te secundum iusticiam procedemus. Datum Erphordie XVII Kal. Ianuarii, Pontificatus nostri anno quinto.*

* Godefridum

XXIII

De bonis in tractu villæ Wicker *coemptis.*

In eo quædam habebat *Conradus* de *Dornburg*, vetusta, nobilique prosapia vir. Ea vero circa an. MCCXXXIX ære suo sibi compararunt ad hanc *D. Stephani* ædem Canonici. Loquuntur id tabulæ sequentes.

GERHARDVS Comes *de* Ditse *vniuersis hoc scriptum intuentibus salutem in Domino. Nouerint vniuersi, tam presentes, quam futuri, quod nos Dei omnipotentis intuitu, ac pro* B. Stephani *protomartyris reuerencia, animeque nostre salute perpetua, infra Missarum solempnia accedentes personaliter ad altare* B. Stephani *Maguntini, super ipsum altare precise renunciando eidem liberaliter manu propria contulimus ecclesie, si quid iuris habuimus vel habere videbamur in bonis* Wichera *sitis, que prefate Canonici ecclesie a Nobili Viro* Cunrado *de* Dornburc *comparauerunt; ita vt nec nos, nec aliquis successorum nostrorum vllam de eisdem bonis habere de cetero valeat actionem. Acta sunt hec anno Domini MCCXXXIX, in die Epiphanie Domini, presentibus*

Theoderico *de* Stalecchen, *maioris ecclesie Canonico.*	Arnoldo, *Scolastico.*
Theobaldo, *Decano.*	Gotsmanno, *Cantore, totoque Capitulo S. Stephani Mogunt.*

Laicis

Theoderico *de* Blidenstat.	Dimone *de* Kazzenelenbogen.
Heinrico Speth.	Gerlaco *de* Waldecken,
Embricone *fratre eius.*	*& aliis quampluribus.*

In cuius rei euidenciam hanc literam scribi, & sigillo nostro fecimus communiri.

Nos GERHARDVS Comes *de* Dietse, *&* Gerhardus *de* Eppenstein *presenti scripto protestamur, quod* Folkvvinus *de* Wickera, *omni iuri, quod habuit, vel habere videbatur in bonis Dominorum* S. Stephani, *que a Nobili Viro de* Dorenburc *comparauerant in eadem villa* Wichera, *coram nobis penitus renunciauit, &, quod eadem bona ipsis integre demonstret, bona fide promisit, & si que*

que per eum alienata, distracta, vel neglecta, vel in preiudicium ecclesie commutata, restituet, & ab eisdem bonis vsque ad Pascha proximum cedet omnino, & predicti Domini, prout eis placuerit, de bonis ordinabunt eisdem. Idem quoque Folckvvinus *medietatem omnium fructuum hyemalium ab ipso excultorum cum stramine & aliis commodis, & terciam partem estiualium proporcionaliter secundum terre consuetudinem presentabit, nec de decima supradictorum Dominorum ibidem se aliquatenus intromittet. Iidem vero Domini, ad peticionem nostram, ipsum* Folckvvinum *ab impeticione XXXVI maldrorum siliginis, in quibus confessus est eis se teneri, absoluerunt. Interfuerunt hy:*

Theobaldus, *Decanus.* Egidius.
Gozmannus, *Cantor.* Fridericus.
Iohannes, *Canonici S. Stephani.*
Helfricus *de* Selhoben. Merbodo *de* Steynheim.
Burchardus *de* Drechtingeshusen, *Milites, & alii.*

In huius rei euidenciam presentem paginam sigillis nostris fecimus communiri. Actum Maguncie anno Domini MCCXLI, V Kalend. Marcii.

XXIV

De bonis Dromersheimensibus *coemptis.*

Dromershemii Canonicis ad ædem, quæ Coloniæ Agrippinæ *D. Cuniberto* sacra est, varia erant bona, curtis, agri, vineæ, decimæ, census, homines, nec non ius patronatus parochialis loci dicti. Quæ cum in rem suam minus conuertere possent, Stephanitis nostris ad emendum obtulere; qui ea, anno MCCXXXIX, CC & XX marcarum Coloniensium pretio coemerunt. Qua occasione vtrique Collegio placuit, fraternitatem inter se inire *. Emptionem aliquot post diebus ratam habuit Collegium Coloniense metropolitanum his, quas subiungo, litteris.

C. Dei gracia maior Prepositus, C. maior Decanus, Archidiaconi, vniuersumque Capitulum maioris ecclesie in Colonia omnibus presentem paginam inspecturis salutem in Domino. Cum ecclesia B. Cuniberti *in Colonia curtim suam in* Dromersheim *sibi remote ac dispendiose sitam prope Maguntiam, cum vniuersis bonis & iure, que ibi habebat in agris, vineis, decimis, censibus, hominibus, & iure patronatus eiusdem ville, cum vniuersitate transeunte venderet ecclesie* S. Stephani *in Maguncia pro certa pecunie summa, quam dicta ecclesia in bona immobilia, prout poterit melius conuertere, fide interposita, firmiter se promisit, absque omni scrupulo, mora, vel occasione malignandi; fuit nobis ex parte supradictarum ecclesiarum humiliter supplicatum, vt vice Venerabilis Domini C. Archielecti nostri, qui tunc pro negociis ecclesie Coloniensis & suis agebat in partibus transalpinis, & iure Capituli nostri, vtpote maioris ecclesie, consensum nostrum & ratihabicionem preberemus. Nos igitur vtrarumque ecclesiarum prenominatarum precibus inclinati, vice Domini nostri Archielecti, ac iure nostro vtentes, predicto contractui assensum nostrum, ipsum ratum habentes, prestamus. In cuius rei testimonium presentem paginam sigillo ecclesie nostre duximus communire. Datum Colonie anno Domini MCCXXXVIIII, VII Idus Maii.*

* *Inter alia* Henricus *Prepositus*, Franco *Decanus*, & Capitulum S. Cuniberti; *Et si aliquis Concanonicus vester ad nostram ciuitatem diuerterit - - - in signum fraternitatis staupum vini & panem album eidem exhibebimus, prebendalem vnius diei vel duorum.*

Ceterum non ab re erit, huc afferre tabulas, quibus centum annis ante *Adelbertus II* testatus est, *Einezvvip*, liberæ condirionis mulierem, sese cum omni posteritate generis masculini curti in Dromersheim tradidisse.

Ego ADELBERTUS, *Maguntine ecclesie humilis Minister, notum esse volo vniuersis Christi fidelibus, tam futuris, quam viuentibus in presenti, quod* Einezvvip, *cum esset libere condicionis mulier, diuino spiritu attracta, semetipsam cum omni posteritate masculini generis, femineo vero sexu libero permanente, & nichil persoluente, curti in* Dromirsheim *tradidit, hac videlicet condicionis forma interposita, quatenus omnis masculus eidem curie octo denarios annuatim persoluat, post obitum vero ipsorum, quicquid habuerit preciosius in iumentis vel vestimentis,*

vestimentis, prefate curie persoluere debent. Vt autem hec tradicio intacta & inconuulsa in perpetuum permaneat, hanc paginam conscribi, & impressione sigilli nostri muniri dignum duximus, sub districta anathematis comminacione prohibentes, ne quis eam annullare, vel aliquo modo labefactare attemptet. quod si quis fecerit, sit anathema, maranathema. Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCXXXIX, Indict. II, Epacta VI concurrente VII, regnante gloriosissimo Imperatore Cunrado. *Testes quoque affuerunt fame integre, & boni testimonii viri,*

Dudo.	Emicho.
Rudenger.	Cunradus.
Wernherus.	Gerhardus;

& plures alii quorum nomina huic pagine pre nimia multitudine annotare minime potuimus.

XXV

De contentione cum Triquernatibus *&* Oppenheimensibus *finita.*

Hoc temporum tractu Stephanitis & vniuersitati villæ Munsterliederbach lis erat cum prouincialibus iudicii siue tractus, qui vulgo *Diereich* siue *Dreyeich* dicitur, super cultura noualium. Hanc Rupertus, Burggrauius Friedbergensis decidit, laudoque pronunriato voluit, Capitulum D. Stephani ac vniuersitas Münsterliederbacensis omnia noualia illic facta libere possideret; alia vero in posterum haud faceret. Litterarum clausula docet, hæc acta *apud Diereich* an. MCCXXXIX, XI Kal. Iun. testibus *Francone* & *Ortone* de *Grunenberg*, fratribus, *Hartmundo* de *Heidersheim*, *Godefrido* de *Hagelstein*, *Burchardo* de *Crustele*, Militibus.

Præter hanc controuersiam & cum Oppenheimensibus impliciti erant discordia. Dissensionis hæc erat occasio. Stephanitæ tenebant bona quædam in finibus ciuitatis Oppenheimensis, ab Abbate & contubernio Rodenkirchensi empta. quæ cum priuilegio Friderici II Imp. monachis an. MCCXIV Lutreæ concesso, ab exactionibus & seruitiis immunia essent, Oppenheimenses nihilo secius id genus onera nunc de eisdem exigebant. Quod cum Canonicis per esset graue, ad arma conuersi ecclesiastica, Rudengerum Medicum, ciuem Oppenheimensem, sacrorum interdicto subdidere. Valuit ea res ad finem disceptationi faciendum. Quippe perculsi fulmine hoc Oppenheimenses per procuratores suos promiserunt, se in posterum nil amplius a Decano & Capitulo bonorum istorum intuitu exacturos. Quam rem se presente gestam Sifridus III hoc diplomate posteritatis retulit ad memoriam.

SIFRIDVS, *Dei gracia sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, vniuersis presentes literas inspecturis salutem in Domino. Cum Dilecti in Christo, Decanus & Capitulum ecclesie* S. Stephani *Maguncie, emerunt quedam bona, sita apud* Oppinheim, *ab Abbate & Conuentu* Rubre Ecclesie, *pro certa pecunie quantitate, & Dominus noster* Fridericus, *Romanorum Imperator Serenissimus, eis indulserat de gracia speciali, vt nullas exactiones, neque aliqua seruicia de eisdem bonis soluere teneantur, prout in literis super hoc eis concessis plenius continetur; quia ciues de Oppinheim contra libertatem huiusmodi & graciam eis factam exactiones ab ipsis temere extorserunt, iidem Decanus & Capitulum iniurias suas vsque adeo fuerant persecuti, quod excommunicacionis sentencia lata fuit contra* Rudengerum *Medicum, ciuem de Oppinheim, eo quod occasione exactionis huiusmodi pensionem eis debitam soluere non curauit. Tandem inter dictum Capitulum, & prefatos ciues de Oppinheim per* Cunradum *de* Gisenheim, *Sculletum eorum, &* Ottonem *de* Hechedisheim, *Militem, procuratores & nuncios eorundem, in nostra presencia talis concordia interuenit, quod nuncii ipsi ex parte ciuium predictorum, in manus nostras fideliter promiserunt, quod nunquam de cetero aliquis exactiones vel seruicia de bonis ipsis recipient a Decano & Capitulo memoratis. Vt autem hoc factum robur obtineat firmitatis, presentibus literis sigillum nostrum duximus apponendum. Datum Maguncie Idibus Nouembris anno Domini MCCXXXIX, Pontificatus nostri anno VIII.*

Tabularum vero Friderici, quarum mentio facta, hoc est apographum.

FRIDERICVS *Dei gracia Romanorum Rex & semper Augustus. Cum ex regie liberalitatis munificencia ecclesiarum vtilitati prouidemus, indubitanter speramus*

ramus, ad felicem presentis cursum, & ad eterne retribucionis meritum id nobis omnimodis profuturum. Vnde notum fieri volumus vniuersis, tam futuris, quam presentibus Imperii fidelibus, quod nos pro remedio anime nostre, parentumque nostrorum Domui religionis, que Rodenkircha *dicitur, de regie largitatis munere concedimus, & indulgemus, quatenus de vniuersis bonis eiusdem Domus, apud* Oppinheim *sitis, nichil vltra preter antiquam iusticiam requiratur, nec aliqua noua exactio in eisdem constituatur.*

Quicunque ergo hanc nostre confirmacionis paginam infringere, vel aliquo improbitatis ausu ei obuiare presumpserit, regie indignacionis se nouerit iacturam grauissimam incursurum. Vt autem hec omnia firma & illibata conseruentur, presentem paginam inde conscribi, & sigillo nostro fecimus communiri.

Huius rei testes sunt:

Sifridus, *Maguntine Sedis Archiepiscopus.*	Rupertus, & Gerhardus, *Irsuti Comites.*
Cunradus, *Imperialis Aule Cancellarius.*	Cunradus, *Siluester Comes.*
Lupoldus, *Wormatiensis Episcopus.*	Godefridus *de* Eppinstein.
Theodericus, *Treuirensis Archiepiscopus.*	Wernherus *de* Bolant, *Imperialis Aule*
Fridericus, *Comes de* Liningen.	*Dapifer,*
Simon, *Comes de* Saraponte.	& Philippus *frater suus, & alii quam plures.*

Acta sunt hec apud Lutream, *regnante Domino* Friderico *Inuictissimo Romanorum Rege & semper Augusto, anno Regni eius secundo, anno Dominice incarnacionis MCCXIIII, Kal. Aprilis.*

XXVI

De administratione præbendarum Collegio concessa.

Henricus Præpositus vsque huc rem fortunasque Collegii haud ea, qua par erat, cura administrauerat. Quod cum Canonicis haud leui esset detrimento, querelis ad Iudices Sedis Moguntinæ delatis, obtinuere, vt arbitris quibusdam caussa committeretur cognoscenda, componendaque. A quibus dein ita decretum, vt sequentibus comprehensum tabulis est.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti Amen. Nos Magister Ludevvicus, *Canonicus maioris ecclesie,* Arnoldus *Scolasticus,* Godesmannus *Cantor S. Stephani Mogunt. &* Helvvicus *Pinguensis Scolasticus, ex parte* D. Henrici *Prepositi S. Stephani Mogunt. ac Capituli eiusdem ecclesie, mouentis in audiencia* Iudicum Sedis Moguntine *super prebendarum suarum defectibus contra ipsum Prepositum questionem, arbitri sub penis certis in literis ipsorum Iudicum comprehensis electi, taliter inter partes duximus arbitrandum, quod nullus amministracionis defectus ad dictum Henricum Prepositum, quoad ipse vixerit, in posterum habeatur, sed ammiuistracio ipsa plene ac integre resideat apud Capitulum memoratum, ita quod & suspensiones prebendarum recipiat, ac circa Officiatos ecclesie, Scultetos, & alios, liberam instituendi & destituendi Capitulum habeat facultatem, nec Preposito in aliquo seruicio teneantur, eo duntaxat excepto, quod Cellerarius, quem Capitulum, vel maior pars ipsius elegerit, ipsi Preposito presentabitur confirmandus, quem & ipse sine difficultate, & quolibet more dispendio tenebitur confirmare. Ipse eciam Prepositus de curia sua, vel alius, cui ipse eam inhabitandam concesserit, ex nunc in antea solnet marcam, iuxta condicionem & formam contractus, super empcione eiusdem curie celebrati, & de domunculis ipsi curie adiacentibus ipse Prepositus, vel alius eas inhabitans censum consuetum soluere teneatur. E diuerso ipse Prepositus in ecclesiis conferendis, Prelatis & Canonicis confirmandis, Clericis inuestiendis, sinodis celebrandis, ac generaliter omnibus spiritalibus, racione sui Archidiaconatus, velut antea, libere perfruatur. Pro refusione autem defectuum in prebendis, & restauracione dampnorum, debitorum nomina Capitulo delegamus, relinquentes eidem repeticionem omnium neglectorum, siue in blado, siue denariis, seu aliis quibuscunque consistant, requisicione talium eidem Preposito penitus interdicta, immo si a debitoribus fuerint sibi sponte oblata, non continget eadem vllo modo. In solucionem quoque defectuum fructus prebende Prepositi, & reditus Archidiaconatus ad quinque annos Capitulo relinquimus memorato, qui racione iuris sinodatici consueuerunt annis singulis prouenire. Hit eciam quinque annis Capitulo relinquimus potestatem, illis sinodis preficiendi personas, quas sibi magis viderint expedire, ita tamen, siue modicum, siue multum de neglecto, de preben-*

prebendâ & Archidiaconatu Capitulum habere contingat, illo, pro defectu & dampnis preteritis, perpetuo sit contentum; & post quinquennium fructus prebende & Archidiaconatus ad Prepositum libere reuertatur. Capitulum nichilominus prebendam a Iudeo, cui obligata existit, suis sumptibus liberabit. Iniungimus eciam Preposito memorato, vt pro absolucione bonorum in Liederbach *ad Dominum* Cunonem *de* Mincenberg *accedat personaliter infra festum B. Iohannis Baptiste proximo nunc futurum. Item pro distractis, subtractis, & neglectis recuperandis, per se, suos cognatos & amicos suum prestabit Capitulo pro viribus auxilium, & fauorem. Nichilominus, si Capitulum in curtibus, vel bonis ecclesie propter debita per eum, vel nomine suo contracta aliquatenus impetatur, hoc eis Prepositus tollere teneatur. Iniungimus eciam Capitulo memorato, vt ad prouocandum pro se dicti Prepositi ac amicorum suorum defensionis ac fauoris auxilium, Domino suo Preposito fauorabiliter exhibeant debitam reuerenciam in omnibus & honorem.*

Testes huius rei sunt:

Christianus, *Prepositus.*	Burckardus, *Prepositus de Fritslar.*
Iohannes, *Scolasticus.*	Walterus *de* Escheburnen.

Canonici maioris ecclesie.

Henricus, *Scolasticus.*	Gerhardus, *Custos.*

Magister Cunradus, *Canon.* S. Petri.

Arnoldus, *Decanus.*	Thomas, *Cantor.*
Cunradus, *Scolasticus.*	Iohannes, *Notarius.*

Cunradus, *Cellerarius. Canonici* S. Victoris.

Stephanus, *Decanus.*	Sifridus, *Cellerarius,*

S. Marie in Campis.

Heinricus, *Scolasticus.*	Arnoldus.
Cunradus, *Cellerarius.*	Cunradus.

Canonici S. Marie ad gradus.

Marcolfus, *Decanus.*	Cunradus, *Custos.*

Hermannus, *Canon.* S. Mauricii.

Gerungus, *Scolasticus.*	Cunradus.
Wilhelmus.	*Magister* Wernherus.

Canonici S. Iohannis.

Burckardus, *Decanus.*	Cunradus, *Custos.*

Iohannes. *Canon.* S. Gangolfi *Mogunt.*

& alii quamplures, ad hoc specialiter conuocati.

In cuius rei testimonium has litteras Iudicum Sedis Moguntine, Henrici *Prepositi* S. Stephani *, *& omnium ecclesiarum Moguntinarum, ac nostris sigillis fecimus roborari. Actum in claustro maioris ecclesie Moguntine anno Domini MCCXLIII, VII Kalend. April.*

* Repræsentat id figuram Leuitæ, palmam erectam dextra, sinistra librum tenentis, his verbis circum circa adscriptis: HENRICVS DEI GRATIA TREVIRENSIS ARCHIDIACONVS.

XXVII
De Gerhardi I *Archiepiscopi erga eos beneficio.*

Is, quum beneuolæ suæ erga Stephanitas voluntatis argumentum edere vellet, ecclesiæ bona in *OberVlmen* ab omni exactionum precariarum onere libera præstitit. Tabulas, beneficentiæ huius indices, vt proferamus, res ipsa suadet.

GERHARDVS D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Vicedomino Rinegovvie ceterisque Officiatis nostris, literas has visuris, salutem & omne bonum. Cum ad instar beate memorie Sifridi, *&* Christiani *Archiepiscoporum, predecessorum nostrorum, bona ecclesie* S. Stephani *Maguncie, sita in superiori Olmena, villa nostra, ab omni exactionum seu peticionum onere, que ab Officiatis ecclesie nostre aliquociens imponebantur, eisdem libera prorsus dimiserimus, & soluta; fidelitati vestre tenore presencium distinctius inhibemus, ne Capitulum ipsius ecclesie contra concessam ei*

libertatem in bonis prefatis vllatenus aggrauetis, exactiones eis vel tallias imponendo, si offensam nostram volueritis euitare. Datum Maguncie VII Idus Februarii anno Domini MCCLVII.

XXVIII

De Wernheri *Archiepiscopi in eos studio.*

Is decessorem benignitate superaturus, ecclesiæ huic D. Stephani duas contulit & adunauit parœcias, *Nackheimensem* nimirum & *Sarmsheimensem: illam*, an. MCCLXII, litteris Id. Aug. datis; *istam*, tabulis XV Kalend. April. anno MCCLXVI confectis. Vtrisque locum hic facere conuenit.

WERNHERVS D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis in Christo, Decano & Capitulo S. Stephani *Maguncie, salutem in Domino. Officii nostri debitam prosequimur actionem, cum piis petencium desideriis benignum prebemus assensum, presertim in his, in quibus per augmentum ministrorum ecclesie sacer cultus diuini nominis ampliatur, nam iuxta Psalmiste preconium:* Zelus nos debet comedere domus DEI. *Cum igitur postulaueritis suppliciter & instanter a nobis, vt parochialem ecclesiam in* Nackheim, *cuius ad nos ius patronatus spectare dinoscitur, vestro Collegio in augmentum diuini nominis vniremus, nos pio desiderio paterno concurrentes affectu, & fidei ac deuocionis zelum, quem ad cultum diuinum geritis, in Domino commendantes, dictam ecclesiam in* Nackheim *de consensu Capituli nostri Collegio vestro in perpetuum concedimus, tradimus taliter, & vnimus, vt cum primum eam vacare contigerit, relicta de fructibus ipsius ecclesie perpetuo Vicario, qui curam populi gerat ibidem, & Archiepiscopo, ac loci Archidiacono, qui pro tempore fuerint, de iuribus suis respondeat & alia ipsius ecclesie onera subeat, congrua porcione, quicquid de vniuersis eiusdem ecclesie reditibus superesse contingat, duorum cedat vsibus Sacerdotum, quorum vnus ad altare* S. Laurencii, *alter vero ad altare* S. Gregorii *in ecclesia vestra Missam cottidie celebrabit, facietque Decano, qui ibidem pro tempore fuerit, obedienciam manualem, & ad Chori vestri seruicium, sicut ceteri Vicarii, tenebuntur. Ad dictum quoque Decanum pertinebit institucio eorundem. Idem eciam Decanus perpetuum Vicarium in* Nackheim *loci Archidiacono presentabit, vt ab eo curam recipiat animarum.*

In cuius rei testimonium & perpetuam firmitatem presens scriptum sigilli nostri munimine fecimus roborari. Nos Sifridus *Prepositus,* Ludovvicus *Decanus,* Arnoldus *Scolasticus,* Eberhardus *Cantor, & Capitulum Moguntinum omnibus supradictis vnanimiter consentimus, ecclesie nostre sigillum presentibus appendentes. Actum anno Domini MCCLXII, Idus Augusti.*

In nomine Domini Amen. WERNHERVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius. Pontificalis officii, ad quod licet immeritos diuina dignacio nos vocauit, debita sollicitudo requirit, quod ecclesiarum nostro regimini subiectarum vtilitati, commodo, & honori quanta potuerimus vigilancia intendentes, grauaminibus earum & scandalis viam precludere satagamus. Sane, a nonnullis, quorum assercioni fidem indubitatam non immerito adhibemus, sufficienter edocti, quod propter continuitatem & viciniam terminorum ecclesie in* Munstere, *ad ius ecclesie* S. Stephani *Maguncie spectantis, & ecclesie in* Sarmsheim, *cuius ius patronatus ad Dilectos in Christo Abbatem & Conuentum monasterii* S. Albani *pertinuit, inter hos dies controuersie dissensiones & rixe aliquociens emerserunt, & possent, nimirum nisi super hoc prouisum fuerit, grauiora imposterum offendicula prouenire: Ecce, vt hys malis occasio amputetur, de consensu predictorum Abbatis & Conuentus, nec non Decani & Capituli nostre ecclesie Kathedralis vnimus & incorporamus ecclesiam in* Sarmsheim *cum suis pertineneiis vniuersis ecclesie* S. Stephani; *eius Capitulo indulgentes, vt dum primum vacare contigerit, eam officiari faciant per idoneum Sacerdotem, cui, nostris & loci Archidiaconi iuribus per omnia nobis saluis, congruam de ipsius ecclesie prouentibus porcionem relinquant, in suarum prebendarum augmentum; quod residuum fuerit, licite conuersuri, ea videlicet forma & modo, quo ecclesie sue in* Munstere *redditus percipere consueuerat, attencius promissuri,*

usfuri, *ne in alias possessiones & iura*, *que in villa* Sarmsheim *memoratum S. Albani monasterium noscitur obtinere*, *presumant vllatenus extendere manus suas.*

Porro, *vt ius presentandi ad ecclesiam in* Sarmsheim *Abbati & Conuentui monasterii supradicti digne & honorabiliter compensetur*, *ordinamus & statuimus*, *quod prebendam*, *que ex resignacione* Widegonis, *Prepositi* Northusensis, *iam vacat*, *& illam deinceps perpetuis temporibus*, *quocienscunque vacare continget*, *Abbas*, *qui pro tempore fuerit*, *monasterii* S. Albani *persone*, *cui decreuerit*, *assignare debeat libere*, *& conferre*, *ipsiusque ecclesie* S. Stephani *Decanus & Capitulum huiusmodi personam in Canonicum suum & in plenitudinem iuris Canonici*, *iuxta consuetudinem sue ecclesie*, *ad prebendam sibi ab Abbate collatam*, *absque difficultate qualibet admittere teneantur*, *nec*, *si casu vel necessitate quacunque contingat*, *Capitulum dare vel vendere prouentus prebende*, *que* precaria *dicuntur*, *debebit aut poterit ex quacunque indulgencia vllos prouentus ipsius prebende vendere*, *vel ipsam prebendam ad ius & collacionem Abbatis spectantem*, *eciam si tunc vacauerit*, *retinere aliquatenus in restaurum &*, *si dictos*, *Decanum & Capitulum*, *sedis Apostolice vel Legatorum ipsius literas contingat recipere*, *& se obligare ad collacionem alicuius prebende*, *ipsi prebendam ad collacionem ipsius Abbatis spectantem semper excipient*, *ita quod de quacunque permissione seu obligacione iam facta aut in posterum facienda prefato Abbati nullum penitus preiudicium generetur.*

Item cum ex consuetudine hactenus obseruata de aliis ecclesiis, *in quibus iidem Abbas & Conuentus S. Albani ius obtinent patronatus*, *in festo eiusdem Patroni ipsis a Rectoribus earundem ecclesiarum dentur Salmones*, *predictus Decanus & Capitulum* S. Stephani *in eodem festo vnum bonum Salmonem dabunt Abbati*; *Canonicus vero*, *qui ab Abbate ad prebendam presentatus est*, *dabit duos bilibres cereos annuatim. Item Decanus & Capitulum memorati*, *cum super causis fuerint requisiti*, *assistent per sue ecclesie Aduocatos monasterio S. Albani in omnibus bona fide*, *consilio*, *& fauore.*

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre prouisionis, *ordinacionis & commutacionis paginam infringere*, *vel ei ausu temerario contraire*; *si quis autem hoc attemptare presumpserit*, *indignacionem omnipotentis DEI*, *beatorum* Petri *&* Pauli *Apostolorum eius*, B. Martini, *& nostram se nouerit incursurum.*

Nos Sifridus *Prepositus*, Ludevvicus *Decanus*, Arnoldus *Scolasticus*, *totumque Capitulum maioris ecclesie in prefatam ordinacionem liberaliter consentimus. Nos quoque* Rudolphus *Abbas & Conuentus monasterii* S. Albani, *& nos* Waltherus *Decanus & Capitulum* S. Stephani *ordinacionem ipsam recipimus*, *ac eam perpetuis temporibus promittimus obseruare. In cuius facti memoriam ac debitam firmitatem literas has conscribi fecimus*, *& nostrorum sigillorum munimine roborari. Actum anno Domini MCCLXVI*, *XIIII Kalend. April.*

XXIX

De Waltheri *Decani donatione ecclesiæ facta.*

Is quum pio erga Collegialem hanc duceretur affectu, bona Nideringelhemensia, quæ sibi an. MCCLXX a Canonicis cathedralis Herbipolensis legitima compararat emptione, an. MCCLXXIII eidem donauit; ius vero patronatus parochialis Nideringelheimensis, quod simul cum istis acquisierat, successoribus suis Decanis proprium esse voluit.

XXX

De Henrici *Præpositi prona in eandem voluntate.*

Is, vt commodis Collegii rursum consuleret, Decano & Capitulo ius patronatus parochialis Münsterensis anno MCCLXXV contulit; vti quidem ex sequentibus discas tabulis.

HENRICVS *D. G. Archiepiscopus Treuirensis & Prepositus ecclesie S. Stephani Magunt. notum esse volumus omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis*, *quod nos ius patronatus ecclesie in Monstere Mag. dyoc. quod quidem ad collacionem nostram ratione Prepositure nostre S. Stephani Magunt. predicte spectare dinoscitur* *f. Archidiaconus*

ab antiquo, in Decanum & Capitulum ecclesie nostre S. Stephani predicte in augmentum diuini cultus ibidem transtulimus propter Deum perpetuo possidendum. Memorati eciam Decanus & Capitulum perpetuum Vicarium de cetero instituent in dicta ecclesia in Monstere, deputata sibi ab eisdem prebenda debita & consueta, qui Episcopo & Archidiacono loci in iuribus ipsorum & consuetudinibus respondere valeat, vt est hactenus obseruatum. Actum Maguncie anno Domini MCCLXXV, IIII feria ante festum Penthicostes.

XXXI

De noua Wernheri *Archiep. erga eam liberalitate.*

Is haud contentus, quod duas istas, de quibus § XXVIII, ei contulisset parœcias, anno MCCLXXX centum medimnos siliginis (*maldra* vulgo nominant) eidem & ecclesiæ principi, æqualiter inter vtramque diuidendos, donauit; hoc tum edito diplomate:

WERNHERVS *Dei gratia sancte Moguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, dilectis fidelibus suis, Officiato, Scabinis & vniuersitati de* Gemsheim *salutem in Domino. Cum de bonis nostris, tam decimis, quam aliis redditibus, que apud villam nostram* Gernsheim *& terminos adiacentes redemimus, & comparauimus nostris denariis, Capituli nostri Moguntini ad hoc accedente consensu, prout in literis super hoc confectis plenius continetur, quantitatem centum maldrorum siliginis Dilectis in Christo* maioris *&* S. Stephani *ecclesiarum Mogunt. Capitulis, & per ipsa Capitula eisdem ecclesiis dedimus liberaliter pro anime nostre salute, equaliter inter ipsas ecclesias diuidendam, & perpetuo possidendam; volumus & inuiolabiliter iniungimus obseruandum, vt per Officiatum nostrum eiusdem ville, qui pro tempore fuerit, quantitas predicta annis singulis apud* Gernsheim *eisdem ecclesiis presentetur. Tu quoque, Officiate, in messibus nunc instantibus & in omnibus aliis, quamdiu te eidem officio preesse contigerit, predictam siliginem representes, prout superius est expressum, & nichilominus* Godfridum *maioris, &* Conradum *S. Stephani ecclesiarum dictarum Canonicos, exhibitores presencium, in possessionem corporalem bonorum ipsorum, iuxta modum quantitatis predicte, secundum consuetudinem loci, inducas, ecclesiarum nomine earundem, ipsamque donacionem, tam prouide factam & pie, ad maiorem euidenciam publices in locis omnibus, in quibus fuerit oportunum. Datum apud Vinarium XI Kalend. Iulii anno Domini MCCLXXX.*

XXXII

De iure patronatus ecclesia Bubenheimensis *D.* Stephani *Fratribus donato.*

Competebat id Præposito Collegii. *Henricus* vero de *Bolandia* id, dum Præpositi fungebatur muniis, Decano & Collegio in augmentum præbendorum an. MCCLXXXIII, Kalend. Maii attribuit. Vt dictis fides sit, afferemus *Gerhardi II*, quibus an. MCCLXXXIX donationem hanc ratam habuit, litteras.

GERHARDVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis in Christo, Decano & Capitulo ecclesie* S. Stephani *Maguntie, salutem in Domino. In deuocionis augmentum vobis DEO propicio eredimus prouenire, si nos in oportunitatibus vestris inuenire beneuolos gaudeatis; sane cum sicut vestra nobis exhibita peticio continebat, quondam Honorabilis Vir,* Henricus *de* Bolandia, *ecclesie vestre Prepositus, ecclesiam de* Bubinheim, *cuius ad ipsum ius pertinuit patronatus, vobis in augmentum prebendarum vestrarum, & per vos ecclesie vestre contulit, intuitu pietatis, & eisdem vestre ecclesie duxit vniendam, prout in literis suis super hoc confectis plenius continetur. Nos deuocionis vestre precibus inclinati, quod per ipsum Prepositum in hac parte factum existit, ratum habentes & gratum, illud auctoritate presencium in nomine Domini confirmamus, nostro, Archidiaconi loci, & cuiuslibet alterius in omnibus iure saluo. Datum Maguncie anno Domini MCCLXXXIX, XII Kalendis Octobris.*

XXXIII

De Wernheri Falckensteinio-Münzenbergii *donatione* D. Stephano *facta.*

Is pœnitentia admissorum ductus, aream in villa *Büdinsheim* apud castrum *Winecke*,

Winecke, in qua tum domus quædam erat; curiam itidem & tres mansos, quos proprietatis titulo sibi comparauerat, anno MCCXC huic D. Stephani ecclesiæ attribuit, tabulisque, quas hic damus, adsignauit.

Nos WERNHERVS *de* Münzenberg *ac de* Falckenstein *recognoscimus & tenore presencium publice protestamur, quod cum dudum, Domino inspirante, pro nostra, & quorundam hominum, de quibus olim accepimus quandam summam pecunie occasione thelonii minus iuste, animarum remedio & salute conceperimus aliquid boni salubriter ordinare; quia tamen ecclesiam* S. Stephani *protomartyris Moguncie, cuius in locis pluribus existimus Aduocatus, pre ceteris ardenciori cordis nostri desiderio non immerito tenemur amplecti, & beneficiis persequi amplioribus, & fauore; ipsam enim in exhibicione obsequiorum & familiaritatis semper inuenimus prompciorem; nos propositum nostrum huiusmodi preconceptum, precipue ob ipsius Sancti reuerenciam, ad bonum & vtilitatem predicte ecclesie* S. Stephani *recognicione debita conuertentes, per donacionem liberam & deliberacionem prouidam, damus eidem de bonis nostris in villa* Budinsheim, *apud Castrum* Winecke *& terminis eius sitis, aream, in qua ad presens tantum est vna domus, curiam & tres mansos, quos post obitum pie memorie Nobilis Matrone Domine* Mechtildis, *vxoris nostre, nate quondam Nobilis Viri, Domini* Gerhardi *Comitis de* Dize, *proprietatis titulo comparauimus apud dilectam olim sororem nostram, Dominam* Gudam *de* Clinginbere, *vxorem quondam Nobilis Viri* Conradi *de* Bickinbach, *& possedimus hactenus pacifice & quiete, ac prout moris est, coram Sculteto, Scabinis, & Iuratis predicte ville* Budinsheim *resignauimus, & harum literarum testimonio resignamus, quicquid iuris in eis habuimus, in ipsam ecclesiam* S. Stephani *transferentes, de* Philippi *&* Cunonis, *filiorum nostrorum,* Sifridi *de* Eppinstein, *generi nostri, &* Isingardis, *vxoris sue, filie nostre dilecte, beneplacito, conniuencia & consensu; ordinantes & inuiolabiliter obseruari volentes, quod de medietate prouentuum ipsorum bonorum Decanus & Capitulum, ac Vicarii ecclesie* S. Stephani *antedicte tercia die post festum* S. Andree *Apostoli anniuersarium prefate Nobilis Matrone Domine* Mechtildis *cum magnis Vigiliis, Missa pro defunctis, & commendacionibus peragant annuatim, tunc iidem Canonici & Vicarii agent memoriam illorum hominum, de quibus accepimus thelonium, prout superius est expressum; eodemque die dicta medietas prouentuum dictorum bonorum inter Canonicos & Vicarios tunc presentes equaliter diuidetur; reliqua vero medietas eorundem bonorum in festo* B. Marie Magdalene *tempore vite nostre inter Canonicos & Vicarios distribuetur eosdem, vt idem festum paragatur solempnius ab eisdem; que medietas fructuum siue prouentuum post obitum nostrum pro anniuersario nostro eciam cum magnis Vigiliis, Missa pro defunctis, & commendacionibus, ac memoria predictorum hominum peragendis, ibidem inter Canonicos & Vicarios ipsius ecclesie* S. Stephani *diuidetur iuxta eiusdem ecclesie consuetudinem tunc presentes.*

In cuius donacionis nostre euidenciam debitam, ac perpetuam firmitatem damus Decano & Capitulo ecclesie S. Stephani *memorate presentes literas nostri, Honorabilium Virorum, Dominorum Iudicum sancte Maguntine Sedis, &* Philippi *de* Falckenstein, *fratris nostri, sigillorum munimine roboratas. Et nos,* Sifridus *de* Eppenstein, *gener, ac ego* Isingardis, *filia, nosque* Philippus *&* Cuno, *fratres, ob reuerenciam & honorem predicti Domini* Wernheri *de* Münzenberg *ac de* Falckenstein, *patris nostri carissimi, donacionem suam predictam, circa ipsam ecclesiam* S. Stephani *pie factam & feliciter ordinatam, ratam & gratam habentes, & inuiolabiliter obseruare volentes, per appensionem sigillorum Dominorum Iudicum S. Maguntine Sedis, ac Nobilis Viri, Domini* Philippi *de* Falckenstein, *patrui nostri dilecti, quia sigilla propria non habemus, ad maiorem premissorum certitudinem approbamus. Nos quoque Iudices sancte Maguntine Sedis, ad preces Nobilis Viri Domini* Wernheri *de* Münzenberg *ac de* Falckestein, *& nos* Philippus *de* Falckenstein, *ad predictorum,* Wernheri, *fratris nostri,* Sifridi *de* Eppenstein, *generi sui,* Isingardis, Philippi *&* Cunonis, *filiorum suorum, preces, sigilla nostra presentibus duximus apponenda, in testimonium perpetuum & robur premissorum. Actum & datum anno Domini MCCLXXXX, VI Kalend. Marcii.*

XXXIV

De bonorum, quæ Stephanitis in villa Ebersheim *erant, immunitate.*

Philippus de *Bolandia*, aulæ Imperialis Dapifer, per aliquod tempus grauis erat exactionibus, idque genus aliis oneribus, in bonis, quæ ii in villa dicta Ebersheim habebant. Cum satis diu certatum fuisset, ipse confessus est, eis se fecisse iniuriam, anno MCCXCVI, Non. Mart. his, quas in lucem producimus, litteris testatus, bona ista libera esse, & ab omnibus id genus exactionibus immunia.

Nos PHILIPPVS *de* Bolandia, *Imperialis Aule Dapifer, recognoscimus & publice protestamur, quod orta inter Abbatem & Conuentum monasterii* S. Iacobi *extra muros Moguntinos, nec non Decanos & Capitula* S. Stephani, S. Marie *ad* gradus, *&* S. Iohannis *ecclesiarum Magunt. &* Waltherum *Decanum* S. Stephani *specialiter atque solum, ex parte vna, & nos, ex altera, graui discordia & materia questionis, super eo, quod de bonis eorum sitis in* Ebernsheim, *exactiones multiplices per nos & nostros extorsisse dicebant, ac onera grauia & indebita imposuisse eisdem; viso nobis tandem, quod super his aliqualem lesam haberemus consciencium, cupientes cum dictis ecclesiis pacem habere, & in nullo diminuere ius eorum, in quinquaginta tamen libris* Hallensium *ab ipsis ecclesiis honorati, quas grataanter recepimus ab eisdem, pronunciamus, & pronunciando dicimus pro nobis & omnibus nostris heredibus ac successoribus, quod neque ex consuetudine, nec alia causa, seu iure quocunque predictarum ecclesiarum bonis, que nunc habent in predicta villa* Ebirsheim, *seu in terminis ipsius ville vbicunque sitis, exactiones, precarias, annonam, denarios, hospicia, que* Herberge *dicuntur, vel quecunque alia seruitutis onera, quocunque censeantur nomine, per nos vel per nostros imponere debeamus.*

Et quia in hoc excessimus, veniam postulamus, & in restaurum lesionis in hac parte per nos & per nostros facte ecclesiis memoratis, dicimus & pronunciamus pro nobis & nostris heredibus seu successoribus, earum bona fuisse & esse debere libera in perpetuum & de iure ab omni exactione, precaria, & quolibet alio genere seruitutis, que excogitari posset de aliquo homine de hoc mundo.

Preterea ad dictam villam Ebirnsheim, *vbi bona predictarum ecclesiarum sita sunt, in persona propria accedemus, & ibi coram Sculteto, Scabinis, & hominibus ville renunciabimus omni iuri nostro, quod habuimus seu habere videbamur in bonis dictarum ecclesiarum de iure, vel ex consuetudine, ac libera proclamabimus ab omni exactione, precaria, & quouis alio genere seruitutis, quocunque nomine censeantur, publice & expresse. Super his vero inuiolabiliter obseruandis pro nobis, seu nostris heredibus seu successoribus, fidem dedimus manualem.*

Verum, si, quod absit, nos, aut heredes vel successores nostros contra premissa vel premissorum aliquid venire contingeret, & non satisfaceremus commoniti de mandato Dominorum Iudicum sancte Moguntine Sedis infra mensem, per eos denunciabimur violatores fidei, & nichilominus excommunicacionis sentenciam in nos ferent ac in nostros heredes seu successores, qui fuerint tempore successiuo, & nichilominus tenebimur ipsis ecclesiis nomine pene in C. Marcis puri argenti; ad quarum solucionem sicut spontanea voluntate eligimus pro nobis & heredibus & successoribus nostris, qui fuerint tempore successiuo, per excommunicacionis & interdicti sentencias iidem Iudices nos compellent, nulla nobis defensione iuris vel facti in contrarium suffragante.

In euidenciam igitur omnium premissorum & perpetuam firmitatem sepedictorum Dominorum Iudicum, & Wernheri *fratris nostri, Prepositi ecclesie* S. Victoris *Magunt. sigilla ad preces nostras, vna cum nostro sigillo presentibus sunt appensa. Et nos Iudices & Prepositus supradicti, ad rogatum predicti* Philippi *de* Bolandia, *sigilla nostra appendimus huic scripto in testimonium rei geste. Datum anno Domini MCCLXXXXVI, Nonis Marcii.*

XXXV

De bonis Schönenburgiorum *coemptis.*

Fuere ea in tractu villæ Bubenheim, quæ cum venirent, a *Conrado*, *Petro*,

tro, *Arnoldo*, & *Georgio*, Armigeris, filiis *Conradi* de *Schönenburg*, quorum in peculio erant, ære fibi anno MCCXCVIII, XII Kalend. Decembr. comparauere Decanus & Capitulum, *Philippo* Milite, filio b. m. *Eberhardi* de *Gudenberg*, Camerarii Moguntini, confentiente.

XXXVI

De ecclesia huius priftinis Vafallis ac Minifterialibus.

In his fuere plures, magnaque & vetere profapia, tum vero opum modò haud vulgari Dynaftæ, Nobilesque, in partibus Rheni iuxta atque Haffiæ, vti quidem ex vetuftis ecclefiæ huius commentariis feudalibus fatis abunde patet.

Sigillatim

a) *Domini* de *Falckenftein.*

Sic enim l. d. *Sub an. MCCCVII. Primo Dominus* Philippus *de* Falckenftein, *nec non* Dominus *in* Münzenberg, *fenior*, *habet in feodum Aduocaciam noftram in villa noftra* Monfterliederbach, *de qua habet annuatim in penfione de molis ibidem XLVIII octalia filiginis - - - - & cum hoc inter alia iura Aduocacie, que vulgariter nuncupantur* Faut-rechte, *prout Scultetus & Scabini noftri iudicii ibidem difcernunt, in tribus iudiciis, que vulgariter* vngeboden Dinge * *nominantur.*

* Non ab re erit, de iudiciis hifce nonnulla, cum lectu nec indigna fint, nec iniucunda, fubiungere. Illorum fcilicet *vnum* haberi confueuit ibidem in curia DD. S. Stephani, a fefto *Circumcifionis* per quindenam. *Alterum* a fefto *Philippi* & *Iacobi* fimiliter per quindenam. *Tertium* vero a die *Galli Confefforis* etiam per quindenam. *In quibus quidem iudiciis rei publica*, vt in *Inftrumento fuper iuribus ville Münfterliederbach* anno MCCCLXVI confecto habetur, *ipfe Aduocatus exiftens p. t. & prefidens corrigere habet exceffus & negligencias incolarum - - - ficut per ordinem fubinfertur - - - - Item, in eadem curia* (Fronhof) *tempore dictorum iudiciorum ftare debet truncus ligneus ad tenendum in ipfo naptinos - - - - qui quidem truncus habere debet clauos ligneos. Item iuxta eundem truncum debet effe pofita vna clana, vulgariter dicta* ein Schlegel, *nec non dolabrum, forpex, & fcoba - - - - Item ipfa curia debet effe circumcincta fepe, in tanta altitudine ac integritate, quod fi equus ipfius Aduocati exiftentis disligaretur in ipfa curia, capi poffit curia in eadem, & fupra fepem ipfam vel per eam non valeat exilire. Item tempore primi iudicii predictorum - - - - per quindenam apponetur dicto equo ipfius Aduocati tantum de feno, quantum colligari poterit trium colonorum connodationibus, quod vulgariter dicitur* in dryn Schenckeln Schaubes gebonden. *Apponatur etiam eidem equo in prefepio cumulus auene, qui vfque ad oculos einsdem equi fe exaltet. Aliis vero temporibus ceterorum duorum iudiciorum prefcriptorum dictus equus ibit ad pabulandum fe in prato, dicto* die Fronvvife, *durantibus iudiciis eisdem. Item temporibus eorundem trium iudiciorum ponetur in dicta curia menfa cum menfali coperta, & fuper eandem menfam ponentur carnes valoris trium obulorum in tribus verubus triangulariter circumcifis, & piper trium obulorum, nec non tria picaria vacua, quorum duo debent effe coperta. Ponetur etiam in dicta curia temporibus dictorum trium iudiciorum vnus currus cum lignis curuis, putridis, & quantumcunque vilibus leuiter oneratus. Item temporibus dictorum trium iudiciorum erit & effe debebit in domo dicte curie ignis fine fumo. Et fi vllo tempore iudiciorum quicquam de premiffis defuerit fiue defecerit, ex tunc & tocies prefati Domini ecclefie S. Stephani Aduocato predicto p. t. prefidenti erunt & funt in feptem folidis cum dimidio Denar. Magunt. pene nomine efficaciter obligati &c.*

Item Dominus Vlricus *de* Falckenftein *nec non* Dominus *in* Münzenberg, *& in* Königftein *habet in feodum Aduocaciam curie noftre fite in* Efcheburne, *iuxta* Cronenberg - - - -

Item Dominus Philippus *de* Falckenftein *nec non* Dominus *in* Königftein, *& Dominus* Philippus *de* Falckenftein *in* Buzpach *habent in feodum Aduocaciam curie noftre in* Heydersheim *iuxta* Hoffheym *fitam.*

Domini de *Eppenftein.*

Sic enim ibidem; *Sub an. MCCCXVII* Godefridus *Dominus Baronie* Eppenftein *acceptauit in feodum hereditarium omnia bona feodalia, que auus fuus, videlicet D.* * Sifridus *de* Eppenftein, *& fui progenitores a multis annis retrofluxis* * Godefridus *habuerunt,*

habuerunt, ab ecclesia nostra ratione tituli feodalis, & specialiter Aduocatiam nostram in Costheim - - - - *similiter Aduocatiam nostram in* Born *iuxta Eppenstein*, in der Höhe *situm, cum suis iuribus aduocaticiis ibidem, & in aliis villis circumiacentibus & ad ecclesiam nostram spectantibus. Item senior heres de genealogia seu stipite Baronie* DD. *de* Eppenstein *p.t. existens* D. *de* Eppenstein *debet & tenetur esse Vasallus seu Minister ecclesie nostre S. Stephani, & prescripta feoda debent manere semper indiuisa, & apud seniorem heredem, vt supra. Item D.* Godefridus *de* Eppenstein, *vulgariter* der Lantfaut in Wederabia, *acceptauit omagium suum suprascriptum in die S. Iohannis Baptiste an. Domini MCCCXXXIX. Item Dominus* Eberhardus *de* Eppenstein *acceptauit omagium suum, vt superius patet, sub an. Domini MCCCLXIII. Item Dominus* Godefridus *de* Eppenstein *acceptauit suprascriptum omagium suum a Decano & Capitulo nostro in die S. Bartholomei MCCCCXII. Item Domicellus* Godfridus Dominus *in* Eppenstein, *filius quondam Domicelli* Godfridi *b. m. recepit feodum suum ab ecclesia, promissionibus & iuramentis solitis & consuetis, sub an. MCCCCXXXVII, sabbatho die post diem S. Bonifacii Episcopi Maguntini.*

c) *Nobiles* de *Merlaue.*

Gerlacus (ita l. d.) *de* Merlaue, *&* Eckardus *filius suus habent in feodum Aduocatiam nostram in* Nidder Amena, *& iudicium nostrum dicte ville - - - pro media parte tantum, prout patet in litteris desuper confectis sub anno Domini MCCXXXVII - - - - Item* Iohannes *&* Eberhardus *Milites, &* Iohannes *Armiger* de Merlaue *receperunt omagium scriptum an. MCCCCVI.*

d) *Nobiles* de *Marpurg.*

Item (sic l. d.) Gundramus *&* Lodevvicus *Milites & fratres* de Marpurg *habuerunt in feodum decimam in* Monchehusen *& in* Wolmar, *proprie* zum Manlehen - - - - *prout in litteris desuper confectis & datis MCCXXV. Predictum feodum iam possident & habent* Schenckones *de* Svvynsberg.

e) Schencken *de* Svvinsburg.

Item (sic l. d.) Iohannes Schenck *&* Henricus Schenck *de* Svvinsberg, *confratres, sunt etiam Vasalli & Ministeriales ecclesie nostre cum predictis* de Merlaue *ratione bonorum in* Niddern Amena.

Pluresque alii, quorum in commentariis istis similiter his mentio verbis fit; *Item* Reinhartus *de* Dalvvig *habet in feodum Aduocatiam nostram in* Dyeliche - - - *Item* Rupertus *de* Mulhusen *habet* - - - - *Item* Dytmarus *Miles* de Wedilberg *habet in feodum curtim* - - - - *in* Dyelichi. *Nota in* Dyeliche * *sunt terre arabiles in tribus bundis ad tres equos, & duo prata ad quinque karachas feni. Item* Gerhardus *de* Elende *apud* Ysenach *habet in feodum decimam in* Niderhagen, *postea* Linsungen *Miles. Item* Wideroldus *de* Ringultshusen, *Miles, dictus* Slegern, *habet in feodum* - - - - *in* Solzenbache.

* His lux quædam accenditur verbis *Henrici II* in tabulis, quas supra § VIII protuli; *Omne predium, quod nos habuimus in loco* Thielleichi *dicto, & quicquid ad illam curtim pertinet in pago* Phirnihgavve *&c.* Cum enim rubrica, quæ *Nobilibus* de *Merlaue* & sequentibus præmittitur, ita habeat; *Subscripti sunt Ministeriales & Vasalli ecclesie nostre in* " partibus Hassie "; patet omnino, locum *Thielleichi* in Hassiæ esse confiniis.

Sed notandum, quod locorum horum dominio beneficiario, quod directum vulgariter vocant, temporum sequentium malignitate expers facta fuerit ecclesia.

XXXVII

De veteri æde D. Stephani *deiecta, nouaque excitata.*

Laborauerat ea vetustate multos iam annos, quin ruinam plane minabatur, vt ex sequentibus patet litteris.

IRINGVS *D. G. Herbipolens. Episcopus vniuersis Christi fidelibus sal. in Domino. Quoniam, vt ait Apostolus* - - - *Cum igitur, sicut Decanus & Capitulum ecclesie S. Stephani Magunt. nobis insinuare curarunt, & prout etiam oculata fide videtur*

tur, structura ipsius ecclesie nimia vetustate consumpta iam pro multa parte corruerit, parte residua similem comminitante ruinam, nec ad reparationem ipsius proprie sibi suppetant facultates, vniuersitatem vestram monendam duximus & hortandam … quatenus de bonis a Deo vobis collatis elemosinas vestras & grata caritatis subsidia erogetis eidem, vt per subuencionem vestram valeat reparari &c. *Datum Herbipoli MCCLVII, X Kal. April.*

Consilium igitur cepere Stephanitæ, veteri deiecta nouam excitandi. Vti vero operi explicando pares essent, licentiam subsidia postulandi petiere cum ab aliis, tum a Petro Archiepiscopo; qui quidem votis illorum libenti, vt sequitur, respondit animo.

PETRVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, S. Imperii per Germaniam Archicancellarius, vniuersis ecclesiarum & monasteriorum Prelatis & Rectoribus, ac eorum Regentibus, nec non Christi fidelibus per Maguntinam ciuitatem, dyocesin, ac prouinciam constitutis, ad quos presentes litere peruenerint, salutem in Domino sempiternam. Quoniam, vt ait Apostolus, omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout in corpore gessimus, siue bonum fuerit siue malum, oportet nos diem messionis extreme misericordie operibus preuenire, ac eternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu colligere valeamus in celis; firmam spem fiduciamque tenentes, quoniam qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam eternam.*

Cum igitur fabrica ecclesie S. Stephani ciuitatis Maguntine, opere sumptuoso incepta, absque fidelium elemosinis non valeat consummari, deuocionem vestram hortamur in Christo, atque vobis in remissionem iniungimus peccatorum, quatenus de bonis a Deo vobis collatis, pias elemosinas & grata caritatis subsidia pro consummacione pii operis supradicti, manus & operas adiutrices curetis porrigere, vestros eciam subditos, & quoscunque alios Christi fideles ad hoc pietatis opus per vestram deuotam diligenciam inducatis. Omnibus enim vere penitentibus & confessis, hoc fideliter & deuote agentibus, XL dies de iniuncta sibi penitencia misericorditer relaxamus de Omnip. Dei, BB. Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate, nec non meritis S. Martini Patroni nostri confisi. Vobis eciam Prelatis ecclesiarum, Rectoribus, Vicariis, & Clericis supradictis, si prefato negocio vestram apposueritis diligenciam efficacem, quicquid in horis dicendis seu canendis per negligenciam obmisistis, si de hoc confessi fueritis, & contriti, misericorditer condonamus; concedentes omnibus eiusdem fabrice benefactoribus participacionem siue confraternitatem omnium operum pietatis & beneficiorum, que in ecclesiis & monasteriis, nec non quibuslibet piis locis ciuitatis ac dyocesis nostre fiunt ac fient premissis, vigiliis, elemosinis, ieiuniis, oracionibus, cantibus, seu alio quouis modo. Insuper indulgencias & gracias, nec non participaciones bonorum operum & concessas & concedendas proinde ad hoc opus pietatis, cui dare consultum, & presentis vite subsidium & eterne retribucionis premium obtinere non ambigitur, apud Deum ratas & gratas habentes in nomine Domini approbamus fauorabiliter in hys scriptis, vsque ad consummacionem operis supradicte fabrice, ad quam nostra fertur intencio, firmiter duraturis, nulla renouacione synodali necessaria desuper in futurum, nisi hoc specialiter de predicta fabrica mandauerimus fieri per nostras literas speciales. Datum Pinguie anno Domini MCCCXII, V Nonas Iulii.

Idem fecere & alii. Sic enim in quodam veteri commentariolo;

He sunt gracie Archiepiscopales & Episcopales date benefactoribus fabrice ecclesie S. Stephani Magunt. que fabrica sine fidelium elemosinis consummari non potest. Omnibus Christi fidelibus, qui ad ipsam fabricam manum porrexerint adiutricem, vel de suis facultatibus aliquid donauerint inter viuos, seu legauerint in extremis, si vere penitentes fuerint & confessi, damus & concedimus confraternitatem & participacionem omnium bonorum operum, que in missis, oracionibus, cantibus, vigiliis, elemosinis, & aliis quibuslibet operibus pietatis seu deuocionis fiunt, ac fient in nostris ecclesiis, monasteriis, parochiis, & capellis. Item habemus confraternitates in bis mille & quingentis ecclesiis & monasteriis. Item de Episcopis & de Romanis Pontificibus bis mille dies & centum carenas, per quas anime fidelium deberent tormentari & puniri in purgatorio. Item remissio neglectarum horarum, item peccata oblita, vota fracta, offensas parentum, iuramen-

ta, que sine deliberacione fiunt. Item fraternitatem per totum Ordinem Cisterciensium, item per totum Ordinem Augustinensium, item per totum Ordinem Predicatorum per Alemanniam, item confraternitatem Fratrum hospitaliorum per Alemanniam.

Nouerint vniuersi, graciam & indulgenciam prescriptam sub certis & veris literis, & sigillis esse traditam ad consummacionem operis predicte ecclesie.

Ita ibi. Sane præter plures Episcopos exteros omnes Germaniæ Antistites, Patresque Vaticani Senatus ipsi litteris suis quemque Christianorum ad subueniendum euocarunt.

His igitur quamplures excitati, re opibusque inchoatum opus promouere. Sic enim in libro, quem *Vitæ* appellant, sequitur;

Hec sunt nomina Christi fidelium, siue viuorum atque mortuorum, qui ad fabricam ecclesie S. Stephani legauerunt, & in vita ordinauerunt, & inscribi se fecerunt, quorum memoria in quatuor temporibus solempniter cum magnis Vigiliis, & Missa animarum in perpetuum peragetur. D. Petrus *Archiepiscopus Moguntinus.* Hildebrandus *ecclesie S. Stephani. Magister* Bertholdus *Notarius Domini Episcopi.*

† Marcolfus *de* Larheim, *qui legauit omnia arma sua fabrice S. Stephani.* † Iohannes *de* Werstatt, *qui legauit tunicam, gladium, & scutum.* † Henricus, *Beckardus in parochia S. Heimeranni, qui legauit solidum Colon.* † Adelheidis, *que legauit pallium brunaticum fabrice.* † Elizabet, *soror Henrici Scolaris plebanie S. Ignatii, que legauit tunicam bonam rubeam.* † Paulus, *institor, morans in platea Comitis, qui legauit tunicam suam meliorem. Item* Richmudis *vidua, legauit talentum fabrice. Item* Gerdrudis *dicta* de Nordecken, *legauit pallium suum fabrice.* † Lucia, *vxor Godfridi institoris, que legauit pallium bonum* - - - - † Gerlacus *de* Sauvvilnheim, *qui legauit tunicam suam, &* Elyzabeth *vxor sua* - - - *Item nota, quod* Elyzabeth *relicta, Nobilis Matrona de Olmen inferiori, legauit fabrice S. Stephani II libras Hall. pro confraternitate, salute ac remedio animarum, in primis sue, &* Gebhardi, Cunradi *de* Bleinichen, Iohannis, Karulonis, Iacobi, Mechtildis, Hildegardis, Lypmudis, Elyzabeth. - - - - Gerhardus, *filius dicti ad rosam, legauit loricam & alia arma sua* --- *Item* Heilmannus, *Socius quondam ecclesie nostre, & Decanus S. Crucis, fecit lampadem & lumen perpetuum ad remedium omnium animarum illorum, qui sepulti sunt in cemiterio* --- *Item* Vlricus *Armiger de Westfalia legauit omnia arma sua ad fabricam.* - - - - *Item* Kunegundis *vidua, dicta* Meistersen, *& maritus eius legauerunt domum suam, sitam prope domum* Vendersheimer, *que est in valore XX librarum.* - - - - *Item* Kunegundis *de* Franckenvurt *legauit domum suam ad fabricam.* - - - - *Item* Eberhardus *dictus* Wambolt *dedit XXX sol.* - - - - - *Item* Petrus *de Lignea domo, ante parochiam S. Ignatii, legauit arma sua* --- *Item* Cunzelinus, *Notarius Sedis, suas vestes meliores, & duas libras Hall.* ----

Et ita surrexit hæc, quæ nunc stat, D. Stephani in monte ædes.

XXXVIII

De lite super bonis Dromersheimensibus cum Nobilibus Montfortiis.

Montfortii *Fridericus*, equestri vir dignitate, vna cum fratribus suis, nec non *Philippus*, Philippi, & *Cuno* Vlmanni, Montfortiorum, filii, sibi ea feudi nexu dicebant mancipata: Stephanitæ contra contendebant, eximiæ illa esse immunitatis, iurisque proprii. Cum satis certatum verbis fuerat, lis in vim excessit, Montfortiis incendio, rapina, aliisque ecclesiæ haud parum damni inferentibus. Re in iudicium deducta, septem pacis in partibus Rheni constituti Adsertores an. MCCCXXXV, litteris Vormatiæ feria secunda post D. Margaretæ memoriam signatis, sigilloque proprio * munitis, pronuntiarunt, Montfortiis in ea nil iuris competere. Si quid in posterum in ea sibi adserere auderent, pacis fractæ reos habitum iri, Ludouico Imperatore sententiam illorum an. MCCCXXXVIII confirmante. Idem censuere postea an. MCCCXLI nouem tranquillitatis tuendæ instituti Aduocati. Nec aliter Sedis Moguntinæ Iudices, coram quibus partibus litem similiter persequi placuit. Altercationis tandem pertæsi, an. MCCCXLII, Veneris ante natalem B. V. compromisere in sequestres; qui ex parte Stephanitarum

rum erant *Wickerus Frosch* & *Gernodus* de *Ramstat*, hic ad ædem D. Stephani Canonicus, ille Scholasticus; ex parte Monfortiorum vero *Wolfgangus* de *Sponheim*, Burggrauius Beckelheimensis, & *Henricus Faust* de *Stromberg*. Hi caussa discussa, sabbato ante diem Catharinæ Virgini sacrum, prioribus insistendo sententiis, decreuere; Montforrii a grauandis hisce Stephanitarum bonis abstinerent; esse enim ab omni onere beneficiario libera, & ecclesiæ præcipuo propria iure: tum vero illis, in compensationem damnorum, sumtuumque, 1400 libras soluerent Halerorum.

* *Forma, vt id addam, est rotunda, his verbis circumscriptis:* SIGILLVM PACIS GENERALIS AD CAVSAS. *In medio visitur aquila cum alis expansis, cuius pectori adhæret clipeus, tribus ornatus stellis.*

XXXIX

De vendito ecclesiæ Moguntinensi vico Costheim.

Visum erat Capitulo, illum venundare. Iacobo itaque & successoribus Archiepiscopis eum Decanus ceterique Canonicorum anno MDVI omni cum iure vendidere; & cum Eppensteinii ab aliquot iam sæculis Aduocatiam loci feudi titulo ecclesiæ D. Stephani acceptam ferrent, Lunæ post Vlrici in fastis memoriam, *Godefridum*, *Dominum* de *Eppenstein* & *Münzenberg*, Comitem de Dietz, monuere, Archiepiscopum adiret, eumque beneficii huius nunc agnosceret auctorem.

XL

De numero Capitularium sæc. XVII imminuto.

Tametsi tum Willigisus, tum alii ecclesiam hanc multis instruxerant opibus, temporum tamen malignitas, vna cum fortunis (quod fere consequens est) Capitularium minuit numerum; quem quidem *Ioannes Suicardus* tabulis an. MDCXV editis ad XIV reduxit.

XLI

De nupera ædis ad D. Stephanum renouatione.

Præter sacrorum, quam habet curam, Amplissimum, quod hodie ibidem congregatur, Collegium templi etiam habuit rationem, ac id annis proxime præteritis tum renouari, tum augustiorem ad formam redigi curauit. Quippe chorus, opere lapideo, procestriisque an. MCCCCLXXVIII affabre impositis instructo (quo veteri more olim claudebatur) anno MDCCXV submoto, ita adapertus, vt omnium nunc pateat oculis: infra chorum duæ aræ positæ, ad dextrum latus altera, altera ad sinistram, vtraque elegans ac speciosa. Odeum, organo insigne pithaulico, in partem nauis inferiorem translatum. Vt alia sane nunc templi facies sit, eaque venustior iuxta gratiorque priori. Immo, nec hic stetit Collegii venerabilis cura. Ex eo enim aræ duæ aliæ, ad decorem domus, nouo opere erectæ sunt.

XLII

De hodierno Collegii statu.

Constat id ex *Præposito*, *Decano*, *Scholastico*, & *Cantore* (qui *Prælatorum* insigniti sunt axiomate) & præter eos XI adhuc *Canonicis Capitularibus: Domicellaribus* (e quibus, Capitularium quopiam fatis functo, quem ordo tangit, in Capitulum adscendit, ceteris interim eandem sortem exspectantibus) VII; *Vicariis* XV.

SECTIO II,

PRAELATORVM
COLLEGIATAE HVIVS
CATALOGVM
COMPLECTENS.

I
PRAEPOSITORVM.

10.. ### *WICNANDVS*

Ixit is tempore Bardonis Archiepiscopi, diemque obiit anno 1048, indice epitaphio, quod in peristylio ædis huius D. Stephano dicatæ est, & ita habet: ANNO INCARNACIONIS DOM. MILL. XLVIII. INDICT. XV. V ID. AUG. WICNANDVS FELICIS MEMORIE PPS MIGRAVIT AD XPM. Versus adscriptos inuenies in libello *de Epitaphiis.*

10.. ### *Anshelmus.*

Occurrit an. 1090 inter testes diplomati sanciendo adhibitos, quo Ruthardus Santalbanensibus basilicam S. Iustini, quæ Höchstl est, attribuit, & in alio an. 1108 dato, quo cœnobium Disibodenbergense denuo instauratum firmauit.

III. ### *Richardus.*

Anshelmo successit. Sic enim Arnoldus in diplomate, quod supra ad § 10 dedi; *Anshelmo itaque vocatione Dei corruptionis huius corpus exuente*, Richardus, *qui ei successit, cœpit* &c. Adduciturque an. 1122 in tabulis Adelberti I, quibus Santalbanensibus pro calice quodam aureo tres quasdam areas pignori opposuit, & in aliis eiusdem an. 1124 confectis.

II.. ### *Hartmannus.*

Decanus antea, ni coniectura fallit. Fuit autem simul Decanus maioris, & nobis, qua *D. Stephani Præpositus*, primum subiit an. 1135 in litteris Adelberti I, Canonicis ad S. Victorem traditis, hoc titulo: *Hartmannus Præpositus & Decanus.* Et cum ex Decano maiori factus esset Præpositus, an. 1143 in tabulis Henrici I, *Hartmannus S. Martini de Domo & S. Stephani Præpositus.* Et sic ad annum vsque 1160, vt in *Syllabo pleniori* sectione I p. 272 iam annotatum.

II.. ### *Fridericus.*

Landgrauius Thuringiæ, filius *Ludouici*, testis in litteris Christiani I, quibus anno 1171 piam Ludouici Landgrauii erga Stephanitas voluntatem complexus est, vt supra § 11 videre licet. Fratribus, in compensationem damnorum suæ administrationis tempore factorum, an. 1175 præter alia contulit parochialem Alzeiensem, vti supra § 12 allatis Christiani II litteris dictum.

II.. ### *Wernherus.*

Testis vicem subiit anno 1184 in tabulis Conradi I, quibus parochialem Flersheimensem Canonicis Marianis stabiliuit. In litteris eiusdem anno 1189,

de

de permutatione parochialis Brezzenheimensis cum hac Alzeiensi facta, diserte vocatur *Wernherus ecclesiæ D. Stephani Præpositus*. Vide supra § 13. Et rursus in aliis an. 1196 datis de ecclesia Gosbacensi. Vide § 15 sequentem.

Gerhardus. 12..

Anno 1212 contulit Capitulo ius patronatus parochialis villæ *Amena*. Vid. supra § 17. Sequenti, tabulis editis recognouit, Folcnandum Canonicum statuisse, & dote instruxisse aram lateralem B. Catharinæ in æde D. Stephani, dedicatam a Sifrido Archiepiscopo a. d. 13 Kal. Maii. Anno 1219 testis est in litteris Sifridi II de parochiali Nidernsaulheimensi Canonicis B. M. V. in campis ab Alatrino Præposito collata; & an. 1226 in laudo quodam.

Carolus. 12..

Anno 1236, 17 Kal. April. *Walthero* Militi de *Busecke*, Sculteto Grünenbergensi, eiusque heredibus, siluam *Cammerforst* dictam, & oppido Grünenberg contiguam, quæ Præposituræ in bonis vsque huc erat, contulit in perpetuum possidendam; hac tamen conditione adiecta, vt eandem proximo anno penitus excidat ac ferendis segeribus aret.

Henricus de Bolandia, 12..

Archidiaconus Treuirensis tit. S. Castoris in Cardona.

Iam an. 1244 *Præpositi ad D. Stephanum* occurrit titulo, vt supra § 26 videre est. Anno 1275 ius patronatus parochialis villæ Münster contulit Capitulo, & an. 1282, 3 Non. Mart. consensit, vt procurationem præbendarum, quam suo permissu Canonici per quinque hactenus annos obierant, deinceps gerant in perpetuum. Sequenti, Kal. Maii, Capitulo donauit ius patronatus parochialis Bubenheimensis, memorique in bene de se meritos animo, domum suam Moguntiæ Præpositis successuris in domicilium; hac tamen lege, vt præter marcam denariorum Coloniensium, tres vncias, & dimidiam denariorum Moguntinensium, quæ summa alioqui ecclesiæ D. Stephani, census nomine, quotannis de ea pendi soleret, decem marcas denariorum prædictæ monetæ quilibet Præpositus tertium intra mensem, a tempore electionis suæ, Decano & Capitulo exsoluat. Præpositi dignitatem multos illum annos gessisse, ex dictis patet.

Post Henricum Præpositorum vnus alterque deficit.

Eberhardus Finck. 13..

Dictus *Strumpel*. Memoratur an. 1352 in constitutione manufidelium, & in instrumento publico super bonis S. Victoris in tractu villæ Bom. Dein an. 1360 in litteris Gerlaci Archiepiscopi, profitentis, se præuia cum ipso, tanquam loci Archidiacono, & Capitulo Moguntinensi deliberatione, parochialem Ameneburgensem ad Collegialis euexisse dignitatem. Annis 1361, 1362, & 1363 adhuc occurrit, & hoc quidem d. 20 Decembr. non autem amplius, vt adeo prorsus verisimile sit, an. 1364 fatis fuisse functum. Familia, qua ortus fuit, erat Equestris, e qua *Eberhardus* Miles, qui an. 1417 vixit, abdicatis rebus mundanis, monachum in Carthusiensium professus Ordine est Moguntiæ. Conf. quæ in *Scholasticis* attuli ad *Baldungum*.

Fridericus Schvvap, 1364

Decretorum Doctor, Cantor Aschaffenburgensis, D. Stephani Canonicus.

Eberhardo successit; siquidem an. 1364 testis locum subiit in laudo Nicolai de Grünenberg, Præpositi ad D. Victorem, super controuersia inter monasterium, S. Catharinæ Francofurti dicatum, & manufideles *Wickers* zum *Frosch*, Scholastici quondam ad D. Stephanum, illius conditoris, die, quo memoria carnificinæ Herodianæ in Bethlehemitas pueros editæ peragebatur, pronuntiato; his quidem verbis: „ Friderich Schvvap „ , *Probist zu S. Stephan zu Menze.*

Et ipse nobili natus erat genere. Qui enim frater ei fuit, *Hartmannus Schvvap*, Miles appellatur in litteris an. 1360 datis.

137. ## *Ioannes* dictus *Welder*.

Praepositi ad *D. Stephanum* titulo occurrit an. 1382 in syngrapha ciuitatis Wetzlariensis super 78849 floren. & 8 Schilling. Halleror. Moguntinis, Vormatiensibus, Francofurtensibus, Friedbergensibus, ac coenobio Arnspurgensi, tanquam creditoribus, feria secunda post Martini Episcopi tradita *, his verbis: *Item Meister* Wicker Frosches, *etzwan* Schulmeisters zu Sante Stephane *zu Mentze seligen Erben, mit Namen Hern* Iohane Weldir, *zu dieser Zyt* Probest zu Sente Stephan *Zu Mentze*, Iacobe Clobelauche *vnd* Iohanne Frossche, *Scheffen Zu Francfurt, sechs vnd zwenzig hundert Gulden, vnd echt vnd funfzig Gulden* - - - *Item. Hern* Iohanne Weldir, „Probeste zu Sante Stephan *zu Menze, vnd* Syfrid Weldir, *syme Bruder, vierzehin hundert Gulden.*

* *Quae quidem (vt id addam) in membrana scripta, longa est quatuor vlnas Moguntinenses vna cum dimidia.*

1383 ## *Ioannes* de *Wolfrichausen*.

E Scholastico factus Praepositus an. 1383. Sequenti affuit, cum Henricus Cellerarius Buchensis Adolfo Electori redderet rationem. Occurrit adhuc an. 1387.

1... ## *Conradus* de *Hirschorn*,

Canonicus Moguntinus, Spirensis Cantor.

Praepositus D. Stephani constitutus, † anno 1413, 4 Non. Mart. vid. *Syllabus plenior* sect. VI, p. 396.

1413 ## *Fridericus* de *Alsenze*,

Canonicus D. Stephani.

Conrado surrogatus est. quippe an. 1414 Praepositi titulo iam occurrit in tabulis Ioannis II, quibus Wisbadae, die S. Marci memoria sacro, testamentum Ioannis Adolfi de Nassau, Praepositi Iccheburgensis & Prouisoris Erfurtini, confirmauit, his quidem verbis: *Friderich* von *Alsenze, Probest zu S. Stephan, vnser Landschreiber im Ringaue, vnd lieber Getreuer.* Annis dein sequentibus pluries eodem titulo: *Scriptor terrae nostrae Rhingauiae generalis.* Anno 1419 rationes reddidit Ioanni Archiepiscopo *von wegen der Landschreiberey im Ringaue.* Postero diem videtur obiisse; quandoquidem *Rudolfus* de *Rüdesheim* Scriba prouincialis Rhingauiae constitutus fuit a Conrado anno hoc 1420, feria tertia post festum Paschatos.

1420 ## *Eberhardus Schenck* de *Erbach*,

Maioris, & ad D. Albanum Canonicus, Iudicis saecularis Camerarius.

Friderici in locum subiit. Praepositi titulo iam dicto an. 1420, d. 20 Decembr. legitur in renouatione manufidelium. † an. 1441, d. 14 Octobr.

1442 ## *Petrus Knapp*, Iur. D.

Ex Scholastico factus Praepositus. Anno 1442 in vigilia D. Thomae Petrum de Vdenheim, Decanum Collegii maioris, nuncupauit vltimae suae voluntatis vindicem. † an. 1443.

1443 ## *Nicolaus Kolb*,

Huius Canonicus, Scholasticus B. M. V. ad gradus.

Praepositi titulo nobis subiit in constitutione manufidelium an. 1447, vt tamen minime sit dubium, anno statim 1443 Petro illum successisse. Ex eo semper hoc insignitus axiomate occurrit. In D. Mauricii aede S. Stephani festum solemniter peragendum instituit. † an. 1469, sepultus ad gradus, vt in illius habetur necrologio p. 64.

Rupert

Rupertus Comes a *Solms*, 1470

Custos maioris.

Nicolai in locum suffectus est, & in renouatione manufidelium ab an. 1470 nobis subiit vsque ad an. 1498. † 1499, d. 8 Iunii.

Ioannes Menchen, 1500

Decretorum Doctor, ecclesiæ Xantensis Præpositus, Archidiaconus & Canonicus Coloniensis *.

Successit Ruperto anno 1500, & anno 1504 vitam cum morte commutauit.

* *Hoc enim titulo in litteris Archiepiscopi Coloniensis, an. 1497, d. 1 Iulii datis, quibus Vicedelegati Apostolici vicem in caussa translationis monasterii Weissenburgensis subire iubetur, disertim appellatur.*

Conradus Thone, 1505

Præpositus Collegiatæ Geismariensis.

Ioannem excepit, & an. 1505, d. 20 Decembr. in constitutione manufidelium primum nobis, qua *D. Stephani Præpositus*, subiit. † an. 1511.

Ioannes Reüs de *Warberg*, 1511

Scholasticus B. M. V. ad gradus, Canonicus S. Stephani, & D. Victoris.

Quum prouisione Vrielis anno hoc 1511 Præposituram Geismariensem, vna cum Parochia & Diaconatu, d. 21 April. obtinuisset, d. 17 Iulii Conrado suffectus, illa se statim abdicauit. † an. 1541, d. 18 Iun. sepultus in æde Mariana, ante aram B. M. V.

Ioannes Reüs de *Warberg*, Iunior, 1541

Huius, S. Victoris, & B. M. V. ad gradus Canonicus.

Seniorem secutus, † an. 1553, funeratus in eadem B. V. æde ante odeum, indice lapide n. 27 signato.

Nicolaus a *Driel*, Neumagensis, 1554

B. M. V. ad gradus Scholasticus, & S. Victoris Canonicus.

In locum defuncti subiit an. 1554, & triennio post in colloquio Vormatiensi vnus fuit Notariorum. † anno 1594 d. 30 Nouembr. ætatis 90, humatus in æde Mariana modo dicta.

Ioannes Philibertus a *Wiltberg*, 1595

Canonicus Moguntinus Domicellaris, S. Albani Custos.

Nicolao successor datus an. 1595. † anno sequenti 1596, d. 14 Ian.

Ethereus Hofmann, 1596

SS. Theol. D. Decanus B. M. V. ad gradus, & ad D. Petri Cantor.

Præpositi dignitatem, quam an. 1596 consecutus est, similiter anno statim seqnenti, d. 3 Februarii, cum vita deposuit.

Ioannes Weier, siue *VVierus.* 1597

Locum Etherei, in quem an. 1597 successit, ornauit vsque ad annum 1627, quo resignauit.

Otho Gereon, 1627

Archiepiscopus Cyrenensis, Suffraganeus & Canonicus Presbyter Coloniensis.

Ioannem excepit, die 1 Iul. in possessionem immissus. Cum pro bonis & iuribus S. Stephani in Hassia conseruandis strenue laborasset, an. 1638 supremum vitæ diem expleuit.

Henri-

1639 *Henricus Fridericus* ab *Hazfeld*,

Metropolitanæ, S. Albani, & D. Victoris Canonicus.

Othoni surrogatus est. † an. 1647, d. 13 Februar.

1647 *Adamus Freisbach*, Moguntinus,

SS. Theol. D. B. M. V. ad gradus, & S. Mauricii Decanus, Francofurti ad D. Bartholomæi, & S. Petri Moguntiæ Canonicus, altarium S. Magdalenæ in castro Ehrnfels, *B. Virginis* Flersheimensis & Praumheimensis *Beneficiatus, Eminentissimi Archiepiscopi & Principis Electoris Consiliarius, & Prouicarius in spiritualibus generalis, ecclesiæ S. Stephani Satrapa, & Capituli metropolitani Syndicus.*

Defuncto successor datus, † anno 1651, d. 15 Iun. sepulturæ locum nactus in æde PP. Capucinorum sacra.

1651 *Ioannes Fabricius* ab *Ortenberg*,

S. Victoris Scholasticus, & postea *Decanus, B. M. V. ad gradus Canonicus.*

Freisbachium secutus. † anno 1667, d. 7. Ianuarii.

1667 *Ioannes Ernestus* de *Meusern*, Hadamariensis.

Cum in Collegio Germanico Romæ alumnum ageret, Præpositi dignitatem summi Pontificis gratia consecutus est. † an. 1678, d. 29 Mart. Fuit simul *Scholasticus* ad *D. Victoris.*

1679 *Gosvvinus Hall*, Aquisgranensis,

Metropolitanæ Moguntinæ Vicarius Regius.

Defuncto Meusern, renuntiatus Præpositus, & an. 1679, d. 9 Martii in possessionem introductus est. Duo altaria in æde D. Stephani statuit, & curiam Præpositi, in molam iumentariam siue trusatilem conuersam, vindicauit. † anno 1704, d. 17 Febr. sepultus in peristylio maioris.

1704 *Petrus Lambertus le Drov*, Huyensis,

Ex ordine Eremitarum S. Augustini, *SS. Theol. D. Episcopus Porphyriensis, Solii Pontificii Assistens, & sacrarii Apostolici Præfectus, Canonicus & in spiritualibus Vicarius generalis Leodiensis.*

Prouisione P. M. Gosvvini in locum an. 1704 substitutus, quadriennio post Roma Leodium petiturus, Moguntiam mense Iulio transiit, & anno 1709, d. 21 Sept. reuersus, Dominica sequenti in stallum siue Præpositi locum in Choro a Prælatis introductus; ceterum vero ab Eminentissimo Archiepiscopo & Electore, tanquam Pontificis Minister, summa beneuolentiæ significatione acceptus fuit. Sponte loco hoc decessit an. 1719.

1719 *Petrus Ludouicus Iaquet*, Ruperfortensis,

I. V. D. Litterarum Apostolicarum Abbreuiator.

Petro, Præpositi dignitate se abdicanti, suffectus est, d. 4 Nouembr. in possessionem immissus.

DECA-

II

DECANORVM.

Quorum quidem ad sæculum XII vsque nullus nobis subiit.

RICOLFVS. 11..

Vixit anno 1121.

Hartmannus. 11..

Vixit anno 1125. Idem esse videtur, qui an. 1135 & sequentibus dignitatem gessit Præpositi, vti supra iam dictum.

Eckehardus. 11..

Occurrit in litteris Archiepiscopi Arnoldi, an. 1159 datis, quas supra § 10 adduxi, his verbis; *De Canonicis ecclesiæ B. Stephani*; Ekkehardus *Decanus.*

Fridericus. 11..

Testis in tabulis, quibus Christianus I an. 1171 parochialem Beckelnheimensem Canonicis Marianis confirmauit.

Richardus. 11..

Testibus adscriptus in litteris Conradi I, quibus anno 1184 parochialem Flersheimensem, iisdem Marianis ab Othone Præposito Collegii concessam, sua eis stabiliuit auctoritate. Dein in aliis eiusdem anno 1185 & 1189 datis. Vltimum, quod sciam, in tabulis de monasterio *Conradisdorf* an. 1191 confectis, his verbis; *Richart*, *Decanus* S. Stephani.

Henricus. 11..

Richardum excepit, siquidem an. 1194 iam testes inter est in litteris Conradi, Archiepiscopi modo dicti, quibus parochialem S. Nazarii Collegio D. Ioannis firmauit, his adductus verbis; *Henricus*, *Decanus ecclesiæ S. Stephani:* Item in aliis eiusdem an. 1196 signatis, quas protuli supra ad § 15.

E. forte *Eberhardus.* 1...

Decanus S. Stephani, his verbis occurrit anno 1206 in litteris de bonis in tractu villarum Gridele, Rockenburg, & Melbach *Cunoni* de *Münzenberg* venditis.

Ioannes. 12..

Subiit nobis an. 1211 in litteris Sifridi II de tribus carratis siue plaustris vini, quas *Ruthardus* de *Greiffenclau*, maioris ecclesiæ Canonicus, sibi redemptas Canonicis D. Victoris donauit. Et dein annis sequentibus in eiusdem Sifridi tabulis pluries. Anno 1221 in litteris Henrici & Ruperti, Comitum Nassouiorum, de castro Sonnenberg.

Reinherus. 122.

Ioannem secutus, occurrit an. 1225 inter testes in litteris Philippi de Hohenfels, Aduocati ecclesiæ S. Stephani in Budesheim; sequenti, in laudo Gunzechini Abbatis Santalbanensis super lite de decimis in tractu villæ Burchausen, quæ Stephanitis cum Wideroldo Milite de Marpurg intercesserat. Vide supra § 19. Anno 1229 emit bona Biburgensia & Muscebacensia, vt supra dictum; sequenti vero rursum inter testes est in litteris, quibus *Henricus* Miles de *Werthere* bona quædam in Gisbodesleiben ab ecclesia S. Stephani se recepisse recognouit. † eodem hoc anno.

1230 *Theobaldus.*

Memoratur anno 1230 in litteris monasterii Erbacensis, quibus Vlricus Miles de Diepach renuntiauit omni exactioni in Heimbach, & an. 1232 in litteris Iudicum Sedis Moguntinæ, quibus adiudicarunt Capitulo pratum e regione villæ Costheim, in insula, quæ *Maroua* vocatur. Anno 1241 testibus adscriptus est in tabulis Gerhardi Comitis de Dietz, quas supra attuli ad § 23.

124. C. forte *Conradus.*

Occurrit an. 1247 in transsumpto quarundam litterarum Sifridi III, de quo iam in catalogo *Decanorum* ad *D. Petri.*

12.. *Godesmannus.*

Antea *Cantor.* Notus nobis ex litteris an. 1258, 3 Id. Octobr. datis, quæ sic incipiunt: Godesmannus *Decanus S. Stephani*, Godefridus *dictus* ad Gigantem, *frater eius*, Adelheidis *soror*, *relicta* Erckenboldi, *Ciuis Mag.* &c. Biennio post occurrit in litteris Wernheri Archiepiscopi de precariis colligendis.

126. *Waltherus.*

Subiit nobis an. 1264 in litteris Godefridi de Eppenstein, senioris, & anno 1268 in aliis Wernheri Archiepiscopi, quibus ecclesiæ metropolitanæ *ius suum in castro Hoemberg* donauit. Anno 1270 pretio 200 marcarum denariorum Coloniens. emit bona, quæ Capitulum ecclesiæ Herbipolensis in tractu Nideringelheimensi habebat, vna cum iure patronatus ecclesiæ loci. Instrumento venditionis præscripti *Bertholdus* de *Sternberg*, Decanus, *Manegoldus* de *Nuenburg*, Præpositus S. Ioannis in Houge, *Otho* de *Lodenburg*, Custos; Testes adscripti *C.* de *Talheim*, Cantor, *Albertus* de *Lodenburg*, *Hermannus* de *Sternberg*, *H.* de *Wiltberg*, *Fridericus* de *Hohenberg*, *Wernerus* de *Tannenberg*, *Rudolfus* de *Vssenkeim*, Canonici Herbipolenses. Quæ ille dein anno 1273 sequenti ecclesiæ S. Stephani donauit, vt tamen ius patronatus dictæ parochialis Nideringelheimensis solum penes successores suos Decanos esse statuerit. Postero occurrit in litteris de elocatis a Collegio ad D. Victorem bonis in Thuringia.

12.. *Theodericus.*

Cantor antea. Anno 1283 ipse vna cum Capitulo concessit quartam partem decimarum in tractibus villarum Mimechusen, & Wolmere Ludouico de Wolmere, Aduocato in Fronhusen, pactus ab eo ecclesiæ censum annuum vnius talenti denariorum Marpurgensium. Sequenti occurrit in litteris Widekini Suffraganei Moguntinensis, 7 Kalend. Octobris datis, de translato festo dedicationis.

128. *VValtherus.*

Memoratur in statuto Capituli, de curiis claustralibus extraneis haud locandis, an. 1286 facto, & an. 1288, in litteris de bonis Büdesheimensibus *Conrado Militi* de *Bleiniche*, & an. 1295 in aliis, de bonis Eblizdorfensibus *Sigeloni* de *Grünenberg* elocatis.

129. *VValzo.*

Is de decimis in tractu villarum Münster & Sarmsheim cum Santalbanensibus contendit; quam controuersiam Iudices Sedis Moguntinæ an. 1298 decidere. Ceterum in aliis adhuc litteris anno eodem datis memoratur.

1299 *VValtherus.*

Walzonem secutus est. Superant enim litteræ, quibus ipse & Capitulum an. 1299 domum retro macellum inferius concessere Nicolao & Idæ coniugibus iure hereditario possidendam.

130. *Hermannus.*

Decani ad S. Stephanum titulo occurrit an. 1307 in litteris Vnlonis Cleri.

Hildebrandus

Hildebrandus de *Mülhausen*, 131.

Canonicus ad D. Victoris.

S. Stephani Decanus, Petri Archiepiscopi, *per Thuringiam, Saxoniam, & Hassiam in spiritualibus Vicarius Generalis* vocatur in litteris an. 1315 *in crastino Gertrudis* datis. Eodem vna cum Henrico de Spira, Canonico ad D. Victoris, emit quatuor mansos in terminis villæ Costheim, qui Militi *Sluzel* (Schlüssel) quondam fuerant. Anno 1317, 3 Kalend. Decembr. recognouit, se & Capitulum bona ecclesiæ in tractu villæ Born, prope Eppenstein, & in tractu villæ Husen, prope castrum Steinheim, Godefrido de Eppenstein, Sifridi filio, & Lorettæ, eius vxori, iure hereditario concessisse. Anno 1325 testes inter est in instrumento super controuersia de iure conferendi Præposituram ad D. Victoris, vertente rum inter Matthiam Archiepiscopum, & Capitulum D. Victoris. † an. 1334, die inuentæ Cruci sacra, sepultus ante altare S. Annæ, iuxta latus versus cœmeterium, sub lapide rotundo, in quo ipse exsculptus.

Godefridus, *Dominus* de *Eppenstein*, 133.

Canonicus Moguntinus.

Decanus *S. Stephani* dicitur in litteris an. 1336, die S. Crucis inuentione festa datis, de permutatione bonorum quorundam ad altare D. Annæ pertinentium. Anno 1360, d. 14 Februar. decumbens suum condidit testamentum, ac ad præsentias, vt loquuntur, chori legauit curiam suam in Husen, cum ædificiis, agris, vineis, pratis, in gratam memoriam beneficiorum per multos annos ab ecclesia sibi impensorum. † eodem hoc anno, 6 Kalend. Mart. humatus ante altare S. Nicolai, tectusque lapide sepulcrali.

Iacobus dictus *Huser*. 1360

Godefrido surrogatus, eodem anno 1360, die 20 Decembr. occurrit in constitutione sic dictorum Manufidelium: tum vero anno 1363 in tabulis, quibus bona quædam Eberhardo, Domino de Eppenstein, conceduntur. † hoc ipso anno. Extant enim litteræ, 7 Kalend. August. anno hoc 63 datæ; in quibus sic; *Iacobus* dictus *Huser*, *Decanus*, *dum vixit*, *S. Stephani Mogunt.* & quidem 13 Kal. Iun. vt in necrologio ad D. Mauricii est; cui quidem ecclesiæ duas legauit libras, *de bonis Matthiæ in Hochheim.* Sepulturæ locum inuenit apud PP. Prædicatores, quorum in necrologio id p. 45 his annotatum verbis: † *Iacobus Huser*, *Decanus S. Stephani*, *in habitu Ordinis sepultus nobiscum.*

Sifridus de *Colmaria*. 1363

Custos hactenus, Iacobum excepit, & anno eodem 1363 in constitutione Manufidelium Decani titulo iam appellatur. Sequenti dignitate hac se abdicauit. In renouatione enim eorundem d. 20 Decembr. an. 1364 facta rursum occurrit inter Canonicos. † postea anno 1369, sepultus in æde hac *D. Stephani* iuxta ianuam superiorem.

Hermannus de *Wetter*, 1364.

Plebanus ecclesiæ maioris *.

Sifrido successor datus, in dicta renouatione an. 1364 facta *Decanus S. Stephani* iam dicitur, & sic porro, vsque ad annum 1379.

* *Sic enim in necrologio ad 7 Id. Nouembr.* † Hermannus *de* Wetter, Decanus S. Stephani, & olim Plebanus ecclesie maioris.

Hermannus Rost, 1380

Canonicus Spirensis.

Qua *Decanus S. Stephani* primum nobis occurrit dicto an. 1380 in constitutione Testamentariorum. Anno sequenti 1381 litis finiendæ sequester lectus fuit, quæ tum Francofurti Canonicis ad D. Bartholomæi cum Vicariis intercedebat. Adolfi I Archiepiscopi & Electoris a sanctioribus fuit consiliis, & in apocha de perceptis in diœcesi Moguntina & Spirensi, an. 1380, die D. Andreæ festo, præsente *Henrico* von *der Spohr*, Milite, Curiæ Electoralis Præfecto, scripta, vocatur

Hermann Roſt, Dechant zu S. Stephan zu Mentze, vnſer lieber Hemlicher; & in aliis eiusdem litteris an. 1383 ſignatis, *Hermann Roſt, Dechant zu Aſchaffenburg, vnſer lieber Hemlicher.*

138. *Nicolaus* de *Säulheim*,

S. Victoris Canonicus.

Decani ad *D. Stephanum* titulo occurrit anno 1383 in litteris eccleſiam Marianam ſpectantibus, nec non in renouatione Manufidelium. Anno 1388, vna cum *Walthero* de *Argentina*, Præpoſito Brixienſe, executor fuit ſententiæ latæ de cauſſa, quæ Francofurti inter Capitulum S. Bartholomæi, & Petrum de Ruſſinga, Plebanum ibidem, agitata fuerat. Anno 1391 a Conrado II conſtitutus eſt Vicarius in ſpiritualibus generalis. Anno 1414 feria Galli confirmauit fundationem ſacelli S. Michaelis in cœmeterio, & d. 20 Decembr. adhuc nobis ſubiit. † anno 1415: ſepultus ante ſubſellia, ſub lapide, in quo ſcutum, cruce inſignitum, adhuc cernitur, inſcriptione fugiente.

1415 *Gothardus Stümmel*, Siegena Naſſouius,

Iuris Doctor, B. M. V. ad gradus Canonicus, Protonotarius, & Iudex generalis.

Hactenus *Cantor*, Nicolao ſucceſſit, & in nominatione Manufidelium anno 1415 Decani locum iam occupat. Anno 1428 vna cum M. Ioanne de Nouimagio, Vicario in ſpiritualibus, a Conrado III conſtitutus fuit ad recipiendum iusiurandum a ſex illis, qui tum deſignati erant ad colligendum ſubſidium pecuniarium *contra infideles Bohemos*. † an. 1436, d. 12 Maii, funeratus ante altare S. Ioannis Baptiſtæ. *Depictum cernes in ſacello S. Pancratii.

1436 *Ioannes Guldenſchaf*, Moguntinus,

Huius, & D. Victoris Canonicus.

Gothardi in locum ſubiit anno eodem 1436, quippe Decani titulo in Teſtamentariorum renouatione iam appellatum legas. Sequenti, Concilii Baſileenſis mandato parochialem villæ Bibelos, quam Archiepiſcopus Theodericus in vſum fabricæ Collegio B. M. V. addixerat, eidem contulit. † anno 1449, die 17 Nouembr. Sepultus ante chorum, vbi adhuc lapidem, qui ei poſitus eſt, videas.

1450 *Ioannes Weishaubt*,

Decretorum Licentiatus.

Vſque huc *Cantor*, Ioannem excepit. † anno 1465, humatus inter ſubſellia, cum inſcriptione, de qua tamen, præter nomen, nil amplius legi poteſt.

1465 *Petrus Platen*, al. *Plait.*

Deceſſori ſuffectus, vix annum Decani honores geſſit. Quum etiam inſequenti 1466 *Ioannes Darts* iam Decanus dicatur in renouatione Manufidelium, neque ipſe in Canonicis occurrat, videtur ipſo hoc anno exſpiraſſe.

1466 *Ioannes Darts.*

Hactenus *Cuſtos*. Petri in locum ſubſtitutus eſt, quem tenuit vſque ad annum 1481, quo, die 24 Martii, vitam cum morte commutauit.

1481 *Ioannes* de *Monte*, *al.* de *Bergen*, Rüdesheimenſis,

Artium & I. V. D. Canonicus B. M. V. ad gradus.

Anno 1481 Decanatum in curia obtinuit Romana. Hinc lite cum Capitulo implicitus, ſuccubuit; loco vſque ad an. 1486 vacante. † anno 1503, die 30 Iunii.

Hermannus

Hermannus Sternberger, 1486

Artium & Decretorum Doctor.

Ex Cantore Decanus electus est anno 1486. Anno 1490, d. 7 Iulii loco Ludouici Saurborn, Decani ad S. Florinum apud Confluentes, Iudicis & conseruatoris iurium & priuilegiorum ecclesiæ S. Victoris vices, ab eo constitutus & delegatus, obiit. † anno sequenti 1491.

Ioannes Fauſt, ſiue, vti tum ſcribebant, Fuſt, 1491

Decretorum Licentiatus, Weilburgi Præpositus ad D. Walpurgis, Officii Vicariatus Moguntini in spiritualibus Locumtenens.

Ex Canonico Decanus constitutus, post litem, quam ei Ioannes Wacker, Decanus S. Mauricii, in curia Romana mouerat. Multa vir fuit eruditione, qua alia inter meruit, vt anno iam 1480 a Diethero adhiberetur ad cognoscendam caussam matrimonialem inter Ioannem, Rheni Palatinum, Ducem Bauariæ, & Ioannam, filiam Ioannis, Comitis Nassouio-Saræpontani, vinculo consanguinitatis in quarto gradu iunctos. † an. 1501, mense Februario.

Ioannes Müller. 1501

Successit anno 1501. † an. 1515, profesto Pentecostes, sepultus in sacello, per quod itur ad Organum.

Theodericus Sparr, 1515

Decanatum obtinuit, cum in curia ageret Romana. Et quamuis Procuratori, per quem in possessionem immitti petebat, statuta Collegii & obligatio residendi proposita essent, illic tamen permansit. Vnde etiam fructus & emolumenta, quæ Decano præberi solent, haud accepit. Interim qua Decanus occurrit in renouatione Manufidelium ab an. 1515 ad 1524 vsque. Sequenti 1525 Romæ vltimum posuit spiritum.

Ioannes Breithart, 1525

SS. Theol. Doctor.

Huius Canonicus, an. 1525 a Capitulo electus. Anno 1547, quum affecta vir esset ætate, & valetudine infirma, frequentibus calculi cruciatibus afflictus; ceterum vero in augmentum diuini cultus vltra 400 aureos impendisset, ac de Collegiali hac multos optime meritus esset annos, commendatione *Michaelis Helding*, Suffraganei atque ad hanc ædem Canonici, Iubilarius declaratus est, sollemnitate ista, Dominica SS. Triadis honori festa, laudato cæremoniarum ordine celebrata. † anno 1548, die D. Nicolai memoriæ sacra. Decanatu, eo defuncto, tres annos vacante.

Ioannes Vnckel, Keiſersvverthenſis, 1551

I.V.D. hactenus *Canonicus*,

Decani dignitatem Collegii suffragiis anno 1551 consecutus est; quam dein anno 1563 voluntaria abdicatione dimisit, retento Canonicatu. Anno 1555 constitutus fuit Sigillifer Moguntinus. Adde Catal. Cantorum *D. Petri.*

Ioannes Lifting, 1563

Huius Canonicus, & Præpositus Frizlariensis.

Electus anno 1563. Iussus, secundum Collegii statuta, in curia Decani larem sedesque statuere, vel officio decedere, decessit anno 1565, Canonicatu tamen retento. † anno 1582, die 22 Iun.

1566 *Ioannes Hoeglein*, Moguntinus.

Canonicus ad hanc ædem, successit Listingio, & Decani dignitatem adiit anno hoc 1566. † an. 1574, d. 20 Aprilis.

1574 *Philippus Steick*, Idtsteinensis,

Quondam *Metropolitanæ*, & *huius Vicarius.*

Anno 1574 e Canonico Domicellari vltimo in Decanum postulatus est. † an. 1595, d. 5 Februarii.

1595 *Theodericus Krum*, Erfurtensis,

S. Crucis & D. Gangolfi Decanus, S. Mauricii Canonicus, & ad ædem maiorem Vicarius.

Anno 1595 ex Scholastico Decanus designatus est. Munificus fuit in Collegialem hanc, quippe cui 4000 floren. tum ad anniuersariam sui memoriam habendam, tum ad præsentias legauit. † an. 1609, 18 Kal. Maii.

1609 *Christianus Hofmann*, Aschaffenburgensis,

Ad S. Gangolfum Decanus, & ad ædem maiorem Vicarius.

Ex Canonico Decanus factus an. 1609, postero d. 17 Iunii naturæ modum expleuit.

1610 *Georgius Schamroth*, Aschaffenburgensis.

Huius Canonicus, Christiani in locum suffectus, vix duos annos Decani honores gessit, † an. 1612.

1612 *Ioannes Horn*, Salzigius.

Hactenus Cantor, Georgio legitimis surrogatus suffragiis est. † an. 1620, d. 6 Februarii.

1620 *Valentinus Füll*, Idtsteinensis,

S. Petri Scholasticus, huius, & D. Mauricii Canonicus.

Ioannem excepit, eandemque, quam ille, vitam desiit an. 1623, d. 20 Nouembr. sepultus in æde parochiali *Odenmünster* dicta.

1624 *Philippus Henricus Barth*, Wormatiensis,

I. V. D. S. Mauricii Canonicus.

Cantoris munia cum hactenus obiisset, prouisione Ioannis Suicardi an. 1624, d. 25 Febr. Decanus constitutus est. † an. 1632, d. 23 Octobris.

1633 *Ioannes Iacobus Schad*, Moguntinus,

Scholasticus.

Anno 1633 a maiore Capituli Coloniæ tum ob arma Suecica exulantis parte electus. † an. 1635, mense Ianuario.

1635 *Antonius Vrsinus*, Hausensis,

Scholasticus ad D. Mauricii.

Cantor cum esset, ab Anselmo Casimiro, ad quem ius Decanum constituendi deuolutum erat, Ioanni Iacobo surrogatus fuit anno 1635, d. 27 Octobr. † an. 1652, d. 14 Iun. grata sui memoria Collegio relicta.

1652 *Ioannes Adamus Ebersheim*,

cognomento *Carpentarius*, Moguntinus,

Vsque huc *Scholasticus.*

Haud obstantibus precibus Imperialibus, a Petro Paulo Moeckel, Canonico, in

in medium prolatis, quippe inueteratis, an. 1652 Antonii in locum electus est, † an. 1654, d. 3 Iunii, vltimus suæ stirpis, multis & eruditione & dignitate præstantibus, quos tulit, viris apud Moguntinos haud incelebris.

Petrus Cæsar, 1654

Consistorii Archiepiscopalis Assessor.

E Scholastico similiter ad Decani dignitatem gradum fecit anno hoc 1654 † an. 1656.

Hieronymus Schmit, Moguntinus, 1656

Canonicus huius, & Vicarius ad D. Albani.

Anno 1656 electus, inuito animo Petri in locum subiit. † an. 1677, d. 14 Iul. dum, sacris in æde Franciscanorum peractis, domum contenderet, ictu sanguinis, quem ἀπόπληξιν vocant, in platea extinctus.

Alexander Volusius, Esvveilerensis, 1677

Canonicus S. Ioannis, & ad ædem D. Martini Vicarius Regius.

Cum *Scholasticum* hucusque egisset, indultu Ordinarii Decanus electus fuit an. 1677, d. 18 Iul. † an. 1681, d. 10 Septembr.

Ioannes Waltherus Holzhausen, Moguntinus. 1681

Ex eodem, quo decessor, gradu, Scholastici scilicet, Eminentissimi Archiepiscopi prouisione ad altiorem ascendit, Alexandro successor datus. † an. 1686, d. 5 Ianuarii.

Sebastianus Loth, Weissenauiensis, 1686

I. V. D. Consiliarius Ecclesiasticus.

Pedetentim & gradatim Decani consecutus honores est. Quippe ex Organico Canonicus a decessore Holzhausen an. 1669 in Turno nominatus, Romæ, vbi per biennium in Collegio nationis Germanicæ in litteras incubuit, redux, an. 1673 ad Capitulum admissus fuit, & an. 1676 in Consistorium. Anno 1681 successit Holzhauseno in officio Scholastici, & an. 1686, Eminentissimi Archiepiscopi prouisione, eidem in munere Decani; cumque vir esset tum rerum intelligens, tum solers, statim tabularii rite ordinandi curam suscepit, nec quicquam prætermisit, quod ad res ecclesiæ suæ eruendas, seruandasque facere posset. Anno 1691 officii, quod *Sigilliferatus* vulgo vocatur, Adiunctus factus est, & an. 1694 Fiscalis maior. Cumque memori recoleret animo, per musices & organi pneustici scienter tractandi peritiam se gradum fecisse altiores ad dignitates, an. 1712 & 1713 pro nouo in æde D Stephani statuendo grauiter allaborauit, mille florenis ad id explicandum collatis. † an. 1714, d. 30 Ianuar. æterna nominis sui fama non Stephanitis solum suis, sed bonis omnibus relicta.

Ioannes Sartorius, Moguntinus. 1714

Virtutis merito, quod *Scholastici* fungens muniis sibi acquisiuerat, dignus Eminentissimo Archiepiscopo visus est, quem Sebastiano successorem daret. Viuit adhuc, & decessorem optimum refert iuxta consequiturque. Vir omni laude superior, atque insigni ad bonas litteras iuuandas προθυμίᾳ; quam cum vel ipsi satis superque experti fuerimus, non possumus, quin grato eam hic animo prædicemus.

III SCHO-

III

SCHOLASTICORVM.

Primus, quem eruere licuit, est

10.. ## EMBRICO.

Vixit autem circa annum 1098.

11.. ### *Richardus.*

Circa annum 1113.

11.. ### *Albuinus.*

Circa annum 1125.

11.. ### *Gernotus.*

Testibus adscriptus an. 1159 in litteris Arnoldi, quas supra ad § 10 attuli; item in aliis Christiani I an. 1171 signatis, & an. 1173 in tabulis Friderici I, Caesaris, quas in chronico *D. Victoris* dedi, his verbis: *Gernotus Magister Scolarum in ecclesia S. Stephani.*

11.. ### *Wernherus.*

Occurrit an. 1183 in litteris Conradi I de controuersia Petrensium cum Vestalibus Diefenthalensibus, & in aliis eiusdem anno sequenti in gratiam Canonicorum ad D. Mauricii datis, & sic in pluribus aliis. Anno dein 1211 & 1212 in tabulis Sifridi II, quas in chronico *S. Victoris* reperire est.

121. ### *Theobaldus.*

Praedicator crucis in terra sancta. In qua cum ageret, Hierosolymis ab Abbate S. Ioannis multas reliquias, & tres lapides ex iis, quibus S. Stephanus lapidatus fuisse dicitur; Bethlehemi vero a Priore, *S. Annae* caput dono accepit, quae sacra *κειμήλια* ipse Moguntiam detulit, vt in libro, qui *Inuentarii* insignitus titulo est, habetur. † sub an. 1215.

121. ### *Raimundus.*

Testis an. 1217 in litteris Henrici Praepositi Moguntini, & dein an. 1218, 1219, 1220 in tabulis Sifridi II. Anno 1224 in litteris Wilhelmi Praepositi ad D. Mauricium, & anno sequenti in aliis Philippi de Hohenfels.

12.. ### *Arnoldus.*

Anno 1232 testibus adhibitis adscriptus in litteris Arnoldi, Praepositi ad gradus, & Gozmari, Decani S. Ioannis, tanquam Delegatorum Cardinalis Portuensis, Legati Apostolici, ad cognoscendam controuersiam, quae monasterio *D. Albani* intercedebat cum *Helferico* de *Rodenberg*, super bonis in tractu villae *Drotholvishusen.* Anno dein 1239 in tabulis *Gerhardi*, *Comitis* de *Dietz*, & an. 1253 in litteris *Gerhardi I.*

125. ### *Nicolaus,*

D. G. Scholasticus S. Stephani.

Arbiter an. 1254 ab Abbate Erbacensi & Capitulo S. Victoris lectus ad finiendam litem de decimis minoribus Laubenheimensibus.

12.. ### *Conradus.*

Nominatur an. 1273 Id. Mart. in litteris Waltheri Decani de bonis Nideringelheimensibus.

Henricus

Henricus, dictus *Prume*. 1273

Occurrit anno eodem 1273 certis in litteris, feria 6 ante festum B. Martini datis, de quibus infra in Cantore *Theoderico*. Dein an. 1275 in aliis Cunonis, Decani S. Ioannis. Anno 1290 sequester lectus, pronuntiauit de iuribus in curias ac domos *zum Römer* & *Laderam*, inter Collegialem S. Mauricii & Plebanum S.Ignatii controuersis. Anno 1294 se nobis adhuc obtulit in chartis promiscuis.

Herbordus, dictus *Beyer*. 1...

Vixit circa an. 1306.

Godefridus. 13..

Anno 1314 arbitrium fecit de decimatione noualium, super qua monasterium *S. Disibodi* contendebat cum Nobili viro, *Godefrido* de *Sponheim*, Rectore ecclesiæ Sobernheimensis. Sequenti occurrit in litteris *Friderici* de *Rosdorf*, Militis, queis is renuntiat aduocationi Scheidensi & Giboldehausensi, & anno 1317 in tabulis, de quibus supra in *Hildebrando* Decano.

Conradus Michelbach, 13..

S. Stephani Scholasticus.

† 4 Id. April. vt in necrologio *D. Victoris* habetur.

Henricus. 13..

Qui & Parochus Brezenheimensis. Anno 1333 arbiter honorarius (*Drittman*) in caussa *Philippi* de *Falckenstein*, cum *Eberhardo* & *Ioanne* de *Gudenberg*, fratribus. † an. 1341, Kal. Martii, indice lapide sepulcrali ante altare nouum *S. Pauli*.

VVickerus zum *Frosch*, Francofurtensis, 1341

ad D. Bartholomæi ibidem *Cantor*.

Scholastici ad *S. Stephanum* titulo iam occurrit dicto an. 1341, d. 21 Aug. Anno 1349 condidit Francofurti parthenonem *S. Catharinæ*, Ordin. Teutonicor. vna cum domo hospitali illi contigua, ad *S.Crucem* appellata. Vixit adhuc an. 1363; in litteris enim, quibus hoc ipso anno, 8 Kal. Iun. diuersa bona Eppensteiniis conceduntur, diserte se nobis offert: *Nos* Iacobus *Decanus*, Wickerus *Scholasticus* -- S. Stephani *recognoscimus* &c. † anno, quem modo memoraui, 1363; quippe peruigilio D. Thomæ *Scholasticus* iam appellatur, qui sequitur.

Baldungus Strumpel, al. *Fincke* *. 1363

Wickerum excepit. quippe, vti dictum, peruigilio Thomæ in renouatione Manufidelium iam *Scholasticus* nominatur. De cetero munificus plane fuit erga ecclesiam S. Stephani, eique testamento plura legauit, bona scilicet sua in tractu villæ Aspisheim, & ad altare OO.SS. in medio ædis tum suo sumtu recens constructum, (annis vero proxime elapsis, cum chorus aperiretur, ad partem templi inferiorem translatum) bona in tractu villarum Elsheim, Stadecken, Ober- & Nider-Ingelheim, nec non Grossen-Winternheim. Fecit autem id *corpore languens & debilis* an. 1366, Indictione 4, die 4 Iulii, paucisque post diebus spiritum Deo reddidit.

* *Sic enim ipse in testamento*: Hoc attendens ego *Baldungus Finckè*, Scholasticus ecclesiæ S. Stephani &c.

Fratres habuit tres, vnumquemque alio appellatum cognomine. Sic enim in dicto testamento: *Executores elegi* --- *dilectosque fratres meos*, Henricum *dictum* Schilling, *Militem*, *&* Georgium *dictum* Schade, *Armigerum*, ---- *Item ad exequendum* Eberhardi *dicti* Strumpel, *Præpositi*, *dum vixit*, *dictæ ecclesiæ S. Stephani testamentum* ---*bona mea*, *quæ idem*, " Eberhardus frater meus, " *dum vixit*, *& ego &c.*

Ioannes dictus *VVelder*. 136.

Ex Canonico Scholasticus factus. Anno 1368 Moguntinis, quibus com-

missum erat petere subsidia, datus fuit fideiussor siue sponsor a Capitulo Francofurtensi ad D. Bartholomæi. Anno 137. factus est Præpositus.

137. *Ioannes* de *Wolfrichausen.*

Scholasticus *ad S. Stephanum* appellatur an. 1380 in litteris Adolfi I. Et anno sequenti in aliis eiusdem, ipsius a secretis Minister. Anno 1383 Præpositi adiit dignitatem.

1383 *Bertholdus.*

Ioannis successor. Memoratur anno 1383 & 1384 in consueta Manufidelium renouatione.

13.. *Gerlacus* de *Hohenburg*,

S. Stephani Scholasticus, ad D. Victorem & S. Ioannem Canonicus, Scripturarius Lohnsteinensis.

Equestri oriundus stirpe. Anno 1392 Conrado II Archiepiscopo reddidit rationes Ehrnfelsæ, præsentibus *Eberhardo* Pincerna & Domino de Erbach, *Eberhardo* de *Hartheim*, Magistro curiæ, *Wigando* de *Assenheim*, Scriba Rhingauiæ prouinciali, aliisque. Anno 1397 electus fuit Præpositus ad D. Bartholomæi Francofurtensis. Anno 1401 legauit ecclesiæ S. Victoris Breuiarium suum magnum, litteris aureis multifariam exornatum, vt fusius docent hæ, quas luce haud indignas iudico, tabulæ;

Ego GERLACVS *de* Hoenberg, *Scolasticus ecclesie* S. Stephani *Magunt. tenore presencium recognosco, ac vniuersis Christi fidelibus cupio fore notum, volumen Breuiarii mei magnum, literis aureis diuersimode fulcitum & ornatum, in se continens partes* estiualem & hyemalem, *me legasse & actu dedisse ob salutem anime mee, parentumque & benefactorum meorum ad ecclesiam* S. Victoris *extra muros Mogunt. ad cathenandum ibidem, & ad pulpitum locandum, vbi Dominis dicte ecclesie ad vsum ipsorum congruencius & melius videbitur expedire; sic tamen, quod temporibus, quibus hore diuine cantantur in dicta ecclesia, videlicet* matutine, prime, tercie, sexte, none, Misse, Vespere, *seu* Completoria, *in dicto Breuiario non per quempiam oretur, seu occupetur, ob hoc, ne tedium aliis presentibus, & diuina cantantibus per talem, vel tales, vt sic huiusmodi libro & Breuiario se immiscentem, seu immiscentes, exurgat & generetur; alioquin illis horis prescriptis claudatur in locum specialem, vt omnis infestacio & tedium huiusmodi penitus sopiantur.*

Verum est, quod idem volumen dicti Domini mei S. Victoris *habuerunt in ecclesia sua predicta, & vsi fuerunt ad nutum ipsorum iuxta legacionem & donacionem preuotatam; sed quia diuerse habentur Historie, Legende, & alia pulchra, in eodem Breuiario, que in aliis Breuiariis meis non habentur, supplicabam dictis Dominis meis* S. Victoris, *vt dignarentur michi idem volumen concedere, ad tempora vite mee duntaxat, vt possem gaudere huiusmodi Historiis & Legendis, nec in vllo vellem immutare seu impignorare aut eciam ab illis alienare; sed me ab huius mundi medio sublato, in continenti ordinare ipsos rehabere, omnibus impedimentis & contradictione postigatis; qui quidem Domini mei asseruerunt libenter & confidenter, supplicacionem meam velle adimplere, & sic eciam concesserunt librum predictum, quem habeo & teneo, ipsorum, & non alterius cuiuspiam nomine, omni dolo & fraude semotis.*

In cuius rei testimonium sigillum meum presentibus est appensum. Datum anno Domini MCCCCprimo. ipso die B. Augustini.

† anno 1406, 7 Id. Februar. indice lapide sepulcrali ante subsellia. Magnæ vir in agendo solertiæ, Ioanni II Electori perquam gratus, ab eoque ad multa negotia adhibitus.

140. *Ioannes* de *Selheim*,

Præpositus B. V. ad gradus, ad S. Ioannis quondam Scholasticus, ad S. Crucis in Campo, & Ameneburgi ad D. Ioannis Canonicus.

Gerlacum excepit. Anno 1414, d. 20 Decembr. in renouatione Manufidelium

fidelium vltimæ suæ voluntatis vindicem nuncupauit Ioannem II Archiepiscopum. † an. 1434, Id. Iun.

Petrus Knapp. 1434

Ioannem secutus, subiit nobis an. 1435 in litteris Vnionis Cleri, & renouatione Testamentariorum. Anno 1442 factus est Præpositus.

Ioannes Schvvert, Monasteriensis, 1442

Decretorum Doctor, S. Moguntinæ Sedis Protonotarius, & Iudex generalis, Francofurti ad D. Bartholomæi, & huius S. Stephani Canonicus.*

Petro surrogatus, anno statim sequenti *Scholastici* titulo occurrit in litteris Vnionis Cleri secundarii. Anno 1444 Canonicatu Francofurtensi se abdicauit, vt esset, vnde constitui, alique posset Plebanus siue Parochus Ordinarius. Conf. quæ hac de re dixi in vita *Theoderici* Archiepiscopi. † an. 1453, *in octaua S. Stephani.*

* *Is quidem iam fuit an. 1425, vti patet ex litteris Conradi III. d. 13 Septembr. signatis, quibus ei committitur, vt Othonem Episcopum Constantiensem, aliosque, qui vocandi sint, vocet ad instantiam Rudolfi Marchionis Hochbergensis.*

Antonius Molitoris de *Oppenheim*, 1453

Decretorum Licentiatus, huius & ad D. Victoris Canonicus, Vicarius metropolitanus.

Ioanni suffectus, in renouatione Manufidelium die 20 Decembr. anno hoc 1453 celebrata Scholastici tenet locum. Anno 1470 iussu Pauli II P. M. prouentus ædis S. Cyriaco Duderstadii dicatæ, nec non B. Mariæ, & S. Aegidii Heiligenstadii, mensæ Decani & Capituli Collegialis Heiligenstadensis ad D. Martinum incorporauit siue in perpetuum attribuit. Insequenti ab Adolfo II S. Sedis Moguntinæ Protonotarius & Iudex generalis constitutus. † anno 1472, die 16 April.

Bernardus Gros de *Mörsen*, 1472

Decretorum Doctor, S. Petri, & B. M. V. ad gradus Canonicus, S. Sedis Moguntinæ pridem Sigillifer, dein Protonotarius & Iudex generalis.

E Canonico Scholasticus renuntiatus, & Antonio successor datus est eodem, quo ille obiit, anno. In multis iisque arduis negotiis Adolfo, Diethero, & Bertholdo inseruiit, missus inter alia an. 1480, vna cum *Wigando* a *Dienheim*, & *Evvaldo Wymar*, Heidelbergam, ad diem Ioanni Comiti Wertheimensi constitutum *. Anno 1500 instaurauit *Missam laudum*, ab vrbe subiugata vsque ad id temporis intermissam. † an. 1502, d. 2 April.

* Iuuabit ὡς ἐν παρόδῳ hic notare, quam vile rerum istis temporibus pretium fuerit. Sic enim *Evvaldus Wymar* Secretarius sumtum in iter hoc expensum confecit: *Am Mitvvoch zu Nacht nach* Esto mihi *sint Her* Bernhard Gros - - - *Richter*, Wigand *von* Dienheim, *vnd ich* Ewalt Wymar *gein Heidelberg zum Tag geschickt gegen Graf* Iohansen *von* Wertheim, *vnd von Meinz vsgeritten vnd gefaren, vnd haben gehabt sese Reyssigen, vnd zvvene Wagen Pferde, vnd neun Personen, vnd sint vff Sontag zu Nacht dernach vvidderumb gein Meinz kommen, vnd mit den Tinsen, Pferden, vnd sunst mit allen Sachen, verzert vnd vberzufaren vsgeben zusammen* dreizehen Gulden, zwölff Albus, vnd IIII pf. *XXXIIII alb. fur einen Gulden. Das hat Her* Christian Gans (Sigillifer) *vsgerecht.*

Petrus Schvvab, 1502

I. V. D. ad ædem hanc Canonicus.

Bernhardi subiit in locum, eumque tenuit ad annum vsque 1510, quo vita concessit, die 7 Iunii.

Theodericus Gresemundus, 1510

I. V. D. Prouicarius & Iudex generalis.

Electus an. 1510, & d. 21 Iun. ab Vriele confirmatus. † an. 1512. Vir

fuit doctus, & eloquentiæ tum solutæ, tum ligatæ laude celebris, vt in differtatione *de Doctis Moguntinis* videre eft.

1512 *Gerlacus Hafe.*

Nidervveifelenfis patria. In locum Theoderici furrogatus an. 1512. † an. 1540, *in octaua Affumptionis B. V.* a cuius obitu Scholafteria tres annos vacauit.

1543 *Albertus* de *Fifchborn*,

Canonicus Moguntinus, & ad D. Albani Cantor.

Anno 1543 prouifione Pontificis Scholaftici munus confecutus eft, quod tamen mox dimifit.

1543 *Ioannes Weber*, Bingenfis,

ad D. Mauricii etiam *Canonicus.*

E Domicellari Scholafticus. † an. 1548, d. 28 Maii.

1548 *Philippus Cronberg.*

Ad hanc ædem Canonicus, Webero fucceffit. † an. 1563, die 5 Martii, octoginta annorum fenex.

1563 *Hermannus Sponfeil,*

I.V.D. Afchaffenburgi ad SS. Petri & Alexandri, Francofurti ad B. M. V. in monte Canonicus.

Prouifione Archiepifcopi Danielis & Canonicatum & Scholafteriam obtinuit; quadriennio poft in Confiliariorum aulicorum cooptatus numerum. † vt conjectura eft, an. 1570.

1571 *Wilhelmus Ebersheim*, cognomento *Carpentarius*, Moguntinus,

S. Mauricii Præpofitus, S. Petri Scholafticus, S. Victoris Canonicus, & Vicarius metropolitanus.

Anno 1571 ex Domicellari Scholafticus poftulatus. † anno 1584, die 28 Aprilis.

1584 *Sebaftianus Schade*, Moguntinus,

Canonicus huius, & altaris S. Martini in æde parochiali Rüdesheimenfi Beneficiatus.

Surrogatus Wilhelmo. Scholaftici munus refignauit anno 1588, Canonicatu retento.

1588 *Godefridus* a *Rhur.*

Sebaftianum excepit. † an. 1593, die 10 Maii.

1593 *Theodericus Krum.*

Prouifione Wolffgangi Archiepifcopi Scholafteriam obtinuit d. 26 Iul. Anno 1595 gradum fecit ad honores Decani.

1595 *Ioannes Henricus Behm*, Haufenfis,

SS. Theol. D. S. Stephani, & ad D. Mauricii Canonicus.

Theoderico datus fucceffor. † an. 1604, d. 6 Februarii.

1604 *Georgius Antonius Sturmbühl*, Lanzhufenfis,

Huius, B. M. V. ad gradus, & S. Mauricii ecclefiarum Canonicus, Vicariorum metropolitanorum Senior.

Quatuor annos Scholaftici functus fuit muniis. † an. 1608, d. 2 Iun.

Wilhelmus

Wilhelmus Ebersheim, cognomento *Carpentarius*, Moguntinus, 1608

S. Stephani Scholasticus, ad D. Petri Canonicus, nec non Vicarius Maioris.

† anno 1622, die 12 Ianuar.

Ioannes Laurentius Faust, Moguntinus, 1622

Canonicus etiam Aschaffenburgensis, ædis metropolitanæ Moguntinæ Regius Præbendarius, & ad S. Claram Altarista.

Anno 1622 mense Ianuario, Ordinarii permissu electus. Vicariam Regiam cum dimittere nollet, anno insequenti Scholasteria abiit.

Ioannes Iacobus Schade. 1623

Ex Cantore Scholasticus factus prouisione Archiepiscopi. Anno 1633 ad Decani adspirauit honores; vt tamen Scholastici munia ad mortem vsque obierit, qua quidem sublatus est anno 1635.

Ioannes Adamus Ebersheim, cognomento *Carpentarius*, 1635

Huius, & D. Petri Canonicus.

Anno 1635 in defuncti locum subiit. factus an. 1652 Decanus.

Petrus Cæsar. 1652

Quondam ad D. Albani Vicarius. Duos tantum annos Scholastici gessit officium. anno namque 1654 renuntiatus fuit Decanus.

Ioannes Valentinus Steick, Moguntinus. 1654

Vsque huc Cantor. Scholasticus electus est d. 18 August. † an. 1662.

Ioannes Simonis, 1662

S. Stephani Scholasticus, & Altarista ad Albas Dominas.

† anno 1668, die 19 Septembr.

Ieremias Mez, 1668

SS. Canonum D. Instituti Clericorum secularium in commune viuentium, & Parochus ad S. Ignatium.

Vna cum præbenda Scholastici munus obtinuit prouisione, quod dein anno 1670, die 15 Ianuarii dimisit. Factus est Decanus ad S. Paulum Vormatiæ.

Gerhardus VVeinrich, 1670

Vicarius maioris.

Domicellaris ad S. Stephanum cum esset, prouisione Ordinarii constitutus fuit Scholasticus. † anno 1673, die 7 Septembris.

Alexander Volusius, 1673

Ædis quoque metropolitanæ Vicarius Regius, & Canonicus S. Ioannis.

Gerhardo successor datus. Anno 1677 dignitatem obtinuit Decani.

1677 *Ioannes VValtherus Holtzhausen,*
Canonicus, & ad D. Albani Vicarius.

Anno 1677, die 31 August. electus, decessoris vsus fortuna, anno 1681 Decanus factus est.

1681 *Sebastianus Loth,*
I. V. D. Consistorii Archiepiscopalis Assessor.

Prouisione Holtzhausenum excepit, & anno 1686 Decani itidem consecutus est honores.

1686 *Lubentius Franck,*
Ad hanc ædem Canonicus, & ad D. Albani Vicarius.

Anno 1686 Scholasteriam capessiuit, & anno 1689, die 1 Iulii viuendi in terris finem fecit.

1689 *Ioannes Adamus Diel,*
Moguntinus,
SS. Theol. D. ecclesiarum S. Stephani, & B. M. V. ad gradus Scholasticus, Eminentissimi Principis Electoris Sigillifer & Consiliarius.
† anno 1712, die 28 Iulii.

1712 *Ioannes Sartorius.*

Scholasticus ab anno 1712 vsque ad annum 1714, quo merito suo in decessoris subiit dignitatem.

1714 *Quirinus Laurentius Braun,*
Moguntinus,
SS. Theologiæ D. Huius, & postea etiam B. M. V. ad gradus Canonicus.

Eminentissimi prouisione Reuerendo maxime Sartorio successit. Vir zelo fidei, morumque præditus; doctus insuper, ac tum historiarum, tum rei litterariæ prouehendæ, si quis alius studiosus. Anno, quo *Scholastici* gradum adeptus est, & Consiliarius ecclesiasticus, & Academiæ Moguntinæ Rector designatus fuit, haud plane nullo felicitatis exemplo.

IV CAN-

IV

CANTORVM.

Primum, cum antecedentes nos lateant, locum occupat

ADELHARDVS. 11..

ixit autem circa an. 1113. Illum excipiunt

VVolframmus. 11..

Vixit circa an. 1125.

Fridericus. 11..

Testis an. 1159 in litteris Archiepiscopi Arnoldi, quas supra protuli § 10.

Christianus. 11..

Testes inter in litteris Christiani I an. 1171 signatis, quas supra exhibui § 11.

Waltherus. 11..

Testibus adscriptus in tabulis Conradi I, an. 1184, 1185, 1191, 1194, 1196, saepius iam citatis.

A. f. Arnoldus. 1...

Occurrit an. 1206 in litteris, quarum supra in Decano *Eberhardo* mentionem feci.

Godefridus. 120.

Memoratus in tabulis Sigefridi II an. 1211 de tribus carratis vini Hunnici, Collegio Victoris a Ruthardo Canonico metropolitano collatis; & in aliis eiusdem an. 1212, 1217, 1218, 1220 signatis.

Theobaldus. 122.

Cantor & Custos. Anno 1223, 4 Id. Iun. arbitri fungens vicem decidit controuersiam, quae Collegio principi erat cum Gerhardo Milite Vormatiensi, super 9 mansis in Godeloch. Sequenti 1224 testes inter est in litteris Wilhelmi, Praepositi ad D. Mauricium.

Helvvicus. 122.

Occurrit an. 1227 in tabulis Sifridi II de bonis Wignandi Santalbanensibus denuo confirmatis; it. an. 1232 in iis, quarum summam supra in Arnoldo Scholastico retuli.

Henricus. 123.

Nobis subiit an. 1235 in litteris *Colbo* & *Ortvvini*, de quatuor vnciis, Stephanitis pro tribus marcis & vno fertone Colon. venditis. Dein sequenti in tabulis, quibus Sifridus III domum hospitalem, quae *Spiritus S.* nunc venit appellatione, fundauit.

Godesmannus. 123.

Henricum excepit, & *Cantoris* titulo iam occurrit in laudo, quod an. 1237, mense Februario, pronuntiauit *super proprietate curiae S. Michaelis*, de qua tum Capitulo S. Ioannis cum Benedicto Scholastico intercedebat controuersia. Similiter an. 1254, super decimis in tractu villae Laubenheim, de quibus monasterium Erbacense contentionem habebat cum Capitulo D. Victoris. Post factus est Decanus.

Sibol.

125. ## *Siboldus,*

Maioris etiam, ac B. M. V. Canonicus *.

Qua *S. Stephani* Cantor occurrit an. 1258 in litteris Gerhardi I, quibus Vicedomino Rhingauiæ in mandatis dat, vt soluat Collegiali ad gradus 20 solidos, & medimnum filiginis ad cœnam Domini.

* *vti quidem vult* Helvvichius *in Elencho p.* 252.

126. ## *M. Erenfridus,*

B. M. V. ad gradus Scholasticus, & S. Stephani Cantor.

Vixit an. 1268 & 1269. quo vide catalogum *Scholasticorum B. M. V. ad gradus.* Prædium in villa Zalbach legauit parthenoni, qui vulgo *Albarum* vocatur *Dominarum*, & vineam prope faxum glandiforme monasterio D. Iacobi.

12.. ## *Emercho.*

Vixit circa an. 1271, habeturque in litteris Capituli super ordinatione Archiepiscopi Werneri, quam peracta promulgauit visitatione.

127. ## *Henricus.*

Citatur an. 1273, Id. Mart. in tabulis, queis Decanus Waltherus bona sua Nider-Ingelheimensia Collegio transscripsit.

1273 ## *Theodericus.*

Henricum secutus, Cantoris gerit titulum in litteris, quibus Collegium anno eodem 1273 feria 6 ante Martini recognoscit, se ad petitum Hermanni, Vicarii altaris S. Pancratii in æde D. Stephani, Volquino, filio Centgrauii olim Wickerensis, concessisse terram quandam incultam, vulgariter dictam *Agirda.* Postea Decanus factus est.

12.. ## *M. Daniel.*

Cantor in litteris an. 1283 datis, quarum iam in *Theoderico* Decano memini, & an. 1286 in statuto Capituli de curiis claustralibus. Vicariam, quam in hac D. Stephani æde, D. Albani memoriæ dicatam instituerat, vt conuenienti locupletaret censu, bona curiæ, dictæ *zum Niderhof*, in villa Nackheim, ab Hunone Milite de Nerstein sibi redempta, an. 1291 ecclesiæ donauit, hac lege, vt isti, quam statuisset, contribuerentur Vicariæ; illius vero conferendæ ius, proprium suis esset successoribus. Occurrit adhuc an. 1295 in litteris Capituli de bonis Eblizdorfensibus Sigeloni de Grünenberg elocatis. Ecclesiæ maiori legauit 20 maldra siliginis. † sub an. 1296, 4 *Id. Ianuar.* teste necrologio.

129. ## *M. Marquardus* de *Brunigesheim.*

Equestri oriundus prosapia. Anno 129. arbitrum egit, ac vna cum *Wigando* S. Moguntinæ Sedis Aduocato, litem composuit, quæ ecclesiæ cum Santalbanensibus super decimis in tractu villarum Sarmsheim & Münster erat. Vocatur *magnæ vir scientiæ.*

13.. ## *Gerhardus Specht* de *Bubenheim.*

In locum Cantoris subiit circa an. 1300, ac 20 maldta siliginis in villa Nierstein comparauit ad præsentias. Vixit adhuc an. 1317, occurritque in litteris, quibus Capitulum Godefrido Eppensteinensi bona Bornensia & Husensia concessit.

132. ## *Philippus* de *Calsmund.*

Cantor an. 1333 Prælatis ceteris adscribitur in litteris de bonis Eblizdorfensibus Meingoto de Allena elocatis.

Herbor-

Herbordus dictus *Kaps* de *Osthoven*. 13..

Equestri, æque ac Philippus, natus genere, an. 1351 Cantoris titulo occurrit in constitutione Manufidelium. Testamento suo, quod an. 1362, d. 25 April. decumbens, lectoque affixus fecit, multa pia in vsus Collegialis huius legata constituit, & quidem *ad præsentias* annuos 20 maldrorum siliginis reditus in vicis Osthoven & Engelstatt; *ad fabricam* vero ædis, præter fructus Præbendæ pariter ac Cantoriæ anno hoc sibi debitos, alia multa, eaque inter omnia vasa sua argentea. † ipso hoc an. 1362.

Ioannes zum *Dorn*. 1362

Siue, vt alias scribitur, *Doren*, *Darun*, & *Torun*. Anno 1362, d. 20 Decembr. se nobis obtulit in constitutione Manufidelium. † an. 1366, sepultus apud Prædicatores, quorum in necrologio p. 95 id his memoratur verbis: *Ioannes* de *Thorung*, *Cantor S. Stephani, sepultus ante altare S. Dominici*.

Iacobus dictus *Horn*. 1366

Siue *de Cornu*, vt an. 1364, quo Canonicus adhuc erat, scribitur. Successit Ioanni, & anno dicto 1366 in constitutione Testamentariorum *Cantoris* titulo iam appellatur. † an. 1369.

Herbordus de *Selgenstatt*. 1369

Iacobo surrogatus, *Cantor* fuit ab an. 1369 ad an. 1384 vsque. Quippe anno 1383, d. 20 Decembr. adhuc occurrit. † anno dicto 1384, mense Februario.

Conradus de *Vmbach*. 1384

Cantoris ornatus titulo ad annum vsque 1409 in sæpe memorata Testamentariorum renouatione reperitur. † an. 1410. Ceterum fuit Iudex & Conseruator iurium ac priuilegiorum ecclesiæ D. Victoris a Sede Apostolica specialiter designatus.

Gothardus Stümmel. 1410

Successit Conrado. Anno 1412 Protonotarius & Iudex generalis caussarum, sed *in ciuitate Moguntina duntaxat*, constitutus fuit. Anno 1415 factus est Decanus.

Conradus de *Adelvesen*. 1415

Equestri ortus stirpe, Cantorem egit ab anno 1415 ad an. 1430. singulis enim hisce in renouatione Manufidelium nobis hoc titulo se obtulit.

Ioannes de *Sprendlingen*. 1431

Vicarius metropolitanus, in locum Conradi suffectus an. 1431, *Cantor* dicitur in Testamentariorum constitutione d. 20 Decembr. facta, cum pridie adhuc *Canonicus* fuisset vocatus. Anno 1439, tanquam Iudex & Conseruator iurium ac priuilegiorum Decani atque Capituli ad D. Victorem, aduersus inuasores bonorum S. Victoris in Thuringia, in reos execrationis depromsit sententiam. † an. 1443, die D. Albano festa. Legauit ecclesiæ maiori insulam in Rheno e regione villæ Scherstein.

Ioannes Weisbaubt. 1445

Huius Canonicus. Cantoria ab obitu decessoris per duos fere annos vacante, ipse tandem locum obtinuit, & an. 1445 primum *Cantoris* titulo in constitutione Testamentariorum occurrit. Anno 1450 ad Decani adscendit honores.

Ioannes Kachel, 1450

B. M. V. ad gradus & S. Mauritii Canonicus.

E Canonico Cantor factus, muneri huic præfuit ad an. 1484 vsque, quo die 10 Septembr. fato suo functus est.

1484 *Hermannus Sternberger.*

Decretorum Doctor. Nonnisi duos annos Cantoris gessit dignitatem. Anno namque 1486 Decanus electus est.

14.. *Ioannes Thus* de *Warberg,*
B. M. V. ad gradus & S. Mauricii Canonicus.

Anno 1492 Testamentariorum in constitutione primum nobis *Cantoris* titulo subiit. Vt fere coniicias, Cantoriam ab excessu Hermanni aliquot annis vacasse. † an. 1527, die Ioanni Baptistæ festa.

Petrus Faber.

E Canonico Domicellari, vi precum Imperialium, defuncti locum consecutus, & an. 1530 morbo superatus dicitur. quod an ita se habeat, alii dispiciant. In renouatione enim Manufidelium ab an. 1527 ad 1530 vsque Petrus Faber Canonicos inter occurrit, nullo, qui Cantoris munere fungeretur, nominato.

1532 *Ioannes Obernburger.*

Clericus diœcesis Moguntinæ, Caroli V a secretis, Canonicus S. Victoris, & Vicarius Regius metropolitanus. In renouatione Testamentariorum an. 1532, d. 20 Decembr. *Cantoris ad D. Stephanum* titulo appellatus primum nobis se obtulit, vltimum an. 1551. † anno sequenti 1552. Nominatione Imperatoris Francofurti etiam an. 1551 successerat *Valentino* de *Tettenleben.* Sed enim, quum anno sequenti e vita discessisset, ius eligendi Capitulo tabulis Cæsareis fuit restitutum.

1552 *Arnoldus* de *Bucholz.*

Ioannem secutus, Cantoris munia obiit ad annum vsque 1584, quo iisdem se abdicauit.

1584 *Wilhelmus* de *Bucholz.*

Arnoldo suffectus, Cantoris dignitatem gessit ad annum vsque 1596, quo eam decessoris exemplo dimisit.

1596 *Ioannes Coswarenus*, Huyensis.

Wilhelmi in locum subiit; quo dein an. 1601, abdicatione voluntaria abiit. † an. 1616. Fuit & Canonicus S. Victoris.

1601 *Wilhelmus Theodericus* a *Daun,*
Decanus Vormatiensis, Moguntinæ maioris, ac D. Albani Canonicus.

Cantor factus an. 1601, an. 1609 d. 13 Iun. resignauit.

1609 *Ioannes Horn.*

Wilhelmi abdicatione, eodem 13 Iunii die Cantoris nactus dignitatem est, quam dein an. 1611 Decanus designatus dimisit.

1613 *Valentinus Füll.*

Anno 1613 (quum Cantoria interim vacasset) Ioanni successor datus est. Anno 1620 ad Decani honores adspirauit.

1620 *Ioannes Iacobus Schad.*

Valentinum secutus, an. 1623 e Cantore renuntiatus fuit Scholasticus.

1623 *Philippus Henricus Barth.*

Vicarius metropolitanus. Cantoris partibus vix fungi cœpit, cum Decanus euaderet. Factum id an. 1624.

Ioannes

Ioannes Wendelinus Hess. 1624

Finthensis, huius quondam Vicarius. Nonnisi quatuor annos Cantoris præfuit officio. Spiritum enim posuit an. 1628 mense Decembri.

Antonius Vrsinus. 1629

Dum sextum hac in dignitate annum agebat, Decani exornatus fuit honore, Ioanni Iacobo Schad an. 1635 datus successor.

Ioannes Valentinus Steick. 1635

Ab anno 1635 ad 1654 vsque Cantoris obiit munus; renuntiatus tum Scholasticus.

Ambrosius Iordan, Moguntinus, 1654

Canonicus ad D. Mauricii, & Parochus ad D. Emmeranum.

Cantoris spartam, quam a Steickii obitu nactus erat, exornauit ad annum vsque 1669, quo vitæ impleuit finem.

Ioannes Georgius Barth. 1669

Per 47 annos ad ædem hanc Canonicus, Ambrosium excepit. † an. 1682, d. 20 Decembr. Iubilarii iam decem annos insignis honoribus. Heredem instituit ecclesiam.

Ioannes Richardus Küchel, 1682

B. M. V. ad gradus & huius Canonicus.

Cantoris dignitatem adiit an. 1682, deposuit an. 1706, postquam quinquaginta annis hac in ecclesia transactis Iubilarius esset declaratus. † anno 1712, d. 24 Aug. Heredes instituit ecclesiam S. Stephani, B. M. V. ad gradus, & domum hospitalem a *S. Barbara* appellatam.

Ioannes VVenceslaus Flamm, 1706

Canonicus etiam *S. Petri, & Vicarius metropolitanus.*

Anno 1706, d. 29 April. electus, fatis concessit mensis Augusti insequentis die octauo.

Ioannes Waltherus Bähr, 1707

S. Mauricii Præpositus, Archidiaconus per Rhingauiam, & ad D. Albani Vicarius.

Cantoris hoc tempore fungitur munere, electus an. 1706 mense Aug.

APPENDIX
de
venerabili capite
S. ANNAE,
ecclesiæ *S. Stephani* furtim subtracto.

I

SAcras inter reliquias, quarum quamplurimas ecclesia hæc D. Stephani memoriæ dicata a multis adseruauit temporibus, singularique in pretio habuit, fuit *sacratissimum caput D. Annæ*, matris gloriosissimæ virginis Mariæ.

II Id, Friderico II imperante, *Theobaldus*, ad *D. Stephanum* Scholasticus, vir doctus & pius, sacræque crucis in terra sancta prædicator, an. MCCXII Bethlehemi, iuxta cum aliis sacris lipsanis, a Patre cœnobii, quem *Priorem* vocant, accepit, ac Moguntiam allatum in hac Collegiata tanquam pretiosissimum thesaurum deposuit.

III Recondebatur autem in aduersa altaris summi parte, aditu firme munito, ac per tria fere sæcula quam maxima colebatur veneratione.

IV Enimuero, quum anno MD *Ioannes Fust*, Decanus Collegii, ad maiorem loco splendorem conciliandum, retro dictum altare operis quid exstrui curaret, quidam ex operis mercenariis lapicida, vico, qui monasterio *S. Cornelii* ad *Indam* adsitus est, oriundus, cui nomen Leonhardo, cardinibus violenter effractis, repagulisque ostioli ferrei conuulsis, ipsa D. Andreæ vigilia, nefario scelere, vna cum thecis id sustulit, subduxit.

V Mox tamen nefarii facinoris ductus pœnitentia, atque a consanguineis, quibus id ingenue confessus erat, seuere admonitus, vt ecclesiæ D. Stephani restitueret ablatum lipsanon, venerabile caput Marcodurum, quod agri Iuliacensis oppidum est, misit, enixis FF. domus *S. Francisci*, Ordinis Fratrum minorum de obseruantia, precibus obrestatus, Moguntiam id transferri curarent.

VI Stephanitæ, furto vigilia festi Christo nascenti sollemnis (qua sacratissimum hoc caput ceteras inter reliquias ad summam sanctæ noctis Missam in ara collocandum erat) non sine horrore deprehenso, confestim id ad Regimen Electorale detulerunt, ac litteris, quibus sublatum requirerent, impetratis, quendam e claustro Carthusianorum, cui nomen *Ioanni*, ad dictum *S. Cornelii* ad Indam cœnobium delegarunt.

VII Is, simul ac appulit, e sacrilego apud matrem deprehenso, atque ad dicendum coram Abbate, loci domino, caussam vocato, comperit, sæpius iam dictum caput *Marcodurum* ad FF. Franciscanos summissum, quantocius vt Stephanitis restitueretur.

VIII Quibus auditis, consilio auxilioque Abbatis ad *D. Cornelium*, sine mora Marcodurum se contulit, vt, toto indicio fratribus Franciscanis exposito atque edito, lipsanon repeteret sacrum, venerandumque.

IX Qui tametsi primum haud adeo faciles sese exhibebant, votoque respondere prorsus cunctabantur, tandem tamen, visis Eminentissimi Moguntinensis litteris, depositum eidem reddidere.

X Lætus accepto thesauro nuntius *Ioannes*, cum in viam se daret, suos exhilaraturus Moguntinenses, ex inopinato superuenere Prætor, Consules, & Scabini

Scabini Durenses, cum ministris ciuitatis publicis, ausuque violento, fine vllo iure, in summam Eminentissimi Electoris *Bertholdi*, Stephanitarumque iniuriam, alieno bono manus attulere, improba dictas reliquias ratione auertendo.

XI Quo comperto, *Ioannes Fust*, Decanus, ipse iuxta cum nonnullis e Collegio, Marcodurum profectus, quam enixissime eas repetiit; & cum responsi loco tulisset, Ducis Iuliacensis iussu, auctoritateque detentas esse, Ducem ipsum adiit, spe ductus, fore, vt tam æquam apud Principem recti, æquique amantem caussam peruineat. Verum enim vero, & hic frusta fuit; quippe hac elusus responsione, Principem cum Consiliariis hac de re collocuturum, & quatuordecim intra dies, quid sentiret, expromturum.

XII Videntes igitur ad D. Stephanum Canonici, omnem se hactenus deperdidisse operam, consilio inito statuerunt, suo e gremio quosdam Norimbergam, vbi tum comitia agebantur, mittere, in id incubituros, vt tum *Bertholdi*, tum aliorum ope auxilioque optatis potirentur, & vel inuitis, quod male detentabant, extorquerent spolium.

XIII Annuit supplicantibus non *Bertholdus* modo, sed *Maximilianus* etiam Imperator ipse. Et ille quidem litteris, anno MDI, die Venetis post *Hypapanten*, ad Durenses datis, eos grauiter obiurgatos monuit, redderent Stephanitis, quod deberent; iste vero die XXIV Iulii Ducem Iuliacensem compellauit, mandans, adigat Duranos, vt fine longiori mora ecclesiæ D. Stephani, quas iniuste supprimerent, restituant reliquias. Illas, cum dictis nonnihil lucis affundant, subiungimus.

BERTHOLD *von Gottes Gnaden, Erzbischoff zu Mayntz, des heiligen Röm. Reichs durch Germanien Ertzcantzler vnd Churfurst, vnsern Gruss Zuuor, Ehrsambe liebe besondere. Wihr seynth bericht, vvie kurtz verschiener Zeit das heilige Haubt der vvurdigen heiligen Frauen S. Annen, aus der S. Stephans Kirchen in vnserer Stadt Mainz, durch einen leichsfertigen Steinmetzen-Knecht, der an selber Kirchen gearbeitet haben soll, in Vergess seiner Seelen Heil entfrembdet, vnd am letz zu Dhüren, aus Schickung des Allmächtigen, als gütlich zu glauben, vnserem Gesandsen, Bruder Hansen, dem Carthenser zu Maynsz, vff vnser Passbrieff vviederumb heimzubringen geantvvortet, aber daselbst ihme durch euch eigenvvilliglich vnd gevvaltiglich vvieder genommen seye, vnd also daselbst vns, vnd den Ehrsamben vnseren lieben Dechant vnd Capitul der obberührten S. Ssephans-Kirchen, über ihr gutlich Ersuchen von euch gevvaltiglich hinterhalten vvorden, das vns von euch nit vvenig befrembds, dass ihr eigener Gedunkheit vnterstehet, das vvürdig Heiligthumb, das niemandts, vnd sonderlich der Layen Gevvalt nit ist, noch sein mag, also frevenslich vff vnd fürzuhalten; hetten vns versehen, ihr soltet der Ehrbarkeit gemäss, vnd mit vns, vnd mit andern andächtigen, so der vnzimblichen Entfrembdung Beschvvernuss tragen, Mitleydens gehabt, vnd euch selbst hulfflich vnd fürderlich erzeugt haben, solches vvieder an die vvürdige Stadt, da es nun Zvveyhundert vnd acht vnd achzig Iahr seeliglich gerast hats, zu bringen, das vvihr aber aus euer Vnfreundlichkeit anders befinden. Wan aber vns solche Entsetzung von euch mercklich befrembdet, vnd gantZ vnleydentlich vnd vngemeint ist, so begehren vnd gesinnen vvihr an euch mit gantZem Ernst, ihr vvollet ohn alles Verziehen vnd fernerne Weigerung, das gedacht vvürdig Heiligthumb dem gemelten Dechant vnd Capitul, oder ihren Anvvaldt vff ihr Gesinnen förderlich vvieder zu Handen zustellen vnd folgen lassen gantz vnzerrütt, in allermassen das zu euern Handen kommen ist, vnd dazu further keinen Auffzug oder Verlängerung brauchen noch suchen, vnd auch hierin der Billigkeit vnd Ehrbarkeit nach der Maass erzeigen, inmassen vnser Zuuersicht stehet, damit vvihr nicht geuhrsacht vverden, andere Weeg gegen euch zu Eroberung des Cleinoths vnd Heiligthumbs, trachtens vnd führnehmens zu thuen, des vvihr lieber übrig bleiben vvollen. Geben zu Nürnberg, Freytag post purificationis anno* 1501.

Sigillatim *Raymundus*, S. R. E. Presbyter Cardinalis Gurcensis, ac Romani Pontificis ad vniuersam Germaniam, Daniam, Sueciam, Norvvegiam, Prussiam de latere Legatus, sequentibus litteris, ipsis Kalend. Septembris signatis, Durensibus iniunxit, vt intra sex dierum spatium venerabile hoc *S. Annæ* caput

pur Decano & Capitulo ecclesiæ S. Stephani dent, tradant, restituant, minus si mandatis morem haud gesserint, simul denuntiatis.

RAYMVNDVS *miseratione diuina S. R. E. Presbyter Cardinalis Gurcensis, ad vniuersam Germaniam, Daniam, Sueciam, Norvvegiam, Frisiam, Prussiam, &c. Apostolicæ Sedis de latere Legatus.*

Exponi nobis fecerunt graui cum querela Reuerendissimus in Christo Pater, Dominus Bertholdus, *Archiepiscopus Moguntinus &c. ac Dilecti nobis* Decanus & Capitulum ecclesiæ S. Stephani *Moguntiæ, quod nuper de mense Nouembri venerandum caput* Beatæ Annæ, *genetricis gloriosissimæ virginis Mariæ, quod in dicta ecclesia S. Stephani quamplurimis annis honorifice conseruatum fuerat, per quendam laicum muratorem seu lapicidam, tunc in dicta ecclesia laborantem, subtractum fuerit, & deinde idem laicus, tanti maleficii pœnitentia ductus, caput ipsum venerabile ad Fratres Domus* S. Francisci, *Ordinis Fratrum minorum de obseruantia, oppidi* Deuren *Coloniensis diœces. transmisisset, supplicans humiliter eisdem Fratribus, vt dictum caput ad Decanum & Capitulum, ac ecclesiam S. Stephani prædictos reportari facerent; Fratres vero prædicti precibus illius malefactoris annuentes, caput ipsum venerabile cuidam nuntio, per præfatum Reuerendissimum Dominum Moguntinum illuc transmisso, tradiderunt, qui nuntius, dum se itineri pro capite illo ad ecclesiam S. Stephani deferendo accinxisset, Scultetus, Proconsules, Consules dicti oppidi* Deuren, *nescitur quo spiritu, nisi maligno, ducti, caput præfatum nuntio abstulerunt, & ad ecclesiam parochialem eiusdem oppidi transtulerunt. Et licet, pro parte præfatorum, Reuerendissimi Domini Moguntini, ac Decani & Capituli, ac postea per Breue Apostolicum, sub excommunicationis pœna ad illud restituendum, sæpe & iteratis vicibus interpellati & moniti fuerint, id tamen facere distulerunt, & recusarunt, in magnam eorundem Domini Archiepiscopi, Decani, & ecclesiæ ignominiam, iniuriam, & iacturam, ac eorundem Proconsulum, Consulum, graue periculum animarum.*

Quare, pro parte præfatorum, Reuerendissimi Domini Archiepiscopi Moguntini, ac Decani & Capituli S. Stephani requisiti fuimus, quatenus pro recuperatione huius capitis contra Rectorem parochialis ecclesiæ Deurensis, Coloniensis diœces. vel eius vicem gerentem, qui idem venerabile caput detinet, omnesque & singulos alios, sua, quomodolibet, interesse habere putantes, mandata nostra, & censuras ecclesiasticas, aliaque iuris remedia opportuna decernere & concedere, & Magistros ciuium, Proconsules, & Consules eiusdem oppidi Deurensis, tanquam sacrilegos, ac mandatis Apostolicis inobedientes, excommunicatos auctoritate Apostolica denuntiare, vel denuntiari facere, aliasque in præmissis opportune prouidere dignaremur.

Nos igitur, etsi fama ipsa publica, & documentis, ac fide dignorum relatione sumus edocti, factum ipsum, vti supra narratum est, accidisse, ob quod omnes & singulos illos, qui huic malefacio auxilium, fauorem, & consilium præstiterunt, tanquam sacrilegos, ac mandatis Apostolicis inobedientes, sententias excommunicationis ipso facto incidisse nouimus: Et quamuis potuerimus petitioni prædictorum Reuerendissimi Moguntini, ac Decani & Capituli annuere, volumus tamen mitius agere, ea spe ducti, quod ad pœnitentiam reuerti, præfatisque Reuerendissimo Domino Moguntino, & Capitulo S. Stephani caput præfatum restituere, vel restitui curare debeant. Igitur auctoritate Apostolica, cuius legationis officio fungimur - - - - vt infra sex dierum spatium venerabile caput S. Annæ Decano & Capitulo ecclesiæ S. Stephani, principalibus, vel eorum Procuratori vel Procuratoribus, ac nunciis ad illud recipiendum mandatum habenti vel habentibus dent, tradant, & restituant realiter, & cum effectu &c. Datum Norinbergæ Bambergensis diœcesis Kalend. Septembr. MDI.

XIV Ordo rei postulabat, vt Apostolicæ hæ litteræ Marco-Duranorum peruenirent ad notitiam. Missus igitur tabellio publicus (*Notarium* vulgo vocant) qui Marcoduri eas in valuis templi parochialis, testibus adhibitis, affigeret.

XV Quam indigne vero hominem illi exceperint, tractarintque, vix credas. Incensi sane ira atque dolore, ipsum pariter, ac quos sibi adsciuerat testes, inuaserunt, ac contumeliose habitos in carcerem compegerunt, mandatis, quæ promulgarat, de valuis non sine æstu detractis.

XVI Gra-

XVI Grauiter hac illorum intemperie commoti *Bertholdus* Moguntinus & *Hermannus* Coloniensis, non grauibus solum anathematum vinculis anno sequenti MDIII eos illigarunt, verum etiam aspere, vt mandatorum Apostolicorum contemptores, apud Pontificem *Alexandrum VI* accusarunt.

Interdictum praeterea, vt in *Actis* an. MDIII habetur, *ne quis eorum oppidum* Duren *visitaret, aut visitare praesumeret, vel aliqua communionis opera illis impenderet, sub excommunicationis poena, cum inuocatione brachii saecularis ob non restitutionem sacratissimi capitis* S. Annae, *ad quam Venerabilibus viris, Decano & Capitulo ecclesia S. Stephani Moguntiae, sententionaliter condemnati fuerant.*

Similiter, eo fatis functo, ad instantissimas Capituli preces, apud *Iulium II* illos postularunt initi iisdem temporibus in Imperio foederis socii, Principes, Comites, Barones, Nobiles, ac Ciuitates, perseceruntque, vt Papa *Iacobo Leyst*, Decano Collegialis, quae Moguntiae ad aedem B. M. V. sacram, vulgo *ad gradus* dictam, est, caussam discutiendam, finiendamque sequentibus litteris, Romae apud S. Petrum die II Augusti anno MDIV datis, committeret.

IVLIVS Papa II, *Dilecto filio*, Iacobo Leyst, *Decano B. M. ad gradus Mogunt. Dilecte fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Mittimus tibi supplicationem praesentibus introclusam, manu Venerabilis Fratris* Ioannis *Episcopi Insulani in praesentia nostra signatam, volumusque, & tibi mandamus, vt vocatis vocandis ad illius executionem procedas iuxta eius signaturam. Datum Romae apud S. Petrum die II Augusti anno MDIV.*

XVII Paruit *Iacobus*, & Marcoduranis, sub poenis ecclesiasticis pariter, ac pecuniariis aliis, sigillatim vero illa, quae *excommunicationis* siue anathematis dicitur, certum, quo adessent, constituit diem.

XVIII Enimuero, tantum abest, illum vt obierint, vt potius Pontificem interpellarint, iniuste se grauatos dicentes. Nec id fecisse contenti, Maximilianum quoque Imperatorem tamdiu omnibus obsecrarunt, obtestatique sunt precibus, donec destitutis, queis antea suo aderat patrocinio, Stephanitis, Pontifici Durensem commendaret caussam.

Sic namque Roma ad Decanum Capitulumque an. MDV scriptum: *Salutem Venerabiles Viri. Superioribus diebus paucis auisaui Dominum Scholasticum vestra ecclesia, qualiter obtinuerius ad importunissimas instantias Regis Romanorum a Sanctissimo Domino nostro Durenses quandam supplicam seu commissionem signatam, cuius tenorem non vidimus hactenus &c.*

XIX His locum relinquens *Iulius*, Praeposito *S. Martini* Kerpensis, nec non *S. Castoris* ad Confluentes, & *B. M. V.* apud Vesalienses Decanis, bulla edita, id dedit negotii, vt caussa ipsi cognita statuerent. Qui Pontifici dicto audientes, sententiam, vt vocant, dixere interlocutoriam. Ea sic habebat:

In caussa Venerabilis Capitis B. Annae, de & super differentiis & retentione eiusdem, ac super beneficio absolutionis ad cautelam, ex speciali commissione Sedis Apostolica nobis pro parte Pastoris & Vniuersitatis oppidi Durensis, districtus & territorii Iuliacensis, & praesentata inter dictos, Pastorem & Vniuersitatem appellantes siue impetrantes ex vna, & Venerabiles, Decanum & Capitulum ecclesia S. Stephani Mogunt. appellatos, siue opponentes ex alia partibus, interloquendo decernimus; Visis & auditis hinc inde partium iuribus & allegationibus, pariterque inhibitione nobis facta per nos mature attentata, causam huiusmodi in statu, in quo coram nobis pendet indecisa, ad S. Sedem Apostolicam, aut saltem iudicium, coram quo lis pendet, remittendam fore; quam, nisi huiusmodi partes, infra hinc & festum Paschatis inter se concordauerint, vna cum litis expensis factis, remittimus. Lecta, lata, & viua voce promulgata fuit hac interlocutoria sententia per Robertum de Reyda, Praepositum, & Iudicem Commissarium, Coloniae d. XXVIII mens. Ianuar. an. MDVI.

XX In-

XX Interim Durenses sibi non deerant, sed omnibus neruis ac facultatibus, vt adipiscerentur, quod petebant, adnitebantur. Inter alia, Stephanitis se de reliquiis hisce pecunia satisfacturos, professi *. Quod dein Parochus, quem Romam miserant, suam in rem conuertebat, satis inuidiose dicens, suos, cum tam æqua obtulissent, minime auditos esse.

* *In litteris quibusdam priuatis, quæ inter Acta reperiuntur, signo ⊕ notata, legitur, Durenses obtulisse Collegio D. Stephani 12000 florenos, & præter restitutionem omnium sumtuum in litem impensorum, 100 floren. annuos: Capitulum vero, quod bona consideret caussa, tum vero statueret, id genus thesaurum omni pretiosiorem esse argento, renuisse.*

XXI His, aliisque effectum, vt *Iulius* tandem secundum Durenses pronuntiaret, diplomateque edito, ediceret, sacratissimum hoc *D. Annæ* caput retineant iidem, atque religiose adseruent; simul Moguntinis, vt quiescant, & in posterum intra silentium se teneant, iniungens.

ECCLE-

ECCLESIAE
ad
S. VICTOREM
extra mœnia Moguntina
COLLEGIATAE
CHRONICON.

SECTIO I,
De Collegiatæ huius origine, auctore, fatis, statu &c.

I

De antiquitate celebris olim in monte ad S. Victorem *ædis.*

Ecclesia, quæ olim ad *S. Victorem* in monte fuit, Moguntinenses inter nulli antiquitate cedit. Adnotauit *Helvvichius*, inuenisse quendam Canonicorum S. Victoris superiori sæculo in bibliotheca quadam celebris cuiusdam in Franconia monasterii codicem antiquissimum, in quo diserte scriptum fuerit, hanc S. Victoris ecclesiam originem debere Helenæ, Constantini Imperatoris, qui vulgo Magni cognomento illustris est, matri. Saltim B. Bonifacii temporibus celebritatis fama iam inclaruisse, colligere est ex iis, quæ scriptor vitæ Bonifacianæ *Willibaldus* suo de S. Bonifacio opusculo attexuit. Sic autem is in codice Fuldensi, vt *Georgius Wicelius* in Hagiologio testatur: *Ego Willibaldus Episcopus vitam & passionem Bonifacii conscripsi primum in ceratis tabulis ad probationem Lulli & Megengaudi. Post eorum examen in pergamenis rescripsi. Atque hoc in loco, qui dicitur* S. Victoris *extra muros Moguntiæ, vbi Lullus & Rabanus vacabant orationibus.*

II

De loco, situque veteris huius ad D. Victorem *ædis.*

Extructa autem fuit extra mœnia Moguntiæ, in monte, prope vicum Weisenavv, loco plano & religioni apto. Hinc in tabulis, scriptisque aliis antiquis semper vocatur *Ecclesia* S. Victoris "*extra murum ciuitatis*" constructa; item *monasterium* S. Victoris "*foris murum Moguntiæ ciuitatis*" situm; vernacula, *das Stift zu* Sant Victor "*vssvvendig der muren zu Menz*".

III

De prisco ecclesiæ ad S. Victorem *statu.*

Si MS. minorem, quem *Serarius* tractauit, audias, vsibus monachorum griseorum tradita primum fuit ac concessa. Dicit namque, olim hic loci fuisse monachos, idque ipsum monstrari ornamentis ecclesiæ huius vetustioribus, in quibus cineres monachi phrygionico intertexti sint opere. Vid. *Serarius* lib. V in *Willegiso* p. 716. Quem non recte cepit *aureæ* scriptor *Moguntiæ*, dum, quæ MS. minor tradit, Trithemium referre scribit, § XIV sect. II n. VI p. 199.

IV

De mutato ecclesiæ ad S. Victorem *statu.*

Fuit Willegisi temporibus re admodum tenui. Placuit igitur venerando huic Antistiti eam ampliare & ad Canonicorum euehere Collegium. Produnt id auctor vitæ *B. Burchardi*, Wormatiensis Episcopi, & *Trithemius*. Et hic quidem in chron. Hirsaugiensi recognito ad an. DCCCCLXXVIII p. 121; *Monasterium quoque* S. Victoris *extra Moguntiam, in quo Canonici regulariter in communi viuebant, suis impensis ampliauit.* Iste vero: *Loco cuidam pauperrimo præpositus est Burchardus. Hunc igitur locum, Archiepiscopo adiuuante, summo nisu statim adauxit, totisque viribus decorauit. Nam egregium monasterium simul & claustrum Canonicorum in honore* S. Victoris *ibidem construxit, positisque, ad electionem Fratrum, claustri primatibus, cursum certis temporibus ac signis decantari, seruarique præcepit.*

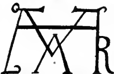
Enimuero non ampliauit eam solum Willegisus, sed multis etiam locupletauit censibus: competentibus redditibus & largis prædiis, vt *Carolus IV* Imperator in tabulis, quas post afferemus, testatur. Sigillatim *omni hospitalitatis*, vt vocatur, *decimatione*. Quod licet, qnos adduxi, scriptores, *Trithemius* & B. panegyristes *Burchardi* prætereant, explicare tamen memorant *Sifridus* & *Henricus* Archipræsules: ille, tabulis an. MLXXII vulgatis; iste, in litteris sæculi seeuti anno XLIII hac de re publice editis.

V

De primis ecclesiæ huius benefactoribus.

Primus in iis locus debetur *Othoni III* Imperatori. Is enim Sophiæ sororis, ac Willegisi permotus precibus, amplas ecclesiæ huic tribuit possessiones. Et quidem prædia, quæ habuit, *in Heiligenmarcha, Grabaha, Merchesleba, Vrenlebo, Cornere, Mellere, Amberon, Aldengubereno, sitis in pago Westeregouue, & in pago Watergouue, in Comitatu Wiggeri.* Tabulæ, quibus ea *S. Victori* transscripsit, ita habent;

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. OTTO, *diuina fauente elementia Romanorum Imperator Augustus. Omnibus nostris fidelibus, presentibus scilicet & futuris notum esse volumus, quomodo nos ob interuentum dilecte sororis nostre* Sophie, *nec non fidelis nostri* Willigisi, *Moguntinensis Archiepiscopi, donamus ecclesie S. Victoris martyris extra murum ciuitatis constructe, in stipendiarium famulicium Fratribus* DEO *inibi seruientibus, tale predium, quale habuimus in villis infrascriptis in* Heiligenmarcha, *in* Grabaha, *in* Merchesleba, *in* Vrenlebo, *in* Cornere, *in* Mellere, *in* Amberon, *in* Aldengubereno, *in pago* Westeregouue *& in pago* Vatergouue *sitis, & in Comitatu* Wiggeri *Comitis, cum omnibus vtensilibus ad illud iure pertinentibus, mancipiis vtriusque sexus, areis, edificiis, terris, cultis & incultis, pratis, pascuis, quesitis & inquirendis, cum omni integritate, ea videlicet ratione, vt prestimlati Confratres de predicta proprietate illis a nobis tradita liberam dehinc quodlibet faciendi, vendendi, commutandi, vel pocius sibi retinendi potestatem habeant. Et vt hec nostre tradicionis auctoritas firmior stabiliorque permaneret, hanc precepti nostri inscripcianem fieri iussimus, anulique nostri impressione signatam manu propria subtus firmauimus.*

Signum Domini Ottonis, Inuictissimi Imperatoris Augusti. Hildebaldus *Episcopus & Cancellarius, vice* Willigisi *Archicapellani recognoui. Data XVI Kal. Augusti, anno Dominice incarnacionis DCCCCXCVII, Indict. X, anno autem tercii* Ottonis *regnantis XIIII, Imperii vero primo. Actum Molinhusen feliciter, Amen.*

Cum his componere iuuabit litteras *Henrici I* Archiepiscopi, quibus bona hæc, aliaque Collegio huic an. MCXLIII firmauit, tabulas itidem *Caroli IV* Imperatoris infra adducendas.

Ceterum notes, quod Collegium bona hæc, cum aliquot ea sæculis possedisset, anno MCCCCLXV Collegiali, quæ Erfordiæ B. M. V. honori dicata est, vendiderit.

Post

Post Othonem *Burchardus*, quem Willegisus Collegio dederat Præpositum, S. Victoris res, opesque diuite prædiorum fructu auxit, cumulauitque. Sic enim scriptor vitæ ipsius: *Et ita rebus ecclesiasticis secundum regulam Canonicam rite ordinatis, prædia & mancipia multa, quæ vel traditione parentum, vel donatiuo regio acquisierat, huic ecclesiæ in proprium contulerat, sicque piis viri huius laboribus laudes & gratiarum actiones officio quotidiano in loco prædicto Deo nostro persoluuntur.*

Hanc illorum erga D. Victoris Fratres ac socios munificentiam, pietatemque posteris temporibus imitati sunt plures alii. *Wezzil* sane Canonicus duos mansos in tractu Bodenhemensi sitos & a Comitibus Dietzensibus emptos: tres itidem in agro Nordolfeshemensi & Vndehensi, vnumque in Mumenhemensi & Brizenhemensi altari S. Crucis in ecclesia S. Victoris tradidit, in perpetuumque donauit: litteris hisce de hac re publice perscriptis:

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Notum sit omnibus Christianis, presentibus & futuris, quod ego Wezzil *in Congregacione S. Victoris Canonicus, in Moguncienſi Archiepiscopatu emi quedam predia, scilicet duos mansos apud villam* Badenheim *sitos, a liberis hominibus Comite* Embrechone, *& fratre suo de* * Didese, *& Domino* Wolfgango, *que predia eodem iure, quo ipsi ea possederant, ego & ipsi collatis manibus altari S. Crucis in ecclesia S. Victoris, absque omni contradictione, & absque omni iure placitandi super ea, vel patrocinandi, pro animabus nostris & antecessorum nostrorum, contradidimus, vt ipsi Canonici singulis septimanis in tercia feria, & quinta, Missas pro defunctis ad idem altare perpetuo celebrauerint. Ego eciam tres mansos & dimidium, apud* Nordolfesheim *&* Vndeheym *sitos, & vnum apud* Mumenheim *&* Brizcenheim, *ad idem altare eadem lege tradidi. Hanc quoque condicionem adiunximus, vt, si aliqua ab eisdem prediis querimonia mota fuerit, in synodo Archidiaconi eiusdem ecclesie inde tractetur. Si ibi nequeat diffiniri, in communem synodum Archiepiscopi differatur. Huic autem tradicioni* Sigefridus *Archiepiscopus banno suo, & omnium orthodoxorum, pacem confirmans, eius testimonio suam imaginem impressione suæ sigilli testem precepit apponi anno incarnacionis Domini MLXIV, Indict. II.*

* Dietz

Embrechone, *summo Prepofito.*	Gozuuino, *summo Magistro.*
Bernhardo, *Camerario.*	Folberto, *Cantore.*
Heremanno, *Vicedomino.*	Sigebodone, *Prefecto.*
Razone, *Decano.*	Walthero, *Comite.*

Megengoz, *Centurione.*

Testibus

Gunzelino, *Preposito eiusdem ecclesie.*	Humberdo, *Scolastico.*
Willo, *Decano.*	Wezelone, *Cantore,*

& omnibus Fratribus.

Laicis

Godefrido, *Aduocato eiusdem ecclesie.*	Wolberone.
Disone.	Heremanno.
Bezone.	Regenboldo.
Dudelino.	Engenzone.
Immelino.	Gerhardo.
Eckehardo.	Bubone.

Sifridus dein I ecclesiæ huic decimationes, eidem olim adsignatas, anno MLXXII non modo peculiari diplomate ratas habuit, sed nouis etiam accessionibus auxit. Id ita habet:

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Sciant legentes hec, me SIGEFRIDUM, *Maguntine metropolitane scilicet Sedis Dei gracia Archiepiscopum, precepti huius auctorem esse deuotum: Diuinis instituimur documentis, nos in æterna requie cum electis DEI celestibus esse remunerandos premiis, si ecclesias* Xpi *terrenis studuerimus sublimare subsidiis, & quia hoc preceptum certum & indubitatum tenemus, quantum ipse Deus nos confortauerit, deuoti sequemur.*

Quapropter nouerint Xpi *nostrique fideles vniuersi, presentes scilicet & futuri, qualiter nos, per interuentum dilectissimi consanguinei nostri,* Hartuuini *Prepositi, per*

per vniuersum Aepiscopatum nostrum in omnibus curtis nostris, in quibus ex antiqua constitucione vetus decimacio hospitalitatis gracia dabatur, omnem quippe eandem veterem & nouam decimacionem nostram, tam de diu cultis nostris Salicis terris, quam de siluarum nouiter cesarum vel extirpatorum nouolibus, vinearum dico & agrorum, decimacionem quoque de vsufructu siluorum & pratorum, peccorum quoque, omnigenorumque pullorum, necnon decimacionem in loco, qui dicitur Cista, *& decimacianem omnium locorum in orientali Germania dispositorum, ius nostrum respiciencium, ad monasterium* Sancti Victoris, *forit murum Mogontine ciuitotis situm, ab olim illuc traditam, sed in nostris temporibus aliquantulum turbatam, baculo nostro super altare supradicti martiris* Xpi *manu nostra posito, nichil excipientes, vniuersaliter, & absque omni controuersia tradidimus, eo scilicet racione, vt supradicti monasterii congregacio quotannis in festiuitate Sancte Agathe mart. nostram, & dilecti nostri* Hartuuini *memoriam faciat orando, dum in hoc viuimus seculo, Missam ordinacionis nostre eodem die celebrando, dato illi, die illo, de sepedicto decimacione, pleno & laudabili seruicio; post abitum autem nostrum anniuersarius dies noster agatur, & idem seruicium ibi accipiat.*

Vt autem tradicionis huius auctoritos firmiter valeat stabiliri, cartam hanc manu nostra roborantes, sigillo nostro iussimus insigniri. Facta sunt hec anno ab incarnacione Domini millesimo LXXII, Indict. XV, sub Rege* Henricho, *Imperatoris* Henrici *filio, coram testibus, quorum nomina subscripsimus.*

* Indict. X. vel an. MLXXVII

Hartuuinus, *Prepositus.*	Rudolfus, *Comes.*
Gozzuuinus, *Prepositus.*	Vodalrichus, *Comes.*
Burchardus, *Camerarius.*	Erkenbrath, *Comes.*
Regenherus, *Capellanus.*	Wolffram,

& omnis congregatio S. Victoris.

Adelbertus I, vt in quosuis sacri ordinis homines, & Collegia per fuit munificus, ita duos *S. Victori*, Fratribusque illius mansos an. MCXXII contulit, suæque istius liberalitatis testes esse voluit tabulas, quas in lucem protrahimus, sequentes;

In nomine sancte & inuidue Trinitatis. Ego ADELBERDVS *Dei gracia Moguntiensis Archiepiscopus, & sancte Sedis Apostolice Legatus; Considerans, quot & quanta in me fecerit diuina Maiestas sue miserationis opera, omni admiratione digna, anxie sollicitus in corde meo proposui, vel aliquam gratiarum actionem ex optima voluntate Domino pro omnibus, que retribuit mihi, rependere. Itaque S. Victori & Sociis eius, pro suffragantibus ipsorum meritis, & pro fidelissimi nostri eiusdem loci Prepositi* Henrici *peticione, & deuota seruitute, duos mansos nostri iuris in proprietatem donauimus, possessos hactenus in beneficium a predecessore nostro, & nobis per quendam* Ruothardum, *Magistrum Cocorum nostrorum. Et quoniam non debuit ille idem suo beneficio priuari, & Prepositus, & Fratres nostra elemosina hoc ordine exorauerunt certificari; instituimus, vt idem* R. *a Preposito, & Fratribus eosdem mansos in beneficium accipiat, & vsque in finem vite sue, vt possidet, possideat, ni forte Domnus Prepositus, aliqua compositione sibi accepta, ab eo redimat. Sancimus autem de reditibus eorundem mansorum, cum iam prorsus Prepositi & Fratrum potestatis fuerint, vel post mortem eius, vel viuentis voluntaria concessione, quatinus singuli Fratres predicti singulis septimanis I panem album accipiant, & iis die, qua accipiant, semper in memoriam nostri Missam pro defunctis celebrent, & in die ordinationis nostre annuatim me viuo, post mortem vero nostram in anniuersario nostro aliquam inde pro facultate eiusdem reditus caritatem accipiant. Et vt hec donatio & constitutio rata & inconuulsa permaneat, eosdem predictos mansos in manum suam accepit Comes* Fridericus, *Aduocatus sancti Victoris, & conscriptam super hac re cartam impresso sigillo nostro signauimus. Acta sunt hec anno ab incarnatione Domini MCXXII, Indictione XV, imperante* Henrico *huius nominis quinto, coram idoneis testibus Clericis & Laicis, quorum nomina sunt hec:*

Dudo, *maioris ecclesie Prepositus.*	Harduuinus.
Henricus, *ecclesie S. Victoris Prepositus.*	Adelbero.
Durnbertus, *maioris ecclesie Magister.*	Fridericus, *Comes, & eiusdem ecclesie Aduocatus.*
Mezelinus, *S. Victoris Decanus.*	
Morhardus, *Cantor.*	Dammo *de* Buchun.

Warmundus.

Data

Data XIII Kalend. Decembr. per manum Heinrici *Notarii, eiusdem ecclesie Canonici & Magistri.*

Idem XXIII nummos, qui de area curtis cuiusdam, quæ *Godeschalchi* dicebatur, singulis annis Archiepiscopo pendebantur, eidem *S. Victoris* ecclesiæ an. MCXXX in perpetuum tradidit; vt his manifestum tabulis fit.

In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. ADELBERTVS *Dei gratia Moguntine ecclesie Archiepiscopus. Notum sit omnibus Christianis, presentibus & futuris, quod Prepositus* Heinricus, *& Fratres ecclesie S. Victoris, extra muros Moguntine ciuitatis posite, super Abbate & Monachis de* S Dysebodo *in nostri presentia querimoniam deposuerunt, asserentes, quod predecessor noster beate memorie,* Ruothardus, *Archiepiscopus, decimationem quandam de terra* Salica *in* Sovernehem, *quam ipsa* S. Victoris *ecclesia longe temporis spatio Canonica possessione tenuerat, Fratribus ipsius loci inuitis, & vnanimiter reclamantibus, ad ecclesiam* S. Dytebodi *contulisset; & quod minus erat tolerabile, nullam eis recompensationem stabilisset; Fratres econtra de* S. Dysebodo *super hac re ad nostram vocati audientiam constanter aiebant, se super hoc negotio inquietari iniuste, & predictam decimationem legitime, & iure Canonico posse retinere, quoniam manifestum erat, satis digna commutatione a predicta* S. Victoris *ecclesia per Dominum Archiepiscopum, quem diximus, se adeptos fuisse. Sicque factum est, vt vtrique partem suam inuicta firmitate tuentibus, & vt in re tali fieri solet, multimoda ratione corroborantibus causa ista diu ventilata, nullo tamen iudicio terminata, nullatenus quiesceret, imo inter predictos Canonicos & Monachos, lites & altercationes fierent.*

His ita se habentibus, quia nostrum erat, huius mali fomitem extinguere, & rem istam auxilio DEI ad bonum finem redigere, attendentes illud Apostoli: Non oportet seruum Dei litigare, *commodum & valde necessarium esse duximus, vt de integratione pacis inter eos reformanda laboraremus, & scintillam huius scandali ab hominibus religiosis remoueremus.*

Conuocatis igitur in vnum predictis tam Monachis quam Clericis, sanum istud propositum ad effectum perduximus, & inter eos huiuscemodi compositionem ordinauimus; Curtim quandam, que dicitur Godescalci, *iuxta portam* Stocburgedur, *quam libere & quiete predicti monachi possidebant, sub eadem libertate & quiete, cum quodam manso in* Alengreheim, *pro restitutione predicte decimationis ecclesie* B. Victoris *eradiderunt. Nos quoque pro DEO, & anime nostre remedio, & vt prior querimonia omnino sopita quiesceret, XXIII nummos, qui de area eiusdem curtis singulis annis ad ius Episcopale perueniebant, eidem S. Victoris ecclesie in perpetuum habendos concessimus. Huius autem compositionis actio, vt immobilis permaneat, data in preuaricatores excommunicationis sententia, paginam hanc ymaginis nostre signaculo munivimus. Testium etiam nomina, qui interfuerunt & approbauerunt, subscripsimus:*

Heinricus, *maioris ecclesie, & S. Victoris Prepositus.*
Cuno, *Decanus & Custos maioris ecclesie.*
Tombertus, *Magister.*
Hartmannus, *Cantor & Camerarius.*
Heinricus, *Byngensis Prepositus.*
Emecho, *Prepositus in Erpesfort.*

Canonici S. Victoris:

Morardus, *Decanus.*
Adelbero, *Scolasticus.*
Cunradus, *Cantor.*
Hertvvinus, *Custos.*

Liberi:

Rubertus *Comes,*
& frater eius Arnoldus *de* Lurenburch.
Gerlaus *de* Isenburch.
Heinricus *de* Kazenelenbogen.
Sigebodo *de* Buchon.
Bertolfus *Comes de* Lindenueles.
Sigfridus *Comes de* Nuringes.
Cunradus *de* Walresten.
Cunradus de Bichenbach.
Anshelmus *de* Gumeldingen.

Ministeriales:

Ruthardus, *Vicedominus.*
Dudo, *Scultetus.*
Walpodus - Eriuvvinus.
Ernest, *& frater eius* Obertus.
Heroldus, *& frater eius*
Burchardus *de* Hechestat.

 Emercho,

Emercho, *Comes de* Rinegovve.
Hartvvinus, *& frater eius* Arnoldus *de* Winchela.
Wernerus *de* Rudenfeheim. Franco *de* Waldaf.
Actum Dominice incarnationis MCXXX, Indictione VIIII.

VI
De controuersia, qua Collegio D. Victoris *cum* Disiboden-bergensibus *intercessit.*

Ruthardus monasterio *D. Disibodi* in monte, quod instaurarat, benefacturus, quondam eidem de terra Salica, vico Sobernheim contigua, contulerat decimationem. Hanc B. Victoris Fratres sibimet, cum longo temporis spatio canonica in possessione habuissent, inuitis detractam, ac sine compensatione debita monachis D. Disibodi transscriptam querebantur. Monachi vero se legitima commutatione per Ruthardum facta illam consecutos regerebant. Litem hanc Adelbertus I anno tandem MCXXX amicabili composuit modo. Monachis nimirum decimationem istam adiudicauit, vt tamen & sociis B. Victoris prouide consuleret. Quippe quibus curtem quandam, quæ monasterii erat, & *Godeschalci* dicebatur, iuxta portam *Stocburgedur*, vna cum manso quodam in *Alengreheim*, compensationis loco addixit. Quin, vt hoc magis omnem illis conquerendi detraheret caussam, XXX nummos, de area curtis illius singulis annis Archiepiscopi ærario inferendos, eidem ipse Victoris ecclesiæ in perpetuum attribuit. Rem, præter allatas, his etiam consignauit tabulis:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Ego ADELBERTVS *Dei gracia Moguntine ecclesie Archiepiscopus, & Apostolice Sedis Legatus. Querimoniam Fratrum de sancto* Victore *pro quadam decimacione Salice terre in* Sobernheim, *multociens accepi, quam antecessor meus Dominus* Ruthardus *Archiepiscopus contambio ad se recepit, & sancto* Dysibodo *Confessori tradidit; hanc permutacionem hoc modo dissolui, vt deinceps omnem vverram ad vnguem excluderem, & firmam concordiam inter Fratres* S. Dysibodi *& Canonicos* S. Victoris *stabilirem; A manu Domini Abbatis eundem mansum in* Algensheim, *quem antecessor meus sancto* Victori *pro hac commutacione dedit, curtemque ad* Stochburgedor, *quam paruus* Godeschalcus *ita cognominatus Moguncie sancto* Dysibodo *dedit, Domino Preposito* Heinrico, *& Domino* Morardo, *ceterisque eiusdem loci Canonicis ad confirmacionem sepedicte commutacionis propria manu concessi, & supranotatam decimacionem Beato Confessori* Dysibodo *tradidi, & banno meo in perpetuum stabiliui; denique ad testificacionem hanc cartam scribere iussi, quam sigillo meo impressam firmaui.*

Facta autem sunt hec in monasterio sancti Albani pridie Idus Decembris Moguncie anno Dominice incarnacionis MCXXX, Indictione IX regnante Lothario *Romanorum Rege huius nominis tercio, assistentibus nostris fidelibus quam plurimis, quorum nomina subscribere feci:*

Heinricus, *Prepositus maioris ecclesie.*
Abbas Werinboldus *de sancto* Iacobo, *&* Folcradus, *Abbas sancti* Dysibodi.
Cuno, *Decanus sancti* Martini.
Hartmannus, *Camerarius.*
Emicho, *Capellanus, & Prepositus* S. Seueri *in* Erfesfurt.
Arnoldus, *& frater eius* Rupertus *de* Lurenburch.
Heinricus *de* Kazenelenbogen.
Bertolfus *de* Lindenfels.
Adelbero, *& frater eius de* Hachenfels.

Seruientes:

Embricho *de* Gysinheim.
Ernostus, *&* Opertus *frater eius.*
Ruthardus, *Vicedominus.*
Embricho *de* Pingvvia.
Guntramus, *&* Waltpertus, *de eodem loco.*
& alii complures tam Clerici quam Layci.

Hi autem sunt Fratres ecclesie sancti Victoris, *in quorum tempore, quorumque presencia hec acta sunt:*

Morardus, *Decanus.*
Adelbero, *Magister Scolarum.*
Hartvvinus, *Custos.*
Cunradus, *Cantor.*
Stephanus.
Adalhalmus.
Heinricus.

VII *De*

VII

De nouis huius ecclesiæ benefactoribus.

Emecho Canonicus, Fratrum opes pia aucturus voluntate, domum quandam, iuxta ædem B. M. V. *ad gradus*, quam sua sibi redemerat pecunia, circa an. MCXXXIII B. Victori martyri transscripsit. Testimonio sunt tabulæ *Adelberti I*, quarum hic damus apographum.

In nomine Dei omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. ADELBERTVS, *Moguntinensis Archiepiscopus, & Apostolice Sedis Legatus. Notum esse volumus vniuersis sancte ecclesie filiis, tam presentibus, quam futuris, qualiter Canonicus quidam B. Victoris*, Emmecho *nomine, in nostrum seruitium assumptus, crescentibus deinde pie seruituti sue incrementis, duabus per nos Prepositturis sublimatus, domum quandam* Volquini *a* Richarda *Comitissa, eiusque filio* Rudolfo, *iuxta ecclesiam Beate Marie ad gradus propria pecunia comparauit, quam per fideiussores* Ernostum *&* Folbertum *recepit, eamque, quoad vixit, legitime & potestatiue possedit; qui postea, graui imminente languore, salubri vsus consilio, domum eandem per predictos fideiussores, B. Victori martyri absque vllius contradictione contradidit, quam cognatus ipsius* Adolfus, *Ministerialis eiusdem ecclesie, ea suscepit conditione, vt annis singulis solidos V in anniuersario ipsius persoluat, & Congregatio eiusdem ecclesie in Vigilia B. Martini sollempniter processura ibidem hospitio recipiatur. Cui traditioni interfuimus, que vt per nos rata & inconuulsa perpetualiter maneat, banno nostro sub indissolubili anathemate muniuimus, & sigilli nostri impressione signauimus, & ne aliquid iniuste opponatur, testes, qui presentes adfuerunt, inseruimus.*

Heinricus, *maioris ecclesie & S. Victoris Prepositus.*	Cuno, *Custos & Decanus.*
	Tornpertus, *Prepositus & Magister.*

Hartmannus, *Cantor & Camerarius.*

Canonici Beati Victoris

Morardus, *Decanus.*	Cunradus, *Cantor.*
Adelbero, *Scolasticus.*	Hertvvinus, *Custos.*
Prefectus ciuitatis Arnolfus.	Hermannus Bauarus.
Rupertus, & Arnolfus *de* Lurenburch.	Anselmus *de* Gumeldinge.

Fideiussores

Ernost & Folbertus.	Dudo, *Scultetus.*
Embricho, *Vicedominus.*	Dudo, *& frater eius* Meingoz,

aliique quamplures.

Acta sunt anno Dominice incarnationis MCXXXIII, Indict. X, regnante* Lothario *Rege Romanorum eiusdem nominis III, anno autem Regni sui VIII feliciter, Amen.* * XI

Adelbertus I, nouo benignæ erga eosdem voluntatis documento, ecclesiæ anno MCXXXV tractum a ponte, qui *lapideus* dicebatur, ad *Rudolfeshusen* vsque procurrentem partim ad molas exstruendas, partim alios ad vsus concessit, eumque nulli Aduocato vel Vicedomino obnoxium esse voluit. Cuius beneficii testes etiamnum hæ sunt tabulæ.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. ADELBERTVS *Moguntinus Archiepiscopus, & Apostolice Sedis Legatus. Quia in his rebus transitoriis nil stabile, nil durabile, sed potius omnia cum tempore labi, & de die in diem subita ratione mutari adtentius prospexi, deliberaui potissimum, fore saluti animarum, ecclesiis Dei prodesse, easque gubernare, & secundum ammonicionem Apostoli necessitatibus Fratrum pro oportunitate temporum, & copia rerum communicare. Venerunt itaque ad nos cum fideli nostro, maioris & sue ecclesie Preposito* Heinrico, *Canonici Beati Victoris martyris foras murum Moguntie, exponentes nobis humiliter sue necessitatis causas, scilicet, quod magnum, non semel aut bis, sed cotidie cotidiane sue prebende in deuectione & reuectione frumenti siue farine, in alienis, quia propriis ecclesie carerent molendinis, detrimentum paterentur. Rogauerunt preterea obnixe, non vane confisi in nostra Paternitate, vt eis," quia nostri iuris erat, per decursum Rheni fluminis non facta facere vel facta destruere, aut cuilibet*

"cuilibet concedere, aut a quolibet iudiciali ordine tollere", loca conuenientia molendinorum, & alios aque vſus ad communem vſum eccleſie & Fratrum concederemus. Nos vero, ſicut eos frequenti ammonicione fidelis noſtri prenominati Prepoſiti libenter audiuimus, ſic bono pioque affectu petitioni eorum facile annuimus. Fideli namque eis ad prefatum opus deuotione, loca conuenientia, a ponte, qui dicitur Lapideus, vsque ad Rudolfeshuſin, vbi ipſis oportuna viderentur, baculo
* conditione noſtro manu propria ſuper altare prefati martyris poſito, conceſſimus; hac * tradicione, vt neque Comes aliquis, neque Aduocatus, neque Vicedominus, neque Villicus aliquam iuſticiam amplius inde requirerent, vel aliquam exactionem facerent, ſed Fratres tantummodo, hac libera tradicione deinceps pro remedio anime mee vterentur. Appoſuit vtique & huic negotio manum Morardus, predicte eccleſie Decanus, duo perficiens proprio labore molendina, conſulente in omnibus, & adiuuante predicti Domini Heinrici Prepoſiti induſtria, hac inſtitutione, vt ſemper ſecunda feria vnicuique iam ſepedicte eccleſie Canonico panis albus ob eorum piam memoriam perpetuo detur. Vt autem hec traditio vel inſtitutio per futuras ſucceſſiones rata permaneat, eam ſigillo noſtro ſignari ſub anathemate ſubſcriptis teſtibus iuſſimus.

Teſtes autem, qui preſentes hec viderunt & audierunt, hi ſunt:

Heinricus, *maioris eccleſie & S. Victoris Prepoſitus.*	Hartmannus, *Prepoſitus & Decanus.*
	Gozbertus, *Prepoſitus & Cantor.*

Canonici eiusdem eccleſie

Morardus, *Decanus.*	Cunradus, *Cantor.*
Adelbero, *Scolaſticus.*	Hertvvinus, *Cuſtos.*
Dux Frithericus.	*Comes* Sigfridus *de* Nuringes.
Arnoldus,	Gerart *de* Hagenuheſe.
& frater eius Rupertus *de* Lurenburc.	Adelbertus *de* Iude.

Miniſteriales

Embricho, *Vicedominus.*	Dudo, *Scultetus.*
Meingoz, *Camerarius.*	Otto, *Villicus;*

& alii quamplures.

* XIII *Acta ſunt hec anno Dominice incarnacionis MCXXXV, Indictione XI *, regnante Domino* Lothario *Rege Romanorum eiusdem nominis III, anno Regni eius VIIII, Imperii vero ſecundo. Datum in Moguntia feliciter, Amen.*

Poſtea *Adelbertus II*, patrui ſecutus veſtigia, quicquid habebat iuris in vinetis, Gerbodoni quondam & Giſlero a deceſſore ad excolendum conceſſis, & in *Dulceſneheim* ſitis, B. Victori litteris his, ad poſteritatis memoriam an. MCXXXIX perſcriptis, libere donauit, tradiditque.

In nomine ſancte & indiuidue Trinitatis. ADELBERTVS, *ſancte Moguntine Sedis Archiepiſcopus huius nominis ſecundus. Nouerit tam fidelium ſucceſſio, quam preſentium diſcretio, quod, ſi quid eccleſie fidelibus temporalis ſubſidii addiderimus, pro ſpe eterne remunerationis facimus, vt fidelium deuota ſuppleat oratio, quod noſtra non valet operatio. Scimus enim, & certi ſumus, quod ſi quid* (de) *eo, quod nobis creditum eſt, ſupereroganerimus, in die retributionis iuſte vocati, proprie mercedis digni receptores erimus. Igitur inter cetera eccleſiaſticis negotiis neceſſaria contigit, fidelem noſtrum maioris eccleſie B. Martini in Moguntia, ſanctique Victoris* Heinricum *Prepoſitum nobis ſuggeſſiſſe, quemadmodum Dominus & Anteceſſor noſter* Adelbertus *Archiepiſcopus, vir bone memorie, duobus Manſionariis ſuis,* Gerbodoni *videlicet &* Giſlero, *quedam ſui iuris vineta, ſed inculta & penitus deſerta, in* Dulceſneheim *ſita, conceſſiſſet excolenda, cuiaque hereditario iure hac conditione poſſidenda, vt ſingulis annis de ſingulo iugere, quod dicitur* Manvverc, *dimidiam ipſius terre vini hamam perſoluerent, ſicque reſiduum ſine aliqua exactione in pace poſſiderent. Nos vero, vt propriam cuius diligimus animam, facta intentione, tota ſtatim intendimus deuotione, aliquid ſalubri initiare conſilio, quod ipſius anime & noſtre profuturum in vera beatitudine fieret remedium. Premoniti itaque atque rogati a fidele noſtro iam dicto Prepoſito, quicquid in prefatis vinetis noſtri erat iuris, propria manu Beato VICTORI, ibique DEO famulantibus,*

bus, libere donauimus, ita, vt Ordinationis nostre, me viuente, IIII Kal. Iunii, & post obitum, anniuersarii nostri dies a prefate ecclesie Canonicis perpetualiter celebretur, & si heredes forte aliquid neglexerint, in Prepositi & Fratrum arbitrio corrigere sit. Sed, ne predicta postmodum infringantur, infra notatis testibus, sigilli nostri impressione, cartam muniuimus. Testium autem, qui interfuerunt, ista sunt nomina:

GREGORIVS, *sancte Romane ecclesie Cardinalis.*
Heinricus, *maioris ecclesie & S. Victoris Prepositus.*
Heinricus, *Custos.*
Hartmannus, *Decanus.*
Godescalcus, *Prepositus B. Marie in Campo.*
Willehelmus, *Scalasticus.*
Gozbertus, *Cantor.*
Godeboldus, *Prepositus Fritslariensis.*
Marcolfus, *Prepositus de Aschaphenebure.*
Heinricus, *Pinguensis Prepositus.*
Welterus, *Prepositus de Horcun.*
Antonius, *Prepositus Regularis de Eleuestat.*
Erenfridus, *Prepositus Regularis in Winchel.*

Maioris ecclesie Canonici

Gerlaus.
Ruthardus.
Morardus, *ecclesie B. Victoris Decanus.*
Adelbero, *Scalasticus.*
Heinricus.
Embricho.
Cunradus, *Cantor.*
Hertvvinus, *Custos.*

Liberi

Comes Symon *de* Sarebruche, *Aduocatus eiusdem ecclesie.*
Comes Willehelmus *de* Glizberc.
Comes de Lengenburc Egbertus.
Gerlaus *de* Isenburch.
Arnoldus *de* Lurenburc.

Ministeriales.

Dudo.
Meingoz.
Burchardus *de* Eggestat.
Roho.
Ernest.
Ruthardus.
Alpherich.
Arnoldus.
Item Arnoldus, *& alii quam plures Ingenui & Nabiles.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis MCXXXVIII, Indictione II, Ordinationis nostre anno primo, regnante Cunrado *Rege III, anno Regni ipsius primo. Actum in MAGVNTIA FELICITER AMEN.*

Henricus vero *I*, qui per multos annos ecclesiæ huic Præpositi præfuerat titulo, multisque profuerat modis, Archiepiscopus factus, eidem non modo decessorum suorum confirmauit priuilegia, verum etiam aream in vico *Kidderich* ad extruendam domum, adseruandis decimis necessariam, an. MCXLVII libere tradidit, de curte, vt in tabulis sequentibus loquitur, Dominicali.

In nomine sancte & Indiuidue Trinitatis. HENRICVS, *misericordia Dei sancte Moguntine Sedis Archiepiscopus huius nominis primus. Cum inter labentis seculi transitoria nil magis precellat, quam in se redeuntibus annis bonorum fortz operum memoria, constat esse iocundius, his totam mentis aciem mancipare virtutibus; virtutum quippe manifesta sunt opera; idcirca frequenter de exterioribus discimus, quid de interioribus sentire possimus.*

Nouerint igitur Christi fideles, tam futuri, quam presentes, qualiter nobis dilecti Beati Victoris foras murum Moguntie Canonici sibi collate temporalis subsidii a fidelibus dispensacionis negligentiam metuentes, nostre confirmationis testimonium expetebant, sibi in futurum precauentes, ne, quod aliquando Patrum informauit antiquitas, succedens aboleret vetustas. Nos vero, etsi non per omnia, dignum tamen duximus, precedencium Patrum in aliqua sequi vestigia. Diuino etenim cultui sic aliquid superaddere, sic in nullo detrahere, satis est laudabile. Quapropter sacrosancta Christi ecclesia, Patrum adaucta subsidiis, succedentium semper est munienda presidiis. Igitur omnem decimationem hospitalitatis a beate memorie Patre & predecessore nostro Willegyso, *Mogontie metropolis Archiepiscopo, & Apostolice Sedis Legato, prefata ecclesie B. Victoris, ibique Deo famulantibus, ob temporale subsidium scimus & fatemur antiquitus traditam. Porro, nos interpellante fideli*

nostro eiusdem ecclesie Gerlaho *Preposito, & rogatu Fratrum, a tanto auctore & huius ecclesie fundatore Willegyso, eiusque Venerabilibus successoribus Archiepiscopis, decimationes nostre Salice terre, siue in agris siue in siluis, extirpatis seu extirpandis, cultis vel excolendis, antiquis & noualibus, omnigenorum quoque pullorum & pecorum, nihil excipientes, in omni Episcopatu nostro, tam in orientali Germania, quam in Saxonia, ceu in* Norzun, *& in pagis Mogontie adiacentibus, videlicet* Wetreibe, Monnegovve, Rinegovve, Nachgovve, *per decursus eciam fluminum Reni & Mogoni, velut in* Hosten, *pratis, paschuis, insulis, & ad dispensationem eorum pertinentes decimas in* Cheterecho *&* Bischofesperc, *quasdam etiam vinearum & agrorum in* Dulceneshcim *ad luminaria noctis per nos ordinata, immo vbicunque sita sunt eorum bona vel decimationes, tradita tradimus, stabilita stabilimus, confirmata Apostolica auctoritate & nostra innouantes, confirmamus.*

Preterea bona, que Dominus Otto, *piissimus Imperator huius nominis tercius, suggerente prenominato Patre* Willegyso, *in memoriam sui, dilecteque sororis* Sophie, *de propriis prediis & reditibus, sitis in Thuringia & Saxonia, scilicet* Geisboteslcibe, Chindehusen, Salemannesbrunnen, Escheneberc, Husun, Harstal, *& vltra flumen Vnstrut* Merchesleibe, Budenhelingun, Grabaho, Cornere, Hohungun, *cum pertinentibus ad easdem villas familiis, mancipiis, siluis, pratis, pascuis, cultis & incultis, aquarum decursibus, eidem ecclesie liberalitate Regali contradidit, item stabilimus & confirmamus.*

Confirmatio autem huius rei ne alicuius postmodum tepescat infirmatione, ne etiam ullius emula annichiletur contradictione, nostre auctoritatis testimonio, Venerabilium personarum subsignari & muniri iussimus impressione. Testes sunt:

Hartmannus, *S. MARTINI de Domo Prepositus.*
Ludevvicus, *S. Petri Prepositus.*
Anshelmus, *Prepositus S. Marie ad gradus.*
Arnolt, *Prepositus de Aschafenburc.*
Godebolt, *Prepositus de Frisler.*
Hertvvin, *Prepositus S. Iohannis.*
Ludevvic, *Prepositus de Franchenvurt.*
Willehelm, *Scolasticus de Domo.*

Capellani

Sigeloch.
Conrat.
Berevvic.
Giselbret.
Linunc.

Canonici S. Victoris

Adelbero, *Decanus.*
Conrat, *Scolasticus.*
Stephan, *Cantor.*
Hertvvin, *Custos.*

Liberi

Hereman, *Balatinus Comes.*
Emicho, *Comes de* Linungen.
Henrich, *Comes de* Cazenelenbogen.
Conrat, *Comes de* Kereberch, *frater eius* Emicho.
Wolfram, *Comes de* Wertheim.
Gerhart, *Comes de* Nuringes.
Gerhart, *Comes de* Berebach; *& frater eius* Henricus.
Godefrit *de* Hosteten.

Ministeriales

Embricho, *Comes de* Rinegovve.
Dudo.
Megingoh.
Erlevvin.
Walpret.
Dietvvin.
Ruthart.
Ernest.

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis MCXLIII, Indictione VI sub Rege Conrado *huius nominis tertio, anno vero II ordinationis Domini* Henrici *Mogontiensis Archiepiscopi.*

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. HENRICVS *diuina fauente clemencia Maguntine Sedis Archiepiscopus. Si quis misericordiam Dei consequutus de suis facultatibus ecclesie Dei aliquid contulerit famulantibus, id profecto diuine, non humane dispensationis esse cognoscimus, & reuera negligentes, in quo valent, dum sibi ignoscunt, tandem, quid amiserint, consequenter perdendo, cognoscunt. Nouerit ergo Christi fidelium posteritas, qualiter Fratres nostri, Beati videlicet VI-*

CTORIS

CTORIS Canonici, omnium in Episcopatu decimationes noualium tam in cultis, quam colendis siluarum extirpationibus ex antiquo possideant. Porro, dum in villa, que dicitur Kedercho, *cum decimatione sua, nullum haberent refugium, vbi congregata reconderent, nostrum, vt solebant, adierunt patrocinium, nichil ambigentes, etiam cum consilio affore auxilium. Ego vero, quid huic Fratrum suggestioni expediret, mecum deliberans, decreui, vti de Dominicali curte ibi sita, necessitati, imo vtilitati eorum aream exponere, quod vtique, sicut ipsi deuotissime postulabant, ita & ego deuote consulere cogitabam. Conuocatis igitur Prioribus nostris, qui tunc aderant, & Ministerialibus, vna cum Vicedomino nostro Meinguto, præfatam aream Beato VICTORI martyri, sibique famulantibus propria manu, libere, sub anathemate tradidi, ita vt nemo in presentiarum, vel deinceps aliquam decimam, vel censum in eadem area requirat, vel accipiat, aut vllam exactionem faciat. Eisdem etiam Fratribus decursum aque, quem non solum ad molendinorum, sed ad alios vsus nostra eis sollertia, dum eorum eram Prepositus, acquisierat, quidam autem ciuis vrbis bene notus,* Ruthardus, *qualicumque modo, tempore nostri Episcopatus sibi vsurpauerat: Hanc litem, Fratribus michi conquerentibus, coram Prioribus nostris & Ministerialibus, sic, vt Fratres prefate aque vsum quieta possessione optinerent, terminauimus. Preterea, vt hec traditio inconuulsa permaneat, sigilli nostri, subscriptis testibus, muniuit & muniat auctoritas.*

Testes, qui interfuerunt, hi sunt:

Dominus Cardinalis sancte Romane ecclesie Thidevvinus, *& sancte Rufine Episcopus.*
Hartmannus, *maioris ecclesie Prepositus.*
Gerlaus, *S. Victoris Prepositus, & maioris ecclesie Decanus.*
Arnoldus, *Prepositus, & Camerarius ciuitatis.*
Willehelmus, *Magister Scolarum.*
Hertvvinus, *Cantor.*
Burchardus, *Prepositus Iechburgensis.*
Siglous, *Prepositus Northunensis.*
Godeschalcus, *Prepositus de* * *Muzstadt.* * Mosstadt

Cappellani

Cunradus.
Heinricus.
Rudingus.
Liunungus, *S. Victoris Canonicus.*

Fratres eiusdem ecclesie, scilicet S. Victoris,

Adelbero, *Decanus.*
Cunradus, *Magister.*
Stephanus, *Cantor.*
Hertvvinus, *Custos.*

Liberi

Comes Godefridus *de* Ameneburc,
Arnoldus *de* Bucho.
Gerlaus, *nepos ipsius.*
Thiderus *de* Werteheim.
Heinricus *de* Seine, *& frater eius* Eberhardus.

Ministeriales

Meingotus, *Vicedominus de Maguntia.*
Dudo, *frater eius.*
Embricho *de* Giseneheim.
Dudo, *& fratres eius* Wichnandus *&* Wernerus.
Thiderus.
Egiluuardus, *& frater eius* Dudo.
Arnoldus.
Ruthardus,
& filius eius Arnoldus.
Ernost, *& filii eius* Helphricus, *&* Hermannus.
Arnoldus *de* * Souuelneheim. * Saulheim
Cunradus *de* Triburia.
Folpertus, *Officialis, & filius eius* Godeboldus.
Wernerus, *Dapifer.*
Cunradus, *Pincerna.*
Cunradus.
Dragbodo, *&* Hedenricus, *Marischalci Curiæ, & alii quamplures.*

*Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCXLVII, Indictione VIIII**, * X *regnante* Cunrado *Rege Romanorum huius nominis III. Data & confirmata in Maguntia coram idoneis testibus VIII Idus Aprilis, feliciter in Dei nomine, Amen.*

Sed & *Adelbero* Decanus, *pro remedio animæ suæ, suorumque parentum,* decem

decem & nouem iugera vinearum, & nouem iugera campestria tum Fratribus, Deo & S. Victori seruientibus, tum infirmis & pauperibus Christi an. MCLVIII liberali tradidit manu. Quam donationem *Arnoldus* Archiepiscopus sciuit, tabulisque his ratam habuit.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. ARNOLDVS, *Diuina fauente clementia sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus. Notum esse volumus tam futuris, quam presentibus Christi fidelibus, quod Decanus ecclesie sancti Victoris* Adelbero *nomine, pro remedio anime sue, ac parentum suorum, decem & nouem iugera vinearum, & nouem iugera campestria Fratribus, DEO & S. Victori seruientibus, & infirmis & pauperibus Christi per illos, qui ea sibi vendiderant, sine omni contradictione contradidit, posthec, consensu Fratrum, iam dicta bona duobus nepotibus suis,* Wicnando *&* Diderico, *post obitum suum tali racione commisit, vt viuentes diligenter ea colant, & possideant, & singulis annis in anniuersario suo duos cereos, & Fratribus centum nummos, & infirmis & pauperibus Christi ducentos obolos, & in anniuersario patris sui* Megezonis *Fratribus vnam vnciam, & matris sue* Germuthis *vnam, remota omni occasione, persoluant, & nullo modo dare vel vendere alicui presumant; post obitum vero nepotum suorum, Fratres, supradicta bona cum omni integritate recipientes, sic ordinatum est: singulis annis pauperibus ducentos obolos tribuant, & cetera ipsi habentes, ad Dominum pro supradicti Decani commissis suppliciter intercedant. Cuius facti memoriam ego* ARNOLDVS, *Maguntinus Archiepiscopus, nostro, & piorum, & fideliun nostrorum testimonio confirmaui, & vt confirmatum permaneat, banno & signo nostro munire & stabilire curaui.*

Testium autem, qui interfuerunt, ista sunt nomina:

Hartmannus, *ecclesie maioris & B. Stephani Prepositus.*
Hartvvinus, *ecclesie B. Petri Prepositus.*
Gerlaus, *ecclesie B. Victoris Prepositus.*
Sigelo, *Prepositus Beate Marie in Campo, & Camerarius ciuitatis.*
Wilhelmus, *Prepositus in* * *Lintburc, & maioris ecclesie Scolasticus.* * Limburg
Hugo, *Cantor.*
Embricho, *Binguensis Prepositus.*
Burchartus, *Prepositus in Gicheburc.*
Hezechinus, *S. Mauricii Prepositus.*

Cappellani

Cunradus. Heinricus.
Rudingus.
Heinricus, *ecclesie S. Victoris Scolasticus.* Linungus, *Cantor.*

Liberi

Comes Willehelmus *de* Glizberc. Gerhardus *Comes de* Nuringes.

Ministeriales

Helfericus, *Vicedominus*, *& frater eius* Hermannus, *Scultetus.* Embricho.
Dudo. Arnoldus, *& fratres eius* Ernustus *&* Embricho.

Facta sunt hec anno Dominice incarnationis MCLVIII, regnante Romanorum Imperatore Friderico, *& presidente Romane ecclesie Pontifice* Adriano, *& Moguntine ecclesie*, Arnoldo, *Venerabili Archiepiscopo.*

Sigillum repræsentat figuram Archiepiscopi, sedentis, dextra pedum, sinistra librum apertum tenentis. Mitraque in capite ornati; cum contra præcedentes Archiepiscopi, Bardo, Sifridus, Ruthardus, Adelbertus, aperto sedeant capite.

VIII

De iure, bona intra immunitatem, cuicunque velint, donandi, Canonicis vindicato.

Id ab antiquis temporibus ipsis fuisse, infra quam clarissime patebit. Cum igitur sæc. XII a ciuibus Moguntinis in eodem interpellarentur, *Fridericus I* Imperator, caussa disceptata, probeque discussa, id ipsis inconuulsum esse voluit. Plenius id liquet ex tabulis hisce tum editis.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis, FRIDERICVS, *diuina fauente clementia*

clemencia Imperator Romanorum semper Augustus. Imperatoria Maiestas, que Regis Regum, & Domini Dominancium vicem gerit in terris, in gubernacione uniuersitatis hominum, sue iurisdictionis attinencium, illis, qui sunt de sorte Domini, & de sanctuario Dei, motu pietatis, & salutis sue intuitu, specialem desensionis & protectionis graciam debet impendere, & iura sua inuiolata eis conseruare, vt ab omni perturbacione liberi & securi seruicio DEI possint vacore, ita, vt in monte contemplacionis Deo mente excedant, & pro hys, qui in hac valle ploracionis naufragosa tempestate fluctuant, orocionibus suis intercedant.

Nouerit ergo fidelium Christi & Imperii nostri presens etat, & futura posteritas, qualiter Venerabilis Clerus, videlicet Prelati & subditi Maguntine ciuitatis, ad nostram uenientes presenciam, querimoniam coram nobis deposuerunt, quod quidam Burgenses de ciuitate sua grauem eis irrogassent iniuriam, & iura eorum tam scripta, quam consuetudinaria temeroria presumpcione violassent. Asserebant enim, quendam Canonicum S. Victoris, infirmitatis molestia grauatum, iuxta consuetudinem, longo & communi vsu totius Cleri approbatam, de mobilibus suis, que habebat infra emmunitatem, donacionem in vltima voluntate fecisse, & quosdam Fratres suos fideicommissarios constituisse, qui eo decedente, vt ipse ordinauerat, res illas distribuerent.

Cum autem Canonicus ille diem clausisset extremum, Fratres sui ea, que fidei eorum commiserat, exsecucioni mandare volebant, sed cognati Fratris defuncti effectum rei impediebant, asserentes, se exheredatos esse per inofficiosum, quod factum esset, testamentum; ideo donacionem in irritum esse reuocandam. Honorabilis vero Clerus Maguntinus cum Instrumentis suis astabat, probacionem suam nobis offerens, quod donacione Antecessorum nostrorum Augustorum, & Episcoporum suorum auctorabili concessione, per quadraginta annos & amplius, sine interrupcione talem in emunitatibus suis libertatem optinuissent: quod omnia mobilia sua, quolibet tempore, cui vellent, possent danare. Laici autem pro parte sua multa in contrarium allegabant, & ita hinc inde lis diu est agitata

Vt ergo hanc litem possemus dirimere, & eam debito modo diffinire, placuit nobis, a Wormaciense Episcopo Conrado, & aliis Episcopis presentibus, Cancellario quoque nostro Godefrido, nec non Abbatibus, & aliis personis ecclesiasticis, in iure ecclesiastico peritis, veritatem cognoscere.

Illi vero cum omnibus ecclesiasticis personis, que aderant, in presencia nostra testati sunt, illam emunitatis libertatem, quam Maguntinus Clerus sibi vendicabat, in multis Imperii nostri seruari ecclesiis, & item ius scriptum super presenti negocio nobis distinxerunt, asserentes, quod Clericus, qui tempore ordinacionis sue nihil habens, aliqua de rebus ecclesie conquisiuisset, nullum testamentum posset facere, sed post decessum suum omnia ecclesie deberet relinquere. Asseuerabant eciam, quod Clericus mobilia sua, que vel de proprio, vel ex mera alicuius liberalitate, vel successione cognacionis, vel aliquo lucratiuo titulo ad eum deuenissent, cui vellet, posset donare, siue inter viuos, siue vltima voluntate; si vero intestatus moreretur, omnia ad vsum ecclesie redirent, cui ipse vivens ministrabat; patrimonium autem, quod hereditario iure ad Clericos deuenisset, illis, qui in linea agnacionis seu cognacionis eis essent proximi, post mortem suam relinquere deberent.

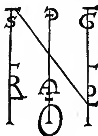
Taliter itaque instructi, ab Episcopis & ecclesiasticis viris peritis, Antecessorum nostrorum Diuorum Augustorum facta, & orthodoxorum Patrum statuta dignum duximus venerari: & ideo vniuersim Maguntine ciuitatis Clericos & Canonicos, in tribus municipiis degentes, videlicet Aschaffinburg, Franckenfurt, & Pingvvia, in libertate emunitatis, quam longa consuetudine optinuerunt, & in iure scripto, quam auctoritate Romane ecclesie, & SS. Patrum tradicione acceperunt, ob amorem Dilectissimi nostri Christiani Archiepiscopi eorum, qui in seruicio nostri Imperii, diutino & multo labore, magnam beneficii graciam meruisse dinoscitur, auctoritate nostra confirmantes, Imperiali lege sancimus, vt mobilia, que infra emunitatem habuerint, ecclesiis seu personis, pro arbitrio suo, inter viuos, seu in vltima voluntate, donandi, liberam habeant facultatem.

Pro maiori autem huius nostre confirmacionis & sanctionis auctoritate, hanc paginam conscribi, & AVREA BVLLA nostra iussimus insigniri, pena centum libra-

rum auri, & banni nostri huius sacre legis violatores condempnantes; adhibitis idoneis testibus, quorum nomina sunt hec:

Cunradus, *Wormaciensis Electus.*
Rudolffus, *Archintinensis Episcopus.*
Ludevvicus, *Basileensis Episcopus.*
Sigehardus, *Abbas Laurishamensis.*
Arnoldus, *maior Prepositus Magunt.*
Wernherus, *Prepositus S. Marie in Campis.*
Heinricus, *maioris ecclesie Decanus.*
Hermannus, *Cantor.*
Vdalricus, *Magister Scolarum in ecclesia S. Petri.*
Gernotus, *Magister Scolarum in ecclesia S. Stephani.*
Arnoldus, *Spirensis ecclesie Decanus.*
Andreas, *Magister Scolarum.*
Iohannes, *Prepositus S. Germani.*
Conradus, *Palatinus Comes Rheni.*
Hugo, *Comes de* Dagesburg.
Embricho, *Comes de* Lyningen.
Rupertus, *Comes de* Nassovva.
Otto, *Comes de* * Huneburg. * Hunuburg
Gotefridus, *Comes de* Spanheym.
Vlricus *de* Horn...
Waltherus *de* Husen.
Wernherus *de* Bolanden.
Waltherus, *Dapifer.*
Cunradus, *Pincerna.*
Wolfram.
Henricus, *Marscalcus.*
Ludevvicus Colbo.
Hunfridus,
& Heinricus, *frater eius de* Valckenstein.
Sifridus *de* Lapide.
Burchardus, *Vicedominus Wormatiensis.*
Wernherus, & Giselbertus, *frater eius, & plures alii.*

Signum Domini Friderici *Romanorum Imperatoris Inuictissimi. Ego* Godefridus, *Cancellarius, vice Domini* Christiani *Maguntini Archiepiscopi & Archicancellarii recognoui.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLXXIII, Indict. VI, regnante Domino Friderico, *Romanorum Imperatore gloriosissimo, anno Regni XXI, Imperii XVIII.*

IX

De Conradi *Prapositi erga* D. Victoris *Fratres beneuolentia.*

Is anno MCLXXXV & decimam quandam in tractu villæ *Hechedesheim*, & vineas quasdam in tractu villæ *Laubenheim*, quæ bona Theoderico Vicedomino sub lege beneficiaria concessa olim fuerant, tum vero, filio eiusdem vnico fatis functo, vacabant, Decano & Fratribus benigne attribuit. Manifestum id fit tabulis sequentibus.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CVNRADVS *Sabinensis Episcopus, Moguntine Sedis Archiepiscopus & Apostolice Sedis Legatus. Cum ex debito officii, & ratione sollicitudinis iniuncte nobis diuinitus, iuxta petentium quelibet vota, paterni consideratione affectus pio prosequi fauore, ac benigno promouere teneamur assensu, maxime tamen circa personas ecclesiasticas, & diuinis iugiter deuotos ministeriis, ampliori affectionis desiderio, & solite pietatis intendentes visceribus, efficatiori promotionis studio superintendere debemus, & ea, que per volubilem temporis decursum in obliuionem transire solent hominum, debitis & expedientibus roborata instrumentis, tenaci superuenture posteritatis transmittere memorie. Nouerit igitur vniuersitas fidelium presentis atque future etatis, quod ego* CVNRADVS *Sabinensis Episcopus, Moguntine Sedis Archiepiscopus, & Apostolice Sedis Legatus, post descessum* Theoderici *Vicedomini, & filii ipsius, quem vnicum habuerat, vacante quadam decima in* Hechedesheim, *& vineis quibusdam in* Lubenheim, *que iure feodali a Preposito S. Victoris tenuerant, spe diuine retributionis optinende, suffragantibus orationibus Fratrum eiusdem ecclesie, si quid emolumenti temporalis ad augmentum stipendii sui nostro studio perceperint,* Cunradum *eiusdem loci Prepositum conuenientes,*

debitis

debitis exhortationibus induxi, quatinus prememoratam decimam & vineas, a iure & potestate Prepositi exempta, in solos vsus Fratrum imposterum redderet, qui voluntati & suggestioni nostre rationabili prompta voluntate occurrens, per conniuentiam & manum nostram in ius & potestatem Decani, & Fratrum prefate ecclesie donatiuo titulo ea transferri concessit. Vt ergo hec donatio atque traditio debita perpetuitate rata & inconuulsa permaneat, auctoritate scripti nostri confirmari, & sigilli nostri impressione insigniri eam precepimus. Huius traditionis violatores auctoritate Dei omnipotentis, & beatorum Apostolorum Petri *&* Pauli, *& Domini* VRBANI *Pape III, & nostra debito anathematis vinculo statuentes subiiciendos. Ad maiorem autem scripti huius auctoritatem testes etiam subnotari fecimus, quorum nomina hec sunt:*

Arnoldus, *Prepositus maioris ecclesie.*
Heinricus, *Decanus.*
& eiusdem ecclesie Canonici
Eberhardus, *Cellerarius.*
Walterus.
Gotefridus.
Ruggerus.
Cunradus.
Heinricus, *Abbas S. Albani.*
Folbertus, *Abbas S. Iacobi.*
Bertoldus, *Decanus S. Petri.*
Theodoricus, *Cantor.*
Richardus, *Decanus S. Stephani.*
Walterus, *Cantor.*
Cyprianus.
Gotebertus.
Cunradus.
Emicho.
Dagemarus.
Otto.
Goteboldus, *Decanus S. Marie in campis.*
Ludevvicus, *Custos.*
Sigeboldus.
Liupoldus, *Decanus S. Marie ad gradus.*
Gyselbertus, *Cantor.*
Rudolfus.
Erenfridus.
Dudo, *Camerarius.*
Arnoldus Rufus.
Cunradus Winzo;
& filii eius Embricho *&* Arnoldus.
Arnoldus Eufemie.
Arnoldus.
Herbordus, *Officiati.*
Gerungus.
Bertolfus, *Monetarius.*
Herboldus,
& filius eius Herboldus.
Cunradus Scado.
Walterus *de* Selhoven.

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis MCLXXXV, Indictione III, regnante Friderico *Imperatore Romanorum & semper Augusto.*

Sigillum, filis rubris, albis, & viridibus transfixum, repræsentat figuram Episcopi infulati & palliati, dextra pedum formæ admodum simplicis, sinistra vero librum clausum tenentis; circumcirca scriptum:

CHONRAD9 DI GRA SABINENSIS EPS MAGVNTINE SED. ARCHIEPS.

X

De decimis Sodenleensibus *ecclesiæ vindicatis.*

Gotdebertus in Geilnhausen Fratribus *S. Victoris* decimas in *Sodenle* longo tempore subtraxerat. Quod cum iniuste prorsus faceret, idem *Conradus* Archipræsul tandem an. MCXCI perfecit, illis vt restitueret eas iniquus detentor. Rem plenius enarratam leges in his, quæ sequuntur, tabulis:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CVNRADVS *Dei gratia Sabinensis Episcopus sancte Moguntine Sedis Archiepiscopus. Notum esse volumus vniuersis Christi fidelibus tam presentibus, quam futuris, quod nos intuitu iustitie ac debito paterne sollicitudinis, ad querimoniam Dilectorum in Christo filiorum, Fratrum S. Victoris in Maguntia,* Gotdebertum *in* Geilnhusen *durius quandoque, similiterque blande commonitum induximus, tandem & iuris districto effecimus, in manum nostram resignare decimas predictorum Fratrum in* Sodenle, *prebendalibus vsibus eorum spectantes, quas longo eis tempore contra iuris & rationis debitum subtraxerat. Resignatas ergo in manus nostras easdem decimas, supradictis Fratribus restituentes, testimonio & auctoritate litterarum nostrarum in perpetuum confirmauimus, sub nostre protectionis quiete & pace, tam in hys, quam in aliis suis possessionibus ipsos gaudere volentes. Ad robur ergo eiusdem facti nostri, & antiqui-*

antiquitatis obseruandam memoriam, quoniam scripti fulta adminiculo fortior est ac tenacior, presentem paginam scribi iussimus, & auctoritatis nostre sigillo muniri.

Testes sunt:

Heinricus, *Abbas S. Albani.* Heinricus, *Decanus.*
Hezechinus, *Abbas S. Iacobi.* Gotdefridus, *Cantor.*
Burchardus, *Prepositus S. Petri.* Symon, *Cellerarius maioris ecclesie.*
Heinricus Rufus.

Amilius, *Decanus.* Heinricus, *Scolasticus.*
Vnlricus, *Cantor S. Victoris.*

Laici

Dudo, *Scultetus.* *Item* Arnoldus Rufus.
Arnoldus Rufus *de* Selehoven. Ludevvicus *de* Altadomo.

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis MCLXXXXI, Indictione XI^a. * IX

XI

De Ruthardi, *Canonici & Cellerarii metropolitani, donatione ecclesiæ huic facta.*

Is anno MCCXI tres carratas vini, a Fratribus suis, *Emichone* & *Henrico* de *Greiffenclavv* (quas iis ecclesia D Victoris, loco decimæ de bonis, quæ intractu vici Winckel clientelari recognoscebant iure, attribuit) ære suo redemit, & D. Victori hac in ecclesia famulantibus ad præsentias, vt loquuntur, donauit. Quo legere iuuabit, quas hic in lucem proferimus, tabulas.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. SIFRIDVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus. Ne rerum series, que in nostra audientia rationabiliter fuerint ordinate, per annorum defluxum tenebris ignorantie aliquatenus inuoluatur, ad omnium Christi fidelium, tam presentis etatis, quam future posteritatis noticiam cupimus peruenire, quod* Christianus, S Victoris *Prepositus, suique Concanonici, perpendentes, quantam iacturam, quantumque impedimentum ecclesia eorum in decima in* Winkele *sustineret ex eo, quod* Emmircho Grifenclavve, *& frater suus* Heinricus, *omnium bonorum suorum decimationem, sicut & pater eorum, in feodo habuerunt, & quod maius dampnum posset in posterum exoriri, si ad ipsorum filios deriuaret, quorum quilibet, siue iuste siue iniuste, sibi, quantum posset, forsitan attrahere niteretur, predictam decimationem, vt eam ecclesie relinquerent, eis aliquomodo recompensare prouide cogitabant, & ad talem recompensationem per eos sunt tandem inducti, quod annuatim tres carratas campestris vini* Hunlci *acceptarunt, que ante diuisionem de totali decima persoluentur.*

His itaque ordinatis, Ruthardus *maioris ecclesie Canonicus & Cellerarius,* frater Militum predictorum, *saluti anime patris sui, nec non proprie, pia mente intendens, predictas tres carratas a suis fratribus sua pecunia sibi redemit, easque pro remedio anime patris sui & proprie, ad elemosinam Fratrum sancti Victoris contulit consequenter, eo modo, vt quoadusque ipse viueret, in suos vsus predicte cederent tres carrate, ipse tamen in festo Afre sepedictis Canonicis, qui sollempnitati festi ibidem interessent, ad consolationem quinque daret solidos annuatim, post mortem vero suam ecclesia libere possideret, & vna carrata festo predicto, & relique due, anniuersario eiusdem essent addicte, & tantum eas perciperent presentes, ibidem residentiam facientes.*

Huic facto C. predictus Prepositus, Hermanuus *in* Winkele *Parochianus assensum beneuolum prebuerunt, hominio etiam, quo predicti Milites Preposito astricti fuerant, relaxato. Ne autem hoc pium factum quisquam in posterum ausu temerario irritare presumat, auctoritate Apostolorum Petri & Pauli, Innocentii PP. III, & nostra, sub anathemate inhibemus.*

Huius rei testes sunt:

Cunradus, *maioris ecclesie,* Gotefridus, *Custos.*
Gerboto, *S. Petri Prepositi.* Ruthardus, *Cellerarius.*
Heinricus, *Canonicus de* Stahelecke, *maioris ecclesie.*

Tkericus,

Titericus, *Decanus.* Rifridus, *Scolasticus.*
Baldemarus, *Cantor S. Petri.*
Iohannes, *Decanus.* Wernherus, *Scolasticus.*
Gotefridus, *Cantor S. Stephani.*
Willehelmus, *Decanus.* Bernhardus, *Scolasticus.*
Hermannus, *Cantor, & totum Capitulum S. Victoris.*
Arnoldus, *Decanus.* Willehelmus, *Scolasticus*
Sancte Marie ad gradus.

Laici

Cunradus *de* Scherftein. Arnoldus *de* Quercu. *Maguntini.*
Et alii quamplures.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCCXI, Indictione XIIII. Dat. Maguntie XIIII Kalend. Decembris, Pontificatus Domini Innocentii PP. III *anno quartodecimo, Pontificatus vero nostri anno vndecimo.*

XII

De officio portæ *contubernio certa conditione concesso.*

Id olim Fratrum vnus obire consueuerat. *Sifridus* vero *II* conquestibus ceterorum, lata anno MCCXII hisce tabulis ad votum illorum sententia, modum imposuit, finemque.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. SIFRIDVS, *Dei gratia sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, Apostolice Sedis Legatus. A Deo nobis commissa sollicitudo admonet pastoralis, vt ea, que in ecclesiis nobis subiectis minus bene procurata videmus, ad statum reducamus, si possumus, meliorem. Notum igitur esse volumus omnibus Christi fidelibus, tam presentibus, quam futuris, quod nos, ecclesie* S. Victoris, *de consensu eiusdem ecclesie Prepositi, officium porte, quod vnus Fratrum hactenus habere consueuit, ad petitionem Fratrum ibidem, qui defectum debite administrationis se pertulisse sepius in eodem officio, sunt conquesti, in perpetuum concedimus possidendum, ita tamen, quod de predicti officii prouentibus ministerium debitum integre procuretur; Fratres vero presentes ibidem residentiam facientes, cum humeris eorum assidui laboris honus incumbat, in vsus suos conuertant, si aliquid contigerit superesse. Ne autem huic nostre concessionis pagine ausu temerario quis audeat contraire, ipsam sigilli nostri karactere communiuimus, sub interminatione anathematis districtius inhibentes, ne quis huic nostre concessioni temere contraire presumat. Quod si quis attemptare presumpserit, excommunicationis sententiam se nouerit incursurum.*

Testes autem sunt hy:

Gotefridus, *Custos.* Godefridus, *Archipresbiter.*
Ruthardus, *Cellerarius.* *Magister* Heroldus,
maioris ecclesie Canonici.
Theodericus, *Decanus.* Rifridus, *Scolasticus.*
Baldemarus, *Cantor S. Petri.*
Iohannes, *Decanus.* Wernherus, *Scolasticus.*
Gotefridus, *Cantor S. Stephani.*
Arnoldus, *Decanus.* Willehelmus, *Scolasticus.*
Emircho, *Custos S. Marie ad gradus.*
Cunradus, *Decanus S. Mauricii.*
Diemarus, *Decanus.* Sigevvinus, *Cantor.*
Helvvicus, *Custos S. Iohannis Magunt.*
& alii quamplures.

Acta sunt hec anno Dominice Incarnationis MCCXII, Indictione XV. Dat. Maguntie IIII Nonas Iulii, Pontificatus nostri anno vndecimo.

XIII

De cura ædi D. Victoris *a Collegio impensa.*

Vt ædes *D. Victoris*, incendio lacera non instauraretur modo, sed

facta

farta etiam tectaque conseruaretur, curæ sibi habuit Collegium. Adiit ergo Sifridum II siue seniorem, qui prompte eidem indulsit, vt prouentus omnium præbendarum, quas in Collegio per mortem decedentium Canonicorum vacare contingeret, duobus post defuncti obitum annis in necessitates ædis verterentur. Litteras ipsas, quibus id an. MCCXIV perscripsit, adducere non abre erit.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. SIFRIDVS *D. G. Maguntinus Archiepiscopus, Apostolice Sedis Legatus. Licet ex officii debito nobis iniuncti, ecclesiarum, que nobis subiecte sunt, tam in interioribus, quam etiam exterioribus sollicitudinem gerere debeamus, vt in eis & habita conseruentur, & restaurentur dilapsa, tanto tamen restaurationi ecclesie* S. Victoris *sinceriori fauore intendimus, quanto eadem per incendium grauius ac miserabilius deuastata, prout ipsa rei euidentia manifestat, ad id maior compassio nos inducit.*

Ad notitiam igitur tam presentium, quam futurorum Catholice vnitatis volumus peruenire, quod, cum prefata S. Victoris *ecclesia nullum vel modicum habeat aliunde subsidium, nos ad petitionem ipsius, intuitu pietatis, promissionem habentis vite, que nunc est, pariter & future, auctoritate, tam legationis, qua fungimur, quam ordinaria, duximus indulgendum, vt prouentus omnium prebendarum, quas in eadem ecclesia per mortem Canonicorum decedentium de cetero vacare contingat, biennio post annum defuncti, in necessitates ecclesie ipsius conuertantur.*

Vt autem hec nostra concessio firma perpetuo & inconuulsa permaneat, presentem paginam super ea conscribi, nostrique impressione sigilli fecimus consignari. Sub districta igitur animaduersione aerius inhibemus, ne quis eandem concessionem nostram infringere, vel ausu temerario ei contraire presumat, quod si quis attemptauerit, indignationem omnipotentis Dei & B. Martini se nouerit incursurum.

Testes huius rei sunt:

Gotefridus, *Decanus.*	Heinricus *de* Cazenelenbogen.
Gotefridus, *Custos.*	*Magister* Heroldus.
Heinricus, *Cantor.*	Gotefridus, *Subcustos.*
Ruthardus, *Cellerarius.*	*Magister* Opertus.

Baldemarus, *Cantor S. Petri. Canonici maioris ecclesie.*

Fridericus, *Canonicus S. Marie ad gradus Magunt. & alii quam plures.*

*MCCXIV *Acta sunt hec anno incarnationis Dominice MCCXIII*, Indictione II. Dat. Maguntie V Nonas Martii. Pontificatus Domini Innocentii PP. III anno XVII, Pontificatus vero nostri anno tertio decimo.*

XIV

De controuersia super iure patronatus ecclesiæ Vinicellensis.

Præposito & Capitulo cum parochialibus ecclesiæ in Rhingauia Viniecllensis, vulgo *Winckel*, super iure & modo constituendi Parochum loci, intercedebat. Eam *Sifridus II* an. MCCXIX, certis legibus constitutis, quas quidem tabulis comprehendit sequentibus, amicabiliter diremit.

SIFRIDVS *Dei gratia S. Maguntine Sedis Archiepiscopus. Vniuersis Cristi fidelibus hoc scriptum visuris in salutis auctore salutem. Cum in negotiis scrupulum habentibus, aut forsitan habituris plurimum expediat, ad certitudinis calculum perueniri, oportet etiam, vt, cum peruentum fuerit ad eundem, scriptis & testibus tractata series roboretur. Equidem, vacante nuper ecclesia de* Winkelo, *super iure & modo collationis eiusdem, inter dilectos filios* Cristianum *S. Victoris Prepositum, suumque Capitulum, & parochiales loci controuersia versabatur, que de consensu partium nostro fuit commissa iudicio, & taliter diffinita: Factum Prepositi C. quod fecit circa* Ludevvicum *Sacerdotem, stabit ad presens; deinceps autem, quandocunque Parochiam vacare contigerit prelibatam, idem Prepositus, vel si quis suus fuerit successor, eam alicui, qui sit de gremio ecclesie S. Victoris, pro sua conferet voluntate. Si vero ille, cui oblata fuerit, ipsam recipere recusauerit, Prepositus vnum de ipsa ecclesia, scilicet S. Victoris, & alium honestum Clericum extra, & Capitulum vnum ex ipsis, & alium extra assument, & in salutem animarum ipsorum committetur eisdem,*

eisdem, vt vnum de Capitulo, excluso omni malo ingenio, ad Parochiam denominent prelibatam, quem & ecclesie S. Victoris & Parochie crediderint expedire. Hy quatuor, vel saltem tres, si in aliquem concordarint, Prepositus eum sine omni contradictione ad illam Parochiam inuestiendum Archidiacono presentabit; si autem plures ab ipsis fuerint nominati, Prepositus eam conferet illi, de cuius idoneitate potior spes habetur. Item, si hic vel ille ipsam recipere omnimodis contradicet, Prepositus eam honeste persone, cuicunque voluerit, que ibidem faciat residentiam, liberam conferendi habeat potestatem, ita tamen, quod quotienscunque ipsam postmodum vacare contingat, modus conferendi, vt predictum est, per omnia conseruetur.

Sub interminatione igitur anathematis inhibemus, ne vlla ecclesiastica secularisue persona ordinationem hanc presumat infringere, vel ei ausu temerario contraire. quod si quis attemptauerit, indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, B. Martini, & excommunicationis nostre sententiam se nouerit incursurum. Testes sunt:

Bobbo, *Decanus.* Godefridus, *Custos.*
Heinricus, *Archipresbiter maioris ecclesie.*
Walterus, *Decanus.* Arnoldus, *Scolasticus.*
Fridericus, *S. Petri.*
Iohannes, *Decanus.* Rimundus, *Scolasticus.*
Reinherus, *S. Stephani.*
Arnoldus, *Decanus.* Alexander, *Custos.*
Vlricus, *Scolasticus.* Ortvvinus, *Plebanus S. Victoris.*
Gerhardus, *Decanus.* Reinoldus, *Cantor.*
Wernherus, *S. Marie in Campis.*
Arnoldus, *Decanus.* Bervvelfus, *Cantor.*
Wigandus, *S. Marie ad gradus.*
Dimarus, *Decanus.* Benedictus, *Custos.*
Ludevvicus, *S. Iohannis, & quam plures alii Canonici Maguntini.*

Acta sunt hec anno incarnationis Domini MCCXIX. Dat. Maguntie V Idus Augusti, Pontificatus nostri anno octauo decimo.

Appensum sigillum formæ maioris, rotundum, & filis ex serico rubris & candidis transfixum, repræsentat Episcopum, dextra pedum, sinistra librum apertum tenentis. Circumcirca vero scriptum:

SIFRIDVS DIGNE SCE MAGVNTINE SEDIS ARCHIEPS.

X V

De Christiani *Præpositi beneficio in Canonicos huius ecclesiæ collato.*

Erat feudum quoddam siue beneficium in tractu vici Winekel. Dimissum cum recepisset *Wernerus* de *Bolandia*, id ad manus *Christiani* Præpositi, tanquam feudi illius Domini, libere restituit: *Christianus* vero, Sifrido Archiepiscopo annuente, eodemque Wernhero de Bolandia, aulæ Imperialis Dapifero, attestante, an. MCCXX ecclesiæ *S. Victoris*, ad præbendas, quæ dicuntur, Fratrum, perpetuo possidendum contulit. Id quod curatius ex tabulis cognosces subiectis.

CHRISTIANVS *D. G. sancti Victoris Prepositus. Ne rerum series per annorum decursum ignorantie tenebris inuoluatur, earum processum viuacis scripti testimonio expedit commendari, testium etiam munimine accedente. Vniuersis igitur Christi fidelibus, tam presentis etatis, quam future posteritatis, quos presens scriptum contigerit intueri, cupimus esse notum, quod* Dudo *de* * Walthecken, & *Symon, filius* Symonis *de* Rudensheim, *quoddam feodum in* Winkela *in manus cognati nostri* Wernheri de Bolandia, *quoniam eodem ab ipso infeadati fuerant, resignarunt, predictus quoque cognatus noster* Wernherus, *cum feodum prenominatum haberet a nobis, idem nobis coram Domino nostro* Siffrido, *Archiepiscopo Maguntino, in orto ipsius publice resignauit; quo facto nos de conniuentia Archiepiscopi, resignatum feodum ecclesie S. Victoris ad prebendas Fratrum contulimus in perpetuum possidendum. Ecclesia quoque predicta duas carratas vini Hunici in restaurum feodi resignati ante torcular* Winkela *predicto* Dudoni, *& cognato suo* Symoni *annuatim dare promisit, quas sepedictus cognatus noster* Wernherus *a nobis feodali iure recepit,* * Waldeck

& ipsi receperunt consequenter ab ipso. Insuper etiam bona, que XII marcis poterant comparari, quas sepedicta ecclesia dedit eisdem. Ne autem series talis posset aliquatenus immutari, scriptum presens sigillo nostro tradidimus communitum.

Testes autem huius rei sunt hy:

Bobbo, *maior Prepositus.*
Ruthardus, *Decanus maior.*
Gerbodo, *ecclesie S. Petri Prepositus.*
Arnoldus, *Treuirensis Archidiaconus, ecclesie maioris in Magunt. Canonicus.*
Heroldus, *&* Fridericus *de* Virneburch, *maioris ecclesie Canonici.*

Arnoldus, *Decanus.*
Vlricus, *Scolasticus.*
Cuno, *Cantor.*
Alexander, *Custos.*
Godeboldus.
Magister Fridericus.
Albero.
Henricus.
Ditericus.
Brunradus.
Eberoldus. *Canonici S. Victoris.*

Laici

Cunradus, *Camerarius ciuitatis Moguntine.*
Eberhardus, *filius* Arnoldi Rufi.
Vlbertus *de* Sunnenberch.
Henricus *de* Oggenheim.
Embercho *de* Sovvelnheim.
Hugo *de* Lorcha.
Hertvvicus Wederscelle.
Meingotus,
& Henricus *de* Rudensheim.
Wilhelmus *de* Turri.
Arnoldus,
& frater suus Vlrich *de* Spanheim.
& alii quamplures.

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis Mill.° CC° XX°, Indict. VIII, IIII Nonas Iulii.

Sigillum oblongum, ceræ rubræ impressum, figuram Leuitæ repræsentat, cum inscriptione; S. CANTORIS MAGVNTINE ECCLESIE MAIORIS.

WERNHERVS *de* BONLANDEN, *Imperialis aule Dapifer. Ne gestarum rerum series ignorantie tenebris inuoluatur, earum processum viuacis scripti testimonio expedit commendari, testium etiam munimine accedente.*

Vniuersis igitur Christi fidelibus, tam presentis etatis, quam future posteritatis, quos presens scriptum contigerit intueri, cupimus esse notum, quod Dudo *de* * Waltekke, *&* Symon, *filius Symonis* de Rudensheim, *quoddam feudum in Winckele in manus nostras, quoniam illo a nobis infeudati fuerant, resignarunt. Nos quoque coram Domino nostro* Sigefrido, *Archiepiscopo Maguntino, in orto ipsius, cognato nostro* Christiano, *ecclesie* S. Victoris *Preposito, a quo nos habuimus, resignauimus idem feudum; Ipse vero Prepositus de conniuentia Archiepiscopi ecclesie* S. Victoris *feudum contulit resignatum, in perpetuum possidendum. Ecclesia quoque predicta duas carratas vini* Hunici, *ante torcular Winkele predicto* Dudoni, *& cognato suo* Symoni, *in restaurum feudi resignati, annuatim dare promisit. Quas cognatus noster, sepedictus Prepositus, nobis feudali iure concessit, & nos easdem sepedicto* Dudoni, *& suo cognato concessimus consequenter. Ne autem series talis possit aliquatenus immutari, scriptum presens sigillo nostro tradidimus communitum.*

* Waldeck

Testes huius rei sunt hy:

Bobbo, *maior Prepositus.*
Ruthardus, *Decanus maior.*
Gerbodo, *ecclesie S. Petri Prepositus.*
Arnoldus, *Treuirensis Archidiaconus, & ecclesie maioris in Maguntia Canonicus.*
Heroldus, *&* Fridericus *de* Virneburc, *maioris ecclesie Canonici.*

Arnoldus, *Decanus.*
Vlricus, *Scolasticus.*
Cnno, *Cantor.*
Alexander, *Custos.*
Godeboldus
Magister Fridericus.
Albero.
Henricus.
Ditericus.
Brunradus.
Eberoldus. *Canonici ecclesie S. Victoris.*

Laici

Laici

Cunradus, *Camerarius ciuitatis Magunt.*
Eberhardus, *filius* Arnoldi Rufi.
Vlbertus *de* Sunnenberc.
Henricus *de* Oggenheim.
Embercho *de* Sovvelnheim.
Hugo *de* Lorcha.
Hertvvicus *de* Wederscelle.
Mengotus *&* Hertvvicus *de* Rudensheim.
Wilhelmus *de* Turri.
Arnoldus, *& frater suus* Vrolich *de* Spanheim.

Et alii quamplures.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCCXX, Indictione VIII, IIII Nonas Iulii.

XVI

De alio Philippi *de* Bolandia.

Is quidem rogatu Cunonis, ad ædem hanc Cantoris, Cantori ad *S. Victorem* decimam de vinea, muro D. Albani contigua, quæ *Sezelinc* vocabatur, permisit, omnique in eam iuri renuntiauit. Quam concessionem *B.* vxor, filiique *Philippus* & *Wernherus* postea an. MCCXX tabulis peculiaribus ratam habuere; hac ramen conditione Cantori lata, vt quolibet anniuersario Philippi recurrente Fratribus D. Victoris sollemni feria id instaurantibus X solidos Moguntinenses sine vlla contradictione persoluat. Sed enim ipsas, quibus res hæc perscripta, tabulas, vna cum diplomate *Sifridi* Archiepiscopi, quo pondus iisdem addidit ac firmitatem, afferre iuuat.

B. Comitissa, & filii eius Philippus *&* Wernherus *de* Bonlanden. *Dei ecclesiis sibique famulantibus, si de nostro, vnde subleuentur, aliquid impenderimus, nostrarum saluti animarum profuturum liquido credimus, & ne aliquorum iniqua machinatione debilitetur, quod pia intentione fecimus, scriptum sigillo & testium appositione corroborauimus.*

Sciat igitur tam presentium discretio, quam futurorum, quos hoc scriptum intueri contigerit, successio, quod Dilectus noster CVNO, *ecclesie S. Victoris Cantor, per religiosas & honestas personas, de Eberbach & de* * Vtderburc *Abbates, nec non per alios discretos Viros, maritum & patrem nostrum pie memorie dignissimum,* Philippum *de* Bonlandia, *sepe & sepius, instanter & instantius conuenit, & vt de quadam vinea, que* Sezelinc *vocatur, & muro S. Albani est contigua, decimam sibi dari iuberet, humiliter postulauit. Probare idem Cantor intendens, quod eadem vinea, dum ager frugifer fuisset, frumentalem decimam ecclesie S. Victoris, & Cantorie videlicet officio de iure dedisset; sed possessores vinee, forte de cordis eorum duricia, vel ex eorum, qui decimam requirere debuerant, negligentia, nullam vini decimationem dare voluissent. Prefatus autem Dominus* Philippus, *prouidencia Dei commonitus, & honestorum virorum consilio inductus, verbis predicti Cantoris fidem adhibuit, & dum adhuc viueret, predicte vinee decimam sepedicte ecclesie recognouit, & si quid iuris vel iniurie, aut violentie in eadem decima habuerat, penitus abrenuntiauit, & vt idem faceremus, nobis instanter iniunxit. Nos vero felici eius iussioni promptissima voluntate obtemperantes, quod ipse fecit, & nos fecimus, & nominate ecclesie nominate vinee decimam cum omni iure remisimus; hac tamen voluntaria exceptione interposita, & firmiter innexa, vt predictus* Cuno *Cantor, suique officii successores eandem decimam semper percipiant, & in anniuersario Domini nostri* Philippi *Fratribus anniuersarium excolentibus, decem solidos Moguntinos sine contradictione persoluant. Acta sunt hec Dominice incarnacionis anno M° CC° XX°, Indictione VIII, VI Kalend. Decembris, regnante gloriosissimo Romanorum Rege & semper Augusto* FRIDERICO, *Moguntinam sedem gubernante Serenissimo Archiepiscopo* SIGEFRIDO.

Testes:

Godefridus *de* Ebbenstein.
Godeboldus *de* Wirbach.
Eberhardus *de* Lapide.
Wernherus *iunior de* Bonlanden.
Wolframus Ringrauius.
Hartmudus *de* * Eskeburnen.
Vlbertus *de* Sunnenberc.
Egeno *de* Scarpenstein.
Steven *de* Walteggen.
Embricho Volpis.
Meingotus *de* Rudensheim.
Hugo *&* Wignandus *de* Lorcha.

* Oterburg
* *Eschborn*

VVernherus, *Dapifer*, *&* VVignandus, *frater suus.* Volcmarus *&* Rudolfus *de* Alceia. VVernherus Rapa.
& Bernhelmus, *nostrarum rerum Procuratar*, *& alii quam plures viri honesti & nobiles.*

Sigillum, quo tabulæ hæ muniæ, Moguntino plane simile est, his verbis circumscriptus: SIGILLVM PHILIPPI DE BOENLANT.

SIFRIDVS, *sancte Moguntine Sedis Archiepiscopus. Oris confessionem saluti animarum profuturam constanter approbamus, & relationis seriem profectum & vtilitatem ecclesiis Dei procurantem, ex debito sollicitudinis nostre officio firmiter corrobarare intendimus. Sciant igitur vniuersi Christi fideles, hoc scriptum inspicientes, quod Nobilis ac Dilecta* B. Siluestris Comitissa, *precordialis consanguinei nostri bone memorie*, Philippi *de* Bonlanden *vidua, aspectui nostro se aliquando presentauit, & manifeste profitebatur, quod predictus maritus eius ex deuoti filii* Cunonis, *ecclesie S. Victoris Cantoris, diligentia, & Venerabilium personarum de Eberbach & Odterburc Abbatum, quos idem Cantor ad intercedendum pro eo sepe induxerat, instantia, cuiusdam vinee decimam, que* Sezelinc *vocatur, & muro S. Albani est contigua, officio Cantorie, cui de iure attinebat, dum adhuc vixerat, remisisset, & si quid iuris vel iniurie, aut violentie in ipsa decima habuerat, penitus abrenunciasset. Prefata etiam Matrona in presentia nostri confessa, quod ipsa, & filii sui*, Philippus *&* VVernherus, *factum mariti & patris earum plenissima voluntate approbassent, & prefatam decimam prefate ecclesie liberaliter & absolute dimisissent, hac tamen voluntaria acceptione interposita, vt sepedictus Cantor, suique officii successores eandem decimam percipiant, & X solidos Mogunt. in anniuersario dicti cognati nostri Fratribus anniuersarium excolentibus persoluant. Ne igitur hoc legatum, quod pia intentione diffinitum esse perpenditur, aliqua iniquorum machinatione debilitetur, auctoritate Dei omnipotentis & nostra confirmamus, & scripti nostri appositione indissolubiliter corroboramus. Datum Moguntie anno Dominice incarnationis MCCXXI, Pontificatus nostri anno XX.*

XVII

De feudo quodam Præpositi ad manus dimisso.

Feudum siue beneficium quoddam in vico VVinckel Præposito ad D. Victoris *Christiano* acceptum tulerat *Wernherus* de *Boland.* Id vero an. MCCXX eius in dominium reiiciebat. Cum id restituerct, ab eo, *in restaurum feudi* huius *resignati, duas carratas vini*, a *Godeboldo* ecclesiæ collatas, iure recipiebat clientelari. Tabulis sequentibus res fiet clarior.

CHRISTIANVS *D. G. ecclesie* S. Victoris *Prepositus. Ne rerum gestarum series per annarum decursum ignorantie tenebris inuoluatur, earum processum viuacis scripti testimonio expedit commendari, testium etiam munimine accedente.*

Vniuersis igitur Christi fidelibus, tam presentis etatis, quam future posteritatis, quos scriptum presens contigerit intueri, cupimus esse notum, quod Cunradus *de* Rudensheim *feudum quoddam in Winkele, quo* Cunradus *de* Vrenkesvvin *ab ipso fuerat infeudatus, in manus cognati nostri*, Wernheri *de* Bolanden, *a quo ipse* Cunradus *de* Rudenshcim *illud habuit, resignauit; predictus quoque noster cognatus* Wernherus, *cum feudum predictum haberet a nobis, idem in claustro maioris ecclesie, cum iam vespere cantarentur, quodam sabbato resignauit. Nos vero cognato nostro sepedicto, in restaurum feudi resignati, duas carratas vini, quas* Godeboldus, *ecclesie* S. Victoris *Canonicus, de decima nostra Rudensheim sua pecunia compararat, & ecclesie contulerat iam dicte, ad preces ecclesie concessimus iure feudali, in quarum restaurum rependimus ecclesie feudum, pridem nobis Winkele resignatum. Ne autem series talis posset aliquatenus immutari, scriptum presens sigillo nostro tradidimus communitum.*

Testes huius rei sunt hy:

Ruthardus, *Decanus maioris ecclesie.* Fridericus *de* Virncburc.
Henricus *de* Selsa. *Canonici eiusdem ecclesie.*

Arnol-

Arnoldus, *Decanus.*	*Magister*, Fridericus.
Vlricus, *Scolasticus.*	Albero.
Cuno, *Cantor.*	Sigefridus.
Alexander, *Custos.*	Henricus.
Wortvvinus, *Plebanus.*	Ditericus.
Dietericus.	Brunradus.
Godeboldus.	Eberoldus.

Herbordus. *Canonici S. Victoris.*

Laici

Wernherus, *& filius suus* Gernodus.	Godeboldus *de* Wizenovven.
Petrus *de* Geisbudesheim.	Gerlacus *de* Steden.
Henricus *de* Clingen.	Arnoldus *de* Wisebaden.
	& alii quamplures.

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis MCCXX, Indictione octaua.

WERNHERVS *de* BONLANDEN *Imperialis aule Dapifer. Ne gestarum rerum series ignorantie tenebris inuoluatur, earum processum viuacis scripti testimonio expedit commendari, testium etiam munimine accedente.*

Vniuersis igitur Christi fidelibus, tam presentis etatis, quam future posteritatis, quos presens scriptum contigerit intueri, volumus esse notum, quod Cunradus *de* Rudensheim *feudum quoddam in Winkele, quo* Cunradus *de* Vrenkesvvin *ab ipso fuerat infeudatus, in manus nostras, quoniam illud a nobis habuit, resignauit. Nos quoque in claustro maioris ecclesie Maguntine quodam sabbato, cum iam vespere cantarentur, cognato nostro* Christiano, *ecclesie* S. Victoris *Preposito, a quo nos habuimus, resignauimus idem feudum, ipse vero in restaurum feudi a nobis resignati duas carratas vini, quas* Godeboldus, *ecclesie* S. Victoris *Canonicus, de decima in Rudensheim Preposito attinente, sua pecunia comparauerat, & ecclesie contulerat iam prefate, ad preces ecclesie nobis feudali iure concessit. In quarum restaurum rependit ecclesie feudum, a nobis Winkele resignatum.*

Ne autem series talis posset aliquatenus immutari, scriptum presens sigillo nostro tradidimus communitum.

Testes huius rei sunt hy:

Ruthardus, *Decanus maioris ecclesie.*	Fridericus *de* Virneburc.

Henricus *de* Selse. *Canonici eiusdem ecclesie.*

Arnoldus, *Decanus.*	*Magister* Fridericus.
Vlricus, *Scolasticus.*	Albero.
Cuno, *Cantor.*	Sigefridus.
Alexander, *Custos.*	Henricus.
Wortvvinus, *Plebanus.*	Ditericus.
Ditericus.	Brunradus.
Godeboldus.	Eberoldus.

Herbordus. *Canonici S. Victoris.*

Laici

Wernherus, *& filius suus* Gernodus.	Godeboldus *de* Wizenovven.
Petrus *de* Geisbudesheim.	Gerlacus *de* Steden.
Henricus *de* Clingen.	Arnoldus *de* Wisebaden.
	& alii quam plures.

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis MCCXX, Indictione octaua.

XIX

De parochiali in Östrich *Collegio collata.*

Eam *Ludouicus*, maioris Decanus & ad hanc D. Victoris Præpositus, videns, quanta Fratres in temporum istorum difficultate damna fecerint, iis de bonis ac possessionibus Præposito adsignatis, vna cum omnibus prouentibus ac emolumentis, an. MCCLIV contulit in augmentum præbendorum, tum maxime quidem immiautorum. Rem ratam habuit his Archiepiscopus *Gerhardus* tabulis.

GER-

GERHARDVS *D. G. sanctae Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis in Christo Decano & Capitulo ecclesie* S. Victoris *Magunt. salutem in Domino.*

Licet omnium ecclesiarum nobis subiectarum commodis & profectibus congaudere nos deceat, hys tamen ecclesiis, que per nostros predecessores fundate noscuntur, vt in suo vigore permaneant, ad promociones & commoda prompciores debemus & volumus inueniri.

Cum igitur Dilectus in Christo Ludevvicus, *ecclesie vestre Prepositus, circa vos intencione pia ductus, ecclesiam in* Oſtrich, *nostre dyoc. cum vniuersis suis pertinenciis & redditibus, quos Pastor ipsius ecclesie hactenus consueuit percipere, ob diuinam, &* B. Victoris *reuerenciam, in augmentum prebendarum vestrarum duxerit liberaliter conferendam, ita, quod, cum primum eam vacare contigerit, prouentus ipsius omnes, qui super competentem & honestam prebendam Sacerdotis, perpetui Vicarii ibidem residentis, per vestrum Prepositum, qui pro tempore fuerit, ad eam presentandi, poterunt superesse, libere vestris vsibus communibus perpetuis temporibus applicetis. Nos collacionem huiusmodi gratam & ratam habentes, ac ei, nostro, successorum nostrorum, ac Archidiaconi per omnia iure saluo, consensum voluntarium adhibentes & expressum, eam in nomine Domini confirmamus, & presentis scripti patrocinio communimus,*

*Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri consensus & confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem Dei omnipotentis & nostram se nouerit incursurum. Datum * Scarpinstein. Anno Domini MCCLIIII, Nonis Decembr. Pontificatus nostri anno tercio.*

* Scharffenstein

Sigillum filis ex serico rubris appensum repræsentat figuram Archiepiscopi, circumscriptis hisce verbis; ✠ GERHARDVS DI GRA S. MAGVNTINE SEDIS ARCHIEPS.

Dorso impressum est Secretum, dimidii magnitudine floreni, repræsentans S. MARTINVM, equo insidentem, pauperique diuidentem chlamydem, his circumscriptis verbis: SECRETVM GERHARDI ARCHIEPI MAGVNT.

Idem fecit Collegium ad ædem maiorem; Præpositus item ac Collegium ad D. Mauricii.

XX

De expetita Collegialis huius in vrbem translatione.

Quam læte vero Collegiata hæc ecclesia Willigisi, Burchardi, aliorumque studio ac ope effloruerat, tam fœdam subsequentibus temporibus passa stragem est. Speciatim circa medium sæculi XIII temporum, hominumque iniuria in tam miseram, periculique plenam prolapsa fuit conditionem, vt Prælati, Canonicique, videntes se extra mœnia non quiete suo posse fungi officio, de transferenda in vrbem cogitarint sede, ac supplicibus a Gerhardo Archiepiscopo expetierint precibus, vt sibi locum quendam intra mœnia, nouo domicilio constituendo commodum, assignaret. Assensit Gerhardus; ædis metropolitanæ Custos vero perbeneuole iis se commodauit. Quippe parochialis ad *D. Ignatium* ecclesia ecclesiæ *S. Victoris* incorporari debebat sine iungi. Quod ipsum vt hoc facilius procederet, principis, qui tum erat, Custos ædis iure, vt vocant, patronatus ecclesiæ ad D. Ignatium, sibi successoribusque proprio, cedebat; Canonicis ad D. Victoris, in grati signum animi, ius præbendam primo vacantem conferendi, Custodi donantibus. Plenius id cognoscere est ex his *Gerhardi* ad ædis summæ Decanum, & Ordinis FF. Prædicatorum Priorem; *Decani* itidem & *Capituli* ad Simonem, metropolitanæ Custodem, litteris;

GERHARDVS *D. G. sanctae Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis in Christo* Decano *maioris ecclesie, &* Priori *Ordinis Fratrum Predicatorum Mogunt. salutem in Domino. Cum Decanus & Capitulum ecclesie S. Victoris propter manifesta personarum & rerum suarum pericula in monte S. Victoris non possint nec audeant residere secure, & sine magna deformitate non possit in ipsa ecclesia diuinum officium iuxta Sanctorum merita in ordine & honore debito celebrari, propter causas legitimas expositas coram

ram nobis; Discrecioni vestre districte precipiendo mandamus, ac in remissionem vobis iniungimus peccatorum, quatinus, si ipsi Decanus & Capitulum post se Collegium in ecclesia sua reliquerint, & condiciones obseruare voluerint, quas de Scolastici Maguntini eorum Prepositi, cuius consensus in hys est merito requirendus, & aliorum proborum virorum consilio, pro loco ampliando, ad quem transferri desiderant, & officinis construendis, ac pro residencia facienda ibidem, auctoritate nostra ad honorem Dei sibi duxeritis iniungendas, vos ipsos, accedente super hoc consensu Capituli Maguntini, cum omnibus possessionibus, terris, pratis, vineis, aquis, siluis, viis & inuiis, cultis & incultis, ac vniuersis priuilegiis, & iuribus ac libertatibus eidem ecclesie S. Victoris a quibuscunque concessis, infra muros Maguntinos, auctoritate nostra ad aliquem locum congruum cum debita sollempnitate & reuerencia transferatis, obseruantes nichilominus diligenter & sollicite omnia ea, que in translacione huiusmodi necessario requiruntur, contradictores & rebelles per censuram ecclesiasticam compescendo. Datum Maguncie anno Domini MCCLVIIII, XVIIII Kalend. Februarii.

Reuerendo Domino SIMONI, *Custodi maioris ecclesie Maguntine*, Godefridus *Decanus totumque Capitulum* S. Victoris *Maguncie, cum debita reuerencia obsequium & honorem.*

Cum vos, propter causas legitimas, ex pio compassionis affectu, translacioni nostre consensum adhibentes expressum, Parochiam S. Ignacii *Maguncie, in qua vos ius patronatus habetis, nobis ad ipsam transferri petentibus, pie & liberaliter contuleritis propter Deum, & ipsam in nos transtuleritis pleno iure; nos honestatem vestram retribucione condigna honoris & obsequii preuenire volentes, de concordi consensu, & ex deliberacione prouida & matura, damus vobis in restaurum plenariam potestatem conferendi Prebendam in nostra ecclesia proxime vacaturam, & consentimus expresse, vt quandocunque & quocienscunque prebendam eandem vacare contingat, vos & vniuersi successores vestri Custodes ecclesie Maguntine illam perpetuo conferre possitis persone idonee, que deseruiat in eadem. Datum Maguncie anno Domini MCCLIX, in Vigilia* B. Bonifacii.

Et quum rebus his non longe post Gerhardi Archiepiscopi mors intercessisset, *Wernherus* successor, sub auspicium regiminis sui, decessoris sui voluntatem in effectum deduci mandauit, his ad Decanum & Cantorem ædis maioris, nec non Priorem FF. Prædicatorum datis litteris;

WERNHERVS *Dei gracia sancte Moguntine Sedis Electus. Prudentibus viris, Dilectis sibi in Christo*, Decano *&* Cantori *maioris ecclesie, &* Priori *Ordinis Fratrum Predicatorum Mogunt. salutem & sincere dilectionis affectum. Cum Decanus & Capitulum ecclesie S. Victoris Mogunt. propter malum statum terre, & induratam hominum maliciam contra malignorum insultus continuos, in monte S. Victoris nulla penitus defensione muniti, sub debito pacis & quietis solacio, siue graui personarum & rerum suarum discrimine, non possint ibidem secure Domino deseruire, & diuinum officium in eadem ecclesia sine deformitate maxima non valeat ad condignam diuine Maiestatis gloriam, & iuxta Sanctorum merita in ordine & honore debito celebrari, propter diuersas causas seriatim expositas coram nobis, & ob hoc nostre intencionis existat, vt dicta ecclesia infra muros Moguntinos laudabiliter transferatur, Discrecioni vestre iniungimus & mandamus, quatinus, cum in translacione huiusmodi Moguntini Capituli ac S. Victoris Prepositi habeatur consensus voluntarius & expressus, prout in literis super hoc confectis plenius continetur, nos dictos Decanum & Capitulum ecclesie S. Victoris, cum omnibus possessionibus, terris, pratis, vineis, decimacionibus, aquis, siluis, viis & inuiis, cultis & incultis, ac vniuersis priuilegiis & iuribus ac libertatibus, eidem ecclesie a quibuscunque concessis, infra muros Moguntinos auctoritate nostra cum debita sollempnitate & reuerencia transferatis; contradictores per censuram ecclesiasticam compescendo; quod si omnes, hys exequendis non potueritis interesse, duo vestrum ea nichilominus exequantur. Datum apud Erinvels anno Domini MCCLX, X Kalend. Maii.*

Sigillum, quo literæ hæ munitæ, exhibet figuram Clerici, capite aperto, cum libro, circa pectus. His circumcirca scriptis verbis: WERNHERVS DEI GRĀ MAGVNT. SEDIS ELECTVS.

Enimuero, nescio quibus de caussis omnis ille tum labor incassum cecidit.

XXI

De nouo Ludouici Præpositi *erga* D. Victoris *Fratres beneficio.*

Præter parochialem vici Oestrich, curiam quoque suam in *Wisbaden*, vna cum bonis contributis eisdem tradidit, in stipendium sacerdotis, quotidie ad altare S Stephani celebrantis; vt habetur in libro lit. K notato, in rubrica siue titulo descriptionis bonorum eorum.

Eadem pietate eis anno MCCLXVII bona sua in tractu villæ *Winternheim*, & de prouentibus Præpositurae VII carratas vini, suis a decessoribus nescio quibus feudi titulo collatas, tum vero redemtas, nec non duas curtes in oppidis *Rudisheim* & *Eltvil*, ære suo sibi comparatas, vt hæ docent tabulæ, in perpetuum donauit.

In nomine Domini Amen. Nouerint vniuersi presencium inspectores, quod ego LVDOWICVS, *Prepositus ecclesie S. Victoris Moguncie, bona mea sita in Winternheim ecclesie* S. Victoris *predicte pro salute anime mee, in augmentum prebendarum Canonicorum eiusdem ecclesie contuli sub hac forma; quod medietatem fructuum ipsorum dabunt meis cognatis duobus*, Ludevvico *&* Ludevvico, *annuatim tantum ad tempora vite sue, sic, quod porcio illius, qui primo decesserit, ad ecclesiam reuertatur. De carratis autem vini feodalis per me redempti, & aliis feodis redemptis, item de curtibus meis duabus in Rudensheim & Eltevile, & vtensilibus earundem, fiat, iuxta quod in confectis super hys litteris continetur, saluis eisdem Dominis S. Victoris bonis in Wisebaden, que iam dudum donaui eisdem, que & ego nunquam recepi, sed cum eadem emissem, prescripta ecclesia ea in plebiscito, iuxta terre consuetudinem recepit, & sic in suum dominium transferunt.*

Acta sunt hec anno Domini MCCLXVII, in secunda feria post festum B. Remigii, in domo Fratrum Minorum Mogunt. presentibus

Eberhardo, *Cantore.* Eberhardo *de Lapide.*
.... *dicto de* Hennenberg. *Canonicis maioris ecclesie.*
Guardiano *&* Fratribus *domus* Fratrum Minorum.
Arnoldo, *Walpodone.* Cunrado *zum* Raizen.
Dulemanno, *Iudice.* Theoderico *ad* Dentem.
Iohanne *de* Licenstein. *Ciuibus Moguntinis.*
Et pluribus aliis ad hoc specialiter conuocatis.

In cuius rei euidenciam sigillum meum, & sigillum ciuitatis Moguntine presentibus sunt appensa.

Quin eodem hoc anno, feria II post festum D Remigio diem, parochialem *Bischofshemensem* eisdem, cum omnibus reditibus, in præbendorum contulit augmentum.

Quam, ceterasque donationes, cum *Ludouicus* Ordinem FF. Minorum ingressus esset, *Wernherus* Archiepiscopus anno sequenti MCCLXVIII hoc confirmauit diplomate:

WERNHERVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Vniuersis presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Tenore presencium publice protestamur, quod nos donaciones bonorum in* Winternheim *&* Wisebaden, *ac aliorum bonorum quorumcunque, per Fratrem* Ludevvicum, *Ordinis Fratrum Minorum, quondam Decanum Magunt. Decano & Capitulo ecclesie S. Victoris Magunt. pie factas, ratas & gratas habemus, & iuri, si quid nobis competebat, vel competere videbatur in bonis ipsis, renunciamus & cedimus simpliciter propter Deum. Actum in ecclesia S. Victoris Magunt. anno Domini MCCLXVIII, in die Beatorum Fabiani & Sebastiani. Datum Maguncie. Anno & termino supradict.*

XXII

De Ludouici *Cantoris erga Collegium munificentia.*

Is nimirum anno MCCLXXV duas carratas vini Hunici, Wilhelmo dicto *Stange*

Stange de *Scharpfenstein*, Militi, feudi iure a Præposito S. Victoris collatas, eidemque de decimis in curia, quæ Collegio in vico Oestrich est, prouenientes, suo redemtas ære, vna cum decem maldris siliginis ad portiones præsentibus in choro dandas donauit.

XXIII

De admissis ab Ordine Cisterciensi S. Victoris Fratribus ad orationum, operumque totius Ordinis bonorum communionem.

Ordinis Cisterciensis magna primis temporibus fuit fama. Sacris enim multa vacabant diligentia, & singulari studio vitam ad castimoniæ, sanctitatisque laudem, secundum formam præscriptam, componebant. Quo fiebat, vt passim essent, qui participes reddi optabant operum, quæ ii facerent, meritoriorum. In his quoque *D. Victoris* Fratres nostri Moguntinenses. Quorum preces cum Abbas Werneruillanus ad eos detulisset, assensere Cistercienses, admittentes ipsos ad plenariam participationem operum totius Ordinis bonorum, ad præsens & in posterum: prout e tabulis, quas hic damus, clarius liquet.

Frater IOHANNES *dictus*. *Abbas Cistercii*, *totusque conuentus Abbatum Capituli generalis*, *viris venerabilibus & in Christo dilectis* . . *Decano & Capitulo* S. Victoris *extra muros Maguncie salutem & oracionum suarum suffragium salutare.*

Exigente pie deuocionis affectu, *quem ad nostrum Ordinem accepimus vos habere*, *peticioni vestre*, *nobis per Venerabilem*.. *Coabbatem nostrum de* Wemeuillerio *oblate*, *benigno concurrentes assensu*, *concedimus vobis plenariam participacionem omnium bonorum*, *que fiunt*, *& de cetero in nostra Ordine ficut*, *Domino concedente*, *in vita vestra pariter & in morte*. *ita*, *quod*, *cum obitus vester nostro fuerit generali Capitulo nunciatus*, *ibidem sicut vnus nostrum absoluemini*, *omniumque Missarum & oracionum*, *quas in ipso Capitulo pro nostris Fratribus singulis annis iniungimus faciendas*, *efficiemini participes & consortes*. *Datum anno Domini MCCLXXXI*, *tempore Capituli generalis.*

XXIV

De constitutione Collegii, *augendo sacrorum ornatui*, *facta.*

Quum aliis intra & extra mœnia Collegiatis maior, splendidiorque in sacrorum celebratione ornatus esset ecclesiasticus, quam huic, Decanus, totumque Capitulum, æmulandi studio accensi, habita deliberatione, augendo illi an. MCCLXXXIII constituerunt, vti tam Præpositus, quam Prælati ceteri, Decanus, Scholasticus, Cantor, in posterum primo statim mense, quo electi essent ac confirmati, cappam sericam, proprio quisque sumtu, sibi comparet, quam in sollemnitatibus consuetis gerat; Præpositus quidem minimum sex, ceteri vero quatuor marcarum stantem pretio. Ordinatio ipsa sic habet.

Decanus totumque Capitulum ecclesie S. Victoris *Magunt. Vt pulchra & decora filia Iherusalem*, *fidelibus & infidelibus terribilis appareat vt castrorum acies ordinata*, *ecclesia militans multis insignitur titulis dignitatum*, *per quos*, *velut ornata monilibus & circumamicta varietate*, *venustatem virtutum prefere celestis ecclesie triumphantis*, *vt*, *quod tandem habebit in re*, *nunc in spe gerere se ostendens*, *veritatem indicet per figuram*. *Quare SS. Canones ecclesias per honorum insignia volunt & precipiunt exornari*, *vt ornate*, *immaculatas tanto diligentius se studeant conseruare*, *quanto propensius tenentur diligere decus proprium & decorem.*

Vnde cum ecclesia nostra predicta sit ornatus pulchritudine enormiter destituta, *nos deliberacione sana*, *& maturo consilio concorditer prehabitis*, *affectantes toto mentis conamine*, *nostram ecclesiam ornatu*, *prout possumus*, *decorare*, *ne inter alias quam sordida & horrida habeatur*, *statuimus*, *incommutabiliter a nobis & nostris successoribus obseruandum*, *vt tam Prepositus*, *quam alii Prelati ecclesie nostre*, *videlicet Decanus*, *Scolasticus*, *& Cantor*, *ex nunc inantea eligendi*, *postquam electi fuerint & confirmati*, *infra mensem sequentem quilibet de sua pecunia*, *de serico comparet cappam vnam*, *quam portet in ecclesia*, *in sollempnitatibus ad hoc debitis & consuetis*, *ita*, *quod cappa Prepositi non minus quam sex marcarum*, *& aliorum prelatorum non minori quam quatuor marcarum precio parentur.*

Item statuimus, *vt Prepositus noster*, *postquam electus fuerit*, *& eciam confirmatus*, *prestet ydoneam caucionem*, *quam nos duxerimus acceptandam*, *quod in*-

riudictionem spiritualem committas vni vel pluribus ex Canonicis nostris, si ipsam per se non voluerit exercere. Item synodos suos in nostra ecclesia & non alibi celebrabit, temporibus ad hoc debitis & statutis.

Vt autem hec rata & inconuulsa plena gaudeant firmitate, sigillum ecclesie nostre presentibus duximus apponendum, ne ab aliquo de cetero infringantur. Actum anno Domini MCCLXXXIII, fer. II post festum B. Nicolai.

XXV

De beneuola Werneri Bolandii *erga hoc Collegium voluntate.*

Is, cum Præpositum ageret ad hanc ædem, anno MCCCXXII de reditibus Præpositurae ad portiones, vt vocant, præbendales contribuit parœciam in *Weissenovv*, vna cum sacello in *Laubenheim*; vt ex sequentibus *Matthiæ* Archiep. litteris patet.

MATHIAS *Dei & Apostolice Sedis gracia sancte Moguntine Sedis Electus.* Eberhardo, *Cantori ecclesie Moguntine, Dilecto suo deuoto salutem, ac sinceram in Domino caritatem. Deuocioni tue committimus per presentes, quatenus super donacione, incorporacione, seu vnione parochialis ecclesie in* Wissenavve, *& Capelle eiusdem in* Lubenheim, *cum fructibus & redditibus suis, per* Wernherum *de* Bolandia, *Prepositum ecclesie S. Victoris extra muros Mogunt. quarum ius patronatus & collacio ad eundem Prepositum dicitur pertinere, prefate ecclesie S Victoris, vt dicitur, rite factis, diligenter inquiras, & si ipsas rite & Canonice factas inueneris, ipsas auctoritate nostra incorpores, approbes, ratifices, & confirmes, tuam in premissis conscienciam onerantes. Datum Moguncie III Kal. Aprilis anno Domini MCCCXXII.*

XXVI

De iure, Præpositum libere eligendi, Canonicis firmato.

Id non solum ipsis iam an. MCCXLVI *Innocentius IV*, P. M. confirmauit, verum etiam *Matthias* Archiepiscopus, cum sibi persuasisset, ius istud ad se pertinere; Canonici vero contrarium docuissent; eisdem illud an. MCCCXXV peculiari, quod hic damus, stabiliuit diplomate.

MATHIAS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius. Credentes ius conferendi Preposituram ecclesie S. Victoris extra muros Moguntinos, ex morte quondam Honorabilis Viri* Wernheri *de* Bolandia, *Prepositi eiusdem vacantem, ad nos pertinere, Honorabilibus Viris, Decano & Capitulo ecclesie S. Victoris predicte, dicentibus, ius eligendi Prepositum ad se duntaxat spectare, pro bono concordie, de consensu predictorum, Decani & Capituli, taliter duximus ordinandum, vt nos iure, quod nobis competere credimus simul cum predictis Decano & Capitulo,* Iohanni *de* Munsingen, *Clerico, filio sororis nostre nobis dilecto, Prepositurain conferamus predictam. Ipsi quoque Decanus & Capitulum eundem* Iohannem *iure ipsorum eligant ad eandem, ita, quod idem* Iohannes, *post collacionem & electionem huiusmodi, non confirmetur, nec amministret, nec in possessionem eiusdem Prepositure mittatur, nisi prius per subscriptas personas, de iure & de plano, secundum instituciones parcium discuciatur, an nostra collacio ipsorum electioni, vel ipsorum electio nostre collacioni sit merito preferenda, & cuius virtute prefato* Iohanni *ius ad predictam Prepositurain sit quesitum; ad cuius discussionis negocium, nos Honorabilem Virum, Magistrum* Vlricum *de* Constancia, *Prepositum ecclesie S. Seueri Erfordens. Clericum nostrum, deputauimus; predicti vero, Decanus & Capitulum, ipsum Decanum, vel eorum Scolasticum deputarunt, Venerabili Viro Abbate monasterii Erbacensis, Ordin. Cisterciens. ad premissa hinc inde communiter deputato. Volentes, vt iidem Deputati predicti, & mandantes eisdem, fide data, nomine iuramenti, promittant, vt predictum negocium vsque ad dominicam* Inuocauit, *dolo & fraude prorsus exclusis, predicto negocio, ipsum discuciendo de plano & de iure, finem imponant; & si predicti deputati ius eligendi Prepositum ad prefatos, Decanum & Capitulum, pertinere decreuerint, nos literas patentes eisdem Decano & Capitulo dabimus, quod nos vel successores nostri ipsos in iure eligendi Prepositum in antea non debemus auctoritate ordinaria impedire. Datum Aschaffenburg XIIII Kalend. Februar. anno Domini MCCCXXV.*

MATHIAS

MATHIAS *D. G. sanctæ Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius. Honorabilibus Viris, Decano, Scolastico, Cantori & Capitulo ecclesie S. Victoris extra muros Maguntinos, deuotis suis Dilectis salutem in Domino. Dudum Prepositura ecclesie nostre S. Victoris predicte, ex morte quondam Honorabilis Viri* Wernheri *de* Bolandia, *Prepositi vestri, vacante, nos Preposituram eandem, credentes, ipsius collationem ad nos spectare, Honorabili Viro* Iohanni *de* Munsingen, *Canonico Maguntino, duximus conferendam; vos autem dicentes, ius eligendi Prepositum ad vos pertinere duntaxat, eundem Iohannem in vestrum & ecclesie vestre Prepositum concorditer elegistis. Suborta demum questionis materia, an nostra collatio electioni vestre, vel nostre collationi electio vestra deberet preferri, nos super hoc communium amicorum ad hoc assumtorum instructionibus diligentius informati, recognouimus & recognoscimus per presentes, nostre collationi vestram electionem debere preferri, quodque nos, nostrique successores, super iure eligendi Prepositum, vos non debemus imposterum auctoritate ordinaria impedire; iure tamen ordinario, in casibus negligentie, vel, si vos, eligendo, in forma vel in materia peccare contigerit, nobis, nostrisque successoribus semper saluo. Dantes vobis & ecclesie vestre in testimonium euidens super eo has litteras nostri sigilli appensione munitas. Datum Oppenheim V Non. Marcii anno Domini MCCCXXV.*

Sigillum appensum repræsentat figuram Episcopi, dextram eleuantis, digitis duobus, ad modum iurantium, exporrectis; sinistra vero pedum tenentis; his circumcirca verbis adscriptis:

S. MATHYE DEI GRA SCE MOGVNT. SED. ARCHIEPI SAC. IMPII P GERMAN. ARCHICANCELL

XXVII

De pia Henrici *Custodis erga Fratres* D. Victoris *voluntate.*

Is sane multa bona in villa *Cromstatt*, ditionis Darmstadinæ, prope Gernsheim, *Buchtumb* & *Hallart* dicta, bona itidem sua in *Bischofsheim* & *Hargsheim* nostris dedit ad præsentias.

Præterea Vicarias *S. Martini* & *S. Nicolai* in eadem instituit, quin & altare *B. M. V.* in *Östrich* erexit, & dote instruxit; ius vero tum illud, tum Vicarias conferendi Decano Capituloque ad *D. Victoris* adscripsit, prout ex ipsius testamento, an. MCCCXXVI, VI Kal. Iul. facto, patet.

XXVIII

De deuastatione ædis ad D. Victorem.

Quum Balduino, Treuirorum Archiepiscopo, Moguntinum pontificatum administrante, magna Clerum inter ac ciues exorta contentione, res ad vim spectaret, Moguntini an. MCCCXXIX, die Laurentio in fastis sacra, vrbem egressi, hanc ædem, vna cum castro Weissenauiensi, corruperunt, deuastaruntque. *Trithemius* chron. Hirsaug. ad an. MCCCXXVIII p. 169; *Postea Collegiatam* S. Victoris *ecclesiam, vna cum domibus Canonicorum fortissimis funditus euerterunt: castellum quoque in Weissenavv a fundamentis subuerterunt, in odium Cleri, & custodiam sui, timentes, quod Baldevvinus, qui pro Clero stabat ecclesia, præsidia sua in eisdem monasteriis locaret. Ludouicus* Imperator, in tabulis, quas statim proferemus; *Darumb dass sie virebelich vnd vngefordert mit Gericht geistlich oder vverntlichin, sie vnd iren Stift zu* Sent Victor *verdrieben, verstoret, geheimsucht, vnd geschadiget hetten, vnd ire Monstere, ire Thurne an demselben Monster, ire Cloister, Crutzgang, Altar, Rebender, Ringmure, Porten an den Ringmuren, ire Huse, ire Hove, Keltern. Kelterhuss, vnd andere ire Husgeredt zubrochen hetten* &c.

XXIX

De lata in Moguntinos ob deuastationem hanc a Cæsare sententia.

Equidem non impune stabat hic Moguntinis ciuibus furor. In ius enim vocatos *Ludouicus*, quem diximus, *IV* Imperator an. MCCCXXXII Francofurti die Lunæ ante festum Purificationis Mariæ pro tribunali sedens ad sex millia marcarum argenti Collegio soluenda condemnauit. Sententiam tabulis publice editis consignatam quin huc apponamus, non possumus.

Wir LVDEWIG von Godes Genaden Romischer Keyser, Zu allen Ziden ein Merer des Riches, dun kunt allen den, die disen Brief horent lesen, daz die Erberen Bescheidenen Lude, Dude der Dechen, vnd der gemeyne Cappittel des Stiftes Zu Sente Victore vzvvendig der Muren zu Mentz, ane alleyne Nycolais iren Senger, vnd Iacob sin Bruder, ire Concanenig, an dem neysten Mayndage fur vnsir Frovven Dage Kerzevvie, bi Frankinvort, da vvir Zu Gerichte saizzen, dem Dag vnd die Stat, vvir von vnsir Keisirlicher Gevvalt, dem Ervverdegen Baldevvinen Ertzebischof zu Trire, vnd Beschirmer des Stiftes zu Mentze, vnserem lieben getruvven Fursten, dem Cappittel zu Mentze, den Cloistern, vnd den Stiften zu Mentze vnd bi Mentze, vf ein Site, vnd den Burgeren gemeynliche der Stat zu Mentze, vf die ander Site, vmb alle Vflenfe, Missehellunge, vnd Bruche, die zuschin in geschehen vveren, vnd Ansprache, die sie davon Zu einander hetten, odir haben vvulden, zu eyme richtlichin vnd vnvirzogenlichme Dage, zu gevvinnene vnd zu virlisene, gebodin vnd gesetzit hatten, det auch vvir vns irkanten vnd irkennen an disme Briefe, vur vns mit Fursprechin quamen, vnd stunden, vnd irklaten vf Salman den Kamerer, Emmerchin, den Schultheizzen, Nyclais. Scherpelin. Fulkomar, vnd Willekin, vverntliche Richtere. den * Walpoden. Emmerchin Bombilman, vnd Diderich Zum Raede, die Zu dem male Burgermeister vvaren. vf den Rast, vnd vf die Burgere vnd die Gemeynde zu Mentze, miteinandir vnd bisundir, mie dem Rechten; Seihs dusint Marck Silbers Mentzer Gevvihtis vnd mer, als die Briefe sagent, die sie ubir dieselben Vrteyl vnd Gerichte auch von vns hant, darum, daz sie virebeliche vnd vngevordirt mit Gerichte, geistlichme odir vverntlichme, sie vnd irn Stift zu Sente Victore, virdriben, virstoret, gehsimsucht, vnd geschadeget hette, vnd ire Munstere, ire Turne an demselben Munstere, ire Cloistere, Crucegang, Alter, Rebeuder, Ringmure, Porten an den Ringmuren, ire Hus, ire Hove, Kelteren, Keltirhus vnd andirs ire Husgerede zubrochin hetten mit Gevvalt, ane Recht, vnd begerten zu Antleiteren vm dieselben seyhs dusint Mark Silbers, Godefrides Herren von Eppinstein. des Ambtmans Zu Oppinheim der zu den Ziden ist. Der Burgmanne vnd der Stat zu Oppinheim, bisundir vnd mit einander, vf alle ir Gut, varinde vnde ligende, besucht odir vnbesucht, in Steden vnd vfme Lande. die vvir auch von Gerichts vvegen zu Antleiteren in gaben, vnd in gebuden vnd gebiden an disen Briefen. als die Fursten, Greben, Frien, Herren vnd Rittere, vur vns mit eyme gesameten Vrteyle irdeyleten, dass sie demselben Dechene vnd Cappittel daruf sullen antleiden alse recht ist, vva sie der von Mentze gudes ist bevvisit vvorden, ligendis vnd varindis, besucht odir vnbesucht, ane allen Vurzoich vnd Widir-rede.

* Gevvalts-bott

Darnach begerten derselbe Dechen vnd Cappittel zu Sente Victore, zu Schirmeren vnd zu Helferen, die Edelen Man, Vlrichin von Wirtenberg. Georien von Feldentze. Symon vnd Iohannen, Gebruedere von Spaynheim. Henrichin, Emmechin, vnd Gerlachin van Nassovve. Yofriden vnd Friderichin von Lyningen, Greben. Georien vnd Henrichin, Rugreben. Iohannen von Dun, vnd Friderichin von Kirburg, Wildegreben. Vlrichin von Hanauvve. Craften, Gotzen vnd Lutzen von Hoynloch. Des vurgenanten Godefridis von Eppinsteyn, vnd Walramis, des vurgenantin Greben Symons, Son. Iohannen vnd Wilhelmen, Greben von Katzinelenbogen. Cunen vnd Philippes van Falkinsteyn, Hern zu Mintzinberg, vnd der Schultheizzen, der Burgermeystere, der Rete, vnd der Gemeynde der Stede Straizburg, Spire, Wurmetze. Der Burgmanne vnd der Stat zu Oppinheym, Colne, Aich, Cobelentze, Wesele vnd Boparten, Frankinvort, Friedeberg, Geylinhusen, vnd Wezflar, vnd darzu alre der, die dieselben Dechen vnd Capittel zu Sente Victore irmanent odir vorderent myt disem Briefe, die in von Gerihte gegeben vvurden ubir dise vurgeschribene Vrteyl, Edel vnd Vnedel, sie sin gesezzen in Steden, Vesten, odir vf dem Lande, vvi sie geheizzen vveren, die in auch mit Vrteyle irdeylit vvurden, daz vvir in die geben sulden, vnd gaben vnd geben, daz sie in behulfin sullint sin, vnd sie beschirmen als recht ist, vnd in vur Gerichte irdeylit ist, vf der vurgeschriben Burgere von Mentze Gut. gemeynlichin vnd besunder.

Da von so gebiden vvir vesteklichin vnd ernstlichin von Gerichtis vvegen, vnde von vnsir Keysirlichir Gevvalt, den vurgenanten Anleiteren, Schirmeren vnd Helfiren, alsi die vurgenanten Dechen vnd Cappittel zu Sente Victore iz gevordert

hant,

hant, vnd auch irdeylit iſt, daz ſie in behulfin ſin vf der vurgenanten Burgere von Menze Gut, gemeynliche vnd ſunderliche, ane Wider-rede, vnd vnuirzogenliche, vnd ſie daruf ſchirmen nutzeliche vnd getruvveliche, bi dem Eyde vnd der Truvve, die ſie vns vnd dem Riche ſchuldig ſin. In deden ſie des nicht, odir vvelchir vndir in dis Gebois vnd Vrteyl niht fullenfurte, als iz irdeylit iſt, vnd auch in von Gerichtis vvegen geboden iſt, da ſulden vvir vnd das Ryche hin richten alſe recht iſt.

Dirre Brief iſt gegeben zu Frankinvurte, zu Vrkunde diſer vurgenanten Vrteil vnd Gebodes. Do man zalte von Criſtis Geburte druzehen hundirt Iar, *vnd darnach in me* zvvey vnd drizegiſtin Iare. *Virſigilt mit vnſeme Houegerichtis Ingeſigele. In dem achtzindin vnſers Richs, vnd in deme funften iare vnſirs Keyſirtumes. an dem neyſtin Dinſtage vur deme vurgenanten vnſir Frouven Dage.*

Ex αὐτογράφῳ, ad litteram.

XXX

De ſecuta Ciuium cum Canonicis transactione.

Suo tum Moguntini cognoſcebant malo, quam noxium ſit, furori frena impotenter laxare. Interim nonnullam in benignitate læſorum ſpem ponentes, ad preces confugiebant, rogantes, ad tolerabiliores Canonici conditiones vt deſcenderent. Qua quidem ratione factum, vt hoc ipſo adhuc anno transactio quædam, Balduino Adminiſtratore præſente, fieret. Summa erat, vt ciues tum ſpolia omnia reſtituerent, tum deuaſtata omnia ſuo ſumtu certis terminis reædificarent: vt adeo ſpes eſſet, eccleſiam B. Victoris rurſus e difficultatibus ſuis emerſuram; maxime cum hæc conuentio poſtea an. MCCCXLI, inita feſto D. Magdalenæ Henricum Virnenburgium inter ac ciues compoſitione, his confirmaretur verbis: *Es iſt auch gereds, daſs vvibr vnd die Statt den Dhumherrn, vnd dem Cloſter zu* S. Alban, *zu* S. Iacob, *vnd dem* Stift *zu* S. Victor, *vnd den andern Herren, den ihr Höff oder Stift zerbrochen ſinth, ihr Höff vnd Cloſter ſollen vvider bavven vnd machen, nach der letzten Satzung, die darüber zvviſchen ihnen vnd vnſs vvard gemacht.*

Enimuero, ſuborto non longe poſt nouo Henricum Archiepiſcopum inter ac Gerlacum Naſſouium, de cathedra Moguntinenſi decertantes, bello, omnis illa transactio ſine effectu fuit. Res vero in eum tandem deducta ſtatum, vt prorſus nil abſuerit, quin eccleſia S. Victoris, quod Gerlaci ſequeretur partes, eſſet miſerrima. Fatetur id ipſum *Gerlacus* in litteris an. MCCCLX perſcriptis. Ait enim; *Sane cum pridem tempore diſcordia inter nos & noſtros ex vna, & quondam Dominum Henricum de Vrneburg, olim Archiepiſcopum, & ſuos complices, parte ex altera, propter prouiſionem Apoſtolicam de ipſo eccleſia Moguntina nobis factam, ſuborta, eccleſia* S. Victoris *extra muros Mogunt. cuius Decanus & Capitulum ipſi Sedi & nobis obedientes extiterunt, & adhuc exiſtunt, & ipſius eccleſia curia & ædificia per incendia & malorum hominum incurſus & oppreſſiones violentas deuaſtata & ad exterminium deducta fuerint, & exiſtant, eatenus, quod penſata tenuitate redditumm ipſius eccleſia, ac multitudine perſonarum Deo inibi ſeruientium & habitationibus carentium, vix absque penuria grandique incommodo, niſi ipſis de opportuno ſubueniatur remedio, ſtare poterunt* &c.

XXXI

De legato Io. Scherpelin *eccleſiæ huic facto.*

Is ſtatu Collegialis huius pie perpenſo, eidem anno MCCCXLIX vltimæ voluntatis ſuæ tabulis transſcripſit quinque iugera terræ arabilis, ante ciuitatem, *an der Steyge*, prope monaſterium Dalem. *Deinde*, ita verba habent, *dedit & legauit pro ſue & omnium progenitorum & benefactorum ſuorum animarum remedio & ſalute, ad preſencias chori eccleſie S. Victoris predicte, quinque iugera terre arabilis ante ciuitatem Moguntinam*, an der Steyge, *prope monaſterium* Dalem *ſita, pro anniuerſario, ſeptimo, & triceſimo ſuis annis ſingulis perpetuo in eadem eccleſia more ſolito peragendis.*

XXXII

De redintegrato aliquantum eccleſia huius ſtatu.

Quum plures annos in ruinis iacuiſſet ea, tandem *Carolo IV* annitente, opemque

que ferente, aliquantum emersit, miseriis, quibuscum diu satis conflictata fuerat, leuata. Quod cum ex tabulis, quas hoc fine Imperator tum edidit, omnium optime cognoscere liceat, illas haud immerito huc apponimus. Sic autem habent:

CAROLVS *D. G. Romanorum Rex semper Augustus, & Boemie Rex, ad perpetuam rei memoriam. Dudum Venerabilis Willegisus, olim Moguntinensis ecclesie Archiepiscopus, in loco solido & famoso in monte* S. Victoris *prope Moguciam, sollempne erexit Collegium, instituit & fundauit, ipsumque in honore gloriosissimi martiris sancti Victoris competentibus dotauit redditibus, & largis prediis ampliauit. Deinde recolende memorie* Otto *tercius, quondam Romanorum Rex, predecessor noster, predictum montem tam in area ecclesie, quam in aliis areis & locis ipsius montis, prout ante eius destructionem nouiter factam circumcinctus & septus fuerat, cum omnibus suis bonis, iuribus, & pertinenciis libertauit, eidem ecclesie, nec non Prelatis, Canonicis, & ministris, ac vniuersis & singulis hominibus, & bonis ad dictam ecclesiam pertinentibus, plenam & perfectam in omnibus tribuit libertatem, eximens eandem ecclesiam, tanquam locum Deo dicatum, nec non Prelatos, Canonicos, & ministros, ac bona ipsorum ab omni iurisdictione temporali, & transferens ipsam in iurisdictionem spiritualem & ecclesiasticam potestatem, plures redditus & prouentus pra dotacione vberiori dicti Collegii liberaliter largiendo. In cuius quidem libertatis possessione pacifica & quieta vel quasi, Prelati, Canonici, & Clerici ipsius ecclesie palam & notorie a quadringentis annis & amplius absque impedimento seu contradictione cuiuslibet extiterunt.*

Nos, libertates & gracias, piis locis per predecessores nostros factas, nolentes imminuere, sed augere, ymo cupientes predecessorum nostrorum vestigiis, & specialiter in laudabilibus & virtuosis actibus inherere, eidem ecclesie, nec non Prelatis, Canonicis, & ministris ipsius vniuersa & singula priuilegia & literas, nec non approbatas & laudabiles consuetudines, exempciones, immunitates, libertates & donaciones quascunque, eidem ecclesie & Collegio data seu datas, facta vel factas a Diuis Romanorum Imperatoribus & Regibus, predecessoribus nostris, vel Archiepiscopis Moguntinensibus, seu aliis Principibus, Magnatibus, Comitibus, Baronibus, vel Dominis temporalibus, & personis aliis quibuscunque, ac si dicta priuilegia & littere, nec non libertates, & laudabiles consuetudines cum suis tenoribus presentibus de verbo ad verbum essent inserta vel inserte, motu proprio innouamus, approbamus, ratificamus, & eciam de nouo concedimus, ac de certa nostra sciencia presentis scripti patrocinio confirmamus. Statuentes, decernentes auctoritate presencium, & volentes, quod dicta ecclesia seu Collegium S. Victoris, *nec non Prelati, Canonici, & ministri eiusdem, vniuersi quoque homines, bona, possessiones & predia, cum pertinenciis ipsorum, ad dictum Collegium spectancia, quibuscunque censeantur nominibus, plenissima perpetuis temporibus gaudeant libertate.*

Verum, vt dolenter recepimus, quorundam temeritate & malicia, suadente dyabolo, per quandam detestabilem tyrannidem, habitaciones & edificia Prelatorum, Canonicorum, & aliorum Clericorum in monte predicto S. Victoris, *sunt deruta funditus & destructa, dicti Prelati & Clerici, habitaciones suas huiusmodi reedificare, & diuino ibidem insistere cultui renituntur, pertimiscentes verisimiliter, quod, reedificatis & reformatis eisdem habitacionibus non sine grauibus ipsorum laboribus & expensis, contingat ipsas forsitan processu temporis per similem tyrannidem dirui & destrui, & penitus annullari. Nos itaque cordialiter affectantes, nostre sollicitudinis suffragio, cultum diuini nominis adaugeri, & vt sincere dilectionis affectus, quem ad dictam ecclesiam, & eius ministros gerimus, per operis euidenciam clarius elucescat, ecclesiam ipsam, nec non Prelatos, Canonicos, & ministros, cum vniuersis & singulis hominibus & bonis ipsorum, in nostram & sacri Imperii protectionem recepimus & recipimus specialem, volentes, vt Prelati, Canonici, & Clerici supradicti, de nostra & ipsius Imperii protectione plenissime confidentes, in predicto monte* S. Victoris, *domos & habitaciones eorum reedificent & reforment, ibidemque in ecclesia predicta diuinis insistant obsequiis, vt tenentur, proinde eterne retribucionis, quorum nos participes fieri feruenti desiderio cupimus, premia recepturi. Nolentes eciam ipsum locum predictum, vt prefertur,*

presertur, a quocunque, cuiuscunque dignitatis, status, potencie, seu condicionis existat, sub obtentu nostre gracie de cetero inuadi, impeti, seu qualibet occasione temporaliter in aliquo pregrauari. Dantes eis plenam licenciam, eundem locum muro firmo circumducendi, & forcius muniendi.

Vt autem predicti Clerici ad reedificandum & reparandum locum predictum sint forcius inclinati, volumus, quod omnes fructus eorum, siue in vino siue in blado, seu rebus aliis existant, possint libere deducere, quo voluerint per nostra thelonea Reni, absque solucione thelonii cuiuscunque. Statuentes insuper, quod vbicunque bona eorum fuerint constituta sub nostro districtu regio, quod ipsi Clerici, pretextu eorundem bonorum, steuras seu exactiones quascunque, quibuscunque personis minime teneantur, non obstantibus aliorum quorumcunque statutis & indultis in contrarium editis quibuscunque.

Nulli ergo penitus hominum liceat hanc nostram innouacionis, approbacionis, ratificacionis, confirmacionis, libertacionis, & protectionis paginam infringere, seu ei ausu quouis temerario contraire, sub pena centum marcarum argenti puri ab eo, qui contrafecerit, quociens hoc factum fuerit, irremissibiliter exigendis, quarum medietatem regali nostro erario seu fisco, residuam vero partem iniuriam passorum decernimus applicari, presencium sub nostre Maiestatis sigillo testimonio litterarum. Datum Metis, anno Domini MCCCLIIII, Indictione VII, decimo Kal. April. Regnorum nostrorum anno octauo.

Per D. Moguntinum.

P. de Luna.

Reædificata igitur successu temporis hæc fuit ecclesia, quamuis ad pristinum decorem, vt *Trithemius* obseruat, haud aspirarit.

XXXIII

De Nicolai Grünenbergii *erga ecclesiam hanc liberalitate.*

Aedis ille huius magna dignitate agebat Præpositum. Vt per maiorum vestigia, quod sibi pulcrum putabat, incederet, an. MCCCLX de Præpositurae prouentibus Fratrum ad præsentias dedit decimam in tractu Altæuillæ.

XXXIV

De nouo, in quo ea fuit, discrimine.

Tempore Gerlaci circa an. MCCCLXVI duo quidam Nobiles variis Clericos exagirabant iniuriis. quo rerum statu & ipsa non extra omne erat periculum. Quod intelligentes Canonici, ne in dubium se, suasque fortunas deuocarent, cum multos magnus passim subiret metus, in vrbem se recepere. *Miscella* nostra *ἀνέκδοτα* f. 102 a) *Interea quidam, videlicet dicti* de Zolner & de Rennenberg, *pestilenter circa Rhenum circumuagantes, captiuauerunt Clericos, quos poterant inuenire, pretendentes, se iustam caussam aduersus Dominum Archiepiscopum Moguntin. habere. Vnde incussus est timor Clericis vniuersis, ita quod vnusquisque in loco tuto se retineret, & ita Collegia extra ciuitatem Maguntin. scilicet ad* S. Crucem & S. Victoris *intrarunt in ciuitatem, in suis locis permanere non audentes.*

XXXV

De nouo, quod ecclesiæ huic imminuit, periculo.

Quum anno MCCCCLX *Fridericus* Victoriosus, Elector Palatinus, aduersus Dietherum Archipræsulem duceret, ac Ingelhemio redux in agro vrbi circumiecto castra haberet, haud parum mali ædi D. Victoris, ad eamque Canonicis impendebat. Quibusdam enim Canonicorum ad S. Crucis ædibus ignem iam iniecerat, vicinorum Canonicorum domos similiter in bustum coniecturus, ni incendium pecunia redimerent. Cui periculo cum Fratres D. Victoris proximi essent, vt id amolirentur, 1500 aureos ei numerabant. *MS.* qui nobis est, Germanicus: *Vnd brandschatzte die Stiffter vor der Stadt, als* Sant Alban, Sant Victor, *vnd* zum H. Creutz, *vmb* 3500 *fl. vnd vvard das* Stifft zum H. Creutz *dazu angezündet vnd verbrandt. Das geschahe in der Creutzvvoche.* Quin, explicatius illo *Computus*, vt vocant, *Fabricæ S. Victoris: Hoc anno a Comite Palatino Domini spoliati fuerunt, & ne ecclesia cum domiciliis combu-*

 reretur,

reretur, *dicto Comiti soluti fuerunt* 1500 *floreni*. E quibus rite interpretandi tum *Helvvichius* de dissidio Moguntino sect. I § IX p. 140 edit. nouae, tum *Helvvichii* secutus vestigia, *Hachenbergius* in historia de Friderico Victorioso lib. III ad h. a. Conf. *Trithemius* in chron. Hirsaug. ad h. a. p. 438.

XXXVI

De aedis D. Victori *sacrae reconciliatione.*

Profanatam fuisse, satis patet ex sequentibus. A quibus vero profana fuerit habita, vtrum a Palatinis, an aliis, haud annotatum. Quare Decanus & Canonici curae sibi duxere, vt caeremoniis solitis expiaretur. Factum id anno MCCCCLXIX, feria secunda Pentecostes, vt *computus Fabricae* habet p. 183. b)

XXXVII

De difficultate, in qua ecclesia fuit, tempore belli Bauarico-Palatini.

Cum *Wilhelmus* Hassiae Landgrauius, Homburgo an. MDIV expugnato, Rhenum cum exercitu denuo transmittere secum constituisset, in haud exiguam rursus ecclesia haec incurrit difficultatem. Palatini namque, hosti praeuertendum rati, montem D. Victoris & villam subiectam occuparunt, atque tamdiu insederunt, donec Moguntini spondèrent, Landgrauio se deinceps transitum nullo concessuros modo. *Quinta die mensis Augusti Palatinenses venerunt in magna multitudine ad montem S. Victoris, & manserunt in eo sex diebus, non sine damno & incommodo Clericorum, qui prius ad ciuitatem confugerant, aduentu eorum perterriti. Nec prius inde volebant recedere, quam Canonici Moguntinenses vna cum ciuibus & Archiepiscopi locum tenentibus promitterent, ac litteris, cautionibusque necessariis firmarent, quod Landgrauio transitum deinceps vltra Rhenum nullatenus essent concessuri. His promissionibus cum sufficiente cautela susceptis, Palatinenses XII die mensis Augusti ad sua redierunt.* Ita *Trithemius* l. d. p. 614.

XXXVIII

De vltima eiusdem deuastatione.

Quum anno MDLII, in ista temporum caligine *Albertus*, Marchio Brandenburgicus omne in Moguntiam irae virus effunderet, nobilissimam quoque hanc D. Victoris aedem, vna cum circumiacentibus aedificiis, domiciliisque, igne iniecto penitus deuastauit.

Factum id pridie D. Bartholomaei, d. XXIII Augusti, vel die XXII, noctu. Illud *Serarius* dicit lib. V rer. Moguntiac. p. 910; Hoc, *Dieffenbachius* in catal. manuscr. memorans, ecclesiam *S. Victoris* & *Carthusiam* d. XXII, noctu horam inter VIII & IX, flammis voracibus traditam; sequenti die vero mane hora VI ecclesiam *S. Crucis*, & *D. Albani* aedem incensam fuisse.

XXXIX

De translato in vrbem S. Victoris *Collegio.*

Quum aedem *S. Victoris* pristino statui restituendi pertenuis tum spes ostenderetur, pientissimus Archiepiscopus *Sebastianus*, eodem adhuc anno, Canonicorum Collegium in vrbem transtulit, & partes suas in antiquissima ecclesia Collegiali, cui à *S. Ioanne* appellatio est, peragere iussit; litteris Steinhemio die XXI Octobr. ad Decanum & Capitulum *S. Ioannis* datis mandans, vt Canonicis *D. Victoris* locum apud se faciant *.

* Mandati verba ita habent: *Begehren derhalben gnädiglich an euch, hiemit befehlend, ihr vvollet gedachten Stifts-Personen zu* S. Victor *in vnserm Stift zu* S. Iohann *bey euch Oeffnung geben, vnd zulassen, des Orts ihre Horas Canonicas vnd ander Christliche Gottesdienst neben euch zu verrichten; doch, dass ihr dadurch eure Diuina vnd Gottesdienst nit einstellet, sondern vor, oder neben, oder nach ihnen, vvie sich gebühret, vnd ihr euch zu vergleichen, vollenbringet* &c.

Quibus iussis cum hi obtemperarent, *S. Victoris* Fratres in hac *D. Ioannis* aede sacra munia & obire coeperunt, & in hunc vsque diem decenter obeunt. Quamuis enim saepius de templo, curiisque in monte instaurandis deliberarint, temporum tamen, quae partim patriam iam occupabat, partim ei impendebat,

debat, iniquitate semper de conatu fuere depulsi. Tandem cum Sueci parietinas deiectas ad statuendum munimentum, cui Gustauiburgo nomen, auexissent, spes eos omnis, S. Victoris basilicam cum Canonicorum domiciliis aliquando reædificandi, deseruit.

XL

De pia Henrici Thœnen *erga Collegium voluntate.*

Is rei præfectus fuit Scholasticæ. & *Scherplino* (de quo supra) haud concessurus, anno MDCXXXVII multas Fratribus donationes fecit; ecclesiam vero pluribus aliis beneficiorum ornamentis ac commodis (*pias fundationes* vocant) illustrauit.

XLI

De diuino cultu, D. Victoris *in memoriam, in facello* S. Michaelis *rursum instituto.*

Ne tamen *S. Victoris* in monte obliteraretur memoria, Reuerend. Collegium prouido cauendum censuit consilio. Locus vero, in quo sacra celebrarentur instituta, illi omnium commodissimus visus sacellum *S. Michaelis*, ædi *D. Victoris* olim contiguum. Ordinauit itaque, vt singulis diebus Mercurii sacrum in eo perageretur officium.

Id ipsum vero pro suo in augendis sacris zelo ac feruore anno MDCCXI recolendum sibi sumsit Admodum Reuerendus ac Illustris Collegii huius Canonicus ac Custos, *Ioannes Ferdinandus Henriquez* a *Strevesdorf*, & multo tandem labore, sumtuque instaurauit.

XLII

De præsenti Collegii huius statu.

Capitularium hoc tempore sunt XIX. *Domicellaribus* proprie sic dictis hic non est locus. Quippe designatis, simulac requisitos ætatis annos compleuerunt, aditus patet ad Capitulum siue Collegium. *Vicariorum* numerantur XVII; in quibus ei, qui Vicariam *S. Crucis* titulo insignitam, sacris obit officiis, commissa contributaque est administratio parœciæ in adiacente vico *Weissenavv*, & ea quidem iam a temporibus *Werneri* de *Bolandia* Præpositi.

Præter *Præpositum*, Capitularium e numero tres *Prælatorum* effulgent dignitate, tituloque. Sunt ii *Decanus*, *Scholasticus*, & *Cantor*.

Vt adeo Collegium hoc, sicuti olim, ita & hodie haud parum habeat splendoris; quin singulari cura, sollicitudine, labore singulorum ac omnium, cum maxime vero Reuerendissimi ac Perillustris Decani, *Caroli Emerici* L. B. de *Breitbach* in *Burresheim*, de exstinguendis, quæ post dictam deuastationem Brandenburgicam contracta fuere, debitis, pristinum, quem rebus inclinatis, propeque iacentibus amiserat, colorem speciemque fere recuperarit.

XLIII

De pristinæ ad D. Victorem *Collegialis amplitudine & magnificentia.*

Ambitu erat satis amplo. Basilicæ enim adiacebant Canonicorum & Vicariorum domicilia; præter ea vero habitationibus claustralibus quamplurimis erat locus. Mons portis, per quas ingressus erat ac egressus, erat instructus: muro adhæc cinctus, fossisque. Oppidulum dixisses.

A tempore inuentæ chalcographices typographeum quoque habuit, in quo ad deuastationem vsque, de qua dictum, varii, iique præstantissimi excusi fuere libri, codicesque.

XLIV

De iuribus ecclesiæ S. Victoris.

Sicuti B. Burchardus Willegisi auctoritate *ad electionem Fratrum claustri primates posuit*, ita Decanus & Capitulum ab antiquissimo tempore ius habent eligendi Præpositum: quod eisdem etiam Papa *Innocentius IV* non minus quarto pontificatus sui anno, XIII Kalend. Nouembr. Bulla edita confirmauit, quam

 Archie-

Archiepiscopus *Matthias* peculiari diplomate, vt supra dictum, stabiliuit; licet illud a multis retro annis exercere nequiuerint, aliis in curia Romana Praepositi officio se abdicantibus, aliis ibidem in libitinae censum redactis.

Decanus & Capitulum tum in monte Victoris iurisdictionem habent cum imperio coniunctam; tum etiam in ea vici Weissenavv parte, quae *Mundat* siue *Immunitas* dicitur. Quam quidem heic Praepositus, qua Capituli Aduocatus, exercet; non autem istic, in monte scilicet.

Adhaec Decanus & Capitulum id habent peculiare, vt ditioni S. Victoris in vico Weissenavv subditi eisdem sacramentum dicant, *als Erb-vnd Grund-Herren*; Praeposito vero, qua Aduocato. Qui, cum potestatem iurisdictionis exercendae, vt dictum, habeat, Canonicum Officialem siue *Ambtmannum* denominat, qui ius ibidem dicat, simulque sollicite caueat, ne Praetor & Scabini contra iura Capituli quid admittant.

Decanus itidem ac Capitulum in monte *ius* habent *fori*. Vnde, dum olim Canonici ibidem habitabant, singulis diebus Iouis, qui e Palatinatu & circumiacentibus villis vrbem ad mercatum die Veneris agendum adibant, res, quas adferebant, mercales ibidem producere, venumque exponere solebant.

Praeter ea Decanus & Capitulum gaudent iure patronatus altaris *S. Catharinae* in parochiali ad *D. Ignatium*, ab *Herbordo* dicto *Falckener*, ciue Moguntino, erecti, certisque reditibus instructi, vt ex testamento, quod an. MCCCXIV quarta ante Pentecosten fecit, patet; altaris itidem S. Nicolai *Pauperis* prope Mittelheim. Vbi tamen obseruandum, quum id altari S. Nicolai *Diuitis* in Oestrich (cuius ius patronatus Communitati competit) iunctum sit, Capitulum & Communitatem alternis id vicibus conferre.

XLV
De Praepositi *iuribus.*

Praepositus quidem, qua Praepositus, haud est in Canonicis; Canonicatum tamen, vna cum Praepositura, possidere potest. Quem si tenet, tum, qua Canonicus, omnibus Canonicorum iuribus ac priuilegiis fruitur; conuentibus etiam Collegii interest, siue sessionem in Capitulo habet.

De cetero iuribus aliis haud contemnendis gaudet. Quippe in ea vici Weissenavv parte, quae Immunitas siue Mundat appellatur, iurisdictionem, qua Aduocatus exercet, vt iam dictum. Adhaec Canonicum Officialem, qui ius ibidem dicat, designandi habet potestatem.

Olim etiam Archidiaconatum habuit Oppenhemium vsque se protendentem, atque adeo amplissimum: siquidem, qua Archidiaconus, ius habuit Oppenhemii in ecclesia *D. Catharinae* Collegiata personam idoneam sibi a Romanorum Rege ad Praeposituram eiusdem ecclesiae, quotiescunque vacaret, praesentatam inuestiendi, siue in possessionem dignitatis, munerisque illius introducendi *: Custodiae, vt vocant, officium, quotiescunque vacaret, cuidam conferendi: Decanum, Scholasticum, & Canonicos a Capitulo electos confirmandi: Plebanum a Collegio praesentatum in possessionem officii sollemniter immittendi: caussas seu lites, quae super Canonicatibus siue praebendis erant, decidendi &c. sicuti latius videre est in hisce Decani totiusque ad dictam D. Catharinae aedem Capituli litteris, an. MCCCXX, VIII Id. Iul. datis.

Decanus, Scolasticus, Cantor, Custos, totumque Capitulum ecclesie S. Katharine Noue plantacionis *in Oppinheim recognoscimus per presentes, & ad vniuersorum noticiam peruenire cupimus luculentam, quod Honorabilis vir* D. Wernherus *de* Bolandia, *Prepositus ecclesie* S. Victoris, *in cuius Prepositure terminis dicta nostra ecclesia consistit, sue Prepositure nolens iura negligere, sed ea desiderans ampliare, habito consilio sui Capituli, ac precedente deliberacione matura, tempore sui consensus, quod fieret in parochiali ecclesia* S. Katharine *predicta Collegium, nostroque vnanimi accedente consensu, in genere omnia iura, que sibi competunt in ecclesia* S. Victoris *predicta, & in specie potestatem & facultatem sibi & suis successoribus pro tempore existentibus reseruauit infrascripta; quod videlicet, ad Preposituram nostre ecclesie va-*

can-

cantem, personam ydoneam, sibi per Romanorum Regem, qui pro tempore fuerit, presentandam, habebit inuestire; Custodiam, seu Custodie officium, quociens vacauerit, conferre; Decanum, Scolasticum, Cantorem, & singulos Canonicos rite per nos electos confirmare; Plebanum de nostro Capitulo, & non aliunde, sibi per nos presentandum, inuestire, qui decenter & honeste se regere, ac sanctam tenebitur synodum visitare; causas seu lites, si quas super Canonicatibus & prebendis emergere contigerit, decidere, per se vel Officialem suum, seu alium, quem ad hoc duxerit deputandum; Iurisdictionem suam sicut ante in omnibus causis super nos exercere, visitare, corrigere excessus & negligencias de ecclesia quorumcumque. Tenebimur eciam nos, subsidium Preposito predicto cum Fratribus Capitularibus in Nersthein *sicut antea contribuere, cum fuerit oportunum, ac alia incumbencia onera supportare. Renunciantes expresse omni priuilegio & iuris vtriusque auxilio, quod nobis, ad veniendum contra premissa vel eorum aliquid, posset quomodolibet suffragari.*

In cuius rei testimonium sigillum nostri Capituli presentibus duximus appendendum. Datum anno Domini MCCCXX, VIII Idus Iulii.

* Quod ad ius istud, Præpositum scilicet ad D. Catharinæ in possessionem muneris immittendi, attinet, notandum, id annis sequentibus, Præpositura Collegio isti adunata, esse exstinctum. Indicio sunt, quas subiungo, litteræ. *Nos Herbordus Decanus, totumque Capitulum ecclesie S. Catharine in Oppenheim, publice profitemur, quod quia RR. DD. Decanus & Capitulum ecclesie Mog. incorporacioni & vnioni de Prepositura ecclesie nostre predicte in Oppenheim nobis facte per Rev. in Christo Patrem ac Dominum, D. Gerlacum Archiepiscopum Mogunt. beneuole consenserunt, nos in signum huiusmodi consensus adhibiti, duas libras cere ad fabricam dicte Moguntine ecclesie de Prepositura ecclesie nostre predicte singulis annis in die B. Martini Episcopi hyemali dare promittimus. Dantes hanc lit. --- MCCCLVII, IV die mensis Marcii.*

NB.

Cum tabulæ, litteræque allatæ ex ipsis αὐτογράφοις erutæ sint, retinui, quo singulæ exaratæ sunt, scripturæ modum; quod, ne quis hic vel illic erroris typographici quid subesse suspicetur, breuiter indicandum duxi.

SECTIO II,
PRAELATORVM COLLEGIATAE HVIVS *CATALOGVM* COMPLECTENS.

I
PRAEPOSITORVM.

10.. *BVRCHARDVS.*

Rater Franconis, Episcopi Vormatiensis, vt ex dicendis patebit. Primus, qui *Præpositi* titulo Fratribus S. Victoris præfuit. Diserte scriptor vitæ illius, verbis supra allatis: *Istis quippe hisque similibus pollens virtutibus per singulas graduum scansiones ad Diaconatus ordinem ab Archiepiscopo sublatus est, & loco cuidam pauperrimo* (fuit is *B. Victoris* monasterium) *Præpositus est. Hunc igitur locum, Archiepiscopo adiuuante, summo nisu statim adauxit, totisque viribus decorauit. Nam egregium monasterium simul & claustrum in honore* S. Victoris *ibidem construxit, positisque ad electionem Fratrum claustri primatibus, cursum certis temporibus decantari, seruarique præcepit.*

Collegii res & singulari administrauit industria, & traditis pluribus latifundiis, aliisque bonis adauxit. Qua re cum magnam nominis consecutus famam esset, ad altiores adscendit dignitates, & Razoni, Episcopo Vormaciensi ab Othone III Imperatore surrogatus fuit. Signanter *Monachus Kirschgartensis*; *Burckardus, olim* Præpositus S. Victoris *extra muros Mogunt. germanus Franckonis prædicti Episcopi* &c.

Ad superos euocatus est an. 1024, d. 19 Augusti. Idem, quem modo dixi, *Monachus*; *Obiit anno Domini* 1024, 14 *Kalend. Septembr. prout habetur in antiquo libro in libraria Wormat. Sepultus sub altare S. Laurentii, tandem exhumatus: cuius ossa in quadam cista antiqua depicta posita sunt, quæ habetur supra altare maius in posteriori parte, & singulis annis in eius anniuersario reliquiæ eius monstrantur.* Addit *Helvvichius* in prodromo annalium Wormatiensium; *Vti ea anno Christi* 1614, *die* 27 *Octobris vidi, chartamque appositam legi, his verbis inscriptam:* "Heu, heu, charissimi, magnum festum decens esset obtinere de Burchardo, tertia die ante festum natiuitatis Mariæ virginis; propter passionem Præsul Burckardus heu non est canonisatus, huius fundator, templique reædificator".

10.. *Gunzelinus.*

Nominatur in tabulis, quibus Wezzil Canonicus an. 1064 quinque istos mansos (de quibus supra § 5) altari S. Crucis in ecclesia S. Victoris tradidit.

10.. *Hartvvinus.*

Consanguineus fuit Sifridi I Archiepiscopi; cuius etiam in litteris an. 1072 datis (de quibus supra § 5) occurrit.

10.. *Abo.*

Vixit sub Ruthardo Archiepiscopo: cui decimationem in Sobernheim, commutatione facta, tradidit. Quo vide litteras *Ruthardi* anno 1108 datas, & conf. quæ supra initio § 6 attulimus.

Ortho

Ortho al. *Otho.* 1...

Floruit itidem temporibus Ruthardi: quippe cuius in litteris anno 1104, 1108, & 1112 scriptis testium in numero inuenitur.

Dudo. 11..

Testibus adscriptus in tabulis, quibus Adelbertus I anno 1118 possessiones quasdam ab bonis monasterii D. Disibodi alienatas se recuperasse, eidemque firmasse perscripsit.

Henricus. 112.

Memoratur in litteris, quibus idem Adelbertus anno 1122 ecclesiae S. Victoris duos donauit mansos. Tum vero in aliis eiusdem anno 1124, 1130, 1132, & 1133 signatis. Anno 1135 precibus impetrauit suis, vt idem Adelbertus Collegio S. Victoris aquae ductum pro molendinis concederet; item anno 1139, vt Adelbertus II, quicquid habebat iuris in vinetis istis (de quibus supra § 7) B. Victori libere donaret.

Fuit hic Henricus simul maioris ecclesiae Praepositus, & tandem Marcolfi in locum factus est Sedis Moguntinae Archiepiscopus, an. 1142.

Gerlaus siue *Gerlacus,* 114.

Decanus domus Maioris.

Anno 1143 permouit Henricum I Archiepiscopum, vt donationem decimationum ecclesiae S. Victoris factam diplomate edito firmaret. Sequentibus annis pluries occurrit, & anno adhuc 1160 adducitur, vt testis, in tabulis, quibus Arnoldus Archiepiscopus ecclesiae B. M. V. ad gradus villam *Vreso* liberali manu tradidit.

Conradus. 11..

Anno 1184 testium in numero est in litteris, quibus Conradus I sacellum in *Ilsheim* ecclesiae S. Mauricii vniit siue incorporauit. Sequenti vero ipse decimam quandam in Hechedesheim (hodie *Hexheim*) & vineas quasdam in Lubenheim (*Laubenheim* hodie) Conradi Archiepiscopi exhortatione vsibus Fratrum transscripsit.

Wortvvinus. 118.

Testes inter est in tabulis Conradi I Archiepiscopi modo dicti, anno 1189 ecclesiae S. Stephani concessis.

Christianus, 12..

Ecclesiae maioris Canonicus, post *Cantor*, *Decanus*, & *Praepositus.*

Occurrit in litteris Sifridi II an. 1210, item in aliis anno sequenti 1211 perscriptis. Ceterum is ipse feudum quoddam siue beneficium in vico Winckel, Sifrido Archiepiscopo annuente, anno 1220 ecclesiae S. Victoris ad praebendas Fratrum perpetuo possidendum contulit. Vide supra § 15. Anno 1234 sententiam tulit in caussa monasterii Erbacensis *contra villanos de Griezheim.* Anno 1249 factus est Archiepiscopus.

Ludouicus, 1249

Ecclesiae maioris Canonicus, post *Scholasticus* & *Decanus.*

Anno 1250 testis memoratur loco in litteris Capituli super 6 solidis, quotannis a monasterio Walstorf soluendis. Erga Fratres maxime fuit beneficus. Conf. modo, quae supra dixi § 19 & 21. Ceterum Collegii quoque metropolitani Scholasticum egit, ac dein Decanum: tandem vero, missis hisce dignitatibus, monachum induit, ac anno 1267, feria 2 post Remigii, Ordinem FF. Minorum Moguntiae ingressus est.

Arnoldus, 1267

Collegii metropolitani Scholasticus & Praepositus Heiligenstadensis.

Succeßit in locum Ludouici, ceu patet ex tabulis, siue instrumento, conti-

nente

nente responsa testium productorum *de iure eligendi Praepositum*, an. 1325 confecto. Sic enim ibi; *Henricus, Custos ecclesie S. Victoris extra muros Maguntin. sacerdos, testis primus, iuratus, & plus quam sexagenarius. Requisitus dicit, quod recordatur, quod quidam, nomine* Ludovvicus, *quondam Prepositus ecclesie S. Victoris, & Decanus ecclesie maioris Maguntine, Preposituram eiusdem ecclesie S. Victoris tenuit, sed, ex cuius collacione, nescit, licet audiuerit, quod ex electione Capituli haberet eandem. Dicit eciam, quod illo intrante Ordinem FF. Minorum, & dicte Prepositure renunciante, Capitulum ecclesie S. Victoris quendam* Arnoldum, *tunc Scolasticum maioris ecclesie Maguntine, in Prepositum suum concorditer elegerunt, & quod idem* Arnoldus *per bone mem. D. Wernherum tunc Archiepiscopum Maguntinum fuerit confirmatus, & eandem Preposituram vsque ad obitum suum tenuit pacifice & quiete.*

Requisitus de causa sciencie, dicit, quod tempore sue eleccionis habitabat in monte S. Victoris, & erat scolaris Henrici de Blanckenburg, tunc Custodis eiusdem ecclesie, & quod idem Custos post publicacionem electionis dixit testi, qui dicit, quod reciperet equum prefati Arnoldi, *& reduceret ipsum in ciuitatem ad curiam prefati Scolastici, cuius erat equus ipse, quia esset in Prepositum concorditer electus: & ipso teste dicente, si aliquod iocale de talibus nouis ab eo deberet requirere, dictum fuit sibi, quod non: eo, quod quidam alius ad hoc per Capitulum deputatus huiusmadi iocale habere deberet.*

Et cum equum reduxisset, interrogatus fuit a predicto Scolastico, si Capitulum S. Victoris Prepositum elegisset, & quem? respondit testis, quod elegissent Prepositum: sed quia iocale de nouis dandum alii socio esset deputatum, ipsi nolle dicere, quis esset electus. Tum Scolasticus respondit; dicas audacter; tu nichilominus habebis tuum iocale: tunc testis dixit, quod ipse Scolasticus in Prepositum esset electus. Qua audito Scolasticus Deo gracias reddidit, & vt audiuit, per prefatum Archiepiscopum confirmatus fuit, & dicit, quod Preposituram ipsam vsque ad obitum suum tenuit pacifice & quiete.

Diem autem obiit an. 1268, d. 17 Ian. vide catalogum *Scolasticorum* metropolitanorum p. 317.

1268

Simon de *Schöneck*,

Collegii metropolitani Decanus.

Simulac Arnoldi in locum electus fuit, d. 29 Ian. ratam habuit incorporationem, vt vocant, decimæ in Bischofsheim, a Ludouico Præposito Capitulo in augmentum præbendarum concessæ. An. 1274 nominatur in litteris, quibus ecclesia S. Victoris officium, quod in Thuringia tenebat, Bertholdo & Henrico, fratribus, cognomento *Rex*, ciuibus Erfurtensibus, locauit. An. 1277 firmauit S. Victori carratam vini, quam Ludouicus, Præpositus de 7 carratis Præposituræ quotannis Altæuillæ prouenientibus ad præsentias, vt loquuntur, donarat. Biennio post redemit duas carratas vini in Rüdisheim, quas Philippus de Birgstatt a Præposito S. Victoris beneficii nomine tenebat. An. 1283 Præpositi deposuit munus, electus Antistes Vormatiensis.

1283

Gebehardus,

Collegii ad ædem principem Decanus.

Anno 1286 cum Decano S. Victoris denominauit nouum Cantorem, simulque alia, Succentorem spectantia, statuit. Sequenti ipse cum Capitulo, quæ Cellario agenda sint, Plebano itidem S. Crucis in ecclesia, ordinauit. Anno 1289 ratam habuit emptionem duarum carratarum vini in Eltvil (quas Philippus de Birgstatt a Præposito clientelari tenuerat iure) a Capitulo S. Victoris factam; duarum itidem carratarum vini, quas Henricus & Wilhelmus, Milites de Eselvveck, ibidem a Præposito sub lege beneficiaria consecuti erant. † an. 1293, 7 Kal. Iul.

1293

Wernerus de *Bolandia*,

Canonicus Metropolitanus.

Præpositi ad D. Victorem titulo occurrit in litteris an. 1294, 5 Id. April. 1295, 12. Kal.

12 Kal. Nouembr. & 1296, Non. Mart. datis. An. 1309 commutauit curiam Praepositurae in Rüdisheim cum curia Pauli Armigeri, additis in sumtus reparationi impendendos 20 marcis Coloniens. cum dimidia. An. 1313 curiam in pede montis super litus Rheni sitam, & ab se olim coemtam, vendidit Decano & Capitulo pro 9 libris Halensib. cum onere tamen soluendi census. † an. 1324, 4 Kal. Decembr.

Ioannes Senne de *Munsingen.* 1325

Nepos Matthiae Archiepiscopi e sorore, Canonicus Moguntinus & Basileensis, Wernero successor datus eodem an. 1325, d. 11 Februar. quo legi merentur binae dicti *Matthiae* Archiepiscopi litterae, eodem anno scriptae, supra § 26, nec non sequentes.

In nomine Domini Amen. Per hoc presens publicum instrumentum pateat vniuersis, quod anno a natiuitate eiusdem MCCCXXV, Indictione VIII, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini, D. Iohannis, diuina prouidencia Pape vicesimi secundi, anno nono, vndecima die mensis Februarii, que fuit feria secunda proxima post dominicam, qua cantatur Exurge, *hora diei post summam Missam celebratam, in ecclesia S. Victoris extra muros Magunt. in loco Capitulari eiusdem ecclesie, congregatis in vnum Honorabilibus Viris, Dominis* Dudone, *Decano.* Iacobo *Scolastico, Presbyteris.* Nycolao *Cantore, Subdyacono.* Petro *dicto* Pistor, *Presbytero.* Henrico, *dicto de* Demone. Wernhero *de* Algensheim. Iohanne *dicto* Stoes, *Dyaconis.* Emmerchone *de* Ingilnheim. Henrico *Custode, Presbyteris.* Petro *dicto* Stoes. Cristiano. Marquardo. Iacobo *dicto zum* Silberberg, *Subdyaconis. &* Gotfrido *de* Hosenbach, *Presbytero. Canonicis dicte ecclesie S. Victoris, tunc totum Capitulum -- representantibus, in mei Notarii publici & testium subscriptorum presencia, recognoscebant mutuo, sibi dictos terminum & horam, prefixos ad electionem faciendam ad Prepositutam, vacantem ex obitu b. m. Domini* Wernheri *de* Bolandia *olim & vltimi ibidem Prepositi, eius corpore, vt dicebant, tradito ecclesiastice sepulture.*

Protestabatur igitur Decanus predictus pro se, omnibus quoque sibi adherentibus, & adherere volentibus, ante omnia, quod cum suspensis, excommunicatis, interdictis, vel alias a iure ad eligendum prohibitis. non intenderet eligere, immo, si tales sciret, & pre scandalo posset, ipsos a Capitulo vellet expellere, nec vellet, quod si in futurum tales inuenirentur, in electione voces prestitisse,.. vlls afferrent suffragium vel eciam nocumentum, sed prorsus pro non receptis & habitis haberi deberent. In quam quidem protestacionem quilibet premissorum Fratrum Capitularium, mox ea facta, consensit expresse. Tractantibus autem ipsis, per quam formam vellent procedere, placuit ipsis omnibus, per formam scrutinii procedere in hoc casu.

Electis igitur a dicto Capitulo vnanimiter Dominis, Decano, & Scolastico, & Cantore predictis, pro scrutatoribus votorum, ac insuper ipsis, & eorum cuilibet in solidum ad publicandum scrutinium, collacionem & communem electionem faciendas, potestate tradita ab eodem Capitulo, ipsisque scrutatoribus se a communi ad angulum trahentibus, dicti Domini, Scolasticus & Cantor Decanum primo, idem vero Decanus & Cantor, ipsum Scolasticum secundo; tercio vero loco, dicti Decanus & Scolasticus ipsum Cantorem adiurantes per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, ad nominandum, quem crederent ydoneum, & vtilem, eligendum in Prepositum ecclesie predicte, quilibet eorum, suo tamen ordine, suum votum direxit in Dominum IOHANNEM *de* MVNSINGEN, *Canonicum ecclesie Maguntine, in huiusmodi Prepositum eligendum. Quibus vt sic peractis, secrete & sigillatim vocarunt ad ipsos, alios eorum Fratres Capitulares predictos, & simili adiuracione premissa ipsos requisiuerunt de voto suo. Qui similiter suo ordine requisiti, sua vota in Dominum* Iohannem *prelibatum direxerunt.*

Redactis igitur per me Notarium publicum subscriptum in scriptis, votis omnium vt sic expressis, dicti scrutatores ad Capitulum regredientes; prefatus D. Decanus vota cunctorum in dictum D. Iohannem *fuisse directa, in communi coram omnibus publicauit. faciens mox deinde collacionem* Numeri, Zeli, *&* Meriti. *Primo ad* Numerum, *quomodo videlicet ipsis Fratribus Capitularibus ad huiusmodi electionem*

nem congregatis, & requisiti de votis ipsorum, vt premittitur, in memoratum Dominum Iohannem *communiter consensissent. Secundo quoad* Zelum, *quomodo videlicet idem* Iohannes *nulli ipsorum consanguinitate, affinitate, vel quouis alio speciali vinculo foret astrictus, quo suadente ipsum deberent eligere, sed tantum, quia per eum, dictam ipsorum ecclesiam & Prepositurам, nec non ipsarum iura sperarent vtique defensari, nominassent eundem. Quoad* Meritum *vero, quia idem* D. Iohannes *esset homo nobilis, vite laudabilis, & bone conuersacionis, nec non alia sibi suffragarentur, quibus existentibus eligi deberet vtique ad Preposituram eandem, concludens ex premissis, ipsum fore eligendum in Prepositum sue ecclesie supradicte. Qua collacione vt sic facta, idem Decanus, potestate sibi ad hoc a Capitulo tradita, electionem communem in scriptis legit & fecit, continencie in hec verba:*

Cum vacante Prepositura ecclesie S. Victoris extra muros Magunt. vocatis, qui fuerant vocandi, & presentibus, hodierna die ad electionem prefixa, omnibus, qui debuerunt, voluerunt, & potuerunt commode interesse, placuit omnibus per viam scrutinii vacanti ecclesie prouidere, factoque scrutinio iuxta formam concilii generalis, ac eo publicato, & collacione habita diligenti receptum sit, totum Capitulum in Dominum Iohannem de Munsingen, *Canonicum ecclesie Maguntine conuenisse, virum vtique prouidum, & virtuosis moribus insignitum. Idcirco ego Dudo, Decanus eiusdem ecclesie, potestate michi super hoc tradita & in me recepta, vice mea & tocius Capituli, ac omnium, ius in ipsa electione habencium, dictum Dominum de Munsingen, inuocata Spiritus sancti gracia, eligo in Prepositum ecclesie memorate.*

Qua electione vt sic facta, omnes Fratres Capitulares predicti ipsam approbabant, & in eam consenciebant, Te Deum laudamus *in Domino proferentes, ac eciam vt sic eam factam prenotatus Decanus ex eorum mandato egrediens locum Capitularem ad ecclesiam ipsam hys, quos inuenerat, publicabat. Facta sunt autem omnia premissa, postquam conuenerant, eodem instanti & contextu, nullis actibus intermediis. Indictione, Pontificatu, mense, die, locis & horis predictis. Presentibus Honorabilibus & Discretis viris, Dominis & Magistris,* Vlrico, *Preposito ecclesie S. Seueri Erfordens. &* Henrico de Oppenheim, *Aduocato S. Sedis Maguntine, ad premissa vocatis pro testibus & rogatis.*

Et ego Iohannes, *dictus* de Ruscheпberg, *Clericus Maguntin. publicus Imperiali auctoritate Notarius, congregacioni, protestacioni, scrutinio, publicationi, collacioni, electioni, ac omnibus & singulis aliis premissis vna cum prenotatis testibus interfui, ea, prout superius scripta sunt, vidi & audiui, hoc instrumentum publicum inde confeci, manu mea scripsi, signoque meo signaui consueto, rogatus & requisitus.*

Anno 133. mitram consecutus Basiletensem, Præposituræ dignitatem ad manus Capituli dimisit.

1336 ## *Ioannes* dictus *Vnterschopf.*

Constantiensis patria; vnde non raro *Ioannem* de *Constantia* appellari videas. Collegii summi Decanus. Anno 1336 a Decano & Capitulo in locum *Ioannis Senne* electus. quo legi merentur sequentes Balduini Administratoris litteræ, quibus Decano Bingensi & Cantori ecclesiæ D. Bartholomæi Francofurti committit, vt electionem illius a Decano & Capitulo factam examinent, & si Canonicam reperierint, confirment.

Iudices S. Moguntine Sedis recognoscimus, per presentes, nos litteras subscriptas, sigillis Honorabilium Virorum, Dominorum Decani Pingvvensis, & Cantoris S. Bartholomei Frankinfordensis ecclesiarum, executorum negocii subscripti, pendentibus sigillatas, non cancellatas, non abolitas, non rasas, nec in aliqua sui parte viciatas, prout nobis prima facie apparebant, vidisse, legisse, & transcribi fecisse, tenoris & continencie in hec verba:

„Decanus Pingvvensis, & Cantor S. Bartholomei Frankinfordensis Ecclesiarum, executores ad infrascripta a Reuerendo in Christo Patre ac Domino, Domino *Baldevvino* S. Treuerensis ecclesie Archiepiscopo, sancte „Moguntine

„Moguntine Sedis in ſpiritualibus & temporalibus Prouiſore, ſpecialiter „deputati, diſcretis Viris, S. Victoris & S. Nycolai in Stega, extra muros „Maguntinos eccleſiarum Plebanis, ſalutem in Domino. Noueritis, nos „litteras Domini *Baldevvini* predicti ſub magno ſuo ſigillo pendenti re„cepiſſe, tenoris & continencie, in hec verba.

„BALDEWINVS, *Dei gracia S. Treuerenſis eccleſie Archiepiſcopus, ſancte „Moguntine Sedis in ſpiritualibus & temporalibus Prouiſor, Dilectis in Chri„ſto, Decano eccleſie Pingvvenſis, & Cantori eccleſie ſancti Bartholomei „Frankinfordenſis, ſalutem in Domino: Honorabiles Viri, Decanus & Ca„pitulum eccleſie S. Victoris extra muros Mogunt. nobis humiliter ſupplica„runt, quatinus electionem ipſorum nuper celebratam canonice de perſona „Honorabilis Viri* Iohannis *dicti* Vnderſchopf *de Conſtancia*, * *Canonici* „*Moguntini, ad Prepoſituram predicte eccleſie B. Victoris, vacantem ad „preſens, ex eo quod Dominus* Iohannes *dictus* * Senne, *ipſorum olim Pre„poſitus, Epiſcopatum eccleſie Baſilienſis eſt adeptus, confirmare dignare„mur. Nos igitur ad preſens pluribus arduis noſtris, & eccleſie Mogun„tine negociis prepediti, vacare huiuſmodi negocio commode non valentes, „Diſcrecioni veſtre committimus, & mandamus, quatinus per publice pro„clamacionis edictum, in loco debito, vocatis coram vobis, qui fuerint euo„candi, inquiratis de electione ipſa, & Electi meritis diligencius veritatem, & „ſi inueneritis eam canonice celebratam, vos ipſum, vice & auctoritate „noſtra, confirmetis, inducentes prefatum Electum poſt confirmacionem ve„ſtram huiuſmodi, vel eius Procuratorem ſuo nomine, per vos vel alium „ſeu alios, in corporalem poſſeſſionem dicte Prepoſiture vel quaſi, & iurium „& pertinenciarum ipſius, ſibique faciatis de eiuſdem Prepoſiture iuribus „& pertinenciis integre reſponderi, & a ſubditis ſuis, Clericis & Laicis, „obedienciam & reuerenciam, tanquam vero ipſorum Prepoſito debitas, ex„hiberi, contradictores & rebelles, per cenſuram eccleſiaſticam, racione pre„uia compeſcendo. Datum anno Domini MCCCXXXVI, III Idus Maii.*

* l. Decani

* Senne de Munſingen

„Veniens igitur ad nos Honorabilis Vir, Dominus *Iohannes Vnderſchopf* „de Conſtancia, * Canonicus Moguntinus, canonice electus per Hono„rabiles Viros, Dominos Decanum & Capitulum eccleſie S. Victoris „extra muros Mogunt. ad Prepoſituram eiuſdem eccleſie S. Victoris, va„cantem ad preſens ex eo, quod Dominus *Iohannes* dictus *Senne*, olim „Prepoſitus eiuſdem eccleſie S. Victoris, Epiſcopatum eccleſie Baſileenſis „eſt adeptus, nobis humiliter ſupplicauit, quatinus electionem huiuſmo„di, ſic de ipſo canonice factam, confirmare dignaremur. Nos vero, „iuxta doctrinam Apoſtoli, nemini volentes imponere cito manum, ſed „ius ſuum vnicuique illeſum conſeruare volentes, vobis, & cuilibet ve„ſtrum, qui requiſiti fueritis, ſub pena ſuſpenſionis & excommunicacio„nis diſtricte precipiendo mandamus, quatinus ſtatim, viſis preſentibus, di„ctam eccleſiam S. Victoris perſonaliter accedentes, in eadem eccleſia & in „loco debito, proponatis publice proclamacionis edictum, citando perem„torie omnes & ſingulos, qui de huiuſmodi electionis negocio ſua cre„diderint intereſſe, quos & nos citamus peremtorie per preſentes, vt ſab„bato proximo poſt dominicam, qua cantatur *Exaudi*, hora *Prime*, in „ambitu eccleſie Pingvvenſis compareant coram nobis, ius ſuum, ſi quod „habuerint in Prepoſitura & electionis negocio huiuſmodi, legitime oſten„ſuri, cum intimacione, quod nos alias, ipſorum abſencia non obſtante, „circa electionem ipſam & eam contingencia, de dicta Prepoſitura, per „eoſdem Dominos, Decanum & Capitulum eccleſie S. Victoris predicte, „de prefato Domino Iohanne factam, ſecundum traditam nobis formam, „prout iuſtum fuerit, procedemus. Reddentes literas veſtris ſigillis ſigil„latas in ſignum execucionis premiſſorum. Datum Pingvvie anno Domi„ni MCCCXXXVI, II Idus Maii.

* Decanus

In cuius viſionis, lecture, & transſumpcionis teſtimonium, noſtrum ſigillum preſentibus eſt appenſum. Actum & datum anno Domini MCCCXXXVI, III Idus Decembris.

† Kalend. Maii anno 1345.

134. ## *Nicolaus* de *Grünenberg.*

Ita quidem vocatur in litteris, queis decimas in tractu Eltvil Collegio S. Victoris indulsit atque incorporauit. *Sturzkopp* vero cognominatur in tabulis, quibus successoris perscripta electio. Gerlaci Archiepiscopi ab sanctioribus fuit consiliis, & omnium arcanorum arbiter, passim appellatus, *vnser heimelicher Rade*, Niclas, *Propst zu S. Victor*. Item, *vnser lieber Hemelicher*. In chronico Vormatiensi mscr. *Tunc obiit* Nicolaus, "summus Consiliarius" *Domini Gerlaci, Archiepiscopi Moguntini*. A Carolo IV in transactione an. 1354 facta hoc insignitur titulo; *vnser Caplan*. Anno 1347 a Gerlaco, alios inter Comites ac Milites, vas siue fideiussor datus fuit Walramo, Comiti Sponheimensi. Anno 1360 decimas in tractu Eltvil Capitulo S. Victoris in emolumentum attribuit, vt iam dictum, atque adunauit. Anno 1364 qua delegatus Archiepiscopi varias composuit controuersias, quæ monasterio D. Catharinæ *Dutschen Ordens in der nuvven Stadt zu Franckfurt*, erant cum Iacobo Klobelauch, Ioanne Frosch, *vnd den andern Truvvehendern des Erbarn Mans etvva* Wicker *zum* Frosch, *Schulmeister zu S. Stephan zu Menz, Stifter des Closters vnd Spitals daselbs* *. Testes tabulis adscripti sunt *Fridericus Schrvvap*, Præpositus S. Stephani, *Heilmannus* Parochus ad S. Bartholomæum, *Vlricus* de *Cronberg*, Vice-Dominus in Rhingauia, *Conradus* de *Levvenstein*. Anno 1365 vt arbiter honorarius (*Obermann*) vna cum Stephano Parochiano in Alsfeld de lite Gerlaci Archiepiscopi cum Henrico Hassiæ Landgrauio, eiusque filio Othone, ex æquo bonoque disceptata, die Mercurii ante Pentecosten pronuntiauit. Tandem eodem hoc anno, pridie Kalend. Septembr. naturæ exsoluit debitum, teste lapide sepulcrali, anno 1710 in monte S. Victoris eruto, cuius hæc ἐπιγραφὴ: *Anno Domini MCCCLXV, vltimo die August.* † D. Nicolaus *de* Grunenberg, *Prepositus huius ecclesie, Secretarius Domini Gerlaci de Nassoue, Archiepisc. Mogunt.*

* Adducere hic iuuabit verba Gerlaci Archiepiscopi e litteris anno 1365 datis, cum supra in catalogo Prælatorum ad D. Stephani nobis memoria exciderint; *Cum quondam* Wickerus Frosch, *Scholasticus S. Stephani, — in nouo opido Francf. duas basilicas sibi contignas, & vnam pro monasterio XXX monialium Hospitalis* S. Marie *Tentonicorum Iherosolimit. in honore* S. Katharine V. *& aliam basilicam pro Hospitali pauperum & infirmorum in honore* S. Crucis *dedicatas & consecratas, cum tribus altaribus, & Vicarus perpetuis ibidem institutis, edificauerit, fundauerit, & dotauerit* &c.

Ceterum notes, Competitorem *Nicolai* fuisse *Ioannem* de *Virnenburg*, Henrici Archiepiscopi fratrem. Tandem vero cessisse, pensione annua sibi constituta. Sic enim in transactione anno 1354 facta; *Bey andern Stücken derselben sune, darum daß der Crieg, der vmb die Probestie zu* S. Victor *gevvest ist bisher, hinegelegit vvurde in guten Truvven, ---- daß vvir dem Ersamen Man* Iohann *von* Virnenburg, *Schulmeister zu dem Dume zu Colne, alle Iar vff S. Mertins Tag geben sollen* 20 ℔ *Heller Geldis, oder ie vor das Phunt eynen cleinen Gulden* &c.

1365 ## *Vlricus* de *Cronberg*,

Canonicus Moguntinus.

Electus est d. 19 Septembr. a Decano & Capitulo *per compromissum*, vt loqui solent, siue per nonnullos e Collegio, quibus eligendi commissa erat potestas, vt ex sequentibus patet litteris.

Cum vacante ad presens Prepositura ecclesie S. Victoris *extra muros Mogunt. placuerit omnibus & singulis, ipsi ecclesie per viam compromissi de Preposito prouidere, michique &* D. Iohanni *Cantori, College meo, plenam & liberam dederint potestatem, in Prepositum eligendi & ipsi ecclesie prouidendi; nos post tractatus multiplices personarum, finaliter in Venerabilem Virum, Dominum* Vlricum *de* Cronenberg, *natum Nobilis Viri*, D. Vlrici *de* Cronenberg, *Militis, & Vicedomini in Ringauvvia, Canonicum vestre ecclesie Maguntine, Subdyaconum, direxerimus concorditer vota nostra; Virum vtique prouidum & discretum, litterarum sciencia, vita & moribus merito commendatum, studio iuris laudabiliter insistentem, in sacris Ordinibus & etate legitima constitutum, ac de legitimo matri-*

monio

monio procreatum, in ſpiritualibus & temporalibus circumſpectum, & nobilibus ac ſtrenuis ortum parentibus & amicis, quorum preſidio, & induſtria ſua propria comitante, ſperamus, bona & iura Prepoſiture & eccleſie predictarum manuteneri, defendi, & fideliter conſeruari. Vnde ego Conradus *Decanus vice mea & College mei, ac de ipſius mandato, viceque tocius Capituli, ſupradictum Dominum* Vlricum *eligo in Prepoſitum, & eidem prouideo de Prepoſitura eccleſie noſtre* S. Victoris *predicte. Electione autem huiusmodi celebrata, cum omnes & ſinguli approbauimus, decantantes,* Te Deum laudamus, *& eam Clero & populo ſollempniter publicantes. Conſequenter quoque ad modicum temporis interuallum electionem ipſam Honeſto viro,* D. Conrado *de* Liderbach, *Canonico eccleſie S. Iohannis Mog. Procuratori prefati* D. Vlrici *electi, habenti ad hoc ab eo mandatum ſpeciale & ſufficiens, preſentauimus, ſupplicantes eidem, vt electionem huiusmodi de Domino ſuo factam, ipſius nomine procuratorio, & pro ipſo ſuum dignaretur preſtare conſenſum. Qui ſiquidem D. Conradus Procurator reſpondit, ſe velle deliberare. Acta ſunt hec in loco Capitulari dicte noſtre eccleſie, ſub anno natiuitatis Dominice MCCCLXV, Indictione III, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris ac D. N. D.* Vrbani *diuina prouidencia Pape V, anno III, die XIX menſis Septembris, hora* Prime, *preſentibus Honorabilibus viris,* D. Heinrico Steinbuch, *Scolaſtico S. Petri - &* Ervvino *de* Rorbach, *Canonico Moguntino,* Hermanno, *Cellerario monaſterii S. Albani - Magiſtro* Hartmanno Zabel, *Aduocato cauſarum in ſede Moguntina, teſtibus ad premiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis. Item eadem die, poſt vnius hore ſpacium, memoratus* D. Conradus *Procurator reuerſus ad Capitulum, deliberacione prehabita, diuine nolens ordinacioni reſiſtere, dicte electioni conſenſit nomine ſupradicto.*

Anno 1403 ſuperſtes adhuc fuit, ac *Adamo* de *Aldendorf* beneficium, auo illius olim collatum, fiduciario iure rituque conceſſit; non longe poſt vero diem obiit ſupremum.

Ioannes de *Engelhauſen.* 140.

Præpoſitum ad *D. Victoris* fuiſſe, teſtimonio nobis ſunt litteræ *Ioannis II* Archiepiſcopi, quas, quantum huc faciunt, apponere iuuabit: *IOHANNES D. G. ſancte Maguntine Sedis Archiepiſcopus - Honorabili Cuſtodi eccleſie noſtre Magunt. - In negocio permutacionis, quam Honorabilis* Henricus *de* Ernfels, *Decanus eccleſ. S. Martini Moxſtadenſ. Secretarius & Conſiliarius noſter fidelis & deuotus, de Decanatu; &* Iohannes *de* Engelnhuſen, *Prepoſitus eccleſie S. Victoris extra muros Magunt. de Prepoſitura huiusmodi adinuicem facere deſiderant, dummodo ex cauſis racionabilibus procedat, nichilque ſimoniace prauitatis interueniat, aliudque canonicum non obſtet, ſuper quo tuam conſcienciam oneramus, tenore preſencium committimus plenarie vices noſtras, mandantes, quatenus in negocio permutacionis huiusmodi vſque ad totalem ipſius conſummacionem preuia racione procedas* &c.

Henricus de *Ehrnfels,* 140.

S. Sedis Moguntinæ Protonotarius.

Qua via Præpoſiti adierit dignitatem, modo dictum. Ceterum occurrit iam an. 1407 in renouatione Teſtamentariorum S. Stephani. Anno 1412 præſto fuit Ioanni Archiepiſcopo Erfordiæ. Inter teſtes enim occurrit in litteris, quibus ille monaſterio ſanctimonialium in Iechtershauſen iura tum, priuilegiaque confirmauit. Controuerſiam idem habuit cum *Nobilibus* de *Aldendorf*, ſuper feudo quodam ſiue beneficio caduco, quæ an. 1416 diſcuſſa eſt. Cum dein Conradus III Hochſtl ad Mœnum inſtituere vellet eccleſiam Collegiatam, ad inſtar earum, quæ in ciuitate Moguntina ſunt, Pontificemque, vt id ratum haberet, ac Archiepiſcopis Moguntinenſibus ius patronatus ac dignitatum in ea conferendarum ſtabiliret, enixis compellaſſet precibus, a Martino, litteris 13 Kal. Iun. anno Pontificatus 6 datis, mandatum accepit, vt ſe res habeat, diligenti ſtudio inueſtigandi, & ſi reperiret, digne ibidem Collegialem inſtitui poſſe, voti Conradum damnandi. Anno 1442, d. 11 Auguſt. ex hac vita diſceſſit, ſecundum librum lit. K notatum p. 222. Ceterum fuit & Scholaſticus *ad gradus*, & Præpoſitus ad *D. Petri*, quorum catalogum in *chronico Petrenſi* iuuabit conſulere p. 491.

1442 *Dietherus*, Comes *de* Isenburg,

Metropolitanarum Moguntinæ, Treuirensis, & Coloniensis Canonicus, Reuerendissimi Archiepiscopi Theoderici Consiliarius.

Anno 1442 in dignitatis huius immissus possessionem est, teste *computo Fabricæ* p. 10. Anno 1459 Fabricæ, vt loquuntur, incorporauit decimam in Rüdesheim, quam rem Pius II Pontifex eodem anno litteris 14 Kalend. Iun. scriptis confirmauit. Ceterum eodem anno Archiepiscopus factus, Præpositi de munere decessit.

1460 *Rudolfus* de *Rüdesheim*,

Decretorum Doctor, Decanus maior Wormatiensis, & ad S. Paulum ibidem Præpositus, P. M. Referendarius.

Dietheri lectus in locum, an. 1460 dignitatis huius possessionem adiit, teste *computo Fabricæ* p. 129. Eodem anno, ipso S. Lamberti die, feudi loco, tituloque contulit *Hartmanno Hilchin* de *Lorch carratam vini in curia decimali ecclesiæ S. Victoris in Rüdesheim*, præstandam a *Friderico* von der *Spare* Milite, pretio 110 florenorum emptam. Anno 1465 qua Compromissarius siue arbiter consensu litigantium adsumtus, fecit concordiam inter Capitulum & Vicarios S. Victoris; in quo quidem laudo his memoratur verbis: *Coram Reuerendo in Christo Patre & Domino* Rudolfo, *Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopo Lauantino*, "& Præposito ecclesiæ S. Victoris.

Cum aliquandiu Episcopum egisset Lauantinum, factus est Antistes Vratislauiensis. Tandem Præpositura se abdicauit, vt tamen annus, quo ea abscesserit, definiri nequeat. Anno 1470 saltem hoc adhuc titulo in computo Fabricæ p. 189 b) his occurrit verbis; *Ex parte Reuerendi Patris Domini* Rudolfi, *Episcopi Wratislauiensis, &* " Prepositi ecclesie nostre " &c.

147· *Ioannes Nußbaum* de *Rüdesheim*,

Decretorum Doctor, Canonicus B. M. V. ad gradus.

Rudolfo successit. In *computo Fabricæ* p. 222 b) defunctus dicitur an. 1473.

1473 *Conradus Hinderbach*,

Decretorum Doctor.

Anno 1473, die 28 Decembr. Præpositur æ in possessionem venit, teste *protocollo*, & *computo Fabricæ*, vbi sic p. 222 b) *Item die Lune, videlicet in festo* Innocentum *an.* 1473 *fuit admissus ad Preposituram ecclesie nostre Magister* Iohannes Vogler, *Procurator & procuratorio nomine Venerab. Domini* Conradi Hinderbach, *vacantis per obitum quondam* D. Iohannis Nußbaum, *ratione cuius admissionis obligatur* &c.

Anno 1477 Friderico Hilchen de Lorch, Militi, iure beneficiario tradidit carratam vini de decima in Rüdesheim, quam olim Henricus von der Spor clientelari fide receperat; ipse Fridericus vero postea, Præpositi consensu, Decano & Capitulo vendidit ad vsus Fabricæ. † anno 1489, die 22 Octobr. *Necrolog.* lit. D. signatum.

1489 *Ioannes* de *Guttenberg*,

Canonicus Moguntinus, & Decanus Herbipolensis.

Eadem, qua Conradus obiit, die in Præpositur æ introductus possessionem est, teste *computo Fabricæ*. Anno 1528 decimam Asmanshusensem Capitulo in augmentum præbendorum indulsit; quam concessionem Clemens Papa anno sequenti 1529, pridie Id. April. confirmauit. Enimuero, hoc ipso anno Præposituram ad manus Papæ dimisit. Fuit alioquin & Præpositus D. Albani. † an. 1538 die, qua ecclesia annuntiationem Deiparæ factam pie celebrat.

Dietherus

Dietherus Wenck, 1529

Præpositus ad B. V. M. Decanus huius, Canonicus ad D. Stephanum.

Ioannem excepit, in possessionem introductus anno 1529, die 9 Iul. † anno 1531 die 30 April.

Ioannes Albertus, 153.

Marchio Brandenburgensis,

Capituli metropolitani Custos, & huius ecclesiæ Canonicus.

Præpositi dignitatem gessisse patet ex litteris Collegii maioris, de elocatis anno 1533 decimis Præpositurae metropolitanæ in tractu oppidi Bischofsheim ad Tubarim; quippe quarum hoc est initium: ---- *Als der Hochwirdig, Hochgeporn Furst vnd Her, Her* Iohanns Albrecht, *Coadiutor der Stift Magdeburg vnd Halberstat, Marggrave zu Brandenburg* &c. *vnd* "Probst zu Sanct Victor" *aufwendig Meinz gelegen, vnser gnediger lieber Her* &c. Eam postea (quo quidem anno, nondum compertum est) libera dimisit voluntate.

Marquardus von *Stein,* 15..

I. V. D. Moguntinæ, Bambergensis, & Augustanæ ecclesiarum Præpositus, Custos Eluacensis, Salisburgensis, Frisingensis, & huius ecclesiæ Canonicus, S. C. M. Consiliarius &c.

Quo Præpositi dignitatem auspicatus sit anno, nondum liquet. Anno tamen 1543 qua Præpositus occurrit in Protocollo p. 9. b) nec non in fenestra quadam chori maioris. Anno 1548 Cratonem de Aldendorf infeudauit siue in clientelam adsciuit. † an. 1559, 14 Ian. Augustæ Vindelicorum.

Richardus, 1559

Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ, Administrator cœnobii Waldsachsen, Collegii principis tum Moguntiæ tum Argentorati Præpositus, Coloniensis vero & huius ad D. Victorem ecclesiæ Canonicus.

Anno 1559, vltima Februarii, a Capitulo Marquardi in locum suffectus est, vt sequentes docent litteræ.

REICHARDT von Gottes Genaden Pfaltzgraff bey Rheyn, Hertzog in Bayeren, Thumprobst zu Mentz vnd Strasburg, vnd Probst zu Sanct Victor.

Vnsern gönstigen Gruß zuvor, Wyrdige, Edle, vnd Ersame, liebe besondere. Wir haben euer Schreiben den 6 Martii verschyenen zu Heydelberg empfangen, vnd darin verstanden, daß ir ein Probst vff euerem Styfft ohne menniglichs Intrag vnd Verhynderung zu erwelen, auch daruff vns mit gemehrter Stym einhelligklich zu euerm Probst elegirt vnd erwelet habet. Deßen thun Wir vns gegen euch gantz gnedig vnd gönstiglich bedancken. Wollen auch euch vnd euerm Stifft, so viel vns iederzeit mit der Genaden Gottes müglich, in genedigen Beuelch haben vnd halten. So viel dan weyther die Election, vnd ob sich iemants einicher Gerechtigkeit derselben annaßen oder vnderfahen wurdet, wollen wir vnserem vorigen beschehen Erpietten nach (geliebts Gott) den Styfft in alle wege schadlos vnd frey halten. - - -

Das haben wir euch vff euer yberschickht Schreiben zur Wyderantwort nit pergen wollen. Vnd seindt euch sonsten mit genedig vnd gönstigen Willen wol gewogen. Datum Strasburg den 12 *Martii anno LIX.*

Hertzog Reichardt Pfaltzgraue.

Inscriptio

Den Wyrdigen, Edlen, vnd Ersamen, vnsern lieben besondern, Scholastern vnd Capyttel zu Sanct Victor aufwendig Meyntz.

Loco

Loco hoc eodem adhuc anno, die 27 Octobr. cessit, Præpositura Capituli in manus reddita.

1559 **Alexander Fugger,**

Baro *de* Kirchberg,

Ecclesiæ cathedralis Frisingensis, nec non ab anno 1562 ad 1264 vsque *metropolitanæ Moguntinæ Præpositus, ac S. Victoris Canonicus.*

Electus anno 1559, die 30 Octobr. Anno 1561 Canonicatum dimisit; & anno 1595 Præposituram ipsam.

1595 **Iodocus a Ried,**

Collegii metropolitani Scholasticus, cathedralis Herbipolensis, nec non Equestrium Comburgensis, ad D. Albanum extra muros Moguntinos, S. item Ferrutii, tum vero Collegialis B. M. V. ad gradus Canonicus.

Apostolice, vt loquuntur, prouisus, anno 1595, die 7 Martii pedem posuit in Præposituræ possessionem. Ad partem curarum sustinendam a Papa sibi dari petiit Philippum a Ried, Canonicum Moguntinum: cuius etiam in fauorem anno 1622, pridie S. Victoris Bulla Capitulo præsentata fuit. † an. 1629, die 1 Ianuarii. Ex quo lis orta fuit inter Capitulum & Philippum modo dictum, super Præpositura ineunda. Nolebat enim ille tum temporis iusiurandum, secundum normam Bullarum, de seruandis statutis & consuetudinibus ecclesiæ, articulisque quibusdam, a Collegio maioris securitatis caussa propositis, præstare. Quo factum, vt res in grauem ac diuturnam contentionem excederet, cum Romæ modo secundum Philippum, modo secundum Capitulum iudicaretur. Interea, dum lis ita agebatur, *Christophorus Peutingerus*, sacræ Rotæ Auditor, Præposituram, tanquam ex obitu *Iodoci* a *Ried* vacantem, a Pontifice obtinuit, ac anno 1642, d. 3 Februar. in possessionem introductus est, Philippo variis modis, licet necquicquam, obnitente.

1642 **Christophorus Peutingerus,**

Vrbani Papæ VIII Familiaris & Commensalis, S. Rotæ Auditor, Cathedralis Constantiensis Canonicus, Collegiatarum Clingenmünster & Seltz Præpositus, S. Cæsareæ Mai. Romæ Residens.

Magnæ in aula Pontificia dignationis vir *, Iodocum tandem, vt modo dictum, secutus est. † Romæ an. 1656, mense Decembri.

* *P. Benedictus Leodius*, Capucinus, in litteris ad A. I. P. *Illustrissimus Dominus* Christophorus Peutinger, *Auditor Rotæ, apud Cardinales & alios Prælatos, sicut apud* D. Olympiam, *magnæ considerationis & æstimationis est* —— *addens*, " sum, *inquit*, obligatissimus Electori Moguntino, & in specie Antecessori, cuius solius gratia (misit enim ideo pro me expressum ad Cæsarem) Auditor Rotæ factus sum.

1657 **Fridericus,**

Princeps Hassiæ, S. R. E. Cardinalis, Episcopus Vratislauiensis, S. C. M. Legatus ad Pontificem, Ordinis D. Ioannis Hierosolymitani per Germaniam supremus Magister, S. R. I. nationis Teutonicæ, nec non Regnorum Arragoniæ & Sardiniæ Protector, supremus totius Silesiæ Præfectus.

Anno 1657, Apostolice prouisus, d. 13 Mart. possessionem obtinuit, de qua dein anno 1659 in curia Romana decessit.

Bernhardus

Bernhardus Berck, 1659

Collegii, quod Vormatiæ ad D. Andream est, Præpositus.

Prouisione, Pontificis Friderici in locum successit, an. 1659, d. 29 Iun. ritu consueto admissus. † an. 1682, d. 10 Octobr.

Ioannes Lucas L. B. *de* Ingelheim, 1682

Ecclesiæ Moguntinæ Custos, Herbipolensis Canonicus.

Bernardo successor datus an. 1682, d. 3 Decemb. dignitatem iniit. Anno 1713 auctoritate Apostolica in administratione muneris socium siue Adiutorem sibi adiunxit, cui dein an. 1716 eam cessit.

Anselmus Franciscus L. B. *de* Ingelheim, 1714

dictus *Echter* de *Mespelbrunn*,

Moguntinæ & Herbipolensis ecclesiarum, nec non ad S. Albanum Canonicus.

Anno 1714, d. 30 Ian. vi Bullæ Pontificiæ an. 1710, Kal. Septembr. editæ, & ab Officiali Moguntino an. 1713, d. 20 Decembr. ad effectum perductæ, rite admissus, Adiutoris auspicatus dignitatem est. Anno 1716, d. 29 Iul. Præposito prouincia abeunte, Præposituram ipsam adiit, & sequenti die immunitatis, vt vocant, Weissenauiensis incolas in fidem accepit.

II

DECANORVM.

Primi desiderantur.

WILLO. 10..

Estis an. 1064 in litteris Wezzilonis Canonici, de quibus supra § 5.

Mezzelinus. 11..

Occurrit an. 1122 in tabulis Adelberti I, de quibus itidem § memorato.

Morardus. 112.

Ex Cantore Decanus factus. Testis vicem subiit an. 1130 in litteris eiusdem Adelberti I, de controuersia Fratrum D. Victoris cum Disibodenbergensibus composita. Vide supra § 6. In aliis itidem Adelberti II an. 1139 datis.

Adelbero. 114.

Antea Scholasticus. Subiit nobis an. 1143 & 1147 in tabulis Henrici I Archiepiscopi. Anno 1158 insigni donatione ecclesiam affecit, vt supra § 7 videre est.

Henricus. 11..

Testium nnmero adscriptus in litteris Christiani I an. 1171 Marianis de parochiali Beckelnheimensi datis.

Amilius. 11..

Bis nobis se obtulit; primum an. 1184 in tabulis Conradi I iisdem Marianis de parochiali Flersheimensi concessis, & in aliis an. 1196 Canonicis D. Petri traditis.

Adolfus. 1...

Adducitur an. 1210 in litteris Sifridi II, de decimis Eblizdorfensibus & iure

patronatus, de quibus ecclesiæ D. Stephani cum Hartrado de Merenberg controuersia intercesserat.

1211 *Wilhelmus.*

Adolfum excepit. Occurrit enim anno statim sequenti testes inter in litteris Ruthardi de Greiffenclavv, Canonici Moguntini & Cellerarii, quarum supra § 11 dedi apographum. item an. 1212 in aliis Sifridi II super iure patronatus parochialis villæ Amena D. Stephani Fratribus collato.

121. *Wideroldus.*

Testis an. 1215 in tabulis dicti Sifridi II de monasterio Hayne, & an. 1217 in aliis eiusdem, de concessis ecclesiæ B. M. V. ad gradus quindecim solidis Coloniensibus, & *duabus carratis vini Hunici*, quotannis Vinicellæ prouenientibus.

1217 *Arnoldus.*

Vsque huc *Scholasticus.* Wideroldum secutus est. Occurrit enim dicto anno 1217 in litteris de dimidia ama siue amphora vini, de qua infra in *Vlrico* Scholastico; dein anno 1226 in aliis Waltheri Decani & Arnoldi Scholastici ad D. Petrum; anno 1234 in tabulis Sifridi III, & anno 1253 in aliis Gerhardi I super permutatione decimarum in tractu villæ Hexheim cum Capella oppiduli Odernheim, a D. Victoris Canonicis cum Cœnobitis in monte D. Disibodi facta; anno tandem 1256 in litteris die Fabiani & Sebastiani signatis de elocata parte decimarum in tractu villæ Mombach.

1256 *Godefridus.*

Arnoldo surrogatus, an. 1257 nomen suum præfixit litteris Capituli de adsignato Vicario ecclesiæ vici Oestrich stipendio. Anno item 1259 in aliis Capituli, de quibus supra § 20. Anno sequenti 1260 iuxta eum ceteris Decanis interfuit ordinationi a Clero Moguntino factæ de precariis Archiepiscopo Wernero dandis.

126. *Conradus.*

Subiit nobis anno 1263 in transactione, quæ tum temporis facta fuit inter ecclesiæ huius Capitulum, & Collegiatam B. M. V. ad gradus, de tignis muro inter vtriusque curtes in vico Oestrich immittendis.

12.. *Hermannus.*

Anno 1270, 2 Idus Nouembr. in litteris de bonis in Thuringia elocatis suum ipse nomen edidit.

127. *Ioannes.*

Nobis occurrit an. 1274 in tabulis Simonis Præpositi de iisdem in Thuringia bonis, & an. 1280 in aliis de elocato agro in tractu villæ Laubenheim.

1281 *Antonius.*

Ioannis successor, anno sequenti 1281, 12 Kal. Iul. edidit constitutionem de expensis in elocatione decimarum hactenus factis ad ornatum ecclesiæ impendendis. Anno 1283 legitur in litteris Capituli datis Eberwino de Cronenberg, Scholastico Moguntino super 60 maldris siue medimnis siliginis datis ad præsentias.

128. *Ioannes*, dictus *Bischof.*

Subiit nobis an. 1286 in litteris super censu dimidiæ marcæ denariorum vendito, & an. 1293 in aliis super censu dimidiæ marcæ soluendo de curia Helvvici.

129. *Gernodus.*

Occurrit an. 1295 in tabulis de vendita Capitulo ad gradus curia in vico Oestrich, & an. 1298 in litteris de bonis in Thuringia elocatis. † an. 1299, d. 14 Maii. *Lib. animarum* D.

Eber-

Eberhardus. 1..

Obtulit se nobis an. 1306 in litteris de elocata curia Laubenheimensi. Sequenti ab Henrico Custode constitutus fuit Manufidelis siue executor testamenti.

Dudo. 13..

Memoratur an. 1313 in tabulis de agris, vulgo *Bachtun* & *Hallart*, ecclesiæ ab Henrico Custode donatis. Anno 1326 testis est in testamento altero Henrici modo memorati. Anno 1340 occurrit in litteris de bonis in tractu vici Esenheim elocatis. † anno eodem mense Nouembri. Legauit ad præsentias, vt vocant, 4 maldra siliginis, de bonis, quæ Laubenhemii possedit.

Petrus Pisten. 134.

Decanus S. Victoris dicitur an. 1346 in litteris de bonis in Thuringia elocatis, & an. 1356 in ordinatione super collatione beneficiorum. † anno sequenti 1357, d. 16 Maii, teste necrologio.

Conradus de *Oppenheim.* 1357

Testis est an. 1360 in tabulis de incorporatione decimæ Eltvillanæ, & an. 1367 in aliis de quinque iugeribus agrorum in tractu villæ Zalbach elocatis. Vixit adhuc an. 1371, testibus litteris, quibus recognouit, se in ære esse ecclesiæ.

Hugo de *S. Paulo.* 1371

Memoratur an. 1372 in litteris Vnionis Cleri Moguntini, d. 29 Nouembr. datis contra exactionem decimarum a Gregorio P. M. decretam.

Henricus Carpentarii. 13..

Memoratus in libro *Animarum* lit. D. signato, sed sine temporis, quo vixerit, munereque hoc sit functus, annotatione; his quidem verbis: *IX Kal. Aug.* † Heinricus Carpentarii *Decanus, & dantur II lib. Hall. & V Sol. de pecuniis Argentinensi.* Cum autem an. 1381 in instrumento de rationibus Adolfo a Nicolao Scripturario Lohnsteinensi redditis inter testes nobis occurrat *Henricus Carpentarii* de *Frizlar*, *Canonicus Aschaffenburgensis*, coniectura ducimur, forte eundem esse *Henricum* hunc, cuius in libro *Animarum* mentio fit, rati, quod sane fieri potuit, cum postea Decani honores in ecclesia hac consecutum esse, & Hugoni successisse.

Henricus Rost. 13..

Testis an. 1391 in instrumento electionis Philippi, Cardinalis Alenconii, in Præpositum maiorem.

Nicolaus de *Cuba,* 139.

Canonicus ad D. Bartholomaeum Francofurti.

Henricum excepit. Anno namque sequenti 1392 testis locum subiit in instrumento rationum Conrado II Archiepiscopo ipso B. Hippolyti die redditarum ab Henrico de Gunsrod, Burggrauio Miltenbergensi; anno item 1393 sequenti in alio Ludolfi, Decani ecclesiæ S. Alexandri Eimbeccæ, qua Commissarii in spiritualibus. Anno 1399 in constitutione de curiis a Capitulo facta dicitur agere *in partibus remotis.* Ceterum conf. catalogum *Cancellariorum.*

Ioannes Pyner. 140.

Nobis subiit anno 1405, in litteris de bonis Seilfurtensibus a Domo hospitali, quod Vesaliæ ad Spir. S. dicitur, emptis. Dum Decani obiit munia, constitutio facta de curiis præbendalibus secundum senium eligendis, nec non taxa ad fabricam soluenda.

Amplonius. 141.

Testis an. 1417 in instrumento Commissariorum super controuersia qua-

dam inter Capitulum & Plebanum vici Oestrich orta. Anno 1420 memoratur in litteris emptionis duarum librarum Halens. quotannis Weissenauiæ a nautis soluendarum. Vixit adhuc an. 1421 mense Augusto.

1421 ## *Wilhelmus Straz* de *Bensheim*,

S. Victoris Decanus & Scripturarius Lohnsteinensis.

Datus anno 1424 a Conrado III fideiussor siue sponsor Baldevvino de Dyck, Præposito ad D. Bartholomæi Francofurtensi. † an. 1439, teste lapide sepulcrali in monte S. Victoris eruto.

1439 ## *Hartmannus Meyden*,

Primum *S. Stephani Vicarius*, & postea *S. Victoris Canonicus.*

Wilhelmum secutus, eodem anno in possessionem immissus est. † anno 1451, die 24 Augusti.

1451 ## *Gosvvinus Mule.*

Electus anno, vt in margine dictum, 1451. Decani ad B. Victorem titulo occurrit an. 1456 in litteris de decimis in Hallart elocatis. Item in aliis anno sequenti scriptis. Sub annum 1459 voluntaria Decanatus abdicatione Canonicorum ad ordinem recessit; quippe in Capitulo h. a. die 19 April. habito, post Decanum & Scholasticum ipse Canonicis ceteris tum præsentibus adscriptus est. † an. 1568. Sic enim in libro Animarum; *Anno Domini MCCCCLXVIII, X Kalend. Ianuarii* † *Venerabilis D.* Gosvvinus Mule, *quondam Decanus huius ecclesie.*

1459 ## *Cyriacus Leckstein.*

Antea Cantor. Anno 1460 edidit litteras de *censu* quodam *vitali* vendito. † anno 1468, die 8 Iun.

1468 ## *Henricus* de *Lebenstein*,

Præpositus ecclesiæ B. M. V. Geismariæ, Canonicus S. Stephani.

Cyriaco surrogatus, † anno 1493, die 5 Septembris.

1493 ## *Henricus Silberberg*,

Præpositus Monasterii in Eiflia (Munstermeinfeld)

Eodem anno 1493 electione Decanus factus, & in possessione collocatus fuit. Vir rebus gerendis valde idoneus; vnde & a Treuirensi & Palatino Electoribus ad ardua adhibitus negotia est. Fidem faciunt sequentes litteræ.

Iohannes Dei gracia Archiepiscopus Treuerensis &c. Princeps Elector.

Ersamen lieben besundern. Wir vvulten gerne den Wirdigen vnsern lieben Andechtigen, Meister Henrichen Silberberg, *Probst zu Monstermeynfelt, uvvern Dechan virzehen Tage vngeuerlich, zu diesem Koniglichen Tage bruychen. Also begeren Wir an vch mit Flys, ir vvullent demselben uvvern Dechan die itzgenant vß vnabbruchlich syner Residencie vnd teglicher Presencien erluben. Doent ir vnns Gefallen, in Gnaden gegen vch zu erkennen. Datum Worms, Frytags nach Oculi, anno XCV.*

Honorabilibus sincere nobis dilectis, Capitulo ecclesie S. Victoris extra muros Moguntinenses.

Respondit, vt id addam, Capitulum, se quidem eo ægre carere posse, velle tamen Principi gratificari. Faceret modo, vt Henricus feriis paschalibus domi sit.

Von Gottes Gnaden, PHILIPS, *Pfaltzgrave by Rin, Ertz Truchses vnd Kurfurst.*

Vnsern Grus zuvor. Ersamen vnd lieben besundern. Nach dem Wir mit uvverm Gunst, uvvern Dechan D. Heinrich *von* Silberberg *in vnseren Sachen vsser Land geschickt haben, vnd vnser Zuversicht gevvest, er solt nun hervvider kommen, so verstehen Wir, daß sich solich Sachen vnd Handlungen etvvas*

lenger

lenger verzichen vvollen, doch on sin Schult. Darumb vnser Beger vnd Bitt ist mit Ernst, ir vvollet ime noch ein Monat lang vngeverlich erlauben, vns zu gut vch darinn bevvisen, so gutvvillig Wir vns zu vch versehen. Daran tuet ir vns sunder Wolgefallen, Wir in Gnaden gein vch Bedencken. Wollen uvver Antvvort, vvie vvol vvir vns des keines Abschlags vervvartten. Datum Worms vff S. Peters Tag ad vincula, anno XCV.

Den Ersamen, vnsern lieben besundern, Seniorn vnd Cappittel des Stiffts zu S. Victor vswendig Mentz gelegen.

Sedeuim lite sibi a successore de Decanatu mota, caussa cecidit, coactus, vt eum vna cum præbenda an. 1498 dimitteret.

Ioannes de *Blederich*, 1498

Decretorum Doctor.

Apostolice contra Henricum prouisus, an. 1498, d. 12 Iun. admissus est tum ad Decanatum, tum præbendam Henrici de Lebenstein, vi litterarum executorialium. † Romæ anno 1500.

Petrus Cleer, de *Eltvelt.* 1500

Ioannem excepit, Decanique honores gessit ad annum vsque 1502, quo extremum vitæ diem morte confecit.

Henningus de *Goden*, 1502

I. V. D.

Decanus ab anno 1502, ad annum 1505.

Ioannes de *Teueren*, 1505

Decretorum Doctor, Præpositus Ruræmundensis, nec non SS. Cosmæ & Damiani Assindiensis Canonicus.

Henningi in locum eodem anno suffectus est. Vir in rebus *Hermanni*, Archiepiscopi Coloniensis, probe admodum versatus. Testimonio sequentes sint litteræ.

HERMANNVS *D. G. Archiepiscopus Coloniensis &c.*

Nac deme der Würdige vnser Rath vnd lieber Andechtiger, Iohannes Theueren, *Doctor, Probst zu Ruremunden, uvver Dechan, als Wir von ime hören, bie vch vnd uvver Kirchen personlich zu vvonen von vvegen des berürten fines Dechanats schuldig - - - Wir aber in etlichen vnseren trefflichen Sachen, die er von vvegen - - - vnsers Stiffts lange Zyt zu Rhome gefurt hat, finer zu dieser zyt nit vvol entraten können; So begeren Wir an vch - - - ir vvollet ime noch lenger Zyt - - - vnd nemblich bis vff die Ostern schierst kommend zu Anfahung solcher Residentien --- vns zu eren --- vergunnen --- Datum Bruel am Donnerstag Vincentii* 1506.

† anno 1516, die 11 Maii.

Dietherus Wenck, 1516

S. Victoris Canonicus, Cardinalis & Archiepiscopi *Alberti* in *Regimine* pariter & *Cameræ* rationibus Consiliarius.

Ioanni successit. Anno 1528 dimisso Decanatu in Canonicorum se redegit ordinem. Sequenti vero, Guttenbergio illius in gratiam Præpositi dignitate se abdicante, euasit Præpositus.

Melchior Pfinzing, 1528

Ecclesiarum S. Albani Moguntiæ & D. Sebaldi Norimbergæ Præpositus, Tridentinæ Cathedralis, & Collegiatarum B. M. V. ad gradus Moguntiæ, & S. Stephani Bambergæ Canonicus.

Diethero surrogatus † an. 1535, die 24 Nouembris.

1536 **Ioannes von Hof,**

Antea *Scholasticus*, *Canonicus S. Crucis*, & *Alberti Cardinalis Consiliarius.*

Anno 1540 donauit ad præsentias censum annuum 7 librarum, & 7 sol. Hallen. Quando obierit, latet.

154. **Tilemannus Kreich,**

I. V. D. Præpositus ad B. V. Wetzlariæ.

Ioanni successit. Fuit alioqui prouisione Alberti Cardinalis Rector ecclesiæ parochialis villæ Münster an. 1528 constitutus, & an. 1534 Decanus & Canonicus *B. V.* in campis, Sigillifer Moguntinus, & in æde metropolitana quondam Vicarius Regius. † anno 1551, die 28 Decembr.

1552 **Antonius Widmeyer,**

Sigillifer Moguntinus, S. Petri, S. Stephani, & S. Victoris Canonicus.

Tilemanno successit. † anno 1553, die 5 April.

[Antonio fatis functo, d. 10 April. electus quidem fuit *Ludouicus Carpentarius*, Canonicus. Sed enim post longam deliberationem habitam dignitatem hanc recusauit. Inde anno sequenti 1554, d. 20 Martii a Capitulo Decanus electione facta designatus est *Ioannes Kuhorn.* Sed & is eam detrectauit.]

1554 **Wilhelmus Holzmann,**

Huius Vicarius.

Anno eodem 1554, die 4 April. Vicedecanus constitutus est; qui annuit quidem, anno tamen post 1558 resignauit.

1558 **Ioannes Bauer a Wendelstein,**

Canonicus huius, & Francofurti Vicarius ad altare S. Andreæ in Collegiata D. Leonhardi.

Designatus itidem Vicedecanus an. 1558; anno 1561 vero in possessionem Decanatus immissus est. † an. 1569, die 4 Nouembr. Ex eo Decani locus tribus ferme annis vacauit.

1572 **Stephanus VVeberus,**

Episcopus Mysiensis, Suffraganeus Moguntinus, & Canonicus B. V. ad gradus.

Decanus factus an. 1572. † an. 1622, d. 7 Aug. Insignis ecclesiæ benefactor; quippe cui præter alia 1200 flor. in annuam sui vita defuncti memoriam legauit.

1622 **Ambrosius Saibæus,**

Episcopus Mysiensis, Suffraganeus Moguntinus, & Canonicus ad gradus.

Stephanum secutus, † anno 1644, die 20 Nouembr.

1645 **Fridericus a Driel, Neumagensis,**

SS. Theol. D. B. M. V. ad gradus Scholasticus, ad D. Bartholomæum Francofurti, & S. Mauricium Moguntiæ Canonicus, Beneficiatus altaris S. Augustini in arce Gernsheim.

Ex Scholastico factus Decanus anno 1645 & die 31 Ianuarii in possessionem introductus. † anno sequenti die 27 Nouembr.

Ioannes

Ioannes Remaclus Huart, Luxenburgenſis, 1647
Canonicus S. Petri, & Conſiliarius eccleſiaſticus.
Ex Cantore Decanus factus. † anno 1662, die 24 April.

Ioannes Fabricius, al. *Ortenberg*, 1662
Præpoſitus S. Stephani, & B. M. V. ad gradus Canonicus.
Patria Neomagienſis. Ex Scholaſtico Decanus renuntiatus. † an. 1667, die 7 Iun. Fratrem habuit *Henricum*, Decanum Bonnenſem, & huius etiam eccleſiæ Canonicum.

Ioannes Chriſtophorus Weber, 1667
SS. Theol. D. Sedis Apoſtolicæ Protonotarius, Fiſcalis maior, B. V. ad gradus Scholaſticus, Eminentiſſimi Principis Electoris, & Sereniſſimi Archiducis Ferdinandi Caroli Conſiliarius.
Hactenus Scholaſticus. † an. 1672, d. 16 Mart. ſepultus in templo PP. S. I.

Ioannes Lindla, Colonienſis, 1672
Canonicus ad D. Ioannis.
Webero ſuffectus, † anno 1678, die 29 Martii.

Anſelmus Franciſcus L. B. de *Waldenburg*, 1678
dictus *Schenckern*,
Metropolitanæ & Equeſtris ad D. Albanum Canonicus,
primum.
Die 5 Maii an. 1678 in poſſeſſionem immiſſus, ſed an. 1686 ſententia Eminentiſſimi, die 24 Martii lata, priuatus eſt.

Ioannes Petrus Erneſtus de *Halley*, Limburgenſis, 1686
Huius ad D. Victorem, & ædis SS. Apoſtolorum Neovillariæ in Alſatia Canonicus.
primum.
Eminentiſſimi prouiſione Decanatum conſecutus, & d. 24 Septembr. in poſſeſſionem introductus fuit. Sed deceſſore in curia Romana cauſſam peruincente, anno 1690 cedere coactus eſt.

Anſelmus Franciſcus L. B. de *Waldenburg*, 1690
ſecundum.
Obtento in curia Romana anno 1689, d. 26 Decembr. mandato de manutenendo, ſecutisque, menſe Iunio, an. 1690 declaratoriis, Decanatum recepit. † anno 1692, die 3 Augusti.

Ioannes Petrus Erneſtus de *Halley*, 1693
ſecundum.
Electus a Capitulo anno 1693, die 25 April. Decanatum anno 1712 ad manus Pontificis dimiſit, eodemque anno d. 28 Iunii finem vitæ impleuit, ſepultus in choro PP. Dominicanorum.

Carolus Emericus L. B. de *Breitbach*, 1712
in *Bürresheim*,
Metropolitanæ, & ad D. Petri Canonicus.
Ioannis Petri in locum anno 1712, die 18 Iun. ſubiit. Quem cum vſque huc ſumma cum nominis ſui laude & eccleſiæ vtilitate ornarit, vt multos adhuc annos ſoſpes illum felixque teneat, cum inclito Collegio merito pieque optamus.

III SCHO-

III

SCHOLASTICORVM.

Primi desiderantur.

10.. ## HVMBERTVS.

Itatur an. 1064 in litteris Wezzilonis Canonici, iam saepius dictis.

11.. ### *Adelbero.*

Testis in litteris Adelberti I an. 1130 (v. supra § 5 n. 5) & 1135 (v. § 6 n. 3) nec non Adelberti II an. 1139. Factus postea est *Decanus.*

114. ### *Conradus.*

Ex Cantore Scholasticus, occurrit an. 1143 & 1147 in litteris Henrici I.

11.. ### *Henricus.*

Testium numero adscriptus inuenitur in litteris Arnoldi Archiepiscopi anno 1158, quas habes supra § 7.

11.. ### *Wernerus.*

Testis vicem subiit in tabulis Conradi I, anno 1183 in gratiam Stephanitarum editis, & an. 1189.

11.. ### *Henricus.*

Citatur an. 1191 in litteris dicti modo Conradi I de decimis Sodenicensibus, quas supra inuenies § 10.

119. ### *Michael.*

Bis nobis subiit. Primum, an. 1194 in tabulis Conradi I ecclesiae S. Ioannis traditis; dein anno sequenti 1195, in tabulis eiusdem de Cathedratico.

1... ### *Gerhardus.*

Occurrit anno 1211 in litteris de tribus carratis vini a *Ruthardo* de *Greiffenclavv*, maioris Canonico & Cellerario, Capitulo *D. Victoris* traditis, & in aliis Sifridi, quas habes in *chronico Mariano.*

1212 ### *Arnoldus.*

Testium in numero inuenitur in tabulis Sifridi II an. 1212 Stephanitis, & an. 1213 Santalbanensibus traditis.

121. ### *Vlricus.*

Adducitur an. 1217 in litteris super dimidia ama siue amphora vini, Praeposito in Gottesthal porrigenda. Anno item 1224 in tabulis dicti modo Sifridi II siue senioris.

1224 ### *Arnoldus,*

S. Petri etiam Canonicus.

Vlricum excepit. Quippe anno eodem 1224, 6 Kal. Iul. testis locum occupat in litteris Degenonis, Plebani in Monre (*Mondra* in Thuringia) de donatione vineae cuiusdam ad fabricam ecclesiae S. Petri Moguntinae. Tum vero an. 1227 & 1229 in tabulis saepius iam dicti Sifridi II.

12.. ### *Conradus.*

Vixit an. 1244, & testis vicem expleuit in litteris, quas in chronico *S. Stephani* § 26 dedi; in quibus tamen, pro anno MCCXLIII, legas velim, MCCXLIIII

Wolframus

VVolframus. 12..

Occurrit anno 1255 in litteris Ludouici Præpositi, quibus is, tanquam Archidiaconus, consentit traditioni ecclesiæ Nackheimensis, factæ Capitulo S. Gereonis Coloniensi, ab Archiepiscopo Gerhardo.

Henricus. 12..

Citatur anno 1267 a Ludouico Præposito, in dispositione sua de bonis suis in villa Winternheim. Vide supra § 21.

Conradus. 12..

Memoratus anno 1274 in litteris super quatuor maldris siliginis de tertia parte decimarum S. Disibodi soluendis.

Volcmarus, 12..

Archipresbyter Moguntinus.

Vixit anno 1291. Supersunt enim litteræ, id temporis ad ipsum scriptæ, quibus perhibetur, parochialem Bischofsheimensem attributam & adunatam esse Collegiatæ D. Bartholomæi Francofurtensi. Occurrit item in aliis anno 1293 scriptis.

Iacobus. 1...

Eligitur anno 1307 a Plebano vici Oestrich Manufidelis. Anno 1325 interfuit electioni *Ioannis Senne* de *Munsingen* in Præpositum.

Ioannes Scherpelin. 13..

Anno 1349 legauit testamento suo *ad præsentias* quinque iugera terræ arabilis ante vrbem *an der Steige*, vti supra § 31 dictum.

Iacobus zum *Silberberg.* 135.

Occurrit anno 1356 in ordinatione Capituli super collatione beneficiorum. † an. 1363, 13 Kalend. Iul. Legauit 10 maldra siliginis quotannis in Finthen prouenientia *ad præsentias.*

Henricus de *Sunsheim,* 13..

B. M. V. ad gradus Canonicus.

Vid. liber *Animarum* ad gradus p. 33. Subiit nobis, qua *Scholasticus S. Victoris*, in annis 1378 & 1379. Conf. idem liber *Animarum* p. 132.

Wilhelmus ad *aridam arborem.* 1383

Cum Ditherico Kirchof de Gudensperg, Canonico D. Stephani de Scholasteria ad hanc ædem contendit, vicitque, Adolfo Archiepiscopo anno 1383 feria quinta post Dominicam *Cantate* dictam, Dietherico caussam abiudicante. † anno 1389. Hoc sane anno pro memoria ipsius celebranda empta vicesima decimarum campi ciuium.

Theodericus. 1390

Conrado successit. Quippe anno statim sequenti 1391 se nobis obtulit in litteris de elocata *curia monachorum* in Weissenau.

Sanderus. 139.

Memoratur anno 1395 in litteris de elocatis duobus iugeribus agri in tractu villæ Laubenheim. Anno 1399 *absente in remotis Decano* præsedit, cum constitutio *de curiis* conficeretur. Videtur, ac si in Canonicorum se postea redegerit ordinem, quandoquidem sunt, quæ suadent, eundem esse *Sanderum* illum *de Geismaria*, qui in *Cantorum* habetur catalogo.

Petrus de *Ingelheim.* 140.

Adducitur anno 1406 in alia Capituli super eligendis curiis ordinatione, &

anno 1417 in sententia Commissariorum super controuersiis, quae Capitulo tum temporis intercesserant cum Plebano vici Oestrich.

142. *Ioannes* de *Monte Martis.*

Quod Scholasticum ad *D. Victoris* egerit, patet ex instrumento quodam Notarii siue Tabellionis publici, ex quo nonnulla huc afferre e re erit: *In mea Notarii publici presencia personaliter constitutus Honorabilis D.* Iacobus Gensfleisch, *Scholasticus eccles. S. Victoris, --- ex vna, &* Conradns *de* Wonecken, *Canonicus S. Mauricii & Rector schol. S. Victoris partibus ex altera - - - - - deliberatis de omnibus controuersiis, litibus, questionibus & causis inter ipsos & quemlibet eorum tam ratione Rectoratus officii in dicta ecclesia S. Victoris, expensarum factarum, salarii deseruiti, quam etiam pro parte Venerabilis Viri, Magistri* Iohannis de Monte Martis, *olim* Scholastici ipsius ecclesie S. Victoris *debitis subortis &c.* 1439, 19 *Iul.* Ceterum cathedralis ipse Wormatiensis etiam fuit Scholasticus, & vixit adhuc anno 1445, vt in vita Theoderici Archiepiscopi videre est.

14.. *Iacobus Gensfleisch.*

Scholastici titulo iam occurrit an. 1433 in recensu decimarum Eltvillensium. Anno 1445 interfuit transactioni cuidam Weissenauiae factae.

14.. *Augustinus Bensheim*, Moguntinus.

Snbiit nobis, qua S. Victoris Scholasticus, anno 1469 in litteris quibusdam promiscuis, & rursum an. 1471. † an. 1489, die 16 Augnsti.

1489 *Wolfgangus Kelbel*, de *Neumburg.*

Postquam tres annos Scholastici gessisset dignitatem, ea se abdicauit.

1492 *Ioannes Opilionis*,

Decretorum Licentiatus, ecclesiae S. Georgii in Limpurg Praepositus, huius Canonicus.

Wolfgangum excepit. † an. 1509 in octaua Epiphanias dominicae.

1509 *Ioannes* von *Hof.*

Opilionem secutus, sub an. 1536 ex Scholastico Decanus factus est.

1536 *Achatius* de *Brandenburg.*

Ioanni surrogatus. Scholastici statione exemplo non adeo laudabili anno 1550 decessit; Scholasteria ex eo per duos annos vacante.

1552 *Ioannes Kuhorn*,

I. V. D. & Professor Ordinarius, ad hanc aedem Canonicus.

Anno hoc 1552 mense Nouembri electus, † an. 1575, d. 18 Iun.

1575 *Ioannes Berneburg*,

I. V. D. & P. P. Ordinarius, S. Moguntinae Sedis Protonotarius & Iudex generalis.

Kuhornio successor datus † an. 1590, die 1 mensis Iulii.

1590 *Iacobus Campius*, Elendorfensis,

I. V. D. & Professor Ordinarius, ecclesiae Bonnensis Decanus, D. Petri & Victoris Canonicus, S. Moguntinae Sedis Protonotarius & Iudex generalis.

Berneburgio suffectus, Scholastici dignitatem gessit vsque ad annum 1609, quo die 3 Octobr. vita defunctus est. Sepulturae traditus in templo PP. Praedicatorum.

Godefridus

Godefridus a *Driel*, Neumagensis, 1609

SS. Theol. & I. V. D. ac PP. Huius & ad D. Bartholomæum Francofurti Canonicus.

Iacobum excepit. † anno sequenti 1610, die 31 Martii.

Ioannes Ernestus Neusesser, Ratisbonensis, 1610

I. V. D. Ratisbonæ, Frisingæ, & Hildesiæ Canonicus, Electoris Coloniensis Consiliarius.

Moguntiam vocatus ad suscipiendum Protonotarii officium, Ioannis Suicardi prouisione dicto an. 1610 S. Victoris Scholasticus factus est. Reducto postea ad religionis Catholicæ cultum Ducatu Neoburgico, a Ioanne Christophoro Eichstadensi, Henrico Augustano, & Alberto Ratisbonensi, Episcopis, nec non Wolfgango Wilhelmo, Duce Neoburgico, ad munus Præsidis in recens erecto, discutiendis rebus matrimonialibus, dicti Ducatus tribunali obeundum expetitus, anno 1616, mense Octobri præcipite, Moguntiæ valedixit, tum Scholasteria cum Canonicatu, tum Protonotariatu dimissis. Successore dein Gernhardo anno 1621 fatis functo sua officia Ioanni Suicardo rursum obtulit, a quo Protonotarii munus iterum consecutus est, & ab Academia Canonicatum, quem olim tenuerat. Sequenti 1622 prouisione Archiepiscopali Decanus S. Petri factus est; cuius ecclesiæ in *Decanis* plura de eo habebis.

Ioannes Vdalricus Gernhard, 1617

I. V. D. Spiræ *ad S. Guidonem Canonicus, Consiliarius ecclesiasticus Treuirensis & Spirensis.*

Antequam ordini ecclesiastico se addixisset, Marchionis Burgauiensis fuit Cancellarius, a Leopoldo Archiduce Austriæ eandem ad dignitatem destinatus. Spira Moguntiam vocatus Neusesseri in locum subiit, an. 1617, die 1 Februarii factus Protonotarius & Iudex generalis, die vero 2 Mart. Ioannis Suicardi prouisione ad ædem hanc Scholasticus. † an. 1621, die 23 Augusti.

Henricus Thœnen, Warbergensis, 1621

Huius & S. Petri Canonicus.

Hactenus *Cantor*, Gernhardo surrogatus, † anno 1637, die 31 Martii. Sepultus in æde D. Ioannis. Conf. huc, quæ dixi ad *Serarii* lib. 1 cap. 31 p. 83.

Fridericus a *Driel*, 1637

SS. Theol. D. Scholasticus B. M. V. ad gradus, Francofurti ad D. Bartholomæi, & Moguntiæ ad S. Mauricii Canonicus, Beneficiatus altaris S. Augustini in arce Gernsheim.

Vsque huc *Cantor*, Henrico successit. Anno 1645, ad Decani adspirauit honores.

Ioannes Fabricius, al. *Ortenberg*, 1645

Canonicus B. M. V. ad gradus.

E Cantore Scholasticus factus, an. 1645, die 16 Februarii in possessionem venit. Anno 1662 similiter, vt decessor, ad Decani honores gradum fecit.

Ioannes Christophorus VVeberus, 1662

SS. Theol. D.

Fabricii in locum suffectus, eadem, qua ille, vsus fortuna, anno 1667 Decanus designatus est.

1667 *Nicolaus Burgers*, e Ducatu Limburgensi,

SS. Theol. D. olim Parochus ecclesiæ Lorichensis, dein Wormatiæ Decanus S. Pauli, & in ecclesiasticis ibidem Prouicarius.

Webero successor datus, † anno 1677, die 9 Ianuarii.

1677 *Ioannes Ernestus* de *Meusern*, Hadamariensis,

Ad D. Stephani Præpositus.

Scholastici dignitatem, quam anno hoc 1677 adiit, sequenti, die 29 Martii, vna cum vita deposuit.

1678 *Caspar Guilielmus Beusser*, Moguntinus,

SS. Theologiæ D.

primum.

Decessoris ab obitu Scholasteriam capessiuit. Qua an. 1686, die 24 Mart. pariter vt Decanus *de Waldenburg* Decanatu, priuatus est.

1686 *Ioannes Iacobus Walther*, Erfurtensis.

Olim Romæ Principi *Vrsino*, postea *Ioanni Georgio II* & *Ioanni Georgio III*, Principibus Electoribus & Ducibus Saxoniæ, tandem vero duobus Archiepiscopis & Electoribus Moguntinis a secretis Italicis. Eminentissimi prouisione Scholasticus factus, d. 24 Septembr. anni dicti 1689 in possessionem immissus est. Interposita vero a decessore Beussero apud Auditorem Rotæ appellatione, anno 1690 mense Martio cessit, quamuis inuitus. † an. 1717, d. 2 Nouembr.

1690 *Leonhardus Nimis*, Waltdüranus,

SS. Theol. & I. V. D. Francofurti ad D. Bartholomæi, & huius ad D. Victoris Canonicus, Academiæ Moguntinæ Cancellarius.

Ordinarii prouisione Scholasteriam adiit die 27 Maii. Quod autem aduersus mandatum de manutenendo, a Doctore Beusser an. 1689, d. 26 Septembr. in curia Romana, contra Waltherum, ab Auditore Rotæ obtento, eam capessiuisset, liti implicatus, eodem anno eandem resignauit, vt in apologia d. 8 Sept. ad *Franciscum Barberinum* scripta, editaque ipse refert; Canonicatum vero anno 1694 † anno 1717, die 3 Ianuarii. Conf. Catalogum Rectorum Vniuersitatis.

1690 *Caspar Guilielmus Beusser*,

secundum.

Scholastici munia, Leonhardo decedente, resumsit, atque ad an. 1709 vsque obiit, quo iis se abdicauit. Sequenti 1710, d. 18 Martii mortuus.

1710 *Paulus Ioannes Nicolaus Bolen*,

Monasteriensis.

Successit, & d. 30 April. anni dicti in possessionem inductus est.

* *

Cum sequentes etiam Scholasteriæ ad D. Victorem præfuerint, & tamen non constet, quibus vnusquisque annis, eos huc loci apponere placuit.

Herfridus.

Occurrit nobis in Repertorio monasterii Erbacensis his verbis: *Litera Herfridi* "*Scholastici S. Victoris Mogunt.*" *super quibusdam bonis nostris, que Herbrandus & vxor sua de Heddersheim nobis ibidem legarunt.*

Fridericus.

Subiit nobis in necrologio ad D. Victorem a. d. 6 Kal. Febr. his verbis; † Fridericus, *huius ecclesie Scolasticus. Et dantur presentibus 5 solidi Denar. Mogunt. de curia sua, quam inhabitat H. socius.*

M. Ger-

M. Gerlacus.

Et is l. d. ad 11 Kal. Aug. † *Magister* Gerlacus, *huius ecclesie Scolasticus, & dantur presentibus 4 maldra siliginis de bonis Domine de Barba in Born.*

M. Henricus.

Et hic similiter l. d. ad Non. Iulias; *Item dantur 12 solidi Hall. de curia Magistri* Heinrici *Phisici, Scolastici huius ecclesie, iuxta domum torcularem versus Rhenum.*

Iacobus Lytvveiler.

Occurrit itidem l. d. ad 2 Non. Octobr. *Hic peragitur anniuersarium* Iacobi Lytvveiler, *quondam huius ecclesie Scolastici, & parentum suorum.*

IV

CANTORVM.

WEZELO. 110.

Testis an. 1064 in litteris, quibus Wezil Canonicus Collegio bona quædam pia attribuit voluntate, vt supra iam dictum.

Morardus. 111.

Occurrit an. 1122 in litteris Adelberti I, quas supra § 5 protuli. Factus postea Decanus.

Conradus. 112.

Testis in tabulis eiusdem Adelberti I an. 1130 (v. supra § 5) & in aliis Adelberti II an. 1139 datis (v. § 7)

Stephanus. 114.

Testis partes obiit in litteris Henrici I an. 1143 & 1147 signatis, supra ad § 7 adductis.

Linungus. 11..

Testes inter est in tabulis Archiepiscopi Arnoldi an. 1158 datis, vt eodem § 7 videre est.

Theodericus. 11..

Anno 1184 testibus adscriptus in litteris Conradi I Archiepiscopi.

Conradus. 118.

Testium in numero occurrit anno 1189 in tabulis dicti modo Conradi I Archiepiscopi, de commutatione quadam cum Petrensibus facta.

Vlricus. 119.

Adductus an. 1191 inter testes adhibitos in litteris eiusdem Conradi I, de decimis Sodenleensibus ecclesiæ vindicatis (v. supra § 10) & in aliis Sifridi ad D. Petrum Præpositi an. 1196 datis, de parochiali Altævillana, de qua tum temporis cum Capitulo disceptauerat.

Henricus. 120.

Testibus an. 1210 appositus in tabulis Sifridi II siue senioris. v. chronicon *S. Stephani* § 16 p. 527..

1211 *Hermannus.*

Henrici successor. Occurrit an. 1211, 1212, & 1213 in litteris dicti modi Sifridi II Archiepiscopi, quarum *illas* adduxi supra ad § 11; *istas* in chronico S.Stephani; *has* in chronico *D. Albani.*

121. *Billungus.*

Adducitur an. 1217 in litteris super dimidia ama siue amphora vini, quotannis in Gottesthal porrigenda.

121. *Cuno.*

Testis in tabulis Christiani Præpositi an. 1220 confectis (v. § 15) & in litteris Sifridi II Archiepiscopi an. 1224 signatis.

12.. *Thomas.*

Obtulit se nobis an. 1250 in litteris super sex solidis Waldorffii prouenientibus.

125. *Ludouicus.*

Testis an. 1258 in tabulis Simonis, Præpositi ad S. Mauricium. Anno 1275 donauit ecclesiæ duas carratas vini, a Wilhelmo Milite, dicto *Stong* de *Scharfenstein* redemptas. † anno 1286.

1286 *Hugo* dictus *Slump.*

Anno 1286, Kalend. Septembr. per viam compromissi electus, vt ex sequentibus patet litteris;

Vacante officio Cantoris in ecclesia S. Victoris *Magunt. ex morte* Ludouici, *quondam Cantoris ibidem, placuit omnibus & singulis dicte ecclesie, apud quos ius & potestas eligendi Cantorem illa vice resedit, in nos* Gebehardum, *D. G. Decanum ecclesie Maguntine, & Prepositum ecclesie S. Victoris predicte, ac* Iohannem *Decanum ibidem, compromittere, & plenam nobis tradere potestatem prouidendi dicte ecclesie de Cantore. Nos igitur, compromisso huiusmodi in nos suscepto, idoneitate personarum diligencius pensata, & considerata officii & negocii qualitate, attendentes, quod dicta ecclesia aliis secundariis ecclesiis, cum quibus habet confraternitatem, non debet esse in honore vel obseruacione dissimilis vel deformis, statuimus, volumus, & ordinamus, vt officium Cantorie in ecclesia S. Victoris predicta, iuxta consuetudinem, obseruanciam, & modum approbatos & hactenus pacifice obseruatos tam in Cantore quam Succentore expleatur & in perpetuum obseruetur -- Ordinacione itaque prehabita, nos inuocato Dei nomine* Hugonem *dictum* Slump, *dicte ecclesie Canonicum, ipsi preficimus in* Cantorem, *& de persona sua dicte ecclesie prouidemus --- MCCLXXXVI, II Kal. Sept.*

Fuit etiam *Canonicus maioris.* Vid. *Syllabus plenior* sect. VI. p. 395. † 1305, die 4 Maii.

1305 *Helvvicus.*

Anno 1307 constituitur Manufidelis. † an. 1322, d. 24 Nouembris.

132. *Nicolaus* zum *Silberberg,*

Anno 1325 interfuit electioni noui ad hanc ædem Præpositi. Vixit adhuc an. 1349, d. 20 Febr. Occurrit enim in instrumento Notarii super bonis in tractu Vndenheimensi & Nordolfsheimensi. † Non. Iul. an. 13...

135. *Ioannes Stos.*

Anno 1352, feria secunda post Epiphan. legauit huic ad D. Victorem Collegio, nec non Petrensi, & claustro Carthusiensium varia bona in tractu villæ Flersheim; huic præcipue, quod in eodem fratrum alter & soror ecclesiasticæ traditi essent sepulturæ; alter vero monasticen profiteretur. † an. 1362, indice lapide sepulcrali, in monte S. Victoris nuper eruto.

Ioannes

Ioannes de Ruremunda. 1362

Anno 1365 interfuit electioni noui Præpositi. † an. 1372. Eo certe testamenti, quod fecerat, vindices nuncupati quinquaginta florenos, quos ecclesiæ B. M. V. ad gradus legauit, eidem d. 26 Iunii exsoluerunt.

Lambertus de Moguntia. 13..

Anno 1390, d. 14 Martii tanquam Mandatarius Capituli recepit decimam *Campicinium*, vulgo *im Burgerfeld*, a monasterio veteris cellæ S. Victoris Collegio venditam. † 19 Kal. Aug. vt necrologium habet; sub an. 1394, quod exinde colligas, quia sequenti 1395, dominica *Quasimodogeniti* dicta, bona, morte ipsius possessore destituta, clocata fuere.

Successor adhuc latet.

Sanderus de Geismaria, 141.

S. Stephani & huius ecclesiæ Canonicus.

Quo titulo adhuc an. 1417 occurrit. Anno 1420, qua *Cantor*, adducitur in litteris de emptis 2 libris Hallensibus ab nautis villæ Weissenavv. Anno 1425 præsedit Capitulo, cum de Syndico constituendo ageretur.

Ioannes de Lindau, 14..

Canonicus etiam maioris.

Qua *Cantor ad S. Victorem* se nobis obtulit an. 1434 in sententia *super decima cuiusdam pecia prope monasterium S. Iacobi.* Postea Cantoris munere se abdicauit.

Ioannes de Lysura, 1439

Decretorum D. Præpositus B. M. V. ad gradus, S. Victoris Canonicus, Theoderici Archiepiscopi Vicarius in spiritualibus generalis.

Anno 1439 immissus in Cantoriæ possessionem. Occurrit adhuc an. 1445. Decessoris imitatus exemplum, eam dimisit.

Ludouicus Quilder, al. Quiller, it. Queller, 14..

Canonicus huius & ad gradus.

Adducitur an. 1451 in litteris super controuersia inter Confraternitatem ad *D. Victoris*, & *Ioannem* Militem dictum *Ring*, de sex solidis in Weissenavv. Et ipse Cantoris de statione decessit. Annis enim sequentibus tantum qua *Canonicus* occurrit.

Cyriacus Leckstein. 1456

In possessionem introductus est an. 1456, teste computo Fabricæ p. 108. Factus postea est Decanus.

Wigandus Könicken de Paderborn, 1459

Canonicus ad D. Bartholomæi Francofurti, Moguntiæ vero *Collegialis huius, & B. M. V. ad gradus.*

Cantoris dignitatem an. 1459 adiit. Factus dein est Adolfi II Archiepiscopi Secretarius, vti sane nomine hoc sæpius nobis subiit. Anno 1467 iussus fuit Bischofsheimenses Henrici Comitis Wirtembergensis, qua Adiutoris constituti, imperio tradere, & an. 1469 cognoscere litem ex capite iniuriarum vertentem inter Nicolaum Stubenrauch & Vlricum Steden, Canonicos ecclesiæ S. Philippi in Zell. Eodem anno permutauit Cantoriam cum Custodia. Demum Francofurti ad D. Bartholomæi Decanus constitutus est, quo titulo rursum sæpe occurrit. † an. 1480, die S. Agnetis memoria celebri.

Henri-

1469 *Henricus Heideck,*

Scholasticus ad D. Mauricium, Vicarius ad hanc ædem.

Wigandi in locum ſucceſſit. Mox tamen & quidem eodem adhuc anno 1469 reſignauit.

1470 *Simon Heideck,*

Canonicus D. Gangolfi, & Scholaſticus S. Crucis, huius ſimiliter Vicarius.

Henricum excepit, anno 1470, feria 5 poſt Paſcha in poſſeſſionem immiſſus. Cantoris autem dignitate, quam non ita diu geſſit, ſe abdicauit, factus Commiſſarius & Sigillifer. Fuit antea Procurator Fiſci generalis, primum anno 1455 a Theoderico, & dein an. 1459 a Diethero conſtitutus.

147. *Ioannes Wertheim,* Moguntinus.

Quando in poſſeſſionem fuerit introductus, non liquet. Notatum tamen in Protocollo, ipſum anno 1472 Cantoriam reſignaſſe. Fuit etiam *Canonicus S. Stephani* & *Cantor* ad *D. Ioannis.* † anno 1478, die 17 Auguſti.

1472 *Chriſtianus Gans,* Hainenſis,

Eccleſiarum Moxſtadienſis & Flanheimenſis Præpoſitus, S. Victoris, S. Stephani, & D. Mauricii Canonicus, Dietheri, Alberti, *&* Bertholdi *Commiſſarius & Sigillifer.*

Cantoriam conſecutus eſt anno 1472. Iuſſu Dietheri anno 1477 bona alienata ad Hoſpitalis Spiritus Sancti poſſeſſiones reuocare allaborauit. † anno 1488, die 26 Februarii.

1488 *Petrus Paternoſter,* Moguntinus.

Chriſtianum in gerenda Cantoris dignitate ſecutus eſt. † anno 1492, die 8 Iulii.

1492 *Georgius Schvvarzenberg,* Francofurtenſis, ibidem *ad D. Bartholomæum Cantor.*

Vi precum Imperialium anno 1492, die 19 Iul. in poſſeſſionem Cantoriæ & Canonicatus introductus quidem fuit; ſed quum lite mota poſt tres ſententias definitiuas ſuccubuiſſet, & hunc & illam dimiſit.

1495 *Engelbertus Erckel,*

S. Petri, & B. M. V. ad gradus Canonicus.

In Curia Romana verſans, an. 1495 Cantoriam obtinuit, quam dein anno 1504 reſignauit, factus *Præpoſitus Numburgenſis & Erfurtenſis.* Superſtes fuit ad annum vſque 1530. Alexandro Papæ gratus fuit acceptusque, vocatus ab eo in litteris anno 1492 ad Capitulum Petrenſe datis *Credentiarius & familiaris noſter.*

1504 *Henricus Piſtoris* de *Wonecken,*

Legum Doctor,

primum.

Engelberti in locum ſucceſſit. Cuius exemplo dein anno 150. Cantoris ſtatione abdicatione voluntaria deceſſit.

150. *Ioannes* de *Windeck,*

Decretorum Doctor.

Qua *Cantor D. Victoris* ſæpius in Protocollo Cleri ſecundarii, & quidem anno 1510, 1511, 1512, 1513 diſertis verbis occurrit.

Henricus

Henricus Pistoris de *Wonecken*,
secundum.

Pro testimonio loquatur Necrologium; *Ordinatio b. m.* Henrici Pistoris, *Legum Doctoris*, *Cantoris* & *Canonici*, *de Missis infra primas dominicis diebus dicendis per annum* &c. *qui obiit anno Domini MVCXXXI, die XVI Iunii.* Subiit ceteroqui nobis anno 1515, 1516.

Hieronymus Lamparther de *Greiffenstein*, 1531
I. V. D. Cathedralis Constantiensis & huius ad D. Victorem Canonicus.

Nobili & antiquo natus stemmate, Henrico suffectus est. Sed dignitatem, quam die 27 Iunii adiit, die 26 Aug. ad manus Capituli dimisit. † 1551.

Ioannes Gotvvalts, 1531
Vicarius.

Hieronymo successor datus. † anno 1543, die 24 Iulii.

Iustinianus Münzenthaler. 1543

Ex Vicario factus Cantor. † anno 1558.

Mercurius Wilthelm. 1558

Cantoris muniis cum annos 49 probe functus esset, † anno 1607, die 24 mensis Nouembris.

Godefridus a *Driel*, 1607
SS. Theologiæ & I. V. D.

Mercurio surrogatus, Scholastici dignitate anno 1609 obtenta, Cantoriam resignauit.

Henricus Thœnen. 1610

Godefridi in locum substitutus, anno 1621 similiter ad Scholastici honores gradum fecit.

Fridericus a *Driel.* 1622

Henricum excepit. Anno 1637 pariter, vt decessores proximi, Scholastici obtinuit munia.

Ioannes Fabricius al. *Ortenberg.* 1637

Fridericum secutus, Cantoriam anno 1645 dimisit, ad Scholastici euectus dignitatem.

Ioannes Remaclus Huart, Luxenburgensis, 1645
Eminentissimi Consiliarius ecclesiasticus, & Sacellanus honorarius.

Cantor factus anno 1645, biennio post ad Decani transiit honores.

Ioannes Christophorus VVeberus. 1647

Decessoris in locum sublectus dicto anno 1647, Cantoris statione anno 1662 decessit, factus Scholasticus.

Henricus Martinus a *Mülheim*, 1662
S. Crucis Præpositus, *B. M. V. ad gradus*, *& S. Mauricii* Maguntiæ, nec non *ad S. Cæciliam* Coloniæ *Canonicus.*

Anno 1662 Webero successit, & anno 1691 tam Canonicatu, quam Cantoria se abdicauit. † Coloniæ anno sequenti 1692, d. 16 Ianuarii.

1691 *Ferdinandus Adamus* a *Köllen* in *Gleuel.*

Ex eo tempore Cantor, dicto anno 1691 in possessione collocatus.

* * *

Qui sequuntur, memorantur in necrologio *D. Victoris*, vt tamen haud pateat, quo tempore vixerint.

Godeboldus.

Ad 4 Kalend. Februar. † *Godeboldus, huius ecclesie Canonicus & Cantor, & dantur presentibus due carrate vini de Oesterich.*

Theodericus.

Ad Kalend. Decembr. † *Theodericus Cantor huius ecclesie, vnde dantur presentibus XII maldra siliginis de granario.*

Hermannus.

Ad 5 Kalend. August. † *Dominus* Hermannus *de* Weingarten, *Cantor & Canonicus huius ecclesie, & datur vicesima de bonis in Godla emptis.*

ECCLE-

ECCLESIAE B. MARIAE VIRGINIS *ad gradus* COLLEGIATAE CHRONICON.

SECTIO I

De Collegiatæ huius origine, fatis, statu &c.

I

De Collegialis huius appellatione, situ, origine, primoque statu.

Edes hæc, *B. M. V.* honori dicata, *ad gradus* vulgo vocatur, quia per gradus cum e foro, tum maxime e platea, quæ a porta piscium huc procurrit, ad eam adscenditur.

Contigua est templo principi; per aream tantum quandam interiacentem ac ædificiis cinctam ab ea distincta. Notauit id *Brovverus*, his lib. XVI annal. Treuir. § VII p. 138 verbis: *Religiosum id & solenne maioribus fuit, vt sicut apud Romanos Honori & Virtuti fiebat contiguis in adibus; sic ad excellentius Mariæ Virginis Dei genitricis profitendum studium, filio matrique, iuxta continuato spatio, templa locarent. Id quod cum alibi multis in locis, tum in huius tractus ecclesiarum nobilissimis, Colonia, Treuiris, &* Moguntiaci *spectare licet, vbi per primarias etiam basilicas patet ad adem* B. Virginis *aditus.*

Initia sua refert ad annum DCCCCLXXXVIII, vel circiter; quo tempore Willigisus Sedi præerat Moguntinæ. Saltem is ei duas illas valuas æreas, quæ ad forum ferunt, donauit. Condita vero fuit a Senatu, populoque Moguntino. Conf. *Serarius* lib. V in *Willigiso* § 10 p. 719, & ex eo anonymus libelli, qui *Aurea Moguntia* inscribitur, auctor § XIV sect. II n. VII p. 199.

De reliquo parochialis fuit: quin, vt tradere quosdam meminimus, tum temporis parochialis vnica. Illud iam monuit, quem modo laudauimus, *Serarius.*

II

De statu eius sæc. XI mutato.

Ex parochiali circa annum MLXIX in eminentiorem euecta statum est. In oculis erat *Sifrido I.* Is proin, vt pietatis suæ nouum statueret documentum, eam amplificauit, amplificatam liberaliter ditauit, ac Collegio Canonicorum instruxit. Id tum *Marianus*, temporum illorum æqualis, ad h. a. innuit, tum *Trithemius* in chron. Hirsaugiensi recognito ad an. MLXXIII p. 236; quorum verba cum *Serarius* in *Sifrido I* § 6 p. 750 iam attulerit, hic repetere non vacat.

Id tamen notandum, *Sifridum* partim turbis temporum illorum impeditum, partim fatis præuentum, operi extremam manum haud admouisse. *Adelbertus* enim *I* in tabulis, quas § sequenti dabimus, diserte: *Prædecessor noster felicis me-*

moria Dominus Sifridus *Archiepiscopus, prafata ecclesia canonica institutor & auctor diligentissimus, opus, quod Deo inspirante bene inchoauit, tum ecclesiastica pacis infestatione prapeditus, nec non extremo vita praeuentus articulo minus plene consummauit, sed exemplum bona imitationis & extrema manum perfectionis successoribus reliquit.*

III

De bonis istius ac possessionibus subinde auctis.

Canonicis, quos in ea diuino cultui vacare voluit auctor *Sifridus*, benigne prouidit, certis, vnde victitarent, facultatibus adiectis: quas postea & alii tum auxerunt, tum aliis beneficiorum ornamentis haud parum illustrarunt.

Adelbertus quidem *I* Fratribus censum mansi in tractu villæ Eberbach, nominatim prædiorum, quæ Sigebodo & Adelbertus Fratres ecclesiæ huic B. M. V. *ad gradus* contulerant, remisit, datoque diplomate hoc ita ratum esse testatus est. Id ita habet:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis, Patris, Filii, & Spiritus sancti. Ego ADELBERTVS, *diuina preordinante misericordia sancte Maguntine ecclesie Archiepiscoporum humillimus, notum esse cupio cunctis Christi & ecclesie fidelibus, tam futuris successoribus quam presentibus, qualiter ego Canonicis ecclesie* S Marie, *que vocatur* ad gradus, *remisi, quod ipsorum, & fidelis nostri, Domini* Richardi, *eiusdem ecclesie tunc Prepositi, suggerebat peticio: Predecessor noster, felicis memorie Dominus* Sifridus *Archiepiscopus, prefate ecclesie Canonice institutor & auctor diligentissimus, opus, quod Deo inspirante bene inchoauit, ecclesiastice pacis infestacione prepeditus, nec non extremo vite preuentus articulo minus plene consummauit, sed exemplum bone imitacionis, & extreme manum perfectionis, successoribus suis dereliquit; cuius Pontificatus cathedram cum DEO conferente suscepissem, tum pro remissione peccatorum meorum, tum pro spe eternorum premiorum, decreui, in aliquo sanctitatis eius imitari vestigia, & orbate tanti patris obitu filie pro tempore augere stipendia, ad quod nimirum cogebat me, & seruande in omnibus deuocio caritatis & amor iunctissime nobis cum prefato viro consanguinitatis.*

Remisi ergo prenominate ecclesie, ibique DEO famulantibus, censum vnius mansi in villa, que vocatur Eberbach, *nominatim prediorum, que Dominus* Sigebodo *& frater eius* Adelbertus *eidem ecclesie contulerunt; ea inquam condicionis lege remisi, vt, quoad mortali hoc in corpore viuerem, annua ordinacionis mee memoria ibidem celebretur, postque dissolucionem tabernaculi mei, anniuersarius obitus mei dies frequentetur.*

Vt autem hec eadem tradicio a meis eciam successoribus stabilis & inconuulsa permaneat, coram multis boni testimonii viris eam fieri ordinauimus, & chartam hanc fieri, nostrique sigilli impressione fecimus insigniri.

Affuerunt autem hy testes:

Asmarus, *Prepositus & Camerarius.*	Gerlacus, *Comes.*
Ceyzolfus, *Decanus.*	Embrecho, *Vicedominus.*
Turinbertus, *Magister.*	Ernolt, *Scultetus.*
Richardus, *Cantor;*	Arnolt.
& eiusdem *monasterii *Pater* Ruogerus.	Dudo.
Hartvvinus.	Hartvvin, *& filius eius* Saleman.
Arnoldus, *Comes.*	Regenhart.
Ruothart.	

* intellige maioris

Acta anno Dominice incarnacionis MCXVIIII, Indict. XII. Data Moguncie anno Ordinacionis mee IIII, Domini vero Calixti *vniuersalis Pape, primo. Imperante Domino* Henrico *huius nominis quinto.*

Post, cum fratrum horum minor, Adelbertus, prædia ista Sigebodonis ab obitu, nescio qua re offensus, cuidam cognatorum suorum, Theoderico, pignori opposuisset, idem *Adelbertus* Archiepiscopus Adelberto, vt prima quaque occasione ea redimeret, iniunxit: Theoderico vero, ne Canonicos amplius impeteret, compositione inter eos facta, interdixit. Perhibent id tabulæ sequentes.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis, Patris, Filii & Spiritus Sancti. Ego ADELBERTVS *diuina preordinante misericordia sancte Moguntine ecclesie*

Ar-

Archiepiscoporum humillimus, notum esse cupio cunctis Christi & ecclesie fidelibus, tam futuris successoribus, quam etiam presentibus, qualiter ego, Canonicis ecclesie S. Marie, *que vocatur* ad gradus, *remisi, quod ipsorum, & fidelis nostri, Domini* Richardi, *eiusdem ecclesie tunc Prepositi, suggerebat peticio: Predecessor noster felicis memorie Dominus* Sifridus *Archiepiscopus, prefate ecclesie canonice institutor & auctor diligentissimus, opus, quod DEO inspirante bene inchoauit, ecclesiastice pacis infestacione prepeditus, nec non extremo vite preuentus articulo, minus plene consummauit, sed exemplum boue imitacionis, & extreme manum perfectionis, successoribus suis dereliquit; cuius Pontificatus cathedram cum Deo conferente suscepissem, tum pro remissione peccatorum meorum, tum pro spe eternorum premiorum decreui, in aliquo sanctitatis eius imitari vestigia, & orbate tanti patris obitu filie pro tempore augere stipendia, ad quod nimirum cogebat me, & seruande in omnibus deuocio caritatis, & amor iunctissime nobis cum prefato viro consanguinitatis.*

Remisi ergo prenominate ecclesie, ibique DEO famulantibus, censum vnius mansi in villa, que vocatur Eberbach, *nominatim prediorum, que Dominus* Sigebodo *per manum Aduocati Comitis* Arnolfi *eidem contulit ecclesie; ea inquam condicionis lege remisi, vt quoad mortali hoc in corpore viuerem, annua Ordinacionis mee memoria ibidem celebretur, postque dissolucionem tabernaculi mei, anniuersarius obitus mei dies frequentetur.*

Post obitum vero ipsius, Adelbertus *frater eius, eadem bona a Fratribus in beneficium suscipiens, cum pro quadam leui offensa, quam aduersus Fratres postea habuerat, cuidam cognato suo,* Theoderico *videlicet, ea pro aliquanta pecunia in vadimonium, Fratribus ignorantibus, poneret, obediencia simul & racione canonica predicto* Adelberto *iniunxi, vt bona ecclesie, remota omni occasione, redimeret; quod cum fecisset, & non longo deinde interposito tempore & ipse in Domino obdormiuisset, idem prenominatus* Theodericus *secundo cepit Fratres illos quasi pro vadimonio suo in eis bonis, & tribus iugeribus, ad curtem nostram in* Altauilla *pertinentibus, tam diu inquietare, donec ego in presencia Maiorum Moguntine ecclesie, tam Clericorum quam Laicorum, ab hac impeticione hoc modo eos absolui, vt eidem de rebus ecclesie V talenta persoluerentur, ne deinceps inde obmurmuraciones vlle suborirentur.*

Vt autem hec tradicio a meis eciam successoribus stabilis & inconuulsa permaneat, coram multis boni testimonii viris inuasores istius tradicionis excommunicauimus, & hanc cartam fieri ordinauimus, nostrique sigilli impressione fecimus insigniri.

Affuerunt autem hy testes:

Heinricus, *summus Prepositus.*	Ruthardus, *Vicedominus.*
Hartmannus, *Cantor & Camerarius.*	Regenhardus.
Emicho, *Erpisfordiensis Prepositus.*	Ernest.
Turenbertus, *Magister.*	Volbertus.
Hartuuinus, *eiusdem ecclesie Decanus.*	Obertus.
Egcloffus, *Cantor.*	Orto.
Arnolfus, *Comes.*	Salemannus.
Gerlacus, *Comes.*	Ebo, *& frater eius* Ruthardus.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCXXX, Indictione VIII. Data Moguncie, anno ordinacionis mee quintodecimo, regnante Lothario, *huius nominis tertio.*

Arnoldus Archiepiscopus ipso, quo funestam mortem obiit, anno, MCLX scilicet, villulam *Vrefo*, in tractu, qui vulgo *Einriche* dicitur, vna cum omnibus bonis, reditibus, decimis; decimas itidem de noualibus in silua *Hagonovve* Fratrum vsibus attribuit, ac tabulis his publice editis transcripsit.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. ARNOLDVS *Dei gracia Maguntine Sedis humilis Minister. Omnibus Deum diligentibus, tam futuris quam presentibus ecclesiastici Ordinis, & regularis discipline & claustralis obseruancie. Status antiquus a patribus nostris studiosa deuocione institutus, & decora moderacione amministratus & conseruatus, idcirco in plenitudine sui decoris diu permansit,*

fit, & fere vsque ad tempora nostra perdurauit, quia debita stipendia, quibus homo exterior reficiendus & sustentandus erat, sufficienter eis tunc temporis habundabant, nec erat necessitas extrinseca, que eos a diuini officii conseruacione & contemplacione deuocaret; verum, peccatis nostris exigentibus, omnes communiter in tantam iam deuenimus miseriam, in tantam perturbacionis & confusionis voraginem impegimus & inuoluti sumus, vt & nobis, qui licet indigni, Episcopali tamen fungimur honore, quid faciendum quidue sperandum sit, in dubium venerit. Iusto enim Dei iudicio venit super nos tribulacio, & non exaudimur in tribulacionibus nostris, quia omnes incessanter Deum offendimus; proinde hoc solum & vnicum nobis est remedium, vt ad thronum gracie Dei confugere festinemus, si forte misereri, si parcere, si extentam super nos sue districtionis iram conuertere dignetur in misericordiam. Huius rei consideracione nos salubriter compuncti & commoniti, ne penitus inutiles, & sine fructu coram Domino inueniamur, quantum ipsius concesserit clemencia, curam adhibere & operam dare parati sumus, & semper erimus.

Quocirca notum esse volumus vniuersis Christi fidelibus, quod Abbacia quedam S. Marie in Sluthere *villam quandam*, Vrefo *vocatam, in prouincia, que vulgo* Einriche *dicitur, sitam, legitime quidem possedit, sed nullam* verbi consequi poterat vtilitatem, tum propter loci ipsius distanciam remociorem, tum & maxime propter quorundam hominum peruersorum violenciam & inquietacionem. Communicato itaque consilio, predicte ecclesie Abbas* Manegoldus, *& vniuersi Confratres sui, consenciente & approbante Venerabili Confratre nostro* Gebehardo *Wirzeburgensi Episcopo, per manum Aduocati ipsorum* Marcvvardi *de* Grumbach, *prefatam villam* Vrefo *nobis vendiderunt, debita empcionis & vendicionis sanctione & astipulacione vtrinque adhibita, & solempniter peracta; nos vero eandem villam per manum* Gerhardi *Comitis de* Nuringen *suscepimus, & in vsus legitime possessionis nostre mancipauimus, & sic, vt conductum fuerat, Domino Abbati & Monachis suis XXXV marcas probati argenti persoluimus.*

Sed quia sacrosancte genitricis Dei, Marie, *ecclesiam* ad gradus, *multis & diuersis afflictam & attenuatam calumpniis & miseriis, compaciendo prospeximus, vnigenitus ipsius filius cordi nostro inspirauit, vt Canonicis ibidem Deo famulantibus, & statutis stipendiis carentibus, aliquod solacium per eiusdem predii nostri collacionem impenderemus.*

Adhibitis itaque ecclesie nostre sapiencioribus, tam Clericis quam Laicis, per manum predicti Gerhardi *Comitis, prenominatam villulam* Vrefo *cum omnibus pertinenciis suis, tam in familia quam in ecclesia ibidem sita, de decimis, aquis, pratis, pascuis, siluis, cultis & incultis, aquis aquarumque decursibus, & ceteris emolumentis, que ibidem in presenciarum sunt vel imposterum inde prouenire poterunt, super altare* S. Marie *delegauimus, & in perpetuam possessionem ad vsus Fratrum destinauimus. Ne quis eciam preter nostram & successorum nostrorum personam ius Aduocacie ibidem sibi vsurpare presumat, sub anathemate contradicimus & prohibemus.*

Proinde, quia bonis iniciis finem meliorem succedere, & apud DEVM salubre, & apud homines est laudabile, testante Scriptura, non cesset manus tua operari, quod bonum est, *hec nos verba non perfunctorie, sed oculata attendentes animaduersione, predictis Fratribus nostris habundanciori compassione subuenire & prouidere curauimus, & cottidiana adhuc eis ampliare stipendia hoc modo decreuimus.*

In silua Hagonovve *quamplurima iam facta sunt noualia, quorum decimas, que nostri iuris fuerunt, & ad Episcopalem nostram insticiam libere & sine omni contradictione spectabant, sano vsi consilio, Fratribus concessimus, & ad roborandam possessionis ipsorum firmitatem, propria manu nostra super altare* S. Marie *predictas decimas delegando tradidimus; fundum autem prefate silue* Hagenovve *ad proprietatem & legitimam possessionem* S. Marie *& Fratrum pertinere, omnes, qui in illa vicinia circumquaque commorantur, simul in vnum, diuites & pauperes, manifeste nouerunt, & vnanimi sentencia & voce consona confitentur. Quocirca, tam humano iudicio quam iure ecclesiastico, vniuersis Christi fidelibus perspicue pateat & irrefragabiliter constet, prefatam siluam, cum omnibus suis noualibus*

noualibus & decimis, & vniuerſis, que ibidem fieri poterunt, emolumentis, ipſorum vſibus Fratrum integraliter ſubſeruire debere, nec vllos homines in his noualibus aliquid iuris vel poteſtatis habere, ſine Fratrum communi voluntate & conceſſione.

Vt autem quiete & ſine omni infeſtacione alicuius perſone hec noſtra Fratribus collata beneficia, rata & inconuulſa omni euo permaneant, hanc noſtre donacionis cartam inde conſcribi, & ſigilli noſtri impreſſione roborari fecimus, & ex auctoritate Dei omnipotentis, & SS. Apoſtolorum Petri *&* Pauli, *& noſtra precipimus, & cum anathemate contradicimus, ne quis auſu temerario inuadere, ſiue infeſtare, ſeu grauare aliquomodo hanc Fratrum legitimam poſſeſſionem preſumat. Statuimus etiam, vt Canonici, quibus hoc noſtri in prandii ſolacium diuina opitulante gracia contulimus, diem ordinacionis noſtre annuatim celebrent, & poſt depoſicionem tabernaculi noſtri anniuerſarium noſtrum debitis ſemper exequiis obſeruent, & intercedentes ad Dominum, pro nobis offerant cottidie preces & oraciones.*

Huius rei teſtes ſunt, de Clero

Hartmannus, *Prepoſitus* S. Martini & S. Stephani.
Burchardus, *Prepoſitus* S. Petri.
Arnoldus, *Cuſtos.*
Sigelo, *Decanus & Camerarius.*
Magiſter Wilehelmus.
Hugo, *Cantor.*
Chriſtianus, *Prepoſ.* S. Marie *ad* gradus.
Gerlacus S. Victoris *Prepoſitus.*
Hezekinus, *Prepoſitus* S. Mauricii.
Embrico, *Pinguenſis Prepoſitus.*
Cunradus, S. Gingolfi *Prepoſitus.*

Cappellani

Lodevvicus.
Rudingus, *Decanus.*
Magiſter Gernotus.

Laici

Gerhardus, *Comes de* Nuringe.
Helpricus, *Vicedominus.*
Godeboldus, *Marſcalcus, & alii quamplures tam* Clerici *quam* Laici.

Acta ſunt autem hec anno Dominice incarnacionis MCLX, Indictione VIII, regnante Friderico *glorioſiſſimo Romanorum Imperatore huius nominis primo, anno vero Imperii eius VIIII.*

Bertholdus Præpoſitus ius patronatus eccleſiæ Beckelheimenſis anno MCLXXI eorundem conceſſit vtilitatibus. Conſenſit *Chriſtianus I*, ac id his ratum habuit tabulis;

In nomine ſancte & indiuidue Trinitatis. CHRISTIANVS *Dei gracia Moguntine Sedis Archiepiſcopus. Attendentes illud euangelicum:* Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur, *vtile & neceſſarium duximus, opera miſericordie, que ex actu ſubditorum noſtrorum certis experimentis ad noſtram peruenerunt noticiam, auctoritate noſtra roborata debitis monimentis memorie commendare, vt poſteritas inueniat & intelligat, quod digne approbare & imitari debeat, & ſic etas ad etatem formam pie ac iuſte viuendi, nec non operandi vſque ad vltimum electum tranſmittat.*

Nouerit itaque preſens etas & ſecutura Chriſti fidelium poſteritas, qualiter Fidelis noſter & Dilectus Bertoldus, *Prepoſitus eccleſie B.* Marie *ad* gradus, *in Maguncia, poſtquam eccleſie illius ſollicitudinem a nobis ſuſcepit, quanta potuit diligencia operam impendit, vt eandem eccleſiam ex antiquo lapſum & plurimum deiectam erigeret, & erectam ſuſtentaret, & intolerabilem Fratrum defectum in cottidiane neceſſitatis ſue ſtipendiis per mobilia & immobilia, vbicunque ſe offerret oportunitas, ſuppleret. Accidit itaque, quod eccleſiam in* Beckelnheim *vacantem habuit, cuius inſtitucio ex iuriſdictione prememorate Prepoſiture ad ipſum pertinebat; vt ergo nacta oportunitate bonam voluntatem ſuam per operis exhibicionem comprobaret, ius inſtitucionis eccleſie in* Beckelnheim, *cum vniuerſis ad ipſam pertinentibus, eccleſie B.* Marie *& Fratribus inibi* DEO *famulantibus, ad ſupplendum ſtipendiorum ſuorum defectum, noſtra auctoritate, & aſſenſu Cleri noſtri contradidit.*

Tali

Tali autem pactione facta est hec tradicio, vt Decanus ecclesie B. Marie, *assensu Fratrum & consilio, ex iure fundi, in ecclesia illa sacerdotem institueret, & hic ab Archidiacono donum altaris reciperet, & de dote ecclesie, & de oblacionibus, nec non de aliis preter decimam, ecclesie illi per diuersa tempora a diuersis collatis seu adhuc conferendis, sustentacionem haberet, & de peticionibus ac de aliis, que consuetudo introduxit, Prelatis ecclesie illius responderet, Conuentus autem ecclesie B. Marie decimam ad supplendum stipendiarium in communem vsum suum redigeret, & cathedraticum, auctoritate & racione constitutum, congruo tempore persolueret.*

Vt autem hec & pietatis & necessitatis donacio rata & inconuulsa omni euo permaneat, hanc cartam fecimus conscribi, & impressione sigilli nostri insigniri, excommunicacionis vinculo eos innodantes, qui aliquo modo huic pietatis facto obuiare presumpserint.

Huius rei testes sunt hy:

Arnoldus, *maior Prepositus.*
Burchardus, *Prepositus S. Petri.*
Heinricus, *Cantor.*
Wernherus, *Prepositus S. Marie in Campo.*
Sifridus, *Prepositus S. Iohannis.*

De ecclesia B. Petri

Herbordus, *Decanus.*
& Vdalricus, *Magister Scolarum.*

De ecclesia S. Stephani

Fridericus, *Decanus.*
Gernotus, *Scolasticus.*

De ecclesia B. Marie *ad* gradus

Heinricus, *Decanus.*
Cunradus, *Magister Scolarum.*
Marcvvardus, *Cantor,*
& Magister Hugo.

De Laicis

Waltherus *de* Husun.
Gerhardus *de* * Kelberovva. *Kelberau
Hugoldus, *frater noster.*
Bertoldus *de* Schonenberg.

De Ministerialibus

Dudo, *Camerarius.*
Arnoldus Rufus.
Reinbodo *de* Pinguia.
Embricho Ringrauius.
Dicterus, *Sculterus.*
Cunradus *de* Rudensheim.
Cunradus, *Sculterus in* Pinguia.
Hermannus, *Sculterus.*
Philippus.
Lodevvicus, *nepos Arnoldi Rufi.*

Officiati

Gerungus.
Cunradus, *agnomine* Wormeze.
Godescalcus.
Gerlacus, *& alii quamplures.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLXXI, Indictione IIII, regnante inuictissimo Imperatore Friderico *huius nominis primo.*

Ipse vero *Christianus* eisdem eodem hoc anno, *vt hoc deuotiores* se exhiberent *ad sacrum chrisma conficiendum*, quotannis XX solidos ad emendos *in cœna Domini*, i. e. quinta hebdomadis magnæ feria, pisces; e cella itidem Archiepiscopali quadrantal vini boni (*amphoram* siue *ohmam* vulgo dicunt) & ad panes siligineos medimnum tritici, litteris hisce ad posteritatis memoriam editis, præberi iussit.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CHRISTIANVS *Dei gracia Moguntine Sedis humilis Minister. Imperator regni eterni, & ianitores celestis curie tanto pietatis sunt & clemencie, quod pro terrenis eterna restituunt, corde contritis & humiliatis sempiterna gaudia conferunt, & pro elemosinis, que peccata redimunt, Paradisi beatitudinem impendunt. Nos igitur preclara predecessorum nostrorum vestigia sequi volentes, aliquid in gazophilacium Dei imponere volumus, vt a vero & iusto Samaritano, cum redierit, in eterna vita maiora premia recipere mereamur.*

Quocirca vniuersorum Christi fidelium, Clericorum & Laycorum, presens nouerit etas & successura posteritas, quod nos, intuitu retribucionis eterne, dilectis filiis nostris, Fratribus scilicet sancte Marie *in* gradibus, *presentibus & futuris, ad celebrandam annuatim cenam Domini, concedimus & largimur XX solidos bonorum nummorum de villa nostra, que dicitur* Eberbach, *pro habendis piscibus singulis annis,*

nis, & de Cellerario nostro in Maguncia vnam amam vini boni, & tot panes albos, quot fieri possunt de vno maldro tritici, vt se nobis deuociores exhibeant ad conficiendum sacrum crisma.

Precipimus itaque in virtute DEI, & sub obtentu gracie nostre ministris nostris, vt hec nostra statuta predictis Fratribus S. Marie, *sicut a nobis statutum est, singulis annis persoluant, statuentes atque rogantes, vt idem beneficium a successoribus nostris pleno conseruent.*

Vt autem hoc verius credatur, & ab omnibus inuiolabiliter obseruetur, presentem inde paginam scribi, & nostro sigillo fecimus insigniri. Datum Maguncie anno Dominice incarnacionis MCLXXI, V Nonas Augusti, in presencia & testimonio

Burchardi, *Prepositi* S. Petri.	Arnuldi, *Prepositi de* Disendal.
Warnerii, *Prepositi* S. Marie *in* Campo.	Hermanni, *Prepositi in* Geismarl.
Heinrici, *Prepositi* Pinguensis.	Frederici, *Decani,*
Gottofredi, *Prepositi de* Frankenevort.	*&* Christiani, *Cantoris* S. Stephani.
Henrici, *Cantoris maioris ecclesie.*	Henrici, *Decani* S. Victoris.

& copiose multitudinis Clericorum *&* Laicorum, *qui presentes erant.*

Gerlacus *videlicet, Comes de* *Veldenga.	Embrico, *Ringrauius.*
Waltherus *de* Husen,	Arnuldus Rufus *de* Pinguia.
& Fredericus *filius eius.*	Merbodo *de* Soulenheim.
Dudo, *Camerarius.*	Ditherus, *Scultetus.*
Conradus, *Vicedominus.*	Petrus *de* veteri monasterio.

Godescalcus, *Officiatus, & alii quam plures.*

* Veldenz

E Canonicis *Henricus* anno MCLXXV domum lapideam iuxta nouum forum ecclesiæ legauit, & certis sub conditionibus transscripsit. Quo legere iuuabit tabulas hasce tum editas.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Ego BERTOLDVS, *per Dei graciam ecclesie* S. Marie *ad* gradus *in Maguncia Prepositus*, Heinricus, *Decanus*, Hugo, *Magister*, Marcvvardus, *Cantor, & vniuersus noster Conuentus, omnibus Christi fidelibus, presentibus & futuris, huiusmodi scripti continenciam significamus, & notam fieri cupimus: Legitur in libris orthodoxorum Patrum, plures fuisse sanctitate & doctrina excellentissimos viros, qui amplas possessiones & ingencia predia amore perfectionis vendiderunt, & nudi nudum Christum sequi desiderantes, omnia pauperibus erogauerunt. Cum vero ad ecclesiasticas dignitates postea promoti, & merito sue perfectionis Episcopales infulas adepti fuissent, facultates ecclesiarum omni nisu & vigilanti sollicitudine dilatare & ampliare studuerunt; illam quoque euangelicam pauperculam, que in gazophilacio templi duo minuta posuit, Dominus noster IHESVS Christus commendauit, eamque plus omnibus misisse asseruit. Vnde certissimum habemus documentum, non esse vltimum opus misericordie, res ecclesiasticas eciam in domo augmentare.*

Quod frater noster Henricus *diligenter apud se reuoluens, statuit, in gazophilacia Domini suum minutum ponere, & ecclesie nostre aliquid, etsi modicum, non modica tamen deuocione conferre. Contulit itaque ecclesie nostre domum lapideam iuxta* nouum forum *sitam, sanus & incolumis per manum Mundiburdi sui tam Clericis quam Laycis presentibus, ea videlicet condicione, vt, quoad ipse vixerit, eiusdem domus sit possessor, & annuatim in anniuersaria matris sue idem nobis duos solidos persoluat; cum vero Dominus de corpore huius mortis eum liberauerit, tres pueri sui,* Wernherus, Rudolphus, *&* Cunradus, *ius eandem domum possidendi optineant, eo videlicet tenore, vt eam vendendi vel mutandi vel aliqua modo alienandi nullam habeant facultatem, & singulis annis IIII solidos, duos in predicto, & duos in ipsius anniuersario Fratribus nostris persoluant. Huius autem institucionis formam, vno decedente, duo conseruent, duobus vero defunctis, tercius ratam habeat; hoc vero finem vite accipiente, predicta institucio finem accipiat, ita videlicet, vt eorum posteritas nullum ius in prefata domo sibi vendicare presumat, sed ecclesia nostra, perpetua stabilitate, libere & absolute, sine contradictionis impedimento totaliter eam possideat.*

Ne autem temporis longitudo vel aliquis casus a memoria hominum huius pactionis formam aboleat, hanc inde cartam conscribi fecimus, & sigillo ecclesie nostre,

post bannum in domo Episcopali ter acceptum, & pueris ibidem inuestitis, signare curauimus.

Sunt autem testes huius institutionis,
de Clero

Arnoldus, *maior*, Burchardus, *S. Petri*, Wernherus, S. Marie *in* Campo, Heremannus, *S. Mauricii, Prepositi.* Heinricus, *maior Decanus, cum Fratribus suis.*

De Laicis

Dudo, *Camerarius.* Ditherus, *Sculteus;*
& alii quam plurimi.

Facta sunt hec, anno Dominice incarnacionis MCLXXV, Indictione VIII, imperante Domino Friderico, *Domino* Christiano *Moguntine Sedi presidente.*

Bertholdum imitatus *Otho* Præpositus, eisdem anno MCLXXXIV ius patronatus ecclesiæ Flersheimensis adsignauit. Quod ipsum his probatum damus *Conradi I* litteris;

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CVNRADVS *diuina miserante clemencia Sabinensis Episcopus & sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus. Attendentes & diligenter considerantes opera misericordie, que nostri subditi zelo caritatis ducti, benigne satagunt operari, vtile & salutiferum duximus, ea, nostra auctoritate corroborare, & corroborata, debitis monimentis memorie mandare, quatenus posteritas intelligat, quid approbare & imitari debeat, & pie viuendi & bene operandi exemplum sumere valeat.*

Nouerit itaque presens etas, & futura fidelium posteritas, qualiter dilectus noster & cognatus, Otto, *Prepositus scilicet ecclesie* S. Marie *ad* gradus *in Maguncia, postquam eiusdem Prepositure sollicitudinem a nobis suscepit, cum omni diligencia secum cepit voluere, quatenus eandem ecclesiam iam diu dilapsam erigeret, & graues defectus, quos Fratres a longo tempore in sue cotidiane necessitatis stipendiis paciebantur, omni nisu suppleret.*

Accidit autem, quod ecclesiam in villa, que dicitur Flersheim *sitam, cuius institutio & donacio ex iurisdictione ipsius prenominate Prepositure ad eum pertinuit, vacantem habuit; Vt ergo nacta opportunitate suam bonam voluntatem pro operis exhibicione ostenderet, prefatam ecclesiam* S. Marie, *& Fratribus ibidem* DEO *militantibus, toto affectu ex nostro assensu & auctoritate contradidit, quatenus defectum panis, quo Fratres diu laborabant, ex aliqua parte releuaret, & vt ipsi Fratres prenominati Prepositi transitus memoriam annuatim celebrarent.*

Tali autem condicione hec tradicio facta est, vt Decanus S. Marie *communi consilio & consensu omnium Fratrum, vel saltem sanioris partis, Sacerdotem in ecclesia instituat, & ille ab Archydiacono donum altaris & curam populi recipiat, dotem ecclesie & oblaciones, nec non decimam animalium ad ecclesiam pertinentem, & decimam vini, id est dimidiam carratam, vel si minus ibi creuerit, preterea octo maldra siliginis & duo tritici in sustentacionem sui recipiat, de peticionibus, quas consuetudo introducit, & de kathedratico, quod auctoritate & racione statutum est, Prelatis illius ecclesie omnino respondeat, Fratres vero decimam ecclesie, & si forte vinee augmentate decimam vini vltra dimidiam carratam augmentauerint, ad stipendiorum suorum supplementum accipiant.*

Vt autem hec pietatis tradicio inconuulsa omnino permaneat, hanc cartam fecimus conscribi, & sigilli nostri impressione insigniri, omnes illos vinculo anathematis innodantes, qui huic pie tradicioni obuiare presumpserint.

Huius rei testes sunt:

Arnoldus, *Prepositus.* Heinricus, *Decanus maioris ecclesie.*
Burchardus, *Prepositus.* Sigehardus, *Scolasticus.*
Bertholdus, *Decanus.* Ruggerus, *Cantor* S. Petri.
Wernherus, *Prepositus.* Richardus, *Decanus.*
Waltherus, *Cantor* S. Stephani.

Cunra-

Cunradus, *Prepositus* S. Victoris. Wernherus, *Scolasticus.*
Amilius, *Decanus.* Theodericus, *Cantor ipsius ecclesie.*
Heinricus, *Prepositus* S. Marie *in* Campis.
Luipoldus, *Decanus.* Hugo, *Scolasticus.*
Giselbertus, *Cantor* S. Marie ad gradus.
Hermannus, *Prepositus.* Heinricus, *Decanus* S. Mauricii.
Rudolfus, *Prepositus.* Vlricus, *Decanus* S. Iohannis.
Heinricus, *Abbas* S. Albani. Folbertus, *Abbas* S. Iacobi.
Iofredus, *Abbas* S. Ferrucii.

Cappellani *Domini Archiepiscopi,*

Wernherus, *Scolasticus* S. Stephani. Ortholfus.
Rudegerus. Heinricus.
Lotharius.

Laici

Dudo, *Camerarius.* Ditherus, *Scultetus.*
Regenbodo *de* Pinguia. Arnoldus.
Cunradus Winzo.

Officiati

Herbordus. Embricho.
Gerlacus; *& alii quamplures.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLXXXIIII, *Indictione* II, *regnante Domino* Friderico *gloriosissimo Romanorum Imperatore Augusto, & filio eius* Heinrico, *inuictissimo Romanorum Rege, Augusto huius nominis IIII**. *VI.

IV

De restitutis eidem mansis quibusdam in Offenheim.

Dudo Camerarius quatuor mansos in tractu villæ *Offenheim*, Decani possessionibus contributos, inuaserat, & Militi cuidam fiduciario concesserat iure. Enimuero pœnitentia tandem tactus, eosdem *Arneuali* Decano anno MCXCVII restituit, professus, se nil in eos iuris vel habere, vel vnquam habuisse; Conrado I rem litteris his confirmante.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CVNRADVS *Dei gracia Maguntine Sedis Archiepiscopus, Sabinensis Episcopus, in perpetuum. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris Christi fidelibus, ad quos presens scriptum peruenerit, quod* Dudo, *Camerarius, qui ecclesiam* B. Marie *ad* gradus *in Maguncia multis retroactis temporibus inique molestauerat in quatuor mansis in* Offencheim, *Decanie eiusdem ecclesie attinentibus, quos eciam cuidam Militi inbeneficiauerat, signo sancte crucis insignitus, eosdem mansos* Arnevvali *Decano vltro resignauit, recognoscens & manifeste profitens, quod nichil iuris in illis haberet vel vnquam habuisset; Timens eciam, quod votum peregrinacionis sue pure & sincere perficere non posset, si, quod ab ecclesia sancte Dei genetricis virginis* Marie *abstulerat, non restitueret, iuxta illud:* Non relaxatur peccatum, nisi restituatur ablatum: *promisit quoque, quod eosdem mansos nunquam de cetero in vsus suos resumeret, nec alicui daret auctoritatem, illos vsurpandi nomine suo.*

Vnde cum ex officii nostri teneamur debito, ea, que ad ampliandum diuine religionis cultum ecclesiis Dei conferuntur, vel dudum collata sunt, suis prouisoribus illibata conseruare, statuimus auctoritate beatorum Apostolorum Petri *&* Pauli, *& nostra, sub anathematis interdicto districte precipientes, ne quis ausu temerario predictos mansos sine licencia Decani eiusdem ecclesie, ad cuius officium pertinent, sibi vendicet vel occupet. Si quis vero tam racionabile statutum nostrum quoquomodo infringere attemptauerit, vinculum anathematis se nouerit incurrisse; statuimus preterea, vt, si quis Decanus predictos mansos cuiquam inbeneficiauerit vel aliquomodo alienauerit, vsque ad condignam satisfactionem, ab officio & beneficio sit suspensus.*

Huius autem resignacionis testes sunt,

Comes Guntherus *de* Keuerenbere, *& filius eius* Henricus. *Comes* Wernherus *de* * Witichinstein. *Comes* Lampertus, *& eius frater* Ernestus. Berengerus, *Dapifer de* Meldingen.

* Witgenstein

Theodericus, *Camerarius.* Theodericus, *Pincerna.* Hermannus Werra. Theodericus. Herbordus. Sifridus, *Milites eiusdem* Dudonis.

Capellani Curie

Cunemannus, *Sacerdos.* Heroldus.

Wernherus. Giselbertus, *Notarii, & alii quam plures.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCXCVII, Indictione XV.

V

De aedibus quibusdam ei legatis.

Emecho, ciuis Moguntinus, cum crucem in sacræ peregrinationis sponsionem suscepisset, anno MCCVI domum suam, iuxta *Izzelnesburgetor*; *Minna* vero, itidem ciuis, eodem hoc anno domum suam, super vallo in suburbio sitam, eidem transscripsere. Vtrumque hæ narrant litteræ;

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Arnoldus *Camerarius*, Herboldus, Ernestus, Fridericus Scado, *&* Bertholdus, *Maguntini Officiati, vniuersis in perpetuum. Quoniam facta mortalium tum ex longo processu temporum, tum ex naturali mutacione generacionum facile solent obliuioni succumbere, necessarium valde est, ea que legitima dispensacione fiunt, scripto subnotari sigillato.*

Nouerint igitur tam futuri quam presentes, quod Emecho, *conciuis noster, cruce Domini signatus, ad Iherosolymam iturus, dum iam esset in procinctu vie, accedente consensu vxoris sue,* Engelvvibis, *& filii eorum* Emechonis, *Canonici* B. Marie *ad* gradus, *domum suam, iuxta* Izzelnesburgetor *sitam, prefate ecclesie pro remedio animarum, sue videlicet, & vxoris sue* Engelvvibis, *& filii eorum contradidit. Facta est autem hec tradicio tali condicione, vt si eum debitum nature soluere contingeret, vxor sua* Engelvvibis, *& filius eorum, si superstites essent, domum, vnde mencio habita est, tempore vite sue possiderent, ita quod alter, alteri defuncto, in possessionem domus succederet. Verum vt in ecclesia memorata eiusdem conciuis nostri & vxoris prefate, siue filii eorum celebrior in perpetuum haberetur memoria, duo maldra tritici annuatim ecclesie de eadem domo danda constituit, eo modo, vt vnum maldrum in anniuersario die obitus vxoris sue, reliquum vero maldrum in sui ipsius, siue filii sui, Fratribus, presentibus tantum, conferretur; sublatis autem eis tribus de medio, domus ad vsum ecclesie cederet absque omni contradictione.*

In communem eciam fidelium noticiam venire desideramus, quod Minna *conciuis noster, domum suam, super vallum in suburbio sitam, cum manu filiorum suorum,* Heinrici *Sacerdotis, &* Hartungi, *Laici, sepedicte contulit ecclesie, ad quatuor vncias, annuatim in festo S. Marie Magdalene Fratribus persoluendas, ea pacti forma, quod eadem domus sibi, & filio suo* Heinrico *tantum, pro eodem censu, dum viuerent, habitanda, post mortem autem vtriusque, ecclesie* S. Marie * *cedent absolute possidenda.*

* cederet

Hys itaque iure debito peractis, Fratres eiusdem ecclesie, viri videlicet dilecti, magna vsi prouidencia, ne aliquid deesset, quod imposterum eis obiici posset, tribus bannis iuxta consuetudinem ciuitatis, vtramque donacionem firmius ecclesie sue stabiliuerunt.

Vt ergo in tam racionabili vtriusque domus donacione ecclesia S. Marie *ad* gradus *quieta pace perpetuo fungeretur, ad maiorem ecclesie cautelam presens scriptum, in quo rei tocius tenor euidenter continetur, sigillo ciuitatis nostre communiuimus. Nomina quoque testium sunt hec:*

Ditherus, *Scultetus.* Eberhardus, *filius Camerarii.*

Amilius. Helevvicus.

Bertholdus.

Bertholdus.	Godefridus Bonus.
Ditho.	Gerungus.

Bertholdus, *& alii plures ciuitatis nostre conciues.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCCVI.

Similiter *Henricus*, S. Gereonis * Sacerdos, eiusque mater circa an. MCCXI domum eidem legarunt. Ipse vero censum quinque solidorum, quem Collegium quotannis, dum viueret, de his ædibus soluere debebat, ipso hoc anno ei remisit. Dabimus, quibus id perscribi iussit, tabulas ipsas.

* *quæ ædes nunc S. Spiritus venit nomine.*

FRIDERICVS *D. G. Decanus*, Godefridus, *Cantor maioris ecclesie Moguntine. Nouerint vniuersi tam futuri quam presentes, quod* Heinricus, *Sacerdos* S. Gereonis *in Moguncia, Fratribus ecclesie* S. Marie *ad* gradus *quinque solidos Coloniens. quos ipsi sibi annuatim in festo B. Martini, quam diu viueret, de domo, quam mater sua & ipse ecclesie predicte legauerant, dare debuerunt, libero & proprio arbitrio pro remedio anime sue & omnium parentum suorum, coram nobis remisit. Ne igitur idem* Heinricus *contra factum imposterum posset venire, presentem paginam ad cautelam Fratrum predictorum conscripsimus, & sigillo ecclesie nostre insigniuimus.*

Huius rei testes sunt,

Theobaldus, *Abbas* Ebberbacensis.

Canonici maioris ecclesie

Simon *de* Selchoven.	Adelungus.
Heinricus *de* Stahelecken.	Godefridus *Archipresbiter*;

& Folcnandus.

Gerhardus, *Decanus*; *&* Gerhardus, *Cantor* S. Marie *in* Campis.

Rudegerus, *Decanus* S. Gingolfi.

Embricho *de* Albicho, *& alii quamplures.*

Acta sunt hec anno incarnacionis Dominice MCCXI.

VI

De cura ædi huic B.M.V. reparandæ impensa.

Fecit, quam amplificauerat *Sifridus I*, ædes vetustate temporis, vt omnia fere solent, vitium non leue: quod quidem sub initium sæculi XIII tam aperte incurrebat in oculos, vt vel ipsius Archiepiscopi *Sifridi II* opus esset ope. Patet id ex litteris anno MCCXI datis. Iis enim constituit, vt stipendia, quæ tum vacarent, vel post vacatura essent, duobus a defuncti obitu annis fabricæ ecclesiæ deseruirent. Nil impedit, quin ipsas hic legamus.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. SIFRIDVS, *diuina fauente clemencia Moguntine Sedis Archiepiscopus. Cum ecclesiarum Dei, sollicitudine vigilanti, maxime autem earum, que nobis subiecte sunt, necessitatibus & incommodis sincere caritatis affectu compati, & quantum possumus, consulere debeamus, omnium Christi fidelium, quos scriptum present respicere contigerit, noticie cupimus subiacere, quod nos ecclesie* S. Virginis *ad* gradus, *que variis tribulacionibus nimis est attenuata, tum ad peticionem Fratrum ibidem, tum quia pre oculis est necessitas manifesta, & aliunde aliud non habet subsidium, indulgemus, compassionis gracia dispensantes, quod stipendia, que in predicta ecclesia in presenti vacant, vel postmodum vacare contingat, duobus annis post annum defuncti, fabrice eiusdem ecclesie deseruiant.*

Igitur, ne hanc nostram tam piam quam perutilem institucionem quispiam imposterum ausu temerario presumat in irritum reuocare, nos scriptum present, a nobis super huius rei traditum confirmacione, sigilli nostri munimine roboramus.

Huius rei testes sunt,

Cunradus, *maior Prepositus.*	Gotefridus, *Cantor.*
Gerbodo, *Prepositus* S. Petri.	Ruthardus, *Cellerarius.*
Fridericus, *Decanus.*	Heinricus *de* Stahelecke,

Maioris ecclesie Canonici.

Theo-

Theodericus, *Decanus.* Rifridus, *Scolasticus.*
Baldemarus, *Cantor* S. Petri.
Iohannes, *Decanus.* Wernherus, *Scolasticus.*
Gotefridus, *Cantor* S. Stephani.
Willehelmus, *Decanus.* Gerhardus, *Scolasticus.*
Hermannus, *Cantor* S. Victoris.
Gerhardus, *Decanus.* Gerhardus, *Cantor* S. Marie *in* Campis.
Diemarus, *Decanus.* Sigevvinus, *Cantor* S. Iohannis.
Rudigerus, *Decanus* S. Gingulfi.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCCXI, II Idus Ianuarii, Indictione quarto decimo.

VII

De lite super area ante valuas aeneas.

Vertit ea circa annum MCCXV inter ædis maioris & huius B.M.V. Canonicos. Vtrique immunitatis præsidio caussam suam defendebant. Sed anno MCCXV amica transactione composita fuit.

VIII

De auctis ecclesiæ huius a Sifrido II *bonis.*

Sifridus II Archiepiscopus veteres Canonicorum facultates nouis aucturus beneficiis, iis anno MCCXI immunitatem ab exactionibus de prædiis ecclesiæ in Rhingauia sitis peculiari dedit diplomate: anno dein MCCXVII, XV solidos Colonienses Lorichii quotannis præstandos, & *duas carratas vini Hunici*, Vinicellæ (vulgo *Winckel*) præbendas, liberaliter addixit. Vtrumque hic damus.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. SIFRIDVS *D.G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus. Ne processu temporis vel humano versucia gestorum racionabilium series immutetur, scriptorum debent vinaci testimonio commendari. Notum igitur esse volumus vniuersis Christi fidelibus, tam presentibus quam futuris, quod, cum antecessores nostri vsque ad tempus nostre promocionis, in predio ecclesie* S. Marie *ad* gradus, *in* Ringovve *sito, pro sue voluntatis arbitrio, putantes se ius habere, fecissent exactiones, per quas ecclesia secundum iura Canonica & ciuilia in eisdem bonis magnum sustinuit detrimentum, nosque huiusmodi exactioni, qualitercunque ad nos * perdurare videremus debere inniti, Canonicis tamen ecclesie prefate iuste renitentibus, & affirmantibus, quod predicta predia deberent ab omni exactione libero permanere, ob remedium anime nostre, & conseruacionem libertatis ecclesiastice prenotate, exactiones ipsas omnimodis duximus auferendas, statuentes, ne a successoribus nostris imposterum attemptentur.*

* perdurantis.

Vt autem hoc pium & liberale factum nostrum perpetuis temporibus inconuulsum permaneat, & debitam obtineat firmitatem, presentem conscribi paginam, eamque sigilli nostri munimine fecimus roborari.

Huius rei testes sunt,

Gerbodo, *Prepositus* S. Petri. Adelungus.
Fridericus, *maior Decanus.* Godefridus.
Godefridus, *Cantor.* Heinricus, *Prepositus de* Pingvvia.
Heinricus, *Prepositus* S. Mauricii. Heroldus.
Ruthardus, *Cellerarius.* Dietmarus.
Obertus. *Canonici* maioris ecclesie.
Theodericus, *Decanus.* Rifridus, *Scolasticus.*
Baldemarus, *Cantor* S. Petri.
Iohannes, *Decanus.* Godefridus, *Cantor* S. Stephani.

Laici

Godefridus, *frater noster, de* Eppenstein. Henricus *de* Okkenheim,
Wernherus *&* Philippus *de* Bolanden. *& alii quamplures.*

Acta sunt hec anno ab incarnacione Domini MCCXI, Indictione XIIII. Data Moguncie VIII Idus Februarii, Imperante Domino Ottone *Romanorum Imperatore Augusto, Imperii eius anno secundo.*

In

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. SIFRIDUS *D. G. sancte Moguntine Sedis Archiepiscopus. Sicut ex officio nostro vniuersis ecclesiis nobis subiectis tenemur preesse, sic ex donis & facultatibus a DEO nobis concessis, volumus eisdem, prout possumus, prodesse. Nouerint igitur vniuersi, tam futuri quam presentis temporis Christi fideles, quod nos spiritu pietatis inspirati, in remissionem peccaminum nostrorum & successorum nostrorum, quindecim solidos Coloniens. annuatim in* Loricha, *& duas carratas vini* Hunici *in* Winkela, *de bonis ad Abbaciam quondam in* Ameneburc *spectantibus liberaliter, ecclesie* S. Marie *ad* gradus *contulimus, vt anniuersarius dies noster etiam a Canonicis ibidem DEO famulantibus perpetuo celebretur, & sub ea forma, quod si vel per nos vel successores nostros eandem Abbaciam postmodum Domino adiuuante redintegrari contingat, nos vel successores nostri predicta bona, siue* S. Marie, *seu ecclesie in* Amenenburc, *equa prouentuum estimacione recompensare debeamus.*

Ne igitur eadem nostre pietatis donacio ab aliquo successorum nostrorum pro sue voluntatis arbitrio immutari, vel maliciosa attemptacione aliquomodo imposterum possit infringi, conscripcione presentis pagine, & nostri sigilli munimine fecimus roborari.

Testes huius rei sunt:

Ruthardus, *Cellerarius.* Obertus, *Archipresbiter, maioris ecclesie Canonici.*

Iohannes, *Decanus.* Rimundus, *Scolasticus.*

Godefridus, *Cantor* S. Stephani.

Wideroldus, *Decanus* S. Victoris.

Iohannes, *Canonicus Frischelariensis, & Notarius noster.*

Cunradus, *Decanus* S. Mauricii.

Diemarus, *Decanus* S. Iohannis, *& alii quamplures.*

Acta sunt anno Dominice incarnacionis MCCXVII, VII Idus Aprilis.

IX

De nouo eorundem per Theodericum *Prepositum incremento.*

Is Collegio ius patronatus ecclesiæ siue parœciæ in villa *Nithe* anno MCCXVIII beneuola donauit voluntate. Quod vt hoc magis pateat, inspiciantur tabulæ *Sifridi II*, quas hic damus.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. SIFRIDUS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus. Omnibus Christi fidelibus hec scripta visuris, in salutis auctore salutem.*

Iustis petencium desideriis & votis honestis, celerem nos decet assensum & fauorem beneuolum impertiri; Ea propter dilectorum filiorum Capituli S. Marie *Magunt.* ad gradus *peticionibus inclinati, ecclesiam in* Nithe, *quam per collacionem* Theoderici *sui Prepositi iuste ac racionabiliter est adepta, cum omni iure instituendi Sacerdotis ibidem per manum Decani, consenciente Conuentu, & recipiende ab Archidyacono cure animarum, dictis Canonicis auctoritate metropolitica confirmamus. Sic autem ab ipso Capitulo est prouisum, vt Presbiter celebraturus in ecclesia memorata, de dote ipsius & oblacionibus, de minutis in* Grizheim *&* Sozzenheim *decimis, de tercia parte decime in* Breidenloch, *& particularibus obuencionibus se sustentet, responsurus alias Archiepiscopo suo & Archidyacono suo, & Sedis Romane Nunciis, modis debitis & consuetis. Decima vero solius ville* Nithe *totalis & sine omni diminucione proueniet Canonicis antedictis, exinde cathedraticum soluturis.*

Sub interminacione igitur inhibemus anathematis, ne quis huic confirmacioni nostre temere contraire presumat; quod si quis attemptauerit, indignacionem omnipotentis DEI & beatorum Petri *&* Pauli *Apostolorum eius, &* B. Martini, *& nostre excommunicacionis sentenciam se nouerit incursurum.*

Testes sunt;

Heinricus, *maior Prepositus.* Godefridus, *Custos.*
Bobelinus, *Decanus.* Cunradus, *Scolasticus.*

Christianus,

Christianus, *Cantor.* Heinricus, *Prepositus Pinguensis.*
Ruthardus, *Cellerarius.* Adelbertus *de* Colenberc.
Magister Heroldus, *Canonici* maioris ecclesie.
Theodericus, *Decanus.* Arnoldus, *Scolasticus.*
Cunemannus, *Cantor* S. Petri.
Iohannes, *Decanus.* Rimundus, *Scolasticus.*
Godefridus, *Cantor* S. Stephani.
Godefridus *de* Ebenstein, *& alii quamplures.*

Data Maguncie VIIII Kalendis Marcii. anno Pontificatus Domini Honorii *Pape III secundo; Pontificatus autem nostri, septimo decimo.*

X

De lite, quæ Collegio huic cum Nobilibus de Bergen *fuit.*

Sub annum MCCXXIII Nobiles *de Bergen* Collegio litem intenderant super duobus in villa *Nithe* talentis. Quippe feudi iure ea sibi deberi perhibebant. Ne res in maiorem excederet contentionem, pensi habuere tum Canonici, tum Scabini Francofurtenses. Fecere igiter eos inter compositionem, quam his quidem tabulis complexi sunt.

In nomine Domini Amen. G. *Decanus &* Capitulum, Heinricus *Scultetus &* Ciues *in* Franckenvort. *Ad vniuersorum noticiam presencia scripta transmittant, quod discordia, que vertebatur inter Prepositum & ecclesiam* S. Marie *Maguntie ad* gradus, *ex parte vna*, Cunradum *seniorem & filios eius*, Cunradum, Gerhardum *&* Ortvvinum, *item filios* Marquardi *fratris sui*, Wernherum, Marquardum, VValtherum, Gerhardum, Godefridum, Hermannum, *&* Helfricum *de* Bergen, *ex parte altera. super duobus talentis in* Nithe, *que sibi contendebant titulo feodi pertinere, coram nobis amicabilis composicio interuenit, ita, quod dicti Laici renunciauerint omni iuri. quod habebant vel habere videbantur in predictis talentis, & propter renunciacionem huiusmodi, Prepositus & ecclesia dederunt eis IX marcas.*

Testes sunt,

Godefridus, *Parochianus.* Reinoldus.
Burkardus. Cunradus.
Heinricus, Canonici *de* Frankenvort.
Iohannes, *filius Aduocati.* Cunradus Meisenbug.
Rupertus *de* Saffenhusen. Marquardus *de* Buchen.
Heinricus *de* Bonemesen. Rukerus *de* Birkelar.
VVortvvinus *de* VVirzeburc, Milites.
Iohannes Goltstein. Baldemarus.
Hermannus Niger. Cunradus Rusere.
VVigandus *de* Escheburne. Tegenhardus.
Vlricus. Nidungus.
Heinricus *de* Langestat. *Scabini, & quam plures alii nostri concines.*

Ne autem super hoc negocio lis aliqua in posterum oriatur, sigillis nostris fecimus hanc paginam communiri. Acta sunt hec Frankenvort anno incarnacionis Dominice MCCXXIII. IIII Kal. Maii.

XI

Item, quæ eidem fuit cum Arnoldo *Præposito, de decimis Beckelheimensibus.*

Iisdem quoque temporibus *Arnoldus* Præpositus contendebat, decimas de frumento Beckelheimenses sibi competere, suisque in Præpositi officio successoribus; Fratres vero vno regerebant ore, istas a longo iam tempore, eleemosynæ instar, a Præpositis Collegii se tum consecutos esse, tum in possessione habuisse. Quæ res cum aliquandiu in controuersia iacuisset, tandem composita est, Arnoldo de iure, quod sibi arrogarat, decedente. Transactioni robur adiecit *Sifridus II,* hoc edito diplomate;

SIFRIDVS

SIFRIDUS, *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus in perpetuum. Attestacione presencium notum esse cupimus vniuersis, tam futuris quam presentibus, quod Dilectus noster* Arnoldus, *Prepositus* S. Marie *ad* gradus, *quadam opinione inductus, coram nobis Prelatis, & Canonicis aliarum ecclesiarum presentibus, questionem mouit Canonicis suis super decima frumenti in* Beckelenheim, *contendens, illam ad suam amministracionem pocius, quam ad Fratrum elemosinam pertinere: Canonici vero resistebant, prescripcionem inter cetera, si necessarium esset, opponentes, & affirmantes constanter, quod & ipsi & eorum predecessores, sub quinque Prepositis, & eidem Prepositi cum eis, eandem decimam loco elemosine accepissent.*

Sed hec contencio inter predictum Prepositum & Canonicos breui tempore perdurauit. Nam, meliore habito consilio, & plenius de rei veritate, tum per raciones tum per alia documenta ab ipsis Canonicis instructus, idem Prepositus, postmodum coram nobis comparens, in prescripcione, & alia Canonicorum assercione, cum Canonicis concordauit, & quod nullum ius in predicta frumenti decima haberet, confessus est; multis presentibus manifeste liti quoque cessit, & recognouit, eandem frumenti decimam ad Fratrum elemosinam totaliter pertinere, super quibus Canonici nostri scripti testimonium postularunt.

Nos igitur, deuote peticioni Canonicorum annuentes, ad auferendum imposterum tocius dubitacionis scrupulum, & euacuandam omnimodam Prepositorum contra sepe dictam frumenti decimam attemptacionem, presens scriptum in euidenciam confessionis Prepositi, cessionis, & recognicionis coram nobis facte conceptum, nostri sigilli impressione iussimus insigniri, inhibentes auctoritate metropolitica, ne quis de cetero super prememorata decima in preiudicium & grauamen Canonicorum presumat resumere questionem.

Huius rei testes sunt:

Gerbodo, *Prepositus.* Christianus, *Decanus,*
& Capitulum maioris ecclesie Maguntine, & alii quam plures.

Acta sunt hec anno Domini MCCXXIIII, V Kalend. Februar. Pontificatus nostri anno XXIII.

XII

De facta bonorum quorundam cum Disibodenbergensibus commutatione.

Decimæ Hechedesheimenses monasterio *D. Disibodi* competebant: curtis vero Capellæ in vico *Odernheim* Collegio nostrati ad B. M. V. Vtriusque commodis consulturus *Gerhardus I* Archiepiscopus, anno MCCLIII curtim istam cœnobio *D. Disibodi* in monte; decimas vero Hechedesheimenses Marianis transscripsit, & eas quidem hac lege, vt dimidia illarum pars perpetuo cedat Canonicis in augmentum præbendorum. Testimonio sint ipsæ tabulæ.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis Amen. GERHARDUS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius. Iniuncta nobis pastoralis officii cura requirit, vt subditorum nostrorum commodis insudantes, ecclesiarum pariter vtilitatibus intendamus. Cum igitur ecclesia* S. Marie *ad* gradus *Moguncie, in curte Capelle sue in* Odernheim *propter loci distanciam, dampna grauia sedulo senciat & iacturam: Monasterio quoque montis* S. Thisboti, *nostre dyocesis, in decima sua in* Hechedesheim *id ipsum similiter eueniat & contingat; nos, tam ecclesie quam monasterii predictorum commodis & vtilitatibus, prout Deus donauerit, intendere cupientes, predictam totalem decimam in* Hechedesheim *ad prefatum monasterium pertinentem, habito super his consilio pleniori, de voluntate & grato consensu* Ottonis *Abbatis,* Waltheri *Prioris, ac tocius Conuentus ipsius monasterii, ex officio nostro transferimus in dictam ecclesiam* S. Marie *ad* gradus, *vt ipsa ecclesia dictam decimam cum omni iure perpetuo teneat & possideat, vel quasi possideat, quo ipsam prefatum monasterium tenuit hactenus & possedit, vel quasi possedit. Capellam vero predictam cum suis pertinenciis omnibus, scilicet hys, que dicta ecclesia* S. Marie *ad* gradus *in prefata villa* Odernheim *hactenus tenuit & possedit, vel quasi possedit, de consensu* Wernheri, *maioris, &* S. Marie *ad* gradus *ecclesiarum Prepositi, Prelatorum, & Capituli ipsius ecclesie* S. Marie *ad* gradus, *transferimus in prefatum monasterium*

nasterium montis S. Thisboti, *vt ea ipsum monasterium perpetuo teneat & possideat, vel quasi possideat eo iure, quo prefata ecclesia ea tenuit hactenus & possedit, vel quasi possedit.*

Vt autem hec inconuulsa perpetuo perseuerent, ea conscribi iussimus, & nostri, ac Capituli Moguntini, nec non eorum, ad quos ea res pertinet, sigillorum munimine fecimus roborari. Acta sunt hec Moguncie, presentibus

Wernhero, *Preposito.*
Iohanne, *Decano.*
Gerhardo, *Archipresbitero.*
Giselberto, *Preposito* * *Liutpurgensi*; * Limpurg.
Canonicis maioris ecclesie.

Stephano, *Decano.*
Hermanno, *Scolastico.*
Magistro Richardo, *Cantore.*
Magistro Wilhelmo.
Magistro Bertholdo, *Canonicis* S. Petri.

Magistro Arnoldo, *Scolastico.*
Magistro Godesmanno, *Cantore* S. Stephani.

Arnoldo, *Decano.*
Godefrido, *Custode* S. Victoris.

Cunrado, *Decano* S. Mauricii.
Heinrico, *Cantore* S. Iohannis *Moguncie.*
Walthero, *Custode Pinguense.*
Arnoldo, *Camerario.*
Hermanno, *fratre eius.*
Cunrado *de* Zagelbach, *Militibus.*
Fridrico, *dicto* Raind.

Ciuibus Moguntinis & aliis quampluribus, tam Clericis quam Laicis, anno Domini MCCLIII, Nouo Kalendas Aprilis; Pontificatus nostri anno primo.

In nomine Domini, Amen. GERHARDVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius. Iuri consonum, & proximum credimus racioni, ea, que rite a nobis pro ecclesiarum commodo disponuntur, tam prouide, tamque sollicite ordinari, quod ex hys dissidii vel discordie nulli valeat oriri materia in futurum. Cum igitur decimam in* Hechedesheim *transtulerimus de Monasterio montis* S. Thisboti, *nostre dyocesis, in ecclesiam* S. Marie *ad* gradus *Moguncie, de consensu Abbatis & Conuentus monasterii memorati, statuimus, & Capituli ipsius ecclesie* S. Marie *voluntate pariter & consensu obseruandum perpetuo & inuiolabiliter ordinamus, vt medietas dicte decime, in annona & in vino, ac rebus aliis, amministracioni cedat perpetuo prebendarum; reliqua vero medietas, cuius fructus nunc percipiunt* Godeboldus, *Iudex ciuitatis Moguntine, &* Elyzabeth, *vxor eius, ipsis* Godeboldo *&* Elyzabeth *eius vxore defunctis, vsibus Fratrum cedat ecclesie memorate, ad eam videlicet porcionem, que elemosine nuncupantur.*

Vt autem hec nostra ordinacio inconuulsa perpetuo perseueret, scriptum presens nostri, ac dictorum Prepositi ac Capituli sigillorum munimine fecimus roborari. Actum Moguncie anno Domini MCCLIII, Nouo Kalendas Aprilis.

Hanc porro commutacionem Otto Abbas, Waltherus Prior, & totus Conventus S. Disibodi, tactis SS. Euangeliis, confirmarunt secundum literas datas anno & die eodem.

XIII

De bonis quibusdam coemptis.

Guntramo de *Olfa*, Militi, nonnulla erant in tractu villæ *Rockenbach*. Horum dimidiam partem Capitulum anno MCCLV septem & triginta marcarum pretio sibi comparauit. Consensit venditoris vxor *Guda* de *Cronberg*. Guntramus vero ad præstandam *per annum & diem secundum consuetudinem terra vvarandiam* constituit *Othonem*, *Waltherum*, *Hartmudum*, & *Petrum* de *Cronberg*, Milites.

XIV

De noua ecclesiæ huic facta donatione.

Guda, filia *Gertrudis*, dicta *Vogeleuben*, quum anno MCCLVI exitiali correpta morbo exiguam longioris vitæ spem sibi superesse videret, animo suæ saluti procurandæ intento, bona, quæ in tractu villæ *Gensen* possidebat, collegiali huic attribuit, & sabbato proximo ante S. Mauricii sollemne in manus Godefridi Scholasti-

Scholastici resignauit, præsentibus præter alios *Godeboldo* & *Henrico*, dictis *ad Kacubam*, Militibus, *Iusticiariis ciuitatis Moguntinæ*, vt tabularum hac de re tum consignatarum verba habent.

XV

De controuersia, quæ ecclesiæ cum Nobilibus *de* Ehrenberg *intercessit.*

Admodum acris ea fuit. *Eberhardus* enim, eiusque filius *Conradus*, Aduocatorum more iure suo abutentes, incolas vici *Osthouen*, ecclesiæ dominio subiectos, grauiter premebant. Præterquam enim, quod Scabinos, aliosque in vincula coniecerant, varias iis & inconsuetas imperabant collationes. *Mariani* contra asserebant, suos ad id genus onera haud posse adigi; in diœcesi enim Vormatiensi obseruari constitutiones concilii generalis Moguntini, quæ ea prohibeant. Cum nil proficerent, rem eo deducebant, vt *Eberhardus* & *Conradus* a sacris repellerentur. Qui hoc ipso ferociores & impotentiores redditi, ecclesiæ bona inuadebant, impediebantque, ne agri, prædiaque coli possent. Litium tandem pertæsi, vtraque pars, Mariani & Nobiles, controuersiæ finiendæ legerunt sequestres, *Walramum*, Præpositum maioris Vormatiensis, eius itidem Decanum, *Burcardum*, & Cantorem, *Iacobum*, nec non *Alexandrum*, Præpositum de Haslach, dictæque cathedralis Canonicum; a quibus caussa cognita decretum, vt *Eberhardus* & *Conradus* ecclesiæ satisfaciant, captiuos dimittant liberos, pecuniam vi extortam restituant. Litterarum datum est; *Vormatiæ anno MCCLXVIII, in die B. Thomæ Apostoli.*

XVI

De Wernhero *Archiepiscopo in tertiam partem bonorum Drechtingshusi emptorum admisso.*

Emerant ædis maioris & huius ad B. M. V. Canonici bona monasterii *S. Cornelii Indensis* in villa Drechtingshausen, ad sinistram Rheni infra Bingam. In quorum tertiam partem cum admitti desideraret *Wernherus* Archiepiscopus, cum eis his conditionibus transegit.

WERNHERVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius. Nouerint vniuersi, quod cum Decani & Capitula* nostre, *&* S. Marie *ad* gradus *ecclesiarum Moguntinens. apud Abbatem & Conuentum* S. Cornelii Indensis, *Ord. S. Benedicti, Col. dyoc. vniuersa bona sua in* Drechtingeshusen *sita, cum suis pertinenciis pro mille & quingentis marcis denariorum Colon. comparassent, ad peticionem nostram, in empcionem dictorum bonorum, vt pro rata tercie partis predicte summe, videlicet quingentas marcas soluere deberemus, nos cum eis pariter admiserunt.*

Verum cum presentem non habeamus pecuniam, a Iudeis nostris in ciuitate nostra Maguntina prescriptam summam per vices recipere curauerunt, quam ex nunc eis deputamus, & suis terminis inferius subnotatis, in omnem euentum facimus assignari; videlicet singulis annis in festo S. Bartholomei *centum marcas denariorum Coloniensium legalium. In festo* Purificacionis B. Marie *totidem, & deinde in singulis eisdem festiuitatibus occurrentibus annuatim, singulas centum marcas denar. Col. accipient, donec totalis summa quingentarum marcarum a nobis fuerit persoluta. Adsicientes, si ante solucionem secundam in festo purificacionis proxime computatam decedere nos contingat, centum marce iam percepte a dictis Iudeis remanebunt Capitulis supradictis, vt vtraque ecclesia ex L marcis perceptis, ad agendum nostrum anniuersarium, teneatur, & nichilominus bona prefata in* Drechtingeshusen *sope dicta Capitula, proprietatis titulo, in perpetuum possidebunt, nec quicquam iuris vel actionis, quicunque nobis substitutus, in eisdem bonis vendicare debebit. Quod si ante solucionem vltimam totalis summe de medio subtrahi nos contingat, ex tunc in illo casu pecuniam receptam a Capitulis, aut redditum annuum, recepte pecunie equiualentem, legare seu donare, cuicunque nobis licebit, pro nostre arbitrio voluntatis,*

Ceterum si aliquo predictorum terminorum pecunia ipsis Copitulis non fuerit persoluta, ex tunc in illo casu preuentibus dictorum bonorum prorsus expertes eri-

mus, tam diu, donec defectum solucionis penitus suppleamus, interim vero ante supplecionem, sola Capitula recipient, nobis in nullo participantibus, quicquid de eisdem bonis peruenerit annuatim.

Recognoscimus eciam, in his scriptis publice profitentes, quod nos ipsa bona in Drechtingeshusen, *non Archiepiscopatui vel nostro Capitulo comparauimus, cum super his, vt est predictum, nobis ordinandi reseruauerimus potestatem. Insuper profitemur & volumus, vt vina de sepe dictis bonis percepta, remaneant indiuisa & omnino communia, donec Pinguiam ad ripam Reni perueniant, vbi demum equaliter annis singulis partienda.*

Vt igitur premissa rata sint & inconuulsa, ea de consensu Capituli nostri conscribi, & presens scriptum, nostro & ipsius Capituli nostri sigillis fecimus communiri. Actum Maguncie anno Domini MCCLXXIIII, XIII Kal. Septembr.

XVII
De villa Griesheim *empta.*

Sita ea est ad dextram Mœni ripam, Höchstam inter ac Francofurtum: paruitque tum temporis *Philippo* & *Wernhero* fratribus, Dynastis Falckensteinio-Münzenbergiis. Ab his eam anno MCCLXXV, V Idus Ianuar. omni cum iure, CCXXII marcis denariorum Coloniensium Decanus & Collegium sibi coemere.

XVIII
De cura Collegii in sacris debite & quiete obeundis.

Vt hodie, ita iam olim, occasione fori, erant, qui quam proxime ædem Marianam tum vinum expediebant, tum alias in tabernis extrudebant merces. Quod quum Canonicis in officio diuino religiose & sine strepitu peragendo non posset non esse molestum, apud Wernherum Archiepiscopum, vt id genus negociationibus modum poneret, institerunt. Is viso, petere eos, quod iure summo, optimoque petere poterant, Decano ecclesiæ D. Ioannis negotium dedit, curaret, vt qui nimis vicinas ædi sacræ exercerent tabernas, loco decederent: ceteri vina sua venderent domi. Ex quo illi, loco a turbis mage vacuo, hoc quietius sacris vacauere. En tabulas ipsas!

WERNHERVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Decano ecclesie* S. Iohannis *Maguncie salutem in Domino. Dilecti in Christo Decanus & Capitulum ecclesie* S. Marie *ad gradus Maguncie conquesti sunt nobis, quod quidam Laici, apud dictam eorum ecclesiam residentes, tabernas suas faciunt & exercent, vicinas nimis eidem ecclesie & propinquas; Quidam eciam mercimonia & alias res suas vendunt ibidem, ita, quod propter tam vendencium, quam emencium strepitum & clamorem, nec non ludos tabernariorum, diuinum officium in predicta ecclesia impeditur, nec Canonici & Clerici illud possunt peragere cum solempnitate debita & consueta.*

Cum igitur cultus diuinus in ecclesiis dedicatis minui non debeat, sed augeri, Discrecioni tue mandamus, precipiendo districte, quatinus predictos, vt vina sua sine strepitu & clamore in domibus suis vendant, alios vero, qui res & mercimonia apud dictam ecclesiam hactenus vendere consueuerunt, vt de locis eidem ecclesie nimis vicinis cedant, omnino moneas & inducas, alioquin eos ad id auctoritate nostra per sentenciam excommunicacionis compellas, quandocunque a predictis Decano & Capitulo super eo fueris requisitus. Datum Pinguie anno Domini MCCLXXV, II Kalend. Augusti.

XIX
De immunitate bonis ecclesiæ Esenheimensibus concessa.

Vt Marianis ea hoc maiori essent emolumento, oneribus ac seruitute, quibus domui suæ hactenus obstricta erant, exemit *Lutgardis*, *Philippi*, Domini *de* Bolandia, vidua, liberaque dixit tabulis anno MCCLXXIX, feria post diem assumtæ Virgini sacratum editis.

XX
De æde hac B. M. V. incendio deformata.

Contigit id anno MCCLXXXV. Tum enim igne concepto tota pæne conflagrauit,

flagrauit, turri, tecto, fornicibus, organis pneumaticis, ornatuque pæne omni flamma consumtis.

XXI

De sollemni Gerhardi II *donatione ecclesiæ facta.*

Is parœciam Drechtingeshusensem, cuius ius patronatus ad id vsque temporis Decano & Capitulo maioris & huius ad gradus ecclesie competebat, eisdem cum Capellis, bonisque aliis contributis, anno MCCXCV stipendiorum in augmentum libere tradidit, tabulisque, quarum hic damus apographum, adsignauit.

GERHARDUS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis in Christo,* maioris *&* S. Marie *in* gradibus *ecclesiarum Magunt. Decanis & Capitulis salutem in Domino. Digne agere credimus, cum beneficencie nostre manum porrigimus in illis negociis, in quibus pium videmus propositum, & diuini cultus deuocio procuratur. Deuotis igitur vestris precibus inclinati, ecclesiam porochialem in* Drechtingeshusen *nostre dyoc. cuius ad vos ius pertinet patronatus, cum Capellis dependentibus ab eadem & suis pertinenciis, in augmentum prebendarum vestrarum vobis conferimus, tradimus & donamus, ipsamque vnimus vestrie ecclesiis, perpetuo pleno iure habendam, ita quod eam officiari faciatis per ydoneum & perpetuum Sacerdotem, cui de ipsius ecclesie prouentibus assignetis congruam porcionem, residuum ad vsus vestros licite & libere conuertendo, nostro, successorum nostrorum, & loci Archidyaconi per omnia iure saluo. Datum in Castris apud Cruceburg, anno Domini MCCLXXXXV. XI Kalendas Octobris.*

XXII

De facta bonorum quorundam cum aliis commutatione.

Marianis bona quædam erant in diœcesi Coloniensi, in tractu scilicet villæ *Gele*; ius item patronatus parochialis villæ *Rumerskirchen*: Canonicis Coloniensibus *ad D. Andream* vero bona quædam haud ita procul a Moguntia remota, in tractu scilicet villarum *Ockenheim, Engelstatt*, & *Stadeck*; locis sane vtrisque haud parum alienis. Quare placuit Decano & Capitulo sua cum his Coloniensium commutare. quod & anno MCCCXXIV factum, vt litteræ hac de re feria prima post diem S. Crucis exaltatæ festum datæ docent.

XXIII

De consensu feudali Falckensteiniis *præbito.*

Philippus iunior, Dynasta Falckensteinensis & Dominus Münzenbergæ, despondcrat sibi *Annam* e Comitibus Catimelibocensibus. In quam quum titulo donationis propter nuptias CCXL libras Halenses, probi ponderis ac valoris, se collaturum spopondisset, petiit a Capitulo facultatem, symbolum hoc ex bonis, quæ ab ecclesia Mariana in tractu villæ *Nied* fiduciario teneret iure, eidem constituendi. Assensit Collegium, editisque his an. MCCCXLVI litteris, hanc illi potestatem fecit.

Decanus *&* Scolasticus *totumque Capitulum ecclesie* S. Marie *ad* gradus *Magunt. publice recognoscimus in hys scriptis, quod ad dotacionem seu donacionem propter nupcias, per Domicellum* Philippum *de* Falckenstein, *Dominum in* Münzenberg, *iuniorem, in Nobilem* Annam *de* Kazenelenbogen *vxorem suam legitimam, cum ducentis & quadraginta libris Hallensium legalis monete, super bonis in villa* Nidde *sitis, a nobis & nostra ecclesia in pheodo descendentibus, consensum nostrum beneuolum adhibuimus & presentibus adhibemus, ita sane, quod dicta Anna eadem bona a nobis & nostra ecclesia in re dotis seu dotalicii in antea omnimodo iure & forma possideat, prout dictus* Philippus *& sui successores ea hucusque a nobis & nostra ecclesia in pheodo possidebant. In cuius rei testimonium sigillum nostri Capituli presentibus est appensum. Datum anno Domini MCCCXLVI feria quarta post Dominicam, qua cantatur* Letare.

XXIV

De æde hac an. MCCCLXVII fulmine incensa.

Iuuabit rem enarrare verbis *Miscellorum* nostrorum ἀνεκδότων f. 104 a) *Item quinta die mensis Septembris circa mediam noctem orta est magna tempestas in aere, super*

per ciuitatem Moguntinam. Venit enim ventus orientalis cum maximo impetu, & tanta frequentia & horribilia tonitrua continuo facta sunt, qualia nulla aetas pro tunc hominum facta meminerit. Tunc ex igne fulguris incensa est turris S. Marie *ad* gradus *in cacumine, qui ignis in tantum excreuit, vt totam turrim, quicquid in lignea structura erat, & aliam turrim propinquam magnam ligneam, campanas sustinentem, cum toto tegmine ipsius ecclesia consumsit, & in cineres redegit.*

XXV

De Vogteia Osthouensi *Archiepiscopo* Theoderico *tradita.*

Eam vsque huc Comitibus Leiningensibus ecclesia iure concesserat clientelari. Verum anno MCCCCXXXV eam Theoderico tradidere Decanus ac Canonici Collegialis huius, litterisque anno sequenti ipsis Kal. Ianuar. datis *Hessoni*, Comiti Leiningensi, significarunt, se istam Archiepiscopo transscripsisse.

XXVI

De alia aedis huius deflagratione.

Anno MDLXI die VII Aug. incendio noctu circa horam X exorto quam grauissime rursus deformata est. Fuit enim id tam repentinum, tam vehemens, vt tota iam fumaret, arderetque, quam vigilum oculis subiret periculum: tum vero flammis, cum superiora intra tertium horae quadrantem depastae essent, ad inferiora, vicinaque omnia penetrantibus, in cineres fere redigeretur ac fauillas. Sunt, qui fulmine de caelo percussam volunt. Quocunque vero ignem concepit modo, tam foede eo tum deusta fuit, vt Canonicis cultus diuinus plures per annos in aede *D. Mauricii* obeundus fuerit.

XXVII

De eiusdem instauratione.

Vti vero hoc maturius reficeretur, curae fuit tum Danieli Archiepiscopo, tum Collegio Canonicorum ipsi. Cum igitur quatuordecim diebus ante, qui tum ei praefuerat, Decanus fatis functus esset, visum fuit, in substituendo alio aliquod temporis interponere spatium, vt e fructibus Decano quotannis praeberi solitis ad sumtus in reaedificationem faciendos interim colligeretur pecunia. Quo quidem euenit, vt locus Decani ad annum vsque MDLXXVIII vacarit.

Nec sua Canonici ad D. Victorem operi defuerunt ope. Aeris enim Campani, quod e cineribus Collegiatae olim suae inter alias fortunae reliquias collegerant, partem non contemnendam, septem scilicet & decem pondera centenaria, rogati sensuque mali, quo nostri premebantur, tacti, eisdem ad aeramenta noua fundenda concessere.

Et sic emersit ex incendio aedes haec collegialis, quin nitidior longe resurrexit; turri quippe exornata fuit eleganti admodum, varioque conspicua ornatu. Conf. anonymus, quem iam dixi, *aurea Moguntia* scriptor l. d. sect. I n. VII p. 190. Quae quidem illa ipsa est, in qua postea campanulae ferreo stilo pulsatiles ad harmoniam coniunctae; quod opus Eminentissimi Electoris *Ioannis Philippi* est.

XXVIII

De nuperrima eiusdem immutatione & renouatione.

Atenim, vt angustior indies, splendidiorque fieret aedes haec, adlaboratum annis proxime praeterlapsis. Intus enim anno MDCC chorus, opere lapideo, quo veteri more obseptus, & a reliqua templi parte distinctus erat, submoto, ita adapertus, vt nil prorsus illius nunc obstruat aspectui: tum vero arae nouae ad latera ipsius eleganter structae: baptisterium itidem e medio templi in sacellum, quod D. Aegidii memoriae sacrum est, translatum. Extus vero anno MDCCXV, gradibus lapideis, quibus a porta piscium adscendebatur, semotis, noui tum commodiores, tum magnificentiores structi.

XXIX

De peculiaribus in ea pietatis exercitiis.

Notauit iam *Serarius* lib. I cap. XXXI sect. I p. 114 sacra psalmodia, quae

Salue

Salue Regina dicitur, D. Virginem singulis ibidem vesperis religiose coli. Qua quidem antiphona in hunc vsque diem ibidem perhonorifice salutatur.

Auctor instituti (quod praeterire nefas esset) fuit *Adolfus* de *Breithart*, ecclesiae huius Scholasticus olim ac Decanus, mortuus anno MCCCCXC. Sic enim ipse in tabulis vltimae voluntatis suae, anno MCCCCLXXXIII editis: *Promoui etiam & impetraui fundacionem decantacionis Antiphone*, Salue Regina, *singulis diebus de sero circa pulsum* Ave Maria *apud ymaginem B. Marie in predicta ecclesia per quondam Reuerendissimum* D. Adolfum *Archiepiscopum cum certis indulgenciis iuxta tenorem literarum fundacionis & dotacionis a prefato Domino Archiepiscopo desuper emanatarum.* E *necrologio* huius ecclesiae p. 5.

Praeter quotidianam hanc pietatis exercitationem, omnibus diebus dominicis, festisque aliis, sacrae in ea, hora post meridiem tertia, ad populum habentur conciones (id quod ex omnibus Collegiatis huic soli peculiare est) & dominicis quidem diebus, illisque, quae honori B. Virginis sacratae sunt, a Capucinis: ceteris vero diebus festis ab PP. Societatis Iesu. Eaque confertissimo semper auditorio.

XXX

De processionibus huc instituti solitis.

E principe templo est huc ipsa magni sabbati die processio cum crucibus, cereis, thuribulo, & chrismate, quod, vt rituales praescribunt libri, ferre debent duo Canonici non capitulares, eo, qui baptismatis fontem benedicturus est, sacerdote subsequente: duoque Canonici cappati eundo cantant ℟ *sicut ceruus desiderat* &c. choro alternatim respondente: redeundo autem duo ex sociis, qui *Regis & Episcopi Capellani* dicuntur, similiter cappati, litanias omnium Sanctorum *. Idemque fit in vigilia Pentecostes. Die vero Paschae post vesperas, feria item II, III, IV, V, & VI post vesperas chorus metropolitanus sollemniter cum vexillis, cereis, incenso, cantuque vsitato ad fontem in hac aede procedit baptismalem: quo eum peruenit, cantat: *Vidi aquam &c.* Similiter in aliis quibusdam per annum festis sollemnioribus, cum maxime vero diebus honori B. M. V. dicatis, heic ad chorum statio est; quippe quo sollemni celebritate se conferre solent, queis Numinis timor ac Superum cultus religiose cordi est.

* *Vid.* Serarius *l. d.*

Huic non absimilis est consuetudo illa, qua Scabini ciuitatis quater in anno; humaniorum vero litterarum studiosi aliquoties religionis hic vacant operibus.

Tandem notes, illos, qui quotannis post festum Corporis Christi venerabundi Waltduram supplicatum eunt, ex hac aede hora quinta matutina iter ingredi, & agmine composito per pontem Costhemium procedere, vbi naues conscendunt; obsecratione dein Waltdürae facta, Costhemium flumine secundo appulsos, nauibusque egressos, rursus processu sacro per pontem ad eam deduci.

XXXI

De hodierno amplissimi Collegii statu.

Canonicorum, vt vocantur, *Capitularium* hodie sunt XVI, in quibus quatuor *Praelatorum* conspicui sunt dignitate; *Praepositus* nimirum, *Decanus*, *Scholasticus*, & *Cantor*. *Exspectantium*, vt dicuntur, V; *Vicariorum* vero XVI.

SECTIO II.

SECTIO II,
PRAELATORVM
COLLEGIATAE HVIVS
CATALOGVM
COMPLECTENS.

I
PRAEPOSITORVM.

Quorum quidem primus, quem nobis reperire licuit, est

1... RICHARDVS.

Estis loco occurrit an. 1107 in diplomate quodam Santalbanensibus, & anno 1112 in alio, Disibodenbergensibus concesso. Vixit adhuc anno 1124.

112. *Anshelmus.*

Primum nobis subiit in tabulis Adelberti I, an. 1128 confectis; vltimum anno 1151 in litteris Henrici I Archiepiscopi, Erbacensium commodo perscriptis.

115. *Christianus*, Comes *de* Buche,

Praepositus maioris.

Anno 1160 donauit Fratribus parochialem villae Nied. Anno 1165 in locum Conradi I Archiepiscopi substitutus est a Friderico I Imperatore. † anno 1183, mense Augusto. Conf. *Syllabi plenioris* sectio 1 p. 272, vbi tamen pro *Decano* legas *Praepositus*, vt iam notatum sectione 6 sequenti p. 345.

116. *Conradus.*

Successisse videtur Christiano. Contendit cum Aduocato vici *Osthoven* de iure quodam Praepositi, eligendi ex familia curti ecclesiae huius Collegiatae ibidem contributae Ministeriales, vt sequentes docent litterae;

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CONRADVS *diuina fauente clemencia Sancte Marie ad gradus in Moguncia Prepositus. Notum esse volumus vniuersis, tam presentis quam futuri temporis fidelibus, quod nos, ecclesie nostre honori & vtilitati prouidere cupientes, & in hoc Deo seruire arbitrantes, familiam, quam predicta nostra ecclesia in curte, que dicitur* Osthoven, *possidet, ad nostram vocauimus presenciam, eique sub obtentu gracie nostre precepimus, quatenus ea, que infra predicte curtis continenciam ad nostram spectarent iusticiam, inter se diligenter discuterent, & discussa nobis fideliter indicarent.*

Inter cetera itaque, que nobis super iusticia nostra retulerunt, hoc communi & concordi sanxerunt iudicio, quod videlicet nostri iuris esset, quemlibet ex ipsis in seruicium nostrum, ad officium videlicet Dapiferi, Pincerne, Camerarii *&* Marescalci *licite posse assumere; eumque post spacium vnius anni & vnius diei in* Ministerialem, *si nobis placeret, posse promouere, & ab omni seruicio in eadem curti Aduocati omnino emancipare.*

Assumpsimus itaque quendam honestum virum nomine Gernodum *in seruicium nostrum, eumque, postquam predicti temporis spacium in nostro fideliter consum-*

consummauit seruicio, omnibusque Fratribus ecclesie nostre assensum prebentibus, cum filiis suis in Ministerialem promouimus, & ab omni Aduocati, quo prius tenebatur, seruicio absoluimus.

Vt autem Aduocatus hoc intellexit, putans se super hoc grauamen incurrisse, apud Cesarem, Fridericum *videlicet, de nobis querimoniam deposuit, asserens, nos sibi iniuriam intulisse, & predictum* Gernodum *iniuste a suo alienasse seruicio; Imperator vero tribus discretis & prudentibus viris, videlicet* Walthero *de* Husen, *&* Wolframmo *de* Steine, *&* Wernhero *de* Bolanden *iniunxit, quatenus predictam adirent curtim, & attencius de familia ibi cohabitante inquirerent, vtrum nostri esset, a subiectione & seruicio Aduocati aliquem posse euocare; qui, iussis Imperatoris obtemperantes, curtim sepius dictam adierunt, & familiam ecclesie nostre conuocantes, & que nostra esset ibi iusticia, diligenter inquirentes, nos, in hoc negocio iusticie tramitem non euasisse, pro certo repererunt.*

Reuertentes itaque ad Imperatorem, & que de iusticia nostra audierant, veraciter referentes, ipse Imperator, quod nos super predicto negocio fecimus, commendauit, & firmum & perpetuo ratum esse statuit.

Huius rei testes sunt,

Rudingus, *eiusdem ecclesie Decanus.* Cunradus, *Magister Scolarum.* Humbertus *Cantor, totusque eiusdem ecclesie Conuentus.*

Laici ad eandem curtim pertinentes, videlicet:

Adelbero. Gisilhart. Cnonrat. Wolfganc. Wernhere. Reginfrit. Wernhere. Hellenger. Wernhere. Bernhelm & Hartmut.

Bertholdus. 116.

Contulit Fratribus anno 1171 ius patronatus ecclesiæ Beckelnheimensis, Anno 1175 Henrici Canonici donationem vna cum ceteris Collegiatæ huius Prælatis scripto complexus, vti supra § 3 dictum.

Otho, 11..

Ecclesiæ maioris Cantor.

Cognatione Conradum I Archiepiscopum attigit; quo vide litteras ad dictum § 3 allatas. Obtulit ceteroqui se nobis primum an. 1183 in laudati Conradi tabulis Petrensium in gratiam confectis. Sequenti Fratribus ius patronatus parochialis Flersheimensis donauit, vt itidem § 3 annotatum. Vltimum nobis subiit an. 1189 in litteris Conradi, quem iam diximus, I. Quo etiam fatis functus est.

Conradus. 11..

Testis anno 1193 in diplomate semel atque iterum iam dicti Archiepiscopi Conradi I de confirmatione cœnobii *Conradisdorf.*

Theodericus, 1...

Maioris ecclesiæ Canonicus.

Occurrit an. 1213 in litteris Iudicum a Pontifice delegatorum * ad cognoscendam & diiudicandam litem, quæ ipsi & Canonicis Collegiatæ huius cum *Wernhero*, Præposito ecclesiæ *Conradisdorfensis*, de ecclesia matrice in *Glauburg*, & eius iurisdictione, iustitiis item synodalibus tum intercedebat. Fratribus concessit ius patronatus parochialis villæ *Nith*, vt supra § 9 videre est. Vixit adhuc anno 1222, vt ex aliis Sifridi II tabulis h. a. signatis, & in chronico *D. Stephani* allatis, patet.

* Christiani *Præpositi &* Hermanni *Cantoris ad* D. Victorem.

Arnoldus, 1222

Præpositus S. Gangolfi.

Hactenus Decanus. Theoderici in locum subiit. Quippe eodem, quo ille mor-

mortuus est, anno cum Capitulo de præbendis transegit, vt ex tabulis hisce tum editis patescit.

ARNOLDVS *ecclesie B. Marie ad gradus in Maguncia Prepositus - - - Petente a nobis cum multa instantia Capitulo nostro, vt prebendas ipsorum, in quibus per aliquot tempus defectum sustinuerunt, illis cum integritate debita ministraremus, tandem Walthero Decano, Arnoldo Scolastico S. Petri, Raimundo Scolastico, & Reinhero Canonico S. Stephani mediantibus, inter nos & dictum Capitulum fuit compromissum in hunc modum, vt a festo S. Iacobi proxime affuturo, ad annum prouentus ecclesie totaliter reciperent, his contenti. Nos quoque tempore intermedio excolentes curtes & vineas atque agros de nostris sumptibus ex tunc eis stipendia sua plenarie ministremus.*

Ne autem super his, que Fratribus ministranda sunt, ab aliquo successorum nostrorum possit -- questio suboriri, eadem per partes -- fecimus annotari. A medio Maio vsque ad festum B. Remigii qualibet ebdomada estiuale seruicium continens XXIII Solidos Magunt. maldrum pise, L oua & V; ab eodem festo vsque ad medium Maium hiemale seruicium, continens XXVII Solidos Magunt. maldrum pise, & L oua & V; qualibet die per totum anni curriculum panem triticeum vnum & siligineum vnum, secundum pondus statutum & hactenus consuetum. Item a principio Aduentus Domini vsque ad diem Innocentum vinum, quod cornua *nuncupatur. Idem etiam ministrandum est a principio Septuagesima vsque ad quintam feriam septimane paschalis, similiter in festiuitatibus Apostolorum, & quociens bis compulsatur. Item qualibet die anni tocius staupum vini - - - Acta sunt hec an. MCCXXII.*

Vt anno sequenti controuersiæ, quam cum Præposito Eluestadensi de iurisdictione ecclesiastica & iusticia synodali in villa *Sodela* habuit, modus sit impositus, discere est ex subiunctis Iudicum S. Moguntinæ Sedis litteris.

Iudices S. Maguntine Sedis recognoscimus - - - Cum super iurisdictione ecclesiastica & iusticia synodali in Sodela *inter Arnoldum Prepositum S. Marie ad gradus -- & Prepositum in Eleuestat nomine Conuentus ibidem -- coram nobis questio verteretur, tandem idem Prepositus de Eleuest. -- prefato Preposito S. Marie -- ius suum publice recognouit, videlicet, quod ipse sacerdotem ad ecclesiam in Sodela -- presentare, & Prepositus S. Marie presentatum debeat inuestire, & cum Archipresbyter ad ecclesiam in Sodela cum quinque equitaturis synodum celebraturus accesserit, ex parte ecclesie in Eleuestat procurabitur, sed ipse duas partes synodalium ipsi ecclesie assignabit - - - Promisit eciam Prepositus S. Marie ex habundanti, vt si Prepositus in Eleuestat sacerdotem, eciam sui Ordinis, ad dictam ecclesiam presentare vellet, ipse inuestiret eundem, quod & statim in quodam sacerdote Premonstratensis Ordinis, sibi tunc ibidem presentato, impleuit - - - MCCXXIII, III Non. Iul.*

Anno 1224 decimas frumenti in tractu villæ Beckelnheim Fratribus Canonicis reliquit, vt supra § 11 expositum. Anno 1234 mense Ianuario confirmauit donationem Vlrici Abbatis Limpurgensis ecclesiæ maiori an. 1231 factam. Parochialis enim Heldenbergensis Archidiaconatui Mariano adscripta erat.

1234 ## *Burchardus* Comes *de* Ziegenhain,

Collegiatæ huius vsque huc Decanus.

Decani sane titulo adhuc testes inter est in litteris Sifridi III an. 1234 Stephanitarum in gratiam editis. Electus autem fuit in locum Arnoldi a Capitulo anno hoc 1234, confirmatus ipsis Kalend. Nouembris a Sifrido, quem modo dixi, III. † anno 1246. Conf. *Syllabi plenioris* sectio 6 *p.* 412.

1247 ## *Wernherus* Dominus *de* Eppenstein,

Præpositus S. Petri, Cantor & dein *Præpositus maioris.*

Burchardo successit. Anno 1248 adiudicauit Capitulo Francofurtensi ad D. Bartholomæi parochialem villæ Bischofsheim, hoc vsus titulo; *Wernherus, Cantor maioris & Præpositus S. Mariæ ad gradus.* Anno 1254, 3 Kal. Maii confirmauit donationem a monasterio S. Albani ecclesiæ maiori factam.

Eberhar-

Eberhardus de *Turri*, 1262

Cantor maioris & Præpositus S. Mariæ in Campis.

Electus a Capitulo an. 1262, & a Wernhero, vt sequentes litteræ fidem faciunt, confirmatus.

WERNHERVS *D. G. sanctæ Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Magistro* Arnoldo, *Scolastico Maguntino, familiari suo, salutem, & sinceram in Domino caritatem: Examinata electione, a Dilectis in Christo Decano & Capitulo* S. Marie *ad gradus Maguncie de* Eberhardo, *Cantore Maguntino, in eorum Prepositum celebrata, quia inuenimus electionem eandem de persona ydonea canonice celebratam, ipsam electionem confirmamus pariter & electum, tue Discrecioni mandantes, quatenus installes dictum Prepositum vice nostra, & facias ei exhiberi reuerenciam, obedienciam debitam, & honorem, contradictores per censuram ecclesiasticam compescendo. Datum Aschaffenburgi, anno Domini MCCLXII Kal. Maii.*

Dum Præpositi ad hanc ædem fungebatur munere, administratio portionum Fratribus præbendarum collata fuit Decano atque Capitulo. Factum id an. 1270.

E vita discessit an. 1300. Conf. *Syllabi plenioris* sectio 5 p. 327.

Henricus de *Rüdesheim*, 1301

Decretorum Doctor, Archipresbyter & Canonicus maioris.

Prouisione Gerhardi II an. 1301 Præpositus factus est, missis, qui in possessionem ipsum immitterent. Cum vero Capitulum refragaretur, eumque ne quidem sub interminatione anathematis reciperet, ac re ad Pontificem per appellationem delata doceret, se in possessione iuris Præpositum eligendi ab antiquo iam esse, Henricus id ita esse videns, & liti & Præpositura an. 1307 renuntiauit.

Rudolfus de *Rodenstein*, 1307

Canonicus Herbipolensis.

Electus an. 1307, in crastino B. Cyriaci martyris, per viam compromissi, data a Capitulo *Iacobo* Scholastico, *Wigando* dicto *Riese*, & Magistro *Wigando* de *Friedberg*, Canonicis, potestate, Præpositum designandi, vt in litteris Decani & Capitularium, quibus eum confirmari petunt, habetur.

Matthias de *Nouo Lapide*. 13..

Edoctus, turbis bellicis, prædiorum incendiis, agrorumque per annos aliquot sterilitate, prouentus Cameræ contributos ita imminutos esse, vt ad iura Papalia, Archidiaconalia, aliaque exsoluenda haud sufficerent, ius patronatus parochialis Weinheimensis *ad Cameram* & *pro Camera*, vt verba tabularum habent, Gerlaci Archiepiscopi consensu donauit. Actum id Traiecti ad Mosam an. 1363, die 24 Octobr. præsentibus *Sygero* de *Nouo Lapide*, Decano, & *Ioanne* de *Haren*, Canonico ecclesiæ S. Seruatii Traiectensis, & *M. Conrado* de *Geylnhausen*, Canonico & Officiali Præpositura huius B. V. ad gradus *.

* *Conradus* hic de *Geilnhausen* SS. Theol. & Decretorum fuit Doctor, factus postea Præpositus ecclesiæ Wormatiensis. Videtur vice *Matthia* Præposituram Collegialis huius administrasse. Sic enim in *lib. Animarum* p. 87 ad Id. April. *Anniuersarium Venerabilis Patris ac Domini, Domini* Conradi *de* Geilnhusen, *Prepositi ecclesie Wormat. sacre pagine Professoris & Decretorum Doctoris --- nec non omnium fidelium animarum, tam Clericorum quam Laicorum, in Prepositura ecclesie nostre defunctorum, tempore, quo ipse D. Prepositus, olim Concanonicus noster & Officialis existens, eandem Preposituram nostram gubernabat.*

Ioannes de *Selheim*, Ameneburgensis, 13..

Scholasticus ad D. Stephani, Canonicus ad S. Crucis, & Ameneburgi ad S. Ioannis &c.

Ioannis II & Conradi III Archiepiscoporum a consiliis sanctioribus. Præpositi

Mariani titulo primum nobis occurrit anno 1400. Suorum respectu meritorum, officiorumque publicorum a Capitulis, quorum erat membrum, obtinuit, vt, tametsi haud præsens esset, fructus tamen & prouentus sibi ceteroqui competentes perciperet. Ab Ioanne vero, quem dixi, II anno 1406 accepit castrum *Fanzberg*, iuxta Rhenum, cum omnibus bonis & iuribus ad dies vitæ possidendum. Anno 1419 contulit ecclesiæ donatione, vt loquuntur, inter viuos, 500 florenos aureos. Anno 1431 excitauit Ameneburgi in honorem D. Martini (*in Ere des guten Hern S. Martin*) nec non sui, suorumque memoriam, vrbisque munimentum turrim, quæ cataractæ imposita (*aufdem Wasserfall*) simulque censu instruxit haud illiberali, vt esset, de quo vigili, quem vsque semper ali volebat, numeraretur stipendium, opus ipsum vero sartum conseruaretur, tectumque. † an. 1334, 2 Id. Iun. Cum *Ioanne Kemp*, SS. Canonum Doctore, Præposito ad D. Bartholomæi Francofurti & D. Mauricii Moguntiæ, huius ecclesiæ Canonico, nec non Protonotario & Iudice generali, magnam, sinceramque amicitiam coluit, animoque saluti eius prouidendi anno 1432 die Simonis & Iudæ legata sibi ab eo facta ecclesiæ liberaliter donauit, sigillatim *libros eiusdem M. Ioannis Kempe, adiecto, quod in librariam reponi debeant & kathenari.*

1434 *Hermannus Rost* de *Kirsuerden*,

Canonicus ad S. Stephani & D. Victoris.

Factus est ex Decano Præpositus. † anno 1439, d. 1 Octobris, sepultus Coloniæ in Carthusia, teste epitaphio in peristylio ecclesiæ huius.

1439 *Ioannes* de *Lysura*,

Decretorum Doctor, Cantor ad D. Victoris, huius Canonicus, Theoderici Archiepiscopi Vicarius in spiritualibus generalis, quondam S. Apostolici Palatii caussarum Auditor.

A Capitulo in locum Hermanni, contra *Henricum Meisenheim*, litterarum Apostolicarum Abbreuiatorem, Apostolice prouisum, electus, nobis Præpositi ad gradus titulo occurrit in litteris Theoderici anno hoc 1439, die 10 Decembr. signatis. † an. 1459, die 27 August. sepultus in sacello Carthusiæ, quod B. V. honori dedicatum est. Fuit vir doctus, probeque ad res gerendas affectus. Anno 1434 a Theoderico Florentiam missus fuit, ad petendum a Pontifice honoris Archiepiscopalis insigne, pallium. Dein ab eodem Oratoris titulo ad Concilium Basileense; tum rursus ad Pontificem Eugenium, vt in vita *Theoderici* videre est. Laudabili ad lectionem Scripturæ sacræ studio concitatus, vsum codicis, ab Henrico Ernfels ecclesiæ D. Victoris donati, decem florenis Rhenensibus Collegio numeratis, ad dies vitæ sibi peperit. Pro testimonio sequens loquatur scheda.

Ego Iohannes *de* Lysura, *Prepositus ecclesie* B. Marie *ad* gradus *Magunt. & Cantor ecclesie* S. Victoris, *recognosco presenti cedula, me habere Bibliam vnam, quam dicte ecclesie S. Victoris legauit bone memorie* Magister Henricus Ernfels, *pro cuius vsu ad vitam meam, dedi ad fabricam* decem florenos *Renenses, sic, quod, quamdiu vixero, eam retinere debeo, & post mortem eam dicte ecclesie dimittere. In cuius rei testimonium presentem cedulam manu mea propria scripsi anno Domini MCCCCXLVI Mercurii post Quasimodogeniti.* Iohannes Lysura *manu propria.*

1460 *Thomas Pürckheimer*,

I. V. D. Protonotarius Apostolicus.

Anno 1460 in Curia Romana Præposituram impetrauit; & cum Capitulo, iuri suo insistente, in eadem contendit. Tandem eam an. 1471 dimisit.

1471 *Georgius Pfinzing*,

Decretorum Doctor, Canonicus S. Victoris, Adolfi II Consiliarius intimus.

Decessore in curia Romana Præpositi dignitate se abdicante, ad eam adspirauit, non prius tamen, etsi Bullas resignationis Capitulo insinuasset, ad possessionem

sessionem admissus, quam Adolfi Archiepiscopi, & Ludouici C. P. ad Rhenum, Ducis Bauariæ, precibus adiutus caussam suam Capitulo commendauerat. Anno 1477 id habuit honoris, vt ipse nouellæ Vniuersitatis Moguntinæ Cancellarius constitueretur, addito, Præpositos ad gradus perpetuum munere hoc functuros. Quod tamen postea mutatum fuit, vt in dissertatione *de Academia Moguntina* videre est. † anno 1478.

Rupertus, 14..

Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ,

Metropolitanæ Moguntinæ, cathedralis Argentoratensis, & huius Canonicus.

Georgio suffectus est. Post Evvaldo Faulhaber in dignitate Cantoris metropolitani successit, & tandem cathedram Ratisbonensem inscendit. † an. 1507, die 19 April. Vid. *Syllabi plenioris* sectio 5 p. 334.

Fridericus, 1...

Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ,

Moguntinæ maioris Cantor, Scholasticus ad D. Albani, Treuirensis, Coloniensis, Magdeburgensis metropolitanarum, cathedralis Argentoratensis, Collegiatarum vero S. Stephani, S. Victoris extra mœnia Moguntina, & B. V. ad gradus Canonicus.

Fratrem Rupertum excepit, & extremum vitæ spiritum edidit anno 1518, die 17 Octobris.

Marquardus vom *Stein*, 1519

I. V. D. Bambergensis & Augustanæ cathedralium Præpositus, maioris Moguntinæ, Salisburgensis, Frisingensis, & Eluacensis Canonicus.

Friderico surrogatus. Anno 1530, cum Præpositus maior factus esset, resignauit.

Dietherus VVenck, 1530

Præpositus S. Victoris, Canonicus S. Stephani.

Marquardo successor datus, † an. 1531, die 30 April. vt memorat necrologium ad D. Victoris.

Iodocus Hottfelder, 153.

I. V. D. Cathedralis Lubecensis Præpositus, & D. Victoris extra mœnia Moguntina Canonicus, quondam etiam Vicarius in æde maiori ad S. Afræ.

Dietherum secutus & postea Episcopus Lubecensis factus est. † Romæ anno 1551, sepultus in æde S. Mariæ *de l' Anima*, hoc nactus epitaphium:

IODOCO HOTTFELTERO

Osnabrugensi, Lubecensi Episcopo, Paulo III & Iulio III Pontif. Max. in vtraque signatura Relatori, & apud multos etiam Principes gratioso, ex humili loco ad summos honores virtute, industria, & laboribus euecto, amici mærentes posuerunt. Vixit annis LI, mens. III, d. XIIII. † anno salutis MDLI, IIII Kalend. Maii.

Quid labor assiduus possit dare? quid fera Parca
Demere? quo speres & metuas, moneo.
Ille humili summos fuerat largitus honores,
Hæc simul & vitam mi subito eripuit.

Schraderus monum. Italiæ p. 146 b).

Guilielmus Insulanus. 1551

Iodoco suffectus, † anno 155..

155. *Henricus* de *Reck*,

Canonicus maior & ad D. Victoris.

Præposituram vix vltra annum administrarat, cum eam sub annum 1557 dimitteret.

155. *Lubertus Scheifert*,

Canonicus S. Stephani, Vicarius Regius in æde metropolitana.

Henricum secutus, † anno 1564, die 30 April.

1564. *Georgius* de *Schönenburg*,

Canonicus Moguntinus.

Anno 1564, die 12 Maii a Capitulo electus. Factus postea Decanus & Præpositus maior, nec non Episcopus Wormatiensis. † Spiræ anno 1595, die 11 Augusti. Conf. *Syllabi plenioris* sectio I p. 293.

1595 *Ioannes Suicardus* de *Cronberg*,

Maioris Decanus, ad S. Albani Præpositus, Vicarius hactenus in spiritualibus generalis.

Schönenburgio defuncto, electus fuit die 30 Septembr. & quum anno 1604 Ioanni Adamo in Archiepiscopatu succederet, Præpositura abiit.

1604 *Ioannes Theodericus* ab *Ehrenberg*,

Canonicus Moguntinus & Herbipolensis, S. Albani Custos.

Ioanni Suicardo substitutus, † anno 1612, die 2 August. Herbipoli. Cui successit

1612 *Carolus*, *Comes* ab *Arenberg*.

Qui tamen vix vltra annum superfuit.

16.. *Hartgerus Hennotus*,

Canonicus Presbyter Coloniensis.

Carolum excepit.

16.. *Philippus Ludouicus* L. B. de *Reiffenberg*,

Canonicus maioris &c. &c.

Priuatus ordine clericali, omnibusque exutus beneficiis ecclesiasticis anno 1668, die 18 Maii. Vid. *Syllabi plenioris* sectio VI p. 389.

1668 *Marsilius Godefridus* ab *Ingelheim*,

Metropolitanæ Moguntinensis, & cathedralis Herbipolensis Canonicus.

Reiffenbergii in locum subiit, electus non multo post Decanus maior. † 1679, die 8 Septembris.

1679 *Maximilianus Philippus Roist* de *Wers*,

Cathedralis Halberstadensis, & Equestris ad D. Albanum Canonicus.

Ingelhemio surrogatus, naturæ debitum exsoluit anno 1716, die 19 Martii, sepultus ante chorum, n. 8.

1716 *Ioannes Hugo* de *Gäertz*, Confluentinus,

Episcopus Dorilensis, * *Vicarius Apostolicus per partes Septentrionales, Archiepiscopi Coloniensis per ciuitatem ac diœcesin Osnabrugensem in pontificalibus & spiritualibus Vicarius generalis, ecclesiæ Collegiatæ ad S. Florinum Confluentiæ Canonicus.*

Apostolicæ prouisus an. 1716. Antequam in possessionem veniret, eodem hoc anno, ipsis natalitiis Seruatoris nostri, ætatis an. 33 obiit.

* *Consecratus Bonnæ ab Archiepiscopo an. 1715, die 31 Martii.*

Carolus

Carolus Philippus Henricus L.B. de *Greiffenclavv,* 1717
Maioris Moguntinæ, Herbipolensis item ac Spirensis,
nec non Equestris Comburgensis Canonicus.
Præpositi dignitatem, quam etiamnum gerit, adiit anno margini apposito.

II

DECANORVM.

Priores similiter erui haud potuere.

HARTWINVS. 11..

Estis an. 1130 in litteris Adelberti I, quas supra ad § 3 attuli.

Rudingus. 11..

Vixit circa an. 1165; quo vide litteras Conradi Præpositi, quas in *Præpositis* modo dedi.

Henricus. 11..

Testibus adscriptus in tabulis Christiani I an. 1171 (v. § 3) & an. 1175 confectis.

Lupoldus. 11..

Testis an. 1184 in litteris Conradi I Archiepiscopi sub finem § 3 adductis, & sequenti 1185 in aliis eiusdem in chronico *D. Victoris* § 9 legendis.

Arnual, 118.

qui & *Arlevan* & *Harnevvvanus.*

Occurrit nobis an. 1189 in tabulis dicti modo Conradi I Archiepiscopi, in *chronico Petrensi* § 11 datis, & dein aliquoties; vltimum an. 1204 vel 1206 in litteris Iudicum Sedis Moguntinæ, in chronico *S. Stephani* in lucem editis.

Arnoldus. 120.

Anno 1211 testis adhibitus in litteris Sifridi II (v. chron. *D. Victoris* § 12 p. 593) & dein semel atque iterum. Anno 1222 factus est Præpositus.

Wernherus. 1222

Subiit nobis an. 1223 in litteris Iudicum Sedis Moguntinæ, 6 Id. Maii datis, quibus obstringuntur Altvillenses ad 30 Solidos Capitulo Petrensi soluendos.

Burchardus, Comes *de* Ziegenhain. 122.

Testis vicem subiit an. 1227 in tabulis Sifridi II, quibus Santalbanensibus bona Wignandi confirmantur. Anno 1234 Præpositi consecutus dignitatem est.

Burchardus. 123.

Occurrit an. 1237 in litteris Sifridi III, quibus monasterio Brunbach immunitatem dedit a soluendo in Mœno vectigali; & an. 1245 in tabulis Ioannis Scholastici Moguntini, arbitri finiendæ litis de curia dicta *Leheimer.* Vixit adhuc an. 1247.

Henricus. 12..

Anno 1253 consensit, vt Capella Odernheimensis Disibodenbergensibus conferretur. Sequenti occurrit in constitutione contra violentos Clericorum inuasores.

nasterium montis S. Thisboti, *vt ea ipsum monasterium perpetuo teneat & possideat, vel quasi possideat eo iure, quo prefata ecclesia ea tenuit hactenus & possedit, vel quasi possedit.*

Vt autem hec inconuulsa perpetuo perseuerent, ea conscribi iussimus, & nostri, ac Capituli Moguntini, nec non eorum, ad quos ea res pertinet, sigillorum munimine fecimus roborari. Acta sunt hec Moguncie, presentibus

Wernhero, *Preposito.*
Iohanne, *Decano.*
Gerhardo, *Archipresbitero.*
Giselberto, *Preposito* * *Lintpurgensi*; * Limpurg.
Canonicis maioris ecclesie.

Stephano, *Decano.*
Hermanno, *Scolastico.*
Magistro Richardo, *Cantore.*
Magistro Wilhelmo.
Magistro Bertholdo, *Canonicis* S. Petri.

Magistro Arnoldo, *Scolastico.*
Magistro Godesmanno, *Cantore* S. Stephani.

Arnoldo, *Decano.*
Cunrado, *Decano* S. Mauricii.
Heinrico, *Cantore* S. Iohannis *Moguncie.*
Walthero, *Custode Piuguense.*
Godefrido, *Custode* S. Victoris.
Arnoldo, *Camerario.*
Hermanno, *fratre eius.*
Cunrado *de* Zagelbach, *Militibus.*
Fridrico, *dicto* Raind.

Ciuibus Moguntinis & aliis quampluribus, tam Clericis quam Laicis, anno Domini MCCLIII, Nono Kalendas Aprilis; Pontificatus nostri anno primo.

In nomine Domini, Amen. GERHARDVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius. Iuri consonum, & proximum credimus racioni, ea, que rite a nobis pro ecclesiarum commodo disponuntur, tam prouide, tamque sollicite ordinari, quod ex hys dissidii vel discordie nulli valeat oriri materia in futurum. Cum igitur decimam in* Hechedesheim *transtulerimus de Monasterio montis* S. Thisboti, *nostre dyocesis, in ecclesiam* S. Marie *ad* gradus *Moguncie, de consensu Abbatis & Conuentus monasterii memorati, statuimus, & Capituli ipsius ecclesie* S. Marie *voluntate pariter & consensu obseruandum perpetuo & inuiolabiliter ordinamus, vt medietas dicte decime, in annona & in vino, ac rebus aliis, amministracioni cedat perpetuo prebendarum; reliqua vero medietas, cuius fructus nunc percipiunt* Godeboldus, *Iudex ciuitatis Moguntine, & Elyzabeth, vxor eius, ipsis* Godeboldo *&* Elyzabeth *eius vxore defunctis, vsibus Fratrum cedat ecclesie memorate, ad eam videlicet porcionem, que elemosine nuncupantur.*

Vt autem hec nostra ordinacio inconuulsa perpetuo perseueret, scriptum presens nostri, ac dictorum Prepositi ac Capituli sigillorum munimine fecimus roborari. Actum Moguncie anno Domini MCCLIII, Nono Kalendas Aprilis.

Hanc porro commutacionem Otto Abbas, Waltherus Prior, & totus Conventus S. Disibodi, tactis SS. Euangeliis, confirmarunt secundum literas datas anno & die eodem.

XIII

De bonis quibusdam coemptis.

Guntramo de *Olfa*, Militi, nonnulla erant in tractu villæ *Rockenbach.* Horum dimidiam partem Capitulum anno MCCLV septem & triginta marcarum pretio sibi comparauit. Consensit venditoris vxor *Guda* de *Cronberg*. Guntramus vero ad præstandam *per annum & diem secundum consuetudinem terra vvarandiam* constituit *Othonem*, *Waltherum*, *Hartmudum*, & *Petrum* de *Cronberg*, Milites.

XIV

De noua ecclesiæ huic facta donatione.

Guda, filia *Gertrudis*, dicta *Vngeleuben*, quum anno MCCLVI exitiali correpta morbo exiguam longioris vitæ spem sibi superesse videret, animo suæ saluti procurandæ intento, bona, quæ in tractu villæ *Geusen* possidebat, collegiali huic attribuit, & sabbato proximo ante S. Mauricii sollemne in manus Godefridi Scholasti-

Scholastici resignauit, præsentibus præter alios *Gedeboldo* & *Henrico*, dictis *ad Katzbam*, Militibus, *Iusticiariis ciuitatis Moguntinæ*, vt tabularum hac de re tum consignatarum verba habent.

XV

De controuersia, quæ ecclesiæ cum Nobilibus *de* Ehrenberg *intercessit.*

Admodum acris ea fuit. *Eberhardus* enim, eiusque filius *Conradus*, Aduocatorum more iure suo abutentes, incolas vici *Osthouen*, ecclesiæ dominio subiectos, grauiter premebant. Præterquam enim, quod Scabinos, aliosque in vincula coniecerant, varias iis & inconsuetas imperabant collationes. *Mariani* contra asserebant, suos ad id genus onera haud posse adigi; in diœcesi enim Vormatiensi obseruari constitutiones concilii generalis Moguntini, quæ ea prohibeant. Cum nil proficerent, rem eo deducebant, vt *Eberhardus* & *Conradus* a sacris repellerentur. Qui hoc ipso ferociores & impotentiores redditi, ecclesiæ bona inuadebant, impediebantque, ne agri, prædiaque coli possent. Litium tandem pertæsi, vtraque pars, Mariani & Nobiles, controuersiæ finiendæ legerunt sequestres, *Walramum*, Præpositum maioris Vormatiensis, eius itidem Decanum, *Burcardum*, & Cantorem, *Iacobum*, nec non *Alexandrum*, Præpositum de Haslach, dictæque cathedralis Canonicum; a quibus caussa cognita decretum, vt *Eberhardus* & *Conradus* ecclesiæ satisfaciant, captiuos dimittant liberos, pecuniam vi extortam restituant. Litterarum datum est; *Vormatiæ anno MCCLXVIII, in die B. Thomæ Apostoli.*

XVI

De Wernhero *Archiepiscopo in tertiam partem bonorum Drechtingshusi emptorum admissa.*

Emerant ædis maioris & huius ad B. M. V. Canonici bona monasterii *S. Cornelii Indensis* in villa Drechtingshausen, ad sinistram Rheni infra Bingam. In quorum tertiam partem cum admitti desideraret *Wernherus* Archiepiscopus, cum eis his conditionibus transegit.

WERNHERVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius. Nouerint vniuersi, quod cum Decani & Capitula* nostre, *&* S. Marie *ad* gradus *ecclesiarum Moguntinens. apud Abbatem & Conuentum* S. Cornelii Indensis, *Ord. S. Benedicti, Col. dyoc. vniuersa bona sua in* Drechtingeshusen *sita, cum suis pertinenciis pro mille & quingentis marcis denariorum Colon. comparassent, ad peticionem nostram, in empcionem dictorum bonorum, vt pro rata tercie partis predicte summe, videlicet quingentas marcas soluere deberemus, nos cum eis pariter admiserunt.*

Verum cum presentem non habeamus pecuniam, a Iudeis nostris in ciuitate nostra Maguntina prescriptam summam per vices recipere curauerunt, quam ex nunc eis deputamus, & suis terminis inferius subnotatis, in omnem euentum facimus assignari; videlicet singulis annis in festa S. Bartholomei *centum marcas denariorum Coloniensium legalium. In festo* Purificacionis B. Marie *tantidem, & deinde in singulis eisdem festiuitatibus occurrentibus annuatim, singulas centum marcas denar. Col. accipient, donec totalis summa quingentarum marcarum a nobis fuerit persoluta. Adiicientes, si ante solucionem secundam in festa purificacionis proxime computatam decedere nos contingat, centum marce iam percepte a dictis Iudeis remanebunt Capitulis supradictis, vt vtraque ecclesia ex L marcis perceptis, ad agendum nostrum anniuersarium, teneatur, & nichilominus bona prefata in* Drechtingeshusen *sepe dicta Capitula, proprietatis titulo, in perpetuum possidebunt, nec quicquam iuris vel actionis, quicunque nobis substitutus, in eisdem bonis vendicare debebit. Quod si ante solucionem vltimam totalis summe de medio subtrahi nos contingat, ex tunc in illo casu pecuniam receptam a Capitulis, aut redditum annuum, recepto pecunie equiualentem, legare seu donare, cuicunque nobis licebit, pro nostre arbitrio voluntatis.*

Ceterum si aliquo predictorum terminorum pecunia ipsis Capitulis non fuerit persoluta, ex tunc in illo casu prouentibus dictorum bonorum prorsus expertes erimus,

mus, tam diu, donec defectum solucionis penitus suppleamus, interim vero ante supplecionem, sola Capitula recipient, nobis in nullo participantibus, quicquid de eisdem bonis peruenerit annuatim.

Recognoscimus eciam, in his scriptis publice profitentes, quod nos ipsa bona in Drechtingeshusen, *non Archiepiscopatui vel nostro Capitulo comparauimus, cum super his, vt est predictum, nobis ordinandi reseruauerimus potestatem. Insuper profitemur & volumus, vt vina de sepe dictis bonis percepta, remaneant indiuisa & omnino communia, donec Pinguiam ad ripam Reni perueniant, vbi demum equaliter annis singulis partienda.*

Vt igitur premissa rata sint & inconuulsa, ea de consensu Capituli nostri conscribi, & presens scriptum, nostro & ipsius Capituli nostri sigillis fecimus communiri. Actum Maguncie anno Domini MCCLXXIIII, XIII Kal. Septembr.

XVII
De villa Griesheim *empta.*

Sita ea est ad dextram Mœni ripam, Höchstam inter ac Francofurtum: paruitque tum temporis *Philippo* & *Wernhero* fratribus, Dynastis Falckensteinio-Münzenbergiis. Ab his eam anno MCCLXXV, V Idus Ianuar. omni cum iure, CCXXII marcis denariorum Coloniensium Decanus & Collegium sibi coemere.

XVIII
De cura Collegii in sacris debite & quiete obeundis.

Vt hodie, ita iam olim, occasione fori, erant, qui quam proxime ædem Marianam tum vinum expediebant, tum alias in tabernis extrudebant merces. Quod quum Canonicis in officio diuino religiose & sine strepitu peragendo non posset non esse molestum, apud Wernherum Archiepiscopum, vt id genus negociationibus modum poneret, instituerunt. Is viso, petere eos, quod iure summo, optimoque petere poterant, Decano ecclesiæ D. Ioannis negotium dedit, curaret, vt qui nimis vicinas ædi sacræ exercerent tabernas, loco decederent: ceteri vina sua venderent domi. Ex quo illi, loco a turbis mage vacuo, hoc quietius sacris vacauere. En tabulas ipsas!

WERNHERVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Decano ecclesie* S. Iohannis *Maguncie salutem in Domino. Dilecti in Christo Decanus & Capitulum ecclesie* S. Marie *ad gradus Maguncie conquesti sunt nobis, quod quidam Laici, apud dictam eorum ecclesiam residentes, tabernas suas faciunt & exerunt, vicinas nimis eidem ecclesie & propinquas; Quidam eciam mercimonia & alias res suas vendunt ibidem, ita, quod propter tam vendencium, quam emencium strepitum & clamorem, nec non ludos tabernariorum, diuinum officium in predicta ecclesia impeditur, nec Canonici & Clerici illud possunt peragere cum solempnitate debita & consueta.*

Cum igitur cultus diuinus in ecclesiis dedicatis minui non debeat, sed augeri, Discrecioni tue mandamus, precipiendo districte, quatinus predictos, vt vina sua sine strepitu & clamore in domibus suis vendant, alios vero, qui res & mercimonia apud dictam ecclesiam hactenus vendere consueuerunt, vt de locis eidem ecclesie nimis vicinis cedant, omnino moneas & inducas, alioquin eos ad id auctoritate nostra per sentenciam excommunicacionis compellas, quandocunque a predictis Decano & Capitulo super eo fueris requisitus. Datum Pinguie anno Domini MCCLXXV, II Kalend. August.

XIX
De immunitate bonis ecclesiæ Esenheimensibus concessa.

Vt Marianis ea hoc maiori essent emolumento, oneribus ac seruitute, quibus domui suæ hactenus obstricta erant, exemit *Lutgardis*, *Philippi*, Domini *de* Boiandia, vidua, liberaque dixit tabulis anno MCCLXXIX, feria post diem assumtæ Virgini sacratum editis.

XX
De æde hac B. M. V. incendio deformata.

Contigit id anno MCCLXXXV. Tum enim igne concepto tota pæne conflagrauit,

flagrauit, turri, tecto, fornicibus, organis pneumaticis, ornatuque pæne omni flamma consumtis.

XXI

De sollemni Gerhardi II *donatione ecclesiæ facta.*

Is parœciam Drechtingeshusensem, cuius ius patronatus ad id vsque temporis Decano & Capitulo maioris & huius ad gradus ecclesie competebat, eisdem cum Capellis, bonisque aliis contributis, anno MCCXCV stipendiorum in augmentum libere tradidit, tabulisque, quarum hic damus apographum, adsignauit.

GERHARDVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis in Christo,* maioris *&* S. Marie *in* gradibus *ecclesiarum Magunt. Decanis & Capitulis salutem in Domino. Digne agere credimus, cum beneficencie nostre manum porrigimus in illis negociis, in quibus pium videmus propositum, & diuini cultus deuocio procuratur. Deuotis igitur vestris precibus inclinati, ecclesiam parochialem in* Drechtingeshusen *nostre dyoc. cuius ad vos ius pertinet patronatus, cum Capellis dependentibus ab eadem & suis pertinenciis, in augmentum prebendarum vestrarum vobis conferimus, tradimus & donamus, ipsamque vnimus vestris ecclesiis, perpetuo pleno iure habendam, ita quod eam officiari faciatis per ydoneum & perpetuum Sacerdotem, cui deipsius ecclesie prouentibus assignetis congruam porcionem, residuum ad vsus vestros licite & libere conuertendo, nostro, successorum nostrorum, & loci Archidyaconi per omnia iure saluo. Datum in Castris apud Crucebuorg, anno Domini MCCLXXXXV, XI Kalendas Octobris.*

XXII

De facta bonorum quorundam cum aliis commutatione.

Marianis bona quædam erant in diœcesi Coloniensi, in tractu scilicet villæ *Gele*; ius item patronatus parochialis villæ *Rumerskirchen*: Canonicis Coloniensibus *ad D. Andream* vero bona quædam haud ita procul a Moguntia remota, in tractu scilicet villarum *Ockenheim*, *Engelstatt*, & *Stadeck*; locis sane vtrisque haud parum alienis. Quare placuit Decano & Capitulo sua cum his Coloniensium commutare. quod & anno MCCCXXIV factum, vt litteræ hac de re feria prima post diem S. Cruci exaltatæ festum datæ docent.

XXIII

De consensu feudali Falckensteiniis *præbito.*

Philippus iunior, Dynasta Falckensteinensis & Dominus Münzenbergæ, desponderat sibi *Annam* e Comitibus Catimelibocensibus. In quam quum titulo donationis propter nuptias CCXL libras Halenses, probi ponderis ac valoris, se collaturum spopondisset, petiit a Capitulo facultatem, symbolum hoc ex bonis, quæ ab ecclesia Mariana in tractu villæ *Nied* fiduciario teneret iure, eidem constituendi. Assensit Collegium, editisque his an. MCCCXLVI litteris, hanc illi potestatem fecit.

Decanus *&* Scolasticus *totumque Capitulum ecclesie* S. Marie *ad* gradus *Magunt. publice recognoscimus in hys scriptis, quod ad dotacionem seu donacionem propter nupcias, per Domicellum* Philippum *de* Falckenstein, *Dominum in* Münzenberg, *iuniorem, in Nobilem* Annam *de* Kazenelenbogen *vxorem suam legitimam, cum ducentis & quadraginta librit Hallensium legalis monete, super bonis in villa* Nidde *sitis, a nobis & nostra ecclesia in pheodo descendentibus, consensum nostrum beneuolum adhibuimus & presentibus adhibemus, ita sane, quod dicta* Anna *eadem bona a nobis & nostra ecclesia in re dotis seu dotalicii in antea omnimodo iure & forma possideat, prout dictus* Philippus *& sui successores ea hucusque a nobis & nostra ecclesia in pheodo possidebant. In cuius rei testimonium sigillum nostri Capituli presentibus est appensum. Datum anno Domini MCCCXLVI feria quarta post Dominicam, qua cantatur* Letare.

XXIV

De æde hac an. MCCCLXVII fulmine incensa.

Iuuabit rem enarrare verbis *Miscellorum* nostrorum ἀνεκδότων f. 104 a) *Item quinta die mensis Septembris circa mediam noctem orta est magna tempestas in aere, super*

per ciuitatem Maguntinam. Venit enim ventus orientalis cum maximo impetu, & tanta frequentia & horribilia tonitrua continuo facta sunt, qualia nulla atas pro tunc hominum facta meminerit. Tunc ex igne fulguris incensa est turris S. Marie *ad* gradus *in cacumine, qui ignis in tantum excreuit, vt totam turrim, quicquid in lignea structura erat, & aliam turrim propinquam magnam ligneam, campanas sustinentem, cum toto tegmine ipsius ecclesia consumsit, & in cineres redegit.*

XXV

De Vogteia Osthouensi *Archiepiscopo* Theoderico *tradita.*

Eam vsque huc Comitibus Leiningensibus ecclesia iure concesserat clientelari. Verum anno MCCCCXXXV eam Theoderico tradidere Decanus ac Canonici Collegialis huius, litterisque anno sequenti ipsis Kal. Ianuar. datis *Hessoni*, Comiti Leiningensi, significarunt, se istam Archiepiscopo transscripsisse.

XXVI

De alia aedis huius deflagratione.

Anno MDLXI die VII Aug. incendio noctu circa horam X exorto quam grauissime rursus deformata est. Fuit enim id tam repentinum, tam vehemens, vt tota iam fumaret, arderetque, quam vigilum oculis subiret periculum: tum vero flammis, cum superiora intra tertium horae quadrantem depastae essent, ad inferiora, vicinaque omnia penetrantibus, in cineres fere redigeretur ac fauillas. Sunt, qui fulmine de caelo percussam volunt. Quocunque vero ignem concepit modo, tam foede eo tum deusta fuit, vt Canonicis cultus diuinus plures per annos in aede *D. Mauricii* obeundus fuerit.

XXVII

De eiusdem instauratione.

Vti vero hoc maturius reficeretur, curae fuit tum Danieli Archiepiscopo, tum Collegio Canonicorum ipsi. Cum igitur quatuordecim diebus ante, qui tum ei praefuerat, Decanus fatis functus esset, visum fuit, in substituendo alio aliquod temporis interponere spatium, vt e fructibus Decano quotannis praeberi solitis ad sumtus in reaedificationem faciendos interim colligeretur pecunia. Quo quidem euenit, vt locus Decani ad annum vsque MDLXXVIII vacarit.

Nec sua Canonici ad D. Victorem operi defuerunt ope. Aeris enim Campani, quod e cineribus Collegiatae olim suae inter alias fortunae reliquias collegerant, partem non contemnendam, septem scilicet & decem pondera centenaria, rogati sensuque mali, quo nostri premebantur, tacti, eisdem ad aeramenta noua fundenda concessere.

Et sic emersit ex incendio aedes haec collegialis, quin nitidior longe resurrexit; turri quippe exornata fuit eleganti admodum, varioque conspicua ornatu. Conf. anonymus, quem iam dixi, *aurea Moguntia* scriptor l. d. sect. I n. VII p. 190. Quae quidem illa ipsa est, in qua postea campanulae ferreo stilo pulsatiles ad harmoniam coniunctae; quod opus Eminentissimi Electoris *Ioannis Philippi* est.

XXVIII

De nuperrima eiusdem immutatione & renouatione.

Atenim, vt augustior indies, splendidiorque fieret aedes haec, adlaboratum annis proxime praeterlapsis. Intus enim anno MDCC chorus, opere lapideo, quo veteri more obseptus, & a reliqua templi parte distinctus erat, submoto, ita adapertus, vt nil prorsus illius nunc obstruat aspectui: tum vero arae nouae ad latera ipsius eleganter structae: baptisterium itidem e medio templi in sacellum, quod D. Aegidii memoriae sacrum est, translatum. Extus vero anno MDCCXV, gradibus lapideis, quibus a porta piscium adscendebatur, semotis, noui tum commodiores, tum magnificentiores structi.

XXIX

De peculiaribus in ea pietatis exercitiis.

Notauit iam *Serarius* lib. I cap. XXXI sect. I p. 114 sacra psalmodia, quae

Salue

Salue Regina dicitur, D. Virginem singulis ibidem vesperis religiose coli. Qua quidem antiphona in hunc vsque diem ibidem perhonorifice salutatur.

Auctor instituti (quod præterire nefas esset) fuit *Adolfus* de *Breithart*, ecclesiæ huius Scholasticus olim ac Decanus, mortuus anno MCCCCXC. Sic enim ipse in tabulis vltimæ voluntatis suæ, anno MCCCCLXXXIII editis: *Promoui etiam & impetraui fundacionem decantacionis Antiphone*, Salue Regina, *singulis diebus de sero circa pulsum* Ave Maria *apud ymaginem B. Marie in predicta ecclesia per quondam Reuerendissimum* D. Adolfum *Archiepiscopum cum certis indulgenciis iuxta tenorem literarum fundacionis & dotacionis a prefato Domino Archiepiscopo desuper emanatarum.* E *necrologio* huius ecclesiæ p. 5.

Præter quotidianam hanc pietatis exercitationem, omnibus diebus dominicis, festisque aliis, sacræ in ea, hora post meridiem tertia, ad populum habentur conciones (id quod ex omnibus Collegiatis huic soli peculiare est) & dominicis quidem diebus, illisque, quæ honori B. Virginis sacratæ sunt, a Capucinis: ceteris vero diebus festis ab PP. Societatis Iesu. Eæque confertissimo semper auditorio.

XXX

De processionibus huc institui solitis.

E principe templo est huc ipsa magni sabbati die processio cum crucibus, cereis, thuribulo, & chrismate, quod, vt rituales præscribunt libri, ferre debent duo Canonici non capitulares, eo, qui baptismatis fontem benedicturus est, sacerdote subsequente: duoque Canonici cappati eundo cantant ℟ *sicut ceruus desiderat* &c. choro alternatim respondente: redeundo autem duo ex sociis, qui *Regis & Episcopi Capellani* dicuntur, similiter cappati, litanias omnium Sanctorum *. Idemque fit in vigilia Pentecostes. Die vero Paschæ post vesperas, feria item II, III, IV, V, & VI post vesperas chorus metropolitanus sollemniter cum vexillis, cereis, incenso, cantuque vsitato ad fontem in hac æde procedit baptismalem: quo cum peruenit, cantat: *Vidi aquam &c.* Similiter in aliis quibusdam per annum festis sollemnioribus, cum maxime vero diebus honori B. M. V. dicatis, heic ad chorum statio est; quippe quo sollemni celebritate se conferre solent, queis Numinis timor ac Superum cultus religiose cordi est.

* *Vid.* Serarius *l. d.*

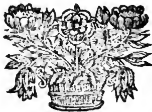
Huic non absimilis est consuetudo illa, qua Scabini ciuitatis quater in anno; humaniorum vero litterarum studiosi aliquoties religionis hic vacant operibus.

Tandem notes, illos, qui quotannis post festum Corporis Christi venerabundi Waltdüram supplicatum eunt, ex hac æde hora quinta matutina iter ingredi, & agmine composito per pontem Costhemium procedere, vbi naues conscendunt; obsecratione dein Waltdüræ facta, Costhemium flumine secundo appulsos, nauibusque egressos, rursus processu sacro per pontem ad eam deduci.

XXXI

De hodierno amplissimi Collegii statu.

Canonicorum, vt vocantur, *Capitularium* hodie sunt XVI, in quibus quatuor *Prælatorum* conspicui sunt dignitate; *Præpositus* nimirum, *Decanus*, *Scholasticus*, & *Cantor*. *Exspectantium*, vt dicuntur, V; *Vicariorum* vero XVI.

SECTIO II.

consummauit seruicio, omnibusque Fratribus ecclesie nostre assensum prebentibus, cum filiis suis in Ministerialem promouimus, & ab omni Aduocati, quo prius tenebatur, seruicio absoluimus.

Vt autem Aduocatus hoc intellexit, putans se super hoc grauamen incurrisse, apud Cesarem, Fridericum *videlicet, de nobis querimoniam deposuit, asserens, nos sibi iniuriam intulisse, & predictum* Gernodum *iniuste a suo alienasse seruicio; Imperator vero tribus discretis & prudentibus viris, videlicet* Walthero *de* Husen, & Wolframmo *de* Steine, & Wernhero *de* Bolanden *iniunxit, quatenus predictam adirent curtim, & attencius de familia ibi cohabitante inquirerent, vtrum nostri esset, a subiectione & seruicio Aduocati aliquem posse euocare; qui, iussis Imperatoris obtemperantes, curtim sepius dictam adierunt, & familiam ecclesie nostre conuocantes, & que nostra esset ibi iusticia, diligenter inquirentes, nos, in hoc negocio iusticie tramitem non euasisse, pro certo repererunt.*

Reuertentes itaque ad Imperatorem, & que de iusticia nostra audierant, veraciter referentes, ipse Imperator, quod nos super predicto negocio fecimus, commendauit, & firmum & perpetuo ratum esse statuit.

Huius rei testes sunt,

Rudingus, *eiusdem ecclesie Decanus.*
Cunradus, *Magister Scolarum.*
Humbertus *Cantor, totusque eiusdem ecclesie Conuentus.*

Laici ad eandem curtim pertinentes, videlicet:

Adelbero.
Gisilhart.
Cuonrat.
Wolfganc.
Wernhere.
Reginfrit.
Wernhere.
Hellenger.
Wernhere.
Bernhelm & Hartmut.

Bertholdus. 116.

Contulit Fratribus anno 1171 ius patronatus ecclesiæ Beckelnheimensis, Anno 1175 Henrici Canonici donationem vna cum ceteris Collegiatæ huius Prælatis scripto complexus, vti supra § 3 dictum.

Otho, 11..

Ecclesiæ maioris Cantor.

Cognatione Conradum I Archiepiscopum attigit; quo vide litteras ad dictum § 3 allatas. Obtulit ceteroqui se nobis primum an. 1183 in laudati Conradi tabulis Petrensium in gratiam confectis. Sequenti Fratribus ius patronatus parochialis Flersheimensis donauit, vt itidem § 3 annotatum. Vltimum nobis subiit an. 1189 in litteris Conradi, quem iam diximus, I. Quo etiam fatis functus est.

Conradus. 11..

Testis anno 1193 in diplomate semel atque iterum iam dicti Archiepiscopi Conradi I de confirmatione cœnobii *Conradisdorf.*

Theodericus, 1...

Maioris ecclesiæ Canonicus.

Occurrit an. 1213 in litteris Iudicum a Pontifice delegatorum * ad cognoscendam & diiudicandam litem, quæ ipsi & Canonicis Collegiatæ huius cum *Wernhero*, Præposito ecclesiæ *Conradisdorfensis*, de ecclesia matrice in *Glauburg*, & eius iurisdictione, iustitiis item synodalibus tum intercedebat. Fratribus concessit ius patronatus parochialis villæ *Nith*, vt supra § 9 videre est. Vixit adhuc anno 1222, vt ex aliis Sifridi II tabulis h. a. signatis, & in chronico *D. Stephani* allatis, patet.

* Christiani *Præpositi* & Hermanni *Cantoris ad* D. Victorem.

Arnoldus, 1222

Præpositus S. Gangolfi.

Hactenus Decanus, Theoderici in locum subiit. Quippe eodem, quo ille mor-

mortuus est, anno cum Capitulo de præbendis transegit, vt ex tabulis hisce tum editis patescit.

ARNOLDVS *ecclesie B. Marie ad gradus in Maguncia Prepositus - - - Petente a nobis eum multa instantia Capitulo nostro, vt prebendas ipsorum, in quibus per aliquot tempus defectum sustinuerunt, illis cum integritate debita ministraremus, tandem Walshero Decano, Arnoldo Scolastico S. Petri, Raimundo Scolastico, & Reinhero Canonico S. Stephani mediantibus, inter nos & dictum Capitulum fuit compromissum in hunc modum, vt a festo S. Iacobi proxime affuturo, ad annum prouentus ecclesie totaliter reciperent, his contenti. Nos quoque tempore intermedio excolentes curtes & vineas atque agros de nostris sumptibus ex tunc eis stipendia sua plenarie ministremus.*

Ne autem super his, que Fratribus ministranda sunt, ab aliquo successorum nostrorum possit -- questio suboriri, eadem per partes -- fecimus annotari. A medio Maio vsque ad festum B. Remigii qualibet ebdomada estiuale seruicium continens XXIII Solidos Magunt. maldrum pise, L oua & V; ab eodem festo vsque ad medium Maium hiemale seruicium, continens XXVII Solidos Magunt. maldrum pise, & L oua & V; qualibet die per totum anni curriculum panem triticeum vnum & siligineum vnum, secundum pondus statutum & hactenus consuetum. Item a principio Aduentus Domini vsque ad diem Innocentum vinum, quod cornua *nuncupatur. Idem etiam ministrandum est a principio Septuagesima vsque ad quintam feriam septimane paschalis, similiter in festiuitatibus Apostolorum, & quociens bis compulsatur. Item qualibet die anni tocius staupum vini - - - Acta sunt hec an. MCCXXII.*

Vt anno sequenti controuersiæ, quam cum Præposito Eluestadensi de iurisdictione ecclesiastica & iusticia synodali in villa *Sodela* habuit, modus sit impositus, discere est ex subiunctis Iudicum S. Moguntinæ Sedis litteris.

Iudices S. Maguntine Sedis recognoscimus --- Cum super iurisdictione ecclesiastica & iusticia synodali in Sodela *inter Arnoldum Prepositum S. Mario ad gradus -- & Prepositum in Eleuestat nomine Conuentus ibidem -- coram nobis questio verteretur, tandem idem Prepositus de Eleuest. -- prefato Preposito S. Marie -- ius suum publice recognouit, videlicet, quod ipse sacerdotem ad ecclesiam in Sodela -- presentare, & Prepositus S Marie presentatum debeat inuestire, & cum Archipresbyter ad ecclesiam in Sodela cum quinque equitaturis synodum celebraturus accesserit, ex parte ecclesie in Eleuestat procurabitur, sed ipse duas partes synodalium ipsi ecclesie assignabit --- Promisit eciam Prepositus S. Marie ex habundanti, vt si Prepositus in Eleuestat sacerdotem, eciam sui Ordinis, ad dictam ecclesiam presentare vellet, ipse inuestiret eundem, quod & statim in quodam sacerdote Premonstratensis Ordinis, sibi tunc ibidem presentato, impleuit --- MCCXXIII, III Non. Iul.*

Anno 1224 decimas frumenti in tractu villæ Beekelnheim Fratribus Canonicis reliquit, vt supra § 11 expositum. Anno 1234 mense Ianuario confirmauit donationem Vlrici Abbatis Limpurgensis ecclesiæ maiori an. 1231 factam. Parochialis enim Heldenbergensis Archidiaconatui Mariano adscripta erat.

1234

Burchardus Comes *de* Ziegenhain,

Collegiatæ huius vsque huc Decanus.

Decani sane titulo adhuc testes inter est in litteris Sifridi III an. 1234 Stephanitarum in gratiam editis. Electus autem fuit in locum Arnoldi a Capitulo anno hoc 1234, confirmatus ipsis Kalend. Nouembris a Sifrido, quem modo dixi, III. † anno 1246. Conf. *Syllabi plenioris* sectio 6 *p.*412.

1247

Wernherus Dominus *de* Eppenstein,

Præpositus S. Petri, Cantor & dein *Præpositus maioris.*

Burchardo successit. Anno 1248 adiudicauit Capitulo Francofurtensi ad D. Bartholomæi parochialem villæ Bischofsheim, hoc vsus titulo; *Wernherus, Cantor maioris & Prepositus S. Maria ad gradus.* Anno 1254, 3 Kal. Maii confirmauit donationem a monasterio S. Albani ecclesiæ maiori factam.

Eberhar-

Eberhardus de *Turri*, 1262

Cantor maioris & Præpositus S. Mariæ in Campis.

Electus a Capitulo an. 1262, & a Wernhero, vt sequentes litteræ fidem faciunt, confirmatus.

WERNHERVS *D. G. sanctæ Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Magistro* Arnoldo, *Scolastico Maguntino, familiari suo, salutem, & sinceram in Domino caritatem: Examinata electione, a Dilectis in Christo Decano & Capitulo* S. Marie *ad gradus Maguncie de* Eberhardo, *Cantore Maguntina, in eorum Prepositum celebrata, quia inuenimus electionem eandem de persona ydonea canonice celebratam, ipsam electionem confirmamus pariter & electum, tue Discretioni mandantes, quatenus installes dictum Prepositum vice nostra, & facias ei exhiberi reuerenciam, obedienciam debitam, & honorem, contradictores per censuram ecclesiasticam compescendo. Datum Aschaffenburgi, anno Domini MCCLXII Kal. Maii.*

Dum Præpositi ad hanc ædem fungebatur munere, administratio portionum Fratribus præbendarum collata fuit Decano atque Capitulo. Factum id an. 1270.

E vita discessit an. 1300. Conf. *Syllabi plenioris* sectio 5 p. 327.

Henricus de *Rüdesheim*, 1301

Decretorum Doctor, Archipresbyter & Canonicus maioris.

Prouisione Gerhardi II an. 1301 Præpositus factus est, missis, qui in possessionem ipsum immitterent. Cum vero Capitulum refragaretur, eumque ne quidem sub interminatione anathematis reciperet, ac re ad Pontificem per appellationem delata doceret, se in possessione iuris Præpositum eligendi ab antiquo iam esse, Henricus id ira esse videns, & liti & Præpositturæ an. 1307 renunciauit.

Rudolfus de *Rodenstein*, 1307

Canonicus Herbipolensis.

Electus an. 1307, in crastino B. Cyriaci martyris, per viam compromissi, data a Capitulo *Iacobo* Scholastico, *Wigando* dicto *Riese*, & Magistro *Wigando* de *Friedberg*, Canonicis, potestate, Præpositum designandi, vt in litteris Decani & Capitularium, quibus eum confirmari petunt, habetur.

Matthias de *Nouo Lapide*. 13..

Edoctus, turbis bellicis, prædiorum incendiis, agrorumque per annos aliquot sterilitate, prouentus Cameræ contributos ita imminutos esse, vt ad iura Papalia, Archidiaconalia, aliaque exsoluenda haud sufficerent, ius patronatus parochialis Weinheimensis *ad Cameram* & *pro Camera*, vt verba tabularum habent, Gerlaci Archiepiscopi consensu donauit. Actum id Traiecti ad Mosam an. 1363, die 24 Octobr. præsentibus *Sygero* de *Nouo Lapide*, Decano, & *Ioanne* de *Haren*, Canonico ecclesiæ S. Seruatii Traiectensis, & *M. Conrado* de *Geylnhausen*, Canonico & Officiali Præpositturæ huius B. V. ad gradus *.

* *Conradus* hic de *Geilnhausen* SS. Theol. & Decretorum fuit Doctor, factus postea Præpositus ecclesiæ Wormatiensis. Videtur vice *Matthiæ* Præpositturam Collegialis huius administrasse. Sic enim in *lib. Animarum* p. 87 ad Id. April. *Anniuersarium Venerabilis Patris ac Domini, Domini* Conradi *de* Geilnhusen, *Prepositi ecclesie Wormat. sacre pagine Professoris & Decretorum Doctoris --- nec non omnium fidelium animarum, tam Clericorum quam Laicorum, in Prepositura ecclesie nostre defunctorum, tempore, quo ipse D. Prepositus, olim Concanonicus noster & Officialis existens, eandem Preposituram nostram gubernabat.*

Ioannes de *Selheim*, Ameneburgensis, 13..

Scholasticus ad D. Stephani, Canonicus ad S. Crucis, & Ameneburgi ad S. Ioannis &c.

Ioannis II & Conradi III Archiepiscoporum a consiliis sanctioribus. Præpositi

Mariani titulo primum nobis occurrit anno 1400. Suorum respectu meritorum, officiorumque publicorum a Capitulis, quorum erat membrum, obtinuit, vt, tametsi haud præsens esset, fructus tamen & prouentus sibi ceteroqui competentes perciperet. Ab Ioanne vero, quem dixi, II anno 1406 accepit castrum *Fanzberg*, iuxta Rhenum, cum omnibus bonis & iuribus ad dies vitæ possidendum. Anno 1419 contulit ecclesiæ donatione, vt loquuntur, inter viuos, 500 florenos aureos. Anno 1431 excitauit Ameneburgi in honorem D. Martini (*in Ere des guten Hern S. Martin*) nec non sui, suorumque memoriam, vrbisque munimentum turrim, quæ cataractæ imposita (*aufdem Wasserfall*) simulque censu instruxit haud illiberali, vt esset, de quo vigili, quem vsque semper ali volebat, numeraretur stipendium, opus ipsum vero sartum conseruaretur, tectumque. † an. 1334, 2 Id. Iun. Cum *Ioanne Kemp*, SS. Canonum Doctore, Præposito ad D. Bartholomæi Francofurti & D. Mauricii Moguntiæ, huius ecclesiæ Canonico, nec non Protonotario & Iudice generali, magnam, sinceramque amicitiam coluit, animoque saluti eius prouidendi anno 1432 die Simonis & Iudæ legata sibi ab eo facta ecclesiæ liberaliter donauit, sigillatim *libros eiusdem M. Ioannis Kempe, adiecto, quod in librariam reponi debeant & kathenari.*

1434 *Hermannus Rost* de *Kirsuerden*,

Canonicus ad S. Stephani & D. Victoris.

Factus est ex Decano Præpositus. † anno 1439, d. 1 Octobris, sepultus Coloniæ in Carthusia, teste epitaphio in peristylio ecclesiæ huius.

1439 *Ioannes* de *Lysura*,

Decretorum Doctor, Cantor ad D. Victoris, huius Canonicus, Theoderici Archiepiscopi Vicarius in spiritualibus generalis, quondam S. Apostolici Palatii caussarum Auditor.

A Capitulo in locum Hermanni, contra *Henricum Meisenheim*, litterarum Apostolicarum Abbreuiatorem, Apostolice prouisum, electus, nobis Præpositi ad gradus titulo occurrit in litteris Theoderici anno hoc 1439, die 10 Decembr. signatis. † an. 1459, die 27 August. sepultus in sacello Carthusiæ, quod B. V. honori dedicatum est. Fuit vir doctus, probeque ad res gerendas affectus. Anno 1434 a Theoderico Florentiam missus fuit, ad petendum a Pontifice honoris Archiepiscopalis insigne, pallium. Dein ab eodem Oratoris titulo ad Concilium Basileense; tum rursus ad Pontificem Eugenium, vt in vita *Theoderici* videre est. Laudabili ad lectionem Scripturæ sacræ studio concitatus, vsum codicis, ab Henrico Ernfels ecclesiæ D. Victoris donati, decem florenis Rhenensibus Collegio numeratis, ad dies vitæ sibi peperit. Pro testimonio sequens loquatur scheda.

Ego Iohannes *de* Lysura, *Prepositus ecclesie* B. Marie *ad* gradus *Magunt. & Cantor ecclesie* S. Victoris, *recognosco presenti cedula, me habere Bibliam vnam, quam dicte ecclesie S. Victoris legauit bone memorie* Magister Henricus Ernfels, *pro cuius vsu ad vitam meam, dedi ad fabricam* decem florenos *Renenses, sic, quod, quamdiu vixero, eam retinere debeo, & post mortem eam dicte ecclesie dimittere. In cuius rei testimonium presentem cedulam manu mea propria scripsi anno Domini MCCCCXLVI Mercurii post Quasimodogeniti.* Iohannes Lysura *manu propria.*

1460 *Thomas Pürckheimer*,

I. V. D. Protonotarius Apostolicus.

Anno 1460 in Curia Romana Præposituram impetrauit; & cum Capitulo, iuri suo insistente, in eadem contendit. Tandem eam an. 1471 dimisit.

1471 *Georgius Pfinzing*,

Decretorum Doctor, Canonicus S. Victoris, Adolfi II Consiliarius intimus.

Decessore in curia Romana Præpositi dignitate se abdicante, ad eam adspirauit, non prius tamen, etsi Bullas resignationis Capitulo insinuasset, ad pos-

sessionem

fessionem admissus, quam Adolfi Archiepiscopi, & Ludouici C. P. ad Rhenum, Ducis Bauariæ, precibus adiutus caussam suam Capitulo commendauerat. Anno 1477 id habuit honoris, vt ipse nouellæ Vniuersitatis Moguntinæ Cancellarius constitueretur, addito, Præpositos ad gradus perpetuum munere hoc functuros. Quod tamen postea mutatum fuit, vt in dissertatione *de Academia Moguntina* videre est. † anno 1478.

Rupertus, 14..

Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ,

Metropolitanæ Moguntinæ, cathedralis Argentoratensis, & huius Canonicus.

Georgio suffectus est. Post Evvaldo Faulhaber in dignitate Cantoris metropolitani successit, & tandem cathedram Ratisbonensem inscendit. † an. 1507, die 19 April. Vid. *Syllabi plenioris* sectio 5 p. 334.

Fridericus, 1...

Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ,

Moguntinæ maioris Cantor, Scholasticus ad D. Albani, Treuirensis, Coloniensis, Magdeburgensis metropolitanarum, cathedralis Argentoratensis, Collegiatarum vero S. Stephani, S. Victoris extra mœnia Moguntina, & B. V. ad gradus Canonicus.

Fratrem Rupertum excepit, & extremum vitæ spiritum edidit anno 1518, die 17 Octobris.

Marquardus vom *Stein*, 1519

I. V. D. Bambergensis & Augustanæ cathedralium Præpositus, maioris Moguntinæ, Salisburgensis, Frisingensis, & Eluacensis Canonicus.

Friderico surrogatus. Anno 1530, cum Præpositus maior factus esset, resignauit.

Dietherus VVenck, 1530

Præpositus S. Victoris, Canonicus S. Stephani.

Marquardo successor datus, † an. 1531, die 30 April. vt memorat necrologium ad D. Victoris.

Iodocus Hottfelder, 153.

I. V. D. Cathedralis Lubecensis Præpositus, & D. Victoris extra mœnia Moguntina Canonicus, quondam etiam Vicarius in æde maiori ad S. Afræ.

Dietherum secutus & postea Episcopus Lubecensis factus est. † Romæ anno 1551, sepultus in æde S. Mariæ *de l'Anima*, hoc nactus epitaphium:

IODOCO HOTTFELTERO

Osnabrugensi, Lubecensi Episcopo, Paulo III & Iulio III Pontif. Max. in vtraque signatura Relatori, & apud multos etiam Principes gratioso, ex humili loco ad summos honores virtute, industria, & laboribus euecto, amici mœrentes posuerunt. Vixit annis LI, mens. III, d. XIIII. † anno salutis MDLI, IIII Kalend. Maii.

Quid labor assiduus possit dare? quid fera Parca
Demere? quo speres & metuas, moneo.
Ille humili summos fuerat largitus honores,
Hæc simul & vitam mi subito eripuit.

Schraderus monum. Italiæ p. 146 b).

Guilielmus Insulanus. 1551

Iodoco suffectus, † anno 155..

155. *Henricus* de *Reck*,

Canonicus maior & ad D. Victoris.

Præpositaram vix vltra annum administrarat, cum eam sub annum 1557 dimitteret.

155. *Lubertus Scheifert*,

Canonicus S. Stephani, Vicarius Regius in æde metropolitana.

Henricum secutus, † anno 1564, die 30 April.

1564 *Georgius* de *Schönenburg*,

Canonicus Moguntinus.

Anno 1564, die 12 Maii a Capitulo electus. Factus postea Decanus & Præpositus maior, nec non Episcopus Wormatiensis. † Spiræ anno 1595, die 11 Augusti. Conf. *Syllabi plenioris* sectio I p. 293.

1595 *Ioannes Suicardus* de *Cronberg*,

Maioris Decanus, ad S. Albani Præpositus, Vicarius hactenus in spiritualibus generalis.

Schönenburgio defuncto, electus fuit die 30 Septembr. & quum anno 1604 Ioanni Adamo in Archiepiscopatu succederet, Præpositura abiit.

1604 *Ioannes Theodericus* ab *Ehrenberg*,

Canonicus Moguntinus & Herbipolensis, S. Albani Custos.

Ioanni Suicardo substitutus, † anno 1612, die 2 August. Herbipoli. Cui successit

1612 *Carolus, Comes* ab *Arenberg*.

Qui tamen vix vltra annum superfuit.

16.. *Hartgerus Hennotus*,

Canonicus Presbyter Coloniensis.

Carolum excepit.

16.. *Philippus Ludouicus L. B.* de *Reiffenberg*,

Canonicus maioris &c. &c.

Priuatus ordine clericali, omnibusque exutus beneficiis ecclesiasticis anno 1668, die 18 Maii. Vid. *Syllabi plenioris* sectio VI p. 389.

1668 *Marsilius Godefridus* ab *Ingelheim*,

Metropolitanæ Moguntinensis, & cathedralis Herbipolensis Canonicus.

Reiffenbergii in locum subiit, electus non multo post Decanus maior. † 1679, die 8 Septembris.

1679 *Maximilianus Philippus Roist* de *Wers*,

Cathedralis Halberstadensis, & Equestris ad D. Albanum Canonicus.

Ingelhemio surrogatus, naturæ debitum exsoluit anno 1716, die 19 Martii, sepultus ante chorum, n. 8.

1716 *Ioannes Hugo* de *Gäertz*, Confluentinus,

Episcopus Dorilensis, * *Vicarius Apostolicus per partes Septentrionales, Archiepiscopi Coloniensis per ciuitatem ac diœcesin Osnabrugensem in pontificalibus & spiritualibus Vicarius generalis, ecclesiæ Collegiatæ ad S. Florinum Confluentiæ Canonicus.*

Apostolicæ prouisus an. 1716. Antequam in possessionem veniret, eodem hoc anno, ipsis natalitiis Seruatoris nostri, ætatis an. 33 obiit.

* *Consecratus Bonnæ ab Archiepiscopo an. 1715, die 31 Martii.*

Carolus

Carolus Philippus Henricus L.B. de *Greiffenclavv,* 1717
Maioris Moguntinæ, Herbipolensis item ac Spirensis, nec non Equestris Comburgensis Canonicus.

Præpositi dignitatem, quam etiamnum gerit, adiit anno margini apposito.

II

DECANORVM.

Priores similiter erui haud potuere.

HARTWINVS. 11..

TEstis an. 1130 in litteris Adelberti I, quas supra ad § 3 attuli.

Rudingus. 11..

Vixit circa an. 1165; quo vide litteras Conradi Præpositi, quas in *Præpositis* modo dedi.

Henricus. 11..

Testibus adscriptus in tabulis Christiani I an. 1171 (v. § 3) & an. 1175 confectis.

Lupoldus. 11..

Testis an. 1184 in litteris Conradi I Archiepiscopi sub finem § 3 adductis, & sequenti 1185 in aliis eiusdem in chronico *D. Victoris* § 9 legendis.

Arnual, 118.

qui & *Arlevan* & *Harnevvvanus.*

Occurrit nobis an. 1189 in tabulis dicti modo Conradi I Archiepiscopi, in *chronico Petrensi* § 11 datis, & dein aliquoties; vltimum an. 1204 vel 1206 in litteris Iudicum Sedis Moguntinæ, in chronico *S. Stephani* in lucem editis.

Arnoldus. 120.

Anno 1211 testis adhibitus in litteris Sifridi II (v. chron. *D. Victoris* § 12 p. 593) & dein semel atque iterum. Anno 1222 factus est Præpositus.

Wernherus. 1222

Subiit nobis an. 1223 in litteris Iudicum Sedis Moguntinæ, 6 Id. Maii datis, quibus obstringuntur Altvillenses ad 30 Solidos Capitulo Petrensi soluendos.

Burchardus, Comes *de* Ziegenhain. 122.

Testis vicem subiit an. 1227 in tabulis Sifridi II, quibus Santalbanensibus bona Wignandi confirmantur. Anno 1234 Præpositi consecutus dignitatem est.

Burchardus. 123.

Occurrit an. 1237 in litteris Sifridi III, quibus monasterio Brunbach immunitatem dedit a soluendo in Mœno vectigali; & an. 1245 in tabulis Ioannis Scholastici Moguntini, arbitri finiendæ litis de curia dicta *Leheimer.* Vixit adhuc an. 1247.

Henricus. 12..

Anno 1253 consensit, vt Capella Odernheimensis Disibodenbergensibus conferretur. Sequenti occurrit in constitutione contra violentos Clericorum inuasores.

uafores. Anno 1266 instituit Vicariam in sacello S. Aegidii, eamque dote de bonis suis Schiersteinensibus instruxit. Eodem anno 4 Id. Decembr. adhuc in litteris de locatione quadam nomen suum edidit. Principio vero sequentis videtur decessisse. Ceterum putarim fere, eum antea fuisse Scholasticum Collegiatæ huius.

1267

Conradus.

Successit Henrico; quippe an. 1267, 4 Non. Iun. iam *Decani* ad *gradus* titulo nobis subiit. Anno 1270 vna cum Simone de Schœneck Decano maiori, *Conrado* Comite Hirsuto, & *Philippo* de *Bolandia* arbiter fuit super controuersia quadam suborta de castro Münzenberg, ab *Engelharto* & *Engelharto* de *Weinsperg*, *Philippo* de *Falckenstein*, filiisque eius *Wernhero* & *Philippo* vendito. Laudum Neuhusæ prope Wormatiam in litteras redactum sabbato ante Dominicam *Lætare* dictam. Rursum an. 1275 vna cum *Ervvino* de *Brunigsheim*, *Ervvino Lövv* de *Steinvort*, *Conrado* de *Sulzbach*, *Ioanne* de *Offenheim*, & *Henrico* Burggrauio de Wachenheim, super controuersia, quæ inter *Wernherum* & *Philippum* de *Falckenstein* erat de diuisione patrimonii paterni. Occurrit adhuc an. 1307 in Instrumento electionis Rudolfi de Rodenstein in Præpositum.

13..

Fridericus.

Subiit nobis an. 1313 in litteris Idib. Maii datis de locatione quadam, & sequentibus annis aliquoties. Vixit adhuc an. 1337, vt patet ex tabulis *de incorporatione officii Campanatoris* altari S. Catharinæ in inferiori Hilbersheim.

13..

Henricus.

Occurrit an. 1341 in conuentione Henrici Archiepiscopi cum ciuitate, d. 21 Aug. signata. Anno 1350 hoc inuenitur titulo: *Henricus Decanus ecclesiæ B. M. V. ad gradus, Iudex & Conseruator iurium & bonorum Honorabilium Virorum, Dominorum Decani & Capituli ecclesiæ S. Mauricii a sede Apostolica specialiter deputatus.*

1357

Hermannus de *Wisbaden.*

Electus an. 1357. † an. 1387, 4 Id. Februar. sepultus in sacello S. Aegidii, cum epitaphio, quod inter cetera in συλλογῇ illorum inuenies.

1387

Ioannes zur *Laden.*

Hermanno surrogatus, hoc ipso anno 1387 se nobis obtulit in statutis feria sexta post exaltatæ S. Crucis sollemnitatem editis. Sequenti in litteris de bonis Capituli in tractu villæ Osthoven Hugoni Abbati & Conuentui Hornbacensi elocatis.

139.

Osbertus **Goitz*, de *Franckenberg.* * Gôtz

Ioanni suffectus. † an. 1400. Vid. *liber Animarum*, qui ad hanc Collegialem est, ad 7 Kal. Mart. quo die anniuersarium ipsius sacrum funebri ritu instauratur.

1400

Conradus Vnrue.

Osberto successit, quippe anno sequenti in constitutione de celebratione Capituli generalis *Decani* ad *gradus* titulo diserte appellatur. Anno 1407 feria sexta post Dominicam *Exaudi* constitutus fuit Vicarius in spiritualibus generalis, & postea etiam Præpositus ad D. Petri. Vixit adhuc an. 1419.

142.

Henricus Stalberg,

Cantor B. V. in Campis.

Conrado surrogatus est. † Id. Nouembr. an. 142.. In *libro Animarum* ad d. d. sic memoratus: *Annin.* Henrici Stalberg, *quondam huius ecclesf. Decani.*

142.

Hermannus Roist de *Kirsvverden.*

Obtulit se nobis an. 1429 in tabulis de lampade perpetuum ardente, ad quam Canonicus *Pellificis* sumtum attribuit, & annis sequentibus adhuc semel atque iterum. Anno 1434 Præpositi adiit dignitatem. *Wigan-*

Wigandus Stalberg, 1434

Huius Canonicus, Rector olim ecclesiæ parochialis villæ Bibelos.

Anno 1334, die 7 Nouembr. a Gothardo Stümmel, Decano ad S. Stephanum, constitutus fuit Testamentarius. Resignauit postea circa annum 1440; post quem reperies eum in catalogo Scholasticorum & Decanorum ad *D. Petri.*

Hermannus de *Bensheim.* 14..

Wigando successit. Occurrit an. 1440, die 20 December. in litteris quibusdam promiscuis, & an. 1442 in constitutione de Domicellaribus die 20 August. facta, & sequenti, sabbato post Dominicam *Esto mihi* dictam, in litteris de Vnione Cleri secundarii. Ceterum construxit aulam istam amplam cum conclaui, per quam e curia Decanali per sacellum S. Bartholomæi descenditur in templum.

Iacobus Welder. 1445

Hermannum secutus, an. 1445 in ordinatione quadam de Præbendis legitur. Sequenti præsentauit ad ministerium sacrum in villa Bibelos obeundum Ioannem de Sobernheim. † anno 1465.

Adolfus de *Breithart*, 1465

Scholasticus S. Petri.

A Capitulo electus ipso hoc anno 1465, die 8 April. scrutatoribus *Dammone* de *Prumheim*, *Ioanne Kachel*, & *Ioanne Lorich*, Decretorum Doctore, Canonicis. Decanatum, cum quatuor ferme annis rexisset, vti in *libro Animarum* ipse loquitur, resignauit, factus postea Scholasticus.

Conradus Probst, de *Bensheim*, 1469

Decretorum Licentiatus, Canonicus huius & ad S. Stephanum.

Adolfo datus successor. Aedes suas, *zum Baldemar* olim, post *zum Bensheimer* dictas, & in pede montis S. Stephani, *vf dem Kelchstock*, sitas ecclesiæ donauit. Anno 1483, quo ceteroquin in litteris de Vnione Cleri adhuc occurrit, Decani muniis se abdicauit.

Ioannes Iacobus Leist, Moguntinus, 1483

Decretorum Doctor, D. Petri, Francofurti ad D. Bartholomæi, & Moguntiæ ad D. Stephani Canonicus, Protonotarius & Iudex generalis.

Conradi in locum suffectus, & a Principe Ruperto Præposito installatus fuit in muneris huius possessionem introductus fuit. Postea ad D. Petrum Scholasticus, Francofurti vero ad S. Bartholomæum Præpositus factus est. † anno 1529, die 2 Februar. sepultus in choro Collegiatæ huius.

Wolfgangus, Comes *de* Stollberg, 1529

Præpositus Halberstadensis.

Vi precum Imperialium in possessionem venit mense Februario, quam tamen, successoris in gratiam, eo vix elapso, dimisit.

Rudolfus Rulini. 1529

Anno 1529 Decani honores capessiuit, gessitque ad an. vsque 1542, quo die 7 Septembr. fatis functus est.

Antonius VViedmeyer, 1542

SS. Petri, Stephani, Victoris, B. V. ad gradus, & S. Ioannis Canonicus, Sigillifer Moguntinus.

Electus anno dicto 1542, die 27 Septembr. Anno 1545 Romam missus fuit a Sebastiano, vt peteret pallium. Anno 1548 & 1549 eiusdem iussu interuisit parochiales villarum S. Stephani in Gunsenheim, S. Martini in Finthen, XI millium Virginum in Zalbach, S. Georgii in Brezenheim, S. Georgii in Bom,

S. Walpurgis in Dreyss, S. Bartholomæi in Winternheim, S. Martini in Ober- & S. Georgii in Nider-Olmen. Cum Capitulum exigeret, vt Decani inhabitaret ædes, resignauit anno 1550, die 30 Septembr. & postea factus est Decanus ad D. Victoris.

1550 *Matthias Pfrum*, al. *Brun*,

Canonicus huius, Vicarius metropolitanus.

Eodem, quo Wiedmeyerus decessor, de statione hac decessit, anno Decanus designatus, ex eadem, qua ille, caussa anno 1553 mense Decembri Decanatu abiit. † anno 1563, die 12 Martii.

1553 *Caspar Coci*,

Quondam Vicarius metropolitanus.

Matthiæ d. 19 Decembris substitutus, † an. 1555, die 28 Octobris.

[Illo defuncto, electione facta, *Balthasar Bengel*, Canonicus Collegiatæ huius, oblatum honorem recusauit.]

1555 *Petrus Adel*, Moguntinus,

SS. Theol. D. eiusdemque P. P.

Ex Cantore Decanus die 2 Decembris electus fuit. † anno 1561, die 24 Iul. Ex eo Decanatus ad annum vsque 1578 vacauit, prouentibus ei contributis ad ædem instaurandam insumtis.

1578 *Ioannes Berneburg*,

Iurium Doctor, Scholasticus ad D. Victoris, primum *Consiliarius*, dein *S. Sedis Moguntinæ Protonotarius & Iudex generalis.*

Prouisione Danielis Collegiatæ huius Canonicus anno 1576 factus, anno 1578, die 14 Ianuar. legitimis suffragiis Decanus designatus est. Anno 1580 iussu Wolfgangi Archiepiscopi, vna cum Ioanne Bernhardo de Gablenz, Canonico maioris, Collegiatam D. Ioannis interuisit. † anno 1590, die 1 Iulii, Magni nominis fuit Iurisconsultus.

1590 *Ethereus Hofmann*, Aschaffenburgensis,

SS. Theol. D. Cantor ad D. Petrum, postea etiam *Præpositus ad D. Stephanum.*

Ex Canonico Domicellari postulatus fuit in Decanum anno 1590, d. 5 Decembr. † anno 1597, die 3 Februar.

1597 *Vitus Miletus*, Gamundianus,

SS. Theologiæ D. Cathedralis Vratislauiensis Canonicus, Moguntiæ Præpositus ad D. Mauricii, S. Petri & D. Victoris Canonicus, Consiliarius ecclesiasticus.

Decani honores anno 1597, die 14 Aprilis legitimis suffragiis consecutus est, & anno 1615, die 11 Septembr. cum vita deposuit. Plura de eo habes in dissertatione *de doctis Moguntinis.*

1615 *Stephanus Weberus*,

SS. Theol. D. Protonotarius Apostolicus, ecclesiarum SS. Petri & Alexandri Aschaffenburgi, & D. Victoris Moguntiæ Canonicus.

Stephani Weberi Suffraganei e fratre nepos: Hactenus Scholasticus. Decanus renuntiatus d. 18 Octobris. † anno 1626, die 31 Maii, multis in Collegialem hanc beneficiis celebris.

Adamus

Adamus Freisbach, Moguntinus, 1626

I. V. D. Canonicus S. Petri, & huius ad gradus, Consiliarius Moguntinus, & Capituli maioris Syndicus.

Stephano successor datus, & die 5 Augusti in possessionem muneris introductus est. † anno 1651, die 15 Iun. Vir magnæ fuit auctoritatis, & cum Vicarium in spiritualibus generalem ageret, iurium Ordinariatus tuendorum ac conseruandorum vindex acerrimus, ab Anselmo Casimiro, & Ioanne Philippo ad multa magni momenti negotia adhibitus. Insignem vestium sacrarum, vasorum inauratorum, numismatumque, quæ vulgo *Gnaden-Pfenning* dicuntur, numerum Collegiali huic testamento legauit.

Ioannes Vagtz, Linzensis, 1651

SS. Theol. D. Scholasticus ad D. Petri, Canonicus S. Ioannis, Protonotarius & Iudex generalis.

Anno superiori 1650 Archiepiscopi prouisione Canonicatum adeptus est; hoc vero Decanatum electione Capituli. † anno 1663, die 19 Ianuar. Eruditione, rerumque gerendarum dexteritate magnum sibi comparauit nomen. Conf. Catalogum *Scholasticorum ad D. Petri*, p. 506.

Adolfus Godefridus Volusius, Hanouiensis, 1663

SS. Theol. D. Protonotarius Apostolicus, Comes Palatinus Cæsareus, Consiliarius & Sigillifer Moguntinus, Ecclesiastes & Parochus maioris, Decanus S. Mauritii, & tandem Episcopus Diocletianopolitanus.

Archiepiscopi Ioannis Philippi prouisione ex Scholastico Decanus factus, die 3 Februar. in possessionem immissus est. † anno 1679, die 17 Mart. Collegialem hanc instituit heredem. Plura de eo inuenies in *Suffraganeis Moguntinis* pag. 452.

Ioannes Reinhardus Mörtzer, Moguntinus, 1679

SS. Theol. D. Eminentissimi Archiepiscopi & Principis Electoris Consiliarius ecclesiasticus, & Sigillifer, ad D. Ioannis Canonicus.

Huius vsque huc Scholasticus. Anno dicto d. 7 April. Decanus constitutus est, Marsilio Godefrido ab Ingelheim, Præposito, & Christophoro Rudolfo de Stadion, Canonico, tanquam Arbitris. † anno 1693, die 21 Ianuar. Sepultus ante aram beatissimæ Virginis, n. 4.

Edmundus Gedult de *Iungenfeld*, Moguntinus, 1693

SS. Theol. D. Episcopus Mallensis, Decanus S. Crucis, Scholasticus ad D. Petri, Eminentissimi Principis Electoris Consiliarius.

Anselmi Francisci prouisione Mortzero successit, ac magna sui nominis laude Decani ad hanc ædem muniis etiamnum fungitur.

III

SCHOLASTICORVM.

Priores in tenebris adhuc latent.

II.. ## CONRADVS.

Ccurrit circa an. 1165 inter testes litteris Conradi Præpositi appositos, & an. 1171 in tabulis Christiani I Archiepiscopi. Vid. supra § 3.

II.. ### *Hugo.*

Testis in litteris Conradi I an. 1184 datis, vt § modo dicto videre est, & in aliis eiusdem tabulis an. 1189 confectis.

119. ### *Giselbertus.*

Subiit nobis in dicti modo Conradi I diplomate an. 1196 dato. Vid. chron. *S. Petri* § 13 p. 470, vbi id inuenies.

12.. ### *Wilhelmus.*

Testibus adscriptus in tabulis Sifridi II anno 1212 signatis, quas in chronico *D. Stephani* § 17 p. 528 habes.

121. ### *Embrico.*

Obtulit se nobis an. 1215 in litteris de decimis Sodenleensibus monasterio Eleuestadensi elocatis, & an. 1218 in litteris Henrici Abbatis Disibodenbergensis de decimis Brezenheimensibus.

121. ### *Ioannes.*

Testis vicem subiit an. 1220 in tabulis Sifridi II, quibus D. Petri Canonicis ædes S. Emerami adsignatur. v. *chron. Petrense* § 17 p. 473. Anno 1226 Henricum Scultetum Lohnsteinensem, iussu Iudicum Sedis Moguntinæ noxis detestationibusque innexum, piorum reddidit commercio.

12.. ### *Arnoldus.*

Testibus appositus an. 1233 in tabulis dictorum Sedis Moguntinæ Iudicum super controuersia, quæ Ludouico Canonico S. Petri de vinea quadam in tractu *Aspisheim* cum Plebano villæ huius intercedebat.

12.. ### *H. f. Henricus.*

Legitur an. 1247, mense Ianuario, in litteris de censu vnius amæ vini in villa Oestrich proueniente. Vix dubium, quin idem ille sit, qui post inter Decanos occurrit.

12.. ### *Godefridus.*

Primum nobis subiit an. 1255, dein anno sequenti 1256 in litteris Iudicum de donatione *Sororis Gude* ecclesiæ huic facta; tum vero an. 1261.

126. ### *Ehrenfridus,*

Collegiatæ S. Stephani Cantor.

Occurrit an. 1268; Rursum an. sequenti 1269 in litteris Capituli de redintegrata ab eo veteri consuetudine, qua Scholasticus Canonicos ecclesiæ suæ nondum emancipatos in domicilium suum recipiebat & conuictum. *Tum processu temporis* (ita illarum verba habent) *recepimus & elegimus Magistrum* Erenfridum, *Cantorem S. Stephani in nostrum Scolasticum, qui --- pro ecclesie nostre consuetudine* .. *refor-*

reformanda & in posterum declaranda, duos nostros Concanonicos, videlicet Hartmannum *&* Eberhardum *de* Husenstam, *nondum emancipatos, Subdiaconos, condicionis & opinionis satis bonos, & etatis provecte, licet in contrarium peticiones facte fuerint eidem a pluribus nobilibus, quas tamen non exaudivit, ut status nostre ecclesie reformaretur in modum debitum & naturam, recepit, & honeste tenuit in domo sua ad annum unum, & postmodum ad petitionem nostram ipsos absoluit a iugo suo, & emancipavit* &c.

Iacobus. 127.

Nomen suum edidit an. 1271 in tabulis de censu quodam Fratribus S. Antonii in Rossdorf vendito. Anno 1297 Iudicem egit in cognoscenda controuersia, quæ inter Capitulum S. Petri & Præpositum Denckendorfensem de decimis quibusdam vertebatur. † an. 1323. Sic enim necrologium *D. Victoris* a. d. 9 Kal. Aug. *Item peragitur anniuersarium* Iacobi Scolastici B. M. V. ad gradus, *qui obiit MCCCXXIII in festo S. Anne.*

Ioannes. 13..

Vixit circa an. 1337, eodemque occurrit in constitutione quadam Capituli de conferendis beneficiis, 7 Kal. Maii facta.

Henricus. 13..

Collegit an. 1368 subsidia a Petro de Callesio, Præposito ecclesiæ Nemausensis, Nuntio Apostolico, postulata, per terminos Præpositurarum ciuitatis Moguntinæ.

Godefridus. 13..

Bis nobis occurrit. Primum anno 1372, in apocha quadam, qua Capitulum recognoscit, numeratos sibi esse 50 florenos auri a Testamentariis Ioannis de Ruremunda, Cantoris ad S. Victorem; dein anno sequenti in quadam ordinatione Capituli.

Henricus Knorren de *Frizlaria.* 137.

Quum circa an. 1381 veteri, de quo supra in *Ehrenfrido*, instituto seruando insisteret, sequentibus isto solutus fuit litteris;

ADOLFUS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus* &c. *Honorabili* Henrico, *Scolastico ecclesie B. Marie ad gradus Magunt. - - - Effectum statutorum per b. m. Dominum* Gerlacum *A. M. predecessorem nostrum contra Scolasticos ecclesiarum nostrarum ciuitatis & diocesis Maguntine pro iuuenibus, qui communiter* Domicelli *nuncupantur, factorum, ex certis causis nos ad hoc mouentibus, circa tuam personam tollimus, nolentes, te ipsis statutis, ac penis & fentenciis in eisdem contentis aliquatenus astringi ac ligari, presentibus usque ad nostram reuocacionem duraturis. Datum Eltuil, in crastino S. Georgii MCCCLXXXI.*

Supremum diem obiit an. 1399, 6 Non. Iulii.

Henricus de *Ehrnfels.* 1399

Decessoris in locum successit, & non solum an. 1401 in constitutione de celebratione Capituli generalis, sed sequentibus etiam pluries occurrit. † an. 1442, d. 11 Aug. Plura de eo habes in catalogo *Præpositorum* ad *D. Petri* p. 491 & seq. & ad *D. Victoris* p. 621. Ecclesiæ huic legauit *Decretum* cum lectura *Henrici Bock*, & *Digestum vetus.*

Hermannus Rosenberg, 1442

Decretorum Doctor, & ad D. Stephani Canonicus.

Familia patritia Moguntinensi ortus fuit, & primum nobis *Scholastici* ad *gradus* titulo subiit anno 1443. An. 1450 factus est Vicarius in spiritualibus generalis, & postea etiam ad D. Petrum Scholasticus. Anno 1451 d. 3 Decembr. perorauit in Concilio Moguntiæ a Nuntio Apostolico *Nicolao Cusano* in æde maiori

iori celebrato. Sequenti iussu Theoderici monasterium *S. Ioannis* in Rhingauia interuisit, & anno 1453 monasterium *Hanheim* commutauit in ecclesiam Collegialem. † anno 1460, die 23 Iun. sepultus ad gradus prope odeum n. 26.

1460 ## *Nicolaus Kolb*,

Præpositus S. Stephani.

Hermanno surrogatus, dicto hoc anno, postridie diei B. Virgini in vtero conceptæ sacri *Scholastici ad gradus* titulo insignitus inuenitur. † anno 1469, & in æde hac B. V. funeratus est.

1469 ## *Adolfus* de *Breithart*,

Scholasticus S. Petri.

Decanum antea fuisse, supra dictum. Scholasticum egit ab Kolbii obitu ad annum vsque 1491, quo d. 24 Iulii inter manus PP. Prædicatorum pie exspirauit.

Multa instituit ac ordinauit ad Collegiatæ huius tum emolumentum, tum splendorem. Prodit id ipse in testamento suo, quod ita incipit; *Nouerint vniuersi Christi fideles, quod ego* Adolfus *de* Breithart, *qui primo fui* Decanus *deinde* Scolasticus *huius inclite ecclesie B. Marie Virginis ad gradus Magunt. non ad vanam gloriam, de quo coram omnipotenti DEO, inspectore omnium conscienciarum, protestor, sed duntaxat ad laudem ipsius, & gloriose Virginis Marie, nec non ob singularem deuocionem, quam habui ad eandem ecclesiam, dedi, legaui, deputaui & assignaui subscripta successiue ad communes presencias, fabricam & structuram eiusdem ecclesie pro salute anime mee - - - - -*

Promoui eciam & impetraui fundacionem decantacionis Antiphone Salue Regina *singulis diebus de sero circa pulsum* Aue Maria *apud imaginem B. Virginis in predicta ecclesia per quondam Reuerendissimum D. Adolfum - - - cum certis indulgenciis - - - institutam & dotatam.*

1481 *Item pro sculptura & pictura imaginis* Angelice Salutat. B. V. *apud introitum chori - - - exposui circa centum florenos. Quam imaginem - - - pro mea, nec non supradicti - - - D. Adolfi Archiepiscopi - - - animarum salute meis propriis facultatibus procuraui atque erexi *. Institui eciam perpetuam lampadem ante predictam imaginem diu noctuque ardentem - - - -*

Præter hæc comparauit etiam quatuor & triginta florenos annui census pro anniuersario suo funebri ritu instaurando. Totidem pro sollemniori apparatu ad celebrandum festum *Præsentationis B. M. V.* & *S. Bonifacii.* Viginti quatuor insuper paupetibus in parochiis Moguntinis, videlicet *S. Stephani, Ignatii, Quintini, Christophori, Heimerami, Pauli,* & *Odenmünster* anno 1485 perpetuam legauit eleemosynam, vnicuique quidem illorum singulis diebus dominicis sex Hallenses. Multa alia prætereo.

Sepulturæ locum nactus est prope sacellum OO. SS. quod est ab ingressu per valuas æneas, sub lapide n. 13 signato.

* *Cur* Adolfo *tam studiose deditus fuerit, disces ex catalogo* Scholasticorum *ad* D. Petri.

1491 ## *Petrus Queich*, Wormatiensis,

Decretorum Licentiatus, Præpositus Moxstadensis, & Canonicus ad D. Victoris.

primum.

Adolfum excepit, & qua Scholasticus adhuc anno 1499 occurrit in litteris Bertholdi die 29 April. datis; quo ipso tamen resignauit. Inter hæc autem anno 1496 cum Cæsare Maximiliano, apud quem in magna erat gratia, concessit in Italiam. Sequentes id loquuntur litteræ.

Maximilian

Maximilian von Gotes Gnaden

Romischer Kunig &c.

ERsamen Lieben Andechtigen. Wir sein dem ersamen vnserm lieben andechtigen Petern Queichen, Chorherren auf sant Victors perg bey euch vor der Stat Mennz, vmb seins vordirnemis vvillen mit sonndern gnaden vnd furderungen geneigt. Vnd nachdem vvir sein iezo zu vnserm furgenomen Romzug notdurfftig vverden, begern vvir an euch mit ernnstlichem fleiß, ir vvollet ime, vnangesehen eures Stiffts freyheiten vnd suspension, solichen vnsern gescheffien auszuvvarten, gennen vnd erlauben, vnnd vns das nit verziehen, sonnder euch hierinne gutvvillig erzaigen, als vvir vnns zu euch versehen. Daran tut ir vnns gut gefallen, gnedigelich gegen euch vnnd dem Stifft zu erkennen. Geben zu Pisa am Ertag vor sannt Simon vnd Iudas tag Apostolor. Anno Domini LXXXXVI, vnsers Reichs im eilfften.

Ad Mandatum Domini Regis proprium.

Den Ersamen, vnsern lieben Andechtigen, N. Probst, Dechannt, vnd Capitel auf sannt Victors Berg, vor der Stadt Mentz.

Hoc etiam & sequenti anno Romæ *Philippi* Electoris Palatini negotia egit. Extant enim litteræ anno 1496 die Bartholomæo, & anno 1497 die Sebastiano festa datæ, ex quibus id quam clarissime patet. Affero posteriorum verba; *Nachdem vvir euch iüngsthin geschrieben*, ita *Philippus* ad Capitulum S. Victoris, *für den Ersamen Herrn* Peter Queichen, *Probst zu Moxstatt, ihme seine* fructus, *dievveil er in vnserm dienst vnd geschafft zu Rom vß ist, nicht desto minder folgen zu lassen* &c.

Conradus Thus de *Warberg*, 1499

Præpositus ad D. Mauricii, & S. Stephani Canonicus.

Petro decedenti suffectus. † anno 1501, die 11 Iunii, sepultus in æde D. Stephani. In litteris quibusdam anno 1486, in curia *zum Stecken*, in qua iura reddi solebant, datis hunc sibi circumposuit titulum: *Conradus Thus, Præpositus S. Mauricii, Iudex & Conseruator iurium, priuilegiorum, libertatum, rerum, atque bonorum Venerabilium, Nobilium, & Generosorum ac Honorabilium Dominorum, Decani & Capituli, singularumque personarum ecclesiæ Maguntinæ a Sede Apostolica specialiter deputatus.*

Petrus Queich. 1501

secundum.

Quod, Conrado fatis functo, denuo Scholastici gesserit dignitatem, patet ex constitutionibus Capituli anno 1504, die 9 Octobris editis; quippe in quibus diserte *Scholastici* titulo appellatur. † anno sequenti 1505, die 13 Martii, sepulturæ traditus in sacello D. Aegidii.

Ioannes Reüs de *Warberg*, 1505

S. Stephani Præpositus, D. Victoris, & huius Canonicus.

Prouisione Iacobi anno 1505, die 9 Octobr. Scholasticus factus est. † anno 1541, die 18 Iunii; sepultus ante aram B. M. V. Multis in ecclesiam hanc beneficiis magnum promeritus nomen est.

Theodericus

1541 ## *Theodericus de Rheden,*

ex diœcesi Osnabrugensi,

I. V. D. Erfurti ad D. Seueri Præpositus, cathedralium Lubecensis & Warmiensis, nec non Collegiatæ ad D. Victorem Canonicus.

Decessoris in locum subiit an. 1541. Anno 1549 Episcopi Halberstadensis Oratorem egit in Concilio Moguntiæ habito; eodemque a Sebastiano delectus fuit, qui cum aliis totam interuiseret diœcesin. Anno 1551 vnanimibus suffragiis electus fuit Antistes Lubecensis; cathedram tamen inscendere noluit, dignitatem istam deprecatus. † Moguntiæ an. 1556, a. d. 3 Kal. Iul. & in æde hac *ad gradus* terræ mandatus est. Conf. libellum *Epitaphiorum.*

1556 ## *Nicolaus* a *Driel,*

Præpositus S. Stephani, Canonicus ad D. Victoris.

Theoderico successor datus, Scholastici munus obiit ad annum vsque 1594, quo d. 30 Nouembr. spiritum posuit, nonaginta annorum senex.

1594 ## *Vitus Miletus*, Gamundianus.

Primum an. 1592, d. 14 April. decessoris Coadiutor fuit constitutus; ab illius vero obitu d. 3 Decembr. in possessionem immissus est; triennio post ad Decani dignitatem gradum fecit.

1597 ## *Theodericus Mohr*, Moguntinus,

S. Stephani Canonicus, Beneficiatus altaris S. Vlrici in castro Laneck.

Vitum excepit, ac Scholastici functus est muniis ad annum vsque 1604, quo die 6 Septembr. modum naturæ expleuit.

[Eo defuncto, paribus anno sequenti d. 3 Febr. suffragiis electi *Christianus Agricola*, Decanus S. Petri, & *Godefridus Driel*, SS. Theol. & I.V.D. ambo Canonici. Cum neuter cedere vellet, Ioannis Suicardi prouisione successit, qui sequitur]

1605 ## *Stephanus Weberus.*

Anno margini adscripto, d. 18 Maii a Ioanne Suicardo, vt dictum, designatus, Scholastici dignitatem adiit, & an. 1615 Decanus factus, dimisit.

1615 ## *Ambrosius Saibæus*, Cizensis,

SS. Theol. D. Ecclesiastes & Parochus metropolitanus.

Hactenus Cantor. Scholasticus a Capitulo electus est an. 1615, d. 20 Nouembr. Anno 1622 resignauit, cum Decanus ad D. Victorem renuntiatus esset.

1623 ## *Petrus Renatus,*

I. V. L. ad D. Petri Cantor, quondam etiam *Decanus, Scholasticus ad D. Mauricii, Canonicus ad D. Victorem, Vicarius metropolitanus, & Sigillifer Archiepiscopalis.*

Gente Indæus, Christo nomen dedit, & postquam laudandarum artium disciplinis animum exercuisset, & ecclesiastico vitæ generi se mancipasset, ad

varios

varios honorum gradus adscendit. Huius quidem Collegiatæ Scholasticus electus fuit an. 1623, d. 13 Febr. † an. 1639, d. 9 Septembris, sepultus ante altare OO. SS. quod exstruxerat prope valuas æneas. Præter sacrum sollemne musicum, *Rorate* vulgo dictum, & per tempus, cui ab *aduentu Domini* appellatio, hora sexta matutina decantari solitum, plures alias, religionis bono, instituit ordinationes, ad easque obseruandas 7800 florenor. huic legauit ecclesiæ; Hospitali vero *S. Barbaræ* 20000 florenorum addixit, vt ad *Serarium* iam dictum.

Fridericus a *Driel*, 1639

SS. Theol. D. ad D. Victoris Scholasticus & post Decanus, Francofurti ad D. Bartholomæi, & Moguntiæ ad S. Mauricii Canonicus, Beneficiatus altaris S. Augustini in arce Gernsheim.

Obiit anno 1646, d. 27 Nouembr.

Adolfus Godefridus Volusius, 1646

SS. Theolog. D. Parochus chori ferrei, & Ecclesiastes metropolitanus.

Anselmi Casimiri prouisione an. 1646, d. 29 Nouembr. factus est Scholasticus; quem egit ad annum vsque 1663, quo Decanus designatus est.

Ioannes Christophorus VVeberus, 1663

SS. Theol. D. Apostolicæ Sedis Protonotarius, Consiliarius & Fiscalis maior Moguntinus, S. Victoris tum Scholasticus, & dein Decanus.

Finem vitæ impleuit an. 1672, d. 16 Martii, sepultus in æde PP. S. I. Magnus ecclesiæ Benefactor.

Ioannes Reinhardus Mörtzer, 1672

SS. Theologiæ D.

Webero successit, & an. 1679 Decanus constitutus est.

Franciscus de *Meusern*, 1679

Hadamariensis.

In locum Mörtzeri lectus anno dicto 1679. † an. 1701, d. 26 Martii; sepultus iuxta altare S. Crucis.

Franciscus Edmundus Rokoch, 1701

Moguntinus.

Ex Cantore Scholasticus factus an. 1701. † an. 1707, d. 2 Octobr. sepultus ante aram B. M. V. Aedem deterso squalore dealbari curauit, & organo pneustico multi pretii instruxit.

Ioannes Adamus Diel, 1707

Moguntinus.

S. Theol. D. Scholasticus S. Stephani, Sigillifer, & Consiliarius ecclesiasticus.

Mortem oppetiit an. 1712, d. 28 Iulii, funeratus in æde D. Stephano sacra.

1712 *Ioannes Ioachimus Hahn,*

SS. Theol. Doctor,

Episcopus Metellopolitanus, Eminentissimi Archiepiscopi & Electoris per Hassiam, & Thuringiam in pontificalibus Vicarius, per archidiœcesin vero in spiritualibus Prouicarius generalis ac Officialis, Decanatus ad D. Ioannis Coadiutor.

Scholasticus hodiernus. Vir, vt litteris sacris & artium humaniorum studiis apprime imbutus, ita prudentia, consilio, auctoritateque hac ætate spectatissimus, & cum paucis excellens.

CANTORVM

Catalogo similiter conficiendo manum admouere haud placuit.

ECCLE-

ECCLESIAE ad S. CRVCEM extra mœnia Moguntina COLLEGIATAE BREVE CHRONICON.

I

De eius auctore.

CEteras inter, quæ Moguntiæ sunt, Collegiatas non incelebris plane est, quæ *S. CRVCIS* vulgari appellatione nunc dici solet. De qua cum potiora consignare in animum induxerim, cum maxime primumque omnium *de eius auctore* nobis dicendum est.

Is autem fuit ERCKENBOLDVS, Archiepiscoporum Moguntinensium octauus & decimus, Præsul vt generis nobilitate & imaginum splendore conspicuus in paucis, ita virtutum ornamentis plus quam vulgaribus, christianæ præsertim pietatis laude, auctoritateque in publicis negotiis spectatus.

Memorat id nobis *Dieffenbachius* in catalogo Antistitum Moguntinensium manuscr. his verbis: *Construxit claustrum* B. Mariæ in campis, *nunc ad* S. Crucem *dictum.* Idem facit *Serarius* lib. V in *Erckenboldo*, p. 727; "S. Mariæ in campis *extra muros Moguntinos monasterium construxit, quod nunc* S. Crucis *templum vocatur.* Vt tamen, quo auctore id dicat, tradatque, ne verbo quidem meminerit.

Dictis igitur vt fidem conciliemus, duo veterum afferemus loca. Vnus est *Alberici*, trium fontium monachi, qui in chron. ad annum MLXXXV p. 130. sic; -- *Erckenbaldus, qui claustrum* S. Mariæ ex campis *construxit.* Alter desumtus est e codice quodam *manuscr.* qui Collegio metropolitano est, & iisdem fere verbis constat: --- *Erckenboldus, qui claustrum* B. Mariæ in campis *extruxit.*

II

De tempore, quo cœperit.

Quo vero Erckenboldi anno cœperit ædes hæc, cum veteres hic plane sileant, & tabulæ fundationis, vt vocant, haud supersint, definiri nequit.

III

De eius situ.

Suscitata autem fuit, vt vel ex nomine, quo olim appellabatur, colligere est, extra mœnia Moguntina, tribus quidem horæ quadrantibus ab vrbe, in campo libero, patenteque.

IV

De eius appellatione.

Cum exædificata esset, sollemnique inauguraretur ritu, dicata fuit dedicata-

que honori beatiſſimæ Virginis Deiparæ MARIAE, vt vel ex iis, quæ modo § I allata, conficias.

V

Vt ab æde B. M. V. in vrbe diſtincta fuerit.

Vti vero hoc curatius ab æde cognomine, quæ intra mœnia eſt, & vulgo *B. M. V. ad gradus* vocatur, diſtingueretur, primum appellata fuit eccleſia *B. Mariæ in campo* *, *in campis* itidem **, nonnunquam etiam *ex campis* †. Quod quidem cognomen traxit a loco, in quo ædificata eſt, libero ſcilicet, patenteque, vt § III dictum, extra vrbis Moguntinæ mœnia, campo.

* *In litteris* Ruthardi *an. MCVIII*, Adelberti *item* I *an. MCXXIX*, Arnoldi *an. MCLVIII*, Conradi I *an. MCLXV*, Chriſtiani I *an. MCLXXI*, *aliisque pluribus.*

** *Et quidem plerunque. Videantur modo* Adelberti I, Henrici I, Conradi I, Sigefridi II, *aliorumque, quas in* codice Diplomatico *protulimus littera, tabulaque.*

† *Vt in litteris* Siſridi II, *vulgo* Senioris, *anno MCCXX datis, & apud* Albericum *l. d.*

Et ita quidem appellabatur ad annum vſque MCCCLXXXI vel MCCCLXXXII, vt non ſolum ex litteris antiquis patet; verum etiam ex iis, quæ *Greſemundus* in vna tabularum (de quibus poſt) conſignauit, ex eaque *Serarius* lib. V in *Adolfo I* p. 863 & ſeq. repetiit, colligere eſt.

Quum vero tum temporis *Sanctæ Crucis* imaginem, quam perditiſſimus ille nebulo, cui *Schelkropf* nomen erat, impie diſſecuerat, cruore madidam & inſignem e veteri ædicula, inter *D. Albani* ædem & hanc *B. Virginis*, ſumma veneratione Moguntinorum huc tranſtuliſſet pietas, plerumque *Sanctæ Crucis* dici cœpit*.

* Vernacula *zum Heiligen Creutz*, vti in litteris *Adolfi I*, quibus an. MCCCLXXXII Clero tum primario tum ſecundario promittit, ſe eos, ſi coacti Moguntinenſium iniuriis vrbe excederent, in aliis Archiepiſcopatus oppidis locisque, quamdiu quidem velint, toleraturum; item in aliis *Bertholdi* Archiepiſcopi, quibus anno MCCCCXCV priuilegia cœnobio *D. Helena* iuxta oppidum Welſchbillich, ab *Ludolfo* de *Enſchringen*, I. V. D. Treuiris ad D. Simonis, & Moguntiæ ad S. Crucis Præpoſito, temporibus iſtis condito, conceſſa ſuo firmauit conſenſu. Item *des Heiligen Crüz buyſſen Mentz*, vti in litteris *Friderici*, Electoris Saxoniæ, anno eodem ſignatis apud *Müllerum* ſectione I des Reichs-tags-theatri ſub Imperat. Friderico III, cap. XXIII § XXXVIII n. 5 p. 320.

Dixi, *plerunque*. Nonnunquam enim non ita, ſed *B. M. V. in campis*, vt antea, vocatur. Teſtimonio nobis ſunt litteræ *Ioannis II* an. MCCCCXIII datæ, & *Adolfi II* an. MCCCCLXVIII.

Interdum vtroque nomine coniuncto, eccleſia *S. Crucis*, *alias B. Virginis in campis* appellatur; vti ſane nouiſſime ita dicitur in Bulla *Clementis XI*, P. M. de academia Moguntinenſi, vt in ſchediaſmate de ea videre eſt.

VI

De eius honore.

Apud eccleſiam matricem magni ſemper fuit nominis, Clerique nobilitate polluit ac præſtantia: vt *Sifridus II* Archiepiſcopus & *Alatrinus* eiusdem Præpoſitus in litteris mox adducendis diſerte teſtantur.

VII

De numero Canonicorum ad eam.

Canonicorum inſtructam fuiſſe collegio, notum. Fuere autem illorum, anno ſaltem MCLXIII, numero decem. Quibus *Arnoldus*, ædi tum temporis Præpoſitus, cum eccleſiæ & Imperii diſtentus negotiis loco ſæpe abeſſet, ne conſtitutis carerent ſtipendiis, certam de bonis eccleſiæ aſſignauit partem, ſimulque ſtatuit, deinceps non plures, quam nunc ſint, decem ſcilicet, in collegium cooptandos.

Quod ipſum vt robur haberet hoc firmius, ſciuit, ratumque habuit his *Conradus I* Archiepiſcopus litteris;

In nomine sancte & induidue Trinitatis. CONRADVS *Dei gracia Maguntine Sedis Archiepiscopus. Notum sit omnibus Christi fidelibus, tam futuris quam presentibus, quod Prepositus* S. Marie *in campis* Arnoldus, *occupatus tam ecclesie quam Imperii negociis, cum frequenter cum Fratribus suis eiusdem ecclesie Canonicis morari non posset, & ex absencia eius stipendia Fratrum quandoque negligerentur, que tamen negligencia non voluntati ipsius, sed occupacioni & absencie imputanda fuerat, habito communi consilio cum Fratribus eiusdem ecclesie, assumptis & quibusdam Prelatis maioris ecclesie in Maguncia, cum Fratribus suis ex consilio in hoc conuenit, quod, quia, vt dictum est, cum eis continuo esse non poterat, & doleret, eos per absenciam suam aliqua parte stipendiorum carere, assignatis illis ab eo quibusdam redditibus Prepositure, loco Prepositi Fratres de stipendiis sibi ipsis prouiderent, Preposito penitus ab eis absoluto; nisi, quantum consilio, auxilio, & iusticia requirenda & facienda posset eis assistere, & quicquid vlterius faceret, gracie esset, non debiti.*

Sunt autem hec, que Fratribus pro canonice stipendiis assignauit; Curiam *in campo cum agris & omnibus sibi attinentibus, & quicquid ecclesia habet in* Winderheim, *& quicquid habet in* Wickere, *& decima in* Hiluersheim, *& omnis vtilitas in* Houernheim, *& omnis decima vini in* Souelnheim, *cum iure illo, quod ad vinum colligendum pertinet, & dimidius mansus ibidem; Prepositus vero habeat libere totum vinum in* Pinguia, *habeat eciam totam decimacionem annone in* Souelnheim, *de qua annuatim XX maldra Fratribus soluet; habebit eciam Prepositus locaciones ecclesiarum, beneficiorum, & omnem iusticiam ad Archidyaconatum suum pertinentem; Fratres autem in decennario numero permanebunt, & si aliqua prebenda vacauerit, vel alicui Fratrum suspensio facta fuerit, Fratres tantum presentes, & ibi Deo famulantes fructus stipendii percipiant, & in vsus suos, prout decreuerint, redigant, donec suspensio a Decano communicato consilio Capituli relaxetur, vel vacans stipendium locetur.*

Vt autem hec inconuulsa permaneant, presentem cartam sigilli nostri impressione fecimus confirmari;

Huius rei testes sunt:

Burchardus, *Prepositus* S. Petri *in* Maguncia.
Arnoldus, *Custos maioris ecclesie, & Prepositus in* Erfordia.
Wernherus, *Prepositus* S. Ioannis.
Cunradus, *Prepositus* S. Gingolfi.
Rupertus, *Prepositus in* Muckestat, *& Notarius Curie.*
Folbertus, *Prepositus in* Selbolt;
& alii quamplures Prelati & Canonici.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLXIII, Indictione XI, regnante Serenissimo Romanorum Imperatore Friderico. *in nomine Domini Amen. Data per manum* Ruperti *Muckestadensis Prepositi & Notarii Curie II Kalendis Marcii.*

VIII

De paræciis ei attributis & adunatis.

Cum postea temporum malignitate defecisset plurimum, ne deesset Canonicis, vnde vitam conuenienter tolerarent, *Sifridus*, quem dixi, *II*, & *Alatrinus*, Præpositus Collegii, anno MCCXIX eisdem parœciam Nidersaulheimensem vna cum omni vectigali contulere: quin, vt Scholastico etiam in hac Collegiali rursum esset locus, parœciam illi attribuere Oberhilbersheimensem. Loquuntur id, quas hac de re tum ediderunt, tabulæ.

SIFRIDVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, &* ALATRINVS *Domini Pape Subdyaconus & Capellanus & Prepositus* B. Marie in Campis, *omnibus hanc paginam inspecturis. Vt viuamus Spiritui sancto & ambulemus, Apostolo inferente, non que sunt Cesaris requirentes, sed que pocius Iesu Christi, & mortificatis spiritu factis carnis, vbi viuificatio quidem nulla est, facta dictis merito compensentur, quia cepit Iesus facere, & docere, quam caro spiritus pocius acceptetur, vt graciam pro gracia Domino rependamus, exsoluentes eidem, quod iugiter expectatur ab ipso, & quod de naturali iure inter homines precipitur obseruari, vt quecunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos illis eadem faciatis, cum per matrem suam ipse Dominus nobiscum fecerit in temptacione prouentum, conuersando nobiscum in terris, in quibus dolores nostros ipse tulit, vt nos per ipsam cum ipso conuersemur in*

celis ad reformacionem vocabuli venerabilis S. Matris eius, vbi laudum preconia iugiter & magnifice exsoluantur eidem, ita dispo suimus exurgendum; nam cum ipsa S. Mater ecclesia, videlicet S. Marie in Campis *apud matricem ecclesiam Maguntinam ab antiquis temporibus vsque nunc magni fuerit nominis & famosa, & pollere consueuit Cleri nobilis honestate, qui cotidie ibidem Domino famulabatur in ymnis & canticis & psalmodia; & nunc propter tenuitatem rerum ita constat exhausta & euacuata Clero & laude, quod, qui annunciet, vix remansit in ipsa, cuius nupcie conuerse sunt cum ipsius organis in lamentum; & sic, ne tardior hora prepediat, & ipsa ecclesia quantocius reformetur in additamento stipendiorum Canonicorum ipsius, vbi temporalia seminantur eisdem, spiritualia recolligantur in ipsis, ecclesiam de* inferiori Souuelnheym *Canonicis ipsius ecclesie, tam presentibus quam futuris ibidem Domino famulantibus, duximus conferendam; ita, vt, cum vacare contigerit, libere accipiant, habeant, & possideant ad vsus suos.*

Verum quia nichil creditur esse actum, dum aliquid superest agendum; dum eciam sit intencionis nostre, non in genere tantum, sed eciam in specie intendere reformacioni ipsius, volumus, vt sic in suis reformetur eciam Prelaturis; cum enim dicatur, dictam ecclesiam dignitatem habuisse hactenus Scolasterie, & nec nunc ipsa appareat, nec vestigia reditusque eiusdem; nos, vt in ipsa ecclesia sit semper & nunc dignitas Scolasterie, ad ipsius vsum ecclesiam in superiori Hilbersheim *cum redditibus suis duximus concedendam, ita, quod cum ipsa vacare contigerit, de suis redditibus annuatim X maldra tantum siliginis assignentur Decano pro sui officii dignitate, & in diuinis ecclesie de* Sovvelnheim *a Canonicis, & in* Hilbersheim *a Scolastico, sicut conuenit, seruiatur.*

Et vt nostra donacio seu eciam voluntas ad perpetuam memoriam nominis nostri sit eis perpetuo valitura, & eorum simus semper oracionibus commendati, donacionem ipsam & voluntatem scribi fecimus, & nostrorum sigillorum munimine roborari.

Acta sunt autem hec anno Dominice incarnacionis MCCXIX. Indictione VIII, III Idus Decembris. Pontificatus Domini Honorii *Pape III anno IIII, in presentia Testium, quorum nomina subscribi fecimus:*

Boppelinus *Decanus*, & Gotfridus *Custos maioris ecclesie.*
Gerbodo & Gerhardus, SS. Petri & Stephani *Prepositi.*
Iohannes, Arnoldus & Diemarus, S. Stephani, S. Marie ad gradus, & Iohannis *Decani.*
Volpertus, *Prepositus de* Brunesvvic.
Embrico *Cantor*, & Benedictus *Scolasticus* S. Ioannis.

Layci

Embrico, *Vicedominus* & Ringrauius.
Cunradus, *Camerarius.*
Otto, *Scultetus.*
Arnoldus, *Walpodo.*
Gotschalcus, *Aduocatus.*
Arnoldus *de* Quercu.
Bertoldus, *Monetarius.*
Rudolfus, *Officiatus.*
Godeboldus, *Monetarius.*
Conradus.
Bertoldus & *filius suus* Hartradus, *Milites de* Souuelnheym;

& alii quam plures.

Quam illorum donationem Collegium metropolitanum dein anno MCCXXXVIII his firmauit litteris.

CONRADVS * *D. G. Decanus*, Fridericus † *Thesaurarius*, Iohannes *Scolasticus*, Albertus * *Cantor*, *totumque Capitulum maioris ecclesie Maguntine vniuersis Christi fidelibus in perpetuum.*

* de Turckheim. † Com. de Eberstein. * de Kugelberg.

Licet omnibus ecclesiis, que subsunt ecclesie Maguntine, debeamus merito benignum affectum & fauorem impendere, speciale tamen studium promocionis nos decet habere circa ecclesias, que quasi domestice nostre intra muros Moguntinos sunt, aut in suburbio constitute.

Cum igitur venerabilis Pater & Dominus noster Sifridus *b. m. Archiepiscopus quondam Maguntinus, & Dominus* Alatrinus, *Domini Pape Subdiaconus & Capellanus & Prepositus* S. Marie in campis, *pio zelo & benigno affectu ecclesiam*

* Nieder-saulheim.

ſiam de * inferiori Sovvelnheim, *cum redditibus ſuis, eccleſie* S. Marie in campis, *pro reuerencia B. Virginis ad emendacionem Prebendarum, & eccleſiam in* ſuperiori Hilbersheim *cum ſuis redditibus, ad vſum & emendacionem Scholaſterie ibidem contulerint, ita vt de redditibus eccleſie in* Hilbersheim *X maldra ſiliginis tantum aſſignentur annuatim Decano eiusdem eccleſie* S. Marie in campis *pro ſui officii dignitate, & in diuinis eccleſie de* Sovvelnheim *a Canonicis, & in* Hilbersheim *a Scolaſtico, ſicut conuenerint, prouideatur, & eandem donacionem ſuo priuilegio communiuerint; Nos propter dilectionem, quam habemus ad eandem eccleſiam, ad humilem & deuotam ſupplicacionem Fratrum ſepedicte eccleſie, & multorum honeſtorum ſtudioſas preces inclinati, in pium & commendabile factum predictorum, videlicet Venerabilis Domini* Sifridi *Archiepiſcopi quondam Maguntini, & Domini* Alatrini *Subdyaconi D. Pape ac Capellani, & dicte eccleſie Prepoſiti, de duabus eccleſiis ſupradictis, ſincero animo & liberaliter conſentimus.*

In cuius rei euidenciam & perpetuam memoriam, preſentem paginam conſcribi, & noſtri impreſſione ſigilli fecimus communiri.

Teſtes ſunt:

Chriſtianus, *maior Præpoſitus.*
Adelungus, *Archipresbyter.*
Heinricus *de* Selſa.
Waltherus *de* Eſchebrunnen.
Ebirhardus *de* Lapide.
Heinricus *de* Stahelecken.
Fridericus *de* Griſenclauue.
Sifridus *de* Aldenburg.
Ebirhardus *de* Moro.
Theodericus *de* Stahelecken.
Gerhardus *Comes* Silueſtris.
Embrico *de* Boppardia,
Canonici Moguntini.
Waltherus, *Decanus* S Petri.
Godeſmannus, *Cantor* S. Stephani *in Maguncia, & alii quamplures.*

Data Maguncie anno Domini MCCXXXVIII, XI Kal. Nouembris.

IX

De translata in eam S. Crucis imagine.

Tempore Adolfi I, de quo ſupra *, digna habita fuit ædes hæc, in quam *S. Crucis* imaginem transferret Moguntinenſium pietas. Ex eo autem tum opibus creuit, tum magna frequentari cœpit copia: potiſſimum an. MCCCCLXXVI, populo vndique religionis ergo affluente.

* Communis quidem opinio eſt, anno MCCCLXXXIII ſanctæ Crucis imaginem, quam nebulo dictus impie violarat, in hanc ædem translatam eſſe. Sedenim non eo demum anno, ſed ante iam id factum fuiſſe, colligas ex litteris *Adolfi I* ſupra iam memoratis, & an. MCCCLXXXII feria poſt D. Eliſabethæ memoriam ſexta ſcriptis, quippe in quibus iam S. *Crucis* venit appellatione. *Daſ vvir*, ita verba habent, *angeſehen han ſolchen groſſen bezvvang, leidung, vnd ſchaden, damit —— Dechant vnd Capitul zum Dum —— die Stiffte zu S. Peter, zu S. Stephan, zu S. Victor*, zum heiligen Crutze, *zu vnſer lieben Frauvven zu den Greden* &c. *izunt vbirladen vnd vbirfallen ſint* &c.

X

De fatis eiusdem.

Quod vero ceteris extra mœnia Moguntina templis fatum ſemel atque iterum impendit, itidem & hanc *S. Crucis* manſit ædem. Siquidem an. MCCCCLX, Friderico Victorioſo, Electore Palatino, Dietherum Archiepiſcopum armis perſequente, magnum incurrit diſcrimen, hoſte aliquot Canonicorum ædes igne iam exurente: quod ipſum tamen, ære illi quantocius numerato, auerſum. *Trithemius* chron. Hirſaug. ad h. a. pag. 438, & *manuſcr.* de diſſidio Moguntino vernacula exaratus; quorum verba cum alibi iam dederim, hic repetere haud vacat.

Vltimam vero tempeſtatem ſubiit anno MDLII, die XXIII Auguſti, Alberto Marchione Brandenburgico, flammis in templa, quæ extra mœnia Moguntina erant, ſæuiente. Quandoquidem & ipſa tum igne iniecto, vna cum circumiacentibus ædificiis ac Canonicorum domiciliis, conflagrauit. *Serarius* lib. I cap. VII p. 28 & lib. V in *Sebaſtiano* p. 910.

XI

De translato in vrbem sacrorum cultu.

Ex eo Canonici in vrbem migrarunt, ac ad *Spiritum S.* sacra, ad quae adstricti, munia obire coeperunt: quae vero hodie ad *D. Christophori* certis peragunt diebus.

XII

De instauratione eiusdem.

Ipsa aedes vero, succedente tempore, se ipsam paullatim erigere incepit; pia illorum, qui religionis ergo locum inuisebant, stipe aliquo instaurata modo. Loquitur id inscriptio, in fenestrarum vna, retro maius altare legenda:

Post diram & miserabilem Marchicam exustionem reparatio per posteros facta anno MDLXXIII.

Neque tamen hic substitere, qui per maiorum incedere vestigia laudi sibimet duxerunt ac gloriae. Praecipue vero, vt meliorem in statum eam reformaret, pensi habuit *Sigismundus Schmelzinger*, ad hanc aedem olim Decanus *; cuius etiam opera, labore, studio, anno superioris saeculi XXX, curatius reparata fuit, restitutaque. Testis loco est ἐπιγραφὴ, quae e regione prioris legitur, & ita habet;

Ad laudem & honorem Dei omnipotentis, diuaeque virginis Mariae, & sanctae Crucis, ex liberali contributione hominum proborum, hoc adytum templum nouiter per Sigismundum Schmelzinger, *huius ecclesiae Decanum, exstructum anno* 1630.

* Is, quod addere non ab re erit, aliquot post annis, MDCXXXVII nimirum, die XXV Septembr. ad superos, suae pietatis percepturus fructum, excessit.

XIII

De amplitudine eiusdem, hodiernaque conditione.

Quamuis autem laudabili, praedicandaque maxime viri huius, aliorumque piorum cura atque liberalitate suis e ruinis resurrexerit, pristinum tamen decorem, tam longa quidem aetate, nondum recuperauit. Ampla alioquin est, ac tantae hominum, qui religionis caussa quotannis huc veniunt, multitudini recipiendae spatiosa satis; ceterum aspectu non plane iniueundo.

XIV

De celebritate eiusdem, & S. Crucis *imagine.*

Maximam interim celebritatem accipit a *sacrae*, quam memoraui, *crucis* imagine: quae quando, quaue occasione huc translata fit, § V dictum.

Stat ea super ararum lateralium vnam, summaque colitur religione, festis maxime *Cruci* tum *inuentae*, tum *exaltatae* diebus: quippe quibus ingens huc supplicatum ire solet piorum numerus.

Ne vero tantum Moguntinis palladium bellicos inter turbines pereat, vti alterum illud (de quo *Serarius* lib. I cap. XXXI p. 112) Brandenburgico incendio; crucis nimirum illius imago, quam naui cuidam diuino miraculo impendisse, atque vna cum ea Moguntinam Rheni ripam subiisse; bobus denique iniugibus ac solutis impositam, agente ducenteque nullo, huc loci delatam retulere veteres: Crux haec belli tempore intra vrbis moenia in aede parochiali, cui a *D. Christophoro* nomen est, reponi solet (Conf. auctor anonymus *Moguntiae aureae* § XIV sect. II n. X p.201) rebus vero tranquillatis ordinariam ad sedem rursus transportari: pompa quidem, vt decet sollemni. Dum anno MDCXXXVIII, vrbe Suecorum iugo liberata, festo annuntiationis B. M. V. hinc ad *S. Crucis* deferebatur, sacrum pignus manibus eleuatis portabat Reuerend. Suffraganeus, Reuerend. Abbate *D. Iacobi* & Reuerend. Abbare *Eberbacensi* sublatis brachiis id sustinentibus: Celsissimus Princeps Elector & Archiepiscopus *Anselmus Casimirus*, Colonia tum redux, cum vniuerso aulae ministerio sequebatur. Nec minori celebritate res peracta anno MDCXCIX, d. X Maii; siquidem qui hodie pontificatus Moguntini gubernacula quam prudentissime moderatur, Eminentissimus *Lotharius Franciscus*,

Franciscus, decessoris vestigia ingressus, ipse, cæli licet statu ventoso ac tumultuoso, pedes, illustri plane exemplo, supplicantium prosecutus agmen est.

Quanta omnium in veneratione sit, testantur tum ciuium, tum peregre aduenientium anathemata, votaque ad altare, vbi statuta est, magno numero suspensa: e quibus id, quod *Wilhelmi V* Bauariæ Ducis filii Serenissimi, *Philippus* & *Ferdinandus*, ille, tum Episcopus Ratisbonensis, post an. MDXCVII ad senatus Vaticani purpuram euectus, sequenti vero d. XVIII Maii præmatura interceptus morte; iste, anno MDCXII ad Archipræsulis Coloniensis vocatus honores, quum anno MDXCII Moguntiæ, more inter Canonicos recepto, degerent, siue, vt vulgo loquuntur, residerent, tanquam suæ erga Deum, sanctamque crucem pietatis mnemosynon reliquerunt, merito memorare conuenit. Legi potest apud *Serarium* l. d. p. 113, & *Adlzreitterum*, quippe cui dignum maxime visum, quod parti II annal. Boicor. lib. II § LXV p. m. 318 insereret *.

* *Superat etiamnum, cum alterum illud apud* Serarium *l. d. nescio quo casu inter hæc euanuerit. Ceterum id* Serenissimorum Fratrum Boicorum *impositum est tabellæ, limbis e ligno nigris vestita, tectumque vitro.*

XV
De festo dedicationis.

Dedicationis memoriam Canonici olim Dominica *D. Iacobi* memoriam subsequenti celebrabant: hodie vero Dominica, quæ post *exaltata crucis* sollemnitatem proxime occurrit, eam agunt. Caussa est, quod hac ipsa Dominica, quum belli tricennalis tempore a Suecis profanata fuisset ædes hæc, lustrata rite, purgataque, nouo cæremoniarum apparatu dedicata fuerit, ac denuo festiue consecrata.

XVI
De ordine eiusdem inter Collegiatas.

Collegiatam B. M. V. *ad gradus* proxime nunc sequitur; olim vero antecessit, vt in tabulis *Conradi I* an. MCLXXXIV *, *Sifridi II* an. MCCXIX **, & MCCXX †, *Ludouici* Canonici maioris ecclesiæ &c. an. MCCXLIII †† datis, aliisque videre est. Conf. litteras *Adolfi I* supra § IX memoratas.

* in chronico *Mariano* p. 651.
** in chronico *D. Victoris* p. 595.
† in chronico *Petrensi* p. 475.
†† in chronico *S. Stephani* p. 537.

XVII
De statu Collegii hodierno.

Superest, vt ad Clerum, qui sacris ædem curat officiis, deueniamus. Sciendum autem, hodie præter *Præpositum* & *Decanum*, qui *Prælatorum* eminent honore, *Canonicorum* esse VI; *Domicellarium*, vt vocantur, II; *Vicariorum* vero V.

Et *Prælatorum* quidem hoc tempore munia non sine multa nominis sui laude sustinent nobilissimi duo fratres. Et *Præpositi* quidem Plurimum Reu. *D. Ioannes Adamus* de *Iungenfeld*, Moguntinus, qui simul ad D. Victoris & D. Mauricii Canonicus est; *Decani* vero, Reuerendissimus Præsul, *Edmundus*, Eminentissimi Archiepiscopi Suffraganeus, supra nobis iam laudatus.

Quem vtrumque Deus seruet, ac vt hanc *S. Crucis* ædem in pristinum restituant splendorem (quod quidem Moguntini sacræ crucis veneratione adducti precantur) det, faciatque.

Huic & sequentibus Collegiatis PRAELATORVM catalogos ob temporis breuitatem subiungere haud licuit.

ECCLESIAE
ad
D. IOANNIS
COLLEGIATAE
BREVE CHRONICON.

I

De ædis ad D. Ioannem *vetustate.*

Edem, quæ *D. Ioanni* sacra est, Moguntinensium omnium antiquissimam esse, vetus, eademque constans est traditio, vel ipsi memorata Pontifici, *Gregorio IX*; quippe qui in literis ad Præpositum, Decanum, & Capitulum *S. Ioannis*, quas § IX damus, diserte: *Cum venerabilis Frater noster, Maguntinus Archiepiscopus, Diœcesanus vester, attendens, quod ecclesia vestra, quæ in ciuitate Moguntinensi primo* (f. prima) *dicitur fuisse constructa* &c.

II

De eius auctore.

Quis vero eam statuerit, non vna omnium consensio est. Sunt enim, qui *Theodelindam*, *Agilulfi* Langobardorum Regis coniugem, illam circa an. DXCVI extruxisse volunt; sunt contra, qui *Dagobertum*, Francorum Regem, operis auctorem dicunt. Quid *P. Ioanni Gamans*, S. I. Theologo, viro rerum Moguntinensium vt studiosissimo, ita peritissimo, visum olim fuerit, ipsis illius verbis, e scheda quadam, qua sententiam suam ad reuerendum quendam ad hanc ædem Canonicum perscripsit, dabimus: *Cum* Dagobertus *Francorum Rex desolatas ciuitates & Episcopatus ad Rhenum restituerit, & in his nominatim Moguntiam anno Christi DXXV a priori loco ad ducentos passus propius Rhenum condiderit, etiam eodem vel proximo alio tempore Episcopatui instaurando & confirmando, condi curauit indubie ecclesiam, Episcoporum id temporis sedem, quæ alia non fuit, quam ecclesia* S. Ioannis.

III

De eius præeminentia.

Quod Episcoporum, & priorum dein Archiepiscoporum Moguntinensium sedes illa fuerit, dubio fere caret. Conferantur modo, quæ tum *Serarius* lib. V in *Bardone* p. 734 e manuscripto attulit, tum quæ *Helvvichius* in præfatione ad Elenchum nobilitatis ecclesiæ Moguntinæ edisseruit pluribus. Nec ambigo, quin idipsum caussa fuerit, cur D. Bonifacii extis religiose recondendis sit delecta.

IV

De mutato eius statu.

A *Bardone*, vt *Serarius* l. d. e MS. iam notauit, ad alium deducta statum est, veteribus eius rebus cum dote & congregatione in nouam S. Martini translatis; institutaque prædiis sua industria acquisitis noua ibidem, vt vocant, congre-

congregatione siue Collegio. Cuius mutationis ne intercideret memoria, maioris Canonici huic D. Ioannis Collegio quotannis olim præbuere V solidos *pro pictancia*, vt in veteri quodam manuscr. additur, h. e. portione esculentorum de piscibus & huiusmodi lautiore.

V

De Conradi *Canonici donatione Collegio facta.*

Quo minus vero Fratribus hac in æde Deo seruientibus vitæ deficerent necessaria, præter alios solliciti fuere Canonicorum, cum maxime vero Præpositorum Collegii quidam, vt æterna memoria digni, ita hic omnino memorandi.

Anno quidem MCLXXXII *Conradus*, ecclesiæ huius Canonicus, Collegio VIII marcis argenti, ad redimendam a *Wignando*, ecclesiæ maioris Canonico, quandam in *Selhoven* curiam subuenit, constituitque, vt curtis illa, se mortuo, ad vtilitatem ecclesiæ cum omni iure transiret: prout tabulis hisce, hac de re tum confectis, ipsi ecclesiæ *B. Ioannis* Fratres testatum fecere.

In nomine Domini, Amen. Quia multis rerum difficultatibus, quibus mortalitas nostra afficitur, rerum gestarum memoria hebetatur, & temporum interlabente curriculo, haud facilis erit posteris nostris preteritorum cognicio, ideo, que a nobis gesta sunt, literis mundare curamus, vt quantumlibet antique actionis renouetur animis subsequencium literali nocione.

Nouerit igitur tam presens etas, quam fidelium Christi posteritas, qualiter nos Fratres ecclesie B. Iohannis *in Maguncia, communi conniuencia, curiam quandam in* Selhoven *sitam, cum causa necessitatis, tum spe melioracionis, tempore, quo allodium ecclesie nostre comparauimus in* Olmena, *Domino* Wignando, *maioris ecclesie in Maguncia Concanonico, per contractum vendicionis tradidimus; succedente vero tempore accidit, quod pretaxatus* Wignandus *iam dictam curtim versa vice nobis pro XIII marcis vendiderit, eamque coram Domino* Conrado Winzone, *Officiato, & aliis quamplurimis viris honeste ac bone opinionis per manus Mundiburdi sui ecclesie nostre resignauit, & nullo reclamante delegauit, prefati nimirum argenti, ecclesia V marcas soluit.* Conradus *vero Confrater noster de ipsius propria voluntate, & facultate reliquas VIII marcas tradidit, hac tamen intercedente pactione, vt ipse eandem curiam, quoad viueret, inhabitando, seu alii exponendo, vsui suo absque omni census specie vendicaret. Statuimus eciam, vt, ipso decedente, nullus heredum suorum aliquid sibi iuris in predicta curti vsurparet, sed pro remedio anime sue, parentumque suorum ad vtilitatem ecclesie, & Fratrum inibi Domino famulancium libere transiret.*

Vt autem hec nostra ordinacio omni euo rata & inuiolabilis permaneat, presentem cartam conscribi, & sigillo ecclesie nostre fecimus insigniri, & testes supponi, quorum nomina sunt hec:

Odelricus. Amelricus, *Scolasticus.*
Henricus Longus, *& reliqui Fratres.*

Ex Laicis:

Arnoldus, *Officiatus.* Embrico *&* Arnoldus, *filii*
Conradus *&* Dietherus, *fratres predicti* Conradi Winzonis,
Wignandi. *& alii quamplures.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLXXXII, Indictione XV, Friderico *Imperatore regnante, &* Christiano *Archiepiscopatum gubernante.*

VI

De Præpositi *officio* Custodi *maioris in perpetuum collato.*

Septem annis post *Custodis* ecclesiæ maioris honori, meritisque datum, vt in posterum, qui Custos maioris sit, item sit Præpositus huius ad *D. Ioannem* Collegialis. Contigit id inde, quod Custos metropolitanæ *Rutgerus* consenserit, vt Conradus I Archiepiscopus parochialem Brezzenheimensem, quæ ad Custodiam maioris pertinebat, Decano & Capitulo ad *S. Stephanum* pro Alzeiensi, commutationis titulo concederet. Patet id ex sequenti diplomate, cuius partem priorem iam in chronico *D. Stephani* ad § 13 attuli.

Attendentes in parte ista fidelitatem ac deuocionem Ruggeri *nostri Custodis, ipsum, successoresque suos non dampnificare, sed exaltare cupientes, vt eum, successoresque suos reddamus indempnes, in restaurum ecclesie in* Brizzenheim, *quam ab eo, sicut diximus, accepimus, dedimus ei Prepositaram* S. Ioannis, *nobis vacantem, officio* Custodie *ita ipsam perpetuo adiungentes, vt, quicunque fuerit maioris ecclesie* Custos, *ibi sit* Prepositus. *Et vt testimonium Custodis huic priuilegio accederet, Domini de* S. Stephano *ad preces nostras, communi consensu,* Ruggero *Custodi maioris ecclesie, successoribusque suis vnam perpetuo dederunt integram Prebendam, vt, quicunque fuerit maioris ecclesie Custos, ipsam ita, quod nec per se, nec per Vicarium deseruiat; libere percipiat, & in Canonicam percipiat, ea tamen condicione, vt in Capitulo ipsorum Fratrum ipse nullam vocem habeat, nec ad ipsum accedat, nisi vocatus, & si vocatus accesserit, ita prosit, quod ordinacionem Fratrum in nullo impediat.*

Et, ne hoc presentem etatem, vel futuram lateat posteritatem, & inconuulsum stabilitumque permaneat, auctoritate Dei omnipotentis, Romane ecclesie & nostra, sub interminacione anathematis contra huius pagine transgressores ipsum sancimus, stabilimus, & presentis pagine munimine nostro sigillo insignite, firmamus & corroboramus.

Testes ad hoc vocati sunt:

Heinricus, *Abbas S. Albani.*
Folbertus, *Abbas S. Iacobi.*
Arnoldus, *maior Prepositus.*
Heinricus, *Decanus.*
Petrus, *Scolasticus.*
Ortho, *Cantor, & Prepositus* S. Marie *ad* gradus.
Heinricus, *Pinguensis Prepositus.*
Eberhardus, *Cellerarius.*
Fridericus.

Godefridus, *& alii maioris ecclesie Canonici.*

Burchardus, *Prepositus* S. Petri.
Bertholdus, *Decanus.*
Theodericus, *Cantor.*
Cunradus, *& alii eiusdem ecclesie Canonici.*

Wortvvinus, *S. Victoris Prepositus.*
Amilius, *Decanus.*
Wernherus, *Scolasticus.*
Cunradus, *Cantor.*

Godeboldus, *& alii eiusdem ecclesie Canonici.*

Heinricus, *Prepositus* S. Marie *in* Campis, *& sui Fratres.*

De S. Maria *ad* gradus

Arnual, *Decanus.*
Hugo, *Scolasticus.*

Giselbertus, *Cantor, & alii Fratres.*

Rudolfus, *Prepositus* S. Mauricii *& sui Fratres.*

Sifridus, *Prepositus* S. Gingolfi *& sui Fratres.*

Laici

Cunradus, *Comes Palatinus Reni.*
Ottho, *Comes Palatinus de* Wittelingesbach.
Gerhardus, *Silvester Comes.*
Emecho, *Irsutus Comes.*
Symon, *Comes de* Spanheim.

Liberi

Hartmannus *de* Butdingen.
Heinricus *de* Staden.

Godefridus *de* Eppenstein.

Ministeriales

Wernherus *de* Bolant.
Dudo, *Camerarius.*
Cunradus Winzo.
Arnoldus Rufus; *& alii quam plures.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLXXXVIIII, Indict. VII, Idus Marcii, anno reuersionis nostre in Sedem Moguntinam VI, regnantibus Friderico *Romanorum Imperatore Inuictissimo, &* Heinrico *filio eius Romanorum Rege Serenissimo.*

VII

De Rutgeri *&* Alberti *Præpositorum beneuola erga Collegium voluntate.*

Idem vero Rutgerus Præpositus Fratribus ad D. Ioannem in augmentum stipendiorum anno MCXCIV ecclesiam *S. Nazarii* in *Mummenheim*, cum omnibus

bus suis prouentibus, libere dedit, contradiditque. Loquuntur id tabulæ tum *Conradi I* Archiepiscopi, tum Capituli metropolitani, quas huc afferre haud piget.

In nomine S. & indiuidue Trinitatis. CONRADVS *D. G. Sabinensis Episcopus, sancte Moguntine Sedis Archiepiscopus, & Apostolice Sedis Legatus. Quoniam omnium facta mortalium temporalem motum sequuntur, & intereuntibus hominibus ipsorum facta intereunt, necessarium est, que cursu nature tendunt ad interitum, literarum adminiculo fulciri, quatinus sic valeant ab abolicionis interitu defendi.*

Ea propter, tam presentis etatis quam future posteritatis Christi fidelibus notum esse volumus, quod Dilectus noster Rutgerus, *maioris ecclesie nostre in Maguncia Custos, & idem ecclesie* S. Iohannis *Prepositus, dum rebus & expensis suis predium quoddam comparasset in* Mummenheim, *cui attinet ecclesia sancti* Nazarii *in monte sita, misertus tenuitati stipendiorum Fratrum suorum, ecclesie* S. Iohannis *Canonicorum, in eorum augmentum dictam* S. Nazarii *ecclesiam cum suis prouentibus libere dedit & contradidit, ea videlicet sub forma, vt Conuentus Fratrum Sacerdotem, qui populo ibidem presit, eligat, & Decanus inuestiat, eidem Sacerdoti vite necessaria competenter de ipsis prouentibus administrantes, quicquid vero residuum fuerit, ad subleuandam inopiam Fratrum accedat.*

Hoc autem opus pietatis approbantes, ratum habemus, & ne quis imposterum huic callidis attemptacionibus valeat contraire, sub anathematis vinculo confirmamus, testibusque, quorum nomina subnotata videntur, adhibitis, sigilli nostri impressione corroboramus.

Huius rei testes sunt:

Heinricus, *Abbas S. Albani.*
Hezechinus, *Abbas S. Iacobi.*
Heinricus, *Decanus ecclesie maioris.*
Petrus, *Scolasticus.*
Godefridus, *Cantor,*
cum Fratribus ecclesie eiusdem, Friderico *de* Dicke,
Walthero *de* Scharppinstein,
Ruthardo,
Conrado *de* Isenburg, *Preposito,*
& vniuerso maiori Capitulo.

Preterea testes sunt:

Bertholdus, *Decanus* S. Petri.
Henricus, *Decanus ecclesie* S. Stephani.
Amelius, *ecclesie* S. Victoris *Decanus*,
& Theodericus, *Cantor.*
Wernherus, *Scolasticus.*
& Michahel, *Scolasticus.*
Giselbertus, S. Marie *ad* gradus *Cantor,*
& Canonici, Svvigerus, Ernestus, *&* Rudolfus.

Laici

Hartmannus, *Comes de* Werthinberg.
Emircho, *Vicedominus.*
Dudo, *Camerarius.*
Reinbodo *de* Pingvvia.
Arnoldus Rufus.
Dietherus, *Scultetus*,
& frater eius Godefridus.
Diedo, *& frater eius* Emircho.
Conradus *de* Selhouen.
Emircho, *& frater eius.*
Conradus Schado, *& fratres eius.*
Arnoldus, *& frater eius* Herbordus.
Theodericus *de* Hettendal;
cum ceteris Ciuitatis Officiatis.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCXCIIII. Indict. XII. Presidente beatissimo vniuersali Patre Celestino *Sedi Apostolice. Regnante glorioso Romanorum Imperatore* Heinrico. *Pontificatus nostri anno XXXIIII, post exilii nostri reditum, quod pro Romana passi sumus ecclesia, anno XI.*

Confirmatio Capituli.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. PRELATI *& vniuersum Capitulum maioris ecclesie Maguntine. Sicut Predecessorum nostrorum opera, caritatis decore fulgencia, ob ipsorum piam recordacionem, viuaci memoria nos decet commendare, sic modernorum pie facta defendentes obliuionis ab interitu, posteris quidem exemplum, ipsis vero benefactorum auctoribus in perpetuam benedictionem conseruare debemus.*

Vniuersorum itaque fidelium ad cognicionem transire desideramus, quod cum

 Frater

Frater noster, ecclesie nostre maior Custos, & S. Iohannis *Prepositus, Dominus* Rutgerus, *quoddam predium in* Mummenheim, *cui attinebat ecclesia* S. Nazarii *ibidem in monte sita, iusto possedit empcionis titulo, & liberam de ipso faciendi quicquid volebat, habuit potestatem; recolens vero diuinam illam ammonicionem, qua dicitur*, qui habet substanciam huius mundi & fratrem suum necessitatem viderit pacientem *&c. fratres suos ecclesie* S. Iohannis *Canonicos oculis respexit misericordie, considerans, eos labore multo, sed paucis stipendiis militare. Ad consilium namque & fauorabilem assensum Domini nostri Venerabilis Archiepiscopi* Conradi, *nobis quoque suadentibus, & auctorem omnium bonorum DEVM pro tali facto laudantibus, dicte* S. Iohannis *ecclesie, cuius erat Prepositus, dictam* S. Nazarii *ecclesiam cum suis prouentibus, pro ipsius, parentumque suorum redempcione peccatorum, libere dedit & contradidit, quatenus ipsorum perpetua ibidem a Domino seruientibus habeatur memoria. Huic quoque tradicioni talem annexuit formam, vt* Emirchone *Sacerdote, nunc eiusdem ecclesie Pastore, vel mortis interuentu, vel alio casu aliquo ipsam ecclesiam relinquente, Conuentus* S. Iohannis *communi consilio eligat Sacerdotem illi substituendum, quem Decanus eiusdem Conuentus inuestiat, & Archidiacono ad ecclesiam modo dictam conducendum presentet, vite necessaria, prout competere videatur, de ipsius ecclesie prouentibus ei amministrantes, de residuis, prout quemque Fratrum eque lancis diuisione contingat, inopie ipsorum pondus alleuiantes.*

Hoc opus autem pietatis, vt nostra prouisione robur valeat habere perpetuo, iubente supranominato Domino nostro Archiepiscopo, ipso vero Custode cum Capitulo S. Iohannis deuocius petente, vtque malignancium cauillaciones, si quis, quod absit, in contrarium venire attemptauerit, penitus retundamus, conscribi fecimus, & impressione sigilli ecclesie nostre roborari, adnotantes testes, quorum nomina subscripta videntur:

Henricus, *Abbas S. Albani.* Hezechinus, *Abbas S. Iacobi.*
Bertholdus, *Decanus S. Petri.* Theodericus, *Cantor.*
Baldemarus, *& ceteri eiusdem ecclesie Canonici.*
Henricus, *ecclesie* S. Stephani *Decanus.* Wernherus, *Scolasticus.*
Waltherus, *Cantor.*
Amelius, *ecclesie* S. Victoris *Decanus.* Michahel, *Scolasticus.*
Vlricus, *Cantor.*
Giselbertus, *Cantor ecclesie* S. Marie *ad* gradus, *cum Canonicis* Svvigero, Ernesto, *&* Rudolfo.

Laici

Hartmannus, *Comes* de *Werthinberg.*
Emicho, *Vicedominus.*
Dudo, *Camerarius.*
Reinboto *de* Pingvvia.
Arnoldus Rufus.
Ditherus, *Scultetus, & frater ipsius* Godefridus.
Diedo, *& frater eius* Emircho *de* Selhoven.
Conradus *de* Selhoven, *& frater eius* Ditherus.
Filii Conradi Winzonis: Emircho, Arnoldus, *&* Conradus.
Conradus Schado, *& fratres eius.*
Arnoldus, *& frater eius* Herbordus.
Theodericus *de* Hettendal, *cum ceteris ciuitatis Officiatis.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCXCIIII, Indictione XII, Presidente Sedi Apostolice beatissimo vniuersali Patre Celestino. *Regnante glorioso Romanorum Imperatore* Heinrico. *Sancte Maguntine Sedi presidente Venerabili Archiepiscopo Domino* Conrado. *Pontificatus sui anno XXXIIII, post reditum suum ab exilio anno XI.*

Aliquot annis post & *Albertus* Præpositus, empta in vsus Fratrum anno MCCIX quadam decimarum in *Mummenheim* parte, ecclesiæ huius bona auxit, ac, beneuolentiæ suæ testes, has tum edidit litteras;

In nomine Domini Amen. ALBERTVS *D. G. ecclesie* S. Iohannis *in Maguncia Prepositus. Racio & pietas exigere videntur, vt ecclesiam nostre prouisioni annuente DEO commissam, cuius vberibus pascimur, pro modulo nostro lucrifacere studentes, quemadmodum nobis & Confratribus nostris in ea predecessorum nostrorum*

nostrorum sollicitudine prouisum videtur, ita successoribus nostris vna cum Fratribus nostris prouideamus, quatenus in ea successiue laudum renouacione verus ecclesiastes in euum benedicatur.

Singulis itaque & vniuersis tam future, quam presentis etatis Christi fidelibus manifestum esse volumus, quod, cum predium S. Iohannis in Funtinde situm, per tumultum bellorum deuastatum, & ob desuetudinem debite culture sterile redactum, Folcnando Canonico S. Stephani pro pensione annua XII maldrorum tantum termino XX annorum esset concessum, contigit, Didericum, filium Philippi de Selhoven, partem suam decime in villa Mummenheim nobis offerre venalem, eo quod eam a nobis racione Custodie maioris in beneficio haberet, & nemini absque nostro consensu vendere potuisset; cumque dicta S. Iohannis ecclesia pluribus iam ante annis ibidem in Mummenheim equalem illi partem decime, id est, terciam de tota villa cum ecclesia S. Nazarii in monte sita possedisset, de concilio prudentum sane deliberauimus, commutacione predii in Funtinden redditus Fratrum nostrorum adaugeri. Postulata denique licencia a delegatis, plenam a Domino nostro Archiepiscopo potestatem habentibus, supradicto Folcnando sepe memoratum predium in Funtinde cum Fratribus nostris vendidimus, & precium ab eo acceptum pro comparata decima Diderico dedimus. Itaque Didericus prius in manus nostras ius beneficii cum ipsa decima, videntibus Iudicibus, tam secularibus quam ecclesiasticis, resignauit, & nos eam, presente Diderico, & eisdem Iudicibus, multisque honestis viris adstantibus super altare S. Iohannis assignauimus & contradidimus, eandem assignacionem nostram Iudicibus de rite banno confirmantibus, nemine contradicente, sed cunctis astantibus fauorem accommodantibus.

Nos vero in eodem loco predictis presentibus cum vniuersis Confratribus nostris, Diemaro scilicet Decano, S. Cantore, Hermanno, Heleuuico, Vlrico, Emichone, Sanlino, Sifrido, Benedicto, Lodevvico & Godefrido, tactis sacris Euangeliis, iurauimus, prouentus eiusdem decime de anno integraliter seruare, & in nullos nostros vsus redigere, quousque XX marcis inde collectis, aut eadem bona in Funtinden redimamus, aut equippollencia illis, ecclesie S. Iohannis in restaurum comparemus.

Vt autem hec inconuulsa permaneant, cartam conscribi & proprii nostri sigilli munitione fecimus insigniri. Testes adnotantes, quorum nomina sunt hec:

Godefridus, maior Cantor.	Ruthardus, Cellerarius.
Gerbodo, Prepositus S. Petri.	Simon.
Henricus, Prepositus Pinguensis.	Henricus de Staleke.

Folcnandus, & alii maioris ecclesie Canonici.

Laici:

Arnoldus, Camerarius, filiusque suus Eberhardus.	Arnoldus de Alta-domo.
	Ernestus Monetarius.
Diedo de Selhoven, Officiatus.	Henricus de Dusburg.
Arnoldus de Quercu.	Gerungus de Bieberg.
Gerungus de Colonia.	Retherus Balistarius, aliique quampures.

Acta sunt ab incarnacione Dominica anno MCCIX.

VIII

De restituta Collegio curia Vellensi.

Inter hæc vero Ludouicus, Comes de Ziegenhain, anno MCCIV ecclesiæ, quæ abstulerat bona, sigillatim partem curiæ in villa Velle, facti pœnitens, restituit, omnique in ea iuri pro se, omnibusque heredibus ac coheredibus suis, forma tum temporis vsitata, quam exfestucacionem vocant, renuntiauit; simul stipulatus, omnia ecclesiæ suo in Comitatu bona se eadem pietate, ac cura, qua sua, defensurum. Superant, quibus id perscriptum, tabulæ, ac ita habent;

In nomine Domini, Amen. LVDOWICVS Comes de Ziginhan ad notitiam vniuersorum fidelium volumus peruenire, quod deceptoria fraude diaboli aliquando inducti quedam ecclesie S. Iohannis Baptiste in Moguncia bona violenter nobis vsurpauimus, partem videlicet donacionis ecclesie, & partem curie in Velle, que donacioni Prepositi & stipendiis Canonicorum S. Iohannis attinere cognoscuntur:

tur: nunc vero ducente nos ad viam veritatis & iusticie ipso, qui solus est via & veritas, resipiscimus, & ab ipso Deo, sanctoque Iohanne ignorancie delictorum nostrarum veniam humiliter deprecantes, eadem bona Deo & ecclesie S. Iohannis iure recognoscimus, eisdemque bonis pro nobis, omnibusque heredibus & coheredibus nostris exfestucantes renunciamus. Preterea Deo, sanctoque Iohanni in remissionem preteritorum excessuum inuiolabiliter promittimus, ab hinc deinceps eadem, & si que alia habet vel habitura est bona ecclesia S. Iohannis in territorio nostra, ea piesate atque protectione, qua nostra, nos defensuros.

Huius nostri facti ad confirmacionem, presentem cartulam conscribi fecimus, & sigills nostrs impressione roborari, adnotantes testes, quorum nomina sunt hec:

Heinricus, *Capellanus noster.*	Hartmannus, *Plebanus de* Durinheim.
Heinricus *de* Capella, *Archipresbyter.*	Gundelahus, *Sacerdos de* Olfe.
Conradus, *Plebanus de* Nedehe,	Rudolfus, *Sacerdos de* Sodele.

Laici

Wernherus *de* Linden.	Gerlach Snabil.
Bertramus.	Conradus Predo.
Wygandus Slafhart.	Dietvvin, *filius* Ottonis.
Gerlacus Crudehane.	Baldemarus, *frater suus.*
Kuno *de* Romershusen.	Herman, Ludevvig, Suzemunt, *Castellani nostri in Nedehe.* & Dietmarus
Wezel.	*Scultetus, aliique quam plures.*
Heinrich *de* Aminburg.	

Data in Zegenhagin *anno incarnacionis Domini MCCVI, Indictione X.*

IX

De huius ad D. Ioannem *ædis instauratione.*

Quum successu temporis præ nimia vetustate tum ruinosa esset, tum adspectu deformi ædes hæc, curæ sibi habuit Collegium, vt reficeretur iuxta, deterseque squalore appareret nitidior. Fecit quippe statutum, vt quælibet Præbenda abhinc vacans, per duorum spatium annorum, ad instaurationem deseruiret ecclesiæ, quod ipsum & *Sigefridus III* litteris an. MCCXXXI editis ratum habuit, & ipse *Gregorius IX* Pontifex aliquot annis post firmauit.

Illæ sic habent;

SIFRIDUS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus. Dilectis in Christo filiis*, Preposito, Decano, & Capitulo S. Ioannis *Maguncie, salutem & paterne dilectionis sincerum affectum. Tanto ad exaudiendum peticiones vestras animum gerimus prompciorem, quanto vos & ecclesiam vestram, ob integritatem deuocionis vestre, sinceriori amplectimur beniuolencia & fauore. Cum igitur edificia & sarta tecta ecclesie vestre pre nimia vetustate ruinosa appareant, vt non solum detrimentum, sed & deformitatem visus inducant, ad peticionem vestram vobis concedimus, quod quelibet Prebendarum, quas vobis deinceps quocunque casu vacare contigerit, ad restauracionem ipsius ecclesie, & leuamen, per duorum annorum spacia, saluo* anno gracie, *cum omni integritate deseruiat. Et ne super tali concessione alicuius vobis impedimenti scrupulus generetur, presentis eam scripti patrocinio communiuimus. Actum anno Dominice incarnat. MCCXXXI, Pontificatus nostri anno primo, VIII Idus Februarii.*

Ista vero ita;

GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum* DEI, *Dilectis filiis Preposito, Decano & Capitulo S. Iohannis Maguncie salutem & Apostolicam benedictionem.*

Ex parte vestra fuit humiliter nobis supplicatum, vt cum Venerabilis Frater noster Maguntinus Archiepiscopus, Diocesanus vester attendens, quod ecclesia vestraque in ciuitate Maguntinensi primo dicitur fuisse constructa, *ruinam ex nimia vetustate minetur, de assensu & voluntate vestra, deliberatione prouida pie duxeris statuendum, vt fructus Prebendarum, quarum quelibet quatuor marcarum valenciam, vt asseritur, non excedit, vsque ad biennium vacancium in ecclesia supradicta, reparacioni deputentur ipsius, statutum huiusmodi, Apostolica dignaremur munimine roborare: Nos igitur vestris deuotis precibus inclinati, quod ab Archiepiscopo memorata*

rato super hoc pie ac prouide nofcitur effe factum, auctoritate Apoftolica confirmamus, & prefentis fcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noftre confirmacionis infringere, vel ei aufu temerario contraire; fi quis autem hoc attemptare prefumpferit, indignacionem omnipotentis DEI, & Beatorum Apoftolorum Petri & Pauli, Apoftolorum eius, fe nouerit incurfurum. Datum Perufii *VIII Kal. Nouembr. Pontificatus noftri anno IX.*

X

De Friderici *Præpofiti*, & Chriftiani II *Archiepifcopi erga Collegium benignitate.*

Aede fic inftaurata *Fridericus* Comes *de* Eberftein, Præpofitus, præbendis Fratrum incrementum allaturus, anno MCCXXXVI ecclefiæ huic parochialem *Afpisheimenfem* contulit, perfecitque, vt tum *Sigefridus III* hanc beneficæ erga Collegium voluntatis fuæ teftificationem firmaret, tum Capitulum metropolitanum; vt ex tabulis, quas fubiicimus, patet.

FRIDERICVS *D. G. maioris ecclefie Cuftos &* S. Iohannis *Prepofitus in Maguncia, omnibus Chrifti fidelibus, ad quos prefens fcriptum peruenerit, falutem in Chrifto perpetuam.*

Cum quilibet Prelati fuarum ecclefiarum honori intendere, & ipfarum neceffitatibus compati tam de iure quam de racione pro fue tenuitatis modulo teneantur; Nos id ipfum memoriter tenentes, omnibus tam futuris quam prefentibus, fcriptum prefens infpecturis, innotefcere defideramus, quod nos tenuitati prebendarum Canonicorum S. Iohannis, *ficut tenemur, compacientes, parochiam in* Afpisheim *predictis Canonicis in augmentum prebendarum fuarum pure propter DEVM in remiffionem tam noftrorum quam fucceforum peccaminum libere & abfolute contulimus. In cuius rei euidenciam prefens fcriptum confcribi, & figilli noftri munimine fecimus roborari. Acta funt hec anno Domini MCCXXXVI, VIII Idus Aprilis.*

Confirmatio Archiepifcopi.

SIFRIDVS *D. G. fancte Maguntine Sedis Archiepifcopus, Dilectis filiis, totique Capitulo* S. Iohannis *in Maguncia falutem & finceram in Domino caritatem.*

Cum nos deceat, non folum pietatis exempla prebere, fed & exhibitam ab aliis pietatem benigno fauore profequi, & complere, donaciones ecclefiis noftris pie factas auctoritatis noftre nos conuenit munimine roborare, & ampliorem eidem vigorem liberalitatis cumulo impertiri. Cum igitur Dilectus in Chrifto Fridericus *de* Ebernftein, *Cuftos maioris ecclefie, vefter Prepofitus, ad emendacionem prebendarum veftrarum, pio & laudabili ductus affectu, ecclefiam in* Afpisheim, *fue donacioni fpectantem, vobis contulerit, nos diuine remuneracionis intuitu, & meritorum* S. Iohannis Baptifte, *Patroni veftri, donacionem eandem gratam habentes & ratam, auctoritate vobis prefencium indulgemus, vt ad vacantem ecclefiam candem Sacerdotem idoneum loci Archidyacono prefentetis, curam animarum recepturum ab ipfo, conftituta ei per vos prebenda, de qua congrue poffit fuftentari, qui tam nobis quam fuccefforibus noftris, quam eciam Archidyacono de noftris iuflicijs refpondebit, & quod refiduum fuerit, in augmentum veftrarum proficiat prebendarum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noftre conceffionis infringere, vel aufu temerario ei contraire; quod qui fecerit, indignacionem Dei omnipotentis & Beatorum* Petri *&* Pauli *Apoftolorum, ac* B. Martini, *& noftram fe nouerit incurfurum. Datum Maguncie anno Domini MCCXXXVI, V Kalendas Augufti, Pontificatus vero noftri anno VI.*

Confirmatio Capituli.

In nomine Domini Amen. CHRISTIANVS *Prepofitus,* Conradus *Decanus,* Iohannes *Scolafticus,* Albertus *Cantor, totumque Capitulum maioris ecclefie Moguntine, tenore prefencium ad noticiam volumus peruenire cunctorum, quod, cum Honorabilis Vir* Fridericus *de* Ebirftein, *ecclefie noftre Cuftos, &* S. Iohannis *Prepofitus in Moguncia, eidem Capitulo prouida liberalitate contulerit ecclefiam in* Afpisheim *ad fuarum*

fuarum prebendarum augmentum, & Reuerendus in Christo Pater ac Dominus noster Sifridus, *Archiepiscopus Moguntinus, collacionem eandem ratam habens, eisdem indulserit, vt, eadem vacante, Capitulum Sacerdotem idoneum Archidyacono presentet ad illam, curam animarum recepturum ab ipso, & constituta ei prebenda competenti, de qua possit congrue sustentari, & tam Episcopo quam Archidiacono de suis iusticiis respondere, quicque residuum fuerit, ad melioracionem suarum proficiat prebendarum; Nos vtrique pietati fauentes, ad commodum & profectum ipsius Capituli, gratum & vnanimem prebemus assensum, si quo modo racionabili & honesto ipsorum poterint stipendia emendari. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus duximus appendendum. Actum anno Domini MCCXXXVI, III Kalend. Augusti.*

Ex Archiepiscopis vero *Christianus II*, qua erga Clerum erat benignitate, Decano & Capitulo ecclesiæ huius anno MCCXLIX ab exactione precaria (vulgo *Beth*) de bonis in superiori Olmena soluenda immunitatem dedit; testibus his, quas in lucem protrahimus, tabulis;

CHRISTIANVS *D. G. electus & consecratus in Archiepiscopum Moguntinum, vniuersis presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Tenore presencium protestamur, quod nos Decanum & Capitulum ecclesie* S. Iohannis *Mogunt. a peticione seu exactione, quam de bonis eorum, sitis in villa nostra* superiori Olmene, *nobis tenentur exsoluere, esse volumus absolutos & liberos, iuxta modum & formam, in litteris bone memorie Predecessoris nostri super hoc traditis comprehensam. Datum Maguncie anno Domini MCCXLIX, V Nonas Octobris.*

XI

De transitu per arcum apud scholam.

Quum difficilis ceteroqui per arcum apud scholam ædis huiusce transitus esset, Canonicis præcipue metropolitanis, visum fuit *Gerhardo* Archiepiscopo, vt D. Ioannis Fratres eundem ampliorem redderent, commodioremque. Et cum id sine damno illorum fieri haud poterat, simul Cantoribus ad D. Stephani & S. Mariæ ad gradus negotium datum, pretium illius taxandi. Quod & ii, testibus his litteris, fecere:

S. STEPHANI *&* S. Marie *ad* gradus *ecclesiarum Moguntinarum Cantores, vniuersis presencium inspectoribus salutem in Domino sempiternam.*

Cum Reuerendus Pater Dominus noster Gerhardus, *Archiepiscopus Mogunt. in persona propria viderit, & ex relacione plurium didicerit, grauem & difficilem esse transitum per arcum illum apud scolas ecclesie* S. Iohannis *Moguncie hominibus transeuntibus ibidem, & maxime Canonicis ecclesie Moguntine, quos die & nocte per eundem arcum frequentando chorum facere iter suum oportuit, & adhuc oportet; ad instanciam predictorum Canonicorum Moguntinor. mandauit Dominis ecclesie* S. Iohannis, *vt eundem transitum emendarent, commodum & aptum facerent ibidem iter facientibus, & maxime Dominis Moguntinis, qui pro maiori parte ex alia parte eiusdem transitus domicilia habere noscuntur. Nobis idem Dominus Moguntinus viue vocis oraculo iniunxit (nolens tamen predictos Dominos ecclesie S. Iohannis propter tenuitatem eorum prouentuum omnino esse in damno) vt de sepedictorum Dominorum* S. Iohannis *damnis ordinaremus & statueremus, quod nobis iustum, ac racioni consonum videtur.*

Nos ex huiusmodi commissione taliter nobis facta per prenominatum Dominum Archiepiscopum Moguntinum, quam transgredi vllatenus non audemus, visa & considerata, ac eciam plenius ponderata perdicione commodi sui, videlicet domus illius, que vulgariter dormitorium *appellatur, qua nulla ecclesiarum Moguntinarum commode potest carere, ac domus* ligatorie, *quicquid pro media parte* DD. S. Iohannis *occasione emendacionis eiusdem transitus perdiderunt, cum pro perdicione dictarum domorum, tum pro expensis factis circa easdem, & emendacionem transitus prenotati, taxamus & ordinamus, XXIV marcas esse dandas Dominis ecclesie* S. Iohannis *a Dominis Moguntinis. Nobisque teste consciencia nostra videtur, quod per hoc ipsis pro media parte satisfactum existat de domibus illis, quas occasione emendacionis huiusmodi perdiderunt, ac eciam de expensis,*

quas

quas fecisse noscuntur. Actum anno Domini MCCLXXXXIV, IV Kalend. Augusti.

Notes, quod transitus, de quo hic sermo, ille ipse sit, per quem e Curia Decanali maiori itur ad templum D. Ioannis, & per id in ædem metropolitanam.

XII

De quibusdam ecclesiæ benefactoribus.

Anno MCCCIV, VI Kalend. Mart. *Godefridus* de *Eppenstein*, maioris Custos & huius Præpositus, ius patronatus parochialis in *Vellen*, quod vsque huc Præposito competierat, ecclesiæ Collegio, in portionum præbendarum augmentum, contulit, ac sequentibus tabulis addixit.

GODEFRIDVS *de* EPPENSTEIN *D. G. Custos maioris & Prepositus* S. Iohannis - - - *Decano - - - & Capitulo ecclesie S. Iohannis - - - Cupientes honorem & decorem ecclesie predicte - - - vberiorem efficere, - - - ecclesiam in* Vellen, *Mogunt. dioc. cuius collacio nomine dicte Prepositure ad nos pertinere dinoscitur, vobis donamus & conferimus, Prebendarum dicte vestre ecclesie canonicalium in augmentum; volentes, vt, quotiescunque eandem ecclesiam* Vellen *vacare contigerit, vos possitis & debeatis ei de Officiatore idoneo prouidere - - - Moguncie MCCCIV, VI Kalend. Mart.*

Hanc ipsam vero parochialem Archiepiscopus Gerhardus II, consensu Collegii principis, sequentibus diebus Collegiali huic eum omni censu incorporauit, siue in perpetuum attribuit. Docent id, quæ sequuntur, litteræ.

IOANNES *Decanus, totumque Capitulum ecclesie* S. Ioannis *Maguntine omnibus, ad quos presens scriptum peruenerit, cupimus facere notum, quod nos ad recognitionem beneficii nobis facti per RR. DD. nostros Decanum & Capitulum maioris ecclesie Magunt. de eorum consensu habito super ecclesia in* Vellen *nobis incorporata per R. P. & Dominum Archiepiscopum Maguntinum, obligamus ad dandas singulis annis duas libras cere in festo B. Martini hyemali --- MCCCIIII sabbatho proximo post ascensionem Domini.*

Eodem anno idem *Gerhardus II*, Christianum II decessorem imitatus, Decano & Capitulo Collegialis huius (vt tabulis subiectis manifestum fit) licentiam dedit, decimam de vinea, ecclesiæ D. Ioannis in tractu Hattenheimensi propria, genti Scharpfensteiniorum olim in beneficium a Sede Moguntina collatam, a Wilhelmo Scharpfensteinio Milite sibi redimendi.

GERHARDVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis in Christo Decano & Capitulo ecclesie* S. Iohannis *Magunt. salutem in Domino. Cum perceptio decimarum ad personas ecclesiasticas debeat pertinere de iure tam noui, quam veteris testamenti, & ad suam naturam res de facili reuertantur, vobis, vt a* Wilhelmo *de* Scharpenstein, *Milite, decimam vinee vestre site apud* Hattenheim, *quam idem Miles & sui progenitores habere & habuisse noscuntur in feodum ab antiquo a nobis, Predecessoribus nostris, & ecclesia Moguntina, ad ius & proprietatem ecclesie vestre redimere valeatis, & ipse in vos eam transferre possit, presentibus indulgemus, ita, quod idem Miles duo iugera vinearum sita* vff Walebumen, *que olim fuerunt* Nicolai *de* Hattenheim, *nunc autem sunt* Wilhelmi *Militis supradicti, cum consensu* Cunigundis *vxoris eius, nobis assignet, tenenda ab ipsis & eorum heredibus in feodum a nobis, nostris successoribus & ecclesia Moguntina loco feodi supradicti. Datum Aschaffenburg anno Domini MCCCIIII, Idus Aprilis.*

Aliquot annis post e Vicariis *Conradus Emelrici* de Pinguia, editis anno MCCCXXV his vltimæ voluntatis suæ tabulis, eandem omnium bonorum suorum heredem scripsit;

In nomine Domini, Amen. Per hoc presens publicum Instrumentum pateat vniuersis, quod anno a natiuitate Domini MCCCXXV, Indictione VIII, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini, D. Iohannis *diuina prouidencia Pape XXII, anno nono, secunda die mensis Aprilis intrantis, hora circa terciam, Moguncie in Camera super celamine domus Curie ad* Tres Reges, *quam*

ibidem inhabitat Conradus Emilrici *de* Pinguia , *Presbiter* , *Vicarius ecclesie* S. Iohannis *Moguncie* , *in presencia Honorabilis viri Domini* Emilrici *de* Rudensheim, *Canonici ecclesie Moguntine* , *Iudicis Ordinarii S. Maguntine Sedis* , *meique Notarii publici infrascripti* , *& testium subscriptorum ad hoc vocatorum specialiter ac rogatorum*, *idem* Conradus Emilrici *Presbiter*, *Vicarius ecclesie* S. Iohannis *Maguncie* , *in dicta Camera habitacionis sue iacens in lecto egritudinis* , *licet eger corpore* , *sanus tamen & compos sensibus atque mente* , *horamque mortis incertissimam cupiens salubriter omnibus & singulis operibus preuenire* , *testamentum suum seu vltimam voluntatem suam de bonis suis omnibus & singulis* , *mobilibus & immobilibus* , *proprietariis seu hereditariis* , *sitis & existentibus in ciuitate Moguntina seu infra eius districtum* , *nec non in villis & terminis villarum* Oestrich *&* Hocheim , *fecit & ordinauit* , *nec non testando* , *bona eadem omnia donauit* , *contulit* , *& legauit ecclesie* S. Iohannis *Moguntine predicte ad communes Chori eiusdem presencias* , *inter presentes tantum diuinis officiis diuidenda* , *& presenciarum nomine pro tempore distribuenda pro ipsius* Conradi *memoria peragenda* , *animeque sue remedio & salute* , *eius tamen debitis de eiusdem bonis ante omnia persolutis* , *hoc duntaxat excepto* , *quod ipse* Conradus *testator in vita existens* , *vsque ad mortem suam* , *de bonis eisdem absque omni contradictione vti possit* , *testamento* , *donacione* , *& legacione suis huiusmodi* , *non obstante*. *Nec non super hys manufideles seu executores sui testamenti huiusmodi* , *videlicet Discretos viros* , Emerchonem , *dictum* Schmuzil , *&* Hermannum *de* Heimbach , *dicte ecclesie* S. Iohannis *Mogunt*. *Vicarios* , *presentes* , *& onus huiusmodi in se sponte recipientes* , *nec non* Iacobum , *dictum* Lerch , *Presbiterum*, *Vicarium ecclesie S. Stephani Moguncie* , *ac eciam prudentem Virum* , Anzonem *dictum zum* Blasofen , *ciuem Mogunt*. *absentes tanquam presentes ordinauit* , *fecit* , *constituit* , *& elegit* , *ac ipsorum quemlibet* , *seu quoslibet* , *in solidum* , *ita quod non sit melior condicio occupantis*.

Acta sunt hec anno Domini , *Indictione* , *mense* , *die*, *hora* , *Pontificatu* , *& loco* , *prenotatis* , *presentibus Discretis Viris* , *Dominis* Eckehardo, *Decano*, Iacobo, *Scolastico* , Godfrido *de* Wallau , *Canonicis* , Petro *de* S. Michaele, Iacobo *dicto* Karst , Werngero *&* Gerlaco , *altaris S. Barbare Vicariis ipsius ecclesie S. Iohannis* , *&* Hedvvige, *famula eiusdem testatoris ad hoc vocatis pro testibus & rogatis* ; *ad maiorem autem euidenciam & testimonium omnium premissorum* , *sigillum Honorabilium Virorum* , *Dominorum Iudicum S. Moguntine Sedis huic instrumento publico est appensum*.

Et nos Iudices sancte Moguntine Sedis recognoscimus per presentes , *premissa* , *vt prout suprascripta sunt* , *coram nobis acta* , *nosque in euidenciam & testimonium eorundem* , *sigillum nostrum appendisse huic publico Instrumento*.

Et ego Wernherus , *dictus de* Gensheim , *Clericus Mogunt. dioces. publicus Imperiali auctoritate Notarius*, *quia omnibus & singulis suprascriptis*, *vt supra sunt scripta*, *dum coram dicto Domino* Emilrico *Iudice agerentur & fierent*, *vna cum prescriptis testibus presens fui* , *vidi*, *& audiui fieri* ; *ideo hoc presens instrumentum publicum sigillo dictorum Dominorum Iudicum S. Moguntine Sedis sigillatum exinde confeci & conscripsi* , *& in hanc publicam formam redegi*, *meoque signo consueto signaui* , *rogatus*.

Hermannus vero , dictus *Hirte* , Miles de *Saulnheim*, *Philippus* , eius frater , *Petrus* dictus *Freund* de Nerstein , *Hermannus* dictus *Iring* , Armigeri , & *Petrus* dictus *zum Weidenhof*, ciuis Moguntinus , ius patronatus parochialis in villa *Dexheim* , quod clientelari fide a *Gerlaco* , Comite Nassouio , loci Domino, receperant , eiusdem consensu ecclesiæ anno MCCCXLI contulere: quod *Henricus III* sciuit , ac huic D. Ioannis , Decani Capituloque in vsum, sequenti diplomate incorporauit siue in perpetuum attribuit.

HEINRICVS *D.G. sancte Sedis Maguntine Archiepiscopus* , *sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius. Vniuersis Christi fidelibus*, *ad quos presentes litere peruenerint*, *salutem in Domino sempiternam. Cum Decanus & Capitulum ecclesie* S. Iohannis *Magunt. de suis & eiusdem sue ecclesie fructibus*, *redditibus & prouentibus propter ipsorum tenuitatem congruentem sustentacionem habere* , *nec non hospitalitatem tenere*, *aliaque onera sibi incumbencia sufferre nequeant* ; *vnde nos ad instantem eorundem*

eundem Decani & Capituli supplicacionem ob id eciam nobis factam, sibi & ecclesie sue predicte, ecclesiam parochialem in *Dexheim *nostre dyoc. per* Hermannum, *dictum* Hirt, *Militem*, Philippum *eius fratrem*, Petrum *dictum* Freund, Hermannum *dictum* Iring, Petrum *eius fratrem*, *Armigeros*, & Petrum *dictum zum* Weidenhof *ciuem Mag. eiusdem ecclesie Patronos, cum iure patronatus huiusmodi, in dictos Decanum & Capitulum, ad eorum ecclesiam* S. Iohannis *memoratam, pure & simpliciter propter Deum translatam, vt dicitur, & sibi donatam, nostra auctoritate ordinaria incorporamus, annectimus, & vnimus per presentes, decernentes nichilominus, quod, postquam dictam parochialem ecclesiam, per mortem seu liberam resignacionem Rectoris eam nunc obtinentis, vacare contigerit, idem Decanus & Capitulum de omnibus & singulis fructibus, redditibus, prouentibus, obuencionibus, aliisque iuribus quibuscunque, pro omni ipsorum voluntate & vtilitate, libere faciant, expediant & ordinent & disponant, debita tamen & competenti porcione reseruata Vicario seu Plebano, pro tempore per dictos Decanum & Capitulum ad eandem parochialem ecclesiam, quoties ipsam vacare contigerit, presentando & instituendo assignanda, de qua in ipsa parochiali ecclesia sustentari congruenter, nec non iura Papalia, Episcopalia, Sinodalia, nec non procuraciones quaslibet de ipsa ecclesia debitas persoluere, hospitalitatem tenere, & quelibet alia onera sibi incumbencia valeat commode supportare. Cuius quidem porcionis eidem Vicario assignande taxacionem, nobis, nostrisque successoribus his literis reseruamus. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum Elteuil IX Kalend. Septembr. anno Domini MCCCXLI.*

* Dexheim prope Oppenheim.

XIII

De aedis hodiernae exstructione.

Qua nunc stat forma, a fundamentis extrui coepit circa annum MCCCLXII. Qua quidem in re Capitulum denuo nulli pepercit operae. Praeter enim quod quisque Canonicorum sua de portione ad operis sumtum certi quid conferebat, peculiari porro lege id ipsum constituit, vt quilibet, qui Canonicorum ecclesiae huius Collegio in posterum adscribi & in possessionem Praebendarum immitti vellet, tres marcas puri argenti, antequam admitteretur, persoluat. Quod statutum *Gerlacus* tabulis peculiaribus, anno, quem dixi, MCCCLXII stabiliuit.

Sunt autem hae;

GERLACVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Honorabilibus*, Decano & Capitulo *ecclesie* S. Iohannis *Maguncie, nostris Dilectis, salutem in Domino sempiternam. Peticio vestra nobis exhibita continebat, quod, cum ecclesia vestra predicta propter eius vetustatem, obscuritatem, & alios defectus multiplices, in magna parte per vos dirута existeret, ac a fundamentis opus nouum & laudabile cum magnis sumptibus & laboribus duxeritis inchoandum, eiusque conseruacioni & perfectioni feruenter & fideliter insistatis, non solum de Christi fidelium elemosinis, sed eciam de vestris Prebendis quam plurimum ad fabricam huiusmodi largiendo, quodque omnium consensu & voluntate vnanimi quoddam statutum feceritis, matura deliberacione prehabita, vt singuli, qui de cetero in ipsa vestra ecclesia Canonicatus & Prebendas consequi desiderant & habere, quilibet eorum ad fabricam predictam tres marcas puri argenti, vel earum valorem in vsuali pagamento, antequam admittatur & recipiatur in Canonicum & ad Prebendam actu vacantem, expedite persoluat, aut saltem datis pigneribus se illas constituat effectualiter soluturum, petentes a nobis, vt statutum huiusmodi vestrum auctoritate ordinaria confirmemus: Nos, qui decorem domus Dei diligimus, & intencionem vestram circa premissa in Domino commendamus, peticioni vestre predicte fauorabiliter annuentes, predictum statutum vestrum tanquam racionabile, tenore presencium literarum, auctoritate ordinaria, ex certa sciencia confirmamus, volentes & mandantes, illud in predicta vestra ecclesia absque contradictione qualibet in antea inuiolabiliter obseruari; dantes has literas sigillo nostro munitas in testimonium super eo. Datum Eltuele XXVII die mensis Iulii anno Domini MCCCLXII.*

XIV

De eiusdem renouatione.

Per annorum plurium longinquitatem pulueribus denuo fordibusque quum indecore obfita effet, egregie anno fuperioris fæculi tertio renouari illam curauit Reuerendiffimus *Stephanus Weberus*, vt auctor *Serarius* lib. I cap. XXXI fect. I n. IX p. 114 & lib. III p. 556 bene notauit.

XV

Notatio de fepulcro vifcerum D. Bonifacii.

Sepulcro vifcerum *D. Bonifacii* celebritatis haud parum nactam, iam dictum. De quo alioqui notandum, quod *Gerlacus* iftis an. MCCCLVII lapideum ftatuerit monumentum (*Serarius* lib. III notatione XLVII p. 555, & lib. V in *Gerlaco* p. 673) quod fuperiori fæculo clathris ferreis, picturis, nouisque verfibus interpolatum exornauit idem Reuerendiffimus Suffraganeus, *Stephanus Weberus.* vid. *Serarius* lib. I cap. XXXI p. 114 & lib. III p. 556.

XVI

De præfenti Collegii ftatu.

De eo notandum, quod Prælatorum dignitate in eo duo emineant, *Præpofitus* fcilicet, & *Decanus*. *Capitularium* vero hodie fint IX; *Exfpectantium*, vt vocant, II; *Vicariorum V.*

ECCLE-

ECCLESIAE
ad
D.MAVRICIVM
COLLEGIATAE
BREVE CHRONICON.

I
De eius auctore.

Riginem suam debet *Luitberto*, siue, vt alii vocant, *Lindeberto*, qui post Carolum, Pipini Regis Aquitaniæ filium, an. DCCCLXIII fastigio Sedis Moguntinæ impositus est, & anno DCCCLXXXIX, non sine multa sanctimoniæ, rerumque præclare administratarum laude, diem obiit supremum. Is enim inter alia pietatis opera ædem hanc sacram vna cum Canonicorum statuit Collegio.

Habent id *Dieffenbachius* in catalogo Antistitum Moguntin. manuscr. & *Serarius* lib. I cap. XXXI sect. I n. VIII p. 114 & lib. IV in *Luitberto* p. 663. Quibus vt hoc magis fides habeatur, adducam verba *necrologii* antiqui, quod apud ipsam hanc ad *D. Mauricii* ædem est, & ita a. d. *VII Id. Septembris* habet: *Ob. Lupertus Archiepiscopus, fundator ecclesie nostre. Inde fertonem* * *de domo relicte Huberti zum Marschalg, dicta Lanstein.*

* *Ferto, ferdonum, ferthing* quarta pars marcæ: ab aliis quinque solidis, in aliis regnis aliter æstimatur. *Schmidius* lexic. ecclesiast. part II p. 8.

Et quidem, vt *Bruschius* & *Cratepolius* in catalogis notarunt, *Luitpertus* ex bonis eam paternis condidit ac exstruxit.

II
De eius situ.

Sita autem est in retrusiori & arctiori ciuitatis parte; area tamen explicatiori cincta; vt anonymus *aureæ Moguntiæ* scriptor § XIV sect. II n. IX p. 200 iam notauit.

III
Cui dedicata sit.

Sacra est sancto Thebeæ legionis Duci *Mauricio*, pioque commilitonum martyrum agmini; vt tum nomen, quo appellatur, tum duo isti versus hyperthyri siue superportalis lapidi olim incisi fidem faciunt: quos tametsi *Serarius* l. d. p. 114 iam attulit, nihilo secius tamen & huc referre, haud prorsus erit superuacuum.

Sexcenti deni, bis ter sex milia, seni,
Libati Christo, templo venerantur in isto.

Erat enim *D. Mauricii*, sociorumque istis ac subsequentibus temporibus tanta veneratio, vt ei non vno in loco templa, monasteriaque dicarenrur *.

* *Otho* sane *I* siue Magnus Abbatiam, quam Magdeburgi statuerat, honori illius sacram esse voluit. *Ditmarus* lib. II p. 333, *Chronographus Saxo* ad annum DCCCCXXXVIII p. 156. Templum *D. Lutrudis* virgo in Sigmari monte eidem exstruxit. *Brovverus* annal. Treuir. lib. X § XXV p. 479. *Bruno*, Episcopus Mindensis, nouum, quod ad ripam orientalem Visurgis fluuii e re-

gione

gione Mindæ condiderat, monasterium eidem dicauit. *Lerbeke* chron. Episcop. Mindens. p. 15. *Godehardus*, Hildesiensium Antistes, anno MXXVI eidem quoque cœnobium sacrauit Hildesiæ. Auctor *chronici Stederburg.* p. 852, *Reutelius* chron. Hilleshem. p. 81; vt plura alia taceamus.

IV

De curtis Longensteinensis elocatione.

Censu ecclesia hæc fuit frugali magis, quam amplo. Factum tamen, Præpositorum maxime, solertia, ne quid bonis, quæ tenebat, temere distringeretur.

Testimonii loco nobis sint hæ Præpositi *Hermanni* litteræ:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Ego HERMANNVS *Prepositus ecclesie* S. Mauricii *in Maguncia notum facio Christi fidelibus tam futuris, quam presentibus, quod curtis in* Longenstein, *que iurisdictioni mee ex beneficio Prepositure attinebat, ante tempora mee gubernacionis ad tantam destructionem venerit, quod nec a me, nec ab aliis inhabitari poterat: illam curtem, communicato consilio Confratrum meorum in ecclesia* B. Mauricii, *Godefrido, iam dicte ville conciui, & vxori sue sub tali condicione concessi, vt eam tam ad vsus suos, quam nostros resarcirent & reedificarent, & eam, quoad viuerent, sine impedimento & libere possiderent, & si alterum eorum decedere contingeret, superstes pretaxatam curtim inhabitandam optineret.*

Statutum eciam, si prememoratus Godefridus, *& legitima sua sobolem procrearent, quod post decessum amborum, puer, qui antiquior & maior esset natu, prefatam curtim eodem pacto, quo decessores sui eam habebant, inhabitaret, ita tamen, vt edificia collapsa restauraret & integraliter repararet, & post obitum illius ad vsus ecclesie sine reclamacione reliquorum heredum rediret. Testes sunt vniuersi Fratres ecclesie* B. Mauricii, *& conciues in* Longenstein.

Richerus.	Theo.
Rendervicus.	Godescalcus.
Arnoldus.	Wicbodo.

Ludevvicus.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLXXXI, Christiano *Maguntine Sedis Archiepiscopatum regente.*

Similiter huc faciunt, quæ § VI sequuntur *Conradi* Decani.

V

De donatione eidem ab Hermanno *Præposito facta.*

Eidem *Hermanno* curæ quoque fuit, vt portiones Canonicis præbendæ, tenues omnino, aliquo augerentur incremento. Luculenter id testatum faciunt tabulæ Conradi I Archiepiscopi, anno MCLXXXIV datæ. Docent enim, *Hermannum* eisdem sacellum in villa *Egelesheim*, hodie *Elsheim*, cuius ius patronatus Præposito competebat, cum omni prouentu donasse. Quæ pia, propensaque viri erga Mauricianos suos voluntas ac beneuolentia vt hoc magis posteris, si qui futuri sunt, innotescat, placuit dictas Conradi tabulas ad verbum adferre.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CONRADVS *diuina fauente gracia Sabinensis Episcopus & S. Maguntine Sedis Archiepiscopus. Pastoralis officii a DEO concessa nobis auctoritas nos inuitat & commonet, quatenus ecclesiarum cure nostre creditarum saluti & vtilitati animo peruigili studentes, eas & beneficiis nostris subleuemus, &, si que ipsis canonice & legaliter collata intellexerimus, auctoritate nostra confirmemus; scientes, quia posteris nostris, quos pie deuocionis opere preimus, salutifere debite misericordie exemplum relinquimus, & indubitatum hoc stadio decurso eterne vite brauium percepturi sumus.*

Nouerit igitur tam presens Christi fidelium etas, quam subsecutura posteritas, qualiter Hermannus, *ecclesie* B. Mauricii *Maguncie Prepositus, ex quo illius Preposituræ sollicitudo sue dispensacioni credita dinoscitur, cura diligenti animaduerterit, quo prefate ecclesie erumpnis & egestati consuleret, & diuinorum celebracionem, que, vrgente nimia stipendiorum Fratrum tenuitate, in negligencia corruerat, redintegratis Prebendarum defectibus, aliquatenus reformaret.*

Contigit

Contigit itaque, Capellam, in villa, que dicitur * Egelesheym, *fundatam, in* * Elsheim
qua iuris patronatus inuestitura prenominato Hermanno *Preposito ex antiqua institucione & iurisdictione Prepositure sue pertinuit, vacare, legitimo eiusdem ecclesie Pastore humane sorti debitum soluente; congrua nimirum & commoda opportunitate pio affectus memorati Prepositi se offerente, idem Prepositus id, quod exequendum mente conceperat, effectui mandaret, diuina inspiracione tentus, ecclesie Maguntine, & vniuersi Cleri presenciam adiit, & preexaratam Capellam in* Egelesheym *sitam ecclesie* B. Mauricii *& Fratribus in ea constitutis, in augmentum elemosinarum, conniuencia & auctoritate nostra mediante, contradidit & delegauit; ita tamen, vt nichilominus debita prebendarum stipendia Fratribus ex amministracione Prepositi soluantur. Decanus quoque ecclesie* B. Mauricii, *vel quicunque maior sit in eadem ecclesia, Decano decedente, donum altaris vice ecclesie iuxta canonicam institucionem accipiat, & Sacerdotem, qui curam plebis agat in sepedicta Capellula, communi consensu & consilio habito Fratrum ordinabit, & ei necessaria vite, prout facultas expetit, Fratribus ecclesie mediantibus, prouidebit & amministrabit; reliquum autem vsibus Fratrum ecclesie* B. Maurieii *accedat; qui Fratres nobis, nostrisque successoribus, & Corepiscopo iusticiam, quam ipsos de parte sue decimacionis dare contigerit, statutis temporibus persoluant.*

Si quis ergo huic donacioni contrauenire, & eam temeritatis ausu inuertere presumpserie, auctoritate Dei omnipotentis, & Apostolorum Petri & Pauli, & Apostolice Sedis, & nostra, anathemati subiciatur, & indissolubili perpetue dampnacionis vinculo innodetur.

Porro vt hec iusta & canonica tradicio rata & inconuulsa in perpetuum permaneat, huius priuilegii paginam conscribi, & sigilli nostri impressione iussimus insigniri, testes quoque subnotari decreuimus, quorum nomina hec sunt:

Arnoldus, *maior Prepositus.* — Heinricus, *Prepositus* S. Marie *in* Campis.
Burghardus, *Prepositus* S. Petri. — Otto, *Prepositus* S. Marie *ad* gradus.
Heinricus, *maior Decanus.* — Rudolfus, *Prepositus* S. Iohannis.
Wernherus, *Prepositus* S. Stephani. — Heinricus, *Abbas* S. Albani.
Conradus, *Prepositus* S. Victoris. — Folbertus, *Abbas* S. Iacobi.
Iofredus, *Abbas* S. Ferrucii.
Bertholdus, *Decanus.* — Sigehardus, *Scolasticus.*
Ruggerus, *Cantor* S. Petri.
Richardus, *Decanus.* — Waltherus, *Cantor* S. Stephani;
Wernherus, *Scolasticus.* — *& reliqui ecclesiarum Primores.*

Cappellani Domini Archiepiscopi

Rudegerus. — Heinricus.
Ortolffus. — Lotharius.

Laici

Dudo, *Camerarius.* — Herbordus.
Regenbotho *de* Pinguia, *Officiati.* — Embricho.
Gerlacus; *& alii quam plures.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLXXXIIII, Indictione secunda, regnante Domino Friderico *gloriosissimo Romanorum Imperatore Augusto, & Filio eius Domino* Heinrico *Inuictissimo Romanorum Rege Augusto huius nominis...*

VI

De communi Canonicorum dormitorio.

Canonicos vero tum vna habitasse, sequentes produnt litteræ.

CONRADVS *D.G. humilis Decanus ecclesie* S. Mauricii *Magunt. cum Capitulo suo notum esse cupimus vniuersis tam futuris quam presentibus hanc paginam inspecturis, quod nos de communi consilio, & vnanimi consensu, horreum quoddam nostrum iuxta dormitorium ecclesie situm, fere dilapsum, & in edificiis ruinam comminans,* Rudegero *concini Maguntino, & vxori sue* Gude, *& eorum heredibus hereditario iure concessimus pro IV solidis Magunt. in festo S. Nicolai annuatim persoluendis, ita, quod ipse, & sui heredes omnia in eodem horreo reparent reparanda.*

Comprehensum est eciam in hac concessione ab eodem Rudegero, *& a nobis promissum, quod anniuersarium diem suum & vxoris sue post decessum eorum debito modo celebremus.*

Vt igitur hoc factum ratum permaneat, presens scriptum eidem Rudegero *& vxori sue, sigillo ecclesie nostre roboratum, dedimus in testimonium huius rei. Testes sunt:*

Wernherus, *Officiatus.*	Heinricus.
Nanthoch.	Petrus.
Coppo.	Dietericus, *Cerarius.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis MCCXIIII.

VII

De controuersia super prebendorum distributione.

Circa annum MCCXXIV quædam Præpositum inter ac Canonicos de præbendorum distributione erat dissensio, quam vt tolleret Præpositus *Wilhelmus*, de iure suo tandem cessit. Litteræ, quibus id perscriptum, ita habent.

WILHELMVS *Prepositus ecclesie* S. Mauricii *in Maguncia. Quoniam obliuionis incommodum humana patitur infirmitas, ideo ea, que digna sunt memoria, literarum apicibus commendari sacra Patrum sanxit auctoritas.*

Sciant igitur vniuersi huius pagine inspectores, quod ego, inter me & Dominos & Concanonicos meos de S. Mauricio, *omnem amputare volens questionem, ex bona deliberacione, plenam in perpetuum cessi predictis Fratribus aministracionem, ita vt ipsi libere & vtiliter de rebus ecclesie disponant & ordinent, & sibi ipsis in suorum dispendiorum aministracione, secundum quod honestum & expediens videbitur, prouideant.*

Archidiaconatum autem & prebendam meam, & vineas in Pingnia, preter vineas elemosine michi retinere decreui, & in ipsa cessione excepi, eisdem tamen, quas retinui, hoc onus impositum est, vt de ipsis annuatim V Solidi Maguntine monete in die dedicacionis ecclesie S. Mauricii, *nomine refectionis, ipsis Fratribus a me persoluantur.*

Tali ordinacioni & cessioni Decanus & vniuersitas Fratrum predicti loci consensit, & gratanter eam acceptauit.

Ne igitur presenti facto ex curriculo temporis dubitacionis scrupulus impostérum officiat, presentem paginam conscribi, & eam impressione sigillorum, mei videlicet & Capituli, nec non Arnoldi *Prepositi* S. Marie *ad* gradus, *&* Waltheri *Decani* S. Petri, *qui huic tractatui interfuerunt, eam placuit communiri.*

Testes huius rei sunt:

Raimundus, *Scolasticus.*	Helvvicus, *Cellerarius, Canonici* S. Stephani;
Theobaldus, *Cantor.*	*&* Gerlacus *Canonicus* S. Victoris.

Acta sunt hec anno Domini MCCXXIIII, tercio Kal. April.

VIII

De iudicio in Henricum *Lonsteinensem dato.*

Per id fere temporis *Henricus* Scultetus Lonsteinensis in præstando vacillabat censu. Ne damni quid hac re faceret ecclesia, Iudices ad cognoscendam caussam delecti videbant. Patet id ex litteris, quas tum ediderunt, sequentibus.

WALTHERVS *Decanus &* ARNOLDVS *Scolasticus* S. Petri, *&* IOHANNES *Scolasticus* S. Marie *ad* gradus *Magunt. Iudices delegati, notum facimus vniuersis; quod cum* Henricum *Scultetum de Lanstein excommunicassemus pro querimonia Fratrum* S. Mauricii *Magunt. a nobis tandem est taliter absolutus, quod promisit fide interposita coram nobis, predictis Fratribus soluere in festo* S. Mauricii *IX vncias annuatim, que debentur eis pro oblacionibus, in cena Domini ministrandis; hoc adiecto, quod, si in predicto termino non persoluerit summam illam, nostro iudicio, quamdiu vixerit, se subiecit, vt ipsum puniamus, prout tunc nouerimus expedire.*

Testes

Teftes funt:

Albertus, *Cantor*, & Heroldus, *Archipresbyter maioris ecclefie.*
Arnoldus, *Prepofitus* S. Marie *ad* gradus.
Arnoldus, *Decanus* S. Victoris.
Godeboldus.
Fridericus.
Albero.
Sifridus.
Ebetoldus.
Gerlacus, *Canonici eiusdem ecclefie.*
Arnoldus.
Hettvvicus.
Gerhardus *Cantor*, & Iacobus, *Canonici* S. Marie *in* campis, *& alii quamplures.*

Acta funt hec anno Domini MCCXXVI, XIIII Kal. Octobr.

IX

De fortunis ecclefiæ auctis.

Subfequutis temporibus non plane nullæ Canonicis opum ac fortunæ acceffiones factæ funt. *Arnoldus* enim Camerarius, & *Hermannus* fratres, dicti *de Turri*, viri eximiæ domi nobilitatis, fcientiæque in bello, ius patronatus parochialis Mommenheimenfis, permiffu tum Archiepifcopi, tum Archidiaconi fiue Præpofiti Collegialis huius ad D. Mauricii, Canonicis, vna eum vniuerfo vfu fructu, liberaliter, plenoque iure anno MCCLV donarunt ac transferipferunt. Quam beneficam illorum erga Mauricianos voluntatem non Gerhardus Archiepifcopus modo tabulis fuis anno MCCLVII, VII Id. Februar. fciuit, ratamque habuit, fed ipfe etiam Innocentius Pontifex V, Lugduni VIII Kalend. Iun. anno Pontificatus fui IV.

Ipforum vero Fratrum *de Turri* literæ, donationis factæ teftes, hæ funt:

Nos ARNOLDVS *Camerarius*, & Hermannus, *fratres*, *Milites Moguntini*, *dicti de* Turri, *tenore prefencium publice proteftamur*, *& conftare volumus vniuerfis has literas infpecturis*, *quod nos tenuitatem nimiam prebendarum ecclefie* S. Mauricii *Magunt. & maxime paupertatis anguftias*, *quas perfone Domino feruientes ibidem fuftinent*, *piis confideracionibus attendentes*, *ius patronatus ecclefie in* Mommenheim *Moguntine diocef. quod ad nos pertinet*, *prefate ecclefie* S. Mauricii *& eius Canonicis*, *tam prefentibus quam futuris in perpetuum diuine remuneracionis intuitu*, *ob noftrarum falutem animarum*, *& vt in ipfa ecclefia pro noftris negligenciis & peccatis iugitur fupplicetur Domino*, *contulimus*, *& conferimus liberaliter*, *pleno iure.*

Volumus infuper, *vt*, *quicquid de redditibus dicte ecclefie in* Mommenheim, *de permiffione & gracia Venerabilis Domini Archiepifcopi Maguntini & Archidiaconi antedicte ecclefie* S. Mauricii, *annuatim poterit fuper prebendam idonei Sacerdotis refidentis ibidem fupereffe*, *in vfus Fratrum ipfius ecclefie*, *prefencium*, *quod noftri faciant memoriam apud Deum in hac vita & poft ipfam*, *totaliter & libere conuertatur.*

Et vt hec noftra collacio rata & inconuulfa maneat in perpetuum, *nos prefentes literas ecclefie* S. Maurieii *& eius Canonicis*, *munitas noftro figillo*, *quo folo fumus ambo contenti*, *tradimus in teftimonium & firmitatem debitam fuper eo. Actum anno Domini MCCLV.*

Triennio poft *Simon Wildgravius*, Cuftos maioris, & huius ecclefiæ Præpofitus, Fratribus dimidiam marcam cenfus de domo *zum Lateram* * prouenientis eisdem contulit, hac lege, vt in pofterum fefto annuntiationis B. M. V. fuperpelliceati incederent, fuique, cum viuis exceffetit, memoriam anniuerfariam peruigilio eiusdem fefti follemni celebrarent ritu.

* *Sic eam* Gerhardus *Archiepifcopus vocat in tabulis*, *quibus donationem hanc confirmat : ipfe vero* Simon *in litteris* nouam domum, quæ eft ædificata fuper arcum Domini b. m. quondam Romani. *En illas!*

Vniuerfis Chrifti fidelibus prefentes literas infpecturis SIMON *D. G. Prepofitus* S. Mauricii *Magunt. falutem in fidelium omnium Saluatore. Cum Doctorum noftrorum & externorum frequenti ammonicione*, *& pia perfuafione falubriter edocemur*, *vt de facultatibus*, *quas nobis diuina difpenfacio tribuit fuper terra*, *non omnino nobis commoda vite temporanee procuremus*, *fed eciam ex eis thefauros in celo*, *fi quos poterimus*, *tota intencione cumulemus*; *fane propter tales ammoniciones nos confiderantes paupertatem ecclefie noftre*, *videlicet* S. Mauricii, *dimi-*

dium marce censuum de noua domo, que est edificata super arcum Domini b. m. quondam * Romani, *que spectabat ad nostrum Archidiaconatum, pro remedio anime nostre, & successorum nostrorum, prefate ecclesie contulimus libenter propter Deum, hac autem ordinacione expressa, & a dicta ecclesia inuiolabiliter obseruanda, videlicet, vt Canonici in annunciacione B. M. V. qua cappati hucusque fuerant, perpetuo superpelliceati incedant.*

Cum autem tempus vite nostre resolucionis aduenerit, sepefati Fratres in vigilia eiusdem Annunciationis nostrum anniuersarium celebrabunt, & census antedictus tantum Fratribus presentibus ministretur. Testes huius donacionis sunt:

Gerhardus *de* Bolanden, *Canonicus Maguntinus.*
Ludevvicus, *Cantor S. Victoris.*
Arnoldus *de* Monrecha.
Hermannus, *Decanus S. Mauricii*,
Embricho *ad* Speculum, *eiusdem ecclesie Canonicus, & alii quamplures.*

Ne autem imposterum hanc nostram collacionem seu ordinacionem nostri valeant infringere successores, hanc literam nostri sigilli munimine fecimus roborari. Acta sunt hec anno Domini MCCLVIII, in die Marci.

* *Obiit Reinoldus Romanus, vnde habentur ab Eberhardo Cantore* (maioris) *de Turri XII maldra silig. que dat de curia Romani* --- Necrolog. vet. a. d. 3 Id. Iul.

Anno MCCCXXVIII *Hermannus* Miles, dictus *Kepchin* de *Saulnheim*, religionis caussa iter ingressurus, sacellum in villa *Husen*, prope parochialem *Egelsheimensem*, vna cum bonis, sesqui scilicet iugere vineæ, in finibus villæ *Stadecken* sitæ, in loco, qui vocatur *hinter dem Horne*, nec non septendecim cum dimidio modiis siliginis, prouenientibus de bonis, quæ a *Berzone*, Armigero *de Partenheim*, obtinuerat, Decano & Capitulo liberaliter attribuit, traditoque diplomate in perpetuum adsignauit.

X

De ara D. Petro *dedicata.*

Eodem tempore *Elisabetha zum Marschalck* altare *D. Petri* Apostoli, haud intacto a religione animo, in sui, suorumque parentum, uec non mariti *Humberti* piam memoriam, certis instruxit reditibus. Id quod litteræ *Iudicum Moguntinensis ecclesiæ* an. MCCCXXVIII, IV Kal. Aug. datæ loquuntur.

XI

De Conseruatore Collegiali huic data.

Vti vero bona, iurauc ecclesiæ huius sarta, tectaque conseruarentur, curæ fuit vel ipsi Poutifici Maximo; constitutis, qui fortunas illius ac commoda ab omni detrimento integra præstarent, iudicibus. Extant sane litteræ an. MCCCL scriptæ, quibus *Henricus*, Decanus ecclesiæ *B. M. V. ad gradus*, appellatur *Iudex & Conseruator iurium & bonorum Honorabilium virorum, Dominorum Decani & Capitui ecclesiæ* S. Mauricii *a sede Apostolica specialiter deputatus.*

XII

De Archidiaconatu Præpositi.

Ceterum ex Præpositis hodie solus, qui ad hanc ædem est, Archidiaconi iura in terminis illi olim per Rhingauiam contributis adhuc exercet; id quod merito notandum putaui.

XIII

De hodierno Collegii statu.

Canonicorum hodie sunt X; *Exspectantium*, vt vocantur, II; *Vicariorum* vero V. Decem illos inter tres *Prælatorum* titulo gaudent, dignitateque; *Præpositus* nimirum, *Decanus*, *Scholarumque*, vt vocant, *Magister*.

XIV

De Collegiatæ huius inter ceteras ordine.

Antecedit Collegialem ad *D. Ioannis*, etsi hic eidem postponatur. Factum enim id respectu tituli chronicis hisce præmissi, in quo hoc eam ordine locauimus, cum nobis tum temporis de eo non ita curate constaret.

XV

Plura dare nostrum non est, cum præter tabulas adductas nec nobis amplius quid fuerit ad manus, nec ipsimet, quod sciamus, Reuerendo etiam sit Collegio.

De

De COLLEGIATA S. GANGOLFI BREVIS NARRATIO.

I

De tempore, quo cœpit.

Efert Collegialis hæc initia sua ad sæculum a nato Christo X. Temporibus *Ruperti*, qui pedum Moguntinense ab anno DCCCCLXIX vel DCCCCLXX ad an. DCCCCLXXV gestauit, institutam esse, notauit *Serarius* lib. I cap. XXXI sect. I n. X p. 75, & lib. IV p. 448. Cœpisset adeo, *Theoderico*, qui eam statuit, ad culmen Treuirense iam evecto: quod tamen in medio relinquimus.

II

De eius auctore.

Originem vero debet, quem modo diximus, *Theoderico*, spectata Præsuli industria, animique pietate. Is quippe suo sumtu ædem hanc statuit, ac proferendæ, quo flagrabat, religionis studio erexit; tum vero moriens tumuli sibimet elegit locum. Diserte *Golscherus* in gestis Treuiror. cap. XLIV p. 62; *Sepultus est in ecclesia S. Gangolfi martyris, quam ipse de proprio suo construxit.*

Egit autem *Theodericus* hic ædis primum maioris, quæ Moguntiæ est, magna dignatione Præpositum: *Vir nobilis*, ait *Golscherus* l. d. *& magnæ autoritatis Præpositus Mogonciæ maioris ecclesiæ.* Post vero virtute sua meruit, vt altiores ad honores adscenderet, surrogatus anno DCCCCLXV Treuirorum Archipræsuli Henrico; & tandem viuendi finem fecit Moguntiæ an. DCCCCLXXVII. *Brovverus* annal. Treuirens. lib. X § XXIV p. 478.

III

De eius dote ac statu.

Opere perfecto Collegialis aucta fuit honore, ac prædiis, vnde XII Clerici honeste victitarent, liberaliter ditata. Sic enim, quem modo laudauimus, *Golscherus* pergit: *Ac XII Fratres, ibi Deo famulaturos, datis necessariis instituit.*

IV

De eius situ.

Sita est in inferiore vrbis parte, contigua castro *D. Martini*; quod cum Electorum ac Archiepiscoporum Moguntinensium sedes sit ac regia, factum, vt succedentibus temporibus ipsa aulæ destinata fuerit sacris (*Serarius* lib. IV p. 448.) Hinc *arcis templum* vulgo appellata.

V

De ædis hodiernæ exstructione.

Enimuero, quum temporis longinquitate vitium fecisset, quam Theodericus condiderat, ædes; veteri illa deiecta, nouam statuit Archiepiscopus *Daniel*, eamque tam sumtuose exornauit, vt siue materiam, siue formam spectes, pulcerrima omnino sit. v. *Serarius* lib. V in *Daniele* cap. XVIII.

VI

De eiusdem dedicatione.

Exædificata follemni cæremoniarum apparatu anno MDLXXXI, die VII Aug. dedicata eft. Rem faciebat *Stephanus Weberus*, Suffraganeus Moguntinus, præfentibus e Collegio metropolitano *Henrico* de *Naffau*, *Friderico* de *Fürftenberg*, *Ioanne Bernardo* de *Gablenz*: e Clero fecundario vero Prælatorum quamplurimis. Annotauit id *Ioan. Segen*, alias *Cufanus*, in ephemeridibus manufcr. ad h. a.

Dicata vero fuit honori *SS. Martini* & *Gangolfi*. Difcas id ex litteris *Danielis* & *Wolfgangi*, quippe in quibus paffim; *In Collegiata ecclefia noftra* SS. Martini & Gangolfi *in ciuitate noftra Moguntina* &c.

VII

De eiusdem notabilibus.

Præter ornatum vero ac fplendorem, quem ei affudit Daniel Archiepifcopus, tria funt, quæ hic nobis veniunt notanda. Primum quidem, hoc in templo fub ara maiori effe cryptam, in qua defunctorum Electorum vifcera condi folent, tumularique.

Dein, in parietibus quasdam haberi infcriptiones, lectu non indignas. Quas tamen, cum in epitaphiis daturi fimus, hic præterire malumus.

Tum vero, hoc in templo quotannis die Parafceues in ambone exponi folere findonis facræ, quæ Auguftæ Taurinorum adferuari dicitur, ἔκτυπον; quod quidem hanc habet ἐπιγραφὴν: *Non hoc verum, fed fimulacrum illius, in quo Chriftus vulnerum fuorum reliquit memoriam: miffum ad Albertum Cardinalem Moguntinum a Carolo Sabaudia Duce.*

VIII

De eiusdem expiatione.

Bello tricennali, cum Sueci vrbem fuæ feciffent poteftatis, facris ædes hæc illorum patuit vfibus, vti quidem *Iacobus Satorius*, Collegii ad eam Decanus, ad D. Emerani vero Parochus (qui difficili ifto rerum ftatu folus ex gremio Canonicorum hic remanfit) his notauit verbis: *Feftum præfens* S. Gangolfi, *patroni noftri incliti, proh dolor! cum follemnibus confuetis hoc anno* (MDCXXXII) *celebrari non potuit, propter occupatam Moguntiam, & aditum templi occlufum, quod tunc regium erat ac ordinarium pro exercitu Lutherano. Sacrum tamen cantatum in templo S. Chriftophori.*

Vrbe poftea anno MDCXXXVI Suecorum iugo liberata, reclufa fuit illa, atque expiata: quo facto idem *Satorius* ipfo fefto Pafchatos primum in ea facrum legit, cultumque religionis Romano-Catholicæ rurfus inchoauit.

IX

De hodierno Collegii ftatu.

Quod fupereft, Collegium ad *D. Gangolfi* hodie *Canonicos* complectitur VI; in quibus vnus tantum *Prælatorum* venit in numerum, *Decanus* nimirum; *Vicarios* vero IV.

CHRO-

CHRONICON

MONASTERII,

iam vero

COLLEGIATAE EQVESTRIS

ad

S. ALBANVM

extra mœnia Moguntina,

ex variis tum libris, tum manuſcriptis
congeſtum

per

GEORGIVM HELWICH, Moguntinum,
eiusdem eccleſiæ tum Vicarium.

GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS

e MS. eruit, in meliorem ordinem redegit,
ac annotationibus quibusdam inſperſis illuſtrauit, emendauitque; tum vero ad præſens vſque tempus
perduxit.

LECTORI BENEVOLO
GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS
S. P. D.

Vod Albanensibus suis in Anglia sæculo XIII *Matthaus* præstitit *Parisiensis*, XXIII Abbatibus, qui cœnobio ad *D. Albanum*, prope vetus Verulamium, ab origine illius ad sua vsque tempora præfuere, laudabili opera descriptis: id suis Moguntiæ, si non maiori, pari tamen cura præstitit *Georgius Helvvichius*.

Quippe pro singulari suo, quo in historiam patriam tum e tenebris eruendam, tum maiorem in lucem proferendam ferebatur, amore studioque, rebus etiam celeberrimi olim ad *D. Albanum* extra mœnia Moguntina cœnobii, post *Equestris Collegiata*, describendis admouit manum; & quidem non ita multo post, quam Vicarii munia in eadem obire cœpit.

Semel autem iterumque eam repetiit operam. Tria namque chronici, quod concinnare cœpit, nobis occurrere exempla; quorum alterum priori, tertium vero secundo curatius erat, pleniusque: neque tamen vllum (quod sine auctoris iniuria dicere liceat) iusto dispositum ordine: tertium præterea magnam partem nondum absolutum, vt operi immortuus esse videatur.

Neque vero necessariis destitutus adminiculis tertium id aggressus operæ est, sed euolutis omnibus ad *D. Albani* tabulis atque chartis. Sic enim ipse, dum narrat, se anno MDCXIII fornicem in æde *D. Ignatii* ad Albanenses pertinentem perscrutatum: *Praterea in dicto fornice cistam magnam reperi, antiquioribus litteris, reuersalibus sci'icet, missiuis, computationibus, registris, copiis, & varus id generis scriptis refertam, in quibus plurimorum Abbatum quondam S. Albani fundationes, donationes, constitutiones, aliaeque pia ordinationes, nec non varia annotationes monastica, belli denuntiatoria littera varia antiquiorum Nobilium Abbatibus ac monasterio olim missa, itemque totam transactionem in curia Romana, ratione transmutationis ipsius cœnobii in statum sacularem, inter partes habitam; quibus omnibus maximo studio, summa molestia ac labore multo (multa enim littera propter antiquitatem difficiles lectu, alia semilacerata, alia pulueribus ac varius sordibus obducta erant) sed tamen ob ecclesia amorem ac antiquitatis studium longe suauissimum, integro ferme astatis tempore explicatis, euolutis, & perlectis, multa antiquitatis monumenta, maxime ad S. Albani ecclesiam spectantia, didici: quin & integrum ferme amplissimi illius olim cœnobii Gubernatorum siue Abbatum (quorum nunquam adhuc vel ab antiquis vel recentioribus scriptoribus mentio facta est) catalogum ex iisdem collegi: qua occasione etiam commotus hanc chronologiam in honorem in primis Dei T. O. M. ac S. Albani, gloriosissimi martyris ac patroni; deinde in ipsius ecclesia laudem ac memoriam, nec non personarum in eadem residentium vtilitatem, directionem, ac notitiam incepi. quam tandem anno Christi MDCXXIV, auspiciis, nutu, ac permissu* Rev. ac Nobil. Domini, Anselmi

ſelmi Caſimiri Wambolt *ab* Vmbſtatt, *Canonici Mogunt. maioris, ac huius Scholaſtici digniſſimi, toto pæne chartaceo eccleſiæ ipſius gazophylacio ſeu archiuo inſpecto, ac ſummis laboribus, maximisque ſtudiis, omnibus in eodem litteris, diplomatibus, fundationibus, donationibus, priuilegiis, aliisque ſcriptis euolutis ac perlectis, gratia diuina opitulante abſolui, ac duobus libris diuiſam in hunc ordinem redegi.*

Hæc chronici exempla cum nobis obtigiſſent, & tertium quidem, idque αὐτόγραφον, ex ipſo ἀρχείῳ *Sant-Albanenſi*, animum induximus, viri optimi laborem tineis, blattisque, quibuscum ſatis diu certauit, aliquando ſubducere, atque in lucem protrahere publicam.

Quæ dum nobis ſtetit ſententia, id primum dedimus operam, vt, quæ *Helvvichius* iuſto haud diſcreuerat ordine, ſecerneremus. quare materiem in duos diuiſimus libros; priori *res* eccleſiæ huius *ſub ſtatu monaſtico* complexi; poſteriori vero *res* iſtius, *ſtatu monaſtico in ſecularem*, vt loquuntur, *conuerſo*. Dein, quod tertio deerat, ex ſecundo expleuimus exemplari, ac propria additis induſtria, quæ ab illius contigere temporibus, res *Equeſtris* huius ad præſens vsque perduximus tempus. Tum vero hic illic inſeruimus, quæ auctor *Helvvichius* præteriit: quin & notulas paſſim breues inſperſimus; queis quidem id nobis curæ fuit, vt dicta, ſicubi opus erat, illuſtraremus; παροράματα, quæ viro bono ſubinde obrepſerant, diſpungeremus; ac denique fontes indicaremus, e quibus ille ſua hauſit.

Quæ quidem, vt hoc facilius, curatiusque ab illius labore diſcerni poſſint, litteris currentibus, quas *Italicas* vulgo vocari notum, exſcribi curauimus; capitibus adhæc, quæ intexuimus, ſtellulam præfigi; vt inſpicienti ad oculum patebit.

Reue-

Reuerendo ac Nobili Domino,

DOMINO

ANSELMO CASIMIRO

WAMBOLD ab VMBSTATT,

Ecclesiæ Metropolitanæ, nec non D. Albani Collegiatæ extra muros Moguntinos

CANONICO CAPITVLARI,

Reuerendissimi ac Illustrissimi Principis ac Domini,

DOMINI

IOANNIS SVICARDI,

Archiepiscopi ac Principis Electoris Moguntini, Consiliario &c.

Domino ac Mæcenati suo plurimum colendo,

Salutem perpetuam ac annum prosperum precatur a Domino,

Georgius Helvvich, Moguntinus,

Aedis dictæ D. Albani Vicarius.

QVemadmodum, quod priscus Sapiens quondam dixit, *Reuerende, Nobilis*, ac *Gratiose Domine*, turpe est homini nobili, eius ciuitatis, in qua est ac versatur, ius ignorare; sic quoque non laudandum, immo vituperandum potius, ac nefas & vitium iudicandum, gentis, in qua natus, ciuitatis, in qua educatus, loci, in quo denique versatus, ortum & originem, res præclare olim a maioribus gestas, maiorum suorum vitas, ac virtutes non cognouisse. Quod quidem ego, vt fugere possemus, mecum sæpius ipse cogitabam, quomodo præter alia vetustatis monumenta, de vetustissima ac præstantissima olim, prout tunc, immo regali *D. Albani* ecclesia, quam nos quotidianis horarum concentibus visitamus, in qua sacrosancta Missarum solennia indies peragimus, ac de qua demum annuis fructibus ad sustentandum recreamur, antiquitate, origine, ac progressu aliquid litteris commendarem; ne nos, qui vitam in ea degimus, tanquam ignoti ac peregrini in eadem versemur. Quod quidem dum sæpius considerarem, ex variis historicis, aliisque scriptis litteris multa occurrerunt, quæ institutum meum non parum iuuarent ac vrgerent; quorum notitia iucunda admodum me commouit, vt animum ad opus ipsum ac manus adiicerem.

Itaque Dei T. O. M. ac D. Albani martyris, patroni nostri, auspiciis, quod mente volueram, tandem aggressus sum, studioque ac cura quædam hinc inde in vnum congessi, ac apum instar, ex variis floribus, ea, quæ mihi conueniebant, simul collegi, in iis magis spectans notitiam rerum ac veritatem, quam verborum elegantiam ac venustatem.

Ego igitur hoc ipsum, licet exiguum & pertenue, in primis in laudem patroni nostri, D. martyris *Albani*, tum etiam in vtilitatem nostram ac perpetuam ecclesiæ nostræ memoriam, foras produco, non quidem, quod nominis mei gloriam ac memoriam (vt *Trithemii* verbis vtar) vanitati obnoxiam, pro laboris mercede expostulem: sed vt ceteri hac opera mea adiuti, non in hac sua ecclesia, tanquam patria, immo in propriis quasi ædibus inscii ac ignari amplius viuant, qui tanquam peregrini alias nihil istarum rerum cognitionis habuerunt.

Atqui cuius auspiciis, sub cuius nomine id facturus ero? Hæreo. Sed fieri solet, vt alios iisdem studiis deditos, quibus ipsi delectamur, amore prosequamur potiore: quare ego hac ratione inductus, Tibi, *Reuerende, Nobilis, ac Gratiose Domine*, *ANSELME CASIMIRE*, Patrone optime, qui hoc ipso studiorum genere, historicis scilicet & antiquitatis scientia plurimum delectaris, hæc ipsa Collectanea mea offerenda non indignum iudicaui, tuoque nomini hoc opusculum inscribendum conuenientius putaui, id tibi minime ingratum fore iudicans ac confidens, maxime, quia hoc ipso in loco, de quo agimus, Canonicatus dignitate gaudes Capitulari. Tu, si quid in his omissum vel corrigendum esse repereris, non mihi potius quam temporum iniuriæ succensendum putato. Neque enim mihi cetera omnia perquirendi occasio fuit, sed potius *Polybium*, grauissimum auctorem, dicentem audito, qui ita inquit; *Nequaquam succensendum est antiquis rerum gestarum scriptoribus, si quid vel omiserint, vel deliquerint: quin potius, quod talibus temporibus inuestigare aliquid potuerint, laudandi atque admirandi.*

Quare grato ac beneuolo animo, voluntatem præ opere ipso attendens, accipito, meque, vti hactenus, in patrocinium ac tutelam, tanquam vnum ex minimis commendatum habeto. Vale.

LIBER

LIBER I

Res ecclesiæ huius sub statu monastico *complectens.*

* Vt hoc ordinatius procedamus, duas libri huius faciemus sectiones: quarum quidem priori *de origine cœnobii huius, de Patronis illius, sanctis item ecclesiæ D. Albani reliquiis, aliisque id genus* agemus; posteriori vero *de eiusdem Abbatibus.*

SECTIONIS I

CAPVT I

Quando, vbi, & a quo ædes hæc D. Albano *sacra condita fuerit, exstructaque.*

Ostquam *S. Albanus* hic Moguntiaci ab Arianis sæculo post natum Christum V trucidatus fuit, pia fidelium mens eidem aliquo post tempore sacellum quoddam, memoriæ ac venerationis ergo, illic loci, vbi gloriosissimum beati martyris corpus post martyrium reconditum fuit, ædificauit. Diserte *Gosvvinus* in vita Albani: *Cum ecclesiis reddita esset pax, Sanctorum precibus diuinæ animaduersionis iram propitiantibus*, S. Albani *tumba cœpit miraculis celebrari, & multo populorum frequentari conuentu ----- Inde Christiani, religione ducti, prout tunc temporis erat copia, super sacrum cinerem paruæ molis ecclesiam fabricant, altare dedicant, eius se patrocinio commendantes, sancti corporis loculum præ omnibus venerantes.*

Locus autem is erat extra muros Moguntinenses, meridiem versus, in monte, qui olim *mons Martis* appellabatur, eo, quod Martis idolum ibi honoratetur: postmodum vero a Christianis, propter effusum in eo multorum martyrum pro Christi nomine sanguinem, *mons Martyrum* dictus est. Discas id ex verbis *Sigehardi* de *S. Aureo* & *Iustina* cap. VI; *Feruente vniuerso orbe persecutionis procella ---- infinita sanctorum agmina martyrum pro Christi nomine passa in monte, vbi nunc est ecclesia* S. Albani *extra muros vrbis, qui apud gentiles* mons Martis *vocabatur, constat esse sepulta ----- quem, eliminata iam penitus idololatria, Christiani, mutato meliori nomine*, Martyrum montem, *ex re ipsa & facti euidentia congrue appellarunt.*

Hoc sacellum postea *Riculfus*, pietate Caroli M. gloriosissimi Imperatoris excitatus, eiusdemque munificentia adiutus, renouauit; immo, sacelli huius loco nobilissimam & amplissimam ecclesiam, qualis postmodum stetit, hic erexit. *Gosvvinus* l. d. *Aliquanti processu temporis, cum iam ciuitas ad integrum esset renouata, & Christiana religio tam catholice quam canonice ad plenum redintegrata, venerabilis* Richolfus *a Præsulatu magni Bonifacii Archiepiscopus tertius, sicut videbat locum egregii martyris miraculis coruscare, ita hunc fabricis & aliis diuinis cultibus aggressus est honorare, fundans primo basilicam tanto martyri condebitam.*

Factum id circa annum a nato Christo, secundum æram vulgarem, DCCC, vt ex iis, quæ statim afferentur, euidenter colligere est.

Enimuero, quam statuere cœperat *Richolfus*, sumtuoso exornauit opere. *Gosvvinus* & *Sigehardus* l. d. *Super sacrum vero cinerem mausoleum erexit* (Richolfus, quem *Sigehardus* male *Rudolfum* vocat) *quod auro & gemmis, argento quoque, vti competebat, vestiens, diligenter vndique contexit. Addidit preterea in cultum sanctuarii & in ministerium altaris vasa aurea & argentea, sacris ministeriis idonea, sacras quoque vestes diuinis officiis, prout tempus dictat, competentes.* Idem dicunt versus hi antiqui:

Martyris Albani *renouauit culmina* Richolf,
Antistes humilis, Christi deuotus honore,
Exornans aram pretiosis, atque metallis.

Quin

Quin & alii chori maioris lateri exteriori olim incisi:

Antistes humilis Riculff *hanc condidit aulam,*
Martyris Albani *nomine namque sacram.*
Hanc quoque fulgenti iussit vestire metallo,
Cum titulis aram, cumque decore sacro.
Perpetuo huius mercedem, Christe, laboris
Albani *precibus, cui, rogo, redde pie.*

Aedificatam, sumtuoseque absolutam in honorem Dei T. O. M. ac *S. Albani* martyris venerationem consecrauit. Cuius rei testis est saxum, priori vicinum, inscriptione sequenti notatum:

„*Ecclesia hæc est consecrata in honorem Saluatoris nostri IESV CHRI-* „*STI, Kalend. Decembris anno incarnationis ipsius DCCCV, indictio-* „*ne XIII**.

* *Conf. ad hanc inscriptionem* Papebrochius *commentar. historic. de* S. Albano *§ XIX p. 90 & seq.*

CAPVT II

De claustro ecclesiæ huic adstructo.

R*icholfus*, qua erat pietate, & in proferendo religionis cultu animi alacritate, non contentus, hic loci suscitasse basilicam, ei etiam cœnobium multo adstruxit sumtu *.

* Præter versus iam adductos, luculentus nobis testis est *Gosvvinus* l. d. & ex eo *Sigehardus* l. d. *Construxit etiam omnes regularis vitæ officinas, quas voluit seruorum DEI inibi degentium ad perpetes excubias esse receptacula: vt eius suffragantibus meritis ipsi eum recipiant in æterna tabernacula.*

Exstructum monachis, qui institutum a *D. Benedicto* orbi inuectum sequuntur, inhabitandum dedit, rebusque ad victum, cultumque necessariis egregie instruxit †.

† *Gosvvinus* & *Sigehardus* l. d. *Obtulit præterea S. Martyri ad sumtus Deo famulantium prædia, villasque, & ecclesiarum decimas, quas sacro altari rata stipulatione firmauit.*

CAPVT III

De gloriosissimis ecclesiæ S. Albani *patronis.*

QVi basilicæ huius patroni sint, ac celebrentur, maxime omnium explicare conuenit.

Agmen ducit *S. Albanus*, gloriosissimus Christi martyr, cui ea dicata fuit: quem sequuntur *B. Vincentius*, Diaconus ac martyr Hispanus: *S. Aureus*, Episcopus & martyr Moguntinus, eiusque soror *B. Iustina*: Sanctus præterea *Theodorus*, cum *B. Sergio* & *Primicerio* martyribus; nec non *S. Iustinus*, Domini Confessor. Ex choro virginum vero *B. Innocentia*, materque eius *S. Vincentia* venerabilis matrona. De quibus auctor historiæ de passione SS. Martyrum *Aurei* & *Iustinæ* lectione LVI sic loquitur: *Felix societas! beatum collegium! sancta congregatio tot Christi testium in ecclesia S. Albani, tanquam in domo magni patris familias, adunatorum! Illic Dominus domus* &c.

CAPVT IV

De Sanctorum in basilica hac reliquiis.

I Cum hic loci, vt supra iam dictum, christianæ fidei confessores ingenti numero, tanquam fæx hominum & in Deos iniqui, occisi fuerint, non mirum, magna a primis statim incunabulis basilicam hanc sacrarum reliquiarum diuitem fuisse copia. Quippe illorum, qui pro Christi nomine hic passi fuere, mortemque obiere cruentam, hic tumulata fuisse corpora, pia refert antiquitas.

II Ego vero cum mihi proposuerim, hoc capite nonnulla de iis dicere, præcipuas solummodo, quarum notitia ab antiquo ad nos peruenit, breuiter hic recensere necessarium duxi.

III In tabula quadam, quæ olim in ecclesiola loci huius renouata pependit, hoc enumerantur ordine.

Corpus

Corpus gloriosissimi martyris *Albani*, ecclesiæ patroni, qui a perfidis Arrianis, in loco, vbi *S. Theonesti* ecclesiola olim fuit cis Rhenum, decollatus est: vnde manibus propriis, diuina cooperante gratia, caput suum ad hunc locum detulisse dicitur *; vbi postmodum a fidelibus honorifice sepultus.

* *Lege hic, quæ habet* Papebrochius *commentar. histor. de* S. Albano *§ V p. 87, Abbas item* Langlet du Fresnoye *in Isagoge ad addiscendam historiam cap. XVII § V p. 328 versionis Germanicæ.*

Item corpus *S. Aurei*, XV Episcopi Moguntini; item corpus *S. Iustinæ* virginis, & dicti Episcopi sororis; qui ambo cum multis aliis pro Christi fide certantibus in antiqua *S. Hilarii* ecclesia prope Dalheimense virginum monasterium, ipso *Aureo* Missarum sollemnia peragente, Hunnorum gladio ante altare perempti sunt *.

* *Enimuero consulere hic iuuabit, quæ* Papebrochius *habet commentar. prænio de* S. Aureo & Iustina *§. XXII & XXIII p. 48.*

Item corpora *S. Vincentii* martyris Hispani & Diaconi *; *SS. Seueri*, Archiepiscopi Rauennatensis, & *Vincentiæ*, vxoris legitimæ. Corpus *S. Innocentiæ* virginis, dicti *S. Seueri* & *Vincentiæ* filiæ. Corpus *S. Iustini* Presbyteri, qui S. Laurentium sepeliuit.

* *Immo, caput tantum* S. Vincentii, *si* Serarium *audias, rerum Moguntiac. lib. I cap. XVI.I § IV p. 70.*

Item maior pars corporis *S. Ferrutii*, militis ac martyris in Bleidenstadtensi ecclesia sepulti; brachium *S. Stephani* protomartyris: digitus *S. Viti* martyris: caput *S. Anastasiæ*, matronæ nobilissimæ Romanæ.

Item corpora *SS. Theodori* & *Sergii* martyrum: item corpora *decem SS. Episcoporum Moguntinensium*, quorum nomina postea notabuntur.

Item *hostia sacra*, quæ miraculose tempore S. Gregorii Papæ versa fuit in carnem & sanguinem.

Vid. Serarius *l. d. § XIV p. 71.*

Item pars *de mensa*, in qua Christus sacram cœnam celebrauit; item pars magna de ligno *S. Crucis.*

IV Quendam etiam Ducem, *Meginger*, virum Catholicum, cum magno vtriusque sexus exercitu in hoc monte pro Christi nomine occisum, & sepultum, tradunt annales †.

† Sigehardus *l. d. cap. VI*; Antiquorum etiam & valde veterum solers & fida senioribus nostris tradita relatio ad nos vsque deuenit, Ducem quendam (vt vere præsumitur) Catholicum, cum magno promiscui sexus exercitu, in ipso monte occisum fuisse, & sepultum; qui, cuius professionis extiterit, quoniam nec ipsius historia, nec veterum docet relatio, post multa temporum curricula claruit euidenter, licet non vno & eodem, immo diuersis temporibus indicia fidei eorum patuerint. *Ceterum conf.* Brovverus *antiquitatum & annalium Treuir. lib. IX § XXXV p. 439, & quæ infra dixi lib. II sectione I.*

V In alia, quæ illic etiam pependit, tabella, aliarum quoque reliquiarum, hic loci reconditarum, fit mentio. Sunt illæ,

De *præsepio* Saluatoris; de *S. Pancratio*; de ossibus *S. Verenæ* virginis; de legione *Thebæorum*; de *S. Ambrosio* Episcopo; de *S. Nicolao* Episcopo; de *S. Siluestro* Papa & martyre; de *S. Walpurga* virgine; de *SS. Cosma* & *Damiano*; de *S. Iacobo* Apostolo; de *vndecim millibus virginum*; de *S. Cæcilia* virgine & martyre; de *Innocentibus*; de *S. Mauricio*; de *S. Laurentio* martyre; de *S. Modesta* virgine; de *S. Ottilia* virgine; de *S. Christophoro* M; de *S. Erasmo*; de *S. Dario* martyre; de *S. Brigitta*; de *S. Margareta*; de *S. Emerentiana*; de *S. Vitale*, patre SS. Geruasii & Protasii; de *S. Scholastica* virgine; de *S. Benedicto* Abbate; de *S. Wolfgango*; de *S. Dionysio* Areopagita; de *S. Petro* Apostolo; de *S. Matthæo* Apostolo & Euangelista; in cruce parua de capillis *S. Bartholomæi* Apostoli; de *S. Genouefa*; de lapide montis *Oliueti*; magna pars *S. Stephani* protomartyris; magna pars de *S. Electa* virgine & martyre; magna pars de *S. Gereone* & eius sociis.

VI Harum omnium reliquiarum, quæ olim in hac ecclesia asseruatæ fuere, in prænotatis tabulis nomina designantur. *Felix profecto aurea Moguntia, quæ talium patronorum protegitur patrocinio! felicior ecclesia Moguntina, quæ tantorum*

rum

rum martyrum stabilitur martyrio! felicissima hæc S. Albani basilica, quæ corporali reliquiarum horundam Sanctorum gaudet præsentia & decoratur suffragio.*

* *Vid.* Sigehardus, *quem auctor hic sequitur, & ex eo* Papebrochius *in analect.* § *XIV.*

VII Beati igitur illi, & omnes, qui venerandum hunc locum deuote visitauerint, & de bonis a Deo sibi collatis tum pro constructione & restauratione, tum pro ornamento eiusdem manus porrexerint adiutrices! quoniam multæ & diuersæ sunt ipsis indulgentiæ vberrime concessæ. Quibus nos Saluator noster Iesus Christus meritis omnium Sanctorum, quorum reliquiæ sancto in hoc loco adseruantur, & præcipue gloriosissimi *S. Albani* martyris, patroni & aduocati nostri, dignos & participes efficere dignetur, Amen!

CAPVT V

De translationibus quarundam reliquiarum, ad hanc D. Albani *basilicam.*

I Corpus * *Vincentii*, martyris Hispani, ad hanc ecclesiam transtulit Inuictissimus Imperator Carolus M.

* *Vide, qua dixi capite precedenti* § *II. Ceterum* Papebrochius *commentar. prauio in vitam* S. Aurei § *XVI p.* 77 *& seq.* de sancto, *inquit*, Vincentio egimus XXII Ianuar. deque corpore vel reliquiis in varias regiones translatis; non tamen istic nominatur Moguntinensis *S. Albani* ecclesia: proinde in supplemento istius mensis etiam Mogunt. caussa tractanda veniet.

II Corpora *S. Aurei* & *Iustinæ*, eiusdem sororis e S. Hilarii ecclesia ad hanc transtulit Richolfus.

Sigehardus *cap. XIV apud* Papebrochium *in analectis, commentario prauio subiunctis,* § *VI p.* 74, *& ex eo* Breuiarium Moguntinum, *quod adduxit* Serarius *lib. II cap. XVII p.* 252 *& cap. XXVI p.* 267. *In alia sententia est, quem modo laudauimus,* Papebrochius, *in commentar. prauio* § *XXII p.* 48, *dignus omnino, quem huc conferas.*

III Corpora *SS. Seueri* Episcopi Rauennatensis, *Vincentiæ* vxoris, *Innocentiæ* filiæ eiusdem, ex Italiæ partibus ad hunc locum sacrum traduxit Otgarius, Archiepiscopus Moguntinus, circa annum Domini DCCCXXX *.

* *Pluribus id peculiari libro enarrat* Liudolfus *Presbyter Moguntinus; quem exscripsit* Mabillonius *tomo VI actor. Ordin. Benedictin. p.* 60 *& seq.*

IV Corpora *X Episcoporum Moguntinensium* ex *S. Hilarii* quondam ecclesia prope Dalheim sollemni Cleri & populi processione huc importauit Hildebertus, Archiepiscopus Moguntinus XII, anno Christi DCCCCXXXV, XIV die Martii, & in choro summa cum reuerentia collocauit.

Vid. Sigehardus *apud* Papebrochium *in analectis* § *VI p.* 75. *Extat alioquin hac de translatione carmen antiquum, versibus Leoninis scriptum, quod* Trithemius *in vita S. Maximi cap. XVIII attulit, & ex eo* Serarius *lib. II cap. XXVI p.* 267.

V Corpus *S. Iustini* Presbyteri, quod, cum in oppido Hôchst, ad dextram Mœni ripam, in sui nominis basilica adseruatum, aliquot sæculis absque debito honore ac reuerentia iacuisset, Fratres S. Albani, quibus Ruthardus Archiepiscopus ecclesiam illam, vna cum omni iure & reditibus donauerat, religione moti, Archipræsulis Moguntini scitu atque consensu inde sublatum, pro maiori eius veneratione ac reuerentia ad hanc D. Albani ædem honorifice, cum magna populi deuotione, transtulere.

CAPVT VI

De quibusdam harum reliquiarum, posteris temporibus, fato singulari reuelatis.

I Quonam loco *Aureus* & *X reliqui Episcopi* reconditi iacerent, in hominum obliuionem venit, donec anno Christi MCXXXVII, tempore Adelberti I, *S. Aurei* & *Iustinæ* corpora †, copioso etiamnum sanguine perfusa, ac tanta oris venustate & membrorum omnium integritate, vt tanto tempore plane nihil iuris communis natura in illos habuisse videatur *, reperta sunt.

† *Immo, non* Aurei *solum, &* Iustinæ, *sed aliorum etiam. Sigillatim namque ac adnotatis potioribus circumstantiis* Sigehardus *l. d.* Locus ipse, vbi beatorum Martyrum corpora

facta fuerant recondita (vt iam dictum est) postea non satis certus est factus : & interueniente obliuionis vitio ac diuturnitate temporis, ab ipsis etiam ecclesiæ Fratribus quodammodo ignorabatur. Latuerunt ergo post hanc a memorando Hildeberto sanctam inhumationem, siue si quis translationem velit dicere, beatissimorum martyrum *Aurei* & *Iustinæ* pignora , terræ matris gremio occultata , vsque ad tempus Lotharii Imperatoris. Qui Lotharius Dux Princepsque Saxonum , Henrico quinto huius nominis, in Romano successit Imperio , post annos circiter ducentos & duos ; Imperii siquidem huius anno vndecimo , qui fuit incarnationis Dominicæ millesimus centesimus tricesimus septimus , sanctorum patronorum nostrorum sæpius nominatorum corpora , reuelante Domino Deo , manifestata sunt hoc modo. Cum apud Fratres ipsius ecclesiæ, scilicet S. Albani , non esset ambiguum , reliquias sanctorum *Aurei* & *Iustinæ* , cum suis in ecclesia eadem quiescere ; certo tamen in loco, vbi latenent reconditæ , prorsus ignorabatur ; quidam ergo fidelium, religiosa mente , bonoque ducti spiritu , speciali erga ecclesiam S. Albani deuotione incitati , pauimenta eius , nimia vetustate consumpta & contrita , ad honorem Dei & Sanctorum , obque suorum peccaminum remissionem , propriis decreuerunt sumptibus renouare ; vbi , dum veteris pauimenti sublata esset superficies , inuenti sunt repente sarcophagi, siue loculi , tam qualitate, quam quantitate ab inuicem differentes , multorum ac diuersi temporis Sanctorum corpora seu cineres continentes : quorum quædam pars in terram, vnde erat, videbatur reuersa ,quædam admodum incorrupta candorem superabat lilii , futuræ resurrectionis gloriam prænonstrans ; quædam etiam pars eorum , rubicundior ebore antiquo , recenti adhuc madens sanguine, tanquam in ipso fuisset effusus temporis puncto , passionis eorum & fidei indicia apertissima & euidentissima præferebat. Inter hos siquidem loculos Sanctorum *Aurei* Episcopi, & *Iustinæ* Virginis sororis eius corpora , ad sepulturam decem Episcoporum, quos memorabilem Hildebertum Archiepiscopum paulo superius memini ad ecclesiam S. Albani transtulisse , cum gaudio sunt reperta. Quo autem apud Deum præfulgeant sanctitatis merito , testatur (vt dictum est) ad eorum reliquias venerabiles miraculorum gratia exhibita , imo quæ quotidie exhiberi Sanctorum meritis non desinit multitudo gratiarum. Inuentionis autem sanctorum *Aurei* & *Iustinæ* historiam, nec non & miracula , quæ & ante & post inuentionem eorum Dominus operari non cessat, ad plenum qui scire desiderat, libellum *Gosvvini* monachi ad Adalbertum sanctæ Moguntinæ Sedis Archiepiscopum , a B. Bonifacio vicesimum sextum , super hoc legat editum : ibique reperiet, quo tempore , quo ordine , & cum quibus miraculorum gratiis, beatorum martyrum reliquias , super aurum & topazion pretiosas, reuelauerit ille, qui Sanctos suos digne glorificat.

* *Ita* Breuiarium Moguntinum *ad d. XVI Iunii. Vid.* Serarius *lib. II cap. XVII p. 252, & quæ ad verba ista notauit* Papebrochius *in commentar. histor. de* S. Aureo *&* Iustina *§ XIV p 46. Ceterum , extraneis quibusdam dubitantibus , vtrum vere Beatorum* Aurei *&* Iustinæ *corpora in ecclesia S. Albani quiescerent , ad dubitationem animis istorum eximendam , duo facta esse miracula refert* Sigehardus *cap. XVII, quæ cum apud eum , & ex eo apud* Papebrochium , *in analectis sapius iam citatis § IX & X p. 76, legi possint, nos ea hic prætcrimus.*

II Anno deinde MCLXXV noua reliquiarum harum * reuelatio facta est.

* *Non omnium , sed illarum modo , quæ in australi reposita erant latere. Sic namque* Sigehardus *l. d.* Anno denique Dominicæ incarnationis MCLXXV , post inuentionem vero S. Aurei & Iustinæ XXXVIII, imperante Romanorum Imperatore Friderico huius nominis primo, Moguntinæ autem sanctæ sedis cathedram Coorado , Archiepiscopo post Bonifacium XXX , gubernante (*sic itaque* Christianus , *qui tum Sedi præerat ,* Sigehardo *haud visus legitimus Præsul*) ille , qui in Sanctis suis est gloriosus & mirabilis Deus , quique arcana mysteriorum reuelat electorum suorum , quæ in australi latere monasterii S. Albani latebant , corpora noua vice dignatus est mirabiliter reuelare.

III Iterumque postea anno MCCLXVII, Wernhero Archiepiscopo pedum Moguntinense tenente. *Sigehardus* l. d. *Itemque secunda vice anno MCCLXVII , vacante tunc Romano Imperio , Moguntinæ autem cathedræ glorioso Wernhero , Archiepiscopo a Præsulatu almi Bonifacii XXXVI præsidente , multiplicatis beneficiis , de eorum , qui remanserant , pignoribus reuelationem dignatus est Dominus iterare.*

IV *Anno post vltimam* (leg. primam) *quam prælibauimus, Sanctorum reuelationem centesimo sexagesimo , qui fuit annus Dominicæ incarnationis millesimus ducentesimus nonagesimus septimus , Bonifacio Papa huius nominis VIII Sedem Apostolicam gubernante , Romani Imperii fascibus Adolfo Rege sublimato , sanctæ vero Moguntinæ ecclesiæ Gerhardo , huius nominis II , Archipræsule a Bonifacio XXXVIII, præsidente , destructa iam sine spe potioris restaurationis propter nimiam sui vetustatem ecclesia S. Albani in ea parte , in qua pretiose Sanctorum reliquiæ seruabantur , in loco, qui iam superius assignatus est , cogitauerunt Fratres sanctorum patronorum suorum pignora typo deuotionis de terra leuare , &*

magis decentibus, sanctitatique eorum magis congruis loculis conseruanda mandare. Quapropter habito religioso super tam pio opere consilio, maioris ecclesiæ Moguntinæ Canonicis ad eorum postulationem venientibus cum processione sollemni, sepulturæ Sanctorum locum cum summa reuerentia & deuotione aperuerunt, & pretiosissimos reliquiarum thesauros eorum, prout a venerabili Domino Hildeberto Archiepiscopo ibi reconditæ fuerant, in modum superius expressum per omnia inuenerunt. Quas cum magno timore & gaudio, laudes Deo personantes & cantica, veneranter tollentes, honestis repositis scriniis ad principale altare monasterii S. Albani cum hymnis & laudum carminibus transtulerunt. Ita *Sigehardus* l. d. cap. XVIII.

CAPUT VII

De translatione quarundam reliquiarum ab hac S. Albani æde.

I Relictis hic *S. Vincentiæ* & *S. Innocentiæ* corporibus, corpus *S. Seueri* Erfordiam transportauit Otgarius Archiepiscopus *.

* *Vid. qui pluribus rem enarrat,* Liudolfus, *apud* Mabillonium *tom. VI actor. Ord. Bened. p. 62,* Sagittarius *antiquit. Ducatus Thuringici lib. III cap. II § V & VI p. 133 & seq.*

(*II) *Particulam capitis* D. Albani, *Canonicis ad* D. Albanum *Namurcensibus, rogatus ab eisdem* Wilhelmus *Abbas S. Albani concessit circa annum M L V. Quo fine iuuabit adducere ipsius litteras, quas* Raissius *in gazophylacio Belgico protulit, & ex eo* Papebrochius *commentar. historic. de* S. Albano § *XXVI p.* 92.

(*) *WILHELMUS,* Dei gracia Abbas *S. Albani* in Moguncia, totusque eiusdem loci Conuentus, dilectis in Christo Fratribus Canonicis *S. Albani* de Namurco salutem, cum sincere & fraterne dilectionis perpetuitate. Cum peruenissent ad nos Viri Venerabiles, Decanus & alii vestri Canonici, & per eos intellexissemus, ecclesiam vestram in honorem gloriosi martyris *Albani*, patroni nostri, specialiter esse fundatam; ipsis, de reliquiis dicti martyris cum humilitate petentibus, peticioni eorum iustissime animo libenti duximus annuere; & inter ceteras reliquias, vt ecclesia vestra eo solenniori habeatur in veneracione, eterne fraternitatis ducti dulcedine, de preciosissimi martyris capite partem ad vos per viros predictos transmisimus, & fraternam sinceritatem, corpore & animo, perpetua conseruandam stabilitate, ordinauimus. Vnde fraternitatem vestram, pro salute animarum vestrarum, modis omnibus monemus, & rogamus, quatenus reliquias, quas ad vos transmittimus, cum timore Dei & reuerencia hominum, & fraternitatem inter nos in Domino ordinatam sine intermissione seruetis.

(*III) *Anno MCCXCVII Fratres* S. Albani *petitionibus Canonicorum præfatorum* (Metropolitanorum scilicet) *quas ipsa eorum deuotio parturire videbatur, humiliter annuentes, partem sollennem sanctarum reliquiarum, brachium videlicet sacratissimæ virginis & martyris* Iustinæ, *eis pro speciali præmio, donatiuum nobile & munus excellens, in signum vnionis fraternæ ac pignus amicitiæ mutuæ cum hilari animo donarunt. Quod quidem in cathedrali ecclesia Moguntina ad S. Martinum de Domo delatum in multo honore & veneratione seruatur.* Ita *Sigehardus* l. d.

(*IV) *Partem corporis* S. Albani, *& partem brachii* S. Aurei, *nec non capitis* S. Iustinæ, *consensu Archiepiscopi* Gerlaci, *Abbas* Hermannus *circa annum MCCCLIV dedit Carolo IV Imperatori, aliaque plura* *; *qui lipsana hæc sacra Pragam transtulit, ibidemque in æde D. Vito sacra religiosissimis recondidit ceremoniis: vti e martyrologio ecclesiæ Pragensis & Phosphoro ecclesiæ metropolitanæ ad S. Vitum* Thomæ Iohannis Pessina *obseruauit* Papebrochius *in analectis commentar. de* S. Aureo *&* Iustina *subiunctis § XVII p.* 78, *quem velim consulas.*

* *Ita sane* Carolus *ipse in Enumeratione SS. reliquiarum, quas regno Bohemia intulit, & ecclesia Pragensi donauit*; Postremo in ciuitate Moguntinensi per venerabilem loci Archiepiscopum & Abbatem monasterii S. Albani, in ipso monasterio obtinuimus reliquias infra scriptas; primo, de mensa cœnæ Domini; de fascia, qua Christus inuolutus legitur (*in*) Euangelica veritate; de sudario Christi, & magnam partem capitis *S. Vincentii* Martyris & Leuitæ; quas reliquias Magnus Imperator *Carolus*, ob amorem Imperatricis *Vastrada*, secundæ suæ consortis, in eodem monasterio sepultæ, noscitur eidem monasterio

nasterio erogasse. Item magnam partem corporis *B. Albani*, magnam partem capitis *B. Iustinæ*, V. & M. & partem brachii *B. Aurei* Martyris, primi Præsulis seu Pontificis Moguntini. *Vid.* Balbinus *Miscellan. decad. I lib. VI parte I n.* 42 *p.* 61.

CAPVT VIII

De catena *illa* magna, *quæ olim ante ædem hanc pependit.*

I Supra iam dictum est, hunc *S. Albani* locum quondam supplicii locum fuisse, vbi Christiani magno numero, tanquam iniqui & scelerati, pro nomine Christi martyrio affecti sunt.

II Huius vero rei indicium a doctissimis & senioribus habetur *catena* illa *ferrea*, quæ ante destructionem in templi huius foribus pependit. Ea quippe pii illi homines, dum ad supplicium rapiebantur, vincti dicuntur, colligatique.

Conf. Latomus *apud* Serarium *lib. II cap. VIII p.* 239.

III Habet autem articulos LXIII, summam manus longitudinem exæquantes: a principio vero annulum rotundum maiorem.

Vid. qui paullo fusius eam describit, auctor libelli de Sanctis Moguntinis *germanice, qui reuerendus ecclesiæ Mumbacensis Parochus est*, Ioannes Benedictus Schultheis, *Reuerendissimi Abbatis hodierni Seligenstadensis*, PETRI, *frater, parte II p.* 52.

CAPVT IX

De celebri apud S. Albanum *schola; virisque quibusdam* in eadem *celebrioribus; nec non* eiusdem *bibliotheca.*

§ I

De Schola.

QVemadmodum quondam in monasteriis consuetudo celeberrima fuit, vt scholæ monachorum in singulis pæne cœnobiis haberentur; quibus non sæculares homines, sed monachi moribus & eruditione præficiebantur nominatissimi: sic hæc ipsa consuetudo quoque in hoc loco fuit recepta; vbi viri sancti ac docti monachorum institutores facti, plurimos post se doctissimos discipulos reliquerunt, litteris sacris simul ac sæcularibus abunde instructos, in mathematica, astronomia, arithmetica, geometria, musica, rhetorica, poesi, historia, & in ceteris omnibus scientiis maxime eruditos, qui religionem Christianam apud rudes illustrarunt, ac aduersus gentilium ac hæreticorum proteruiam defenderunt *. Quorum quosdam, qui hominum memoriæ scriptis suis commendati sunt, hoc loco recensendos duximus.

* *De hac ad* S. Albanum *schola Moguntinensi peculiari etiam capite egit* Ioannes Launoius, *Constantiensis, Theologus Parisiensis*, de scholis celebrioribus *&c. quod in ordine XX est, p.* 74 *& seq. editionis Fabriciana.*

§ II

De monachis loci huius *celebrioribus.*

I PROBVS Presbyter, huius cœnobii monachus, vir sanctus & doctissimus fuit; cuius conuersatio ac studium Moguntinam ecclesiam mirifice illustrauit; de quo,

Quam prudens, humilis, patiens, castusque fuisset,
Littera vel lingua nulla referre potest.

Obiit, miraculis clarus, anno Christi DCCCLX, Indictione VIII *.

* Annales Pithœani, *quos auctor hic secutus est, ad an. DCCCLIX p. m.* 34. *Ceterum censer* Trithemium *chron. Hirsaug. ad annum DCCCLX p.* 27, Mabillonium *l. d. & quos praterea citauimus in dissertatione* de Doctis Moguntinis.

(*2) *ALTWINVS; quem familiariter cum Probo vixisse, atque adeo cœnobii huius monachum fuisse, colligas ex litteris* Lupi, *Abbatis Ferrariensis, XX scilicet & XXXIV, p. opp.* 42 *&* 72. *Quin scholis loci huius præfuisse, non inepte ex iisdem* Lupi *litteris, quibus ei ad dubia quædam grammaticalia respondet, conicias. Coniecit certe* Mabillonius *auctor. Ord. Benedict. tom. VI* de Probo, *§ III p.* 60. *Fuldensem alioqui putat* Baluzius *annotat. ad dictam epistol. XXXIV p.* 383.

3) RVPERTVS, huius loci monachus, nec non scholæ monachorum in hoc loco publice præsidens; vir ætatis suæ Theologorum nobilissimus, græco ac latino eloquio instructus, rhetor insignis, poeta grauis & ingeniosus, musicus absolutissimus.

D. Albani vitam heroico versu doctissimis voluminibus complexus est. *Homilias* quoque & *Sermones* elegantissimos ad populum habitos conscripsit.

Obiit anno Saluatoris DCCCCXI, in suo monasterio sepultus *.

* *Vid.* Trithemius *chron. Hirsaug. ad an. DCCCXCIV p.* 46, *& ex eo tum* Serarius *lib. I cap. XL p.* 171, *tum* Launoius *l. d. p.* 74: *quibus adde dissertationem nostram* de Doctis Moguntinis.

4) ADELBERO, monachus cœnobii S. Aurelii Hirsaugiensis, Scholasticus factus est cœnobii huius ad S. Albanum anno DCCCCX, vbi tunc viguit magna multitudo monachorum, quos cum gloriose in omni scientia tam diuinarum, quam sæcularium instrueret, magnam eruditionis famam apud omnes homines acquisiuit; qui tandem post paucos annos per Archiepiscopum Moguntinum *Herigerum* Abbas S. Ferrutii in Bleidenstatt factus est. Erat enim vir dignus honore, non solum propter incomparabilem scientiæ doctrinam, qua præ ceteris multis viguit, sed etiam ob prudentiam & omnimodam vitæ sanctitatem †.

† *Conf.* Trithemius *chron. Hirsaug. ad an. DCCCCX p.* 56 *& seq.*

(*5) *IOANNES, sedulus Adelberonis auditor, eo ad monasterii Bleidenstadensis regimen traducto, scholæ ad D. Albanum magister factus est.*

Scripsit plura. De quibus e Trithemio *in Hirsaugiensi ad an. DCCCCXXV p.66, egimus in dissertatione* de Doctis Moguntinis.

6) LIBATIVS, huius quoque monasterii professus, fuit vir moribus & conuersatione sanctissimus. Claruit anno Christi DCCCCLXXXIII. Hunc Benedictus Papa VI propter incomparabilem scientiam scripturarum & zelum fidei Christianæ in Episcopum ordinauit, & ad prædicandum euangelium gentibus in Russiam misit, vbi verbo & exemplo innumerabilem Christo populum acquisiuit *.

* *Enimuero* Libatius *siue, vt* Rhegino *vocat,* Libutius *an. DCCCCLX Russis Episcopus datus, prius quam ad eos iret, anno sequenti vita defunctus est. Diserte, quem diximus,* Rhegino *p. m.* 80; Anno DCCCCLX Rex natale Domini Francofurti celebrauit, vbi *Libutius* ex cœnobitis S. Albani a venerabili Adaldago genti Rugorum Episcopus ordinatur. Sed is quibusdam dilationibus ab itinere suspensus, XV Kal. Mart. an. DCCCCLXI obiit. Cui *Adelbertus* ex cœnobitis S. Maximini, consilio Wilhelmi Archiepiscopi, peregre mittendus, ordinatione successit. *Sequitur autem auctor Holvvschius* Trithemium *in chronico Hirsaugiensi ad annum DCCCCLIX & DCCCCLXXXIII, qui his locis grauiter errat.*

7) THEODERICVS, monachus huius loci, insigni spectataque virtute præditus, vir in scripturis diuinis & sæcularibus multum eruditus, Philosophus insignis, Historicus grauis, Theologus celeberrimus, multarumque litterarum ac rerum peritissimus.

Moguntinorum Pontificum successiones accurate & copiose descriptas, & singulorum rebus gestis atque temporum annotatione diligenti insignitas collegit.

Rursus *Cantica Canticorum*, *Euangelium* quoque *Ioannis* doctissimis Commentariis illustrauit.

Claruit anno post Christum natum DCCCCLXXXV †.

† *Vid.* Trithemius *in catalogo virorum illustrium in German. p.* 135, *& chron. Hirsaug. ad an. DCCCCLXXXV p.* 127. *Scholastici etiam in hoc asceterio obiit partes.* Trithemius *in catalogo l. d. Præter ea, quorum auctor hic mentionem facit, scripsit & alia; de quibus e dicto* Trithemii *catalogo recensum dedimus in dissertatione* de Doctis Moguntinis.

8) BERNHELMVS, huius pariter monasterii monachus, laudatur, vir scientia litterarum ac vitæ merito præclarus; factus primus Abbas monasterii Spanheimensis anno MCXXIV; consecratus Moguntiæ VIII Kal. Iul. ab Adelberto I, Moguntino Archiepiscopo.

Vid. Trithemius *chron. Sponheim. ad an. MCXXIV, & ex eo* Launoius *l. d.*

9) GOSWINVS. Vir in diuinis scripturis longo studio exercitatus, & satis eruditus, nec non in diuersis sæcularibus scientiis egregie doctus.

Hic

Hic *vitam & passionem* gloriosissimi martyris ac patroni sui *S. Albani* pulcre conscripsit, eamque Sigifrido Moguntinensi Archiepiscopo, nec non Bardoni Abbati suo dedicauit. Claruit an. Christi MLXX *.

* *Enimuero*, Gosvvinum *hunc non* S. Albani *monachum, sed Fratrem fuisse* in monasterio Episcopali, *verisimilius est. Vide, qua dixi in dissertatione* de Doctis Moguntinis.

(*10) *GOSWINUS alter. Vixit temporibus Adelberti I, scripsitque, iussu Wernheri Abbatis ad S. Albanum*, de miraculis S. Aurei *librum. Vide, qua attuli in dicta modo dissertatione.*

(*11) *Post, cum deessent monachi, qui vel nollent, vel non possent scholam S. Albani regere, fuit, qui ante religionis ingressum, Professoris in hoc monasterio personam sustineret. Hoc enim traditur in Hirsaugiensi chronico ad an. MCLXXIV*; Cui (*Craftoni*) Adelgerus monachus & custos monasterii mei (*Sponheimensis*) succedens præfuit annis sex, mense vno, ac diebus tantum tribus, qui ante religionis ingressum multo tempore scholæ publicæ apud Moguntiacum præfuit, & multos insignes discipulos post se reliquit. *Ita* Launoius *l. d. p. 76.*

(*12) *SIGHARDUS. Aetatem suam ipse satis clare indicat: quippe in epistola se profitetur procedere* ex libris chronicis Godefridi Viterbiensis, *ac* Martini, nouelli temporum scriptoris, secundum rationem & suppositionem eorum verissimam. *Dein inuentionem sanctorum Episcoporum quartam anno MCCXCVI factam narrat*, vt suo factam tempore. *vt adeo saeculo XIII vertente floruerit.*

Scripsit S. Aurei & S. Iustinæ *historiam. Vide, qua attuli in dissertatione* de Doctis Moguntinis.

(*13) *ARNOLDUS. Claruit temporibus Ludouici IV Imperatoris. Vir sua atate magna opinionis atque doctrina*, qui scriptis & moribus quasi rosa inter spinas deformatam conuersationem monachorum redarguit. *Ita* Trithemius *chron. Hirsaug. ad an. MCCCXVII p. 143, & nos ex eo in dicta dissertatione, vbi simul eius recensuimus scripta.*

Fuerunt & multi alii viri doctissimi ex hoc monachorum cœtu, qui vita ac scriptis hanc nostram patriam præclare illustrarunt: quorum memoria iniuria temporum intercidit: nomina vero eorum in cælis, vt pie credimus, & precamur, scripta.

§ III

De eiusdem Bibliotheca.

Habuit hoc cœnobium, præter cetera decora & ornamenta, insignem & incomparabilem bibliothecam, olim a viris doctis, tum iis, quos supra memorauimus, tum aliis sui similibus, & græce & latine operose conscriptam & collectam: quæ per bella, variosque casus penitus intercidit.

Adde his, qua Wicelius *in suis exercitamentis de hac ad* S. Albanum *bibliotheca memoria prodidit, ex eoque* Seratius *lib. I rer. Moguntiacar. cap. XXXV § II p. 149 suo*, de Bibliothecis Moguntinis, *recensui inferuit.*

CAPUT X

De Conciliis & Synodis olim in hoc S. Albani *cænobio habitis.*

§ I Anno Domini DCCCXIII temporibus Richolfi Archiepiscopi & Caroli M. Imperatoris hoc in loco V Id. Iun. anno ipsius consecratæ basilicæ octauo, synodus in eo habita fuit post triduanum cum litaniis ieiunium: vbi de litaniis, de quatuor temporibus, de clericorum castitate, aliisque rebus perutilibus tractatum fuit.

Vid. pluribus Lyserus *histor. concilior. Mogunt. § III p. 5, & Schmidius dissertat. de Concil. Moguntin. n. I.*

§ II Anno DCCCXLVII tempore Archiepiscopi Rabani & Ludouici, Germaniæ Regis, in hoc ipso loco concilium fuit celebratum, in quo, præter alias res ecclesiasticas studiose constitutas, mulier quædam nomine *Theoda*, de partibus Alemanniæ, pseudoprophetissa, quæ vaticiniis suis multos seduxerat,

ab Episcopis examinata, fraudisque conuicta, synodali iudicio publicis cæsa flagellis fuit. *Serarius* lib. I cap. XXXIII p. 128 & seq.*.

* *Ex* annalibus Pithoeanis *ad h. a. p. m. 27. præter quem etiam conferre iuuabit* Lyserum *l. d.* § *VII p. 7 sq.* & Schmidium *l. d. n. III.*

§ III Anno MLXXXV synodus magna Episcoporum & Abbatum in hoc monasterio iussu Henrici Regis contra Papam Gregorium VII celebrata fuit: cui ipse Rex cum Legatis Antipapæ Clementis personaliter interfuit, & omnes contra Gregorium in obedientiam ipsius Clementis iurare potentialiter compulit.

Huic synodo præsedit Wezilo Moguntinus Archiepiscopus, qui Gregorium Papam depositum pronuntiauit*.

* Dodechinus *ad h. a.* Trithemius *similiter in chron. Hirsaug. p. 263; quibus adde* Lyserum *l. d.* § *XXIV p 28* & *seq.* Schmidium *l. d. n. XX.*

Fuerunt procul dubio plures alii Episcoporum & Abbatum conuentus in eo celebrati; qui quoniam apud scriptores non notantur, etiam hoc loco describi aut enumerari minime potuerunt.

CAPVT XI

De aliis in hoc loco *gestis.*

(*I) *Herialdus e Nordmanniæ partibus cum vxore veniens, Danorumque non parua manu, Moguntiaci apud* S. Albanum *cum suis omnibus sacri baptismatis vnda est perfusus, plurimisque muneribus ab Imperatore donatus. Ita auctor vitæ* Ludouici *apud* Serarium, *lib. IV in* Otgario, *p.* 621.

§ II Anno DCCCLXXIV Ludouicus Rex Germaniæ filium Caroli fratris sui, Carolomannum, olim Diaconum, nunc depositum, & excæcatum, quia per apostasiam ab ecclesiastica religione recesserat, & tanquam alter Iulianus gratiam sibi per manuum impositionem datam contemserat, Luitberto Archiepisco-
Epternach po Magunt. pascendum in hoc monasterio commendauit, eique Abternacum S. Willibrordi ad præsentis vitæ subsidium concessit †.

† Rhegino *ad annum DCCCLXX p. m. 52, cuius verbis auctor hic vsus.*

(*§ III) *Anno MCXVI Thietmarus Verdensis Episcopus ab Archiepiscopo Coloniensi Friderico ordinatus est in monasterio* S. Albani. Mabillo *annal. Benedict. lib. LXXII* § *CXVII p.* 616 *tom. V.*

§ IV Anno MCXXI*, Indictione XIV, VII Kal. April. *Volmarus*, monasterii Hirsaugiensis Abbas, Ord. Benedictin. Moguntiæ in hoc cœnobio ab Adelberto I, Archiepiscopo Moguntino, munus consecrationis in multorum Abbatum & Clericorum conspectu solenniter accepit.

* Trithemius *in chron. Hirsaug. recognito refert id ad annum MCXX,* & *p.* 371 anno, *inquit*, Dominicæ natiuitatis præscripto MCXX, Indictione Rom. XIII, die vero mensis Martii XXIV —— *Volmarus* in Abbatem huius monasterii electus est —— Ordinatus postea fuit Moguntiæ in monasterio S. Martyris Albani, pridie Nonar. Aprilis, per ministerium Adelberti Archiepiscopi Moguntini.

§ V Anno MCXXIV Bernhelmus, primus Sponheimensis Abbas, ab eodem Reuerendissimo Archiepiscopo Adalberto consecratus est VIII Kalend. Iul. quæ fuit natiuitas Ioannis Baptistæ, in præsentia quatuor Abbatum, videlicet S. Albani huius, S. Iacobi Mogunt. S. Disibodi, & S. Ferrutii Bleidenstadiensis, ac multorum præclarorum & nobilium virorum.

(*§ VI) Adelgerus, *patria Moguntinus, monachus Spanheimensis, a Fratribus in locum Craftonis sublectus an. MCLXXV Moguntiæ in æde D. Albani ordinatus fuit.* Trithemius *chron. Hirsaug. ad h. a. p.* 465.

(*§ VII) *Anno MCLXXXII, cum Fridericus I Imperator esset Moguntiæ, festo Pentecostes, coronam gestans capite, vna cum agmine ad religionem composito, venerabundus supplicatum iuit ad ædem hanc D. Albani: id quod* miscella *nostra ἀνέκδοτα his narrant verbis:* Anno Domini MCLXXXII Fridericus I regnat. In die Pentecostes coronatus apud Maguntiam processionem fecit in monasterium S. Albani.

§ VIII Ab antiquo quoque obseruatum fuit, vt quilibet Archiepiscopus Moguntinus pallium a Sede Apostolica sibi missum hoc in monasterio, magna-

tibus

tibus ſecum exeuntibus, indueret; quæ conſuetudo per Ordinis transmutationem deſiit.

§ IX Laudabili etiam more ſingulis olim annis Prælati & totus Clerus Moguntinus diebus *Cinerum*, *Palmarum*, *Paraſceues*, *Paſchæ*, *Rogationum*, & *S. Albani* in proceſſionibus cantando, aliaque diuina peragendo, cineresque & palmas benedicendo, monaſterium hoc viſitarunt: qui mos vsque ad ſtatus mutationem obſeruabatur *.

* Serarius *tamen lib. I cap. XXXI p.* 111; Solebat ante idem incendium (*Brandenburgicum*) quotannis e metropolitana eccleſia eſſe proceſſio cum alias, tum vero ipſo Paraſceues die; ibidemque ſacra crucis adoratio fieri, vt habent rituales MS. libri.

CAPVT XII

De iis, qui olim in celebri hoc loco ſepulti fuere.

Sect. I

(*§ I) *Venerabilis hic locus in tanta celebritate cœpit haberi, vt non tantum eiusdem regiæ vrbis Pontifices, verum etiam regni primores, cum defungerentur, non alibi ſe poſcerent ſepeliri. Siquidem in argumentum fidei, intra & circa eccleſiam quoquo verſum extant mauſolea, ſingulorum nomen & obitum titulis deſignantia.* Ita *Sigehardus*, ſcriptor vitæ Albani.

§ II In primis, præter X huc translatos Epiſcopos, incliti huius monaſterii exſtructor Archiepiſcopus RICVLFVS anno DCCCXIV * vita defunctus, hic ſepulturæ inuenit locum. Elogium ei ſcriptum habet *Serarius* lib. IV p. 616, apud quem legas.

* *Immo, anno DCCCXIII.*

§ III HAISTVLFVS Archiepiſcopus, mortuus anno Domini DCCCXXVI *; cuius epitaphium cum idem iam adduxerit *Serarius* l. d. p. 619, non opus eſt, vt huc referamus.

* *Quin anno iam DCCCXXV.*

§ IV Item OTGARIVS, qui obiit anno DCCCXLVII, XI Kal. Maii, in ſacello huius eccleſiæ, quod D. Bonifacio ſacrum eſt, tumulatus. Ἐπιγραφὴν ſepulcro additam habet *Serarius* l. d. p. 623.

§ V Item B. RABANVS, qui exceſſit anno DCCCLVI, IV Februar. Halam Saxonicam poſt translatus. Cuius epitaphium idem iam dedit *Serarius* l. d. p. 650.

§ VI Item CAROLVS Archiepiſcopus, mortuus an. DCCCLXIII, non ſine elogio ſepulcrali, quod vitæ illius intexuit, quem ſæpius iam diximus, *Serarius* l. d. p. 654.

§ VII Item LINDEBERTVS Archiepiſcopus, vita defunctus anno DCCCLXXXIX.

§ VIII Item SVNDEROLDVS Archiepiſcopus, anno DCCCXCI a Normannis in proelio occiſus. Cuius λόγον ἐπιτάφιον vide apud *Serarium*, qui eum habet l. d. p. 668.

§ IX HILDEBERTVS Archiepiſcopus anno DCCCCXXXVIII morte ſublatus *.

* *Immo, anno iam DCCCCXXXVII. De cetero* Serarius *l. d. p.* 680; De ſepultura in Albano, quod aſſerit *Bruſchius*, vero tantum eſſe ſimile ait MS.

§ X Item FRIDERICVS Archiepiſcopus, anno DCCCCLIV rebus humanis ereptus, adſcriptoque celebratus elogio, quod tibi dabit *Serarius* l. d. p. 568.

§ XI Item GVILHELMVS Archiepiſcopus, qui anno DCCCCLXVIII debitum naturæ reddidit, & poſteris non ſecus ac deceſſores peculiari commendatus eſt epitaphio, quod legere eſt apud *Serarium* l. d. p. 689.

§ XII Item HATTO II Archiepiſcopus, quem a muribus deuoratum fabulantur *.

* Hattonem *II in æde hac* D. Albano *ſacra ſepultum dicunt* MS. Minor, *qui* Serario *ad manus fuit (quem vide in eo lib. IV cap. II p. 695) & MS. qui FF.* Eremitis *Conuentus Mogunt. eſt, f. 29 b.) Quorum vterque addit, poſitum ei fuiſſe elogium, quod tamen, literis vetuſtate detritis, totum haud amplius legi poſſit. Qua legi adhuc poterant,* Serarius *l. d. p. 695 ſuis inſeruit.*

Sect. II

Sect. II.

§ I Præter hos, quos memorauimus, & alii genere, dignitatibusque quam maxime illustres hic loci tumulati fuere.

§ II In his FASTRADANA, Caroli M. vxor tertia, filia Comitis Rotenburgensis, vltimi suæ stirpis, seu, secundum quosdam, Rudolfi, Franciæ Orientalis Comitis, filia: quæ Francofurti tempore synodi ibidem habitæ obiit anno DCCLXXIV, IV Id. Aug. & Moguntiam deuecta, hic terræ illata est *.

* Annales Fuldenses *ad an. DCCLXXIV p. m.* 15, Poeta anonymus *de gestis Caroli M. lib. III ad h. a. v.* 217, *vt* Albericum *in chron. p.* 124, Albertum Stadensem *p. m.* 194, *aliosque taceam.* Sigehardus *in vita S. Albani*: Sed & potentissimus ille Carolus M. & orthodoxus Imperator, cum *Fastrada* coniux eius apud Franckinvvort diem obiisset, tam nobile funus ad monasterium S. Albani præcepit deferri, & in aquilonari vestibulo ante altare Apostolorum terræ fecit mandari. Argumento est titulus monumenti eius, in eiusdem vestibuli pariete intra fornicem descriptus: pro cuius animæ remedio quædam S. Martyri contulit prædia, vnde hodieque Fratribus ministratur diæta.

Sepulta autem fuit, vti Sigehardus *iam dixit, in aquilonari vestibulo, vna cum titulo sepulcrali, candido marmori insculpto, quem e monumentis veteribus ad* S. Albanum *protulit* Brovverus *annalium Treuirens. lib. VII § CCXXXIII p.* 386, *vti a nobis iam annotatum ad* Serarium, *lib. I cap. XXXI p.* 73. *Quod enim idem* Serarius *l. d. aliique vulgo afferunt epitaphium ei scriptum, ætati, qua Fastradana terra hic illata fuit, sponte se subtrahere, & priori olim ex clade quapiam vel conflagratione ædis subiectum fuisse* Brovverus *monuit l. d. Id alioqui post deuastationem Brandenburgicam ex hac D. Albani æde a* Philippo *de* Trohe, *Cantore maioris, & illius Canonico seniore, in metropolitanam translatum est, vbi etiamnum ad introitum peristyli a sinistris muro insertum legitur.*

Ceterum Fastradam Rudolfi Comitis *filiam constanter dicunt veteres*; Anonymus, *quem modo dixi*, Poeta *libro II ad annum DCCLXXIII v.* 124, *p. m.* 12, Albertus Stadensis *ad an. eundem p. m.* 191, Chronographus Saxo *ad eundem an. p.* 124, *aliique plures.*

§ III In hoc itidem templo sepultus fuit LVIDOLFVS, filius Othonis I Imperatoris, Wilhelmi, Archiepiscopi Moguntini, frater: qui obiit in Italia an. DCCCCLVII *.

* Rhegino *ad h. a.* Ludolfus, Wilhelmi nostri frater, in Italia obiit. Cuius corpus inde translatum a venerabili Archiepiscopo Wilhelmo Maguntiæ apud S. Albanum sepultum est. *Similiter* Lambertus Schafnaburgensis *ad h. a.* Luitolfus in Italia est mortuus, & inde ad Magontiam portatus est, & ad S. Albanum sepultus.

Ceterum posterorum memoria Luidolfum *his commendatum dicunt versibus*;

Siste viator iter, per me tu γνῶθι σεαυτόν,
Nam quod es, hoc fueram, quod sumque ego, sic eris ipse;
Non mihi Ludolfo totus suffecerat orbis,
Nunc specus hoc cineri sufficit. Hocque sat est.

MS. *qui* FF. Eremitis *Conuentus Moguntini est f.* 34 *a*)

§ IV Item LIVTGARDA, præfati Imperatoris *Othonis I* filia, vxor *Conradi* Sapientis, quæ obiit circa annum M *.

* Ditmarus Merseburgensis *lib. II p. m.* 339; Cum vitam hanc finiret (*Lutgardis*) in ecclesia Christi martyris Albani in Maguntia flebiliter est sepulta: cuius fusum argenteum in eius memoriam ibidem est suspensum.

Obiit autem non circa an. M, vt auctor Helvvichius *vult, sed anno iam DCCCCLIII, secundum* Continuatorem Rheginonis, *quem* Mabillonius *sequitur actor. Ord. Benedict. p.* 60; *vel DCCCCLIV, vti apud auctorem* chronici Quedlinburgensis *legere est p.* 279.

Ceterum de Liutgarda *hac consuli possunt* Rosvvitha *p. m.* 719 Witichindus Corbeiensis *lib. II p. m.* 649 *&* 650, Lambertus Schafnaburgensis *ad annum DCCCCXLIX*, auctor, *quem modo diximus*, chronici Quedlinburgensis *ad eundem an. Anonymus* de gestis Imperator. ab Henrico Aucupe ad Henricum V *p.* 708, Bodo *syntagmat. de eccles. Gandersheimensi p.* 711.

§ V Item LVDOVICVS, Thuringiæ Landgrauius, dictus *Barbatus*, primum aulæ Cæsareæ apud Giselam, Conradi Salici vxorem, propinquam suam, Magister & Consiliarius: deinde nomine Moguntini Archiepiscopi Vicedominus Thuringiæ: tandem an. MXXXIX beneficio Cæsaris Comes Thuringiæ creatus. Obiit Moguntiæ in Comitiis quorundam Principum an. MLIV, hic ad S. Albanum sepultus.

Ludouicum *hunc, vulgo* Barbatum *dictum, Moguntia supremum obiisse diem, & in æde* D. Albani *terræ mandatum, memorat de* Landgrauiis scriptor, *quem* Pistorius *edidit cap.*

cap. XII; Et anno Domini MLV, cum habitasset in Thuringia XXX annis, vehiens Moguntiam ad vnam conuocationem Principum & Comitum, mortuus est, & sepultus apud S. Albanum extra muros. Idem prodit auctor annalium Germanicorum, *cuius verba* Tenzelius *in supplemento II ad histor. Gothanam* § *CXCIX p. 423 & seq. excerpsit:* Vnd do die Herren von danne rethin, vnd Graffe *Lodevvig* in die Stad zu Mentz quam, do vvart her krang, vnd die ertzte mochten on von finer Krangheit nicht geledigen, sundern riethen ome, daz her finer sele seligkeit vzrichte, so her best mochte. Also bichte her, vnd gevvan grosse ruvve vmme sine sunde, vnd emphing die heiligen Sacrament mit gar grosser ynnigkeit, vnd satzte sin selgereth, vnd kos sine bekraffr zu sante Alban, vff den Berg von Mentz, vnd starb, vnd vvard aldo begraben mit grossin erin, in kegnvvertigkeit des Bischoffs zu Mentz, vnd selir Bischoffe, Forstin vnd Graftin, vnd Herrin, die in gastvvise nuch do vvarin.

Obiit autem, non anno MLIV, vt auctor vult, sed anno sequenti MLV, teste scriptore de Landgrauiis, *quem seqitur* Paullini *annal. Isenacens.* § *XV* p. 12; *vel potius an. MLVI, ceu praeunte dictorum* annalium Germanicorum *scriptore l. d. ostendit* Tenzelius *p* 414.

Auctor anonymus *libri, cui titulus:* Nachricht von der Stadt Erfurt, *cap. X* § *II p. 79 affert epitaphium hoc, quod et in hac D. Albani ade positum aliquando fuerit:*

> *Conrad* der andre Kayser vnd Bischof *Bardo*
> Macht mich zum *Voigt zu Thuringen*, do
> Ich *Schoneburg* gebauet, darnach *Videmont*,
> Darauf ich auch zum letzten gevvohnt.
> Ins Reichs dienst vnd geschafft ich starb,
> Darum ich hier das grab ervvarb.

Ceterum Ludouicum *bunc eo genere Franco-Gallum fuisse*, Ludouici Vltramarini *nepotem*, *&* Caroli Aurelianensis *filium*, *docte eruit auctor personatus obseruationis V, qua fasciculo XXII ephemeridum litterariarum*, Bibliothecæ nouæ *titulo Halæ prodeuntium*, Petrus de Geru.sio, *sine, qui sub hac nominis larua latere videtur*, N. H. Gundlingius, *p. 146 & seq.*

Moguntini vero Archiepiscopi nomine primum Vicedominum Thuringiæ, *& tandem a Cesare* Thuringiæ Comitem *ercatum fuisse, idem explosit* Tenzelius *l. d.* § *CXCV p.* 412, *& Bibliotheca curiosa tomo I p.* 1070. *Addo* Sagittatium *de antiquo statu Thuringia, p.* 54, Paullini *annal. Isenacens.* § *VIII & seq. p.* 5 *& seq. quibuscum tamen, quem modo laudamus*, Tenzelius *non per omnia sentit*; Reinhardum *item in antiquitatibus Marchionat. Thuring.* § *XVI p.* 31 *& seq.*

(*§VI) *EKKEHARDVS, S. Galli Præpositus, Moguntiæ mortuus & apud S. Albanum sepultus. Id nos docet eius epitaphium, cuius hic titulus in codice S. Galli:* Epitaphium Ekkehardi Monachi, Presbyteri, Præpositi, Moguntiaci ad S. Albanum sepulti. *In illo rudi epitaphio nihil notatu dignum, præter diem eius obitus, hoc disticho expressum:*

> In Maii decimis Galli Symmysta Kalendis
> Ekkear in requiem tendit, obitque diem.

Mabillo *lib. XIII annal. Benedictin.* § *CV p.* 46 *tomi V.*

CAPVT XIII

De quibusdam ecclesiæ huius ac monasterii deuastationibus, eiusque instauratione.

§ I Anno Domini DCCCLVIII in Kalend. Ianuar. terræ motus magnus factus est per ciuitates & regiones diuersas: maximus tamen apud Moguntiam, vbi maceriæ antiquæ scissæ sunt; & ecclesia S. Albani martyris ita concussa est, vt murus de fastigio cadens, oratorium S. Michaelis ad occidentem basilicæ bicameratum cum tecto & laquearibus ruina sua confringens terræ coæquaret *. Quam postea Carolus Archiepiscopus redintegrauit †.

* *Ita* Annales Pithœani *siue* Fuldenses, *ad h. a. p. m.* 31; *quippe quorum verbis auctor hic vsus est.*

† *Vid.* Serarius *lib. IV rerum Moguntiac. in* Carolo *Archiepiscopo, p.* 654.

§ II Anno MCCCXXX *, cum magna inter Clerum & ciues Moguntinos dissensio esset, propter libertatem ecclesiasticam; illis, iura & libertates suas defendentibus; istis, ex aduerso infringere & violare omnia volentibus; quadam die, quæ S. Laurentio sacra erat, ciues, Cleri odio prouocati, Moguntiam egressi in manu valida & multitudine magna, monasterium *S. Albani*, & ecclesiam *S. Victoris* Canonicorum sæcularium, vna cum castro *Weissenavv* pro magna parte destruxerunt; monasterium autem *S. Iacobi*, quia ciuitati proximum erat, cum insigni ecclesia funditus euerterunt †.

* *Factum id, non anno MCCCXXX, sed anno, qui praecessit, MCCCXXIX.* *Patet id ex litteris Archiepiscopi* Henrici III *ad Iudices Sedis Moguntina an. MCCCXXX, XI Kalend.*

XI Kalend. Iun. datis: e quibus nonnulla, lucis maioris gratia, huc transscribere placet: Quia propter incendium & effractionem *S. Albani*, & incastellationem *S. Iacobi* monasteriorum, ac ruinam turrium & aliquorum murorum ecclesiæ *S. Victoris* extra muros Moguntinos, ac spolium apud prædictum *S. Albani* monasterium, & contra quasdam personas ecclesiasticas, vt dicitur, perpetratum, nec non detentionem quarundam personarum ecclesiasticarum non sine iniectione manuum violenta, secundum assertionem quorundam, contra auctores prædictorum pœnæ comprehensæ in statutis prouincialis Concilii Maguntini vendicant sibi locum, quæ tamen contra temerarios auctores talium excessuum a nostris prædecessoribus fore edita dinoscuntur, nos, quia hi, quibus & quorum monasteriis & ecclesiis per perpetratores, si forent culpabiles, esset satisfactio impendenda &c.

† *Quantum ex litteris* Henrici, *Archiepiscopi Coloniensis, quas statim dabo, colligere licet, ciues primum haud intenderant, monasterium hoc* D. Albani *igne deuastare, sed id, securitatis suæ caussa, tantum denudare turribus. Enimuero, dum vni earum ignem supposuerant, factum, cum decideret, vt, vento vehementius sufflante, cœnobium ipsum corriperet; quod dein, cum monachi ipsos sagittis impeterent, ira furoreque correpti, & spoliarunt & exusserunt.*

Monasterium vero D. Iacobi *tum non penitus destruxerunt, sed circumductis tantum operibus quasi in castelli modum, muniuerunt; id quod non modo ex dictis* Henrici III *litteris, sed* Henrici *etiam* Coloniensis, *statim adferendis, patet.*

Pro qua temeritate postea ad Cameram Imperatoris citati sunt, maximamque ad pecuniarum summam monasteriis soluendam condemnati. De quo vide *annales nostros Moguntinenses*, quos aliquando, dante DEO, conscribere intendimus.

Sane tam noxis illi, detestationibusque ecclesiasticis fuere inuoluti, quam Cæsaris sententia publice proscripti. Illud discas ex sequentibus Henrici *Archiepiscopi Coloniensis litteris:*

(*) HEINRICVS D. G. sancte Coloniensis ecclesie Archiepiscopus, sacri Imperii per Italiam Archi-Cancellarius; Executor ad infrascripta vna cum Reuerendo in Christo Patre, Domino Argentinensis ecclesie Episcopo, cum clausula, quatenus nos aut alteruter nostrum —— a Sanctissimo in Christo Patre & Domino, Domino *Iohanne*, digna Dei prouidencia Papa XXII, specialiter deputatus, vniuersis Christi fidelibus, ad quos presentes litere peruenerint, salutem in Domino, & infrascriptorum cognoscere veritatem.

Noueritis, quod prudentes Viri, Camerarius, Sculteтus, Iudices, Consules, ceterique ciues & incole ciuitatis Maguntine, periculis ciuitatis & ciuium predictorum, nec non ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum ac monasteriorum, & bonorum existencium in eadem, his diebus preteritis precauere volentes, & attendentes, quod nonnulle persone ecclesiastice, fauentes Domino *Baldevvino* Archiepiscopo Treuerensi, ad occupacionem Archiepiscopatus Maguntini temere intendenti, ac inobedientes Venerabili in Christo Patri, Domino *Heinrico*, Archiepiscopo Maguntino, fouebant & fouere poterant super occupacione predicta * eundem D. Archiepiscopum Treuerensem, & adherebant eidem; & quidam ex dictis adherentibus, videlicet *S. Albani* & *S. Iacobi* monasteriorum Abbates & Conuentus, Ordin. *S. Benedicti*, nec non Decanus & Capitulum ecclesie *S. Victoris*, extra, & prope muros Moguntinos situatorum; in quibus, monasterio *S. Albani*, & ecclesia *S. Victoris*, erant quatuor turres alte & fortes, ex quibus, si peruenissent ad manus hostiles, poterat dicta ciuitas grauiter impugnari; &, si monasterium *S. Iacobi* predictum, quod est super fossatum dicte ciuitatis in vno monte situatum, ad manus dictorum hostium peruenisset, dicta ciuitas omnino remansisset obsessa; deliberauerunt super premissis, pocius ante tempus occurrere, quam post causam vulneratam inutilia remedia postulare; tres ex predictis turribus propter predicta vitanda pericula diruerunt, seu dirui fecerunt; & dum vna ex turribus dicti monasterii *S. Albani* funditus cederetur circa radicem eius, lignis suppositis, vt est moris, positoque igne in lignis predictis, casualiter, subito flante vento, sic creuit incendium, quod preter turrim, que vna cum quadam capella sibi incumbente corruit, dictum monasterium sit per idem incendium conflagratum, & nichilominus, quia quidam monachi dicti monasterii *S. Albani*, seu complices eorundem, incensores dicte turris, seu alios ciues, qui venerunt ad videndum dicte turris ruinam, sagittas de balistis emittere, temere presumpserunt, & aliquos vulnerarunt, quorum vnus ex tali sagittacione extitit interremptus; populus dicte ciuitatis exinde commoti, domos & cameras eiusdem monasterii incenderunt, non absque iniectione manuum in personas dicti monasterii temere violenta, absque tamen mutilacione vel vulneracione ipsorum, libris, paramentis, & bonis omnibus mobilibus dicti monasterii exinde in illo furore populi asportatis.

Prefati eciam ciues diruerunt non solum murorum ambitum, qui circuibat omnes domos & ecclesiam *S. Victoris* prefatam, totamque aream ipsius, sed & muros alios singulares, vallantes curias Canonicorum ecclesie memorate. Mandauerunt eciam Abbati & monachis dicti monasterii *S. Iacobi*, tunc ibidem morantibus, vt dimitterent monasterium memoratum, custodiendum per ciues eosdem; quibus, Abbate & monachis, recedentibus, ad mandatum huiusmodi eorum, de monasterio prelibato, dicti ciues in dicto monasterio inexpugnabile castrum seu fortellicium construxerunt; hoc in eorum intencione

* f. per

cione gerentes, propter ingruencia aduersariorum predictorum pericula euitanda dictum castrum seu fortellicium durante huiusmodi malicia temporis semper tenere bonis custodibus communitum; nec permittere, motari ibidem dictos monachos durante malicia supradicta, ac eciam morantibus dictis monachis in eodem habere dictum fortellicium pro eiusdem ciuitatis tutela, bonis & fidelibus armigeris communitum; predicta omnia & singula facientes ad illum duntaxat finem, ne per Abbates predictos, inductis hostibus & receptis in monasteriis & ecclesia prelibatis, impugnaretur ciuitas memorata.

Quare prefati Camerarius, Sculterus, Iudices Consules, ciues & incole, prefato Domino nostro Pape humiliter supplicauerunt, vt tam eos, qui premissa non ex leui voluntate, sed vrgente necessitate fecissent, quam eciam adiutores & sequaces eorum, ab omni excommunicacionis sentencia, nec non eosdem, eorundemque heredes & successores, a quibusuis aliis penis, in tales a sanctis canonibus, vel constitucionibus prouincialibus, vel sinodalibus, eciamsi confirmate forent per Sedem Apostolicam, generaliter vel specialiter promulgatis, absoluere dignaretur.

Verum quia D. N. Papa nobis in suis predictis commisit literis Apostolicis & mandauit, quatenus, si per informacionem simplicem & de plano, reperiremus ita esse, eosdem Camerarium, Sculterum, Iudices, Consules, ciues, & incolas, ac adiutores & sequaces eorum, ab excommunicacionis sentencia, & tam ipsos omnes & singulos, quam heredes & successores eorum a penis predictis, eciam si aliqui, ex dictis ciuibus, seu eorum adiutoribus vel sequacibus, medio tempore nature debitum persoluissent, dummodo constaret, eos anteobitum manifesta penitencie indicia protulisse, nos auctoritate D. N. Pape, iuxta formam ecclesie absolueremus eosdem; iniungentes eis, & dictorum defunctorum heredibus, vel aliis, ad quos bona peruenerunt ipsorum, super his, que de iure fuerint iniungenda, ita quod propter premissa vel aliquod premissorum, dicti Camerarius, Sculterus, Iudices, Consules atque ciues, ac adiutores & fautores eorum, ipsorumque heredes & successores, nullo vnquam tempore in iudicio vel extra inquietari valeant, vel quomodolibet molestari; prout hec & alia in literis Apostolicis nobis super eo directis vidimus plenius contineri.

Nos itaque, forma dictarum literarum Apostolicarum diligencius obseruata, probacionem & fidem super veritate predictorum recepimus; & quia ipsa inuenimus vera esse; nos prefatos, Camerarium, Sculterum, Iudices, Consules, ciues & incolas, ac adiutores & sequaces eorum, ac eciam illos, qui medio tempore nature debitum persoluerunt, quos constat ante eorum obitum manifesta penitencie indicia protulisse, Apostolica auctoritate nobis commissa, ab excommunicacionis sentencia, & a quibuslibet penis aliis & sentenciis, in tales a sacris canonibus, vel constitucionibus prouincialibus, vel sinodalibus, eciamsi sint per Sedem Apostolicam confirmare, generaliter vel specialiter promulgatis, absoluimus in nomine Domini in his scriptis; ita quod propter premissa vel aliquod premissorum, dicti Camerarius, Sculterus, Iudices & Consules, ciues & incole, ac adiutores & fautores eorum, ipsorumque heredes & successores, nullo vnquam tempore in iudicio vel extra iudicium inquietari valeant vel quomodolibet molestari.

Volumus tamen, sicut in predictis Apostolicis literis est decretum, quod illi, qui predicta bona de dicto monasterio rapuerunt, vel ab aliis rapta receperunt, vel ad eos quomodolibet peruenerunt, ad restitutionem eorum dicto monasterio faciendam, si extant, alioquin ad prestandum estimacionem eorum, dicto monasterio infra trium mensium spacium post predictarum literarum Apostolicarum publicacionem, quam cum publicacione presencium fieri volumus, teneantur.

Et quia *Giselbertus* de *Eczil*, monachus dicti monasterii *S. Albani*, pro Abbate eiusdem monasterii se gerens, ceterique officiati & monachi ipsius monasterii *S. Albani*, per predictum D. N. Papam, ac eius auctoritate per nos, & eciam per D. Heinricum Archiepiscopum Moguntinum predictum, propter eorum manifestam inobedienciam & rebellionem, ac incorrigibilitatem, maioris excommunicacionis vinculo & aliis penis sunt publice innodati, propter quod ipsis sic ligatis non competit restitucio predictorum, precipimus & mandamus, quatenus presente Venerabili viro *Reinhardo* de *Westerburg*, Canonico Moguntino, Commissario D. Archiepiscopi Maguntini, ipsoque ad hoc assumpto, vel alio vices eiusdem D. Archiepiscopi tunc gerente, ablata predicta, apud Honorabiles viros, Decanum & Capitulum ecclesie *S. Marie ad gradus* Magunt. sub competenti testimonio deponantur; & per eos apud dictam *S. Marie* ecclesiam sub bona custodia reseruentur, quousque de illis, quod fieri iustum fuerit, decernamus; alioquin ad eos, qui restitucionem predictam non fecerint, vt prefertur, predicte absolucionis beneficium volumus non extendi; potestate iniungendi ipsis & eorum heredibus super premissis, que de iure iniungenda fuerint, nobis imposterum reseruata.

Damus quoque auctoritate predicta, qua fungimur, vobis, Honorabilibus viris, *S. Marie in campis* extra muros, *S. Iohannis*, & *S. Gingolffi* Decanis, ac *S. Petri* & *S. Marie ad gradus* Scolasticis, nec non dictarum *S. Petri*, *S. Marie in campis*, & *S. Iohannis* Cantoribus ecclesiarum Moguntinarum, & vestrum cuilibet, presentibus in mandatis, quatenus presentes nostras, & Apostolicas literas supradictas in ecclesia Maguntina, ac alibi, vbi opportunum fuerit, quando & quociens requisiti fueritis, publicetis. Datum *Gudensberg* anno Domini MCCCXXXI, septimo die Septembris.

Banno, vt vocant, Imperii innodatos fuisse, cognoscas ex litteris Ludouici IV *Imperat. Ra-*
Sect. II Tom. II.
tisbona an. MCCCXXXI, die Veneris post vinculorum D. Petri memoriam datis, qua ita habent:

(*) Wir LUDEWIG von Gottes gnade Romischer Keyser —— veriehen offentlichen —— dass vvir die Erbern —— *Salman* den Camerer, *Emecken* den Schultheisen, *Niclasen*, *Scherpelin*, *Volckmar* vnd *Willeckinen*, Richtere zu Menze, den Rait, vnd gemeinlichen alle Burger zu Menze, die vvir vmbe den vbergriffe, den sie begangen hatten an dem Closter zu *S. Alban* —— gelaissen haben vss vnser vnd des Richs achte, da vvir sie in getan hatten vmbe den vorbenanten vbergriffe —— Regenspurg vff Fritag nach Vincula Petri MCCCXXXI.

Et in aliis anno sequenti Straubinga, die D. Osvvaldo sacra datis: quas quidem proferre iuuabit.

(*) Wir LUDEWIG von Gottes gnade Romischer Kayser, zu allen zyten Merer des Richs, veriehen vnd dun kunt allen den, die diessen brieffe ansehent oder horent lesen, daz vvir vns mit den Erbergen Wisen luten, dem Raid vnd den Burgern gemeinliche zu Menze, vnsern lieben getruvven, vmbe den krieg vnd stois, den sie mit vns, vnd dem Ervvurdigen Fursten *Baldevvyn* Erze-Bischoiff zu Triere vnd Vervveser des Stiffts zu Menze, daselbist vnd allen iren helffern gehabt haben, darumbe daz sie yen ire Clostere vnd Houe zerbrochen vnd zerstort habent, darumbe vvir auch dieselben Burger zu achte getan vnd gekundet hatten, gar vnd genzliche verichtet haben: Vnd darumbe haben vvir sie gelaissen, alle gemeinliche vnd iglichin besonderlich, it lute vnd ir gut, vvidder vss derselben achte vnd vrteil, da vvir sie mit dem recht in getan hatten, von vnserme Kaiserlichen gevvalt, vnd sezen sie aller ire eren vnd fryheit vvidder in ganzes vvesen, also daz yen die achte vnd vrteil, die vvir gein yen getan hatten, an irme libe vnd an irme gude kheine schade sin soll; vnd vver es, daz sich yemant irs guts von achte vvegin vndervvunden hette, daz sol yen khein schade sin, vnd sol yen ledecliche vvidder vverden; vnd sezen sie in alle gur, daruss sie gestossen sint, mit diessem brieffe.

Darumb vvollen vvir, vnd gebietten allen vnsern vnd des Richs getruvven Fursten, Grafsen, Fryen, Rittern, Knechten, Edeln vnd Vnedlen, vvie die genant sint, daz sie mit den vorbenanten Burgern zu Meinze fur bas von der echte vvegin nichts zu schaffen haben, vnd yen kheinen schaden, vvedder an ire libe oder an ir gut, tun, als liep yen vnser vnd des Richs hulde sin.

Auch vvollen vvir, daz man ir keinen furbas vss ire staid nit laden sol vm deheinerley clage vvegin, dievvil sie gehorsam sint recht zu tun in ir staid vnd nach ire stetde gevvonheit, nach der brieffe sage, die sie vor daruber haben.

Vnd daruber zu vrkunden geben vvir yen diessen brieffe versiegelt mit vnserme Kaiserlichin ingesiegel. Der geben ist *vor Strubingen in dem besesse*, an sant *Osvvaldes* tag, do man zalte von Christus gebnrte *Druizehen hundert iar*, darnach in dem *zvvey vnd druissigsten iare*; in dem achtzehenden iare vnsers Richs, vnd in dem funfften des Keiserthums.

Monasteria vero temporis progressu reædificata quidem sunt; veruntamen ad pristinum decorem non venerunt *.

* *Vid.* Trithemius *chron. Hirsaugiens. ad an. MCCCXXVIII p.* 169.

SECTIO II

De monasterii huius ad D. Albanum *Abbatibus.*

Admirari satis non possum, *Ioannem Trithemium*, Benedictini Ordinis Professum, ac Sponheimensis monasterii Abbatem vigilantissimum, virum in scripturis diuinis studiosissimum ac eruditissimum, in sæcularibus præterea scientiis, iisque variis, exercitatissimum, in primis vero antiquitatis perscrutatorem sagacissimum: *Bruschium* item illum *Casparem*, monasteriorum Germaniæ descriptorem diligentissimum, historiam ac gubernatores celeberrimi olim huius *ad D. Albanum* monasterii omnino neglexisse; quin nec alium quendam Moguntinum historiographum res eiusdem vel recensuisse, vel saltim attigisse: cum tamen locus hic non tantum a quampluribus vetusta nobilique prosapia viris, verum etiam ab ipsis Romanis Imperatoribus, Regibus ac Principibus, itemque Archipræsulibus Moguntinis a primis sui incunabulis in magno habitus fuerit honore, multisque tum donationibus, tum priuilegiis exornatus.

Forsan autem id ipsum illis, quod mihi sæpius, multisque aliis in hoc studiorum genere occupatis accidit, vt videlicet occasio, materia, ac litterarum copia subtracta iis fuerit ac denegata, e quibus notitia illius hauriri potuisset: qua si potiti fuissent, procul dubio id ipsum, quod ego nunc aggressus sum, multo accuratius præstitissent, doctiusque.

Ea certe apud plurimos est inuidia, vt potius id genus litteras ac antiqua monasteriorum & ecclesiarum documenta, quæ ad talia congerenda historiarum studiosis inseruire possent, in absconditis locis putrefieri, pulueribus ac sordibus absu-

absumi, ac a muribus & tineis corrodi patiantur, non sine ingenti historiae tum ecclesiasticae tum litterariae damno atque detrimento, quam vt talium amantibus perlustranda, perlegenda, ac in vsus conuertenda concedant.

Interim, cum sors mihi tabulas monasterii antiquiores obiecisset, praesentem Abbatum indicem ac catalogum sine mora, quamuis non sine multo labore, studioque concinnare animum induxi, ratus, satius esse, quae possem, conferre in medium, quam priorum insistere vestigiis, ac rem omnem habere derelictui.

Plures illorum deficere vel ipse iam innui. Dedi tamen operam, vt, quos licebat, eruerem, ordineque iusto consignarem. Vbi tamen non possum, quin statim moneam, duos mihi occurrisse, quorum aetatem mihi indagare haud licuit. Sunt ii,

Abbas FOLCKERVS,

de quo sequens inueni epitaphium:

Hic, lector, flando proprium cognoscito casum,
Dictus eram FOLCKER, corpore dum vigui.
Abbas coenobii indignus prouisor & huius,
Nunc puluis terrae & sum cinis exigua.
Compatiens ergo mortali dic, rogo, carni,
Huic veniam dona perpetuam, Domine!

Abbas ECKBERTVS,

de quo in litteris quibusdam an. MCXXX mentio fit, tanquam iam pridem defuncti. Sed nunc ad rem.

WILHARDVS.

Floruit anno Domini DCCCXCVI, synodoque Triburiae, non longe a Moguntia habitae, interfuit, vt videre est apud *Trithemium* in chronico Hirsaugiensi*.

* *ad h. a. p.* 49 *edit. Sangallens.*

Post *Wilhardum* rursus desiderantur aliqui. Sub Othone I autem subit

WILHELMVS,

Imperatoris dicti ex *Editha*, Angliae Regina *, filius, Ludolfi & Othonis II, postmodum Imperatoris, frater; Friderico Archiepiscopo anno DCCCCLIV in pontificatu Moguntino surrogatus.

Hunc enim eum Archiepiscopatu & hoc D. Albani rexisse coenobium, patet ex sequentibus Othonis I tabulis:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. OTTO *Dei gracia Rex. Nouerint omnes fideles nostri, presentes scilicet & futuri, qualiter nos pro remedio anime dilecti filii nostri* Luidulffi, *per peticionem dilecte & venerabilis matrone*, Ide, *vidue filii nostri prenominati, quasdam res nostre proprietatis, tale videlicet predium, quale nos in villa, que dicitur* Nasina, *in pago* Loginahe, *in Comitatu* Eburhardi *situm, cum omnibus, que habuimus ad supradictum locum iure pertinencia, ecclesiis, edificiis, mancipiis, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, siluis, vineis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, quesitis & inquirendis, viis & inuiis, exitibus & reditibus, ad ecclesiam sancti* Albani, *que est foris murum Moguncie constructa, cui Vir Venerabilis* Wilhelmus *preesse Archiepiscopus eiusdem ciuitatis dicitur, inperpetuum proprium donauimus. Et vt hec nostre auctoritatis tradicio per succedencium curricula temporum firma stabilisque permaneat, iussimus hoc presens conscribi preceptum, annulique nostri impressione corroborari, manuque propria subtus firmauimus.*

Signum Domini Ottonis *serenissimi Regis*, Luidulffus *Cancellarius.*

Data anno Dominice incarnacionis DCCCCLVIII, Indictione I. Anno XXIII, regni pissimi Regis Ottonis. *Actum in Moguncia ciuitate II Nonas Aprilis. In Dei nomine feliciter, amen.*

Quo autem anno Wilhelmus monasterii huius regimen adierit, & vtrum ad mortem vsque illud retinuerit, haud liquet.

* Wilhelmus *Othonis I quidem filius fuit, verum non ex* Editha Angla, *sed femina quadam* Slauica, *nobili tamen, vt pluribus ostensum ad* Serarium, *in vita* Wilhelmi § *I*. *Si præfuit monasterio huic, ei non ad vitæ finem vsque præfuit. Memoratur enim (vt statim patebit) iam circa annum DCCCCLXV* Adelhardus.

(*) *ADELHARDVS.*

Monasterii huius gubernacula tenuit circa annum DCCCCLXV. *Sic namque* Trithemius *in chronico Hirsaugiensi ad h. a. p. m.* 109; His etiam temporibus, mortuo *Adelhardo*, Abbate monasterii *S. Albani* prope Moguntiam, *Wernherus*, huius cœnobii Hirsaugiensis monachus, mandante *Wilhelmo*, Archiepiscopo Moguntino, in Abbatia successit.

WERNHERVS.

Monachus primum S. Aurelii Hirsaugiensis, vir doctissimus, cuius præceptor fuerat Meginradus, monachus, ac eiusdem cœnobii Scholasticus. Vixit & cœnobio huic iura dedit circiter an. DCCCCLXXIV *.

* *Immo, iam ante; vt e* Trithemii *verbis modo allatis patescit. Ceterum,* eiusdem Trithemii *testimonio, fuit* vir magnarum virtutum, & prudentiæ singularis, qui pro doctrina & vitæ meritoin magno apud Moguntinos pretio fuit.

GERBERTVS.

Occurrit in tabulis anno MXVI confectis. Interfuit concilio Seligenstadensi, quod anno MXXIII Aribo, Archiepiscopus Moguntinus, celebrauit*. Tum etiam conuentui, quem Conradus Saliquus, Imperator, anno sequenti, ob exortam inter Aribonem Moguntinum, & Gothardum Hildesiensem, de iure super Gandersheimense monasterium, controuersiam, Francofurti congregauit †.

* Trithemius *in chronico Hirsaugiensi ad h. a. p. m.* 164.

† Wolfherrus *in vita* Godehardi *cap. IV p. m.* 493.

(*) *WILHELMVS.*

Qui Canonicis D. Albani *Namurcensibus particulam capitis* D. Albani *concessit. Monasterio circa annum MLV præfuit, si coniecturæ locus. Ansam vero ita coniectandi præbet* Arnoldus Raissius, *dum loco supra dicto operæ* Alberti, *Comitis Namurcensis, &* Friderici, *Archidiaconi Leodiensis (qui postea Pontifex factus,* Stephanus IX *appellatus est) imputat, quod istas* Wilhelmus *reliquias* D. Albani *Canonicis transmiserit. Et* Albertus *quidem anno MLV templum* D. Albani *Namurci perfecit.*

BARDO.

Bardonis, Archiepiscopi Moguntini fratruelis *; cui sanctitate non dissimilis fuit. Claruit circa annum MLXXII.

* *Id est*, fratris filius, *vt diserte in vita* Bardonis, *quam tomo priori Serarianis subiunximus, legere est. Cum patruus anno MLI viuis excederet, monachus fuit Fuldensis cœnobii, vt satis clare l. d. innuitur.* Iisdem *(ita ibi est)* verbis ad æquiuocum suum *Bardonem* iuniorem, *filium fratris sui*, monachum prænominati loci misit. *Locus autem, qui ante nominatur, Fuldense D. Bonifacii cœnobium est. E Fuldensi asceterio postea Moguntiam ad* D. Albani *translatum, necesse est. Abbatem enim illius circa an. MLXXII egit, vt ex* Gosvvino, *vita D. Albani scriptore, patet. Sic enim is in prologo ad* Sifridum *Archiepiscopum:* iussu venerabilis *Bardonis*, Abbatis eiusdem loci, (*Bardonis* nostri magni — tam propinquus genere — erat) *& in prologo ad eundem* Bardonem; Theoretico euangelicæ crucis baiulo, Domino *Bardoni* Abbati, idem Frater Goswinus *&c.*

ARNOLDVS.

Vixit anno MLXXXIII; quo anno quidam, *Ruzelinus* nomine, cum coniuge sua *Willa*, prædium suum quinque hubarum, quod in Bergkhausen possidebat, cum quinque mancipiis, totaque eorum substantia ecclesiæ S. Albani tradidit, vt sequentes testantur litteræ:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Notum esse cupio cunctis Catholice ecclesie filiis, tam futuris, quam presentibus, qualiter ego Ruocelin *& coniunx mea* Willa, *predium nostrum, scilicet ad quinque huobas, quod in* Bercgozeshusun

husun *communiter possidemus, ad ecclesiam sancti* Albani *martyris extra ambitum vrbis Mogoncie sitam, cum quinque mancipiis*, Hicecha, Egilmanno *eiusque coniuge* Focca, *cum duobus liberis, totaque nostra substancia iam acquisita & post acquirenda, instinctu Senioris mei* Arnoldi, *eiusdem ecclesie Prouisoris, pari consensu sine alicuius contradictionis ambiguitate delegauimus, & pro huius donacionis recompensacione quinque huobas, quas prius pro villicacionis administracione habebam, cum predicto prediolo, astantibus Fratribus, multisque aliis ab eodem Abbate in beneficium recepimus, eo pacto, vt vsque ad obitum vtrorumque nostrum absque retractacione prefatis rebus libere vteremur, non tamen quasi prodige consumendo, sed pocius, si fieri possit, eas augendo.*

Ego autem in consorcium fraternitatis ibidem Domino seruiencium, licet indignus, hoc modo susceptus sum, vt quociens illuc veniam, diarium sicut vnus ex illis accipiam, & si, Domino instigante, vnquam animo meo insederit, quatenus ea, que de foris sunt, derelinquam, quietemque monasterii eligam, victum & vestitum, locumque sepulture ibi me habiturum sciam, post obitum vero meum & coniugis mee, predicta ecclesia res suas recipiat, quas nos possidemus non nostras, sed ad vite necessaria nobis concessas.

Sed vt hec inconulsa atque rata permaneant, & ab heredum nostrorum violencia & inuasione persistere valeant, predicti martyris sigillo rogauimus hanc cartulam insigniri, & nomina testium subscribi, tam Liberorum, quam Ministerialium, qui sunt:

Gebene, *Vrbis Præfectus.* Luodevvicus, *prefate ecclesie Aduocatus.*

Ministeriales Abbatis

Gerune, Godefrit, *fratres, &* Appo *de* Geisbodesheim;

& alii multi testes idonei.

Acta sunt hec anno incarnacionis Domini MLXXXIII, Indictione VI, Imperante Nobilissimo Heinrico III, *Imperatore, huius autem nominis IIII, ac presidente* Sigefrido, *Moguntine ecclesie Archiepiscopo & Apostolice Sedis Legato.*

✠ SCS. ALBANVS MARTIR

XPI.

* *Ex his vero patet, errare* chronicon Wirzburgense, *dum p. m.* 1009 *illum anno MLXXII obiisse his memorat verbis:* Arnoldus S. Albani Abbas obiit, pro quo Godescalcus constituitur.

GODESCHALCVS.

Arnoldo in abbatia successit anno .... *Anno MLXXXV*, inquit *Dodechinus* p. m. 457; Godeschalcus *Abbas* S. Albani *deponitur* *. Cur magistratu submotus fuerit, indagare non potui.

* *Idem dicit* chronicon Wirzburgense *ad h. a. Errat tamen, dum anno iam MLXXIV* Arnoldo *surrogatum tradit.*

ADELMANNVS.

* Citatur testis in litteris fundationis monasterii Chomburgensis, quas anno MXC *Ruthardus* dedit, Archiepiscopus Moguntinus; quarum datum hic non occurrit †. Mentionem illius facit *Crusius* annal. Sueuicor. parte II lib. VIII cap. II, vbi singulos testes ordine commemorat.

* *Fit Abbas an. MLXXXV. Sic enim &* Dodechinus *l. d. &* chronicon Wirzburgense *l. d.* Godescalcus *Abbas deponitur, cui* Adelmannus *successit.*

† *Vide* Codicem Diplomaticum, *in quo eas dedi.*

Dum monasterio præfuit, bona illius haud parum aucta sunt. Anno namque MXC *Ruthardus* Archiepiscopus ecclesiam *S. Iustini* in oppido Hoechst, cum adiunctis prædiis, decimis, ac omni iure ei donauit. Testes sunt hæ litteræ:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Notum esse cupientes omnibus in Christo fidelibus, quomodo Basilica sancti Iustini, *que est in* * Hosteden, *in ius & potestatem sancti* Albani *transierit, paucis id notari fecimus, ne malicia aut cuiusquam ignorancia, non commodato legalium scripturarum vinculo postmodum dissoluat, quod racionis ac legis industria factum & sanccitum esse constat.* * *Höchst*

Ego

Ego igitur RVTHARDVS, *sancte Moguntine Sedis Dei gracia Archiepiscopus, videns, eandem Basilicam Dei seruicio aptam, sed vetustate & negligencia, sartis ac perstillantibus tectis iam pene collapsam esse, atque venerabile corpus* S. Iustini *Confessoris Christi, quod in ea requiescit, condignum sue veneracioni obsequium non habere, petente* Adalmanno *Abbate* S. Albani, *cum consilio & consensu Abbatum nostrorum, Prepositorum, Militum, qui tunc ex euentu plurimi adfuerunt, tradidi Deo & sancto* Albano *eandem ecclesiam, cum appendentibus sibi prediolis & decimacionibus, & cum omni iure, aquis, pascuis, exitibus & reditibus per manum Aduocati* Wolfframmi *de* * Strumburc, *eo videlicet pacto, vt supradictus Abbas destructa eius edificia per se repararet, atque conuersacionem monachorum secundum copiam bonorum innibi institueret. Sed cum pre angustia loci officine huius generis religioni non possent ibi conuenienter fieri, curtim meam & edificia mea, que eidem monasteriolo appendebant, in eadem donacione addidi; insuper tres mansos in* Ciloluesheim *de mea salica terra pro salute anime mee super altare* S. Iustini *in vsus Fratrum deuotus obtuli, atque aliquot hortos iuxta* Hosteden *in campo contra fluuium, qui* Nita *vocatur, ad nutrienda olera, eisdem Fratribus indulsi.*

* Stromberg

Concessimus eciam familie ad predictum locum pertinenti in perpetuum, postquam instituta est monachorum religio, vt nullum Aduocatum habeat, nisi me & successores meos, vt ad nullius Aduocati placitum conueniat, nulla aduocacionis iura persoluat; cum obierit vir siue mulier, optimum pecus vel vestimentum, quod reliquerit, ad altare S. Iustini *in vsum Abbatis & Fratrum ibi Deo seruiencium deferatur, & vt nullus Chorepiscopus aliquam potestatem habeat vel exerceat, nisi ab Abbate fuerit vocatus, tunc quinque solidi in eius sumptus dentur; Archipresbiter vero semel in anno sinodum ibi propter corrigendas animas celebrans, solidum vnum ad expensas prandii sui accipiat. Sed & hoc notum esse cupimus, quod predictus Abbas Prepositum* Widelonem *mercede conduxerat, cuius ecclesia tunc temporis erat, scilicet decem talentis singulis annis, quousque viueret; ideo statuimus hoc, vt si forte aliquando substancie inopia, vel alicuius successoris mei nequicia euenerit, quod absit, vt seruicium Dei ibi defecerit, ecclesia & omne, quod Fratrum labore aut pecunia est acquisitum, aut donacione alicuius ad altare traditum, totum in vsu Abbatis & Fratrum* S. Albani *permaneat.*

Porro vt ista tradicio rata fore debeat, & contra eam nullus venire iuste audeat, auctoritatis mee sigillum huic cartule impono, & omnem inimicam personam banni mei interminacione ferio, & ab insectacione huius donacionis procul repello.

Facta est autem hec legitima tradicio sine omni contradictione anno Dominice incarnacionis MXC, Indictione XIII, Romanum Imperium Heinrico IIII *Imperatore regente. Regnante super omnia Domino nostro Iesu Christo, in cuius manu nos sumus, & a quo habemus, si quid boni facimus vel facere volumus.*

Hi sunt testes:

Godeboldus, *Prepositus in maiore Monasterio.*
Anshelmus, *Prepositus sancti* Stephani.
Widelo, *Prepositus sancte* Marie *in* Campo.
Bertholfus, *Comes de* Strumburc, *& filius eius* Bertholfus. — Stromberg
Werinherus, *Comes de* Nekerovva. — Neckerau
Heinricus, *& frater eius* Meginfridus *de* Velisberc. — Felsberg
Ezzo *de* Steinheim.
Wuluerich, *& frater eius* Steuan.
Embricho, *& filii eius*, Hartvvin *&* Embricho; *& alii quamplures.*

Anno MXCII quidam, nomine *Noth*, aliquot mansos diuersis in locis eidem tradidit ac in perpetuum addixit; vt tabulæ sequentes docent:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Notum sit omnibus in Christo fidelibus, qualiter ego Noth, *seruiens sancti* Albani, *accepi vxorem de familia sancte* Marie *Auguste Ciuitatis, nomine* Crimhilt, *natique sunt michi ex ea tres filie & vnus filius. Dolens igitur, ne exhereditarentur predio meo, tradidi Deo & sancto* Albano, *& Fratribus inibi Deo seruientibus, scilicet mansum vnum in* Germeze, *mansum vnum in* Dietesse, *mansum vnum in* Nezebach, *mansos duos in* Larheim *& in* inferiori Nesene, *& duo molendina, ea condicione, vt liberi mei in hereditatem ab Abbate suscipiantur, & ad anniuersarium diem meum perpetualiter ipsi & posteri illorum XXX denarios, & XXX denarios ad anniuersarium diem vxoris mee soluant; Interposui eciam,*

vt

vt pro hoc bono nullum placitum adeant, nihil ad stipendium Aduocati inferant, & posteri illorum, qui sibi hereditatis iure in hoc predio succedunt, simili lege sint liberi, & ab omni seruicio Aduocati. Si autem supradictum censum superfederint, tunc incidant in iudicium famlie Abbatis, scilicet que est in curte Nesene, *secundum leges illorum, & pro negligencia sua satisfacere cogantur.*

Hoc autem totum factum est anno Dominice incarnacionis MXCII, Indictione XV; Heinrico IIII *Imperatore Romanorum Imperium regente*, Ruthardo *Archiepiscopo Moguntine Sedi presidente.*

Huius rei testes sunt:

Hertvvic *nepos meus, & filius eius* Albhart, *& omnis familia* Nesene.

Anno sequenti *Mathildus*, Comitissa *de* Arnsburg, filia *Eberhardi*, Comitis *de* Bilstein, prædium suum in villa *Vdenhausen*, sita in Wetterauia iuxta Nordecken, vna cum bonis ad id pertinentibus, pro anima patruelis sui Christiani; item bona quædam in vico *Norderualle*; item alios octo mansos monasterio in perpetuum donauit. Res perscripta his litteris:

In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Licet parua & exigua sint, que pro immensis peccatis nostris offerimus, tamen pius Dominus noster Ihesus Christus non quantitatem muneris, sed donacionem animi respicit offerentis. Ideo ego Mathilt *de* Arnesburc, *filia Comitis* Eberhardi *de* Bilestein, *tradidi Deo & sancto* Albano *libera manu & sine omni contradictione predium meum in pago, qui dicitur* Wedereiba, *iuxta* Nordecga, *quod iacet in* Vdenhusen, *& molendinum, vel quicquid ibidem proprium visa sum habere, in siluis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumue decursibus, exitibus & reditibus, & mancipiis ad idem predium pertinentibus, pro anima patruelis mei* Christiani, *ex cuius hereditario iure michi eadem bona prouenerant, eo pacto, vt memoria eius & mea perpetualiter in predicti martyris cenobio habeatur; mancipiis vero ad idem predium pertinentibus, cunctisque heredibus eorum, per hoc constitui, vt masculus vel femina per singulos annos VI denarios in festo* S. Martini *ad predictum cenobium iure persoluant.*

Eodem modo dedi ad predictum cenobium in iam dicto pago, in vico, qui vocatur Norderualla, *quicquid ibidem visa sum habere.*

Item simili modo eradidi Deo & predicto martyri, Fratribusque in eius cenobio Deo famulantibus, in loco, qui vocatur Burenheim, *VIII mansos, & quicquid ibidem visa sum proprium habere ad eosdem mansos pertinens, sine omni contradictione, pro me, & anima filie mee* Gerdrudis, *& pro anima mariti mei* Cunonis, *ea racione, vt cum ego, aliique posteri mei Ade debitum persoluerimus, in predicto cenobio suscipiamur, sepeliamur, nomina nostra scribantur, anniuersarii dies nostri in perpetua memoria ibidem habeantur.*

Ideo autem hec in hac carta feci conscribi, vt, si aliquis de heredibus meis, aut alia impudens persona hanc meam tradicionem infringere voluerit, huius scripture prolato testimonio confutetur, & sic ab infectacione sua cessare compellatur.

Facta sunt hec anno Dominice incarnacionis MXCIII, Indictione I sub Ruthardo *Archiepiscopo;* Heinrico IIII *Imperium gubernante*, Adelmanno *Abbate cenobium sancti* Albani *regente.*

Huic tradicioni mee presentes aderant gener meus Eberhardus, *& filius eius* Cunradus.

Hy quoque testes aderant:

Dragebodo, *& frater eius* Cunradus.	Heinrich.
Erkenger.	Dietvvin.
Ruthard.	Ogo.
Elbevvin, *filius eius* Elbevvin.	Huzo.
Embrico, *frater eius.*	Gnanno.
Dudo.	Dietmar.
Saleman.	Bernhart.
Hertvvin.	Heinrich.
Luitfrit.	Friderich.
Wolfman, *frater eius.*	Wolffo, *frater eius* Volrath;

& alii quam plures.

Anno MXCV * *Adelmannus* viam vniuersæ carnis ingressus est, testante *Dodechino* ad h. a. successorem post se relinquens *Theodericum*.

* Chronicon Wirzburgense p. 1010; *MXCVI* Adalmannus *Abbas S. Albani obiit.*

THEODERICVS.

Adelmanno ad aliam vitam translato, ad abbatiæ ac totius monasterii gubernacula vnanimi consensu Fratrum vocatus fuit anno MXCVI, teste *Dodechino* ad h. a. p. 463.

Vir præclare doctus ac prudentia singulari præditus, qui in suo munere annos XX cum laude, singularique monasterii commodo compleuit.

Siquidem anno MXCVII *Ruthardus* Archiepiscopus bona quædam in Eltvil & Steinheim pro perpetua sui memoria celebranda D. Albano attribuit; vt litteris his manifestum fit.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Ego RVTHARDVS *Dei gracia Moguntine Sedis Archiepiscopus notum esse cupio omnibus fidelibus Christi, tam presentibus, quam futuris, qualiter Deo & sancto* Albano, *& Fratribus ibi Deo famulantibus, potestatiua manu, absque contradictione cuiusquam, tradiderim in villa* Altauilla *&* Steinheim *bona hereditaria* Wingnandi *ciuis Moguntini omnem vtilitatem & proprietatem ad nostrum ius & seruicium pertinentem, que talentum annualiter persoluunt, ea videlicet condicione, vt, quoad viuam, ipsi Fratres diem ordinacionis mee celebrent, post obitum vero meum iidem Fratres diem deposicionis mee perpetualiter & deuote obseruent.*

Facta est autem hec legitima tradicio anno Dominice incarnacionis MXCVII, Indictione V, Heinrico IV *Romanorum sceptra gubernante, me, licet indigno, Moguntine sedi presidente.*

Huius rei testes extiterunt:

Ipsius loci Abbas Theodericus. Godebolt, Hildegrin, *&* Oudelrich, *Prepositi.* Adelbrecht *& frater eius* Volmar. Dudo. Embricho. Ruthard. Humbrecht. Zeizolf. Richhelm. Oddo de Elfesheim. Hartman. *Item* Hartman. Wulferich. Oddo *Clericus.* Lintzo. Walther. Godebolt. Arnolt. Hertvvin. Arnolt. Walprecht. Razo. Hunger.

Eodem *Dietmarus* quidam cum vxore sua *Eyla* aliquot mansos in *Wimare* iuxta cum aliis quibusdam bonis monasterio donauit. Rem plenius cognosces ex litteris ipsis:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Notum esse volumus omnibus in Christo fidelibus, qualiter ego Dietmarus, *& vxor mea* Eila, *prompta voluntate & pari voto libera manu tradidimus Deo & sancto* Albano *quedam bona nostra in loco, qui vocatur* Wimare, *cum omnibus appendiciis suis, vt iuxta facultatem bonorum, reditus prediorum & census mancipiorum, inibi constitueretur religio monachorum, vt, quia in multis deliquimus, continuos ac perpetuos intercessores pro peccatis nostris habere mereamur.*

Est autem hic mansorum numerus, & hec sunt locorum nomina, in quibus eadem iacent bona. In supradicto itaque loco, videlicet Wimare, *dedimus vnam capellam cum omnibus sibi iure competentibus, cum familia, siue in seruientibus siue in censualibus, singulis leges suas seruantibus, & decem mansos & molendinum vnum in eodem loco, & in vicina ei villa, que* Erstin *nomen habet, vnum mansum & dimidium.*

Addidimus eciam villulam vnam, que vocatur Rimuothusun, *cum omni iure ac nemore sibi adiacente; & e regione in* Duodenhusun *mansum vnum, & in* Druhtolueshusun *sex mansos & dimidium cum duobus molendinis & duobus nemoribus, quorum alterum commune est, alterum proprium, excepto, quod in communi hoc priuatim habuimus, quod nouare noualia, quadam speciali iusticia, soli, sine contradictione, potuimus.*

Preterea in Saffenhusun *octo mansos & dimidium, & vnum molendinum, & de vicina silua, quantum nostro iuri subiacebat; & in* Wernesvvic *duos mansos legaliter tradidimus.*

Fecimus

Fecimus autem hanc legitimam sine omni contradictione tradicionem, presente Theoderico *Abbate, cum omni eiusdem loci congregacione, astantibus quoque nonnullis venerabilibus personis, primum ad altare sancti* Albani, *sicut debuimus, ac postmodum, ob confirmacionem eiusdem rei, in maiori monasterio sancti* Martini, *astante* Godeboldo, *eiusdem monasterii Preposito, cum multis Clericis & laicis, eandem tradicionem super reliquias predicti martyris Christi iterauimus, vt tanta euidencia testimoniorum facilius omne os obstruatur, si forte dolo aut vi aliqua impudens persona hoc, quod deuote compleuimus, euacuare, quod absit, nitatur.*

Factum est autem hoc totum anno Dominice incarnacionis MXCVII, Indictione V, regente Romanum Imperium Heinrico IIII; *aurigante ecclesiam Mogontinensem* Ruthardo *Archiepiscopo, regente super omnia regna Domino nostro Ihesu Christo; videntibus & audientibus his, quorum nomina reperiuntur inferius scripta.*

Comes Rudolfus. Meginfrit.
Adalbertus *& frater eius* Megingoh.
Hartbraht. Cuno. Dietmar.
Embrico *& filius eius, & frater eius* Dudo.
Godebolt. Hunbrath.
Hemmo *& filius eius* Reginhart.
Arnolt. Embrico *frater Episcopi*,
Nepotes eius Woulucrich, Wernhere, Stephan, Wigant, Heinrich.
Embrico, *Vrbanus Camerarius.*
Anshelmus, *Prepositus.*
Godescaldus, *Cantor.*
Iohannes, *Magister Scolarum.*
Steinhart. Ebo. Ouadalrich. Reginhart.

in sigillo magno

Ruodhardus Dei gracia Mogontinensis Archiepiscopus.

Anno MC *Sigebodo* quidam de villa *Rode*, & soror ipsius *Bertha*, in remedium animæ suæ Fratribus S. Albani de Moguntia in Hochsteden Deo & S. Iustino seruientibus dederunt dimidium mansum in tractu villæ *Schvveinheim*, vna cum mancipiis suis. Litteræ hac de re scriptæ sic habent:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Notum esse cupio omnibus Christi fidelibus ego Sigebodo, *de villa, nomine* Rode, *qualiter ego ipse, & soror mea, nomine* Bertha, *pari consensu & prompta voluntate, de nostris propriis bonis dimidium mansum, in villa nomine* Schvveinheim *situm, dedimus pro remedio animarum nostrarum sancto* Albano *martyri, ad supplementum inopie Fratrum in loco, qui dicitur* * Hochstedin, *Deo & sancto* Iustino *seruiencium, eciam simul nostri* *[* Höchst]* *proprii iuris mancipia, scilicet feminam, nomine* Regilam, *cum filiis eius,* Rugero *&* Elbrico, *filiabusque eius,* Linburga, Hazecha, *ea condicione, vt per singulos annos singuli duos denarios ad predictum locum persoluant, ipsique liberam potestatem conuersandi, vbi voluerint, habeant.*

Predicta autem bona simul cum mancipiis, in vsum Fratrum de sancto Albano *in predicto loco Deo famulancium ita dedimus, vt, si locus, scilicet* Hochstedin, *sancto* Albano *incorporetur, donacio nostra Fratres, ad ius predicti martyris, censusque sine vlla contradictione sequatur. Quod si quis hec vnquam infringere nisus fuerit, eterne maledictioni obnoxius sit.*

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MC, Indictione IX, regnante Heinrico IIII *Romanorum Imperatore Augusto,* Ruthardo *Moguntine Sedi presidente, cenobium sancti Albani* Theoderico *Abbate regente, coram his testibus:* Heinrico *de* Klingenburg, Brunichone, Luitfrido, *& aliis multis.*

Anno MCVII *Theodericus* ædem sacram villæ *Medenbach* per *Harbertum* Episcopum fecit dedicari, vnoque eam manso pro dote instruxit. En ipsas, quibus id perscriptum, tabulas:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Notum sit omnibus Christi fidelibus, tam futuris, quam presentibus, qualiter ego Theodericus, *licet indignus, minister tamen gracia Dei ecclesie martyris Christi sancti* Albani, *per Dominum* Harbertum *Episcopum, ecclesiam in villa, que dicitur* Medenbach, *feci consecrari, pulsatus omnium illic commorancium deuotissimis supplicacionibus, nostreque congregacionis Fratribus ipsis compassionem exhibentibus; hos enim, ad ecclesiam ve-*

nire, quociens debebant & expediebat, longi itineris difficultas, & rei familiaris angustia prohibebat.

Quapropter ego, & Dominus Abbat ecclesie S. Iacobi Burchardus, *mansum vnum conseerate illic Christo ecclesie in dotem dedimus, & predicte ville habitatores singulis annis quinque solidos; simul eciam, qui proximam villam, que dicitur* Wedelesassen, *incolunt, triginta denarios, nobiscum gaudentibus, & benigne consencientibus Domino Corepiscopo* Asmaro, *&* Gundolfo, *tunc ipsius matris ecclesie Presbitero, tali videlicet condicione, vt predicti homines in prefata ecclesia haberent baptismum & sepulturam sine contradictione, & quicunque Presbiter hanc curam susciperet, in exequiis mortuorum omnes solus haberet oblaciones, atque diuinum officium ibi ageret Dominicis diebus, secunda quoque feria, quarta, & sexta, vigiliis eciam Apostolorum, omnibusque celebribus nataliciis Sanctorum, exceptis duntaxat tribus diebus,* Natalis *videlicet* Domini, *&* Resurrectionis *eius, aeque* Pentecostes, *in quibus, ob reuerenciam tante solempnitatis, ad matrem ecclesiam omnes conuenirent, ceteris vero diebus in ecclesia, quam Dei & nostro auxilio consecratam supra diximus, diuinum officium semper haberent.*

Huius rei testimonium adhibuimus tam Clericorum quam laicorum fidelium, quorum hec sunt nomina:

Anshelmus, * *Prepositus.*	Adelbraht.
Richardus, * *Prepositus.*	Dammo.
Wigo, *Prepositus.*	VVolfo.
Regilo, *Prepositus.*	Volrath.
Gerhart.	Heinrich.
Erleuuin.	Humbraht.
Adelbero.	Godehelm.
Gundolt.	Heriman.
Volmar.	Gisilbraht.

Cuno.

* Maioris

* B. M. V. ad grad.

Facta sunt autem hec consenciente Domino Ruthardo, *sancte Mogontine Sedis Archiepiscopo; anno Dominice incarnacionis MCVII, Indictione quinta decima, regnante* Heinrico *Rege huius nominis quinto.*

* *Anno MCVIII occurrit in litteris, quibus* Ruthardus *VId. Maii monasterium Disibodenbergense instauratum firmat & bonis instruit.*

Anno MCXIV mulier quædam, *Mazecha* nomine, ciuis Moguntinensis, dedit monasterio duas libras argenti pro comparando vno solido perpetui census pro sepulturæ loco: id quod sequentes *Theoderici* litteræ vberius enarrant:

In nomine Domini nostri IHESV CHRISTI. Ego THEODERICVS, *Dei gracia Abbas sancti* Albani, *omnis quoque congregacio eiusdem cenobii, notum esse cupimus Christi fidelibus, tam futuris quam presentibus, qualiter quedam honesta mulier, ciuis Mogonciensis, nomine* Mazecha, *dedit nobis duas libras argenti, eo pacto, vt per omne futurum euum annis singulis persoluatur solidus vnus a Fratribus istius loci Custodi monasterii nostri secundum antiquam consuetudinem loci, pro redemptione sarcofagi, in quo iacet sepultus* Adelbero, *vir eius, quod situm est ante limen maxime porte occidentalis monasterii sub capella* S. Michaelis, *quatinus ipsa, cunctique posteri eius illud sine contradictione teneant eterno iure sepulchri. Cui peticioni prompte annuimus, moxque solidum vnum, qui nobis singulis annis de quodam pistrino in Mogoncia sito persoluebatur, Custodi ecclesie pro causa predicta perpetuo concessimus, non aliqua ducti leuitate, sed ipsius mulieris honesta moti largitate; nam ad renouacionem chori nostri XV libras dedit, & ipsa tanti ornatus ecclesie nostra non minima causa extitit. Quapropter & nos libenter voluntati eius in predicta causa satisfecimus, & carte huic inscribi, quod a nobis actum est, precepimus, quam eciam nostro sigillo signauimus, hoc maxime omnes futuri temporis Fratres rogantes & commonentes, quatinus apud eos firmum & ratum semper habeatur.*

Facta sunt autem hec anno Dominice incarnacionis MCXIIII, Indictione VII, regnante Heinrico *Romanorum Imperatore quinto, Mogontine Sedi presidente Archiepiscopo* Adelberto, *regnante super omnia Domino nostro Ihesu Christo.*

Huius

Huius rei testes sunt:

Heriman. Hardielo.
Gutuvvin. Adalbero.
Richart. Anshelm.
Ruthart. Heinrich.
Ezelo, *& omnis sancti* Albani *congregatio.*

Anno MCXVI *Theodericus* Abbas vitæ mortalium valedixit, vt testatur *Dodechinus* ad h. a. p. 469.

BERTOLFVS.

S. Albani monachus, virtute, doctrinaque longe præstantissimus, Theoderici in Abbatia successor factus est anno MCXVI, *Dodechino* testante: vir tali dignitate neutiquam indignus. Verum rebus non diu præfuit. Vix enim annis tribus completis ex hac vita emigrauit, magnum sui desiderium relinquens, anno scilicet Christi MCXIX.

Hic vrnulam quandam æneam deauratam S. Albano obtulit, quæ modo in æde metropolitana (qua vero occasione eo deuenerit, nescio) ante summam aram pendet, aquæ benedictæ continuo vsualis: in qua præter figuras quatuor Euangelistarum & alias in tribus distinctis circulis argento inductis, antiquioribus litteris hi versus insculpti leguntur:

In primo circulo superiori;

Bis binos quadruplum complentes dogmate mundum
Designant totidem diffusa fluenta per orbem.

In altero;

Hoc, Albane, *DEO qui viuis sanguine fuso,*
Abbatis votum Behrtoldi *suscipe tecum.*

In tertio;

Huic infinitæ deposcens gaudia vitæ.

Insuper ansæ vrnulæ huius inscriptum legitur;

Haertvvich *erat factor*, *at* Snello *mei fuit auctor.*

VOLPERTVS.

Post obitum *Bertolfi* Abbatis consecutus dignitatem est; quam impigre tenuit annos decem.

Scribitur varie; Walbertus, Folbert, Vulpertus. *Vide litteras* Adelberti I *anno MCXXVII, & XXVIII in cod. Diplomatico.*

Inter hæc vero, dum ad clauum sedebat, *Adelbertus I* Archiepiscopus curtim suam in villa Hexheim monasterio pro certa pecuniæ summa pignori opposuit; post vero alia eidem pro ea concessit bona. Legi merentur, quas super hac re tum edidit, tabulæ:

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Notum sit omnibus Christi fidelibus, tam futuris quam presentibus. Ego ADELBERTVS, *sanctæ Moguntinæ sedis, licet indignus, gracia Dei Archiepiscopus & Apostolice Sedis Legatus; quantum laboris atque periculi susceperim pro commissi nobis gregis securitate, exorta in nos, non sine nostris quidem meritis, bellorum tempestate; insperatis siquidem non valentes resistere inimicorum tumultibus, predecessorum nostrorum exemplis, & sapientibus presencium vsi consiliis, statuimus, pro tempore de rebus ecclesie aliquid auferre, immo conferre in defensionem perielitantis ecclesie. Nam de thesauro ecclesie sancti* Albani *martyris vsque ad centum septuaginta marcas argenti, & calicem aureum triginta tres marcas continentem accepimus; quas tamen, Domino adiuuante, quantocius restituere decreuimus.*

Tradidimus igitur interim curtim nostram Hechedesheim, *cum omnibus suis vtilitatibus nos respicientibus, predicte ecclesie Abbati ceterisque Fratribus, quousque predicta aut per nos restituerentur, aut eadem curtis suis se vsibus redimeret, ac sic demum libera in nostram potestatem rediret; deinde vero, id non satis stabile considerantes, decreuimus nostre saluti melius consulere, & aliquid ra-* tum

tum atque firmum disponere, quod & ecclesie vtile esset, & nulla posteritas iuste infringere valeret.

Primo igitur, mutata condicione, amicorum atque sapientum consilio, tres areas, quas vulgo bundas *vocant, vnam, que dicitur* Lemgruba, *secundam iuxta sanctam* Mariam *in* campo, *terciam iuxta crucem secus viam, que ducit* Hechedesheim, *tradidimus per manum* Arnoldi *Prefecti perpetuo iure possidendas, ea videlicet condicione, vt nostri, & omnium Archiepiscoporum, qui precesserunt, vel futuri sunt, memoria haberetur, & post obitum nostrum noster anniuersarius dies perpetuo celebraretur.*

Vt autem hanc tradicionem a nobis legitime factam nulla succedencium infringeret auctoritas, addidimus & bannum nostrum in presenti, & in die Palmarum, *apud sanctum* Iacobum, *coram omni Clero & populo, quatinus nunc & semper, odium Dei & sancti* Albani, *omniumque Sanctorum incurreret, quicunque hec mutare presumeret.*

Facta sunt autem hec anno Dominice incarnacionis MCXXII, Indictione XV, imperante post Deum Domino Henrico *huius nominis quinto, nec non sancte Mogontine Sedi presidente glorioso Archiepiscopo* Adelberto, *& ecclesie sancti Albani Abbate Venerabili* Volperto.

Huius rei sunt testes:

Richart, *Prepositus de sancto* Stephano.	Adelbraht *de* Ef-cebruccun.
Marcolfus, *Prepositus de* Aschaphenburc.	Adelbraht *de* Elefassun.
Heinrich, *Prepositus de* Pinguia.	Wolfram & Gerune, *fratres Abbatis de* Seligestath.
Arnolt, *Prepositus de* Limburc.	Herolt *de* Hechestat.
Arnolt, *Capellanus, filius* Erkhenboldi.	Dudo *filius* Warmundi.
Heinrich *secundus*, *Cantor de sancto* Martino.	Burchart *de* Nuhenheim.
Arnolt, *Prefectus.*	Opraht, *frater* Werinboldi * *Abbatis.* * fil. S. Iacobi
Embrico, *Vicedominus.*	Arnolt *de* Geisbot- - - -
Warmunt, *Vicedominus de* Ascaphenburc.	Lupfrith *de* Hechedesheim.
	Heinrich *de* Badenheim.
Heinrich, *frater* Gerhardi *de* Berbach.	Volrath *de* Viltzbach.
Godebolt *de* Slirbach.	Dietvvin *de* Sarmesheim.
Anshelm *de* Gomildingun.	Gunther *de* Drohdingishusun;

& alii quamplures nobiles Viri.

Data in Ascaphenburc IIII Idus Decembris, per manum Heinrici *Notarii, sancti* Victoris *Canonici.*

Eodem anno *Ebernandus* quidam & vxor *Adelbern* mansum vnum tradidere D. Albano. Traditionem factam hæ testantur litteræ;

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Notum sit omnibus Christi fidelibus, tam futuris, quam presentibus, qualiter ego Ebernandus, *& vxor mea* Adelbern, *mansum vnum a* Wulverico *de* Becheldesheim, *quindecim libris emimus, quem ecclesie Christi martyris, sancti* Albani, *deseruientibus, deuotissime in perpetuos vsus concessimus, sperantes ipsorum intercessionis auxilio, ac nostre deuocionis studio ipsorum adipisci consorcia, quorum benedictionibus late congaudet mater ecclesia. Decreuimus autem, vt, disponente ipsius loci Abbate, vxori mee, quousque viueret, singulis annis darentur decem maldra frumenti, & viginti siliginis, & vna carrata vini, in vna duntaxat vinearum, quas* hortos *vocant, iuxta muros castelli iacentium; cum vero eam viam omnium ingredi, id est, mortis legem pati contingeret, quicunque tunc ecclesie prouisor existeret, predictum mansum, omni contradictione postposita, ac priori condicione soluta, vtilitati Fratrum disponendum susciperet, sic tamen, vt decem solidos singulis annis, quinque scilicet in meo, & quinque in vxoris mee anniuersario, Fratribus in caritatem disponeret.*

Hanc igitur tradicionem, facta prius missione ab heredibus, vt mos est, stipulata manu, confirmauit Abbas Volpertus *stola atque banno, conuocatis ante sanctum altare cunctis ecclesie Fratribus, & in testimonium diuersi Ordinis fidelibus, quorum hec sunt nomina:*

Ruopertus,

Ruopertus, *Prior.* Godefridus, *Camerarius.*
* in Höchst Hildebertus, *Prepositus* *. *Custos* Egilvvardus.
Elbuuinus, *Eleemosinarius.* Richvvinus.
Cuonradus, *secundus Prior.* Wernerus; *aliique Fratres.*

Laici autem:

Ebbo. Volrat.
Hartman, *Wormac.* Bernhart; *& plures alii vtriusque sexus.*

Anno Dominice incarnacionis MCXXII, Indictione XV, imperante post Deum glorioso Heinrico *huius nominis quinto, Domino autem* Adelberto *sancte Moguntine Sedis Archiepiscopo.*

Ceterum *Volpertus* interfuit fundationi ac dotationi monasterii Sponheimensis per *Meginhardum*, cum vxore sua *Mechtilde*, & *Rudolfum*, cum vxore sua *Richarda*, Comites de Sponheim, anno MCXXIV, Indictione II, ipso die natiuitatis Christi in ecclesia Moguntina ante altare S. Martini coram Adelberto I Archiepiscopo & multis aliis factæ *.

* *Vid.* Trithemius *in chronico* Sponheimensi & Hirsaugiensi *ad h. a.*

Adstitit itidem, cum postea VIII Kal. Iul. ipso S. Ioannis Baptistæ natali, *Bernhelmum*, S. Albani monachum, primum cœnobii Sponheimensis Abbatem electum, Adelbertus I in D. Albani æde sacraret.

Anno MCXXX, vt *Dodechinus* habet p. 471, *Volpertus* naturæ debitum persoluens obiit, successorem nactus Wernherum.

WERNHERVS.

Post obitum *Volperti* Abbatis anno MCXXX ad monasterii regimen assumptus fuit, munerique huic laudabiliter ac prudentissime præfuit annis pæne quindecim, & plurima pie instituit ac fundauit.

Primo statim, quo regimen adiit, anno Præpositura *S. Ioannis* in Rhingauia Ord. Bened. per Adelbertum I Archiepiscopum, ipso, totoque *S. Albani* conuentu, ad quos iure pertinebat, consentientibus ac permittentibus, in Abbatiam sublimata est, constituto primo Abbate *Egilberto*, hic Moguntiæ ad *D. Albanum* ad id vsque temporis monacho.

* *Vid.* Trithemius *in chron. Hirsaug. ad an. MCXXX p m.* 391, & Codex Diplomaticus.

Anno sequenti MCXXXI *Adelbertus* Canonicus ædis B. M. V. ad gradus, dedit ecclesiæ S. Albani duos mansos cum dimidio, in villa *Vndenheim*, secundum sequentes litteras:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Cunctis fidelibus, tam futuris, quam presentibus sint hec cognita, que sunt hic prenotata. Ego ADELBERTVS, *Presbiter, tametsi peccator, seruus tamen & Canonicus sancte Marie matris Domini nostri Ihesu Christi, parentibus atque propinquis, quibus tute animam credere possem, heu destitutus, Deum, qui est omnium adiutor & consolator, ne me inprocuratum relinqueret, sum deprecatus, cuius gracia aspirante memini esse scriptum:* honora Dominum de tua substancia; *&* sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosina extinguit peccatum; *duos mansos & dimidium, quos in villa* Vndenheim *dicta habui, Fratribus, Deo & sancto* Albano *seruientibus, pro remedio anime mee tradidi, ea sane condicione, quatenus in cena Domini mandatum pauperum, quod illic per singulos Fratres singulis sibi pauperibus assignatis deuote celebratur, inde annuatim semper administretur; sed quia* generacio preterit & generacio aduenit, *ne hec mei peccatoris licet modica oblacio obliuioni traderetur, neue quis Abbatum cuiquam id prediolum in beneficium concederet, carte feci inscribi, & sigillo firmari.*

Facta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCXXXI, Indictione IX, regnante Lothario *Rege glorioso, ecclesiam vero Moguntinam regnante* Adelberto *Archiepiscopo atque Apostolice Sedis summo Legato; Abbatizante Domino* Wernhero.

Huius rei sunt testes:

Heinricus, *maioris monasterii Prepositus.* Cuno, *Decanus.*
Hartmannus, *Camerarius.* Heinricus, *Archipresbiter.*
Anshelmus, *Prepositus sancte* Marie. Ruthardus, *Cellerarius.*
Arnoldus, *Archipresbiter.*

Laici

Laici

Ernestus, *Vicedominus.* Volpertus. Luitfridus, *& frater eius* Ruthardus. Orto.

Ebo, *& frater eius* Ruthardus. Gervvinus. Volradus, *& filii eius* Godefcalcus, Luitfridus, *& frater eius* Orto.

Reginhardus.

Ipfe vero *Wernherus* Abbas an. MCXXXIV Rudolfo cuidam duos manfos hereditario iure tradidit, pro quinque vnciis annuatim Fratribus D. Albani perpetui cenfus loco pendendis. Quas hac de re confecit tabulas, fubiungo:

In nomine fancte & indiuidue Trinitatis. VVERNHERVS, *licet indignus, tamen Dei gratia Abbas fancti* Albani, *pie follicitus de nobis commiffis ouibus Chrifti, ficut fpiritalia, fic & corpori eis prouidere curauimus neceffaria.*

Nouerint igitur tam futuri quam prefentes Chrifti fideles, quali condicione duos manfos de eleemofinis Fratrum, Rudolfo *nomine, conceffimus hereditario iure; hos*
*Ocrüftel *fiquidem, in* * Aerufdelo *villa fitos, noftro vero iuri, ficut & anteceſſorum noftrorum, fubditos, Fratrum conceffimus vfui, quos poftea, ipfis rogantibus, predicto* Rudolfo *hereditario iure tradidimus. Huius fane tradicionis pactio fuit, vt quotannis quinque vncias Fratribus inde perfolueret, ex quibus, fcilicet duas femiuncias in fefto* S. Martini, *reliquum vero cenfum in purificacione fancte* Marie *abfque contradictione prefentaret.*

Vt autem hec noftra tradicio rata foret, probabilium adhibuimus teftimonia perfonarum, quorum hec funt nomina:

Erpho. Snello *Cuftos.* W olpero.

Marquardus *&* Karl *Barbati*, *&* Bernhardus *Laicus*;

& alii Fratrum, quorum non funt defcripta nomina, fed & alii nonnulli de ecclefie familia.

Acta funt hec anno Dominice incarnacionis MCXXXIIII, Indictione XII, regnante glorioſo Imperatore Lothario, *& fancte Mogontine Sedi prefidente* Adelberto *Archiepifcopo & Apoftolice Sedis Legato.*

Secuto, qui MCXXXV fuit, *Eberhardus* de *Stein* prædium fuum in villa *Albich* pro remedio animæ fuæ, parentumque fuorum ecclefiæ S. Albani donauit; quam donationem Adelbertus I his confirmauit litteris.

In nomine fancte & indiuidue Trinitatis. ADELBERTVS *Moguntine Sedis Archiepifcopus & Apoftolice Sedis Legatus. Affidue mecum predeceſſorum meorum facta fubtiliter confiderans, qui ecclefiis Dei ob piam eterne vite memoriam aliquid de fuis contulerunt, eadem ipfe roboratus, quantum Dei mifericordia opitulante potui, minora augendo, nec maiora minuendo, aliosque, vt idem faperent, adhortando, eorum fum veftigia fubfequutus; oftendit namque michi certe difcrecionis racio, quam incomparabilis fit omni rei eterne beatitudinis remuneracio.*

Nouerit itaque tam futurorum quam prefencium fidelis deuocio, qualiter quidam liber homo, nomine Eberhart *de* Steine, *pia ammonitione* Wernheri *Abbatis, pre-*
*Nachgau *dium, fcilicet nouem manfos in villa, que dicitur* Albecho, *fita in pago* * Nachovve, *in Comitatu* Emmechonis *Comitis, pro remedio anime fue, parentumque fuorum, ecclefie Beati* Albani *martyris Moguncie, monachisque ibidem peruigili cura Deo famulantibus, noftra manu appofita, libere, nullo reclamante, tradidit; bis ita factis, prefati monachi, nulla tamen neceffitatis caufa vrgente, fed interne caritatis ftudia affectante, filiis prefati liberi hominis, factam tradicionem confirmantibus, inito confilio de communire feptuaginta duas marcas argenti adminiftrauerunt, vt fic placatis heredibus, tradicio inpofterum firmior permaneret.*

Nos vero ab vtrisque, fcilicet tradentibus, & fufcipientibus, bene contendentibus, premoniti, quod noftrum fuit, figilli noftri impreffione, vt in prefencia patet, prefatam tradicionem confirmando fub anathemate muniuimus, teftesque idoneos fubfcribi iuffimus, quorum hec funt nomina.

Heinricus, *maioris & fancti* Victoris *Prepofitus.* Hartmannus, *Decanus & Prepofitus.*

Gozbertus, *Cantor & Prepofitus.* Gerlaeus, *Canonicus.* Ruthardus, *Cellerarius.*

Arnoldus, *Archipresbiter.*

Liberi

Liberi Homines:

Comes Emmecho.	Godebolt.	Hildebrant.

Ministeriales:

Arnolt, *& filii eius* Helprich *&* Heriman.	Thiedo *de* * Ebernesheim.
	Heinrich *de* * Badeneheim.
Ruthart, *& filii eius.*	Fulrat, *& filii eius;*
Arnolt.	*& alii quam plures.*

* Erbenheim
* Bodenheim

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCXXXV, Indictione XIII, regnante Domino Lothario *eiusdem nominis tertio, anno Regni sui X, Imperii autem II, feliciter in Moguncia, Amen.*

Eodem matrona quædam, *Gertrudis* de Boppardia, Deo ac S. Albano dedit vineam vnam in *Caub* siue Cuba, pro remedio animæ suæ, patrisque sui *Hertgeri:* quam quidem donationem *Wernherus* hoc complexus diplomate est:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Ego WERNHERVS *gracia Dei Abbas sancti Albani, notum esse volo omnibus Christi fidelibus, tam futuris quam presentibus, qualiter matrona quedam, nomine* Gertrud *de* Bobardun, *dedit Deo & S. Albano & Fratribus ibidem Deo deuote famulantibus vineam vnam in villa, nomine* Caupun, *pro remedio anime sue, & patris sui* Hertgeri, *ea scilicet condicione, vt anniuersarius eius dies annuatim in memoria habeatur. Sed cum multi nos adiissent pro eadem vinea certi & determinati racione census obtinenda, duo viri, quorum nomina sunt* Dietherich *&* Regimar, *& vna mulier,* Reginheit *nomine, de familia supradicte matrone, venerunt ad nos, humiliter obsecrantes, vt causa Domne sue, certa racione census, eandem vineam ipsis concederemus; quorum fidem & stabilitatem attendentes, propter predicte matrone deuocionem, peticioni eorum annuimus, eandemque vineam ipsis & posteris eorum hereditario iure delegauimus, eo scilicet pacto, vt annuatim inter festum* S. Martini, *& festum* S. Andree *quinque solidos Fratribus representarent; Si autem ipsi vel heredes eorum hoc statutum tempus supersederent, & prescriptum censum reddere neglexissent, sex ebdomadarum datis induciis venientes pro negligencia satisfaciant; si vero & hanc constitucionem parui penderent, post duas ebdomadas habentes inducias, & si interim Fratribus non satisfecissent, pro contemptu, hereditate priuarentur.*

Sed ne aliquis hoc testamentum, quod nos fieri iussimus, potestate aliqua aut maliuolencia confringere valeat, impressione sigilli nostri confirmare curauimus.

Testes vero huius rei sunt:

Hartman, *Prior.*	Snello. *Custos.*	Cuono, *Capellanus.*

Laici

Eggihart, *Barbatus.*	Wigger.	Herman.

Acta sunt hec autem anno Dominice incarnacionis MCXXXV, Indictione XIII; Lothario *Rege imperante, &* Adelberto *Archiepiscopo Mogontine Sedis ecclesie presidente.*

Anno MCXLI quædam matrona, nomine *Înditha*, de villa Steinheim, omnia, quæ tam in agris quam vineis possidebat, pro sua & mariti sui anima, ecclesiæ S. Albani legauit; quam rem *Marcolfus* Archiepiscopus sequenti charta ratam habuit atque firmauit:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Ego MARCOLFVS *diuina operante clemencia sancte Mogontine ecclesie Archiepiscopus, potissimum fore sensimus saluti succedencium, per omnia pro iuribus Patrum in bono sequi vestigia precedencium, quorum transmissa ad nos vsi auctoritate, eius per omnia cultum augere in ecclesia decreuimus, qui suam in nobis misericordiam clementer ostendere dignatus est omnibus.*

Vnde notum fieri cupimus presentibus & futuris omnium fidelium Christi generacionibus, qualiter venit ad nos ecclesie beati Albani *religiosus Preuisor & Abbas*

Wernherus, *intimans, quanta deuocione & quantis ad eum lacrimis venerit matrona quedam*, Iuditha *nomine, de villa* Steinheim, *sita in pago* * Rinegovva, *& omnia, que tam in agris quam in vineis, cultis & excolendis possedit, pro sua & mariti sui* Eberhardi *anima, prefate ecclesie Fratribus absque omni contradictione tradidit atque delegauit, ea tamen condicione, vt ipsa omni tempore vite sue bona illa in suos vsus conuerteret, post mortem vero ipsius vniuersa, que haberet, cum omni supellectile domus sue, redintegrentur in vsus Fratrum, & sic illius beate mulieris & mariti sui memoria apud predictos Fratres habeatur in perpetuum.*

* Ringau

O felicis oblatum fideliter minutum vidue, cui Dominus accepto fert graciam, vt diem ire eius preueniat, in qua diuitum mundi memoria perit cum sonitu & transit, & in qua Christus pauper pauperum suorum nullum aspernatur nec proiicit.

Vt autem huius fidelis mulieris tradicio rata in omnibus & inconuulsa permaneat, presentem cartulam conscribi fecimus, & sigilli nostri impressione insigniri iussimus, statuentes sub anathemate, vt si quis testamentum hoc temeraria attemptauerit presumpcione infringere, vinculo excommunicacionis astringatur, vnde, antequam Deo & ecclesie satisfaciat, nunquam absoluatur. Huius vero sic acte rei testes sunt:

Clerici:

Heinricus, *maior Prepositus.* Ludevvicus, *Prepositus sancti* Petri. Hartmannus, *Decanus, & Prepositus sancti* Stephani. Gozbertus, *Cantor, & Prepositus sancti* Iohannis. Arnoldus, *Prepositus de Aschafenburg.*

Liberi homines:

Boppo, *& frater suus* Wernherus.
Comes Sigefridus, *& frater eius* Gerhardus.

Ministeriales:

Robo. Embrico *de* Steinheim. Baldemarus *de* Geispodesheim. Heinricus. Cuno *de* Mumenheim.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCXLI, Indictione IIII, regnante Cunrado *Rege huius nominis III, anno regni eius IIII. Data Moguncie VI Idus Decembris.*

Postero *Bernhardus*, quidam Burgensis ciuitatis Moguntinæ, curtim suam in ciuitate sitam S. Albano tradidit, vt litteræ perhibent sequentes.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Omnibus ecclesie filiis presentibus & posteris. Ego WERNHERVS *Dei gracia Abbas sancti* Albani *notifico, quendam burgensem nomine* Bernhardum *dedisse curtim suam in ciuitate sitam iuxta locum, qui dicitur* Stockburgedor, *Deo & S. Albano, proinde vt remedio anime sue fieret, cum exinde siue per vendicionem, seu per annalem censum aliqua vtilitas monasterio proueniret.*

Inde nobis, communi assensu Fratrum & consilio sic disponente, aduenit quidam, nomine Godefridus, *cum vxore sua, nomine* Imeza, *ipsius* Bernhardi *conductu, aliorumque probabilium virorum rogatu, qui a nobis eandem curtim impetrauit tali constitucione, vt, quousque ambo viuerent, vel alter alterius superstes remaneret, eam libere possiderent; post horum vite terminum Abbas & Fratres, quod sibi melius prouiderint, de eadem curte faciant.*

Hoc vt a nullo successore nostro valeat immutari, huius manuscripti attestacione, & sigilli nostri impressione confirmauimus, testesque, qui adfuerant, quorum hec sunt nomina, subscribendo adnotauimus.

Heinricus, *Prior.* Cuno, *Prepositus.* Dietericus.

Laicorum nomina:

Cunrat, *& frater eius* Mengoz *de* Gisenheim. Dudo, *& frater eius* Hertvvin. Volprat *&* Wernherus. Arnolt *de* Winckelo. Eigelvvart, *& frater eius* Dudo. Godebolt. Burchart.

Facta

Facta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCXLII, Indictione V, regnante Cunrado *Rege, presidente Mogontine Sedi Archiepiscopo* Heinrico, *super omnia autem regnante Domino nostro Ihesu Christo, creatore & gubernatore omnium, cuius nos pietas tueatur, nunc & in euum, Amen.*

in sigillo:

✠ *Sanctus Albanus martyr Xpi.*

Anno MCXLV *Wernherus* Abbas, non multo ante obitum suum testamentum seu dispositionem de omnibus bonis suis fecit: in qua plura Sanctorum festa annue sollemniter celebranda instituit, ac in singulis istis Fratribus ad charitatem seu refectionem certos quosdam reditus propinari ordinauit: plurima item vsibus pauperum & hospitibus destinauit suscipiendis: quæ omnia clare patescunt ex ipsis eiusdem litteris, quæ hæ sunt:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Cum in cunctis mundi labentis varietatibus preter solam mortem nihil certum sit in vita hominibus, curandum magnopere nobis est, ne iuxta hoc, quod de reprobis dicit Propheta, cum sonitu pereat memoria nostra; ad quod solerter agendum cum nemo sit, qui excusari debeat, maior tamen nobis, qui aliis plus aliquid accepisse videmus, ad hoc est adhibenda diligentia, qui non solum pro nobis, verum etiam pro ouibus a Deo nobis commissis vigilare debemus.

Quia igitur generatio preterit, & generatio aduenit, ego WERNHERVS *Dei gratia cenobii martyris Christi Albani Abbas, licet indignus, notum volo fieri cunctis fidelibus tam futuris quam presentibus, qualem, vel quare talem distributionem fecerim de nobis commisse ecclesie bonis, nostro labore amplificatis, & ab hereditariis possessoribus in nostros vsus pecunia comparatis.*

Festum igitur beatorum martyrum Aurei & Iustine *de bonis in* Grindaha *sitis, partim a nobis acquisitis, partim a fratre nostro* Sanzone *nobis collatis, solemniter statuimus celebrari, XXX solidis Fratribus ad eharitatem ipsa die denominatis; quinque etiam vncias pro illuminanda ea, quam in portu construximus, capella, & quatuor in anniuersario eiusdem* Sanzonis *de ipsis bonis ad eharitatem Fratribus deputauimus.*

Capitales item census in Mergesheim *& nostras ibidem vineas, V etiam solidos in* Furbach *Camerario dimisimus, quatenus de vtrorumque summa VIII vncias ad eharitatem in martyrio* SS. Sergii *&* Bacchi *Fratribus det.*

De beneficio quoque Vogonis *in* Strazheim *II vncias in beati* Michaelis, *& totidem in festo* S. Vincentii *martyris pro supplemento statute Fratribus refectionis per Elemosinarium dari disposuimus.*

Curtim similiter Fratris Dudonis *in* Gysenheim *cum adiacente sibi vinea, & alterius parte vinee Fratribus tradidimus, vt in festiuitatibus* omnium Sanctorum, *sanctique* Martini, *in vtraque, duobus ferculis ipsis inde seruiatur.*

Beneficium de Geisbodesheim, *quod est in* Werstat, *V videlicet mansos, XV vncias soluentes, a liberis eius duobus talentis absolutos; beneficium quoque* Bervvelfi *iunioris de* Badenheim, *VI vnciis & dimidia constans, Elemosinario sub tali constitutione assignauimus, quatenus ex vtroque XXX solidos in sex subscriptis festiuitatibus pauperibus distribuat, V solidis singulis diebus deputatis; ex quibus sexaginta pauperes, singuli singulos denarios, accipiant: scilicet in* natali Domini, *in* Pascha, *in* Pentecoste, *in festo* S. Aurei & Iustine, S. Albani, *in* assumptione S. Marie. *Eidem talentum vnum in ciuitate de domo quadam concessi, vt in mandato iterum pauperibus oua, aut aliud quodcunque ministret pulmentum.*

Predium quoque Sigefridi *de* Badenheim *L marcis comparantes Fratribus ea conditione dimisimus, vt principalis altaris ornatus exinde pro rerum copia restituatur; quo peracto eiusdem predii reditus in alios distribuantur ornatus.*

In Sarmndesheim *bona quedam ab heredibus VIII talentis absoluentes, predicto Elemosinario concessimus, vt nobis viuentibus annuatim in festo* S. Nicolai *X solidos: cum vero carne excesserimus, talentum vnum in Fratrum ministerium expenderet.*

In Mummenheim *curtim nostram, & quicquid iuris nostri ibidem erat, Cellerario consignauimus, ut exceptis XV unciis, quibus dimidio mense Fratribus inde seruiri consuetudinarium est, de aliis, que supersunt, & de his, que in* Heideresheim *&* Hedderesheim *similiter eidem contulimus, VI talenta persoluat, que addita IV talentis, que de vineis in* Loricho *persoluuntur, X talenta faciunt, ex quibus XXX diebus dominicis singulis IV uncias deputauimus.*

In Hedderesheim *predium pro* Adelheida *inclusa oblatum Camerario concessimus. In* Triburia *quatuor mansos uno & XX talentis ab heredibus absoluimus, statuentes inde cum similagine Fratribus in subscriptis seruiri solennitatibus; scilicet in festo* S. Ioannis Baptiste, *sanctique* Michaelis, *& a Septuagesima usque in Pascha nouem diebus dominicis, & in anniuersario nostri obitus die, in quo eciam Fratribus de meliori vino statuimus propinari.*

Acta sunt hec & conscripta, & S. Albani *martyris sigilli impressione munita, anno incarnacionis Domini MCXLV, Indictione VIII,* Cunrado *regnante, Domino* Henrico *venerabili Archiepiscopo Maguntine Sedi presidente.*

Non diu post, quam hæc tam pie constituerat ac ordinarat, laudatus Præsul *Wernherus*, terras relinquens, cælestis regni procul dubio heres factus est.

HENRICVS.

Wernhero fatis functo, eodem anno MCXLV suo Abbas factus merito est.

Vix autem ad clauum sedere cœpit, quam *Henricus I* Archiepiscopus incorporationem ecclesiæ *S. Iustini* in Höchst, a *Ruthardo* Archipræsule anno MXC factam, aliaque Pontificum priuilegia cœnobio huic his litteris desuper datis confirmauit.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. HEINRICVS *Dei gracia sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, omnibus Christi cultoribus, tam futuris quam presentibus in perpetuum.*

Suscepti cura regiminis nos admonet, religiosam vitam ducentes digno remuneracionis beneficio prosequi, ut & laboribus suis non ingratos nos inueniant, & ipsi de indulta sibi gracia meliores semper proficiant. Sicut enim laudabile est & discretum, reuerenciam & honorem maioribus exhiberi debitum; sic racionabile atque iustum videtur, Prelatos quosque sibi commissos diligere, & eorum iustis peticionibus pias semper aures accommodare, qua charitatis diligencia, cum omnibus debitores existamus, iniuncti tamen pastoralis officii racio in filios sancte Maguntine ecclesie cogit nos esse propensiores, & in eos precipue, qui matri ipsi se exhibent deuociores.

Nouerint itaque quique Deum timentes, tam futuri, quam presentes, qualiter Fratres nobis deuoti & fideles, monastica religione degentes in ecclesia Beati Albani *Maguncie, dirigente eos ad nos Venerabili Viro Abbate suo* Heinrico, *priuilegium presentabant a summe Sedis Pontifice* Lucio *huius nominis secundo, ecclesie sue transmissum, & ut, quod ibi continebatur, confirmaretur, sub Apostolica legacione intimabant. Continebatur autem tam in literis ab Apostolica nobis Sede directis, quam eciam in iam memorato Apostolice auctoritatis priuilegio, ut ecclesia Beati* Iustini, *que est in* Hofteden, *quemadmodum a bone memorie* Ruothardo *Archiepiscopo ipsi monasterio concessa est, & scripto confirmata, ita de cetero permaneat; & ut quascunque possessiones, quecunque predia idem monasterium a constitucione sua usque ad hec tempora possidet, aut in futurum largicione Regum, concessione Pontificum, donacione Principum, oblacione fidelium, Deo propicio, poterit adipisci, firma ei, suisque habitatoribus & inconuulsa permaneren; honores nichilominus & dignitates, quas Beati* Albani *ecclesiam usque ad moderna tempora constat habuisse, videlicet ut Fratres eius, quociens Ordines celebrantur, primi post principalis ecclesie Canonicos vocentur, & ut in publicis stacionibus & in oblacione, que singulis annis in cena Domini persoluitur, prima post Episcopalem Sedem habeatur, per ipsius scripti paginam constat iam dictis Fratribus, & per eos eidem monasterio confirmata.*

Quia igitur nostri officii est, sanctam matrem nostram Romanam ecclesiam venerari, diligere, eiusque mandatis in omnibus obedire, nec institutis predecessorum nostrorum in aliquo contraire, eius legacionem cum debita obediencia amplectentes, quod ipsa confirmauit, confirmamus, ideo maxime, quia sic ipsam ecclesiam antiquitus iuste habuisse cognouimus. Decer-

Decernimus ergo, vt nullus omnino prefatum monasterium audeat perturbare, honores eius & dignitates antiquas aliquatenus imminuere, possessiones eius auferre, ablatas retinere, aut aliquo vexacionis genere fatigare; si quis autem contra hanc nostre institucionis paginam insurgere temptauerit, thesaurizat sibi iram in die ire, & si non digna satisfactione emendauerit, in extremo examine districte vlcioni in perpetuum cruciandus subiacebit.

Vt autem hoc, quod statuimus, inconuulsum & stabile de cetero permaneat, data in preuaricatores sentencia dampnacionis, cartule huic sigilli nostri impressionem fecimus aptari, probabilium adhibentes testimonia personarum, quarum nomina hec sunt:

Hartmannus, *maioris ecclesie Prepositus.* Gerlacus, *Decanus maioris ecclesie, & Prepositus sancti* Victoris. Heinricus, *Custos sancti* Martini, *& Prepositus in* Erfesfurt. Wilhelmus, *Magister Scolarum.* Anshelmus, *Prepositus sancte* Marie *ad* gradus. Hertvvinus, *Cantor, & Prepositus sancti* Iohannis. Godescalcus, *Prepositus sancte* Marie *in* campo. Arnoldus, *Camerarius, & Prepositus in* Aschafenburgk. Burchardus, *Prepositus in* Iechinburch. Sigeloch, *Prepositus in* Norzun.

Acta sunt autem hec anno Dominice incarnacionis MCXLV, Indictione VIII, regnante glorioso Conrado *Rege, anno regni eius VII, super nos autem regnante Domino nostro Iesu Christo, Amen.*

(*) *Posteriis annis predia haud pauca in vsus coemit monasterii; vt in vltima voluntatis sua tabulis, quas statim adducam, ipsemet diserte narrauit.*

Anno vero MCLIV testamentum composuit, eoque bona quædam diuersis in locis sita, monasterio pro anima sua legauit. Fidem faciant tabulæ ipsæ:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Quoniam tanquam fumus dies nostri deficiunt, & quanto plures viuendo expendimus, tanto pauciores nobis superesse scimus, studiose curandum est, vt bonis studiis & piis operibus nostram in longitudinem dierum & temporum eternitatem extendamus memoriam.

Ego igitur Heinricus, *Dei misericordia Abbas ecclesie beati* Albani *martyris, notifico vniuersitati fidelium tam futurorum, quam presencium, quomodo preter plura, que ad decorem domus Dei contuli, queque eciam passim predia emendo vel redimendo distribui, quatuor mansos, LXIIII frumenti octaria singulis annis soluentes, sexaginta tribus marcis in* Vndenheim *comparauerim. Cogitans autem, michi de his apud posteros piam in futuro preparare memoriam, consentanea in id Fratrum vnanimitate constitui, vt ex his Prior viginti quatuor suscipiat, vnde plene Fratribus in anniuersario obitus mei die seruiat; & de aliis viginti, que Elemosinario tradidi, sexaginta pauperes ipsa die, & famuli prebendarii omnes, vt ad vigilias & Missam campanas pulsent, singuli singulos denarios accipiant, & de viginti octariis, que restant, pauperibus, qui in cena Domini in claustrum admittuntur, Camerarius, preter consuetos denarios, vnicuique quatuor vlnas panni prouideat.*

Cellerario eciam mansum vnum in Albicho *de predio, quod Frater* Reginbertus *emit, dimisi, constituens, quia in* Pascha *&* Pentecoste, *ad seruicium Fratrum expense deesse noscuntur, vt ex hoc pro tempore & rerum copia, quod defuerit, suppleatur. De predio nichilominus* Dragebodonis, *quod in* Triburia *viginti marcis absolui, Custodi viginti maldra, decem siliginis, & decem ordei, permisi, ordinans, vt ex his ad altare sancte* Marie, *quod est in monasterio, nocturnum luminare, sicut ante principale altare, decenter administret, & quod poterit superesse, vsibus impendat ecclesie.*

Et quoniam in Annunciacione *sancte* Marie, *& in anniuersario obitus mei die, Fratribus similam dari, & melius vinum propinari disposui, ne forte quisquam successorum meorum Abbatum de hoc possit causari, quasi ab his, que inueni, minus aliquid reliquerim, precipua, que meo labore & diligencia monasterio in prediis contuli, breuiter annotari iussi.*

Preter quatuor mansos in Vndenheim, *qui prescripti sunt, in eadem villa tres alios, triginta tribus marcis; & in* Treburia *predia, triginta quatuor mar-*

 cis,

cis, & in Bathenheim *agros & vineas plus quadraginta marcis: & in* Bermersheim *predium viginti duabus marcis comparaui. Item predium in* Budensheim *ab* Vdalrico *filio* Walderade *viginti duabus marcis absolui. Curtim eciam in* Pinguia *ab* Embrichone *Sculteto de* Winkelo *duodecim marcis emi, pluribus aliis, que minoris constant, omissis.*

Quocirca si quis successor meus, ea, que pietatis studio disposui, & scripto sigilloque sancti Albani *martyris confirmaui, sibi vendicare, vel quoquo modo alienare, vel eciam in aliud quid commutare temptauerit, preuaricancium culpa reus a sorte electorum alienus fiat, & nisi resipuerit, eterne damnacionis senciat penam, Amen.*

Acta sunt hec anno ab incarnacione Domini MCLIIII, Indictione secunda.

His prædiis ac possessionibus *Henricus* Abbas S. Albani ecclesiam dotauit ac amplificauit, vt suum erga eam ostenderet animum, & erga pauperes Christi, ceterosque egenos piæ liberalitatis affectum: quin & alia deuoti sui erga cultum diuinum animi monumenta reliquit in crucibus aureis & argenteis, aliisque ornamentis, ad decorem domus Dei spectantibus, procurandis ac donandis.

Quamdiu autem huic ecclesiæ præfuerit, & quo anno spiritum Deo reddiderit, nec dum inuestigare licuit.

BALDEMARVS.

Vir tum generis nobilitate, tum etiam doctrina clarus, in locum defuncti *Henrici* electus fuit anno MC... Præfuit annis....

Testis citatur in litteris, quibus *Arnoldus* Archiepiscopus anno MCLVIII, Indictione VI, XI Kalend. Iun. permutationem quorundam bonorum inter moniales montis D. Ruperti iuxta Bingam, & Fratres monasterii D. Disibodi factam confirmat, liberam Abbatissæ electionem sanctimonialibus concedit, dictumque S. Ruperti parthenonem sub patrocinium S. Martini suscepit.

(*) *Obiit eodem hoc anno. Successor enim* Hartpertus *aliis in litteris, hoc anno post mensem Septembrem, atque adeo* Indictione VII *datis, testes inter citatur.*

(*) *HARTPERTVS.*

Baldemaro *surrogatus fuit. Est, vti dictum, testium in numero in tabulis* Arnoldi *Archiepiscopi, anno MCLVIII, Indictione VII* confectis.

HENRICVS.

Baldemaro * viam vniuersæ carnis ingresso, Abbas electus fuit anno MC...

(*) *Immo, quem dixi,* Hartperto.

Is muneris sui accuratam habuit rationem, multumque profuit monasterio.

Anno MCLXVIII villam ecclesiæ, *Haseloch* nominatam, colonis ob Aduocatorum intemperiem destitutam, Fratribus monasterii Eberbacensis, certa pactione iiscum inita, concessit. Initium eiusdem ita habet: *HENRICVS dictus Abbas & qualiscunque Prouisor ecclesie B. Albani martyris in Moguncia. Ex ea dispensatione* &c.

Anno eodem de decimis Rithausensibus, sequestre Archiepiscopo *Christiano I*, cum ecclesia B. M. V. in *Elvveslat* transegit, testibus his litteris:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. CHRISTIANVS *diuina fauente clemencia Moguntine Sedis Archiepiscopus. Ad hoc a summo pastore pastoralitatis cura nobis est commissa, vt seruos eius, sub alas nostre protectionis congregatos, auctoritatis nostre indissolubili robore confoueamus, sicque ecclesiastica disciplina quotidiano incremento crescat, & de die in diem nostro studio in vinculo pacis proficiat. Scimus enim & certi sumus, nostrum Domino Deo gratum esse famulatum, cum eius ecclesia quotidianum per nos exoptatum accipit incrementum.*

Nouerint itaque presentis tam, quam futuri eui fideles Christi, ecclesiam B. Albani *martyris, itemque ecclesiam* B. Marie Virginis *in* Heluenstatt *sale sapiencie nostre edoctas, humiliter pro debito obediencie nostro mandato se subdidisse, & nostro consilio corda sua fideliter inclinasse, ita vt omni sopita querela, que erat pro*

pro quadam decima in Ridhusen , *iam prefate ecclesie in caritatis redierint vnitatem, & fraterne pacis tranquillitatem.*

Conuenit siquidem ecclesia B. Marie Virg. *cum ecclesia* B. Albani *martyris, vt eius venerabili Abbati singulis annis soluat XLVI maldra tritici, nec non X hordei, & X auene, sicque sit libera ab omni querela. Annectendum preterea iudicauimus de Clerico, qui est in* Leheim, *& eius successoribus, vt singulis annis de prefato territorio accipiat VI maldra tritici, & IV auene, sicque acquiescat ab omni inquietudine, que predicta maldra accipit propter suum laborem. Si autem Reni effusio, aut insperata persecutio, vel aeris immutacio, vt est aliquando, predictum territorium vastauerint, quantum misericordia & pietas parcat iusticie, in Domini Abbatis erit propiciacione, & Fratrum caritatiua compassione.*

Et vt nulla temporum successione, & hominum obliuione hec nostri conscripti pagina diminucionem aut mutacionem accipiat, sigilli nostri impressione eam communiuimus, & banni nostri auctoritate eam roboramus, veracium eciam testium adstipulacione confirmamus, quorum hec sunt nomina:

Burchardus, *Prepositus S. Petri in Moguncia & in Ihechenburg & in** *Thurloen.*
Arnoldus, *Prepositus in Erfort & in Aschaffenburg.*
Godefridus, *Prepositus in Franckenfort.*
Hermannus *de* Birgestat.
Heinricus *de* Rudinsheim.
Gerlacus *de* Bucho.
Hartradus *de* Merenberg.
Dudo, *Camerarius.*
Marcvvardus *de* Birgestat.
Arnoldus Rufus.
Reinbodo *de* Pinguia.
Dietericus *de* Selhouen.
Franco *Pincerna*, *&* Cunradus *frater eius.*

*Dorlon

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLXVIII, Indictione prima.

Hoc ipso etiam anno pia quædam matrona, *Godelindis* nomine, vxor *Salemanni*, herede carens, omnia bona sua tam in ciuitate Moguntia , quam villa Bodenheim, pro animæ suæ, suorumque parentum ac fratrum remedio, D. Albano in perpetuum adsignauit possidenda, harum testimonio litterarum.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Ego CHRISTIANVS *Dei fauente misericordia Mogontine Sedis Archiepiscopus. Notum esse volumus vniuersis Christi fidelibus, tam futuris quam presentibus, tam Laicis quam Clericis, quod* Godelindis, *vxor* Salemanni *ceci, consenciente & annuente, imo eciam vltro offerente predicto viro suo, omnes possessiones, que ex parte patris & matris ei prouenerant, siue in ciuitate Mogontina siue in villa* Bathenheim , *siue essent allodia siue hereditates, cum sobolem non haberet, Deum sibi constituens heredem, qui omnia bona largitur, ipsi Deo & sponse Dei, ecclesie beati* Albani, *post obitum suum possidendas, salubri desiderio, in presencia Cleri & Ministerialium nostrorum, per manum nostram, legitima donacione & irrepulsa, contradidit, annuente* Wernhero *Officiato, & prorsus ius hereditarium preädictarum possessionum coram omnibus abdicante & exfestucante, cum tamen proximus esset in linea consanguinitatis; & ob hoc predicta matrona hereditatem suam in villa* Costheim *in continenti libere eidem* Wernhero *& heredibus eius in perpetuum assignauit.*

Huius autem sancte & Deo grate tradicionis talem esse voluit & statuit predicta matrona condicionem, quod matri sue Adelheidi, *que in eadem ecclesia iam dudum, seculo presenti despecto, ad Dominum fuerat conuersa, & sibi ipsi, & viro suo, si quandoque, relictis omnibus, pauperes vellent sequi pauperem Christum, & tollentes crucem suam, ad monasterium transirent, vnicuique, vsque ad obitum suum, prebenda claustralis plenarie, sicut cuilibet Fratrum, administraretur, vt, cum iubente Domino, in cuius potestate & nutu omnia consistunt, de medio transirent, pro obitu predicte matrone* Godelindis, *& patris sui* Madelboldonis, *& matris sue* Adelheidis, *& fratrum suorum* Humberti *monachi, &* Wolberti *laici, Ministerialis nostri, singulis annis in singulis singulorum anniuersariis, pro salute animarum, Fratribus quatuor vncie denariorum soluantur ad refectionem illam, que* Karitas *in eodem claustro appellatur.*

Nos autem peticione Abbatis ipsius claustri & multorum Clericorum & Laicorum, qui presentes aderant, predictam tradicionem predictarum possessionum, banno nostro, predicte ecclesie in perpetuum confirmauimus, adiicientes pro remedio anime

me nostre, vt predicte possessiones, sicut vsque ad diem predicte tradicionis sine Advocato fuerunt, ita in perpetuum nullum habeant Advocatum.

Et si quis de his, que supra scripta sunt, aliquo malo spiritu ductus, infringere attemptauerit, perpetue excommunicacioni subiaceat, nisi condigna satisfactione resipuerit.

Vt autem hec omnia eius omnibus inconcussa & inconuulsa permaneant, presentem chartam sigilli nostri impressione, & predictam tradicionem cum banno, & excommunicacione prefixa fecimus communiri.

Huius rei testes sunt:

Burchardus, *Prepositus ecclesie sancti* Petri *in Magoncia.*
Arnoldus, *Prepositus Erpffurdiensis.*
Wernherus, *Prepositus ecclesie* S. Ioannis.

De Capellanis Curie

Folbertus, *Prepositus in Selbolt.*
Robertus, *Prepositus in* * *Muckenstat, & Curie Notarius.* *Mocstad
Euerhardus.
Hertvvinus.

De liberis Laicis

*Leiningen *Comes* Emicho *de* * *Lininge.*
Hartmannus *de* Budinge.
Reinhardus *de* * Torenvelde. *Dorfelden
Marquardus *de* * Burgenstat. *Bürgstatt

De Ministerialibus

Reinbodo *de* Pinguia.
Dudo.
Arnoldus Rufus.
Tidericus *de* Selehoven,
& Cunradus *filius* Wichnandi;
& alii quam plures.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCLXVIII, Indictione prima, regnante Friderico *Romanorum Imperatore inuictissimo & semper Augusto feliciter, Amen. Data Magontie per manum* Roberti *Notarii, Mucstadiensis Prepositi, XIIII Kalendas Aprilis.*

Anno MCLXXXIV Lucius II Pontifex omnes donationes, possessiones, ac ecclesias, monasterio huic incorporatas, priuilegia itidem ac immunitates sequenti confirmauit Bulla;

LVCIVS *Episcopus seruus seruorum Dei. Dilectis filiis* Heinrico *Abbati monasteris sancti Albani, quod iuxta Moguntiam situm est, eiusque Fratribus tam presentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuam memoriam.*

Quociens a nobis petitur, quod religioni & honestati conuenire dinoscitur, animo nos decet libenti concedere, & petencium desideriis congruum suffragium impertiri; ea propter dilecti in Domino filii, vestris iustis postulacionibus clementer annuimus, & prefatum monasterium S. Albani, quod iuxta Moguntiam situm est, in quo diuino mancipati estis obsequio, ad exemplar felicis recordacionis Lucii *Pape, predecessoris nostri, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus, & presentis scripti priuilegio communimus.*

In primis siquidem statuentes, vt Ordo monasticus, qui secundum Deum & beati Benedicti regulam in eodem monasterio institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inuiolabiliter obseruetur.

Sequuntur ecclesiæ incorporatæ monasterio S. Albani.

Preterea quascunque possessiones, quecunque bona idem monasterium in presenciarum iuste & canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largicione Regum vel Principum, oblacione fidelium seu aliis iustis modis Deo propicio poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant.

Bodenheim *Ecclesiam in* Batenheim *cum capella, decimacione & curti cum appendiciis suis.*
Bischum *ecclesiam in* Bissofheim, *ecclesiam in* Ebrensheim *cum capella, ecclesiam in* Mo- Ebersheim
menheim, *ecclesiam in* Vndenheim *cum capella. Ecclesiam in* Gesboshcim, *ec-* Gabsheim
clesiam in Stockestat, *ecclesiam in* Leheim, *ecclesiam in* Triburia, *ecclesiam in* Trebur
Seilwort Selcuort *cum capella. Ecclesiam in* Tozesheim, *ecclesiam in* Doruelde, *ecclesiam* Dexenheim
Neesen *in* Nesenne *cum decimacionibus & curtibus cum appendiciis suis. Ecclesiam in*
Rutenheim Strasheim *cum capellis, ecclesiam in* Rutenhei *cum capellis, decimacionibus & cur-*
Büdesheim *tibus cum appendiciis suis; ecclesiam in* Buetensheim *cum decimacione, ecclesiam*
in

in Zarncheim *cum capella & decimacione*, *ecclesiam* S. Nicolai *ante monasterium*, *capellam in* Tetenheim *cum dote & allodio*, *capellam* Wimare *cum dote & allodio*, *ecclesiam in* Acrutfero *cum decimacione & appendiciis suis*, *ecclesiam* S. Iustini, *que est in* Osten, *quemadmodum a bone memorie* Rotardo *Archiepiscopo Maguntino concessa est.* Zarnheim Ocriftel Höchst

Honores quoque & dignitates, quas idem monasterium B Albani *usque ad moderna tempora iuste habuisse dinoscitur, videlicet, ut Fratres eiusdem monasterii, quociens Ordines celebrantur, primi post principalis ecclesie Canonicos vocentur, & ut in publicis stacionibus, & in oblacione, que singulis annis in cena Domini persoluitur, prima post Episcopalem Sedem habeatur, auctoritate Apostolica vobis, & per vos eidem monasterio confirmamus.*

Prohibemus vero, ut nulli Fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem fas sit absque sui Abbatis licencia, nisi arctioris religionis obtentu, de eodem loco discedere, discedentem vero sine communi literarum caucione nullus audeat retinere.

Sepulturam preterea ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum deuocioni & extreme voluntati, qui se illic sepeliri deliberauerint, nisi forte excommunicati vel interdicti sunt, nullus obsistat; salua tamen iusticia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat prefatum monasterium temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexacionibus fatigare, sed omnia integra conseruentur, vestris, & eorum, pro quorum gubernacione ac sustentacione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salua Sedis Apostolice auctoritate, & Maguntini Archiepiscopi canonica iusticia.

Si qua igitur in futurum ecclesiastica, seculariue persona hanc nostre constitucionis paginam, sciens, contra eam temere venire, temptauerit, secundo, tercioue commonita, si non satisfactione congrua emendauerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine DEI & Domini nostri, Redemptoris nostri Ihesu Christi, aliena fiat, atque in extremo examine districte vlcioni subiaceat; cunctis autem eidem loco sua iura seruantibus sit pax D. N. I. C. quatenus & hic fructum bone actionis percipiant, & apud districtum Iudicem premia eterne pacis inueniant, Amen.

Ego LVCIVS *Catholice ecclesie Episcopus.*

Ego Iohannes *tit. sancti* Marci *Presbiter Cardinalis subs.*
Ego Laborans *Presbiter Cardinalis* S. Marie *trans Tiberim tit.* Calixti *subs.*
Ego Hubertus *tit.* S. Laurencii *in* Damaso *Presbit. Cardin. subs.*
Ego Pandulfus *Presbiter Cardinal. tit. Basilice XII* Apostolor. *subs.*
Ego Konradus *Sabinensis Episc. Maguntine Sedis Archiepiscopus subs.*
Ego Theodinus *Portuensis &* S. Rufine *Sedis Episcopus subs.*
Ego Heinricus *Albanensis Episcopus subs.*
Ego Theobaldus *Hostiensis & Velletrensis Episcopus subs.*
Ego Ardicio S. Theodori *Diaconus Cardinalis subs.*

Ego Gratianus *SS.* Cosme *&* Damiani *Diaconus Card. subs.*
Ego Sofredus *S.* Marie *in* via lata *Diaconus Card. subs.*
Ego Albinus *S.* Marie Noue *Diaconus Card. subs.*

Datum Verone per manum Hugonis *sancte Romane ecclesie Notarii XI Kalendas Decembris, Indictione tercia, incarnacionis Dominice anno MCLXXXIIII, Pontificatus vero Domini* Lucii *Pape III anno quarto.*

His temporibus quoque *Henricus* Abbas cum vestalibus montis D. Ruperti de quibusdam areis, aliisque rebus transactionem fecit; vt sequentibus continetur litteris:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Non immerito scripti annotacione memorie commendatur, si quid ad bonum pacis a probis & autenticis viris ordinatur; quapropter ego Heinricus *diuina prouidencia Abbas* S. Albani *in Moguncia vna cum Fratribus meis omnibus tam presentibus, quam futuris notum fieri cupimus, controuersiam quandam, que inter ecclesiam nostram & Dominas* S. Ruperti *in Pinguia pro quadam cappa ecclesie nostre, quam habere videbantur, nec non & quibusdam areis, adiacentibus molendino, quod iure hereditario a nobis possident, agitabatur, hac inter nos forma conuencionis & transactionis habita, sedatam fore & decisam.*

Igitur Domine predicti monasterii hoc tenore octo marcas ecclesie nostre persoluerunt, vt, quicquid rancoris vel discordie pro predicta cappa vel areis prenominatis inter nos & ipsas fuerit hactenus, penitus sit sopitum, ne inposterum aliquod grauamen vel a nobis vel a nostris successoribus inde eis emergat. Nos vero bono pacis prospicientes, & quia pacem omnibus modis amplecti desideramus, sub predicta forma transactionis ab earum vexatione cauendum curauimus.

Vt autem huius rei racio stabilis & firma permaneat, idem coram Canonicis maioris ecclesie contestati sumus, videlicet Ruggero *maiore Custode, Magistro* Petro *Preposito Pinguensi,* Heinrico Capra, Godefrido *de* Sarbrucken, Walthero, *& eam literis, ecclesie nostre sigillo signatis, & bonorum virorum testimonio confirmamus.*

Testes autem de Fratribus nostris hos subiungimus:

Hiltvvinum, *Priorem.*	Gunzechinum, *Capellanum.*
Hezechinum, *Prepositum.*	Ruthardum, *Cellerarium.*
Engelfridum, *Custodem.*	Heinricum, *Camerarium.*

Anno MCXC idem concambium fecit cum *Arnoldo*, Abbate Eberbacensi, super curia quadam in Bingen, pro vinea in Büdesheim; his litteris desuper confectis:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Ego HEINRICVS *Dei gracia Abbas* S. Albani *in Moguncia, notum esse cupio cunctis fidelibus tam presentibus quam futuris, concambium hoc, quod fecimus cum Venerabili Domino* Arnoldo, *Dei gracia Abbate in* Eberbach, *& Fratribus eius, qui collecta manu tradiderunt nobis curiam vnam, sitam in castello, quod vocatur* Pinguia, *que propria esse dinoscitur, & in illius recompensacione dedimus eis vineam vnam, sitam in confinio ville, que vocatur* Butinsheim, *que simili modo propria esse dinoscitur.*

Acta sunt hec temporibus Venerabilis Domini Cunradi, *Dei gracia Maguntine Sedis Archiepiscopi, & adhibiti sunt testes vtriusque partis; sigillis eciam nostris hec scripta confirmari decreuimus, quatenus eo magis esse rata sciantur. De Fratribus* S. Albani *in Maguncia interfuerunt huic negocio:*

Venerabilis Dominus Heinricus, *Abbas eiusdem loci.*	Hermannus, *Cellerarius.*
	Gunzechinus, *Capellanus.*
Hilvvinus, *Prior.*	Ruthardus, *Camerarius.*
Ditherus, *secundus Prior.*	Engelfridus, *Custos.*

De Fratribus sancte Marie in Eberbach:

Venerabilis Dominus Arnoldus, *Abbas eiusdem loci.*	Adelbertus, *Cellerarius.*
	Heroldus.
Ruttandus, *Prior.*	Arnoldus.

Embercho

Embercho *de* Pinguia.
Dragebodo, *& frater eius* Embercho.
Heinricus, *nepos eorundem.*
Adelbero, *cognomento* Baso.
Hartlibus.
Efscero, *& frater eius* Gernodus.
Adelbertus *&* Arnoldus *de* Meisenheim.
Baldemarus *senior de* Budinsheim.
Baldemarus *&* Herbordus *filii eius.*
Egenolffus.
Fridebrahtus.
Weeelinus.

* *Anno MCXCII testes inter fuit, quos* Henricus VI *Imperator adsciuit, quum* Godefrido *Abbati Epternacensi antiquum ius ac tutelam nouis litteris confirmaret. Conf.* Brovverus *annal. Treuirens. lib. XV § XIII p. 90.*

Anno MCXCIV idem fecit concambium cum cœnobio S. Ruperti super bonis in Albich: de quo superant tabulæ, tum editæ; quarum initium est: *Henricus Dei gracia Abbas S. Albani in Maguncia. Generatio preterit* &c. clausula vero; *Acta sunt hec anno Dominice incarnationis MCXCIV, Indictione XI.*

Anno MCCIV obtinuit confirmationem omnium priuilegiorum, monasterio huic olim a Regibus ac Imperatoribus concessorum, a Rege Philippo, testibus, quæ etiamnum extant, litteris XII Kalend. Februar. datis; in quibus Philippus *ad supplicationem dilecti fidelis* HENRICI, *eiusdem loci Abbatis*, id se facere memorat.

WOLFERADVS.

Henrico successor datus anno MCC ... vir, egregiis instructus donis, & aliis regendis quammaxime idoneus.

Anno MCCXIII vineam quandam iuxta oppidum Bingen monialibus S. Ruperti viginti vendidit marcis: vt patet ex litteris sequentibus:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. WOLVERADVS *Dei gracia Abbas, & Conuentus* S. Albani *Maguncie. Ne rerum effectui racionabilium diuturnitate temporum obliuio valeat nouercari, presencium literarum testimonio tam presencium, quam futurorum noticie volumus insinuare, quod nos de communi consensu, magna quidem necessitatis indigencia compellante, proprietatem vinee, ad nostram ecclesiam spectantis, que dicitur* ad ferum, *iuxta molendinum ecclesie* S. Ruberti *Pinguensis, de quo viginti quinque maldra siliginis Maguntine mensure dinoscuntur nostre ecclesie annis singulis persoluenda, Conuentui predicte* S. Ruperti *ecclesie pro viginti marcis Coloniensis monete decreuimus conferenda.*

Vt autem hec nostra ordinacio firmitatem obtineat, presentem conscribi paginam, eamque sigilli ecclesie S. Albani *muniminе fecimus insigniri.*

Huius rei sunt testes:

Cunradus, *Prepositus.*
Godefridus, *Custos.*
Heinricus, *Cantor maioris ecclesie Magunt.*
Rudegerus.
Heinricus Rufus.
Adelbertus.
Heinricus Suadelgard, *Canonici Pinguens.*

Laici:

Reinboto.
Gerhardus, *Aduocatus.*
Gerhardus *puer.*
Gerlacus, *Scultetus, &* Gerlacus *gener ipsius.*
Arnoldus Rufus, *Milites;*
& Conradus Bruchvvige.
Ludevvicus Reite *de* Pinguia.
Petrus.
Dudo.
Herbordus.
Baldemarus.
Magnus, *Scultetus.*
Anshelmus *&* Ludevvicus, *Aduocati de* Budensheim;
& alii quamplures.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCCXIII, Indictione prima, XVI Kalend. Maii.

Vti vero ipse commodis ecclesiæ suæ consulere studuit, ita Sigefridus quoque II Archiepiscopus eodem hoc anno monasterio huic sex ecclesias, videlicet Strasheim, Seylfurt, Bodenheim, Ebersheim, Sarmsheim, & Budesheim, incorporauit. Pro testimonio loquuntur sequentes tabulæ:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. SIFRIDVS *Dei gracia sancte Magun-*

Maguntine Sedis Archiepiscopus, Apostolice Sedis Legatus. Licet pium sit & Domino placitum, fidelis cuiuslibet inopiam subleuare, precipue tamen in suis necessitatibus consolandi sunt, qui, relictis seculi deliciis, diuinis inuigilant obsequiis, sub religionis habitu Altissimo famulantes.

Nos igitur tenuitatem rerum nimiam intuentes, ad quam per guerras & alios sinistros euentus miserabiliter deducta est sancti Albani *ecclesia Magunt. que olim & habundabat diuiciis, & honestate ac religionis obseruancia ceteris sui Ordinis preeminebat, ne Fratres ibidem degentes propter nuditatem & famem, quibus premebantur quotidie, locum ipsum in scandalum Ordinis deserere cogerentur, ad sustentacionem presencium, & nichilominus futurorum, tam ordinaria quam legacionis auctoritate, qua fungimur, sex ecclesiarum prouentus, que subscripte sunt, de consensu* Wolueradi, *tunc Abbatis loci ipsius, percipiendos perpetuo memorate ecclesie indulsimus, quam cito contigerit eas vacare, Diocesani & Archidiaconi per singula iure saluo, iure patronatus earum apud Abbatem predictum, vel successores ipsius inposterum permanente; ita tamen, vt per legitimos Vicarios, assignata eis sustentacione competenti, diuina in illis faciant prouideri, nullis literis obstantibus huic facto, que contineant aliquid de infeodacione locacionis ecclesie proximo vacante, cuius ad Abbaciam predicte ecclesie pertineat patronatus.*

Hec autem sunt nomina ecclesiarum: Strazheim, Seilenuort, Batenheim, Eberensheim, Sarmensheim, Butensheim, *quarum locacio Abbacie pertinet loci dicti.*

Vt autem hec nostra indulgencia, rite facta & pie, firma permaneat & a nullo valeat infirmari, presentem paginam conscribi fecimus, & sigilli nostri munimine roborari, sub pena anathematis inhibentes, ne quis ei temere contraire presumat; quod si quis attemptauerit, indignacionem Dei omnipotentis, & excommunicacionis nostre sentenciam se nouerit incursurum.

Testes huius rei sunt:

Cunradus, *maioris ecclesie*,
Gerbodo, *sancti* Petri,
Gerhardus, *sancti* Stephani,
Christianus, *sancti* Victoris, *Prepositi.*
Theodericus, *Decanus.*
Rifridus, *Scolasticus sancti* Petri.
Iohannes, *Decanus sancti* Stephani.
Arnoldus, *Scolasticus.*
Herimannus, *Cantor sancti* Victoris.
Arnoldus, *Decanus sancte* Marie *ad* gradus.
Cunradus, *Decanus sancti* Mauricii.
Diemarus, *Decanus.*
Sigevvinus, *Cantor* S. Iohannis *Magunt.*

Laici

Gerhardus, *Burgrauius Maguntine ciuitatis & Comes de* Rienecke.
Emircho, *Camerarius.*
Dietherus, *Scultetus.*
Eberhardus.
Dieto.
Emircho.
Helfricus.

Ministeriales

Arnoldus. Baldungus. Godescalcus.

Officiati

Erneftus. Hertvvicus. Sifridus, *ciues Maguntini;*
& alii quamplures.

Acta sunt hec anno Dominice incarnacionis MCCXIII, Indictione prima. Data Maguncie XIII Kalendas Iunii, Pontificatus Domini Innocencii *Pape III anno sextodecimo, Pontificatus vero nostri anno duodecimo.*

Quo anno *Wolferadus* diem obierit supremum, haud occurrit.

GEBENO.

In Abbatem euectus fuit anno MCC.. Præfuit simul monasterio Seligenstadensi: id quod patet ex litteris fraternitatis, quam anno MCCXIX inter monasterium S. Albani, & dictum cœnobium Seligenstadense initam sequentes ostendunt litteræ:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis in perpetuum, Amen. Quante virtutis & efficacie sit mutue fraternitatis & dilectionis connectio, scriptura euidenter

denter insinuat, que ait: Orate pro inuicem, vt saluemini; *hoc est eternum fedus illud, quod Dauid cum Ionata pepigit; hec est vnio illa, de qua idem Psalmista dicit:* Ecce quam bonum & quam iucundum, cohabitare fratres in vnum. *Hinc est, quod ego GEBENO, humilis Abbas ecclesiarum sancti* Albani *Maguntini, simul & sanctorum* Marcellini *&* Petri *in Selingenstat Procurator & Rector existens, vtramque ecclesiam iam dictam adeo amicabili federe coniungere curaui, vt Fratres locorum eorundem de cetero mutue societatis se brachiis amplexando, quasi cor vnum & anima vna, tam in temporalium quam spiritualium administracione plenaria se inuicem preuenire omni obsequio debeant in perpetuum & honorare, eos in stipendiis tanquam propriis vicissim vtrobique connectendo, ac iuxta vniuscuiusque statum & ordinem hinc & inde ipsos suis in locis installare satagendo: Ita eciam, vt, si quos de Fratribus pro morum emendacione, aut fortassis excessuum correctione aut alio qualicunque negocio compellente, ad alteram predictarum ecclesiarum declinare contigerit, ibidem iam a modo non vt hospites & aduene, sed tanquam ciues & domestici cum omni excipiantur hilaritate, & honorentur deuotissime, comedentes & bibentes cum graciarum actione, que apud illos sunt, & eisdem vestimentis se operientes, quousque iterum eis ad propria remeare placuerit: vt sic in posterum de sepedictis domibus Confratres, quasi cum Loth ad portam ciuitatis prestolantes, aut cum Abraham angelis in meridie occurrentes, se ad inuicem omni prestolentur desiderio & affectu, ac de mutuo frequencius inter se congratulentur aduentu.*

Acta sunt hec anno incarnacionis Dominice MCCXIX, regnante Rege Romanorum ac Sicilie Friderico, *presidente Domino* Sifrido *Archiepiscopo Moguntino.*

Testes quoque huius rei sunt:

Fridericus, *Prior.*	Gerardus.
Gerunchus, *Cellerarius.*	Lucianus.
Bertolfus *senior*, Bertolfus *iunior.*	Hartvvicus.
Ehdurandus *senior.*	Godefridus.
Erbo.	Ehdurandus *iunior.*

Et vniuersi SS. Marcellini *&* Petri *in Seligenstat Confratres, qui presentem formam sigillo proprio & Abbatis* Gebenonis *roboratam super his ita ordinatis monasterio S. Albani tradiderunt.*

Eodem hoc anno confirmationi parthenonis in Indagine, postmodum *Schmerlenbach* appellati, tum recens a Nobilibus *de Kugelberg*, *Burcardo*, Canonico Aschaffenburgensi, *Alberto*, Cantore Moguntino, *Godefrido*, Præposito in Moxstadt, nec non *Conrado*, Milite, eiusque vxore *Frederuna* conditi, cum *Hertuico*, Abbate S. Disibodi, aliisque quampluribus ecclesiarum Prælatis, interfuit.

Subsequenti, itidem actui, quo *Hertuicus* modo dictus, bona, quæ in villa Genzingen habebat, *Agneti* Ducissæ *de* Nanzei vendidit.

GVNZECHINVS, *siue* GVNZELINVS.

Custos fuit ad D. Albanum anno MCXCIV, sub Henrico II Abbate: Gebenone vero rebus humanis erepto, ad Abbatis successit honores anno MCC..*.

* *Surrogatus* Gebenoni *fuit anno MCCXX. Occurrit enim iam in litteris* Sifridi II, *anno hoc datis.*

Interfuit anno MCCXXVI compositioni factæ inter Reinherum, Decanum S. Stephani, ex vna, & Gumpertum, Militem, de Biedencap & Wolpertum, ex altera parte, super iure patronatus, curia, & quatuor mansis in *Ammenovve*, & bonis in *Stenreshusen*, super decimis item in *Ammenovve* &c.

Sequenti MCCXXVII perfecit, vt Sifridus II bona Wignandi, quæ Ruthardus Archiepiscopus anno MXCVII monasterio contulerat, his firmaret litteris:

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. SIFRIDVS *Dei gracia sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, vniuersis, ad quorum audienciam vel conspectum presens scriptum peruenerit, salutem in omnium salutari. Pium esse decernitur & salubre, vt bonorum virorum actibus delectemur, & ad eorum imitacionem ad vite eterne brauium promerendum feliciter prouocemur.*

Reuerendi itaque Fratris in Christo, predecessoris nostri bone memorie, Ruthardi *Archiepiscopi Maguntini, caritatis imitari vestigia cupientes, in villa* Altauilla *& in* Steinhelm *bona* Wignandi, *quondam ciuis Maguntini, que, idem zelo Dei succensus, ecclesie beati* Albani *apud Maguncium donauit ad sustentacionem Deo ibidem diu noctuque famulancium personarum, sub testimonio honestorum virorum, qui iam in Domino requiescunt, nos similiter condonamus, cum omni proprietate, vtilitate, libertate, ac seruicio qualicunque ad nos pertinente, sub eadem forma & eodem deuocionis spiritu, quo predictus* Ruthardus *felicis memorie antecessor noster, spe videlicet possidendi premium sempiternum; sub anathemate inhibentes, vt nullus supradictam ecclesiam in predictis bonis grauare vel inquietare, vel eciam huic nostre donacioni presumat ausu temerario contraire; quod qui fecerit, iram Dei omnipotentis, & indignacionem beatorum* Petri *&* Pauli *Apostolorum, &* B. Martini, *nostreque excommunicacionis sentenciam se nouerit incursurum.*

Huius donationis testes sunt:

Dominus Sifridus, *Ratisponensis Episcopus.*
Gerbodo, *maior Prepositus, & Prepositus sancti* Petri.
Christianus, *Decanus, & Prepositus sancti* Victoris.

Canonici maioris ecclesie Maguntine:

Symon. Adelungus. Lutdegerus, *Cellerarius.*
Waltherus. Folpertus. Heinricus, *Prepositus* Binguensis.

De sancto Petro,

Waltherus, *Decanus.* Arnoldus, *Scolasticus*, & Iohannes, *Cantor.*

De sancto Stephano,

Reinherus, *Decanus*; & Helvvicus, *Cantor.*

De sancto Victore,

Arnoldus, *Decanus*; & Arnoldus, *Scolasticus.*

De Gradibus,

Burchardus, *Decanus.* Bervvelfus, *Cantor*; & Cunradus, *Cellerarius.*

De sancto Iohanne,

Gotzmarus, *Decanus.* Benedictus, *Scolasticus*, & Godefridus, *Cantor.*

Laici:

Rupertus, *Comes Irsutus.*
Fridericus *de* Kelberovva, *Camerarius Moguntinus.*
Embercho, *Comes Reni, & Vicedominus*;
Wernherus, *frater eius.*
Eberhardus *de* Turri. Meingotus.
Cnnradus *Magnus.* Helfericus.
Embricho, *filius* Didonis.
Ebervvinus *de* Suabach.
Theodericus, Mengotus, & Hertvvicus, *Milites de* Scarpenstein.
Stephen *de* Walteggen; Waldeck

& alii quamplures tam Clerici quam Laici.

Data Maguncie anno Dominice incarnacionis MCCXXVII, X Kalend. Octobris.

Anno MCCXXXIII compositionem fecit cum *Helferico* de *Rotenberg* super bonis quibusdam in *Drechtingshausen*; ceu litteræ Iudicum a C. Portuensi, Legato Sedis Apostolicæ, delegatorum, VII Idus Maii datæ ostendunt. Incipiunt; *Ad notitiam vniuersorum tam presencium, quam futurorum, ad quos presens scriptum peruenerit, cupimus peruenire, Dominum* Gunzechinum, *Abbatem S. Albani, & Dominum* Helfricum *de* Rodenberg *super ea* &c.

Sequenti obtinuit, vt Gregorius IX P. M. priuilegium super prima sessione post Canonicos maioris ecclesiæ Fratribus D. Albani his stabiliret tabulis:

GREGORIVS *Episcopus, seruus seruorum Dei; dilectis filiis Abbati & Conuentui monasterii* S. Albani, *quod iuxta Moguntiam situm est, Ordinis S. Benedicti, salutem & Apostolicam benedictionem.*

Cum a nobis petitur, quod iustum est, & honestum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, vt id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur

catur effectum. Significastis siquidem nobis, quod Venerabilis Frater noster Archiepiscopus Moguntinus & predecessores eius a tempore, cuius memoria non existit, dignitate monasterii vestri pensata vobis, Capituli sui accedente consensu, prouida deliberatione concesserunt, vt quotiens celebrantur ordines, Fratres monasterii vestri primi post maioris ecclesie Canonicos admouentur: & in publicis stationibus ac in oblatione, que fit in cena Domini annuatim, primum post episcopalem sedem obtineat monasterii vestri Abbas, prout in litteris inde confectis dicitur contineri.

Nos igitur deuotionis vestre precibus inclinati, quod per eundem Archiepiscopum super hoc prouide factum est, ratum habentes, auctoritate Apostolica confirmamus, & presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hec attemptare presumserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli, *Apostolorum eius, se nouerit incursurum.*

Datum Laterani Kalend. Decembr. Pontificatus nostri anno septimo.

CONRADVS.

Gunzechini Abbatis fuit successor, electus anno MCC...

Occurrit in litteris quibusdam anno MCCXL, ipso D. Laurentii festo, super locatione ipsius S. Albani curiæ in Moguntia inter cerdones sitæ datis, *Henrico* Censuario, *Friderico Schade*, monachis Albanensibus, *Volcmaro* Iudice, aliisque tanquam testibus adscriptis.

RVDOLFVS.

Conradi in locum suffectus anno MCC...

Anno MCCLIV ecclesiæ metropolitanæ in augmentum præbendarum parochialem in Strasheim in perpetuum possidendam donauit, attribuitque: pro qua liberali munificentia Capitulum metropolitanum monasterium, ac Fratres D. Albani in perpetuum fraternitatis consortium assumsit, &, præter alia, de quibus sequentes litteræ, collationem nouæ Vicariæ in metropolitana fundatæ Rudolfo, eiusque in Abbatia successoribus in perpetuum contulit.

Litteræ vero, de quibus dixi, hæ sunt:

Reuerendis ac Dilectis in Christo Confratribus suis, Domino Rudolffo *Venerabili Abbati, totique Conuentui* S. Albani *Mogunt.* Wernherus *Prepositus*, Iohannes *Decanus, & vniuersum Capitulum Moguntinum, fraternitatis vere, oracionum & obsequii in Domino perpetuam firmitatem.*

Liberalitates hominum perpetuis inscribi titulis sacre leges ideo voluerunt, quia immensum glorie calcar habent liberalitatum auctores ad accumulandas gracias, & alios quoslibet ad beneficenciam prouocandi. Vt igitur donum illud insigne, munus excellens, & nobile donatiuum de ecclesia in Strasheim, *per vestras manus munificas nobis magnifica liberalitate donatum, de mente presencium, & memoria futurorum nulla valeat obliuione deleri, sed ad repensiuam multiplicem beneficiorum, graciarum, & specialium munerum apud nos & nostros successores viuat & vigeat in eternum; ecce tituli publici perpetua stabilitate subnixi, ecce reuiuifica preconia, & semper ex se renascencia signa, per que tantum & tam memorabile memoriale in secula non poterit derelinqui.*

Nos enim ex nunc, vos, Pater Reuerende Rudolffe, *in vere fraternitatis & fraterne caritatis consorcium liberaliter, & leti suscipimus, vobisque singuli manuali fide promittimus, quod vobis & vestre ecclesie contra quoslibet, vos in honore & iuribus vestris grauare volentes, fideliter assistemus, de communi consilio statuentes, quod nostri posteri quemlibet vestrum successorem infra octo dies post confirmacionem electionis sue, ad nostrum Capitulum venientem, in huiusmodi confraternitatem recipient, quodque singuli a Preposito vsque ad vltimum, similiter ei assistencie presidium, & huius forme obseruanciam repromittent.*

Antiqua eciam confraternitatis iura inter nos & vos habita renouamus, videlicet, vt in morte cuiuslibet de vestris Fratribus, de prebenda qualibet ecclesie nostre vnus panis & staupus pauperibus erogetur; vos quoque in obitu cuiuslibet nostrum, Antiqua fraternitas inter eccl. Mog. & S. Alban. re-

nouatur.

nostrum probendam vnam per triginta dies faciatis in hospitale integre ministrari; in compulsacionibus, vigiliis, Missarum obsequiis nobis facietis, vt vestris, nosque vobis per omnia, sicut nostris.

Vicariæ nouæ in Moguntina ecclesia institutio.

Ad hec vt ex donacione huiusmodi nobis facta, ecclesia vestra nullius demembracionis senciat detrimenta, quin pocius ei ex hoc honoris, fauoris, & commodi multipliciter suffragia liqueat accreuisse, liberaliter promittimus, & nos tenore presencium obligamus, quod, cum primum dicte ecclesie vsu & vtilitate gaudebimus, nos in ecclesia nostra de nouo Vicariam perpetuam creaturos, cui & de redditibus collate nobis ecclesie honestam & decentem deputabimus porcionem; vobis, Pater Rudolffe, *ac vestris successoribus ex nunc cedentes & dantes ius & potestatem, ipsam Vicariam sacerdoti honesto & choro vtili, perpetuo conferendi, qui & duos cereos bilibres in vigilia* B. Albani *ad vesperas super altare maius dare annis singulis teneatur, qui in ipsis vesperis, die & infra octauam vsque ad consumpcionem ardebunt, nec ob hoc consuetarum candelarum numerus minuetur.*

Cuius patronus Abbas S. Albani.

Processio maioris ecclesiæ ad S. Albanum instituta.

Vouemus eciam ex nunc, in die dicti patroni vestri ad vestram ecclesiam annis singulis processionaliter perpetuo nos ituros, nosque ibi, quousque missarum solempnia completa fuerint, duraturos, presencia ordinanda, que nec eciam cuiquam prelatorum, nisi presens fuerit, tribuatur.

Salmo quotannis Abbati S. Alb. ab Capit. Mog. dandus.

Eodem eciam die salmonem dabimus Abbati, qui dari a pastore ipsius ecclesie nomine consueuit. Item Abbas, qui pro tempore fuerit, in signum vnionis & confraternitatis huiusmodi, tempore absencie Episcopi, cum a Capitulo nostro rogatus fuerit, ac ei libet ac vacat, in ecclesia nostra Missarum solempnia celebrabit; nos quoque tunc faciemus eidem de meliori vino, vbicunque illa die comederit, honorifice propinari.

Communis memoria Abbatum ac Fratrum S. Albani in eccl. Mog. instituitur.

Preterea in anniuersario vestro, Domine Abbas, quod in ecclesia nostra statuimus perpetuo solempniter celebrari: item in commemoracione communi omnium Abbatum & Fratrum ecclesie vestre, quam in vigilia B. Benedicti *perpetuis temporibus agi decreuimus, due honeste nichilominus presencie de redditibus dicte ecclesie statuentur, & he, sicut & prima, iuxta ordinacionem vestram, precarias habentibus non dabuntur.*

Ceterum fideliter vobis promittimus, quod si occasione collacionis huiusmodi vos vel vestram ecclesiam a quocunque impeti vel vexari contingeret, nos impeticionem & vexacionem huiusmodi vobis tollemus nostris laboribus & expensis.

In cuius facti memoriam & perpetuam firmitatem presentes literas vobis damus nostri sigilli munimine roboratas. Actum anno Domini MCCLIIII, quinto Kalendas Maii.

Gerhardus vero I, Archiepiscopus, biennio post, cum Capituli maioris consensu, monasterio, quod tum occasione belli generalis plurimum debilitatum, tum etiam propter aliorum incursationes ac infestationes in annuis suis reditibus plurimum diminutum fuerat, duas parochiales in Bodenheim & Vndenheim incorporauit; quam vnionem non tantum Alexander Papa IV ratam habuit, verum etiam Ludouicus Archidiaconus anno sequenti MCCLVI, II Id. Mart. stabiliuit.

Gerhardi hanc in rem litteræ ita habent:

GERHARDVS *D. G. S. Moguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis in Christo Abbati, & Conuentui monasterii* S. Albani *extra muros Mogunt. Ord. S. Bened. nostre diocesis salutem in Domino.*

Licet generaliter officii nostri debitum remediis inuigilet subiectorum, speciali tamen prouisionis oculo illis prospicere cogimur, qui nobis & propinquitate loci & deuocione seruicii arctius sunt astricti, & quorum necessitates compassionis visceribus & cottidiano intuitu viuaciter contemplamur.

Cum igitur monasterium vestrum, occasione belli generalis ac perturbacionis tocius patrie, facultatibus exhaustum, & debitorum oneribus depressum, desolacionis statum & destructionis indicia premonstraret, nos huiusmodi vestris periculis ex speciali gracia & paterna sollicitudine, pro remedio peccatorum nostrorum, & vt nostri memoria penes Fratres eiusdem loci in pia recordacione omni tempore habeatur, vt duas parochiales ecclesias Bathinheim & Vndenheim, *quarum ad vos ius patrona-*

tronatus noscitur pertinere, cum suis prouentibus, iuribus ac pertinenciis vniversis, que Pastores earundem hactenus percipere consueuerunt, in augmentum prebendarum vestrarum licite ac perpetuo retinere possitis, vobis & per vos monasterio vestro, presencium testimonio duximus liberaliter indulgendum, adhibentes ad hoc consensum voluntarium & expressum; ita tamen, quod, cum primum ipsas ecclesias vacare contingeret, prouentus ipsarum omnes, qui super competentem & honestam prebendam Sacerdotum idoneorum Vicariorum perpetuorum residencium in eisdem, qui ad ipsas sunt pro consuetudine Archidiacono presentandi, poterunt superesse, prebendarum vestrarum vsibus communibus perpetuo applicetis, nostro, successorum nostrorum, ac Archidiaconi per omnia iure saluo.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis, consensus & confirmacionis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc presumpserit, indignacionem Dei omnipotentis, B B. Apostolorum Petri & Pauli, & nostram se nouerit incursurum. Datum Moguncie anno Domini MCCLV, XV Kal. Sept. Pontificatus nostri anno IIII.

Anno MCCLVIII Rudolfus dimidiam partem decimæ in tractu Rudenawi cum omni integritate, aliisque præsenti acquisiuit pecunia, posteritatique hac de emptione reliquit litteras, quarum initium est: *Ne gesta temporum cum tempore simul elabantur, solent ea homines scriptis perhennare. Ad noticiam igitur cunctorum hominum cupimus peruenire, quod nos, videlicet ego* Rudolfus, *Abbas S. Albani & Confratres* &c. finis vero; *Acta sunt hec anno incarnationis Domini MCCLVIII, ipsa Dominica, in qua cantatur*, Dominus illuminacio.

Anno MCCLXVI assensit, vt Wernherus Archiepiscopus ecclesiam in Sarmsheim prope Bingam, cuius ius patronatus ad Abbatem & Conuentum S. Albani spectabat, Collegio D. Stephani incorporaret; simul autem sibi, successoribusque collaturam vnius præbendæ in dicta D. Stephani ecclesia acquisiuit. Litterarum XII Kalend. August. desuper editarum clausula est: *Nos quoque* Rudolfus *Abbas, & Conuentus monasterii S. Albani, & nos* Waltherus *Decanus, & Capitulum S. Stephani ordinacionem ipsam recipimus, ac eam perpetuis temporibus promittimus obseruare.*

Anno tandem MCCLXIX *Rudolfus* post laudabile regimen viuendi finem fecit, cuius anniuersarium in Moguntina maiori annuatim in mense Iunio peragitur.

CONRADVS.

Emit ipse anno MCCLXX partem decimæ, in terminis villæ Vdenheim, quæ feudi iure ad ecclesiam D. Albani spectabat, cum omnibus iuribus a *Philippo* de *Hohenfels*, Dapifero de Altzeia.

Et cum vir esset deuotus, diuæque virginis Mariæ cultor singularis, anno postero capellam eiusdem Deiparæ, sitam in *Oberndorf*, in terminis villæ Bodenheim, iam a multo tempore prouisorum incuria pæne desolatam, ac in suis prouentibus diminutam, restaurauit, reditibusque, ad diuinum officium in ea rite obeundum, instruxit. Perhibent id hæ dotationis tum factæ, litteræ:

CONRADVS *D.G. Abbas, totusque Conuentus monasterii* S. Albani *extra muros Moguntinos, vniversis Christi fidelibus, presencium inspectoribus literarum, oraciones deuotas & salutem in Domino sempiternam.*

Labilis hominum memoria, que frequenter obliuionem inducit, expostulat ac persuadet, vt ea, que fiunt in tempore, ne cum tempore labantur, scripturarum testimonio roborentur: ea propter constare cupimus, tam presentibus quam futuris, quod cum capella in Oberndorf, *in termino parochie ville Bodenheim sita, in honorem beate ac gloriose Dei genetricis constructa per Sacerdotem, qui ipsi parochie preesse consueuit .... in Missarum celebracione & in aliis officiis diuinis officiata fuisset, nec per se proprium sustentare potuit Sacerdotem, eo quod eidem capelle nulli certi hactenus redditus attinebant, homines predicte ville ob reuerenciam Dei & venerabilis matris sue, patrone dicte capelle, ipsam sic diuinis officiis desolatam esse dolentes, nos crebris exhortacionibus sollicitare curarunt, vt eandem in meliorem statum circa diuinum officium ponere curaremus.*

Eorum igitur consilio & auxilio eorundem hominum, aliorumque fidelium, certis redditibus, de quibus Sacerdos competenter sustentari valeat, ordinatis, accedente consensu Reuerendi Patris nostri D. Gerhardi Archiepiscopi Moguntini, duximus ordinandum, quod prefata capella de cetero in perpetuum per proprium gubernabitur Sacerdotem, qui quidem per nos Abbatem, & nostros successores, Abbates monasterii S. Albani, sicut Sacerdos parochie ville predicte, quociescunque ista capella vacauerit, loci Archidiacono presentabitur, ab ipso inuestiendus. Quilibet eciam Sacerdos, cui de ipsa capella per nos vel nostros successores fuerit prouidendum, ante huiusmodi prouisionem firmabit proprio iuramento, quod ab hominibus dicte parochie vllas oblaciones recipiat manifeste vel occulte, & si que tamen ad altare dicte capelle oblate fuerint, antedicte illas restituet ipsius parochie Sacerdoti. Preterea nec minutam decimam percipiet, nec aliquid acceptabit in preiudicium parochie vel Sacerdotis, qui pro tempore fuerit, parochie memorate. Si vero aliquis fidelium in vita vel in morte sua aliqua donare vel legare voluerit in augmentum prebende Sacerdotis, seu ad edificium ipsius capelle, hoc vtique licitum sibi erit. Ad hec statuimus, vt Sacerdos capelle nec confessiones parochialium audiat, nec aliqua eis porrigat ecclesiastica sacramenta, nisi in absencia Plebani, necessitate vrgente, vel ipso Plebano rogante. In diebus dominicis & festiuis nec aspersionem aque nec predicacionem faciat, ne populus a sua parochia abstrahatur, ad quam precipue debet his diebus confluere. Ceterum addicimus, vt in capella memorata semper prima Missa summo mane celebretur, exceptis festis precipuis, videlicet Natiuitatis Domini, Pasche, Pentecostes, Omnium Sanctorum, die animarum, dedicacionis ecclesie, ac quatuor festiuitatibus B. Marie, scilicet Natiuitatis, Annunciacionis, Purificacionis & Assumpcionis; in quibus Sacerdos capelle ante Missam parochie non celebret, nisi fuerit de Plebani licencia speciali.

In cuius nostre ordinacionis perpetuam firmitatem presentem literam nostris sigillis duximus roborandam. Actum anno Domini MCCLXXI, III Kalend. Augusti.

Decessit ex hac lacrimarum valle, vita longiore dignissimus, anno MCCLXXIII.

RVDOLFVS.

Successit Conrado anno MCCLXXIII, a Wernhero Archiepiscopo V Kal. Iul. confirmatus: quo munere pie non minus, quam vtiliter perfunctus est tres annos & aliquot menses.

* Anno sequenti IV maldra filiginis, tertiam partem duarum amarum vini Hunnici, & tertiam partem duorum plaustrorum straminis Decano & Capitulo S. Victoris vendidit. Quam rem sequentes docent littera;

* Nos RVDOLFVS Abbas monasterii S. Albani prope Moguncium confitemur & publice protestamur, quod nos IV maldra filiginis cum suis attinenciis, tercia scil. parte duarum amarum vini Hunnici, & tercia parte duorum plaustrorum straminum, que nobilis Vir, Dominus Eberhardus, Camerarius ciuitatis Maguntine de tercia parte decime S. Disibodi, pertinente ad ipsum nomine census, in pensione nobis & monasterio nostro soluit hactenus annuatim, prudentibus Viris Decano & Capitulo S. Victoris Magunt. iusto empcionis & vendicionis titulo vendidimus pro certa pecunie quantitate, de qua integre & plene nos dicimus esse pagatos, vnde nos idem ius, quod in predictis bonis nomine census & pensionis habuimus & habemus, plene transtulimus & transferimus, de voluntate & expresso consensu Eberhardi Camerarii supradicti, in Decanum & Capitulum superius memoratos.

Testes huius facti sunt:

Henricus, Prior.
Sigenandus, Camerarius.
Marquardus, Cellerarius.
Contadus, Hospitalarius.
Godefridus, Magister operis,
& Petrus, monachi monasterii nostri.
Iohannes, Decanus.
Cuntadus, Scolasticus.
Ludvvicus, Cantor.
Henricus, Custos.
Henricus de Alsenzen.
Herburdus.
Wernherus de Colnhusen,
Canonici eccles. S. Victoris;

& plures alii ad hoc specialiter conuocati.

In

In huius rei testimonium sigilla nostra duximus presentibus apponenda. Datum & actum anno Domini MCCLXXIIII, V Kalend. August.

Anno MCCLXXVI Plebano in villa Bodenheim portionem certam annuatim percipiendam constituit, quadraginta videlicet maldrorum siliginis, & vnius carratæ vini, nec non aliorum quorundam censuum ac decimarum. Rem III Idus Ianuar. in litteras misit ac confirmauit *Simon*, Decanus maioris, & Præpositus ecclesiæ ad D. Victorem: quarum quidem initium: *Ordinationem de prebenda Sacerdotis in villa Bodenheim pro tempore celebrantis factam per Dominum* Rudolfum, *Abbatem S. Albani, & suum Conuentum ---- ratam habemus.*

Anno eodem Magistræ & Conuentui in *Walsdorf* capellam in loco, qui *Altenburg* nominatur, cum curia, reliquisque bonis omnibus in perpetuum concessit: cuius beneuolæ voluntatis testes hæ sunt litteræ:

RVDOLFVS *D. G. Abbas, totusque Conuentus monasterii S.* Albani *extra muros Moguntinos, Dilectis in Christo sororibus, Magistre & Conuentui claustri in* Walesdorff, *salutem & veram in Domino caritatem.*

Cum & plantare sacram religionem, & plantatam fouere ex religionis debito teneamur, vota vestra & peticionem, zelum deuotionis & religionis continentem, pro fauore & benigna consideracione suscepimus & curauimus effectui mancipare.

Ad honorem igitur Dei omnipotentis & ad decorem ecclesie nostre S. Albani, *vobis & vestre ecclesie, Dilectis in Christo sororibus, nostram ecclesiam, sitam in loco, qui dicitur* vetus castrum, *cum curia & omnibus suis pertinenciis in perpetuum concedimus, ipsius proprietate apud nostram ecclesiam remanente, ita, quod vos pro regulari institucione religiosas personas de vestro Conuentu, quantas decreueritis, in eodem loco statuatis ad religionem monasticam obseruandam & diuinum officium exequendum; & quod C. Confratri nostro, donec vixerit, & suum officium in predicta ecclesia exequi voluerit, prebendam suam, sicut alii de nostris Fratribus, ministrabimus ad ipsum locum, post eius decessum vel discessum ad alterius Sacerdotis prouisionem nolentes esse aliquantulum obligati. Statuimus eciam, vt ad recognicionem iuris & dominii nostri, semper in quinto anno infulam Abbatis ad nostrum sacrarium ministretis; memoria eciam Abbatum & Fratrum nostre ecclesie in anniuersariis celebrabitur, in vigiliis solempnibus & in Missis; & si, Deo donante, locus idem adeo conualuerit, vt puelle ibidem recipi debeant, nostrum super hoc, scilicet Abbatis* S. Albani, *consensum & consilium requiretis, cui eciam Sacerdotes, qui p. t. a vobis assumentur, presentabitis instituendos.*

Ceterum si predictum locum per vestram negligenciam, maliciam seu desidiam diuino officio & religione incultum dimiseritis & desertum, vel ea, que superius sunt statuta, duxeritis temere violanda, locus idem ad nos sine contradictione quali bet libere reuertatur.

Ad premisse igitur collacionis firmitatem presentem paginam nostris & nostre ecclesie sigillis fecimus roborari. Acta sunt hec anno Domini MCCLXXVI, III Kalend. Februar.

Eadem beneficentia hoc anno vestalibus cœnobii in monte D. Ruperti fontem curiæ Albanensis in villa Bermersheim perpetuos in vsus attribuit. Fidem adstruunt litteræ, Kalend. Maii tum editæ, quæ sic inchoant: *Nos RVDOLFVS Dei gratia Abbas* &c.

Postero, qui MCCLXXVII fuit, aduocatiam in villa Bodenheim, quam *Philippus* de *Hohenfels*, iunior, *Philippi*, senioris, & *Lucardis* Isenburgicæ filius, in feodo ab ecclesia D. Albani habebat, fratrum suorum *Philippi*, *Tilmanni*, & *Ioannis* consensu, redemit, *Philippo* rem his fatente litteris: *Ego* Philippus de Hoinvels, *natus Domine* Lukardis *de* Isenburk, *presentibus literis ad noticiam presencium & futurorum cupio peruenire, quod cum inter me & Venerabilem Dominum meum Abbatem* Rudolfum *monasterii S. Albani* &c.

CONRADVS.

Rudolfo in Libitinæ censum redacto, Abbas designatus, an. MCCLXXVII a Wernhero Archiepiscopo confirmatus, religiose monasterio præfuit ac vtiliter.

Monasticæ disciplinæ fuit obseruantissimus, possessionum D. Albani augendarum studiosissimus: vti sane, dum regiminis tenuit habenas, monasterium, multis priuilegiis, donationibusque auctum, plurimum sumsit incrementi.

Anno MCCLXXVIII, cum cœnobii res tot monachis alendis, quot hactenus, minus sufficerent, consilio cum Fratribus inito, certum ac determinatum numerum, quadraginta scilicet personarum deinceps & in posterum admittendarum, statuit ac ordinauit: quem dein Wernherus Archipræsul sequenti firmauit diplomate:

WERNHERVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis in Christo Abbati & Conuentui monasterii* S. Albani *extra muros Moguntinos salutem, & sinceram in Domino caritatem.*

Quociens a nobis petitur, quod congruit racioni, iustum est & decens, vt petencium desideria compleamus. Sane nobis exponere curastis, quod, licet ecclesia vestra, tum ex malicia temporis, tum propter casus graues & difficiles, qui emerserunt hactenus & emergunt, non modicum sit grauata, & redditus vestri ex parte eciam diminuti, tamen propter instancias & preces importunas tam Prelatorum, quam aliorum nobilium & potentum, supra vires vestras ad recepcionem cogimini puerorum, cum in ipsa eciam non sit nec hactenus fuerit certus numerus personarum; contra quod, quia deliberacione prouida statuistis, & statutum item iuramento interposito roborastis, vt in vestro monasterio numerus Fratrum determinatus deinceps habeatur, numerum quadraginta personarum, Abbate vestro, qui pro tempore fuerit, pro duabus personis computato, taxatis viribus facultatum ecclesie vestre, statuentes, in posterum obseruandum, petentes a nobis humiliter & deuote, predictum numerum a nobis ratum haberi & eciam confirmari. Nos igitur vestris vtilitatibus & commodis consulere cupientes, quod per vos de his factum est, auctoritate presencium in nomine Domini confirmamus. Actum Maguncie anno Domini MCCLXXVIII, XII Kalendas Iunii.

Eodem anno in consensum coaluit cum Conuentu D. Albani de reditibus ecclesiarum in Bodenheim & Vndenheim, delectis ab vtraque parte hanc in rem arbitris: quorum litteræ sic incipiunt: *Suborta inter Dominum* Cunradum, *Abbatem monasterii S. Albani & suum Conuentum* &c.

Anno MCCLXXXV a *Ruperto* & *Ioanne* de *Sassenhusen* fratribus, aduocatiam in *Oberavv* iuxta Triburiam, quam ii ab abbatia S. Albani in feudo tenebant, XXVII marcis Coloniens. sibi & ecclesiæ redemit. Habent id, quas *Sassenhusii* tum VIII Kalend. Februar. ediderunt, litteræ.

Sequenti MCCLXXXVI ipse, totusque Conuentus instituerunt ac fundarunt perpetuam Missam in memoriam Fratrum defunctorum in sacello Deiparæ virginis in peristylio quotidie peragendam. Fundationis huius extant litteræ, IV Idus Februar. scriptæ; in quibus diserte: *Expropter nouerint vniuersi, tam presentes, quam futuri, quod nos* Cunradus *D. G. Abbas* &c.

Cum ipse cœnobio sic curas impenderet suas, *Gerhardus II* Archiepiscopus anno MCCXCIV parochialem in *Seylfurt* *, cuius ius patronatus ad Abbatem & ecclesiam S. Albani spectabat, consensu tum Decani & Capituli maioris, tum Præpositi ad *D. Victorem*, præbendis Fratrum incorporauit. Extant hanc in rem chartæ tum *Gerhardi*, tum *Capituli* metropolitani, tum *Ioannis*, ad D. Victorem Præpositi & loci Archidiaconi.

In grati animi signum Capitulo Abbas & Conuentus duas libras ceræ promiserunt;

I. N. D. A. Quoniam, vt dicit canon, in officiis caritatis, illis primo loco obnoxius quis esse tenetur, a quibus recognoscit se beneficium recepisse; hinc est, quod nos Abbas & Conuentus monasterii S. Albani *Mogunt. Ordinis S. Benedicti, recognoscentes & considerantes diuersa beneficia nobis, nostroque monasterio predicto a Reuerendis viris & DD. Decano & Capitulo maioris ecclesie Mogunt. multipliciter impensa, eisdem Decano & Capitulo in signum retribucionis beneficiorum, nobis nostroque monasterio prefato impensorum, nec non specialis amicicie, que inter nos, nostrum monasterium ac dictum Capitulum viguit, & vigeat, dante Domino, in futurum, duas libras cere in festo* B. Martini *singulis annis de reditibus Conuentus predicti soluendas*

uendas sine omni contradictione, ac in omnem euentum soluere promittimus bona fide, & ad id nos, nostrumque monasterium sepedictum, vt est premissum, presentibus obligamus.

In cuius rei testimonium & firmitatem pleniorem nos Abbas & Conuentus predicti presentem litteram conscribi fecimus, & sigillorum nostrorum munimine ex certa sciencia roborari. Datum & actum anno Domini MCCXCIIII, V Idus Aprilis.

* *Situs autem quondam fuit pradictus vicus* Seylfort *infra vicum* Rüsselsheim, *ad Mænum, Moguntiam versus, sub ditione primum Comitum Catznelibocensium; postea vero, iis extinctis, Landgrauiorum Hassia: qui anno circiter MCCCCLXXXII, ipso S. Iacobi Apostoli die festo, igne casu fortuito excitato penitus consumtus fuit, vt nullum hodie illius vestigium appareat, communitate eiusdem communitati* Rüsselsheimensi *adunata.*

Anno MCCXCVI, ob singularem venerationem *D. Ioannis* Euangelistæ & Apostoli, de consilio, consensu, ac voluntate totius Conuentus instituit eiusdem diui præconis festum, quod titulo *ante portam Latinam* insignitur, solenniter in suo monasterio in perpetuum celebrandum: certis reditibus ac prouentibus annuis hunc in finem constitutis. Litterarum fundationis, vt dicuntur, datum est *Kal. Februar.*

Eodem hoc anno duo a Sede Romana obtinuit priuilegia. Primum spectat licentiam, clausis ostiis celebrandi diuina tempore interdicti: alterum comprehendit confirmationem omnium priuilegiorum monasterio huic concessorum, nec non immunitatis ab exactionibus sæcularibus.

Anno MCCXCVIII duplici de caussa sibi, ecclesiæque suæ gratulari potuit. Primum enim Iudices Sedis Moguntinæ diremere litem, quæ inter ecclesiam *D. Albani* & *S. Stephani* de decimis in Sarmsheim & Münster resuscitata erat, laudo peculiari.

Dein *Ingebrandus*, Miles ac ciuis Moguntinensis, zelo religionis motus, in remedium animæ suæ, in æde D. Albani propriis de bonis statuit & dotauit altare beatorum decem millium martyrum.

Secuto *Conradus*, monachus *S. Albani*, dictus *Beyer*, nobili *Beyerorum* de *Boppardia* stirpe ortus, decem maldra siliginis, quæ e patrimonio suo & superabundantiis præbendæ suæ comparauerat, in villa Ockenheim, loco perpetui census intra duo festa B. M. V. perpetuis temporibus cedentia, pro animæ suæ salute, & anniuersario, Fratribus legauit.

Vltimo sæculi huius *Conradus* Abbas, vna cum Conuentu, vniuersa & omnia bona, reditus, census, & prouentus, quæ & quos monasterium in villa *Treys*, eiusque terminis habebat, *Petro* dicto *de Iuueni* siue *Zum Iungen*, centum & viginti quinque marcis denariorum Coloniensium vendidit, ceu hæ loquuntur litteræ:

Nos CONRADVS *diuina bonitate monasterii S. Albani prope Moguneiam Abbas, totusque Conuentus ibidem, Ord. S. Benedicti, recognoscimus, & in his scriptis publice profitemur, quod nos vniuersa & omnia bona nostra, nec non redditus, census, prouentus omnes & singulos, que & quos in villa, & terminis ville* Treys, *Mog. dioc. iuxta villam* Funthene *site, siue in agris siue pascuis, pratis seu nemoribus,* Finten *seu vineis, vsque in hodiernum diem habuimus, & habuisse dinoscimur, pro centum marcis denariorum Coloniensium, tribus Hallensium bonis & legalibus pro denario quolibet computandis, & pro viginti quinque marcis predicte monete vendidimus* Petro *dicto* de Iuueni *ciui Magunt. ementi, & eidem per solemnem Syndicum & legitimum Procuratorem nostrum ad hoc statutum, in iudicio coram Sculteto, Scabinis & incolis, publice resignauimus, vt est moris, in perpetuum possidendas, dictamque pecuniam nobis, & nostro Conuentui per eundem Petrum integraliter numeratam & creditam atque solutam, in vsus nostri monasterii necessarios conuertimus, nos & nostri monasterii debitorum onera cum dicta pecunia subleuantes, prout nobis extitis opportunum. Renunciantes pro nobis & vniuersis nostris successoribus excepcioni non numerate, non credite, non soluto pecunie; excepcioni non celebrati contractus; restitucionis in integrum; beneficio iuris, quo deceptis vltra dimidium iusti precii succurritur; litteris Apostolicis, impetratis seu impetrandis, cunctisque aliis excepcionibus iuris Canonici & ciuilis, quibus presens instrumentum infringi posset quomodolibet, vel illudi. Dictumque Petrum de vniuersis & singulis bonis su-*

ſupradictis, *preſentibus litteris vvarandamus. Dantes ei preſentes literas ſigilli noſtris ſigillatas in teſtimonium ſuper eo. Datum anno Domini MCCC.*

Primo ineuntis ſæculi quarti & decimi *Henricus* quidam, dictus *zum Rüdinsheimer*, & vxor ipſius *Benigna*, pro remedio animæ ſuæ, D. Albano in perpetuum legarunt viginti ſeptem maldra ſiliginis & viginti ſolidos. Tabulis, die B. Gertrudi virgini feſto confectis, ſigilla appendere Abbas & Conuentus, his adiectis verbis: *Nos igitur* Cunradus *Dei gratia Abbas*, Franco *Prior*, *totusque Conuentus monaſterii S. Albani ſupradicti ordinationem hanc prædictorum coniugum in omnibus & ſingulis articulis inuiolabiliter obſeruare volentes* &c.

Anno MCCCV *Cunradus* Armiger de *Honſtein* tradidit & donauit eccleſiæ D. Albani vnam marcam pro anniuerſario, vti pateſcit e contubernii litteris, XIII Kalend. April. datis, quæ ſic finiunt: *In cuius facti teſtimonium euidens ſigillum Venerabilis Patris, Domini* Cunradi, *Abbatis noſtri, vna cum ſigillo noſtro preſentibus eſt appenſum.*

SIBOLDVS.

Ob præclaras animi virtutes, eruditionem, morumque probitatem, *Conrado* ſurrogatus anno MCCCVIII, licet infimus fere omnium in gremio Capituli eſſet.

Vix regimen inierat, quum *Philippus*, iunior, de *Falckenſtein*, Dominus *in* Münzenberg, ac *Vdelhildis*, coniuges, contulerant ad capellam B. M. V. duas libras ceræ, ſingulis annis in natali Domini cedentes: quæ donatio XIII Kalend. Mart. ſcripto comprehenſa fuit.

Anno MCCCXIII ab *Hermanno* de *Dirmſtein*, Milite, dicto *Keſe*, & Domina *Kaſula*, vxore eius, cum ſine herede eſſent, bona quædam in villa Bodenheim ſita, videlicet LXV iugera agrorum, minus quartali, VII iugera vinearum, & X iugera pratorum, minus quartali, & curiam quandam, ſitam in eadem villa prope fontem; nec non cenſus duorum ſolidorum Halenſium, & quatuor capponum ibidem ſoluendorum, emit & comparauit pro quadringentis & quadraginta libris Halenſibus, minus XXX Hall.

Occurrit adhuc in litteris quibusdam anno MCCCXXV, quarum initium; *Nos* SIBOLDVS *Abbas* &c.

Immo, occurrit adhuc in litteris, anno MCCCXXXIII, XVII Kalend. Februar. ſcriptis, quæ ſic incipiunt: Hermannus *S. Mariæ* & Henricus *S. Seueri* Decani, ac *Siffridus* de *Hallis*, eiusdem *S. Seueri* Canonicus, eccleſiarum Erfordenſium, Executores ad ſubſcripta ſubdelegati a venerabilibus, Viris, Dominis *SIBOLDO*, S. Albani Mogunt. & *Tilmanno* in Selgenſtatt, monaſteriorum Abbatibus *&c.*

GISELBERTVS*.

Quem Abbatem legi in litteris variis de anno MCCCXXXIV, V Kalend. Iunias; de anno MCCCXXXV, XIV Kalend. Februar. & anno MCCCLI.

* *De* Echzel. *Sic enim in litteris antiquis anno MCCCXXXI, VII die Septembr. anno item MCCCXXXVI, II Idus Decembr. datis.*

Quod dum moneo, ſimul notari volim, mihi videri, ac ſi in iſto Balduinum *inter ac* Henricum *diſſidio* Siboldo *oppoſitus fuerit. Quo confer litteras* Henrici *Colonienſis Archiepiſcopi ſupra ſectione I cap. XIII p. 733 allatas, vbi ſub finem*; & quia *Giſelbertus* de *Eczil* -- pro Abbate eiusdem monaſterii ſe gerens *&c.*

Ceterum is anno MCCCXLI, accedente contubernii ſui conſenſu, eccleſiam in Trebur *Decano & Capitulo eccleſiæ Moguntinæ donauit. Id quod teſtantur tabulæ anno eodem die S. Agnetis confectæ.*

Anno MCCCXLVII quasdam vineas, agros, & prata in tractu villæ Bodenheim ſita pretio MDC librarum Halenſium emit, & monaſterio attribuit. Adiecta tamen conditio, vt, quoad viueret, vſum fructum horum bonorum perciperet ipſe; ſe mortuo, monaſterium, ad peragendam quotannis quater ſui nominis memoriam; vt in Documento hac de re confecto plenius continetur. Id vero ita habet:

In nomine Domini, Amen. Nouerint vniuerſi preſentis inſtrumenti publici inſpectores, maxime tamen, quos noſſe fuerit oportunum, quod ſub anno natiuitatis Dominice milleſimo, trecenteſimo, quadrageſimo ſeptimo, Indictione prima, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri, Domini

CLEMEN-

CLEMENTIS, *digna Dei gracia Pape VI, anno sexto, mensis Nouembris die vicesima quinta, que fuit ipsa dies B. Catharine virginis & martyris, hora diei eiusdem sub pulsu prime, in monte* S. Albani *extra muros Maguntin. conuocatis & congregatis ad inuicem in curia habitacionis Religiosi viri*, Hermanni *dicti* Hübel, *Censuarii monasterii* S. Albani *ibidem, Ordinis S. Benedicti, Honestis & Religiosis viris, Dominis* Emerchone, *Priore*, Emerchone, *Hospitalario*, Arnoldo, *Custode*, Schoffrido *de* Lapide, Herbordo, *Magistro operis*, Hermanno, *Infirmario*, Hermanno, *Censuario supra dicto*, Siboldo *de* Wolfskeln, Godelmanno *de* Lorche, Brunone, *Magistro Curie*, Heinrico *dicto* Albach, Syboldo *de* Leybenheim, & Wernhero *de* Morle, *monachis Conuentualibus & Capitularibus monasterii* S. Albani *predicti, totum Conuentum & Capitulum ipsius monasterii representantibus ac facientibus ea vice: Honorabilis vir Dominus* Nicolaus, *Decanus ecclesie* S. Marie *in* Campis, *extra muros Magunt. predictos, ibidem coram ipsis presencialiter constitutus in mei publici Imperiali auctoritate Notarii subscripti, & testium subscriptorum ad hoc vocatorum & specialiter rogatorum presentia, verbo proposuit & eciam indicauit, quod Venerabilis in Christo Pater, Dominus* GYSELBERTVS, *Abbas supradicti monasterii* S. Albani, *nuper quedam certa bona immobilia in agris, vineis, & pratis consistencia, in villa* Bodenheim *Magunt. diocesis situata, erga* Gerhardum *dictum* zum Spygel, *Presbyterum, Vicarium in ecclesia* S. Marie *ad* gradus *Magunt. pro mille & sexcentis libr. Hall. empcionis titulo comparasset, apud dictum Conuentum perpetuis temporibus permansura, vsufructu tamen eorundem bonorum ipsi Domino Abbati ad vite sue tempora integraliter reseruato, & post eius obitum Conuentus dicti monasterii anniuersarium ipsius Domini* Gyselberti *Abbatis quater in anno, singulis videlicet quintis feriis quatuor temporum, cum vigiliis & Missa pro defunctis perpetuis temporibus in dicto monasterio peragere teneatur, ac in singulis anniuersariis huiusmodi, seu quolibet eorundem, ipse Conuentus de dictis bonis viginti maldra siliginis ministrare modis omnibus debeat inter presentes huiusmodi anniuersariis equaliter diuidenda. Ipse quoque Conuentus anniuersaria manufidelium ipsius Domini* Gyselberti *Abbatis, quos idem Dominus Abbas in suo testamento constituit, annis singulis in perpetuum, sicut euenerint, similiter peragere teneatur cum vigiliis atque Missa pro defunctis, vt superius est expressum, & in quolibet eorum quatuor anniuersariorum idem Conuentus de dictis bonis quinque maldra siliginis inter presentes eisdem anniuersariis diuidenda equaliter ministrabit; cum quibus centum maldris siliginis ipse Dominus* Gyselbertus *Abbas predicta bona onerasset, & onerata vt sic in perpetuum remanere vellet, hac pena specialiter apposita, & expresse addicta, quod si & quociens dictus Conuentus memoratam siliginem ad predicta anniuersaria ministrare negligeret, quemadmodum est premissum, ex tunc siliginem huiusmodi sic neglectam ea vice tantum Domino Abbati dicti monasterii pro tempore existenti dare & ministrare modis omnibus teneretur: quemadmodum premissa in ipsius Domini* Gyselberti *Abbatis testamento plenius exprimuntur. Dictusque Dominus* Nicolaus *Decanus vice & nomine sepe dicti Domini* Gyselberti *Abbatis, consensum & voluntatem dicti Conuentus, & singularum personarum perdictarum ad premissa cum instancia requisiuit.*

Porro prefati Domini Emercho *Prior, & ceteri omnes & singuli superius nominati, deliberacione inter se super premissis prehabita diligenti, ac considerantes, vt dicebant, vtilitatem ipsorum monasterii predicti in premissis agi, & eciam procurari, consensum & voluntatem ipsorum pro se ac toto Conuentu dicti monasterii adhibuerunt expresse beneuolum vniuersaliter singuli, & singulariter vniuersi, mandantes mihi subscripto Notario, vt exinde publicum conficerem Instrumentum.*

Acta sunt hec anno Domini, Indictione, Pontificatu, mense, die, hora, & loco superius designatis, presentibus Honestis & Discretis Viris, Dominis Ortone, *Pastore ecclesie parochialis in Zornheim, Magunt. diocesis,* Ioanne *de* Luceria, *S. Marie in campis predicte, ac* Iohanne *de* Franckenfurt, *Moxstadens. dicte diocesis ecclesiarum Canonicis, nec non* Conrado, *dicto* zum Nuvven Hofe, *Clerico Magunt. testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis.*

Deinde statim absque quolibet interuallo prefatus Dominus Nicolaus *Decanus, vna cum dictis testibus, me quoque subscripto Notario presente, Religiosum virum, Dominum* Gotfridum, *Cellerarium dicti monasterii, in dicto monte, in curia*

ria sue habitacionis, infirmitate seu debilitate detentum, accessit, & exposita sibi serie premissorum per singula, vt prefertur, consensum & voluntatem eiusdem Cellerarii in premissis & ad ea eciam requisiuit; statimque idem Dominus Cellerarius consensum & voluntatem premissis adhibuit beneuole & expresse, presentibus testibus supradictis ad hoc vocatis specialiter & rogatis.

Item deinde statim supradictus Dominus Nicolaus *Decanus Religiosos viros, Dominos* Theodericum *dictum* Kint, *&* Merbodonem *de* Wachenheim, *Conuentuales & Capitulares dicti monasterii, quos in ciuitate Magunt. inuenerat, ipsum videlicet Dominum Theodoricum Kint in curia habitacionis supradicti Domini* Gyselberti *Abbatis, ipsum vero Dominum Merbodonem in curia habitacionis supradicti Domini Arnoldi Custodie accessit, & exposita eisdem singulariter serie premissorum, idem Dominus Decanus consensum eorundem in premissis, & ad ea eciam requisiuit: iidemque consensum ipsorum singulariter premissis adhibuerunt beneuolum & expressum, presentibus me Notario, & testibus supradictis ad hoc vocatis specialiter & rogatis.*

Et ego Heinricus *Heinrici de Augusta, Clericus Magunt. publicus Imperiali auctoritate Notarius, premissis interfui, vna cum testibus prenotatis; eaque sic fieri vidi & audiui. Ideo hoc presens instrumentum publicum exinde confeci, manu propria scripsi, signoque meo solito & consueto signaui, rogatus in testimonium premissorum.*

HERMANNVS.

Successor prioris: cui Carolus IV Romanorum Imperator anno MCCCLIV priuilegia & libertates ecclesiæ ac monasterii S. Albani sub Henrico Abbate a Philippo Rege Romanorum anno MCCIV, die XXII Febr. concessas, ratas habuit ac confirmauit.

Interfuit anno MCCCLIX confirmationi donationum monasterio Sponhemensi factarum per Philippum Caualicensem Episcopum, Sedis Apostolicæ Legatum ac Nuntium, in ciuitate Moguntina, die XX mensis Decembris factæ.

Circa idem tempus * hanc etiam ab Imperatore Carolo IV obtinuit gratiam, vt is ad Gerlacum Archiepiscopum litteras daret, pro defensione bonorum monasterii S. Albani †.

* *Quin anno MCCCLXIII, vt ex sequentibus statim patebit.*

† Contra quoscunque, *vt in iisdem litteris est, quas hac occasione in lucem proferre visum.*

Wir KARL von Gots gnade Romischer Keyser, zu allen zyten Merer des Richs, vnd Konig in Boheim: entbieten dem Ervvirdigen Gerlach, Erzebischoff zu Menze &c. vnserm lieben Neuen vnd Fursten vnsir gnade vnd allis gut. Lieber Neue, vvan vvir allezyt sunderliche liebe haben zu dem Stift *S. Albans* by Menze gelegen, vnd derselbe Stift mencherlei beschvverunge izunt liedet, darumb entfelen vvir diner Liebe mit ernste, dass du den Apt, sinen Conuent, vnd alle sine gut, von vns vnd des Riches vvegen vor allir gevvalt vnd vnrechte schirmest vnd verantvvortest, vnd nit gestadest, dass sie ymant zu vnrecht hindere, in keine vvyss, vnd vvan der Edel *Iohan* von *Falckenstein* demselben Apte vnrecht dut, vnd sime egenanten Conuente, in sinen guten, by *Frideberg* gelegin; davone beuelen vvir dir mit ernste, dass du den Apt an eyme teile, vnd den egenanten *Iohan* an dem anderen teile vor dich heischest, vnd beidir partien rede vnd antvvorte virhorest, vnd tue von vnsern vvegin als ein richter recht in diser sachen, vnd lass nit, du beheldes denselben Apt vnd sinen Conuent by allen rechten, fryheiden vnd gnaden, die sie von vns vnd vnsern vorfaren an dem Riche, Romischen Keysern vnd Konigen, behalden haben. Geben zu Franckinfurt an Sente Agnetten tage, vnses Riche in dem XVII, vnd des Keisertum in dem achten iare.

Occurrit ceteroquin adhuc an. MCCCLXVII in dicto sic Instrumento Vnionis Cleri Moguntini *contra decimas ab* Vrbano *Pontifice indictas.*

BRVNO.

Nobilis de *Scharpfenstein*. Abbas fuit huius loci anno MCCCLXXII *.

* *Eodem anno occurrit in litteris* Vnionis Cleri *contra decimas Papales.*

HENRICVS.

Abbas successit Brunoni *. Is anno MCCCLXXXIII bona quædam indulsit, deditque monasterio Carthusianorum in monte D. Michaelis, non procul Moguntia; qua simul occasione fraternitas inter Santalbanenses & Carthusianos inita, iuxta litteras tenoris sequentis;

Nos HENRICVS *Dei gratia Abbas, totusque Conuentus monasterii* S. Albani *extra muros Moguntinos, Ord. S. Benedicti, dilectis nobis in Christo Fratribus, Priori & Conuentui domus S. Michaelis apud Moguntiam, Ordinis Carthusiensis, salutem, & post huius transitorie vite laborem gaudium & requiem sempiternam.*

Recognoscimus ac pro nobis, posterisque nostris vniuersis publice profitemur, quod nos vnanimi consensu, parique voluntate, deliberacione prehabita diligenti, ex duobus iugeribus nostre terre vineate, situatis infra duo iugera vineata, quorum vnum pro tempore per vos comparatum fuit ab olim Henrico *dicto* Asterding, *habentibus ex alia parte contiguum vnum iugerum, dictum vulgariter* Grasenvvingart, *quod quondam fuit* Nicolai *dicti* Birnfrass, *de quo, iure dominii, quoad nos idem iugerum vineatum pertinere dignoscitur, operario nostro pro tempore existenti duo maldra siliginis, & duos cappones tribuitis annuatim, vnam --- seu --- sitam in acie superiori muri seu septi circumdantis dictam vestram domum, versus viam superiorem S. Victoris, continentem vnum quartale vel circa, pro ampliacione vestri predicti monasterii tradidimus & donamus, ac presentis scripti sanctione irreuocabiliter & fundamentaliter, pure & simpliciter, propter Deum, pro nobis, nostrisque successoribus, benefactoribus, & amicis, seu parentibus vniuersis, absque omni censu, vobis Fratribus, Priori & Conuentui domus vestre memorate, tradimus & donamus in omnem euentum libere ac perpetuo possidenda. Insuper, fratres & amici charissimi, quoniam nostri, quorum supra, memoriam singulis annis circa festum* S. Laurentii, *in dicta domo vestra perpetuis temporibus decreuistis peragendam cum vigiliis & Missa anniuersaria, ceterorumque omnium bonorum, per vos & vestros successores diuina dante gracia quomodolibet fiendorum participes ex fraterna charitate fecistis in vita pariter & in morte: Nos vice versa id ipsum cupientes vobis ex mutua charitate refundere, vos omnes & singulos, vobisque quouis modo coniunctos seu affectos, parentes, amicos, benefactores seu recommendatos, presentes & futuros vniuersos, ex tunc prout ex nunc, participes facimus & socios esse volumus omnium bonorum spiritualium, que per nos & successores nostros dicti nostri monasterii seu alibi vbicunque vtriusque sexus constitutos, clementia Saluatoris dignabitur operari; cupientes eciam, in quantum gratum & beneplacitum diuine Maiestati fuerit, vos participes fieri omnium indulgenciarum, nobis, nostrisque successoribus a summis Pontificibus, Archiepiscopis & Episcopis vnquam traditarum seu eciam adhuc tradendarum. In cuius rei testimonium ac solidam firmitatem omnium prescriptorum nos* Henricus, *Dei gratia prenotatus, sigillum Abbacie nostre, & nos Prior, totusque Conuentus nostrum in euidenciam perpetui roboris & veritatem presenti litere duximus appendenda. Datum anno Domini MCCCLXXXIII, feria sexta proxima ante Dominicam* Reminiscere *in quadragesima.*

* *Occurrit iam anno MCCCLXXXII in litteris* Vnionis Cleri Moguntini, *datis feria V post diem S. Matthai Apostoli & Euangelista.*

OTTO.

Abbas inuenitur in litteris datis anno MCCCXCII & MCCCXCIX.

Ortus fuit familia Nobilium de Scharpfenstein, *& antequam Abbatis consequeretur dignitatem, Höchsta egit Prapositum. Ceterum ab vna tantum Contubernii parte* Henrici *in locum sub'ectus fuit, cum ab altera parte* Wernherus Ring *successor ei esset designatus. Adolfi Archiepiscopi vero opera res ita composita, vt* Otto *Abbatis dignitatem adiret,* Wernherus *vero Prapositi Höchstensis, si quidem ille vel Papa iudicio probetur, vel eiusdem prouisione monasterio praficiatur. Quod si vero* Otto *haud confirmetur, vel prouisione Sedis Apostolica Abbatis obtineat honores, tum Prapositi Höchstensis partes denuo capesseret. Sequentibus litteris res fiet clarior.*

* Wir ADOLF, von Gots gnade, des heiligen Stuls zu Mentze Ertzbischoff &c. Bekennen --- Wann vvir sunderlichen darzu geneyget sin, dass vnser closter zu Sant *Alban* zu Mentze, in frieden, vvesen vnd selekeit bliben moge, vnd nit gerne sehen, dass es von den electien vvegen der Abtye, die da gescheen sint, verderplich vvurde, vnd darumbe so haben vvir geredt zvvischen den Erbern Geistlichen vnsern lieben andechtigen, *Otten* von *Scarpinstein*, Probist zu Hoeste, vff eine, vnd *Wernher Ringe*, Zinsmeister des vorgenanten closters zu S. Alban, vff die ander site, in der masse als hernach geschrieben stet, dass auch die vorgen. beide parthie an vns gestalt haben.

Zum ersten wollen wir, dass der vorgenant *Otte* zu diesem male bie der Abtie zu *S. Alban* bliben soll. Vnd wann er von deme Stule von Rome darzu confirmiret wurder, oder yme davon von nuvvens versehen, so sal dem vorgenanten *Wernher Ringe* die Probestie von *Hoeste* vverden, vnd sal er die haben,

vnd Probist sin, vnd sal yn keiner vſs deme Conuente zu *S. Alban* daran hindern oder yrren, in kheine vvyſs.

Auch sal das Coouent zu *S. Alban* vnserme Heiligen Vatter deme Babiste ernstlich vod eintrechtlichin schrieben sur den egen. *Otten*, dass sine electien confirmirt vverde; oder dass yme von der Abtie von nuvvens versehen vverde.

Item sal *Otte* vorgenant die Probistie zu *Hoeste* izunt ane geverde bevelhen von sineo vvegen deme vorgen. *Wernher* zu bevvaren, also bescheidlichin, dass er mit kuotschafft innemen sal vvas von der Probistie gefellet. Vod vvurde desselben *Otten* electien confirmiret von deme Stule zu Rome, oder vvurde yme von nuvvens von demselben Stule versehen, so solden die fruchte, die derselbe *Wernher* also ingenomen hette, oder vvas zu der Probistie gehoret, sin sin. Wurde aber *Otten* von dem Stule von Rome die Abtie nit, vnd queme eyn andrer darzu, so solde *Otte* egenant die Probistie vvider vverden, vnd die fruchte vnd nutze, die davon komen vveren, vſgenomen kuntliche mogeliche koste vnd zerunge, die daruff gescheen vnd gangeo vveren, die man vor davoo nemen sal. ane geverde.

Item sollen bie derselben Probistie bliben Perde vnd alle Fihe, oder vvas da ist von plugen vnd anderm geschirre, das zu deme buvve gehoret, als vff den tag vff der Probistie in dem hofe zu Hoeste vvas, da Apt *Heinrich* starp.

Auch sollen die vorgenante *Otte* vnd *Wernher* vmb alle vvorte, schriffte, vnd ander sache, vvie die zvvisschin yn bis her erlauffen vnde gescheen sint, gutlich gerichtet sin, vvie vvir sie darumbe entscheiden, darumb ir einer dem andern zu tun; das sal also gehalten vverden. Des zu vrkunde &c. Datum Vdenheim Dominica proxima post diem Ascensionis Domini, anno eiusdem MCCCLXXXIX.

Ceterum, dum monasterio is praeerat, Papa Bonifacius IX Ioanoi II, *e Comitibus Nussoniis, Archiepiscopo Moguntino, facultatem dedit, abbatiam ad D. Albanum ecclesia Moguntinae in perpetuum incorporandi, sive, diœcesi adiungendi, suique iuris ac potestatis cum omnibus bonis, reditibusque faciendi. Cui tamen concessioni idem* Ioannes *tabulis anno MCCCC publice editis pro se, suisque successoribus renuntiavit. En litteras ipsius, ex quibus id plenius cognoscere est.*

* Wir *IOHANN* von Gots gnaden, des heiligeo Stuls zu Mentze Ertzbischoff &c. bekennen fur vns, vnsere nachkomen, vnd Stiffte zu Mentze —— als der Allerheiligest in Got Vatter vnd Herre, Her *Bonifacie*, von Gots vorsichtikeit Babiste der nunde, vns, vosern nachkomen, vnd Stiffte soliche gnade getan hatte mit der Abtie vnd Conueote des closters zu *S. Alban*, vſſevvendig Meotze gelegen, also dass dieselbe Aptie vnd Conuente egenant mit allen iren renten, zinsen, gefellen, guten, rechteo vnd zugehorungen, vveliche oder vvo die gelegen vvereo, vns, vnsern nachkomen, vnd Stiffte incorporirt vnd evviclichin vereyniget solden sin, doch mit etzlichen vndetscheidungen, als die brieffe, die vns der egen. voser Heiliger Vatter der Babist von sinen gnadeo daruber gegeben hatte, inhalteo vnd vſvvisen; dass vvir fur vns, vnsere oachkomen, vnd Stiffte zu Mentze, vns solichs rechts vnd gnaden, die vvir zu denselben Aptie vnd Conuente haben, oder voo solicher gnaden vnd brieffe vvegen haben mochten, in kunfftigen zyten gantz luterlich vnd vvillechlichen, mit gutem rate, vvissen, vvillen vnd verhengnisse der Ersamen, vnsern lieben Andechtigen, *Ebirhart* des Dechants, vnd des gemeynen Capitels vnsers Stiffts zu Menze verziegen, abe getan, vnd die gentzlich vffgeben ban, verziegen vnd vffgeben geinvvurtlich in crafft dieses brieffs fur vns, vnser nachkomen, vnd Stiffr, vnd redden —— dass vvir des obgenanten vnsers rechten, oder der briefe vvider den Abt vnd Coouent zu *S. Alban*, oder die iren, vns von nun, nimmer gebruchen, oder fur vns setzen sollen noch envvollen in kunfftigen zyden in eincherly vvyſs. Vnd sollen noch envvollen auch von desselbeo vnsers rechten oder der briefe vvegen, den vorgenanten Abt vnd sinen Conuent vnd nachkomen nimmer geengen oder getrangen, oder vns der darumb vndervvinden in kunfftigen zyten in eincher hande vvyſs. Ane geuerde. Des zu vrkunde vnd vester stedikeit han vvir vnser ingesiegel an diesen brieff thun hencken — Datum anno MCCCC. Sabbato post diem Annuntiationis B. Marie virginis.

WERNHERVS.

Alias *Wernhildus*, nobilis familiæ *de Saulnheim*, subrogatur *Othoni* circa annum MCCCCIV.

Videtur idem ille esse, qui cum Othone *antea contendit. Quum dicto an. MCCCCIV* Ioannes *Archiepiscopus monasterio pro maiori subsidio ducentas marcas imperasset, ipse litteris & apochis demonstravit, a Sedis Moguntinae Archiepiscopis centum tantum a cœnobio pro subsidio maiori exactas fuisse. Quo ostenso*, Ioannes *acquievit, & sequentibus litteris constituit, nec sequentibus temporibus plures quam centum a monasterio pendendas.*

* Wir IOHAN von Gots gnade, des Heiligen Stuls zu Mentze Ertzbischoff &c. bekennen --- fur vns &c. also, als vvir in diesem nechsten vergangen iare von erleubnisse der Ersamen V. L. And. Dechant vnd Capitel vnseres Dumes zu Mentze vſſgehaben han zvvey maiora subsidia vnd sehs procuracien, vnd die auch vnsern Commissarien beuolben hatten vffzuheben; dieselben vnsere Commissarien, nach vſsvvisunge eins registers, das vvir vber die subsidien han, an die Ersamen Geistlichen, Appt vnd Conuente des closters zu *S. Alban* vſſvvendig Mentze, gefordert vnd geheischen han IIC Marg fur ein maius subsidium;

dium; des sint dieselben Apt vnd Conuente hy vns gevvest, vnd han vns vnderrichtet mit brieveo vnd quitancieo vnser vorfaren, mit namen Herrn *Mathis*, Herrn *Heinrich*, Herrn *Gerlachs*, Herrn *Iohan*, Herrn *Adolff*, vnd Herrn *Conrat* seligen, etvvan Ertzbischoffen zo Mentze, dass sie etvvie lange vor vnsern zyden, vnd hy deoselhen vnleren vorfaren gegeben haben IC marg, vnd nit me, fur ein maius subsidium, das da tud an vverschafr IIC gulden, als ander Stiffte, mit namen zu *S. Peter*, zo *S. Victor*, zu *vnser Frauen*, vod zo *S. Stephan*, vssvvendig vnd iovvendig Mentze; Vnd darumb han vvir angesehen dieselben quitancien, vnd gelegenheit des egenanten closters, vnd hao yo soliche gnad getan, vnd tun vod gebeo yn auch soliche gnad vor vns vnd voser nachkomeo, also, vvanne in kunfftigen zyteo vvir oder vnser nachkomen einich subsidium oder subsidia, oder procuracien vssheben vverdeo, dass dann dieselben Apt vnd Conuent, vod ire oachkomen geben vod bezaleo sollen vor ein maius subsidium vnd procuracieo als viel, alsdano der obgenanten Stiffte einer gibet vnd hezalet --- ane alle generde. Des zu vrkunde &c. Datum Erenfels io octaua epiphanie Domini nostri. Anoo eiusdem MCCCCIV.

Hic *Ludouico*, Comiti in Rieneck, in feudum contulit aduocatiam in pago *Bischofsheim* (vulgo *Bischum*) inter Rhenum & Mœnum sito, & quædam bona ibidem, quæ *Wilhelmus* & *Helfricus*, fratres, nobiles, dicti *Iudai*, vulgo *Iud*, ab Abbate beneficii loco tenebant. Item aduocatiam pagi *Lehem*; item decimas maiores & minores in *Stockstatt*, cum nonnullis aliis. Acta hæc sunt litteris desuper confectis testantibus, anno MCCCCVII, feria VI post dominicam *Oculi* dictam.

Eodem hoc anno hostem nactus est *Wilhelmum* de *Mauchenheim*, dictum *Bechtolsheim*; quippe qui litteris diffidationis missis, Abbati, totique Conuentui hostilia denuntiauit. Earum datum est; *Sabbato, proxima post Bartholomai.*

Anno MCCCCX emit bona quædam in villa Bodenheim ab *Hermanno* zum *Fürstenberg*, Patricio Moguntino, pto MCCXXXI florenis monetæ Moguntinæ.

Ceteroquin hic *Wernherus* quinque maldra siliginis & duos florenos legauit perpetuis temporibus ad capellam B. M. V. in terminis parochiæ villæ *Bodenheim*, de qua supra in *Conrado* dictum est. Huius fundationis extant litteræ, datæ *anno Christi MCCCCXI, die proxima post Dominicam* Quasimodogeniti.

Obiit anno MCCCCXII, die IV mensis Martii.

HERMANNVS*.

Quondam Hospitalarius huius monasterii, vltimus huius loci Abbas. *Wernherum* excepit sub an. MCCCCXIV. Interfuit Concilio Constantiensi cum viginti personis. Præfuit vsque ad an. MCCCCXIX **, quippe quo abbatia hæc in statum sæcularem demigrauit, vti post pluribus docebitur.

* *In Diplomatis, de quibus statim, non* Hermanous, *sed* Hartmannus *vocatur.*

** *Ipse tum haud defecit ab Ordine, vt* Trithemius *l. d. p. 359 perperam his narrat verbis*: Primus omnium contemptor Dei, Ordinis, & iurameoti, solennisque voti regalaris impius transgressor fuit Abhas mooasterii *S. Albani* prope Maguntiam, qui spiritus apostaticos atque malignos secutus, ne reformationem, quam in Concilio iurauerat, cogeretur assumere, maluit cum suis reprobis monachis ab Ordine apostatare: missis etiam ad Romanom Pontificem nuntiis ac litteris, falsitate plenis, ab Ordine sancto quærit recedere, & falsis Papam narrationibus non metuit circumuenire. Credidit pro veris falsa narrantibus, & indulsit postulaotibus narratione deceptus, quod negasset indubie, si cognouisset veritatem. Omnium itaque primi apostatantium ab Ordine sacro monachorum post Constantiense Concilium Abbas & monachi fuerunt *S. Albani*, ex malis claustralibus facti Canonici peiores.

Ante tamen, quam e monasterio demigraret, sue & Conuentus nomine Ioanni Archiepiscopo ob res monasterii alias propugnatas, tum vero in curia Romana multo labore accuratas, sumtusque eius caussa factos, Præposituram, qua cœnobio ad D. Albanum *in oppido* Höchst *erat, transscripsit, ac his tradidit tabulis*;

Wir *HARTMAN*, Apt, vnd der Conueor gemeynlichen zu *S. Alban* vssvvendig Mentze, bekennen fur vns vnd alle vnser nachkomen, vnd tun kunt mit diesem vnserm offen brieffe allermenclich; als yetzunt lange zyt vod bisher, der Ervvirdige in Gott Vatter vnd Herre, Her *IOHAN* Ertzhischoff zu Mentze, vnser gnediger lieber Herr, vns vnd vnsero Stifft, *S. Alban* vorgeoant, getruvvelich geschuret, geschirmet, vnd vns gein allermenglich gnedeclich verreydinget, versprochen vnd gehanthabt hat, vnd nemlich vns, vnd vnser vorgenaoten kirchen-sachen in dem hofe voo Rome gein vosern Heiligen Vatter den Babst mit treffllicher vormerunge gefördert, gehandelt vnd getrieben hat, davoo derselbe vnser gnediger Herr von Mentze gross muvve, arbeyt, kroit, vnd auch koste daruff gethan vnd gevvant hat; Dass vvir vmh soliche muhe, arbeit, kroit vnd koste, die der obgen. vnser gn. Herre in solicher masse vmb vnsern vnd vnsers vorgen.

Stifts vvillen gehabt vnd gethan hat, die in etzlicher masse ime zu vvidergelten, demselben vnsern gn. Herrn, sin nachkomenden Ertzbischoffen, vnd dem Stifft zu Mentze, vnser Probstie zu *Hoeste*. vnd alle zehenden vnd gute darzu vnd daryn gehoren, nichts vsgenomen, gentzlich vnd zumale gegeben han, vnd geben yn die, crafft dieses vnsers vffin Brieffes. also, dass derselbe vnser gn. Herre, sin nachkomen, vnd der Stiffte zu Mentze, mit derselben Probstien, vnd den guten daran gehoren, furbaser zu evvigen zyten tun vnd lassen sollen vnd mogen, als mit anderen iren eygen guten ane intrag, vviderrede vnser, vnser nachkomen, vnd anders eins iglichen von vnsern vvegen. Ane alle geverde vnd argliste.

Vnd des zu vvarem vrkunde so han vvir *Hartman* Apt vnser Aptie, vnd vvir der Convent obgenant, vnser Convents vnd Capitels ingesiegele an diesen Brieff thun hencken, Datum anno Domini MCCCCXIX, in festo Assumpt. beate & gloriose virginis Marie.

Ipse vicissim ad vite cultum, paratumque sibi pactus est CCCC florenos valoris Moguntini, quotannis, quoad in vivis esset, sibi solvendos, vnoquoque quidem trimestri centum; singulis item annis centum modios (maldra *barbare*) *frumenti puri, siccique; centum itidem avene; tum octo plaustra vini, duo de reditibus in villis* Sarmsheim & Budensheim, *sex reliqua de censibus in villis* Bodenheim & Ebersheim: *adhuc XXIV vehetes fœni; a villicis Triburiensibus percipiendas: domicilium denique, hortum, & stagnum Abbatis, claustro Carthusiensium contigua: duas item domos in villa* Bodenheim, *vnam porta impositam* (das Pfort-hus oben vff dem Hofe) *alteram ei adiacentem, lapideam vulgo dictam* (das steinern Hus darneben) *vna cum cella vinaria. Ad extremum sibi ab eisdem hoc quoque stipulatus est, vt omnia onera, subsidia, vectigalia ratione bonorum istorum & abbatia sibi forte incumbentia exsolverent; ac si in prabenda sibi portione supradicta ad terminum prastitutum deficerent, pœna loco duplum penderent. Additum, se mortuo, omnia hac, vna cum bonis ac opibus a se relictis, ad Decanum & Capitulum reditura. Pactionem hanc* Burckardus *de* Wolfskehl, *cæterique ore manuque se servaturos polliciti sunt, in litteris die VII Augusti datis hoc recensiti ordine;* Burckard *von* Wolfskehl, *Senger*, Helferich *von* Cleen, *Kemerer*, Diethart *von* Graenrod, *Coster*. Conrad *von* Prumheim, *Sichenmeister*, Eberhart Hitt, *Gastmeister*, Eberhart *von* Bellersheim, *Porner* (Pfortner) Iohann *von* Bellersheim, *Werckmeister*, Iacob *von* Ingelstatt, *Probst zu Hœchst*, Hartmann Fleming, *Zinsmeister*, Iohann Krieg *von* Geispelsheim, Ervvin Gyze, *vnd* Iohann *von* Prumheim.

Simul vero, ne quid prateream, conditam, portionem Hartmanno *adsignatam demum cum initio anni sequentis MCCCCXX initium sua inchoaturam.*

LIBER II,

Res ecclesiæ huius, statu monastico in sæcularem conuerso, *comprehendens.*

SECTIO I.

CAPVT I

De monachorum ac monasterii huius in sæcularem statum mutatione.

IN Capitulo Ordinis D. Benedicti, Constantiæ anno MCCCCXVII celebrato, indictum fuerat Capitulum, sequenti anno Moguntiæ in monasterio D. Albani habendum *.

* *Vid.* Trithemius *in Hirsaug. ad annum MCCCCXVII p.* 349.

Enimuero Albanenses reformationi Constantiæ propositæ se subdere renuentes, ac de monasterii sui in statum sæcularem conuersione iam tum laborantes, ad reformationem declinandam exponi fecerunt, qualiter monasterium incendio ita sit deformatum, vastatumque, vt nemo sit, qui professionem regularem ibidem emittere cupiat; quin penitus fere disturbatum esse, desolatumque. Quo factum, vt Capitulum tum temporis haberetur apud Augustinianos *.

* Trithemius *l. d. ad annum MCCCCXVIII p.* 360.

Ipsi vero Albanenses monachi, de status sui mutatione magis magisque cogitantes, contra regulam D. Benedicti viuebant (quilibet enim propria habere satagebat) ac tamdiu, quod optabant, animoque agitabant, in curia vrgebant Romana *, donec id consequerentur.

* *Conf.* Trithemius *l. d.*

Anno itaque sequenti, qui erat MCCCCXIX, Martini V Pontificis consensu

sensu ac concessu, per *Ioannem* Nassouium, Archiepiscopum Moguntinensem, & *Ioannem* de *Fleckenstein*, Antistitem Vormatiensem, Commissarios ac Executores ad id a Pontifice speciatim constitutos, cœnobium hoc S. Albani, quod Benedictinæ semper fuerat professionis, in sæcularem & collegiatam ecclesiam fuit mutatum, ad instar Collegiatæ D. Petri extra muros: Canonicatibus ac beneficiis viginti monachis in hoc Ordinis Benedictini asceterio professis per hos ipsos Commissarios collatis.

Iacobo quidem de *Engelstatt* Canonicatus & præbenda, vna cum Decanatu, attributa: *Wernero* de *Bellersheim* Canonicatus & præbenda cum Scholasteriâ. *Burchardo* de *Wolfskehl* Canonicatus & præbenda cum Cantoria. *Diethardo* de *Graenrod* Canonicatus & præbenda cum Thesauria sine Custodia; *Conrado* de *Praumheim*, *Eberhardo Hirt* de *Saulheim*, *Eberhardo* de *Bellersheim*, *Ioanni* de *Bellersheim*, *Hermanno* * *Fleming*, *Ioanni* de *Dorfelden*, *Ervvino* de *Dernbach*, *Ioanni Krieg* de *Geispizheim*, *Ioanni* de *Praumheim*, *Petro Schrauß* de *Vlfersheim*, *Ioanni* de *Hohenvveisel*, *Theoderico Kranch* de *Kirchheim*, *Ioanni* de *Guntheim*, *Conrado* de *Selbolt*, *Ioanni* de *Dernbach*, & *Henrico* de *Nackheim* similiter Canonicatus & præbendæ, singulis singulæ, attributæ. *Hutmanno

Tum vero per eosdem Commissarios eadem auctoritate Apostolica, de bonis monasterii *XX Vicariæ*, ad instar ecclesiæ D. Petri, institutæ atque erectæ; quarum quidem hæc sunt nomina:

I Vicaria	*S. Albani*,	X	*S. Andreæ.*
II	*Decem millium virginum.*	XI	*S. Vincentii.*
III	*S. Ioannis Baptistæ.*	XII	*S. Bonifacii.*
IV	*S. Margaretæ.*	XIII } XIV	it. *S. Bonifacii.*
V	*S. Mariæ Magdalenæ.*		
VI	*S. Lupi* Confessoris.	XV	*SS. Viti & Modesti.*
VII	*Assumptionis B. M. V.*	XVI	*SS. Aurei & Iustinæ.*
VIII	*B. M. Virginis.*	XVII	*Omnium Sanctorum.*
IX	*S. Catharinæ.*	XVIII	*S. Crucis.*

XIX & XX, quarum nomina non occurrunt.

Et hæ *Vicariæ* XX Clericis sæcularibus, videlicet *Ioanni Reiß*, *Henrico Stauffenbühl*, *Ioanni Clebenstattl* (Klebesattel) *Henrico Keller* (Heller) *Bernhardo Neckenen* de *Hunefelt*, *Bertholdo Voigt* de *Fridberg*, *Ioanni Stelbraghen*, *Ioanni Tempus* de *Göttingen*, *Ioanni Rumpach*, *Hermanno* de *Wuneck*, *Henrico Doleatoris*, *Conrado Monch*, *Ioanni Wide*, *Tilemanno Strom* &c. per eosdem Commissarios & Executores, eadem auctoritate Apostolica collatæ sunt, prout hæc & alia in litteris Apostolicis & processibus desuper confectis plenius continentur.

Ioannes Rosenstamm *Vicarius S. Albani occurrit anno MCCCCXX.*

Et sic die XVI Augusti * huius anni facta est monachorum S. Albani commutatio in Canonicos.

* Serarius *lib. V in* Ioanne, *p.* 873.

Post obitum Ioannis Nassouii (qui quidem non longe post mutationem hanc incidit) per *Conradum* Archiepiscopum, gente Rhingrauium, illius in locum electum, & a Pontifice speciatim ad hoc deputatum, Præpositura quoque in hac S. Albani ecclesia, ad instar S. Petri Collegiatæ, erecta, atque de bonis monasterii opulenter satis ditata fuit; constituto primo Præposito Nobili Domino *Philippo Flach* de *Schvvarzenberg*, ecclesiæ maioris Custode: prout ex tenore litterarum Apostolicarum & processuum latius liquet.

CAPVT II

De controuersia inter Præpositum, Decanum & Capitulum *ab vna*, & Hermannum Weilerspacher, *ab altera parte*, *post factam mutationem*, *eiusque compositione.*

His ita mutatis ac constitutis, anno Christi MCCCCXXIII, qui fuit quartus post mutationem, surrexit quidam Frater *Hermannus Weilerspacher*, monachus professus S. Benedicti, monachorum nigrorum Moguntinensis diœcesis ac

Bambergensis Episcopatus Procurator, qui controuersiam non exiguam Præposito, Decano, Capituloque S. Albani recens instituto mouebat, multumque laborabat, tum in curia Romana, tum extra eam, nomine Ordinis Benedictini prouinciæ Moguntinæ & Fratrum sub Episcopatu Bambergensi constitutorum, vt dicti Domini, Decanus scilicet & Canonici, compellerentur, habitum suum pristinum reassumere, & in hoc S. Albani cœnobio vitam monasticam, iuxta D. Benedicti regulam, secundum vota & promissiones suas denuo agere. Sperabat enim, Præpositura in Abbatiam reducta, eaque vacante, se Abbatis consecuturum dignitatem & locum: quod & fere accidisset.

Multa certe aduersus eos accusationum capita, vt voti hoc facilius damnaretur, adferebat: quorum vnum erat, quod dicti monachi, iam irregulares facti, tanquam sæculares, vestes & caputia tam viridis, quam rubei, aliusque coloris, in contemptum instituti Benedictini, gestarent, luderent, cum balistis more armigerorum incederent, & sæculariter magis, quam sæculares ipsi, nulli vnquam regulæ adstricti, viuerent, non sine ingenti scandalo laicorum.

Quibus accusationibus dictis Dominis, Præposito, Decano, reliquisque Canonicis nouitiis magnos sumtus, labores & incommoda multa conflabat, maiora ipsis adhuc contracturus, nisi lis ad concordiam fuisset reducta.

Quippe *Conradus* Moguntinus, & *Ioannes* a *Brunn*, Wirzburgensis, sese interponentes, rem tandem eo perduxerunt, vt Præpositus, Decanus, totumque Capitulum Hermanno, nomine pensionis & pro redimenda lite, nunc & deinceps, quoad viueret, annuatim centum florenos aureos Rhenenses se numeraturos reciperent: Hermannus vero omni aduersus eos actioni tum in curia Romana, tum extra eam renuntiaret: hac insuper conditione adiecta; ad centum istos florenos Albanenses non esse adstringendos, nisi Præpositus, Decanus, totumque Capitulum fuerint quietati, ac ab impetitionibus quibuscunque tum Fratris *Hermanni*, tum totius *Ordinis Benedictini* liberi facti; secundum decretum Reuerendissimorum Patrum, Domini *Conradi* Moguntini, & Domini *Ioannis* Herbipolensis. In cuius rei confirmationem litteræ ab vtraque parte, ipso scilicet Fratre Hermanno, & Præposito, Decano, Capituloque editæ sunt.

* *Apponere hoc iuuabit* Martini P. M. *Bullam Collegii Albanensis in gratiam tunc editam.*

MARTINVS *Episcopus, seruus seruorum Dei ad futuram rei memoriam. Romani Pontificis prouidentia circumspecta circa statum ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum omnium salubriter dirigendarum paterna sollicitudine prospicit, & vt persone ipse eo quiecius diuinis laudibus insistere valeant, ea, que in earum perturbacionem & incommodum cedere conspicit, studet, prout expedire nouerit, celeriter remouere.*

Sane licet dudum bone memorie Iohannes *Mogunt. Archiepiscopus, & venerabilis Frater noster* Iohannes *Wormatiensis Episcopus ecclesiam S. Albani extra muros Mogunt. que tunc monasterium Ordinis S. Benedicti fuerat, & a diu ante ignis voragine destructum, & in quo regularis obseruantia & vita monastica perierant, ex certis racionabilibus causis tunc expressis, auctoritate literarum nostrarum eidem Archiepiscopo per nos super hoc specialiter directarum, in collegiatam ecclesiam erexissent, & in ea Canonicatus & prebendas, dignitates & officia, ac alia beneficia ecclesiastica secularia creassent & instituissent, & deinde eciam in ipsa Prepositus, Decanus, Scholasticus, Custos, nec non Canonici Capitulum facientes, & alii beneficiati seculares, prout in ea iuxta tenorem earundem litterarum instituti erant, secundum morem collegiatarum ecclesiarum illarum parcium, in statu pacifico & tranquillo laudabiliter & honeste vixissent & viuerent, diuinis eciam officiis diurnis & nocturnis deuote & sedulo insistendo. Tamen postmodum, nescitur quo pacis emulo procurante, nonnulli presidentes Abbates & monachi Capituli dicti Ordinis prouincie Moguntine & diocesis Bambergensis se scribentes, & aliter se non nominantes, sed actores se constituentes, pacifico, vt presumitur, statui dicte ecclesie inuidentes, causam, quam occasione erectionis, creacionis, & institucionis, seu nonnullorum aliorum circa eos auctoritate earundem literarum nostrarum rite factorum & ordinatorum, ipsorum actorum aut suorum monasteriorum interesse non concernencium, contra*

tra

tra quamplures dicte ecclesie Canonicos, quos dicunt monachos, & nunc se asserere Canonicos transformatos, in specie nominatos, & alios sua interesse credentes in genere coniunctim & diuisim, vt dixerunt, mouebant & mouere intendebant, diuersis ad hoc per eos coniunctim racionibus allegatis, dilecto filio Magistro Bartholomeo Guischardi, *Capellano nostro, & caussarum palatii Apostolici Auditori, de mandato nostro conuicti, & eos in huiusmodi caussam coram eodem Auditore citari & trahi obtinuerunt, in non modicam eiusdem ecclesie & eorum Canonicorum & personarum confusionem, & eorum quietis & pacifici status perturbacionem & grauamen.*

Nos igitur, qui, prout eciam ex pastoralis officii debito nobis incumbit, cunctorum Christi fidelium, & presertim ecclesiasticarum personarum commodum & tranquillitatem procurare, & eorum perturbacionibus & grauaminibus obuiare intensis desideriis affectamus, predictam causam, cuius statum & huiusmodi commissionis tenorem presentibus haberi volumus pro expresso, ad nos auctoritate Apostolica tenore presentium auocamus & penitus extinguimus, districtius inhibentes prefato Auditori, nec non omnibus aliis tam ordinariis quam delegatis, eciam auctoritate nostra iudicibus deputatis siue deputandis, ne contra Canonicos dicte ecclesie, seu eius Prepositum, Decanum, & Capitulum, aut alias quascunque eiusdem ecclesie personas eciam in dignitatibus constitutas, ad instanciam dictorum actorum, aut aliorum quorumcunque occasione erectionis, creacionis, & institucionis, seu aliorum circa erectionem, creacionem, & institucionem eadem auctoritate & secundum tenorem dictarum literarum nostrarum, vtpote rite & legitime factorum & ordinatorum, que eciam tenore presencium ex certa sciencia confirmamus, procedere aut ipsos citatos impedire seu molestare quoquo modo presumat, ac decernentes irritum & inane, quicquid in contrarium per dictum Auditorem seu iudices ipsos, aut quosuis alios coniunctim vel diuisim Apostolica vel alia quauis auctoritate contigerit attemptari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre voluntatis, auocacionis, extinctionis, inhibicionis, confirmacionis, & constitucionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli, Apostolorum eius, se nouerit incursurum.

Datum Rome apud sanctum Petrum, sexto Idus Ianuarii; Pontificatus nostri anno quinto.

Lite hac finita, Decanus & Canonici *certam de* Capitulis, *vt vocantur, habendis,* Domicellaribus *itidem, edidere constitutionem; qua quidem sic habet.*

*Decanus & Capitulum ecclesie S. Albani &c. Vt negocia & res ecclesie nostre salubrius bono regimine dirigantur, statuimus & ordinamus, quatuor Capitula generalia in loco Capitulari ecclesie nostre, aut alio loco ad hoc specialiter deputato vel deputando, per nos teneri & haberi singulis annis perpetuis temporibus affuturis. Primum quidem Capitulum ipso die *B. Agathe* Virg. Secundum in crastino *Nerei & Achillei* martyrum; Tercium in crastino *Bartholomei*; Quartum in crastino *B. Martini* Ep. Volumus eciam, quod Prelati & Canonici Capitulares in eisdem presentes habeant, valeant & possint in quibuscunque eciam causis concludere, preiudicialibus causis ecclesie & personis duntaxat exceptis. Item consimiliter volumus, statuimus & ordinamus, singulis septimanis secunda feria per curriculum anni, si festum celebre in eadem non euenerit, vnum Capitulum in loco Capitulari capitulariter celebrandum fore & celebrari debere. Si autem festum celebre alicuius Sancti in predictam feriam secundam euenerit, tunc dictum Capitulum debet in diem sequentem, vel alium ipsius septimane diem apcius prorogari & eadem die celebrari. Et sic quilibet Prelatus aut Canonicus Capitularis, qui dicto Capitulo a principio vsque ad ipsius finem interest, pro presenciis X Hall. habebit.

Item quod si contiget, me Scolasticum infra primos duos annos aliquem Domicellum in domum meam euocare, ex tunc eciam teneo ac teneor ac volo dimidios fructus illorum duorum annorum Domino nostro Archiepiscopo Maguntino p. t. existenti pro rata exsoluere sine dampno dicti Domicelli sic per me vocati. De residuis vero fructibus & superextantibus dicte prebende Domicellaris, & de cottidianis distribucionibus teneor ac debeo & volo eundem Domicellum in meis expensis decenter tenere ac vestire & calceare. Si vero idem Domicellus aliquid de presenciis neglexerit, hoc tenetur michi, tanquam debitum legitime contractum, resarcire.

Item similiter ac pariformi modo teneor, debeo ac volo seruare cum mediis fructibus prebende cuiuslibet Domicelli duorum annorum fabrice & anni defuncti . . . si contingit, me aliquem Domicellum libere dimittere, emancipare, & Capitulo meo, vt moris est, presentare.

Item quod quilibet Domicellus ecclesie nostre S. Albani, qui nunc est, vel in futurum fuerit, poterit se in primo anno sue adepte pacifice possessionis, vel ex post, quandocunque sibi placuerit, a me & iugo Scolasterie mee redimere

dimere cum triginta florenis Renenf. ac fructus prebende fue & prefencias ad fe recipere, fubleuare, & in vfus fuos conuertere, ac tunc onera prebende & prefenciarum per fe fupportare, contradictione mea quacunque non obftante.

Item fi contingit, aliquem Domicellum, vocatum per me propter folucionem dictorum XXX florenorum, a me emancipari infra eundem annum, nichilominus de fructibus prebende illius pro rata temporis gaudebo, quo mecum fuiffe & ftetiffe conftitit manifefte.

Item, quod antequam ad Capitulum me recipi petam, debeo apud ecclefiam & infra fepta montis S. Albani per integrum annum continuam refidenciam feciffe, fi curiam habuero vel habere valeam, me tenere & hofpitare volenti. Alioquin fi curiam habere non valeo, nec hofpitare volenti, tunc debeo infra emunitatem ciuitatis Maguntine pernoctare, & paftum recipere. Ita tamen, quod horis diurnis interfim in ecclefia mea S. Albani, tamquam perfona apud ipfam ecclefiam continue refidens.

Hanc conftitutionem Theodericus *anno MCCCCXLII, feria fecunda poft feftum circumcifionis Chrifti, edito diplomate fciuit ratamque habuit.*

CAPVT III

De graui ecclefiæ huius fub Diethero *difcrimine ac periculo.*

CVm *Dietherus* Archiepifcoparus gubernaculis effet admotus, confligere cœpit cum *Friderico I*, Comite Palatino Rheni & Electore, qui cognomento *Victoriofus* dicitur. Quæ res archidiœcefi Moguntinæ haud parum damni attulit, in eaque noftris etiam Albanenfibus. Quippe Palatinus anno MCCCCLX, feria fecunda *Rogationum*, cum exercitu Moguntiam veniens, facras Canonicorum ad *D. Albani*, *D. Victoris*, & *S. Crucis* in campis ædes primo impetu inuafit, fpoliauit, ac incendit. Quod reliquos terruit, &, vt pecunia fefe præferuarent ab incendio, permouit. Datis enim Palatino 4000 florenorum, Clerus Moguntinus domos, curtes, frumenta, aliaque bona fua, ne ignibus perirent, prouide liberauit.

* *Ita quidem auctor* Helvvichius, *non hic folum, fed etiam* de diffidio Moguntino *p.* 140. *Verum minus curate. Quippe cum paucular Canonicorum* S. Crucis *ædes incendiffet, reliquorum vero depecularetur; Canonici, præfentis periculi fpecie permoti, cum vererentur, Palatines præda haud contentos, easdem igne inιecte penitus exufturos, incendium ære redemerunt. Vid. quæ dixi in chronico* S. Victoris § *XXXV p.* 609.

CAPVT IV

De opera Albanenfibus ad reficiendas ædis D. Albani *ruinas nauata.*

ADuerfis cafibus & nunc & pridem multum vitii fecerat *D. Albani* bafilica. Cui inftaurandæ ac reficiendæ cum illi fefe haud viderent pares effe, opem *Bertholdi* Archiepifcopi implorarunt. Qui pro fingulari erga D. Albanum, ceterosque Sanctos ac martyres, qui locum hunc fanguine fuo purpurarunt, pietate atque religione, tam prompte, quam clementer manus iis porrexit adiutrices, ac litteris fequentibus, anno MCCCCLXXXVI publice editis, tum fuæ ditionis fubditos, tum alios quofcunque, vt piis eisdem eleemofynis ad id operis fubfidio veniant, hortatus eft.

BERTHOLDVS *D. G. fancte Maguntine Sedis Archiepifcopus, facri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Princeps Elector, vniuerfis & fingulis Paftoribus, Plebanis, Viceplebanis, Cappellanis, Altariftis & Presbiteris, per noftras ciuitatem & terminos diocefis noftre Maguntine vltra & citra Renum vfque ad Haffiam citeriam conftitutis, ceterisque vniuerfis Chrifti fidelibus, ad quos prefentes noftre litere peruenerint, falutem in Domino fempiternam.*

Cum Dominum in Sanctis eius laudari oporteat, id cumulacius refoluimus, dum loca multo Sanctorum Dei fanguine dicata noftris fauoribus profequimur, &, que aliqua aduerfa calamitas deftituit, hec noftra tempora reparare feftinent. Sane notum eft vniuerfis, qualiter retroactis temporibus illa infignis ecclefia S. Albani *mart. extra muros ciuitatis noftre Maguntine, in qua facrum illius, fimulque multorum gloriofiffimorum martyrum corpora quiefcunt, variis aduerfis cafibus in fuis edificiis eft deftituta, quam, Honorabiles, deuoti noftri dilecti, Prepofitus, Decanus, & Capitulum eiusdem ecclefie* S. Albani *pro diuini nominis gloria ad laudem S. Saluatoris noftri, eiusque Genitricis, intemerate femper virginis Marie, totius*

cius celestis Iherarchie & specialiter in honorem S. Albani *aliorumque Sanctorum in ea requiescencium, reedificare & reparare continuo satagunt; sed cum magni requirantur sumptus, quibus ecclesie dicte facultates minime sufficiunt, nobis idcirco humiliter supplicarunt, vt in his, paterne succurrere & subuenire dignaremur.*

Qua de re, nos, qui summopere desideramus, vt nostris diebus prefata ecclesia S. Albani *in loco tam sacro reparetur, qui tot millium SS. martyrum roseo cruore perfusus est, vt* mons martyrum *meruerit appellari; unde vos & quemlibet vestrum seriosius in Domino exhortamur, admonemus, & exacte requirimus, quatenus diuine remuneracionis intuitu, & pro singulari pietatis opere adimplendo, de bonis, ab Altissimo vobis traditis, ad dicte ecclesie reparacionem & reedificacionem, contribuere & impartiri velitis, vobisque Pastoribus, Plebanis, Viceplebanis, Capellanis, & Presbiteris supradictis, sub excommunicacionis pena districte precipiendo mandamus, vt Presbiteros per dictos Prepositum, Decanum & Capitulum ad id deputandos, cum presentibus nostris literis, dum ad vos venerint, Christi fidelium elemosinas ad sepedicte ecclesie reparacionem petituri, benigne recipiatis, ad seminandum verbum Dei ad populum, & petendum Christi fidelium elemosinas & caritatiua subsidia, in ecclesiis vestris & capellis sine obstaculo admittatis, & ipsorum iocundum aduentum fideliter intimetis, eosque tractetis in omnibus humaniter, ac ipsos Christi fideles, per allectiua & decencia, quibus congruit, verba inducatis, vt pro tanti edificii reedificacione manus porrigant adiutrices, sicque felici commercio, terrena & transitoria in celestia & eterna commutando, vt vos & ipsi, in patria superna, corona immarcescibili mereantur laureari; presentibus ad annum a data earundem duntaxat valituris. In cuius rei testimonium, sigilla nostra, nostrum, & fabrice nostre Maguntine, presentibus sunt appensa. Datum Aschaffenburgi XXVIII die mensis Iunii anno Domini MCCCCLXXXVI.*

Sic igitur parietes redintegrati, tecta renouata, campanæ de nouo conflatæ, pauimenta instaurata, subsellia atque pulpita noua constructa, organum præterea & quiequid ad domus Domini decorem pertinere visum fuit, maximis sumtibus procurata. Constat ex registris fabricæ huius ecclesiæ, quod anno MCCCCXCI chorus maior inceptus fuerit fornicari, & anno MCCCCXCIV ad finem perductus sit; impensa ad centum viginti & vnius florenorum summam excurrente.

CAPVT V

De reliquiarum noua reuelatione, & quarundam illarum ab hac S. Albani *ecclesia translatione.*

§ I

De earum reuelatione.

QVum anno MDIII, tempore Bertholdi Archiepiscopi, testudinato iam anno MCCCCXCIV ac restaurato choro maiori, Honorabiles Domini Canonici ecclesiæ S. Albani animum induxissent, altare summum paullo altius a terra eleuare, die XV mensis Martii sex loculos sub eodem altari inuenerunt, tres scilicet versus orientem, supra quos quartus transuersaliter positus erat, ac super eundem, quartum scilicet, altare ex lapidibus coctis cum argilla factum, & ante centum ferme & tres annos consecratum: quintus vero versus australem partem parumper a tribus primis seiunctus erat; supra quem sextus & paruus loculus directe positus; qui sarcophagi siue loculi omnes cineres Sanctorum, ossaque & pannos sericos rubri coloris, vetustate aliqualiter consumptos, in se continuerunt. Tres Suffraganei eo tempore Moguntiæ morabantur, *Spirensis* scilicet, *Wormatiensis*, & *Moguntinensis*, quos Reuerendissimus Dominus *Bertholdus* ad inspiciendos examinandosque prædictos cineres & ossa misit: qui vnanimiter Sanctorum esse reliquias pronuntiarunt, publicis desuper instrumentis erectis.

Priusquam autem altare maius perficeretur, dictæ Sanctorum reliquiæ interim in sacello *S. Viti* reseruabantur; absoluto vero iam ac penitus restaurato, eædem cum magno honore ac reuerentia, ac multitudine populi Moguntini, die Dominica - - - - eiusdem anni ex dicto sacello translatæ rursum sub eodem altari

tari maiori per Reuerendum in Christo Patrem *D. Thomam*, SS. Theologiæ Professorem ac Suffraganeum Moguntinum repositæ fuerunt.

§ II

De quarundam translatione alio facta.

Ernestus, Archiepiscopus Magdeburgensis, audito, quam ingens, pretiosusque istarum thesaurus hic loci inuentus esset, aliquam illius partem sibi concedi petiit *. Assensit *Iacobus* de *Liebenstein*, qui tum archidiœcesi Moguntinæ præerat, litterisque anno MDVI datis Canonicorum ad hanc ædem Collegio potestatem fecit, aliquas earum particulas eidem donandi. Qui, hac Principis & Archiepiscopi sui voluntate percepta, quasdam Ernesto concessere. Nomina illarum ignoro. Litteræ vero consensus hæ sunt:

IACOBVS *D. G. sanctæ Sedis Moguntine Archiepiscopus, sacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius, Princeps Elector, Honorabilibus Decano & Capitulo ecclesie* S. Albani *extra muros ciuitatis nostre Moguntine, deuotis nobis in Christo dilectis, salutem in Domino. Vt Reuerendissimo in Christo Patri, Domino* Ernesto, *Archiepiscopo Magdeburgensi, amico nostro charissimo, aliquas particulas de reliquiis in ecclesia S. Albani predicta nuper repertis donare, & cum decentibus ceremoniis & reuerencia transmittere possitis, vobis presencium tenore indulgemus, nostrumque ad id damus & adhibemus consensum pariter & assensum. Date in arce nostra Steinheim, sub secreto nostro, die quarta mensis Aprilis, anno Domini MDVI.*

* *Erat enim tum in eo* Ernestus, *vt id genus Sanctorum reliquias colligeret, ac sacello, quod Halis in D. Mauricii arce exstruxerat, inferret. Prodit id nobis* chronicon Magdeburgense, *quippe quod post annum MDIII p. 371 ita pergit:* Iste Dominus noster Archiepiscopus sumtuosam capellam in castro suo Hallis construxit, multas pretiosas reliquias Sanctorum & clenodia ibidem reponens.

Anno postmodum MDXIV *Albertus Brandenburgicus*, Archiepiscopus Moguntinus, cum esset cultor, amator, ac venerator Sanctorum Dei maximus, & reliquias nec non sacra busta eorum summa cum veneratione, vbi licebat, inquireret, de pulnere eas cum honore leuaret, auro, gemmisque pretiosis vestiret ac includeret, dum pro Dei, Sanctorumque amore, Moguntiam circumeundo, sacras pro more visitaret ecclesias, hanc etiam S. Albani basilicam deuotus intrauit, vidensque decem prætactorum Episcoporum Moguntinensium corpora sancta sine honore ac veneratione posita, auctoritate Apostolica & Ordinaria vsus, corpus *S. Rabani*, quondam Archiepiscopi Moguntini VI, totum, & *S. Maximi*, Episcopi XIX, medium in Saxoniam Halas transtulit, ac in templo arcis S. Mauricii sollemni processionis officio anno MDXV collocauit, Indictione Romana III, a transitu vero beatorum, *Maximi*, anno MCXXXVII, *Rabani* vero, anno DCLIX *.

* Trithemius *in vita* S. Maximi *cap. XIX, cuius verbis auctor hic vtitur.*

CAPVT VI

De vltimo ecclesiæ huius excidio.

Longe grauissimus ecclesiam hanc perculit casus, quum anno MDLII *Albertus* Marchio Brandenburgicus, omni Moguntiam sæuitia affligaret. Vrbem enim, resistente nemine, ingressus, suam in fidem ciues adegit, iisque XII aureorum millia, Clero autem C imperauit. Sed cum ecclesiasticorum plerique, in primis Prælati, fuga dilapsi essent, tam ingens tam subito summa confici non potuit. Quare templa sacrilege dispoliauit, S. Martini arcem, quæ Archiepiscopi domicilium, & tunc ipsius hospitium erat, nefarie incendit. Aedes præterea Canonicorum sacras, extra ciuitatem ipsam sitas, S. Victoris, S. Crucis, ac hanc S. Albani, vna cum Carthusianorum templo atque claustro, quarum structuræ vrbem Moguntinam, nobilissimarum arcium instar, exornabant, diuinoque cultu protegebant, sacrilegis flammis destinauit.

Nec mora. Sceleftissimi enim milites, immo non milites, sed prædones, perditionis filii, quamprimum ducis sui & antesignani mandata perceperunt, prædictas ædes sacras, tyrannorum more, sacrilege ac crudeliter inuaserunt, valuas destruxe-

destruxerunt, imagines omnes, Christi crucifixi signa, altaria, baptisteria, eucharistiæ ædiculas sacras, organa, sedilia, sacella, suggestus & alia huiusmodi innumerabilia violenta manu confregerunt; codices ac libros sacros, plurimaque præstantissima magni pretii, iam a multis annis in bibliothecis reseruata variarum scientiarum volumina dilacerarunt, omniaque hæc tandem in vnum comportantes ingenti iubilo exusserunt; campanas & candelabra in bombardarum vsum destinarunt; calices, patinas, ampullas, thuribula, aliosque similes ecclesiæ thesauros abstulerunt; vestimenta sacra, aliaque huiusmodi ecclesiastica ornamenta varii generis in ludibrium Catholicæ religionis profanis induerunt lixis ac calonibus; immo & omnia sacra ita despectui habuerunt, vt ipse a quibusdam senioribus fide dignis, ecclesiasticis & sæcularibus, quorum ætate ac memoria hæc contigerunt, percepi, vt sacros calices haud secus ac profanos attrectarent, vestimentisque sacris, casulis scilicet sacerdotalibus aut Leuitarum tunicis in despectum ecclesiasticorum induti, & ante ipsas ecclesiarum valuas publice saltitantes, vinum in abundantia sibi mutuo ex iisdem calicibus, vasisque huiusmodi sacris ad vomitum vsque propinarent. Venerabile præterea Christi corpus abiicientes, monstrantias, ac pyxides argenteas, quibus diuorum reliquiæ continebantur, rapuerunt, venerandas illas reliquias velut ossa canum aut aliorum pecudum reiicientes, aut in ignem mittentes. Nec satis; cum iam templa ipsa sic deformassent, vt speciem templorum omnem amisisse viderentur, vltimo tandem pessimi nebulones ausu sacrilego, tyrannorum ac Turcarum instar furibundi, omnes prædictas Sanctorum ædes præclarissimas, vno die, quæ erat dies XXIII Augusti, S. Bartholomæi Apostoli vigilia, anni prædicti MDLII inuadentes, easdem omnes simul vna hora cum singulis adiacentibus ædificiis barbaricis flammis nefarie incenderunt, ac solis parietibus relictis miserabiliter absumserunt.

Sic, proh dolor! egressus est a filia Sion, hoc est, a templo isto sancto omnis decor eius, & veteris illius magnificentiæ modo restat nihil, nullaque vestigia tam amplissimæ ecclesiæ, tam illustrissimi monasterii, quale antiquitus fuit, amplius apparent, præter chorum maiorem, insignis admodum structuræ e lapide quadrato, cum exiguo sacello adiuncto, & nuda quædam mœnia, pauculasque exterioris templi particulas, aliorumque ædificiorum parietes ac ruinas, luctum merito & commiserationem spectantibus mouentes *.

* *Ita quidem se habuit tempore auctoris. Post enim, bello tricennali, rudera ista maximam partem a Suecis ad exstruendum Gustausburgum aucta fuere; reliqua vere anno MDCLIX & MDCLX ab operariis ad noua, quibus tum vrbs cingebatur, munimenta excitanda. Quod notandum: cum* Mabillonius, *aliique, qui tamen longe post tempus istud scripsere, cum de hac* Albani *basilica loquuntur*, Serarii *verba repetant, & parietinas istas superesse meminerent.*

CAPVT VII

De translato in vrbem sacrorum cultu.

DEuastato per Albertum Brandenburgicum D. Albani templo, Canonici, vna cum Vicariis, in sacram FF. Dominicanorum ædem intra vrbem con.migrarunt; in qua cultum diuinum in hodiernum vsque diem obeundo *, suis fruuntur reditibus.

* *Enimuero, per se sequitur, intelligendum hoc de tempore, quo vixit, atque hæc in chartas misit auctor* Helvvichius: *Post enim locum mutarunt.*

Sacris autem Albanenses *in æde hac* Dominicanorum *vacarunt ad annum vsque MDCLXIV; quo nescio qua de caussa ab eisdem, occlusis ad tempus foribus, excludebantur. Tum vero ad* Stephanitas *migrarunt, & octodecim per annos, in templo eorum sacra obiere munia.*

Ex eo demum an. MDCLXXXII exiere in sacellum D. Sebastiani, *quod ex voto ciuitatis post sanam luem an. MDCLXVI suscitatum est: in quo etiam ad præsens vsque tempus* S. Ferrutii *adunati Collegio rem diuinam religiose peragunt.*

CAPVT VIII

De vltima sacrarum reliquiarum inuentione.

ANno MDCII, die XXXI Octobris, cum *Ioannes Roberus Molitor*, huius loci tunc Sacrista (qui hæc nobis in suis notatis *de ecclesia S. Albani* narrat) in æde Dominicanorum in altari pro festo OO. SS. exornando occupatus, cum *Ioanne*

Scholl, pictore, qui tum præsens erat, de reliquiis, quibus olim ecclesia D. Albani abundarat, conferret, simulque dubium de cruce quadam antiqua proponeret, quod scilicet non immerito quis suspicari posset, hostiam D. Gregorio celebrante in carnem conuersam, & in ecclesia D. Albani asseruatam, in ea contentam aliquando fuisse, propter verba circumscripta: *A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris*: pictor ille meminisse se aiebat, ante viginti annos se audiuisse, in quodam fornice siue conclaui in templo D. Ignatii hostiam illam seruari: sacras vero ibidem reliquias quamplures reconditas, lampadem adhuc appensam, pluraque alia indicare. Referebantur hæc Reuerendissimo Domino Decano; qui, operæ pretium ratus, de eo inquiri mandat.

Paretur mandato, omniaque, vt pictor retulerat, reperiuntur. Conclaue scilicet, lampas ante illud suspensa, candelabrum ferreum parieti infixum, cum gazophylacio (*Opferkasten*) imago præterea D. Gregorii celebrantis & sanctorum ecclesiæ D. Albani patronorum præfixa erat. Narrantur Domino Decano omnia: iussu ipsius conclaue, quibusdam Dominis præsentibus, quia claues deperditæ erant, vi aperitur: quod tamen serarius alias quoque factum iudicabat, quia tantum vna sera & vnco pæne confracto clausum esset. In illo fornice siue conclaui inuenta fuere duo sigilla ænea maiora ecclesiæ D. Albani, quorum altero adhuc Conuentus vsus est, dum monachi essent: alio, iam sæculares. Præterea *brachium D. Albani*, & *brachium S. Vincentii*. Cista præterea, in qua reliquiæ *S. Camerini* martyris, vt charta addita docebat; sed tamen, cum vnum caput & duo fasciculi ossium in illa cista reperirentur, incertum fuit, vter fasciculus ossa *S. Camerini* contineret. Tres etiam arculæ plumbeæ, quæ altaribus in templo D. Albani impositæ fuerant cum reliquiis nominatis ibidem fuere. Cista quoque plena reliquiis, cum capite, sine chartula & nomine, & fasciculus rotundus cum ossibus, affixa schedula: *Hic habentur pretiosa reliquiæ Sanctorum, quorum nomina ob vetustatem perierunt.*

Inuentis his in fornice reliquiis, spes in ipso D. Albani monte plures indagandi concepta. Quapropter primum laudatus Sacrista *Molitor* die IX Nouembr. solus passim loca, vbi Sanctorum lipsana collocata audierat, perscrutatus est. Inuentis quibusdam, iisque in duabus arculis religiose repositis, operi plures manus admouere, vt vel apud *Serarium* lib. I rer. Moguntiacar. cap. I legi potest. Tandem, cum sacellum repurgaretur, reperta D. Albani statua, de qua idem *Molitor* in annotatis suis; *Statua illa grandis lapidea, quam e regione ostii lapidi insistere vides, in sacello asseruata fuit, cum aliis ferramentis, fenestris, scriniis, ceterisque impedimentis, nulliusque fuit æstimationis; tandem curtosius nobis illam considerantibus, reperimus, statuæ collum superius lamina ferrea esse tectum, plumbo, ne facile effringeretur, infusa. qua tandem effracta inuenta sunt in foramine paruo reliquiæ Sanctorum* Albani, Vincentii, Aurei *&* Anastasiæ, *cum suis schedulis, quæ omnes reliquiæ vna cum aliis sanctissimæ patronæ nostræ, virginis* Iustinæ, *ibidem sunt reposita, ferroque itidem munita.*

CAPVT IX

De reliquiarum post deuastationem Brandenburgicam reliquiis.

DE nominatis supra lib. I sect. I cap. IV, enumeratisque reliquiis, aliis partim alio translatis, partim hominum obliuioni traditis, pauculæ restant temporibus nostris.

Illarum vero quædam in *Dominicanorum* æde, quædam in *S. Albani* sacello extra muros altaribus inclusæ adseruantur.

§ I

De iis, quæ in vrbe sunt.

Illæ quidem sunt hæ;

I Tria capita argentea deaurata. In quorum primo adseruatur *caput S. Albani*, martyris & patroni nostri, & *scapula S. Stephani* protomartyris. Inscriptio capitis hæc est: *Caput S. Albani martyris.*

Notes hic 1) *quod inscriptio hæc collo argenteo incisa sit, litteris secul. XV sapientibus.* 2) *quod addita sit & hæc*; Scapula S. Stephani protomartyris.

In secundo capite argenteo habetur *caput S. Anastasiæ*, tribus angelis, qui manibus libros tenent, insistens, supposito circulo, cuius hæc est inscriptio: *Caput S. Anastasiæ virginis & martyris nobilissimæ Romanæ.*

In

In tertio capite argenteo continetur *caput S. Vincentii*; in cuius vertice hæc leguntur verba: *Caput S. Vincentii Diaconi & martyris Hispanienfis.* Hoc caput absque maxilla eſt, cum vnico tantum dente molari. Ceterum eidem adiuncta ſunt multa SS. incognitorum oſſa, ſcapulæ atque caluariæ.

II Item, in quadam capſa argentea ſeruantur reliquiæ *S. Benedicti* Abbatis, *S. Stephani* protomartyris, & *S. Aegidii* Abbatis, byſſo rubea inuolutæ.

III Item reliquiæ *SS. Aurei* & *Iuſtinæ*, itidem byſſo circumuolutæ rubea.

IV Item duo receptacula lignea, affabre parata ſumptibus *D. Ioannis Iacobi Roberi Molitoris*, circa annum MDCVII Vicarii & Sacriſtæ huius eccleſiæ; quorum prius *D. Albano*, patrono principali, alterum *S. Vincentio*, reliquisque patronis noſtris dedicatum legitur.

Et in priori quidem ſequentes SS. reliquiæ reconditæ ſunt; *Brachium S. Albani*; dens *S. Alexandri*; reliquiæ *S. Blaſii*, *S. Victoris*, *S. Kiliani*, *S. Antonii Eremitæ*, *S. Nicolai*, *S. Petronillæ*, *S. Vrſulæ*, *S. Mariæ Magdalenæ*, *S. Laurentii*, *S. Verenæ*, *S. Barbaræ*, *S. Theoduli*, *S. Dionyſii*, & aliorum multorum Sanctorum incognitæ, de *S. Cruce Domini*, de *S. Albani* ſanguine.

In altero reliquiæ ſunt *S. Aurei* & *Iuſtinæ* martyrum, in medio repoſitæ, tenentibus illas duobus angelis argenteis; brachium item *S. Vincentii*; circumcirca illud vero reliquiæ *Innocentum*, *S. Stephani*, *S. Andreæ*, *S. Iacobi*, *S. Chriſtophori*, *S. Laurentii*, *SS. Sergii* & *Bacchi*, *S. Oſvvaldi* regis & martyris, *S. Benedicti*.

V Item duo capita *Sanctorum*, anno MDCIII in eccleſia S. Ignatii parochiali inuenta in ciſtula quadam cum oſſibus *S. Camerini* martyris *. Vtrum vero alterum horum capitum eiusdem *S. Camerini* ſit, neſcitur; cum duorum Sanctorum oſſium faſciculi, alterius quidem ignoti, in eadem arcula fuerint reperti, aliaque oſſa nuda, ſcedulis propter conflagrationem confuſis & putrefactis, aut omnino deperditis. Caput illud byſſo rubea vetuſtiori fuerat inuolutum.

* *Conf.* Serarius *lib. I cap. XVII p. 71.*

VI Porro alia duo *Sanctorum* capita, quæ cum reliquiis ceteris inuenta ſunt anno MDCIII extra muros Moguntinos, in ſummo choro, in ſarcophago ex albo lapide, a dextris celebrantis, hoc eſt, verſus Weiſſenavv in muro. Hæc capita ego anno MDCXII ex altari *S. Cæciliæ*, in ſacello ad *Albanum*, cum reliquiis pluribus incognitis repoſita ſumſi, eaque ſerico rubro inuoluta huc ad *Prædicatorum* ædem ad ceteras reliquias tranſtuli. Quorum autem capita ea fuerint, non habeo compertum.

§ II

De reliquiis extra muros, in D. Albani *ſacello.*

Reliquiarum, quæ modo in ſacello *Albani* extra muros Moguntinenſes adſeruantur, plurimæ ſunt, in ciſtulis octo repoſitæ, ac ſub altaribus duobus reconditæ, ſub vnoquoque nimirum quatuor.

Ac in priori quidem, *S. Albani* memoriæ dicato, incluſæ ſunt eæ, quæ olim in fornice ſeu teſtudine munitiſſima ſub ſummo altari aſſeruatæ fuerant in choro maiori: ea vero poſtmodum collapſa, obtritæ fere & ignotæ delituerunt, donec anno MDCIII die IV Ianuarii erutæ, & die II ſubſequentis Iunii in altari hoc repoſitæ fuerunt.

In altero autem altari, *S. Cæciliæ* ſacro, ſunt eæ, quæ in ſarcophagis lapideis, muro inſertis, inuentæ fuerunt, ac olim circa ſummam aram in choro reconditæ; huc vero die XX Iun. anni dicti translatæ, quum partim die XIX Nouembr. an. MDCII, partim die IV Ianuar. anni MDCIII erutæ erant.

Et hæ reliquiæ prædictæ inter ſe confuſe iacent ſine vlla littera aut nota, maiores non minus, quam minores.

Ceterum omnes illæ, quæ hiſce noſtris temporibus ſuperant, ne centeſima quidem pars ſunt illarum, quas libro I memorauimus.

§ III

De capite D. Albani *ſpeciatim.*

De capite ſanctiſſimi patroni noſtri *Albani*, cuius ſupra mentio facta eſt,

Namurcensis quidam (qui ciuitatis patriæque Namurcensis patronum hunc *S. Albanum* dicit) ait, illud Monachii in sacello Ducis Bauarorum asseruari, seque id anno MDXCIX oculis ibidem vidisse. Sed errat bonus iste vir; sacrum caput aliud viderit, nomenque aut male ei indicatum fuerit, aut bene nominatum memoriæ exciderit*. Habemus enim nos verticem illum sanctissimum martyris Albani, patroni nostri, repositum pro nunc in Dominicanorum æde Moguntina; vbi modo singulis diebus officia sacra peragimus, quod non oculis tantum intueri, sed & manibus portare, & attrectare mihi, quamuis indigno, sæpe licet, dum illud, vna cum ceteris reliquiis ante nominatis, in maioribus festiuitatum diebus, altari summo imponendum ac dein reponendum est: quod & aliis viris piis honestisque sæpius videndum, osculandum, & deuenerandum exhibui, quoniam cura mihi talium hoc anno MDCXIII, quo hæc scribo, in hac eadem S. Albani ecclesia incumbit, Sacristæ scilicet munus gerenti. Vt adeo certum sit atque indubitatum, id vere nobis esse: de quo sane gloriari licet, magnamque animo capere lætitiam.

* *Conf.* Serarius *lib. II cap. XXIX p. 276.*

CAPVT X

De catena ferrea, cuius supra mentio facta.

Dictum libro I sectione I capite VIII, illam ante incendium Brandenburgicum ad basilicæ fores pependisse. Post istud in peristylio FF. *Dominicanorum* (apud quos sacris officiis vacare cœperunt RR. ædis Santalbanensis Canonici) suspensa fuit.

Nunc vero facello nouo in D. Albani *honorem in monte exstructo, ad introitum eiusdem, supra clathros affixa est, addita hac inscriptione (qua tamen iam euanescere incipit)* Catena Martyrum.

CAPVT XI

De costa illa prægrandi in frontispicio porticus S. Albani affixa.

Ad introitum ad *S. Albani* ecclesiam in frontispicio ipsius porticus supra affixa cernitur costa quædam ingentis magnitudinis ac longitudinis, quam vulgus persuasum habet, nescio quo indicio vel argumento, esse giganteæ virginis cuiusdam, & quidem beatæ, cuius nomen tamen ignorant, costam; de qua ceteroqui nihil in antiquis scriptis ecclesiæ, vel monasticis annotationibus notatum aut proditum reperitur; ideoque nihil certi de ea, quomodo, aut cur eo deuenerit, affirmari potest. Ego vero spinam cuiusdam ceti esse existimo, quæ ab antiquis velut stupendorum ac magnalium Dei operum monumentum ab olim pro perenni memoria ibidem fuit affixa.

Sublato porticu, & illa sublata fuit. Vtrum vero ea, qua in atrio, ex quo in conclaue Capitularium D. Stephani *itur, pendet, sit ipsa hac, qua in frontispicio porticus Santalbanensis olim affixa fuit, definire haud ausim.*

CAPVT XII

De Epitaphiis ac tumulorum inscriptionibus, post factam status mutationem in hac æde quibusdam positis, & post deuastationem Brandenburgicam superstitibus.

I

In chori maioris medio lapis est sepulcralis, in quo inscriptio quondam legebatur litteris fusis in tabella ænea. Qua sublata nunc nil restat, quam quatuor insignia gentilitia, vna cum effigie Prælati, habitu sacro exsculpti. Tumulus est Nobilis Domini *Iohannis* de *Stockheim*, Præpositi in Bleidenstadt, & hic ad D. Albanum Cantoris: qui obiit anno MDXV, feria II post diem Albano festum, & viuens, totius Capituli permissu, vt ex protocollo ecclesiæ constat, hunc sepulturæ locum sibi elegit.

Maiorum autem quatuor nomina hæc sunt:

Stockheim.	*Bellersheim.*
Kornigel a Troy.	*Rheynberg.*

II Iuxta

II Iuxta antiquam turrim campanariam restant aliquot lapides sepulchrales, quidam propriis adhuc in locis, alii e terra aliunde eo translati.

Inscriptiones sunt hæ:

Anno Domini MCCCCLXI, die Galli, obiit Honesta Domina Margareta *de* . . . . .

Anno Domini MCCCCLXXXIV, ultima Aprilis, obiit Emericus *de* Ingelnheim *filius.*

Fuit hic *Emericus* Canonicus S. Albani.

Anno Domini MCCCCCIII, die Mercurii, XI mensis Octobris, obiit Nobilis & Venerabilis Dominus Wolfgangus *de* Schaumburg, *Canonicus huius ecclesiæ. C. A. R. I. pace.*

Anno Domini MDXXXI, den XI tag des Augusts, starb der Ernvest Iohann Schenck *von* Schvveinsburg. *Dem Gott gnade.*

Anno Domini MCCCCLXXX, die XXIX mensis Iulii, obiit Honorabilis Dominus Iohannes *de* Bellersheim, *huius ecclesiæ Canonicus. C. A. R. I. S. pace. Amen.*

Maiores

Bellersheim.	*Rheynberg.*
Schelm a *Bergen.*	*Buchseck.*

Anno Domini MCCCCXX, ipso die natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, obiit Strenuus Dominus Conradus *de* Beldersheim, *Miles. C. A. R. I. P.*

Bellersheim.	. . . .
Levv a *Steinfurt.*	*Forstmeister* a *Gelhausen.*

III In sacello sub prædicta turri, vbi Christi sepulcrum est;

Anno Domini MCCCCXC, quinto vero die mensis Decembris, obiit Honesta & Valida, Geza Vlnerin, *vxor quondam* Geltrici *de* Nackheim. *C. A. R. I. P.*

IV Ad eandem turrim, in latere meridionali, hi quadrato saxo insculpti sunt versus:

Postquam primus homo Paradisi gaudia liquit,
Illius omne genus mors inimica tulit.
Nullus enim Regum, nullus mediocris in orbe
Aspera ab hac liber conditione fuit.
Hanc legem sequitur, tumulo qui clauditur isto,
Nomine Megingoz *fonte sacrante pio.*
Qui Domino, Sanctisque Dei seruiuit honeste,
Donec in hoc sæclo viuere eum licuit.
Regibus hic charus multis, & moribus aptus
Omnibus, & placidus pro bonitate sua
Extitit. At postquam, meritis maturus & annis,
Illius hinc animam, qui dedit, ipse tulit.
Quæso igitur, frater, titulum qui legeris istum,*
Dic; Requiem æternam donet ei Dominus.
Obsecro per Dominum, nullus his ossibus istum
Ante diem magnum euacuet tumulum.

* fratri Brovv.

Qualis autem hic Dux, cuius familiæ fuerit, quo tempore vixerit, quoue anno mortuus sit, nihil apud hanc ecclesiam in litteris antiquis vnquam reperire potui. Non autem existimandum, eundem fuisse *Megingoz* Ducem, quem tabula reliquiarum huius ecclesiæ cum magno promiscui sexus exercitu pro fide Christi in hoc monte olim martyrizatum demonstrat: nihil enim de eo in epitaphio insinuatur: sed eum iam meritis (quoniam Regibus & Magnatibus charus fuerat) & annis maturum ex hoc sæculo migrasse dicit.

Brovverus *annal. Treuirens. lib. IX n. XXXV p.* 439 *coniicit esse* Megingandum *Ducem, qui tempore* Arnolphi *Imperatoris floruit, magnaque in regno Lotharingia fuit dignatione.*

Hæ solummodo inscriptiones sepulcrales nostris temporibus ad *S. Albanum* extant. Procul dubio multo plures in sacellis ac toto ambitu, antequam ita demolita

demolita ac ſubuerſa omnia fuerunt, extitiſſe credendum eſt: immo plures etiam adhuc inuenirentur, ſi locus totus, maxime vbi quondam ſacella erant, ad pauimentum vſque expurgaretur, & terræ omnis ſuperficies complanaretur.

Obſeruatio

De variis ſarcophagis inuentis.

In loco, vbi quondam ſacellum S. . . . . iuxta ambitum verſus Weiſſenavv extructum fuerat, ſæculo hoc in imis viſceribus terræ ſarcophagi diuerſi ad altitudinem aliquot cubitorum, pleni humanis cineribus ac oſſibus, lapidibus cooperti, fuerunt inuenti, ſed absque vllis inſignibus, titulis, vel inſcriptionis aliqua nota; quorum oſſium quædam inde ſublata in maiori choro repoſita ac inhumata fuerunt: reliqua occluſis tumulis eorum, ac ſarcophagis rurſum terra obrutis, ibidem adhuc vſque ad diem illum magnum iudicii extremi ad angelicam tubam reſuſcitanda reconduntur.

Sed notandum hic, quod cum illi ſarcophagi non omnes more noſtro orientem verſus, ſed quidam verſus occidentem, quidam verſus meridiem, alii verſus ſeptentrionem fuerint collocati, dubitari merito poſſit, quinam homines illi, vtrum Chriſtiani an ethnici fuerint, præſertim cum nulla indicia, vel Chriſtiani nominis ac fidei ſigna, in tumulis reperta aut notata extiterint, & tam profunde in imo fuerint repoſiti. Ceteroquin, vt id addam, ipſa ætas eorum, quæ ſatis longæua procul dubio fuit, facile hinc animaduerti poteſt, ipſamque templi ſtructuram, vna cum pauimentis, temporis ſucceſſu ſummopere fuiſſe exaltatam.

Cuiusdam etiam Abbatis huius loci tumulus tunc fuit inuentus, cuius lapis pulchre perpolitus ac figuris ornatus fuerat, verſibus quibusdam circumcirca inciſis, nomen & mortis tempus demonſtrantibus; ſed cum de eo certior factus, ſerius veniſſem, lapis ille a murariis ac operariis in minimas partes comminutus ac ceteris lapidibus aggregatus fuit, ita, vt nihil, licet partes quasdam hinc inde collegerim, quia tamen non continuæ erant, inde colligere potuerim.

CAPVT XIII

De ſacelli in monte D. Albani *inſtauratione.*

QVinquaginta iam annos ſuis in ruderibus iacuerat D. Albani eccleſia, cum illius inſtaurandæ cogitatio animum ſubiret Reuerendi ac Prænobilis Domini *Eberhardi Wolfgangi* ab *Heuſenſtamm*, huius æque ac poſt metropolitanæ Decani. Is enim inuentis, de quibus dictum, ſacris cineribus, pie excitatus, ope & auxilio quorundam cum huius tum ſummæ eccleſiæ Canonicorum, an. MDCIII ſacellum quoddam ſeptemtrionale, choro maiori vicinum, quod pro ſacriſtia antiquitus habebatur, primum a ſordibus vepribusque, quibus totum coopertum erat, repurgari, nouoque tecto conſterni, dein dealbari, feneſtris ac ſubſelliis nouis exornari, atque adeo per omnia ad diuinum cultum decenter coaptari fecit. Inſuper altare, quod nunc *Deiparæ Virginis* eſt, loco moueri (in angulo enim, vbi nunc ad ſacriſtiam ex hoc ſacello patet introitus, antea ſtabat) ac in medio collocari curauit: aliud, quod intra cancellos, medium ſacellum diuidentes, verſus ciuitatem erat, noue inſtrui; in vſum ſacriſtiæ vero alium quendam locum adiacentem (qui theſaurarium olim eccleſiæ fuit, vt ex certis indiciis colligitur) adiungi.

Quibus omnibus perfectis, Dominica prima poſt *S. Albani* feſtum, quæ in XXII Iunii diem incidit, ſacellum & altaria conſecrata. Et ſacellum quidem ipſum honori dedicatum Saluatoris noſtri, Domini *Ieſu Chriſti*; altare ſummum intra cancellos honori *SS. Trinitatis*, *SS. Albani*, *Vincentii*, *Aurei*, *Iuſtinæ*, aliorumque Patronorum: alterum extra cancellos, ſiue e regione oſtii, honori *SS. Trinitatis*, *B. M. V. SS. Mariæ Magdalenæ*, *Barbaræ*, & *Ceciliæ*: munus peragente Reuerendiſſimo in Chriſto Patre, *Stephano*, Epiſcopo Myſienſi & Suffraganeo Moguntino, incluſis in eisdem Sanctorum reliquiis, indulgentiisque deſuper datis, vt in ipſa conſecrationis Bulla legi poteſt; cuius quidem copiam ex protocollo eccleſiæ huc apponere viſum.

Bulla

Bulla consecrationis primi altaris.

Anno Domini millesimo, sexcentesimo, tertio, Dominica quarta post Trinitatis, qua erat XXII Iunii, ego Stephanus Weberus, Episcopus Mysiensis, SS. Theologia Doctor, Reuerendissimique in Christo Domini, Domini Ioannis Adami, electi & confirmati Archiepiscopi Moguntini, sacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarii, Principis Electoris &c. in Pontificalibus Vicarius generalis &c. consecraui ecclesiam hanc sub nomine Saluatoris. Altare vero hoc in honorem sanctissima Trinitatis, & memoriam Sanctorum Albani, Vincentii, Aurei, martyrum, & Iustina virginis & martyris, in eoque inclusi reliquias S. Iacobi Apostoli, S. Albani, S. Vincentii, S. Aurei, martyrum, & Iustina virginis, aliorumque Sanctorum: & singulis Christi fidelibus hodie vnum annum, & in die anniuersario consecrationis huiusmodi ipsum visitantibus quadraginta dies de vera indulgentia in forma ecclesia consueta concessi.

Bulla consecrationis secundi altaris.

Anno --- vt supra, --- consecraui ecclesiam hanc sub nomine Saluatoris; Altare vero hoc in honorem sanctissima Trinitatis, beatissima Maria semper virginis, Maria Magdalena, Barbara & Cacilia virginum, martyrum; in eaque inclusi reliquias S. Nicolai, S. Seueri, S. Vdalrici, Confessorum Pontificum: S. Ferrutii martyris, S. Antonii, & S. Cacilia virginis & martyris, aliorumque Sanctorum. Et singulis Christi fidelibus hodie vnum annum, & in die anniuersaria consecrationis huiusmodi ipsum visitantibus quadraginta dies de vera indulgentia in forma ecclesia consueta concessi.

Consecratione peracta, hymnus *S. Ambrosii* decantatus; tandemque musicum sacrum solenniter secutum; quod supradictus Reuerendus Dominus *Eberhardus Wolfgangus* ab *Heusenstamm* peregit, adstantibus atque ministrantibus Reu. & Nobil. Dominis, Domino *Iacobo* a *Wilsperg*, Diacono, & Domino *Hugone Cratz* a *Scharpfenstein*, Subdiacono, ecclesiæ metropolitanæ Canonicis. Post meridiem item Vesperarum horæ eadem solennitate, qua sacrum, peractæ.

Posthæc autem capitulariter conclusum, vt quotannis festum dedicationis huius proxima Dominica post festum D. Albani celebretur; item, vt singulis hebdomadibus die Mercurii sacrum, quod sub primis legi consueuit, in hoc ipso sacello legatur; præterea, vt singulis annis octaua S. Albani hoc ipso in loco sollemniter peragatur. Decreti tenor hic est;

Nouerint vniuersi & singuli Domini Vicarii ecclesia S. Albani, Reuerendos ac Nobiles Dominos, Decanum & Capitulum eiusdem ecclesia, ad laudem, gloriam, & honorem sanctissima Trinitatis, nec non sanctorum Albani ac reliquorum Patronorum ipsius ecclesia statuisse & ordinasse, quod prater festum dedicationis, qua quotannis Dominica proxima post festum S. Albani erit, ac sacra, qua certis diebus singulis septimanis in monte S. Albani fiunt, etiam octaua S. Albani solenniter, & hoc modo celebrari debeat; nimirum vt hodie & deinceps perpetuis temporibus prima vespera cum Completorio in monte S. Albani: Matutina vero in choro Pradicatorum: hora autem & officium Missa rursus in monte in loco noniter consecrato solenniter, debitaque cum deuotione cantentur. Decretum capitulariter in vigilia S. Albani, anni præsentis 1603, *signatum* 27 *Iunii.*

His constitutis Reu. fundator *Eberhardus Wolfgangus* celebrantibus in die dedicationis duos florenos adsignauit, præscripto simul sacrorum peragendorum fine ac scopo. Dein nouam illam tabulam magnificam, picturis ac sculpturis pulcre exornatam, supra aram Deiparæ virginis, affectus sui & feruoris ardens testimonium, viuus adhuc posuit.

CAPVT XIV

De tentata chori maioris restauratione.

Anno eodem MDCIII, die XI Nouembris, quæ erat vigilia S. Martini, sumtu præfati Reu. Decani, conductis operariis, chorus maior reparari cœpit. Facta igitur in medio eius ad ingressum sub duobus maioribus lapidibus iuxta se positis

magna fouea, in quam terra, quæ præcedente anno ex fornice sub summo altari & foramine illo rotundo cie&a fuerat, congesta, quia plena adhuc minutissimis erat ossibus. Postmodum die Iouis, adiumento Theologorum *Societatis Iesu*, sex vel octo, Reuerend. item & Nobil. Dominorum, Decani dicti, *Iacobi* a *Wilsperg*, *Danielis Adami* de *Vecheubach*, Doctoris *Alberti* de *Puteo*, & Sacristæ *Ioannis Iacobi Roberti Molitoris* (qui hæc in litteras misit) conductis tribus aurigis, terra omnis sordesque euehi cœptæ. Terra autem illa coniecta in foueas illas ac foramina, quæ iuxta portam, quæ olim aurea dicta, ad ingressum ex penuariis seu cellis vinariis effossis facta erant.

Anno MDCIV, cum omnes bene erga locum hunc sacrum animati essent, Sacellum vero, de quo ante, pro populi Moguntini deuotione non omnes caperet, constituerunt Domini Canonici id amplificare, ita vt ei area ante illud exterior adiungeretur. Iam murarii muros æquabant, & ineptos deiiciebant, lapicidæ lapides pro fenestris fere aptauerant, multi lapides ex penuariis antiquis pro muris exaltandis effossi erant, iam calx & arena parata, cum die X Ianuarii diem obiret *Ioannes Adamus* a *Bicken*, Archiepiscopus, eius vero in locum eueheretur *Ioannes Suicardus* a *Cronberg*, huius ecclesiæ Præpositus, metropolitanæ Decanus, qui singularem semper erga hunc locum pietatis affectum ostenderat. Mutato enim tum consilio de choro maiori siue excelsa illa structura reparanda tractatum fuit; *Ioanne Suicardo* mille florenos e patrimoniali hereditate liberalissime contribuente. Quare in hunc finem & pecuniæ a Reu. Dominis Canonicis & aliis collectæ, eoque adhuc anno ligna, tegulæ pro tecto, aliaque comparata. Et sic tectum choro impositum. Fuissetque hæc ecclesia iam ad maiorem cultum, decoremque reuocata, nisi mors piissimum illum ac liberalissimum Patronum, *Eberhardum Wolfgangum* insperate anno sequenti die XXVIII Aprilis, bonorum omnium luctu, sustulisset. Eo enim e viuis sublato, substitere omnia, sic tamen, vt quod tum temporis inceptum erat, perficeretur. Cum enim sumtus ad opus penitus consummandum deesset, nemoque reperiretur, qui rectorem ageret operis, ab opere tandem vsque huc, proh dolor! cessatum fuit.

Enimuero, bello tricennali, cum Sueci vrbem subactam insiderent, eamque firmioribus cingerent munitionibus, id omne, cum reliquis parietinis solo æquatum. vide supra cap. VI. Vt adeo veteris magnificentiæ, seu MS. quidam ad an. MDCLIV annotat, tum plane nil superfuerit.

(*) CAPVT XV

De noui in monte sacelli, *D. Albani* in honorem, exstructione.

Anno MDCLXXXIV Reuerendissimus ac Perillustris Collegii ad D. Albani *Praepositus*, Christophorus Rudolfus L. B. *de* Stadion, *maiorum imitatus pietatem, fundo Albanensi, speluncis ac cauernis pleno, sumtibus haud exiguis complanato, in loco, quo summa olim ara stetit, sacellum* D. Albani *memoriæ & honori excitauit, quo sollemni apparatu consecrato, homini cuidam Turco, quum nuntio impietati Mahumedicæ misso, Christo Seruatori sacramentum diceret, & salutari baptismatis tingeretur lauacro*, Albani *nomen, in rei memoriam inditum est.*

Hoc sacellum cum quatuor post annis a Gallis, qui Moguntiam occuparant, disturbatum fuisset, ac ad solum dirutum, idem Reuerendissimus Praepositus, vrbe Cæsaris ac Fœderatorum armis recuperata, qua erga D. Albanum erat religione, suis restituit impensis: reliquo, quod Albanensium iuris erat, solo vitibus consito, & in vineas fertilissimas pariter ac amœnissimas conuerso: quod tamen anno MDCCXIII, perfusa armorum Gallicorum metu omni vicinia, propugnaculo statuendo delectum fuit, non sine graui Pl. Reu. Canonicorum damno, succisis, qua posteritati fructum tulissent, vitibus. Sacellum vero intactum mansit, ac piorum adhuc patet religioni.

* CAPVT

*CAPVT XVI

De florenis *Albanensium* aureis.

Cudit Collegium D. Albani *Equestre nummos ex auro; e quibus vnum sistit hac, quam subiicimus, figura.*

In antica nummi facie D. *conspicitur* Albanus, *caput suum manu portans; cum hac ἐπιγραφῇ;* S. ALBANVS MARTYR. 1712. *In auersa sunt insignia* Præpositi, asinus *scilicet* erectus; *additis his verbis:* REG. D. MAXIMILIANO CAESARE P. F. A.

Id genus nummos autem cudunt Albanenses ex singulari Maximiliani I Imperatoris priuilegio, sibi ad preces Melchioris Pfintzing, *Praepositi, anno MDXVIII die III Iunii concesso.*

*CAPVT XVII

De præsenti Collegii huius ad *D. Albanum* statu.

Constituunt id Capitulares *XV*; *quos inter tres* Prælatorum *titulo, honoribusque eminent*; Præpositus *scilicet*, Scholasticus, & Custos. *Tum* Domicellares *IV*, & Vicarii *XII.*

Vbi notandum, vnicuique ad Collegium hocce adspiranti nobilitatem minimum per tres generationes esse probandam.

Ceterum huc pertinet, quod Serarius *lib. I cap. XXXI sectione I p. 111 habet:* Ei Collegio alius, quam secundus iste datur locus in Canonicatuum recensione. Atque hunc fere obtinet vsus hodiernus. *Nimirum, in ordine decimum, atque adeo ex ecclesiis Collegiatis vltimum locum occupat.*

SECTIO II
Catalogum PRAELATORVM Collegiatæ huius complectens.

CAPVT I
De PRAEPOSITIS.

Philippus Flach de *Schvvarzenberg*,
Maioris Custos.

Rimus loci huius Præpositus constitutus est a *Conrado III* Archiepiscopo anno 1419. † anno 1429, 3 Non. Martii.

Petrus de *Vdenheim*,
Maioris Scholasticus, postea *Decanus.*

Prouisione Pontificis *Martini V* factus Præpositus, † anno 1448, die 3 Octobris.

Richardus Cleen.

Successit *Petro* tum in Præpositura Santalbanensi, tum Decanatu maioris. † anno 1450, die 13 Martii.

Ioannes de *Rosenberg.*

Richardo surrogatus eodem, quo ille viuis excessit, anno, 1450 scilicet.

Vulpertus de *Ders.*

Qua Præpositus occurrit anno 1451. Fuit ceteroqui *Scholasticus* maior, & *Camerarius Moguntinus*, nec non *Sedis Apostolicæ Protonotarius* &c. † anno 1478, die 25 April.

Albertus,
Comes Palatinus Rheni, *Dux Bauariæ* &c.

Secutus est *Vulpertum* anno 1478; quo quidem anno, quum feria quinta post Martini Episcopus Argentinensis electus esset, anno sequenti officio dignitateque Præpositi se abdicauit. † anno 1506, locumque sepulturæ inuenit in æde, quæ Tabernis Alsaticis est primaria.

Wilhelmus, *Comes* de *Wertheim*,
Canonicus Moguntinus.

Diem supremum obiit anno 1489.

Philippus,
Comes Palatinus Rheni, *Dux Bauariæ* &c.

Wilhelmi in locum subiit. Fuit simul *Præpositus* metropolitanus, & postea factus est *Episcopus Frisingensis* & *Numburgensis*, vt alibi iam dictum.

Heinricus,
Comes Palatinus Rheni, *Dux Bauariæ* &c.

Philippi frater germanus, cui primum hic in *Præpositi* munere, & dein in Episcopatu *Frisingensi* successit. Resignauit anno 1499.

Vlricus Pfinzing,
Nobilis Patritius Norimbergensis, *S.C.M. Consiliarius.*

Henrici in locum suffectus est.

Ioannes

Ioannes de *Guttenberg*,

Canonicus Moguntinus, *huius Scholasticus*.

Resignauit circa annum 1518.

Melchior Pfinzing,

Patritius Norimbergensis, *S. Victoris Decanus*, & *B. M. V.* ad gradus *Canonicus* &c.

Qua Præpositus iam occurrit anno 1518, mense Iulio. † anno 1535, die 24 Nouembris.

Philippus de *Stockheim*,

Cantor Moguntinus.

Melchiorem excepit. † anno 1548, die 21 Iunii.

Henricus de *Stockheim*,

Canonicus, deinde etiam *Cantor maioris*.

Philippi in locum subiit. † anno 1588, die 26 Octobris.

Ioannes Suicardus de *Cronberg*,

Præpositus S. Petri, *Scholasticus* & postea *Decanus Moguntinus*.

Quum Sedis Apostolicæ sub beneplacito die 28 Octobris anni dicti 1588 *Henrico* surrogatus esset, contigit, vt ab eadem *Iacobus* de *Wiltberg* designaretur Præpositus. Atenim, cum huic anno sequenti die 20 Nouembr. Præpositura ad *D. Petri* ædem cessisset, factum, vt hanc ad *D. Albanum* retineret. Quam dein anno 1604, Archiepiscopus factus, dimisit.

Antonius Waltbott a *Bassenheim*,

Cantor & postea *Præpositus maioris*.

Præpositi dignitatem eodem, quo *Ioannes Suicardus* ea se abdicauit, anno adeptus est. † anno 1629, die 22 Septembris.

Fridericus de *Sickingen*,

Decanus metropolitanus.

E Custode Collegialis huius Præpositus factus est anno 1630. † Klingenauiæ in Heluetia anno 1634, die 3 Martii.

* Georgius Antonius *de* Rodenstein,

Episcopus Wormatiensis, S. R. I. Princeps.

Excepit Sickingium, *eodemque anno* Decanus maior, *& quatuor annis post* summus Præpositus *factus est*. † *anno* 1652, *die* 29 *Octobris*.

* Damianus Hartardus, L. B. *von der* Leyen,

Canonicus Moguntinus.

Rodensteinio *suffectus est*, *Præpositique munus gessit ad annum vsque* 1675, *quo culmen Archiepiscopale adscendit.*

* Christophorus Rudolfus L. B. *de* Stadion,

Metropolitanæ Moguntinensis Canonicus, *dein* Decanus, *& tandem* Præpositus *&c.*

In locum Damiani Hartardi *subiit. Magna vir & prudentia & virtutis laude: qui tempore belli Gallici anno* 1688 *&* 1689 *Moguntiam cum diœcesi dexterrime gubernauit, consiliisque suis ab exitio liberauit præsentissimo.* † *anno* 1700, *die* 17 *Ianuarii.*

***Fridericus Carolus, Comes *a* Schönborn,**

Episcopus Arcadiensis, Coadiutor Bambergensis, Canonicus Herbipolitanus, S. C. M. Consiliarius sanctior, & S. R. I. Vicecancellarius.

Prouisione Innocentii XII P. M. *Praepositi dignitatem*, Christophoro Rudolfo *rebus humanis erepto, consecutus est: quam etiamnum magna virtutis sustinet laude, famaque.*

CAPVT II

De DECANIS.

Quorum quidem series aliquantum manca.

Iacobus de *Engelstatt.*

Ex monacho Santalbanensi factus primum Decanus anno 1419. vixit adhuc anno 1428.

Hartmannus de *Biedenfeld*,

Canonicus aedis maioris.

Ex Cantore Decanus constitutus nobis fuit sub an. 1429 & 1435. Munere, quod gerebat, se abdicauit.

Ioannes de *Dernbach.*

Primum quoque huius loci monachus. Decani titulo occurrit an. 1441, 1447, 1449 &c. † an. 1465.

Sifridus de *Nordeck*,

P. M. Cubicularius & Canonicus ad D. Victoris.

Ioanni successit. † Romae sub initium anni 1473.

Dietherus Forstmeister de *Gelnhausen.*

Praeterquam quod *Sifridum* exceperit, nil de eo nobis constat.

Gilbertus Klüppel de *Elckershausen.*

Hac auctus dignitate nobis fuit an. 1480. Anno 1488 Moguntia discedens, Decanatum dimisit.

Georgius de *Hirnheim.*

Klüppelio surrogatus, breui tempore Decani munia obiit. quippe anno sequenti 1489 fratri ea cessit. Ipse vero. Eichstadii & Augustae egit Canonicum.

N. de *Hirnheim.*

Fratris in locum, vt modo dictum, successit an. 1489.

Dietherus Forstmeister de *Gelnhausen.*

Decani memoratur titulo an. 1497, 1504, & 1512. Ecclesiae D. Albani donauit calicem.

Rudolfus Forstmeister de *Gelnhausen*,

Canonicus maioris.

Dietherum secutus occurrit anno 1516. Quo etiam, dignitate Decani abdicata, in Canonicorum se redegit ordinem.

* Iaco-

* Iacobus *de* Simonettis,
Rotæ Romanæ Auditor.

Apostolice prouisus, per Theodericum Martorf, *Decanum ad* D. Bartholomæi *Francofurtensem an.* 1516 *in possessionem immitti petiit.*

Enimuero, cum Canonici in ea essent sententia, iuri statutisque ecclesia id aduersari, reclamitarunt, ac negotium cum Clero maiori aque ac minori communicarunt. Interim Iacobus monitorium *quoddam* pœnale *ab* Auditore Cameræ *obtinuit, ac per Notarium & testes Santalbanensibus præsentari curauit. Quin anno sequenti duas porro sententias, vnam* declaratoriam, *alteram, vt vocant,* canonisatoriam *obtinuit. Quibus vehementer perculsi* Santalbanenses, *& Clerus minor, delegatos miserunt Wesaliam, ad Decanum & Scholasticum maioris, rogantes, vtrem deferrent ad Principes, ibi tum conuentum agentes. Ambo censebant, consultum videri, vt conuentus trium ecclesiarum,* Moguntinensis *scilicet,* Coloniensis *&* Treuirensis, *& si opus esset, omnium etiam comprouincialium trium prouinciarum institueretur*, vt hac & alia onera, quibus* inconsuetis & insolitis reseruationibus mentalibus, alias etiam monitoriis multis, *cautra laudabiles consuetudines ecclesia Germanica indies grauarentur, coniunctis consiliis & animis, Pontifici ac Senatui Cardinalium, Cæsaris aliorumque Imperii Principum consensu atque approbatione, exponerentur.*

* Notes hic, ab antiquissimis temporibus id genus Vnionem, vt sic dicam, inter Clerum *Moguntinensem, Treuirensem, & Coloniensem* fuisse, qua, si insolito quodam modo Clerus vnius vel alterius diœcesis, simul vel seorsum grauabatur, pars grauata id reliquis significabat, quo Confluentiæ conuentus institueretur, ac ibi tanquam de re deliberaretur communi.

Quis vero negotii fuerit euentus, haud adeo liquet. Probabile tamen est, Iacobum *obtinuisse.*

Helvvichius *in manuscr. post* Rudolfum *dicit, Decanatum pluribus annis vacasse, & ita pergit:*

N. N.

Post id interualli primus. Sub an. enim 1541 Decanus occurrit. Quo tamen nomine appellatus fuerit, haud potui indagare.

Ita Helvvichius. *Sed verisimiliter non alius fuit, quam dictus* Iacobus *de* Simonettis.

Eberhardus Guilielmus de *Radenhausen,*
Canonicus Frizlariensis.

Post nouum interstitium Decanus constitutus est. Obiit eo ipso anno, quo Presbyteri initiatus fuit honoribus, videlicet 1590, die 29 Nouembr. sepultus Moguntiæ apud Dominicanos.

Eberhardus Wolfgangus de *Heusenstamm,*
Maioris Canonicus & postea Decanus.

Merito suo *S. Albani* Decanus renuntiatus est. † summo omnium mœrore an. 1605, d. 28 April.

Ex quo ad præsens vsque tempus Decanatus vacat.

CAPVT III
De SCHOLASTICIS.

Wernerus de *Bellersheim.*

Ex monacho primus Scholasticus, an. 1419. Superstes adhuc 1441.

Conradus de *Selbolt.*

Occurrit an. 1443 & 1454.

Henri-

Henricus de *Nackheim.*

Scholaſtici titulo inſignitus nobis ſubit ſub an. 1455, 1457, & 1471 in litteris die S. Marci Euangeliſtæ datis.

Ioannes de *Engelſtatt.*

Inuenitur anno 1473 & 1485. Fratrem habuit *Emericum.*

Philippus Frey de *Dehrn.*

Qua Scholaſticus legitur anno 1490. † anno 1500.

Ioannes de *Guttenberg.*

Philippo ſucceſſit. Scholaſteriam dimiſit factus Præpoſitus.

Ioannes de *Mezenhauſen*,

Canonicus Treuirenſis.

Qua huius Collegiatæ Scholaſticus occurrit ſub an. 1512. Abdicauit ſe hoc munere anno 1515.

Vlricus de *Schechingen*,

Scholaſticus maioris

Ioannem ſecutus † anno 1518, die 6 Decembris.

Wigandus Fauſt de *Stromberg.*

Succeſſit *Vlrico* an. 1519. † an. 1536. Fuit & Canonicus ædis maioris.

Iacobus de *Liebenſtein.*

Scholaſtici titulo ſe nobis obtulit anno 1538.

Iob de *Tettenleben.*

Frater *Valentini*, Epiſcopi Hildeſienſis. Inuenitur ſub an. 1543. † anno 1547, die 6 Decembris.

Georgius de *Weiler*,

Canonicus S. Victoris, & B. V. ad gradus.

Vixit anno 1570 & ſeqq. † anno 1579, die 12 Maii, Moguntiæ apud *FF. Prædicatores* ſepultus. Habet tamen epitaphium in periſtylio maioris iuxta ſacellum S. Nicolai.

* Iodocus *de* Weiler,

Canonicus Maioris.

S. Albani Scholaſticus *diſerte dicitur in* lib. Animarum *ad* Kalend. Februar. *quibus anno* 1584 *obiit. Item ab ipſomet* Helvvichio *in Elencho Nobilitat. eccleſ. Moguntinæ. In epitaphio vero ei poſito* Canonicus *tantum appellatur. Forſan, quod ante obitum* Scholaſteria *ſe abdicarit.*

Dein Scholaſteria vacauit vſque ad Anſelmum Caſimirum, *qui ſequitur.*

Anſelmus Caſimirus Wambold ab *Vmſtatt*,

Canonicus ædis maioris.

Scholaſticus *S. Albani* factus eſt anno 16.. electus anno 1629, die 6 Auguſt. Archiepiſcopus Moguntinus.

*Iodocus Philippus *de* Weiler,

Canonicus, *poſt etiam* Scholaſticus metropolitanus.

Succeſſit Anſelmo Caſimiro, † *an.* 1655, *die* 8 *Februar. vltimus ſuæ gentis.*

*Wilde-

* Wildericus *a* Walderdorf,

Canonicus maioris.

Weilero *suffectus est. Cum cathedram Viennensem adscendisset, de hac Prælatura decessit.*

* Vitus Christophorus Fuchs *a* Dornheim.

In locum Walderdorfii *subiectus est.* † *anno* 1686, *die* 29 *Nouembr. Cantor ceteroqui fuit metropolitanus.*

*Franciscus Emericus Wilhelmus *a* Bubenheim,

Canonicus, Cantor, *& tandem* Decanus maioris.

Vita defunctus anno 1709, *die* 18 *Nouembris.*

Eius ab obitu Scholasteria vacauit vsque ad annum 1717.

* Henricus Iosephus, Comes *ab* Hazfeld & Gleichen,

Canonicus Moguntinus.

Scholastici dignitatem anno dicto consecutus est die 19 *Iunii.* † *anno* 1721, *die* 20 *Septembris.*

*Henricus Suicardus Osvvaldus L.B *de* Sickingen,

Maioris Canonicus.

In possessionem immissus die 12 *Nouembr. d. a.* 1721.

CAPVT IV
De CANTORIBVS.

Burchardus de *Wolfskeel.*

Ex monacho Cantor an. 1419 constitutus. Superstes adhuc fuit an. 1423.

Hartmannus de *Biedenfeld.*

Qua Cantor occurrit sub an. 1425 & 1433. Postea Decani adeptus honores est, vt iam dictum.

Petrus Schrauß de *Vlfersheim.*

Eodem titulo nobis subiit ab anno 1435 vsque ad an. 1453.

Sifridus de *Biedenfeld.*

Cantoris partes post *Petrum* sustinuit, occurritque sub an. 1465 & 1485. † 1491, die 18 April. Fuit etiam Canonicus maioris.

Ioannes de *Stockheim.*

Sub an. 1495 Cantoris ad S. Albanum titulo insignitus inuenitur. † anno 1515, feria secunda post Albani, hora 4 matutina, cum aliquot ante annis *Cantoria* se abdicasset. Sepulturæ locum nactus est ad S. Albanum. Fuit ceteroqui Præpositus etiam *Bleidenstadtensis* & Canonicus *D. Victoris.*

Philippus de *Stockheim*,

Canonicus D. Victoris.

Qua *Cantor* in protocollo Cleri secundarii nobis subiit ab an. 1510 ad annum 1523 vsque.

Albertus de *Fischborn.*

Qua Cantor D. Albani occurrit an. 1526, 1533. Abscessit hoc munere an. 1543, d. 20 Octobr. & † an. 1572, qua Presbyter maioris, d. 13 Martii.

Philippus Schenck de *Schvveinsburg.*
Albertum excepit. † anno 1548, die 24 Maii.

Martinus ab *Heusenstamm.*
Cantor factus anno 1548, die 6 Iul. † anno 1558.

Ioannes Andreas Mosbach de *Lindenfels,*
Decanus maioris.

Martinum secutus, & an. 1564 summus etiam Præpositus renuntiatus est. † anno 1571, die 5 Maii.

Ab eius excessu usque ad præsens tempus Cantoria *vacat.*

CAPVT V

De CVSTODIBVS.

Diethardus de *Graenrod.*
Monachus prius, dein Custos factus an. 1419. Superstes adhuc fuit an. 1441.

* Conradus, Dominus *de* Bickenbach.
Fuit etiam Canonicus maioris. † *anno* 1465.

Georgius *de* Neuneck.
Occurrit adhuc anno 1489.
(* *Fuit Rector ecclesiæ Kirchbergensis in Ducatu Wirtembergico*)

Hermannus (al. *Ioannes*) de *Heppenheim,*
dictus de *Saal.*

Hermannus vocatur *Helvvichio* & *Humbrachto*: in protocollo Cleri secundarii *Ioannis* nomen fert. Inuenitur sub an. 1498 & 1509.

Ioannes Specht de *Bubenheim,*
Canonicus maioris.
Vita excessit anno 1524, die 16 Maii.

Sifridus Hund de *Wencken,*
Canonicus Moguntinus.
Ioanni suffectus fuit anno 1524. † anno 1548, die 16 Februar.

*Arnoldus *de* Bucholtz,
Ecclesiæ metropolitanæ Custos *&c.*
† *anno* 1568, *die* 25 *Ianuar.*

Wolfgangus Camerarius de *Wormatia,*
dictus *de Dalberg,*
Scholasticus, dein *Præpositus maioris.*

Prouisus successit *Arnoldo* anno 1568, die 8 Martii. Factus anno 1582 Archiepiscopus, Prælaturam hanc dimisit.

Ioannes Philibertus de *Wiltberg.*

Wolfgango surrogatus, præfuit muneri huic vsque ad an. 1596, quo die 14 Ianuarii obiit. Fuit & Canonicus metropolitanus.

Ioannes

Ioannes Adamus a *Bicken.*

Secutus, ab an. 1596 Collegii huius Custos fuit vsque ad an. 1601, quo Sedi Archiepiscopali impositus est.

Winandus a *Rauschenberg,*

Canonicus maioris.

Ioannis Adami in locum lectus. † anno 1604, die 20 Decembr.

Ioannes Theodericus ab *Erenberg,*

Canonicus Moguntinus.

Excepit *Winandum.* † Herbipoli anno 1612, die 2 Augusti.

Georgius Fridericus de *Greiffenclavv* in *Volrats,*

Præpositus Moguntinus.

Ad hanc D. Albani ædem Custos factus est an. 1613, & post ad altiores honorum adscendit gradus, quippe an. 1616 Vormatiensem, & an. 1626 Moguntinensem cathedram insedit.

Fridericus a *Sickingen,*

Maioris Decanus.

Georgii Friderici in locum subiit, & biennio post e Custode Præpositus constitutus est.

* Ioannes Reinhardus *a* Metternich,

Præpositus metropolitanus.

Successit Friderico *anno* 1634. † *anno* 1638, *die* 1 *Ianuar.*

*Ioannes Vdalricus *ab* Andlau,

Maioris Canonicus, *post* Cantor.

Metternichii *suffectus in locum.* † *anno* 1650, *die* 16 *Martii.*

* Ioannes Suicardus *de* Waltbott *a* Bassenheim *in* Olbruck,

Cantor Moguntinus.

Decessori successor datus † *anno* 1656, *die* 14 *Maii.*

*Carolus Henricus L. B. *de* Metternich,

Scholasticus metropolitanus.

Anno 1656 *in choro Collegialis ad* D. Stephani, *qua Custos S. Albani, possessionem muneris capessiuit. Anno* 1674 *factus etiam fuit Custos maioris, & anno* 1679 *renuntiatus Archiepiscopus.*

* Casimirus Ferdinandus Adolfus L. B. *de* Waltbott *a* Bassenheim.

Scholasticus Metropolitanus, & iam ab anno 1705 *Canonicus senior, ac Iubilarius Moguntinus.*

* * *

FACIES

Reu. ad D. ALBANVM Collegii,

vt ſe habuit ſub finem anni MDCCXXI.

Fridericus Carolus Comes *de* Schönborn Buchheim, *Præpoſitus.*
Henricus Suicardus Oſvvaldus L. B. *de* Sickingen, *Scholaſticus.*
Caſimirus Ferdinandus Adolfus, L. B. *de* Waltbott *in* Baſſenheim, *Cuſtos.*
Carolus Caſpar Wilhelmus L. B. *de* Gymnich.
Damianus Ehremundus L. B. *de* Waldenburg, *dictus* Schenckern.
Hugo Wolfgangus L. B. *de* Keſſelſtatt.
Anſelmus Franciſcus L. B. *ab* Ingelheim, *dictus* Echter *de* Meſpelbrunn.
Philippus Antonius *ab* Elz *in* Oetingen.
Franciſcus Godefridus Carolus L. B. *ab* Oſtein.
Anſelmus Fridericus L. B. *de* Bettendorf.
Damianus Ludouicus L. B. *de* Hohenfeld.
Franciſcus Rudolfus L. B. *de* Groſchlag.
Ioannes Philippus Ioſephus L. B. *de* Waltbott *a* Baſſenheim *in* Olbruck.
Ioannes Iacobus Wilhelmus L. B. Roiſt *de* Wers.

Domicellares.

Henricus Salentinus L. B. *de* Ritter *in* Grünſtein.
Antonius Theodericus Carolus L. B. *ab* Ingelheim, *dictus* Echter *de* Meſpelbrunn.
Philippus Wilhelmus *ab* Hutten *in* Stoltzenberg,
Franciſcus Chriſtophorus *ab* Hutten *in* Stoltzenberg.
Caſimirus Antonius L. B. *de* Sickingen.

CATA-

CATALOGVS

Admodum Reuerendorum, Prænobilium, ac Religioſorum

DD. ABBATVM

PERCELEBRIS MONASTERII

D. IACOBI

IN MONTE SPECIOSO PROPE MOGVNTIAM,

ORDINIS D. BENEDICTI,

S. VNIONIS BVRSFELDENSIS,

nec non

RR. ABBATVM

ex dicto cœnobio ad alias Abbatias aſſumptorum,

Venerabilium itidem *PP. Priorum,*

aliorumque Patrum ac Fratrum,

in præfato monaſterio Profeſſorum,

vel pro tempore exiſtentium,

collectus & in hunc ordinem redactus

Per

P. IOANNEM ANTONI, Witlichium,

ſæpe dicti Cœnobii pro tempore Priorem,

quem totius Conuentus nomine

R. patrI VVILheLMo honorIs, obſerVantIæqVe

ergo offerebat

P. Ioannes antonI VVItLIChIVs

prIor s. IaCobI,

anno, qVo InaVgVratVr ConſeCratVrqVe Abbas.

MogVntIæ eXCVDIt antonIVs stroheker.

GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS

recenſuit, notulis paſſim inſperſis illuſtrauit,

correxit, nec non ad præſens vsque tempus produxit.

LECTORI BENEVOLO
GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS
S. P. D.

O tibi hic de monasterio *D. Iacobi* in monte specioso, quod olim extra mœnia Moguntina fuit, nunc vero intra vrbis propugnacula est, chronicon, idque paucis cognitum, saltem nemini scriptorum, qui librorum historicorum nobis dedere catalogos, quod sciam, memoratum.

Est autem id *IOANNIS ANTONI*, patria *Witlichii*; qui sæculo superiori in eo monachum, & tandem gregi seruando præfectum (quem vulgo ex ordinis consuetudine *Priorem* vocant) egit; vt vel ex titulo libelli, eiusque sectione vltima patet.

Breue ceteroquin esse, summaque modo rerum capita strictim complecti, vides ipse. Hic illic vero mancum, nec omni ex parte ἄσπιλον, forte non vno deprehendes loco.

Vnde nil magis in votis habui, quam vt inspectis diplomatibus, cœnobio subinde concessis, aliisque, quæ superant, tabulis eam, quam volebam, exasciando illi operam impendere possem. Enimuero, mihi tam felici esse haud licuit. Quamuis enim cœnobiorum Rectoribus quammaxime conueniat, vt moniti, quod Abbas ille Reinhartsbronnensis, vel Petrensis Erfurtinus anno MCCCCLXXXI sacræ congregationi Bursfeldensi dedit *, memores, rebus monasteriorum suorum conscribendis, illustrandis, & ad posteritatis memoriam propagandis vel ipsi admoueant manum, vel aliis, quibus id curæ cordique est, animo libenti præbeant; nullis tamen vel precibus vel obtestationibus adduci potuit, qui ei nunc præest, Reu. Abbas, vt, laudabili aliorum exemplo, eorum faceret copiam. Vtrum erronea incommodi cuiusdam suspicione, an quadam bonas litteras iuuandi ἀϑυμίᾳ (quæ doctis alioquin laudi haud ducitur, quanquam multis ea, ordinis etiam ecclesiastici viris, hodie communis sit **) an aliis de caussis tam difficilem, immo inflexibilem sese præbuerit, in medio relinquo. Quemque ènim suo sensu abundare patior.

* *Vid.* Ioannis Isenacensis *acta & facta Præsulum Numburgensium; quippe in quibus oratio illa claustralis habetur, ac integra legi potest, p. 143 & sq.*

** *Conf. præter alios* Leuckfeldius *adnotat. ad* Letzneri *de origine & Abbatibus monasterii Loccumensis libellum, cui titulus:* Nachricht von dem freyen Reichs Stift Luckem, *cap. I § I p. 60 a) & seq.*

Præstiti igitur, quæ mearum erant virium, & tum ex iis, quæ aliunde mihi bona obiecit fortuna, tum *Dieffenbachii* catalogo ἀνεκδότῳ (de quo in dissertatione *de Doctis Moguntinis* dictum) *Trithemii* item chronico Hirsaugiensi, auctoribusque aliis, dictis partim nonnihil lucis affudi, partim limam, quam desiderabant, adhibui, partim, quæ deerant, adieci. Tum vero catalogum Abbatum ad hodiernum vsque tempus continuaui, βραχεῖ quidem λόγῳ, scopo tamen conuenienter. *Priorum*, vt vocantur, & Cœnobitarum indicem, quem *Witlichius* attexuit, producere nec licuit, nec, si licuisset, visum mihi operæ pretium. Vnde non alia, quam olim, ille apparet facie, quod vel verbo monuisse suffecerit.

Vti vero mea ab *Witlichianis* hoc facilius discerni queant, id dedi operam, vt litteris Italicis, iisque, cum opus erat, minoribus exscriberentur. Vale!

CHRONOGRAPHIA
INAVGVRATIONIS
R. D.
WILHELMI
ABBATIS S. IACOBI.

I

præsIDente roMano pontIfICe Vrbano VIII, anno eIVs VI,

II

regnante D. FerDInanDo II, VICtorIoso, anno regnI IpsIVs X,

III

MogVntIno ArChIpræsVLe & eLeCtore georgIo FrI. greIffenCLa a VoLrats, anno ILLIVs tertIo,

IV

sVb saCræ VnIonIs BVrsfeLDensIs præsIDe, R. P. HenrICo speIChnageL, sanCtI pantaLeonIs præsVLe,

V

a prIorI fVnDatIone, & noVI CœnobII In CoLLe, Vt aIVnt, speCIoso, eXstrVCtIone, anno DLXXVIII,

VI

gVILheLMVs II, abbas sanCtI IaCobI, In IpsIVs ss. TrInItatIs professto eLeCtVs, XXVIIII oCtobrIs InaVgVratVr.

SECTIO I

Edit. I p. 1

SECTIO I

De fundatione monasterii S. IACOBI *prope Moguntiam.*

I

Monasterium S. IACOBI maioris, Apostoli, in monte Drusi, nunc specioso, Ordinis S. Benedicti, S. Vnionis Bursfeldensis, iuxta muros ciuitatis Moguntinæ ædificari cœptum est a B. BARDONE, Archiepiscopo Moguntino, perfectum vero & absolutum a Reuerendissimo LVPOLDO, eiusdem *S. Bardonis* successore. Beatissimus siquidem Archipræsul *Bardo* anno Domini ML, in colle Drusi, monasterio *S. Iacobi* initium facere ac fundamenta futuri monasterii ponere cœpit; verum, quo minus ince-
p. 2 ptum opus perficeret, aduersa corporis valetudo obstitit: ex qua cum vir sanctus præuideret, se extinctum iri, anxius de sui nouelli cœnobii inchoati perfectione, *Bardoni*, suo ex fratre nepoti, Abbati *S. Albani* *, hoc opus consummandum reliquit, rogans & mandans, vt suæ voluntatis vltimæ votum futuro Antistiti, successori suo, insinuet & commendet; quatenus incepto operi ac monasterio inchoato extremam manum admoueat, perficiatque.

* Bardo *hic tum temporis, cum patruus* Bardo *Archiepiscopus supremum vitæ diem obiret, nondum ad* D. Albani *Abbas fuit, sed monachus adhuc Fuldensis. Satis namque clare in* vita Bardonis *cap. VIII est*; Iisdem verbis ad æquiuocum suum Bardonem iuniorem, filium fratris sui, monachum prænominati loci, misit. *Locus autem ante nominatus cœnobium est Fuldense.*

II Defuncto igitur Beatissimo Bardone anno Domini MLI, IV Id. Iun. * successit eidem in Archiepiscopatu LIMPOLDVS, LVIPOLDVS, seu LVPOLDVS, monachus Fuldensis, & Præpositus, vt plerique volunt, Bambergensis; quem Venerabilis *Bardo*, S. Albani Abbas, confestim accessit, eidemque mentem *B. Bardonis* defuncti Archipræsulis aperuit, rogans insuper, vt inchoatum a suo patruo monasterium perficiat. Reuerendissimus ergo *Lupoldus* intelligens sui prædecessoris vltimum votum, ipse pari ardore & affectu motus, *S. Bardonis* in omni genere virtutum imitator existens, inceptam dicti monasterii fabricam breui tempore propriis expensis, & ex paterna hereditate sibi relictis bonis, sine vlla Archiepiscopalium bonorum læsione & sine vllo ecclesiæ Moguntinæ damno, perfecit, magnificeque multis bonis & ornamentis dotauit **. Opere perfecto,
p. 3 ipse Venerabilis Antistes basilicam ipsam anno MLV in honorem S. IACOBI Apostoli consecrauit, eandemque tradidit Patribus Benedictinis, & instituit ibidem primum Abbatem Venerabilem WALTHERVM. Ex quo vero monasterio hic Venerabilis Abbas desumtus fuerit, certo nondum indagare potui: probabile tamen existimo, fuisse eum ex monasterio Hirsfeldensi, vel certe S. Albani †.

*Bardonem *Archiepiscopum nec* III *nec* IV Id. Iun. *sed* V *obiisse, satis clare verbis necrologii ad* D. Ioannis *Collegiatum ostendi in adnotationibus ad* Serarium *in* Bardone § VIII, n. 4 p. 472.

** Trithemius *parte I chronici Hirsaugiensis p.* 191. Luitpoldum *ceteroquin cœnobio huic multum contulisse ornatus*, & Dieffenbachius *habet*, *ac in* catalogo manuscr. *his memorat verbis*: Erant insuper in ipso cœnobio structuræ magnæ & elegantes. Nam duas præcelsas habuit turres. Porta vero monasterii in medio montis supercilio contra ciuitatem prospectum habuit: & fores claustri media montis respiciebant; ante quas erant duo lapidei leones, subscriptum continentes epitaphium:

Anno millesimo, decies quintoque salutis,
Dum Leo templum regnat, Henricus Imperium,
Antistes clarus Luipoldus condidit istud,
In Iacobi laudem, laudabilisque Dei.
"*Prædiolis amplis ditatum*", *religionis*
Mox Benedictina tradidit hoc monachis.
Psallat ouans grex ergo Deo, requiemque perennem
Imploret regni pro Luipoldo suo.

† Sunt, qui dicunt, hoc ipsum monasterium a principio fundationis suæ, donatione fundantis, a monachis Scoticæ nationis possessum, primosque inhabitatores de Colonia ex monasterio S. Martini, quod eo tempore Scotorum erat, fuisse assumptos. Quod si verum est, oportebat breui eos tempore mansisse: quoniam nobis certa probatione constat, quod anno MC nullus in eo monachus fuit de natione Scotorum, sed omnes erant Germani. *Ita* Trithemius *l. d.*

SECTIO II

SECTIO II Edit. I p. 3

Sequitur catalogus Abbatum monasterii S. Iacobi.

I

WALTHERVS

MOnasterii S. Iacobi prope Moguntiam in monte specioso Abbas primus assumtus anno Domini MLV. Præfuit eidem pie & laudabiliter annis XV & mensibus II. Obiit anno MLXX, IX Octobr.

Tradidit sub hoc Venerabili Abbate Reuerendissimus *Lupoldus* ad altare *S. Iacobi* pro sustentatione Fratrum montem viniferum in *Algesheim*, basilicam itidem *Nicomedis*.

Tradidit similiter *Henricus IV* Rex monasterio S. Iacobi *Dornicheim*, cum certis aliis quibusdam bonis *; partem itidem siluæ *Dreyeich* dictæ.

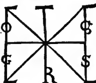
* *Factum id anno MLXIV. Tradidit autem* viginti quinque mansos in loco Thurincken, *vt verba diplomatis, quod hic in lucem profero, habent.*

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. HEINRICVS diuina fauente clemencia Rex. Notum esse volumus omnibus Christi fidelibus, tam futuris, quam presentibus, qualiter nos ob interuentum & peticionem dilectissime genitricis nostre *Agnetis* Imperatricis Auguste, nec non fidelium nostrorum *Syfridi* Mogunt. *Annonis* Coloniensis, *Adalberti* Hamburgensis, Archiepiscoporum, viginti quinque mansos in loco *Thurincken* * dicto, io pago *Mongouue*, io Comitatu *Bertoldi* Comitis sito, cum omnibus appendiciis suis, hoc est vtriusque sexus mancipiis, terris cultis & incultis, areis, edificiis, agris, pratis, pascuis, siluis, venacionibus, aquis, aquarumque decursibus, riuis, piscacionibus, molis, molendinis, viis & inuiis, exitibus & reditibus, quesitis & inquirendis, & cum omni vtilitate, que vllo modo inde prouenire potest, ad monasterium Maguncie in honore *S. Iacobi* Apostoli constructum, cui presidet *Waltherus* Venerabilis Abbas, in proprium dedimus atque tradidimus, ea scilicet racione, vt prenominatus Abbas, suique successores de prefato predio liberam dehinc potestatem habeant, tenendi, dandi, commutaodi, precorciandi, vel quicquid eis pro vsu sue ecclesie placuerit inde faciendi.

Dornigheim

Et vt hec nostra regalis tradicio stabilis & inconuulsa omni permaneat euo; hanc cartam inde conscriptam manu propria corroborantes, sigilli nostri impressione iussimus insigniri.

Data *decima sexta* Dominice Incarnacionis *Kalend. Februarii*, anno *millesimo sexagesimo quarto*, Indictione secunda, anno autem ordinacionis Domini *Heinrici quarti* Regis *nono*, regni vero *VII*. Actum Triburie in Dei nomine feliciter, Amen.

Signum Domini *Heinrici quarti*, Regis. *Fridericus* Cancellarius vice *Sigifridi* Archicapellani recognoui.

II

RVTHARDVS.

Secundus monasterii Abbas in locum defuncti Domini *Waltheri* substituitur. Fuit hic primo Abbas Hirsfeldensis, sed postmodum *Walthero* nostro defuncto translatus est cum consilio & consensu Fratrum Hirsfeldensium ad hoc nostrum S. Iacobi monasterium anno MLXX, pridie Idus Octobris. Cui summa cum laude præfuit annis XX, mensibus II, diebus VI. Obiit tandem anno Domini MXC, XII Kalend. Ianuar. Vac. diebus VII *. p. 4

* *Virum auctor hic & in sequentibus, quando annotat, quot dies ab huius vel illius Abbatis obitu ad noui electionem intercesserint, fidei nequaquam ambiguæ fit, dubium mihi videtur. Idem visum & aliis.*

Hic Abbas Cluniacensium rigorem cernens, ex ipsorum institutis sparsim *Ordinarium* edidit *diuinorum*, qui hodie adhuc extat. *Ita* Dieffenbachius *suo tempore loco supra dicto.*

Facta videtur sub hoc *Ruthardo* nostro traditio oppidi *Eltvel* vel (vt habetur in antiquis litteris) *Adelfeldt*, a *Conrado*, Palatino Comite †, monasterio S. Iacobi.

† *Optandum*

Edit. I p. 4 † *Optandum esset, vt lucem aspicerent, si adhuc extant, Palatini tabula, quibus* D. Iacobo *locum hunc attribuit, traditque. Ceterum, si* Conradus Ekuil *ei tradidit, id haud sub* Ruthardo *factum est. Tum enim, quum huic ille monasterio praerat, Rheni Palatinus fuit* Henticus, Ezonis *e fratre nepos,* Othonis *Palatini, anno MLXV in* Hermanni *Sueuia Ducis locum suffecti, successor, fato functus anno MXCV, pridie Id. April. Vide, quæ dixi in appendice ad* Pareum *de veteribus Rheni Palatinis n. IV p.* 427 *& seq.*

MANGOLDVS, III

Tertius monasterii D. Iacobi Abbas, Domino *Ruthardo* substituitur anno MXC, IV Kalend. Ianuar. Præfuit pie & fructuose annis X, mensibus II, & diebus XV. Obiit anno MCI, IV Idus Martias. Vacat Abbatia dies IV; quamuis quidam velint, eum vita defunctum fuisse MXCVI *; quod tamen probabile non est, vti latius in *Annalibus nostris* docebitur.

* *Anno MXCVII* viam vniuersæ carnis ingressum *scribit* Dieffenbachius. *Ceterum* vir pius & religiosissimus *fuisse dicitur.*

Sub hoc Abbate *Emicho* de *Lorch* tradidit S. Iacobo certa quædam bona ibidem.

Cunecha, illustris femina, contulit sub hoc ipso Reuerendissimo *Mangoldo* monasterio nostro dimidium ecclesiæ in *Merxheim*, cum decimis ibidem.

Anno MXCI Ruthardus *Archiepiscopus monasterii huius* census amplificauit, vt habet eius diploma in MS. minore. *Ita* Serarius *lib. V in* Ruthardo, § *II.*

HARTWIGVS, IV

Seu (vt alii vocant †) HARTVNGVS, quartus monasterii Abbas in locum *D. Mangoldi* eligitur XVI Kalend. April. anno Domini MCI, qui eidem præfuit annis VII, mensibus III, & diebus VI. Moritur XI Kalend. Iul. anno MCVIII ††. Vacat diebus V.

† *Et quidem recte, vt sequentes docent tabulæ; ex quibus simul patet, quod certis sub conditionibus vicum* Roth *anno MCI monasterio comparurit.*

* In nomine sancte & indiuidue Trinitatis. Ego HARTVNGVS, ecclesie sancti Iacobi dispensator humillimus, notum facio omnibus Christiane fidei cultoribus, qualiter *Vdalricus*, de vico, qui *Roth* nuncupatur, oriundus, eundem vicum, cum omni iure, quo eum *Gunzelinus* pater eius possedit, & quatuor mansos in * *Sueinheim* michi ac Fratribus in vadimonium pro centum talentis constituit, eo tenore, vt, si quis heredum suorum post eius obitum Fratribus centum talenta redderet, eo scilicet tempore anni, quando Fratres inde omnes fructus collegissent, alodium reciperet. Quod ea conditione nos & Aduocatus noster *Gerhardus*, vrbis Prefectus, & sobrino ipsius Vdalrici, *Almare*, presente ac coosentiente, suscepimus; ac deinceps eadem pactio apud *Sueinheim*, coram familia sancti Iacobi, sorore eius, cum viro suo, aliisque cognatis eius presentibus & consentientibus, firmata est. Pro qua pactione ei triginta & septem libras dedimus, ac prescriptos quatuor mansos in *Sueinheim*, quos & prius pro vndecim talentis in vadimonio habuimus, hac conditione remisimus, vt in primo anno solidum vnum Fratribus persolueret, quem postmodum pro beneficio optineret, & si vxorem de familia sancti *Iacobi* duceret, filiosque ex ea procrearet, vxor & liberi possiderent. Si vero ipsi absque sobole vita decederent, post vtriusque obitum mansos Fratres, remota omni heredum suorum contradictione, reciperent. Sin autem aliunde connubium peteret, nec coniunx, nec suorum quispiam inde aliquid optineret. Preterea ex alodio sancti *Iacobi* in *Sueinheim*, vnum, quod vulgo dicitur *Seluzzilant*, & vnum, *Wingurtlant*, areasque ad hec pertinentes, & aream vnam a Mogono vsque ad plateam ville pertingentem, eo iure, quo eas possedimus, ipsi concessimus, que vxor & filii eius possidebunt, si de nostra familia erunt. Postmodum etiam theloneum nostrum in eadem villa, & dimidium vince nostre, beneficii loco a nobis suscepit, pro quibus debita obsequia nobis exhibere debebit. Huic conditioni testes veridicos adhibuimus, quorum nomina subinserimus:

* Schwanheim hodie.

Gerhardus, *vrbis Prefectus.*
Vdalricus, *&* Cunradus, *frater eius* de Etichestein.
Cuno *de* Mannendale.
Franco *&* Hubertus *de* Birgestat.
Heinrich.
Embrico, *Camerarius.*
Hartune, *Centurio.*
Arnolt. Heinrich. Arnolt. Reginhart. Arnolt.
Waltheri. Gerbart. Waltheri. Wolgis.
Waltheri. Wolbero. Lieuuo.
Heinrich. Griso. Volrat.
Adalbero *de* Bruningisheim.
Heinrich.
Craft.
Meingotz.
Hartman, *ac omnis familia* S. Iacobi *in* Sueinheim.

Hec

Het vt rata & inconuulsa, tam ipsi quam nobis permaneant, hanc cartam inde conscriptam sigillo sancti Iacobi fecimus insigniri. Acta sunt hec anno Dominice incarnationis Mill. C. II, Indictione X. Imperante Serenissimo Principe *Heinrico* huius nominis quarto. *Rotburdo* Mogontine Sedis Archiepiscopo. *Friderico* Coloniensi Episcopo. *Embricone* & *Anshelmo* Prepositis. *Truchmaro* Decano. *Gerhardo* vrbis Prefecto.

Sigillum membrana impressum repræsentat figuram Sancti cum limbo semiformem, capite quidem tecto & barba oblonga, sinistra manu tenentem librum, dextram vero in altum eleuantem; ex verbis circumcirca scriptis legi adhuc potest IACOBVS, *& in fine* VS *f.* Apostolus.

†† *Erroneum maxime est*, Hartungum *XI Kal. Iul. an. MCVIII viuendi fecisse finem.* Burchardus *enim, quem successorem habuit, iam anno MCVII & anno MCVIII, V Id. Maii monasterio huic præfuit. Testimonio sunt litteræ* Theoderici, *Abbatis ad* D. Albanum, *&* Ruthardi *Archiepiscopi. In illis enim anno MCVII, Indictione XV datis legas:* Quapropter ego & Dominus Abbas ecclesiæ S. Iacobi *Burchardus* mansum vnum consecratæ illic (*in villa scilicet Medenbach*) Christo ecclesiæ in dotem dedimus. *In istis vero*; Porro hæc traditio facta est V Idus Maii anno Dominicæ incarnationis MCVIII, indictione I, regnante —— Huius rei testes sunt *Diedericus* Abbas de S. Albano, *Burchardus* Abbas de S. Iacobo *&c.* Edit. I p. 4

Henricus Imperator tradidit sub *Hartungo* Abbate tres mansos in *Nordenstadt*, cum omnibus eodem pertinentibus agris, areis, ædificiis, terris, cultis & incultis &c.

Hartungum *inter &* Burchardum Trithemius *chronici Hirsaugiensis parte I p. 354 ponit* Erckenbaldum, *vel vt p. 276 vocat*, Erchenbertum. *Ast enim*; Anno prænotato quinta die mensis Martii obiit *Burchardus*, Abbas monasterii S. Iacobi prope Moguntiam, vir prudens & religiosissimus, successor *Erckenbaldi* Abbatis, quondam monachi huius cœnobii Hirsaugiensis. *Quem tamen nemo nlius, quod sciam, habet.*

V

BVRCHARDVS,

Abbas S. Iacobi quintus, *D. Hartungo* in Abbatia succedit MCVIII *, XXVII Iun. Præfuit monasterio, gregique sibi concredito summa cum laude & vtilitate annis XI, mensibus II, diebus vero VIII. Obiit MCXIX †, Nonis Septembris. Vacat Abbatialis sedes diebus III.

* *Atenim iam anno MCVII illum monasterii huius Abbatem egisse, ex dictis patet.*

† *Idem dicit* Dieffenbachius *l. d. &* præfuit, *inquit*, annis XI, mensibus II, diebus VIII. Obiit anno MCXIX. *Sed perperam.* Wernboldum *enim iam anno MCXVIII, II Kal. Maii cœnobii huius gubernacula tenuisse, patet ex diplomate* Adalberti I, *eodem hoc anno & die in Disibodenbergensium gratiam confecto, quippe in quo testes inter loco vlt secundo.* Huius rei, *ita quidem verba habens*, testes sunt; eiusdem ecclesiæ Abbas *Adalunus*; Abbas de S. Iacobo *Wernboldus &c.*

Fuit hic *Burchardus* simul Abbas *S. Iacobi* & *S. Disibodi*: quia vtramque Abbatiam ob præclaras viri virtutes ac rara dona *Ruthardus* Archiepiscopus Moguntinus, vt gubernaret, volebat.

Dodechinus *ad an. MCVIII*, Manuscriptus minor, *quem* Serarius *adduxit in* Ruthardo § *X*, Trithemius *ad h. a. p. 345; quibus addere iuuabit* Adelbertum I *in diplomate Disibodenbergensium commodo anno MCXXVIII edito*; Dein inito consilio piæ memoriæ *Berkardum* eidem titulo præfecit, hoc ei muneris adiiciens, vt quoniam in partibus illis ob merita *S. Disibodi* locus ille nominatior & in maiori veneratione habebatur, ipse in prædicando, baptizando, sepeliendo, pœnitentibus etiam recipiendis, colligendis cooperator eius esset, & omnino omnimodam vicem suam suppleret. Præterea hoc eis permisit, firmauit, & ratum haberi voluit, vt quotiescunque eisdem Fratribus Pater monasterii ordinandus esset, is tantum, quem communi consilio & assensu, inspirante Spiritu S. vnanimiter elegissent, eis præficeretur.

Venerabilis hic Abbas monasterium *S. Disibodi* iam collapsum restaurauit, & in montem transtulit, conuentumque ibidem ex *S. Iacobi* monachis instituit. Vide *Dodechinum* & *Trithemium* *. Vterque tamen errat in eo, quod asserant, Burchardum hunc nostrum e viuis excessisse anno MCXIII, cum anno sequenti, videlicet MCXIV, expresse citetur & nominetur in litteris *Richardi* Cardinalis *de institutione festi translationis S. Iacobi*, quod ex eiusdem institutione in hodierna nostra tempora III Kal. Ianuar. solenniter celebramus. p. 5

* *Factum id anno MCVIII.* Trithemius *l. d. p. 345*; Qui Burchardus anno prenotato (*MCVIII*) vltima die mensis Iunii primum fundamenti lapidem in monte pro ecclesia, quæ hodie cernitur, posuit, & monasterium de pede montis, vbi prius fuerat, in montem, vbi nunc est, transferens, breui post tempore construens, magnifice consummauit. Positis autem illic monachis de S. Iacobo vtriusque monasterii curam habuit, & boni pastoris officium vtrobique adimpleuit.

Sub

Edit. I p. 5 Sub hoc Venerabili Præsule traditæ sunt monasterio nostro vineæ quædam in *Rüdesheim*, & bona in *Weilbach*.

WERIMBOLDVS. VI

Sextus Abbas S. Iacobi in locum defuncti *D. Burchardi* Abbatis suffectus est anno MCXIX *, V Idus Septembr. Præfuit eidem summa cum laude annis XXXI, mensibus V, & diebus XVII. Obiit MCLI †, VI Kalend. Mart. Post cuius obitum vacauit Abbatia diebus VIII.

* *Per errorem hæc dici, patet ex iis, quæ ad* Burchardum *n. 1 notaui.*

† *Immo, oportet eum iam circa annum MCXLIII diem supremum obiisse, vt ex sequentibus constabit.*

Ceterum hic Abbas doctissimum virum, *Anselmum* de *Bickelnheim*, *S. Hildegardis* cognatum, atque montis speciosi *D. Iacobi* Professum monachum misit ad Sponheim, vt ibidem Prior regularis vitæ viros introduceret atque institueret; qui in eodem loco annis XLIII in Prioratus officio præfuit. Obiit autem anno MCLXXIX, XII Kalend. Ianuar. *Ita* Dieffenbachius *l. d.*

Comparauit hic primo regiminis sui anno curiam in *Vndenheim*. Obtinuit & ius patronatus ecclesiæ in *Geinsheim*.

*HENRICVS. (*7)

Post Werinboldi *obitum Abbas electus. Quem cum auctor plane prætereat, operæ pretium erit, e monumentis fide dignis in lucem eum proferre.*

Occurrit autem primum in diplomate Henrici I *Archiepiscopi, dato Moguntiæ anno MCXLIII, Indictione VI, XIII Kalend. April. quo monasterium* Vallis Georgii, *vulgo* Georgenthal, Sizzonis *Comitis* de *Keverenburg opus, rite confirmauit, & præsidio S. Martini tutum esse voluit. In eo namque testibus adscribitur*, Heinricus, Electus S. Iacobi. *Vid.* Fellerus *obseruat. trimestr. L X I p.* 590. *Dein in tabulis eiusdem* Henrici, *eodem hoc anno pro Disibodenbergensibus editis*; Henricus S. Iacobi. *Quin & in iis, eorundem gratia anno MCXLVII, Indictione X confectis*; Heinricus Abbas S. Iacobi. *Vtrobique inter testes rei adhibitos.*

GODFRIDVS. VII (*8)

Huius nominis I, in ordine Abbatum VII (*8) loco *D. Werimboldi* † eligitur anno MCLI, V Non. Mart. Præfuit annis XII. Obiit MCLXIII. Vbi vero, & quo die mortuus sit, nondum reperi. Post eius obitum vacauit Abbatia mensibus X.

† *Immo* Henrici *in locum: quem quidem hoc anno vita defunctum esse, haud improbabile est. Ceterum* Godfridus *hic anno hoc MCLI nobis subiit in litteris dicti modo* Henrici I *Archiepiscopi inter testes e Clero confirmationi donationis cuiusdam sanctimonialibus in Winckel, & monachis Eberbacensibus a* Marcolfo *Archiepiscopo facta, adscriptos, his quidem verbis:* Godefridus Abbas S. Iacobi.

Sub hoc *Godfrido* nostro, anno videlicet Domini MCLX *Arnoldus*, Archiepiscopus Moguntinus, a ciuibus Moguntinis in monte S. Iacobi occisus est, monasterium funditus euersum, Abbas ipse, quod cædis conscius a quibusdam haberetur *, patria pulsus, Fratres hinc inde dispersi sunt, & diuina ibidem diu intermissa. De hac immani cæde ac monasterii calamitosa desolatione & destructione, suo tempore, si vita superstes fuerit, agemus latius.

* *Non conscius solum habebatur cædis* Arnoldo *illatæ, sed reus etiam. Ante iam sane Arnoldum multis variisque impetierat infectationibus*; Trithemius *l. d. ad annum MCLVIII p.* 439; *tum vero in mortem eius cum ceteris coniurauit. Sic enim* Idem *ad annum MCLXIII p.* 449. *pergit:* Porro Godefridus Abbas S. Iacobi vnus ex principibus coniuratæ necis in Archiepiscopum, captus & Imperatori præsentatus &c. *Conf.* narrationem de cæde Arnoldi, *quam e germanico in latinum sermonem conuerti, n. LIII p* 89.

STEPHANVS. VIII (*9)

Postero anno, scilicet MCLXIV, VIII Kalend. Mart. octauus (*9) monasterii D. Iacobi Abbas in locum Domini *Godfridi* eligitur. Præfuit annis XXII, mense I, diebus XII. Obiit MCLXXXVI, VII Idus Aprilis. Vacat diebus III.

* *Abbas hic* Stephanus *mihi nondum occurrit. Similiter dubium est, an anno MCLXIV electus fuerit, siquidem ita se res habuit, vt* Trithemius *l. d. & an. MCLXXVII p.* 469 *refert.*

fert. Hic sane ita pergit : Anno Conradi Abbatis (*Hirsaugiensis*) I cœnobium S. Iacobi Apostoli in monte specioso prope Moguntiam, anno Mangoldi sexto propter necem Arnoldi Archiepiscopi destructum, sicut ibidem diximus, permissione Friderici Imperatoris & Christiani Archiepiscopi Moguntini ædificari cœpit, & in paucis annis consummatum fuit. Ad quod monachi antea metu Cæsaris dispersi reuocati sunt, quibus memoratus Archiepiscopus nouum constituit Abbatem, quia Godfrido quondam Abbati proscripto non licebat redire in patriam. Edit. I p. 5

Saltim, si quidem monasterio præfuit, non ad annum vsque MCLXXXVI præfuit, quia, vt statim patebit, Volpertus *iam an.* 1178 *occurrit.*

Cœpit sub hoc Abbate monasterium nostrum iam diu destructum, permissione Cæsaris *Friderici*, & auxilio *Christiani*, huius nominis *I*, Archiepiscopi Moguntini, paullatim reædificari.

IX (* 10) VOLPERTVS.

Nonus (* 10) montis speciosi Abbas, post obitum Domini *Stephani* electus est MCLXXXVI *, III Idus April. qui præfuit annis VI, mensibus II. Obiit MCXCII, XIII Iunii †. Vacat mense I.

* *Male. In* αὐτογράφοις *enim* Sifridi, *Episcopi Brandenburgensis*, *Locumtenentis* Christiani I, *anno MCLXXVIII iam inter testes occurrit* Folbertus Abbas S. Iacobi. *In litteris itidem* Conradi I *anno MCLXXXIV Collegio ad* D. Mauricii, *nec non Collegio* ad gradus, *& an. MCLXXXV Collegio ad* D. Victoris *datis*; Folbertus Abbas S. Iacobi.

† *Similiter* Dieffenbachius *l. d.* Cum digne & laudabiliter præfuisset annis VI, rebus valedixit humanis, anno MCXCII, Kalend. Iunii. *Atenim dum* Hezechinus *iam anno MCLXXXIX vt* D. Iacobi Abbas *memoratur*, Volpertum *siue* Folbertum *monasterio ad annum vsque MCXCII præfuisse, erroneum vtique est.*

Hic Abbas maximis sumtibus absoluit ecclesiam monasterii a suo antecessore inchoatam, quam *Conradus* Archiepiscopus Moguntinus consecrauit in festo SS. Marcellini & Petri. p. 6

X (* 11) HEZECHINVS *seu* * EZECHIVS.

Decimus (* 11) S. Iacobi Abbas, *Volperto* successit anno MCXCII †, XIV Kalend. Aug. Præfuit annis XIII, mensibus VII. Obiit anno MCCVI, XV Kalend. Mart. Vacat diebus IX.

* *Alias* Hedekinus *etiam dicitur, vt statim patebit*; Ezechius, *quod sciam, nusquam. Crediderim, auctorem scripturæ compendio in errorem inductum.*

† Hezechinus *hic, vt modo dictum, iam citatur in litteris* Conradi I *an. MCLXXXIX Petrensium in gratiam datis*; Hedekinus Abbas S. Iacobi. *In aliis eiusdem tabulis anno MCXC, VI Idus April.* S. Stephani, *& anno sequenti MCXCI* S. Victoris *Collegio traditis, his adducitur verbis*; Hezechinus Abbas S. Iacobi.

XI (* 12) CONRADVS.

Prior S. Iacobi, postmodum defuncto Venerabili *Hezechino* eius in locum substituitur Abbas XI (* 12) anno Domini MCCVI, V Kalend. Martii. Præfuit annis ferme XLI. Obiit MCCXLVII, Nonis Februarii. Vacat diebus V.

(* 13) * *GERHARDVS.*

Conrado successit. Ne dubites, cum illius nec Dieffenbachius, *nec auctor* Witlichius *mentionem faciant, affero litteras, quas eodem hoc anno MCCXLVII dedit.*

* *Gerhardus* D. G. Abbas, totusque Conuentus *S. Iacobi* Mogunt. salutem & oraciones in Domino. Recognoscimus attestacione presencium litterarum, quod nos de vnanimi & concordi consensu, vniuersum ius, quod habuimus in oppido *Alsfeld*, quod ex antiquo & de iure nostre attinet ecclesie, licet aliqui Domini Landgrauii in oppido ipso ius nostrum turbauerint tempore aliquanto, cum iure patronatus ac appendiciis & iuribus vniuersis ipsius, intus & extra, cessimus & dedimus Venerabili Patri ac Domino nostro, Domino *Syfrido* Archiepiscopo, & ecclesie Moguntine, ita quod ipse Dominus Archiepiscopus & ecclesia Moguntina iuxta moderamen & arbitrium Domini *Conradi*, Decani, & *M. Ludouici* Canonici Moguntini, nobis dicti opidi recompensacionem faciant congruentem. Actum anno Domini MCCXLVII, XIV Kalend. April.

GODSCHAL-

Edit. I p. 6

GODSCHALCVS. XII(* 14)

Duodecimus (* 14) Abbas montis speciosi in locum Conradi eligitur MCCXLVII †, III Id. Februar. Præfuit annis XV, mensibus fere IX. Obiit MCCLXII, V Id. Nouembr. Vacat diebus VIII.

† *Secundum ea, qua modo dixi, allatoque demonstrant diplomate, stare haud possunt, qua auctor hic tradit.*

Godschalcus hic noster Reuerendissimo Archiepiscopo Moguntino ius, quod monasterium habebat in oppido *Eltfeldt*; item DD. metropolitanæ ecclesiæ Moguntinæ ecclesiam parochialem in *Schornsheim* donauit †; pro qua donatione accepit Abbas *S. Iacobi* ius conferendi Vicariam in maiori ecclesia Moguntina, & fraternitas renouatur inter Dominos metropolitanæ ecclesiæ & nos. Vendidit & idem *Godschalcus* debitis oppressus aquas trium molendinorum in loco Rheni, qui *Racheden* dicitur.

† *Parochialem in villa* Schornsheim *Godeschalcus Collegio ædis maioris donauit ac attribuit anno MCCLIV, litteris die Barnabæ Apostoli datis. Collegium vero litteris* in crastino Barnabæ Apostoli *scriptis* Godeschalco, *totique ad* D. Iacobum *contubernio promisit, se eis contra quoscunque, ipsos & monasterium illicite grauantes, sigillatim vero eos, qui ipsos donationis huius caussa impetere vellent, omni ope adfuturos. Tum vero eodem anno XIII Kal. Iul. Abbati ius contulit,* Vicariam *ex prouentibus parochialis istius, quamprimum fuerit erecta, conferendi; simulque fraternitatem inter se &* D. Iacobi *alumnos renouarunt, vt ex diplomatis, qua ad* Vicariam XLII *attuli, fusius cognoscere est.*

BERTHOLDVS. XIII(* 15)

Tertius & decimus (* 15) Abbas S. Iacobi successit *D. Godschalco* anno MCCLXII, XIV Kalend. Decembris. Præfuit annis XIX, mensibus IV. Obiit anno MCCLXXXII, X Kalend. April. Vacat diebus III.

Sub hoc Abbate incorporata est monasterio nostro ecclesia in *Gernsheim* *.

* In Geinsheim. Actum anno MCCLXV, VII Kalend. Decembris. *Ita* Dieffenbachius *l. d. & quidem bene.*

HENRICVS *de* Vndenheim. XIV(* 16)

Abbas XIV (* 16) montis D. Iacobi, electus est anno MCCLXXXII, VI Kalend. April. Præfuit annis XIII, mensibus VII, diebus vero XIII. Obiit anno MCCXCV, IV Idus Nouembr. Vacat diebus X.

Interfuit Concilio Aschaffenburgensi, anno MCCXCII habito. Trithemius *parte II chronici Hirsaugiens. ad h. a. p. 57.*

Permutauit hic Abbas, non sine grandi dispendio monasterii, bona & iura, quæ habuimus in *Bretzenheim* & *Zalbach*, cum monialibus in *Dalem*, pro bonis earum in *Raunheim* & *Esenheim*.

Dieffenbachius *l. d. notat, id factum anno Domini MCCXC.*

Sub hoc eodem incorporata est monasterio nostro ecclesia in *Planich* *. *Ioannes* de *Hohenfels* vendidit *Henrico* Abbati aduocatiam in *Armsheim*.

* *A* Gerhardo, *anno MCCXCIV, VI Kal. April.* Ecclesiam, *ita ille, Bleniche*, nostræ dioces. cuius ad vos ius pertinet patronatus, vobis & ecclesiæ vestræ —— vnimus pleno iure, quamprimum ipsam vacare contigerit, in perpetuum obtinendam.

HERMANNVS. XV(* 17)

p. 7 Huius nominis I, post obitum *D. Henrici* de *Vndenheim* substituitur quintus & decimus (* 17) Abbas S. Iacobi anno MCCXCV, XI Kalend. Decembr. Præfuit annis VII, mensibus ferme III. Obiit MCCCIII, Idibus Februarii. Vacat diebus VII.

Confirmauit hic permutationem cum monialibus in *Dalem* a suo antecessore factam *; & ex hoc tempore Conuentus cœpit habere proprium sigillum.

* Anno MCCXCVI, feria III ante natiuitatem B. M. V. coram Iudicio Moguntiæ. *Ita* Dieffenbachius *l. d.*

PETRVS. XVI(* 18)

Sextus & decimus (* 18) Abbas eligitur in locum *D. Hermanni*, IX Kal. Mart.

Mart. an. MCCCIII. Præfuit annis XII, mense I, diebus X. Obiit an. MCCCXV, Edit. I
ptidie Nonas Aprilis. Vacat diebus VI. p. 7

Sub hoc Abbate facta est concordia inter monasterium nostrum & Comitem *de* Veldentz ratione aduocatiæ in *Armsheim.*

Defuncto anniuersarium cultum sollemni feria instaurandum procurauit vltima voluntatis sua tabulis, anno MCCCXXII editis Heynemannus *dictus* Nezzevil, *ad adem maiorem Vicarius*; Ita videlicet, *sic ille*, quod de censu ipsius domus anniuersarium quondam *Petri* Abbatis monasterii S. Iacobi extra muros Moguntinos, *Heinrici* & *Alheydis* parentum meorum singulis annis feria VI ante Dominicam, qua cantatur, *Exurge*, in Missis & Vigiliis more solito perpetuo peragatur.

XVII (* 19) WERNHERVS.

XVII (* 19) Abbas *D. Petro* in Abbatia S. Iacobi succedit MCCCXV, III Idus Aprilis. Præfuit annis XV, mense I, diebus XIX. Obiit MCCCXXX, Kalend. Iun. Vacat diebus V.

Sub hoc Abbate incorporata est monasterio nostro ecclesia in *Merxheim*; item ecclesia in *Eichen.* Accepit etiam ius conferendi altare *D. Virginis* in *Planich.*

Fundauit hic Abbas ad inopiam pauperum & peregrinorum aduenientium releuandam hospitale iuxta monasterium. Verum hoc ipsum in vltima monasterii destructione demolitum, reædificatum non est.

XVIII (*20) GODEFRIDVS
Ritz de *Dyrne.*

Secundus huius nominis, XVIII (* 20) Abbas montis speciosi, in locum demortui *D. Wernheri* substituitur anno MCCCXXX, VII Id. Iun. Præfuit annis XIV, mensibus IX. Obiit anno MCCCXLV, VI Kalend. Mart. Vacat diebus VII.

Sub hoc *Godefrido* nostro ciues Moguntini spiritu vertiginis ducti, & odio Cleri, in die S. Laurentii destruxerunt monasterium hoc nostrum *S. Iacobi*, vna cum *SS. Albani* & *Victoris* cœnobiis, multos libros, plurima ornamenta, immo totam monasterii nostri substantiam diripuerunt *; quod damnum in hunc vsque diem experimur. Sed magni constitit illis hæc temeritas & insania: & ab illo tempore annis quasi CXXXI basilica nulla fuit in monte specioso, excepto facello *D. Virginis*; cultus vero diuinus intermissus fuit ibidem ad annum vsque Domini MCCCCIV. Cœpit ex illo tempore Abbas cum Conuentu habitare in ciuitate, eo, quod monasterium funditus euersum esset, nec haberent in monte, vbi habitarent. p. 8

* *Atenim id sub* Wernhero, *& quidem anno MCCCXXIX factum, patet ex iis, qua in* chronico Santalbanensi *lib. I sectione I cap. XIII § II dixi. Ex iis etiam patet, non ita esse, vt auctor hic dicit, nempe quod ciues monasterium hocce tum destruxerint; quandoquidem illud circumductis tantum operibus, quasi in castelli modum, muniuere.*

Anno MCCCXXXI vero ciues petiisse licentiam, monasterium ipsum vna cum turribus & Capellis in area eiusdem sitis, si non penitus, ex parte tamen diruendi, euertendique, manifestum fit ex his Archiepiscopi Henrici III *litteris.*

HEINRICVS D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, Sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis in Christo *S. Petri* extra muros Magunt. & *S. Stephani* in Maguncia ecclesiarum Cantoribus salutem in Domino. Sua nobis prudentes Viri Magistri ciuium & Consules ciuitatis Maguntine insinuacione monstrarunt, quod si monasterium *S. Iacobi* Ordinis *S. Benedicti* extra dictam ciuitatem, prope tamen eam & supra fossatum ipsius situatum, ad manus hostium seu aduersariorum nostrorum & dicte ciuitatis perueniret, dicta ciuitas omnino remaneret obsessa; nobis humiliter supplicantes, vt ipsis, quod monasterium prefatum vna cum turribus & Capellis in area eiusdem monasterii situatis, ad euadendum futura pericula, in toto vel in parte, secundum quod ipsis videretur expedire, nostra auctoritate diruerent seu dirui facere possent, committere dignaremur. Nos vero de premissis & eorum circumstanciis plenam noticiam non habentes, vobis, & cuilibet vestrum in solidum, in predicto negocio plenarie committimus vices nostras, nec non omnia & singula, que nos possemus facere in premissis.

Datum anno Domini MCCCXXXI, Kalendis Decembris.

WIRICVS

Edit. I p. 8

WIRICVS SCHOENBERG *de* LORCH. XIX (*21)

Abbas XIX (*21) D. Iacobi successit per canonicam electionem in Prælatura S. Iacobi *D. Godefrido* anno MCCCXLV, IV Non. Martii, vel (vt alii volunt) IV Februar. * Præfuit annis XVII, mensibus II, diebus XXVIII. Obiit an. MCCCLXII, pridie Kal. Iun. Vacat diebus III.

* Confirmatur anno Domini MCCCXLV, Dominica *Iudica*, per Henricum Archiepiscopum, datis ac solutis VI marcis & vno fertone argenti. *Ita* Dieffenbachius *l. d.*

Fundatur sub Wirico altare in *Bibelsheim*, qui & accepit ius patronatus Capellæ ibidem.

Ceterum fuit inter Abbates, quos anno MCCCLIX Philippus *Episcopus Cavallicensis, Legatus Pontificis, ad se Moguntiam euocauit,* Trithemius *parte II chron. Hirsaugiens. p. 239.*

VOLTZO *de* LORCH, XX (*22)

dictus *Reüs* de *Guntheim.*

Prior S. Iacobi, post in locum defuncti D. *Wirici* Abbas XX (*22) eligitur anno MCCCLXII, III Non. Iun. Præfuit annis XI, mense I, diebus IX. Obiit anno MCCCLXXXIII, pridie Id. Iul. Vacat diebus IV.

WILHELMVS *de* Waldeck. XXI (*23)

Huius nominis I, Prior montis speciosi, post obitum Domini *Voltzonis* electus est Abbas XXI (*23) anno MCCCLXXIII, XV Kalend. Aug. † Præfuit annis XIII, mensibus III, diebus XXV. Obiit anno MCCCLXXXVI, Id. Nouembr. Vacat diebus II.

† Dieffenbachius *d. XV Iulii electum vult.*

IOANNES *de* MONTZENHEIM. XXII (*24)

Huius nominis I, Cellerarius D. Iacobi, post obitum *D. Wilhelmi* substituitur Abbas XXII (*24) XVII vel XVIII Kal. Decembr. † anno Domini MCCCLXXXVI. Præfuit annis XXIII, mensibus circiter II, obiit an. MCCCCX, XIII Kal. Februar. Vacat diebus XVII.

† *Die XV Nouembr.* Wilhelmo *suffectum vult* Dieffenbachius.

Sub hoc Abbate diuina diu ob monasterii destructionem intermissa resumuntur, volente Reuerendissimo Archiepiscopo Moguntino. Abbas vero & Conuentus solenniter in præsentia Notarii & testium protestatur, quod per hanc diuinorum resumtionem nec intendat, nec velit renuntiare actionibus, quas contra ciues Moguntinos tanquam monasterii euersores habet.

Comparauit hic Abbas curiam in *Zornheim*, cum omnibus attinentiis suis, agris, vineis &c.

Ceterum, dum monasterio ille praerat, in eodem vixere Fratres hi, omnes generis nobilitate illustres; Wernherus *de* Bellersheim, Anselmus *de* Dirmstein, Ioannes Iudde, Emericus Hilchin, Petrus Sülz, Helfricus *de* Saulheim, Hartmannus *de* Albich, Iacobus Schmürzel *de* Dirmstein, Conradus Flemming, Henricus *de* Scharpfenstein, Ioannes Specht *de* Bubenheim, *referente, quem hic exscribimus,* Dieffenbachio.

ANSHELMVS *de* DIRMSTEIN. XXIII (*25)

Custos, post in locum *D. Ioannis* de *Montzenheim* eligitur Abbas XXIII (*25) anno MCCCCX, VII Id. Februar. Præfuit annis XXIV, & mensibus XI. Obiit anno MCCCCXXXV*, Nonis Ianuar. Vacat diebus VI.

* *Perperam. Superant enim littera* Indicum S Sedis Moguntinæ, *eaque authentica, data anno MCCCCXXXIV, Indictione XII, die XIV mensis Augusti, e quibus patet, illum iam ante tempus istud in libitina rationem fuisse redactum. Sic enim ibi:* Pridem introducta coram nobis inter — D. Decanum & Capitulum ecclesiæ Moguntinæ actores ex vna, & " quondam *Anselmum*, dum vixit, Abbatem monasterii S. Iacobi — reum *&c.*

Interfuit hic *Anselmus* noster Concilio Constantiensi, in quo priuilegia quædam impetrauit.

De cetero Trithemius *l. d. ad annum MCCCCXVIII p.* 360; Præfuit eo tempore monasterio S. Iacobi prope Moguntiam *Anselmus* de *Dirmstein*, Abbas in ordine XXIII, qui & ipse cum monachis suis apostatasset, nisi eum prohibuisset inopia. Edit. I

Sub hoc Abbate tempore Concilii Constantiensis venerabilia ossa Reuerendissimi Domini *Lupoldi*, fundatoris nostri secundarii, quæ a tempore sepulturæ eiusdem terra saxoque obruta iacuerant, in basilica nostra eleuata, & in loculum ligneum congesta a Fratribus fuerunt, seruata diu in altari *S. Crucis*, nunc vero honorifice eodem sarcophago inclusa conseruantur, & posita cernuntur in choro nostro iuxta summum altare a cornu epistolæ. pag. 9

Emit & hic Abbas bona quædam in *Lehem* a Domino *Nicolao* de *Lündorff.* Item XI iugera circa leprosorium.

XXIV (*26) IACOBVS SCHMÜTZEL de DIRMSTEIN.

Custos, huius nominis I, monasterii Abbas XXIV (*26)) in locum *D. Anselmi* substituitur anno MCCCCXXXV *, II Id. Ianuar. Præfuit annis III, mensibus II, diebus VIII. Obiit anno MCCCCXXXVIII, VI Kalend. April. Vacat diebus VIII.

* *Quin anno minimum superiori MCCCCXXXIV, vt ex iis, quæ modo dixi, colligere est.*

Eo fatis functo, Fratres scissis suffragiis duos elegere, vna quidem pars Hartmannum *de* Albich, *contubernii Priorem; altera* Ioannem Specht *de* Bubenheim. *Quare* Theodericus *Archiepiscopus die XXVIII April.* Helwico *de* Boppardia, *I. D. Sedis Moguntina Protonotario & Iudici generali, nec non* Ioanni Schvvert, *Decretorum Licentiato, sequentibus litteris in mandatis dedit, vt vtriusque electionem examinarent.*

THEODERICVS D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus &c. Hoonrabili *Helvvico* de *Bopardia*, dicte nostre Sedis Protonotario & Iudici generali, & *Iohanni Svvert*, in Decretis Licenciato — salutem — Hodie compareotibus coram nobis Religiosis, *Hartmanno* de *Albich*, Priore, & *Iohanne* de *Bubenheim*, Professo Conuentuali monasterii Montis *S. Iacobi* Magunt. Ordinis S. Benedicti — dictus *Hartmannus* de sua, per Religiosos, *Helfricum* de *Suuelnheim*, *Heinricum* de *Scharpfensteia*, & *Heinricum* de *Bibelnheim*, ipse vero *Iohannes* de sua, personis, per Religiosum *Emericum* de *Hilchen*, dicti monasterii conuentuales, in eiusdem monasterii, pridem sui Abbatis solacio destituti, Abbatem, facte electionis decreta, prelibati monasterii conuentuali sigillo munita, ac quorundam Notariorum publicorum manibus subscripta nobis exhibentes, quisque ipsorum humiliter supplicauit, quatenus huiusmodi electioni de se facte, oostre ordinarie confirmacionis robur adiicere, sibique consecracionis munus impendere dignaremnr. Nos vero volentes de eorundem conteodencium iure sibi ex huiusmodi electione resultante, & eius meritis plenius informari, antequam ad confirmacionis negocium, & coosecracionis mnneris impensionem procedamus, vestris Deuocionibus tenore presencium committimus & mandamus, quatenus vos aut alter vestrum, auctoritate nostra, dictis *Hartmanno* & *Iohanne* partibus, ac aliis, qui fuerint euocandi, de electione huiusmodi, nec non de ipsarum personarum electarum ydoneitate, ac aliis circumstanciis & meritis singulis, in talibus attendendis, plenarie, & quantum expedit, voa informetis. Et quorum vel cuius electio ex his tamquam canonica per nos de iure & equitate confirmanda vel infirmanda veniat, cognoscatis — & quicquid in premissis feceritis, nobis per vestra scripta autentica, quantocius poteritis, liquide rescribatis, quoniam ex his tandem lucidius informati, ad eius, cui ex ipsis contendentibus io abbacia iüs compecierit, confirmacionem, & benedictionis muneris imposicionem auspice Domino, prout congruerit, personaliter procedemus — Datum Aschaffenburgi. d. XXVIII mens. April. an. Domini MCCCCXXXVIII.

XXV (*27) IOANNES SPECHT de BVBENHEIM.

Secundus huius nominis, Abbas XXV (*27) post obitum *D. Iacobi*, Abbatiæ montis speciosi electione Fratrum præficitur anno MCCCCXXXVIII, in die *S. Ambrosii*, id est, Non. April. * Præfuit annis XIV, diebus VI. Obiit anno MCCCCLII, pridie Id. April. Vacat diebus III. Alibi legitur obiisse XIII Kal. Februar.

* *Si die* Ambrosii *electus est, non vtique ipsis Nonis, sed pridie Nonar. siue quarto Aprilis die electus fuit. A parte tantummodo Fratrum designatum fuisse, ex dictis patet. Mense Maio vel post demum a* Theoderico *confirmatum esse, inde colligere licet, quod litteræ illæ, de quibus modo, data sint die April. XXVIII.*

Fuit hic *Ioannes* vltimus Abbas ex Nobilibus, sub quo & monasterium S. Iacobi reformatum est, consilio Reuerendissimi Archiepiscopi Moguntini, per Patres *Vnionis Bursfeldensis*. Monasterium ipsi Vnioni subiectum fuit, & sic disciplina,

iam

Edit. I p. 9 iam penitus collapsa, ex viuendi fratrum licentia, restaurata; quæ paucis annis talia ibidem incrementa fecit, vt mons speciosus seminarium quasi reformationis esset, ex quo reformatio Bursfeldensis in omnia fere circumiacentia S. Benedicti monasteria se diffudit, & per Patres S. Iacobi reformata sunt, vt patebit paullo post.

Conf. Trithemius *chron. Hirsaug. p.* 404, *Sponheim. p.* 361.

LVBERTVS RVTHARD, XXVI (*28)

Saxo.

Vicesimus sextus (*28) Abbas S. Iacobi, post reformationem vero introductam primus, vnanimi Fratrum consensu in locum Reuerendi *D. Ioannis Specht* eligitur anno MCCCCLII, XVI Aprilis. Præfuit annis IV, diebus XL. Obiit Erfordiæ in Capitulo prouinciali anno MCCCCLVI, XXVIII Aprilis*, sepultus ibidem in monasterio S. Petri †. Vacat diebus X.

* *Necrolog.* S. Michaelis *Hildesheimense, tom. II scriptorum Brunsuicensium p.* 105.

† *In medio chori, vt* Dieffenbachius *l. d. annotauit.* Deuote vixit, & sancte obiit; *ita* Trithemius.

Emit hic Abbas noster insulam vnam prope *Schirstein* a *Conrado* de *Selbolt*, Scholastico S. Albani.

p. 10 Reformauit hic anno Domini MCCCCLII, cooperante Reuerendissimo Domino *Theoderico Schenck* *, Archiepiscopo Moguntino, monasterium *S. Ioannis* in Rhingauia, ibique *Eberhardum* de *Venlo* Priorem instituit, subiecitque idem Reuerendissimus monasterium *S. Ioannis* perpetuo *D. Luberto*, Abbati S. Iacobi, suisque successoribus, dummodo ipsi in reformatione manserint.

* *Rectius* Theoderico, Pincerna *de* Erpach. *In cuius ceteroquin vita dedi, qua huc faciunt, ad § VI n. 2 p.* 764.

EBERHARDVS *de* VENLO. XXVII (*29)

Prior *S. Ioannis* in Rhingauia, Abbas XXVII (*29) montis speciosi, post reformationem II, *D. Luberto* per vnanimem Fratrum electionem succedit anno MCCCCLVI, VII Id. Maii. Præfuit huic nostræ Abbatiæ annis VII, mensibus V. Anno enim Domini MCCCCLXIII, iussu ac mandato *Pii II*, summi Pontificis, ex hoc loco ad *Montem Monachorum* prope Bambergam transfertur, ibidem Abbas instituitur, monasterium illud reformauit, & reformationi Bursfeldensi subiecit *. Obiit Bambergæ anno MCCCCLXXV, IV Iul.

Cum propter nonnullorum in exsoluendis censibus aliisque redditibus cunctationem, moramque iniquam monasterium non sine periculo ac damno Iudices Sedis diuersos adire cogeretur, rogauit Dietherum, *vt rei huic occurreret: qui proin anno MCCCCLX, die IV Ian.* Cantorem *ad* D. Petri *Iudicem & Conseruatorem monasterii litteris peculiaribus constituit.*

* *Conf.* Trithemius *chron. Hirsaug. ad an. MCCCCLXIII p.* 456, Bruschius *centur. I monasterior. German. p. m.* 327, Hofmannus *lib. II de Abbatibus Montis Monachorum pag.* 920.

Fuit vir omni memoria dignus, *vt* Dieffenbachii *verbis vtar. Præsedit an. MCCCCLIX congregationi Abbatum siue Ordinis Capitulo prouinciali.* Trithemius *l. d. p.* 436. *Soluit Bamberga debita trium millium aureorum, ab decessoribus conflata.* Bruschius *l. d.*

Primus adoptauit nullo discrim'ne pubem,
Ex humili quamuis ordine plebis erat,
Dummodo virtutis vestigia clara secuti,
Dotibus insignes & pietate forent.
Quas tamen vt melius posset formare per artes,
Laurigero Musas ex Helicone tulit.
Struxit & augustis sub mœnibus inclita Fratrum
Tecta, profanato non adeunda pede.
His domus hospitii sublimibus addita pinnis,
Et noua sacrifici plumbea tecta chori.
Ne memorem cinctas gemina testudine cellas,
Atque tot exemtis æra soluta notis,
Quæ non cauta prius veterum conflauerat ætas,
Mollia dum lentis otia rebus agit.
Fascibus explerat quartæ triedcridis annos,
Funere cum raptum mors properata tulit.
Corporis exuuias Benedicti contegit ara,
Spiritus ætherei viuit in arce poli.

Ita Hofmannus *l. d. Conf.* Bruschius *l. d.*

Sub hoc Abbate fuit dissidium inter duos Archipræsules Moguntinos, *Adolfum* de *Nassau*, & *Dietherum* de *Isenburg*; quo dissidio innumera mala, damnaque Fratribus nostris & monasterio illata sunt.

Cum ipse Pontifici dicto esset audiens, maluit cum Fratribus, monasterio relicto, in exsilium secedere, quam Diotheri partes sequi. Conf. Helvvichius *de dissidio Moguntino sectione IV § V p.* 166.

Transtulit

Transtulit hic Abbas noster ius totum, quod habebamus in *Schvveinheim*, vel vt hodie vocatur, *Schvvanheim*, & resignauit Reuerendissimo nostro Archiepiscopo Moguntino: pro qua donatione remisit nobis, cum consensu Capituli maioris ecclesiæ, omnia seruitia, quocunque etiam nomine & titulo appellentur, ad quæ ante illud tempus monasterium nostrum Reuerendissimo Principi nostro tenebatur. Edit. I pag. 10

Immo, villam hanc, vna cum omni iure ac proprietate, pro censu LXVI maldrorum siue medimnorum frumenti, Schornsheimii prouenientium, Archiepiscopatui tradidit. Factum id an. MCCCCLVIII. Quod ad illam ceteroquin attinet, feuds siue clientela titulo a monasterio olim concessa fuit Domini*s de* Eppenstein; *e quibus* Godefridus *eam anno MCCCCXXXVIII, sub Abbate* Ioanne, *ciuitati Francofurtensi pro XXV C floren. pignori opposuit, reseruato tamen Iacobeis iure reluendi.*

Sub hoc ipso ecclesia nostra denuo reædificata, consecrata fuit per Reuerendissimum Suffraganeum Moguntinum, *Sifridum*, Episcopum Cerinensem.

Hanc in instaurationem Ianus Scrôt *P. L. sequenti, quod* Dieffenbachio *debemus, lusit carmine:*

Sol decies quinos & mille rotauerat annos,
Ex hoc quo Christus tempore natus erat,
Cum mihi principium dat *Bardo*, quod inde *Lupoldus*
Absoluit, Mogici Præsul vterque soli.
Ille iuber sancto mea tecta dicare *Iacobo*,
Hic *Benedictino* consecrat illa choro.
Vix vnum nascor sæclum, cum ciuicus igne
Me furor, *Arnoldum* percutit ense meum.
Quid facio? Veres iaceo sex atque vicenos,
Volperti donec repparor arte mei.
Sed cum post centum & decies sex tertius annus
Laurenti festam reddit ab axe diem,
Heu iterum Mogici feruente furore popelli
Sternor, & in cineres reddor, vt ante, leues;
Quod nunc stans vigeo, *Venloi* debeo cœptis
Ebrardi, & meritis, Sancte *Iacobe*, tuis.

XXVIII(*30

IOANNES ITZSTEIN.

Huius nominis III, Abbas S. Iacobi XXVIII (* 30) post reformationem III, Abbas *S. Ioannis* in Rhingauia, post resignationem vero *D. Eberhardi* postulatur a Fratribus S. Iacobi in Abbatem montis speciosi: quorum postulationi consensit, & resignata Abbatia S. Ioannis, nostram suscepit anno MCCCCLXIII, Idib. Octobr. * Præfuit hic annis III, mense I, diebus XVI. Verum cum denuo Abbatia *S. Ioannis* per resignationem *D. Ioannis Luterbach* vacaret, Fratres eiusdem cœnobii reelegerunt Reuerendum Dominum Ioannem, Abbatem quondam suum. Relicto itaque nostro monasterio ad priorem suam *S. Ioannis* Abbatiam remeauit, & nostram resignauit MCCCCLXVI, feria III post festum S. Andreæ. Vacat diebus IX. Obiit anno M.... XI Septembr.

* *Confirmatur ab Adolfo, per* Ioannem *de* Lorch, *Decretorum Doctorem, & Decanum D. Petri.*

Fundata est sub hoc Abbate magna Fratrum scrupulositate perpetua Missa pro defunctis, ex testamento *D. Ioannis a Dernbach*, Decani, dum viueret, S. Albani.

Dissidio inter Adolfum *ac* Diethcrum *detrimenti haud parum fecerat monasterium, vt vel ipse iam dixit* Witlichius. *Quod vt aliquo modo* Adolfus *reficeret, an. MCCCCLXIV, die XXVII Maii, quedam ei bona donauit ac sequentibus attribuit litteris.*

ADOLFVS D. G. sancte Maguntine Sedis Electus & Confirmatus &c. Religiosis — Abbati & Conuentui monasterii S. Iacobi prope ciuitatem nostram Magunt. Ordinis S. Benedicti salutem in Domino sempiternam. Ad hoc opem & operam nostras libenter impendimus, vt monasteriorum sub ditione nostra constitutorum ac reformationi subactorum, indempnitati consulatur, eorumque status salubri directione proficiens in sacre religionis cultu, vireque sanctimonia cum temporalium successibus, semper prosperetur incrementis.

Sane quia ex notoreitate rei didicimus, ac experimento, temporibus nostris non sine displicentia cordis vidimus, vos, monasteriumque vestrum, causantibus guerrarum discriminibus, dissidiis & differentiis, in facto ecclesie nostre Maguntine subortis, ob sancte Sedis Apostolice & nostram obedientiam, dampna, dispendia & incommoda pertulisse quam plurima. Volentes igitur eidem monasterio vices rependere, & dono aliquali ipsa damna in parte recompensare, vosque ad orandum pro nobis, successoribusque nostris sub perpetua memoria obligatiores constituere, pro omnipotentis Dei gloria, a quo est omnis victoria, vobis ac monasterio, successoribusque vestris, in obseruantia regulari persistentibus, fossatum, protendens se inter muros ciuitatis nostre prefate, & vineam monasterii vestri, a porta volgarizata *Didenporth*, vsque ad turrim, *Zuckerthurn* nuncupatam, cum vinariis, piscinis & aliis circumcrescentibus & attinenciis suis, prout quidam ciues dicte nostre ciuitatis, *Ottvvin* appellati, illud prioribus diebus in arrendam habuerunt, ad nos post victoriam diuina

Edit. I p. 10 diuina clementia fauente, ac beatissima & gloriosissima Maria Virgine, Dei genitrice, S. Martino patrono, S. Iacobo Apostolo, omnibusque Sanctis patrocinantibus, de eadem ciuitate nostra obtentam, pleno iure pertinens, vt exinde vberiores pictancias pro Fratribus & hospitibus vestris habere & conseruare possitis, donacione simplici inter viuos contulimus & donauimus, nec non consensu & voluntate Venerabilium nobis in Christo Dilectorum Decani & Capituli ecclesie nostre interuenientibus precibus conferimus atque donamus, transferentes in vos nomine monasterii vestri predicti plenum dominium & veram proprietatem eiusdem fossati —— Datum — die XXVII mensis Maii MCCCCLXV.

HERMANNVS PREVS, *Moguntinus.* XXIX (*31)

Cellerarius, huius nominis II, Abbas D. Iacobi XXIX (* 31) post reformationem vero IV, post resignationem *D. Ioannis Itzstein* electus est an. MCCCCLXVI, IX Decembr. Præfuit summa cum laude & fructu annis XLIII, & mensibus XI. Obiit anno MDX, XXV Octobris. Vacat diebus IV.

Reformauit hic Abbas noster monasterium *S. Martini in Sponheim* *, & ibidem *Iohannem* de *Colnhausen*, monasterii nostri Cellerarium, primum reformatorem & Abbatem instituit.

* *Opera & impensis* Friderici *Electoris Palatini*, & Friderici *Ducis Simmerensis*, *consensu vero* Adolfi *Archiepiscopi*; *socio laboris* Conrado Rodenburgio, *ad* D. Ioannis *in Rhingauia Abbate*, *anno MCCCCLXIX, mense Augusto.* Trithemius *chron. Hirsaug. ad h. a. p. 469. Præter id eodem anno &* Weissenburgense *ad disciplina Bursfeldensis normam redegit*, *socia opera* Eberhardo *de* Venlo, *Abbate Mentis monachorum.* Idem *l. d.* Sanctæ Crucis *Limpurgense vero anno MCCCCLXXXI, vna cum* Ioanne *de* Colnhusen, *Abbate Sponheimensi*, *constituto primo Abbato* Bonifacio *de* Venlo, *ad* D. Iacobi *monacho.* Idem *l. d.*

Adhuc anno MCCCCLXXVI præsedit Capitulo prouinciali Bamberga in monte Monachorum habito. Idem Trithemius *ad h. a. p. 486, & rursum illi, quod anno MCCCCLXXIX Nerimberga celebratam fuit.* Idem *ad h. a. p. 500.*

Anno MCCCCLXXXII ab Alberto *Administratore*, *singulari congregationis sua commodo*, *sequens obtinuit priuilegium :*

ALBERTVS D. G. sancte Moguntine Sedis Administrator plenarius, S. R. I. per Germaniam Archicancellarius, ac Princeps Elector, Dux Saxonie, Landgrauius Thuringie & Marchio Misnensis, Honorabili *Nicolao Iussel*, Preposito ecclesie S. Mauricii ciuitatis nostre Moguntine — salutem — Supplicum votia, illorum presertim, libenter annuimus, qui Deo deuoti, religioseque viuentes, non publico forensique strepitu, sed honestiori quietaque interpellatione iura sua consequi satagunt. Sane nuper pro parte Religiosorum nobis in Christo Dilectorum Abbatis & Conuentus monasterii S. Iacobi extra muros predicte ciuitatis nostre, oblata petitio continebat, quod ipsi pro consecutione iurium, fructuum, emolumentorum, aliorumque debitorum, ad prefatum monasterium spectantium, propter temeritatem, coutumaciam, moramque non soluentium & cessantium, nonnunquam diuersos Iudices variis distantibusque locis habitantes, adire cogantur, hacque ratione Fratres ipsos, licet inuitos, tamquam vagantes notari, ac re ipsa, quam maxima litium dispendia ipsi monasterio imminere, vt nonnunquam sumptus litis principale interesse longe excedant, aliaque inde verisimiliter oritura, que multa ratione statui dicti monasterii non satis eque conuenire videantur. Fuitque nobis pro parte eorum humiliter supplicatum, vt desuper opportuno remedio prouidere dignaremur.

Nos igitur eorum equitatis compendio consulere, occasionesque sinistras e medio tollere, pacique ac honestati consulere volentes, Abbatem & Conuentum prefatos ab omnium & singulorum, tam ordinariorum quam delegatorum nostrorum Iudicum potestate & iurisdictione eximentes, tibi omnes & singulas causas, tam ciuiles quam criminales, siue etiam mixtas, per Abbatem iam dictum, aut eorum nomine contra quoscunque aut qualescunque nostre ditionis, aut a quibuscunque contra eosdem in antea mouendas, cum omnibus & singulis incidentibus, emergentibus, & connexis, audiendas, cognoscendas, decidendas, & fine debito terminandas tenore presentium delegamus atque committimus, cum potestate citandi, inhibendi, decernendi, defendendi & tuendi, atque ex hac vniuersitate causam subdelegandi & reassumendi, aliaque faciendi & statuendi, que circa premissa, necessaria siue oportuna fuerint, ordoque racionis exposcit faciendi. Quicquid decreueris, ecclesiasticam per censuram firmiter obseruari, testes etiam, si qui forte nominati fuerint, si se gratia aut odio, quauisue alia ratione subtrahant, ad perhibendum veritati testimonium, predicta censura compellas. presentibus vsque ad nostram reuocacionem duraturis. Datum Aschaffenburgi sub sigillo nostro, die II mensis Augusti, anno Domini MCCCCLXXXII.

Anno MCCCCLXXXV adfuit, cum Bertholdus *Archiepiscopus in frequenti corona laudato caeremoniarum ordine consecraretur.* Trithemius *ad h. a. p. 522.*

Biennio post vna cum Seligenstadensi, Blidenstadensi, Arnspurgensi, & Rodenkirchensi *Abbatibus* Odernhemium *missus fuit*, *cum* S. Rufus *ibi inspiceretur*; *teste* Computo ecclesiæ *ad h. a.*

Reformatum est etiam sub hoc Abbate monasterium in *Gengenbach*, per Fratres nostros eo missos. Edit. I p. 10

Debuit reformari; non autem reipsa ad ritum viuendi Bursfeldensem fuit compositum. Trithemius *chron. Hirsaug. ad an. MDI p.586 & seq.* Anno item prænotato *Philippus* Comes Palatinus, & *Albertus* Argentinæ Episcopus, quorum ille tunc erat in temporalibus, iste vero in spiritualibus Dominus, ad instantiam Senatus oppidi *Gengenbach* memoratæ diœcesis vocarunt ad se Heidelbergam quosdam Ordinis nostri de obseruantia Bursfeldensium, cum quibus secretum babuere tractatum de reformando monasterio dicti Ordinis io oppido *Gengenbach* constituto, cuius monachi nimis deformate viuebant. Complacuit res sancta concilio, dies in quadragesima circa Dominieam *Lætare* statuitur, in qua cum monachis reformatis apud Schutterense cœnobium Reformatores debeant comparere Abbates: & interea mitti debeaot quidam a secretis, qui monasterium *Gengenbach* auctoritate vtriusque Principis præoccupent, ac viam parent ad reformandum. Die præstituta conueniunt Abbates eum Fratribus ex diuersis mooasteriis ad reformationem sæpe dicti eœnobii assumptis, quemadmodum Heidelbergæ fuerat conclusum, ad Schutteren, *Ioannes* videlicet Sponheimensis, *Blasius* in Hirsaugia, *Macarius* io Limpurg, *Ioannes* in Schutteren, & *Gerhardus* in Alberspach, monasteriorom Ordinis nostri Abbates, monachos reformatos adduxerunt secum, ex Spooheim vnum, ex S. Iacobo Moguntiæ duos, & ex S. Ioanne Rhingaogiensi similiter duos, ex Hirsaugia duos, ex Selgenstad duos, ex Alberspach doos: verum vnus Consiliariorum Comitis Palatioi non satis ad negorium cautus, cum esset in itinere versus *Gengenbach*, ciuem ex Argentina obuium habuit, cui sciscitanti, quo pergeret, arcanum inconsiderate aperuit, & rem in toto confudit. Nam ciuis ille Doctor Argentinensis famulum suum eadem sub oocte misit ad Gengenbach, & quid esset in foribus, scripsit Abbati. Auditis his, Abbas contractis mox priuilegiis mooasterii, monimentis qooque litterarum, registris censoum, clenodiis, & quicquid in promptu habere potuit, summo diluculo, prinsquam venirent Palatinenses, de monasterio recessit, & ad Argentinam declinauit. Cum autem venissent ad monasterium ordine præpostero, & comperissent, Abbatem cum omnibus clenodiis recessisse, Palatinenses infecto negotio ad sua confusi redierunt. Abbates etiam, qui apud Schuttereo conuenerunt, cognitis impedimentis reformandi, cum suis monachis, quos adduxerant, in sua sunt reuersi.

Emit Hermannus noster partem decimarum in *Aslheim*, & alia quædam bona: & hine habemus ius patronatus eeclesiæ parochialis in *Asheim* cum DD. ad gradus D. V. & eandem alternatim cum Dominis eisdem conferimus.

Vendidit hic bona nostra omnia, quæ monasterium ex obitu Fratris *Othonis* de *Selbach* habebat in *Horcheim*, D. Abbati & Conuentui in *Romersdorf*, Ordinis Præmonstratensis.

XXX (*32) IOANNES MANGER *de* GERAV.

Cellerarius, huius nominis IV, Abbas XXX (*32) post reformationem autem V, in locum defuncti Domini *Hermanni* eligitur anno MDX, XXX Octobris*. Præfuit pie †, laudabiliter, & summa cum vtilitate annis XL, mensibus VI, diebus vero IV **. Obiit MDLI, XXIV Maii. Vacat diebus XVIII, vel, vt alii verius †† volunt, obiit MDLI, V Iunii, & sic vacat diebus VI.

* *Die vero XXIV Nouembr. benedictionis munus ex veteri maiorum instituto capessiuit. Sic enim* Vriel *Archiepiscopus*; VRIEL D. G. sancte Moguntine Sedis Archiepiscopus — Recognoscimus per presentes, qnod postquam Venerabilem & Religiosom, Deuotum nobis in Christo Dilectum *Iohannem* de *Geravv*, Abbatem mooasterii *S. Iacobi* extra ciuitatem nostram Mogunoinam, Ordinis S. Benedicti, id humiliter petentem, rite confirmauerimus, ac electionem de persona sua factam ratificauerimus, prout io processu desuper habito plenius continetur; exinde die dominica, que fuit *vigesima quarta* mensis *Nouembris* anni Domini *millesimi quingentesimi decimi*, in eodem monasterio Missarum solemnia de Spiritu sancto eelebrantes, auctoritate nostra Ordinaria, assistentibus & assideonibus in infulis lateraliter ipsi *Iohanni* Abbati Venerabilibus & Religiosis *Friderico* S. Iohannis in Ringauia, & *Marcellino* SS. Marcellini & Petri in Seligenstat monasteriorum Abbatibus Ordinis predicti, infula & baculo pastorali, aliisque insigniis Abbatialibus sibi traditis, seruatisque eeremonialibus & solemnitatibus in talibus obseruari solitis, eidem *Iohanni* Abbati etiam munus benedictionis impendimus. In quorum testimonium presentes litteras fieri fecimus & nostri secreti iussimus appensiooe communiri. Actum & datum die, mense, & loco, quibus supra.

† Bucelinus *Germania sacra p.* 197; Quem vnicum congregationis Bursfeldensis ornamentum appellat *Recessus Capituli MDLII*, qui insigniter bibliothecam auxit, & magnus per omnia extitit.

** *Immo, secundum epitaphium, quod alibi dedi, XL annis & VII mensibus.*

†† *Quin haud verius, si epitaphio stes, quippe in quo mortuus dicitur die Maii XXIV.*

Ceterum Ioannes *an. MDXXIX vna cum* Conrado Rucker, *Scholastico Aschaffenburgensi,*

Edit. I *gensi, & Wolfone Mohrle dicto Behem, aula Moguntina Marescballo, ab Alberto Cardinali & Archiepiscopo missus est ad inuisenda atque ad auita disciplina frugem reducenda monasteria* Himelau & Merholz, *vt ex litteris* Alberti *die XIII Febr. datis patet.*

Eiusdem iussu eodem hoc anno, vna cum Friderico *Abbate S. Ioannis in Rhingania, monasterium* SS. Petri & Marcellini *in oppido* Seligenstadt, *& anno MDXXXI monasterium* SS. Simplicii & Faustini *in oppido* Amorbach *ad veteris disciplinæ vigorem reuocauit.*

Emit hic duas partes decimæ maioris in superiori *Ingelheim*, cum omnibus iuribus suis, ab Abbate Hirsfeldensi, quæ post reemptæ sunt.

Sub hoc Abbas Selingenstadensis reemit a nobis curiam suam in *Rostorf.*

pag. 12

CHRISTIANVS *de* Hamburg, XXXI (*33)

Saxo.

XXXI (*33) Abbas S. Iacobi, post reformationem VI. Prior montis speciosi. Verum post *D. Ioannis Gerau* obitum in eius locum substituitur anno MDLI, XII Iun. † Præfuit pie & laudabiliter annis III, mensibus IX, diebus VI. Obiit MDLV, XXV Martii. Vacat diebus IX.

† *Scrutatoribus & Compromissariis, vt vocari solent, constitutis* Petro, *monasterii Laconsis*, Gerhardo, *Schönauiensis*, & Ioanne, *montis S. Ioannis in Rhingania Abbatibus. Confirmatur dein ab Archiepiscopo* Sebastiano *die Veneris post festum præsentationis Mariæ.*

IOANNES CHRYSOSTOMVS, XXXII (*34)

Moguntinus.

Huius nominis V, Prior S. Iacobi, post obitum vero *Christiani* eligitur Abbas XXXII (*34) post reformationem vero VII, anno MDLV, IV April. † Præfuit pie & laudabiliter annis VI, & mensibus ferme VIII. Obiit MDLXI, XXIV Nouembr. Vacat diebus IX.

† *Compromissariis & Scrutatoribus* Gerhardo *Schonauiensis*, & Ioanne *S. Ioannis in Rhingania Abbatibus, nec non* Iudoco Selbach, *Decano ad D. Petri.* Danieli *post die XXVI Nouembr. in arce Steinheim sacramentum dixit more solito; a* Balthasare *vero, Episcopo Mysiensi, Suffraganeo Moguntino, benedictionis accepit beneficium.*

Vir doctus & excellentis ingenii, diuinarumque scripturarum studiosus amator fuit, *vt verba iconi ipsius adscripta habent.*

TOBIAS SCHRAVDT, XXXIII (*35)

Aschaffenburgensis.

Cellerarius, post Abbas XXXIII (*35) post reformationem vero introductam VIII, eligitur in locum defuncti *Ioannis Chrysostomi* anno MDLXI, IV Decembr. † Præfuit digne & fructuose annis II, mensibus V, diebus vero XIV. Obiit MDLXIV, XVIII Maii *. Vacat diebus XVIII.

† *Per Compromissarios quidem & Scrutatores* Ioannem Augustinum *Laconsis*, Ioannem Limperger *Schonauiensis*, Philippum Ostheimer *Seligenstadensis monasteriorum Abbates; tum* Ioannem Vnckel, *Decanum ad S. Stephani*, Simonem Bagen, *Canonicum ad D. Petri*, & Theodericum Selbach, *Præfectum Præpositura Moguntina. Confirmatur a* Daniele *d. XXVIII Martii anni sequentis MDLXII.*

* *Pestilentia abreptus lue, vt in epitaphio est.*

LEONHARDVS * WEICK, XXXIV (*36)

Batauus.

Huius nominis I, Professus in Tholeia, Prior, post Abbas montis speciosi XXXIV (*36) post reformationem IX, in locum *D. Tobiæ* subrogatur anno MDLXIV, VI Iunii †. Præfuit annis VIII, mensibus IX, diebus XVII. Obiit anno MDLXXIII, XXIII Mart. Vacat diebus XXV.

* *Epitaphio, quod* Valentino Horn *anno MDLXVII positus, nomen suum sic adscripsit;* Leonhardus Adelhardus *huius monasterii Abbas P. F.*

† *Electus autem fuit in monasterio Augustinianorum, propter pestem, qua laboratum fuit in monte* D. Iacobi, *Scrutatoribus & Compromissariis* Roberto Wich *Tollensis*, Theobaldo Grimlich *Amorbacensis*, & Philippo Ostheimer *Seligenstadensis monasteriorum Abbatibus. Confirmatur post a* Daniele *Steinhemii die Iunii XXX. Cuius in litteris hac de re tum editis vocatur* Leonardus Wich, *alias* Adalhartus.

Tom. II Sect. III.

Anno MDLXIX, cum Wilhelmus Clauer *de* Wahra *in locum* Georgii Schenck *de* Schvveinsburg *electus esset Abbas Fuldensis, peteretque tum ipse, tum Decanus cum Collegio, vellet* Daniel *Archiepiscopus* super canonica electione, aliisque qualitatibus, præsertim autem super confessione Catholicæ fidei ipsius Electi, iuxta statuta Concilii Tridentini, ad sollemnem inquisitionem procedere, Leonhardus, *vi literarum d. XXVI Iulii scriptarum, una cum* Ioanne Möting, *sacrorum Canonum Doctore, Officiali & Iudice Ordinario S. Sedis Moguntina, missus fuit, ut secundum* capitula & articulos *transmissos tam in electionem factam, quam confessionem Electi inquireret.* Edit. I p. 12

Multarum rerum experientia famosus extitit, *ut verba, qua iconi eius adscripta sunt, habent.*

Vendidit hic decimas nostras, & iura, quæ monasterium nostrum habuit in *Menxheim.*

LEONARDVS MEY a *Prüm.*

XXXV (*37)

Huius nominis II, Abbas D. Iacobi XXXV (*37) post reformationem X, in locum prædecessoris sui *Leonardi I* eligitur anno MDLXXIII, XVIII April. * Præfuit mensibus IX, diebus XII. Obiit anno MDLXXIV, XXIX Ianuarii.

* *Compromissariis & Scrutatoribus* Nicolao *Abbate Tuitiensi*, Aodrea *Abbate Bruvveilerano, &* Henrico Volmaro, *Decano ad D. Petri, testibus* Ioanne Lorichio, *Abbate Schönaviensi*, Ioanne Kuhorn, *Sigillifero & Canonico ad D. Victoris*, Philippo Wolffio, *Iuris Doctore, Consiliario, &* M. Valentino Spies. *Confirmatur a* Daniele *die XX Iunii.*

Sub hoc Abbate fit concordia inter Comitem *Ludouicum* de *Stollberg* & *Königstein*, & monasterium nostrum, de feudo in *Weilbach*, & de bonis per ipsum Comitem nobis & monasterio nostro venditis, domo scilicet ad montem S. Stephani sita, vulgo *der Roth*-oder *Königsteiner Hof*, vineis dictis *der Königsteiner Garten.*

SEBASTIANVS DALWEISER.

XXXVI (*38)

Ex *Cella Rodolli*, Diaconus, in locum *D. Leonardi* eligitur Abbas montis S. Iacobi XXXVI (*38) post reformationem vero XI, anno Domini MDLXXIV, XVII Martii *. Præfuit annis II, mensibus V, diebus XII. Obiit an. MDLXXVI †. XXVII Aug. Vacat mense vno diebus VIII.

* *Compromissariis* Wolfgango *de* Dalberg, *Præposito Moguntino & Vicario in spiritualibus generali*, Nicolao *Tuitiensi*, Andrea *Bruvvilerensi Abbatibus*, Henrico Volmaro, *Decano ad D. Petri, &* Ioanne Kuhorn, *I. V. D. Sigillifero & Canonico ad D. Victoris. Confirmatur a* Daniele *die XIV Maii. Benedictionis munus accipit a Suffraganeo* Webero *die XIX Septembr. Seligenstadensi & Schönauiensi Abbatibus assistentibus.* Segen *al.* Cusanus *in Ephemerid. mscr.*

† *Immo, anno MDLXXVII, ut ex literis* Danielis, *de quibus post, patet. Atque adeo præfuit an. III, mens. V, d. XII.*

WENDELINVS FREY, ab *Hofheim.*

XXXVII (*39) p. 13

Huius nominis I, Prior montis speciosi, post in locum *D. Sebastiani* Abbas XXXVII (*39) post reformationem autem XII. Eligitur anno MDLXXVI *, V Octobr. Præfuit annis XII † & mensibus VI. Obiit anno MDLXXXIX, V Aprilis. Vacat diebus XXXVIII.

* *Quin, anno MDLXXVII, ut ex literis* Danielis, *an. sequenti datis, cognoscere est. Et quidem in cœnobio Augustinianorum, ob pestilentiæ luem in monte D. Iacobi grassantem; Compromissariis & Scrutatoribus* Nicolao *Treuirensi*, Georgio *Schönauiensi Abbatibus, &* Henrico Volmaro, *Decano ad D. Petri: testibus vero* Philippo Steick, *Decano ad D. Stephani*, Ioanne Braun, *Decano ad S. Crucis*, M. Valentino Spies & Christophoro Molstetter. *Confirmatur a* Daniele *die XVIII Iunii anni sequentis MDLXXVIII.*

† *Per ea, quæ dixi, non nisi XI an. quamuis in epitaphio, quod alibi habebis, eidem dicatur, XII annis & VI mensibus cœnobio præfuisse.*

WENDELINVS KNAVFF, *Rüdesheimensis.*

XXXVIII (*40)

Subprior, huius nominis II, Abbas S. Iacobi XXXVIII (*40) post reformationem introductam vero XIII, *D. Wendelino* substituitur anno MDLXXXIX, XIII Ma-

Edit. I pag. 12 XIII Maii *. Præfuit annis VIII, mensibus II, diebus XX. Obiit an. MDXCVII, VII Augusti. Vacat diebus XXIV.

* *Præmisso quidem triduano ieiunio, vt in* Ephemeridibus mscr. *monasterii est. Commissariis, vt vocantur,* Nicolao a Vreden, *Abbate Tuitiensi, Ordinis Visitatore,* Stephano Webero, *Suffraganeo,* Ioanne Snicardo a Cronberg, *Scholastico & in ecclesiasticis Vicario,* Christiano Agricola, *Scholastico ad D. Petri & Sigillifero. Confirmatur die VI Iulii; ius sacrorum vero capessit anno sequenti MDXC, die IV Ianuarii, vt in eisdem* Ephemeridibus *annotatum.*

Anno MDXCVI a Wolfgango, *litteris die V Augusti datis, mandatum accepit, vna cum* Iacobo Campio, *I.V.D. Protonotario ac Iudice S. Sedis Moguntinæ, nec non Scholastico ad D. Victoris, inuisendi* SS. Simplicii & Faustini *monasterium in* Amorbach, *prolapsumque illius in ecclesiasticis pariter ac temporalibus statum emendandi.*

Vir fuit deuotus ac morum honestate conspicuus, gregisque sui peruigil obseruator ac custos indefessus, *secundum verba iconi eius adiecta.*

IACOBVS KEIM, *Moguntinus.*

XXXIV (*41)

Huius nominis II, Abbas S. Iacobi XXXIX (*41) post reformationem introductam XIV, in locum *D. Wendelini II* substituitur anno MDXCVII, Kalend. Septembr †. Præfuit pie & laudabiliter annis XXX, mensibus VIII, diebus vero XXVII. Obiit anno MDCXXVIII, XXVII Maii. Vacat diebus XX.

† *Iunior tum omnium Sacerdotum, anno ætatis suæ XXVI, & quidem* ob piam & pacificam conuersationem, religiosam vitam, & laudabiles qualitates, *vt in dictis memoratur* Ephemeridibus; *Scrutatoribus autem* Balthasare *de* Brée, *ad* S. Martini *maioris Coloniæ,* Gerhardo Toller, *ad* S. Heriberti *Tuitii Abbatibus, nec non* Ioanne Suicardo a Cronberg, *Decano Moguntinensi. Confirmatur a* Wolfgango *d. XXX Septembr.*

Sub hoc Abbate Reuerendissimus Moguntinus incorporauit monasterio nostro cœnobium *S. Nicomedis* †, quod antehac eidem nostro monasterio incorporatum & vnitum fuerat.

† *Anno MDCIV, vt in* Ephemeridibus *semel atque iterum iam citatis adnotatum.*

WILHELMVS PAMPESIVS, *Limpurgensis.*

XL (*42)

Huius nominis II, Prior quondam, anno scilicet MDCXI, in Seligenstadt; verum anno MDCXII resignauit. Abbas D. Iacobi XL (*42) post reformationem vero XV. Post obitum *D. Iacobi* eligitur anno MDCXXVIII, XVII Iun. Præest adhuc, quem DEVS T. O. M. diu saluum & incolumem conseruet, vt monasterio, gregique sibi commisso pie, feliciter, & laudabiliter ad multos annos præesse & prodesse possit.

Natura modum expleuit anno MDCXXXII, d. XXIV Octobris, non autem MDCXXXI, vt Dieffenbachius *l. d. habet.*

Ponunt quidam plures Abbates, vt *Burchardum* circa annum Domini MXCVI, *Hartungum* quendam, & denique *Rudolfum* circa annum Domini MCCLXVIII; sed communior est nostra assertio, cum illi nullo nitantur fundamento, vel saltem exiguo.

* * *

* *MARCVS LVDWIG,* Guntzenheimensis.

*43

Wilhelmo *rebus humanis erepto, Abbatia aliquot vacauit annos. Cum enim Sueci Moguntiam insiderent, factum,* vt modus aliquis conueniens competere non potuerit, per quem in loco præfati monasterii solito conuentualiter conueniendi, actumque electionis libere instituendi daretur facultas, *vt Celsissimus Archiepiscopus* Anselmus Casimirus *in litteris anno MDCXXV datis loquitur.*

Tandem, cum Prior & Conuentus, vna cum Abbate S. Heriberti, Paulo Vreehen, *dictum modo S. Sedis Moguntinæ Archipræsulem,* Anselmum Casimirum *rogassent, vt monasterio caput præficeret, is partim ex iure ad se deuoluto, partim ex com-*

compromisso anno MDCXXXV Abbatem designauit, quem dixi, Marcum Ludvvig. Edit. I
Factum id Coloniæ Agrippinæ, XXX die Iulii, Ordinis Visitatore Paulo Vrechen p. 12
præsente.

Designatus cum apud Archiepiscopum Tuitii, in dicto S. Heriberti monasterio, die XII Augusti fidelis obsequii sacramentum dixisset, & postea Moguntiæ muneris sibi collati procurationem adire vellet, huius auctor opusculi; Ioannes Antoni, Prior, Ioannes Brucher, Magister coquinæ, & Georgius Sulz, qui interea in cœnobio remanserant, venientem admittere renuebant. Quo percepto Anselmus Casimirus, grauiter indignans, anno sequenti MDCXXXVI Adolfo Hund de Saulheim, Scholastico maioris, Hugoni Eberhardo Craz de Scharpfenstein, eiusdem Cantori, & Henrico Bromser de Rüdesheim, Vicedomino, in mandatis dedit, vt illos, iusta obiurgatione increpitos, omni monerent contentione, ne Marco Imperium vlterius abnuant, sed impigre statim, animisque libentibus debitos obsequii titulos eidem deferant, ni pœnas culpæ pares dare velint. Quod & ii, adscitis sibi Adamo Freisbach, Decano ad gradus, & Ioanne Petro Molstetter, Vrbis Sculteto, II mensis Maii die fecere, ac dein, cœnobitis imperata se facturos affirmantibus, VII dicti mensis die Marcum sollemni ritu in possessionem introduxere.

Receptus monasterio, quanta potuit fide, diligentiaque, turbulento illo rerum statu, præfuit, ac tandem anno MDCLII, die II Nouembr. vltimum posuit spiritum.

* 44 * IODOCVS LEBER.

Monasterii Schönauiensis Prior, Marco fatis functo, die VIII mensis Nouembris electus est. Commissarii ex parte Archiepiscopi erant Woltherus Henricus, Episcopus Ascalonensis, Suffraganeus, & Ioannes Remaclus Huart, Decanus ad D. Victoris & Iudicii ecclesiastici Adsessor; ex parte cœnobii aderant Leonhardus Colchon, Abbas Seligenstadensis, & Caspar Schvvan, Abbas Schönauiensis, Præses & Visitator S. Iacobi. Dum itum in suffragia, omnes Casparem Schvvan, Abbatem, vt dictum, Schönauiensem, expetebant. Eo autem grauibus ex caussis renuente, altera deliberatione habita, Compromissarii designarunt Iodocum, virum prouidum, litterarum scientia præditum, in spiritualibus & temporalibus exercitatum, religionis & obseruantiæ zelo plenum. qui dein die XVIII Decembr. ab Archiepiscopo Ioanne Philippo confirmatus fuit.

Hic cœnobio, magno ære alieno tum temporis prægrauato, singulari dexteritate præfuit iuxta profuitque. In magna enim apud Eminentissimum, quem dixi, Principem Electorem Ioannem Philippum fuit gratia, ab eoque damni per montis speciosi munitionem firmiorem in vineis passi compensationem obtinuit beneficam; Costhemii quidem aliquot vinearum iugera, Nackhemii vero vineas, agros, domumque, cum iure, cauponam exercendi, eamque sine vllo onere ciuili.

Ceterum iura monasterii in villa Geinsheim, quæ ditionis Isenburgico-Büdingensis est, strenue vindicauit, loco sacris Romano-Catholicis in sacello domestico rursus ibidem facto; quibus etiam in villa Planich parochialem denuo aperuit.

Viuis excessit anno MDCLXXVI, die XIV Iunii; ætatis LXIII. Vir a prudentia & religione plurimum commendatus, testimonio Bucelini Germaniæ sacræ p. 198.

* 45 * MARTINVS NICKENICH,

Confluentinus.

Triduo post, die scilicet Iunii XVII, Iodoco surrogatus est, Scrutatoribus & Commissariis Christophoro Rudolfo L. B. de Stadion, Canonico Moguntino, & tum temporis Vicario generali, nec non Andrea Birnbeck, SS. Theologiæ & I. V. Doctore, Eminentissimi Consiliario ecclesiastico, & Seminarii Bonifaciani Præside. Confirmatus die mensis Iulii subsequentis XII.

Magistratu Academiæ annis tribus continuis functus est; anno MDCXCIII, die XVII Decembr. electus, die vero XXII Decembr. an. MDCXCIV postulatus, & die XV Decembr. an. MDCXCV secundum confirmatus.

Corporis ergastulo solutus excessit an. MDCXCVIII, die XXIV mensis Octobris.

* 46 MARTINVM excepit, qui hodie adhuc monasterii tenet gubernacula, supra in præfatione nobis memoratus.

III CATA-

Edit. I p.14

III

CATALOGVS ABBATVM,

Ex hoc monasterio nostro ad Abbatias aliorum cœnobiorum adsumptorum.

ADELHVNVS, Abbas S. Disibodi II. † an. 1128, 15 Iul.

ADRIANVS, monachus S. Iacobi, post Abbas *S. Florini* in *Schönau*. Verum cum videret se ob curam rei familiaris in studiis impediri, Abbatiam resignauit. † an. 1472, 4 Id. April.

BVRCHARDVS, Abbas *S. Iacobi* & *S. Disibodi*. Vide supra.

BONIFACIVS, monachus S. Iacobi, post an. Domini 1481 Abbas *Limpurgensis*, & primus ibidem Reformator.

Vid. Trithemius *parte II chronici Hirsaugiensis, p.* 511.

BONIFACIVS, monachus S. Iacobi, post circa annum Domini 1474 Abbas in *Gozau*.

EBERHARDVS *de Venlo*, Abbas S. Iacobi, post Abbas *Bambergensis*. Vid. supra in catalogo Abbatum.

* *GEORGIVS, factus Abbas Hirsaugiensis.* Trithemius *l. d. p.* 515.

GERHARDVS *de Montabur*, Cellerarius S. Iacobi, post anno Domini 1487, Abbas *S. Ioannis* in Rhingauia. † an. 1496, Kalend. Septembr.

IACOBVS, monachus S. Iacobi, postmodum Abbas *Schönauiensis*, & primus ibidem Reformator.

IOANNES *Colnhausen*, Cellerarius huius loci, postmodum anno Domini 1469 Abbas *Sponheimensis*, & primus ibidem Reformator: denique anno 1483 Abbas in *Seligenstadt*. † an. 1495, 3 Ianuar.

IOANNES *Itzstein*, Abbas D. Iacobi, post Abbas *S. Ioannis*, de quo supra.

IOANNES *Luterbach*, monachus S. Iacobi, post an. 1463 Abbas *S. Ioannis*. Verum anno 1466 resignauit.

15 VALENTINVS *Horn*, Prior montis D. Iacobi, post Abbas *S. Ioannis* in Rhingauia. † in monte specioso anno 1567, 25 Iul.

Sub hoc monasterium *S. Ioannis* desiit a Patribus nostris inhabitari. Verum speramus futurum, vt breui fauore ac clementia Reuerendissimi, & Illustrissimi Principis nostri Moguntini, ad patrimonium *S. Benedicti* redeat, & eidem Ordini, tanquam indubitatum membrum, a quo aliquandiu auulsum fuit, tanquam corpori, inseratur & coadunetur.

IV

CATALOGVS

Præpositorum & Priorum S. Iacobi.

BVrchardus Præpositus S. Iacobi, vixit anno 1070.
Hartvvingus Præpositus S. Iacobi, vixit circa an. 1159.
Rudolfus Prior, vixit an. 1108.
Godschalcus Prior, an 1163.
Conradus Prior, post Abbas, de quo supra.
Hartvvicus Prior, an. 1258.
Rudolfus Prior, an. 1283.
Simon Prior, an. 1296.
Cuno Prior, an. 1304.
Burchardus Prior, an. 1321.

Henricus

Henricus Prior, an. 1324. Edit. I pag.
Ioannes Prior, an. 1330.
Ioannes Prior, an. 1345.
Voltzo de *Lorch*, dictus *Reüs* de *Guntheim*, Prior, post Abbas S. Iacobi: de quo supra in catalogo Abbatum.
Wilhelmus de *Waldeck* Prior, post Abbas, de quo supra.
Ioannes Prior circa an. 1370.
Petrus Sultz a *Saulheim*, Prior, an. 1386, & videtur a Prioratu absolutus, an. 16
1404 vel circiter.
Wernerus de *Bellersheim*, Prior factus 1405. † an. 1413.
Hartmannus de *Albich*, Prior anno 1435, absolutus a Prioratu tempore reformationis. † an. 1448.
Henricus Brack, primus Prior post reformationem, qui Bursfeldia huc anno circiter Domini 1443 missus, reformauit hunc locum, eique cura spiritualium & temporalium commissa fuit. † an. 1456, 8 Aug.
Eberhardus de *Venlo*, ponitur in mscr. quodam Prior S. Iacobi, sed annum non inuenio, nec puto, eum fuisse Priorem hic, sed tantum in S. Ioanne, vbi an. 1452 est factus Prior. Probabilius putarem, eum fuisse Subpriorem hic sub Henrico Brack.
Vdalricus Prior, † an. 1458, 6. Non. Mart.
Petrus Prior vixit an. 1460.
Henricus Kynen, Bursfeldia huc missus, Prior an. 1463. Quidam putant, eum fuisse Priorem an. 1456, & tunc dicendum foret, eum ad tempus absolutum fuisse a Prioratu, & hoc vel præcedenti anno, sc. an. 1462, vel 63 denuo Priorem factum.
Donatus Mitvveidis Prior, an. 1466.
Henricus Northausen Prior, successit *P. Donato*. † an. 1484, 21 Iul.
Theodericus Svvollis Prior, 1510*. † an. 1522, 31 Iul.

* Immo *qua* Prior *iam occurrit an.* 1497.

Ioannes Salomo de *Traiecto*, Prior, † an. 1539, 1 Octobr.
Ioannes Maiseck Prior, † an. 1540, 27 Maii.
Christianus de *Hamburg* Prior, an. 1550, post Abbas, de quo supra.
Ioannes Chrysostomus successit *D. Christiano* in Prioratu an. 1551, sed an. 1555 ex Priore fit Abbas, de quo supra.
* *Valentinus* de *Altzeia*, Prior, successit Domino *Ioanni Chrysostomo* in Prioratu an. 1555.
Ioannes Baptista de *Hatten* Prior. † an. 1562.
* *Valentinus Horn*, Prior S. Iacobi, post Abbas vltimus *S. Ioannis*, de quo supra.

* Valentinus *hic* Horn *est idem ille, qui* Valentinus *de* Alzeia *ante dicitur.*

Leonardus Weick Batauus, Prior S. Iacobi, post Abbas, de quo supra.
Theobaldus Schetzelius, Weinheimensis, fit Prior an. 1565, 17 Sept. resignauit an. 1568.
Andreas Voltz ab *Hernsheim*, Prior, circa an. Domini 1570 sub R. Domino *Weick* permanens ad an. vsque 1572, quo videtur absolutus a Prioratu. Circa an. Domini 1575 sub Reu. *D. Sebastiano* denuo fuisse videtur Prior, & iterum absolutus. † tandem Senior Conuentus an. 1594, 21 Febr. 17
Wendelinus Frey Prior, post Abbas, de quo supra.
Valentinus Hoffmann Prior, successit D. *Wendelino* in Prioratu an. 1576, † 1589, 18 April.
Ioannes Heriberti, Professus in Tuitio, successit P. *Valentino* in Prioratu S. Iacobi an. 1589. resignauit vero an. 1591, reuersus ad suum monasterium, in quo paucis abhinc annis mortuus est.
Iodocus Carle, Moguntinus successit P. *Heriberto* in Prioratu Moguntino, cui præfuit annis 30. † an. 1621, 22 Iun.
Ioannes Antoni, Witlichius, successit in Prioratu S. Iacobi P. *Iodoco Carle* an. 1621, 6 Octobr.

Non dubito, quin multo plures fuerint huius cœnobii Priores, præsertim ante reformationem. Verum ipsorum nomina huc vsque indagare non potui.

V PRIO-

Edit. I pag.

V

PRIORES

Ex hoc loco ad Prioratum aliorum cœnobiorum adsumti.

ANselmus de *Bickelnheim*, cognatus *S. Hildegardis*, monachus S. Iacobi, post Prior in Sponheim. † ibidem an. 1179, 21 Dec. vel, vt *Tresflerus* noster vult, an. 1177.

Eberhardus de Venlo an. 1452 constituitur Prior *S. Ioannis* in Rhingauia; post Abbas S. Iacobi. vide supra.

Donatus Prior in Sponheim. † an. 1470 in Lobenfeld.

18 *Ioannes* de *Liningen*, missus hinc in Sponheim, fuit ibidem an. 1473 Prior; anno vero 1481 fuit Prior in Limburg.

Wilhelmus Pampesius, Prior in Seligenstadt an. 1611 & 12, quo resignauit; post Abbas D. Iacobi, de quo supra.

VI

CATALOGVS

PP. & FF. Monasterii D. Iacobi, *quorum nomina indagare potui.*

A.

ADrianus Tilburg, Sacerdos. † an. 1541, 15 Sept.

Adrianus Syburg, Professus. sub R. D. *Geran.*

Andreas Amsterdamis, Sacerdos. † an. 1467.

Andreas, Sacerdos, Professus sub R. D. *Geran*, † an..... 24 Octobr.

Andreas, Sacerdos, † an. 1530, 27 Apr.

Anselmus Sacerdos, † an. 1531.

Anselmus de *S. Goare*, Sacerdos & Custos. † an. 1551, 28 Aug.

Antonius Batz ab *Höchst*, Sacerdos, † an. 1571, 15 Dec.

Antonius vixit sub R. D. *Chrysostomo.*

Antonius de *Fontena*, Sacerdos & Cellerarius, † an. 1531, 21 Sept.

Antonius Krieg a *Geispitzheim*, vixit an. 1421.

Arnoldus dictus *Köthe* vixit an. 1370.

Arnoldus de *Tungris* vixit an. 1480.

Arnoldus, Professus sub R. D. *Geran*, an. 1537.

B.

Balduinus de *Borsalia*, Diaconus, † an. 1482, 23 Iul.

Bartholomaeus vixit sub R. D. *Venlo.*

Benedictus vixit an. 1519.

Benignus, Custos, Professus an. 1491.

Benno vixit an. 1096.

19 *Bernardus* de *Mosbach* vixit an. 1466.

Bertholdus Camerarius vixit an. 1268.

Bertholdus Hirsfeld vixit an. 1456.

Bodo vixit circa an. Domini 1465.

Bonifacius de *Mechlinia* vixit an. 1466.

Bonifacius Trabutrier, Sacerdos, vixit an. 1480.

Bruno de *Alba* vixit an. 1466

Bruno Puffer, Sacerdos, vixit an. 1480.

Bruno, Sacerdos, † an..... 9 Mart.

C.

Christianus Han, Sarburgensis, Sacerdos, & Subcustos. † an. 1596, 17 Octobr.

Conradus Bregens, Sacerdos, † an. 1531.

Conradus, Sacerdos, † an..... 28 Aug.

Conradus Fabri dictus * *Isvogel*, de *Brigantia*, vixit an. 1510. * Eisvogel

Conradus * *Flemming*, vixit an. 1410. * *ortus familia natus Moguntinea nobili.*

Cornelius Traiectensis, Sacerdos & Infirmarius, † an. 1556, 20 Aug.

Cuno de *Gerhardstein*, vel *Geroldstein*, vixit an. 1370.

D.

Daniel, Sacerdos & Custos, † an. 1518, 1 Mart.

Diemo vixit an. 1108.

Dionysius Horst, Sacerdos & Infirmarius, † an. 1543, 3 April.

E.

Eberhardus Koch de *Lanstein*, Subprior. † an. 1519.

Eberhardus Sacerdos. † an..... 23 Ian.

Edit. I pag.

Egidius, Sacerdos & Subcellerarius, † an. 1526, 26 Septemb.
Eitel a *Schönberg*, vixit an. 1386.
Embricho, vixit an. 1194.
Embricho dictus *Burnest*, Cellerarius, vixit an. 1258.
Emericus de *Butzbach*, Diaconus, † anno 1574, 15 Nouembr.
Emericus Hilchin de *Lorch*, Cellerarius, vixit 1438.
Emericus de *Lorch*, Cantor, vixit anno 1370.
Emericus a *Ried*, Camerarius & Cellerarius, vixit an. 1393, & 1404.
Erasmus Geldrup, Sacerdos & Custos, † an. 1556, 23 Nouembr.
20 *Erasmus*, Infirmarius. † anno 1560, 23 Septembris.
Evvaldus de *Padelborn*, Sacerdos. † an. 1539, 2 Maii.

F.

Franciscus Sacerdos. † anno 1493, 31 Decembr.
Franciscus Professus sub R. D. *Gerau*, an. 1529, ipso die purificationis D. V.

G.

Georgius Professus sub R. D. *Chrysostomo*, anno 1555, in die conceptionis D. V.
Georgius Graue, vixit an. 1456.
Georgius Noricus, Professus anno 1550, 8 Septembr. Apostata.
Georgius de *Werdena*, Diaconus & Subcustos. † an. 1552, 18 Octobr.
Gerhardus dictus * *Muhelin*. Vixit anno 1258. * f. Muskelin
Gerhardus Duranus, Professus *S. Martini* in Colonia, egit hic Oeconomum, an. 1577.
Gerardus Sacerdos. † anno 1512, 11 Maii.
Gerardus de *Xantis*, Diaconus, † anno 1477, 24 Septembr.
Gerlacus Rorbach, vixit an. 1456.
Gerungus, vixit an. 1096.
Gisbertus Horst, vixit anno 1480.
Godelmannus de *Nusbaum*, vixit anno 1386.
Godfridus dictus *Ritz*, Censuarius, vixit anno 1370.
Godfridus Stumphagen, missus Bursfeldia huc, pro reformatione an. 1444.
Godfridus Son, vixit anno 1550, Apostata.
Godfridus, Professus sub R. D. *Gerau* anno 1537.
Godfridus, Sacerdos. † anno 1504, 14 August.

Godfridus Heimendorf, Sacerdos, vixit anno 1480.
Godfridus, sub Reu. D. *Weick*, vixit anno 1567, missus sub illo in Seligenstadt.
Godscalcus Sacerdos, † an. 1517.

H.

Hartmannus de *Montabur*, vixit anno 1466.
Hartungus, vixit anno 1096.
Hartvvicus, Infirmarius, vixit anno 1404. 21
Helfericus a *Sauvvelnheim*, vixit anno 1421, & adhuc anno 1456.
Henricus de *Algesheim*, vixit an. 1258.
Henricus a *Bibelnheim*, Custos, vixit anno 1438.
Henricus a *Bubenheim*, vixit an. 1421.
Henricus, vixit anno 1096.
Henricus, vixit an. 1194.
Henricus Eules, Seligenstadensis. † an. 1582, 13 Iun.
Henricus Holtzenmecher, Sacerdos. † an. 1475, 26 Mart.
Henricus Molitoris de *Geilhausen*, missus in Sponheim, & ibidem fuit inter Priores. † an. 1488, 6 Kal. April.
Henricus Nouesiensis, vixit an. 1543.
Henricus de *Nouiomago*, Sacerdos. † an. 1526, 18 Mart.
Henricus de *Oppenheim*, Sacerdos, † an. 1528, 26 Decembris.
Henricus Müller de *Winckel*, vixit anno 1461.
Henricus a *Scharpfenstein*, vixit anno 1438.
Henricus a *Schol*, Camerarius, vixit anno 1345.
Henricus Schluch, Bursfeldia huc pro reformatione missus an. 1444.
Henricus Seul Montaburanus, Sacerdos & Cellerarius. † an. 1602, 13 April.
Henricus de *Waldeck* Cellerarius, vixit anno 1328.
Henricus Widekind, vixit an. 1449.
Hermannus Andernacensis, Sacerdos. † an. 1579, 25 Decembr.
Hermannus Braxatoris, vixit an. 1510.
Hermannus de *Moguntia*, vixit an. 1456. † an. ---- 21 Iul.
Hermannus Piscatoris seu *Angler*, † an. 1526, 6 April.
Hermannus Schumecher, vixit an. 1464.
* *Herungus*, vixit an. 1096. * f. Gerungus
Hildiger, vixit an. 1096.

I.

Iacobus Gladbacensis, Sacerdos. † an. 1541, 23 Mart.

Iacobus,

Edit. I *Iacobus*, vixit an. 1551, Apostata.
Iacobus Hoenburg, vixit an. 1456.
Iacobus Horlei, Mercator *de* Oppenheim, vixit an. 1452, † an. ---- 4 Ian.
p. 22 *Iacobus Königsbach*, vixit an. 1466.
Iacobus de *Oppenheim*, missus Hirsaugiam, † ibidem an. 1493.
Iacobus de *Weissenavv*, Sacerdos. † an. 1519, 10 Septembr.
Ioannes Aldendorff, Censuarius, Syndicus, & Cellerarius. † anno 1467, 10 April.
Ioannes de *Bruxellis*, vixit an. 1510.
Ioannes Buscoducensis, Diaconus, † an. 1549, 19 Iun.
Ioannes Butzbach, obiit subito in colloquio an. 1513, 11 April.
Ioannes Cronenberg, Pater monialium in Sebach, an. 1471. † an. 1485.
Ioannes Custos, vixit an. 1345.
Ioannes Eckstein, Francofurtensis, Sacerdos. † an. 1506, 11 Februar.
Ioannes Eckstein, Professus sub R. D. *Gerau.*
Ioannes Elckerhausen, Diaconus. † an. 1467, 9 Maii.
Ioannes Elckerhausen, Sacerdos, vixit anno 1480.
Ioannes Euangelista, Professus sub R. D. *Gerau.*
Ioannes Geilenhausen, Professus sub R. *Preus*, † ---- 8 Ian.
Ioannes Grüningen, vixit an. 1476.
Ioannes Halter, Coloniensis, vixit anno 1480.
Ioannes Hard, Seligenstadianus, Nouitius. † an. 1582, 22 Octobr.
Ioannes de *Heidenheim*, Infirmarius, vixit an. 1345.
Ioannes Herle, Sacerdos, † anno 1492, 15 Decembr.
Ioannes Hes, Diaconus, † anno 1543, 5 Ianuar.
Ioannes Hees a Dirmstein, Professus sub R. D. *Christiano.*
Ioannes Hochheim, missus in Sponheim anno 1469.
Ioannes Iringer, vixit an. 1386.
Ioannes Iüdde vom *Stein*, Cantor, vixit anno 1410.
Ioannes Katzenbis, Professus sub R. D. *Gerau.* † an. ---- 16 Iun.
Ioannes Lorichius, Professus *S. Ioannis* in Rhingauia. † hic anno 1571, 25 Mart.
Ioannes Messerschmidt, vixit anno 1422.
Ioannes, Moguntinus, Sacerdos. † an. 1498, 10 Iun.

Ioannes Müller, Professus sub *R. D. Venlo.* Edit. I
Ioannes Molitoris, Professus ad *S. Godhardum* Hildesiæ, † hic anno 1546, 31 Decembr.
Ioannes Montaburanus, vixit anno 1456. 23
Ioannes de *Montzheim*, Professus sub R. D. *Venlo.*
Ioannes dictus *Müller*, vixit an. 1345.
Ioannes Oppenheim, missus in Sponheim circa an. Domini 1470.
Ioannes Rist, Sacerdos & Cellerarius, † an. 1549, 4 Nouembr.
Ioannes Rüsse, Sacerdos, † an. 1503.
Ioannes Saratoris, Francofurtensis, vixit anno 1456.
Ioannes Siluius, vixit circa annum Domini 1501.
Ioannes Theodericus Nuyl, Haselbacensis, Diaconus. † anno 1564, 17 Maii.
Ioannes Werdenensis, Nouitius, † anno ---- 14 August.
Ioannes de *Wesalia*, Sacerdos, missus in Sponheim, fuit inter Priores. Vixit 1462, † anno ---- 11 Decembris.
Ioannes Wüsten vel *Müstenrad*, Infirmarius, † an. 1479, 6 Iun.
Ioannes Ziegler, Cellerarius. † an. 1599, 2 Octobr.
Iodocus, Sacerdos. † an. 1495, 8 Iun.

L.

Laurentius, Professus sub R. D. *Gerau*, anno 1532.

M.

Macharius, vixit anno 1450.
Martinus de *Zierichzee*, Sacerdos, vixit anno 1480.
Martinus Appelmann, Professus *S. Ioannis* in Rhingauia. † apud nos anno 1583, 5 August.
Matthæus Kühlbruner, Dürchemensis, † an. 1583, 7 Maii.
Matthias, vixit anno 1573.
Matthias de *Rüremunda*, vixit anno 1498, & 1508.
Matthias Thoen, vixit anno 1506, & fuit aliquandiu Coloniæ in S. Pantaleone.
Matthias de *Wesalia*, vixit anno 1456.
Martinus Odernheim, Professus sub R. D. *Gerau*, an. 1544, Apostata.
Maurus, alias *Wilhelmus Castri*, anno 1522, apostatauit.

Michael Breithard, Moguntinus, † an. 1515.
Michael de *Butzbach*, vixit an. 1466.
Michael Coci, Moguntinus, Diaconus, † an. 1512, 23 Sept.
Michael Floſtadt, Dromersheimenſis, Sacerdos, † an. 1587, 25 Ian.
Michael Moguntinus, Sacerdos. † an. --- 28 Sept.
Michael Schvvartz, Sacerdos, vixit an. 1510.

N.

Nicolaus de *Schönburg*, Cellerarius & Cuſtos, vixit an. 1361.
Nicolaus a *Schönborn*, vixit an. 1386.
Nicolaus Boller, Diaconus, an. 1585 aufugit & factus hæreticus.
Nicolaus de *Dirmſtein*, vixit an. 1468.
Nicolaus Dornſtein, † an. 1467.
*Tornaco *Nicolaus* de **Fornaco*, Sacerdos, † an. 1484.
*Han *Nicolaus Gallicus* alias **Hanau*, Sacerdos, † an. 1559, 23 Iul.
Nicolaus Gerau, vixit an. 1510.
Nicolaus de *S. Goare*, Sacerdos, † an. 1534, 3 Octobr.
Nicolaus Hanckel, Hochemenſis, Sacerdos, vixit an. 1471. † an. --- 8 Mart.
Nicolaus Hummel, Sacerdos. † an. 1504, 6 Mart.
Nicolaus, Sacerdos & Cellerarius, † an. 1500, 3 Febr.
Nicolaus Schreffergi, Moguntinus, Sacerdos, vixit an. 1522.
Nicolaus Vmſtadt, vixit ſub *R. D. Gerau*.
Noe Geyerlach, Haganoenſis, † an. 1581, 13 Nou.

O.

Otto Procurator vixit an. 1268.
Otto de *Sötern*, Camerarius, vixit an. 1304.
Otto de *Selbach*, nobilis Donatus. † an. 1495.

P.

Pantaleon de *Friedberg*, Sacerdos, † an. 1519, 14 Iul.
Petrus de *Bacharach*, Profeſſus in Sponheim, † hic an. 1560.
Petrus de *Berer*, Sacerdos. † an. 1504, 28 Sept.
Petrus Berlikun, Sacerdos & Cuſtos, † 1553, 9 Aug.
Petrus Berckes, Ingelhemenſis, Sacerdos & Senior. † an. 1581, 22 Dec. Edit. I pag.
Petrus a *Bickelnheim*, Operarius, vixit an. 1365.
Petrus vixit an. 1440.
Petrus Camerarius vixit an. 1404. 25
Petrus Diaconus, † an. 1504, 25 Iul.
Petrus Schragen, vixit an. 1464.
Petrus Wild vel *Raſtfucht*, vixit an. 1480.
Petrus de *Weſalia*, Cuſtos, † an. 1481.
Petrus Wilckini, Andernacenſis, Sacerdos. † an. 1536, 29 Ian.
Philippus, Profeſſus ſub *R. D. Chryſoſtomo.*
Philippus Hildtman, Moguntinus, Sacerdos & Præfectus culinæ, † an. 1609, 26 Maii.
Placidus Waltheri, Confluentinus, Sacerdos & Cellerarius, † an. 1536, 24 Febr.

R.

Reginbertus vixit an. 1108.
Reinerus VVilhelmi ex *Buel*, Sacerdos, vixit an. 1484.
Ruthardus, vixit an. 1096.
Ruthardus, Cuſtos vixit an. 1108.
Rudolfus, vixit an. 1108.

S.

Sanderus, Sacerdos vixit an. --- 5 Iun.
Sanderus Northen, vixit an. 1456.
Sebaſtianus de *Fridberg*, Sacerdos, † an. 1541, 22 Apr.
Sigefridus Cuſtos, vixit an. 1194.
Sigfridus a *Straſburg*, Cenſuarius, vixit an. 1334.
Stephanus vixit an. 1108.
Stephanus a *Levvenſtein*, vixit an. 1438, ſed reformatione introducta exiit.

T.

Theodericus a *Schönberg*, vixit an. 1370.
Theodericus von *der Mühlen*, Camerarius, vixit an. 1370.
Theodericus a *Stein*, vixit an. 1386.
Theodericus Vnckel, Colonienſis, † an. 1579, 13 Sept.
Thomas a *Furbach*, vixit an. 1457.
Thomas a *Selbach*, vixit an. 1456. 26
Tilmannus, Sacerdos, † an. 1517, 27 Nouembr.

V.

Valentinus Agricola, Cantor, vixit an. 1555.

Vdo

Edit. I. pag. *Vdo* vixit an. 1108.
Vigilius vixit an. 1096.

W.

Waltherus, † an. 1494.
Waltherus de *Leuvvig*, Sacerdos, † an. 1481, 13 Mart.
Wernherus de *Bellersheim*, Censuarius, vixit an. 1417.
VVernherus Eherin von *Erlenhaupt*, vixit an. 1386.
VVigandus, Professus sub R. D. *Gerau*, an. 1529.
Wilhelmus de *Alheim*, vixit an. 1345.
Wilhelmus de *Lorch*, vixit an. 1351.
Wilhelmus Lövven, Sacerdos, † an. 1519, 22 Sept.
VVilhelmus de *VValle*, vixit an. 1529.
VVilhelmus, Magister Fabricæ vixit an. 1345.
VVilhelmus Moguntinus, Sacerdos, † 1540, 18 Aug.
VVilhelmus Moguntinus, Sacerdos, † an. 1519.
VVillichinus vixit an. 1108.
VVirtcus Cellerarius vixit an. 1333.
VVolfgangus de *Austria* vixit an. 1456.
VVolfgangus Treffler, Augustanus, Sacerdos, † an. 1521, 26 Iul.
VVolfgangus, vixit an. 1510.

27

VII
Anno Domini MDCXXVIII
In viuis adhuc sunt quamdiu diuinæ placebit Maiestatis,

R. P. *Wilhelmus Pampesius*, Limburgensis, Abbas electus an. 1628, 17 Iun. Professus est sub R. D. *Knauff* an. 1590 in festo OO. SS.

1608 *IOannes Antoni*, Witlichius, Prior. Professus sub R. *D. Iacobo Keim* an. 1628 *f.* 1608 vel 1618 in festo SS. Trinitatis.

Matthaeus Poppius, Seligenstadianus, Sacerdos, Senior, Professus sub R. D. *Frey*, an. 1587, in festo S. P. N. Benedicti.

Ioannes Kuchen, Cochemensis, Sacerdos, Professus sub R. D. *Knauff*, an. 1589, in festo conceptionis D. V.

Matthias Keller, alias *Diffenbach*, Vilmariensis, Sacerdos, Subprior & Cantor,
28 Professus sub R. D. *Knauff*, an. 1589, in festo conceptionis D. V.

Petrus Leis, Seligenstadianus, Sacerdos, Cellerarius, Professus sub R. D. *Knauff* 1592, ipso festo SS. Trinitatis.

Bartholomaeus Heck, Moguntinus, Sacerdos, Custos, Professus sub R. D. *Knauff* an. 1595, Dominica post festum S. Catharinæ.

Ioannes Brucker, Moguntinus, Sacerdos, Præfectus culinæ, Professus sub R. D. *Keim* an. 1602, ipso festo annuntiationis B. V.

Iacobus Ferg, Gaubickelheimensis, Sacerdos, Professus sub R. D. *Keim*, an 1602. Dominica infra octauam corporis Christi.

Georgius Sulz, Moguntinus, Sacerdos, Professus sub Reu. D. *Keim* an. 1619, in festo S. Ioannis Baptistæ.

Marcus Ludvvig, Gontzenheimensis, Sacerdos, Professus sub R. D. *Keim*, an. 1621, in festo purificationis B. V. M.

Melchior Machardus, Moguntinus, Diaconus, Professus sub R. D. *Keim*, an. 1600, ipso trium Regum festo.

Henricus Klüpfel, Aschaffenburgensis, Conuersus, Professus sub R. D. *Knauff* an. 1596, in festo S. P. N. Benedicti.

Ad beneuolum Lectorem.

Edit. I p. 29

HAec sunt, beneuole Lector, quæ te breuiter scire voluimus de monasterio *D. Iacobi* in hoc catalogo nostro. Plura quidem, quæ ponerentur, habebam. Verum, ne catalogi seu compendii metas calamus excederet, funem abrumpere iussus fuit. Tu, quæso, hunc laborem qualemcunque æqui bonique consulas, & si quæ correctionis lima indigere repereris, emendato. Non enim dubito, quin hinc inde error forte aliquis irrepserit, in annis præsertim & diebus Patrum & Fratrum istorum, quorum nomina ex annalium Capitulorum recessibus desumsi.

In Zoilum.

QVid, nasute Zoile, hæc mea contemnis, & tanquam exigua spernis; tu primo similia facito, imo tentato, & tunc aliena discerne. Nasuti siquidem, imo stulti est, aliena reprehendere facta, quæ tu cogitare aut præsumere non audes, nedum præstare potes. Si vero hæc nostra tibi displiceant, vel exigua esse videantur, ne contemnas, quæso, primo intuitu, nec maledico dente carpas, sed prius maiora, eaque meliora dato; tunc nostra vituperato, si tu vituperator esse velis.

De

CARTHVSIANORVM,
CARMELITARVM,
AVGVSTINIANORVM,
DOMINICANORVM,
FRANCISCANORVM,
CAPVCINORVM,

extra & intra mœnia Moguntina

COENOBIIS;

nec non

ALBARVM DOMINARVM,
D. CLARAE,
D. AGNETIS,
SORORVM de tertia D. FRANCISCI regula,
CONGREGATIONIS B. M. V.

in vrbe

PARTHENONIBVS

BREVES DISSERTATIVNCVLAE.

LECTORI BENEVOLO
GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS
S. D.

Aussa, cur sequentes de dictis in titulo præfixo Cœnobiis Dissertatiunculas hic subiungam, hæc mihi fuit, quod eorum, quæ olim iam floruere, *Serarius* rerum Moguntiacarum libro I cap. XXXI sect. III p. 79 breuiorem iusto fecerit mentionem; ego vero eorum, quæ ab ipsius temporibus demum cœpere, l. d. p. 78 nomina tantum attulerim, peculiari eorundem descriptione hunc in locum, quo de cœnobiis *Albarum Dominarum*, *D. Claræ*, & *D. Agnetis*, fusius me dicturum pollicitus sum *, reiecta.

* *pag.* 80; *quo tamen loco pro* sectione I *legas velim* sectione III. *Hac inter enim ordinem & seriem operis aliquantum immutare placuit.*

Egi autem de iis ex monumentis domesticis, iisque fide dignis, inspersis hic illic diplomatibus, quæ mihi ad manus venere, litterisque aliis; resciffis tamen omnibus, quæ proprie huc non pertinebant. quippe breuitati studendum duxi.

De cœnobio *B. M. V.* quod vulgo *Monasterium altum* appellatur, mihi, quod adderem, nil occurrit, præter designationem reliquiarum & bonorum mscr. quæ Francofurti ad Mœnum in bibliotheca celeberrimi Polyhistoris & Reipublicæ patriæ Senatoris, *Zachariæ Conradi* ab *Vffenbach*, habetur, ac inscribitur, *Ecclesiasticus thesaurus & bona* S. Mariæ *ad* altum Monasterium, *cui Domina Mathildis Abbatissa præesse videtur* *; ne tamen eam hic darem, ceterisque præmitterem, non vna mihi fuit ratio. Quod monere visum, vt scias, cur de eo non item, ac de reliquis in vrbe parthenonibus hoc loco egerim.

* *Vid. pars IV* bibliothecæ Vffenbachianæ, *vol. LXXXIII n. XVI p.* 45. *Quod n. III p.* 44 *præcedit* diploma fundationis, *est id ipsum, quod* Serarius *l. d. lib. II cap. XXXII p.* 182 *habet.*

De

De origine, fatis, ſtatuque
EREMI *ſiue* CLAVSTRI FF. CARTHVSIENSIVM,
extra mœnia Moguntina.

I
De auctore Domus ſiue Eremi huius.

Arthuſienſium Eremus ſiue clauſtrum originem ſuam debet Archiepiſcopo PETRO; quippe qui viſo in Galliis, diligentiusque inſpecto morum, religioſæque conuerſationis, quo *D. Brunonis* ſodales vtebantur, modo, cum redux Moguntinenſem inſediſſet cathedram, ſua in diœceſi locum illis dedit, euocatis e ſuperiore Germania quibusdam alumnis, quorum vnus *Ioannes*, cognomento *Polonus*, nouæ plantationis Rector a Capitulo, vt vocant, generali deſignabatur.

II
De tempore, quo cœpit.

Circa annum MCCCVIII id contigiſſe, *Trithemius*, *Bruſchius*, *Cratepolius*, aliique illius veſtigia ſecuti tradunt. Idem docent faſti *FF.* domeſtici, clariſſimeque oſtendunt, cenſus, poſſeſſionesque, quas *Petrus* poſtea anno MCCCXX tabulis peculiaribus complexus eſt, vna eum loco habitationis, iam anno MCCCXII eorundem in peculio fuiſſe, domumque, quam in Rhingauia excitare cœperant, Ordini eodem anno contributam, ſiue, vſitato loquendi modo, incorporatam.

III
De primo eius loco.

Locum autem pro aſceterio ſtatuendo eis adſignauit in Rhingauia, inter caſtrum *Scharpfenſtein* & vicum *Kidderich*, eumque *S. Petri Vallem* appellari voluit; ſimul vero neceſſaria vitæ & cultui ſubſidia liberaliter attribuit, benigneque; vti quidem tabulæ hæ enarratius docent.

In nomine Domini, Amen. Nos PETRVS *Dei gratia ſancte Moguntine Sedis Archiepiſcopus, ſacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, omnibus in perpetuum. Quia dictum Apoſtoli dicentis:* Omnia in manu Dei ſunt, & nos de manu eius recipimus; *iugi meditatione conſiderantes, aduertimus, que & quanta de manu Domini ex eius largiflua bonitate recepérimus licet immeriti, ſolicite ac interne, inſpiratione nobis collata diuinitus, ſine qua nulla bona mens conceditur mortalibus, cogitare cepimus, quomodo & qualiter de talento nobis tradito diuinitus Regi Regum fructum de hoc circa ſui famulatus augmentum redderemus cumulatum.*

Conſideratis igitur vniuerſis eterni Patris familias diſpenſatoribus, quibus in regionem longinquam celeſtis patrie nobis parare locum abiens, vineam ſuam, ſanctam videlicet eccleſiam, exemplis & doctrinis pro ſui nominis & laudis incremento excolendam, pia diſpoſitione conſtituit, humilis & ſancta Fratrum Ordinis Carthuſienſis vita & religio, que quaſi exemplar vite Saluatoris omnium, in terris quondam pro noſtra ſalute degentis, relucens, vitam ſui precurſoris, ac deinde Patrum ſanctorum, quorum vita & conuerſatio eorum regula dignoſcitur, clare & pre cunctis clarius & ſingularius exprimens, noſtre conſiderationi ſe obtulit, & deuota quodammodo occupatione mentem noſtram ſic diebus inuoluit & noctibus, quod felices nos exiſtimauimus, ſi noſtra ad hoc faciente ſollicitudine, expenſisque ac oportunis laboribus ſuffragantibus eundem Ordinem, & Fratres ad partes Reni, noſtre

nostre videlicet diocesis Moguntine, vbi dictus Ordo adhuc penitus erat incognitus, deducere valeremus, vt plebs ibidem nobis commissa, eorum sanctis erudita exemplis, sue deuotionis proficeret incrementis.

Quesita & inuenta oportunitate Fratres dicti Ordinis non sine feruenti desiderio ad nostram euocauimus presentiam, ipsius nostre deuotionis diu conceptum propositum circa eos, & eorum Ordinem proponendo. Deinde Fratribus & Ordini predicto iuxta decursum Reni in Ringauia in valle, que noua Domus *dicebatur hactenus, locum pro monasterio construendo, & Conuentu ibidem perpetuo Deo famulando dedimus & donamus, ac eisdem Ordini & Fratribus pro habenda ibi mansione perpetua iuxta distinctionem & limitationem terminorum per nos factam, in presentia multorum deuotorum & fidelium nostrorum, cum in dicto loco in honorem omnipotentis Dei, & gloriose genitricis Virginis Marie, sanctique Ioannis Baptiste, lapidem erigeremus fundamenti, & cum eundem locum appellandum de cetero felici intitulatione* Vallem sancti Petri *intitularemus, que distinctio seu limitatio a fontibus inclusis vsque ad finem pratorum dicte vallis mediis hinc inde interclusis, videlicet agris, pratis, pascuis, riuulis, & syluis, & vsque ad summitates montium, que a transeuntibus in valle videri possunt, & non vltra se extendit, presentis scripti patrocinio confirmamus; volumus tamen, vt in nemoribus adiacentibus pleno participio lignorum, & pascuis pro suis necessitatibus perfruantur, & vt dictus locus iuxta nostram solennem intitulationem* Vallis sancti Petri, *vt prediximus, appelletur.*

Et licet ecclesie nostre Moguntine ea sollicitudine & diligentia, prout decuit, DEO auxiliante prefuimus, quod ipsa nullis penitus possessionum seu redditum sit dimembrata prouentibus, sed potius notabiliter apparenterque possessionum & redditum sub nostro felici regimine profecerit incrementis, in fundatione tamen dicti monasterii, quod pro remedio anime nostre fundauimus, nihil penitus de bonis dicte ecclesie nostre Moguntine, quam solum locum, nulli prorsus vtilitati, sed cuidam venationi, imo potius vagationi deditum abstulimus, sed prouentus, de quibus dicti Fratres sustentari debent, eis de bursa nostra comparatos, duximus largiendos. Dedimus siquidem dictis Fratribus & donamus in villa Eschbach superiori *tertiam partem decime, item in* Eschbach inferiori *de quibusdam agris viginti & quatuor octalia siliginis & tres modios, nouem octalia auene & sex pullos estiuales; item in terminis ville* Hausen *de quibusdam agris & pratis duo maldera siliginis, tres modios & dimidium papaueris. Item ibidem quedam prata & nemora, item de decima in villa* Weilbach *centum maldera siliginis, duo maldera pise, viginti quatuor saccos auene, mensure Moguntine, duas libras Hall. item in predicta villa de quibusdam agris quinque maldera siliginis. Item in villa* Wicker *de vno manso & dimidio decem & octo maldera siliginis. Item de parte decime predicte ville viginti tria maldera siliginis mensure Moguntine. Item de decima vini ibidem, & nouem iugeribus vinearum minus vna virga, quatuor carratas vini communis, item de area & pratis ibidem viginti solidos Hallens. item in villa* Massenheim *sex maldera siliginis, duos saccos auene, & triginta quartalia vini Franci, quod soluunt* Henricus *dictus* Scheckelman, *& sui heredes; item in villa predicta* Reinoldus *& mater sua soluunt sex den. Col. de dimidio iugere vineti; item quandam insulam Reni, que est ex opposito ville* Waldaffen. *Item quosdam redditus in* Ingelheim *&* Osterich, *qui sunt deuoluti ad nos per mortem Ioannis Presbyteri ex hospitali in* Oppenheim, *que ipsis omnia & singula pro sustentatione eorum perpetua elargimur.*

In cuius rei testimonium & perpetui roboris firmitatem presentes litteras sigilli nostri appensione duximus communiri. Actum & datum Moguntie. Anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo, XII Kalend. Iunii.

IV

De eiusdem alio transferendæ caussis.

Quum vero *Petro* fundatore fatis functo a Nobilibus Rhingauiæ, venatu per tractum istum exclusis, variis modis impeterentur, adeo, vt vitam religiose tranquilleque secundum Ordinis regulas agere amplius haud possent, alias anno MCCCXXII visum fuit quærere sedes.

V *De*

V

De prona Matthiæ *circa eandem transferendam voluntate.*

Matthiam, quem hac de caussa reuerenter compellabant, admodum experti sunt facilem. Simul enim ac alium sibi locum concedi rogarant, *Henrico* de *Rodenstein*, *Emelrico* de *Rüdisheim*, & *Ioanni* de *Fontibus*, ad ædem metropolitanam Canonicis, commissum, vt in rem diligenter inquirerent, & comperto, ita se illam habere, Fratribus deferrent. Quod & factum; vt sequentibus manifestum fit litteris.

'Gotfridus *Custos*, Eberhardus *Cantor*, *totumque Capitulum ecclesie Moguntine vniuersis, tam presentibus quam futuris, salutem in Domino sempiternam. Alma mater ecclesia summi Patris vestigiis inherendo illos vberiori retributione prosequitur, quos feruenti deuotaque contemplatione, penitentiis, orationibus fructuosis hortum huius labentis seculi nouit rigare aquis spiritualis gratie & doctrine. Hi sunt Fratres Ordinis Carthusiensis, in quibus nedum religio, sed totum corpus ecclesie exemplum regularis discipline, velut in speculo castitatis & innocentie, possunt & poterunt intueri, lasciuie tenebris profugatis. Propter que recolende memorie Dominus* Petrus, *Archiepiscopus Moguntinus, volens prefatum Ordinem adornare nouellis plantationibus filiorum, eisdem Fratribus spirituali instigatione motus, pure propter Deum contulit locum, quem vocauit* Vallem S. Petri, *circa* Scharpenstein, *cum suis appendicibus, & quosdam redditus, & alia bona, que in suis litteris plenius continentur, ad edificandum ibidem monasterium, domum, cellas, & alia conuenientia ad Conuentum secundum illius Ordinis regulam construendum. Verum quia nouis periculis emergentibus, que conuenit nouis antidotis reparari, quidam eorum vicini eosdem grauiter perturbantes, in tantum, quod diuina ibidem pacifice celebrare non possunt; quare proponunt, necessitate vrgente, ad alium locum, videlicet prope ciuitatem Moguntinam, magis eis congruum, se transferre. Quibus donationi facte per prelibatum Dominum* Petrum, *ac translationi faciende, Concanonicis nostris per campanam solenniter conuocatis, in Capitulo nostro generali, scilicet in Vigilia B. Thome Apostoli, vnanimem consensum adhibemus, eundemque sigilli nostri magni appensione munimus. Datum in Moguntia anno Domini MCCCXXII, Vigilia supra dicta.*

VI

De loco, in quem translata.

Delectus autem mons prope Moguntiam, iuxta *S. Albani* monasterium. Et quidem non sine singulari quodam viso siue ostento, vt vetus traditio habet. Quam vel in lectoris gratiam referre iuuabit, sicut nobiscum scripto fuit communicata. *Vidit religiosus quidam integræque vitæ senex ac Pater in cœnobio* D. Iacobi, *nocturnis priuatim vacans orationibus, in monte ab oriente monasterii sui in loco, vbi nunc est Carthusia, scalam in cælum vsque directam, & angelos sursum, deorsumque currentes, varia materiarum genera congerentes, ligna architectorum more malleis terræ infigentes, & ædiculas construere gestientes; dumque sollicite secum perpenderet, quidnam diuinæ innuerent admonitiones, timeretque, ne cælitus sibi oblatam visionem reticens Dei fortassis voluntatem impediret, visionem hanc Confratribus suis, aliisque plurimis manifestauit.*

Quocunque vero se res habet modo, id patet, traditum ita fuisse vel istis iam temporibus. Sic namque Reuerendi, quibus negotium *Matthias* commiserat, Canonici; *Quapropter Reuerendus in Christo Pater & Dominus noster* Matthias, *Archiepiscopus Moguntinus, ad prædictos Fratres pios oculos dirigendo, eosque a tantis periculis cupiens liberare, nobis dedit per suas patentes litteras in mandatis, vt eisdem Fratribus de congruo & securo loco auctoritate ipsius prouideremus in diœcesi Moguntina. Fratres vero prædicti inuenerunt non sine inspiratione Spiritus S. locum idoneum, pacificum, & quietum, scilicet montem iuxta* S. Albanum, *angelorum sibi visione ostensum, in quem sese transferre satagunt, vt ibidem in solitudine altissimo Creatori famulentur.*

Inde etiam factum, vt tum statim *Catharina* zum *Spiegel*, femina probi moris, piaque admodum, vineas suas, totum Carthusiæ locum occupantes, Fratribus sollemni adsignaret donatione.

VII

De translatæ confirmatione.

Eleemosynis itaque piorum largiter adiuti Fratres, operi manus admouere, & relicta, quam vsque huc incoluerant, domo anno MCCCXXIV huc se contulere, *Matthia* Archiepiscopo his consensum suum præbente tabulis.

MATHIAS, *Dei gratia sancte Moguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germeniam Archicancellarius, omnibus Christi fidelibus salutem in eo, qui venturus est iudicare viuos & mortuos. Candor lucis eterne, Dominus in excelsis, in sue visceribus pietatis, nostre salutis, quam quidem proprio corpore mercatus est, clementer prospiciens incrementum, vt qui nostris demeritis in lacum demergimur, illorum piaculis subleuemur, qui pro nostris reatibus diu noctuque deuotis orationibus insistendo, iram Dei placare non cessant. Huius rei non immemor recolende memorie Dominus* Petrus, *Archiepiscopus Moguntinus, predecessor noster, more pii Patris & veri Pastoris, salutem subditarum velut propriam mente gerens, gemme deuotionis nitide ingenti feruore decorant diocesin & prouinciam Moguntinam, que humilitate perforate, euroque contexta ornamento pure conscientie vinculatur. Est enim gemma ista coruscans deuotio Fratrum* Ordinis de Carthusia, *quos prefatus Dominus* Petrus *ad alueum Reni nostre Moguntine diocesis euocauit, eisque liberaliter intuitu diuine Maiestatis* Vallem, *quam vocauit* S. Petri, *circa castrum* Scharpenstein *contulit, & plura alie, prout in litteris eiusdem Domini* Petri *vberius continetur; sed propter peruersorum anfractus, & alias vrgentes causas ibidem Domino, quod graue ferendum est, prout Ordo ipsorum edocet, quiete famulari nequibant. Quam ob rem Fratres prelibati nobis humiliter supplicarunt, vt auctoritate nostra possent ad alium locum nostre diocesis magis pacificum se transferre.*

Nos igitur, qui iugi sollicitudinis studio domum Domini vbertate fructuum cupimus habundare, vt nostre plebis deuotio eorum sanctis operibus erudite ad altiora conscendat, Honorabilibus Viris Henrico *de* Rodenstein, Emerico *de* Rüdensheim, *&* Iohanni *de* Fontibus, *Canonicis ecclesie Moguntine, Deuotis nostris, dedimus in mandatis, vt, si causa subesset translationi & donationi predictis, vice nostra consentirent. Fratres vero predicti locum magis quietum sibi acquirentes, diuina gratia mediante, videlicet montem prope Moguntiam iuxta S. Albanum versus Renum, qui* non sine sancti Spiritus oraculo Beati Michaëlis Archangeli *nuncupatur, ibidem se transferentes, Capellam, Cellas aliquas, & alia conuenientia construendo; quibus omnibus predicti nostri Commissarii causis legitimis eos mouentibus auctoritate nostra consenserunt, predictis etiam omnibus Capitulum nostrum Moguntinum consensum vnanimem adhibuit, prout in litteris super his confectis plenius est expressum.*

Quia vero, sicut eidem Domino Petro *in Pontificali dignitate Deo fauente successimus, sic in affectus plenitudine in his, que compendium subditorum concernunt, successisse debemus, translationem, edificationem, consensumque Commissariorum nostrorum, ac etiam Capituli nostri Moguntini, nec non donationem, seu donationes eisdem Fratribus per prefatum Dominum* Petrum *factas auctoritate Ordinaria per presentes in nomine Domini confirmamus, concedendo eisdem Fratribus, vt libere ibidem diuina valeant celebrare, ac Conuentum habere, aliaque Dei opera exercere secundum ipsius Ordinis tam priuilegia quam statuta, & Canonicas sanctiones, & quod Capellam, seu ecclesiam cum atrio, vbi suos defunctos sepelire possint, facere valeant consecrari per quemcunque Archiepiscopum vel Episcopum, habentem executionem sui Ordinis Catholicam, & gratiam Sedis Apostolice obtinentem.*

In cuius nostre confirmationis testimonium euidens, & perpetuam roboris firmitatem sigillum nostrum duximus presentibus litteris appendendum. Datum & actum Pingue ferie sexta proxima post annuntiationem B. Marie Virginis gloriose, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto.

VIII

De appellatione eiusdem.

Quod ita statuere asceterium, vocatur *Domus in monte S. Michaelis*, siue, vt vernacula in litteris antiquis est; *Das Hus vff S. Michaelsberg by Menz Carthuser Ordent. Domus* quidem, more loquendi Carthusiensis instituti Fratribus sub prima

statim

ftatim Ordinis initia recepto; ceterum a loco, in quo fuſcitatum fuit, *domus in monte S. Michaelis*, item *ſacro domus Ordinis Carthuſienſis in monte S. Michaelis extra muros Moguntinenſes.*

IX

De æde ſacra eidem adſtructa.

Aedes, quam adſtruxere, ſacra ſurrexit beneficio *Ioannis*, Archigrammatei Bingenſis, ad culmen perducta anno MCCCXXX; quam dein anno MCCCL ſollemni ritu conſecrauit *Albertus*, Epiſcopus Ippuſenſis & Suffraganeus Moguntinus. Fidem faciant, quas appono, tabulæ.

Frater ALBERTVS *de* Bichelingen, *Dei gratia Ippuſenſis eccleſie Epiſcopus, Vicarius in Pontificalibus Reuerendi Domini, Domini noſtri Gerlaci, Archiepiſcopi Moguntini, vniuerſis, quibus preſentes exhibite fuerint, cupimus fore notum, quod ſub anno Domini MCCCL, feria III infra octauas Paſche, diuina nobis aſſiſtente clementia, eccleſiam Fratrum Carthuſie extra muros Moguntinos in honorem* ſancte & indiuidue Trinitatis, *Beatorum* Ioannis Baptiſte, Michaelis *Archangeli, & omnium Angelorum cum Capella ſacriſtie & altari eiusdem in honorem Beatorum* Martini, Hugonis, Nicolai, *& omnium ſanctorum Confeſſorum, nec non Capellam cum altari in Capitulo dictorum Fratrum in honorem ſanctorum* Iohannis *Euangeliſte*, Andree, *&* omnium Apoſtolorum, *cum duobus altaribus in choro conuerſorum eccleſie Fratrum predictorum, vnum videlicet glorioſe Virginis* Marie, *beate* Catharine, *&* omnium ſanctarum Virginum, *reliquum vero in honorem* S. Crucis, *&* omnium ſanctorum martyrum *conſecrauimus per manuum noſtrarum impoſitionem, ſecundum formam ſancte matris eccleſie, adhibitis ſolemnitatibus debitis adhibendis.*

Propterea vniuerſis Chriſti fidelibus diuine propitiationis meritum viis & modis ſalutiferis augere in Domino deuote cupientes, omnibus igitur confeſſis & contritis, qui dictis Fratribus pro Conuentu, vel fabrica, eccleſie luminaribus, vel aliis ornamentis eccleſiaſticis manus ſuas porrexerint adiutrices, vel qui cauſa peregrinationis in feſtiuitatibus, videlicet Natiuitatis Chriſti, Paſche, Pentecoſtes, Corporis Chriſti, *glorioſeque Virginis* Marie, *nec non Patronorum predictorum, & in dedicatione eccleſie prenotate ipſam eccleſiam acceſſerint, ibidemque cum cordis contritione tria* Pater noſter, *& tria* Aue Maria *in laudem & gloriam omnipotentis Dei, & glorioſe Virginis Marie, ac omnium Sanctorum deuote orauerint, de ipſius Dei miſericordia, beatorumque Petri & Pauli Apoſtolorum gratia & meritis confiſi, authoritate noſtra, qua fungimur, quadraginta dies indulgentiarum cum vna carena in Domino miſericorditer relaxamus. Inſuper dedicationem predictorum eccleſie, Capellarum, & altarium futuris perpetuis temporibus in anteo, in Dominica, qua cantatur* Miſericordias Domini, *preſentibus ſtatuimus ſolemniter ſecundum ſancte matris eccleſie inſtitutionem celebrandam. Dato anno Domini MCCC quinquageſimo, feria ſecunda poſt Dominicam Quaſimodogeniti.*

X

De Sacellis eiusdem, eorumque auctoribus.

Sacella vero aliis ſuas debent origines. Id enim, quod *S. Ioanni Baptiſte* ſacrum eſt, ſuo ſumtu ſtatuit, in eoque tumuli locum ſibi elegit *Ioannes*, Camerarius *de* Wormatia, *dictus* Dalberg, magni Eques nominis; id quod Prior & Congregatio in litteris, anno MCCCLXXIV die Saturni D. Nicolai ferias proxime ſubſecuta datis, hiſce verbis memorant prædicantque: *Die Capellen bi vnſer Kirchen, die eshvvan der Goddechtig Ritter Her* Iohann Kemer *ſelig buvvete, vnd darinne begraben lyt.* Quod dum refero, non poſſum, quin ſtatim ſubiiciam, *Ioannem* ab *Hirſchorn*, eximium veteris familiæ Equitem, ſiue, vt iſtis temporibus loquebantur, Militem, clauſtri tum inquilinum, eodem hoc anno MCCCLXXIV centum florenos aureos Priori ac Contubernio numeraſſe ad fouendi luminis perpetui in hac Capella vſum, (*daſʒ vvir*, vt ipſi produnt, *die Capelle an alle geluchte mit vvaſſe vnd oley bevvaren, vnd evviglich beluchten ſollen.*)

Sacellum *D. Mariæ Magdalenæ* dicatum, *Capitulum* vulgo, condidit *Emico* de *Landeck*, qui die XXVIII Ianuar. an. MCCCLXXXV vel sequenti diem suum obiit, Fratrum per XXX annos cohabitator admodum beneficus.

Id, quod *Saluatoris* dicitur, sæculo XV suscitarunt *Ioannes Stirn*, Francofurti ad ædem B. M. V. in monte Vicarius, & *Bartholomæus Heidelberger*, ciuis ibidem & aurifaber, qui tandem religionis ductus studio huc concessit, ac FF. Præbendarius, vt loquuntur, factus est.

XI

De eiusdem Benefactoribus.

Enimuero & alii fuere, quorum pia liberalitate Eremus hæc noua subinde cepit incrementa. Quos inter Augustissimus quidem Imperator *Carolus IV* peculiaribus tabulis honestissima Fratribus concessit priuilegia, immunitatem scilicet a teloniis, omnibusque exactionibus; tum vero licentiam ac facultatem quotannis in vsum Domus XXV succidendi arbores in silua Francofurtensi.

Cæsarem imitatus *Ioannes II*, Archiepiscopus & Elector, eos a præstatione quorumcunque subsidiorum & id genus collationum aliarum liberos esse voluit; id quod sequentes docent tabulæ, circa an. MCCCCVIII confectæ.

IOHANNES D. G. *sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus &c. Vniuersis & singulis, tam presentibus quam futuris, ad quos presentes nostre littere peruenerint, salutem in vero omnium salutari. Religiosis sanctarum deuotionum locis, personisque in eisdem degentibus, hys presertim, qui, diuina eis aspirante clementia, in corporali maceratione pro corona legitime certant gloriosa, illa eis vtique munera concedere nos delectat gratiarum, quibus in agricultatione minus impediri valeant Crucifixi; ac eo liberius, tamquam oportunam partem eligentes, altissimo Patri luminum militare.*

Quamquam igitur sacra domus Ordinis Carthusiensis *in monte* S. Michaelis *extra muros Maguntinenses, per felicis recordationis quondam Dominum* Petrum, *tamquam inceptorem, & consequenter quondam Dominum* Mathiam *velut consummatorem, Archiepiscopos Maguntinos, predecessores nostros, pro diuine laudis cultu, beate Marie, Dei genetricis, ac totius curie celestis veneratione condigna laudabiliter sit fundata, & feliciter instaurata, in qua quidem domo quamplures, tam Clerici quam laici, huius mundi pomposas relinquentes vanitates, eterne vite premia sequentes largientis fructus honoris & honestatis in pinguedine Spiritus, * pretulerunt, preferent de futuro, &, vt speramus, sua deprecatione continua, furorem arguentem, & iram Domini corripientem, misericorditer frequentius auerterunt, & hodie valent auertere; tamen, ac experientia veraci didicimus, domus eiusdem religiosi in Christo nobis sincere Dilecti Prior & Conuentus, tempore dictorum, & aliorum predecessorum nostrorum, & nostris similiter temporibus in postulatione subsidiorum, procurationum, & aliarum subuentionum, exigente vtilitate & necessitate ecclesie nostre p. t. impositorum aut impositarum, a sue deuotionis contemplatione frequentius fuerunt impediti, & verisimiliter possent in posterum perturbari.*

* f. iis

Nos igitur dictorum predecessorum nostrorum inherendo vestigiis, quibus dictos, locum & personas, gloriosis instaurationum fundauerunt initiis, easque fauore volentes prosequi gratioso, ac sperantes in Domino, quod quicquid nostra, seu successorum nostrorum possibilitas non obtinet, eorum nobis intercessione donetur, & vt eo quietius Domino virtutum valeant famulari; de vera scientia --- predictos Priorem, Conuentum, personas & domum earum, earumque successores ---- ab omnibus ---- impetitionibus, postulationibus, exactionibus quorumcunque subsidiorum, procurationum, & aliarum subuentionum - - - eximendos duximus &c.

Frielo Boderam, ciuis Moguntinus e Patritiorum ordine, an. MCCCCII, V Idus Octobr. fato suo functus, *Ortvvinus Hoppener*, Sacerdos Francofurtensis, postea factus Carthusiæ alumnus & anno MCCCCXVIII Prior, *Petrus im Hofe*, Marpurgensis, Collegialis B. M. V. ad gradus Cantor, an. MCCCCXLIII, die XXI Martii morte interceptus, *Petrus Oberkam*, Vicarius ad D. Catharinæ Oppen-

Oppenhemii, anno MD, die II Aprilis mortuus, veteres illorum facultates aliis beneficiis ac commodis auxere.

XII

De illustribus eiusdem incolis.

Vti vero hi bonis suis Domui huic attulere incrementum; ita alii non parum ei affudere splendoris ac ornatus, religionis quam in ea excoluere studio, viri cetera natalium nobilitate maxime illustres. Quippe, vt aliquos tantum afferam, cum omnes recensere nimis longum foret, mollioris vitæ commodis abiectis, vltro in hac Domo circa an. MCCCCXXXVIII monasticen professi sunt duo germani fratres, e familia *Brendeliorum* de *Hohenburg* siue *Homburg*, e qua Celsissimus Archiepiscopus *Daniel* ortum traxit. Tum vero *Ioannes* ab *Isenburg*, familiæ Budingensis, Archipræsulis *Dietheri* frater, qui anno MCCCCXXXIX Prior factus est Domus, quæ *noua Cella* appellatur, in *Grünau*; quo tamen officio se post abdicauit, vt Deo hoc quietius seruire posset, & an. MCCCCLXIII cursum suum laudabiliter consummauit. *Ioannes* item de *Bellersheim*, magnaque & veteri prosapia vir, qui Ordinem hic intrauit anno MCCCCXLI, & an. MCCCCLXIV, die IX Martii spiritum Deo reddidit; cum maxime vero *Florianus*, designatus Archiepiscopus Gnesnensis, qui honoribus atque omnibus vitæ huius deliciis sponte abdicatis, in humilem *D. Brunonis* familiam hic se redegit, ac anno MDLI, inter ipsa adhuc tirocinia, viuendi fecit finem, dignus habitus, quem *charta Capituli generalis* his memoret verbis: *Obiit Reuerendissimus in Christo Pater ac Dominus, Dominus* Florianus Susla Warschania, *Archiepiscopus designatus Gnesnensis, nouitius in Domo Moguntiæ, qui habeat tricennarium per totum Ordinem.*

XIII

De deuastatione eiusdem Brandenburgica.

Sedenim anno MDLII, Priore admodum Venerabili *Vito* a *Dulcken*, Prouinciæ Conuisitatore, die octauo a festo B. V. adsumtæ, hora IX nocturna, incendio, de quo *Serarius* rerum Moguntiacar. lib. I cap. VII & XXXI, Brandenburgico claustrum hoc pæne totum in cineres resedit: nil enim a flammis illæsum mansit præter granarium iuxta molam, & quatuor Fratrum domicilia (*Cellas* vulgo vocant)

XIV

De misero Fratrum illo tempore statu.

Domo sic in bustum coniecta, plerique Fratrum ad alia prouinciæ cœnobia missi fuere, paucissimi remansere, vitam Mognntiæ in domo, quæ vulgo *zur Eych* dicta, mærorem inter ac lacrimas tolerantes. Quin anno sequenti, dum Prior *Vitus* a *Dulcken* vltimum poneret spiritum, nonnisi vnicus supererat Sacrista, qui animam trahenti assisteret. Vnde Abbas D. Iacobi defunctum sepulturæ tradidit, suo funus sodalitio comitatus.

XV

De eiusdem reædificatione.

Enimuero, cum dispersi Deum sperarent, facilesque ac benignas piorum manus, Domus e ruinis sustollendæ non abiecere consilium. Resurrexit itaque post, opera maxime singularique studio *Valentini* de *Capella*, Prioris optime meriti, claustrum hocce, pristinumque habitum recepit.

XVI

De statu eius tempore belli tricennalis.

Vix autem restitutum erat, cum in extremum rursus venit discrimen. Anno namque MDCXXXI in ista rerum caligine, Suecis, omnem late viciniam persultantibus iuxta atque occupantibus, ad omnem patuit iniuriam; a quibus etiam nudata spoliataque omnia, fana, granaria, penus, cellæ; frugibus conditiciis, vini, aliarumque rerum facultate, vasis sacris, picturis, libris (quorum

rum hi summæ fidei, reuerendæque ætatis erant; illæ magni omnino pretii, magnaque specie) improbissima ratione auersis. Vt adeo nil ipsorum manus effugerit ac furorem, præter ædificia, quibus pepercere: *Iona Meder*, Priore, interim Coloniæ, Fratrum vero plerisque in Galliis fata meliora exspectantibus.

XVII

De eiusdem instauratione.

Quæ cum apparuissent, auxilio Dei, singularique Reuer. Patris Prioris, *Iodoci Schvvab*, cura factum, vt claustrum hoc, miseriis sensim leuatum, progressu temporis priscum reciperet decorem.

XVIII

De hodierno eius statu.

Præcipue proximis hisce annis opera studioque admodum Reuerendi Patris Prioris, *Michaelis Welcken*, Treuirensis, haud parum accepit splendoris ac incrementi. Eleganti sane ornatum est templo; templum vero altari, magnifici speciosissimique operis, ex marmore anno MDCCXV structo; Bibliotheca adhæc non contemnenda, de qua ad *Serarium* l. d. cap. XXXV dictum pluribus, conspicuum.

De

De
COENOBII
FF. B.M.V, de *monte Carmeli*, *intra mœnia Moguntina*, origine, fatis, ſtatu &c.

I
De Carmelitarum *in vrbem Moguntinam aduentu.*

Remitæ domus *B. Mariæ* de *monte Carmeli*, quum oriente relicto ſparſim occidentem incolerent, non longe poſt approbati inſtituti exordia honeſtam etiam Moguntiæ ſedem adepti fuere.

Contigit id temporibus *Wernheri* Archiepiſcopi, illuſtriſſima *Eppenſteiniorum* proſapia oriundi: vt tamen annus, quo primum Moguntiam ingreſſi ſunt, certo diſtinctequedefiniri nequeat.

II
De primi illorum domicilii exſtructione, confirmationeque Archiepiſcopali.

Admiſſi, mox ad monaſterii, oratoriique exſtruendi curam conuerſi ſunt: quam cum impigre agerent, paucos intra annos vtrique, licet non ſine multo labore, faſtigium impoſuere.

Quo facto domus ſtatum, fortunasque non confirmauit modo *Gerhardus II*, gente itidem *Eppenſteinius*, verum etiam anno MCCXC, dato diplomate, ne quis infeſtas haberet, in ſuam recepit tutelam: indultis ſimul ſingulis ac omnibus, qui in feſtiuitatibus natalis Chriſti, Paſchatos, Pentecoſtes, B. M. Virginis, factæque dedicationis religioſe illorum ædem, animoque pie præparato frequentarent, quadraginta dierum indulgentiis.

III
De domicilii exſtructi mutatione.

Apparuit poſt, nimis anguſtum eſſe, quod ſibi exſtruxerant, tum domicilium, tum oratorium. Vnde ſub initium ſæculi ſecuti venerandus Frater *Simon*, Conuentus Prior, vt difficultati huic conſuleret, ſi quid aliud penſi habuit.

Erant duæ curiæ, haud procul a Rheno, quarum vna appellatione germanica *zur Roſen* nuncupabatur, altera *zum Hirſchfelder*, domicilio ampliori ſtatuendo præter ceteras commodæ. Illas igitur, cum areis atque ædificiis adiacentibus aliis, ſibi Fratribusque redemit, piis ciuium aliorumque eleemoſynis adiutus, ac in monaſterium conuertit.

IV
De Carmelo Moguntino Capitulis prouincialibus celebrandis ſubinde lecto.

Congregari ſolent ſtatis temporibus, qui monaſteriis inſtituti Carmelitani præſunt, Priores, ad res Ordinis inſpiciendas, ordinandas, tuendas.

Id genus conuentibus ſiue comitiis Patrum prouinciæ Rhenenſis habendis quam aptiſſimum viſum hoc in vrbe cœnobium. Præter enim quod in meditullio quaſi tractus Rhenani eſt, tum vero in vrbe loci natura nobili, ampla, copioſa,

tebusque necessariis, vino, annona, cibariis, affluente, distinctione cœnaculorum multiplici recipiendis tot Patribus præ aliis sufficere videbatur.

Quare non istis solum temporibus, verum etiam postea semper fere delectum fuit ad conuentus, in quibus de rebus communibus deliberarent, agerent, statuerentque Ordinis Patres, Rhenensi prouinciæ contributi.

V

De eodem a pluribus dignitate eminentibus in hospitium lecto.

Idem in caussa fuit, vt a multis temporibus viri natalium splendore, munerumque dignitate eminentissimi, Nuntii præcipue Roma missi, dum Moguntiam venirent, non alibi, quam in hoc monasterio hospitari vellent.

Raymundus sane *Payrandus* siue *Perandus*, ecclesiæ Xantensis Canonicus & Archidiaconus, quum anno MCCCCLXXX legati Pontificii vicem fungens Moguntiam appulisset, populum Christianum ad bellum in Turcos, religioni Christianæ tum infensissimos hostes, comparandum, gerendumque exhortaturus, in Carmelum diuertit. Dein, *Bertholdo* pedum tenente, rursus ad hos Fratrum penates hospitaliter ingressus est, eosdemque in prædicatione Bullæ Cruciatæ & indulgentiarum sibi adsciuit adiutores. Post ab Alexandro VI *S. Mariæ nouæ* S. R. E. Presbyter Cardinalis creatus & ad vniuersam Germaniam, Daciam, Sueciam, Norvvegiam, Frisiam, Prussiam, omnesque & singulas illarum prouincias, terras, & loca etiam sacro Imperio in ipsa Germania subiecta accis adiacentia Apostolicæ Sedis de latere Legatus, Moguntiam an. MDII veniens, non alio, quam Carmelitarum suorum, hospitio vti voluit, quos etiam tum haud paucis affecit beneficiis.

Bernardinus S. R. Ecclesiæ tituli *S. Crucis in Ierusalem* Cardinalis, Legatus a latere anno MDVIII a Iulio II in Germaniam amandatus, quum Moguntiæ opportunam pro hospitio domum quæreret, commodissimam inuenit hanc Carmelitarum, quam etiam subiit.

Thomas de *Pio Caietanus*, Cardinalis, Legatus a latere a Leone X anno MDXIX in Germaniam missus, etsi familiæ Dominicanæ erat religiosus, nihilo secius tamen in hoc Carmelitarum cœnobio hospitari voluit; in quo etiam a Dominica Palmarum ad quartam vsque post festum S. & indiuiduæ Trinitati sacrum, diuersatus est.

Similiter Cardinalis *Laurentius Campegius* anno MDXXX, dum finitis Comitiis Augustanis Coloniam Vbiorum peteret, & in via Moguntiam transiret, apud illos se collocauit, tanquam hospites. Idem fecit biennio post in Quadragesima.

Quin ipse tandem *Daniel* Archiepiscopus, arce S. Martini voracibus Alberti Brandenburgici flammis anno MDLII hausta, hoc fratrum cœnobio, donec pristina illa Archiepiscoporum Sedes restituta foret, est vsus. *Serarius* lib. I rer. Moguntin. cap. XXXI sect. III p. 115 sq. & lib. V in *Daniele* cap. VI p. 919.

VI

De instituta studiorum in eo tractatione.

Quum illos, qui sese in monasticam tradunt disciplinam, doctos esse deceat, litterarumque peritos, non inconsulto visum fuit maioribus, formandis excolendisque iuniorum ingeniis hoc in loco omni operam dandam esse contentione.

Certe iam sæculo XIV studiis Carmelum Moguntinum sacrum esse voluere. Idem voluere temporibus sequutis. Vti sane anno MDXXXIX in Comitiis Ordinis generalibus Vincentiæ celebratis Studiis eundem Ordinis generalibus adnumerarunt.

Atque adeo hoc fine subinde constituti fuere, qui Fratribus tum scientias exponerent philosophicas, tum vero litteras explicarent, traderentque sacratiores. Vt dictis hoc maior fides sit, dabo, quæ in ephemeridibus cœnobii ad an. MDXLII annotata reperiuntur: *Prior Carmeli Moguntinensis erat R. P. Ioannes Fabri, eiusdem Vniuersitatis Baccalaureus:* Lector Theologiæ, *Petrus Huff*; Lector Philosophiæ, *Gervvinus a Gelria.*

Nomi-

Nominatim officio huic cum insigni sodalium fructu functi olim sunt *Ioannes Gavver*, & *Gerhardus de Castris*; de quibus in dissertatione *de Doctis Moguntinis* actum pluribus.

VII

De Prioribus Carmeli huius ex virtute legendis.

Quum maxime consultum sit, illos, qui gregi seruando præsunt, ac ex ordinis consuetudine *Priores* vocantur, non morum probitate tantum, vitæque sanctimonia ceteris excellere, sed doctrina etiam, auctoritateque; a primis statim Carmeli Moguntini incunabulis receptum fuit, vt in Priores fere non adsumerentur alii, quam qui in publicis academiis publicum eruditionis suæ consecuti essent testimonium, Baccalaureorum, Magistrorum, Doctorum exornati titulis.

Quin, in Comitiis Ordinis generalibus, Romæ anno MDXCVIII tempore Pentecostali habitis, inter alia diserte constitutum fuit, vt in Conuentu Moguntino nemo ad Prioratus admittatur officium, nisi qui Licentiati vel Doctoris in Theologia insignitus sit honoribus.

E multis, quos enumerare liceret, solum memorare libet R. P. *Dietherum*, qui vulgo *de Moguntia* dicitur. Is, vti vir erat celebris ingenii, & in studiis litterarum diuiniorum excellens, anno MDVIII in academia patria merito suo Doctor Theologus renuntiatus, contubernio suo tantum lucis affudit, dignitatisque, totius vt ciuitatis oculos perstrinxerit.

VIII

De eiusdem fautoribus.

Multorum Carmelus Moguntinus expertus fuit cum beneuolentiam, tum benignitatem. Præcipue vero Comitum Nassouiorum. Ex quibus quidem *Adolfus*, Archiepiscoporum Moguntinensium, qui hoc nomine appellabantur, *secundus*, plurimis Fratres beneficiis viuus affecit; moriens vero constituit, vt sui memoriam religione illi annua pie celebrent, religioseque. Quo sane maiorum suorum secutus vestigia est. De iis enim veteres Conuentus membranæ testantur, voluisse eos, vt sibi demortuis Fratres B. Virginis Mariæ funebri Moguntiæ parentent psalmodia.

Eundem quoque illis affectum seruauit, qui eodem nomine dictus fuit, & Wisbadæ an. MDXI diem supremum obiit, *Adolfus*. Is namque in vltimæ voluntatis suæ tabulis statuit, ordinauitque, se fatis functo Fratres Carmelitas Moguntia Wisbadam euocandos, qui suis funus humeris in templum parochiale deportent, inferiasque faciant. Quod & factum, diebus nonam post festum Trinitatis Dominicam proxime excipientibus.

IX

De aula noua in eo exstructa.

R. P. *Dietherus de Moguntia*, quum Prioris obiret partes, vti monasterii res, quibus poterat modis, promouebat, ita refectorium maius non sine multo sumtu ad magnæ formam aulæ redegit, picturisque id ipsum atque aliis operibus tam scite exornauit, vt Patribus Academicis, dum locum conferendis publice honorum titulis opportunum dispicerent, hic, si quis alius, peragendis id genus sollemnitatibus visus fuerit accommodus.

Ex quo etiam sæpius illo, dum bene meritis decreti in litterarum diuiniorum studio, iurisque peritia honores perhibendi erant, vti placuit: quod equidem in ephemeridibus coenobii ad annum MDXIII explicate adnotatum reperi.

X

De æde incendio vicino deformata.

Contigit id anno MDXVI, ac in litteris Cardinalis & Archiepiscopi *Alberti* a. h. die XXVIII Iul. datis his memoratur verbis: *Cuius modo turris, campanile, campana, tectum chori, & ecclesiæ latera igne ex vicinis eiusdem ecclesiæ aedibus principium sumente consumpta sint atque combusta.*

Vt instaurari posset, concessa FF. ab *Alberto*, Cardinale & Archiepiscopo, quauis parte diœcesis Moguntinæ subsidia postulandi potestas; simul vero liberalis CXL dierum ad noxæ leuioris piacula relaxatio fabricam pie promouentibus indulta.

XI.

De Conuentibus, quos Academia quotannis in ea agere solet.

Bis quotannis Academia ex Collegio, quod vulgo *Schenckenbergianum* dicitur, in templum Carmelitanum se confert pompa. Vt honorem, quem Carmelus illi habuit, & etiamnum habet, ipsa vicissim habere videatur Carmelo.

Et quidem primum sacram domum illam adit, vt Academicis defunctis concentu musico sollemniter parentet. Dein, vt Rectori, anno circumacto magistratu sese abdicanti, per suffragia, ordine modoque constituto, surroget alium, qui fasces exinde moderetur academicos.

XII

Item de sollemni Ordinis Medicorum in ea musico.

Præter istos Connentus, quos Academia quotannis in hac æde agit, sigillatim Amplissimus *Medicorum* Ordo singulis annis in ea festum SS. *Cosmæ & Damiani*, Ordinis dicti patronorum, musico celebrat sollemni.

XIII

De facie cœnobii sub Electore Ioanne Philippo *aliquantum immutata.*

Hortus monasterii ad plateam vsque protensus, & domunculæ quædam aliæ, rebus vendendis accommodæ, quæ in bonis Carmeli erant, viam reddebant valde angustam: quam tamen, cum e ponte Rhenano vrbem intrantibus sese primum obiiciat, latiorem esse decebat.

Eminentissimus igitur ex Illustrissima Schönborniorum gente Archiepiscopus, *Ioannes Philippus*, ad expandendum istam, ædiculas illas, Fratrum assensu, destrui, hortumque illorum arctioribus paullo terminis circumscribi iussit: insignibus suis, vt posteris de auctore operis constaret, e lapide exsculptis, vestibulo iuxta plateam impositis.

Ne vero Fratribus esset, quod iure quererentur, ipse Archiepiscopalis ærarii sumtu, ad finem horti, in vsus illorum officinam exstrui curauit cereuisiariam, vna cum cella tum ampla, tum bene materiata.

XIV

Sub Damiano *itidem* Hartardo.

Neque vero temporibus sequutis cessatum, Carmelo huic affundere, quod vel ad Fratrum commodum, vel domicilii ipsius ornamentum facere posset.

Sane circa an. MDCLXXVII Conuentus Prior, R. P. *Georgius* a *Regina Angelorum*, SS. Theologiæ Doctor, curæ sibi habuit, vt ad augustiorem redigeretur formam.

Præstitum id, superius variis pro hospitum & infirmorum vsu conclauibus exstructis, adornatisque; inferius vero refectorio magno exædificato: quod quidem postea, quum omnino nouum a fundamentis erigeretur monasterium, bibliothecæ Carmeli adseruandæ attributum fuit.

XV

De statua B. V. Virginis in vestibulo domus posita.

Vrbe anno MDCLXXXIX, circa festum Virgini Deiparæ nascenti sacrum, felicibus Cæsaris ac Imperii armis recuperata, iugoque Gallico liberata, Serenissimus Lotharingiæ Dux *Carolus*, de statua *D. Virginis* publice ante aream Carmelitarum, vulgo *dem Carmeliter-platz*, in excelsa basi ponenda, mandatum dedit.

Ordinauit autem faciendam e marmore Pario, omnique expoliendam ornatu:

natu : hunc inter vero omnis generis armis, instrumentisque bellicis pedibus Diuæ subiectis; vna cum chronosticho vrbis expugnatæ.

Herois itaque huius strenuique admodum D. Virginis cultoris opera Carmelo huic nouum ornamenti genus affusum est : quamuis eo non multo post præmatura, luctuosaque bonis omnibus morte rebus humanis erepto, ad conditiones istas haud ex omni parte descenderint, quibus operis incumbebat cura. Quippe non e marmore, sed lapide cano factam statuerunt in vestibulo monasterii, iuxta plateam.

Præter ornatum tamen, quem suo sumtu addiderat Prior Conuentus, tergo illius, Conuentum versus, artificis stilo duo hæc chronosticha incidi curauit:

CVLtVs MarIanI spLenDor
est
DVratVra CarMeLI gLorIa.

Basi vero in fronte, & ab vtroque latere;

VIrgInI MatrI
DVX LotharIngIæ
CIVItatIs serVator
ponebat.

XVI

De nupera augustioris domicilii exstructione.

Enimuero, ad substructionum molem cum maiorem, tum augustiorem exsurgere debebat Carmelus hic noster. Ita namque complacitum erat cum aliis, tum maxime Eminentissimo Electori & Archiepiscopo, *Lothario Francisco*, quem Deus seruet! ipsi.

Accedebant piæ quamplurium ad opus faciendum largitiones: Eminentissimi, puta, quem modo diximus, Archiepiscopi; Serenissimi itidem Reuerendissimique Principis *Francisci Ludouici*, e Ducibus Palatino-Neoburgensibus, Magni Ordinis Teutonici Magistri, atque Episcopi tum Vormatiensis, tum Vratislauiensis, qui faustis auspiciis anno MDCCX Adiutoris titulo infulæ Moguntinensi destinatus est; nunc vero in ecclesia Treuirensi probatissimi Pontificis munia sustinet: tum vero Celsissimi Principis *Turriani de Tassis*, Magistri veredariorum per Germaniam & Belgium supremi iuxta atque hereditarii. Quos apud eum multum pietate, eruditione, morum integritate, rerumque vsu valeret Adm. R. P. *Arnoldus* a *S. Leonardo*, quartum Prouincialis, ExAssistens generalis, ac Eminentissimi Archiepiscopi *Lotharii Francisci* a consiliis ecclesiasticis, sane pro Carmelo suo, quantum poterat, laborauit.

Vita pie defunctus anno superiori MDCCXX, die XXXI Iulii. Ceterum is, quod grati hic prædicamus, idem ille est, cui narrationem hanc potissimum debemus.

A fundamentis igitur anno MDCCXI cœptum est ædificari nouum monasterium; Priore contubernii Adm. R. P. *Vito* a *Matre Dei*, SS. Theologiæ Licentiato, nunc, dum hæc scribimus, Prouincialis Socio siue Assistente; primum structuræ lapidem, vice nomineque Eminentissimi, qui tum aberat, Electoris ac Archiepiscopi, in fundamento componente Reuerendissimo ac Perillustri Domino, Domino *Othone* de *Malsburg*, Metropolitanæ Moguntinensis Canonico.

Quod licet ampli fuerit ac pretiosi operis, benignitate tamen Dei paucos intra annos ad culmen peruenit, quin ad votum bonorum omnium stetit.

XVII

De nupera templi amplificatione ac renouatione.

Domicilio exædificato, manus etiam ædi sacræ amplificandæ, renouandæque admota. Visum namque Reuerendo, quem supra laudauimus, Priori, *Vito* a *Matre Dei*, & illi cum maxime nouum cultum, ornatumque adstruendum esse.

Ab vno itaque latere ampliata fuit, alterius quidem ad formam: tum vero vetustatis squalore deterso festiue exornata, ac, præter organon maioris operis pithaulicum, alio vasorum argenteorum, vestiumque sacerdotalium apparatu copiose instructa.

XVIII

De loci celebritate a duarum Fraternitatum panegyri.

Sodalitatibus sacris siue Fraternitatibus binis Carmelus hic celebris hodie est: vna, quæ *S. Scapularis* dicitur; altera, quæ *S. Iosephi.*

Vtraque, quando ieiuniis, precibus, aliisque pietatis exercitiis vota nuncupata statis temporibus religiose persoluit, sollemni maxime amplaque pompa supplicatum it, Diuumque exposcit pacem; illa, Dominica vniuscuiusque mensis vltima, & diebus B. M. V. festis; ista, quæ anno MDCCV, die III Maii instituta fuit, quinquies in anno; (1) die XXIII Ianuarii, in quem sollemnitas desponsationis Mariæ cum Iosepho incidit. (2) Dominica post ferias Paschales tertia. (3) Die Ioannis Baptistæ. (4) Memoria S. Annæ. (5) Dominica festum natiuitatis B. M. V. subsequenti.

Olim etiam inclaruit Fraternitate in honorem gloriosæ Virginis *Mariæ ac Ioachimi & Annæ*, parentum eius, instituta, & a Bertholdo Archiepiscopo anno MCCCCXCIX, die I Iunii sollemni diplomate confirmata; quippe quæ quatuor anni temporibus & aliis quibusdam diebus festis diuinorum officiorum celebrationi hic vacauit.

XIX

De sepulcris, quæ sibi in eo familiæ quædam illustres elegere.

Enimuero, plures nobilium, aliorumque dignitate illustrium sunt, qui locum, quem viui in deliciis habuere, sibi elegerunt in sepulturam.

In his Nobiles *de Lorch*, & *de Brömser*: quorum quidem & hi & illi certam pro sacris anniuersariis summam sodalitio liberaliter contulerunt ac assignarunt. Alios prætereo.

Quin e Nassouiis etiam inter Fratrum choros & concentum quiescere hic voluit *Margareta*, Comes Nassouio-Saræpontana, Domina Rodenmacherensis, *Gerardi*, Dynastæ Rodenmacherensis, Cronenburgensis, & Nevvenburgensis vidua, mortua anno MCCCCXC; quæ, dum vixit, multis insignibusque eos complexa beneficiis est.

De

De origine, fatis, ſtatuque *COENOBII*, quod FF. EREMITIS *ſiue* AVGVSTINIANIS eſt in vrbe Moguntia.

I

De tempore, quo Moguntiam inſederint.

Quidem curate, diſtincteque definiri nequit annus, quo *FF. Eremitæ*, ex *D. Auguſtini* norma viuentes, Moguntiæ conſederint. Ex tabulis tamen, quas eorum in gratiam *Theodericus*, Epiſcopus Vironenſis & Suffraganeus Moguntinus, edidit, colligere eſt, eos iam ſub an. MCCLX ſibimet hac in vrbe domicilium exſtruxiſſe.

II

Quo loco ſibi excitarint aſceterium.

Exſtruxerunt autem iuxta templum, quod tum temporis *ad D. Martinum minorem* nuncupabatur, & parochiale erat; poſt vero, cum in ius illorum tranſiiſſet ac poſſeſſionem, ab ipſis, quo hodie appellatur, nomen accepit.

III

De Antiſtitum quorundam in opere promouendo beneuolentia.

Sumptibus in opus faciendis vt pares eſſent, pia ciuium, aliorumque fecit liberalitas; quippe quam indultis ſequenti diplomate indulgentiis prouocauit, excitauitque, quem modo dixi, Vironenſis Epiſcopus *Theodericus*.

Bonitate diuina THEODERICVS, *Epiſcopus Vironenſis, Chriſti fidelibus vniuerſis ſalutem in Dei filio Ieſu Chriſto. Noueritis, quod dilecti noſtri Fratres* Heremite *Ordinis* S. Auguſtini *nuper inchoauerunt locum in Maguntia, vbi creatori omnium (ante cuius conſpectum mouebuntur abyſſi in die nouiſſimo, vbi iocundabitur miſerorum miſerator, & pauperum conſolator letabitur, largitori eccleſiarum erumpet quaſi mane lumen eternum, & gloriam Domini colliget) proponunt perpetuo famulari. Sed cum ad eorum edificia proprie non ſuppetant facultates, accedente conſenſu Venerabilis Domini Archiepiſcopi Maguntini, cuius vices gerimus, de omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum auctoritate confiſi, omnibus vere penitentibus, qui locum ipſorum in* beate Virginis, *ac ſancti* Auguſtini, *ſancteque* Barbare *feſtiuitatibus, & in anniuerſario dedicationis annuatim venerabiliter viſitauerint, quique eidem manus porrexerint adiutrices, XL dies & carenam de iniuncta ſibi penitentia, peccata oblita, vota fracta, ſi ad ea redierint, offenſas patrum & matrum ſine iniectione manuum violenta, iuramenta contraria, que ſunt abſque tactu reliquiarum ſeu evvangeliorum, violationes dierum celebrium, miſericorditer relaxamus. Datum Maguntie anno Domini MCCLX, XVII Kalend. Ianuar. Pontificatus noſtri anno XIIII.*

Idem poſtea fecit *Wernherus* Archiepiſcopus, dum illis calculum adiecit his tabulis;

WERNHERVS *D. G. ſancte Maguntine Sedis Archiepiſcopus, ſacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, vniuerſis Chriſti fidelibus ciuitatis & prouincie Maguntine ſalutem in Domino. Cupientes quoslibet in Chriſto fideles ad bona opera, pro ſalute ipſorum, ſpeciali premio prouocare, omnibus vere penitentibus & confeſſis, qui dilectis in Chriſto Fratribus* Hermitis *Ordinis* S. Auguſtini *ad conſummationem edificiorum ſuorum in* Maguntia, *vbi ſe ad ſeruiendum Domino receperunt, manum porrexerint adiutricem elemoſinis vel labore, ac nichilo minus eis, qui in feſtiuitatibus* B. Virginis, *ſanctique* Auguſtini *ad eorum eccleſiam cum deuotione acceſſerint*

rint annuatim, diuine propiciationis gratiam petituri, quadraginta dies de iniuncta sibi penitentia misericorditer relaxamus. Indulgentias etiam Venerabilium Fratrum Suffraganeorum nostrorum, ipsorum Fratrum benefactoribus rite datas, ratificamus & gratas habemus, vt ad salutem proficiant animarum. Datum Maguntie quarto Idus Maii, anno Domini MCCLXV.

Appendet sigillum pontificale oblongum, filis ex serico rubris, ceræ impressum rubeæ.

IV

De concessa FFr. licentia docendi.

Vt Fratres dotes suas exercerent, populique hoc magis colligerent gratiam, Idem *Wernherus* eodem anno iis licentiam dedit per diœcesin Moguntinam pro ambone sacro publice docendi, & in stationibus populo de peccatis dolenti quadragenariam criminum indulgendi condonationem. Id quod his manifestum fit litteris.

WERNHERVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius. Dilectis in Christo Prioribus, & Fratribus* Heremitarum *in Maguntina diocesi constitutis salutem in Domino. Cum Dominus Papa Ordini vestro concesserit facultatem, vt Fratres Ordinis, quibus virtutum Dominus contulit scientiam predicationis & gratiam, possint de licentia & assensu diocesanorum Episcoporum populis proponere verbum Dei, ne per nos stet, quo minus ad animarum salutem & propriam bona opera faciatis; sed potius mereamur, laboris vestri participes fieri apud Deum, licentiamus & fauorabiliter assentimus, vt in nostra diocesi credito nobis gregi verbum Domini predicetis; prouiso, ne nisi discretis, litteratis & expertis predicationis huiusmodi officium committatis. Preterea indulgemus vobis, vt iidem, verbum Domini predicantes, in stationibus suis possint fidelibus auctoritate nostra dare indulgentias quadraginta dierum. Datum Maguntie anno Domini MCCLXV, VII Idus Iulii.*

V

De priuilegiorum illis datorum confirmatione.

Idem postea fecit *Henricus* Virnenburgius, eisdemque omnia decessorum priuilegia sequentibus confirmauit tabulis;

HENRICVS, *Dei & Apostolice Sedis gratia sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus Electus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Conseruator & Iudex priuilegiorum, iurium & libertatum Fratrum* Heremitarum *Ordinis* S. Augustini *per prouinciam Reni & Svvevie, vniuersis Prepositis, Decanis, Archipresbiteris, & ecclesiarum parochialium Rectoribus, nec non eorum vices gerentibus, ad quos presentes littere peruenerint, salutem in Domino, & mandatis Apostolicis firmiter obedire.*

Cum Fratres predicti Ordinis, Conuentuum Maguntinensis, Altzeyensis *&*

*Fridberg * Vredebergensis *nostre dyocesis, nobis per suum superiorem & eius nuntios presentatos, in actibus predicationis & confessionis, qui ipsis ex tenore suorum priuilegiorum libere indulgentur, gratiose per nostram dyocesin duxerimus admittendos, vobis omnibus & singulis eosdem Fratres, qui semper se predecessoribus nostris & nobis, nec non toti Clero subiectos & obsequiosos pre ceteris exhibuisse dinoscuntur, prout veridica relatione didicimus, quosque ob hoc speciali fauore prosequimur, affectuose recommendamus. Mandantes vobis omnibus & singulis in virtute sancte obedientie, & sub pena rebellionis, vt Fratres predictos in vestris parochiis in actibus salubribus, predicationibus videlicet faciendis, confessionibus audiendis, & penitentiis iniungendis, nec non in Missis suis legendis, ac etiam petitionibus faciendis, cum ab eis requisiti fueritis, sine difficultate qualibet adiunetis. Scientes, quod si a quoquam vestrum in premissis contrarium fuerit attemptatum, hoc, ex commissione nobis facta, per Sedem Apostolicam, volumus & tenemur debita censura corrigere, &, ne imposterum attemptetur, oportuno remedio prouidere.*

Volumus etiam omnes gratias & indulgentias, dictis Fratribus a nostris predecessoribus, & precipue a bone memorie Domino Mathia *Archiepiscopo Magunt. nec non*

ab

ab omnibus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis factas & concessas, in suo robore permanere, & tenore presentium confirmamus. Omnibusque vere penitentibus & confessis, qui dictis Fratribus pias elemosinas erogauerint, vel ad fabricas eorum quicquam de suis facultatibus contulerint, sermones eorum deuote audiuerint, ecclesias eorum diebus sollempnibus, & per octauas, nec non Dominicis & festiuis causa deuotionis visitauerint, de omnipotentis Dei gratia & Sedis Apostolice auctoritate confisi, de iniuncta eis penitentia quadraginta dies indulgentiarum misericorditer relaxamus. Datum Bunne, feria tertia post festum B. Martini *hyemalis. Anno Domini millesimo CCC vicesimo octauo.*

Appendet sigillum rotundum, ceræ flauæ impressum, repræsentans figuram Clerici, collo gestantis scutum formæ triangularis, eandem ab humeris totam tegens; scuto vero insculpta rota Moguntina.

VI

De loci celebritate a duarum Fraternitatum panegyri.

Sequentibus temporibus quidam Principes, Comites, Dynastæ, militiæ honoratæ Equites, Armigeri, aliique fraternitatem, titulo *der Steinbock Bruderschafft* instituerant. Instituerant autem eam Moguntiæ in æde nostrorum sacra. Quod cum Augustinianis suis non posset non esse honori, Prouincialis Rheni & Sueuiæ *Rudolfus* Sodales istos anno MCCCCXVIII omnium orationum, ieiuniorum, aliorumque bonorum operum Ordinis per Rheni Sueuiæque fines florentis participes fecit his litteris;

Illustrissimis & Nobilibus ac Strenuis, Principibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Armigeris, ceterisque vniuersis & singulis, presentibus pariter ac futuris, Confraternitatis vulgariter nuncupate der Steinbock Bruderschafth, *statute in ciuitate Moguntina, in ecclesia ac loco ibidem Fratrum* Heremitarum S. Augustini, *humilis Fratrum*, RVDOLFVS, *Prior Prouincialis prouincie Reni & Svveuie Ordinis memorati, orationum instantiam, salutemque in eo, de quo omnium nostrum vera effluxit salus.*

Quia sancti propositi desiderium ex humane infirmitatis conditione sepius a suo salutari retardatur effectu, nisi diuis optentis suffragiis pia supplicatione fidelium adiuuetur, vestre fidei sinceritas, Fratrum nostrorum, quos Dei credit domesticos & amicos, adhiberi sibi auxilia postulauit. Itaque vestra gratia, fauore & deuotione, quam ad nostrum geritis Ordinem, debita meditatione pensata, vobis omnium Missarum, orationum, predicationum, ieiuniorum, abstinentiarum, vigiliarum, laborum, ceterorumque bonorum operum, que per omnes Fratres totius nostre prouincie antedicte operari dignabitur clementia Saluatoris, participationem concedo in vita pariter & in morte. Addens insuper non immerito de gratia speciali, vt cum obitus vester in nostro prouinciali Capitulo fuerit intimatus, id pro vobis deuotum faciat suffragium, quod pro nostris defunctis Fratribus fieri precipit nostri Ordinis constitutio generalis. In quorum omnium testimonium, sigillum mei Prouincialatus officii presentibus duxi appendendum. Datum in nostro Capitulo Magunt. anno Domini MCCCCXVIII, die sexto mensis Augusti.

Aliam, quæ etiamnum floret, & frequenti cœtu sua quotannis sacra celebrat, pro auertenda pestilentiæ lue circa annum MCCCCLXXXIV instituere quidam vtriusque sexus pii religiosique homines. *S. Sebastiani* diceres *sodalitatem.* Instituerant autem eam similiter in æde hac nostrorum sacra. Maioris lucis caussa subiicere iuuabit tabulas Archiepiscopi *Bertholdi*, quibus eam anno MCCCCLXXXVII confirmauit.

BERTHOLDVS *D. G. sancte Moguntine Sedis Archiepiscopus, S. R. I. per Germaniam Archicancellarius, Princeps Elector, ad perpetuam rei memoriam. Pastorali prefecti officio, semper fauorem & affectum gerimus ad pia Christi fidelium vota, que precipue in animarum salutem, diuinique cultus augmentum cedere videntur.*

Sane igitur litteras Reuerendissimorum in Christo Patrum, Dominorum Roderici, *Portuensis*, Oliuerii, *Sabinensis*, Iuliani, *Ostiensis*, Marci, *Prenestini, Episcoporum*; Stephani, *Tituli S. Marie trans Tiberim*, Iheronimi, *Tit.*

S. Crisogoni, Iohannis Michaelis, *Tit. S. Marcelli*, Petri, *Tit. S. Nicolai inter ymagines*, *Presbyterorum*; Francisci, *S. Eustachii*, Raphaelis, *S. Georgii ad velum aureum*, *Diaconorum*, *miseratione diuina SS. R. E. Cardinalium*, *sigillis eorum solito more, vt prima facie apparebat, impendentibus, sigillatas, sanas, integras & illesas, omnique prorsus suspicione carentes, continentes concessionem & largitionem indulgentiarum in fauorem altaris, in honore* B. Marie *Virginis &* S. Sebastiani *mart. in ecclesia monasterii siue Conuentus Fratrum Ordinis* S. Augustini *Heremitarum ciuitatis nostre Moguntine dedicati, cuiusdamque laudabilis Confraternitatis plurium vtriusque sexus hominum, certis anni temporibus in eodem altari certis commemorationibus & deuotionibus celebrari solite, prout modus indulgentiarum huiusmodi in litteris ipsis describitur, quarum datum est*; anno incarnationis Dominice MCCCCLXXXIV, die XXV mensis Martii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris D. N. Innocentii Pape octaui anno primo; *nobis pro parte venerabilis* Bernardi *de* Breydenbach, *Decani ecclesie nostre Moguntine, Camerarii nostri, deuotique ac fidelis nobis in Christo dilecti, aliorumque dicte Confraternitatis Confratrum presentatas, per nos diligenter visas & lectas, eorundem Confratrum piis supplicationibus in hoc annuentes, auctoritate nostra Ordinaria admittendas & approbandas duximus, atque tenore presentium admittimus & approbamus. Et nihilominus indulgentias, & gratiam huiusmodi amplificare, & pro cumulatiori remissione & gratia consequenda, indulgentias etiam nostre auctoritatis Ordinarie adiicere volentes, omnibus & singulis Christi fidelibus vere penitentibus & confessis, qui dictum altare temporibus & diebus, in dictis litteris descriptis, deuote visitauerint, manusque pro conseruatione & reparatione eiusdem porrexerint adiutrices, pro singulis festiuitatibus, diebus vel temporibus predictis, quibus id fecerint, de omnipotentis Dei misericordia, & BB. Petri & Pauli Apostolorum, nec non S. Martini patroni nostri meritis & intercessionibus confisi, XL dies indulgentiarum de iniunctis eis penitentiis misericorditer in Domino relaxamus; presentibus perpetuis temporibus duraturis. Date apud arcem S. Martini in ciuitate nostra Moguntina sub sigillo nostro, die XII Martii MCCCCLXXXVII.*

VII

De Bibliotheca cœnobii.

Cum Fratres, quod a sacris, pensoque precum, quæ *Canonicæ* vocantur, exsoluendo reliquum erat temporis, litterarum sacratiorum studiis impenderent, librorum, quem sensim colligebant, numerus in iustæ bibliothecæ excreuit formam. Erant autem eis, præter alios plures sua præstantia nobiles, codices haud pauci operum D. Patris *Augustini* manudescripti; qui tamen vna cum libraria omni, quod dolendum, sub medium superioris sæculi fatali incendio consumpti sunt, vt ex sequentibus patebit.

VIII

De graui eiusdem incendio.

Anno MDCXLIX casus ita tulit infestus, vt fortuito incendio rem illi amitterent atque fortunas. In Annalibus, quos habent, domesticis curatius id annotatum, quos ideo exscribere placet: *Hoc anno die XXI Iulii exorta terribili tempestate, quæ aliquot ædibus ciuitatis ignem iniecit, hoc monasterium fulmine proh dolor! tactum conflagrauit circa vesperam. Illapsus est primum ignis torculari, quod stetit in angulo areæ, ad quam exitus per ostium Cellarii: inde se diffundens, repente depastus est Bibliothecam nobilissimam, & maxime operibus* S. Augustini *manuscriptis celebratam, tunc constitutam, vbi nunc est cella Prioris, & ceteræ contiguæ. Absumsit etiam integrum ædificium a torculari contra orientem vsque ad murum horti porrectum. Similiter ad tertium ædificium tendens a cella vinaria contra septentrionem a latere horti, adeo, vt præter illam fabricam, per quam recta itur ad organum & inferiorem contignationem refectorii, nihil relictum fuerit. Periere etiam multæ litteræ Conuentus, multa quoque supellex extraneorum, securitatis caussa apud nos deposita hoc tempore belli. Ecclesia autem & asseruatum ibi Archiuum litterarum censualium mansere illæsa, quamuis iam per vnam chori fenestram ignis erumperet.*

IX Vt

IX

De instauratione eiusdem.

Vt e cineribus fustollerent, in quibus resederat hoc illorum domicilium, nulli FF. pepercerunt operæ, piorumque adiuti ope atque munificentia, sensim ad priscum illud decorem reuocarunt.

X

De viris quibusdam contubernii huius piis ac doctis.

Ceterum grato virtutis, ac sublimioris scientiæ odore etiamnum illorum quidam, qui gregi seruando olim præfuere, fragrant. Ex ordinis consuetudine *Priores* vocamus.

In his *Ioannes Walrap* est, *Germanus*, *SS. Theologiæ Lector*, *Concionator celeberrimus*, *olim Prouincialis*, *postea vero Prior Moguntinus*, *maxima sanctitatis nota insignitus*, *a sacro*, *& lacrimis in eodem*, *nunquam abstinuit*. *Exhorrens vitia*, *vitam durissimam vixit annis LV.* *Venerationi fuit Moguntino Electori*, *cui a secretis confessionibus seruiebat*, *& Suffraganeo*, *Canonicis*, *& piis quibuscunque.* *Obiit Moguntia anno MDLXXXVII*, *die XXII Iunii.* Ita *Elsius* in Encomiastico Augustinianorum p. 408.

Nec prætermittendus venit *Nicolaus Benning*, itidem Prior contubernii huius, & prouinciæ Visitator. Is enim superiori sæculo pietate, castitate, modestia, animi submissione suis exemplum præiuit, si quis alius, nobilissimum. Grassante anno MDCLXVI Moguntiæ pestilentia, zelo tactus animarum, se sponte exponens, vt pastor bonus, qui ouium habet curam, vitam posuit die XXIV Iulii, eadem infectus lue.

XI

De annua ædis FF. dedicatæ memoria.

Id denique addendum, memoriam festi, quo solito cæremoniarum apparatu illorum ecclesia siue ædes sacra dedicata fuit, FF. celebrare Dominica festum adscendenti in cælos Seruatori sollemne proxime sequenti, quæ vsu ecclesiastico dicitur *Exaudi*.

De origine, fatis, ſtatuque
COENOBII
PP. DOMINICANORVM.

I
De tempore, quo Moguntiam inſederint.

Rædicatores ſiue familiæ *Dominicanæ* alumni, cum a tempore conſtituti ſodalitii ſui late terrarum ſe diffunderent, Moguntiam etiam ſub *Gerhardo I* Archiepiſcopo venere, ſibique ſtatuere domicilium.

Si inſcriptio, quæ ad murum templi in odeo eſt, eſſet *ἀπτικος*, iam ſub *Sifrido III* Moguntiæ ſedem collocaſſent. Sic enim ea habet: *Templum hoc circa annum MCCXXXIV erectum, atque a Domino* Arnoldo Walbod, *qui anno MCCLXVIII obiit, fundatum in gratiam Fratrum Dominicanorum, SS. Trinitati dedicatum eſt.* Atenim haud bene eam ſe habere, clariſſime cognoſcere eſt ex diplomate, quod ſequitur, *Alexandri IV.*

II
De commendatione a Pontifice obtenta.

Vti vero hoc maiorem Moguntinenſium erga ſe fauorem experirentur ac beneuolentiam, curæ ſibi habuit *Alexander* Papa IV, datis his ad *Gerhardum*, & *Capitulum* ædis maioris litteris;

ALEXANDER *Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Venerabili Fratri Archiepiſcopo, & dilectis filiis Capitulo Maguntino ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.*

Cum, ſicut accepimus, dilecti filii Prior & Fratres Predicatores Maguntin. nuper apud vos elegerint manſionem, & in ciuitate veſtra domum ceperint edificare de nouo, vt fidelium populis, miniſterio mandatorum celeſtium, ſpiritalem cibum exhibeant, qui non perit, vniuerſitatem veſtram rogandam duximus attentius & hortandam, per Apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatinus dictos Priorem & Fratres, in eundem locum ad excolendam vineam Domini libenter inducere, ac inductos, propter Deum, cuius credibilia teſtimonia predicant, & nomen eius coram Regibus & Principibus terre portant, benigno fauore proſequi ſtudeatis, permittentes eos, pro noſtra & Apoſtolice Sedis reuerentia, predicationis officium, ad quod deputati noſcuntur, libere, quotiens oportunum fuerit, exercere, vt, multiplicatis cooperatoribus, merito & numero populus Deo ſeruiens augeatur.

Tibi vero, Frater Archiepiſcope, preſentium authoritate diſtricte precipimus, vt in loco, quem ipſi Fratres pro edificanda eccleſia duxerint eligendum, ponas iuxta morem primarium lapidem, & prope ipſam eccleſiam cimiterium benedicas. Preces autem & mandatum huiusmodi veſtra ſincera Deuotio ſic admittat & compleat, quod vobis exinde fauoris noſtri gratia, & tandem proueniat celeſtium compenſatio premiorum. Datum Viterbii XVIII Kalend. Decembris, Pontificatus noſtri anno tertio.

III
De templo clauſtroque in gratiam eorum excitato.

His excitatus *Arnoldus Walpod*, ciuis Moguntinus, tum genere clarus (erat enim patritiæ gentis) tum opibus, illorum in gratiam templum, quod exinde *Dominicanorum* vocatum fuit, vna cum domicilio, ſuo ſumtu exſtruxit. Prodit id nobis tabula, quæ in monaſterio eorum eſt, vetus inferialis, his quidem verbis: *Anno MCCLXVIII, Idib. Nouembr.* † *honorandus ac Deo dilectus* Arnoldus Walpodo, *ſenior Decanus, ciuis Moguntinus honeſtiſſimus, atque monaſterii Moguntini primus fundator magnificus.* R. I. P.

Walpodii, Patritii Moguntini, ſæpius in litteris Moguntinis occurrunt. Sigillatim

latim *Arnoldus* hic anno MCCLIII heic Iudicis obiuit munia. In litteris enim *Philippi* de *Hohenvels* anno hoc ciuitati datis legas; *Ciuitas vere fideiussores constituit* Fridericum *Scultetum dictum* de Waldertheim, "Arnoldum Walpodonem", Christianum *dictum* de Rana, Humbertum *dictum* de Ariete, *Iudices*. Anno MCCLV auctor fuit fœderis de pace publica tuenda percussi. *Albertus Stadensis* ad h. a. *Quidam validus ciuis in Moguntia cœpit hortari conciues suos, vt pro pace restauranda iuramento se inuicem constringerent. Consenserunt ei & alia ciuitates plurima. Vocarunt eum* Walbodonem.

Notes tamen, *Walpodios* hosce a Dynastis, qui *de Walbott* dicuntur, plane diuersos esse.

IV

De fauore eisdem ab Archiepiscopis exhibito.

Fauit autem iis, si quis alius, Archiepiscopus *Wernherus*, & diplomate dato primum anno MCCLXI plenam eis concessit per diœcesin Moguntinam prædicandi, & de peccatis pœnitentium confessiones audiendi facultatem. Alio itidem anno MCCLXXIX licentiam, personis Ordini familiaribus sacram administrandi cœnam, modo numerum illæ bis senum haud excederent. Quin anno MCCLXXXII indulgentias illis, & per eos ecclesiæ indultas non ratas modo habuit, sed nouis etiam auxit: siquidem omnibus, qui ædem ipsorum pio animi cultu, digneque præparati *die dedicationis* factæ, festis itidem gloriosæ Virginis *Mariæ*, tum vero beatorum *Augustini* & *Dominici*, *Petri* martyris, & vndecim millium *Virginum* frequentarint, de pœnis impositis quadraginta condonauit dies. En illa!

WERNHERVS *Dei gracia S. Moguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis in Christo Priori, totique Conuentui Domus Fratrum Predicatorum Magunt. salutem in Domino. Vt & vestram honoremus ecclesiam, & per honorem ei ac vobis exhibitum consulamus aliorum saluti, predicandi & confessiones audiendi per nostram dyocesin plenam vobis auctoritate presentium concedimus facultatem, Deuotioni vestre nichilominus indulgentes, vt si quis Fratrum vestrorum intra Maguntiam vel extra sermonem fecerit ad populum, is auditoribus suis vere penitentibus & confessis valeat quadraginta dies de iniuncta sibi penitentia relaxare. Nolumus tamen, vt quilibet Fratrum vestrorum hanc habeat facultatem, sed hy duntaxat, quibus Prior, Subprior, ac Lector duxerint hoc credendum. Prouideat igitur vestra Discretio, vt sic prouide & prudenter geratis vos in hoc negotio, quod non cogamur, factam vobis & per vos aliis gratiam reuocare. Datum apud Wunnendal anno Domini MCCLXI, XI Kalend. Iunii.*

WERNHERVS *Dei gratia, S. Moguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis in Christo Priori & Conuentui Ordinis Fratrum Predicatorum Mogunt. salutem in Domino. Deuotionis vestre meretur effectus, vt vestris petitionibus fauorabiliter annuamus. Vestris igitur supplicationibus inclinati, vt tu, Prior, cum duobus Fratribus, quos ad hoc duxeris assumendos, duodecim personas, familiares vestro Ordini, existentes in ciuitate Maguntina, que causa deuotionis a vobis id requisiuerint, licite communicare valeas, absque preiudicio Plebanorum, vobis de gratia speciali auctoritate presentium indulgemus, presentibus vsque ad nostrum beneplacitum valituris. Datum apud Aschaffenburc anno Domini MCCLXXVIIII, XVI Kalend. Iulii.*

WERNHERVS *Dei gratia Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis in Christo Priori & Conuentui Fratrum Ordinis Predicatorum Domus Magunt. salutem & sinceram in Domino karitatem. Loca Sanctorum pia deuotione sunt merito veneranda, vt, dum Dei honoramus amicos, ipsi nos amabiles Deo reddant, & nobis eorum patrocinium vendicantes, quod nostris meritis non valemus, nobis eorum intercessione donetur.*

Cupientes igitur, vt ecclesia vestra honoribus congruis frequentetur, de omnipotentis Dei misericordia, beatorum Apostolorum eius Petri & Pauli, ac B. Martini meritis & auctoritate confisi, omnibus vere penitentibus & confessis, qui ad

ipsam ecclesiam in die dedicationis eiusdem, in quatuor festiuitatibus gloriose Virginis Marie, *in beatorum* Augustini *&* Dominici *Confessoris*, Petri *martyris*, vndecim millium Virginum, *patronorum ecclesie vestre, festis, nec non per octauas predictarum festiuitatum, singulis annis humiliter & deuote duxerint accedendum, diuine propiciationis gratiam petituri, quadraginta dies de iniuncta sibi penitentia misericorditer relaxamus, ratas habentes & gratas omnes indulgentias, si quas Venerabiles Patres & Fratres Archiepiscopi & Episcopi vobis & per vos eidem ecclesie contulerunt, & adhuc duxerint concedendas, presentibus perpetuo duraturis. Datum apud Stolzenberc anno Domini MCCLXXXII, XVI Kalend. Ianuar. Pontificatus vero nostri XXIII.*

Eadem postea erga ipsos voluntate fuit *Petrus* Archiepiscopus. Cum enim istis temporibus Parochi ecclesiarum per diœcesin Moguntinam publice pro suggestu dicerent, FF. Prædicatoribus nullam penitus esse auctoritatem, exomologeses de peccatis dolentium excipiendi, sine Parochorum licentia; quin iis e parœcianorum suorum numero, qui illorum vsi erant opera ministerioque, sacris interdicerent; ipse litteris anno MCCCVIII, VI Idus Iul. publicatis, sub grauium pœnarum interminatione edixit, ne iis in posterum molestiæ quid crearent, sed omni potius modo faueant, ipsosque clauibus soluendi ligandique, eisdem concessis, libere vti permittant.

Litteræ, quas dixi, ita habent;

PETRVS *Dei gratia S. Moguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, vniuersis Sacerdotibus Parochialibus per Moguntinam ciuitatem & dyocesin constitutis, ad quos presentes littere peruenerint, salutem in Domino. Conquesti sunt nobis Fratres Ordinis Predicatorum, quod vos in preiudicium Sedis Apostolice & nostre, manifeste in parochiis vestris subditis predicetis & denuntietis, quod dicti Fratres nullam penitus auctoritatem habeant audiendi confessiones fidelium, ligandi vel soluendi, sine vestra licentia speciali, omnes eis confitentes aliter excommunicantes diebus Dominicis, & excommunicatos publice nuntiantes, & quod plus est, subditos vestros eis confitentes priuetis sacramentis ecclesiasticis, vt confessa vobis confiteantur denuo integre & in toto, tanquam predictorum Fratrum absolutio irrita fuerit & inanis; iniungentes nihilominus vestris subditis penitentiam, per hoc, quod dictis Fratribus fuerant confessi, cogentes per priuationem communionis sacre, vt promittant vobis, ne prefatis Fratribus presumant imposterum confiteri.*

Cum igitur sepe dicti Fratres Predicatores, secundum tenorem constitutionis Papalis, Super cathedram, *humiliter & legitime nobis Fratres suos pro Conuentibus Mogunt. Franckenford. & aliquos pro Confluent. & Wormatiens. electos presentauerint, & nos generose ipsos acceptauerimus, nostre etiam intentionis non sit, vt religiosi quicunque & maxime Fratres Ordinis Predicatorum, qui doctrina sua & vita ecclesiam Dei irrigant & fecundant, huiusmodi iniurias nostris temporibus maxime in nostra dyocesi patiantur, Discretioni vestre in virtute sancte obedientie, & sub pena suspensionis districte precipiendo mandamus, quatenus ab huiusmodi impedimentis dictorum Fratrum in preiudicium auctoritatis Sedis Apostolice & nostre factis desistentes omnino clauibus ecclesie sibi in vestri ac totius ecclesie adiutorium concessis vti libere permittatis; reclamantes etiam, si que sunt per vos, vt premittitur, populo proposita & publice predicata, ne subditis vestris, qui ipsis confitentur, sacramenta ecclesiastica aliqualiter denegetis, dictosque Fratres Christi fidelibus beneuole recommendantes, vt obedientie mercedem eternam & nostri fauoris beneuolentiam exspectare merito debeatis. Datum Maguntie sub sigillo nostro pendenti, anno Domini MCCCVIII, VI Idus Iulii.*

V

De damno, quod anno MCCCCLXII sunt passi.

Anno, quem dixi, MCCCCLXII funesta illa vrbis occupatio & iis fuit calamitati. Ipsum enim templum, vna cum claustro sodalium iniectis ignibus multum fecit damni *in suis substantialibus, structuris videlicet, tecto tam ecclesiæ quam chori, turri, campanis, sacristiæ, laterum, & aliis ædificiis ex ignis incendio & voragine miserabiliter combustum & consumtum*, vt *Adolfus* Archiepiscopus

piscopus in litteris, de quibus statim, loquitur. Conf. *Helvvichius* de dissidio Moguntino sectione XI § VII.

VI

De facultate eis data subsidia petendi.

Quod detrimentum vt reparari posset, *Adolfus*, quem modo dixi, Archipræsul quatuor post annis Fratribus sequenti diplomate potestatem fecit, quauis diœcesis suæ parte postulandi subsidia.

ADOLFVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Electus & Confirmatus, S. R. I. per Germaniam Archicancellarius & Princeps Elector. Ex paterno caritatis affectu ad ea libenter intendimus, per que ecclesiarum & monasteriorum, & eorum precipue fabrice, salubriter consulatur. Sane non ambigimus, ad diuersas Alamannie partes, aliasque regiones & terras fore diuulgatum, qualiter modernis temporibus, dum ciuitatem nostram Maguntinam, que per longa retroacta tempora, vt historie aiunt, fere quadringentis annis sancte nostre Maguntine ecclesie rebellis extitit, diuina adiutorio recuperauimus & reduximus, ecclesia sine monasterium Conuentus Ordinis Predicatorum in ipsa nostra ciuitate, in honore sancte & indiuidue Trinitatis, & gloriosissime Dei genitricis Virginis Marie consecrata, in suis substantialibus, structura videlicet, tecto tam ecclesie quam chori, turri, campanis, sacristie laterum, ac aliis edificiis & domibus, ex ignis incendio & voragine miserabiliter combusta & consumpta, ac etiam in suis redditibus & procurationibus vltra modum dampnificatum & extenuatum existit, adeo, quod vbi antea non modicus Fratrum numerus, nocturnis diurnisque horis psallendo, Deo omnium plasmatori debitum famulatum exsoluere consueuit, iam paucissimi, nisi Christi fidelium elemosinis adiuti, sustentari vix possunt, nec ipsarum ac dicti monasterii sufficiunt facultates, vt de illis monasterium ipsum reparari possit, &, vt rerum magistra experientia edocet, nunquam notabiliter ipsum edificare, ac structuris renouare inceperunt, & sine mora continuatur, ea tamen nequaquam perficere valeant, nisi a Christi fidelibus pie eis succurratur. Vt igitur structura huiusmodi laudabiliter incepta, diuina cooperante gratia, continuari & conseruari, ac cultus diuinus inibi augmentari valeat & possit, vos omnes & singulos -- hortamur in Domino, quatenus --- de bonis vobis super terram a Deo collatis, ad consummationem tam laudabilis structure, vestras elemosinas pias & caritatiua subsidia erogare velitis* ---- additis XL dierum indulgentiis. *Datum in ciuitate nostra Maguntina die I mensis Iunii MCCCCLXVI.*

VII

De concesso Santalbanensibus *templi vsu.*

Sæculo sequenti cum *D. Albani* Collegialis extra mœnia Moguntina oblato per *Albertum* Brandenburgicum incendio deflagrasset, Fratres *Santalbanensibus* ædem suam ad psalmodiam ac rem diuinam peragendam aperuere, & vsque ad annum superioris sæculi LXIV concessere, vti in *chronico Santalbanensi* lib. II sectione I cap. VII iam dictum.

VIII

De iure patronatus ecclesiæ in Walluf *FF. donato.*

Sub medium superioris sæculi monasterio ius patronatus parochialis in vico *Walluf* donationis titulo adsignarunt *Ioannes Wilhelmus* & *Georgius Wernherus* de *Lindau*, vetusta nobilique prosapia viri. Quam donationem dein *Ioannes Philippus*, Archiepiscopus & Princeps Elector, tabulis die V Octobris an. MDCLI editis ratam habuit ac stabiliuit. Ex quo, qui sacris eam curant, e *D. Dominici* familia sunt Curiones.

IX

De quibusdam eorum benefactoribus.

Ceterum præter plures, qui superioribus sæculis multa, eaque insignia FFr. beneficia contulere, *Conradum* etiam *Hepp*, Vicarium ad gradus, anno MDXXIII mortuum, *Michaelem Weber*, Canonicum Aschaffenburgensem, an. MDCXVI fatis functum, *Annam Iossin*, *Andreæ* von *Iass* viduam, anno MDCLXVI rebus humanis ereptam, aliosque, quam optime de eis promerita est singulare sexus

sui

sui ornamentum, *Maria Elisabetha*, nata *Albrecht* de *Lauterburg*, Illustris Viri *Ioannis Iacobi* de *Lasser*, Cancellarii Moguntini, vidua; quippe quæ non modo luminis perpetui in *D. Annæ* sacello fouendi, nec non sacri singulis diebus Martis in eo hora sexta matutina legendi sumtum liberaliter attribuit, verum etiam ædem ipsam mille florenorum impensa renouari curauit, repararique. Cuius proin, ceterorumque omnium gratam grato illi animo seruant recoluntque memoriam.

De origine, fatis, statuque *MONASTERII* FRATRVM MINORVM OBSERVANTIVM *siue* FRANCISCANORVM.

I

De expetito & impetrato ad cœnobium Ordinis Seraphici in vrbe excitandum loco.

ANno MDCXI R. P. *Nicolaus Vigerius*, Minister prouinciæ Coloniensis siue Rhenanæ, desiderio proferendi Ordinis Seraphici si quis alius flagrans, Fr. *Ægidium Duron* cum litteris Nuntii Apostolici, familiæ item FF. *Minorum Obseruantium* dictæ prouinciæ Coloniensis, aliisque, misit ad Celsissimum Archiepiscopum & Principem Electorem, *Ioannem Suicardum*, petitum, vt Franciscanis rursum Moguntiæ locum concederet ac habitationem.

Cum operæ pretium sit, ipsas, quas dixi, litteras inspicere, subiungo eas.

Serenissime & Reuerendissime Domine, ac Patrone mi obseruandissime.

CVm Fratres minores Obseruantes, a nonnullis mensibus citra, reformationi huius prouinciæ ita sedulo incumbant, vt ex omnipotentis Dei misericordia, cum non modica ædificatione visitationis, reformatisque multis monasteriis multas animas lucrifecerint: modo etiam cuperent, tacturam annis elapsis in ciuitate Celsitud. V. Moguntina a suis prædecessoribus factam resarcire, monasteriumque aliquod ibidem fundare, vt Deo in debita obseruantia & regulari disciplina viuere possent: ad hoc obtinendum opera mea apud Celsit. V. vti voluerunt: cumque pia & honesta mihi petitio, eorumque voluntas sit visa, ad laudemque Dei eam dirigi cognouerim, Celsit. V. etiam atque etiam per præsentes rogandam duxi, vt benignas aures ad pias istorum Fratrum preces porrigere non dedignetur. Hac etenim omnia, vt ad laudem omnipotentis Dei, salutemque animarum immediate tendere certum est, sic debitam a diuina Maiestate mercedem, & in hoc & in futuro seculo Celsit. V. reportaturam esse, non est dubitandum. Ego etiam eidem debitam obligationem semper profiteor. Interim Celsit. sua precor supremam a Deo felicitatem. Colonia XXXI Iul. MDCXI.

Serenissimæ & Reuerendissimæ Celsitud. V.

addictissimus seruitor

Aurelius Episcopus Vigilianus,
Nunt. Apost.

Serenissime Princeps & Amplissime Præsul.

PAupercula Fratrum minorum Obseruantium familia diu a vestra diœcesi absens, iniuria temporum, & Fratrum paucitate diutinam illam absentiam caussante, quasi

quasi postliminio reditura humiliter supplicat S.C.V. sibi locum suo statui conuenientem intra vel circa ciuitatem vestram metropoliticam Moguntiam designari, in qua posthac iterato sedem figat, & Domino Deo famulari valeat ad ecclesiæ su . , suorumque solicitudini vestræ commissorum, ædificationem. Memoria seniorum docet, hactenus in vestra metropolitana fideliter deseruiuisse multos pios doctosque Fratres Franciscanos Obseruantes, quorum pars non infima V. ille P. Ferus, *vestræ metropolitanæ Ecclesiastes facundissimus. Optant posteri, in similibus spiritualibus exercitiis deseruire. Quapropter implorant Sereniss. C. V. benignitatem, quæ in omnes religiosos status propensissima est, vti ne ipsi ab hoc spirituali fauore secludantur. Satagent autem supplicantes, Deo bene iuuante, ita respondere suæ obseruantiæ, vt ne pœnitudinis ansam V. S. Celsit. tribuant, sed magis populum suæ conuersationis exemplo atque sinceræ prædicationis verbo pro viribus ædificent. Supremum Numen V. Sereniss. Celsit. ecclesiæ sanctæ in plurimos annos seruet incolumem. Quod multis votis exoptat*

Humilis supplicans Obseruantum Franciscana familia, prouinciæ Coloniensis.

Salutem & pacem.

ADmodum venerande Pater. Rogo, vt hi Fratres mei per V. P. accessum habeant ad Illustrissimum Principem Electorem. Habent in mandatis, quæ ad suam Celsitudinem pro Dei honore & proximorum consolatione perferant. Si qua in re nostra paruitas poterit denuo V. charitati inseruire, habebit nos sibi seruos. Commendo nos V. P. precibus. Datum Coloniæ in Conuentu Fratrum Minorum regularis Obseruantiæ, 30 Iul.

V. P.

seruus,

F. Nicolaus Vigerius,
Minister prouinc. Coloniens.

Admodum Ven. Patri, D. Ioanni Nellingio, *Illustrissimo Principi Electori Moguntino a confessionibus & concionibus.*

Dictus *Fr. Ægidius Duron* cum Moguntiam venisset, & Principem Electorem haud offenderet, non ausus vlterius progredi, quas modo protuli litteras, vna cum sequentibus, transmisit *Ioanni Rudigero*; ipse vero, vti colligere est, reuertit Coloniam.

CLarissime Domine. Vestra illa in omnes religiosos status piæ voluntatis propensio mihi multorum narratione cognita subministrauit animum, vt, ignotus licet, ac pauper Obseruans Franciscanus audeam conuenire vestram benignitatem, vestrumque implorare subsidium. Moguntiam veni itinere pedestri non parum periculoso propter plerosque hæreticos Ordini nostro infensos. Sperabam eo loco inueniendam suam Sereniss. Celsitudinem Moguntinam, ad quam mihi erant litteræ Illustriss. Nuntii Apostolici. Effectum earum paucis explicabo. Ante plures annos habuit Obseruantia nostra Moguntiæ Conuentum, vel per negligentiam Superiorum Ordinis præcedentium, vel propter maximam penuriam Fratrum, quæ contigit vndiquaque intumescentibus hæresion fluctibus, hactenus derelictum; vnde factum est, vt ad venerabiles Patres Societatis sit translatus: itaque respirans nunc Obseruantia Franciscana anhelat ad sui multiplicationem, optatque postmodum, si non in pristinum locum, saltem in aliquem alium suo statui commodum reuocari & admitti; in quo Deo & ecclesiæ sanctæ possit famulari ad ædificationem plebis. De his vt agerem, apud Serenissimum Principem Electorem, missus fui a R. P. Ministro Fratrum Minorum regularis Obseruantiæ prouinciæ Coloniensis: verum, spe frustratus personaliter conueniendi suam Celsitud. quod maxime desiderabam, non auso mihi vlteriori itineri propter difficultates me committere, hoc vnum visum est restare, vt Dominat. V. interpellarem, atque eius auxilium implorarem. Mitto igitur his iunctas Illustriss. Nuntii litteras, simulque supplicationem nostram, obsecrans, vt Obseruantiæ Franciscanæ renascenti Dominatio V. suum fauorem non deneget, sed auxiliatricem manum clementius porrigat, nostrumque hoc negotium in fauorem Ordinis procuret & promoueat. Istud si ex-

experti fuerimus, multis nos nominibus obligatos Clariss. Dominat. V. semper agnoscemus, & quod vnum possumus, precibus nostris compensare pro viribus annitemur. Mitto etiam R. P. Ioannis Nellingii *commendatitias, quas nobis, cum illum conuenissemus, ac Reu. nostri Ministri epistolam tradidissemus, addixerat, quibus nos charitati Dominat. V. commendabat. Deus opt. Dominat. vestram Clariss. diutius conseruet sanam & incolumem. Datæ an. restitutæ salutis* 1611, *currentis Augusti die* 9.

Clariss. Dominat. V.

obseruantissimus

F. Aegidius Duron, Conuentus regularis Obseruantiæ Coloniæ ad Oliuas SS. Theol. Lector.

Ornatissimo Domino Ioanni Rudigero, *Illustrissimi & Reuerendissimi Principis Moguntini Consiliario Cameræ. Domino suo.*

Post ipse *Vigerius* vna cum Fr. *Ebertino Frenz*, Diacono, Aschaffenburgum profectus, a *Ioanne Suicardo* supplex petiit, velit Fratribus Franciscanis in vrbe Moguntia locum tribuere, in quo Deo, ecclesiæ, archidiœcesi, ciuitati, locisque vicinis seruire possint.

Annuit, qua erga sacri Ordinis homines benignitate, atque in promouenda religione animi alacritate erat Eminentissimus Princeps, ac cum pro tempore commodior locus haud suppeteret, eisdem adsignauit asceterium, quod sanctimonialibus de tertia *D. Francisci* regula proprium olim erat, ac vulgo *Conuentus maior* appellabatur, tum vero incolebatur a typographo.

Quo quidem in negotio idem *P. Vigerius* cum socio *Ebertino* singularem Aschaffenburgi beneuolentiam Reu. admodum & Pereximii Viri, *Christophori Weberi*, ecclesiæ Collegiatæ ad SS. Petrum & Alexandrum ibidem Decani, & Celsissimi Archiepiscopi in spiritualibus Commissarii, expertus est; quippe qui vtrumque non modo aliquot dies admodum liberaliter habuit, sed fidelibus etiam consiliis prouide instruxit; quin vt hoc ocius voti damnarentur, ipse Principem, suo eis affuturus patrocinio, reuerenter adiit.

II

De eodem Celsissimi Principis gratia occupato.

Vt locum, quem Fratrum vsibus Princeps clementissime addixerat, occuparent illi, Reu. *P. Vigerius* destinauit *P. Ioannem Syuerinch*, alias *Cæsfeldium*, Gardianum tum temporis Brülensem, & prouinciæ Definitorem, nec non *P. Arnoldum Hackstein*, Sacerdotem, vna cum duobus Fratribus laicis, qui anno sequenti MDCXII, die XXVI Maii Moguntiam ingressi, apud RR. PP. *Societatis Iesu*, veterem FF. Franciscanorum Conuentum concessu beneficioque Archiepiscopi *Danielis* incolentes, diuerterunt; postridie vero vna cum P. Rectore locum sibi consignatum lustrarunt, & secuto (qui d. XXVIII Maii erat) circa horam VIII matutinam occuparunt, auctoritate Reu. & Perillustris ecclesiæ Moguntinæ Presbyteri Canonici, ac Eminentissimi Archiepiscoi in spiritualibus Vicarii generalis, *Friderici a Sickingen*, ad hoc specialiter delegati, præsente *Antonio Lorbecher*, Tabellione publico, in eundem immissi.

III

De singulari, quam Fratres ab ingressu suo statim experti sunt, beneuolentia.

Primum tum prandium, vna cum supellectile, iisdem præbuere RR. *Societatis Iesu* PP. Dein Reu. ac Perillustris Dominus *Ioannes Godefridus* a *Fürstenberg*, præter præbitum diurnum, medimnum siliginis cum dolio vini muneri eis misit; ceterum vero omni præsto fuit ope, vices *Syndici*, quo vterentur, *Apostolici, patrisque*, vt vocant, *spiritualis* partes in se suscipere haud dedignatus.

Quam maxime vero Reuerendissimus in Christo Pater, *Stephanus Weberus*, Episcopus Mysiensis, ac Eminentissimi in pontificalibus Vicarius, qualibet hebdomade

domade vnius diei cibaria, vna cum potu, vt toti congregationi satis superque foret, prolixa beneficaque voluntate iisdem suppeditauit; tum vero, ad diuini splendorem cultus, peripetasma summo altari consternendo, casulam itidem cum Dalmatica, & pluuiale, omnia ex filo aureo, dedit, donauit.

Paullo post cognitis pauperum Fratrum in loco ruinoso degentium necessitatibus *Ioannes Suicardus*, ad eiusdem instaurationem centum contulit nummos vnciales; iis vero singulis hebdomadibus e cella penuque Electorali praeberi iussit quartarium vini, cum totidem panibus, quot ex quarta medimni parte conficerentur.

Serenissimus itidem Elector Coloniensis, e Comitiis Francofurti habitis domum reuertens, ad preces R. P. *Winaei*, quo conscientiae arbitro vrebatur ac moderatore (Confessarium barbare vulgus vocat) octo & quinquaginta aureos liberaliter submisit.

Similiter ciuis quidam Coloniensis in sumtus domicilio reficiendo impendendos CCL florenos pio contulit animo. *Ioannes* vero *Ernestus* ab *Eichstedt* quinque fenestras maiores in choro sacelli, dum in eodem defunctae coniugi, *Clarae Annae* de *Reiffenberg*, anno MDCXII epitaphium poneret, suo parauit aere.

IV

De magno populi ad sacra concursu.

Dealbato mense Iulio veteri coenobii huius sacello, & deterso squalore ad sacra habenda instaurato, vix coeperant Patres pro suggestu loqui, animique sui dicendo explicare diuitias, quum summi, infimi, senes, iuuenes, nobiles, plebeii, feruido illorum spiritu commoti excitatique, ad ipsos audiendos affluerent, & quos tanto zelo inflammatos videbant, haud secus ac angelos Dei reuererentur.

V

De memoria dedicati olim sacelli celebrata.

Dominica post festum, quo Apostolos in diuersas orbis partes dispersos pie recolit ecclesia, secundum traditionem antiquam, recurrebat sacelli olim inaugurati memoria. Quam vt rite celebrarent Fratres, aras eo modo, quo Tertiariae iuxta vicum Weissenau solent, exornarunt, sacello ipso sanctissimae & indiuiduae Triados patrocinio tutelaeque quam religiosissime commisso.

VI

De Fr. Othonis *ab* Hovel *per eosdem dies accessu.*

Otho *ab* Hovel, nobilissimo apud Liuonos genere ortus, ex aula Iuliacensi, in qua *Antoniae*, Ducibus Lotharingicis prognatae, & *Ioannis Wilhelmi*, qui stirpem Iuliaco-Cliuensem finiit, coniugi, ab illustri fuerat ministerio, anno MDCVIII, die XXX Martii sanctioris disciplinae studio nomen Ordini dederat, voto Coloniae emisso, & post Brülae atque Hammonae abiectissimis seruitiis sua illi probauerat obsequia. Is cum intelligeret, quam laete nouella haec plantatio Moguntiae excresceret, huc venit, Fratribus in colligendo victu, aliisque operis fideliter deseruiturus. Quorum in famulatu cum aliquod tempus magna animi submissione exegisset, Hammonae non sine quadam sanctitatis opinione diem clausit extremum.

VII

De primis Bibliothecae FF. initiis.

Fundamentum ea debet Celsissimo Principi Electori, *Ioanni Suicardo*, quippe qui anno MDCXII Bibliothecam *Ioannis Schmeid*, Parochi quondam ad S. Quintinum, ad decessorem *Ioannem Adamum* deuolutam, Fratribus donauit; *Ioannes* vero de *Colonia*, Sigillifer, vi mandati d. I Septembris accepti, tradidit, chirographo hoc P. *Ioannis Svverinch* teste: *Ego Fr.* Ioannes Svverinch *Cosfeldiensis, Commissarius Conuentus Moguntini Fratrum Minorum regularis Obseruantiae, in testimonium religiosae gratiarum actionis manu propria agnosco, Reuerendissimum ac Illustrissimum Principem* Ioannem Svvichardum *Archiepiscopum*

Moguntinum, clementissimum Dominum nostrum, pro singulari sua erga S. Franciscum pietate, ac filios eius beneficentia, hos præmemoratos libros in vsum Conuentus nostri Moguntinensis nouiter erecti, motu proprio obtulisse, ac per Reuerendum Dominum & Clarissimum Virum, D. Ioannem Colonia, *Sigilliferum suum, eosdem libros nostro Conuentui tradidisse. Pro quo speciali dono, ac ceteris, iisque maximis beneficiis, nobis pauperibus exhibitis, piissimo Principi misericordissimus Deus retribuat vitam æternam, Amen.*

VIII
De Fraternitate S. Chordæ *anno MDCXIII Moguntiæ instituta.*

Sodalitatem instituerant Ordinis Fratres Seraphici, a cingulo D. Francisci *Fraternitatem S. Chordæ* appellatam; quam post *Sixtus V* Pontifex die IX Augusti anno MDLXXXVII approbauit, ac peculiari diplomate in gratiam Ordinis, cuius ille socius olim erat, ratam habuit.

Ad eam, R. P. Prouincialis consensu, P. *Iosephus Bergaigne*, Gardianus loci, anno hoc XIII Moguntinos suos inuitauit, bulla Pontificis, sigillo generalis in spiritualibus Vicarii munita, & vtroque sermone, latino & germanico, per *Antonium*, de quo supra, *Lorbecher* promulgata.

Habuit autem, cum auspicaretur eam, laudatus P. *Iosephus* in conclaui, a ianua sacelli inferiore non longe remoto, perelegantem ad eos, qui conuenerant, orationem: qua finita, sacrisque precibus in eodem recitatis, facto agmine supplicantium in morem, per insulam Conuentus, platea cœnobium ad partem australem olim ambiente tum adhuc aperta, itum.

Dici vero vix potest, quam magno statim cum Fratribus nnmero eam coiuerint Moguntini, non e plebe solum, sed Nobilitate etiam, Cleroque tam maiori, quam minori, illis itidem, qui summos honorum titulos ex litterarum consecuti erant studiis; maxime, cum paullo post iussu R. P. Ministri Prouincialis, P. *Simon Rickius*, SS. Theologiæ in Conuentu FF. Lector, typis vulgasset dictæ Fraternitatis Manuale. Composuerat autem id lingua latina, & cum a P. Gardiano *Iosepho Bergaigne*, nec non Reuerendissimo *Stephano Webero*, Episcopo Mysiensi, & Suffraganeo Moguntino, lectum esset, preloque dignum iudicatum, *Ioanni Albino* typographo exscribendum dederat: quod dein Reu. Vir, *Ioannes Scheubelius*, SS. Theologiæ D. in æde metropolitana Vicarius & Sacrista, in germanicum transtulit, titulo *des Seraphischen Wegvveisers* editum.

Iuuat huc, memoriæ caussa, apponere, qui e Clero metropolitano nomina ei tum dedere. Fuere ii

Hugo Craz a *Scharpfenstein*,
Ioannes Godefridus a *Fürstenberg*,
Fridericus a *Sickingen*,
Ioannes Reinhardus a *Metternich*,
Georgius Antonius de *Rodenstein*,
Emerious Henricus de *Ried*,
Iodocus Philippus de *Weiler*,
Hugo Eberhardus Craz de *Scharpfenstein*,
Ioannes Philippus a *Dienheim*.

IX
De consilio nouum asceterium statuendi inito.

Enimuero Patres iuxta ac sodalitatis institutæ præfecti videntes, locnm, *der grosse Conuent* dictum, nimis angustum esse, noui tum domicilii tum templi extruendi cepere consilium. Quod vt explicatum darent, libello supplice domum contiguam, quam Iudæorum quidam inhabitabat, sibi donari petierunt. Haud defuit supplicantibus Elector, iussitque eandem iis addici. Quo minus autem operi se post accingerent, multæ, quibus rem tum obstructam videbant, difficultates impediuere.

Aliam igitur, rationibus subductis, viam ingressi, porrecto die XIV Iul. anno

no MDCXIV per Vicedominum Moguntinum, *Petrum* de *Leyen*, ad aulam tum profectum, alio libello, ædes *Antonitarum* cum templo adiuncto sibi a *Ioanne Suicardo* precario poscebant. Qui quidem & huic illorum occurrit desiderio. Qua occasione placet notare, ita ei subscripsisse, qui Fratrum commodis studebant, societatis præfectos: *Der Seraphischen Confraternität S. Francisci Ordens der Observantz verordneter Senat.*

Annuerat, vt dictum, Eminentissimus Princeps Elector. Rebus tamen omnibus probe circumspectis Patres optimum factu iudicarunt, domo haud emigrare, sed in prima hac sede sua fortunam & in posterum experiri.

X

De coempta ad dilatandum monasterium domo vicina.

Erat *Philippo Höglein*, Tribunalis Spirensis Assessori, domus cœnobio contigua. Hanc de eo, amplificando illi, anno MDCXX mercati sunt Fratres; Celsissimo Electore litteris Aschaffenburgi hoc ipso anno die II Februr. datis emptionem factam ratam habente, confirmanteque.

XI

De nouo Reuerendissimi Weberi *in Fratres promerito.*

Dictum iam supra, quam benigne iis a primo statim illorum in vrbem ingressu fecerit Reuerendissimus hic, & supra laudes omnes positus Vir atque Episcopus. Enimuero haud contentus, istam in eos nauasse beneuolentiam, cum videret, non decollare spem de Conuentu nouo excitando, anno MDCXX ad summum altare in templo propediem exstruendo statuendum mille florenos iis numerari iussit.

Quin die XXX Maii vltimæ voluntatis suæ editurus tabulas, denno illorum quam maxime habuit rationem, his vsus verbis: *Atque hac de legatis meis extrema mea dispositio est, ad quorum expeditionem etsi de bona voluntate Testamentariorum meorum non dubitem, admoneo tamen rogoque, tanquam filios in Domino, vt quem loco parentis habuerunt, eius nunc vltimam voluntatem sedulo ad gloriam Dei deducant. Deinde sic ipsum, quod residuum est, siue in vino, siue in frumentis, aut debitis colligendis, colligant, & ex omnibus sic collectis duas partes integras* RR. PP. Franciscanis *ad structuram noui templi sui applicent; tertiam partem similiter integram ad structuram noui templi* PP. Capucinorum.

XII

De inchoata tandem noui templi structura.

Aedem sacram primo omnium statuendam tati Fratres, opus an. MDCXXII, die XVIII Aprilis auspicato aggressi sunt, Reuerendissimo *Webero* primum in fundamenta lapidem demittente.

Compositus autem is fuit ad latus templi sinistrum in loco, qui chorum diuidit a naui ædis: ἀνλῶς, ex duobus concauis coaptatus; cui indita tabula ænea, vna cum tribus nummis, vno aureo & duobus argenteis; quorum prima frons præfert insignia Eminentissimi Archiepiscopi *Ioannis Suicardi*; auersa vero facies aream Aschaffenburgensem, quam is maximis impensis non ita pridem a fundamentis excitauerat. Laminæ æneæ stilo hæc incisa inscriptio:

Anno Domini MDCXXII, die XVIII Aprilis, S. D. nostri Gregorii Papæ XV anno II, R. P. F. Benigno de Genua, Ord. S. Francisci de Observantia Ministro Generali, in honorem Dei omnipotentis, B. M. Virginis, S. Francisci stigmatizati, & omnium Sanctorum, Patrono Illustrissimo & Reuerendissimo Iohanne Suicardo de Cronenberg, Archiepiscopo, Principe Electore Moguntino, fautoribus Reuerendissimis Prælatis & ceteris Capitularibus ecclesiæ metropolitanæ, lapidem hunc fundamentalem primarium Reuerendissimus Dominus Stephanus Weberus, Episcopus Mysiensis, Reuerendissimi Archiepiscopi in pontificalibus Vicarius, posuit.

Feruentibus post operis ad vitam meliorem die VII Augusti abiit operis fautor perquam munificus, Reu. *Weberus*, quatuor Archiepiscopis Moguntinis in vicaria sacrorum functione suffragatus, maximo sui desiderio relicto. Erat enim vir sanctis plane moribus, insigni pietate, beneficentia, prudentia, multisque

 aliis

aliis rebus in sacerdotio suo præclare gestis inclitus. Enimuero, quem viuens erga pauperculos Ordinis Seraphici Fratres exeruerat animum, moriens etiam testatum fecit, scripta, quæ tum ædificabatur, æde sacra pro maiori facultatum suarum parte, vt supra dictum, herede. Sex mille, sexcentos florenos Conuentui anno MDCXXIII, die XXVI Maii numeratos testatur, qui tunc FFr. agebat Syndicum, *Ioannes Iacobus* de *Colonia*.

XIII

De alia domo tum ad laxandum monasterium coempta.

Fuerat illa Nicolai Blum; de quo Fratres eam sibi an. MDCXXV redemere, Celsissimo Principe Electore die XXVI Maii tabulis editis rem firmante, simulque dimidium plateæ cœnobio incorporante siue adunante.

XIV

De Stephani Weberi *iunioris morte, eximiaque in FFr. beneficentia.*

Reuerendissimo, quem sæpius laudaui, *Stephano Webero* duo erant nepotes; *Christophorus*, Decanus olim ad SS. Petrum & Alexandrum Aschaffenburgi, post Suffraganeus Erfurtensis; & *Stephanus*, SS. Theologiæ D. & Moguntiæ Collegii B. M. V. ad gradus Decanus; vterque accumulatissima erga Fratres voluntate. Qua ille eos complexus sit beneuolentia, supra iam dictum; qua iste, breuibus nunc perstringendum. Contulit autem ad aram *B. M. V.* ponendam CCC nummos Imperiales viuus; moriens vero subleuandis Fratrum necessitatibus CC florenos constituit; quos Syndico eorundem Apostolico post liberaliter solutos esse, notatum. Obiit autem anno MDCXXVI, die XXXI Maii.

XV

De structura noui pro Fratribus domicilii inchoata.

Aede sacra ad culmen fere perducta, de ampliori etiam domicilio statuendo curam cogitationemque suscepere Fratres. Nec cunctati, Reuerendissimo Collegio metropolitano fauente, eodem hoc anno operis fecere initium; Reuerendissimo Mysiensi Episcopo, *Ambrosio Saibao*, die XVI Iunii primum structuræ lapidem in fundamento componente.

XVI

De sollemni ædis exstructæ inauguratione.

Exædificatam dedicari conueniebat. Isti igitur sollemnitati statutus dies XIX Nouembr. an. MDCXXVIII; qui cum illuxisset, Reuerendissimus Eminentissimi Archiepiscopi *Georgii Friderici* in pontificalibus Vicarius, dictus modo *Ambrosius Saibaus*, Episcopus Mysiensis, sollemni eam consecrauit ritu, honorique stigmatum D. Francisci religiosissime dicauit: ararum maiori eiusdem dedicata memoriæ; minori, quæ plateam versus est, B. V. M. altera Conuentum versus, honori S. Crucis ac omnium Seraphici Ordinis Sanctorum.

Quæ tes vt hoc certius ad posteritatis propagaretur memoriam, vnicuique illarum appensa tabella. Maiori quidem hæc:

Anno MDCXXVIII, die XIX Nouembr. noua nostra ecclesia hic consecrata est per Reuerendissimum Dominum Ambrosium, Episcopum Mysiensem & Suffraganeum Moguntinum, sub Pontifice Maximo Vrbano VIII, Archiepiscopo Georgio Friderico a Greiffenclavv in Vollrats, Generali Ministro nostro P. F. Bernardino de Senis; altare maius in honorem Patroni ecclesiæ S. Francisci dedicatum.

XVII

De domicilio pro aduenis exstructo.

Vt commodus iis recipiendis esset locus, Fratribus inter alia erat curæ. Anno igitur MDCCXIII eorum in gratiam nouum excitarunt ædificium. Hortum versus id respicit; hospitalitatis illorum insigne cetera documentum.

XVIII

De cultu tum ædi, tum FFr. domicilio allato.

Vt hocaugustior templi esset facies, anno MDCCXVI altare summum, *Weberi* illud piissimi opus, elegantissime fuit inauratum; submotisque, quæ a lateribus erant, veteribus istis, noua eodem anno posita, specie quidem ac pulcritudine satis eximia, egregiaque.

Eodem, augescente familia, Fratrum etiam domicilium ampliatum, & aliquot adhuc cubiculis (quæ *Cellas* vulgo vocant) instructum fuit.

De origine, ſtatuque *COENOBII* PP. CAPVCINORVM in vrbe Moguntia.

Accedit

APPENDIX

De monaſterio in Rhingauia, *zur Noth Gottes* dicto, & duobus aliis *eiusdem Ordinis, Benshemii* & *Walt-dürae* excitatis.

I

IOannes Suicardus, Archiepiſcopus ac Elector Moguntinus, Princeps religioſiſſimus, cum maximopere prædicari audiret *PP. Capucinorum* vitam ad ſtrictioris diſciplinæ normam ſtudioſiſſime formatam, aſſiduamque de proferenda religione Romano-Catholica curam, conſilium iniit, de iisdem Moguntiam aduocandis. Nec cunctatus, anno MDCVIII, die XVI Maii a Patre eorum Generali petiit, vt ſex Sacerdotes profeſſos, Germanos tamen omnes, mitteret Moguntiam.

Patre Generali tum in Hiſpaniis agente, reſpondit inter alia *Michael Angelus* Ariminenſis, Procurator & Commiſſarius Capucinorum generalis; *D. V. Fratres a nobis deſiderat, qui Germanicum idioma calleant, cum Italicum iſtic prope ſit otioſum. Hinc vero fit, vt, vbi erecta ſunt iam nobis domicilia apud Germanos, ægre omnino poſſimus neceſſarium ibi numerum ſuppeditare, id ipſumque arbitror maxime futurum in cauſa, quo minus idem P. Generalis reſpondere poterit piiſſimis votis paſtoralis curæ V. D. non abſque dolore noſtro, quibus in animarum ſalute propoſita eſt Dei gloria. Quare in præſentiarum neceſſe erit, vt excuſatos nos habeat* &c. *Romæ in loco noſtro S. Bonauenturæ pridie Non. Octobr. MDCVIII.*

Neque tamen de propoſito ſuo deſiſtebat *Ioannes Suicardus*, ſed hoc magis in eo perſtabat, quo curatius biennio poſt Pragæ, quo a Cæſare *Rudolfo II* rei publicæ cauſſa vocatus erat, in vtroque eorum domicilio αὐτόπτης vitam ipſorum ac conuerſationem religioſam, nec non ſingularem in promouendo pietatis ſtudio zelum cognouerat, perſpexeratque. Scripſit itaque anno MDCX ad ſummum Pontificem *Paulum V*, nec non ad Miniſtrum Ordinis ſupremum, petiitque inſtanter, vt aliquot familiæ iſtius Sacerdotes, vna cum vno alteroue Fratre laico, ad ſe deſtinent; ſe eisdem de commoda habitatione, victuque omni proſpecturum cura.

En! ipſas ad *Pontificem* litteras;

Beatiſſime Pater, Domine Clementiſſime.

Religionis zelus, regularis vita, pietas, charitas, patientia, aliaque ſpiritualia & corporalia opera, dona, virtutes, quibus Ordo S. Franciſci Capucinorum nuncupatus paſſim præfulget, tam magnos in eccleſia Dei fructus faciunt, quod tales cooperatores in vineam Domini diuinitus immiſſos eſſe omnes fateantur; atque hinc eſt, Pater Sancte, quod & ego pro mea, ſubditorumque meorum deuotione atque ſpirituali conſolatione omnibus votis exoptem, eundem Ordinem in meam metropolitanam introduci poſſe. Verum cum illud ſine ſpeciali licentia vel indulgentia S. Sedis Apoſtolicæ facere non liceat, ſupplex ad S. V. pro obtinenda gratia recurro. Dignabitur igitur dicti Ordinis R. P. Generali vel etiam Prouinciali mandare, quatenus pro meo voto & deſiderio Conuentum in loco opportuno & commodo per me deſignando inſtituat, atque religioſos vna cum iuſta familia introducat,

ducat, cum certa spe atque promissione, quod nihil vnquam ipsis deesse patiar. Hoc si impetrauero, precibus atque sacrificiis vicissim promereri studebo &c. *Pragæ XV Iul. MDCX.*

Haud deerat tam pio piissimi Præsulis desiderio *P. Generalis*, litterisque sequentibus fidem faciebat, proxime adfuturos aliquos, votis ipsius, quantum possent, satisfacturos.

-- *Præclara T. D. Illustrissimæ merita, singularisque erga meam religionem deuotio iure expostulant, vt eius piæ petitioni satisfaciam, & eo libentius, quo vere gratiam accipere, non concedere existimo, id præstando, quod postulat. Proposui petitionem Sanctissimo Domino nostro, & sua Sanctitas benigne annuit. Concedo igitur T. D. Illustriss. quod a me postulat; in cuius executionem mittam litteras obedientiales ad quendam Patrem ex primis prouinciæ Flandriæ, qui vocatur P. Franciscus Hybernus, Concionator, de cuius vitæ probitate & doctrina plurimum in Domino confido ad effectum, vt assumptis secum aliquibus idoneis Fratribus in præfatam suam ciuitatem Moguntiam se transferat, ibi commoraturus, monasteriumque ædificaturus, secundum quod D. V. Illustriss. disponere dignabitur* &c. *Romæ XXII August. MDCX.*

Fr. Hieronymus *a* Castro Venetorum,
Generalis Fratrum Capucinorum.

Cum autem caussæ essent *Ioanni Suicardo*, vt mallet, *Fr. Hybernum* iter suum ad tempus anni sequentis vernum differre, Patri Generali eas litteris die XVI Nouembr. Aschaffenburgi signatis exposuit; qui respondit, mandaturum se illi, vt tempus præstitutum exspectet, ac post brumam demum Moguntiam se conferat.

P. *Hybernus* percepta Generalis voluntate, anno sequenti litteris festo Epiphaniæ datis *Ioanni Suicardo* suum detulit obsequium, paratum sese ostendens ad iter, quandocunque ipsi visum fuerit, ingrediendum. Elector autem die XXVIII Martii his inter alia respondit verbis: *Sed quod ipsum haud ita pridem rescripsimus, ea nunc temporum variorum vndequaque perstrepentium, motuum, impeditorumque itinerum difficultas est, vt non quidem abiicienda, sed differenda tamen, & melioribus opportunitatibus reseruanda hæc ipsa adsciscendorum PP. consilia arbitremur.*

Sic quieuit negotium vsque ad annum MDCXVII, quo Commissarius Capucinorum prouinciæ Rhenanæ Generalis, *Fr. Arsenius* Bruxellensis, sequentibus litteris suorum commendabat caussam;

Reuerendissime ---

Diuinus seminator vnigenitus, ipse filius Dei, hac nouissima quasi hora, in nobili suo Germanicæ ecclesiæ horto modicum illud & postremum de Seraphici Ordinis semine Cappucinicum incepit plantare granum. Illustriss. Cels. V. gratiæ & fauori, quibus subnixus Germaniæ pedem intulit, id vel in primis pauperrimus Ordo debet. Magnus in illum C. V. affectus resplenduit, primus in terram tuam, sub alas tuas, si humanum loquamur, ingressus esse debuit; aliter visum illi, qui cuncta moderatur Deus. Veruntamen non a C. V. ablati sumus, sed dilati. Vt admittere nunc propius & Moguntiæ tuæ inferre digneris, quam possum humillime & suppliciter oro. Coronæ gloriæ, non tui nominis tantum, sed & salutis etiam hæc gemmula debetur. Dei opt. max. ad laudem, ecclesiæ ad decorem & fructum, C. V. ad meritum erit. Exaudi, Reuerendissime & Illustrissime Elector, humilem pauperum precationem, & permitte nobis nidificare pro fidelium exemplo & ædificatione in ramis tuis. Ita Reuerendiss. & Illustriss. C. V. semper exaudiat Deus, cui iugi obsecrationum instantia commendare nobis curæ erit, vt Reu. & Illustriss. C. V. diu ecclesiæ suæ, imo Germaniæ toti & bonis omibus prospere conseruet incolumem, & post depositionem huius tabernaculi æterna felicitate donet. Coloniæ IX Decembr. MDCXVII.

Illustriss. C. V.

humillimus filius & in Christo seruus,
Fr. Arsenius Bruxellensis,
Commissar. Generalis FF. Capucinor. prouinciæ Rhenanæ.

Enim-

Enimuero, quod locum inter hæc Moguntiæ consecuti erant *PP. Franciscani*, nonnihil difficultatis de recipiendis nunc *Capucinis* emergere videbatur. Quod ipsum cuius esset momenti indagaturus Elector, *Friderico* de *Sickingen*, suo in spiritualibus Vicario generali, id mandauit negotii, vt cum ceteris Officialibus ecclesiasticis hac de re conferret, &, quid animi illis esset, tum exploraret, tum ocius perscriberet. Qui cum sub initium Ianuarii an. MDCXVIII respondisset, parum, si non plane nil, impedimenti occurrere, cum nemo fere sit, qui non optet, illos admitti, tantum abest, vt quis resistat, huicque obtrectet caussæ; tum & ipse hoc facilius annuit, illique, cui negotiorum Ordinis procuratio tum delegata erat, significari iussit, exspectari quam proxime virum aptum, idoneumque, quocum ea de re agere liceat.

Is, vt Electoris voluntati morem gereret, misit *P. Michaelem Oenipontanum*; quem, simulac Aschaffenburgum venerat, non perhumaniter solum excepit *Ioannes Suicardus*, verum etiam prono audiuit animo, ac mox Moguntiam misit, vt ex tribus, quorum optio ei data, locis deligeret, quem suscitando asceterio iudicaret commodissimum.

Erant autem ea *hortus Wilhelmitanus*, monasterium *S. Nicomedis*, & *curia Westerburgica*. Quibus singulis probe perlustratis, *P. Michael* censuit, vltimum vtroque reliquorum esse opportuniorem. Videns tamen contubernio, templo, hortoque condendis minus suffecturum, consilio cum Reuerendissimo Vicario generali collato, statuit, ad Eminentissimi confugere opem, illiusque consensum ad coemendam domum vicinam, *zum Cronenberg* nuncupatam, expetere. Nec moratus, vtramque demissis postulabat precibus, caussæ patronum nactus, quocum rem, vti dictum, composuerat. Subscribebat petito *Ioannes Suicardus*, Patribusque tum curiam *Westerburgensem* suo familiæque suæ nomine liberaliter attribuebat, tum licentiam dabat, *Cronenbergensem*, aliaque loca contigua sibi comparandi.

Quibus partim iusta emptione partis, partim Ordini donatis, Patrum loco possessionem illorum adiit Reu. admodum Vir, *Adamus Freisbach*, Prouicarius in spiritualibus, Syndicus tum illorum, vt vocant, Apostolicus.

Inde opera data, vt sine mora asceterium cum templo statueretur. Ad quæ excitanda cum e Nobilitate plures, aliique re auctiores ac fortuna, præcipue vero Reuerendissimus Episcopus Mysiensis, *Stephanus Weberus*, Suffraganeus Moguntinus, operam, studium, sumtum prolixa beneficaque conferrent voluntate, factum, vt opinione citius vtrumque staret.

Notes hic velim, diuinis eos officiis hac inter in æde D. Ignatio *sacra secundum Ordinis regulas vacasse.*

Opere perfecto ædes sacra dedicanda erat. Anno proin MDCXXV Reuerendissimus in Christo Pater, *Ambrosius Saibæus*, Episcopus Mysiensis, *Weberi* successor, sollemni eam apparatu consecrauit. Dicauit autem honori *S. Michaelis* Archangeli; die, qua dedicationis celebratæ quotannis recoleretur memoria, Dominica proxima post festum apparitionis *D. Michaelis* constituta: quæ tamen postea Romani concessu Pontificis ad quartam post paschales ferias translata est.

Vix autem monasterium hoc suum incolere cœperant Patres, gratumque vitæ exemplaris, virtutumque diffundere odorem, quum certatim ad moderandas conscientias, audiendas exomologeses, functionesque id genus alias expeterentur. Dum vero nonnisi permissu Sedis Apostolicæ id muniorum in se suscipere licet Ordini, negotium delatum fuit ad Illustrissimum Nuntium Apostolicum, *Antonium Albergati*; qui, vigore *Breuis* Roma accepti, prouinciæ Patres Rhenanæ, quod ea vndique a Lutheri & Caluini adsectatoribus cincta esset circumdataque, auctoritate Apostolica quasi perpetuos constituit Missionarios, data litteris peculiaribus facultate, vbiuis locorum pro suggestu populum docendi, confessiones de peccatis dolentium excipiendi, & id genus munia alia extraordinaria, rebus Germaniæ in præsentiarum ita exigentibus, in toto ad Rhenum tam superiorem quam inferiorem tractu sustinendi.

Venia ista Papali publice denuntiata, dici non potest, quam auide passim desiderata

desiderata fuerit ipsorum opera. Erant, qui solatium ex eis quærebant; erant, qui animi eisdem deregebant labes, summi, infimi, sæculares, ecclesiastici; quin integri sanctimonialium cœtus in conscientiarum eos legebant arbitros. Et cum in dicendo summarum essent virium, voluerunt, quorum res illa rangebat curam, vt vel in ipsa æde metropolitana habendis ad populum sacris concionibus vacarent.

Qua illorum in Ordinem *ἐυνοίᾳ* excitati, hoc magis omnes intendebant neruos, vt in obeundis istis officii partibus alacris essent, indefessique animi, ac castimonia, morum sinceritate, rerum fluxarum contemptu, laborum tolerantia, dignum omnibus præirent exemplum.

Quanta sane sollicitudine in tuendis sibi commissis cathedris, tempore belli tricennalis, institerint, satis superque nouit Moguntiæ ad ædem primariam *D. Martini*, necnon *B. M. V.* ecclesia. Cum enim Sueci per ciuitatem vacuos libere occuparent suggestus, nostri vnice obstiterunt, quo minus in dicta ad *D. Martinum* æde, eaque, quæ *ad gradus* est, vllo modo pro ambone loquerentur. Qua sua cura etiam meruere, vt in hunc vsque diem in vtraque concionandi fungantur officio; in metropolitana quidem, diebus festis, nec non singulis diebus Mercurii tempore anniuersarii Christianorum ieiunii; in Mariana vero, Dominicis, iisque, qui *B. Virgini* sollemnes sunt; in hac vna cum PP. Societatis Iesu; in illa iuxta cum Parocho chori ferrei.

Quin, iidem illi fuere, qui tum magnam Bibliothecæ metropolitanæ partem rapacibus hostis, fana omnia depeculantis, manibus eripuere, publicoque seruauere; prout id non sine elogio, intus supra ianuam illius scripto, memorari, alibi iam notatum.

APPENDIX I

De Conuentu, qui vulgo zur Noth Gottes *dicitur.*

EST locus in Rhingauia, vna a *Rüdishemio* hora, siluam versus, qui vulgo *zur Noth Gottes* nuncupatur.

Appellatur autem hoc nomine, ab imagine Christi Seruatoris *ἐν ἀγωνίᾳ γενομένε*, siue, vt voce barbara vtar, agonizantis, e ligno sculpta: quam a vasti quodam corporis tauro (cuius cornua etiamnum Rüdishemii in ædibus extinctæ an. MDCLXVIII *Brömserorum* familiæ olim propriis memoriæ caussa adseruari dicuntur) e quercu prægrandi, eodem sita loco, in quo nunc sacra stat ædes, extractam constanti veterum tradirione ferunt.

Cuius imaginis vim quum successu temporis multa, eaque, si illos audias, eximia declararent prodigia, factum, vt magno subinde numero religionis caussa huc affluerent vicini iuxta longiusque summoti.

Quorum quidem pietati fouendæ sacellum anno æræ vulgaris M, memoratæ imaginis siue statuæ in honorem, exstructum fuit; eoque, aucta post mirum in modum religione, destructo, fanum amplius altiusque: quod anno MCCCXC ritu inauguratum sacro: prout litteris hac de re eodem anno scriptis latius continetur.

Locum hunc illustris Nobilium *de Brömser* familia Capucinis donauit. Quem cum ipsi an. MDCXX, Celsissimi Archiepiscopi *Ioannis Suicardi* consensu, occupassent, manus asceterio ædi sacræ adstruendo admota: ad quod statuendum, quam modo dixi, familia, honorum virtutisque titulis a multis temporibus iam clara, sumtum, si relatis fides, liberaliter suppeditauit.

APPENDIX II

De monasterio Capucinorum *Bensheimensi.*

QVum Friderico V Electore Palatino proscripto, Eminentissimus Moguntinensium Archiepiscopus, *Ioannes Suicardus*, stradam montanam, *Friderico Victorioso* olim a *Diethero* pignori oppositam, Archidiœcesi vindicasset, id Patribus Capucinis dedit negotii, vt incolas ad Romano-Catholica adducerent sacra.

Incre-

Incredibile autem dictu est, quantum eisdem in opere eo deuorandum fuerit laborum iuxta ærumnarumque. Firmi namque erant animi in tuendis, retinendisque, quibus innurriti fuerant, dogmatibus, qui tractum istum incolebant, oppidani pariter ac agrestes, Patresque tam acri auersabantur odio, vt eosdem vix aspicere sustinerent, tantum abest, vt admiserint, audiuerintque.

Neque tamen animum demittebant illi, sed quo magis repudiabantur, hoc fortius instabant, obsecrando, monendo, vrgendo, doctrinam suæ contrariam pro suggestu refellendo, afflictos ægraque valetudine oppressos inuisendo, dictisque ac solatiis firmando, quamuis non sine multo vitæ periculo. Et cum probe perspicerent, procliuius esse, teneriorum animis, quæ optes velisque instillare, quam natu grandiores conquisitis expugnare rationibus, ad iuuentutem se demittebant, eamque, Electoris mandato, ad lectiones adstringebant catecheticas. Tum vero in siluam excurrebant Othonianam, ad parochias *Furth*, *Merlebach*, & *Epsteinach*, Pastoribus tum destitutas; in maximo deputantes lucro, si quem a patriis reuocassent opinionibus.

Quum ita tenerior ætas docili arriperet animo primas istas religionis lineas, easque domi studiose recoleret, & grandior sensim manus dedit, ac in Patrum disciplinam conuenit,

Et quamuis postea aliquot per annos, circumstrepentibus armis hostilibus, cessandum fuerit in opere cœpto, pace tamen restituta nil magis Patribus curæ fuit, quam vt extremam negotio manum imponerent. Habebant enim pro non inchoato, quod non esset perfectum.

Et sic tandem integer ille tractus, non nisi paucissimis in auita credendi ratione persistentibus, in ecclesiæ Romanæ concessit obsequium.

Lætus euentu *Ioannes Philippus* Elector anno MDCLII Benshemii aream satis amplam, quam a nobili *Rodensteiniorum* familia acquisiuerat, Patribus tradidit, voluitque, vt in ea pro XII Fratribus statuerent cœnobium, adsignata post, vnde viuerent, e Laurishamensis olim monasterii reditibus pensione quadam siue eleemosyna.

APPENDIX III,

De Conuentu Waltdüræ *instituto.*

QVid prodigii in vico *Dürn* siue *Waltdürn* appellato, circa annum MCCCCVIII acciderit, *Serarius* lib. V rer. Moguntiacat in *Ioanne* II Electore § IX e scripto quodam anno MDLXXXIX Herbipoli curatius excuso retulit.

Exinde vero factum, vt vicini primum, dein longinqui etiam, religionis ducti studio, cumulatim illuc, Deo litaturi, excurrerent.

Quorum pietati cum Parochus loci solus haud ex omni satisfacere poterat parte, sæculo superiori singulis maioribus festis *PP. Capucinos* e *monte Angelorum* vicino ad vicariam in sustinendis sacris muniis operam aduocabat.

Qui læti, hoc ipso occasionem sibimet præberi, suo talento instituendi quæstum, animo libenti eidem præsto erant, verba ad populum faciendo, confitentes audiendo, confessos labeque purgatos sacramento cœnæ reficiendo; nec vllius pertæsi laboris ab anno MDCXXXI, quo permissu Archiepiscopi *Anselmi Casimiri* in loco domicilium sibi statuere (*residentiam* vulgo vocant) Parochis operam prolixo dabant affectu.

Quam illorum in administrandis sacris ac exercendis erga incolas, peregrinosque pietatis operibus alacritatem ac singularem diligentiam expendens Archiepiscopus *Ioannes Philippus*, anno MDCLVIII facultatem eis dedit, ædem Conuentui sacram adstruendi, stabilemque ibi figendi sedem.

Quod non sine eximio religionis incremento factum. Ex eo namque quotannis maiori numero affluebant, qui salutis suæ habebant curam. Vti sane an. MDCC a festo corporis Christi ad octauam vsque (spatio temporis certe perexiguo) quadraginta conuenarum millia, venia erratorum prius impetrata, corpore Dominico pasta fuisse compertum est.

Moguntinorum mereretur pietas, vt sigillatim eorum hic facerem mentionem. Sed enim, cum in *chronico Mariano* § XXX p. 663 iam, quæ hic dicenda forent, attulerim, lectorem eo remitto.

De origine, fatis, statuque
COENOBII
ALBARVM DOMINARVM.

I
De diuersis, queis vocatur, nominibus.

Ppellatur vulgo *ad Albas Dominas*, vernacula, *zu den vveissen Frauen.* Quod quidem nominis iam quadringentis abhinc annis habuit. Superant enim litteræ, anno MCCCXXV datæ, in quibus diserte *monasterium ad Albas Dominas* dicitur. Nec aliter in antiqua quadam inscriptione, quæ in cœmeterio illius supra effigiem *Mariæ Magdalenæ* in muro pictam olim legebatur, nunc autem temporis tempestatumque iniuria euanuit, vocabatur. Sic enim ibi;

Diss Closter stehet in Gottes hand,
Zu S. Marien Magdalenen, den vveissen Fravven, *ist es genant.*

Ceterum nuncupabatur etiam *ad Pœnitentes*, item *monialium S. Mariæ Magdalenæ ad Pœnitentes.* In tabulis sane, quas statim dabo, legas; *Sorores pœnitentes S. Mariæ Magdalenæ in Moguntia.* Item in aliis *Adolfi II* Archiepiscopi, de quibus infra § VI, *monasterium monialium S. Mariæ Magdalenæ ad Pœnitentes in foro gentili.* Rursus in quibusdam anno MCCCCLXXXI confectis; *monasterium monialium ad Pœnitentes Cisterc. Ordinis.* Et quidem ita vocatum fuit a Diua, cui dicatum est, viuo scilicet illo peccatricum ad meliorem vitæ frugem sese componentium exemplo, *Maria Magdalena.*

II
De eiusdem Patrona.

Dixi, *D. Mariæ Magdalenæ* honori ac patrocinio id dicatum esse dedicatumque. Quod licet nemini, vel ob annuam illam sollemnitatem, qua eius memoriam parthenon pie recolit, ignotum esse possit, iuuabit tamen afferre ἐπιγραφὴν, isti, de qua modo egi, *D. Mariæ Magdalenæ* imagini inferne olim appictam;

Sant Maria Magdalena *ist hie Patron,*
Die vvird alle die vvol belohn,
Die ihre sünd ruvven . . . .
. . . hergebend zu diesem buvve.

III
De primis eiusdem incunabulis.

Quo quidem anno primum ædificari cœperit, distincte definiri nequit. Nec enim fundationis, vt loquuntur, superest diploma; nec in veteribus rerum Moguntiacarum chronicis atque annalibus hac de re quid inuenitur vel legitur annotatum. Quantum tamen e tabulis *Hugonis* tit. *S. Sabinæ* Presbyteri Cardinalis eidem concessis coniicere licet, circa medium sæculi XIII cœpit.

En illas!

Vniuersis Christi fidelibus per Allemanniam constitutis Fr. Hugo *miseratione diuina tit.* S. Sabine *Presbyter Cardinalis, Apostolice Sedis Legatus, salutem in Domino sempiternam. Quoniam, vt ait Apostolus, omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout in corpore gesserimus, siue bonum fuerit, siue malum, oportet nos in diem messionis extreme operibus misericordie preuenire, ac eternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere debeamus in celis, firmam spem fiduciamque tenentes, quoniam qui parce seminat, parce & metet vitam eternam.*

Cum igitur, sicut dilecte in Christo filie, Priorissa & Conuentus Sororum penitentium S. Marie Magdalene *in Moguntia, nobis exponere curauerunt, eedem*

eccle-

ecclesiam & claustrum cum officinis suis, usibus oportunis edificare ceperint, & ad edificationem huiusmodi, ac sustentationem ipsarum proprie sibi non suppetant facultates, Vniuersitatem vestram rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, in remissionem peccaminum vobis iniungentes, quatenus de bonis vobis a Deo collatis pias eis elemosinas & grata caritatis subsidia erogetis, vt per subuentionem vestram opus inceptum valeat consummari, & aliis earum indigentiis prouideri, ac vos per hec & alia bona, que Domino inspirante feceritis, ad eterna posfitis felicitatis gaudia peruenire. Nos enim de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus vere penitentibus & confessis, qui ad id manus porrexerint adiutrices, XL dies de iniuncta sibi penitentia misericorditer relaxamus.

Datum Ingelnheym V Idus Iulii, pontificatus Domini Innocentii Pape IIII anno nono.

IV

De fundatore eius siue auctore.

Is quidam ciuium erat Moguntinensium, vir pius & monasticæ religionis promouendæ studiosus, *Eberzo* nomine: quippe qui virginum sacrarum in vsus cœnobium hoc statuisse, ac certis instruxisse reditibus diserte dicitur in catalogo quodam monasterii inferiali (*Chor-Calender* vulgo) coque veteri & in membranis scripto; his quidem verbis:

Anno MCCCX, feria tertia ante natalem Domini obiit EBERZO, fundator & conseruator huius nostre † conuersacionis.*

* Forsan *Helvvichius*, qui inscriptionem hanc ex eo, dum supererat (hodie enim haud amplius habetur) excerpsit, numeros inuertit, & pro MCCXC posuit MCCCX.

† *Conuersatio*, monachismus. Vid. *Du Fresne* col. 1323.

V

De Simonis, *Episcopi Vormatiensis, beneficio in Sorores collato.*

Is quidem VI libras Hall. legati nomine cœnobio huic reliquit, hac conditione, vt singulis annis anniuersario suo recurrente sacra debita funebri ritu Sorores peragant; Rectrix vero *nomine consolationis siue pictantiæ* inter præsentes duo maldra siliginis æqualiter diuidat; vt in Priorissæ & Conuentus litteris anno MCCXCI, die virgini Luciæ festa datis, habetur.

VI

De humili cœnobii huius structura subinde in augustiorem mutata.

Et parthenon & templum primitus modica admodum fuere: quæ deinde ad formam tum meliorem, tum ampliorem sunt redacta.

Initium factum a choro Virginum. Quem, cum vitium fecisset, pia quædam matrona, *Catharina* zum *Laderam*, sæculo XV ineunte tum altius exstrui, tum concamerari curauit. Luculento testimonio est inscriptio hæc, arcui superne circum insignia ipsius, tres rosas trabe distinctas referentia, incisa;

Anno Domini MCCCCVIII Katherina *zum* Lateram *me fecit**.

* Id quod ita interpreteris necesse est; *Ordinauit, vt post mortem ita statueretur.*

Quam clarissime vero id prodit λόγος hic ἐπιτάφιος, eidem in choro, a latere ianuæ sacrarii veteris, positus:

Anno Domini MCCCC tercio, IIII Nonas Februarii obiit Katherina *de* Colonia, *dicta* zum Laderam, *structrix chori huius cenobii, in eodem sepulta. Cuius anima requiescat in pace. Amen.*

Neque vero contenta, chorum sustulisse altius, templo etiam adiungi curauit accessionem; opere quidem paullo humiliori, animi tamen ad promouendum religionis cultum propensi indicio satis manifesto.

VII

De noua in templo hoc ara excitata.

Omnium ea vocatur *Sanctorum*, & opus est *Wernheri* dicti *Rorheimer*,

 quippe

quippe qui vna cum coniuge *Elisabetha* eam anno MCCCXLIV statuit, ad eamque pia liberalitate XXII medimnos siliginis, quotannis in valle Angelica exigendos, contulit. Quo magis autem hæc, quam fecit, perstaret ordinatio, ius Sacerdotem, qui in altari hoc conficeret, præsentandi, sibi, quoad in viuis esset, reseruauit; se vero satis functo, Abbati Eberbacensi *Wilhelmo*, eiusque successoribus proprium esse voluit; a quibus id secutis temporibus parthenoni concessum.

VIII

De aucto sacrorum in æde hac cultu.

Vt ad intentius Deo seruiendi studium hoc frequentior esset occasio, quæ hic Christo se obstrinxere, Virginibus, *Ioannes II* Archiepiscopus anno MCCCCII, litteris die honori B. Afræ festa Ehrenfelsi datis, X constituit Presbyteros, qui singulis per annum diebus duas, istis vero temporibus, quibus ecclesia tum Christi aduentum recolit, tum XL dierum ante Pascha agit ieiunium, tres Missas pie celebrent.

IX

De templi structura & reparata & exaltata.

Aedem, quam suo *Catharina*, vt modo dictum, sustulerat sumtu, quum succedente tempore labem contraxisset, *Ossilia Rosenbergerin*, cœnobii Antistita, refici curauit, choroque altitudine æquari. Cum autem ad opus, quod agressa erat, multi requirerentur sumtus, peculiares tum ab *Adolfo II* Archiepiscopo, tum a Cardinalium collegio tabulas, quibus stipem ad id pie conferentibus certæ peccatorum indulgebantur condonationes, impetrauit.

Ex sic habent;

ADOLFVS *Dei gratia sancte Maguntine Sedis Electus & confirmatus, S. R. I. per Germaniam Archicancellarius ac Princeps Elector, omnibus & singulis Christi fidelibus, presentium inspecturis, salutem in Domino sempiternam. Ad ea concedendum promptior -- noster flectitur animus, per que ecclesiarum & monasteriorum fabrice precipue salubrius succurratur. Sane, prout rerum docet experientia, notoriumque extat, qualiter ecclesia siue monasterium monialium* S. Marie Magdalene *ad* Penitentes, *in foro gentili ciuitatis nostre Maguntine, in suis substantialibus, structuris & edificiis ad ruinam tendat, adeo quod, nisi a Christi fidelibus subueniatur, cum facultates proprie, temporum causante qualitate, ad id non sufficiant, verisimiliter reparari, & in esse conseruari nullatenus queat. Vnde nos, pii patris more attendentes, quomodo ipsum monasterium pro personis Deo dicatis & famulaturis, laudabiliter exstiis fundatum & erectum, inibique per easdem personas cottidie, die ac nocte, hore canonice deuoto obsequio persoluuntur; Epropter cupientes, vt nostris temporibus idem monasterium ac ecclesia reparentur, & in esse conseruentur, nomenque diuinum ibi perpetuo glorificetur, mandamus per hec scripta vniuersis & singulis Plebanis, Viceplebanis, Capellanis, Presbyteris, & Clericis nostrarum ciuitatis & diocesis in virtute sancte obedientie & sub excommunicationis pena, quatenus factores vel procuratores prefati monasterii, vel quas illius Abbatissa & Conuentus ad id deputauerint, vbi, quando, & quociens expediens fuerit, ac pro ipsarum parte fuerint requisiti, in ecclesiis & capellis eorum in ambone, aliisque locis, dum populus ad diuina audiendum conuenerit, huiusmodi nostras litteras insinuare & publicare, elemosinasque Christi fidelium, & caritatiuum subsidium pro reparatione & conseruatione eiusdem ecclesie siue monasterii petere & recipere libere permittant, ac ad illud eosdem Christi fideles hortari studeant.*

Et vt Christi fideles eo promptiores ad premissa reddantur, quo se, dono gratie celestis vberius conspexerint refertos, omnibus & singulis vere contritis & confessis, qui dicte fabrice manus porrexerint adiutrices, de omnipotentis Dei gratia, ac BB. Petri & Pauli Apostolorum eius, nec non B. Martini patroni nostri auctoritate confisi, XL dies indulgentiarum de iniunctis eis penitentiis in Domino misericorditer relaxamus; presentibus post biennium a data earundem duntaxat valituris; harum nostrarum, quibus sigillum nostrum appensum est, testimonio litterarum. Datum in ciuitate nostra Maguntina, die XXI mensis Iulii MCCCCLXIV.

Guillermus *Ostiensis*, Philippus *Portuensis*, Angelus *Prenestinus Episcopi*, Oliuerius *tit.* S. Eusebii, Stephanus *tit.* S. Adriani, Husias *tit.* S. Vitalis, Iohannes Bapt.

Bapt. *tit.* S. Cecilie, Philippus *tit.* SS. Petri *&* Marcellini *Presbiteri*, *nec non* Franciscus S. Marie noue, *&* Ioannes Michael S. Angeli *Diaconi*, *miseratione diuina sacrosancte Romane ecclesie Cardinales*, *vniuersis & singulis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis*, *visuris pariter & audituris*, *salutem in Domino sempiternam.*

Gloriosus & excelsus Dominus, *qui sua mundum ineffabili claritate illuminat*, *commouet & excitat cunctos Christi fideles ad benefaciendum*, *vt per opera sua bona*, *que in terris gesserint*, *eterne beatitudinis retributionis premia & munera valeant & mereantur reputare in celis. Cupientes igitur*, *vt ecclesia siue monasterium monialium* S. Marie Magdalene *in foro gentili Moguntie Ord. Cisterciens. congruis frequentetur honoribus*, *& a Christi fidelibus in debita veneratione habeatur*, *ac luminaribus*, *libris*, *calicibus*, *& aliis ecclesiasticis ornamentis congrue fulciatur*, *nec non in suis structuris & edificiis conseruetur & manuteneatur*, *fidelesque ipsi eo libentius deuotionis causa confluant ad ecclesiam dicti monasterii*, *ac ad fulcimentum*, *conseruationem*, *& manutentionem huiusmodi manus promptius porrigant adiutrices*, *quo ibidem dono celestis gratie conspexerint se refectos*, *de omnipotentis Dei misericordia*, *ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius*, *auctoritate confisi*, *omnibus & singulis vtriusque sexus Christi fidelibus vere penitentibus & confessis*, *qui dictam ecclesiam*, *ad quam dilectus nobis in Christo*, *Venerabilis Vir*, *Dominus* Adam Piscatoris, *Clericus Moguntinus*, *litterarum officii sacre penitentiarie Apostolice Procurator*, *specialem gerit deuotionis affectum*, *in eiusdem B. Marie Magdalene*, *ac Corporis Christi*, *& annunciationis B. M. V. nec non in die OO. SS. & ipsius ecclesie dedicationis festiuitatibus*, *a primis vesperis vsque ad secundas vesperas inclusiue deuote visitauerint*, *ac ad fulcimentum*, *conseruationem*, *& manutentionem huiusmodi manus porrexerint adiutrices*, *vt prefertur*, *nos Cardinales prefati & quilibet nostrum per se pro singulis festiuitatibus & diebus prefatis*, *quibus id fecerint*, *centum dies de iniunctis eis penitentiis misericorditer in Domino relaxamus presentibus*, *perpetuis temporibus duraturis.*

In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium premissorum presentes litteras exinde fieri, *nostrorumque Cardinalatuum sigillorum fecimus appensione muniri. Datum Rome sub anno a natiuitate Domini MCCCCLXXXV*, *Indictione VIII*, *die vero XX mensis Aprilis*, *pontificatus Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri*, *Domini Sixti diuina prouidentia Pape IV anno IV.*

Factum hinc, vt haud pauci ad inchoatum opus explicandum liberales porrigerent manus. Quum sua meruerint beneficentia, vt ad posteritatis propagentur memoriam, non possum, quin quorundam nominatim faciam mentionem.

Conradus Ravv, senior, Cantor maioris, dedit centum florenos.

Henricus Fürstenberg, Patritius Moguntinus, præter quod vnam fenestrarum in loco Conuentus, vt vocatur, parauit, XXX florenos in sumtum erogauit operis.

Fridericus de *Lövvenstein* X contulit florenos; tum vero vnam fenestrarum suo redemit ære.

Ioannes de *Lutrea*, summi templi Ecclesiastes, vir ista ætate admodum celebris, florenos largitus est quinquaginta.

Wolfgangus de *Bicken*, ædis maioris Canonicus, & Vicarius in ecclesiasticis, XXV aureos Rhenenses.

Catharina Becherin, *Georgii Schraub*, Prætoris ciuici vxor, itidem centum, ad exædificandum peristylium.

Catharina Hellerin ducentos.

X

De horto quodam, censuque parthenoni donato.

Anna Rosenbergerin, Abbatissæ *Ottiliæ* soror, qua in pauperes, sacrique homines Ordinis facilitate erat ac beneficentia, cœnobii huius consultura commodis, eidem tum hortum in platea, quæ versus *altum monasterium* extenditur, suo

suo coemptum aere, addixit, tum censum quinque florenorum annuum de aedibus *zum Laderam* praestandum, ad luminare perpetuum attribuit; posteris non immerito epitaphio hoc commendata;

Anno Domini MCCCCXCIX, VII Kalend. Maii, obiit honesta Matrona, Anna Rosenberg, Ioannis *zum* Iungen *quondam relicta, & Christi pauperum specialis amica. Cuius anima requiescat in pace. Amen.*

XI

De nuperrima eiusdem instauratione & amplificatione.

Ottiliae vestigia secutura, quae hodie gregi in parthenone hoc praeest, *Anna Elisabetha*, haud parum ad illius formam cultus attulit, ad amplificationem vero incrementi. Quippe anno saeculi huius VII aedem sacram tam nitide instaurari curauit, vt fere noua nunc dici possit. Sequenti vero XVIII eximio pro aduenis domicilio, forum gentile versus, coenobium auxit; huc sua nunc vertens consilia, vt, qua erga Sorores suas virgines animi est benignitate, & illis habitationem aliquando exstruat, eamque praesenti commodiorem iuxta concinnioremque.

XII

De quibusdam parthenonis huius Rectricibus.

Cum omnes recensere, non plane operae sit pretium, illas solum huc afferam, quae vel virtute, vel alia quapiam re dignam sui memoriam reliquerunt.

Gertrudis, Abbatissarum septima, filia fuit *Catharinae* zum *Laderam*, quam singulari in coenobium beneficentia fuisse, modo dictum.

Ottilia XXX annos monasterii regimen quam laudatissime gessit. Praeter enim quod aedem sacram denuo fere exstruxit, disciplinae etiam sanctioris in mores gregis sibi commissi reducendae per fuit studiosa. Coenobium sane, quod antea cuiuis quasi patebat, anno MCCCCLXXII occlusit, & a mundanae contagionis illecebris repurgatum ad veteris cultum religionis reuocauit. Nec vlli ad collapsum statum praeclare restituendum pepercit operae, quamuis pleraeque sanctimonialium, immo tantum non omnes, omni contra niterentur ausu, & obsequii ignarae litteras monasterii haud paucas discerperent, ecclesiastici partem ornatus subducerent, procaciterque agerent omnia: quin adscitis aliunde virginibus probatae vitae aliis in id incubuit, vt id genus refractarias bonis emendaret exemplis. Quod etiam ex voto tandem perfecit.

Quo studio Moderatrix hodierna parthenonis huius sui commoda curet, iam non sine laude memoratum.

De

De

SORORVM D. CLARAE,

vulgo

der Reichen Clarissen,

COENOBIO.

I

Onasterium *D. Clarae* statuerunt ac excitarunt *Humbertus* de *Ariete* (vulgo *Wider*) & *Elisabetha* zum *Iungen*, coniuges. Tabulis sane, quibus *Humbertus Elisabetha* eidem bona sua anno MCCLXXXII transscripserunt, in libro, qui vocabulo in monasteriis curiisque recepto, *das Copial-buch* vocatur, hic praefixus est titulus: *Erste giftung des Stifters* Humberti & Elizabeth. Dein in litteris quibusdam *Iudicum Moguntinensium* inter cetera sic est; *Quondam* D. Humbertus *de* Ariete, *ciuis Moguntinus, fundator monasterii praedicti.*

Fuit autem hic *Humbertus* de *Ariete* patria, vt coniicio, Francofurtensis, domo Moguntinus, *Ciuem* sane *Moguntinum* passim appellari videas. Is vero, dum Moguntiae aetatem agebat, honoratos in ciuitate magistratus gessit. Anno certe MCCXLIX Iudicis obiit munia. In litteris enim *S.* & *F.* Comitum *de* Leiningen super venditione partis villae *Bausheim* eidem h. a. facta diserte vocatur *Humbertus* "*Iudex* de *Ariete*, *ciuis Moguntinensis.* Et in litteris *Philippi* de *Hohenfels* anno MCCLIII signatis; *Ciuitas vero fideiussores constituit* - - - Christianum *dictum* de Rana, Humbertum *dictum* de Ariete, *Iudices.* Fatis concessit, si epitaphio ei nouissimis his annis posito standum, anno MCXCII. Vtrum vero eo standum sit, dubites; propterea quod in catalogo Fraternitatis summi templi adhuc anno MCCXCIV *Humbertus* de *Ariete* occurrat. Sepultus fuit vna cum coniuge *Elisabetha* in peristylio monasterii, tumulo simplici: qui tamen proximis his annis, cum domicilium monialium ab Antistita *Ioanna Catharina* de *Münchhausen* ad commodiorem redigeretur structuram, non parum immutatus fuit, peculiari; quam inter epitaphia legere est, inscriptione adiecta.

II

Et quidem anno MCCLXXII id eos exstruxisse perhibet inscriptio, quae in medio templi occurrit, & sic habet:

qVanDo poLI CLaVes DenVs GregorIVs *atLas*,
& Vasto MIChaeL *oCtaVVs In orbe gVbernat*,
virginis in Clarae *clarum decus extruit aedem*
Humbert *de* Wider, *Francfurti iure Senator*
Lilienstam *dictus*, *simul adiuuat* Elisabetha;
quam Moguntinus Princeps Wernerus *adornat.*

III

Exstructum suscepto *Prouisoris* munere quanto potuit studio idem curauit *Humbertus.* Testimonio sunt litterae, quas anno MCCLXXVI edidit *Werntrudis* Magistra, & Conuentus sanctimonialium in *Husen*, Ordinis S. Augustini, Mogunt. dioecess. *super venditione bonorum in Zornheim*, *consilio* Henrici *Scholastici* & Hartmundi *Canonicorum S. Petri Moguntiae*, *patronorum*, Wilhelmi *de* Winthove & Billungi *de* Ingelnheim, *Militum*, *familiarium eiusdem monasterii in* Husen, *atque potissimum consensu* Wernheri *Archiepiscopi*, monasterio huic *D. Clarae* facta; quippe in quibus possessionem bonorum illorum no-

mine monasterii ementis cepisse dicitur *Humbertus* de *Ariete*, ciuis Moguntinus, & *Dominæ Abbatissæ Ord. S. Claræ Prouisor.*

IV

Quin largis omnino, lautisque possessionibus id anno MCCLXXXII ditarunt & instruxerunt idem *Humbertus* & *Elisabetha*. Dederunt enim ei omnia, quæ habebant bona *in agris, censibus, reditibus, iurisdictionibus, ac rebus omnibus in terminis villarum* Weiterstatt, Astheim, Buvvensheim, Flersheim, Nerstein, Nackheim *&* Zornheim, Spiesheim, Odernheim, Partenheim *&* Algesheim, eaque triennio post eidem nouo actu confirmarunt. Testimonio sint tabulæ ipsæ.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis, Amen. Nos Humbertus *dictus de* Ariete *&* Elizabeth, *Collateralis eiusdem, ciues Moguntini, ad vniuersorum tam presentium quam futurorum notitiam in huius scripti serie cupimus peruenire, quod pari & vnanimi voluntatum nostrarum conniuentia & assensu, precipue ad honorem Dei, & gloriose beate Marie Virginis matris sue, nec non animarum nostrarum ♥ ac omnium progenitorum nostrorum salutis intuitu, vniuersa bona nostra & possessiones, in agris, terris, cultis siue incultis, vineis, pratis, domibus, hortis, areis, censibus, redditibus, iurisdictionibus, ac rebus omnibus quibuscunque, que vel quas in terminis villarum* Weiderstatt, Astheim, * Buvvensheim, Flersheim, Nerstein, Nackheim, Zornheim, Spiesheim, Odernheim, Partenheim, *&* Algesheim *possidemus, & possedimus in hunc diem, pura & simplici donatione per manus nostras irreuocabiliter iam nunc facta, damus, confirmamus, & resignamus Religiosis nobis sincere dilectis, Domine Abbatisse & Conuentui Sororum Ordinis beate* Clare, *& earum monasterio in* Maguntia, *iure & conditione, quibus bona eadem siue possessiones hacusque tenuimus & possedimus, vna cum equis, iumentis, pecoribus & animalibus, ac vniuersis vtensilibus, que in ipsis reperta fuerint, perpetuo possidenda. Supradicte nostre donationi & collationi expresse & specialiter hoc incluso, quod prefata Abbatissa & Conuentus de bonis in* Nerstein *supradictis, que libere proprietatis iuri subiacent, singulis annis, in omnem euentum, statim post obitum vnius nostrum,* centum *&* quatuor *maldra siliginis Moguntinensis mensure ad elemosynam pauperum, pro nostrarum, & aliorum, a quibus eadem elemosyna deriuata est, remedio animarum, perpetuo debeant ministrari. De quibus, inquam, centum & quatuor maldris siliginis* sextis *singulis feriis, per circulum anni cuiuslibet, duo maldra panis pauperibus vndecunque aduenientibus, ante portam monasterii sui particulatim distribuant, atque dabunt.*

* Bubenheim

Et ad predicte nostre donationis & collationis, tam publice & sollemniter iam nunc facte, maiorem certitudinem, memoriam & cautelam, memoratis Abbatisse & Conuentui sancte Clare, *ac earum monasterio faciendam, petimus cum instantia, precum nostrarum supplicatione requirentes, litteras presentes sigillis venerabilium Dominorum Iudicum sancte Maguntine Sedis, nec non ciuitatis Maguntine vniuersitati, vna cum appensione sigilli mei predicti* Humberti, *quo ego* Elizabeth *predicta, eius Collateralis, contenta sum, communiri, in euidens testimonium & robur omnium premissorum.*

Et nos prefati Iudices sancte Maguntine Sedis, Eberhardus * *Camerarius, . . † Scultetus, Iudices, Consules & vniuersi ciues Moguntini, ad predictorum* Humberti, *&* Elizabeth *eius Collateralis petitionum instantiam, sigilla nostra presentibus, in testimonium rei geste, vna cum ipsius* Humberti *sigillo, perdignum duximus appendenda. Acta sunt hec anno Domini MCCLXXXII, ipso die sancti* Georgii *martyris.*

* de Gudenberg

† Iacobus de Walertheim

Tenore presentium omnibus innotescat, quod cum Humbertus ***dictus de*** Ariete, ***&*** Elizabeth ***vxor sua, ciues Moguntini, precipue ob honorem DEI & gloriose B. Marie matris sue, nec non animarum suarum, & progenitorum suorum salutis intuitu, vniuersa bona sua & possessiones suas in villis, & terminis villarum*** * Weiterstatt, Astheim, Buvvensheim, Flersheim, Nerstein, Nackheim, Zornheim, ** Spiesheim, Odernheim, Partenheim ***&*** Algesheim, ***cum omnibus attinentiis & iuribus, ac equis, iumentis, pecoribus & aliis animalibus, nec non & cun-***

cta

cta supellectili attinente, pari & vnanimi voluntate, Religiosis Dominabus, Abbatisse & Conuentui Sororum Ordinis S. Clare, *& earum monasterio in Maguntia, pura & simplici donatione per manus eorum irreuocabiliter facta, eantulerint perpetuo possidenda, prout in aliis eorum patentibus litteris, super hoc conf. ctis, & sigillatis sigillis authenticis Dominorum Iudicum sancte Maguntine Sedis ciuitatis Maguntine, ac ipsius* Humberti *proprio sigillo plenius est expressum, iidem* Humbertus, *&* Elizabeth *vxor sua, pro maiori certitudine, & caute'a supradicte donationis ab ipsis prefato monasterio, & eius Conuentui facienda, postmodum de bona & libera voluntate eorundem, coram* Henrico *Iudice Maguntino, in figura secularis Iudicii, attestante sibi* Fridemanno, *dicto* Iudeo, *& aliis ciuibus Moguntinis, sub cautione, que* borgen *vulgariter dicitur, se firmiter astrinxerunt, quod ipsi memoratam collationem bonorum & possessionum suarum, predictis Abbatisse & Conuentui, ac earum monasterio, tam publice & solemniter factam, inuiolabilem teneant & obseruent. Et si vllo vnquam tempore, ambo pariter, aut alter eorum, quod absit, contrauenire presumpserint, aut ipsam donationem quomodolibet infringere attentauerint, ipso facto, irremissibiliter, ad solutionem trium millium marcarum denariorum Aquensium, siue Coloniensium, legalium & bonorum, antedictis Abbatisse & Conuentui, ac earum monasterio, pene nomine teneantur; ipsa donatione legitime facta in suo robore firma & rata nichilominus remanente.*

* Villam *Weiterstatt* sibi comparatat ab *Eberhardo*, Comite de Cazenelnbogen; qui eam olim a Nobilibus *de Franckenstein*, quorum in peculio erat, facta obtinuerat emptione.

** Bona in tractu villæ Spiesheim emerat a *Philippo de Bolandia*, vi litterarum signatarum anno MCCLXXV, VII Kalend. Febr.

Et hec vniuersa & singula, quemadmodum sunt premissa, supradictus Henricus, *Iudex, attestante sibi prefato* Fridemanno Iudeo, *coram se in figura secularis Iudicii esse acta, ad requisitionem Domini* Eberhardi, *Camerarii Meguntini, sub professione iuramenti prestiti, publice recitauit.*

Testes aderant huic facto:

Thudo. & Iacobus, *Iudices.*	Henricus, *filius Camerarii.*
Henricus Walpodo.	Emercho *de* Macula.
Gozo, *filius* Erckenboldi.	Carolus.
Iacobus *ad* Iuuenem Aduocatum.	Emercho *dictus* Poto.
Iacobus *de* Rosendahl.	Thilmannus Winckelsez;

& quamplures alii ciues Maguntini fide digni.

In quorum testimonium omnium euidentiam pleniorem nos predicti, Eberhardus, *Camerarius,* Henricus, Thudo, Iacobus, *Iudices, &* Henricus Walpodo, *sigilla nostra vna cum sigillo dicti Humberti, presentibus dignum duximus appendenda. Actum anno Domini MCCLXXXV, crastino Inuentionis sancte Crucis.*

V

De cetero *Humbertum* & *Elisabetham* fundatores in conferendis monasterio huic beneficiis imitari sunt plures alii. Quippe *Petermannus* zum *Iungen* & *Margareta*, coniuges, rati, se pie facturos, si monialium in salutem sacrorum augerent cultum, non longe post duo pro Sacerdotibus sæcularibus instituerunt beneficia, cum obligatione ad certas Missas celebrandas; quarum quidem ratione vnicuique constituerunt XXX maldra siliginis annua in villa Dreyss. Quod dum refero, notes, duos istos Sacerdotes, quos *Altaristas* vocant, etiamnum a posteris illorum *zum Iungen* præsentari; *Petermannum* vero & *Margaretam* hac in æde sepulturæ locum nactos. Loquitur id, qui iis in solo ante aram maiorem positus est, lapis sepulcralis, cum figuris illorum, & in medio exsculptis familiæ *zum Iungen* insignibus;

Hic in Domino quiescunt Petermannus *zum* Iungen *&* Greda *de* Bebenhofen, *coniuges, pii fundatores insignium altarium* SS. Ioannis Baptistæ & Petri; *nec non* SS. Ioannis Apostoli *&* Catharinæ *in hac ecclesia anno MCCCXI.*

In honorem piorum fundatorum Perillustr. Poster. altarium Patronorum D. Ioannis Hieronymi, *Cæs. Gener. Campi Mareschalli locumtenentis,* D. Ioan-

D. Ioannis Maximiliani, *huiusque filii* Hieronymi Maximiliani, L. B. *de* & *zum* Iungen, *in* Baronatu *&* insigniis *de* Bebenhofen *confirmatorum*, *hunc lapidem*, *antiquo sub hoc reconàito*, *posuit* Henricus Barz *, *Altarista*, *anno MDCCXI.*

* E Ducatu Luxemburgico, ad S. Albanum Vicarius, qui obiit anno MDCCXIII, d. XXX mensis Iunii.

Wigelo dein de *Wannenbach*, cum vxore sua *Elisabetha*, *Wigelo* itidem *zum Frosch*, cum *Gysela* coniuge, ciues Francofurtenses, anno MCCCXV, Dominica ante Matthaei Apostoli, eidem donauerunt iugerum agri *(eine hube landes)* Edershemii.

Post anno MCCCXXVII, die VI Martii, quae fuit vigilia beatorum martyrum Perpetuae & Potentianae, *Hermannus* de *Wannenbach*, Presbyter, eidem coram *Henrico* dicto de *Friburgo*, Ord. FF. Minorum, sanctimonialibus a moderandis conscientiis, *M. Conrado* de *Augusta*, Clerico, ciue Moguntino, *Petro* dicto zum *Walderthェymer*, & *Philippo* zum *Blasoven*, ciuibus Moguntinis, donatione inter viuos contulit varios in ciuitate Francofurtensi census, *redditus* nimirum *trium marcarum denariorum Coloniens. super* domo salis *ibidem*, *item mediae marcae redditus super quibusdam hortis ibidem sitis ante portam dictam* Burnheimer Port; *item hortum alium ante portam vulgariter dictam* Menzer Port; *quem tunc tenuit pro annuo VII solidorum Hallensium censu dictus* Appel *de* Alsfeld, *cum variis insuper bonis in villa* Vssenkeim *Mogunt. dioecs. & in oppido* Geylnhausen.

VI

Veteribus e *Prouisoribus* nobis occurrit *Ioannes* de *Lautern*, Ordini Teutonico post adscriptus. Sic namque *Ioannes* de *Heymerstorffe* N. P. in Instrumento quodam; *Anno MCCCLXVI*, *Indictione IV*, *XIII Decembr. stunde vor mich offenen Schriber*, *der Ehrbar Geistliche Man*, *Herr* Iohann *von* Luttern, *eine Dutsche Herre*, " *der vormals Schriber vnd Diener was der Geistlichen Frovven zu* S. Claren *zu Meynze*, *vnd nahme das vff sinen Orden vnd vff sin Crucz*, *vnd als hoch ers nehmen solte vnd mogte* &c.

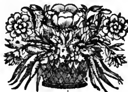
VII

Recentiores inter benefactores *Ioannes Adamus Ebersheym*, cognomento *Carpentarius*, Decanus ad S. Stephanum & Canonicus S. Petri, familiae suae vltimus, per donationem, vt loquuntur, mortis caussa, parthenoni huic anno MDCLIII, die XXIX Maii, attribuit sex agri iugera in arena Iudaeorum.

VIII

Vt hoc maior templi cultus esset, anno MDCLXX organo pithaulico nouo, eoque egregii plane operis, fuit exornatum, squaloreque deterso renouatum. Docet id inscriptio, supra dictum organum legenda;

Vix sol millenos sexcentos septuaginta
Perfecit circlos, *IOANNE regente PHILIPPO*,
Candore exornor, *sacrata contegor ara.*

De

De *MONASTERIO* S. AGNETIS *in foro gentili.*

I

MOnasterium *S. Agnetis* cœpit sub annum MCCXC. Auctor operis fuit e patritia apud Moguntinos, eaque nobili *Landeckerorum* gente, a domo, quam incolebat, *Conradus zum Korb* dictus. Quod cum alii omnes silentio prætermiserint, notauit auctor libelli, de dissidio Dietherum inter & Adolfum Moguntino, vernacula scripti, & vsque huc inediti. Dum enim, familias Patritiorum Moguntinensium præcipuas recensens, ad *Landeckeros* peruenit, sic quidem pergit: *Die* Landecker. *Das Hauß ist in der* Greben-Gaß. *Diesen hat das Hauß* zum Korb *gehört. Deren einer hat das Closter zu* S. Agnes *fundirt anno circiter* 1290. *Hatt geheischen* Conrad *zum* Korb, *daselbst begraben* 1299.

Landeckerorum sane hodieque in æde hac *D. Agnetis* visuntur monumenta. In sacello quidem *Michaelis* lapis est *Ortonis* de *Landeck*. Ad fornicem vero cryptæ, quæ ad murum patet, *Iacobi* filii his verbis fit memoria: *Anno Domini MCCCLXI ob.* Iacobus *filius* Ortonis *de* Landeck, *ciuis Mag.* & in basi eiusdem, *Margareta* nurus sequentibus: *Anno Domini MCCCLXXIX, V Kal. Octobr. ob.* Greda *vxor* Iacobi *de* Landeck.

II

Enimuero, sua inter initia *Cisterciensis* instituti virginibus traditum fuit, & in earum possessione mansit vsque ad tempora Archiepiscopi *Wolfgangi*. Confer huc, quæ sequuntur § VIII.

III

Vulgo *noui monasterii* mactatum fuit appellatione. Patet id ex litteris antiquis quampluribus. Quædam anno MCCXCIII festo Michaelis scriptæ sic incipiunt: *Nos Soror* Gertrudis *dicta, Abbatissa, totusque Conuentus* noui monasterii *in foro gentili in Maguntia, Ordin. Cisterciens.* Aliæ anno MCCCXXVII, die S. Albani martyris datæ: *Nos Abbatissa, totusque Conuentus sanctimonialium* noui monasterii *in foro gentili, Moguntinæ ciuitatis & dyocesis, Ordin. Cysterc.* Aliæ IV Non. Aug. anno MCCCXIV datæ testem adscriptum habent quendam huius cœnobii Sacellanum, his quidem verbis: Iohannes *dictus* an dem Isenmarck, *Capellanus* noui monasterii *in foro gentili Maguntiæ*.

Dictum tamen etiam fuit monastetium *S. Agnetis*. Sic enim Abbatissa *Agnes* in litteris anno MCCCLXVII, Kal. Iun. perscriptis: *Nos* Agnes *Abbatissa, & Conuentus sanctimonialium* S. Agnetis *&c.*

IV

Vti vero haud defuere, qui commodis id affecere plurimis; ita anno MCCCXLVII *Petrus* dictus ad *Lapidem*, Curio parochialis in villa *Bosenheim*, Missam perpetuam ad altare *vndecim millium virginum martyrum*, & *B. Catharinæ* Virginis instituit, bonis suis ad Sacellani siue Presbyteri, qui eam celebret, sustentationem monasterio dicatis & attributis; ius illum denominandi concessit Rectrici, eiusque contubernio; hac tamen lege adiecta; si locum vacare contigerit, vt intra spatium menstruum idoneum præsentet virum. Sin id negligeret, Abbatis ad *D. Iacobi* esse, vt tum quidem ad munus id obeundum quendam probe præparatum designet.

V

Supra § I sacelli *Michaelis* facta mentio. Illud vero cœpit an. MCCCLXXIX,

teste

teste hac, quam in extimo lapide, fornicem eiusdem claudente, legas, inscriptione: *Anno Domini MCCCLXXIX hæc Capella est erecta.*

VI

Incubuisse olim monasterii huius Sororibus incolis, vt infirmorum agerent curam, vti vetus constansque traditio est, ita non parum firmatur verbis his, quibus *Agnes* Abbatissa in litteris modo dictis vsa: *Nos* Agnes *Abbatissa & Conuentus sanctimonialium* S. Agnetis "*super Hospitale in Maguntia*", *Ordinis Cistercie*n*sis.*

VII

Cisterciensium in possessione fuit vsque ad tempora Archiepiscopi *Wolfgangi*; sed rebus haud parum attritis. Ne dubites, faciunt litteræ Archiepiscopi *Danielis* anno MDLXXII, die XXVIII Aug. datæ, quibus Abbatissæ & Congregationi facultatem concessit, censum altarium *B. M. V.* & *S. Michaelis*, tum temporis vacantium, ad sex annos proxime sequentes, vitam vt hoc facilius tolerare possent, sua ad alimenta conuertendi.

VIII

Atenim, cum ne sic quidem ex angustiis, quibus premebatur, emergeret, *Cisterciensibus* his tandem, felicibus *Wolfgangi* Archiepiscopi auspiciis, surrogatæ moniales ex *D. Augustini* norma viuentes, quibus, quum monasterio *D. Petri* prope Crucenacum religionis caussa extorres agerent, Archiepiscopus *Daniel* circa an. MDLXVIII parthenonem *Eybingensem* incolendum dederat.

Obiter hic notandum, sanctimoniales *B. Augustini* regula deuinctas e claustro *Bubencapella* vulgariter dicto, quod *Crucenaci* erat, anno MCCCCXCV sub *Bertholdo* Archiepiscopo in monasterium *D. Petri* prope *Crucenacum* translatas, sub *Daniele* vero, vt dictum, in exsilium actas esse.

A *Daniele*, quum primum Moguntiam venissent, & in Clusa *D. Margaretæ*, quæ olim sanctimonialium *D. Francisci* de tertia regula fuit, diuertissent, in *Eybingense* cœnobium immissas fuisse, fidem faciunt litteræ eiusdem an. MDLXXV datæ, in codice prolatæ Diplomatico. Id vero circa an. MDLXVIII factum, innuere videntur verba, quæ sanctimoniales huic effigiei *Danielis*, grati animi ergo, superscripsere: *Daniel Brendel Churfürst zu Maintz fundirte das Iungfrauven-Closter* S. Agnetis, Augustiner Ordens, *als sie von denen Ketzern vertriben vvorden anno* 1568. Aliquot sane annis ante, quam *Daniel* litteras dictas anno MDLXXV daret, in Eybingense domicilium traductas fuisse, diserte hæc, quæ ibi habentur, probant verba: *Cum* "ante aliquot annos" *vos, in monasterio* S. Petri *prope Crucenacum existentes, propter noua dogmata expulsæ, nobis vnanimiter supplicaueritis, vt in nostra ditione aliquod monasterium, in quo Ordinis & voti vestri religiosam vitam peragere, diuino cultui vacare, atque ita vestras preces ad Deum fundere liceret, constituere dignaremur; nos* "tunc" *nostri pastoralis officii memores, vestris votis libenter annuimus, vosque in monasterium Eibingen praedictum, vbi paucitas personarum eo tempore erat, ad ampliandum diuinum cultum transtulimus & collocauimus.*

A *Wolfgango* ex Eybingensi asceterio huc translatas, dubitare nos non sinit cautio, de qua statim, Archiepiscopi *Ioannis Adami*: *Als die geistliche Mutter vnd Conuent* S. Agnetis *gebeten, sintemal ihnen von dem Hochvvürdigen Fürsten --- Herrn* Wolfgang, *gemeldt Closter --- gnediglich anbefohlen, daß sie solches vnd alle desselben zugehörung, recht, vnd gerechtigkeit, zins, gulten, güter, --- gebührlich handhaben* &c.

IX

Immissis possessionem huius ad *D. Agnetem* cœnobii stabiliuit *Ioannes Adamus*: *Ioannes Suicardus* vero in perpetuum addixit; ille, anno MDCIII, die XXII Octobris tabulis, quarum verba quædam modo attuli, peculiaribus; hic sollemni diplomate anno MDCV die XXV Iulii edito.

X

Ab his dum habitatur, annis proxime præterlapsis, MDCCXV scilicet, XVI & XVII, augustiori mole surrexit claustrum hocce; quippe deiecto veteri domicilio, Sororum in vsus noua a fundamentis habitatio excitata est.

Aedes vero sacra anno MDCCXIX tum ampliata, tum ad aliam plane formam redacta fuit, vt vere noua dici possit.

XI

Ceterum hodie non, vt olim, Abbatiæ monasterium hoc claret dignitate: loci etiam ratione cœnobio *D. Claræ* cedit.

De

De
SORORVM D. CLARAE
de tertia regula,
vulgo
der Armen Clarissen
parthenone.

I

Vi Fratribus Ordinis Seraphici locum Moguntiæ suis impetrauerat precibus, Reuer. admodum *P. Nicolaus Vigerius*, vt similiter pro pauperculis *D. Claræ de tertia regula* Sororibus in eadem aliquem, asceterio suscitando idoneum, obtineret, curæ sibi habuit. Anno proin MDCXIX, quem ante tam benignum facilemque expertus fuerat, Celsissimum Archiepiscopum, *Ioannem Suicardum*, reuerenter conuenit, humilique rogauit prece, hospitiolum eisdem in vrbe concederet.

II

Is, quo religionis inter suos proferendæ flagrabat studio, prona statim annuit voluntate, tam pio viri desiderio paterne collaudato.

III

Quo alacrior factus idèm *P. Vigerius*, operam dedit, vt primo quoque tempore Sororum nonnullæ Moguntiam delegarentur. Missæ autem e cœnobio, quod Coloniæ in vico, qui vulgo *die Klockergasse* dicitur, est, ac festo *Templi Mariæ*, germanice *Marien-tempel*, appellatur, quatuor velatæ, inchoando instituto præ ceteris pares; nimirum *Margareta* de *Gramaye*, *Ottilia Kreichin*, *Hortulana Lindin*, & *Margareta Volners*, vna cum Laica quædam.

IV

Quæ postquam Moguntiam venerant, nonnm in mensem hospitatæ sunt apud matronam piam, honestamque, *Mariam Schadin*, *Georgii Molitoris*, qui Reuerendissimi Collegii metropolitani a secretis fuerat, viduam.

V

Inter hæc vero de claustro sibi statuendo sollicitæ, ad *Ioannis Suicardi*, tanquam benefici prorsus sideris, confugerunt opem; qui vetus *Antonitarum* domicilium eis singulari concessit clementia, ea tamen sub lege, vt Præfecto, qui cum potestate est, vulgoque *der Gewalts-bott* dicitur, istud tum incolenti, alias emerent ædes.

VI

Quam conditionem læto non minus, quam grato accipientes animo, illi domum, quæ vulgaritet *Curia longa*, vernaculo sermone *zum Lang-Hof*, appellabatur, pretio IV M & DCC florenorum compararunt; beneuolo virorum reuerendorum, *Francisci Sangii*, Canonici Capitularis ad D. Stephanum, *Melchioris Herpoll*, & *Ioannis Scheubelii*, in æde metropolitana Vicariorum, adiutæ auxilio: quippe qui pauperculatum miserati sortem, tantum iis argenti gratuito proposuere, nil aliud sibi stipulati, quam sempiternam beneuolentiæ huius nauatæ memoriam.

VII

Inde anno sequenti, ipso τῆς ἁγίας μεταμορφώσεως festo, quod die VI Augusti religiose celebrari solet ab ecclesia, a Reuer. *P. Theodoro Reinfeld*, contubernii Seraphici tum temporis Præposito (*Gardianum* vulgo vocant) in istas *Antonitarum*

tonitarum ædes, dextra crucem, sinistra facem ardentem præferentes, auspicato deductæ sunt, *Margareta* de *Gramay* gubernaculis admota.

VIII

Templum ædibus adstructum sordibus adhuc inquinatum erat, & squalore obsitum: in stabulum namque conuersum fuerat equorum. Ad factitanda igitur officia religioni debita sibi delegerunt aulam domus (quæ nunc Sororibus pro cœnaculo est) donec illud cœno putoreque purgatum reconciliaretur.

IX

Die dein, qui *D.* matri *Claræ* in fastis sacer est, sacra primum, magna vtriusque sexus multitudine præsente, celebrato Missæ officio, luculentaque ad populum acroasi habita, in loco hoc perpetrata fuere.

X

Die vero XI Octobris ædes ipsa, ab inquinamentis mundata, *Stephano Webero*, Episcopo Mysiense, & Celsissimi Archiepiscopi in pontificalibus Vicario, rem faciente, denuo consecrata est, honorique *S. Antonii Eremitæ* dicata: ara maiori dedicata eidem *Antonio* & *D. Claræ*; minori, quæ ad dextram est, *B. Mariæ* Virgini ac *Iosepho*; altera, quæ ad sinistram, *D. Francisco* & *Elisabethæ*.

XI

Successu temporis Sorores, ædibus vicinis iusta emptione sibi comparatis, dilatarunt claustrum hoc suum, atque necessarios ad vsus id omni accommodarunt studio. Præcipue vero vitæ sanctimonia, ad auitæ disciplinæ normam, in toleranda æquo animo paupertate, contemnendis mundanæ contagionis illecebris, liberique gloria obsequii, religiose composita, tantum dignationis venerationisque in tam pauperculo monasterio consecutæ sunt, vt e præcipua nobilitate viduæ, virginesque haud dubitarint, ipsiscum spretis mundi diuitiis, honoribus, deliciis, eandem militare militiam.

XII

Illi sane, velo sumto, alias inter nomen dedere, Deoque se deuouere

Anna Vrsula de *Dalberg*, illustri Nobilium de *Walbrunn* sanguine orta, *Wolfgangi Dietheri* de *Dalberg* (cui anno MDCXVIII nupta, non totos quinque menses cocum in coniugio vixerat) vidua, iuuenra quam maxime florens.

Anna Apollonia ab *Ehrntraut*, *Ioannis Philippi* de *Schönenburg* vidua, XX tantum annos nata; quæ sua meruit virtute, vt virginum postea in parthenone hoc eligeretur Magistra.

Maria Apollonia Craz de *Scharpfenstein.*
Maria Clara de *Dernbach.*
Maria Iustina ab *Erthal.*
Vrsula Echterin de *Mespelbrunn.*
Maria Theresia de *Dirmstein.*
Anna Sidonia de *Cronberg.*

XIII

Ceterum currente hoc sæculo asceterium hoc suum insigniter exornarunt Sorores. Quippe anno statim primo nouum sibi statuere domicilium; nec contentæ, sibi prospexisse, quum anno MDCCXII *Catharinæ Bononiensis* nomen fastis Cælitum inscripsisset, orbique sanctum esse iussisset *Clemens* Pontifex XI, eidem Diuæ, religionis incensæ studio, haud inelegans in templo condidere sacellum.

De

De
CONGREGATIONE
B.MARIAE VIRGINIS,
Ordinis D. Augustini.

I

Ongregatio sanctimonialium *B. M. V.* Ordinis *D. Augustini* Lucemburgo huc traducta fuit. Occasionem dedere Eminentissimi Archiepiscopi & Principis Electoris, CAROLI HENRICI, illustri *Metternichiorum* prosapia orti, ambae sorores, animi non minus virtutibus ac ornamentis, quam prisci generis imaginibus spectatae, *Anna Magdalena*, & *Anna Margareta*; quarum illa in illustrem *Waltbottiorum* a *Bassenheim*, haec vero in *Sickingiorum* elocata fuit gentem. Illae siquidem, dum aetate teneriori Lucemburgi animi capiebant cultum, ab iis tam egregie tum sapientiae praeceptis, tum artibus, quae illustri loco natas decent, imbutae fuerunt, vt aliis sui sexus singulari essent exemplo. Nil igitur magis optabant, quam vt in his etiam oris id genus Congregatio honestam adipisceretur sedem, vt esset, vbi ad pudicitiam, moresque femineo sexui conuenientes formarentur & plebeii generis & nobili sanguine prognatae puellae, virginesque. Quod optabant, fratri tandem exponebant, maximo rogantes opere, illiusmodi virgines magistras Moguntiam euocaret.

II

Damnauit voti tam aequa petentes Elector frater, ac scriptis Lucemburgum litteris, omni clementia refertis, quasdam huc mitti petiit. Nec frustra. Id enim operam dabat, quae ibi Congregatio est, vt primo quoque tempore nonnullae, operi praeter ceteras pares, huc delegarentur.

III

Missae autem fuerunt Veneranda Mater, *Maria Vrsula Kuhnin*, in contubernio Lucemburgensi tum *Superior*, vt vulgo loquuntur;

Mater *Anna Carolina* de *Reichling*,
Mater *Maria Clara* de *Reichling*,
Mater *Anna Margareta* de *Haen*,
Soror *Maria Xaveria* de *Baillet*,
Soror *Maria Victoria* de *Anethan*,

vna cum laica quadam, quae illis seruitia praestaret.

IV

Quae cum Moguntiam venissent, ad sanctimoniales *D. Agnetis* diuerterunt, omni humanitatis atque officii genere exceptae.

Diem autem, dum in itinere erant, supremum obierat, cuius post Deum nitebantur patrocinio, Celsissimus Elector *Carolus Henricus*, nunquam nobis sine laude nominandus. In silentio igitur ac spe, donec nouus fastigio Moguntinensi imponeretur Pontifex, abditae quasi atque in occulto, vt par erat, componebant animum.

V

Dum sic in exspectando erant, Eminentissimus *Anselmus Franciscus*, *Carolo Henrico* successor datus, sub initium anni MDCLXXX suam eis promittebat opem; *Ioannes Reinhartus Mörzer* vero, Decanus Collegii B. M. V. *ad gradus*, vir Christianae pietatis praecipua quadam laude celebris, in hoc maxime sollicitus erat, vt quamprimum habitationem iis compararet, quo informandi facere possent initium, sibique ciuium conciliare animos. Visum autem, vetus

Reuerendissimorum *Suffraganeorum* domicillum, D. *Quintini* templo vicinum, iis addicere. Rem prope iam explicatam perturbabat, qui id ipsum olim conduxerat, inquilinus. Neque enim poterat adduci, vt ante diem eodem emigraret. In rationem igitur versa necessitas. Placuit nimirum Virginibus, interea loci in antris domus, armentis alias paratis, stabulari, sesequе tenere. In quæ etiam peruigilio nascentis in stabulo Christi Seruatoris immigrabant, haud exiguum ex eo solatium reportantes ac oblectamentum.

VI

Cum inibi per triennium larem habuissent sedesque, anno MDCLXXXIII, die II Aprilis, Celsissimi Electoris permissu, ædes, quæ vulgo *das Dicktische Hauß* appellabantur, sibi coemerunt, ac necessarios ad vsus accommodarunt.

Conclauibus paratis, sacrarioque domestico ad officia religioni debita factitanda, peragendaque, tertia in contignatione adornato, e veteri ista domo exiuere, & intra sacros huius parietes non sine animi lætitia se inclusere.

Steterunt autem hoc sub tecto plures annos, forte nimirum contentæ sua, iuuentutemque rebus optimis omni instituerunt diligentia.

VII

Quo factum, vt locus iste temporis progressu recipiendis, quæ in disciplinam ac conuictum admitti requirebant, puellis atque virginibus haud amplius sufficeret. Nouum igitur ac laxius ædificium a fundamentis statuendi consilium cepere. Quo inito, opus auspicatæ sunt anno MDCXCIX, Februario præcipite, primum in fundamento lapidem componente *Edmundo Geduld* de *Iungenfeld*, Decano B. M. V. *ad gradus*, Reuerendissimo nunc Eminentissimi Archiepiscopi in pontificalibus Vicario.

Operi cum manus accessisset extrema, sacello, quod adstruxerant, dominica XV post Pentecostes festum, quæ in XX Septembr. tum incidit, Reuerendissimus in Christo Pater *Matthias Starck*, Episcopus Coronensis, magna cæremoniarum dignitate dedicationis impertiuit religionem. Loquitur id in rei memoriam consignatum hoc testimonium:

> *Consecratum est sacellum* Congregationis B. M. V. *Mogunt. a Reuerendissimo ac Perillustri* D. Matthia Starck, *Episcopo Coronensi, Suffraganeo Moguntino, MDCXCIX, Dominica XV post Pentecost. quæ incidit in diem XX Septembr. in honorem* Dei omnipotentis, B. Mariæ Virginis, *&* OO. SS. *specialiter autem in honorem* S. Michaelis Archangeli, *&* OO. SS. Angelorum, *eiusdemque tria altaria in honorem* Dei omnipotentis, B. M. V. *&* OO. SS. *specialiter autem primum, id est*, summum *&* medium *in honorem* S. Michaelis Archangeli *&* OO. SS. Angelorum. Secundum, *quod collaterale ad latus sinistrum introitus, ad honorem & titulum sacræ familiæ* Iesu, Mariæ, Iosephi, Ioachimi *&* Annæ. Tertium *autem, quod collaterale ad latus dextrum introitus, in honorem* sacratissimi cordis IESV.

VIII

Inter capita voti, quod solenniter emittunt, quæ huic nomen dant familiæ, est; in disciplinam sese recepturas, quotquot se dare velint, puellas, adolescentulas, primo ætatis flore virgines, ignobiles, nobiles, optimisque eas institutis formaturas, sapientiæ diuinæ potissimum ac pietatis præceptis; dein moribus commodis, incundaque suauitate temperatis; tum vero artibus iis, quæ sexui femineo & necessariæ sunt & ornamento: idque gratis ac sine didactro, vt hoc magis omnibus ad discendum pateat aditus.

IX

Rem anonymus *aureæ Moguntiæ* scriptor § XIV sect. IV n. XIV p. 225 his exequitur verbis: *Congregatio B. V. postremis hisce annis inducta Magdalenæ Martham iungit, actiuam contemplatiuæ, optima parte delecta. Vni necessario vacat per ascesin quotidianam: choro etiam concinne adornato. Inde sollicita est, sine turbatione, erga plurima: teneriori puellarum ætati gratis instituendæ, non vernaculis solum litteris, sed maxime gallicæ linguæ elegantia, ac nitidioribus textrinæ, aliisque artificiis instruendæ sese impendit, iisque pietate ac morum gratia pulcre consertis.*

(o)

ADDI-

ADDITIONES
ad
GEORGII HELWICHII
de *Dissidio Moguntino* libellum,
Eiusdem
Elenchum Nobilitatis Ecclesiæ Moguntinæ.
SYLLABVM PLENIOREM
Prælatorum & Canonicorum Ecclesiæ Moguntinæ
recens a nobis concinnatum,
CATALOGVM
Suffraganeorum Moguntinensium,
&
quædam *Ecclesiarum Collegialium & Monasteriorum* chronica.
Insperſæ ſunt locorum quorundam emendationes.

LECTORI BENEVOLO.

NE mireris, nos commentationibus, in aduersa pagina tituli loco recensitis, *Additiones* quasdam & *Emendationes* subiungere. Cum enim dies diem doceat, præsertim in immenso historiarum studio; & sors bona sedulo inquirentibus semper obiiciat quædam, antea vel plane non, vel non ita curate cognita atque perspecta; ita nobis, cum *Helvvichii* æque, quos memorauimus, ac nostri labores prelo iam liberati essent, occurrerunt haud pauca, nobis antehac incomperta, notatu tamen maxime digna; complura innotuere rectius, sic, vt necessarium nobis visum fuerit, nonnulla in nostris elimare. Placuit igitur illa adiicere; hæc vero ingenue, vt par est, notare, & minus bene dicta verso inducere stilo. Quod quin æquis rerum censoribus haud prorsus ingratum futurum sit ac iniucundum, nulli dubitamus.

ADDI-

ADDITIONES
ad
GEORGII HELWICHII
de *Diſſidio Moguntino* libellum,
vna cum quibusdam emendationibus.

p. 175

Sectione VII § V

Aptinorum, quos hic e chartula quadam Nobilis cuiusdam antiqua recenſuit *Helvvichius*, a ſcriptore illius corruptis admodum nominibus & cognominibus adducti ſunt haud pauci; quorum quidem nonnullos § IV præcedenti ipſe rectins iam expreſſit; e. g. *Hans Iacop* von *Bodemen*; *Hans* von *Lendeck*; *Eberlin* von *Ruſchach*; *Caſpar* von *Elmgenber*; *Sigmund* von *Hamborg*; Grave *Iacob* von *Solme*; Grave *Iacob* von *Lynyngen*; *Friderich* von *Atvvig*; *Wilhelm* von *Horgheim*; *Ioſt* von *Richsbach*: quosdam ex coniectura emendauit in margine; neſcio tamen, vtrum omnibus locis bene. Plures vero adhuc in mendo cubant; e. g. Herr *Hans Herr* zu *Falckſtein*, pro *Falckenſtein*; *Vlrich* von *Lungingen*, pro *Iungingen*; *Burghart* von *Richsſchach*, pro *Riſchach*; p. 176 *Symon Skenck*, pro *Schenck* &c. Simul vero notandum, quod *Conradum Blarer* auctor *Helvvichius* p. 174 perperam adduxerit *Plaurer*.

Dein a ſcriptore iſto p. 176 *Georgius Wittenmülen* dicitur occubuiſſe e Nobilibus Palatinis; cum tamen in epiſtola, quam *Fridericus* Septemuir ad *Ludouicum* Boicæ Ducem dedit, ſolus in conflictu iſto Nobilium ex ordine trucidatus memoretur *Wippertus* de *Helmſtatt*.

p. 178

Sectione VIII § II

Epiſtolam *Pii* Pontificis, quam hic legis, ad *Franciſcum*, Decanum Toletanum, ſcriptam ex mendoſe deſcripto exemplo dedit *Helvvichius*. Siquidem vt alia taceam, in prioribus editionibus pro *Ferrici* eſt *Franci*; perperam omnino & manifeſto ſcripturæ vitio. Vnde hoc expuncto *Petri* cognomen hic recte exprimere placuit, integreque.

p. 189

Sectione XII § XIII

Quæ v. 39 *Hermanno Quadheim* in margine appoſita legis, in veteri quodam *de Diſſidio hoc*, quo vſus ſum, manuſcr. habebantur; vt tamen in dubio maneat, quid ſcriptor ille anonymus verbis his, *zu Lucern*, indicare voluerit; an domnm, quam inhabitarit *Hermannus*, an aliud quid. Ceterum ille anno MCCCCLVI a *Theoderico* Iudex ſæcularis Moguntinus conſtitutus fuit, ac ex eo ſæpius nobis in actis forenſibus occurrit.

Sectione XIII ſequenti

p. 193 *in annotat. ad* § *III*, *quæ poſt recenſitos* Conuentionis Zeilshemenſis *articulos*, *incipit*; Quæ cum ita ſint &c. *& p.* 194 *in annotatione ad* § *IV ſequentem.*

Dubitanter hic locutus ſum, quoniam tum temporis, cum libellus hic prelo ſubmitteretur, mihi, quæ huc faciunt, nondum erant. Quare ſic habe: Pacifica pactione in caſtris prope vicum *Zeilsheim* concluſa, vtraque pars Francofurtum ſe contulit, vt ſingula conuentorum capita deducerentur ad effectum.

Hæc inter vero *Dietherus* die Dionyſio ſacra, cum *Ioanne* Epiſcopo Herbipolenſi de bello, *Ioanni*, Comiti *de* Wertheim, ob vim mercatorum quorundam bonis in via publica illatam, propediem inferendo, collatis egit ſententiis,

 vt

vt pag. 193 præcedente ex Actis dictum. Nondum enim Archiepiscopatum reapse dimiserat.

Post, quum peculiaribus super vnoquoque conuentorum articulo Instrumentis Francofurti confectis res omnis explicata fuisset, Mercurii post *D. Seueri* Archiepiscopatui renuntiauit, & ciuitates sibi hactenus obnoxias, *Aschaffenburgum*, *Seligenstadium*, *Miltenbergam*, *Bischoffsheimium*, *Buchen*, *Dürren*, *Amorbacum*, *Obernburgum*, *Werdam*, *Gernsheimium* & *Pfedersheimium*, *Heiligenstadium* item in Eichsfeldia & *Duderstadium*, vna cum locis contributis, sacramenti olim dati vinculo, tabulis peculiaribus, quas in *Codice Diplomatico* leges, exsoluit.

Quo facto, *Adolfus* dein sua in verba eas adegit atque in fidem recepit.

p. 195

Sectione XV in annot. ad § II

Cum *Serarius* æque ac *Helvvichius* epitaphium, quod § IV sequenti legitur, minus curate dederint, hic error irrepsit in calculos. Pro *viginti* igitur *& octo dies*, legas velim, *septem & viginti.* Obiit enim *Dietherus*, vt statuæ illius explicate subscriptum est, 1482 *sexta Maii.*

Ad

GEORGII HELWICHII

Elenchum Nobilitatis Ecclesiæ Moguntinæ.

Dictum in præfatiuncula illi præmissa, alucinationes auctoris partim in nominibus ac cognominibus, partim in annis, diebus, & rebus ipsis occurrentes, in *Syllabo pleniori* nos emendaturos. Quod cum factum sit, lectorem eo remittimus, & hic solum numeros annorum, qui typothetarum culpa corrupti vel transpositi sunt, notamus, corrigimusque, ne *Helvvichio* adscribantur.

p. 220 v. 31 in margine pro 1533 l. 1553.
p. 226 v. 27 in margine pro 1537 l. 1573.
p. 229 v. 36 in *Adolfo* a *Stockheim I* pro an. 1251 l. 1521.
p. 230 v. 20 in *Alberto* Comite *de* Hohenloe pro an. 1051 l. 1501.
p. 236 v. 30 in *Friderico Hepp* pro 1442 l. 1402.
v. 40 in *Friderico* Comite *de* Wertheim pro an. 1405 l. 1450.
p. 240 v. 18 in *Henrico Beyer* de *Boppardia* pro an. 1337 l. 1377.
p. 241 v. 49 in *Hertvvino* Cantore pro an. 1511 l. 1151.
p. 254 v. 6 in *Valentino* de *Tetteleben* pro an. 1573 l. 1533.
Tandem p. 217 v. 15 pro *Syluestro*, vt auctor habet, l. *Syluestri.*
p. 252 v. 47 in *Sifrido* de *Epstein II* pro *Moguntium* l. *Moguntinum.*

p. 209

ad Dedicatoriam sub finem.

Confecit auctor *Helvvichius*, quam hic pollicitus est, pleniorem operis elaborationem, moriensque reliquit perillustri familiæ *Greiffenclauiorum* in *Volrats*; a qua hodieque cimelii instar adseruatur. Nobis tam felicibus esse haud licuit, vt eam inspiceremus; licuit *Humbrachto*, qui id prædicat in præfatione tabulis suis genealogicis præmissa.

ADDI-

ADDITIONES
ad
SYLLABUM PLENIOREM
Prælatorum & Canonicorum
Ecclesiæ Moguntinæ,
vna cum locorum quorundam emendationibus.

*
* *

IN præfatione dictum, iis, qui post tempora *Helvvichiana* in *Prælatorum* venere numerum, stellulam appositam esse, vt a prioribus hoc facilius distingui possint. Sed hic notandum, cum postea in mundum catalogus redigeretur, festinatione quadam nulli eorum id genus notam præfixam fuisse. Ceterum liquido constabit, haud pauca in *Syllabo* hoc reperiri, quæ *Helvvichii* ad notitiam haud peruenere.

Sectione I de *Præpositis.*

p. 272

Nomini CHRISTIANVS stellulam velim præmittas, quæ librarii vitio omissa est; & dein in titulo ei subiuncto, pro *Decanus* B. M. V. *ad gradus*, legas, *Præpositus*, vt supra iam sectione VI de *Canonicis* p. 345 monui.

p. 279

v. 18 in *Ioanne* de *Columna*,

Notes, *Ioannem* Præpositi maioris munia iam obiisse anno MCCCXLV; quippe quo *Præpositi ecclesiæ Moguntinæ* titulo diserte occurrit in litteris VI Nonas Martias scriptis.

p. 281

v. 43 pro MCCCLII lege MCCCLI.

p. 283

Philippo de *Alenconio* præpone stellulam; neque enim notus fuit *Helvvichio*; tum vero in margine pro 1388 (qui annus librarii errore e superioribus illuc adductus est) lege 1391.

p. 286

ad *Güntherum*, Comitem *de* Schvvartzburg.

Anno MCCCCII Cellerarium, vt vocatur, Præposituræ *Othonem* de *Falckenberg*, Canonicum maioris, sequentibus constituit litteris:

GVNTHERVS *de* Svvartzburg, *Prepositus ecclesie Maguntine. Venerabili viro, Domino* Ottoni *de* Falkinberg, *Canonico prebendato & Capitulari ecclesie Maguntine predicte salutem, & sinceram in Domino karitatem.*

Laudabilia probitatis & virtutum merita ac prouidentia circumspecta, grataque sincere nobis per vos impensa, non immerito nos inducunt, vt vobis ad gratiam beniuoli reddamur & accepti. Cum itaque Celleraria, *seu officium Cellerarie Prepositure nostre ecclesie Maguntine per Canonicum prebendatum & Capitularem dicte eccles. Magunt. gubernari solitum, cuius collatio & omnimoda dispositio, dum ipsam vacare contingit, ex antiqua & hactenus pacifice obseruata consuetudine & approbata, ad Prepositum Maguntinum ecclesie predicte pro tempore, pertinuit, pertinereque consueuit & pertinet, per mortem quondam Domini* Wernheri Knebil, *Canonici prebendati & Capitularis ecclesie Maguntine predicte, dum vixit, nouissimi & immediati eiusdem officii Gubernatoris seu Rectoris, ad presens vacare inceperit, & vacet; Nos vobis idem officium Cellerarie, meritis vestris variis & diuersis exigentibus, sic vacans vt prefertur, cum omnibus iuribus, pertinentiis, honoribus & oneribus, ad dictum officium Cellerarie ab antiquo*

spectantibus, auctoritate nostra duximus conferendum, & in Dei nomine conferimus in hys scriptis, vos inuestiendo de eodem; vobis gubernationem, administrationem & exercitium ipsius officii in omnibus committendo. Que omnia & singula Venerabilibus viris, Dominis, Decano, Custodi, Scolastico, Cantori, & Capitulo, singulisque Canonicis & personis dicte ecclesie Maguntine; nostris & dicte nostre Prepositure reddituariis, censuariis, pensionariibus, arrendatoribus, decimatoribus, colonis, incolis & subditis, & aliis quorum interest, vel intererit, aut sua interesse putantibus, singulis & vniuersis insinuamus, intimamus, & notum facimus, & ad vos, & cuiuslibet vestrum notitiam deducimus, & deduci volumus per presentes; vosque Nobiles Dominos, Decanum, Custodem, Scolasticum, Cantorem, & Capitulum, singulosque Canonicos, & Presbiteros ecclesie Maguntine communiter & diuisim, in Domino exhortamur; aliis vero supradictis & cuilibet eorum iniungimus & mandamus, quatenus prefato D. Ottoni, *tanquam nostro & dicte Prepositure nostre vero Cellerario, cui nos huiusmodi Cellerarie officium, vt premittitur, contulimus, de huiusmodi Cellerarie officio, fructibus, redditibus, prouentibus, iuribus, pertinentiis, obuentionibus, subuentionibus & emolumentis quibuscunque, prout ad vos & vestrum quemlibet pertinet, integre, libere, & cum effectu respondeatis, & ab aliis vt sic responderi faciatis, permittentes ipsum huiusmodi officii gubernationi seu administrationi & exercitio, nec non iurium & pertinentiarum predictarum possessione pacifica, vt est moris, perfrui & gaudere; nullumque alium, preterquam dictum* D. Ottonem, *pro nostro & dicte nostre Prepositure Cellerario, & eiusdem Cellerarie officii gubernatore teneatis, nominetis, reputetis & tractetis, & ab aliis, prout in vobis & quolibet vestrum fuerit & est, teneri, nominari, reputari & tractari faciatis.*

In quorum omnium & singulorum premissorum testimonium, presentis nostre collationis litteras, sigillo nostro impendenti fecimus communiri. Datum & actum Colonie, in curia habitationis nostre. Anno Domini MCCCCII, die Martis quarto mensis Aprilis. Presentibus Honorabilibus & Discretis viris, DD. Walramo *de* Kerpen, *Canonico ecclesie Coloniensis*, Henrico *de* Kochberg, *Plebano in Crolip*, Gunthero *de* Melre, *nec non* Iohanne Hofeman *de* Buchenavv, *testibus ad premissa vocatis, specialiter & rogatis.*

Ibidem

ad *Ioannem* de *Schoneburg*.

Dictum, quod *Günthero* ad Magdeburgensis Archiepiscopatus apicem euecto à *Ioanne II* primum Præposituræ constitutus fuerit Administrator. Vt dictis fides sit, dabo hic illius hac de re tum confectas tabulas.

IOHANNES, *D. G. sancte Sedis Moguntine Archiepiscopus* --- *Honorabili* Iohanni *de* Schoneburg, *Scolastico ecclesie Maguntine &c. Etsi omnium quidem ecclesiarum nobis subiectarum curam gerere ex debito pastoralis officii sollicite teneamur, ad illam tamen precipue nostre considerationis aciem dirigere propensius constringimur, cui vinculo spiritualis coniugii sumus indissolubiliter alligati.*

Sane nuper Prepositura ecclesie nostre Maguntine, per promotionem Reuerendi Patris, Domini Guntheri, *ad ecclesiam Magdeburgensem electi, siue per adeptionem possessionis seu quasi, pacifice administrationis iurium & bonorum Archiepiscopatus Magdeburgensis, siue per liberam resignationem ipsius* D. Guntheri, *vel per manus consecrationis eidem impensam, aut per lapsum temporis de consecrandis Episcopis, vacante, ne Prepositura ipsa, gubernatore carente, interim in spiritualibus & temporalibus aliquod patiatur detrimentum; Nos volentes huiusmodi & aliis indempnitatibus ipsius Prepositure, tempore vacationis huiusmodi durante, salubriter prouidere vt tenemur, curam, administrationem & gubernationem dicte Prepositure sic vacantis, tam in spiritualibus quam temporalibus, Discretioni tue, de qua in hys & aliis fiduciam gerimus pleniorem, tenore presentium plenarie commendandam & committendam duximus, ac etiam presentibus committimus & commendamus, teque ipsius Prepositure in spiritualibus & temporalibus facimus, constituimus, ordinamus & deputamus Yconomum, Defensorem, Gubernatorem, Commendatarium, & Administratorem generalem & vniuersalem, atque iura & iurisdictionem eiusdem Prepositure per te vel alium guber-*

gubernandi, curam animarum exercendi, visitandi, procurationes exigendi, inquirendi, corrigendi, & puniendi, bona & possessiones ipsius Prepositure defendendi, conseruandi, manutenendi & adniniſtrandi, beneficia eccleſiaſtica quecunque, ad preſentationem ſeu collationem Prepoſiti dicte Prepoſiture p. t. exiſtentis conferendi, & ad ea preſentandi, feuda ſiue Vaſallagia concedendi, & de eis inueſtiendi, & pro eis iuramentum fidelitatis, vice & nomine dicte Prepoſiture, exigendi & recipiendi, quando & quociens fuerit oportunum, & ſibi videbitur expedire, fructus, redditus & prouentus, nec non obuentiones & emolumenta ex eadem pro tempore vacationis huiusmodi prouenientes & prouenientia, quicunque & qualiacunque exiſtant, colligendi, leuandi, recipiendi, exigendi, & in vſus debitos iuxta noſtram ordinationem, diſpoſitionem atque voluntatem conuertendi & diſtribuendi, de receptis & leuatis quitandi & liberandi, & alia omnia & ſingula faciendi, ordinandi & diſponendi, que vero & legitimo Yconomo, Vicario, Defenſori, Gubernatori & Adminiſtratori a lege vel a ratione ſunt conceſſa, alienatione bonorum dicte Prepoſiture ſibi penitus interdicta, ſibi tenore preſentium plenam, liberam, & omnimodam concedimus & committimus poteſtatem & facultatem.

Quocirca Honorabilibus, Deuotis noſtris Dilectis, Decano & Capitulo, ſingulisque Canonicis eiusdem noſtre eccleſie Maguntine, ac vniuerſis aliis & ſingulis, quos tangit ſeu tangere poterit preſens negotium, quomodolibet in futurum, in virtute ſancte obedientie, & ſub excommunicationis, & aliis eccleſiaſtice cenſure penis, quas merito formidare poterunt, vt ſibi, tamquam vero Commendatario, Defenſori, Adminiſtratori, & prefate Prepoſiture Gubernatori intendant & obediant, ſibique ſeu ſuo Procuratori de fructibus, redditibus, prouentibus, emolumentis, iurisdictionibus, ac iuribus vniuerſis & ſingulis reſpondeant, & ab aliis, quantum in eis eſt, integre faciant reſponderi. Datum Eltevil, anno Domini MCCCCIII, ipſa die exaltationis ſancte Crucis.

p. 289

ad *Henricum* de *Naſſau.*

Ceterum ſepultus eſt Bonnæ in ſacello D. Barbaræ, quod baſilicæ D. Caſſii & Florentii adſtructum eſt, cum hac inſcriptione ſepulcrali;

Anno Domini M.... ob. Venerabilis & Illuſtris Dominus Henricus Comes *de* Naſſauvve, *Prepoſitus maioris Maguntinenſis & Bonnenſis eccleſiarum ..... in pace.*

p. 290

Marquardo de *Stein* in margine an. 1530,

& p. 291

Alexandro Fuggero in margine an. 1562, de quo tum temporis dubitabamus, appone.

Sectione II de *Decanis*

p. 300

ad *Simonem* de *Schôneck.*

Manuſidelis ſiue Teſtamentarius anno 1272 fuit *Henrici* Scholaſtici ad *D. Ioannis*, prout teſtimonio nobis ſunt litteræ ſequentes;

Quoniam ſumme felicitatis bonum in eccleſia Dei eſſe dinoſcitur, lucris animarum intendere, ſinguli ſuum circa hoc debent ordinare conſilium, vt a ſe eterne ſalutis meritum non excludant. Hinc eſt, quod ego HENRICVS, Scolaſticus eccleſie S. Iohannis *Magunt. vniuerſis preſencium inſpectoribus cupio eſſe notum, quod in ſanitate mentis & corporis conſtitutus, volens in incolatu huius ſeculi anime mee prouidere ſaluti, manuſidelium meorum, videlicet Honorabilium Virorum, Domini* Symonis *Decani, & Domini* Eberhardi *de* Lapide, *Canonici eccleſie Maguntine, nec non* Henrici *Preſbiteri*, dicti *de* Merckesheim, *Vicarii eiusdem eccleſie, accedente conſenſu voluntario & expreſſo, de bonis meis, in villa* Harvvesheim *ſitis, videlicet agris, vineis, pratis, areis, curiis, cenſibus, & de aliis eorum pertinenciis vniuerſis taliter ordinaui, ordino, ſtatuo & diſpono,*

no, volens sic perpetuis temporibus inuiolabiliter obseruari, quod singulis annis in quolibet festo quatuor festorum B. Marie Virginis *quinquaginta panes, qui de duobus maldris & dimidio tritici pistari potuerint, presenciarum nomine in choro presentibus ministrentur. Super qua ministracione panum, & illuminacionis lampadis, quam ordinaui & ordino ante altare B. Martini cum illis duabus perpetuis lampadibus ante idem altare pendentibus arsuram perpetuo, de predictis bonis facienda, similiter ad* Adelheidim *sororem meam, & filias eius* Methildim & Adelheidim *omnino respectus habebitur, postquam ego volente Domino migrauero ab hac luce, & ipsi bona eadem pacifice & sine omni inquietudine, quamdiu vixerint, possidebunt; & in cuiuslibet anniuersario eciam me viuente distribuentur perpetualiter nomine presencie accipienda de bonis prehabitis decem maldra siliginis, & Reuerendi Domini mei Decanus & Capitulum Maguntinum eas facient, prout eorum honestatem condecet, sepeliri. Hys autem tribus personis mortuis, & me ipso viam vniuerse carnis ingresso, quicquid dictis panibus dandis nomine presencie & ipsis triginta maldris in anniuersariis sororis mee & filiarum suarum prescriptarum distribuendis, in bonis supererit antedictis, & quecunque in curia, quam a Capitulo & a me habent, inueniuntur suppellectilia, & habentur, omnia vendi debent in augmentum presencie in premissis quatuor festis* beate Marie Virginis *dande perpetuo conuertenda. In cuius rei memoriam & perpetuam firmitatem presens scriptum Capituli, Dominorum Iudicum sancte Maguntine Sedis, & proprio meo sigillis volui communiri. Actum anno Domini MCCLXXII, XIII Kalend. Octobris.*

Sigillum, quo tabulæ hæc munitæ, agnum repræsentat cum vexillo; cuius vexilli a latere est stella; in peripheria vero hæc leguntur verba: ✠ S. HEINRICI SCOLASTICI S. IOHANNIS MOG. Ceterum forma id est ouali.

p. 303

in *Richardo* de *Cleen*,

Pro die 15 Martii lege 13 Martii.

Sectione III de *Custodibus*.

p. 309

ad *Ruggerum*.

Occurrit item in tabulis *Lupoldi*, Præpositi Neohusani, ac Prælatorum ad ædem cathedralem Vormatiensem, *Decani*, *Scholastici*, & *Cantoris*, sequentibus, ex autographo descriptis; in quibus tamen scribæ incuria vel in *annum* vel in *dictionem* error irrepsit;

Omnibus Christi fidelibus, presens scriptum intuentibus, LVPOLDVS Prepositus Nuvvehusensis, H. *Decanus*, C. *Scolasticus*, H. *Cantor maioris ecclesie Wormatiensis, post huius vite incolatum, in Syon Deorum Deum videre. Tempus edax rerum omnium facta humana secum in obliuionem trahit, nisi aut litterarum suffragio, aut viuo testimonio ad memoriam hominum, que labilis est, reuocentur.*

Litigantibus coram nobis in sancta sinodo nostra Erkengero *Viro Nobili, &* Gerlaco *Plebano in* Cimbern, *alter eorum, Clericus videlicet, dictam ecclesiam filiationis iure, sue parochie attinere asserebat. Prefatus autem E. capellam eandem ad se, libero & quieto proprietatis iure, non solum a patre, verum etiam ab auo, proauo, abauo, & tritauo affirmabat. Ipsisque sic diu altercantibus, tandem totum negotium per appellationem ad Moguntinam ecclesiam transtulerunt. Partibus itaque in sinodo Moguntina constitutis, & sufficientibus hinc inde allegationibus super ipso negotio inductis, & diligenter a Iudicibus examinatis, Miles tandem, presente Plebano in lite preualuit, Plebano consentiente & non contradicente. Assignatis & adhibitis testibus idoneis, iuramentum septima manu prestitit, eo quod tenore supradicto ius proprietatis capelle memorate ad ipsum inuiolatum & sanum peruenerit. Et sic in causa euicit. Iudices vero Moguntine Sedis, videlicet* Arnoldus *Prepositus maior*, H. & E. S. Albani & S. Iacobi *Abbates*, Henricus *Decanus*, Ruggerus *Custos*, Petrus *Scolasticus*, Otto *Cantor*, *perpendentes causam sepedicti* Erkengeri *veritati innixam, per legitimum testimonium*

nium & iuramentum, proprietatem capelle prefate, auctoritate Domini Archiepiscopi Moguntini & sua, similiter confirmauerunt. Sed quia capella prememorata in terminis nostre diocesis constituta esse dinoscitur, ipsum Militem ecclesie nostre remiserunt, vt capellam prenominatam ipsi Militi omni proprietatis iure, nostre auctoritatis priuilegio confirmaremus, ne in posterum nociua contra ipsum surgere posset super eadem capella litis occasio. Quod & nos fecimus, & processum huius cause, sicut diximus esse factum, appensione sigilli ecclesie nostre testificamus & approbamus.

Facta sunt hec in Capitulo maiori ecclesie Wormatiensis anno M.C.LXXXII. Indictione V. Testes huius rei sunt

Clerici

Mengotus *Wormatiensis Canonicus.* Lupfridus *Canonicus de* Nuohusin.
Rudolfus, *Sacerdos de Cymbern.*

Laici

Ipse Erkengerus. Cunradus *de* Hahenriet.
Cunradus *de* Quirembach. Bertholdus *de* Streipho,
& alii quamplures.

p. 310

pro **Erhardus* lege **Gerhardus*,

Et sic etiam sectione VI in *Canonicis* p. 353. In Copiali scilicet vetusto, in quo eius habentur tabulæ, litteræ nominis initiali appingendæ nonnihil relictum fuit spatii; quod cum primum non attenderemus, factum, vt hic & l. d. sectionis VI poneremus *Erhardus.*

Ibidem

ad *Simonem.*

Ceterum notes, familia *Wildgrauiorum* ortum, ac *Conradi* Wildgrauii fuisse filium, *Gerhardi I* Archiepiscopi fratrem. Quo conf. *Fuchsium* in additionibus ad *Lehmanni* chronicon Spirense lib. 5 cap. 20 p. 500, & schema, quod ad *Serarium* attuli in *Gerhardo I* p. 608.

p. 311

ad *Henricum* de *Byenbach.*

Fuit is etiam Rector ecclesiæ in villa *Crutzen*, præsentatus siue nominatus a patronis dictæ parochialis, *Dominis* de *Eppenstein*; quibus dein eandem anno 1351, Dominica *post diuisionis Apostolorum*, dimisit.

p. 313

ad *Thomam* Comitem *de* Rieneck.

Sepulturæ locum nactus Coloniæ, in atrio ædis *D. Gereoni* dicatæ, cum hoc λόγῳ ἐπιταφίῳ:

D. O. M. sibi, fratrique dulcissimo Reuerendus & Illustris Dominus Thomas *Comes* de *Rieneck, huius insignis Collegii Decanus, & trium cathedralium ecclesiarum quinquagenarius Canonicus & Iubilarius (vt vocant) monumentum hoc, Christiane lector, religionis ac pietatis causa posuit, in quo se iure defunctorum recondi, dum adhuc viueret, ordinauit, multis & grauibus pro fide Catholica exantlatis laboribus, qui ipsum patronum periclitantis religionis & Cleri Coloniensis declararunt. In Domino mortuus est anno a Christo nato MDXLVII, die XXVIII mensis Iulii.*

Sectione IV de *Scholasticis.*

p. 316

in *Præpositino*

v. 2 pro anno 1159 l. 1195.

p. 317

in *Ludouico*

v. vltimo pro 1261 l. 1260.

Ibidem

ad *Arnoldum*.

Anno 1264 parochialem villæ *Beverstet* monasterio Risensteinensi his incorporauit siue in perpetuum attribuit conditionibus;

Religiosis Viris & in Christo Venerabilibus Abbati & Conuentui monasterii de Risenstein *Ord. Cisterc. Mogunt. diocesis,* ARNOLDVS *Scolasticus Moguntinus, Prepositus Heiligenstadensis, sue possibilitatis obsequium cum reuerentia & honore. Cum ecclesia in* Beverstete *, cuius ad me ius pertinet patronatus, habitatore careat, omnino desolata existat propter bellorum discrimina & pessimum statum terre, congrua deliberatione prehabita, de consilio & consensu Capituli Heiligenstadensis, loco vobis & vestris successoribus in perpetuum terras & agros ad dotem ipsius ecclesie pertinentes, vt singulis annis in festo natiuitatis S. Marie soluatis de illis Decano Heiligenstadensi sedecim maldra siliginis Heiligenstadensis mensure. Propter tenuitatem enim redituum Decanie dictam summam annone perpetuo deputo ad officium Decanatus. Vos etiam procurabitis per tres dies in ebdomada diuina officia in predicta ecclesia celebrari. In cuius rei euidentiam do vobis has litteras, sigilli mei munimine roboratas. Datum Moguntie Non. Octobr. anno Domini MCCLX. quarto.*

p. 318

ad *Adelvolcum* sub finem;

Et in *libro Animarum* ad ædem maiorem minori; *Ob. largus* Adelvolcus, *pius pater pauperum, quondam Scolasticus huius ecclesie.*

Ibidem,

ad *Eberwinum* de *Cronberg*.

Obserues, loca *Necrologiorum* adducta accipienda esse de *Eberwino Sternbergio*; de *Eberwino* hoc de *Cronberg* vero illum, quem attulimus infra sectione VI p. 401.

Ibidem,

post *Emericum* de *Schöneck*.

Notes hic, curis posterioribus nobis obseruatum, *Eberwinum* de *Sternberg* omnino ab *Eberwino* de *Cronberg* diuersum, & *Scholasticis* Moguntinis adnumerandum esse, vt dicta sect. VI p. 401 videre est.

Ibidem,

Cunoni de *Falckenstein* præpone stellulam; nobis enim lucem debet, quum *Helwichio* non innotuerit qua *Scholasticus*.

p. 319

ad *Conradum* de *Weinsperg*.

Anno 1381 quidem electus, sed anno 1383 demum confirmatus fuit. Ne dubites, sequentes appono tabulas.

NICOLAVS *Decanus ecclesie* S. Stephani *Mogunt. Commissarius in subscripto confirmationis negotio a sede Apostolica specialiter deputatus, Discretis viris, Plebano altaris sancte Crucis in ecclesia Maguntina, ceterisque Plebanis, Viceplebanis, Altaristis, & Notariis publicis per ciuitatem & diocesin Maguntinam vbilibet constitutis, ad quos presentes nostre littere peruenerint, salutem in Domino sempiternam: & mandatis nostris, ymmo verius Apostolicis, firmiter obedire;*

Litteras Sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri, D. VRBANI *diuina prouidentia Pape sexti, eius vera Bulla plumbea in filo canapis more Romane curie bullatas, non rasas, non abolitas, non cancellatas, non vitiatas; sed sanas & integras, ac omni vitio & suspicione carentes, per Honorabilem Virum, Dominum* Conradum *de* Winsperg, *Canonicum ecclesie Maguntine, presentatas, cum ea qua decuit reuerentia nos recepisse noueritis, in hec verba:*

VRBANVS *Episcopus, seruus seruorum Dei, dilecto filio Decano ecclesie* S. *Stephani Magunt. salutem & Apostolicam benedictionem. Dignum arbitramur & con-*

& congruum, vt illis se reddat Sedes Apostolica gratiosam, quibus ad id propria virtutum merita laudabiliter suffragantur.

Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilecti filii Conradi *de* Winsperg, *senioris Canonici ecclesie Maguntine, petitio continebat, quod olim Scolastria dicte ecclesie, tunc per obitum quondam* Ottonis *de* Schonenburg, *Scolastici eiusdem ecclesie, extra Romanam curiam defuncti, vacante, dilecti filii, Capitulum ipsius ecclesie, ad quos de antiqua & approbata, & hactenus pacifice obseruata consuetudine electio Scolastici eiusdem ecclesie pertinet, vocatis omnibus, qui debuerunt, voluerunt, & potuerunt electioni huiusmodi commode interesse, die ad eligendum prefixa, vt est moris, conuenientes in vnum, prefatum* Conradum *in predicte ecclesie Scolasticum concorditer elegerunt, idemque* Conradus *electioni huiusmodi, illius sibi presentato decreto, consensit; in his omnibus statutis a iure temporibus obseruatis. Quare pro parte dicti* Conradi *fuit nobis humiliter supplicatum, vt huiusmodi electionem confirmare auctoritate Apostolica dignaremur.*

Nos igitur volentes dictum Conradum*, qui, vt asseritur, ex vtroque parente de genere Comitum & Baronum procreatus existit, apud nos de nobilitate generis, vite ac morum honestate, aliisque probitatis & virtutum meritis multipliciter commendatum, pro quo etiam Venerabilis Frater noster* Adolphus*, Archiepiscopus Maguntinus, nobis super hoc humiliter supplicauit, horum intuitu fauore prosequi gratioso, huiusmodi ipsorum Archiepiscopi &* Conradi *supplicationibus inclinati, Discretioni tue per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si vocati, qui fuerint euocandi, huiusmodi electionem reppereris esse canonicam, & de persona ydonea canonice celebratam, & per diligentem examinationem dictum* Conradum *bene legere, bene construere, & bene cantare, ac congrue loqui latinis verbis, & alias ad obtinendum dictam Scolastriam, que dignitas, non tamen maior post Pontificalem, in eadem ecclesia, & sine cura existit, cuiusque fructus, redditus & prouentus viginti quinque marcharum argenti secundum communem estimationem valorem annuum, vt asseritur, non* extendunt, ydoneum esse reppereris; vel etiam si ipse* Conradus *non bene cantet, dummodo in tuis manibus iuret ad sancta Dei Euuangelia, quod infra annum, a tempore examinationis huiusmodi computandum, bene cantare addiscet, super quibus tuam conscientiam oneramus, eandem electionem, etiamsi Scolastria ipsa sit dispositioni Apostolice specialiter reseruata, aut eius collatio ad dictam Sedem secundum Lateranensis statuta Concilii legitime deuoluta existat, auctoritate Apostolica confirmes; inducens per te vel alium, seu alios eundem* Conradum*, vel Procuratorem suum eius nomine, in corporalem possessionem Scolastrie predicte, ac muneris & pertinentiarum ipsius, amoto exinde quolibet illicito detentore, ac faciens ipsum* Conradum*, vel dictum Procuratorem pro eo, ad eandem Scolastriam, vt est moris, admitti, sibique de ipsius Scolastrie fructibus, redditibus, prouentibus, iuribus, & obuentionibus vniuersis integre responderi. Contradictores auctoritate nostra, appellatione postposita, compescendo. Non obstante, si Archiepiscopo Moguntino, qui est pro tempore, & predictis Capitulo, vel quibusuis aliis, communiter vel diuisim a prefata sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per litteras Apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, seu quod dictus* Conradus *in sancti Petri, Vallis Wimpinensis, Wormatiensis diocesis, Preposituram, ac in eadem, & in predicta Maguntina ecclesiis Canonicatus & prebendas, nec non parochialem ecclesiam in* Lorche *Magunt. dioces. quorum omnium fructus, redditus & prouentus octuaginta marcharum argenti secundum dictam estimationem valorem annuum, vt asseritur, non excedunt, noscitur obtinere.* * *se*

Volumus autem, quod idem Conradus*, quam primum vigore predictorum predictam Scolastriam fuerit pacifice assecutus, prefatam Preposituram, quam, vt prefertur, obtinet, & quam ex tunc vacare decernimus omnino, prout etiam ad id se sponte obtulit, dimittere teneatur. Et insuper, si huiusmodi electionem per te confirmari contingat, nos cum eodem* Conrado*, vt predictam Scolastriam libere recipere, & vna cum dicta parochiali ecclesia vsque ad biennium licite retinere valeat (generalis Concilii & quibuscunque aliis constitutionibus Apostolicis, nec non statutis & consuetudinibus predicte ecclesie Maguntine contrariis, iuramento, confirmatione Apostolica, vel quacunque firmitate alia roboratis, nequaquam obstantibus) auctoritate predicta, de vberioris dono gratie dispensamus. Ita tamen, quod ipse* Conradus *infra dictum biennium, postquam ipsam Scolastriam fuerit pacifice assecutus, eam, vel parochialem ecclesiam predictam, pro ali-* quo

quo alio beneficio ecclesiastico cum earum altera compatibili permutare, alioquin ipsam Scolastriam, quam ex tunc vacare decernimus, omnino dimittere teneatur. Prouiso etiam, quod Scolastria & ecclesia parochialis predicte debitis interim obsequiis non defraudentur; & animarum cura in eadem parochiali ecclesia nullatenus negligatur. Datum Rome apud sanctum Petrum, VI Kal. Iunii, pontificatus nostri anno quinto.

Post quarum quidem litterarum presentationem & receptionem fuimus per dictum D. Conradum *requisiti, vt ad executionem earundem litterarum & in eis contentorum, iuxta traditam a sede Apostolica nobis formam, procedere dignaremur.*

Nos vero Nicolaus *Decanus predictus, volentes mandatum Apostolicum, nobis in hac parte commissum, reuerenter exequi, vt tenemur; attendentes etiam dictum Apostoli, dicentis:* nemini cito manum imponas; *volentes etiam vnicuique ius suum in presenti negotio illesum conseruare; Idcirco vobis & vestrum cuilibet in virtute sancte obedientie, & sub pena suspensionis ab officiis vestris, canonica antepremissa monitione firmiter & districte precipiendo mandamus, quatenus in dicta ecclesia Maguntina proponatis publice proclamationis edictum, citantes peremptorie omnes & singulos, qui sua in huiusmodi confirmationis negotio crediderint interesse, quos & presentibus peremptorie citamus, vt feria quarta proxima post festum sancte Trinitatis, in curia nostre habitationis Maguntie compareant, ad dicendum, proponendum, & allegandum, quicquid contra premissa dicere, proponere, & allegare voluerint; cum intimatione, quod si dicto termino nullus comparuerit contradictor seu oppositor legitimus, nos in & supra premissis, & contentis in litteris Apostolicis supra scriptis, etiam vsque ad totalem eorum consummationem procedemus; dictorum citatorum contumacia seu absentia non obstante. Reddentes litteras, sigillis vestris aut alterius vestrum, in signum executionis per vos aut alterum vestrum fideliter facte, sigillatas. Datum anno Domini MCCCLXXXIII, VI Idus Maii.*

Ex his autem simul cognoscere est, quod *Conradus* tum temporis etiam fuerit Præpositus *S. Petri* vallis Wimpinensis, & Rector parochialis in vico Rhenensi *Lorch.*

Ibidem,

in *Henrico Rau* de *Holtzhausen*,

numeros margini appositos sic emenda; 140.

p. 323

in *Georgio Antonio* de *Rodenstein*,

v. 1 pro anno 1630, lege, vt in margine est, 1629.

Sectione V de *Cantoribus.*

p. 329

Notes, tabulas *Eberhardi* de *Lapide* testamentarias hic non ad verbum expressas esse, sed frustratim tantummodo & per partes.

p. 333

post *Conradum Rau* de *Holtzhausen.*

Conradi ab obitu, precibus Imperialibus Capitulo exhibitis, in Cantoriam se immitti postulabat ac Canonicatum *Wilhelmus Meroltinger*, eiusmodi sortis homo, quos *Intrusos* vocant; Collegium vero eam, præuia electione, concedebat *Hertando* de *Lapide*, Concanonico suo; hunc *Bertholdo*, Comiti Hennebergensi, litteris *Pii* Pontificis *II*, quas *Exspectatiuas* vocant, instructo. Inde *Meroltinger* huic, illo breui post fatis functo, litem intendit in curia Romana, Sedi præsidente *Paulo II* Pontifice: qui quidem caussam decidendam commisit *Bernhardo Roma*, Abbati S. Felicis, Auditori. Is, quum controuersia inspecta, secundum *Meroltingerum* iudicasset, censuissetque, vi precum Imperialium eum in possessione Canonicatus & Præbendæ collocandum esse, Hennebergensem vero ea exuendum; *Bertholdus* ab hac sententia prouocauit, & in iudicio peruicit; siquidem iudicatum, gratiam Apostolicam & exspectatiuam

uam illi concessam suum sortiri debere effectum. Et quamuis *Merolsinger*, noua appellatione interposita, nil quicquam iuris sui tuendi gratia reliqui faceret, caussa tamen an. 1472, d. 23 Decembr. cecidit. Interim

HERTANDUS *de* LAPIDE

Cantoris partes in se suscepit; quas tamen per breue admodum tempus administrauit. Sub an. enim 1466 obitu suo locum fecit *Vlrico* de *Bickenbach.*

Ibidem,

in *Vlrico* de *Bickenbach*

Pro, *Conrado* surrogatus, lege, vt ex dictis sequitur, *Hertando*; & in margine, pro 1464, pone, 146..

Ibidem,

ad *Evvaldum Faulhaber.*

Quod officio ad tempus submotus, atque adeo anno 1475, post mortem *Adolfi II*, ad noui Archiepiscopi electionem haud vocatus fuerit, docet hæc, quam tum interposuit, sollemnium obtestationum formula:

In nomine Domini Amen. Anno a natiuitate eiusdem MCCCCLXXV, Indictione VII, die vero Martis octaua mensis Nouembris, hora quinta vel quasi post meridiem, Pontificatus sanctissimi D. N. D. Sixti, *diuina prouidentia Pape quarti, anno quinto, in mei Notarii publici testiumque infra scriptorum, ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum, presentia personaliter constitutus Venerabilis & Circumspectus vir Dominus* Evvaldus Fulhaber *de* Wechtersbach, *Decretorum Doctor, Canonicus & Cantor ecclesie Maguntine, ac proposuit, dixit, fecit & protestatus est, vt in presenti cedula, que sequitur, continetur & habetur.*

Cum Ecclesia Maguntina iam Pastoris solatio sit destituta, & ego Evvaldus Fulhaber *de* Wechtersbach, *Decretorum Doctor, Canonicus Capitularis & Cantor ecclesie Maguntine, vt Prelatus & membrum electioni futuri Pontificis iam dicte ecclesie Maguntine de iure & consuetudine habeam & debeo interesse, & ea de causa ad illam sum vocandus; Et licet per Magistrum Nicolaum, Scolarem ipsius Capituli, ipsa die quarta mensis Nouembris, ad diem septimum eiusdem mensis, in quo electio predicta celebrari debeat, sim verbo tantum, & non effectualiter vocatus, tamen pro eadem electione facienda ad eandem ciuitatem Maguntinam, & ad electores eosdem, michi non pateat tutus accessus, neque de securitate per eosdem est prouisum, cum iidem Capitulares sint inimici mei capitales, qui redditibus prebende mee propria temeritate me de facto spoliauerunt, & in causa pretense & false delationis de homicidio in* Iohannem Appothecarium *perpetrato, ne innocentiam meam ostenderem, maxime michi fuerunt aduersi, vt apud acta eiusdem cause apparet. Et sic honori, fame, ac persone mee plurimum inuident, vti etiam ex colligatione ipsorum Capitularium contra me facta, siue conspiratione, sigillis eorum corroboratis, & aliis actis & gestis liquide monstratur; Et propterea eosdem Dominos Capitulares per litteras meas, vt michi de saluo conductu per suas patentes litteras prouiderent, requisiui; cum nullus propter rationes predictas de Capitulo ipsorum existat, qui velit aut audeat mandatum ad eligendum pro me & nomine meo assumere. Qui quidem Canonici Capitulares neque me legitime ad terminum electionis, prout de iure, vocauerunt, neque vt sic de saluo conductu, sufficienti saltem, michi prouideri curarunt; Et ne de facto tali commodum reportent, cum tale factum siue machinatio in electionibus faciendis omnino abesse debeat; Ideo, vt contemptus in huiusmodi electione facienda, de sinistra tali machinatione, contemptu huiusmodi, nullitate processus, ac cassatione electionis protestatus sum, ac presentibus protestor. Saluo semper voto meo, & iure electionis, siue eligendi potestate. Que michi salua atque illesa haberi & permanere volo.*

Super quibus idem Dominus Evvaldus sibi a me Notario publico subscripto, vnum vel plura, publicum seu publica, fieri siue confici petiit instrumentum vel instrumenta. Acta sunt hec Franckfordie, in curia Prepositure, zum Fronhoeff *vul-*

vulgariter nuncupata. Sub anno, indictione, die, mense & pontificatu, quibus supra. Presentibus ibidem Honorabilibus Viris DD. Iohanne Sellatoris, *Beneficiato in Fridbergk, ac* Iohanne Pistoris, *ac dicto* Levvenhenn, *&* Gelenhenn, *Presbytero, & Laico, Maguntine diocesis, testibus ad premissa vocatis & rogatis.*

Et ego Iodocus Keller *de* Ypphoven, *Pastor ecclesie in* Heydbach, *nec non publicus Imperiali auctoritate Notarius, quia premissis, protestationi, ac aliis dictis & factis presens interfui, eaque omnia & singula sic fieri vidi & audiui. Ideo hoc presens publicum instrumentum confeci, scripsi, subscripsi, & in hanc publicam formam redegi, signoque & nomine meis solitis & consuetis signaui. In fidem & testimonium premissorum rogatus & requisitus.*

p. 336

ad *Petrum Iacobum* de *Partenheim.*

Hugoni Friderico, Domino *in* Elz, vt dictum, successit anno 1658, electus, quod addendum, die 29 mensis Augusti.

Sectione VI

p. 337

Alberto Custodi præfige stellulam.

p. 339

ad *Gerhardum*, Comitem *de* Battenburg.

Tum quidem, cum *Syllabum* prelo pararemus, primum nobis an. 1361 in litteris *Philippi* de *Falckenstein*, & dein anno 1328 in *Instrumento* ibi dicto occurrit. Post vero longe ante; & quidem anno iam 1306 in litteris Cæsaris *Alberti I*, Francofurti d. 17 Kalend. Iul. datis, his verbis: *Si eciam predictum Syfridum* (de *Eppenstein*) *vel aliquot ex suis fautoribus Sedem Apostolicam racione captiuitatis seu detencionis* Gerhardi *de* Battenburg, *Canonici Magunt. pro absolucione impetranda accedere contingeret, dicti Decanus & Capitulum & ipse* Gerhardus *specialiter literas promocionis pro obtinenda absolucione huiusmodi ipsis dabunt* &c.

p. 340

post *Anselmum Fridericum* de *Bettendorf.*

13.. * *Beyer* de *Boppardia* (Dietericus) *Canonicus**. Anno 1354 a *Gerlaco* Archiepiscopo fideiussor datus *Wilhelmo*, Archiepiscopo Coloniensi.

* *Canoniche vnser Kirchen zu Mentze*, vt in litteris *Gerlaci* est.

p. 343

ad *Bertramum* de *Bleichenbach.*

Fuit antea Canonicus ecclesiæ Moxstattensis, eique, vna cum fratre suo *Henrico*, quicquid bonorum in villa *Aldenstat* habebat, anno 1277 donauit, testibus his litteris:

In nomine Domini Amen. Nos Heinricus *&* Berthramus *fratres, dicti* de Bleychenbach, *Canonici ecclesie in* Moxstat, *ad vniuersorum Christi fidelium, tam presentium, quam futurorum notitiam cupimus peruenire, quod nos gloriosum illum Dominum, Patronum nostrum Martinum, qui nos in suam collegit familiam, heredem nostrum constituere cupientes, omnia bona nostra, scilicet curiam, agros, prata, cum omnibus suis appenditiis, que habemus in villa* Aldenstat, *ecclesie Capituli nostri iam dicti in* Moxstat, *in animarum nostrarum, parentumque nostrorum remedium, pure & liberaliter propter Deum donamus & tradimus iure proprietario possidenda perpetuo, sub hac forma; videlicet vt post obitum alterutrius nostrum amborum fructus omnes ab eisdem bonis prouenientes Capitulum ipsum singulis annis collectos diuidat equaliter in sex partes. Et sic diuisim in Assumptione beate Dei genitricis & Virginis* Marie, *in festo* B. Martini, *in festo* B. Katherine, *& in festo* B. Iohannis *Evvangeliste; Que scilicet quatuor festiuitates, tam in pulsando, quam in cantando, quam in ornatu exponendo, quam in aliis*

aliis omnibus, ficut in die Natalis Domini *fumme follempniter peragantur. Item in* Heinrici *patris noftri, &* Gertrudis *matris noftre anniuerfario, quod vno die, videlicet feria tertia poft octauas Pafche, perpetuo peragatur. Et in vtriusque noftrum anniuerfario fimiliter vno die competenti fimul celebrando. In quibus duobus anniuerfariis pro defunctis maiores vigilie cantabuntur. fructus eosdem inter Fratres tantum prefentes & deferuientes, vt hec gratiofius & celebrius cuncta fiant, diftribuat proportionaliter Decanus Capituli memorati. Si vero, quod abfit, fepedicte ecclefie Decanus & Capitulum in pofterum follempnitate cultus DEI accidiati*, fecus egerint in premiffis, Dominus Decanus maioris ecclefie Maguntine vna cum D. Prepofito Moxftadenfi, dictorum bonorum prouentus & inftitutionem premiffam transferant, fi voluerint, ad dictam fanctam ecclefiam Maguntinam. In cuius rei euidentiam & perpetuam firmitatem prefentes litteras figillis Venerabilium virorum, Dominorum* Iudicum, *D. Decani maioris ecclefie Maguntine, & D.* Tragbodonis, *ecclefie noftre Prepofiti, D. Decano & Capitulo noftro predicto tradimus figillatas. Actum & datum in Moxftat anno Domini MCCLXXVII, VI Idus Ianuarii.*

* accidia fine tædium. Dufrefne Gloff. p. 42.

p. 349

Hermanno de *Daden* præpone ftellulam.

p. 350

poft vltimum *Dalbergiorum*,

1721 ** de *Dalberg*, dictus *Camerarius* de *Wormatia* (Fridericus Antonius Chriftophorus, *Baro) Canonicus.*

p. 355

poft *Sifridum III* de *Eppenftein.*

12.. *de *Eppenftein* (Godfridus II) *Canonicus.* Anno 1257 præfentatus fiue nominatus fuit a patre fuo *Godefrido* de *Eppenftein*, feniore, ad ecclefiam in *Crutzen* regendam, vt ex his *Wernheri* maioris & ad D. Petrum Præpofiti litteris, Id. Febr. datis patet; *Inter* Gotfridum *de* Eppenftein, *Canonicum Magunt. a* Gotfrido *feniore de* Eppenftein, patre fuo, *ad ecclefiam in* Crutzen *nobis prefentatum, ex vna parte, &* Wintherum *de* Brunigisheim, *Clericum, a* Walthero *de* Vilbile *ad eandem prefentatum, ex altera, de ipfa ecclefia orta materia queftionis fuper iure inftituendi & prefentandi ad eandem - - - inuenimus probatum, quod prefentator dicti* Gotfridi *pluries ad ipfam prefentauerat* &c.

Et hinc *Godefrido* fequenti, cui *fecundi* cognomentum additum, appone III, & *Godefrido*, cui *tertii*, appone IV.

p. 356

ad *Conradum I*, Pincernam *de* Erpach.

Obiit fub an. 1427. Vt ita ftatuam, faciunt litteræ *Conradi III* Archiepifcopi, a. h. Dominica poft Cæciliæ virginis follemnitatem datæ, quippe quibus *Annæ Camerariæ*, *Rudolfi* de *Hoenftein* viduæ, *Reinhardum*, Dominum *de* Wefterburg, fideiufforem dat loco Pincernæ *Conradi*, Domini *de* Erpach, Canonici Maguntini b. m. *(an Schencken* Conrats, *Herrn zu Erpach, Dumherrn zu Mentze" feligen, ftatt.)*

p. 358

ad *Othonem* de *Falckenberg.*

Anno 1402 conftitutus fuit a *Günthero* Comite Schvvartzburgico, ædis fummæ Præpofito, *Cellerarius Præpofituræ maioris*, vt ex litteris, quas fupra in addendis ad fect. I p. 885 adduximus, patet.

p. 362

ad *Henricum* de *Geroldftein.*

Quum iam an. 1397 cum *Ioanne II* Archiepifcopo Romæ fuerit, vt tabulæ,

læ, quas in *codice Diplomatico* protulimus, docent, in margine, pro an. 1398. annum ingressus sic pone; 139.

p. 363

ad *Philippum* de *Girstein.*

Vix dubium est, quin haud alius sit, quam ille ipse, qui præcedit, *Philippus* scilicet de *Gerolstein.*

p. 365

in *Rudigero* de *Gynhofen*

v. 3 sic lege; anno 1380 institutæ, & an. 1386 ab Adolfo I Archiepiscopo confirmatæ.

p. 368

ad *Henricum Iosephum*, Comitem *de* Hatzfeld *&* Gleichen.

E vita discessit an. 1721, die 20 Septembr. in thermis serpentinis. Moguntiam auectus, sepulturæ traditus fuit in *loco Memoriæ*, die sequenti, qui S. Matthæo in fastis sacer est.

Ibidem,

in *Georgio Alberto* de *Hedersdorf*

pro 12 Nouembris, lege 14.

Ibidem,

ad *Bertholdum I*, Comitem *de* Henneberg.

Anno 1282, quo naturæ concessit, adde diem, qui, indice necrologio, 3 fuit Octobris.

p. 369

in *Ioanne II*, Comite *de* Henneberg.

Dictum, quod obierit *Domicellaris* an. 1541. Quod emendandum. Resignauit enim an. 1530; atque adeo a. d. qua *Domicellaris* haud mortuus est.

p. 370

ad *Andream* de *Hohenloe.*

Fuit etiam Bingæ Præpositus ad ædem Collegiatam *D. Martini*, & hoc titulo nobis subiit an. 1354.

p. 372

ad *Ioannem Wilhelmum Hund* de *Saulheim.*

Cum circa an. 1608 signa alienatæ dedisset mentis, inclusus in claustro Dominicanorum vitam egit ad annum vsque 1632; quo cum mortem oppetiisset, sepulturæ, vt dictum, traditus fuit in *loco Memoriæ.*

p. 373

in *Eberhardo* de *Isenburg*

v. 18 pro *Adelbertus* Papa, lege, *Adelbertus Rapa.*

p. 376

ad *Gerhardum* de *Krampurg.*

Ex iis, quæ infra in *Adolfo II* Comite Nassouio sequentur, patet, quod *Gerhardus* hic de *Kramberg*, facta cum *Adolfo* dicto permutatione, loco, quem in Canonicis Moguntinis tenuerat, anno 1438 cesserit, & Coloniæ Vbiorum in eum, quem *Adolfus* ad id vsque habuerat, subierit.

p. 378

ad *Hertandum* de *Lapide.*

Conrado Rau de *Holtzhausen*, Cantori, an. 1464 fatis functo, a Capitulo maioris datus fuit successor, vt supra in *addendis* ad *Cantores* dictum. Sub an. 1466 spiritum posuit. Vt adeo, quæ hic dicuntur, ac si dicto hoc anno spontanea abdicatione Canonicatum dimiserit, inducenda sint.

Ibidem,

Ibidem,

ad *Georgium* Comitem *de* Leiningen, I huius nominis,

Fuit etiam *Canonicus Coloniensis*, *Treuirensis*, & *Argentoratensis.*

Ibidem,

post *Reinhardum I* Comitem *de* Leiningen,

15.. *de *Leiningen* (Ioannes, *Comes*) Natus an. 1498, die 28 Septembr. *Canonicus Moguntinus*, *Coloniensis*, *& Treuirensis*, *Præpositus Wetzlariensis.*

Ibidem,

ad *Wernherum* de *Levvenstein.*

Dictum, quod ecclesiæ Moguntinæ 18 marcas denariorum Coloniensium legarit pro reditibus comparandis ad peragenda sibi sacra anniuersaria. Tabulæ, quibus ei istas transscripsit, ita habent;

Ego Wernherus *de* Levvenstein, *Canonicus Maguntinus, iturus ad studium, de sciencia* Emerchonis *&* Wolframi *fratrum meorum*, Iutte *sororis mee, nec non* Meinhardi *Militis, sororii mei, lego ipsi ecclesie mee Maguntine decem & octo marcas Colon. Denar. de hereditariis bonis meis in* Munsheim *persoluendis, vt cum ipsis XVIII marcis & aliis duabus marcis, quas de reliquis bonis meis adiiciam, redditus annui comparentur, cum quibus, si, nunc abiens, ab hac luce migrauero, dies anniuersarii mei in ipsa ecclesia Maguntina cum sollempnitate debita perpetuo peragatur. Nos eciam* Emercho *&* Wolframus, *fratres sui, easdem XVIII marcas in paratis denariis de bonis nostris habitis persoluemus, vel singulis annis presentabimus decem & octo maltra siliginis in ciuitatem Wormaciensem, & super quamcunque domum voluerit Capitulum ecclesie memorate, donec predicta pecunia plenarie persoluatur. In cuius rei euidentiam & perpetuam firmitatem ego* Wernherus, *& nos fratres sui presentem litteram sigillis nostris duximus muniendam. Actum anno Domini MCCLXV.*

p. 381

ad *Lotharium* de *Metternich.*

Sepultus in maiori, ad ingressum e sacello *D. Gothardi* a sinistra; vti annotatum ab ædis summæ Stabellario, ex officii rationibus tum præsenti. *Caroli Henrici* frater fuit consanguineus.

p. 383

ad *Simonem* de *Muckelin.*

Filius fuit *Hermanni* dicti *Muckelin*, viri militiæ honoratæ insignibus clari, qui monasterium sanctimonialium Ordin. Cistertiens. *Deinbacense* excitauit, bonisque instruxit. Fratres habuit *Philippum* & *Wilhelmum.* Proditur id tabulis sequentibus;

In nomine Domini Amen. Cum dies & anni labantur & defluant veluti decursus aquarum, & memoria hominum labilis sit, necesse est, vt facti memoria habeatur, ea, que aguntur, in tempore scripturis autenticis perhennari. Hinc est, quod ego Hermannus *dictus* Muckelin *Miles, & nos* Philippus, Wilhelmus, *&* Symon, *Canonicus Wormatiensis, nati predicti* Hermanni, *vniuersis Christi fidelibus, presentem litteram visuris vel audituris, cupimus esse notum, & subscriptam noscere veritatem, quod nos vnanimi consensu, bona voluntate & communicata manu vxoris mee* Isengardis, *legitime mei* Hermanni *predicti, omnia bona nostra, que habemus in loco* Degenbach, *Maguntine diocesis, cum omnibus iuribus, pertinentiis & attinentiis, pure, libere, simpliciter & irreuocabiliter, animo dominium transferendi ipsorum bonorum, donauimus & donamus gloriose Virgini Marie vna cum filiabus mei* Hermanni *predicti; vt in dicto loco* Degenbach *cenobium sanctimonialium construatur in honore gloriose Virginis predicte, Ordinis Cistercienfis; in quo predicte mee filie vna cum aliis sanctimonialibus, Deo seruire cupientibus, sepedicte gloriose Virgini in perpetuum famulentur. Possessionem predictorum bonorum nudam & vacuam, & ab omni homine penitus expe-*

expeditam, transferentes in cenobium antedictum. Et promittimus pro nobis & nostris successoribus, predictam donationem bonorum nostrorum ratam & gratam habere & non contrauenire verbo vel facto; & contrauenire volentibus non consentire. Renuntiauimus etiam simpliciter & expresse in presentia Reuerendi Patris & Domini, Symonis, *quondam Episcopi Wormatiensis*, Emerchonis, *Scolastici Maguntini, eius fratris, & aliorum plurium fide dignorum, Aduocatitiis, iuribus, consuetudinibus, & omnibus seruitiis, quocunque nomine censeantur, que nobis vel successoribus nostris in dicto cenobio ratione bonorum nostrorum predictorum possent competere, seu etiam aliqualiter prouenire. In cuius rei testimonium presentem litteram tradidimus, & tradimus, sigillo Honorabilis Viri, Domini* Emerchonis *Scolastici Maguntini, nec non communi sigillo totius prosapie Militum* de Spanheim, *quod apud* Wilhelmum *dictum* Laudet, *Militem, ad presens est depositum, firmiter communitam. Actum & datum anno Domini MCCCX, in crastino Assumptionis Beate Marie Virginis. Et nos Scolasticus predictus recognoscimus, prenarrata esse acta in presentia Reuerendi Patris & Domini, quondam* Symonis, *Episcopi Wormatiensis, & nostri & aliorum plurium fide dignorum, & nostrum sigillum in testimonium presentibus appendisse.*

Ceterum ex his patet, quod Canonicus etiam fuerit Wormatiensis.

Ibidem

ad *Adolfum II* Comitem *de* Nassau.

Cum Canonicus esset Coloniensis, auctoritate Archiepiscopi *Theoderici* an. 1438 Moguntiæ *Gerhardi Kramperg* in locum subiit, & Canonicus Moguntinus factus est, Coloniensi Canonicatu illi concesso. Testimonio sunt tabulæ sequentes;

In nomine Domini Amen. Anno a natiuitate eiusdem MCCCCXXXVIII, Indictione prima, die vero Vmensis Augusti, de mane hora primarum vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Xp̄o Patris & Domini nostri, D. Eugenii *diuina prouidentia Pape quarti anno suo octauo, in stuba Capitulari Venerabilium Virorum, Dominorum Decani & Capituli ecclesie Maguntine, coram Venerabilibus & Circumspectis Viris* DD. Petro Echter *Decano*, Petro *de* Vdenheim *Scolastico*, Heinrico *de* Schoneburg *Cantore*, Ebirhardo Schencke (*de* Erpach) Conrado Ruvve *seniore*, Heinrico Morlin *&c. Canonicis Capitularibus ecclesie Maguntine predicte, pro tunc totum Capitulum eiusdem ecclesie representantibus & facientibus, vt asserunt, in meique Notarii publici & testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum, personaliter constitutus Nobilis & Generosus Dominus* Adolffus *Comes* in *Nassauvve, Canonicus Coloniensis, habens ac in suis tenens manibus quasdam litteras translatorias, siue permutationis, auctoritate Reuerendissimi Domini nostri* Theoderici *Archiepiscopi Maguntini, vt prima facie apparebat, emanatas, supplicans humiliter eisdem Dominis Decano & Capitularibus, quatenus ipsum, earundem litterarum vigore, ad Canonicatum & prebendam, quos in eadem ecclesia hucusque Venerabilis Dominus* Gerhardus Cramperg *possedit & obtinebat, ad quos ipse* D. Adolffus *via permutationis inter ipsum & dictum* Gerhardum *celebrate translatus esset, gratiose recipere & admittere dignarentur.*

Qua supplicatione vt sic facta, prefatus D. Decanus & Capitulares, matura deliberatione inter eos prehabita, memoratus D. Petrus Echter *Decanus, suo & Capituli predicti nomine, eundem* D. Adolffum *ad Canonicatum & prebendam predictos admisit. Statutis & consuetudinibus dicte ecclesie semper & in omnibus saluis.*

Et deinde statutis huiusmodi ex libro statutorum ibidem exhibito, per ipsum D. Adolffum *flexis genibus iuratis, prefatus D. Decanus ipsum* D. Adolffum, *de Canonicatu & prebenda predictis per libri statutorum huiusmodi, quem in suis tenebat manibus, ad manus dicti* D. Adolffi *traditionem, vt moris est, inuestiuit; Et consequenter idem D. Decanus eundem* D. Adolffum *de voluntate & consensu Dominorum Capitularium predictorum, ac eorum & ipsius nominibus, de loco Capitulari predicto continue & in continenti duxit ad ecclesiam Maguntinam memoratam & ad chorum eiusdem ecclesie in vnam sedem chori ipsius, in signum vere ac realis & corporalis adepte possessionis eorundem Canonicatus & prebende, installauit*

lauit & collocauit, *ipso* D. Adolffo *dicente & tribus vicibus replicante hec verba, vel in effectu similia, videlicet:* Hec requies mea in seculum seculi *&c.*

Super quibus omnibus & singulis prefatus D. Adolffus *me Notarium infra scriptum requisiuit, quatenus sibi super premissis vnum vel plura, publicum vel publica, conficerem instrumentum & instrumenta.*

Acta fuerunt hec Maguntie, sub anno, indictione, mense, die, hora & pontificatu, quibus supra. Presentibus ibidem Honorabilibus viris DD. Iohanne Storm, *&* Iohanne Kindelman, *Vicariis perpetuis dicte ecclesie Maguntine, testibus ad premissa vocatis pariter & rogatis.*

Et ego *Iohannes Luternbach* de *Fulda*, Herbipolensis diocesis, publicus--- Notarius &c.

Colonia, quod adiicere iuuabit, inter Canonicos receptus fuit anno 1434, *die* 16 *Nouembr. in locum* Gerhardi *de* Manderscheid, *Præpositi ad* D. Gereonem, *& Canonici metropolitani (qui hoc anno, d.* 10 *Septembr. domo, quam incolebat, venti vehementioris omniaque perscindentis vi subruta oppressus, spiritum posuerat) nominatus a* Godefrido *de* Witgenstein, *Collegii maioris Decano.*

p. 384

ad *Adolfum* de *Nordeck.*

Postea nobis iam an. 1365 occurrit in litteris, monasterio *D. Georgii* sanctimonialium *zur Clusen* (quod ad *Episcopi montem* in Rhingauia fuit) feria tertia post purificatæ Virginis ferias datis.

Ibidem,

ad *Volckwinum* de *Nuwenburg.*

Sedenim, postea nobis diserte, qua Canonicus Moguntinus, subiit in *Necrologio* minori ad 10 Kalend. Iunii.

p. 385

Præpositino in margine pro 119. appone 11..

Ibidem,

post *Henricum* de *Paffendorf.*

14.. * *Palatinus Comes Rheni, Dux Bauariæ,* (Rupertus) *Stephani* Ducis Bipontini filius, *Ruperti* Cæsaris nepos, *Canonicus Moguntinus* & *Felicis V* Antipapæ *Notarius*; anno 1440 ab eodem constitutus Antistes Argentoratensis. Fidem sequentes faciant tabulæ;

In nomine Domini Amen. Anno a natiuitate eiusdem MCCCCXL, Indictione tertia, die vero Lune, que fuit quinta mensis Septembris, hora primarum vel quasi, Pontificatus Sanctissimi in Xpo Patris & Domini nostri, Domini FELICIS *Pape quinti anno primo, in mei Notarii publici, testiumque infra scriptorum ad hec vocatorum & rogatorum presentia personaliter constitutus Reuerendus in Xpo Pater & Dominus*, D. Rupertus *Electus Argentinensis, & nonnullas litteras sacri Basiliensis Concilii, approbationis & ratificationis de & super ecclesia Argentinensi predicta a prefato Domino nostro Papa* FELICE *emanatas & concessas, bullatas, sanas, integras, non vitiatas neque rasas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed prorsus omni vitio & suspitione carentes, in medium exhibuit atque produxit, petens sibi per me Notarium publicum infra scriptum easdem exemplari & transsumi, fidemque faciendo de eisdem; quas quidem litteras sacri Concilii ad me recipiens, easque presentibus inserui secundum ipsarum verum tenorem, qui sequitur in modum, continentem.*

Sacrosancta generalis Synodus Basiliensis, in Spiritu sancto legitime congregata, vniuersalem ecclesiam representans, dilecto ecclesie filio RVPERTO Electo Argentinensi salutem & omnipotentis Dei benedictionem. Dum ad vniuersas orbis ecclesias nostre diffundimus considerationis intuitum, ea propensius solicitudo nos angit & vrget, vt ecclesiis ipsis, que suis sunt destitute pastoribus, & variis in spiritualibus & temporalibus subia-

cent detrimentorum incommodis, de salubri remedio, prout earum necessitas & temporum qualitas exigit & requirit, consulatur, eisque tales in ministros & pastores preficiantur, qui commissum sibi gregem per suam & suorum circumspectionem prouidam salubriter dirigere, & ecclesias ipsas in eisdem temporalibus & spiritualibus vtiliter valeant gubernare. Vnde que propterea prouide emanasse comperimus, libenter, cum a nobis petitur, vt votiua firmitate subsistant, nostro munimine solidamus.

Sane nuper ecclesia Argentinensi ex eo vacante, quod dilectus ecclesie filius *Conradus* de *Buchsnang*, tunc electus & confirmatus Argentinensis, in possessione regiminis & administrationis bonorum ecclesie predicte existens, munere consecrationis, infra cuius susceptionis tempus a canonibus diffinitum adhuc erat, per eum nondum suscepto, ex certis, rationabilibus, & euidentibus causis, tunc nominatim expressis & descriptis, ipsum mouentibus, litibus & causis, inter eum & quosdam suos aduersarios super dicta ecclesia, & eius occasione motis, seu pendentibus indecisis, nec non regimini & administrationi predictis, omnique iuri sibi in dicta ecclesia vel ad eam quomodolibet competenti, per dilectos ecclesie filios *Thomam Bode*, Basiliensis, *Hermannum Dusporg*, Spirensis ecclesiarum Canonicos, & *Heinricum* de *Beinheim*, Decretorum Doctores, Procuratores suos ad hoc ab eo specialiter & coniunctim constitutos, in manibus Sanctissimi Domini FELICIS Pape quinti cesserat, ac se a vinculo, quo dicte ecclesie Argentinensi tenebatur, absolui postulauerat, ipseque FELIX Papa dictum *Conradum* a vinculo huiusmodi, de potestatis plenitudine absoluerat, & cessionem eandem auctoritate Apostolica duxerat admittendam; Idem FELIX Papa causarum huiusmodi, etiamsi in eis ad aliquos actus processum existeret, statum & dictorum aduersariorum nomina & cognomina habens pro expressis, ac ad prouisionem dicte ecclesie Argentinensis celerem & felicem, ne diutine vacationis exponeretur incommodis, solicitis studiis intendens, post deliberationem (quam de preficiendo eidem ecclesie personam vtilem & fructuosam, cum sancte Romane ecclesie Cardinalibus, nec non Episcopis & Prelatis aliis habuit) diligentem; demum ex predictis & aliis similibus causis, ad te, *Ecclesie Maguntine Canonicum*, Notarium suum, de Ducum genere & legitimo matrimonio procreatum, in minoribus ordinibus, & in vicesimo vel circa tue etatis anno constitutum; cui apud ipsum FELICEM Papam de litterarum scientia, vite mundicitia, morum honestate, aliisque multiplicium virtutum donis, quibus personam tuam insigniuit altissimus, fide digna testimonia perhibebantur, direxit oculos sue mentis, teque in omni iure, & ad omne ius, quod dicto *Conrado* tempore cessionis huiusmodi competiit seu competere poterat, eiusque ac litium & causarum huiusmodi prosecutionem & defensionem in eo statu, quo dictus *Conradus* tempore cessionis huiusmodi erat, & si illam non fecisset, potuisset & debuisset admitti; ad possessionem quoque, in qua idem *Conradus* eodem tempore erat, auctoritate prefata surrogauit, nec non de persona tua, prefate ecclesie Argentinensi, de Cardinalium, Episcoporum, & Prelatorum predictorum consilio & assensu, eadem auctoritate prouidit, teque illi prefecit in Episcopum & Pastorem, curam, regimen, & administrationem ipsius ecclesie Argentinensis tibi in spiritualibus & temporalibus plenarie committendo, ac tecum, vt defectu etatis predicte, & aliis contrariis non obstantibus, regimen & administrationem huiusmodi libere recipere, gerere & exercere, nec non ad omnes sacros ordines, etiam extra tempora a iure statuta, singulis tamen diebus Dominicis & festiuis successiue promoueri, munus quoque consecrationis a quocunque malueris Antistite Catholico, gratiam & communionem Apostolice Sedis habente, ascitis sibi in hoc & assistentibus duobus vel tribus Catholicis Episcopis, similem gratiam & communionem habentibus, recipere valeres, dispensauit, ac tibi & eidem Antistiti super hoc facultatem concessit; prout in dicti FELICIS Pape V litteris desuper confectis plenius continetur. Quare pro parte tua nobis fuit humiliter supplicatum, vt surrogationi, prouisioni, prefectioni, & aliis premissis,

premissis, pro eorum subsistentia firmiore, robur nostre confirmationis adiicere dignaremur.

Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati, surrogationem, prouisionem, prefectionem, & alia premissa rata habentes & grata, ea auctoritate vniuersalis ecclesie ex certa scientia confirmamus & approbamus, ac presentis scripti patrocinio communimus, supplentes omnes defectus, si qui forsan interuenerint in eisdem. Ac mandantes ex nunc dilectis ecclesie filiis, Capitulo, Clero, populo & Vasallis, ecclesie, ciuitatis, & diocesis Argentinensis, quatenus tibi, tamquam Patri & Pastori animarum suarum, humiliter intendant, & exhibeant reuerentiam debitam & deuotam, tuaque monita & mandata suscipiant deuote, & efficaciter adimplere, fidelitatem quoque solitam, nec non consueta seruitia, & iura tibi ab eis debita, integre exhibere studeant atque procurent. Alioquin sententias siue penas, quas rite tuleris seu statueris in rebelles, ratas & gratas habebimus, easque faciemus auctore Domino vsque ad satisfactionem condignam inuiolabiliter obseruari. Non obstantibus Apostolicis & quibusuis aliis constitutionibus, nec non statutis & consuetudinibus dicte ecclesie Argentinensis, iuramento, confirmatione Apostolica, vel quacunque firmitate alia roboratis, ceterisque contrariis quibuscunque. Nos insuper ex nunc irritum decernimus & inane, si secus super hys a quoquam quauis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis, approbationis, communicationis, suppletionis, mandati, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & vniuersalis ecclesie se nouerit incursurum. Datum Basilee, XIIII Kalend. Septembr. anno a natiuitate Domini millesimo, quadringentesimo quadragesimo.

Super quibus omnibus & singulis idem Dominus constituens requirens me Notarium publicum infra scriptum, vt sibi vnum vel plura, publicum seu publica, conficerem instrumentum seu instrumenta.

Acta fuerunt hec anno, indictione, die, mense, hora, & pontificatu, quibus supra, in oppido Zabern, *Argentinensis diocesis, & in aula curie Episcopalis. Presentibus ibidem Illustrissimis Principibus, Dominis* Stephano, *&* Friderico *eius Nato, Comitibus Palatinis Reni, nec non Venerabilibus Viris* DD. Hermanno Dusporg *Canonico Spirensi, &* Iohanne Sartoris *de Veteri Simmern, Canonico SS. Martini & Arbogasti Argent. diocef. ecclesiarum, testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis.*

Et ego Vlricus Molitoris, *Canonicus & Cantor ecclesie S. Petri iunioris Argentinensis, publicus Imperiali auctoritate Notarius, quia predictarum litterarum sacri Basiliensis Concilii approbationis, confirmationis, communicationis, & suppletionis, vt prefertur, a sacro Basiliensi Concilio super ecclesia Argentinensi Reuerendo in Xpo Patri & Domino,* D. Ruperto *Electo memorato emanatarum, factarum & concessarum, originalium collationi, auscultationi, omnibusque aliis & singulis, dum sic vt premittitur fierent & agerentur, presens interfui, eaque omnia & singula sic fieri vidi & audiui. Ideoque ipsas litteras, siue presens publicum instrumentum ad modum transsumpti & exemplaris, presentibus, de verbo ad verbum, nichil ommittendo, inserui, & in hanc publicam formam redegi, signoque & nomine meis solitis & consuetis, vna cum appensione sigilli Venerabilis & Generosi Domini,* D. Iohannis *de* Helffenstein *Comitis, & Decani ecclesie Argentinensis prelibate, signaui. Rogatus & requisitus in fidem & testimonium omnium & singulorum premissorum.*

Hinc *Ruperto*, qui paullo post sequitur, subiunge n. *II.*

Ibidem,

ad *Stephanum* Comitem Palatinum Rheni.

Præter dignitates ecclesiasticas enumeratas Bonnæ etiam Præpositum egit ad *SS. Cassii & Florentii.*

p. 386

p. 386

post *Iulium Pflug.*

.... * de *Pinguia* (Georgius) *Sacerdos & Canonicus Moguntinus.* Liber *Animarum* minor ad 12 Kal. Iul. Est is, qui supra p. 361 post *Goipellonem* occurrit.

p. 388

ad *Ruggerum.*

Ruggerus hic, quem per errorem *Custodem* factum diximus, alius est a *Ruggero* Custode. Ne dubites, notari velim, *Ruggerum*, qui *Custodis* gessit munia, iam an. 1182 qua *Custodem* maioris citari; illum vero, quem hic memorauimus, anno 1185 adhuc *maioris* vocari *Canonicum.* Cum igitur pateat, diuersas eos esse personas, sic vtrumque colloca;

11.. Ruggerus, *Custos* postea factus. Vid. supra in *Custodibus* p. 309.

11.. Ruggerus, *Ecclesiae maioris Canonicus* &c. & verba, *postea factus*, vsque ad finem, dele.

Ibidem

in *Adolfo Rau* de *Holtzhausen*, nominis huius *II*,

Pro anno 1513, quo hic mortuus dicitur, lege, vt in *Decanis* p. 305 rectius annotatum, 1512.

p. 390

in *N.* de *Riedt*

v. 6 pro saec. 15 legas velim 14.

p. 391

Duas stellulas, quae *Georgio Antonio* de *Rodenstein* in margine praepositae sunt, cum huc non pertineant, delebis.

p. 393

ad *Simonem* Custodem.

Cum *Simon* hic ortu fuerit *Comes siluester*, siue, vt nomine gentilitio ex vernacula formato appellantur, *Wildgrauius*, vt in *Addendis* ad *Custodes* p. 889 videre est; atque ideo infra sub lit. *W*, quo pertinebat, adductus sit, hic quidem inducendus venit.

p. 399

ad *Sifridum* Comitem *de* Solms.

Fuit etiam *Praepositus Moxstattensis*, testibus his litteris;

Nos Sifridus *de* Solmise, *Dei gracia Canonicus Maguntinus; &* "*ecclesie Moxstadensis Prepositus*", *presentibus litteris publice recognoscimus, quod deliberato animo nemus Prepositure nostre iam dicte contulimus Honorabilibus Viris.. Decano totique Capitulo Moxstadens. ecclesie memorate, in vsus suos proprios conuertendum. Hoc adiecto, quod nec ipsi sine nobis, nec nos sine ipsis, sicut compromisimus, nisi pari consensu dare deliberemus, predictum nemus in vsus alienorum dabimus conuertendum. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum in Moxstat anno Domini MCCCII, in festo Bartholomei.*

p. 400

Canonicus *Specht* de *Bubenheim*, qui an. 1717 inter Clerum principis Collegii receptus est, vocatur *Lotharius Franciscus Ignatius*, non autem, vt ibi, *Lotharius* Fridericus *Ignatius.*

p. 402

in *Ioanne* de *Stettenberg*

v. 2 pro an. 1454, lege 1484.

p. 403

p. 408

post *Ferdinandum Casimirum Adolfum* Baronem *Walbott* a *Bassenheim.*

Waltbottiorum a *Bassenheim* familia vti antiquitate generis, priscæ virtutis nobilitate, meritisque in rem publicam, a multis iam sæculis, illustris fuit; ita hæc, qua ortus Reuerendissimus & Illustrissimus *Scholasticus*, speciatim *Bassenheimensis* dicta, interea dum *Syllabus* hic typis exscribebatur, altiorem ad gradum adscendit, *S. R. I. Comitum* dignitate tituloque aucta.

p. 409

post *Iodocum Philippum* de *Weiler.*

13.. * de *Weingarten* (Hermannus) *Canonicus Moguntinus.* Testis in Instrumento, quo *Eberhardus* dictus *Kesselhut*, de *superiori Ingelnheim*, Armiger, certis bonis dotauit altare statutum in Capella *S. Michaelis* in cœmeterio parochialis Ingelnheimensis, ibidemque beneficium ecclesiasticum instituit an. 1373, die 23 Iul. Fuit etiam Cantor ad *D. Victoris*, vt supra sect. II *chron. S. Victoris* p. 642 videre est.

Ibidem.

ad *Ioannem Weiss.*

Citatur quidem in *libro Animarum*, sed apposito solum *Sacerdotis* titulo, non item *Canonici.* Vnde dubium maxime, an Canonicis Moguntinis adnumerandus sit.

Ibidem,

post *Ioannem* Comitem *de* Wilnau,

.... * de *Wilnau* (Eberhardus *Comes*) *Canonicus Moguntinus.* Memoratur in *libro Animarum* minori ad 5 Id. Nouembr. quo die naturæ impleuit modum.

p. 410

post *Gerhardum I* Wildgravium,

12.. *Wildgravius* (Simon) *Custos* ab an. 1252 ad 1279. Vid. supra in *Custodibus* p. 310, & in *Addendis* ad *Custodes* p. 889.

ADDITIONES ad ELENCHVM SVFFRAGANEORVM MOGVNTINENSIVM,

vna cum locorum quorundam emendationibus.

p. 421

ante *Reginbaldum*,

HVMBERTVS,

Archiepiscopi *Haistulfi* Chorepiscopus.

OCcurrit nobis in vita *Eigilis*, Abbatis Fuldensis, quam scripsit *Candidus*, § XIX * his verbis; *Altera quoque die* (a dedicatione scilicet templi Fuldæ in monasterio constructi) *duas ecclesiæ cryptas* Humbertus *Chorepiscopus iussu Archiepiscopi sui* Heistolfi *consecrauit, atque omne opus ipsius diei, diuina sibi auctoritate commissa, cum omni reuerentia timoris Dei reuerenter expleuit.* Et in vita metrica, quam idem concinnauit *Candidus*, § XIX †;

Crastina cumque dies fuscas dimouerat alas
*Noctis, & vmbrifera nebula * concederat aruis,*
Euolat hospitio, solis iam luce retecta,
Cum sociis iussus Humbert *Corepiscopus, antra ad*
Ecclesiæ sacranda duo, quæ luce reliquit
Hesterna Præsul &c.

* *f.* concesserat

Dubios autem, an *Suffraganeis Moguntinensibus*, de quibus hic sermo nobis est, adnumerandus sit, nos reddidit *Mabillon*, dum in adnotatione ad dictum § XIX p. 238 ait: *Malim* Coepiscopus. *Nam h. l. intelligendus videtur* Humbertus *Wirziburgensis Episcopus, Moguntini Archiepiscopi Suffraganeus, qui rogante Hrabano reliquias martyrum collocauit in monasterio Holzkiricha, teste* Hrabano *in epigr. LXIII.* Sic ille. Quod hic monere visum.

* *Sanctor. Ord. Benedictin. sæc. IV tom. I p.* 238.

† *l. d. p.* 266.

Ibidem,

ad *Reginbaldum*, *Otgarii* Suffraganeum.

Anno DCCCXXXVII ibidem dedicauit ædem *S. Petri* in monte. Fidem facit hæc vetus inscriptio: *Anno Domini DCCCXXXVII *, Indictione XV dedicatum est hoc Oratorium iussu* Otgarii *Archiepiscopi a* Reginbaldo *Chorepiscopo, VI ** Kalend. Octobr. in honorem beatorum Apostolorum, Patriarcharum, Prophetarum, Martyrum, Confessorum, atque Virginum, & S. Felicitatis, matris VII filiorum martyrum, S. Concordiæ, S. Basillæ, S. Eutropiæ, S. Candidæ, S. Emerentianæ, SS. Aquilæ & Priscillæ, & S. Liobæ virginis.*

* Ita legendum, non, *DCCCVIII*, vt apud *Brovverum* est lib. II antiquitat. Fuldens. cap. XV p. 162. Vid. *Mabillon* annotat. ad vitam *Rabani, Rudolfo* auctore scriptam, § XLVI p. 17.

† Al. habent. *IV*, vti annotat *Mabillon* l. d. *Rudolfus* habet *V Kalend. Octobris.*

p. 422

in *Theoderico* Episcopo Vironensi

v. 3 pro *Kal. Ian.* lege, *XVII Kalend. Ianuar.* & conf. Dissertationem *de origine, fatis, statuque monasterii* illorum § III p. 845.

Ibidem,

Ibidem,

Stellulam *Christiano* Episcopo Sambiensi præfixam dispunge.

p. 426

in *Dithmaro* Episcopo Gabulensi

v. 36 pro *visitauerit* l. *visitauerint*, & v. 37 pro *orauerit* l. *orauerint*.

p. 428

ad *Albertum* de *Beichlingen*.

Ortus fuit stirpe Comitum *Beichlingiorum*, lineæ *Rotenburgensis*, nepos *Friderici IV*, qui eam proseuit, filius vel *Hermanni II*, vel *Henrici I*.* Maioris lucis caussa, iuuabit particulam schematis Comitum *Beichlingio-Rotenburgensium* genearchici ex *Leuckfeldio* huc afferre.

Fridericus I,
occur. an. 1144, 1170, 1180.
vx. *Helinburgis* Com. *de* Gleichen.

Fridericus II, occur. 1180, 1209, 1220. vx. *Elisabetha* de *Henneberg*.
Reginbodo, occur. an. 1180.

(Filii Friderici II:)
Dietericus, *Eques Ordinis Teutonici*, occur. an. 1212, 1228.
Fridericus III, occur. ab an. 1220 --- 1272. † an. 1275. vx. *Hedevvigis*, Com. Rotenburgensis, stirpis suæ, vt videtur, postrema.

(Liberi Friderici III:)
Fridericus IV *senior*, *sator lineæ Beichlingio-Rotenburgensis*. vx. *Lucardis*.
Fridericus V *iunior*, † an. 1283.
Hermannus I, *Ord. Dominicanor.* occ. an. 1269, 1286.
Ermgard, *Vestalis*, occur. an. 1268.

(Liberi Friderici IV:)
Fridericus VI, † an. 1333. vx. *Elisabetha*, f. *Henrici* Mirabilis, Ducis Brunsuicensis.
Gerhardus I, † an. 1328. vx. *Clara* de *Schlüsselburg*.
Hermannus II, occur. an. 1300.
Henricus I, occur. 1300, 1305.
Fridericus VII, occur. an. 1300.
Sophia, *Sanctimonialis*.

(Hermanni II vel Henrici I filius:)

Albertus,
Episcopus Ippusensis.

* Vid. *Leuckfeldius* in Descriptione cœnobii ad *D. Georgium* Kelbraensis, cap. II, quo singulari diligentia & accuratione de Comitibus *Beichlingensibus* egit, § XXIV p. 74.

Institutum viuendi a *D. Francisco* orbi inuectum secutus, magna inclaruit religionis fama, vti sane in litteris nonnullis vernacula olim scriptis *der Göttliche Herr* Albrecht *von* Beichlingen, *Bischoff*, vocatur. Vid. *Tenzelius* § XVII Typi genealogiæ Beichlingensis. Pontificium autem non per Moguntinam modo diœcesin, sed Erfurtensem etiam pro Moguntino obiit, vt in catalogo *Suffraganeorum Erfurtensium* videre est.

Ibidem
ad *Ioannem* Episcopum Scopiensem,
post. v. 3

Familiæ Cisterciensis fuit alumnus, ac vita defunctus sepulturæ locum nactus est Aldenbergæ in medio chori monachorum, hoc posterorum memoriæ commendatus epitaphio:

Septembris mensis in fine meat Scopiensis
Præsul ab hoc mundo Iohan, *cælos adeundo*;
Annus cum Christi C ter M L X tria cernis
Iuncta sibi sisti fecit iungendo supernis.

p. 430
ad *Hermannum* Episcopum Scopiensem,
v. 7

Quod sacellum in campo Collegiali *Moxstattensi* circumiecto situm anno dicto inaugurarit, plenius disces ex tabulis sequentibus, ex autographo nunc primum erutis:

Nos Frater Hermannus, *Dei & Apostolice Sedis gratia Episcopus Scopiensis, Vicarius in pontificalibus Capituli & ecclesie, Sede vacante. Recognoscimus per presentes, quod altare & capellam in campis* Mogstad *consecrauimus in honorem* B. Marie Virginis, S. Katherine, *&* S. Donati, *adhibitis solempnitatibus debitis & consvvetis. Et quicunque prefatum altare siue capellam causa deuotionis accesserint, & ad ornamenta, libros, calices, siue ad queuis alia ad diuinum cultum spectantia manus porrexerint adiutrices; & qui in diebus Patronorum prefati altaris siue capelle, & in dedicatione eorundem; & qui in festiuitatibus Natiuitatis Xpi, Pasche, Penthecostes, & in singulis festiuitatibus B. Marie Virginis, in diebus omnium Sanctorum & omnium Animarum diuinis causa deuotionis interfuerint; & in serotina pulsatione ob reuerentiam Virginis gloriose tria* Aue Maria *deuote orauerint, nos de omnipotentis Dei misericordia, & BB. Petri & Pauli gratia confisi, auctoritate qua fungimur, X L dies indulgentiarum & vnam Karenam, in Domino misericorditer relaxamus. Datum* Lanstrud, *anno Domini MCCCLXXXX, die Dominico, quo cantatur* Exaudi Domine.

p. 431
ad *Fridericum* Episcopum Tullensem,
post v. 25

Anno a salutifero Virginis partu MCCCC, d. XVI Maii, ad noxæ leuioris piacula XL dierum indulgentiam singulis & omnibus concessit, qui sacellum extra mœnia oppidi *Eppenstein* præstitutis diebus pia mente adierint, & ante imaginem *D. Antonii* orationem Dominicam & salutationem Angelicam ter religiose recitarint. Id quod sequentes loquuntur tabulæ;

Nos FRIDERICUS *Dei gratia Episcopus Tullensis, Vicarius in pontificalibus Reuerendissimi in Christo Patris & Domini,* D. Iohannis, *eadem gratia sancte Maguntine Sedis Archiepiscopi, vniuersis Christi fidelibus, ad quos presentes peruenerint, salutem in Domino sempiternam.*

Cupientes Christi fideles ad pietatis opera modis conuenientibus & Deo placitis inuitari, omnibus vere penitentibus & confessis, qui ad capellam & altare, situm ibidem extra opidum Eppenstein, quod altare consecratum est in honore beate gloriosissime Virginis Marie, & omnium Sanctorum & Sanctarum Dei, manus porrexerint adiutrices, & qui in singulis festiuitatibus Natiuitatis Christi, Circumcisionis Domini, Epiphanie, Pasche, Ascensionis, Penthecostes, Trinitatis, Corporis Christi, Dedicationis ipsius capelle & altaris, & singulis festiuitatibus Virginis gloriose, & per octauas earundem, Iohannis Baptiste, Iohannis Euangeliste, sancte Crucis, & omnium Patronorum ipsius capelle & altaris, Petri & Pauli Apostolorum, omnium Animarum, omnibus diebus Dominicis & festiuis, singulis diebus quadragesimalibus, & Aduentus Domini, & qui deuote,

dixerint

dixerint in prædicta capella coram ymagine S. Anthonii *tria* Pater noster *&* Aue Maria, *quotiensceunque hoc fecerint, nos de omnipotentis Dei misericordia, BB. Petri & Pauli gratia confisi, auctoritate qua fungimur, XL dies indulgentiarum misericorditer in Domino relaxamus. Datum in Eppenstein anno Domini MCCCC, XVI die mensis Maii, sub sigillo nostro maiori pontificali.*

Eodem anno, die Mauricii sociorumque illius honori festa, Arnsburgi consecrauit capellam *S. Crucis*, in honorem sanctæ & victoriosissimæ *Crucis*, ad quam, vti in mscr. *de origine monasterii Arnsburgensis*, sub Abbate XXIII *Gerhardo* est, multi cæci visum, claudi gressum, surdi auditum, plurimi ægroti suam recuperarunt sanitatem.

Ibidem

ad *Ioannem* Episcopum Slesuicensem,

post v. 14

Anno MCCCCII, vna cum fratre *Hermanno*, Administrator fuit Præpositturæ Moguntinensis, eiusdemque bona Niderolmensia elocauit *Ioanni Hofvvart*, Moguntinæ maioris Canonico, Præfecto Olmensi. Testimonio sunt litteræ, hac de re tum *in octaua Epiphaniæ* signatæ, quippe quarum initium sic habet: *Wir* Iohan *von Gots gnaden Bischoff zu Slysvvig, vnd* Herman Schindeleb, *gebrüdere, beide Formunder der Dumprobsty zu Mentze zu diessen zyten, bekennen* &c.

p. 432

ad *Conradum* Episcopum Christinopolitanum,

post v. 20

Gratuitas criminum condonationes, quas *Fridericus* Tullensis an. MCCCC omnibus sacellum ante mœnia Eppensteinensia frequentaturis indulserat, anno MCCCCVI peculiaribus repetiit litteris, quæ in hæc extant verba;

CONRADVS *Dei gratia Episcopus Cristinopolitanus, Vicarius in pontificalibus Reuerendissimi in Christo Patris & Domini*, D. Iohannis, *S. Sedis Maguntine Archiepiscopi, vniuersis Christi fidelibus, presentes nostras litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam.*

Licet is, de cuius munere venit, vt sibi a fidelibus suis digne & laudabiliter seruiatur de habundantia pietatis sue, que merita supplicum excedit & vota, vnde seruientibus sibi multo maiora retribuat, quam valeant promereri; nichilominus tamen desiderantes Domino populum reddere acceptabilem, & bonorum operum sectatorem, fideles ipsos ad complacendum ei, quasi quibusdam allectis muneribus, indulgentiis videlicet & remissionibus, diligenter inuitamus, vt exinde diuine gratie reddantur aptiores.

Cupientes igitur, vt capella, sita extra muros Eppinstein, in honore B. Marie Virginis gloriose, S. Anthonii Confessoris, atque omnium Sanctorum dedicata & consecrata, congruis honoribus frequentetur, & vt Christi fideles eo libentius cum deuotionis, orationis, aut peregrinationis (desiderio) *confluant ad eandem, & ad ipsius fabricam, ornamenta, luminaria, & queuis alia ad diuinum cultum pertinentia manus porrigant adiutrices, quo ex hoc ibidem dono celestis gratie vberius conspexerint se refectos; Omnibus vero vtriusque sexus vere penitentibus, qui huiusmodi quocunque die vel hora, eo quo prefertur modo, fecerint, de omnipotentis Dei misericordia & BB. Petri & Pauli Apostolorum auctoritate confisi, XL dies indulgentiarum & vnam karenam, totiens quotiens predictorum aliquid fecerint, de iniunctis sibi penitentiis misericorditer in Domino relaxamus. In cuius rei testimonium, sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum Maguntie, ipso die Natiuitatis Marie Virginis gloriose. Anno Domini MCCCC sexto.*

[*IOANNES*

Episcopus Samaritanensis.

Reuerend. P. Gamans *in schedam quandam, quam beneuole mecum communicauit maxime reu. Vir*, Ioannes Seyfrid, *S. I. Doctor Theologus, & in alma Herbipolensi Historiarum P. P. ex nescio quo scriptore transmisit sequen-*

sequentia: In hoc Disenbergensi cœnobio inter alios doctrina illustres floruit Reuerendus Dominus *Ioannes* de *Roberiis*, monachus huius loci, qui anno Domini MCCCCIV, V Idus Ianuarii a *Bonifacio IX* creatus est *Episcopus Samaritanensis* & Suffraganeus *Ioannis*, Comitis de Nassau, Archiepiscopi & Electoris Moguntini. *Quod reapse* Ioanni *in vicaria sacrorum functione suffragatus sit, alibi, quod sciam, haud occurrit.*]

p. 433

ad *Ioannem* de *Reifferscheid*,

post v. 6

Cum maxime vero sequens testatum facit tabula, reperta, quum anno MDCXIV, mense Aprili altare hoc reseraretur per *P. Ebertinum Frens*, & *P. Simonem Rickium*, Ordinis Minorum de Obseruantia;

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen. Nos IOANNES, *Dei & Apostolice Sedis gratia Episcopus Cyrenensis, Reuerendissimi in Christo Patris, Domini nostri Theoderici, sancte Moguntinensis Sedis Archiepiscopi, in pontificalibus Vicarius generalis, vniuersis & singulis Christi fidelibus insinuamus presentibus, quod nos altare hoc ad omnipotentis Dei gloriam, & D. N. I. C. ipsiusque beatissime Dei genetricis ac perpetuo Virginis Marie, S. Michaelis Archangeli, totiusque militie celestis exercitus; SS. Iohannis Baptiste & Euangeliste, Petri & Andree Apostolorum, Christophori mart. Martini Episcopi & Confessoris, S. Marie Magdalene, & ceterorum patronorum gloriam & honorem, diuina nobis fauente clementia consecrauimus, adhibitis ad hec more sacrosancte Romane ecclesie sollemnibus debitis & consuetis; sub anno Domini MCCCCXXXVIII, die XXI Decembris, videlicet quarta Dominica aduentus Domini.*

Non ab re erit, hic notare, curiam hanc, quæ *der Hanauer Hof* olim appellata fuit, & prope monasterium Franciscanorum sita est, anno superiori MDCCXXI emptionis titulo transiuisse in dominium cœnobii Ilbenstadensis; aram vero hanc, in conclauium vno positam, hodieque superesse illæsam, ac omnia consecrationis impertitæ signa adhuc habere, quamuis a multis annis ad rei diuinæ vsum haud fuerit adhibita.

Ibidem

ad *Sifridum* Cyrenensem,

post v. 13

Qua procuratione cum fungeretur, anno MCCCCXLVII litteris sequentibus *Volperto* de *Ders*, maioris Scholastico, nec non Sculteto & Iudicibus secularibus ciuitatis Moguntinæ mandauit, vt sententiam Iudicii Imperialis secundum *Engelbertum* de *Harffen* contra *Ioannem Pott* & ciuitatem Coloniensem latam promulgent ac exsequantur;

SIFRIDVS *Dei & Apostolice Sedis gratia Episcopus Cerenensis, sacre Theologie Professor, Reuerendissimi in Christo Patris & Domini* D. Theoderici *sancte Maguntine Sedis Archiepiscopi in pontificalibus & spiritualibus Vicarius generalis, vniuersis & singulis per ciuitatem & dyocesin Maguntinam constitutis, & presertim Domino* Volperto *de* Ders, *Scolastico inclite maioris ecclesie, ac Camerario Maguntino, nec non Sculteto ac Iudicibus secularibus ciuitatis predicte salutem in Domino.*

Constitutus coram nobis prouidus Vir, Engelbertus *de* Harffen, *graui cum querela proponens, qualiter quidam* Iohannes Pott *ac sui heredes, nec non Magistri ciuium & Consules, ac tota communitas ciuitatis Coloniensis, secundum quod plenius continetur in litteris iudicii Imperialis, coram nobis productis, ipsum diuersis iniuriis affligentes, bonis suis spoliauere, ac multis molestiis fatigauere, tandem humanitatis fauorem postponentes ipsum diris carceribus mancipari procurauere, propter que & alia, coram nobis enarrata, predictos suos aduersarios coram diuersis Imperialibus iudiciis traxerit, & tandem post diuersas vocationes ad diuersa Imperialia iudicia, quibus semper contumaciter non comparuere, nec hodie comparent, contra eos obtinuerit sententias, prout in litteris desuper confectis plenius continetur; & quia idem* Engelbertus *suorum aduersariorum potentiam perhor-*

perhorrescens, predictarum sententiarum executionem habere nequiuit; quapropter, vt sibi pro tuitione & executione Imperialis iudicii prouidere dignaremur, secundum inuocationem iudicii Imperialis in Velgiste, *quemadmodum plenius continetur in litteris desuper confectis, & coram nobis productis, humiliter supplicauit.*

Nos igitur Syfridus *predictus, qui licet immeriti, predicti Reuerendissimi Domini nostri Archiepiscopi Maguntini, ac S. R. I. per Germaniam Archicancellarii in pontificalibus & spiritualibus vices gerimus, attendentes, quod licitum est cuilibet, suo proximo, & presertim subdito, pro repellenda ipsius iniuria suum impertiri auxilium, ymmo, si potest & negligit, videtur iniuriantem fouere, ac fieri particeps eius culpe; cum omnia iura, omnesque leges vim vi repellere, cunctisque se defensare permittant, ac iniuriam temporalem spiritualiter repellere disponant; sitque secundum canonicas sanctiones, vtrumque quodamodo gladium, temporalem & ecclesiasticum, alterum videlicet alteri subuenire, maxime quia hy duo gladii consueuerunt exigente necessitate sibi inuicem contra aduersariorum potentias suffragari; Et quia canonica lege fore sancitum cognoscimus, qua instruimur, iustum auxilium vniuersis esse prestolandum propter afflictionem pauperum, quorum molestiis sine intermissione fatigatur ecclesia, ideoque eadem sanxit auctoritas, vt aduersus diuitum potentias ipsis pauperibus Episcoporum prouisione deputentur defensores.*

Quare de consilio Prelatorum & iuris peritorum vobis, Venerabili Domino Volperto, *Scolastico & Camerario predicto, nec non Sculteto ac Iudicibus secularibus Iudicii ciuitatis Maguntine, in virtute sancte obedientie districte precipiendo mandamus, & sub pena quatuor milium Renensium florenorum, pro dimidietate fisco Imperiali, & pro alia medietate fisco Reuerendissimi Domini prefati Archiepiscopi Maguntini irremisibiliter persoluendorum, si secus feceritis aut obmiseritis; cum constet predictas sententias pro ipso* Engelberto, *& contra aduersarios predictos rite fore latas, ipsas iuxta tenorem etiam exacte litterarum iudicii Imperialis executioni plenarie demandare cum effectu curetis. In cuius rei testimonium sigillum nostri Vicariatus presentibus appendi fecimus. Datum anno Domini MCCCCXLVII, sexta die mensis Septembris.*

Dein anno MCCCCXLIX---

p. 434

ad *Henricum* Episcopum Rossensem,

post v. 2

Gentilitio nomine dicebatur *Hoefgarten*; & tum temporis, quando a *Theoderico* adsciscebatur, ædis summæ erat Ecclesiastes. Ceterum in ordine Theologorum ad summos adspirauerat honores. Patet id ex litteris sequentibus:

Wir DIETERICH --- Ertzbischoff zu Mentze &c. *Bekennen --- daß vvir mit dem Wirdigen Meister* Henrich Hoefgarten *Augustiner Ordens, Lerer der heiligen Schrifft, vnsers Thumstiffts zu Mentz Prediger, vberkommen sin, daß er vnser Vicarius in pontificalibus vverden sal, so ferre er zu Bischofflicher vvirde also kommen vnd gevorderet vvirdet. Vnd vff daß er sich dann an solicher vvirde vnd ampt deste erlicher gehalten, auch das deste pas vervvesen, vnd dem furgesin möge, so haben vvir ime verschrieben, vnd verschriben ime gegenvvertiglich in krafft dieß briffs, ime ierlichs alsdann vff vnserm zoll zu Lanstein zu geben vnd vffzurichten vff Wyhenachten zvveyhundert Gulden. Vnd des zu vrkunde so han vvir vnser ingesiegel an dissen brieff tun hencken, der geben ist zu Aschaffenburg* &c.

Quibus subiungere iuuabit illas ipsas, quarum ibi mentionem feci;

Wir DIETERICH --- Ertzbischoff zu Mentze --- Bekennen --- daß vvir den Ervvirdigen Hern Heinricum *Bischof zu Rossen zu vnserm Vicario in pontificalibus gemachet han, als das vnser Commissio im daruber gemacht vffvvist. Wan nu von Gote vnd den rechten vvol billig ist, daß vvir yme, oder eynem iglichen, dem vvir soliche vnnsere burden befelhen, von liplicher narunge sins stadts versehen; Hierumb so han vvir yme verschreben, vnd verschriben ime geinvvertiglich mit crafft diß briefs ierlich hundert Gulden vff vnserm zoll zu Lanstein, die ime zu den vier fronfasten alle iare, als lang er also vnnser Vicarius*

rius in pontificalibus ist, daselbs gefallen sollen; vnd nemlichen die ersten funff vnd zvventzig Gulden in der frowfasten in den Phingst-heyligen tagen nechst kumpt. Vnd des zu vrkunde so han vvir vnser ingesiegel an diesen brieff thun hencken, der geben ist zu Aschaffenburg am heyligen Oster-abent anno Domini MCCCCLVI.

v. 20, post, *secuto MCCCCLIX*, adde, *Francofurti*

post v. 29

Altare hoc e sacrario translatum fuit in librariam, ob caussas quasdam rationabiles. Tengit id *Ioannes Latomus*, Decanus, dum indici priuilegiorum huius ad *D. Bartholomaeum* Collegialis olim adscripsit: *Dedicatio altaris in domo Capitulari, quod prius fuit in sacristia.* Hoc curatius vero alius quispiam in adnotatis suis; *Idem est in sacello aulico Electorali Caesaris, quia inibi hodiernum altare quatuor Doctorum ecclesia, & olim ibidem liberaria fuit, modo translata super ambitum templi; fuit ibi alias, hodieque est domus Capitularis.* Ex scheda *Gamansii*, quam mecum communicauit laudatus *P. Seyfred.*

Ceteroquin eodem hoc anno, III die Nouembris, dedicauit altare in *monte Angelorum*, haud procul a vico, qui *Groſsheidenbach* appellatur, ad dextram Mœni ripam. Testatur id, quam proferre haud piget, tabula;

Nos HENRICVS, *Dei & Apostolice Sedis gratia Episcopus Rossensis, Reuerendissimi in Christo Patris ac Domini nostri* Theoderici *S. Moguntinensis ecclesie olim in pontificalibus Vicarius generalis, recognoscimus per presentes, quod cooperante nobis gratia Spiritus sancti, consecrauerimus altare in* monte Angelorum, *situato prope* maiorem Heidenbach, *in honorem S. Spiritus, SS. Angelorum, S. Valentini mart. S. Wendelini, S. Sebastiani, S. Dorothee, S. Ottilie, S. Lucie. Eius altaris dedicationem posuimus, & per presentes ponimus in Dei nomine secunda Dominica post festum Corporis Christi.*

p. 437

ad *Matthiam Emich*,

sub finem.

Quare eodem hoc, quo obiit, anno, *die Lunæ infra dedicationem ecclesiæ*, ædem metropolitanam, sanguine effuso contaminatam, expiauit ipse Archiepiscopus *Dietherus.*

p. 442

ad *Ioannem Monasterii*, Episcopum Vicecomponensem,

post v. 22

Anno MDXVI, rogatu *Antonii Rhenich* & *Wendelini Baumann* annuam sacelli extra mœnia oppidi *Eppenstein* dedicati memoriam a Dominica *Iubilate*, qua hactenus celebrari solebat, ad Dominicam, quæ vsu ecclesiastico *in Albis* vocatur, transtulit, vt ex litteris his cognoscere est;

Vniuersis & singulis sancte matris ecclesie filiis, presentibus & futuris, ad quos presentes littere peruenerint, seu quibus eas nosse fuerit oportunum, nos IOHANNES Monster, *Dei & Apostolice Sedis gratia Viccecomponensis Episcopus, Illustrissimi Reuerendissimique in Christo Patris & Domini*, D. Alberti, *S. Moguntine Sedis, & Magdeburgensis ecclesie Archiepiscopi, S. R. I. Archicancellarii, Principis Electoris, & Primatis per Germaniam, Administratoris Halberstadensis, Marchionis Brandenburgensis, Stetini, Pomeranie, Cassuborum Ducis* &c. *in pontificalibus Vicarius, salutem in Domino sempiternam.*

Pia mater ecclesia, de animarum salute solicita, deuotione fidelium, per spiritualia quedam munera, remissiones videlicet & indulgentias, militare consueuit, ad debiti famulatus honorem, Deo videlicet ac piis locis impendendum; vt quanto celebrius & deuotius illuc confluit populus Christianus, assiduis Saluatoris gratiam precibus implorando, tanto celerius delictorum suorum veniam, & celestis regni gloriam consequi mereatur eternam.

Cupientes igitur, vt capella S. Antonii *extra muros opidi seu fortalitii* Epsteyn, *infra terminos parochialis ecclesie ibidem sita, vna cum tribus eiusdem capelle altaribus; duobus, videlicet sinistro ante ingressum chori, in honorem omnipotentis Dei, gloriosæque semper Virginis Marie, sanctorumque Michaelis ac*

omnium

omnium Angelorum & Archangelorum, nec non BB. Petri & Pauli, & Andree Apostolorum, Fabiani & Sebastiani martyrum, B. Bernhardi Abbatis, atque S. Augustini, Hieronymi, Gregorii & Ambrosii, Doctorum ecclesie & Confessorum, --- & altari dextro in honorem --- Virginis Marie ac sanctissime matris eius Anne, cum tota progenie --- sub anno M D X V I, *die vero Dominica post festum S. Iacobi Apostoli, que erat* X X V I I *mensis Iulii; tertio vero altari in choro dicte capelle, die immediate sequenti, videlicet Lune* X X V I I I *eorundem anni ac mensis, in honorem sanctissime Trinitatis --- S. Antonii Confessoris, Georgii & Christofori martyrum --- Deo auxiliante per nostrum ministerium rite & solenniter consecratis, congruis honoribus frequententur ac deuotius venerentur, Honorabilium* --- DD. Antonii Rhemich, *Patris, ac Fratrum congregationis in Königstein, & presertim* D. Wendelini Buman, *dicte capelle Rectoris, piis desideriis & supplicationibus fauorabiliter annuentes, ob certa grauamina, & propter causas legitimas, coram nobis assignata & assignatas, prefate capelle dedicationem annuam, hactenus Dominica* Iubilate *celebratam & obseruatam, in Dominicam* Quasimodogeniti *duximus transferendam & anticipandam, ac tenore presentium, ex certa nostra scientia, pontificali auctoritate qua fungimur, in Dei nomine anticipamus, & transferimus per presentes. Indulgentiis tamen pretacte capelle ante hac quomodolibet concessis saluis, & in suo vigore duraturis, dumodo etiam diuina obsequia, ex huiusmodi translatione non defraudentur; super quibus ipsorum supplicantium conscientias oneratas relinquimus.*

Omnibus autem & singulis Christi fidelibus vere penitentibus, contritis & confessis, deinceps dictam capellam in subscriptis festiuitatibus, videlicet Natiuitatis Christi, Circumcisionis, Epiphanie, Parasceues, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, Trinitatis, ac in omnibus gloriose semper Virginis Marie festiuitatibus, Inuentionis quoque, & Exaltationis sancte Crucis, ac in festis Patronorum dicte capelle, & dedicationis, modo quo supra per nos translate & assignate, item in omnium Sanctorum communi solennitate, Animarumque omnium fidelium commemoratione, omnibusque & singulis diebus Dominicis ac sextis feriis deuotionis gratia visitantibus, aut qui pro predicte capelle, ac ornamentorum ibidem conseruatione seu reparatione quomodolibet adiutrices manus porrexerint, totiens quotiens id fecerint, de omnipotentis Dei misericordia --- XL indulgentiarum dies, quantum cum Deo possumus, misericorditer in Domino relaxamus. In quorum robur, sigillum nostri officii presentibus est appensum. Datum Moguntie die Veneris I Augusti, anno quo supra XV^C XVI.

p. 443

in *Michaele Helding*,

v. 35 lege, *Moguntine* & *alii actibus*

& p. 444.

v. 41, pro VIII Maii, l. $\frac{1}{12}$ *Maii*, & conf. quæ dixi ad *Serarium* lib. V in *Alberto* ad § XVIII n. 1 p. 844.

p. 446

ad *Leonhardum Zittardum*

v. 6

Ioannes *his* Abbas Eberbacensis, *quem* Leonhardus *sacrauit*, *Boppardia natus erat*, *& cognomine vocabatur* Mondrial, *suffectus* Danieli *de* Pinguia; *quod notare visum, vt hoc distinctius pateat, illum, qui supra p.* 444 *v.* 34 *occurrit, & hunc diuersas esse personas.*

p. 454

ad *Edmundum* Episcopum Mallensem,

post v. 3

Et anno MDCCXXI, d. XXIV Februarii, qui Matthiæ Apostolo in fastis sacer est, Bruchsaliæ dignissimum *Hartardi Henrici* successorem, *Damianum Hugonem*, Eminentissimum S. R. E. Cardinalem, Episcopum Spirensem, Præpositum Weissenburgensem & Odenheimensem, magni Ordinis Teutonici Equitem & Balliviarum Hassiacæ & Veteroiunceranæ Commendatorem, Celsissima Comitum *Schönborniorum* familia natum; *Ioanne Ioachimo*, Episcopo Metellopolitano, Suffraganeo Erfurtensi, & *Ioanne Baptista*, Episcopo Trapezopolitano, Suffraganeo Wormatiensi, rei sacræ administris.

ADDITIONES
ad
CHRONICON COLLEGIATAE
S. PETRI,
vna cum locorum quorundam emendationibus.

Sectione I

p. 468

v. 45, *Conrado* adscribe cognomen, quod sequitur, *Winzo*

p. 469

v. 29, pro, *Maioris ecclesie* Canonicus, l. *Canonici*

p. 471

ad § XV

In aliis item *Sifridi II*, an. MCCXX signatis, his verbis; ..Gerbodo *autem Prepositus* S. Petri, *&* Fridericus *maioris ecclesie Decanus Magunt. modo & ordine testium in hac pagina non sunt scripti, ne, cum de sedium suarum prerogatiua contendant, alteri ex eis preiudicium irrogetur ex eo, quod alii postponatur. Testes alii sunt hi*; Godefridus *Custos* &c.

p. 472

§ XVII

v. 17 pro, *IV Kal.* l. *IV Kalend. Augusti.*

Sectione II

p. 487

in *Asmaro* Præposito

v. 4, pro n. 7, l. 8, vti etiam in *Adelberto*, qui sequitur, v. 2.

Cum enim *Prælatorum Petrensium* catalogo vltima manus iam adhibita fuisset, Sectioni I §, qui nunc III est, demum insertus fuit. Cuius cum deinde, festinatione quadam, in eo non habita esset ratio, factum, vt hic, & sequentibus locis paragraphi numeris dictæ *Sectionis I* haud respondeant.

p. 488

in *Gerbodone*

v. 6, pro § 14 *& seq.* l. 15 *& seq.*

p. 496

ad *Bernonem* Decanum.

Bona sua in finibus villæ *Clopheim* legauit famulo suo *Petro*, adiecta tamen hac conditione, vt post eius obitum *D. Petri* cedant Collegio. Tabularum datum est MCCXCVI, IX Kalend. Decembr.

Adiicere iuuabit, *Adolfum* Nassouiæ Comitem, postea *Rudolfi I* in Imperio successorem, litteris, quarum mentionem feci, bona, quæ *Berno* in terminis dictæ villæ *Clopheim* Collegiali ad *D. Petri* emptionis titulo compararat, omnibus exactionibus, censibus, oneribusque exempta, libera dixisse. Sed enim nil impedit, quo minus ipsis hic locum dem.

Nos Adolffus, *Comes* de *Nassauve*, *notum esse cupimus presencium inspectoribus vniuersis, quod nos bono consensu & libera voluntate nostra, & successorum nostrorum, mansum vnum, situm infra terminos ville* Clopheim, *quem* D. Berno *Decanus ecclesie* S. Petri *Mogunt. ecclesie* S. Petri *predicte iusto empcionis titulo comparauit, apud* Fridericum *de* Hessterich *Militem, liberum esse dicimus deinceps*

ceps in futurum ab omni exactione & censu, seu omni onere seruitutis. In cuius recognicionis nostre euidens testimonium & euidenciam pleniorem presentes literas nostri sigilli munimine fecimus roborari. Actum an. Dn. MCCLXXXIII, in Vigil. B. Michaelis.

p. 502

in *Hermanno* Scholastico

v. 2, pro, § 22, l. 23.

p. 505

in *Ioanne Iacobo Leist*

v. 3, pro, *obierit*, l. *Scholasteriam dimiserit.* Annus enim, quo obiit, explicate nobis notus est. Vid. modo *Chronicon* B. M. V. *ad gradus* sectione II de *Decanis*, p. 675.

p. 506

in *Henrico Turnich* Scholastico

v. 1, verba, *die* 8 *Maii*, dispunge.

p. 507

in *Henrico* Cantore

v. 2, pro, § 8, l. 9.

p. 510

Hermanno Schusut in margine pro, 150. appone, 1509.

Ad
CHRONICON COLLEGIALIS
ad
S. STEPHANI.

Sectione I

p. 513

§ II v. 3 pro, *die* XII *Februarii*, l. *XII* Kalend. *Februarii*, vt § VII p. 515 in ipso habetur Diplomate.

p. 519

v. 10, pro, *Frater eius* Budo, l. Dudo.

p. 522

§ XXI in Diplomate v. 11 post verba, *vtriusque sexus*, pone comma.

p. 533

v. 19 pro, *Mecingin*, l. *Melcingin.* Alias *Meldingin*, i. e. *Meldingen.*

p. 537

v. 40, pro *MCCXLIII*, l. *MCCXLIIII.*

p. 540

§ XXXI v. 3 in Diplomate l. *tam* in *decimis*

v. 10 pro, *obseruandum*, *vt* l. *obseruari*, *vt*

v. 15 pro, *dictarum*, l. *predictarum.*

p. 547

post § XXXVIII

De Capituli erga cuiusdam interfecti animam pietate.

Vt mos illorum erat temporum, Canonici ad hanc ædem cuidam violentis manibus interempto, omnium operum suorum siue officiorum piorum partem sequentibus impertiuere tabulis:

Nos Decanus totumque Capitulum ecclesie S. Stephani *Mogunt. vniuersis Christi fidelibus cupimus fore notum, quod nos principaliter propter Deum, simplicemque petitionem* Hennekini *de* Lorcherhusen, *&* Nicolai *dicti* Hase *nobis factam, anime quondam* Hartmudi *Sacerdotis de* Rodechin, *ab eis instigante diabolo, heu proch dolor, interfecti, conferimus fraternitatem & plenariam participationem in his scriptis, omnium missarum, vigiliarum, orationum, ieiuniorum, elemosinarum, ceterorumque bonorum operum, que apud nos, nec non in omnibus & singulis monasteriis conuentualibus cuiuscunque Ordinis, ac ecclesiis Collegiatis in quinquaginta Episcopatibus sitis & existentibus, in quibus omnibus fraternitatem habere dinoscimur, fiunt & fient de cetero in perpetuum, cooperante summi Saluatoris clementia, pro defunctis. In cuius rei testimonium sigillum dicte nostre ecclesie ad causas presentibus est appensum. Datum anno Domini MCCCXLV, feria V proxima ante festum beati Galli Abbatis.*

Sectione II

in *Friderico* Præposito

p. 548

v. 5 pro, *Christiani II*, lege *I.*

p. 550

post *Ioannem* de *Wolfrichausen*,

Petrus Ablesér de *Ingelnheim*,

Scriptor litterarum Apostolicarum.

Conrado de *Hirschorn* defuncti in locum subeunte, ipse prouocauit ad Pontificem *Bonifacium*; a quo caussa *Ioanni* de *Dulmen*, Decretorum Doctori, Capellano suo, & caussarum sacri Palatii Auditori, commissa; qui dein anno 1392, die 12 Iunii secundum *Petrum* iudicauit. Quum vero certum sit, *Conradum* annis sequentibus Præpositi dignitatem in hoc ad *D. Stephani* Collegio gessisse, haud dubites, *Petrum* eandem illi dimisisse.

p. 551

ad *Othonem Gereon* Præpositum.

Sub an. 1631 factus fuit Præpositus Embricensis in Ducatu Cliuiæ, constitutus a *Wolfgango Willhelmo*, C. P. Rheni, Duce Neoburgico.

p. 552

in *Ioanne Fabricio* ab *Ortenberg*,

pro, 7 *Ianuarii*, l. 7 *Iunii.*

p. 553

in *Reinhero* Decano

v. 5 pro, § 19, l. § 20.

p. 559

v. 17 pro, *Holzhausen*, l. *Holzhauser*, sine, vt ipse cognomen hoc suum exprimere solebat, *Holzheuser*, & sic etiam v. 24 & 27 seq. nec non in *Scholasticis* p. 566 v. 1 & 7.

p. 570

in *Ioanne Obernburger*

v. 5 post verba, *Valentino* de *Tettenleben*, adde, in Præpositura ad *D. Bartholomæi.*

Ad

Ad *CHRONICON COLLEGIATAE* D. VICTORIS, extra mœnia Moguntina.

Sectione I

p. 583

§ VII v. 9 pro, *pie seruituti*, l. *seruitutis*

p. 587

v. 1 leg. *in Episcopatu* nostro *decimationes*

p. 589

v. 3 pro, sue *iurisdictionis*, l. *iurisdictioni*

p. 598

v. 5 pro, *Moguntino*, l. *Moguntinæ rotæ*

p. 601

v. 9 l. *vineis*, decimationibus, *aquis*

p. 603

post § XXII

De reliquiis quibusdam D. Victoris, *a* Xantensibus *Collegio transmissis.*

D. Victoris Fratres misso *Simone* de *Schöneck*, Præposito suo, Xantenses rogabant, vt de corpore *D. Victoris* particulam quandam secum communicarent; quod & illi haud grauate fecerunt, vt ex sequentibus patet litteris;

Viris Reuerendis & suis confratribus in Christo dilectis & semper diligendis . . Decano & . . Capitulo ecclesie sancti Victoris *Maguntinensis*, *Decanus & Capitulum ecclesie Xantensis salutem & sincere fraternitatis constantiam in vinculo karitatis. Cum ex sacratissima diuine prouidentie ordinatione ecclesia vestra ac nostra vno ac eodem patre gaudeat & patrono, videlicet beato* VICTORE, *Christi martyre glorioso, ac ideo vestre fraternitatis vinculo, & specialis dilectionis glutino non immerito esse debeamus & simus, nimirum mutuo, colligati, indignum prorsus esse constat, preces, si quas ad honorem ipsius gloriosissimi patroni nostri, de fonte karitatis emanantes, vel vestra nobis, vel nostra vobis profundit deuotio, surdis aliquatinus auribus preterire.*

Inde igitur est, quod nos Venerabilis Viri, Domini Simonis *Prepositi vestri, dicti de* * Sconege *precibus, cum non modica nobis deuotione porrectis, inducti, de nobilissimo illo thesauro corporis gloriosi martiris partem vobis & ecclesie vestre per eundem Venerabilem Dominum* Simonem *Prepositum dignum duximus destinare. Vestram karitatem rogantes, & in Domino exhortantes, quatinus ipsum thesaurum ea fidelitate seruetis, ea deuotione ac reuerentia honoretis, que vestrum ac nostrum decet Principem & patronum. Et ne mirum vel absonum vobis videatur, quod non maiorem de predicto thesauro partem transmisimus, scire vestram cupimus karitatem, quod omnia ipsius gloriosi patroni nostri ossa in capsa argentea, gemmis & auro nobiliter exornata, iam ab antiquo tempore sunt inclusa, ita quod nec videri, nec tangi de ipsis aliquid extra possit, preter quedam admodum modica & paucissima ossa, que cum cineribus preciosi corporis extra capsam fuerunt ab initio conseruata. que vtique tanto maiori diligentia custodimus, quanto eorum extra capsam predictam minorem copiam reperimus: ideoque quia nec magna nec multa sunt, de ipsis vobis in quantitate maiori non potuimus impertiri. Et reuera, licet hec, que vobis transmittimus, modica sint mole quantitatis, tamen non dubitamus, ea esse permaxima virtute & merito sanctitatis. Hunc igitur thesaurum pretiosum, & super aurum & topazion nobis dilectum, & grataanter recipite, & decenter seruate, vestre in Domino karitati commenda-*

* Schöneck

mendatum. Ad firmiorem vero premissorum certitudinem, & ad validius fidei argumentum sigillum nostrum presentibus duximus apponendum. Data sunt hec anno Domini MCCLXXV, sabbato ante ascensionem Domini.

Sigillum formæ est oblongæ, ceræ flauæ impressum, repræsentans virum loricatum, dextra gladium euaginatum, sursum versus porrectum, tenentem; sinistra vero fasciam, cui inscriptum;

VICTOR

circumcirca vero; SIGILLVM CAPITVLI XANCTENSIS ECCLESIE....

p. 610

post § XXXIV

De Deliberationibus Capitularibus in loco consueto habendis.

D. Victoris Fratres ab aliquo tempore, cum de negotiis ingruentibus deliberandum esset, non in loco conuentibus Capitularium destinato, sed nunc hic nunc illic extra Collegialis septa, quin in ipsa vrbe, in vnum conueniebant. Quod cum contra consuetudinem veterem, ædisque honorem fieret, *Ioannes II* sequentibus prohibuit litteris;

IOHANNES *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Honorabilibus nobis in Christo Dilectis, Decano, totique Capitulo ecclesie Collegiate sancti* Victoris *extra muros Maguntinenses salutem in Domino, & mandatis nostris firmiter obedire.*

Sacrorum canonum conditores attendentes, quanta ecclesiis ex ministrorum earundem absentia immineant pericula, cultus quoque diuinus ex hoc depereat, ac salus negligatur animarum; Beneficiatos quoscunque, presertim in actibus Capitularibus, aliisque, ad augmentum diuini cultus spectantibus, locis & temporibus congruis interesse debere, sub penis canonicis prouide decreuerunt. Verum quia relatione veridica ad nostrum, prout amaro corde recepimus, deuenit auditum, qualiter vos, ecclesia S. Victoris *prelibata, ac ipsius statu congruo & honesto spretis, tractatus vestros, qui capitulariter & in loco capitulari ecclesie prefate ab olim & ex debito tractari, teneri & expediri consueuerunt, nunc hic, nunc vero alibi, & extra eiusdem ecclesie septa, quin ymmo in ciuitate Maguntina tractare pluries attemptastis, eandem ecclesiam honoribus ac debitis suis obsequiis defraudantes; ex quo vos, qui ceteris in eadem ecclesia diuino mancipatis seruitio Domino famulandi exemplar ostendere tenemini, in cultu diuino in eadem ecclesia desides existere clare liquet; Eapropter vobis omnibus & singulis in virtute sancte obedientie districte precipiendo mandamus, ac presentibus monemus, quatenus nunc in antea, dum quotiens & quando pro Capitulo tenendo requisiti fueritis, aut alios status dicte ecclesie, aut personarum eiusdem, seu circumstantiarum euenientium qualitas exposcat, Capitulum & consilium pro iisdem expediendis negotiis teneri debeat, vos vniuersi & singuli ad id more solito vocati, in loco capitulari ecclesie antefate, & non alibi, Capitula teneatis. In hoc iuribus & consuetudinibus memorate ecclesie, ab olim in nostra deductis tempora plenarie satisfacientes, cum effectu. Quod si secus, iusta cessante & vrgente * feceritis, nos contra vos ad penas & censuras ecclesiasticas procedemus, prout dictauerit ordo iuris. Datum* Hoeste *sabbato post diem BB. Philippi & Iacobi Apostolorum. anno Domini MCCCCXV.*

* f. causa

Ad relationem Henrici *Prepositi* S. Victoris.

Sectione II

p. 615

in *Ludouico* Præposito

Verba, *post Scholasticus & Decanus*, cum v. 3 sequantur, dispunge.

p. 627

p. 627

post *Henricum Carpentarium* Decanum,

Heilmannus Rucker.

Vixit an. 1385, eodemque ipso occurrit tanquam testis in documento *Ioannis* dicti *Struncke* de *Marpurg*, Notarii publici, quo litteras *Gerlaci* Archiepiscopi an. 1351 de collata a *Guilelmo Pinschon* Collegio metropolitano parochiali *Burgstatt* datas recognouit (*Vidimus* vulgo vocant) his quidem verbis; *Acta sunt hec* Neapoli *in domo habitationis* D. Waltheri, *Prepositi prefati, sita in corrigiis prope domum* Comit. *de* Mannpell. *sub an. Domini, indictione, die, mense, & pontificatu predictis, presentibus Discretis Viris, Dominis* " Heilmanno Rucker, *Decano ecclesie S. Victoris extra muros Moguntinos* &c.

p. 629

ad *Ioannem* de *Teuerew*, Decanum.

Non solum *Praepositus Ruraemundensis*, & *Assindiensis* ad *SS. Cosmae & Damiani Canonicus* fuit, verum etiam *Canonicus Wormatiensis* & Bonnae ecclesiae Archidiaconalis ad *SS. Cassii & Florentii*.

p. 630

ad *Ioannem* von *Hof*, Decanum.

v. 2 Tum quidem, quando supremum obierit diem, nos latuit; nunc vero vix amplius. Cum enim an. 1543, die 26 Februarii adhuc vixerit, anno sequenti in litteris Cardinalis & Archiepiscopi *Alberti*, Spirae die Cinerum ad Collegium *D. Victoris* datis, iam memoratur ipsius successor *Tilmannus Kreich* *. Vt adeo an. 1544 vita defunctus videatur.

* *Haben wir den Wirdigen vnd Hochgelerten* — Tilman Kreichen, *eurem Dechant*, *Doctorn* &c. *vnd beruerten* Iohan Portium *gegeneinander allhie verhört* &c.

Ibidem

ad *Wilhelmum Holzmann.*

Adde, siue *Holtmann*, vt hoc suum ipse nomen gentilitium exprimere, scribereque solebat.

p. 636

in *Leonhardo Nimis* Scholastico

v. 6 pro, an. 1717, l. 1716.

p. 639

post *Ioannem* de *Ruremunda* Cantorem,

Hermannus de Weingarten,

Canonicus maioris.

Cuius p. 642 facta mentio. Huc enim collocandum esse, patet ex *Addendis* ad *Syllabum pleniorem* sect. VI p. 903.

Ad

Chronicon B. M. V. *ad gradus.*

Sectione I

p. 650

v. 5 pro, *Praepositis*, l. *Praepositi*

p. 663

v. 4 pro, MCCCCXC, l. MCCCCXCI, & conf. p. 680 in *Scholasticis.*

post v. 10

Peculiare hoc pietatis exercitium non *Adolfus* solum stabiliuit, sed postea ipse etiam *Dietherus*, vt sequentibus manifestum fit tabulis;

DIETHE-

DIETHERVS *D. G. sancte Maguntine Sedis Archiepiscopus, S. R. I. per Germaniam Archicancellarius, Princeps Elector, ad perpetuam rei memoriam. Cum animaduerterimus, beatissimam & gloriosissimam Dei genitricem Virginem* Mariam, *miseris mortalibus diuinitus concessam patronam adiutricemque, ad diuine Maiestatis flectendam iracundiam, quam nostris sceleribus promeremur, que portus est & refugium profugis, quorum scelerum conscientia exagitat, & mestis solamen certissimum, & egrotis saluberrima medicina, ad augendam amplificandamque eius gloriam libenter piis votis annuimus, eaque fauoribus prosequimur opportunis. Exhibita siquidem nobis nuper ab Honorabili nobis in Christo deuoto & fideli* Georgio Pfinzing, *Preposito ecclesie B. Virginis ad gradus, ciuitatis nostre Maguntine, petitio obtinebat, quod singulis diebus dum aduesperasceret, in dicta ecclesia in honorem prefate inclite Virginis Marie hec Antiphona:* Salue Regina, *cum Collecta, que tempori conueniret, decantari, & ingens populi multitudo conuenire, atque interesse soleat; quare nobis a dicto* Georgio Pfinzing *Preposito fuit humiliter supplicatum, vt illiusmodi piam & laudabilem consuetudinem specialis dono gratie prosequi dignaremur. Nos igitur supplicationibus suis in hac parte inclinati, omnibus & singulis vtriusque sexus Christi fidelibus, confessis & contritis, qui dum prefata Antiphona in dicta ecclesia, vt prefertur, decantatur, cum deuotione interfuerint, XL dies indulgentiarum de iniunctis eis penitentiis in Domino misericorditer concedimus atque relaxamus harum nostrarum, quibus sigillum nostrum appensum est, testimonio litterarum. Datum in ciuitate nostra Maguntina die XVIII mensis Martii, anno Domini MCCCCLXXVII.*

Sectione II

p. 669

post *Matthiam* de *Nouolapide*, Præpositum,

Ospertus de *Selheim.*

Occurrit in libro *Confraternit. S. Victoris* p. 8 b) his verbis: Ospertus *de* Selheim " *Prepositus* B. Virginis Marie *ad gradus*. Videtur ille ipse esse, quem *Helvvichius* in Elencho Nobilitatis ecclesiæ Moguntinæ sectione VI p. 248 Canonicis ad ædium maximam adnumerauit. Ni coniectura fallit, Præpositurам *Ioanni* de *Selheim* dimisit.

p. 677

in *Adamo Freisbach*, Decano,

v. 2 pro, *Vicarium in spiritualibus*, l. *Prouicarium*

Ad
Collegiatæ S. CRVCIS *chronicon.*

p. 698

post § VIII

De instituta noua in eadem Vicaria.

Vt plures in Collegiali hac personæ Deo inseruirent, *Iacobo* de *Gummisheim*, Scholastico ad eandem, placuit, ex bonis tum patrimonialibus, tum aliis fidei suæ commissis *Vicariarum* numerum augere. Ex tabulis, quibus eam instituit, breuitatis studio afferre iuuabit sequentia;

— *Hinc est, quod ego* Iacobus *de* Gummisheim, *Scolasticus ecclesie* S. Marie *in campis, iuxta muros Moguntinos, ingenti suspirio diligenter attendens paucitatem personarum dicte sollempnis ecclesie, Deo deseruientium in eadem, ad honorem --- beatorum* Petri *&* Pauli --- *de rebus & bonis michi a summo Deo collatis, & partem etiam michi a quibusdam personis, que in ipsius Dei, vt spero, misericordia ex hoc presenti seculo migrauerunt, & maxime quondam* Conrado *de* Eckelsheim, *olim Cellerario --- Domini* Nicolai *Prepositi ecclesie* S. Victoris --- *manusfidelitatis nomine commissis, beneficium vnum sacerdotale perpetuum seu Vicariam*

riam perpetuam in memorata S. Marie *ecclesia institui, & instituo per presentes --- deseruiendum in ipsa ecclesia per Sacerdotem ydoneum iugiter, fideliter, & deuote --- Cui quidem Sacerdoti, & ipsius in huiusmodi beneficii successoribus in perpetuum pro ipsorum congrua sustentatione ex nunc deputo, constituo presentibus litteris, & assigno redditus annuos & perpetuos XXXV maldrorum siliginis --- in villa* Erbenheim --- *Item do similiter & deputo ad eandem Vicariam seu beneficium duas pecias vinearum, sitas in terminis ville* Wiszenovve *prope Moguntiam --- Item collationem seu prouisionem eiusdem Vicarie seu beneficii, quociens vacabit, in perpetuum michi, & meis in ipsa Scolastria mea successoribus singulis, ex nunc deputo & relinquo. Item do, constituo & assigno ad presentias chori dicte ecclesie* S. Marie *redditus annuos & perpetuos octo maldrorum siliginis --- quos habeo super bonis meis patrimonialibus, sitis in villa* Gummisheim *&* Eckelsheim ---- *Datum anno Domini MCCCLXV, VIII Id. Ianuar.*

p. 691

§ XVI

v. 3 pro, *MCCXLIII*, leg. *MCCXLIIII*

Ad
Chronicon Collegiatæ S. IOANNIS.

p. 697

v. 26 pro, *Sanlino*, leg. *Saulino*

Ad
Chronicon Collegialis S. MAVRICII.

p. 710

§ XIII

Verba, *Vicariorum vero V*, dispunge. Neque enim, vt interea edocti sumus, vlli hac in æde *Vicarii* sunt. Si qui vero nonnunquam in ea rei diuinæ subseruiunt, ex aliis adsciscuntur Collegialibus.

Ad
Chronicon SANTALBANENSE.

Lib. I sectione II

p. 737

v. 24 pro, *Gerune*, l. *Gerunc*

p. 747

v. 2 in margine pro, *Erbenheim*, l. *Ebersheim*

p. 748

v. 29 pro, *Robo*, l. *Robo.*

p. 750

in *Henrico*

v. 17 pro, *quique*, l. *quicunque*

p. 766

v. 46 pro, *Ioannis*, l. *Wernheri*

p. 770

in *Hermanno*

v. 18 pro, König *in* Boheim, l. *zu* Boheim.

Lib. II sectione I cap. I,

p. 775

v. 33 pro, *Stelbraghen*, vt *Helvvichius* habuit, l. *Stelvvagen*,
v. 34 pro, *Tempus* l. *Tempeses*, pro, *Rumpach* l. *Rimpach*,
v. 35 pro *Strom* l. *Storm*.

Ibidem post v. 42.

Cum interea *Bulla*, qua status ad *D. Albanum* monasticus in saecularem conuersus fuit, nobis obtigerit, visum fuit, eam huc ad verbum afferre.

In nomine Domini Amen. Vniuersis & singulis Christi fidelibus, hoc presens publicum instrumentum legentibus, vel legi audientibus futuris temporibus, pateat euidenter, quod sub anno a natiuitate Domini MCCCCXIX, Indictione duodecima, die vero XI mensis Augusti, hora vesperarum vel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri; Domini MARTINI, *diuina prouidentia Pape V, anno secundo, in presentia Reuerendissimi in Christo Patris & Domini, Domini* IOHANNIS, *Dei gratia sancte Maguntine Sedis Archiepiscopi, sacri Imperii Electoris, & per Germaniam Archicancellarii, Apostolice Sedis Legati, & mei Notarii publici, & testium infra descriptorum, ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum, constituti Venerabilis & Religiosus Pater, Dominus* HARTMANNVS, *Abbas monasterii sancti* ALBANI *extra muros Maguntinos, Ordinis* S. Benedicti, *nomine sui & pro se; nec non Prior, & plurimi alii monachi religiosi monasterii predicti, nomine totius Conuentus monasterii predicti & pro ipso, quasdam litteras Apostolicas ipsi Domino* Iohanni *Archiepiscopo per sanctissimum in Christo Patrem & D. N. D.* Martinum, *diuina prouidentia Papam V & modernum paterna beniuolentia directas, in cordula canapis more Romane Curie impendenti bullatas, sanas & integras, ac omni prorsus vitio & suspicione carentes, ipsi Domino* Iohanni *Archiepiscopo predicto, cum omni deuotione & humilitate presentarunt, quas quidem litteras Apostolicas ipse* D. Iohannes *Archiepiscopus cum ea, qua decuit, reuerentia ad se recepit, & easdem ad statim publice legi fecit & mandauit. Quibus quidem litteris Apostolicis publice & in publico sic lectis, prefatus D. Abbas pro se & nomine suo, & ipsi alii monachi religiosi nomine Conuentus monasterii predicti & pro ipso Conuentu, prefato Domino* Iohanni *Archiepiscopo predicto humiliter supplicarunt, etiam diuisim, quatenus ipse ad executionem earundem litterarum Apostolicarum, a Sede Apostolica sibi directarum & presentatarum, iuxta tenorem & continentiam earundem litterarum Apostolicarum, & traditam sibi formam procedere dignaretur; Qui quidem Dominus* Iohannes *Archiepiscopus ex tunc respondit in hec verba:* Amici; hec materia commissa nobis per Dominum nostrum Papam predictum, & per litteras suas, sicut audistis, magna est & ardua, & ideo volumus deliberare cum Prelatis consiliariis nostris, & deliberationem nostram vobis significare. *Acta fuerunt & sunt hec in castro* Hoeste, *Maguntine diocesis, anno, Indictione, mense, die, hora, & pontificatu quibus supra. Presentibus ibidem Reuerendo in Christo Patre, Domino* Rabano, *Episcopo Spirensi, & Circumspectis Viris, Dominis & Magistris*, Henrico Erenfels, *S. Victoris, &* Conrado Vnruvve, *S. Petri extra muros Maguntinos ecclesiarum Prepositis, & pluribus aliis nobilibus Viris fide dignis, ad premissa vocatis & rogatis. Tenor vero litterarum Apostolicarum predictarum sequitur in hec verba:*

MARTINVS Episcopus, seruus seruorum Dei Venerabili Fratri *Iohanni* Archiepiscopo Maguntino salutem & Apostolicam benedictionem. Regnans in euum vniuersorum Pastor & Dominus ab huius fluctuosi constitutione seculi piis cuncta perstringens oculis, post primi lapsum parentis, cum genus humanum iehenne teneretur obnoxium, ne in totum, quem creauit, perderet hominem, sed sue faceret diuinitatis esse participem, adueniente temporis plenitudine, de sinu proprio, eius misit vnigenitum, qui sponsus, veluti suo procedens e thalamo, facere & docere cepit, omnibusque verbo monstrare & opere, qualiter sacro baptismatis fonte renatis, carnis soluto ergastulo, de morte perpetua via pateret ad vitam. Et degentibus collectis discipulis, illorumque exprobratis fragilitatibus, sese tandem

dem hostiam immaculatam Deo patri, morte cruenta crucis immolauit in ara, & sui gloriosissimi aspersione sangvvinis, militantem fundauit, consecrauit, ac eternaliter stabiliuit, seque minime deserturum pollicitus est, ecclesiam. Principi Apostolorum Petro, celesti clauigero, vt qui sibi antea infirmus erat, omnibus fieret firmamentum, in suam eiusque successorum summorum Pontificum personas, collatis clauibus, ligandi videlicet & soluendi tradita potestate. Et ne cuiquam eiusdem diuinitatis participationem adimeret, fidelibus singulis per Spiritum sanctum diuisiones tribuit gratiarum, quibus non solum claustralibus & abditis, sed & aliis vbilibet Deo sacratis locis, prout gratiora aduenerint carismata, religiosam acceptabilemque imitando vitam, Domino de talentis creditis rationem reposcenti, multiplicatum de suis possint laboribus afferre fructum, celestis digni redditi patrie possessores. Nos igitur, quos, licet immeritos, Pastor ipse, ecclesie & fidelium eorundem curam regimenque nostre committendo insufficientie, merito successorum aggregauit eorundem, illius instructi monitis, ducti pariter & exemplis, ad ea summopere nostri ministerii dona congerimus & virium, vnde presertim fidelibus ipsis ad eorum edificationem suauioris repromittitur vite fruges. Alias aduersus illorum salutem militantium laxato rigore nostre prouisionis auspicia sedulo destinamus, per que ad diuinum possint amorem ardentius mentes dirigi carnalium, & sincero opinionis eorundem fixo proposito, illi ad laudes ipsi referendas Domino dignius se coaptent.

Sane pro parte tua nobis nuper exhibita petitio continebat, quod licet monasterium sancti ALBANI extra muros ciuitatis Maguntine Ordinis S. Benedicti ab olim fuerit sumptuosis structuris & edificiis varie decoratum, munificentia quoque concurrente diuina, piis fidelium suffragiis, vt regulari vigente castimonia, ea que ad Dei laudem & gloriam, ac pro placanda Maiestate superna, virtuosa inibi fierent opera, animabus propitiarentur, eorum plurimis facultatibus & redditibus dotis vbertate refertum, copioso ibidem Religiosorum constituto numero, qui blandientis, captiosique vana spernentes spectacula mundi, in sacra contemplatione vacarunt, & per bonorum exercitium operum, preclaraque procedentes sanctitatis merita ad eiusdem Maiestatis obsequium reliquos traxerunt per exempla. Ab octuaginta tamen & vltra annis citra, temporis & hominum in preceps conditione directa, & ad insequendum salutis iter cordium affectu plurimum refrigescente mortalium, monasterioque predicto, cum huiusmodi structuris & edificiis, ignis interim tradito voragini, ac fere funditus demolitioni subacto; etiam a quorundam ciuium ciuitatis eiusdem, optato monasteriorum, aliorumque piorum locorum successui perniciosius inuidentium, exacuatis vi & violentiis annorum eorundem labentibus curriculis adeo ipsius monasterii alumnis inestrena dissolutione direptis, omnis inibi detestabiliter prospicitur disparuisse religio, quod etiam religiosis succisis stigmatibus, nullus ex illius medio tempore reputatis monachis, professionem per monachos dicti Ordinis alias emitti solitam, publice vel expresse curanerit emittere regularem; sed omnes ipsi eiusdem gloriosi Patris S. Benedicti, cui inseruire deberent, regulam, & priuata fouentes peculia, communem, quam tamen regularia ipsius Ordinis firmant constitutiones & instituta, vitam penitus seponentes, non sine suarum discrimine animarum, de premissis, qui etiam adhuc adeo modernis exuberant temporibus, quod de illis vna secularis & Collegiata ecclesia, cum Canonicatibus & prebendis, dignitatibus, personatibus, officiis, aliisque beneficiis ecclesiasticis, quemadmodum in ecclesia *S. Petri* extra muros habentur, eisdem erigi & dotari posset facultatibus & redditibus, vite neglectis meritis, secularium ad instar prebendas, & cum familia domos, habitationesque distinctas vendicare sibi non tremescunt, propter longum, quo eorum irrepserunt abusus, temporis tractum, licere ipsis omnia, tenacius arbitrantes.

Cum autem, sicut eadem petitio subiungebat, quamuis pro explendo soliciti pastoralis tibi iniuncti officii debito, vt eos, quos vocitatio saltem,

non monasticus amor, censuit, ipsius monasterii fore monachos, ab errorum, excessuumque caligine, quibus obuoluti senescunt, ad salutis portum, suaueque ipsius regule suis subleuandum humeris iugum reducere, ac eorum corda demulcere posses, prout arrisit oportunitas, nunc monendo, nonnunquam blandiendo, ac interdum terrorum penarumque aculeis terrendo & comminando, studia plurima pertuleris, pariter & labores; illo tamen, quod seminare triticum, & eius fructum non tollere, aut domum construere, & non illic habitare, nil prodesse affirmat, oraculo occurrente diuino, nisi dicti monasterii suppositis, qui, de Militari saltem procreati genere, inibi recipi consueuerunt premissi loco iugi aliud, quo laxiori quidem incessu, sua corde libero valeant Altissimo efferre preconia, eis adiiciatur acceptius; ipsumque monasterium in eandem secularem ac Collegiatam, & illi secundum hoc coaptatis ministris, erigatur ecclesiam, illud, passim religione & diuino cultu penitus propulsatis, desolationis subiaceat opprobrio, & circa animarum ibidem interitus, coniecturis extantibus, periculosiores dietim inualescerent euentus; pro parte tua nobis fuit humiliter supplicatum, vt super hys oportune prouidere & de benignitate Apostolica, dignaremur.

Nos igitur, qui fidelium, vt asscribantur electis, animarum quorumlibet saluti, studiis exquirimus indefessis, in tam grandis directione negotii debita mansuetudine seruata, eam que congruit maturitatem volentes amplecti, huiusmodi quoque supplicationibus inclinati, Fraternitati tue, & illi ex Venerabilibus Fratribus nostris, Spirensi & Wormatiensi Episcopis, quem ad hoc elegeris, per Apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus tu denuo, & tecum eligendus ipse super premissis omnibus & singulis, & eorum circumstantiis vniuersis, vos auctoritate nostra diligentius informetis, & si per informationem huiusmodi, deuastationem monasterii presentialiter imminere, & nisi, vt premittitur, ipsa succedat erectio, etiam verisimiliter temporis progressu interitum inibi animarum comminari prospexeritis eorundem, super quibus vestras strictius conscientias oneramus, tibi, & huiusmodi, vt prefertur, eligendo, monasterium ipsum in secularem & Collegiatam ecclesiam, vt prefertur, eadem auctoritate erigendi, ac de premissis facultatibus & redditibus ad predictam ecclesiam *S. Petri* resolutione directa Canonicatus, & prebendas, dignitates, personatus, officia, & alia beneficia supradicta, etiam illis, ex eis, de quibus vobis videbitur, honores, qualitates, & onera adiiciendo, prout congruentius fieri poterit, ipsique facultates & redditus se extendent, auctoritate prefata creandi & dotandi, ac eorum singula, postquam creata & dotata fuerint, hac vice singulis modernis dicti monasterii monachis, etiam cum illis super eo, qua ipsius vinculo professionis & regularis dicti Ordinis delatione habitus, quem etiam prouectam habentes etatem publice gestarunt, Ordini & religioni huiusmodi censentur astricti, quod nichilominus secularium viuendo & incedendo more Clericorum, illa ex Canonicatibus & prebendis, dignitatibus, personatibus, officiis ac beneficiis predictis, que eis forsitan conferetis, recipere ac retinere; ipsorumque fructibus, redditibus & prouentibus priuatim vti, gaudereque libere & licite possint, dispensando, & illa, que tunc supererint, aliisque personis ydoneis, ad id per vos eligendis, auctoritate predicta conferendi, & de illis etiam prouidendi, inducendi quoque per vos, vel alium seu alios, eos, quibus collationes fient huiusmodi, vel procuratores suos illorum nominibus, in corporalem possessionem Canonicatuum & prebendarum, dignitatum, personatuum, officiorum, & aliorum beneficiorum eis conferendorum, iuriumque, & pertinentiarum predictorum; & defendi inductos, amotis quibuscunque detentoribus ab eisdem, ac faciendi ad Canonicatus & prebendas, dignitates, personatus, officia & alia beneficia premissa, illos, quibus ea conferetis, vt prefertur, vt est moris, admitti; nec non eis de ipsorum fructibus, redditibus, prouentibus, iuribus & obuentionibus vniuersis, prout huiusmodi collationes exigent, integre responderi; contradictores quoque per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendi;

omnia

omnia preterea & singula, que in premissis & circa ea necessaria fuerint, aut quomodolibet opportuna, faciendi, disponendi & exequendi, plenam & liberam concedimus tenore presentium facultatem. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, nec non statutis & consuetudinibus monasterii & Ordinis predictorum, iuramento, confirmatione Apostolica, vel alia quauis firmitate roboratis, ceterisque contrariis quibuscunque; aut si aliqui super prouisionibus sibi faciendis de Canonicatibus & prebendis, dignitatibus, personatibus, officiis, aliisque beneficiis ecclesiasticis, in illis partibus speciales vel generales Apostolice Sedis vel Legatorum eius, litteras impetrarint, etiamsi per eas ad inhibitionem, reseruationem, & decretum, vel alias quomodolibet sit processum. Quas quidem litteras & processus etiam per eos pro tempore habitos ad Canonicatus & prebendas, dignitates, personatus, officia, & alia beneficia, per vos, vt premittitur, conferenda, volumus non extendi; sed nullum per hoc eis quoad assecutionem Canonicatuum & prebendarum, dignitatum, personatuum, vel officiorum, aut beneficiorum aliorum, preiudicium generari; seu si aliquibus communiter vel diuisim a dicta sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, & quibuslibet priuilegiis, indulgentiis, ac litteris Apostolicis generalibus vel specialibus, quorumcunque tenorum existant, per que presentibus non expressa, vel totaliter non inserta effectus eorum impediri valeat quomodolibet, vel differri, de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in nostris litteris mentio specialis. Nos enim ex nunc irritum decernimus & inane, si secus super hys a quoquam, quauis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attemptari. Datum Florentie V Kalend. Iunii Pontificatus nostri anno secundo.

Post premissa vero, die decima sexta mensis eiusdem Augusti supra descripti, hora primarum vel quasi, in presentia Domini Iohannis *Archiepiscopi predicti, tunc in castro suo Aschaffenburgensi, dicte diocesis residenti, & mei Notarii publici, & duorum aliorum Notariorum publicorum tunc presentium, & etiam ad huiusmodi actum rogatorum & requisitorum licet diuisim, ac testium plurimorum fide dignorum ad hoc similiter vocatorum & rogatorum, constituti Dominus* HARTMANNVS, *Pater Abbas predictus, pro se & nomine suo, & Prior ac Conuentus monasterii* S. Albani *predicti pro se, & nomine ipsius Conuentus, de nouo ipsi Domino* Iohanni *Archiepiscopo supplicarunt, ac ipsum cum instantia debita requisiuerunt, quatenus ad executionem dictarum litterarum Apostolicarum, sibi a sede Apostolica directarum & presentatarum, vt premittitur, iuxta earundem continentiam & tenorem & formam sibi traditam in eisdem, procedere dignaretur.*

Ipse vero Dominus Iohannes *Archiepiscopus predictus deliberate respondit, quod ipse huiusmodi litteras Apostolicas sibi directas & presentatas, vt, & tamquam filius obedientie libenter vellet vna cum Reuerendo in Christo Patre, Domino* Iohanne, *Episcopo Wormatiensi, tunc presente, quem ad hoc elegisset & assumpsisset iuxta ipsarum litterarum Apostolicarum continentiam & tenorem, eligeret & assumeret, reuerenter exequi, ac debite executioni demandare, vt deberet & teneretur; quodque deinde ipse* D. Iohannes *Archiepiscopus, &* Iohannes *Episcopus, Commissarii & executores predicti, attenta forma earundem litterarum Apostolicarum de & super omnibus & singulis, in huiusmodi litteris Apostolicis contentis & expressis, ac circumstantiis vniuersis earundem, auctoritate Apostolica ipsis in hac parte commissa, se cum debita diligentia informarunt.*

Et quia per diligentem informationem per ipsos DD. Archiepiscopum & Episcopum executores & Commissarios predictos habitam & receptam, ex plurimorum Honorabilium Virorum DD. testium fide dignorum, omni etiam exceptione maiorum, per ipsos DD. Archiepiscopum & Episcopum executores & Commissarios, & quosdam alios Prelatos, ipsis in hac parte examinationi assidentes, legitime receptorum, admissorum, ac in forma iuris nominatorum, & cum magna & de-

& debita diligentia examinatorum, dictis & depositionibus eorundem reperierunt, & inuenerunt, quod nullus ex ipsius monasterii medio tempore reputatis monachis, etiam a tempore & temporibus demolitionis, & miserabilis destructionis eiusdem monasterii, professionem per monachos Ordinis S. Benedicti alias emitti solitam, publice & expresse curauit emittere regularem, aut facere, neque fecit. Nec non etiam deuastationem monasterii S. Albani *presentialiter imminere; & nisi erectio huiusmodi fieret & succederet, verisimiliter progressu temporis periculum & interitum animarum ipsarum comminari considerassent, ac attente prospexissent.*

Quocirca ipsi Domini Iohannes *Archiepiscopus, &* Iohannes *Episcopus, Commissarii & executores predicti, iuxta tenorem & continentiam ipsarum litterarum Apostolicarum, & ipsius mandati Apostolici ipsis in hac parte directi, ipsum monasterium* S. Albani *in secularem & Collegiatam ecclesiam auctoritate Apostolica predicta, & ipsis in hac parte specialiter data & concessa, in nomine Domini altissimi erexerunt, & de facultatibus & redditibus ipsius monasterii, Canonicatus & prebendas, dignitates, & officia ecclesiastica, ad instar* S. Petri *extra muros Moguntinos, debita & directa facta resolutione, aliquibus ex eisdem, prout ipsis videbatur expedire, & vt congruentius potuerunt & valuerunt, honores & qualitates ac onera adiiciendo iuxta extensionem facultatum, & redditumm earundem, auctoritate Apostolica similiter predicta, ad laudem & honorem omnipotentis Dei altissimi, & eius genitricis gloriose Virginis Marie, & S. Albani, ac totius celestis curie ciuium supernorum erexerunt & dotarunt; & eorum singula, Canonicatus & prebendas, dignitates, & officia ac beneficia per ipsos creata & dotata, viginti personis dicti monasterii modernis, & infra descriptis, videlicet*

Iacobo *de* Engelstadt *Canonicatum & prebendam cum* Decanatu, *pro primo,*

Wernhero *de* Beldersheim *Canonicatum & prebendam cum* Scolasteria, *pro secundo,*

Borgkardo *de* Wolffeskelen *Canonicatum & prebendam cum* Cantoria, *pro tertio,*

Diethardo *de* Graenrode *Canonicatum & prebendam cum* Thesauria *siue* Custodia, *pro quarto,*

Conrado *de* Prumheim *Canonicatum & prebendam, pro quinto,*

Eberhardo Hirte *de* Sauvvelnheim *Canonicatum cum prebenda, pro sexto,*

Eberhardo *de* Beldersheim *Canonicatum cum prebenda, pro septimo,*

Iohanni *de* Beldersheim *Canonicatum cum prebenda, pro octauo,*

Hartmanno Flemyng *Canonicatum cum prebenda, pro nono,*

Iohanni Dorfelden *Canonicatum cum prebenda, pro decimo,*

Ervvino *de* Dernbach *Canonicatum cum prebenda, pro vndecimo,*

Iohanni Krieg *de* Geispizheim *Canonicatum cum prebenda, pro duodecimo,*

Iohanni *de* Prumheim *Canonicatum cum prebenda, pro tredecimo,*

* al. Schrauss — Petro * Strausse *de* Vlffersheim *Canonicatum cum prebenda, pro quartodecimo,*

Iohanni *de* Hoenvveisel *Canonicatum cum prebenda, pro quintodecimo,*

* Kranch de Kircheim — Theoderico * Kranig *Canonicatum cum prebenda, pro sextodecimo,*

Iohanni *de* Guntheim *Canonicatum cum prebenda, pro decimo septimo,*

Conrado *de* Selbolt *Canonicatum cum prebenda, pro decimo octauo,*

Iohanni *de* Dernbach *Canonicatum cum prebenda, pro decimo nono, &*

Henrico *de* Nackheim *Canonicatum cum prebenda, pro vicesimo & vltimo,*

ad instar ecclesie sancti Petri *predicte, auctoritate Apostolica predicta contulerunt & assignarunt. Ac ipsis singulis personis predictis & in ordine predicto, de ipsis singulis Canonicatibus & prebendis, ac dignitatibus & officiis predictis, & per ipsos Dominos Archiepiscopum & Episcopum, Commissarios & executores, creatis & dotatis, cum honoribus, qualitatibus & oneribus, que adiecerunt & apposuerunt ad instar ecclesie* S. Petri *predicte, vt prefertur, in Dei nomine prouiderunt, & inuestierunt de eisdem; nec non cum eisdem super eo, quo ipsius vinculo professionis, & regularis dicti Ordinis delatione habitus, quem etiam, prouectam habentes etatem, publice gestarunt, Ordini & religioni huiusmodi censerentur astricti, quod nichilominus more Clericorum secularium viuere & incedere pos-*

possent. Nec non Canonicatus & prebendas, ac dignitates & officia predicta, que ipsis ipsi Domini Archiepiscopus & Episcopus, Commissarii & executores predicti, contulerunt & assignarunt, recipere & retinere, & eorundem Canonicatuum & prebendarum, ac dignitatum & officiorum predictorum fructibus, redditibus & prouentibus priuatim vti & gaudere libere & licite possent, auctoritate Apostolica predicta, in Dei nomine dispensarunt. Nec non ipsos Canonicatus & prebendas, ac dignitates & officia predicta, per ipsos DD. Commissarios collatos & collata cum fructibus, redditibus & decimis infra descriptis dotarunt, fundarunt, & instaurarunt, & easdem decimas infra descriptas de facultatibus & redditibus monasterii predicti auctoritate Apostolica predicta assignarunt.

Primo enim ipsi Domini Commissarii assignarunt decimam in Vndenheim *Magunt. dioces. cum curia sua in eadem villa posita & situata, que singulis annis communi estimatione valet & valere consueuit quadraginta* * *& quinquaginta maldra filiginis, & quatuor plaustra vini.* *f. quadraginta

Item assignarunt decimam in villa Flanheim, *que valet & valere consueuit estimatione predicta nonaginta maldra filiginis.*

Item decimam in villa Geispisheim, *que valet & valere consueuit, estimatione vt supra, ducenta quinquaginta maldra filiginis, & quatuor plaustra vini.*

Item decimam in villa Bodenheim, *que valet & valere consueuit, estimatione vt supra, ducenta quinquaginta maldra filiginis. Et viginti octo plaustra vini.*

Item decimam in villa Bermersheim, *que valet & valere consueuit, vt supra, decem & octo maldra filiginis.*

Item decimam in villa Gaubischoffisheim, *que valet & valere consueuit, estimatione vt supra, viginti octo maldra filiginis, & quinque plaustra vini.*

Item decimam in villa Sulgeloch, *que valet & valere consueuit, vt supra, triginta duo maldra filiginis.*

Item decimam in villa Vdenheim, *que valet & valere consueuit, vt supra, octuaginta maldra filiginis.*

Item bona in villis Bechtelsheim *&* Friesenheim, *que valent & valere consueuerunt, estimatione vt supra, sexaginta sex maldra filiginis.*

Item decimam in villa Mersfelden, *que valet & valere consueuit, estimatione vt supra, triginta maldra filiginis.*

Item decimam in Heidersheim, *que valet & valere consueuit, vt supra, ducenta maldra in frumentis.*

Item decimam in villa Dorfelden, *que valet & valere consueuit, vt supra, centum & decem maldra filiginis.*

Item decimam in villa Leheim, *que valet & valere consueuit, estimatione vt supra, quadraginta maldra in blado & frumentis.*

Item decimam in villa Nesen, *que valet & valere consueuit octuaginta maldra filiginis.*

Item decimam in villa Lonsheim, *que valet & valere consueuit, estimatione vt supra, triginta vnum maldra filiginis.*

Item decimam in villa Zornheim, *que valet & valere consueuit estimatione, qua supra, centum maldra filiginis, & tria plaustra vini.*

Item decimam in villa Rospach, *que valet & valere consueuit, estimatione qua supra, ducenta & quadraginta maldra filiginis.*

Item decimam in villa Bruchenbrucken, *que valet & valere consueuit, vt supra, centum quinquaginta maldra filiginis.*

Item decimam in villis Strasheim *cum curia ibidem, &* Wollenstadt, *que valet & valere consueuit, estimatione vt supra, ducenta, quinquaginta maldra filiginis.*

Item decimam in villa Ebersheim, *que valet & valere consueuit, estimatione vt supra, ducenta quinquaginta maldra filiginis; & quinque plaustra vini.*

Item decimam in vino in opido Pingvvensi, *& villis* Budensheim, Sarmersheim, *&* Bermersheim, *que valet & valere consueuit, estimatione vt supra, triginta duo plaustra vini.*

Item bona sua in villa Wigstadt, *que valere consueuerunt in pecunia decem octo florenos.*

Item

Item decimam & bona sua in Rodenauvve, *que faciunt in pecunia decem octo florenos.*

Item bona sua in villa Drechtingeshusen, *que valere consueuerunt estimatione predicta, in pecunia, que faciunt tredecim florenos,*

Quodque deinde ipse Iohannes *Archiepiscopus*, & Iohannes *Episcopus*, *Commissarii predicti, auctoritate Apostolica predicta duodecim perpetuas* Vicarias, *siue beneficia ecclesiastica perpetua, pari modo & forma, de facultatibus & redditibus monasterii predicti & predictis, ac extensionem eorundem, vt prefertur, ad octo perpetuas* Vicarias *siue beneficia ecclesiastica perpetua, in ecclesia monasterii* S. Albani *predicti, per presens & a multis temporibus, & pro octo personis, perpetuis Vicariis secularibus dotatis & instauratis; que etiam perpetue* Vicarie *per Clericos seculares regi & gubernari hactenus consueuerunt, & indies reguntur, ad numerum Canonicorum superius descriptorum, & ad instar ecclesie* S. Petri *predicti, in Dei nomine crearunt & dotarunt; ac ipsas perpetuas* Vicarias, *per ipsos de nouo creatas & dotatas, hac vice duodecim personis, Clericis secularibus infra descriptis, videlicet,*

Conrado Nockeney *de* Hunefelt, *B. Marie Magdalene in Dormitorio*,

Iohanni Russ, *Parochialis ecclesie in* * Stega, *que curata existit, quam eandem perpetuam* Vicariam *regere debebat, & tenebitur,* * intellige parochialem quondam Filtzbacensium

* Fridberg Bertoldo Voigt *de* * Fredeberg, *S. Benedicti, in noua sacristia,*

Henrico Stauffinbül, *S. Andree Apostoli,*

Iohanni Stelvvagen, *S. Stephani,*

Iohanni Tempeses, *S. Albani in antiquo choro,*

Iohanni Rimpach, *S. Vincentii,*

Hermanno *de* Wunnecke, *SS. Aurei & Iustine,*

Henrico Doleatoris *de* Maguntia, *SS. Viti & Modesti,*

* Münch Conrado * Monich, *B. Marie Virginis circa sepulchrum Dominorum*,

Iohanni Wide, *omnium Patronorum ipsius ecclesie altarium, &*

* Sturm Tilmanno * Storm, *capellam S. Lupi,*

auctoritate Apostolica predicta contulerunt & assignarunt; & ipsi singulis personis, Vicariis perpetuis predictis, de ipsis singulis perpetuis Vicariis, *per ipsos creatis & dotatis, in Dei nomine prouiderunt, & inuestierunt de eisdem. Nec non omnes Canonicos & perpetuos Vicarios superius descriptos, in & ad possessionem corporalem, realem & actualem Canonicatuum & prebendarum, ac dignitatum & officiorum, & aliarum perpetuarum Vicariarum, siue beneficiorum ecclesiasticorum perpetuorum predictorum, per ipsos creatorum & dotatorum, ac collatorum & assignatorum, vt prefertur, iuriumque & pertinentiarum omnium eorundem, communiter & diuisim, induxerunt, quantum in eis fuit, amotis quibuscunque detentoribus ab eisdem.*

Preterea ipsi Domini, Iohannes *Archiepiscopus*, & Iohannes *Episcopus*, *Commissarii predicti, assignarunt cuilibet perpetuo Vicario supra nominato, scilicet duodecim, pro corpore perpetue* Vicarie *cuiuslibet, duodecim maldra siliginis, & vnum plaustrum vini, soluenda ipsis singulis perpetuis Vicariis & singulis annis, & cuilibet ipsorum, & ministranda per Cellerarium & Officiatos pro tempore Dominorum Capituli ecclesie* S. Albani *predictorum de granario & cellario eorundem, debitis temporibus & iuxta exigentiam eiusdem sine impedimento & contradictione. Et viginti Vicarii supra nominati, viginti Vicariis dicte ecclesie seruientes, debent esse participes presentiarum, siue cottidianarum distributionum cum ipsis Dominis de Capitulo predictis. Pro quibus quidem presentiis, siue cottidianis distributionibus Canonice deseruiendis pro tempore, ipsi Domini* Iohannes *Archiepiscopus*, & Iohannes *Episcopus, executores predicti, decimas subscriptas similiter realiter & in perpetuum assignarunt.*

Primo enim assignarunt decimam in villa Seylfurdt *cum curia ibidem, que valet & valere consueuit, estimatione supra descripta, trecenta maldra siliginis.*

Item decimam vini in villa Seilfurdt, *que valet & valere consueuit, estimatione predicta, quatuor plaustra vini.*

Item census & redditus in villa Esenheim, *qui valent & valere consueuerunt, estimatione predicta, triginta maldra siliginis.*

Item

Item curias, que spectabant ante tempora ad Abbatem p. t. existentem in villis Bodenheim *& in* Ebersheim *in frumento tantum, que curie expedite soluere consueuerunt in blado, siue in frumento communi, estimatione vt supra, ducenta quinquaginta maldra siliginis.*

Item curiam in villa Bodenheim, *quam* D. Hartmannus Flemyng *Canonicus supra descriptus tenuit & possedit, & quam libere dimisit; que curia valet & valere consueuit, estimatione predicta, centum quinquaginta maldra siliginis.* conf. p. 928 v. 35 & seq.

Item decimam prope ciuitatem Maguntinam, que valet & valere consueuit, estimatione predicta, viginti octo maldra siliginis.

Item decimam, quam Hospitalarius p. t. habere & possidere consueuit, communiter & vulgariter vff den Bunden *nuncupatam, que valet & valere consueuit, estimatione predicta, duodecim maldra siliginis.*

Item bona Abbatis, & similiter Hospitalarii, prope ciuitatem Maguntinam, que valent & valere consueuerunt, estimatione predicta, centum maldra siliginis.

Item bona & redditus in villa Albich, *que valent & valere consueuerunt vt supra, quinquaginta maldra siliginis.*

Item redditus cedentes in villa Momenheim, *qui valent & valere consueuerunt, estimatione predicta, triginta maldra siliginis.*

Item bona sua in villa Ebersheim, *que valent & valere consueuerunt vt supra, quindecim maldra siliginis.*

Item bona sua in villa Ginsheim, *que valent & valere consueuerunt vt supra, viginti quinque maldra siliginis.*

Item decimam in villa Furbach, *que valet & valere consueuit, estimatione predicta, ducenta maldra siliginis.*

Item decimam in villa Budensheim, *in blado, que valet & valere consueuit vt supra, centum maldra.*

Item omnes & singulos alios census pecuniales & in pecunia, ad prefatam ecclesiam cedentes & prouenientes, qui valent & valere consueuerunt, estimatione predicta, & singulis annis ducentas quinquaginta libras Hallens. Moguntin. & monete currentis.

Et quia Venerabilis Pater, Dominus Hartmannus, *Abbas monasterii prefati, munus benedictionis susceperat, ipseque in habitu & obseruantia regulari ac sub regula Ordinis S. Benedicti, in dies suos stare & viuere proponeret & intenderet, ac vellet, prout voluit; idcirco ipsi Domini executores & Commissarii predicti eis attentis assignarunt prouisionem congruam & decentem pro statu suo & ad ipsius vitam, in qua ipse* D. Hartmannus *fuit & remansit contentus. Quodque ipsi Domini executores & Commissarii ex tunc voluerunt & ordinarunt, quod prefato* D. Hartmanno *Abbate ab hac luce subtracto, ipsi ex tunc Domini Decanus & Capitulum ecclesie* S. Albani *predicte debeant & teneantur eligere Prepositum, sicut ipsis videbitur expedire pro bono statu ecclesie predicte. Cui Domino Preposito sic eligendo, redditus, decimas, & alia inferius descripta realiter assignarunt;*

Primo enim assignarunt pro huiusmodi Preposito eligendo, omnes & singulos redditus, cedentes & p. t. prouenientes in villa Triburio, *qui valent & valere consueuerunt; estimatione predicta, trecenta & quinquaginta maldra siliginis.*

Item decimam vini in villa Vdenheim, *que valet & valere consueuit tria plaustra vini.*

Item assignarunt sibi viginti quatuor plaustra feni in villa Triburio. *Item iurisdictionem ibidem. Item domum Abbatie in* Selhoven.

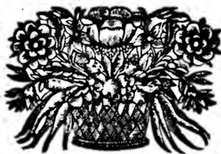
Super quibus omnibus & singulis predictis, ipsi Domini Iohannes *Archiepiscopus, &* Iohannes *Episcopus, Commissarii & executores predicti, michi Notario publico infra scripto iniunxerunt, commiserunt, & mandauerunt, quatenus ipsis Dominis predictis, & super premissis omnibus & singulis communiter vel diuisim, prout opus fuerit, & quotiens, vnum vel plura, publicum seu publica, conficerem instrumentum seu instrumenta.*

Acta fuerunt & sunt hec in castro Aschaffenburgensi Maguntine diocesis predicte, anno, indictione, pontificatu, die, mense, locis & horis, quibus supra. Presentibus ibidem Honorabilibus,

Philippo Flache *de* Schvvartzenberg, *Custode*,
Ottone *de* Falckenberg, *Cantore*,
Ebirhardo Schencke, *Domino* in Erpach,
Petro Echter, *Canonicis Maguntinis.*
Iohanne Adolfi *de* Nassavve, *Prouisore curie Archiepiscopi Erfordensis, Maguntine diocesis.*
Iohanne *de* Selheim, *Beate Marie* ad gradus *Maguntin.*
Conrado Vnruvve, *sancti Petri extra muros Maguntinos*,
Friderico *de* Alsenzia, *sancti Stephani Moguntie, Prepositis.*
Iohanne Boning, *Preposito*,
Hermanno Lupi, *Decano*,
Sifrido *de* Wonecke, *Scolastico*,
Heilmanno Vogeler, *Cantore*,
& Philippo *de* Itstein, *Canonicis SS. Petri & Alexandri Aschaffenburgensis, ecclesiarum.*
Nec non Strenuis: Crafftone *de* Elscerhusen, *Magistro curie*,
Iohanne *de* Bilstein, *Militibus*;
& Iohanne Gaugrefe, *Marschalgko curie predicte*, *Consiliariis Domini* Iohannis *Archiepiscopi predicti*, *testibus ad premissa vocatis pariter & rogatis.*

Et ego *Iohannes Symonis*, de *Munden*, Clericus Maguntine diocesis, publicus Imperiali auctoritate Notarius, quia dictarum litterarum Apostolicarum presentationi, receptioni, responsioni, informationis receptioni, erectioni, prouisionibus, inuestituris, & fructuum assignationi, aliisque & singulis premissis, dum sic, vt premittitur, per Dominos, Archiepiscopum & Episcopum, Commissarios & executores predictos, agerentur & fierent, vna cum Notariis & testibus prenominatis presens interfui, eaque sic fieri vidi & audiui, ideoque hoc presens publicum instrumentum, per alium fideliter scriptum, de mandato Dominorum Commissariorum predictorum exinde confeci, publicaui, & in hanc publicam formam redegi, signoque nomine meis solitis & consuetis signaui, rogatus & requisitus in fidem & testimonium premissorum. Protestor etiam publice & expresse de errore verborum hic subscriptorum, videlicet, *quadraginta maldra siliginis. Item curias in* Bodenheim, *quas Dominus* Conradus *de* * Prumheim, *Canonicus predictus tenuit & possedit, & quas libere dimisit, que curie valent & valerere consueuerunt estimatione*, inter hec verba videlicet predicta & *centum* in riga quartadecima, ascendendo computando, non vitio, sed mero errore facti. Ideoque hec predicta verba manu mea propria approbo & collaudo.

* immo Fleming

Ad

Ad

CHRONICON D. IACOBI,

vna cum locorum quorundam emendationibus.

Sectione I

p. 803

§ II *ad annotationem, cui duæ stellulæ præfixæ.*

Ceterum e patrimonio suo *Luipoldum* monasterium hoc perfecisse, iustoque censu locupletasse, innuere videtur *anonymus* quidam *Benedictinus* de fundatione quorundam Germaniæ monasteriorum, parte IV Scriptorum ad historiam Lusatiæ spectantium p. 135; Luiboldus *Archiepiscopus Moguntinus monasterium* S. Iacobi *"propriis expensis exstruxit Moguntiæ foris murum in monte, qui dicitur* speciosus, *tempore Henrici Imperatoris IV.*

Sectione II

p. 805

in *Harrvvigo*, rectius *Hartungo*, Abbate

v. 7 pro, *anno MCI*, l. *MCII*, vt p. 806 sequenti v. 5 videre est.

p. 814

in *Ioanne Itzstein* Abbate

v. 18 pro, *MCCCCLXIV*, l. *MCCCCLXV*

p. 818

ad *Leonhardum Mey* Abbatem,

Ipsam de villa *Weilbach* transactionem inuenies apud *Lunigium* in Spicilegio ecclesiastico *des Reichs-Archivs* cap. II sect. I n. CXXIII p. 138 & seq.

Ibidem

ad *Wendelinum Frey* Abbatem.

Quod an. MDLXXVII Sebastiano surrogatus fuerit *Wendelinus*, satis clare firmiterque edocui. Nunc & diem addo. Electus autem fuit *Veneris*, quæ V erat Octobris.

Ceterum v. 9 pro, *Nicolao* Treuirensi, l. vti in *Leonhardo Mey* & *Sebastiano Dalvveiser* est, *Tuitiensi*

In dissertatione de monasterio CARMELITARVM

p. 844

§ XIX v. 5 pro, *Nobiles* de *Lorch*, l. *Lerch*

In dissertatione de cœnobio ALBARVM DOMINARVM

p. 866

§ I v. 13 pro, § *VI*, l. *IX*

p. 867

§ VI v. 9 pro, *in choro* l. *in medio ædis, infra chorum*

In dissertatione de claustro Sororum D. CLARAE, vulgo *der reichen Claren*,

p. 874

§ VIII sic emenda;

Vt hoc maior templi cultus esset, anno MDCLXX squalore deterso renouatum, araque noua instructum fuit. Docet id inscriptio, supra organum, in fornice legenda;

Vix sol millenos &c.

Anno dein MDCCXXI organo pithaulico nouo, eoque egregii plane operis multique sumtus exornatum est.

Ceterum e sanctimonialibus, quae saec. XIII Christo hoc in parthenone vixerunt, memorandae veniunt Caesaris *Adolfi* soror *Richardis*, & filia *Adelheidis*; quarum illa dein prima coenobii recens ab eo excitati, *Clarenthal* prope Wisbadam, constituta fuit Abbatissa siue Rectrix virginum sacrarum; haec vero gregi seruando Praefecta, quam ex Ordinis consuetudine *Priorissam* vocant.

INDEX

INDEX I

Opusculorum & Dissertationum,

quæ in *tomo hoc II* continentur.

INDEX I

Opusculorum & Dissertationum.

INDEX II

INDEX II

Auctorum siue *Scriptorum*,
qui in tomo hoc vel notantur vel illustrantur,
quorum his * præfixa.

INDEX III

Pagorum, *vrbium*, *vicorum*, *villarum*, *monasteriorum*, *montium*, *siluarum*, *fluuiorum*,
in *tomo* hoc *II* occurrentium.

a)
Pagorum.

b)
Vrbium, *vicorum*, *villarum*, *monasteriorum.*

A

INDEX III

Vrbium, vicorum, villarum, monaſteriorum.

G Gau-

INDEX III

Vrbium, vicorum, villarum, monaſteriorum.

G

H

I

K

L

M

N

INDEX III
Vrbium, vicorum, villarum, monasteriorum.

O

P

R

S

T

V

W Wald-

INDEX IV

Pontificum, Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum &c.
Imperatorum, Ducum, Principum, Comitum, Dominorum, Nobiliumque,

quorum

vel *litteræ*, vel *nomina*, vel *res*

in præcedentibus opusculis ac dissertationibus

e tabulis ac litteris mscr.

adducuntur.

Notes autem, hic prætermissos esse,

de quibus

in Elencho *Prælatorum & Canonicorum Moguntinensium* pleniori speciatim agitur.

a)

Sedis Romanæ Pontificum,

quorum *Bullæ* afferuntur ac *Brevia*,

b)

S. R. E. Cardinalium,

1)

eorumque Legatorum a latere,

2)

quorum litteræ inspersæ,

INDEX IV

Perſonarum illuſtrium.

c)

Legatorum, Nuntiorumque Pontificiorum,

d)

Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, Abbatum &c.

1)

Archiepiſcoporum

2)

Epiſcoporum,

ſecundum ordinem alphabeticum,

3)

Abbatum,

e) *Reueren-*

INDEX IV

Personarum illustrium.

e)

Reuerendissimorum Suffraganeorum,

siue

Pontificii muneris in partibus Rheni, Diœcesis Moguntinæ, Vicariorum,

Personarum illustrium.

f)

Imperatorum, Ducum, Principum &c.

1)

Imperatorum,

quorum ad verbum adducuntur tabulæ,

2)

Ducum, Principum &c.

Comitum Palatinorum Rheni,

Comitum Palatinorum Rheni, Ducum Bauariæ,

Conf. huc Syllabum pleniorem *sectione* 6 *p.* 385, 386.

Marcgrau. Brandenburg.

Conf. huc Syllabum pleniorem *sectione* 6 *p.* 344.

Geldriæ & Iuliaci Ducum,

Landgrauiorum Thuringiæ,

Landgrau. Hassiæ,

Conf. huc Syllabum pleniorem *sectione* 6 *p.* 367.

Marcgrau. Badens.

Conf. huc Syllabum pleniorem *sectione* 6 *p.* 339.

g)

Aulæ Imperialis Cancellariorum,

ſiue

Vicecancellariorum Imperii,

h) *Comi-*

INDEX IV
Personarum illustrium.

g)
Comitum,

Perſonarum illuſtrium.

i)

Dominorum, vt olim vocabantur,

quorum interea familiæ

partim interierunt,

partim in altiorem dignitatis gradum euectæ,

Comitum titulo hodie gaudent.

Eber-

Perſonarum illuſtrium.

k)

Nobilium genere inſignium,

1) illorum,

quorum familiæ *L. Baronum* vtuntur titulo.

2) ceterorum,

quorum familiæ partim interierunt, partim etiamnum florent, nonnullæ etiam *Comitum* ac *L. Baronum* honoribus interea auctæ ſunt, tituloque.

A

B

Personarum illustrium.

de *Grum-*

de *Scharpfen-*

Personarum illustrium.

T

V

W

INDEX V

Rerum præcipuarum, maximeque memorabilium.

A

INDEX V

Rerum præcipuarum.

D

E

INDEX V

Rerum præcipuarum.

M

R

S

INDEX V

Rerum præcipuarum.

Subtilia

Rerum præcipuarum.

T

V

F I N I S.

Sphalmata extantiora,

quæ operarum festinatione & negligentia irrepserunt.

p. 31 v. 44	pro *Carthusiant*	l. *Carthusiani*
p. 35 v. 40	pro *edictis*	l. *editis*
p. 38 v. 7	pro *Sect. III*	l. *Sec. VIII*
p. 55 v. 27	pro *Mogunti*	l. *Moguntini*
p. 85 v. 18	pro *omnina*	l. *omnia*
p. 89 v. 2 in marg.	pro *Mogunti vinentes*	l. *Moguntini videntes*
p. 111 v. 42 col. 2	pro *crucibus*	l. *cruribus*
p. 113 v. 13 col. 2	pro *extructum*	l. *extructam*
p. 119 v. 12 col. 2	pro *Huic*	l. *Hinc*
p. 146 v. 18	pro *constituta*	l. *constituti*
p. 153 v. 30	l. *semper fui & est de præsenti*, expuncto post *est* commate	
p. 156 v. 4 col. 2	pro *vnd*	l. *Vns*
p. 162 v. vltimo	l. *vitiata nupta*, expuncto commate	
p. 171 v. 1	pro *propter apud*	l. *propter quod*
p. 194 v. 5	pro *tantem*	l. *tantum*
p. 301 v. penult.	pro *Administrator*	l. *Archiepiscopus*
p. 313 v. 44	pro 9 *Febr.*	l. 16 *Febr.*
p. 320 v. 48	pro *socundam*	l. *secundum*
p. 342 v. 18	pro 1990	l. 1590
p. 349 v. 22	pro *oppido*	l. *oppidi*
p. 366 v. 14	pro 1457	l. 1157
p. 372 v. 36	pro 133	l. 331
p. 404 v. 32	pro *Rudesheim*	l. *Rudesheim*
p. 443 v. 27	pro *vtique*	l. *vtrique*
p. 471 v. 7	pro *nullatenus*	l. *vllatenus*
p. 477 v. 29	pro *Iudice*	l. *Iudicio*
p. 521 v. 42	pro de *Buclingen*	l. de *Budingen*
p. 522 v. 23	post *fouere* pone comma	
p. 527 v. 17	pro *exfecustacionis*	l. *exfestucacionis*
p. 537 v. 3	pro *renertatur*	l. *reuertantur*
p. 561 v. 26	pro *Anno* 1349	l. *Circa an.* 1344 *vel* 1345
p. 722 v. 17	pro *precedonte*	l. *præcedenti*
p. 729 v. 46	pro 568	l. 685
p. 739 v. 11	pro *Mathildus*	l. *Mathildis*
p. 746 v. 48	pro *communire*	l. diuisim *communi re*
p. 777 v. 36	pro *consiget*	l. *continget*
p. 393 v. 11	pro *vtrem*	l. diuisim *vt rem*
p. 854 v. 37	pro *profitetor*	l. *profiteor*
p. 871 v. 9	l. *Humbertus* & *Elisabetha*	
p. 894 v. 21	pro *an.* 1361	l. 1316
p. 908 v. 27	pro *dominum*	l. *dominium*
p. 911 v. 38	pro *alie*	l. *aliis*

Cetera, quæ in oculos sponte incurrunt, Beneuol. Lector ipse, quod peto, emendet.

